SACRORUM CONCILIORUM

NOVA, ET AMPLISSIMA COLLECTIO,

IN QUA PRÆTER EA QUÆ

PHIL. LABBEUS ET GABR. COSSARTIUS S. J.

Et novissime NICOLAUS COLETI *in lucem edidere*

EA OMNIA INSUPER SUIS IN LOCIS OPTIME DISPOSITA EXHIBENTUR, QUÆ

JOANNES DOMINICUS MANSI

LUCENSIS, CONGREGATIONIS MATRIS DEI EVULGAVIT.

EDITIO NOVISSIMA

AB EODEM PATRE MANSI,

POTISSIMUM FAVOREM ETIAM ET OPEM PRÆSTANTE

EM.MO CARDINALI DOMINICO PASSIONEO

SANCTÆ SEDIS APOSTOLICÆ BIBLIOTHECARIO,

ALIISQUE ITEM ERUDITISSIMIS VIRIS MANUS AUXILIATRICES FERENTIBUS, CURATA

Novorum Conciliorum, novorumque Documentorum Additionibus locupletata,

Ad MSS Codices Vaticanos, Lucenses, aliosque recensita, & perfecta.

ACCEDUNT ETIAM NOTÆ, ET DISSERTATIONES QUAMPLURIMÆ, QUÆ IN CETERIS EDITIONIBUS DESIDERANTUR

TOMUS TERTIUS.

Ab anno CCCXLVII. ad annum CCCCIX.

FLORENTIÆ

MDCCLIX.

EXPENSIS ANTONII ZATTA VENETI.

(Editio iterata ad Editionis principis exemplum ab Huberto Wolter Bibliopolæ, Via dicta Bernard Palissy 4, Parisiis M.D.CCCCI.)

SYLLABUS

EORUM, QUÆ TOMO III. CONCILIORUM CONTINENTUR.

Quæ hoc indice ☙ notata ſunt, huic noſtræ editioni noviter acceſſere.

ANNO CHRISTI		
347	CONCILIUM SARDICENSE GENERALE.	col. 1.
	1. Hiſtoria Concilii.	*ibid.*
	2. Canones Sardicenſes xx. G.L. Herveto interprete.	5.
	3. Iidem Lat. ut ſunt in codice Dionyſii exigui, quæ editio collocari ante Hervetianam verſionem debuerat.	21.
	Additi tituli.	*ibid.*
	4. Iidem canones, Lat. ut leguntur in collectione Iſidori.	29.
	Dionyſii & Iſidori editiones habent canones XXI. alia nimirum eſt diviſio.	
	5. Synodica ad Julium Papam.	40.
	6. Catalogus Alphabeticus Patrum Sardicenſium.	43.
☙	7. In eumdem catalogum præmonitio.	*ibid.*
☙	8. Synodica ad Eccleſiam Alexandrinam, G.L.	51.
	9. Synodica ad omnes Epiſcopos Gr. Lat.	57.
	Eadem Lat. ex fragmentis S. Hilarii.	69.
	10. Eadem Sardicenſis Synodus, G. L. ex Synodico.	73.
	11. Appendix ad eamdem epiſtolam ex Theodoreti Hiſt. Eccl. Gr. Lat.	83.
☙	12. Diſſertatio de Epochis Sardicenſium & Sirmienſium Conciliorum.	87.
347 vel 348	*Conciliabulum Sardicenſe Philippopoli.*	123.
	1. Formula fidei iſtius Conciliabuli.	125.
	2. Ejuſdem Epiſtola Synodalis.	126.
	3. Idem Conciliabulum, G. L. ex Synodico.	141.
348	*Synodus Latapolitana.*	*ibid.*
☙	CONCILIUM DONATISTARUM IN NUMIDIA.	143.
348	CONCILIUM CARTHAGINENSE PRIMUM SUB JULIO.	*ibid.*

ANNO CHRISTI		
	Idem a Luca Holſtenio correctum.	151.
350 Rectius 347	CONCILIUM MEDIOLANENSE II. SUB JULIO.	159.
	Anno 347. habitum probat Petavius.	
	Obſervatio P. Pagi.	*ibid.*
348	*Synodus Antiochena.*	163.
	Eadem ex libello Synodico.	*ibid.*
349	CONCILIUM ROMANUM.	*ibid.*
	1. Epiſtola, pacifica & communicatoria Urſacii & Valentis ad Athanaſium, Lat.	166.
	2. Eorumdem libellus pœnitentiæ, ſive epiſtola ad Julium Papam.	*ibid.*
	3. Eædem epiſtolæ, Gr.	*ib. & 167*
	4. Eædem epiſtolæ ex fragmentis S. Hilarii.	*ibid.*
	Obſervatio P. Pagi.	168.
349	CONCILIUM HIEROSOLYMITANUM.	171.
	1. Synodica ejuſdem Concilii, Gr.	173.
	2. Eadem, Lat.	174.
	3. Idem Concilium G. L. ex Synodico.	*ibid.*
350	*Conciliabulum Donatiſtarum incerti loci.*	175.
	VASENSE I. SUB JULIO SUPPOSITIUM.	*ibid.*
350	CONCILIUM CORDUBENSE HOSII, G. L. EX SYNODICO.	177.
	Obſervatio Cardinalis de Aguirre.	*ibid.*
	Conciliabulum Hieroſolymitanum.	179.
	Idem G. L. ex libello Synodico.	
351	SIRMIENSE I.	*ibid. de quo vide Petavii Diſſertationem.*
	Idem G. L. ex libello Synodico.	183.
	In Synodos tres contra Photinum ſub Julio, Mediolanenſem, & Sirmienſem duplicem, Obſervatio Philippi Labbe S.J.	*ibid.*
	De Photini damnatione Diſſertatio	

ANNO CHRISTI

tatio Dionysii Petavii S. J. 185.
352 VITA LIBERII PAPÆ. 195.
Ejusdem epistolæ XV. 197.
Earum XII. & XIII. Gr. 212. & 214.
Epistola Athanasii & Ægyptiorum Episcoporum ad Liberium, suppositicia. 219.
Athanasii rescriptum ad Liberium. 226.
Decreta tria Liberii. 229.
352 CONCILIUM ROMANUM. *ibid.*
353 ARELATENSE. 231.
354 ANTIOCHENUM. *ibid.*
355 MEDIOLANENSE REPROBATUM. 233.
1. Synodica ad Eusebium Vercellensem. 236.
2. Epistola Eusebii ad Constantium. 237.
3. Ad eumdem epistola legatorum Sedis Apostolicæ. *ibid.*
4. Ad eumdem epistola Constantii Imp. 238.
Dialogus Constantii cum Liberio. Gr. Lat. *ibid.*
Osii Epistola ad Constantium Gr. Lat. 243.
Gesta ejusdem Concilii ex Hilario & Sulpitio Severo. 245.
Eadem gesta ex vita S. Eusebii Vercellensis. 247.
Eadem Synodus G. L. ex libello synodico. 251.
CONCILIUM GALLIARUM INCERTI LOCI. *ibid.*
356 *Conciliabulum Biterrense.* *ibid.*
357 CONCILIUM SIRMIENSE EX PARTE REPROBATUM. 253.
1. Prima Sirmiana fidei confessio. 257.
Eadem fidei formula ex Hilario. 259.
2. Secunda Sirmiana fidei confessio, Lat. 261.
Eadem, Gr. 262.
Eadem ex Hilario. 263.
3. Tertia Sirmiana fidei confessio. 264.
Eadem, Gr. 265.
358 CONCILIUM ANTIOCHENUM. 265.
CONCILIUM ANCYRANUM SEMIARIANORUM. *ibid.*
1. Idem Concilium ex Baluzio. 267.
2. Epistola Synodica Concilii Gr. Lat. 269.
3. Observatio P. Pagi. 287.
SIRMIENSE III. 289.

ANNO CHRISTI

ROMANUM. *ibid.*
MELITINENSE. 291.
CÆSARIENSE. *ibid.*
CONCILIUM INCERTI LOCI IN GALLIA. *ibid.*
Conventus Sirmiensis. 293.
359 ARIMINENSE OECUMENICUM. *ibid.*
1. Epistola Constantii ad Synodum Ariminensem. 297.
2. Sententia Synodi. *ibid.*
3. Eadem Gr. 298.
4. Eadem, ex Hilario. *ibid.*
5. Definitio Catholica Concilii. *ib.*
6. Damnatio Arianæ hæreseos. 299.
7. Acta quædam Concilii Ariminensis ex Hieronymo. *ibid.*
8. Epistola synodica ad Constantium, G. L. 301.
9. Epistola Ariminensis Concilii ad Constantium. 305.
10. Epistola Constantii ad Synodum, Lat. 307.
11. Eadem, Gr. 308.
12. Epistola Synodi ad Constantium, Lat. 307.
13. Eadem, Gr. 308.
14. Eadem Synodus Ariminensis Gr. Lat. ex libello Synodico. 309.
CONCILIUM NICÆNUM. *ibid.*
Fides apud Nicen-Thraciæ exposita G. L. *ibid.*
Eadem Synodus G. L. ex libello Synodico. 313.
359 *Conciliabulum Ariminense.* *ibid.*
Acta quædam cum epistola Synodica. 314.
Conciliabulum Seleucienſe. 315.
Idem Conciliabulum ex Baluzio. *ibid.*
Fidei expositio edita in Concilio Seleucienſi, G. L. cum duplici versione Epiphanii & Petavii. 319.
Idem Conciliabulum G. L. ex libello Synodico. 325.
Conciliabulum Constantinopolitanum. 325.
Epistola Synodica, G. L. *ibid.*
Idem Conciliabulum ex Baluzio. 328.
Idem G. L. ex libello Synodico. 335.
CONCILIUM ACHAICUM. *ibid.*
360 ANTIOCHENUM I. *ibid.*
360 *Conciliabulum Antiochenum* 337.
Rebus 361 Antiochena Synodus G. L. ex libello Synodico. *ibid.*

Con-

ANNO CHRISTI		
	Concilium Romanum apocryphum.	339.
362	CONCILIUM ALEXANDRINUM.	343.
	Epistola Synodica, G. L.	345.
	Additio ad Concilium Alexandrinum.	355.
	Alexandrina Synodus Athanasii, G. L. ex libello Synodico.	357.
	Eadem G. L. ex eodem libello.	*ibid.*
362 *Restitui*	PARISIENSE.	*ibid.*
36c	1. Synodica.	*ibid.*
	2. Notæ Sirmondi & Binii.	359.
	3. Notæ Sirmondi posthumæ.	*ibid.*
	4. Observatio P. Pagi.	361.
	CONCILIA INGALLIA, HISPANIA, ET GRÆCIA.	363.
363	ALEXANDRINUM II.	365.
	Epistola synodalis ad Jovianum Imp. G. L.	366.
	Idem Concilium G. L. ex libello Synodico.	367.
	Observatio P. Pagi.	369.
	Conciliabulum Semiarianorum.	*ibid.*
	ANTIOCHENUM II. ORTHODOXUM.	*ibid.*
	Epistola synodalis ad Jovianum, Gr. Lat.	*ibid.*
	Eadem synodalis epistola ex Epiphanio Scholastico.	371.
	Idem Concilium G. L. ex libello Synodico.	373.
	Observatio P. Pagi.	*ibid.*
	Thevestinum Conciliabulum	*ibid.*
364	*Conciliabulum Lampsacenum Semiarianorum.*	*ibid.*
	Observatio P. Pagi.	376.
	Idem ex libello Synodico, G. L.	377.
366	ROMANUM.	*ibid.*
	Epistola Liberii ad Macedonianos, G. L. ex versione Epiphanii.	*ibid.*
365 *Restitui*	CONCILIUM SICULUM.	381.
366	Observatio P. Pagi.	382.
	Observationes Dominici Schiavo.	381.
	ILLYRICUM.	383.
365 *Mutatus*	1. Epistola synodalis, G. L.	385.
372	Latina Epiphanii interpretatio.	*ibid.*
	Epistola Imperatorum Valentis & Valentiniani ad Asianos, Gr. Lat.	389.
	Epistola Episcoporum Italiæ ad Illyricos.	391.
	Observatio P. Pagi.	393.
366	TYANENSE.	*ibid.*
	Epistola S. Basilii ad conventum Tyanensem.	395.
	Idem Concilium G. L. ex libello synodico.	397.
	MEDIOLANENSE CIRCA HÆC TEMPORA. G. L. EX SYNODICO (*Pertinet ad annum* 371.)	475.
	CÆSARIENSE CAPPADOCIÆ, G. L. EX SYNODICO (*Pertinet ad annum* 371.)	453.
366 *Restitui*	*Conciliabulum Arianorum in Caria.*	397.
367	*Singedunense Arianorum in Mysia.*	399.
	1. Epistola synodalis ad Germinium.	*ibid.*
	2. Epistola Germinii Semiariani contra Arianos.	400.
367	VITA S. FELICIS PAPÆ II.	401.
	Epistola S. Athanasii &c. ad Felicem.	404.
	Epistolæ Felicis duæ, ambæ suspectæ.	409.
367	VITA S. DAMASI PAPÆ I.	419.
	Epistola Aurelii Carthag. Episcopi ad Damasum supposititia.	423.
	Damasi ad Aurelium item falsa.	*ibid.*
	S. Hieronymi ad Damasum epistola.	424.
	Damasi ad Hieronymum.	425.
	VII. aliæ Damasi epistolæ, quarum secunda est G. L.	*ib. & seq.*
	Hieronymi reseriptum ad Damasum.	429.
	Stephani Archiepiscopi &c. ad Damasum.	430.
	Observatio de aliis Damasi epistolis.	445.
	Quinque Decreta Damasi Papæ	446.
368 *Restitui*	CONCILIUM ROMANUM I	447.
367	*Duæ Romanæ Synodi, G. L. ex Synodico.*	*ibid.*
	Observatio P. Pagi.	*ibid.*
	CONCILIUM ROMANUM II	449.
	CONCILIUM LAMPSACENUM.	*ibid.*
375	*Synodus Puzensis Ætianorum*, G. L. ex libello synodico.	451.
	Illyricana Orthodoxa, G. L. ex eodem.	*ibid.*
369	CONCILIUM INCERTI LOCI.	*ibid.*
371	*Synodus Ægyptiaca.*	*ibid.*
371	*Synodus Cæsariensis Cappadociæ*, G. L. ex libello Synodico.	453.
	Ad eamdem Synodum animadversio.	*ibid.*
	Synodus incerti loci in Cappadocia	*ibid.*
369 *Restitui*	CONCILIUM ROMANUM II	
372	sub Damaso.	455.

1. Epi-

ANNO CHRISTI

1. Epiſtola Synodalis ad Epiſcopos Illyrici, Lat. *ibid.*
2. Eadem, Gr. 456.
3. Ejuſdem alia editio Latina authentica. Inſcribitur: Exemplum Synodi habitæ Romæ. 459.
4. Fragmenta tria ejuſdem ſynodi, & conſenſus ſynodi Antiochenæ. 460.
5. Ex Concilio Urbis Romæ ſub Damaſo. 462.
6. Obſervatio P. Pagi. 463.
7. Diſſertatio P. Manſi. *ibid.*

Conciliabulum Cyzicenum. 467.

372 In idem Conciliabulum adnotatio. 469.

Conventus Alexandrinus. *ibid.*

Expoſitio Fidei Marcelli Ancyrani, Gr. Lat. *ibid.*

CONCILIUM NICOPOLITANUM. 475.

Ad eamdem Synodum adnotatio. *ibid.*

Synodus Mediolanenſis Ambroſii, ex libello Synodico. *ibid.*

373 Reſſius

374 ROMANUM III. 477.

1. Decem anathematiſmi adverſus Apollinarem, Lat. 479.
2. Iidem Gr. 480.
3. Ad idem Concilium additio. 481.
4. Eadem Synodus G. L. ex ſynodico. 485.

378 Nummorum Valens ROMANUM IV. DAMASI EX SYNODICO, G. L. *ibid.*

Male hic collocatum. *ibid.*

Synodus Antiochena Meletii, ex eodem, Gr. Lat. 486.

Profeſſio fidei, & anathematiſmi adverſus Apollinarem, &c. Lat. *ibid.*

374 CONCILIUM VALENTINUM I. IN GALLIA. 491.

1. Synodica epiſtola & canones quatuor. *ibid.*
2. Ejuſdem Concilii epiſtola ad Forojulienſes. 494.
3. Decreta duo Concilii Valentini ex Gratiano. 495.
4. Ad idem Concilium additio & illuſtratio. *ibid.*
5. Notæ Sirmondi & Binii. 497.
6. Ejuſdem Sirmondi Notæ poſtumæ. *ibid.*

376 GALLICUM incerti loci. 499.

Conciliabulum Ancyranum Arianorum. *ibid.*

Synodus in Cappadocia. 501.

ROMANUM V. SUB DAMASO. *ibid.*

378 *Synodus Antiochena.* 503.

ANNO CHRISTI

379 CONCILIUM ICONIENSE. *ib.*

Ejuſdem epiſtola Synodica. Gr. Lat. 505.

Ad idem Concilium adnotatio. 507.

377 non ante 379 CONCILIUM ANTIOCHENUM. 509.

Additio ad Concilium Antiochenum ex Baluzio. 511.

Epiſtola Synodica ad Epiſcopos Italiæ & Galliæ. *ibid.*

380 CONCILIUM MEDIOLANENSE. 517.

Conciliabulum Donatiſtarum. *ibid.*

Conciliabulum Antiochenum Arianorum. *ibid.*

Synodus Italica, forte Romana. 519.

381 CONCILIUM CONSTANTINOPOLITANUM GENERALE II. 521.

1. Hiſtoria Concilii. *ibid.*
2. S. Gregorii Nazianzeni oratio, Gr. Lat. 529.
3. Canones VII. ejuſdem Concilii, præmiſſa ſynodica, G. L. Herveto interprete. 557.
4. Symbolum Concilii CP. Gr. Lat. 565.
5. Ejuſdem Concilii canones & ſymbolum, Lat, ex interpretatione Dionyſii Exigui, cum ſubſcriptionibus. *ibid.*
6. Ejuſdem canones VII. Lat. ut apud Iſidorum Mercatorem. 571.
7. Eorumdem canonum ſynopſis ex MS. Lucenſi. 573.
8. Eorumdem canonum Paraphraſis Arabica. 575.
9. Epiſtola Epiſcoporum qui Conſtantinopolim convenerunt, G. Lat. 581.
10. Notæ Binii. 587.
11. Epiſtola ſynodalis ad Theodoſium Latina, quæ Gr. Lat. extat eadem canonibus præfixa. 595.
12. Eadem Synodus CP. ex Synodico G. L. *ibid.*
13. Eadem ex libello Photii, Gr. Lat. 595.
14. Eadem ex libello Nili, Gr. Lat. 597.
15. Eadem ex anonymi libello, Gr. Lat. 599.

CONCILIUM AQUILEJENSE. *ibid.*

1. Nomina Epiſcoporum qui interfuerunt. *ibid.*
2. Geſta Concilii. 601.
3. Epiſtolæ ejuſdem Concilii duæ. 615.

4. Sy-

ANNO CHRISTI

4. Synodus Aquilejenſis ex Synodico. G. L. 619.
5. Conciliorum, Aquilejenſis, Romani, atque Italici, incertum an ab hoc Aquilejenſi diſtincti, epiſtolæ V. 621. *& ſeq.*
6. Gratiani & Valentiniani Augg. reſcriptum ad tertiam. 627.
CONCILIUM ROMANUM. 633.
381 CONCILIUM CÆSARAUGUSTANUM. *ibid.*
Canonum ejuſdem Concilii Synopſis. 636.
In idem Concilium adnotatio. 635.
Notæ Binii. 637.
Notæ Gabrielis Albaſpinæi in canonem VII. 640.
382 ROMANUM IV. *ibid*
ROMANUM V. EX SYNODICO, G. L. 641.
In idem Concilium adnotatio. 641.
CONSTANTINOPOLITANUM II. SUB DAMASO. 643.
Idem Concilium ex Baluzio. *ibid.*
Fides expoſita ab Eunomio, Gr. Lat. 645.
CONSTANTINOPOLITANUM III. EX SYNODICO, Gr. Lat. 649.
383 CONCILIUM SYDENSE. 651.
Idem ex Baluzio. *ibid.*
CONCILIUM ANTIOCHENUM. *ibid.*
385 VITA S. SIRICII PAPÆ. 653.
Epiſtola Valentiniani Imp. qua Siricii electionem probat. 654.
Epiſtolæ quatuor Siricii. 655. *& ſeq.*
Primæ epiſtolæ appendix. 661.
Ambroſii & Maximi Aug. ad Siricium epiſtolæ. 664. 671.
Jacobi Sirmondi Notæ in Maximi epiſtolam. 672.
Epiſtola Maximi ad Valentinianum Aug. 673.
Siricii Epiſtola ad Anyſium &c. prius tributa S. Ambroſio. 674.
Decreta quæ Siricio Papæ adſcribuntur. 676.
385 CONCILIUM BURDIGALENSE. 677.
ROMANUM. *ibid.*
Obſervatio P. Pagi. 678.
TREVIRENSE. 679
Profeſſio fidei Catholicæ de Trinitate adſcripta S. Martino Turonenſi Epiſcopo. 682.

ANNO CHRISTI

Ad Trevirense Concilium animadverſio. 683.
389 CONCILIUM CAPUANUM. 684.
In idem Concilium animadverſio. 685.
NEMAUSENSE CIRCA HÆC TEMPORA. *ibid.*
CONCILIUM CARTHAGINENSE. *ibid.*
In idem Concilium adnotatio. 687.
Synodus Antiochena. 687.
390 *Romana.* *ibid.*
Theſſalonicenſis. 689.
390 CONCILIUM MEDIOLANENSE *ibid.*
Obſervatio P. Pagi. 690.
CARTHAGINENSE II. *falſo collocatum ad annum* 397. 691.
Obſervatio P. Pagi. 697.
Notæ Binii & Albaſpinæi. 873. 874
391 *Concilabulum Ancyranum Novatianorum* 699.
Codex integer Canonum Eccleſiæ Africanæ, Gr. Lat. *ibid.*
393 *Concilabulum Carthaginenſe.* 843.
CONCILIUM CABARSUSSITANUM. 845.
Notæ Baluzii. 848.
CONCILIUM HIPPONENSE 849.
Canones in eo conſtituti. 850.
394 CONCILIUM CONSTANTINOPOLITANUM. 851.
Acta, G. L. *ibid.*
CONCILIUM CARTHAGINENSE. 853
ADRUMETINUM. 855.
Concilabulum Cirtenſe Donatiſtarum Maximianiſtarum (eſt Carthaginenſe anni 393.) *ibid*
Bagajenſe Donatiſtarum Primianiſtarum. 857.
Sententia Bagajenſis Concilibuli. *ibid.*
HIPPONENSE II. 859
397 CONCILIUM TAURINENSE *ibid.*
398 1. Canones octo. 860.
2. Additio & Adnotatio Chronologica 863
3. Notæ Sirmondi & Binii. *ibid.*
4. Notæ Sirmondi novæ. *ibid.*
CARTHAGINENSE II. 867
Vide ſupra ad annum 390.
CONCILIUM BYZACENUM 875.
CARTHAGINENSE III. *ibid.*
1. Hujus Concilii Canones. *ibid.*
2. Capitula V. ad hoc vel ſuperius

ANNO CHRISTI

rius aliquod Carthaginenſe ſpectantia. 880.
3. Canones Concilii Hipponenſis abbreviati. 894.
4. Alia editio eorumdem canonum. 897.
5. Synodus Carthaginenſis Aurelii ex Synodico. 901.
6. Notæ Binii, & Gabrielis Albaſpinæi. 899. 901.
Ballerinorum admonitio de Breviario Canonum. 909.
CONCILIUM CARTHAGINENSE. 915.
Statuta Concilii Hipponienſis. 917.
Ballerinorum notæ, in hoc Concilium. 930.
398 VITA ANASTASII PAPÆ I. 939.
Eidem tributæ tres epiſtolæ. 940.
Ad epiſtolas Anaſtaſii additio. 945.
398 CONCILIUM CARTHAGINENSE IV. *ibid.*
1. Notæ Binii. 960.
2. Variæ lectiones Frontonis Ducæi. 964.
3. Notæ Gabrielis Albaſpinæi. *ibid.*
4. Obſervatio P. Pagi. 967.
CARTHAGINENSE V. *ibid.*
Notæ Binii. 971.
Obſervatio P. Pagi. 972.
399 ALEXANDRINUM. 973.
Kalend. Fragmenta G. L. epiſtolæ ſynodicæ hujus Concilii. 975.
401 Obſervatio P. Pagi. *ibid.*
Synodus Seleucienſis in Perſide. 977.
AFRICANUM I. 979.
Synodus Alexandrina contra Origeniſtas. *ibid.*
Notæ Dominici Vallarſi. 986.
Synodus Hieroſolymitana contra Origeniſtas. 989.
Synodi Hieroſolymitanæ reſponſum ad Theophilum. *ibid.*
397 CONSTANTINOPOLITANUM. 991.
398 EPHESINUM, SUB TITULO CONSTANTINOPOLITANI. *ibid.*
EADEM CONCILIA DUO EX BALUZIO. 993.
Obſervatio P. Pagi. 996.
TOLETANUM I. 997.
1. Præfatio & capitula XX. 998.
2. Regula fidei contra Priſcillianiſtas. 1002.
3. Exemplaria profeſſionum contra geſtam Priſcilliani. 1004.
4. Exemplar definitivæ ſententiæ translatæ de geſtis. 1005.

ANNO CHRISTI

5. Fragmenta Conciliorum Toletanorum. 1007.
6. Ad Toletanum Concilium additio & adnotatio. 1013.
7. Notæ Binii & Gabrielis Albaſpinæi. 1015. 1020.
CONCILIUM ROMANUM. 1019.
401 CONCILIUM CYPRIUM. *ibid.*
Ad Concilium Cyprium adnotatio. 1021.
AFRICANUM II. 1022.
AFRICANUM III. *ibid.*
402 VITA INNOCENTII PAPÆ I. 1025.
Ejuſdem epiſtolæ XXXIV. 1028. *& ſeq.*
XXVIII. & duæ conſequentes ſunt G. L. 1082.
Binii in nonnullas notæ. 1031. *& ſeq.*
Jacobi Sirmondi S. J. Notæ in II. III. & XXVII. 1037. 1044. 1069.
Gabrielis Albaſpinæi notæ in tertiam. 1042.
S. Joannis Chryſoſtomi epiſtolæ duæ ad Innocentium, Gr. L. 1081. 1113.
Arcadii ad eumdem una, G. L. 1119.
Honorii ad Arcadium una. 1101.
Honorii altera ad Arcadium, Gr. Lat. 1123.
Arcadii ad Honorium Gr. Lat. 1125.
Ad epiſtolas Innocentii appendix. 1127.
Canones e nonnullis Innocentii epiſtolis collecti, & in epitomen redacti. 1130.
In eamdem canonum epitomen diſſertatio. 1129.
Synodi Romanorum Canones, ad Gallos, &c. 1133.
Sirmondi Notæ, 1140.
402 CONCILIUM MILEVITANUM I. SUB INNOCENTIO. 1139.
Obſervatio P. Pagi. 1142.
Synodus ad Quercum. 1141.
403 Ejuſdem Acta G. L. *ibid.*
Eadem Synodus ex Baluzio. 1149.
Eadem Synodus ex Synodico, G. Lat. 1153.
Synodus Conſtantinopolitana, G. Lat. ex Synodico. *ibid.*
CONCILIUM AFRICANUM I. SUB INNOCENTIO. 1155.
404 CONCILIUM CONSTANTINOPOLITANUM. *ibid.*

ANNO CHRISTI		
	Conciliabulum Constantinopolitanum.	
	1157.	
	AFRICANUM II.	1159.
405	AFRICANUM III.	*ibid.*
	CONCILIUM ITALICUM.	
	1161.	
	TOLETANUM CIRCA HÆC TEMPORA.	*ibid.*
407	AFRICANUM IV. SUB INNOCENTIO.	1163.
408	AFRICANUM V. ET VI.	*ibid.*
409	AFRICANUM VII.	*ibid.*
	Synodus Seleucienſis.	1065.
	In eamdem Synodum Præfatio.	*ibid.*
	Ejuſdem Synodi canones.	1167.
	Anonymi interpretis adnotationes.	1173.

APPENDIX.

SANCTI ATHANASII ad Ammon Monachum Epistola G. L. pag. 1174.
Ejusdem ex XXXIX. epistola festiva G. L. 1178.
Ejusdem epistola ad Rufinianum G. L. 1182.
S. Basilii ad Amphilochium epistola Canonica I. G. L. 1183.
Ejusdem Epistola Canonica II. 1198.
Ejusdem epistola Canonica III. 1210.
Ejusdem alia ad Amphilochium de ciborum differentia G. L. 1222.
Ejusdem ad Diodorum Episcopum Tarsentem de eo qui duas sorores duxit in matrimonio G. L. *ibid.*
Ejusdem ad Gregorium presbyterum G. L. 1226.
Ejusdem ad chorepiscopos, ne sine ipso fiant ministri praeter Canones G. L. 1227.
Ejusdem ad sibi subjectos episcopos ne pecuniis ordinent Gr. Lat. 1230.
Ejusdem ex XXVII. capite de Spiritu Sancto ad Amphilochium G. L. 1231.
Ejusdem ex cap. XXIX. ejusdem Operis G. L. 1235.
S. Gregorii Nysseni Epistola canonica ad Letoium Gr. Lat. *ibid.*
Timothei Alexandrini responsa canonica G. L. 1250.
Theophili Alexandrini edictum cum Theophania die Dominico instarent G. L. 1253.
Ejusdem commonitorium G. L. 1255.
Ejusdem expositio de his qui dicuntur Cathari. 1258.
Ejusdem Agathoni Episcopo. 1259.
Ejusdem Menae Episcopo. *ibid.*
Additio ad Concilium Romanum sub Damaso. 1259.
Decreta. *ibid. & seq.*

CON-

CONCILIORUM OMNIUM

AMPLISSIMA COLLECTIO.

ANNO CHRISTI 347

Η' Ε' Ν

ΣΑΡΔΙΚΗ' ΑΓΙΑ

ΟΙ'ΚΟΥΜΕΝΙΚΗ' ΣΥ'ΝΟΔΟΣ

Η' ΤΗ'Σ Ε'Ν ΝΙΚΑΙΑ ΠΑΡΑΦΥΑ'Σ.

CONCILIUM SARDICENSE [1]

GENERALE,

QUOD EST NICÆNI APPENDIX.

HISTORIA CONCILII SARDICENSIS.

POSTEAQUAM Nicæni patres, quorum auctoritas fuerat orthodoxæ fidei clypeus, impiorum terror ac luctus, ecclesiarum nexus & quies, ad capienda certaminum suorum præmia corporis vinculis evocati sunt plerique omnes; Ariana hæresis nefario quodam quasi postliminio reversa, colligere vires iterum, nec parum convalescere cœpit, auctoribus [a] Eusebio Nicomediensi, Theognide Nicæno, Asterio Sophista, Macedonio Constantinopolitano, Ursacio Singidunensi in Mœsia, Valente Mursensi in Pannonia, aliisque id genus Arianis episcopis. Freti namque præsidiis tam [a] Constantii, qui post Constantini patris obitum toti præerat orienti, quam multorum adhuc præsidum, qui militum stipati copus, omnibus erant formidini: Nicænæ synodi [b] fidem, quam aperte convellere non audebant, occulte frequentioribus conciliis oppugnare conabantur, studebantque [c] catholicos pastores minis, vinculis, spoliatione bonorum, abdicationibus, exiliis perterrere; Athanasium in primis Alexandrinum episcopum, adversus quem, ut fortissimum ecclesiæ pugilem, & acerrimum divini Homousii propugnatorem, quot insidias struxerint, non mortuo solum, sed etiam superstite Constantino, longum est percensere. Coacta [d] ad Tyrum synodo, Arsenii manum ab Athanasio amputatam ad usum magicæ artis criminantur: qua fraude [e] aliisque rejectis, ab imperatore per impudentissimam extorquent calumniam, ut Athanasium, quod Alexandrinum frumentum Constantinopolim convehi prohibe-

a Socrat. lib. 1. cap. 18. & seq. lib. 2. c. 2. & seq. Theod. l. 1. c. 21. 26. & seq. & lib. 2. c. 3. Sozom. lib. 1. c. 20. & seq.

a Socrat. l. 1. c. 20. & seq. Athan. de synod. Theod. l. 2. c. 3. & seq. Sozom. l. 3. c. 1.

b Socrat. l. 1. cap. 7.

c Athan. de synod. & ep. ad sol. vitiagent. Socrat. Theod. ubi sup.

d Socrat. l. 1. c. 21. Theod. l. 1. c. 30. Sozom. lib. 1. c. 24. Athan. apolog. 1.

e Socrat. l. 1. c. 23. Theod. l. 1. c. 31.

1 Sardica dicitur olim fuisse, ubi nunc rudera visuntur prope Sophiam, quæ prima Bulgariæ civitas est. Merlinus titulum sic expressit, ex suis MSS. ut videtur: *Concilium Sardicense trecentorum Episcoporum.* Harduinus.

hiberet, Treveris in Gallia jubeat exulare: deinde [a] Conſtantini junioris literis Alexandriæ reſtitutum, in Antiocheno rurſus nonaginta epiſcoporum [b] conventu, variis confictis criminibus, eo cum primis, quod ſine communi epiſcoporum concilio reverſus ab exilio Alexandrinam invaſiſſet eccleſiam, per ſummam injuriam abdicant epiſcopatu. Athanaſius, [c] & cum eo Paulus, qui e Conſtantinopolitana ſede fuerat pulſus; Marcellus Ancyranus tunc catholicus [d] habitus, Aſclepas Gazæus, Lucius Hadrianopolitanus, ceterique epiſcopi, quos orthodoxæ fidei cauſa ſuis ejecerant ſedibus Ariani, ad Romanam eccleſiam, ut eccleſiarum omnium matrem, rectæque fidei petram, cui tunc Julius pontifex præerat, confugere. Quos ut terrerent [e] Ariani, datis ad Julium literis ex Antiocheno conciliabulo, obſequium ac pietatem ſimulant; delatoque ad eum totius cauſæ judicio, rogant, ut ſynodum alteram, qua veritas accuratius explicetur, indicat. Indixit [f] Julius, eoſque, miſſis in orientem Elpidio & Philoxeno presbyteris, Romæ ad certam diem adeſſe juſſit. Verum ipſi eo decreto [g] perculſi, quod viderent Athanaſium & ſocios, ut Nicænæ fidei conſtantiſſimos defenſores, in Romanam communionem cooptatos, remque in urbe non ſicariorum manu, quibus confidebant, ſed epiſcoporum ſententiis decernendam eſſe; excuſant primum bellorum tumultus, deinde [h] præſtituti temporis anguſtias: dumque moras ex mora, & cauſas ex cauſis nectunt, annus & ſex integri menſes effluxerunt. Quo toto tempore Julius, acceptis ab Ægypto variis [i] literis, graviſſimiſque epiſcoporum teſtimoniis de Athanaſii innocentia, coacto [k] Romæ quinquaginta epiſcoporum concilio, & criminibus, quæ falſo catholicis epiſcopis objecta fuerant, palam rejectis, tam Athanaſium, quam ſocios, & ab omni noxa liberos, & dignos qui ſuas reciperent eccleſias, tota approbante ſynodo pronunciavit. Graviter rem tulerunt [l] Ariani, iterumque ad Antiocheni conventus latibula regreſſi, literis contumeliarum plenis tam Athanaſium, quam Julium ob uſurpatam poteſtatem diſſolvendi quod ab eorum ſynodo conſtitutum fuerat, lacerarunt. Quorum audacia cum in dies ad graviores ſpectaret tumultus, eo potiſſimum, quod duabus fidei [m] formulis adverſus Nicænam evulgatis, omnia ſuſque deque miſcerent, Julius, ut afflictis rebus conſuleret, negotium ad Conſtantem [n] detulit; qui cum Conſtantio fratri, qui orientem moderabatur, [o] per literas ut ſynodus cogeretur ſuaſiſſet: Pontificis auctoritate (nam de [p] præſtituti ad concilium temporis anguſtia nonnulli orientales epiſcopi eum criminabantur) imperatorumque [q] conſenſu apud Sardicam Illyrici urbem ſynodus generalis indicitur, Ruffino [r] & Euſebio Coſſ. anno poſt obitum Conſtantini undecimo. Eo convenere [s] epiſcopi circiter ducenti octoginta ex occidente, & ex oriente ſeptuaginta ſex. Oſius, [t] Archidiamus & Philoxenus Julii nomine præerant. Adfuit [u] & Athanaſius cum ſociis, ad crimina quorum poſtulati fuerant, diluenda. Verum orientales Ario pleni, cum intelligerent rem agendam eſſe ſine [x] Muſoniano, Heſychio, & Caſtrinio, quorum munita lictoribus, epiſcoporum ſolebant obterere libertatem: diſſiſi cauſæ, & ſceleruni conſcientia conſternati, venturos [y] ſe in ſynodi conſpectum, niſi prius Athanaſio & ſociis de medio pulſis, palam negarunt. Quod cum Sardicenſes patres de innocentibus ac ſanctiſſimis viris, jamque in Romanam communionem receptis, abnuerent conſtituere, Arianoſque iterum atque iterum commonuiſſent, ut e palatio, quo ſeſe [a] abdiderant, prodirent in medium, flagitia quæ Athanaſio intenderant, probaturi; alioquin ipſos reorum loco habendos eſſe: illi tam incorruptis judicum ſubſelliis res ſuas credere non auſi, clam [b] Philippopolim [c] Thraciæ defugere. Ubi [d] nova fidei formula, velut ad explendum quod Nicænæ deerat, edita, damnarunt Homouſion; adverſus Athanaſium & ſocios ſua decreta confirmarunt: Julio, Oſio, ceteriſque Athanaſii tautoribus edixerunt anathema, & epiſcopale nomen [e] abrogarunt. Quæ omnia quo plus haberent auctoritatis ac ponderis, ad hæreticorum dolos converti, tanquam acta geſtaque in Sardicenſi ſynodo, cujus abutuntur nomine, ad Donatum [f] tunc catholicæ eccleſiæ infenſiſſimum in Africa, ut ipſum ſuis adjungerent partibus, perſcripſere; tametſi ea fraus haudquaquam fefellerit Africanos patres. Nam longo poſt tempore cum Donatiſtæ eo concilio, quod coactum fuerat ab Arianis, in ſuæ cauſæ patrocinium vellent abuti, continuo beatus Auguſtiſſimus ex iniquiſſima Julii & Athanaſii condemnatione, quæ tanquam in eo concilio facta recitabatur, opus ex Ariana officina prociiſſe deprehendit. Harum rerum [g] indignitate, & ſingulari hominum impudentia commoti Sardicenſes patres, in eos ut cauſæ defertores, criminatores piorum omnium, & orthodoxæ fidei adverſarios, juſtiſſimum anathema conclamant; Stephanum Antiochenum, Menophantem Epheſinum, Narciſſum Neroniadis, Theodorum Heracleenſem, Acacium Cæſarienſem, Urſacium & Valentem ex epiſcopali gradu dimovent, Gregorium in primis, qui in Alexandrinam ſedem armatis militibus ſeptus irruperat: Athanaſium & ſocios honorificis judicum ſententiis ac decretis ornatos, ſuarum iterum jubent eccleſiarum gubernacula capeſſere: Homouſion, Nicænamque doctrinam, ut nullis egentem [h] aſſumentis, ſed numeris omnibus abſolutam, religioſiſſimis acclamationibus comprobant: tabellam vero, ac novam formulam, quam adverſarii finxerant, & nomine ſynodi Sardicenſis ediderant, ut aduiterinam ac ſuppoſititiam abrogant, atque reſcindunt: viginti denique canones [i] Græce ac Latine in in communem eccleſiæ utilitatem ſanciunt: omniaque quo ordine geſta ſunt, diligenter perſcribunt, primum [k] Julio Romano pontifici, ceteriſque [l] epiſcopis; ut iis quos Ariani injuſtiſſime vexaverant, ſolatio ac perfugio eſſent: deinde Alexandrinæ eccleſiæ, cujus tantopere intererat, quæcumque ad Athanaſii cauſam ſpectabant non ignorare: tum Conſtanti Auguſto qui [m] mox per literas egit cum fratre Conſtantio, ut (quod & ſancta ſynodus [n] miſſis ad eum Euphrata Agrippinæ, & Vincentio Capuæ epiſcopis, rogabat) Athanaſio & ſociis contra fas & jus omne depulſis ſuis reddi eccleſiis imperaret. Atque hic fuit ſynodi Sardicenſis exitus. Quoniam autem nihil novum, quod ad fidem pertineret, in hac ſynodo ſancitum fuit, nec [o] novus fidei articulus explicatus, ſed ea tantum novis ſuffragiis ſtabilita ac confirmata, quæ patres in Nicæna ſynodo tradideranti proptera ſynodus Sardicenſis, licet ex toto fere orbe

a Socrat. l. 2. c. 2 Sozom. l. 3 c. 2.
b Socrat. l. 2 c. 5 Sozom. l. 3. c. 5. Athan. de ſynodis.
c Athan apol. ad Conſtan. & apol. 2. & ad ſolit. vit. agen Socrat. l. 2. c. 22. Sozom. l. 3. c. 7.
d Athan. ep ad ſolit. vit. agen & ep con. cil Sard apud eumdem apol. 2.
e Athan apol. 2. Theod. lib. 2. c. 4.
f Athan. apol. 2 & ep. ad ſolit. vit. agen. Theod l 2 c 4
g Athan ubi ſup
h Athan. apolog 2.
i Socrat. l. 2. c 23. Sozom. lib 3 c 9.
k Athan apol. 2 & ep. ad ſolit. vit agen.
l Socr. lib. 2 c 22 Sozom lib 3. c. 7. & Julius in ep. apud Athan. apol. 2.
m Athan. de ſynod. Socr. l 2 cap. 24 & 25 Sozom lib 3. c. 9. & 10.
n Sozom l. 3 c 9. Theod. l. 2. c. 3.
o Socrat l. 2. c. 26
p Athan apol. 2. & ep ad ſolit. vit agen.
q Socrat lib 2. cap. 26 Sozom. lib. 3. c. 11.
r Atan apol. 2. Theod. l 2 c 7. Soc ubi ſup.
f Athanaſio apolog. 2.
t Athan. ead. apol. 2. & epiſt ad ſolit. vit. agen. Socrat. & Theod. ubi ſup.
u Athan. loco cit.
x Socrat. lib. 2. c. 26 Athan apol 2.
y Athan ep ad ſolit. vit. agen. & apol. 2.
a Athan. ubi ſup.
b Socrat. lib 2. cap. 26. Sozom. lib. 3. c. 10.
c Athan. ep. ad Antioch.
d Sozom. lib. 3. c. 10.
e S. Aug. lib. 3. cont. Creſcon. c. 34 & epiſt. 163.
f Epiſt. concil. Sardicen. apud Athan. apolog. 2 & idem Athan. in ep. ad ſolit. vit. agen. Socrat. lib 2. c. 26. Sozom. lib 3. c. 12.
g Epiſt. concil. Sardicen. apud Athan. apol. 2. & idem Athan. in ep. ad ſolit. vit. agen. Socrat. lib 2. cap 26. Sozom. lib. 3 c. 12.
h Athanaſ. ep ad Antioch.
i Nicol. I ep. 22. ad Photium & Dionyſ. Exig in proleg. canonum.
k apud Creſcon.
l apud Athan apol. 2.
m Socrat. lib. 2. c. 28.
n Athan ep ad ſolit. vit agen.
o Athan ep. ad Antioch.

orbe collecta, ſemper tanquam pars appendixque Nicæni concilii fuit habita; cum omnia quæ de fide fuerunt definita, ad illius decreta ſervanda referantur. Itaque licet hæc ſynodus altera fuerit a Nicæna, tamen quia non novas ſuſcepit fidei vel eccleſiæ cauſas, ſed Nicænæ tantum fidei tutelam ac patrocinium, &, ut a Alb. 16. eſt in concilio Chalcedonenſi, [a] Arianorum reliquias oppugnavit: & quia ipſorum Sardicenſium & Nicænorum patrum una fuit ſententia, una mens, unus ſpiritus; idcirco Sardicenſe concilium Nicæni nomine a multis comprehenditur, quemadmodum urbs, ac urbis propugnaculum, una res eamen ſolet ac nominari. b epiſt. ad Vict. c. 3. Quamobrem [b] Innocentius & [c] Zoſimus Sardicenſes canones appellant Nicænos, ut ex con- c Carthag. 6. c. 3. & ſeq. cilio ſexto Carthaginenſi apparet. Eamdem item ob cauſam ſanctus [d] Gregorius, Iſidorus [e], Beda [f], & alii patres, cum prima quatuor d lib. 2. epiſt. 10. concilia enumerant, Sardicenſe, quamvis revera generale, ſilentio prætereunt, tanquam Nicæno incluſum. Quantam autem hæc ſynodus auctoritatem habeat, multis validiſque rationibus probari poteſt. Primum enim eſſe generalem colligitur, tum ex magna epiſcoporum frequentia, qui ad eam convenerunt, ut apparet ex [g] Athanaſio & aliis, qui patrum numerum protulerunt: tum quia Julii pontificis maximi auctoritate [h] convocata fuit, ejuſque legati eidem præfuerunt. His accedit Conſtantis & Conſtantii imperatoris auctoritas, qui omnem dederunt operam, ut epiſcopi ex omnibus fere provinciis convenirent. Extat præterea Socratis, & (quod majus eſt) Juſtiniani imperatoris teſtimonium, qui in edicto de tribus capitulis hæc verba ſcribit: Quoniam ex his qui in Nicæna ſancta ſynodo convenerunt, & expoſitæ ab ea fidei definitioni vel ſymbolo ſubſcripſerunt, * quoniam poſtea contraria ſapientes apparuerunt; alii quidem vivi, alii poſt mortem anathematizati ſunt a Damaſo ſanctæ memoriæ papa antiquioris Romæ, vel ab univerſali Sardicenſi ſynodo, prout teſtatur ſanctus Athanaſius: hæc Juſtinianus. Cum autem ipſemet Julius [a] in epiſtola ad Alexandrinos, ſuam de Athanaſio reſtituendo ſententiam a ſynodo approbatam eſſe gratuletur, perſpicuum eſt ab eodem approbatam fuiſſe; præſertim cum Oſius & reliqui literas ad ipſum dederint, eumdemque [b] rogaverint, ut concilii ſententiam ſua auctoritate confirmaret. Itaque ſi omnia diligenter perpendantur, exploratum erit, hanc ſynodum generalem eſſe, cum nihil ex his quæ ad concilium generale pertineant, in illa deſiderari poſſit. Apoſtolica etiam ſedes Sardicenſi concilio ſemper honorem habuit; nam & in corpore canonum, quo in primis olim in controverſiis eccleſiaſticis dijudicandis utebatur, Sardicenſes canones collocavit: & Leo IV. in epiſtola ad epiſcopos Britanniæ, per hujus concilii canones eccleſiæ diſceptationes diſſolvendas docuit. Gratus etiam Carthaginenſis epiſcopus in Carthaginenſi primo concilio idem confirmat, cujus verba hæc ſunt: Memini in ſanctiſſimo concilio Sardicenſi ſtatutum, ut nemo alterius plebis hominem uſurpet: ſed ſi forte erit neceſſarius, petet a collega ſuo, & per conſenſum habeat. Quod in Sardicenſi concilio can. xv. decretum eſt. Et Nicolaus primus in epiſtola xv. Rhotadi cauſam hujus ſynodi auctoritate compoſuit: & epiſtola ad clerum Conſtantinopolitanum ab omni eccleſia Sardicenſe concilium receptum eſſe teſtatur.

* for. quidam contraria ſapientes.

a apud Athan. apol. a.

b Sozom. lib. 3. cap 11. Niceph. lib. 9. c. 22.

g Apolog. 2.

h Socrat. lib. 2. c. 16.

Can. 1

ΚΑΝΟΝΕΣ ΤΩΝ ΕΝ ΣΑΡΔΙΚΗ ΣΥΝΕΛΘΟΝΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΚΑΙ ΜΑΚΑΡΙΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ.

CANONES SANCTORUM ET BEATORUM PATRUM,

qui Sardicæ convenerunt.

GENTIANO HERVETO INTERPRETE.

ΗΑΓΙΑ ΣΥΝΟΔΟΣ ΗΕΝ ΣΑΡΔΙΚΗ ΣΥΝΕΛΘΟΥΣΑ ΕΚ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΕΠΑΡΧΙΩΝ, ΩΡΙΣΕ ΤΑ ΥΠΟΤΕΤΑΓΜΕΝΑ.

SANCTA SYNODUS SARDICÆ congregata ex diverſis provinciis, definivit quæ ſequuntur.

α.

ΟΣΙΟΣ ἐπίσκοπος πόλεως Κορδύβης εἶπεν. Ἃ τοσοῦτον ἡ φαύλη συνήθεια, ὅσον ἡ βλαβερωτάτη πᾶν πραγμάτων διαφθορὰ ἐξ αὐτῶν τῶν θεμελίων ἐστὶν ἐκριζωτέα· ἵνα μηδὲ τῶν ἐπισκόπων ἐξῇ ἀπὸ πόλεως μικρᾶς εἰς

1

OSius urbis [c] Cordubæ epiſcopus dixit: Non tam mala conſuetudo, quam perniciosiſſima rerum corruptela, eſt ex ipſis fundamentis penitus extirpanda: ne cui epiſcopo liceat a parva

c Canonum illorum, qui ſub ſignificatione primum ponuntur, Dionyſius Exiguus primus interpres ad Stephanum Epiſcopum.

1 Horum canonum latine primum, teſte Dionyſio Exiguo, editorum Græca interpretatio, cum ex Zonara, & Balſamone hic repræſentatur inquiriſſima eſt. Nos Joannes Antiochenus, & Symeon Magiſter, ante Gangrenſes, Antiochenos, & Laodicenos collocant. Apud Zonaram, & in Codice Juſtelli, Antiochenis, & Laodicenis poſponuntur. *Hard.*

civitate in aliam migrare. Ejus enim causæ prætextus est manifestus, propter quem talia tentantur. Nullus enim episcopus adhuc inveniri potuit, qui a majori civitate in minorem transire studuerit. Unde constat, eos ardenti plura habendi cupiditate succendi, & magis arrogantiæ servire, ut videantur majorem habere potestatem. Placetne hoc omnibus, ut ejusmodi improbitas acerbius vindicetur? Existimo enim eos ne laicorum quidem debere habere communionem. Omnes episcopi dixerunt: Placet omnibus.

A ἑτέραν πόλιν μεθίστασθαι, ἡ γὰρ τῆς αἰτίας ταύτης πρόφασις φανερά ἐστι, δι' ἣν τὰ τοιαῦτα ἐπιχειρεῖται. οὐδεὶς γὰρ πώποτε εὑρεθῆναι ἐπισκόπων δεδύνηται, ὃς ἀπὸ μείζονος πόλεως εἰς ἐλαχιστοτέραν πόλιν ἐσπούδασε μεταστῆναι ὅθεν συνέστηκε διαπύρῳ πλεονεξίας τρόπῳ ὑπεκκαίεσθαι τοὺς τοιούτους, καὶ μᾶλλον τῇ ἀλαζονείᾳ δουλεύειν, ὅπως ἐξουσίαν δοκοῖεν μείζονα κεκτῆσθαι. εἰ πᾶσι τοίνυν τοῦτο ἀρέσκει, ὥστε τὴν τοιαύτην σκαιότητα αὐστηρότερον ἐκδικηθῆναι; ἡγοῦμαι γὰρ μηδὲ λαϊκῶν ἔχειν τοὺς τοιούτους χρῆναι κοινωνίαν· πάντες οἱ ἐπίσκοποι εἶπον· ἀρέσκει πᾶσιν.

B

II.

Osius episcopus dixit: Si qui autem adeo insanus, vel audax inveniatur, ut de iis videatur aliquam afferre excusationem, asserens sibi a populo allatas esse literas; clarum est potuisse paucos aliquos mercede & pretio corruptos in ecclesia seditionem movere, ut eumdem utique postulent habere episcopum. Omnino ergo has fraudes & artes puniendas esse existimo; ut nemo possit, qui est ejusmodi, ne in fine quidem laica communione dignus haberi. An ergo hæc placeat sententia, respondete. Responderunt: Placent quæ dicta sunt.

β'.

Ὁσίος ἐπίσκοπος εἶπεν. εἰ δέ τις τοιοῦτος ἐπίσκοιτο μανιώδης ἢ τολμηρός, ὡς περὶ τῶν τοιούτων δόξαι τινὰ φέρειν παραίτησιν, διαβεβαιούμενον ἀπὸ τοῦ πλήθους ἑαυτὸν κεκομίσθαι γράμματα· δῆλόν ἐστιν, ὀλίγους τινὰς δεδυνῆσθαι μισθῷ καὶ τιμήματι διαφθαρέντας ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ στασιάζειν, ὡς δῆθεν ἀξιοῦντας τὸν αὐτὸν ἔχειν ἐπίσκοπον καθάπαξ οὖν τὰς ῥᾳδιουργίας τὰς τοιαύτας καὶ τέχνας κολαστέας εἶναι νομίζω, ὥστε μηδένα τοιοῦτον μηδὲ ἐν τῷ τέλει λαϊκῆς γοῦν ἀξιοῦσθαι κοινωνίας. εἰ τοίνυν ἀρέσκει ἡ γνώμη αὕτη, ἀποκρίνασθε. ἀπεκρίναντο· τὰ λεχθέντα ἤρεσεν.

C

III.

Osius episcopus dixit: Hoc quoque necessario est adjiciendum, ut nullus episcoporum ex sua provincia in aliam provinciam, in qua sunt episcopi, transeat; nisi utique a suis fratribus vocetur; ne videamur dilectionis fores claudere. Hoc autem etiam similiter providendum est, ut si in aliqua provincia episcoporum quispiam adversus fratrem suum & coepiscopum negotium habeat, neuter eorum ex alia provincia episcopos cognitores evocet. Si quis autem episcoporum in aliquo negotio condemnandus visus fuerit, & existimet se non malam, sed bonam causam habere, ut etiam rursus judicium renovetur: si vestræ dilectioni videtur, Petri apostoli memoriam honoremus, ut ab iis qui judicaverunt, scribatur Julio Romanorum episcopo; & per propinquos provinciæ episcopos, si opus sit, judicium renovetur; & cognitores ipse præbeat. Si autem probari non potest, causam ejus esse talem, ut eam rursus judicari opus sit; quæ semel sunt judicata, non infirmentur, sed rata sit lata sententia.

D

γ'.

Ὁσίος ἐπίσκοπος εἶπε· καὶ τοῦτο προστεθῆναι ἀναγκαῖον, ἵνα μηδεὶς ἐπισκόπων ἀπὸ τῆς ἑαυτοῦ ἐπαρχίας εἰς ἑτέραν ἐπαρχίαν, ἐν ᾗ τυγχάνουσιν ὄντες ἐπίσκοποι, διαβαίνῃ, εἰ μή τοι παρὰ τῶν ἀδελφῶν τῶν ἑαυτοῦ κληθείη. διὰ τὸ μὴ δοκεῖν ἡμᾶς τὰς τῆς ἀγάπης ἀποκλείειν πύλας. καὶ τοῦτο δὲ ὡσαύτως προνοητέον, ὥστε ἐὰν ἔντινι ἐπαρχίᾳ ἐπισκόπων τις ἀντίκρυς ἀδελφοῦ ἑαυτοῦ καὶ συνεπισκόπου πρᾶγμα χοίη, μηδέτερον ἐκ τούτων ἀπὸ ἑτέρας ἐπαρχίας ἐπισκόπους ἐπιγνώμονας ἐπικαλεῖσθαι. εἰ δὲ ἄρα τις ἐπισκόπων ἔν τινι πράγματι δόξῃ κατακρίνεσθαι, καὶ ὑπολαμβάνει ἑαυτὸν μὴ σαθρὸν, ἀλλὰ καλὸν ἔχειν τὸ πρᾶγμα, ἵνα καὶ αὖθις ἡ κρίσις ἀνανεωθῇ· εἰ δοκεῖ ὑμῶν τῇ ἀγάπῃ, Πέτρου τοῦ ἀποστόλου τὴν μνήμην τιμήσωμεν, καὶ γραφῆναι παρὰ τούτων τῶν κριναντῶν Ἰουλίῳ τῷ ἐπισκόπῳ Ῥώμης, ὥστε διὰ τῶν γειτνιώντων τῇ ἐπαρχίᾳ ἐπισκόπων, εἰ δέοι, ἀνανεωθῆναι τὸ δικαστήριον, καὶ ἐπιγνώμονας αὐτὸς παράσχοι. εἰ δὲ μὴ συστῆναι δύναται τοιοῦτον αὐτοῦ εἶναι τὸ πρᾶγμα, ὡς παλινδικίας χρήζειν, τὰ ἅπαξ κεκριμένα μὴ ἀναλύεσθαι. τὰ δὲ ὄντα, βέβαια τυγχάνειν.

E

IV.

Gaudentius episcopus dixit: Si videtur, necesse esse adjici huic sententiæ, quam sincera dilectione plenam protulisti, ut si quis episcopus fuerit depositus judicio episcoporum, qui sunt in vicinia.

δ'.

Γαυδέντιος ἐπίσκοπος εἶπεν· εἰ δοκεῖ, ἀναγκαῖον προστεθῆναι ταύτῃ τῇ ἀποφάσει, ἣν τινα ἀγάπης εἰλικρινοῦς πλήρῃ ἐξενήνοχας, ὥστε ἐάν τις ἐπίσκοπος καθαιρεθῇ τῇ κρίσει τούτων τῶν ἐπισκόπων τῶν ἐν γειτνίᾳ τυγχανόντων,

καὶ

καὶ φάσκῃ πάλιν ἑαυτῷ ἀπολογίας πρᾶγμα ἐπιβάλλειν, μὴ πρότερον εἰς τὴν καθέδραν αὐτοῦ ἕτερον ὑποκατασταθῆναι, ἐὰν μὴ ὁ τῆς Ῥωμαίων ἐπίσκοπος ἐπιγνοὺς περὶ τούτου, ὅρον ἐξενέγκῃ.

A & dicat rursus sibi defensionis negotium competere; non prius in cathedram alius substituatur, quam Romanus episcopus causa cognita sententiam tulerit.

ι'.

Οσιος ἐπίσκοπος εἶπεν· ἤρεσεν, ἵν' εἴ τις ἐπίσκοπος κατηγγελθείη, καὶ συναθροισθέντες οἱ ἐπίσκοποι τῆς ἐνορίας τῆς αὐτῆς, τοῦ βαθμοῦ αὐτὸν ἀποκινήσωσι. καὶ ὥσπερ ἐκκαλεσάμενος καταφύγῃ ἐπὶ τὸν μακαριώτατον τῆς Ῥωμαίων ἐκκλησίας ἐπίσκοπον, καὶ βουληθείη αὐτοῦ διακοῦσαι, δίκαιόν τε εἶναι νομίσῃ ἀνανεώσασθαι αὐτοῦ τὴν ἐξέτασιν τοῦ πράγματος, γράφειν τούτοις τοῖς συνεπισκόποις καταξιώσῃ, τοῖς ἀγχιστεύουσι τῇ ἐπαρχίᾳ, ἵνα αὐτοὶ ἐπιμελῶς καὶ μετὰ ἀκριβείας ἕκαστα διερευνήσωσι, καὶ κατὰ τὴν τῆς ἀληθείας πίστιν, ψῆφον περὶ τοῦ πράγματος ἐξενέγκωσιν. Εἰ δέ τις ἀξιῶν καὶ πάλιν αὐτοῦ τὸ πρᾶγμα ἀκουσθῆναι, καὶ τῇ δεήσει, τῇ ἑαυτοῦ τὸν Ῥωμαίων ἐπίσκοπον * δόξειεν, ἀπὸ τοῦ ἰδίου πλευροῦ πρεσβυτέρους ἀποστείλοι, * εἶναι ἐν τῇ ἐξουσίᾳ αὐτοῦ τοῦ ἐπισκόπου, ὅπερ ἂν καλῶς ἔχειν δοκιμάσῃ, * καὶ ὁρίσῃ δεῖν ἀποσταλῆναι τοὺς μετὰ τῶν ἐπισκόπων κρινοῦντας, ἔχοντάς τε τὴν αὐθεντίαν τούτου παρ' οὗ ἀπεστάλησαν· καὶ τοῦτο θετέον. εἰ δὲ ἐξαρκεῖν νομίσῃ πρὸς τὴν τοῦ πράγματος ἐπίγνωσιν, καὶ ἀπόφασιν τοῦ ἐπισκόπου, ποιήσει ὅπερ ἂν τῇ ἐμφρονεστάτῃ αὐτοῦ βουλῇ καλῶς ἔχειν δόξῃ. ἀπεκρίναντο οἱ ἐπίσκοποι· τὰ λεχθέντα ἤρεσεν.

* κινεῖν δόξῃ, ἵν' ἀπό

* ἵνα ἐν

* ὅσους, κα

V.

Osius episcopus dixit: Placuit, ut si quis episcopus delatus fuerit, & congregati ejusdem regionis episcopi eum gradu moverint; & veluti appellans confugerit ad beatissimum Romanæ ecclesiæ episcopum, & velit ipsum audire, & justum esse existimaverit ejus rei examinationem renovari; coepiscopis scribere dignetur, qui sunt propinqui provinciæ, ut ipsi diligenter & accurate singula perscrutentur, & ex veritatis fide de re sententiam ferant. Si quis autem postulet suum negotium rursus audiri, & ad suam supplicationem Romanorum episcopum * judicare visum fuerit, ut a proprio latere presbyteros mittat: & sit in potestate ipsius quodcumque recte habere probaverit; & si decreverit oportere eos mitti, qui cum episcopis sint judicaturi, habentes auctoritatem ejus, a quo missi sunt; & hoc ponendum est. Si autem sufficere putaverit ad rei cognitionem, & episcopi sententiam, faciet quod prudentissimo ejus consilio recte habere videbitur. Responderunt episcopi: Quæ dicta sunt placuerunt.

* movere.

ς'.

Οσιος ἐπίσκοπος εἶπεν· ἐὰν συμβῇ ἐν μιᾷ ἐπαρχίᾳ [1] ἐν ᾗ πλεῖστοι ἐπίσκοποι τυγχανοῦσιν, ἕνα ἐπίσκοπον ἀπομεῖναι, κἀκεῖνος κατά τινα ἀμέλειαν μὴ βουληθῇ συνελθεῖν καὶ συναινέσαι τῇ κατασάσει τῶν ἐπισκόπων, τὰ δὲ πλήθη συναθροισθήντα παρακαλοῖεν γίγνεσθαι τὴν κατάστασιν τοῦ παρ' αὐτῶν ἐπιζητουμένου ἐπισκόπου. χρὴ πρότερον ἐκεῖνον τὸν ἐναπομείναντα ἐπίσκοπον ὑπομιμνήσκεσθαι διὰ γραμμάτων τοῦ ἐξάρχου τῆς ἐπαρχίας, λέγω δὴ τοῦ ἐπισκόπου τῆς μητροπόλεως, ὅτι ἀξιοῖ τὰ πλήθη ποιμένα αὐτοῖς δοθῆναι· ἡγοῦμαι καλῶς ἔχειν καὶ τοῦτον ἐκδέχεσθαι, ἵνα παραγένηται. εἰ δὲ μὴ διὰ γραμμάτων ἀξιωθεὶς παραγένηται, μήτε μὴν ἀντιγράφοι, τὸ ἱκανὸν τῇ βουλήσει τοῦ πλήθους χρὴ γενέσθαι. χρὴ δὲ καὶ μετακαλεῖσθαι καὶ τοὺς ἀπὸ τῆς πλησιοχώρου ἐπαρχίας ἐπισκόπους πρὸς τὴν κατάστασιν τοῦ τῆς μητροπόλεως ἐπισκόπου. μὴ ἐξεῖναι δὲ ἁπλῶς καθιστᾶν ἐπίσκοπον ἐν κώμῃ τινὶ ἢ βραχείᾳ πόλει, ἢ τινι καὶ εἷς μόνος πρεσβύτερος ἐπαρκεῖ. οὐκ ἀναγκαῖον γὰρ ἐπίσκοπους ἐκεῖσε καθίστασθαι, ἵνα μὴ κατευτελίζηται τὸ τοῦ ἐπισκόπου ὄνομα καὶ ἡ αὐθεντία. ἀλλ' οἱ τῆς ἐπαρχίας, ὡς προεῖπον, ἐπίσκοποι ἐντεύταις ταῖς πόλεσι καθιστᾶν ἐπίσκοπος ὀφείλουσιν. ἔνθα καὶ πρότερον ἐτύγχανον γεγονότες ἐπίσκοποι. εἰ δὲ

VI.

Osius episcopus dixit: Si contigerit in una provincia, in qua sunt plurimi episcopi, unum episcopum conventui non interesse, & ille per quamdam negligentiam nolit convenire, & episcoporum institutioni & electioni assentiri, congregata autem populi multitudo instet, ut fiat institutio episcopi, qui ab eis postulatur, oportet illum prius, qui non adfuerit, episcopum admoneri per literas Primatis provinciæ, nempe episcopi metropolitani, quod rogat populus sibi pastorem dari: & existimo recte habere hunc quoque expectari, ut adsit. Si autem literis rogatus non adfuerit, ac ne rescripserit quidem, populi voluntati satisfiat. Oportet autem ex vicina quoque provincia accersiri episcopos ad metropolitani episcopi institutionem. Non licere autem simpliciter episcopum constituere in aliquo pago vel parva urbe, cui vel unus presbyter sufficit: non necesse est enim illic episcopum constitui, ne episcopi nomen & auctoritas vilipendatur. Sed provinciæ (ut prius dixi) episcopi debent in iis urbibus episcopos constituere, ubi etiam prius episcopi fuerunt.

[1] Hoc est, *in qua plurimi*. Et ita Dionysius can. 5. & Isidorus can. 6. sed in codice Colbert. *in qua non plurimi*, multo verius. *Harduinus*.

runt. Si autem inveniatur urbs aliqua, quæ adeo populosa evadat, ut ipsa episcopatu digna judicetur, accipiat. An hoc omnibus placet? Responderunt omnes: Placet.

A εὑρίσκοιτο οὕτως πληθύνουσά τις ἐν πολλῷ ἀριθμῷ λαοῦ πόλις, ὡς ἀξίαν αὐτὴν καὶ ἐπισκοπῆς νομίζεσθαι, λαμβανέτω. εἰ πᾶσιν ἀρέσκει τοῦτο; ἀπεκρίναντο πάντες, ἀρέσκει.

VII.

Osius episcopus dixit: Importunitas nostra, & multa assiduitas, & injustæ preces effecerunt, ut nos non habeamus tantam gratiam & libertatem dicendi, quantam debebamus habere. Multi enim episcopi non intermittunt ad castra accedere, & maxime Afri; qui, quemadmodum cognovimus a dilecto fratre nostro & coepiscopo Grato, salutaria consilia non admittunt, sed ita contemnunt, ut unus homo in castra plurimas, & diversas, & quæ non possunt juvare ecclesias, preces afferat, & non (ut debet fieri, & convenit) pauperibus & laicis, vel viduis opem & auxilium ferat, sed sæculares dignitates & functiones aliquibus acquirat. Hæc ergo perversitas detrimentum non sine offendiculo & condemnatione nobis conciliat. Convenientius autem esse existimavi, ut episcopus illi suum auxilium præbeat, cui ab aliquo vis affertur, vel si quæ vidua injuria afficiatur, vel si quis pupillus privetur iis, quæ ad ipsum pertinent; si quidem hæc nomina justam habeant causam & supplicationem. Si itaque, dilecti fratres, hoc omnibus videtur, statuite nullum oportere episcopum ad castra accedere, præter eos quos pius imperator noster suis literis accersit. Sed quia sæpe contingit, aliquos qui egent misericordia, ad ecclesiam confugere, qui propter sua peccata vel relegatione, vel in insulam deportatione damnati, vel quavis alia sententia addicti sunt; iis non esse negandum auxilium, sed sine cunctatione & dubitatione iis veniam esse petendam. Si itaque hoc quoque placet, omnes una vestrum suffragium ferte. Responderunt omnes: Decernatur & hoc.

ζ.

Οσιος ἐπίσκοπος εἶπεν· ἡ ἀκαιρία ἡμῶν, καὶ ἡ πολλὴ συνέχεια, καὶ αἱ ἄδικοι ἀξιάσεις πεποιήκασιν ὑμᾶς μὴ τοσαύτην ἔχειν χάριν καὶ παρρησίαν, ὅσην ὀφείλομεν κεκτῆσθαι. πολλοὶ γὰρ τῶν ἐπισκόπων οὐδιαλείπουσιν εἰς τὸ στρατόπεδον παραγενόμενοι, καὶ μάλιστα οἱ Ἀφροί· οἵτινες, καθὼς ἔγνωμεν παρὰ τοῦ ἀγαπητοῦ B ἀδελφοῦ ἡμῶν καὶ συνεπισκόπου Γράτου, τὰς σωτηριώδεις συμβουλὰς οὐ παραδέχονται, ἀλλὰ καταφρονοῦσιν οὕτως, ὡς ἕνα ἄνθρωπον εἰς τὸ στρατόπεδον πλείστας καὶ διαφόρους καὶ μὴ δυναμένας ὠφελῆσαι τὰς ἐκκλησίας, δεήσεις διακομίζειν, καὶ μὴ ὡς ὀφείλει γίνεσθαι, καὶ ὡς προσῆκόν ἐστι, τοῖς πένησι καὶ τοῖς λαϊκοῖς, ἢ ταῖς χήραις συναίρεσθαι καὶ ἐπικουρεῖν, ἀλλὰ κοσμικὰ ἀξιώματα καὶ πράξεις περιποιεῖν τισίν. αὕτη τοίνυν ἡ σκαιότης τὸν θραυσμὸν οὐκ ἄνευσκανδάλου τινὸς ἡμῖν καὶ κατηγνώσεως προξενεῖ. πρεπωδέστερον δὲ εἶναι ἐνόμισα ἐπίσκοπον τὴν ἑαυτοῦ βοήθειαν παρέχειν ἐκείνῳ, ὅστις C ἂν ὑπό τινος βιάζηται, ἢ εἴ τις τῶν χηρῶν ἀδικοῖτο, ἢ αὖ πάλιν ὀρφανός τις ἀποστεροῖτο τῶν αὐτῷ προσηκόντων, εἴπερ ἄρα καὶ ταῦτα τὰ ὀνόματα δικαίαν ἔχει τὴν ἀξίωσιν. εἰ τοίνυν, ἀγαπητοὶ ἀδελφοὶ, πᾶσι τοῦτο δοκεῖ, ἐπικρίνατε μηδένα ἐπίσκοπον χρῆναι εἰς τὸ στρατόπεδον παραγίνεσθαι, παρεκτὸς τούτων, οὓς ἂν ὁ εὐλαβέστατος βασιλεὺς ἡμῶν τοῖς ἑαυτοῦ γράμμασι μετακαλοῖτο. ἀλλ' ἐπειδὴ πολλάκις συμβαίνει τινὰς οἴκτου δεομένους καταφυγεῖν ἐπὶ τὴν ἐκκλησίαν, διὰ τὰ ἑαυτῶν ἁμαρτήματα εἰς περιορισμὸν ἢ νῆσον καταδικασθέντας, ἢ δ' αὖ πάλιν οἱαδηποτοῦν ἀποφάσει ἐκδεδομένους· τοῖς D τοιούτοις μὴ ἀρνητέαν εἶναι τὴν βοήθειαν, ἀλλὰ χωρὶς μελησμοῦ καὶ ἄνευ τοῦ διστάσαι τοῖς τοιούτοις αἰτεῖσθαι συγχώρησιν. εἰ τοίνυν καὶ τοῦτο ἀρέσκει, σύμψηφαγίνεσθαι ἅπαντες. ἀπεκρίναντο ἅπαντες· ὁριζέσθω καὶ τοῦτο.

VIII.

Osius episcopus dixit: Hoc quoque vestra solertia judicet, ut quia visum est, ne aliquis episcopus in condemnationem incidat ad castra veniens, si qui eorum ejusmodi, quarum superius meminimus, habeant preces, per proprium diaconum mittant. Ministri enim persona non est invidiosa, & quæ concessa fuerint, citius perferri poterunt. Responderunt omnes: Sanciatur & hoc.

η.

Οσιος ἐπίσκοπος εἶπε· καὶ τοῦτο ἡ ἀγχίνοια ὑμῶν κρινάτω, ἵν' ἐπειδὴ ἔδοξε, διὰ τὸ μὴ πίπτειν ὑπὸ κατάγνωσίν τινα τῶν ἐπισκόπων E ἀφικνούμενον εἰς τὸ στρατόπεδον, εἴ τινες αὐτῶν τοιαύτας ἔχοιεν δεήσεις, οἵων ἐπάνω ἐπεμνήσθημεν, διὰ ἰδίου διακόνου ἀποστέλλοιεν. τοῦτο γὰρ ὑπηρέτου τὸ πρόσωπον οὐκ ἐπίφθονον τυγχάνει, καὶ τὰ παραχεθησόμενα θᾶττον διακομισθῆναι δυνήσεται. ἀπεκρίναντο πάντες. καὶ τοῦτο ὁριζέσθω.

IX.

Osius episcopus dixit: Hoc quoque consequens esse existimo, ut si in qua-

θ'.

Οσιος ἐπίσκοπος εἶπε· καὶ τοῦτο ἀκόλουθον νομίζω εἶναι, ἵνα ἐὰν ἐν οἱαδηποτοῦν ἐπαρχίᾳ ἐπισ-

ἐπίσκοπον πρὸς ἀδελφὸν καὶ συνεπίσκοπον ἑαυτοῦ ἀποστέλλοντα δεήσεις, ὁ ἐν τῇ μείζονι τυγχάνων πόλει, τουτ' ἔστι τῇ μητροπόλει, αὐτὸς καὶ τὸν διάκονον αὐτοῦ καὶ τὰς δεήσεις ἀποστέλλοι, παρέχων αὐτῷ καὶ συστατικὰς ἐπιστολὰς, γράφων δηλονότι κατὰ ἀκολουθίαν καὶ πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς καὶ συνεπισκόπους ἡμῶν, εἰ τύχοις ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ ἐν τοῖς τόποις ἢ ἐν ταῖς πόλεσι διάγοντες, ἐν αἷς ὁ θεοσεβέστατος βασιλεὺς τὰ δημόσια πράγματα διοικουμένης. εἰ δέ ἔχοι τις τῶν ἐπισκόπων φίλους ἐν τῇ αὐλῇ τῶν παλατίων, καὶ βούλοιτο περί τινος, ὅπερ πρεπωδέστερον εἴη, αἰτῆσαι, μὴ κωλύοιτο διὰ τῶν ἑαυτοῦ διακόνων καὶ αἰτῆσαι καὶ ἐντείλασθαι τούτοις, ὥστε τὴν αὐτῷ ἀγαθὴν βοήθειαν αἰτοῦντι αὐτῷ παρέχειν. οἱ δὲ εἰς Ῥώμην παραγινόμενοι, καθὼς προείρηκα, τῷ ἀγαπητῷ ἀδελφῷ ἡμῶν καὶ συνεπισκόπῳ Ἰουλίῳ τὰς δεήσεις, ἃς ἔχουσι δοῦναι, ὀφείλουσι παρέχειν, ἵνα πρότερον αὐτὸς δοκιμάζῃ, εἰ μή τινες ἐξ αὐτῶν ἀναισχυντοῦσι. καὶ ὅτως τιμὴν ἑαυτοῦ προσασίαν καὶ προνοίδα παρέχων, εἰς τὸ στρατόπεδον αὐτὰς ἀποστέλλοι. ἅπαντες οἱ ἐπίσκοποι ἀπεκρίναντο, ἀρέσκειν αὐτοῖς, καὶ πρεπωδέστατον εἶναι τὴν συμβουλὴν ταύτην.

A cumque provincia epiſcopi ad fratrem & coepiſcopum ſuum mittant preces, is qui eſt in majori civitate, hoc eſt in metropoli, ipſe miniſtrum ſuum & preces mittat, præbens ei commendatitias quoque literas, ſcribens videlicet per conſequentiam etiam ad fratres & coepiſcopos noſtros, qui ſcilicet illo tempore in locis vel civitatibus agant, in quibus piiſſimus imperator rempublicam gubernat. Si quis autem epiſcopus habet amicos in aula palatii, & velit aliquid, quod ſit honeſtum & juſtum, impetrare, ne prohibeatur per ſuum miniſtrum & rogare, & iis mandare, ut bonum ſuum auxilium ei velint præbere. Qui autem Romam accedunt (quemadmodum ſuperius dictum eſt) dilecto fratri noſtro & coepiſcopo Julio preces, quas habent dandas, præbere debent, ut ipſe prius examinet, ſi aliquæ earum non ſunt impudentes; & ſic ſuam opem & curam præbens, eos ad caſtra mittat. Omnes epiſcopi dixerunt, eis placere, & eſſe convenientiſſimum hoc conſilium.

ι'.

Ὅσιος ἐπίσκοπος εἶπε· καὶ τοῦτο ἀναγκαῖον εἶναι νομίζω, ἵνα μετὰ πάσης ἀκριβείας καὶ ἐπιμελείας ἐξετάζοιτο, ὥστε ἐάν τις πλούσιος, ἢ σχολαστικὸς ἀπὸ τῆς ἀγορᾶς ἀξιοῦτο ἐπίσκοπος γίνεσθαι, μὴ πρότερον καθίσασθαι, ἐὰν μὴ καὶ ἀναγνώσῃ, καὶ διάκονος, καὶ πρεσβύτερος ὑπηρεσίαν ἐκτελέσῃ· ἵνα καθ' ἕκαστον βαθμὸν, ἐάν περ ἄξιος νομισθείη, εἰς τιμὴν ἀψίδα τῆς ἐπισκοπῆς κατὰ προκοπὴν διαβαίνειν δυνηθείη. ἔξει δὲ ἑκάστου τάγματος ὁ βαθμὸς οὐκ ἐλαχίστου δηλονότι χρόνου μῆκος, δι' οὗ ἡ πίστις αὐτοῦ, καὶ ἡ τῶν ἤθων καλοκαγαθία, καὶ ἡ σεμνότης, καὶ ἡ ἐπιεικεία γνώριμος γενέσθαι δυνήσεται· καὶ αὐτὸς ἄξιος τῆς θείας ἱερωσύνης νομισθεὶς τῆς μεγίστης ἀπολαῦσαι τιμῆς. οὔτε γὰρ πρόσφορόν ἐστιν, οὔτε ἡ ἐπιστήμη, οὔτε ἡ ἀγαθὴ ἀναστροφὴ ἐπιδέχεται, τολμηρῶς καὶ κούφως ἐπὶ τοῦτο ἰέναι, ὥστε ἢ ἐπίσκοπον, ἢ πρεσβύτερον, ἢ διάκονον προχείρως καθίσασθαι. οὕτω γὰρ ἂν εἰκότως νεόφυτος νομισθείη, ἐπειδὴ μάλιστα καὶ ὁ μακαριώτατος ἀπόστολος, ὃς καὶ τῶν ἐθνῶν γέγονε διδάσκαλος, φαίνεται κωλύσας ταχείας γίνεσθαι τὰς καταστάσεις. τὸ γὰρ μήκιστον χρόνου ἡ δοκιμασία τιμὴν ἀναστροφὴν καὶ τὸν ἑκάστου τρόπον οὐκ ἀπεικότως ἐκτυπῶν δυνήσεται, ἅπαντες εἶπον ἀρέσκειν αὐτοῖς, καὶ καθάπαξ μὴ δεῖν ἀναστρέφειν ταῦτα.

X.

Oſius epiſcopus dixit: Hoc quoque neceſſarium exiſtimo, ut cum omni cura & diligentia examinetur; ut ſi quis ex foro ſive dives, ſive ſcholaſticus, epiſcopus fieri dignus habeatur, non prius conſtituatur, quam lectoris & diaconi & presbyteri miniſterium peregerit: ut in unoquoque gradu, ſi dignus exiſtimatus fuerit, ad epiſcopatus faſtigium per progreſſionem poſſit aſcendere. Habebit autem uniuſcujuſque ordinis gradus non minimi ſcilicet temporis longitudinem, per quod & fides, & morum probitas, & conſtantia, & moderatio poſſit cognoſci: & ipſe divino ſacerdotio dignus exiſtimatus, maximum honorem aſſequatur. Neque enim convenit, neque ſcientia & bona converſatio hoc recipit, ut temere & leviter ad id accedatur, ut epiſcopus, vel presbyter, vel diaconus prompte ac facile conſtituatur. Sic enim merito neophytus exiſtimetur, quando-quidem & beatiſſimus apoſtolus, qui fuit etiam doctor gentium, prohibuiſſe plane videtur, ne celeres fiant ordinationes. Longiſſimi enim temporis probatio & converſationem, & uniuſcujusque mores non improbabiliter exprimere poterit. Omnes dixerunt ipſis placere, & omnino non oportere ea ſubvertere.

1. Tim. 3.

1. Tim. 5.

ια'.

Ὅσιος ἐπίσκοπος εἶπε· καὶ τοῦτο δὲ ὁρίσαι ὀφείλομεν, ἵνα ἐπίσκοπος, ὅταν ἐξ ἑτέρας πόλεως παραχθῇ εἰς ἑτέραν πόλιν, ἢ ἀπὸ ἑτέρας ἐπαρχίας εἰς ἑτέραν ἐπαρχίαν, κόμπου

XI.

Oſius epiſcopus dixit: Hoc quoque definire debemus; ut quando epiſcopus ex alia civitate in aliam civitatem, vel ex alia provincia in aliam provinciam acceſſerit.

ja-

jactationis gratia propriis laudibus serviens aut religionis causa, & velit longiori tempore illic agere; illius autem civitatis episcopus doctrinæ non fuerit peritus: ne illum despiciat, & frequentius concionetur, studens dedecore afficere & vilipendere personam episcopi, (hic enim prætextus solet turbas excitare) nec ejusmodi calliditate alienam sedem sibi conciliare & attrahere studeat, non dubitans sibi traditam ecclesiam relinquere, & in aliam transire. Ad hoc ergo tempus definiendum est. Nam episcopum non recipi, inhumanum & incivile existimatum est. Recordemini autem, patres nostros in tempore præterito judicavisse, ut si quis laicus in aliqua urbe agens, tribus diebus dominicis in tribus hebdomadibus non conveniat, is communione moveatur. Si hoc ergo de laicis statutum est, non oportet, nec convenit, sed neque est utile episcopum, si nullam habet graviorem necessitatem, vel negotium difficilius, a sua ecclesia diutius abesse, & sibi commissum populum contristare. Omnes episcopi dixerunt, hanc quoque sententiam esse convenientissimam.

A χάριν ἐγκωμίοις οἰκείοις ὑπηρετούμενος, ἢ θρησκείας καθοσιώσει, καὶ πλείονα χρόνον βούλοιτο διάγειν, καὶ μὴ ὁ τῆς πόλεως ἐκείνης ἐπίσκοπος ἔμπειρος ᾖ διδασκαλίας· μὴ καταφρονῇ ἐκείνου, καὶ συνεχέστερον ὁμιλῇ, καταιχύνειν καὶ κατευτελίζειν τὸ πρόσωπον τοῦ αὐτόθι ἐπισκόπου σπουδάζων. αὕτη γὰρ ἡ πρόφασις εἴωθε ταράχους ποιεῖν· καὶ ἐκ τῆς τοιαύτης πανουργίας τὴν ἀλλοτρίαν καθέδραν ἑαυτῷ προμνηστεύεσθαι, καὶ παρασπᾶσθαι σπουδάζῃ, μὴ διστάζων τὴν αὐτῷ παραδοθεῖσαν ἐκκλησίαν καταλιμπάνειν, καὶ εἰς ἑτέραν μεθίστασθαι. ὁρίσεον τοίνυν ἐπὶ τούτῳ χρόνον· ἐπειδὴ καὶ τὸ μὴ ὑποδέχεσθαι ἐπίσκοπον, τῶν ἀπανθρώπων καὶ σκαιῶν εἶναι νενομίσται. μέμνησθε δὲ καὶ ἐν τῷ προάγοντι χρόνῳ τοὺς πατέρας ἡμῶν κεκρικέναι, ἵνα εἴ τις λαϊκὸς ἐν πόλει διάγων, τρεῖς κυριακὰς ἡμέρας ἐν τρισὶν ἑβδομάσι μὴ συνέρχοιτο, ἀποκινοῖτο τῆς κοινωνίας. εἰ τοίνυν περὶ τῶν λαϊκῶν τοῦτο τεθέσπισται, οὐ χρὴ, οὐδὲ πρέπει, ἀλλ' οὐδὲ συμφέρει, ἐπίσκοπον, εἰ μηδεμίαν βαρυτέραν ἀνάγκην ἔχοι, ἢ πρᾶγμα δυσχερὲς, ἐπιπλεῖστον ἀπολείπεσθαι τῆς ἑαυτοῦ ἐκκλησίας, καὶ λυπεῖν τὸν ἐμπεπιστευμένον αὐτῷ λαόν. ἅπαντες οἱ ἐπίσκοποι εἰρήκασι· καὶ ταύτην τὴν γνώμην σφόδρα εἶναι πρεπωδεστάτην ὁριζόμεθα.

B

C

* al. λιπεῖν.

XII.

Osius episcopus dixit: Quia nihil est prætermittendum, hoc quoque definiatur. Quidam fratres & coepiscopi in civitatibus, in quibus episcopi constituuntur, videntur valde pauca, quæ sibi sint propria, possidere; in aliis autem locis magnas possessiones, ex quibus etiam possunt opem ferre pauperibus: iis igitur ita esse concedendum judico, ut si in suas possessiones venturi sunt, & fructus suos collecturi, tribus diebus dominicis, id est, tribus septimanis in suis possessionibus degant; & in ecclesia, quæ prope est, in qua presbyter populum congregat, ne congregationis expers esse videatur, conveniat, & officia divina obeat; & ne frequentius in civitate, in qua est episcopus, adsit. Eo enim modo & res ejus propter ipsius absentiam nihil detrimenti patientur, & arrogantiæ ac superbiæ crimen effugere videbitur. Omnes episcopi dixerunt: Placet hæc quoque constitutio.

ιβ'

Οσιος ἐπίσκοπος εἶπεν. ἐπειδὴ οὐδὲν ἐστι παραλειπτέον, καὶ τοῦτο ὁρισθήτω. τινὲς τῶν ἀδελφῶν καὶ συνεπισκόπων ἐν ταῖς πόλεσιν, ἐν αἷς ἐπίσκοποι καθίστανται, δοκοῦσι κεκτῆσθαι σφόδρα ὀλίγα ὑπάρχοντα ἴδια· ἐν ἑτέροις δὲ τόποις κτήσεις μεγάλας, ἐξ ὧν καὶ ἐπικουρεῖν δύνατοι εἰσὶ τοῖς πένησιν. οὕτως οὖν αὐτοῖς συγχωρητέον εἶναι κρίνω, ἵνα εἰ μέλοιεν εἰς τὰς ἑαυτῶν παραγίνεσθαι κτήσεις, καὶ τὴν συγκομιδὴν τῶν καρπῶν ποιεῖσθαι, τρεῖς κυριακὰς ἡμέρας, τοῦτ' ἔστι, τρεῖς ἑβδομάδας ἐν τοῖς ἑαυτῶν κτήμασιν αὐτοὺς διάγειν, καὶ ἐν τῇ ἀγγιστευούσῃ ἐκκλησίᾳ, ἐν ᾗ πρεσβύτερος συναγοι, ὑπὲρ τοῦ μὴ χωρὶς συνελεύσεως αὐτὸν δοκεῖν εἶναι, συνέρχεσθαι καὶ λειτουργεῖν, καὶ μὴ συνεχέστερον εἰς τὴν πόλιν, ἐν ᾗ ἐστιν ἐπίσκοπος, παραγίγνοιτο. τοῦτον γὰρ τὸν τρόπον καὶ τὰ οἰκεῖα αὐτοῦ πράγματα παρὰ τὴν αὐτοῦ ἀπουσίαν οὐδεμίαν ὑπομενεῖ ζημίαν, καὶ τὸ τῆς ἀλαζονείας καὶ τοῦ τύφου ἐκκλίνειν δόξει ἔγκλημα. ἅπαντες οἱ ἐπίσκοποι εἶπον. ἀρέσκει καὶ αὕτη ἡ διατύπωσις.

D

E

XIII.

Osius episcopus dixit: Hoc quoque omnibus placeat: ut si diaconus vel presbyter, vel etiam aliquis ex clericis sit excommunicatus; & ad alium episcopum, qui eum novit, confugerit, scientem eum a proprio episcopo esse communione motum, non oportere episcopo & fratri suo injuriam facientem, ei com-

ιγ'.

Οσιος ἐπίσκοπος εἶπε· καὶ τοῦτο πᾶσιν ἀρεσάτω, ἵνα εἴ τις διάκονος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ καί τις τῶν κληρικῶν ἀκοινώνητος γένηται, καὶ πρὸς ἕτερον ἐπίσκοπον τὴν εἰδότα αὐτὸν καταφύγοι, γινώσκοντα ἀποκεκινῆσθαι αὐτὸν τῆς κοινωνίας παρὰ τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου, μὴ χρῆναι τῷ ἐπισκόπῳ καὶ ἀδελφῷ αὐτοῦ ὕβριν ποιοῦντα παρέχειν αὐτῷ κοινωνίαν. εἰ δὲ τολμήσοι

τις

τις τοῦτο ποιῆσαι, γινωσκέτω συνελθόντων A munionem præbere. Sin autem hoc facere ausus fuerit, sciat cum convenerint
ἐπισκόπων ἀπολογίᾳ ἑαυτὸν ὑπεύθυνον καθι- episcopi, seipsum causam esse dicturum.
στάναι. ἅπαντες οἱ ἐπίσκοποι εἶπον· αὕτη ἡ Omnes episcopi dixerunt. Hoc judicium
κρίσις καὶ τὴν εἰρήνην πάντοτε διαφυλάξει, & pacem usque custodiet, & omnium
καὶ διατηρήσει τὴν πάντων ὁμόνοιαν. concordiam tuebitur.

ιδ'. XIV.

Ὅσιος ἐπίσκοπος εἶπε· τὸ δὲ πάντοθέν με Osius episcopus dixit: Quod autem
κινοῦν ἀποσιωπῆσαι οὐκ ὀφείλω. εἴ τις ἐπίσκο- me undequaque movet, reticere non de-
πος ὀξύχολος εὑρίσκοιτο· ὅπερ οὐκ ὀφείλει beo. Si inveniatur quis episcopus ad
ὢν τοιοῦτος ἀνδρὶ πολιτεύεσθαι· καὶ ταχέως ἀντι- iram propensus (quod quidem ab ejus-
τύπῳ πρεσβυτέρῳ ἢ διακόνῳ κινηθεὶς ἐκβαλεῖν modi homine abesse debet) & adversus
ἐκκλησίας * αὐτὸν ἐθελήσοι· προνοητέον ἐστὶ presbyterum, vel diaconum cito com- al. τινά
μὴ * ἀθρόον τὸν τοιοῦτον καταχρίνεσθαι, καὶ B motus, cum ecclesia ejicere voluerit; * al. ἀθρόα.
τῆς κοινωνίας ἀποστερεῖσθαι. πάντες εἶπαν· providendum est, ne is repente con-
ὁ ἐκβαλλόμενος ἐχέτω ἐξουσίαν ἐπὶ τὸν ἐπί- demnetur, & communione privetur.
σκοπον τῆς μητροπόλεως τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας Omnes episcopi dixerunt: Qui ejicitur,
καταφυγεῖν· εἰ δὲ ὁ τῆς μητροπόλεως ἀπεῖη, potestatem habet confugiendi ad epis-
ἐπὶ τὸν πλησιόχωρον καταφέχειν, καὶ ἀξιοῦν, copum metropolis ejusdem provinciæ: si
ἵνα μετὰ ἀκριβείας αὐτῷ ἐξετάζηται τὸ πρᾶγ- autem metropolitanus abest, ad finiti-
μα. οὐ χρὴ γὰρ μὴ ὑπέχειν τὰς ἀκοὰς τοῖς mum concurrendi, & rogandi, ut suum
αἰτοῦσι. κακεῖνον δὲ ὁ ἐπίσκοπος ὁ δικαίως negotium accurate examinetur. Neque
ἢ ἀδίκως ἐκβαλὼν τὸν τοιοῦτον, χλυαίνειν φέ- enim non sunt aures præbendæ iis qui
ρειν ὀφείλει, ἵνα ἡ ἐξέτασις τοῦ πράγματος rogant. Ille quoque episcopus, qui jure
γένηται· καὶ ἡ κυρωθῇ αὐτοῦ ἡ ἀπόφασις, ἢ vel injuria cum expulit, æquo animo
διορθώσεως τύχῃ πρίν δὲ ἐπιμελῶς καὶ μετὰ ferre debet ut rei fiat examinatio, & C
πίστεως ἅπασα ἐξετασθῇ, ὁ μὴ ἔχων τὴν κοι- vel ejus confirmetur sententia, vel cor-
νωνίαν, πρὸ τῆς διαγνώσεως τοῦ πράγματος, rigatur. Priusquam autem diligenter, &
ἑαυτῷ οὐκ ὀφείλει ἐκδικεῖν τὴν κοινωνίαν. ἐὰν ex fide singula examinata fuerint, qui
δὲ συνελθόντες τῆς κληρικῶν τινὲς, κατί- communionem non habet, non debet
δωσι τὴν ὑπερηφάνειαν καὶ τὴν ἀλαζονείαν αὐτοῦ ante rei cognitionem sibi communionem
ἐπειδὴ οὐ πρόσηκόν ἐστιν ὕβριν ἢ μέμψιν ἄδι- arrogare. Si autem clerici aliqui con-
κον ὑπομένειν, πικροτέροις καὶ βαρυτέροις ῥή- venerint, & ejus superbiam & arrogan-
μασιν ἐπιτρέφειν τὸν τοιοῦτον ὀφείλειν, ἵνα tiam viderint; quia non convenit con-
τῷ τὰ πρέποντα γελάοντι ὑπηρετῆται καὶ ὑπα- tumeliam vel injustam expostulationem
κούωσιν. ὥσπερ γὰρ ὁ ἐπίσκοπος τοῖς ὑπη- pati, acerbioribus & gravioribus verbis
ρέταις εὐλικρινῆ ὀφείλει τὴν ἀγάπην καὶ τὴν eum debent corrigere, ut ei qui jubet
διάθεσιν παρέχειν, τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ οἱ ὑπο- quæ decent, inserviant & obediant.
τεταγμένοι * ἄδολα τοῖς ἐπισκόποις εἰς τὴν Sicut enim debet episcopus ministris sin- * al. ἀμώμητα.
ὑπηρεσίας ἐκπλεῖν ὀφείλουσιν. D ceram dilectionem & affectum præbere; eodem modo & subjecti debent episcopis non fraudulentum ministerium & obsequium exhibere.

ιε'. XV.

Ὅσιος ἐπίσκοπος εἶπε· καὶ τοῦτο δὲ πάντες Osius episcopus dixit. Hoc quoque om-
ἐρίσωμεν, ἵνα εἴ τις ἐπίσκοπος ἐξ ἑτέρας παροι- nes definiamus; ut si quis episcopus ex a-
κίας βούληθῇ ἀλλότριον ἐπιτρίψαι, χωρὶς τῆς lia parochia velit alienum ministrum sine
συγκαταθέσεως τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου, εἰς τινα βαθ- consensu proprii episcopi in aliquo gradu
μὸν καταστῆσαι ἄκυρος ᾖ ἀβέβαιος ἡ κατάστασις constituere, irrita & infirma ejusmodi con-
ἡ τοιαύτη νομιζέσθω. εἴ τινες δ' ἂν τοῦτο ἑαυτοῖς stitutio existimetur. Si qui autem hoc
ἐπιβάλλειν, παρὰ τῶν ἀδελφῶν καὶ συνεπισκόπων sibi ipsis permiserint, a fratribus & coepi
ἡμῶν καὶ ὑπομιμνήσκεσθαι καὶ διορθοῦσθαι ὀφείλου- scopis & admoneri & corrigi debent. E
σιν. ἅπαντες εἶπαν· καὶ τοῦτο ὁρισθὲν * ἔστω Omnes dixerunt: Hoc quoque decretum
στερέμνιον. stet firmum & immobile.

ις'. XVI.

Αἴτιος ἐπίσκοπος εἶπεν· οὐκ ἀγνοεῖτε ποία Aetius episcopus dixit. Non ignoratis
καὶ πηλίκη τυγχάνει ἡ τῆς Θεσσαλονικέων μητρό- qualis quantaque sit Thessalonicensium
πολις, πολλαχοῦ τοιγαροῦν εἰς αὐτὴν ἀπὸ ἑτέρων metropolis. Sæpe itaque ad eam ex pro-
ἐπαρχιῶν πρεσβύτεροι καὶ διάκονοι παραγίνονται, vinciis presbyteri & diaconi accedunt,
καὶ οὐκ ἀρκούμενοι βραχεῖ διαγωγῇ χρόνου, & brevis temporis mora non contenti,
διατρίβουσι, καὶ ἅπαντα τὸν χρόνον αὐτόθι permanent, & omne tempus illic agen-
ποιοῦντες διατελοῦσιν. ἢ μόλις μετὰ πλεῖστον χρό- tes transigunt; vel vix tandem post plu-

rimum tempus in ſuas eccleſias reverti coguntur. De iis ergo definiendum eſt. Oſius epiſcopus dixit; ea decreta, quæ de epiſcopis conſtituta ſunt, ſerventur etiam in ejuſmodi perſonis.

XVII.

Suggerente fratre noſtro Olympio, hoc quoque placuit; ut ſi quis epiſcopus vim paſſus, injuſte ejectus ſit, vel propter ſcientiam, vel propter catholicæ eccleſiæ confeſſionem, vel propter veritatis defenſionem, & fugiens periculum, innocens execrationi ſubjectus in aliam urbem venerit; ne prohibeatur illic tamdiu agere, donec revertatur, vel a facta ſibi injuria poſſit liberationem invenire. Durum enim eſt, atque adeo graviſſimum, eum qui injuſtam ejectionem paſſus eſt, a nobis non ſuſcipi. Is enim debet a nobis plurima humanitate & benignitate excipi. Omnes dixerunt: Hoc etiam placuit.

XVIII.

Gaudentius epiſcopus dixit: Scis frater Aetie, quod tunc cum epiſcopus conſtitutus es, pax deinceps viguit; ne ſi quæ diſſidii reliquiæ remaneant, viſum eſt, ut qui a Muſæo & Eutychiano conſtituti ſunt, quia nulla eorum culpa inveniebantur, omnes ſuſcipiantur.

XIX.

Oſius epiſcopus dixit: Meæ mediocritatis hæc eſt ſententia; quia quieti & patientes eſſe debemus, & perennem in omnes habere miſericordiam, eos qui ſemel in clerum eccleſiaſticum ab aliquibus fratribus noſtris promoti ſunt, ſi nolint redire ad eas, ad quas nominati ſunt, eccleſias deinceps non admitti: Eutychianum autem ne epiſcopi quidem ſibi nomen uſurpare; ſed neque Muſæum ut epiſcopum exiſtimari: ſi autem laicam communionem petiverint: non oportere eis denegari. Omnes dixerunt: Placet.

XX.

Gaudentius epiſcopus dixit: Hæc ſalutariter & congruenter definita, & noſtræ ſacerdotum dignitati convenienter, & quæ Deo & hominibus placuerunt, potentiam & vires ſuas obtinere non poterunt, niſi etiam metus editas ſententias conſecutus fuerit. Ipſi enim ſcimus, ſæpe propter paucorum impudentiam, divinum & in primis venerandum ſacerdotii nomen in * damnationem incurriſſe. Si quis ergo præter ea quæ eminibus viſa ſunt, auſus fuerit; ſtudens faſtui magis & arrogantiæ ſervire, quam Deo placere, aliquid aliud agere: ſciat

* vilipensionem, vel contemptum.

A νον εἰς τὰς ἰαυτῶν ἐπανιέναι ἐκκλησίας ἀναγκάζονται. περὶ τούτων οὖν ὁρισέον. Ὁσιος ἐπίσκοπος εἶπεν· οὕτω οἱ ὅροι, οἱ καὶ ἐπὶ τῶν ἐπισκόπων ὡρισμένοι, φυλαττέσθωσαν καὶ ἐπὶ τούτων τῶν προσώπων.

ιζ'.

Ὑποβάλλοντος τοῦ ἀδελφοῦ ἡμῶν Ὀλυμπίου, καὶ τοῦτο ἤρεσεν, ἵνα εἴ τις ἐπίσκοπος βίαν ὑπομείνας ἀδίκως ἐκβληθῇ, ἢ διὰ τὴν ἐπισημίαν, ἢ διὰ τὴν ὁμολογίαν τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας, ἢ διὰ τὴν τῆς ἀληθείας ἐκδικίαν, καὶ φεύγων τὸν κίνδυνον, ἀθῴως καθεσιωμένος ὡς εἰς ἑτέραν ἔλθοι πόλιν, μὴ κωλυέσθω ἐκεῖ ἐπὶ τοσοῦτον διάγειν, ἕως ἂν ἐπανέλθῃ, ἢ τῆς ὕβρεως τῆς γεγενημένης αὐτῷ ἀπαλλαγὴν εὑρέσθαι δυνηθῇ. σκληρὸν γὰρ καὶ βαρύτατον, ἐλάσσονι ἄδικον ὑπομεμνηκότα, μὴ ὑποδέχεσθαι ὑφ' ἡμῶν, πλείστῃ γὰρ καλοκαγαθίᾳ καὶ φιλοφρονήσει ὀφείλει παραδέχεσθαι ὁ τοιοῦτος. πάντες εἰρήκασιν. ἤρεσε καὶ τοῦτο.

ιη'.

Γαυδέντιος ἐπίσκοπος εἶπεν· οἶδας ἀδελφὲ Αἰέτιε ὡς τὸ πρωκαθῆκον ποτε καταστάντος σου ἐπισκόπου, ἡ εἰρήνη λοιπὸν ἐβράβευσεν, ἵνα μή τινα λείψανα διχονοίας περὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ὑπομείνῃ· ἔδοξε καὶ τοῖς παρὰ Μουσαίου καταστᾶσιν, καὶ τοῖς παρὰ Εὐτυχιανῷ, ἐπειδὴ αὐτῶν ἀδεμία αἰτία ἐφέρετο, πάντας ὑποδέχεσθαι.

ιθ'.

Ὅσιος ἐπίσκοπος εἶπε· τῆς ἐμῆς μετριότητος ἡ ἀπόφασίς ἐστιν αὕτη· ἐπειδὴ ἡσυχίαν καὶ ὑπομονητικοὺς ὀφείλομεν εἶναι, καὶ ὄγκον τὸν πρὸς πάντας ἔχειν οἶκτον, ἅπαξ τοὺς εἰς κλῆρον ἐκκλησιαστικὸν προαχθέντας ὑπό τινων ἀδελφῶν ἡμῶν, ἐὰν μὴ βούλοιντο ἐπανέρχεσθαι εἰς ἃς κατωνομάσθησαν ἐκκλησίας, τοῦ λοιποῦ μὴ ὑποδέχεσθαι. Εὐτυχιανὸν δὲ μήτε ἐπίσκοπον ἑαυτῷ δικαιοῦν ὄνομα· ἀλλ' οὐδὲ Μουσαῖον ὡς ἐπίσκοπον νομίζεσθαι. εἰ δὲ λαϊκὴν κοινωνίαν ἀπαιτοῖεν, μὴ χρῆναι αὐτοῖς ἀρνεῖσθαι. πάντες εἶπον· ἀρέσκει.

κ'.

Γαυδέντιος ἐπίσκοπος εἶπε· ταῦτα σωτηρίως καὶ ἀκολούθως ὡρισθέντα, καὶ πρεπόντως τῇ ἐπιτιμίᾳ ἡμῶν τῶν ἱερέων, καὶ Θεῷ ἀρέσαντα καὶ ἀνθρώποις, τὴν δύναμιν καὶ τὴν ἰσχὺν ἑαυτῶν κατασχεῖν οὐ δυνήσονται· ἐὰν μὴ καὶ φόβος ταῖς ἐξενεχθείσαις ἀποφάσεσιν ἀκολουθήσῃ. ἴσμεν γὰρ καὶ αὐτοὶ, πολλοὺς διὰ τὴν ὀλίγων ἀναισχυντίαν τὸ θεῖον καὶ σεβασμιώτατον ὄνομα τῆς ἱερωσύνης εἰς κατάγνωσιν ἐληλυθέναι. εἰ τοίνυν τις παρὰ τὰ φανέντα τολμήσας, σπουδάζων τύφῳ μᾶλλον καὶ ἀλαζονείᾳ, ἢ τῷ Θεῷ ἀρέσαι, ἕτερόν τι διαπράξασθαι· ἤδη γινωσκέτω ἐγκλήματι ἀπολογίας ἑαυτὸν ὑπόδυνον * καθιεῖς, καὶ τιμῇ καὶ τῷ

* al. meditandi.

τῷ,

1 Hi duo canones Græci XVIII & XIX non ſunt in Latinis codicibus. *Rondinus*

τὸ ἀξίωμα τῆς ἐπισκοπῆς καταβάλλειν. ἅπαντες ἀπεκρίναντο, πρέπει, καὶ ἀρέσκει ἡμῖν ἡ τοιαύτη γνώμη.

Καὶ τοῦτο δὲ ἐνταῦθα μάλιστα γνώριμον γενήσεται, καὶ πληροφορήσεται, ἐάν ἕκαστος ἡμῶν τῶν ἐν ταῖς παρόδοις ἤτοι καινοτέροις καθεδρῶν ἐπισκόπων, διασάμενος ἐπίσκοπον, ἐπιζητήσῃ τὴν αἰτίαν τῆς παρόδου, καὶ πῦ τὸν πορείαν ποιεῖται. καὶ ἐὰν μὲν ἄρτι αὐτὸν ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἀπιόντα, ἐπιζητήσει τὰς αἱρέσεις τὰς ἐπάνω προκειμένας. καὶ χιλημβόλῳ ἀφιχνῆται, ἀπιόντι αὐτῷ μηδὲν ἐμπόδιον γίγνοιτο· εἰ δὲ ἐπιδείξεως χάριν, καθὼς προείρηται τῇ ὑμετέρᾳ ἀγάπῃ, ἢ διά τινων αἰτήσεως σπεύδοι ἐπὶ τὸ στρατόπεδον, μήτε τοῖς γράμμασιν αὐτοῦ ὑπογράφειν, μήτε κοινωνεῖν τῷ τοιούτῳ. ἅπαντες εἶπον. δέχεσθαι καὶ τοῦτο.

A jam ſe criminis reum, ac defenſioni obnoxium conſtituere, & epiſcopatus honorem ac dignitatem amittere. Omnes reſpondorunt: Decet, & placet nobis hæc ſententia.

Porro autem hoc quoque illinc erit maxime notum & re ipſa obſervatum, ſi unuſquiſque noſtrum, qui ſumus prope vias publicas ſeu canale conſtituti epiſcopi, cum viderit epiſcopum, quærat cauſam tranſitus, & quo pergat: & ſi eum quidem in caſtra proficiſcentem invenerit, quærat conditiones, quæ ſuperius propoſitæ ſunt: & ſi evocatus veniat, oi abeunti nihil impedimenti fiat: ſin autem oſtentationis gratia, quemadmodum veſtræ dilectioni ſuperius dictum eſt, vel propter aliquorum poſtulata in caſtra feſtinat; nec literis ejus ſubſcribat, nec cum eo communicet. Omnes dixerunt: Hoc quoque decernatur.

CANONES

CONCILII SARDICENSIS, (a)

Ex [a] interpretatione [b] Dionyſii Exigui.

[a] ramo docet ipſe Exiguus canones illos non ſecus atque Africanos Latine fuiſſe editos, ſic enim in ep. ad Stephanum Salonitanum ep. *Statuta quoque Sardicenſis concilii atque Africani, quæ Latine ſunt edita, ſuis a nobis numeris ſunt ordinata.*

TITULI CANONUM.

I. *De epiſcopis etiam laica communione privandis, qui civitates mutaverint.*

II. *De iiſdem epiſcopis, ut ſi per ambitionem ſedem mutaverint, nec in exitu communionem (b) laicam conſequantur.*

III. *Ut inter diſcordes epiſcopos; comprovinciales antiſtites audiant. Quod ſi damnatus appellaverit Romanum pontificem, id obſervandum, quod ipſe cenſuerit.*

IV. *Ut nullus accuſati ſedem uſurpet epiſcopi.*

V. *Quando quis debeat a vicinis provinciæ epiſcopis ordinari.*

VI. *De non ordinandis epiſcopis per vicos & modicas civitates.*

VII. *De provinciali ſynodo retractanda per vicarios epiſcopi urbis Romæ, ſi ipſe decreverit.*

VIII. *Quando & in quibus cauſis epiſcopi ad comitatum ire debeant.*

IX. *De diaconis ad comitatum dirigendis.*

X. *Quod ad comitatum pro pupillis & viduis, ac neceſſitatem patientibus, ſit eundum.*

XI. *Ut qui in canali ſunt epiſcopi, euntes ad comitatum ſolicite diſcutiant.*

XII. *De his, qui ignorant, quid ſit in ſynodo conſtitutum.*

XIII. *De laicis non temere faciendis epiſcopis.*

XIV. *Quamdiu epiſcopus in aliena civitate immoretur.*

XV. *Non liceat epiſcopo, a ſua eccleſia plus tribus hebdomadibus abeſſe.*

XVI. *De clericis a communione ſummotis, ab alio non recipiendis epiſcopo.*

XVII. *De excommunicatis, apud vicinos epiſcopos audiendis.*

XVIII. *De non ſolicitandis clericis alienis.*

XIX. *De non ordinandis clericis alienis, ſine ſui conſenſu epiſcopi.*

XX. *De presbyteris & diaconis, qui Theſſalonicam veniunt, quantum temporis ibi reſideant.*

XXI. *De ſuſcipiendis his, qui perſecutionem patiuntur.*

CANONES.

I.

1. OSius epiſcopus dixit: Non [a] minus mala conſuetudo, quam pernicioſa corruptela funditus eradicanda eſt: [b] ne cui liceat epiſcopo de civitate ſua ad aliam tranſire civitatem. Manifeſta

[a] tam.

[b] ut non

B 2

---

1 In Dionyſiana collectione annorum amplius 800. exiſtente in Bibl. Collegii Pariſienſ. Soc. Jeſu, titulus hic eſt: *Canon Nicænus, ſive Sardicenſis, qui in Græco non habetur: expoſitus eſt ab Epiſcopis.* XXII. Alter codex habet: *ab Epiſcopis* XX. Harduinus. 2 Interpretationem tum Dionyſii, tum Iſidori nuncupamus, quoniam incertum eſt, utra lectio primigenia ſit. Quantum a Latino ubique diſcrepet Græcus contextus, quem Dionyſius Exiguus admonuit non eſſe authenticum, per ſe intelligent eruditi, vel perdiſcent ex commentariis Zonaræ & Balſamonis, qui hunc primi ediderunt. *Harduinus*, a quo ſequentes notulæ & variantes lectiones deſumptæ ſunt.

(a) Collati ſunt nunc primum cum MS. Cod. Luc. ſec. XI. (b) In *Luc. deeſt*. Laica m.

feſta eſt enim cauſa, qua hoc facere [a] tentant; cum nullus in hac re inventus ſit epiſcopus, qui de majore civitate ad minorem tranſiret. Unde apparet, avaritiæ ardore eos inflammari, & ambitioni ſervire, & ut dominationem agant. Si omnibus placet, hujuſmodi pernicies [*] ſævius & auſterius vindicetur, [b] ut nec laicam communionem habeat qui talis eſt. Reſponderunt univerſi: Placet.

[a] quo tentat

[*] ſeverius

II.

Oſius epiſcopus dixit: Etiam ſi talis aliquis extiterit temerarius, ut fortaſſis excuſationem afferens aſſeveret, quod populi literas acceperit; cum manifeſtum ſit, [1] potuiſſe paucos præmio & mercede corrumpi eos qui ſinceram fidem non habent, ut clamarent in eccleſia, & ipſum petere viderentur epiſcopum. Omnino has fraudes damnandas eſſe arbitror, ita ut nec laicam in fine communionem talis accipiat. Si vobis omnibus placet, ſtatuite. Synodus reſpondit: Placet.

III.

[2] Oſius Epiſcopus dixit: Illud quoque neceſſario adjiciendum eſt, ut *k* epiſcopi de ſua provincia ad aliam provinciam, in qua ſunt epiſcopi, non tranſeant, niſi forte a fratribus ſuis invitati; ne videamur januam claudere charitatis. Quod ſi in aliqua provincia aliquis epiſcopus contra fratrem ſuum epiſcopum litem habuerit; [b] ne unus e duobus ex alia provincia advocet Epiſcopum cognitorem. [4] Quod ſi aliquis epiſcoporum judicatus fuerit in aliqua cauſa, & putat ſe bonam cauſam habere, ut iterum concilium renovetur; ſi vobis placet, ſancti Petri apoſtoli memoriam honoremus, ut ſcribatur ab his qui cauſam examinarunt, [5] Julio Romano epiſcopo: & ſi judicaverit renovandum eſſe judicium, renovetur, & det judices. Si autem probaverit talem cauſam eſſe, ut non refricentur ea quæ acta ſunt; quæ decreverit, confirmata erunt. Si hoc omnibus placet? Synodus reſpondit: Placet.

[b] *editiones Mogantina & Juſtelli habent* unus de duobus, *refragantibus pleriſque manuſcriptis quos vidi*

IV.

Gaudentius epiſcopus dixit; Addendum, ſi placet, huic ſententiæ, quam plenam ſanctitate [6] protuliſti; ut cum aliquis epiſcopus depoſitus fuerit eorum epiſcoporum judicio, qui in vicinis locis commorantur, & proclamaverit agendum ſibi negotium in urbe Roma: alter epiſcopus in ejus cathedra, poſt appellationem ejus qui videtur eſſe depoſitus, omnino non ordinetur; niſi cauſa fuerit in judicio epiſcopi Romani determinata.

V.

[7] Oſius epiſcopus dixit: Si contigerit in una provincia, in qua plurimi fuerint epiſcopi, unum forte remanere epiſcopum; (ille vero per negligentiam noluerit epiſcopum,) & populi convenerint; epiſcopi vicinæ provinciæ debent illum prius convenire epiſcopum, qui in ea provincia moratur: & oſtendere, quod populi petant ſibi rectorem; & hoc juſtum eſſe, ut & [*] ipſi veniant, & cum ipſo ordinent epiſcopum, quod ſi conventus literis tacuerit & diſſimulaverit, nihilque reſcripſerit; ſatisfaciendum eſſe populis, ut veniant ex vicina provincia epiſcopi & ordinent epiſcopum.

In Græc. vs.

anſulis inclusa deeſſunt in codice *Luc.*

[*] ipſe veniat.

VI.

[m] Licentia vero danda non eſt ordinandi epiſcopum aut in vico aliquo, aut in modica civitate, cui ſufficit unus presbyter: quia non eſt neceſſe ibi epiſcopum fieri, ne vileſcat nomen epiſcopi & auctoritas. Non debent illi ex alia provincia invitati facere epiſcopum, niſi aut in his civitatibus quæ epiſcopos habuerunt; aut ſi qua talis, aut tam populoſa eſt civitas, quæ mereatur habere epiſcopum. Si hoc omnibus placet? Synodus reſpondit: Placet.

In Græco junguntur præcedenti.

VII.

[8] Oſius epiſcopus dixit: Placuit autem, ut ſi epiſcopus accuſatus fuerit, & judicaverint congregati epiſcopi regionis ipſius, & de gradu ſuo eum dejecerint; ſi appellaverit qui dejectus eſt, & confugerit ad epiſcopum Romanæ eccleſiæ, & voluerit ſe audiri: ſi juſtum putaverit, ut [*] renovetur judicium, (vel diſcuſſionis examen,) ſcribere his epiſcopis dignetur, qui in finitima & propinqua provincia ſunt, ut ipſi diligenter omnia [a] requirant, & juxta fidem veritatis definiant. Quod ſi is qui rogat cauſam ſuam iterum audiri, deprecatione ſua moverit epiſcopum Romanum, ut de latere ſuo presbyterum mittat; erit in poteſtate epiſcopi quid velit, & quid æſtimet. Et ſi decreverit mittendos eſſe, qui præſentes cum epiſcopis judicent, habentes ejus auctoritatem, a quo

[*] renovetur examen, &c & in *Luc.* Anſulis inclusa deſunt in *Luc.*

[a] exquirant.

deſti-

---

1 MS. *ita ut*. 2 Codex Pithœanus, *potuiſſe plures*. 3 Zozimus Papa in Epiſt. ad Africanos citat hunc Canonem tamquam ex Nicæno Concilio. 4 6 quæſt. 4. *Oſius Epiſcopus... Quod ſi aliquis*. 5 Forte, *Hic*, hoc eſt, talli; ut deſignaretur is, qui tunc eſſet quod qui non intelleverunt, pro *illi* hoc loco *Julio* repoſuerunt, ut & in Græca verſione. Quidam MSS. habent *Sylveſtro*. 6 MS. *protuliſtis*. 7 9. diſtinct. 65. *Si forte in provincia*. Citatur hic canon non ſub nomine Concilii Nicæni etiam in Epiſtola ſynodica Concilii Conſtantinop. 1. ad Damaſum Papam. 8 36. 2. quæſt. 6. *Si quis Epiſcopus*

deſtinati ſunt; erit in [1] ſuo arbitrio. Si vero crediderit epiſcopos ſufficere, ut negotio terminum imponant; faciet quod ſapientiſſimo conſilio ſuo judicaverit.

VIII.

In Gr. VII. a Anicienſis cod. Importunitas animis & injuſtæ frequenter petitiones fecerunt.

Oſius epiſcopus dixit [a]: Importunitates, & nimia frequentia, & injuſtæ petitiones fecerunt, nos tantam habere vel gratiam, vel fiduciam, dum quidam non ceſſant ad comitatum ire epiſcopi, & maxime Afri; qui (ſicuti cognovimus) ſanctiſſimi fratris & coepiſcopi noſtri Grati ſalutaria conſilia ſpernunt atque contemnunt, ut non ſolum ad comitatum multas & diverſas eccleſiæ non profuturas perferant cauſas, neque ut fieri ſolet, aut oportet, ut pauperibus, aut viduis, aut pupillis ſubveniatur; ſed & dignitates ſæculares, & adminiſtrationes quibuſdam poſtulent. Hæc itaque pravitas olim non ſolum murmurationes, ſed & ſcandala (a) excitat. Honeſtum eſt autem, ut epiſcopi interceſſionem his præſtent, qui iniqua vi opprimuntur, aut ſi vidua affligatur, aut pupillus expolietur: ſi tamen [b] iſthæc nomina juſtam habeant cauſam, aut petitionem. [1] Si ergo vobis fratres cariſſimi, placet, decernite, [n] ne epiſcopi ad comitatum accedant, niſi forte hi, qui religioſi imperatoris literis vel invitati, vel evocati fuerint. Sed quoniam ſæpe contingit, ut ad miſericordiam eccleſiæ confugiant, qui injuriam patiuntur, aut qui peccantes [2], in exilio vel inſulis damnantur, aut certe quamcumque ſententiam excipiunt: ſubveniendum eſt his, & ſine dubitatione perenda indulgentia. Hoc ergo decernite, ſi vobis placet. Univerſi dixerunt: Placet, & conſtituatur.

b illa omnia, ſic & in *Luc.*

IX.

In Gr VIII.

Oſius epiſcopus dixit: Hoc quoque providentia veſtra tractare debet; [1] quia decreviſtis, ne epiſcoporum improbitas nitatur, ut ad comitatum pergant. Quicumque ergo, quales ſuperius memoravimus, preces habuerit, vel acceperint; per diaconum ſuum mittant; quia perſona miniſtri invidioſa non eſt, & quæ [1] impetravit, celerius poterit referre.

In Græc IX.

[3] Et hoc conſequens eſſe videtur, ut de qualibet provincia epiſcopi ad eum fratrem & coepiſcopum noſtrum preces mittant, qui in metropoli conſiſtit; ut ille & diaconum ejus, & ſupplicationes deſtinet, tribuens commendatitias epiſtolas [4] pari ratione ad fratres & coepiſcopos noſtros, qui in illo tempore in his regionibus, & urbibus morantur, in quibus felix & beatus [5] Auguſtus rempublicam gubernat. Si vero habet epiſcopus amicos in palatio, qui cupit aliquid (quod tamen honeſtum eſt) impetrare, non [6] prohibetur per diaconum ſuum rogare ac ſignificare his, quos ſcit benignam interceſſionem ſibi abſenti poſſe præſtare [7].

[6] prohibeatur.

[7] ſi tamen opportunum fuerit.

X.

In Græc eſt poſtr. pars Can. IX.

Qui vero Romam venerint, ſicut [1] dictum eſt, ſanctiſſimo fatri & coepiſcopo noſtro Romanæ eccleſiæ preces quas habent, tradant; ut & ipſe prius examinet ſi honeſtæ & juſtæ ſunt, & præſtet diligentiam atque ſolicitudinem, ut ad comitatum perferantur. Univerſi dixerunt placere ſibi, & honeſtum eſſe conſilium. [8] Alypius epiſcopus dixit: Si propter pupillos & viduas vel laborantes, qui cauſas non iniquas habent, ſuſceperint peregrinationis incommoda, habebunt aliquid rationis. nunc vero cum ea poſtulent præcipue, quæ ſine invidia [9] hominum, & ſine reprehenſione eſſe non poſſunt, non neceſſe eſt eos ire ad comitatum.

Hoc pars in Græco non habetur.

[9] omnium, ſic & in *Luc.*

XI.

In Gr. XI. [1] præmonaſtis.

Gaudentius epiſcopus dixit: Ea quæ ſalubriter [1] providiſtis, convenientia & æſtimationi omnium, & Deo placitura & hominibus, tenere [2] (b) hactenus firmitatem poſſunt, ſi metus huic ſententiæ conjungatur. Scimus enim & ipſi, ſæpiſſime propter paucorum impudentiam, religioſum ſacerdotale nomen fuiſſe reprehenſum. Si igitur aliquis contra omnium ſententiam niſus voluerit ambitioni magis placere quam Deo; is debet ſcire, cauſis redditis, honorem dignitatemque ſe amiſſurum. Quod ita demum compleri poterit, ſi unuſquiſque noſtrum [o] qui in [1] canali conſtitutus eſt, cum progredientem epiſcopum viderit, inquirat tranſitum ejus, cauſas videat, quo tendat agnoſcat: & ſi quidem eum invenerit ire ad comitatum, requirat & illud quod ſuperius comprehenſum eſt, [3] ne [1] forte invitatus ſit, ut ei facultas eundi permittatur. Si vero ut ſuperius memoravit ſanctitas veſtra, propter deſideria & ambitiones ad comitatum pergat: neque in literis ejus ſubſcribatur, neque in communionem recipiatur. Si vobis placet, omnium ſententia confirmari debet.

[2] ſuam.

[3] niſi invitatus.

1 Gratian. *in ejus.* 1 28. 23. quæſt. 8. *ſi vobis fratres.* 3 Gratian. *in exilium*, vel *inſulas.*
4 MS. Colbertinus, qui decreviſtis, ita & in *Luc.* 5 Colbert. *regnante.*
6 Conſtans Imperator. 7 Canone ſuperiori. 8 Vim hujus vocis ignotam fuiſſe multis veterum fidem facit hæc interrogatio, quæ eſt in verſione Collectionis Canonum Bibliothecæ Regiæ; *illud etiam..... dinoſcere deſidero, qualiter illud intelligendum ſit, quod in Sardicenſi Concilio cap.* 11. *legitur, ut qui in canali ſuos Epiſcopi.*
9 Hoc eſt, *num forte.*
(a) *Luc.* excitavit. (b) *Luc.* hanc.

bet. Univerſi dixerunt honeſtum eſſe, & placere ſibi hanc conſtitutionem.

XII.

Non eſt in Græco. Oſius epiſcopus dixit: Sed & (*a*) moderatio neceſſaria eſt, dilectiſſimi fratres, ne adhuc aliqui neſcientes quid decretum ſit in ſynodo, ſubito veniant ad civitates eas quæ in [1] canali ſunt. Debet ergo epiſcopus civitatis ipſius admonere eum, & inſtruere, (*b*) ut ex eo loco diaconum ſuum mittat; admonitus ipſe tamen redeat in parœciam ſuam.

XIII.

In Græc. 2. * Oſius epiſcopus dixit: Et hoc neceſſarium arbitror, ut diligentiſſime tractetis, ſi forte aut dives, aut ſcholaſticus de foro, aut ex * (*c*) adminiſtratore epiſcopus fuerit poſtulatus; ut non prius ordinetur, niſi ante & lectoris munere, & officio diaconi, aut presbyteri fuerit perfunctus; & ita per ſingulos gradus, ſi dignus fuerit, (*d*) aſcendat adculmen epiſcopatus. Poteſt enim per has promotiones, quæ habebant utique prolixum tempus, probari qua fide ſit, quave modeſtia, gravitate & verecundia. Et ſi dignus fuerit probatus, divino ſacerdotio illuſtretur: quia conveniens non eſt, nec ratio vel diſciplina patitur, ut temere & leviter ordinetur aut epiſcopus, aut presbyter, aut diaconus, qui neophytus eſt: maxime cum & magiſter gentium beatus apoſtolus, ne hoc fieret, denunciaſſe & prohibuiſſe videatur; ſed hi, quorum per longum tempus examinata ſit vita, & merita fuerint comprobata. (Univerſi dixerunt placere ſibi hæc.)

* adminiſtrationis.

1 Tim. 3.

Antulis inclusa deſunt in Luc.

XIV.

In Græc. 21. Oſius epiſcopus dixit: Et hoc quoque ſtatuere debetis; ut epiſcopus, ſi ex alia civitate convenerit ad aliam civitatem, vel ex provincia ſua ad aliam provinciam, & ambitioni magis quam devotioni ſerviens, voluerit in aliena civitate multo tempore reſidere: forte enim evenit epiſcopum loci non eſſe tam inſtructum, neque tam doctum; is vero qui advenit, incipiat contemnere eum, & frequenter facere ſermonem, ut dehoneſtet & infirmet illius perſonam; ita ut ex hac occaſione non dubitet relinquere aſſignatam ſibi eccleſiam, & tranſeat ad alienam: definite ergo tempus; quia & non recipi epiſcopum, inhumanum eſt; & ſi diutius reſideat, perniciоſum eſt. Hoc ne fiat, providendum eſt. Memini autem ſuperiore concilio fratres noſtros conſtituiſſe, ut ſi quis laicus in ea, in qua commoratur civitate, tres dominicos dies, id eſt, per tres ſeptimanas non celebraſſet conventum, communione privaretur. Si ergo hæc circa laicos conſtituta ſunt; multo magis epiſcopum nec licet, nec decet, ſi nulla ſit tam gravis neceſſitas quæ detineat, ut amplius a ſupraſcripto tempore abſens ſit ab eccleſia ſua. Univerſi dixerunt placere ſibi.

Concil Bibe. tin. C. 11.

XV.

In Gr. 22. Oſius Epiſcopus dixit: Quia nihil prætermitti oportet; ſunt quidam fratres & coepiſcopi noſtri, qui non in ea civitate reſident, in qua videntur epiſcopi eſſe conſtituti, vel (*e*) quod parvam rem illic habeant, alibi autem idonea prædia habere cognoſcuntur; vel certe affectione proximorum, quibus indulgeant: hactenus permitti eis oportet, ut accedant ad poſſeſſiones ſuas, & diſponant, vel ordinent fructum laboris ſui; ut poſt tres (*f*) dominicas, id eſt, poſt tres hebdomadas, ſi morari neceſſe eſt, in ſuis potius fundis morentur. Aut ſi eſt proxima civitas, in qua eſt presbyter, ne ſine eccleſia videatur facere diem dominicum, illuc accedat: ut neque res domeſticæ per abſentiam ejus detrimentum ſuſtineant, & non frequenter veniendo ad civitatem, in qua epiſcopus moratur, ſuſpicionem jactantiæ & ambitionis evadat. Univerſi dixerunt placere ſibi.

XVI.

In Gr. xxi. Oſius epiſcopus dixit hoc quoque omnibus (*g*) placeat, ut ſive diaconus, ſive presbyter, ſive quis clericorum ab' epiſcopo ſuo communione fuerit privatus, & ad alterum perrexerit epiſcopum, & ſcierit ille ad quem confugit eum ab epiſcopo ſuo fuiſſe abjectum: non oportet ut ei communionem indulgeat. Quod ſi fecerit, ſciat ſe convocatis epiſcopis cauſas eſſe dicturum. Univerſi dixerunt: Hoc ſtatutum & pacem ſervabit, & concordiam cuſtodiet.

XVII.

In Gr. xiv. Oſius epiſcopus dixit: Quod me adhuc movet reticere non debeo. [3] Si epiſcopus quis forte iracundus (quod eſſe non debet) cito & aſpere commoveatur adverſus presbyterum ſive diaconum ſuum, & exterminare eum de eccleſia voluerit; providendum eſt, ne innocens damnetur aut perdat communionem. Et ideo habeat poteſtatem is qui abjectus eſt, ut epiſcopos finitimos interpellet,

1 Hoc eſt, per quas iter eſt ad Comitatum: ut quidem exponit Ducangius in gloſſario verbo *canalis*.
2 10. Diſt. 61. *Opus Epiſcopus dixit*. 3 4. 11. quæſt. 3. *ſi Epiſcopus quis*.
(*a*) *Luc.* memoratio. (*b*) *Luc.* & (*c*) *Luc.* miniſtratore. (*d*) *Luc.* accedat.
(*e*) *Luc.* certe (*f*) dominicos (*g*) placet.

let, & causa ejus audiatur ac diligentius tractetur; quia non oportet ei negari audientiam roganti. Et ille episcopus, qui aut juste aut injuste eum abjecit, patienter accipiat, ut negotium discutiatur: ut vel probetur sententia ejus a plurimis, vel emendetur. Tamen priusquam omnia diligenter & fideliter examinentur, eum qui fuerit a communione separatus, ante cognitionem nullus (a) alius debet præsumere, ut (b) * communioni societ. Hi vero qui conveniunt ad audiendum, si viderint clericorum esse * fastidium & superbiam, quia jam non decet, ut episcopus injuriam, vel contumeliam patiatur, * severioribus eos verbis castigent, ut obediant honesta præcipienti episcopo: quia sicut ille clericis sincerum exhibere debet amorem caritatis, ita quoque vicissim ministri infucata debent episcopo suo exhibere obsequia.

* recipiat, &

* fastigium.

* austerioribus.

XVIII.

Januarius episcopus dixit: [1] Illud quoque statuat sanctitas vestra, ut nulli episcopo liceat alterius episcopi civitatis ministrum ecclesiasticum solicitare, & in suis parochiis ordinare. Universi dixerunt, Placet: quia ex his contentionibus solet nasci discordia: & ideo prohibet omnium sententia, ne quis hoc facere audeat.

Caput istud Græce non extat.

XIX.

[2] Osius episcopus dixit: Et hoc universi constituimus, ut quicumque ex alia parochia voluerit alienum ministrum sine consensu episcopi ipsius & sine voluntate ordinare, non sit rata ordinatio ejus. Quicumque autem hoc usurpaverit, a fratribus & coepiscopis nostris & admoneri debet, & corrigi.

In Gr. XV.

XX.

Aetius episcopus dixit: Non ignoratis quanta & qualis sit Thessalonicensium civitas: sæpe ad eam veniunt ex aliis regionibus presbyteri & diaconi, & non sunt contenti brevi tempore morari, sed aut resident ibi, aut certe vix post longa spatia ad sua redire coguntur. Universi dixerunt: Ea tempora, quæ constituta sunt circa episcopos, & circa has personas, observari debent.

In Gr. XVI.

XXI.

Osius episcopus dixit: Suggerente fratre & coepiscopo nostro Olympio, etiam hoc placuit; ut si aliquis vim perpessus est, & inique expulsus pro disciplina & catholica * confessione, vel pro defensione veritatis, effugiens pericula, innocens & devotus ad aliam venerit civitatem, non prohibeatur immorari, quamdiu aut redire possit, aut injuria ejus remedium acceperit: quia durum est, eum qui persecutionem patitur, non recipi: etiam & larga benevolentia, & humanitas ei est exhibenda. Omnis synodus dixit: Universa quæ constituta sunt, Catholica ecclesia in universo orbe diffusa custodiet.

* profession

Et subscripserunt qui convenerant episcopi omnes (diversarum provinciarum), sic: Ego N. episcopus civitatis N. & provinciæ N. ita credo, sicut supra scriptum est. [3]

Desunt in Luc. ansu inclusa.

CANONES

CONCILII SARDICENSIS,

Ex interpretatione [4] Isidori Mercatoris.

a veteri q. æperitur collectione

TITULI [4] CANONUM.

I. *Episcopum non debere ad aliam civitatem transferri.*

II. *Episcopum de provincia ad provinciam non transire, nisi fuerit invitatus.*

III. *De duobus episcopis unius provinciæ, inter se contentionem habentibus.*

IV. *De episcopo adjudicato.*

V. *De episcopis a synodo depositis.*

VI. *De non ordinandis episcopis per vicos & modicas civitates.*

VII. *De episcopis accusatis.*

VIII. *Ut episcopi passim ad comitatum non pergant.*

IX. *De diaconis ad comitatum dirigendis.*

X. *Quod*

(a) In Luc. deest: *alius* (b) Luc. inserit eum.

1 1. distinct. 91. *illud quoque sanctitas.* 2 1. distinct. ut proxime. 3 In editione Moguntina hæc legitur adnotatio: *Et subscripserunt omnes Episcopi diversarum Provinciarum, vel civitatum numero* 121. In altero MSS. dicuntur fuisse 300. teste Petro Crabbe. In plerisque autem exemplaribus sic legitur: & subscripserunt qui convenerant, Osius ab Hispania &c. ut infra in fine interpretationis Isidori.

4 In Collectione Isidori Mercatoris ex Bibl. Collegii Paris. Soc. Jesu, quæ collectio est annorum, ut censent periti, amplius 800. inscriptio est hujusmodi. *Incipiunt Tituli Concilii Nicani numero* 20. *Episcoporum, qui in Græco non habentur, sed in Latino esse inveniuntur tantummodo.* In altera Ibidem, hic titulus præfixus est Canonibus: *Anno sexto Constantii Imperatoris, Leontio & Sallustio Coss.* (in fastis sunt hi Coss. anni 344.) *era* 381. (est hic annus Christi 343.) *Sardicensis Synodus congregata est; ubi omnes per Orientem Ariani Episcopi con-*

X. *Quod ad comitatum pro pupillis & viduis, & neceſſitatem patientibus, ſit eundum.*
XI. *Ut qui in canali ſunt epiſcopi euntes ad comitatum ſolicite diſcutiant.*
XII. *De his qui ignorant, quid ſit in ſynodo conſtitutum.*
XIII. *Ut ne ex laico quilibet epiſcopus ordinet.*
XIV. *Ut epiſcopus in aliena provincia non immoretur.*
XV. *De epiſcopis in aliena provincia poſſeſſiones habentibus.*
XVI. *De clericorum excommunicatione.*
XVII. *Licere clericis, ſi injuſte fuerint excommunicati, vicinos adire epiſcopos.*
XVIII. *Non licere epiſcopo, alterius clericum in ſua eccleſia ordinare.*
XIX. *De non ordinandis clericis alienis, ſine ſui conſenſu epiſcopi.*
XX. *Ut extranei clerici apud Theſſalonicam non tardent.*
XXI. *Clerici vim paſſi aut perſequutionem, ſi ad aliam acceſſerint civitatem, non vetentur ibi morari, * quamdiu potuerint redire.*

* id eſt, donec.

CANONES.

I.

OSius epiſcopus dixit : Non minus mala conſuetudo, quam perniciosa corruptela funditus eradicanda eſt ; ne cui liceat epiſcopo de ſua civitate ad aliam tranſire. Manifeſta eſt enim cauſa, qua hoc facere tentant ; cum nullus in hac re inventus ſit epiſcopus, qui de majore civitate ad minorem tranſierit. Unde apparet, avaritiæ eos ardore inflammari, & ambitioni ſervire, & ut dominationem exerceant. Si ergo omnibus placet, hujuſmodi pernicies * auſterius vindicetur, nec laicam communionem habeat qui talis eſt. Univerſi dixerunt: Placet. Oſius epiſcopus dixit : Etiam ſi talis aliquis extiterit temerarius, ut forſitan excuſationem afferat, quod populi literas acceperit; cum manifeſtum ſit, præmio & mercede paucos, qui ſinceram fidem non habent, potuiſſe corrumpi, ut clamarent in eccleſia, & ipſum petere viderentur epiſcopum: omnino has fraudes damnandas eſſe arbitror, ita ut nec laicam communionem in fine accipiat talis. Quod ſi vobis omnibus placet, ſtatuite. Univerſi dixerunt : Placet.

* ſævius &

II.

Oſius epiſcopus dixit : Illud quoque ſtatutum ſit ut epiſcopus de ſua provincia ad aliam provinciam, in qua ſunt epiſcopi, non tranſeat, niſi forte a fratribus ſuis invitatus ; ne videamur januam caritatis claudere.

III.

Oſius epiſcopus dixit : Providendum eſt etiam, ut ſi in aliqua provincia forte aliquis epiſcopus contra fratrem ſuum epiſcopum litem habuerit ; ne unus e duobus ex alia provincia advocet epiſcopos ad judicium.

IV.

Oſius epiſcopus dixit: Quod ſi aliquis epiſcopus * adjudicatus fuerit in aliqua cauſa, & putat ſe bonam cauſam habere, ut iterum judicium renovetur; ſi vobis placet, ſancti Petri apoſtoli memoriam honoremus, ut ſcribatur vel ab his qui examinaverunt, vel etiam ab aliis epiſcopis qui * in provincia proxima morantur, Romano epiſcopo. Et ſi judicaverit renovandum eſſe judicium renovetur, & det judices. Si autem probaverit talem cauſam, ut ea non refricentur quæ acta ſunt, quæ decreverit Romanus epiſcopus, confirmata erunt. Si ergo hoc omnibus placet, ſtatuatur. Synodus reſpondit: Placet.

* judicatus.

* in propinquo moratur.

V.

Gaudentius epiſcopus dixit : Addendum eſt, ſi placet, huic ſententiæ, quam plenam ſanctitate protuliſtis; ut cum aliquis epiſcopus depoſitus fuerit eorum epiſcoporum judicio, qui in vicinis commorantur locis, & proclamaverit agendum ſibi negotium in urbe Roma; alter epiſcopus in eadem cathedra, poſt appellationem ejus qui videtur eſſe depoſitus, omnino non ordinetur, niſi cauſa fuerit in judicio Romani epiſcopi determinata.

VI.

Oſius epiſcopus dixit: Si contigerit in una provincia, in qua fuerint plurimi epiſcopi, unum forte remanere epiſcopum; ille vero per negligentiam noluerit ordinare epiſcopum, & populi * convenerint: epiſcopi vicinæ provinciæ debent illum convenire epiſcopum, qui in eadem provincia moratur, & oſtendere quod populi petant ſibi rectorem, & hoc juſtum eſſe, ut & * ipſe veniat, & cum eo ordinent epiſcopum. Quod ſi conventus literis tacuerit & diſſimulaverit, nihilque reſponderit : tunc ſatisfaciendum eſſe populis, ut veniant ex vicinis provinciis, & ordinent epiſcopum. Iterum, licentia ordinandi epiſcopum danda paſſim non eſt. Si enim ſubito aut vicus ali-

* convenerint epiſcopos vicinæ provinciæ, debere illum prius convenire epiſcopum

* ipſi veniant

---

damnati ſunt. Qui conventi ad Concilium accurrere reatus conſcientia noluerunt. In quo Concilio inter cetera hæc regula pro diſciplina Eccleſiaſtica inſtituta ſunt. Quam adnotationem etiam Merlinus capitulis hujuſce Concilii præfixit. In alio Codice, quo continetur indiculus ſynodorum, ſequuntur iſta de Sardicenſi Iſidori verba (aut ut aliis videtur, Anſelini) relata ex parte in Decreto Gratiani 21. diſtinct. 16. *Sexta Sardicenſis, in qua Patres ſexaginta ſanctorum canones* XXI. *quorum auctores maxime Oſius Cordubenſis Epiſcopus, & Vincentius Capuanus Præſul, Legatus Sanctæ Romanæ Eccleſiæ exiterunt; ſubſcripſerunt Florentino, Caſto, Maximo, Porphyrio, & cæteris.* Harduinus.

aliquis, aut modica civitas, cui ſatis eſt unus presbyter, voluerit ſibi epiſcopum ordinari, ad hoc, ut vileſcat nomen epiſcopi, & ſummi honoris auctoritas: non debent illi ex alia provincia invitati facere epiſcopum, niſi aut in civitatibus quæ epiſcopos habuerunt, aut ſi qua tam populoſa eſt civitas vel locus, qui mereatur habere epiſcopum. Synodus reſpondit: Placet.

VII.

Oſius epiſcopus dixit: Et hoc placuit, ut ſi epiſcopus accuſatus fuerit, & omnes judicaverint congregati epiſcopi regionis ipſius, & de gradu ſuo eum dejecerint; ſi appellaverit qui dejectus videtur, & confugerit ad beatiſſimum Romanæ eccleſiæ epiſcopum, & voluerit ſe audiri: ſi juſtum putaverit, ut renovetur examen, ſcribere his epiſcopis dignetur Romanus epiſcopus, qui in finitima & propinqua altera provincia ſunt, ut ipſi diligenter omnia requirant, & juxta fidem veritatis definiant. Quod ſi is qui rogat cauſam ſuam iterum audiri, deprecatione ſua moverit epiſcopum Romanum, ut de latere ſuo presbyteros mittat; erit in poteſtate ipſius quid velit, & quid æſtimet. Si decreverit mittendos eſſe, qui præſentes cum epiſcopis judicent, * ut habeant etiam * auctoritatem perſonæ illius, a quo deſtinati ſunt; erit in ejus arbitrio. Si vero crediderit ſufficere epiſcopos comprovinciales, ut negotio terminum imponant, faciet quod ſapientiſſimo conſilio ſuo judicaverit.

a habentes ejus auctoritatem

* poteſtatem

VIII.

Oſius epiſcopus dixit: b Importunitatis noſtræ nimia frequentia, & injuſtæ petitiones fecerunt nos non tantam habere gratiam, aut fiduciam, dum quidam non ceſſant ad comitatum ire epiſcopi, & maxime Afri; qui (ſicuti cognovimus) ſanctiſſimi fratris & coepiſcopi noſtri Grati ſalutaria conſilia ſpernunt atque contemnunt, & non ſolum ad comitatum multas & diverſas eccleſiæ non profuturas perferunt cauſas, ut fieri ſolet, aut oportet, ut aut pauperibus, aut viduis, aut pupillis ſubveniatur: ſed & dignitates ſæculares, & adminiſtrationes * quibuſdam poſtulant. Hæc itaque pravitas olim non ſolum murmurationes, ſed & ſcandala excitat. Honeſtum eſt autem, ut epiſcopus interceſſionem ſuam his præſtet, qui aliqua iniqua vi opprimuntur, aut ſi vidua affligatur, aut pupillus expolietur: tamen & iſta omnia, ſi juſtam habeant cauſam & petitionem. Si vobis ergo fratres chariſſimi, placet, decernite, ne epiſcopi ad comitatum accedant, niſi forte hi, qui religioſiſſimi imperatoris literis vel invitati fuerint, vel vocati. Sed quoniam ſæpe contingit, ut ad miſericordiam eccleſiæ confugiant, qui injuriam patiuntur, & qui peccantes in exilium vel inſulas damnantur, aut certe quamcumque ſententiam ſuſcipiunt: ideo ſubveniendum eſt his, & ſine dubitatione eis petenda per eccleſiam indulgentia. Si vero hoc vobis placet, * ſtatuatur. Univerſi dixerunt: Placet, & conſtituatur.

b Importunitate & nimia frequentia & injuſtæ petitionis fiducia dum quidam, &c.

* quaſdam.

IX.

Oſius epiſcopus dixit: Hæc quoque prudentia veſtra tractare debet; ut quia decreviſtis, ne epiſcopi improbitas notetur ad comitatum pergendo: quicumque ergo, quales ſuperius memoravimus, preces habuerint vel acceperint, per diaconum ſuum mittant; quia perſona miniſtri non erit invidioſa, & quæ celerius poterit quæ impetraverit referre. Et hoc conſequens eſſe videtur, ut unuſquiſque qui preces habuerit, eas ad fratres & coepiſcopos noſtros, qui in maxima civitate, id eſt, qui in metropoli conſiſtunt, mittat; & illi per ſuos diaconos deſtinent, tribuendo commendatitias epiſtolas pari ratione ad fratres & coepiſcopos noſtros, qui illo tempore in his regionibus & urbibus morantur, in quibus * felix & beatus Auguſtus rempublicam gubernat. Si vero habet quis epiſcoporum amicos in palatio, qui cupit aliquid (quod tamen honeſtum eſt) impetrare; non prohibeatur per diaconum ſuum rogare, & ſignificare eis, quos ſcit benigna interceſſione ſibi abſenti poſſe præſtare. Qui vero Romam venerit, ſicut dictum eſt, ſanctiſſimo fratri & coepiſcopo noſtro Romanæ eccleſiæ preces, quas habet, tradat, ut & ipſe prius examinet, ſi honeſtæ & juſtæ ſunt, & præſtet diligentiam atque ſolicitudinem, ut ad comitatum perferantur. Univerſi dixerunt placere ſibi, & honeſtum eſſe conſilium.

a benignam interceſſionem.

X.

Alypius epiſcopus dixit: Si propter pupillos & viduas, vel laborantes, qui cauſas non iniquas habent, ſuſceperint b peregrinationis incommoda, habebunt aliquid juſtæ rationis: nunc vero cum ea poſtulent, quæ ſine invidia omnium & reprehenſione eſſe non poſſunt, non neceſſe eos ire ad comitatum.

b peregrinationes commoda.

1 Colbert. MS. *conſtituatur*. 2 Al. MS. *religioſus Auguſtus*.

XI.

Gaudentius epiſcopus dixit: Ea quæ
* providiſtis. ſalubriter * providiſtis convenienti æſtimatione, omniumque Deo placitura & hominibus, tenere hactenus fortitudinem poſſunt, ſi metus huic ſententiæ conjungatur. Scimus enim etiam ipſi, ſæpiſſime propter paucorum imprudentiam ſacrum ac religioſum ſacerdotale nomen fuiſſe reprehenſum. Si igitur contra omnium ſententiam aliquis niſus, voluerit ambitioni magis placere quam Deo, is debet ſcire, cauſis redditis, honorem atque dignitatem ſe amiſſurum. Hoc autem ſciri & comperiri poterit, ſi unuſquiſque noſtrum qui in canali conſtitutus eſt, cum progredientem epiſcopum viderit, inquirat tranſitum ejus, cauſas videat, quo tendit agnoſcat. Et ſi quidem eum
a invener.t. a agnoverit ire ad comitatum, requirat illud quod ſuperius com-
* nisi. prehenſum eſt, * ne forte invitatus ſit, ut ei facultas eundi permittatur. Si vero (ut ſuperius meminit ſanctitas veſtra) propter deſideria & ambitiones ire ad comitatum tentaverit, neque literis ejus ſubſcribatur, neque in communionem recipiatur. Si vobis placet, omnium ſententia confirmari debet. Univerſi dixerunt, hoc honeſtum eſſe, &
b ſibi hanc. placere b conſtitutionem.

XII.

Oſius epiſcopus dixit: Sed & moderatio eſt neceſſaria, dilectiſſimi fratres, ne adhuc quidam neſcientes quid decretum ſit in ſynodo, ſubito veniant ad civitates eas, quæ in canali ſunt: debet epiſcopus civitatis ipſius admonere
* ut & inſtruere illum, * & ex eo loco ille mittat diaconum; admonitus tamen ipſe redeat ad parochiam ſuam.

XIII.

Oſius epiſcopus dixit: Neceſſarium arbitror, ut diligentiſſime
* tractetur. * tractetis, ſi forte aut dives, aut ſcholaſticus de foro, aut ex
* adminiſtratione. * adminiſtratore epiſcopus fuerit poſtulatus, non prius ordinetur, niſi ante & lectoris munere, & officio diaconi, & presbyteri fuerit perfunctus; & ita per ſingulos gradus, ſi dignus fuerit, aſcendat ad culmen epiſcopatus. Poteſt enim per has promotiones, quæ habent utique prolixum tempus, probari qua fide ſit, quave modeſtia, & gravitate, & verecundia. Et ſi dignus fuerit probatus, divino ſacerdotio illuſtretur. Nam nec conveniens
* ratio diſciplinæ. eſt, nec * ratio, nec diſciplina patitur: ut temere ac leviter ordinetur aut epiſcopus, aut presbyter, aut diaconus, qui neophytus eſt: maxime cum beatiſſimus A apoſtolus magiſter gentium, ne hoc floret, denunciaſſe & prohibuiſſe videatur; ſed hi, quorum per longum tempus examinata ſit vita, & merita comprobata. Univerſi dixerunt placere ſibi hæc.

XIV.

Oſius epiſcopus dixit: Hoc quoque ſtatuere debetis; ut epiſcopus, ex alia civitate cum venerit ad aliam civitatem, vel ex provincia ſua ad aliam provinciam, & ambitioni magis ſerviat, quam devotioni; ita ut ſi voluerit in aliena B civitate multo tempore reſidere, & contingat ut epiſcopus civitatis ipſius non tam inſtructus ſit, nec tam doctus; is vero qui advenit, incipiat contemnere eum, & frequenter facere ſermonem, ut dehoneſtet & deformet illius perſonam, qua occaſione fit, ut non dubitet relinquere ſibi aſſignatam eccleſiam, & tranſire ad alienam: definite ergo tempus; quia & non recipi epiſcopum, inhumanum eſt; & diutius reſidere, pernicioſum. Ne fiat ergo hoc, providendum eſt. Memini autem ſuperiore con- C cilio [1] fratres noſtros conſtituiſſe, ut ſi quis laicus in ea qua commoratur civitate, tres dominicas, id eſt, per tres ſeptimanas non celebraſſet conventum, communione privaretur. Si ergo hæc circa laicos conſtituta ſunt; tanto magis nec licet, nec decet ut epiſcopus, ſi nullam tam gravem habet neceſſitatem, nec tam difficilem rationem, tamdiu deſit ab eccleſia, ne populum contriſtet. Univerſi dixerunt placere ſibi.

XV.

Oſius epiſcopus dixit: Quia nihil præ- D termitti oportet; ſunt quidam fratres & coepiſcopi noſtri, qui non in ea civitate * poſſident, in qua epiſcopi videntur * reſident. eſſe conſtituti, vel certe paucam rem ibi, alibi autem idonea prædia habere noſcuntur, vel affectiones proximorum, quibus indulgeant; hactenus autem eis permitti oportet, ut accedant ad poſſeſſiones ſuas, & diſponant vel ordinent, fructum laboris ſui; poſt tres dominicas, id eſt, poſt tres ſeptimanas, ſi morari neceſſe eſt, in ſuis potius fundis morentur. Et ſi eſt proxima civitas, in qua E presbyter eſt, ne ſine eccleſia facere videatur diem dominicum, illuc accedat; ut nec res ejus domeſticæ per abſentiam ejus detrimentum ſubſtineant, & non frequenter veniendo ad aliam civitatem, in qua eſt epiſcopus, ſuſpicionem jactantiæ & ambitionis incurrat. Univerſi dixerunt placere ſibi.

XVI.

1 Al MS. *ſuperiores fratres noſtros*.

XVI.

Oſius epiſcopus dixit. Si hoc quoque omnibus placet, ut ſive diaconus, ſive presbyter, ſive quis clericorum ab epiſcopo ſuo communione fuerit privatus, & ad alterum perrexerit epiſcopum: & ſcierit ille, ad quem confugerit, eum ab epiſcopo ſuo fuiſſe abjectum: non oportet ut ei communionem indulgeat. Quod ſi fecerit, ſciat ſe convocatis epiſcopis [a] cauſas eſſe dicturum. Univerſi dixerunt: Hoc ſtatutum & pacem ſervabit, & concordiam cuſtodiet.

[a] cauſam

XVII.

Oſius epiſcopus dixit: Quod me adhuc movet, reticere non debeo. Si epiſcopus quis forte iracundus (quod eſſe non debet) cito aut aſpere commoveatur adverſus presbyterum, aut diaconum ſuum, & exterminare eum de eccleſia voluerit; providendum eſt, ne innocens damnetur, aut perdat communionem. Et ideo habeat poteſtatem qui dejectus eſt, ut finitimos epiſcopos interpellet, & cauſa ejus audiatur, & diligentius tractetur; quia non oportet ei negari audientiam roganti. Et ille epiſcopus, qui aut juſte aut injuſte eum dejecit, patienter accipiat, ut negotium diſcutiatur: ut vel probetur ſententia ejus a plurimis, vel emendetur. Tamen priuſquam omnia diligenter & fideliter fuerint examinata, eum qui fuerit a communione ſeparatus, [b] nullus alius debet præſumere ut recipiat, & communioni ſociet. Qui autem convenerint ad audiendum, ſi clericorum eſſe [c] faſtigium viderint & ſuperbiam, quia non decet ut epiſcopus aut injuriam aut contumeliam patiatur, [d] auſterioribus eos verbis caſtigent, ut obediant honeſta præcipienti epiſcopo: quia ſicut ille ſincerum amorem debet clericis exhibere caritatis, ita quoque viciſſim miniſtri infucata debent epiſcopo ſuo exhibere obſequia.

[b] ante cognitionem.
[c] ſtudium
[d] ſeverioribus.

XVIII.

Januarius epiſcopus dixit: Illud quoque ſanctitas veſtra ſtatuat, ut nulli epiſcopo liceat alterius civitatis hominem eccleſiaſticum ſolicitare, & in [e] ſua diœceſi ordinare clericum; [f] quia ex his contentionibus ſolent naſci diſcordiæ: & [g] ideo prohibeat omnium ſententia, ne quis hoc facere audeat.

[e] ſuis parochiis.
[f] univerſi dixerunt.
[g] idcirco prohibet

XIX.

Oſius epiſcopus dixit: Et hoc univerſi conſtituimus, ut quicumque ex alia parochia voluerit alienum miniſtrum ſine conſenſu epiſcopi ipſius & ſine voluntate ordinare, non ſit rata ordinatio ejus. A Quicumque autem hoc uſurpaverit, a fratribus & coepiſcopis noſtris & admoneri debet, & corrigi.

XX.

Aetius epiſcopus dixit: Non ignoratis quanta & qualis ſit Theſſalonicenſium civitas. Sæpe enim ad eam veniunt ex aliis regionibus presbyteri & diaconi, & non ſunt contenti ut brevi tempore morentur, & aut reſident ibi, aut certe vix poſt longa ſpatia ad ſua redire coguntur. Univerſi dixerunt: Ea tempora, quæ conſtituta ſunt circa epiſcopos, B & erga horum perſonas, obſervari debent.

XXI.

Oſius epiſcopus dixit: Suggerente fratre & coepiſcopo noſtro Olympio, hoc etiam placuit, ut ſi aliquis vim perpeſſus eſt, & inique [a] pulſatus pro diſciplina vel catholica confeſſione, vel defenſione veritatis, fugiens pericula, innocens & devotus ad aliam venerit civitatem, non prohibeatur [b] immorari, quamdiu aut [c] redire potuerit, aut injuria ejus remedium acceperit. Durum C eſt enim, qui perſecutiones patitur non recipi. Etiam & larga benevolentia, & humanitas ei eſt exhibenda.

[a] expulſus
[b] in commorari.
[c] recedere.

Inter ceteros qui ſubſcripſerunt huic ſynodo, referuntur ſequentes.

Oſius ab [d] Hiſpania, epiſcopus civitatis Corduben ſis.
Vincentius de Capua. [1]
Calepodius Neapolitanus.
Athanaſius epiſcopus civitatis Alexandriæ magnæ.
D Januarius epiſcopus Beneventanus.
Anianus ab [e] Hiſpania, de Caſtulona.
Florentius ab Hiſpaniis, de Emerita.
Domitianus [f] ab Hiſpaniis, de Aſturica
Caſtus ab Hiſpaniis, de Cæſarauguſta,
Prætextatus ab Hiſpaniis, de Barcilona.
Maximus a Tuſcia, de Luca.
Porphyrius a Macedonia, de Philippis.
Marcellus a [g] Macedonia, de Ancyra Galatiæ.
Eutherius [*] a Procia, de Candos.
Aſclepius a Palæſtina, de Gaza.
Moſchus [h] a Theſſalia, de Thebis.
Baſſus a Macedonia, de Diocletianopoli.
Protogenes a Dacia, de Sardica.
Dioſcorus, [*] de Thracia.
E Hymenæus a Theſſalia, [*] de Phrata.
Lucius a Thracia, [*] de Caniopoli.
[i] Lucius ab Italia, de Verona.
Evagrius a Macedonia, de Heracleanopoli.
Dionyſius [k] ab Achaja, [*] de Helide.
Julius ab Achaja, [*] de Theſſe.
Athenodorus [*] a Dacia, de Blacena.
Diodorus ab Aſia, de Tenedo inſula.
Alexander a Theſſalia, de Lariſſa.
Aetius a Macedonia, de Theſſalonica.

[d] Spania
[e] ab(r) Spania de Caſtolona.
[f] Dommianus
[g] videtur hæc provincia male repetita ?
[*] civit. Prochitæ.
[h] Moplus (1)
[*] Theraſiæ.
[*] civ. Cyperæ.
[*] Adrianopoli.
[i] Lucillus ex ep. ſancti Athanaſii ad Conſtantium.
[k] a Dacia.
[*] Helice.
[*] Thebeeptapoleos.
[*] ab Achaja, de Blarca.

1 MS. addit, *Legatus ſanctæ Eccleſiæ Romanæ.* Et mox: *Januarius de Beneventо legatus eccleſiæ ſupraſcriptæ. Calepodius Neapolitanus, Legatus Eccleſiæ ſupraſcriptæ.* (2) Et ita ubique MS. hoc loco. (3) al. *Moyſius.*

Vitalis a Dacia ripenſi, de Aquis,
Paregorius a Dardania, de Scupis.
[a] Marathonenſis. Tryphon ab Achaja, [a] de Macarec.
[a] a Dacia. Gaudentius [a] ab Achaja, de Naiſo.
[a] Partheanopoli. Jonas a Macedonia, [a] de [a] Partecopoli.
Alypius ab Achaja, de Megaris.
Macedonius a Dardania, de Ulpianis.
Calvus a Dacia ripenſi, de Cattro Martis.
Fortunatianus ab Italia, de Aquileja.
[a] Proſtarcus ab Achaja, de Patris.
Heliodorus civitatis Nicopolis.
Eutherius a Pannoniis.
[a] Arius a Paleſtina.
[a] Aſſuriaq. [a] Aſterius de Arabia.
[a] de Aſapoſebais Chœras ab Achaja [a],
Stercorius ab Apulia, de Canuſio.
Irenæus ab Achaja, de Secoro.
Martyrius ab Achaja, de Neapoli.
Severus ab Italia, de Ravenna.
Urſacius ab Italia, de Brixia.
Protaſius ab Italia, de Mediolano.
[a] Ciſſa. Marcus ab [a] Aſia, [a] de Sciſcia.
Veriſſimus a Gallia, de Lugduno.
Valens a Dacia ripenſi, Scythopolitanus,
Palladius a Macedonia, de [b] Dio.
[b] de Scio. [c] Dii Gerontius a Macedonia, [a] de Brebi.
[a] cæt. Bero. al. Beroæ. Alexander ab Achaja, [a] de [c] Moreniis.
[a] Maronea vel Moreotis Eutychius ab Achaja.
[d] Cepaniica [a] Lychnidi Tychius ab [a] Aſia, de Methonis.
Zoſimus a Macedonia, [a] de Ligredo.

OBSERVATIO PHILIPPI LABBE SOC. JESU.

In mſſ. codice antiquo poſt Oſium reperiuntur hi tres: Vincentius de Capua legatus ſanctæ eccleſiæ Romanæ. Januarius de Benevento legatus eccleſiæ SS. Calepodius Neapolitanus legatus eccleſiæ SS.

Petro de numero epiſcoporum, qui huic Sardicenſi concilio interfuerunt, quoſque alphabetico digeſſit ordine, hæc annotavit in ed. anni 1551 Petrus Crabbe O. M.

Differenter admodum aſſignatur numerus patrum & epiſcoporum ſubſcribentium huic concilio, ſeu in eo convenientium. In fine nempe hujus corollii, juxta exemplar quoddam, inveniuntur ſubſcripſiſſe epiſcopi 121. In principio autem alterius exemplaris, 300. decem & ſeptem. Porro hiſtoria tripartita lib. 4. cap. 23. habetur ſic: *Ex Heſperiis ergo partibus convenerunt epiſcopi quaſi 300. ſicut Athanaſius ait, ex orientalibus 76. tantummodo, ſicut Sabinus dicit.* Verum diſt. 26. in decretis ca. Sexta ſynodus legitur ita: *Quarta ſynodus Sardicenſis, in qua patres [61] 60. ſtatuerunt canones 21. cuncti arbor maxime Oſius Cordubenſis epiſcopus, & Vincentius Capuanus, & Januarius Beneventanus, & Calepodius Neapolitanus ſanctæ Romanæ eccleſiæ legati exiſtiterunt.* Hæc ibi. Itaque veritas hujus differentiæ & concordia relinquantur ſcrutantibus curioſius. Cæterum poſt conjectam in unam ſuprafcripti numeri differentiam, occurrit hiſtoriæ eccleſiaſticæ ſecundum Theodoretum Cyrenenſem epiſcopum, quæ recenter prodiit, impreſſio, in qua cap. 7. lib. 2. hoc modo ſcriptum eſt: *Sardica vero pontifices convenere 250. ut docent antiqua narrationes.* Hæc ibi. Quocirca non eſt quoquo pacto æſtimandum, has differentias ex inſcitia, aut negligentia proceſſiſſe authorum, ſed potius attribuendum eſt ſcribentium vel incuriæ, vel negligentiæ. (*a*)

A

SYNODI SARDICENSIS.

EPISTOLA.

AD JULIUM URBIS ROMÆ EPISCOPUM.

QUOD ſemper credidimus, etiam nunc ſentimus: experientia enim probat & confirmat, quæ quiſque auditione audivit. Verum eſt enim quod beatiſſimus magiſter gentium Paulus apoſtolus de ſe locutus eſt: (*b*) *An experimentum quæritis ejus qui in me loquitur Chriſtus*? Quamquam utique, quia in ipſo dominus Chriſtus habitavit, dubitari non poſſit Spiritum B ſanctum per animam ejus locutum, & organum corporis perſonaſſe. Et tu itaque, dileciſſime frater, corpore ſeparatus, [a] mente concordi ac voluntate adfuiſti: & honeſta fuit & neceſſaria excuſatio abſentiæ, ne aut lupi ſchiſmatici (*c*) furtum facerent & raperent per inſidias, aut canes hæretici rabido furore (*d*) exciti inſani oblatrarent, aut certe ſerpens diabolus blaſphemiarum venenum effunderet. Hoc enim optimum & valde congruentiſſimum eſſe videbitur, ſi ad caput, id eſt, ad Petri apoſtoli ſedem de ſingulis quibuſque provinciis domini referant ſacerdotes. Quoniam ergo univerſa quæ geſta ſunt, quæ acta, quæ conſtituta, & chartæ continent, & vivæ voces cariſſimorum C fratrum & compresbyterorum (*e*) noſtrorum Archidami & Philoxeni, & cariſſimi filii noſtri Leonis diaconi, veriſſime & fideliter exponere poterunt; pene ſupervacuum videatur, eadem his literis [b] inſerere. Patuit apud omnes qui convenerunt ex partibus orientis, qui ſe appellant epiſcopos; quamquam ſint ex his certi auctores, quorum ſacrilegas mentes Ariana hæreſis peſtifero tinxit veneno; diu tergiverſatos propter (*f*) diffidentiam ad judicium venire noluiſſe, tuamque & noſtram reprehendere communionem, quæ nullam habebat culpam, quia non ſolum octoginta epiſcopis [a] teſtantibus de innocentia Athanaſii pariter (*g*) credidimus, ſed & conventi per presbyteros tuos D & per epiſtolam, ad ſynodum quæ futura erat in urbe Roma, venire noluerunt: & ſatis erat iniquum, illis contemnentibus, tot ſacerdotibus teſtimonium perhibentibus, Marcello & Athanaſio denegare ſocietatem. Tria fuerunt quæ tractanda erant: nam & ipſi religioſiſſimi imperatores (*b*) permiſerunt, ut de integro univerſa diſcuſſa diſputarentur; & ante omnia de ſancta fide, & de integritate veritatis, quam violaverunt: ſecunda de perſonis, quas dicebant eſſe dejectas de iniquo judicio, ut ſi potuiſſent probare, juſta fieret confirmatio: tertia vero quæſtio, quæ vere quæſtio appellanda eſt, quod graves & acerbas injurias, intolerabiles etiam & nefarias contumelias eccleſiis feciſſent, cum E raperent epiſcopos, presbyteros, diaconos, & omnes clericos in exilium mitterent, ad deſerta loca tranſducerent, fame, ſiti, nuditate, & omni

Ex Crescon. collectione, a Hilarii fragmentis. Baron. ann. 347. n. 24. a. Chr. 13

[a] mente, concordia, voluntate ex codd. mſſ. Foſſatenſi & Amienſi

[b] inſerre, ſic & in Luc.

---

1 Lege *de Euchaitopoli*. 2 Infra *Philarchur*. 3 De Ario & Aſterio vide Athanaſium in Epiſt. ad Solitarios pag. 833. & 820. 4 Forte, *a Dacia*. 5 Forte, *ab Achaja*.

6 In Concil. Alexandr. an. 340. *Harduinus*.

(*a*) Addit hic Labbeus fragmentum canonum Sardicenſium priſcæ verſionis, quod olim Juſtellus vulgaverat. Nos ex Supplemento P. Manſi in Appendice tomi II. integram verſionem daturi ſumus in Appendice voluminis VI. quo rejecimus Priſcam Verſionem Latinam canonum, qualem Ballerini exhibuerunt in Appendice ad Opera S. Leonis Magni nuperrimæ Venetæ editionis to. III.

(*b*) In Cod. vetuſtiſſimo *Luc.* circ. VIII. deeſt hæc ſententia Apoſtoli. (*c*) *Luc.* Schiſmatici, & canes veneſici rabido &c. (*d*) *Luc.* excitati. (*e*) In *Luc. deeſt* noſtrorum. (*f*) *Luc.* differentiam. (*g*) credimus, (*b*) *Luc.* miſerunt.

Anſelis inclusa desunt in Luc.

omni egestate necarent; (a) alios clausos carcere, squalore & putore conficerent,) nonnullos ferreis vinculis, ita ut cervices eis artissimis circulis strangularentur: denique ex ipsis quidam (a) vincti, in eadem injusta defecerunt pœna: quorum ambigi non potest martyrio gloriosam mortem extitisse; adhuc quoque audent quosdam retinere: nec [a] ulla causa fuit criminis, nisi quod repugnarent, & clamarent quod execrarentur Arianam & [b] Eusebii hæresim, & nollent habere cum talibus communionem; [c] iis autem qui secum sentire maluerunt, prodesse; & qui ante fuerant dejecti, non solum recepti sunt, sed etiam ad [d] clericalem dignitatem promoti, & (b) receperunt præmium fallitatis. Quid autem de impiis & de imperitis adolescentibus Ursacio & Valente statutum sit, accipe beatissime frater. Quia manifestum erat nos (c) non cessare adulterinæ doctrinæ lethalia semina spargere, & quod Valens relicta ecclesia aliam invadere voluisset eo tempore, quo seditionem commovit, unus ex fratribus nostris qui fugere non potuit [e] Viator, obrutus & conculcatus, in eadem Aquilejensium civitate die tertia defecit. Causam utique mortis præbuit Valens, qui perturbavit, qui solicitavit Sed ea quæ beatissimis Augustis significavimus, cum legeritis, facile pervidebitis, nihil nos prætermisisse, quantum ratio patiebatur: & ne molesta esset longa narratio, quæ fecissent & commisissent, (d) insinuamus. Tua autem excellens prudentia disponere debet, ut per tua scripta, qui in Sicilia, qui in Sardinia, & in Italia sunt fratres nostri, quæ acta sunt, & quæ definita, cognoscant; & ne ignorantes eorum accipiant literas communicatorias, (e) quos [f] extra episcopatum [g] justa sententia declaravit. Perseverent autem Marcellus, Athanasius, & Asclepius in nostra communione, quia obesse eis non poterat iniquum judicium, & fuga & tergiversatio eorum, qui ad judicium omnium episcoporum, qui convenimus, venire noluerunt. (Ceterum, sicuti superius commemoravimus) plena relatio fratrum, quos sincera caritas tua misit, unanimitatem tuam perdocebit. Eorum autem nomina, qui pro facinoribus suis dejecti sunt, subjicere curavimus, ut sciret eximia gravitas tua, (f) quia essent communione privati, uti ante prælocuti sumus. Omnes fratres & coepiscopos nostros literis tuis admonere digneris, ne [h] epistolas, id est, literas communicatorias eorum accipiant. (g)

a utili

b Eusebianam, in Luc. Eusebiam.

c qui autem sæculo servire noluerunt, ita legit & Luc. in editione Parisiensi, vel ex e. m. Qui aut in sæculo servire maluerunt.

d clericam.

e Viator.

f id est episcopales vel epistolia seu episcopalia.

g al. justa sententia degradavit.

Anſelis inclusa desunt in Luc.

h epistolia.

Nomina hæreticorum.

Ursacius a Singiduno, Valens a Mursa, Narcissus [i] (b) a Neronopoli, Stephanus ab Antiochia, Acacius a Cæsarea, [k] Menophanes ab Epheso, Georgius a Laodicea. ** *Theodorum quoque hic addere oportuit, de quo S. Athanasius ep. ad solitarios p. 635. & patres concilii Sardicensis in epistola ad universas ecclesias p. 669. hoc ordine eos recensent: Theodorum, Narcissum, Acacium, Stephanum, Ursacium, Valentem, Menofantum, & Georgium.*

i male Jeropoli sive Hierapoli. nam Athanasius dib. de Fuga. dicit vīs vocat Νίκανον

k Menofantus.

a *Item nomina episcoporum qui fraude Sardicensi adfuerunt & subscripserunt iidem in judicio.* a vorlio deformata mendo in fragm. Sancti Hilarii.

[1] Osius ab Spannia Cordobensis.
Anianus ab Spanniis de Castolona
[2] Florentius ab Spanniis de Emerita
[3] Dommianus ab Spanniis de Asturica
Castus ab Spanniis de Cæsar-Augusta
Prætextatus ab Spanniis de Barcilona
Maximus a Thuscia de Luca
Bassus a Macedonia de Diocletianopoli
Porphyrius a Macedonia de Philippis
Marcellus [4] a Macedonia de Ancyra Gallaciæ
Euterius [5] a Procia de Caindo
Asclepius a Palæstina de Gaza
[6] Moscus a Thessalonica de Thebis
Vincentius a Campania de Capua
Januarius a Campania de Benevento
Prothogenes [7] ab Acacia de Serdica
Dioscorus de Thracia
Hymonus a Thessalia [8] de Oparata
Lucius a Thracia de [9] Cainopoli
[10] Lucius ab Italia de Verona
Euagrius a Macedonia de [11] Heraclialineo
[12] Dionysius ab Achaia de [13] Lignedon
Julius ab Achaia de Thebe-eptapyleos
Athenodorus ab Achaia de Blatea
Diodorus ab Asia de Tenedos
Alexander de Thessalia de Larissa
Æthius a Macedonia de Thessalonica
Vitalis a Dacia-ripensi de Aquis
Paragorius a Dardania de Scupis
Trifon ab Achaia de [14] Macroce
Athanasius ab Alexandria
Gaudentius ab [15] Achaja de Naisso
Jonam a Macedonia de Parthicopoli
Alipius ab Achaia de Megaris
Macedonius ab [16] Ardania de Ulpianis
Calvus ab [17] Achaia ripensi de Castra martis.
Fortunatianus ab Italia de Aquileia
Plorarcus ab Achaia de Patris
Eliodorus a Nicopoli
[18] Eutarius a Pannoniis
Arius a Palæstina
[19] Asturus ab Arabia
Cocras ab Achaia de Asapostebiis
Stercorius ab Apulia de Canusio.
Calepodius a Campania
[20] Lerenius ab Achaia de Secoko
Martirius ab Achaia de Neapoli
Dionysius ab [21] Arcaida de Elida
Severus ab Italia de Ravennensi
Ursacius ab Italia de Brixa
[22] Partasius ab Italia de Mediolano
Marcus ab [23] Asia de Fissia
Verissimus a Gallia de Lugduno
Valens ab Achaia ripense de Scio
Palladius a Macedonia de [24] Dui
Geruntius a Macedonia de Brevi
Alexander ab Achaia de Morenis
[25] Euthitius ab Achaia.
[26] Thitius ab Asia de Montonis.
Episcopi omnes numero, unus de sexaginta. b in manuscripto cod sexaginta & unus.

COL-

1 MS. *Osius*. 2 MS. *Florentus*. 3 MS. Domlnianus. 4 Hic delendum istud *a Macedonia*.
5 Ita libri omnes, sed corrupti. 6 Al. *Moysius*, pro *Thessalonica* lege *Thessalia*. 7 Lege *a Dacia*.
8 Al. *de Prarota*: forte, *de Hypata*. Idem supra *Hymenaus*. 9 Forte *de Nicopoli*. 10 Athanasius, *Lucillus*. 11 Cod. Pithœanus, *de Heraclianopoli*. 12 Lege ut supra, *Zosimus*. 13 Macedoniæ Αὐχυδος ab aliis tribuitur quæ & *Legnidos* in epist. Gelasii Papæ. 14 MS. *de Marcaro*: supra, *de Macaro*. 15 Forte, *a Dacia de Naisso*. 16 Lege, *a Dardania* ut supra. 17 Lege ut supra, *a Dacia ripensi*. 18 Supra, *Eutherius*. 19 Supra, *Asterius*; ut & apud Athanasium. 20 Supra, *Irenæus*. 21 Lege, ab *Achaja*. 22 Al. *Protasius*. 23 Supra, *a Dacia de Sossia*. 24 Lege ut supra, *de Dio*. 25 Supra, *Eutychius*. 26 Supra, *Tyrbius*.
(a) *Luc.* cunctis. (b) *Luc.* acceperunt. (c) *Luc.* concessare.
(d) *Luc.* insinuavimus. (e) *Luc. legit*: ideſt episcopales, quos degradavit. (f) *Luc.* qui.
(g) *Post hæc Luc. continuat sic*: Item nomina &c. (h) *Luc.* Hieropoli.

COLLECTORIS PRÆMONITIO

in ſequentem Sardicenſium Patrum

CATALOGUM.

Quot numero fuerint Sardicenſes Patres, alii aliter definiunt. S. Athanaſius in exordio Apologiæ II. tercentos ſibi faviſſe teſtatus eſt; ſed ut recte monent Ballerini Fratres, ex ejus verbis non ſatis conſtat num eo in numero ſolos Sardicenſis Concilii Patres comprehenderit, an vero ſimul in unum conjunxerit Epiſcopos Concilii Alexandrini, Concilii Romani, ac tandem Sardicenſis, quæ omnia Concilia ſibi propitia fuiſſe ibidem ait. Profecto eo loci Epiſtolam recitat Concilii Sardicenſis cui non niſi ducentorum, & octoginta duorum Patrum nomina tantum, non autem & ſingulorum ſedes ſubſcripta leguntur. Quin & ex eadem Apologia non ambigue deducitur Epiſcopos extitiſſe plures qui Concilio non interfuerunt, ejus tamen canonibus ad ſe tranſmiſſis ſubſcripſiſſe; addit enim, Eorum autem qui in ſynodo ſubſcripſerunt, cæterorumque aliorum iſta ſunt nomina; *tum dat nuda nomina Epiſcoporum, qui concilio præſentes aderant, & continuo ſubiicit nomina, ſedes, & provincias eorum, qui abſentes ſubſcripſerunt: ex his ſimul omnibus numerus ille ducentorum octuaginta duorum confici potuit. In Hiſtor. Arianorum ad Monachos diſerte ſcribit:* convenerunt cum ex Oriente tum ex Occidente in Sardinica Urbe plus minus centum ſeptuaginta. *Epiſtola Sardicenſis ad Julium Pontificem legenda apud S. Hilarium in fragmentis Epiſcopi LIX. tantum ſubſcribunt. Atque hi in catalogis huc uſque editis repreſentantur.*

Ante non multos annos ex codice Capituli Veronenſis vetuſtiſſimo epiſtolæ geminæ ad Sardicenſe pertinentes vulgatæ ſunt a Cl. Scipione Maffæio quæ pariter hic ſuo loco dabuntur. Altera eſt Concilii ad Eccleſias Mareoticas cui nuda nomina Epiſcoporum ſubſcripta ſunt. Alia vero eſt epiſtola S. Athanaſii ad eaſdem Eccleſias, cui plures Epiſcopi, interdum nudo nomine, ſæpius vero addita ſede, & quandoque Provincia ſubjiciuntur. Ex his tribus certiſſimis documentis inter ſe collatis Ballerini Fratres catalogum hunc confecerunt Patrum XCVII. quem hic ex illis damus. Inſertus eſt catalogus iſte in appendice editionis operum S. Leonis Magni, quam ipſi dederunt typis Venetis anno 1757. Tom. 3. in diſſertatione prævia de antiq. collection. & collector. Canonum pag. XLIV.

CATALOGUS ALPHABETICUS

PATRUM SARDICENSIUM

ex monumentis contextus, & confirmatus.

I. *Adolius* &c. Hic tantum memoratur in S. Athanaſii catalogo.

II. *Aetius a Macedonia de Theſſalonica*. Aetii nomen tantum legitur in Athanaſio, ac in ſynodica ad Mareotidis Eccleſias. In ſubſcriptionibus vero apud S. Hilarium, ac in Conciliis & provinciæ & civitatis nomina adduntur. Neque obeſt epiſtola pſeudoſynodi Sardicenſis, verius Philippopolitanæ, in qua apud Labbeum Joannes Theſſalonicenſis Epiſcopus memoratur. Joannis enim nomen ex eadem epiſtola expungendum probat P. Couſtantius tom. 2. Operum S. Hilarii editionis Veronenſis col. 658. not. 6. Aetium quidem, & non Joannem fuiſſe epiſcopum Theſſalonicæ confirmatur etiam ex Sardicenſi canone 20. verſionis Dionyſii, in quo ipſe de Theſſalonicenſi Metropoli loquitur.

III. *Alexander Gyparenſis Achajæ*: ita in Epiſtola Athanaſii ad Eccleſias Mareoticas. Forte legendum *Cypariſſenſis*; Cypariſſa enim in Achaja invenitur. Hic idem eſt ac ille, qui in quibuſdam codicibus antea memoratis poſt canones additur ſic: *Alexander ab Acia*, ſeu *ab Acha de Ceporiſmis*.

IV. *Alexander ab Achaja de Montemnis*: ita ſubſcriptiones apud Hilarium. In vulgatis Conciliorum *de Morentis*, in MS. Var. 1342. *de Moromis* Vallicel. A. 5. civitatis nomen omittit.

V. *Alexander a Theſſalia de Lariſſa*: Sic Hilar. & edit. Concil. S. Athanaſius duos tantum Alexandros nominat. Unus legitur in ſubſcriptionibus Synodicæ ad Mareotes, & unus in ſubſcriptionibus Epiſtolæ S. Athanaſii: num utrobique idem ſubſcripſerit, an duo diverſi, ignoratur.

VI. *Alypius ab Achaja de Megara*. In omnibus ſubſcriptionibus recenſetur. Solum in Synodica dicitur *Alyſius*. Alypius refertur ab Athanaſio, & in canonibus interloquitur.

VII. *Amaſitius Viminiacenſis per Presbyterum Maximum*; in ſubſcriptionibus epiſtolæ Athanaſianæ, & in catalogo item Athanaſii.

VIII. *Ammonius* in ſubſcript. ejuſdem epiſtolæ.

IX. *Anianus de Caſtulono*, vel *Caſtolona ab Spanis*, apud Hilar. & in Concil. inter ſubſcriptiones epiſtolæ Athanaſii perperam ſcribitur:

tur; *Amonianus de Caſtello Pannoniæ*. Aniani nomen eſt in Catalogo Athanaſii.

X. *Antigonus Pallenenſis Macedoniæ*, corrige *Pellenſis:* in epiſtola Athanaſiana, & laudatur in Athanaſii catalogo

XI. *Appianus* in eadem epiſtola, ubi præter hunc deſcribuntur etiam duo ſequentes.

XII. *Aprianus de Petabione Pannoniæ* : ibidem, & in Athanaſiano catalogo.

XIII. *Aprianus* alter in ſubſcript. epiſtolæ Athanaſii.

XIV. *Arius a Paleſtina*, apud Hilar. in Concil. in Synodica ad Mareot. atque in Athanaſii catalogo. Hic in epiſtola ad Solitarios vocatur *Arius Petræ in Paleſtina*.

XV. *Aſclepius a Paleſtina de Gaza*. Apud Hilar. in Conc. in Epiſt. Athanaſii ac in hujus Catalogo.

XVI. *Aſterius de Arabia* : ita in Concil. in Synodica, & apud Athanaſium. In Hilario ac in nonnullis codd. dicitur *Aſturius*. Athanaſius in Epiſt. ad ſolitarios vocat Epiſcopum *Petræ in Arabia*.

XVII. *Athanaſius Alexandriæ Ægypti* : apud omnes.

XVIII. *Athenodorus ab Achaja de Blatea*, corrige *de Platea*: apud Hilarium. In Conciliis mendoſe *Athenodorus a Dacia de Blacena*. Iſte memoratur in ſubſcriptionibus Synodicæ, & Epiſtolæ Athanaſii, nec non in hujus catalogo.

XIX. *Baſſus a Macedonia de Diocletianopoli* : apud Hilar. & in Conciliis. S. Athanaſius in Catalogo, & Synodica ad Mareot. laudant hunc Baſſum. Memoratur etiam in Pſeudo-Synodica Sardicenſi n. 20. Cum nulla inveniatur Diocletianopolis Macedoniæ, ſed aliæ ejuſdem nominis inveniantur in aliis Provinciis, error videtur eſſe in verbis, *a Macedonia*: ſicuti per errorem *a Macedonia* inſertum eſt etiam ſubſcriptioni Marcelli, qui fuit Epiſcopus Ancyræ in Galatia. Forte vero Baſſus fuit Epiſcopus Diocletianopolis in Thracia.

XX. *Calepodius a Campania*, apud Hilarium. In Conciliis dicitur *Neapolitanus*. Hic Calepodius nominatur in Synodica ad Mareot. nec non in Athanaſii Catalogo.

XXI. *Calvus a Dacia Ripenſi de Caſtro Martis:* apud Hilar. & in Conciliis. In ſubſcriptionibus epiſtolæ Athanaſianæ vocatur *Coloes Caſtromartis*.

XXII. *Coloes* alius in epiſt. Athanaſii : Forte eſt is, qui in catalogo Athanaſiano *Galba* appellatur.

XXIII. *Caſtus de Spaniis de Caſarea Auguſta*: apud Hilar. in Concil. & in Epiſt. atque Catalogo Athanaſii.

XXIV. *Cocras ab Achaja de Aſapoſebiis* : apud Hilar. & in Conciliis. In Achaja apud Hieroclem collocatur. *Aſopolis*, & apud Strabonem, ac Ptolomeum *Aſopus*. Num hæc urbs indicatur? Athanaſius nominat *Socratem*. Num *Cocras pro Socrate ſcriptum eſt?*

XXV. *Cydonius Cydonenſis Cretæ :* ſubſcribit epiſtolæ Athanaſii.

XXVI. *Diodorus ab Aſia de Tenedos :* apud Hilar. & in Conciliis. Recenſetur in Athanaſii Catalogo. In ſubſcriptionibus epiſtolæ Athanaſianæ perperam vocatur *Diodorus*.

XXVII. *Dionyſius ab Achaja de Elida*: apud Hilar. in Concil., & in Synodica. Refertur in Athanaſii catalogo, ac in Pſeudo Synodica Sardicenſi n. 20. Elis Metropolis Ætoliæ & in Achaja.

XXVIII. *Dioſcorus de Thracia*: in iiſdem documentis.

XXIX. *Dometius ab Acraria Conſtantiæ*. ſic corrupte in ſubſcriptionibus epiſtolæ Athanaſii. Num hic unus eſt e duobus Domitianis, quos Athanaſianus Catalogus præfert.

XXX. *Domitianus ab Spaniis de Aſturica*: Sic in Hilar. & Conciliis. Solum nomen eſt in ſubſcriptionibus Synodicæ ad Mareot. ſicut etiam in Athanaſii catalogo.

XXXI. *Eliodorus, vel Heliodorus a Nicopoli* : apud Hilar. in Concil. & in Synodica: nec non in catalogo Athanaſii.

XXXII. *Eucarpus Opontius Achajæ* in epiſt. Athanaſii, ac in ejus catalogo. Legendum *Opuntius ex Opunte* Achajæ urbe.

XXXIII. *Eucarpus* alter in eadem epiſtola.

XXXIV. *Euciſſus Chiſamenſus* ibidem. Ciſſamus eſt urbs Cretæ, ex qua provincia alii epiſcopi Sardicenſi interfuerunt.

XXXV. *Euſenius de Hedeal Cychis* : in eadem Athanaſii epiſtola. Apud Hilarium *Evagrius a Macedonia de Heraclialineo*, & in Conciliis de *Heraclianopoli*. In Macedonia eſt Heraclea, & apud Hieroclem Heraclea Laoci.

XXXVI. *Eugenius* alter in ſubſcriptionibus laudatæ epiſtolæ. Athanaſius in Catalogo unum Eugenium recenſet.

XXXVII. *Eulogius* in eadem epiſtola, & in eodem catalogo.

XXXVIII. *Euterius a Pannoniis* in Conciliis. Apud Hilarium *Eutaſius*.

XXXIX. *Euterius a Procia de Caindo*, vel *in Candos* apud Hilar. & in Conciliis. Locus corruptus. Unus Euterius in Athanaſiano Catalogo legitur.

XL. *Eutichius de Mothona* in Athanaſii Epiſtola. *Tychius ab Aſia* (lege ab *Achaja*) de *Methonis* in Conciliis ſcribitur. *Thitius ab Aſia de Montonis* apud Hilarium. Hic Eutychius fuit Epiſcopus Methonenſis in Achaja, & refertur in Athanaſiano catalogo.

XLI. *Eutychius ab Achaja* alius a præcedenti recenſetur apud Hilarium, & in Conciliis. In catalogo autem Athanaſiano duo Eutychii memorantur.

XLII. *Florentius ab Spaniis de Emerita* : apud Hilar., & in Conciliis. Eſt in catalogo laudato. Corrupte in Epiſt. Athanaſii ſcribitur: *Florentius Meria Pannoniæ* pro Emeritæ Spaniæ.

XLIII. *Fortunatianus ab Italia in Aquileja* : apud Hilar., & in Conciliis. In catalogo laudato. Corrupte in epiſt. Athanaſii ſcribitur *Fortunatus*.

XLIV. *Gaudentius ab Achaja* (Corrige *a Dacia*) *de Naiſſo*, apud Hilar. & in Conciliis. In epiſtola Athanaſii *Gaudentius Naiſitanus*. Memoratur in catalogo Athanaſiano, & in ipſis Canonibus Sardicenſibus.

XLV. *Gerontius a Macedonia de Brevi* : in Concil. & apud Hilarium. Solum nomen in tribus aliis documentis refertur.

XLVI. *Helianus de Tyrtanis* : in ſubſcriptionibus epiſtolæ Athanaſii. Hujus catalogus hunc eumdem epiſcopum nominat.

XLVII. *Hermogenes de Siceono*, forte *de Sicyone* Achajæ: ibidem: utrobique.

XLVIII. *Himenæus de Hipata Theſſaliæ*. Nomen epiſcopi verum præbent Hilar. Concil. & catalogus Athanaſii. Urbis nomen exhibent ſubſcri-

ſcriptiones epiſtolæ Athanaſii, in quibus perperam pro *Himenæus* ſcriptum eſt *Hyperneris*. Male vero in conciliis, & apud Hilarium nomen urbis effertur *de Pearata*, vel *de Phoreta*.

XLIX. *Januarius a Campania de Benevento*: apud Hilar. in Concil. & in epiſt. atque catalogo Athanaſii.

L. *Joannes* in ſubſcriptionibus Synodicæ.

LI. *Jonas a Macedonia de Particopoli*: apud Hilar. & in Concil. Habetur etiam in ſynodica, atque in catalogo Athanaſii.

LII. *Irenæus Syconeus*: in epiſt. Athanaſii. Alias *Irenæus ab Achaja de Secoro* in Conciliis, & apud Hilarium, in quo ſolum male *Lerenius*. In MS. Vat. 1342. *de Secoro*, forte de Scyro Achajæ. Irenæum refert etiam Catalogus Athanaſii.

LIII. *Julianus de Theris Eptapoli* in ſubſcriptionibus epiſtolæ Athanaſianæ. Apud Hilarium *Julius ab Acacia de Thebe Eptapyleos*. In Concilis *Julius ab Achaja de Thebeſſe*. Cod. Vat. 1342. *Theepus*. Cod. Vallic. A. 5. *de Tereſſe*. Hic Julianus relatus etiam in catalogo Athanaſiano fuit Epiſcopus in Achaja Thebarum in Græco dicta ἑπτάπυλος propter ſeptem portas, ut diſtinguatur a Thebis Theſſaliæ, cujus Epiſcopus Moyſius Sardicæ pariter interfuit.

LIV. *Julianus* alter ſubſcripſit epiſtolæ Athanaſii, in cujus catalogo duo Juliani recenſentur.

LV. *Lucius a Thracia de Cavnopoli*: apud Hilarium & in Conciliis. In aliis tribus documentis ſolum hujus nomen deſcribitur. Conveniunt omnes corrigendum *de Hadrianopoli*, cum conſtet Hedrianopolim eſſe in Thracia, & Lucium Hadrianopolitanum fuiſſe in Concilio Sardicenſi, uti teſtatur Socrates lib. 2. c. 20. & 23.

LVI. *Lucius ab Italia de Verona*: apud Hilarium, in Conciliis, & in Epiſtola Athanaſiana. S. Athanaſius non ſolum in Catalogo, ſed etiam in Apologia prima eum ſemper Lucillum vocat: quo quidem nomine tria antiquiora documenta Veronenſia appellant noſtrum ſextum epiſcopum.

LVII. *Macedonius a Dardania de Ulpianis*: apud Hilar., & in Concil. Male in epiſtola Athanaſiana *Lypianenſis* pro *Ulpianenſis*. Recenſetur in Athanaſii catalogo. Ulpiana apud Hieroclem inter Dardaniæ urbes ponitur.

LVIII. *Marcellus ab Ancyra Galatiæ*: apud Hilarium, & in conciliis, ubi perperam intruſa eſt alia provincia a *Macedonia*. In ſubſcriptionibus epiſtolæ Athanaſii ſolum Marcelli nomen legitur. In Catalogo Athanaſii memoratur *Marcellianus*, qui ſi alius non eſt a Marcello Ancyrano, mendoſe *Marcellianus* dicitur.

LIX. *Marcus Sciſcenſis Saniæ*; in Epiſt. Athanaſiana. Apud Hilarium vero *Marcus ab Aſia de Siſcia*: in Conciliis *ab Aſia de Scifia*. Corrige a *Savia de Siſcia*. Marcum recenſet Athanaſii Catologus. Idem Athanaſius initio Apologiæ II. inter provincias triginta ſex, quarum Epiſcopi ſibi ſuffraganei fuerant, *Siſciam* refert. Cum vero Provincia *Siſcia* nulla fuerit, Siſcia autem urbs ad Savum locata, ad provinciam Saviam pertineat: in Athanaſii Apologiam manifeſtus error irrepſit, qui exinde ortus videtur, quod in ſubſcriptione ejuſdem Marci nomen urbis pro provinciæ nomine acceperit.

LX. *Martyrius Naupactis*: in epiſt. Athanaſii Apud Hilarium, & in Conciliis. *Martyrius ab Achaja de Neapoli*: Vallicele. A. S. de *Neapot.* corrige *a Naupacto*. Naupactus enim fuit urbs Achajæ.

LXI. *Martyrius* alter in eadem epiſtola Athanaſii; qui in catalogo unum Martyrium recolit.

LXII. *Maximus a Thuſcia de Luca*: apud Hilar. in Conciliis, & in catalogo Athanaſiano.

LXIII. *Maximus ſimiliter per Epiſtolas de Galliis*: Sic in ſubſcriptionibus epiſtolæ Athanaſii, ſed mendoſe; & cum Marchione Maffejo legendum videtur *Maximus*, ſive Maximinus Trevirenſis Epiſcopus de Galliis, quem Athanaſii hoſtes exagitant in Pſeudoſynodica Sardicenſi. Hunc Athanaſius quidem in catalogo non refert in prima ſerie, ſed in ſecunda, ubi memorantur, qui abſentes ſibi patrocinati ſunt. At iſtum in hac ſerie primo loco memorat, & jungit cum Veriſſimo Epiſcopo Lugdunenſi, quem Sardicæ interfuiſſe videbimus.

LXIV. *Maſinus Heracleæ* inter Epiſcopos Cretæ ſubſcriptus epiſtolæ Athanaſianæ. Multæ fuerunt Heracleæ. Heraclei Cretenſis meminerunt Strabo, & Ptolemæus. In Catalogo Athanaſii *Muſonius* vocatur.

LXV. *Moyſius a Theſſalia de Thebis*: apud Hilarium. In Conciliis vero *Moſchus* in Vat. 1342. *Mæſtus*. In Vallic. A. S. *Moyſtus*. Videtur eſſe is, qui in catalogo Athanaſiano *Muſæus* appellatur.

LXVI. *Olympius de Eno Rodope* ſubſcriptus epiſtolæ Athanaſii. Nominatur in canonibus Sardicenſibus. *Ænos*, vel *Ænus* urbs eſt in Thracia ex provincia Rodope. Ex hac autem ſubſcriptione cognoſcitur quam vere ſulpicatus ſit Tillemontius, Olympium in canonibus Sardicenſibus memoratum eſſe illum Æni Epiſcopum, quem ab Euſebianis exagitatum Athanaſius laudat in Apologia II.

LXVII. *Oſius ab Spania Cordubenſis*: in omnibus documentis.

LXVIII. *Palladius a Macedonia de Diu*: apud Hilarium, & in Conciliis: melius in MS. Vallicel. & in epiſtola Athanaſiana *de Diu*. Dium enim eſt in Macedonia. Hunc Epiſcopum nominat catalogus Athanaſii.

LXIX. *Paregorius a Dardania de Scupis*: apud Hilar., & in Conciliis. Inter ſubſcriptiones Epiſtolæ Athanaſianæ male ſcribitur *Coſpinus* pro *Scupinus*. Memoratur in Synodica, & in Athanaſii catalogo.

LXX. Patricius
LXXI. Petrus
LXXII. Philologius
} Horum nomina tantum leguntur in eodem catalogo.

LXXIII. *Plutarchus ab Achaja de Patras*. apud Hilar., & in Conciliis. Refertur in Synodica, & in laudato catalogo.

LXXIV. *Porphyrius a Macedonia de Philippis*. ſic apud Hilar., & in Conciliis. Memoratur etiam in tribus aliis documentis.

LXXV. *Prætextatus ab Spaniis de Barcilona*: in Hilar. & in Conciliis. Inter ſubſcriptiones vero epiſtolæ Athanaſianæ mendoſe legitur *Prætextatus de Narcidono Pann.* Nominatur quoque in Athanaſii catalogo.

LXXVI. *Protaſius ab Italia de Mediolano*: apud Hilar. in Conciliis, & epiſtola Athanaſii, nec non in hujus catalogo.

LXXVII. *Protogenes a Dacia de Serdica*: apud

apud Hilar. in Conciliis, & catalogo Athanaſiano. Subſcriptus eſt etiam Athanaſii Epiſtolæ.

LXXVIII. *Reſtitutus* ſubſcriptus Synodicæ. Refertur in eodem Catalogo.

LXXIX. *Sapritius* nominatur in laudato catalogo.

LXXX. *Severus a Calciſo Theſſaliæ*: ſubſcripſit epiſtolæ Athanaſii. Chalcis Euboeæ celebris urbs, tempore Concilii Sardicenſis Theſſaliæ attributa, poſtea Achaiæ.

LXXXI. *Severus ab Italia de Ravenna*: apud Hilar. & in Conciliis. Unum Severum nominat catalogus Athanaſianus, & unus quoque Synodicæ ſubſcriptus legitur.

LXXXII. *Spudaſius* relatus in ſolo Athanaſii catalogo.

LXXXIII. *Sterconius ab Apulia de Canuſio*: apud Hilar. & in Conciliis. In epiſtola Athanaſii, ubi duæ ſubſcriptiones in unam coaluerunt, omiſſo Epiſcopi nomine corrupte ſcribitur: *Sumaſio Apuliæ* pro *Canuſio*. Hic epiſcopus in Athanaſii catalogo recenſetur.

LXXXIV. *Symphorus* de *Hierapythnis Cretæ*: ſubſcribit epiſtolæ Athanaſii, & refertur in hujus catalogo.

LXXXV. *Tryphon ab Achaja de Marciarce*: apud Hilarium. Vat. 1342. de *Macarcens*: in Conciliis de *Macarce*, al. *Marathonenſis*. In ſubſcriptionibus Epiſtolæ Athanaſii *Trypho de Magara*. Inter tot variantes corruptas difficile eſt conſtituere veram urbem hujus Triphonis, quem Athanaſianus etiam catalogus memorat. Megara magis placeret, niſi Alypius ab Achaja de Megara antea recenſitus fuiſſet.

LXXXVI. *Valenſa Dacia Ripenſis Scythopolitanus*: ſic in Conciliis. Vat. 1342. *de Sciopolitano*. Vallic A. S. de *Sciopt*. Male apud Hilarium *ab Achaja Ripenſi de Scio*. Hic Epiſcopus nominatur in Synodica, & Athanaſii catalogo. Verum nomen urbis nequit conſtitui, cum pleræque Daciæ Ripenſis urbes ſint ignotæ.

LXXXVII. *Veriſſimus a Gallia de Lugduno*: apud Hilar. & in Concilus. In epiſtola Athanaſii mendoſe *Broſens Ludonenſis Gallia*. Ex his tribus teſtimoniis Veriſſimus in Sardicenſi Concilio interfuit: & nihilominus ab Athanaſio in prima catalogi ſerie omittitur, & initio ſecundæ deſcribitur.

LXXXVIII. *Vincentius a Campania de Capua*: apud Hilar. & in Conciliis. Synodicæ ſubſcribit *pro ceteris*: cumque in Athanaſii catalogo unus Vincentius nominetur, incertum eſſe poteſt, num hic, qui in fine ſubſcripſit *pro ceteris*, idem, an diverſius ſit ab eo, qui eodem Vincentii nomine eamdem Synodicam paulo ante ſubſignaverat.

LXXXIX. *Vitalis a Dacia Ripenſi de Aquis*: apud Hilar., & in Conciliis. Locus *ad Aquas* in Dacia memoratur in Antonini itinerario.

XL. *Vitalis Vertarenſis Africæ* ſubſcriptus epiſtolæ Athanaſianæ. Duo Vitales recenſentur in Athanaſii catalogo: & unus inter ſubſcriptiones Synodicæ.

XCI. *Urſacius ab Italia de Brixia*: apud Hilar. in Concil. & in epiſtola Athanaſii, nec non in hujus catalogo.

XCII. *Zoſimus a Macedonia de Lagnedo*: in Conciliis. Codex Vallic. A. S. *Zoſimus a Dacia de Ligmedone*. Apud Hilarium vocatur *Dionyſius ab Achaja de Lignedone*. Gelaſius Papa epiſtolam ſcribit ad Laurentium de Lignido, qui ſuberat Theſſalonicenſi Metropolitæ. Hic idem Zoſimus in epiſtola Athanaſii ſubſcribit ſic: *Zoſimus Lychnis Sunaſio Apuliæ*. His ultimis verbis *Sunaſio Apuliæ* Stercorii Epiſcopi ſubſcriptio Zoſimo perperam afficta fuit. Urbs autem *Lychnis*, a Livio *Lychnidus*, Λυχνίδος a Stephano vocatur. In notitia Hieroclis corrupte *Aulindas* dicitur, & ponitur in Epiro nova. Antoninus epiſcopus *Lychnidius* ſubſcripſit epiſtolam Epiſcoporum novæ Epiri ad Leonem Auguſtum.

XCIII. *Zoſimus Oreomargenſis* ſubſcripſit epiſtolæ Athanaſii. Corrige *Horreomargenſis*. *Horrea Margi* in Antonini itinerario inter Viminacium & Sardicam collocantur. Apud Hieroclem in Myſia prima cum Viminacio *Ortemarcus* ponitur, ubi corrigendum *Horreomargus*.

XCIV. *Zoſimus* tertius ignoti loci epiſcopus ſubſcriptus legitur in eadem epiſtola Athanaſii. Tres quidem Zoſimi in Athanaſiano catalogo recenſentur.

XCV. Præter hos ſynodo Sardicenſi vice Julii Romani Pontificis affuerunt ejus Legati; qui ſic ſubſcripſerunt epiſtolam Athanaſii ad Mareoticas Eccleſias; *Archidamus, & Philoxenus Presbyteri, & Leo Diaconus de Roma incolumes vos optamus*. In Athanaſii autem catalogo ſtatim poſt Oſium ab Hiſpania presbyteros tantum nominat his verbis: *Julius Roma per Archidamum, & Philoxenum Presbyteros*: omittitur vero Leo diaconus; ſed in textu ſynodicæ Sardicenſis ad Julium Papam apud S. Hilarium, & duo Presbyteri, & Leo diaconus Synodo præſentes memorantur.

Hæc ex quinque documentis nomina excerpimus. Alia duo in iiſdem omniſſa adjicienda ſunt, nimirum Grati Carthaginenſis, & Euphratæ Agrippinenſis.

XCVI. Gratum Carthaginenſem Epiſcopum interfuiſſe Concilio Sardicenſi ſatis aperte colligitur ex Græco textu canonis ſeptimi, & multo magis ex canone quinto Concilii Carthaginenſis ſub eodem Grato. Athanaſius quidem hunc Gratum recenſet in ſecunda ſerie inter Epiſcopos Africæ, qui ſolum abſentes Sardicenſia decreta approbarunt. At ſicut idem Athanaſius Veriſſimum Lugdunenſem, qui ex ipſis ſubſcriptionibus Sardicæ fuit, & Maximinum Trevirenſem in prima ſerie omiſit, ac in ſecunda iis Gallis, qui adfuerant, præpoſuit; ita etiam de Grato ipſum efficere potuit. Quod ſi hos tres Epiſcopos in ſecunda ſerie idcirco deſcripſit, quia in ſuas provincias reduces, iterum cum Epiſcopis earumdem provinciarum, qui non fuerant in Concilio, Sardicenſia decreta approbarunt: in utraque ſerie ab eo collocari poterant, ſicut eadem, ut videtur, de cauſſa Arius Palæſtinus in utraque Athanaſiani catalogi ſerie deſcriptus legitur; in prima quippe Concilio interfuit, in ſecunda, quippe rurſum laudata decreta cum aliis Epiſcopis Palæſtinis probavit.

XCVII. Euphratas Agrippinenſis a Concilio Sardicenſi legatus una cum Vincentio Capuano in Orientem, una cum eodem ipſi Concilio procul dubio interfuit. Vide Athanaſium Hiſt. Arian. ad Monachos.

EPISTOLA CONCILII SARDICENSIS ad eccleſiam Alexandrinam.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΗΣ ΕΝ ΣΑΡΔΙΚΗ Συναχθείσης συνόδου, τῇ ἐκκλησίᾳ Ἀλεξανδρέων.

Ex Athan. apol. 2. Sozom. eccl. lib. 3. c. 16

Sancta ſynodus per gratiam Dei Sardicæ congregata, ex urbe Roma, ex Hiſpaniis, Gallis, Italia, Africa, Sardinia, Pannoniis, Myſiis, Dacia, Norico, Tuſcia, Dardania, altera Dacia, Macedonia, Theſſalia, Achaia, Epiro, Thracia, & Rhodope, & Paleſtina, & Arabia, & Creta, & Ægypto, presbyteris & diaconis, & univerſæ ſanctæ eccleſiæ Dei Alexandriæ conſtituti, dilectis fratribus, in Domino ſalutem.

Η ἁγία συνόδος ἡ κατὰ Θεὸν χάριν ἐν Σαρδικῇ συναχθεῖσα, ἀπὸ Ῥώμης, καὶ Σπανιῶν, Γαλλῶν, Ἰταλίας, Ἀφρικῆς, Σαρδινίας, Παννονίων, Μυσῶν, Δακίας, Νωρίκου, Τυσκίας, Δαρδανίας, ἄλλης Δακίας, Μακεδονίας, Θεσσαλίας, Ἀχαΐας, Ἠπείρων, Θράκης, καὶ Ῥοδόπης, καὶ Παλαιστίνης, καὶ Ἀραβίας, καὶ Κρήτης, καὶ Αἰγύπτου, πρεσβυτέροις, καὶ διακόνοις, καὶ πάσῃ τῇ ἁγίᾳ ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ, τῇ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ παροικούσῃ, ἀγαπητοῖς ἀδελφοῖς, ἐν κυρίῳ χαίρειν. Athanaſii apol. 2.

Petro Nanalo interprete (1)

ETIAM antequam acciperemus literas veſtræ religionis, non ignotum id nobis, ſed prorſus compertum erat, patronos exſecrandæ Arianorum hæreſeos multa & gravia, ſed tamen magis in exitium ſuarum animarum, quam in eccleſiam molitos eſſe. Ea enim eorum ars & vafrities fuit, ſemperque hujus peſtiferi propoſiti fuere, ut omnes ubique orthodoxæ fidei homines, & catholicæ eccleſiæ doctrinam a patribus traditam ſervantes, exagitent & perſequantur. Quorum nonnullos falſis criminibus circumvenerunt, alios extra fines ſuos relegarunt, alios in ipſis ſuppliciis abſumpſerunt. Certe fratris noſtri & coepiſcopi Athanaſii innocentiam vi & tyrannide circumvenire conati ſunt, nulla in eius judicio neque ſedulitate, neque fide, neque æquitate adhibita. Jam ergo diffiſi ſuis fabulis, & vanis rumoribus, ac etiam intuentes, quaſi non poſſent de iis rebus vera documenta afferre, cum eſſent in urbe Sardica, non auſi ſunt in concilio ſanctorum epiſcoporum apparere. Qua ex re æquitas judicii fratris & coepiſcopi noſtri Julii liquidiſſime apparuit: qui non temerario conſilio, ſed cum matura deliberatione ſententiam tulit; adeo ut nihil relinquatur dubii de communione fratris noſtri Athanaſii; adduxit enim octoginta epiſcopos veros teſtes pro ſe in judicium: atque eo potiore jure nititur, quod per dilectos fratres noſtros presbyteros ſuos, & per literas, Euſebianos non jure, ſed vi fretos eluſerit. Quapropter omnes undique epiſcopi ejus communionem ob innocentiam ipſius confirmarunt. Illud quoque veſtra caritas conſpiciat; poſt Athanaſii ad ſanctam ſynodum Sardicæ congregatam adventum, orientales literis mandatiſque citatos fuiſſe, ut ſe judicio ſiſterent: verum illos ſua conſcientia prædamnatos, inhoneſtis tergiverſationibus uſos ſubterfugere cœpiſſe. Poſcebant enim, ut innocentem quaſi nocentem a noſtra communione ſubmoveremus; non animadvertentes, quam indecens, vel potius impoſſibile iſtud eſſet. Quin & acta in Mareote edita, non niſi a ſceleratis & perditiſſimis quibuſdam adoleſcentibus, quibus ne minimum quidem gradum clericatus quiſquam committeret,

Ἀσυκρίτου 6. Athanaſii.

ΚΑΙ πρὶν μὲν λαβεῖν ἡμᾶς τὰ γράμματα τῆς εὐλαβείας ὑμῶν, οὐκ ἠγνοοῦμεν, ἀλλὰ καὶ φανερὸν ἡμῖν ἦν, ὡς ὅτι οἱ τῆς δυσωνύμου τῆς Ἀρειανῶν αἱρέσεως προστάται πολλὰ καὶ δεινὰ, μᾶλλον δὲ κατ' ὀλέθρου τῆς ἑαυτῶν ψυχῆς, καὶ κατὰ τῆς ἐκκλησίας ἐμηχανῶντο. αὕτη γὰρ ἦν αὐτῶν ἡ τέχνη καὶ παραργία, ταύτης ἀεὶ τῆς θανατηφόρου γενέσεως προθέσεως, ὅπως πάντας τοὺς ὁπουδήποτε τυγχάνοντας τῆς ὀρθῆς δόξης, καὶ τοῦ τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας διδασκαλίαν κατέχοντος, τοῦ παρὰ τῶν πατέρων αὐτοῖς παραδοθεῖσαν, σπουδάζειν ἐλαύνειν καὶ διώκειν· τοὺς μὲν γὰρ πλάσεσιν ἐγκλήμασιν ὑπέβαλλον, ἄλλους εἰς ἐξορισμὸν ἀπῆλλον, ἄλλους δὲ αὐτοῖς τοῖς τιμωρίαις κατέπεινον· ἀμέλει καὶ τὸν ἀδελφὸν καὶ συλλειτουργὸν ἡμῶν Ἀθανάσιον τοῦ καθαρότητα βίου καὶ τυραννίδι συλλαβέσθαι ἐσπούδασαν. καὶ ὅθεν τοῦτο οὔτε ἐπιμελὴς, οὔτε μετὰ πίστεως, οὐδ' ὅλως δικαίας γέγονεν ἡ παρ' ἐκείνων κρίσις. διόπερ οὐδὲ δαρρούσης οἷς ἐδραματούργησαν, οὐδὲ οἷς ἐθρύλλησαν κατ' αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ θεωρούσης ὡς οὐ δυνάνται περὶ τούτων ἀποδείξεις ἔχειν ἀληθεῖς, παρόντες εἰς τὴν Σαρδῶν πόλιν, οὐκ ἠθέλησαν εἰς τὴν σύνοδον πάντων τῶν ἁγίων ἐπισκόπων ἀπαντῆσαι. ἐκ δὴ τούτου φανερὰ καὶ δικαία καθέστηκε ἡ κρίσις τοῦ ἀδελφοῦ καὶ συνεπισκόπου ἡμῶν Ἰουλίου. οὐ γὰρ ἀσκεπτὶ βεβούλευται, ἀλλὰ καὶ μετ' ἐπιμελείας ὥρισεν, ὥστε μηδὲ ὅλως δισταζούσης περὶ τὴν κοπωνίας τοῦ ἀδελφοῦ ἡμῶν Ἀθανασίου· εἶχε γὰρ ἐπισκόπων ὀγδοήκοντα ἀληθεῖς μάρτυρας· εἶχε καὶ τοῦτο δίκαιον, ὅτι διὰ τῆς ἀγαπητῆς ἀδελφῶν ἡμῶν τῶν πρεσβυτέρων ἑαυτοῦ, καὶ διὰ γραμμάτων μεθώδευσε τοὺς περὶ Εὐσέβιον, τοὺς οὐκ ἐπὶ κρίσει, ἀλλ' ἐπὶ βίᾳ μᾶλλον ἐπεισελθόντας. ὅθεν οἱ πανταχοῦ πάντες ἐπίσκοποι τὴν κοινωνίαν Ἀθανασίου ἐβεβαίωσαν διὰ τὴν καθαρότητα αὐτοῦ. χρεὼν δὲ ὑμῶν ἦν ἀγάπη συνορᾶν· ἐπειδὴ εἰς τὴν ἁγίαν σύνοδον τὴν ἐν Σαρδικῇ συναχθεῖσαν παρεγένετο, τότε δὴ καθ' ὁρισμὸν καὶ διὰ γραμμάτων, καὶ διὰ ἀγράφων ἐντολῶν ὑπεμνήσθησαν οἱ τῆς ἑῴας, καὶ ἐκλήθησαν παρεῖναι. ἀλλ' ἐκεῖνοι ὑπὸ τῆς συνειδήσεως κατεγινωσκόμενοι, ἀπρεπέσι χρώμενοι προφάσεσι, φυγοδικεῖν ἤρξαντο· ἤδεισαν γὰρ τὸν ἀθῷον ὡς ἀπόδυνον ἀπὸ τῆς ἡμετέρας κοινωνίας ἐκ-

βαλ-

1 Hanc Petri Nannii Verſionem cum Harduino recognitam damus.

βάλλεσθαι, ὡ συκοφῶντες ὡς ἀκριβεῖς, μᾶλλον δὲ ἀδικώτατοι διὰ τοῦτο καὶ τὰ ὑπομνήματα δὲ τὰ ἐν τῇ Μαρκύτῃ γεγράμμενα ὑπὸ παμπονήρων καὶ ἐξωλεστάτων τινῶν πατέρων, οἷς ἐκ ὧν τις ἐπίσκοπος διὰ τὸν τυχόντα βαθμὸν τῆ κλήσει, συμίσημα κατὰ μονομέρειαν παραχθῆναι· ὅτε γὰρ ὁ ἀδελφὸς ἡμῶν Ἀθανάσιος ὁ ἐπίσκοπος, ὅτε Μακάριος ὁ πρεσβύτερος ὁ κατηγορούμενος ὑπ' αὐτῶν, παρῆν. καὶ ὅμως οὐ παρ' αὐτῶν, ἐρώτησις μᾶλλον δὲ ὑποβολὴ ἦ γεγράμμη, πάντας αἰσχύνης ἕνεκα μετὰ μιᾶς γὰρ ἐθέλειν, τῇ δὲ κατηγορίᾳ πρόσεστιν, ἐκ ἵνα ἄπαρ ἴσωσιν, ἄπωσιν, ἀλλ' ἵνα ἄπαρ παρ' αὐτῶν μαθόντες, ψεύσωνται. καὶ γὰρ καὶ ὑμῶν τῶν πρεσβυτέρων φροντιζόντων ἐπὶ τῇ ἀπουσίᾳ τοῦ ὑμετέρου ἐπισκόπου, καὶ βιβλιδίων παρόντων ἐπὶ τῇ ἐξετάσει, καὶ τὴν ἀλήθειαν δεῖξαι, καὶ τὰ ψεύδη διελέγξαι, οὐδεὶς λόγος γέγονε. οὐκ ἐπέστελλον γὰρ ὑμᾶς παρεῖναι, ἀλλὰ περὶ μεθ' ὕβρεως ἐξέβαλον. καὶ εἰ καὶ τὰ μάλιστα φανερὰ πᾶσι καθέστηκε καὶ ἐκ τύπου ἡ συκοφαντία, ὅμως ἀναγινωσκομένων τῶν ὑπομνημάτων, ἔρρωμαι αὐτὸν τὸν παμπόνηρον Ἰσχύραν τὸν ἐπὶ τῇ συκοφαντίᾳ μισθὸν παρ' αὐτῶν λαβόντα, τὸ δεκὰν ὄνομα τῆς ἐφοδιοπομπῆς, διελέγχοντα ἑαυτὸν τὴν συκοφαντίαν. αὐτὸς γὰρ ὁ Ἰσχύρας ἐν αὐτοῖς τοῖς ὑπομνήμασι διελάλησε κατ' ἐκείνην τὴν ὥραν ἐν ᾗ Μακάριον ἐληλυθέναι εἰς τὸ κελλίον αὐτοῦ βεβαιοῦτο, νοσοῦντα τότε κατακεῖσθαι ἑαυτόν· τοῦτο γὰρ περὶ Εὐσέβιον γράψαι τολμήσαντες, ἐκεῖνον τότε τὸν Ἰσχύραν, καὶ προσφέρειν, ὅτε Μακαρίου ἐπέστη. κἀκεῖνα δὲ πᾶσι φανερὰ καθέστηκε ἡ συκοφαντία καὶ ὑβρεσθῆναι· ἵνα μὴ τοιαῦτα μὲν ταῦτα. ἔφασαν γὰρ καὶ κατεβόησαν, φόνον διεπράχθαι τὸν Ἀθανάσιον, καὶ ὡς Ἀρσένιόν τινα Μελιτιανὸν ἐπίσκοπον ἀνηρηκέναι· ἐφ' ᾧ προσποιητῷ σκυθρωπῷ καὶ πεπλασμένοις δάκρυσιν ὑπεκρίνοντο, καὶ ἠξίουν τὸν ζῶντας ὡς τεθνηκότες τὸ σῶμα ἀποδοθῆναι· ἀλλ' ἵνα ἄγνωστα γένηται τὰ σοφίσματα τούτων. ἔγνωσαν γὰρ πάντες ζῶντα τὸν ἄνδρωπον, καὶ ὃν τοῖς ζῶσιν ἐξετάζεσθαι. καὶ ἐπειδὴ ἑώρων ἑαυτοὺς οἱ περὶ πάντα ἄχρεῖς διελεγχομένους ἐπὶ τοῖς ψεύσμασι τούτοις· αὐτὸς γὰρ ζῶν ὁ Ἀρσένιος ἐδείκνυτο ἑαυτὸν μὴ ἀνῃρῆσθαι, μήτε τεθνηκέναι· ὅμως οὐχ ἡσύχασαν, ἀλλ' ἑτέρας συκοφαντίας πρὸς ταῖς προτέραις συκοφαντίαις ἐπιζήτουν, ἵνα πάλιν μηχανησάμενοι διαβάλωσι τὸν ἄνδρωπον. τί δ' ἀγαπητοί, ἵνα ἐταράχθη ὁ ἀδελφὸς ἡμῶν Ἀθανάσιος, ἀλλὰ πάλιν πολλῇ παῤῥησίᾳ χρώμενος προεκαλέσατο καὶ ἐπὶ τούτοις αὐτούς. καὶ ἡμεῖς δὲ ἠυχόμεθα, καὶ προεθεσπίζομεν ἐλθεῖν αὐτοὺς εἰς τὴν κρίσιν, καὶ ἕτερα διώκοντας, διελέγξαι. ὧ τῆς πολλῆς πλεονεξίας, ὦ τῆς δεινῆς ὑπερηφανίας· μᾶλλον δὲ, εἰ δεῖ τὴν ἀλήθειαν εἰπεῖν, ὦ κακῆς καὶ ὑποδιδύου συνειδήσεως. τοῦτο γὰρ πᾶσι πεφανέρωται· ὅθεν ἀγαπητοὶ ἀδελφοὶ, ὑπομιμνήσκομεν καὶ προτρεπόμεθα ὑμᾶς, περὶ παντὸς τὴν ὀρθὴν πίστιν τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας κατέχειν. πολλὰ μὲν γὰρ καὶ δεινὰ καὶ χαλεπὰ πεπόνθατε· πολλὰς δὲ ὕβρεις καὶ ἀδικίας ὑπέμεινεν ἡ καθολικὴ ἐκκλησία· ἀλλ' ὁ ὑπομείνας εἰς τέλος, οὗτος σωθήσεται. διόπερ καὶ ἔτι ποιεῖν τολμήσωσι καθ' ὑμῶν, ἡ θλῖψις αὐτῶν χαρᾶς ὑμῖν ἔσω. τὰ γὰρ τοιαῦτα παθήματα μέρος

A constat per abſentiam alterius partis confecta eſſe. Neque enim frater noſter Athanaſius epiſcopus, aut Macarius presbyter, quem accuſabant, præſentes adfuerunt. Et alioqui illorum inquiſitio, ſeu potius inſidiatio, omni probro plena erat: cum nunc ethnici, nunc catechumeni interrogarentur, non ut quæ ſcirent, dicerent, ſed quæ ab illis didicerint, mentirentur. Nam & vobis presbyteris curam abſentis epiſcopi veſtri ſuſcipientibus, & volentibus intereſſe quæſtioni, & veritatem oſtendere, & falſa redarguere, nulla veſtri ratio eſt habita: tantum autem abeſt, ut vos præſentes eſſe voluerint, ut etiam contumelioſe ejecerint. Ex iſtis porro rebus, B quamquam ſycophantiam eſſe clariſſime conſtaret, tamen dum evolvimus acta, deprehendimus ipſum ſceleratum Iſchyram, apparente titulo epiſcopi in mercedem calumniæ remuneratum, ſuam ſycophantiam ſuis verbis prodere. Ipſe enim Iſchyras in monumentis actorum diſerte teſtatus eſt, ſe ea ipſa hora, qua Macarium in ſuam cellam veniſſe ajebat, ægrotum jacuiſſe; Euſebianis contra ſcribentibus, Iſchyram tum ſtetiſſe, & oblationes feciſſe, cum Macarius ſuperveniret.

Quin & illa calumnia, qua poſtmodum uſi ſunt, manifeſta apparuit, cum vociferarentur, & miſere deplangerent, cædem Athanaſium feciſſe, & Arſenium quemdam Meletianum epiſcopum ejus opera e medio ſublatum: quam rem fictitio gemitu & falſis C lacrymis deplorabant; rogabantque ejus, qui viveret, quaſi qui extinctus eſſet, cadaver exhiberi. Sed figmenta eorum non latuerunt. Notum enim factum eſt omnibus, hominem incolumem eſſe, & inter vivos recenſeri. Verum ne ſic quidem, cum iſti ad omnia prompti, vidiſſent ſe convictos mendacii, ipſo Arſenio ſe vivum, & minime interfectum aut mortuum exhibente, quieſcere potuerunt; ſed novas ſycophantias veteribus accumulantes, omnibus machinis id agebant, ut hominem calumniis iterum involverent. D Quid igitur, dilecti? Ne ſic quidem frater noſter Athanaſius animum deſpondit, ſed magna cum fiducia eos etiam in hac cauſa ad judicium provocavit: quod & nobis in voto fuit: ac proinde eos hortabamur, ut judicio ſe ſiſterent, & ſi poſſent, hominem convincerent. Sed, o magnam improbitatem! o ingentem ſuperbiam! vel potius (ſi verum dicendum eſt) o malam & obnoxiam ſceleri conſcientiam! id enim ita eſſe, nulli non clariſſime innotuit. Quocirca, dilectiſſimi fratres, commonitos vos cupimus, & diligenter adhortamur, ut præ omnibus fidem catholicæ eccleſiæ retineatis. Multa certe & gravia & acerba perpeſſi eſtis, multas viciſ- E ſim contumelias & injurias ſuſtinuit catholica eccleſia: ſed *qui perſeveraverit uſque in finem, hic ſalvus erit*. Quapropter ſi denuo auſi ſint aliquid facere contra vos, tribulatio illa vobis pro gaudio ſit. Nam iſtiuſmodi paſſiones, pars martyrii ſunt; & iſtiuſmodi veſtræ confeſſiones & tormenta non carebunt mercede, cum præmia a Deo recepturi ſitis. Quapropter in primis decertate pro ſana fide, & pro innocentia Athanaſii veſtri epiſcopi & comminiſtri noſtri. Nam neque nos ſilentio ſuppreſſimus, aut negleximus ea, *Matth. 10. 22.*

quæ ad vestram securitatem pertinebant; sed ejus rei curam præcipuam habuimus; eaque egimus, quæ dilectionis ratio postulat. Compatimur enim fratribus nostris patientibus, & eorum passiones, nostras proprias arbitramur, & nostras lacrymas cum vestris commiscuimus. Neque vos soli dumtaxat passi estis, fratres; sed eadem alii complures comministri nostri, cum huc venissent, deplorarunt.

Quamobrem preces nostras ad religiosissimos & amantissimos Dei Imperatores retulimus, ut illorum humanitas eos qui adhuc graviter laborant & affliguntur, relaxari jubeat constituatque, ne quis judicum, qui rempublicam solum curare debent, aut clericos judicet, aut ulla ratione in posterum sub prætextu ecclesiarum, quippiam contra fratres moliatur: sed unusquisque citra persecutionem, aut vim, aut fraudem, (prout optat, & cupit) vitam instituat, & cum quiete & pace catholicam & apostolicam fidem sequatur. Gregorium quidem, qui illegitime ab hæreticis episcopus constitutus est, & in vestram civitatem ab illis deductus, ab universa sacra synodo de episcopatu (tametsi revera numquam pro episcopo habitus fuerit) depositum esse, vestram unanimitatem scire volumus. Valete igitur, & recipite vestrum episcopum Athanasium, quem ob idipsum cum pace dimisimus. Unde admonemus omnes, qui vel per metum, vel per dolum circumventi, cum Gregorio communicarunt, ut nunc nostra admonitione, hortatu & suasu, resipiscentes, deinceps ab illius nefaria communione abstineant, & sese ecclesiæ catholicæ agglutinent.

Ceterum quia cognovimus, & Aphthonium, & Athanasium Capitonis filium, & Paulum, & Plutionem compresbyteros nostros eamdem fraudem ab Eusebianis perpessos esse, & quosdam eorum in exsilium ejectos, quosdam mortis interminationes effugisse; hac de causa hoc etiam vobis significare necessarium duximus, etiam istos a nobis receptos esse, & ut innocentes esse declaratos; cum non ignari simus, omnia ab Eusebianis contra orthodoxos ad cohonestanda, quæ per fraudem concinnarunt, acta esse. Æquum ergo fuerat, ipsum episcopum vestrum, comministrum nostrum Athanasium vos ut suos de istis rebus, ut suis ac propriis, certiores facere; sed tamen quia ipse sacram quoque synodum ea vobis ad plenius testimonium scribere voluit, ideo non supersedendum putavimus: sed significare studuimus, ut quemadmodum nos ita vos quoque hos viros recipiatis, qui & ipsi etiam laudem merentur, quod ob pietatem in Christum digni habiti sint qui ab hæreticis contumeliam paterentur. Quæ autem decreta sunt a sancta synodo in Theodorum, Narcissum, Stephanum, Acacium, Menophantum, Ursacium, Valentem, & Georgium, antesignanos Arianæ hæreseos, qui & in vos, & in alias ecclesias peccaverunt, ex iis quæ subjecta sunt, cognoscetis. quæ ideo ad vos misimus, ut vestra in Deum pia religio suffragaretur sententiis a nobis latis; simulque intelligat, ecclesiam catholicam nequaquam dissimulanter cum iis agere, qui ipsam offendunt.

* vestros.

AB 5

A ἐστὶ μαρτυρίου, καὶ αἱ τοιαῦται ὑμῶν ὁμολογίαι καὶ αἱ βάσανοι οὐκ ἄμισθοι τυγχάνουσιν· ἀλλ' ἀπολήψεσθε παρὰ τοῦ Θεοῦ τὰ ἔπαθλα. διὸ τί μάλιστα ἀγωνίζεσθε ὑπὲρ τῆς ὑγιαινούσης πίστεως, καὶ τῆς καθαρότητος τοῦ ἐπισκόπου ὑμῶν Ἀθανασίου τοῦ συλλειτουργοῦ ἡμῶν. καὶ γὰρ οὐδὲ ἡμεῖς παρεσιωπήσαμεν, οὐδὲ ἠμελήσαμεν τῆς ὑμῶν ἀμεριμνίας χάριν· ἀλλ' ἐφροντίσαμεν καὶ πεποιήκαμεν, ἅπερ ὁ τῆς ἀγάπης λόγος ἀπαιτεῖ· συμπάσχομεν γὰρ τοῖς πάσχουσιν ἀδελφοῖς ἡμῶν, καὶ τὰ ἐκείνων παθήματα ἴδια ἡγούμεθα, καὶ τοῖς δάκρυσιν ὑμῶν τὰ ἡμετέρα δάκρυα συνεμίξαμεν. οὐχ ὑμεῖς δὲ μόνοι πεπόνθατε ἀδελφοί, ἀλλὰ καὶ πολλοὶ ἄλλοι συλλειτουργοὶ ὑμῶν * ταῦτα ἐλθόντες ἀ-

B πωδύροντο. διόπερ ἀνηνέγκαμεν, καὶ ἠξιώσαμεν τοὺς εὐσεβεστάτους καὶ θεοφιλεστάτους βασιλέας, ὅπως ἡ φιλανθρωπία αὐτῶν καὶ τοὺς ἔτι κάμνοντας καὶ πιεζομένους ἀνεθῆναι κελεύσῃ, καὶ προστάξωσι μηδένα τῶν δικαστῶν, οἷς περὶ μόνων τῶν δημοσίων μέλειν προσήκει, μήτε κρίνειν κληρικούς, μήτε ὅλως τοῦ λοιποῦ προφάσει τῶν ἐκκλησιῶν ἐπιχειρεῖν τι κατὰ τῶν ἀδελφῶν· ἀλλ' ἵνα ἕκαστος χωρίς τινος διωγμοῦ, χωρίς τινος βίας καὶ πλεονεξίας, ὡς εὔχεται καὶ βούλεται, ζῇ, καὶ μεθ' ἡσυχίας καὶ εἰρήνης τὴν καθολικὴν καὶ ἀποστολικὴν πίστιν μετέρχηται. Γρηγόριος μέντοι ὁ παρανόμως ὑπὸ τῶν αἱρετικῶν λεγόμενος καταστάθηναι, καὶ εἰς τὴν ἡμετέραν πόλιν παρ' αὐτῶν ἀποσταλεὶς, καὶ

C τοῦτο γὰρ γινωσκέτω ὑμῶν ἡ ὁμοψυχία, ὅτι κρίσει τῆς ἱερᾶς πάσης συνόδου καθῃρέθη, εἰ καὶ τὰ μάλιστα οὐδέπωποτε, οὐδὲ ὡς ἐπίσκοπος ὅλως γενόμενος ἐνομίσθη. χαίρετε τοίνυν ἀπολαμβάνοντες ἑαυτῶν τὸν ἐπίσκοπον Ἀθανάσιον· διὰ τοῦτο γὰρ καὶ μετ' εἰρήνης αὐτὸν ἀπελύσαμεν. ὅθεν καὶ παραινοῦμεν πᾶσι τοῖς ἢ διὰ φόβον, ἢ διὰ περιδρομήν τινων κοινωνήσασι Γρηγορίῳ, ἵνα νῦν ὑπομνησθέντες καὶ προτραπέντες καὶ ἀναπεισθέντες παρ' ἡμῶν, παύσωνται τῆς πρὸς ἐκεῖνον μυσαρᾶς κοινωνίας, καὶ λοιπὸν ἑαυτοὺς συνάψωσι τῇ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ. ἐπειδὴ δὲ ἔγνωμεν, ὅτι καὶ Ἀφθόνιος, καὶ Ἀθανάσιος ὁ Καπίτωνος, καὶ Παῦλος, καὶ Πλουτίων, οἱ συμπρεσβύτεροι * ὑμῶν, συ-

D σκευὴν καὶ αὐτοὶ πεπόνθασιν ὑπὸ τῶν περὶ Εὐσέβιον, ὥστε τοὺς μὲν ἐξορισμοῦ πειραθῆναι, τοὺς δὲ καὶ θανάτων ἀπειλὰς διαπεφευγέναι· τούτου ἕνεκεν καὶ περὶ τούτου δηλῶσαι ὑμῖν ἀναγκαῖον ἡγησάμεθα, ἵνα γινώσκητε, ὅτι καὶ τούτους ἀπεδεξάμεθα, καὶ ἀθῴους ἀπελύσαμεν, εἰδότες ὅτι πάντα τὰ παρὰ τῶν περὶ Εὐσέβιον κατὰ τῶν ὀρθοδόξων γενόμενα, ἐπὶ δόξῃ καὶ συστάσει τῶν συσκευασθέντων ὑπ' αὐτῶν γέγονεν. ἔπρεπε μὲν οὖν τὸν ὑμέτερον ἐπίσκοπον τὸν συλλειτουργὸν ἡμῶν Ἀθανάσιον περὶ αὐτῶν, ὡς περὶ ἰδίων ὑμῖν δηλῶσαι. ἐπειδὴ δὲ ὑπὲρ πλείονος μαρτυρίας, καὶ τὴν ἁγίαν σύνοδον ἠθέλησεν ὑμῖν γράψαι, διὰ τοῦτο ἐκ ἀνεβαλόμεθα, ἀλλὰ καὶ σημᾶναι ὑμῖν ἐσπουδάσαμεν· ἵν' ὥσπερ ἡμεῖς, οὕτως

E καὶ ὑμεῖς αὐτοὺς ἀποδέξησθε· ἄξιοι γὰρ καὶ αὐτοὶ ἐπαίνου, ὅτι διὰ τὴν εἰς Χριστὸν εὐσέβειαν καὶ αὐτοὶ ἠξιώθησαν παρὰ τῶν αἱρετικῶν ὕβριν ὑπομεῖναι. τινὰ δὲ ἐστὶ τὰ παρὰ τῆς ἁγίας συνόδου δογματισθέντα κατὰ Θεόδωρου, καὶ Ναρκίσσου, καὶ Στεφάνου, καὶ Ἀκακίου, καὶ Μηνοφάντου, καὶ Οὐρσακίου, καὶ Οὐάλεντος, καὶ Γεωργίου, τῶν προϊσταμένων τῆς Ἀρειανῆς αἱρέσεως, καὶ πλημμελησάντων καθ' ὑμῶν, καὶ κατὰ τῶν ἄλλων ἐκκλησιῶν, γνώσεσθαι ἐκ τῶν ὑποτεταγμένων. ἀπεστείλαμεν γὰρ ὑμῖν, ἵνα καὶ ἡ ὑμετέρα θεοσέβεια σύμψηφος τοῖς παρ' ἡμῖν ὁρισθεῖσι γένηται, καὶ γινώσκητε ὅτι ἡ καθολικὴ ἐκκλησία, οὐ παρορᾷ τοὺς εἰς αὐτὴν πλημμελοῦντας.

* ἱστ. ναυτ.

ἱστ. ὑμῶν

ΕΠΙ-

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΗΣ ΕΝ ΣΑΡΔΙΚΗ ΣΥΝΟΔΟΥ, ΤΟΙΣ ΑΠΑΝΤΑΧΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΙΣ.

EPISTOLA CONCILII A Sardicenſis ad omnes epiſcopos.

Ἀθαν. ἀπολ. β΄ Ἀθαν.

[a] Ἡ ἁγία συνόδος ἡ κατὰ Θεοῦ χάριν ἐν Σαρδικῇ συναχθεῖσα, τοῖς ἀπανταχοῦ ἐπισκόποις καὶ συλλειτουργοῖς τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας, ἀγαπητοῖς ἀδελφοῖς, ἐν κυρίῳ χαίρειν.

Sancta [a] ſynodus per gratiam Dei Sardicæ congregata, eccleſiæ catholicæ epiſcopis & comminiſtris, dilectiſſimis fratribus noſtris in domino ſalutem.

[a] eodem Nannio interprete

Ex Athan. apol. 2. Alia hujus epiſtolæ verſio ac ſortaſſe ipſius ſynodi autographa, extat in fragmentis Hilarii. Alia item hiſt. trip. lib. 4 c. 14.

ΠΟΛΛΑ μὲν καὶ πολλάκις ἐτόλμησαν οἱ Ἀρειομανῖται κατὰ τῆς δούλων τοῦ Θεοῦ, τῆς τῶν πίστιν φυλαττόντων τοῦ ὁρθοῦ. νόθον [b] γὰρ ὑποβαλλοντες διδασκαλίαν, τοὺς ὀρθοδόξους ἐλαύνειν ἐπειράθησαν. ποσὸν δὲ λοιπὸν καταπαύσηται κατὰ τῆς πίστεως, ὡς μηδὲ τοῦ δοκεῖν εὐσεβεῖν τῆς δυσσεβεστάτων βασιλέων λαθεῖν. συναρωγὸν τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ συναγωγίσης, καὶ αὐτοὶ οἱ δυσσεβέστατοι βασιλεῖς σωτήριον ἡμᾶς ἐκ διαφόρων ἐπαρχιῶν καὶ πόλεων, καὶ τὴν ἁγίαν ταύτην συνοδον εἰς [c] τὴν Σαρδῶν πόλιν χωρεῖσθαι δεδώκασιν, ἵνα πᾶσα μὲν διχόνοια περαιρεθῇ, πάσης δὲ κακοπιστίας ἐξελαθείσης, ἡ εἰς Χριστὸν εὐσέβεια μόνη παρὰ πάντων φυλαττηται. ἦλθον γὰρ καὶ οἱ ἀπὸ τῆς ἑῴας ἐπίσκοποι, προξαπωνῆται καὶ αὐτοὶ παρὰ τῶν δυσσεβεστάτων βασιλέων, μᾶλλον δὲ ὑπὲρ ἐθρύλλουν πολλάκις περὶ τῶν ἀγαπητῶν ἀδελφῶν ἡμῶν καὶ συλλειτουργῶν, Ἀθανασίου ἐπισκόπου τῆς Ἀλεξανδρείας, καὶ Μαρκέλλου ἐπισκόπου τῆς Ἀγκυρογαλατίας· ἴσως γὰρ καὶ εἰς ὑμᾶς ἔφθασαν αὐτῶν αἱ βλασφημίαι, καὶ ἴσως τὰς ὑμετέρας ἀκοὰς ἐπεχείρησαν παρασαλεῦσαι· ἵνα κατὰ μὲν τῶν ἀθώων ἃ λέγουσι πιστώσησε, τῶν δὲ τῆς μοχθηρᾶς αὐτῶν αἱρέσεως ὑπονοιαν ἐπικρύψωσιν· ἀλλ' οὐκ ἐπὶ πολὺ ταῦτα ποιεῖν συνεχωρήθησαν. ἔστι γὰρ ὁ προϊσταμένος τῶν ἐκκλησιῶν κύριος, ὁ ὑπὲρ τῶν καὶ πάντων ἡμῶν θάνατον ὑπομείνας. καὶ δι' ἑαυτοῦ τὴν εἰς οὐρανοὺς ἄνοδον πᾶσιν ἡμῖν δεδωκώς. πάλαι μὲν οὖν γράμμασιν τῆς περὶ Εὐσέβιον Ἰούλιον τὸν συλλειτουργὸν ἡμῶν, τοῦ τῆς Ῥωμαίων ἐκκλησίας ἐπισκόπου, κατὰ τῆς προειρημένων συλλειτουργῶν ἡμῶν, λέγομεν δὴ Ἀθανασίου, καὶ Μαρκέλλου, καὶ Ἀσκληπᾶ· ἔγραψαν καὶ οἱ ἀπὸ τῶν ἄλλων μερῶν ἐπίσκοποι, μαρτυροῦντες μὲν τῇ καθαρότητι τοῦ συλλειτουργοῦ ἡμῶν Ἀθανασίου, τὰ δὲ παρὰ τῆς περὶ Εὐσέβιον γρώμενα, μηδὲν ἕτερον ἢ ψεῦδος καὶ συκοφαντίας εἶναι μεσά· καὶ εἰ καὶ τὰ μάλιστα ἐκ τοῦ κλήσεως αὐτοὺς παρὰ τῶν ἀγαπητῶν ἡμῶν καὶ συλλειτουργοῦ Ἰουλίου, φανερὰ τούτων ἡ συκοφαντία ἔφηνεν· ἦλθον γὰρ ἂν ἕτερ εὐθάρρων οἷς ἐπράξαν καὶ πεποιήκασι κατὰ τῶν συλλειτουργῶν ἡμῶν.

SÆPE multumque in ſervos Dei reſtæ fidei cultores, audaciam ſuam exercuerunt Ariomanitæ; dum enim ſpuriam doctrinam ſubjiciunt, toti in hoc ſunt, ut orthodoxos ejiciant; tanta autem vi jam contra B fidem ſurrexerunt, ut id ne pietatem quidem religioſorum imperatorum latuerit. Quapropter cooperante Dei gratia, ipſi quoque religioſiſſimi principes nos ex diverſis provinciis & civitatibus in unum convocarunt, cupientes, ut ſancta ſynodus in Sardorum civitatem conveniret, quo omnis controverſia præcideretur, & ejecto quidquid pravæ fidei eſſet, ſola in Chriſtum pietas ab omnibus retineretur. Venerunt quoque ex oriente epiſcopi, ad id & ipſi inſtigati a religioſiſſimis imperatoribus, & potiſſimum ob ea, quæ ſubinde jactaverunt de dilectis fratribus noſtris & comminiſtris, Athanaſio epiſcopo Alexandriæ, & Marcello Ancyrogalatiæ epiC ſcopo; forſitan & ad vos quoque eorum calumniæ penetrarunt & veſtras aures concutere admoliti ſunt, ut ipſorum de innocentibus calumniam veram putaretis, & ſub hoc prætextu flagitioſæ ſuæ hæreſeos ſuſpicionem evitarent. Atqui non in longum id iis face re licuit: eſt enim qui eccleſiis præſidet dominus, qui pro illis & pro nobis omnibus mortem ſubiit, & per ſeipſum omnibus nobis aſcenſum in cœlos donavit. Cum igitur jampridem literas ſuas accuſatrices de Athanaſio & Marcello & Aſclepa comminiſtris noſtris, Euſebiani ad Julium Romanæ eccleſiæ epiſcopum miſiſſent, alii quoque ex aliis locis epiſcopi ad eumdem Julium literas ſuas miſerunt, quibus & Athanaſii inD nocentiam, & Euſebianorum ſycophantiam conteſtabantur: & quamquam id ita eſſe ex eo præcipue cognoſci potuit, quod accerſiti a dilecto noſtro comminiſtro Julio, judicio non ſteterunt, & ex ipſius Julii literis manifeſta illorum ſycophantia apparuit; acceſſiſſent enim, ſi actorum ſuorum in comminiſtros noſtros fiduciam habuiſſent. fraudem tamen ſuam per ea, quæ in hac ſacratiſſima ſynodo geſſere, longe manifeſtius declararunt. Nam cum ad Sardorum civitatem acceſſiſſent, conſpectis ibi Athanaſio, Mar-

---

a Hujus epiſtolæ ſynodicæ apud Athanaſium in Apolog. 2. hic titulus eſt. Apud Theodoretum vero lib. 2. Hiſt. Eccleſ. cap. 6. inſcriptio eſt hujuſmodi: Ἡ ἁγία συνόδος ἡ κατὰ θεοῦ χάριν ἐν Σαρδικῇ συναχθεῖσα, ἀπὸ τῆς Ῥωμης, καὶ Ἰταλίας, καὶ Γαλλίας, Ἰλλυρίας, Καμπανίας, Καλαβρίας, Ἀφρικῆς, Σαρδονίας, Παννονίας, Μυσίας, Δαρδανίας, Δακδανίας, ἄλλης Δακίας, Μακεδονίας, Θετταλίας, Ἀχαΐας, Ἠπείρων, Θρᾴκης, Ῥοδόπης, Ἀσίας, Καρίας, Βιθυνίας, Ἑλλησπόντου, Φρυγίας, Παυσιδίας, Καππαδοκίας, Πόντου, Φρυγίας, ἄλλης, Κιλικίας, Παμφυλίας, Λυκίας, Νήσων κυκλάδων, Αἰγύπτου, Θηβαΐδος, Λιβύης, Γαλατίας, Παλαιστίνης, Ἀραβίας, τοῖς πανταχοῦ ἐπισκόποις, καὶ συλλειτουργοῖς, τοῖς καθολικοῖς ἐκκλησίας, ἀγαπητοῖς ἀδελφοῖς, ἐν κυρίῳ χαίρειν. *Sancta Synodus per Dei gratiam Sardica congregata, ab urbe Roma, Hiſpania, Gallia, Italia, Campania, Calabria, Africa, Sardinia, Pannonia, Maſia, Dacia, Dardania, Dacia altera, Macedonia, Theſſalia, Achaja, Epiri, Thracia, Rhodope, Aſia, Caria, Bithynia, Helleſponto, Phrygia, Piſidia Cappadocia, Ponto, Phrygia altera, Cilicia, Pamphylia, Lydia, Inſulis Cycladibus, Ægypto, Thebaide, Libya, Galatia, Paleſtina, Arabia, omnibus ubique Epiſcopis & comminiſtris Catholicæ & Apoſtolicæ Eccleſiæ, dilectis fratribus, in Domino ſalutem.* Ipſam Epiſtolam Græce ex Athanaſio cum Petri Nannii verſione repræſentat hic Labbeus, eamdem poſtea Latine ex Hilarii fragmentis, quæ ſortaſſe, inquit Labbeus, ipſa Synodi autographa eſt. Appendicem denique ſubjicit ex Theodoreto, quam eſſe ſubditiam Binius cum Baronio arbitrator. His ſubſternimus notulas, quas ſive Græco Athanaſii, ſive Hilarii Latino textui apposuit, *Harduinus*. b *Theodoret.* Σαρδικαίων.

Marcello, Aſcepa, aliiſque nonnullis, veriti ſunt in judicium prodire: & cum non ſemel, aut bis, ſed iterum atque iterum citati eſſent, citationibus non obtemperaverunt; tametſi omnes epiſcopi ſimul congregati, & in primis præclara ſenectute Oſius, homo & ob ævi longitudinem, & confeſſionem ſuam, & ob tantos ſuos labores omni reverentia dignus, expectaremus & hortaremur eos, ut in judicium proditent, & ea quæ rumoribus & literis de comminiſtris noſtris abſentibus jactaverant, præſentes juſtis rationibus comprobarent. Verum illi, ut diximus, quantumcumque citati prodire noluerunt: qua etiam tergiverſatione ſuam ſycophantiam manifeſtiſſimam reddiderunt, & propemodum ea ipſa recuſatione accipiendi judicii, inſidias ſuas conſpirationeſque quaſi clamoribus confeſſi ſunt. Qui enim dictis ſuis confidunt, ii non verentur ea in præſentia defendere: poſtquam autem ſe judicio non ſtiterunt, arbitramur neminem ignorare, etiamſi denuo malitioſe agere velint, nihil eos habere adverſus comminiſtros noſtros quod probent, cum eos abſentes criminentur, & præſentes refugiant. Fugerunt autem non eo ſolum, quod ſycophantiam ſuam agnoſcerent, ſed quod præſto viderent, qui ipſos de variis criminibus inceſſerent, qui vincula & ferrum promebant, & homines ab exilio reverſos. Cognati autem eorum, qui adhuc exulant, ibi quoque comminiſtri præſentes eorum oculis apparebant, unaque cum eis amici eorum, quos ipſi trucidaverant: &, quod maximum eſt, aderant epiſcopi, quorum alii ferrum & catenas ſibi ab ipſis inditas proferebant: alii mortes, eorum calumniis tentatas teſtificabantur. Eo enim furoris proceſſerunt, ut etiam epiſcopos interficere conarentur; & interfeciſſent, niſi eorum manus effugiſſent. Certe comminiſter noſter beatus Theodulus per calumniam eorum juſſus eſt interfici, cum fuga calumniam devitaret: alii ictus gladiorum oſtentabant, alii famem toleratam conquerebantur; neque harum rerum vulgares homines, ſed integræ eccleſiæ teſtes erant, quarum nomine legati, qui huc venerant, de militum gladiis, turbarum fuſtibus, judicum minis, adulterinis & ſubornatis falſis literis, certa documenta afferebant. Lectæ enim ſunt literæ, quas Theognius in fraudem Athanaſii, Marcelli, & Aſclepæ finxerat, ut etiam imperatores in hos viros concitaret: & hoc ita eſſe, ii qui Theognii per id temporis diaconi fuere, commonſtrarunt: ut interim omittamus virginum denudationes, eccleſiarum incendia, carceres eorum qui in ſacris miniſtri erant: quæ ſcelera nulla alia de cauſa, quam ob infauſtam abominandamque Arianorum hæreſim commiſſa ſunt. Hæc enim mala coacti ſunt experiri, qui eorum communionem recuſabant. His igitur conſpectis, in anguſtum cogebantur eorum conſilia, cum facta ſua perpuderet confiteri. Cum vero non poſſent hæc amplius occultare, venerunt in Sardorum civitatem, ut viderentur adventu ſuo exiſtimationem, quaſi non peccaſſent, excitare. Ceterum cum eos conſpicerent, quos vel calumnils, vel calamitatibus affixerant, & ac-

Ὅμως ϗ ἐξὸν πεποίηκεν ἐν ταύτῃ τῇ ἀγάπῃ ϗ μεγάλῃ συνόδῳ, φανερωτέραν τὴν ἑαυτῶν συκοφαντίαν ἀπέδειξαν. ἀπαντήσαντες γὰρ εἰς τὴν Σαρδῶν πόλιν, ἰδόντες τοὺς ἀδελφοὺς ἡμῶν Ἀθανάσιον, ϗ Μάρκελλον, ϗ Ἀσκληπᾶν, ϗ τοὺς ἄλλους, ἐφοβήθησαν εἰς κρίσιν ἐλθεῖν· ϗ ἓν ἄπαξ, ὐδὲ δεύτερον, ἀλλὰ ϗ πολλάκις κληθέντες οὐκ ἐπήκουσαν ταῖς κλήσεσι. καί τοι πάντων ἡμῶν συνελθόντων ἐπισκόπων, ϗ μάλιστα τοῦ ἀγχιπρότου Ὁσίου, τοῦ ϗ διὰ τὸν χρόνον, ϗ τὴν ὁμολογίαν, ϗ διὰ τὸ τοσοῦτον κάματον ὑπομεμενηκέναι πάσης αἰδοῦς ἀξίου τυγχάνοντος, ἀναμενόντων ϗ προσεκτεμένων αὐτοὺς εἰσελθεῖν εἰς τὴν κρίσιν, ἵν' ἅπερ ἀπόντων τῶν συλλειτουργῶν ἡμῶν ἐθρύλησαν ϗ ἔγραψαν κατ' αὐτῶν, ταῦτα παρόντες ἐλέγξαι δυνηθῶσιν. ἀλλ' οὐκ ἦλθον κληθέντες καθάπερ προεῖπομεν, δεικνύντες καὶ ἐκ τούτων τὸν συκοφαντίαν ἑαυτῶν, ϗ μονονοὺ τὴν ἐπιβολὴν ϗ σύγκλεισιν, ἣν πεποιήκασι, βοῶντες διὰ τῆς παραιτήσεως. οἱ γὰρ δαρῆναι δυάμενοι ὡς λέγουσι, τυπτῆς ϗ εἰς πρόσωπον σύσσημα δυάμενοι. ἐπειδὴ δὲ οὐκ ἀπέστησαν, νομίζομεν λοιπὸν μηδένα ἀγνοεῖν, καὶ ἐκεῖνοι πάλιν κακουργεῖν ἐθέλωσιν, ὅτι μηδὲν ἔχοντες κατὰ τῶν συλλειτουργῶν ἡμῶν ἐλέγξαι, τούτους μὲν διεβάλλησιν ἀπόντας, παρόντας δὲ φεύγουσιν. ἔφυγον γάρ, ἀγαπητοὶ ἀδελφοί, ὁ μόνον διὰ τὴν τῶν συκοφαντίαν, ἀλλ' ὅτι ϗ τοὺς ἐπὶ διαφόροις ἐγκαλοῦντας αὐτοῖς ἐθεώρων ἀπαντήσαντας· δεσμὰ γὰρ ἰῶν ϗ σίδηρα προφερόμενα, ἀπ' ὀλιγαρχίας ἐπανελθόντες ἄνθρωποι ϗ παρὰ τῶν ἔτι κατεχομένων εἰς ὀλιγαρχίαν ἐλθόντες ἦσαν συλλειτουργοί, συγγενεῖς, ϗ φίλοι δὲ τῶν δι' αὐτῶν ἀποθανόντων παρεῆμεν· ϗ τὸ μέγιστον, ἐπίσκοποι παρῆσαν, ὧν ὁ μὲν τὰ σίδηρα ϗ τὰς αἰλύσεις πεμέφερεν, ἃς δι' αὐτὸς ἐφόρεσεν· οἱ δὲ τὴν ἐκ τῆς διαβολῆς αὐτῶν θάνατον ἐμαρτύραντο· εἰς τοσοῦτον γὰρ ἔφθασαν ἀπονοίας, ὡς ϗ ἐπίσκοπος ἐπιχειρεῖν ἀνελεῖν· ϗ ἀνεῖλον ἄν, εἰ μὴ ἐξέφυγον τὰς χεῖρας αὐτῶν. ὁ δὴ συλλειτουργὸς ἡμῶν, ὁ μακαρίτης Θεόδυλος φεύγων αὐτῶν τὴν διαβολήν· ἐπεκέλευσε γὰρ ἐκ διαβολῆς αὐτῶν ἀποθανεῖν. ἄλλοι δὲ πληγὰς ξίφων ἐπιδεικνυντο, ἄλλοι δὲ λιμὸν ὑπομεμενηκέναι παρ' αὐτῶν ἀπωδύροντο. ϗ ταῦτα οὐχ οἱ τυχόντες ἐμαρτύρουν ἄνθρωποι, ἀλλ' ἐκκλησίαι ὅλαι ἦσαν, ὑπὲρ ὧν οἱ ἀπαντήσαντες ϗ παρεβάλοντες ἐδίδασκον, στρατιῶται ξιφήρεις, ὄχλος μετὰ ῥοπάλων, δικασῶν ἀπελάς, πλαστῶν γραμμάτων ὑποβολάς. ἀνεγνώσθη γὰρ γράμματα τῶν περὶ Θεόγνιον, πλαττομένων κατὰ τῶν συλλειτουργῶν ἡμῶν Ἀθανασίου ϗ Μαρκέλλου ϗ Ἀσκληπᾶ, ἵνα ϗ βασιλέας κατ' αὐτῶν κινήσωσι. ϗ ταῦτα ἠλέγχαν οἱ χθιζόμενοι τότε διάκονοι Θεογνίου. πρὸς τούτοις, παρθένων γυμνώσεις, ἐμπρησμοὺς ἐκκλησιῶν, φυλακὰς κατὰ τῶν λειτουργῶν. καὶ ταῦτα πάντα δι' ὁδοῦ ἕτερον, ἢ διὰ τὴν δυσώνυμον αἵρεσιν τῶν ἀρειομανιτῶν. οἱ γὰρ παραιτούμενοι τὴν πρὸς τούτους κοινωνίαν, ἀναγκαίως εἶχον πειρᾶσθαι τούτων. ταῦτα τοίνυν συνορῶντες, εἰς σεν ἐν τὰ τῆς προσωπείσεως. ἠκολούθησε μὲν γὰρ ὁμολογεῖν, ἃ δεδράκασι· διὰ δὲ τὸ μὴ δυνασθαι λοιπὸν ἔτι ταῦτα κρύπτεσθαι, ἀπελύτησαν εἰς τὴν Σαρδῶν πόλιν, ἵνα διὰ τῆς ἀφίξεως, ὑπόνοιαι, ὡς

a Reg. Σιρδῶν.

ὡς μὴ πλημμελήσαντες, δέξωσιν ἀπολογήσασθαι. ἰδόντες δὲ τοὺς παρ' αὐτῶν συνοφαντηθέντας, καὶ τὰς παρ' αὐτῶν παθόντας, τοὺς κατηγόρους, τοὺς ἐλέγχους πρὸ ὀφθαλμῶν ἔχοντες, ἐλθεῖν οὐκ ἐβάλοντο καθ' ἑαυτῶν· καίτοι τῶν συλλειτουργῶν ἡμῶν Ἀθανασίου καὶ Μαρκέλλου καὶ Ἀσκληπᾶ, πολλῇ τῇ παῤῥησίᾳ χρωμένων, ἀποδειρομένων καὶ ἐπιτιμίων καὶ προκαλυμμένων αὐτοὺς, καὶ ἐπαγγελλομένων μὴ μόνον ἐλέγχειν τὴν συνοφαντίαν ἀλλὰ καὶ δείκνυσθαι ὅσα κατὰ τῶν ἐκκλησιῶν αὐτῶν [1] ἐκοινώνησαν. οἱ δὲ τοσούτῳ φόβῳ τῶν συκοφαντῶν κατεχόμενοι, ὡς φεύγειν αὐτοὺς, καὶ διὰ τὴν φυγὴν τὴν συκοφαντίαν αὐτῶν ἐλέγξαι, καὶ ἅπερ ἐπλημμέλησαν, [2] διὰ τῶν δρασμῶν ὁμολογῆσαι. εἰ καὶ τὰ μάλιστα τοίνυν ὑμῖν ἐκ τῶν προτέρων, ἀλλὰ καὶ ἐκ τούτων, αὐτῶν ἡ κακοτροπία δείκνυται καὶ συνοφαντία· ὅμως ἵνα μηδὲ ἐκ τῆς φυγῆς προφασίν τινα ἑτέρας κακουργίας ποιήσασθαι δυνηθῶσιν. ἐπιψαύσωμεν κατὰ τὸν τῆς ἀληθείας λόγον τῶν παρ' ἐκείνων δραματουργηθέντα ἐξετάσωμεν. καὶ τοῦτο [3] προσθήμων, ἕνεκεν αὐτοὺς καὶ ἐκ τῶν πραχθέντων συνοφαντεῖν, καὶ μηδὲν ἕτερον ἢ ἐπιβουλὴν κατὰ τῶν συλλειτουργῶν ἡμῶν πεποιηκότας. ὃν γὰρ ἔλεγον παρὰ Ἀθανασίου πεφονεῦσθαι Ἀρσένιον, ὅτος ζῇ, καὶ σὺν τοῖς ζῶσιν ἐξετάζεται· ἀπὸ δὲ τούτου καὶ τὰ περὶ τῶν ἄλλων θρυλληθέντα παρ' αὐτῶν φαίνεται πλάσματα. ἐπειδὴ δὲ καὶ περὶ τοποθεσίας ἐθρύλλουν, ὡς κλαυθέντος παρὰ Μακαρίῳ τῷ πρεσβυτέρῳ Ἀθανασίου, ἐμαρτύρησαν μὲν οἱ παραγενόμενοι ἀπὸ τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ Μαρεώτου, καὶ τῶν λοιπῶν τόπων, ὅτι μηδὲν τούτων πέπρακται· καὶ οἱ ἐπίσκοποι δὲ γράψαντες, οἱ ἀπὸ τῆς Αἰγύπτου, πρὸς Ἰούλιον τὸν συλλειτουργὸν ἡμῶν, ἱκανῶς διεβεβαίωσαν, μηδὲ ὑπόνοιαν ὅλως τοιαύτην ἐκεῖ γεγονέναι. ἄλλος τε ἃ λέγουσιν ὑπομνήματα ἔχειν κατ' αὐτοῦ, κατὰ μονομέρειαν [4] συνεῖναι γεγονέναι. καὶ ὅμως καὶ ἐν τοῖς ὑπομνήμασι τούτοις, ἐνίκοι καὶ κατηχούμενοι ἠρωτῶντο. ὧν ἕν τις κατηχούμενος ἐρωτώμενος ἔφασκεν ἔνδον εἶναι, ὅτε Μακάριος ἐπέστη τόπῳ· καὶ ἕτερος ἐρωτώμενος ἔλεγε, τὸν Ἰσχυρᾶν παρ' αὐτῶν Ἰσχυρᾶν, νοσοῦντα τότε κατακεῖσθαι ἐν κελλίῳ· ὡς ἀπὸ τούτου φαίνεσθαι, μηδόλως γεγονέναι τι τῶν μυστηρίων, διὰ τὸ τοὺς κατηχουμένους ἔνδον εἶναι, καὶ τὸν Ἰσχυρᾶν μὴ παρεῖναι, ἀλλὰ νοσοῦντα κατακεῖσθαι, καὶ γὰρ καὶ αὐτὸς ὁ πάμπονηρος Ἰσχυρᾶς ψιλοσάμβων ἐπὶ τῷ εἰρηνεύειν, κεκαυχῆσθαι τὸν Ἀθανασίου τινα τῶν θείων βιβλίων, καὶ διπλέγχθαι, ὡμολόγησε κατ' ἐκεῖνο καιροῦ νοσεῖν, ὅτε Μακάριος παρῆν, καὶ κατακεῖσθαι· ὡς καὶ ἐκ τούτου συνοφαντεῖν αὐτὸν εἶναι· ἀμέλει τῆς συνοφαντίας ταύτης μισθὸν αὐτῷ τῷ Ἰσχυρᾷ δεδώκασιν, ἐπισκοπῆς ὄνομα, τῷ μηδὲ πρεσβυτέρῳ τυγχάνοντι. ἀπαντήσαντες γὰρ δύο πρεσβύτεροι σοὶ Μελιτίῳ ποτὲ γνώμενοι, ὕστερον δὲ ὑπὸ τοῦ μακαρίτου Ἀλεξάνδρου τοῦ γενομένου ἐπισκόπου Ἀλεξανδρείας [5] δεχθέντες, καὶ νῦν σοὶ Ἀθανασίῳ ὄντες, ἐμαρτύρησαν μηδεπώποτε τοῦτον πρεσβύτερον Μελιτίου γεγενῆσθαι, μηδὲ ὅλως ἐχεῖνος Μελίτιον εἰς τὸν Μαρεώτου ἐκκλησίαν, ἢ λειτουργόν. καὶ ὅμως τὸν μηδὲ πρεσβύτερον τυγχάνοντα, νῦν ὡς ἐπίσκοπον ἤγαγεν, ἵνα τῷ ὀνόματι τούτῳ δόξωσι τῇ συκοφαντίᾳ καταπλῆξαι τοὺς

* Ισ. ἑαυτῶν.

* προσθήμων.

* συνεῖσι.

Accuſatores in oculis hærerent, & ſub conſpectu eſſent rerum quæ objicerentur documenta, noluerunt ad citationem in judicio comparere, quamvis magna fiducia & libertate a comminiſtris noſtris Athanaſio, Marcello, & Aſclepa inceſſarentur, querelas ſuas proponentibus, provocantibus, cum denunciarent ſe paratos eſſe non ſolum calumnias eorum refellere, ſed oſtendere quoque quæ contra ipſas eccleſias publice deliquiſſent. Igitur tanto metu propter conſcientiam correpti ſunt, ut ſe fugæ mandarint, & fugiendo calumnias ſuas patefecerint, & quæ peccaverant, fuga illa confeſti ſunt. Et quamquam eorum pravitas & calumnia non modo ex ſuperioribus, ſed ex iſtis quoque innoteſcit; tamen ne etiam ex fuga novi alicujus ſceleris occaſionem comparare poſſent, decretum fuit, ut ſecundum veritatis * rationem illorum fictæ fabulæ examinarentur. Cum ergo in hoc eſſemus, deprehendimus ex actis quoque eos meros ſycophantas eſſe, & nihil aliud quam inſidias noſtris coepiſcopis ſtruxiſſe. Arſenius enim, quem necatum ajebant ab Athanaſio, vivit etiam nunc, & inter vivos ſpectatur: ex quo cetera, quæ illi de aliis divulgaverant, vana eſſe apparent. De pocillo autem a Macario presbytero Athanaſii, uti ipſi ajebant, confracto, illi qui Alexandriæ & Mareotæ, locisque contiguis huc venere, teſtantur nihil horum factum eſſe, & epiſcoporum Ægyptiorum literis ad nomen iſtorum noſtrum Julium abunde confirmatum eſt, ne ſuſpicionem quidem ibi ejus rei fuiſſe. Porro monumenta actorum, quæ adverſus eum ſe habere ajunt, ſatis conſtat, altera parte inaudita, confecta fuiſſe. & tamen in iſtis ipſis monumentis ethnici & catechumeni pro teſtimonio interrogati fuere: ex quibus unus catechumenus dicebat, intus fuiſſe ſe, cum Macarius illuc venit; & alter dicebat, cum ex eo quæreretur, Iſchyram ab ipſis toties jactitatum, ægrotum per id temporis in ceilula decubuiſſe: ut ex eo appareat, nihil omnino myſteriorum actum fuiſſe, eo quod catechumeni intus eſſent, & Iſchyras non adeſſet, ſed ægrotus decumberet. Quin & ipſe ſceleratiſſimus Iſchyras, qui mentitus erat Athanaſium neſcio quem ſacrorum librorum combuſſiſſe, & de eo crimine convictum eſſe, poſtmodum confeſſus eſt ſe per id tempus ægrotaſſe & decubuiſſe, cum Macarius ſuperveniret; ut vel inde facile colligas eum ſycophantam eſſe: certe hujus ſycophantiæ gratia, ei qui preſbyter quidem erat, titulum epiſcopi indulſere. Duo enim quondam Meletii presbyteri, poſtea a beatæ memoriæ Alexandro epiſcopo Alexandriæ recepti, iidemque nunc Athanaſii presbyteri, cum advenitſent, teſtimonia depoſuere, numquam Iſchyram Meletii presbyterum fuiſſe: imo ne habuiſſe quidem Meletium Mareotæ ullam eccleſiam, aut miniſtrum in ſacris. Nihilominus tamen eum, qui presbyter non erat, ut epiſcopum in teſtem produxerunt: ut magnificentia nominis per ſycophantiam auditores percelleret. Recitata quoque ſunt ſcripta collegæ noſtri in ſacris Marcelli, & deprehenſa eſt Euſebii dolosa ars. Quæ enim Marcellus per

* ſermonem.

1 Theodoretus reſte, ἐκκλημμέλησαν. 2 Theodoretus, διὰ τῶν ἁμαρτιῶν. 3 Theodoretus προσθήσοντες.

per modum quæreutis protulerat, ea tanquam ita esse proliterentur, calumniati sunt. Recitata propterea sunt in illis, quæ antecederent & subsequerentur in illis quæstionibus; & inventa est bona & recta fides istius viri. Non enim ex sancta Maria (ut ipsi asseverabant) Verbo Dei initium attribuit, neque finem ejus in regno constituit, sed regnum ejus initio & fine carere scriptis prodidit. Asclepas quoque comminister noster in sacris, prolatis actorum monumentis Antiochiæ confectis, docuit, cum ibi simul & accusatores, & ipse Eusebius Cæsariensis adesset, judiciis episcoporum, qui huic causæ præsidebant, se innocentem pronunciatum esse. Non igitur sine causa est, dilectissimi fratres, quod sæpius citati non obtemperarint, sed fugere maluerint, & conscientia ad fugam propulsi, crimen suæ sycophantiæ confirmaverint, & causam dederint, ut quæ eorum accusatores præsentes objicerent & demonstrarent, pro veris haberentur. Quoniam igitur præter hæc omnia, depositos olim & ejectos ob Arianam hæresim non tolum receperunt, sed ad majores gradus evexerunt, ex diaconis presbyteros, ex presbyteris episcopos facientes, non in alium usum, quam ut impietatem disseminarent, latiusque diffunderent, & piam fidem corrumperent. Quo in negotio post Eusebium facile principes sunt, Theodorus ab Heraclea. Narcissus a Neroniade Ciliciæ, Stephanus ab Antiochia, Georgius a Laodicea, Acacius a Cæsarea Palæstinæ, Menophantes ex Epheso, quæ est Asiæ, Ursacius a Singidono Mysiæ, Valens a Mursis Pannonicis. Nam illi eos, qui secum ab oriente venerant, non permittebant ad sacrosandam synodum introire, aut ullo modo ad ecclesiam Dei appellere: & itinere Sardicensi certis in locis conciliabula in morem synodi per se habuerunt, & fœdera cum interminationibus conflaverunt, ut ubi Sardicam pervenissent, minime se in judicio sisterent, aut in eumdem locum cum sacra synodo convenirent; sed mox ubi eo pervenissent, & perfunctoria specie adventum suum ostentassent, raptim inde aufugerent. Rem ita actam esse, per comministros Macarium a Palæstina, & Asterium ab Arabia, qui una cum iis in itinere fuerunt, & ab eorum infidelitate recessérunt, cognoscere licuit: qui cum ad sacram synodum venissent, simul & de vi, quam passi essent, conquesti sunt, & quanta gravitate in rebus agendis uterentur illi, indicarunt: id quoque ab ipsis additum, esse illic multos rectæ fidei cultores, quos isti prohibuerunt, ne huc venirent, pericula minasque, si quis ab illis recederet, denunciantes: ac propterea curasse, ut omnes eodem domicilio uterentur, ne vel tantillum quispiam ab illis seorsum agere posset. Quoniam igitur eorum sycophantiæ, vincula, cædes, vulnera, falsæ epistolæ, verbera, virginum denudationes, exterminationes, devastationes ecclesiarum, incendia, transpositionesque a minoribus civitatibus ad majores parœcias, &, quod gravissimum est, denuo per eosdem excitata contra rectam fidem infelicissima Arianorum hæresis, reticenda non sunt: ideo nos di-

ἀκούοντες. ἀνεγνώσθη δὲ καὶ τὸ συγγραμμα τοῦ συλλειτουργοῦ Μαρκέλλου, καὶ ἄρξεται τῶν περὶ Εὐσεβίου ἡ κακοτεχνία. ἃ γὰρ ὡς ζητῶν ὁ Μαρκελλος εἴρηκε, ταῦτα ὡς ὁμολογούμενα ὑγιεβεβλήκασιν. ἀνεγνώσθη γὰρ τὰ ἑξῆς, καὶ τὰ πρὸ αὐτῶν τῶν ζητημάτων, καὶ ὀρθὴ ἡ πίστις τοῦ ἀνδρὸς ἄρξεται. ὅτι γὰρ ἀπὸ τῆς ἁγίας Μαρίας, ὡς αὐτοὶ διεβεβαιώσαντο, ἀρχὴν ἐδίδου τῷ τοῦ Θεοῦ λόγῳ, οὐτε τέλος ἔχειν τὴν βασιλειαν αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ τὴν βασιλειαν ἀναρχον καὶ ἀπερίληπτον εἶναι τίνι τούτῳ ἔγραψε. καὶ Ἀσκληπᾶς δὲ ὁ συλλειτουργὸς προσέσχεν ὑπομνήματα γενόμενα ἐν Ἀντιοχείᾳ, παρόντων τῶν κατηγόρων, καὶ Εὐσεβίου τοῦ ἀπὸ Καισαρείας, καὶ ἐκ τῶν ἀποφάσεων τῶν δικασάντων ἐπισκόπων ἔδειξεν ἑαυτὸν ἀθῷον εἶναι. εἰκότως ὦν, ἀγαπητοὶ ἀδελφοὶ, κέκληνται πολλάκις οὐκ ὑπήκουσαν, εἰκότως ἔφυγον· ὑπὸ γὰρ τοῦ συνειδότος ἐλαυνόμενοι, φυγῇ τὴν συκοφαντίαν ἑαυτῶν ἐβεβαίωσαν, καὶ πεισθῆναι κατ' αὐτῶν πεποιήκασιν, ἃ παρόντες οἱ κατηγορήσοντες ἔλεγον καὶ ἐπεδείκνυον. ἐπεὶ τοίνυν πρὸς τούτοις πᾶσι, καὶ τοὺς πάλαι καθαιρεθέντας καὶ ἐκβληθέντας διὰ τὴν Ἀρείου αἵρεσιν, οὐ μόνον ἐδέξαντο, ἀλλὰ καὶ εἰς μείζονα βαθμὸν προήγαγον, διακόνους μὲν εἰς πρεσβυτέρων, ἀπὸ δὲ πρεσβυτέρων εἰς ἐπισκόπους, δι' οὐδὲν ἕτερον, ἢ ἵνα τὴν ἀσέβειαν διασπείρωσι καὶ πλατιῶσι διανθῶσι, καὶ τῇ ἀσεβῇ διαφθείρωσι πίστιν. εἰσὶ δὲ τούτων, μετὰ τοὺς περὶ Εὐσέβιον, νῦν ἐξαρχοι, Θεόδωρος ὁ ἀπὸ Ἡρακλείας, Νάρκισσος ὁ ἀπὸ Νερωνιάδος τῆς Κιλικίας, Στέφανος ὁ ἀπὸ Ἀντιοχείας, Γεώργιος ὁ ἀπὸ Λαοδικείας, Ἀκάκιος ὁ ἀπὸ Καισαρείας τῆς Παλαιστίνης, Μηνόφαντος ὁ ἀπὸ Ἐφέσου τῆς Ἀσίας, Οὐρσάκιος ὁ ἀπὸ Σιγγιδόνου τῆς Μυσίας, Οὐάλης ὁ ἀπὸ Μυρσῶν τῆς Παννονίας, καὶ γὰρ οὗτοι τοὺς σὺν αὐτοῖς ἐλθόντας ἀπὸ τῆς ἑῴας οὐκ ἐπέτρεπον ὅτ' εἰς τὴν ἁγίαν σύνοδον εἰσελθεῖν, ὅτε ὅλως εἰς ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ παραβάλλειν. καὶ ἐρχομένοι δὲ εἰς τὴν Σαρδικὴν, κατὰ τόπους συνόδους ἐποιοῦντο πρὸς ἑαυτούς, καὶ συνθήκας μετὰ ἀπειλῶν· ὥστε ἐλθόντας αὐτοὺς εἰς τὴν Σαρδικὴν, μηδὲ ὅλως εἰς τὴν χρῆσιν ἐλθεῖν, μηδὲ ἐπὶ τὸ αὐτὸ συνελθεῖν τῇ ἁγίᾳ συνόδῳ· ἀλλὰ μόνον ἐλθόντας, καὶ ἀφοσιώσει τὴν ἐπιδημίαν ἑαυτῶν ἐπιδεξαμένους, ταχέως φυγεῖν. ταῦτα γὰρ γνῶναι δεδωκαμεν παρὰ τῶν συλλειτουργῶν ἡμῶν, Μακαρίου ἀπὸ Παλαιστίνης, καὶ Ἀστερίου ἀπὸ Ἀραβίας. τῶν ἐλθοντων σὺν αὐτοῖς, καὶ ἀναχωρησαντων ἀπὸ τῆς ἀπιστίας αὐτῶν. ὅτε γὰρ ἐλθόντες εἰς τὴν ἁγίαν σύνοδον, τὴν μεγάλην βίαν, ἣν ἔπαθον, ἀπωδυροντο. ὁδὸν δὲ παρ' αὐτοῖς ὀρθὸν ἔλεγον πραττεσθαι. προσιόντες καὶ τοῦτο, ὡς ἄρα ἐκεῖ πολλοὶ τῆς ὀρθῆς ἀντεποιούμενοι δόξης, καὶ κωλυόμενοι παρ' αὐτῶν ἐλθεῖν σὺν αὐτοῖς διὰ τὸ ἀπειλεῖν καὶ ἐπαγγέλλεσθαι κατὰ τῶν βουλομένων ἀναχωρεῖν ἀπ' αὐτῶν. τοῦτο γὰρ ἕνεκα ἐποίουν ἵνα μηδὲ τὸ βραχύτατον εἰδιάζειν αὐτοὺς ἐπιξενώσωνται. ἐπεὶ δὲ οὐκ ἐδύναντο παρασιωπῆσαι, οἱ ἀνακείμενοι τὰς συκοφαντίας, τὰ δεσμά, τὰς φόνους, τὰς πληγάς, τὰ περὶ τῶν πλησίον ἐπιστολῶν, τὰς λύσσας, τὰς γυμνώσεις τῶν παρθένων, τὰς ὑξορίσεις, τὰς καταλύσεις τῶν ἐκκλησιῶν, τὰς ἐμπρησμούς, τὰς μετοικίσεις ἀπὸ μικρῶν πόλεων εἰς μείζονας παροικίας, καὶ ἁπλῶς γε παντων τὰ

κατὰ

κατὰ τῆς ὀρθῆς πίστεως ἐπαναστᾶσαν δυσσεβείαν Ἀρειανῶν αἱρέσεων· διὰ οὗτον ἔνεκεν τοὺς μὲν ἀγαπητοὺς ἀδελφοὺς ἡμῶν καὶ συλλειτουργοὺς Ἀθανάσιον, καὶ Μάρκελλον, καὶ Ἀσκληπᾶν, καὶ τοὺς σὺν αὐτοῖς συλλειτουργοῦντας τῷ κυρίῳ, αἰδοῦς καὶ καθαροὺς εἶναι ἀπεφηνάμεθα· γράψαντες καὶ εἰς τὴν ἑκάστου παροικίαν, ὥστε γινώσκειν ἑκάστης ἐκκλησίας τοὺς λαοὺς τὴν ἰδίαν ἐπισκοπὴν τὴν καθαρότητα, καὶ τοῦτον μὲν ἔχειν ἐπίσκοπον καὶ πρόεδρον· τοὺς δὲ εἰς τὰς ἐκκλησίας αὐτῶν ἐλθόντας ἀκίνδυνα λύκων, Γρηγόριον τὸν ἀπ' Ἀλεξανδρείας, Βασίλειον τὸν ἀπ' Ἀγκύρας, καὶ Κοϊντιανὸν τὸν ἀπὸ Γάζης, τούτους μηδὲ ἐπισκόπους ὀνομάζειν, μηδὲ ὅλως κοινωνίαν τινὰ πρὸς αὐτοὺς ἔχειν, μηδὲ δέχεσθαί τινα παρὰ τούτων γράμματα, μηδὲ γράφειν πρὸς αὐτούς. τοὺς δέ γε περὶ Θεόδωρον, καὶ Νάρκισσον, καὶ Ἀκάκιον, καὶ Στέφανον, καὶ Οὐρσάκιον, καὶ Οὐάλεντα, καὶ Μηνοφάντην, καὶ Γεώργιον, εἰ καὶ φοβηθεὶς μὴ παραγένηται ἀπὸ τῆς ἑῴας, ὅμως διὰ τὸ ἀπὸ τῆς μακαρίτου Ἀλεξάνδρου καθῃρῆσθαι αὐτὸν, καὶ διὰ τὸ εἶναι καὶ αὐτὸν καὶ τούτους τῆς Ἀρείου μανίας, καὶ διὰ τὰ ἐπεσχῆσθαι αὐτοῖς ἐγκλήματα, τούτους παντελῶς καθεῖλεν ἡ ἁγία σύνοδος ἀπὸ τῆς ἐπισκοπῆς· καὶ ἐκέλευσεν μὴ μόνον αὐτοὺς ἐπισκόπους μὴ εἶναι, ἀλλὰ μηδὲ κοινωνίας μετὰ τῶν πιστῶν αὐτοὺς καταξιοῦσθαι. τοὺς δὲ χωρίζοντας τὸν υἱὸν, καὶ ἀπαλλοτριοῦντας τὸν λόγον ἀπὸ τοῦ πατρὸς, χωρίζεσθαι τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας προσῆκεν, καὶ ἀλλοτρίους εἶναι τοῦ Χριστιανῶν ὀνόματος· ἔσωσαν τοίνυν ὑμᾶς ἀνάθεμα, διὰ τὸ κεκοπηλατεῖσθαι τὸν λόγον τῆς ἀληθείας. ἀποστολικὸν ἐστι τὸ παράγγελμα· εἴ τις ὑμᾶς εὐαγγελίζεται παρ' ὃ παρελάβετε, ἀνάθεμα ἔστω. τούτοις μηδεὶς κοινωνεῖν παραγγείλατε· ἀδημονία γὰρ κοινωνία φωτὶ πρὸς σκότος. τούτων πάντες μακρὰν ποιεῖτε· ἀδημονία γὰρ συμφωνία Χριστῷ πρὸς Βελίαρ. καὶ φυλάξασθε ἀγαπητοὶ, μήτε γράφειν πρὸς αὐτοὺς, μήτε γράμματα παρ' αὐτῶν δέχεσθαι. σπουδάσατε δὲ μᾶλλον καὶ ὑμεῖς ἀδελφοὶ καὶ συλλειτουργοὶ, ὡς τῷ πνεύματι συνόντες τῇ συνόδῳ ἡμῶν, συνεπιψηφίσασθαι δι' ὑπογραφῆς ὑμετέρας, ὑπὲρ τῆς παρὰ πάντων τῆς πανταχοῦ συλλειτουργῶν τιμῶν ὁμοφωνίαν διασώζεσθαι. ἡ θεία πρόνοια καθωσιωμένους ὑμᾶς καὶ διαπαντὸς διαφυλάττοι, ἀγαπητοὶ ἀδελφοί.

Ὁσιος ἐπίσκοπος *ἔγραψα, καὶ οὕτω πάντες· ταῦτα γράψασα ἡ ἐν Σαρδικῇ συνὼδος, ἀπέστειλε καὶ πρὸς τοὺς μὴ διαγνόντας ἀφανῆσαι· καὶ γεγόνασι καὶ αὐτοὶ σύμψηφοι τῆς κρίσεως. τῆς δὲ ἐν τῇ συνόδῳ γραψάντων, καὶ τῶν ἄλλων ἐπισκόπων τὰ ὀνόματά ἐστι ταῦτα.

Ὁσιος ἀπὸ Σπανίας. Ἰούλιος Ρώμης διὰ Ἀρχιδάμου καὶ Φιλοξένου πρεσβυτέρων Πρωτογένης Σαρδικῆς. Γαυδέντιος. Μακεδόνιος. Σεβῆρος. Πραιτέξτατος. Οὐρσίκιος. Λούκιλλος. Εὐγένιος. Βιτάλιος. Καλεπόδιος. Φλωρέντιος. Βάσσος. Βικέντιος. Στερκόριος. Παλλάδιος. Δομιτιανός. Γάλβας. Γερόντιος. Πρωτάσιος. Εὐλόγιος. Πορφύριος. Διόσκορος. Ζώσιμος. Ἰανουάριος. Ζώσιμος. Ἀλέξανδρος. Εὐτύχιος. Σωκράτης. Διόδωρος. Μαρτύριος. Εὐθήριος. Εὔκαρπος. Ἀθηνόδωρος. Εἰρηναῖος. Ἰουλιανός. Ἀλύπιος. Ἰωνᾶς.

A lectos fratres & comminiſtros noſtros Athanaſium, Marcellum, Aſclepam, cum ceteris comminiſtris eorum, innocentes & puros pronunciavimus, literis ad ſingulas parœcias miſſis, ut populi cujuſque eccleſiæ cognoſcant ſui epiſcopi ſinceritatem, cuinque pio epiſcopo & habeant & expectent: illos autem qui more luporum in horum eccleſias invaſerunt, Gregorium inquam in Alexandriam, Baſilium in Ancyram, Quintianum in Gazam, eos neque epiſcopos appellent, neque ullam cum eis communionem habeant, aut eorum literas recipiant, aut viciſſim mittant. Theodorum autem, Narciſſum, Acacium, Stephanum, Urſacium, Valentem, Menophantem & Georgium, B qui per metum huc ab oriente venire non eſt ausus; quia tamen tum a ſanctæ memoriæ Alexandro depoſitus ipſe eſt, tum & ipſe & ceteri illi ſectatores ſunt Arianicæ rabiei, atque ob reatuum criminationem, ſacroſancta ſynodus communi calculo exauctoratos omnino ab officio epiſcopatus ſubmovit: decrevimuſque eos non modo epiſcopos non eſſe, ſed ne dignos quidem fidelium communione. Nam qui ſeparant Filium a Patre, & Verbum a ſuo Patre abalienant, æquum eſt eos ab eccleſia catholica ſeparari, & alienos eſſe a Chriſtiano nomine. Sint vobis igitur anathema, eo quod verbum veritatis adulteraverunt: præ- C ceptum ſiquidem apoſtolicum eſt: *Si quis vobis evangelizaverit præter id quod accepiſtis, anathema eſto.* Cum his ne quis communionem habeat, præcipite; nihil commune luci cum tenebris; hos procul a vobis arcete, cum nulla ſit concordia Chriſto cum Belial. Cavete interim, dilecti, ne vel ſcribatis ad eos, vel eorum ſcripta recipiatis. Quin & vos quoque ſtudete, fratres, & comminiſtri noſtri, ut ſpiritu præſentes in noſtra ſynodo, idem ſuffragium conferatis per veſtras ſubſcriptiones; quo ab omnibus ubique ſacrorum miniſtris concordia ſervetur. ¶ Divina providentia ſanctos & lætos vos conſervet, dilecti fratres. D ¶ Arg. cum hac epiſtola Theodo. vide inf. notis.

Oſius epiſcopus ſubſcripſit, quod & ceteri fecere. Hæc ita ſcriptis mandata, ſacrum Sardicenſe concilium ad eos qui intereſſe non poterant, miſit; qui ipſi quoque ſuis ſuffragiis decreta ſynodi approbarunt. Eorum autem qui in ſynodo ſubſcripſerunt, ceterorumque aliorum iſta ſunt nomina.

Oſius ab Hiſpania. Julius Romæ per Archidamum & Philoxenum presbyteros. Protogenes Sardicæ. Gaudentius. Macedonius. Severus. Prætextatus. Urſacius. Lucillus. E Eugenius. Vitalis. Calepodius. Florentius. Baſſus. Vincentius. Stercorius. Palladius. Domitianus. Galba. Gerontius. Protaſius. Eulogius. Porphyrius. Dioſcorus. Zoſimus. Januarius. Zoſimus. Alexander. Eutychius. Socrates. Diodorus. Martyrius. Eutherius. Eucarpus. Athenodorus. Irenæus. Julianus. Alypius. Jonas. Aetius. Reſtitutus. Marcellinus. Aprianus. Vitalis. Valens. Hermoge-

1 Reg. Cod. Σαρδικῆς.

mogenes. Caſtus. Domitianus. Fortunatus. Marcus. Anianus. Heliodorus. Muſæus Aſterius. Paregorius. Plutarchus. Hymenæus. Athanaſius. Lucius. Amantius. Arius. Aſclepius. Dionyſius. Maximus. Tryphon. Alexander. Antigonus. Ælianus. Petrus. Symphorus. Muſonius. Eutychius. Philologius. Spudaſius. Zoſimus. Patricius. Adolius. [1] Sapricius.

Gallia.

Maximianus. Veriſſimus. Victor. Valentinus. Deſiderius. Eulogius. Sarbatius. Dyſcolius. Superior. Mercurius. Declopetus. Euſebius. Severinus. Satyrus. Martinus. Paulus. Optatianus. Nicaſius. Victor Sempronius. Valerinus. Pacatus. Jeſſes. Ariſton. Simplicius. Metianus. Amantus. Æmilianus. Juſtinianus Victorinus. Saturnilus Abundantius Donatianus. Maximus.

Africæ.

[4] Neſſus. Graths. Megaſius. Coldæus. Rogatianus. Conſortius. Rufinus. Manninus. Cæcilianus. Herennianus. Marianus. Valerius. Dynamius. Myzonius. Juſtus. Cæleſtinus. Cyprianus. Victor. Honoratus. Marinus. Pantagathus. Felix. Baudius. Liber. Capito. Minervales. Coſmus. Victor. Heſperio. Felix. Severianus. Olpantius. Heſperus. Fidentius. Saluſtius. Patchaſius.

Ægypti.

Liburnius. Amantius. Felix. Iſchyrammon. Romulus. Tiberinus. Conſortius. Heraclides. Fortunatus. Dioſcorus. Fortunatianus. Baſtamon. Datyllus. Andreas. Serenus. Arius. Theodorus. Evagoras. Elias. Timotheus. Orion. Andronicus. Paphnutius. Hermias. Arabion. Piſenoſiris. Apollonius. Mues. [7] Serapampon. Serenus. Philon. Philippus. Apollonius. Paphnutius. Paulus. Dioſcorus. Nilammon. Serenus. Aquila. Aotas. [8] Harpocration. Iſaac. Theodorus. Apollo. Ammonianus. Nilus. Heraclius. Arion. Athas. Arſenius. Agathammon. Theon. Apollonius. Elias. Paninuthius. Andragathius. Nemeſius. Serapion. Ammonius. Xenon. Gerontius. Quintus. Leonides. Sempronianus. Philon. Heraclides. Hieraces. Rufus. Panſophius. Macedonius. Apollodorus. Flavianus. Pſaes. Syrus. Apphus. [9] Serapion. Eſaias. Paphnutius. Timotheus. Elurion. Gajus. Muſæus. Piſtus. Heraclammon. Heron. Elias. Anagamphus. Apollonius. Gajus. Philotas. Paulus. Tithoes. Eudæmon. Julius.

Qui autem in canalio Italiæ.

Probatius. Viator. Facundinus. Joſeph. Numidius. Sperantius. Severus. Heraclianus.

Αἴτιος. Ρεσιτᾶτος. Μαρκελλῖνος. Ἀφρικανός. Βιτάλιος. Οὐάλης. Ἑρμογένης. Κάστος. Δομετιανός. Φορτουνᾶτος. Μᾶρκος. Ἀννιανός. Ἡλιόδωρος. Μουσαῖος. Ἀστέριος. Παρηγόριος. Πλούταρχος. Τιμόθεος. Ἀθανάσιος. Λούκιος. Ἀμάντιος. Ἄρειος. Ἀσκληπιός. Διονύσιος. Μάξιμος. Τρύφων. Ἀλέξανδρος. Ἀντίγονος. Αἰλιανός. Πέτρος. Σιμφόρος. Μουσώνιος. Εὐτύχιος. Φιλολόγιος. Σπεδάσιος. Ζώσιμος. Πατρίκιος. Ἀδόλιος. Σακερδίκιος.

Οἱ Γαλλίας.

Μαξιμιανός. Βηρίσιμος. * Βίκτωρος. Βαλεντῖνος. Δησιδέριος. Εὔλογιος. [1] Σαρβάτιος. Δυσκόλιος. * Σουπερίωρ. Μερκούριος. Δεκλοπετος. Εὐσέβιος. Σεβῆρος. Σάτυρος. Μαρτῖνος. Παῦλος. Ὀπτατιανός. Νικάσιος. Βικτωρ. Σεμπρώνιος. Βαλερῖνος. Πάκατος. Ἰεσσῆς. Ἀρίσων. Σιμπλίκιος. Μετιανός. Ἀμάντος. Αἰμιλιανός. Ἰουστινιανός. Βικτωρῖνος. * Σατυρνῖλος. Ἀβουνδαντίος. Δωνατιανός. Μάξιμος.

Οἱ Ἀφρικῆς.

Νέατος. Γρᾶτος. Μεγάσιος. Κολδαῖος. Ρογατιανός. Κονσόρτιος. Ῥοῦφος. Μαννῖνος. Καικιλιανός. * Ἐρεννιανός. Μοσιανός. Οὐαλέριος. Δυνάμιος. Μυζόνιος. Ἰοῦστος. Καιλεστῖνος. Κυπριανός. Βίκτωρ. Ὁνωράτος. Μαρῖνος. Παντάγαθος. Φῆλιξ. Βαύδιος. Λίβερ. Καπίτων. * Μινερβάλις. Κόσμος. Βίκτωρ. Εσπερίων. Φῆλιξ, Σεβηριανός. Οσπάντιος. Εσπερος, Φιδέντιος. Σαλούστιος. Παχάσιος.

Οἱ Αἰγύπτου.

Λιβέρνιος. Ἀμάντιος. Φῆλιξ. Ἰχυράμμων. Ρωμύλος. Τιβερῖνος. Κονσόρτιος. Ἡρακλείδης. * Φορτουνᾶτος. Διόσκορος. Φορτουνατιανός. Βασάμων. Δάτυλλος. Ἀνδρέας. Σερῆνος. Ἄριος. Θεόδωρος. Εὐαγόρας. Ἡλίας. Τιμόθεος. Ὡρίων. Ἀνδρόνικος. Παφνούτιος. Ἑρμίας. Ἀραβίων. Ψενόσιρις. Ἀπολλώνιος. * Μοῦις. Σαραπάμπων. Σερῆνος. Φίλων. Φίλιππος. Ἀπολλώνιος. Παφνούτιος. Παῦλος. Διόσκορος. Νειλάμμων. Σερῆνος. Ἀκύλας. Ἀωτᾶς. Ἁρποκρατίων. Ἰσαακ. Θεόδωρος. Ἀπολλώς. Ἀμμωνιανος. Νεῖλος. Ἡράκλειος. Ἀρείων. Ἀθᾶς. Ἀρσένιος. Ἀγαθάμμων. Θέων. Ἀπολλώνιος. Ἡλίας. Πανινούθιος. Ἀνδραγάθιος. Νεμεσιῶν. Σαραπίων. Ἀμμώνιος. Ξένων. Γερόντιος. Κοίντος. Λεωνίδης. Σεμπρωνιανός. Φίλων. Ἡρακλείδης. Ἱέρακις. Ῥοῦφος. Πανσοφίος. Μακεδόνιος. Ἀπολλόδωρος. [3] Φλαβιανός. Ψάης. Σύρος. Ἀπφοῦς. Σαραπίων. Ἡσαΐας. Παφνούτιος. Τιμόθεος. Ἐλωεῖων. Γάϊος. Μουσαῖος. Πιστός. Ἡρακλάμμων. Ἥρων. Ἡλίας. Ἀνάγαμφος. Ἀπολλώνιος. Γαΐος. Φιλωτᾶς. Παῦλος. Τιθόης. Εὐδαίμων. Ἰούλιος.

Οἱ ἐν τῇ [4] καναλίῳ τῆς Ἰταλίας.

Προβάτιος. Βιάτωρ. Φακουνδῖνος. Ἰωσῆς. Νουμίδιος. Σπηράντιος. Σεβῆρος. Ἡρακλειανός.

Φαυ-

---

1 Forte, Σαββάτιος. 2 Socrati lib. 2. cap. 28. Θυάτις. Vide & Athanaſ. in Epiſt. ad Dracontium pag. 957. Παῦλος ὁ τῆς Λατρῶν Ἐπίσκοπος, ibidem. 3 Athanaſ. in Epiſt. ad ſolit. pag. 859. Φλάβιος. 4 Reg. καλίῳ, mendoſe, ut multis videtur. 5 vel *Studius*. 6 Ex his multos appellat Athanaſ. in apolog. pro fuga ſua pag. 705. 7 Σαραπάμμων, Athan. in Epiſt. ad ſolit. pag. 816. Vide ibid. pag. 858. & 859. 8 In Concil. Nicæno, *Harpocration* Λαοκράτιος, *Amantius Cynopolites*, *Athas Schedienſis*, *Tithoes Paratonitæ*, *Paphnutius Thebaidis ſuperioris*. 9 Serapion Thmuecos Epiſcopus apud Sozom. lib. 3. cap. 15. & Hieron. lib. de ſcript. Eccleſ.

Φαυστῖνος. Αντωνίνος. Ηράκλειος. Οὐΐτάλιος. Φῆλιξ. Κρισπῖνος. Παυλιανός.

Οἱ Κύπρου.

Αὐξίβιος. Φώτιος. Γηράσιος. Αφροδίσιος. Εἰρηνικός. Νυνέχιος. Αθανάσιος. Μακεδόνιος. Τριφύλλιος. Σπυρίδων. Νορβανός. Σωσικράτης.

Οἱ Παλαιστίνης.

Μάξιμος. Αέτιος. Αρειος. Θεοδόσιος. Γερμανός. Σιλουανός. Παῦλος. Κλαύδιος. Παθίκιος. Ελπίδιος. Γερμανός. Εὐσέβιος. Ζηνόβιος. Παῦλος. Πέτρος.

Fauſtinus. Antonius. Heraclius. Vitalis. Felix. Criſpinus. Paulianus.

Cypri,

Auxibius. Photius. [1] Geraſius. Afrodiſius. Irenicus. Nunechius. Athanaſius. Macedonius. Triphyllius. Spyridon. Norbanus. Soſicrates.

Paleſtinæ.

Maximus. Aetius. Arius. Theodoſius. [2] Germanus. Silvanus Paulus. Claudius. Patricius. Elpidius. Germanus. Euſebius. Zenobius. Paulus. Petrus.

INCIPIT EXEMPLUM EPISTOLÆ

Synodi Sardicenſis ad univerſas eccleſias.

[a] Pag. 7. fragm. Sancti Hilarii.

MULTA [a] quidem & frequenter auſi ſunt Ariani hæretici adverſus ſervos Dei, qui fidem rectam & catholicam cuſtodiunt. Adulterinam namque doctrinam inferentes, orthodoxos perſequi tentaverunt; in tantum autem nunc exſurrexerunt contra fidem, ut non religioſam pietatem clementiſſimorum imperatorum lateret. Denique, gratia Dei adjuvante, etiam ipſi clementiſſimi imperatores [3] congregaverunt ex diverſis provinciis & civitatibus ipſam ſynodum ſanctam & in Sardicenſium civitate fieri permiſerunt, ut omnis quidem diſſenſio amputetur, iniqua autem doctrina penitus expulſa, pietas ſola quæ eſt in Chriſto, [4] hominibus cuſtodiretur. Venerunt enim ab oriente epiſcopi cohortatione excitati piiſſimorum imperatorum, maxime propter id quod frequenter in murmuratione fuit, id eſt de dilectiſſimis fratribus noſtris & coepiſcopis Athanaſio epiſcopo Alexandriæ & Marcello epiſcopo Ancyræ Galatiæ. [5] Arbitramur autem etiam ad vos ipſos perveniſſe eorum calumnias, & aures veſtras tentaſſe eos commovere non dubitavimus, ut adverſum innocentes quidem quæ dicunt credatis, ſceleratæ autem hæreſeos ſuæ ſuſpicionem tegant. Sed non diutius hæc illis facere permiſſum eſt. Eſt enim gubernator eccleſiarum dominus, [6] qui pro eccleſiis & pro omnibus nobis mortem ſuſtinuit, & [7] propter eas eccleſias aſcenſum in cœlos omnibus nobis tribuit. Olim quidem ſcribentibus, Euſebio, Mario, Theodoro, Diognito, Urſacio & Valente, [8] Julio conſacerdoti noſtro Romanæ eccleſiæ epiſcopo adverſum prædictos coepiſcopos noſtros (dicimus autem Athanaſium & Marcellum [9]) ut ſcripſerunt ex aliis locis [10] ut epiſcopi noſtri quæ autem ab Euſebio facta ſunt nihil aliud quam falſitatis & mendacii fuiſſe plena. [11] Nam & ſi ex eo quo vocati ſunt a Julio epiſcopo carniſſimo fratre noſtro, clarum noluiſſe eos veniſſe ex ipſis literis quibus eorum mendacia detecta ſunt: (veniſſent enim ſi habuiſſent fiduciam eorum quæ geſſerunt adverſus coepiſcopos noſtros) licet etiam ex ipſis quæ fecerunt in iſto ſancto & magno concilio manifeſtiora falſitatis ſuæ commenta prodiderunt: (venerunt enim & ad Sardicenſium civitatem, & videntes Athanaſium & Marcellum, Aſclepam & alios, timuerunt venire ad judicium, & non ſemel, neque iterum, ſed frequenter vocati contempſerunt invitationem Synodi omnium noſtrorum qui convenimus epiſcopi, & maxime venerabilis ſenectæ [12] Oſium, qui & propter ætatem & confeſſionem & tanti temporis probatam fidem, qui tantum laborem id ætatis pro eccleſiæ utilitate ſuſtinuit, ut omni reverentia digniſſimus habeatur, expectantibus omnibus & cohortantibus eos venire ad judicium, ut omnia quæ vel de conſacerdotibus noſtris [13] dixerunt vel ſcripſerunt, præſentes poſſent vincere, vocati non venerunt ſicut prædiximus, oſtendentes etiam ex his falſitatem ſuam non ſolum commentaticiam fraudem aut exquiſitam verſutiam quam fecerunt prodentes per excuſationem. Qui enim habent fiduciam probare ea quæ abſentes dicunt, hoc præſentes parati ſunt convincere.) Sed quia venire non auſi ſunt, arbitramur de cetero neminem ignorare, etiam ſi illi iterum malitiam ſuam exercere voluerunt nihil ſufficientes probare adverſus conſacerdotes noſtros, quos incuſant quidem abſentes, præſentes autem fugiunt. Fugerunt enim dilectiſſimi fratres, non ſolum propter hos quos falſo adpetiverunt, verum etiam [14] hos qui ex diverſis locis convenerunt, ut eoſdem multis criminibus arguerent. Ferrum enim & vincula proferebant de exilio revertentes viri, & rurſum ab his qui adhuc in exilio detinentur, miſſi adfines & proximi, amici & fratres querelas vel eorum qui ſuperſunt detulerunt, vel eorum qui in ipſis exiliis deceſſerunt, indignam injuriam proſequuti ſunt: &, quod eſt maximum, epiſcopi aderant quorum alter ferrum & catenas præferebat, quas per eos cervicibus ſuis portaverat, alteri ex eorum inſimulatione mortem ſibi intentatam teſtificabantur. In tantum enim deſperationis eruperunt, ut etiam epiſcopos interfeciſſent quidem, niſi fugiſſent ipſorum cruentas manus. Deceſſit enim coepiſcopus noſter beatiſſimus [15] Theodorus fugiens ipſorum inſeſtationem. Juſſus eſt enim ex ipſorum inſimulatione mori. Alii autem gladiorum ſigna, plagas & cicatrices oſtendebant: Alii ſe fame ab ipſis excruciatos querebantur. Et hæc non ignobiles teſtificabantur viri, ſed de eccleſiis omnibus electi propter quas hi convenerunt,

1 In Concil. Nicæn. *Gelaſius Salaminenſis*, *Triphyllius Ledrenſis*, *Spiridion Trimithuntis*. De Triphyllio & Spyridione Sozom. lib. 1. cap. 11. de Triphyllio Hieron. lib. de ſcript. Eccleſ. cap. 92.

2 In Concil. Nicæn. *Germanus Neapolit. Petrus Jamninenſis*, *Aetius Lyddenſis*, *Paulus Maximianop.* 3 Græce, *congregaverunt nos ex ... civitatibus. & ipſam ſynodum ſanctam in Sardic.* 4 Græce, *ab omnibus.* 5 Theodoretus addit, *& Aſclepa Gaza.* 6 Græce *qui pro his* nempe pro Athanaſio, Marcello, Aſclepa. 7 Græce, *& per ſuſceptum.* Theodoretus, *propter eas.* 8 Theodoretus hic addit, *Menophanto & Stephano.* 9 Græce additur, *& Aſclepam.* 10 Ex Græco ſupple, & emenda, *ex aliis locis Epiſcopi, conteſtantes innocentiam Athanaſii coepiſcopi noſtri.* 11 Hic addit nonnulla Theodoretus. 12 MSS. *Oſium.* 13 Græce add. *abſentibus.* 14 Adde, *propter hos.* 15 Sic etiam mſ. Pithœanus. At Athanaſ. & Theodoretus *Theodulum* vocant.

rec geſtas, edocebant, milites armatos, populos cum tuſtibus, judicum minas, falſarum literarum [1] ſuſpiciones. Lectæ ſunt enim literæ factæ a Theognito falſæ adverſum coepiſcopos noſtros Athanaſium & Marcellum [2], ut & imperator adverſus ipſos commoveretur. Et hæc convincebant ii, qui tunc ipſius Theogniti diacones fuerunt. Ad hæc virginum nudationes, incendia eccleſiarum, carceres adverſus miniſtros Dei, hæc omnia propter iniquam atque execrabilem hæreſim Ariomanitarum. Qui enim communioni eorum renunciabant, neceſſitate patiebantur iſta tolerare. Hæc igitur conſiderantes, in angulto ſe teneri prævidebant, erubeſcentes quidem confiteri ea quæ commiſerunt, eo quod de cetero non poſſent ea diutius occultare. Venerunt tandem in Sardicenſi civitate ut propter præſentiam ſuſpicionem quaſi mali actus viderentur excludere: [3] videntes epiſcopos qui a ſe fuerant falſis oppreſſi teſtimoniis, eos [4] etiam poſt vehementiſſime oppugnarunt: ex alia parte accuſatores, [5] conſcientia etiam ſuorum criminum proditores præ oculis habentes ſuis, venire vocati [6] non potuerunt, maxime conſacerdotum noſtrorum Athanaſii, Marcelli & Aſclepii conſcientia perturbati, qui & implorabant judicium, provocabant accuſatores, ut eos non ſolum convincerent de his quæ adverſum ſete [7] falſa confinxerant, verum etiam quæ adverſus eccleſias impia ac nefaria commiſerant, edocerent. Verum illi tanto terrore comprehenſi ſunt, ut fugam facerent, & per illam fugam falſitatem ſuam detegerent ac nudarent. Tametſi non ſolum ex prioribus, ſed etiam ex iſtis malitia eorum & falſitas oſtenderetur, ut nec [8] exiſtimata ſuæ occaſionem aliquam alterius malæ artis inventre poſſent, probavimus ſecundum veritatem & rationem ea quæ ab illis commiſſa ſunt, inquiri oportuiſſe, & invenimus eos etiam de his fuiſſe mendaces, & nihil aliud quam impugnationem adverſus conſacerdotes noſtros exercuiſſe. Quem enim dicebant ab Athanaſio interfectum fuiſſe nomine Aſſenium [9], habetur in numero vivorum. Unde ex hoc etiam cetera quæ ab ipſis jactabantur, patuit eſſe plena mendacii & falſitatis. Quod autem de calice fracto aliqua loquebantur a Macario presbytero Athanaſii, teſtificati qui præſentes fuerunt ex Alexandria de eodem loco, eo quod nihil tale eſſet factum. Sed & epiſcopi ſcribentes [10] ex Ægypto ad Julium conſacerdotem noſtrum abunde aſſeverarunt, nec ſuſpicionem hujuſmodi ibidem fuiſſe. Dicunt autem acta etiam ſe habere adverſus ipſum: quæ habent autem, abſente parte altera conſtat fuiſſe confecta. Simul tamen ipſis actis gentilis & catechumenus interrogatus dicebat, intus ſe fuiſſe quando ſuperventum fecit Macarius: & interrogatus dicebat famoſiſſimum illum [11] Severum infirmantem in eccleſia jacuiſſe: ut ex hoc appareat ex toto miſterium non fuiſſe celebratum, & quod catechumenus intus fuerunt, [12] ſed male habentes facuerint. Nam & iſte totius malitiæ, Syrus commentator, exuſſiſſe Athanaſium quemdam de divinis ſcripturis librum dicebat. Ad hoc convictus confiteri cœpit, infirmatum ſe fuiſſe quando Macarius præſens fuit, ut ex hoc etiam falſum teſtem [13] illum appareret. Denique falſitatis præmium eidem Syro, honorem epiſcopatus dederunt, homini qui neque presbyter quidem fuit. Venientes enim duo presbyteri nunc ad concilium, qui eo temporis cum Melitio fuerant, poſtmodum ab Alexandro epiſcopo Alexandriæ beatæ memoriæ viro ſuſcepti ſunt, nunc cum Athanaſio agunt, teſtati ſunt nuſquam omnino iſtum Melitii fuiſſe presbyterum, neque omnino habuiſſe eum Melitium in eodem loco apud Mareotem, eccleſiam, nec miniſtrum, quem tamen nunc velut epiſcopum illum ſecum adduxerunt, qui ante nec presbyter fuit, ut nomine epiſcopatus videantur falſitatem ſuam tegere apud audientes. Lectus eſt & liber quem conſcripſit frater & coepiſcopus noſter Marcellus, & inventa eſt Euſebii & qui [14] cum iſtis fuerant, exquiſita malitia. Quæ enim ut proponens Marcellus poſuit, hæc eadem quaſi jam comprobans proferret, adſimularunt. Lecta ſunt ergo quæ ſequebantur: lecta etiam quæ antepoſita erant quæſtioni, & recta fides ejus inventa eſt. Neque enim a ſancta virgine Maria, ſicut ipſi confingebant, initium [15] dabatur Deo verbo, neque finem habere regnum ejus: [16] ſine principio ac ſine fine eſſe conſcripſit. Sed Aſclepius coepiſcopus noſter acta protulit quæ confecta ſunt apud Antiochiam præſentibus adverſartis & Euſebio ex Cæſarea, & ex ſententiis judicatum epiſcopum [17] oſtendiſſe eſſe irreprehenſibilem. Merito ergo acciti frequenter, non auſi ſunt venire, merito fugerunt conſcientiæ ſuæ impulſu præcipitati. Fuga enim falſitates ſuas confirmaverunt, & credi ea fecerunt, quæ præſentes accuſatores eorum dixerunt & oſtenderunt. Quæ igitur? Supra hæc omnia etiam olim depoſitos atque ejectos eccleſia propter hæreſim Arii non ſolum ſuſcepetunt, ſed etiam in majorem provexerunt gradum: diacones quidem in presbyterium, de presbyterio autem in epiſcopatum, propter nihil aliud, niſi ut impiam doctrinam dilatare ac diſſeminare poſſent, & piam corrumperent fidem. Sunt autem iſtorum [18] poſt Euſebium duo auctores etiam Theodorus ab Heraclia, Narciſſus a Neroniade de Cilicia, Stephanus ex Antiochia, Georgius ex Laodicia licet timens non adfuerit: de oriente, Acacius ex Cæſarea Paleſtinæ, Menophantus ex Epheſo Aſiæ, Urſacius a Singiduno Mœſiæ, Valens ex Murſa Pannoniæ. Etenim prædicti etiam [19] qui ab oriente ſecum venerunt, non permiſerunt ſanctum concilium intrare, neque omnino in eccleſiam Dei ſanctam accedere. Venientes enim Serdicam per ſingula loca ſynodos faciebant inter ſe & pactiones cum interminationibus, ut omnino venientes Serdicam ad judicium non accederent, neque in unum cum ſancta ſynodo convenirent: & ad id ſolum venerunt [20] cetum præſentiam ſuam qui ſtatim fugerunt. Hæc enim ſcire potuimus a conſacerdotibus noſtris [21] Ario ſcilicet ex Paleſtina, Stephano de Arabia, qui cum ipſis venerunt quidem, ſed ab eorum perfidia

---

a Ar. exam.

b Ar. exam.

1 Ita MSS. At Græce, *ſuppoſitiones*. 2 Græce, *& Aſclepium; ut & Imperatores* &c. 3 al. *videntes enim eos*. 4 Forte, *etiam quæ tchem*. 5 Vox, *conſcientia*, hic delenda. 6 Græce *noluerunt*. At Th. *dicentes, non potuerunt*. 7 Græce, *Eccleſias ipſorum*. 8 Lege, *ex iſta*. 9 Extat hæc epiſtola in Tom. II. pag. 653. 10 Græce, *& Iſchyras non adfuerit, ſed male habens jacuerit*. 11 MS. *illum eſſe*. 12 al. *cum ipſo*. 13 Lege, *dabat*. 14 Adde quod libraria excidit, *ſed regnum ejus*. 15 Græce, *oſtendiſſe ſe*. 16 Forte, *poſt Euſeb. ei dun*. 17 Lege, *iis qui ab*. 18 Lege, *ut cum præſentiam ſuam eſtimaſſent, fugerent*. 19 Græce *Macario & Aſterio*.

fidia receſſerunt. Hi enim venientes in ſanctam ſynodum, violentiam quidem quam paſſi fuerant, conquerebantur: nihil autem ab ipſis recte agi adſerebant: adſerentes etiam hoc, quod eſſent ibi plurimi rectæ fidei, qui prohibebantur ab ipſis venire ad nos propoſitis interminationibus. Hac igitur cauſa in uno loco omnes manere ſategerunt, & nec parum temporis, [1] nec habere eos liberam facultatem permiſerunt. Quia ergo non oportuit conticeſcere, nec inulta retinere falſitatis vincula, homicidia, [2] pugnas, falſas epiſtolas, verberationes, nudationes virginum, exilia, everſiones eccleſiarum, [3] translationes de eccleſia ad majores, & ante omnia contra rectam fidem inſurgentes Arianæ hæreſis doctrinas, ex hac cauſa cariſſimos quidem fratres & coepiſcopos noſtros Athanaſium Alexandriæ, & Marcellum Ancyrogalatiæ, & Aſclepium Gazæ, & eos qui cum ipſis erant miniſtrantes Deo, innocentes & puros pronunciamus, ſcribentes ad unamquamque eorum provinciam ut cognoſcerent ſingularum eccleſiarum plebes, ſacerdotis ſui integritatem, & habere ſe epiſcopum ſuum: illos autem qui ſe eorum eccleſiis, [4] immerſerunt luporum more, id eſt Gregorium in Alexandria, Baſilium in Ancyra & Quintianum in Gaza, neque nomen habere epiſcopi, [5] neque communionis omnino eorum habere participatum, neque ſuſcipere ab aliquo eorum literas, neque ad eos ſcribere. Illos autem, hoc eſt, Theodorum, Narciſſum, Acacium, Stephanum, Urſacium & Valentem, Menoſantum & Georgium, etſi timens, ut dictum eſt, non adfuit, ſed tamen quia a beatæ memoriæ Alexandro epiſcopo quondam Alexandriæ dejectus eſt, & quod ſit tam ille quam etiam ceteri [6] comprehenſi furoris Ariani, & propter objecta crimina, hos omnes æquali ſorte dejecit ſancta ſynodus de epiſcopatus gradu: & judicavimus non ſolum illos epiſcopos non eſſe, ſed neque communionem quidem cum fidelibus habere. Separantes enim filium & alienantes Verbum a patre, ſeparari ab eccleſia catholica oportet, & alienos eſſe a nomine Chriſtianos. Sint igitur vobis anathema, eo quod auſi ſunt adulterare verbum veritatis apoſtoli, cujus eſt præceptum: *Si quis vobis evangelizaverit præter quam quod accepiſtis, anathema ſit*. His neminem communicare denunciamus: Nulla enim communicatio luci ad tenebras. Hos homines longe facite. Nulla enim participatio Chriſto ad Belial. Obſervate, cariſſimi, ut neque ſcribatis ad eos, neque eorum accipiatis literas. Curate autem etiam, dilectiſſimi fratres & conſacerdotes, quaſi præſentes ſpiritu huic interfueritis ſynodo, omnia quæ a nobis inſtituta ſunt, confirmare per literas veſtras, ut ab omnibus epiſcopis idem ſentire atque unam eſſe omnium voluntatem ex literarum conſenſione ſit manifeſtum. [7] Optamus, fratres, vos in domino bene valere. *Explicit*

Galat. 1. 8.

IDEM CONCILIUM SARDICENSE

ex libello Synodico.

Σωκρατ. lib. 2. cap. 20.

Κωνσταν δὲ ὁ θειότατος, Κωνσαντίου τὸν ἀδελφὸν αὐτῷ διασάμενος ἑρπόφρονα, καὶ τοῖς Ἀρειανοῖς χαριζόμενον, δηλοποιεῖ συνοδον ἁγίαν, ἐν Σαρδῇ τῇ μητροπόλει τῆς Ἰλλυρικῶν καὶ Δακῶν ἀθροισθεῖσαν, ἐξετάσαι τὰ κατὰ Παῦλον καὶ Ἀθανάσιον. Ἐν ᾗ συνῆλθον ἀπὸ τε Ῥώμης καὶ τῆς Ἰταλίας, Γαλλίας, Καμπανίας, Ἀφρικῆς, Σαρδινίας, Δαρδανίας, Μακεδονίας, Θετταλίας, Παιονίας, Μυσίας, Ἀχαΐας, Ἠπείρου, Θρᾴκης, Εὐρώπης, Ἀσίας, Καρίας, Βιθυνίας, Ἑλλησπόντου, Φρυγίας, Πισιδίας, Καππαδοκίας, Εὐξείνου, Πόντου, Κιλικίας, Φρυγίας ἄλλης, Παμφυλίας, Λυδίας, νήσων Κυκλάδων, Αἰγύπτου, Θηβαΐδος, Λιβύης, Γαλατίας, Παλαιστίνης, Ἀραβίας, ὁ. καὶ ς'. λογάδες ἐπίσκοποι. ὧν ἦρχον, Ὅσιος Κορδύβης ἐπίσκοπος, Ἀβραμιαῖος, καὶ Πρωταγόρας ὁ τούτου ἀρχιεπίσκοπος. Ἣ τὰ ἐγκλήματα ξανώσασα μαθήμασι προσδέξατο Παῦλον καὶ Ἀθανάσιον· εἰς πανπληθῆ καθαίρεσιν Γρηγορίου τοῦ Ἀλεξανδρείας ἀποκηρύξασα, Κυιντιλιανοῦ Γάζης, καὶ τῶν Ἀγκύρας Βασιλείου· μὴ κοινωνεῖν αὐτοῖς, καὶ ἐπίσκοπος οὐκ ὀνομάζεσθαι παρὰ πάντων διὰ χρόνου, ὡς τυραννικῶς τῶν θρόνων κρατησάντων. Θεόδωρον δὲ τὸν Ἡρακλείας, καὶ Παλαιστίνης Ἀκάκιον, Στέφανον Ἀντιοχείας, καὶ τὸν Σιγηδόνα Ἰσαάκιον, Μηνόφαντα Ἐφέσου, καὶ τὸν Μύδας Οὐάλεντα, ἀπεκήρυξε μόνον, καὶ τὸν Κιλικίας Γεώργιον, ὃς πάσας μετὰ θάνατον ἀπεβάλλετο, παρὰ τῆ Κωνσαντινουπόλεως Ἀλεξάνδρου κατασθένους τὸ πρὶν ἐξηχθέσασα.

CONSTANS vero diviniſſimus, cum fratrem Conſtantium Euripi inſtar mutabilem eſſe, & Arianis gratificari animadverteret: ſynodum ſanctam Sardicam indicit, metropolim Illyriorum & Dacorum: ut Pauli & Athanaſii cauſam examinarent. In ea convenerunt Roma, ex Hiſpaniis, Gallia, Italia, Campania, Africa, Sardinia, Dardania, Macedonia, Theſſalia, Pæonia, Myſia, Achaia, Epiro, Thracia, Europa, Aſia, Caria, Bithynia, Helleſponto, Phrygia, Piſidia, Cappadocia, Ponto Euxino, Cilicia, Phrygia altera, Pamphylia, Lydia, inſulis Cycladibus, Ægypto, Thebaide, Libya, Galatia, Paleſtina, Arabia, ſeptuaginta ſex primores epiſcopi: quibus præerant Oſius Cordubæ epiſcopus, Abramiæus, & Protogenes Sardicæ archiepiſcopus. Hæc ſanam illuſtrans doctrinam, Paulum & Athanaſium recepit, perpetuaque depoſitione notavit Gregorium Alexandriæ, Quintilianum Gazæ, & Ancyræ Baſilium: decernens ne quis eis communicaret, neve a quoquam fideli epiſcopi nominarentur, tanquam qui tyrannice ſedes ſuas occupaſſent: Theodorum vero Heracleæ, & Paleſtinæ Acacium, Stephanum Antiochiæ, & Syngidoni Iſaacium, Menophantem Epheſi, & Mydæ Valentem abdicavit ſolum, & Ciliciæ Georgium: quos poſt mortem abjecit, cum comperiſſet, eos pridem ab Alexandro Conſtantinopolis condemnatos fuiſſe.

IN

1. Dele, nec. 2. Græce, plagas. 3. Græc. addit, incendia. 4. Forte, immiſerunt. 5. Theodoretus addit, neque Chriſtiani. 6 al. qui comperti ſunt. 7 Græce: Divina providentia ſanctos & latos vos conſervet, fratres dilecti.

IN

a CONCILIUM b SARDICENSE

c OECUMENICUM,

d Approbatum e a trecentis septuaginta sex episcopis f in causa Athanasii, Marcelli, aliorumque exulum episcoporum, g Ruffino & Eusebio consulibus celebratum.

NOTÆ SEVERINI BINII.

Hæc synodus a Iulio indicta.

a Concilium.) Julius pontifex Romanus, ait Sozom. l. 3. cap. 9. cum literis apud episcopos orientis, de rebus, propter quas scripsisset, nihil proficeret, neque Arianos frequentissime ad Romana concilia vocatos, ad comparendum inducere posset, hanc universalem synodum Sardicæ celebrandam indixit: a qua ne Arianis concilia detrectantibus impune abesse liceret, episcopos quosdam ad Constantem Mediolani agentem ablegavit, qui peterent, ut imperator literis ad fratrem Constantium scriptis impetraret, ne Ariani, quod hactenus fecerant, judicium ecclesiæ & universalis concilii subterfugerent. *Post triennium*, nimirum commorationis Romæ magni Athanasii, *quarto denique anno literis jussit*, inquit Athanasius apologia ad Constantium, *ut ad se venirem: agebat autem per id tempus Constans Mediolani. Sciscitabar quid causæ esset cur evocarer: quippe ignarus omnium, testis est mihi Deus. Comperiebam autem quosdam episcopos, qui eo profecti erant, precibus ab eo postulasse, ut sua pietas de synodo facienda scriberet. Cum igitur venissem Mediolanum, expertus sum illius mirificam humanitatem. dum & me suis oculis dignatur, verbisque indicat, se ad te de celebrando concilio literas misisse.* Hæc Athanasius. Ex eo, quod ait Socrates lib. 2. c. 16. quosdam episcopos ad hoc concilium non venisse propter præsentem corporis infirmitatem, alios vero causatos angustiam temporis a Julio præstituti, necessarium deducitur argumentum, quod Julius pontifex Romanus hanc synodum indixerit, Ariansque debito modo Sardicam citatis certum comparendi terminum præfixerit ac definiverit. Vide Baron. anno 346. num. 3. & 5.

Causa Concilii.

Athanasius apologia ad Constantium.

Cur ad synodum electa

b Sardicense.) Sic dictum quod Sardicæ celebratum fuerit. Est autem Sardica nobilis Thraciæ civitas Illyrii & Mysiæ confinis, in ditione Constantii sita, a Philippopoli montis interstitio, cui nomen Tituris, separata. Hæc cum sub Turcis esse cœpit, mutato nomine dicta est Triaditze. In hac Constantium imperatorem aliquando habitasse, rescripta complura imperatoris illic data testantur. Eadem civitas consilio imperatorum ad synodum electa est, quia inter orientale & occidentale imperium secundum partitionem a Constantino magno inter filios factam, prope confinis esset. Qui hanc eamdem esset putarunt cum Sardis, quæ est in minore Asia civitas, errore labuntur. Socrates lib. 2. c. 18. Bar. ann. 347. n. 2.

Oecumenicum fuisse probatur.

Oecumenicum.) Cum hi trecenti septuaginta sex episcopi ex oriente, occidente, septemtrione, omnibusque ferme provinciis orbis Christiani, quarum triginta sex nominat Athanasius, a Julio Romano pontifice accersiti huic concilio interfuerint, Archidamus & Philoxenus presbyteri apostolicæ sedis legati, teste Athanasio apol. 2. eidem præsederint; ad hoc Julii Romani pontificis sententia Romæ pro Athanasio lata, ipsius permissu ac voluntate iterum examinata, & ad libram justitiæ deducta fuerit, ac demum ea, quæ ad totam Christianam religionem, universum orbem terrarum & ecclesiam pertinent, patres hoc loco congregati constituerint; hoc concilium œcumenicum, universale & plenarium universæ ecclesiæ concilium fuisse, manifesto constat: adeoque non minus vere, quam jure optimo ab Athanasio principio apol. 2. instar Nicænæ *magna synodus*; ab August. epist. 162. *plenarium universæ ecclesiæ concilium*; a Sulpitio lib. 2. sacræ historiæ, *concilium ex toto orbe convocatum*; a Socrate lib. 2. c. 16. histor eccles. *generale concilium* appellatur. Verba quæ habentur in fine concilii, hæc. *Universa quæ constituta sunt, catholica ecclesia in universo orbe diffusa custodiat*: idem, quod supra dixi, evidenter confirmant. Quoniam ex triginta sex diversis mundi provinciis, quas omnes Athanasius enumerat, episcopi convocati & congregati fuerunt, neque ista. Alexandrini II. sub Silvestro, Osio præsidente celebrati, generale; neque etiam instar Carthaginensis III. universale dici potest his enim duobus episcopi unius dumtaxat provinciæ, vel uni tantum primati subjecti convenerunt: in Sardicensi vero concilio, ut supra dixi, ex 36. provinciis totius mundi episcopi 376. congregati fuerunt. Vide Baron. ann. 347. num. 7. & 9. Bellarm. lib. 2. de Rom. pontif. cap. 21.

Acta concilii.

Concilium hoc generalem, agnum, &c. nominatur.

An & quomodo Alexandrinum II. & Carth. III. generalia concilia fuerint.

Conciliorum Sardicensium alterum approbatum, alterum reprobatum est.

d Approbatum.) Reverendissimus & illustrissimus cardinalis Bellarm. cap. 7. lib. 1. de conciliis & ecclesia, scribit hoc concilium partim confirmatum, partim reprobatum esse: quia ex 376. episcopis, Sardicæ congregatis, pars major fidem catholicam & orthodoxam Nicæni concilii confirmaverit, eaque quæ Nicæna synodo obscurius constituta erant, explicaverit; ex iisdem vero septuaginta sex reliqui orientales episcopi Arianam fidem scripserint, novamque a quatuor supra positis fidei formulis diversam iterum ediderint ac promulgarint. Verius est, quod lib. 2. Rom. pontif. cap. 21. & 25. ipse Bellarm. & post eum reverendissimus & illustrissimus cardinalis Baronius an. 347. nu. 62. tradunt, Sardicensium conciliorum duo fuisse, unum legitimum ex orthodoxis dumtaxat episcopis 376. congregatum: alterum spurium & illegitimum ab Arianis Philippopoli celebratum, ementito nomine Sardicense appellatum. Illud catholicum universale, totoque orbe jure receptum: hoc autem posterius Arianorum dumtaxat malignantium conventum, illegitimum, atque ideo merito reprobatum fuisse. Duas ob causas Sardicense concilium ab Augustino aliisque orthodoxis patribus velut illegitimum ac spurium rejectum fuit, quarum una est, quod Marcellum Ancyranum episcopum, (quem non solius Acacii Ariani, sed etiam Basilii epist. 52. in eum conscriptæ testimonio, Samosatenianæ hæreseos sectatorem fuisse manifesto constatet) ab omni hæreseos labe expurgatum absolvisset. Sed cum Epiph. hæresi 72 anno post obitum illius secundo scripserit, Marcellum de hæresi infamatum, Romæ coram Julio pontifice fidei confessionem edidisse, eademque præmissa in communionem ecclesiæ catholicæ receptum fuisse, evidenter patet, id quod huic concilio ex parte Marcelli injuste absoluti objicitur, vere calumniosum esse. Altera causa hujus concilii ab Augustino, Alypio, aliisque quibusdam orthodoxis reprobati est, quod Ariani cum suis Sardica per fugam elapsi, Philippis in Tracia conciliabulum, Sardicensi concilii nomine condecoratum celebrarint, illudque patrocinio Constantii imperatoris, velut unicum ac legitimum Sardicense concilium omnibus in locis promulgari curarint. Unde hoc callide & post imposturam hæreticorum effectum est, ut sanctus Augustinus, Alypius, aliique plures catholici, ignorantes duo Sardicensia concilia, alterum legitimum, alterum vere illegitimum habitum fuisse, utrumque velut impium detestati fuerint. Sed dices. Cum Sardicensi concilio, una cum Grato Carthagin. ecclesiæ episcopo, triginta quinque alii aliarum ecclesiarum in Africa præsules interfuerint, ipsumque concilium Carthaginense I. ejusdem Sardicensis concilii nominatim meminerit, qua ratione accidere potuit, ut Augustinum aliosque Africanæ ecclesiæ episcopos, legitimum Sardicense concilium præterierit? Respondeo, in hac tanta rerum ambage nihil æquius existimari posse, nisi quod ex tot tantisque invasionibus atque grassationibus, a Donatistis adversus catholicos sæpe conflatis, Sardicenses canones jacturam passi fuerint, aut saltem casu quodam nobis plane incomperto exciderint. Primo Carthaginensi concilio hæc ignorantia vinci non potuit, cum eodem tempore idem Carthaginense concilium vel malitia Arianorum, vel catholicorum providentia occultatum, a posteris Africanæ ecclesiæ episcopis citra culpam ignoratum fuerit. Primum Carthaginense, si extitisset, Sardicensis concilii notitiam reduxisset, atque adeo ea controversia, quæ de jure appellandi inter episcopos quosdam Romanos & Africanæ ecclesiæ episcopos circa tempora concilii Carthaginensis sexti exorta fuerat, quæque fere universam Africanam ecclesiam in maximum schismatis periculum induxerat, facillimo negotio componi potuisset. Vide Baron. ann. 347. num. 55. usque ad 98. inclusive.

Cur hoc concilium ab Augustino & Alypio rejectum fuerit: Prima causa.

Causa secunda rejecti concilii.

Refellitur objectio.

Canones Sardicenses passi sunt naufragium

Carthaginense I. Africanæ ecclesiæ aliquamdiu incognitum.

Cum igitur ex præcedentibus constet, Sardicense concilium sacrosanctam fuisse synodum œcumenicam, totoque orbe receptam, merito quispiam dubitaverit, cur ad universalia & œcumenica approbata numerum non addat. Inter universalia approbata concilia Nicænum constituitur primum, Constantinopolitanum secundum, Ephesinum tertium. Ex iis, quæ supra diximus, videbatur Sardicense secundum, Constantinopolitanum tertium, Ephesinum quartum, Chalcedonense quintum esse constituendum. Sed dicendum est, Sardicense concilium cum Nicæno unum idemque censeri, tum quia utrique fere iidem patres interfuerint, aliudque nihil (quod in aliis conciliis factum est) constituerint, quam quod Nicænam synodum confirmarint, illius canones dumtaxat explicarint, aut saltem corroboraverint: tum etiam quod canones utriusque concilii, Sardicensis nimirum & Nicæni, in Romana bibliotheca, & in quodam exemplari concilii Nicæni, quod Dionysius ante mille annos e Græco convertit, quodque etiamnum adhuc Atrebati in monasterio Vedasti extat, ita conjuncti habeantur, quasi unius concilii canones fuerint. Unde sicut Constantinopolitanum symbolum passim vocatur Nicænum, quia est explicatio Nicæni: ita tres canones Sardicensis concilii,

Cur Sardicense concilium, cum generale sit œcumenicorum synodorum numerum non augeat.

Nicænum & Sardicense concilium unum censentur.

Canones hujus concilii Nicæni appellantur. & cur.

cilii, Zosimus, Bonifacius, Cælestinus pontifices in suis A epistolis, patresque concilii Carthaginensis VI. Nicænos appellarunt. propterea maxime, quod Sardicensis concilii canones vere nihil aliud sint, quam Nicænorum canonum explicatio vel confirmatio. Canon sextus concilii Nicæni præcipiens antiquas consuetudines ecclesiæ observari, implicite id, quod jam anterioribus sæculis aliquot observatum fuit, constituerat; nimirum ut episcopis, ab episcoporum sententia ad Romanum pontificem appellantibus, non gravate deferatur. Cum itaque Athanasius Eusebianorum judicio condemnatus, ad Julium Romanum pontificem appellasset, eamque velut illegitimam & injustam ipsi calumniarentur, quasi a concilio multorum episcoporum condemnatus, non nisi ad concilium majoris numeri episcoporum appellare debuerit: patres hujus concilii hanc ob rem de jure appellandi ea constituerunt, quæ infra can. 4. 7. &c. statuta reperiuntur. Quæ cum implicite, modo quo supra dixi, in Niceno constituta fuerint, Nicæni canones non incongrue nominati leguntur. Vide Baron. ann. 347. num. 99. Item 419. num. 70. 88. & 89. Bellarm. B lib. 2. de Roman. pontif. cap. 25. item quæ dicemus infra. Hoc concilium principio a Latinis Latine, a Græcis Græce editum est, ut ex epistola Nicolai pontificis 4. probat Baron. anno prædicto num. 52. & 53. adeoque mirum est Photium hujus synodi ignorantiam simulasse. Vide notas can. 13.

Sardicense Græce editum fuit.

e A trecentis septuaginta sex episcopis.) De numero episcoporum, qui Sardicam ad concilium convenerunt, Athanasius qui concilio ipse interfuit, præ ceteris audiendus foret, si quid definiti hac de re scriptum reliquisset. In epistola ad Solitarios ait, convenisse ex oriente & occidente antistites numero plus minus trecentos: in exordio suæ apol. 2. affirmat, suam innocentiam plusquam trecentos episcopos exploratam habuisse & probasse: paulo infra ait, huic synodo subscripsisse in universum trecentos quadraginta quatuor episcopos. Verum cum hoc loco Italiæ, Galliæ, Africæ, Ægypti, Cypri & Palæstinæ tantum episcopi numerentur, ejusdemque testimonio compertum habeatur, aliarum provinciarum an- C tistites Sardicam convenisse; hoc potius de numero episcoporum statuendum esse putamus, quod lib. 3. cap. 11. in fine Sozom. & ex testificatione Athanasii & Sabini, quorum scripta, hodie corrupta & depravata, tunc utique sine mendis legebantur, affirmat Socrat. lib. 2. cap. 16. nimirum huic Sardicensi occidentalium trecentos, orientalium episcoporum septuaginta sex interfuisse. Unde quod ait Grat. can. 11. dist. 16. sexaginta tantum episcopos illos, quorum nomina subscripta reperiuntur, concilio interfuisse, plane explodendum est. Hos omnes catholicæ communionis fuisse ex eo liquidissime apparet, quod Ariani ad synodum vocati, concilium ipsum, prout pacto quodam pœnali adjecto convenerant, subterfugerint. Sardicam ingressos ab Osio episcopo oblata illis securitate, invitatos fuisse certum est: sed qui melius esse sentiebant de fuga erubescere, quam convictos condemnari, quasi per literas imperatoris ad alia vocati essent, fugerunt; ut paret ex epistolis Athanasii ad Solitar. vitam agentes. In hac ergo synodo omnes quotquot con- D gregati sunt, catholici fuerunt. Archidamus & Philoxenus presbyteri, teste Athanasio, pontificiæ legationis munere fungentes, hi omnibus præsederunt. Et quamquam Gratianus Can. 11. dist. 16. affirmet, Osium Cordubensem episcopum in hac, sicut in Nicæna aliisque quibusdam synodis, legationis pontificiæ munere & officio functum præsedisse, major tamen hac in re fides attribuenda est Athanasio, qui prædictos tantum duos Romanæ ecclesiæ presbyteros, tamquam apostolicæ sedis legatos commemorat: Osium patronum synodi egisse, definienda nimirum proposuisse, & singulorum sententias (quod ad officium patroni synodalis pertinet) rogasse, acta concilii manifestissime indicant. Vide Baron. ann. 347. n. 3. 4. 5. 6. & 10. Vide notas subscriptas.

Numerus episcoporum quantus.

Episcopi 376. huic concilio interfuerunt. Episcopi omnes catholici fuerunt.

Legati pontificis Romani qui.

Osius non legatus, sed patronus synodo fuit.

f In causa Athanasii.) Cum Romæ in causa Athanasii indicta concilia Ariani subterfugissent, auxilio imperatoris Constantis effectum est, ut œcumenicum indiceretur concilium, a quo Eusebiani cum Arianis ci- E tati, citra periculum infamiæ se absentare non possent. Itaque ad locum synodi quidem comparuerunt, atque ut querelas suas adversus Athanasium proponerent, ab Osio ipsaque synodo citati fuerunt: sed ut rem justo juris ordine agendam viderunt, causæ suæ diffisi, fugam arripuerunt. Ne itaque accusatorum contumax absentia reo innocenti gravius præjudicet, continuatum est judicium, Athanasius injurias sibi ab Eusebianis illatas exponens, & ad acta Tyria & Mareotica sese referens, auditus est; patres concilii post diligentem actorum omnium inquisitionem, ac demum totius causæ cognitionem, Eusebianorum calumniis, dolis, ac fraudibus exacte perspectis, Athanasium secundum sententiam Julii Romæ ante prolatam, communi omnium consensu suffragante absolverunt. Gregorium vero in sedem Alexandrinam ab

Causa concilii, & acta

C. Ariani episcopi a concilio aufugerunt.

Athanasius denuo hoc concilio absolvitur.

iisdem Eusebianis per vim militarem intrusum non tantum deposuerunt, verum etiam plane execrati sunt, atque omnes ab eo in sede Alexandrina collatos ordines, aliaque ejus gesta prorsus irrita esse constituerunt. Hæc summatim tradit ipse Athanasius epist. ad solitariam vitam agentes, his verbis: *Synodus autem ex plurimis quam ex triginta quinque provinciis coacta, cognita aliorum malitia, permisere Athanasio cum suis, ut causam diceret, tum de calamitatibus suis, tum de calumniis quas passus esset: auditisque ejus rationibus, hominem innocentem pronunciarunt, eumque magna admiratione prosecuti sunt, adeo ut ejus communionem amplecterentur, & literas passim mittitarent, tum ad cujusque diœcesim, tum potissimum in Ægyptum, Alexandriam & Libyam, quibus significabant Athanasium cum suis extra omnem culpam esse.* Et paulo infra subjungit. *Gregorii Alexandriam missi episcopi nomen ita eum condemnando recitarunt, ut nec unquam episcopum, nec dignum qui Christianus appellaretur, censerent: resciderunt enim omnes illius ordinibus dandis constitutiones; interdicentes ne quisquam ab eo ordinatus in ecclesia vel nomen sui ordinis obtineret, idque in edium mandatorum scelerum Gregorii*, &c. Judicio Athanasii absoluto, coram patribus concilii Marcelli Ancyrani & Asclepæ Gazæ episcopi causa exposita est: illum ab Eusebio Sabellianæ hæreseos accusatum, post emissam orthodoxæ fidei confessionem, juste absolverunt: Asclepam Gazæ episcopum, qui ante Nicænum concilium Arianus fuerat, postque illud celebratum catholicam fidem cum orthodoxis professus, magnam sibi Arianorum invidiam comparaverat, in Tyrio conventiculo pravæ doctrinæ accusatum, tandem sede sua spoliarunt. Ille vero concilium & Romanum pontificem appellans, principio in conventu Antiocheno, (nescitur quo) deinde Julii pontificis Romani, ac tandem hujus Sardicensis concilii sententia, post diligentem causæ cognitionem, innoxius & catholica communione dignissimus declaratus est. Hæc ex Athanasio apol. 2. Baron. num. 34.

Ordines a Gregorio Alexandriæ collati rescinduntur.

Marcellus absolvitur. Asclepas quis fuerit.

Asclepas a concilio innocuus judicatur.

Si quod cum Basilio, Hilario, Chrysostomo & Theodoreto omnes fere recentiores constanter affirmant, Marcellus post Sardicense concilium in hæresim Sabellianam relapsus fuerit; vel si virus tempore concilii in pectore occultatum, postea aperte ac palam evomuerit, non propterea Sardicensis concilii patres, secundum acta & agitata Marcellum catholicam fidem profitentem absolventes, ab Eusebianis accusari debebant: nam sicut non nisi temere & imprudenter concilium Nicænum rejiceretur, ideo quod Arium & Arianos vel hæresim suam occultantes, vel palinodiam recantantes, & catholicam fidem profitentes susceperit, etiamsi iidem postea ad vomitum reversi fuerint; ita etiam Sardicense concilium contemnendum non erat, si Marcellum, qui coram fidem catholicam ediderat, hæresim abjuraverat, omnique labe se expurgaverat, postea autem recidivam passus erat, secundum acta & probata absolvisset. Illustrissimus cardinalis Baronius, Marcellum ab omni labe hæreseos immunem semper extitisse probat auctoritate Athanasii & Epiphanii, quod autem impii Photini præceptor extiterit, vulgata ejus scripta ab Arianis in deteriorem partem accepta fuerint, quodque ejusdem discipuli postea (ut testatur Epiphanius hæresi 73.) tres in Trinitate subsistentias minime confiteri voluerint; hinc, inquit Baronius, effectum est, ut Marcelli quoque nomen apud posteros pessime audiret. Vide Baron. anno 347. num. 55. & sequentibus usque ad 61. inclusive.

An Marcellus Sabellianus fuerit?

Socrates lib. 2. cap. 16. Sozom. lib. 3. c. 10. affirmant, Paulum Constantinopolitanum episcopum concilio interfuisse, & simul etiam ab Eusebianorum calumnia absolutum, in catholicæ ecclesiæ communionem receptum fuisse. Verius esse putamus, quod de eodem refert Theod. lib. 2. cap. 5. ipsum a populo Constantinopolitano accessu urbis illius, in qua ipsi ab Arianis insidias paratas esse scirent, prohibitum esse. Athanasius enim duabus illis epistolis, quibus de episcopis ab exilio revocatis agit, Pauli Constantinopolitani ne verbo meminit. Baronius num. 45.

An Paulus Constantinopolitanus episcopus Sardicensi concilio interfuerit.

Absolutis a calumnia hæreticorum episcopis, reconveniendi hæreticos potestas ac licentia concessa est omnibus, subitoque innumeris cædibus, exiliis, carceribus & contumeliis eorum denunciatis; catenis & diris vinculis, quibus sanctissimi episcopi vincti fuerant, ostentatis; ac demum literis, quas Theognis Nicææ episcopus ad concitandum contra Athanasium aliosque episcopos commentus fuerat, perlectis, examinatis, verisque in omnibus comprobatis, ab eadem sacrosancta synodo adversus nominatos Arianæ factionis hæreticos, damnationis, depositionis, excommunicationis sententia est pronunciata. Hoc eodem concilio Photinum hæresiarcham Sirmiensem episcopum, qui Christum purum hominem ex Maria virgine natum affirmabat, damnatum fuisse, refert Epiph. hæres. 71. qua de re pluribus infra in concilio Sirmiensi agemus.

Ariani catholicis reconventi, a synodo condemnantur.

An Photini hæresis hic damnata fuerit.

De omnibus concilii actis Julium Romanum pontificem per literas ad eum scriptas, juxta consuetudinem ab

Acta concilii mittuntur ad Romanum pontificem

ab ecclesia receptam, certiorem reddiderunt. Addiderunt his patres literas ad Ægypti ecclesiam de absolutione Athanasii & abdicatione Gregorii. Scripserunt etiam circularem epistolam ad omnes ubique positos catholicorum per orbem ecclesias, quibus de iis quæ hactenus gesta, & a concilio definita essent, omnes certiores redderentur. Constantem vero & Constantium imperatores non tantum per epistolas synodales ad eos scriptas rogarunt, ut sacrosanctam concilii sententiam, episcopis ab exilio revocatis, atque in sedem pristinamque dignitatem restitutis, exæquarent, verum etiam eosdem serio & pie admodum monuerunt, ne judiciis ecclesiasticis in posterum se immiscerent, sed cuncta potius ex ecclesiasticorum legum præscripto agi permittant. Baron. num. 19. 20. 21. & seq. Epistolæ quas ad imperatores scripserunt, non extant: earum tamen argumentum ex aliis ejusdem synodi literis satis est manifestum. Epistolam encyclicam, quam ad omnes ecclesiæ universæ episcopos scripserunt cum illa, quæ data est ad ecclesiam Alexandrinam ex Athanasio, eamque quæ ad Julium Romanum pontificem scripta extat apud Baron. num. 23. 24. 26. 32. ex eodem, infra post notas, subjungi curavimus. Missis per orbem allegatis synodi epistolis, non tantum Constantius imperator, teste Hilario contra Constant. per literas ad synodum redditas, filium Dei ejusdem cum Patre substantiæ esse professus fuit, sed etiam *ipsi Ariani libellas* [illegible] *supplices concinnarunt, venientique ejus pustulorum*, inquit Liberius papa in dialogo apud Theod lib. 2. cap. 16. quod commentarios simus partis suffragus per calumniam contra Athanasium in Mareote confecerant Baron. num. 42 & 43 Præter literas supradictas, ad Constantium imperatorem Antiochiæ agentem ablegati sunt a patribus concilii Vincentius Capuæ in Campania, Euphrates Coloniæ Agrippinæ in Gallia, episcopi, viri celeberrimi, qui nomine totius concilii peterent, ut episcopus, quos sacrosancta synodus a calumnia Arianorum absolvebat, ab exilio revocaverat, ad pristinas sedes, unde Eusebianorum fraude & dolo ejecti fuerant, redire permitteret, intrusos vero & injustos earumdem sedium detentores, auctoritate sua interposita amoveret. Quod cum illi anno Christi 348. Antiochiam appulsi, ab imperatore peterent, Stephanus Antiochenus episcopus Arianus legatis impudicitiæ crimen impingere audet hac ratione. conduxerat calumniator per lenones meretricem, quæ nocturno tempore ad Euphratem introduceretur, comitarentur eam homines seditiosi quinte cim, qui post introductam in cubiculum dormientis episcopi meretricem accurrerent, crimenque impudicitiæ episcopo vitæ pudicissimæ obiicerent. Meretrix ad juvenis alicujus concubitum se vocitam putans, ubi vultum senis & episcopi speciem animadvertisset, Dei nutu statim clamores edidit, ac vim conquesta fuit. Lenocinii satellites & ministri eum ut taceret, crimenque episcopo impingeret, orarunt quidem, sed frustra. Nam illucescente die, prodiit per meretriculam lenonibus, Stephanus episcopus pristinus ejus cogitati & promoti criminis auctor, deprehensus fuit: atque ideo merito jussu imperatoris, dignitate episcopali exutus, alius in locum illius suffectus fuit. Ita legatione concilii mira Dei providentia factum est, *ut imperator Constantius paulisper compunctus ad se rediret*, inquit Athanasius epistola ad solitariam vitam agentes: *convolvarunt ea in eis, quæ adversus Euphratem designaverant, falsa, conformiles esse eorum in alios calumnias arbitratus, relegatos ex Alexandria Armenia presbyteros & diaconos e vestigio redire jubet, & ariente Alexandriam scribit, ne ulterius Athanasii aut clericos, aut laicos persequerentur. Deinde post menses decem, defuncto Gregorio, accepit & Athanasium*, &c. Vide quæ notavimus verbo Euphratam in concilio Agrippinensi. Baron. anno 347. num. ult. & 348. num 5. 6. 7.

g Rufin. & Eusebio consulibus.) Hoc Socrates lib. 2. cap. 15. testatur dictis verbis hisce: *Undecimo anno post mortem patris duorum Augustorum, Rufino & Eusebio consulibus, concilium Sardicense coactum est*. Hoc idem affirmat Sozomenus lib 3. cap. 11. in fine. Unde constat, hanc synodum anno Christi 347. Julii pontificis 11. æra 385. Constantii & Constantis anno etiam undecimo celebratam fuisse. Nam juxta veriorem temporum supputationem, prædictorum consulum, pontificum, imperatorum, & Christi nati chronologia coincidunt. Mendosissima lectio est inscriptio Suriana editionis incerto auctore prauso, hæc: *anno sexto Constantii imperatoris, Leonte & Salustio consulibus, æra 381. Sardicensis synodus congregata est*. Non enim prædictis auctoribus tantum, & rerum gestarum commemorationi repugnat, verum etiam cui ipsi sequaquam constat. Si, quod habet, Salustio & Leontio consulibus coacta fuit: Constantio 8. non 6 æra 382. non 381. habenda fuisset necessitas foret. Baron anno 347. num 1.

h Cunctæ Sardicenſis canones.) Horum vigenti & unus extant, deinde illic vero Dei, quo, teste Athanasio ad Antiochenos, hactenus est, ne quid ulterius de fide scriberetur. Verba Athanasii hæc sunt. *Tabellas nonnulli jactant, quasi ex Sardicensi synodo de fide conscriptas: ne legi quidem simul aut proferri finatis, nihil enim tale concilium definivit. Quamvis enim certi hominis nonnulla, quasi quæ deessent Nicæno concilio, ad scribere vellent, idque acriter contenderent, sanctæ tamen synodus quæ Sardicæ convenit, indigne id tulit, decrevitque sanxit, ne quid ulterius de fide scriberetur; & ipse contentus esse Nicæna fide declaravit, ut cui nihil deesset, & in qua integra & solida pietas contineretur: neque eandem esse aliam professionem fidei, ne illo, quæ Nicæa scripta est, suos numeros non habere videretur, neve eas scripto est, suos numeros non habere videretur, neve eas scripto est, suos numeros non habere videretur, neve eas scripto

Quid de appellatione ad Romanum pontificem ſtatuerit concilium.

niſeſtum eſt, quod patres hujus concilii de jure & ab appellandi poteſtate nihil novitер conceſſerint, ſed tantum declaratint uſum & exercitium poteſtatis, de quo non ſine cauſa ipſi ante dubitaverant, nunc eccleſia univerſali omnino expedire partim, ne ſi omnium appellationes ſine diſcrimine aufa admitterentur, nullus litigandi finis eſſet: partim, ne ſi omnis appellandi poteſtas adimeretur, inferiores judices epiſcopi tunc vere tyrannidis occaſionem adipiſcerentur. Bellarminus lib. 2. de Rom. pontif. cap. 21. & 25. ubi ex jure illo, quo ex quivis parte orbis Chriſtiani ad Romanum pontificem provocatur, primatum Romanæ eccleſiæ contra hæreticos noſtri temporis optime confirmat. E tribus illis canonibus Nicæni concilii, quos Zoſimus papa per legatos ab Africanis executioni mandari petivit, primarius eſt hic canon Sardicenſis concilii tertius, quartus & ſeptimus, quo declaratur ut epiſcopi ad Romanum pontificem appellantes admittantur & audiantur. Secundum & tertium infra recenſebimus, can. 8. 9 &c. & 17. Quare hi canones Nicæni nominentur a prædictis pontificibus, ſupra diximus. His omnibus, quæ canone 3. 4. & 7. de appellationibus epiſcoporum ad Romanum pontificem renovata fuere, Arianos cauſam & occaſionem dediſſe, extra dubium eſt. Quam indigne tulerint Athanaſium, Marcellum, Aſclepam, Paulum, aliosque ſedibus ſuis deturbatos, per Julium abſolutos, ac priſtinæ ſedi reſtitutos fuiſſe, ex dictis patet. Quod pendente cauſa Athanaſii coram Julio pontifice Romano, Euſebiani non expectata ſententia pontificis, in locum Athanaſii Gregorium Cappadocem intruſerint, ſuggerente Gaudentio epiſcopo, additum eſt decretum, quod haberur canone 4. ne in locum damnati aliquem ſufficere liceat, dum ille, qui ad Romanum pontificem appellaſſet, ejus ſententiam expectaret. Bar. num. 48.

Canon tertius eſt unus ex illis tribus quos Zoſimus & Bonifacius in Africa executioni mandari petiverunt.

Appellante epiſcopo ad Romanum pontificem, nemo ei ſufficiendus eſt.

Canon. 6. Iſchyras vici ſui epiſcopus conſtitutus ab Arianis, cauſam dedit huic ſanctioni (

m Licentia danda non eſt ordinandi epiſcopum, aut in vico.) Hoc decretum ea de cauſa ſanctum eſt, quod Ariani Iſchyram, ad extruendas Athanaſio calumnias epiſcopatus p licitatione inducium, poſt condemnationem Athanaſii in Tyrio conciliabulo epiſcopum ſutipſius vici creaverant. Vide notas Tyrii concilii Baron. num. 49.

Canon. 8, 9 10. 11. 12. Aulæ imperatoriæ acceſſus epiſcopis quomodo interdictus.

n Ne epiſcopi ad comitatum accedant.) Id eſt, ad curiam vel aulam imperatorum: idque ad ſuggeſtionem Grati Carthaginenſis epiſco i in Africa conſtitutum fuit; quia ibidem maxime cum multorum ſcandalo hoc vitium in clerum irrepſerat. Quibus perſonis, quave conditione nonnullis ad comitatum ire permiſſum fuerit, ſatis perſpicue ipſi canones declarant.

Cur Canon hic Nicænus appelletur.

Hic eſt ille tertius canon Nicænus, ſic dictus, quod Nicæni alicujus decreti confirmatio ſit aut interpretatio: vel quia omiſſo nomine ac titulo Sardicenſis concilii ab Arianis diffamati, cum Nicænis canonibus a collectore conjunctus fuerit: quem Zoſimus per legatos ſuos ab Africanis executioni mandari petivit. Vide quæ diximus ſupra: Item Baron. num. 30.

Canon 11. Canalium quid.

o Qui in canalio conſtituti ſint.) Epiſcopi in canalio conſtituti dicebantur, qui ſedes habebant in curſu publico, via ſcilicet, qua equi publice per ſtationes ſingulas ad iter agendum diſpoſiti erant. Hunc expoſitionem patet ex lib. 15. C. Theod. de via publica. His epiſcopis ex ſuggeſtione Gaudentii præcipitur, ne recipiant in communionem antiſtites, quos vel non vocatos, vel abſque literis primatis ad comitatum proficiſci contingeret. Demum etiam honore & dignitate carituros, qui eo modo ad imperatorem contenderent. Baron. nu. 53.

Canon 13. Occaſio hujus canonis.

p Et hoc neceſſarium arbitror.) Ariani Gregorium Cappadocem Alexandriæ Athanaſio ſuffectum, ex laico epiſcopum ordinantes, hunc ſanctionis cauſam dediſſe videntur; qua præcipitur, ne laicus poſtulatus epiſcopus ordinetur, niſi in ſingulis eccleſiaſticis ordinibus prolixo tempore exercitatus atque probatus foret.

Canon 15. An & quomodo clericis appellatio conceſſa fuerit.

q Habeat poteſtatem is qui abjectus eſt, ut epiſcopos finitimos interpellet, & cauſa ejus audiatur.) Clericus ab epiſcopo ſuo comminione injuſte privatus, permittitur finitimorum epiſcoporum judicium implorare, & ad eorum ſedem appellare. Canone vigeſimo ſecundo concilii Milevitani idem, quod hic, præcipitur presbyteris & clericis minoribus; ut ſcilicet ſuas cauſas apud vicinos epiſcopos terminari permittant, & ad ſedem apoſtolicam ulterius non appellent. An, & quomodo Apiarii presbyteri Africani ad Romanum pontificem provocantis appellatio recepta fuerit, dicemus infra in concilio Carthaginenſi ſexto. Vide Bellarminus lib. de Rom. pontif. cap. 24.

r Non ignoratis quanta & qualis ſit Theſſalonicenſium civitas.) Cur hic conſtitutum fuerit, ne clerici extranei diu morarentur Theſſalonicæ in oriente, cauſam hanc eſſe putamus. Vicarius Romani pontificis ſedebat Theſſalonicæ, ut patet ex epiſtola 84. Leonis, qua ſcribens ad Anaſtaſium Theſſalonicenſem epiſcopum, facit cum per orientem Romani pontificis vicarium, ſicut ejus prædeceſſores fuerant vicarii ſuorum prædeceſſorum Romanorum pontificum. Ut hunc ſpectarent, Theſſalonicam ex tota Græcia clerici confluebant, ibique diutius quam oportebat, hærebant. Vicarium pontificis appello, cui in longinquas & remotiores provincias amandato pontifex Romanus, reſervatis ſibi cauſis majoribus, judicandi & regendi eccleſias illas vicem ſuam aut ordinarios aut ſaltem ad tempus delega it. Ex quo, ſane illuſtriſſimus cardinalis Bellarminus lib. 2. de Roman. pontif. cap. 20 aptiſſime concludit, ſummum totius eccleſiæ judicium ad ſedem apoſtolicam pertinere, ipſumque Romanum pontificem demandatam ſibi a Chriſto totius eccleſiæ monarchiam optimo jure ſemper in eccleſia uſurpaſſe. Sicut enim ex eo, quod ad provincias gubernandas mittuntur proceres, illiſdemque reſervatione majorum cauſarum judicia delegantur, prædictarum provinciarum ſubjectio, ipſius vero regis poteſtas, juriſdictio & dominium recte colligitur; ita quoque ex eo, quod apoſtolica ſedes vicarios habebat in omnibus fere longinquis regionibus, vel vices ſuas ad tempus aliqui committebat, gravioribus negotiis ſibi reſervatis, recte inferimus, ad apoſt licam ſedem totius eccleſiæ regimen ac judicium pertinere. Bellarminus prædicto loco.

Canon 16. Cur clericis extraneis Theſſalonicæ commorario interdicta.

Vicarius pontificis quis.

Romanus pontifex præeſt univerſæ eccleſiæ.

s Et ſubſcripſerunt, qui convenerant epiſcopi omnes.) Trecentos ſeptuaginta ſex catholicos & orthodoxos epiſcopos ex triginta ſex provinciis in concilio congregatos fuiſſe, ſupra diximus. Provinciæ omnes ab Athanaſio re cenſentur apologia ſecunda. Nomina vero epiſcoporum, non quidem omnium, ſaltem celebriorum, ab Athanaſio epiſtola ſynodali ency lica, quam ad omnes totius orbis epiſcopos ſcripſit, quamque ex eo hic tranſtulimus ſupra ſubſequuntur. E quorum numero, ii qui confeſſionis gloria celebres concilio Nicæno interfuerunt, ſunt: Maximus Hieroſolymitanus, Athanaſius Alexandrinus, & Paphnutius epiſcopus: poſt hos ſanctitate & miraculis clari, Serapion, & Spyridon cum ſuo diſcipulo Triphyllio, quem in hoc forſaſſe conventu orantem, ut ſupra diximus in concilio Nicæno, Spyridon reprehendit, quod nimia diffluens eloquentia, ſimplici voce divinæ ſcripturæ (grabbatum) uti dedignatus fuiſſet. Ex Italia vero lumina clariſſima eamdem ſynodum illuſtrarunt, nobiles ſanctitate & illuſtrium ſedium epiſcopi, Protaſius Mediolanenſis, Severus Ravennas, Lucillus Veronenſis, Januarius Beneventanus, epiſcopi. Ex Galliis autem inter alios celebris nominis ob egregiam ſanctitatem & doctrinam antiſtites interfuiſſe & ſubſcripſiſſe ponuntur; Maximinus epiſcopus Trevirenſis, Servatius Tungrenſis, Simplicius Auguſtodunenſis, Martinus Monguntiacus, Euphrates Agrippinenſis, aliique fortaſſe omnes, qui in concilio Agrippinenſi recenſentur in principio. Ex Africa Gratum Carthaginenſem epiſcopum cum triginta Africanis aliis Athanaſius refert. De Fortunatiano Aquilejenſi, Protaſio Mediolanenſi, Severo Ravennate epiſcopo, Vide Baronium an. 347. nu. 69. & ſequentibus item quæ diximus ſupra in notis ad concilium Romanum I. ſub Julio. Arium epiſcopum, cujus nomen ſubſcriptum inventur, orthodoxum & catholicum fuiſſe oportuit. Nam, ut ſupra diximus, hæreticorum nemo ad concilium venit. Theodorus Heracleæ, Narciſſus Neronidis, Stephanus Antiochiæ, Georgius Laodiceæ, Acacius Cæſareæ Paleſtinæ, Menophantes Epheſi, Urſacius & Valens Pannoniæ epiſcopi præ reliquis ob ſcelus magis famoſi, urbem quidem Sardicam ingreſſi fuerunt, ſed ad concilium per Oſium amice invitati, omnes ſubterfugerunt, ut pluribus ſupra retuli, verbo, *a tricenatis ſeptuaginta*. Arius itaque hic ſubſcriptus non poteſt fuiſſe Arius ille auctor hæreſeos, presbyter dumtaxat Alexandrinus, non epiſcopus, ſed aliquis alius epiſcopus ejuſdem nominis catholicus: & fortaſſe is, cum quo Athanaſius Laodicem in Syria anno Chriſti 338. diſputaſſe ſcribitur, & ante habitam diſputationem fortaſſe Arianum convertit. Vincentius Capuæ epiſcopus eſt ille, cui cum Euphrate Agrippinenſi Antiochiam ablegato ad imperatorem, Ariani magno cum incommodo ſuæ factionis crimen impudentiæ impingere conati fuerunt, ut ſupra prolixius a nobis eſt narratum.

De ſubſcriptionibus epiſcoporum.

Nomine epiſcoporum celebrium.

Ariani qui ſubfugerint.

Arius hic ſubſcriptus an hæreticus fuerit.

APPENDIX EPISTOLÆ CONCILII SARDICENSIS.

Ex Theodoreto lib. 2. cap. 6.

a Abdicamus porro, & ab ecclesia catholica exterminamus eos, qui affirmant Christum esse Deum, sed verum Deum non esse: filium esse, sed verum filium non esse: genitum esse simul & ingenitum. Sic enim se intelligere genitum profitentur, quia sic dixerunt: Quod est genitum, est. & quia cum Christus ante sæcula sit, principium ei tribuunt atque finem, qui non in tempore, sed ante omne tempus generationem habet. Nuper etiam viperæ duæ b ex aspide Ariana prodiere, Valens & Ursacius, qui gloriantur & non dubitant se dicere Christianos, qui & Verbum, & Spiritum crucifixum, vulneratum, & mortuum esse, & resurrexisse, quodque hæreticorum cohors contendit, diversas esse hypostases Patris, & Filii, & Spiritus sancti pronunciant, & eas separatas esse. c Nos autem hanc percepimus, & didicimus, & hanc habemus catholicam traditionem, & fidem atque confessionem, unam esse hypostasim, quam ipsi hæretici usiam vocant, Patris, & Filii, & Spiritus sancti. Et si quærant quæ sit Filii hypostasis, profitemur eam esse, quam & Patris solam esse in confesso est. Neque unquam Patrem sine Filio, neque Filium sine Patre fuisse, nec esse posse quod est Verbum sine Spiritu. Absurdissimum namque est dicere aliquando Patrem non fuisse Patrem: & Patrem sine Filio neque nominari, neque esse posse, ipse Filius testatur, *Ego in Patre, & Pater in me*, &, *Ego & Pater unum sumus*. Nullus nostrum negat genitum, sed genitum ante omnia quæ visibilia & invisibilia nuncupantur, factorem & opificem archangelorum & angelorum, & mundi, & humani generis, quoniam ita dicit: *Omnium artifex sapientia docuit me* &, *Omnia per ipsum facta sunt*. Nam semper esse non poterat, si sumpsit exordium: jam quod semper est Verbum initium non habet: Deus autem nunquam terminum admittit. Non dicimus Patrem Filium esse, nec rursum Filium Patrem esse: sed Pater Pater est, & Filius Patris est Filius. Confitemur virtutem Patris esse Filium. Confitemur Verbum Dei Patris esse, præter quod aliud non est: & Verbum verum Deum & sapientiam & virtutem, verumque Filium affirmamus. Sed non sicut ceteri filii appellantur, ita Filium dicimus: quia illi aut per hunc regenerationis gratia Dei sunt, aut eo quod digni fiant, filii nominantur, non autem ob unam substantiam quæ est Patris & Filii. Confitemur item & unigenitum & primogenitum: sed unigenitum Verbum, quod semper fuit & est in Patre: primogenitum autem, propter naturam humanam. Differt tamen a communi creatura, quia est etiam primogenitus ex mortuis. Confitemur Deum esse: confitemur unam Patris & Filii divinitatem. Nec quisquam negat Patrem Filio majorem, non propter aliam hypostasim vel propter differentiam, sed quia ipsum nomen Patris majus est quam

Joan. 14. 10
Joan. 10. 30
Sap. 7. 21.
Joan. 1. 3.

Ἀποκηρύττομεν δὲ ἐκείνους, καὶ ἐξορίζομεν τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας τοὺς διαβεβαιουμένους, ὅτι Θεός ἐστιν ὁ Χριστὸς δηλονότι, ἀλλὰ μὴν ἀληθινὸς Θεὸς οὐκ ἔστιν. ὅτι υἱός ἐστιν, ἀλλὰ ἀληθινὸς υἱὸς οὐκ ἔστιν. ὅτι γεννητός ἐστιν ἅμα καὶ ἀγέννητος. οὕτως ἑαυτοὺς νοεῖν τὸν γεγεννημένον ὁμολογοῦσιν, ὅτι οὕτως εἶπον τὸ γεγεννημένον ἐστί. καὶ ὅτι τοῦ Χριστοῦ πρὸ αἰώνων ὄντος, διδόασιν αὐτῷ ἀρχὴν, καὶ τέλος, ὅπερ οὐκ ἐν καιρῷ, ἀλλὰ πρὸ παντὸς χρόνου γένεσιν ἔχει. καὶ ὑπόγυιον δὲ δύο ἔχεις ἀπὸ τῆς ἀσπίδος τῆς Ἀρειανῆς ἐγεννήθησαν, Οὐάλης καὶ Οὐρσάκιος, οἵ τινες καυχῶνται καὶ οὐκ ἀμφιβάλλουσι λέγοντες ἑαυτοὺς Χριστιανοὺς εἶναι, καὶ ὅτι ὁ λόγος, καὶ ὅτι τὸ πνεῦμα καὶ ἐσταυρώθη, καὶ ἐσφάγη, καὶ ἀπέθανεν, καὶ ἀνέστη· καὶ ὅτι περ τὸ τῶν αἱρετικῶν σύστημα φιλονεικεῖ, διαφόρους εἶναι τὰς ὑποστάσεις τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, καὶ εἶναι κεχωρισμένας. ἡμεῖς δὲ ταύτην παρειλήφαμεν καὶ δεδιδάγμεθα, καὶ ταύτην ἔχομεν τὴν καθολικὴν παράδοσιν, καὶ πίστιν, καὶ ὁμολογίαν, μίαν εἶναι ὑπόστασιν, ἣν αὐτοὶ οἱ αἱρετικοὶ οὐσίαν προσαγορεύουσι, τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος. καὶ εἰ ζητοῖεν, τίς τοῦ υἱοῦ ἡ ὑπόστασίς ἐστιν, ὁμολογοῦμεν ὡς αὕτη ἣν ἡ μόνη τοῦ πατρὸς ὁμολογουμένη· μηδέποτε πατέρα χωρὶς υἱοῦ, μηδὲ υἱὸν χωρὶς πατρὸς γεγεννῆσθαι, μηδὲ εἶναι δυνάσθαι ὃ ἐστι λόγος πνεῦμα οὐκ ἔχων. ἀτοπώτατον γάρ ἐστι λέγειν ποτὲ πατέρα γεγενῆσθαι χωρὶς υἱοῦ, μήτε ὀνομάζεσθαι, μήτε εἶναι δυνάσθαι, ἐστὶν αὐτοῦ μαρτυρία τοῦ υἱοῦ λέγουσα, ἐγὼ ἐν τῷ πατρὶ, καὶ ὁ πατὴρ ἐν ἐμοί. καὶ, ἐγὼ καὶ ὁ πατὴρ ἓν ἐσμεν. οὐδεὶς ἡμῶν ἀρνεῖται τὸν γεγεννημένον, ἀλλὰ τισὶ γεγεννημένον πρὸ πάντων, ἅπερ ἀόρατα καὶ ὁρατὰ προσαγορεύεται, ποιητὴν καὶ τεχνίτην καὶ ἀρχαγγέλων, καὶ ἀγγέλων, καὶ κόσμου, καὶ ἀνθρωπίνου γένους· ὅτι φησίν, ἡ πάντων τεχνίτις ἐδίδαξέμε σοφία. καὶ πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο. οὐ πάντοτε γὰρ εἶναι ἠδύνατο, εἰ ἀρχὴν ἔλαβεν, ὅτι ὁ πάντοτε ὢν ἀρχὴν οὐκ ἔχει λόγος· Θεὸς δὲ οὐδέποτε ὑπομένει τέλος. οὐ λέγομεν τὸν πατέρα υἱὸν εἶναι, οὐδὲ πάλιν τὸν υἱὸν πατέρα εἶναι· ἀλλ' ὁ πατὴρ πατήρ ἐστι, καὶ ὁ υἱὸς πατρὸς υἱός. ὁμολογοῦμεν δύναμιν εἶναι τοῦ πατρὸς τὸν υἱόν. ὁμολογοῦμεν τὸν λόγον Θεοῦ πατρὸς εἶναι, παρ' ὃν ἕτερος οὐκ ἔστι· καὶ τὸν λόγον ἀληθῆ Θεόν, καὶ σοφίαν, καὶ δύναμιν· ἀληθῆ δὲ υἱὸν παραδιδόαμεν. ἀλλ' οὐχ ὥσπερ οἱ λοιποὶ υἱοὶ προσαγορεύονται, τὸν υἱὸν λέγομεν· ὅτι ἐκεῖνοι ἢ διὰ τοῦτο θεοὶ εἶεν τῷ ἀναγεννᾶσθαι χάριν, ἢ διὰ τὸ καταξιωθῆναι, υἱοὶ προσαγορεύονται, οὐ διὰ τὴν μίαν ὑπόστασιν, ἥ τις ἐστὶ τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ. ὁμολογοῦμεν μονογενῆ, καὶ πρωτότοκον· ἀλλὰ μονογενῆ τὸν λόγον, ὃς πάντοτε ἦν καὶ ἐστιν ἐν τῷ πατρὶ, τὸ πρωτότοκος δὲ, τῷ ἀνθρώπῳ. διαφέρει δὲ τῇ κοινῇ κτίσει, ὅτι καὶ πρωτότοκος ἐκ τῶν νεκρῶν. ὁμολογοῦμεν εἶναι Θεόν· ὁμολογοῦμεν μίαν πατρὸς καὶ υἱοῦ θεότητα. οὐδέ τις ἀρνεῖταί ποτε τὸν πατέρα τοῦ υἱοῦ μείζονα, οὐ δι' ἄλλην ὑπόστασιν, οὐδὲ διὰ ἄλλην διαφοράν, ἀλλ' ὅτι αὐτὸ

A Ἀθάν. Ἀποπολογ. β

τὸ τὸ ὄνομα τῦ πατρὸς μεῖζόν ἐϛι τῦ υἱῦ. αὖτη δὲ αὐτῇ ἡ βλασφημο; καὶ διεφθαρμένη ἐρμηνεία. τύτυ ἕνεκα ἔρηκόσι αὐτὸν φιλονεικᾶσιν, ἐγὼ καὶ ὁ πατὴρ ἓν ἐσμεν, διὰ τὴν συμφωνίαν καὶ τὴν ὁμόνοιαν. κατεγνώκαμεν δὲ πάντες οἱ καθολικοὶ τῆς μωρᾶς καὶ ἐϛρτρᾶς αὐτῇ διανοίας. καθάπερ γὰρ οἱ ἄνθρωποι ὄντες ἐπειδὴ διαφέρεσθαι ἤρξαντο, προσκεκρουκότες διχονοῦσι, καὶ εἰς διαλλαγὴν ἐπάνεισιν· ὅπως δίκαιος καὶ δικόνοια μεταξὺ πατρὸς Θεῦ παντοκράτορος καὶ τῦ υἱῦ εἶναι δύνανται, λέγουσιν· ὅπερ ἀτοπώτατον καὶ ὑπονοῆσαι καὶ ὑπολαβεῖν. ἡμεῖς δὲ καὶ πιϛεύομεν καὶ διαβεβαιώμεθα, καὶ ὕπω νοοῦμεν, ὅτι ἡ ἱερὰ φωνὴ ἐλάλησεν, ἐγὼ καὶ ὁ πατὴρ ἓν ἐσμεν, καὶ διὰ τὴν τῆς ὑποϛάσεως ϛότητα, ἥ τις ἐϛὶ μία τῦ πατρὸς, καὶ μία τῦ υἱῦ. καὶ τῦτο δὲ πιϛεύομεν, πάντοτε, ἀναρχως, καὶ ἀπελεύτητως τῦτον μὴ τῦ πατρὸς βασιλεύειν, καὶ μὴ ἔχειν μήτε χρόνον διορίζοντα, μήτε ἐκλείπειν αὐτῦ τὴν βασιλείαν· ὅτι ὁ πάντοτέ ἐϛιν, οὐδέποτε τῦ εἶναι ἤρξατο, οὐδὲ ἐκλείπειν δύναται. πιϛεύομεν δὲ καὶ περιλαμβάνομεν τὸν παράκλητον τὸ ἅγιον πνεῦμα, ὅπερ ἡμῖν αὐτὸς ὁ κύριος καὶ ἐπηγγείλατο καὶ ἔπεμψε, καὶ τῦτο πιϛεύομεν πεμφθέν. καὶ τῦτο δὲ πέπονθεν, ἀλλ' ὁ ἄνθρωπος ὃν ἐνεδύσατο, ὃν ἀνέλαβεν ἐκ Μαρίας τῆς παρθένυ, τὸν ἄνθρωπον τὸν παθητὸν δυνάμενον· ὅτι ἄνθρωπος ὄντος, καὶ Θεὸς δὲ ἀθάνατος. πιϛεύομεν ὅτι τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀνέϛη, οὐχ ὁ Θεὸς ἐν τῷ ἀνθρώπῳ, ἀλλ' ὁ ἄνθρωπος ἐν τῷ Θεῷ ἀνέϛη, ὃν τινα καὶ προσηνέγκε τῷ πατρὶ ἑαυτῦ δῶρον, ὃν ἠλευθέρωσεν ἐκ τῆς ἀμαρτίας καὶ τῆς φθορᾶς. πιϛεύομεν δὲ ὅτι ἐλεύϛεται ἡμέρᾳ καὶ ὥρᾳ οἶδεν πάντες καὶ περὶ πάντων αὐτὸς κρινεῖ. τοσαύτη δὲ αὐτῇ ἐϛὶν ἡ ἄνοια, καὶ ὕπω παχεῖα σκότει ἡ διανοια αὐτῇ ἐκπετύφλωται, ἵνα μὴ δύωνται ἰδεῖν τὸ φῶς τῆς ἀληθείας. ὃ σωτὴρ ὦ λόγῳ εἶρηται, ἵνα καὶ αὐτοὶ ἓν ἡμῖν ὦϛιν. σαφέϛατα δηλῶν τί ἐϛί. ὅτι οἱ ἀπόϛολοι πνεῦμα ἅγιον τὸ Θεῦ ἔλαβον, ἀλλ' ὅμως αὐτοὶ οὐκ ἦϛαν πνεῦμα, οὐδέτις αὐτῶν ἡ λόγος, ἡ ϛοφία, ἢ δύναμις ἰδίᾳ, οὐδὲ μονογενὴς ἰδίᾳ. ὥϛπερ ἐγὼ, φηϛὶ, καὶ σὺ ἓν ἐσμεν ἵνα καὶ αὐτοὶ ἓν ἡμῖν ὦϛιν. ἀλλὰ καὶ ἀκριβῶς εἰρηκεν ἡ θεία φωνὴ, ἓν ἡμῖν ὦϛι, φηϛίν. οὐκ εἶπεν, ὥϛπερ ἡμεῖς ἓν ἐσμεν ἐγὼ καὶ ὁ πατὴρ· ἀλλ' ἵνα οἱ μαθηταὶ ἓν αὐτοῖς σύζυγοι. καὶ ἰδιωμάτοι ὦϛι τῇ πίϛει, τῇ ὁμολογίᾳ, καὶ ἐν τῇ χαριτι καὶ ϛοργείᾳ τῇ τῦ Θεῦ πατρὸς, καὶ τῦ τῦ κυρίυ καὶ σωτῆρος ἡμῶν συγχωρήϛει καὶ ἀγάπῃ εἶναι δυνηθῶϛιν.

Filii. Hæc autem illorum eſt impia & vitioſa interpretatio, qua dictum ab eo contendunt, *Ego & Pater unum ſumus*, propter conſenſum & concordiam. Sed ſtultam & abjectam iſtorum ſententiam catholici omnes improbavimus. Quia ſicut mortales homines ſolent, cum altercari cœperint, infenſis animis diſſidere, ac poſtea reconciliari: ſic diſſidium ac diſſenſionem inter Patrem omnipotentem & Filium incidere poſſe dicunt; quod vel ſuſpicari aut animo fingere eſt abſurdiſſimum. Nos vero & credimus, & affirmamus, & intelligimus divinam hanc vocem, *Ego & Pater unum ſumus*, de unitate ſubſtantiæ, quæ in Patre & Filio unica eſt, capiendam eſſe. Credimus etiam hunc ſemper, ac ſine initio, & ſine fine regnare cum Patre, regnumque ejus nec tempus habere quo definiatur, nec unquam deſinere: quia quod ſemper eſt, nec unquam cœpit eſſe, nec deſinere poteſt. Credimus & mente complectimur paracletum Spiritum ſanctum, quem nobis ipſe dominus & promiſit & miſit: & hunc credimus miſſum. Sed is paſſus non eſt, ſed homo, quem aſſumpſit ex Maria virgine, hominem qui pati poſſet: quia homo mortalis, Deus vero immortalis. Credimus tertia die reſurrexiſſe, reſurrexit autem, non Deus in homine, ſed homo in Deo, quem & patri ſuo donum obtulit; quemque a peccato & interitu liberavit. Credimus etiam opportuno ac definito tempore omnes & de omnibus judicaturum. Tanta ſiquidem eorum eſt ſtultitia, & tam denſis tenebris eorum mens occæcata, ut lucem veritatis cernere nequeant. Non intelligunt quo ſenſu dictum ſit, *ut & ipſi in nobis unum ſint*. Palam enim eſt cur unum: quia videlicet apoſtoli ſanctum Dei Spiritum acceperunt, & tamen ipſi ſpiritus non erant, nec ullus eorum aut verbum, aut ſapientia, aut virtus, vel unigenitus erat. *Sicut ego*, inquit, *& tu unum ſumus, ſic & ipſi in nobis unum ſint*. Sed & accurate vox divina diſtinxit: *In nobis*, inquit, *unum ſint*. Non dixit: Sicut nos unum ſumus ego & pater: ſed ut diſcipuli in ſemetipſis conjuncti & copulati unum ſint fide & confeſſione, in gratia item & pietate Dei patris, & domini ac ſervatoris noſtri conceſſione & caritate unum eſſe poſſint. (a)

Notæ ejusdem Severini Binii.

Appendix Theodoreti epiſtolæ ſurreptitiæ ſuperaddita. Ratio I.

Hac epiſtola ſynodica, quam recitatur a Theodoreto, diverſæ translationis eſt ab ea, quæ ex Athanaſio extat ſupra poſt finem Sardicenſis, atque appendice aliqua formulam fidei continente, ſuccla reperitur: quam ſurreptitiam eſſe, & ab aliquo ſuperadditam, duplici ratione evidentiſſima probatur. Quarum prima eſt, quod Urſacius & Valens hac appendice Sabellianæ hæreſeos ſectarii fuiſſe referuntur; quos ex epiſtolis ſynodalibus duabus præcedentibus, atque ex oblatis pœnitentiæ libellis, Arianæ perfidiæ propugnatores extitiſſe manifeſtum eſt. Si quod hic refert appendix, Valens & Urſacius cum verbo Dei Spiritum ſanctum etiam crucifixum, paſſum & mortuum fuiſſe aſſeruerint, omnem perſonarum in Trinitate diſtinctionem, quod Sabellianum eſt, ſuſtuliſſent: Arianorum vero *conjurata turba* (verba appendicis ſunt) *contendit variat Patrem, Filium, & Spiritum ſanctum ſubſtantias* (intellige ſubſtantias) *eſſe*, *eaſque ſeparatas*. Hoc poſterius ſi Valens & Urſacius docuerant, Arianæ, non Sabellianæ hæreſeos ſectatores fuiſſe, adeoque de fide ſuſpectum eſſe oportet, quod aſſerit eadem appendix, cum verbo Dei Spiritum ſanctum crucem & mortem ſubiiſſe, a Valente & Urſacio creditum fuiſſe. Altera vero ratio hæc eſt: prædicta appendix novam quamdam, quaſi a patribus Sardicenſis concilii edita foret, fidei formulam complectitur. teſtimonio autem Athanaſii ex ſynodo Alexandrina ad legatos apoſtolicæ ſedis, Euſebium & Luciferum ſcribentis, aperte conſtat, in Sardicenſi concilio nullam prorſus fidei regulam editam, imo ne uno quidem verbo aut apice illam Nicænam priorem auctam, aut quovis prætextu explanatam fuiſſe. Verba Athanaſii ſupra retulimus, eademque paulo infra referemus. Non immerito igitur hac appendix ad epiſtolam ſynodalem Theodoreti deſcriptam, virgula hac cenſoria notatur. Baron. an. 347. num. 38. & 41.

Ratio II.

Hæc verba ſurreptitia ſunt.

a Abdicamus autem illos.) Ea quæ ab hoc loco uſque ad finem epiſtolæ ſubjunguntur, ex duplici ratione

(a) Canonum Sardicenſium verſiones alias vetuſtiſſimas dabimus in appendice ad VI. tomum ex editione Ballerinorum in Appendice ad opera S. Leonis recentiſſimæ editionis Venetæ tomo III Pag. 590. &c

ſupra allegata, ſurreptitia videri paulo ante diximus; tum quod Valens & Urſacius juxta confeſſionem appendicis Ariani, tres diverſas ſubſtantias in Trinitate conſtituentes, Spiritum ſanctum cum filio Dei crucifixum ac mortuum fuiſſe, quod Sabellianum eſt, non Arianum, credidiſſe non potuerint: tum etiam quod patres Sardicenſis concilii novam aliam fidei formulam ſcripſerint.

b Ex Aſſide Ariana prodiere Valens & Urſacius.) Si quod hic & duabus præcedentibus epiſtolis non uno in loco aſſeritur, quodque ex obtectis eorum pœnitentiæ libellis infra recenſendis evincitur, Valens & Urſacius Ariani fuerint, non video qua ratione ſuſtineri poſſit id, quod infra ſubjungitur, ipſos credidiſſe, cum Verbo Dei Spiritum ſanctum vulneratum, interfectum & mortuum fuiſſe, & a mortuis reſurrexiſſe.

c Nos autem hanc percepimus & didicimus.) Hæc eſt illa formula fidei, quam huic encyclicæ ſynodali epiſtolæ apud Theodoretum extanti ſuperadditam fuiſſe, auctoritate Athanaſii ſupra probavimus. Verba illius ex Synod. Alex. ad legatos apoſt. ſcribentis hæc ſunt: *Tebellas nonnulli facture quæ ex Sardicenſi ſynodo deſcribellas nonnulli facture quæ ex Sardicenſi ſynodo deſcripſerat, ne legi quidem ſemel aut proferre ſinuti, do conſcripſerat, ne legi quidem ſemel aut proferre ſinuti, nihil enim tale concilium definiit. Quamvis enim certi homines nonnulla, quæ quæ deeſſent Nicæno concilio, adſcribere vellent, idque acriter contenderent: ſanctæ tamen ſynodus, quæ Sardica convenit, indigna id viſa, decretoque ſanxit, ne quid ulterius de fide ſcriberetur: ſed ipſe contentus eſſe Nicæna fide declaravit, ut cui nihil deeſſet, & in qua integra & ſolida pietas continetur; neque edendam eſſe aliam profeſſionem fidei, ne illa quæ Nicæa ſcripta eſt, ſuo moveretur non habere vidi derentur; neve illis quibus libido eſt ſemper nova fingere, occaſio hujuſmodi ſuppeditaretur, ut iterum atque iterum de fide diſputent. Quapropter ſi quis hæc aut aliud quippiam cavillabitur, compoſitio illa, & ad ſubitum poſita tantum, & inducta. nihil enim in ipſa agnoſcere poſſumus, niſi contendendi libidinem.* Hæc Athanaſius. Quod Sozomenus lib. 3. c. 13. ait; *Patres concilii Sardicenſis aliam fidei formulam edidiſſe plurimis quidem verbis ſcriptam, quam quæ in concilio Nicæno edita fuiſſet, eo conſilio, ne Arianos, qui brevitate formulæ fidei in eo concilio editæ abutebantur, facultas ea verbis detorſit imperitos in abſurdum aliquam opinionem rapiendi.* Hæc inquam Soz. ſuo eadem facilitate, qua Theodoretus, errore lapſus scripſit; vel quod putarit appendicem ſuperadditam ejuſdem concilii fuiſſe, cujus eſt epiſtola; vel quod in eam Arianorum formulam inciderit, quam ipſos nomine Sardicenſis concilii condecoratam edidiſſe, infra dicemus. Ex quibus etiam erroris convincitur Vigilius epiſcopus Tridentinus, dum agens contra Eutychen lib. 5. affirmat, ſeptem capitula ad fidem ſpectantia, poſt illa quæ in Nicæa ſtatuta eſſent, a patribus catholicæ profeſſionis in Sardicenſi concilio addita fuiſſe. Vide Baron. an. 347. num. 39. 40. & 41.

Formula fidei Sardicenſis concilii nomine falſo ſuſignita.

Error Sozomeni.

Error Vigilii epiſcopi Tridentini Africani.

DE EPOCHIS SARDICENSIS, ET SIRMIENSIUM CONCILIORUM.

Qua occaſione plurium conciliorum per ea tempora habitorum, rerumque plurium a S. Athanaſio geſtarum Chronologia corrigitur.

DISSERTATIO

AUTHORE

JO. DOMINICO MANSI.

Ex Suppl. Concil To. I. pag. 113

VUlgatam, & frequenti Chronologorum ſuffragio probatam generalis Sardicenſis concilii epocham nemo eruditorum huc uſque ſollicitare auſus eſt. Cum enim Socrates & Sozomenus vetuſti, & concilio fere ſuppares Scriptores ſub conſulatu Rufini, & Euſebii, qui in annum æræ chriſtianæ 347. incidit, coactum affirmarint, qui dein ſecuti ſunt recentiores chronologi duces illos deſerere irreligioſum, & temerarium duxerunt. Qua certa epocha conſtituta reliquam dein rerum S. Athanaſii chronologiam digerendam ſuſcepere, reſtam quidem eorum opinione; at deviam reipſa, & ab hiſtorica veritate plane aberrantem. Qui ſane doctiſſimorum virorum error non inde quidem proceſſiſſe cenſendus eſt, quod in rerum ſerie digerenda incauti aliquid præpoſtere ſtatuerint, at quod viæ ſuæ initium aliud conſtituerint, quam res ipſa poſceret. Nec nobis iter felicius contigiſſe ſperandum erat, niſi ex inſperato viæ monſtratur adfuiſſet anonymus Scriptor vitæ S. Athanaſii per annos, & conſules deductæ, cujus operis fragmentum e pluteis inſignis Bibliothecæ Veronenſis haud ita pridem vulgavit vir clariſſimus, & de tota literaria republica meritus egregie, Scipio Maffejus in opere anonymo *Oſſervazioni letterarie tom. III. pag.* 60. Verſionem hanc eſſe antiquam hiſtoriæ cujuſdam, Græce ſcriptæ ab authore, qui Alexandriæ vixerit circa annum forte 385. vir ille doctiſſimus merito opinatur. Nec ſane inficiaremur ſcriptorem hunc proximum fuiſſe Athanaſii temporibus, & Alexandrinum, cum minuta quædam proſequatur, quæ vix alius, quam ejuſdem ætatis, & loci ſcriptor noverit; ut ſingularum rerum geſtarum menſes, dies, nomina ipſa virorum, quibus cum Athanaſio res fuit, Denique menſium anni nomina Alexandrina ſemper uſurpat, quod Alexandrino ſcriptori ita peculiare eſſe poteſt, ut alteri plane non congruat. Hinc pretium operis diſcas, quod ſane iis, quæ aliunde nota ſunt, ſive ex ipſomet Athanaſio, ſive ex Socratis, vel Sozomeni fide nunquam non cohæret. Eſt tamen aliquid, in quo ab utroque hoc poſteriori Scriptore diſſert, ſed ita differt, ut non quidem ille ex utroque Scriptore, ſed illi potius ex noſtro corrigendi ſint. Id ſi raro quidem alias, certe tamen conſtat in definiendo anno, quo S. Athanaſius a Conſtantio revocatus Alexandriam rediit.

Profecto, ex anno illo reverſionis S. Athanaſii Alexandriam, quæſtio noſtra de anno, quo Sardicenſe concilium celebratum eſt, dependet; ut demonſtrat ea hiſtoria, quam S. Athanaſius in epiſtola ad Solitarios narrat. Cum enim Athanaſii innocentia in Sardicenſi concilio perſpicua apparuiſſet, viſum eſt Conſtanti imperatori, & Patribus legationem ad Conſtantium fratrem ſuum Orientis imperatorem decernere, ut reditum Athanaſii apud illum ſuo nomine urgerent. Delectus in eam rem Euphra-

phrates Colonienſis epiſcopus cum ſocio Vincentio Capuano, qui ſe itineri committentes Antiochiam venerunt. Cathedram illam occupabat tunc Arianus quidam Epiſcopus Stephanus, qui calumniam hanc legatis ſtruere molirus eſt per inſidias. Meretricem ipſo noctis ſilentio in eadem epiſcoporum clam ſubmittendam curavit, meditans ſimul ac illa cubiculum introiſſet, miniſtros ſuos cum ſatellitibus palam ad ædes illas mittere, a quibus meretrice in ædibus ſacerdotalibus noctu deprehenſa, epiſcopi comperti criminis rei tenerentur. Res pro voto non ceſſit; Euphrates enim gradientis mulieris ſonitu excitatus edito ſtrepitu domeſticos excivit, qui ſtatim occluſis ædium foribus, mulierem cum aliis nonnullis inſidiarum comitibus comprehenderunt, ex quibus totum molitionis arcanum revelatum eſt. Hæc omnia accidiſſe notat S. Athanaſius *ipſis Sanctiſſimæ Paſchæ diebus. Decimo ab hinc menſe*, ſubdit idem S. Athanaſius, *defunctus eſt Gregorius* Cappadox, qui Alexandrinam eccleſiam depulſo Athanaſio invaſerat; ſtatimque Conſtantius iteratis literis Athanaſium ad ſuam eccleſiam revocavit. Ex hac hiſtoriæ ſerie reſultat, Athanaſii reditum poſt biennium, vel, ſaltem integrum a concilio Sardicenſi annum ſucceſſiſſe; nam diebus paſchalibus poſt Sardicenſe concilium legati Antiochiam venerunt, exactis inde menſibus decem Conſtantius Athanaſium ad ſedem Alexandrinam revocavit. Sed quo tandem anno Athanaſius Alexandriam remeavit?

Pagius, Tillemontius, cæterique diligentiores chronologi rediiſſe cenſent anno 349. Limenio & Catullino Coſſ. quod ſic demonſtrant. Sardicenſe concilium celebratum eſt teſte Socrate lib. 2. cap. 20. & Sozomeno lib. 3. cap. 11. anno 347. Diebus paſchalibus ſuccedentis anni, Euphrates epiſcopus cum ſocio legatione ſungens a Conſtante venit Antiochiam. Decimo inde menſe, adeoque anni ſequentis initio, Gregorius occubuit; eodemque demum anno Athanaſius ſedi Alexandrinæ reſtitutus eſt. Recte illi quidem, niſi annus reſtituti Athanaſii alius definitus eſſet a vetuſtis, magnæque auctoritatis Scriptoribus Anonymus Maſſejanus ita de reverſione illa ſcribit: *Et factum eſt poſt Gregorii mortem Athanaſius reverſus eſt ex urbe Roma & partibus Italiæ, & ingreſſus eſt Alexandriam Phaophi XXIV. conſulibus Conſtantio IV & Conſtante II. hoc eſt poſt annos VI. & remanſit quietus* (ſtabilis) *apud Alexandriam annis XVI. & menſes VI.* Par illud conſulum ſignat annum 346. dies vero ille menſis cum die XXI. Octobris congruit, quæ Athanaſianæ reſtitutionis epocha eſt. Nec vero mendum aliquod in hac anni expreſſione eo irrepſiſſe exiſtimandum eſt, cum confirmata conſtet ex iis, quæ inferius ſcriptor ille adnotat. Agens enim de fuga Athanaſii, occaſione irruptionis Syriani ducis Ægypti, quam acciditſe ait anno 356. die IX. Februarii, notat reliquiſſe illum epiſcopatum poſt annos a reſtitutione ſua novem, & menſes III. ac dies XIX. quod tanc tempus comparatum cum reditu illo diei XXI. Octobris anni 346. optime quadrat, ſi ratio teneatur menſium Alexandrinorum, qui diebus XXX. conſtant. In eumdem annum 346. reverſionem hanc confert S. Hieronymus in Supplemento chronici Euſebiani. Ita enim ille in eodem Chronico editionis Pontaci ad annum X. Conſtantis: *Athanaſius ad Conſtantis literas Alexandriam ingreditur*. Annus Conſtantis decimus ab auguſto menſe anni 346. cœpit. Idem pariter indicat tempus, quo Gregorius Alexandrinum epiſcopatum tenuit, licet enim Tillemontius annis octo eccleſiam illam occupaſſe ſcribit, cui & Pagius congruit; vicinus tamen eorum temporum Theodoretus Hiſt. eccleſ. lib. 2. cap. 4. ſex tantummodo annis gregem vaſtaſſe monet. Anni illi ab anno 340. quo pulſo Athanaſio Gregorium aſſumptum fuiſſe inferius demonſtrabo, exordium ſumunt, & anno 346. deſinunt.

Huic pariter chronologiæ aſſerendæ confert damnatio Euphratis, quæ in concilio Agrippinenſi anni 346. pronunciata eſt, ut inferius adnotabitur. Si enim Euphrates in concilio anni 346. de Arianiſmo convictus, damnatus, & depoſitus eſt; utique non potuit a Sardicenſi concilio anni 347. ad Conſtantium legari, ut reditum Athanaſii impetraret. Sed hac de re infra.

Sardicenſe concilium anno 344. habitum.

Epocha reſtitutionis S. Athanaſii ſic ſtabilita, facile eſt alteram Sardicenſis concilii inveſtigare. Ac primo quidem admoneo Socratis, & Sozomeni opinionem cum iis, quæ jam demonſtravimus, conſiſtere non poſſe. Cum etenim Athanaſius, a Sardicenſibus patribus abſolutus anno 346. redierit Alexandriam, conſtat utique Sardicenſe illud concilium anno 347. quæ Socratis, & Sozomeni ſententia eſt, haberi nequaquam potuiſſe. Nec ſane mihi primo ſuccurrit, ut celebres iſtos ſcriptores erroris arguerem, cum & ſæpe alias offendiſſe illos doceant Scriptores magni nominis, Tillemontius in vita S. Athanaſii nota 44. Valeſius in notis paſſim, & quoad ſignandos per conſules annos Baronius ad annum 357. 1. & Sirmondus in diſſert. de Synodo Sirmienſi. Quin & raro contingere, quin errent in Conſulatibus, ex iis quæ inferius diſſeremus, facile reſultabit. His ergo rejectis, rem totam ita expono. Anni 346. exordio Gregorius interiit, & decem ante obitum ejus menſibus, diebus paſchalibus anni 345. Euphrates Colonienſis a Conſtante miſſus Antiochiam pervenit. Modico intervallo præceſſit hæc omnia Sardicenſe concilium; cujus proinde epocha vel ante paſcha anni 345. vel anno 344. collocanda eſt. Malo annum 344. aſſignare, cujus anni conſules Leontius, & Salluſtius leguntur in titulo Synodo Sardicenſi præfixo editionis Surianæ, quem ſane titulum ex vetuſto codice accepiſſe Surius cenſendus eſt; ſicut & reipſa extat in vetuſto MS. codice collectionis Iſidori Mercatoris in bibliotheca collegii PP. Societatis Jeſu Pariſienſis, Harduino teſte. Fateor tamen cætera hujus tituli cum anno illo conſulum non congruere; nam *annus ſextus Conſtantii, & æra* 381. quæ in eo adduntur annum 343. repræſentant; ſed facilius eſt mendum in ſupputationem, quam in nomina conſulum irrepſiſſe. Cum præſertim etiam viri quique doctiſſimi, & ipſi quoque Socrates, & Sozomenus inter concilium Sardicenſe, & reverſionem Athanaſii biennium ſtatuant.

Ex his omnibus firmum, & inconcuſſum eſſe arbitror Sardicenſe generale concilium, ex anno 347. Coſſ. Euſebio, & Ruffino, quem hucuſque tenuit, in annum 344. Coſſ. Leontio, & Salluſtio transferendum eſſe. Modo vero ex hac epocha reliqua in rectum ordinem reducenda ſunt, quod tunc optime præſtabitur, ſi prius certus annus aſſignetur, quo S. Athanaſius

naſius in exilium pulſus vacuam ſedem Gregorio invaſori reliquit.

Athanaſius Romam venit anno 340.

S. Athanaſii diſceſſum Alexandria, adventumque in urbem non ante annum Chriſti 341. conſignandum eſſe tenet Pagius ad A. 341. 3. & Tillemontius in vita S. Athanaſii art. 38. & nota 44. qui ambo ex epiſtola ejuſdem ad Orthodoxos deducunt, ſanctum illum Præſulem nonniſi poſt paſcha anni 341. Romam perrexiſſe. Nec ſane negaverim in epiſtola illa diebus paſchalibus egiſſe ſe Alexandriæ, cum datus ſibi ſucceſſor Gregorius Cappadox ibidem fuiſſet, ſignificaſſe. Verum & in epiſtola ad Solitarios ex urbe ſe proripuiſſe affirmat, antequam Gregorius veniret. Nodus iſte nulla profecto alia ratione ſolveretur, niſi iis admiſſis, quæ Sozomenus lib. 2. cap. 9. ſcribit. *Athanaſius vero fuga elapſus ſeſe occultabat.* Primo igitur ad famam venientis Gregorii dilapſus latebras quæſivit, dein vero Romam perrexit. Utcumque tamen res habeat ſeſe; dies illi paſchales, quos Alexandriæ egit, cujus anni paſcha deſignarint, utrum anni 340. ſeu potius 341. ex Athanaſio non liquet. Hinc chronologorum iſtorum ratio non ſatis ſe probat. Quare Athanaſii ſeceſſionem Romanam melius ego cum anno 340. junio menſe componerem; ita enim commode ſex anni & menſes ſex exilii Athanaſiani, quot aſſignat anonymus Maſſejanus explicantur. Idem etiam poſcunt ſex anni epiſcopatus Gregorii, quot a Theodoreto deſignantur, ut ſuperius jam admonuimus. Si etenim juxta vulgatam opinionem exordium tyrannidis illius ab anno 341. inſtituendus in exordium anni 346. ducendus eſſet, non ultra quam anni quinque, nec plane integri ſupputarentur. Conſtat autem Athanaſium tunc ſe Alexandria proripuiſſe, cum Gregorius ſacerdotium urbis illius arripuit. Statuamus igitur S. Athanaſii in Urbem adventum anno 340. contigiſſe.

Romana ſynodus prior recitata.

Ita receptus apud Julium S. Athanaſius ad pacem & communionem admiſſus fuit, quod non ſine concilio, quo cauſa ejus diſcuſſa & judicata fuerit, præſtitum cenſet cum Baronio Labbeus. Hinc Romanum concilium anni 340. ex illorum ſententia admitti oporteret. Verum concilium iſtud, utpote antiquis ignotum rejecit Valeſius, & Pagius, rati nihil opus fuiſſe concilio, quo Athanaſius, nondum rite nec niſi ab adverſariis damnatus, admitteretur. Indicendum tamen concilium ad ſtatum tempus Julius cenſuit; idque tandem poſt annum, & menſes ſex ab adventu in Urbem Athanaſii celebratum idem Athanaſius affirmat. Chronologi, qui Athanaſii profectionem Romanam in annum 341. diſtulerunt, in ſequentem 342. Romanum hoc referunt. Mihi vero Athanaſii adventum anno integro anticipanti Romana Synodus in exitum anni 341. revocanda.

Synodus Romana altera coacta anno 341. habita.

Antiochenum concilium dedicationis an. 341. auguſto menſe celebratum.

Eodem pariter anno 341. ſed ante Romanum Antiochiæ concilium ab iis, qui dicando novo Templo, ibidem a principe extructo convenerant Epiſcopis celebratum eſt. Habitum illud Coſſ. *Marcellino & Probino* indict. XIV. ideſt anno 341. Athanaſius ipſe lib. de Synod. teſtatur: & S. Hieronymus in chronico dedicationem templi Antiocheni anno Conſtantis quinto collocat. Hæc ſimul omnia conciliantur, ſi habitum ſtatuamus concilium hoc anno auguſto menſe, cum annus Conſtantis quintus jam cœperat, & indictio 14. nondum deſierat. Valent hæc ad revincendum Schelſtratem, qui in libro de ſynodo Antiochena cœptam illam anno 340. exeunte, & prorogatam uſque in exordium ſequentis anni 341. aſſerit. Non enim niſi auguſto menſe haberi potuit, ſiquidem veterum Scriptorum teſtimonio inſiſtere, ut par eſt, voluerimus. Fruſtra Tillemontius *Hiſt. des Arriens*, in exordio anni 341. concilium iſtud cœpiſſe, ex eo arguit, quod paſchate anni ejuſdem Gregorius Alexandriæ epiſcopum ſe obtruderet, & in gregem jam ſæviret, teſte S. Athanaſio in epiſt. ad orthodox. Id enim valere tunc poſſet, ſi vera ſcriberet Sozomenus lib. 3. cap. 5. tradens in concilio Antiocheno Athanaſio exauctorato ſubſtitutum fuiſſe Gregorium. Repugnare tamen Sozomeno videtur idem S. Athanaſius ibidem affirmans, Gregorium datum fuiſſe Alexandrinis epiſcopum contra leges eccleſiaſticas, utpote *qui a Palatio miſſus fuerat, non a populo poſtulatus, nec a ſacerdotibus electus epiſcopus*. Si contra regulam eccleſiaſticam, ergo non a concilio electus, nam & in conciliis eligi conſueviſſe epiſcopos ſatis conſtat. Quin & eo paſchate, quo Gregorius Alexandriæ ſæviebat, S. Athanaſius nondum urbem illam deſeruerat, e qua ſeceſſiſſe diximus anno 340. ut ipſe in eadem epiſtola ad orthodoxos monet. Epiſcopum ergo agebat Gregorius jam inde ab incepto anno 340. cum profecto concilium nondum coiverat. Agnitus eſt igitur Gregorius ut Alexandriæ epiſcopus in concilio Antiocheno, non vero tunc primo electus.

Symbolum Narciſſi & Marii anno 341. confictum.

Paulo poſt concilium iſtud Antiochenum, ſed anno eodem 341. nondum elapſo Narciſſus & Maris Ariani cum ſociis novam fidei confeſſionem, velut a concilio probatam (ſed altetam plane ab iis quas in concilio condiderant) ad Conſtantem attulerunt, legendam apud Labbe tom. 2. pag. 727. Hanc legationem ideo referendam cenſui, ut epocham certam ſtatuerem Antiocheni concilii II. quod poſt triennium ab ea legatione celebratum ex Athanaſio in lib. de ſynodis diſcimus. Sunt tamen qui cum Baronio cenſeant triennium hoc, Athanaſio notatum, ex concilio Antiocheno dedicationis deducendum eſſe. Quibus ego calculum meum adjicerem, niſi forte cum Pagio ſtatuerimus annos tres incompletos triennium hic, ut ſæpe alibi apud Veteres appellari. Alioqui enim triennium ab ea legatione Narciſi, & Maris deſumptum ad exitum anni 344. ad tempus ſcilicet Sardicenſis concilii tetraheret Antiochenum II. & Mediolanenſe concilia. Satis vero conſtare eruditis arbitror ambo hæc poſtrema concilia priora eſſe Sardicenſi tempore, authoritate poſteriora. Utcumque te res habeat, plane conſtat Antiochenum hoc Arianorum concilium ultra annum 344. trahi nequaquam poſſe, adeoque emendandos eſſe Pagium, cæteroſque, qui rati Sardicenſe concilium nonniſi anno 347. conveniſſe, Antiochenum hoc cum Mediolanenſi ad annum 345. promoverunt. Prolixiorem fidei formulam, quam μακροτέραν (prolixam) vulgo appellant, Antiocheni concilii Ariani antiſtites procuderunt. Hanc vero probandam occidentalibus patribus miſerunt per legatos, qui Mediolanum vementes convocatis ibi Latinis patribus legationem ſuam, & formulam exhibuerunt. Rejecta eſt a Patribus concilii, quibus unice cordi erat ſymbolo Nicæno inſiſtere. Reclamatum eſt ab Arianis, qui cum Catholicis in concilio aderant, atque re infecta diſceſſum e concilio. Porro concilium hoc Mediolanenſe anno 344. celebratum fuiſſe confirmat S. Atha-

Concilium Antiochenum Arianorum VI. ea tempeſtate celebratum.

Mediolanenſe anno 344. habitum.

S. Athanaſius in Apolog. ad Conſtantium, ſcribens, anno quarto poſtquam Romam venerat, perrexiſſe ſe Mediolanum, ubi epiſcopos quoſdam comperit, nempe ut arbitror ad concilium euntes. Tunc Conſtans ſcriptis ad Conſtantium literis una cum illo conſenſu concilium Sardicam indixit, quod in exitu anni ejuſdem 344. habitum fuiſſe ſuperius animadvertimus. Synodi hujus hiſtoriam hic omitto, quod a meo inſtituto aliena ſit, & paſſim alibi occurrat.

Poſt Sardicenſe concilium, & ante redditum Sedi ſuæ Athanaſium concilia quædam celebrata ſunt, quorum ex reformata Sardicenſis epocha reſtituere oportet.

Philippopolitanum Arianorum concilium anno 344 eventus, vel 345. inceptæ habitum.

Philippopolitanum Arianorum concilium, quod ex Arianis præſulibus, qui Sardicam venerant, coactum eſt eodem tempore vel ſtatim poſt Sardicenſe habitum nemo prudens negaverit. Quare ad exitum anni 344. vel ſequentis 345. exordia referas.

Carthaginenſe anno 348.

Ad eumdem annum 345. revocandum eſſet concilium Carthaginenſe, ſi vera ſcriberent recentiores Eccleſiaſticæ hiſtoriæ ſcriptores, e Sardicenſi concilio reducem Gratum Carthaginis epiſcopum illud coegiſſe. Sed cum in actis ejuſdem concilii mentio facta ſit legationis in Africam geſtæ a Paulo & Macario, quos in eam provinciam anno 348. perrexiſſe conſtat; hinc anno illi concilium conſignandum eſt.

Agrippinenſe ſeu Colonienſe anno 346.

Sequitur Agrippinenſe ſeu Colonienſe concilium quod anno 346. actum, & nota conſulatus in titulo ejuſdem concilii legenda indicat, & dies, ad quam indictum eſt, confirmat; anno enim illo, *duo IV. idus majas* qua Patres convenuiſſe titulus concilii vetus indicat, in dominicam (qua die concilia inſtitui mos erat) incidit. Cum hoc uſque conſtans inter eruditos opinio tenuerit Sardicenſe concilium anno 347. cœpiſſe; hinc nodus inextricabilis eruditos viros implicuit. In concilio enim hæreſis reus tenetur Euphrates Colonienſis epiſcopus, quippe qui Chriſti divinitatem negaverit, eademque de cauſa epiſcopatu dejicitur. Conſtat vero Euphratem Colonienſem epiſcopum ſtatim poſt Sardicenſe concilium deſtinatum fuiſſe a concilio & a Conſtante imperatore legatum ad Conſtantium, ut reditum Athanaſii ab exilio apud illum urgeret; quod Euphratis hujus orthodoxiam non obſcure demonſtrat. Idem ergo Euphrates anno præcedenti 346. hæreticus judicatur & deponitur; ſequenti vero anno 347. (quo Sardicenſe conveniſſe ſtatuunt, legatus ab orthodoxo concilio ad Conſtantium mittitur. Mirum eſt quam varie ſe torqueant eruditi, ut ab hac difficultate ſeſe expediant. Alii notas conſulates hujus concilii mendaces ſuſpicati, poſt Sardicenſe concilium rejiciendum opinantur. Alii nomen Euphratis Catholici, & celebris epiſcopi irrepſiſſe in acta Colonienſia arbitrantur, pro nomine Euphraſii alicujus hæretici epiſcopi, cui in hac ſynodo depoſito ſucceſſor datus fuerit Euphrates catholicus epiſcopus qui legatione functus fuerit ad Conſtantium. Aliis tandem duo ſunt Euphrates, alter poſt alterum Colonienſes epiſcopi, quorum ille hæreticus in hoc concilio dejectus, Euphrati alteri catholico locum dedit. Sed poſteriores haſce opiniones evertit authoritas veterum actorum S. Servatii Turgenſis epiſcopi, quæ Euphratæ hæretico ſucceſſorem Severinum ſtatuunt. In noſtra tamen ſententia plana ſunt omnia, & conſularis ejuſdem concilii nota pura eſt, & intacta Sardicenſe concilium anno 344 habetur, quo tempore Euphrates epiſcopatum ſuum, & orthodoxi epiſcopi famam ſaltem in vulgus tuebatur. Hinc deſtinari legatus ad Conſtantium potuit, cum præſertim quod clam forte in ſententiam, & fidem imperatoris illius jam inclinaret, principi illi, qui fortaſſe propenſionem epiſcopi non ignorabat, gratiſſimus facile habebatur. Obita jam legatione Euphrates quam intus in corde occultabat hæreſim protulit, & in concilio, poſt biennium a Sardicenſi, coacto damnationis ſententiam tulit.

Mediolanenſe alterum anno 347.

Succedit Mediolanenſe concilium, quod anno 347. celebratum eliciunt viri eruditi ex litteris Liberii papæ ad Conſtantium auguſtum, in quibus ante annos octo concilium Mediolani habitum pontifex teſtatur. Synodi etiam Mediolanenſis Sardicenſi poſterioris meminit S. Hilarius in frag. II. & concilii Ariminenſis ſynodica. Cum igitur epiſtolam illam Liberii ſcriptam teneant eruditi anno 354. ac plane conſtiterit Urſacium, & Valentem in ea ſynodo admiſſos fuiſſe ad communionem quos etiam poſt biennium Julius papa vivo adhuc Conſtantio (qui anno 350. obiit) ad pacem eccleſiæ recepit; hinc inferendum tibi jure arbitrantur Mediolanenſem ſynodum, Sardicenſi anni 347. (ut putant) poſteriorem, anno eodem 347. coiviſſe; ac biennio poſt, vivo adhuc Conſtantio, anno 349. Urſacium & Valentem Romanam communionem ſub Julio recepiſſe. Sed viris his eruditis opponit anonymus Benedictinus Maurinus editor noviſſimus Operum S. Hilarii in adnot. ad fragment. II. concilium illud Mediolanenſe, in quo Urſacius & Valens primo admiſſi ſunt, non prius anno 349 convenire potuiſſe, cum Urſacius & Valens poſt Athanaſii reditum anno 349. (ut ipſe ſupputat) primo cogitare de reſipiſcentia cœperint, teſte Socrate lib. 2. cap. 24. Viderint eruditi quomodo ſe ab hoc argumento deſendant; nos plane non urget, Athanaſii enim reditum in annum 346. referentes, locum damns, ut in Synodo Mediolanenſi anno 347. celebrato Urſacius & Valens primo reſipuerint. Quin & fortaſſe Mediolanenſis hæc ſynodus anno 346. celebrata eſt; ita enim melius octo illi anni a Liberio conſtituti ſupputantur. In ea pariter Synodo Photini hæreſis primo damnata eſt.

Romanum concilium anno 348.

Exacto a Mediolanenſi ſynodo *biennio ex plurimis provinciis congregantur ſacerdotes*, ait S. Hilarius in fragmento II. *ad tollendum ex epiſcopatu Photinum; quam occaſionem nacti Urſacius & Valens Romana plebis epiſcopum edunt, recipi in eccleſiam deprecantur &c.* Ex his nos cum plurimis doctiſſimis viris, Petro de Marca in primis, & Pagio concilium aliquod Romæ habitum exculpimus, quod illi anno 349. nos vero anno 348. aſſignamus.

Antiochenum Arianorum anno 345.

Præceſſit hæc omnia ſynodus Antiochena Arianorum pro deponendo Stephano Antiocheno, cujus ſcelera, occaſione legationis ab Euphrate Colonienſi epiſcopo ſuſceptæ, patuerunt. Quare ex anno 348. quem huc uſque tenuit, in annum 345. transferendum eſt.

Hieroſolymitanum anno 346.

Hieroſolymitanum etiam concilium, quod interventu Athanaſii Alexandriæ tunc reducti celebratum conſtat, non ultra annum 346. quo rediit Athanaſius excurrit.

Orthodoxam ſynodum Hieroſolymitanam proxime conſecuta eſt ſynodus Ariana Hieroſolymis itidem coacta, in qua Maximus Hieroſolymorum antiſtes exauthoratus eſt, & Cyrillus,

lus, cujus dein celebris inter ſcriptores, & orthodoxos fama extitit, inſtitutus fuit; qua de re conſulendus Pagius ad A. 351. 7. 8. Concilium iſtud in annum 350. referendum cenſent viri docti; ſed cum habitum dicat author Libelli ſynodici quo tempore Athanaſius & Paulus *ad ovilia ſua proficiſcebantur*, patere hinc arbitror ad annum 347. referri oportere. Vide quæ de hoc concilio inferius diſſerentur.

Hieroſolymitanum alterum Arianorum anno 347.

Paulus C. P. anno 349 in Armeniam elegatur.

Recepto tandem inter ſuos Athanaſio, eo quem jam diximus anno: Alexandrinus anonymus Maffejanus ſubdit Paulum C. P. epiſcopi dejectum fuiſſe epiſcopatu Arianorum epiſcoporum factione, cum eo veniſſet Hermogenes comes cum delecta militum manu. Nec epiſcopatu tantum dejectum aſſerit Paulum, ſed pulſum etiam in exilium *in Armeniam*. Porro geſta hæc aſſerit idem author *Coſs. Hypatio*, & *Catulino*. Multa hic ſunt obſcura, & ſi vulgo eruditos audias, fabuloſa ſunt multa. Sed bona verba quæſo. Primo igitur negotium faceſſit par illud conſulum *Hypatius*, & *Catulinus*; nuſpiam enim in faſtis conjuncti apparent. Mendum huc irrepſiſſe fateor, ſed non difficile corrigendum. Lucubrationem hanc græce primo ſcriptam fuiſſe ab anonymo quodam Alexandrino ſuperius animadvertimus, anonymus alius Græci ſermonis non equidem peritiſſimus Latine vertit. Hinc bono illo interpreti fucus factus eſt. Legebat in Græco τὸν Ατε Καπάλινα; priora illa verba, quæ Latine vertere debuit *Coſ. Aco*, ſimul conjungens vertit *Hypacio*, quod nomen unius ex conſulibus cenſuit, tum addens de ſuo conjunctionem &, ſubjecit *Catulino*, atque ita ex uno conſule vero par fictitium conſulum exhibuit. Porro Catulinus anno 349. dignitatem illam obtinuit, ex quo non inanis conjectura deducitur Pauli depoſitionem poſtremam, & exilium cum anno illo conjungi. Reclamant tamen viri docti rati Pauli per Hermogenem expulſionem multo ante hæc tempora citius accidiſſe, anno ſcilicet 341. cui a Hieronymo in chronico illigatur. Fateor ultro memoria hic lapſum ſcriptorem noſtrum duplicem Pauli expulſionem alteram ab altera annorum quorundam divortio ſejunctam ſimul compingere, quod vel accuratiſſimis ſcriptoribus interdum obrepit. Depulſio illa ob Hermogenis necem Coſſ. Conſtantio III. & Conſtante II. anno nempe 342 cum S. Hieronymo in chronico, & Socrate lib. 2. cap. 13. conſignanda eſt. Deportationem vero S. Pauli in exilium Caucaſum, quod Armeniæ II. pagum eſſe tradit Theodoretus Hiſt. Eccl. l. 2. cap. 5. Catulino Coſ. anno 349. moliri Ariani cœperunt, ſequenti vero anno 350. Sergio, & Nigriniano Coſſ. teſte Socrate lib. 2. cap. 26. perfecerunt. Cætera, quæ in anonymo leguntur de rebus ab Arianis geſtis poſt deportationem S. Pauli vera ſunt, ex aliis quoque nota, ſed cum ſcriptor ille ea ſemper confundat, quæ poſt priorem depulſionem cum iis quæ poſt alteram acciderunt, nihilque contineant ad emendandam chronologiam aptum, libenter omitto, & ad reliqua concilia propero.

Eo nunc tandem pervenimus, quo Sirmienſe concilium in cauſa Photini ejus loci epiſcopi coactum a ſcriptoribus collocatur. Concilium hoc poſt conſulatum Sergii & Nigriniani habitum Socrates lib 2. cap. 29. Sozomenus lib. 4. cap. 6. affirmant. Epocham hanc ab utroque, licet vetuſto ſcriptore conſtitutam, cum hiſtoria ejuſdem concilii ab illis conſcripta conſiſtere nequaquam poſſe primus omnium, ut opinor, vidit Baronius, qui propterea hos chronologiæ ſuæ duces deſerendos ratus, ex anno 351. quem poſt conſulatum Sergii, & Nigriniani ſignat, Concilium Sirmienſe in cauſa Photini transfert ad annum 357. quo labente Conſtantius Sirmium venit, nec modica ſequentis anni 358. parte commoratus eſt, teſte Ammiano lib. 16. Baronio diſſertatione peculiari ſuffragatur Sirmondus. Alii vero ſatis frequentes, Baſnagius in Annalibus ad annum 351. Tillemontius, Petavius plura diſtinguunt Sirmienſia concilia, tempore, ſin minus loco diſcreta. Horum aliud anno 351. celebratum ponunt, ut ſua fides Socrati, & Sozomeno aſſeratur; alterum vero anno 357. ac tertium anno 359. conſtituunt. Photini, vero damnationem concilio anni 351. affigunt.

Mihi vero alia plane ab his omnibus ſententia ſedet; ac primo quidem demonſtrandum aſſumo concilium, quo Oſius accitus interfuit anno 351. haberi nequaquam potuiſſe. Conveniunt in hanc ſententiam teſtimonia Socratis, & Sozomeni, qui licet habitum dicant concilium, quo accitus fuit Oſius anno poſt conſulatum *Sergii & Nigriniani*, ideſt anno 351. eidem tamen adfuiſſe ſcribunt cum cæteris *Georgium epiſcopum Alexandriæ*. Georgius is eſt Cappadox, quem Arianorum factione in locum Athanaſii epiſcopatu ab illis dejecti ſubſtitutum anno 356. viri docti cum Petavio conveniunt. Cum ergo nonniſi anno 356. Georgius ex privato epiſcopus renuntiatus ſit (nam ex privato in Alexandrinum epiſcopum aſſumptum ſcribit S. Athanaſius in epiſtola ad Solitarios, in qua epiſcopos, qui ex uno ad alium epiſcopatum, eoſque item, qui ex privato nomine epiſcopi dicti ſunt ſedulo diſtinguens, Georgium inter poſteriores recenſet) non potuit utique concilio anno 351. epiſcopus aſſidere.

Idipſum etiam ex S. Athanaſio licet inferre, qui in epiſtola ad Solitarios, inſtantes apud Conſtantium Arianos ita loquentes inducit: *Omnia a nobis facta ſunt, proſtravimus in exilium Romanum Pontificem* Liberium, *ſed tamen pro nihilo ſunt tanta opera, quandiu reliquus eſt Haſius . . . . . Non cunctandum ſibi ratus Conſtantius ſcribit, & edicit ut ad ſe veniat Haſius. Senex vero in patriam ſuam Hiſpanias, & eccleſiam rediit . . . . . Subinde Conſtantio ſcribente, & nunc quidem blandiente, nunc interminante, & relegatos enumerante, nihil ad iſta reſpondit Haſius, quin iſtiuſmodi epiſtolam ad Conſtantium ſcripſit*, quam integram recitat S. Athanaſius, qui dein ſubdit: *Ille autem*, Conſtantius, *neque inſidias de manibus depoſuit, ſed gravius ſemper minitabatur; ſed ſatrapæ impietatis* Ariani *calumniantur eum his verbis agentes apud Conſtantium: Non ſolum nos ſcripſit contra Athanaſium, ſed & nos ob Athanaſium condemnat . . . . . Hæc cum audiſſet Conſtantius accepit Hoſium, & pro exilio detinet illum integrum annum Sirmii.* Hæc Athanaſius. Ex quibus perſpicue conſtare arbitror, Sirmienſem illam, cui Oſius interfuit, Synodum anno 351. cogi nequaquam potuiſſe. Hæc enim rerum ſeries ex verbis illis Athanaſii digeritur. Primo enim Liberius actus fuit in exilium; dein Oſius ab imperatore accitus primum venit, apud quem factum ſuum excuſans, ac purgans, remiſſus fuit in pa-

patriam, unde literas dedit ad Conſtantium. Secundum hæc inſtigantibus Arianis iterum Oſius ab imperatore accerſitur, quo in ſecundo advenţu integro anno Sirmii detinetur. Sirmienſe hoc exilium cum iis congruit, quæ Socrates & Sozomenus narrant de ſynodo Sirmienſi, quo Oſius *Corduba in Hiſpania epiſcopus adfuit invitus*. Cum vero hæc omnia exilium Liberii diutius præceſſerit, ut ex ſuperiori Athanaſii hiſtoria plane conſtat: & Liberii exilium illud anno 355. contigiſſe, nemo unus chronologorum diſſentiat, perſpicuum inde fit Sirmienſem ſynodum nonniſi poſt annum 355. celebratam fuiſſe.

Idipſum ex Philoſtorgio confirmare licet. Scriptor enim ille poſtquam narravit Conſtantii profectionem ad Sirmienſem urbem, ubi ſedem conſtituiſſe ſcribit, dein narrationem ſuam ita proſequitur: *Quo quidem tempore* (cum ſcilicet Sirmii ſubſtitit Conſtantius) *etiam Liberium urbis Romæ ab exilio revocatum civibus ſuis reddidit. Tunc etiam eundem Liberium, & una cum illo Oſium epiſcopum contra conſubſtantialis vocabulum, & contra Athanaſium ſubſcripſiſſe; cum ſynodus quædam ibi collecta eſſet.* Memorari hic a Philoſtorgio moram Sirmienſem Conſtantii, quam a decembri anni 357. uſque ad totum ferme annum ſequentem protraxit, nemo prudens negaverit: Cum præſertim agi hic conſtet de commoratione, quæ tunc habebatur, cum Liberius exilio ſolutus eſt. Liberius enim anno 355. in exilium pulſus, poſt biennium, & forte menſes aliquot anno 358. reſtitutus eſt. Tunc vero, ideſt moram Sirmii agente Conſtantio, ſynodus ibi habebatur, nempe anno 358.

Ex hoc Philoſtorgii teſtimonio concilii Sirmienſis certum tempus vindicatur. Habitum eſt enim quo tempore Conſtantius longam moram Sirmii traxit poſt annum 355. Ibi vero ex Ammiano, & legibus codicis Theodoſiani ab exitu anni 357. uſque ad decembrem anni 358. plerumque ſubſtitiſſe illum diſcimus. Cum vero concilio huic Georgius Alexandrinus cum reliquis aſſederit, nec ille Alexandriam ineunte anno 357. ingreſſus, niſi exeunte auguſto menſe anni 358. urbem illam deſeruerit, ut infra conſtabit; hinc concilium inclinante anno 358. coactum deduco.

Sirmienſe concilium primum, quo Photinus damnatus anno 358. habitum,

Concilio ergo Sirmienſi anno 358. vindicato, manc probandum ſupereſt nonniſi in concilio illo Photinum hæreſis damnationem ſubiiſſe, ac dein ab epiſcopatu excidiſſe. Id vero negaverit nemo, qui Socratis, & Sozomeni teſtimonia admiſerit: Ambo enim conveniunt in Sirmienſi illa ſynodo, cui Hoſius interfuit, Photinum hæreſis convictum, damnatumque, criminis ſui pœnam luiſſe.

At enim concilium illud Sirmienſe, quod in Photinum ſententiam dixit, in annum poſt conſulatum Sergii, & Nigriniani, anno ſcilicet 351. celebratum Socrates & Sozomenus conferunt? Utique id affirmant, ſed & concilio huic interfuiſſe Georgium Alexandriæ ambo pereque aſſeverant, quod cum anno 351. minime congruit. Alterutrum ergo conſequatur neceſſe eſt; ſive concilii adſcriptionem apud illos mendoſam eſſe, ſive in hiſtoriam ejus concilii apud utrumque ſcriptorem vitii aliquid irrepſiſſe. Petavius, Tillemontius cæterique adſcriptionem conſulum, utpote quæ e publicis tabulis forte petita ſit, ſinceram exiſtimant; in reliquis hic, ut ſæpe alias lapſum utrumque Scriptorem putant. Sed quanti facienda ſit conſulum adſcriptio apud illos, ex iis, quæ ſupra de concilio Sardicenſi animadverti, manifeſtum eſt; & in ratione temporum ſervanda diligentiam in illis deſiderari notavit etiam Valeſius in Obſerv. Eccleſ. lib. 2. cap. VIII. Sæpe etiam falſos conſules adſcribere illos, ex conſulatu cui obitum S. Athanaſii aſſignant, infra conſtabit.

Quoniam vero Photiniana hæc damnatio cum anno 358. conjuncta totius diſputationis cardo eſt; (facile enim admiſſuros cenſeo eruditos concilium aliquod Sirmienſe anno 358 celebratum, dummodo aliud ſit a Photiniano) ideo totam prius hiſtoriæ hujus ſeriem exponendam, deinde objecta adverſariorum retundenda ſuſcipio.

Conſtantius imperator, cui res eccleſiaſticas potius, quam civiles tractare volupe erat, damnatum jam duplici Occidentalium concilio, Mediolanenſi ſcilicet, & Romano Photinianum dogma, Orientalium epiſcoporum judicio ſubiiciendum propoſuit; quam in rem concilium edixit Sirmium. Eo ſe conferens anno 357. labente, ſynodi hujus celebrationi, Socrate & Sozomeno teſtantibus, adfuit. Frequentia Orientalium epiſcoporum concilium illud celebre fuiſſe tradit S. Vigilius Tapſenſis apud Petavium in diſſert. de anno concilii Sirmienſis, nec ſane contrarium ex Socrate & Sozomeno evinceretur; quanquam enim illi raros epiſcopos enumerant, multos tamen ab iis omiſſos, ſolemnis utriuſque conſuetudo recenſendi aliquos, plures omittendi demonſtrat. Photinus cauſa ſe caſurum apud Patres illos intelligens, damnationis ſententiam, interpoſita ad imperatorem appellatione, eluſit. Dati ſunt ergo ab imperatore judices, & cauſa, magna animorum contentione ab utraque parte, concilium tuente Baſilio Ancyrano agitata. Vicit Baſilius, cecidit Photinus, cui demum a concilio damnato, & epiſcopatu expoliato ſubſtitutus eſt Germinius, Cyzicenus illuc uſque epiſcopus, deinceps Sirmienſis. Re ita confecta; confeſſio fidei, quæ prima Sirmienſis appellatur, condita eſt, & a Patribus ſubſcripta, quam & Liberius pontifex admiſit. Nihil in ea fidei abſonum continebatur, quare & concilium hoc plures tunc, & deinceps S. Vigilius Tapſenſis apud Petavium itidem catholicam appellarunt. Nec ſane alia de cauſa ſuſpectum eſt, niſi quod vocem ὁμοούσιον ſupprimit. Tunc ſolutum eſt concilium, & ex epiſcopis plures remearunt in patriam. Baſilius Ancyram rediit, Georgius Alexandriam. Secedentibus cæteris, nonnulli tamen epiſcoporum cum Oſio, & Potamio Ulyſſiponenſi epiſcopo; exilio relegati, Sirmii manſerunt; qui in concilium iterum coeuntes novam fidei formulam ſecundam plane hæreticam, utpote quæ vocabula ὁμοούσιον, & ὁμοιούσιον ex æquo reiiciebat, conſcripſerant, quorum principes Urſacius, Valens, Germinius habiti ſunt. Huic ingenti non catholicorum tantummodo, ſed & Semiarianorum omnium ſcandalo Oſius, & Potamius ſubſcripſerunt. Quod ut Baſilio Ancyrano Semiarianorum patrono innotuit, concilium habuit Ancyræ per dies paſchæ menſe aprili anno 359. jam incepto. Hic conclamatum eſt a Patribus in Anomœos, profitentibus optare ſe, *ut rata hæc eſſent, quæ apud Sardicam, & Sirmium anno priori, & in aliis ſynodis.*

Concilium alterum Sirmienſe anno 358. labente habitum.

Ancyranum concilium anno 359

nodis decretæ fuerat ; Sozom. lib. 4. cap. 12. Adein vero formulam illam, quæ Sirmienſis ſecunda appellatur, diſcuſſerunt, & condemnarunt. Ita rebus compoſitis eodem anno, cum Sirmii quidam epiſcopi perſeveraſſent, aliam fidei confeſſionem dederunt conſulatu Euſebii, & Hypatii, qui anno 359. conſules agebant, ſignatam. Ex hac fideli totius rei geſtæ expoſitione facile intelligent eruditi, quam multa ſint, quæ Pagius, Tillemontius, Petavius, Baſnagius præter ſcopum ad evertendam chronologiam noſtram jactarunt. Cum Photinianam hæreſim Occidentales epiſcopi duplici concilio jam damnaſſent, ex hoc ſtatim apparet, cur ex ſolis Orientalibus concilium collectum ſit; nec erat cur ex eo deduceret Tillemontius indictum tunc fuiſſe a Conſtantio, cum occidentale imperium a tyrannis teneretur, ideſt anno 351. Cauſa etiam ſubeſt, cur Baſilius Ancyranus, qui Sirmienſis concilii in Photinum caput merito haberi poteſt, Sirmienſem tamen ſecundam formulam, utpote quæ ipſo abſente condita eſt, damnaverit. Denique cur Germinius, qui in Sirmienſi concilio anno 358. ejus urbis epiſcopatu potitus eſt, concilio tamen Mediolanenſi anni 355. tanquam unus ex patribus interfuerit; eo enim non quidem ut Sirmienſis, ſed ut epiſcopus Cyzicenus adeſſe potuit, nec ullo veteri monumento tanquam Sirmienſem epiſcopum aſſediſſe diſcimus. Tillemontius conjecturam aliam ad conſignandam an. 351. epocham concilii Photiniani ex eo deducit, quod Theodotus Heracleæ ſubſcripſiſſe formulæ fidei Sirmienſi a Liberio pontifice ſubſcriptæ legatur: cum certo conſtet Theodorum illum anno 355. jam obiiſſe. De obitu quidem Theodori Heracleenſis nihil ambigo; cum vero S. Hilarius in fragm. 6. inter eos, qui Sirmienſi huic formulæ ſubſcripſerunt, *Theodorum* ſine addito memoret, quis iſte fuerit Theodorus, Heracleenſis ne, ſive alius, nonniſi ariolando divinaremus. Forte etiam mendum in codices S. Hilarii irrepſit, ac pro *Theodorus*, legendum *Theodoſius*, vel *Theodolus*, qui duo ſunt epiſcopi Arianorum. Denique *Theodorus Thraciæ epiſcopus* Arianus Antiocheno concilio anni, ut ipſe puto 356. interfuit, teſte Sozomeno lib. 4. cap. 8.

Semiuſi tertium conciliam Arianorum.

Argumentum aliud ad vindicandam ſententiam ſuam de referenda ſynodo Sirmienſi Photiniana ad annum 351. deducit Pagius ex S. Epiphanio qui hæreſi 71. tradit acta diſputationis Photini cum Baſilio Ancyrano excepta in tabulas fuiſſe a Callicrate *exceptore Rufini Præfecti*. Conſtat autem ex legibus Theodoſianis Rufinum Præfectum Prætorio Illyrici per annos 349. & 352. adeoque & 351. egiſſe; cum viciſſim, ait, anno 357. Illyrica præfectura ab Anatolio gereretur. Unde vero hoc accepit Pagius, ut anno 357. Anatolius Illyrici præfectum ageret? Nuſpiam id occurrit in legibus codicis Theodoſiani, nuſpiam in Ammiano. Id etiam ſi admiſerimus, num forte Epiphanium de Præfecto Prætorii explicare cogeremur? Callicratem exceptorem fuiſſe, ait S. Epiphanius Rufini Præfecti ἐπάρχου, non vero Præfecti Prætorio. Præfecti majores quicumque eſſent, ſive Urbi, ſive Prætorio ἔπαρχοι Græce appellabantur, ut ex inſcriptione Gruteriana pag. mihi 406. 10. in qua eſt ἔπαρχος ἴσιμος, perſpicue demonſtratur. Poterat ergo Rufinus iſte aliam quandam præfecturam præter quam Illyrici gerere anno 358. potuit & Illyrici, quorum alteutro admiſſo Pagii argumentum corruit. Nihil moror alia ejus critici argumenta, cum partim ex iis, quæ ſuperius deduximus ſoluta ſint, partim ab ipſo pariter Tillemontio ejuſdem Pagianæ ſententiæ aſſertore minime probentur. Reliqua, quæ ab aliis aſſeruntur argumenta, leviora ſunt, nec digna, ut peculiari refutatione arguantur.

Hactenus de concilio Sirmienſi, nunc ad reliqua quæcumque, ſive illud læſi ſum anno 358. reſtitutum præceſſerunt, ſive proxime ſecuta ſunt. Hieroſolymitanum Arianorum concilium, in quo Maximus, ſi fides habeatur Socrati lib. 2. cap. 38. & authori veteris libelli ſynodici, epiſcopatu dejectus eſt, in Veneta Labbeana collectione anno 350. collocatur; cui pariter anno ejuſdem Maximi obitum aſſignat S. Hieronymus in chron. ut Pagius ad A. 351. 7. animadvertit; qui etiam notat S. Hieronymum cum Socrate pugnare, cum Maximum ab Arianis depoſitum, & Cyrillum ſubſtitutum ferat Socrates; Hieronymus vero deceſſiſſe Maximum, & ſucceſſorem illi datum Cyrillum affirmet. Verum uterque hiſtoricus conciliari, & ex concordia amborum certior concilii epocha erui poteſt. Primo enim Maximus exauctoratus eſt in eo concilio, de quo authot libelli ſynodici, qui cum tradat concilium habitum fuiſſe *Athanaſio*, & *Paulo proficiſcentibus ad ſua ovilia* (quo rediiſſe, anno 346. labente demonſtravimus) hinc coactum illud anno 347. non immerito ſuſpicaremur. In eo concilio datus eſt Hieroſolymitanis epiſcopus Cyrillus, ſive ille fuerit Cyrillus ſcriptis dein & morum ſanctimonia celebris, ſive ante illum tres alii ſedem illam occupaverint Cyrilli, de quibus S. Hieronymus in eodem chronico. Cum vero epiſcopi illi aliquandiu ſederint quo tempore Maximus nondum deceſſerat, adeoque quandiu ille ſuperſtes erat epiſcopi non eſſent niſi nomine, ideo S. Hieronymus epiſcopos illos nonniſi eodem Maximo defuncto agnoſcit, ex quo ſucceſſiſſe illos poſt Maximi mortem ſcribit. Dejectus ab epiſcopatu Maximus vitam prorogavit ad annum uſque 350. vel 349. nam in utrumque annum incidit Conſtantii annus 12. cui a S. Hieronymo mors ejus aſſignatur. Si commentatio hæc valeat, Hieroſolymitani hujus concilii epocha ex anno 350. ad 347. revocanda eſt.

Hieroſolymitanum Arianorum anno 347.

Succedit Romanum Concilium, de cujus epocha incerta omnia efficeret ejus hiſtoria a Labbeo in ſua collectione deſcripta. Narrat enim Orientales epiſcopos, literis ad Liberium datis, plurimis criminibus oneraſſe Athanaſium, ac præſertim quod evocatus ab imperatore, ut in Italiam ad ſe veniret, parere recuſaſſet. Si Orientalium literæ id criminis continebant, profecto conſtat Romanum concilium, in quo eas literas legiſſe ſe Liberius in ſua epiſtola ad Conſtantium teſtatur, prius anno 353. habeti minime potuiſſe. Literas enim illas imperatoris redditas ſibi a Montano Palatino idem S. Athanaſius in Apologia ſua ad Conſtantium ſcribit. Montanum vero Alexandriam veniſſe cum literis imperatoriis Coſſ. Conſtantio VI. & Conſtante Cæſare II. menſis Pachom die XXVIII. ideſt anno 353. Maji XXIII. anonymus Maſſejanus adnotavit. Reipſa tamen concilium hoc Romanum ab exordio Pontificatus Liberii adeoque anno 352. removendum non eſt; neque ſatis conſtant quænam crimina in litetis illit.

Romanum concilium anno 353.

lis ſuis Orientales epiſcopi objecerint Athanaſio, cum literæ illæ noſtra ætate interciderint.

Concilium incerti loci in Ægypto anno 352.

Subjungitur Romano concilium Arelatenſe; ſed cur non præponatur concilium incerti in Ægypto loci, quo catholici per Ægyptum epiſcopi coeuntes, literas pro Athanaſio ad Liberium ſcribere conſtituerunt; ſcripſeruntque reipſa, redditæque ſunt pontifici quo tempore concilium illud, cujus ſupra meminimus, Romæ habebat, tantumque valuerunt, ut Athanaſii cauſa in concilio illo prævaleret. Harum literarum ab Epiſcopis illis Ægypti numero hominum LXXV. ſcriptarum meminit Liberius in epiſtola ad Conſtantium, eaſque ſe recitaſſe patribus Romani concilii ſignificat. Nihil quidem ibi de concilio, ſed vix aliter tot numero epiſcopi convenire potuiſſent; quare concilium hoc Ægyptiacum anni 352. addere cæteris opportunum duxi.

Arelatenſe anno 354.

Modo de Arelatenſi diſquirendum. De concilio hoc certa ſunt quædam, aliud incertum. Conſtat utique ex libello I. S. Hilarii ad Conſtantium num. 8. Mediolanenſem ſynodum anno 355. coactam Arelatenſe concilium præceſſiſſe. Incertus vero eſt annus, an. 353. cui apud omnes alligatur, ſive annus 354. præferendus ſit. Ego annum 354. maluerim, tunc enim occultæ imperatoris in Athanaſium ſimultates prodire cœperunt. Coactam vero ſynodum quo tempore Conſtantii edicta de ſubſcribenda Athanaſii damnatione promulgata ſunt, Sulpicius Severus hiſt. Eccleſiaſt. lib. 2. teſtatur. De illa pariter ita loquitur S. Hilarius lib. 1. ad Conſtantium nu. 8. ac ſi Mediolanenſem proxime antecеſſerit; illam vero celebratam anno 355. nemo refragatur.

Antiochenum Arianorum anno 354.

Synodus Antiochena, cujus meminit Sozom. lib. 4. c. 8. ab Arianis habita anno 354. alligatur. Ariani complures epiſcopi numero fere XXX. Antiochiam coeuntes literas dare encyclicas ad omnes eccleſias conſtituerunt, ut rejecto Athanaſio, cum Georgio, quem ipſi in ejus locum ſubſtituerunt, communicarent. Pagius, qui conciliabulum hoc in tabulas eccleſiaſticas retulit, coactum opinatur anno 354. cum a Sozomeno ante ſynodum Mediolanenſem commoretur; & Georgium ante Mediolanenſem jam Alexandrini epiſcopi titulum involaſſe ex S. Lucifero Calaritano in Apologia pro Athanaſio lib. 1. deducit. Totam legi Apologiam Luciferi, nihilque deprehendi, ex quo Georgii electionem ante conventum Mediolanenſem peractam inferamus. Apologiam vero hanc ſcripſit S. Lucifer anno 357. cum exprobret Arianis ea, quæ impie, & crudeliter Alexandriæ egit Georgius, qui urbem ingreſſus eſt Coſſ. Conſtante IX. & Juliano II. ideſt anno 357. Mechir XXX ſeu Februarii XXIV. teſte anonymo Maſſejano. Cum igitur Georgius anno ut citius 356. epiſcopus renunciatus ſit, ut inter pleroſque convenit; Antiochenum iſtud concilium ultra annum illum 356. rejici non poteſt. Illius cogendi ea forte cauſa ſuberat, quod orientales epiſcopi rari Mediolanenſi concilio interfuerint, teſte Sozomeno lib. 4. cap. 9. quare & ſibi pariter ea confirmanda cenſuerunt, quæ de Athanaſii damnatione occidentales epiſcopi ſtatuerant.

S. Athanaſius epiſcopus Mediolanum pro ſe legat ad Conſtantium anno 353.

Dum Athanaſii cauſa in occidente, & oriente, his jactata procellis, agitabatur; Athanaſius providendum rebus ſuis ducens Coſſ. Conſtantio VI. & Conſtante Cæſare II. anno ſcilicet 353. epiſcopos quinque Serapionem Thmuitanum, Triadelphum Nicotianum, Apollinem Cynopolitanum *ſuperiora*, Ammonium Pachemmonenſem, & alium quemdam ignotum miſit ad Conſtantium *in Mediolano conſiſtentem*, ut cauſam ſuam apud illum tractarent. Legationis hujus meminit Sozom. lib. 4. cap. IX. ſed epiſcoporum nomen, nonniſi unius tantummodo Serapionis expreſſo, ſilet; ſicut rem totam poſt Mediolanenſe concilium rejicit. Anonymus Maſſejanus accuratius epiſcoporum nomina, unius tantummodo excepto, quod forte omiſſum, ſive ad interpretis, ſive ad amanuenſis incuriam (nam utriuſque diligentia ſæpe deſideratur) referri oportet. Accurate pariter annum miſſæ legationis per Conſules anni 353. exhibet. Porro ad annum quod attinet, ſuſpenſum me tenuit aliquandiu cogitatio, num pro conſulatu Conſtantii VI. & Conſtantis II. legendum fuerit Conſtantii VII. & Conſtantis III. qui ſequentis anni 354. character eſt. Etenim anno illo majo menſe (quo legati Alexandria ſolverunt) Conſtantius Mediolani agebat, unde data lex *de annonis & tributis* in codice Theodoſiano relata. Verum ſuſpicionem hanc meam ſuſtulit id, quod Anonymus iſte ſubdit; narrat enim quatriduo ab eorum profectione Alexandriam veniſſe Montanum Palatinum, qui Athanaſio literas ab imperatore reddidit *vetantes eos occurrere ad comitatum*. Tum & idem Montanus pluribus niſus eſt Athanaſium Alexandria abducere; ſed pro ſuo epiſcopo tumultuantibus Alexandrinis recedere coactus eſt, *relinquens epiſcopum Alexandriæ*. A diſceſſu iſto Montani biennio & menſibus V. menſe *meſori*, qui a die XXV. Julii incipiebat, *venit Alexandriam Diogenes imperialis notarius*. Montani hujus, & delatarum ab eo literarum ipſe pariter S. Athanaſius in apologia ad Conſtantium meminit, ſignificans his literis datam ſibi facultatem, ut ad imperatorem veniret; quod ſane anonymo non repugnat, cum forte literæ illæ ſimul vetarent, ne alios pro ſe mitteret, ſed ipſe per ſe iret. His narratis ſubdit S. Athanaſius. *Quum Montanus alio profectus eſſet, ſupervenit Diogenes notarius poſt ſextum demum & vigeſimum menſem*, Belle hæc congruunt cum anonymo, nam ab anno 353. die XXIII. maji uſque ad annum conſulatus *Arbitionis & Lolliani menſe meſori*, ideſt 355. julio exeunte, quo Diogenis adventus ab anonymo conſignatur, anni ſunt duo & menſes totidem, ideſt menſes XXVI. Ex his corrigendus eſt textus anonymi, qui intervallum a diſceſſu Montani ad Diogenis adventum ponit annorum II. & menſium V. cum alias ex calculo menſium, quos ipſe diligenter adnotavit, nonniſi anni II. & menſes II. ſupputentur, quod menſes XXVI. Athanaſii adamuſſim exhibet. His ergo ſtantibus legatio illa S. Athanaſii ab anno 353. minime revocanda eſt; nihilque prohibet quominus hoc pariter anno, ſicut & ſequenti 354. Conſtantius majo menſe egerit Mediolani.

Ad Mediolanenſ. anni 355.

Abſcedente Montano, quievit Alexandria a tumultibus; ſed non quieverunt Ariani, qui ſuggeſſerunt imperatori, ut indicto Mediolani concilio, totius orbis epiſcopos in ejus exitium incitaret. Placuit Conſtantio conſilium, indictum eſt epiſcopis Mediolanum, quo convenirent anno 355. Arbitione, & Lolliano Coſſ. Severus Sulpicius lib. 2. diligenter adnotavit. Al-

tera tunc mota in Athanaſianos vexatio, teſte eodem S. Athanaſio in epiſt. ad Solitarios : *Singulos a ſe invicem diſtraxit, quod & in aliis prius fecerat.* Quibus verbis ſubobſcure deſignari vexationem alteram occaſione concilii Arelatenſis inductam cenſeo. Reliqua hujus concilii, quod notiſſima ſint, & perſpicua in præſens omitto.

Athanaſii condemnatione in Mediolanenſi concilio ab Arianis ſtabilita, Diogenes imperialis notarius eo venit anno eodem 355. Coſſ. Arbitione & Lolliano menſe Meſori, qui menſis Julii die XXV. incipiebat, nihilque ſive dolo, ſive aperta vi intentatum omittit, ut Athanaſium ex urbe vel abduceret, vel pelleret; ſed Alexandrinis pro caro ſibi epiſcopo valide obſiſtentibus poſt inanem menſium quatuor conatum, tandem re infecta die XXVI. menſis Cyrac, decembris die XXII. diſceſſit. Hæc omnia cum ex Athanaſii epiſtola ad Solitarios nota fuerint, quamvis certum tempus unus Maffeianus anonymus adnotaverit, chronologos noſtros a ſcopo non vehementer abduxerunt, cum nemo unus ſit qui rem geſtam alio quam ad annum 355. reducat.

Biterrenſe concilium anno 355.

Ejuſdem pariter eſt anni Biterrenſe in Gallia concilium, in quo S. Hilarius orthodoxam fidem contra Saturninum Arelatenſem epiſcopum Arianum defendit, & patrocinii ſui præmium exilium reportavit.

Proxime huic ſuccedens annus 356. ducem Syrianum cum Hilario *notario* ex Ægypto duxit Alexandriam, quo veniſſe ambos die XIII. Tybi poſt Conſ. Arbitionis & Lolliani, ideſt anno 356. die V. Januarii teſtis eſt anonymus Maffeianus. De Syriano fatentur omnes, de Hilario vero aliter hucuſque ſtatuerunt chronologi, Hilarium Diogenis ſocium veniſſe anno 355. rati; ſed de Hilarii adventu, cur anonymi hujus fidei refragemur, nihil eſt, cum iis, quæ de Hilario ſcribit S. Athanaſius, ne in minimo quidem obſiſtant.

B Athanaſius Alexandria pellitur, & Georgius Arianus epiſcopus ei ſubrogatur anno 356.

Irruptionem, qua Syrianus in eccleſiam evaſit, poſtquam ante dies XXIII. pacem & ſecuritatem ſpopondiſſet, anonymus noſter, Athanaſio in apologia I. cohærens, cum nocte, quæ diem XIV. methir, ideſt IX. februarii præceſſit, optime componit, additque Athanaſium die ipſa evaſiſſe liberum, & poſt ejus fugam menſibus quatuor res Alexandriæ ſiluiſſe; donec menſis pahyni die XVI. Coſſ. Conſtante VIII. & Juliano Cæſare I. ideſt die X. Junii ejuſdem anni 356. (nota diligentiam ſcriptoris, qui anni exordio, cum novi conſules nondum Alexandriæ innotuiſſent, annum ſignat poſt conſulatum anni præcedentis; novis vero jam divulgatis, eorum conſulum nomine annum deſignat) Cataphronius præfectus Ægypti, & Heraclius comes ſupervenientes cum militibus eccleſiam Alexandrinam nomine Georgii occuparunt. In urbem tamen non venit Georgius niſi ſequenti anno Coſſ. Conzante IX. & Juliano Cæſare II. die XXX. Methyr, ideſt anno 357. die XXIV. februarii, teſte anonymo noſtro, qui & addit Georgium illum Alexandrinam moram a die illa cœptam, nonniſi ſequenti anno 358 Coſſ. Tatiano, & Cereale die I. menſis Thot, ideſt anni 358. die XXIX. auguſti deſeruiſſe. Ex quo colliges Sirmienſe concilium, tum illud primum Sirmienſe Photinianum, cum alterum in quo Oſius lapſus eſt in hæreſim, Georgii interventu celebratu, non prius anno 358. inclinante haberi potuiſſe.

Ex his omnibus patet, quam ſit epocha ſtatuenda Ancyrano Semiarianorum concilio de quo ſupra, quod coactum eſt *paulo ante paſcha*, quæ verba ſunt epiſtolæ Synodicæ ejuſdem concilii legendæ apud S. Epiphanium hæreſ. 73. Cum enim mentio in eadem ſynodica occurrat Sirmienſis concilii, quod labente anno 358. habitum ſtatuimus, ante anni 359. antepaſchales dies celebrari nequaquam potuit.

Romana ſynodus circa Liberii a Felice habita fictitia

Quæ ex Baluzio in collectionem conciliorum translata eſt, Romanam orthodoxam ſynodum collectam a Felice, qui Romanam cathedram, exulante Liberio, tenuit, ceu fabuloſam, & fictitiam rejicio. Non enim veroſimile eſt habitam illam quo tempore Liberius Roma exulabat; alioqui enim, eo in gratiam Conſtantii reſtituto, imperator occaſionem hanc libens arripuiſſet, ut Felicem deſtitueret; nec præcepiſſet, ut ambo ſimul pontifices eccleſiam adminiſtrarent. Id vero illum præcepiſſe compertum eſt. Liberio vero reſtituto, *Felix notatus a Senatu, & populo ex urbe pellitur*, quæ verba ſunt Fauſtini, & Marcellini ſchiſmaticorum apud Pagium ad A. 357. 16. Pulſum autem extoremque concilium octo & quadraginta epiſcoporum, quot Romani hujus concilii patres ſupputat author vitæ Felicis, cogere potuiſſe quis credat? Sunt qui concilio huic aſſerendo affrant authoritatem vetuſti lapidis ſepulchro ejuſdem Felicis reperto Romæ anno MDLXXXII. impoſiti; ſed lapides iſtos ſepulchrales plerumque recentiores eſſe, & fidem habere ad probandum ſubleſtam Pagius non ſemel in ſua critica adnotavit.

Concilium Acacii Cæſareenſis, in quo S. Cyrillus depoſitur anno 358

Antequam progrediar ad reliqua, ſiſtendum hic arbitror in concilio quodam ab Acacio Cæſareæ in Paleſtina epiſcopo collecto, in quo S. Cyrillus non unius criminis reus poſtulatus, ac eo præſertim, quod datam a Conſtantio eccleſiæ Hieroſolymitanæ veſtem pretioſam vendidiſſet, ut diræ fami, quæ ſubditos ſuos vexabat, ſubveniret; Sanctus inquam præſul ille damnatus, ac depoſitus fuit. Concilium hoc eruitur ex Sozomeno Hiſt. Eccleſ. lib. 5. c. XXV. ſcribente: *Acacius uno cum epiſcopis provinciæ Paleſtinæ, qui idem cum ipſo ſentiebant, Cyrillum depoſuit.* Rei hujus geſtæ tempus indicat Theodoretus narrans lib. 2. cap. XXVI. S. Cyrillum Hieroſolymitanum depoſitum ab Acacio noluiſſe Antiochiæ conſiſtere, cum eam paſtore orbatam videret. Quod intervallum illud temporis denotat inter obitum Leontii, & Eudoxii ſubſtitutionem; id vero in annum 358. incidit.

Melitinenſe concilium anno 358.

Nec forte alterius eſt anni concilium Melitinenſe in Armenia ab Arianis, ut arbitror, epiſcopis collectum. De anno Pagii conjecturam libenter adoptarem, ſi fundamento ſtabili niteretur. Meletii, tanquam Sebaſteni epiſcopi nomen legiſſe ſibi ſcriptor ille perſuadet inter Arianos epiſcopos, qui Seleucienſi ſynodo interfuerunt. Vellem locum indicaret, ubi hæc legit; ſedulo enim mihi illum perquirenti nuſquam occurrit; qui ſi occurriſſet, hoc profecto argumento perſuaderer, concilium illud Melitinenſe, in quo Euſtathio depoſito, teſte S. Baſilio in epiſtola ad Occidentales alias 79. nunc 163. Meletius ſuffectus fuit, ante Septembrim anni 359. quo anno & menſe Ariani Seleuciam convenere. collectum fuiſſe

Nunc

Nunc vero alia conjectura res indaganda eſt. S. Baſilius in eadem epiſtola ad occidentales, poſtquam narravit Euſtathium dejectum e gradu fuiſſe, incomperta ſibi cauſa, Conſtantinopoli, continuo addit: *Epiſcopatum forte adeptus, illico (ὡσὶς) comperitur anathematiſmum conſubſtantialis ſcripſiſſe in Ancyrana ſynodo.* Ex his verbis non inepte quis deduxerit Euſtathium paulo ante ſynodum Ancyranam epiſcopalem dignitatem obtinuiſſe, eademque demum conjectura facile collegerit Melitinenſem ſynodum Ancyrana paulo ſuperiorem tempore exiſtimandam eſſe. Porro Ancyrana ſynodus ad dies antepaſchales anni 359. pertinet. Anno forte præcedenti 358. Euſtathius epiſcopatum obtinuit, eodemque anno in Melitinenſi ſynodo exauthoratus eſt.

Neocæſarienſe anno 358 habitum.

Cæſarienſem, ſeu Neocæſarienſem in Ponto Synodum in collectione Veneto-Labbeana anno 358. aſſignatam, prætereo, cum nihil certi habeam quo epocham hanc, ſive confirmaverim, ſive emendaverim. Gallicanum incerti loci, quo formula ſecunda Sirmienſis ab Oſio ſubſcripta damnata eſt, ad annum 359. pertinet, cum in exordio anni hujus formula illa Sirmienſis prodierit.

Gallicanum incerti loci anno 359.

Ariminenſe, Nicænum, Seleucienſe concilia.

Nihil etiam moror concilium Ariminenſe, de quo nihil dubitandum ſuccurrit. Nihil pariter Nicænum, & Seleucienſe, ſicut & aliqua uſque ad Antiochenum, de quibus omnibus cum collectore Veneto-Labbeano cohæreo.

De concilio vero Antiocheno modo agendum. Antiochena concilia duo in cauſa Meletii Antiocheni epiſcopi Pagius ad A. 360. 3. &c. diſtinguit, aliud anno 360. in quo Meletius ad eccleſiam Antiochenam regendam accitus fuit, alterum vero ſequenti anno 361. ad eum deponendum collectum. Hæc quidem Pagius, ſed, ut vera fatear, concilia Antiochena duo in eadem Meletii cauſa nemo veterum expreſſit. Socrates lib. 2. cap. 45. nullius ea in re concilii meminit; nullius pariter Sozomenus lib. 4. cap. 28. Apud Theodoretum ſermo eſt de concilio habito ab Arianis epiſcopis a Conſtantio, dum *Antiochiæ moraretur*, convocatis, quo in concilio poſtulatum ab imperatore Meletium, ut Antiochenæ eccleſiæ præficeretur, aſſeruit. Philoſtorgius lib. 5. nihil habet de concilio, ſed ejectum Meletium a Conſtantio Antiochiæ agente teſtatur. Unius ergo Theodoreti teſtimonio concilium Antiochenum nititur; idque collectum aſſerit, dum Conſtantius Antiochiæ moraretur, quæ ſane commoratio, nonniſi poſt diem XV. Kal. januarii anni 360. cœpit, ut ex chronologia codicis Theodoſiani diſcimus, cui Ammianus lib. 20. cohæret, affirmans anno 360. labente Conſtantium veniſſe Antiochiam. Concilium ergo illud in annum ſequentem 361. referri commode poteſt. Quod & congruit fidei S. Hieronymi in chronico ex editione Pontaci, qui Meletii aſſumptionem anno Conſtantii XXIV. recitat. Annus vero ille anno 361. Septembri menſe deſinit. Anonymus pariter Maſſejanus ſub Coſſ. Thauro, & Florentio, anno ſcilicet 361. Meletium Antiochenam cathedram occupaſſe perhibet. Planum ex his fieri arbitror, ſynodum Antiochenam primam, in qua Meletius Antiochenis datus eſt epiſcopus cum anno 361. conveniſſe. Nec plurimum inſiſtendum arbitror verbis Socratis lib. 2. cap. 45. aſſerentis electionem Meletii tunc factam, cum ſynodus Conſtantinopolitana ab epiſcopis agebatur; nam Socrates ibi multa obvolvit, quæ vel aliis annis, vel forte nunquam contigerunt. Ita quæ hic narrat de Beroënſi epiſcopatu Meletii Tillemontio ſuſpecta ſunt. Sebaſtenum epiſcopatum Euſtathio detractum datum fuiſſe Meletio ante Seleucienſe concilium certum ponit Socrates, cum Sozomenus id actum in concilio CPtano poſt Seleucienſe affirmet. Stet ergo Antiochenum I. concilium anno 361. coiviſſe. Alterius vero Antiocheni concilii, in quo Meletius exauctoratus, cum nemo veterum meminerit, locus in collectione conciliorum nullus eſſe debet.

Antiochenum in cauſa Meletii anno 361. collectum.

Nunc tempus eſt, ut ea interſerantur, quæ ex anonymo Maſſejano ad emendandam chronologiam valent. Georgium Athanaſii æmulum in ſubito Alexandrinorum tumultu coorto anno 362. auguſto circiter menſe, neci traditum fuiſſe chronologis hucuſque perſuaſum fuit. Cauſam errandi præbuit Ammianus, qui narrato Juliani adventu Antiochiam, (quo nonniſi anno 362. veniſſe compertum eſt) ſubdit, iiſdem diebus Gaudentium notarium ejuſdem principis juſſu, capitale ſupplicium ſubiiſſe. Poſt hæc addit. *Tunc & Artemius ex duce Ægypti &c.* peremptus eſt. *Cumque tempus interceſſiſſet exiguum, Alexandrini Artemii comperto interitu, iram in Georgium verterunt epiſcopum*, quem & necarunt. Fit ergo ex Ammiano, ut Artemii, & Georgii interitus non prius conſignandi ſint, quam poſt Juliani adventum Antiochiam, adeoque non ante annum 362. Verum Maſſejani anonymi authoritas longe alio nos ducit. Ita enim ille rem chronologicam inſtruit. Georgius die XXX. Athyr, Coſſ. Thauro, & Florentio, ideſt XXVI. novembris, anni 361. Alexandriam rediit. Quarta poſt hæc die XXX. novembris, Cyac (Chaiac) IV. Gerontius præfectus Conſtantii obitum, & Juliani aſſumptionem Alexandriæ renunciavit. Quo accepto nuntio Alexandrini ſubito tumultuantes Georgium, itemque Dracontium comitem in carcerem truſerunt; quos tandem ambos quarta & vigeſima poſt hæc die turpi nece peremerunt; necatoſque inter ludibria & irriſiones ſepulturæ mandarunt ejuſdem diei hora VII. Qui minutias haſce chronologicas notavit hiſtoricus, profecto demonſtrat, omnia ſe penitus noſſe, & plene ſibi explorata narrare. Quare illi magis, quam Ammiano, ſi quid forte ambo inter ſe diſſidere comperiantur, fidendum eſt; cum præſertim ambo ſint ætate ſuppares; anonymus vero Alexandriæ de rebus Alexandrinis, Ammianus autem nec Alexandriæ, nec de rebus ejus gentis, niſi obiter ſcriberet. Hæc dicta ſint, ſi forte inter ſe diſſidere uterque hiſtoricus cenſeatur. Cæterum conciliari ambo inter ſe facile poſſunt, ſpectato ſcribendi more Ammiano perfamiliari; narrat enim perſæpe quædam extra ſuum locum, ſi quam forte occaſionem illa commemorandi habeat in promptu. Ita lib. 22. legis: *Si certum petatur*, quæ in codice Teodoſiano *die Kal. Januarii*, vel ut codices quidam MSS. legunt *februarii* conſignatur, antea meminit, quam res geſtas a Kalendis illis januarii deſcribendas ſuſcipiat. Ibi etiam terræ motum illum, quo Nicomedia urbs corruit, accidiſſe notat die IV. nonas decembris, tum & addit, *itidemque Nicæa partis non mediocris* corruit. Cum vero prius de rebus geſtis, anno 362. egiſſet, ad eundem pariter annum utriuſque urbis caſum referre viſus eſt. Reipſa

Georgius Alexandrini epiſcopatur lenocinor anno 361. mentitur.

ipſa tamen concuſſio illa Nicæna, nec decembri A mense, nec anno 362. accidit, cum eadem ipſa concuſſio recenſenda ſit, quæ Africanos prohibuit a concilio, quod ibi Conſtantii juſſu cogendum fuerat, qua de re in libello ſynodico. Id vero ad annum 359. vel 360. pertinet. Quibus ſic ſtantibus, cur fides anonymi noſtri necem Georgii in extrema anni 361. referentis ſolicitetur, nihil eſt.

Neci tradito Georgio, ait anonymus, *die Methir* (Mechir) *XIV. poſt conſulatum Thauri, & Florentii*, ideſt die VIII. februarii anni 362. *datum eſt præceptum Gerontio præfecto ejuſdem Juliani imperatoris, necnon etiam vicario Modeſti, præcipiens epiſcopos omnes factionibus antehac circumventos, & exiliatos reverti ad ſuas civitates*; B quo evulgato præcepto addit ille, *Athanaſius die XXVII. Methir*, *ideſt XXVII. februarii* Alexandriam remeavit, *ubi & menſibus XXVII. integris, uſque ſcilicet ad diem XXVII. Paophi*, ideſt XXIII. octobris quietus egit. Quo temporis intervallo concilium illud celebratum credo, cujus epiſtola Synodica ex operibus S. Athanaſii in collectiones conciliorum translata eſt.

Alexandrina ſynodus S. Athanaſii anno 362.

Alexandrinum alium libro noſtri nullum

In libello ſynodico additur concilium aliud Alexandrinum eo tempore ab Athanaſio Alexandriæ habito, quo Julianus cum Perſis decertans occubuit. Verum concilium iſtud, niſi forte unum idemque ſit cum priori, eo tempore, quod Synodicon adnotat, haberi nequaquam potuit, cum Athanaſius Alexandria digreſſus die C XXIII. octobris anni 362. nunquam eo, vivo Juliano, redierit. Igitur ex eodem anonymo diſcimus Athanaſium poſt menſes a reditu ſuo VIII. integros, *die XXVI. Paophi*, ideſt octobris XXIII. Juliani edicto juſſum Alexandria facesſere; ſtatimque fugitabundum *circa Thereu*, quem locum eſſe puto urbi proximum, manſiſſe. Ibi forte ſubſtitit, ut exitum legationis, ab Alexandrinis ad Julianum miſſæ, opperiretur. Sed Juliano in cœpto conſilio perſiſtente, tunc acciditſe credo quæ idem anonymus ſubdit his verbis: *Epiſcopus autem Athanaſius moratus, ſicut prædictum eſt, apud Thereen, aſcendit ad ſuperiores partes Ægypti uſque ad Hermopolim ſuperiorem Thebaidos, & uſque Antinoum*; *quo ibi degente*, co- E *gnitum eſt Julianum imperatorem mortuum, & Jovianum chriſtianum imperatorem. Ingreſſus igitur Alexandriam latenter epiſcopus, adventu ejus non pluribus cognito*; *occurrit navigio ad imperatorem Jovianum, & poſt eccleſiaſticis rebus compoſitis, venit Alexandriam, & intravit eccleſiam, Athyr* (athur) *XIX. Coſſ. Joviani & Varroniani*, ideſt XVI. novembris anno 364. *ex quo exiit Alexandria ſecundum præceptum Juliani, uſquedum adveniat prædicto die Athyr XIX. poſt annum unum, menſes III.* dies XXII. Eandem temporis ſupputationem revertit inferius, dum ejus abſentiam ab expulſione ſub Juliano uſque ad reverſionem ſub Joviano ſupputat *menſibus XV. diebus XXII.* ideſt anno uno, menſibus III. diebus XXII. At ſirecta ſup- D putatio ducatur a die Paophi XXVII. ideſt octobris XXIV. anni 362. quo a Juliano pulſus ſtatuitur, uſque ad diem Athyr XIX. ideſt diem XVI. novembris anni 364. cui reditus ejus illigatur, anni ſunt, & dies XX. Præterea ſi rediiſſe ſtatuatur die XVI. novembris anni 364. Athanaſius Joviano ſuperſtite, nunquam Alexandriam remeaſſet, quod vix poteſt admitti. Obiiſſe enim Jovianum februario menſe anni ejuſdem 364. compertum eſt. Inferendum ex his arbitror computum illum anni unius, menſium trium & dierum XXII. parum eſſe; qui ex die XXIV. octobris anni 362. deductus, annum 364. diem XIII. circiter februarii reddit. Corrigendum vero eſſet nomen menſis, ut pro Athyr ponendum ſit Mechir; dies vero integer eſt.

De Alexandrino concilio modo agendum. Nec de anno, quo convenit, quæſtioni locus eſſe poteſt, cum Jovianus, ad quem ſynodica dirigitur, anno 363. cœperit, anno vero 364. februario menſe deſierit. De loco ambigitur, nam Alexandriæ, coactum veteres recentioreſque ſcriptores conſentiunt; Valeſius Antiochiæ celebratum arbitratur; Ego ſin minus Antiochiæ certe, tamen extra Alexandriam, & alicubi forte in Ægypto. Non enim haberi potuit Alexandriæ; quando enim primo eo venit Athanaſius Joviano imperante *occultus*, & *paucis* cognitus manſit, anonymo noſtro teſtante. Cum vero ſecundo rediit, ſtatim Jovianus deceſſit, ut ex iis, quæ ſupra animadvertimus, patet.

Concilium cujus eſt ad Jovianum ſynodica, non Alexandriæ, ſed in Ægypto forte eſt habitum anno 364.

In vulgatis conciliorum editionibus concilio huic præmittitur Pariſienſe, in quo Galliarum epiſcopi formulam fidei Ariminenſem damnarunt, ſeque cum iis ſentire profeſſi ſunt, qui ὁμοούσιον agnoſcunt, & admittunt. Annus, quo habitum eſt varie ab eruditis effertur; Labbeus annum 362. præfert; Pagius in Critica Baronii annum 360. maluit. Unum hoc eruditis expendendum propono. Semiariani vocem ὁμοούσιον *conſubſtantialem*, perinde ac ὁμοιούσιον *ſimilis ſubſtantiæ* accipere ſe poſſe rati, ad fallendos ſimplices homouſion ſe vel conſubſtantialem tenere aliquandiu profeſſi ſunt. Hujus voculæ prava interpretatione vitiatæ obtentu, catholicos ſe apud occidentales, fraudis ignaros, aliquandiu probarunt. Dolum nondum ſenſerant occidentales illi, cum in ſynodo Romana anni 365. ſub Liberio miſſi a Lampſaceno Semiarianorum concilio legati libellum obtulerunt, in quo conſubſtantialem admittere ſe profeſſi, in communionem recepti ſunt. Sed hæreticorum doli tandem innotuerunt, patuitque latens in voce catholica hæretica ſententia. Hinc literæ Valentis, Valentiniani, & Gratiani de ſynodo Illyricana ann. 372. illos damnant, qui hanc vocem ὁμοούσιον *nihil ſignificare quam* ὁμοιούσιον *ſimilem* docent. Hos vero Semiarianorum dolos jam detexerant occidentales, cum in Pariſienſem ſynodum convenerunt, ut non obſcure indicant verba illa ejuſdem concilii: *Neque enim contra Deum, & Chriſti unigeniti Dei majeſtatem aliter, quam nos de homouſion ſignificatione ſentimus, obnitens dignus erit ſanctitate ſacerdotii*. Liquere ex his arbitror concilium Gallicanum poſterius eſſe Romano anni 365. ſub Liberio. Neque Pagii argumenta ad expugnandam conjecturam hanc noſtram plurimum valent. Hieronymus in chronico ad annum XXIV. Conſtantii, qui ſeptembri menſe anni 360. jam cœperat, ſcribit equidem Galliam per Hilarium *Ariminenſis perfidiæ dolos damnaſſe*; ſed utrum in Pariſienſi concilio, ſive aliter non exprimit. Profecto ante Pariſienſe iſtud concilium ſemel, & iterum damnatos fuiſſe a Gallis Arianos indicat ſynodica ejuſdem concilii edicens, ut caveatur Saturninus Arelatenſis epiſcopus Arianus *ſceleratum fratrum noſtrorum geminas jam literas excommunicatus*. Quod autem addit Pagius de epiſcopis catholicis, quos tunc *exuiaſſe* indicat ejuſdem Pariſienſis concilii ſynodica; unde Pagius deducit ſub Conſtantio veræ fidei oſore concilium illud habitum fuiſſe; quod, inquam, addit, parum valet, nam catholici nihilo

Concilium Pariſienſe ante annum 364. haberi non potuit.

hilo aquiorem Valentem pro Conſtantio nacti ſunt. Valentis autem ira in catholicos ſevere cœpit anno 364. ut inferius admotabitur.

Romanum ſub Damaſo anno 366. coactum.

Ita liberata Pariſienſis ſynodus ab anno 360. cui illigabatur, ad annum 365. facile revocari poteſt. Sequenti anno concilium quoddam Romanum, in ipſo Damaſi exordio celebratum, libelli ſynodici author teſtatur.

Gallicanum concilium a ſuperiori diverſum anno 372.

Alterius Gallicani concilii ſermo eſt in literis Valentis, Valentiniani, & Gratiani de concilio Illyberitano anni 372. quas literas legas apud Theodoretum lib. 4. cap. 6. in quibus hæc de ſynodo Gallicana: *Nos non aliter ſentimus, etiſi duo concilia, quorum alterum jam* (Græce νῦν nunc) *Romæ, alterum habetur in Gallia.* Concilium Romanum idem eſt Damaſi ſecundum, de quo apud Labbeum; Gallicanum vero Labbeus, & cæteri filent; unde per nos primum in lucem prodit. In eo Gallicano, concilio definitum eſt *unam eandemque eſſentiam* (Græce ὁμοούσιον) *eſſe Patris, & Filii, & Spiritus Sancti in tribus perſonis* (Græce ὑποστάσεσιν) ut ibidem legitur. Ex quo Gallicanam hanc ſynodum diverſam eſſe a Pariſienſi diſcimus; in hac enim ſicut de ἀπαραλλάκτῳ filii pluribus, ita de Spiritus Sancti nihil diſceptatum eſt. Hoc ergo Gallicanum concilium anni 372. in claſſem aliorum conciliorum nunc primo reponitur.

Synodus Antiochena Meletii anno 363.

Pariſienſem ſequitur apud Collectores e veſtigio ſynodus Antiochena Meletii. Reipſa tamen Antiochena hæc ſynodus habita anno 363. ſub Joviano, Pariſienſem, quam cum anno 365. vel 366. compoſuimus, præceſſit.

Concilium Conſtantinopolitanum Acacianorum anno 364.

Secundum hæc, Acaciani conciliabulum Conſtantinopoli celebrarunt; cujus conciliabuli obſcura quidem mentio facta eſt a Sozomeno lib. 6. cap. 7. teſtante epiſcopos Semiarianos Lampſacum convenientes decreviſſe, *ut ea quæ Conſtantinopoli ſtudio Eudoxii, atque Acacii geſta fuerant, irrita eſſent.* Inferius vero addit Lampſacenos illos patres ſtatuiſſe, *ut epiſcopi qui depoſiti fuerant ab iis qui diſſimilem Patri filium aſſerebant, ſedes ſuas poſſeſſionis recuperarent.* Concilium iſtud Joviano, & Varroniano Coſſ. ideſt. anno 364. habitum ſcribit anonymus Maffejanus, a quo nonnulla adduntur ad illuſtranda ea, quæ adduximus ex Sozomeno, apprime conducentia: *Apud Conſtantinopolim Eudoxius Germanicie tenebat eccleſiam, & erat inter eum & Macedonium hæreſis. Per Eudoxium autem exiit alia pejor hæreſis, ab adulterina Arianorum Ætii & Patricii Nicani communicantium Eunomio, Heliodoro, & Stephano. Et hoc accipiens Eudoxius cum Euzoio Ariana hæreſeos epiſcopo Antiocheno communicavit, & deſciſcuerunt per occaſionem Seleucum & Macedonium & Hypatianum* (Heraclem Perinthi epiſcopum) *& alios XV. ad ſe pertinentes epiſcopos, quoniam non ſuſcipiebant . . . . . non ſimilem, neque falluram non ſalli transferentes* (ſic) *quorum expoſito hæc eſt.*

EXPOSITIO PATRICII ET ÆTII, QUI EUNOMIO COMMUNICAVERUNT, HELIODORO, ET STEPHANO.

HÆc ſunt apud Deum: non natum, ſine principio, ſempiternum, ut non imperatur immutabilem, omnia videntem, infinitum, incomparabilem, omnipotentem, ſine præciſione futura ſcientem, ſine dominio. Hæc non ſunt Filii: imperatur enim, ſub imperio eſt, ex nihilo eſt, finem habet, non comparatur, tranſit cum Pater . . . . Chriſti reperitur quantum pertinet ad Patrem, futurum ignorat. Non erat Deus, ſed Dei Filius; Deus eorum, qui poſt eum ſunt: & in hoc poſſidet ineffabilem apud Patrem ſimilitudinem, quod omnia videt, quod omnia . . . . quod non mutatur bonitate; non ſimilem dealitate, nec natura. Si autem diceremus, quod ex dealitate natus eſt, tanquam ſerpentinam germinationem eum dicimus, & eſt dictum impium, & quemadmodum ferrum æruginem ex ſe facit, & ex ipſa æruginе conſumetur; ſic & Filius, ex natura Patris ſi factus eſt, conſumet Patrem. Sed ex opere, & novitate operis Filius naturaliter Deus, & non ex natura, ſed ex alia natura ſimiliter, ut Pater, nec ex ipſo, imago enim Dei factus eſt, & nos ex Deo, & Deo. Si omnia Deo, & Filius tanquam ex aliquo negotio, quemadmodum ferrum ferrugineum habens minuatur, quemadmodum corpus vermes faciens conteritur, quemadmodus vulnus ex ſe mittens conſumetur ex ipſis; ſic qui dicit Filium ex Patris natura. Similem autem Filium Patri qui non dicit, extra Eccleſiam ſtat, & ſit anathema. Si diximus Deum Dei filium, duas ſine unitio inducimus: imaginem dicimus Dei; qui dicit ex Deo Sabellizat. Et qui dicit ſe ignorare Dei nativitatem Manichizat; & ſi quis dixerit ſubſtantiam Filii penitus ſtatuant e Patris non nati, blaſphemat. Sicut enim nix & ſimilitudinem quantum ad albedinem ſimilis, ad ſpeciem autem non ſimilis: & ſic & Filii ſubſtantia alio eſt præter Patris ſubſtantiam. Nix autem aliam habet albedinem; externo autem conniventes oculos egreſ-ſi . . . . Vultis audire Filium Patri ſimilem in operationibus: ſicut Angeli Archangelorum naturam non poſſunt comprehendere, velint eligere, nec Archangeli naturam Cherubini, nec Cherubini naturam Spiritus Sancti, nec Spiritus Sanctus naturam Unici, nec Unicus naturam non nati Dei.

Lampſacenum concilium anno 364 vel 365.

Poſt hæc addit idem Anonymus. *Cum autem Epiſcopus Athanaſius veniret de Antiocha Alexandriam, conſilium fecerunt Ariani Eudoxius, Theodorus, Sophronius, Euzojus, & Hilarius, & conſtituerunt Lucium Presbyterum Georgii, interpellare Imperatorem Jovianum in Palatio, & dicere quæ in exemplaribus habentur.*

Nunc vero de Lampſaceno pauca. Ac primo quidem de epocha, quam tamen incertam huc uſque inter annum 364. & 365. vagantem, alii ad annum 364. alii ad 365. traxerunt. Nunc tandem ex iis, quæ inferius dabimus de anno quo lex Valentis exilium denuncians epiſcopis a Juliano reſtitutis; nunc inquam, in annum 364 velut in ſedem ſuam referendum eſt, qua de re inferius. Nunc vero de eodem Lampſaceno concilio pauca quædam adnotanda. Lampſacenum concilium ab iis procuratum fuiſſe epiſcopis, qui *Filium Patri conſubſtantialem* aſſerebant, ſcripſit Sozomenus lib. 6. cap. 7. Cum vero ex Macedonianis epiſcopis conſtitiſſe illud recte viderit Baronius; ideo erretum hic a Sozomeno ille quidem opinatur. Valeſius, Pagius, aliique malunt errorem in Græcum Sozomeni irrepſiſſe, rati pro ὁμοουσίου, quod nunc legitur, ſcriptum fuiſſe ὁμοιουσίου. Verum purum eſſe textum cenſeo, quanquam alioqui ex Macedonianis conſtitiſſe ſynodum recte vidiſſe Baronium admitto. Semiariani enim, quo validius in Eunomianos multitudine ſuorum tuerentur, partis ſuæ adjungendos orthodoxos ſuſceperunt. Cujus rei gratia & Nicænam ſe fidem admittere profeſſi ſunt, & Ariminenſem formulam damnarunt, & præter hæc omnia nec vocem ipſam ὁμοούσιον rejecerunt, quam tamen, non quidem, *ejuſdem*, ſed *ſimilis naturæ* interpretabantur; qua in re ab orthodo-

xis differebant. Hinc vocem illam ὁμοούσιον in libello concilio Romano exhibito Lampſaceni patres expreſſerunt, ejuſque obtentu tanquam orthodoxi a Liberio fraudis neſcio, agniti, & ad communionem admiſſi ſunt. Hanc Semiarianorum fraudem in uſurpanda voce ὁμοούσιος accuſant, & detegunt imperatores Valens, Valentinianus, & Gratianus in ſuis literis datis pro concilio Illyrico anni 372. quas Labbeus recitat tom. II. pag. 974. Ita enim illi ἐκ τῶν τοίνυν ὧν ὁμολογοῦσιν ἑνυπόστατον μὲν ἀλλήλοις ἑνυπάρχειν αὐτὸν καὶ τὸν ἐκ τοῦ πατρὸς γεννηθέντα υἱὸν ἀνάγκη ἐκ τῶν ὁμοίων γεγενῆσθαι ὁμοίως δὲ καὶ τὸ ὁμοούσιον. *Neque ita intelligimus conſubſtantialem, ut quidem olim, neque ut alii nunc, qui illos appellant patres, exponunt; per hanc vocem conſubſtantialem nihil aliud ſignificari, quam ſimilem*: Planum hinc fit nihil decipi Sozomenum, veraque ſcribere de Macedonianis; *qui Filium Patri conſubſtantialem aſſerebant*; ſed illos potius errare, qui ſive erraſſe illum arbitrantur, ſive de catholicis epiſcopis hæc ab eo dicta accipiunt.

Ad concilium hoc Lampſacenum pertinet confeſſio illa fidei, quam Labbeus, quo conſilio incertum, omittendam cenſuit; nos vero in ſupplemento hoc noſtro damus ex Socrate lib. 4. cap. 13.

Domino fratri & comminiſtro Liberio Euſtathius, Theophilus & Silvanus in Domino S.

Κυρίῳ ἀδελφῷ καὶ συλλειτουργῷ Λιβερίῳ, εὐσέβιος, Θεόφιλος, σιλβανὸς, ἐν κυρίῳ χαίρειν.

PRopter inſanas hæreticorum opiniones, qui eccleſiæ catholicæ offenſionis cauſam præbere non ceſſant, nos omnem illis occaſionem adimere cupientes, profitemur, & aſſeveramus Synodum orthodoxorum epiſcoporum, quæ Lampſaci & Smyrnæ aliiſque in locis habita eſt; cujus ſynodi legationem obeuntes, tum ad tuam benignitatem, tum ad univerſos Italiæ & occidentis epiſcopos literas adferimus, Catholicam fidem tenere & cuſtodire, quæ in Sacroſancta Synodo Nicæna, temporibus beatæ memoriæ Conſtantini, a trecentis decem & octo epiſcopis comprobata, hactenus integra, & inconcuſſa perpetuo permanſit; in qua conſubſtantialis vocabulum adverſus pravam Arii doctrinam pie ſanctequepoſitum eſt. Similiter & nos una cum ſupradictis eamdem fidem tenuiſſe ac tenere, & uſque ad extremum ſpiritum ſervaturos eſſe, ipſi manu noſtra profitemur: Arium & impiam ejus doctrinam una cum diſcipulis illius, & eamdem cum illo ſentientibus condemnantes: omnem propterea hæreſim Sabellii, Patropaſſianos, Marcioniſtas, Photinianos, Marcellianos, Pauli denique Samoſateni. Horum omnium doctrinam, & cunctos qui idem cum illis ſentiunt, omnes denique hæreſes advenientes ſanctæ fidei ſupradictæ, quæ pie & catholice a Sanctis Patribus Nicææ expoſita eſt. Sed præcipue anathemate damnantes fidem illam quæ in Ariminenſi ſynodo recitate eſt, utpote contrariam ſupradictæ fidei ſancti concilii in urbe Nicæna celebrati: cui ex oppido Thraciæ Nice allatæ, dolo ac perjurio circumventi epiſcopi Conſtantinopoli ſubſcripſere. Fides autem noſtra & eorum quos ſupra diximus & quorum legatione fungimur, eſt hæc. Credimus in unum Deum Patrem omnipotentem, omnium viſibilium, & inviſibilium factorem. Et in unum unigenitum Deum Dominum Jeſum Chriſtum filium Dei, genitum ex Patre; ideſt ex Patris ſubſtantia: Deum ex Deo, lumen ex lumine; Deum verum ex Deo vero. Genitum non factum: conſubſtantialem Patri, per quem omnia facta ſunt quæ in cœlo & quæ in terra. Qui propter nos homines & propter noſtram ſalutem deſcendit e cœlo, & incarnatus homoque factus eſt: paſſus eſt etiam & reſurrexit tertia die, & aſcendit in cœlum, venturuſque eſt ut judicet vivos & mortuos. Et in Spiritum Sanctum. Eos autem qui dicunt; fuit tempus cum non eſſet, & antequam gigneretur non

Διὰ τὰς τῶν αἱρετικῶν μανιώδεις ὑπονοίας, οἳ οὐ παύονται ταῖς καθολικαῖς ἐκκλησίαις σκάνδαλα ἐπιφέροντες, ταῦτα χάριν, πᾶσαν ἀφορμὴν αὐτῶν ἀναιροῦντες, ὁμολογοῦμεν τὴν σύνοδον τὴν γνησίως ἐν λαμψάκῳ, καὶ ἐν σμύρνῃ, καὶ ἐν ἑτέροις διαφόροις τόποις τῶν ὀρθοδόξων ἐπισκόπων. ἧς συνόδου πρεσβείαν ποιούμενοι πρὸς τὴν χρηστότητα σου, καὶ πάντας τοὺς ἰταλοὺς τε, καὶ δυτικοὺς ἐπισκόπους γράμμα κομίζομεν τὴν καθολικὴν πίστιν κρατεῖν καὶ φυλάττειν, ἥτις ἐν τῇ ἁγίᾳ νικαίων σύνοδῳ, ἐπὶ τῶν μακαρίου κωνσταντίνου, ὑπὸ τριακοσίων δέκα καὶ ὀκτὼ ἐπισκόπων βεβαιωθεῖσα, ἀκεραία καὶ ἀσάλευτος κατασταθεῖσα ἕως νῦν καὶ διηνεκῶς διαμένει, ἐν ᾗ τὸ ὁμοούσιον ἁγίως καὶ εὐσεβῶς κεῖται ὑπεναντίως τῆς ἀρείου διαφροφῆς. ὁμοίως καὶ ἡμᾶς καὶ τὰ τῶν προειρημένων τὴν αὐτὴν πίστιν κεκρατηκέναι, καὶ κρατεῖν, καὶ ἄχρι τέλους φυλάξειν, ἰδίᾳ χειρὶ ὁμολογοῦμεν, καὶ παρέχοντες ἔγγραφον, καὶ τὴν ἀσεβῆ διδασκαλίαν αὐτοῦ, σὺν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, καὶ τοὺς ὁμοφρονας αὐτῷ, καὶ πᾶσαν αἵρεσιν σαβελλίου, παξοπασιανούς, μαρκιωνίτας, φωτεινούς, μαρκελλιανὰς, καὶ παῦλον τὸν σαμοσατέως. καὶ τούτων τὴν διδαχὴν, καὶ πάντας τοὺς ὁμοφρονας αὐτῶν, καὶ πάσας τὰς αἱρέσεις, τὰς ἐναντιουμένας τῇ προειρημένῃ ἁγίᾳ πίστει, ἥτις εὐσεβῶς καὶ καθολικῶς ὑπὸ τῶν ἁγίων ἐξετέθη πατέρων ἐν νικαίᾳ, ἀναθεματίζοντες ἐξαίρετος, καὶ τὴν σὺν ἀδεμίᾳ συνόδῳ ἀναγνωσθεῖσαν ἔκθεσιν, ὡς ὑπεναντίως τῆς προειρημένης ταύτης πίστεως τῆς ἁγίας συνόδου τῆς ἐν νικαίᾳ πραχθεῖσαν. οἷς δόλῳ καὶ ἐπιορκίᾳ ὑποπεσόντες ἐν κωνσταντίνῃ πόλει κομισθεῖσαν ἀπὸ νίκης τῆς θράκης ὑπέγραψαν. ἔστι δὲ ἡ πίστις ἡμῶν καὶ αὐτῶν ὧν προείρηται, ὧν καὶ τὴν πρεσβείαν ποιούμεθα, αὕτη. πιστεύομεν εἰς ἕνα θεὸν, πατέρα παντοκράτορα, πάντων ὁρατῶν καὶ ἀοράτων ποιητὴν, καὶ εἰς ἕνα μονογενῆ θεὸν, κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν, τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ. γεννηθέντα ἐκ τοῦ πατρὸς, τοῦτ' ἔστιν ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ πατρὸς. θεὸν, ἐκ θεοῦ. φῶς, ἐκ φωτός. θεὸν ἀληθινὸν, ἐκ θεοῦ ἀληθινοῦ. γεννηθέντα, οὐ ποιηθέντα. ὁμοούσιον τῷ πατρὶ, δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο, τά τε ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς. τὸν δι' ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους, καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν κατελθόντα, καὶ σαρκωθέντα, καὶ ἐνανθρωπήσαντα. παθόντα, καὶ ἀναστάντα τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ. ἀνελθόντα εἰς οὐρανοὺς. καὶ ἐρχόμενον κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς. καὶ

εἰς

εἰς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. τοὺς δὲ λέγοντας ἦν ποτὲ ὅτε οὐκ ἦν, καὶ πρὶν γεννηθῆναι οὐκ ἦν, καὶ ὅτι ἐξ οὐκ ὄντων ἐγένετο, ἢ ἐξ ἑτέρας ὑποστάσεως, ἢ οὐσίας φάσκοντας εἶναι, ἢ ἕκτιστὸν, ἢ ἀλλοιωτὸν τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ, τοὺς τοιούτους ἀναθεματίζει ἡ καθολικὴ καὶ ἀποστολικὴ ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ. ἐγὼ δὲ εὐσεβὴς ἐπίσκοπος πόλεως σεβασίας, καὶ θεόφιλος, καὶ σιλβανὸς, πρέσβεις συνόδου λαμψάκου, σμύρνης, καὶ τῶν λοιπῶν, ταύτῃ τῇ ὁμολογίαν χειρὶ ἡμῶν, καὶ οἰκείᾳ προαιρέσει ἐγράψαμεν. εἰ δέ τις μετὰ τὴν ἐκτεθεῖσαν παρ' ἡμῶν πίστιν, κατ' ἡμῶν ἤτοι τῶν ἀποσταλέντων ἡμᾶς ἔγκλημά τι προσενεγκεῖν θελήσει μὴ γράμμασιν τῆς σῆς ἁγιοσύνης, παρὸς οὓς ἂν δοκιμάσῃ ἡ σὴ ἁγιότης, ὁρισθέντος ἐπισκόπους ἔρχεσθαι, καὶ ἐπ' αὐτῶν μετ' ἡμῶν διαδικάζεσθαι. καὶ εἴ τι ἐγκλήματος ἔσχεν συσκῆψαι, εἰς τὸν αὐτὸν ἐκδικηθέν. τούτῳ δὴ τῷ βιβλίῳ τοὺς πρέσβεις ἀσφαλισάμενος ὁ λιβέριος, εἰς κοινωνίαν τε ἐδέξατο, καὶ τοῦδε τὰ γράμματα τοῖς αὐτοῖς ἀπέλυσεν.

A erat, & de non extantibus factus eſt: aut qui dicunt ex alia hypoſtaſi vel ſubſtantia extitiſſe filium Dei, aut mutationi converſionique obnoxium eſſe, anathematizat Catholica & Apoſtolica Dei eccleſia. Ego Euſthathius epiſcopus urbis Sebaſtiæ, & Theophilus, & Sylvanus, Lampſacenæ ſynodi & Smyrnienſis aliarumque legati, hanc profeſſionem propriis manibus, & noſtra ſponte conſcripſimus. Quod ſi quis poſt hanc fidem a nobis expoſitam, adverſus nos, aut adverſus illos a quibus miſſi ſumus, aliquam criminationem adferre voluerit, cum literis Sanctitatis tuæ coram orthodoxis epiſcopis, qui a te probati fuerint, veniat & apud illos judicio contendat nobiſcum. Ac ſi quid criminis convictum fuerit in auctorem animadvertatur.

Hoc libello cum legatos, quaſi cautione quadam Liberius obligaviſſet, eos in communionem ſuſcepit, datiſque literis dimiſit.

Concilia varia Macedonianorum poſt Lampſacenum.

Eodem fere tempore, quo Lampſaci in Helleſponto concilium a Macedonianis habebatur, alia pariter alibi ab ejuſdem factionis epiſcopis agebantur, ut Smyrnæ in Aſia, tum in Pamphylia, Iſauria, ac Lycia, quæ omnia concilia confeſſionem ſuam ad Liberium miſerunt, teſte Socrate ibid.

Romanum ſub Liberio, & Siculum anno 364.

Poſt Lampſacenum ſuccedit Romanum ſub Liberio; tum proxime ſequitur ſynodus Sicula, quam Lampſaceni concilii legati Roma digreſſi procurarunt; ex quo fit, ut Siculum concilium eodem anno habitum quo & Romanum cenſeatur.

Cum legati Lampſaceni in patriam regrederentur, epiſcopos orientales Tianæ coactos in concilium nacti ſunt. Quare indicta Tianæ Synodus ex epocha præcedentium conciliorum Romani, Siculi &c. pendet. Quæ omnia ex iis, quæ inferius conſtituentur, dependent. Nec diu poſt Ariani in Caria ſynodum habuerunt. Cum dein concilium aliud Tharſi in Cilicia habendum eſſet, Valens authoritate, & potentia ſua, ne cogeretur effecit; datiſque literis ad Rectores provinciarum mandavit, ut quicumque epiſcopi ſub Conſtantio depoſiti, dein ſub Juliano reſtituti fuerant, in exilium iterum pellerentur. Hæc recitavimus ex Sozomeno lib. 6. cap. 12. a quibus præcedentium, & reliquorum omnium epocha pendet; quæ tamen epocha tunc certa reſultabit, cum legis hujus a Valente latæ annus e latebris extrudetur. Huic vero in lucem ſolemque collocandæ maxime valebit authoritas anonymi Maffejani, cujus teſtimonium integrum modo afferendum ſuſcipio. Ita ergo ille.

Poſt Jovianum, ciſtini ad imperium vocati Valentiniano & Valente, ipſorum præceptum ubique manavit, quod etiam redditum eſt Alexandriæ Pachon die X. Coſſ. Valentiniano, & Valente (ideſt anno 335. die V. Maii) *continens ut epiſcopi ſub Conſtantio depoſiti, & ejecti ab eccleſiis, Juliani autem imperii tempore ſibi vindicaverant & receperant epiſcopatum, nunc denno eiiciantur eccleſiis, interminatione poſita curiis multæ auri librarum CCC, niſi ſcilicet eccleſias & civitatibus epiſcopos minarent.* (ideſt æducerent. Cangius V. *minare*) *Ex qua re apud Alexandriam ma-*

gna eſt confuſio & turba exorta, ut eccleſia univerſa fatigaretur. Cum etiam principales eſſent numero exigui cum præfecto Flaviano, & ejus officio, & ob imperiale præceptum, & auri multam imminebant (ideſt inſtabant. Cangius V. *imminere*) *egredi epiſcopos civitate, multitudine chriſtiana reſiſtente, & contradicente principalibus & judici, & affirmante epiſcopum Athanaſium non eſſe ſubjectum huic definitioni, & præcepto imperiali, quod nec Conſtantius eum perſecutus eſt, ſed & reſtituit. Similiter & Julianus perſecutus eſt; univerſos revocavit, & eum propter idololatriam denno ejecit; at Jovianus reduxit. Remanſit hac contradictio & turba uſque ad ſequentem menſem Payni die XVI.* (ideſt junii VIII.) *hoc enim die præfectus Flavianus relatione facta declaravit conſuluiſſe principes de hoc ipſo quod apud Alexandriam motum eſt. Et ita omnes exiguo tempore quieverunt.*

Poſt menſes IV. & dies XXIV. hoc eſt Phaophi VIII. (ideſt octobris V. mendum eſt in computo dierum, quod ſæpe accidit in hoc chronico vitio vel amanuenſis, vel interpretis ex Græco) *epiſcopus Athanaſius noctu latenter egreſſus eccleſia, receſſit in Villam juxta fluvium novum. Præfectus autem Flavianus, & dux Victorinus ignari receſſiſſe eum, eadem nocte ad eccleſiam pervenerunt Dionyſii cum manu militari; ac fractis poſteralis ingreſſi atrium, & partes ſuperiores domus, hoſpitium epiſcopi quærentes non invenerunt eum. Nam paulo ante receſſerat, & remanſit degens in prædicta poſſeſſione a memorato die Phaophi VIII. uſque Mechir VI.* (ideſt XXXI. januarii anni 366.) *hoc eſt menſibus quatuor integris. Poſt hæc notarius imperialis Breſida eodem Mechir menſe venit Alexandriam cum literis imperialibus, jubentibus eumdem epiſcopum Athanaſium reverti ad civitatem, & conſuete tenere eccleſias. Et VII. die Mechir menſis poſt Coſſ. Valentiniani & Valentis, hoc eſt in conſulatu Gratiani, & Daglaiſi* (ideſt anno 366.) *idem notarius Breſidas cum duce Victorino & præfecto Flaviano convenientes in palatio nuntiaverunt præſentibus curialibus & populo, quod præceperant imperatores epiſcopum reverti ad civitatem. Et eodem momento idem Breſida notarius egreſſus cum curialibus & multitudine ex populo Xptianorum*

ad prædictam villam, & assumens episcopum Athanasium cum præcepto imperiali induxit in ecclesiam, quæ dicitur Dionysii mensis Mechir die VIII. (Februarii I.)

Prædicto autem consulatu Lupicini, & Jovini, (ideſt anno 367.) *Lucius Arianorum specialiter sibi volens vindicare episcopatum post profectionem de Alexandria multo tempore advenit, consulatu prædicto, & ingressus est civitatem latenter per noctem XXVI. diei Toth mensis,* (ideſt XXIII. ſeptembris) *& sicut dictum est, mansit in quadam domuncula latens diem illum. Postero autem die intravit domum, ubi mater ejus commanebat; cognitoque statim ejus adventu per civitatem universus populus collectus incusabat ejus ingressum. Et Trajanus dux, & præfectus nimis molestè tulerunt irrationabilem ejus & audacem adventum, & miserunt principales ut eum eiscerent de civitate. Advenientes itaque principales ad Lucium, & considerantes omnem populum iratum, & valde tumentem adversus illum, timuerunt eum per se producere de domo, ne a multitudine occideretur; & hoc ipsum nunciaverunt judicibus, & panto post ipsi judices, dux Trajanus, & præfectus Tatianus ad locum cum militibus ingressi domum produxerunt per semetipsos Lucium, hora diei VII. Toth die XXVII.* (ideſt XXIV. ſeptembris) *Lucius autem cum sequeretur judices, & omnis populus civitatis post eum Christianorum, ac Paganorum, ac diversarum religionum cunctis pariter uno spiritu, & ex una sententia, & eodem decreto non cessaverunt ex domo, quæ ductus est per mediam civitatem, usque ad domum ducis vociferantes, ac turpia & scelerata eidem ingerentes, & clamantes: extra civitatem ducatur. Tamen dux introduxit eum in domum suam, & apud eum mansit, & custodiebatur reliquis horis diei, ac tota nocte, & sequenti die XXVIII. mensis prædicti, dux manicans* (proficiſcens. Cangius V. *manicare*) *& habens eum usque Nicopolim tradidit militibus Ægypto deducendum.*

Prolixa hæc narratio adeo nativis coloribus expreſſa eſt, ut authorem comperta ſcribentem & coævum facile agnoſcas, cum præſertim ubique ſibi, ubique æqualibus eorum temporum ſcriptoribus conſtet, nec unquam erret, niſi forte in notis numeralibus exprimendis, quod vitium amanuenſis, vel interpretis eſt, facile ex tota hiſtoriæ ſerie emendandum. Victorinus dux ipſe eſt Victorius dux Ægypti, ad quem anno 364. die V. Kal. januarii data eſt *lex* 5. *de legatis* in codice Theodoſiano. Igitur ex hac fideli narrationis ſerie binam S. Athanaſii vexationem diſtinguendam diſcimus, alteram quidem ſub Flaviano Ægypti præfecto, aliam vero ſub Tatiano Auguſtali Ægypti; ac illam quidem quam Tatianus excivit, optime chronographus noſter anno 367. collocat. Illam pariter in ſcriptore vitæ S. Athanaſii, & Metaphraſte in vita ejuſdem ſancti Scriptores noſtrates viderunt, quam & ſuo anno collocarunt. Imperite vero hucuſque ſecunda hæc vexatio cum priori, utpote quam ignorarunt Scriptores, confuſa eſt. Ex quo totam eorum annorum chronologiam ſubverti neceſſe fuit. Cum enim legem de eiiciendis epiſcopis a Valente latam eo anno conſtituerent, quo Athanaſii quies perturbata eſt; eademque ſancti viri exagitatio cum anno 267. compoſita ſit; hinc factum, ut Valens Chriſtiano baptiſmate ab Eudoxio Ariano anno 367. ablutus cenſeretur. Cum vero chriſtiano ſacramento vix ſignatus imperator ille in catholicos claſſicum cecinerit; hinc etiam Lampſacenum, Romanum, Siculum, Tyanenſe & alia quædam concilia, quæ eam legem proxime præceſſerunt, e ſedibus ſuis extrahi contigit. A capite ergo incipiamus.

Lampſacenum concilium anno ſaltem 364. ut ſerius, collocandum eſt; cum enim inter illud, & legem Valentis ſatis multa intercellerint; non ſerius utique anno 364. & quidem non adulto conveniſſe oportet. Eodem anno vergente Romana ſynodus coivit, cui miſſi a conciliis Lampſaceno, Smyrnenſi aliiſque legati interfuerunt.

Soluto Romano concilio legati Lampſaceni perrexerunt in Siciliam, unde concilii Siculi occaſio nata. Quare anni forte 365. initium concilium in Sicilia tulit.

Regreſſi in orientem legati Tyanenſi concilio ſeſe ſiiterunt. Eſt ergo ejuſdem anni 365. concilium Tyanenſe. Præcedentis anni 364. eſt concilium in Caria Arianorum, quod legem Valentis proxime præceſſit.

Reliqua chronologi hujus Maſſejani cum ſæde depravata ſint, nec quidquam ad chronologiam conciliarem illuſtrandam valeant, omittenda hic cenſeo, totamque ſimul claudo diſſertationem meam, adjecta tantummodo eorum, quæ fuſius hic diſcuſſi, brevi chronologica tabula, ut uno veluti conſpectu, cui quæque tempori aſſignaverim lectores intueantur.

Anni Chriſti	Conſules	
340.	Ancyndino, & Proculo.	Athanaſius majo circiter menſe Alexandria dilapſus Romam aufugit.
341.	Marcellino, & Probino.	Concilium Antiochenum Arianorum partim, partim catholicum, quod concilium dedicationis templi Antiocheni appellatum eſt. Synodus Romana ſub Julio labente anno coacta Athanaſio favet. Narcyſus & Maris Ariani fidei formulam Conſtanti exhibent.
242.	Conſtantio III. & Conſtante II.	
343.	Placido	Hoc facile anno labente Antiochena Ariano-

Anni Christi	Consules	
	& Romulo.	A norum synodus fidei formulam, quam μακροστιχος appellant, cuderunt, statimque missa legatione probandam occidentalibus transmiserunt.
344.	Leontio & Salustio.	Occidentales episcopi, Mediolani concilium habentes, allatam ex orientalibus fidei formulam probare recusant, & concilium Sardicam indicitur. Sardicense concilium labente hoc anno cogitur, in quo Athanasii causa ab orthodoxis episcopis discutitur, innocens declaratur, & pro ejus restitutione legatio ad Constantium decernitur.
		B Sardicense Arianorum conciliabulum, quod & Philippopolitanum Arianorum concilium appellatur.
345.	Amantio & Albino.	Legati Sardicenses paschales dies Antiochiæ agunt, ubi structas a Stephano Ariano episcopo insidias detegunt, & feliciter evitant. Ariani concilium Antiochiæ habent, in quo Stephanus deponitur.
346.	Constantio IV. & Constante III.	Gregorius Alexandrinus episcopus ab Arianis intrusus moritur; & Constantius literis tertio repetitis S. Athanasii reditum urget. Euphrates Agrippinensis episcopus legatione pro Athanasio ad Constantium functus, ad Arianos desciscit, & in concilio Agrippinensi, C die IV, idus majas, ab episcopis provinciæ suæ deponitur. Hierosolymitanum concilium, a Maximo ejus urbis episcopo coactum, in quo episcopi, qui jam olim sententiam dixerant in S. Athasium, cum illo tunc præsente redierunt in gratiam. Concilium Mediolanense quod Liberius in sua epistola scripta anno 354. ante annos octo convenisse, ad tollendum ex episcopatu Photinum hæreticum, affirmat. Qua in synodo Ursacius, & Valens ad communionem admissi sunt. S. Athanasius Alexandriam regreditur die XXI. octobris.
347.	Eusebio & Rufino	D Ariani Hierosolymis in concilium coeuntes S. Maximum deponunt, & Cyrillum, sive is fuerit Cyrillus sanctimonia & eruditione clarus, sive alius, ignoratur, substituunt.
348.	Philippo & Sallia.	Concilium Romanum sub Julio, in quo Ursacius & Valens ad communionem S. R. E. admissi sunt, cum ante biennium fidem suam Patribus Mediolanensis concilii adprobassent. Concilium Carthaginense I. sub Grato.
349.	Limenio & Catullino.	Ariani episcopi in Paulum Constantinopolitanum turbas Constantinopoli cient.
350.	Sergio & Nigriniano.	E Paulus episcopatu deiicitur, & in exilium deportatur. Maximus episcopus Hierosolymitanus ab Arianis ante triennium depositus obit.
351.	P. C. Sergii & Nigriniani.	
352.	Constantio V. & Constan-	Concilium in Ægypto catholicorum episcoporum LXXV. qui omnes literas ad Liberium pro S Athanasio dederunt.

anni Christi	Consules tio Cæs.	
		A Liberius concilium Romæ cogit, in quo lectis Ægyptiorum literis Athanasius innocens pronunciatur.
353.	Constantio VI. & Constantio Cæs. II.	S. Athanasius legationem quinque episcopoporum pro se ad Constantium destinat, sed ex literis imperatoris, a Montano redditis, revocare legatos illos cogitur.
354.	Constantio VII. & Constantio Cæs. III.	Concilium Arelatense, in quo orthodoxi ab Arianis oppressi sunt
355.	Arbetione & Lolliano.	B Concilium Mediolanense, in quo Arianorum factio prævalet, Athanasius damnatur, Liberius Pontifex Romanus in exilium pellitur.
		Diogenes imperialis notarius Alexandriam veniens omni ope adnititur, ut Athanasium expellat; sed Alexandrinis resistentibus re infecta recedit.
		Concilium Biterrense in Gallia, in quo S. Hilarius fidem defendit, & in exilium agitur.
356.	Constantio VIII. & Juliano Cæs.	Ariani concilium Antiochiæ cogunt episcopis XXX. frequens, ex quo encyclicæ per totum orientem literæ mittuntur, ut abjecto Athanasio substitutus ab ipsis Georgius Cappa- C dox Alexandrinus episcopus cognoscatur.
		Syrianus dux & Hilarius notarius die V. januarii cum militum legione Alexandriam ingrediuntur, e quorum manibus S. Athanasius clam dilabitur, februarii die IX. Res tamen ecclesiasticas clerici Athanasio faventes adhuc curant.
		Post quadrimestre, die XIX. junii, Athanasii clericis ejectis Georgii fautores ecclesiam usurpant.
357.	Constantio IX. & Juliano II.	Georgius Alexandriam venit die XXIV. februarii.
		Acacius Cæsareæ in Palæstina episcopus con- D cilium cogit, in quo Cyrillus Hierosolymorum episcopus deponitur.
358.	Tatiano & Cereale.	Georgius die II. octobris ab Alexandrinis tumultuantibus ex urbe pellitur, rectaque tendit Sirmium ad Constantium, ubi concilio interest.
		Sirmiense concilium I. in causa Photini, quo episcopus ille ab orientalibus episcopis damnatur & deponitur. Fidei formula, quæ Sirmiensis prior appellata est, excuditur, cui Liberius ab eo exilio revocatus subscribit.
		Melitinensis synodus, in qua Eustatius Sebastenus deponitur.
		Neocæsariense concilium in Ponto, in quo Eustathius pariter deponitur.
359.	Eusebio & Hypatio	E Synodus Sirmiensis altera, cui adscribitur secunda illa fidei formula, qua voces illæ ὁμοούσιον, & ὁμοιούσιον ex æquo suppressæ, quam formulam Osius & Potamius subscriptione probarunt.
		Ancyranum concilium Semiarianorum proxime ante Pascha celebratum, quod formulam illam Sirmiensem reprobat.
		Sirmiensis synodus III. habita die XI. Kal. julias, in qua tertia fidei formula οὐσίαν supprimens conditur.
		Ariminense concilium die XII. Kal. Augusti col-

Anni Chriſti	Conſules	
		A collectum, quo primo quidem Nicæna fides aſſerta. Sed in longius protracta, tandem epiſcoporum plerique metu gravium malorum in ſuppreſſionem vocis οὐσία & ὁμοούσιον convenerunt.
359.		Synodus Arianorum Nicææ in Thracia, qua eadem quæ in Ariminenſi decernuntur. Seleucienſe Arianorum concilium die V. Kal. octobris cœptum, quo ὁμοούσιον ſupprimitur, ἀνόμοιον damnatur, ὁμοιούσιον ſtatuitur. Conſtantinopolitanum concilium Ariminenſem fidem ita admittit, ut nomen οὐσία æque ac ὁμοούσιον reticendum cenſeat.
360.	Conſtantio X. & Juliano III.	B
361.	Tauro & Florentio.	Concilium Antiochenum in quo Meletius in ſolium eccleſiæ Antiochenæ aſſumptus ab Arianis, ſtatim orthodoxiam ſuam prodit. Georgius Alexandrinus redit Alexandriam die XXVI. novembris. Idemque die XXIV. decembris ab Alexandrinis vi abreptus interficitur.
362.	Mamertino & Nevitia.	Julianus imperator edictum promulgat, quo reditus permittitur epiſcopis omnibus, qui ſub Conſtantio exulaverant; quare Athanaſius Alexandriam die XXIV. februarii regreditur.
		C S. Athanaſius concilium celebrat Alexandriæ, ab authore libelli ſynodici in duo male ſectum, quo & pro lapſis recipiendis leges edicit, & Apollinaris errorem, tacito authoris nomine condemnat. Alia pro recipiendis lapſis concilia in Græcia, in Hiſpania & in Gallia celebrantur. *S. Athan. epiſt. ad Rufinian.* Juliani edicto S. Athanaſius Alexandria ejicitur die XXIV. octobris. Ejus reditum Alexandrini, miſſa ad Julianum legatione, tentant ſed repulſam patiuntur, & S. Athanaſius in Ægyptum ſecedit.
363.	Juliano IV. & Salluſtio.	Jovianus, ad imperium evectus, literas ad D Olympium præfectum Ægypti ſcribit, *edicens ut Deus excelſus colatur, & Chriſtus.* S. Athanaſius Alexandriam revertitur, ubi parvo tempore & occultus moratur, tum diſcedens ad Jovianum navi vehitur. S. Athanaſius alicubi forte in Ægypto concilium cum Ægyptiis epiſcopis celebrat, unde plenam fidei expoſitionem ad Jovianum tranſmittit. Synodus Antiochena, a S. Meletio coacta fidem Nicænam approbat.
364.	Joviano. & Varroniano.	S. Athanaſius februario menſe revertitur Alexandriam. Eudoxius & Acacius cum ſuis concilium habent Conſtantinopoli, in quo Semiarianos epi- E ſcopos deponunt. Lampſacenum Semi-Arianorum concilium, in quo ὁμοιούσιον, doloſa interpretatione explicatum, admittitur. Romanum concilium, in quo miſſa a Lampſacenis Patribus legatio cum fidei confeſſione excipitur. Pariſienſe concilium contra Arianos.
365.	Valentiniano & Valente.	Legati Lampſaceni a concilio in Sicilia coacto excipiuntur. Reduces legati concilio Tyanenſi ſe ſiſtunt Aria-

Anni Chriſti	Conſules	
		A Arianorum concilium in Caria, pro ſuppri- menda voce ὁμοούσιον.
		Valens imperator baptiſmo initiatur ab Eu- doxio Ariano, & catholicos exagitandos ſuſci- pit.
		Lex a Valente promulgatur, ut quicumque epiſcopi ſub Juliano reſtituti ſunt, iterum exu- lent. Quæ lex die V. maji Alexandriæ reddi- tur. Sed Athanaſius ne pellatur obſiſtunt Ale- xandrini, cui & Imperator reſcripto ſuo fave- re cogitur.
		Menſe octobris die V Athanaſius cauta ſe ceſſione in Villam novam, periculum ab irru- ptione ſubita Flaviani præfecti Ægypti, & du B cis Victorini imminens evitat.
366.	Gratiano & Dagalaiſo.	Athanaſius juſſu Valentis revocatur Alexan- driam, quo venit die I. februarii.
		Concilium Illyricum, & Romanum pro or- thodoxa fide aſſerenda.
		Concilium Sigedunenſe Arianorum, quod a Germinio epiſcopo Sirmienſi Semiariano ratio- nem fidei ſuæ exquirit.
367.	Lupicino & Jovino.	Novæ iterum turbæ in Athanaſium ſurgunt Alexandriæ, incentore Lucio Ariano, qui Ale- xandrinum epiſcopatum tunc ambiebat, & de- in uſorpavit, cui Trajanus dux, Datianus Ægypti præfectus favent.
373.	Valentiniano II & Valente IV	S. Athanaſius die II. maji obit. *Pag. A.372. x. Anonymus Maſſejan.*

CONCILIABULUM SARDICENSE

A SEMIARIANIS HABITUM

Philipopoli in Thracia.

Præter formulam fidei & epiſtolam ad Afri-
canos ſcriptam, quas infra ſubjungi curavimus,
nihil extat.

Conciliabulum) Semiariani Sardica per fu-
gam elapſi, ideo quod in legitimo Sardicenſi
concilio juſta judicii forma conſtituto, de fu-
tura victoria nihil ſibi pollicerentur, in urbe
Philippi, quæ eſt in Thracia, anno Chriſti 347.
vel ſaltem 348. ſeorſim convenerunt, ibique
inſtar canum petram eam, a qua læſi fuerant,
fruſtra mordentium, in Julium Romanum pon-
tificem, Oſium Cordubenſem, Maximinum
Trevirenſem, aliosque orthodoxæ fidei epiſco-
pos, quod cum Athanaſio, Paulo, Marcello
& Aſclepa ſuo judicio condemnatis communi-
caſſent, anathematis ſententiam pronunciarunt,
eamque ſubito per literas encyclicas ad diver-
ſos epiſcopos ſcriptas (exemplar earum, quas
ad Donatum Carthaginenſem miſerunt, ex bi-
bliotheca Petri Pithœi noſtra cura huc recens
translatum extat infra) promulgatam denuncia-
runt. Poſt quatuor fidei regulas Antiocheno
conventiculo in encæniis celebrato editas, hoc
eodem malignantium congreſſu quintam perfi-
diæ formulam ementito Sardicenſis concilii no-
mini inſignitam fabricarunt; in qua Arii poſi-
tionibus quibuſdam damnatis (unde teſte Epi-
phanio hæreſi 75. Semiariani nominari merue-
runt) nomen *conſubſtantialitatis* Filii cum Pa-
tre omittentes, hoc callide ſuo more egerunt,
ut inſtar ludionum in ſcena, ſuo vultui alia
forma & perſona ſuperinducta, Arii hoſtes &
catholicæ fidei propugnatores viderentur, atque
univerſam eccleſiam deciperent: eoſdem intus
Arium incluſum habuiſſe, monſtrum illud de-
forme quod de neganda Spiritus ſancti divini-
tate jam conceperant, poſtea vero pepererunt,
manifeſte ſatis oſtendit.

Locus & tempus conciliabuli.

Decretum conciliabuli.

Quintam fidei formulam ediderunt Ariani.

Acta conciliabuli.

Acta conventiculi paucis complexus eſt Socr.
l. 2. c. 16. ſic dicens: *Epiſcopi orientales con-
feſtim decedunt: cumque ventum eſſet ad urbem
Philippi, quæ eſt in Thracia, privatim inter ip-
ſos concilium inſtituere: de cetero aperte Verbum
conſubſtantiale anathemate damnare, opinionem-
que quod Filius patri diſſimilis eſſet, per literas
ſcriptas ubique diſſeminare cœperunt.* Paulo pro-
lixius ea Sozom. l. 3. c. 10. his verbis: *ſepa-
ratiſta per ſe in unum coacti acta contraria fan-
xerunt. Quare epiſcopi orientis, decretis ſuis quæ
de Athanaſio, Paulo, Marcello & Aſclepa edide-
rant, ſtabilitis, primum omnium Julium epiſco-
pum Romanum, quod primus omnium cum iſtis
communicaverat, deinde Oſium confeſſorem, cum
propter eamdem cauſam, tum propterea quod amici-
cus fuerat Paulino & Euſtathio, qui eccleſiæ An-
tiochenæ antiſtites fuſſent; deinde Maximinum*

Julius, Oſius, Maximinus ab Arianis excommunicati.

Tre-

Treveris epiſcopum, quod primus cum Paulo communicaverat, & ejus Conſtantinopolim reverſionis auctor extiterat, & epiſcopis ex oriente in Galliam profectis eccleſiæ communionem interdixerat, abdicarunt. Præter iſtos abdicarunt etiam Protogenem Sardicenſem, & Gaudentium; alterum quidem, quod Marcelli ſuſceperat patrocinium, quem ante ſuffragio condemnaverat: Gaudentium autem, quod contrario ſtudio ducebatur, quam Cyriacus, cui ſucceſſerat, & magni faciebat eos quos ille abdicaverat. Hæc cum decreviſſent, omnibus epiſcopis per literas ſignificarunt ad eum finem, ut iſtos neque in communionem admitterent, neque ſcriberent ad eos, neque literas ab illo ſcriptas reciperent. De Deo autem eo modo ſentire jubebant, quo formula fidei epiſtolæ ſubjuncta præſcriberet: quæ ut nullam Verbi conſubſtantialis fecit mentionem, ſic illis communione eccleſiæ interdixit, qui dicerent tres Deos eſſe, aut Chriſtum non eſſe Deum, aut Patrem & Filium & Spiritum ſanctum eumdem eſſe, aut Filium ingenitum, aut tempus ſæculumve fuiſſe quando non erat.

Protogenes & Gaudentius abdicati.

Nomen Sardicenſe. conciliabulo affectum, adulterinum eſt

Sardicenſe.) Monſtrum deforme Philippis in Thracia genitum, honeſto Sardicenſis concilii nomine declararunt, partumque matre adultera natum, alienæ uxori legitimæ injuſte ſuppoſuerunt: idque ideo, ut legitimum Sardicæ ab orthodoxis patribus habitum concilium obſcurarent, vel ſaltem de fide ſuſpectum redderent; ſuum vero conciliabulum Philippis celebratum, Sardicenſis concilii nomine ac titulo inſignitum, per Chriſtiani orbis provincias, velut unicum Sardicenſe concilium germanum vulgaretur. Nec eoſdem conſilium fefellit: poſt mortem Conſtantis, patrocinio Conſtantii imperatoris hoc effecerunt, ut veritate depreſſa, impoſtura principis imperio roborata, illud tantum Sardicenſe concilium omnibus in locis in vulgus ſpargeretur, quod ab Arianis confectum conſtaret: ut multi neſcientes duplicis generis Sardicenſe concilium habitum fuiſſe, omne Sardicenſe concilium indifferenter, quod S. Auguſtino accidiſſe ſupra diximus, velut illegitimum, ſpurium, & hæreticum conventiculum execrati fuerint. Vide Baron. an. 347. n. 62.

Conciliabulum a quibus habitum fuerit.

A Semiarianis habitum.) Qui Conſtantinopoli Marcellum Ancyranum condemnarunt, Antiochiæ in encæniis quatuor diverſas fidei formulas ediderunt, Photinum Sirmii epiſcopum ad palinodiam induxerunt, iidem teſte Epiph. hæreſi 78. Sardicenſis fidei formulam conſcripſerunt. Hos omnes Arii nomen deteſtatos fuiſſe, ideoque Semiarianos appellari meruiſſe, partim ex formulis Antiocheni concilii, partim ex Epiph. præd. loco conſtat. Verba Epiphanii infra recenſebuntur in epiſtola ſynodica Ancyrani concilii. Vide Baron. n. 66. & 67.

Formula fidei in hoc conciliabulo edita hæc eſt.

Exſtat apud Hilarium: b de ſynodis Baron. n. 66.

Credimus in unum Deum Patrem omnipotentem, creatorem & factorem univerſorum, ex quo omnis paternitas in cœlo & in terra nominatur. Credimus & in unigenitum ejus Filium dominum noſtrum Jeſum Chriſtum, qui ante omnia ſæcula ex Patre genitus eſt, Deum ex Deo, lumen ex lumine: per quem facta ſunt omnia & quæ in cœlis & quæ in terra, viſibilia & inviſibilia: qui eſt Verbum, & Sapientia, & Virtus, & Vita, & Lumen verum. Et qui in noviſſimis diebus propter nos incarnatus eſt, natus ex ſancta virgine qui crucifixus, & mortuus, & ſepultus eſt, reſurrexit ex mortuis tertia die; & receptus eſt in cœlo, & ſedet in dextera Patris, venturus judicare vivos & mortuos, & reddere unicuique ſecundum opera ejus: cujus regnum ſine ceſſatione permanet per immenſa ſæcula: ſedet enim in dextera Patris, non ſolum in hoc ſæculo, ſed etiam in futuro. Credimus & in Spiritum ſanctum, hoc eſt, paracletum, quem promittens apoſtolis poſt reditum in cœlos, miſit docere eos, ac memorari omnia; per quem & ſanctificantur ſinceriter in eum credentium animæ. Eos autem qui credunt de non extantibus eſſe Filium Dei, vel ex alia ſubſtantia, & non ex Deo; & quod erat aliquando tempus, aut ſæculum, quando non erat; alienos novit ſancta & catholica eccleſia. Similiter & eos qui dicunt tres eſſe Deos, vel Chriſtum non eſſe Deum, & ante ſæcula neque Chriſtum, neque Filium eum eſſe Dei, vel eum ipſum eſſe Patrem, & Filium, & Spiritum ſanctum, vel innaſcibilem Filium, vel quod neque conſilio, neque voluntate Pater genuerit Filium, anathematizat ſancta & catholica eccleſia.

SYNODALIS EPISTOLA

Pſeudoſynodi Sardicenſis, ad Donatum Carthaginenſem ſcripta.

Exſtat apud Hilar. frag. lib. 2 par. 6. & Baron. n. 75

Gregorio Alexandriæ epiſcopo, Amphioni Nicomediæ epiſcopo, Donato Carthaginis epiſcopo, Deſiderio Campaniæ epiſcopo, Fortunato Neapolis Campaniæ epiſcopo, [1] Eutychio Arminiadeno Campaniæ epiſcopo, Maximo Salonarum Dalmatiæ epiſcopo, [a] Sinferunti, & omnibus per orbem terrarum conſacerdotibus noſtris presbyteris & diaconibus, & omnibus qui ſub cœlo ſunt in eccleſia ſancta catholica epiſcopis, qui a diverſis orientalium provinciis, id eſt, provincia Thebaida, & provincia Paleſtina, Arabia, Phœnice, Syria, Meſopotamia, Cilicia, Iſauria, Cappadocia, Galatia, Ponto, Bithynia, Paphlagonia, Caria, Phrygia, Piſidia, & ex inſulis Cycladum, Lydiæ, Aſiæ, Europæ, Helleſpontu, Thraciæ, Hæmimontu, ad civitatem [b] [2] Sardicam congregati concilium celebravimus, in domino æterna ſalus.

a Symphonianti.

b Serd cam.

EST [c] quidem nobis omnibus indeficiens oratio, dileciſſimi fratres, primo ut ſancta domini & catholica eccleſia diſſenſionibus omnibus & ſchiſmatibus carens, unitatem ſpiritus & vinculum caritatis ubique conſervet per fidem rectam: ſed & vitam immaculatam quoque tenere, ampleci, cuſtodire, ſervare omnibus invocantibus dominum, eſt quidem juſtum, præcipue epiſcopis, qui eccleſiis ſanctis præſumus. Secundum, ut eccleſiæ regula ſanctaque parentum traditio atque judicia in perpetuum firma ſolidaque permaneant, nec [d] nobis ſemper

c S. Athanaſius ep. ad Antiochenſes ſocratis ὑπὲρ τῆς ἁγίας τοῦ θεοῦ καθολικῆς ἐκκλησίας εὐχὴ πᾶσιν ἡμῖν ἐπιτέλειος ἐστὶν ἀγαπητοὶ ἀδελφοί. τὸ μὲν οὖν ἐν ἑνότητι καὶ εἰρήνῃ τὴν ἁγίαν τοῦ κυρίου καθολικὴν ἐκκλησίαν ἀπὸ παντὸς σχίσματος ἀπαθῆ καὶ ἀμώμητον ὑπάρχειν καὶ τὴν ἀγάπην τὴν ἀδιάλειπτον τηρεῖν πρὸς πάντας τοὺς ἐπικαλουμένους τὸν κύριον ἐν καθαρᾷ καρδίᾳ, καὶ μάλιστα τοὺς ἐπισκόπους τοὺς προεστῶτας τῶν ἁγίων ἐκκλησιῶν, ἐστὶ μὲν δίκαιον καὶ πρέπον, μάλιστα δὲ τοῦτο ἐπιτήδειον ἐστὶ τοῖς ἐπισκόποις. ἐπιμελεῖσθαι γὰρ δεῖ τῶν ἁγίων ἐκκλησιῶν, καὶ τὸν κανόνα τῆς ἐκκλησιαστικῆς παραδόσεως καὶ τὰ δόγματα τῶν πατέρων ἀκίνητα καὶ ἀμετάθετα διαφυλάττειν, καὶ μὴ ἐπιτρέπειν τοῖς ἐπιβαίνουσι τῆς ἐκκλησίας καὶ τὰ ἐκείνων ἀναιρεῖν καὶ μεταποιεῖν, ἀλλὰ τὰ ἐκείν

per [a] gentibus, ſectis, traditionibuſque perverſis, maxime in conſtituendis epiſcopis, vel in [a] exponendis, aliquando turbetur, quo minus teneat evangelica ſanctaque præcepta, & quæ ſanctis & beatiſſimis apoſtolis juſſa ſunt, & a majoribus noſtris atque a nobiſipſis in hodiernum uſque ſervata ſunt, & ſervantur.

[a] adponendis.

Contra Marcellum Ancyranum.

Extitit namque temporibus noſtris Marcellus quidam Galatiæ, hæreticorum omnium execrabilior peſtis, quique ſacrilega mente, ore profano, perditoque argumento velit Chriſti domini regnum perpetuum, æternum & ſine tempore [b] diſterminaſſe, initium regnandi accepiſſe dominum dicens ante quadringentos annos, fineinque ei venturum ſimul cum mundi occaſu. Etiam hoc aſſerere cœpti temeritate conatur, quod in corporis conceptione tunc factus ſit imago inviſibilis Dei, tunceque & panis, & janua, & vita effectus: eadem hæc non ſolum verbis [c] nec loquacitatis aſſertione confirmat, ſed totum quidquid fuerat ſacrilega mente conceptum blaſphemoque ore prolatum, concupiſcentia [d] nitenti, libro blaſphemiis & execrationibus pleno indens, etiam alia [e] multa pejora, calumniam in [f] ipſis faciens divinis ſcripturis cum ſua interpretatione & ſcelerata mente, quæ [g] contra illis ex ſuo peſtifero [h] ſenſu applicabat: quibus ex rebus aperte manifeſteque conſtitit hæreticus, quique aſſertiones ſuas quibuſdam ſqualoribus miſcens, nunc falſitatibus Sabellii, nunc malitiæ Pauli Samoſatenſis, nunc blaſphemiis Montani hæreticorum omnium ducis, aperte permiſcens, unamque confuſionem de ſupradictis faciens, ut impudens Galata in aliud evangelium declinavit, quod non eſt aliud, ſecundum quod beatus Paulus tales condemnans ait: *Etſi angelus de cœlo aliter annunciaverit vobis, quam quod acceperitis, anathema ſit.*

[b] determinaſſe.

[c] Intenti.

Gal. c. 1. v. 8.

Magna autem fuit parentibus atque majoribus noſtris ſolicitudo de ſupradicta prædicatione ſacrilega. Condicitur namque in Conſtantinopolim civitatem ſub prætentia beatiſſimæ memoriæ Conſtantini imperatoris, concilium epiſcoporum, qui ex multis orientalium provinciis advenerunt, ut hominem malis rebus imbutum ſalubri conſilio reformarent, & ille admonitione ſanctiſſima correptus, a prædicatione ſacrilega diſcederet: quique increpantes illum & exprobrantes, necnon caritatis affectu poſtulantes multo tempore nec quidquam proficiebant. Namque poſt unam & ſecundam multaſque correptiones, cum nihil proficere potuiſſent (perdurabat enim & contradicebat rectæ fidei, & contentione maligna eccleſiæ catholicæ reſiſtebat) exinde illum omnes horrere ac vitare cœperunt: & videntes quoniam ſubverſus eſt a peccato, & ſemetipſo damnatus, actis eum eccleſiaſticis damnaverunt, ne ulterius oves Chriſti peſtiferis contradibus magis macularet. Tunc namque etiam ejus aliquos praviſſimos ſenſus contra fidem rectam eccleſiamque ſanctiſſimam, propter memoriam poſterorum cautelamque, ſuis ſanctiſſimis ſcripturis in archivo eccleſiæ condiderunt.

Sed hæc quidem ſecundum impietatem Marcelli hæretici prima fuerunt: peiora ſunt deinde ſubſecuta. Nam quis fidelium credat aut patiatur ea, quæ ab ipſo male geſta atque conſcripta ſunt, quæque digne anathematizata ſunt? Nam cum ipſo Marcello a parentibus noſtris in Conſtantinopolim civitatem [a]. Namque liber ſententiarum extat in ipſum ab epiſcopis conſcriptus, in quo libro etiam iſti, qui nunc cum ipſo ſunt, Marcello, atque illi favent, id eſt Protogenes Sardicæ civitatis epiſcopus & Syracuſanus [b] in ipſa ſententia manu propria conſcripſerunt, quorum manus valens teſtatur fidem ſanctiſſimam nullo genere mutandam, nec eccleſiam ſanctam prædicatione falſa ſubvertendam, nec hoc modo peſtis ac lues [c] animalium omnibus graviſſima importetur, Paulo dicente: *Sive nos, ſive angelus de cœlo aliter annunciaverit vobis, quam quod acceperitis, anathema ſit.* Vehementer autem admirati ſumus, quatenus eum qui aliter quam in vero eſt, audet evangelium prædicare, quidam qui ſe eccleſiaſticos eſſe volunt, facile ad communionem recipiunt nec blaſphemias ejus quæ in ipſius libro ſignatæ ſunt, inquirentes, nec illis qui ſolicite cuncta inveſtigaverunt, & invenientes juſte damnaverunt, conſenſum accommodare voluerunt. Etenim Marcellus cum apud ſuos hæreticus haberetur, peregrinationis auxilia requiſivit, ſcilicet ut & illos falleret, qui & ipſum & ejus ſcripta peſtifera ignorarent. Sed quidquid apud illos agit, impia ſua ſcripta ſenſuſque profanos occultat: falſa pro veris opponens, quæſtum ſibi de ſimplicibus atque innocentibus fecit.

[a] locus mutilus.

[c] Acerr animarum hominibus. Gal. c. 1. v. 8.

Quique ſub prætextu eccleſiaſticæ regulæ multos eccleſiæ paſtores induxit, eoſque in ſuam redigens poteſtatem, Sabellii hæretici ſectam inducens, callida fraude decepit, reſtaurans Pauli Samoſatenſis & artes & dolos. Mixta enim eſt omnium hæreticorum ſectis Marcelli extranea traditio, ſicut ſupra memoratum eſt. Unde convenerat omnes eccleſiæ ſanctæ præpoſitos memores dictorum domini Chriſti dicentis: *Cavete vos a pſeudoprophetis, qui veniunt ad vos in veſtitu ovium, intrinſecus autem ſunt lupi rapaces: a fructibus eorum cognoſcetis eos*: vitare ab hujuſmodi & horrere, nec illis facile communicare; agnoſcere illos ex actibus ſuis, atque ex eorum ſcriptis ſacrilegis prædamnare. Nunc vero vehementer metuimus, ne noſtris temporibus compleatur quod ſcriptum eſt: *Cum dormirent homines, venit inimicus & ſpargit zizania inter frumentum.* Cum enim non vigilant in, quos vigilare oportet in cuſtodia eccleſiæ, falſa verba [b] nutantia, funditus id quod rectum eſt, vertunt.

Matth. c. 7. v. 15.

Matth. c. 13. v. 25.

[b] Inſtantia.

Quapropter nos, qui plene ex libro Marcelli, ejus ſectam ſceleraque cognovimus, ſcripſimus vobis, dilectiſſimi fratres, ut neque Marcellum, neque eos, qui illi junguntur, ad communionem ſanctæ eccleſiæ admittatis: memores quoque ſitis prophetæ David dicentis: *Dixi eis qui faciunt facinus, ne feceritis facinus; & delinquentibus, ne exaltaveritis cornu. Nolite in altum tollere cornu veſtrum, ne loquamini adverſus dominum iniqua.* Et credite Salomoni dicenti: *Nolite transferre terminos æternos, quos conſtituerunt patres veſtri.* Quæ cum ita ſint, nolite ſupradicti Marcelli praviſſimi ſequi errores, & ea, quæ ab ipſo injuſta prædicatione contra dominum Chriſtum inventa traditaque ſunt, prædamnate, ne blaſphemiis ſceleribuſque etiam ipſi participes ſitis. [c] *Sed propter compendium,* [c] *hæc hactenus de Marcello.*

Pſal. 74. v. 5. Ibid. v. 6. Prov. c. 22. v. 28.

[c] hæc Arianorum in Athanaſium calumnia.

Ve-

1 Forte, *a*... 2 Forte, *multo*. 3 Forte, *ipſo*. 4 Forte, *contraria*. 5 Forte, *in ipſum ſententiam*.
6 Sunt hæc Hilarii, P. P. verba.

Verum de Athanaſio quondam Alexandriæ episcopo accipite, quæ geſta ſunt. Accuſatus [a] & graviter juxta Deum ſacrilegus, & juxta myſteria eccleſiæ ſanctæ profanus, quique propriis manibus comminuit poculum Deo & Chriſto dicatum, ipſumque altare venerandum confregit, ſedemque ſacerdotalem ſubvertit ipſe, atque ipſam baſilicam Dei domum, eccleſiam Chriſti demolitus uſque ad ſolum eſt. Preſbyterum vero ipſum virum gravem & juſtum, nomine [b] Narchen, tradidit cuſtodiæ militari. Accuſatus præterea eſt de injuriis, violentia, cæde, atque ipſa [c] epiſcopi internecione, quique etiam diebus ſacratiſſimis paſchæ tyrannico more ſæviens, ducibus atque comitibus junctus, quique propter ipſum aliquos in cuſtodiam recludebant, aliquos vero verberibus flagelliſque vexabant, ceteros diverſis tormentis ad communionem ejus ſacrilegam adigebant ([d] *nec actus commiſſi unquam ab innocentibus fuerant*) ſperans hoc modo ſuos ſuamque prævalere poſſe factionem, ut per duces & judices, perque carceres ipſos, & verbera, diverſaque tormenta invitos ad communionem ſuam cogeret, nolentes adigeret, repugnantes atque reſiſtentes ſibi tyrannico more terreret. ([e] *Erant quidem illa gravia & acerba ab accuſatoribus objecta.*)

Nam propter hæc neceſſario concilium apud Cæſaream Palæſtinam primo videtur eſſe conditum: & cum minime ab ipſo vel ab ſatellitibus ad ſupradictum concilium occurreretur, poſt alterum annum [f] in Tyro propter ejus facinora neceſſario iterum celebratur. Advenerunt epiſcopi de Macedonia, & de Pannonia, Bithynia, & omnibus partibus orientis, imperatoris juſſione conſtricti, quique [g] Actis Athanaſii flagitia criminaque cognoſcentes, non paſſim nec temere accuſatoribus credunt, ſed ſuo de concilio inluſtres & laudabiles epiſcopos eligunt, atque in rem præſentem, ubi res geſtæ erant, de quibus arguebatur Athanaſius, mittunt: quique oculata fide cuncta aſpicientes atque vera cognoſcentes, ad concilium redeunt: ejuſque crimina, quæ ab accuſatoribus objiciebantur, ſuo teſtimonio vera confirmant. Unde in præſentem Athanaſium dignam pro criminibus ſententiam dicunt. Propter quod Tyro fugiens, imperatorem appellat. Audit etiam imperator, quique interrogatione habita, omnia ejus flagitia recognoſcens, ſua illum ſententia in exilium [h] deportavit. His ergo ita cedentibus rebus, cum Athanaſius damnatus digne, in exilio haberetur ob meritum facinorum ſuorum, ſacrilegus in Deum, in myſteria ſacra profanus, in baſilicæ demolitione violentus, in epiſcoporum exitiis innocentiumque fratrum [i] perſecutor horrendus, ab omnibus epiſcopis in rejiciendis malis ſervatur auctoritas legis, canon eccleſiæ, & apoſtolorum ſancta traditio.

Sed dum Athanaſius poſt damnationem ſuam reditum ſibi de exilio compararet, de Gallia ad Alexandriam poſt plurimum tempus advenit; quique præterita in nihilum ducens, acrius in nequitia prævalebat. Nam comparatione ſequentium, levia ſunt quæ ab ipſo primo commiſſa ſunt. Etenim per omnem viam reditus ſui eccleſiam ſubvertebat, damnatos epiſcopos aliquos reſtaurabat, aliquibus ſpem ad epiſcopatus reditum promittebat: aliquos ex infidelibus conſtituebat epiſcopos, ſalvis & permanentibus integris ſacerdotibus per pugnas & cædes gentilium, nihil reſpiciens leges, deſperationi tribuens totum: unde per vim, per cædem, per bellum, Alexandrinorum baſilicas deprædatur. Conſtituto jam in ejus locum ex judicio [g] concilii ſancto & integro ſacerdote, ut barbarus hoſtis, ut peſtis ſacrilega, adductis gentilium populis Dei templum incendit, altare comminuit, & clam exit de civitate, occulteque profugit.

Sed de Paulo Conſtantinopolitanæ civitatis quondam epiſcopo poſt reditum exilii ſui ſi quis audierit, perhorreſcet. Fuere namque & in Ancyra provincia Galatiæ poſt reditum Marcelli hæretici, domorum incendia, &. genera diverſa bellorum: nudi ab ipſo ad forum trahebantur presbyteri, & (quod cum lacrymis luduque eſt dicendum) conſecratum dominici corpus ad ſacerdotum colla ſuſpenſum palam publiceque profanabat, virgineſque ſanctiſſimas Deo Chriſtoque dicatas publice in foro mediaque in civitate, concurrentibus populis, abſtractis veſtibus, horrenda fœditate nudabat. Sed in civitate Gaza provinciæ Palæſtinæ, poſt reditum ſuum Aſclepas altare comminuit, multaſque ſeditiones effecit. Præterea Adrianopoli Lucius poſt reditum ſuum ſacrificium a ſanctis & integris ſacerdotibus confectum (ſi fas eſt dicere) canibus projiciendum jubebat. Igitur cum hæc ita ſint, numquidnam lupis tantis ac talibus oves Chriſti adhucuſque credimus, & membra Chriſti, membra fornicatoriæ faciemus? abſit.

Contra Paulum Conſtantinopolitanum epiſcopum.

Nam poſtea Athanaſius peragrans per diverſas partes orbis terrarum, ſcilicet ſeducens aliquos, per ſuam fallaciam adulationemque peſtiferam decipiens innocentes epiſcopos, qui ejus facinora ignorabant, vel Ægyptios aliquos ejus actus ignorantes, ſcripta a ſingulis emendicando, eccleſias pacificas perturbabat, aut ipſe ſibi novas pro ſua voluntate [a] Nihil tamen hoc valere potuit ad judicium jamdudum a ſanctiſſimis & illuſtribus epiſcopis conſecratum. Non enim commendatio eorum, qui nec in concilio judices fuerunt, nec concilii judicium habuerunt aliquando, nec præſentes, cum ſupradictus Athanaſius audiretur, fuiſſe noſcuntur, aut valere illi potuit, aut prodeſſe. Denique cum ſibi hæc incaſſum proveniſſe cognoſceret, ad Julium Romam perrexit, ſed & ad Italiæ quoſdam ipſius partis epiſcopos, quos ſeducens per epiſtolarum falſitatem, ab eiſdem perfacile in communionem receptus eſt. [b] Deinde cœpere illi non tam pro ipſo, quam pro ſuis actibus laborare, quod illi pertemere credendo communicaverant. Etenim ſi fuerant illæ litteræ aliquorum, non tamen eorum qui [c] judices fuerant, aut in concilio aſſederant: quæ quidem etiamſi eſſent aliquorum, temere illi fidem [d] proferunt, credere noluerunt: Ideo quia & alii quique [e] in prætorium pro ſuis facinoribus detecti ſunt, nunc cum Marcello & Athanaſio conjuncti ſunt.

[a] Hagobat.

[b] Itaque.

[c] eos.

[d] pro ſe dicenti habere numquam deberent ſed & judices, qui illum digne ſententiaverunt, credere noluerunt.

[e] Dicipulus autem Aſclepam, qui.

[f] Decimus autem Aſclepas ante decem & ſeptem

1 Forte, *Iſebyram*. 2 In MS. Epiſcoporum. 3 Et hæc ſunt Hilarii verba.
4 Hilarii iſta quoque adnotatio eſt. 5 Anno 335. 6 Apud Treveros. 7 Forte, perſecutione.
8 Ex nidilio Concilii Antiocheni anno 341. conſtituitus Alexandriæ Gregorius.
9 Forte, *& alii quique in prætorium pro ſuis facinoribus dejecti ſunt, nunc*

prem annos episcopatus honore discinctus est : A deinde Paulum & Lucium, & quotquot talibus conjuncti sunt. Ii circumeuntes simul exteras regiones, persuadebant judicibus non esse credendum illis, qui in eos digne sententiam protulerunt, ut hoc genere commercii sibi quemdam ad episcopatus reditum procurarent. Nec in ipsis locis, in quibus peccaverant, nec in proximis, vel ubi accusatores habebant, se defendebant, sed juxta peregrinos & longe a regionibus suis positos, ignorantes gestorum fidem, justam sententiam conabantur perstringere, ad illos referentes actus suos, qui illos per omnia nesciebant. Astute hoc faciunt. Scientes enim de judicibus, de accusatoribus, de testibus multos decessisse, post tot tantasque sententias, putaverunt aliud restaurare judicium, volentes apud nos causam dicere, qui neque B illos excusavimus, neque judicavimus. Qui enim judicaverunt, jam ad dominum perrexere. Voluerunt autem etiam orientalibus episcopis [1] & veniunt pro judicibus defensores, pro defensoribus rei, eo tempore cum eorum defentio non valebat : maxime cum tunc defendi minime potuerunt, quando illos accusatores sui facie ad faciem arguebant, novam legem introducere putaverunt, ut orientales episcopi ab occidentalibus judicarentur. Et volebant ecclesiæ judicium per eos posse constare, qui non tam illorum miserebantur, quam actibus suis.

Hoc itaque nefas quoniam nunquam recepit ecclesiastica disciplina, quæsumus, dilectissimi C fratres, ut sceleratam perniciem conatusque mortiferos perditorum, nobiscum etiam ipsi damnetis. Etenim cum adhuc esset episcopus Athanasius, Asclepam [2] depositum sua sententia ipse damnavit : sed & Marcellus similiter illi nunquam communicavit : Paulus vero Athanasii [3] expositioni interfuit, manuque propria sententiam scribens, cum ceteris eum etiam ipse damnavit : & quamdiu quisque eorum episcopus fuit, sua judicia confirmavit : sed cum diversis ex causis diversisque temporibus singuli eorum digne de ecclesia suis pro meritis pellerentur, majorem concordiam una conspiratione fecerunt, donantes sibi quisque delicta, quæ cum episcopi essent, pro auctoritate divina dam- D narunt. Namque [a] quando Athanasius in Italiam & Galliam pergens sibi judicium comparavit, post mortem aliquorum accusatorum, testium, judicumque, & credidit posse se denuo tempore audiri, quod eius flagitia vetustas temporis obscuraret : cui consensum commodantes, non recte, Julius urbis Romæ episcopus, [4] Maximus & Osius ceteraque complures ipsorum concilium apud Sardicam fieri ex imperatoris benignitate sumpserunt, occurrimus ad Sardicam literis imperatoris conventi ; quo cum venissemus, didicimus in media ecclesia Athanasium, Marcellum, omnes sceleratos concilii sententia pulsos, & merito singulos pro suis facinoribus prædamnatos, cum [5] Osio & Protogene sedere simul & disputare, & quod est deterius, divina mysteria celebrare. Nec confundebatur Protogenes Sardicæ episcopus communicare Marcello hæretico, cujus & sectam & reprobuum sensum in concilio quater sententiis E episcoporum subscribens, propria voce ipse damnaverat. Unde manifestum est quia sese ipsa sua sententia condemnavit, cum se illi communicando participem fecit.

Verum nos tenentes ecclesiasticæ regulæ disciplinam, & volentes miseros in aliquantulum vivere, mandavimus illis qui cum Protogene & Osio fuerunt, ut de suo cœtu damnatos excluderent, neque peccatoribus communicarent. deinde una nobiscum audirent ea, quæ a patribus nostris contra ipsos in præteritum fuerant judicata ; (nam liber Marcelli non expectabat accusationem, per se enim aperte hæreticus noscebatur :) & ne falsis suggestionibus crederent, [6] non eorum quisquam pravissimam mentem propter locum episcopatus obscurant [7]. [8] At illi contra resistebant, qua ratione nescimus : nec se voluerunt ab ipsorum communione secernere, confirmantes Marcelli hæretici sectam, & facinora Athanasii, ceterorumque scelera fidei ecclesiasticæ pacique præponebant.

His itaque cognitis, nos [9] octoginta episcopi, qui propter pacem confirmandam ecclesiæ ex diversis longinquisque provinciis cum ingenti exitu & labore ad Sardicam veneramus, videntes hæc non sine lacrymis ferebamus. Leve enim non erat quod a se eos dimittere omnino negabant, quos patres nostri merito suis criminibus ante damnarunt. His itaque communicare nefas duximus, neque cum profanis voluimus sancta domini sacramenta miscere, servantes & tenentes regulam ecclesiasticæ disciplinæ. Nam ut supradictos Osium a se Protogenemque non dimitterent, conscientia forte mala [a] quam sibi eorum unusquisque debebat [b] nudari aliquo quam ad palam fieri magnopere pertimescebant : nec sic in eis audebat eorum aliquis sententiam dicere, ne se & ipse damnaret, quod illis contra interdictum communicasset, quibus communicare nullo genere oporteret. Verum nos iterum illos atque iterum rogabamus, ne firma solidaque conouterent, ne subverterent legem, nec jura divina turbarent, ne cuncta confunderent, atque traditionem ecclesiæ, ne quidem [a] modica [b] pace, frustrarent : sed nec novam sectam inducerent, aut orientalibus episcopis conciliisque sanctissimis de occidente venientes aliqua in parte præponerent. At illi contra despicientes hæc, nobis minabantur, & se Athanasium & ceteros sceleratos vindicaturos pollicebantur : quasi vero aliud facere aut dicere possint, qui sceleratos omnes ac perditos in suum consortium [b] recipiant. Præterea ingente hoc tumore proponunt, audacia potius ac temeritate quam legitima ratione possessi. Videntes enim quod ii qui damnatos recipiunt, in offensam crimenque [c] occurrunt, ut violatores cœlestium legum, tali auctoritate judicium constituere conabantur, ut sese judices judicum dicere vellent, atque eorum, qui jam cum Deo sunt, si fas est, sententiam refricare. Nos vero rogabamus illos per plurimos dies, ut a se damnatos abjicerent, & se ecclesiæ sanctæ conjungerent, atque patribus vera dicentibus consensum accommodarent. Sed illi se hoc facturos omnino negabant.

Meta Arianorum mendacia

a quoniam

a in

b receperunt

c incurrunt

Al-

1 Forte, *Episcopi suadere, ut veniant*. 2 Nusquam alibi mentio hujus depositionis. 3 Hoc est, *depositionis*, in Concilio Antioch. anni 341. 4 Maximinus Trevirorum. 5 MSS. in hac Epist. ubique *Osium*.
6 Forte, *obscurarent*. 7 In subscriptionibus sunt tantum LXXIII. Socr. lib. 2. cap. 20. numerat LXXVI.
8 Forte, *qua..... timebat nudari ab aliquo, quo palam &c.* 9 MS. *in* ; forte, *in media parte*.

Altercantibus igitur nobis, emerſerunt quinque epiſcopi ex partibus noſtris, qui ſuperſtites de ſexto numero eorum, qui ad Mareotam directi fuerant, remanſerant, & talem illis optionem proponunt: mittendos eſſe ex utroque concilio epiſcopos aliquos ad loca, in quibus Athanaſius ſcelera flagitiaque commiſit, ut ſub teſtificatione Dei, cuncta fideliter ſcriberent: & ſi falſa inventa fuerint quæ concilio nunciavimus, ipſi damnemur, nec imperatoribus, nec concilio, nec cuiquam epiſcopo conqueramur. Quod ſi verum conſtiterit, quod ante diximus, ad numerum noſtrum ex vobis quos [a] delegiſtis, id eſt, qui Athanaſio poſt damnationem communicaverunt, ſed & eos qui Athanaſio & Marcello fautores defenſoreſque ſunt, exponamus, nec imperatoribus, nec concilio, nec cuiquam epiſcopo aliqui veſtrum conquerantur. Hanc optionem a noſtris propoſitam Oſius & Protogenes, omneſque eorum ſocii ſuſcipere timuerunt. Immenſa autem confluxerat ad Sardicam multitudo ſceleratorum omnium ac perditorum adventantium de Conſtantinopoli, de Alexandria, qui rei homicidiorum, rei ſanguinis, rei cædis, rei latrociniorum, rei prædarum, rei ſpoliorum nefandorumque omnium ſacrilegiorum, criminum rei, qui altaria confregerunt, eccleſias incenderunt, domoſque privatorum compilaverunt, profanatores myſteriorum Dei, proditoreſque ſacramentorum Chriſti, qui impiam ſceleratamque hæreticorum doctrinam contra eccleſiæ fidem aſſerentes, ſapientiſſimos presbyteros Dei, diaconos, ſacerdotes atrociter demactaverunt: & eos omnes ſecum collectos in ſuo conventiculo habuerunt Oſius & Protogenes, eoſque honorantes, nos omnes diaconos & ſacerdotes Dei deſpiciebant, quia nec ipſi volebamus talibus aliquando conjungi, iique vulgo omnibuſque [b] gentibus id quod inter nos fuerat, referebant, pro veris falſa fingentes, nec diſcordiam inter nos ex cauſa Dei ortam, ſed ex humana præſumptione narrabant, divinis humana miſcentes, & eccleſiaſticis rebus privatas adjungentes, civitatis nobis concentum ſeditionemque conflarunt, dicentes nos gravem ſchiſmate civitati importaſſe injuriam, niſi illis (quod netas erat) communicaremus: & hæc frequenter acclamabant. Nos enim omnino illis communicare noluimus, niſi eos quos damnavimus, projeciſſent & dignum honorem concilio orientis tribuerent

Quæ vero ipſi egerint, vel quale concilium habuerint, hinc addiſcere poteritis. Nam Protogenes (ſicut ſupra diximus) apud acta anathematizans Marcellum & Paulum, poſtea eos in communionem ſuſcepit. Dionyſium vero ab [c] [1] Edica provinciæ Achajæ, quem ipſi expoſuerunt, [2] in concilio habuerunt ſimul ſecum & exponentes & expoſiti, judices & rei communicantes myſteria divina pertractant: Baſſum autem de Diocletiana civitate in flagitiis ſceleribuſque detectum, & merito de Syria deportatum, ordinaverunt epiſcopum; quique apud ipſos ſceleratius vivens detectus & ab ipſis damnatus, cum ipſis hodie videtur eſſe conjunctus. Et quia Joannes [d] Theſſalonicenſis Protogeni frequenter probra multa criminaque objecit, quod diceret illum concubas & habuiſſe & habere, cui communicare nunquam voluit, nunc vero in amicitiam receptus, quaſi pejorum contortio expurgatus, apud ipſos habetur ut juſtus. Aſclepas autem cum ad Conſtantinopolim civitatem propter Paulum veniſſet, poſt immanitatem rerum atrocitatemque, commiſit quæ media in eccleſia Conſtantinopolitana geſta ſunt, poſt mille homicidia quæ altaria ipſa humano ſanguine coinquinaverunt, poſt interfectiones fratrum extinctioneſque gentilium, hodieque cum Paulo cujus cauſa hæc geſta ſunt, communicare non ceſſat: ſed & illi per Aſclepam Paulo communicant, accipientes ab eodem ſcripta, atque ad illum mittentes.

Ex hac igitur coagulatione, atque experditorum congregatione quale potuerit celebrari concilium, in quo flagitia ſua non tam puniebant, quam agnoſcebant? Non enim ſecundum nos qui eccleſiis ſanctiſſimis præſidemus, populiſque rectores ſumus, donantes & dimittentes quæ ab ipſis nec dimitti unquam poſſunt, nec donari: quique etiam Marcello & Athanaſio ceteriſque ſceleratis flagitia, & blaſphemias, quæ nefas fuerit dimittere, condonarunt, cum ſcriptum ſit. *Si peccaverit homo in hominem, orabunt pro eo ad dominum: Si autem in Deum peccaverit homo, quis orabit pro eo?* [e] *Nos autem talem conſuetudinem non habemus, nec eccleſia Dei.* Sed nec [a] hoc docere aliquos patimur, [b] ne novas traditiones inducere, ne proditores fidei traditoreſque ſcripturarum divinarum (quod nefas eſt) dicamur, ne a domino & ab hominibus condemnemur. Verum illi ſupradicti etiam hæc adverſus nos machinabantur: & quoniam ſciebant nos non poſſe ſibi ſceleſtorum beneficio communicare, ex ſcriptis nos imperatorum terrere putabant, ut invitos ad ſuam communionem traherent, & [3] ſpectabunt dividi totius mundi profundum eccleſiæ, æternamque pacem, propter Athanaſium & Marcellum, [c] propter quos nomen domini blaſphematur in gentibus, quos oportebat, ſi in ſe aliquid timoris Dei habuiſſent, ne turbo iſte qui per ipſos natus eſt, permaneret, a ſua praviſſima præſumptione vel ſero diſcedere, ne ipſorum cauſa contra ſeſe ſcinderetur eccleſia: aut ſi in iis qui pro ipſis certant, metus Dei eſſet, etiam ſi nihil [d] eſſe damnabile apud ipſos inveniretur, tamen quod propter ipſos unitas eccleſiæ ſcinditur, & propter [e] inſaniam, rabiem, cupiditatemque honoris pax profunda ſubvertitur, execrari eos ac perhorrere debebat.

Cum ita res currere videremus, ad ſuam patriam regredi noſtrum unuſquiſque decrevit: placuitque nobis de Sardica ſcribere, & ea quæ geſta ſunt, nunciare, noſtramque ſententiam declarare. Nos enim Athanaſium & Marcellum, qui in dominum impie blaſphemantes ſceleratæ vixerunt, expoſitos olim atque damnatos, non poſſumus iterum in epiſcopatus honorem ſuſcipere, quique crucifigentes [f] verum filium Dei, atque illum denuo publicantes acerbis ictibus confixerunt. Alter enim ipſorum blaſphemando in filium Dei atque in ejus regno, æterna morte mortuus eſt ſemel: alter in corpus domini, [4] myſteria ejus, profano more atrociter peccans, ceteraque flagitia immaniter gerens, epiſcoporum ſententia ejectus eſt atque damnatus. Quamobrem quoniam a parentum traditione diſcedere non poſſumus, quia nec talem auctoritatem ſumpſit eccleſia, nec

a elegiſtis.

Ariani ſua crimina aliis affingunt.

b gentilibus

c *ſcribendum haud dubie* Edica.

d Joanni Theſſalonicenſi Protogenes.

a Reg. c. 8. v. 35.

a Cor. c. 11. v. 16.

a hæc
b nec.

c per

d deeſt hoc verbum in mſ.

e vel infaniam rabiem

f iterum

1 Ita MS. Pithœanus. & Remig. teſte Sirmondo, ab *Ecica*. 2 Hoc eſt, *depoſuerunt*: ut & mox, *deponentes & depoſiti*. 3 *Spectabunt* ..... *ſi fortaſſe dum* &c. Harduinus. 4 Forte, *& myſteria*.

nec talem poteſtatem a Deo accepit, ſupradictos ad honorem dignitatemque eccleſiæ nec ipſi ſuſcipimus, & ſuſcipientes, digne damnamus. Sed nec alios qui aut olim, aut poſtea merito damnati ſunt, in eccleſia recipimus, adhærentes legibus Dei, traditionibuſque paternis atque eccleſiaſticis diſciplinis credentes prophetæ dicenti: *Noli tranſgredi terminos aternos, quos poſuerunt patres tui.* Quare nos numquam fixa ſolidaque concutimus, ſed magis ea quæ ſunt a parentibus conſtituta ſervamus.

Poſt multa igitur, dilectiſſimi fratres, hæc vobis ex aperto mandamus, ne quis veſtrum ab aliquo circumventus aliquando communicet, id eſt Oſio, Protogeni, Athanaſio, Marcello, Aſclepæ, Pauſo, Julio: ſed ne cuiquam damnatorum de eccleſia ſancta rejectis, neque ſociis ipſorum, qui illis ſive per ſe, ſive per ſcripta communicant. Quare nec vos ad illos ſcribere unquam debetis, nec ab ipſis ſcripta ſuſcipere.

Jam quod ſupereſt, oramus vos, dilectiſſimi fratres, ut unitati eccleſiæ conſulatis & paci perpetuæ, ſanctos epiſcopos eligatis, in quibus & fides integra & ſancta ſit vita, abhorrentes eos qui pro criminibus ſuis ab epiſcopatus honore [a] disjuncti ſunt, voluntque iterum recipere locum, quem digne pro ſuis facinoribus amiſerunt: magiſque hos execramini, quos poſt facinus videtis pejora committere, nec dominum [b] audire dicentem: *Peccaſti, quieſce.* [c] Inhibere neſciunt enim, & fortiores de ſceleribus efficiuntur, & quanto plus in gurgitem vitiorum mergunt, tanto plus orbem ſubvertunt, ſeditionibus vacantes, bella perſecutioneſque acerrimas ſanctis eccleſiis ingerunt, & tyrannico more populos domini in ſuum dominium captivare contendunt. Namque ex his rebus peſſimos eorum conatus agnoſcite, quando talem mundo tempeſtatis procellam induxerunt, [d] ut orientem prope totum occidentemque turbarent, ut relinquentes ſinguli eccleſiaſticas curas, populoſque Dei deſerentes, atque ipſam evangelii doctrinam poſtponentes, de longinquo adveniremus ſenes, ætate graves, corpore debiles ægritudine infirmi, trahebamurque per diverſa, noſtroſque ægrotantes in ignominiis deſerebamus, propter paucos ſceleſtos olim digne damnatos, primatus eccleſiæ contra fas appetentes; [e] geratque curam de nobis imperium atque religioſi imperatores, tribuni, & duces diriſſima republica de epiſcoporum vita ſtatuque exercerentur. Sed nec populi ſilent. Omnis enim fraternitas omnibus in provinciis ſuſpenſa ac ſolicite expectat, in quem finem hæc malorum procella ſuccedat, curſuſque ipſe publicus attritus, ad nihilum deducitur. Et quid pluribus? Ortus, occaſuſque mundi propter unum vel duos paucoſque ſceleratos, impie ſentientes & turpiter viventes, tunditus ſubvertitur, & dura ſævaque tempeſtate turbatur, in quibus nulla religionis ſemina reſederunt, quæ ſi haberent, imitarentur prophetam dicentem: *Tollite me, & mittite in mare, & tranquillabit mare a vobis, quando hæc tempeſtas propter me facta eſt.* Sed ideo hæc non imitantur, quia nec juſtos ſequuntur: ita autem ſceleratorum omnium duces quærunt eccleſiæ principatum, quaſi aliquod tyrannidis regnum: nec hoc propter bonum quoque juſtitiæ inquirunt. Non enim eccleſiis conſulunt, qui leges juraque divina, ceterorum decreta diſſolvere perconantur. Propterea hanc novitatem moliebantur inducere, quam horret vetus conſuetudo eccleſiæ, ut in concilio orientales epiſcopi quidquid forte ſtatuiſſent, ab epiſcopis occidentalibus refricaretur: ſimiliter quidquid occidentalium partium epiſcopi, ab orientalibus ſolveretur. Sed hoc ex illo ſuo praviſſimo ſenſu tractabant. Verum omnium conciliorum juſte legitimeque actorum decreta firmanda. majorum noſtrorum geſta conſignant. Nam in urbe Roma ſub Novato & Sabellio & Valentino hæreticis factum concilium, ab orientalibus confirmatum eſt: & iterum in oriente ſub Paulo [a] Aſonius [a] ait, quod ſtatutum eſt, ab omnibus eſt ſignatum.

Ob quam rem hortamur vos, dilectiſſimi fratres, conſiderantes ordinem eccleſiaſticæ diſciplinæ, & paci totius orbis conſulentes, corripiatis eos qui ſceleratis communicant, & malos de eccleſiis radicitus imputetis, ut tempeſtate ruente ipſorum cauſa, innatans Chriſtus dominus omnibus imperet ventis procelliſque maritimis diſcedere, & tribuat eccleſiæ ſanctæ pacem perpetuam & quietem. Nos vero nulli injuriam facimus, ſed legis præcepta ſervamus. Nam injuriati graviter & male tractati ſumus ab iis qui volebant eccleſiæ catholicæ regulam ſua pravitate turbare: ſed ante oculos habentes timorem Dei, judicium Chriſti, verum & juſtum conſiderantes, nullius perſonam accepimus, neque alicui pepercimus, quo minus eccleſiaſticam diſciplinam ſervaremus. Unde Julium urbis Romæ, Oſium & Protogenem, & Gaudentium, & Maximinum a Treveris damnavit omne concilium ſecundum antiquiſſimam legem, ut auctores communionis Marcelli & Athanaſii ceterorumque ſceleratorum, quique etiam homicidiis Pauli Conſtantinopolitani, & cruentis actibus ejus communicaverunt. Protogenem namque eſſe anathematizatum una cum Marcello, ſubſcribendo frequenter ſententiæ in ipſum, vel in ejus librum inlatæ, quique etiam in Paulum Conſtantinopolitanum ſententiam dederunt, & illi poſtea communicarunt Gaudentium autem immemorem deceſſoris ſui Cyriaci ſubſcribentis ſententiis in ſceleratos digne inlatis, commixtumque criminibus Pauli, quem etiam impudenter defendebat. [f] Julium vero urbis Romæ ut principem & ducem malorum, qui primus januam communionis ſceleratis atque damnatis aperuit, ceteriſque aditum fecit ad ſolvenda jura divina, defendebatque Athanaſium præſumenter atque audaciter, hominem, cujus nec teſtes noverat, nec accuſatores. Sed Oſium propter ſupradictam cauſam, & propter beatiſſimæ memoriæ Marcum, cui graves ſemper injurias inrogavit: ſed & quod malos omnes pro criminibus ſuis digne damnatos totis viribus defendebat, & quod convixerit in oriente cum ſceleratis ac perditis. Turpiter namque Paulino quondam epiſcopo [a] Daciæ individuus amicus fuit, homini, qui primo maleficus fuerit accuſatus, & de eccleſia pulſus, uſque in hodiernum diem in apoſtaſia permanens, cum concubinis publice & meretricibus fornicetur, cujus maleficio-

[a] in mſ. Samoſateno, unde librarii manavit error in codice quo uſus eſt Pithœus

[f] Odium Arianæ in Julium Papam.

[a] Vide Socratem lib. 3. item Auguſtinum epiſt. 163. cap. 3. & lib. 3. contra Creſconium cap. 30. & lib. 4. cap. 44. quibus in locis Concilii hujus Sardicenſis meminit, & Arianorum fuiſſe dicit, qui Julium, & Athanaſium damnarint. [a] Valeſius in Socrat. l.b. 3. cap. 11. putat legendum *Antiochia*.

ficiorum libros Macedonius epiſcopus atque confeſſor a Mopſo, combuſſit: ſed & Euſtaſio & [a] Quimaſſio adhærebat peſſime & carus fuit, de quorum vitæ infamia turpi dicendum nihil eſt: Exitus enim illorum eos omnibus declaravit.

[a] Quimario

Arianorum rationes ceteraſque Paulum Papam damnantium cum ceteris

His itaque ac talibus junctus ab initio Oſius ſceleratis ſemper favens, contra eccleſiam veniebat, & inimicis Dei ſemper ferebat auxilium. Maximinum vero a Treviris, propter quod collegas noſtros epiſcopos, quos ad Gallias miſeramus, noluerit ſuſcipere, & quoniam Paulo Conſtantino [*] nefario homini ac perdito primus ipſe communicavit, & quod ipſe tantæ cladis cauſa fuit, ut Paulus ad Conſtantinopolim civitatem revocaretur, propter quod homicidia multa facta ſunt. Cauſa igitur homicidiorum tantorum ipſe fuit, qui Paulum olim damnatum ad Conſtantinopolim revocavit. Propter has igitur cauſas juſtum duxit concilium, ut Julium urbis Romæ & Oſium ceteroſque ſupra memoratos diſcingeret atque damnaret.

[*] Conſtantinopolitano.

Quæ cum ita ſint, cuſtodire vos ab ipſis & abſtinere debetis, dilectiſſimi fratres, nec eos aliquando ad communionem [b] admittere: ſed nec ipſorum literas accipere, nec ad illos literas dominicas dare. Et quoniam catholicam & apoſtolicam fidem voluerunt infringere ii, qui cum Oſio erant, inducenteſque novam ſectam [c] indeo a Marcello mixta Sabellio & Paulo. Inde [d] artem neceſſario ordinavimus catholicæ eccleſiæ fidem, quam negaverunt ſupradicti qui cum Oſio ſunt & Marcello [e] hæretici induxerunt, conſequens eſt, ut acceptis literis noſtris ſinguli conſenſum huic ſententiæ commodantes, decreta noſtra propria ſubſcriptione ſignetis. Eſt autem fides noſtra talis:

[b] veſtram

[c] quid ſibi legatur infrunitî Marcelli mixtam ex Sabellio & Paulo Inde autem.

Arianorum fidei exemplar extat & ſupra poſt notas, ſed alterius editionis. Vide & S. Hilarium libro de ſynodis.

[f] Credimus unum Deum patrem omnipotentem inſtitutorem & creatorem omnium, ex quo omnis creatura in cælo & in terra nominatur. Et in unum genitum filium ejus, dominum noſtrum Jeſum Chriſtum, qui ante ævum ex patre generatus eſt, & ex Deo Deus, ex luce lux, per quem facta ſunt omnia, quæ in cœlis & quæ in terra, viſibilia, & inviſibilia, ſermo qui ſit, & ſapientia, virtus, & vita, & lux vera, qui in noviſſimis temporibus propter nos induerit hominem, & natus ſit de ſancta virgine Maria, & crucifixus, & mortuus, & ſepultus ſit: tertia die reſurrexit a mortuis, & aſſumptus in cœlum, ſedet in dextera Patris, venturus in fine mundi judicare vivos & mortuos, & reddere unicuique ſecundum opera ſua, cujus regnum inceſſabile permanet in æterna ſæcula. Eſt enim ſedens in dextera Patris non ſolum in iſto ſæculo, ſed & in futuro. Credimus in Spiritum ſanctum, hoc eſt, in paracletum, quem mittens apoſtolis poſt aſſumptionem ſuam in cœlum, miſit docens illos & inſtruens de omnibus, per quem ſanctificantur animæ in ipſum fideliter credentes. Credimus & in ſanctam eccleſiam, in [d] remiſſionem peccatorum, in carnis reſurrectionem, in vitam æternam. Illos vero qui dicunt [*] ex id quod non fuit Filius Dei: aut ex alia ſubſtantia & non ex Deo: aut qui dicunt, fuiſſe aliquando tempus vel ſæculum quando non fuit Filius, hæreticos damnat ſancta & catholica eccleſia. Similiter & illos qui dicunt tres eſſe deos, aut Chriſtum non eſſe Deum, aut ante ea unum non fuiſſe Chriſtum, neque Filium Dei, aut ipſum Patrem & Filium & Spiritum ſanctum, aut non natum Filium, aut non ſententia neque voluntate Deum Patrem genuiſſe Filium: hos omnes anathematizat & execratur ſancta & catholica eccleſia. Opto vos in domino bene valere

[d] remiſſam.

[*] De non entibus eſſe Filium Dei, ita apud Hilarium in loco ſupra citato

Stephanus epiſcopus Antiochiæ provinciæ [g] Spre- [g] Syriæ Cœlis, haud dubie legendum eſt.
cilæ opto vos in domino bene valere.
Olympius epiſcopus [h] Dolicheus opto vos in domino bene valere.
Gerontius epiſcopus [i] Lamphaniæ.
Menophantus epiſcopus ab Epheſo opto vos in domino bene valere.
Paulus epiſcop. .... opto vos in domino bene valere.
Eulalius epiſcopus [k] ab Amantias opto vos in domino bene valere.
Macedonius epiſcopus [l] ab Amarquetias opto vos [l] a Mopſueſtia, is qui paulo ante dicitur a Mopſo, de quo Socrates lib. 2 cap. 19.
in domino bene valere.
Thelaphius epiſcopus a Chalcedonia opto vos in domino bene valere.
Acacius epiſcopus a Cæſarea opto vos in domino bene valere.
Theodorus epiſcopus ab Heraclia opto vos in domino bene valere.
Quintianus epiſcopus a [m] Taxe opto vos in domino bene valere. [m] Gaza, de quo Sozomenus lib. 3. cap. 12.
Marcus epiſcopus ab [n] Aretiis opto vos in domino bene valere. [n] Arethuſa.
Cyrotus epiſcopus a [o] Roco opto vos in domino bene valere.
Eugeus epiſcopus a [p] Liſicia opto vos in domino bene valere.
Antonius epiſcopus a Zeumate opto vos in domino bene valere.
Antonius epiſcopus a Docimo opto vos in domino bene valere.
[q] Dion epiſcopus a Cæſarea opto vos in domino bene valere.
Vitalis epiſcopus a Tyro opto vos in domino bene valere.
Eudoſius [r] epiſcopus a Germania [*] opto vos in domino bene valere. [*] Eudoxius Germaniæ.
Dionyſius epiſcopus ab Alexandria [*] provinciæ opto vos in domino bene valere. [*] Ciliciæ.
[s] Macedonius epiſcopus a [t] Jurito opto vos in domino bene valere. [t] Virito.
Euſenius epiſcopus ab [u] Dorlani opto vos in domino bene valere. Euſebius.
Baſilius epiſcopus ab [x] Anquira opto vos in domino bene valere. [x] Ancyra.
Proæreſius epiſcopus a Sinopa opto vos in domino bene valere.
Euſtacius epiſcopus ab Epiphania opto vos in domino bene valere.
Pancratius epiſcopus a [y] Pernaſo opto vos in domino bene valere.

Euſe-

---

1 Lege, *Cymatio*.
2 Narciſſum, Theodorum, Marin, Marcum, miſſos a Concilio Antioch. ad Conſtantem Imp. an. 341. Vide Socratem lib. 3. cap. 10. 3 Forte *Judæa congreſſi*; mox, *inde autem*. 4 Forte, *& Marcelli hæreſim*. 5 Hanc iſtius Concilii fidem recitat idem Hilarius iterum in lib. de ſynodis, & benigne conatur ibi interpretari. Ipſa eſt prima pars expoſitionis fidei, quæ μακρόστιχος ſuperius appellata eſt. Ab Hilario inſcribitur, Fides ſecundum Orientis ſynodum. Rejici autem videtur a Concilio Alexandrino anni 362. in Epiſt ſynodica inferius exhibenda. 6 Aeolidi, in Euphrateſia. 7 Lege, *Raphanæa*, in Syria. 8 Amantia, in Epiro. 9 Forte, *Rhoda*, in Cilicia. 10 Forte, *Lariſſa*, in Syria.
11 Forte, qui alibi Dianius. 12 Hanc Lucifer Caralit. lib. 1. appellat per antiphraſim Adextium Germaniſenſem. Fuit ſa Antiochenus Epiſc. poſtea & CP. Eſt autem Dyzantium urbe Euphraſiæ. 13 Ita MS. pro *Buryto*.
14 Hoc eſt, *ab Dorylæo*. 15 Forte *Parnaſſo*, in Cappadocia.

a Euſebius

[a] Euſemius epiſcopus a Pergamo opto vos in domino bene valere.

Sabinianus epiſcopus a [1] Chatimera opto vos in domino bene valere.

Bitinicus epiſcopus a Zelon opto vos in domino bene valere.

Dominius epiſcopus a Palladiano opto vos in domino bene valere.

Piſon epiſcopus a [2] Troada opto vos in domino bene valere.

Catherius epiſcopus ab Aſpona opto vos in domino bene valere.

Filetus epiſcopus a [3] Juliopoli opto vos in domino bene valere.

b Iſchyrius ſive Iſthyrion, de quo Sozom. III. 12.

[b] Quirius epiſcopus a Mareota opto vos in domino bene valere.

Filetus epiſcopus a Cratia opto vos in domino bene valere.

Thimaſarcus epiſcopus .... opto vos in domino bene valere.

c Euſebius. d Magnenia

[c] Euſemius epiſcopus a [d] [4] Mignenia opto vos in domino bene valere.

Quirius epiſcopus a Philadelphia opto vos in domino bene valere.

Piſon epiſcopus a [5] Vanis opto vos in domino bene valere.

Timotheus epiſcopus ... opto vos in domino bene valere.

e Budæmon. [11]

[e] Euthemon epiſcopus a Thaneos opto vos in domino bene valere.

[e] Callenicus epiſcopus a Peluſio opto vos in domino bene valere.

Euſebius epiſcopus a Pergamo opto vos in domino bene valere.

Leucadas epiſcopus ab Ilio opto vos in domino bene valere.

Noconius epiſcopus a Troade opto vos in domino bene valere.

Adamantius epiſcopus a Cio opto vos in domino bene valere.

Eddeſius epiſcopus a Coo opto vos in domino bene valere.

Theodulus epiſcopus a Neocæſarea opto vos in domino bene valere.

[f] Sion epiſcopus ... opto vo in domino bene valore.

Theogenes epiſcopus a [8] Lizia opto vos in domino bene valere.

f Ancaro.

[g] Florentius epiſcopus ab [f] Anchara opto vos in domino bene valere.

Iſaac epiſcopus a [10] Lueto opto vos in domino bene valere.

Eudemon epiſcopus .... ſubſcripſi pro ipſo, opto vos in domino bene valere.

A Agapius epiſcopus a [12] Therito opto vos in domino bene valere.

Baſſus epiſcopus a [13] Car opto vos in domino bene valere.

Narciſſus epiſcopus ab [g] Anapoli opto vos in domino bene valere.

g Irenopoli vide Sozom. III. 12.

Embracius epiſcopus a [h] Niſilecto opto vos in domino bene valere.

h Miletо

Lucius epiſcopus a [13] Babtino opto vos in domino bene valere,

Nonnius epiſcopus a [c] Laudocia opto vos in domino bene valere.

c Laodicea.

Pantagatus epiſcopus a [14] Gallia opto vos in domino bene valere.

Flaccus epiſcopus ab Jeropoli opto vos in domino bene valere.

B

[15] Syſimius epiſcopus a Perge opto vos in domino bene valere.

Diogenes epiſcopus .... opto vos in domino bene valere.

Creſconius epiſcopus .... opto vos in domino bene valere.

Neſtorius epiſcopus .... opto vos in domino bene valere.

Emmonius epiſcopus .... opto vos in domino bene valere.

Eugenius epiſcopus .... opto vos in domino bene valere.

Antonius epiſcopus a [d] Guſia opto vos in domino bene valere.

d Guſia.

C

Demophilus epiſcopus [e] ab Cooe opto vos in domino bene valere.

e a Beroe.

Eutticius epiſcopus a Philippopoli opto vos in domino bene valere.

Severus epiſcopus a Cabula opto vos in domino bene valere.

Timotheus epiſcopus ab [f] [16] Anquilo opto vos in domino bene valere.

f Anazylo.

Valens epiſcopus a Murſa opto vos in domino bene valere.

Explicit decretum ſynodi orientalium apud Sardicam epiſcoporum a parte Arianorum, quod miſerunt ad Africam.

D

Notæ Severini Binii

Hæc eſt illa epiſtola ad Donatum Carthaginenſem ſchiſmaticum ſcripta, ut (quia audiverant Gratum cum 30. Africanis orthodoxis ſynodo interfuiſſe) ſchiſmaticos ſibi conciliaren:. Ex hac cum Creſconius Donatiſta probare niteretur ipſos cum orientalibus communione conjunctos fuiſſe, jure in illum S. Auguſtinus lib. 3. c. 34. retorquet, concilium illud ex Arianis collectum fuiſſe.

IDEM

1 Forte, *ab Immeria* in Oſrhoene. Baſilio Epiſt. 306. Ἰμμερίων. 2 Forte, *a Tenedo*: nam alius infra, *a Troade*. 3 Forte, *Heliopoli*, in Galatia, ubi & Aſpona. 4 MS *Magnenia* pro *Magneſia*. 5 Forte, *a Gaianis*, Barvas in Orhoene. 6 Ὁ Ἀμωνᾶς, apud Athanaſium in Apolog. ad Imp. Conſtant. pag. 789 ubi & Καλλίνικος ὁ Πηλουσίου. 7 Apud Athan. ibidem, Ἰσαὰκ ὁ Λάοδι 8 Forte *Byzia*. 9 *Anara* MS. forte pro *Ancyra*. 10 Apud Athan. loco cit. Ἰσαὰκ, ὁ Λαοδ 11 Sirmondus e MS. Reni *Tlenio*. 12 Forte, *a Carpathio*. 13 Le c. *ab Antino*, in Thebaide ex Athan. loc. cit. Ἀνθίου ὁ Ἀντινόου. 14 Forte, *ab Attalia*. 15 Forte. *Siſynorum*. 16 In MS. *Ancyle*, pro *Ancitalo*, in Æmimonio.

IDEM CONCILIABULUM PHILIPPOLITANUM,

Ex Libello Synodico.

Οἱ γοῦν Ἀρειανοὶ διὰ τὸν Παῦλον καὶ Ἀθανάσιον ἀποχίσαντες, παρασύναγμα ἐν Φιλιππουπόλει ἐπισκόπων ἑξήκοντα ἐποιήσαντο· καὶ δύσφημον ὅρον ἐκθεμένοι, Παύλου καὶ Ἀθανασίου ἀπεκήρυξαν.

ARIANI igitur propter Paulum & Athanaſium ſciſſione facta, conventiculum aliud Philippopoli epiſcoporum ſexaginta fecerunt: & infami definitione expoſita, Paulum & Athanaſium abdicarunt.

LATOPOLITANA SYNODUS

Habita circa annum Chriſti CCCXLVII.

LATOPOLITANÆ *in Ægypto Synodi, cujus nullam rationem habuere Conciliorum Collectores, memoria ſervatur in vita S. Pachomii a Bollandianis deſcripta ad diem* 14. *Maii, in qua hæc habentur.* Cumque aliquando ſermones incidiſſent dubii, eo quod diceretur (*Pachomius*) dignoſcere occulta, & in Eccleſia Latorum non pauci in unum conveniſſent Monachi & Epiſcopi; ipſe etiam Pachomius, ſenioribus quibuſdam Fratribus comitatus adfuit, vocatus ut hoc manifeſtaret. Videns autem eos qui circa ſe contendebant, ſilentium diu tenuit. Tandem ab Epiſcopis Philone & Mobe, ut ſe ſuaque defenderet, juſſus hoc modo reſpondit: Numquid ante etiam quam Epiſcopatus curam ſuſciperetis, Monachi mecum degebatis in Monaſterio? An ignoratis divinæ gratiæ auxilio non minus a me Deum tunc amatum, & curam pro ſalute Fratrum geſtam, quam a vobiſmetipſis? Neſcitis qua ratione Moyſen, filium ejus qui Magdolus dicitur, dæmone infeſſum, & in ſubterraneos ſpecus non abſque mortis periculo abreptum, per Dei gratiam innoxium ſervaverim? ut alia quæ feci plurima omittam. Tum alii: Dei te famulum eſſe non diffitemur, nec ignoramus intrepide cum dæmonibus congreſſum, coegiſſe ut ab animabus diſcederent. Quod vero ad rerum occultarum cognitionem ſpectat, quoniam ea grande quid eſt, iterum ediſſere nobis, ut obmurmurantes compeſcere poſſimus. Et reſpondit eis: An non frequenter ex me auditis, quod e Gentilibus natus ſim parentibus quid Deus eſſet omnino ignorans? Cujus igitur beneficio Chriſtianus evaſi? nonne ipſius benigniſſimi Dei? Præterea ubi pauci ſunt Monachi, ſeorſim inveniuntur duo, vel quinque, vel decem ut ſummum, & hi non abſque ingenti labore invicem ſeſe in Dei timore gubernant: nos autem, qui tanta modo ſumus multitudine, & ſeptem omnino monaſteria complemus, noctes dieſque id unice curamus, ut animas noſtras nulli reprehenſioni obnoxias per Dei miſericordiam ſervemus; quod vobismetipſi ſane fateri debetis, qui geſta a nobis adverſus immundos ſpiritus non ignoratis. Idem porro Deus ac Dominus, ubi & quando viſum ei fuerit, hoc nobis dedit prærogativæ, ut perſpicere non dubie poſſimus. quis ſincere, quis ſimulate vitam inſtituat.

Verum mittamus tantiſper ſingularem a Deo prærogativam; nonne tamen fieri videmus, ut qui juxta carnem prudentes ſunt & perſpicaces, ſi vel paucis diebus in media hominum turba verſentur, de unoquoque judicium ferre & quomodo animis affecti ſint, cognoſcere valeant? Ipſe autem qui ſuum pro nobis ſanguinem non dubitavit profundere, quique Patris ſupremi eſt Sapientia, ſi forte aliquem viderit, qui proximi, ac multorum potiſſimum, perditionem toto conatu ſtudeat impedire, an non illi daturus eſt, ut eos ſervet irreprehenſibiles, ſive ſpiritus id ſanctioris indicio, ſive animorum ipſorum cognitione fieri dicamus, ubi divinæ id fuerit voluntati placitum? Neque enim quotieſcumque libet, ea quæ ad ſalutem noſtram faciunt, mihi perſpicere eſt conceſſum; ſed quando is, cujus nutu omnia reguntur, id mihi conceſſerit. Omnis quippe homo ſibi relictus, ſimilis factus eſt vanitati; qui ſi Deo, ut oportet, fuerit ſubjectus, non jam vanum quiddam, ſed divinitatis ſacrarium dicendus eſt, ipſomet Deo ſic pronunciante: Inhabitabo in eis. Non in omnibus, ſed in ſolis ſanctis habitaturum ſe promiſit; in vobis, inquam, & omnibus, nec non in ipſo Pachomio, ſi fecerit voluntatem ejus. Hæc ubi dicentem audiverunt, hominis tum libertatem, tum humilitatem, admirati ſunt. Vix autem ſermonem finierat, cum a malo genio actus quiſpiam, & machæra armatus, virum ſanctum interfecturus irrumpit: ſed auxilio præſentium ſalvavit eum Dominus. Tumulto dein intra conventum exorto, aliis aliter ſentientibus loquentibusque, cum ſalvi evaſiſſent Fratres, iverunt in Monaſterium &c.

DO-

ANNO CHRISTI 348.

DONATISTARUM IN NUMIDIA CONCILIUM

Ad Macarii, ut vocabant, insectationem compescendam Anno 348. habitum.

Ex suppl. P. Mansi pag. 218.

MAcarium, qui cum socio Paulo missus fuerat in Africam ut regias Constantis largitiones in egentes distribuerent; Macarium, inquam, crebris fœdisque injuriis in se provocaverant Donatistæ Circumcelliones. Ad impiorum hominum insaniam coercendam militum manum armavit; illi nihilo secius furentes, ne militibus quidem pepercerunt. Qua rei indignitate commoti milites sævire in efferatum vulgus cœperunt. Donatistæ passim cæsi. Hanc procellam ut dissiparent Donatistarum principes concilium coegerunt, cujus fit mentio in Passione Marcuii Donatistarum episcopi, quam Mabillonius in Analectis suis pag. 182. edit. in fol. vulgavit. Eu A verba antiqui & coævi Scriptoris Donatistæ: *Sed Macarius, qui ex his duabus bestiis* (Paulo & Macario) *tetrior fuit, cum hoc negotium sanguinis in reliquis provinciis per subtilitatem diu attentasset, in Numidia tamen & erga Marculum gloriosum apertam crudelitatis barbariem & inauditæ feritatis indicia publicavit. Nam cum ad eum antiquissimorum patrum sanctissimus chorus, & adunatum concilium sacerdotum decem e numero suo probatos episcopos legationis causa misisset, qui salutaribus monitis a tanto scelere revocarent aut certe (quod contigit) priores ipsi ad devotissimi certaminis campum & ad fidei aciem prosilirent.*

[a] CONCILIUM [b] CARTHAGINENSE [c]

[c] PRIMUM [d] TEMPORE JULII

PRIMI PAPÆ.

Est vero provinciale, probatum a Leone IV. dist. 20. c. de libellis.

TITULI CAPITULORUM.

I. *Ut baptismum in Trinitate susceptum non iteretur.*
II. *De martyrum sepulcris & honorificentia.*
III. *Ut clerici & sanctimoniales fœminæ cum extraneis viris vel fœminis non habitent.*
IV. [a] *Ut clerici cum viduis vel aliis extraneis personis non commorentur.*
V. *Ut clerici vel laici in alterius ecclesia non ordinentur.*
VI. *Ut clerici actus sæcularium, vel procurationes non suscipiant.*
VII. *Ut clerici vel laici in ecclesia aliena non communicent sine literis sui episcopi.*
VIII. *Ut implicati negotiis alienis ante redditam rationem clerici non ordinentur.*
IX. *Ut laici clericos actores, vel ratiocinatores sibi non constituant.*
X. *Ne episcopus alterius episcopi plebes vel fines usurpet.*
XI. *De clericis contumacibus, & de numero judicantium* [b] *presbyterorum & diaconorum.*
XII. *Ut pacta inter episcopos inita custodiantur.*
XIII. *Ut non liceat clericis fœnerari.*
B XIV. *Ut laici contemptores canonum excommunicentur, clerici vero honore priventur.*

a Ut cum viduis vel viduabus extraneæ personæ non commorentur.

b episcoporum.

CONCILII PRIMI CARTHAGINENSIS

Exordium.

CUM [e] Gratus episcopus Carthaginensis in concilio una cum collegis suis consedisset, & qui ex diversis provinciis Africanis ad Carthaginem convenerunt, Felice [a] Bajanensi, Fortunatiano Raptano [a], Crescente Vagensi, Vindiciano Lacobricensi, [b] Abundantio Adrumetino, Privato Vegesilitano, Gaudentio [a] Tusdritano, [c] Patricio [a] Sincensi, Quieto Uticensi, Rumulo Tebestensi [d], & ceteris, quorum manus continentur idem Gratus episcopus dixit: Gratias Deo omnipotenti & Christo Jesu, [f] qui dedit malis schismatibus finem, & respexit ecclesiam suam, ut in ejus gremium erigeret universa membra dispersa, qui imperavit [g] religiosissimo Constantino [e] imperatori, ut votum gereret unitatis, & [h] mitteret ministros sancti operis famulos Dei Paulum & Macarium. Dei ergo nutu congregati ad unitatem, ut per diversas pro-

[a] Bizacenensi.
[a] Ramptano apud Merlinum, altus Capsitano.
[b] Lacubajense, Sacubazensi.
[c] Turritano, Turretamathumensi.
[c] Eparchio Siccensi.
[d] Romulo Tebestino.
[e] Constantio apud Merlinum, melius omnino Constanti, qui tunc occidenti præerat & Africæ V. Opt. & Ang. de Macarianis temporibus.

1 *Incipit Concilium Carthaginense sub Sancto Grato*: & sic passim appellatur in primis a Ferrando in Breviatione Canonum. Illud emendatius edidit Holstenius ex Vaticanis codicibus, & ex eo iterum Labbeus in appendice hujus tomi, quod nos ex instituto nostro huic mox subjiciemus. Hoc idem postea emendavit Harduinus ex ms. perverusto Collegii Parisiensis Soc. Jesu, & ex variis lectionibus, quas olim, inquit ille, ad nos Roma transmisit D. Emmanuel Schelstrate, decerptas ex ms. codice S. Laurentii Escurialis, quas etiam magna ex parte Helstenius, & Labbeus secuti sunt ex alio Vaticano. Nos Holstenii editionem cum editione Harduini contulimus, adnotavimusque, in quibus alteram ab altera discrepare deprehendimus. Præcipuos hujus concilii Canones explicavit Schelstratius in Disserat. 3. de Ecclesia Africana cap. 3. Grati Episcop. Carthag. mentio est in Kalendario Carthag. die 3. Nonas Maii, Depositio Grati Episcopi. Citatur & sermo Severiani Episcopi in natali seu ordinatione Grati apud Mabillonium Mus. Ital. pag. 13.

provincias concilia [1] celebraremus, & univerſæ provinciæ Africæ hodierna die, [a] concilium gratia Dei Carthaginem veniret. Unde conſiderantibus vobis cum mea mediocritate tractentur / ituli neceſſarii. de quibus neceſſe eſt, nos, memores præceptorum divinorum & magiſterii divinarum ſcripturarum, contemplantes unitatis tempus, id de ſingulis definire, quod nec Carthago vigorem legis infringat, nec tamen tempore unitatis aliquid duriſſimum ſtatuamus.

a concilii gratia ad C. veſaurem

I.

i Ergo, ſi vobis placet, conſideremus primum titulum [1] rebaptizationis. Unde ſanctitatem veſtram poſtulo, ut mentis veſtræ placita producatis ad deſcendentem in aquam, & interrogatum in Trinitate ſecundum evangelii fidem & apoſtolorum doctrinam, & confeſſum bonam conſcientiam in Deum, de reſurrectione Jeſu Chriſti, ſi liceat iterum interrogari in eadem fide, & in aqua iterum intingi. Univerſi epiſcopi dixerunt: Abſit, abſit. Illicitas eſſe ſancimus rebaptizationes, & ſatis eſſe alienum a ſincera fide & catholica diſciplina. Gratus epiſcopus dixit: Magna beatitudo a Deo patre per dominum Chriſtum conceſſa eſt tempore noſtro, ut liceat religioſis mentibus inſinuare eccleſiaſticam diſciplinam, ut auditores percipientes regulam rectam, & Deo placentem, præmia [b] multorum bonorum percipiant, ut in ipſis Deus in omnibus & pro omnibus honoretur. Diſcuſſus eſt titulus neceſſarius rebaptizationis, in quo plus ſchiſmatis rabies deliteſcebat, & habita moderatione, legis vigore [c] & auctoritate fides cuſtodita eſt. Illud ſane ſapientiſſimis veſtris ſenſibus inſinuare contendo, licet veſtra prudentia ſit inſtructa [d] a Deo, & mereatur in pace & unitate conſequi deſuper munera larga; tamen & ego unus ex vobis, & qui parem vobiſcum ſolicitudinem gero, propter eccleſiaſticum ordinem illud inſinuare curabo.

b meritorum

c vigor, & auctoritas fidei

d & a Deo docta

II.

k Martyrum [2] diginitatem nemo profanus infamet, neque [e] ad [4] paſſiva corpora, quæ ſepulturæ tantum propter miſericordiam eccleſiaſticam, commendari mandatum eſt, redigat, ut aut inſania præcipitatos, aut aliquo tali pacto, aut alia ratione peccati [f] disjunctos, non ratione vel tempore competenti, quo martyria celebrentur, martyrum nomine appellet. At ſi quis ad injuriam martyrum, claritati eorum adjungat [3] infamiam, placet eos, ſi laici ſint, ad pœnitentiam redigi: [h] autem ſunt clerici, poſt commonitionem, & poſt cognitionem, honore privari. Univerſi dixerunt: Recte [i] ſtabilit ſanctitas veſtra. Hoc & ſingulis conciliis ſtatutum eſt.

e deſſ. ad in qq. mſſ.

f diſcreto, diſcretos

i ſtatuit

III.

Gratus epiſcopus dixit. Et illud præcipue, ſi videtur veſtræ dilectioni, cavendum eſt, ut paſtoris cura, quantum debet & poteſt regularis providentia, [a] præmoneat, ut nullis liceat, [g] ab affectu abſtinentibus carnali, [b] apud extraneas pariter commorari. Occaſiones enim amputandæ ſunt peccatorum, & tollendæ omnes ſuſpiciones, quibus ſubtilitas diaboli ſub prætextu caritatis & dilectionis, incautas animas vel ignaras irretire conſuevit. Nullus igitur, nullaque ſanctimoniæ & virginitati deſerviens, propter blaſphemiam eccleſiæ, ſi vobis placet, in una domo cum extraneis penitus commorari debent. Univerſi dixerunt: Qui nolunt nubere, & pudicitiæ meliorem eligunt partem, hæc vitare debent. Et non ſolum non habitare ſimul, ſed nec habere ad ſe aliquem acceſſum. Hoc ergo & lex jubet, & ſanctitas veſtra commendat, ut in ſingulis conciliis [c] ſtatutum eſt. Gratus epiſcopus dixit: Ergo perſuaſio interdum prudentes ſolet arcere a peccatis, dum imprudentes debet metus hujuſcemodi conſtringere, ſi ſanum conſilium reſpuunt, & ſalutare mandatum. Si ergo laici ſunt, poſt commonitionem, ſi contempſerint, a communione ſeparentur [d]. Univerſi dixerunt: Placet.

a præmunlat.

b cum extraneis

In concil. Arelaten. 2. cap. 3. Et in Nicæn. cap. 3. Et in Eliber. c. 27.

c a nobis

d ſi clerici ſunt, honore privantur

IV.

Gratus epiſcopus dixit: Etſi infinita ſunt, quæ lege præſcripta, proficientia ſunt diſciplinæ, & unuſquiſque noſtrum tractatu aſſiduo & commonitione frequenti, per ſingulas quaſque ſpecies proficientes ad diſciplinam, poterit populos [e] invitare; tamen aliqua ex eis propter blaſphemias ſuggerenda ſunt a nobis, & in concilio ſtatuenda. Si videtur vobis, pari ſententia teneantur etiam hi, qui cum viduis commorantur, & nulla ſecum germanitate conjuncti ſunt. Univerſi dixerunt: Juxta viduos & viduas eadem lex maneat, & ſententia.

e intimare

1 Ex his unum fuit HADRUMETINUM, cujus meminit Harduinus ad an. 347. in Indice Conciliorum tomi primi, ubi etiam memorat ad an. 348. Donatiſtarum Concilibulum, ex quo legati ſunt Epiſcopi decem ad Macarium. De his tamen nihil nobis occurrit. 2 Mſ. *Rebaptidiationis* Plerique in Canones citantur a Fernando. *Hard.* 3 Ivo par. 3. cap. 58. ex Conc. Carthag. 1. cap. 3. *Hard.* 4 Hoc eſt, *promiſcua, vulgaria, quæcumque indifferenter*. Hard. 5 Cyprian. lib. de Lapſis. *Nemo infamet Martyrum dignitatem nemo eorum gloriam deſtruat, aut coronat*. MS. *infamet*. Hard 6 Al. Mſ. *ab effectu* Hard.

V.

Privatus epiſcopus [1] Vegeſelitanus dixit: Suggero ſanctitati veſtræ, ut ſtatutis, non licere clericum alienum ab alquo ſuſcipi ſine literis epiſcopi ſui, neque apud ſe retinere, nec laicum uſurpare ſibi de plebe aliena, ut eum ordinet ſine conſcientia ejus epiſcopi, de cujus plebe eſt. Gratus epiſcopus dixit. Hæc obſervantia pacem cuſtodivit. Nam & memini, in ſanctiſſimo concilio [a] Sardicenſi [b] ſtatutum, ut nemo alterius plebis hominem uſurpet. Sed ſi forte erit neceſſarius, petat a collega ſuo, & [c] per conſenſum habeat.

Cap. 16. 18 19. Vid. Dionyſ. Exig. a V. de ſupra

b ſum. Ider c. neceſſium habeat.

VI.

Necaſius [d] epiſcopus Culuſitanus dixit: Credo placere ſuggeſtionem meam ſanctitati veſtræ, & diſplicere vobis, ut qui ſerviunt Deo, & annexi ſunt clero, * non accedant ad actus ſeu adminiſtrationem vel procurationem domorum. Gratus epiſcopus dixit: Et apoſtolorum ſtatuta ſunt, quæ dicunt; *Nemo militans Deo, ingerit ſe negotiis ſæcularibus*. Proinde / aut clerici ſint ſine actionibus domorum, aut actores ſine officio clericorum. Univerſi dixerunt: Hoc obſervemus.

d Necaſius ex. q. 1. Credo

* concurrat ad actiones.

In can. 2. Tim. 2.

VII.

Caſianus Uſulenſis epiſcopus dixit: Statuat gravitas veſtra, ut unuſquiſque clericus vel laicus non communicet in aliena plebe, ſine literis epiſcopi ſui. Gratus epiſcopus dixit: Niſi hoc obſervatum fuerit, communio fiet * * paſſiva. Nam ſi cum literis receptus fuerit, & concordia inter epiſcopos ſervatur, & nemo ſubtilis, alterius fugiens communionem, ad alterum latenter * accedit. Univerſi dixerunt: Omnibus provides, & clero & laicis conſulis.

*ſor paſſim

e accedat.

VIII.

Magnus epiſcopus Aſtyagenſis [f] dixit: Quid dilectioni veſtræ videtur? Procuratores, * & actores, etiam per ſe tutores pupillorum, ſi debeant ordinari? Gratus epiſcopus dixit: Si poſt depoſita univerſa & reddita ratiocinia, actus vitæ ipſorum fuerint probati in omnibus, debent & cum laude, cleri (ſi poſtulati fuerint) honore munerari. Si enim ante libertatem negotiorum vel officiorum, ab aliquo ſine conſideratione fuerint ordinati, eccleſia infamatur. Univerſi dixerunt: Recte omnia ſtatuit ſanctitas tua. Ideoque [g] ita eſt & noſtra iſta quoque ſententia.

Diſtinct. 54. Magnus epiſcopus

f Aſtyagenſis

* actores, tutores etiam & exercitores ſeu curatores.

g tua noſtra eſt q. ſ.

IX.

[h] Metus Caunenſis [i] epiſcopus dixit: Recte ſtatutum eſt, ut obnoxii alienis negotiis non ordinentur. Tamen dimiſſi, & gratias referre debent, & a clericorum injuria temperare. Et ipſis non liceat [k], clericos noſtros eligere apothecarios, vel ratiocinatores. Gratus epiſcopus dixit; Nulli dubium eſt, quod omnes vel domini, vel procuratores, vel quicumque præſunt, cum audierunt ſaluberrima inſtituta concilii, & ſibi eſſe conſultum, nec impeditum, propriam [l] debebunt temperare injuriam in clericis noſtris. Quod ſi [m] injuria conſtitutionis imperatoriæ clericos inquietandos putaverint, [n] ſi defenſio eccleſiaſtica nos non derider, pudor publicus vindicabitur. Univerſi dixerunt: Saluberrimæ profeſſiones debuerunt a tanto [o] concilio conſtitui.

h Toccacenſis

i vel dominis clericis

k quoque inhibebunt

l injuriam

m in injuriam

n & d. e. non decrit, &

o concilii

X.

Felix epiſcopus [p] Bajanenſis dixit: Nullus debet collegæ ſuo facere injuriam. Multi enim tranſcendunt ſua, & uſurpant [q] aliena, ipſis invitis. Gratus epiſcopus dixit: Avaritiæ cupiditatem, radicem omnium malorum eſſe, nemo eſt qui dubitet. Proinde inhibendum eſt, ne quis alienos fines uſurpet, aut tranſcendat epiſcopum collegam ſuum, aut uſurpet alterius [r] plebes, ſine ejus petitu, quia inde cetera mala omnia generantur. Univerſi dixerunt: Placet, placet.

p Byzacenenſ.

q alienas plebes

r Timot.

XI.

[s] Elpidophorus [t] Cuizitanus epiſcopus dixit: *m* Statuat ſanctitas veſtra ut clerici, qui ſuperbi vel contumaces ſunt, coerceantur, ut qui minores majoribus irrogaverunt injurias, metum [u] habeant. Gratus epiſcopus dixit: Manifeſtum eſt illum non eſſe Dei, qui humilitatem contemnit, ſed diaboli, qui ſuperbiæ inventor & princeps eſt. Unde ſi quis tumidus vel contumelioſus extiterit in majorem natu, vel aliquam cauſam habuerit, a tribus vicinis epiſcopis, ſi diaconus eſt [x], arguatur: presbyter, a ſex: ſi epiſcopus, a duodecim conſacerdotibus audiatur. Univerſi dixerunt epiſcopi: [y] Contemptus debet contumaciæ & ſuperbiæ in omnibus frangi, cauſa vero pro perſonis a ſtatuto numero audiatur.

s Chuſitanus. Cuicalitanus

t diſciplinæ

Jus. 41. c. 1. 23. q. 7. Si quis tumidus

k qui arguitur; ſi p.

y Contundi debet contumacia & ſuperbia

XII.

Antigonus epiſcopus [z] Madaurenſis dixit: Gravem injuriam patior, & credo dolere ſanctitatem veſtram contumeliam meam, & computare communem injuriam.

---

1 Al. *Begeſelitanus*, & ſic in præfatione hujus Concilii. *Hard.* 2 Hoc eſt, *promiſcuus, indifferens, ſine diſcrimine*. Hard. 3 Al. *Aleitus*. In al. *Metus Cauenenſis*. Hard. 4 Citatur in Concilio Bonifacii anno 525. *Hard.* 5 Al. Mſ. *Magiurenſis*. Hard.

riam. * Optantius, cum se repræsentaret, pactum mecum habuit, & divisimus plebes. [a] Manuscriptiones nostræ tenentur & pittacia. Contra hoc pactum circuit plebes mihi attributas, & [b] usurpat populos, ut illum patrem, me vitricum nominent. Gratus episcopus dixit: Factum hoc dolendum est, ut in se illiciat populorum imperitorum animas contra disciplinam, contra evangelicam traditionem, contra pacis placita. Nam si sibi id posse contingere arbitraretur, nunquam profecto in fratrem aliquis deliquisset. Unde, aut inita pacta suam obtineant firmitatem, aut conventus, si se non cohibuerit, ecclesiasticam sentiat disciplinam. Universi dixerunt. Pax servetur, pacta custodiantur.

* Optatianus,

[a] Manus nostra

[b] usurpat populus

XIII.

Abundantius episcopus Adrumetinus dixit: In nostro concilio statutum est, ut non liceat clericis fœnerari. Quod si & sanctitati tuæ & huic concilio videatur, præsenti placito designetur. Gratus episcopus dixit; Novellæ suggestiones, quæ vel obscuræ sunt, vel sub genere latent, inspectæ a nobis, formam accipient. Ceterum, de quibus apertissime divina scriptura sanxit, non [c] differenda sententia est, sed potius exequenda. Proinde quod in laicis reprehenditur, id multo magis in clericis [d] oportet prædamnari. Universi dixerunt. [1] Nemo contra prophetas, nemo contra evangelia facit sine periculo.

su, Arelatenſ Conc. cap. 14. Et in Arelatenſ. c. 22.

[c] ferenda

[d] debet

XIV.

Gratus episcopus dixit: Juxta statuta concilii, & meæ mediocritatis sententiam, placet facere rerum omnium conclusionem. Universi tituli designati, & digesti, teneant sententias suas. Sane credo vos retinere, multis conciliis a patribus nostris & traditionem temerariam esse damnatam, & rebaptizationis impietatem esse puniendam: quas res etiam nostro concilio credo jam terminum accepisse. Reliqua vero, quæ vel facta, vel dicta, superius comprehensa sunt, vel * aliis conciliis conscripta, quæ secundum legem inveniuntur, custodire nos oportet. Si quis vero statuta supergressus corruperit, vel pro nihilo habenda putaverit, si laicus est, communione; si clericus est, honore privetur. Universi dixerunt: Placet, placet. Gratus episcopus dixit: Superest jam, ut placita omnium * nostrorum, quæ ad consensum vestrum sunt scripta, vestra quoque subscriptione firmetis. Universi dixerunt: Et consensisse nos, concilii hujus scripta testantur, & subscriptione nostra consensus declarabitur nostet. Et subscripserunt.

* ab aliis conscripta,

* nostrum

Notæ Severini Binii.

a Concilium.) Africana illa legatio Constantis imperatoris, qua Paulum & Macarium, ad conciliandam Africanam ecclesiam, schismate Donatistarum convulsam, in Africam ablegavit, huic concilio celebrando occasionem dedit, hoc modo: Post absolutum Sardicense concilium, Gratus Carthaginensis episcopus catholicus cum triginta Africanis collegis episcopis in Africam reversurus, Constanti imperatori, religionis, pacis & concordiæ amantissimo, statum Africanæ ecclesiæ exponit, quod duo Donati, alter Carthaginensis, alter Bagaiensis, episcopi schismatici, homines factiosissimi diro & implacabili schismate tempore Diocletiani exorto, Africanam ecclesiam proscidissent, & gravissime etiamnum inquietarent; quodque per Circumcelliones sectæ suæ defensores, præfectis provinciarum resistere auderent, per nundinas, villas, vicosque circum vagantes, sese publicos justitiæ vindices jactitarent, eoque præteato servos ad pileum vocarent, oppressos ære alieno a creditoribus liberarent, minacibus litteris ad eos scriptis mortem minantes, nisi eorum debita expungerent, atque chirographa, quibus adstricti tenebantur, delerent. Addidit quantumvis schismatis auctores præ nimia pertinacia omnes pacis conditiones repudiarent, populum tamen oblatis concordiæ, pacis & unionis conditionibus facile consensurum, si modo legati ab imperatore missi, collatis beneficiis eumdem ad unitatem amplectendam provocaverint. Tandem a Constante imperatore obtinuit, ut memor paterni affectus in rem Christianam, Africanæ ecclesiæ gravissimis calamitatibus exagitatæ, suo subsidio succurrere non dedignaretur. Imperator justa petitioni libenter annuens se Paulum & Macarium viros ex multis aliis amplissimis maximeque selectissimos, in Africam ablegat, hac conditione, ut munificentiam imperatoris ad pauperum omnium inopiam sublevandam exterius prætendentes, populum collatis beneficiis & muneribus devinctum, & ab imbuta ferocia avocatum, ad ineundam cum fratribus concordiam provocent & inducant. Legati (quos unitatis operarios Optatus appellat) in Africam profecti, commissæ legationis officium fideliter exequuntur. Principio ipsos Donatistarum episcopos ad concordiam invitarunt, qui non modo non consenserunt; sed potius magno conatu iisdem pro viribus resistere tentarunt. Carthaginensis enim Donatus contumeliis imperatori illatis, per totam Africam ad homines suæ partis (ita suæ factionis sectarios Donatistas nominabat) nuncios præcursores præmisit, qui ad piam hanc sanctamque unitatem impediendam, monerent, ne oblatam ab imperatore eleemosynam acciperent: siquidem notas foret & illicitum, a peccatoribus (quales essent Constans imperator ejusque legati, ideo quod a sua parte aliena communicationis essent) eleemosynam accipere. alter vero Bagaiensis Donatus armatis Circumcellionibus resistere obnixus, causam dedit, ut legati ad vim & injuriam, si quam Circumcelliones inferre conarentur, propulsandam, & ad thesauros, quos pauperibus erogarent, defendendos, a Silvestro comite milites armatos postularent: e quorum numero duo pluresve a Circumcellionibus vexati, injuriam sibi illatam apud alios deponentes, eos omnes commoverunt, ut turbam Circumcellionum, ipsis etiam præpositis reluctantibus, aggrederentur, atque ex iis quosdam occiderent, cæteros autem fere omnes cum Donatistis clericis fugarent. Hac occasione Donatus Carthaginensis episcopus schismaticus, cum aliis quibusdam captus, velut malorum omnium fons & auctor jure relegatus, & ab urbe expulsus fuit, utinam per Julianum apostatam nunquam restitutus. Ita legatio hac, etsi non in ipsis episcopis Donatistarum, saltem in populo optatum finem consecuta, occasionem præbuit catholicæ ecclesiæ in Africa episcopis, ut post schismaticos episcopos exturbatos, post plebem catholicæ ecclesiæ unitati ac communioni restitutam, concilio indicto convenirent, Deo gratias agerent, quæque ab iisdem schismaticis in Christiana disciplina corrupta fuerant, restituere ac reformare laborarent. Hæc ex Optati Milevitani lib. 3. Baron. anno 348. num. 16. & seqq.

Cauſa concilii.

Donati duo Africanam eccleſiam proſciſſunt.

Circumcelliones qui fuerint, & cur ſic dicti.

Donatiſtarum Circumcelliones frelera.

Paulus & Macarius in Africam ablegantur.

Quo hic

Legati in Africa quid

Donatus Carthaginenſis qua ratione legationem impedire conatus.

Donatus Bagaienſis per Circumcelliones legationem impedire conatus eſt fruſtra Circumcelliones Donati fugantur. Donatus Carthaginenſis captus, urbe expellitur.

Legationis effectus quis.

b Carthaginenſe.) Carthago a Didone, ut teſtatur Euſebius, condita, Africæ quondam caput, & Romani imperii æmula, tanta olim potentia fuit, ut Polybio & Strabone auctoribus, tota Africa cultiore potiretur. A Romanis funditus everſa, poſtea a D. Cæſare reſtaurata, Romanorum colonia facta eſt. Plin. lib. 5. cap. 4. Ptol. lib. 4. cap. 8. Eius urbis hodie præter ruinas

Carthago urbs

[1] Citatur ab Hincmaro opusc. 29. pag. 333. tom. 2. & in opusc. 33. pag. 584. *Hard.*

nihil amplius erat. Hadrianum imperatorem eam *Hadrianopolim* nominaſſe, Spartianus ait. *Alexandriam Commodianam* cognatam ab imperatore Commodo ridiculè nominatam fuiſſe, ſcribit Lampridius. Auctore Balſamone *Juſtiniana* nuncupata fuit, a Juſtiniano imperatore, quod eam imperio Romanorum reſtituerit. *Thariſa* in ſacris bibliis dicta, ex Suida & Euſtathio, Hermolaus atque plures reſtantur. Incolas hujus urbis *Panes*, & regionem *Panicam* vocant auctores. Vide Abrahamum Ortelii theſaurum geographicum.

Cur primum concilium hoc appellatum ſit

c Primum.) Hoc concilium appellatur primum, non quod nullum aliud concilium Carthagine ante hanc tempora celebratum fuerit, cum ne quidem ſub ethnicis imperatoribus, & perſecutoribus eccleſia Carthaginenſis concilia celebrari deſierint, ut ſupra patet: ſed quia inter orthodoxa & approbata concilia Carthagine habita, ea quæ etiamnum extant, primum ut & antiquiſſimum hoc Carthaginenſe concilium, poſt exturbatos ſchiſmaticos in Africa celebratum. Baronius 347 n. 42.

Tempus concilii

d Tempore Julii.) Anno numerum pontificatus ipſius 12 vel 13 qui eſt Chriſti 348 vel 349. Conſtantis 12. vel 13. Hanc ſynodum poſt Sardicenſe concilium celebratam fuiſſe, evidentiſſime colligitur ex cap. 5. Carthag. I. ubi Sardicenſis ante habiti mentio fit nominatim. Ante Conſtantis imperatoris necem, quæ contigit anno Chriſti 350. qui eſt Julii & Conſtantis 14. habitam fuiſſe, Africana I. gatio manifeſtiſſime indicat. Tempore igitur intermedio, quod inter concilium Sardicenſe ann. Chriſti 347. Julii & Conſtantis 11. celebratum, atque inter obitum Conſtantis anno Chriſti 350. Julii 14. occiſi, intermedium eſt, hanc ſynodum congregatam fuiſſe oportuit, anno numerum Chriſti, pontificis & imperatoris eodem, quo ſupra dixi.

Gratus epiſcopus Carthaginenſis

e Gratus epiſcopus Carthaginenſis.) Hic eſt ille Ruſi ſucceſſor, qui non tantum Sardicenſi, ſed etiam Romano concilio I. ſub Julio Romæ celebrato interfuit.

Emendatur locus auctorum veterum corruptus

f Quos deinde malis ſchiſmatibus finem.) Circumcellionibus occiſis aut fugatis, ſchiſmaticis omnibus in exilium relegatis, occaſione qua dixi ſupra.

g Religioſiſſimo Conſtantino imperatori.) Conſtanti legendum eſſe, putat illuſtriſſimus cardinalis Bar. an. 348. num. 43. tam quod Conſtantius concordiam & unitatem Africanæ eccleſiæ frequenter quidem tentarit, nihil autem effecerit, ut ex Romano ſub Melchiade, & I. Arelatenſi ſub Silveſtro habitis deſuper conciliis, diximus in notis ibidem: tum etiam, quod legatio Macarii & ejus collegæ, ipſaque Macariana tempora, ſub Conſtante Auguſto contigiſſe, Optatus & Auguſtinus tradiderint.

Legatio Macarii in Africam

h Miſeret miniſtros ſanctis operis famulos Dei Paulum & Macarium.) Inſinuatur legatio, qua Macarius cum collega Paulo ad petitionem Grati Carthaginenſis epiſcopi, juſſu Conſtantis imperatoris ablegatus fuit in Africam, ut erogatis munificentiſſimæ imperatoris muneribus & eleemoſynis, ſi non ipſos epiſcopos, ſaltem populum ſchiſmaticum ad unitatem eccleſiæ redintegrandam commoverent. Quæ, qualis, quemve effectum ſortita fuerit, ſupra diximus. A Macario legatorum altero *tempora illa Macariana*, quorum frequens mentio fit apud Optatum & S. Auguſtinum, denominata fuerunt, ſuumque exordium hinc acceperunt. Baronius n. 16. an. 348.

Macariana tempora quæ

Anabaptiſmus damnatur

i Ergo ſi vobis placet.) Occaſione Donatiſtarum, baptizatos a catholicis iterato baptizantium, divino jure convenienter, ut ſupra in notis poſt. canonum, atque alibi ſæpe diximus, anabaptiſmus omnium ſententia hoc canone damnatus fuit.

k Martyrum dignitatem.) Donatiſtarum opera excrandum illud atque nefandum ſcelus inter ipſos ſchismaticos coaluerat, ut gloria martyrum illecti, ſeipſos præcipitio necarent, mortemque voluntariam vel ipſi opperterent, vel conductis ſui interfectoribus ſibi ipſis inferri procurarent, ideo ſane ut apud ſuæ ſectæ homines titulo martyrum & honore illis congruo frequentarentur. *Ex ipſo genere fuerunt*, inquit Optatus lib. 3. *qui ſibi periturſes ſuo cupiditate falſi martyres in ſuam perniciem conducebant: inde etiam illi qui ex altorum montium cacuminibus, tales animas projicientes, ſeſe præcipites dabant.* Quo facto cum nihil pernicioſius reip. Chriſtianæ accidere poſſet, ne voluntarium ſui ipſius homicidium deinceps impune committatur, hac ſanctione hoc ſcelus patrantibus tam laicis quam clericis graviſſima pœna merito indicta fuit.

Donatiſtæ ut martyres habeantur, ſe ipſos interficiunt

Cap. 2.

His duobus canonibus, eximbem vitam probentibus ſuſpecta mulierum cohabitatio interdicitur, quæ Elib. Arelatenſis I. & Niceni concilii decretis am ante prohibita fuit. Vide notas eorumdem conciliorum, & can. apoſtol. 6.

Cap. 3. & 4.

Mulierum ſuſpecta cohabitatio eccleſia ſtricta interdicta

l Aut clerici ſine actionibus domorum. &c.) Vide quæ diximus ſupra in notis ad can. apoſt. 39. epiſt. Alexand. 1. verbo *actores*. Item notas corſil. Africani I. ſub Stephano.

Cap. 6. & 8.

m Statuat ſanctitas veſtra, ut clerici qui ſuperbi vel contumaces ſunt, &c.) Hac occaſione Donati Carthaginenſis epiſcopi ſchiſmatici ſtatuta videntur, cujus tanta fuit ſuperbia, ut non tantum præfectos, ipſumque imperatorem gravi contumelia affecerit, in munificentiam imperatoris inſtar Judæ infremuerit, munera illius quaſi a peccatore oblata forent, acceptari noluerit, verum etiam per ſuum ipſius nomen, tamquam per numen aliquod jurare docuerit, ſeque uni Deo æqualem comparandum eſſe exiſtimaverit. *Hoc modo*, inquit Optatus, *exaltatum eſt cor ejus, ut ſiet jam non homo, ſed Deus ſuiſſe videretur.* Item alibi: *Dum ſe Donatus ſuper imperatorem extollit, jam quaſi hominum exceſſerat metas, ut ſe ut Deum, non hominem æſtimaret.* Et infra: *Deinde cum ante ipſius ſuperbiam omnes, qui in Chriſtum crediderunt, Chriſtiani vocarentur, auſus eſt populum cum Deo dividere, ut qui illum ſecuti ſunt, jam non Chriſtiani vocarentur, ſed Donatiſtæ: & ſi quando ad eum aliqui ex Africana provincia veniebant, illico ad ſingulos quoſque venientes, hæc illius erant verba: Quid apud vos agitur de parte mea? &c. & in judiciis publicis interrogati, ſingulis hæc apud ipſa locuti ſunt, ut dicerent ſe de parte eſſe Donati, de Chriſto tacuerint.* Hæc Optatus lib. 3. contra Parm.

Donati horribilis ſuperbia

Donatus ſe Deo comparavit

NOTA PHILIPPI LABBE Ex append. tom. 2.

CArthagineenſe ſub Grato epiſcopo concilium, anno 348. alterumque ſub Genethlio, anno 390. celebratum, jam nos edidimus. Sed cum ea V. Cl. Lucas Holſtenius e veruſtis codicibus Vaticanis emendarit operæ pretium erit, ex ejus exemplari ad no. per R. P. Petrum Poſſinum tranſmiſſo, iterum ea repræſentare. Quanquam enim pars aliqua emendationum ab ipſo factarum ad marginem editionis noſtræ, jam adſcripta ſit, ex variis lectionibus, quas libro ſuo Petrus Pithœus, ex multorum collatione codicum addiderat. juvabit tamen Holſtenianam hanc editionem, non lectionum varietate diſtractam, ſed unum in corpus collectam exhibere.

IDEM CONCILIUM CARTHAGINENSE

Sub GRATO EPISCOPO celebratum anno Chriſti CCCXLVIII.

A Luca Holſtenio correctum ad veruſtum exemplar Vaticanum.

CAPITULA.

1. *Ut baptiſmum in Trinitate ſuſceptum non iteretur.*
2. *De martyrum ſepulcris & honoriſicentia.*
3. *Ut clerici vel ſanctimoniales fœminæ cum extraneis viris vel fœminis non habitent.*
4. *Ut cum viduis vel viduabus extraneæ perſonæ non commorentur.*
5. *Ut clerici vel laici in alterius eccleſia non ordinentur.*
6. *Ut clerici actibus ſæcularium vel procurationes non ſuſcipiant.*
7. *Ut clerici vel laici in alia eccleſia non communicent ſine litteris epiſcopi ſui.*
8. *Ut implicati negotiis alienis ante redditam rationem clerici non ordinentur.*
9. *Ut clerici actores vel ratiocinatores ſibi non conſtituant.*
10. *Ut epiſcopus alterius epiſcopi plebes aut fines non uſurpet.*
11. *De clericis contumacibus, & de numero judicantium epiſcopum, preſbyterum, & diaconum.*
12. *Ut pacta inter epiſcopos inita cuſtodiantur.*
13. *Ut non liceat clericis fœnerare.*
14. *Ut laici contemptores canonum excommunicentur; clerici, honore priventur.*

PRÆ

PRÆFATIO.

CUm Gratus episcopus [1] Carthaginis in concilio una cum collegis suis consedisset, qui ex diversis provinciis Africanis ad Carthaginem convenerunt, Felice Bajanensi, Fortunatiano Capsitano, Crescente [2] Bagensi, [3] Vindicio Sacubazensi, Abundantio Adrumetino, Privato [4] Begesselitano, Gaudentio [5] Turretamallumensi, Eparchio Siccensi, Quieto Uticensi. Romulo [6] Tebestino, & ceteris quorum manus continetur, idem Gratus episcopus dixit: Gratias Deo omnipotenti & Christo Jesu, qui dedit malis [7] schismatis finem, & respexit ecclesiam suam, ut in ejus gremium erigeret universa membra dispersa: qui imperavit religiosissimo Constantino imperatori, ut votum gereret unitatis, & mitteret ministros operis sancti famulos Dei Paulum & Macarium [8] Ex Dei ergo nutu congregati ad unitatem, ut per diversas provincias concilia celebraremus, & universæ provinciæ Africæ hodierno die concilii gratia ad Carthaginem venirent. Unde considerantibus vobis cum mea mediocritate tractentur tituli necessarii, de quibus necesse est, nos memores præceptorum Divinorum, & magisterii [9] scripturarum sacrarum, contemplantes unitatis tempus, id de singulis definire, quod nec Carthago vigorem legis infringat, nec tamen tempore unitatis aliquid durissimum statuamus.

CANONES.

I. *Ut baptismum in Trinitate susceptum non iteretur.*

ERGO, si vobis placet, consideremus primum titulum rebaptizationis: [10] & sanctitatem vestram postulo, ut mentis vestræ placita producatis, an descendentem in aquam, & interrogatum in [11] Trinitatem, secundum evangelii fidem & apostolorum doctrinam, & confessum bonam conscientiam in Deum de Resurrectione Jesu Christi, liceat [12] interrogari in eandem fidem, & in aqua iterum intingui. Universi episcopi dixerunt. Absit, absit [13] Inlicitam enim esse sancimus rebaptizationem, & satis esse alienum a sincera fide & catholica disciplina.

II. *De martyrum sepulchris & honorificentia.*

Gratus episcopus dixit: Magna beatitudo a Deo patre per Christum dominum concessa est tempori nostro, ut liceat religiosis mentibus insinuare ecclesiasticam disciplinam ut auditores percipientes regulam rectam & Deo placentem, præmia meritorum bonorum A percipiant: ut in ipsis Deus in omnibus & pro omnibus honoretur. Discussus est titulus necessarius rebaptizationis, in quo plus schismatis rabies delitescebat: & [14] adhibita moderatione legis vigor & auctoritas constituta est. Illud sane sapientissimis vestris sensibus insinuare contendo, licet vestra prudentia sit instructa, & a Deo docta, & mereatur in pace & unitate consequi desuper munera larga; tamen & ego unus ex vobis, & qui parem vobiscum solicitudinem [15] geram, propter ecclesiasticum ordinem illud insinuare curabo. Martyrum dignitatem nemo profanus insamet, neque [16] passiva corpora, quæ sepulturæ tantum propter misericordiam ecclesiasticam commendari mandatum est, redigat; ut aut insania præcipitatos, aut aliquo tali pacto, aut alia ratione peccati diseretos, non ratione vel tempore competenti, quo martyria celebrantur, martyrum nomine appellet: [17] aut si quis ad injuriam martyrum, claritati eorum adjungat infamiam, placet eos, si laici sunt, ad pœnitentiam redigi; si autem sunt clerici, post commonitionem, & post cognitionem, honore privari. Universi dixerunt: Recte [18] statuit sanctitas vestra. hoc & singulis conciliis statutum est.

III. *Ut clerici, vel sanctimoniales fœminæ, cum extraneis viris vel fœminis non habitent*

Gratus episcopus dixit: Et illud præcipue, si videtur vestræ dilectioni, cavendum est, ut pastoris cura, quantum debet & potest regularis providentia, [19] præmuniat, ut nullis liceat ab affectu carnali abstinentibus, cum extraneis pariter commorari. Occasiones enim amputandæ sunt peccatorum, & tollendæ omnes suspiciones, quibus subtilitas diaboli, sub prætextu caritatis & dilectionis, incautas animas vel ignaras irretire consuevit. Nullus [20] ergo & nulla, sanctimoniæ deserviens, propter blasphemiam ecclesiæ, si vobis placet, in una domo [21] penitus commorari non debent. Universi dixerunt: Qui nolunt nubere, & pudicitiæ meliorem eligunt partem, vitare debent, non solum [22] habitare simul, sed nec habere ad se aliquem accessum. Hoc ergo & lex jubet, & sanctitas vestra commendat: [23] hoc & in singulis conciliis a nobis statutum est. Gratus episcopus dixit: Ergo persuasio interdum pru-

---

1 Hard. *Carthaginenſi.* 2 Hard. *Vagenſ.* 3 Hard. *Vindiciano Sacubazenſi.* 4 Hard. *Vegeſelitano.* 5 Hard. *Turretamallenſi.* 6 Hard. *Tebeſtenſi.* 7 Hard. *Schiſmatibus.* 8 Hard. *Dei ergo.* 9 Hard. *divinarum ſcripturarum.* 10 Hard. *Unde ſanctitatem.* 11 Hard. *in Trinitate.* 12 Hard. *iterum interrogati in eadem ſide.* 13 Hard. *illicitas ... rebaptizationes.* 14 Hard. *habita.* 15 Hard. *gero.* 16 Hard. *ad paſſiva.* 17 Hard. *At ſi quis.* 18 Hard. *ſtabilit.* 19 Hard. *præmoneat.* 20 Hard. *Nullus igitur nullaque ſanctimonia & virginitati deſerviens.* 21 Hard. *cum extraneis penitus commorari debent.* 22 Hard. *non habitare.* 23 Hard. *ut in ſingulis.*

prudentes ſolet arcere a peccatis, dum imprudentes debet metus hujuſmodi conſtringere, ſi ſanum conſilium reſpuunt & ſalutare mandatum. Si ergo laici ſunt, poſt commonitionem, ſi contempſerint, a communione ſeparentur: ſi clerici ſunt, honore priventur. Univerſi dixerunt: Placet, placeat.

IV. *Ut cum viduis vel viduabus extranea perſonæ non commorentur.*

Gratus epiſcopus dixit: Etſi infinita ſunt, quæ lege præſcripta ſunt, profi-B cientia diſciplinæ; & unuſquiſque noſtrum tractatu aſſiduo & commonitione frequenti [1] ſingulas quaſque ſpecies proficientes ad diſciplinam, poterit populos [2] intimare: tamen aliqua [3] ex his propter blaſphemias ſuggerenda ſunt a nobis, & in concilio ſtatuenda. Si videtur vobis, pari ſententia teneantur etiam hi, qui cum viduis commorantur, & nulla ſecum germanitate conjuncti ſunt. Univerſi dixerunt: Juxta viduos & viduas eadem lex maneat, & ſententia.

V. *Ut clerici & laici in alterius eccleſia non ordinentur.*

Privatus epiſcopus [4] Begeſelitanus dixit: Suggero ſanctitati veſtræ, ut ſtatuatis, non [5] debere clericum alienum ab aliquo ſuſcipi ſine litteris epiſcopi ſui, neque apud ſe [6] detinere: ſed nec laicum uſurpare ſibi de plebe aliena, ut eum ordinet ſine conſcientia ejus epiſcopi, de cujus plebe eſt. Gratus epiſcopus dixit: Hæc obſervantia pacem [7] cuſtodit: nam & memini [8] ſanctiſſimo concilio Sardicenſi ſimiliter ſtatutum, ut nemo alterius plebis hominem [9] ſibi uſurpet: ſed ſi forte erit neceſſarius ordinationi, ut de vicino homo ſit neceſſarius, petat a collega ſuo, & conceſſum habeat.

VI. *Ut clerici, actus ſæcularium vel procurationes non ſuſcipiant.*

Nicaſius epiſcopus Culuſitanus dixit: Credo placere ſuggeſtionem meam ſanctitati veſtræ, & diſplicere vobis, ut qui ſerviunt Deo, & annexi ſunt clero, non accedant ad actus [10] & adminiſtrationem vel procurationem domorum. Gratus epiſcopus dixit: Et apoſtolorum ſtatuta ſunt, quæ dicunt: *Nemo militans Deo*, [11] *ingerat ſe negotiis ſæcularibus*. Proinde aut clerici ſint ſine actionibus domorum, aut actores ſine officio clericorum. Univerſi dixerunt: Hoc obſervemus.

VII. *Ut clerici, vel laici, in alia eccleſia non communicent ſine litteris epiſcopi ſui.*

Caſſianus Uſulenſis epiſcopus dixit: Statuat gravitas veſtra, ut unuſquiſque clericus, vel laicus non communicet in [12] alia plebe ſine litteris epiſcopi ſui. Gratus epiſcopus dixit: Niſi hoc obſervatum fuerit, communio fiet paſſiva. Nam ſi cum litteris receptus fuerit, & concordia inter epiſcopos ſervatur, & nemo ſubtilis, alterius fugiens communionem, ad alium latenter [13] accedet. Univerſi dixerunt. Omnibus provides, & clero & laicis [14] conſulens.

VIII. *Ut implicati negotiis alienis, ante redditam rationem clerici non ordinentur*

Magnus epiſcopus Aptungenſis dixit: C Quid dilectioni veſtræ videtur? Procuratores & actores, tutores etiam, ſeu curatores pupillorum, ſi debeant ordinari? Gratus epiſcopus dixit: Si poſt depoſita univerſa, & reddita ratiocinia, actus vitæ ipſorum fuerint [15] comprobati in omnibus, debent & cum laude, cleri, ſi poſtulati fuerint, honore munerari. Si enim ante libertatem negotiorum vel officiorum ab aliquo ſine conſideratione fuerint ordinati, eccleſia infamatur. Univerſi dixerunt: Recte omnia ſtatuit ſanctitas tua: ideoque tua, D noſtra eſt quoque ſententia.

IX. *Ut laici clericos actores vel ratiocinatores ſibi non conſtituant.*

Metus Taccanenſis epiſcopus dixit: Recte ſtatutum eſt, ut obnoxii negotiis alienis non ordinentur: tamen [16] etſi dimiſſi, & gratias referre debent, & a clericorum injuria temperare. Et ipſis non liceat, vel dominis, clericos noſtros eligere apothecarios, vel ratiocinatores. E Gratus epiſcopus dixit: Nulli dubium eſt, quod omnes, vel domini, vel procuratores, vel quicumque præſunt, cum audierint ſaluberrima inſtituta concilii, & ſibi eſſe conſultum, nec impeditum, propriam quoque inhibebunt injuriam in clericis noſtris. Quod ſi in injuriam conſtitutionis imperatoriæ clericos in-

1 Hard. *per ſingulas*. 2 Hard. *invitare*. 3 Hard. *ex eis*. 4 Hard. *Vegeſelitanus*. 5 Hard. *licere*. 6 Hard. *retinere, nec laicum*. 7 Hard. *cuſtodivit*. 8 Hard. *in ſanctiſſ.* 9 Hard. *hominem uſurpet*. 10 Hard. *ſeu*. 11 Hard. *regerit*. 12 Hard. *aliena*. 13 Hard. *accedit*. 14 Hard. *conſulis*. 15 Hard. *probati*. 16 Hard. *tamen dimiſſi*.

inquietandos putaverit : & defenſio ecclesiaſtica non deerit, & pudor publicus vindicabitur. Univerſi dixerunt : Saluberrimæ proviſiones debuerunt tanto condi concilio.

X. *Ut epiſcopus alterius epiſcopi plebes aut fines non uſurpet.*

Felix epiſcopus Bajanenſis dixit : Nullus debet collegæ [1] facere injuriam : multi enim & tranſcendunt ſuas, & uſurpant alienas plebes, ipſis invitis. Gratus epiſcopus dixit ; Avaritiæ cupiditatem, radicem omnium malorum eſſe, nemo eſt qui dubitet. Proinde inhibendum eſt, ne quis alienos fines uſurpet, aut tranſcendat epiſcopum collegam ſuum, [2] & uſurpet alterius fines, ſine ejus petitu, quia inde cetera mala omnia generantur Univerſi dixerunt : Placet, placet.

XI. *De clericis contumacibus, & de numero judicantium epiſcopum, presbyterum, & diaconum.*

Elpidophorus [3] Cuiccalitanus epiſcopus dixit Statuat ſanctitas veſtra, ut clerici qui ſuperbi vel contumaces ſunt, coerceantur; qui minores majoribus [4] irrogaverint injurias, ut metum habeant diſciplinæ. Gratus epiſcopus dixit : Manifeſtum eſt illum non eſſe Dei, qui humilitatem commendat; ſed diaboli, qui ſuperbiæ inventor & princeps eſt. Unde ſi quis tumidus vel contumelioſus extiterit in majorem natu, vel aliquam cauſam habuerit, a tribus vicinis epiſcopis, ſi diaconus eſt qui arguitur; ſi presbyter, a ſex; ſi epiſcopus, a duodecim conſacerdotibus audiatur. Univerſi dixerunt : Contundi debet contumacia, & ſuperbia in omnibus frangi : [5] cauſæ vero pro perſonis ab ſtatuto numero audiantur.

XII. *Ut pacta inter epiſcopos inita cuſtodiantur.*

Antigonus epiſcopus Madaureuſis dixit : Gravem injuriam patior, & credo dolere ſanctitatem veſtram contumeliam meam, & computare communem injuriam. Optantius cum ſe repræſentaret, pactum mecum habuit, & diviſimus plebes [6] manus noſtræ tenentur & pittacia. Contra hoc pactum circuit plebes mihi adtributas, & [7] ſuſurrat populis, ut illum patrem, me vitricum nominent. Gratus epiſcopus dixit : Factum hoc dolendum eſt, ut in ſe illiciat populorum imperitorum [8] animos contra diſciplinam, contra evangelicam traditionem, contra pacis placita. Nam ſi ſibi [9] poſſe contingere arbitraretur, nunquam profecto in fratrem aliquis deliquiſſet. Unde [10] inita pacta ſuam obtineant firmitatem : aut conventus ſi ſe non cohibuerit, eccleſiaſticam ſentiet diſciplinam. Univerſi dixerunt : Pax ſervetur, pacta cuſtodiantur.

XIII. *Ut non liceat clericis fœnerare.*

Abundantius epiſcopus Adrumetinus dixit : In noſtro concilio ſtatutum eſt ut non liceat clericis [11] fœnerare : quod etiam ſi ſanctitati tuæ, & huic concilio videtur, præſenti placito deſignetur. Gratus epiſcopus dixit : Novellæ ſuggeſtiones quæ vel obſcuræ ſunt, vel ſub genere latent, inſpectæ a nobis, formam accipient. Ceterum, de quibus apertiſſime Divina ſcriptura ſanxit, non [12] ferenda ſententia eſt, ſed potius exſequenda. Proinde quod in laicis reprehenditur, id multo magis [13] debet in clericis prædamnari. Univerſi dixerunt : Nemo contra prophetas, nemo contra evangelia facit ſine periculo.

XIV. *Ut laici contemptores canonum excommunicentur ; clerici, honore priventur.*

Gratus epiſcopus dixit : Juxta ſtatuta concilii, & meæ mediocritatis ſententiam placet facere omnium rerum concluſionem. Univerſi tituli deſignati & digeſti teneant ſententias ſuas. Sane credo vos retinere, multis conciliis a patribus noſtris & traditionem [14] eſſe damnatam, & rebaptizationis impietatem eſſe puniendam : quas res etiam noſtro concilio credo jam terminum accepiſſe. Reliqua vero, quæ vel facta, vel dicta, ſuperius comprehenſa ſunt, vel aliis conciliis [15] ſcripta ſecundum legem inveniuntur, cuſtodire nos oportet. Si quis vero ſtatuta ſupergreſſus corruperit, vel pro nihilo habenda putaverit, ſi laicus eſt, communione ; ſi clericus eſt, honore privetur [16] Univerſi dixerunt : Placet, placet. Gratus epiſcopus dixit : Supereſt jam, ut placita omnium [16] veſtrum, quæ ad conſenſum veſtrum ſunt ſcripta, veſtra quoque ſubſcriptione firmetis. Univerſi dixerunt : Et conſenſiſſe nos concilii hujus ſcripta teſtantur, & ſubſcriptione noſtra conſenſus declarabitur noſter. Et ſubſcripſerunt.

Explicit concilium ſub Grato.

ME-

1 Hard. *Collega ſuo.* 2 Hard. *aut.* 3 Hard. *Cuiccalitanus.* 4 Hard. *irrogaverunt.* 5 Hard. *Cauſa... audiatur.* 6 Hard. *manuſcriptiones.* 7 Hard. *& uſurpat populos.* 8 Hard. *animas.* 9 Hard. *id poſſe* 10 Hard. *aut inita.* 11 Hard. *fenerari. Quod ſi etiam.... videatur.* 12 Hard. *differende.* 13 Hard. *oportet* 14 Hard. *traditionem temerariam.* 15 Hard. *conſcripta, quæ.* 16 Hard. *noſtrorum.*

ANNO CHRISTI 350

MEDIOLANENSE b CONCILIUM II.

SUB JULIO.

Mediolanum qualis urbs

a (*Mediolanenſe.*) Mediolanum metropolis Inſubrum, vulgo *Milano*, urbs potentiæ & dignitatis eximiæ, quæ ob præſtantem loci commoditatem imperatorum Romanorum ſedes plerumque fuit. Barnabæ apoſtolo primo hujus urbis epiſcopo poſt alios, clariſſimum lumen eccleſiæ S. Ambroſius ſucceſſit. Ob urbis dignitatem potteri antiſtites regem Romanorum coronandi privilegium adepti fuiſſe putantur. Tempore Gratiani Cæſaris res Mediolanenſes ingenti incremento auctæ fuerunt. Nam quingentis & amplius annis neque ab externo hoſte, neque inteſtino bello Inſubres vexati fuere. Duravit illa felicitas uſque ad S. Ambroſii tempora, quibus Ariana hæreſis maximis calamitatibus hanc urbem affecit. Deinde Attila in Italiam ingreſſus, Mediolanum diruit. Inſtauratum aliquantulum quievit. Mox a Longobardis maximis agitatur moleſtiis. Quibus a Carolo Magno domitis, annos trecentos & ſexaginta floruit. Deinde vero Fredericus Barbaroſſa urbem hanc ſolo adæquavit. Cujus incolæ tandem Parmenſium & Placentinorum ope; tanto animorum ardore patriam reſtaurarunt, ut multo quam ante ditior, potentior, frequentiorque extiterit. Hæc ex theatro Brauni.

Tempus & locus concilii

b *Concilium.*) Anno Chriſti 350. cum adhuc Conſtans imperator in humanis eſſet, Mediolani epiſcoporum celebris conventus agebatur, cui cum pluribus aliis epiſcopis Romanæ eccleſiæ presbyteri interfuerunt. Hoc conventu Ur-

Valens & Urſacius ut obtato libello ſatisfactionis egerunt.

ſacius & Valens, quali a ſua ipſorum conſcientia flagellati, præmiſſis ad Athanaſium literis pacificis & communicatorias, pœnitentiam egerunt, confitentes omnia, quæ vel dixiſſent, vel feciſſent contra Athanaſium, falſa eſſe, & nihil aliud quam calumniam. Neque id ſimpliciter egerunt, ſed ita ut Arianam fidem anathemate execrarentur, ſuamque pœnitentiam ſcripto promulgarent. Quod negotium cum gravius eſſet, quam ut hoc Mediolanenſi conventu, licet eidem Romanæ eccleſiæ presbyteri intereſſent, abſolvere liceret, neve contra antiquum eccleſiæ catholicæ morem, alibi quam Romæ, coram ipſo pontifice, hæreſiarchæ hæreſin ſuam abjuraturi ad communionem eccleſiæ reciperentur, eoſdem ad Julium Romanum pontificem miſerunt, ut coram ipſo poſt oblatum pœnitentiæ ſuæ libellum, de quo infra, univerſa Romana eccleſia ſpectante, exomologeſin agerent. Quibus peractis non tantum venia donati, & in gratiam eccleſiæque communionem recepti fuere, ſed etiam encyclicis illis literis Athanaſii pacificis & communicatorias, quas Alexandriam revertus miſerat ad omnes extra Palæſtinam epiſcopos, cum multis aliis epiſcopis ſubſcripſerunt. Hæc ex epiſtola ſynodali ſanctorum patrum Ariminenſis concilii, & ex epiſtola Oſii Cordubenſis ad Conſtantium ſcripta Baronius anno 350. num. 18. & ſeqq.

ANNO CHRISTI 350.

OBSERVATIO P. ANTONII PAGI
Ad an. Ch. 347. n. 8. & ſeqq.

Celebrata anno 347. ſecunda *Synodus Mediolanenſis*, conflata ex Epiſcopis Catholicis, in qua damnatus *Photinus*, & *Valens* ac *Urſacius* in communionem recepti. Hanc Synodum Baronius anno CCCL. coactam credidit, & Petavius in Differt. de Photino Hæretico cap. 1. perperam cum priori Mediolanenſi anno præterito coacta confudit, ſed hoc anno habitam agnovit. Contra vero Sirmondus in Diatriba ſecunda adverſus eam Petavii Diſſertationem, priorem Synodum Mediolanenſem accurate ſuo anno reddidit, ſed male hanc ſecundam commentitiam exiſtimavit. Petrus de Marca eruditiſſimus Pariſienſium Præſul in Diatriba de tempore Synodi Sirmienſis Plenariæ, & de Valentis & Urſacii venia, à numero X. ad XX. hanc ſecundam Synodum Mediolanenſem ſedulo explicat, ex quo hæc a nobis mutuata. Biennio præceſſit Romanam, de qua infra. Hæc Synodus habita, ut in *Photini* cauſam inquireretur, quemadmodum diſerte docet Hilarius in Fragmento de Synodis. Numeroſiorem eſſe Synodum oportebat, cum de ſtatu Metropolitani Epiſcopi, & de cauſa Fidei ageretur. Itaque & Italicæ Diœceſis, cujus caput erat Mediolanum, & Illyricianæ, ex qua erat Photinus, & Urbicariæ ſeu Romanæ Diœceſeos adfuiſſe Epiſcopos non eſt dubium; cum Eccleſia Romanæ Legatos huic Synodo Mediolanenſi aſtitiſſe teſtetur Hilarius, & celebratam fuiſſe præſentibus Romanæ Eccleſiæ Presbyteris docet epiſtola Concilii Ariminenſis, in qua habetur, *Eo de cauſa Urſacius & Valens, a noſtra communione ſegregati fuere, quam ut denuo recuperarent, de peccatis ſuis, in quibus ſe conſcios cognoſcebant, pœnitentiam veniamque poſtularunt, ut eorum ſyngrapha teſtantur. & ob id illis venia gratiaque facta eſt. Hæc autem per id temporis facta ſunt, cum Mediolani Synodus in conſeſſum ibat, præſentibus ibidem Romanæ Eccleſiæ Presbyteris.* Præſentibus, inquam, Romanæ Eccleſiæ Legatis, non autem Conſtantino præſente, ut ſe habet lectio epiſtolæ Concilii Ariminenſis apud Hilarium, quæ laborat interpunctione. Itaque ſenſus reſtituetur, inquit Petrus de Marca, ut idem cum eadem epiſtola ab Athanaſio & Socrate relata ſignificet, ſi interpunctio ponatur poſt hæc verba, *Eccleſiæ Romanæ. Conſtantino præſente in hoc, cum magno examine fuiſſent conſcripſum, quod tenem. baptizatus ad quietem Dei commigraui, meſſas putamus inde aliquid mutilare. In hoc*, id eſt, in Nicæno tractatu, cujus memnit ſuperius.

Sane conventum iſtum Mediolanenſem Catholicorum Epiſcoporum fuiſſe, recte probat Petavius, tum ex Legatorum Romanæ eccleſiæ præſentia, tum ex verbis Hilarii, qui docet ſatis liquido, in ea Synodo Arianam hæreſim fuiſſe proſcriptam; tum præcipue quod Urſacius & Valens, cui a Sardicenſi Synodo abſtenti fuerant, rogata venia in gratiam recepti ſunt, ut docet epiſtola Synodi Ariminenſis, & ipſe libellus oblatus Julio ab Urſacio & Valente apud Hilarium. Itaque cum D apertiſſime conſtet, Mediolanenſem hanc Synodum & Romanam habitas eſſe poſt Synodum Sardicenſem, & ante obitum Conſtantis, id eſt, ab anno CCCXLVII. ad initium anni CCCL. & Mediolanenſis biennio Romanam præcedat, neceſſario ſequitur, primam cadere ſub finem curruntis anni, aut exordium ſequentis, Romanam vero in annum CCCXLIX.

Sed hic gravis quæſtio, quæ Viros doctiſſimos exercuit, non diſſimulanda. Sirmondus enim loco citato fultus Hilarii teſtimonio, & ipſo libelli ſupplicis ab Urſacio & Valente porrecti exemplo, veniam & Eccleſiæ pacem a *Julio Papa* impetraſſe ambos illos Hæreticorum duces ab errore reſipiſcentes docet. Unde robuſte colligere ſe putat, eos non fuiſſe reſtitutos in Synodo Mediolanenſi, quæ biennio præceſſerit pacem illis a *Julio* datam. Quare ſibi perſuadet, per errorem hujus reconciliationis Mediolani peractæ mentionem factam in epiſtola Synodica Concilii Ariminenſis. Petavius excipit, fruſtra injici ſuſpicionem mendi in ea epiſtola, quæ totidem verbis deſcripta ſit ab Athanaſio, Socrate, Theodoreto, Sozomeno, & cujus ſynopſis referatur in Fragmentis Hilarii, ubi Patres teſtantur, *Urſacium & Valentem* veniam ſcripto petiiſſe, & impetraſſe, ea vero geſta fuiſſe, cum Mediolani Conventus Synodi haberetur

beretur præſentibus Romanæ Eccleſiæ Presbyteris. Cur autem repetita fuerit illa reconciliatio, rationes a Scriptoribus non eſſe memoriæ proditas, ut nec multorum eventuum, de quibus dubitare ſit nefas.

Sed quis vim facit Sirmondus in hoc, quod biennio poſt Concilium illud *Valens & Urſacius* in integrum reſtituti ſunt, quod factum non fuiſſe videtur, ſi hoc anno cum Eccleſia Catholica in gratiam rediſſent, oſtendit Petrus de Marca, nihil novum aut inſolens in reſtitutione communionis *Urſacii* & *Valentis* acciderſe, ſed omnia rite & ſecundum Canones peracta. Duo iſti adoleſcentes Imperiti, ut loquitur Concilium Sardicenſe, degebant in Occidentis Imperio ſub Principatu Conſtantis Principis. Occidentalium Epiſcoporum ſententia dejecti erant, non ſolum a communione eccleſiæ, ſed etiam a Sedibus ſuis. Relatio Synodi ad Conſtantem facta fuerat, ut executioni mandanda curaret, quæ decreta fuerant Sardicæ. Quid agerent *Urſacius & Valens*, ut periculo Sedium amittendarum defungerentur, quam ut ſtatim reſtitui in communionem poſtularent, depoſita hæreſi? Id vero conſequi non poterant alibi, quam in numeroſa Epiſcoporum Synodo, ex præſcripto Canonum. Idcoque Synodi Mediolanenſis opportunitatem nacti, libello ſuo Arianam hæreſim abjurant, Arianique & ejus ſatellites anathematizant, ut ipſimet fatentur in libello, quem deinde obtulerunt Julio. Synodus eis pacem Eccleſiæ indulſit, & ſententiæ adverſus eos in Sardicenſi Concilio latæ gratiam fecit, ut docet epiſtola Synodica Concilii Ariminenſis. Reſtitutio illa communionis accepta fuit *Julio Papæ*, qui hac de re certior factus, juxta Synodi Mediolanenſis decretum communionem ſuam illis impertivit. Quod fatentur his verbis in libello oblato Julio: *Maxime cum Sanctitas tua, pro inſita ſibi benevolentia, errori noſtro veniam fuerit dare dignata.*

Verumtamen id unum videtur *Julius* ab illis exegiſſe, ut *Athanaſii* communionem amplecterentur, de quo judicium tuliſſet Sardicenſis Synodus, & ut omnibus ſcripto teſtarentur, ſe per calumniam accuſationes in Athanaſium intendiſſe. Ægrum illis erat ſcripto ſibi calumniæ notam inurere. Itaque literis ſuis eos convenit *Julius*, ut ſtarent promiſſis, quod illi ſe proxima quaque die impleturos epiſtola ſua ſignificarunt. Cum autem tempus traherent, & in eas anguſtias ſe redactos viderent, ut a communione Eccleſia projicienda forent, ſi longiores moras necterent, occaſione Synodi Romanæ uſi, *Julium* adeunt, & ſcripto profitentur ſibi falſo ſuggeſta fuiſſe ea crimina, quorum reum Athanaſium fuiſſe docuerant; itaque ſe Athanaſii communionem amplecti. Hæc eſt libelli Julio oblati ſententia, ut patebit, ſi quis verba recte perpenderit: *Quoniam conſtat nos antehac multa gravia de nomine Athanaſii Epiſcopi literis noſtris inſinuaſſe, atque literis Sanctitatis tuæ convenit* (lege, *convenisse*) *ejus rei, de qua ſignificavimus, non præſtitiſſe rationem, profitemur apud Sanctitatem tuam cunctis præſentibus Presbyteris fratribus noſtris, omnia quæ antehac ad aures noſtras pervenerunt de nomine prædicti, falſa nobis eſſe inſinuata, atque omnibus viribus carere, atque ideo nos libentiſſime amplexi communionem prædicti Athanaſii, maxime cum Sanctitas tua, pro inſita ſibi benevolentia, errori noſtro veniam fuerit dare dignata.*

Tamen non eſt prætermittendum, e verſione Athanaſii, apud quem libellus iſte Græce perſcriptus habetur in Apologia ſecunda pag. 776. alium ſenſum educi poſſe, ſcilicet *Valentem & Urſacium* pacem quidem adeptos *Mediolani*, Ario anathematizato, ſed ab Athanaſii communione ſeſe ſuſpendiſſe intra certum tempus, quo fidem facerent eorum criminum, quæ Athanaſio objecta fuerant; conventos autem a Julio, non potuiſſe implere probationem, cui ſe adſtrinxerant, ideoque cum viderent, aut cadendum a communione Eccleſiæ, aut communicandum Athanaſio, Profeſſionem ſuam obtuliſſe Julio, qua teſtantur falſo ſibi ſuggeſtum fuiſſe contra Athanaſium, & ejus ſe communioni adhærere velle: τὰ πράγματος χάριν περὶ οὗ ἐδικάσαμεν, ὡς ἀδυνάτων λόγον ἀνοίσειν, id eſt, ut vertit interpres Athanaſii, *ut crimina probaremus, nunquam earum rerum documenta afferre potuiſſe.* Sed parum intereſt, quo pacto iſta explicentur, cum ex utraque interpretatione id liquido conſtet, veniam illis conceſſam fuiſſe Mediolani ea conditione, ut aut *Athanaſium* reum peragerent, aut calumniam paſſum eſſe faterentur, & hoc caſu communionem ejus amplecterentur delatores. Quod ultimum cum feciſſent ſcripto, calumniæ ſuæ pœnitentes, plena illis pura & integra reſtitutio abſque conditione eſt indulta. Hoc eſt quod urget Hilarius, dum ſcribit in Fragmentis, eis reditum ad Catholicam fidem cum communione donatum. Si enim hæc verba rigide acciperentur, quaſi tunc primum in Eccleſiam recepti fuiſſent, pugnarent non ſolum cum epiſtola Synodi Ariminenſis, quæ veniam & pacem conceſſam Mediolani fatetur; ſed etiam cum hoc libello, quo nulla venia nunc de novo petitur, ſed jam fuiſſe ante hunc libellum conceſſa oſtenditur. Quod etiam verſio Græca liquido exprimit: *ὁ θεοσέβεια σου κατὰ τὴν ἔμφυτον αὐτῇ εὐλάβειαν συγγνώμην δοῦναι*, id eſt, ut vertit Interpres Athanaſii, *Tua in Deum pietas veniam ſecundum genuinam ſuam probitatem noſtro errori impertiri dignata eſt.* Itaque non eſt cur Sirmondus citatus dicat, non liquere, cur venia ſemel indulta Valenti & Urſacio in Synodo Mediolanenſi, iterum indulgeatur in Synodo Romana; cum ea, quæ ſub conditione conceſſa ſunt, eveniente conditione poſſint & debeant iterum pure concedi, vel ſi mavis confirmari.

Si cui autem hæreat ſcrupulus, cur non longo tempore a Synodo Sardicenſi altera Synodus *Mediolani* indicatur, poterit eximi facili negotio, ſi perpendamus, tribus de cauſis eum Conventum neceſſarium fuiſſe. Prima eſt, ut decreta Synodi Plenariæ nota fierent Synodis particularibus cura & ſtudio Metropolitarum & Exarchorum, præcipueque Romani Epiſcopi diligentia. In eum itaque finem ſtatim poſt Concilium Oecumenicum Provinciales Synodi cogebantur. Secunda cauſa, quæ nunc copioſiorem ſolito Synodum requirebat, fuit diffidium illud Orientalium Epiſcoporum, qui Sardica diſceſſerunt, & Sardicenſis Synodi nomine ad Imperatores Conſtantium & Conſtantem, & ad univerſas Eccleſias literas dederunt. Itaque, ut huic vulneri mederentur Epiſcopi Occidentales, opus illis fuit auctoritate Conſtantis Imperatoris, qui Mediolani reſidebat, quo noſtri ſe tranſtulerunt, & Synodum habuerunt in eadem urbe, ut turbis excitatis ad impediendum reditum *Athanaſii* præſto eſſet auxilium & conſilium Occidentalium.

Tertia cauſa, eaque præciſſima, fuit damnatio *Photini*, quæ non poterat peragi niſi in majore & numeroſiore Epiſcoporum Synodo. Hæc eſt enim prima *Photini* damnatio, ut diſerte docet Hilarius in Fragmentis, dum ait, *Marcellum* communione Athanaſii privatum poſt Synodum Sardicenſem, *anteriore tempore quam Photinus arguitur*. Ut hinc pateat, & paulo poſt Synodum Sardicenſem, Athanaſium (qui caput illud admiſit in communionem Marcelli valde urgeri videbat ab Orientalibus, qui Sardica diſceſſerant) a ſua communione ſeparaſſe *Marcellum* ante reditum in Orientem, & in Synodo Mediolanenſi damnatum primo fuiſſe *Photinum*, etſi repetito judicio, in Romana Synodo, & poſtea in Sirmienſi ſit confectus Photinus. Et ſic Athanasius exemplo communionis a ſe denegatæ Marcello, præbuit auctoritatem ille, qua gerenda erant in Photinum, ut loquitur Hilarius, cujus mentem brevitet expectamus. Itaque mentes aliquot neceſſe eſt interceſſiſſe inter Sardicenſe & Mediolanenſe Concilium. Neque enim biennium illud Hilarii per momenta eſt computandum, ſed benignius, ut partem utriuſque anni, primi & ſecundi, complectatur.

Denique laudanda eſt Sirmondi obſervatio, qua poſita deficitur e præſidio Petavius, quod ad Synodi illius aſſertionem validum exiſtimabat. Petitum illud erat ex epiſtola Liberii Papæ ad Conſtantium, qua Pontifex teſtatur, Demophylum, Macedonium, Eudoxium & Martyrium Epiſcopos ante annos octo fidei damnati ſententiam Arii noluiſſe damnare, & iratis animis e Concilio exiviſſe. Etenim ſi ſcripta ponatur epiſtola anno CCCLIV. ut cenſuit Baronius, non autem CCCLV. ut putabat Petavius, demtis annis octo incidet Conventus ille Mediolanenſis in annum CCCXLVI. quo Synodus Sardicenſem anteceſſit, cujus Concilii epiſtola Synodica ab Arianis edita Demophylus ille, Macedonius & Eudoxius ſubſcripſerunt poſt diſceſſum ex urbe Mediolanenſi, quo ſe contulerant ab Orientalibus Epiſcopis ad Conſtantem miſſi, ut Athanaſii damnationem tuerentur. Tamen non eſt omittendum, Sirmondum in ſua Diatriba alienam ſententiam affingere *Hilario*, cum exiſtimet, damnationem Photini in Concilio Mediolanenſi ab Hilario commemoratam, trahendam ad Concilium illud Mediolanenſe, quod conſtat fuiſſe anno trecentéſimo quinquageſimo quinto. Certum quidem eſt ex Epiſtola ipſius Synodi prolata a Baronio, damnatos ibi fuiſſe Marcellum, Photinum & Athanaſium. Sed hic Conventus Arianorum fuit, ut omnes fatentur, & docet ipſa Athanaſii damnatio. At vero conventus Mediolanenſis, de quo Hilarius, conflatus erat ex Epiſcopis Catholicis, & habitus fuit anno 347. ut ſuperius eſt demonſtratum.

Itaque duplex Synodus Mediolanenſis ſtatuenda eſt, in qua Photinus damnationem exceperit. Prima eſt Hilario dicta, ex Epiſcopis Catholicis compoſita, & cœta anno trecenteſimo quadrageſimo ſexto. Altera eſt Arianorum Synodus anno trecenteſimo quinquageſimo quinto, qui damnationem Athanaſii cum Photino conjungunt. Quod Hilarius ſine exprobratione non prætermiſiſſet, ſi ejus feciſſet mentionem. Quæ omnia a Petro de Marca laudato diligenter obſervata.

ANNO CHRISTI 348.

SYNODUS ANTIOCHENA

ANNO CHRISTI 348.

Arianorum, in qua depoſitus fuit Stephanus Antiochenus Epiſcopus.

MISSIS a Sardicenſi Concilio legatis Vincentio Capuano, & Euphrate Agrippinenſi Epiſcopis ad Conſtantium, ut pro Synodi decretis Imperator Epiſcopos, quos ipſe ejecerat, in ſuas ædes reverti pateretur, Stephanus Antiochenus Epiſcopus, ut illos Antiochiam, ubi morabatur Conſtantius, adventaſſe cognovit, calumnias in Legatos moliri cœpit, & conducta publica meretrice in ædes Euphratis per tenebras nudam immiſit, ipſis ſanctiſſimæ Paſchæ diebus. Sed detecto facinoris auctore, coactoque juſſu Conſtantii Epiſcoporum Concilio, Stephanus e ſede deturbatus eſt, illique Leontius ſubrogatus. De hac ſynodo hæc Auctor libelli Synodici

ANTIOCHENA ARIANORUM.

Ἀλλὰ καὶ ὁ ἁγιώτατος Κωνσ, εἰς Ἀντιόχειαν ἐκ Ῥώμης σὺν τοῖς Κωνσταντίου τοῦ ἰδίου ἀδελφοῦ, ἐκδίκου Παύλου καὶ Ἀθανασίου, ἐξαπέστειλε δύο αἰδεσιμωτάτους ἐπισκόπους, καλούμενος Εὐφράτᾶν καὶ Βικέντιον, μεθ' ὧν καὶ τὸν φιλοχρίστου στρατηγέτλιν, ὀνομαζόμενον Σαλίνον. Στέφανος δὲ ὁ ἄθεος, ὁ Ἀντιοχείας ἐπίσκοπος, αἱρετικῶν συνέδριον συκοφαντίας μεσοῦ ποιησάμενος, χαμαιτύπλιν διά τινος νεανίσκου, νυκτὸς σὺν τοῖς ἁγιωτάτοις ἐπισκόποις Ῥωμαίων εἰσήγαγεν, ὅπερ Σαλίνος ῥᾳδιουργηθὲν ὑπὸ Στεφάνου διήλεγξε. διὸ καὶ συναχθεῖσα συνόδος καθεῖλεν Στέφανον Ἀρειανὸν Λεόντιον ἀντεπεχειροτόνησεν, ἐκτομίαν αἰτοῦσα. Ὃς τὸν ΚΑΙ στιωδισμὸν ἐπὶ τῆς τοῦ υἱοῦ δοξολογίας τινὰς τιθεῖσις ἐνσημαίνοντας, καὶ τὸν ΔΙΑ ἄλλος προσθέσιν, ἕτερος τὸν ΕΝ τῷ πνεύματι προσαρμόζοντας· σιγῇ τὸ τέλος τῆς δοξολογίας ἐπλήρου, μόνον ἐκφωνῶν, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

VERUM & piiſſimus Conſtans, Paulum & Athanaſium defendens, reverendiſſimos duos epiſcopos, Euphraten & Vincentium nominatos, & cum illis Chriſti amantem ducem Salinum Roma Antiochiam ad fratrem Conſtantium miſit. Stephanus vero impius Antiochiæ epiſcopus hæreticorum conſeſſum calumniis plenum efficiens, ſcortum per quemdam juvenem noctu ad venerandos epiſcopos Romanorum introduxit, id quod Salinus a Stephano aſtu procuratum fuiſſe redarguit. Quapropter quæ convocata fuerat ſynodus, Stephanum Arianum depoſuit, ejuſque in locum Leontium ſubſtituit, qui ſua ſe manu caſtraverat. Is cum animadverti-ſet, quoſdam in doxologia Filii, pro conjunctione ET, præpoſitionem PER ponere, alios vero præpoſitionem aliam IN, Spiritui ſancto accommodare, ſilentio finem doxologiæ complevit: tantummodo pronuncians, In ſæcula ſæculorum.

ANNO CHRISTI 349.

CONCILIUM ROMANUM [1]

ANNO CHRISTI 349.

Habitum anno Chriſti CCCXLIX.

Ex nova Balu-zii Collect. P. de Marca in diſſrtat. de tempore Synodi Sirmienſis pag. 161. 202.

CConcilium iſtud Romanum, quod hactenus ignotum fuerat, ut celeberrimum & iſtarum rerum peritiſſimus PETRUS DE MARCA *Archiepiſcopus Pariſienſis deprehendit in fragmentis ſancti Hilarii Epiſcopi Pictavienſis & in epiſtola Oſii Cordubenſis ad Conſtantium Imperatorem; habitumque eſſe probat exeunte anno* CCCXLIX. *ante obitum Conſtantis Imperatoris, qui contigit anno* CCCL. XV. *Kalendas Februarias. Res ita ſe habet.*

Quum Photinus Epiſcopus Sirmienſis damnatus fuiſſet anno CCCXVII. *in ſynodo Mediolanenſi, cui Legati ſedis apoſtolicæ interfuerunt, neque tamen perturbatio ab eo excitata conquieſceret, biennio poſt altera ſynodus adverſus eum cogitur in urbe Roma. Hæc ſunt verba Hilarii.* Igitur ad tollendum ex epiſcopatu Photinum, qui ante biennium jam in Mediolanenſi ſynodo erat hæreticus damnatus, ex plurimis provinciis congregantur ſacerdotes, hoc magis ſolliciti atque anxii, turbari rurſum miſcerique omnia, quod jampridem plures Epiſcopos reos [2] vel falſorum in Athanaſio judiciorum, vel communionis hæreſis Arianæ ab Eccleſia fuerat neceſſe reſecare. Quam opportunitatem nacti Urſacius & Valens, Romanæ plebis Epiſcopum adeunt, recipi ſe in Eccleſiam deprecantur, & in communionem per veniam admitti rogant. Julius ex [3] Concilio veniam quam orabant impertit, ut cum lucro catholicæ Eccleſiæ vires quoque detraheret Arianis, cum eos qui unitatem ante turbaverant, conſilii hujus & audaciæ pœniten-

1 In duo perperam ſecat hoc Concilium Harduinus, itaut primum habitum ſit an. 349. quo Valens, & Urſacius in communionem ſint recepti; alterum anno circiter 351. quo Photinus damnatus; cum in uno eodemque concilio utrumque præſtitum ſit. 2 Ut fuere acta ea, quæ Urſacius & Valens cum aliis in Mareote adverſus Athanaſium confecere, ex *Hardouino*, ut ait Theodoretus lib. 2. c. 18. *Hardouinus*. 3 Coram Epiſcopo & presbyteris, dicit Athanaſius in Epiſt. ad Solit. Hoc loco ex *Concilio* legunt Petrus de Marca, & Baluzius. Alii, ex *tempore*, minus recte, ut videtur. *Hardouinus*.

nitentes, in communionem catholicam per veniam reconciliatæ pacis admitteret. Et quia non eſt niſi de veritate confeſſio, niſi de vitio pœnitentia, niſi de admiſſo venia. Valens & Urſacius admittendi, ut orabant in communionem, de Athanaſii innocentia, de judicii falſitate, de Arianæ hæreſis piaculo talibus litteris ante profitentur.

EXEMPLUM EPISTOLÆ QUA POST renunciationem orientalium Athanaſium reum non eſſe in urbe Roma bolographa manu Valens perſcripſit & Urſacius ſubſcripſit.

DOmino beatiſſimo Papæ Julio Valens & Urſacius ſalutem. Quoniam conſtat &c. (*affertur, mox a Labbeo.*) *In fine iſtius epiſtolæ additur in fragmentis Hilarii*: Hæc epiſtola poſt biennium miſſa eſt quam hæreſis Photini a Romanis damnata eſt. *Verum mendum hic, ac pro quam legendum eſſe quum, ſatis, ut reor, manifeſtum eſt. Nam conſtat eam Julio porrectam fuiſſe biennio poſt celebratam ſynodum Mediolanenſem, de qua ſupra dictum eſt. Porro luxatus ac mutilus apparet in eadem epiſtola locus ille, in quo Valens & Urſacius loquuntur de orientalibus & Athanaſio, qui ſic reſtituendus videtur ex ejuſdem epiſtolæ exemplari, quod extat in ſecunda apologia ſancti Athanaſii*: Profitemur etiam, quod ſi aliquando orientales, atque adeo idem Euſebius voluerint Athanaſium malo animo ad cauſam vocare, citra conſcientiam tuam non adfuturos. *Verum quoniam Euſebius jam obierat quum hæc ſcriberentur, recte pag. 173. monuit illuſtriſſimus Archiepiſcopus vocem* Εὐσεβίους *ibi ſumi pro eo quod Græcis dicitur οἱ περὶ τὸν Εὐσέβιον, id eſt, Euſebiani. Hinc ergo colligebat vir eruditiſſimus habitam tum fuiſſe ſynodum Romæ, quod ſacerdotum ex plurimis provinciis congregatorum opportunitatem nacti Valens & Urſacius, Romanæ plebis Epiſcopum, qui tum erat Julius, adierint, recipi ſe in Eccleſiam deprecantes; fruſtra enim hic commendari ſacerdotum congregatorum opportunitatem, niſi ſynodus illa Romæ coacta dicatur. Adde quod in iiſdem fragmentis Hilarii paulo poſt diſerte ſcriptum eſt Photinum damnatum eſſe a Romanis, id eſt, a Romana ſynodo, ut Marca recte interpretatur. Meminit autem, uti diximus, rei tum apud Julium geſtæ Oſius in epiſtola, quam dedit ad Conſtantium Imperatorem, in qua ita ſcriptum eſt*: Cur toleras Valentis & Urſacii criminationes pœnitentia & ſcripto profeſſos ſe calumniam feciſſe? Confeſſi enim ſunt ſuam ſycophantiam, non vi adacti, ut ipſi cauſantur, cum nulli ibi milites incumberent, & tuus frater neſciret: (Nihil enim tale ſub ipſo agebatur qualia nunc fiunt) ſed illi ultro Romam venerunt, & coram Epiſcopo Presbyteriſque ibi præſentibus profeſſionem ſuam ſcripto ediderunt, cum prius pacatas literas & amicas ad Athanaſium dediſſent. *Iſtud ipſum confirmari poteſt auctoritate Sulpitii Severi, cujus hæc ſunt verba in libro ſecundo ſacræ hiſtoriæ*: Verumtamen ad Athanaſii abſolutionem etiam illud acceſſerat quod Urſacius & Valens principes Arianorum, cum poſt ſynodum Sardicenſem viderentur a communione ſecreti, coram poſiti, a Julio Romanæ urbis Epiſcopo veniam popoſcerunt quod innoxium condemnaſſent.

Apud Athanaſ. in epiſt. ad Solit. pag. 819.

Superioribus igitur literis, *inquit Hilarius*, datis venia indulgetur orantibus, reditus ad catholicam fidem cum communione datur, maxime cum Sardicenſis ſynodi veritatem ipſæ orantium veniam literæ continerent.

Concil. General. Tom. III.

EPISTOLA PACIFICA

& communicatoria Urſacii & Valentis ad Athanaſium.

Domino & fratri Athanaſio epiſcopo Urſacius & Valens epiſcopi ſalutem.

NACTI occaſionem per frattem & compresbyterum noſtrum Muſeum iſtuc ad tuam dilectionem euntem, care frater, ejus opera admodum te ex Aquileia ſalutatum voluimus, optamuſque te ſalvum noſtras epiſtolas perlegere: cujus rei fiduciam nobis daturus es, ſi tu quoque in ſcribendo vices obſervaris. Scire enim te volumus, pacem tibi nobiſcum eſſe, & communionem eccleſiaſticam intercedere: cujus rei fidem eſſe volumus noſtram iſtis literis inſcriptam ſalutationem. Divina providentia te conſervet, dilecte frater.

Extat apud Athanaſium apol. 2. Baron. an. 350. n. 22.

LIBELLUS POENITENTIÆ,

Quem Urſacius & Valens Julio obtulerunt.

QUANDOQUIDEM ſatis conſtat, & nos ſuperioribus temporibus multa gravia de Athanaſio per epiſtolas criminatos eſſe, & tuæ humanitatis literis admonitos ut crimina probaremus, nunquam earum rerum documenta afferre potuiſſe: Ideo confitemur tuæ humanitaticoram univerſis noſtris fratribus presbyteris, omnia quæ antehac ad veſtras aures de Athanaſio perlata fuere, falſa & ficta eſſe, & omnibus modis ab eo aliena. Ac proinde recipimus ejus communionem, maxime quia tua erga Deum pietas veniam ſecundum genuinam ſuam bonitatem noſtro errori impartiri dignata eſt. Quin & hoc promittimus, nunquam, ſi aliquando orientales, atque adeo ipſe a Euſebius velit malitioſe eum ad judicium vocare, nos citra tuam ſententiam eo abituros. Hæreticum porro Arium, ejuſque propugnatores, qui dicunt; Erat, quando non erat Filius; aut eum ex non ente ad eſſentiam emerſiſſe; aut qui neget Chriſtum Deum eſſe Dei Filium ante ſæcula, quemadmodum in priore noſtro libello Mediolani edidimus, & nunc & ſemper anathemate damnamus. Noſtraque manu denuo proteſtamur, nos Arianam hæreſim ejuſque auctores in æternum damnare. Ego Urſacius, cum præſens meæ confeſſioni intereſſem, ſubſcripſi: quod itidem & Valens fecit.

Extat apud Athan. apol. 2. Soz. lib. 4. cap. 12. Bar. ann. 350. n. 8.

Κυρίῳ ἀδελφῷ Ἀθανασίῳ ἐπισκόπῳ Οὐρσάκιος καὶ Οὐάλης ἐπίσκοποι.

Ἀφορμὴν δόντες διὰ τὸ ἀδελφὸν καὶ συμπρεσβύτερον ἡμῶν Μουσαῖον ἐρχόμενον πρὸς σὲ καὶ πάνυ προσαγορδόμενον ἀπὸ τῆς Ἀκυλείας, καὶ δεχόμεθα ὑγιαίνοντά σε τὰ γράμματα τὰ ἡμέτερα ἀναγνῶναι· δώσεις γὰρ καὶ ἡμῖν θαρρεῖν, ἐὰν καὶ σὺ ἐν τῷ γράφειν τιμὴν ἀποιθῇς ὑμῖν ἀποδοῦς· γίνωσκε γὰρ ἡμᾶς εἰρήνην ἔχειν μετὰ σοῦ, καὶ κοινωνίαν ἔχειν ἐκκλησιαστικήν, καὶ τοῦτο γνώρισμα, ἡ διὰ τύπων τῶν γραμμάτων προσηγορία· ἡ θεία προνοία σε διαφυλάττοι, τιμιε ἀγαπητὲ ἀδελφέ.

Hanc Athanaſius refert apol. 2.

Ἐρμήνεια ἀπὸ τῶν Ῥωμαϊκῶν, τῆς πρὸς Ἰούλιον ἐπιστολῆς, περὶ τῆς μετανοίας Οὐρσακίου καὶ Οὐάλεντος, περὶ μακροτάτου πάπα Ἰουλίου, Οὐρσακίου καὶ Οὐάλεντος.

Ἐπειδὴ σωτηρίως ἡμᾶς πρό τινος, πολλάκις καὶ δι' ἄλλων περὶ Ἀθανασίου τοῦ ἐπισκόπου διὰ γραμμάτων ὑποβεβλήκασι, γράμμασί τε σῆς χρηστότητος μεθοδεύοντες, τῷ πράγματος χάριν περὶ οὗ ἐδηλώσαμεν, οὐκ ἠδυνήθημεν λόγον ἀποδοῦναι, ὁμολογοῦμεν παρὰ τῇ σῇ χρηστότητι, παρόντων τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν πάντων τῶν πρεσβυτέρων, ὅτι πάντα τὰ πρὸ τούτου ἐλθόντα εἰς ἀκοὰς ὑμῶν περὶ τοῦ ὁμοίου τοῦ προφήτου Ἀθανασίου, ψεῦδη καὶ πλάσματά ἐστι, πάσῃ δυνάμει ἀλλότρια αὐτοῦ τυγχάνει· διὰ τοῦτο ἡδέως ἀντιποιούμεθα τῆς κοινωνίας τοῦ προφήτου Ἀθανασίου, μᾶλλον ὅτι ἡ θεοσέβειά σου, κατὰ τὴν ἐμφυτον αὐτῇ χαλοκαγαθίαν, τὴν πλάνην ἡμῶν κατηξίωσε συγγνώμην δοῦναι, ὁμολογοῦμεν δὲ καὶ τοῦτο, ὅτι ἂν ποτε ἡμᾶς, οἱ ἀπὸ τόπου θελήσωσιν, ἢ καὶ αὐτὸς Εὐσέβιος κακοήθως περὶ τούτου εἰς λόγους καλέσαι, μὴ ἀναίρχεσθαι παρὰ γνώμην τῆς σῆς διαθέσεως. τῶν δὲ αἱρετικῶν Ἄρειον καὶ τοὺς ὑπερασπιζόντας αὐτὸν, τοὺς λέγοντας ἦν ποτε ὅτε οὐκ ἦν ὁ υἱός, καὶ ὅτι, ἐκ τοῦ μὴ ὄντος ὁ υἱὸς ἐστι, καὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν χειρόνων θεῶν εἶναι θεὸν υἱὸν πρὸ αἰώνων, καθὼς καὶ ἐν τῷ προτέρῳ λιβέλλῳ ἑαυτῷ ἐν τῇ Μεδιολάνῳ ἐπιδεδώκαμεν, καὶ νῦν καὶ ἀεὶ ἀναθεματίζομεν. Ταῦτα δὲ τῇ ἰδίᾳ ἑαυτῷ γράφαντες, ὁμολογοῦμεν πάλιν ὅτι τὴν Ἀρειανὴν αἵρεσιν καθὼς προεῖπομεν, καὶ τοὺς ταύτης αὐθεντῶν, κατεδικάσαμεν εἰς τὸν αἰῶνα· ἐγὼ Οὐρσάκιος τῇ ὁμολογίᾳ ταύτῃ παρὼν ὑπέγραψα, ὁμοίως καὶ Οὐάλης.

Notæ Severini Binii.

a *Eusebius*.] In libello Urſacii & Valentis, quem recitat Sozomenus lib. 3. cap. 23. de Euſebio nulla mentio habetur, & recte. nemo enim Sororum Euſebiorum, Cæſarienſis, Nicomedienſis, atque Bmiſeni, ſuperſtes erat, qui longe ante pœnitentiam Urſacii & Valentis defuncti fuerunt. Unde nomen Euſebii apud Athanaſium irrepſiſſe videtur.

EÆDEM EPISTOLÆ EX FRAGMENTIS S. Hilarii Pict. ep.

EXEMPLUM EPISTOLÆ, QUA POST Renunciationem orientalium, Athanaſium rerum non eſſe, in urbe Roma, holographa manu Valens perſcripſit, & Urſacius ſubſcripſit.

Domino beatiſſimo papæ Julio, Valens & Urſacius S.

Ex Hilario in fragm. p. 14

QUONIAM conſtat nos antehac multa gravia nomine Athanaſii epiſcopi literis noſtris inſinuaſſe, atque literis ſanctitatis tuæ convenus ejus rei de qua ſignificavimus, non præſtitiſſe rationem, profitemur apud ſanctitatem tuam cunctis præſentibus presbyteris fratribus noſtris, omnia quæ antehac ad aures noſtras pervenerunt de nomine prædicti, falſa nobis eſſe inſinuata atque omnibus viribus carere, atque ideo nos libentiſſime amplecti communionem prædicti Athanaſii, maxime cum ſanctitas tua, pro inſita ſibi benevolentia, errori noſtro veniam fuerit dare dignata. Profitemur etiam, quod ſi aliquando nos orientales volucrint, vel idem [1] Athanaſius malo animo ad cauſam vocare, citra conſcientiam tuam non adtuturos. Hæreticum vero Arium, ſed & latellites ejus, qui dicunt, erat tempus quando non erat filius, & qui dicunt, ex nihilo ſihum, & qui negant Dei filium ante ſæcula fuiſſe, ſicut per priorem libellum noſtrum, quem apud Mediolanum porrexiimus, & nunc & ſemper anathematizaſſe, hac manu noſtra qua ſcripſimus, profitemur: & iterum dicimus, hæreſim Arianam, ut ſuperius diximus, & ejus auctores in perpetuum damnaſſe. *Et manu Urſacii:* Ego Urſacius epiſcopus huic profeſſioni noſtræ ſubſcripſi. *Hæc epiſtola poſt biennium miſſa eſt, quam hæreſis Photini a Romanis damnata eſt.*

ITEM EXEMPLUM ALTERIUS epiſtolæ Valentis & Urſacii, quam poſt aliquantum temporis ab Aquileja, poſtea quam hanc ſuperiorem Romæ emiſerant, ad Athanaſium miſerunt & epiſcopos.

Domino fratri Athanaſio Urſacius & Valens.

DEDIT ſe occaſio fratris & compresbyteri noſtri Moyſetis venientis ad tuam dilectionem, frater cariſſime, per quem tibi ſalutem largiſſimam dicimus, ex Aquilejenſium civitate, & optamus ut incolumis literas noſtras recenſeas. Dederis enim fiduciam, ſi tu quoque in reſcribendo vicem nobis rependas. Sane habere nos locum tecum & communionem eccleſiaſticam his literis ſcito Divina pietas te cuſtodiat Frater.

Observatio P. Antonii Pagi

Ad an. 349. n. 4. & ſeqq.

Congregata anno 349. Synodus *Romana*, in qua Valens & Urſacius communionem Athanaſii amplexi ſunt, & de *Photini* expulſione actum eſt. De qua antequam diſſeramus, obſervandum, exortam noſtro ſæculo magnam controverſiam de anno Synod. Sirmienſis, in qua Photinus damnatus eſt. Socrates & Sozomenus eam convocatam tradidere poſt Sergii & Nigriniani Conſulatum, qui geſtus fuit anno Chriſti CCCLI. At Baronius toto ſexennio ab utroque differt, celebratam docens anno CCCLVII. Socrati & Sozomeno adſtipulatur Petavius in Animadv. ad Epiphanium 396. Baronio vero Sirmondus in Diſſertatione de anno Synodi Sirmienſis, ubi putat, Baronii ſententiam juvari manifeſto teſtimonio Hilarii in Fragmentis, qui biennio anteriorem facit Synodum Mediolanenſem ipſa Synodo Sirmienſi. Aliunde vero conſtare ait, Synodum illam *Mediolan.* habitam incidere in annum CCCLV. Petavius in Diſſert. de Photino Hæretico, ut ſe his nodis eximat, hæc Hilarii verba, quæ leguntur apud Hilarium poſt libellum Valentis & Urſacii: *Hæc epiſtola poſt biennium miſſa eſt, quam hæreſis Photini a Romanis damnata eſt*, interpretatur de Mediolanenſi Synodo, & ex iis probare nititur, Mediolanenſem Synodum, quæ biennio Sirmienſem præceſſit, e Catholicis Epiſcopis fuiſſe conflatam, & affirmandam anno CCCXLVII. aliquot menſibus

1 Sic apud Sozomenum lib. 3. cap. 23. ubi hunc libellum recitat ἡ ἁγία σύνοδος Ἀθανασίου. Tametſi apud Athanaſ. legitur, ἡ ἁγία σύνοδος Εὐσεβίου, Nicomedienſis ſcilicet, cujus obitus ponitur anno 342. Euſebii Cæſarienſis autem anno 339. *Hard.*

bus poſt Sardicenſe Concilium, non autem ex Epiſcopis Arianis fuiſſe compoſitam, cujuſmodi erant illi, qui Mediolanenſem alteram Synodum conſtituebant; quæ a Conſtantio indicta eſt anno CCCLV. Porro non in eo hæret; ſed ex laudato Hilarii loco novam Synodum profert Sirmienſem, quæ Mediolanenſi an. CCCXLVII. congregata ſit biennio poſterior, & ideo collocanda eodem Chriſti anno, quam ſecuta fuerit altera Synodus Sirmienſis, de qua eſt controverſia, an competat anno CCCLI. an vero CCCLVII. Verum illam Sirmienſem Synodum a Petavio in medium adductam, commentitiam eſſe, & currenti anno ſeu biennio poſt Synodum Mediolanenſem, non Sirmienſem, ſed Romanam coactam fuiſſe, oſtendam ex Petro de Marca in Diatriba de tempore Synodi Sirmienſis Plenariæ, cujus verba fere exſcribam.

Photinus itaque Epiſcopus Sirmii damnatus fuit in ſecundo Concilio Mediolanenſi, a quo etiam *Valens & Urſacius* Pannoniæ & Mœſiæ Epiſcopi, qui ſententiæ Synodi Sardicenſis a communione Eccleſiæ Catholicæ abſciſſi fuerant, pacem & veniam exoraverunt. Biennio elapſo poſt Conventum Mediolanenſem, iterum altera Synodo cogitur ad pellendum Epiſcopatu Photinum. Hæc Hilarii in Fragmentis verba. *Igitur ad tollendum ex Epiſcopatu Photinum, qui ante biennium jam in Mediolanenſi Synodo erat Hæreticus damnatus, ex plurimis Provinciis congregantur Sacerdotes*, &c. Qui Conventus Romæ habitus eſt, non vero Sirmii, ut ſibi perſuaſit Petavius citatus. Conventus hujus & loci opportunitatem nacti Valens & Urſacius, communionem, quam Mediolani obtinuerant, quamque Julius Epiſcopus Romanus approbaverat, ea conditione, ut Athanaſii communionem amplecterentur & conflatas in eum calumnias detegerent, Profeſſione data, rarum habeti libello ſupplici rogant, *Athanaſium* ſuſcipiunt, & præterea Arianos damnant, prout altero libello, quem Mediolani porrexerant, ſe feciſſe profitentur. Damnati Photini *a Romanis*, id eſt, a Synodo Romana, decretum ab Occidentalibus, *ſicut mos poſtulabat*, ad Orientales mittitur, *non injuria extorquendo, ut nunc agitur, ad ſenſum*, inquit Hilarius, *ſed tollendo univerſorum ſcientia conſuetudine*. Libellus autem Valentis & Urſacii oblatus Julio non ſtatim ad Orientem eſt delatus, ſed biennio poſt damnationem Photini a Romanis decretam, ut teſtatur Hilarius loco numero præcedenti citato; hoc eſt poſt aliquantum temporis, *poſtquam ſuppreſſerem epiſtolam Romæ emiſſorum* Valens & Urſacius, ut loquitur Hilarius, *ab Aquileja ad Athanaſium*, epiſtolam alteram miſerint, qua locum cum illo, & Eccleſiaſticam communionem ſe habere ſignificarint. E...mvero epiſtola Julio data miſſa non eſt, niſi poſt biennium.

Itaque *ſuperioribus literis* (Julio epiſcopo oblatis,) *venia indulgetur, exantibus reditus ad Catholicam Fidem cum communione donatur; maxime cum Sardicenſis Synodi veritatem ipſa omnium manus litera contineret. Verum inter hæc Sirmium convenitur*, inquit diſerte Hilarius, ſcilicet anno CCCLI. poſt Romanam Synodum, interim dum libellus ſupplex Valentis & Urſacii ad Orientem mittitur. Ita enim hunc locum accipiendum ipſa narrationis ſeries omnino cogit, ut patebit iſta ſerio perpendenti. Quid autem Sirmii geſtum fuerit, docet Hilarius, nempe *Photinum* olim reum pronunciatum, & a communione unitatis abſciſſum, ne tum quidem per factionem populi Epiſcopatu amoveri potuiſſe. Porro Orientales, ad quos relatio miſſa fuerat a Romana Synodo de damnatione Photini, reſcriptis ſuis inde occaſionem arripiunt, judicium, quod de Athanaſio & Marcello latum fuerat in Synodo Sardicenſi, callide ſubvertendi: quod tandem obtinuere in Synodis Arelatenſi anno CCCLIII. & Mediolanenſi anno CCCLV. coactis. Color inde quæſitus fuit, Marcelli magiſterio *Photinum* perfidiam ſuam didiciſſe, in ea autem cauſa Marcellum nunc eſſe, poſt ipſum Sardicenſe judicium, ut Athanaſius ab ejus communione ſibi temperandum eſſe duxerit, itaque locum eſſe, etiam ipſius Athanaſii exemplo, rem Sardicæ judicatam retractandi.

Porro duplici argumento oſtendit Petrus de Marca, *Photinum* iterum in Romana Synodo, non vero in Sirmienſi a Petavio excogitata, poſt Mediolanenſem fuiſſe damnatum. Unum eſt, quod Urſacius & Valens referantur ab Hilario *hujus Synodi opportunitatem* nacti, Romanæ plebis Epiſcopum adiviſſe, & deprecatos eſſe, ut per veniam in communionem admitterentur, Julium ex Concilio veniam, quam orabant, impertiviſſe. Hæc Hilarii verba. *Igitur ad tollendum ex Epiſcopatu Photinum, qui ante biennium jam in Mediolanenſi Synodo erat Hæreticus damnatus, ex plurimis Provinciis congregantur Sacerdotes*, &c. *Quam opportunitatem noſti Urſacius & Valens Romanæ plebis Epiſcopum adeunt, recipi ſe in Eccleſiam deprecantur, & in communionem per veniam admitti rogant. Julius ex conſilio veniam, quam orabant, impertit.* Nempe fruſtra commendaretur captata Synodi opportunitas, ut Julius adiretur, niſi Roma coactam interpretemur; maxime ſi tanto intervallo a Romana urbe cogta fuiſſet, videlicet Sirmii in Pannonia, ut vult Petavius. Julium vero illos communioni reſtituiſſe *ex Concilio*, id eſt, de Concilii ſententia, ſcribit Marca juxta hunc Hilarii locum: *Julius ex conſilio, veniam, quam orabant, impertit, ut cum loco Catholicæ Eccleſiæ, viros quoque detraheret Arianis*: ubi loco *ex conſilio*, legendum vult, *ex Concilio*. Verum hanc emendatio, textus depravatio eſt; nihil aliud enim Hilarius ſignificat, quam id *Julium* conſulto ſeu de induſtria feciſſe, ut vires deneret Arianis. Ex Theſauro enim Roberti Stephani verbo *conſilium*, aliquot exemplis conſtat, hanc loquendi formulam, *Conſilio* in ablativo, ſæpe uſurpari pro *arte* vel *de induſtria*, ac aliquid *ex Conſilio* alicujus facere phraſim Ciceronianam eſſe. Secundum argumentum deſumitur ex iſtis Hilarii verbis. *Hæc epiſtola poſt biennium miſſa eſt, quam hæreſi Photini a Romanis damnata eſt.* Cum enim Photini hæreſim a Romanis damnatam fuiſſe dicit, intelligit de Synodo Romana, de qua agebat, præſertim cum ad Synodum Mediolanenſem, niſi per vim apertam, referri non poſſint; quod tamen Petavius ſibi perſuaſit, eo prætextu quod Legati Eccleſiæ Romanæ ei Synodo Mediolanenſi interfuiſſent, quia ſola Legatorum præſentia id obtinere non poterit, ut damnatio Photini profecta a Romanis eſſe videatur.

Liberius, inquit Petrus de Marca, in Colloquio apud Theodoretum lib. 2. cap. 16. docens, *Valentem & Urſacium* libellos in Synodo dediſſe, quibus veniam rogabant, ob ea, quæ in Mareote Provincia per calumniam eremodicio judicio, ſeu ex una parte *ex præſcripto*, confecta fuerant, non debet accipi de Synodo Mediolanenſi, ut perperam Petavius in Diſſert. de Damnatione Photini, ſed de Synodo Romana, ubi calumniam criminum *Athanaſio* objectorum nunc primum profitentur; cum in Synodo Mediolanenſi ſolum Ariana hæreſi renunciaſſent, ut patet ex lectione libelli Julio oblati, ſub finem. Liberius autem ſatisfactionis *deinde* adverſus Athanaſium explicat, non iis verbis generalibus, quæ concepta fiunt libello, ſed *ἐκτυπώσεις*, pottori capite illius accuſationis indicato, nempe fabula Mareotica Valeſius in Notis ad eum Theodoreti locum, ubi ita habet: *Qui poſtea in Synodo libellos dederunt, veniam poſcentes ob alia, quæ per calumniam altero dumtaxat parte præſente, adverſus Athanaſium in Mareote confecerant*; ibidem de Synodo Romana agi etiam obſervavit; ait enim: *Intelligit libellum ſatisfactionis, quem Urſacius & Valens Julio obtulerunt, orantes ut in communionem reciperentur. Cave autem intelligas, libellum hunc oblatum eſſe in Synodo Sardicenſi. Oblatus eſt enim Romæ Julio Papæ, ut docet Athanaſius in ſecundo Apologetico contra Arianos, Hilarius in Fragmentis, & Socrates atque Sozomenus, biennio poſt Synodum Sardicenſem, id eſt, anno Chriſti CCCXLIX. Quare Synodi nomine hic intelligenda eſt Synodus Romana*, cujus tamen nulla neque apud Baronium, neque in Collectione Labbeana Conciliorum mentio habetur.

Denique eam *Synodum Romanam* ad eutrentem annum referendam eſſe, non viderur in dubium revocari poſſe. Sub Julio enim habitam teſtatur libellus ab Urſacio & Valente illi oblatus, & certiſſimum eſt, ſuperſtite Conſtante, ambos illos reſipuiſſe, ac libellos dediſſe; quod probat Petavius in Diſſert. de Photino Hæretico cap. 1. ex eo quod Athanaſius in epiſtola ad Solitarios pa. 828. ſcribat, *Valentem & Urſacium* poſt Conſtantis obitum ab Arianis adductos eſſe, ut ad vomitum redirent; & ab Athanaſii pariter atque Eccleſiæ Catholicæ communione deſciſcerent, cauſantes, metu ſe Conſtantis & ingratiis ad ſimulandam hanc pœnitentiam eſſe compulſos. Hoc vero falſo illos allegaſſe dicit Athanaſius, quod neque tum ullus Palatinus, aut Notarius ad eos miſſus ſit, qui illos cogeret, quemadmodum ipſi deinceps inſtituerunt facere, ſed nec Imperator quidem adeſſet, verum ſponte ipſi Romam advolaſſent, & in medio Eccleſiæ cœtu pœnitentiæ libellos palam protuliſſent. Hæc Athanaſius. Ex quibus perſpicuum eſt, Conſtante adhuc vivo, Valentem & Urſacium Julio pariter & Athanaſio ſupplicaſſe, ideoque ante annum 350., quo 15. Kalendas Februarii Conſtans Imperator occiſus eſt. Quare omnino dicendum, *Romanam Synodum* hoc anno coactam fuiſſe, biennio poſt Mediolanenſem Synodum & ante obitum Conſtantis, & Sirmienſem, quam eodem anno Petavius collocandam voluit, commentitiam eſſe. Baronius alio loco ex Athanaſio deſumto, probat Valentis & Urſacii pœnitentiam ante Conſtantis mortem factam & ex laudato Athanaſii loco habemus Urſacium & Valentem non *Sirmii*, ſed *Romæ* pœnitentiam egiſſe, ac ſignaſſe, idque paulo ante *Magnentii* tyrannidem, & Athanaſii Alexandriam reditum, ut Athanaſium legenti liquet.

HIE-

ANNO CHRISTI 350.

HIEROSOLYMITANUM [a] [b] CONCILIUM.

ANNO CHRISTI 350.

Hieroſolyma a

[a] *Hieroſolymitanum*.) Hieroſolyma, ante memorabile ſui excidium, bis millesimo ſeptuageſimo ſeptimo anno, Melchiſedech Chananæo & gentili rege & pontifice extructa, olim Salem, poſtea Jebus, deinde compoſito nomine Jebuſalem, ac demum melioris ſoni gratia, Jeruſalem appellata fuit: Joſeph. 1. & 7. antiquit. Pererius in Geneſ. cap. 14. num. 66. & 67. Titus Veſpaſiani filius, anno Chriſti 72. octavo die Septembris captam, poſt templum toto orbe celeberrimum decima Auguſti incenſum, eam funditus evertit, ideo ſane quod horrendum & maxime omnium execrandum facinus admiſiſſent, quo Chriſtum Dei filium a patre miſſum, tot oraculis prophetarum teſtatum, plurimis miraculis illuſtratum & teſtimoniis declaratum, ante annos triginta octo turpiſſimo mortis genere iniquiſſime & immaniſſime occidiſſent. Hadrianus ex Aſia in Syriam veniens, deſolatam urbem, monte Calvariæ mœnibus incluſo, inſtaurari, eamque cum Judæis peregrinos & alienigenas incolere & inhabitare permiſit. Qui externa ſacra cum externorum deorum imaginibus in urbem introducentes Judæis poſt abitum Hadriani rebellandi occaſionem dederunt. Hac ſeditione per Judæorum oppreſſionem compoſita, Jeruſalem in honorem Ælii Hadriani, Ælia dicta fuit. In fronte portæ, qua Bethlehem egreſſus eſt, ſus ſculptus fuit in marmore. Judæi ſic e regione pulſi, ut nec ab edito quidem loco paternum ſolum aſpicerent. Hanc urbem in medio totius univerſi ſitam, adeoque quaſi terræ umbilicum eſſe, auctoritate ſcripturæ Ezechielis cap. 5. hac: *Iſta eſt Jeruſalem, in medio gentium poſui eam*; item pſalm. *Operatus eſt Deus ſalutem in medio terræ*; affirmarunt Hieronym. ibidem, Joſeph. de bello Judaico lib. 3. c. 2. Victorinus [a] Pictavienſis, Georgius Braunius in theatro. Quod ſi auctores prædicti mathematice intelligant, verum non eſt. Ita enim ſequeretur, quod eſt impoſſibile, Hieroſolymis columnam æſtivo ſolſtitio ſtantem umbram non facere, & foret omnino neceſſarium Hieroſolymam ponere intra zonam torridam, & tropico cancri ſubjicere. Hoc cum non tantum communi ſententiæ geographorum, verum etiam experimentis certiſſimis repugnet, non immerito ſane Thomas Bozius vir cum primis eruditus, Bedam eumdem errorem de locis ſanctis cap. 2. ſectantem reprehendit. Itaque communem illam ſententiam de urbe in medio terræ ſita, non male Bar. an. Chriſti 4. n. 116. de medio terræ habitabilis aut Palæſtina interpretatur. Magna celebritas urbis eſt, quod ejus eccleſia major omnium eccleſiarum habita, ideoque epiſcopus Hieroſolymitanus etſi non poteſtatem, honorem tamen & dignitatem patriarchalem conſecutus fuerit. Vide quæ notavimus ſupra epiſt. 3. Anacleti, item canone 7. concilii Nicæni. Julianus apoſtata, ut Judæos contra Chriſtianos incitaret, ſibique collatis in eos beneficiis devinciret, templum quondam magnificentiſſimum reſtaurare conatus quidem fuit, verum mirabili Dei potentia ab incepto impeditus nihil effecit. Signo crucis in aere oſtenſo, veſtibus aſpectantium impreſſo, omnes territi ab ædificio abſtinuerunt: quidquid operis extructum fuerat, ingentior terræmotus evertit, ignisque cœlo delapſus abſumpſit, denique materiam ad ædificandum præparatam vehementior turbinum vis oborta plane disjecit. Gregorius Nazianz. orat. 2. in Julianum. Chryſoſt. hom. 4. in Matth. Ruf. lib. 1. cap. 38. & 39. Theodor. lib. 3. cap. 17. Addit Socrates, ignem cœlitus demiſſum omnia opificum inſtrumenta abſumpſiſſe.

Jeruſalem unde dicta.

Titus quando urbem everterit.

Hadrianus a ſe reſtauratam ſuo nomine appellavit Æliam.

In fronte ſus ſculptus fuit.

A. & quomodo Jeruſalem in medio terræ univerſæ ſita ſit.

a Petavionenſis.

In templi reſtauratione Julianus prodigioſe territus.

[b] *Concilium*.) Cauſa concilii Hieroſolymis congregati hæc eſt. Athanaſium judicio Sardicenſis concilii abſolutum, Aquileiæ exulantem, Conſtantius orientis imperator metu admonentis fratris inductus, ad ſedem Alexandrinam tranquille poſſidendam pluribus literis, quas ſupra in notis ad 4. epiſtolam Julii huic operi inſeruimus, benigne admodum invitaverat: ſed accidit dum adhuc in itinere eſſet, ut a nefando crudelique tyranno Magnentio Conſtans imperator orthodoxæ fidei columna, exulumque epiſcoporum magnus defenſor ac patronus innocentiſſime occideretur, & quod cum Athanaſio epiſtola ſynodalis ait, *ſanctiſſimus ille vir martyrium aſſecutus, ex hominibus in requiem ſibi debitam tranſferretur*. Qua occaſione Ariani novam calumniam in Athanaſium commenti, quaſi ad Magnentium tyrannum adverſus Conſtantium literas ſcripſiſſet, eum a reditu & ingreſſu urbis, minando & terrendo prohibere conati fuerunt: verum poſt fraudem ac malitiam eorum cognitam, acceptis denuo ab imperatore literis, quas ſupra recitavimus in notis ad 4. epiſt. Julii, bene animatus Hieroſolymam uſque progreditur. Quo cum veniſſet, Maximus Hieroſolymitanus epiſcopus ibidem ſynodum coegit, in qua epiſcopi illi, qui olim ſententiæ in Athanaſium ſubſcripſerant, delictum ſuum deteſtati atque confeſſi, eam quam poſtularunt communionem & reconciliationem præſentis Athanaſii impetrarunt. Hæc ex Athanaſii apologia 2. & ex ſynodali epiſtola, quam infra ſubjungimus Bar. an. 350. n. 1. uſque ad 15.

Cauſa concilii.

Conſtans imperator catholicus occiſus quando & a quo.

Acta concilii.

Hieroſolymitana eccleſia patriarchalis.

EPI-

1 Arrepto per Palæſtinam itinere, Athanaſius apud Maximum Hieroſolymorum Epiſcopum egit, ut Synodus cogeretur, cum prius expoſuiſſet ea, quæ in Sardicenſi Concilio geſta fuiſſent. Illo vicinos e Syria ac Paleſtina Epiſcopos ad ſe vocat, celebratoque ex more Concilio communionem & priſtinam dignitatem Athanaſio reſtituit. Dedit & Synodus litteras ad Alexandrinos cives, & ad univerſos per Ægyptum Syriamque Epiſcopos. Hæc ſe re Socrates lib. 2. cap. 24. Maximus Hieroſolymitanus, teſte Hieronymo in Chronico, obiit anno XI. Conſantii, qui cenſetur ætæ Chriſtianæ 348. Non eſt igitur hujus Concilii tempus ulterius differendum. Hucuſque Harduinus, qui tamen circa hujus Concilii Epocham non videtur audiendus. Siquidem Athanaſius in Apologia ad Conſtantium teſtatur ſe poſt Gregorii martyrium a Conſtantio accerſitum; Gregorius vero ſedis Alexandrinæ invaſor obiit in 10 anni 349. ut ex eodem Athanaſio probat Pagius ad an. Chr. 348. n. 2. Non igitur ante an. 349. habita fuit hæc Hieroſolymitana Synodus. Maximus vero Hieroſolymitanus Antiſtes, non obiit, ſed depoſitus eſt anno, ut ſcribit Hieronymus in Chronico, Abrahami 2366. juxta editionem Pontaci, qui cum menſe Septembri anni Chriſti 350. abſolvitur. Vide Pagium ad an. Ch. 351. n. 7. Neque vero hæc ſynodus ultra annum 349. differenda, nam in illius epiſtola Synodica dicitur, *Veſtrum eſt orare pro pietate religioſiſſimorum imperatorum, qui ipſum* (ſcilicet Athanaſium) *cum eorum honore dignati ſunt reſtituere*. Unde Conſtans, qui menſe Januario an. 350. peremptus eſt, adhuc in vivis erat, quando Concilium Hieroſolymitanum celebratum. Acti Pagium citatum ad an. 350. n. 3.

Extat apud Athanasium, apol. 2. Bat. num. 23. edit. 3.

EPISTOLA SYNODICA.

Hierosolymitani Concilii ad Alexandrinos scripta.

Ἡ ἁγία σύνοδος ἡ ἱεροσολύμοις συναχθεῖσα, τοῖς ἐν Αἰγύπτῳ καὶ Λιβύαις συνδιακόνοις ἡμῶν, καὶ τοῖς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ πρεσβυτέροις καὶ διακόνοις καὶ λαῷ ἁγαπητοῖς, καὶ πεπιστευμένοις ἀδελφοῖς, ἐν κυρίῳ χαίρειν.

Sancta synodus Hierosolymitana omnibus sacrorum in Africa & in Ægypto comministris nostris, presbyteris item Alexandrinis, diaconis, populoque, dilectissimis fratribus in Christo salutem.

Κατ' ἀξίαν τῷ ὅλων Θεῷ ἀχαριστῶν οὐκ ἀρκοῦμεν ἀγαπητοί, ἐφ' οἷς θαυμασίοις ἐποίησε πάντας, ἐποίησε δὲ καὶ καθ' ἡμῶν τὰ ὑμέτερα ἐκκλησίας, τὸν ποιμένα ὑμῶν καὶ κύριον, καὶ συλλειτουργὸν ἡμῶν Ἀθανάσιον, ἀποδοὺς ὑμῖν. τίς γὰρ ἤλπισέ ποτε ταῦτα ὀφθαλμοῖς ἰδεῖν, ἃ νῦν ὑμεῖς ἔργῳ ἀπολαμβάνετε; ἀληθὴς αἱ προσδοκαὶ ὑμῶν εἰσηκούσθησαν παρὰ τοῦ τῶν ὅλων Θεοῦ τοῦ κηδεμόνος τῆς ἑαυτοῦ ἐκκλησίας καὶ ἐπιδόντι ὑμῶν τὰ δάκρυα καὶ τοὺς ὀδυρμούς, καὶ διὰ τοῦτο τὸν δεσπότην ὑμῶν ἐπανήκοντα. ἦν γὰρ ὡς πρόβατα ἐρήμῳ καὶ ἀσκυλμένα μὴ ἔχοντα ποιμένα. διὰ τοῦτο ἐπεσκέψατο ὑμᾶς ὁ ἀληθὴς ποιμὴν οὐρανόθεν, ὁ τὸν ἴδιον προβάτων κηδόμενος, ἀποδοὺς ὑμῖν, ὃν ἐπιθυμεῖτε. ἰδοὺ γὰρ καὶ ἡμεῖς πάντα ὑπὲρ τῆς ἐκκλησιαστικῆς εἰρήνης πράττοντες, καὶ τῇ ὑμετέρᾳ συμπνέοντες ἀγάπῃ, προλαβόντες αὐτὸν ἠσπασάμεθα, καὶ κοινωνήσαντες δὲ αὐτῷ ὑμῖν, ταύτας τὰς προσρήσεις διαπεμπόμεθα. καὶ τὰς εὐχαριστίας ὑμῶν δέχασθε, ἵν' εἰδῆτε τὸ συνδέσμιον τῆς πρὸς αὐτὸν κοινωνίας καὶ ἡμᾶς ἡνῶσθαι. ὀφείλετε δὲ καὶ ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας τῶν θεοφιλεστάτων βασιλέων εὔχεσθαι, οἵτινες καὶ αὐτοὶ γνόντες τὸν πόθον ὑμῶν, καὶ περὶ αὐτὸν καὶ τὴν αὐτοῦ καθαρότητα, ἀποστατὰς ἦσαι αὐτὸν ὑμῖν μετὰ πάσης τιμῆς κατηξίωσαν· ὑπτίως ὧν ὑποδεξάμενοι αὐτὸν χερσὶ, καὶ τὰς ὀφειλομένας περὶ τούτου εὐχαριστηρίους εὐχὰς ἀναπέμψαι τῷ ταῦτα ὑμῖν χαρισαμένῳ Θεῷ σπουδάσατε, ὑπὲρ τῆς ὁμοπιστίας ὑμᾶς χαίρειν σὺν Θεῷ καὶ δοξάζειν ἡμῶν τὸν κύριον, τὸν Χριστὸν Ἰησοῦ τὸν κύριον ἡμῶν, δι' οὗ τῷ πατρὶ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν.

Pro dignitate rerum omnium domino gratias agere non sufficimus de miraculis, quæ ubique, & potissimum erga vestram ecclesiam operatur, cum vobis restituat pastorem vestrum & dominum comministrum nostrum Athanasium. Quis enim speravit unquam ea se oculis visurum, quæ nunc re ipsa experimini? Certe preces vestræ exauditæ sunt ab omnium rerum domino, qui pro tanta ecclesia curam gerit, vestrasque lacrymas & lamentationes intuetur, ac proinde vestras obsecrationes ratas voluit. Eratis tamquam oves abjectæ, dissipatæque sine pastore: propterea ad vos cœlitus respexit verus pastor ovium suarum mire solicitus, eumque vobis restituit, quem desiderabatis. Ecce enim nos omnia pro ecclesiastica pace agentes, & cum vestra dilectione conspirantes, priores illum complexi sumus, & communione cum eo inita, has salutationes vobis mittimus, & hæc nostra gratulantia vota; ut cognoscatis, nos copula communionis illi conjunctos esse. Vestrum autem est pro pietate religiosissimorum imperatorum orare: qui & ipsi in gratiam vestri desiderii, illiusque innocentiæ, quam jam cognitam habent, eum cum omni honore restituere voluerunt. Pronis igitur manibus eum excipientes, gratulatorias preces (ut par est) Deo qui hæc tribuit, offerre studete, ut semper in Deo gaudeatis, & glorificetis Deum in Jesu Christo domino nostro, per quem patri suo gloria in sæcula sæculorum.

* Nomina hæc omisit Binius.

* Τῶν δὲ ὑπογραψάντων τὰ ὀνόματα εἰ καὶ φθάσας ἐδήλωσα, ἀλλὰ καὶ νῦν ἔγραψα. οὗτοι γάρ, Μάξιμος, Αἴτιος, Ἄρειος, Θεόδωρος, Γερμανὸς, Σιλουανὸς, Παῦλος, Πατρίκιος, Ἐλπίδιος, Γερμανὸς, Εὐσέβιος, Ζηνόβιος, Παῦλος, Μακρῖνος, Πέτρος, Κλαύδιος.

Nomina autem eorum qui subscripserunt, tametsi jam indicavi, nunc iterum apposui: sunt enim. Maximus, Ætius, Arius, Theodorus, Germanus, Silvanus, Paulus, Patricius, Elpidius, Germanus, Eusebius, Zenobius, Paulus, Macrinus, Petrus, Claudius.

EADEM SYNODUS HIEROSOLYMITANA, ORTHODOXA.

Ex libello Synodico.

Κωνσταντίνου οὖν τοῦ φιλοχρίστου διὰ Σαλίνου Κωνσταντίῳ πόλεμον ἀπειλήσαντος, εἰ Παύλῳ καὶ Ἀθανασίῳ τοὺς ἰδίους θρόνους ἀποδῶναι διαβαλλοιτο, σύνοδος θεία καὶ ἱερὰ ἐπαρχιακὴ ἐν Ἱεροσολύμοις ἠθροίζετο· Μάξιμον τὸν ὁμολογητὴν καὶ μακαρίαν ἐκ τοῦ πάλαι διωγμοῦ· ἀγκύλλῳ καὶ ὀφθαλμὸν, καὶ τὸν δεξιὸν μηρὸν ἀφῃρημένον, ἔξαρχον τῆς ἁγίας πόλεως ἀρχιεπίσκοπον ἔχουσα· ἣ τὸ σωτηριῶδες μάθημα βεβαιοῦσα, Παύλου καὶ Ἀθανασίου προσεδέξατο.

CUM igitur * Constantinus Christi-amans per Salinum Constantio bellum minatus esset, si Paulo & Athanasio suos thronos reddere differret: synodus divina & sancta provincialis Hierosolymis congregabatur, Maximum confessorem & Macarium, qui superiore persecutione, axillam, & oculum, & femur dextrum amisisset, sanctæ civitatis archiepiscopum præsidem habens: quæ salutarem doctrinam confirmans, Paulum & Athanasium suscepit.

* Constans.

CON-

1 Verba sunt hæc Athanasii apolog. 2. pag. 744. *Harduinus*.

ANNO CHRISTI 349.

CONCILIABULUM DONATISTARUM

INCERTI LOCI

Habitum anno Christi CCCXLIX.

CUM in basilicis sepelire non sinerent Catholici Donatistarum corpora, qui in Macariana, ut hi ajebant, persecutione obierant, habito conventu statuerunt Donatistæ, ut per agros & vias sepelirentur aris, mensisve exstructis. Testis est Optatus libro 3. cap. 4. ubi ait: *In loco Octavensi occisi sunt plurimi, detruncati sunt multi: quorum corpora usque in hodiernum per dealbatas aras aut mensas poterunt numerari. Ex quorum numero cum aliqui in Basilicis sepeliri cœpissent, Clarius presbyter in loco Subbulensi, ab Episcopo suo coactus est, ut insepultam faceret sepulturam. Unde proditum est.* MANDATUM *fuisse fieri, quod factum est, quando nec sepultura in domo Dei exhiberi concessa est.*

[a] CONCILIUM VASENSE

[b] SUB JULIO I.

Ex Binio, nam R. P. Jac. Sirmondus primum hoc Vasense concilium non agnoscit. Vide infra eius notas ad concil. Vasense sub Leone I. anno 442.

CAPUT I.

Ut qui oblationes defunctorum retinent excommunicentur

QUI [b] oblationes defunctorum [b] retinent, & ecclesiis tradere demorantur, ut infideles, sunt ab ecclesia rejiciendi: quia usque ad inanitionem fidei pervenire certum est hanc divinæ pietatis exacerbationem: quia & fideles de corpore recedentes, votorum suorum plenitudine, & pauperes consolatu alimoniæ & necessaria sustentatione fraudantur. Hi enim tales, quasi egentium necatores, nec credentes judicium Dei, habendi sunt. Unde & quidam patrum [c] hoc scriptis suis insevit, congruente sententia, qua ait, *amico quippiam rapere furtum est; ecclesiam fraudare, sacrilegium.*

b Tom. IV. 13 q. 2. qui oblationes. Piis legatis non satisfacientes excommunicandi.

c S. Hieronymus epist. 2. ad Nepotianum, unde vel maxime arguas Binium.

CAPUT II.

Ut in omnibus missis, sive matutinis, sive quadragesimalibus, vel quæ in defunctorum commemorationibus fiunt, semper sanctus, sanctus, sanctus *dicatur: & ut nomen papæ urbis Romæ, quicumque sedi apostolicæ præfuerit, in nostris ecclesiis recitetur.*

[d] ET in omnibus missis sive matutinis sive quadragesimalibus, sive in illis quæ in defunctorum commemorationibus fiunt, semper sanctus, sanctus, sanctus eo ordine, quo ad missas publicas dici debeat: quia tam dulcis & desiderabilis vox, etiam si die noctuque posset dici, fastidium non potest generare. Et hoc nobis justum visum est, ut nomen domini papæ, quicumque sedi apostolicæ præfuerit, in nostris ecclesiis recitetur.

Nomen papæ recitandum in ecclesiis.

CAPUT III.

Ut propter hæreticorum incredulitatem, post Gloria Patri, *etiam* Sicut erat in principio &c. *semper dicatur.*

[e] ET quia non solum in sede apostolica, sed etiam per totum orientem & totam Africam vel Italiam, propter hæreticorum astutiam, qua Dei filium non semper cum Patre fuisse, sed a tempore fuisse blasphemant, in omnibus clausulis post Gloria Patri, &c. Sicut erat in principio, &c. dicitur, etiam & nos in universis ecclesiis nostris hoc ita dicendum esse decrevimus.

NOTÆ SEVERINI BINII.

a Concilium Vasense.) Tria Vasione sive Vasatis in Gallia Narbonensi habita fuerunt concilia. Primum sub Constantio imperatore & Nectario Viennensi, ut testatur Ado Viennensis in chronico his verbis: *Florebat*, inquit, *& tunc temporis* (nimirum quo Maximinus episcopus Trevirensis, cujus immediate præcedentibus verbis mentionem fecerat) *Nectarius Viennensis episcopus in* do-

Tria Vasensia concilia. Primum quando habitum fuerit.

1 Suppositítium est hoc Concilium: duo siquidem, & non plura Concilia Vasione habita fuere, primum an. 442. alterum an. 519. eaque suis apte distincta canonibus. Neque in his ulla, quod putavit post Baronium Binius, est confusio. Sed ut hoc tertium illis antiquius Vasense Concilium fingeretur, impulit, ut notat Pagius ad an. 442. num. 6. falsa opinio, qua Concilium Arelatense II. in quo Synodi Vasensis mentio, multo ante præfata tempora celebratum credebatur, cum ex Vasensis contra Synodi mentione posteriorem illa fuisse Arelatensem conjici debuerat.

doctrina fidei eximius, qui in Vasensi illa Synodo venerabilis primus interfuit, & Patris & Filii & Spiritus sancti unum esse naturam & potestatem & dignitatem & sanctitatem unam esse confessus & docuit. Secundum virum in ecclesia publice prædicavit & docuit. Secundum, sub consulatu Dioscori anno domini 442. qui est dum, sub consulatu Dioscori anno domini 442. qui est Leonis 3. & Theodosii 35. Tertium, sub consulatu Decii junioris, anno nimirum Christi 463. vel quod ex subscriptione Cæsarii episcopi verius puto, circa annum domini 524. nam ante hæc tempora, Cæsarius abbas dumtaxat, non episcopus fuerat. Horum conciliorum canones ita confusi existunt, ut qui quotve singulorum sint, certo cognosci nequeat. Ego vero cur tres sint, certo cognosci nequeat. Ego vero cur tres sint, non supra positis inde huc transtulerim, dicam infra in notis eorumdem canonum.

Canones Vasensium conciliorum confusi.

Vasio urbs quæ & qualis.

Hoc cum reliquis duobus appellatur Vasense aut Vasionense, a Vasione, quæ est oppidum Vocontiorum in Gallia Narbonensi; cujus meminit Ptolemæus lib. 2. c. 10. Plinius lib. 3. cap. 4. Pomponius Mela lib. 2. cap. 5. Sed cur non potius " pro Vasensi, Vasiensie nominaverimus, a Vasatis civitate in Gallia " Narbonensi? de qua Paulinus ad Ausonium.

" errat his insignitet Binius.

" est in Aquitania III. sive Novem popul. hand procul Burdegala.

Quisque superbo suo contemnit munia Roma
Consul, arenosas non dedignare Vasatas.

Et Paulinus junior in carmine eucharistico:

Exsultat fortibus patriis, sollisque cremantis,
Obsidio hostilis vicina excepit in urbe,
Vasatis patria majorum ipsa morum, &c.

Porro creditur hanc illa esse civitas, quæ modo vulgo dicitur *Bafas*: fuisse quidem illam sedem episcopalem, Sidonius in epist. ad Basil. his verbis declarat, dum illius provinciæ deplorat calamitatem: *Burdegala, Petrocorii, Ruteni, Lemovices, Gabalitani, Helusani, Vasates, Convenæ, Auscenses, multoque major numerus civitatum, summis sacerdotibus ipsorum morte truncatis, nunc destituti illis episcopis in defunctorum officio suffecti sunt.* Nos cum " Baronio anno Christi 442 numer. 3.

" erravit & ipse Baronius.

A hanc synodum Vasatis celebratam esse, libentius dixerimus.

b Sub Julio.) Si quod asserit Ado Viennensis in chron. hoc synodus celebrata est tempore Maximini Trevirensis episcopi adhuc superstitis, sub Julio eam celebratam fuisse oportet. Paulinus enim ejusdem sedis episcopus initio pontificatus Liberii Maximino successit, ac paulo post ab Arianis relegatus, in exilio martyrio occubuit, ut infra patebit.

Vasense primum sub Julio pontifice celebratum Cap. I.

c Qui oblationes defunctorum.) Hic canon est quartus concilii Vasensis secundi: quia vero trium conciliorum Vasensium diversis temporibus celebratorum canones confusi existunt, hunc primo concilio restituimus, ideo quod is concil. Arelat. secundo nominatim citetur, can. 28. his verbis *Secundum constitutionem synodi Vasensis, qui oblationem fidelium suppressoris aut negaverit, ab ecclesia cui fraudem fecit, excludatur.* Baron. anno 314. num. 50. & 325. num. 17.

Sit ne hic canon primi an secundi Vasensis concilii.

d Et in omnibus missis.) Hunc canonem de canendo trisagio in primo Vasensi concilio contra doctrinam Arii statutum fuisse, affirmat Baron. anno 442. in fine, B deo scilicet, ut in omnibus divinis mysteriis laudes sanctissimæ Trinitatis occinerentur.

Cap. II. Causa hujus canonis sancitus quæ.

e Et quia non solum in sede apostolica.) Cum Arianis blasphemantes dicerent, Filium a Patre in tempore factum, & fuisse tempus quando non erat. Placuit Nicæni concilii patribus, quod etiam supra in notis ejusdem concilii diximus, ad antiquum glorificationis hymnum hunc, *Gloria Patri, & Filio*, illam appendicem adjicere, qua dicitur: *Sicut erat in principio & nunc & semper, & in sæcula sæculorum, Amen.* Quæ appendix cum ab hoc Vasensis concilii canone recepta fuerit, concedi debet, eumdem esse illius Vasensis synodi, quæ temporibus Julii pontificis & Constantii imperatoris celebrata fuit paulo post concilium Nicænum. Vide Baronium anno Christi 325. num. 176. & 177. item anno 442. in fine, & anno 463. num. 14.

Cap. III. Occasio constitutionis quæ fuerit.

Hymnus gloriscationis quando institutus.

C. ANNUM CHRISTI 330.

CONCILIUM CORDUBENSE, HOSII

C. ANNUM CHRISTI 330.

Ex Libello Synodico.

ΔΙΟΠΕΡ Κυρόβιος ἐπίσκοπος ἁ πανοσιώτατος σύνοδον θείαν καὶ ἱερὰν ἐπισκόπων ἐν τῇ οἰκείᾳ πόλει προσκαλεσάμενος, τὸ διεργὸν ἐξάνεστε μάθημα· καταιχήσας οὓς ἡ Σαρδικὴ ἀπεκήρυξε σύνοδος· καὶ οὓς πάλιν ἐδικαίωσε, προσδεξάμενος.

QUAPROPTER Cordubæ episcopus sanctissimus Osius synodum divinam & sanctam episcoporum sua in civitate convocans, divinitus expositam illustravit doctrinam, condemnans eosdem, quos Sardicensis abdicaverat synodus, & quos ea absolverat, recipiens.

OBSERVATIO CARD. DE AGUIRRE
In tom. II. Concil. Hisp. pag. 16.

Ex his quædam observanda occurrunt. Primum est id Concilium celebratum Cordubæ ab Osio fuisse posterius Sardicensi, ac proinde aliquanto post an. 347. saltem circa medium quarti sæculi plus minus; cum opus habuerit Osius, præsertim decrepita ætate, remeandi Cordubam per longissima terræ marisque spatia e Sardica Mediterranea Thraciæ. Secundo constat id Concilium non fuisse Dioecesanum, cum ipsi plures Episcopi interfuisse dicantur. Sed nec videtur fuisse Provinciale. Siquidem nec Corduba erat Metropolis, nec Osius habebat Episcopos suffraganeos, quos convocaret ad Synodum. Patet vero ex verbis libelli Synodici Osium congregasse Synodum. Quapropter existimo fuisse Concilium nationale Hispanicum, in quo Osius fuerit Præses, aut Legatus sedis Apostolicæ, aut saltem tanquam antiquissimus omnium Hispaniæ Episcoporum. Licet autem non possimus designare nomina omnium Episcoporum Hispaniæ, qui huic Synodo interfuerunt, possumus tamen valde rationabiliter inter eos referre nonnullos, quos simul cum ipso Osio constat celebrasse paullo antea Concilium Sardicense; nempe Annianum de Castalona, Florentium de Emerita, Damianum de Asturiona, Florentium de Emerita, Damianum de Asturica, Castum de Cæsaraugusta, & Præterxtatum de Barcilona. Quinam vero fuerint Episcopi apud Sardicam damnati, aut restituti, constat ex Epistola synodali Concilii Sardicensis: damnati fuere Ursacius, Valens, Narcissus, Stephanus, Acacius, Menophanes, Georgius, & Theodorus; restituti vero, Marcellus, Athanasius, Asclepius, Aphtonius, Athanasius Capitonis filius, & Paullus, & Plutio compresbyteri. Atque hi etiam in Concilio Cordubensi vel damnati, vel absoluti. Porro dubitare non licet ibidem plura alia statuta esse circa disciplinam Ecclesiasticam: quænam autem, nemo nisi divinando affirmare potest, donec appareant tandem pleniora scripta, e quibus videtur libellus Synodicus desumptus.

CONCILIABULUM HIEROSOLYMITANUM

Habitum anno Christi CCCL.

CUM Maximus Hierosolymorum Episcopus vicinos Episcopos ad Synodum supra memoratam evocasset, dum Athanasius anno 349. Alexandriam pergeret, absque permissu Acacii Cæsarcensis Episcopi Metropolitani arrepta hinc occasione Acacius anno 350. Synodum Arianorum coegit, & Maximo e sede deturbato Cyrillum, quem Arianum putabat, suffecit. De hac Synodo hæc habet libellus Synodicus.

HIEROSOLYMITANA, ARIANORUM.

ATHANASIO igitur & Paulo honorifice ad sua ovilia proficiscentibus, impietatis antesignani synodum Hierosolymis hæreticam coegerunt, & confessorem quidem Maximum abjecerunt: catecheten autem Cyrillum, tanquam Arianum elegerunt: quem tamen sub Damaso Romæ, & sub Nectario Constantinopoli celebratæ synodi multis efferunt laudibus: & Acacius Cæsareæ Philippi Eusebii Pamphili discipulus & successor, propter primatum, sede hac exegit.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ γὰρ καὶ Παύλου τιμίως πορευομένων πρὸς τὰ ἴδια ποίμνια, τῆς ἀσεβείας οἱ πρόμαχοι σύνοδον ἐν Ἱεροσολύμοις αἱρετικὴν συνεκρότησαν, καὶ τὸν μὲν ὁμολογητὴν ἀπεβάλλοντο Μάξιμον τὸν δὲ κατηχιστὴν ὡς Ἀρειανὸν ἐχειροτόνησαν Κύριλλον. ὃν ἡ ἐπὶ Δαμάσου ἐν Ῥώμῃ, καὶ ἡ ἐπὶ Νεκταρίου ἐν Κωνσταντινοπόλει, πολλοῖς ἐπαίνοις ἐξαίρουσι σύνοδοι καὶ Ἀκάκιος ὁ Καισαρείας τῆς Φιλίππου, Εὐσεβίου τοῦ Παμφίλου φοιτητὴς καὶ διάδοχος, χάριν πρωτείων τοῦ θρόνου τούτου ἐξήγαγεν.

Sozomenus lib. 4. cap. 20. & Theophanes in Chronico libelli Synodici Auctori suffragantur, licet Maximi depositionem in Synodo factam non memorent; de quo tamen minime dubitandum, cum Episcopi nonnisi in synodis deponi soliti essent. Adversantur tamen D. Hieronymus in Chronico, & Theodoretus lib. 2. cap. 26. asserentes per obitum Maximi Cyrillum Hierosolymitanam sedem adeptum. Verum non in hoc solum peccavit Hieronymus, qui valde juvenis Chronicon suum scripsit, sed etiam cum ibidem Cyrillum inter Arianos Episcopos recensuit. Hujus depositionis tempus desumitur ex præfato Hieronymi Chronico, qui Maximum defunctum tradit anno Abrahami 2366. juxta editionem Pontaci, qui cum mense Septembri anni Christi 350. absolvitur. Præterea Auctor libelli Synodici factum id dicit, cum Athanasius Alexandriam properaret, & Synodum Hierosolymitanam Arianorum ante Sirmiensem, quæ hoc anno celebrata est, recitat. Verum est, Theophanem Sancti Maximi depositionem referre ad annum Christi CCCLV. sed Teophanis Chronologia per hæc tempora prorsus corrupta: quod ex eo liquet, quod Eusebii Constantinopolitani Episcopi mors cum anno CCCLVI. in eo Chronico copuletur. Verum Theophanes ex Teophane corrigendus. Is Maximi depositione narrata, ait: *Sub id tempus, Cyrillo Episcopum agente, vivificæ Crucis signum luce magna coruscans, die sacro Pentecostes, apparuit in cœlo*. Contigit ea apparitio mense Maii currentis Christi anni, ut anno CCCLIII. ostendam, idque sub Cyrilli Episcopatus initium. Hic enim in epistola, quam de ea apparitione ad Constantium Imperatorem Hierosolymis scripsit, ipso initio ait: *Primas hasce ex Hierosolymis ad te, Deo dilecte Imperator, mitto literarum primitias*, &c. Recens itaque Episcopatum Hierosolymitanum Cyrillus adeptus erat, quando Christi Crux in Oriente hoc anno apparuit; ideoque etiam ex Theophanis sententia Cyrillus anno præcedenti episcopus Hierosolymitanus inauguratus. Hæc Pagius ad an. Chr. 351. n. 7. & 8.

CONCILIUM SIRMIENSE I.

In quo Photinus damnatus est.

HABITUM ANNO CHRISTI CCCLI.

Ex P. Pagi Critica ad annum Christi 351. num. 10. & seqq.

PRior Synodus Sirmiensis, in qua Photinus ab Orientalibus damnatus est, a Baronio & Sirmondo in Dissert. de anno Synodi Sirmiensis differtur in annum 357. Verum eam anno 351. coactam recte censuit Socrates lib. 1. cap. 24. ubi memorat eam habitam *post Consulatum Sergii & Nigriniani*, qui anno 351. competit. Photinus enim cum in synodo Mediolanensi anno 247. damnatus ac depositus fuisset, adiit Constantium, petiitque, ut coram judicibus ab ipso nominatis de Fide disputaret, quemadmodum tradit Epiphanius in hæresi Photinianorum, ubi tamen perperam scribit, in Sardicensi Synodo Photinum depositum.

tum. Conſtantius quidem *Baſilio Ancyræ Epiſcopo* injunxit, ut contra Photinum diſputationem ſuſciperet: Judices vero ſeu Auditores hujus diſputationis dedit Thalaſſium, Datianum, Cerealem & Taurum Comites. Ex his *Thalaſſius* primas apud Imperatorem obtinebat, ut tradit Zoſimus in lib. 2. Præfectus Prætorio miſſus in Orientem hoc anno una cum Gallo Cæſare. Mortuus eſt autem anno 353. Conſtantio Aug. VI. & Gallo Cæſare II. Coſſ. ut habet Ammianus in lib. 14. Proinde Sirmienſis Synodus & diſputatio Baſilii contra Photinum non poteſt cadere in annum 357. ut contendit Baronius. Huc accedit quod ſcribit Epiphanius in ea diſputatione Baſilii contra Photinum, Notarium fuiſſe *Callicratem*, qui erat Exceptor Rufini Præfecti Prætorio. Fuit autem *Ruſſinus* Præfectus Prætorio per Gallias Conſulatu Conſtantii VI. & Galli Cæſaris II. ut teſtatur Ammianus in lib. 14. Sed biennio ante Præfectus fuerat Illyrici. Anno autem Chriſti 357. non Rufinus, ſed *Anatolius* Præfecturam Prætorii gerebat per Illyricum.

Sed & ex Epiſcopatu *Germinii* manifeſte colligitur, Sirmienſem contra Photinum Synodum, in qua Photinus Epiſcopatu dejectus eſt, non eſſe celebratam anno 357. Etenim antequam *Georgius*, pulſo Athanaſio, Alexandrinam Sedem invaderet, jam tum *Germinius* Epiſcopus erat Sirmii, ut tradit Athanaſius in Epiſtola Encyclica, quam ſcribit ad Epiſcopos Ægypti & Lybiæ, tunc cum *Georgius* Alexandrinam Eccleſiam occupaſſet. Porro Georgius Alexandrinam ſedem occupavit ineunte anno 356. Cum ergo ante eum annum *Germinius* Epiſcopus fuerit Sirmii, Photinus quoque, cui ſucceſſit Germinius, ante annum 356. depoſitus fuerit neceſſe eſt. Certe Athanaſius in epiſtola ad Solitarios pag. 860. ubi ordinationes exterorum hominum a Conſtantio factas recenſet, primam commemorat ordinationem Gregorii, deinde *Germinii* & *Cecropii*, poſtea *Auxentii*, ac poſtremo *Georgii*. Ex his Gregorius quidem Alexandrinis datus eſt Epiſcopus anno Chriſti 347. Germinius vero in locum Photini factus eſt Sirmienſis Epiſcopus præſenti anno, cum a Conſtantio Sirmii agente accitus fuiſſet. ut prodit Athanaſius in loco ſupra citato, quem Interpres Latinus perperam vertit. *Cecropius* eodem anno factus eſt Epiſcopus Nicomediæ, ut colligitur ex ſupradicto Athanaſii loco. Auxentius denique ad Mediolanenſem Epiſcopatum promotus eſt anno 355. & ſequenti anno Georgius Sedem Alexandrinam invaſit. Hæc ex Valeſio in Notis ad Socratem lib. 2. cap. 30 excepta.

Photinus, inquit Petrus de Marca in Diſſert. de tempore Synodi *Sirmienſis* Plenariæ numero 20. & ſequentibus, & facundiæ nomine commendabatur, & flagrantiſſima gratia valebat apud Principem. Itaque magno conatu opus erat, ut a Sede pelleretur. Imo vero, ut regulis quæ tunc obtinebant, adhæreamus, cum Fidei cauſa ageretur, neceſſe erat Orientis Epiſcopos in unam ſententiam conſpirare cum Occidente, ut hæreſis profligata cenſeretur. Itaque relatione decreti adverſus Photinum miſſa ab Occidentalibus in Orientem ex more, ut docuit Hilarius, quid erat reliquum, niſi ut juſſu Conſtantii Imperatoris Orientales Sirmium ſe conferrent, ut damnatione *Photini* ſuffragiis tot Epiſcoporum confirmata, hæreſis confode-

retur? Sane Concilium illud *Sirmienſe* ex Orientalibus Epiſcopis conflatum fuit, ut ſcripſit Hilarius, ſeu, ſi mavis loqui cum Vigilio, ex toto Oriente. Ex ea ſane ſatis eleganti conjectura ſequitur, non longo intervallo temporis abfuiſſe Synodum Sirmienſem a Synodo Romana, unde profecta fuerat relatio ad Orientales.

Hoc etiam aperte docet Hilarius in Fragmentis, dum ait: *Verum inter hæc Sirmii convenitur*, ſcilicet dum libellus Urſacii & Valentis mittitur in Orientem, & Orientales literis ſuis res Sardicæ judicatas per inſidias refricare conantur ſub prætextu damnationis Photini, & communionis Marcello denegatæ ab Athanaſio. Conſtituatur ergo Romana Synodus in anno trecenteſimo quadrageſimo nono, poterit haberi Synodus Sirmienſis, ex mente Hilarii, currenti anno: quæ eſt Socratis & Petavii Diſſert. de Photino Hæretico aſſertio. Reclamat tamen Sirmondus in Diatriba de anno Synodi Sirmienſis, & Synodum Sirmienſem Hilarii, aliam a Sirmienſi Synodo Orientalium omnino eſſe pertendit; hac præcipue ratione quod in iſta Photinus exauctoratus eſt, ut docent Sozomenus & ceteri Hiſtorici: in illa vero teſtatur Hilarius populi tumultu id effectum, ut Epiſcopatu amoveri non poſſet. Verum certum eſt ex Epiphanio & Socrate, damnatum Photinum, ex more illius ſæculi, a Synodo ad Imperatorem provocaſſe. *Conſtantius* dedit Judices ex aula. In eo autem Magiſtratuum conſeſſu Baſilius Ancyranus a Synodo delectus, ut cauſam communem ageret, poſtquam diu cum Photino verbis conflixiſſet, hominem diſputatione oppugnavit, qui victus in exilium eſt actus. Itaque ſupereſt locus conciliandi Hilarii cum Sozomeno, hac ratione. Photinus damnatus eſt in Synodo Sirmienſi ſed populo per ſeditionem interoedente & Epiſcopo damnato ad Principem provocante, judicium non eſt executioni demandatum. Tamen judicum a Principe datorum ſententia Photinus meritas hæreſeos & impudentiæ pœnas dedit, in exilium actus.

Hoc facto fundamento profligata eſt quæſtio de Fidei Formula ab *Hoſio* ſubſcripta, terrore, minis & verberibus coacto, ut ipſe moriens profeſſus eſt, teſte Athanaſio, qua ut concordiæ inter diſſidentes Epiſcopos ratio iniretur, ὑπόστασις, ὁμοούσιον, & ὁμοιούσιον recitentur, tanquam vocabula a Scripturis non deprompta. Tempus hujus Formulæ cadit in annum 357. ut conſentiunt omnes. Ergo non fuit edita in Synodo Sirmienſi, quæ coacta fuit contra Photinum præſenti anno. Petavius in laudata Diſſertatione de Photino Hæretico, nobili & eleganti obſervatione evincit, in hac Synodo Sirmienſi Plenaria Orientalium Epiſcoporum non fuiſſe conceptam Hoſii Formulam ex eo, quod Baſilius Ancyranus, ejus Synodi facie princeps, non paſſus fuiſſet ejus Formulæ interpolationem, (quæ illum latere non potuiſſet, utpote quæ Conſtantii minis ſit extorta) cum tantis animis eam Formulam a Conſtantio revocari, coacta eam in rem Synodo Ancyrana, petiverit, ſtatim atque in Orientem Eccheſeos illius Hoſianæ cognitio penetravit. Imo vero non adeo obnixe poſtulabat ea, quæ Sirmii decreta fuiſſent, confirmari, nulla habita exceptione, ſi eodem tempore perfidiæ Hoſianæ Formula Sirmii fuiſſet ab Epiſcopis concepta

Tres Formulæ *Sirmii* urbis conſcriptæ nomine ſe unitur, quæ in tribus diverſis Synodis Sirmienſibus editæ ſunt. Prima Græce concepta eſt cum anathematiſmis XXV. In ea damnantur anathemate, qui dicunt Filium *de non extantibus, aut ex altera hypoſtaſi eſſe, vel fuiſſe tempus aut ſeculum quando non erat*. Hæc Formula in Concilio Sirmienſi contra Photinum hoc anno celebrato conſcripta eſt. Hilarius quidem in libro de Synodis, ut Catholicam commendat: Athanaſius vero in libro de Synodis eam condemnat & rejicit, perinde ac reliquas ab Arianis exaratas. Neque vero de hac ſola Fidei Formula Hilarius & Athanaſius inter ſe diſſentiunt, verum etiam de aliis, v. g. de Antiochena. Nam Hilarius quidem fatetur, Orientales merito novas Fidei Formulas condidiſſe, A cum novæ hæreſes adverſus Eccleſiam ſurrexiſſent, Athanaſius vero novas illas Fidei Formulas callide ab Arianis compoſitas eſſe contendit, ad deſtructionem Nicænæ. Hanc Formulam præter Socratem referunt Athanaſius & Hilarius in libro de Synodis. Socrates lib. 2. cap. 30. & Sozomenus lib. 4. cap. 6. præfatam Formulam a Marco Arethuſio dictatam eſſe aſſerunt; quam opinionem amplexus eſt Baronius. At *Marcus Arethuſius* non hanc dictavit, ſed aliam, cui præfixa erant Conſulum nomina, & quæ poſtea Arimini recitata eſt, ut ex *Germinii* epiſtola jam pridem obſervavit Nicolaus Faber in Præfatione, quam ſcripſit ad Fragmenta Hilarii. De aliis duabus Fidei Formulis B Sirmienſibus & duabus Synodis, in quibus eæ editæ annis 357. & 359. agetur.

EADEM SIRMIENSIS SYNODUS.

Ex libello Synodico.

CUM autem Magnentius ſeditionem moviſſet, & beatum Conſtantem percuſſiſſet: ea re cognita Conſtantius Gallum quidem fratrem Juliani apoſtatæ, Cæſarem deſignatum orientis curam juſſit gerere: ipſe autem maximo cum exercitu per Europam C peragravit, hoſtes ſubigens, & eccleſias turbas inferens haud parvas. Unde & ſynodum mandat hæreticam in Sirmio congregari, prætextu quidem Photini epiſcopi illius loci, qui homuncultor eſſet & inſipiens. revera autem contra divinum ſymbolum & Athanaſium generoſa mente præditum. Ea definitionem fidei expoſuit impiam, quæ vetabat, naturam aut ſubſtantiam de Deo prædicari. Definitionem illam ajunt, ſub Juliano apoſtata, a Marco Arethuſio compoſitam eſſe, qui ab Arethuſiis multa perpeſſus ſit propter dominum ſub Juliano apoſtata. Ita carnes beatas ſimul & miſeras Theologus dixit Gregorius.

ΑΝΤΑΡΑΝΤΟΣ ὢν Μαγνεντίου, καὶ τὸν μακάριον Κώνσαντα καταξάντος· μεμαθηκὼς ὁ Κωνσάντιος, Γάλλον μὲν τὸν ἀδελφὸν Ἰουλιανοῦ τοῦ παραβάτου ἀναγορεύσας Καίσαρα, τῆς ἑῴων ἐπέλαβε σε φροντίζειν· αὐτὸς δὲ μετὰ μεγίστης δυνάμεως δι' Εἰρώπης ἐχώρησε· τοὺς πολεμίους χειρούμενος, καὶ ταῖς ἐκκλησίαις κλόνον οὐ προσφέρων οὐ μέτριον. ὅθεν καὶ κελεύει συνόδου αἱρετικὴν ἐν Σιρμίῳ ἀθροίζεσθαι· προφάσει μὲν Φωτεινοῦ τοῦ ἐπισκόπου αὐτῆς, ὄντος ἀνθρωπολάτρου καὶ ἄφρονος· ἀληθείᾳ δὲ, κατὰ τοῦ θείου συμβόλου, καὶ Ἀθανασίου τοῦ γενναιοφρονος, ὅστις ὅρον φύσεως ἐξέθετο ἄθεον, φύσιν, ἢ οὐσίαν ἐπὶ Θεοῦ λέγειν ἀπαγορεύοντα· ὅν τινα φασὶν ἐπὶ παραβάτου Ἰουλιανοῦ, Μάρκον ἐκθέσθαι τὸν Ἀρεθούσιον, παρὰ τῆς Ἀρεθουσίων πολλὰ παθόντα διὰ τὸν κύριον ἐπὶ Ἰουλιανοῦ τοῦ παραβάτου. Οὕτω σάρκας, μακαρίας ὁμοῦ καὶ ἀθλίας, ὁ Θεολόγος ἔφη Γρηγόριος.

IN SYNODOS TRES HABITAS

ADVERSUS PHOTINUM SUB JULIO I. PAPA

A Baronio & Binio prætermiſſas aut male collocatas, opera R. P. DIONYSII PETAVII Soc. JESU vindicatas,

Mediolanenſem anno CCCXLII. Sirmienſem CCCXLIX. Sirmienſem alteram anno CCCLI.

OBSERVATIO PHILIPPI LABBE, SOC. JESU.

Nullam eccleſiaſticæ hiſtoriæ partem, vel impediriorem eſſe, vel ignotam magis, non ſolum hac ætate, ſed duodecim abhinc fere ſæculis, recte obſervavit Petavius noſter, qui ab aliis omiſſas, aut ſuis non recte annis collocatas ſynodos tres, *Mediolanenſem, geminamque Sirmitanam*, e tenebris ruderibuſque ſacræ vetuſtatis eruit ipſe primus, aut aliorum perplexis diſputationibus obrutas reſtituit, tum in eruditiſſimis ad Epiphanii opera Animadverſionibus anno 1622. excuſis, tum in ſingulari diſſertatione *de Photino hæreſiarcha, ejuſque damnatione in quatuor ſynodis facta, ac de duplici Sirmienſi contra illum ſynodo & formulis in poſteriore editis*, quam Rationario temporum tertiæ editionis tanquam appendicem ſubjecit. Nos quod in ea nova quamplurima, vulgoque haud ſatis comperta, ac nullius hactenus vel leviſſima ſuſpicione perſtricta eccleſiaſticæ hiſtoriæ capita prodantur, ramquam huicce noſtro inſtituto apprime neceſſariam ſubjungemus integram, ut cum Binianis annotationibus ex Baronio deprompris quilibet antiquitatis ſacræ ſtudioſus indagator comparare poſſit.

DE

DE PHOTINI DAMNATIONE

R. P. DIONYSII PETAVII Soc. JESU

DISSERTATIONIS

CAPUT I.

Photini historia, & synodorum contra eum celebratarum tam a catholicis, quam ab hæreticis. Ostenditur duas fuisse Sirmienses: quarum prior hactenus ignota in lucem extrahitur.

PHOTINUS Sirmii, quod Pannoniæ oppidum est, episcopus, *a* Marcelli Ancyræ episcopi in adolescentia discipulus, & *b* sub eo diaconus aliquantulum vixit. Is de Christo prave sentiens *c* Pauli Samosateni instauravit hæresim: ob eamque sæpe damnatus est tam ab catholicis, quam ab ipsis Arianis.

Primo damnatus ex synodo Constantinopolitana ab hæreticis

a Sever. l. 2 hist.
b Hilar. frag. 2
c Epiph. hær. 71
d Lib. 2. hist.

d Severus Sulpicius auctor est ipsum una cum Marcello præceptore suo synodi judicio condemnatum esse etiam ante Sardicensem. Ac videtur ex synodus Constantinopolitana fuisse, quæ post famosum illud Tyri concilibulum anno Christi 336. imperante adhuc Constantino, peracta est, de qua Socrates lib. 1. cap. 36. & Tripart. lib. 3. cap. 9. Nam Marcellus in illa depositus quamquam de Photino nulla apud Socratem fit mentio. Porro cum Athanasius post id tempus cum ambobus istis communicasset, ab isdem Arianis absens condemnatus est, ut ait Severus: quod ad synodum Antiochenam pertinet, *e* in qua depositus est Athanasius.

e Socrat. l. 2. cap. 10. *Secundo in Sar. dicensi a catholicis.*

Post Sardicense concilium anno 347. celebratum est, in quo Athanasius, & Marcellus pristinum in locum restituti sunt: ut ex synodica constat, *f* quæ apud Theodoretum legitur. *g* Epiphanius refert in eadem synodo Photinum damnatum, & gradu esse dejectum: cujus in synodica nulla ex ea mentio.

f Lib. 2. c. 8. Tripar. 2. cap. 20.
g Her. 71. N. 1. *Tertio in Mediolanensi a catholicis.*

Extat Mediolani catholicorum celebrata synodus est, biennio antequam Valens & Ursacius in ecclesiam recipi se postulantes Julio, & Athanasio supplices libellos obtulissent. *Igitur ad tollendum* (ait *b* Hilarius) *episcopum Photinum, qui ante biennium jam in Mediolanensi synodo erat hæreticus damnatus, ex plurimis provinciis congregantur sacerdotes, hoc magis solliciti, atque anxii, turbari rursum, miscerique omnia, quod jampridem plures episcopos reos vel falsorum in Athanasio judiciorum, vel communionis hæresi Arianæ ab ecclesia fuerant ejecti. Quam opportunitatem nacti Ursacius & Valens Romanæ plebis episcopum adeunt, rectoi se in ecclesiam deprecamur, &c.* Huic synodo Romani pontificis interfuere legati, in eaque hæresis Ariana proscripta est, & Ursacius ac Valens a communione suspensi, rogata venia in gratiam recepti sunt: quatuor alii episcopi Ariana secta cum Arii perfidiam damnare noluissent, ireti exierunt. Cujus ei fidem faciunt imprimis epistolæ duæ, altera concilii Ariminensis ad Constantium: altera *i* Liberii papæ, quam per Luciferum episcopum ad eumdem Constantium imperat. missi, cum ab eo solicitarentur, uti Athanasii depositioni subscriberent, paullo antequam iret in exilium. Hanc epistolam primo loco commemorabo. In qua Liberius Constantium hortantem, ut cum Arianis episcopis consentiret, ita compellat. *Quæ est pax, clementissime imperator, cum filii ex partibus ipsis quatuor episcopi, Demophilus, Macedonius, Eudoxius, Martyrius, qui ante annos octo, cum urgeret, Eudoxius, Martyrius, qui ante annos octo, cum urgeret, Eudoxius, Martyrius, qui ante annos octo, cum urgeret, apud Mediolanum Arii sententiam hæreticam noluissent damnare, de concilio iratis animis exierunt.* In ea altera synodi Ariminensis epistola catholici episcopi de Ursacio, & Valente sic apud eumdem Constantium queruntur: ut e Græco vertit Epiphanius Scholasticus in Tripartita. *Quapropter Ursacius, & Valens, quoniam participes, & concordes Ariani dogmatis erant, a nostra communione segregati. Quam ut recuperent, cognoscentes delicta, quibus peccaverant, pœnitentiam, atque veniam imperare pejebant, & rescripta eorum hac ita se habere testantur, per quæ criminum veniam consecuti sunt. Erat enim tempus, quo hæc gesta noscuntur, quando Mediolani synodus celebrata est præsentibus Romanæ ecclesiæ presbyteris. Cognoscentes vero simultatem post martyrem dignam memoria Constantinum, cum omni integritate, & examinatione conscripsam exposuisse fidem: qui cum ab hac luce baptismate percepto discesserit, & ad præmia debita pacis abierit, incongruum esse judicamus post illum aliquid novitatis admittere.* Hanc epistolam Latine conceptam retulit Hilarius in fragmentis: sed concisam, & omissis plurimis, quæ in Græco sunt, mutilam. Ita enim verba illa, quæ descripsimus, illic leguntur. *Ideo Ursacius, & Valens in suspicionem ejusdem hæresos Ariana venerunt aliquando, & suspensi erant a communione, & rogaverunt eandem; sicut eorum continent scripta: quam moruerunt tunc temporis a concilio Mediolanensi, & assistentibus etiam legatis Romanæ ecclesiæ, Constantino præsente. In hoc cum magno exordio fuisset conscriptum, quod tenent, baptizatus ad quietem Dei commigravit, nefas putamus inde aliquid mutare.* Ex his colliguntur quatuor, quæ ad Mediolanensem istam synodum illustrendam pertinent. Primum in ea damnatos Arianos, ac proinde celebratam esse ab episcopis catholicis. Deinde Romanæ ecclesiæ presbyteros, vel, ut habet Hilarius, legatos interfuisse. Quod autem Constantino præsente facta esse apud eumdem Hilarium legitur, id in Græco non extat. neque de Constantino M. verum est, uti neque de ejus filio juniore Constantino, ut ex illius synodi tempore paulo post evidens fiet. De Constante itaque loquuntur; cujus jussu, utpote catholici principis, coacta videtur illa synodus. Quod si verum est; tum sane reliqua, quibus ejus mortis, & baptismi meminerunt, ad Constantem, non ad Constantium pertinebunt. Sed ea res alterius est disputationis ac loci. Tertio itidem constat, Ursacium, & Valentem in Mediolanensi concilio Arianæ postulatos hæresis veniam exoravisse, & in integrum restitutos esse. Quarto annus quoque, quo illa synodus est congregata, ex Liberii epistola conficitur. Nam dicit ante octo annos, quam ad Constantium illam epistolam scriberet, Mediolani eam habitam fuisse. Porro scripsit ad Constantium Liberius antequam in exilium mitteretur, adeoque anno Christi 355. Quare octavus annus ante hunc erit annus Christi 347. ut Sardicensem synodum brevi intervallo Mediolanensis consecuta fit, eodemque anno celebrata. Biennio post, cum Athanasius Constantis & Constantii auctoritate, ac decreto ab exilio revocatus esset, Alexandriamque profectus; & catholica res meliore jam loco esse cœpisset, Valens & Ursacius, qui in ditione Constantis erant, & ad potentiorum nutum, voluntatem ac religionem suam fingere jamdudum instituerant, ut antea cum ecclesia catholica, ita cum Athanasio redire in gratiam & re sua esse statuerunt. Itaque libellum obtulere primum Julio papæ; in quo & illa omnia confecta esse fassi sunt, qua contra Athanasium objecta fuerant; & Arianam perfidiam anathemate damnarunt: *Sicut per priorem libellum* (inquiunt) *nostrum quem apud Mediolanum porreximus, & nunc, & semper anathematizasse, hæc manu nostra, quæ scripsimus profitemur.* Has in latino eorum libello apud Hilarium: cui ista subjicit: *Hæc epistola post biennium missa est, quam hæresi Photini a Romanis damnatio est*, nempe in Mediolanensi synodo, ut ex iis patet, quæ paullo antea scripsit Hilarius; biennio ante Mediolanensem synodum, cui Romani interfuere legati, peractam esse, quam Valens, & Ursacius cum Athanasio dato libello reconciliati sunt.

Illustratur Mediolanensis synodus.

Ursacii & Valentis reconciliatio tempus ejus restituitur.

Cæterum Ursacii, & Valentis ista reconciliatio perperam in annalibus confertur in annum Christi 350. post mortem Constantis, qui 25. Cal. Feb. interemptus est. Etenim certissimum est, superstite Constante ambos illos resipuisse, ac libellos dedisse: quod Athanasius ipse dubium esse non patitur in epistola ad *a* solitarios: ubi istos ait post Constantis obitum ab Arianis adductos esse, ut ad vomitum redirent, & ab Athanasii pariter atque ecclesiæ catholicæ communione defecisserent, caussantes metu se Constantis, & ingratis ad simulandam hanc pœnitentiam esse compulsos. Huc vero falso illos allegasse dicit Athanasius; quod neque tum ullus Palatinus, aut Notarius ad eos missus sit, qui illos cogeret, quemadmodum ipsi deinceps instituerunt facere: sed nec imperator quidem adesset; verum sponte ipsi Romam advolassent, & in medio ecclesiæ cœtu pœnitentiæ libellos palam protulissent. Hæc Athanasius: ex quibus perspicuum est, Constante adhuc vivo Valentem, & Ursacium Julio pariter & Athanasio supplicasse quod anno 349. contigit, biennio post Mediolanensem synodum, qua ante annos octo, quam Liberius ad Constantium epistolam daret, indicta ponitur ab eodem Liberio. Quocirca tertia Photini damnatio in Mediolanensi catholicorum synodo facta est, ut ex his omnibus constat.

a Pag. 640.

Quarto damnatus idem est in Sirmiensi synodo, non illa celebri, cui Ariani præfuerunt, imperatore Constantio, ac Basilio Ancyrano præcipuas partes illius sustinente: sed in altera, cujus ex annalium, historiarumque monimentis hodie memoria omnis excidit, quam nos ex Hilarii Fragmentis, velut e parietinis ac ruderibus, sepultam, ac pene obliteratam eruimus. Synodum ergo Sirmiensem a catholicis, & occidentalibus est habita. Quod ex verbis Hilarii colligitur, quæ hujus capitis initio posuimus. Refert enim Hilarius ad tollendum ex episcopatu Photinum congregatos esse episcopos, post biennium, quam in Mediolanensi synodo damnatus fuerat; ac per eam occasionem Valentem, & Ursacium, qui in Mediolanensi synodo cum catholica ecclesia in concordiam redierant, cum Athanasio reconciliatos esse. Quod super-

Quarto damnatus est Photinus in Sirmiensi concilio a catholicis.

i Extat in calce operum Luciferi, & infrag Hilar.

k Extat apud Athan. lib. de Syn. p. 676. Socr. l. 2 Theod. 2. c. 19. Tripar. 5. c. 21.

ſuperſtite Conſtante factum eſſe, & anno Chriſti 349. paullo antea demonſtravimus. Hic iſta ſubjicit Hilarius. *Verum inter hæc Sirmium convenitur. Photinus hæreticus comprehenſus, alium ejus pronunciatus, & a communione jampridem unitatis abjiſſus, ut tunc quidem per factionem populi potuit * admoveri.* Hunc de loco ſynodi illius conſtat nempe Sirmio eam habitam fuiſſe, neque Photinum de ſede pelli potuiſſe, quod populus ſeditione facta epiſcoporum conatui reſtitiſſet.

* cod. amoveri.

Probatur Sirmium prius ſynodo.

Nam quod Sirmienſis iſta ſynodus diverſa ſit ab ea quæ poſtea contra Photinum eumdem celebrata eſt ab Arianis, quæque vel unum fidei decretum, vel etiam duo condidit, de quibus mox agetur pluribus, his argumentis oſtenditur. Primum ex tempore, quod ab Hilario ſignificatur, & a nobis illuſtratum eſt hactenus. Biennio quippe poſt Mediolanenſem ſynodum, & ſex annis, antequam Liberius relegaretur, adeoque anno 349. Sirmii congregata eſt illa ſynodus. At vero famoſum illud concilium, cui Baſilius Ancyranus interfuit, ut minimum biennio poſt, Chriſti 351. celebratum eſt, ut autem alius placet, bono poſt anno, Chriſti 357. de qua re poſtea. Deinde quia Photinus in priore illa, propter populi factionem, amoveri non potuit, in poſteriore vero ab Arianis & Conſtantio habita, omnino dejectus eſt, ut Sozomenus refert l. 4 in fine c. 6. Tertio quod concilium Sirmienſe, de quo Hilarius ſcribit, occidentales ſoli celebrarunt, decretumque ſuum ad orientales miſerunt epiſcopos. ut idem teſtis eſt Hilarius, qui *decretum de Photino ab occidentalibus factum ad orientales relatum* aſſerit. Orientales vero *mente callidos, ingenio ſubtiles, malitia pertinaces, occaſionem revolvendi erui, quod Athanaſii abſolutione eſt diſſolutum, quaſſe judicii, & referente de Photino, Marcelli mentionem, velut ſubſtitutionum talium magiſtri, addidiſſe ut mentionem de Athanaſio ipſo tam tempore quæſtionem, & veritatis judicio conſepultam, in publicam recordationem cauſſa novitas excitaret, & ſubrepens per Photini damnationem Marcelli nomen inveheret.* Hæc Hilarius quorum ex antecedentibus, atque ex hiſtoria Severi, hæc ſententia eſt. Marcellus Photini magiſter, cum ab Arianis una cum Photino depoſitus eſſet, ut ſupra demonſtravi, in Sardicenſi concilio in integrum reſtitutus erat. Verum cum priſtinum errorem poſtea reſumpſiſſet, *Athanaſius hunc a ſua communione ſuſpendit, habuitque ille hanc verecundiam, ut tanto viri judicio notatus, ſponte concederet*, ut Severus narrat. Quod Athanaſii judicium Photini damnatione, ac Mediolanenſi ſynodo anterius fuiſſe teſtatur Hilarius, atque *hæc, quæ in Photinum gerenda erant, auctoritatem præbuiſſe.* Siquidem orientales, decreto illo contra Marcellum ab occidentalibus miſſo, reſcripſerunt, non ſolum Photini damnationem approbantes ſed Marcelli inſuper addentes, ut hoc modo Sardicenſis acta concilii labefactarent, & quæ ibi de Marcello & Athanaſio conſtituta erant, irrita facerent. Quippe ambo, uti diximus, a Sardicenſi ſynodo ſedibus ſuis reſtituti ſunt. Hujus autem convelli auctoritas, infringique videbatur, damnato Marcello, quem illa ſublevarat, & ad Athanaſii damnationem, quem perinde complexa ſynodus erat, aditus perſtrui. Hæc ab Hilario ad eum modum geſta narrantur. Unde illud apparet, Sirmienſem hanc ſynodum occidentalium fuiſſe; & quidem catholicorum, primum quia Valens & Urſacius hujus occaſione ſynodi cum catholicis & Athanaſio penitus concordiam inierunt, ut ex Hilario ſupra docuimus. Deinde quod idem Hilarius, paucis interjectis, occidentales iſtos, qui Sirmii convenerant, ea re commendat, quod decretum ſuum ad orientales miſerint bono more, inſtituteque, non ut eos ad aſſentiendum cogerent; *at nunc*, inquit, *agitur*: ſed ut certiores illos facerent. *De Photino autem, ſicuti mos poſcebat, ad orientales epiſtolæ ſunt, non injuria exorquendi, ut nunc agitur, adſenſum, ſed inſtruenda univerſorum ſcientia conjunctione.* Quamobrem occidentalium iſte conſenſus Sirmii factus non poteſt idem eſſe cum altero, in quo Baſilius cum Photino commiſſus eſt, ut ſcil. orientales propemodum interfuere. Ac videtur Conſtans imperator catholicæ fidei ſtudioſiſſimus princeps, ejus promovendæ, & in occidente fancienda gratia, primum Mediolani epiſcopos congregaſſe ut de Arianis, ac præſertim Valente, & Urſacio cognoſcerent, & quæ nuper in Sardicenſi concilio decreta erant, denuo firmarent: deinde Sirmii, ut Photinum e gradu dejicerent, quod ne fieret, populus interceſſit. Conſtans vero, antequam vim adhibere poſſet, e vita ſublatus eſt. Itaque nova deinde ſynodo opus fuit ad dejiciendum Photinum.

Quinta Photini damnatio in concilio Sirmienſi ab hæreſiarcha habita.

Quinta igitur & poſtrema Photini damnatio in eadem urbe Sirmio, biennio poſt priorem, facta eſt anno 351. quo depoſitus eſt iterum Photinus, & epiſcopatu pulſus, quod obtinere hactenus non potuerat, atque etiam collatione cum Baſilio Ancyrano habita, convictus, ac proſtratus eſt. Cujus ſynodi ratio quia perplexa eſt, & multis obſtructa difficultatibus, nec levis de actis illius controverſia, ſeponimus ea explicanda ut alterum, in quo quæ ad illam pertinent breviter complectemur.

CAPUT II.

De tribus fidei formulis Sirmii editis, e quibus ſola prima in concilio adverſus Photinum illis peracto facta eſſe monſtratur.

CUM jam quarto epiſcopalibus ſententiis notatus, ac depoſitus Photinus, invitis omnibus, ſedem ſuam retineret, demum adverſus eumdem Sirmienſis altera ſynodus eſt collecta, in qua Conſtantii imperatoris auctoritate rurſus ille damnatus epiſcopatu cedere cogitur. Synodum hanc celebravere orientales potiſſimum epiſcopi. Nam Hilarius libro de ſynodis formulam fidei cum anathematiſmis illic editam ſic inſcribit. *Exemplum fidei Sirmio ab orientalibus contra Photinum conſcriptæ*: ac proxime ante, tunc eam eſſe propoſitam refert, *cum Photinus epiſcopatu dejectus eſt*; unde, quod ſuperiori capite diximus, conſtat, alteram hanc Sirmienſem eſſe ſynodum ab ea, quam occidentales biennio ante in eadem urbe fecerunt.

Duo ſunt hæc de ſynodo quæſtionis capita, alterum de anno, quo peracta eſt; alterum de fidei formulis, quæ in ea publicatæ feruntur. Quod primum attinet, Socrates libro 2 cap. 29. Græcæ edit. & Sozomenus lib 4. c. 6 teſtantur eum annum fuiſſe poſt conſulatum Sergii, & Nigriani, quo nulli conſulatum geſſerunt ob bellicos tumultus. Hic eſt annus Chriſti 351. At Baronius in annum 357 illam conjicit. De fidei formulis non minor eſt controverſia. Nam tres omnino extant ejus urbis inſcriptæ nomine, quæ in eadem Sirmienſi contra Photinum collecta ſynodo propoſitæ narrantur a Socrate, *b* Sozomeno, ac Nicephoro.

a lib. 2 c. 29.
b lib. 4. c. 6.
c lib. 9. c. 28.

Prima auctor fuiſſe perhibetur Marcus Arethuſius, ut ſcribit Socrates, Græceque concepta eſt cum anathematiſmis 27. Ea Græce apud Athanaſium legitur *d* in libro de ſynodis, & *e* Socratem loco jam citato. Latine autem apud Hilarium libro de ſynodis, & in Tripartita, libro 4. cap. 7. In ea damnantur anathemate, qui dicunt Filium *de non extantibus, aut ex altera hypoſtaſi eſſe vel fuiſſe tempus, aut ſæculum quando non erat.* Nulla porro in illa mentio fit, *virtus*, nisi quod damnantur, qui dicunt τὸν ἀπαράλλακτον τῆς θεότητος, *collationem ſubſtantiæ* eſſe Filium. Hujus fidei formulæ, ac Sirmienſis ſynodi & Photini depoſitionis, quod ſubit mirari, nullam mentionem fecit in ejus hæreſi *f* S. Epiphanius, ſed ſolius Sardicenſis occidentalium ſynodi meminit, in qua damnatus eſt: ſecundum quam Conſtantium adiiſſe, ac ſe injuſte depoſitum querentem, judices impetraſſe ac miſſos eſſe Thalaſſium, Datianum, Cerealem, Taurum, Marcellinum, Evanthium, Olympium, Leontium, quos ex ordine Senatorio fuiſſe Socrates indicat. Coram his, & epiſcopis pluribus deſcendiſſe illum in certamen cum Baſilio Ancyrano prodit Epiphanius, ac Socrates, & Sozomenus. Qui ambo ſignificant, finita jam ſynodo Sirmien. & poſt depoſitum in eadem Photinum, diſputationem illam eſſe habitam, qua convictus Photinus, & exſufflatus eſt. Verum apud eumdem Epiphanium *g* in Semiarianorum hæreſi Baſilius, aliique epiſcopi in ſynodica Ancyrani concilii ſubſcripti, meminerunt Sirmienſis ſynodi ejuſque actorum adverſus Photinum.

d pag. 993.
e lib. c. c. 30.

Anathematiſmo 6. & 7

f Hær. 71

g Hær. 73. N. 2.

Secunda fidei formula apud Sirmium edita eſt Latino ſermone, ut teſtantur Athanaſius, Socrates, Hilarius, qui eam deſcribunt, Sozomenus, aliique. Hujus inſcriptio eſt apud Hilarium ejuſmodi *Exemplum blaſphemiæ apud Sirmium per Oſium, & Potamium conſcriptæ.* In ea prohibitum eſt fieri mentionem nominum *ουσίας*, *ὁμοουσίου* & *ὁμοιουσίου*, quia nuſquam in ſcripturis leguntur. Eamdem poſtea ſupprimere conati ſunt Ariani, interpoſita auctoritate Conſtantii, ut fidem ſcriptores referunt.

Secunda formula.

Tertia formula Latine itidem Sirmii concepta eſt, notatis Coſſ. Euſebio, & Hypatio, qui annus Chriſti fuit 359. eaque a Valente, & Urſacio Ariminum perlata, quæ apud Athanaſium, & Socratem extat. Sed eam in Sirmienſi contra Photinum ſynodo editam non fuiſſe perſpicuum eſt, idque Nicolaus Faber in præfatione ad Hilarii fragmenta olim animadvertit.

Tertia formula.

Nos in animadverſionibus ad Epiphanium, ante annos quatuordecim, cum de hoc argumento longam diſputationem faceremus, duo quædam expoſuimus; alterum, Sirmienſem illam poſtremam ſynodum eo anno peractam fuiſſe, quem habet Socrates, Chriſti 351. non, ut pleriſque perſuaſit annalium eccleſiaſticorum conditor, anno 357. Alterum, e tribus illis fidei formulis, quas paullo ante commemoravi, ſolam primam in illo concilio ſcriptam fuiſſe: ſecundam vero non in ſynodo ipſa Sirmienſi, ſed aliquot annis poſtea editam, in conſeſſu paucorum epiſcoporum. Horum primum veterum illorum, quos citavi, auctoritate nititur; præſertim Socratis; qui ut ſæpius, ita nunquam temere, aut falſo no-

tat

tas illas consultatum adhibet; sed ex actis publicis, ac fastis haud dubie depromptas, quo major illis habenda fides est, maxime ubi nulla in contrarium idonea sunt argumenta: cujusmodi certe hic nulla sunt. Nam quæ in annalibus opponuntur, satis iis responsum est in animadversionibus ad Epiphanium; ac paullo post ea prorsus irrita, & inania esse constabit; ubi quod posterius est e duobus a me positis, ostendero, secundam de tribus fidei formulam non in Sirmiensi contra Photinum synodo; sed alio tempore, ac diverso cœtu præsulum in lucem exiisse. Quod illic disputatum latius, ut in pauca contraham, his maxime de causis asseritur.

a Hær. 73. N. 1.
b lib. de syn.
Probatur secundam formulam non in Sirmiensi magna synodo editam fuisse.
c lib. 4. c. 12.

Imprimis auctores sunt *a* Epiphanius, & *b* Hilarius, cum secunda ista formula publicata esset, atque e Sirmio in orientem perlata, vehementer exarsisse Basilium Ancyranum episcopum, aliosque Semiarianarum partium; cumque ab Georgio Laodiceno sectæ ejusdem patrono literas accepissent, quibus de Eudoxii perditissimi Ariani vesania certiores illos faciebat, quem refert *c* Sozomenus, postquam ecthesim illam ab Osio expressam, ab Valente & Ursacio missam recepisset, gratulationis plenas ad eos scripsisse literas, quod ipsorum opera vera in occidente fides revivisceret. His commotum Laodicenum Georgium, ad Basilium, & episcopos, qui cum eo Ancyram convenerant, epistolam dedisse, qua eos hortabatur, ut Antiochenæ, immo orientali ecclesiæ succurrerent. Porro Ancyram ideo sese contulerant, ut encænia celebrarent novæ basilicæ, quam a se conditam Basilius ibi dedicabat. Igitur Ancyræ Semiarianorum concilium habitum est, paullo ante pascha, ut eorum synodica testatur apud Epiphanium. In quo fidei formulam istam, quæ secunda apud Sirmium edita est, damnarunt, & adversus eam longissimam aliam ecthesim anathematismis ediderunt. Post synodum deinde legati ad imperatorem Constantium profecti Basilius ipse, Eustathius Sebastenus, Eleusius Cyzicenus, & Leontius presbyter, qui hoc ab eo peterent. ὡς κυρωῖεν τὰ ἐν Σαρδικῇ, καὶ ἐν Σιρμίῳ, καὶ ταῖς ἄλλαις συνόδοις κεκυρωμένα, ἐν αἷς συμφώνως ὅμοιον εἶναι κατ' οὐσίαν τῷ Πατρὶ τὸν Υἱόν. *Uti rata hæc essent quæ apud Sardicam, & Sirmium, & in aliis synodis decreta fuerant, in quibus communi consensu definitum erat similem esse secundum substantiam Patri Filium*, ut scribit Sozomenus, qui imperatorem narrat ea legatione commotum revocasse omnia, quæ per Anomœos extorta fuerant: a quibus secunda illa Sirmiensis professio dictata erat.

Ex his omnibus validum argumentum efficitur, quo secunda illa formula Sirmiensis ostenditur nequaquam in Sirmiensi contra Photinum collecta synodo condita fuisse. Etenim Sirmiensi huic synodo non solum Basilius interfuit, sed pene etiam præfuit: præcipuæ certe in ea partes illius fuerunt: ut qui in ejus omni actione floruit; eademque finita, datis ab Constantio judicibus cum Photino congressus est, eumque superavit: quod Epiphanius, Socrates, Sozomenus, aliique narrant. Quid igitur fingi absurdius potest, quam in illa ipsa synodo eam fidei conceptam esse formulam præsente Basilio, quam is paucis post mensibus adeo detestatus est, uti contra eam cœtum coegerit episcoporum, acerrimoque decreto, & anathemate jugulaverit, & ad illam evertendam legatus ad Constantium Sirmium usque pervenerit? An talem unquam ecthesim coram se dictari passus esset, a qua tantopere diffidebat? Nam in illa τῆς οὐσίας, ὁμοουσίου, & ὁμοιουσίου vocabula ex æquo rejecta sunt, ex Anomœorum sententia. At Basilius Semiarianarum fautor partium τὸ ὁμοιούσιον propugnabat, & Anomœos, quos apud Epiphanium & Hilarium formulæ illius auctores Ancyrana synodus facit, pejus, quam catholicos, oderat. Quod si invitus illi Sirmii subscripsisset, age num Ancyram reversus, Sirmiensem synodum adeo commendasset, aut ejus decreta fideique sanctionem confirmari ab imperatore petiisset? Nonne id egisset potius, ut ea Constantii decreto rejiceretur? *d* Sane in Ancyrani concilii synodica optasse plurimum se aiunt episcopi, ut post Sardicensem synodum, & Sirmiensem, in qua Photinus damnatus est, quietos esse sibi liceret. Sed quoniam ex Illyricianorum literis, & Georgii Laodiceni, didicerint, consossam tot synodorum decretis hæresim caput efferre cœpisse; ideo se Ancyræ congregatos ea omnia denuo confirmasse, quæ in Antiochena synodo, & Sardicensi, ἐν ἐγκαινίοις τε, καὶ ἐν Σιρμίῳ συνόδῳ, *quam Sirmiensis synodus est amplexa*, constituta fuerant. Non igitur secunda illa formula Sirmii edita ad eam synodum pertinere potest, quæ contra Photinum est habita.

d apud Epiphan. Hær. 73. N. 2.

Præterea ex hac rei apud Sirmium, Ancyramque gestæ narratione colligitur, eamdem formulam absente Basilio Ancyrano esse conscriptam: quod si verum est; non potuit Sirmiensis concilii tempore fieri. Nam princeps, ut jam diximus, actionis illius, ac synodi Basilius Ancyranus fuit: usque finito concilio cum Photino disputavit. Quod autem Sirmio tum abfuerit, cum ecthesis illa dictata est, e *c* Sozomeno probatur: qui refert:

c lib. 4. c. 12.

A Eudoxium, Acacium, & Uranium, cum ab occidentalibus episcopis Valente, Ursacio & Germinio formulam istam, qua de agimus, accepissent Osii subscriptione firmatam, ejus dogma, in quo ipsi cum Aetio consentiebant, audacter, ac palam divulgare cœpisse; quod indigne ferens Georgius Laodicenus certiorem de tota re Basilium ac reliquos Ancyranæ synodi præsules fecit, ut & ipsi in synodica sua testantur. Quare non videtur illius formulæ conscius fuisse Basilius. Quippe ab solis occidentalibus episcopis dictata, ad orientales deinde missa pervenit: ut ex Sozomeno colligitur.

Quinetiam illius inscriptio, quæ apud Hilarium, Athanasium, & Socratem legitur, satis indicat, eam a paucis episcopis, non a plena synodo profectam. Hilarius enim hoc ei lemma præscribit: *Exemplum blasphemiæ apud Sirmium per Osium & Potamium conscriptæ*. Tum sic eadem incipit. *Cum nonnulla putaretur esse de fide disceptatio, diligenter omnia apud Sirmium tractata sunt, & discussa, præsentibus sanctissimis fratribus, & coepiscopis nostris Valente, Ursacio, & Germinio*, B quod exordium Græce itidem apud ceteros extat. Quare paucis, uti dictum est, ab episcopis condita est hæc fidei professio: non ab generali synodo. Longe enim aliter Sirmiensis concilii ecthesim proponit, & inscribit Hilarius eodem in libro de synodis: *Exemplum*, inquit, *fidei Sirmii ab orientalibus contra Photinum conscriptæ*. Hic ab orientalibus, hoc est plena in synodo scriptam ait Sirmiensem illam formulam: alteram nonnisi ab uno, alterove. Ad hæc Hilarius idem postquam secundam hanc Sirmiensem ecthesim, & Ancyrani contra illam concilii decreta proposuit, ita loquitur: *Dignum autem est conscientia communi etiam ceteras eorumdem episcoporum orientalium diversis & locis, & temporibus conscriptas fidei noscere*, &c quæ postquam præfatus est, duas, non amplius, formulas describit; alteram Sardicensis synodi; alteram Sirmiensis contra Photinum; hanc vero commemoraturus ita scribit: *Consequens est autem ut eam nunc fidem retractemus, quæ non olim, tunc cum Photinus episcopatu dejectus est, conscripta est.*
C Itaque Sirmiensis hæc formula diverso vel loco, vel tempore ab ea conscripta esse debet, quæ secunda Sirmiensis dicitur. At loco diversa non est: tempore igitur diversa sit oportet. Huic argumento, quod ex Hilarii testimonio petitur, robur addit S. Vigilius, & opinionem nostram adstruit, dum in libro 5. adversus Eutychem duos illos conventus episcoporum, atque synodos distinguit, unum orientalium, qui contra Photinum apud Sirmium collecti sunt, quos catholicos appellat, eorumque decreta commendat: alteram episcoporum aliquot, ut Osii, Valentis, Ursacii, Germinii, & aliorum; quibus universos ait orientales episcopos contrariis restitisse decretis. Sed Vigilii verba, quibus egregie id, quod volumus, affirmat, melius est adscribere. De Ancyrana itaque orientalium synodo contra secundam Sirmiensem formulam habita, sic ille scribit. *Deinde adversus sacrilegam impiæ professionis unitatem, quæ per Osium, Valentem, Ursacium, & Germinium, ceterosque similis pravitatis apud Sirmium fuerat conscripta, universi orientales episcopi convenientes, alias, id est,*
D *duodecim sententiarum definitiones ediderunt, quæ Nicæno concilio non continentur*. De Sirmiensi porro concilio, in quo Photinus postremo damnatus antea fuerat; hæc subjicit. *Illius vero catholici concilii apud Sirmium contra Photinum ex toto oriente congregati, quis sufficiat multiplices fidei sanctiones comprehendere, quæ apud Nicænam synodum, quia talis nec necessitas fuerat nulla non sunt omnino sancita: quæ nullus fidelium audet respuere, aut cunctatur recipere, qui non vult cum Photino anathematis eorum sententiæ subjacere*. Hæc Vigilius, quæ non aliunde, quam ex Hilarii libro de synodis, accepit. Hic enim Ancyranæ synodi ab Semiarianis præside Basilio habitæ decreta prædicat, & commentario illustrat; quæ etiam duodecim numero refert, totidem anathematismis expressa, quæ cum auctoribus suis orientalibus episcopis pro catholicis amplectitur. Cum autem Hilarius decreta ista condidisse *orientales episcopos in unum congregatos* absolute scripserit, Vigilius putavit omnium orientalium concursu celebrem fuisse synodum illam. In quo falsus est. Pauci enim
E convenerunt, hoc est numero duodecim, quorum nomina synodicæ Ancyranæ subscripta sunt apud *a* Epiphanium. Non enim plena fuit ista synodus, sed provincialis duntaxat; & per occasionem dedicandæ apud Ancyram basilicæ collecta, ut ipsemet testatur in synodica sua. Inter hos episcopos nominatur Eustathius Sebastenus, quem S. Basilius Cæsareensis episcopus *b* in epistola ad occidentales, illi ipsi Ancyranæ interfuisse synodo, & cum hæreticis *homousion* damnasse scribit: qui locus *c* in 7. synodo citatur. Hæreticos igitur istos fuisse scivit, qui hæc melius e propinquo nosse potuit Basilius. Quamquam nulla litera extat in illorum anathematismis, ac synodica tota, quæ τὸ ὁμοούσιον condemnet. Sed quia τὸ ὁμοιούσιον præcise receperunt, suppressa mentione alterius, pro hujus damnatione Basilius illud habuit. Nihil forte

a Hær. 73 N. 11
b Epist. 74
c pag. 100. edit. Rom. Græcolat.

forte altera quæpiam apud Ancyram celebrata ſynodus eſt, in qua nominatim damnatum ſit ὁμοούσιον, quod ego non puto. Itaque vera eſt, ut opinor, conjectura noſtra.

Sed ut ad Vigilium revertar; perſpicuum eſt, Ancyranam ab eo ſynodum, itidem ut ab Hilario, dici contra Oſii & aliorum blaſphemum formulam, celebratam fuiſſe. Eſt hæc vero, ut ſæpe docui, ſecunda illa Sirmienſis profeſſio, quam in diverſa ſynodo, ab ea, quæ Photinum damnavit, editam eſſe noa. idem Vigilius indicat, dum hanc ſynodum orientalium contra Photinum, *catholicum concilium* appellat; cujus ſanctiones collaudat, ſimiliter atque Hilarius, & alii quidam veteres perinde ac recentiores fecerunt: at illum cœtum epiſcoporum, qui ſecundam apud Sirmium profeſſionem condidit, hæreſis & impietatis arguit. Hujus conventiculi, & impiæ profeſſionis ab Oſio non tam editæ, quam vi ac ſupplicüs extortæ, meminit Sæbadius Aginnenſis, ubi hanc ſynodum appellat. Ex quo perperam aliqui concludunt Sirmienſem ab eo contra Photinum intelligi ſynodum. Sed errant. Synodus enim qualiscumque conventus epiſcoporum intercdum dicitur: cujuſmodi tum profecto fuit, quando Conſtantii potentia & tyrannide freti Ariani metatiam ab Oſio fidei formulam extorſerunt de qua vide, ſi lubet, quæ in Epiphanianis animadverſionibus notavimus.

Hilarii locus ex fragmentis illuſtratur: in quo de Photino agit, ac ſynodis contra eum factis, unde pleraque eorum probantur, quæ ipſedum de rebus obſervavimus.

CAPUT III.

CUM ex Hilarii potiſſimum fragmentis expreſſa ſint ea, quæ de Photini damnatione, ſynodiſque contra ipſum habitis capite primo docui; viſum eſt ipſius locum integrum hic exſcribere, ut ſingulorum probationes in promptu habeantur; quibuſdam additis ſcholiis, quibus velut radiis, illuſtratus, planus legentibus, at facilis occurrat: quem alioqui deſperate obſcuritatis eſſe, ac neque verbis, neque ſententiis cohærere, docti quidam homines arbitrati ſunt.

HILARIUS.

Pag. 23. edit Parif. anni 1598.

Supereſt ut quid de Marcello & Photino geſtum ſit, pauciſſimis dicam. Photinus Sirmienſis epiſcopus fuit a Marcello imbutus. Nam & diaconus ſub eo aliquandiu fuit. Hic corruptis innocentiæ moribus, ac diſciplinis, turbare evangelicam veritatem perſiſtebat novis prædicatibus. Et hoc ita ſæpe eſt, ut cum incrementa vitiorum, detrimenta in amore Dei fecerunt, veſanum depravatæ ſcientiæ ſtudium increſcat. *a* Igitur ad tollendum ex epiſcopatu Photinum, qui *b* ante biennium jam in Mediolanenſi ſynodo erat hæreticus damnatus, ex plurimis provinciis congregantur ſacerdotes, *c* hoc magis ſoliciti, atque anxii, turbari rurſum, miſcerique omnia, quod jampridem plures epiſcopos reos vel falſorum in Athanaſio judiciorum, vel communionis hæreſis Arianæ, ab eccleſia fuerat neceſſe reſecare. *d* Quam opportunitatem nacti Urſacius, & Valens Romanæ plebis epiſcopum adeunt, recipi ſe in eccleſiam deprecantur, & in communionem per veniam admitti rogant. Julius ex conſilio veniam, quam orabant, impertit, ut cum lucro catholicæ eccleſiæ vires quoque detraheret Arianis, cum eos, qui unitatem ante turbaverunt, conſilii hujus, & audaciæ pœnitentes in communionem catholicam per veniam reconciliatæ pacis admitteret. Et quia non eſt niſi de veritate confeſſio, niſi de vitio pœnitentia, niſi venia de admiſſo, Valens & Urſacius admittendi, ut orabant, in communionem, de Athanaſii innocentia, de judicii falſitate, de Arianæ hæreſis piaculo talibus literis ante profitentur.

Sequitur libellus, quem ſuapte manu Valens perſcripſerat, & Urſacius ſubſcripſerat, Julio papæ oblatus.

PERGIT HILARIUS.

a Hæc epiſtola poſt biennium miſſa eſt, quam hæreſis Photini a Romanis damnata eſt.

Sequitur libellus alter Valentis & Urſacii poſt aliquantum temporis a ſuperiore, ad Athanaſium, & epiſcopos miſſus.

HILARIUS.

Superioribus igitur literis datis venia indulgetur, orantibus reditus ad catholicam fidem cum communione donatur: maxime cum Sardicen-

Ipſi ſuntur argumenta ſunt ante, ſed poſt.

a Zoſim. l. 2. Victor in Cæſ.

Satis pro opinione noſtra diſputatum eſt hactenus. Unum illud reſtat argumentum, quod ex illorum temporum hiſtoria duci invictum putatur a quibuſdam adverſus Socratis, aliorumque veterum ſententiam, quæ Sirmienſi poſtremæ contra Photinum ſynodo præfixit annum Chriſti 351. quam nos ab recentioribus haud merito damnatam, ac veriſſimam eſſe monſtravimus. Qui enim potuit, inquiunt, Sirmii juſſu Conſtantii celebrari tum ulla ſynodus, cum Pannonia, cujus oppidum illud eſt, a tyrannis obtineretur? Nam poſt Conſtantis obitum, qui ineunte contigit anno 350. Magnentius in Gallia, & Italia; Vetranio in Pannonia, cui præerat, dominatum arripuerunt. Sed accurata notatio temporum iſtorum, inane hoc eſſe, irritumque docebit.

Conſtans enim Conſtantii frater a Magnentio tyranno cæſus eſt, & Magnentius ipſe tyrannidem invaſit anno ineunte Chriſti 352. decimoquinto Cal. Febr. Coſſ. Sergio & Nigriniano, ut Idatius in faſtis, Socrates, Sozomenus, & aliique narrant. Magnentius Gallias, Italiam, & Africam obtinuit, eodemque anno Vetranio, qui peditum magiſterio præditus Illyricum curabat, imperium & ipſe uſurpavit apud Sirmium Calendis Martii, ut ait chronicon Alexandrinum, ex quo caſtigandus eſt Idatii codex, qui Calendas Maii notat, errore librariorum, qui literam i, pro r, poſuerunt. Hunc enim ſcribit in Cæſaribus Victor eis menſem decimum in ordinem redactum eſſe ab Conſtantio, quod 8. Cal. Jan. accidiſſe teſtis eſt Idatius apud quem etiam perperam id confertur in annum eum, qui inſcribitur *poſt conſulatum Sergii & Nigriniani*, & eſt Chriſti 351. dum iſtud evenit antecedente anno; Coſſ. Sergio, & Nigriniano, decimo menſe nondum expleto ab Martio Vetranione ſumma poteſtate ita, uti diximus, exuto, Conſtantius Illyricum obtinuit. At ſequente anno, qui fuit Chriſti 351. Magnentius 4. Cal. Octob. ut refert Idatius, ad Murſam Illyrici oppidum victus eſt a Conſtantio, & anno deinde tertio, Chriſti 353. apud Lugdunum ſibi necem conſcivit. Quocirca anni 351. majori parte, hoc eſt prioribus menſibus, & ab Octobri deinceps, Illyricum in poteſtate fuit Conſtantii, potuitque Sirmii epiſcoporum habere conventum.

Cum igitur Vetranione dejecto Conſtantius Sirmii moras faceret, ac Photinus in eadem urbe nefariam vulgaret hæreſim, Ariani epiſcopi, quos in comitatu ſemper habebat Conſtantius, ut pro catholicis ſeſe gererent, atque ab hæreſi alienos ſe eſſe monſtrarent, imperatori perſuadent, ut Sirmium ex orientis partibus epiſcopos cogeret; quod ab illo factum eſſe anno ipſo 351. teſtatur Socrates. Neque vero conſtat quot illic epiſcopi fuerint. Sed illud certum eſt, pauciſſimis exceptis, orientales omnes fuiſſe. Socrates Valentem ſolum Murſorum epiſcopum nominat, & Oſium Cordubenſem. Sed de Oſio fallitur, ut in animadver. ad Epiphanium oſtendimus. Cauſſa autem erroris hæc illi fuit, quod aliam fidei formulam, quæ in eadem urbe poſtea decreta eſt, Oſius ſubſcriptione ſua probare coactus eſt, quam quidem in Sirmienſi concilio, quod adverſus Photinum celebratum eſt, publicatam eſſe falſo arbitratus eſt Socrates. Quamobrem Sirmienſis illa ſynodus orientalium fuit epiſcoporum. Unde S. Hilarius libro de ſynodis, hidem, quæ tum illic publicata eſt, expoſituros, ita præfertur: *Exemplum fidei Sirmio ab orientalibus contra Photinum conſcriptæ.*

Cur autem plerique omnes, qui tum Sirmii convenerunt, orientales eſſent, ac præter unum alterumve nullus occidentalium acceſſerit, nulla fingi cauſſa poteſt, a ea niſi quod occidentem, hoc eſt cisalpinas regiones, & Italiam Magnentius occupabat. Niſi cauſſa hæc fuiſſet, ac ſi Conſtantius occidentem in ditione ſua teneret: quis dubitat, quin Sirmii, quæ urbs occidentalis erat imperii, habitam ſynodum frequentiores ex occidente celebraturi fuerint epiſcopi? quemadmodum Arimini poſtea factum, & antea, Sardicæ. Atque hoc non leve eſt argumentum, quo Magnentianis temporibus indicta illa ſynodus oſtenditur.

dicensis ſynodi veritatem ipſæ orantium veniam literæ continerent. *f* Verum inter hæc Sirmium convenitur. Photinus hæreticus comprehenſus, olim reus pronunciatus, & a communione jampridem veritatis, nec tum quidem per factionem populi potuit * admoveri. *g* Sed idem Athanaſius Marcellum, qui poſt recitationem libri, quem ſcriptum ediderat (nam hunc quoque nos habemus) ſententia ſynodi Sardicenſis epiſcopatui erat redditus, ubi quædam alia nova miſcere ſenſit, & ambiguis prædicationibus ejus, in quam Photinus erupit, doctrinæ viam quærere, a ſua communione ſeparavit, anteriore tempore quam Photinus arguitur, præventam judicio meditationem corruptæ voluntatis oſtendens, & non ex libri editione condemnans. Sed quia promptum eſt ex bono malum efficere, præbuit non illis in Marcellum, quæ geſta antea fuerant, ſed his, quæ in Photinum gerenda erant, auctoritatem. Illud autem eſſe cognitum cunctis oportet, nullam unquam adverſus Marcellum, præter eam, quæ Sardicenſibus eſt diſſoluta ſententiis, deinceps ſynodum fuiſſe contractam, *h* neque huc unde Photino decretum ab occidentalibus eſt, & ad orientales eſt relatum, aliquod in eum expreſſum fuiſſe judicium. Sed homines mente callidos, ingenio ſubtiles, malitia pertinaces occaſionem revolvendi ejus, quod Athanaſii abſolutione eſt diſſolutum, quæſiviſſe judicii, & reſcribentes de Photino, Marcelli mentionem, velut inſtitutionum talium magiſtri addidiſſe ut mortuam de Athanaſio ipſo jam tempore quæſtionem, & veritatis judicio conſepultam, in publicam recordationem cauſæ novitas excitaret, & ſubrepens per Photini damnationem Marcelli nomen inveheret. Extat autem in ſuperiore epiſtolæ corpore, Marcellum ab Arianis occaſione libri, quem de ſubjectione domini Chriſti ediderat, una cum Athanaſio fuiſſe damnatum. Docetur etiam recitatione ejuſdem libri innocentem deprehendi: falſitatem quoque judicii Ariani, extantis adhuc libri fides arguit. *i* De Photino autem, ſicuti mos poſcebat, ad orientales epiſtolæ fiunt non injuria extorquendi, ut nunc agitur, aſſenſum, ſed inſtruendæ univerſorum ſcientiæ conſuetudine. Sed cur abnegatæ Marcello communionis Athanaſius reus eſſe reſcribitur? Numquid propter libri vitium Marcellus abſtentus eſt? Teſtes ipſi ſunt, ex inſtitutis ejus Photinum perverſitatis iſtius initia ſumpſiſſe. Nam negata ſibi ab Athanaſio communione, ingreſſu ſeſe eccleſiæ Marcellus abſtinuit: ita communio cum eo in iſta fide de ſubjectione traditioque regni docet * negata rurſum pravitate doctrinæ alterius oſtendit. At ſic utrumque viri iſtius judicium caret culpa, cum in data communione, ſynodi ſit aſſecutus aſſenſum: in abnegata vero, ipſe ſe Marcello abdicante ſolo, ſine ulla ſynodi auctoritate.

* cor amoveri, vel abmoveri.

SCHOLI.

a IGITUR *ad tollendum*.) Hic Sirmienſem ſynodum intelligit priorem a catholicis obitam, utpote cujus opportunitatem conſectati Valens & Urſacius ad eccleſiam redierunt, oblatis libellis tam Julio papæ, quam Athanaſio. Id autem fecerunt anno Chriſti 349. paulo ante Conſtantis obitum, qui Ineunte 350. accidit. Atque Sirmienſis ſecunda non ante annum 352. celebrata eſt. Diverſa igitur ab hac illa fuit eodem in oppido peracta.

b Ante biennium.) Ergo anno 347. brevi poſt Sardicenſem tempore, & eodem anno. Mediolanenſis autem iſta perperam cum altera confunditur, quæ anno 355. ab Arianis Conſtantii auctoritate fracta eſt habita: in qua complures epiſcopi catholici relegati ſunt, & inter alios Liberius papa. Contigit autem, ut & Mediolanenſis una ſynodus biennio ante Sirmienſem priorem fieret, & poſt Mediolanenſem alteram, biennio itidem Sirmii conventus epiſcoporum aliquot haberetur, non contra Photinum, ſed ad novam fidei condendam formulam, quam Sirmienſem de tribus ſecundam eſſe demonſtravimus, quæ res nonnullis impoſuit, ut Sirmienſes plures ſynodos in unam conflarent; Mediolanenſes itidem plures in eamdem Mediolanenſem.

c Hoc magis ſollicitl.) Ergo catholici erant, non Ariani, ut in ſecunda Mediolanenſi.

d Quam opportunitatem nacti.) Florentibus catholicorum rebus, & Athanaſio Conſtantis opera reſtituto, Valens & Urſacius ad eccleſiam redire coacti ſunt, primum poſt Sardicenſem ſynodum, ubi damnati erant, oblato libello in Mediolanenſi catholicorum ſynodo; deinde Romæ, Julio papæ: quod ex ipſorum epiſtola priore ad Julium data, & Athanaſii apologia ſecunda colligitur.

e Hæc epiſtola.) Falſo hæc Hilarii verba referas ad tempus illud, quod poſtremam Sirmienſem ſynodum, in qua depoſitus eſt Photinus, excepit, præſertim ſi ea anno 357 facta eſt. Nam neque a Romanis in iſta damnatus eſt, ſed ab orientalibus, & hæreticis; neque poſt eamdem Urſacius ac Valens reſipuiſſe, ac libellos iſtos dediſſe leguntur. Adde Julium papam, cui prior libellus porrectus eſt, anno 352. deceſſiſſe. Biennio ergo poſt Mediolanenſem priorem, uti primo capite interpretati ſumus, ad eccleſiam reditum impetrarunt.

f Verum iſtæc hæc.) Redit ad inchoatam paullo ante narrationem de Sirmienſi ſynodo *ad tollendum ex epiſcopatu Photinum*: quam interpoſita Valentis & Urſacii hiſtoria nonnihil abruperat. In ea ſynodo Sirmienſi damnatus eſt Photinus; ſed epiſcopatu potiti minime potuit, quod propter editionem, & facundiam, qua in utraque lingua pollebat, vulgo acceptus. Hoc eſt quod ait, *per factionem populi amoveri* non potuiſſe.

g Sed idem Athanaſius.) Hujus hiſtoriæ ſuffragatur Severus Sulpicius libro 11. Sed mirum videtur, Athanaſium nihil in libris ſuis ejuſmodi de Marcello ſignificare. Nam eum potius ubique ſublevat, & ab Arianis immerito, ac per calumniam accuſatum eſſe contendit; ut in apolog. 1. & in epiſt. ad ſolit. Verum in a oratione quadam, cujus inſcriptio eſt. *Quod unus ſit Chriſtus*; Marcellum cum Paulo Samoſateno conjungens ideo reprehendit, quod Chriſtum nudum hominem eſſe dixerit, ac ſervum, nec adoratione dignum. Sed ratio iſta, meo quidem judicio, Athanaſii non eſt. Nam & filius ipſe ab Athanaſio diverſus eſt, ac multo elegantior: tum aperte hypoſtaſes in Trinitate tres agnoſcit, quibus quartam a Marcello, & Samoſateno adjectam queritur hominis Chriſti. Atqui ſæpius unicam in divinitate hypoſtaſim tuetur Athanaſius. Poſtremo, quod ad rem magnopere facit, Athanaſius epiſtola ad ſolitarios, in qua Marcellum luculenter excuſat, cique catholicæ fidei teſtimonium præbet, multo poſterior eſt eo tempore, quo Marcellum eumdem ab Athanaſio communione multatum Hilarius, ac Severus indicant; quippe poſt Liberii relegationem, lapſumque ſcripta eſt, hoc eſt poſt annum 357. qui undecimus fuit a Sardicenſi ſynodo. Epiphanius hæreſi 72. n. 4. refert percontanti ſibi aliquando de Marcello quid ſentiret, Athanaſium dubie reſpondiſſe, ac ne reſpondiſſe quidem; ſed nutu ſolo, ac riſu levem de eo ſuſpicionem indicaſſe; quo ſane contentus eſſe non potuit, ſi eum aliquando propter hæreſim communione ſua privaſſet. Quocirca valde mihi perplexa videtur, credo & prudenti cuivis, iſta Hilarii, & Sulpicii narratio. Quæ ſi vera eſt, tum illa ſane Athanaſii in Marcellum animadverſio medio tempore Sardicenſem inter, & Sirmienſem priorem tempore accidit, hoc eſt inter annum 347. & 349. In eo vero laborat Hilarius, ut ab Athanaſio damnati Marcelli invidiam repellat. Etenim quod una cum ipſo in integrum reſtitutus erat in Sardicenſi ſynodo, ac ſubinde tanquam hæreticum ab communione ſegregaſſet, Sardicenſis auctoritatem viſus eſt minuere, quemadmodum poſtea ob tria capitula ab Juſtiniano & Quinta ſynodo damnata, Chalcedonenſis ſynodus labefactari viſa eſt, & ejus acta reſcindi: qua res catholicos pleroſque contra Conſtantinopolitanam illam ſynodum armavit. Ejuſdem enim generis utraque fuit quæſtio. Sed Hilarius negat eadem de cauſſa damnatum ab Athanaſio fuiſſe Marcellum, ob quam ab Arianis primo depoſitus, ab Sardicenſi deinde reſtitutus erat. Verum illic de libro quodam ab eo contra Arium edito controverſiam omnem exiſtiſſe, quem Ariani deteriorem in partem acceperant; Athanaſium vero propter quædam privatim, ac citra librum illum, ab eo ſparſa, quæ occultum virus redolerent, eumdem ab communione rejeciſſe.

h Neque huc unde Photino.) Sirmienſis prioris ſy-

a Pag. 518. tom. Ath. edit. Commel.

nodi patres nihil contra Marcellum decreverant, nec ullo vel levi ſuſpicionis perſtrinxerunt. Sed orientales ipſi acceptis occidentalium literis, ita quod contra Photinum actum illic erat approbarunt, ut cum Photino etiam Marcellum eadem damnatione conjungerent: quo ſibi viam munirent ad opprimendum Athanaſium, qui in eadem cum illo cauſa eſſe videbatur; utpote damnatus cum eo pariter in Conſtantinopolitana ſynodo, & in Sardicenſi reſtitutus. *f De Photino autem.*) Notatur hic locus. Nam Sirmienſi priorem ſynodum aperte & ab occidentalibus celebratam, & ab catholicis, offendit.

Hæc ad Hilarii verba commentari voluimus, ex quibus appareret, conſequentem illius eſſe loci ſententiam, neque inultam hanc & inevitabilem videri; ut quidam exiſtimant.

VITA EPISTOLÆ ET DECRETA LIBERII PAPÆ.

Ex libro Pontificali Damaſi Papæ.

LIBERIUS natione Romanus, ex patre (*a*) Auguſto, *b* ſedit annis ſex, menſibus tribus, diebus quatuor. *c* Fuit autem temporibus (*b*) Conſtantii filii Conſtantini uſque ad Conſtantium Auguſtum [a] octavum. *d* Hic a Conſtantio deportatur in exilium, eo quod noluiſſet hæreſi Arianæ conſentire: & *e* fuit (*c*) in exilio annos tres. Et *f* congregantes ſacerdotes concilium, ordinaverunt in locum ejus epiſcopum Felicem presbyterum venerabilem virum. Et fecit concilium Felix, & invenit duos [b] epiſcopos conſentientes Conſtantio Auguſto Ariano, nomine *g* Urſacium & Valentem, & damnavit eos in concilio quadraginta octo epiſcoporum. *h* Poſt paucos autem dies, zelo ducti Urſacius & Valens rogaverunt Conſtantium Auguſtum, ut revocaret Liberium de exilio, ut [c] *s* una tantum communione participaret, extra ſecundum baptiſmum. Tunc miſſa auctoritate per Catulinum agentem in rebus, ſimul & Urſacius & Valens venerunt ad Liberium. Qui *k* Liberius conſenſit præceptis Auguſti. (*d*) Tunc revocaverunt Liberium de exilio. *l* Rediens autem Liberius de exilio habitavit in cœmeterio ſanctæ Agnetis apud germanam Conſtantii Auguſti, ut quaſi per ejus interventionem aut rogatum rediret Liberius in civitatem. Tunc Conſtantia Auguſta, quæ fidelis erat domino Jeſu Chriſto, noluit rogare Conſtantium Auguſtum germanum ſuum, quia ſenſerat conſilium. Eodem tempore Conſtantius imperator, una cum Urſacio & Valente, convocaverunt aliquos qui ex fœce Ariana erant, & quaſi facto concilio, miſit & revocavit Liberium de cœmeterio beatæ Agnetis, (ubi ſedebat.) Et ingreſſus Romam, in ipſa hora Conſtantius Auguſtus fecit concilium cum hæreticis, ſimul etiam cum Urſacio & Valente, & [m] ejecit Felicem de epiſcopatu, qui erat catholicus, & revocavit Liberium. [n] Ab eodem die fuit perſecutio maxima in clero, ita ut intra eccleſiam presbyteri & clerici (*e*) plures necarentur, & *o* martyrio coronarentur. *p* Qui Felix, depoſitus de epiſcopatu habitavit in prædiolo ſuo via Portuenſi, ubi & requievit in pace quarto Kalendas Auguſti. Ingreſſus Liberius in urbem Romam quarto Nonas Auguſti, *q* conſenſit Conſtantio hæretico, non tamen rebaptizatus eſt, (ſed conſenſum præbuit). Et tenuit baſilicas beati Petri & beati Pauli & baſilicam Conſtantinianam annis [d] ſex. Et [r] perſecutio magna fuit in urbe Roma, ita ut clerici & ſacerdotes, neque in eccleſiam, neque in balnea haberent introitum. Hic Liberius ornavit de (*f*) platoniis marmoreis ſepulcrum S. Agnetis martyris. Omnes itaque anni Felicis in (*g*) ejus ordinem dinumerantur. Hic fecit Baſilicam nomini ſuo juxta macellum Libyæ. Hic fecit ordinationes duas in urbe Roma per menſem Decembrem, presbyteros octodecim, diacones quinque, epiſcopos per diverſa loca decem & novem. Qui ſepultus eſt via Salaria in cœmeterio Priſcillæ, [e] quinto Idus Septembris, (*alias* [f] octavo Kalendas Maii.) Et ceſſavit epiſcopatus dies ſex.

a tertium ita & *Luc.*

[b] congregans ſacerdotes cum concilio ſuo Liberius. ita & *Luc.*

[c] presbyteros. ita & *Luc.*

b unam tantum communionem participaret excepto rebaptizare unam participationem convenire communionis

anſulis incluſa deſunt in *Luc*

anſulis incluſa deſunt in *Luc*

[d] ſeptem

[e] ita C. H.

[f] ſeptimo

Notæ Severini Binii.

a Liberius.) Poſt interregnum 25. dierum, anno Chriſti nati 352. Conſtantii imperatoris 16. pontificatum eccleſiæ invitus accepit ſanctæ memoriæ Liberius, teſte Ambroſio pontifex beatiſſimus; cujus præter multas epiſtolas reperiuntur acta de curatione & lepra Conſtantini imperatoris conſcripta: apud Ambroſ. lib. 3. de virg. extat ejuſdem integer quidam ſermo, quem habuit in conſecratione ſororis. Tantus Athanaſii defenſor & Arianorum hoſtis fuit, ut Conſtantius imperator per victoriam Magnentii elatus, publico edicto ſub pœna exilii mandaverit, ne quiſquam deinceps Athanaſium defenderet, Arianoſque a communione eccleſiæ excluderet. Injuſto imperatoris edicto cum pontifex furtim Roma Mediolanum adductus obtemperare nollet, poſt multos alios ex Mediolanenſi conciliabulo relegatos, in Thraciam deportatur. Poſtquam biennio emanſiſſet, ad ſubſcribendum Sirmienſi confeſſioni prima, ad condemnandum innocentem Athanaſium, & denique ad communicandum cum Arianis vi metuque tormentorum, tædio exilii & calamitatum, denique ſpe recuperandæ priſtinæ ſedis atque dignitatis inductus, infelix infeliciter labitur, ſibique vitæ ac morum turpiſſimam maculam inurit. Relaxatum ab exilio Valens & Urſacius auctoritate imperatoris quidem in urbem introduxerunt, Felicemque ſede pontificia amoverunt; ſed ne pontifex ſe de fide ſuſpectus cathedram Petri coinquinaret, ſingulari Dei providentia accidit, ut dum verus pontifex catholicus cum Arianis communicando haberetur, & pontificatu excideret, Felix exulante Liberio ſchiſmaticus, & Arianorum communione pollutus, compaginem illam abrumperet, Conſtantium, Valentem, Urſacium, omneſque Arianos tanquam hæreticos excommunicaret, juſtoque Dei judicio verus pontifex eſſe inciperet. A cujus communione catholici, poſt Liberium ab exilio reſtitutum, ne quidem per vim & martyrium dimoveri, cumque Liberio Arianæ communionis labe & macula coinquinato, quamdiu Felix in vivis erat, conjungi po-

Liberius quando pontificatum adeptus

Scripta Liberii.

Defenſio Athanaſii edicto Conſtantii prohibita

Liberii exilium.

Lapſus Liberii.

Felix pontifex factus.

Providentia Dei erga Felicem.

Liberius fidem catholicam confitetur.

(*a*) *Luc.* Liguſto. (*b*) *Luc.* Conſtantini uſque ad. (*c*) *Luc.* fecit. (*d*) *Luc. adjecit*: ut unam tantum participationem communionis conveniret cum hæreticis, tantum ut non rebaptizaret. (*e*) *in Luc deſ.* plures. (*f*) *Luc.* platonis. (*g*) *Luc.* hujus.

tuerunt. Cum autem post martyrium Felicis, majore Dei beneficio, Liberius vicissim Arianorum communionem præscidisset, Ariminensis conciliabuli formulam reprobasset, fideique vexillum vicissim erexisset, non modo a clero Romano præsul & pontifex legitimus haberi cœpit, verum etiam turpissimam illam maculam vitæ ac morum ante contractam, omnino eluit, & tandem anno domini 367. sanctissime ex hac vita discessit. Unde est, quod S. Ambrosius, Epiphanius & Basilius, beatissimum virum passim appellent, quodque eumdem Siricius pontifex, epistola ad Hymerium, venerandæ memoriæ prædecessorem suum nominet. Liberium, quod calumniantur hæretici, Ariana hæresi infectum fuisse, falsum est, siquidem nihil orthodoxæ fidei contrarium scripserit aut docuerit. Cum Arianis communicantem, Athanasium injuste condemnantem, fideique formulæ, nomine *consubstantialis* carenti, quantumvis catholica esset, subscribentem, peccasse, suspicionem hæreseos justam in foro exteriori incurrisse, justaque de causa a catholicis vitatum fuisse, libenter concedimus. Vide Baron. ann. 355. num. 53. & seqq. & 357. num. 46. & seqq. Bellarm. de Rom. pont. lib. 4. c. 9.

Liberii obitus quando, & quando contigerit? Liberius non fuit hæreticus

Hæreses sub Liberio.

Sub hujus pontificatu exortæ fuerunt hæreses Anomœorum, qui filium Dei patri dissimilem esse docebant: Macedonianorum Spiritus sancti divinitatem negantium: Massalianorum, qui ex monachis exorti, ceteris omnibus neglectis, soli orationi semper vacandum esse docebant. Lucifer Calaritanus episcopus, legationibus pontificiis aliquoties functus, decretum Alexandrinæ synodi de lapsis episcopis recipiendis improbans, factus est (proh dolor) schismaticus. Donatistæ per edictum Juliani ab exilio reversi, funestissimas illas, quas enarrat Optatus lib. 2. altarium demolitiones, calicum confractiones & direptiones, clericorum & laicorum plurimorum trucidationes, virginum & matronarum raptationes, horrendas denique sacramentorum omnium violationes patrarunt. E quibus illud memorabile, quod sacra eucharistia canibus projecta, iidem canes accensi rabie, ipsos dominos suos, quasi latrones sancti corporis reos, tamquam ignotos & inimicos, dentibus suis laniaverint; quodque ampullam chrismatis, per fenestram ut frangeretur jactatam, manus angelica ita sustinuerit, ut inter saxa illæsa consederit. Hæc ex Optato, aliisve Baron. in annalibus.

Lucifer schismaticus. Donatistarum impia crudelitas.

b Sedit annos sex, mensibus tribus, diebus 4.) Liberium annis 15. mensibus 4. & uno die pontificatum obtinuisse, certo colligitur ex temporibus, quibus cœpit ac desiit. Anno 352. octavo Maii, sedem pontificiam adeptus, ut ex præcedentibus patet, tenuit eam deinceps usque ad 9. diem Septembris, anni 367. Cum enim testimonio Ammiani lib. 27. sævum Ursicini schisma adversus Damasum sub præfectura Viventii exortum fuerit, constetque ex lib. 12. de pœnis C. Theod. illius præfecturam sub consulatu Lupicini atque Jovini contigisse, anno nimirum Christi 367. certum est illo anno Liberium pontificatu ac vita defunctum esse, atque Damasum illi successisse. Nono Septembris sepultum refert auctor pontificalis. Quibus ita firmiter constitutis, verum esse patet quod de tempore Liberii supra diximus.

Error libri pontificalis. Constantius imperator qualis. Julianus apostata.

c Fuit autem temporibus.) Errat libri pontificalis auctor. Præfuit enim ecclesiæ sub Constantio, Juliano, Joviano, Valentiniano & Valente imperatoribus, usque ad annum 367. qui est Valentis 4. Constantius Arianorum fautor, adhuc catechumenus, animam agens in lecto ab Arianis baptizatus, eodem tempore, quo per Arianorum Antiochenum conciliabulum, divinitatem Christo domino ademerat, per Julianum imperio spoliatus fuit. Julianus abnegata, quam metu Constantii decennio simularat, Christi fide, factus est apostata. Qui ut initio imperii Christianorum animos sibi conciliaret, omnes ab exilio exules episcopos revocavit. Hac occasione, Athanasius per Georgium Cappadocem sede Alexandrina armata manu tertio expulsus; post prædictum Georgium ab Alexandrinis illatam sibi sub Constantio injuriam vindicantibus interfectum, ab exilio, eremo & cisterna illa sicca, in qua quinquennio latuerat, Alexandriam reversus fuit. Sed cum opera reducis Athanasii omnes dii condemnarentur, Juliani rescriptis quarta vice exulare, & ab urbe recedere cogitur. Cumque hanc ob causam, commendata amicis ad breve tempus ecclesia (*bono estote animo*, dicebat, *nebula enim est, & brevi evanescet*) navigium conscendisset, ac paulo post intellexisset esse qui se ad interficiendum insequerentur, converso in adversam partem navigio, insequentes frustratus, venit Alexandriam; ibique toto tempore, quo vixit Julianus, delituit. Novo & inaudito genere persecutionis Christianos aggressus fuit. Gloriam martyrii invidens, id sedulo egit per suos, ne qui causa pietatis, sed tantum alicujus criminis nomine, ut facinorosi punirentur. Quod ex evangelii præcepto Christiani nequaquam divitiis affluere, sed perfectionis causa omnia erogare deberent: fiscus bona eorum diripuit. Bona pauperum invadentes, vel lepra percussi, vel a dæmone arrepti fuerunt. Omnia privilegia Christianis ademit, ne

Exules episcopi a Juliano revocati. Athanasius quoties exularit. Persecutio Christianorum sub Juliano qualis.

ve injuria affecti audirentur in judicio, constituit. Artes eos docere vel discere vetuit. Certior factus, Cæsaream Philippi urbis Phœniciæ præclaram esse Christi statuam, quam mulier quæ sanguinis profluvio laborabat, cum esset morbo liberata, ibi collocaverat (ex cujus basi herba quædam, quæ cujusvis generis morbis mederi solet, nascebatur) eam deturbavit, suamque in eo loco posuit. Quo facto, ignis violentus de cœlo delapsus statuam illam circa pectus dissecuit, caputque una cum collo in terram dejecit. Contumeliæ causa, & ad Christi nomen delendum publica lege præcepit, ut Christiani Galilæi vocarentur. Refert Theodoretus Julianum simul ac telum ab angelo sibi immissum corpore excepisset, manum protinus sanguine implevisse, & illum in aerem projecisse ac dixisse: *Vicisti Galilæe*.

Julianus statuam Christo erectam dejecit. Juliani interitus.

Jovianus confessione Christi nominis sub Juliano clarus a ducibus exercitus, divino numine impellente, imperator electus, anno Christi 363. præ ceteris episcopis, Athanasium ab exilio quarto revocat, unum maxime catholicæ fidei propugnatorem acerrimum, fideique veritatem ab eo sibi tradi postulat. Post hunc noctu exanimatum, reliqui duo confessione clari, qui cum Joviano sub Juliano zonam militarem deponere maluerunt, quam diis sacrificare, Valentinianus & Valens, imperium Dei nutu ac voluntate consecuti fuerunt, anno Christi 364. Valentiniani responsum, quod dedit Hypatiano Heracleæ episcopo synod indictionem petenti, præclarum hoc est, *sibi, qui unus e numero laicorum esset, non licere se ejusmodi negotiis interponere. Ideo sacerdotes*, inquit, *& episcopi, quibus hæc cura sunt, seorsum per se, ubicumque ipsi libitum fuerit, conveniant*.

Jovianus quando & quomodo imperium adeptus. Valentinianus & Valens imperium adepti quando. Valentiniani prudens responsum.

Valens ad tertium annum imperator catholicus, in procinctu Gothico, bono consilio salutarem baptismum expetens, uxoris Arianæ blanditiis delinitus, pessimo consilio ad Arianos transit, & ab Eudoxio Arianorum nequissimo baptizatus, ab eo juramento obstringitur, ut in impio suscepto dogmate perseveret, & diversa sentientes ubique ecclesiis exigat. Hæc ex Baronii annalibus. Plura vide infra in notis epistolarum, conciliorum, & in vitam Felicis.

Valens Arianorum fautor.

d Hic a Constantio deportatur in exilium.) Hac in re auctorem libri pontificalis aberrare patet ex notis conciliabuli Mediolanensis infra. Nolens, quod jubebatur, Athanasium condemnare, relegatus est in Thraciam.

Error libri pontificalis.

e Fuit in exilio annos tres.) Cum anno Christi 355. relegatus, anno 357. ab exilio liberatus fuerit, biennio tantum completo, vel tribus inchoatis, exulasse necessum est.

Quamdiu Liberius exulaverit.

f Congregantes sacerdotes concilium, ordinaverunt.) His dictis libri pontificalis, testimonia clarissimorum hujus temporis scriptorum refragantur. Hier. de script. eccles. in Acacio, de ipso loquens: *In tantum*, inquit, *sub Constantio imperatore claruit, ut in Liberii locum Romæ Felicem episcopum constitueret*. Rufinus lib. 1. cap. 22. *In Liberii locum Felix diaconus suus ab hæreticis subrogatur, & non tam secta diversitate, quam communionis conventicula maculatur*. Athanasius epist. ad solit. addit, eumdem Felicem molitione Epicteti, a tribus Arianis episcopis ordinatum esse. Ea igitur, quæ de Felicis ordinatione auctor pontificalis scribit, nequaquam subsistere posse videntur. Accedit, quod Liberio adhuc vivente, pontificiamque dignitatem gloriosæ confessionis titulo illustrante pontifex creari non potuerit, ne unius catholicæ ecclesiæ duo essent episcopi, uniusque corporis duo capita turpiter eminerent. Si dicas eum a concilio sacerdotum, Liberio procurante, coepiscopum duntaxat Romanæ ecclesiæ delectum fuisse, non admodum repugno: quamquam id neque testimonia prædictorum patrum dici patiantur, neque ab Arianis hoc permissum fuisse videatur.

Felix ab Arianis Liberio subrogatus fuit. An Felix fuerit coepiscopus Liberii.

Felicem ab Arianis subrogatum, non Arianum, sed catholicum fuisse, in primis Rufini testimonio constat; secundo apertis verbis idem testatur Theodoret. l. 2. cap. 17 dum ait: *Successum est Liberio a fideli quodam illius diacono, nomine Felice: qui tametsi fidem a Nicæno concilio expositam ipse servavit integram, tamen cum illis, qui eamdem labefactare studebant, libere communicavit, ac propterea nemo ex habitatoribus in ecclesiam, dum ille intus erat, ingredi voluit*. Sozom. denique lib. 4. cap. 10. idem testatus, addit: *Romanæ ecclesiæ episcopatui præficitur Felix illius cleri diaconus, quem ajunt fidei concilii Nicæni semper consensisse, & omnino, quantum ad religionem pertinebat, reprehensione caruisse, atque ob id solum in crimen vocatum esse, quod non modo Arianos ministros ecclesiæ ordinaret, verum etiam quod eorum communione uteretur*. Sic intelligendum est quod ait Socrat. lib. 2. c. 29 Felicem Arianæ sectæ addictum fuisse nimirum, quod illis communicaret, & ex eorum voluntate sententiæ in Athanasium latæ subscripsisse. Si quod ajunt Rufinus & Theodoret. Felix fuerit diaconus Liberii, dubium nullum esse potest, ipsum catholicum fuisse. Nam ut Liberius Arianam no-

Felix catholicus semper fuit, sed Arianorum communione pollutus.

men ſemper averſatus, Arianum diaconum ſibi miniſtrare paſſus fuerit, non eſt credibile. Quod apud Hieronym. de ſcript. eccleſ. in Acacio nomen *Arianum* Felici additum reperiatur, mendoſum eſſe patet ex chronico, aliiſve codicibus antiquioribus, & [Græco Sophronii textu. Vide Baron. an. 355. n. 11. & ſeqq. Bellarm. de Rom. pont. lib. 4 c. 9.

Felix Dei conſilio fit Romanus pontifex.

g Urſacium & Valentem, & damnavit eos.) Circa illud tempus, quo Liberius cum Arianis communicans turpiter labitur. Felix eorumdem communione ante pollutus, mirabili Dei conſilio ac providentia a lapſu erectus, Conſtantium, Urſacium, Valentem, omneſque Arianos condemnando, & excommunicando, communionem eorumdem abrupit, re Liberio ſubſtituendus, cathedram Petri vel hæreſeos ſuſpicione coinquinet.

h Poſt paucos dies.) Vide notas epiſtolarum Liberii ad orientales:

i Una tantum communione participares extra ſecundum baptiſmum.) Hæc quomodo intelligenda ſint, vide infra verbis *conſenſit Conſtantio hæretico, non tamen rebaptizatus eſt.*

Liberii lapſus qualis.

k Liberius conſenſit præcipis. anguſt.) Per vim nimirum, tormenta, atque tædium exilii inductus, Sirmianam confeſſionem primam, atque Athanaſii condemnationem ſubſcribendo approbavit, & cum Arianis communicavit. Vide notas epiſtolæ ad orientales. Et concil. Sirm.

Liberius habitat ad Arianis vexatus.

l Redeunt de exilio habitavit in cæmeterio S. Agnetis.) Ea, quæ de habitatione Liberii in cæmeteriis ſuburbanis S. Agnetis ab auctore libri pontificalis referuntur, male cum primo Liberii exilio conjunguntur. Nam teſte Sozomeno lib. 4. cap. 10. Liberius ab Arianis binis diverſis vicibus graviter eſt vexatus. Primum, quando Roma furtim abductus eſt Mediolanum, atque recuſans ſubſcribere ſententiæ in Athanaſium per Mediolan. conciliabulum pronunciatæ, inde in Thraciam eſt relegatus. Secundo, dum nolens Ariminenſem formulam approbare, per Valentem epiſcopum Arianum, qui eam poteſtatem ab imperatore acceperat, Roma expulſus fuit. Prior vexatio exilium, poſterior ſimplex tantum ab urbe expulſio fuit. Prior contigit Mediolani anno Chriſti 355 poſterior contigit Romæ poſt Ariminenſe concilium, anno Chriſti 359. Priore vexatione liberatus, teſte Hieronymo in chron. *Romam quaſi victor intravit*: maxima enim pompa per Conſtantii miniſtros in urbem introductus fuit. Itaque quod hic in ſuburbanis commoratus fuiſſe dicitur, non niſi poſt ſecundam illam a Valente illatam vexationem contigiſſe potuit. Vide notas Sirmienſis & Ariminenſis concilii. Item Baronium anno 350. num. 46. 47. 48.

Ab exilio Liberius cum pompa in urbem introducitur.

Ab Felice pontifice deſtitutus fuerit.

m Ejecit Eccleſiam de epiſcopatu.) Sozom. lib. 4. cap. 14. ait ſcriptum eſſe, *Felicis tum Romana eccleſia antiſtitis, & clero ejusdem eccleſiæ, uti Liberium recipiant, & ambo pariter ſedem apoſtolicam adminiſtrent, communique conſenſu, & concordia ſacerdotio illo fungantur*, &c. Quod hic aſſeritur ab auctore libri pontificalis, probabilius eſſe videtur.

Cædes Romanorum.

n Ab eodem die fuit perſecutio maxima in clero.) quod Liberium manifeſta communione Arianorum pollutum atque ideo a pontificatus ſanctione plane alienum, univerſus clerus Romanus averſaretur, ſeque Felici vexillum fidei catholicæ extollenti conjungeret, ut ſupra diximus.

Eutychii Romani presbyteri martyrium.

o Martyrio coronarentur.) Tunc contigiſſe videtur, ut Euſebius Romanus presbyter a miniſtris Conſtantii intra cubiculum clauſus, illic menſibus ſeptem perſeveraſſe, fame conſumptus ſpiritum exhalarit. Baron. in mart. mortis die 24. Auguſti.

p Qui Felix depoſitus.) De exitu Felicis aliter hic, aliter in vita ejus auctor pontificalis ſentit.

An Ariani baptizarint catholicos ad ſe deficientes.

q Conſenſit Conſtantio hæretico, non tamen rebaptizatus eſt.) Hoc videtur indicare quod etſi Liberius cum Arianis communicaverit, non tamen factus fuerit Arianus per ſecundum baptiſmum, quo ſolerent illi catholicos ad ſe deficientes iterum baptizare. Sed hæc quidem ſuperflua, & ab aliquo addita, nondum enim Ariani rebaptizabant: quin & eccleſia hoc tempore non reſpuebat Arianorum baptiſmum, ut teſtatur S. Hieronymus adverſus Luciferianos. Baronius anno 357. num. 41.

r Perſecutio magna fuit in urbe Roma, &c.) Illi qui Liberio non communicabant, non tantum ab eccleſia, ſed etiam a balneis publicis abſtinebant, ne ſcilicet una cum illis lavarentur, ut qui ſcirent ex ſententia Joannis evangeliſtæ, neque balnei lotione cum hæreticis participandum eſſe; atque ideo in hos a magiſtratu ſævitum eſt. Baron. anno 357. n. 58.

Cum hæreticis ne quidem in balneo eſt communicandum.

IN EPISTOLAS LIBERII PAPÆ

NOTA SEVERINI BINII.

Duæ epiſtolæ Liberii commentitiæ.

Epiſtolas Liberii, quas aliunde in hanc editionem transferri curavi, eo ordine, quo ſcriptæ fuerunt, collocavimus. Duæ ſub nomine Liberii extant in fragmentis Hilarii, quibus Athanaſium a Liberio principio pontificatus illius damnatum fuiſſe aſſeritur. Harum una ad orientales epiſcopos: altera, ad Urſacium, Valentem & Germinium ſcripta fuit. Quæ cum falſis ſint & ab Arianis excogitatæ eo fine, ut ſcilicet expurgationem Liberii, qua dicebatur vi ad condemnandum Athanaſium inductus fuiſſe, exquiſitis hiſce mendaciis reſelleret, eas inter Liberii hic excuſas putavi non eſſe referendas. Ne quis tamen eas deſiderare poſſit, referam utramque infra in notis germanæ epiſtolæ ad orientales ſcriptæ. Ad Fortunatianum Aquileiæ epiſcopum adhuc in fide catholicæ profeſſione ſtantem; ante lapſum ejus, qui contigit anno Chriſti 354. Liberius epiſtolam ſcripſit: *ad fratrem & coepiſcopum noſtrum Fortunatianum*, inquit in epiſt. 3. ad Euſebium, *quem ſciebam neque perſonas hominum vereri, & futura magis præmia cogitare, literas exegi*, &c. Verum injuria temporis deperditæ deſiderantur. Ille etiam, quarum infra mentionem facimus in notis concilii Illyrici & Tyanenſis, quas una cum pacificis & communicatoriis ad orientales infra extantibus dedit legatorum primario Euſtathio Sebaſteno, quibuſve auctoritate apoſtolica præcipit, Euſtathium & reliquos ſedibus ſuis exſpoliatos, poſt habitam fidei catholicæ profeſſionem, ſuis eccleſiis reſtitui, non extant. S. Baſilius epiſt. 74. ait Euſtathium Sebaſtenum hiſce Liberii literis in Tyanenſi concilio oſtenſis, confeſtim ſuam eccleſiam recepiſſe. Aliarum quædam tantum fragmenta reperiuntur, ut infra dicemus.

Liberii ad Fortunatianum epiſtola, cum quibuſdam aliis non extat.

FRAGMENTUM EPISTOLÆ I.

Liberii papæ ad Oſium Cordubenſem epiſcopum, de lapſu Vincentii.

Ex Baronio huc tranſlatum.

Extat in codice Vaticano num. 1679. cujus eſt inſcriptio *Concordia canonum.* Baron. ann. 353. n. 19.

QUIA in nullo conſcientiam tuam debeo præterire: multi ex Italia epiſcopi convenerunt, qui mecum religioſiſſimum imperatorem Conſtantium fuerant deprecati, ut juberet, ſicut ipſi placuerat dudum, concilium Aquilejenſe congregari. *s* Vincentium Capuenſem cum Marcello æque ex Campania epiſcopo legationem noſtram ſuſcepiſſe, ſanctitati tuæ inſinuo. De quo cum multa ſperarem, quod & cauſam optime retineret, & judex in eadem cauſa cum ſanctitate tua frequenter reſediſſet: credideram (*a*) Dei evangelium ſua legatione poſſe ſervari. Non tantum nihil impetravit, ſed & ipſe in illam ductus eſt ſimulationem. Poſt cujus factum duplici mœrore confectus, moriendum magis pro Deo decrevi, ne videar noviſſimus delator exiſtere: nam videtur ſententiis accommodaſſe conſenſum.

NOTA SEVERINI BINII.

Prima legatio ad imperatorem, quæ occaſione deputata.

s Vincentium.) Conſtantius victoria Magnentii elatus, publico edicto mandarat, ut Ariani in communionem eccleſiæ reciperentur, Athanaſius vero condemnaretur. Liberius, ut eum a concepto furore placare poſſet, atque imminentem non tam adverſus Athanaſium, quam univerſam eccleſiam catholicam, ac præſertim in occidentales epiſcopos perſecutionem anteverteret, deputatos anno præcedente legatos, Vincentium atque Marcellum, ad Conſtantium Arelate in Gallia agentem abſtavit, qui de cogendo Aquilejæ concilio illum interpellarent. Arelatem venientes, invenerunt ibi complures Arianæ factionis epiſcopos, & aliquos occidentales, Saturninum & Fortunatianum Aquilejæ epiſcopum, quos Ariani per Conſtantium in ſuam communionem pelle-

Vincentii lapſus

(*a*) MSS. apud Couſtant. *integrum.*

pellexerant. Vincentius horum importunitate ſolicitatus, & imperio Conſtantii deceptus, tandem, proh ſcelus! vel precibus, vel minis Arianorum aut Conſtantii inflexus, ſummi fidei athletæ, innocentiſſimique viri Athanaſii damnationi turpiſſime ſubſcripſit, ſuoque exemplo omnes prope Italiæ epiſcopos ad idem ſcelus committendum induxiſſet, niſi ſecunda legatio pontificis per Luciferum epiſcopum ejuſque collegas id impediviſſet. Hæc ex Severo lib. 2. epiſt. Liberii ad Conſtantium & Euſebium, & apol. Athanaſii ad Conſtantium. Baronius anno 353. num. 15. & ſeqq.

EPISTOLA
LIBERII PAPÆ

Ad Cæcilianum Spoletinum Epiſcopum,

De eadem re.

NOLO te factum Vincentii ab intentu boni operis revocet, frater cariſſime.

EPISTOLA II. LIBERII PAPÆ
ad Conſtantium.

Glorioſiſſimo Conſtantio Auguſto Liberius epiſcopus.

Extat in appendice ad Luciferi opera, & tom. 9. bibl. ſanctæ apud Baron. ann. 354. num. 1.

Videnda quoque ſancti Hilarii fragmenta pag. 39. ubi ſic incipit: Obſecro te, si a poſſit

a poſſit

b apparere

OPTO, tranquilliſſime imperator, ut mihi benignas aures clementia tua tribuat, quo a poſſim manſuetudini tuæ mentis meæ propoſitum b aperire. De Chriſtiano etenim imperatore, & ſanctæ memoriæ filio Conſtantini, hoc ipſum ſine cunctatione mereor impetrare. Sed in eo me laborare intelligo, qui repetita ſatisfactione, placabilem etiam circa reos animum tuum in gratiam meam revocare non poſſum. Sermo enim pietatis tuæ jamdudum ad populum miſſus, me quidem, quem patienter omnia ferre neceſſe eſt, plurimum lacerat: ſed animum tuum, qui lenitati ſemper vacat, qui nunquam, ut ſcriptum eſt, in occaſum diei iracundiam ſervat, retinere circa me indignationem, miraculo mihi eſt. Ego enim, religioſiſſime imperator, tecum veram pacem requiro, quæ non ſit verbis compoſita interna diſpoſitione fallaciæ, ſed præceptis evangeliorum rationabiliter confirmata. Non Athanaſii tantum negotium, ſed multa alia in medium venerant, propter quæ concilium fieri manſuetudinem tuam fuerat deprecatus: ut ante omnia, quod ſpecialiter optat mentis tuæ erga Deum ſincera devotio, cum fidei cauſa, in qua nobis prima ſpes eſt, ad Deum diligenter fuiſſet tractata: nec eorum qui noſtram circa Deum obſervantiam mirari debent, poſſent finiri.... & dignum fuerat Dei cultore, dignum imperio tuo, quod Chriſti pietate regitur & augetur, ſpecialiter hoc ipſum pro reverentia ſanctæ religionis, cui prudenter intentus es, clementiam tuam nobis ad hæc impetranda præſtare.

b Sed multi eccleſiæ membra lacerare feſtinant, qui confinxerunt, me literas ſuppreſſiſſe, ne crimina ejus, quem dicebant condemnaſſe, apud omnes paterent: quas illas literas epiſcoporum orientalium & Ægyptiorum, quibus in omnibus eadem in Athanaſium crimina continebantur.* At ſatis omnibus clarum eſt, nec quiſquam negat, nos orientalium literas intimaſſe, legiſſe eccleſiæ, legiſſe concilio, atque ad hæc etiam orientalibus reſpondiſſe: qui fidem & ſententiam non commodavimus noſtram, quod eodem tempore ſeptuaginta quinque epiſcoporum Ægyptiorum de Athanaſio ſententia repugnabat, quam ſimiliter recitavimus atque inſinuavimus epiſcopis Italis. Unde contra divinam legem viſum eſt etiam, cum epiſcoporum numerus pro Athanaſio major exiſteret, in parte aliqua commodare conſenſum. Hæc ſcripta, ſi Deo fidem habet Theoſebius*, qui miſſus fuerat feſtinans in Africam, nobis reliquit. Quæ tamen poſt omnia ſcripta ne ad impetrandum forte concilium deeſſent; *c* Vincentius, qui cum ceteris legatus miſſus fuerat, Arelatum pervenit. Videt igitur prudentia tua nihil animum meum introiſſe, quod Deo ſervientibus non dignum fuerat cogitare. Teſtis autem eſt mihi Deus, teſtis eſt tota cum ſuis membris eccleſia, me fide, & me in Deum meum cuncta mundana (ita ut evangelica & apoſtolica ratio præcipit) calcare atque calcaſſe, non furore temerario, ſed conſtituto atque obſervato jure divino: atque in alio miniſterio eccleſiaſticus vivens, nihil per jactantiam, nihil per gloriæ cupiditatem, quod ad legem pertinebat implevi: atque *d* ad iſtud officium (teſtis eſt mihi Deus) invitus acceſſi, in quo cupio quidem ſine offenſa Dei, quamdiu in ſæculo fuero, permanere: & nunquam mea ſtatuta, ſed apoſtolica, ut eſſent ſemper firmata & cuſtodita, perfeci: ſecutus morem ordinemque majorum, nihil addi epiſcopatui urbis Romæ, nihil minui, paſſus ſum: & illam fidem ſervans, quæ per ſucceſſionem tantorum epiſcoporum cucurrit, ex quibus plures martyres extiterunt, illibatam cuſtodiri ſemper exopto: ſed neque perire meam cauſam, pietati tuæ ſolicitudo eccleſiaſtica atque ipſa devotio perſuadet.

Significant orientales paci ſe noſtræ velle conjungi. *e* Quæ eſt pax, clementiſſime imperator, cum ſint ex partibus ipſis quatuor epiſcopi, Demophilus*, Macedonius, Eudoxius, Martyrius, qui ante annos octo, cum apud Mediolanum Arii hæreticam ſententiam noluiſſent damnare, de concilio iratis animis exiere? Horum, ſi fas eſt, ſententiis, quale ſit, aut quid habeat, commodare conſenſum, æquitas & clementia tua poterit æſtimare. Non eſt novum, quod non ſubtiliter, & ſub occaſione nominis Athanaſii attentetur. Manent literæ Alexandri epiſcopi olim ad Silveſtrum ſanctæ memoriæ deſtinatæ, quibus ſignificat, ante ordinationem Athanaſii undecim tam presbyteros quam etiam diaconos, quod Arii hæreſin ſequerentur, ſe eccleſia ejeciſſe; ex quibus nunc quidam extra eccleſiam catholicam foris poſiti, dicuntur ſibi conciliabula inveniſſe, quibus aſſeveratur etiam Georgius in Alexandria per literas communicare. Quæ ergo poteſt pax eſſe, tranquilliſſime imperator, ſi epiſcopi (ut nunc per Italiam factum eſt) cogantur talium ſententiis obedire.

Accipe & aliud, quia tranquillitas tua patienter admittit. *f* Manent literæ legatorum, qui ad clementiam tuam fuerant deſtinati, quæ nuper venerunt: quibus ſignificant, propter turbationem omnium eccleſiarum ſe quidem ante ſuccumbere ſententiis orientalium voluiſſe, propoſuiſſe tamen conditionem, ſi iidem Arii hæreſin condemnaſſent, hoc genere ſe inclinatos eorum ſententiis obedire. Placitum, ut ipſi ſignificant, ſcriptura teſte firmatur. Itur in concilium:

Theodadius.

Excuſat ſe Liberius

Patrophilus, Pacem iniri cum hæreticis non poſſe.

Arianorum perverſitas.

cilium: accipiunt cum deliberatione reſponſa, Arii doctrinam ſe damnare non poſſe. Athanaſium, quod ſolum exigebant, communione eſſe privandum. Hinc jam clementia tua hoc quoque conſideret, recte catholicæ religionis jure ſervato, an hominis cauſa debeat diligenter excuſſeque tractari. Unde iterum atque iterum manſuetudinem tuam, animum tuum Deo deditum rogo per ejus virtutem, qui ſe in defenſione tua, quantus ſis, univerſis mortalibus approbavit, habens ante oculos ejus beneficia, qui imperium tuum in omnibus regit: hæc in cœtu epiſcoporum diligenter faciat omni cum conſideratione * tractari; ut pacatis per te, Deo favente, temporibus, tranquillitate tua conſentiente, ſic omnia diſcutiantur, ut quæ fuerint judicio ſacerdotum Dei confirmata, cum conſtiterit omnes in expoſitione fidei, quæ inter tantos epiſcopos apud Nicæam, præſente ſanctæ memoriæ patre tuo, confirmata eſt, univerſos conſenſiſſe, cum exemplo poſſent in poſterum cuſtodiri. Ut ipſe ſalvator, qui ſuper mentis tuæ propoſitum intuetur, in tanta rerum expeditione lætetur, cauſam fidei & pacis etiam reipublicæ neceſſitatibus non immerito præpoſuiſſe. Ad exorandam igitur manſuetudinem tuam, ut benevolo animo allegationes noſtras audire digneris, fratrem & coepiſcopum meum ſanctum virum Luciferum cum Pancratio compresbytero meo & Hilario diacono placuit proficiſci; quos credimus de clementia tua ad pacem omnium eccleſiarum catholicarum non difficulter poſſe concilium impetrare. Dei omnipotentis clementia te nobis cuſtodiat, clementiſſime ac religioſiſſime imperator.

* teſtatis

Notæ Severini Binii.

a Epiſtola.) Poſtquam Liberius ea, quæ prioribus a ſe miſſis legatis ad Conſtantium imperatorem, Vincentio atque Marcello, Arelate contigerant, per literas ab ipſis acceptas audiſſet, ſecundam legationem ad ipſum mittere feſtinavit, anno Chriſti 35. pontificatus Liberii tertio. Legati autem ad tantum opus plane difficillimum delecti ſunt Lucifer epiſcopus Calaritanus in Sardinia, qui Romam opportune his diebus advenerat; quem fide integrum, conſtantia infractum, zelo pietatis æſtuantem Liberius cornoverat; Pancratius Romanæ eccleſiæ presbyter, & Hilarius ejuſdem eccleſiæ diaconus, ei adjuncti fuerunt. Hi ad Conſtantium imperatorem, in Gallia tunc agentem, cum his literis a Romano pontifice ad eum ſcriptis, Euſebio Vercellenſi epiſcopo comitante, ablegati quando ad imperatorem venirent, ut concilium univerſale anno ſequenti Mediolani celebraretur, obtinuerunt, eo ſane tacito imperatoris conſilio, ut omnes epiſcopos ad unum locum convocatos, uno loco incluſos, ad ſubſcribendum in Athanaſium lata ſententia vi adhibita compellere poſſet. Quod quam infeliciter præſtiterit, in notis ejuſdem concilii Sirmiani dicemus infra.

Secunda legatio ad imperatorem cur, quando & quibus demandata fuerit.

b Sed multi eccleſiæ membra lacerare feſtinant.) Acta concilii Romani ſub initium pontificatus Liberii Romæ habiti inſinuantur, de quibus infra prolixius.

c Vincentius qui cum ſecunda lega io miſſus fuerat.) Prima nimirum legatione, quam Romanum concilium fieri decreverat. De qua vide quæ diximus in notis ad epiſtolam Liberii ad Oſium. Item in notis Romani concilii, & Arelatenſis conciliabuli.

d Ad iſtud officium (teſtis eſt mihi Deus) vocatus acceſſi.) Declarat ſe invitum Julio pontifici defuncto, in pontificatu ſubrogatum fuiſſe.

e Quæ eſt pax clementiſſime imperator, cum ſint expartibus iſtis quatuor epiſcopi, Demophilus, &c.) Suggillat illum Arianorum legationem, qua Semiariani per legatos hic nominatos, de ſu vulgatam Arianæ hæreſeos ſuſpicionem ac maculam abſte ſuri, quamdam formulam fidei, in Antiocheno conciliabulo in encæniis celebrato editam, occidentali eccleſiæ inſinuarunt, quave ipſi legati antea ſe catholicos eſſe jactantes, e Mediolanenſi concilio ſubito uratis animis receſſerunt, quando orthodoxi epiſcopi illic congregati Arii ſententias damnare vel leni. Vide notas ejuſdem Mediolanenſis concilii anno trecentesimo quadragesimo quarto ſub Julio celebrati.

Legatio Arianorum

f Macros literæ legatorum.) Vincentii atque Marcelli, qui a Romano concilio deputati, ea quæ ſibi Arelate contigiſſent, Liberio per literas ſignificarunt; quibus ille acceptis hanc ſecundam legationem cum biſce ad Conſtantium ſcriptis literis miſit. Vide Baronium anno 354. num. 1.

Epistola III. Liberii Papæ

ad Eusebium Vercellensem Epiſcopum.

Liberius fratri Euſebio.

Extat apud acta vitæ Euſebii epiſcopi Vercellenſis.

ME, frater cariſſime, ad ſolatium vitæ præſentis erigit invicta fides tua, qua ſecutus evangeliorum præcepta, nullo genere a contortio ſedis apoſtolicæ diſcrepaſti: quod credo non ſine Dei impulſu, qui digno ſibi in ſacerdotio detinet, benevolentia compleſſe. *b* Cum igitur poſt legationem Vincentius in illam ductus eſt ſimulationem, reliqui per Italiam epiſcopi publica conventione coacti fuiſſent ſententiis orientalium obedire; Deo procurante, frater & coepiſcopus noſter Lucifer de Sardinia ſupervenit. Qui cum latebras cauſæ interioris cognoviſſet, & pervenuſſet ad ejus conſcientiam, ſub occaſione nominis Athanaſii, hæreticos hæc velle tentare: pro devotione fidei ſuæ, ſubire voluit juſtum laborem, & ad comitatum religioſi principis pergere: ut tandem, expoſito ordine totius cauſſæ, impetraret, ut omnia quæ in medium venerunt, in cœtu poſſent ſacerdotum Dei tractari. Ideo, quia ſcio ſanctum fidei tuæ calorem cum ejus animo concordare prudentiam tuam peto, ut ſi procurante Deo, habuerit te præſentem, per quoſcumque potueris, ſolicite excubare contendas, ut poſſitis univerſa, quæ fides catholica exigit, clementiſſimo imperatori inſinuare: ut tandem aliquando, depoſita animi indignatione, faciat quod & quieti noſtræ & ſaluti tuæ poſſit in omnibus convenire. Ex ſuperfluo autem credidi, ordinationem cauſæ totius honorificentiæ tuæ literis inſinuare, cum ſupradictus frater meus, vel ejus comites in præſenti poſſint omnia relatione ſua referre. Deus te incolumem cuſtodiat, domine frater cariſſime.

Notæ Severini Binii.

a Epiſtola.) Lucifero, Pancratio & Hilario in Galliam proficiſcentibus Liberius ad Euſebium has literas dedit, quibus illum rogavit, ut una cum legatis apud imperatorem fidei patrocinium ſuſciperet. Ad eumdem ejuſdem argumenti paullo poſt eas quæ ſequantur, addidit; qua occaſione, patet ex initio epiſtolæ. Euſebius his literis, legatiſque (ut par erat) honorifice exceptis, una cum illis ad Conſtantium imperatorem in Gallias profectus eſt, apud quem enixius agens, quidquid ea legatione petebatur, nempe ut celebraret concilium, impetravit. De quibus cum Liberius certior factus eſſet, deo ſedulo officio eccleſiæ impenſo eum laudat tertiamque, quæ infra ſubjicitur, epiſtolam ad eumdem ſcripſit. Ex archivio Vercellenſi cum actis ejuſdem Euſebii edite, ubi digna vita fuerunt, quæ aliis ejuſdem Liberii epiſtolis hoc loco adjungerentur.

Euſebius cum legatis ad imperatorem proficiſcitur

b Cum igitur poſt legationem Vincentius.) Quod Athanaſius apologia ad Conſtantium ait, cum Vincentio & Fortunatiano ceteros occidentis epiſcopos per vim & contumelias ad damnandum Athanaſium inductos fuiſſe, intelligendum eſt, ſicut hac epiſtola ſcribitur, vere quidem id ab Arianis conatum ac tentatum fuiſſe, ſed Liberium miſſa ſecunda legatione ad Conſtantium id impediviſſe. Baron. anno 354. num. 18 & 19.

EPI-

EPISTOLA IV LIBERII PAPÆ

AD EUSEBIUM VERCELLENSEM Epiſcopum.

Dilectiſſimo fratri Euſebio Liberius Epiſcopus.

Extat apud acta Eusebii Vercell. * Callepodio.

REmeante filio meo * Callepio ad patriam ſuam, optimum credidi per hunc ſanctitatem tuam ſalutare, domine frater cariſſime, orans Dei clementiam, ut ſalvus atque hilaris literas meas accipias. Sane quia ſcio invictum animum tuum fideliter agere quæ Deus præcepit, commendo tibi fratrem & coepiſcopum noſtrum Luciferum, ſed & cariſſimos filios meos Pancratium presbyterum, & Hilarium diaconum, qui pro ſtatu eccleſiæ animo virili & virtute deifica, tempore tempeſtivo aggreſſi ſunt ` contra inimicos eccleſiæ, quos Deus ſpiritu oris ſui deſtruet. Scio enim ferventem ſpiritum Dei eſſe in te, ut ſimul cum iiſdem aggrediaris, ut fides, quæ ab apoſtolis tradita eſt eccleſiæ catholicæ, nullo modo irrumpi poſſit. Certe dignaris retinere, ſi leges publicæ abſentem non condemnant, ut eorum conſortio jungat ſe fides tua, & ſimilis, ubi fuerit, adſit ſanctitas tua; uno colloquio, uno conſilio id agatis, quod Deo & angelis ejus placet, & eccleſiæ catholicæ expedit. Pro hoc labore præmium cœleſte, coronam immarceſcibilem, hæreditatem regni cœlorum, Chriſtus Dominus noſter retribuat vobis. Salutamus omnes qui tecum Deo fideliter ſerviunt. Salutate omnem clerum. Deus te incolumem cuſtodiat, domine frater cariſſime.

pugnare

EPISTOLA V. LIBERII PAPÆ

AD EUSEBIUM VERCELLENSEM Epiſcopum.

Liberius Epiſcopus dilectiſſimo fratri Eusebio.

Habetur apud acta Eusebii.

SCiebam, domine frater cariſſime, quod ſpiritu Dei fervens in cauſa fidei, quæ nos poteſt domino commendare, fratri & coepiſcopo noſtro Lucifero, & Pancratio compresbytero noſtro, qui ſimul erat profectus cum filio meo Hilario diacono, fida dignareris ſolatia exhibere, nec te poſſe iis denegare, quos ſciebas pro devotione fidei ſuæ tantum laboris itineris ſuſcepiſſe. Magnum itaque levamen animus meus ex lectione literarum tuarum accepit: imo cauſam ipſam ih melius proficere poſſe, Deo favente, quod fratres noſtros deſerere noluiſti, jam jamque confido. Labora itaque ut bonus miles, qui præmium æternum imperatoris expectas: & virtutem animi, qua te ſcio mundi hujus illecebras contempſiſſe, adverſus eos qui eccleſiæ quidem luce orbi ſunt, præbere contende, habens utpote contemptum vitæ iſtius: veridicum te ſacerdotem oſtende, ut laborantibus vobis pro eccleſiæ ſtatu, concilium poſſit celebrari; ut omnia quæ in præjudicium fidei ſubtiliter e diverſo venientes machinati ſunt, poſſint in melius reformari. Hunc laborem, quem egregia fides tua meAlius novit, æterna præmia comitantur: cui quemadmodum inſiſtere debemus, etiam ſi exhortatio frigeſceret, fervens ſpiritus ſanctus, qui in te eſt, propter unitatem ſanctæ eccleſiæ per momenta animum tuum ſtimularet ad majora ſolatia. Etiam ad fratrem & coepiſcopum noſtrum Fortunatianum, quem ſciebam neque perſonas hominum vereri, & futura magis præmia cogitare, literas erogavi; ut & ipſe pro ſinceritate pectoris, & pro fide, quam ſe ſcit etiam cum diſcrimine vitæ præſentis cuſtodiſſe, etiam nunc vobiſcum dignaretur excubare; quem quidem ſcio pro ſanctitate pectoris ſui indubitanter & conſilio ſuo prudentiam veſtram firmare, & ſi ita vobis placuerit, præſentiam ſuam in nullo dilectioni veſtræ negare. Deus te incolumem cuſtodiat, domine frater cariſſime.

EPISTOLA VI. LIBERII PAPÆ

AD OMNES CONFESSORES EXULES

Extat in actis Eusebii, & in bibliot. Vaticana. Videnda pariter fragmenta S. Hilarii pag. 45.

QUAMVIS ſub imagine pacis humani generis inimicus vehementer in membra eccleſiæ videatur eſſe graſſatus: vos tamen, acceptiſſimi in domino ſacerdotes, egregiæ & ſingularis fidei & hic probabiles Deo oſtendit, & etiam ad futuram gloriam martyres deſignavit. Quo itaque præconio laudis, qua vocis exultatione merita virtutis veſtræ proferam, poſitus inter mœrorem abſentiæ veſtræ, & gaudium gloriæ? Prorſus invenire non poſſum, niſi quod ſcio, [a] hinc me probabiliora vobis ſolatia exhibere, ſi credatis me vobiſcum in exilium eſſe detruſum. Denique me in ipſa nunc expectatione pendentem, quia conſortio veſtro dura neceſſitas interim diſtrahit, ſatis contriſtor. Optaveram enim, fratres cariſſimi, prior pro omnibus vobis impendi, ut exempla gloriæ per me magis veſtra dilectio conſequeretur. Sed fuit hæc palma meritorum veſtrorum, ut priores de perſeverantia fidei ad confeſſionis illuſtrem gloriam veniretis.

[a] hic

Quæſo igitur dilectionem veſtram, ut me præſentem vobiſcum eſſe credatis, [b] ut intelligatis dolere ſatis, quod ſim interim a veſtro conſortio ſeparatus. Quantam denique fueritis gloriam conſecuti, hinc magis ſcire poteſtis, quod qui in perſecutione coronati ſunt, ſolius perſecutionis cruentos gladios ſentire potuerunt: contra vos devoti per omnia Dei milites, etiam falſos fratres inimicos experti, victoriam de perfidis pertuliſtis: quorum quanto violentia in ſæculo creſcere potuit, tanto ſanctis ſacerdotibus præmia laudis inveniuntur conferre. Eſtote itaque de promiſſione cœleſti ſecuri. Et quia proximiores eſtis Deo effecti, orationibus me veſtrum conſacerdotem famulum Dei ad dominum ſublevate; ut ſupervenientes impetus, qui de die in diem cum annunciantur, graviora vulnera infligunt, tolerabiliter ferre poſſimus ut inviolata fide, ſalvo ſtatu eccleſiæ catholicæ, præmia nobis dominus dignetur afferre.

[b] atque eo me affectu *hoc effatu*, abſentem non eſſe ſentiatis, & intelligatis dolere me ſolo diſparatus.

Et quia cupio quæ geſta ſunt in ipſa * congregatione fidelius ſcire; obſecro ſanctitatem veſtram, ut univerſa literis intimare dignemini, ut additamentum majus vel ipſe animus, qui diverſis morbis, vel vires corporis ipſius, quæ jam extenuatæ ſunt, de veſtra exhortatione poſſint ſentire.

* congreſſione

Et

Et alia manu. Deus vos incolumes cuſtodiat, domini fratres.

Nota Severini Binii.

Liberius gratulatur exulantibus epiſcopis.

Epiſtola.) Hæc eſt illa epiſtola, quam poſt Lucifer um, Pancratium, Hilarium, Dionyſium Mediolanen-tem, Euſebium Vercellenſem epiſcopum relegatos, & plagis cæſos, Liberius de confeſſionis gloria iiſdem gratulatus conſcripſit, rogans, & ut ſe de ſingulis certiorem faciant. Epiſtola hæc eſt encyclica, pluribus exemplaribus conſcripta, & ad omnes confeſſores, diverſis in locis exulantes, tranſmiſſa. Nam apud Aſtam Euſebii Vercellenſis, ad ipſum Euſebium dumtaxat habetur inſcripta: in codice autem Vaticano, inquit Baronius, cum ad ipſum, tum ad ſeptuos epiſcopos exules, Dionyſium, Lucifetum, & alios omnes data legitur. Vide Baron. prædicto anno, num. 35. & 37.

F. cyclica epiſtola hæc eſt.

EPISTOLA VII. LIBERII PAPÆ

AD ORIENTALES EPISCOPOS.

Dilectiſſimis fratribus & [a] epiſcopis orientalibus Liberius ſalutem.

a coepiſcopis

Extat in collect. Coleſon. & in biblioth. Vaticana & in fragmentis Hilarii pag. 731. b in

PRO deifico timore ſancta fides veſtra Deo, cognita eſt hominibus bonæ voluntatis, ſicut lex loquitur: *Juſte judicate filii hominum*. Ego Athanaſium non defendo: ſed quia ſuſceperat illum bonæ memoriæ Julius epiſcopus deceſſor meus, verebar ne forte [b] ab aliquo prævaricator judicarer. At ubi cognovi quando Deo placuit, juſte vos illum condemnaſſe; mox conſentium meum commodavi ſententiis veſtris: literas [c] adhæcque ſuper nomine ejus, id eſt, de damnatione ipſius, per fratrem noſtrum Fortunatianum dedi perferendas ad imperatorem noſtrum Conſtantium. Itaque amoto Athanaſio [d], ſuper quo ſtatuta omnium veſtrum a me cum ſede apoſtolica ſuſcipienda ſunt; dico, me cum omnibus vobis & cum univerſis epiſcopis orientalibus, ſeu per univerſas provincias pacem & [e] unitatem habere. Nam ut verius ſciatis, me veram fidem per hanc epiſtolam meam proloqui: dominus meus & frater communis Demophilus, qui dignatus eſt pro ſua benevolentia fidem veram & catholicam exponere, quæ Sirmii a pluribus fratribus & coepiſcopis noſtris tractata, [f] expoliata & ſuſcepta eſt: hanc ego libenti animo ſuſcepi, in nullo [g] contradicens. Sane petendam credidi ſanctitatem veſtram, quia [h] ſemper videtis in omnibus me vobis conſentaneum eſſe, dignamini communi concilio ac ſtudio elaborare, quatenus de exilio jam dimittar, & ad ſedem, quæ mihi divinitus credita eſt, revertar.

a adæque d. a communione omnium noſtrum cujus hæc epiſtola a me ſuſcipienda ſunt, dico me pacem cum c. e unanimitatem.

f expoſita g contradicit. conſenſum accommodari, hanc ſequor, hæc a me tenetur h jam perviderit

Nota Severini Binii.

Hæc epiſtola Liberius cum Arianis communicat.

a Epiſtola.) Hæc eſt vera illa & germana epiſtola Liberii, quam tædio exilii, mortiſque metu turpiter & ignominioſe ſuperatus, poſt exactum biennium exilii, Felicemque in ſede pontificia ſubrogatum, ſcripſit ad orientales, ſignificans ſe latam contra Athanaſium ſententiam ſuo ſuffragio comprobare, Arianos ad communionem admittere, editamque Sirmii profeſſionem fidei, velut catholicam approbare. Hos eſt quos [illegible] Athanaſius epiſtola ad Solitarios: *Liberium ... poſt exilium in exilio ... conſenſum ... meſtore mortis ad ſuſcipiendum ... ſit.* Hilarius ad Conſtantium: *... ad Romanæ urbem ... expulſi ... ſe ... relegatos, quam miſeros ... in ... ſua ... ſe ... ſe ... ſe

EPISTOLA IX. PALSO

ut quidam volunt [a], sub nomine Liberii Papæ ad Ursacium, Valentem, & Germinium scripta.

a Extat ex collect. Creicon & bibl. Vaticana apud Baron. ann. 357. num. 44.

Eorum interventu liberari ab exilio, sedique pontificiæ restitui cupit.

Ursacio, Valenti & Germinio Liberius.

Videnda quoque S. Hilarii fragmen. pag. 40.

QUIA scio vos filios pacis esse, diligere etiam concordiam & [b] unitatem ecclesiæ catholicæ; idcirco non aliqua necessitate compulsus, teste Deo dico, sed pro bono pacis & concordiæ, quæ martyrio præponitur, his literis convenio vos, domini mei carissimi. Cognoscat prudentia vestra, Athanasium, qui Alexandrinæ ecclesiæ episcopus fuit [c], priusquam ad comitatum S. Imperatoris pervenissem, secundum literas orientalium episcoporum ab ecclesiæ Romanæ communione separatum esse, sicut testis est omne presbyterium ecclesiæ Romanæ. Sola hæc causa fuit, ut tardius viderer de nomine ipsius literas ad fratres & coepiscopos nostros orientales dare, ut legati mei quos ab urbe Roma ad comitatum direxeram, seu episcopi, qui fuerant deportati, & ipsi una cum his (si fieri posset) de exilio revocarentur. Et hoc etiam scire vos volo, quod fratrem Fortunatianum petii, ut [d] literas meas ad clementissimum imperatorem perferat, quas ad orientales episcopos feci, ut scirent & ipsi una secum Athanasii communione me esse separatum: quas credo quod pietas ipsius pro bono pacis gratulanter [e] accepit: quarum exemplar etiam [f] Philagrio imperatoris eunucho prodat caritas vestra, hæc me benigno & innocenti animo gessisse. Quapropter his literis meis convenio vos, & adjuro per dominum omnipotentem, & Christum Jesum filium ejus & dominum nostrum, & Spiritum sanctum, ut dignemini ad clementissimum imperatorem Constantium Augustum pergere, & petere, ut bono pacis & concordiæ, in qua pietas ejus semper exultat, me ad ecclesiam mihi divinitus traditam jubeat reverti; ut temporibus ipsius ecclesia Romana nullam sustineat tribulationem. Me autem cum omnibus vobis episcopis ecclesiæ catholicæ pacem habere; his literis meis æquo & simplici animo scire debetis, fratres carissimi. Magnum etiam vobis [g] præmium in die [h] retributionis acquiretis, si per vos pax ecclesiæ Romanæ fuerit reddita. Scire autem volo etiam fratres & coepiscopos nostros Epictetum & Auxentium, pacem me & communionem ecclesiasticam cum ipsis habere, quod credo gratanter accepturos. Quicumque autem a pace & concordia nostra, quæ per orbem terrarum firmata est, dissenserit, sciat se separatum esse a nostra communione. * Prævaricatori anathema una cum Arianis a me dictum.

b unanimitatem.

c hæc Corbeiensi, a me esse damnatum priusquam ad com. tanti imp. literas orientalium destinarem episcoporum.

d Hæc desunt in editione fragmentorum S. Hilarii

e accipiet

f Hilario fideli imperatoris Eunuco. Regio pretiosa.

g solatium

h tribulationis

* *In fragmentis Hilarii hæc alio charactere edita sunt atque ab ipso Hilario, ut pleraque alia identidem inserta*: Prævaricatori anathema cum Arianis ab me dictum.

NOTA SEVERINI BINII.

Inscitia hujus Liberii tam aperta est, ut

a *Epistola IX. &c.*) Cum ex notis superioribus, & in concilio Mediolanensi infra dicendis, manifestum sit Liberium [1] *Concil. General.* Tom. III. O

A heriem jussu imperatoris Constantii eo fine Roma Mediolanum furtim ad comitatum adductum fuisse, ut Athanasii condemnatoriæ sententiæ subscriberet, inde vero in Thraciam relegatum, non aliam ob causam, quam quod innocentem suo judicio Athanasium condemnare recusasset: falsissimum esse oportet, quod hic scribitur Athanasium judicio Romanæ ecclesiæ excommunicatus fuisse, antequam Liberius ad comitatum imperatoris perveniret. Una igitur, quod supra dixi, eademque manus scorpii fuisse videtur, quæ utramque hanc epistolam nomine Liberii scripsit & excogitavit, ea occasione, ut quod ad Liberii defensionem Athanasii, Hilarii & Hieronymi testimonio dicitur, eum per vim & minas coactum Athanasii condemnationi subscripsisse, mendacibus hisce & commentitiis sub nomine Liberii ab Ariano aliquo artificis epistolis improbaretur. Hæc ex Baronio anno 352. num. 12.

EPISTOLA X. LIBERII PAPÆ

Ad Vincentium Capuæ episcopum,

Qua Arianis communione conjunctus, ab exilio liberari petit.

B

NON doceo, sed moneo sanctum animum tuum, frater, eo quod colloquia mala mores bonos corrumpant. Insidiæ malorum hominum bene tibi cognitæ sunt, unde ad hunc laborem perveni: & ora ut det dominus tolerantiam. Dilectissimus filius noster Urbicus diaconus, quem videbar habere solatium, a me per Venerium agentem in rebus sublatus est. Et ideo sanctitati tuæ significandum credidi, me de contentione illa nominis Athanasii recessisse, & ad fratres & coepiscopos nostros orientales literas dedisse desuper ejus nomine. Pax nobis ubique est. Dignaberis convenire omnes episcopos Campaniæ, & hæc illis insinuare, & ex eorum numero una cum epistola vestra de unanimitate nostra, & pace ad clementissimum imperatorem nostrum scribere, quo possim & ego de tristitia magna liberari. [a] Dominus te incolumem custodiat, domine frater carissime. [b] Cum omnibus episcopis orientalibus pacem habemus, & vobiscum ego. Me ad dominum solvi vos videritis, si voluerit me in exilio deficere, dominus judex inter me & vos

C

D

Extat ex collect. Creicon. & Vatic. bibl. apud Bar. anno 357. num 45 necnon in fragm. Hilarii p. 10

a Et manu ipsius. Deus te incolumem custodiat frater

b Item manu ipsius perierit. præ pagina.

EPISTOLA XI. LIBERII PAPÆ

Ad episcopos Italiæ.

Liberius episcopis catholicis [c] in Italia consistentibus, in domino æternam salutem.

c per Italiam.

IMPERITIÆ culpam obliterat resipiscens. Hoc autem & de scripturis sanctis advertere est. Pietatem ad omnia utilem esse legimus, E cui cedit corporalis exercitatio, quamvis & ipsa utilitatis retineat fructus, quam sectandam nobis etiam ratio temporis præsentis exposcit. Non enim si aliqui forte qui hoc studii gerunt, ratione provisam destruere imprudenter sæviori censura hoc æstimaverint, & [d] non a re, quod tam ex apostolica auctoritate munitum est de pietate cum dictum est, non esse parcendum his qui apud [e] Arianum ignorantes egerunt, quibus nescire inlicitum fuit captum errori incidere, idcirco veritas [f] repedanda est. Sed

Extat apud Hilarii frag. lib. 1. p. 17 & 18.

d nevare

e Arianum

f repudianda

1 C.: Liberii legitimum partum hanc epistolam tuetur Constant in tom. 1. Epist. Summ. Pont. pag. 443.

mihi cui convenit omnia moderate perpendere, maxime cum & Ægyptii omnes & Achivi accuſati ſententiam receperunt, multis parcendum quidem his, de quibus ſupra tractavimus: auctores vero eſſe damnandos, qui obliqua & maligna ſubtilitate & caligine offenderunt innocentium ſenſus, per quæ velamen obducerent veritati, tenebras lucem, & lucem tenebras [a] venditantes.

[a] vindicantes

Igitur ſi quis ignorationis captum reſipiſcens ſermonis noſtræ advocationis [b] breviſſima illud virus in ſe peſtiferum Ariani dogmatis ſubdolum ac [c] tenebroſum fuerit expertus, reparatus exhauriat, condemnet, vehementiuſque in auctores eius inſæviat, quos in ſe violentos expertus eſt, totumque ſe fidei apoſtolicæ & catholicæ uſque ad Nicænæ ſynodi conventum de integro mancipet. Per quam profeſſionem, etiamſi quibuſdam leve & remiſſum videtur, recuperet id quod per aſſtutiam rectitatis amiſerat. Verum ſi aliquis tam ſtolidæ mentis (quod haud credo) fuerit inventus, qui non ſolum nolit converti, antidotum recipiens ſanitatis, venenum viruſque noxius ſeſe vindicare [d] crediderit, & ratione vincetur, & auctori perfidiæ perdite deputatus, eccleſiæ catholicæ ſpiritali vigore plecteretur.

[b] breviſſima

[c] tenebroſorum

[d] crediderit

NOTA SEVERINI BINII.

Liberius Ariminenſe naufragium reparare ſolicitus, primus indulgentiæ vexillum erexit, ne qui Arianorum fraudibus circumventi, Nicæa confeſſionem deſeruiſſe viſi fuerant, extra eccleſiam diutius vagantes, lupis interea præda fierent. Primum quidem iis, qui in Italia lapſi fuerant, ſubveniendum eſſe putavit. Orientali autem eccleſiæ per Euſebium Vercellenſem & Lucifernm Calaritanum epiſcopos, ibidem exulantes, ita provident, ut eis apoſtolicæ ſedis legatione commiſſa, poteſtatem dederet ea agendi, quæ pro temporis & loci conditione expedire iudicarent.

Liberius indulgentiæ vexillum primus erigit.

EPISTOLÆ XII. LIBERII PAPÆ

Communicatoriæ fragmentum ad Athanaſium.

Extat apud Athanaſium poſt literas apud Epiſcopum. Liberii fides profeſſio

EST igitur noſtra confeſſio, optatiſſime Athanaſi, Verbum, Dei filium, ſecundum naturam ex Deo, eodemque patre ſuo genitum eſſe, non creatum, ſemper in imperio collegam Deo & Patri, & indefinenter regnum obtinere in infinita ſæcula, amen. Spiritum quoque ſanctum vere ex Deo naturaliter Deum, individibilem a Deo, ſecundum divinas ſcripturas; ut ſit vere Pater, vere Filius, & vere Spiritus ſanctus: neque transferri debere unumquodque nomen a ſuo ſignificato, cui aſſignatum eſt, quo vera ſit Trinitas ſub una deitate, ſub una poteſtate, & una ſubſtantia: non enim dispertitur Filius, aut Spiritus ſanctus a Patris ſubſtantia, quæ implet cœlum & terram. Eſt igitur Trinitas, (ut dixi) in una ſubſtantia non diviſa, ſed per eſſentiam una, deitate una, potentia una, & regno una, una quoque gloria, una item imagine, una denique ſpiritu: Spiritus enim non dividitur. Anathema igitur dices Sabellii & Arii dogmata, & ſupra annotatas hæreſes, ad æternam pœnam, ſecundum ſalvatoris vocem. Hunc igitur confeſſioni, frater Athanaſi, quæ vera fides in ſancta catholica & apoſtolica eccleſia conſtetur, ſi mecum ſentis, coram judice Deo & Chriſto, quæſo, ſubſcribas; quo certiores reddamur, num ejuſdem nobiſcum ſuffragii ſis, eademque ſtatuas de vera fide, ut ego & ſecurior efficiar, tuaque mandata inhæſitanter obeam. Id quoque tibi cognitum velim, cariſſime, filios veritatis confiteri, impaſſibilem eſſe deitatem, & de adventu Verbi Dei in carne ita ſentire: verbum ſcilicet genitum ex Patre Deo hominem perfectum abſque peccato aſſumpſiſſe ex Maria virgine, ſecundum evangelia in Chriſto Jeſu. Amen.

ΛΙΒΕΡΙΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΡΩΜΗΣ

ἐπιστολὴ πρὸς τὸν αὐτὸν Ἀθανάσιον, ὅτι τέλειον ἄνθρωπον ἔλαβεν ὁ Θεὸς λόγος.

Athanaſ. tom. 196

ΕΣτιν οὖν ἡμῶν ὁμολογία, ἐπίσκοπε μου Ἀθανάσιε, λόγος Θεοῦ υἱὸς καὶ φύσιν ἐκ τοῦ Θεοῦ καὶ πατρὸς γεννηθείς, οὐ κτισθείς, ἀλλ' ἀεὶ ὢν συναΐδιος τῷ Θεῷ καὶ πατρί, καὶ ἀκαταπαύστως τὸ βασίλειον ἔχων εἰς πᾶς ἀπελεύτητους αἰῶνας, ἀμήν. καὶ τὸ πνεῦμα δὲ τὸ ἅγιον ἀληθῶς ἐκ τοῦ Θεοῦ κατὰ φύσιν τὴν φύσει Θεοῦ ἀμίεσθαν ἐκ Θεοῦ κατὰ τὰς ἁγίας γραφάς, τὸ εἶναι ἀληθῶς τὸν πατέρα, καὶ τὸ εἶναι ἀληθῶς τὸν υἱόν, καὶ τὸ εἶναι ἀληθῶς τὸν ἅγιον πνεῦμα, ἓν καθόμοιον μὴ μεταβαλλόμενον ἐπ' ἀναθέματι ἐκ τῆς οἰκείας ἑτεροιμασίας τὸ εἶναι τὴν Τριάδα ἀληθῶς Τριάδα ἐν μιᾷ θεότητι καὶ μιᾷ δυνάμει, καὶ μιᾷ οὐσίᾳ, καὶ μιᾷ ὑποστάσει. ὁ γὰρ μειζόται ὁ υἱὸς ἐκ τῆς παρθενικῆς ὑποστάσεως, οὐδὲ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον τῆς πληρώσεως τοῦ σύμπαντος καὶ τῶν γῆν. ἔστιν οὖν καθὼς προεῖπον, ἡ Τριὰς ἐν μιᾷ ὑποστάσει μὴ μειζομένη, καὶ τῇ οὐσίᾳ ἓν, καὶ τῇ θεότητι ἓν, καὶ τῇ δυνάμει ἓν, καὶ τῇ βασιλείᾳ ἓν, καὶ τῇ δοξολογίᾳ ἓν, καὶ τῇ εἰκόνι ἓν, καὶ τῷ πνεύματι ἓν. πνεῦμα γὰρ οὐ μειζεται. ἀνάθεμα σοὶ λέγω Σαβελλίου τὸ δόγμα καὶ Ἀρείου, καὶ τὰς προαπηγορευμένας αἱρέσεις, εἰς αἰωνίαν κόλασιν κατὰ τὴν τοῦ σωτῆρος φωνήν. ταύτῃ οὖν τῇ ὁμολογίᾳ, ἀδελφέ Ἀθανάσιε, τῇ ἀσημάντῳ καὶ ἀληθῶς φύσει ἐν τῇ ἁγίᾳ καθολικῇ καὶ ἀποστολικῇ ἐκκλησίᾳ, εἰ ὁμοφρονεῖς μοι ὡς ἐπὶ κεφαλῇ Θεοῦ καὶ Χριστοῦ, γράψον μοι εἰ οὕτω φρονεῖς καθὰ καὶ ἡμεῖς, καὶ τὰ ἴσα ἐν τῇ ἀληθινῇ πίστει, ἵνα κἀγὼ πεποιθὼς ὦ ἀδιαλείπτως περὶ ὧν αἰτιοῖς κελεύεν μοι. καὶ τοῦτο δέ σε χρὴ εἰδέναι ἀγαπητέ, ὅτι οἱ υἱοὶ τῆς ἀληθείας, ἀπαθῆ τὴν θεότητα ὁμολογοῦσι καὶ τὴν ἔνσαρκον ἐπιδημίαν τοῦ λόγου καὶ Θεοῦ, ὅτι τέλειον ἄνθρωπον ἀνέλαβεν χωρὶς ἁμαρτίας, τὸν γεννηθέντα ἐκ παρθένου ἁγίας καὶ Μαρίας τῆς παρθένου, κατὰ τὰ εὐαγγέλια ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ἀμήν.

NOTA SEVERINI BINII.

Liberius ut eam, quam inita cum Arianis communione incurrerat, hæreſeos ſuſpicionem elueret, hanc epiſtolam communicatoriam, (qua idem catholicam & orthodoxam profitetur) ad Athanaſium a quinquennalibus latebris ſub Juliano Alexandriam reverſum, ſcripſit, in quibus viciſſim ab Athanaſio poſt ſex annorum latebras & exilium expectans. Hanc epiſtolam a Liberio poſt Athanaſii reditum ſcriptam fuiſſe, titulus epiſtolæ illius, quam Athanaſius Liberio reddidit, manifeſte indicat. Ita enim habet: *Athanaſii reſcriptum ad Liberium Epiſcopum Romanum.* Sed ea, quam reddidit, reſcripta non eſt,

Liberius cum & quando hanc epiſtolam ad Athanaſium ſcripſerit.

Liberius vexillum fide lapſa tuo te labefactatum, integrum denuo erigit.

eſt, ſcripſas ante a Liberio acceptiſſe oportuit. Fragmentum hujus epiſtolæ manifeſte ſatis declarat, Liberium ab exilio reverſum, ſedique apoſtolicæ reſtitutum, poſt obitum Felicis, abjecta procul Arianorum communicatione, ſe in omnibus bene catholicum exhibuiſſe, ſedique orthodoxæ vexillum Arianorum ictibus labefactatum, intergerrimum viciſſim ac puriſſimum erexiſſe, & Ariminenſem perfidiam reprobando, ab omni labe ac macula expurgaſſe.

EPISTOLA XIII. LIBERII PAPÆ

Ad orientales.

* Hyrbio. * Hyparchio. * Macari.

*Dilectis fratribus & collegis * Hypatio, Cyrillo, * Hyparchio, Uranio, Heroni, Elpidio, Maximo, Euſebio, Eucarpio, Heortaſio, Severo, Didymioni, Brettanio, Callicrati, Dalmatio, Ædeſio, Euſtachio, Ambroſio, Gelonio, Pardalio, Macedonio, Paulo, Marcello, Heraclio, Alexandro, Adolio, Marciano, Stenello, Joanni, * Macario, Chariſio, Silvanio, Photino, Antonio, Ayto, Celſo, Euphranori, Meletio, Patricio, Severiano, Euſebio, Eumolpio, Athanaſio, Diophanto, Menodoro, Diocli, Chryſampelo, Neoni, Eugenio, Euſtachio, Callicrati, Arſenio, Eugenio, Martyrio, Hieracio, Leontio, Philagrio, Lucio, & omnibus in oriente orthodoxis epiſcopis, Liberius epiſcopus Italiæ, & alii occidentis epiſcopi, in domino ſemper ſalutem.*

VESTRÆ literæ, fratres dilecti, lumineque fidei illuſtrati, de pace & concordia eccleſiæ per honoratiſſimos fratres & epiſcopos Euſtathium, Silvanum, Theophilum ad nos perlatæ, nobis maximam maximeque optatam lætitiam attulerunt. Id adeo in primis, quod veſtras ſententias & opiniones, tum cum mea, qui infimus omnium ſum, tum cum aliorum epiſcoporum Italiæ, ceterarumque omnium regionum verſus occidentem, ſententiis conſentire concordareque oſtenderunt, atque adeo confirmarunt. Hanc autem catholicam & apoſtolicam fidem agnoſcimus, quæ uſque a concilio Nicæno hactenus integra ſtabiliſque permanſit. Hanc illi ipſi patres ſe habuiſſe confeſti ſunt, atque adeo mira alacritate & gaudio completi, omnia abſurdæ opinionis veſtigia, omneſque ejus quaſi ſcintillas relictas ſuſtulerunt. Hancque fidem non ſolum apud populum concionando, verum etiam ſedulo ſcribendo, omnibus propoſuerunt. Cujus quidem exemplar his literis neceſſario ſubjungendum duximus, ne qua hæreticis ad inſidias tendendas relicta ſit occaſio: quam quidem nacti, de integro faces ſuæ malevolentiæ in eccleſiam intentent, magnaque diſſidiorum incendia (ut illis in more poſitum eſt) exſuſcitent. Nam & hoc ipſum confitentur honoratiſſimi fratres noſtri Euſtathius, Silvanus, & Theophilus: nimirum & ſeipſos & veſtram caritatem ſemper hanc fidem ſervaſſe, & ad extremum vitæ diem ſervaturos eſſe; videlicet quæ fuerit a trecentis decem & octo epiſcopis orthodoxis in urbe Nicæa probata, quæque & perfectam complectatur veritatem, & hæreticorum multitudini ora obturet, eorumque doctrinam penitus evertat. Neque enim tam ingens epiſcoporum numerus fortuito, ſed Dei nutu & voluntate ad furorem Arii comprimendum coactus eſt. Immo vero eorum numero beatus Abraham tot hominum millia per fidem profligavit. Quæ quidem fides vi & nomine *conſubſtantialis* comprehenſa, tamquam propugnaculum firmum & inexpugnabile, omnes impetus & nefarias peſtiferæ opinionis Arii machinas retundit reprimitque.

Et quamquam nequam & ſcelerati Ariani effecere, ut omnes epiſcopi occidentis Arimini in unum cogerentur, quo ibi vel perſuaſione, vel (uti verius dicam) imperatoris auctoritate, illud quod erat ad ſummam cautionem in fidei formula poſitum, aut tollerent, aut perverſe inficiarentur: nihil hac fraudulenta molitione omnino profecerunt. Nam omnes illi fere epiſcopi, qui Arimini convenerant, quique vel fallacibus ineſcati illecebris, vel vi compulſi a fide tum quidem deſciverant; nunc tamen ad ſanam mentem reverſi, fidei formulæ ab epiſcopis Arimini convocatis editæ anathema denunciarunt, & fidei catholicæ & apoſtolicæ Nicææ confirmatæ ſubſcripſerunt, & nobiſcum jam una communicant: omnes illi, inquam, in præſentia maximo iracundiæ æſtu contra dogma Arii ejuſque diſcipulos exardeſcunt. Quam rem veſtræ caritatis legati cum explorate cognitam planeque perſpectam haberent, ſuæ ipſorum ſubſcriptioni veſtra etiam nomina adjunxere. Ario autem & decretis Arimini contra fidem Nicææ ſtabilitam ſancitis (quibus item vos per verſutas blanditias in fraudem inducti cum jurejurando adhibito ſubſcripſiſtis) anathema edixere.

Quid geſtum in concilio Ariminenſi.

Quapropter nobis videbatur conſentaneum, literas ad veſtram caritatem perſcribere, vobiſque juſta & æqua petentibus opem ferre: præſertim cum per confeſſionem veſtrorum legatorum perſpicue intelligeremus, epiſcopos orientis ad ſanam ſinceramque mentem reverſos, cum orthodoxis occidentis epiſcopis in fide concordare. Neque vos ignorare volumus, & blaſphemias Arimini contra Filium Dei divulgatas, jam etiam ab his, qui tum videbantur fraudulenter & repentino impetu a veritate tamquam abrepti, anathemate damnari, & fidei concilii Nicæni concordi animorum voluntate ab omnibus aſſenſum eſſe. Quin etiam per veſtras literas omnes certiores fieri debent, ut qui per fraudem a recta fide abducti fuerint, jam tandem ex cæca hæreſis caligine ad clarum divinumque lumen libertatis catholicæ regrediantur. Qui quidem ſi poſt hoc concilium lethale peſtilentis doctrinæ venenum evomere * voluerint, omneſque Arii blaſphemias ex animis ſuis radicitus evellere, atque adeo illis anathema indicere: ſcient ſe pariter cum Ario & ejus diſcipulis, cum aliis ſerpentibus, utpote Sabellianis, Patropaſſianis, & alterius hæreticæ pravitatis cujuſcumque modi ſectatoribus, a communione eccleſiæ, quæ filios adulterinos non recipit, tanquam fœderis & ſocietatis expertes omnino excluſos eſſe. Deus vos, fratres cariſſimi, diu ſervet incolumes.

Concors fides catholica occidentalium

* ſor. ſoluerint.

Ἐπιστολὴ Λιβερίου τοῦ ἐπισκόπου τῆς Ρωμαίων, πρὸς τοὺς ἐπισκόπους τῆς ἀνατολῆς τῶν Μακεδονιανῶν.

Τοῖς ἀγαπητοῖς ἀδελφοῖς, καὶ συλλειτουργοῖς Ὑπατίῳ, Κυρίλλῳ, Ὑπερεχίῳ, Οὐρανίῳ, Ἥρωνι, Ἐλπιδίῳ, Μαξίμῳ, Εὐσεβίῳ, Εὐκαρπίῳ, Ἑορτασίῳ καὶ τοῖς ἑξῆς, τοῖς ἐν τῇ ἀνατολῇ ὀρθοδόξοις ἐπισκόποις Λιβέριος ἐπίσκο-

Sozom. hiſt. eccl. lib. 6. cap. 5.

πος Ιταλίας, καὶ οἱ κατὰ τὴν δύσιν ἐπίσκοποι, A ἐν κυρίῳ πάντοτε χαίρειν. Τὴν εὐκταιοτάτην ὑμῖν χαρὰν τῆς εἰρήνης, καὶ τῆς ὁμονοίας ἤνεγκε τὰ ὑμέτερα γράμματα, τῷ τῆς πίστεως φωτὶ προλαμπόμενοι ἀδελφοὶ ἀγαπητοί, τὰ ἀποδοθέντα ἡμῖν διὰ τῆς τιμιωτάτων ἀδελφῶν ἐπισκόπων, Εὐσταθίου, Σιλβανοῦ καὶ Θεοφίλου. καὶ ταύτῃ μάλιστα, ὅτι τὴν ὑμετέραν γνώμην καὶ τὰ ὑμέτερα φρονήματα συμφωνεῖν καὶ συνᾴδειν, πρός τε τὴν ἐμὴν ἐλαχιστότητα, καὶ τῆς ἐν Ιταλίᾳ καὶ δυτικῶν πάντων διεβεβαιώσαντο, καὶ ἀπέδειξαν. καὶ ταύτην εἶναι γινώσκομεν τὴν καθολικὴν καὶ ἀποστολικὴν πίστιν, ἥτις μέχρι τῆς κατὰ Νίκαιαν συνόδου, ἀκεραία καὶ ἀσάλευτος διέμεινε. ταύτην τε αὐτοῖς B ἔχειν ὡμολόγησαν, καὶ χαρᾶς ἀναπλησθέντες, πᾶν ἴχνος καὶ ζώπυρον ἀτόπου ὑπονοίας ἐκβάλλοντες, οὐ μόνον διὰ λόγου, ἀλλὰ καὶ ἐγγράφως, ταύτην ὑξέθεντο. ἧς καὶ τὸ ἀντίτυπον ἀναγκαίως τούτοις τοῖς γράμμασιν ὑποτάξαι ἡγησάμεθα δεῖν. μή τινα πρόφασιν τοῖς αἱρετικοῖς, εἰς ἐπιβουλὴν αὖθις κατὰ λείπωμεν, ἐν ᾗ πάλιν τὰ ὑπεκκαύματα τῆς ἰδίας κακίας ἀνακινοῦντες, πυρκαϊὰς διὰ διχοστασιῶν συνήθως ἐξάπτοιεν. ἐπείτε καὶ τοῦτο ὡμολόγησαν οἱ τιμιώτατοι ἀδελφοὶ ἡμῶν, Εὐσταθίου καὶ Σιλβανὸς καὶ Θεόφιλος, ἑαυτούς τε καὶ τὴν ὑμετέραν ἀγάπην, πάντοτε ταύτην τὴν πίστιν ἐγκεκάλει, καὶ ταύτην μέχρι τέλους διαφυλάξειν, C δηλαδὴ τὴν ἐν Νικαίᾳ δοκιμασθεῖσαν ὑπὸ τριακοσίων δέκα καὶ ὀκτὼ ὀρθοδόξων ἐπισκόπων, ἥτις τὴν τελείαν περιέχει ἀλήθειαν καὶ πάντα τὰ τῆς αἱρετικῶν πλήθη ἐπιστομίζει τε καὶ ἀναστέπει. οὐδὲ γὰρ ἀπὸ ταυτομάτου, ἀλλὰ θείῳ νεύματι ὁ τῆς τοσούτων ἀριθμὸς ἐπισκόπων συνεκροτήθη, κατὰ τῆς Αρείου μανίας. ἀλλ' ὅσω ἀριθμῷ ὁ μακάριος Αβραὰμ τοσαύτας χιλιάδας διὰ πίστεως κατεστρέψατο· ἥτις πίστις ἐν τῇ ὑποστάσει καὶ τῷ ὀνόματι τοῦ ὁμουσίου περιεχομένη, ὥσπερ ἔρυμα ὀχυρὸν καὶ ἄμαχον, πάσας τὰς προβολὰς, καὶ τὰς κακομηχανίας τῆς Αρείου κακοδοξίας. τοιγαροῦν, πάντων τῆς κατὰ τὴν δύσιν ἐπισκόπων, τῶν εἰς τὸ Αρίμινον συνελθόντων, ὁπότε τούτους ἡ κακοήθεια τῆς Αρειανῶν συνεκρότησεν, ὅπως ἡ διὰ πειθοῦς τινὸς, ἢ ἵνα ἀληθέστερον εἴπω, κοσμικῆς δυνάμεως, τοῦθ' ὅπερ ἀσφαλέστατον ἦν ἐν τῇ πίστει κείμενον ἀνέλοιεν, ἢ πλαγίως ἀρνήσωνται, οὐδὲν τούτων ὠφέλησεν ἡ πανουργία. καὶ γὰρ σχεδὸν πάντες ἐκεῖνοι οἱ ἐν τῇ Αριμίνῳ γενόμενοι, καὶ δελεασθέντες, ἢ ὑπαχθέντες τότε, νῦν ἀναφρονήσαντες, καὶ ἀναθεματίσαντες τὴν ἔκθεσιν τῆς ἐν Αριμίνῳ συνελθόντων, καὶ ὑπογράψαντες τῇ καθολικῇ καὶ ἀποστολικῇ πίστει, τῇ κατὰ Νίκαιαν θεσπισθείσῃ· οἳ καὶ ἡμῖν κοινωνήσαντες ἐκθυμότερον κατὰ τοῦ Αρείου δόγματος, καὶ κατὰ τῆς αὐτοῦ μαθητῶν χαλεπαίνουσιν. οὗ τινος πράγματος τὸν ἔλεγχον οἱ πρεσβεῖς τῆς ὑμετέρας ἀγάπης ἐπιγνόντες, καὶ ὑμᾶς αὐτοὺς τῇ οἰκείᾳ ὑπογραφῇ συνέζευξαν, καὶ ἀναθεματίζοντες Αρείον, καὶ τὰ ἐν Αριμίνῳ πραχθέντα κατὰ τῆς πίστεως τῆς ἐν Νικαίᾳ θεσπισθείσης. οἷς καὶ ὑμεῖς αὐτοὶ δελεασθέντες, δι' ὁρκωμοσιῶν ὑπεγράψατε. ὅθεν ἀκόλουθον ἡμῖν ἐφάνη, γράψαι πρὸς τὴν ὑμετέραν ἀγάπην, καὶ βοηθῆσαι τοῖς δίκαια αἰτουμένοις. μάλιστα δὲ, ὅτε διὰ τῆς ὁμολογίας τῆς ὑμετέρων πρεσβειῶν ἀναφρονήσαντας τοὺς ἀνατολικοὺς, συμφωνεῖν πρὸς τοὺς ὀρθοδόξους τῆς δυτικῶν ἐπέγνωμεν. καὶ δηλοῦμεν ὅπως εἰδέναι ἔχοιτε τὰς ἐν τῇ Αριμίνῳ βλασφημίας, καὶ ὑπὸ τῆς δοξασάντων τότε κατὰ συναρπαγὴν παραβεβλάφθαι νῦν ἀναθεματισθείσας, καὶ πάντας πρὸς τὴν κατὰ Νίκαιαν πίστιν συμπεπνευκέναι. καὶ χρὴ δὲ ὑμῶν τοῦτο πᾶσι γνωσθῆναι, ὅπως δυνηθεῖεν καὶ οἱ κατ' ἐπήρειαν παραβλαφθέντες, ἤδη ποτὲ ἐκ τοῦ αἱρετικοῦ σκότους, πρὸς τὸ θεῖον φῶς τῆς καθολικῆς ἐλευθερίας ἀνακάμψαι. οἵ τινες μετὰ ταύτην τὴν σύνοδον, εἰ μὴ θελήσειαν ἀποπτύσαι τὸν τῆς κακοδοξίας ἰὸν, καὶ τὰς βλασφημίας Αρείου πάσας ἀνελεῖν, ταύτας τε ἀναθεματίσαι, γινωσκέτωσαν ἑαυτοὺς μετὰ τοῦ Αρείου καὶ τῆς τούτου μαθητῆς, καὶ τῶν λοιπῶν ὄφεων, ἤτοι Σαβελλιανῶν, ἢ Πατροπασσιανῶν, ἢ οἱασδήποτε ἄλλης αἱρέσεως, ἐκσπόνδους εἶναι, καὶ ἀκοινωνήτους τῆς ἐκκλησιαστικῶν συνάψεων, ἥτις τοὺς ἐκ μοιχείας υἱοὺς οὐ προσίεται· ὁ Θεὸς ὑμᾶς ἐῤῥωμένους διαφυλάξοι ἀδελφοὶ ἀγαπητοί.

NOTA SEVERINI BINII.

Hæc est illa pacifica & communicatoria Liberii pontificis epistola, qua Semiarianorum legati Eustathius & Theophilus, simulata fide, oblatoque Nicænæ confessionis libello, Romani pontificis, omniumque prope occidentalium episcoporum communionem impetrarunt: quave in Tyanensi concilio ostensa, Eustathius Sebastenus sedem episcopalem, unde dejectus fuerat, opera orthodoxorum recepit. Sed quis auctoritate Basilii, ut diximus in notis Tyanensis concilii, aperte constat, hæc omnia ab ipsis simulate peracta fuisse, ipsumque Eustatium postea turpius lapsum esse. Liberius omnesque occidentales episcopi, ejusmodi nebulones alias sæpe damnatos, communioni catholicæ restituentes, facilitatis nimiæ jure meritoque redargui fortasse possent, si intima cordis scrutari, seque ipsos a subreptione securos reddere potuissent.

Semiarianorum legati simulate Romani pontificis & occidentalium communionem impetrant.

[1] EPISTOLA XIV. LIBERII [a] PAPÆ

a commentitiam esse nemo non videt.

ad omnes generaliter episcopos.

Ut nullus pro persecutionibus, dum durare potest, suam relinquat ecclesiam, nec quietem magis eligat, quam pro populo sibi commisso laborare intendat.

Dominis sanctissimis & Deo amantissimis universis episcopis, Liberius episcopus, in domino salutem.

Nihil est quod nos diu stare faciet [b] nisi Dei gratia. Ceterum nequitia diaboli, contemptibile malum, plenum veneno mortifero sævit, qui sursum atque deorsum circuit, quærens quem devoret. Unde vigilare, & sobrii esse ad orationes, & Deo propinquare debemus [c], & satuas, domino auxiliante, hominum insidias, prout dominus posse dederit, respuere, & patres sequi, & non transgredi terminos patrum, (id est, ut non relinquamus nostras, dum in eis persistere aliquo modo valebimus, ecclesias, ut ad alias properemus) aut populos nobis commissos negli-

b faciat

1. Pet. c. 5. v. 8.

c Flavianus ep. 1. ad S. Leonem.

1 Hæc epistola in Collectione Isidori ponitur post Epistolas seu decreta Felicis Papæ. *Harduinus.*

eligere, ut * quietem amplius quam pro eis elaborare, pro quibus etiam animas ponere debemus, ſtudeamus, ne reprobi in conſpectu Dei inveniamur, ſed fructuoſos illi manipulos de commiſſis nobis gregibus, ipſo adminiculante, præſentare valeamus: quanquam multi nos perſequantur, & oves Chriſti dilacerare deſiderent: qui quaſi in veſtibus ovium apparent, intus autem ſunt lupi rapaces, quos ex fructibus cognoſcimus: iſti primo quidem videntur ex nobis eſſe, ſed non ſunt ex nobis: ſi enim fuiſſent ex nobis, manſiſſent utique nobiſcum. Quando vero ſuam evomuerint impietatem, dolum qui in eis eſt, erumpentes, & apprehendentes infirmiores, & eos qui ad eloquia divina ſenſus inexercitatos habent, ſecum eos contrahunt ad perditionem, ſubvertentes & injuriantes paternas doctrinas, ſicut & ſacras ſcripturas ad perditionem ſuam, quos oportet præſcienter cavere, ne malitia eorum quidam ſeducti, abſcindantur a propria firmitate: *Exacuunt enim linguas ſuas*, juxta prophetæ vocem, *ſicut ſerpentes: venenum aſpidum ſub labiis eorum*. Nec nos pigeat per temporales [a] cruciatus pro Chriſti nomine elaborare, ſed emolumenta futuræ remunerationis, hujus ſæculi vexationes tolerare perſuadeant. Scriptum namque eſt: *Quid retribuam domino pro omnibus quæ retribuit mihi; Calicem ſalutaris accipiam, & nomen domini invocabo*. Tantum enim a nobis exigitur, quantum poſſumus famulatus noſtri obſequio commodare. Unde quidem tantum nos neceſſe eſt importunis prædicationibus inſiſtere, quanto nobis perfectæ negotiationis creditur duplicata talentorum aſſignatio, atque dominicæ vocis, ad ſuſcipiendam ejus requiem, perſuadet aſſertio. Suggeſtum namque nobis eſt, quod pro præteritis laboribus & inſeſtationibus nonnulli veſtrum aſſignatas ſibimet, & a Deo commiſſas relinquunt plebes, & in futuro plures relinquere veliut eas, quas tueri debent, eccleſias, & pro ovibus ſibi commiſſis laborare negligant, & monaſteriorum ſe quieti contradere feſtinent, & vacationem ab epiſcopatus laboribus eligere, & ſilentio atque otio vitam degere magis appetant, quam in his, quæ ſibi commiſſa ſunt, permanere, dicente domino: *Beatus qui perſeveraverit uſque in finem*. Unde namque eſt beata perſeverantia, niſi de virtute patientiæ? Quoniam ſecundum apoſtolicam prædicationem, *omnes qui voluerint in Chriſto pie vivere, perſecutionem patiuntur*. Ideoque, fratres cariſſimi, non vos afflictionum amaritudo a pio mentis veſtræ propoſito coarctet recedere. Conſiderate namque, quanta pro abſolutione noſtri & liberatione creator, dominuſque & redemptor noſter pertulerit, quibuſve ſe contumeliis afficiendum tradiderit, ut nos a vinculis poteſtatis diabolicæ liberaret. *Attendite itaque vobis & omni gregi, in quo Spiritus ſanctus conſtituit epiſcopos regere eccleſiam Dei, quam acquiſivit pro ſanguine*; ut non ſit, [b] qui vos decipiat aut ſeducat in ſubtilitate ſermonis, ut plebes vobis commiſſas relinquatis, & alicui, propter malorum opprobrium hominum, quieti vos tradatis, & ut vos ſolummodo ſalvetis & filios orphanos relinquatis. Apertiſſime enim Spiritus ſanctus per apoſtolum dicit, *quia in noviſſimis temporibus recedent quidam a fide & caritate, attendentes ſpiritibus ſeductoribus, & doctrinis dæmoniorum, & in hypocriſi mendacis eloquiorum cauteriatam habentes ſuam conſcientiam*. Propter quod, *vigilate & orate, ut non intretis in tentationem*. Quæ vero mentis tranſgreſſio operatur in his, qui non crediderint ſermonibus domini, & receſſerint pro ſua quiete a ſervitio ſibi commiſſo, & ſuis ſe ſubdiderint voluptatibus? Talibus quippe & aliis pro populo Dei conſtricti neceſſitatibus, ne pereatis una cum omnibus vobis commiſſis, ſed ſalvi ſitis in die æterna retributionis, [a] hortamur veſtram caritatem, exemplo ejus qui pro nobis pati voluit, promptos vos in cunctis ejus permanere ſervitiis; nec quidem quoquo modo a commiſſa cura recedere, ſed totis viribus in commiſſis vobis negotiis fortiter uſque in finem perdurare: *quoniam beatus eſt, qui perſeveraverit uſque in finem*: nec laudatur initium, ſed finis. *Nemo vos ſeducat inanibus verbis*. Propterea enim venit ira Dei in filios diffidentiæ. Nolite ergo effici comparticipes eorum dogmatum, [b] neque communicetis infructuoſis verbis illorum, magis autem redarguite: *quoniam cœtus prævaricatorum ſunt, & extenderunt linguam ſuam quaſi arcum mendacii, & non veritatis. Completum eſt in eis, qui de malo ad malum egreſſi ſunt, & me non cognoverunt, dicit dominus. Veritatem non loquentur. Docuerunt enim linguam ſuam* perſecutores eccleſiarum, earumque ſacerdotum, *loqui mendacium. Ut impie agerent, laboraverunt, & renuerunt ſcire me, dicit dominus*. State ergo vos, dilectiſſimi, ſuper vias, & videte. Interrogate de ſemitis domini antiquis, & videte, quæ eſt via bona ſanctorum patrum, & ambulate in ea; & invenietis requiem animabus veſtris. Sed ſi patimini propter Chriſtum, beati eritis. Metum autem eorum ne timueritis, neque conturbemini, dominum autem Deum ſanctificate in cordibus veſtris, ipſo dicente: *Nolite timere eos qui corpus occidunt, animam autem non poſſunt occidere, ſed potius eum timete, qui poteſt animam & corpus perdere in gehennam. Nonne duo paſſeres aſſe veneunt, & unus ex illis non cadet ſuper terram ſine patre veſtro? Veſtri autem capilli capitis omnes numerati ſunt. Nolite ergo timere, multis paſſeribus meliores eſtis vos. Rememoramini ergo*, fratres, *eum, qui talem ſuſtinuit a peccatoribus adverſus ſemetipſum contradictionem, ut ne fatigemini animis veſtris, deficientes. Nondum enim uſque ad ſanguinem* [c] *certavimus, adverſus peccatum repugnantes*.

Confidimus autem de vobis, fratres cariſſimi, meliora & vicinlora ſalutis, *quia neque mors, neque vita, neque angeli, neque principatus, neque poteſtates, neque inſtantia, neque futura, neque fortitudo, neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia*, magiſtro gentium docente, *poterit nos ſeparare a caritate domini noſtri Jeſu Chriſti, & quæ in ipſo eſt, recta fide. Nolite itaque amittere confidentiam veſtram, quæ magnam habet remunerationem. Patientia enim nobis neceſſaria eſt ad colluctationes adverſariorum, quatenus fidem integram uſque in finem conſervantes, repromiſſionem percipiamus, quam repromiſit his, qui legitime certare deproperant. Adhuc enim modicum aliquantulum, qui venturus eſt, veniet, & non tardabit. Ecce enim judex ante januam aſſiſtit, coronas hilariter promittens his, qui pro eo paſſionibus ſubmittuntur. Quod ſi ſubtraxerit ſe quis, non placebit animæ* [c] *ſuæ, ſed cadet de promiſſione propter negationem. Nos autem non ſimus ſubtractionis filii in perditionem, ſed fidei in acquiſitionem animæ. Propter quod aſſumite arma Dei, ut poſſitis reſiſtere in die malo*, adverſus omnes inimicos ſanctæ Dei eccleſiæ & veſtros: *& induite vos loricam juſtitiæ, calceati pedes in præparationem evangelii pacis, in omnibus aſſumentes ſcutum fidei, in quo poſſitis omnia jacula nequiſſimi*

* *for.* quietem.

[a] S. Martinus papa ep. ad S. Amandum

Pſalm. 139.

Pſal. 115.

7. qu. 1. Suggeſtum eſt nobis.

Matth. 10. & 24.

2. *Tim. 3.*

Act. 20.

[b] S. Martinus in ep. ſynodica poſt concil. Later.

1. *Tim. 4.*

Mar. 14. Luc. 22.

[a] Idem papa in cit. ep. ad S. Amandum

Matth. 10.

[b] Idem in cit. ſynodica uſque fere in finem.

Jer. 6.

1. *Petr. 3.*

Matth. 10.

Heb. 12.

[c] certaviſtis,

Rom. 8.

Heb. 10.

Jacob. 5.

[c] mea,

Epheſ. 6.

mi

mi * ignita extinguere : & galeam ſalutis accipite, & gladium ſpiritus, quod eſt verbum Dei, per omnem orationem & obſecrationem radicati & fundati in ſolatio fratrum pro Chriſto Jeſu domino noſtro. Sed & nunc, fratres, commendamus vos omnes domino, & verbo gratiæ ejus, qui poteſt perficere, & dare hæreditatem vobis cum omnibus ſanctis etc. Ipſe autem Deus pacis & conſolationis det vobis idipſam ſapere in alterutrum, ut vobis invicem ſuccurratis, & non ſitis diviſi ; ut unanimes uno ore & * una corde honorificemus eum in concordiam & conſolationem fratrum, qui poteſt confirmare nos ſecundum evangelium ejus, juxta revelationem myſterii æterni, temporibus ſcilicet perpetuis taciti, quibus vobis futurorum gaudiorum largienda ſunt munera. Summopere etiam conſiderare debetis, quod hi qui fratribus invident, eoſque damnare aut perducere cupiunt, per ſe ſua dogmata deſtruunt. Dicit enim dominus : Omne regnum in ſe diviſum, non ſtabit ; & omnis ſcientia & lex adverſum ſe diviſa, non ſtabit. Ideoque neceſſe eſt, ut concorditer ſalubres ſuſcipiatis [a] hortatus, & nihil per contentionem agentes, ſed ad omne ſtudium devotionis unanimes, divinis & apoſtolicis conſtitutionibus pareatis, & in nullo patiamini providentiſſima canonum decreta violari, quatenus & Nicænorum canonum conſtituta, & quæ a nobis vel a prædeceſſoribus noſtris ſunt [b] provide & ſalubriter decreta, intemerata permancant in futuro. (a) *In mſ. Juſtelli poſt plures epiſtolarum lacinias ex Ennodio aliterove ejuſdem ætatis oratore inepte conſutas, legitur hæc ſubſcriptio.* Data xv. Kal. Martias Betio & Juliano viris clariſſimis conſulibus.

* Ignea

Act. 20.

* pro Rom. 16

Matth. 12.

a S. Leo ep. 89. c. 2.

b Siricius ep. 1.

EPISTOLA [c] ATHANASII ET ÆGYPTIORUM EPISCOPORUM AD PAPAM LIBERIUM.

De oppreſſionibus Arianorum.

Domino beatiſſimo & honorabili, ſancto patri Liberio papæ, Athanaſius & Ægyptiorum epiſcopi, in unum ſynodice apud Alexandriam congregati.

c Hanc cum ſequenti falſatis annumerandam conſtat non eruditi modo, ſed etiam prudentes et eruditos fefellit.

VEſtræ beatiſſimæ [d] paternitatis jura penes Deum ſunt manifeſta, dum prædicationibus ſcilicet apoſtolicis & doctrinis, veræ fidei cultura, univerſa repleta ſit terra. Per divinorum tamen eruditionem eloquiorum, veſtra inſtruente admonitione exhortatoria, ſuperædificatur orthodoxa Chriſti eccleſia, apoſtolica inſtitutione fundata, & a fidelibus patribus firmiſſime roborata : ad quam omnes beatiſſimi apoſtolipari honoris & poteſtatis conſortio prædicti, populorum agmina convertentes, pie ſanéteque de tenebris ad lumen, de lapſu ad veram fidem, de morte ad vitam homines divinæ prædeſtinationis gratia præſcitos, ſalutaribus præceptis ac monitis perduxerunt. Quorum ſanctorum apoſtolorum veſtra fraternitas honoranda ſequens merita, & perfectius implens exempla, eccleſiam Dei morum probitate & actuum ſanctitate condecorat, & fide ſacra Chriſtianiſque moribus vigens, quæ fieri Deo placita præcipit, ſtudiis pontificalibus indefluenter operatur & perficit, ſervans legis divinæ mandata ; quia *non legis auditores juſti ſunt apud Deum*, ſicut narrat apoſtolus ; *ſed factores legis juſtificabantur*. Nos enim hæc meditari cupientes, & ea quæ a ſancta fede veſtra apoſtolorum, eorumque ſucceſſorum prædicatione fu-

d Compone cum hujus Vitæ initio Carthaginenſis epiſcopi ad Theodoſium principem, quæ extat conſ. 2. concil. Lateranenſis cum ſancto Martino

Rom. 2.

A ſcepimus, atque quæ in Nicæna ſynodo roborata cognovimus, prædicare, & Arianorum blaſphemias, atque aliorum hæreticorum, repellere cupientes, quotidie ab his perſequimur, & damnationi tradimur, atque morti deſtinamur. Qua de re precamur, ut veſtris exhortationibus tam per vos, quam & per apocriſiarios veſtros adjuvemur ; ne, dum illi creſcunt, & nos minuimur, vera fides deſtruatur, & eorum hæreſis ultra fidem noſtram creſcat : quoniam timemus, ut *poſtquam abundaverit iniquitas, refrigeſcat charitas multorum*. Pro qua re, multa veſtræ ſacræ doctrinæ tam apud Deum, quam apud cunctos fideles merces & laus repoſita eſt, ſi veſtra hæc reſecentur auctoritate. Noſtram enim fidem, quam a ſanctis patribus accepimus, & tenemus, atque docemus, ſubter inſeruimus, ut ſi aliquis vobis aliter nos credere, aut docere, aut accuſando, aut muſitando retulerit, vel detrahendo, ſcriptis mandaverit, per hanc manifeſte nos ita credere & docere agnoſcatis.

Matth. 24.

Credimus [a] namque in unum Patrem omnipotentem, omnium viſibilium, necnon & inviſibilium factorem. Et in unum dominum Jeſum Chriſtum, filium Dei, natum ex patre, unigenitum hoc eſt, ex ſubſtantia patris, Deum ex Deo, lumen ex lumine, Deum verum ex Deo vero, natum, non creatum, homouſion, hoc eſt, ejuſdem cum patre ſubſtantiæ, per quem omnia facta ſunt cœleſtia & terreſtria. Qui propter nos homines & propter noſtram ſalutem deſcendit de cœlis, & incarnatus eſt, & homo factus eſt, paſſus eſt, & reſurrexit tertia die : aſcendit in cœlum, venturus inde judicare vivos & mortuos. Et in Spiritum ſanctum. Eos autem qui dicunt, Erat tempus, quando non erat, & priuſquam naſceretur, non erat, & quia ex nullis ſubſiſtentibus factus eſt, aut ex alia ſubſtantia, vel eſſentia dicunt eſſe trepton, hoc eſt, convertibilem atquæ mutabilem filium Dei, hos anathematizat catholica & apoſtolica eccleſia. Hanc venerabilem fidem trecenti [b] quidem decem & octo patres agnoverunt & amplexi ſunt ; & conſonantes & unanimes ſcriptis explanaverunt.

a Symbolum Nicænum interpretes Rufino.

b Hiſt. Trip. II. 9.

Sed modo, quoniam contra hæc, ut noſtis, talia exurgunt, qualia non debent, venite, & nos, [c] dilectiſſimi fratres, cum Deo deſcendamus ad viſitationem, id eſt, inquiſitionem ſermonum eorum, & confundamus per approbationem veriſſimam ibidem linguas eorum, elevatas contra ſcientiam unigeniti filii Dei, & iniquitatem in altitudinem humanitatis ejus loquentes. *Diſrumpamus vincula eorum* per gladium ſpiritualem, quod eſt verbum Dei, & *projiciamus a nobis jugum ipſorum*, per expugnationem profani ſenſus illorum. Tunc enim ipſe quoque dominus *irridebit eos, & ſubſannabit : & tunc loquetur ad eos in ira ſua, & in furore ſuo conturbabit eos*, ſecundum B. Jeremiam, dicens : *Falſo prophetæ iſti vaticinantur in nomine meo. Non enim miſi eos, & non præcepi eis, neque locutus ſum ad eos. Viſionem mendacem, & divinationem, & fraudulentiam, & ſeductionem cordis ſui prophetant vobis. Ideo hæc dicit dominus de prophetis, qui prophetant in nomine meo mendacium : Erunt projecti in vias Jeruſalem, & conculcatio omnium pie confitentium me, & non erit qui ſepeliet eos*. Nemo enim ſe * abſcondere poteſt quibuſdam ſubreptionibus commentitiis, ſicuti nec foliis ſici antiquus tranſgreſſor præcepti Adam potuit, qui per pro-

c S. Martinus conf. 2. conc. Lateranenſis.

Pſal. 72. Pſal. 2. Eph. 6. Pſal. 2. Jer. 14.

* abſcondi

(a) *In hoc* præter Codicem poſt lacinias illas, quas Juſtellus legit etiam in ſuo, & incipit. *Ut tradit quædam eloquentia perſona*, claudatur epiſtola hoc modo : *Data xv. Kal. Martias Betio, & Juliano vv. cll. Conſ.*

propriam linguam inverecunde nudatur. *Laqueus* A
eorum fortis vero, labia ejus; & captus propriis ser-
monibus, & opera manuum ejus: retributio autem
laborum ejus dabitur ei, & impietatis reprehenſio:
Arguam te, inquit, *& ſtatuam contra faciem tuam.*
Exiſtimaſti iniquè, quod eſſem tibi ſimilis. Propte-
rea, ſicut dicit dominus ad Gedeon, *deponamus*
eos ad aquam veræ diſcretionis, & probemus eos ibi
regulari examinatione, in idipſum pronos corruentes,
poſt oſtenſionem pravi intellectus eorum, utrum-
ne ſint apud ſe ſapientes, divini verbi ſcien-
tiam ignorantes; quoniam *dicentes eſſe ſe ſapien-*
tes, ſtulti facti ſunt, & mutaverunt gloriam ca-
tholicæ eccleſiæ propria novitate, & voluntate,
ſive per ea, quæ illicite in ejus defenſione ge-
ſta ſunt, hæreticam turbulentiam introducen- B
tes, illud competenter ad nos retinentes, quod
bene ad Jeſum filium Sirac dictum eſt: *Uſque*
ad mortem certa pro veritate, & dominus Deus pu-
gnabit pro te. Hujus rei gratia, univerſalis vobis
a Chriſto Jeſu commiſſa eſt eccleſia, ut pro om-
nibus laboretis, & cunctis opem ferre non ne-
gligatis: quia *dum fortis armatus cuſtodit atrium*
ſuum, in pace ſunt omnia, quæ poſſidet. Ideoque
tanta urgente neceſſitate, ſummopere compri-
mite veſtra ſumma auctoritate infeſtos, relevate
oppreſſos, ut abſque gravi, domino opitulante,
difficultate ipſi gratanter omni tempore ſacrifica-
re mereamur illæſi. *Et ſubſcriptio*: a Æterna te
ſervet divinitas per multos annos, ſanctiſſime pa-
trum pater. Amen.

Gen. 3. Prov. 6.

Pſal. 47. Judic. 7.

Rom. 1.

Eccl. 5.

Luc. 11.

a Juſtin. II ad Joannem V papam.

EPISTOLA XV. LIBERII PAPÆ

AD ATHANASIUM ET EPISCOPOS Ægyptios reſponſoria.

Contra perturbatores pacis & quietis eccleſia-
rum, & tales qualiter puniendi.

Dilectiſſimo filio Athanaſio, & omnibus in unum con-
gregatis, & de Trinitatis fide rectè ſentientibus
Ægyptiorum epiſcopis, Eiberius papa.

OLIM & ab initio * tantam percepimus, a
B. Petro apoſtolorum principe fiduciam D
ut habeamus auctoritatem pro univerſali eccle-
ſia, ad rectam defendendam fidem, quatenus
nulli liceat ſtatutum ſanctæ eccleſiæ commove-
re, ad læſionem rectè credentium, abſque ſui
periculo honoris. Epiſtolam ſiquidem veſtram,
nobiſque directam, ante nos recitari fecimus,
tribulationes & perſecutiones, quas pro rectæ fi-
de patimini intelleximus. Super quibus & nos
una vobiſcum condolemus, & laborare pro vo-
bis, ut pater pro filiis parati ſumus. Fidem ve-
ro Nicæni concilii in eadem epiſtola rectam re-
perimus, ſuper qua & Deo gratias uberrimas re-
tulimus, pro qua non ſolummodo perſecutiones
& paſſiones ſubſtinere vobiſcum parati ſumus,
ſed etiam ſi neceſſe fuerit, mori pro Chriſti no- E
mine, inquantum noſtra ſinit fragilitas, non re-
ſpuimus. Igitur prædictum ſanctum concilium,
ut legimus, definit Nicænum, b aliam fidem nul-
li licere proferre, aut conſcribere vel componere,
aut ſapere vel docere aliter, nec quidquam in fide
ſentire, aut proferre, quod his patrum regulis
poſſit obviare. Qui autem præſumpſerit compo-
nere aliam fidem aut proferre, docere vel tra-
dere aliud ſymbolum, ad viam veritatis conver-
ti deſiderantibus de quacumque hæreſi, velex Ju-
dæis, vel ex paganis Chriſtianos ſe fieri volenti-
bus, hi ſi epiſcopi fuerint, aut clerici, alienari
quidem epiſcopos ab epiſcopatu, clericos a clero:
ſi vero monachi, aut laici fuerint, anathemate
feriri. Proteſtatur a etenim beatus apoſtolus, di-
cens. *Si quis certat, non coronatur, niſi legitimè*
certaverit. Et iterum dominus ait: *Qui autem*
perſeveraverit uſque in finem, hic ſalvus erit. Vi-
delicet, certaminibus ſacris propoſitis nobis,
pro defenſione catholicæ eccleſiæ, magnaque ſa-
lute ex hoc ſperata ab omnium bonorum datore
Deo, non deficiant manus noſtræ, dileCtiſſimi fra-
tres, per occaſionem cujuslibet deſidiæ, diſſo-
lutæ: ſed fortes efficiamur per gratiam domini
atque virtutem potentiæ ejus, *quoniam perfecit pe-*
des noſtros tanquam cervorum, & ſupra excelſa
firmius ſtatuit intellectum ſummæ ejus humani-
tatis propter noſtram ſalutem, maxime tantam
habentes impoſitam ſanctorum teſtium nubem.
Deponentes ergo omne pondus & circumſtantem ad-
verſariorum novitatem, per patientiam curramus,
aſpicientes in auctorem fidei & conſummatorem Je-
ſum, qui in propoſito nobis propter eum negotio, ſpiritum nobis ſuæ veritatis condonet, lo-
quentem in nobis, atque perhibentem magna-
lia fidei per doctrinam ſanctorum patrum, quos
adverſarii calumniantur quotidie. In prophetis
namque habetur b; *Propter Sion non tacebo*, & b Idem ſanctus
propter Jeruſalem non quieſcam, donec egrediatur Mar. cont. 3.
ut ſplendor juſtus ejus, & ſalvator ejus ut lampas
accendatur. Profecto catholica eccleſia quæ vera C
conſtitit Sion, & civitas Chriſti cœlorum regis,
per tot annorum ſpatia expugnata ab averſanti-
bus verba fidei, qui neque Deum timent, ne-
que hominem reverentur, ſed ineaſſum perduce-
ntibus pias & canonicas de hoc verbo doctri-
nas, dum a diverſis tantiſque, ſcripto & ſine
ſcripto, conteſtationibus invitati fuiſſent corri-
gere propriam & a ſe pellere hæreſim, ſicuti &
per anteriorem cognitionem luculentius demon-
ſtratum eſt, tam per libellos, quam per ſugge-
ſtiones reverendiſſimorum ſacerdotum, & ve-
nerabilium abbatum, apoſtolo proteſtante no-
bis, ut *hominem hæreticum poſt primam & ſecun-* Tit. 3.
dam correptionem evitare debeamus, ſcientes quia
hujuſmodi ſubverſus eſt, & delinquit proprio ju-
dicio condemnatus, nullo modo oportet nos dem-
ceps tacere, aut quieſcere, ne quoquo modo
iniqui judicemur, odibilem Deo pacem am-
plectentes: quoniam ſcriptum eſt, *Zelavi in pec-* Pſal. 72.
catoribus, pacem peccatorum videns: & dicat Zoph. 3.
etiam de nobis: *Sacerdotes mei contempſerunt le-* Ezech. 22.
gem meam, & polluerunt ſanctuaria mea: inter
ſanctum & profanum non habuere diſtantiam, inter
pollutum & mundum non intellexerunt: ſed con-
ſurgere cum Deo, & conſiſtere prompte, in-
duentes arma ſpiritus, adverſus malignantes
contra fidem ejus, ut approbemus ſpiritus ſa-
pienter, id eſt, verba eorum, ſi ex Deo ſunt.
Scriptum eſt enim in Jeremia; *Probatorem dedi te* Jer. 6.
in populo meo robuſtum, & ſcies, & probabis
viam eorum. Multa namque nobis neceſſaria eſt
vigilantia, & tanta divinæ ſapientiæ rimatio,
quæ occulta tenebrarum revelat, ad requiſitio-
nem hujuſmodi rei & ſcrutationem, quoniam
latet quodammodo & abſconditur, vixque com-
prehenditur doloſa exiſtens malitia, pro eo
quod ſibi pietatem callide blanditur, ut va-
leat ſcrutantium mentem latere. Quod utique
ſciens beatus apoſtolus, ait: *Nam hujuſmodi* 2 Cor. 11.
pſeudo apoſtoli & operarii ſubdoli, transfigurant ſe
in apoſtolos Chriſti. Sed non mirum, *quoniam ipſe*
ipſe ſatanas transfigurat ſe velut angelum lucis. Et

ideo.

a S. Martinus conſ. 5 ejuſdem concilii Matth. 10.

* S. Leo ep. 84.

b Maximus Aquilejenſis conſ. 4. conc. Later. anno 649 celebrati

ideo non mirum, ſi miniſtri ejus transfiguran-
tur, velut miniſter juſtitiæ, quorum finis ſecun-
dum opera eorum. Sed & dominus in hoc præ-
Matth. 7. muniens nos, ait: *Attendite a falſis prophetis, qui*
veniunt ad vos in veſtimentis ovium, intrinſecus
autem ſunt lupi rapaces: A fructibus eorum co-
gnoſcetis eos. Ergo in idipſum ex toto corde re-
ferentes ante omnia ſuper tali quæſtione depre-
cationem, & dicentes cum David: *Revela ocu-*
Pſal 118. *los meos, & conſiderabo mirabilia de lege tua: Lu-*
cerna enim pedibus meis verbum tuum domine, &
lumen ſemitis meis; quoniam ipſius eſt, ſicut ait
Dan 3. B. Daniel propheta, *ſapientia & fortitudo. Dat*
ſapientiam ſapientibus, & ſcientiam intelligentibus
diſciplinam. Ipſe revelat profunda & abſcondita,
& novit in tenebris conſtituta, & lux cum eo
eſt: *qui ſapientiam*, inquit, *& fortitudinem de-*
diſti mihi, & oſtendiſti mihi, quæ rogavi te, cum
ope divina, unuſcujuſque perſonæ conſcripta
eorum, qui pro novitatis commento accuſati
ſunt, de venerabili ſcrinio noſtro obſecundanti-
bus, & nobis rationabiliter offerentibus ſoler-
a Typus Con- tius intendamus; ita ut a qui hæc præſumpſe-
ſtantis Aug. cont. 4. conc. Later. ſub ſancto Mar-tino. rint prævaricari, primum quidem ſubjaceant
judicio terribili omnipotentis Dei, deinde au-
tem qualemcumque b regalem indignationem
b notanda ver- ba hæc revereantur, per quam, ſi quidem epiſcopi aut
A clerici ſunt, a ſui ſacerdotii, ſive a cleriſui or-
dine modis omnibus excidant: ſi autem mona-
chi ſunt, ſegregentur, & alieni ſint de ſuis locis.
Si autem dignitatem, aut cingulum, aut mili-
tiam habeant, nudentur eis. Si autem ſunt pri- 24. qu. 1 Qui contra pa- cem.
vati, ſi quidem nobiles exiſtunt, ſuarum ſubſtan-
tiarum proſcriptionem patiantur. Si autem igno-
biles, non ſolum in corpore verberentur, ſed
exilio perpetuo caſtigentur: ut omnes timore Dei
compreſſi, & comminata eis digna ſupplicia re-
verentes, immobilem & ſine turbatione pacem
ſanctarum Dei eccleſiarum cuſtodiant. Data 8.
Kalendarum Junii, Aſclepio a & Deodato viris a Conſules fi- cti ad libi- tum.
clariſſimis conſulibus. Gloria Chriſto Jeſu domi-
no noſtro, pax vobis. Amen.

Notæ Severini Binii.

Conſules " huic epiſtolæ ſuperaddidi, eam de fide ſuſpectam arguunt: nuſquam enim eorum nomina factis adſcripta invenire potui. Ultimo loco hanc epiſtolam unicam in tomis conciliorum prioris editionis extantem huc retuli: quia anteriores omnes ſecundum ordinem temporum collocavi. Hæc ſi a Liberio ſcripta eſt, eam vel ſub Juliano, vel ſub Valente ſcriptam fuiſſe oportuit. Eſt enim reſponſoria ad epiſtolam Athanaſii; qua ſcribit, ſe ab Arianis ad mortem quotidie quæri. Sit ne utraque Athanaſii ad Liberium, & contra Liberii ad Athanaſium, ſuſpecta fidei, doctiores judicent. Hæc epiſtola de fide ſuſpecta. " Si valet hæc ratio omnes ſtudiosi mercedes vel ex hoc capite adjicienda.

MONITUM

in duas Epiſtolas ſequentes.

P. Conſtant. pag. 91. *I. In noviſſima operum Athanaſii editione tom. 2. pag. 667. monuerunt noſtri, duas illas epiſtolas exſtare quidem in perantiquis Athanaſii codicibus; ſed, ut ex verbis conjectare licet, unius ejuſdemque Græculi imperiti opus ſibi videri; certe quæ illic de Trinitate prædicantur, ab uſitatis Athanaſio loquendi formulis eſſe aliena: nec leve illud eſſe ſuppoſitionis argumentum, quod in tanta rerum perturbatione, quanta Liberio pontificatum ineunte univerſa Eccleſia percellebatur, nulla de temporum iniquitate fiat mentio: demum priorem, ut marginali nota indicatur codicis Coisliniani, in quo ζητεῖ ἀρχὴν, quære initium, adſcriptum eſt, principio carere; alteram vero nullam præ ſe ferre epiſtolæ formam, ſed eſſe cen ineptam quamdam & implicatam fidei expoſitionem.*

II. His addimus, quod in utriuſque fronte pro titulo & argumento proponatur, Quod Deus Verbum perfectum hominem aſſumſerit: *cum in neutra harum epiſtolarum artifex id argumenti attingat; atque in prima de Verbo Deo* qui perfectum hominem aſſumſit ſine peccato, *dicere contentus, in altera de perfecto homine aſſumto ne verbum quidem faciat. Unde utramque mutilam eſſe confirmatur. Ipſum quoque argumentum eis præfixum, quo Apollinariana exploditur hæreſis, in Liberii tempora minime convenire facile probatur, utpote cum hæc hæreſis in Occidente Damaſo tantum pontifice innoteſcere ac divulgari cœperit. Sed & ſi prius innotuiſſet, quorſum ab Athanaſio, qui Apollinarianæ hæreſeos ſuſpectus numquam fuit, perfecti hominis a Verbo aſſumti exigenda profeſſio? Immo quid ſibi vult;* Mihi reſcribas, ſi perinde atque nos in vera fide ſentias, ut confidenter ac ſine diſcrimine quæ rogas præſtare poſſim? *Nam licet ab Athanaſii communione Liberius per vim ad tempus defecerit, de recta tamen ejus fide neque pontificatus initio, (tum iis quæ ſub Julio geſta erant, tum octoginta epiſcoporum Ægyptiorum litteris edoctus,) neque umquam dubitavit. Neque etiam Liberium ſapit operoſa illa divinæ Spiritus-ſancti natura aſſertio, quæ in priore epiſtola habetur. Qui enim extremis vitæ ſuæ temporibus ab iis, qui poſtea Macedoniani cognominati ſunt, nullam aliam de Spiritu-ſancto profeſſionem exegit, quam quæ in Niceno ſymbolo exponitur, quanto magis ſub pontificatus initia eadem profeſſione contentus fuiſſet.*

EPI-

EPISTOLA

Λιβερίῳ ἐπισκόπῳ Ρ῾ώμης ἐπιστολὴ πρὸς τὸν αὐτὸν Α᾽θανάσιον.

Liberii epiſcopi Romæ ad Athanaſium epiſcopum Alexandriæ.

A

Ὅτι τέλειον ἄνθρωπον ἔλαβεν ὁ θεὸς λόγος.

Quod Deus Verbum, perfectum hominem aſſumſerit.

apud A'thanaſ. pag. 196.

Ἔστιν οὖν ἡμῖν ἡ ὁμολογία, ἐπιπόθητέ μοι Α᾽θανάσιε. λόγος θεοῦ υἱὸς κατὰ φύσιν ἐκ τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς γνησθείς, οὐ κτισθείς, ἀλλ᾽ ἀεὶ ὢν συνάναρχος τῷ θεῷ καὶ πατρὶ, καὶ ἀκαταπαύστως τὸ βασίλειον ἔχων εἰς τοὺς ἀπεράντους αἰῶνας, ἀμήν. καὶ τὸ πνεῦμα δὲ τὸ ἅγιον ἀληθῶς ἐκ τοῦ θεοῦ κατὰ φύσιν τῇ φύσει θεόν, ἀμέριστον ἐκ θεοῦ κατὰ τὰς ἁγίας γραφάς· τῷ εἶναι ἀληθῶς τὸν πατέρα, καὶ B τοῦ εἶναι ἀληθῶς τὸν υἱὸν, καὶ τῷ εἶναι ἀληθῶς τὸ ἅγιον πνεῦμα, ἕκαστον ὄνομα μὴ μεταβαλλόμενον ἐπὶ ἀναθέματι ἐκ τῆς οἰκείας ἐπωνυμασίας· τοῦ εἶναι τριὰς ἁγία ἀληθῶς ἁγία ἐν μιᾷ θεότητι, καὶ ἐν μιᾷ δυνάμει, καὶ ἐν μιᾷ οὐσίᾳ, καὶ ἐν μιᾷ ὑποστάσει. οὐ γὰρ μεμέρισται ὁ υἱὸς ἐκ τῆς πατρικῆς ὑποστάσεως, οὐδὲ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, τῆς πληρώσης τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν. ἔστιν οὖν, καθὼς προεῖπον, ἡ τριὰς ἐν μιᾷ ὑποστάσει μὴ μεριζομένη, καὶ τῇ οὐσίᾳ ἕν· καὶ τῇ θεότητι ἕν· καὶ τῇ δυνάμει ἕν· καὶ τῇ βασιλείᾳ ἕν· καὶ τῇ δοξολογίᾳ ἕν· καὶ τῇ εἰκόνι ἕν· καὶ τῷ σχήματι ἕν· πνεῦμα γὰρ οὐ μερίζεται. ἀνάθεμα οὖν λέγω Σαβελλίου τὸ δόγμα καὶ Ἀρείου, καὶ τοὺς προσαπηγορεύμενους αἱρέσεις, εἰς αἰωνίαν κόλασιν, κατὰ τὴν τοῦ σωτῆρος φωνήν. ταύτην οὖν τὴν ὁμολογίαν, ἀδελφὲ Α᾽θανάσιε, τὴν οὖσαν μόνην καὶ ἀληθῶς πίστιν ἐν τῇ ἁγίᾳ καθολικῇ καὶ ἀποστολικῇ Ἐκκλησίᾳ, εἰ ὁμοφρονεῖς μοι, ὡς ἐποίησε θεοῦ καὶ Χριστοῦ γράψον μοι, εἰ οὕτω φρονεῖς καθὰς καὶ ἡμεῖς, καὶ τὰ ἴσα ἐν τῇ ἀληθινῇ πίστει· ἵνα κἀγὼ πεποιθὼς ὦ, ἀδιαφορήτως περὶ ὧν ἀξιοῖς κελεύειν μοι· καὶ τοῦτο δέ σε χρὴ εἰδέναι, ἀγαπητὲ, ὅτι οἱ υἱοὶ τῆς ἀληθείας ἀπαθῆ τὸν θεότητα ὁμολογοῦσι, καὶ τὴν ἔνσαρκον ἐπιδημίαν τοῦ λόγου καὶ θεοῦ, ὅτι τέλειον ἄνθρωπον ἀνέλαβεν χωρὶς ἁμαρτίας, τὸν γνησθέντα ἐκ πνεύματος ἁγίου, καὶ Μαρίας τῆς παρθένου, κατὰ τὸ εὐαγγέλιον· ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ἀμήν.

HÆC igitur eſt noſtra confeſſio, optatiſſime Athanaſi. Verbum Dei filius ſecundum naturam ex Deo & Patre genitus, non creatus; ſed ſemper ſine initio una cum Deo & Patre, & ſine fine imperium habens per infinita ſæcula, amen. Item (credimus) Spiritum-ſanctum vere ex Deo ſecundum naturam & natura Deum, indiviſum a Deo ſecundum ſacras Scripturas; ita ut ſit vere Pater, vere Filius, & vere Spiritus-ſanctus. Vetitumque eſt ſub anathematis pœna quodlibet nomen a propria ſignificatione transferre; ita ut Trinitas ſit vere Trinitas in una deitate, in una poteſtate, in una eſſentia, & in una ſubſtantia. Nequaquam enim dividitur Filius neque Spiritus-ſanctus a paterna ſubſtantia, quæ implet cælum & terram. Eſt igitur, uti ſupra dixi, Trinitas indiviſa in una ſubſtantia: eſtque ſubſtantia unum, deitate unum, poteſtate unum, regno unum, glorificatione unum, imagine[1] unum, Spiritu unum; Spiritus namque non dividitur. Anathema igitur pronuntio in Sabellii & Arii dogma, necnon in C antea proſcriptas hæreſes, ad ſempiternum ſupplicium ſecundum Salvatoris vocem! Si igitur, frater Athanaſi, in hac confeſſione, quæ ſola & vera fides eſt in ſancta catholica & apoſtolica Eccleſia, mecum conſentis; coram judice Deo & Chriſto, quæſo, mihi reſcribas, ſi perinde atque nos in vera fide ſentias; ut confidenter & ſine diſcrimine quæ rogas præſtare poſſim. Illud etiam te non ignorare velim, dilecte, nimirum veritatis filios impatibilem deitatem confiteri, necnon adventum Verbi & Dei in carne; qui perfectum hominem aſſumſit ſine peccato, natus ex Spiritu-ſancto & Maria Virgine, ſecundum Evangelia, in Chriſto Jeſu, amen. D

EPISTOLA

Τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Α᾽θανασίου ἀρχιεπισκόπου Α᾽λεξανδρείας ἀντίγραμμα πρὸς Λιβέριον ἐπίσκοπον Ρ῾ώμης.

Seu ſancti patris noſtri Athanaſii archiepiſcopi Alexandrini reſcriptum ad Liberium Romæ epiſcopum.

Ὅτι τέλειον ἄνθρωπον ἀνέλαβεν ὁ θεὸς λόγος ὑπὲρ τῆς ἡμετέρας σωτηρίας. E *Quod perfectum hominem Deus Verbum aſſumſerit propter ſalutem noſtram.*

apud A'thanaſ. tom. 197.

Εἷς θεὸς ἀθάνατος, ἀόρατος, ἀψηλάφητος· πνεῦμα γὰρ ὁ θεός. οὗτος * ἀχώρητος, μὴ ἔχων τόπον, ὅπου οὐκ ἔστιν. ὁ τούτου λόγος, ἀθάνατος σοφία, ἄφθαρτος, ἀόρατος, υἱὸς πρωτότοκος, συνεργὸς, ἄναρχος, ἀψηλάφητος, μήτε

UNus Deus immortalis, qui nec videri nec tangi poteſt. *Spiritus* enim *eſt Deus*. Joban. 4. 24. Ipſe nullo loco poteſt comprehendi, nec ullus eſt locus a quo abſit. Hujus Verbum immortalis eſt ſapientia, incorruptibilis, inviſibilis, filius primogenitus, operum ſocius,

Nota P. Conſtant.

[1] Quia animum Deus hominem conditurus ait, *Faciamus hominem ad imaginem* (non *ad imagines*) *& ſimilitudinem noſtram*.

principio carens, ſub tactum non cadens, neque finem vitæ exſpectans. *Omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil.* Ipſe eſt qui hominem efformavit: ipſe [1] qui rationem fabricandæ arcæ monſtravit, ipſe qui promiſſionem dedit Abrahæ: ipſe qui deſcendit ut populum ſalvum faceret, qui Moyſi legem dedit: hic eſt Deus Abraham, Deus Iſaac, & Deus Jacob, qui in Prophetis locutus eſt, qui vetus & novum Teſtamentum diſpoſuit, qui in noviſſimis diebus carnem ſumpſit ex Virgine mortalem, licet non eſſet ipſe mortalis; infirmam, licet non eſſet ipſe infirmus; morti obnoxiam, licet non eſſet ipſe morti obnoxius; viſibilem, licet non eſſet ipſe viſibilis. Ipſa ſuſpenſa eſt, non autem ille; ipſa ſepulta, non ille; ipſa humanas omnes paſſiones ut homo ſuſtinuit, non autem ille. Ille autem eſt virtus Dei, id eſt Deus, qui cum ea quæ in inferno inſolubilia erant ſolviſſet, imperiumque diaboli everſiſſet, adiendit eo unde deſcenderat; qui corpus ſuum e tumulo excitavit, & poſtquam liberaſſet a morte qua detinebatur, Patri obtulit. In illo Patrem intelligimus: una enim & ipſe res eſt deitate, virtute, eſſentia, ſubſtantia, gloria, Dei appellatione: & ipſum in Patre Filium agnoſcimus. Hic eſt qui poſtquam aſſumſiſſet carnem, Jeſus appellatus eſt, quatenus erat homo: hoc eſt, aſſumſit hominem in ſe ipſo, *in quo inhabitat omnis plenitudo divinitatis corporaliter.* Illum credimus nec a Patre nec a Spiritu-ſancto ſeparatum: neque tamen dicimus Patrem deſcendiſſe, & in homine fuiſſe. Ita unus Deus Pater omnipotens a nobis creditur. Ideoque fides noſtra eſt in unum Deum Patrem omnipotentem, & in Filium ejus Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum, & in Spiritum-ſanctum. Et vero [3] ex unitate, una virtute, una ſubſtantia, una eſſentia, una gloriſicatione, una dominatione, uno regno, una imagine, Trinitatis conſtare credimus conſubſtantialitatem; [4] *per quem omnia facta ſunt.* Ita & carnis reſurrectionem credimus, hoc eſt, corporis noſtri, ſecundum ſacras Scripturas, commutato eo quod corruptibile & mortale erat, in incorruptibilitatem & immortalitatem per Deum. Amen.

Ἀρχὴ ἡμερῶν ἔχων, μήτε τέλος ζωῆς προσδοκῶν. διὰ τοῦτο ἐγένετο τὰ πάντα, καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἕν. αὐτὸς ὁ πλάσας τὸν ἄνθρωπον· οὗτος ὁ τῷ Νῶε κιβωτὸν δείξας, πῶς ἵνα σῴζηται· οὗτος ὁ τῷ Ἀβραὰμ ἐπαγγειλάμενος δοὺς τῷ Ἀβραάμ· οὗτός ἐστιν ὁ καταβὰς ἐπὶ τὸ σῶσαι τὸν λαόν, ὁ Μωσῆ τὸν νόμον δούς· οὗτος ὁ Θεὸς Ἀβραάμ, καὶ Θεὸς Ἰσαάκ, καὶ Θεὸς Ἰακώβ· ὁ ἐν προφήταις λαλήσας, ὁ διαθέμενος τὴν παλαιὰν καὶ τὴν καινὴν διαθήκην, ὁ ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν σὰρκα ἐκ παρθένου λαβὼν ἄνθρωπος, ἐξ αὐτὸς ὢν ἄνθρωπος· ἀθενὴς, ἐξ αὐτὸς ἀθενὴς· ἐφελόμενος θανάτου, ἐξ αὐτὸς ὀφελόμενος· ὁρατὸς, ἐξ αὐτὸς ὁρατός. αὐτὸ ἐκρεμάσθη, αὐτὸ αὐτὸς· αὐτὸ ἐτάφη, οὐκ αὐτὸς· αὐτὸ πάντα τὰ ἀνθρώπινα παθὼν ὡς ἄνθρωπος ὑπέμεινεν, οὐκ αὐτός. ἐκεῖνος δὲ δύναμις Θεοῦ, τυγχάνει Θεός, ὁ τὰ ἄλυτα τοῦ ᾅδου λύσας, καὶ τὸ κράτος τοῦ διαβόλου καταργήσας, ἀνέβη ὅθεν καὶ κατέβη· ἐγείρας ἐκεῖνο τὸ τάφον, συνήγειρε τῷ ταφῷ, ἐλευθερώσας ὧν ἐκρατεῖτο θανάτου. Οὗτος τοίνυν τὸν πατέρα νοοῦμεν, οὐ γὰρ ἄλλο τοῦτο τῇ θεότητι, τῇ δυνάμει, τῇ οὐσίᾳ, τῇ ὑποστάσει, τῇ δόξῃ, τῷ ὀνόματι τοῦ Θεοῦ, καὶ αὐτὸν τὸν υἱὸν ἐν τῷ πατρί. οὗτος ὁ μετὰ τὸ λαβεῖν τῶν σαρκὰ Ἰησοῦς κληθεὶς, καθότι καὶ ἄνθρωπος· τυγχάνει ἀνειληφὼς ἄνθρωπον ἐν ἑαυτῷ, ἐν ᾧ πᾶν τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος οἰκεῖ σωματικῶς. τοῦτον ἔχομεν οὐ διῃρημένον ἀπὸ τοῦ πατρὸς, ἢ τοῦ ἁγίου πνεύματος· οὐδὲ τὸν πατέρα λέγομεν καταβεβηκέναι, καὶ ἐν ἀνθρώπῳ γενέσθαι. οὕτως εἷς Θεὸς πατὴρ παντοκράτωρ παρ' ἡμῖν πιστεύεται, καὶ διὰ τοῦτο ἡ πίστις ἡμῶν ἐστιν εἰς ἕνα Θεὸν πατέρα παντοκράτορα, καὶ εἰς τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, καὶ εἰς τὸ ἅγιον πνεῦμα. πίστις δὲ ἐξ ἑνότητος, μιᾶς δυνάμεως, μιᾶς ὑποστάσεως, μιᾶς οὐσίας, μιᾶς δοξολογίας, μιᾶς κυριότητος, μιᾶς βασιλείας, μιᾶς εἰκόνος, τῆς ἁγίας ὁμοουσίου. διʼ οὗ τὰ πάντα ἐγένετο. οὕτως καὶ σαρκὸς ἀναστασιν πιστεύομεν, τύπῳ, τοῦ σώματος ἡμῶν κατὰ τὰς ἁγίας γραφὰς, τοῦ φθαρτοῦ καὶ θνητοῦ αὐτοῦ μεταβαλλόμενα εἰς ἀφθαρσίαν καὶ ἀθανασίαν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, ἀμήν.

DE-

1 Iſtud ex ſententia fictum eſt veterum patrum, qui ſatis magno conſenſu docuerunt, Filium ab exordio mundi ſeſe variis modis ſpectabilem præbuiſſe. Eoſdem ſecutus Leo conſ. 30. ad Pulcheriam ſcripſit: *Poterant quippe omnipotentia Filii Dei ad audiendos juſtificandaque homines aptare, quomodo & Patriarchis & Prophetis in ſpecie carnis exiſtentis cum ſolamen inſit, aut ſermonem exſerunt, cum vel officia hoſpitalitatis non abnuit*, &c. Nomine Angelorum, qui Patriarchis & Prophetis viſi ſunt, nomine Filium Dei intelligendum eſſe cenſuerunt. Et alii et quidem recentiores epiſcopi concilium Sirmienſe anno 451. contra Photinum congregatum can. 13. anathema dixit.

2 Vocabulum *hoc* (ſcil. ego & tu) proprie perſonam ſonat: perſonæ autem Verbi Dei non tantum quod propriæ illius naturæ, ſed etiam quod naturæ ab ipſo aſſumtæ congruit, tribuitur. Adeoque accurata hic non eſt locutio, qua *ille* ſuſpenſus, paſſus ac ſepultus negatur. Vere enim ſuſpenſus, paſſus ac ſepultus creditur Filius Dei, ſcilicet ſecundum carnem. At epiſtolæ nuncupator vocabulo *ille*, non perſonam, ſed naturam dumtaxat Verbi indicavit.

3 Hoc eſt, non ex ſimilitudine, ut volebant Homœuſiani ſeu Semiarani, ſed ex *unitate*, cui voci dum proxima *una* in priſca vulgata copulatur atque conjungitur, ſubinde cum orationis integritate deſicit & ſenſus. Hic repetitur quod in epiſtola ſuperiori præmiſſum fuerat, ubi *Trinitas ſubſtantia unum, deitate unum, potestate unum, regno unum, glorificatione unum, imagine unum* aſſeritur.

4 Iſtud *per quem* refertur ad Chriſtum. Quocirca nonnihil hic deſiderandum, quo, quid de Incarnationis myſterio credendum ſit paucis perſtringebatur.

A

DECRETA LIBERII PAPÆ

PRIORIBUS NON INSERTA

Desumpta ex codice vetusto 16. librorum, lib. 13. cap. 9. (a)

Quod in diebus jejunii nulla jurgia esse debeant.

IN his jejuniorum diebus nullæ lites, nullæ contentiones esse debent, sed in Dei laudibus & opere necessario persistendum. Arguit enim eos, qui contentiones & lites quadragesimæ tempore faciunt, & qui debita a debitoribus exigunt, dominus per prophetam dicens: *Ecce in diebus jejunii vestri invenitur voluntas vestra & omnes debitores vestros repetitis. Ecce ad lites & contentiones jejunatis, & percutitis pugno impie.* (b)

Isa. 58.

B

EJUSDEM CAPITE DECIMO

Ut in sacris diebus jejuniorum conjugati a conjugibus se abstineant.

(c) Abstinendum est in his sacratissimis quadraginta diebus a conjugibus, & caste, & pie vivendum, ut sanctificato corde & corpore illi dies transigantur, donec perveniatur ad diem sanctum paschæ: quia pene nihil valet jejunium, quod conjugali opere polluitur, & quod orationes vigiliæ & eleemosynæ non commendant.

EJUSDEM CAPITE DUODECIMO

Si evenerit fames aut inæqualitas aeris, quid agendum.

Si (d) evenerit fames, inæqualitas aeris, pestilentia, vel talis qualiscumque tribulatio, statim jejuniis, eleemosynis & obsecrationibus domini misericordia deprecetur.

CONCILIUM ROMANUM

SUB LIBERIO PAPA.

Locus temp. & caus. concilii. Quæ crimina Athanasio objecta.

C*Concilium Romanum.*) Habitum est hoc concilium Romæ initio pontificatus Liberii, an. Christi 352. hanc ob causam. Ariani cum mortem Julii, & suffectionem Liberii cognovissent, collectis suæ communionis episcopis, concilium habent in oriente, ex quo dant literas ad Liberium, quibus catholicæ unitatis communionem ab eo expetunt, atque Athanasio nova crimina impingunt. Primum hoc, quod post Maximinum Trevirensem, & Servatium Tungrensem, legatos Magnentii, Alexandriæ hospitio suo exceptos, adversus Constantium imperatorem ad Magnentium tyrannum scripsisset. Secundum, quod anno Christi 350. Alexandriam reversus, basilicam ibidem a Constantio extructam, citra ipsius scitum ac jussum consecrare, atque in ea sacram synaxim celebrare ausus fuisset. Tertium, quod per literas ab imperatore in Italiam evocatus venire recusasset. Ad has calumnias in Athanasium excogitatas abstergendas, catholici ex consessu LXXV. episcoporum Ægyptiorum, pro defensione Athanasii ad eumdem Liberium literas hujus argumenti reddiderunt; quod per legatos Magnentii catholicos, ad Magnentium Athanasius nihil literarum rescripserit. Maximinum cum Servatio ab Athanasio hospitio exceptum fuisse, tum quod a Maximino tempore primi sui exilii Treviris optime habitus fuerit, tum etiam quod utrumque in Sardicensi concilio contra Arianorum calumnias, sui defensorem fuisse agnoverit. Dominicum imperatoris, Athanasium non (quod calumniabantur Ariani,) consecrasse, sed saltem ad petitionem populi, cujus multitudinem ecclesia non capiebat, in eadem sacram synaxin celebrasse, atque in ea pro salute imperatoris preces ad Deum effudisse. Demum ab imperatore in Italiam evocatum non venisse, quia imperator ad commentitias & dolosas Arianorum literas, nomine Athanasii salvum conductum in Italiam veniendi expetentes, responderit, eoque responso veniendi potestatem concesserit, nullamque necessitatem accedendi injunxerit. Acacius Cæsareensis olim, nunc post obitum Maximi, Hierosolymitanus episcopus Arianus, hoc dolose egerat, ut Athanasius per literas commentitias Constantii in Italiam vocatus, sede Alexandrina absens amoveretur, quem præsentem præ seditionis popularis metu amovere non possent. Hæc ex apologia Athanasii ad Constantium. Utrimque igitur his literis acceptis, Liberius pontifex Romæ concilium episcoporum coegit, in quo recitatis partis utriusque literis, visum est, Arianis id, quod a Liberio postulabant, negandum esse. Ne tamen ejusmodi occasione Constantius imperator, (cujus voluntate cuncta ista fieri sentiebant omnes, qui in eadem synodo cum Liberio erant) in Romanam ecclesiam grassandi ansam arriperet; illud ibi ab iis tunc decretum fuit, ut legatio de cogendo Aquilejæ concilio ad ipsum Constantium mitteretur: deputati sunt Vincentius & Marcellus Campaniæ episcopi. Verum cum Magnentianum bellum impedimento esset, quo minus hæc pertractari possent, ad annum sequentem, post expugnatum tyrannum, legatio dilata fuit. Quis effectus fuerit legationis, vide notas seq. concil. Arelat. Hæc ex epistola Liberii ad Osium & Constantium Baron. an. 352. n. 11.

Crimina Athanasii refel. luntur.

Prima legatio in hoc concilio deputata est.

(a) Id est ex Burchardi codice.
(b) Hæc omnia repetita sunt ex Capitular. Theodul. cap. 42.
(c) Ex eodem cap. 43.
(d) Capitular. cap. 115.

CONCILIUM ARELATENSE

SUB LIBERIO PAPA,

In quo Paulinus Trevirorum episcopus, quod in Athanasii damnationem subscribere nollet, Arianorum factione depositus est, anno Christi CCCLIII. Liberii Papæ II. Constantii Aug. XVII. in Gallia I.

IN hac synodo, cui & Constantius imperator, & Valens atque Ursacius, aliique Arianæ factionis principes, cum Saturnino Arelatensi episcopo interfuerunt, vi metuque compulsi sunt orthodoxi, ut in Athanasii damnationem subscriberent. Edicto quippe sanxerat Constantius, ut qui subscribere detrectarent, exilio multarentur. De hoc ergo Arelatensi conventu Sulpitius Severus lib. 11. *historiæ scribit his verbis*: Cum sententiam Arianorum, quam de Athanasio dederant, nostri non reciperent, edictum ab imperatore proponitur, ut qui in damnationem Athanasii non subscriberent, in exilium pellerentur. Ceterum a nostris tum apud Arelatem & Biterras oppida Galliarum concilia fuere. Petebatur ut priusquam in Athanasium subscribere cogerentur, de fide potius disceptarent; nec tunc demum de recognoscendum, cum de persona judicium constitisset. Sed Valens, sociique ejus, prius Athanasii damnationem extorquere cupiebant, de fide certare non ausi. Ab hoc partium conflictu agitur in exilium Paulinus. *Unus hic enim Arianorum in hac synodo conatibus, cum ceteri cederent, constanter obstitit; eamque ob causam a synodo jam corrupta damnatus, in exilium ab imperatore pulsus est. Hilarius in libello ad Constantium:* Eusebius post Arelatensem synodum, cum Paulinus episcopus tantis istorum sceleribus contraisset, venire Mediolanum præcipitur. *Hilarius idem in fragmentis.* Incipiam igitur ab his quæ proxime gesta sunt, id est eo tempore, quo primum in Arelatensi oppido frater & comministeer meus Paulinus ecclesiæ Trevirorum episcopus eorum se perditioni, simulationique non miscuit: & qualis fuit illa sententia exponam, a qua referens voluntatem indignus ecclesia ab episcopis, dignus exilio a rege est judicatus.

A

B

C

NOTA SEVERINI BINII.

e Concilium Arelatense.) Cum post devictum Magnentium, anno Christi 353. audiisset Constantius, non ex Arianorum sententia eveniisse, ut a Liberio papa ipsi iidem Ariani in communionem acciperentur, atque Athanasius damnaretur, in furorem exarsit; & ut ab omnibus episcopis Athanasius condemnaretur, teste Sulpitio lib. 2. publico edicto mandavit. A quo furore ut eum Liberius pontifex placaret, atque persecutionem cum Athanasio universis ecclesiis imminentem anteverteret, legationem præcedente Romano concilio decretam ad Constantium Arelate agentem ablegat. Qui cum post expetitum coram imperatore concilium ab Arianis, quorum complures ibidem invenerant, sollicitati fuissent, ut Athanasii condemnationi subscriberent, respondérunt se id facturos, modo ante Arii hæresin condemnarent. Hac igitur occasione, *Itur in concilium*, verba sunt Liberii in epistola ad Constantium: *accipiunt cum deliberatione responsa: Arii doctrinam se damnare non posse; Athanasium, quod solum exigebant, communione esse privandum.* Sever. lib 2. *Petebatur*, inquit, *ut priusquam in Athanasium subscribere cogerentur, de fide potius disceptarent, nec tum demum de recognoscendum, cum de persona judicium constitisset. Sed Valens sociique ejus, prius Athanasii damnationem extorquere cupiebant, de fide certare non ausi*, &c. Postquam igitur hæc per decretum statuissent, principio Vincentium primarium sedis apostolicæ legatum importunitate sua, atque Constantii imperio per vim & contumelias inducunt, ut coactus tandem & deceptus, Athanasii damnationi subscribat. Quod *cum ille per vim*, ut inquit Athanasius apologia ad Constantium, *coactus præstitisset*, suo exemplo Fortunatianum Aquileiæ, & Herminum Thessalonicæ ad idem facinus patrandum commovit. Ex eodem hoc Arianorum conventiculo, ideo quod Athanasii condemnationem detestarentur, una cum Paulino Trevirensi episcopo in exilium missum esse Rodianum, nec non Lucium Annæum episcopum Moguntinum relegatum in Phrygiam, & secundo anno exilii sui, qui est Christi 354. Arianorum insidiis strangulatum, atque in locum ejus ab orthodoxis Maximum subrogatum esse, acta ejusdem Maximi, quæ Trithemius collegit, sæpe attestantur. Hæc ex prædictis auctoribus. Baron. an. 353. num. 15. usque ad 23.

Tempus & causa concilii.

Acta concilii.

Vincentii ipsius.

Rodanum

CONCILIUM ANTIOCHENUM

ADVERSUS ATHANASIUM,

Habitum anno CCCLIV.

Ex P. Pagi Critica ad an. 354. n. 14. & 15.

DE hac synodo hæc Sozomenus habet lib. 4. cap. 8. *Præcipue vero criminabantur Athanasium, quem tantopere oderant, ut nec Constante quidem adhuc superstite, & Constantio benevolentiam erga eum simulante, hostiliter eum persequi desierint, sed Antiochiæ in unum congregati Narcissus Ciliæ, Theodorus Thraciæ, Eugenius Nicæus, Patrophilus Scythopolites, Menophantus Ephesius, & alii circiter triginta numero ad omnes ubique constitutos Episcopos literas scripserint, quibus affirmabant Athanasium contra leges Ecclesiæ rediisse Alexandriam, non in Synodo prius innocentem declaratum, sed per contentionem eorum, qui idem cum illo sentiebant: hortatique sint, ut neque cum illo communicarent, neque ad eum scriberent, sed cum Georgio potius, qui ab ipsis*

ipſis ordinatus fuerat, communionem ſervarent. Athanaſius vero tum quidem nullam iſtorum rationem duxit. Sed enim multo graviora quam prius, erat perpeſſurus. Valeſius in notis, quem exſcripſit Baluzius in nova Concil. Collect. ait Sozomenum perperam aſſerere, eam Synodum Conſtante adhuc ſuperſtite congregatam. Verum id non ſcribit Sozomenus, qui jam de Magnentii interitu, & Julii Papæ morte locutus fuerat, ſed tantum indicat Arianos, qui Conſtante adhuc ſuperſtite Athanaſium vexarant, poſt hujus Imperatoris mortem hoſtiliter eum perſecutos fuiſſe. Subjungit cum Valeſio Baluzius eam Synodum anno Chriſti 356. coactam, quo Georgius Epiſcopatum Alexandriæ occupavit, huncque ſtatim ex urbe Antiochena cum militari ſatellitio miſſum eſſe Alexandriam; eodem modo quo ante quindecim annos in Antiochenſi ſynodo, ea quæ in Encæniis celebrata eſt, Gregorius ordinatus fuerat Epiſcopus Alexandriæ, atque inde miſſus Alexandriam, ut teſtatur Athanaſius. Verum anno 354. exeunte eam congregatam inſinuat Sozomenus, cum illam recitet proxime ante Concilium Mediolanenſe prioribus anni 355. menſibus habitum. Præterea Luciſer Calaritanus, qui Concilio Mediolanenſi interfuit, in Apologia pro Athanaſio lib. 1. teſtatur Georgium ante Concilium Mediolanenſe ordinatum eſſe, & his verbis Conſtantium alloquitur: *Perſequeris eum, per quem te audire præceperit Dominus, agente eo in rebus humanis, quo hæreticum tuum Georgium mittis ſucceſſorem, cum tametſi liberatus fuiſſet Athanaſius e corpore, ibi non licuerit mittere &c.* Paulo poſt: *Numquid poteſt Deus eſſe cum inimico Georgio? Numquid eſt quem non ordinaverit, quem non elegerit, poterit eſſe propitius?* Ad hæc Valeſius ait unum Sozomenum hujus Synodi meminiſſe; cum tamen Nicephorus lib. 9. cap. 33. diſertam ejus mentionem faciat. Præter Epiſcopos porro ipſius Antiochenæ Synodi a Sozomeno commemoratos, putat idem Valeſius ad eam quoque conveniſſe illos, quos Athanaſius præ cæteris recenſet in exordio apologiæ de fuga ſua, quam ſcripſit poſt hanc Synodum, Leontium nimirum Antiochenum, & Georgium Laodicenſem.

CONCILIUM [a] MEDIOLANENSE

[b] UNIVERSALE, AC REPROBATUM,

In cauſa Athanaſii ſub Liberio habitum.

Præter ſynodalem epiſtolam ad Euſebium Vercellenſem ſcriptam, hujus conciliabuli, æterno ſilentio & oblivione digni, nihil extat. Epiſtolam ipſam poſt notas noſtras, noſtra hactenus obſervata methodo, ſubjungemus.

Hoc concilium a quibus indictum, & qua occaſione ab imperatore congregatum.

[a] *Concilium Mediolanenſe.*) Hoc eſt illud concilium, quod occaſione promulgati ab imperatore edicti de ſubſcribendo ſub pœna exilii condemnationi Athanaſii, [1] Liberio pontifice ad avertendam ab eccleſia imminentem perſecutionem duabus legationibus ſupra habitis fuerat expetitum, & ab imperatore Conſtantio eo conſilio ac intentione conceſſum, ut trecentos & amplius occidentis epiſcopos catholicos uno loco congregatos ad condemnandum innocentem Athanaſium per vim compelleret, nolentes vero ſedibus ſuis exturbatos relegaret.

Oecumenicum concilium fuiſſe probatur. Numerus epiſcoporum.

[b] *Univerſale.*) Univerſale & œcumenicum fuit concilium, quod permiſſu Conſtantii imperatoris a Liberio Pontifice eſt indictum. Ad hoc (orientalibus fere omnibus morbo vel itineris longitudine impeditis, pauci tamen præſentes fuerunt) Luciſer epiſcopus Calaritanus, Pancratius presbyter & Hilarius diaconus ſedis apoſtolicæ legati, cum occidentalibus epiſcopis trecentis & amplius convenerunt, Arbetione & Lolliano conſulibus, anno nimirum Chriſti 355. qui eſt Liberii pontificis quartus, & Conſtantii imperatoris decimus nonus. Scribit enim Severus lib. 2. exilia epiſcoporum ex eodem concilio irrogata prædictis conſulibus contigiſſe.

Tempus concilii.

Tyrannidem conciliabuli Euſebius Vercellenſis prævidens, eidem intereſſe recuſavit, per ſynodicas tamen ab Arianis nomine totius ſynodi conſcriptas, perque epiſtolam legatorum pontificiorum ut veniret rogatus, adfuit.

Concilium hoc reprobatum fuit.

Reprobatum fuiſſe concilium, actorum quæ apud Hilarium, Athanaſium, & Severum ſuperſunt fragmenta evidenter atteſtantur. Cum enim huic conventui, ab eccleſia ad palatium translato, una cum ſatellitio adhuc cruentus innoxiorum ſanguine præſideret hæreticus imperator, cumque in eo Arianis omnia concederentur, catholicis autem epiſcopis, ſuffragiis eorum vetitis, interciſis ac vilipenſis, omnia negarentur, parati aſtarent commentarienſes atque expediti lictores, ſancirentur non canones, ſed epiſcoporum degradationes, ſcriberentur ac ſubſcriberentur exiliorum ſententiæ; cum denique in eodem Ariana procacia, orthodoxorum conſtantiam & in dicendo libertatem per vim opprimens, nihil non auderet, quis non illi præfixum concilii nomen jure ademerit, idque tyrannicam potius conſultationem, diaboli ſynagogam, conventum malignantium, conjurationem Arianorum, factionem ſceleratorum, conſpirationem impiorum, ac demum publicorum latronum violentam graſſationem appellaverit?

Acta

[1] Ex Actis hujus Concilii ſola ſupereſt Epiſtola Synodica, ad Euſebium Vercellenſem ſcripta, atque Legatorum Apoſtolicæ ſedis, & Conſtantii Imper. ad eumdem litteræ: ipſaſque Euſebii ad Conſtantium, quas ex archivo Vercellenſi, & vita S. Euſebii Baronius in lucem protulit, ad an. 355. Annum, quo habita Synodus, Conſulibus appellatis, deſignat Sulpitius Severus lib. 2. *Harduinus*.

Acta conciliabuli.

Acta conciliabuli ab Hilario libello ad Const. Severo l. 2. hiſtor. Athanaſio epiſt. ad ſolit. deſcripta, hic ſummatim recenſita hæc ſunt: Inchoato concilio in abſentia imperatoris adhuc catechumeni (quippe cui legitimo concilio intereſſe non liceret) convenerant fere catholici epiſcopi, ſe omnia, quæ poſtularent Ariani, facturos eſſe, ſi Nicænæ fidei priores ſubſcriberent: quod cum Valens & Urſacius Arianæ factionis principes ac nebulones relapſi, fieri poſſe negarent, & paulo poſt epiſtolam imperatoris omni pravitate & falſitate refertam in eccleſia legendam propoſuiſſent, populus magno cum clamore eam, quaſi veritati contrariam, eſt averſatus. Unde illi veriti populum, ab eccleſia in palatium tranſeuntes, concilium in ſæculare judicium commutarunt. In quo dum Valens & Urſacius Athanaſii novas calumnias, ſupra in notis Romani concilii recenſitas, atque adeo novam condemnationem proponerent, illi vero tanquam infames relapſi ac fœdifragi, a catholicis non audirentur, impius imperator aſſurgens: *Ego*, inquit, *Athanaſii accuſator ſum, meo nomine illis credite*. Lucifero autem, Euſebio, Dionyſio, aliiſve Athanaſii defenſoribus magna audacia & libertate reſpondentibus, reum abſentem ac non auditum injuſte damnari, concitatior in Athanaſium factus, ediſtoque promulgato Athanaſium damnari, ſede ſua dejici & exturbari, ejus defenſores omnes relegari jubet: ac demum data Arianis poteſtate, quidvis in Athanaſium pro arbitratu ſuo conſtituere permittit. Lata ſententia ad ſubſcribendum condemnationi ſolicitantur omnes epiſcopi catholici. Plurimi, qui ipſius condemnatione bellum eccleſiæ ſopitum fore ſperabant, obtemperantes ſubſcripſerunt, cumque Arianis communicarunt. Legati autem apoſtolici, Dionyſius Mediolanenſis, Euſebius Vercellenſis epiſcopus, ne condemnatione Athanaſii fidem quoque Nicænam damnare viderentur, ſubſcribere recuſantes, poſt Hilarium diaconum virgis cæſum, poſtque ſubſcriptum nomen Dionyſii, arte quadam & induſtria Euſebii, e tabella expunctum, omnes in longinquas & diverſas regiones relegati fuerunt. Poſt hæc notarii & palatini per provincias emiſſi, epiſcopos omnes in eccleſiis ſuis commorantes ad parendum ſententiæ coegerunt, niſi facerent, vincula, contumelias, exilia, bonorumque omnium direptiones expectarent. His auditis Liberius pontifex epiſtolam encyclicam, quam ſupra VI. collocavimus, ad epiſcopos exules miſit, qua gloriam illorum laudans, conqueritur ſe cum ipſis eſſe non poſſe. Cogitantes ſecum Ariani, ſe brevi omnes ſuperaturos, ſi in ſuam ſententiam Liberium Romæ epiſcopum pertrahere poſſent, Conſtantium imperatorem ad eum alliciendum & trahendum impellunt. Is igitur Euſebium ſpadonem præfectum cubiculi cum donis & literis ad eum mittit, ut per dona blandiendo, per literas minando, ſubſcriptionem pontificis extorqueret. Quæ omnia, cum (donis & muneribus ab ipſo pontifice contemptis) eunuchus fruſtra egiſſet, Leontius urbis præfectus metu populi amore Liberii flagrantis, medio noctis eum furtim abducere coactus fuit. Mediolanum eum veniſſet, Conſt. poſt dialogum, quem infra poſuimus, cum eodem habitum, eumdem in exilium, quod præelegerat in Thraciam deportari mandavit. Quos illi Conſtantius & imperatrix in ſumptus exilii A obtulerant, mille aureos, cum hac exprobratione remiſit: *Tu eccleſias orbis terræ expilaſti, & jam mihi ut damnato & egenti affers eleemoſynam? abi primum, & Chriſtianus ipſe fias*. In locum relegati pontificis, Felicem diaconum Liberii, catholicum ſchiſmaticum pontificem Ariani ſuffecerunt; cujus communionem, licet fidem Nicænam integre ſervaret, univerſus populus catholicus cum clero Romano uſque ad lapſum Liberii vitavit; utpote quod ſchiſmaticus eſſet, ab Arianis intruſus, eorumque communione pollutus. Ejecto in exilium Liberio papa, furorem ſuum Ariani convertunt in Oſium Cordubenſem epiſcopum, gloria confeſſionis jam ante ſexaginta annos illuſtrem, & B tunc propecentenarium. Qui a Conſtantio evocatus, imperatorem magnis rationibus conterritum a ſententia deduxit, atque ita in patriam & eccleſiam ſuam rediit. Rurſum eum ad ſe accerſit imperator, & cum ad ſubſcriptionem in Athanaſium impellere nequiret, pro exilio, integro anno illum Sirmii detinuit.

Liberius munera imperatoris ſpernit.

Oſius ad ſubſcribendam ſolicitatur.

His epiſcoporum relegationibus & exturbationibus imperator necdum contentus, impulſu Arianorum ad rectores provinciarum ſcribit, ut omnes orthodoxos clericos & populos, qui Arianorum communionem deteſtebantur, ad communicandum cum illis impellerent. Quam vim impiam Hilarius ex conjugato recenter factus epiſcopus Pictavienſis, vitam deinceps cælibem agens, oblato libello ſupplici, qui inter C ejus opera & apud Baronium extat, deprecatur. Hoc ejus petitioni in Gallia indulgendum eſſe cenſebat, ne Gallias, quas ſciebat eſſe catholicas, ob invaſionem barbarorum nutantes a ſe alienaret. Hæc ex prædictis auctoribus Baron. anno 355. per totum.

Omnes catholici per vim ad communionem Arianorum adiguntur.

Athanaſius injuſto juris ordine condemnatur.

Recuſantes ſubſcribere ſententiæ condemnatoriæ relegantur.

Omnes epiſcopi ſub pœna exilii jubentur ſubſcribere.

Liberius relegatur.

a EPISTOLA SYNODICA.

CONCILIUM MEDIOLANENSE

Euſebio fratri in Domino ſalutem.

Extat in actis vitæ S. Euſebii ex archivio Vercellenſi edita.

NOn ignorat cariſſima nobis dilectio tua, D quam ſit pretioſum vinculum caritatis & pacis, domine cariſſime frater. Et quia hoc cuſtodire nos, qui eccleſiæ catholicæ præſumus, divina domini præcepta docuerunt: ideo plenum ſanctitatis & juſtitiæ arbitrati ſumus, ut cariſſimos coepiſcopos noſtros * Euſtomium & Germinium, qui ad concilium convenimus, ut ad dilectionem tuam pergerent, mitteremus, & omnia patienter quæ aguntur inſinuarent, & patefacerent, ut nobis conjuncta fides tua pariter atque concordia ea ſequantur, & quæ Deo & unitati placeant, complectantur. Itaque ſinceriſſima prudentia tua (quod ſpecialiter & ſalubriter admonemus) audiat ſupradictos; & communicato pariter cum his conſilio, definiat E quod de nomine hæreticorum Marcelli, & Photini, nec non & Athanaſii ſacrilegi, totus prope definivit orbis: ne non tam veritati, quam * intentione parere videaris. Multa in literis noſ tros ſcribere non oportuit: eos enim ad te miſimus, qui quod literis nunc neceſſe non fuit comprehendi, ipſi rectius proſequantur. Quod ſi alias, quam optamus, caritas putaverit eſſe faciendum; ſcito juxta eccleſiaſticam diſciplinam id nos definituros, quod regula evangelica jubet: nec nobis poſtea imputabis, qui infinitam patientiam retinentes, fratres noſtros

* Eudoxium

* contentione

me-

memoratos, ad te ut venirent, deprecati sumus.[1]

Nota Severini Binii.

a *Epistola*.) Ne mireris, lector amice, Athanasium hic sacrilegum nominari; scias, hanc epistolam ab Arianis nomine totius concilii scriptam fuisse, eamque duos episcopos ejusdem factionis ad eumdem pertulisse, qui eum cogerent, vel saltem rogando inducerent, ne synodo interesse dedignaretur.

EPISTOLA EUSEBII

ad Constantium Imp.

Eusebius Constantio Imp. Augusto.

Hard. Conc. Tom. 1. pag. 697 ex Arch. Vercel. apud Baron.

EGo, clementissime Imperator, videns animum tuum Deo devotum hoc cupere, quemadmodum per orbem terrarum firma pax ecclesiastica permaneret, satis cum gaudio literas tuas accepi. Suscepi etiam litteras fratrum & coepiscoporum meorum, quibus hoc intimare dignati sunt, ut plena mihi ratio per ipsos quos miserant redderetur, & sic facerem quod volebant. Sed quia pleniter mihi ratio reddi non potuit, & debui clementiæ tuæ parere; hoc necessarium duxi, ut Mediolanum venire properarem. Quidquid autem, Domine Imperator, in præsenti, cum venero, justum fuerit visum, & Deo placitum, id me facturum esse promitto.

EPISTOLA LEGATORUM

sedis apostolicæ ad Eusebium

Qua rogant eum, ut ad profligandam Arianorum hæresin synodo interesse non gravaretur.

Domino honorificentissimo Eusebio episcopo, Lucifer episcopus, Pancratius presbyter, & Hilarius.

Extat ex archivio Vercellensi edita in actis vitæ S. Eusebii.

CAlcato capite diaboli & suggestionibus pravis, domine sancte, gratiam tibi a domino nostro concessam, rogamus, noli negligere, sed ut quantocius invadente effugetur Arianorum dogma, jam accelerare dignare. Scit enim dominus & Christus ejus, quia sicut in adventu beatissimorum apostolorum glorificatur Dei nomen in ruina Simonis, ita Valente expulso in adventu tuo, dissoluta blasphemantium Arianorum machina penitus destruatur. Nos, domine sanctissime, a prima die, qua Vercellas venimus, religionem tuam usque in hodiernum cupimus, & dominum rogamus, ut in hac ecclesia restaurationem perpetuam laudent sancti omnes; tuamque * spiritualem virtutem debita laude prosequantur. Quod credimus perventurum, quia passionem salvatoris superari non posse confidimus. Christus dominus te gloriosum conservet, sanctissime ac beatissime.

* spectatam

EPISTOLA CONSTANTII

ad Eusebium,

Qua eum ad communicandum cum Arianis ante ejus relegationem hortatur.

Constantius victor ac triumphator semper Augustus, Eusebio episcopo.

Habetur in actis Eusebii.

METiri facile posse, rei magnitudine commonente, gravitatem tuam, omnibus ad meam diligentiam pertinentibus præferre me coram religione superna, quod præcellit, & in meo animo præminere confido, tamen id prudentiæ tuæ, documentis etiam frequenter emissis, compertum, cum perspicias, id me agere noctibus ac diebus, quod ad venerabilem cultum proficere posse confido. Quid enim mihi gratius esse aut utilius, quam Deo animum devovisse: usque adeo, ut hujusmodi studio facilitatem omnem sentiam esse obnoxiam? Itaque ecclesias venerabiles ex intimo mentis affectu semper intueor, earumque unitatem omnibus salutarem cupio recuperare ac firmiter obtinere: ob quam causam conventum sanctorum episcoporum in Mediolanensi placuit fieri civitate, eos vel maxime qui alibi gesta possint facile * revelare, in diversis quippe provinciis episcoporum sunt coacta concilia: sed quid per singulos concordi unanimitate decreverunt prudentissimi episcopi, in synodo Mediolanensi perspicue declaratum est. Denique venientes pauci de provinciis singulis voluntate communi unanimes protulerunt, & juxta venerationem legi debitam firmaverunt. Quod ergo religioni * fuerat consentaneum, eorumdem placito corroboratum est; ut ad sanctitatem tuam quatuor de consortio suo censuerint esse mittendos, pariter commonentes se id sequi gravitatem tuam, quod ad utilitatem ecclesiæ non abhorret. Nos certe qui esse Dei famulos gloriamur, hortamur pariter ac monemus, ut consensui fratrum tuorum adhærere non differas. Confidimus quippe, cum hoc fuerit factum, unitate firmissima posse ecclesias gratulari. Deus te semper tueatur multos annos, frater carissime atque amantissime.

* revellere,

* religiosis

ΔΙΑΛΟΓΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΟΥ

DIALOGUS CONSTANTII

βασιλέως καὶ Λιβερίου πάπα Ρώμης.

cum Liberio Mediolani habitus,

Quo eum ad condemnandum Athanasium inducere conatus fuit.

περὶ Θεοδ. l. 2. c. 16.

ΚΩνσάντιος ὁ βασιλεὺς εἶπεν. ἡμεῖς ἐξ διὰ τὸ χρίστιανὸν σε εἶναι καὶ ἐπίσκοπον τῆς ἡμετέρας πόλεως, ἄξιον ἐκρίναμεν. καὶ τοῦτο μετὰ σπουδαίων ἀνδρῶν παρεγενόμεθα, τῆς ἀπορρήτου ἀπονοίας τοῦ ἀνο-

Imperator Constantinus dixit. Nos, quoniam Christianus es, & nostræ civitatis episcopus,

A nonnullis captus refertur a Theodoret. lib. 2. c. 16.

---

1 Post epistolam Concilii Mediolanensis superius descriptam sequitur in eodem archivo Ecclesiæ Vercellensis, ita referente Baronio ad an. 355. num. 22. tabella, in qua sunt nomina Episcoporum, qui in Athanasium in hac ipsa synodo subscripserunt. Sunt autem hi: *Carilianus, Valens, Ursacius, Saturninus, Eusebymius, Junior, Proculus, Marinianus, Probus, Gregorius, Victor, Vitalianus, Gajus, Paulus, Germinius, Evagrius, Epictetus, Leontius, Olympius, Trypho, Dionysius, Acacius, Eustathius, Rhodanus, Olympius, Patrophilus, Florentius, Synesius, Quintillus, Capreus.* Harduinus.

pus, idcirco duximus operæ pretium te accerſere, hortarique ut communionem neſariæ impii Athanaſii dementiæ repudies: nam hoc recte ſe habere cenſet totus terrarum orbis, & cum ſententia concilii ab eccleſiaſtica communione ſegregandum judicavit. *Liberius epiſcopus*. Judicia quidem eccleſiaſtica, o imperator, ſumma cum æquitate fieri debent. Quapropter ſi tuæ clementiæ ita viſum ſit: judicium haberi jubeto. Et ſi Athanaſius videatur damnationem commeruiſſe; tum ſententia, prout ordinis eccleſiaſtici formula poſtulat, contra eum pronunciabitur. Nam fieri non poteſt, ut quemquam condemnemus, de quo non factum ſit judicium. *Conſtantius*: Totus terrarum orbis non de ejus impietate ſolum, verum etiam quod ſemper tempus ludere conatus eſt, ſententiam tulit. *Liberius epiſcopus*: Qui ejus damnationi ſubſcripſerunt, non res geſtas oculis ipſi aſpexerant: ſed hoc eſt ab aliis factitatum, vel quod gloriam abs te aſſequi, vel quod metu perculſi, vel denique quod infamiam extimeſcere viderentur. *Conſtantius*: Quid eſt, quæſo, gloria, quid metus, quid infamia? *Liberius*: Qui gloriam Dei non amplexantur, ſed tua munera ei prætulerunt, hi hominem abſque judicio condemnabant, quem nunquam oculis viditſent: quod eſt a Chriſtianorum officio plane alieniſſimum. *Conſtantius*: Atqui in concilio Tyri celebrato, de Athanaſio, cum ipſe præſto adeſſet, judicium factum eſt, & omnes orbis terrarum epiſcopi, qui in eo concilio aderant, eum condemnaverunt. *Liberius epiſcopus*: Numquam ſane de eo præſente judicium exercebatur. Nam epiſcopi, qui convenerant, illum tum condemnabant, cum e conſeſſu egreſſus fuerat: & certe temere atque inconſulto condemnabant.

Procax Euſebii calumnia & mendacium portentoſum

Hoc loco Euſebius eunuchus: Athanaſius (inquit) alienus a fide catholica in concilio Nicæno declaratus eſt. *Liberius*: Quinque tantummodo, qui cum eo una navigarant, in Mareote judicium de eo fecerunt; quos quidem adverſarii ejus eo miſerant, ut contra eum reum factum commentarios conexerent: atque ex illis, qui miſſi erant, duo exierunt e vita, Theognis nimirum & Theodorus: reliqui tres, hoc eſt Manes, Valens, & Urſacius, etiamnum ſuperſunt; de quibus ad eamdem rem miſſis, in concilio Sardicenſi ſententia de hac controverſia lata eſt: qui etiam in eodem concilio libellos ſupplices dederunt, poſtulaveruntque veniam pro eo quod commentarios unius partis ſuffragiis per calumniam contra Athanaſium in Mareote confecerant, quos libellos jam habemus in manibus. Utris iſtorum, imperator, nobis credendum communicandumque eſt? Illiſne, qui primo eos condemnarunt, ſecundo autem veniam petierunt: an his, quorum jam ſunt condemnati ſententiis?

Epictetus epiſcopus Arianus quid in Liberium. Liberii magnanimitas

Hic tum Epictetus epiſcopus: Non fidei (inquit) cauſa, imperator, hodie, neque judiciorum eccleſiaſticorum faciendorum ſtudio adductus Liberius hunc inſtituit ſermonem; ſed quo poſſit apud ſenatores Romanos gloriari, ſe rationibus imperatorem ſuperaſſe. *Conſtantius*: Tantane orbis terræ pars, Liberi, in te reſidet, ut tu ſolus homini impio ſubſidio venire, & pacem orbis ac mun-

σίῳ Ἀθανασίῳ τὴν κοινωνίαν ἀρνήσασθαι. τοῦτο γὰρ ἡ οἰκουμένη εὖ ἔχειν ἐδοκίμασε, συνόδῳ τε ψηφίσματι ἀλλόφυλον τῆς ἐκκλησιαστικῆς κοινωνίας ἔκρινε. Λιβέριος ἐπίσκοπος εἶπε. Βασιλεῦ, τὰ ἐκκλησιαστικὰ κρίματα μετὰ πολλῆς δικαιοκρισίας γίνεσθαι ὀφείλει. διόπερ εἰ σοὶ δοκεῖ τῇ σῇ εὐσεβείᾳ, κριτήριον συνάδηναι κελεῦσον. κἂν εἰ ὀφθείη Ἀθανάσιος ἄξιος κατάκρισις, τότε κατὰ τὸν τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀκολουθίας τύπον ἐξενεχθήσεται ἡ κατ' αὐτοῦ ψῆφος. οὐδὲ γὰρ οἷόν τε καταψηφίσασθαι ἀνδρὸς οὗ οὐκ ἐκρίναμεν. Κωνσταντίος βασιλεύς εἶπε. πᾶσα ἡ οἰκουμένη κατεψήφισατο περὶ τῆς ἀνοσιότητος αὐτοῦ, καὶ ὡς οὐκ ἀρχῆς τὸν καιρὸν διαπαίζει. Λιβέριος ἐπίσκοπος εἶπεν. ὅσοι ὑπέγραψαν, οὐκ αὐτόπται τῶν γεγραμμένων ἦσαν. ἀλλὰ διὰ δόξαν καὶ φόβον καὶ ἀτιμίαν τὴν παρὰ σοῦ. ὁ βασιλεύς. τί ἐστι δόξα καὶ φόβος καὶ ἀτιμία; Λιβέριος. ὅσοι τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ οὐκ ἀγαπῶσι, τὰς παρὰ σοῦ μᾶλλον δωρεὰς προτιμήσαντες, οὐ μὴ ταῖς ὄψεσιν εἶδον, οὐ κρίναντες κατεδίκασαν, ὅπερ ἐστὶν ἀλλόφυλον Χριστιανῶν. ὁ βασιλεύς. καίτοι κέκριται κατὰ πρόσωπον καὶ ἐν τῇ γενομένῃ συνόδῳ ἐν Τύρῳ, καὶ ἐν τῇ συνόδῳ κατεψηφίσαντο πάντες οἱ ἐπίσκοποι τῆς οἰκουμένης. Λιβέριος. ἐδέποτε κατὰ πρόσωπον κέκριται ἀνθρώπου. ὅσοι γὰρ τότε συνελθόντες κατεψηφίσαντο αὐτοῦ, ἀναχωρήσαντος Ἀθανασίου ἐκ τῆς κριτηρίου, κατεψηφίσαντο ἀλόγως.

Εὐσέβιος ὁ εὐνοῦχος εἶπεν. ἐν τῇ συνόδῳ τῇ κατὰ Νίκαιαν ἀλλόφυλος ἀπεδείχθη τῆς καθολικῆς πίστεως. Λιβέριος. πόλις μόνοι ἔκριναν τὴν συμπλασάντων αὐτῷ ἐν τῇ Μαρεώτῃ, ὃς ἀπέστειλαν κατὰ τοῦ ἐγκαλουμένου συνήσασθαι κατ' αὐτοῦ ὑπομνήματα. ἀπὸ τούτων τοίνυν τῶν ἀποσταλέντων, οἱ δύο τεθνήκασι, Θεόγνις, καὶ Θεόδωρος. οἱ δὲ λοιποὶ τρεῖς ζῶσι, τυτέστι Μάρης καὶ Οὐάλης καὶ Οὐρσάκιος. ἀπὸ τούτων τῶν ἀποσταλέντων κατὰ Σαρδικὴν τοῦ πράγματος τούτου ἕνεκα συνερχομένων ψῆφος, οἳ ἐν τῇ συνόδῳ βιβλία ἐπιδεδώκασι συγγνώμην αἰτοῦντες, ἐφ' οἷς ἐν τῷ Μαρεώτῃ κατὰ συκοφαντίαν ἐκ μονομεροῦς συνεθήκαντο κατὰ Ἀθανασίου ὑπομνήματα, ἅτινα βιβλία αὐτῶν νῦν ἔχομεν μεν χεῖρας. τίνι τούτων δεῖ πείθεσθαι ἡμᾶς βασιλεῦ κοινωνεῖν, τοῖς πρότερον καταψηφισαμένοις, καὶ ἐκ δευτέρου συγγνώμην αἰτήσασιν, ἢ τοῖς νῦν τούτων καταψηφισαμένοις;

Ἐπίκτητος ἐπίσκοπος εἶπε. βασιλεῦ, οὐ πίστεως ἕνεκεν σήμερον, οὐδὲ κριμάτων ἐκκλησιαστικῶν ἀντιποιούμενος Λιβέριος τὸν λόγον ποιεῖται, ἀλλ' ἵνα τοῖς ἐν Ῥώμῃ συγκλητικοῖς καυχήσηται ὡς συλλογισάμενος τὸν βασιλέα. ὁ δὲ βασιλεὺς εἶπε Λιβερίῳ. πόσον εἶμερος τῆς οἰκουμένης, ὅτι σὺ μόνος σωαίρῃ ἀνθρώπῳ ἀσεβεῖ, καὶ τὴν οἰκουμένην τὴν εἰρήνην καὶ ὅλα τὰ κόσμου λυεῖ. Λιβέριος. διὰ τὸ

τὸ εἶναι με μόνον, ὁ δὲ πίσεως ἐλαττοῦται λόγ. A di totius dirimere audeas? *Liberius*; Esto
κῆ γὰρ κατὰ τὸ παλαιὸν, ἕξεις μόνος δέησοντας quod ego ſolus ſim; non tamen propterea
αντισάντες προστάξει. Εὐσέβιος δὲ εὐνοῦχος εἶπε. cauſa fidei fit inferior. Nam olim tres ſo-
τὸν βασιλέα ἡμῶν Ναβυχοδονόσορ ἐποίησας. Λι- lum erant reperti, qui regio mandato reſiſte-
βέριος. ἐχί, ἀλλ' ὅτως ἀλόγως κατεδικάζεις ἄν- rent. Tunc Euſebius eunuchus: Tu (inquit)
θρωπον ὃν οὐκ ἐκέκραμμεν. ἀλλὰ κἀγὼ ἀξιῶ προτε- imperatorem facis alterum Nabuchodonoſor?
ρον οἰκουμενικὴν ὑπογραφὴν προχειρίσαι βεβαιῶσαν *Liberius*: Minime ſane; ſed non minus te-
τὴν πίσιν τὴν κατὰ Νίκαιαν ἐκτεθεῖσαν, ἵν' ὅτως mere tu hominem condemnas, de quo nul-
ἀνακληθέντων τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν ἀπὸ τῆ ἐξορισ- lum factum ſit judicium, quam ille olim.
μοῦ κ ἀποκατασταθέντων τοῖς ἰδίοις τόποις, εἰ ὀφ- At ego æquum cenſeo, ut prius proponatur
θεῖσαν νῦν θορύβους ἐγκλινῶντες ταῖς ἐκκλησίαις generalis epiſcoporum ſubſcriptio, qua fides
συγκατατιθέμενοι τῇ ἀποστολικῇ πίσει, τότε ἐπὶ in concilio Nicæno expoſita confirmatur:
τὴν Ἀλεξάνδρειαν οἱ πάντες ἀπαντήσαντες ἔνθα ὁ deinde ut fratribus noſtris ab exilio revoca-
ἐγκαλούμενος, κ οἱ ἐγκαλοῦντες εἰσί, κ ὁ ἀντι- B tis, & ad ſuas ipſorum ſedes reſtitutis; ſi
παλούμενος αὐτῶν, ἐξετάσαντες τὰ περὶ αὐτῶν, iſti, qui nunc tumultus cient, fidei apoſtoli-
συμπεσόντες ψηφίσωμεν. cæ aſſentiri comperiantur; tunc omnes con-
tendamus Alexandriam, ubi reus, ubi accu-
ſatores, & cauſæ eorum patroni ſunt: atque
litigantium cauſa diligenter cognita, ſenten-
tiam de ea pariter feramus.

Liberii magnanimitas

Ἐπίκτητος ἐπίσκοπος εἶπεν. ἀλλ' ὁ δρόμος τῶν *Epictetus*: At ad epiſcopos eo convehen-
δημοσίων οὐχ ὑπουργήσει τῇ χρείαν τῆς τῶν ἐπι- dos equi, jumenta, & rhedæ, quibus curſus
σκόπων παρόδου. Λιβέριος. οὐ χρείαν ἔχει τὰ ἐκ- publicus confici ſolet, non ſatis erunt. *Libe-
κλησιαστικὰ δημόσια δρόμου, αἱ γὰρ ἐκκλησίαι, *rius*: Negotia eccleſiaſtica publicam vecturam
ἱκαναὶ εἰσιν ἕως τῆς θαλάσσης ὑπεμφαθαι τοὺς non deſiderant: quandoquidem eccleſiæ epi-
ἑαυτῶν ἐπισκόπους. ὁ βασιλεύς. πῖ ἤδη τύπον ἐσχη- ſcopos ſuos a mari uſque ad mare deducen-
κότα ἀναλύεσθαι οὐ δυνατὸν ἐστι. τῶν γὰρ πλειόνων di fatis habent facultatum. *Conſtantius im-
ἐπισκόπων ἡ ψῆφος ἰσχύειν ὀφείλει. σὺ μόνος *perator*. Res de quibus conſtituta eſt formu-
εἶ ὁ ἀντιποιούμενος τῆς φιλίας τοῦ ἀνοσίου ἐκείνου. la, infringi nequeunt: ſiquidem plurium epi-
Λιβέριος εἶπεν. βασιλεῦ, οὐδέποτε ἠκούσαμεν μὴ ſcoporum rata debet eſſe ſententia. Tu ſolus
παρόντος τοῦ ἐγκαλουμένου, κρίτοῦ ἀνοσιότητα κα- C impii illius amicitiam complexaris. *Liberius*:
ταγγέλλοντος, ὡς ἰδίαν ἔχθραν εἰσφέροντος τῷ Numquam auditum eſt, imperator, reo ab-
ἀνθρώπῳ. ὁ βασιλεύς. πάντας μὲν κοινῶς ἠδίκη- ſente, judicem de impietate ac ſcelere ſe-
σεν, οὐδένα δὲ ἴσως ὡς ἐμέ. ὅστις μὴ ἀρκεσθεὶς ententiam pronunciaſſe, quaſi privatum odium
ἐπὶ τῇ ἀπωλείᾳ τοῦ μείζονος μου ἀδελφοῦ, οὐδὲ τὸν in hominem exerceat. *Conſtantius*: Etſi om-
μακαρίτου Κώνσαντα ἐπαύσατο παροξύνων εἰς ἡμετέραν nes communiter, me tamen majore quam
ἔχθραν, εἰ μὴ ἡμεῖς πλέοσι ἡμερότητι ὑπη- ceteros affecit injuria, nam non contentus
νέγκαμεν τὸν τὰ παροξύνοντος κ τὰ παροξυνόμε- eſt poſt fratris noſtri majoris natu Conſtan-
νου ῥοπὴν. οὐδὲν δέ μοι τοιοῦτον κατόρθωμα, οὐδὲ tini internecionem, ſed beatæ memoriæ Con-
τὸ κατὰ Μαγνέντιον κ Σιλβανὸν, ὡς τὸ μιαρὸν ſtantem minorem natu fratrem numquam
ἐκεῖνο πεφαιρεμένους τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμά- ceſſavit ad inimicitias nobiſcum ſuſcipiendas
των. incitare: quod ſane factum fuiſſet, niſi nos
æquiore animo & incitantis bilem tuliſſemus.
Quare præclaram illam victoriam de Magnen-
tio & Silvano partam non tanti facerem,
D quanti illius ab eccleſiaſticarum rerum admi-
niſtratione abdicationem.

Λιβέριος. μὴ διὰ τῶν ἐπισκόπων ἀμύνου τὴν *Liberius*: Noli per epiſcopos tuas ulciſci Deterret Conſtantii animum pravum affectum.
ἔχθραν βασιλεῦ. οἱ γὰρ χεῖρες τῶν ἐκκλησιαστικῶν inimicitias: nam virorum eccleſiaſticorum
εἰς τὸ ἁγιάζειν διηνεκῶς ὀφείλουσιν. ὅθεν εἰ σοὶ manus ſanctificationi vacare debent. Quapro-
δοκεῖ, κέλευσον ἀνακληθῆναι τοὺς ἐπισκόπους εἰς pter, ſi placet, jube epiſcopos ad proprias
τοὺς ἰδίους τόπους. καὶ εἰ εὑρεθησαν ὁμόφρονες τοῦ ſedes reſtitui. Atque ſi videantur cum eo,
σήμερον ἀντιποιουμένου τῆς κατὰ Νίκαιαν ἐκτεθεί- qui etiam jam rectam veramque fidem in
σης ὀρθοδοξου πίσεως ...τότε συνελθόντες ἐπὶ τὸ Nicæno concilio expoſitam tuetur, conſenti-
αὐτὸ ἰδίοις ὑπὲρ εἰρήνης τοῦ κόσμου, ἵνα μὴ τὸν re; tum in unum convenientes, paci orbis
μὴ ἁμάρτησαντα ἄνδρα χαραχθῆναι δοκιμασθῇ. terræ provideant: perficiantque ut non com-
ὁ βασιλεύς. ἓν ἐστὶ ζητούμενον. βούλομαι γάρ σε pertum ſit aliquando, hominem, qui non
ἀσπασάμενον τὴν πρὸς τὰς ἐκκλησίας κοινωνίαν, deliquerit, damnatum eſſe. *Conſtantius*: U-
πάλιν εἰς τὴν Ῥώμην ἀποστέλλαι. διὰ τοῦτο πεί- num eſt quod quæritur: volo ut tu eccleſia-
σθητι τῇ εἰρήνῃ, κ ὑπογράψας ὑποστρεψον εἰς τὴν rum communionem amplectaris, & deinde
Ῥώμην. Λιβέριος. ἤδη τοῖς ἀδελφοῖς τοῖς ἐν E Romam redeas. Proinde conſule paci, ſub-
Ῥώμῃ ἀνεταξάμην. μείζους γάρ εἰσιν οἱ ἐκκλη- ſcribe, ut Romam revertaris. *Liberius*: Jam
σιαστικοὶ δεσμοὶ, τῆς ἐν Ῥώμῃ διαμονῆς. ὁ βα- fratres, qui Romæ ſunt, valere juſſi. Nam
σιλεύς. ἀκούω δύο ἡμερῶν ἔχεις σκέψεως διάστη- leges eccleſiaſticas obſervare, pluris facien-
μα, εἰ βούλει ὑπογράψας ὑποστρέψαι εἰς τὴν Ῥώ- dum cenſeo, quam Romæ habere domici-
μην, ἢ σκόπει ἐν ποίῳ τόπῳ μετατεθῆναι βού- lium. *Conſtantius*: Itaque trium dierum ſpa-
λει. Λιβέριος. τὸ τῶν τριῶν ἡμερῶν ἢ μικρὸν διά- tium ubi ad deliberandum concedimus, u-
στημα ἀναβαλοῦμαι λογισμόν. ὅθεν ὅπου βούλει trum ſubſcribere volueris, & ita Romam
ἀποστεῖλόν με. ὁ βασιλεύς. μετὰ δύο ἡμέρας κελεύ- redire: an tecum conſtitueris, quem ad lo-
cum transferri placeat. *Liberius*: Spatium
trium dierum, non mentium [illegible]
quare mitte me quo jubes. *Con-*
ſtan-

ſtantius : Poſt biduum cum judicium actum A fugerit de Liberio, ſi conſilium non mutet, exulet velim uſque Beroeam Thraciæ.

τος Λιβερίου, ἐὰν μὴ μεταβουλεύσηται τὴν γνώμην, ἔστω ἐξορισθῆναι εἰς τὴν Βέροιαν τῆς Θράκης.

EPISTOLA OSII,

Quam ſecundo ad ſubſcribendum ſolicitatus, ſcripſit ad Conſtantium.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΟΣΙΟΥ

πρὸς Κωνσάντιον αὐτοκράτορα.

Oſius Conſtantio imperatori S. P. D.

Extat apud Athanaſ. ex piſt. ad ſolitar. vitam agent.

EGO confeſſionis munus explevi, primum cum perſecutio moveretur ab avo tuo Maximiano. Quod ſi tu quoque perſecutionem moves; etiam nunc ad quidvis potius ſuſtinendum paratus ſum, quam ut effundam B innocentem ſanguinem, & veritatem prodam. Teque nequaquam probo talia ſcribentem, & iſtiuſmodi minas denunciantem. Deſinas igitur iſtiuſmodi ſcribere, neque ſentias cum Ario, neque audias orientales, neque Urſacio & Valenti fidem habeas: quæ enim illi dicunt, non ob Athanaſium, ſed ob ſuam hæreſin dicunt. Mihi crede, qui tuus avus ætate eſſe poſſem. Fui ipſe in Sardicenſi concilio, cum tu, tuuſque frater B. Conſtans nos omnes eo convocabat: ipſeque ultro Athanaſii inimicos provocavi, cum ad eccleſiam, ubi ego commorabar, adveniſſent, ut ſi quid contra eum haberent, ederent: promiſique eis ſecuritatem, neve quidquam C aliud expectarent, quam rectum in omnibus judicium; idque non ſemel, ſed bis feci. Quod ſi nollent rem ab univerſa ſynodo diſceptari, ſaltem me judice uterentur: promiſique etiam, nos Athanaſium, ſi in noxa reperiretur, omnibus modis ejecturos eſſe. Quod ſi innocens deprehendatur, & vos oſtenderit calumniatores, & æque illum recuſaveritis: ego illi perſuadebo, ut mecum in Hiſpanias veniat. Athanaſius autem his conditionibus obtemperavit, nihil contra oblocutus: illi vero ad omnia æque diffidentes receſſerunt.

Oſius defendit Athanaſium

Athanaſius deinde tuis literis accerſitus venit in caſtra tua, omneſque inimicos ſuos, D qui Antiochiæ præſto erant, ſigillatim accerſiri juſſit, ut aut redarguerent, aut redarguerentur, & aut ſe præſentem commonſtrarent ea feciſſe, quæ obiecerant; aut ne abſentem calumniarentur. Sed a ne te quidem hæc ipſis denunciantem ſuſtinuerunt, minime iſtiuſmodi conditiones admittentes. Cur igitur nunc audis obtrectatores ejus? Aut cur toleras Valentem & Urſacium criminatores, pœnitentia & ſcripto profeſſos ſe calumniam feciſſe? Confeſti enim ſunt ſuam ſycophantiam, non vi adacti, ut ipſi cauſantur, cum nulli ibi milites incumberent, & tuus frater neſciret. Nihil enim tale ſub ipſo agebatur, qualia nunc fiunt: ſed illi ultro Romam E venerunt, & coram epiſcopo presbyteriſque ibi præſentibus confeſſionem ſuam ſcripto ediderunt, cum prius pacatas literas & amicas ad Athanaſium dediſſent. Quod ſi iis licebet vim cauſari, idque pro malo habent, nec a te probatur: omitte igitur & tu violentiam tuam, nec literas ſcribe, nec comites mitte, ſed relegatos exiliis libera: ne te de vi quærente, majorem vim illi ſub tuo

a neque te di centem ſuſtinuerunt

Ἐγὼ μὲν ὡμολόγησα τὸ πρῶτον ὅτε διωγμὸς ἐγένετο ἐπὶ τοῦ πάππου σου Μαξιμιανοῦ. εἰ δὲ καὶ σύ με διώκεις, ἕτοιμος, καὶ νῦν πᾶν ὁτιοῦν ὑπομένειν, ἢ ἐκχέαι αἷμα ἀθῷον εἰς τὴν ἀναίρεσιν, εἰ δὲ οὐκ ἀποδέχομαι τοιαῦτα γράφοντι καὶ ἀπειλοῦντι. παῦσαι τοῦ τοιαῦτα γράφειν καὶ μὴ φρόνει τὰ Ἀρείου, μηδὲ ἄκουε τῶν ἀνατολικῶν, μηδὲ πίστευε τοῖς περὶ Οὐρσάκιον καὶ Οὐάλεντα, ἃ γὰρ ἐκεῖνοι λέγουσιν, ὑπὲρ δὲ Ἀθανασίου φθονοῦντι, ἀλλὰ διὰ τὴν ἰδίαν αἵρεσιν, πίστευε μοι Κωνσάντιε, πάππος εἰμί σε καθ' ἡλικίαν, ἐγχωμιῶ αὐτὸς ἐν τῇ κατὰ Σαρδικὴν συνόδῳ, ὅτε σὺν καὶ ὁ μακαρίτης ἀδελφός σου Κώνστας, πάντας ἡμᾶς συνήγαγε, καὶ δὶ ἐμαυτοῦ τοὺς ἐχθροὺς Ἀθανασίου προσεκαλεσάμην, ἐλθόντας αὐτοὺς εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἐν ᾗ ἤμην ἐγώ, ἵν' εἴτι ἔχοιεν κατ' αὐτοῦ λέγωσιν, ἐπαγγειλάμην αὐτοῖς θαρρεῖν, καὶ μὴ ἄλλο τι προσδοκᾶν ἢ ὀρθὸν τὸ κριτήριον ἐπὶ πᾶσιν ἔσεσθαι. τοῦτο δὲ οὐχ ἅπαξ, ἀλλὰ καὶ δεύτερον ἐποίησα, προθέμενος εἰ μὴ θέλοιεν ἐπὶ πάσης τῆς συνόδου, κἂν ἐπ' ἐμοῦ μόνου. ἐπαγγειλάμην πάλιν ὅτι ἂν μὲν ὑπεύθυνος δειχθῇ πάντως ἀποβληθήσεται καὶ παρ' ἡμῶν· ἂν δὲ ἀναίτιος δρεθῇ, καὶ ἐλέγξῃ συκοφάντας ὑμᾶς, εἰ παραιτεῖσθε τὸν ἄνθρωπον, ἐγὼ μετ' ἐμαυτοῦ πείσω τὸν Ἀθανάσιον ἐλθεῖν εἰς τὰς Σπανίας. καὶ ὁ μὲν Ἀθανάσιος ἐπὶ τούτοις ἐπείθετο καὶ οὐκ ἀντελεγεν· ἐκεῖνοι δὲ πρὸς πάντα μὴ θαρρούντες ἴσως ἀνένδοτον. ἐγένετο δὲ πάλιν ὁ Ἀθανάσιος εἰς τὸ σὸν στρατόπεδον ἡνίκα μετεπέμψω γράψας αὐτῷ, καὶ παρόντας ἐν αὐτῇ τῇ Ἀντιοχείᾳ τοὺς ἐχθροὺς, καλεθῆναι πάντας ἕκαστον αὐτῷ ἠξίωσεν, ἵν' ἢ ἐλέγξωσιν, ἢ ἐλεγχθῶσι, καὶ ἵνα ἢ παρόντι δείξωσιν, οἷον λέγουσιν, ἢ ἀπόντι μὴ ὀμβαλλωσι, καὶ ἅπερ σὺ λέγοντι ἤνεγκε, ἀλλὰ κἀκεῖνοι παρητήσαντο. τί τοίνυν ἀκούεις ἔτι τῶν κατηγορουμένων αὐτῶν; πῶς ἀνέχῃ Οὐάλεντος καὶ Οὐρσακίου, καίτοι μετανοησάντων αὐτῷ, καὶ ἐγγράφως αὐτῷ ὁμολογησάντων τὴν συκοφαντίαν; ὡμολόγησαν γάρ, ὡς βίαν παθόντες, ὡς αὐτοὶ προφασίζονται, ὑπὸ στρατιωτῶν ἐπικειμένων, οὐκ εἰδότος τοῦ ἀδελφοῦ σου. οὐκ ἐγίγνετο γὰρ παρ' αὐτῷ τοιαῦτα οἷα νῦν γίγνεται. μὴ γένοιτο· ἀλλ' αὐτοὶ θέλοντες, ἑαυτοῖς ἀνῆλθον εἰς τὴν Ῥώμην, καὶ τῇ ἐπισκόπῳ καὶ τῶν πρεσβυτέρων παρόντων ἔγραψαν, γράψαντες πρῶτον καὶ Ἀθανασίῳ φιλικὴν καὶ εἰρηνικὴν ἐπιστολήν. εἰ δὲ βίαν προφασίζονται, καὶ τοῦτο γνῶσκουσι κακὸν, οὐκ ἀποδέχη δὲ οὐδὲ σύ, παῦσαι τοῦ βιάζεσθαι, καὶ μήτε γράφε, μήτε πέμπε κόμητας· ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐξορισθέντας ἀπόλυσον, ἵνα μὴ βίαν αἰτιώμενοι σε, μείζονας βίας ἐκεῖνοι ποιῶσι. τί γὰρ τοιοῦτον γέγονε παρὰ Κώνσαντι· τίς ἐπίσκο-

1 Hæc pertinet ad annum 356.

σκοπος ἐζωλόθη ; πότερον ἐπισκοπικῆς μέσος γέγονε ; ποῖος αὐτῷ Παλατῖνος ἠνάγκασε κατὰ τίνων ὑπογράψαι , ἵνα οἱ περὶ Οὐάλεντα τοιαῦτα λέγωσι ; παῦσαι παρακαλῶ καὶ μνήσθητι ὅτι θνητὸς ἄνθρωπος τυγχάνεις , φοβήθητι τὴν ἡμέραν τῆς κρίσεως , φύλαξον σεαυτὸν εἰς ἐκείνην καθαρὸν , μὴ τίθει σεαυτὸν εἰς τὰ ἐκκλησιαστικὰ , μὴ δὲ σὺ περὶ τούτων ἡμῖν παρακελεύου , ἀλλὰ μᾶλλον παρ' ἡμῶν σὺ μάνθανε ταῦτα. σοὶ βασιλείαν ὁ Θεὸς ἐνεχείρισεν , ἡμῖν τὰ τῆς ἐκκλησίας ἐπίστευσε . καὶ ὥσπερ ὁ τὴν σὴν ἀρχὴν ὑφαρπαζόντων ἀντιλέγει τῷ διατεταγμένῳ Θεῷ , ὅτω φοβηθητι , μὴ καὶ σὺ τὰ τῆς ἐκκλησίας εἰς ἑαυτὸν ἕλκων , ὑπεύθυνος ἐγκλήματι μεγάλῳ γίνῃ· ἀπόδοτε , γέγραπται , τὰ Καίσαρος Καίσαρι , καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ τῷ Θεῷ . ὅτε τοίνυν ἡμῖν ἄρχειν ἐπὶ τῆς γῆς ἔξεστιν , ὅτε σὺ τὰ θυμιᾶν ἐξεστίαν ἔχεις βασιλεῦ . ταῦτα μὲν ἂν κηδόμενος τῆς σῆς σωτηρίας γράφω· περὶ δὲ ὧν ἐπέστειλας , ταύτης εἰμὶ τῆς γνώμης . ἐγὼ ὅτε Ἀρειανοῖς συγκαπιτίθεμαι , ἀλλὰ καὶ τὴν αἵρεσιν αὐτῶν ἀναθεματίζω , ὅτε κατὰ Ἀθανασίου γράφω , ὃν ἡμεῖς τε καὶ ἡ Ῥωμαίων ἐκκλησία καὶ πᾶσα ἡ σύνοδος ἐκαθάρατε . καὶ γὰρ ταῦτα κἀσὺ σωφρὼν μετεπέμψω τὸν ἄνδρα , καὶ σωεχώρησας αὐτῷ μὴ τιμῆς εἰς τὴν πατρίδα καὶ τὴν ἐκκλησίαν ἐπανελθεῖν . τίς τοίνυν γέγονε φοφασις τῆς τοσαύτης μεταβολῆς; οἱ αὐτοὶ γὰρ ἐχθροὶ , οἱ καὶ πρότερον ὄντες καὶ νῦν εἰσιν αὐτῷ , καὶ ἃ νῦν ψιθυρίζουσιν· ἃ γὰρ παρόντα αὐτῷ φθέγγονται . ταῦτα καὶ πρὶν πέμψαι τὸν Ἀθανάσιον κατελάλουν , ταῦτα καὶ ἐλθόντες εἰς τὴν συνοδον διεθρύλλουν , καὶ ἀπαιτούμενοι παρ' ἐμοῦ , καθὰ φοσεῖπον , τὰς ἀποδείξεις οὐκ ἴσχυσαν παραχεῖν . εἰ γὰρ εἶχον οὐκ ἂν ἔφυγον ὅτως αἰσχρῶς . τίς οὖν ἔπεισέ σε μὴ τοσοῦτον χρόνον ἐπιλαθέσθαι τῶν σαυτῷ γραμμάτων καὶ ῥημάτων ; ἐπίχες , καὶ μὴ πείθου κακοῖς ἀνθρώποις , ἵνα μή διά τε φρὸς ἀλλήλους καθήκον , σαυτὸν ὑπεύθυνον ποιήσῃς . ὧδε γὰρ τούτοις καθικετεύεις , σὺ δὲ τῇ κρίσει μόνος μέλλεις ἀπολογεῖσθαι . ὅτοι τὸν ἴδιον ἐχθρὸν διὰ σὲ θέλουσιν ἀδικεῖν , καὶ βάλονταί σε διακονον τῆς ἑαυτῶν πονηρίας γρυέσθαι , ἵνα διὰ σὲ καὶ τὴν μωσαρὰν αἵρεσιν εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἐπαιωέφωσιν , ὐκ ἔστι δὲ φρόνιμον δι' ἄλλων ἡδονὴν , ἑαυτὸν εἰς φροδοτον κίνδυνον ἐμβάλλειν· παῦσαι παρακαλῶ , καὶ πείθητί μοι Κωνστάντιε. ταῦτα γὰρ φρέπει καὶ ἐμὲ γράφειν , καὶ σὲ τῶν μὴ καταφρονεῖν .

A nomine exerceant. Quid enim tale a Conſtante actum eſt? aut quis ibi epiſcopus relegatus? aut quando judiciis eccleſiaſticis interfuit? aut quis ipſius palatinus vim adhibuit ut contra aliquem ſubſcriptio fieret? ut idem Valens cum ſuis aliquid colligat, habeatque quod objiciat.

Deſine, quæſo, & memineris te mortalem eſſe; reformida diem judicii; ſerva te in illam diem purum: ne te miſceas eccleſiaſticis, neque nobis hoc in genere præcipe, ſed potius ea a nobis diſce. Tibi Deus imperium commiſit; nobis quæ ſunt eccleſiæ concredidit. Et quemadmodum qui tuum imperium malignis oculis carpit, contradicit ordinationi divinæ: ita & tu cave, ne, quæ ſunt eccleſiæ, ad te trahens, magno criminі obnoxius fias. *Date* (ſcriptum eſt) *quæ ſunt Cæſaris, Cæſari; & quæ ſunt Dei Deo.* Neque enim fas eſt nobis, in terris imperium tenere: neque tu thymiamatum & ſacrorum poteſtatem habes, imperator. Hæc quidem ob curam tuæ ſalutis ſcribo: & de iis quæ in epiſtolis ſcribis, hanc meam ſententiam accipe. Ego neque Arianis aſſideo, neque ſuffragor, ſed eorum hæreſin anathemate damno: neque in Athanaſium accuſationibus ſubſcribo: quem nos, & Romana eccleſia, & univerſa ſynodus innocentem pronunciavit. Nam & tu quoque cum rem cognitam perſpectamque haberes, Athanaſium accerſiviſti; fecitque ei copiam, ut cum honore in patriam & in eccleſiam reverteretur. Quæ igitur cauſa eſt tantæ hujus mutationis, cum iidem inimici ejus ſint, qui antea fuerunt? & quæ nunc inſurrant, nihil eorum, cum ille præſens eſſet, hiſcere audebant; ſed ea, antequam accerſeres Athanaſium, obmurmurabant; quo tempore a me conventi (quemadmodum ſuperius dixi) ut ederent criminum documenta, nihil in medium adducere potuerunt: nam ſi quidquam potuiſſent, non ita turpiter aufugiſſent. Quis te igitur induxit, ut poſt tantum temporis, tuarum literarum & ſermonum obliviſcere? Inhibeto, quæſo, neque aures præbeas malis hominibus, neque ob mutuas invicem cum illis gratificationes teipſum reum facias. Quæ enim eis indulſeris, de illis in judicio ſolus cogeris cauſam reddere: iſti ſuum inimicum per te ſatagunt injuria afficere, teque volunt miniſtrum ſuæ malitiæ eſſe, ut per te deteſtabilem hæreſim in eccleſia ſeminent. Non eſt prudentis, in gratiam alienæ libidinis teipſum in periculum certum conjicere. Deſine, quæſo, & auſculta mihi, Conſtanti: hoc enim decet & me ſcribere, & te non vilipendere.

Om. conſtans & præadmonitio.

Matth. 22. *Luc.* 20.

Ex Hard. Conc. Tom. 1. p. 699.

Res geſtas in eo Concilio Græce deſcribit Athanaſius in epiſtola ad Solitarios: Latine magna ex parte in epiſtola Hilarius & Sulpicius Severus: quorum verba hoc loco, Actorum vice, repræſentare operæ pretium eſt.

Hilarius in priore libro ad Conſtantium Auguſtum, pag. 340. Venio nunc ad id, quod recens geſtum eſt, in quo ſe etiam profeſſio ſceleris in ſecreto artis ſuæ dedignata eſt continere. Euſebius Vercellenſis epiſcopus eſt vir omni vita Deo ſerviens. Hic poſt [a] Arelatenſem ſynodum, cum Paulinus epiſcopus tantis iſtoE rum ſceleribus contraiſſet, venire Mediolanum præcipitur. Colleƈta jam illic malignantium ſynagoga, decem diebus ad eccleſiam eſt vetitus accedere, dum adverſus tam ſanctum virum malitia ſe perverſa conſumit. Suppuratis deinde conſiliis omnibus, ubi libitum eſt advocatur. Adeſt una [b] cum Romanis clericis, & Luciſero Sardiniæ epiſcopo. Conventus ut in Athanaſium ſubſcriberet, ait; De ſacerdotali fide prius debere conſtare: compertos ſibi quoſdam ex his qui adeſſent, hæretica labe pollutos. Expoſitam fidem apud Nicæam, cujus ſuperius meminimus, poſuit in medio; ſpondens

a *Anni* 353.

b Hilario & Pancratio.

omnia ſe quæ poſtularent eſſe facturum, ſi fidei profeſſionem ſcripſiſſent. Dionyſius Mediolanenſis epiſcopus chartam primus accepit. Ubi profiteri ſcribendo cœpit, Valens calamum & chartam e manibus ejus violenter extorſit, clamans non poſſe fieri, ut aliquid inde gereretur. Res poſt clamorem multum deducta in conſcientiam plebis eſt. Gravis omnium dolor ortus eſt; [a] impugnata eſt a ſacerdotibus fides. Verentes igitur illi populi judicium, e Dominica ad palatium tranſeunt.

[a] *Forte*, quod impugnata eſſet.

Sulpicius Severus, libro 2. Concilium Mediolanenſe Arianum. Interea Mediolanum convenitur, ubi tum aderat imperator .... Tum Euſebius Vercellenſium, & Luciſer a Caralis Sardiniæ, Epiſcopi relegati. Ceterum Dionyſius Mediolanenſium ſacerdos in Athanaſii damnationem ſe conſentire ſubſcripſit, dummodo de fide inter epiſcopos quæreretur. Sed Valens & Urſacius, ceterique, metu plebis, quæ catholicam fidem egregio ſtudio conſervabat, non auſi piacula profiteri, intra Palatium congregantur. Illinc epiſtolam ſub Imperatoris nomine mittunt, omni pravitate refertam: eo nimirum conſilio, ut ſi ea æquis auribus populus recepiſſet, publica auctoritate cupita proferrent. Sin aliter fuiſſet excepta, omnis invidia eſſet in Rege, & ipſa venialis, quia etiam tum Catechumenus ſacramentum fidei merito videretur potuiſſe neſcire. Igitur lectam in eccleſia epiſtolam populus averſatur. Dionyſius, quia non erat aſſenſus, urbe pellitur: ſtatimque in ejus locum Auxentius epiſcopus ſubrogatur. Liberius quoque urbis Romæ, & Hilarius Pictavorum epiſcopus, dantur exſilio. Rhodanum quoque Toloſanum antiſtitem, qui natura lenior, non tam ſuis viribus, quam Hilarii ſocietate non ceſſerat Arianis, eadem conditio implicuit; cum tamen homines parati eſſent Athanaſium a communione ſuſpendere, modo ut de fide inter epiſcopos quæreretur. Sed Arianis optimum viſum, præſtantiſſimos viros a certamine ſubmovere. Ita pulſi in exſilium, quod ſupra memoravimus, abhinc annos quinque & quadraginta, Arbetione & Lolliano Coſſ.

Ex Baluz. Collect p 29

Geſta [1] *iſtius Concilii, quibus hactenus carebamus, reperta ſunt in vetuſta vita ſancti Euſebii Vercellenſis, quam ex antiquiſſimo codice MS. monaſterii Nonantulani edidit Ferdinandus Ughellus in tomo quarto Italiæ ſacræ, nos vero contulimus cum codice LIII. bibliothecæ Colbertinæ. Sic ergo habent.*

Igitur Conſtantius Imperator Mediolanum veniens, collecto jam Concilio Epiſcoporum, deeſſe reperit beatum Euſebium Vercellenſem Epiſcopum; de quo percunctari cœpit qua occaſione detineretur idem Pontifex, quia cum ceteris ad ſynodum non occurriſſet. Reſponſumque eſt illi, aut gravitate ſenii aut infirmitate corporis illum detineri. Fecerat autem idem Imperator ut Liberius Papa Romanus, ſucceſſor Julii, huic intereſſet Concilio, necnon & Hilarius Pictavenſis Epiſcopus, Paulinus quoque Trevetenſis Archiepiſcopus, & Luciſer Calaritanus Epiſcopus. Sed beatus Euſebius epiſtolas ab Imperatore ſeu ab ipſa ſynodo recipiens, eaſque perlegens, ſuam ad Imperatorem talem ſcripſit epiſtolam: *Ego clementiſſime Imperator, videns animum tuum Deo devotum hoc cupere quemadmodum per orbem ter-*

Epiſtola Conſtantio rescribit Euſebius, extat ſupra

rarum firma pax eccleſiaſtica permaneret, ſatis cum gaudio literas tuas accepi. Suſcepi etiam literas [a] *fratrum & coepiſcoporum meorum, quibus hoc intimare dignati ſunt ut plena mihi ratio per ipſos quos miſerant redderetur, & ſic ſatisfacerem quod volebant. Sed quia plenior mihi ratio reddi non potuit, & debui clementiæ tuæ parere, hoc neceſſarium duxi, ut Mediolanum venire properarem. Quicquid autem, Domine Imperator, in præſenti, cum venero, juſtum fuerit viſum & Deo placitum, id me facturum eſſe præmitto.* Legati enim Romanorum Pancratius Presbyter & Hilarius Diaconus in cuſtodia detinebantur, quouſque Liberius Papa deveniret. Suſtinente autem Imperatore ac præſtolante Liberii adventum ceterorumque Epiſcoporum qui necdum advenerant, interim Conſtantius Imperator cum Arianis Epiſcopis egit ut ſubſcriberetur eorum fides & Athanaſius damnaretur. Subſcripſerunt enim Dionyſius ipſius Mediolanenſis urbis Epiſcopus, ceterique Epiſcopi poſt eum numero viginti & novem. Nondum enim advenerant catholici Epiſcopi. Factum eſt autem ut inter ſe tam Papa Liberius quam ceteri catholici Epiſcopi diem deſignarent per epiſtolas ſuas, quo Mediolanum unanimiter convenirent. Superfuerunt autem ſeptem dies poſtquam Euſebius ſuam Imperatori & ſynodo tranſmiſit epiſtolam, antequam Vercellis exiret ut ad ſynodum pergeret; prædixitque omnia prophetico ſpiritu quæ ei in ipſa ſynodo accidere deberent. Dixit ſe ab eis abeſſe & in exilium ire, & poſtea ſua civitati reddi. Sed confirmata Eccleſia populoque ſanctificato, valefactis omnibus, cum Presbyteris & Diaconibus iter gradiendi arripuit. Dum vero ad hæreſim Arianorum cum collegio ſuo extinguendam Mediolanum pergeret, ad flumen pervenit, cujus nomen Sivida vocatur. Sed navis defuit, quæ eo jubente ex alia ripa citius pervenit. Obedivit ei res inſenſibilis, cui obedire nolebant homines ſenſibiles. Proinde, proh dolor! in hoc eſt res miranda. Dum hæc miraretur cateiva diſcipulorum qualiter ſine remige ac gubernatore indeclinabiliter ipſum flumen tranſiret, ſubitoque pervenerunt ab urbe Mediolano catholici viri nunciantes quod properaret in occurſum ejus Dionyſius Pontifex, de cujus lapſu graviter dolendo flebat cum ſuis beatiſſimus Euſebius. Tranſacto vero flumine, obviavit ei Dionyſius Epiſcopus tenens manibus evangelium Chriſti crucemque Domini; & projiciens ſe in terram coram eo ait; Pater, peccavi, libera me, ſi vales. Data confeſſione & accepto conſilio, gradiebantur ſimul. Ventum eſt autem Mediolanum; & recipientes ſe in hoſpitio tractabant de ereptione ejuſdem Epiſcopi Dionyſii. Poſtera autem die ſupervenerunt omnes Epiſcopi in Eccleſiam Mediolanenſem, & reſidente Papa Liberio cum ceteris catholicis Epiſcopis, prolata eſt fides Nicæni Concilii conſcripta ab Epiſcopis numero trecentis decem & octo catholicis. Perlecta autem in medio, hanc exclamaverunt veram fidem & apoſtolicam atque catholicam; cui omnes firmando ſubſcripſerunt, approbantes Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum verum Deum eſſe & unius ſubſtantiæ cum patre, quod Græce dicitur homouſion. Subſcripſit autem primus huic fidei Euſebius dicens: Ego Euſebius Epiſcopus civitatis Vercellenſium hanc fidem expoſitam a patribus noſtris

[a] Extant ibid.

[1] Non ſunt ipſa hujus Concilii Acta, ſed eſt Actorum narratio, quæ hic affertur ex Ughello.

ſtris & approbo & teneo; & qui huic fidei non A conſenſerit, alienum ab Eccleſia catholica pronuncio & judico. Subſcripſerunt ſimiliter poſt eum Dionyſius in baptiſmate ejus filius Mediolanenſis Epiſcopus, Pancratius presbyter, & Hilarius Diaconus, Legati Romanorum. Subſcripſerunt autem & ceteri ſancti patres numero quadraginta. Jam enim Euſebius petitione ab Imperatore promeruerat, ut Lucifer Epiſcopus & Legati Romanorum a cuſtodia ſolverentur. Vocatus autem beatus Euſebius a Conſtantio Imperatore, ac honorifice ſuſceptus, voluit ut aut minis aut blandimentis vel muneribus flecteretur a vera fide. Sed idem pater ſanctus jam longævo ſenio firmus, minas ac blandimenta pro nihilo ducens, & munera illius deputans tamquam ſtercora, ei conſentire noluit, ſed coram omnibus dixit: Vos dicitis filium Dei Deo patri æqualem eſſe non poſſe. Cur ergo mihi meum filium ac diſcipulum Dionyſium prætuliſtis? Non enim eſt diſcipulus ſuper magiſtrum, neque filius ſuper patrem. Qua ratione permoti ſtatim chirographum cui Dionyſius ſubſcripſerat obtulerunt. At ille: Non, inquit, poſt filium ſcribam, cui præſum nomine. Iſtud incendite, novumque, ſi vultis ut ſubſcribere debeam, ſcribite. Factumque eſt nutu divino ut incenderetur chirographum, cui Dionyſius vel ceteri Epiſcopi numero viginti octo ſubſcripſerant. Incenſo autem primo chirographo, rurſum aliud ocyus ſcripſerunt, cui ſubſcribere Euſebius & ceteri debuiſſent Epiſcopi. Ut ergo delatum in medio eorum fuit, cernens beatus Euſebius neminem ſubſcriptorem eſſe, pateſactam eorum dixit eſſe ſtultitiam qui hoc ſcribere juſſerunt, vel Imperatoris qui firmare imperabat. Imperator vero Conſtantius ait ad Euſebium; Decet te ut prior omnibus ſubſcribas, deinde ceteri tuam ſequendo honorificent paternitatem. Reſpondens autem beatus Euſebius ait: Serpentino more agis, o Imperator, qui lingua lambit & cauda percutit. Sic enim antiquus hoſtis primos parentes noſtros blandiendo decepit, quos poſtea in barathri præcipitium traxit. Non enim ego me veſtris ſceleribus polluo, neque filium meum Dionyſium ceteroſque ſodales meos vobiſcum participare in hac dementia permitto. Exultantes autem ſancta confeſſores Chriſti, qui jam inſultantes ſubſcripſerant, gratias referebant Deo creatori ſuo, quod Euſebius Arianorum diviſiones in Patre & Filio dictas damnaverat, atque eis igne cremare eorum dicta fecerat, & quod unitas catholicorum credentium in Patre & Filio invicta permanebat. Dum vero Deum laudarent, & ſe catholicos permanere in unitate omnes promitterent, ira repletus Conſtantius Imperator ait ad beatum Euſebium: Inveterate canis, æſtimaveram te ſanctitatis eſſe virum, ſed cognoſcimus te eſſe ſacrilegum, magum, atque incantatorem veneficum: Plus quippe uno ſermone omnes deluſiſti quam tota noſtra collocutio per decem dies utilitatem fecilet. Reſpondens autem beatus Euſebius Imperatori dixit: Dominus meus Jeſus Chriſtus, unicus Deo patri æqualiſque filius, patri tuo diabolo ei promittenti quod omnia regna mundi & honorem & gloriam illi daret, uno ſermone reſpondit atque confudit eum dicens: *Vade ſatana, Dominum Deum tuum adorabis, & illi ſoli ſervies.* Si ergo Deus unus eſt & ſolus, tu cur garrire auſus es ore canino quod tres ſint dii? Vis perdere gregem Dei, quem Chriſtus ſuo redemit ſanguine? Si ergo ſic credendo de hac luce migraveris, nunquam vitam æternam conſequeris. Verbis Chriſti non credis, & quomodo vis eſſe particeps Chriſti? Falſo dicis te eſſe Chriſtianum, quia Chriſtum non credis; & dum verbis illius reſiſtis, Antichriſtus es. De te ergo atque ſequacibus tuis B beatus Joannes evangeliſta in epiſtola ſua ait: *Nunc autem Antichriſti multi facti ſunt.* Pœnitentiam ergo age, & noli perdere te vel eos pro quibus Chriſtus mortuus eſt. Hæc audiens Imperator ſurrexit de ſolio ſuo; convocatiſque Arianis, præcepit eis ut Euſebium in ſua habentes poteſtate, conſentire eum facerent atque ſubſcribere. Dolebat enim graviter de decreto illo, quod ipſe Imperator ceterique Epiſcopi manu firmaverunt, & Euſebius ſic leviter ac ingenioſe cremari fecerat. Currentes autem Ariani abſtraxerunt rapiendo beatum Euſebium de conſortio Epiſcoporum; fortiterque eum verberibus flagellantes, ſemivivum reliquerunt. E- C rant autem ingentes ſcalæ ipſius domus unde aſcenſus patebat. Trahebatur autem per hos ſcalarum gradus ab Arianis ſupinus beatus Euſebius, & fracto capite illidentibus ſaxis per obliquos ſinus lapidum ſanguinem fundebat pro Chriſto, unitatem vero ſanctæ Trinitatis fortiter clamabat. Trahebant autem eum a ſummo uſque ad imum, rurſumque ab imo uſque ſurſum, dicebantque ei: Modo nobis communica, atque conſenti decretis noſtris. Ipſe autem gratias agens gratulabatur, quia aliquam contumeliam pro veritate, quæ Deus eſt, mereretur ſuſtinere. Iterumque Ariani poſt tanta ludibria, poſt confractionem capitis, poſt effuſionem ejus ſanguinis, vinctis ei manibus poſt ter- D gum, beatum Dei Pontificem & martyrem loris per collum vinctum trahebant. Iterum verberibus cæſum interrogabant, ſi jam conſentiens confiteretur. Ipſe autem prudenter reſpondebat ſe permanere in confeſſione ſua & libenter pro ipſa velle mori. Renunciantibus autem tantam illius duriſſimam conſtantiam Imperatori Conſtantio, decretum eſt ut in exilium deportaretur, non ſolum ipſe, ſed qui ejus meritis facti ſunt cum eo confeſſores Chriſti, Liberius ſcilicet Papa Romanus, Hilarius Pictavenſis, Paulinus Treverenſis, Lucifer Calaritanus, Dionyſius Mediolanenſis, aliique Pontifices Chriſti, qui ad hanc convenerant ſynodum. Et quia fuerunt teſtes Dei, meruerunt ſuſtinere martyrium pro eo. In ipſo au- E tem Conciſſio loris ligati ſancti Dei Pontifices & martyres in exilium deportabantur cum Dionyſio & Papa Liberio, propter fidei unitatem.

EA-

EADEM SYNODUS EX LIBELLO SYNODICO.

POST hanc ergo ſynodum, Conſtantius Mediolani, civitate Italiæ, alia indicta, occidentales congregavit. Quæ quidem ſancta divinitus inſpirata ſynodus, cum nec imperatorem vereretur, nec Arianam phalangem curaret, divinum evertere ſymbolum, & Tyri procuratam Athanaſii depoſitionem confirmare recuſavit. Propterea principes ejus ſynodi exilio Conſtantius multavit; apoſtolicarum doctrinarum prædonem, papam Romæ Liberium, multis adverſus imperatorem argumentis tunc uſum, Galliarum item metropolitas, Paulum & Dionyſium, Italiæ metropolitam beatum Euſebium, & Luciferum Sardiniæ inſulæ archiepiſcopum.

ΜΕΤΑ γὰρ τὴν σύνοδον ταύτην, Κωνσάντιος ἐν Μεδιολάνῳ πόλει τῆς Ἰταλίας, ἑτέραν ἠθροίσατο ἁγιοπρεπεστάτην, τὴν ἑπτακοσίους συνηθροισεν. Ἥτις ἁγία θεόπνευστος σύνοδος, μὴ ἀναχωρήσαντος τοῦ βασιλέως, καὶ τῆς Ἀρειανικῆς φρονούσης φάλαγγος, ἀναῤῥῖψαι τὸ θεῖον σύμβολον, καὶ τὴν ἐν Τύρῳ πρωσαι Ἀθανασίου καθαίρεσιν ἀπηρνήσατο. Διὸ τὸν ἔξαρχον αὐτῆς ἔξορίᾳ Κωνσάντιος κατεδίκασε, τὸν τῆς ἀποστόλων διδαχῶν κήρυκα, τὸν Ῥώμης πάπαν Λιβέριον σφὸς αὐτοκράτορα πολλοῖς ἐλέγχοις πλημμελοῦντα χρησάμενον, τὸν Γαλλιῶν μητροπολίτας Παῦλον καὶ Διονύσιον, τὸν Ἰταλίας μητροπολίτην Εὐσέβιον τὸν μακάριον, καὶ Λουκίφερον Σαρδινίας τῆς νήσου ἀρχιεπίσκοπον.

GALLIARUM INCERTI LOCI CONCILIUM

Forte Pictavis ſeu Toloſæ habitum anno 355.

Ex Supplemento Manſi Tom. I. Pag. 219.

CONcilium hoc debetur erudito viro P. Hieronymo de Prato, Congregationis Oratorii Veronenſis presbytero, in præclara operum Sulpicii Severi editione Veronenſi, cujus operis volumen primum jam prodiit anno 1741. Cenſet vir ille eruditus S. Hilarium Pictavienſem, cæteroſque orthodoxos Gallos epiſcopos ſtatim poſt Mediolanenſe concilium anni 355. cui tamen Hilarium haud interfuiſſe arbitratur, in loco aliquo, forte Pictavis vel Toloſæ conveniſſe, communique conſilio ſejunxiſſe ſeſe ab hæreticorum anteſignanis Saturnino Arelatenſi, Urſacio & Valente. Id eruit ex verbis S. Hilarii in libello adverſus Conſtantium, quem librum epiſtolam eſſe putat ad epiſcopos orientales anno 360. datam: *Quinto ab hinc anno*, actis jam in exilium *Paulino*, *Euſebio*, *Lucifero*, *Dionyſio*, quos poſt Mediolanenſe concilium extorres factos conſtat, *a Saturnini, Urſacii & Valentis communione me cum Galliarum epiſcopis ſeparavi, indulta cæteris conſortibus eorum reſipiſcendi facultate; ſi tamen hoc ipſum beatiſſimis confeſſoribus Chriſti editum decretum a nobis manere placuiſſet.* Offert ſe hic ultro concilium Gallorum poſt Mediolanenſe celebratum, in quo de recipiendis lapſis *decretum* editum eſt. Addit vir doctiſſimus hujus concilii ſupplicem libellum vulgatum eſſe ſub titulo *libri primi ad Conſtantium*, cum ſcriptus ſit non unius, ſed multorum nomine, ut ab imperatore exulum reſtitutionem impetrent, tum ne ſæculares judices de cauſis clericorum cognoſcant. Supplex iſte libellus deſinit numero 5. ejus lucubrationis; quæ vero dein ſequuntur alterius operis fragmentum eſſe dudum viri docti opinati ſunt. Hæc vir doctiſſimus diſſert. V. in Sulpic. Sever. pag. 239.

CONCILIUM BITERRENSE

SUB LIBERIO PAPA.

De quo Hilarius Pictavorum Epiſcopus Saturnini Arelatenſis dolo in exilium actus eſt, anno Chriſti 356. Liberii Papæ V. Conſtantii Auguſti XX. in Gallia IV.

Ex Jacobo S. r. modo.

SYNODI *Biterrenſis poſt Arelatenſem meminit, ut dictum eſt, Sulpitius Severus. In hac cum hæreſim Arianam ingerere pararet Saturninus epiſcopus Arelatenſis, fidei periculum prævidens Hilarius, epiſcopis, qui ad ſynodum convenerant, hæreſeos cognitionem obtulit, ut caverent, ingerendaque blaſphemiæ patronos denunciavit; ſed fruſtra, ut ipſemet narrat in libro adverſus Conſtantium*: Quibus poſtea, *inquit*, Gallicanis nimirum epiſcopis, per factionem eorum pſeudoapoſtolorum ad Biterrenſem ſynodum compulſis, cognitionem hujus hæreſeos obtuli. Sed hi timentes publicæ conſcientiæ, audire ingeſta a me noluerunt: putantes ſe innocentiam ſuam Chriſto poſſe mentiri, ſi volentes neſcirent quod geſturi poſtmodum eſſent ſcientes. *Et in libro de Synodis*: Manſit namque, atque etiamnunc permanet, poſt ſynodi Biterrenſis profeſſionem, in qua patronos hujus hæreſeos ingerendæ quibuſdam vobis teſtibus denuncia-

ve-

veram, innocens, inviolataque religio. *Ea re commotus in Hilarium Saturninus, & quia is jam ante pœn Paulini, aliorumque exilium, a Saturnini & ſociorum ſe communione ſeparaverat, adverſantem conatibus ſuis non ferens, egit, circumvento falſis ſynodi nunciis Conſtantio, ut Hilarius in exilium pelleretur. Quod Hilarius item ipſe docet in eodem libro de ſynodis:* Vos comparticipes exilii mei, in quod me Saturninus, ipſam conſcientiam ſuam veritus, circumvento imperatore detruſerat. *Et in libello ad Conſtantium, cujus exordium,* Non ſum neſcius: Exulo autem, *inquit*, non crimine, ſed factione, & falſis nunciis ſynodi apud te imperatorem pium, non ob aliquam criminum meorum conſcientiam, per impios homines delatis. *Hieronymus denique de ſcriptoribus eccleſiaſticis*: Hilarius urbis Pictavorum Aquitanicæ epiſcopus, factione Saturnini Arelatenſis epiſcopi, de ſynodo Biterrenſi Phrygiam relegatus.

A rimi ob fidem catholicam in exilium acti eſſent, jamque facta Arianorum perſecutio adverſus eccleſiam catholicam declarata eſſet, Hilarius & epiſcopi Galliæ in unum convenientes, edito decreto, ſe mutuo conſenſa communione Saturnini, Valentis & Urſacii ſepararunt, addentes excommunicationis ſententia feriendos eſſe, qui ad vitandam eorum communionem admoniti, ſententiæ epiſcoporum catholicorum non obtemperarent. Quod cum inter alios Arianos Saturninus Arelatenſis epiſcopus iniquo animo ferret, indignum judicans ſe ab epiſcopis ſuæ provinciæ communicatione excludi, & anathemati traditum ab omnibus evitari, favore Conſtantii egit, ut in ſua diœceſi prope Arelatum Biterris conciſium cogeretur, ad quod vi præſidum catholici epiſcopi venire compellerentur. Hoc conventu coacto, ſanctus Hilarius timens, ne Arium, quod alias ante hæc fecerant, ſimulate ſub mentito *conſubſtantia* nomine, ſimplicitatem plurimorum orthodoxorum epiſcoporum circumvenirent, libellum legendum obtulit, quo Arianorum latebræ, eorumque doloſa infidiæ ac blaſphemiæ hæreſes omnibus innoteſcerent. Sed ne hæc ab Hilario ingeſta legerentur, reſiſtentes, tandem ipſum Hilarium, ex cive Pictavienſi conjugato epiſcopum, quarto anno ante Seleucienſe conciliabulum, teſte Severo, ſub conſulatu Euſebii & Hypatii habitum, relegarunt, anno Liberii quinto, qui eſt Conſtantii vigeſimus, & Chriſti domini 356. Seleucienſe concilium anno Chriſti 359. celebratum fuiſſe infra dicemus. Hæc ex Hilarii libello ad Conſtantium, Baron. ann. 356. num. 105. & ſeqq.

Hilarius cæteræque Galliæ epiſcopi Saturninum excommunicant.

Ex hoc concilio Hilarius Pictavienſis relegatus

Nota Severini Binii.

a Concilium Biterrenſe.) Cum epiſcopi fama celebrata ſuis conci-lii.

a SIRMIENSE b CONCILIUM c OECUMENICUM, d

Et ex parte d reprobatum.

Hujus præter duas fidei formulas nihil extat.

Locus concilii.

Sirmium urbs quæ & quales.

a *Sirmienſe.*) Sirmium locus hujus celebrati concilii eſt urbs Pannoniæ inferioris, Probi imperatoris natalibus inclyta: ab Evagrio Sermium vocatur; a Jornande Sirmis dicitur, Onuphrius ex antiquo lapide Coloniam facit: puto hodie Sirmiſch vocari. Vide apud Abrahamum Ortelium.

Tempus concilii.

b *Concilium.*) Anno Chriſti 357. qui eſt 6. Liberii, & 21. Conſtantii, hanc ſynodum Sirmii celebratam eſſe, Socratis lib. 2. cap. 24. Sozomeni lib. 4. cap. 5. teſtimonio & auctoritate probatur. Scribunt enim hanc ſynodum habitam fuiſſe eo tempore, quo Oſius Cordubenſis epiſcopus ad ſubſcribendum Athanaſii condemnationi, & Sirmienſi profeſſioni fidei coactus fuit. Cum igitur teſtimonio Athanaſii epiſt. ad Solit. poſt relegatum an. Chriſti 355. Liberium, in fine ejuſdem anni ad ſubſcribendum accerſitus, integro anno Sirmii pro exilio detentus fuerit, neceſſe eſt affirmare, hoc concilium, cujus impiæ profeſſioni per vim & C metum ſubſcripſit, prædicto tempore celebratum fuiſſe. Secundo, aſſertione ſancti Hilarii de ſynodis in principio conſtat, ſynodum Sirmienſem celebratam eſſe poſt triennium, ex quo Saturnino epiſcopo Arelatenſi Ariano a catholicis Galliarum epiſcopis communio negata eſt: quod cum factum fuiſſe conſtet ante triennium, quando Conſtantius expugnato Magnentio Arelate moraretur, concedere oportet hanc ſynodum prædicto anno 357. collectam fuiſſe. Denique ipſe Sozomenus lib. 4. cap. 5. atteſtatur, hoc concilium habitum fuiſſe Sirmii, præſente Conſtantio imperatore. Cum igitur, auctore Ammiano, conſtet eum hoc tempore Sirmii conſediſſe, plane dicendum eſt, anno ſupradicto hanc ſynodum congregatam fuiſſe.

Cauſa concilii.

Cauſa concilii convocati hæc eſt. Cum Photinus, teſte Epiphanio hæreſi 71. Sardicenſi concilio damnatus, pro more hæreticorum ad imperatorem appellaſſet, iterumque audiri poſtulaſſet, ut Ariani

---

1 Sirmium, hodie *Szerem*, vicus eſt in Sclavonia, oppidum olim Pannoniæ celebratiſſimum. Ad Sirmienſem ſynodum contra Photinum convenere ex Epiſcopis Orientis, Marcus Arethuſius, Georgius Alexandriæ (qui anno 356 ſuffectus in locum Athanaſii fuerat.) Baſilius Ancyræ, Pomeratius Peluſii, Hypatianus Heracleæ. Ex Epiſcopis Occidentis, Valens Murſorum; Oſius etiam Epiſcopus Cordubæ invitus acceſſit. Ita Socrates lib. 2. cap. 29. ubi Concilium Sirmienſe collocat poſt Conſulatum Sergii & Nigriniani, hoc eſt, anno Chriſti 352. (cur igitur Sirmienſem ſynodum primam anni 351. cum altera anni 357. confundit Harduinus?) *Catholicum Concilium apud Sirmium congregatum ex toto Oriente contra Photinum*, cujus concilii *ſanctiones nullus fidelium audet reſpuere, aut cuſtodire recuſat*, appellat Vigilius Tapſenſis lib. 5. contra Eutychem cap. 3. *Harduinus.*

2 Hoc eſt ſecundum Concilium Sirmienſe, in quo Oſius lapſus eſt, ut recte adnotavit Baronius, qui tamen dum Socratem Oſii lapſum an. 351. rejicientem coarguit, in alium errorem ipſemet incidit. Error enim Socratis in eo ſitus eſt, quod duas ſynodos Sirmienſes in unam confuderit, quas & ipſe Baronius confundit, in hoc tantum a Socrate diſſentiens, quod eam ſynodum non an. 351. ſed 357. congregatam exiſtimarit. Verum prima Sirmienſis ſynodus an. 351. adverſus Photinum indicta. Secunda vero, in qua Oſius lapſus eſt, an. 357. celebrata, & quidem eo in finem vergente. Conſtantius enim 4. Kal. Junii Roma digreſſus, ut Idacius in Faſtis docet, Mediolanium reverſus eſt, ubi conſtitit uſque ad initium M. Decembris, ut ex variis ſubſcriptionibus legum Cod. Theodoſ. patet. Extremo jam menſe Decembri Sirmii erat, ubi data ab eo Lex 27. Cod. Theod. de Appellationibus. Petro Conſtantio Sirmii conſtituto Liberii & Oſii lapſum contigiſſe, teſtantur Sozomenus lib. 4. cap. 15. & Philorgius lib. 4. cap. 3. *Pagius ad an. Chr.* 357. *n.* 2.

Ariani Photinum damnarunt.

ni catholicum nomen affectantes, se pios catholicos, & hæreticis adversarios ostentarent, Photinum in judicium vocant, ejusque de filio Dei sententiam in concilio auctoritate imperatoris indicto discutiunt. Et quamvis revera Ariani a Photinianis parum aut nihil differrent, cum, quod recte Lucifer Constantio exprobando objicit, Ariani filium Dei creaturam asserentes, cum Photino divinitatem illi ademerint: ut tamen specie tenus, quod scribit Gregorius Nazianzenus in laude Athanasii, se catholicos exhiberent, Photinum *per simulationem & veteratorie damtaxat* condemnarunt, editaque adversus eum fidei quadam formula a Marco Arethusio Græce, Photini hæresin condemnarunt. Huic primæ formulæ viginti septem anathematismos contra Photinianos & Arianos inseruerunt, in hac Filium cum Patre ejusdem substantiæ esse confessi fuerunt, ut catholici viderentur. Hanc, catholicæ veritati consentientem, ideoque ab Hilario explicatam fuisse, ipse Hilarius aperte testatur: quæ si nomine substantialitatis non caruisset, nullo modo culpari potuisset. Liberius Romanus Pontifex, Athanasio, Hilario & Hier. testantibus, per vim & minas solicitatus, huic primæ fidei formulæ subscripsit, Athanasium condemnavit, & cum Arianis communicavit; idque per literas ad Valentem aliosve scriptas significans, ab exilio liberari, sedique suæ restitui petiit.

Photinianæ hæresis ab Ariana nihil aut parum differt.

Primam formulam fidei ediderunt catholicam.

Primæ formulæ Liberius subscripsit quomodo.

Itaque contra fidei confessionem ac justitiæ legem peccans, adeoque turpissimam sibi morum & vitæ maculam inurens, Arianorum communione pollutus, quamquam infidelis & hæreticus non esset, a communione catholicorum, & sede pontificia excidit. Postquam hæc veteratorie per summam simulationem egissent, Semiarianis illis, quibus ad prosternendum hæresiarcham pugnacem usi fuerant, procul ejectis, qualesnam essent, larva deposita palam prodidere. Nam ut Dei filius non Deus ex Deo, sed creatura ex nihilo, vel saltem ex creatura genitus esse credatur, secundam fidei formulam ac confessionem Latino sermone conscriptam, a Marco Arethusio episcopo Græce translatam ediderunt, qua nomen substantiæ prorsus abdicarunt; decernentes, ne voces *substantiæ*, & *ejusdem*, quarum nulla mentio fit in scriptura, in sermonibus usurparentur. Utque impietati a se conscriptæ auctoritatem adderent, Athanasio, Socrate & Sozomeno testantibus, Osium Cordubensem episcopum, Sirmii, loco exilii ab imperatore detentum, multarum synodorum auctorem & principem, multis legationibus & publicis actionibus functum, non ad scribendum, quod vitiose & corrupte præ se fert titulus hujus formulæ apud Hilarium, sed potius ad subscribendum solicitarunt: qui dum aliquandiu id facere recusasset, vir imbecillis, prope centenarius, senio confractus, tandem per vim, tormenta, & plagas inductus (proh scelus!) ignominiose subscripsit, luctuque & horrore immenso fidelibus incusso, turpius, quam ante Origenes & Tertullianus, lapsus fuit, meritoque illa pœna, quam Isidorus Hispalensem ipsi affinxisse in notis conc. Eliber. verbo *Osius* supra diximus, puniendus, nisi paulo post de vi & injuria sibi illata protestatus, Arianorum hæresi condemnata, eorumque communione fidelibus interdicta, pœnitentiam egisset, atque ita Dei vindicis iram antevertisset. *Tantam*, inquit Athanasius ad solitar. *vim intulit soci, quem Sirmii pro exilio detinebat, & ita eum arcte tenuit, ut afflictus attritusque malis, tandem, ægreque cum Ursacio & Valente communicaret, sed tamen ut contra Athanasium non subscriberet. Verum ne ita quidem eam rem pro levi habuit, moriturus enim*, post biennium circiter aut annum, *quasi in testamento suo eorum vim protestatus est, & Arianam hæresim condemnavit, vetuitque eam a quocumque probari ac recipi.* Item de Osio apol. 2. in fine ait: *Vis illa & Constantii tyranni potestas, multæque contumeliæ & interminationes satis ostendunt, minime eum in nostri condemnationem consensisse, sed senii imbecillitate imparem verberibus ad tempus cessisse.* Post hæc contigit, quod fere mirabile est, ut dum Osius fidem negaret, hostes fidei Semiariani eamdem confiterentur: dumque ille impiam Arianorum confessionem approbando, divinam substantiam in filio Dei abnegaret, Semiariani Ancyræ in Galatia convenientes eamdem restituerent, atque per edictum publicum imperatoris Constantii, prædicari, recipi & approbari efficerent. Cum enim fusas, quas Ancyræ constituerant, duodecim fidei regulas Sirmianæ secundæ confessioni plane contrarias constituissent, easque per legatos ad imperatorem transmisissent, imperator publico edicto promulgato, secundam Sirmianam confessionem tanquam blasphemam abdicavit, novamque, qua filius Dei per omnia similis esse prædicaretur, edi ac subscribi mandavit. Cumque ad concilium Ariminense profecturi, Sirmium, ubi imperator agebat, orientales omnes adveniissent, tertiam illam Sirmianam fidei formulam, anno 359. ut infra dicemus, composuerunt, *Cui, cum Valens*, inquit Epiph. hæresi 73. *subscripsisset, & in subscriptione apposuisset, filium similem Patri, & non apposuisset per omnia, & ostendisset quomodo assensus esset præmisit, aut similitudine vocis intellexisset, annotavit hunc pius rex, & coegit ipsum addere; Per omnia.* Hæc ex Epiph. Hilario, Athanasio, Socrate, &c. Baron. an. 357.

Semianianorum confessio qualis.

Tertia Sirmiana fidei confessio.

Constantius per edictum tertiam approbat, secundam fidei confessionem improbat.

e Oecumenicum &. ex parte reprobatum.) Bellar. lib. 1. de concil. cap. 7. œcumenicum fuisse ait, cui præter orientales trecenti & amplius ex occidente episcopi interfuerunt. Ex parte reprobatum esse scribit, quia sententiam condemnatoriam in Photinum hic pronunciatam omnes orthodoxi approbarunt. Posset idem confirmari per hoc, quod primam Sirmianam fidei confessionem, utpote quæ nullam manifestam hæresim contineat, velut catholicam Hilarius interpretatus fuerit. Ego tamen Baronium secutus, conciliabulum potius, quam ulla ex parte probatum concilium fuisse, verius esse putarem; tum quod manifestum sit, in prima formula fidei, quæ catholica esse indicatur, nomen *consubstantialis* ad fidem Nicænam explodendam omissum esse, eamque veteratorie & per summam simulationem editam fuisse: tum etiam, quod Liberii communionem catholici evitarint, ideo maxime, quod fidei confessioni primæ, quæ videbatur catholica, subscribens, Arianorum communione pollutus, ab unitate ecclesiæ catholicæ merito excident.

An Sirmiense concilium fit œcumenicum.

An ex parte vel omnino reprobatum.

Liberius non fuit infectus hæresi.

Ariani simulate Photinum condemnarunt.

Secunda fidei formula edita primæ plane contraria.

Secundæ formulæ Osius per vim & tormenta inductus subscripsit.

Osius a lapsu resipuit

PRI-

PRIMA SIRMIENSIS FIDEI

Confeſſio aut formula Semiarianorum.

A Marco Arethuſio epiſcopo Græce conſcripta, a Liberio ſubſcripta, hæc eſt.

Extat apud Athan. lib. de ſynod. pag. 693. Socratem lib. 2. c. 30. Hilar. l. de ſynod. vide Baron. a. 9.

CREDIMUS in unum Deum, Patrem omnipotentem, creatorem & factorem omnium, ex quo omnis paternitas in cœlo & in terra nominatur. Et in unigenitum ejus Filium, dominum noſtrum Jeſum Chriſtum, ante omnia ſæcula ex Patre genitum, ex Deo, lumen de lumine, per quem omnia in cœlis & in terra facta ſunt, tam inviſibilia quam viſibilia: eumdemque verbum eſſe, & ſapientiam, lucem veram, & vitam, & ultimis diebus hominem factum, natumque ex ſancta Virgine, crucifixum, & mortuum, & ſepultum eſſe, & reſurrexiſſe e mortuis tertio die, & aſſumptum in cœlos eſſe, ſedereque ad dexteram Patris, venturumque in conſummatione ſæculi, ut judicet vivos & mortuos, reddatque unicuique ſecundum opera ſua, cujus regnum indefinens permanebit in infinitas ætates. Sedet enim ad dexteram Patris non ſolum in hoc ſæculo, ſed & in futuro. Et in Spiritum ſanctum, hoc eſt, Paracletum, quem promiſſum apoſtolis poſt aſcenſum in cœlos miſit, ut doceret eos & commoneſaceret omnium, per quem omnes animæ, quæ in eum ſinceriter credunt, ſanctificantur.

1. Eos [a] porro qui dicunt, ex non ente, aut ex alio ſubſiſtente, & non Deum ex Deo Filium extitiſſe, aut quod tempus aut ætas fuit, quando ille non erat, alienos a ſe cenſet ſancta & catholica eccleſia.

2. Iterum ergo dicimus, Si quis Patrem & Filium duos deos opinetur, anathema eſto.

3. Item ſi quis dicens Deum Chriſtum eſſe, ſed eum ante ſæcula Filium Dei & adminiſtrum Patri ad univerſitatis creationem non fuiſſe confiteatur, anathema eſto.

4. Si quis eum qui ingenitus eſt, aut partem ejus, ex Maria natum auſit dicere, anathema eſto.

5. Si quis Filium ante Mariam, ſed ſecundum [b] præcognitionem fuiſſe dicat, ac non potius ante ſæcula ex Deo genitum apud Deum fuiſſe, & per eum omnia facta eſſe, anathema eſto.

6. Si quis ſubſtantiam Dei dilatari aut contrahi loquatur, anathema eſto.

7. Si quis dilatatam eſſentiam, Filium efficere dicat, aut dilatationem ſubſtantiæ Dei Filium nominet, anathema eſto.

8. *Si quis inſitum & prolatitium verbum Filium Dei dicat, anathema ſit,* ἀνάθεμα ἔστω.

9. Si quis merum hominem ex Maria natum eſſe dicat [c], anathema eſto.

10. Si quis hæc verba, *Ego ſum Deus primus, Ego quoque poſtea, & præter me non eſt Deus*, quæ ad ſubverſionem idolorum [d] dicta ſunt, ad ſubverſionem unigeniti ante ſæcula Dei Judaice accipiat, anathema eſto.

11. Si quis hoc dictum, *Verbum caro factum eſt*, audiens, Verbum in carnem mutatum eſſe opinetur, aut [e] poſtquam converſionem paſ-

A ſum eſſet, carnem aſſumpſiſſe dicat, anathema eſto.

12. Si quis unigenitum Filium Dei crucifixum audiens, deitatem ejus, corruptionem, paſſionem, mutationem, diminutionem, aut extinctionem ſuſtinuiſſe dicat, anathema eſto.

13. Si quis hoc dictum, *Faciamus hominem*, Gen. 1. non Patrem ad Filium, ſed Deum ſecum loqui affirmet, anathema eſto.

14. Si quis Abraham non Filium, ſed ingenitum Deum aut Patrem ejus vidiſſe aſſeveret, anathema eſto.

15. Si quis cum Jacob non Filium colluctatum fuiſſe dicat, ſed ingenitum Deum aut [a] a parte patrem ejus, anathema eſto. Gen. 32. Gen. 19.

16. Si quis hoc dictum, *Pluit dominus ignem a domino*, non de Patre & Filio accipiat, ſed ipſum a ſeipſo pluiſſe dicat, anathema eſto Pluit enim Filius dominus a domino Patre.

17. Si quis audiens dominum Patrem, dominum item Filium, eo quod dominus ex domino ſit, duo numina exiſtimet, anathema eſto. Non autem ejuſdem ordinis Patrem & Filium, ſed Filium Patri ſubjectum arbitramur. Neque enim ille Sodomam ſine conſilio Patris deſcendit, neque a ſe pluit, cum penes Patrem auctoritas ſit, neque ex ſe habeat quod ſedet ad dexteram Patris, ſed auſcultet Patri ita loquenti, *Sede a dextris meis*, anathema eſto. Pſal. 109.

18. Si quis Patrem & Filium & Spiritum ſanctum, unam perſonam eſſe dicat, anathema eſto.

19. Si quis Spiritum ſanctum paracletum nominans, ingenitum dicat Deum, anathema eſto.

20. Si quis, ut docuit dominus, alium adhuc nominet paracletum præter Filium (dixit enim, *Et alium paracletum mittet vobis, quem* Joan. 14. *ego rogabo*) anathema eſto.

21. Si quis Spiritum ſanctum partem aliquam dicat Patris aut Filii, anathema eſto.

22. Si quis Patrem, & Filium, & Spiritum ſanctum tres deos appellet, anathema eſto.

23. Si quis voluntate Dei Filium Dei ita extitiſſe dicat, ut aliquid quod conditum eſt, Danathema eſto.

24. Si quis nolente Patre Filium genitum eſſe dicat (non enim Pater coactus naturali neceſſitate Filium, quem noluit, genuit; ſed ſtatim ubi voluit, ſine tempore & paſſione eum ex ſe genitum edidit) anathema eſto.

25. Si quis ingenitum, & ſine origine Filium nominat eo animo, ut duo ingenita & inoriginata, & duos deos ſtatuere velit, anathema eſto. Caput enim & principium omnium Filius eſt. Caput vero & principium Chriſti Deus: ita enim ad unum principium univerſitatis nullo initio inchoatum, per Filium pie omnia reducimus.

26. Iterumque exacte tradentes Chriſtianiſmi ſenſum dicimus, ſi quis Chriſtum Deum Filium Dei ante ſæcula, adminiſtrumque ad univerſitatis opificium fuiſſe neget, ſed ex quo tempore e Maria genitus eſt, Chriſtum & Filium appellatum fuiſſe, & principium ſuæ deitatis tum accepiſſe dicat, anathema eſto: quemadmodum Paulus Samoſatenſis: *ut habetur in Græco. Vide ſupra.*

[a] Vide ſupra ubi Græcum legendum. Eadem enim eſt fere formula fidei cum quarta, cujus initium ex Socrate retulit Binius, nec admonuit eandem eſſe cum Sirmitana adeo apud veteres omnes celebrata paucis tantum mutatis.

[b] præſcientiam & prædeſtinationem.

[c] dicens innaſcibilem Deum intelligit.

[d] & deorum qui non ſunt.

Joan. 1.

[e] converſionem ſubeundo.

1 Hæc edita eſt in prima Sirmienſi ſynodo an. 351. ut ibi ex Pagio adnotavimus.

Ex Hard. Tom. 1 concil. pag 704.

EADEM FIDEI FORMULA

Ex Hilario lib. de Synodis, ubi eam vocat,

Exemplum fidei Sirmio ab Orientalibus contra Photinum conſcriptæ.

CREDIMUS in unum Deum, Patrem omnipotentem, creatorem & conditorem, ex quo omnis paternitas in cœlo & in terris nominatur. Et in unicum ejus Filium, Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, qui ante omnia ſæcula ex Patre natus eſt, Deum ex Deo, lumen ex lumine, per quem facta ſunt omnia in cœlis & in terra, viſibilia & inviſibilia. Qui eſt Verbum, & ſapientia, & virtus, & vita, & lumen verum; qui in noviſſimis diebus propter nos incorporatus eſt. & natus de ſancta Virgine: & crucifixus, & mortuus eſt, & ſepultus: qui & ſurrexit ex mortuis tertia die; & aſcendit in cœlum, & ſedet in dextera Patris; & venturus eſt in conſummatione ſæculi judicare vivos & mortuos, & reddere unicuique ſecundum opera ſua: cujus regnum ſine fine perſeverans permanet in perpetua ſæcula. Erit enim ſedens in dextera Patris non ſolum in hoc ſæculo, verum etiam & in futuro. Et in Spiritum ſanctum, id eſt, Paracletum, quem promittens apoſtolis poſteaquam cœlum aſcendit, miſit docere eos, & commonere omnia; per quem & ſanctificantur credentium in eum ſinceriter animæ.

I. Eos autem qui dicunt: De nullis exſtantibus Filius, vel de altera ſubſtantia, & non ex Deo: & quod erat tempus vel ſæculum, quando non erat, alienos ſcit ſancta & catholica eccleſia.

II. Si quis autem Patrem & Filium duos dicit deos, anathema ſit.

III. Et ſi quis unum dicens Deum, Chriſtum autem Deum ante ſæcula Filium Dei obſecutum Patri in creatione omnium non confiteatur, anathema ſit.

IV. Et ſi quis innaſcibilem Deum, vel partem ejus, de Maria natum eſſe audet dicere, anathema ſit.

V. Et ſi quis ſecundum præſcientiam vel prædeſtinationem a Maria dicit Filium eſſe, & non ante ſæcula ex Patre natum apud Deum eſſe, & per eum facta eſſe omnia, anathema ſit.

VI. Si quis ſubſtantiam Dei dilatari & contrahi dicit, anathema ſit.

VII. Si quis dilatatam ſubſtantiam Dei, Filium dicat facere; aut latitudinem ſubſtantiæ ejus, ſicut ſibi videtur, nominet, anathema ſit.

VIII. Si quis inſitum vel prolativum verbum Dei Filium dicat, anathema ſit.

IX. Si quis hominem ſolum dicit de Maria Filium, anathema ſit.

X. Si quis Deum & hominem de Maria natum dicens, Deum innaſcibilem ſic intelligit, anathema ſit.

XI. Si quis quod dictum eſt, *Ego Deus primus, & ego Deus noviſſimus, & præter me non eſt Deus*, ad deſtructionem idolorum dictum & eorum qui non ſunt dii, in deſtructionem unigeniti ante ſæcula Dei Judaice intelligat, anathema ſit.

XII. Si quis, *Verbum caro factum eſt*, audiens, Verbum in carnem translatum putet, vel demutationem ſuſtinentem accepiſſe carnem dicit, anathema ſit.

XIII. Si quis unicum Filium Dei crucifixum audiens, dealitatem ejus corruptionem vel paſſibilitatem, aut demutationem, aut diminutionem, vel interfectionem ſuſtinuiſſe dicat, anathema ſit.

XIV. Si quis, *Faciamus hominem*, non Patrem ad Filium dixiſſe, ſed ipſum ad ſemetipſum dicat Deum locutum, anathema ſit.

XV. Si quis Filium non dicat Abrahæ viſum, ſed Deum innaſcibilem vel partem ejus dicat, anathema ſit.

XVI. Si quis cum Jacob non Filium quaſi hominem colluctatum, ſed Deum innaſcibilem, vel partem ejus, dicat, anathema ſit.

XVII. Si quis, *Pluit Dominus a Domino*, non de Filio & Patre intelligat, ſed ipſum a ſe dicat pluiſſe, anathema ſit. Pluit enim Filius Dominus a Domino Patre.

XVIII. Si quis Dominum & Dominum, Patrem & Filium, quia *Dominus a Domino*, duos dicat deos, anathema ſit. Non enim exæquamus vel comparamus Filium Patri, ſed ſubjectum intelligimus. Neque enim deſcendit in Sodomam ſine Patris voluntate: neque pluit ex ſe, ſed a Domino: auctoritate ſcilicet Patris: nec ſedet in dextera a ſemetipſo, ſed audit dicentem Patrem, *Sede ad dexteram meam*.

XIX. Si quis Patrem & Filium & Spiritum ſanctum, unam perſonam dicat, anathema ſit.

XX. Si quis Spiritum ſanctum paracletum dicens, innaſcibilem Deum dicat, anathema ſit.

XXI. Si quis, ſicuti docuit nos Dominus, non alium dicat paracletum a Filio, (dixit enim: *Et alterum paracletum mittet vobis Pater, quem rogabo ego*:) anathema ſit.

XXII. Si quis Spiritum ſanctum partem dicat Patris vel Filii, anathema ſit.

XXIII. Si quis Patrem, & Filium, & Spiritum ſanctum tres dicat deos, anathema ſit.

XXIV. Si quis voluntate Dei tanquam unum aliquid de creatura, factum dicat Filium, anathema ſit.

XXIV. Si quis nolente Patre natum dicat Filium, anathema ſit. Non enim nolente Patre coactus Pater vel naturali neceſſitate ductus, cum nollet, genuit Filium; ſed mox ut voluit, ſine tempore & impaſſibiliter ex ſe eum genitum demonſtravit.

XXI. Si quis innaſcibilem, & ſine initio dicat Filium tanquam duo ſine principio & innaſcibilia & duo innata dicens, duos faciat deos, anathema ſit. Caput enim, quod eſt principium omnium, Filius: Caput autem, quod eſt principium Chriſti, Deus: ita enim ad unum qui eſt ſine principio, per Filium univerſa referimus.

XXVII. Et iterum confirmantes Chriſtianiſmi intellectum dicimus, quoniam ſi quis Chriſtum Deum Filium Dei ante ſecula, ſubſiſtentem, & miniſtrantem Patri ad omnium perfectionem non dicat, ſed ex quo de Maria natus eſt, ex eo & Chriſtum & Filium nominatum eſſe, & initium accepiſſe ut ſit Deus, dicat; anathema ſit.[1]

SE-

1 Huic formulæ fidei qui ſubſcripſerunt Epiſcopi, narrat Hilarius in fragmentis, ſive in opere hiſtorico his verbis: quæ verba tamen nonnulli de formula fidei ſubſequente malunt intelligi: Nos ex ea vetuſto Codice, quem cum

SECUNDA SIRMIANA FIDEI

Confeſſio & formula Arianorum,

Ab Oſio coacte ſubſcripta hæc eſt.

QUONIAM de fide placuerat diſceptationem fieri, omnia cum ſedulitate inquiſita & examinata fuere Sirmii in præſentia Valentis, Urſacii, Germinii, ceterorumque omnium. Conſtitit ergo unum eſſe Deum omnipotentem, ſicuti in univerſo orbe prædicatur; & unum ejus unigenitum Filium, dominum noſtrum Jeſum Chriſtum, ex eo ante ſæcula genitum, duos tamen Deos non oportere dici; cum ipſe dominus de ſe locutus ſit: *Vado ad Patrem meum, & Patrem veſtrum, Deum meum & Deum veſtrum*; ideoque omnium Deus habendus eſt, quemadmodum apoſtolus dixit: *An Judæorum tantummodo ſit Deus, & non etiam gentium? certe & gentium, quoniam unus eſt Deus, qui juſtificabit circumciſionem ex fide, & præputium per fidem*: & reliqua omnia conſentiunt, & nullam prorſus habent ambiguitatem. Ceterum quia multos commovet vox, Latine quidem dicta ſubſtantia, Græce autem οὐσία, hoc eſt, ut diligentius cognoſcatur, illud quod ὁμοούσιον aut ὁμοιούσιο dicitur, nullam earum vocum mentionem debere fieri, neque de iis ſermocinandum in eccleſia cenſemus, quod de iis nihil ſit ſcriptum in ſacris literis, & quod illa hominum intellectum & mentem tranſcendant, & quod nemo nemo poſſit generationem Filii enarrare, quemadmodum ſcriptum eſt: *Generationem ejus quis enarrabit?* Solum enim Patrem ſcire quomodo Filium ſuum genuerit, & Filium quomodo genitus ſit a Patre, certum eſt. Nulli vero ambiguum, Patrem majorem eſſe: neque eſt quod quiſquam dubitet, Patrem honore, dignitate, deitate, atque adeo ipſo nomine paterno majorem eſſe, atteſtante præſertim ipſo Filio: *Qui miſit me Pater, major me eſt*: & hoc ipſum catholicum eſt, & nemo ignorat duas eſſe perſonas Patris & Filii, ac proinde Patrem majorem; Filium vero Patri cum omnibus, quæ illi Pater ſubjecit, ſubjectum eſſe, Patremque initium non habere, & inviſibilem, & immortalem, & liberum a paſſionibus eſſe: Filium vero ex Patre genitum eſſe, Deum ex Deo, lumen de lumine, ejuſque generationem, quemadmodum ſuperius dictum eſt, neminem ſcire niſi ſolum Patrem; ipſumque Filium dominum noſtrum & Deum, carnem ſive corpus, hoc eſt, hominem e Maria Virgine aſſumpſiſſe. Quemadmodum angelus prænunciaverat, & omnes ſcripturæ docent, & in primis ipſe gentium apoſtolus, hominem aſſumpſit Chriſtus ex Maria Virgine, per quem paſſus eſt. Summa autem totius fidei, & firmamentum eſt, ut Trinitas ſemper retineatur, quemadmodum legimus in evangelio: *Abite & baptizate omnes gentes in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*. Numerus autem Trinitatis integer & perfectus eſt Paracletus portaro, Spiritus nimirum ſanctus, per Filium miſſus ſecundum evangelium venit, ut apoſtolos & omnes credentes erudiret & ſanctificaret.

Πίστις ἐκτεθεῖσα ὑπὸ τῶν ἐν Σιρμίῳ Ῥωμαϊσί, καὶ ἑρμηνευθεῖσα.

ΕΠειδὴ περὶ πίστεως ἔδοξέ τινα διάπτυξιν γενήσθαι, πάντα ἀσφαλῶς ἐζητήθη, καὶ διερμηνεύθη ἐν τῷ Σιρμίῳ ἐπὶ παρουσίᾳ Οὐαλεντος καὶ Οὐρσακίου, καὶ Γερμινίου καὶ τῶν λοιπῶν συνόντων, ἕνα Θεὸν εἶναι, πατέρα παντοκράτορα, καθὼς ἐν πάσῃ τῇ οἰκουμένῃ κηρύσσεται καὶ ἕνα μονογενῆ αὐτοῦ υἱὸν, Ἰησοῦν Χριστὸν, καὶ σωτῆρα ἡμῶν, ἐξ αὐτοῦ πρὸ αἰώνων γεγεννῆσθαι· δύο δὲ θεοὺς μὴ χρῆναι λέγειν, ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς ὁ κύριος εἴρηκεν, πορεύομαι πρὸς τὸν πατέρα μου, καὶ πατέρα ὑμῶν, καὶ θεόν μου, καὶ θεὸν ὑμῶν. διὰ τοῦτο, καὶ πάντων θεὸς ἐστι, καθὼς καὶ ὁ ἀπόστολος ἐδίδαξεν, ἢ Ἰουδαίων ὁ θεὸς μόνον, οὐχὶ δὲ καὶ ἐθνῶν; ναὶ καὶ ἐθνῶν. ἐπείπερ εἷς θεὸς, ὃς δικαιώσει περιτομὴν ἐκ πίστεως. καὶ τὰ μὲν λοιπὰ πάντα συμφωνεῖ, καὶ ἀδιάφορον ἀμφιβολίαν ἔχει. ἐπεὶ δὲ πολλὸς τινας κινεῖ περὶ τῆς λεγομένης Ῥωμαϊστὶ μὲν οὐσίας, Ἑλληνιστὶ δὲ λεγομένης ὁμοουσίου, τοῦτ' ἔστιν ἵνα ἀκριβέστερον γνωσθῇ τὸ ὁμοούσιον, ἢ τοῦ λεγομένου ὁμοιουσίου, ἃ χρή τινα τούτων παντελῶς μνήμην γενέσθαι, οὐδὲ περὶ τούτων ἐξηγεῖσθαι τῇ ἐκκλησίᾳ. διὰ ταυτην τὴν αἰτίαν, καὶ διὰ τοῦτον τὸν λογισμὸν ὅτι ἐν ταῖς θείαις γραφαῖς οὐ γέγραπται περὶ τούτου, καὶ ὅτι ὑπὲρ τὴν τῶν ἀνθρώπων γνῶσιν καὶ τὸν ἀνθρώπινον νοῦν ἐστιν, καὶ ὅτι οὐδεὶς δύναται τὴν γένεσιν τοῦ υἱοῦ διηγήσασθαι, καθὼς γέγραπται, τὴν δὲ γένεσιν αὐτοῦ τίς διηγήσεται; μόνον γὰρ εἰδέναι τὸν τὸν πατέρα φανερόν ἐστι, πῶς τὸν υἱὸν ἐγέννησε· καὶ πάλιν τὸν υἱὸν, πῶς γεγέννηται ἐκ τοῦ πατρός. οὐδενὶ δὲ ἀμφίβολον ἐστι μείζονα εἶναι τὸν πατέρα, τιμῇ, καὶ ἀξίᾳ, καὶ θεότητι, καὶ αὐτῷ τῷ ὀνόματι τοῦ πατρικῷ, μείζονα εἶναι. ἐξαμαρτυρομένου αὐτοῦ τοῦ υἱοῦ, ὁ ἐμὲ πέμψας πατὴρ μείζων μου ἐστί. καὶ τοῦτο δὲ καθολικὸν εἶναι οὐδεὶς ἀγνοεῖ, δύο πρόσωπα εἶναι πατρὸς καὶ υἱοῦ, καὶ τὸν μὲν πατέρα, μείζονα· τὸν δὲ υἱὸν ὑποτεταγμένον, μετὰ πάντων ὧν αὐτῷ ὁ πατὴρ ὑπέταξεν. τὸ δὲ πατέρα ἀρχὴν μὴ ἔχειν, καὶ ἀόρατον εἶναι, ἀθάνατον εἶναι, καὶ ἀπαθῆ εἶναι, τὸν δὲ υἱὸν, γεγεννῆσθαι ἐκ τοῦ πατρὸς, θεὸν ἐκ θεοῦ, φῶς ἐκ φωτὸς, καὶ τὰ τούτοις γένεσιν, καθὼς προεῖρηται, μηδένα γινώσκειν, εἰ μὴ μόνον τὸν πατέρα· αὐτὸν δὲ τὸν υἱὸν τὸν κύριον καὶ θεὸν ἡμῶν, σάρκα ὄντα σῶμα, τοῦτεστιν ἄνθρωπον εἰληφέναι, καθαπερ, καὶ ὁ ἄγγελος εὐηγγελίσατο. καθὼς δὲ καὶ πᾶσαι αἱ γραφαὶ διδάσκουσι, καὶ μάλιστα αὐτὸς ὁ

Tom. 6. B. num. 8.

Erat apud Hilar. lib. de synod. eamque vocat exemplum blaſphemiæ apud Sirmium per Oſium & Potamium confertæ, vide Hilar. ann. 357. n. 20.

a an vero ſit authentica, utpote Latine primum teſte Athan. edita, judicent alii.

Joan. 14. Rom. 16.

Iſa. 53. Act. 8.

Joan. 14.

Matth. 28.

Concil. General. Tom. III.

editis libris Simmondi, poſtea contulit, hic repræſentamus. *Perfidiam autem*, inquit Hilarius, *apud Sirmium deſcriptam, quam dicit Liberius Catholicam, a Demophylo ſibi expoſitam, bi ſunt qui conſcripſerunt: Narciſſus, Threſdorus, Baſilius, Eudoxius, Demophilus, Cecropius, Silvanus, Urſacius, Valens, Evagrius, Irenæus, Exuperantius, Terentianus, Baſſus, Gaudentius, Macedonius, Marcus, Atticus, Julius, Smaragdus, (forte, Severianus) Simplicius, & juniores, quibus credidit.* Epiphanius vero hæreſ. 73. num. 25. & 26 huic Sirmienſi formulæ ſubſcripſiſſe dicit, Baſilium, Marcum, Georgium Alexandriæ Epiſcopum, Pancratium, Hypatianum, & plurimos Occidentis Epiſcopos. *Hardouin.*

1 Hanc formulam in ſynodo fuiſſe editam ſcribit Phœbadius Agian. ſub finem libri, quem adverſus eamdem blaſphemiam edidit. Item Vigil. Tapſ. lib. 1. ſub finem. *Hardouin.*

ἀπόστολος, ὁ διδάσκαλος τῆς ἐθνῶν, ἄνθρωπον ἀνείληφεν ὁ Χριστὸς ἀπὸ Μαρίας τῆς παρθένου, δι' ὃ πέπονθεν. τὸ δὲ κεφάλαιον πάσης τῆς πίστεως καὶ ἡ βεβαιότης ἐστίν, ἵνα ζῶμεν ἀεὶ φυλάττοντες, καθὼς ἀνέγνωμεν ἐν τῷ εὐαγγελίῳ. πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος· ἀκέραιος δὲ καὶ τέλειός ἐστιν ὁ ἀριθμὸς τῆς τριάδος. ὁδὲ παράκλητος τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον δι' υἱοῦ ἀποσταλὲν ἦλθεν κατὰ τὴν ἐπαγγελίαν, ἵνα τοὺς ἀποστόλους, καὶ πάντας τοὺς πιστεύοντας ἁγιάσῃ καὶ ἀναδείξῃ.

jorem Patrem, [a] Filium ſubjectum cum omnibus his quæ ipſi Pater ſubjecit. Patrem initium non habere, inviſibilem eſſe, immortalem eſſe, impaſſibilem eſſe. Filium autem natum eſſe ex Patre, Deum ex Deo, lumen ex lumine. Cujus Filii generationem, ut ante dictum eſt, neminem ſcire, niſi Patrem ſuum. Ipſum autem Filium Dei Dominum & Deum noſtrum, ſicuti legitur, carnem vel corpus, id eſt, hominem ſuſcepiſſe ex utero Virginis Mariæ, ſicut Angelus prædicavit. Ut autem ſcripturæ omnes docent, & præcipue ipſe magiſter gentium Apoſtolus, hominem ſuſcepiſſe de Maria Virgine, per quem compaſſus eſt. Illa autem clauſula eſt totius fidei, & illa confirmatio, quod Trinitas ſemper ſervanda eſt, ſicut legimus in Evangelio: *Ite & baptizate omnes gentes, in nomine Patris & Filii & Spiritus ſancti.* Integer, perfectus numerus Trinitatis eſt. Paracletus autem Spiritus per Filium eſt; qui miſſus venit juxta promiſſum, ut Apoſtolos & omnes credentes inſtrueret, doceret, ſanctificaret. [2]

[a] *Arbas ſubjectum Patri Filium.*

Matth. 28.

EADEM FIDEI FORMULA,

SIVE EXEMPLUM BLASPHEMIÆ.

Ex Harduin Tom. 1 Concil. pag. 706.

Apud Sirmium per Oſium [1] & Potamium conſcriptæ.

[1] Oſius Cordubenſis, Potamius Ulyſſiponenſis Epiſcopus, ex Marcellino in libello Precum pag. 31. *Hard.*

Ex Hilario, in libro de Synodis, qui hanc ipſam formulam, etiam in libro adverſus Conſtantium, *deliramenta Oſii & incrementa Urſacii & Valentis appellat.*

CUM nonnulla putaretur eſſe de fide diſceptatio, diligenter omnia apud Sirmium tractata ſunt & diſcuſſa, præſentibus ſanctiſſimis fratribus & coepiſcopis noſtris, Valente, Urſacio, & Germinio. [a] Unum conſtat Deum eſſe omnipotentem & Patrem, ſicut per universum orbem creditur: & unicum Filium ejus JESUM Chriſtum Dominum Salvatorem noſtrum, ex ipſo ante ſæcula genitum. Duos autem deos nec poſſe nec debere prædicari: quia ipſe Dominus dixit, *Ibo ad Patrem meum*, & *ad Patrem veſtrum: ad Deum meum*, & *ad Deum veſtrum*. Ideo omnium Deus unus eſt, ſicut Apoſtolus docuit: *An Judæorum Deus tantum? nonne & gentium? Immo & gentium. Quoniam quidem unus Deus, qui juſtificat circumciſionem ex fide, & præputium per fidem.* Sed & cetera convenerant, nec ullam habere potuerunt diſcrepantiam. Quod vero quoſdam aut multos movebat de ſubſtantia, quæ Græce uſia appellatur, id eſt, ut expreſſius intelligatur, Homouſion, aut quod dicitur Homœuſion, nullam omnino fieri oportere mentionem: nec quemquam prædicare; ea de cauſa & ratione, quod nec in divinis ſcripturis contineatur, & quod ſuper hominis ſcientiam ſit, nec quiſquam poſſit nativitatem Filii enarrare, de quo ſcriptum eſt, *Generationem ejus quis enarrabit?* Scire autem manifeſtum eſt ſolum Patrem, quomodo genuerit Filium ſuum; & Filium quomodo genitus ſit a Patre. Nulla ambiguitas eſt, majorem eſſe Patrem. Nulli poteſt dubium eſſe, Patrem honore, dignitate [b], claritate, majeſtate, & ipſo nomine Patris majorem eſſe Filio, ipſo teſtante: *Qui me miſit, major me eſt.* Et hoc catholicum eſſe nemo ignorat, duas perſonas eſſe Patris & Filii, majeſtate? *Quaſ duæ, vel certe tres eſſent claritates aut majeſtates, in ſingulis bis perſonis, Patris, & Filii, & ſpiritus ſancti, quod abſit. Nam ſi hæc verum &c.* Harduinus. [2] Hanc primo Latine fuiſſe conſcriptam Socrates putat lib. 2. cap. 37. *Harduinus.*

[a] *Arbas & Socrat. ad dunt, & alii.*

[b] *Arbas divinitate tantum*

TERTIA SIRMIANA FIDEI.

Confeſſio anno 359. Sirmii coram Conſtantio edita.

Arimini a Valente recitata, Euſebio & Hypatio conſulibus.

CREDIMUS in unum ſolum & verum Deum Patrem omnipotentem, conditorem opificemque omnium: & in unigenitum Filium Dei, ante omnia ſæcula & initia, & ante omne tempus, quod in intellectum cadere poteſt, exiſtentem, & ante omnem comprehenſibilem ſubſtantiam, natum impaſſibiliter ex Deo, ſolum ex ſolo Patre, Deum de Deo, ſimilem Patri ſuo, qui ipſum genuit; *cujus* (ſecundum ſcripturas) *generationem nemo novit, niſi ſolus qui eum genuit Pater.* Hunc ſcimus unigenitum Dei Filium natu paterno advenisſe de cœlis ad demolienda peccata, genitum ex Maria Virgine, verſatumque cum diſcipulis ſuiſſe, & ubi omne officium diſpenſationis adimpleviſſet, ſecundum Patris voluntatem, crucifixum & mortuum eſſe, & ad inferos deſcendiſſe, atque ibi, quod ſui officii erat, peregiſſe; quem janitores infernorum conſpicati exhorruerunt: Eumque tertio die ab inferis reſurrexiſſe, & verſatum cum diſcipulis fuiſſe: eumque ubi negotia ſua abſolverat, impletis quinquaginta diebus, in cœlos aſſumptum eſſe, & ſedere ad dexteram Patris; & ultimis diebus reſurrectionis venturum in gloria paterna, ut tribuat unicuique ſecundum opera ſua. Et in ſanctum Spiritum, quem unigenitus promiſit ſe miſſurum humano generi paracletum, quem admodum ſcriptum eſt: *Vado ad Patrem meum, eumque rogabo, & alium paracletum mittet vobis Spiritum veritatis: ille de meo accipiet, & docebit vos, omniumque admonebit.* Vocabulum porro

Extat apud Athan. lib. de ſynod. Socrat. lib. 2. c. 19. Bar. an. 359. n. 9.

Joan. 14. & 16.

---

[1] Eo loco ubi Athanaſius habet *divinitate* tantum, θεότητι. Hilarius, *charitate*, & *majeſtate* poſuit, ut monuimus. Quam lectionem confirmat Vigilius Tapſenſis in libello de Unitate Dei, ex MS. codice: poſt illa verba, *Arianarum more dicamus. Abſit*, inquit, *ſicus ſu, Oſi, jam in ætate prolixa, qui non per rudimenta, in ſymodo Sirmienſi Catholicæ auctor fuiſti. ubi fidem tuam, quam in Nicæa conſcripſerat, irritam feciſti, dum regia poteſtate famularis. Præterea qui mortis eſſet perquam victimus, ſic in laqueum voraginis barathri incidiſti, ut excideres tamquam mortuus a corde, & diceret:* Quis ignorat Patrem majorem eſſe honore, dignitate, claritate, & majeſtate? *Quaſ duæ, vel certe tres eſſent claritates aut majeſtates, in ſingulis bis perſonis, Patris, & Filii, & ſpiritus ſancti, quod abſit. Nam ſi hæc verum &c.* Harduinus. [2] Hanc primo Latine fuiſſe conſcriptam Socrates putat lib. 2. cap. 37. *Harduinus.*

porro ſubſtantiæ, quia ſimplicius a patribus poſitum eſt, & a populis ignoratur, & ſcandalum affert, eo quod in ſcripturis non contineatur, placuit, ut de medio tolleretur, & nullam, poſthac de Dei ſubſtantia mentionem eſſe faciendam, eo quod ſacræ ſcripturæ nunquam meminere ſubſtantiæ Patris & Filii: Filium autem Patri per omnia ſimilem dicimus, quemadmodum ſacræ literæ dicunt & docent.

Πιστεύομεν εἰς ἕνα τὸν μόνον καὶ ἀληθινὸν Θεὸν, πατέρα παντοκράτορα, κτίστην καὶ δημιουργὸν τῶν πάντων· καὶ εἰς ἕνα μονογενῆ υἱὸν τοῦ Θεοῦ, τὸν πρὸ πάντων τῶν αἰώνων, καὶ πρὸ πάσης ἀρχῆς καὶ πρὸ παντὸς ἐπινοουμένου χρόνου, καὶ πρὸ πάσης καταληπτῆς ἐπινοίας, γεγεννημένον ἀπαθῶς ἐκ τοῦ Θεοῦ, δι' οὗ καὶ αἰῶνες κατηρτίσθησαν, καὶ τὰ πάντα ἐγένετο· γεγεννημένον δὲ μονογενῆ μόνον ἐκ μόνου ὑπὸ τοῦ πατρὸς, Θεὸν ἐκ Θεοῦ, ὅμοιον τῷ γεννήσαντι αὐτὸν πατρὶ, κατὰ τὰς γραφάς· οὗ τὴν γέννησιν οὐδεὶς ἐπίσταται, εἰ μὴ μόνος ὁ γεννήσας αὐτὸν πατήρ. τοῦτον ἴσμεν τὸν μονογενῆ αὐτοῦ υἱὸν, ῥήματι πατρικῷ παραγενόμενον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ εἰς ἀθέτησιν τῆς ἁμαρτίας· καὶ γεννηθέντα ἐκ Μαρίας τῆς παρθένου, καὶ ἀναστραφέντα μετὰ τῶν μαθητῶν, καὶ πᾶσαν τὴν οἰκονομίαν πληρώσαντα, κατὰ τὴν πατρικὴν βούλησιν· σταυρωθέντα, καὶ ἀποθανόντα, καὶ ἀποδαλόντα, καὶ εἰς τὰ καταχθόνια κατελθόντα καὶ τὰ ἐκεῖσε οἰκονομήσαντα· ὃν πυλωροὶ ᾅδου ἐδονήθησαν ἰδεῖν· καὶ ἀναστάντα τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ· καὶ ἀναστραφέντα μετὰ τῶν μαθητῶν· καὶ πεσαραπαχθέντα ἡμερῶν ἀναπληρωθεισῶν, ἀναληφθέντα εἰς τοὺς οὐρανοὺς, καὶ καθεζόμενον ἐκ δεξιῶν τοῦ πατρὸς· καὶ ἐλευσόμενον τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ τῇ κρίσει ἀποδοῦναι ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ· οὗ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον πνεῦμα, ὃ αὐτὸς ὁ μονογενὴς τοῦ Θεοῦ υἱὸς Ἰησοῦς Χριστὸς ἐπηγγείλατο πέμψαι τῷ γένει τῶν ἀνθρώπων, τὸν παράκλητον κατὰ τὸ γεγραμμένον, ἀπέρχομαι πρὸς τὸν πατέρα μου, καὶ παρακαλέσω τὸν πατέρα μου, καὶ ἄλλον παράκλητον πέμψει ὑμῖν, τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας. ἐκεῖνος ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήψεται, καὶ διδάξει, καὶ ὑπομνήσει ὑμᾶς πάντα. τὸ δὲ ὄνομα τῆς οὐσίας διὰ τὸ ἁπλούστερον ὑπὸ τῶν πατέρων τεθεῖσθαι, ἀγνοούμενον δὲ ὑπὸ τῶν λαῶν, σκάνδαλον φέρειν διὰ τὸ μήτε τὰς γραφὰς τοῦτο περιέχειν, ἤρεσε τοῦτο περιαιρεθῆναι, καὶ παντελῶς μηδεμίαν μνήμην οὐσίας εἶναι τοῦ Θεοῦ εἶναι τοῦ λοιποῦ, διὰ τὸ τὰς θείας γραφὰς μηδαμοῦ περὶ πνευμάτων καὶ υἱῶν οὐσίας μεμνῆσθαι· ὅμοιον δὲ λέγομεν τὸν υἱὸν τῷ πατρὶ κατὰ πάντα, ὡς αἱ ἁγίαι γραφαὶ λέγουσί τε καὶ διδάσκουσιν,

A B C

Nota Severini Binii.

Hæc formula fidei compoſita eſt Sirmii in præſentia Conſtantii anno 359. Euſebio & Hypatio conſulibus. Athan. lib. de ſynod. Socrat. lib. 2. cap. 20. Quia Conſtantius Arimineuſi concilio non interfuit, mendoſum eſt, (quod habet inſcriptio apud utrumque) eam Arimini in præſentia imperatoris editam fuiſſe. Compoſita eſt ea tranſactionis lege, ut Semiariani relinquerent, quod Ancyræ addideran:, nomen *ſubſtantiæ*. Ariani vero admitterent, ut Filius diceretur Patri per omnia ſimilis, licet Valens id nonniſi juſſus a Conſtantio profiteri voluerit. Quamquam hæc fidei formula, (ſicut illa, quæ Antiochiæ in encæniis, & in Sardicenſi & Sirmienſi concilio primo loco edita eſt) nullam manifeſtam hæreſim contineret; cum tamen in his conſubſtantialitas Filii cum Patre doloſe non exprimatur, Athanaſius eas ut hæreticas merito abdicavit, ideo ſaltem, quod abdicatione vocis *ſubſtantiæ*, iam ad Arianam blaſphemiam aditus apertus eſſe videretur. Ex Epiphan. Hieron. & Athan. Baron. ann. 357. num. 24. 25. & 25. & ann. 359. num. 10.

Tertia Sirmia. næ fidei confeſſio, quando, & ubi edita.

Inſcriptio apud Ath. & Socratem mendoſa eſt.

An fuerit catholica.

CONCILIUM ANTIOCHENUM

Habitum anno 358.

Ex P Pagi in Critica ad An Chr. 357. n. 10.

PAULO poſt Sirmienſem ſynodum, Antiochena ab Eudoxio Antiochiæ Epiſcopo congregata, & quidem non anno 357. ut poſt Valeſium putat Baluzius in nova Conciliorum collectione, ſed anno 358. quo Eudoxius Epiſcopatum Antiochenum adeptus eſt. Sozomenus de ea loquitur lib. 4. cap. 12. antequam de Ancyrana ſermonem inſtituat. In hac ſynodo perinde ac in Sirmienſi ſecunda damnatum eſt nomen ſubſtantiæ, ὁμοούσιον atque ὁμοιούσιον ex æquo rejecta ſunt. Legati etiam miſſi ad Conſtantium Imperatorem Aſphaltus presbyter una cum aliis, quo ſynodicam Epiſtolam ad eum perferrent. Hujus ſynodi meminit item Socrates lib. 2. cap. 37. ubi ait Eudoxium ad Antiochenſis eccleſiæ epiſcopatum evectum, quem Leontius ejus Deceſſor Diaconatu abdicarat, ut habet Theodoretus in lib. 2. ca. 24. *colle&to epiſcoporum concilio* in priſtinum gradum reſtituere conatum eſt. Quod autem Eudoxius nonniſi anno 358. Antiochenſem ſedem occupârit, probatur a Pagio ad an. Ch. 356. n. 15.

ANCYRANUM CONCILIUM

Semiarianorum.

Ancyra quæ.

a Ancyranum.) Ancyra eſt urbs in Galatia, ſic dicta, auctore Plinio lib. 5. cap. ult. ab ancoris navium a Mithridate captarum, quas Ptolomæus rex Ægypti Galatis ſeu Gallograecis ſuppetias miſerat. Hujus meminit Ptolom. lib. 5. cap. 4.

b Concilium.) Orientales epiſcopi ſecundam illam ac perfidam Sirmianam confeſſionem fidei

Cauſa & acta concilii.

1 Recitat hanc clauſulam ex fide a Marco Arethuſio edita, Germinius in Epiſt. ad Rufinum, Palladium, alioſque, inter fragmenta Hilarii in prima parte. *Harduinus*.

dei deteſtati Sirmuo recedentes in Aſiam migrarunt, atque Ancyræ in Galatia anno domini 358. convenerunt, ibique ablegatum a Filio Dei *ſubſtantiæ* nomen reſtituentes, impia ſtatuta ſecundæ confeſſionis ac formulæ plane condemnarunt, Filiumque Dei ſecundum ſubſtantiam Patri per omnia ſimilem eſſe aſſeruerunt. Unde, ut fidem ſuam profiterentur, duodecim regulas ac definitiones fidei ſecundæ Sirmienſi plane contrarias, quas recenſet Hilarius lib. de ſynodis, expreſſerunt, eaſque per legatos ad Conſtantium imperatorem Sirmii morantem miſerunt. Quas cum ille accepiſſet, orientales vero omnes ad Ariminenſe concilium profecturi, opportune Sirmium, ubi imperator agebat, revertiſſent, poſt ſecundam Sirmienſem confeſſionem publico edicto reprobatam, juſſu imperatoris ibid. 11. Kal. Junias nocte illucoſcentis ſacri diei pentecoſtes, tertiam Sirmienſem fidei formulam, ſupra ex Athanaſio recenſitam, compoſuerunt; eamque ſua ſubſcriptione munitam, atque Ariminum aſportatam, ibidem in concilio Ariminenſi recitarunt. Ita latro cruci adjudicatus Chriſtum confitetur, quem Petrus in periculo conſtitutus abnegavit. Vide Baron. ann. 357.

Dum Orius fidem negat, Semiariani eandem confitentur.

c *Semiarianorum*.) Semiariani dicebantur, qui Arii nomen deteſtati, divinam in Filio Dei ſubſtantiam utcunque ſpecie tenus confitebantur: quia tamen vocem *conſubſtantialitatis* non recipiebant, Nicænumque ſymbolum explodebant, Semiariani nominabantur. Horum erat illa fidei profeſſio, quæ Antiochiæ in encæniis, Sardicæ, & Sirmii primo & tertio loco edita fuit, quæque hic Ancyræ declarata fuit. Principes Semiarianorum erant Baſilius Ancyranus, Eleuſius Cyzicenus, Silvanus Tarſenſis, Georgius Laodicenus, Macedonius Conſtantinopolitanus, Euſtathius Sebaſtenus, paucique illi, qui apud Epiphanium hæreſi 73. a concilio Ancyrano ſubſcripti reperiuntur. Hi concilio Seleucienſi ab Arianis damnati, ſedibus ſuis deturbati fuerunt, ac paulo poſt auctore Macedonio divinitatem Spiritus ſancti negarunt. Ariani autem dicebantur, qui in deterius prolabentes nullam in Filio admittebant vocem divinæ ſubſtantiæ, vel omnimodæ cum Patre ſimilitudinis. Horum anteſignani erant Acacius Cæſarienſis, Eudoxius Antiochenus, Valens & Urſacius Pannoniæ epiſcopi impietate ſpectatiſſimi, aliique plures, quorum tantus erat numerus, ut vere queratur Hilarius lib. de ſynod. in decem Aſiæ provinciis unum tantum reperiri Eleuſium epiſcopum, & paucos cum eo, qui eſſent Filii Dei ſubſtantiæ aſſertores. Vide Baron. ann. 358. n. 15. Item 359. n. 79. & 115.

Semiariani qui & cur ita dicti.

Poſt Seleucienſe concilium fuit Pneumatomachi.

Arioni qui a Bodem loci habet hujus concilii babula paulo verboſiorem ſynodicam, quam hic a Bialo prætermiſſam G & I. alias forte vulgabimus in appendice, non ſecus ac Seleucienſem profeſſionem ibidem deſcriptam, cui 43. epiſcopi ſubſcripſiſſe dicuntur poſt eumdem Baſilium.

IDEM CONCILIUM EX BALUZII

Nova Collectione.

POſt perfidiam Sirmii conſtitutam, orientales Epiſcopi hinc recedentes in Aſiam commigrarunt, atque Ancyræ in Galatia, quo evocati fuerant a Baſilio Epiſcopo ad dedicationem baſilicæ a ſe conſtructæ, ſynodum celebrantes paulo ante Paſcha, duodecim anathematiſmos ſecundæ Sirmienſi profeſſioni contrarios ediderunt, quos ad Imperatorem Conſtantium miſerunt. Inſerti quidem illi ſunt epiſtolæ ſynodicæ, quæ extat apud Epiphanium, ſed aliquantulum diverſi a Latinis, quos edidit Hilarius in libro de ſynodis adverſus Arianos. Dabimus itaque eos hic quales ab illo referuntur, daturi deinceps epiſtolam ſynodicam totam integram.

ANATHEMATISMI.

I. SI quis audiens imaginem eſſe filium Dei inviſibilis, idem dicat eſſe imaginem Dei quod & Deum inviſibilem, quaſi non confitens vere filium, anathema ſit.

II. Et ſi quis audiens filium dicentem, *Sicut enim pater habet vitam in ſemetipſo, ſic & filio dedit vitam habere in ſemetipſo*, eumdem dicat qui acceperit a patre vitam qui confitetur hoc, id eſt, *Ego vivo propter patrem*, quod & illum qui dederit, anathema ſit.

III. Et ſi quis audiens unigenitum filium inviſibilis Dei ſimilem, non dixerit eſſentia filium, qui eſt imago Dei inviſibilis, cujus imago & juxta eſſentiam intelligitur, quaſi non vere dicens filium, anathema ſit.

IV. Et ſi quis audiens hoc, *Quomodo enim pater habet vitam in ſemetipſo; ſic & filio dedit vitam habere in ſemetipſo*, ſimilem non dicat etiam juxta eſſentiam filium patri, ipſo teſtante quod ſic habet quemadmodum dixit, anathema ſit.

V. Si quis, *Condidit* vel *creavit me*, & *Genuit me*, ab eodem audiens, hoc, *Genuit me*, non tamen ex ſimilitudine eſſentiæ intelligat, ſed idem eſſe dicat *Genuit me* & *condidit me*, quaſi non dicens filium de Deo perfectum, ex duobus nominibus ſignificatum filium, ſed per duo nomina hoc eſt, *Condidit me* & *Genuit*, conditionem tantummodo dicens, & nequaquam filium, ſicut tradidit ſapientia ex duobus pium intellectum, anathema ſit.

VI. Et ſi quis in filio patris ſimilitudinem ſecundum eſſentiam quidem in ipſo filio revelante per hæc quæ dicit, *Sicut enim pater habet vitam in ſemetipſo, ſic & filio dedit habere vitam in ſemetipſo*, juxta efficaciam autem per ea quæ docet, *Quæ enim pater facit, eadem & filius ſimiliter facit*, ſolam ſecundum efficaciam ſimilitudinem concedens, juxta eſſentiam vero, quod eſt principaliſſimum fidei noſtræ, filium fraudet, quaſi ſemetipſum fraudans cognatione vitæ perpetuæ quæ eſt in patre & filio, anathema ſit.

VII. Et ſi quis patrem & filium credere ſe promittens patris, diſſimilis ſibi eſſentiæ patrem dicat, ſed ſimilis efficaciæ, quaſi prophanas & novas voces contra eſſentiam filii loquens, & interimens vere Dei filium eſſe, anathema ſit.

VIII. Et ſi quis intelligens ſimilem ſecundum eſſentiam filium ejus cujus & ſimilis intelli-

1 Hos anathematiſmos veluti catholicos prædicat & Vigilius Tapſenſis lib. 5. contra Eutychem cap. 3. his verbis: *Denique adverſus jactitatam impiæ profeſſionis unitatem, quæ per Oſium, Valentem, Urſacium, & Germinium, ceteroſque ſimilis prævitatis apud Sirmium fuerat conſcripta, univerſi Orientales Epiſcopi convenientes, altas, ideſt, XII. ſententiarum definitiones ediderunt, quæ Nicæno concilio non contingerent.* Et Epiphanius loco citato affert anathematiſmos omnino novemdecim. *Harduinus.*

telligitur, eundem dicens filium quem patrem aut partem patris, aut per emanationem aut aliquam paſſionem, quemadmodum corporales filios, ab incorporali patre incorporalem filium ſubſiſtentem, anathema ſit.

IX. Et ſi quis propterea quod nunquam pater filius intelligitur, & quod filius nunquam pater intelligitur, alium dicens filium præter patrem, propterea quod aliud ſit pater, aliud ſit filius, ſecundum quod dictum eſt, *Alius eſt qui teſtimonium perhibet mihi qui me miſit pater*, propter hanc piam in Eccleſiam intelligendam proprietatem perſonæ patris & filii, timens ne quando idem intelligatur filius & pater, ſimilem non dicat etiam juxta eſſentiam patri, anathema ſit.

X. Et ſi quis in aliquo tempore patrem Deum unigeniti filii intelligat, & non ſuper tempora & ſuper omnem humanam æſtimationem unigenitum filium ſine paſſione extitiſſe, quaſi prætergrediens evangelicam prædicationem, quæ temporum quidem intercapedinem de patre & filio aſpernata eſt, fideliter autem nos docuit quod in principio erat verbum & verbum erat apud Deum & Deus erat verbum, anathema ſit.

XI. Et ſi quis ſeniorem tempore patrem dicat filio ex ſe unigenito, juniorem autem filium patre, anathema ſit.

XII. Et ſi quis temporalem unigeniti filii de patre ſubſtantiam ad innatæ bilem Dei eſſentiam referat, quaſi filium patrem dicens, anathema ſit.

EPISTOLA SYNODICA.

περὶ Βιτωνικ. κεφ. 73.

Ἡ Ἁγία Σιωδος ἡ ἐν Ἀγκύρᾳ προσεγγιζοντος τῆς Πάσχα ἐκ διαφόρων ἐπαρχιῶν συγκροτηθεῖσα, Κυρίοις τιμιωτάτοις καὶ ὁμοψύχοις συλλειτουργοῖς ἐν Φοινίκῃ, καὶ τοῖς λοιποῖς, τοῖς τὰ αὐτὰ ἡμῖν φρονοῦσι, ἐν Κυρίῳ χαίρειν. Ἠχόμεθα μὲν μετὰ τλιὼ ὡς ἐν πυρὶ τοῖς ἐν μέσῳ γεγυμνωμένοις ὑπὲρ τῆς πίστεως πειρασμοῖς βασανον τῆς Ἐκκλησιαστικῆς πίστεως, καὶ τὰ ἐπὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, διὰ Μαρκέλλου γεγυμνωμένα, καὶ μετὰ τλιὼ ἔκθεσιν τῆς πίστεως ἐν τῇ Συνοδῳ συγκροτηθείσης ἐπὶ τοῖς ἐγκαινίοις τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ Ἐκκλησίας, καὶ μετὰ τοῦτο κατὰ Σαρδικλιὼ, καὶ τὴν ἐκεῖ αὖθις ἀνθυσασαν πίστιν, καὶ ἔτι μετὰ τὰ ἐν Σιρμίῳ ἐπὶ Φωτεινῷ γεγυμνωμένα, εἰ μὲν λογισμοῖς, οὓς ἑφ' ἑκάστῳ περὶ τῆς πίστεως κεφαλαίῳ ἐπεραντηθέντες περὶ τῆς ἐν Σαρδικῇ πρὸς τὴν ἀνατολὴν διεσώθημεν ἐξεθέμεθα, ἠρεμῆσαι λοιπὸν, καὶ ἐνωθείσης ἐν τῇ ἁγιωτάτῃ βασιλείᾳ τὸ δεσπότου ἡμῶν Κωνσταντίου τῆς ἀπὸ ἀνατολῆς ἕως δυσμῶν Ἐκκλησίας, ἐκβεβλημένων τῆς σκανδάλων, εἰρηνεύειν καὶ ταῖς λαξείαις τὸ Θεοῦ προσανέχειν. πεπειδὴ δὲ, ὡς ἔοικεν, ὁ παύεται ὁ Διάβολος διὰ τῆς οἰκείων σκευῶν σπουδάζων καθ' ἑαυτὸν, ἵνα δὴ πάντως τύπε * περὶ τὸ Κυρίου προορηθέντα, καὶ διὰ τὸ ἁγίᾳ Ἀποστόλῳ σύμφωνα ὡς ἐπὶ προφυλακῇ τῆς πίστων κηρυχθέντα εἰς ἀποστασίαν ἐργάσηται, ἐπινοῶν καινισμὸς κατὰ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς πίστεως, καὶ νῦν ἐν μορφώσει τινὰς δυσεβείας οἰκειώσασθαι, καὶ βεβήλως κακοφωνίας δι' αὐτῆς ἐπινοῆσαι κατὰ τῆς δυσεβοῦς γνησιότητος τὸ μονογενοῦς Υἱὸ τὸ Θεοῦ πρότερον μὲν ἀκούοντες κατὰ τλιὼ Ἀντιόχειαν διαξέιχειν τινὰς, ἀλλὰ καὶ κατὰ τλιὼ Ἀλεξάνδρειαν, ἔτι τε ἐν τλιὼ Λυδίαν, εἰ τε καὶ τλιὼ Ἀσίαν, καὶ ἐμβάλειν σπινθῆρας ἀσεβείας ταῖς τῆς ἁπλουστέρων ψυχαῖς, ἐλπίζομεν διὰ τὸ τολμηρὸν τῆς ἀσεβείας, καὶ τοσοῦτον ἀναιδὲς αὐτῆς ὑπερμαχοῦντων, καὶ τῆς κατὰ τόπον κυρίων συλλειτουργῶν, μαρανθῆναι τλιὼ ἐπινοηθεῖσαν Αἵρεσιν, καὶ σβεσθῆναι τὴν καπνιαν. ἐπειδὴ δὲ ἐξῆς οἵ τε ἐκ τῆς προειρημένων τόπων ἐπιδημοῦντες, καὶ οἱ ἀπὸ τῆς κατὰ τὸ Ἰλλυρικὸν ἀπαγγέλλουσιν, ὡς σπουδλιὼ τιθέντες οἱ τοῦτο τὸ κακὸ ἐξάρεται, καὶ πλείονας βλάπτειν τολμῶντες, καὶ πρὸς κακίαν ζυμῶν, ἐκεῖ ἀναχόμβοι ὑπερτίθεσθαι, ἀλλὰ καὶ τοῖς γράμμασιν ἐντυγχάνοντες τοῖς τὸ ἐμοψύχε συλλειτουργὸ ἡμῶν Γεωργίῳ τοῦ τῆς Λαοδικείας Ἐκκλησίας, ὧν τὰ ἀντίτυπα ὑπε-

SAcroſancta ſynodus quæ Ancyræ paulo ante Paſcha variis ex provinciis collecta eſt, venerabilibus dominis & concordibus ejuſdem miniſterii ſociis, his qui in Phœnice cæteriſque locis ejuſdem nobiſcum fidei ſunt, in Domino ſalutem. Vehementer illud quidem optabamus ut poſt illam eccleſiaſticæ fidei probationem quæ in perſecutionibus illis ob religionem conflatis ſic tamquam in igne explorata fuerat, & poſt ea quæ Conſtantinopoli ob Marcellum acciderunt, ac poſt expoſitionem fidei quæ in ſynodo Antiochiæ propter templi dedicationem collecta, propoſita eſt, ac deinceps in Sardicenſi repetita, ubi fides quodammodo reſtorniſſe videtur, denique poſt ea quæ Sirmii propter Photinum geſta ſunt, ſed & poſt rationes illas, quas de unoquoque fidei capite de Sardicenſi illo occidentalium ab orientalibus diſſidio interrogati nuper edidimus, quod reliquum eſt, in quiete otioque verſari, & ſub religioſiſſimo Domini noſtri Conſtantii imperio, conciliata ubique ab ortu ad occaſum Eccleſia, ejectiſque ſcandalis pacem obtinere, ac divinis obſequiis inſiſtere. Sed quoniam, ut videtur, diabolus, quo ſcilicet omnia illa quæ a Domino prædicta ſunt, & ab Apoſtolo conſentanee ad fidelium cautionem de defectione prædicata ad exitum deducat, novis quibuſdam commentis contra eccleſiaſticæ fidei ſinceritatem oppoſitis, id agere molirique non deſinit, ut nonnullis ſpecie quadam ementitæ pietatis adjunctis, profanas quaſdam vocum novitates adverſus religioſam unigeniti Dei filii germanitatem per illos excogitet, cum & antea nonnullos Antiochiam obire, necnon & Alexandriam ac Lydiam, & Aſiam audiſſemus, ibique impietatis ſuæ ſcintillas rudiorum animis immittere, magna nos ſpes tenet, pro tanta ſceleris audacia, ac tam projecta illorum impudentia, ſi & nos, & qui in illis locis miniſtri Domini ac collegæ ſunt, Eccleſiæ propugnationem ſuſcipere mus, inventam illam nuper hæreſim profligari, atque omnem illam improbitatem poſſe reſtingui. Quoniam vero tam ab iis poſtea qui ex illis locis huc profecti ſunt, quam ex Illyricorum nunciis accepimus mali hujus auctores omnem induſtriam adhibere, ac pleriſque perniciem machinari, eoſque velut tormentum quoddam ad nequitiam diſtendere, rem ultra differendam eſſe non cenſuimus. Sed cum literas inſuper ab unanimi collega no-

Apud Epiphan. hæres. 73.

F. περὶ.

1. Tim. 6. 20.

noſtro Georgio Epiſcopo Laodicenæ urbis accepiſſemus, quarum exemplum hic adſcripſimus, & eorum denunciationes, qui coram Deo nos obteſtabantur, reveriti eſſemus, pro eo ac per tempus licebat, imminente ſacroſancto Paſchatis die, in unum collecti, quotquot adeſſe potuimus, (Nam pleroſque hiems intercluſit, ut ex eorum literis didicimus) operam dedimus ut ad receptam fidei formulam proprium quiddam atque expreſſius adderetur: ut poſt ceteras fidei profeſſiones, eam nimirum quæ Antiochiæ ſub Eccleſiæ dedicationem propoſita eſt, necnon & in Sardicenſi ſynodo, quam Sirmienſis amplexa eſt, & ad rationes illas, quæ in hiſce Conciliis explicatæ ſunt, catholicæ Eccleſiæ de ſancta Trinitate dogma diſtinctius explicatum a nobis accederet. In qua quidem nova fidei declaratione nihil aliud quam quod Spiritus ſanctus mentibus noſtris ſuggerebat dictare ſtuduimus. Quocirca etiam atque etiam vos precamur, venerabiles Domini ac collegæ, ut lectis his literis, cum vobis traditam a majoribus fidem cordi eſſe, tum nos eadem vobiſcum ſentire ac profiteri ſignificetis: ut qui impietatem illam diſſeminare non verentur, cum id certo compererint, illam nos fidem quam ab apoſtolicis inde temporibus continuata ad patres noſtros uſque ſucceſſione accepimus, velut patrimonium tueri ac defendere, vel pudore affecti ad meliorem mentem ſe conferant, vel ſi in improbitate perſiſtant, ab Eccleſia proſcribantur; utpote qui iniquitatis filio, qui vel in Dei templo ſedem ſuam jam nunc ſe collocaturum minatur, defectionem per ſeſe comparent.

Igitur fides noſtra ad Patrem & Filium & Spiritum ſanctum refertur. Sic enim Dominus noſter Jeſus Chriſtus diſcipulos ſuos inſtituit. *Euntes*, inquit, *docete omnes gentes*, *baptizantes eos in nomine Patris & Filii & Spiritus ſancti*. Quare qui in hanc fidei formam iterato geniti ſumus, nominum ejuſmodi notiones religioſe debemus accipere. Neque enim dixit, Baptizantes eos in ejus nomine qui carnis expers, carnem induit, neque immortalis & mortem experti, neque ingeniti & geniti, ſed *in nomine Patris & Filii & Spiritus ſancti*. Ut appellationes naturalibus ex rebus translatas audientes, Patrem ſui ſimilis naturæ principium intelligamus: itidemque Filii nomen audientes, Filium ejus patris cujus filius eſt ſimilem eſſe cogitemus. Credimus igitur in Patrem & Filium & Spiritum ſanctum, non in creatorem, & creaturam. Aliud enim eſt creator & creatura, aliud Pater & Filius. Ob id utrumque notione ipſa ſeparatum eſt. Nam cum creaturam dico, priorem eſſe creatorem ſignifico. At Filii vox ex rebus uſurpata corporeis, & ab affectionibus illis ac profluviis ſeminum quæ in corporeis patribus filiiſque cernuntur, purgata quodammodo ac defæcata mentem noſtram in una incorporei filii ab incorporeo patre productione defigit. Quapropter creaturæ quoque ex eo quod corporeum eſt translatam notionem illigavit. Et quoniam creaturæ nuda ratio filium conſtituere nequit, a creatore & creatura quædam ſecernens, a creatore nimirum, ſi ad creaturam referatur, paſſionis expertem ſtatum, a creatura vero firmum quiddam & ſolidum, quod ab exper-

Matth. 28. 19.

τίξαμεν, καὶ τὰς μαρτυρίας τῆς ὑγιαμαρτυρημένων πρὸς ἡμᾶς ἐπὶ Θεῷ, ἐλαβηθεσθε, ὡς ἐνδέδυκε ὁ καιρὸς, τῆς ἁγίας ἡμέρας τοῦ Πάσχα ἐπικειμένης, σωληχθεσθε ὅσοι γε ἠδυνήθημεν (καὶ) συναχθῆναι, διὰ τὸ καὶ τὸν χειμῶνα τοῖς πολλοῖς ἐμποδὼν γεγενῆσθαι, ὡς διὰ τῆς γραμμάτων ἐσήμανεν, ἐκθέσθαι εἰς τοῦτο τὸ εἶδος τῆς πίστεως τὸ ἴδιωμα ἐσπουδάσαμεν, ὅσον ἐπὶ τοῖς λοιποῖς, τῇ ἐν Ἀντιοχείᾳ, ὡς προείπαμεν, ἐκτεθείσῃ τε πίστει τῇ ἐν τοῖς ἐγκαινίοις· ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ Σαρδικῇ καὶ ἀνεύληπτον ἡ ἐν Σιρμίῳ Συνόδος, καὶ τοῖς ἐκτεθεῖσι λογισμοῖς, διαρθρώσειν ἀκριβῶς τι καὶ εἰς τὴν ἁγίαν Τριάδα τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας πίστιν. πρὸς δὲ τούτῳ, ὡς προείπαμεν, τῆς κυριοτερίας τὸ εἶδος μόνον, ὡς ἐνδέδυκε τὸ πνεῦμα, ὑπαγορεύσαντες. καὶ παρακαλοῦμεν ὑμᾶς Κύριοι τιμιώτατοι συλλειτουργοὶ, ἐντυχόντες, ὅτι ἐράσθητε τῇ ἐκ πατέρων παραδεθείσῃ πίστει, καὶ ὡς σύμφωνα ὑμῖν φρονοῦμεν, ὡς πεπιστεύκαμεν ὑποσημήνασθαι, ἵνα πληροφορηθέντες οἱ τὰ αὐτὰ ἀσέβειαν ἐπεισάγειν τολμῶντες, ὅτι καθάπερ κλῆρόν τινα τῶν ἐκ τῆς Ἀποστολικῶν χρόνων διὰ τῆς ἐν τῷ μέσῳ ἀχρι καὶ ἡμῶν Πατέρων ὑποδεξαμένοι πίστιν φυλάσσομεν, ἢ αἰσχυνθέντες διορθώσηνται, ἢ ἐπιμένοντες ἀποκηρυχθῶσι τῆς Ἐκκλησίας, τὰ ἀποστασίαν τῷ Υἱῷ τῆς ἀνομίας, ὃς τολμᾷ ἀπειλεῖ καὶ εἰς τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ καθίσαι ἤδη, δι' ἑαυτὸν προπαρασκάζοντες.

F. καὶ τῷ

F. ἐμεθεντο. sed parum ſuccurrat hic locus.

Ἡ πίστις ἡμῶν εἰς Πατέρα καὶ Υἱὸν καὶ ἅγιον Πνεῦμα, (ὅ) ἐστιν. ἵνα γὰρ ἐδίδασκε τοὺς ἑαυτοῦ μαθητὰς ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς εἰπών· πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος. οὐκοῦν οἱ ἀναγεννώμενοι εἰς ταύτην τὴν πίστιν, δίκαιόν ἐστι νοεῖν τὰς ἐκ τῶν ὀνομάτων ἐννοίας ὀφείλομεν. ὁ γὰρ εἶπε, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ σαρκὸς καὶ σαρκωθέντος, ἢ τοῦ ἀθανάτου καὶ θανάτου πεῖραν λαβόντος, ἢ τοῦ ἀγεννήτου καὶ γεννητοῦ, ἀλλ' εἰς τὸ τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος. ἵνα ὀνομάτων προσακούοντες ἀπὸ τῶν φυσικῶν, (ἐν οἷς) τὸν Πατέρα αἴτιον ὁμοίας αὐτῷ οὐσίας ἐννοῶμεν, καὶ τὸ ὄνομα τοῦ Υἱοῦ ἀκούοντες, ὅμοιον νοήσωμεν τὸν Υἱὸν τοῦ Πατρὸς, ὅ ἐστιν ὁ Υἱός. ἐπισάσαμεν ὃν εἰς Πατέρα, καὶ Υἱὸν, καὶ ἅγιον Πνεῦμα, οὐκ εἰς κτίσιν καὶ κτίσμα, ἄλλο γάρ ἐστι κτίσις καὶ κτίσμα, ἄλλο Πατὴρ καὶ ὁ Υἱός, διότι κεχωρίσται τούτων ἑκάτερον τῇ ἐννοίᾳ. τὸ γὰρ κτίσμα λέγων, πρῶτον κτίσιν φημὶ, καὶ τὸ Υἱὸς, ὡς ἀπὸ σωματικῶν προσλαμβανόμενον, καὶ διὰ τὰ πάθη καὶ τὰς ἀποῤῥοίας τῶν σωματικῶν πατέρων, καὶ υἱῶν καθαρῶς τὸ ἐξ ἀσωμάτου Πατρὸς ἀσωμάτως Υἱὸ ὕπαρξιν, ἴσχυσιν ἔννοιαν. διὰ τοῦτο, καὶ τὸ τῆς κτίσματος ἀπὸ σωματικοῦ παρεπλέξεν ἔννοιαν. καὶ ἐπειδὴ τὸ κτίσμα, ποιεῖ Υἱον μόνον, ἀπὸ τοῦ κτιστοῦ καὶ τοῦ κτίσματος λαβὼν τὸ ἀπαθὲς τῶν κτιζόντων, ὡς ὡσεὶ τὸ κτίσμα, καὶ τῶν κτίσματος, τὸ ἐξ ἀπαθοῦς τῶν κτιζόντων ὑφεσῶτος παχύτου κτιζων, ἐβούλετο τελείαν

* ε. πολ.

For καὶ εἶναι ἐβούλετο, ut infra.

λείων ἐκ τῦ σωματικῦ Πατρὸς, καὶ Υἱὸν ἐκ σω-
ματικῦ κτισῦ καὶ κτίσματος, τίνα περὶ Πατρὸς
καὶ Υἱῦ καθαρῶς ἡμᾶς ἐπαίδευσεν ἔννοιαν. ἀφαι-
ρεμένοις γὰρ ἀπὸ τῦ κτίσματος τῦ τε ἔξωθεν ὑφε-
στῶτος, καὶ τῦ ὑλικῦ, καὶ τῆς ἄλλων, ὅσα περὶ
σωματικῦ κτίσματος τὸ ὄνομα περιέχει, μόνη
ἀπὸ τῦ κτίσματος μένει ἡ ἀπαθὴς φημὶ τοῦ
κτίσματος, καὶ τελεία τῦ κτιζομένου, καὶ οἷον
ἠβούλετο ὁ κτίζων κτίζεσθαι τὸ κτιζόμενον, ἔν-
νοια. εἰ ὧν ἀπὸ τῦ κτισῦ, καὶ τῦ κτίσματος τὰ
ἄλλα πάλιν ἐκβάλλοντες, τίνα ὄξ ἀπαθοῦς τοῦ
κτίζοντος, καὶ τελείου τε, καὶ παγίου, καὶ οἷον ἐβούλετο
εἶναι τὸ κτίσμα, μόνην λαμβανομένην ἔννοιαν,
ἀκόλουθόν ἐστιν ἀπὸ τῶν Πατρὸς καὶ τῦ Υἱῦ ὀνο-
μάτων, ἐπειδὴ μάλιστα εἰς Πατέρα, καὶ Υἱὸν πι-
στεύειν ἐδιδάχθημεν. μίαν ὧν τινα ἀσεβῶς λαμ-
βάνειν ἡμᾶς ἔννοιαν δεῖ.

Διὸ καὶ ἐπὶ τούτου ἐκβαλομένου τῦ κατὰ τὸ πά-
θος, ἢ ἀποῤῥοῆ, τὸν Πατέρα νοεῖσθαι τῦ Υἱῦ,
καὶ τὸν Υἱὸν μὴ σπερματικῶς κατειβεβλημένον σωμα-
τικοῖς φύσεως τελεῖσθαι, ἢ κινουμένους ἀεὶ πρὸς
αὔξιν καὶ φθοράν, ὡς τὰ σωματικὰ ἔχειν τὰς χα-
ρακτῆρας, μένη παραληφθήσεται ἔννοια τῦ ὁμοίου·
ὡς γὰρ ἀπὸ τῦ κτίσματος, πάλιν ἐρῶμεν, πάν-
των ἐκβεβλημένων, παρελήφθη ἡ ἀπαθὴς μὲν
τῦ κτίζοντος, τελεία, καὶ οἵαν ἠβούλετο, ἢ ἡ πα-
γία τῦ κτίσματος· οὕτω καὶ ἐπὶ τῦ Πατρὸς καὶ
Υἱῦ, ἐκβεβλημένων τῶν σωματικῶν πάντων, πα-
ραληφθήσεται μόνη ἡ ὁμοία, καὶ κατ' οὐσίαν ζωὴ
δημιουργία. ἐπειδὴ πᾶς πατὴρ ὁμοίας οὐσίας αὐ-
τῦ νοεῖται πατήρ· εἰ δὲ μετὰ τῆς λοιπῶν ἁπάν-
των, ἔκτε τῦ Παῤῥὸς, καὶ Υἱῦ σωματικῶν ὀνομά-
των ἐκβαλομένων ἐννοιῶν, σωεκβάλλοιτο καὶ ἡ
ὁμοία κατ' οὐσίαν ζωὴ τῦ Παῤῥὸς παρέχουσα ἡμῖν
νοεῖν, οὐκέτι ἔσαι Πατὴρ καὶ Υἱὸς πιστόμενον,
ἀλλὰ κτίσης καὶ κτίσμα, καὶ περιττὰ ὀνόματα, μη-
δενὸς παρ' ἑαυτῶν εἰσφερόμενα. καὶ ἔσαι ὅτως κτίσης
μὲν ὡς Θεὸς, κατ' οὐδὲν ὅλως Πατὴρ. ὅτι γὰρ
ἐκ ἐνεργείας λέγεται Πατὴρ ὁ Πατὴρ, ἀλλ'
ὁμοίας ἑαυτῷ οὐσίας τῆς κατὰ τὴν τοιάνδε ἐνέρ-
γειαν ὑποστάσης, δῆλον ἐκ τῆς φυσικῶν καθέστη-
κε λογισμῶν. πολλὰς γὰρ ἐνεργείας ἔχων ὁ Θεὸς,
ἄλλη μὲν ἐνεργείᾳ κτίσης νοεῖται, καθὸ οὐρα-
νοῦ, καὶ γῆς, καὶ πάντων τῆς ἐν τούτοις, ἀλλὰ καὶ τῆς
ἀοράτων κτίσης ἐστί. Πατὴρ δὲ μονογενῦς ὢν οὐχ
ὡς κτίσης, ἀλλ' ὡς Πατὴρ γνησίας νοεῖται. εἰ
δὲ διὰ τὴν ὑπόνοιαν τὴν περὶ τοὺς σωματικοὺς
πατέρας τε καὶ υἱοὺς, τῆς παθῶν διεδὼς μή τι πά-
θη γενητὸν ὁ ἀσώματος, εἰ μὴ ἀπελὲς εἴη τὸ
γενόμενον, καὶ ὅσα συμβαίνειν περὶ τὸν σωματι-
κὸν πατέρα τε καὶ υἱὸν καλαμβάνομεν, ἀφείλοιτο
τὴν γνησίαν ἐπὶ Παῤῥὸς καὶ Υἱῦ ἔννοιαν, οἱονεῖ
ἂν λέγοι ἕτερον ποίημα, καὶ οὐδέποτε ἐρεῖ τὸν Υἱὸν
Υἱόν. εἴ τε γὰρ μεγέθει ὑπερβάλλοντα λέγοι,
ὡς ἐρανὸν ὄρος, ἢ βοῦν, τοῦ τῆς ποιημάτων γέ-
νους αὐτῶν, κἂν μεγέθει ὑπερβάλλων νοοῖτο, ἐλέγ-
ξει. εἴτε χρείᾳ ὡς σφῶν αὐτῶν γεγονότα, εἴτε
εἰς τὴν ἄλλων δημιουργίαν ὑπουργήσαντα, ὅτε αὐ-
τὸν ὅτως ἔξω ποιήσει τῆς τῆς ποιημάτων ἐννοίας.
ὡς γὰρ οὐδὲν διαφέρει τὸ τῇ λαβίδι ἐκ τοῦ θυ-
σιαστηρίου τὸν ἄνθρακα, μὴ αὐτῇ τῇ χειρὶ λαμ-
βάνεσθαι, καὶ διὰ τοῦτο ἡ χαλκευτικὴ εἴη ἐπε-

Fort ἕτερα τιμ. σῶτ.

P. οὖσ.

P. ἀ χαλκ.

te paſſionis creatore profectum eſt, tam corporeo patre & filio quam a creatore & creatura, perfectam nobis ac ſinceram de Patre Filioque notitiam informavit. Etenim ſi a creatura certas qualitates exemeris, velut quod extra creatorem ſubſiſtat, quod cum materia concreta ſit, aliaque id genus, quæ corporeæ creaturæ appellatio continet, ſola deinceps ſupererit a paſſione remota perfectaque creaturæ ejuſque quem creator procreari voluerit notio. Si igitur a creatore & creatura ſegregatis reliquis, unicam illam notionem deligamus, qua a paſſionis experte perfectoque ac ſtabili creatore & ejuſmodi, denique cujuſmodi creaturam eſſe voluit, derivatam illam concipimus, conſentaneum eſt ut ex Patris Filique vocibus, quandoquidem in Patrem ac Filium credere præcipue didicimus, eandem, ut pios ac religioſos decet, notitiam hauriamus.

Quamobrem ſi in re propoſita, in Patre diſcernamus id quod adhærere ſolet, ut cum quadam affectione profluvioque filii pater intelligatur, & filium nullo ſemine propagatum concipiamus animo, neque ejuſmodi ut corporeis naturæ viribus adoleſcat, & ad incrementum corruptionemque viciſſim tranſeat, quæ ſunt propriæ rerum corporearum notæ, his, inquam, circumſcriptis omnibus, nihil præter ſimilis notionem habebitur. Ut enim cum a creatura (nam id denuo repetendum eſt) excluſimus omnia, unum illud ſumpſimus, in creatore quidem ſtatum quemdam paſſionis expertem, in creatura vero perfectam, & qualem conditor voluit, ac ſolidam naturæ qualitatem, ſic in Patrem & Filium, corporeis omnibus amputatis, unica ſimilis, quod ad eſſentiam attinet, animalis generatio tranſfertur. Pater enim ſui ſimilis, ſubſtantiæ pater a nobis intelligitur. Quod ſi una cum ceteris omnibus notionibus quæ ex patris & filii nominibus corporearum rerum propriis cogitatione præciduntur, naturæ quoque animalis cum patre ſimilitudo tollatur, e qua intelligendi rationem omnem ducimus, patrem amplius nullum aut filium eſſe credemus, ſed creatorem ac creaturam, & ſupervacanea quædam nomina quæ nihil per ſe ipſa conferant. Ita fiet ut Deus creator ſit, nec ulla tamen ratione ſit pater. Quod enim pater non ipſius actionis, ſed naturæ cujuſdam ſimilis, quæ per illam actionem exiſtit, pater appelletur, naturales ipſæ rationes evidenter oſtendunt. Nam cum multa penes Deum actionum genera ſint, alia eſt actio qua creatorem intelligimus, quatenus cœli terræque & quæ his continentur omnium, necnon & eorum quæ videri nequeunt, creator eſt. Eumdem vero unici filii parentem non tamquam creatorem, ſed tamquam patrem, qui genuit, eſſe cognoſcimus. Verum ſi propter illam quam mente concipimus corporeis in patribus ac filiis conditionem paſſionibus obnoxiam, vereatur aliquis ne ſi corporis expers Deus generare dicatur, quædam ei tribuatur affectio, aut idipſum quod gignitur imperfectum cenſeatur, ac cetera id genus quæ corporeo patri filioque conveniunt, ſi id, inquam, metuens germanam patris ac filii notionem auferat, eo demum relabetur, talem ut filium aſſerat qualia ſunt opificia reliqua, nec illum omnino ullum appellet.

Etenim ſive magnitudine ſuperare dixerit, quemadmodum cœlum monte aliquo vel colle majus eſt, ad operum nihilominus conditionem, quantumvis magnitudine antecellere velit, eundem illum abjiciet. Sive uſu & obſequio præſtare ceteris velit, quod reliqua omnia præceſſerit, & ad eorum productionem operam ſuam contulerit, nihilo tamen magis ab opificiorum notione vindicabit. Ut enim nihil intereſt ſi forcipe, non manu ipſa, lis ars ferream laminam inducat, propterea ducitur, inter opera cenſetur, ita nihil a productis operibus ille per quem facta ſunt omnia differet, niſi filius ſit, quemadmodum naturalis ratio perſuadet. Quin factus ipſe primum erit omnium opus, ac velut conditoris inſtrumentum, per quod univerſa moliatur.

Neque vero ex iis qui vulgo filii nominantur, proprie dicti patris aut filii rationem cavillatorie debet eludere. Nam alioqui plures erunt Dei filii. Velut cum dicit: *Filios genui, & exaltavi, ipſi vero ſpreverunt me.* Item: *Nonne pater unus eſt omnium veſtrum?* Item: *Quotquot receperunt eum, dedit eis poteſtatem filios Dei fieri: qui non ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, ſed ex Deo nati ſunt.* Quid quod & inanimis quoque rebus idipſum tribuitur? *Qui gennit*, inquit, *ſtillas roris.* Ex his enim omnibus ut plurimum id efficietur ut ex communi illa ſignificatione Dei filius nullo modo ſit filius, uti nec illa ipſa ſunt, ſed opus ſit Dei duntaxat eorum inſtar, ac ſolius appellationis particeps. Eccleſia porro Deum credit non modo creatarum rerum eſſe conditorem, (hoc enim Judæi Græcique pariter agnoſcunt) ſed & unici filii patrem: qui non ſolum procreatricem actionem habeat, propter quam creator intelligitur, ſed & proprie uniceque generandi, ex qua unici filii patrem eſſe cognoſcimus. Hoc enim beatus nos Paulus his verbis edocuit: *Hujus*, inquit, *gratia flecto genua mea ad Patrem, a quo omnis paternitas in cœlo & in terra nominatur.* Ut enim patres illi in terra nominantur qui ad ſuæ naturæ ſimilitudinem expreſſos habent filios, ſic in cœlo pater ille dicitur a quo terreni patres, qui naturæ productores ſunt, vocantur, quod omnino ad naturæ ſuæ ſimilitudinem genitum ex ſeſe filium habeat. Neque poteſt eorum filiorum notio, qui abuſione quadam vocis & homonymis dicuntur, ad unicum Dei Filium accommodari. Quemadmodum pyxis ea proprie vocatur quæ ex buxo fabricata eſt; & tamen communi quadam abuſione vocis hinc ad reliqua id genus vaſa transfertur, quæ ex plumbo, ære, aliave materia facta ſunt. Quocirca non perinde in Dei filio accipiendum illud eſt ut cum dicitur, *Qui gennit ſtillas roris*. Quod minime ad ſubſtantiam ipſam pertinet. Quippe per abuſum vocis hoc loco partus ac generationis nomen ad effectum opus transfertur. Neque ut in illis verbis *Filios genui, & exaltavi*. Nam & hoc in loco perinde abuſione vocis ad benevolentiam & honorem ſignificandum vocabulum illud adhibetur. Neque ut in hoc loco, *Dedit eis poteſtatem filios Dei fieri*. Quod quidem ad creaturæ virtutem & quandam Dei imitationem referri convenit. Non eodem, inquam, modo de unico Dei filio exiſtimandum nobis eſt, ſed proprie filium eſſe dictum, utpote qui ſolus ex ſolo Patre, eidemque natura ſimilis ſit genitus, cujus & dicatur & intelligatur eſſe filius.

Jam ſi propterea quod eo penetrare humana ratio nequeat, eam in ſeſe cognitio-

Λαξευσαν τὸν σίδηρον· ἔσαι γὰρ ἡ λαβὶς, καὶ διὰ τοῦτο ἑλκυσθήσεται σίδηρος τοῦ χοὸς τῆς ποιημάτων· οὕτως οὐδὲν διοίσει τῆς ποιημάτων ὁ δι' οὗ τὰ πάντα, εἰ μὴ ἔστι Υἱός. ὡς ἡ φυσικὴ ἔννοια ὑποβάλλει, ποιηθεὶς δὲ πρῶτος ἔσαι τῆς ποιημάτων, καὶ ὄργανον γενόμενος τῆς ποιητοῦ, δι' οὗ τὰ πάντα ὁ κτίσης ἐργάζεται.

Καὶ ἐὰν ἄν τις σοφίσαιτο τὴν τοῦ ἰδίως Πατρὸς καὶ τοῦ ἰδίως Υἱοῦ ἔννοιαν ἐκ τῆς κοινοτέρων Υἱῶν λεγομένων, ἐπεὶ οὕτως πολλοὶ ἔσονται Υἱοὶ τοῦ Θεοῦ· ὅταν λέγῃ, Υἱοὺς ἐγέννησα, καὶ ὕψωσα, αὐτοὶ δέ με ἠθέτησαν. καὶ τὸ, αὐχὶ Πατὴρ ἑῶς πάντων ἡμῶν, καὶ, ὅσοι ἔλαβον αὐτὸν, ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν τέκνα Θεοῦ γενέσθαι. οἳ οὐκ ἐκ θελήματος σαρκὸς, οὐδὲ ἐκ θελήματος ἀνδρὸς, ἀλλ' ἐκ Θεοῦ ἐγεννήθησαν. καὶ πρὸς τοῦτις περὶ ἀψύχων, ὡς ὁ πετοκὼς, φησὶ, βόλους δρόσου. ἐπὶ γὰρ πλέον δεκὰ τούτων κατασκάσθησεται ἀπὸ τῆς κοινῆς" τὸ μὴ εἶναι μὲν αὐτὸν Υἱὸν, ὡς δὲ ταῦτα, ποίημα δὲ ὄντα ὡς ταῦτα, κλήσεως Υἱοῦ μόνης μετέχειν. ἡ δὲ Ἐκκλησία πεπίσθκεν, ὅτι Θεὸς ὁ μόνον ἐστὶ κτίσης κτισμάτων· τοῦτο γὰρ Ἰουδαῖοί τε, καὶ Ἕλληνες ἐπίσανται· ἀλλ' ὅτι καὶ πατὴρ ἐστὶ μονογενοῦς, οὐ μόνον τὴν κτισικὴν ἔχων ἐνέργειαν, ἀφ' ἧς κτίσης νοεῖται, ἀλλὰ καὶ ἰδίως, καὶ μονογενῶς γεννητικὴν, καθ' ἣν πατὴρ μονογενοῦς ἡμῖν νοεῖται. τοῦτο γὰρ παιδοῦν ἡμᾶς ὁ μακάριος παῦλος γράφει. τοῦτο χαρ χαριν κάμπτω τι ὀνατι μου πρὸς τὸν πατέρα, ἐξ οὗ πᾶσα πατρὶα ἐν οὐρανῷ, καὶ ἐπὶ γῆς ὀνομάζεται, " καθ' ὁμοιότητα τῆς οἰκείων υἱῶν ἐχόντες. ὅτω καὶ πατὴρ ἐν οὐρανοῖς τοὺς Υἱοὺς ἔχοντες. ὅτω καὶ πατέρες οἱ ἐπὶ γῆς ὀνομάζεται, ἀφ' οὗ οἱ πατέρες κατ' οὐσίαν ὠνομάθησαν, καθ' ὁμοιότητα τῆς ἑαυτῶ οὐσίας πάντως τὸν ἐξ αὐτοῦ ἔχων γεγωνημένον Υἱόν. καὶ οὐ δύνατι ἡ ἐπὶ τῆς καταχρησικῶς καὶ ὁμωνύμως λεγομένων Υἱῶν ἔννοια τῆς μονογενοῦς ἁρμόζειν. ὥσπερ γὰρ πυξίον μὲν λέγεται πυξίνου τὸ ἐκ πυξίνου κατεσκασμένον, χειρότερον δὲ, καὶ καταχρησικῶς ἀπ' ἐκείνου πυξίον καὶ τὸ ἐκ μολίβδου, καὶ χαλκοῦ, καὶ ἄλλης τινὸς ὕλης γεγονός. ὅτε ἂν ὡς ὁ πετοκὼς βόλους δρόσου, τετεῦχθαι οὐσιωδῶς, καὶ καταχρησικῶς γὰρ ὀνταῦθα ἐπὶ τοῦ ποιήματος τὸ τοῦ τέκνου παρείληπται. ὅτε ὡς τὸ, Υἱοὺς ἐγέννησα, καὶ ὕψωσα. καὶ ὀνταῦθα γὰρ καταχρησικῶς ἀπὸ τῆς δίνοίας καὶ τιμῆς προσωνόμασαι. ὅτε τὸ, ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν τέκνα Θεοῦ γενέσθαι. καὶ τοῦτο γὰρ τῆς κατ' ἀρετὴν καὶ μίμησιν τῆς ποιήσεως εἴληπται, ὅτως ὁ μονογενὴς νοηθήσεται. ἀλλὰ κυρίως, ὡς μόνος ἐκ μόνου ὁμοίου κατ' οὐσίαν ἐκ τοῦ πατρὸς, ὅπερ καὶ ὠνομάθη καὶ ὀνοήθη Υἱὸς γνησιος.

Εἰ δὲ διὰ τὸ ἀδύνατον τῆς λογισμῶν μὴ ἔχοιτὸ τις τὸν λογισμὸν γνῶσει ὅτως νοηθεὶη πατὴρ, πα-

Deeſt forte κλήσεως.

Deeſt forte aliquid.

γρ. λογιῶν. Corruptus hic locus.

Θος,

Iſa. 1. 2. Malac. 2. 10. Joan. 1.

Joh. 38 28.

Eph 3. 4.

Iſai. 1.

Joan. 1.

Hoſea 2. 2. Malac. 2. 10. Joan. 1.

Joh. 38 28.

θος, ἢ μερισμὸν, ἢ ἀπόρροιαν ὑπομένοντα τοῦ παθ. ἢ ὑφίστηται τῷ διαβῇ περὶ πατρὸς καὶ Υἱοῦ ἔννοιαν, λογισμὸς ἀπαιτείτω ἀπαιτητέον αὐτὸν λογισμούς, πῶς ὁ Θεὸς σταυροῦται. καὶ πῶς τὸ μωρότερον τοῦ Εὐαγγελικοῦ κηρύγματος διὰ τὸ ἀσυλλόγιστον παρὰ τοῖς δοκοῦσιν εἶναι τοῦ κόσμου σοφοῖς, σοφώτερον ἀνθρώπους ἐστὶν, οὓς καὶ δὲ λόγου ἄξιοῖ ὁ μακάριος Παῦλος. διότι τῷ ἀσυλλογίστῳ τῆς δυνάμεως ἐμώρανε τὴν σοφίαν τῶν συλλογίζεσθαι δυναμένων. εἴρηκε γὰρ, ἦλθον καταγγέλλων ὑμῖν τὸ μυστήριον τοῦ Θεοῦ, οὐκ ἐν σοφίᾳ λόγου, ἵνα μὴ κενωθῇ ὁ σταυρὸς τοῦ Χριστοῦ. ὁ οὖν ἐν σοφίᾳ λόγου ἀπαιτῶν τὸ μυστήριον, μετὰ τῆς μωρανθείσης σοφίας ἔχων τὸ μέρος, ἀπιστείτω τῷ μυστηρίῳ, εἰ πᾶν ἐκεῖνος ἀπιστεῖται ἐν σοφίᾳ λόγου ὁ παῦλος, ἵνα μὴ κενωθῇ ὁ σταυρὸς τοῦ Χριστοῦ. εἰ δὲ ἐν τούτοις ἀποκείμενος, οὐκ ἐν σοφίᾳ λόγου, ἀλλὰ μορίαν πᾶσαν συλλογιστικὴν σοφίαν ἐλέγχας διὰ τῆς ἀσυλλογίστου δυνάμεως, τῇ πίστιν μόνῃ λαμβάνει πρὸς σωτηρίαν τῷ τὸ κήρυγμα δεχομένων. ὡδὲ ἀποκείμενος πῶς ὁ πατὴρ ἀπαθῶς γεννᾷ τὸν Υἱὸν, ἵνα μὴ κενωθῇ τὸ μυστήριον ἢ ἐκ πατρὸς υἱότητος τῷ μονογενοῦς, ἀλλὰ μωραινόμενον τῇ σοφίαν τῷ συνετῷ, καθὰ γέγραπται· ποῦ σοφὸς, ποῦ γραμματεὺς, πᾶ συζητητὴς τοῦ αἰῶνος τούτου; ἐλέγχων, οὐκ ἐν σοφίᾳ λόγου, ἵνα μὴ διὰ τὰ ἐκ λογισμῶν ὑποπτεύομενα κενωθῇ, φημὶ, διαβὰς ἔννοια, ἢ περὶ πατρὸς, καὶ Υἱοῦ· ἀλλ' ἀπαθῶς πατέρα, καὶ Υἱὸν, πατέρα μὲν ἐξ ἑαυτοῦ γεγεννηκότα ἀνευ ἀπορροίας, καὶ καθὼς τὸν υἱὸν, υἱὸν δὲ ὅμοιον, καὶ κατ' οὐσίαν ἐκ τοῦ πατρὸς, τέλειον ἐκ τελείου, μονογενῆ ὑποστάντα, τοῖς πιστοῖς, ἢ ἐκπτεύομενα ἀσυλλογίστως κηρύξει. τῷ γὰρ ἀπίστων ἐστὶν, ἐκ σοφῆς Θεοῦ σοφίαν ὑφισαμένου ἀκούοντι, ὡς σοφὸς οἶδε τῆς ἐξ ἑαυτοῦ γεννηθείσης σοφίας γεννᾶσθαι πατὴρ, πάθος ἐννοεῖν περὶ τὴν σοφίαν ὑφίστασθαι, εἰ μέλλοι ἐξ αὐτοῦ κατ' οὐσίαν ὁμοία τῷ σοφῷ ἡ σοφία ὑφίστασθαι. εἰ γὰρ μήτε ὁ σοφὸς Θεὸς μεθέξει σοφίας, σωθεὶς σοφὸς ἡμῖν νοεῖται, ἀλλ' ἀσώματος αὐτὸς ἐστὶ σοφὸς, οὐσίας ἐστὶ, μήτε ἡ σοφία ἐστὶν ὁ υἱὸς, ἕξις νοεῖται. ἀλλὰ ἡ σοφία οὐσίας ἐστὶν ἀπὸ σοφῆς οὐσίας, ὃ ἐστὶ σοφία, οὐσία ὁ υἱὸς ὑποστὰς, ὁμοία ἔσαι τῇ κατ' οὐσίαν τοῦ σοφοῦ πατρὸς, ἀφ' ὅπερ ὑπέστη σοφία ὁ υἱός.

Por. ἢ ὑφίστ.

Cor. ἀνθρώπους.

πγ. ἀπιστεῖται.

F. ἕξιν.

Por. σοφὸς οὐσίας. εἰ γὰρ μήτε ἡ σοφία ἐστὶν ὁ Υἱὸς, ἕξις νοεῖται.

F. οὐσία.

A nem informet quiſpiam ut paſſionem aut diviſionem aut profluvium aliquod Patri tribuendum putet, ſi contempta fidei regula, quæ pie de Patre ac Filio cogitat, rationem a nobis exigat, viciſſim ab eo repoſcenda ratio eſt quomodo in cruce ſuffixus ſit Deus. Tum quo pacto evangelici præconii ſtultitia, quæ rudis ac nulla ratiocinatione\nixa apud illos cenſetur qui in hoc mundo ſapientes eſſe videntur, ſapientior ſit hominibus. Quos etiam nullo in loco ducit Apoſtolus, qui virtute ac potentia ab omni ſyllogiſmorum aliena ſuco, dialecticorum omnium ſapientiam ſtultitiæ damnavit. Sic enim loquitur: *Veni myſterium Dei vobis nuncians, non cum* 1. Cor. 1. *ſapientia ſermonis, ut non evacuetur crux Chriſti.* Quamobrem qui ſermonis ſapientia fretus myſterii illius rationem poſtulat, & ad ſtultitiæ convictam illam ſapientiam adſcriptus eſt, myſterio fidem abroget; quandoquidem Paulus ſermonis ſapientiæ diffuſus eſt, ut ne Chriſti crux vacua redderetur. Quod ſi aliquid ea de re reſpondet, non id ex iſta ſermonis ſapientia facit, ſed vi quadam ratiocinationis experte dialecticam omnem peritiam ſtoliditatis convincens, ad eorum qui evangelicum præconium admittunt ſalutem nihil præter fidem adhibendum putat. Neque vero quæſtioni illi reſpondet, quonam pacto Filium Pater citra paſſionem gignat, ne proprietatis Filii, quam unigenitus a Patre trahit, myſterium inane redditur. Verum prudentium hominum ſtultam ſapientiam (de qua ſcriptum eſt: *Ubi ſapiens? Ubi ſcriba? Ubi conquiſitor ſæculi hujus?*) redarguens, nullam hic ſapientiam ſermonis accommodat, ne argutis iiſce rationum conjecturis religioſus de Patre Filioque ſenſus inanis fiat: quin ut ab utroque paſſionem excludens omnem, Patrem a ſeipſo citra profluvium aut affectionem aliquam Filium genuiſſe fidelibus declaret, & eum quidem Filium qui Patri ſimilis, & ab eodem ſecundum ſubſtantiam genitus, perfectus e perfecto, unicuſque ſubſiſtat, utque hoc myſterium ſine ratiocinationis adminiculo ſola cognitum contemplatione prædicet. Eſt enim admodum ridiculum, eum qui a ſapienti Deo ſapientiam audit exiſtere, pro eo ac ſapienter ſeſe novit genitæ a ſe ſapientiæ Patrem eſſe, ullam iſti ſapientiæ paſſionem adſcribere, quo ab illo ſecundum eſſentiam ſapienti ſimilis ſapientia ſubſiſtat. Nam ut ſapiens Deus, non ſapientia, velut affectione aliqua, præditus, aut compoſitione ulla ſapiens a nobis intelligitur, ſed ſimpliciſſima ratione & eſſentia ſua ſine compoſitione ſapiens eſt, ita neque ſapientia, qui Filius eſſe dicitur, affectio putanda eſt, ſed ſapientia ipſamet ſubſtantia eſt, ab ejus qui ſapiens eſt ſubſtantia producta. Quæ quidem ſapientia ſubſtantia ipſa eſt, hoc eſt, ſubſiſtens Filius, eademque ſapientis Patris ſubſtantia ſimilis, a quo ſapientia Filius exiſtit.

Διὸ καὶ εἰκότως ὁ μακάριος παῦλος καλῶς τὰ Ἑβραίων πεπαιδευμένος ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ πνεύματος τῆς ἐν παλαιᾷ καὶ νέᾳ διαθήκῃ λαλήσαντος τοῖς αὐτὰς ἔλαβεν ἐννοίας, ὥσπερ ἀπὸ τῶν δύο ψαλμῶν, ἀπὸ τοῦ τε λέγοντος, τὰ κρίματά σου ἄβυσσος πολλὴ, καὶ ἀπὸ τοῦ, αἱ ἴχνη σου ἐν ὕδασι πολλοῖς, καὶ τὰ ἴχνη σου οὐ γνωσθήσονται, τὸν περὶ κριμάτων τοῦ Θεοῦ λόγον μετέβαλε. ἀντὶ μὲν τοῦ ἄβυσσος πολλὴ, τὸ, ὦ βάθος πλούτου. ἀντὶ δὲ τοῦ, αἱ ἴχνη σου ἐν ὕδασι πολλοῖς, καὶ τὰ ἴχνη σου οὐ γνωσθήσονται, τὸ, ἀνεξιχνίαστον. ἀντὶ δὲ τοῦ, τὰ κρίματά σου

Quamobrem Apoſtolus Paulus, qui ut erat Hebraicæ linguæ peritiſſimus, cum ex eodem ſpiritu qui in vetere ac novo teſtamento locutus eſt eadem haurire ſenſa conſuevisſet, duobus e pſalmis, ab eo videlicet in quo canitur *Judicia tua abyſſus multa*, & ab alio in quo ſcriptum eſt: *Semitæ tuæ in aquis multis, & veſtigia tua non cognoſcentur*, illam de Dei judiciis ſententiam paululum immutatis quibuſdam tranſtulit. Nam pro iis verbis, *Abyſſus multa*, ſcripſit: *O altitudo divitiarum!* Pro his vero, *Semitæ tuæ in aquis multis, & veſtigia tua non cognoſcentur*, ſub-

Pſal. 35. 7. Pſal. 76. 20. Rom. 11.

ſtituit, *inveſtigabiles*. Pro his *Judicia tua abyſſus multa*, hæc, *Inſcrutabilia judicia ejus*. Ad eundem modum, cum ab ipſa ſapientia mutuam ipſius ac Patris cum infimis hiſce comparationem habitudinemque cognoſſet, propriam Patris ac Filii, & eorum quæ per Filium a Patre producta ſunt notionem ſuis in ſcriptis expreſſit. Nam cum ſapientia dixiſſet, *Eg⁹ ſapientia habito in conſilio*, &c. Prov. 8. 12.
tum ad eam procreationem adminiſtrationemque quæ interveniente Verbo fit deſcendens, cum ita ſubjunxiſſet, *Per me Reges*, &c. Item illud: *Si nunciavero vobis quæ per me fiunt, commemorabo quæ a ſæculo ſunt percenſendo*: Deinde: *Dominus creavit me initium viarum ſuarum in opera ipſius: ante ſæculum fundavit me: ante omnia genuit me*. Cum hæc inquam ſapientia dixiſſet, Apoſtolus pro eo quod eſt *initium*, poſuit *primus*: Pro, *genuit me*, *genitus*. Pro toto illo membro, *Creavit me initium viarum ſuarum*, & *genuit me*, iſta ſubtexit: *Primogenitus omnis creaturæ*. Pro hoc, *Fundavit me*, ſcripſit: *In ipſo creata ſunt omnia*. Rurſus pro hoc, *Per me*, Apoſtolus *quæ a ſæculo ſunt, ſive throni, ſive dominationes, ſive principatus, ſive poteſtates; omnia per ipſum & in ipſum creata ſunt*. Itaque cum Apoſtoli ſententia cum ſapientiæ voce ad verbum congruat, velut *initium* cum *primo*, & *genuit* cum *primogenitus*, & iſtud, *Creavit me initium viarum ſuarum in opera ipſius*, cum hoc, *Primogenitus omnis creaturæ*. Item pro *fundavit me*, hæc verba ſubſtituta ſint: *In ipſo creata ſunt*. Pro hoc vero, *per me*, iſtud, *per ipſum*, manifeſtum eſt *imaginis* nomen citra paſſionem uſurpari, & projiſce verbis, *Ego ſapientia*, poſitum fuiſſe; ac proinde ſicuti ſapientia ſapientis Filius, ſubſtantia ſubſtantiæ eſt: ſic imaginem ſubſtantiæ eſſe ſimilem. Ex quo quidem imago Dei, qui videri oculis non poteſt, hoc eſt Filius, intelligitur. Ita dictiones omnes adamuſſim reſpondentes habemus. Utputa pro *ſapiente*, *Deus*: pro *ſapientia imago*: Pro *initio*, *primus*: pro *genuit*, *genitus*. Pro toto illo membro, videlicet, *Initium viarum ſuarum, creavit me in opera ſua*; & *genuit me*: *Primogenitus omnis creaturæ*. Item pro *fundavit me*, *In ipſo creata ſunt*. Et pro, *per me*, *omnia per ipſum*, & *in ipſum*. Ex quibus liquido conſtat eos qui Dei non aſpectabilis imaginem eſſe Filium audiunt, & nihilominus hujus cum Patre ſimilitudinem calumniari tam impudenter non dubitant, erroris ab Apoſtolo convinci. Quamquam non illos ſolum redarguit Apoſtolus, ſed & ante Apoſtolum Joannes ille vero tonitrui filius: qui grandi illa ſua clariſſimaque voce e ſapientiæ velut adumbratis & obſcuris involucris, quaſi quibuſdam e nubibus, piam de Filio ſententiam ad eundem modum emiſit.

Animadvertere enim ut, quæ a ſapientia didicit, in evangelio ſuo nobis expoſuerit. Nam cum ſapientia dixiſſet, *Creavit me principium viarum ſuarum*, Joannes *principii* vocem expreſſit. *In principio*, inquit, *erat Verbum*. Pro eo vero, *creavit me*, ſubjecit iſtud, *Et Deus erat*; ne iſtiuſmodi Verbum, quod prolatione conſtat, verum ſolide ſubſiſtens, ac paſſionis expers, & a Patre procedens Verbum Deum mente conciperemus. Jam illis, *Bram apud illum*, iſta reſpondent, *apud* Joan. 1.

A ἄβυσσ● πολλή, τὸ. ἀνεξιχνίαστα τὰ κρίματά σου. οὕτω κ̀ παρ' αὐτῆς τῆς σοφίας τὴν περὶ ἑαυτῆς κ̀ τὸ παρ' αὐτῆς τῆς σοφίας τὰ δὲ γενόμενα χίσιν μεταξὺ θεοῦ κ̀ κτίσεως, ὅτως ἡ εἰκὼν ὑστέρα τοῦ θεοῦ τοῦ ἀοράτου, ὃς ἐστὶν υἱὸς, ἔχομεν ἐξισαζούσας τὰς λέξεις πάσας. ἀντὶ μὲν τοῦ σοφοῦ, τὸ Θεὸς. ἀντὶ δὲ τῆς σοφίας, τὸ, εἰκὼν. ἀντὶ δὲ τῆς ἀρχῆ, πρῶτος. ἀντὶ δὲ τοῦ χμνᾶ, τὸ, τέκ●. ἀντὶ δὲ ὅλης ὁμοῦ φαμὲν. ἀντὶ δὲ τοῦ, ἀρχὴ ὁδῶν αὐτοῦ, ἔκτισέ με εἰς ἔργα αὐτοῦ, κ̀ χμνᾶ με, τὸ πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο. ἀντὶ δὲ τοῦ, ἐθεμελίωσέ με, πρὸ δὲ πάντων γεννᾶ με. ἀντὶ μὲν τῆς, ἀρχὴ, ἔλαβεν ὁ Ἀπόστολος τὸ, πρωτ●. ἀντὶ δὲ τοῦ, γεννᾶ με, τὸ τὸ κ●. ἀντὶ δὲ τοῦ ὅλης ὁμοῦ, * τὸ ἔκτισέ με ἀρχὴ ὁδῶν αὐτοῦ. κ̀ γεννᾶ με, τὸ, πρωτότοκον πάσης κτίσεως. ἀντὶ δὲ τοῦ, ἐθεμελίωσε, τὸ, ἐν αὐτῷ ἐκτίσθη τὰ πάντα. ἀντὶ δὲ τοῦ, δι' ἐμοῦ. τὰ ἀπ' αἰῶνος, εἴτε θρόνοι, εἴτε κυριότητες, εἴτε ἀρχαὶ, εἴτε ἐξουσίαι, τὰ πάντα δι' αὐτοῦ, κ̀ εἰς αὐτὸν ἔκτισται. πάντων δὴ πρὸς λέξιν ἐξισαζόντων Ἀποστολικῶν, ὡς τὰ παρὰ τῆς σοφίας, τυγχάνει τῷ τε ἀρχὴ πρὸς τὸ πρῶτ●, κ̀ τῷ χμνᾶ * πρωτότοκ●, κ̀ τῷ, ἔκτισέ με ἀρχὴ ὁδῶν αὐτοῦ εἰς ἔργα αὐτοῦ, πρὸς τὸ, πρωτότοκ● πάσης κτίσεως. ἀντὶ δὲ τοῦ, ἐθεμελίωσέ με, τὸ, ἐν αὐτῷ ἐκτίσθη. ἀντὶ δὲ τοῦ, δι' ἐμοῦ, ὡς πρὸς τὸ, δι' αὐτοῦ, φανερὸν, κ̀ ἡ εἰκὼν ἂν ἐν πάθει. ἀλλ' ἀντὶ τοῦ, ἐγὼ ἡ σοφία, παρείληπται, κ̀ ὡς ἡ σοφία τοῦ σοφοῦ υἱός, οὐσία οὐσίας, ὅτως ἡ εἰκὼν οὐσίας ὁμοία ἐστὶ. διὸ κ̀ εἰκὼν ἐνοήθη τοῦ θεοῦ τοῦ ἀοράτου, ὃς ἐστὶν υἱός. κ̀ ἐχομεν ἐξισαζούσας τὰς λέξεις πάσας. ἀντὶ μὲν τοῦ σοφοῦ, τὸ Θεὸς. ἀντὶ δὲ τῆς σοφίας, τὸ, εἰκὼν. ἀντὶ δὲ τοῦ ἀρχὴ, πρῶτος. ἀντὶ δὲ τοῦ χμνᾶ, τὸ, τέκ●. ἀντὶ δὲ ὅλης, ὁμοῦ φαμὲν. ἀντὶ δὲ τοῦ, ἀρχὴ ὁδῶν αὐτοῦ, ἔκτισέ με εἰς ἔργα αὐτοῦ, κ̀ χμνᾶ με, τὸ, πρωτότοκ● πάσης κτίσεως. ἀντὶ δὲ τοῦ, ἐθεμελίωσέ με, τὸ, ἐν αὐτῷ ἐκτίσθη. ἀντὶ δὲ τοῦ, δι' ἐμοῦ, τὰ πάντα δι' αὐτοῦ καὶ εἰς αὐτὸν πέφυκε. φανερὸν ὡς εἰκόνα ἀναγνωίζοντες τοῦ υἱοῦ τοῦ Θεοῦ τὸν ἀόρατον. κ̀ ὅτως ἀναιδῶς σοφίζεσθαι τὴν κατ' οὐσίαν ὁμοιότητα τοῦ υἱοῦ πρὸς πατέρα ἐπιχειροῦντας τοῖς πᾶσιν ἐλέγχει παραπεσόντας, ὁ παῦλός γε μόν●, ἀλλὰ κ̀ πρὸ τούτου Ἰωάννης, ὁ υἱὸς ὄντως βροντῆς τῇ οἰκείᾳ μεγαλοφωνίᾳ, ὥσπερ ἐκ τινων νεφελῶν τῇ τῆς σοφίας αἰνιγμάτων, τὴν ἀσφαλῆ ἡμῖν ἔννοιαν τοῦ υἱοῦ κατὰ τὸν ὅμοιον ἔσχον αἰνιττόμενος.

B

C

D

E Ορα γὰρ, ὅτι κ̀ αὐτὸς ἃ ἐδιδάχθη παρὰ τῆς σοφίας, ταῦτα ἐν τῷ παρ' αὐτοῦ κηρυχθέντι ἡμῖν Εὐαγγελίῳ παραδέδωκε. τῆς γὰρ σοφίας εἰπούσης, ἔκτισέ με ἀρχὴ ὁδῶν αὐτοῦ, τὸ ἐν ἀρχῇ ἐκείθετο, εἰπὼν, ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγ●. ἀντὶ δὲ τοῦ, ἔκτισέ με, κ̀ Θεὸς ἦν. ἵνα μὴ τὸν ἐν προφορᾷ, ἀλλὰ τὸν ἐν ὑποστάσει παγίᾳ ἀπαθῆ ἐκ Πατρὸς Θεὸν Λόγον νοήσωμεν. ἀντὶ δὲ τοῦ, * ἡμῖν παρ' αὐτοῦ, τὸ, πρὸς Θεόν. ἀντὶ δὲ τοῦ, δι'

Prov. 8. 22.

Coloſ. 1. 15. Ibid.

Joan. 1.

For. τὸ ἐν.

For. πρὸ τοῦ.

F. ἡμῶν.

δι' ἐμοῦ, τὸ, (ἀπ' αἰῶνος, τὸ) πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἕν. ἀντὶ δὲ τοῦ, ἐθεμελίωσε, τὸ, ὃ γέγονεν. Ἐν αὐτῷ ζωὴ ἦν, ᾧ ἴσον τὸ, Ἐν αὐτῷ ἐκτίσθη τὰ πάντα. ἀντὶ δὲ τοῦ, ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο, ἡ σοφία ᾠκοδόμησε ἑαυτῇ οἶκον. ἀντὶ δὲ τοῦ, ἤμλιω παρ' αὐτῷ ἁρμόζουσα, τὸ, ᾗ δύναται ὁ υἱὸς ποιεῖν ἀφ' ἑαυτοῦ οὐδὲν ἐὰν μή τι βλέπῃ τὸν πατέρα ποιοῦντα· ἃ γὰρ ἂν ἐκεῖνος ποιῇ, ταῦτα καὶ ὁ υἱὸς ὁμοίως ποιεῖ· ὡς ἔχειν τὴν ἐπὶ σώματος δύο καὶ ξύλων * μαρτύρων, εἰς ἀπόδειξιν τῆς κατ' οὐσίαν πρὸς πατέρα τοῦ υἱοῦ ὁμοιότητος. ὁ μὲν γὰρ τοῦ σοφοῦ τὴν σοφίαν υἱόν· ὁ δὲ τοῦ Θεοῦ τὸν Λόγον μονογενῆ Θεόν· ὁ δὲ τοῦ Θεοῦ τὸν υἱόν, εἰκόνα φησί. ὡς τὸν Θεοῦ Λόγον, καὶ τὴν σοφίαν, καὶ τὴν εἰκόνα ὁμοίως ἐκφαίνων, καθὰ προείρηται, καὶ κατ' οὐσίαν υἱὸν τοῦ Θεοῦ καὶ παρ' ὃς τοῖς πᾶσι κηρύττεσθαι. ἔτι δὲ μᾶλλον ὡς τὸν Θωμᾶν ἡμᾶς τῇ ψηλαφίᾳ τῆς * συνεργείας τῆς κατ' οὐσίαν ὁμοιότητος, ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος προσάγει λέγων· ὡς ὁ πατὴρ ἔχει ζωὴν ἐν ἑαυτῷ, οὕτω καὶ τῷ υἱῷ δέδωκε ζωὴν ἔχειν ἐν ἑαυτῷ. εἰ γὰρ τὸ, ὡς ὁ πατὴρ ἔχει, οὐχ ὡς ἐν ἄλλῳ νοεῖται· οὐ γὰρ ἄλλο μέν ἐστιν ὁ πατήρ, ἄλλο δὲ ἡ ζωὴ ἡ ἐν αὐτῷ, ἵνα τὸ μὲν ἔχον, τὸ δὲ ἐχόμενον νοῆται. ἀλλ' αὐτὸς ἀσωμάτως ἐστὶ ζωὴ ὁ πατήρ, καὶ ὡς ἔχει αὐτὸς, οὕτω δέδωκε καὶ τῷ υἱῷ, δηλονότι ἀσωμάτως ὡς ὁ πατήρ. φανερὸν ὅτι οὕτως ἔχων, ἐπεὶ μὴ ἀγέννητος ἔχει, μηδὲ σωμάτως ἔχει, ὁμοίως πάντα κατ' οὐσίαν, καὶ ἀσωμάτως, ὡς ὁ πατήρ· δηλονότι, ὅτι τὸ ὅμοιον οὐδέποτε ταὐτὸν εἶναι δύναται ἢ ἔστιν ὅμοιον, * ἀποδεῖξιν τοῦ ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπων γεγενῆσθαι τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ, ἄνθρωπον μὲν γεγενῆσθαι, μὴ κατὰ πάντα δὲ ταυτὸν γεγενῆσθαι ἀνθρώπῳ· καὶ ὁμοιώματι σαρκὸς ἁμαρτίας γενόμενον, γεγενῆσθαι μὲν ἐν τοῖς πάθεσι τοῖς αἰτίοις τῆς ἐν σαρκὶ ἁμαρτίας, πείνης φαμὲν, καὶ δίψης, καὶ τῶν λοιπῶν, μὴ γεγενῆσθαι, δὲ ἐν ταυτότητι τῆς σαρκὸς ἁμαρτίας. ὥστε καὶ ἀπὸ τῶν Ἀποστολικῶν μαρτυρίων, καὶ τὴν κατ' οὐσίαν ὁμοιότητα τοῦ υἱοῦ πρὸς πατέρα κηρύττεσθαι.

P. μαρτυρίων.

Cor. συναγωγῆς.

Deeſt ἐστὶ.

Deum. Iſti vero, *per me*, hæc *ab æterno Omnia per ipſum facta ſunt*; *& ſine ipſo factum eſt nihil*. Pro hac voce *fundavit*, iſtud, *quod factum eſt*. *In ipſo vita erat*. Cui ſimile eſt illud: *In ipſo creata ſunt*. Nam his verbis, *Et Verbum caro factum eſt*, illa reſpondent: *Sapientia ædificavit ſibi domum*. Item pro his, *Eram apud ipſum componens*, Joannes iſta ſcripſit: *Non poteſt Filius a ſeipſo facere quicquam niſi quod viderit Patrem facientem. Quæ enim ille facit, eadem Filius ſimiliter facit*. Habemus igitur ex ore duorum vel trium teſtium Filii ſecundum naturam ſimilitudinem cum Patre comprobatam. Unus quippe ſapientiam ſapientis Filium prædicat, alter Dei Verbum unigenitum Deum, tertius Dei Filium imaginem affirmat; adeo ut *Dei Verbum*, & *ſapientia*, & *imago* unum prorſus, ut antea dictum eſt, idemque ſignificent, ac Dei Patriſque ſecundum eſſentiam Filius communiter ab omnibus aſſeveretur. Præter hæc vero divini nos ſermonis auctoritas ad illam eſſentiæ velut manibus contrectandam ſimilitudinem, Thomæ inſtar, adducit, cum ita loquitur. *Sicut Pater habet vitam in ſeipſo, ita & Filio dedit vitam habere in ſeipſo*. Etenim ſi hæc verba, *Sicut Pater habet*, ſic accipiuntur ut non ad aliud quiddam referantur ac diverſum. (Neque enim aliud eſt Pater, aliud vita quæ eſt in ipſo, quaſi aliud ſit quod habeat, aliud quod haberi dicatur, ſed ipſe ſine ulla compoſitione vita eſt Pater. Porro ſicut habet ipſe, ſic & Filio dederit, nimirum citra compoſitionem, ut & Pater.) Manifeſtum eſt, cum ita illam habeat Filius, nec tanquam ingenitus habeat, eandem compoſitionis modo non habere: ac ſimillime in omnibus, quod ad eſſentiam attinet, ac Pater, citraque compoſitionem. Nec enim eſt obſcurum, id quod ſimile eſt, idem penitus cum eo cujus ſimile eſt eſſe non poſſe. Cujus rei argumento ſit quod idem ille factus ad hominum ſimilitudinem Dei filius, licet homo fuerit, non tamen idem cum homine penitus fuerit. Ac tametſi ſuſcepta *carnis peccati ſimilitudine* paſſionibus illis, a quibus carnis peccatum proficiſcitur, obnoxius eſſet, cujuſmodi ſunt fames, ac ſitis, ceteræque id genus, idem tamen, quod ad carnis peccatum pertinet, non fuit. Quamobrem ex apoſtolicis hiſce teſtimoniis Filii ſecundum eſſentiam cum Patre ſimilitudo colligitur.

Joan. 5. 19.

Prov. 9.

Ibid.

Rom. 8. 3.

Ὡς γὰρ ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπων γενόμενος, καὶ ἄνθρωπος ἦν, καὶ οὐ κατὰ πάντα ἄνθρωπος. ἄνθρωπος μὲν τῷ καὶ σάρκα ἀναλαβεῖν ἀνθρωπίνην, ἐπειδὴ ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο οὐκ ἄνθρωπος δὲ ἦν, ἐπεὶ οὐχ ὁμοίως ἀνθρώποις ἐγένητο. ἀ γὰρ ἐκ σπορᾶς, καὶ συνδυασμοῦ. ὅτω καὶ ὁ πρὸ αἰώνων υἱὸς Θεὸς μὲν, καθὸ υἱὸς Θεοῦ, ὡς ἄνθρωπος, καθὸ υἱὸς ἀνθρώπου. οὐ ταυτὸν δὲ τῷ Θεῷ καὶ πατρὶ τῷ γεννήσαντι, ὡς ὁ ταυτὸν τῷ ἀνθρώπῳ, καθὸ ἄνευ ἀπορροίας καὶ πάθους καθὸ ἀνδρὸς πορᾶς καὶ ἡδονῆς. καὶ ἐν ὁμοιώματι σαρκὸς ἁμαρτίας, καθὸ φανέντα τε, καὶ δίψαν, καὶ ὕπνον ἐν τῇ σαρκὶ ὑπέμεινεν, ἐξ ὧν παθῶν * ἁμαρτητικῶν κινεῖται τὰ σώματα. ὑποσιῶν δὲ τὰ σαρκὸς προειρημένα πάθη, οὐκ ἐξ αὐτῶν ἁμαρτητικῶς ἐκινεῖτο. ὅτω καὶ ὁ υἱὸς ὢν τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐν

P. ἁμαρτωλῶν.

Ut enim hominum ille ſimilis factus, & homo erat, & non in omnibus erat, homo quidem, quatenus carnem ſuſcepit hominis, quoniam *Verbum caro factum eſt*, idem autem homo non erat, quatenus ceterorum more natus non fuerat, hoc eſt e virili ſatu & utriuſque conjunctione ſexus, ita Filius, qui ſæcula anteceſſit omnia, Deus eſt, quatenus Dei Filius, perinde atque homo eſt, quatenus hominis Filius; ſed non idem eſt omnino cum Deo Patre, a quo genitus eſt; quemadmodum non idem eſt cum homine, quatenus ſine virili ſatu eſt ac voluptate propagatus. Idem *carnis peccati ſimilitudinem habuit*: quandoquidem famem, ſitim, ac ſomnum in carne toleravit; quibus affectionibus ad peccandum corpora concitantur. Verum licet carnis affectiones ejuſmodi ſuſtineret, mini-

Joan. 1.

Rom. 8. 3.

minime tamen ab iis ad peccandum impulsus eſt. Eodem modo Filius a Patre genitus, ac Dei forma præditus, æqualiſque Deo divinitatis proprietates habuit, utpote corporis ſecundum eſſentiam expers, ac Patri divinitate ipſa & incorporea conditione & actione ſimilis, perinde ac ſimilis erat carnis, quatenus caro fuit, & carnis paſſiones ſuſcepit. Non tamen idem eſt omnino, quoniam qua Deus eſt, non forma Dei eſt, ſed Deus, nec æqualis Deo, ſed Deus, neque principalis ut Pater; quemadmodum, quod ad propenſionem in peccatum pertinet, homo non eſt, ſed actione homini ſimilis. *Joan. 5.* *Quæ enim facit Pater, eadem facit & Filius.* Ergo hic abſque peccati illecebra ſimiliter atque ii qui carne præditi ſunt incitabatur. Abſurdum eſt enim illum ab naturali ſtatu ad eum qui præter naturam eſt eſſe perductum, hoc eſt filium hominis e Deo factum, iis quorum naturalis eſt iſte ſtatus, naturalibus, inquam, hominibus in eo quod præter naturam ſuam habebat ſimilem fuiſſe, in eo vero quod ipſi naturale eſt, naturalis illum Patris non eſſe ſimilem, cum originem Deus a Deo traxerit. Illud vero plane conſtat, qui ſimilem eſſentia Patri Filium negant, ne filium quidem illum fateri, ſed creaturam dumtaxat. Patrem vero non Patrem, ſed creatorem. Quippe ſimilitudinis ipſa notio non eo Filium adducit ut idem omnino cum Patre ſit, ſed ut eidem ſit eſſentia ſimilis, & ut ab ipſo procedens arcanam quandam cum illo germanitatem obtineat. Nam, ut idem denuo repetam, quemadmodum cum hominis ac carnis peccati ſimilitudinem gereret, non eo deductus eſt idem ut cum homine prorſus foret, ſed ut naturæ carnis eſſet ſimilis, ut ex iis quæ hactenus dicta ſunt apparet, eodem modo Filius Patri, a quo genitus eſt, eſſentia ſimilis ſuam illam eſſentiam non ad identitatem cum Patre, ſed ad ſimilitudinem perducet.

Quod ſi quis mundi ſapientiæ deditus, quam Deus ſtultitiæ convicit, ſapientiſſimæ divini verbi prædicationi nihil admodum tribuat, neque ex fidei præſcripto ſimilem eſſentia Patri Filium eſſe fateatur, utpote qui falſo Patrem & Filium appellet, re ipſa vero neque Patrem neque Filium, ſed creaturam ac creatorem, ac Filii Patrique notionem cum reliquis operibus communicet, & quoties ea de re agitur calumnioſe mentiatur primum illud opus ac præcipuum eſſe quod ab ipſo factum eſt, aut magnitudine antecellens, ac denique eccleſiaſticam in Patrem Filiumque fidem non eodem modo profiteatur quo illam nobis Apoſtoli antea tradiderunt, anathema ſit. Et illud antea, ut loquitur Apoſtolus, prædiximus, & nunc denuo repetimus, ac neceſſario commonemus. Si quis ſapientem ſolum audiens Patrem, & unicum ejus Filium ſapientiam, hanc unum idemque cum illo dicat eſſe, ac Filii proprietatem evertat, anathema ſit. Item ſi quis ſapientem audiens Patrem, & Filium ejus ſapientiam nominari, hanc ipſam ſapientiam ſapientis Patris eſſentia diſſimilem affirmet, tamquam ſapientem vere ſapientiæ Patrem eſſe negans, anathema ſit. Si quis Deum eſſe Patrem agnoſcens, cum vero qui in principio fuit Verbum ac Deum, hunc idem eſſe

Anathematiſmi Pſeudoſynodi.

Gal. 1. 19.

μορφὴ ὑπάρχων Θεοῦ, καὶ ἴσα ὢν Θεῷ, τὰ μὲν ἰδιώματα εἶχε τῆς θεότητος, κατ' οὐσίαν ἀσώματος ὢν, καὶ ὅμοιος τῷ πατρὶ κατὰ τὴν θεότητα, καὶ ἀσωματότητα, καὶ τὰς ἐνεργείας, ὥσπερ ὁμοίως τῇ σαρκὶ τῷ σαρκὶ εἶναι, καὶ πάθη σαρκὸς ὑπομένειν, μὴ μέντοι τὸν αὐτὸν εἶναι, καθὸ Θεὸς ὤν, ὅτε μορφὴ ἐστι τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ * Θεὸς· ὅτε ἴσα ἐστὶ τῷ Θεῷ, ἀλλὰ Θεός. ὅτε αὐθεντικῶς ὡς ὁ πατήρ. ὥσπερ γὰρ οὐκ ἁμαρτητικῶς ἄνθρωπος, ἀλλ' ὁμοίως ἐνεργείᾳ ὡς ἄνθρωπος. ἅπερ γὰρ ἂν ὁ πατὴρ ποιῇ, ταῦτα καὶ ὁ υἱὸς ὁμοίως ποιεῖ. ὥσπερ οὖν ἐστὶν οὐκ ἁμαρτητικῶς, ἀλλ' ὁμοίως τοῖς ἐν σαρκὶ ἐκινεῖτο. ἡ γὰρ ἀτέκνων ἐστὶν ἀπὸ μὲν τοῦ κατὰ φύσιν ἐλθεῖν αὐτὸν εἰς τὸ παρὰ φύσιν, τουτέστιν ἀπὸ Θεοῦ γενόμενον υἱὸν ἀνθρώπου, ὅμοιον γενέσθαι τοῖς κατὰ φύσιν, τουτέστι τοῖς φύσει ἀνθρώποις ἐν τῷ ἑαυτοῦ παρὰ φύσιν· ἐν δὲ τῷ κατὰ φύσιν ἑαυτοῦ μὴ εἶναι ὅμοιον ἑαυτὸν τῷ κατὰ φύσιν παρὰ ἐκ Θεοῦ Θεὸν γεννηθέντα. καὶ φανερὸν ὅτι οἱ μὴ κατ' οὐσίαν λέγοντες ὅμοιον τῷ πατρὶ τὸν υἱόν, οὔτε υἱὸν λέγουσιν, ἀλλὰ κτίσμα μόνον. οὔτε τὸν πατέρα πατέρα, ἀλλὰ κτίσλω· τῆς ὁμοίᾳ ἐννοίας, οὐκ ἐπὶ τῷ ταυτότητα τοῦ πατρὸς ἀγάσης τὸν υἱόν, ἀλλ' ἐπὶ τῷ κατ' οὐσίαν ὁμοιότητα, καὶ ἀπόῤῥητον ἐξ αὐτοῦ ἀπαθῶς γεννησιότητα. ὡς γὰρ, πάλιν ἐρῶ, ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπων, καὶ ἐν ὁμοιώματι σαρκὸς ἁμαρτίας οὐκ ἐπὶ τῷ ταυτότητα ἦγετο τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλ' ἐπὶ τῷ τῆς σαρκὸς οὐσίας ὁμοιότητα διὰ τὰ εἰρημένα· οὕτως οὐδὲ ὁ υἱὸς ὅμοιος κατ' οὐσίαν γενόμενος τῷ γεννήσαντι πατρὶ, εἰς ταυτότητα ἄξει τοῦ πατρὸς τὴν ἑαυτοῦ οὐσίαν, ἀλλ' ἐπὶ τὴν ὁμοιότητα.

Καὶ εἴ τις τῇ σοφίᾳ τοῦ κόσμου προσέχων, ἣν ἐμώρανεν ὁ Θεὸς, μὴ προσέχοι τῷ ἐν σοφίᾳ λόγου κηρύγματι, καὶ μὴ πίστεως τὴν ὁμοιότητα, καὶ κατ' οὐσίαν τὸν υἱὸν πρὸς πατέρα ὁμολογοίη, ὡς ψευδωνύμως λέγων τὸν πατέρα καὶ τὸν υἱόν, καὶ μήτε πατέρα λέγων ἀληθῶς, μήτε υἱόν, ἀλλὰ κτίσλω, καὶ κτίσμα, καὶ κοινωνοῦν τὴν τῶν πάντων, ἣ τὸν υἱὸν ἔννοιαν ἐπὶ τῶν λοιπῶν ποιημάτων, καὶ σοφίζεσθαι θέλων εἴ τις χρεία, ὡς τὸ πρῶτον ποιημάτων δι' αὐτοῦ, εἴτε ὑπερβολῇ τοῦ μεγέθους, καὶ κατὰ μηδὲν ὁμολογῶν τὴν ἐκκλησιαστικὴν πίστιν τὴν εἰς πατέρα τε καὶ υἱόν, ὡς παρ' ὃ ἐνηγγελίσαντο ἡμᾶς οἱ Ἀπόστολοι θέλων ἀναθεμα ἔστω. καὶ, κατὰ τὸν μακάριον παῦλον, προειρήκαμεν, καὶ ἄρτι πάλιν λέγω ἀνεληφότες, καὶ (τὸ) ἀναγκαίως φαμὲν· εἴ τις τὸν σοφὸν μόνον ἀκούων πατέρα, καὶ σοφίαν τὸν μονογενῆ τούτου υἱὸν, ταυτὸν εἶναι λέγοι τῇ σοφίᾳ τῷ μόνῳ σοφῷ, ἀναιρῶν τὸ εἶναι υἱὸν, ἀνάθεμα ἔστω. καὶ εἴ τις τὸν σοφὸν ἀκούων πατέρα, καὶ σοφίαν τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἀνόμοιον λέγων, καὶ κατ' οὐσίαν τὴν σοφίαν τοῦ σοφοῦ θεοῦ, ὡς μὴ λέγων τὸν σοφὸν τῆς σοφίας ἀληθῶς πατέρα, ἀνάθεμα ἔστω. καὶ εἴ τις τὸν θεὸν νοῶν τὸν πατέρα, τὸν δὲ ἐν ἀρχῇ λόγον τε καὶ θεὸν τοῦτον λέγοι πρὸς τὸν θεὸν λόγον

Cor. ἀλλ' Θεὸς, & mox pro ἀλλὰ Θεός.

For. λέγομεν.

γον τε καὶ θεὸν αὐτῶ τῷ θεῷ τῷ πρὸς ὃν Λόγος
Con καὶ θεὸς. τε * θεὸς, ὡς μὴ λέγων ἀληθῶς υἱὸν, ἀνάθεμα
ἔσω. καὶ εἴ τις τὸν μονογενῆ θεὸν Λόγον υἱὸν ἀκούων
τοῦ θεοῦ, πρὸς ὃν ὁ Λόγος τε καὶ θεὸς ἀνόμοιον
λέγει, καὶ κατ' οὐσίαν τὸν θεὸν λόγον τοῦ πατρὸς,
τὸν θεὸν, τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς, πρὸς ὃν ὁ μονο-
γενὴς ἐν ἀρχῆ ἦν θεὸς Λόγος, ὡς μὴ λέγων
ἀληθῶς υἱὸν, ἀνάθεμα ἔσω. καὶ εἴ τις εἰκόνα ἀκούων
τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ τοῦ ἀοράτου, ταυτὸν λέγει τὴν
εἰκόνα τῷ θεῷ τῷ ἀοράτῳ, ὡς μὴ ὁμολογῶν
ἀληθῶς υἱὸν, ἀνάθεμα ἔσω. καὶ εἴ τις εἰκόνα ἀκούων
τὸν μονογενῆ υἱὸν τοῦ ἀοράτου θεοῦ, ἀνόμοιον λέ-
γει καὶ κατ' οὐσίαν τὸν υἱὸν, εἰκόνα ὄντα τοῦ θεοῦ
τοῦ ἀοράτου, οὐ εἰκὼν καὶ κατ' οὐσίαν νοεῖται, ὡς
ἀληθῶς μὴ λέγων Υἱὸν, ἀνάθεμα ἔσω. καὶ εἴ τις
ἀκούων τοῦ Υἱοῦ λέγοντος· ὥσπερ γὰρ ὁ πατὴρ
ἔχει ζωὴν ἐν ἑαυτῷ, οὕτω καὶ τῷ Υἱῷ δέδωκε ζωὴν
ἔχειν ἐν ἑαυτῷ, ταυτὸν λέγει τὸν εἰληφότα παρὰ
τοῦ πατρὸς τὴν ζωὴν, καὶ ὁμολογοῦντα τὸ, κἀγὼ ζῶ
διὰ τὸν πατέρα, τῷ δεδωκότι, ἀνάθεμα ἔσω. καὶ
εἴ τις ἀκούων τὸ· ὥσπερ γὰρ ὁ πατὴρ ζωὴν ἔχει
ἐν ἑαυτῷ, οὕτω καὶ τῷ Υἱῷ ἔδωκε ζωὴν ἔχειν ἐν
ἑαυτῷ, ἀνόμοιον λέγει κατ' οὐσίαν τὸν Υἱὸν τῷ
πατρὶ, ὁμολογούμενον ὅτι οὕτως ἔχει ὡς εἴρη-
κεν, ἀνάθεμα ἔσω. φανερὸν γὰρ ὅτι τῆς ζωῆς
τῆς ἐν τῷ πατρὶ νοουμένης οὐσίας σημαινομένης, καὶ
τῆς ζωῆς τῆς τοῦ μονογενοῦς ἐκ τοῦ πατρὸς γεγε-
νημένης οὐσίας νοουμένης, τὸ, οὕτως, τὴν ὁμοιότη-
τα τῆς οὐσίας πρὸς οὐσίαν σημαίνει, (ἀνάθε-
μα ἔσω.)

Καὶ εἴ τις τὸ, ἔκτισέ με, καὶ τὸ γέννα με, παρ'
αὐτοῦ ἀκούων, τὸ γεννᾶ με μὴ ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ καὶ
κατ' οὐσίαν ἐννοεῖ, ἀλλὰ ταυτὸν λέγει τὸ, γεννᾶ
με, τῷ ἔκτισέ με, ὡς μὴ λέγων τὸν Υἱὸν τὸν
ἁπλῶς τέλειον ἐκ τῶν δύο ὀνομάτων, τοῦ ἔκτι-
σέ με, καὶ τὸ γεννᾶ με, κτίσμα μόνον ὁμολογῶν,
καὶ μηκέτι Υἱὸν, ὡς παραδέδωκεν ἡ σοφία ἐκ τῶν
δύο δυσεβῶς τιμὴν ἔννοιαν, ἀνάθεμα ἔσω. καὶ εἴ
τις τοῦ Υἱοῦ τὴν μετὰ κατ' οὐσίαν πρὸς τὸν ἑαυτοῦ
πατέρα ὁμοιότητα ἡμῖν ἀποκαλύπτοντος, δι' ὧν φη-
σι, ὥσπερ γὰρ ὁ πατὴρ ζωὴν ἔχει ἐν ἑαυτῷ,
οὕτως καὶ τῷ Υἱῷ ἔδωκε ζωὴν ἔχειν ἐν ἑαυτῷ· τὴν
δὲ κατ' ἐνέργειαν δι' ὧν παιδεύει· ἃ γὰρ ἂν ὁ
πατὴρ ποιῇ, ταῦτα καὶ ὁ Υἱὸς ὁμοίως ποιεῖ, μό-
νην τὴν κατ' ἐνέργειαν ὁμοιότητα διδόντος κατ' οὐ-
σίαν, ἣ ἐστὶ τὸ κεφαλαιωδέστατον ἡμῶν τῆς πί-
στεως, ἀποστερεῖν τοῦ Υἱοῦ, ὡς ἑαυτὸν ἀποστερῶν τῆς
ἐν γνώσει πατρὸς, καὶ Υἱοῦ αἰωνίου ζωῆς, ἀνά-
θεμα ἔσω. καὶ εἴ τις εἰς πατέρα, καὶ Υἱὸν πιστεύειν
ἐπαγγελλόμενον, τὸν πατέρα μὴ οὐσίας ὁμοίας
αὐτοῦ λέγοι πατέρα, ἀλλὰ ἐνεργείας, ὡς βεβή-
λους κηρυφωνίας κατὰ τῆς οὐσίας τοῦ Υἱοῦ τοῦ θεοῦ
φθέγγεσθαι τολμῶν, καὶ ἀναιρῶν τὸ εἶναι ἀλη-
θῶς Υἱὸν, ἀνάθεμα ἔσω. καὶ εἴ τις Υἱὸν, ὅμοιον
κατ' οὐσίαν νοῶν ἐκείνῳ, οὐ καὶ νοεῖται Υἱὸς, ἢ
ταυτὸν λέγοι τῷ πατρὶ τὸν Υἱὸν, ἢ μέρος τοῦ
πατρὸς, ἢ κατὰ ἀπόῤῥοιαν, καὶ κατὰ πάθος, ὡς
σωματικὰς υἱὸς, τὸν ἐκ τοῦ ἀσωμάτου πατρὸς ἀσω-
μάτων Υἱὸν ὑποσάντα, ἀνάθεμα ἔσω. καὶ εἴ τις
διὰ τὸ τὸν πατέρα μήποτε Υἱὸν νοεῖσθαι, καὶ τὸν
Υἱὸν μήποτε πατέρα νοεῖσθαι, ἕτερον λέγων τὸν
Υἱὸν τὸν παρὰ τὸν πατέρα, διὰ τὸ τὸν πατέρα

A se penitus cum Deo apud quem Verbum, ac Deus est, constituat, tamquam vere Filium non agnoscens, anathema sit. Si quis unigenitum Deum ac Verbum Filium Dei nominari audiens, apud quem Verbum ac Deus est, hunc ipsum Deum, ac Patris Verbum, Dei ac Patris, apud quem unigenitus in principio Deus erat Verbum, dissimilem affirmet, tamquam vere Filium minime confitens, anathema sit. Si quis Filium Dei, qui videri non potest, imaginem audiens, idem esse cum non aspectabili Deo dicat imaginem, tamquam vere Filium minime profes-
sus, anathema sit. Si quis unigenitum Filium imaginem Dei, qui videri non potest,
B appellari audiens, dissimilem esse dicat essentia Filium, ac Dei non aspectabilis imaginem ejus cujus essentia imaginem ipsum intelligimus, velut Filium esse non vere profitens, anathema sit. Item si quis dicentem Filium audiens, *Quemadmodum Pater habet vitam in se ipso, sic & Filio dedit vitam habere in seipso*, eum qui vitam accipit a Patre, & illud dicentem, *Et ego vivo propter Patrem*, idem cum vitæ datore esse defendat, anathema sit. Si quis istud audiens, *Sicut Pater vitam habet in se ipso, sic & Filio dedit vitam habere in seipso*, dissimilem essentia Patri Filium asseveret, & ita uti dicit habere se testetur, anathema sit. Mani-
C festum enim est, cum vita, quam in Patre intelligimus, essentia sit, nec non & Unigeniti vita, quæ a Patre genita est, intelligatur essentia, particulam hanc, *sic*, essentiæ cum essentia similitudinem indicare.

Si quis ista dicentem illum audiens, *Creavit me, & gennit me*, non ad eundem & secundum essentiam pertinere putet, sed idem esse dicat, *genuit me*, & *creavit me*, tamquam Filium sine ulla passione perfectum ex duobus illis vocabulis confitens; *creavit me*, & *genuit me*, sed creaturam duntaxat non Filium affirmans, cujusmodi pium nobis ex duabus illis vocibus sensum sapientia tradidit, anathema sit. Si quis Filio suam cum Patre secundum essentiam similitudinem nobis his verbis indicante; *Sicut enim Pater vi-* Joan. 5.
D *tam habet in seipso, sic & Filio dedit vitam habere in seipso*, eam vero similitudinem quæ in actione posita his verbis docente, *Quæcumque enim Pater facit, ea & Filius similiter facit*, solam hanc actionis similitudinem concedens, alteram, quæ ad essentiam spectat, quæque præcipuum fidei nostræ caput est, Filio subtrahat, tamquam æterna vita, quæ in Patris ac Filii cognitionem consistit, seipsum privans, anathema sit. Si quis in Patrem ac Filium credere sese profitens, Patrem non similis cum Filio essentiæ dicat esse, sed actionis, tamquam profanas vocum novitates de Filii Dei essentia pronunciare ausus, & veram Filii proprietatem evertens,
E anathema sit. Si quis Filium similem essentia illius intelligens cujus Filius intelligitur, vel idem prorsus cum Patre Filium esse dicat, vel Patris partem, vel profluvio quodam ac passione, corporeorum instar filiorum, incorporeum ab incorporeo Patre prodiisse Filium asserat, anathema sit. Si quis, propterea quod neque Pater Filius, neque Filius esse Pater intelligatur unquam, alterum a Patre Filium esse dicens, eo quod alter sit

Pater

Pater ac filius, ut dictum eſt, *Alius eſt qui* Joan 1. *teſtimonium perhibet de me*, item, *Teſtimonium perhibet qui miſit me Pater*, ſi quis, inquam, propter piam illam quæ in Eccleſia concipitur perſonarum Patris ac filii proprietatem, veritus ne idem omnino cum Patre filius intelligatur, diſſimilem eſſentia Patris eſſe filium dicat, anathema ſit. Si quis Patrem unigeniti filii in tempore Patrem fuiſſe ſibi perſuadeat, neque ante tempus omne, ac ſupra humanam omnem cogitationem, unigenitum filium a Patre ſine ulla paſſione credat eſſe productum, tamquam apoſtolicum dogma tranſgrediens, quod a Patre filioque temporis ſpatium omne rejicit, hoc vero nos fideliter edocet, *In principio erat* B Joan 1. 1. *Verbum*, & *Verbum erat apud Deum*, & *Deus erat Verbum*, anathema ſit. Si quis Patrem unigenito, quem produxit, filio tempore anteriorem eſſe dicat, filium vero Patre juniorem, anathema ſit. Si quis temporis expertem unigeniti Chriſti a Patre procedentis hypoſtaſim ad ingenitam Dei eſſentiam referat, tamquam [illegible], hoc eſt *Filiopatrem*, appellans, anathema ſit. Si quis ſola poteſtate Patrem unigeniti filii, non poteſtate ſimul & eſſentia eſſe definiat, tamquam ſolam poteſtatem uſurpans, & communem ei cum ceteris operibus conditionem tribuens, neque germanum a Patre filium vere ortum eſſe prædicans, anathema ſit. Si C quis Patrem poteſtate ſimul & ſubſtantia filii Patrem aſſerens, conſubſtantialem vel ejuſdem cum Patre ſubſtantiæ filium eſſe dicat, anathema ſit.

Subſcripſere Baſilius, Euſtathius, Hyperechius, Letojus, Heorticus, Gymnaſius, Memnonius, Eutyches, Severinus, Eutychius, Alcimedes, Alexander. Ita credo ut ſupra ſcriptum eſt, & per ſubſcriptionem profiteor.

Πατὴρ καὶ υἱός, καθὼς εἴρηται· ἄλλος ἐστὶν ὁ μαρτυρῶν περὶ ἐμοῦ· καὶ μαρτυρεῖ γάρ, φησί, ὁ πέμψας με πατήρ. διὰ ταύτην τὴν δ' εἰβῆ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ νοουμένην ἰδιότητα τῆς προσώπων, πατρὸς μὲν, καὶ Υἱοῦ, δεδιὼς, μή ποτε ταυτὸν νοηθῇ Υἱὸς πατρὶ, ἀνόμοιον λέγοι κατ' οὐσίαν τὸν Υἱὸν τῷ πατρὶ, ἀνάθεμα ἔσω. Εἴ τις ἐν χρόνῳ τὸν πατέρα πατέρα νοεῖ τῶν μονογενοῦς Υἱοῦ, καὶ μὴ ὑπὲρ χρόνους, καὶ " κατὰ πάσας ἀνθρωπίνας ἐννοίας πιστεύει τὸν μονογενῆ υἱὸν ἐκ τοῦ πατρὸς ἀπαθῶς ὑφεστάναι, ὡς παραβαίνων τὸ Ἀποστολικὸν κήρυγμα, χρόνους μὲν περὶ πατρὸς καὶ Υἱῦ παρωσάμενον, πιστῶς δὲ ἡμᾶς παιδεῦσαν, τό. Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος καὶ ὁ λόγος ἦν πρὸς τὸν Θεὸν, καὶ Θεὸς ἦν ὁ Λόγος, ἀνάθεμα ἔσω. καὶ εἴ τις τὸν πατέρα πρεσβύτερον χρόνῳ λέγοι τοῦ ἐξ ἑαυτοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ· νεώτερον δὲ χρόνῳ τὸν υἱὸν τοῦ πατρὸς, ἀνάθεμα ἔσω. καὶ εἴ τις τὸ ἄχρονον τῆς τοῦ μονογενοῦς Χριστοῦ ἐκ πατρὸς ὑποστάσεως ἐπὶ τὴν ἀγένητον τοῦ Θεοῦ οὐσίαν ἀναφέρει, ὡς υἱοπάτορα λέγων, ἀνάθεμα ἔσω. καὶ εἴ τις ἐξουσίᾳ μόνῃ τὸν πατέρα λέγοι τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ, καὶ μὴ ἐξουσίᾳ ὁμοῦ καὶ οὐσίᾳ πατρὸς τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ, ὡς μόνῳ τῇ ἐξουσίαν λαμβάνων, καὶ κοινοποιῶν αὐτὸν πρός τὰ λοιπὰ ποιήματα, καὶ οὐ λέγων ἀληθῶς ἐκ πατρὸς γνήσιον Υἱὸν, ἀνάθεμα ἔσω. Εἴ τις ἐξουσίᾳ καὶ οὐσίᾳ λέγων τὸν πατέρα, πατέρα τοῦ Υἱοῦ, ὁμοούσιον δὲ καὶ ταυτοούσιον λέγοι τὸν Υἱὸν τῷ πατρὶ, ἀνάθεμα ἔσω.

Καὶ εἰσὶν οἱ ὑπογράψαντες, Βασίλειος, Εὐσάθιος, Ὑπερέχιος, Λητοῖος, Ἑορτικὸς, Γυμνάσιος, Μεμνόνιος, Εὐτυχὴς, Σεβηρῖνος, Εὐτύχιος, Ἀλκιμήδης, Ἀλέξανδρος. οὕτω πιστεύω (καὶ) ὡς ὑπογέγραπται, καὶ δι' ὑπογραφῆς ὁμολογῶ.

In eadem ſynodo lecta eſt epiſtola Georgii Epiſcopi Laodicenſis adverſus Eudoxium quæ ſic habet.

Dominis honoratiſſimis, Macedonio, Baſilio, D *Cecropio, Eugenio, Georgius in Domino ſalutem.*

Κυρίοις τιμιωτάτοις, Μακεδονίῳ, Βασιλείῳ, Sozom lib 4. c 13. Κεκροπίῳ, Εὐγενίῳ, Γεώργιος ἐν κυρίῳ χαίρειν.

Aetii naufragium totam pene comprehendit Antiochiam. Etenim Eudoxius diſcipulos execrabilis Aetii, qui a vobis ignominia notati ſunt, omnes ſuſcipiens, in clerum promovet, ipſumque Aetium hæreticum præcipuo honore proſequitur. Succurrite igitur tantæ civitati, ne illius naufragio totus ſimul orbis abripiatur. Et in unum congregati quotquot convenire potuerint, ab aliis Epiſcopis ſubſcriptiones poſtulate, eo conſilio ut Eudoxius & Aetium ipſum ex Antio- E chena Eccleſia expellat, & diſcipulos illius in clericorum album relatos expungat. Quod ſi cum Aetio filium patri diſſimilem dicere perrexerit, coſque qui iſtud dicere audent, iis qui aliter dicunt anteponere, perfit vobis, ut jam dixi, urbs Antiochia.

Τὸ αἐτίου ναυάγιον, σχεδόν πω πᾶσαν κατείληφε τὴν ἀντιόχειαν. τοὺς γὰρ παρ' ὑμῶν ἀτιμαζομένους μαθητὰς τοῦ δυσωνύμου αἐτίου πάντας καταλαβὼν Εὐδόξιος, εἰς κληρικὸς προβάλλεται, ἐν τοῖς μάλιστα τετιμημένοις ἔχων τὸν αἱρετικὸν αἐτίον· καταλάβετε οὖν τὴν τηλικαύτην πόλιν, μὴ τῷ ναυαγίῳ αὐτῆς καὶ ἡ οἰκουμένη παρασυρῇ· καὶ εἰς τοῦτον γὰρ ὁμόμοιοι, ὅσοι καὶ γενέσθαι ἐγχωρεῖ, παρὰ τῶν ἄλλων ἐπισκόπων ὑπογραφὰς ἀπαιτήσατε. ἵνα καὶ αἐτίου ἐκβάλη τῆς ἀντιοχέων ἐκκλησίας Εὐδόξιος, καὶ τοὺς αὐτοῦ μαθητὰς ὄντες, προχειρισάμενοι εἰς κανόνας ἐκπέμψῃ· ἢ ἐὰν ἐπιμείνῃ μετ' αἐτίου ἀνόμοιον καλῶν, καὶ τοὺς τοῦτο τολμῶντας λέγειν τῶν μὴ λεγόντων προτιμῶν, οἰχήσεται ὑμῖν, ὡς φθάσας ἔφην, ἡ ἀντιόχεια.

Observatio P. Antonii Pagi Ad an. Chr. 357. n. 6. & ſeqq.

Synodus *Ancyrana* anno tantum CCCLVIII. celebrata. Habita quippe eſt poſt Synodum *Antiochenam*, ut teſtatur Sozomenus lib. 4. cap. 12. & *adverſus Eudoxium* Epiſcopum Antiochenum res novas agitantem, ut capite ſequenti Sozomenus docet. Quare cum Eudoxius ante annum ſequentem eam Sedem non obtinuerit, ut anno præcedenti num. XV. oſtendimus, & parerit, ut anno præcedenti num. XV. oſtendimus, & parerit, ut alia in Ancyrani Concilii Synodica, quam refert Epiphanius

phanius in hæreſi Semiarianorum, dicatur, illud celebratum fuiſſe *paulo ante Paſcha*, ob idque pleroſque ob hyemem venire non potuiſſe, manifeſtiſſimum eſt, ante præſentis anni Paſcha, quo nondum *Eudoxius* Epiſcopus Antiochenus erat, conſtitum non fuiſſe; Synodicamque illam de ſequentis anni Paſchate, quo die XII. Aprilis poneatur eſt, intelligendam. Nam hujus Synodi epocha ab initio Epiſcopatus Eudoxii omnino pendet; quam cum Baronius anno ſuo non reddiderit, non mirum, ſi in Concilii Ancyrani tempore conſignando a vero diſceſſerit. Celebrata ea Synodus occaſione dedicationis cujuſdam Baſilicæ a Baſilio Epiſcopo Ancyranæ conſtructæ: *Forte enim tunc Baſilius ad dedicationem Baſilicæ a ſe conſtructæ, multos vicinarum urbium Epiſcopos convocaverat*, inquit Sozomenus lib. 4. cap. 13 Dedicatio illa legitimo tempore non facta, cum in annum ſequentem nulla Quinquennalia, aliaque id genus feſta inciderint.

Refert ibidem Sozomenus literas, quas Georgius Laodicenus Epiſcopus ſcripſit Eudoxio res novas agitanti, ut eum reprimeret, quæ quidem literæ inſcriptæ ſunt: *Macedonio, Baſilio, Cecropio, Eugenio, Georgius in Domino ſalutem*. Putat Baronius eas a Georgio ſcriptas ad eos, qui Ancyræ convenerant. Sed, ut obſervat Valeſius in Notis ad Sozomenum, contrarium oſtendunt nomina Epiſcoporum mox recitatorum, quæ in titulo epiſtolæ Georgii leguntur. Nullus enim ex iſtis, ſi unum *Baſilium* excipias, Synodo Ancyranæ interfuit. Quare recitata quidem ea in Concilio Ancyrano, ut docet Epiphanius in hæreſi Semiarianorum: non tamen ſcripta ad Epiſcopos Synodi Ancyranæ.

Baſilius Ancyranus Epiſcopus acceptis Georgii Laodiceni epiſcopi literis, cognitiſque quæ Sirmii a Valente & Urſacio hoc anno geſta fuerant, cum ad Eccleſiæ conſecrationem Conventum haberet Epiſcoporum, *Ancyranam* Synodum celebrat, in qua Sirmienſis Hoſii ac Valentis & cæterorum condemnata Fidei Formula eſt, ſtatutumque, Patri Filium ſubſtantia eſſe ſimilem. Quæ ex Synodo literæ ſcriptæ ſunt ad Phœnices & Syros, ubi Eudoxii Antiocheni ſtudio Anomœorum perfidia flagrabat; quas Epiphanius recitat. Deinde Legati ad Imperatorem Sirmium miſſi, Baſilius ipſe, aliique, qui *Eudoxianorum* illic diſturbatis conſiliis Imperatorem perpulerunt, ut adverſus Eudoxium & Anomœos ad Antiochenos ſcriberet. Tum autem videtur accidiſſe quod narrat Socrates, ut nempe Imperatoris mandato Hoſiana Sirmienſis abrogaretur Formula; cum Baſilius Semiarianorum ſigniſer plurimum apud Imperatorem gratia & auctoritate poſſet. Atque ad Orientales illos tumultus, novamque hæreſim exterminandam Conſtantius Synodum, auctore Baſilio, Nicomediam indixit. Quæ cum terræ motu concidiſſet, ac ſubinde Nicæam, quo Epiſcopos convocari placuerat, eadem calamitas affixiſſet: tandem Baſilius Imperatoris literis cum Epiſcopis aliis de idoneo loco deliberare juſſus, cum inter illos minime conveniret, Sirmium ad Imperatorem advolat. Ibi Arianos Epiſcopos reperit, Marcum Arethuſium, Georgium Alexandrinum, Valentem & cæteros. Quorum omnium conſilio Conſtantius Seleuciam in Iſauria ad Synodum delegit.

Verum Eudoxii, Acacii, Valentis, Urſacii Anomœorum opera factum eſt, ut diviſis Epiſcopis, Occidentales quidem Arimini, Orientales vero Seleuciæ congregarentur. In hoc Arianorum principum congreſſu accidit, quod Hilarius lib de Synodis narrat, ut Orientales Epiſcopi, qui Sirmienſi blaſphemiæ ſubſcripſerant, Auctores ejus compellerent, ut ſubſcribendo damnarent quod fecerant. Quin etiam ex eodem Hilario colligitur, poſteaquam dividi Synodum placuit, principio Ancyram ad Orientalium conſeſſum delectam fuiſſe. Scribit enim his verbis: *Sed maxime cum comperiſſem Synodos in Ancyra atque Arimino congregandas, & ex ſingulis Provinciis Gallicanis binos, vel ſingulos eos eſſe venturos*. Quæ excerpta ex Petavio in Animadverſionibus Epiphanianis ad hæreſim LXXIII. quæ eſt Semiarianorum.

CONCILIUM SIRMIENSE III.

Ex Pagi Critica ad ann. Chr. 357. n. 12. & 13.

SYNODUS Sirmienſis anno 358. continuata. In ea reſtitutus Liberius, cum Formulæ fidei in eadem, & in Ancyrana exaratæ ſubſcripſiſſet. De ea Synodo loquitur Philoſtorgius lib. 4 cap. 3. & Sozomenus lib. 4 c. 15. Quæ enim in eo capite a Sozomeno referuntur, in Concilio Epiſcoporum geſta eſſe manifeſtum eſt. Quippe & Formula Fidei ibi conſcripta eſt, cui ſubſcripſerunt Orientales & Occidentales Epiſcopi, & ipſe Liberius adhuc exul: & epiſtola ab ipſis ſcripta eſt ad Felicem Epiſcopum & ad Clerum urbis Romæ, ut Liberium redeuntem ſuſciperent, utque ambo ſimul, Felix videlicet ac Liberius, Epiſcopatum adminiſtrarent. Quæ, ut inquit Valeſius in Notis ad Sozomenum, nonniſi a Synodo decerni potuerunt; cum repugnet Eccleſiaſticæ regulæ ac diſciplinæ, ut in una eademque Eccleſia duo ſint pariter Epiſcopi.

Hæc igitur Synodus Sirmienſis, quam Baronius cum aliis videtur confudiſſe, quæque anno CCCLVIII. celebrata, tertia eſt inter Sirmienſes. Prima enim in qua depoſitus eſt Photinus, anno CCCLI. habita. Secunda, in qua Hoſius blaſphemiam dictavit, ann. CCCLVII. congregata. Tertia denique, in qua Liberius reſtitutus eſt, cum Formulæ in ea conſcriptæ ſubſcripſiſſet, anno CCCLVIII. coacta. Hæc videtur fuiſſe, quam Hilarius in Fragmentis vocat perfidiam ab Arianis conſcriptam, & quam Liberius Catholicam vocat, & a Demophilo ſibi oblatam ſuſcepiſſe ſe dicit in epiſtola ad Orientales. Ob quod factum Hilarius ter anathema dicit Liberio. Sed hac de re plura ibidem Valeſius, & Petavius in Animadverſionibus Euſebianis pag. 316.

CONCILIUM ROMANUM

Ex nova Bellarii Collectione.

CUm *Liberius Epiſcopus Romanus projectus fuiſſet in exilium, ei ſubſtitutus eſt Felix Diaconus. Quo tempore idem Felix, utpote vir* catholicus & timens Deum & juſtus homo, *ut habetur in vita ejus*, fecit Concilium, & invenit duos presbyteros Romanos conſentientes Conſtantio Auguſto Ariano nomine Urſacium & Valentem, & damnavit eos in Concilio coram quadraginta & octo Epiſcopis qui fuerant congregati. Hic declaravit Conſtantium filium Conſtantini hæreticum & ſecundo rebaptizatum ab Euſebio Nicomedienſi uxta Nicomediam in Aquilone villa: & pro hoc declarato ejicitur ſanctiſſimus Felix de epiſcopatu ſuo a Conſtantio Auguſto filio Conſtantini Auguſti. *Quem locum laudat etiam Anſelmus Epiſcopus Havelbergenſis, qui dein Archiepiſcopus Ravennas fuit, lib. 3. dialogor. cap. 21. Confirmat autem hanc hiſtoriam vetus epitaphium Felicis, repertum anno* MDLXXXII. *Romæ in Diaconia ſanctorum martyrum Coſmæ & Damiani, quod ita habet apud Baronium.*

CORPUS S. FELICIS PAPÆ ET MARTYRIS, QUI DAMNAVIT CONSTANTIUM.

CONCILIUM MELITINENSE

Habitum circa ann. Chriſti 358.

Ex Pagi Critica ad Ann. Chr. 357. n. 16.

CELEBRATA anno circiter 358. *Melitinæ* in Armenia Synodus, cujus mentio apud Sozomenum lib. 4. cap. 24. & 25. ubi is Hiſtoricus loquitur de Concilio Conſtantinopolitano anno CCCLIX. inchoato, & inſequenti continuato. Nam Sozomenus de Euſtathio Sebaſtæ Epiſcopo ait: *Ab Euſebio Conſtantinopoleos Epiſcopo depoſitus* fuerat. *Deinde tanquam ſecus quam oportet, prædicans & agens & ſentiens, a Gangrenſi Concilio Epiſcopatu exutus fuerat. In Antiochenſi autem Synodo perjurii convictus erat. Et quod decreta eorum, qui Melitinæ congregati fuerant, ſubvertere conaretur.* Exauctoratus & Cyrillus Epiſcopus Hieroſolymorum, *propterea quod cum Euſtathio & Elpidio communicaſſet, qui decreta Melitinenſis Synodi, cui ipſe quoque interfuerat, abrogare ſtuduerant.* Neque plura de Melitinenſi Concilio, cujus nulla mentio in Collectionibus Conciliorum Generalium. Ex citatis porro verbis intelligimus, *Concilium Gangrenſe* habitum poſt annum trecenteſimum quadrageſimum, quo Euſebius ex urbe Nicomedienſi ad Sedem Conſtantinopolitanam translatus eſt, nec poſt annum CCCLVII. cum eidem Hoſius interfuerit, & poſt lapſum Cordubam ſecellerit. Cum autem Cyrillus *Melitinæ* Synodo adfuerit, ea ante annum CCCLI. non congregata; quia eo circiter anno Cyrillus ſedere cœpit. *Melitinenſis* Synodi meminit S. Baſilius in epiſtola 79. ad Occidentales, ubi Euſtathium in ea Synodo depoſitum eſſe teſtatur. Quare cum Meletius Concilio Seleucienſi anno CCCLIX. congregato tanquam Epiſcopus Sebaſtenus adfuerit, jam eo anno Euſtathius e Sebaſteno Epiſcopatu dejectus fuerat, ſicque Synodus Melitinenſis anno CCCLVIII. aut inſequenti habita.

CONCILIUM CÆSARIENSE,

Habitum circa an. Chriſti 358.

Ex Pagi Critica ad Ann. Chr. 360. n. 21. & 22.

NON Melitinæ ſolum, ſed etiam Cæſareæ, ſeu Neocæſareæ in Ponto damnatum, ac depoſitum fuiſſe Euſtathium Sebaſtenſem Epiſcopum teſtis eſt Sozomenus lib. 4. cap. 25. ubi ait: *Euſtathius autem accuſabatur ..... quod Neocæſareæ, quod eſt oppidum Ponti, a Concilio communione eccleſiæ interdictus* fuerit. A Sozomeno non diſſentit Socrates; hic enim poſtquam ſcripſit Euſtathium e Sede Sebaſtenæ Eccleſiæ depoſitum fuiſſe, & in ejus locum Meletium ſubrogatum, ait: *Ceterum Euſtathius poſt hæc etiam in Synodo Gangrenſi, quæ ipſius cauſa in Paphlagonia collecta fuerat, condemnatus eſt, eo quod poſt condemnationis ſententiam adverſus ipſum prolatam in Synodo Cæſarienſi, multa contra leges Eccleſiaſticas ageret.* Quo anno id contigerit incertum. Videtur hæc Synodus anno 358. aut circiter ante Gangrenſem celebrata, ac in ea Meletius Sebaſtenæ urbis Epiſcopus renunciatus. Nam Theodoretus lib. 2. cap. 25. poſtquam retulit Leontii Epiſcopi Antiochenſis mortem, & Eudoxii in ejus locum ſubrogationem, quæ anno 358. contigere, ait: *Per idem tempus Euſtathius Epiſcopatum gerebat Sebaſtiæ.* Quare nonniſi poſt Eudoxii ad Sedem Antiochenam translationem Euſtathius dignitate abdicatus eſt, cum Meletius jam Sebaſtenus Epiſcopus Concilio Seleucienſi anno 359. interfuerit.

CONCILIUM INCERTI LOCI,

In quo perfidia Sirmienſis, hoc eſt, formula fidei per Oſium & Potamium Sirmii conſcripta, ab epiſcopis Galliæ damnata eſt, anno Chriſti 358. Liberii Papæ VIII. Conſtantii Aug. 21. in Gallia V.

Ex Epiſtola Synodica Joan.

SYNODI *hujus notitiam ſancto Hilario debemus, qui de ſynodis ſcribens ad epiſcopos Galliæ, laudat illos, quod miſſam ad ſe Potamii atque Oſii blaſphemiam* a *damnarint, quæ ſuperioris ætatis, id eſt tum ejuſdem, tum ſimilis ſubſtantiæ vocabula ſupprimebat.* Beatæ, *inquit*, fidei veſtræ literis ſumptis, gratulatus ſum in domino, incontaminatos vos & illæſos ab omni contagio deteſtandæ hæreſeos perſtitiſſe; & miſſam proxime vobis ex Sirmienſi oppido infidelis fidei impietatem non modo non ſuſcepiſſe, ſed nunciatam etiam ſignificatamque damnaſſe. *Et alio poſt loco ſignificat ita ejus prope ætatibus illos hæreſim reſpuiſſe, quibus Orientales, ut eamdem examinarent, ſynodum Ancyranam celebrarunt. Celebrarunt autem, ut ex ejuſdem ſynodi epiſtola, quam recitat Epiphanius hæreſi* LXXIII. *liquet, paulo ante dies paſchæ. Quare ſub idem tempus concilium hoc in Gallia coaluiſſe haud dubium eſt, ſed quo loco incertum. Extat porro Phœbadii Agennenſis in Aquitania epiſcopi adverſus Arianos liber, in quo Sirmienſem eamdem formulam, nuper, ut ſcribit, ad Gallos miſſam, per ſingula capita deſtruit, firmiſſimisque rationibus confutat: ita ut ſynodicæ quæ caremus, concilii hujus loco Phœbadii liber eſſe poſſit.*

a Eam ſuperſtites leges.

CON-

CONVENTUS SIRMIENSIS.

Ex Hardaino tom. 1. col. 709.

NON in Synodo quidem, ſed in fortuito paucorum Epiſcoporum congreſſu, præſente Conſtantio Imperatore, edita eſt a Marco Arethuſio fidei formula, quam & Athanaſius deſcribit in libro de Synodis pag. 875. & Socrates lib. 2. cap. 27. Teſtis Germinius Epiſcopus in Epiſtola ad Rufinum & alios, quæ eſt inter fragmenta Hilarii his verbis: *Nam ſub bonæ memoriæ Conſtantio Imperatore, quando inter quoſdam cœperat eſſe de fide diſſenſio, in conſpectu ejuſdem Imperatoris, præſentibus Georgio Epiſcopo Alexandrinorum Eccleſiæ, Pancratio Peluſinorum, Baſilio Epiſcopo tunc Ancyrano, præſente etiam ipſo Valente & Urſacio, & mea parvitate, poſt habitam uſque in noctem de fide diſputationem, & ad certam regulam perductam, Marcum ab omnibus nobis electum* FIDEM DICTASSE, *in qua fide ſic conſcriptum eſt*: Filium ſimilem patri per omnia, ut ſanctæ dicunt, & docent ſcripturæ: *cujus integræ profeſſioni conſenſimus omnes, & manu noſtra ſubſcripſimus*. Fidem hanc quæ Conſules habet, editam Sirmii fuiſſe, XI. Kal. Julias, Euſebio & Hypatio Coſſ. docent Athanaſius, Socrates, Theodoretus. Hæc eadem eſt, ut ex Athanaſio conſtat, quæ contra morem Eccleſiaſticum Conſules additos habuit, propter quod Patribus Arimini riſum movit. Conſtantium Imp. eo anno hybernaſſe Sirmii, melioremque anni partem tranſegiſſe, auctor eſt Ammianus. Iiſdem Coſſ. Arianos ibi Epiſcopos convenisse tradit Sozomenus.

Expoſita eſt Fides Catholica in præſentia D. N. Conſtantii, Conſulatu Fl. Euſebii & Hypatii VV. CC. Sirmii, a. d. XI. Kal. Jun.

CREDIMUS in unum ſolum & verum Deum Patrem omnipotentem, conditorem opificemque omnium: & in unigenitum Filium Dei, ante omnia ſæcula & initia, & ante omne tempus, quod in intellectum cadere poteſt, exiſtentem, & ante omnem comprehenſibilem ſubſtantiam, natum impaſſibiliter ex Deo, ſolum ex ſolo Patre, Deum de Deo, ſimilem Patri ſuo, qui ipſum genuit: *cujus* ſecundum ſcripturas *generationem nemo novit, niſi ſolus qui eum genuit Pater*. Hunc ſcimus unigenitum Dei Filium nutu paterno adveniſſe de cœlis ad demolienda peccata, genitum ex Maria Virgine, verſatumque cum diſcipulis fuiſſe, & ubi omne officium diſpenſationis adimpleviſſet, ſecundum Patris voluntatem, crucifixum & mortuum eſſe, & ad inferos deſcendiſſe, atque ibi, quod ſui officii erat, peregiſſe: quem janitores infernorum conſpicati exhorruerunt: Eumque tertio die ab inferis reſurrexiſſe, & verſatum cum diſcipulis fuiſſe: eumque ubi negotia ſua abſolverat, impletis quinquaginta diebus, in cœlos aſſumptum eſſe, & ſedere ad dexteram Patris; & ultimis diebus reſurrectionis venturum in gloria paterna, ut tribuat unicuique ſecundum opera ſua. Et in ſanctum Spiritum, quem Unigenitus promiſit ſe miſſurum humano generi Paracletum, quemadmodum ſcriptum eſt: *Vado ad Patrem meum, eumque rogabo, & alium Paracletum mittet vobis, Spiritum veritatis: ille de meo accipiet, & docebit vos, omniumque admonebit*. Vocabulum porro ſubſtantiæ, quia ſimplicius a patribus poſitum eſt, & a populis ignoratur, & ſcandalum affert, eo quod in ſcripturis non contineatur; placuit, ut de medio tolleretur, & nullam, poſthac de Dei ſubſtantia mentionem eſſe faciendam, eo quod ſacræ ſcripturæ numquam meminere ſubſtantiæ Patris & Filii: Filium autem Patri per omnia ſimilem dicimus, quemadmodum ſacræ literæ dicunt & docent.

Habetur etiam cum Græco textu ſupra titulo Tertiæ Sirmianæ Fidei.

Subſcripſiſſe huic confeſſioni fidei, Marcum Aretuſæ, Valentem Murſorum, Baſilium Ancyræ in Galatia; adfuiſſe præterea Epiſcopos Marcum, Georgium, Urſacium, Germanum, Hypatianum, cum presbyteris ac Diaconis pluribus, ſcribit Epiphanius hæreſ. 73. Semiarianorum n. 22.

[a] ARIMINENSE [b] CONCILIUM

[c] OECUMENICUM ET UNIVERSALE,

[d] Approbatum, [e] Euſebio & Hypatio coſſ. habitum,

[f] In quo CCCC. *Epiſcopi fere catholici [g] Arianis confeſſionibus rejectis, Nicænam fidem confirmarunt.*

ACTA hujus concilii, præter epiſtolam ſynodicam, quam infra ſubjiciemus, interierunt. Quæ ex diverſis antiquis auctoribus potuerunt reperiri fragmenta, congrua compaginatione ſibi invicem cohærentia, hic intexemus; ex quibus ipſum concilium, quantum fas eſt, prope integrum reddemus.

Arminum quæ & qualis urbs.

a Ariminenſe.) Sic dictum ab Arimino, quæ eſt urbs Æmiliæ in Italia, a flumine propinquo ejuſdem nominis ſic dicta. Hæc quondam Umbrorum colonia fuit, ſicut & Ravenna; verum utraque Romanos inquilinos accepit. Ptolomæo Lagi filio apud Ægyptios imperante, Sempronio & Appio coſſ. ædificata fuit. Octavius eam ampliavit; Diocletianus a Liburnis dirutam reſtauravit, fuſiſque Liburnis arcum triumphalem in ea extruxit. Vide Ptolemæum & Plinium.

Concilium triduo.

b Concilium.) Cum Sirmienſi ſynodo abſoluta, Ariani non tam inter ſe pace ſtricti, quam majore diſcordia diviſi eſſent, ſtatuerat imperator, Datiano & Cereali conſulibus, anno Chriſti 358. ad eoſdem inter ſe conciliandos Nico-

Synodus dierum reduus

mediæ concilium congregare: verum urbis illius prodigioso interitu impeditus, Eusebio, & Hypatio coss. anno Christi 359. ad easdem fidei controversias componendas œcumenicam synodum indixit, eamque in duas divisit, statuens ut occidentales Arimini, orientales Seleuciæ in Isauria convenirent; eo nimirum fraudulento Arianorum consilio, ut orthodoxi loco divisi, animis & votis inter se dividerentur, & quia facilius esse putarent, paucioribus, quam simul omnibus imponere.

Oecumenicum est.

c Oecumenicum.) Hoc concilium, ad quod orientales cum occidentalibus invitati etiam accessissent, nisi impio Arianorum suasu, ad mandatum imperatoris Seleuciæ congregati fuissent, qui quadringenti & amplius episcopi, cum Vincentio aliisve legatis Liberii pontificis Romani interfuerunt, quodve ob causam, universam fidem & ecclesiam concernentem indictum fuerat, ab Athanasio de synod. merito universale concilium appellatur. Verba illius hæc sunt: *Primum quidem ego admiror, idemque arbitror quemlibet prudentem facere, quod cum universale concilium indictum esset, idque omnes expectarent, de repente divisio facta sit, adeo ut isti illuc, illi convenirent istuc: sed hoc absque dubio numinis providentia procuratum est, ut in singulis conciliis, hic quidem sinceræ pureque fidei sententiæ apparent; illic autem suspecta, incertaque ingenia cum suis moribus se ostenderet*. Hæc Athanasius.[1]

An fuerit approbatum.

d Approbatum.) Duo concilia Ariminensis synodi nomine insignita reperiuntur. Unum legitimum & germanum, Arimini vere habitum, in quo Ariana confessione Sirmii edita, omnium patrum consensu explosa, Nicæna fides cunctorum suffragio stabilita fuit; quove Ariani cum Ursacio & Valente, sociisque eorum præsentibus, communi patrum sententia condemnati fuere. Alterum spurium est & illegitimum, alibi verius quam Arimini habitum, sed hoc nomine appellatum, ut infra patebit. Prius catholicum est, & summa laude dignum. Posterius vero Arianorum conciliabulum fuit, meritoque a Bellarmino inter reprobata rejectum. Sicut igitur ad obscurandam gloriam & auctoritatem duorum universalium conciliorum catholicorum Nicæni & Sardicensis, Ariani alibi ejusdem nominis synodos coegerunt; ita ad abolendam hanc priorem rite vereque peractam Ariminensem synodum catholicam & orthodoxam, aliam alibi, ut infra dicemus, celebrarunt, quam, priore abrogata, Ariminensem nominarunt, & summis laudibus extulerunt. Unde sicut Sardicense ab Augustino, aliisve doctis viris plane rejectum fuit, quod ignorarent duplicis generis Sardicensia reperiri: ita etiam fortasse accidit, ut Bellarm. lib. 1. cap. 6. nulla facta distinctione Ariminensis legitimi ab illegitimo, illud inter reprobata enumerarit. Hæc ex Athanasii lib. de synod. Ambros. ep. 32. Baron. an. 354. n. 43. 50. & 51.

Duo concilia inveniuntur Ariminensia appellata.

Tempus concilii.

e Eusebio & Hypatio consulibus.) His consulibus concilium Ariminense habitum fuisse Arimini, recitata tertia Sirmiana fidei professio, epistola imperatoris Constantii ad synodum scripta, ac demum formula fidei a patribus hujus concilii conscripta, aperte testantur; prædictorum enim consulum nominibus notata reperiuntur. Recte igitur hoc concilium, anno domini 359. qui est Liberii octavus, & Constantii 29. celebratum fuisse asseritur.

Numerus episcoporum.

f In quo quadringenti episcopi omnes fere catholici.) De numero episcoporum ita Severus lib. 2. *Missis per Illyricum, Italiam, Africam, Hispanias, Galliasque magistris officialibus, accitis atque tractis quadringenti & aliquot amplius occidentales episcopi Ariminum convenere, quibus omnibus annonas & cellaria dari imperator præceperat: sed repudiatis ficalibus, propriis sumptibus victare maluerunt*. Ex his juxta Athanasium lib. de syn. quinquaginta; juxta Severum, octoginta tantum Ariani; reliqui omnes catholicæ fidei defensores fuerunt, *Cum igitur ambarum partium episcopi Ariminum pervenissent, mox sit*, inquit Severus, *partium secessio: ecclesiam nostri obtinent; Ariani tantum locum de industria vacantem orationis loco capiunt: sed hi non amplius quam octoginta, reliqui nostrarum partium erant*.

Ex his quot fuerint Ariani.

Acta concilii.

g Arianis confessionibus rejectis.) Episcopis loco, tempore, & numero prædicto congregatis, factum est initium concilii. Principio legebatur epistola, qua teste Sozomen. lib. 4. cap. 16. imperator petebat ut primum ambigua in fide ab episcopis deciderentur: deinde causæ episcoporum cognoscerentur,[1] actaque tandem concilii universa ad se per decem legatos utriusque partis referrentur. Cum deinde cœptum est agi de fide, postularunt Ariani, ut antiquatis fidei formulis omnibus aliis anterioribus, Sirmiana fidei confessio tertia, Sirmii edita, a Constantio approbata, & per Valentem hic recitata, retineretur; idque propterea in primis, quod in ea Filius Patri per omnia similis esse diceretur. Verum cum in eadem nomina *substantiæ & consubstantialitatis* dolose suppressissent, ut scilicet his vocibus abdicatis, Nicænam fidem everterent, & ad Arianam blasphemiam aditum patefacerent: fraude & improbitate cognita, patres orthodoxi nihil de orientalibus, sicut per literas imperator petiverat, statuentes, Arianam hæresin cum suis sectatoribus damnarunt, atque rejectis aliis fidei formulis, unicum dumtaxat Nicænum fidei symbolum comprobarunt. Sententiam concilii apud Athanasium & Hilarium extantem infra subjiciemus. His a synodo catholica definitis, decem legati catholici ad imperatorem cum epistola synodica mittuntur, ut ab iis de rebus in concilio gestis informetur. Ab Arianis totidem ablegati catholicos anteverterentes, falsis suis relationibus aures imperatoris præoccuparunt, idque suo more effecerunt, ut neque catholici legati apud comitatum, neque patres concilii ante expeditionem contra barbaros tentatam, Arimino discedere permissi fuerint. Abeundi licentiam per literas responsorias ad eum rescriptas illi quidem postularunt, nihil tamen impetrarunt, ideo quod ab expeditione barbarica reversus constituisset, omnes omnino catholicos Arimini congregatos per vim & tormenta adigere, ut eam, quam Ariani alibi sub nomine Ariminensis concilii formulam fidei vulgaturi erant, omnes subscriptione sua firmarent. Vide notas sequentis conciliabuli. Hæc ex Athanasio, Socrate, Sozomeno, Hilario, Baronius anno 359. num. 5. & seqq.

Ariana hæresis cum auctoribus damnatur.

EPI-

1 Ex Lege 15 Cod. Theod. *De Episcopis*, adversus immunitatem Ecclesiarum & Clericorum data anno Ch. 360 a Constantio, liquet, in Ariminensi Synodo non tantum tractatum habitum de Fide, vel etiam de causis Episcoporum, verum etiam de privilegiis Ecclesiarum & Clericorum, ac nonnulla super his disposita ad Constantium perlata, nempe de Ecclesiis & Clericis in universum plenissima immunitate, etiam a solitis & ordinariis functionibus & tributis, donandis. Eam legem explicat egregie Gothofredus in commentario, quod ad ea, quæ synodum Ariminensem proxime secuta sunt, pertineat, quæ alioquin vix alibi occurrunt. *Pagius ad an. Ch.* 360. *n.* 15.

EPISTOLA CONSTANTII

AD SYNODUM ARIMINENSEM,

Qua monuit ne quid de orientalibus, qui seorsim convenirent Seleuciæ, definire præsumerent.

[a] *Constantius.* *Victor Constantinus* [a] *Maximus triumphator semper Augustus episcopis.*

Extat apud Hilar. frag. lib. 2. p. 44. a vestram.

COntinent priora instituta, venerabiles, sanctimoniam legis rebus ecclesiasticis niti: satis superque perspeximus litteris ad [a] nostram prudentiam datis, iisdem oportere operam dare: cum profecto & episcoporum id officio congruat, & salus omnium longe lateque populorum hoc fundamine roboretur. Sed res admonuit instituta rursus [b] existere. Non enim aliquis definita gentinari superstitum judicabit, cum [c] rebus consueverit admonitio augere cumulum diligentiæ. His ita se habentibus, de fide atque unitate tractari debere cognoscat sinceritas vestra, & operam dari ut ecclesiasticis rebus ordo competens præbeatur. Discurret namque cunctorum posteritas ubique populorum, & concordia fida servabitur, cum penitus amputatis [d] nec hujusmodi quæstionibus cunctis sectando commoverit, resista non debet ita intentionem animi [e] propagare. Non enim de orientalibus episcopis in concilio vestro patitur ratio aliquid definiri. Proinde super his tantum quæ ad vos pertinere cognoscit gravitas vestra, tractare debebitis, & completis celeriter universis, consentiente consensu, decem mittere ad comitatum meum, ut prudentiæ vestræ prioribus literis intimavimus. Prædicti enim poterunt, omnibus, quæ eisdem orientalibus proposuerint, respondere, vel tractare de fide, ut exitu competenti omnis quæstio terminetur, & ambiguitas sopiatur. Quæ cum ita sint, adversus orientales nihil statuere vos oportet, aut si aliquid volueritis contra eosdem prædictis absentibus definire, id quod fuerit usurpatum irrito evanescet effectu. Non enim illa vires habere poterit definitio, cui nostra statuta testantur jam nunc robur & [f] cupiam denegari. Quæ cum ita sint, moderatione religionis venerabilibus antistitibus consentanea debetis veneranda perficere, ut id quod religio postulat, explicetur, & quod audiri prohibet ratio, nullus usurpet. Divinitas vos servet per multos annos parentes K. (1) dat. 6. Kal. Junias Eusebio & Hypatio coss.

[b] insistere Constant. imp. altera epist. ad synod Arimin.

[c] crebra.

[d] amputatis hujusmodi .. Sectando commouerit.

[e] longius.

[f] copiam.

(1) hoc est *Karissimi*.

SENTENTIA SYNODI.

Extat apud Athan. lib. de synod.

Quamdiu par & possibile erat, fratres carissimi, catholica synodus, & sancta ecclesia, sua patientia & tolerantia pertulit indigne Ursacium, & Valentem, Cajum, Germinium, & Auxentium, qui alias alia sentientes, omnes ecclesias perturbarunt, & nunc in præsentia ausi sunt hæreticas sententias orthodoxæ fidei asserere, & Nicænam synodum hostem Arianæ hæresis demoliri, suamque sed peregrinam & alienissimam a sanctissima ecclesia fidem conscriptam promulgare, quam nos recipere, nefarium putavimus. Qui cum jam pridem hæretici essent, etiam nunc deprehensi sunt contraria sentire: quos ad communionem nostram accedere prohibuimus, eosque in præsentia nostris verbis condemnantes, a cœtu fidelium rejicimus. Vos item quod videbitur de istis statuite, ut uniuscujusque cognitio ex sua subscriptione robur habeat. Unanimiter nos episcopi dicimus. Prædicti isti inimici detrahantur ab ecclesia, ut catholica ecclesia in pace permaneat.

ΑΠΟΦΑΣΙΣ ΤΗΣ ΣΥΝΟΔΟΥ.

Εως προσῆκεν ὦ ἀγαπητοὶ, ἀδελφοὶ τιμιώτατοι, ἡ καθολικὴ συνοδος καὶ ἡ ἁγία ἐκκλησία τῇ ἰδίᾳ ὑπομονῇ καὶ ἀνεξικακίᾳ ὑπέμεινε τὸν οὐκ ἀγενῶς Οὐρσάκιον καὶ Οὐάλεντα καὶ Γάϊον καὶ Γερμινίωνα, καὶ Αὐξέντιον, οἵτινες ἄλλοτε ἄλλα φρονοῦντες πάσας τὰς ἐκκλησίας συνετάραξαν, οἱ καὶ νῦν ἐπιχειρῆσαι τετολμήκασι τὸν αἱρετικὸν λογισμὸν τῇ τῆς ὀρθοδόξων πίστει συναφαι, καὶ ὀβελοῦσι τὸν ἐν Νικαίᾳ συνοδον. ἥτις ἀντίμαχος ὑπάρχει τῇ τῆς Ἀρειανῶν αἱρέσει. ἕξωθεν ἰδίαν τινὰ καὶ ἀλλοτριωτάτην τῆς ἁγιωτάτης ἐκκλησίας συγγραφεῖσαν πίστιν προσφέροντες. ὧν τινας ἡμᾶς δίκαιον ἀθέμιτον ἡγησάμεθα. ἐκκαλεῖται γὰρ οὗτοι αἱρετικοὶ ὄντες καὶ τ' ἀναντία φρονοῦντες καὶ νῦν ἀπεδείχθησαν. οὓς πρὸς τὸν ἡμετέραν κοινωνίαν συνελθεῖν ἐπιτρέπομεν, τῇ ἰδίᾳ φωνῇ παρόντας αὐτοὺς κατακρίναντες, καὶ καθαιροῦντες. νῦν τοίνυν, ὅπερ δοκεῖ, ἀποφαίνεσθε, ἵνα ἑνὸς ἑκάστου ἡ γνῶσις ἐκ τῆς ὑπογραφῆς εἴη βέβαιος. ὁμοθυμαδὸν οἱ ἐπίσκοποι φάσκομεν, οἱ πρωτόρριζοι ἐχθροὶ καθαιρεθῆναι, ἵνα ἡ καθολικὴ πίστις ἐν εἰρήνῃ διαμείνῃ.

DEFINITIO CATHOLICA CONCILII

Ariminensis apud Hilarium extans hæc est.

Incipit definitio catholica habita ab omnibus catholicis episcopis, priusquam per terrenam potestatem territi, hæreticorum consortio sociarentur in concilio Ariminensi.

Extat apud Hilar. frag. lib. 2. p. 43. & 46.

[a] Si credimus placere omnibus posse catholicis a symbolo accepto nos recedere non oportere, quod in collatione apud omnes integrum re cognovimus: nec a fide recessuros, quam per prophetas a Deo Patre per Christum dominum nostrum, docente sancto Spiritu, & in evangeliis & in apostolis omnibus suscepimus, ut per traditionem patrum secundum successionem apostolorum usque ad tractatum apud Nicæam habitum contra hæresim, quæ tunc temporis exsurrexerat, positum nunc usque permanet. Quibus omnibus nec addendum aliquid credimus, nec minui posse manifestum est. Placet ergo nihil novum fieri: substantiæ quoque nomen & rema multis sanctis scripturis insinuatam mentibus nostris, obtinere debere sui firmitatem. Quam rem cum suo nomine ecclesia catholica cum doctrina deifica semper confiteri consuevit. *Subdit auctor.* Huic definitioni omnes in unum catholici conspirantes subscripserunt.

[a] Sic.

[a] Eodem in Concilio, *pergit idem*, postquam sta-

Ex Hard. Concil. tom. 1. pag. 712.

1 Hæc est eadem sententia quam G. L. proxime attulit Labbeus. Eam Latine scriptam fuisse testatur. Athanasius lib. de Synodis pag. 876. iterumque ex Hilario, ut in Concilio gestorum ordo servetur, non pigeat exhibere.

ſtatutum eſt nihil debere paternam minui traditionem, etiam qui contra hanc veniebant, omnium in unum conſpirantium ſpiritali voce ſunt damnati. Cujus tractatus hoc eſt exemplum.

Euſebio & Hypatio Coſſ. XII. Kal. Auguſti: Cum apud locum Ariminenſem epiſcoporum ſynodus fuiſſet collecta, & tractatum fuiſſet de fide, & ſediſſet animo quid agi deberet, Grecianus epiſcopus a Calle dixit:

Quamdiu decuit, fratres cariſſimi, Catholica ſynodus patientiam habuit, [a] & piam eccleſiam toties exhibuit juxta Urſacium & Valentem, Germinium, Gajum [b]: qui totiens mutando quod crediderunt, omnes eccleſias turbaverunt, & nunc conantur hæreticum animum ſuum inſerere animis Chriſtianis. Subvertere enim volunt tractatum habitum apud Nicæam, qui poſitus eſt contra Arianam hæreſim, & ceteras. Attulerunt nobis præterea conſcriptam a ſe fidem, quam recipere non licebat. Jam quidem hæretici antehac nobis pronunciati ſunt, & multis diebus eſt comprobatum: quos & ad noſtram communionem non admiſimus, voce noſtra damnantes eos præſentes. Nunc iterum quid vobis placet, iterum dicite, ut ſingulorum ſubſcriptione firmetur. Univerſi epiſcopi dixerunt: Placet ut hæretici ſupraſcripti damnentur, quo poſſit eccleſiæ fides inconcuſſa, quæ vere catholica eſt, in pace perpetua permanere.

a *Forte* & piam to Eccleſia

b *Athan. addit* Auxentium.

DAMNATIO ARIANÆ HÆRESEOS

Apud Hilarium extans.

Exta apud Hilar. fragm. lib. poſte de ſynodo Ariminenſi pag. 47.

Damnatio blaſphemiæ Arii, & expoſitio integræ & catholicæ fidei, quam catholici in tractatu Ariminenſi firmaverunt, & manu ſua ſubſcripſerunt.

Blaſphemiæ Arii, licet antehac fuerint damnatæ, latebant tamen occultæ, quia eum blaſphemaſſe ignorabatur. Verum favente Deo, procuratum eſt, ut conſtitutis nobis apud Ariminum, ejus peſtifera hæreſis repeteretur. Et ideo ſimul cum ejus blaſphemiis omnes quoque hæreſes, quæ antehac exſurrexerunt contra catholicam & apoſtolicam traditionem, ſicut jamdudum damnatæ ſunt præteritis conciliis & diverſis in locis, nos quoque damnamus, & anathematizamus eos, qui dicunt Filium Dei nullis extantibus, & de alia ſubſtantia, & non de Deo Patre natum, Deum verum de Deo vero.

Et ſi quis Patrem & Filium duos Deos, hoc eſt, non nota duo principia dixerit, & non patris & Filii unam deitatem profiteatur, anathema ſit.

Si quis Filium Dei creaturam vel factura dixerit, anathema ſit.

Si quis Deum Patrem ipſum de Maria natum, eumdemque Patrem & Filium dixerit, anathema ſit.

Si quis Filium Dei de Maria initium ſumpſiſſe dixerit, vel fuiſſe tempus quando non erat Filius, anathema ſit.

Si quis Filium Dei non vere inenarrabiliter de Deo Patre natum, ſed adoptivum filium dixerit, anathema ſit.

Si quis Filium Dei aut temporalem, aut hominem ſolum, & non ante omnia ſæcula de Deo Patre natum profiteatur, anathema ſit.

Si quis Patris & Filii & Spiritus ſancti unam perſonam, aut tres ſubſtantias diviſas dixerit, & non perfectæ Trinitatis unam deitatem profiteatur, anathema ſit.

Si quis Filium Dei eſſe ante omnia quidem ſæcula, & non ante omne omnino tempus dixerit, ut ei tempus aſſignet, anathema ſit.

Si quis creata omnia, non per verbum, ſed ſine eo, vel ante eum facta dixerit, anathema ſit.

Si quæ autem aliæ blaſphemiæ Arii, vel cujuslibet, repertæ fuerint, ſimiliter anathematizamus.

ACTA QUÆDAM CONCILII ARIMINENSIS

ex Hieronymo in Dialogo adverſus Luciferianos.

Ex nova Collectione Baluzii.

SUb Rege Conſtantio, Euſebio & Hypatio Conſulibus, nomine unitatis & fidei incredulitas conſcripta eſt, ut nunc agnoſcitur. Nam illo tempore nihil tam pium, nihil tam conveniens ſervis Dei videbatur quam unitatem ſequi, & totius mundi communionem non ſcindi; præſertim cum ſuperficies expoſitionis nihil jam ſacrilegum præferret. *Credimus*, ajebant, *in unum verum Deum patrem omnipotentem*. Hoc etiam nos confitemur. *Credimus & in unigenitum Dei filium, qui ante omnia ſæcula & ante omne principium natus eſt ex Deo, natum autem unigenitum ſolum ex ſolo patre, Deum ex Deo, ſimilem genitori ſuo patri ſecundum ſcripturas, cujus nativitatem nullus novit niſi ſolus qui eum genuit pater*. Numquid hic inſertum eſt, *Erat tempus quando non erat*, vel *De nullis extantibus creatura eſt filius Dei*? Perfecta fides eſt Deum de Deo credere. Et natum ajebant unigenitum ſolum ex ſolo patre. Quid eſt natum? Certe non factum. Nativitas ſuſpicionem auferebat creaturæ. Addebant præterea: *Qui de cœlo deſcendit, conceptus eſt de ſpiritu ſancto, natus ex Maria virgine, crucifixus a Pontio Pilato, tertia die reſurrexit a mortuis, aſcendit in cœlum, ſedet ad dexteram Dei patris, venturus judicare vivos & mortuos*. Sonabant verba pietatem, & inter tanta mella præconii nemo venenum inſertum putabat. De uſiæ vero nomine abjiciendo veriſimilis ratio præbebatur. *Quia in ſcripturis*, ajebant, *non invenitur, & multos ſimpliciores novitate ſua ſcandalizat, placuit auferri*. Non enim erat curæ Epiſcopis de vocabulo, cum ſenſus eſſet in tuto. Denique ipſo in tempore cum fraudem fuiſſe in expoſitione rumor populi ventilaret, Valens Murſenſis Epiſcopus qui eam conſcripſerat, præſente Tauro prætorii Præfecto, qui ex juſſu Regis ſynodo aderat, profeſſus eſt ſe Arianum non eſſe & penitus ab eorum blaſphemiis abhorrere. Res ſecrete geſta opinionem vulgi non extinxerat. Itaque alia die in Eccleſia quæ eſt apud Ariminum, & Epiſcoporum ſimul & laicorum turbis concurrentibus, Muzonius Epiſcopus provinciæ Byzacenæ, cui propter ætatem primatus ab omnibus deferebatur, ita locutus eſt. *Ea quæ ſunt jactata in publicum, & ad nos uſque perlata, aliquem e vobis ſanctitati veſtræ legere præcipimus; ut quæ ſunt mala, & ab auribus & a corde noſtro abhorrere debent, una omnium voce damnentur*: Reſponſum eſt ab univerſis Epiſcopis: *Placet*. Itaque cum Claudius Epiſcopus provinciæ Piceni ex præcepto omnium blaſphemias quæ Valentis ferebantur legere cœpiſſet, Valens ſuas eſſe negans exclamavit & dixit: *Si quis negat Chriſtum De-*

Dominum Dei filium, ante ſæcula ex patre genitum, A *anathema ſit.* Ab univerſis conſonatum eſt: *Anathema ſit.* Et addidit:

Si quis negat filium ſimilem patri ſecundum ſcripturas, anathema ſit. Omnes reſponderunt: *Anathema ſit.*

Si quis filium Dei non dixerit æternum cum patre, anathema ſit. Ab univerſis conclamatum eſt: *Anathema ſit.*

Si quis dixerit creaturam filium Dei, ſunt ut cetera creaturæ, anathema ſit. Similiter dictum eſt: *Anathema ſit.*

Si quis dixerit de nullis exſtantibus filium. & non de Deo patre, anathema ſit. Omnes conclamaverunt: *Anathema ſit.*

Si quis dixerit, Erat tempus quando non erat filius, anathema ſit. Omnes reſponderunt: *Anathema ſit.* B

In hoc veto cuncti Epiſcopi & tota ſimul Eccleſia plauſu quodam & tripudio Valentis vocem exceperunt. Quod ſi quis a nobis fictum putat, ſcrinia publica ſcrutetur. Plenæ ſunt certe Eccleſiarum arcæ, & recens adhuc rei memoria eſt. Superſunt homines qui illi ſynodo interfuerunt; & quod veritatem firmet, ipſi Ariani hæc ita ut diximus geſta non denegant. Cum ergo cuncti Valentem ad cœlum laudibus tollerent & ſuam in eum ſuſpicionem cum pœnitentia damnarent, idem Claudius, qui ſupra legere cœperat, ait.

Adhuc ſunt aliqua quæ ſubterfugerunt dominum C *& fratrem meum Valentem: quæ, ſi vobis videtur, ne quis ſcrupulus remaneat, in commune damnemus.*

Si quis dixerit filium Dei eſſe quidem ante omnia ſæcula, ſed non ante omne omnino tempus, ut ei aliquid anteferat, anathema ſit. Dixerunt cuncti: *Anathema ſit.*

Multaque alia, quæ ſuſpicioſa videbantur, ad pronunciationem Claudii Valens condemnavit. Quæ ſi quis plenius diſcere cupit, in Ariminenſis ſynodi actis reperiet, unde & nos iſta libavimus. His ita geſtis, Concilium ſolvitur. Læti omnes ad provincias revertuntur.

HUC USQUE HIERONYMUS

BALUZII NOTÆ.

IN eadem ſynodo Ariminenſi actum eſt de privilegiis Eccleſiarum & Clericorum, ita videlicet *ut fuga*, id eſt in terra modus, cui colendo per annum jugo boum opus eſt, *quæ viderentur ad Eccleſiam pertinere, a publica functione ceſſarent, inquietudine deſiſterent.* Quam ſynodi diſpoſitionem repulit Conſtantius Imperator, ut ipſe docet in l. 15. Cod. Theodoſ. *De Epiſc. & Clericis.*

Ut nunc agnoſcitur) Vetus codex MS. monaſterii ſancti Germani Pariſienſis, cum quo contulimus hoc fragmentum, ita habet: *quæ quidem nunc infidelitas neſcitur.*

Et totius M. Comm.) Ita omnino vetus exemplar & prima editio Romana. Poſteriores habent: *& a teſtis mundi communione.*

In unum verum) Idem codex: *in unum ſolum verum.*

Gen. ſuo Patri) Item: *genitori ſuo filium patri.*

Creaturæ E. F. Dei.) Item: *creaturis eſſe filium Dei.*

Mella præconii) Poſteriores editiones habent: *illa præconia.* At prima Romana & vetus exemplar habent uti nos repoſuimus.

Abhorrere) Vetus codex: *& ab errore ſe receſſiſſe. Sed hoc opinionem vulgi non exſtinxerat.*

Turbis Conſurr.) Idem codex: *turba conſurrens.*

Byzacena.) Antea legebatur Byrantina. Nos emendavimus. Vide Notas noſtras ad Gratianum pag. 451.

In publicum.) Antea legebatur *per publicum.*

E vobis.) Hæc eſt ſcriptura veteris libri. Nam editiones habent *e nobis.*

Aurib. E. A. C. noſtro.) Vetus codex: *auribus cordium noſtrorum.*

Chriſtum Dominum.) Ita vetus codex. Editiones habent *Chriſtum Deum.*

Et addidit. Hæc addita ſunt ex veteri exemplari.

Ab univ. concl. eſt.) Idem codex: *Omnes reſponderunt.*

Conclamaverunt) *reſpondarunt.*

Omn. re. anath. ſit.) Hæc rurſum addita ſunt ex veteri exemplari. Deerant enim in editionibus.

Eccleſiar. arcæ.) Vetus codex: *ſcripturarum eccleſiaſticarum charta.*

Illi ſynodo.) Prima editio Romana: *in illa ſynodo.*

Dixerunt cuncti.) Vetus codex: *Et ipſe Valens & cuncti reſpondrunt.*

Valens condemnavit.) Idem vetus codex: *Valens clara voce damnavit.*

Libavimus.) *Prælibavimus.*

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΗΣ ΕΝ ΑΡΙΜΙΝΩ D

συνόδου πρὸς τὸν βασιλέα.

EPISTOLA SYNODICA PER LEGATOS

Ad Conſtantium tranſmiſſa, hæc eſt.

ΕΚΤΕ τῆς τὸ Θεοῦ κελεύσεως, καὶ τῆς σῆς εὐσεβείας προσαγματος, τὰ παλαι δογματισθέντα γενέσθαι πεπόμφαμεν. εἰς γὰρ Ἀρίμινον ἐκ πασῶν τῶν πρὸς δύσιν πόλεων, εἰς τὸ αὐτὸ πάντες ἐπίσκοποι συνηλθομεν. ἵνα καὶ ἡ πίστις τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας γνωρισθῇ, καὶ οἱ τἀναντία φρονοῦντες ἔκδηλοι γένωνται. ὡς γὰρ ἐπὶ πλεῖσον διασκοποῦντες ἀρίμαμεν, ἀρεσὸν ἐφάνη τὴν πίστιν τὴν ἐκπαλαι διαμεῖναι, ἣν καὶ οἱ προφῆται καὶ τὰ εὐαγγέλια, καὶ οἱ ἀπόστολοι διὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐκήρυξαν, τὸ καὶ τῆς σῆς βασιλείας φρονεῖν, καὶ τῆς σῆς ῥώσεως προσῆκε· ἵνα ταύτην κατασχόντες φυλάξωμεν, καὶ φυλάττοντες μέχρι τέλους διατηρήσωμεν. ἄτοπον γὰρ καὶ ἀθέμιτον ἐφάνη τὴν ὀρθῶς καὶ δικαίως οἰκισμένην τι μεταλλάσσειν, καὶ τὴν ἐν Νικαίᾳ κοινὴν μετὰ τοῦ εὐδοξοτάτου σου πατρὸς καὶ βασιλέως Κωνσταντίνου ἐσκεμμένων, ὧν ἡ διδασκαλία τε

DEI juſſui, tuoque pio edicto parentes, quæ olim dogmatibus tradita ita eſſe, ut tradita ſunt, noſtris ſuffragiis ſtabilienda judicavimus. Nam Ariminum ex omnibus ad occidentem poſitis civitatibus in unum convenimus, ut fides catholicæ eccleſiæ cognoſceretur, & qui alterius opinionis eſſent, manifeſti fierent. Ibique poſt longam deliberationem optima viſa eſt ea fides, quæ hactenus uſque a priſcis temporibus perduravit; quam & prophetæ, & evangeliſtæ, & apoſtoli per dominum noſtrum Jeſum Chriſtum prædicarunt, qui eſt tui imperii cuſtos, & tuæ valetudinis defenſor. Statutum eſt igitur, ut eam retinentes coleremus, & colentes uſque ad finem conſervaremus. Indecens enim & nefarium, aliquid ex recte & juſte decretis, & ex Nicæa publice cum illuſtriſſimo principe Conſtantino patre tuo per accu-

Extat apud Athanaſ. de ſynod.

ratam

1 Hanc pariter Latine ſcriptam fuiſſe teſtatur idem Athanaſius lib. de Synodis. Eſt & apud Socratem lib. 2. 37. Sozomen. lib. 4. cap. 18. & Theodoret. l. 2. c. 19. *Harduinus.*

ratam deliberationem conſtitutis immutare A velle; in quibus tanta doctrina eſt & prudentia, ut ea ubique deprædicata ad omnium aures animoſque pervenerit, quæ ſola hoſtis & interfectrix Arianæ hæreſeos, & per quam non illa ſola, ſed reliquæ hæreſes ſublatæ ſunt: in qua certe & addere aliquid, temerarium eſt; & auferre, periculoſum; quorum ſi alterutrum fiat, erit hoſtibus quid libet agendi libera facultas.

De damnatione Urſacii & Valentis.

Atque ea de cauſa Urſacius & Valens, jampridem ſocii & aſtipulatores Ariani dogmatis, a noſtra communione, ſententia data, ſegregati fuere: quam ut denuo recuperarent, de peccatis ſuis, in quibus ſe conſcios agnoſcebant, pœnitentiam veniamque poſtularunt, ut eorum B ſyngraphæ teſtantur: & ob id illis venia gratiaque delictorum facta eſt. Hæc autem per id temporis facta ſunt, cum Mediolani ſynodus in conſeſſum ibat, præſentibus ibidem Romanæ eccleſiæ presbyteris: fuitque proinde nobis perſuaſiſſimum, iniquum eſſe, cum imperator Conſtans ab obitu ſuo dignus omni memoria hanc fidem omni cura & diligentia conſcriptam promulgarit, tum demum ex quo ille baptizatus, ex hominibus in requiem ſibi debitam translatus eſt, aliquid novi in ea fide moliri velle, & tot ſanctos confeſſores & martyres hujus placiti ſcriptores auctoreſque contemnere, qui pro veteri lege, rituque eccleſiæ, in ea ſententia permanſere: quorum fidem Deus per dominum Jeſum Chriſtum in tempora tui imperii contulit: per quem ita late regnas, ut etiam noſtro orbi imperes.

De inconſtantia Urſacii & Valentis.

Verum denuo miſeri iſti deplorati animi, nefario auſu, impiæ ſententiæ ſeſe præcones oſtendunt, & omnia veritatis decreta convellere nituntur. Eo enim tempore, quo pro tuo edicto ſynodus cogebatur, ipſi fraudis ſuæ conſilia denudarunt: conati enim ſunt per vafriciem & tumultum, cum ſociis iſtius factionis, Germinio, Auxentio, Cajo, contentiones diſcordiaſque ſeminantibus, novas res facere. Quorum doctrina una eademque omne genus blaſphemiarum ſuperat. Ubi autem viderent, non eſſe ibi homines ejuſdem ſtudii, neque illorum pravis ſententiis aſtipularentur, in noſtrum conſilium ſe tranſtulerunt, ut viderentur aliud quippiam ſcribere: ſed ipſi non ita diu poſtea animum ſuum oſtenderunt. Ne igitur res eccleſiaſticæ in eaſdem moleſtias cadant, neve turbatio & tumultus denuo omnia involvat & confundat; conſtanter viſum eſt, olim decreta pro legitimis inconcuſſe ſervanda, & iſtos a noſtra communione ſubmovendos eſſe.

De legatione ad Conſtantium miſſa.

Atque ideo legatos noſtros ad tuam æquitatem miſimus, qui tibi ſententiam ſynodi ex epiſtola oſtenderent: idque legatis noſtris ante omnia mandatum eſt, ut veritatem priſcis & juſtis rerum allegationibus probarent, & tuæ ſanctitati oſtenderent, quod non, quemadmodum Urſacius & Valens inquiunt, pax futura ſit, ſi aliqua ex rebus juſtis ſubvertantur. Nam quomodo pacifice agere poterunt, qui pacem tollunt; ſed potius inde contentionem turbationemque tum reliquis civitatibus, tum Romanæ urbi oboriturasſeſe. Quapropter ſupplicamus tuæ humanitati, ut benignis auribus & ſereno vultu noſtros legatos intuearis, neque ad contumeliam mor-

τὸ φρόνημα διῆλθε καὶ ἐκηρύχθη εἰς πάσας ἀνθρώπων ἀκοάς τε καὶ διανοίας· ἥτις αὐτίκα λος μοίρη καὶ ὀλετὴρ τῆς Ἀρείου αἱρέσεως ὑπῆρξε· δι' ἧς ἡ μέσον αὐτὴ, ἀλλὰ καὶ αἱ λοιπαὶ αἱρέσεις καθῃρέθησαν· ἐν ᾗ ὄντως καὶ τὸ προσθεῖναί τι σφαλερὸν, καὶ τὸ ἀφελέσθαι ἐπικίνδυνον ὑπάρχει. ὡς ἔπερ καὶ διάπυρον γέγονεν, ἔσται, τοῖς ἐχθροῖς ἄδεια τοῦ ποιεῖν ἅπερ βέλουται. ὅθεν Οὐρσάκιός τε καὶ Οὐάλης ἐπειδὴ ἔπαλαι μέτοχοί τε καὶ σύμφρονες τοῦ ἀρειανικοῦ δόγματος ἦσαν καθεσηκότες, καὶ τῆς ἡμετέρας κοινωνίας χωρισθέντες ἀπεφάνθησαν. ἧς ἔνεκα μετέχοντες, ἐφ' οἷς ἑαυτοῖς συνεγνώκεσαν πλημμελήσαντες, μετανοίας τε καὶ συγγνώμης ἠξίουν τυχεῖν, ὡς καὶ τὰ ἔγγραφα τοῦτ' ὑπ' ἐκείνων χειρόγραφα μαρτυρεῖ, δι' ὧν ἁπάντων φειδοῖ χεῖρός τε, καὶ τῆς ἐγκλημάτων συγγνώμη. ἐπὶ δὲ ἡμῶν καθ' ὃν τοῦτο ἐπράττετο, ὅτε ἐν Μεδιολάνῳ τὸ συνέδριον τῆς συνόδου συνεκροτεῖτο. συμπαρόντων δὲ καὶ τῶν πρεσβυτέρων τῆς Ῥωμαίων ἐκκλησίας. ἐγνωκότες δὲ ἅμα καὶ τὸν μὴ τὴν τελευταίαν ἄξιον μνήμης Κωνσταντῖνον, μὴ πάσης ἀκριβείας, καὶ ἐξετάσεως τὴν συγγραφεῖσαν πίστιν ἐκτεθεικότα. ἐπεὶ δὲ δὴ ὡς ἐξ ἀνθρώπων ἐχώρει πρὸς τὸν ὀφειλόμενον εἰρηνικὸν ἀνεχώρησεν, ἄτοπον ἐνομίσαμεν εἶναι μετ' ἐκεῖνον τὰ ἡμετερισθέντα, καὶ τοσούτους ἁγίους ὁμολογητὰς καὶ μάρτυρας, τούς τε τοῦ δόγματος συγγραφεῖς τε καὶ κρατοῦντας ὑπειδεῖν. οἳ τινες κατὰ τὸν παλαιὸν τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας θεσμὸν, ἅπαντα φρονοῦντες δόγματα. ὧν ὁ Θεὸς τῇ πίστει καὶ εἰς τοὺς σοὺς χρόνους τῆς βασιλείας μετέδωκε, διὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, δι' οὗ καὶ τὸ βασιλεῖον ὅτως ὑπῆρξεν, ὡς καὶ τῆς καθ' ἡμᾶς οἰκουμένης κρατεῖν. πάλιν γοῦν οἱ ἐλεεινοὶ καὶ οἰκεῖοι τῆς φρονήματι, ἀθεμίτῳ φρονήματι τῆς δυσσεβοῦς φρονήσεως, κήρυκας ἑαυτοὺς ἀνήγγειλαν, καὶ ἐπεχειρῆσαν ἀναξίπεπτον τὸ τῆς ἀληθείας σωτήριον. ὡς γὰρ κατὰ τὸ σὸν πρόσταγμα τὸ συνέδριον τῆς συνόδου συνεκροτεῖτο, κἀκεῖνοι τῆς ἰδίας ἀπάτης ἐγύμνουν τῷ σκέψει. ἐπεῤῥώντο γὰρ παῤῥησίᾳ τινὶ καὶ τύραχῃ προσφέροντές τε ἡμετέρᾳ τῆς τοιαύτης ἑτεροίας τοὺς συναλισκομένους, κήρυκες Γερμινίου Αὐξεντίου καὶ Γαΐου, τοὺς τῷ ἔργῳ, καὶ δεχόμενοι ἐμποιοῦντες. ὧν ἡ διδασκαλία μία μὲν ὅσα, πᾶν πλῆθος βλασφημιῶν ὑπερβέβηκεν. ὡς δὲ συνέδου οὐχὶ τὰ αὐτῆς προαιρέσεως ὄντας, ὅτε ὁμογνωμονοῦντας ἐφ' οἷς κακῶς ἐφρόνουν, εἰς τὸ συμβούλιον ἡμῶν μετήγαγον ἑαυτούς, ὡς δοκεῖν ἕτερον γράφειν. ἐπὶ δὲ ὁ κύριος βραχὺς, ὁ καὶ τὰς γνώμας αὐτῶν ἐξελέγχων. ἵνα μὴ ἂν μὴ τοῖς αὐτοῖς ἀεὶ τὰ τῆς ἐκκλησίας περιπίπτῃ, καὶ τύραχή τις θόρυβος κινδυνεύσῃ ἅπαντα συγχέῃ, βέβαιον ἐφάνη τὰ πάλαι ὡρισμένα, ἔμμονα καὶ ἀμετακίνητα διαφυλάττειν. τοὺς δὲ προειρημένους, ἀπὸ τῆς ἡμετέρας κοινωνίας ἀποκεχωρίσθαι. διὰ τοῦτο αἰτίαν, τοὺς ἀναδιδάξαντας πρεσβεῖς πρὸς τὸν σὸν ἐπιείκειαν ἀπεστάλκαμεν, τῷ γνώμῃ τοῦ συνεδρίου, διὰ τῆς ἐπιστολῆς μηνύοντες. τοῖς γε πρεσβεύσι, πρόγε πάντων τοῦτο παρακελευόμεθα τῷ σῷ τὴν ἀλήθειαν πιστώσασθαι, ἐκ τῶν παλαιῶν ἀρχαίων καὶ δικαίων ὁρμωμένους, οἳ καὶ τὸν σὸν ἀνάδειξιν ὁσιότητα, ὅτι οὐχ' ὥσπερ ἔφησαν Οὐρσάκιός τε καὶ Οὐάλης, ἔσαι εἰρήνη, ἐπερ τι τῶν δικαίων ἀναῤῥαπεῖν. πῶς γὰρ εἰρήνην τε οἷόν τε ἄγειν, τοὺς τὴν εἰρήνην καταλύοντας. μᾶλλον γὰρ ἔρις καὶ τύραχη ἐκ τούτων σοὶ τοῖς λοιποῖς πο-

πόλεσι, καὶ τῇ Ῥωμαίων ἐκκλησίᾳ γενέσθαι. διὸ δὴ καὶ ἱκετεύομεν τὴν σὴν εὐσέβειαν, ἵνα προσταχθείσῃ ἀκοαῖς, καὶ γαλήνην βλέμματι τὰς τῆς ἡμετέρας προσβείας ἀδρήστους μή τε πρὸς ἰδέαν τῆς τεπλανημένων πρᾶγμά τι μεταλλάττειν ἐπιτρέψῃς, ἀλλ' ἐάσεις ἡμᾶς ἐμμένειν τοῖς παρὰ τῆς προγόνων θεσθεῖσί τε, καὶ νενομοθετημένοις. οὓς ἅπαντα μετ' ἀγχινοίας τε καὶ φρονήσεως, καὶ πνεύματος ἁγίου πεποιηκέναι φήσαιμεν ἄν. τὰ γὰρ νῦν παρέκεινα πρωτομούμενα, τοῖς μὲν πίστις ἔσασιν, ἀπιστίαν ἐμποιεῖ, τοῖς δὲ ἀπίστοις ἀσιν, ὠμότητα. ἱκετεύομεν δὲ ἔτι ἵνα κελεύσῃς τοὺς ἐπισκόπους, τοὺς ἐν ταῖς ἀλλοδαπαῖς διατρίβοντας, οὓς καὶ τὸ τῆς ἡλικίας ἐπίπονον, καὶ τὸ τῆς πενίας ἐν δεῖ τρύχει, πρὸς εἰς πρὸ οἰκίαν ἀναχωμιδὴν ποιήσασθαι ῥᾳδίαν. ἵνα μὴ ἔρημοι τῆς ἐπισκόπων ἀφωρισμένων αἱ ἐκκλησίαι διάμενωσιν. ἔτι δὲ πρὸς ἅπασι καὶ τοῦτο δεομέθα, ἵνα μήτε ἐλλείπῃ τῆς προϋπαρχάντων, μήτε πλεονάζῃ, ἀλλὰ πάντα ἄῤῥηκτα διάμενῃ ἐκ τῆς τοῦ σοῦ πατρὸς εὐσεβείας, καὶ εἰς τὸν σὸν χρόνον διαφυλαττόμενα. μήτε λοιπὸν ἡμᾶς μοχθεῖν, καὶ ἐκτὸς τῶν ἰδίων παροικιῶν ἀλλοτρίας ἐπιτρέψῃς γενέσθαι, ἀλλ' ἵνα, οἱ ἐπίσκοποι σὺν τοῖς ἰδίοις λαοῖς μετ' εἰρήνης εἰς δόξας τε καὶ λατρείας θεοῦ ἄγωσι, ἱκετεύοντες ὑπὲρ τῆς σῆς σωτηρίας καὶ βασιλείας καὶ εἰρήνης, ἣν ἡ θειότης σοι εἰς τὸ διηνεκὲς χαρίσεται. οἱ δὲ ἡμέτεροι πρέσβεις τὰς ὑπογραφὰς, καὶ τὰς τῆς ἐπισκόπων προσηγορίας κομίζουσιν, οἵ τινες καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς θείων γραφῶν, σὺν σοὶ ἀναδιδάξουσι θειότητα.

tuorum aliquid novi induci permittas; ſed nos ſinas in inſtitutis decretiſque majorum permanere, quos magno ingenio, prudentia, & Spiritu ſancto omnia feciſſe aſſeveravimus. Certe res novæ quas iſti moliuntur, credentibus incredulitatem, incredulis credulitatem inducunt.

Iterum te noſtris ſupplicationibus convenimus, ut jubeas epiſcopos peregre commorantes, quos & gravitas ætatis & paupertas affligit, quam facillime in patriam deduci; ne eccleſiæ, abſentibus epiſcopis, deſertæ relinquantur. Id quoque noſtris precibus addimus, quo nihil deſit rerum priſcarum, nihilque exuberet, ſed omnia firma maneant, uſque a temporibus beati patris tui in hodiernum diem obſervata; ne nos poſthac vexari, & a noſtris diœceſibus ſegregari permittas; ſed ut epiſcopi cum ſuis populis pacem ad preces cultuſque divinos & otium habeant, orantes pro tuo imperio, ſalute, & pace, quam tibi in perpetuum divinitas largiatur. Noſtri porro legati ſubſcriptiones, ſalutationeſque epiſcoporum afferunt, qui tuam ſanctitatem de hac cauſa ex ipſis ſacris literis edocebunt.

Epiſcopi petunt miſſionem.

EPISTOLA ARIMINENSIS CONCILII

Ad Conſtantium Imperatorem, [a] ubi Epiſcopi prævaricati ſunt a fide vera.

Beatiſſimo & glorioſiſſimo Auguſto Conſtantio ſynodus Ariminenſis.

JUBENTE Deo ex præcepto pietatis tuæ credimus fuiſſe diſpoſitum, ut ad Ariminenſem locum ex diverſis provinciis Occidentalium epiſcopi veniremus, ut fides clareſceret omnibus eccleſiis catholicis, & hæretici noſcerentur. Dum enim omnes qui recte ſapimus, contractaremus; placuit quidem, ut fidem ab antiquitate perſeverantem, quam per prophetas, Evangelia, & Apoſtolos, per ipſum Deum & Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum ſalvatorem Imperii tui & largitorem ſalutis tuæ, [a] quam ſemper obtinuimus, teneamus. Neſas enim duximus [b] ſanctorum aliquid mutilare, & eorum qui in Nicæno tractatu conſederant, una cum glorioſæ memoriæ Conſtantino patre pietatis tuæ. Qui tractatus manifeſtatus eſt, & inſinuatus mentibus populorum, & contra hæreſim Arianam tunc poſitus invenitur, ut hæreſes inde ſint expugnatæ: a quo ſi aliquid demptum fuerit, venenis hæreticorum aditus panditur.

Ideo Urſacius & Valens in ſuſpicionem ejuſdem hæreſeos Arianæ venerunt [3] aliquando, & ſuſpenſi erant a communione; & rogaverunt veniam, ſicut eorum continent ſcripta, quam meruerant tunc temporis a Concilio Mediolanenſi, aſſiſtentibus etiam legatis Romanæ eccleſiæ. Conſtantino [a] præſente in hoc, cum magno examine fuiſſet conſcriptum, quod tenens baptizatus ad quietem commigravit: nefas putamus inde aliquid mutilare, & tot ſanctos & Confeſſores & ſucceſſores martyrum, ipſius tractatus conſcriptores, in aliquo removere: cum & ipſi præteritorum catholicorum ſecundum ſcripturas cuncta ſervaverunt, manſiſſeque in hæc tempora, quibus pietas tua a Deo Patre per Deum & Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum [b] regendi orbis accepit.

[c] Tunc etiam conabantur convellere, quod fuerat poſitum ratione. Etenim cum pietatis tuæ literæ juſſerunt tractari de fide, offerebatur nobis a ſupradictis turbatoribus eccleſiarum, aſſociato Germinio [d] & Gajo, novum neſcio quid conſideranduni, quod multa perverſæ doctrinæ continèbat. [e] Adeo cum videretur diſplicere quod offerebant publice in Concilio, putaverunt alter eſſe conſcribendum. Equidem hæc brevi tempore ſæpe mutaſſe, manifeſtum eſt. Et ne Eccleſiæ frequentius perturbentur, placuit inſtituta vetera [f] rationabilia ſervari. Ad inſtruendam igitur tuam clementiam . . . . . Quibus hoc ipſum ſolum mandamus, ut non aliter legationem perferrent, quam ſtatuta vetera permanerent firmiſſima, ut & ſapientia tua cognoſceret, non hoc [g] quod promiſerant ſupradicti Valens

[a] *In Conſt. Nicæno.*

[b] *Forte*, imperium regendi orbis.

[c] *Græce*: Verum miseri homines & infelici ſenſu prædicti iterum auſu temerario ſe præcones impiæ doctrinæ renunciarunt, & nunc etiam &c.

[d] *Hic Arbam. addit Aquenſium.*

[e] *Græce*, at vero.

[f] *Græce*, rata & inviolabilia ſervari. Ad inſtruendam igitur tuam clementiam, legatos noſtros direximus, Concilii ſententiam per literas noſtras nunciaturos.

[g] *Græce*, quod a veteribus ſtatutum eſt, ſicut promiſerant.

[a] *Forte* delendum quam.

[b] *Hoc eſt*, ſanctorum.

1 Epiſtolam a Labbeo mox allatam iterum damus cum Harduino ex fragmentis Hilarii lib. 2. recognitis a Sirmondo ex MS. Aliam verſionem præter recentiores interpretes, exhibet Epiphanius ſcholaſt. in hiſt. Tripar. lib. 5. cap. 22. Hic autem titulus verbis eſt Hilarii in cit. fragmentis. 2 Hoc eſt, apud quem Conſtantium hi nunc Catholici Epiſcopi, poſtea prævaricati ſunt. *Harduinus*. 3 Anno 347. ubi Arianam hæreſim ejurarunt, abſque Athanaſii mentione, quem in alio libello poſtea, Romæ oblato, reum non eſſe pronunciarunt. *Harduinus*.

lens & Urſacius, Germinius & Gajus, ſi ſub- A ad ſuam provinciam remeare: ne deſtituti ſuis
ſtum fuiſſet, pacem poſſe compleri. Magis enim epiſcopis laborent populi eccleſiarum. Hoc et-
turbatio cunctis regionibus & Eccleſiæ Romanæ iam frequentibus poſtulamus, ut nihil innove-
immiſſa eſt. tur, nihil minuatur: ſed maneant incorrupta,
quæ Patris ſanctæ pietatis tuæ temporibus, &
Ob quam rem tuam rogamus clementiam, ut tuis religioſis ſæculis permanſerunt. Nec jam
placidis auribus & ſereno vultu univerſos lega- nos fatigari aut convelli a ſedibus noſtris tua
tos noſtros & reſpicias, & audias: neve aliquid ſancta prudentia permittat: ſed [a] quieti vacent
permittat clementia tua, injuria veterum, con- ſemper poſtulationibus, quas habent ſemper &
vulſi: ſed manere ea quæ a majoribus noſtris pro ſalute tua, & pro regno tuo, & pro pa-
accepimus: quos fuiſſe & prudentes, & ſine Spi- ce, quam tibi divinitas pro meritis tuis pro-
ritu ſancto Dei non eſſe confidimus: quia iſta fundam & perpetuam largiatur. Legati autem
novitate non ſolum fideles populi pertubati ſunt, noſtri & ſubſcriptiones & nomina epiſcoporum
verum etiam infideles ad credulitatem vetantur vel legatorum perferent, [b] ſicut idem alia ſcri-
accedere. Oramus etiam, ut præcipias tot epi- ptura inſtruit tuam ſanctam religioſamque pru-
ſcopos, qui Arimino detinentur, inter quos plu- dentiam.

[a] Græce quieti cum populis ſuis epiſcopi vacent.

[b] Græce qui tuam ſanctitatem ex ipſis factis literis edoceburt.

EPISTOLA CONSTANTII

Ad Concilium Ariminense.

Qua epiſcopos Arimini ſuum ab expeditione barbarica reditum expectare jubet.

Conſtantius victor & triumphator Auguſtus, omnibus epiſcopis, qui ſunt Arimini coacti ſalutem.

Extat apud Socr. lib. 2 cap. 37

QUAMQUAM veſtræ ſanctitati minime obſcurum eſt, nos maximam curam divinæ & venerandæ religionis Chriſti ſemper habuiſſe: tamen viginti epiſcopos, quos veſtra prudentia ad legationem veſtram obeun- C dam miſiſtis, hoc tempore ad noſtrum conſpectum admittendi, etium non erat: nam expeditio, quam contra barbaros in præſentia ſuſcipimus, nos diſtrictos tenet: & par eſt (uti noſtis) ut ei, qui ſit ſacroſanctæ religionis negotia tractaturus, animus ab omni cura & perturbatione liber ſit. Proinde epiſcopis mandavimus, ut Hadrianopoli noſtrum reditum expectent: uti, cum ea quæ ad rempublicam pertinent, rite procurata fuerint; illa deinceps, quæ ſint nobis propoſituri, diligenter audire expendereque poſſimus. Veſtræ autem gravitati interea ne moleſtum ſit eorum reverſionem expectare; ut cum redierint, noſtraque retulerint ad vos reſponſa, illa quæ ſint ex uſu eccletiæ catholicæ futura, poſſitis ad exitum perducere.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΟΥ

πρὸς τὴν σύνοδον.

Κωνστάντιος, νικητὴς καὶ θριαμβευτὴς, Αὔγουστος, πᾶσι τοῖς ἐν Ἀριμίνῳ ἐπισκόποις συνελθοῦσιν.

ΑΕΙ μὲν προσηγαπήκειν ἐγὼ ὑμᾶς φρονῖδα, περὶ τοῦ θείου καὶ προσκυνητοῦ νόμου· οὐδὲ ἡ ὑμετέρα χρηστότης ἀγνοεῖ. ἀλλὰ νῦν τοὺς ἀπὸ τῆς συνέσεως ὑμῶν ἀποσταλέντας εἴκοσι ἐπισκόπους ἀναδεξαμένης τὴν παρ' ὑμῶν πρεσβείαν, πρὸς ἐκ ἰδιωτικοῦ ἰδεῖν. ἀναγκαία γὰρ ἡμῖν ἡ πρὸς τοὺς βαρβάρους ὁδός. καθὼς οἴδατε, πρέπει τὴν ψυχὴν καθαρὰν εἶναι ἀπὸ πάσης φροντίδος, τὴν περὶ τὸ θεῖον νόμιμα γυμνάζουσαν. πυνθάνεσθε τοὺς ἐπισκόπους ἐκελεύσαμεν ἐν τῇ Ἀδριάνου πόλει, ἐκδέχεσθαι τὴν ἡμετέραν ἐπάνοδον. ἵν' ἐπειδὰν πάντα καλῶς διαπεθῇ τὰ δημόσια, τότε λοιπὸν ὅπερ ἐποβάλλεσιν ἀκοῦσαι, καὶ δοκιμάσαι δυνηθῶμεν. τὴν μέντοι σεμνότητα ὑμῶν μὴ βαρὺ φαινέσθω, εἰ ἐκδέχεσθαι τὴν αὐτῶν ἐπάνοδον· ἵν' ἐπειδὰν ἐπανέλθωσι κομίζοντες ὑμῖν τὰς ἡμετέρας ἀποκρίσεις, διευθῆτε εἰς πέρας ἀγαγεῖν τὰ πρὸς τὴν λυσιτέλειαν ἀνήκοντα τῇ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ.

Σωκρ. βιβ. β. κεφ. λδ.

Epiſtola Synodi Ariminenſis ad Conſtantium,

Qua petivit veniam Arimino diſcedendi ante hiemis aſperitatem.

Extat apud Socr. lib. 2. cap. 37.

TUÆ clementiæ literas accepimus, impe- D perator ſanctiſſime, e quibus didicimus, tibi, propter neceſſaria reipublicæ negotia, eo tempore non ſatis ſuppetiviſſe otii legatos noſtros in conſpectum tuum admittendi, nobiſque in mandatis dare, ut illorum reditum uſque eo expectemus, quoad tua prudentia intellexerit ea, quæ ſunt a nobis convenienter majorum noſtrorum inſtitutis deciſa decretaque. Ceterum jam per haſce literas confitemur, tibique confirmamus, nos a noſtro propoſito & ſententia nequaquam diſceſſuros: legatis etiam noſtris idem imperavimus. Quamobrem rogamus te, ut placido vultu literas haſce, a noſtra modeſtia ad te perſcriptas, legendas cures: quinetiam ea, quæ noſtris le-

Σωκρ. βιβ. β. κεφ. λδ.

ΤΑ γράμματα τῆς σῆς φιλανθρωπίας ἐδεξάμεθα, κύριε θεοφιλέστατε βασιλεῦ, τὰ περιέχοντα διὰ τὴν τῶν δημοσίων ἀναγκαίων, τότε μὴ δεδυνῆσθαί σε τοὺς ἡμετέρους πρέσβεις θεωρῆσαι. ἡμᾶς δὲ κελεύσεις ἐκδέχεσθαι τὴν αὐτῶν ἐπάνοδον ἕως ἂν τὰ παρ' ἡμῶν ὁρισθῇ ἀκολούθως τοῖς προγόνοις ἡμῶν ἐπιγνῶναι παραυτῶν ἡ σὴ φιλανθρωπία. ἀλλὰ καὶ νῦν διὰ τούτων τῶν γραμμάτων ὁμολογοῦμεν καὶ βεβαιούμεθα, μηδαμῶς ἡμᾶς ἀναχωρεῖν τῆς ὑμετέρας προθέσεως. τοῦτο γὰρ καὶ τοῖς πρέσβεσιν ἡμῶν ἐνετειλάμεθα. αἰτούμεν τοίνυν ὅπως γαληναίᾳ τῇ προσόψει, πότε νῦν γράμματα τῆς ἡμετέρας μετριότητος κελεύσεις ἀναγνωσθῆναι. ἀλλὰ γὰρ κἀκεῖνα ἃ διὰ τῶν πρέσβεων ἡμῶν ἐνετειλάμεθα

ἤδεως

1 Alia hujus epiſtolæ, ſicut & ſequentis, verſio habetur Epiphanii Scholaſt. in hiſt. Tripart. lib. 5. cap. 22.

ἑδίως ὑποδέξαι. ἐκεῖνο μόνον σωσορᾶ μεθ' ἡμῶν καὶ ἡ σὴ ἡμερότης, ὅση νῦν ἐστὶ λύπη καὶ κατήφεια, ὅτι ἐν ταῖς σαῖς μακαριωτάταις ἡμέραις, τοσαῦται ἐκκλησίαι χωρὶς ἐπισκόπων εἰσί. καὶ διὰ τοῦτο πάλιν τὴν σὴν φιλανθρωπίαν αἰτούμεθα, κύριε θεοφιλέστατε βασιλεῦ, ὅπως ἀπὸ τῆς βραχύτητος τῆς χειμώνων, εἴπερ ἀρέσκει τῇ σῇ εὐσεβείᾳ, κελεύσεις ἡμᾶς εἰς τὰς ἡμετέρας ἐκκλησίας ἐπανελθεῖν, ὑπὲρ τῆς δύνασθαι ἡμᾶς τῷ παντοκράτορι Θεῷ καὶ τῷ δεσπότῃ καὶ σωτῆρι ἡμῶν Χριστῷ, τῷ υἱῷ αὐτοῦ τῷ μονογενεῖ, ὑπὲρ τῆς σῆς βασιλείας, τὰς ἐθίμους εὐχὰς μὴ τῷ λαῷ ἀποπληρῶν, καθὼς καὶ ἀεὶ ἐποιήσαμεν καὶ νῦν ἐχόμεθα.

Agatis obeunda impoſuimus, æqui bonique conſulas. Illud præterea tua benignitas iſta nobiſcum intelligit, quam triſtis & acerba res ſit, tot eccleſias, in tuis iſtis beatiſſimis temporibus, epiſcopis ſuis deſtitutas eſſe: & propterea tuam clementiam iterum obteſtamur, imperator auguſtiſſime, ut ante hyemis aſperitatem (modo tuæ pietati ita viſum fuerit) nobis ad noſtras eccleſias revertendi facias poteſtatem, quo poſſimus Deo Patri omnipotenti, & domino ac ſalvatori noſtro Chriſto Filio ejus unigenito, pro tuo regno conſuetas preces cum populo fundere, ſicut & ante ſemper fecimus, & adhuc facere non deſiſtimus.

SYNODUS EADEM ARIMINENSIS.

Ex libello Synodico.

Τούτων ἐξορισθέντων, διὰ διαλογισμοῦ τῆς ὀρθοδόξων, Κωνσάντιος ὁ Ἀριμίνῳ συνόδου ἁγίων ἐπισκόπων Ἑσπερίων διακοσίων συγκροτηθῆναι προσέταξε· καὶ τοὺς περὶ Εὐδόξιον Γερμανικείας, βραχυπελεῖς Ἀρειοφρονας. Ἥτις θεία καὶ ἱερὰ σύνοδος, τὸ θεῖον κυρώσασα σύμβολον, ἀνεθεμάτισεν Ἄρειον καὶ τοὺς ἐκείνου συνεισφορᾶς. ὅπερ οἱ ἐπιδεδεγμένοι, Εὐσέβιος καὶ Οὐρσάκιος, Δημόφιλος καὶ Γρηγόριος οὐ προσήκαντο, διὰ τοῦτο καὶ τῆς συνόδου ἀπεκηρύχθησαν. ὕστερον μὴν καὶ γνησίως μετανοήσαντες, Οὐάλλωνι καὶ Οὐρσακίῳ, καὶ περ Ἀθανασίῳ συκοφάντας δεινοὺς χρηματίσασιν, ὡς ἐπισκόποις ἐδέξατο. Καὶ ἔνιοι τοιοῦτοι, καὶ τὴν ἐν Νικαίᾳ, διὰ τοὺς ἀρθέντας αἱρετικοὺς ἐν αὐτοῖς, κακῶς διασύρουσιν.

His in exilium exactis crebris permotus orthodoxorum precibus Conſtantius, Arimini ſynodum ſanctorum epiſcoporum occidentalium ducentorum congregari præcepit, atque eos etiam, qui cum Eudoxio Germaniciæ, idem cum Ario compendioſe ſentiebant. Quæ divina & ſancta ſynodus divinum confirmans ſymbolum, anathemate notavit Arium ejuſque complices, quod qui diverſum ſentiebant, Euſebius & Urſacius, Demophilus & Gregorius, non admiſerunt: ſed propterea a ſynodo abdicati ſunt: poſtea tamen cum ſincere pœnitentiam egiſſent, Valentem & Urſacium, quanquam Athanaſii calumniatores diri habiti fuiſſent, ut epiſcopos receperunt. Quidam tamen iſthanc, ut & Nicænam, propter hæreticos in illis repertos valde inſectantur.

CONCILIUM NICÆNUM [1]

Habitum anno CCCLIX.

Ex nova Deluzii collectione.

Duplex hoc anno Nicæna ſynodus habita eſt ab Arianis, utraque poſt Ariminenſem & ante Seleucienſem, prior apud Nicæam Thraciæ, poſterior apud Nicæam Bithyniæ. Earum mentionem fecit auctor libelli ſynodici. Et de priore quidem ait eam a Conſtantio coactam fuiſſe inſtigantibus Eudoxianis, in eaque fidei definitionem expoſitam quæ ſubſtantialis vocabulum omnino tolleret, ac orthodoxorum aliquos metu, alios fraude deceptos ei definitioni ſubſcripſiſſe, qui vero recuſarunt, in extremas orbis partes exulatum miſſos: quod ſumptum eſſe conſtat ex hiſtoria eccleſiaſtica Theodoreti lib. II. *cap.* XXI. *Sed prior, de qua hic agimus, plurimam lucem accipit a libro fragmentorum ſancti Hilarii, ubi acta ejus deſcripta reperiuntur hoc modo.* Geſta ubi prævaricati ſunt Epiſcopi &c. *afferuntur mox a Labbeo in Conciliabulo Ariminenſi.* Extat autem apud Theodoretum in libro ſupra laudato profeſſio fidei edita in hoc Concilio; quam ille ſe non ideo referre ait quod recta ſit, ſed quod Arii factionem manifeſte coarguat. Ea eſt hujuſmodi.

Πίστις ἐκτεθεῖσα ἐν Νίκῃ τῆς Θράκης, οὐκ οὖσα ἔγκυρος. E *Fides apud Nicæn-Thraciæ expoſita, quæ non recta eſt.*

Πιστεύομεν εἰς ἕνα καὶ μόνον ἀληθινὸν θεὸν πατέρα παντοκράτορα, ἐξ οὗ τὰ πάντα καὶ εἰς τὸν μονογενῆ υἱὸν τοῦ θεοῦ, τὸν πρὸ πάντων αἰώνων καὶ πρὸ πάσης ἀρχῆς γεγεννημένον ἐκ τοῦ θεοῦ. δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο, τά τε ὁρατὰ καὶ τὰ ἀόρατα. γεγεννῆσθαι δὲ μονογενῆ μόνον ἐκ μόνου τοῦ πατρός, θεὸν ἐκ θεοῦ, ὅμοιον

Credimus in unum ſolum ac verum Deum Patrem omnipotentem, ex quo omnia. Et in unum Filium Dei unigenitum, qui ante omnia ſæcula & ante omne principium genitus eſt ex Deo, per quem omnia facta ſunt viſibilia & inviſibilia. Qui genitus eſt unigenitus ſolus ex ſolo Patre, Deus ex Deo, ſimilis

1 Ab oppido Nicæa, ut Socrates appellat & Theodoretus. Legati Ariminenſis Synodi, ad Conſtantium miſſi, excommunicationis ſententiam Arimini prolatam adverſus Urſacium & Valentem reſcindunt; formulam fidei hæreticam publicant, fidem hanc Nicænam eſſe factitantes, ratti ſimpliciores eſſe deludendos ſimilitudine nominis, & hanc eſſe Nicæa in Bithynia conditam exiſtimaturos, inquit Socrates lib. 2. hiſt. Eccleſ. cap. 37. ſub] finem. *Harduinus.*

milis Patri qui ipſum genuit ſecundum ſcripturas, cujus generationem nemo novit niſi Pater qui ipſum genuit. Hunc unigenitum Filium Dei, a Patre miſſum e cœlo deſcendiſſe novimus, ſicut ſcriptum eſt, ad culpam mortemque abolendam, & ex Spiritu ſancto natum de Maria virgine, ſicuti ſcriptum eſt, ſecundum carnem, & cum diſcipulis verſatum eſſe, & univerſa diſpenſatione juxta Patris voluntatem impleta, crucifixum, mortuum, & ſepultum, ad inferos deſcendiſſe, quem inferi ipſi tremuerunt, eundem tertia die reſurrexiſſe, & cum diſcipulis verſatum fuiſſe per quadraginta dies, deinde aſſumptum in cœlos, ſedere ad dexteram Patris, & in ultimo reſurrectionis die venturum cum gloria Patris, ut reddat unicuique mercedem operum ſuorum. Et in Spiritum ſanctum, quem unigenitus ipſe Filius Dei Jeſus Chriſtus Deus ac Dominus noſter miſſurum ſe promiſit generi humano, conſolatorem ſicut ſcriptum eſt, ſpiritum veritatis, quem etiam miſit poſt aſcenſum ſuum in cœlos ſedens ad dexteram Patris: unde venturus eſt ut judicet vivos ac mortuos. Nomen vero ſubſtantiæ, quod a patribus ſimplicius poſitum, a populo vero minime intellectum, offenſioni eſt plurimis, propterea quod in ſcripturis non continetur, placuit omnino removeri, nec ullam deinceps ſubſtantiæ fieri mentionem, quoniam ſcripturæ ſacræ nuſquam meminerunt ſubſtantiæ Patris & Filii, neque item in perſona Patris & Filii & Spiritus ſancti unam hypoſtaſim nominari oportere. Similem vero Patri Filium dicimus, quemadmodum divinæ ſcripturæ dicunt ac docent. Omnes vero hæreſes, ſeu quæ jam prius damnatæ ſeu quæ poſtea exortæ ſunt huic fidei expoſitioni contrariæ, anathema ſint.

Ἐπὶ τούτοις, ὅμοιον τῷ γεγεννηκότι αὐτὸν πατρὶ κατὰ τὰς γραφὰς· ὃν τὸν γεννῆσαι οὐδεὶς οἶδεν, εἰ μὴ μόνος ὁ γεννήσας αὐτὸν πατήρ. τοῦτον οἴδαμεν μονογενῆ θεοῦ Υἱὸν, πεμπόντος τὸ πατρὸς παραγεγενῆσθαι ἐκ τῆς ἁγίας καθὼς γέγραπται, εἰς καθαίρεσιν ἁμαρτίας καὶ θανάτου, καὶ γεννηθέντα ἐκ πνεύματος ἁγίου καὶ Μαρίας τῆς παρθένου, καθὼς γέγραπται, κατὰ σάρκα· καὶ συνανεστραφέντα μετὰ τῶν μαθητῶν, καὶ πάσης τῆς οἰκονομίας πληρωθείσης κατὰ τὴν βούλησιν πατρὸς σωματικῶς προσπλωθέντα, ἀποθανόντα καὶ ταφέντα, καὶ εἰς τὰ καταχθόνια κατελθόντα. ὃν αὐτὸς ὁ ἅδης ἐτρόμαξε. καὶ ἀνελθόντα ἀπὸ τῶν νεκρῶν τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ, συνανεστραφέντα μετὰ τῶν μαθητῶν τεσσαράκοντα ἡμέρας πληρωθείσας· καὶ ἀνληφθέντα εἰς τοὺς οὐρανοὺς, καὶ καθεζόμενον ἐκ δεξιῶν τοῦ πατρὸς· ἐρχόμενον τε τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ τῆς ἀναστάσεως μετὰ δόξης πατρικῆς, ἀποδοῦναι ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ. καὶ εἰς πνεῦμα ἅγιον, ὅπερ αὐτὸς ὁ μονογενὴς τοῦ Θεοῦ Υἱὸς Ἰησοῦς Χριστὸς ὁ θεὸς καὶ κύριος ἐπηγγείλατο ἀποστεῖλαι τῷ γένει τῶν ἀνθρώπων, τὸν παράκλητον καθὼς γέγραπται, τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας. ὅπερ καὶ αὐτὸς ἀπέστειλεν αὐτοῖς τοῖς ἁγίοις, καὶ καθίσας ἐν δεξιᾷ τοῦ πατρὸς, ἐκεῖθεν ἐρχόμενον κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς. τὸ δὲ ὄνομα τῆς οὐσίας, ὅπερ ἁπλούστερον ὑπετέθη ὑπὸ τῶν πατέρων, ἀγνοούμενον δὲ τοῖς λαοῖς σκάνδαλον ἔφερε, διὰ τὸ ἐν ταῖς γραφαῖς τοῦτο μὴ ἐκφέρεσθαι, ἠρέσε περιαιρεθῆναι, καὶ παντελῶς μηδεμίαν μνήμην ἐσται τοῦ λοιποῦ γίνεσθαι, διὰ τὸ μάλιστα τὰς θείας γραφὰς μηδαμοῦ περὶ τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ οὐσίας μνημονεύειν. μήτε μὴν δεῖν ἐπὶ προσώπου πατρὸς καὶ Υἱοῦ καὶ ἁγίου πνεύματος, μίαν ὑπόστασιν ὀνομάζεσθαι· ὁμοίου δὲ λεγομένου τοῦ πατρὶ τὸν Υἱὸν, καθὼς καὶ αἱ θεῖαι γραφαὶ λέγουσι καὶ διδάσκουσι· πάσας δὲ τὰς αἱρέσεις τὰς ἤδη πρότερον καθαιρεθείσας, ἢ καί τινες νεωστὶ ἀνεφύησαν ὑπεναντίαι τυγχάνουσι τῆς ἐκτεθείσης, ἀνάθεμα ἔστωσαν.

Meminit iſtius profeſſionis Hilarius in fine primæ partis fragmentorum, uti ita alloquitur Arianos: Ubi igitur veſtra profeſſio apud Nicæam Thraciæ, qua dixiſtis omnes hæreſes damnatas eſſe? *Ex quo patet definitionem illius ſynodi Nicænæ probatam non fuiſſe Patribus occidentalibus, quorum unus fuit ſanctus Hilarius. Quod confirmatur ex verbis libelli ſynodici, ubi ſcriptum eſt definitionem illam quæ apud Nicæam Thraciæ conſtituta fuerat Dimeritis anathematiſmis ſubjectam fuiſſe a patribus occidentalibus, eaque re cognita, eos qui diverſam ſentiebant, ſimul arrepto Conſtantio Imperatore, Nicææ Bithyniæ ſynodum congregaſſe ut divinum execrarentur ſymbolum, ſed priusquam hanc inchoarent blaſphemiam, concuſſa urbe terræ motu, contritos illos inde ejectos eſſe. Porro auctor libelli ſynodici illud accepiſſe videtur ex libro ſecundo hiſtoriæ eccleſiaſticæ Theodoreti cap.* XXVI.

EADEM SYNODUS NICÆNA THRACIÆ.

Ex libello Synodico.

EUDOXIANI igitur impietatis propugnatores præcipui, Euſebii auxilio, Conſtantio perſuadent, ut in Nicæa Thraciæ contra divinum ſymbolum, hæreticæ phalangis ſynodum conſtitueret, fidei definitione expoſita, quæ ſubſtantiale omnino tolleret: cui orthodoxorum aliqui metu, alii fraude decepti ſubſcripſerunt. Quibus qui adſentiri nolent, in extremas orbis partes exulatum minitabantur.

Οἱ γὰρ περὶ Εὐδόξιον τῆς ἀσεβείας ὑπερμαχοι δόκιμοι, Εὐσεβίῳ συναρσεν πείθουσι τὸν Κωνστάντιον, ἐν Νίκῃ τῆς Θρᾴκης κατὰ τοῦ θείου συμβόλου, συνόδου αἱρετικῆς συνήγειραι φάλαγγος, εἰς ἄναρ ὑγιαίνοντα τὸ ὁμοούσιον, πίστεως ὅρον ἐκτιθέμενοι. εἰς ὃν μὴ θέλειν, οἱδὲ φοβισμῷ, τὴν ὀρθοδόξων ὑπεγράψαν. Ὡν οἱ σωθῆναι μὴ βουληθέντες, εἰς τὰς ἐσχατιὰς τῆς οἰκουμένης ἐξόρισοι διεπεμφθησαν.

SY-

SYNODUS NICÆNA BITHYNIÆ,

Ex libello Synodico.

ΤΟΝ ὅρον τοίνυν τῶν τῆς ἑσπερίων πατέρων καθυποβαλλόντων ταῖς αἱρέσεσιν ἀναθέμασιν, μαθόντες οἱ ἑτερόδοξοι, συναρπάσαντες τὸν Κωνσάντιον, ἐν Νικαίᾳ τῆς Βιθυνίας συνεκρότησαν συνοδον, τὸ θεῖον ἀναστάδαι σύμβολον. Ἀλλὰ καὶ πρὶν τῆς βλασφημίας ἅψασθαι, θεὸς τῆς ἁγίων τριακοσίων δέκα καὶ ὀκτὼ πατέρων κατασείσας τὴν πόλιν, συνέχεε μιμβάδας αὐτοὺς ἐκεῖθεν ἐξιβαλεῖν.

A DEFINITIONEM igitur iſtam cum occidentales patres meritis anathematiſmis ſubjicerent: ea re cognita qui diverſum ſentiebant ſimul arrepto Conſtantio, Nicææ Bithyniæ ſynodum congregarunt, ut divinum execrarentur ſymbolum: ſed priuſquam inchoarent blaſphemiam, Deus trecentorum & octodecim patrum concutiens urbem, contritos illos inde ejecit.

ARIMINENSE CONCILIABULUM

Cauſa conciliabuli & alia.

CUM utriuſque partis legati ad comitatum B veniſſent, explicaturi quid Arimini definitum aut geſtum eſſet, Ariani catholicis præventis, concilium falſo inſimulare cœperunt. Imperator vero graviter propterea commotus, quod formulam fidei, quæ ſe præſente Sirmii confirmata fuiſſet, rejeciſſent, legatos catholicos contempſit, eoſque longa mora fatigatos neglexit, jubens eos Hadrianopoli, epiſcopos ceteros Arimini per hyemem expectare, donec ab expeditione, quam contra barbaros parabat, reverteretur. Interea Ariani epiſcopi, qui Nicææ Thraciæ juſſu imperatoris novam fidei formulam ex ejuſdem Conſtantii ſententia ſub Nicæno nomine vulgatam ediderunt; & ad perfidiam hanc ſubſcriptione ſua approbandam, non tantum legatos Hadrianopoli, & epiſcopos reliquos Arimini detentos, verum etiam præter Liberium pontificem, Servatium Tungrenſem, alioſque 18. epiſcopos fortiter reſiſtentes, omnes pene totius orbis antiſtites metu exilii & tormentorum per vim induxerunt: adeo, quod auctore Hieronymo dialog. contra Lucif. *totus pene orbis Arianum ſe eſſe miratus tunc vere ingemuerit*. Hæc Arimini poſt legitimam ſynodum multis ante menſibus abſolutam contigerunt; in illo Arianorum conventu, quo nomine conſubſtantialitatis abdicato, Chriſtus ex prava Arianorum conſequentia creatura aſſerebatur: quo Liberius reculans ſubſcribere per Valentem ab urbe relegatus eſt: quo denique Gaudentius Arimenſis C epiſcopus per milites fuſtibus & lapidibus appetitus, glorioſo martyrio occubuit. Hunc conventum illi veram Arimenſem ſynodum nominarunt, ſummiſque præconiis extulerunt, ut ejuſdem nominis concilium orthodoxorum & legitimum vel abolerent, vel ſaltem, quod etiam tempore Sardicenſis concilii fecerant, ejus gloriam obſcurarent. Sozom. l. 4. c. 22. de Arimenſi reprobata ſynodo loquens, ait *Conſtantius dat mandatum epiſcopis, ut fidei formulæ in concilio Arimenſi editæ conſentirent. Et quamquam ſe pararet poſtridie ad pompam celebrandam, quæ more Romano Kalendis Januarii celebrari conſ. ſoleret; tamen totum illum diem & magnam partem noctis ſequentis conſumere decreverat, quoad epiſcopi, qui Seleuciæ illis venerant, formulæ fidei ex concilio Arimenſi illatæ ſubſcriberent*, &c. Reſcriptum illud lib. 4. de fide catholica Cod. Theod. quod Ariani per Juſtinam Auguſtam a Valentin. extorſerunt, ſic habet: *damus copiam colligendi hos, qui ſecundum ea ſentiunt, quæ temporibus divæ memoriæ Conſtantii Sacerdotibus convocatis ex omni orbe Romano, expoſitaque fide ab iis ipſis qui diſſentire noſcuntur, Arimenſi concilio, Conſtantinopoli etiam confirmata in æternum manſura decreta ſunt.* Verum de eodem conciliabulo Arimenſi ſcribens Athanaſius epiſt. ad Africanos ait: *Quis non odio habeat illos, qui, quæ patrum ſunt* (ſtatuta legitimi Arimenſis concilii) *abrogant, recentiora vero Arimini per vim & metum extorta anteponunt?* Ambroſ. epiſt. 33. ad Valentium de hac ſynagoga diaboli ſuum ferens judicium, hæc ſcribit: *Cum iis plane bene convenit Ariano, qui Chriſtum creaturam dicit, quod etiam gentiles atque Judæi promptiſſime confitentur. Hoc ſcriptum eſt in Arimenſi ſynodo, meritoque concilium illud exhorreo, ſequens tamen tractatum concilii Nicæni, a quo me nec mors nec gladius poterit ſeparare.* Vide Baron. anno 359. num. 27. 32. & ſeqq.

Gaudentius martyrii lauream conſequitur.

ACTA QUÆDAM, CUM EPISTOLA

Synodica hujus conciliabuli.

Geſta ubi prævaricati ſunt epiſcopi legati a fide vera, incipiunt. Euſebio & Hypatio Coſſ. ſexto Idus Octobris.

DUM conſediſſent epiſcopi [a] manſionis Nicææ, quæ antehac Uſtodizo vocabatur, in provincia Thracia, Reſtitutus, Gregorius, Honoratus, [a] Athenius, Linus, Juſtinus, Priſcus, Primus, Tautinus, Lucius, Muſtacius, Urbanus, Honoratus, Solutor, Reſtitutus epiſcopus Carthaginis dixit: Scit prudentia veſtra, conſacerdotes ſanctiſſimi, quod cum apud Ariminum de fide tractatus haberetur, contentio ſic diſſidium fecerat, ut de ſacerdotibus Dei, immittente diabolo, diſcordia exiterit, atque exinde factum fuerit, ut in fratres noſtros ego Reſtitutus & pars epiſcoporum, quæ ſequebatur Urſacium, Valentem, Germinium & Cajum, quaſi in auctores mali intellectus ſententiam promeremus, id eſt, ut a noſtra communione ſegregaremur. E Sed quia in cominus poſiti univerſa tractavimus, & univerſa diſcuſſimus; invenimuſque quod nulli diſplicere debeat, ideſt, fidem in his catholicam, juxta profeſſionem ſuam, cui & nos ſubſcripſimus omnes, neque unquam hæreticos fuiſſe.

Extant in fragm. Hilar. l. 2. p. 36. & 37. II. part. Baron. ann. 359. n. 11-34. 35.

[a] Acta Arianorum Nicæn. a Artemius.

[a] Forte, mansione. Hard.

fuiſſe. Et ideo quia pacis concordia apud Deum res eſt maxima, placuit ut communi conſenſu noſtro omnia quæ apud Ariminum tractata ſunt, in irritum deducantur, & communio eorum, Deo favente, integra conveniret, nec quiſquam in [a] diſſidium remaneat, quod eos aut maculare poſſit aut debeat. Et ideo, ut dixi, quia præſentes ſumus, unuſquiſque debet dicere, an dictum ſit, quod profecutus ſum, & manu ſua ſubſcribere. Ab univerſis epiſcopis dictum eſt: Placet: & ſubſcripſerunt.

Quæ ſit autem fidei confeſſio, cui poſtea ſubſcripſerunt, quam etiam Valens ſecum in Ariminum pertulit, ex ſequenti ſcripto recognoſcis.

Incipit exemplum fidei epiſtolæ miſſæ ad Conſtantium imperatorem a perfidis epiſcopis.

Epiſt prævaricatorum epiſcoporum ad imp.

Domino merito glorioſiſſimo, victorioſiſſimo Auguſto Conſtantio ſynodus Arimincnſis orientalibus conſentiens, ideſt, *Migdonius*, *Megaſius*, *Valens*, *Epictetus*, *& ceteri qui hæreſi conſenſerunt*.

Inluſtrati pietatis tuæ ſcriptis, maximas Deo retulimus & referimus gratias, quod nos beaveris, intimans nobis illa, quæ cum diſcurſione pietatis tuæ facere deberemus; Ne quis Uſiæ, vel Homouſii [b] nomina eccleſiæ Dei ignota aliquando nominet, quod ſcandalum inter fratres facere ſolet; plurimum gratulati ſumus, quia id quod tenebamus, recognovimus. O nos beatos quibus occurrit tanta felicitas, ut cognitione tuæ pietatis ceteri qui hæc nomina pro Deo & Dei Filio aſſumere ſolent, modum acceperint reviſti. Nos igitur reddentes obſequium clementiæ tuæ, quod coram veritatis ſtatus eluxit, quæ quod neſciat vinci, & obtinuit victoriam, ut indignum Deo nomen, quod nuſquam in legibus ſanctis ſcriptum eſt, jam a nullo dicatur. Unde oramus pietatem tuam, quoniam in eo loco, ubi ſynodus geſta eſt, unde reſponſum per noſtros legatos dedimus, adhuc detinemur: jubeat nos qui integram in orientalibus doctrinam retinemus, jam ad noſtras plebes dimitti, ut ex hac parte appareant amatores veritatis, qui in Deo non mutant nomen, nec cum eis qui perverſa doctrina infecti ſunt, diutius nos qui veritatem catholicam tenemus, detineamur.

Unde impenſe oramus, domine, pietatem tuam ante Deum Patrem & dominum noſtrum Jeſum Chriſtum Deum & Dei filium, facias nos qui ſubſcripſimus ſanæ doctrinæ, recedentes ab Uſiæ nomine, te imperante, & jubeas nos ad noſtras plebes dimitti, ut lætetur eccleſia, quæ immutare nomina Dei & Filii ejus non admittit in totum imperio tuæ virtutis & gloriæ, cui tantum divinitas contulit, ut apparet [a] dicationis ſacrilegis: jam Uſiæ & Homouſii nomina recedant, quæ in divinis ſcripturis de Deo & Dei Filio non inveniuntur ſcripta: Subveni, pie imperator, Dei ſummi cultoribus: Subveni eis, qui per Chriſtum Dei Filium, Deum Patrem omnipotentem orant: Subveni eis, qui judicio tuo [a] devoti offerunt omnes, qui neſciunt colere niſi Deum Patrem, per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum gloriæ ejus Filium. Et præcipe, domine imperator, ad noſtras nos plebes remeare, datis literis ad [b] hunc præfectum prætorii Taurum, quia & nos in prædicatione nominis Dei orientalibus, & tuæ diſpoſitioni plenum [c] reddidimus obſequium [d] inhære in qua ſemper tenuimus, jam ad noſtras plebes redire debemus. De hac autem re ad [e] archiepiſcopos noſtros orientales literas dedimus, ut ſciant hoc ſemper tenuiſſe, & in fide catholica cum ipſis permanere. [f] Domini pietas glorioſiſſimum te ſemper & ubique per omnia faciat vindicem, domine piiſſime imperator.

a devotas offerunt aures.

b V.C. id eſt virum clariſſimum.

c reddimus. d in hac re.

e coepiſcopos

f Divina

[a] SELEUCIENSE CONCILIABULUM

In quo a Semiarianis Acaciani damnantur.

Causa & tempus concilii habiti.

[a] *Seleucienſe conciliabulum.*) Seleuciæ, quæ eſt urbs Iſauriæ, alias Aſpera nominata, & in oriente ſita, celebrata eſt ſynodus, eodem tempore, quo Arimini in occidente. In qua circiter centum ſexaginta epiſcopi convenerunt, partim Acaciani, id eſt, Aetianorum conſortes, Chriſtum omnis cum Patre ſubſtantiæ expertem impie tradentes. partim Semiariani, divinæ cum Patræ ſubſtantiæ ſuo quodam ſenſu aſſertores. Ad eamdem etiam ſanctus Hilarius Pictavienſis epiſcopus, jam quartum annum agens in exilio in Phrygia, divino plane conſilio evocatus fuit. Miſſi ſunt ab imperatore duo comites, qui ſynodo intereſſent. Antequam in confeſſu iretur, Hilarii fides (quem ſicut omnes alios ſubſtantialitatis aſſertores catholicos, Sabellianum nominaverant) explorata fuit.

Nomina præſidum.

Acta concilii habiti

D Deinde quatuor dierum ſeſſionibus quatuor, Semiariani formulam fidei in encæniis Antiochiæ conſtitutam, retinendam eſſe ac ſubſcribendam definierunt. Acaciani vero contra eam urgebant, a qua voces *ſubſtantiæ* ac *ſubſtantialitatis* tanquam a ſcripturis alienæ abeſſent. Qua ratione cum prædicto tempore de fide contendiſſent, tandem a Semiarianis Acaciani vel Ariani condemnati fuerunt. Abſentibus a ſynodo excommunicatis, reliquos omnes Arianos ſedibus ſuis abdicarunt. Damnati ad imperatorem Conſtantinopolim revertum appellarunt, novamque ſynodum ibidem congregari pro voto impetrarunt. De qua vide notas ſequentis conciliabuli. [g] Hæc ex Socrate lib. 2. cap. 31. & 32. Athanaſio de ſynodis, Severo l. 1. Baron. anno 359. n. 61. & ſeqq.

g Conſulendus quoque S. Epiphanius hær. 73. ut pluribus dicemus alias. Ibi enim refert formulam ſeu expoſitionem fidei a 43. epiſcopis maximam partem Semiarianis ſubſcriptam

IDEM CONCILIABULUM

Ex nova Baluzii Conciliorum editione.

C Elebertimam iſtam Seleucienſem ſynodum nimis brevi compendio in collectiones Conciliorum relatam plane conſtat, adeo ut etiam omiſſa ſit epiſtola ſynodica ſive expoſitio fidei E condita ab Epiſcopis iſtius Concilii. Quare officii mei eſſe putavi totum iſtud negotium paulo accuratius mea manu verſare, ut tandem aliquando rei eccleſiaſticæ ſtudioſi uno in loco repe-

[a] In Ms. *nomen*. Hard. [a] Forte, *ut amens dedicationis Sacrilegis*. Hard.

reperire poſſint quæcunque de Seleucienſi iſto Concilio referuntur a ſcriptoribus antiquis. Faciam autem illud ea ratione ut nihil de meo dicam, ſed tantum ex fide Athanaſii, Socratis, Sozomeni, & Theodoreti.

Socrat. lib. 2. c. 39. 40

Ait igitur Socrates, Imperatori Conſtantio, quum edicto ſuo præcepiſſet in orientis partibus fieri ſynodum æmulam Ariminenſis Concilii, initio placuiſſe ut epiſcopi convenirent apud Nicomediam civitatem Bithyniæ, ſed mutatum fuiſſe hoc decretum ob terræ motum quo hæc civitas corruit. Deliberarunt igitur de transferenda ſynodo in vicinam urbem Nicæenſium. Sed cum hoc conſilium ipſis diſplicuiſſet, id eſt, Baſilio Epiſcopo Ancyrano & his qui eum ſequebantur, ut ait Philoſtorgius, Tarſum vero Ciliciæ civitatem, quam alii proponebant, Eudoxius Antiochenus & Aetius recuſarent, tandem in urbe Iſauriæ Seleucia, quæ Aſpera cognominatur, Concilium celebrarunt; ad quod convenire juſſi ſunt, ut Theodoretus ait, omnes Epiſcopi Orientis, Aſianæ item ac Ponticæ Diœceſeos. Hoc autem factum eſt eodem anno quo Ariminenſe Concilium, conſulatu Euſebii & Hypatii. Convenerunt illic Epiſcopi numero centum & quinquaginta, ut Socrates & Theodoretus ſcribunt, vel propemodum centum ſexaginta, ut Athanaſius, Sozomenus, & Epiphanius ſcholaſticus ex Socrate. Aderat cum illis Leonas quidam vir in palatio Imperatoris conſpicuus, ſub cujus præſentia quæſtionem de fide proponi Imperator edicto ſuo juſſerat. Sed & Lauritius dux militum per Iſauriam adeſſe juſſus fuerat, ut Epiſcopis, ſi quid vellent, præſto eſſet. His igitur præſentibus congregati Epiſcopi ad diem v. Kalendas Octobres, ſub geſtorum confectione diſputare cœperunt. Aderant enim etiam Notarii, qui ſingulorum dicta notis exciperent.

Prima die cum conveniſſent, juſſit Leonas ut unuſquiſque proponeret quod vellet. Sed qui aderant, nullam movendam eſſe quæſtionem dixere prius quam adveniſſent ii qui deſiderabantur. Quippe deſiderabantur Macedonius Conſtantinopolitanus, Baſilius Ancyranus, & alii quidam, veriti ne ob crimina accuſarentur. Et Macedonius quidem laborare ſe morbo dicens aberat. Patrophilus vero Scythopolitanus oculorum dolorem prætexebat, eamque ob cauſam in ſuburbano Seleuciæ ſibi neceſſario manendum eſſe. Alii denique aliam abſentiæ ſuæ cauſam afferebant. Sed quoniam Leonas iſtis etiam abſentibus proponendam eſſe nihilominus quæſtionem dicebat, ſubjecerunt iterum qui aderant ſe nullam omnino quæſtionem moturos eſſe niſi prius habita eſſet quæſtio de vita ac moribus eorum qui accuſabantur. Accuſati namque antea fuerant Cyrillus Hieroſolymorum Epiſcopus, Euſtathius Sebaſtiæ in Armenia, & alii quidam. Qua ex re gravis inter eos qui aderant contentio exorta eſt. Nam hi quidem prius eorum qui in crimen vocati fuerant vitam diſcutiendam eſſe dicebant; illi contra nihil prius quærendum eſſe cenſebant quam de fide. Contentionem porro excitavit varia Imperatoris ſententia. Proferebantur enim ejus literæ, quibus nunc de hoc capite prius quærendum eſſe ajebat, nunc de iſto. Cum igitur de re inter ſe contenderent, factum eſt dicidium Epiſcoporum, & in duas partes ſynodi multitudo divita eſt. Et alterius quidem partis duces erant Acacius Cæſareæ Palæſtinæ Epiſcopus, Georgius Alexandriæ, Uranius Tyri, & Eudoxius Antiochiæ. quibus triginta dumtaxat alii conſentiebant. Alterius vero partis principes erant Georgius Laodiceæ in Syria Epiſcopus, Sophronius Pompejopolis in Paphlagonia, Eleuſius Cyzici; quos major pars ſequebatur. Porro cum prævaluiſſet ſententia ut de fide prius quæreretur, ſi qui a partibus Acacii ſtabant, Nicænam fidem penitus abrogarunt, aliam vero conſcribendam eſſe ſignificarunt. Alterius vero partis Epiſcopi, qui & numero ſuperiores erant, in reliquis quidem omnibus Nicænum Concilium ſuſcipiebant, ſolam autem dictionem conſubſtantialis reprehendebant. Porro non ſeris ſuſpicio erat, ut Sozomenus ait, Acacianos de induſtria in doctrina fidei ab aliis diſſidere, eoque prætextu quæſtionem quæ de criminibus ipſorum habenda erat, eludere. Nam cum antea ſcriptis literis ad Macedonium Conſtantinopolitanum Epiſcopum filium patri per omnia ſimilem ejuſdemque eſſe ſubſtantiæ confeſſi fuiſſent, tunc perfricta fronte priorem confeſſionem ſuam impugnabant. Cum igitur magna verborum contentione inter ſe certaſſent uſque ad veſperam, tandem Silvanus Tarſenſis Eccleſiæ Prætul exclamavit nullam novam fidei formulam conſcribi oportere, ſed pridem in Antiochia expoſitam tempore dedicationis Eccleſiæ debere ſervari. Hoc ubi dictum eſt, Acaciani e Concilio ſe ſubduxerunt. Alterius autem partis antiſtites fidem Antiochiæ ſcriptam protulerunt. Qua perlecta, Concilium illo die ſolutum eſt.

Sozom. lib. 4. c. 22

Poſtridie cum in Eccleſiam quæ Seleuciæ eſt conveniſſent, januas claudentes, relectæ fidei ſubſcripſerunt. Pro Epiſcopis autem nonnullis qui aberant, ſubſcripſere Lectores & Diaconi, quorum opera approbaturos ſe fidei formulam profeſti erant abſentes. Acacius vero cum ſuis ſectatoribus id factum reprehendebat, eo quod clauſis Eccleſiæ foribus ſubſcripſiſſent. Quippe ajebat ea quæ in occulto geruntur reproba eſſe & ſuſpecta. Hoc autem ideo dicebat quod in animo haberet aliam fidei formulam loco illius promulgare; quam quidem paratam penes ſe habebat, & Lauritio quidem ac Leonæ judicibus jam antea recitaverat, ſtudens ei robur acquirere. Hæc acta ſunt ſecundo die, nec amplius quicquam.

Tertio die Leonas rurſum operam dedit ut ambæ partes in unum convenirent. Quo quidem die nec Macedonius abfuit Conſtantinopolitanus Epiſcopus, nec Baſilius Ancyræ. Cum igitur ambo iſti in eandem partem concetiſſent, rurſum Acaciani ad Concilium occurrere recuſarunt; ex conventu ejiciendos prius eſſe dicentes tum eos qui jam antea depoſiti, tum illos qui in præſentia accuſati erant. Poſt multam vero ultro citroque contentionem, cum hæc ſententia tandem prævaluiſſet, ii qui in crimen vocati fuerant egreſſi ſunt, Acaciani vero introiere. Tum Leonas, qui idem cum Acacio ſentiebat, libellum ſibi ab Acacio traditum eſſe dixit, diſſimulans interim quod eſſet expoſitio fidei nunc occulte nunc aperte ſuperioribus repugnantis. Cum ſilentium feciſſent hi qui aderant quidvis potius quam fidei formulam eo libello contineri exiſtimantes, tunc recitatus eſt Acacii liber de fide cum proœmio. Hæc eſt vero fidei expoſitio in Concilio Seleucienſi edita, quam hic damus ex duplici verſione, Epiphanii nimirum ſcholaſtici, & Dionyſii Petavii.

Fi-

Fidei expoſitio edita in Concilio Seleucienſi.

VERSIO EPIPHANII

Nos qui congregati ſumus in Seleucia Iſauriæ ſecundum Imperatoris voluntatem, heſterno die quinto Kalendarum Octobrium omne ſtudium habuimus, cum diſciplina eccleſiaſticam ſervare pacem & de fide cogitare conſtanter, ſicuti præcepit Deo amabilis Imperator noſter Conſtantius, ſecundum propheticas evangelicaſque voces, & nihil præter ſcripturas ſuperinducere in eccleſiaſtica fide. Quia vero in Concilio aliqui alios noſtrum injuriis affecerunt, alios loqui prohibuerunt, alios recluſerunt invitos, & damnatos ſecum ex diverſis provinciis habuerunt, necnon & eos qui contra regulas ordinati ſunt introduxerunt ſecum, ita ut tumultu undique ſynodus impleretur, ſicut & vir clariſſimus Comes Leonas, & vir clariſſimus dux provinciæ Lauritius inſpexerunt, propterea hæc interloquimur quoniam non declinamus expoſitam cum auctoritate fidem in Antiochena dedicatione, proferentes eam; licet patres noſtri illo tempore ad ſubjectam concurrerint quæſtionem, quoniam multos turbavit conſubſtantialitatis nomen præterito tempore & uſque ad præſens. Nunc vero quia dicitur innovatum ab aliquibus de diſſimilitudine filii apud patrem, hac ergo gratia omouſion & omœouſion, id eſt, ejuſdem ſubſtantiæ & ſimilis ſubſtantiæ, nomen abjicimus tanquam ſcripturarum extrancum, anomœon, id eſt, diſſimilitudinis verbum anathematizamus, & omnes hujuſmodi exiſtentes ab Eccleſia extraneos exiſtimamus. Similem [1] verò filium apud patrem aperte profitemur ſecundum Apoſtolum dicentem de filio: *qui eſt imago Dei invisibilis*. Confitemur autem & credimus in unum Deum patrem omnipotentem, factorem cœli & terræ, viſibilium & omnium & inviſibilium. Credimus autem & in unum Jeſum Chriſtum filium ejus, ex eo natum impaſſibiliter ante omnia ſæcula, Deum verum ex Deo unigenitum, lumen, vitam, veritatem, & ſapientiam, voluntatem, per quem omnia facta ſunt in cœlis & in

Hæc extant etiam apud Athanaſium lib. de Syn. pag. 904.

Οἱ σωνελθόντες ἐπίσκοποι ἐκ διαφόρων ἐπαρχιῶν ἐν Σελεύκειᾳ τῇ Ἰσαυρείας, κατὰ πρόσταγμα τῆς εὐσεβείας τοῦ θεοσεβεστάτου βασιλέως ἡμῶν Κωνσταντίου, τάδε διελαλησάμεθα· ἡμεῖς οἱ συναχθέντες ἐν Σελεύκειᾳ τῇ Ἰσαυρείας, κατὰ πρόσταγμα τοῦ βασιλικοῦ βαλματος.

Τῇ χθες ἡμέρᾳ, ἧτις ἦν πρὸ πέντε καλανδῶν ὀκτωβρίων, πᾶσαν σπουδὴν εἰσηνεγκάμεθα μετὰ πάσης εὐταξίας τὴν εἰρήνην τῆς ἐκκλησίας διαφυλάξαι, καὶ * τῇ πίστει ὑγιαθῶς διαλαβεῖν, ὡς προετάξεν ὁ θεοφιλέστατος βασιλεὺς ἡμῶν Κωνσταντίος, κατὰ τὰς προφητικὰς φωνὰς, καὶ μηδὲν παρὰ τὰς θείας γραφὰς παρεισενεχθῇ τῇ ἐκκλησιαστικῇ πίστει. ἐπειδὴ δέ τινες ἐν τῇ συνόδῳ τινὲς, τοὺς μὲν ἡμῶν ὕβρισαν, τοὺς δὲ ἐπεσόμισαν, οὐσύγχωρῆντες λαλεῖν, τοὺς δὲ ἀπέκλεισαν ἀκοινωνήτους, καὶ τοὺς καθηρημένους δὲ ἐκ διαφόρων ἐπαρχιῶν εἶχον μεθ' ἑαυτῶν, καὶ τοὺς παρὰ κανόνα, κατεπλαγθέντες ἠναγκάσθημεν ἑαυτῶν, ὡς πανταχόθεν θορύβου πλήρους γενέσθαι τὸ συνέδριον, καθὼς καὶ ὁ λαμπρότατος κόμης Λεωνᾶς, καὶ ὁ λαμπρότατος ἡγούμενος τῆς ἐπαρχίας Λαυρίκιος αὐτοψίᾳ παρέλαβε, τοῦτο ἔστιν διαλαλῆσαι, ὡς καὶ φθάσαι τὴν ἀληθεστάτην πίστιν ἐν τοῖς ἐγκαινίοις τοῖς κατὰ Ἀντιόχειαν προκομίζοντες. * οἱ καὶ μάλιστα οἱ πατέρες ἡμῶν κατ' ἐκεῖνο καιρὸς πρὸς τὸ ὑποκείμενον τῆς ζητήσεως συνέδραμον.

Ἐπειδὴ πολλοὶ ἐθορύβησε τὸ ὁμοούσιον καὶ τὸ ὁμοιούσιον ἐν τοῖς παρελθοῦσι χρόνοις, καὶ μέχρι νῦν, ἀλλὰ καὶ ἕως ἄρτι λέγεται ἀνενοχλήτως ἐκινεῖσθαι τινα τὸ ὁμοιον κατὰ τὸν υἱὸν πρὸς πατέρα, τοῦτο γὰρ τὸ ὁμοούσιον ὡς ἀλλότριον τῆς γραφῆς ἐκβάλλομεν, τὸ δὲ ἀνόμοιον ἀναθεματίζομεν, καὶ πάντας, ὅσοι τοιοῦτοί τυγχάνουσιν, ἀλλοτρίους ἡγούμεθα τῆς ἐκκλησίας· τὸ δὲ ὅμοιον τοῦ υἱοῦ πρὸς πατέρα κατὰ πάντα ὁμολογοῦμεν, κατὰ τὸν ἀπόστολον τὰ λεγόμενα περὶ τοῦ υἱοῦ, ὅς ἐστιν εἰκὼν τοῦ θεοῦ τοῦ ἀοράτου. ὁμολογοῦμεν δὲ καὶ πιστεύομεν ἕνα θεὸν, πατέρα παντοκράτορα, τὸν ποιητὴν ἁπάντων καὶ κτίστην, ἐξ οὗ τὰ πάντα καὶ ἡμᾶς. πιστεύομεν δὲ εἰς τὸν κύριον

Qui variis e provinciis religioſiſſimi Imperatoris noſtri Conſtantii mandato Seleuciæ in Iſauria convenimus Epiſcopi, hæc communi conſenſu decrevimus.

VERSIO PETAVII

Heſterna die, quæ erat A.D. V. Kal. Oct. omni ſtudio ac moderatione in id incubuimus ut pacem Eccleſiæ ſanciremus, ac conſtantem & ſolidam fidei regulam conſtitueremus, pro eo ac Dei * F. ut rēſ. amantiſſimus Imperator noſter Conſtantius juſſit, ex Prophetarum oraculis, ſic ut nihil præter ſacrarum literarum auctoritatem in eccleſiaſticam fidem inveheremus. Sed quoniam in ſynodo nonnulli alios e noſtris contumeliis affecerunt, aliis ſilentium indixerunt, nec quæ vellent eloqui permiſerunt, alios invitos excluſerunt, tum eos qui depoſiti erant variis e provinciis adhibuerunt, quoſdam vero præter canonem ſecum adduxerunt, ut undecunque turbulentiſſimus eſſet ille conſeſſus, quemadmodum clariſſimus Comes Leonas & clariſſimus provinciæ Præfectus Lauricius oculis ſuis viderunt, eam ob cauſam palam profitemur nihil nos ſubtertugere & primariam illam fidei formulam quæ in Antiochena Eccleſiæ dedicatione propoſita eſt in medium proferre; cujus auctores patres illi noſtri * F. ἤ ἃ ad ejuſmodi quæſtionem diſceptandam per illud tempus conventus habuerunt.

Cum hactenus homouſii, & homœouſii vocabula per pleroſque ad hodiernum tempus uſque perturbarint, & a nonnullis etiamnum innovari illud ferant, ut diſſimilis Patri Filius eſſe dicatur, ob id homouſii, hoc eſt *conſubſtantialis* vocem, tanquam a ſacris literis peregrinam, rejicimus; anomœum vero, hoc eſt diſſimile, condemnamus; & quicumque ejuſmodi ſunt, ab Eccleſia alienos eſſe cenſemus. Similem vero Patri eſſe Filium aperte profitemur, & Apoſtolum in eo ſequimur, qui de filio loquens, *Qui eſt*, inquit, *imago Dei inviſibilis*. Confitemur autem & credimus in unum Deum, Patrem omnipotentem, factorem cœli & terræ, viſibiliumque & inviſibilium. Credimus etiam in Dominum noſtrum Jeſum Chri-

Col. 1. 15.

in

[1] Sola tamen voluntate ſimilem Patri Filium ſe profiteri, non autem ſubſtantia, in ipſa Synodo, quarta die Acaciani dixerunt, teſte Socrate. *Hardouinus*.

in terra, ſive viſibilia, ſive inviſibilia. Hunc credimus in conſummatione ſæculorum pro deſtructione peccati aſſumpſiſſe carnem ex ſancta Maria Virgine, & hominem factum, paſſum pro peccatis noſtris, & reſurrexiſſe, & aſſumptum in cœlis, ſedere in dexteram patris, & iterum venturum in gloria judicare vivos & mortuos. Credimus & in Spiritum ſanctum, quem paraclitum, id eſt, conſolatorem nominavit Salvator noſter Dominus promittens poſtquam iret diſcipulis eſſe mittendum, quem etiam deſtinavit, per quem & ſanctificat credentes in Eccleſia, & baptizatos in nomine Patris & Filii & Spiritus Sancti. Eos autem qui præter iſtam fidem aliud quicquam prædicant, a catholica eccleſia decernimus eos alienos exiſtere.

ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ, τὸν ἐξ αὐτοῦ γεγεννημένον ἀπὸ πάντων αἰώνων, Θεὸν λόγον, Θεὸν ἐκ Θεοῦ μονογενῆ, φῶς, ζωὴν, ἀλήθειαν, σοφίαν, δύναμιν, δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένοντο, τά τε ἐν τοῖς οὐρανοῖς καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, ἐπὶ ὁρατὰ, καὶ τὰ ἀόρατα. τοῦτον πιστεύομεν ἐπὶ σωτηρίᾳ τῶν αἰώνων εἰς ἄθέτησιν ἁμαρτίας, σαρκὶ ἀνειληφέναι ἐκ τῆς ἁγίας παρθένου, καὶ ἐνανθρωπήσαντα, παθόντα ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν, καὶ ἀναστάντα, καὶ ἀναληφθέντα εἰς οὐρανοὺς, καθέζεσθαι ἐν δεξιᾷ τοῦ πατρὸς, πάλιν ἐρχόμενον ἐν δόξῃ κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς. πιστεύομεν δὲ καὶ εἰς ἓν ἅγιον πνεῦμα, ὃ καὶ παράκλητον ὠνόμασεν ὁ σωτὴρ καὶ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς, ἐπαγγειλάμενος μετὰ τὸ ἀνελθεῖν αὐτὸν πέμψαι τοῖς μαθηταῖς τοῦτο, ὃ καὶ ἀπέστειλεν, δι' οὗ καὶ ἁγιάζει τοὺς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ πιστεύοντας, καὶ βαπτιζομένους ἐν ὀνόματι πατρὸς, καὶ υἱοῦ, καὶ ἁγίου πνεύματος. τοῦτο δὲ παρὰ ταύτην τὴν πίστιν ἄλλό τι κηρύττοντας, ἀλλοτρίους οἴδεν ἡ καθολικὴ ἐκκλησία. ὅτι δὲ ταύτῃ τῇ πίστει ἰσοδυναμεῖ καὶ ἡ ἐν σιρμίῳ παρ' ἡμῶν ἐκτεθεῖσα πίστις, ἐπὶ τῆς εὐσεβείας τοῦ βασιλέως ἡμῶν, γνωρίζουσιν οἱ ἐντυγχάνοντες τῇ πίστει.

ſtum Filium Dei, & ab ipſo genitum citra paſſionem ullam ante omnia ſæcula, Deum Verbum, Deum de Deo, unigenitum, lucem, vitam, veritatem, ſapientiam, virtutem, per quem omnia facta ſunt, quæ in cœlis, & in terra ſunt ſive viſibilia ſive inviſibilia. Hunc ipſum credimus in fine ſæculorum ad extinguendum peccatum carnem e Sancta Virgine ſumpſiſſe, hominemque factum, paſſum item pro peccatis noſtris, reſurrexiſſe, & in cœlum ſubvectum ſedere ad dexteram Patris, & iterum venturum cum gloria judicare vivos & mortuos. Credimus & in unum ſanctum Spiritum, quem Salvator & Dominus noſter Jeſus Chriſtus Paracletum vocavit, eundemque poſt diſceſſum ſuum miſſurum ſe Apoſtolis promiſit. Quem & re vera miſit, & per eum fideles in Eccleſia ſanctificat, qui baptizantur in nomine Patris & Filii & Spiritus ſancti. Quicunque vero præter hanc fidem aliud quiddam prædicant, alienos novit Eccleſia catholica. Quemadmodum vero cum hac fidei formula conſentanea ſit ea quæ Sirmii nuper expoſita eſt coram religioſiſſimo Imperatore noſtro, norunt, qui hanc ipſam legerint.

Ὑπέγραψαν οἱ παρόντες, Βασίλειος, Μάρκος, καὶ Γεώργιος ὁ τῆς Ἀλεξανδρείας Ἐπίσκοπος, Παγκράτιος, καὶ Ὑπατιανὸς, καὶ οἱ πλεῖστοι Ἐπίσκοποι τῆς δύσεως. Γεώργιος Ἐπίσκοπος Ἀλεξανδρείας ὡξεθέμην τὴν πίστιν ταύτην, ὁμολογῶ φρονεῖν ὡς προκειται. Ἐπιφαν. hær. 73. Ἀκάκιος Ἐπίσκοπος Καισαρείας ἐξεθέμην τὴν πίστιν ταύτην, ὁμολογῶ φρονεῖν ὡς πρόκειται. Οὐράνιος Ἐπίσκοπος Τύρου, Εὐτύχιος Ἐπίσκοπος Ἐλευθερουπόλεως, Ζωΐλος Ἐπίσκοπος Λαρίσσης τῆς Συρίας, Σέρας Ἐπίσκοπος ἐκ * Παρατονίου τῆς Λιβύης, Παῦλος Ἐπίσκοπος Ἐμίσης, Εὐσάθιος Ἐπίσκοπος Ἐπιφανείας, Εἰρηναῖος Ἐπίσκοπος Τριπόλεως τῆς Φοινίκης, Εὐσέβιος Ἐπίσκοπος Σελευκείας τῆς Συρίας, Εὐτυχιανὸς Ἐπίσκοπος Πατάρων τῆς Λυκίας, Εὐσάθιος Ἐπίσκοπος Πιναρῶν καὶ Διδύμων, Βασίλειος Ἐπίσκοπος Καυνίων τῆς Λυδίας, Πέτρος Ἐπίσκοπος Ἱππου Παλαιστίνης, Στέφανος Ἐπίσκοπος Πτολεμαΐδος τῆς Λιβύης, Εὐδόξιος Ἐπίσκοπος, Ἀπολλώνιος Ἐπίσκοπος Ὀξυρύγχου, Θεόκτιστος Ἐπίσκοπος Ὀστρακίνης, Λεόντιος Ἐπίσκοπος Λυδίας, Θεοδόσιος Ἐπίσκοπος τῆς Φιλαδελφίας Λυδίας, Φοῖβος Ἐπίσκοπος Πολυχλάδου τῆς Λυδίας, Μάγνος Ἐπίσκοπος Θεμισῶν τῆς Φρυγίας, Εὐάγριος Ἐπίσκοπος Μιτυλλίνης τῆς νήσου, Κυρίων Ἐπίσκοπος Δολίχης, Αὐγουστος Ἐπίσκοπος Εὐφράτης, (Μάγνος Ἐπίσκοπος Θεμισῶν τῆς Φρυγίας,) Πολυ-

Subſcripſerunt qui aderant, Baſilius, Marcus, Georgius Alexandriæ Epiſcopus, Pancratius, Hypatianus, & plurimi Occidentis Epiſcopi. Ego Georgius Epiſcopus Alexandriæ hanc fidei profeſſionem edidi, atque ita ut ſcriptum eſt me ſentire profiteor. Ego Acacius Epiſcopus Cæſareæ hanc fidei profeſſionem edidi, atque ita ut ſcriptum eſt me ſentire profiteor. Uranius Epiſcopus Tyri. Eutychius Epiſcopus Eleutheropolis. Zoilus Epiſcopus Lariſſæ Syriæ. Seras Epiſcopus ex Parætonio Lybiæ. Paulus Epiſcopus Emiſſæ. Euſtathius Epiſcopus Epiphaniæ. Irenæus Epiſcopus Tripolis Phœnices. Euſebius Epiſcopus Seleuciæ Syriæ. Eutychianus Epiſcopus Patarorum in Lycia. Euſtathius Epiſcopus Pinarorum & Didymorum. Baſilius Epiſcopus Cauniorum Lydiæ. Petrus Epiſcopus Hippi Palæſtinæ. Stephanus Epiſcopus Ptolemaidis, Lybiæ. Eudoxius Epiſcopus. Apollonius Epiſcopus Oxyrinchi. Theoctiſtus Epiſcopus Oſtracines. Leontius Epiſcopus Lydiæ. Theodoſius Epiſcopus Philadelphiæ Lydiæ. Phœbus Epiſcopus Polychalandæ Lydiæ. Magnus Epiſcopus Themiſorum Phrygiæ. Evagrius Epiſcopus Mytilenes inſularum. Cyrion Epiſcopus Doliches. Auguſtus Epiſcopus Euphrateſiæ. Pollux Epiſcopus provinciæ ſecundæ Lybiæ, Paneratius Epiſcopus Peluſii. Philicadus Epiſcopus Auguſtadorum Rx. Epiphan. hær. 73 n. 26.

Phrygiæ provinciæ. Serapion Epiſcopus Antipyrgi Lybiæ. Euſebius Epiſcopus Sebaſtæ Palæſtinæ. Heliodorus Epiſcopus Sozuſæ Pentapolis. Ptolemæus Epiſcopus Thmueos Auguſtonices. Augarus Epiſcopus Cyti Euphratiæ. Exereſius Epiſcopus Geraſorum. Arabion Epiſcopus Adraorum. Chariſius Epiſcopus Azoti. Eliſſæus Epiſcopus Dioſpolitanopolis. Germanus Epiſcopus Petrarum. Barochius Epiſcopus Arabiæ. Omnes Epiſcopi numero XLIII.

Ἀδέλφιος Ἐπίσκοπος Ἐπαρχίας Δαλμάτας Λιβύης, Παγχράτιος Ἐπίσκοπος Πηλουσίου, Φιλίππου Ἐπίσκοπος Αὐγουσταίων Φρυγίας ἐπαρχίας, Σεραπίων Ἐπίσκοπος Ἀντιπύργου τῆς Λιβύης, Εὐσέβιος Ἐπίσκοπος Σεβαστῆς τῆς Παλαιστίνης, Ἡλιόδωρος Ἐπίσκοπος Σωζούσης τῆς Πενταπόλεως, Πτολεμαῖος Ἐπίσκοπος Θμουέως Αὐγουστονίκης, Αὔγαρος Ἐπίσκοπος Κύρου Εὐφρασίας, Ἐξηρέσιος Ἐπίσκοπος Γεραρῶν, Ἀραβίων Ἐπίσκοπος Ἀδραών, Χαρίσιος Ἐπίσκοπος Ἀζώτου, Ἐλισσαῖος Ἐπίσκοπος Διοσπολιτανουπόλεως. Γερμανὸς Ἐπίσκοπος Πέτρων, * Βαρόχιος Ἐπίσκοπος Ἀραβίας * ὁμοῦ Ἐπίσκοποι μγ. * Βαρίχιος

Cum hæc fidei profeſſio recitata fuiſſet, Sophronius Pompejopolis Paphlagoniæ Epiſcopus exclamavit: Si per ſingulos dies propriam edere licuerit fidem, deſtituet nos regula veritatis. Et Sophronius quidem tunc illa dixit. Tunc temporis vero, cum plurima ultro citroque & de hac re & de illis qui accuſati erant dicta fuiſſent, Concilium dimiſſum eſt.

Quarto rurſum die cum omnes in unum convenſſent, eadem cum pervicacia diſputare cœperunt. Inter quos Acacius ſententiam ſuam expoſuit his verbis: Cum fides Nicæna jampridem ſemel ac deinde ſæpius mutata ſit, nihil vetat quominus nunc quoque alia conſcribatur fides. Ad hæc Eleuſius Cyzici Epiſcopus: Concilium, inquit, in præſentiarum congregatum eſt, non ut ea diſcat quæ jam olim didicit, neque ut fidem ſuſcipiat quam prius non habuit; ſed fidei patrum inſiſtens quæ in Antiocheno Concilio comprobata eſt, nec vitæ nec mortis tempore ab ea unquam recedet. Poſt hæc ad aliam rurſus quæſtionem tranſierunt. Nam quoniam Acaciani in formula fidei quæ fuerat recitata filium Patri ſimilem eſſe dixerant, quærebant inter ſe qua in re filius eſſet ſimilis Patri. Et Acaciani quidem ſola voluntate ſimilem eſſe dicebant, non autem ſubſtantia. Reliqui omnes etiam ſubſtantia ſimilem Patri Filium eſſe aſſerebant. De hac quæſtione inter ſe altercantes, totum diem contrivere. Et Acacium confutabant, quod in libris quos a ſe ſcriptos ediderat, filium Patri per omnia ſimilem eſſe dixiſſet. Quomodo, aiebant, nequit nunc audes filii cum Patre ſimilitudinem ſecundum ſubſtantiam? Tum Acacius: Neque ex recentioribus, inquit, neque ex vetuſtioribus quiſquam ex libris ſuis judicatus eſt. Tum Eleuſius Cyzicenus Epiſcopus dixit: An Baſilius Ancyranus Epiſcopus & Marcus Sirmienſis clanculo aliquid ſenſerint, & an privatim ſe mutuo de quibuſdam rebus accuſent tum illi tum Acaciani, nihil intereſt ſynodi, nec utrum fides ab illis expoſita recte necne ſe habeat curioſius inquirere neceſſe eſt; ſed illam ſequi oportet quæ a nonaginta ſeptem Epiſcopis, qui illos ætate præceſſerunt, Antiochiæ confirmata eſt. Si quis vero aliud quid præter illa introduxerit, is a religione & ab Eccleſia alienus ſit. Poſtquam omnes qui cum illo erant hæc dicta fauſtis acclamationibus proſecuti eſſent, & adverſa pars in ſua opinione perſtaret, ſurgens Leonas Concilium diſſolvit. Hunc finem habuit ſynodus Seleucienſis.

Poſtremo die rogatus Leontius ut ad conſeſſum veniret, recuſavit ab Imperatore miſſum ſe eſſe dicens ut concordi ſynodo intereſſet. Quoniam vero nonnulli inter vos diſſident, inquit, ego adeſſe non poſſum. Abite ergo, & in Eccleſia gaſtrite. Quo facto, Acaciani magno id ducentes lucro, ulterius adeſſe noluerunt. Alterius autem partis Epiſcopi cum in Eccleſiam convenſſent, Acacium & eos qui cum illo erant vocarint, ut cauſa Cyrilli Hieroſolymorum Epiſcopi judicaretur. Sciendum enim eſt Cyrillum jam antea de quodam crimine accuſatum ac depoſitum, appellationis libello ad eos qui ipſum depoſuerant miſſo, ad majus judicium provocaſſe ejuſque appellationem ab Imperatore Conſtantio fuiſſe ſuſceptam. Ac tum quidem Seleuciæ aderat, paratus judicium ſubire. Et ob hanc cauſam Epiſcopi Acacianos ad conſeſſum vocabant, ut rebus examinatis, communi conſilio ſententiam proferrent. Citaverunt etiam alios quoſdam accuſatos, qui ad partes confugerant Acacii. Sed quoniam ſæpius citati venire detrectabant, Epiſcopi eos depoſuerunt, Acacium nimirum, Georgium Alexandriæ Epiſcopum, Uranium Tyri, Theodulum Chœretaporum in Phrygia, Theodoſium Philadelphiæ in Lydia, Evagrium Mytilenæ inſulæ, Leontium Tripoleos Lydiæ, & Eudoxium, qui prius quidem Germaniciæ fuerat Epiſcopus, poſtea vero ad epiſcopatum Antiochenæ urbis irrepſerat. Patrophilum quoque epiſcopatu abdicarunt, eo quod a Dorotheo Presbytero accuſatus, & ab ipſis ad cauſam dicendam citatus, non ſtitiſſet de judicio. Et hos quidem depoſuerunt. Aſterium vero, Euſebium, Abgarum, Baſilicum, Phœbum, Fidelem, Eutychium, Magnum, & Euſtathium a communione removerunt, decernentes ut in illo ſtatu permanerent donec præſtita ſatisfactione objecta ſibi crimina diluiſſent. His rebus peractis, cum de Epiſcopis quos ipſi depoſuerant ad ſingulorum Eccleſias ſcripſiſſent, Eudoxii loco Annianum Antiochiæ conſtituerunt Epiſcopum; quem mox comprehenſum Acaciani Leonæ ac Lauritio tradiderunt. Illi vero aliquandiu quidem eum ſub militari cuſtodia detinuerunt, tandem vero in exilium miſerunt. Ea re commoti Epiſcopi qui eum ordinaverant, conteſtatorios libellos apud Leonam & Lauritium adverſus Acacianos depoſuerunt, quibus denunciabant violatum eſſe judicium ſynodi. Porro cum nihil amplius perficeretur, Conſtantinopolim profecti ſunt ut Imperatorem facerent certiorem de his quæ in ſynodo fuerant conſtituta.

Omittendum porro non eſt ſanctum Hilarium Pictavienſem Epiſcopum, qui quartum jam exilii annum agebat in Phrygia, ad ſynodum Seleucienſem evocatum fuiſſe a judicibus imperatoriis. Teſtatum id reliquit Sulpitius Severus in

1 Petavius in adnot. MS. negat hæc verba eſſe Epiphanii, quia ſunt Epiſcopi ſolum XXXIX. *Hardouinus*.

in libro ſecundo factæ hiſtoriæ his verbis: *Interim in oriente, exemplo occidentalium, Imperator jubet cunctos fere Epiſcopos apud Seleuciam Iſauriæ oppidum congregari. Qua tempeſtate Hilarius, quartum jam exilii annum in Phrygia agens, inter reliquos Epiſcopos per Vicarium ac Præſidem, data evectionis copia, adeſſe compellitur; cum tamen nihil de eo ſpecialiter mandaſſet Imperator, judices tantum generalem juſſionem ſecuti, qua omnes Epiſcopos ad Concilium cogere jubebantur, hunc quoque inter reliquos volentes miſcere, ut ego conjicio, Dei nutu ita geſtum ut vir divinarum rerum inſtructiſſimus, cum de fide diſceptandum erat, intereſſet. Is ubi Seleuciam venit, magno cum favore exceptus, omnium in ſe animos & ſtudia converterat; ac primum quæſitum ab eo quæ eſſet Gallorum fides; quia tum Arianis prava de nobis vulgantibus, ſuſpecti ab orientalibus habebamur trionymam ſolitarii Dei unionem ſecundum Sabellium credidiſſe, ſed expoſita fide ſua juxta ea quæ Niceæ erant a patribus conſcripta, occidentalibus perhibuit teſtimonium. Ita abſolutis omnium animis, intra conſcientiam communionis necnon etiam in ſocietatem receptus Concilioque aſciſcitur eſt. Agi deinde cœptum; reperti-que pravæ hæreſis auctores, atque ab Eccleſiæ corpore evulſi. In eo numero fuere, Georgius ab Alexandria, Acacius, Eudoxius, Uranius, Leontius, Theodoſius, Evagrius, Theodulus. Sed confecta ſynodo, decreta ad Imperatorem legatio quæ geſta inſinuaret. Damnati quoque ad Regem profecti, ſatis freti ſociorum viribus & Principis ſocietate.*

Sed audiamus ipſummet ſanctum Hilarium, qui de rebus in hac Seleucienſi ſynodo, cui ſe interfuiſſe commemorat, geſtis ſic ſcribit in libro contra Conſtantium Auguſtum jam vita functum. Adieram autem locum prout extat in optimo ac vetuſtiſſimo codice manuſcripto bibliothecæ Colbertinæ. Nam editiones hæc ſunt depravatiſſimæ. Itaque ſic ibi legitur. *Quæ dicturus ſum non aliunde cognovi, ſed ipſe audivi, & præſens aſſui cum gerebantur. In Chriſto itaque non mentior, quia diſcipulus veritatis, teſtis quoque nunc veritatis adſiſto. Orientalium in Seleucia ſynodum reperi, ubi tantum blaſphemiorum eſt quantum Conſtantio placebat. Nam poſt ſeceſſionem meam deprehendi ut Chriſtum Jeſum centum & quinque Epiſcopi ὁμοιούσιον id eſt ſimilis eſſentiæ prædicarent, & decem & novem ἀνομοιούσιον id eſt diſſimilis eſſentiæ profiterentur, & ſoli Ægyptii præter Alexandrinum hæreticum ὁμοούσιον conſtantiſſime obtinerent. Cogente itaque Leonate Comite, in unum omnes congregati ſunt, & ex ipſis qui* * *ὁμοίουσιον prædicabant, aliqui nonnulla pie verbis præferebant, quod & ex Deo eſſet id eſt de ſubſtantia Dei filius & ſemper fuiſſet. Qui vero ἀνομοιούσιον defendebant, nihil niſi propbaniſſimum adferebant, negantes quicquam ſubſtantiæ Dei ſimile eſſe poſſe, neque de Deo poſſe exiſtere generationem, ſed eſſe Chriſtum creaturam; itaque quod creatus eſt, in Dei nativitate deputaretur, ex nihilo autem eum eſſe, & idcirco non eſſe filium nec Deo ſimilem. Loquor autem vobis quod ego ipſe recitari in conventu publice audivi, quod prædicante Epiſcopo Antiochiæ exceptum habebatur. Hæc ergo ita dicta eſſe ab eo commemorabantur. Erat Deus quod eſt. Pater non erat, quia neque ei filius. Nam ſi filius, neceſſe eſt ut & fœmina ſit & colloquium ſermonis & compunctio conjugalis verbi & blandimentum & poſtremum ad generandum naturalis machinula. O miſeras aures meas, quæ tam funeſtæ vocis ſonum audierunt hæc de Deo ab homine dici & de Chriſto in Eccleſia prædicari. Poſt multas autem iſtiuſmodi impietates, cum patrem & filium ex nominibus potius quam ex natura comparaſſet, ait: Quantum enim filius ſe extendit cognoſcere patrem, tantum pater ſuperextendit ſe ne cognitus filio ſit. Quibus recitatis, tumultus exortus eſt. Cum autem intellexiſſent & qui diſſimilem Deum dicunt, humanas aures tantæ impietatis verba ſuſcepturas non eſſe, rurſum bi ipſi palatio potius quam Eccleſiæ Epiſcopi fidem ſcribunt ὁμοίου, & ἀνομοίου diſſimilitudinem damnant. Quod cum contrarium ipſis ſenſibus audientium eſſet, ipſe ego quendam eorum, qui forte ad me pertentandum acceſſerat, quaſi ignorans verum geſtarum, percunctatus ſum quid ſibi vellet iſtud, ut qui unam ſubſtantiam filii eſſe cum patre damnaſſent, vel eſſe ſimilis ſubſtantiæ denegaſſent, diſſimilitudinem damnarent. Tunc mihi ait Chriſtum Deo ſimilem non eſſe, ſed ſimilem patri eſſe. Rurſum hoc obſcurius mihi adhuc videbatur. De quo cum iterum interrogarem, tunc hæc ita locutus eſt: Dico eum diſſimilem Deo eſſe, ſimilem patri poſſe intelligi, quia pater voluiſſet creaturam iſtiuſmodi creare quæ ſimilia ſui vellet, & idcirco ſimilem patri eſſe quia voluntatis eſſet potius filius quam divinitatis, diſſimilem autem Deo eſſe quia neque Deus eſſet, neque ex Deo id eſt de ſubſtantia Dei natus eſſet. Hæc audiens bebui, neque credidi donec publice ex conſenſu omnium eorum propbaniſſimæ hujus ſimilitudinis ratio prædicaretur. Hi autem qui ὁμοίουσιον prædicabant, omnes eos qui maxime ſine aliquo impietatis pudore impudentiſſime hæc loquebantur, condemnaverunt. Condemnati ad Regem ſuum advolaverunt; exceptique honorifice impietates ſuas quanta potuerunt ambitione confirmaverunt, ſimilem Deo eſſe vel ex Deo natum vel naturalem eſſe filium denegantes. Pauci plurimum dominati ſunt.*

De ſynodo iſta Seleucienſi deque Ancyrana & Conſtantinopolitana ſequenti, ad quas acceſſit turbidus homo Euſtathius Epiſcopus Sebaſtenus, vide epiſtolam LXXIV. ſancti Baſilii Epiſcopi Cæſarienſis.

SELEUCIENSIS, ARIANORUM

Ex libello Synodico.

ΜΕΜΩΛΩΠΙΣΜΕΝΟΙ γὰρ διεσπαρέντες οἱ ἑτεροδοξοι, τὸν Κωνσταντιον ἐν Σελευκείᾳ τῆς Ισαυρίας, ποιῆσαι παρασκαλέσαντι σύνοδον· ὅρον ἐκθέμενοι, περὶ ὑπ' ἐσπερίων ὀρθοδοξων, πολλοῖς βαλλόμενον ἀνακαίνισιν. Ἐν ᾗ τὸν κατηχητὴν Κύριλλον Ἱεροσολύμων ἀρχιεπίσκοπον,

HAC igitur vibice affecti & diſperſi diverſa ſentientes efficiunt, ut Conſtantius in Seleucia Iſauriæ ſynodum convocet: definitionem exponentes de occidentalibus orthodoxis, multis eos anathematiſmis ferientem: in qua catecheten Cyrillum Hieroſolymorum archiepiſcopum, a divino Silvano

Seleuciæ Philippi. * Acacius Eudoxium Syriæ Antiochiam translatum ſecum aſſumens, Conſtantinopolim ad * Conſtantinum profectus eſt.

παρὰ τῷ θεῷ Σιλβανῷ Σελευκείας Φιλίππου. * Ἀκάκιος Εὐδόξιον μετατεθέντα εἰς Συρίας τὴν Ἀντιόχειαν μεθ' ἑαυτὸν προσλαβόμενος, εἰς Κωνσταντινούπολιν ὥρμησε πρὸς Κωνστάντιον.

a Conſtantium.

* CONSTANTINOPOLITANUM CONCILIABULUM, *

In quo nova fidei formula promulgata, Semiariani ab Acacianis & Arianis condemnantur.

Locus & tempus concilibuli.

a Conſtantinopolitanum Conciliabulum.) Hæc pſeudoſynodus celebrata eſt Conſtantinopoli præſente Conſtantio, eo tempore, quo epiſcopi Arimini congregati, illic adhuc licet inviti detinebantur; nova enim illa fidei profeſſio Conſtantinopoli ſcripta, teſte Athanaſio de ſynodis, nulla eſt ad eos, qui Arimini convenerant, ut eidem omnes vel ſubſcriberent, vel in exilium relegarentur. Convocati sunt ex proxima tantum provincia, ut tradit Socrates lib. 2. c. 33 epiſcopi Bithyniæ, numero quinquaginta.

Numerus eorum & capita Semiarianæ hæreſeos auctorem Aetium & Arianos damnant.

Novam eamque nonam a Nicæno concilio fidei profeſſionem ediderunt; in qua non modo vox ſubſtantiæ ſed etiam hypoſtaſis vel ſubſiſtentiæ impie abolita fuit. Quam cum Semiariani deteſtarentur, mutua illis gratia vicißim reddita, eoſdem condemnarunt, ſedibuſque privatos in exilium ablegarunt. Ut viderentur catholici, ſuæ hæreſeos auctorem Aetium condemnarunt, ut ſcilicet Deo id ita volente, ſuo ipſius iudicio condemnati, excuſationis prætextum nullum haberent. Quod Silvanus & Eleuſius Semiariani vocis conſubſtantialis inimici, eo tempore quo Acaciana impietas invaleſcebat, defenſores facti fuerint, eamque teſte Theodoret. lib. 2. cap. 27. ad ſui relegationem uſque contra Arianos propugnaverint, prope miraculum eſſe arbitramur. Tanta enim eſt veritas orthodoxæ fidei, ut quandoque inimici noſtri judices ſint æquiſſimi. Interea dum hæc agerentur, Arimino alia fidei formula Conſtantinopolim aſſertur, cui omnes epiſcopi etiam orientales Seleucienſis ſynodi juſſu Conſtantii ſubſcripſerunt, adeo ut iidem epiſcopi eodem prope tempore duplici fidei diverſæ, Conſtantinopolitanæ & Ariminenſi, ſubſcripſerint. Harum alteram in oriente, alteram in occidente imperator obſervari voluit. Hæc latius apud Socratem, Sozom. Theod & Baron. anno 359. num. 79. & ſeqq.

EPISTOLA SYNODICA DE AETII

Damnatione ad Georgium Alexandriæ epiſcopum.

Extat ap. Theodor. l. 2. cap. 28 & Bar. an. 360.

Sanctum Conſtantinopoli convocatum concilium amino honoratiſſimo epiſcopo Alexandriæ Georgio ſalutem.

Ἡ ΑΓΙΑ ΣΥΝΟΔΟΣ Η ΕΝ Κωνσταντίνου πόλει συνελθοῦσα τῷ ἐν τιμιωτάτῳ, ἐπισκόπῳ τῆς Ἀλεξανδρέων Γεωργίῳ χαίρειν.

QUOD Aetius ob nefaria ſua ſcripta, eaque *ανοσιώδη*, id eſt, offendiculis referta a concilio condemnatus ſit, in ipſo certe epiſtolæ principio nihil, quam quod canones eccleſiæ poſtulabant, effecerunt. Nam primum abdicatus eſt diaconatu, deinde eccleſia exclusus: poſtremo adhortationes adhibitæ, ne quiſquam ſceleratas eius legeret epiſtolas, ſed ab omnibus propterea abjicerentur, quod inanitatis nonnihil & damni complexæ ſint. His accedit, quod illi, & ii qui in eadem opinione ac ſententia cum eo perſeverant, anathema denunciamus. Atque conſentaneum ſane erat, ut omnes epiſcopi, qui in hoc concilio convenerant, communi conſenſu eum ut auctorem offendiculorum, turbarum, ſchiſmatum, tumultuoſi ſermonis per orbem terrarum graſſantis, & mutuæ denique in eccleſiis ſeditionis, exe-

ΤΗΣ ἐπ' Αετίῳ ψηφισθείσης καταγνώσεως ὑπὸ τῆς συνόδου διὰ τὰς ἀθεμίτους αὐτοῦ καὶ σκανδάλων γεμούσας λογογραφίας, τὸ μὲν ἀκόλουθον τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς κανόσιν ἐπ' αὐτῷ παρὰ τῆς ἐπισκοπῆς ἐπράχθη. καθῃρέθη γὰρ τῆς διακονίας, καὶ ἀλλοτριωθη τῆς ἐκκλησίας, καὶ παραινέσεις παρεμιῶν παρηκολούθησαν, μήτε εἰς ἀνάγνωσιν ἔρχεσθαι τὰς ἀθεμίτους αὐτοῦ ἐπιστολὰς, μᾶπτίζεσθαι δὲ αὐτὰς διὰ τὸ ἄχρηστον καὶ ἀνωφελές. προσέθεμεν δὲ τούτοις καὶ ἀναθεματίζεσθαι αὐτὸν ἐπιμείναντα τῇ αὐτοῦ προθέσει μετὰ τῆς συναινούντων αὐτῷ. τὸ μὲν οὖν ἀκόλουθον ἦν κοινῇ πάντας τοὺς συνελθόντας ἐν τῇ συνόδῳ ἐπισκόπους ἀποστυγεῖν τὸν τῆς σκανδάλων καὶ τῆς ταραχῆς καὶ σχισμάτων αἴτιον καὶ θρύλλειν τὸ κατὰ τῆς οἰκουμένης, καὶ στάσεως πρὸς ἀλλήλας τῆς ἐκκλησιῶν, ὁμογνώμονα δὲ πρὸς ὑξενεχθεῖσαν κατ' αὐτοῦ

τοῦ

Synodus Conſtantinopolitana Menſe Decembri anni 359. cœpta, & in annum ſequentem continuata eſt. Socrates enim l. 2. c. 23. ait *penitus de ejuſdem Aëtii iudicium ferri iuſſum eſſe Honoratum, quem paulo antea Conſtantius primum omnium Præfectum urbis C.P. renovarat.* Honoratus anno 359. creatus eſt Præfectus urbis C.P. ut docet Idacius in Faſtis, Eutebio & Hypatio Coſſ. *Ipſe anno ſequenti proceſſit Conſtantinopoli Præfectus urbis.* Idacius in Faſtis: *Honoratus die 3. idus Decembris.* Idem habet Chronicon Alexand. nili quod pro Decembri *Mesi ori. nomine

τῶ ψῆφον. ἀλλὰ παρ' ἡμῖν ἡμέτερος καὶ παρὰ προσδοκίαν πᾶσαν, Σεραῆς καὶ Στέφανος, καὶ Ἡλιόδωρος, καὶ Θεόφιλος, καὶ οἱ σὺν αὐτοῖς, ὁ συνεψηφίσαντο ταῖς ἡμετέραις γνώμαις, οὐδὲ συνυπογράψαι ταῖς περὶ αὐτῶ ψήφοις ἠξιώθησαν ἐβαλήθησαν, καί τι τῶ Σερᾶ καὶ ἄλλω ἀλαζονείαν μανιώδη κατηγοροῦντες τῶ προειρημένω Αετίω. ἔφασκε γὰρ αὐτὸν θρασυτέρα τόλμη προπηδῶντα λέγειν, ὅσαπερ ὁ Θεὸς ἀπέκρυψεν ἀπὸ τῶν ἀποστόλων μέχρι νῦν, ταῦτα ἀποκεκαλύφθαι αὐτῷ δι' ἀβεβαιωθῆναι. καὶ μὴ τὴν μανιώδη καὶ ἀλαζονικὴν ταύτης λόγης ὑπὸ τῶ Σερᾶ μεμαρτυρημένης περὶ Αετίου, ὡς ἐδυσωπεῖντο, οὐδὲ παρεκαλοῦντο συμψηφίσασθαι πᾶσιν ἡμῖν περὶ αὐτῶ οἱ προειρημένοι κρίνειν. ὁμως δὲ ἡμεῖς μακροθυμοῦντες ἐπὶ πλείονα χρόνον συμπεριψηφίσθημεν αὐτοῖς, τὰ μὲν ἀγανακτοῦντες, τὰ δὲ παρακαλοῦντες, τὰ δὲ ἐπιτιμῶντες, τὰ δὲ καὶ δυσωπεῦντες σωπῆσαι αὐτὸς καὶ σύμφωνα ἀποφήσασθαι τῆ συνόδω πάση. προσπαρτιρέμεν δὲ ἐὰν ἄρα ἀκούσωσιν, ἐὰν ἄρα συνῶσι καὶ σωθῶσιν. ὡς δὲ ἐπὶ πολλῶ τῶ χρόνω προσπαρτηρήσαντες ἡμεῖς ὡς ἐδυσωπεῦμεν αὐτὸς ἀκολουθεῖν ταῖς περὶ τῶ προειρημένω ἀνδρὸς ἀποφάσεσι, τὸν κανόνα τῆς ἐκκλησίας τιμιώτερον ἡγούμενοι τῆς φιλίας τοῦ ἀνδρῶν, ὠρίσαμεν κατ' αὐτοῦ ἀκοινωνησίαν, χρόνον εἰς τοῦτο δεδόντες αὐτοῖς μῆνας ὅλους ἓξ πρὸς ἐπιστροφὴν καὶ μετάνοιαν, καὶ πρὸς ἐπιθυμίαν ἑνώσεως καὶ συμφωνίας τὴν πρὸς τὴν σύνοδον, ἐὰν ἑκὼν τῆς δοθείσης αὐτοῖς προθεσμίας ἐπιστρέψαντες ἕλωνται τὴν πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ ὁμόνοιαν, καὶ συνθῶνται τοῖς περὶ αὐτοῦ ὁρισθεῖσι, δεκτὸς εἶναι τῆς ἐκκλησίας ἐδοκιμάσαμεν, καὶ ἐν ταῖς συνόδοις καὶ τὴν οἰκείαν παρρησίαν καὶ ἀγάπην πρὸς ἡμᾶς ἀπολαμβάνειν. εἰδὲ ἐπιμένοιεν ἀμεταμέλητα τολμῶντες διὰ φιλανθρωπίαν ἀνδρώσαν καὶ τοῦ κανόνων τῆς ἐκκλησίας ἧττον φροντίσαντες, τότε ἀλλοξίους αὐτοὺς ἡγούμεθα τῆς ἐπισκοπικῆς ἀξίας. καθαίρεσιν δὲ αὐτῶν ὑπομενόντων ἀναγκαῖον εἰς τοὺς τόπους αὐτῶν ἑτέρους καθίσασθαι ἐπισκόπους, ἵνα ἡ ἁγία ἐκκλησία τὴν προσήκουσαν τάξιν λαβοῦσα συμφωνῆ πρὸς ἑαυτὴν, καὶ πανταχόθεν ἐπισκόπων τὸν συνδεσμὸν τῆς ἀγάπης φυλαττόντων, διὰ τὸ λέγειν τὰ αὐτὰ, κατηρτισμένους τῶ αὐτῶ νοὶ καὶ τῆ αὐτῆ γνώμη. ἵνα ὧν γνώσησθε τὰ τῆ συνόδω δόξαντα ταῦτα πρὸς τὴν σὴν ἁγιωσύνην ἀπεστείλαμεν, ἅπερ ἐλπίζομεν ἀσφαλέστατα χάριτι Χριστοῦ εἰρηνικῶς καὶ εὐθέσμως κυβερνᾶν τὰς ὑπὸ σὲ ἐκκλησίας.

crarentur, unoque ore de ſententia contra eum pronunciata concordarent.

Attamen contra vota noſtra, contraque omnem expectationem, Seras, Stephanus, Heliodorus, Theophilus, ac eorum ſocii, neque noſtris ſunt ſuffragati ſententiis, neque ſuffragiis de eo latis ſubſcribere voluerunt. Idque cum Seras ipſe aliud etiam arrogans facinus & plenum inſaniæ prædicto Aetio criminis loco objectaret; eum nimirum temeraria audacia elatum affirmaſſe, Deum ſibi revelaſſe ea, quæ ab apoſtolorum temporibus hactenus occultaverat. Poſt quæ inſana & inſolentia verba a Sera de Aetio pro teſtimonio citata, illi, quos ſupra poſuimus, ne precibus quidem adduci perſuaderique poterant, ut in judicio de illo ferendo nobis ſuffragarentur. Nos autem patientibus animis, eorum cauſa, ad prolixum temporis ſpatium fere ſententiam diſtulimus, nunc indignando, nunc adhortando, increpando interdum, aliquando obnixe orando, ut nobiſcum convenirent, conſentientemque toti concilio ſententiam pronunciarent. Itaque expectavimus diu, ſi forte nos audire, ſi intelligere, ſi denique cedere vellent.

De Aetii damnationis cauſa, & ſociorum.

Verum ubi longo tempore expectando, nullo modo eos ad noſtris de Aetio ſententiis obſequendum inducere poteramus; canonem eccleſiæ eorum amicitiæ antepondum arbitrati, eos a communione eccleſiæ excludendos decernimus: dato illis ad ſententiam mutandam, ad reſipiſcendum, & ad alacri animo cum concilio concordandum, conſentiendumque, ſex integrorum menſium ſpatio. Quod ſi intra præſtitutum diem, mutato conſilio, amplecterentur cum patribus concordiam, & decretis ab illis de Aetio ſententiis aſſentirentur; tum non ſolum ut reciperentur in eccleſiam, verum etiam ut ſuam in conciliis loquendi libertatem, & mutuam nobiſcum caritatem recuperarent, ſtatuimus. Sin autem in propoſito ſuſceptoque conſilio per hominum facilitatem pertinaciter manerent, & canones eccleſiaſticos contemnerent, epiſcopatus dignitate dimovendos eſſe. Quod ſi depoſitionem expectaverint, alios in eorum loca epiſcopos ſubſtituendos; uti ſacroſancta eccleſia, ad ordinem ſibi convenientem redacta, ſecum ipſa conſentiat, vinculo caritatis ab omnibus omnium gentium epiſcopis eadem dicendo, eademque mente & ſententia in unum cohærescendo, firme conſervato. Quare iſta ad tuam reverentiam ſcripſimus, ut intelligas decreta concilii, quæ te obſervantem optamus, per gratiam Chriſti tuas eccleſias tranquille legitimeque moderari.

Dnum tempus reſipiſcendi.

IDEM CONCILIUM CONSTANTINOPOLITANUM

Ex nova Baluzii Conciliorum Collectione.

POST abſolutam ſynodum Seleucienſem, ut triſuque partis Epiſcopi Conſtantinopolim ad Imperatorem Conſtantium profecti ſunt, omnes quidem qui partes Acacii ſovebant, ex alia vero parte decem tantum, quorum præcipui fuere Euſtathius Epiſcopus Sebaſtiæ in Armenia, Baſilius Ancyranus, Silvanus Tarſenſis, & Eleuſius Cyzicenus. Porro Acaciani cum aliquandiu ſubſtitiſſent Conſtantinopoli, Concilium illic celebrare diſpoſuerunt, ad quod Epiſcopos Bithynos evocarunt. Congregati igitur antiſtites numero quinquaginta, inter quos erat Maris Epiſcopus Chalcedonenſis, fidei formulam quæ Arimini placuerat confirmarunt, cui nonnulla verba attexuerunt, quæ non extabant in Ariminenſi, nimirum ne quis in poſterum ſubſtantiam in Deo aut hypoſtaſim diceret. Itaque fidei formula Conſtantinopoli tum edita, quæ quidem nona eſt earum, quæ uſque ad hanc diem publica auctoritate prodierunt, eſt.

Socrat. lib. 2. cap. 41. Sozom. lib. 4. c. 24.

Cre-

Socrat. ibid. & Athanaſ. in lib. de ſynod. pag. 905.

Credimus in unum Deum Patrem omnipotentem, ex quo ſunt omnia, & in unicum filium Dei, ante omnia ſæcula & ante omne principium, genitum ex Deo, per quem omnia facta ſunt tam viſibilia quam inviſibilia, eumque ſolum unigenitum ex patre natum, ſolum ex ſolo, Deum ex Deo, ſimilem ei qui ipſum genuit patri ſecundum ſcripturas, cujus generationem nemo novit niſi ſolus qui illum genuit pater. Hunc unigenitum filium Dei ſcimus a patre miſſum deſcendiſſe de cœlis, ſicut ſcriptum eſt, ad deſtructionem peccati atque mortis, & ex ſpiritu ſancto natum de Maria Virgine ſecundum carnem, & cum diſcipulis converſatum, & univerſa diſpenſatione juxta patris voluntatem impleta, crucifixum, mortuum ac ſepultum eſſe, & ad inferos deſceudiſſe: quem & ipſe orcus exhorruit. Qui etiam tertio poſt die ſurrexit a mortuis, & cum diſcipulis verſatus eſt: tandemque completis quadraginta diebus, aſſumptus eſt in cœlum, ſedetque ad dexteram patris, extremo reſurrectionis die venturus in gloria patris, ut reddat unicuique mercedem operum ſuorum. Et in ſpiritum ſanctum, quem ipſe unigenitus Dei filius, Chriſtus, Dominus ac Deus noſter promiſit ſe miſſurum generi humano advocatum, ſicut ſcriptum eſt, ſpiritum veritatis: quem & ipſis miſit, poſteaquam adſcendiſſet in cœlum. Nomen autem ſubſtantiæ, quod ſimplicius a patribus poſitum eſt, & quod ignotum populis offenſioni fuit, propterea quod in ſacris literis non continetur, placuit amoveri, nec ullam deinceps ejus fieri mentionem, quandoquidem ſacræ literæ nuſquam meminere ſubſtantiæ patris ac filii. Nam hypoſtaſis patris & filii ac ſpiritus ſancti ne nominari quidem debet. Similem autem dicimus filium patri, quemadmodnm divinæ ſcripturæ dicunt ac docent. Omnes porro hæreſes, ſeu quæ olim damnatæ, ſeu quæ recens ortæ, huic a nobis expoſitæ fidei refragantur, anathema ſint.

A Πιστεύομεν εἰς ἕνα μόνον θεόν, πατέρα παντοκράτορα, ἐξ οὗ τὰ πάντα· καὶ εἰς τὸν μονογενῆ υἱὸν τοῦ θεοῦ, πρὸ πάντων τῶν αἰώνων καὶ πρὸ πασης ἀρχῆς γεννηθέντα ἐκ τοῦ θεοῦ· δι' οὗ καὶ τὰ πάντα ἐγένετο, τά τε ὁρατὰ καὶ τὰ ἀόρατα· γεννηθέντα δὲ μονογενῆ, μόνον ἐκ μόνου τοῦ πατρός, θεὸν ἐκ θεοῦ, ὅμοιον τῷ γεννήσαντι αὐτὸν πατρὶ κατὰ τὰς γραφάς· ὃν τὴν γέννησιν οὐδεὶς γινώσκει, εἰ μὴ μόνος ὁ γεννήσας αὐτὸν πατήρ· τοῦτον οἴδαμεν μονογενῆ τοῦ θεοῦ υἱὸν, πεμπτον τὸ παρὰ θεοῦ παραγεγενῆσθαι ἐκ τῶν οὐρανῶν, ὡς γέγραπται, ἐπὶ καταλύσει τῆς ἁμαρτίας καὶ τοῦ θανάτου. καὶ γεννηθέντα ἐκ πνεύματος ἁγίου, καὶ μαρίας παρθένου τὸ κατὰ σάρκα, ὡς γέγραπται, καὶ ἀναστραφέντα μετὰ τῶν μαθητῶν, τῆς πασης τῆς οἰκονομίας πληρωθείσης κατὰ τὸ πατρικὸν βούλημα, σταυρωθέντα καὶ ἀποθανόντα, καὶ ταφέντα, καὶ εἰς τὰ καταχθόνια κατελθόντα· ὃν τινα καὶ αὐτὸς ὁ ἅδης ἔπτηξεν· ὃς τις καὶ ἀνέστη ἀπὸ τῶν νεκρῶν τῇ τρίτῃ, ἡμέρᾳ διατρίψας μετὰ τῶν μαθητῶν. καὶ πληρωθεισῶν τῶν τεσσαρακοντα ἡμερῶν, ἀνελήφθη εἰς τοὺς οὐρανούς, καὶ καθέζεται ἐν δεξιᾷ τοῦ πατρὸς, ἐλευσόμενον ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ τῆς ἀναστάσεως ἐν τῇ παρουσίᾳ δόξῃ, ἵνα ἀποδῷ ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ, καὶ εἰς τὸ ἅγιον πνεῦμα, ὅπερ αὐτὸς ὁ μονογενὴς τοῦ θεοῦ ὁ χριστὸς, ὁ κύριος καὶ θεὸς ἡμῶν ἐπηγγείλατο πέμπειν τῷ γένει τῶν ἀνθρώπων παράκλητον, καθάπερ γέγραπται, τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας ὅπερ αὐτοῖς ἔπεμψεν, ὅτε ἀνελήφθη εἰς τοὺς οὐρανούς· τὸ δὲ ὄνομα τῆς οὐσίας, ἁπλούστερον ὑπὸ τῶν πατέρων ἐτέθη, ἀγνοούμενον δὲ τοῖς λαοῖς, σκάνδαλον ἔφερε, διότι μηδὲ αἱ γραφαὶ τοῦτο περιέχουσιν, ἤρεσε περιαιρεθῆναι, καὶ παντελῶς μηδεμίαν μνημὴν τοῦ λοιποῦ γενέσθαι, ἐπειδήπερ καὶ αἱ θεῖαι γραφαὶ οὐδαμοῦ ἐμνημόνευσαν περὶ οὐσίας πατρὸς καὶ υἱοῦ· καὶ γὰρ οὐκ ὀφείλει ὑπόστασις περὶ πατρὸς καὶ υἱοῦ καὶ ἁγίου πνεύματος ὀνομάζεσθαι· ὅμοιον δὲ λέγομεν τὸν υἱὸν τῷ πατρὶ, ὡς λέγουσιν αἱ θεῖαι γραφαὶ καὶ διδάσκουσι. πᾶσαι δὲ αἱ αἱρέσεις, αἵτε ἤδη πρότερον κατεκρίθησαν, καὶ εἴ τινες ἐὰν ἡμῖν ὑπεναντίαι γένωνται, ἐναντίαι τυγχάνουσαι τῆς ἐκτεθείσης ταύτης γραφῆς ἀνάθεμα ἔστωσαν.

Σαν. βιβ. β. περ. 41. Καὶ Ἀθανασ. βιβ. περὶ συνόδ. σελ. 691.

Porro huic profeſſioni fidei etiam Ulfila Gothorum Epiſcopus tunc primum conſenſit. Nam ante illud tempus Nicænam fidem amplexus fuerat, ſecutus Theophilum, qui cum Gothorum eſſet Metropolitanus Epiſcopus, Nicæno Concilio præſens ſubſcripſerat.

Cum cauſa fidei ſic conſtituta fuiſſet, actitatæ ſunt cauſæ quorumdam Epiſcoporum, qui depoſiti in ſynodo fuere. Primum ergo depoſuerunt Macedonium Epiſcopum Conſtantinopolitanum, tum quod plurimarum cædium auctor fuiſſet, tum quod Diaconum in fornicatione deprehenſum ad communionem admiſerat. Eleuſium deinde Cyzicenæ urbis Epiſcopum, propterea quod Heraclium quendam Herculis Tyrii flaminem, qui maleficii & magicarum artium convictus Cyzicum ſe receperat, religionem Chriſtianam ſimulantem ſacro baptiſmate initiaſſet & mox Diaconum ordinaſſet, cumque illum ejuſmodi eſſe poſtea didiciſſet, eum tamen ab Eccleſia minime præciſiſſet. Item quod nonnullos a Mari Chalcedonis Epiſcopo condemnatos, cum Cyzicum & ipſi veniſſent, inconſulte ordinaviſſet. Tum Baſilium Ancyranum, quod Diogeni cuidam Presbytero Alexandrino per Ancyram iter facienti chartas abſtuliſſet & verbera intuliſſet, quodque provinciarum rectoribus præcepiſſet ut clericos quoſdam Antiochenſes & ex provinciis ad Euphratem ſitis, Cilicas item & Galatas & Aſianos, indicta cauſa exilio aliiſque ſupplicíorum generibus condemnarent, ita ut illi ferrea perpeſſi ſint vincula, ac præterea facultates ſuas militibus ipſos deducentibus redemptionis loco dederint ne contumeliis afficerentur. Accuſabant etiam illum quod cum Imperator Aetium & quoſdam ejus aſſeclas ad Cecropium duci juſſiſſet cauſam dicturos de criminibus quæ illis intentabat, perſuaſiſſet Baſilius ei cui res ab Imperatore commiſſa fuerat ut ea quæ ipſe vellet exequeretur, quodque ad Hermogenem Præfectum prætorio & ad Conſularem Syriæ ſcripſiſſet quinam & quo loci deportandi eſſent, & quod poſtea cum Imperator illos ab exilio revocaſſet, id non permiſiſſet, principibus ac ſacerdotibus ſeſe opponens. His addebant quod clerum Sirmienſis Eccleſiæ advertus Germinium concitaſſet, & cum eodem Germinio & Urſacio ac Valente communionem ſe habere ſcribens, eos tamen apud Epiſcopos Africæ inſimulaſſet, eaque de re accuſatus, negaſſet ac pejeraſſet, convictus vero perjurium cavillando eludere conaretur. Ad hæc, quod Illyriis, Italis, & Afris

& Afris diſcidii ac tumultus cauſa extitiſſet, & A eorum quæ Romanæ Eccleſiæ contigerant auctor fuiſſet. Item quod cum ancillam in vincula conjici curaſſet, falſum confiteri adverſus dominam ſuam adegiſſet, & quod turpis vitæ hominem, qui mulierem nequaquam nuptiali fœdere ſibi copulatam domi habebat, ſacro lavacro tinxiſſet & ad diaconatus officium promoviſſet. Præterea quod medicum quendam circumforaneum, qui multarum cædium auctor extiterat, ab Eccleſia non ſegregaſſet. Poſtremo quod ad ſacram menſam conjurationes facere ſolitus eſſet, diras imprecationes concipiens, & clericos jurare compellens nunquam ſe mutuo accuſaturos. Hæc autem callide ab ipſo fieri dicebant ut ipſe, qui univerſo clero præerat, criminan- B tium accuſationes effugeret. Et hæ quidem ſunt cauſæ ob quas Baſilium a ſe depoſitum eſſe ſcripſerunt. Euſtathius autem Sebaſtiæ Epiſcopus depoſitus eſt, primum quidem propterea quod cum presbyter eſſet, pater ipſius Eulalius Epiſcopus Cæſareæ Cappadociæ ipſum prius damnaverat & a precum communione ſeparaverat, propterea quod veſtem ſacerdoti minime convenientem geſtaſſet, poſtea vero eo quod apud Neocæſaream Ponti urbem excommunicatus fuerat a ſynodo, & ab Euſebio Conſtantinopoleos Epiſcopo depoſitus, eo quod in quibuſdam diſpenſationibus ipſi commiſſis parum fidelis deprehenſus fuiſſet. Deinde quod in ſynodo Gangrenſi, quæ propter ipſum collecta fuerat, con- C demnatus fuiſſet eo quod poſt damnationis ſententiam adverſus ipſum prolatam in ſynodo Cæſarienſi, multa contra leges eccleſiaſticas ageret. Nam & Uxorem ducere prohibebat, & a cibis eſſe abſtinendum docebat. Unde multos quidem qui matrimonia contraxerant a conjugibus ſeparavit, & illis qui Eccleſias averſabantur ſuaſit ut domi communicarent. Sed & ſervos prætextu pietatis a dominis ſuis abſtraxit. Ipſe vero philoſophi habitum geſtans, ſectatores ſuos novaatque inſolita veſte indui juſſit. Mulieres quoque tonderi fecit. Et præſcripta quidem jejunia fugienda eſſe, diebus vero dominicis jejunandum præcepit. Denique in ædibus conjugatorum precationes fieri vetuit; & presbyteri uxorem ha- D bentis, quam dum eſſet laicus legitimo matrimonio ſibi copulaverat, benedictionem & communionem inſtar piaculi declinandam docebat. Hæc & hujuſmodi alia plurima cum ille & faceret & doceret, ſynodus Gangrenſis eum, ut dixi, depoſuit, ejuſque dogmata anathemate damnavit. Arguebatur præterea quod in Antiochenſi ſynodo convictus eſſet perjurii, & quod decreta eorum qui Meletinæ congregati fuerant ſubvertere conaretur, quodque ipſe multorum criminum reus, tamen judex eſſe vellet, & alios hæreticos appellaret. Heortaſius autem ideo depoſitus eſt quod abſque conſenſu Epiſcoporum Lydiæ factus eſſet Sardianorum Epiſcopus. Dracontium vero Pergamenum ideo depoſuerunt quod ex Galatia, ubi epiſcopatum geſſerat, ad Pergamenſem cathedram tranſiiſſet. Proinde utramque ordinationem, utpote illegitimam, infirmarunt. Poſt hæc iterum convenientes, Silvanum Epiſcopum Tarſenſem deponunt, item Sophronium Pompejopolis in Paphlagonia, Elpidium Satalorum, & Neonam Seleucienſem. Ac Silvanum quidam depoſuerunt propterea quod veſaniæ auctor ac ſignifer ceteris extitiſſet tum Seleuciæ, tum Conſtantinopoli, & quod Caſtabalenſi Eccleſiæ Theophilum quendam præfeciſſet, qui prius ab Epiſcopis Paleſtinenſibus fuerat ordinatus Epiſcopus Eleutheropolis, juramentoque ſeſe obſtrinxerat nunquam ſe alium epiſcopatum ſuſcepturum abſque illorum conſenſu. Sophronium vero abdicarunt tanquam avarum, & qui res Eccleſiæ oblatas vendere & in quæſtum ſuum vertere conaretur, & propterea quod poſt ſecundam ac tertiam vocationem ægre comparens, de criminibus ſibi illatis cauſam apud ipſos dicere noluiſſet, ſed extraneos judices elegiſſet. Neonam vero ideo depoſuerunt quod impenſe ſtuduiſſet ut Annianus Antiochenſium Epiſcopus in ſua Eccleſia ordinaretur, & quod nonnullos ſacrarum ſcripturarum & Eccleſiæ legum penitus ignaros, cum curiones eſſent, inconſiderate Epiſcopos ordinaſſet, qui poſtea opum ſuarum poſſeſſionem ſacerdotio prætulerunt, ſcriptoque teſtati ſunt malle ſe bona ſua retinendo publicis muneribus fungi quam bonis ſuis exutos epiſcopatum gerere. Elpidium denique abdicarunt, eo quod ad tumultum excitandum Baſilio ſeſe adjunxiſſet, & auctorem ac magiſtrum ſe præbuiſſet immoderatiæ, quodque contra decreta Melitinenſis ſynodi Euſebium quidem, qui presbyterii gradu motus fuerat, in priſtinum locum reſtituiſſet, Nectariam vero quamdam, quæ ob pactorum ac jurisjurandi fidem violatam a communione ſuſpenſa fuerat, ad diaconatus officium promoviſſet, cum tamen juxta leges Eccleſiæ nullum ei honorem capere liceret. Cum his vero Cyrillum quoque exauctorarunt Epiſcopum Hieroſolymorum, propterea quod cum Euſtathio & Elpidio communicaſſet, qui decreta Melitinenſis ſynodi, cui ipſe quoque interfuerat, abrogare ſtuduerant, & quod poſt depoſitionem in Paleſtina factam communionem injiſſet cum Baſilio & Georgio Epiſcopo Laodiceno. Etenim poſt ſuſceptum Hieroſolymorum epiſcopatum de jure metropolitano adverſus Acacium Epiſcopum Cæſareæ controverſiam moverat, tanquam apoſtolicam ſedem obtinens. Ex quo factum fuerat ut inimicitias inter ſe ſuſciperent, ſeſeque mutuo accuſarent quod non recte ſentirent de divinitate. Nam & antea uterque eorum in ſuſpicionem venerat, Acacius quidem quod cum Ario idem ſentiret, Cyrillus vero quod eos ſectaretur qui filium patri ſimilem ſecundum ſubſtantiam aſſerebant. Cum igitur ita ſentiret Acacius, una cum Epiſcopis provinciæ Paleſtinæ, qui idem cum ipſo ſentiebant, Cyrillum præveniens depoſuit hujuſmodi ob cauſam. Cum Hieroſolymorum regionem fames occupaſſet, egentium multitudo neceſſariis alimentis deſtituta in Cyrillum, utpote Epiſcopum, oculos conjecit. Cum autem pecuniæ deeſſent quibus ſubveniri poſſet egentibus, Cyrillus (bono ſane exemplo, ſed quod Acacius in invidiam & odium vertit) theſauros Eccleſiæ & ſacra vela divendidit. Itaque ſacram veſtem aureis filis contextam, quam Conſtantinus Magnus ad exornandam Hieroſolymorum Eccleſiam E Macario loci illius Epiſcopo donaverat, ut ea indutus, divini baptiſmi miniſterium perageret, Cyrillum vendidiſſe dixit, eamque mercatum quendam ex iis qui in theatro ſaltare ſcient, induiſſe quidem, ſed inter ſaltandum collapſum obtritumque interiiſſe. Ita quidem Theodoretus. At Sozomenus ait quendam inter theſauros Eccleſiæ divenditos agnoviſſe donarium ſuum in muliere ſcenica, quæ illo amicta erat, inquirentemque curioſius unde illud haberet, deprehendiſſe mercatorem qui illud mulieri vendiderat, merca-

Socrat. lib. 2. c. 43.

Theodoret. lib. 2. cap. 27. Sozom. lib. 4. cap. 25.

mercatori vero Epiſcopum venumdediſſe. Hanc ergo cauſam prætexens Acacius, Cyrillum depoſuit. Porro Epiſcopos illos, quos depoſitos tum fuiſſe ſupra retulimus, Acaciani Conſtantinopolitani expulerunt. Decem autem Epiſcopos ex ſuo numero, qui depoſitionibus ſubſcribere detrectabant, ſeparatim agere juſſerunt, & neque divino miniſterio fungi, neque Eccleſias ſuas gubernare, donec depoſitionibus illis ſubſcripſiſſent. Quod ſi intra ſex menſium ſpatium non reſipuiſſent, nec omnibus ſynodi decretis ac geſtis conſenſiſſent, ipſos quoque deponi juſſerunt, utque Epiſcopi uniuſcujuſque provinciæ ſimul convenientes, in eorum locum alios ſubrogarent. Cum hæc ab illis conſulta & ad effectum perducta eſſent, omnibus utique locorum Epiſcopis & clericis ſcripſerunt ut hæc obſervarent & executioni mandarent.

Meminit iſtius ſynodi Conſtantinopolitanæ Hilarius in fragmentis, ſic alloquens hæreticos. *Poſt ſynodum enim Seleucienſem Conſtantinopolim venientes, quid eſt quod ſtatim damnatis hæreticis vos jungitis, non differtis in aliquo tempus admodi, neque de prudentis rationis conſilii aliquam vobis moram ad percunctandum impenditis;*

IDEM CONCILIUM CONSTANTINOPOLITANUM.

Ex libello Synodico.

IMPERATOR autem iſto quaſi binario pietatis deceptus Byzantii hæreticam congregavit ſynodum, omni ſtudio oppugnaturam divinum ſymbolum. Hinc vero non mediocris inter diverſa ſentientes, & orthodoxos ſecuta eſt diſſenſio. Beatæ enim memoriæ Euſtathius Antiochenus ex impio tomo quem proferebat, qui diſſimile dicebat eſſe *Id ex quo*, *Ei per quod*, impium Euſebium & Aetium coarguit. Tandem ſynodus hæc Macedonium depoſuit: non quod filium Dei creaturam diceret, ſed quod in Spiritum tantummodo ſanctum impingeret, eumque omnino a deitate alienum eſſe affirmaret. Introduxit eadem ſynodus in Byzantinum epiſcopatum, ſceleratiſſimum illum Eudoxium, qui ex Germanicia. Antiochiam venerat: cum quidem jam mortuus eſſet impius ille Euſebius; & confeſſor Paulus ad dominum emigraſſet. Præterea anathemate notavit diaconum quoque Alexandrinum Aetium, ducem Eunomii & præceptorem Theophronii.

Ὁ Δὲ βασιλεὺς τῇ δυάδι τῆς [1]ἀσεβείας φενακιζόμενος, ἐν Βυζαντίῳ αἱρετικὴν συνεκρότησε συνοδον, πολλῇ δυνάμει σπεδάσασαν τὸ θεῖον συμβολον καταγωνίσασθαι. Καὶ ἐχ᾽ ἡτυχῦσα σάσις ἐντεῦθεν μεταξὺ τῶν ἑτεροδόξων καὶ ὀρθοδόξων παρηκολουθησεν. Ὁ γὰρ μακαρίτης Εὐσέβιος Ἀντιοχείας, ἐκ τοῦ παρ᾽ αὐτοῦ ἐκτεθέντος ἀσεβοῦς τόμου, ἀνόμοιον λέγοντος τὸ Ἐξ ὧν, τῷ Δι᾽ οὗ, τὸν ἄθεον Εὐσέβιον διήλεγξε καὶ Αέτιον. Τέλος καθελοῦσα, μὴ ὡς λέγοντα κτίσμα τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ, Μακεδόνιον: ἀλλ᾽ εἰς τὸ θεῖον πνεῦμα μόνον προσκρούοντα, καὶ ἀλλότριον αὐτὸ φάσκοντα εἶναι παντελῶς τῆς θεότητος. ἀντεισάγει εἰς Βυζάντιον τὸν ἐκ Γερμανικείας καταλοιπὸν εἰς Ἀντιόχειαν, Εὐδόξιον τὸν παμμιαρὸν, ἤδη τοῦ δυσσεβοῦς Εὐσεβίου τὸν βίον τελέσαντος, καὶ τοῦ ὁμολογητοῦ Παύλου πρὸς κύριον ἐκδημήσαντος. πρὸς τούτοις ἀνεθεμάτισε καὶ τὸν διάκονον Ἀλεξανδρείας Αέτιον, τὸν ἀρχηγὸν Εὐνομίου καὶ Θεοφρονίου διδάσκαλον.

CONCILIUM ACHAICUM,

Habitum circa ann. Chriſti 359.

Ex nova Baluzii Collectione.

CONGREGATA fuit hæc ſynodus, cui viginti Epiſcopi interfuerunt, ut ait auctor Prædeſtinati, adverſus Aetianos, quorum ſententia hæc erat, ut diſſimilem per omnia Patri Filium confiterentur, dicerentque præterea nulla peccata, quæcumque illa ſint, iis obeſſe qui fidei eorum conſentiebant. Contra hos ergo ſynodus viginti Epiſcoporum egit in Achaja.

CONCILIUM ANTIOCHENUM I.

In quo Meletius Sebaſtenus Epiſcopus ad Antiochenam cathedram translatus eſt.

Ex P. Pagi Critica ad An. Ch. 360. n. 5. & ſeqq.

VALESIUS in notis ad Theodoretum li. 2. cap. 31. arbitratur Synodum Antiochenam in cauſa Meletii habitam, de qua Theodoretus agit, eamdem eſſe cum illa, de qua Socrates lib. 2. cap. 45. quam ait anno 361. Antiochiæ celebratam. Sed tam Valeſius, quam Baronius, aliique duas Synodos Antiochenas diverſis annis congregatas perperam confundunt. Prior Synodus anno 360. coacta, in eaque Meletius e ſede Sebaſtena ad Antiochenſem translatus. Hanc Theodoretus laudatus, & libellus ſynodicus diſerte memorant: de translatione vero Meletii in ea facta agunt Socrates lib. 2. cap. 44. Sozomenus lib. 4. cap. 28. Philoſtorgius lib. 5. cap. 1. & Hieronymus in Chronico juxta editionem Scaligeri ad annum Abrahami 2376. qui cum menſe Septembri Chriſti anno 360. deſinit. Ex quo & conſtat Meletium præſenti anno, non vero ſequenti, ut male Valeſius ſtatuimat, ad Antiochenam ſedem translatum. Præterea Socrates citatus dicit, id factum, *Concilio apud Conſtantinopolim congregato*, id eſt, dum Concilium CP.

[1] Legendum ἀσεβείας, recte Cotelerius admonet tom. 3. Monum. Eccl. Græca. pag. 522. *Harduinus.*

CP. anno præcedenti inceptum nondum abſolutum eſſet. Quare uno eodemque anno duæ magnæ Synodi habitæ. Conſtantius Imperator huic priori Concilio Antiocheno non interfuit; hujus enim electione, ſeu potius e Sebaſtena Eccleſia ad Antiochenam translatione narrata, Sozomenus cap. 28. ait: Imperator vero, cum Perſas res novas moliri accepiſſet, Antiochiam petrexit, ſub finem nempe currentis Chriſti anni, ut ex Ammiano lib. 20. cap. 11. liquet. Neque Theodoretus lib. 2. cap. 27. ubi de utraque Synodo Antiochena in unum perperam confuſa id dicit; imo contrarium inſinuat, cum ait, Meletium ad Eccleſiam Antiochenam translatum Antiochiam venisse *acceptis Imperialibus literis*. Prior itaque Synodus Antiochena habita, dum adhuc Conſtantinopoli Conſtantius moraretur: ſecunda anno ſequenti.

CONCILIABULUM ANTIOCHENUM,

Quo ab Arianis Meletius epiſcopus Antiochenus ſede deponitur.

Locus & cauſa concilii habiti.

a Conciliabulum Antiochenum.) Hoc concilium habitum eſt Antiochiæ anno Conſtantii, ut teſtatur in chronic. Hieronymus, 24. qui eſt Chriſti 360. Cauſa habiti concilii iſta fuit primaria, ut Acaciani & Ariani declararent Meletium Antiochenum epiſcopum ſede ſua juſte dejectum, eique Euzojum ſuæ factionis ſectarium impuriſſimum, æquiſſimo judicio ſubſtitutum eſſe. Cum enim Meletius, teſte Sozom. lib. 4. cap. 27. ab Eudoxianis & Acacianis poſt alios tum Semiarianorum depoſitionem in ſedem Antiochenam introductus, præter ſpem & opinionem eorum, Dei nutu ac ſingulari providentia Nicæni concilii fidem publice tanto zelo & orthodoxæ religionis ardore prædicaret, ut dum ipſius concionantis os archidiaconus manu obſtrueret, digitos ille primo tres, deinde unum proferens, Trinitatem in unitate, & unitatem in Trinitate doceret; juſſuſque ab imperatore recantare palinodiam, recuſaret; ejuſdem Conſtantii imperatoris mandato depoſitus, in exilium contra pacta aſſecurationis data, & apud Euſebium Samoſatenum velut ſequeſtrum depoſita, ejectus fuit. Ariani itaque metuentes ne decreti illius conſcripti teſtimonio coarguerentur, perſuadent Conſtantio, ut per nuncium ab Euſebio decretum reddat. Ad quod faciendum cum ille neque verbis, neque minis ab imperatore induci potuiſſet, reſpondiſſetque ſe commune decretum communi conſenſu acceptum nunquam redditurum, niſi omnes qui ſuæ fidei illud commiſerunt, in unum convenirent. Hac itaque occaſione Acaciani Antiochiæ convenientes, approbata Meletii injuſta depoſitione ac relegatione, novam rurſus fidem, eamque omnium deterrimam, Conſtantio & Acacio auctoribus condiderunt, qua Filium Patri ſubſtantia & voluntate diſſimilem, atque ex nihilo ortum eſſe ſtatuerunt, ſicut Ario ab initio placuerat. *Acaciani vero* (inquit Sozom. lib. 4. c. 28.) *adhuc quieſcere non poterant; ſed Antiochiæ rurſus in unum cum paucis quibuſdam congregati, decreta quæ ipſi ſanciverant, ſimulabant, ſtatuebantque nomen, Simile, ex formula Arimini & Conſtantinopoli perlecta, eximendum eſſe: & Filium Patri tum ſubſtantia, tum voluntate diſſimilem eſſe, & ex nihilo ortum, ſicut Ario jam ab initio placuerat, docebant. Quibus fuere ſubſidio ſectatores Aetii, qui primus poſt Arium his nominibus palam uſus eſt uti. Unde factum eſt, ut tum ipſe ἀθεος, id eſt, averſus a Deo, tum ejus doctrinæ approbatores Anomiani & Exucontii, id eſt, Filium Patri diſſimilem, & ex nihilo ortum ſtatuentes appellarentur.* Hæc Sozom. Hic tandem finis magnæ tragœdiæ, ab Arianis poſt Nicænum concilium per triginta & amplius annorum ſpatia confectæ: cujus tot fuerunt actus, quot celebrata concilia. Quorum ultimo funeſtum illud, quod primum in eorum animis inſedit, Dei Filium (prôh ſcelus) ſubſtantia & voluntate Patri eſſe diſſimilem, infeliciter concluſum eſt. Nam eo tempore, quo Conſtantius Filio Dei divinitatem ademit, non ſine prodigio eidem imperium abripitur; cum in Gallis Julianus a militibus alias acclamatus imperator eligitur, & quantumlibet invitus imperare cogitur. Anno enim ſequenti procul omni dubio Conſtantius cum orientali imperio vita exutus fuiſſet, niſi eum mors citior contecisſet. Hæc ex Theodor. Epiph. Sozom. & Ammiano. Baron. anno 360. num. 45. & ſeqq.

Meletius præter ſpem Arianorum Nicænam fidem publice prædicat.

Meletius contra pactum in exilium relegatur.

Conſtantio, quo tempore is divinitatem Chriſto adimit, imperium abripitur.

ANTIOCHENA SYNODUS SUB CONSTANTIO

Ex libello Synodico.

ΜΕΤΑ δὲ ταῦτα μαθὼν ὁ Κωνσάντιος τοὺς Πέρσας πολεμρκεῖν [a] τῶν Ἰτζίβιον, ἐπὶ Ἀντιοχείας ὥρμησε· καὶ Σαβωρὶς ἀναχωρήσαντος, αὐτὸν εἰς ἅπαν ὀξάρας τὸ ὁμοούσιον φυσαττόμενος, καὶ τὸ ἑτεροούσιον κηρύξας, συνόδου συνεκρότησε. τῶν δὲ

POST hæc vero cum Conſtantius compertiſſet, a Perſis Itzibium obſideri, Antiochiam properavit. Sed Saporio jam retrogreſſo, ipſum Homouſion furioſe ſemel evellens & Heterouſium confirmans, ſynodum congregavit. Cum autem thronus Antiochiæ vidua-

1 Hæc eſt poſterior Synodus Antiochena habita Tauro, & Florentio Coſſ. ut teſtatur Socrates cap. 45 anno ſcilicet Chriſti 361. *cum Euzojus e præſſes Eccleſiæ.* Meletius enim in exilium actus eſt a Conſtantio, *& ipſe Antiochiam agente: ibi patriam ipſius Melitenem*, inquit Philoſtorgius lib. 5. cap. 5. ideoque anno Chriſti 360. exeunte, vel initio ſequentis. Etenim Conſtantius nonniſi hyeme ſub finem anni 360 e procinctu Perſico Antiochiam venit, teſte Ammiano lib. 20. cap. 11. In hac ſecunda Synodo Antiochena Ariani *eamdem Fidei formulam recitarunt, quam prius Conſtantinopoli ediderant*, ut aſſerit Socrates citatus. Soromenus lib. 4. cap. 20 de ſecunda iſta Antiochena Synodo loquitur, indicatque ſecundam fuiſſe Antiochenam, ait enim: *Acaciani Antiochiæ una cum paucis iterum congregati, ea quæ prius ipſi decreverunt, reprehenderunt, nomenque illud ſimile ex formula pacis, Arimini, & Conſtantinopoli recitata, expungere ſtatuerunt.* Jam itaque in Electione Meletii, de qua proxime Sozomenus locutus fuerat, prima ſynodus Antiochena celebrata fuerat. Sed incertum an eidem Conſtantius adfuerit. Cum tamen ex Chronologia Codicis Theod. a Gothofredo condita conſtet, Conſtantium anno 361. Antiochiæ fuiſſe, verisimilius eſt eum Synodo interfuiſſe; & id Theodoretus inſinuat, cum ait, in ea Synodo Meletium in exilium miſſum eſſe. *Pagius ad an. Chriſti* 360. *num.* 6. & 8.

a Lege, ὡ Νιτζίβιος. *Hardouinus.*

tus eſſet, Ariani pariter & orthodoxi Meletium Sebaſtiæ Armeniæ archiepiſcopum elegerunt. Imperatore vero explicationem dicti hujus, *Dominus creavit me initium viarum ſuarum*, ab epiſcopis ſeorſim flagitante, & plurimis ad eum impiis confluentibus, Meletius orthodoxe id expoſuit, magnaque voce ſacram trinitatem conſubſtantialem prædicavit. Cumque archidiaconus os ei obturaſſet, per digitos tamen divinam illam doctrinam prædicavit. Quod cum qui male ſentiebant vidiſſent, Sabellianiſmi eum accuſatum in exilium egerunt: & Eudoxium cum Ario olim anathemate percuſſum ei ſubſtituerunt, a quo etiam Conſtantius ægrotans, baptizatus, vitam reliquit.

Α τοῦτο Αντιοχείας χηροῦντος, Αρειανοὶ τε ὀρθόδοξοι, Σεβαστείας Αρμενίας ἀρχιεπίσκοπον Μελέτιον προχειρίζονται. Ὁ δὲ βασιλεὺς τῷ ἐρωτᾶν τὸ, Κύριος ἔκτισέ με ἀρχὴν ὁδῶν αὐτοῦ, παρὰ τῶν ἐπισκόπων ἰδιαιτέρως ἕκαστα πυνθανόμενος, πλείστων δυσσεβῶν προσελθόντων· Μελέτιος ὀρθοδόξως ἐκθέμενος, μεγαλοφώνως ὁμοούσιον τὴν ἁγίαν τριάδα ἐκήρυξε. Καὶ τῷ ἀρχιδιακόνῳ τὸ στόμα τοῦτο φιμώσαντος, ἐκεῖνος διὰ τῶν δακτύλων, τὸ θεῖον ἐκήρυξε μάθημα. Ὅπερ οἱ κακόδοξοι θεασάμενοι, Σαβελλιανισμὸν αὐτῷ πλέξαντες, ἐξορίᾳ παρέπεμψαν· καὶ τὸν σωὸν Ἀρείῳ ἀναθεματισθέντα Εὐδόξιον προχειρίζονται· ὑφ' ᾧ νοσήσας Κωνσάντιος βαπτισθεὶς, τὸν βίον κατέλιπεν.

ROMANUM CONCILIUM APOCRYPHUM,

Quo Liberium Romanus Clerus excipit, & ad baptiſmum conferendum catechumenis admittit,

Anno forte 361. ſub Liberio Papa celebratum.

EDITORIS PRÆMONITIO.

Ex Suppl. Manſi To 1 pag. 919.

QUod hic vulgatur concilium, nuſpiam alibi exſtitum eſſe arbitror, acceptumque eſt e vetuſtiſſimo noſtro codice bibliothecæ Martinianæ, annorum circiter nongentorum; & ex alio ejuſdem bibliothecæ antiquo codice, ſæculi, ut arbitror, XI. variantes adjectæ ſunt. De illius tamen veritate neque vadem me exhiberem, neque de ætate qua procuſum eſt definire quidquam audeo.

Si ex iis quæ hic narrantur veritatis aliquid exſculpi poſſet, geſta hæc viderentur paulo antequam Conſtantius arma in Perſas, imperii fines infeſtantes, moveret; quod in annum 361. annales conferunt. Hanc enim Perſarum irruptionem præ oculis habuiſſe horum actorum ſcriptor non uno indicio judicari poſſet. Utut res habeat ſeſe, quæ hic narrantur de relegatione Liberii extra urbem Romam, ex cauſa non ſane admodum probata, quanquam ſcriptoribus omnibus ignota, utcunque ſcriptori hujus hiſtoriolæ donarentur; ſed ferri nulla ratione poſſunt errata illa inſignia in genealogia Conſtantii, quem ex filio Conſtantini Magni nepotem facit; ejuſdemque Conſtantini a lepra mundati fabellam adoptat. Fabuloſa licet hæc ſit narratio, dare illam tamen quam omittere malui.

INCIPIUNT TITULI LIBERII EPISCOPI URBIS ROMÆ.

I. *De Liberio Epiſcopo Urbis Romæ & fide Catholica.*
II. *De incredulitate Regis Conſtantii, & de expulſione Liberii Epiſcopi extra Civitatem.*
III. *De reſponſione Dionyſii Presbyteri.*
IV. *De locutione Liberii Epiſcopi ad Compresbyteros.*
V. *De Damaſo reſponſione, & Siricii Diaconi.*
VI. *De bello venienti ſuper Danubium in Romaniam.*
VII. *De die Pentecoſten, & de populo qui urgebatur ad Baptiſmum.*
VIII. *De reſponſione Damaſi Presbyteri, & de conſtructione fontis.*
IX. *De conveniendis Presbyteris, Clericis, & univerſis gradibus ad B. Petrum Apoſtolum.*
X. *De Sabbato Pentecoſten, & de populo qui baptizatus eſt.*

ANno regni Conſtantis (ſ. Conſtantii) regis, nepotis Conſtantini magni viri. Erat quidam ſacerdos Urbis Romæ nomine Liberius epiſcopus, præſul Chriſtum prædicans, ſicut doctus fuerat a Marco epiſcopo Urbis Romæ, & qui eum ordinavit diaconum in civitate in gremio baſilicæ Conſtantinianæ, ſemper (*ſic*) in Trinitate fixus, Patrem & Filium & Spiritum S. prædicans, ſicut & doctus fuerat a Marco epiſcopo U. R. qui eum ordinavit diaconum in civitate in gremio baſilicæ Conſtantinianæ, ſempro (*ſic*) in Trinitate fixus, Patrem & Filium & Spiritum S. prædicans & laudans Dominum de Domino, & lumen de lumine, totum a toto, plenum a pleno, non creatum ſed genitum, non ex nihilo ſed ex Patre, unius ſubſtantiæ cum Patre. Spiritum vero Sanctum Dominum noſtrum, non ingenitum, neque genitum, non creatum, neque factum, ſed de Patre procedentem Patris & Filii, ſemper cum Patre & Filio coæternum veneramur. Unum tamen Deum, qui ex uno Patre totum quod Patri eſt Deus. Natus eſt Filius, & in Patre totum quod eſt totum genuit Filium. Pater Filium generans non minuit nec amiſit plenitudinis ſuæ divinitatem, totum autem quod Deus Pater eſt, idem & Filium ab eo natum certiſſime confitentes cum Spiritu S. unum Deum piiſſime confitemur. Credimus Jeſum Chriſtum Dominum noſtrum, Dei Filium, per quem omnia facta ſunt, qui nunquam deſierit eſſe in cælum, & natum de Spiritu S. ex virgine Maria. Verbum caro factum non amiſit quod erat, ſed cœpit eſſe quod non erat. Non demutatum, ſed Deum permanentem, etiam hominem natum non putative, ſed vere, non erium (aerium), ſed corporeum, non fantaſticum, ſed carneum, oſſa, ſanguinem, ſenſum & animam habentem; ita verum hominem, ut verum Deum; unum eundem verumque verum hominem fuiſſe nullo modo ambigimus. Confitendum hunc eundem Dominum Jeſum Chriſtum adimpleſſe Regem, vel

locus corruptus

quæ in Cælis, & quæ in terra viſibilia, & inviſibilia propter noſtram ſalutem deſcendiſſe de Cælo.

vel prophetas, paſſum ſub Pontio Pilato, crucifixum ſecundum ſcripturas, tertia die a mortuis reſurrexiſſe, aſsumptum in cælis ſedere ad dexteram Patris; inde venturum judicare vivos & mortuos expectamus, & ſæculum per ignem. Hoc cum legiſset ex libro antiquo edoctus, libro Silveſtri epiſcopi Romanorum, & quod & publice prædicaret, quia in nomine Jeſu Chriſti crucifixi a lebra mundatum fuiſſe per Silveſtrum Conſtantinum patruum Conſtantis, erat enim Conſtans non integre Chriſtianus, ſed quaſi temptator, baptizatus tamen in Trinitate, non tamen integre confitebat Trinitatem: baptizatus autem eſt ab Euſebio Nicomedienſe in Nicomedia in Aquilone villa. Hic vero dicebat alios filios habuiſſe de Maria Joſeph. Hoc cum audiſſet Liberius epiſcopus U. R. cœpit deridere eum, & clara voce chriſtianis accuſare & dicere: Ex omni virtute non erit tuum regnum, quia non times Dominum Deum tuum. Hoc cum multi deferrent regi Conſtantio, iratus eſt vehementer & juſſit eum extra civitatem habitare. Habitabat autem ab urbe Roma milliario III. quaſi exul in cymiterio Noellæ via ſalaria. Veniens autem dies Paſchæ vocavit univerſos presbyteros, Cives Romanos, & ſedit in eodem cymiterio, & dixit: Nolite timere, quoniam vobiſcum ego non habeo in civitate Romana, ſed habetis Vicarium. Ecce fratrem & presbyterum Damaſum, cujus teſtimonium vos mihi perhibetis. Cujus corpore & mente clara vos prædicatis. Reſpondit autem Dionyſius presbyter ad Liberium epiſcopum U. R. & dixit: Præſul ſancte & innocens a corruptione, & fortis in palmarium Chriſti; tu enim bene ſcis quoniam Petrus Apoſtolus quando negabat, ægrotabat. Venit acceſſio, & iterum negavit, venit tertio febris, & negavit; receſſit febris, & amavit & amare & dulce: Medicus autem nondum venerat. Venit medicus poſt tertianum typus, fecit medicamentum, & curavit qui defecerat ter negando ante paſſionem. Poſt reſurrectionem ter amando reficitur. Reſpice medicamentum chriſmatis ſacramentum; non nos accuſet illa columba, quoniam tu conficis chriſmata, & in nomine ejus quem voce clara prædicabas ipſam vocem, quia vox Domini repeti non poteſt, mori non poteſt, audiri cum tremore poteſt. Reſpondit autem Liberius epiſcopus U. R. & dixit: Domini & Sancti compreſbyteri, nolite cogitare de craſtina, ſic enim dixit magiſter: *craſtinus enim dies ipſe de ſe cogitabit*. Hoc enim commonemus. Johannes in deſerto baptizabat in pœnitentia, ideo erat deſertum, quia nondum venerat author baptiſmi. Ille enim dum veniſſet, deſcendit Spiritus Sanctus in ſpecie columbæ, & manſit ſuper aquas, & ſuper authorem baptiſmi, & ſacerdos quod accepit, exhibet ſacramentum. Reſpondit Damaſus presbyter, & dixit: exhibe nobis celebrare paſcha ego in humilitate loquor, onus enim quæ tu ſuper te bajulas nos ſublevare non poſſumus, quia ignoras ubi baptizes, baptiza in plebe, ubi magiſter pelvis. Illa non Signum, ſed totus mundus eſt: Hunc ſermonem accepit Liberius cum magno honore & gaudio & dicit ad eum: eris major magiſter ſicut ille qui nobis dedit baptiſmum. Sic dixit ad plebem: qui eſt veſter minor fiat major. Reſpondit Siricius diaconus: juba ore meo præſul & infunde favore. Patres noſtri in typo baptiſmi tranſierunt per medium mare: nam in fluminibus & in paludibus oportuit baptizari. Dicit Liberius epiſcopus: juſte locutus es. Erat ibi non longe cymiterio Noelle cymiterius Oſtrianus, ubi Petrus Apoſtolus baptizavit eodem tempore Paſchæ, baptizavit promiſcui textus numerus quatuormillia XII. Quia omnes Romani vel a longe alii vicini Romanorum deſiderabant ab eodem baptizari. Veniens autem eodem tempore bellum ſupra Danubium ingentiſſima pars barbarorum, quaſi intra octavarum paſchæ; & audiens hoc Conſtans dixit: Vere genus hunc ſacrilegum quod unquam factum eſt fecit ſuperſtitione vanitatis. Ideo hæc plaga multitudinis Barbarum ingens venit ſuper omnia. Et ambulavit ad bellum, & profectus eſt cum grandi amaritudine, & dicebat dum exiret portam civitatis: ſacrilegum Liberium, qui dixit patruum meum fuiſſe leproſum, & baptizatum a Silveſtro epiſcopo, & mundatum, dum abiero ſuper quadrupedes Danubii, & concidero barbaros, rediens ad urbem Romam, volucribus cæli & beſtiis terræ carnes ejus immolabo; ipſum ſolum Liberium non enim alium, ne dicant & affirment me eſſe perſequutorem. Dum eſſet autem in pugna Danubii Conſtans rex fortiter urgebatur. Veniens autem dies Peſtecoſtenalis proteſtatus ſexus promiſcuus urgebatur ad baptiſmum perſequutionis. Dicit autem Dionyſius presbyter: quare non baptizas ad primum pontificem noſtrum Petrum? Reſpondit Damaſus & dixit: fac. Erat enim obſcurus ſenſus Liberii epiſcopi dicens. Patruus ejus fabricavit eccleſiam hanc & conſtruxit; quoniam habet poteſtatem in patrui ſui dare ſententiam, & aqua ibi non emanat. Homines enim promiſcui ſexus renaſci deſiderat non mori propter me ſingulum. Reſpondit Dionyſius presbyter & dixit: renaſcuntur etſi mortui fuerint poſt baptiſmum, in cruore melius vivent. Reſpondit Damaſus & dixit: non triſtetur cor tuum, præſul ſumme, quia dabo tibi unum fontis emanantem. Gaudio conroboratus eſt Liberius in hunc ſermonem, & dicit ei. Vade, conſtrue a fluente ſpiritu, & ego veniens cum fratribus adorabo illum, quem nobis diniſit Chriſtus, qui pro nobis eſt paſtor; & tertio die venit Damaſus, venit Siricius, venit Innocentius, venit Priſcus & Dionyſius & Urbanus diaconi ad beatum Petrum Apoſtolum. Erant enim ibi monumenta & ſupra aqua renatabat. Fecit autem quaſi cum eos conſilium Damaſum & dixit: Date mihi opera miſterii, ut hanc aquam mundetur deſuper cadavera hominum. Fecit cuniculos duo, & exinanivit locum illum, qui eſt ad dexteram introeuntibus in Baſilicam B. Petri Apoſtoli, habebat enim ibidem fontem, qui non ſufficiebat. Et cecidit montem Damaſus manu ſua, & introivit pluſquam conſuetum eſt, conſtruxit fontem; & nuntiaverunt homines Liberio epiſcopo quid actum fuiſſet; & juſſit convenire omnes presteros cleroſque & univerſos gradibus vel fideles & voce clara dixit: vocat Petrus oves ſuas: ecce homo fidem ſervans, Chriſtum audiens & me peccatorem fecit ovile ovium, & dedit eloquio meo dulcitudinem mellis. Propter quod ego gaudeo, quia non demiſit Petrus introire lupum & devaſtare oves ejus. Sciatis baptiſmum me prædicare in baſilica Petri Apoſtoli Hoc omnes cum gaudio ſuſceperunt; erat enim proximus dies Pentecoſten; fecit conveniri monaſterium & plebem ſanctam Chriſtianorum, &

al. IV. & Diaconos. voce. al. repeati. mutari. pelve. lignum. totius. mundi. ploraret. miniſter. primiſcui textus. Penes. Barbarorum. ſuper Romania. alios. pentecoſten. metum. nam. venam. denatabant.

cum Letaneas venit ad beatum Petrum Apoſtolum. Dedit autem cum introiſſet hanc orationem.

Deus qui miſiſti filium tuum & oſtendiſti creaturæ creatorem, reſpice ſuper vineam iſtam, & munda ab ea ſpinas & tribulos, & produc palmites ejus in fortitudinem, & dona eis fructum veritatis per Deum & Dominum Jeſum Chriſtum & Spiritum S. qui vivit cum Deo Patre omnipotenti a ſæculis & nunc & uſque in ſæcula ſæculorum. Et reſpondit univerſa plebs: amen. Et introierunt ſabbato Pentecoſten, & placuit Liberio fons, & gaudio piorabat omnino non amare. Sed favum omnibus videbatur. Ab hora nona cataciſavit omnes, & ab ora quaſi jam ad occaſum uſque in dominicam Pentecoſtes ſabbati miſſas celebrarentur hora quaſi octava, & baptizati ſunt promiſcui ſexus fere VIII. ſia DCCCX. Multi eodem tempore deſiderabant tangere veſtimenta Liberii. Alia autem die, quæ eſt feria ſecunda, audivit univerſa plebs quod Conſtans, adeptus quidem victoriam, fecerat claro ſenſu aliena: dicebat; in Nicomediam vadam, & tranſivit uſque ad Nicomediam & in aquirone villa ubi baptizatus eſt ab Euſebio Nicomedienſe in Arrianorum dogma declinans, Kal. maji, & ſedit eadem ſede Petri Apoſtoli annis XVIII. menſes tres, dies octo. In ejus tempora fabricata eſt abſis in urbe Roma in regione quinta, & requievit in pace.

eodem loco mortuus eſt, & ſepultus Conſtante III. & Conſtantino Auguſto, & Baſſo Coſſ. XIV Kal.

annis XVII.

CONCILIUM ALEXANDRINUM

De Lapsis Recipiendis, &c.

Sub Liberio approbatum.

a Concilium Alexandrinum.) Cum poſt occiſum Georgium Cappadocem Alexandrinæ ſedis invaſorem, Athanaſius a tertio exilio & quinquennalibus latebris, anno Juliani ſecundo, qui eſt Chriſti 362. Alexandriam reverſus, magnoque omnium gaudio & applauſu exceptus fuiſſet, beratu & auctoritate Liberii pontificis concilium indixit, tum ut eccleſiam ſuam ab Arianæ hæreſeos inquinamentis ac ſordibus expurget; tum ut inter eos qui diſſidebant, pacem conciliet, atque tyrannide oppreſſos liberet, adeoque ſtatum catholicæ eccleſiæ dira multorum annorum perſecutione collapſum reſtituat atque reformet. Pontificis legatione ſunguntur, Euſebius Vercellenſis & Lucifer Calaritanus epiſcopi præſto fuerunt, quod partim ex epiſtola Athanaſii ad Liberium, partim ex rebus ab utroque geſtis colligitur. Cum his Ægypti aliarumque eccleſiarum epiſcopi, quorum nomina ſynodali epiſtolæ infra ponenda ſubſcripta habentur, ad concilium convocati convenerunt, eo libentius, ut ſimul reducem ab exilio Athanaſium inviſerent. Exemplo Antiocheni & Nicæni concilii, Paulum Samoſatenum, aliſque epiſcopos ad pœnitentiam citra priſtinæ dignitatis factarum admittentium, magna etiam conſilii maturitate a patribus in hac ſynodo conſtitutum fuit: Primo ut epiſcopi per ignorantiam vel tormenta in hæreſim lapſi, cum ad catholicam eccleſiam reverterentur, in eodem honoris gradu quo inſigniti fuiſſent, reperirentur: ſin vero hæreſeos auctores fuiſſent, prævia pœnitentia, ablatis honoribus, laica communione impertirentur. Hujus canonis meminit ſanctus Hieronymus tom. 2. adverſus Lucifer. his verbis: *Poſt reditum confeſſorum, in Alexandrina poſtea ſynodo conſtitutum eſt, ut exceptis auctoribus hæreſeos, quos error excuſare non poterat, pœnitentes eccleſiæ ſociarentur: non quod epiſcopi poſſint eſſe, qui hæretici fuerant; ſed quod conſtaret eos, qui reciperentur, hæreticos non fuiſſe. Aſſenſus eſt huic ſententiæ occidens, & per tam neceſſariam concilium e fatanæ faucibus exceptus eſt mundus.* Secundo adverſus Eunomium, Macedonium, & Semiarianos Spiritus ſancti divinitatem negantes, necnon recens emergentem hæreſin, quæ poſtea dicta eſt Apollinaris, perfectam Chriſti incarnationem diminuentem; animam nimirum ab humanitate Chriſti detrahentem, auctore Socrate lib. 3. cap. 4. & 5. nova decreta ſanxerunt. *Spiritus ſancti*, inquit Socrates, *divinitatem ſtabilire, eumque in Trinitate conſubſtantiali comprehendere: & Filium hominem factum, non tamen ſolum carnem, ſed etiam animam ſumpſiſſe, affirmare, ſicut antiquis viris eccleſiaſticis viſum fuit*, &c.

Tertio, controverſia illa gravis & periculoſa de nominandis in ſacroſancta Trinitate ſuppoſitis, inter Græcos & Latinos exorta, feliciter admodum ſopita fuit, hoc modo Græci, qui tres hypoſtaſes dicebant, teſte Gregorio Nazianzeno orat. de laudibus D. Athanaſii, videbantur Latini tres *ουσιας* ſive eſſentias cum Ario dicere, eo *quod tota Græcorum profanorum ſchola* (ut ſanctus Hieronymus epiſtola 57. athimat) *diſcrimen inter hypoſtaſim & uſiam ignorabat*. Latini vero, qui rejecto nomine hypoſtaſis, perſonas dicebant, Græcis videbantur diſtinctionem non realem, ſed tantum ratione muneris ſive officii inter Patrem, Filium & Spiritum ſanctum agnoſcere, eo quod perſonæ vocabulum ad auctoritatem officii ſignificandam accommodari ſolet. Ob quam verborum contentionem, *eo*, inquit Gregorius Nazianzenus oratione de laudibus Athanaſii ſub finem, *res adducta eſt, ut periculum eſſet, ne orbis terrarum fines* (id eſt orientalis & occidentalis eccleſia) *una cum ſyllabis a ſe invicem diſtraherentur & abriperentur*. Effecit itaque Athanaſius, teſte Gregorio prædicto loco, ut depoſita tandem controverſia nominum, Græci perſonæ vocabulum pro hypoſtaſi uſurparent, & viciſſim Latini hypoſtaſin pro perſona dicerent. Et quamquam ſancto Auguſtino de Trinitate lib. 5. cap. 8. & 9. Latinitque poſteris hæc conciliatio deinceps diſplicuiſſe videatur, tamen ſanctus Hieronymus epiſtol. 57. apud Damaſum impetravit, ut hujus de nomine dumtaxat controverſiæ conciliatio admitteretur. Deinceps vero apud poſteros communi uſu in eccleſia receptum fuit, ut

1 De hoc concilio vide Rufinum lib. 1. hiſt. Eccleſ. cap. 27. & 29. & vitam S. Euſebii Epiſcopi Vercellenſis apud Ughellum tom. 4. Italiæ ſacræ. *Harduinus.*

ut quamquam olim pro eſſentia & ſubſiſtentia vox hypoſtaſis uſurpata fuerit, nunc idem in divinis & creaturis rationabilibus ſignificet Græce hypoſtaſis, quod Latine perſona. Ita ſanctus Thomas 1. parte, q. 29. art. 2. ibidem Valent. &c.

Quarto, hac eadem ſynodo Alexandrina declaratum eſt, profeſſionem illam fidei ab Arianis titulo Sardicenſis concilii promulgatam, ſpuriam & ſurreptitiam eſſe, atque ad Nicænam confeſſionem in Sardicenſi concilio nihil additum fuiſſe: adeoque appendicem illam ſynodali epiſtolæ Sardicenſi apud Theodoretum falſo additam fuiſſe, quod ſupra ibidem etiam a nobis annotatum fuit. Tandem cum Athanaſius per reſcriptum, Liberium Romanum pontificem, quod extat infra in concilio Nicæno II. actione I. de omnibus in hac ſynodo geſtis certiorem reddidiſſet, de iiſdem prius ad Antiochenos, poſt ad orientales univerſos miſſa eſt ſynodica epiſtola hæc quæ ſequitur. Vide Baron. anno 362. num. 176. & ſeqq.

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΑΝΤΙΟΧΕΙΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗ.

EPISTOLA SYNODICA CONCILII ALEXANDRINI.

Τοῖς ἀγαπητοῖς καὶ ποθεινοτάτοις συλλειτουργοῖς Εὐσεβίῳ, Λουκίφερι, Ἀστερίῳ, Κυματίῳ, καὶ Ἀνατολίῳ, Ἀθανάσιος καὶ οἱ παρατυχόντες ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἐπίσκοποι, ἀπὸ τῆς Ἰταλίας καὶ Ἀραβίας, Αἰγύπτου καὶ Λιβύης, Εὐσέβιος, Ἀστέριος, Γάϊος, Ἀγαθὸς, Ἀμμώνιος, Ἀγαθοδαίμων, Δρακόντιος, Ἀδέλφιος, Ἑρμαίων, Μάρκιος, Θεόδωρος, Ἀνδρέας, Παφνούτιος, Μάρκος, Ζωΐλος, Γεώργιος, Λούκιος, Μάκαρις, καὶ οἱ λοιποὶ ἐν Χριστῷ, πλεῖστα χαίρειν.

Carissimis & optatissimis sacrorum comministris, Eusebio, Lucifero, Asterio, Cymatio, & Anatolio, Athanasius, ceterique episcopi, qui ex Italia, Arabia, Ægypto & Lybia, Alexandriæ adfuerunt: Eusebius, Astetius, Gajus, Agathus, Ammonius, Agathodæmon, Dracontius, Adelphius, Hermæon, Marcius, Theodorus, Andreas, Paphnutius, Marcus, Zoilus, Georgius, Lucius, Macarius, & reliqui, in Christo salutem plurimam.

ΠΕπείσμεθα μὲν ὅτι λειτουργοὶ Θεοῦ καὶ εἰκόνομοι καλοὶ τυγχάνοντες, ἱκανοὶ ἐστε πρὸς ἅπαντα τὰ τῆς ἐκκλησίας ἁρμόζεσθαι. ἐπειδὴ δὲ καὶ εἰς ἡμᾶς ἦλθεν ὅτι πλεῖστοι πρότερον διὰ φιλονεικίαν διῃρεθέντες, ἀφ' ἡμῶν εἰρηνεύειν βούλονται, πολλοὶ δὲ καὶ τῆς πρὸς τοὺς Ἀρειομανίτας σχίσεως ἀποστάντες ἀντιποιοῦνται τῆς πρὸς ἡμᾶς κοινωνίας, ἀναγκαῖον ἡγησάμεθα ταῦθ' ἅπερ ἐγράψαμεν ἡμεῖς τε καὶ οἱ ἀγαπητοὶ ἡμῶν Εὐσέβιος καὶ Ἀστέριος, γράψαι τε ὑμῶν χρηστότητι, καὶ αὐτοὶ ἀγαπητοὶ καὶ ὡς ἀληθῶς ποθεινότατοι συλλειτουργοί, χαίροντες μᾶλλον ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ ἀκοῇ, ἀκούσεσθε δὲ, ἵνα καὶ εἴτις ἔτι παλαιπέπαι μακρὰν ἀφ' ἡμῶν, καὶ εἴτις ἔτι τοῖς Ἀρειανοῖς συνερχόμενος φαίνεται, ὅτως ἀποπηδήσῃ τῆς ἐκείνων μανίας, ὡς πάντως πανταχοῦ λοιπὸν λέγειν ἕν κύριος, μία πίστις. τί γὰρ ὅπου καλόν, ὡς ἐν ἁγαθὸς ἔφη, ἢ τι τερπνόν, ἀλλ' ἢ τὸν κατοικεῖν ἀδελφοὺς ἐπὶ τὸ αὐτό; ἔτω γὰρ πιστεύομεν καὶ τὸν κύριον μεθ' ἡμῶν κατοικήσειν λέγοντα, ἐνοικήσω ἐν αὐτοῖς καὶ ἐμπεριπατήσω, καὶ ὧδε κατοικήσω ὅτι ἠρετισάμην αὐτόν. ὧδε δὲ πῶς; ἢ ὅταν μία πίστις καὶ ἀσεβεῖα κηρύττεται. ἐβουλόμεθα μὲν ἂν ἀληθῶς, καὶ ἡμεῖς οἱ ἀπὸ τῆς Αἰγύπτου ἅμα τοῖς ἀγαπητοῖς ἡμῶν ἀδελφοῖς Εὐσεβίῳ καὶ Ἀστερίῳ, διὰ πολλὰ μὲν, μάλιστα δὲ διὰ τοῦτο χάριν ἐλθεῖν, ἵν' ἅμα τὴν ἡμέτεραν περιπτυξώμεθα διάθεσιν, καὶ κοινὴ τῆς τοιαύτης ἀπολαύσωμεν εἰρήνης τε καὶ ὁμονοίας· ἐπειδὴ δὲ, καθὼς ἐν ταῖς ἄλλαις ἐπιστολαῖς ἐδηλώσαμεν, καὶ δύνασθε μαθεῖν περὶ τῆς αὐτῆς συλλειτουργῶν ἡμῶν, αἱ ἐκκλησιαστικαὶ χρεῖαι κατεπείγουσιν ἡμᾶς, ἐλυπηθημεν μὲν, ὅμως δὲ ἠξιώ-

PErſuaſum habemus, vos, cum ſitis miniſtri Dei, ac boni diſpenſatores, idoneos eſſe ad eccleſiæ negotia temperanda. Verum quia ad nos allatum eſt, plurimos qui ſuperiori tempore per contentionem a nobis defecerunt, pacem jam optare; plurimos item ab Ariomanitarum ſecta deficientes, nobiſcum communionem deſiderare: neceſſarium viſum eſt, ea quæ nos, & dilecti noſtri Euſebius & Aſterius, ſcripſimus, veſtræ pietati inſinuare, qui & ipſi eſtis dilecti, & vere nobis deſideratiſſimi comminiſtri: nimirum lætos quidem nos eſſe de hoc nuncio: ſed cupere, ut ſi quis adhuc procul a nobis relictus eſt, & ſi quis adhuc cum Arianis cœtus facere videtur, ita reſiliat ab illorum inſania, ut omnes ubique deinceps prædicent, *unus Dominus, una fides. Quid enim eſt tam bonum*, ut ait Pſalmiſta, & tam *jucundum, quam habitare fratres in unum?* Nam ita quoque fieri arbitror, ut Deus nobiſcum habitet, qui dixit: *Habitabo in eis, & verſabor inter eos: Et hic habitabo, quoniam elegi eam*: Hic autem ubinam, niſi ubi una fides & religio prædicatur?

Extat apud Athanas. ad Antiochen. Baron. an. 362. num. 153.

Pſal. 132.

Ezech. 43.

Vellemus quidem nos Ægyptii una cum dilectis fratribus noſtris Euſebio & Aſterio multis de cauſis iſtuc venire, & in primis ut veſtram caritatem ampleƈteremur, frueremurque ſimul iſtiuſmodi pace & concordia. Verum quia, ut in aliis epiſtolis indicavimus, & ex comminiſtris noſtris intelligere poteſtis, detinemur eccleſiaſticis neceſſitatibus, idcirco ſane dolemus: tamen voluimus comminiſtros noſtros Aſterium & Euſebium vi-

ce

---

1 Reg. Cod. Μάρκος. 2 Reg. Cod. ἅμα τοῖς Μαρκος. 3 al. ἀφ' ἡμῶν. 4 Euſebius Vercell. Lucifer Caralit. Aſterius Petræ in Arab. Cymatius Palti, Anatholius Beroeæ, Gajus Epiſc. ex Pararonio Libyæ, Agathus ab Athan. memoratur in Epiſt. ad Dracontium: Ammonius in apol. pro fuga ſua pag. 705. Agathodæmon, Adelphius, Paphnutius, Marcus in Epiſt. ad Solit. p. 859. Zoilus eſt Lariſſenus in Concil. Antioch. an. 363. Ceterum Baronius mitatur, nec ſine cauſa fortaſſis, Euſebium & Aſterium ad Euſebium & Aſterium ſcribere. *Harduinus.* 5 Verſio eſt Petri Nannii, quam recognitam damus cum Harduino, cujus ſunt ſequentes variæ lectiones, & notulæ.

6 al. ὑμᾶς. 7 Reg. cod. ἐχώμεθα. 8 Adde ex reg. Cod. εἰσὶν δὲ ἡμῶν καὶ ἐκκλησίαι καὶ θεσμὸς ἐπισκόπων ἐν αὐταῖς. *Domus autem noſtra Eccleſiæ eſt, & nos idem ſentire par eſt.* 9 Reg. Cod. καθὼς καὶ ὡς.

10 Reg. Cod. melius, κατέχουσι, & ita Nannius legit.

ce noſtra ad vos accedere. Gratias igitur agimus eorum pietati, quod cum ipſis liceret properare ad ſuas diœceſes, iſtam tamen profectionem ad vos omnibus rebus ſuis antepoſuerunt, ob urgentem eccleſiæ neceſſitatem. Illis igitur noſtro deſiderio obſequentibus, quia noſmetipſos conſolati ſumus; illis iſtic præſentibus, nos quoque omnes adeſſe arbitramur.

De recipiendis redeuntibus ad eccleſiam.

Omnes igitur, qui nobiſcum pacifice agere volunt, in primis autem illos [1], qui in Veteri urbe collectas agebant, deinde qui ab Arianis redierunt, allicite ad vos, eoſque ut patres filios excipite, & ut magiſtri ac tutores amplectimini, adjungentes vos interim dilecto noſtro Paulino ejuſque ſociis: nihilque amplius ab illis exigatis, quam ut damnent Arianorum hæreſin, confiteanturque ſanctorum Patrum Nicææ promulgatam fidem. Damnent item eos, qui dicunt Spiritum ſanctum eſſe creaturam, & diviſum ex ſubſtantia Chriſti. Id enim vere eſt reſilire a ſcelerata factione Arianorum, ſi non dividas ſanctam Trinitatem, nec dicas aliquid ejus eſſe creatum. Nam qui ſimulant quidem ſefe Nicænam fidem profiteri, atque interim audent blaſphemare contra Spiritum ſanctum; nihil aliud præſtant, quam quod Arianam hæreſim verbis quidem negant, animo ſenſuque retinent. Anathemate quoque damnetur Sabellii & Pauli Samoſateni impietas, Valentini item & Baſilidis inſania, & Manichæorum amentia: quod ſi fit, omnis apud omnes ſuſpicio delebitur, & ſola catholicæ eccleſiæ fides pura apparebit.

Quod autem hanc fidem tenemus nos, & qui perpetuo nobiſcum communionem uſurparunt, nec vos, vel alium quemquam latere arbitramur. Ceterum quia congaudemus iis qui nobiſcum optant conjungi; omnibus quidem, ſed iis potiſſimum qui in Veteri urbe conventus agunt; & quia maxime Dominum glorificamus, cum de omnibus, tum de bono illorum propoſito; hortamur vos, ut illis conditionibus ineatur concordia; ita ut nihil ulterius, quam dictum eſt, ab illis qui in Veteri urbe conveniunt, exigatis: vel illi qui cum Paulino ſunt, aliud præterquam quod inter Nicæni concilii decreta reperitur, proponant.

Rejicitur fides confeſſio nomine Sard. conc. edita.

Tabellam igitur quam nonnulli jactant, quaſi ex Sardicenſi ſynodo de fide conſcriptam, ne legi quidem ſemel aut proferri finatis. Nihil enim tale ſynodus definivit. Quamvis enim certi homines nonnulla, quaſi quæ deeſſent, Nicæno Concilio aſcribere vellent, idque acriter contenderent; ſancta tamen ſynodus, quæ Sardicæ convenit, indigne id tulit, decretoque ſancivit, ne quid ulterius de fide ſcriberetur; & ſeſe contentos eſſe Nicæna fide, declaraverunt, ut cui nihil deeſſet, & quæ plena pietatis eſſet: neque eandem eſſe aliam profeſſionem fidei, ne illa quæ Nicææ ſcripta eſt, imperfecta crederetur; neve illis occaſio hujuſmodi tuppeditaretur, qui ſæpenumero volunt de fide ſcribere. Quapropter ſi quis hæc aut aliud quippiam cavillabitur, compeſcite illum, & ad ſtudium pacis inducite: nihil enim eſt quod

A σεμνὴν τὴν αὐτῶν συλλειτουργοῦσαν ἡμῶν Ἀσέλγειαν καὶ Εὐσέβειον ἐλθεῖν καθ' ἡμᾶς πρὸς ὑμᾶς. καὶ χαίρειν αὐτὴν τῇ θεοσεβείᾳ, ὅτι καίπερ αὐτοὶ δωκεμβροι σπεύδειν εἰς τὰς παροικίας ἑαυτῶν, προεκρίναν πάντων τὴν πρὸς ὑμᾶς ὁδὸν, ἕνεκα τῆς κατεπειγούσης ἐκκλησιαστικῆς χρείας. σωσθεμόνιον ἐν αὐτῇ παρεμυθησάμεθα ἑαυτοὺς, ὅτι αὐτῇ τε καὶ ἡμῶν ἐκεῖ τυγχανόντων, πάντες ἑαυτοὺς ἡγούμεθα σωθῆναι ὁμῖν. πάντας τοίνυν τοὺς βελομένους εἰρηνεύειν πρὸς ἡμᾶς μάλιστα τοὺς ἐν τῇ παλαιᾷ συναγομένοις, καὶ τοὺς ἀπὸ τῆς Ἀρειανῶν προσκαλέσασθε παρ' ἑαυτοὺς, καὶ ὡς μὲν πατέρες υἱοὺς προσλαβέσθε, ὡς δὲ διδάσκαλοι καὶ κηδεμόνες ἀποδέξασθε καὶ συναψάντες ἑαυτοὺς τοῖς ἀγαπητοῖς ἡμῶν τοῖς περὶ B Παυλῖνον, μηδὲν πλέον ἀπαιτήσητε παρ' αὐτῶν, ἢ ἀναθεματίζειν μετὰ τὴν Ἀρειανὴν αἵρεσιν, ὁμολογεῖν δὲ τὴν παρ' αὐτῶν ἁγίων πατέρων ὁμολογηθεῖσαν ἐν Νικαίᾳ πίστιν. ἀναθεματίζειν δὲ καὶ τοὺς λέγοντας κτίσμα εἶναι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, καὶ διηρημένον ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ Χριστοῦ, τοῦτο γάρ ἐστιν ἀληθῶς τε ἀποπηδᾶν ἀπὸ τῆς μυσαρᾶς αἱρέσεως τῆς Ἀρειανῶν, τὸ μὴ διαιρεῖν τὴν ἁγίαν Τριάδα, καὶ λέγειν τι τούτης εἶναι κτίσμα. οἱ γὰρ προσποιούμενοι μὲν ὀνομάζειν τὴν ὁμολογηθεῖσαν ἐν Νικαίᾳ πίστιν, τολμῶντες δὲ κατὰ τοῦ ἁγίου πνεύματος βλασφημεῖν, οὐδὲν πλέον ποιοῦσιν, ἢ τὴν Ἀρειανὴν αἵρεσιν τοῖς μὲν ῥήμασιν ἀρνοῦνται, τῷ δὲ φρονήματι πιστὴν κατέχουσιν. ἀναθεματιζέσθω δὲ παρὰ πάντων ἡ Σαβελλίου καὶ Παύλου τοῦ Σαμοσατέως ἀσέβεια, καὶ Οὐαλεντίνου καὶ Βασιλείδου ἡ μανία καὶ C τῶν Μανιχαίων ἡ παραφροσύνη· τούτων γὰρ οὕτω γινομένων ὅσα παρὰ πάντων ὑποψία φαύλη περιαιρεθήσεται, καὶ μόνη τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας ἡ πίστις καθαρὰ δειχθήσεται. ὅτι μὲν οὖν ταύτην τὴν πίστιν ἔχομεν, ἡμεῖς τε καὶ οἱ ἀεὶ μεθ' ἡμῶν τῇ κοινωνίᾳ ἐγκεκοπότες, οἶδεν, ἔτε ὑμᾶς, ὧν ἕτερόν τινα ἀγνοεῖν ἡγούμεθα. ἐπειδὴ δὲ συνχαίρομεν τοῖς βελομένοις συνάπτεσθαι πᾶσι μέν, ἐξαιρέτως δὲ τοῖς ἐν τῇ παλαιᾷ συναγομένοις, καὶ μάλιστα τὸν κύριον ἐδοξάσαμεν ὡς ἐπὶ πᾶσι, καὶ ἐπὶ τῇ ἀγαθῇ προθέσει τούτων, παρακαλοῦμεν ὑμᾶς ἐπὶ τούτοις γίνεσθαι τῶν τῷ D ὁμονοίαν καὶ μηδὲν πλέον τούτων καθ' ὁροθεσίαν μήτε τῶν ἐν τῇ παλαιᾷ συναγομένων ἀπαιτεῖσθαι παρ' ὑμῶν, μήτε τῶν περὶ Παυλῖνον ἕτερόν τι μηδὲ πλέον τῶν ἐν Νικαίᾳ προσλαμβάνεσθαι ἢ τὸ θρυλληθὲν γοῦν παρά τινων πιττάκιον· ὡς ἐν τῇ κατὰ Σαρδικὴν συνόδῳ συντιχθὲν περὶ πίστεως, κωλύειν κἂν ὅλως ἀναγινώσκεσθαι, ἢ προφέρεσθαι. οὐδὲ γὰρ τοιοῦτον ὥρισεν ἡ σύνοδος. ἠξίωσαν μὲν γάρ τινες, ὡς ἐνδεοῦς ἐχούσης τῆς κατὰ Νίκαιαν συνόδου γράψαι περὶ πίστεως, καὶ ἐπεχείρησάν γε ποιεῖν· ἡ δὲ ἁγία σύνοδος ἡ ἐν Σαρδικῇ συναχθεῖσα ἠγανάκτησε, καὶ ὥρισε μηδὲν ἔτι περὶ πίστεως γράφεσθαι, ἀλλ' ἀρκεῖσθαι τῇ ἐν E Νικαίᾳ παρ' αὐτῶν πατέρων ὁμολογηθείσῃ πίστει διὰ τὸ μηδὲν αὐτῇ λείπειν, ἀλλὰ πλήρη εἶναι εὐσεβείας καὶ ἔτι μὴ δεῖν ἐντίθεσθαι δόκησιν πίστει, ἵνα μὴ ἐν Νικαίᾳ γεγραφέναι, ὡς ἀτελῆς ὄσα νομισθῇ, καὶ πρόφασις ἐσθῇ τοῖς ἐθέλουσι πολλάκις γράφειν καὶ ζητεῖν περὶ πίστεως. ὅθεν καὶ τοιοῦτός ἢ ἕτερόν τι προβαλλόμενος παίζειν τὸν πιστὸν καὶ μᾶλλον εἰρηνεύειν αὐτοὺς ποιεῖτε· καὶ γὰρ οὐδὲν πλέον σωτηρίαν ἐν τούτοις

ἢ φι-

1 Meletiani ſunt a Meletio Antioch. qui in veteri urbe ſynaxes agebant, ſeorſum ab Euſtathianis. Vide Theodoret. lib. 2. cap. 31. & lib. 3. cap. 4. 2 Reg. Cod. ὑμῶν.

ἢ φιλονεικίαν μόνην· ὃς γὰρ ἐμέμφοντό τινες ὡς ξένοις λέγοντας ὑποστάσεις, διὰ τὸ ἀγράφους καὶ ὑπόπτους· σκοπεῖσθαι εἶναι τὰς λέξεις, οὐχὶ μόνον μηδὲν πλέον ἐπιζητεῖν τῆς κατὰ Νίκαιαν ὁμολογίας. ἀναπείσαν δὲ ὅμως τούτους διὰ τὴν φιλονεικίαν μὴ ἀφ' ὡς Ἀριομανίτας λέγοντες ἀπηλλοτριωμένους καὶ ἀπεξενωμένους, ἀλλοβίους τε ἀλλήλων, καὶ ἑκάστην καθ' ἑαυτὴν ὑπόστασιν διηρημένην, ὡς ἔστι τινὰ ἄλλα κτίσματα, ἃ οἱ ἐξ ἀνθρώπων γεγονότες· ἢ ὥσπερ διαφόρους οὐσίας, ὥσπερ εἰσὶ χρυσὸς ἢ ἄργυρος ἢ χαλκὸς οὕτω καὶ αὐτοὶ λέγωσιν, ἢ ὡς ἄλλοι αἱρετικοὶ τρεῖς ἀρχὰς, καὶ τρεῖς θεοὺς λέγωσιν, οὕτω καὶ οὗτοι φρενῆρες τρεῖς ὑποστάσεις λέγωσι; διεβεβαιώσαντο μήτε λέγειν, μήτε πεφρονηκέναι ποτε. οὕτως ἐρωτώντων δὲ ἡμῶν αὐτοὺς· πῶς οὖν ταῦτα λέγετε, ἢ διατί δὲ ὅλως τοιαύταις χρῆσθε λέξεσιν; ἀπεκρίναντο, διὰ τὸ εἰς ἁγίαν τριάδα πιστεύειν ἐν ὀνόματι τελεῖσθαι μόνον, ἀλλ' ἀληθῶς οὖσαν καὶ ὑφεστῶσαν, πατέρα τε ἀληθῶς ὄντα καὶ ὑφεστῶτα, καὶ υἱὸν ἀληθῶς ὁμοούσιον ὄντα καὶ ὑφεστῶτα, καὶ πνεῦμα ἅγιον ὑφεστὸς καὶ ὑπάρχον ἐν υἱῷ. μήτε δὲ εἰρηκέναι τρεῖς θεοὺς, τρεῖς ἀρχὰς, μήτ' ὅλως ἀνέχεσθαι τῶν τοῦτο λεγόντων ἢ φρονούντων, ἀλλ' εἶναι ἁγίαν μίαν τριάδα, μίαν δὲ θεότητα· μίαν ἀρχὴν, καὶ υἱὸν μὲν ὁμοούσιον τῷ πατρὶ, ὡς εἶναι οἱ πατέρες, τὸ δὲ ἅγιον πνεῦμα, οὐ κτίσμα, οὐδὲ ξένον, ἀλλ' ἴδιον καὶ ἀδιαίρετον τὴν οὐσίαν τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ πατρός.

Ἀποδεξάμενοι δὲ τούτων τὴν ἑρμηνείαν τῶν λέξεων καὶ τὴν ἀτολογίαν ἀνεκρίνομεν τοὺς αἰτιαθέντας παρὰ τούτων ὡς λέγοντας μίαν ὑπόστασιν, μὴ ἄρα ὡς Σαβέλλιος φρονεῖ, οὕτω καὶ οὗτοι λέγουσιν, ἐπὶ ἀναιρέσει τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, ἢ ὡς ἀθεότητος ὄντες τοῦ υἱοῦ, ἢ ἀνυποστάτου τοῦ ἁγίου πνεύματος; οἱ δὲ καὶ αὐτοὶ διεβεβαιώσαντο, μήτε τοῦτο λέγειν, μήτε οὕτω πεφρονηκέναι πώποτε, ἀλλ' ὑπόστασιν μὲν λέγομεν, ἡγούμενοι ταυτὸν εἶναι εἰπεῖν ὑπόστασιν καὶ οὐσίαν. μίαν δὲ φρονοῦμεν διὰ τὸ ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ πατρὸς εἶναι τὸν υἱὸν, καὶ διὰ τὴν ταυτότητα τῆς φύσεως. μίαν γὰρ θεότητα καὶ μίαν εἶναι τὴν ταύτης φύσιν πιστεύομεν, καὶ οὐκ ἄλλην μὲν τὴν τοῦ πατρὸς, ἑτέραν δὲ τούτου τὴν τοῦ υἱοῦ καὶ τὴν τοῦ ἁγίου πνεύματος. ἀμέλει κἀκεῖ οἱ αἰτιαθέντες ὡς εἰρηκότες τρεῖς ὑποστάσεις, σωφρονίσθεντες τοῖς, καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ εἰρηκότες μίαν ἐσίαν τὰ ἐκείνων ὥσπερ ἡρμηνευκότα καὶ ὡμολόγουν. καὶ ἀνεθεματίζετο παρ' ἀμφοτέρων τῶν μερῶν Ἄρειός τε ὡς χειρομάχος, καὶ Σαβέλλιος καὶ Παῦλος ὁ Σαμοσατεὺς ὡς ἀσεβεῖς, καὶ Οὐαλεντῖνος καὶ Βασιλείδης, ὡς ἀλλότριοι τῆς ἀληθείας. Μανιχαῖός δὲ ὡς ἐφεύρετης κακῶν· πάντες τε τῇ τοῦ Θεοῦ χάριτι καὶ μιᾷ τῶν τοιούτων ἑρμηνείᾳ ὁμοῦ σωφρονίζονται τῶν τοιούτων λέξεων, βελτίονα καὶ ἀκριβεστέραν εἶναι τὴν ἐν Νικαίᾳ παρὰ τῶν πατέρων ὁμολογηθεῖσαν πίστιν, καὶ τοῦ λοιποῦ τοῖς τοιούτοις ἀρκεῖσθαι μᾶλλον καὶ χρῆσθαι ῥήμασιν. ἀλλὰ καὶ τὸ περὶ τῆς κατὰ σάρκα οἰκονομίας τοῦ σωτῆρος, ἐπειδὴ καὶ περὶ τούτου ἐδόκουν φιλονεικεῖν τινες πρὸς ἀλλήλους, ἀνεκρινάμην καὶ τούτους κἀκείνους, καὶ ἅπερ ὡμολόγουν αὐτοὶ, σωφρονίσθεντο κἀκεῖνοι, ὅτι οὐχὶ εἰς τοὺς προφήτας ἐγένετο ὁ λόγος κυρίου, οὕτω καὶ εἰς ἅγιον ἄνθρωπον ἐνεδήμησεν ἐπὶ σωτηρίᾳ τῶν αἰώνων, ἀλλ' αὐτὸς ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο· καὶ ἐν μορφῇ

A in his agnoſcere poſſumus, niſi ſolum contendendi ſtudium.

Quos enim nonnulli incuſabant, quod tres hypoſtaſes affirmarent, cum hujuſmodi voces in ſcriptura non reperiantur, ac proinde ſuſpectæ eſſe poſſint, auctores fuimus ne quid amplius præter Nicænam confeſſionem inquirant. Sed tamen de iſtis ob pervicaciam rixandi quæſtio eſt habita: num ut Ariomanitæ alienas peregrinaſque, ac diverſæ a ſe invicem ſubſtantiæ hypoſtaſes eſſe velint, & unamquamque hypoſtaſin per ſe ab altera diviſam eſſe, ut ſunt ceteræ creaturæ, & qui naſcuntur ex hominibus. An ſic intelligant diverſas ſubſtantias, quale eſt aurum, argen-
B tum, æs. An ut alii hæretici, ſub iſtis vocibus tria principia, & tres deos conſtituant. Ceterum illi affirmabant, ſe ita nec dixiſſe nec ſenſiſſe. Percontantibus autem nobis, qua ratione iſta dicerent; aut cur omnino iſtiuſmodi vocabulis uterentur: Reſponſum dederunt, ſeſe in Trinitatem credere, non quæ nomine tenus Trinitas, ſed quæ vere ſit, & ſubſiſtat: & Patrem, qui vere ſit & ſubſiſtat: & Filium, ut exſiſtentem & ſubſiſtentem: & Spiritum ſanctum ut ſubſiſtentem & exſiſtentem agnoſcere: Non tamen ſe dixiſſe tres deos, aut tria principia: immo ne toleraturos quidem, ſi quis tale quidpiam aut dicat, aut ſentiat: ſed ſe ſcire eſſe ſanctam Trini-
C tatem, unam vero divinitatem, & unum principium: & Filium eſſe conſubſtantialem Patri, ut dixerunt Patres; & Spiritum ſanctum non creaturam, neque alienum, ſed proprium & indiviſum ab eſſentia Patris & Filii.

Approbata igitur iſtiuſmodi & interpretatione vocum, & excuſatione, eos quoque examinavimus, quos iſti accuſabant, quod dicerent, eſſe unam hypoſtaſim; num ut Sabellius ſentit, ita loquerentur, ut Filium & Spiritum ſanctum e medio tollerent, quaſi Filius eſſentia, aut Spiritus ſanctus hypoſtaſi careat. Qui & ipſi quoque affirmarunt, neque ita ſe dicere, neque ſe ita ſenſiſſe unquam: ſed ὑπόστασιν quidem dicimus, rati idem Quid per hy-
D eſſe dicere hypoſtaſim & eſſentiam: unam autem ideo hypoſtaſim intelligimus, quia Filius ex eſſentia Patris eſt, & quia una eademque natura eſt. Unam enim deitatem & unam naturam eſſe credimus, neque aliam Patris, alienam vero ab eo Filii & Spiritus ſancti eſſe naturam. Tunc vero qui accuſati fuerant, quod tres hypoſtaſes inducerent, cum iſtis conſenſerunt: viciſſimque illi, qui unam ſubſtantiam aſſeverabant, iſtorum interpretationi acquieverunt; & ambæ partes Arium anathematizarunt; ut Chriſti hoſtem: Sabelliumque & Paulum Samoſatenſem, ut impios; Valentinum item & Baſilidem, ut alienos a veritate; Manichæum quoque, ut
E malorum inventorem. Omnes denique Dei gratia poſt iſtarum vocum interpretationem communi conſenſu approbarunt, meliorem & exactiorem eſſe eam fidem, quæ Nicææ a Patribus expoſita eſſet, & in poſterum ſufficere debere, ut ejus fidei vocabula potius uſurpentur.

Verum cum de incarnatione Salvatoris, nonnulli inter ſe litigare viderentur; & hos & illos interrogavimus, & quod iſti profitebantur, hoc & illi quoque ſuſcipiebant: nem-

Quid per nomen perſonæ catholici intelligerent.

Quid per hypoſtaſim pie ſentirent.

pe

1 Reg. Cod. σωσθεν.

pe non ſicut ad prophetas *factum eſt verbum Domini*, ſic adveniſſe in hominem ſanctum ſub finem ſæculorum; ſed ipſum Verbum carnem factum eſſe, & cum eſſet in forma Dei, formam ſervi aſſumpſiſſe: & ex Maria ſecundum carnem hominem eſſe factum propter nos: & ſic perfecte & integre humanum genus liberatum a peccato in ipſo, & vivificatum a morte introduci in regnum cœlorum. Et hoc quoque itidem confitebantur, quod non corpus inanimatum, aut ſenſus vel mentis expers, Salvator habuerit. Nec enim poſſibile erat, Domino propter nos homine facto, corpus ejus ſine mente exſiſtere: non enim corpori dumtaxat; ſed & animæ quoque noſtræ per ipſum Verbum ſalus facta eſt. Et cum vere eſſet Filius Dei, filius hominis factus eſt: & cum eſſet unigenitus Dei Filius factus eſt *primogenitus in multis fratribus*. Quapropter non alius erat ante Abraham Filius Dei, alius poſt Abraham; neque alius dum Lazarum ſuſcitavit, alius qui interrogavit de eo: ipſe erat, qui humane quidem dicebat, *Ubi poſitus eſt Lazarus?* & qui divinitus illum ſuſcitavit: idem ipſe erat, qui corporaliter quidem ut homo ſpuebat, divinitus vero ut Dei Filius oculos aperiebat cœci nati: & carne quidem patiebatur, ut Petrus dixit; divinitus autem monumenta aperiebat & mortuos excitabat: Atque omnia quæ in evangelio ſunt, eodem modo intelligentes affirmarunt ſe idem ſentire de incarnatione & inhumanatione Verbi.

De Verbi incarnatione recta fides

Rom. 8.

1 Tim. 4.

Cum hæc igitur illorum fuerit confeſſio, adhortamur vos, ne eos qui ita confitentur talemque interpretationem ſuæ confeſſioni accommodant, temere damnare, aut rejicere velitis; ſed potius illos paci ſtudentes, recipiendos putetis. Eos e contra, qui talem confeſſionem non edunt, neque tali interpretatione in iſtis verbis utuntur, hos arcete, & averſamini ut ſuſpectos. Ceterum cum iſtos tolerandos non cenſebitis, conſuletis illis qui recte interpretantur, & recte ſentiunt, ne ulterior ulla inter vos adhibeatur diſquiſitio, neve verborum pugnis ſtudeant ad nullam rem utilibus: ſed ſenſus pietatis exhibeant. Nam qui ita affecti non ſunt, ſed tantummodo ſuper iſtiuſmodi voculis contentioſe rixantur, & aliud quidpiam, præterquam quod Nicææ ſcriptum eſt, requirunt; hi profecto nihil aliud agunt, quam quod *proximo ſuo turbidam ſubverſionem propinant*, ut pacis inimici, & ſchiſmatum cupidi. Sed vos, ut viri boni & fideles ſervi & diſpenſatores Domini, eos qui ſcandala & peregrina inferunt, compeſcite & arcete, & præ omnibus anteponite iſtiuſmodi pacem, quæ ſanæ fidei eſt. Forſitan Dominus miſertus noſtri coaptabit quæ fuerunt divila, atque unum ovile reformabit, quo unum habeamus ducem Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum.

Ad pacem exhortatio.

Hæc quidem nos, tametſi nefas erat quidquam ultra Nicænum concilium requirere, aut contentioſas ſententias recipere; ſed ob pacem ſolum, & ne qui recte ſentiunt, pro rejectis habeantur, ad iſtum modum interrogavimus; & eorum confeſſionem qualis fuerit, nos qui reliqui ſumus Alexandriæ, paucis indicavimus; idque in commune una cum

Θεὸς ὑπάρχων ἐλαβεν δοῦλον μορφὴν, ἐκ τῆς Μαρίας τὸ κατὰ σαρκα γεγένηται ἄνθρωπος δι' ἡμᾶς, καὶ ὅτι τελείως, καὶ ὁλοκλήρως τὸ ἀνθρώπινον γένος ἐλεύθερωμένον ἀπο τῆς ἁμαρτίας ἐν αὐτῷ καὶ ζωοποιούμενον ἐκ τῆς νεκρώσεως ἐισάγεται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. ὁμολογοῦμεν γὰρ καὶ τοῦτο, ὅτι ἄσωμα ἄψυχον, [1] οὐδ' αἰσθητὸν, οὐδ' ἀνόητον εἶχεν ὁ σωτὴρ, ἐδὲ γὰρ εἶναι ἐυνατὸν ἐυνατὸν δὲ ἡμᾶς ἀνθρώπους γενομένου, ἀνόητον εἶναι τὸ σῶμα αὐτοῦ, ἐδὲ σώματος μοῖραν, ἀλλὰ καὶ ψυχῆς, ἐν αὐτῷ τῷ λόγῳ σωτηρία γέγονεν. υἱὸς τε ὢν ἀληθῶς τοῦ Θεοῦ, γέγονε καὶ υἱὸς ἀνθρώπου, καὶ μονογενὴς ὢν υἱὸς τοῦ Θεοῦ, γέγονε καὶ αὐτὸς πρωτότοκος ἐν πολλοῖς ἀδελφοῖς. διὸ οὐ ἕτερος μὲν ἦν ὁ πρὸ τοῦ Αβραὰμ υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ἕτερος δὲ ὁ μετ' Αβραὰμ, οὐθ' ἕτερος ὅτε ὁ τὸν Λάζαρον ἐγείρας, ἕτερος δὲ ὁ πυνθανόμενος περὶ αὐτοῦ, ἀλλ' ὁ αὐτὸς ὅτε ἀνθρωπίνως μὲν ἔλεγεν, ποῦ Λάζαρος κεῖται; θεϊκῶς δὲ τὸν αὐτὸν ἤγειρεν. ὁ αὐτὸς δὲ ὅτε σωματικῶς μὲν ὡς ἄνθρωπος ἔπτυεν, πνευματικῶς δὲ, ὡς υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἀνοίγων τοῦ ὁρθαλμοὺς τοῦ ἐκ γενετῆς τυφλοῦ. καὶ σαρκὶ μὲν πάσχων, ὡς εἶπεν ὁ Πέτρος, θεϊκῶς δὲ ἀνοίγων τὰ μνημεῖα, καὶ ἀνεγείρων τοὺς νεκρούς. ἐξ ὧν ἅπαντα τὰ ἐν τῷ εὐαγγελίῳ ὅτων νοοῦντες τὸ αὐτὸ φρονεῖν περὶ τῆς σαρκώσεως καὶ ἐνανθρωπήσεως τοῦ λόγου διεβεβαιώσαντο.

Τούτων τοίνυν οὕτως ὁμολογηθέντων, παρακαλοῦμεν ὑμᾶς τοὺς μὲν ὕτως ὁμολογοῦντας καὶ ἑρμηνεύοντας ὕτω, τοὺς λόγους οἷς λέγουσι, μὴ κατακρίνητε προπετῶς, μηδὲ ἀποβάλλετε, ἀλλὰ μᾶλλον εἰρηνεύοντας καὶ ἀπολογουμένους προσλαμβάνεσθε· τοὺς δὲ μὴ βλασφημοῦντας ὕτως ὁμολογεῖν καὶ διερμηνεύειν τοὺς λόγους, τούτους κωλύετε καὶ ἐντρέπετε ὡς ὑποπτους τῷ φρονήματι· τόπον τε μὴ ἀνεχόμενοι συμβολῆς τοῖς τοιούτοις τοῖς ὀρθῶς ἑρμηνεύουσί τε καὶ φρονοῦσι· μηδὲ πλέον ἀλλήλους ἀνακρίνειν, μηδὲ λογομαχεῖν ἐπ' ὠφελείᾳ χρήσιμον, μήτε ταῖς τοιαύταις λέξεσι ὀχλαγωγεῖσθαι, ἀλλὰ τῷ φρονήματι τῆς εὐσεβείας συμφωνεῖν. οἱ γὰρ μὴ ὕτως ὀχλαγωγούμενοι, ἀλλὰ μόνον ἐπὶ τοῖς πιστοῖς λεξεσιν φιλονεικοῦντες, καὶ παρὰ τὴν ἐν Νικαίᾳ γραφέντα ζητοῦντες, ὠφελείᾳ ἕτερον ποιοῦσιν, ἢ ποτίζουσιν ἀναξόπτην θολερὰν τὸν πλησίον, ὡς φθονοῦντες τῷ εἰρηνεύειν καὶ ἀγαπῶντες τὰ χίσματα. ἀλλ' ὑμεῖς ὡς ἀγαθοὶ ἄνθρωποι καὶ πιστοὶ δοῦλοι καὶ οἰκονόμοι τοῦ κυρίου, τὰ μὲν σκανδαλίζοντα καὶ ξενίζοντα παύετε καὶ κωλύετε, φαίνου δὲ μᾶλλον προσέχετε τῷ τοιαύτῃ εἰρήνῃ, ὅσης ὑγιεινοτάτης πίστεως. ἴσως ὁ κύριος ἐλεήσει ἡμᾶς καὶ συναγάγει τὰ διερριμμένα, καὶ ποιμνὴν μίαν ποίμνης πάλιν, πάντες ἕνα ἔχομεν καθηγεμόνα τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν. Ταῦτα ἡμεῖς μὲν, εἰ καὶ μηδὲν πλέον ἔδει ζητεῖν τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου μηδὲ ἀνέχεσθαι τῆς ἐκ φιλονεικίας ῥήματος, ἀλλ' ἀγε διὰ τὴν εἰρήνην καὶ ἕνεκα τοῦ μὴ ἀποβάλλειν τοὺς ὀρθῶς πιστεύειν ἐθέλοντας ἀνεκείναμεν, καὶ ἅπερ ὡμολόγησαν, συνετάξαμεν ὑπογράψασθαι, οἱ περιλειφθέντες ἐν τῇ Ἀλεξανδρείᾳ κοινῇ μὲν τῇ συλλειτουργῶν ἡμῶν [2] Ἀσεβίῳ καὶ Εὐσεβίῳ, οἱ γὰρ πλείστοι ἐξ ἡμῶν ἀπεδήμησαν εἰς τὰς παροικίας ἑαυτῶν. ὑμεῖς δὲ πάλιν κοινῇ ἐνθα καὶ εἰώθατε συνάγεσθαι, ἀνάγνωτε ταῦτα, καὶ ἐκεῖ πάντας προσκαλέσασθαι καταξιώσατε. δίκαιον γὰρ ἐκεῖ πρῶτον τῷ ἐπιστολῷ ἀναγνωσθῆναι, καὶ ἐκεῖ τὸς βουλομέ-

νους

1 Lege, οὐδ' αἰσθητὸν, cum Nannio. 2 al. MS. Εὐσεβίῳ καὶ Ἀσεβεῖ.

νος ☩ ἀντιπαραμβάς τῆς εἰρήνης συνάπτεσθαι, καὶ λοιπὸν συναφθέντων αὐτῷ, ἔνθα ἂν ἀρέσῃ πᾶσι τοῖς λαοῖς, παρόντος τῆς ὑμετέρας χρηστότητος, ἐκεῖ τὰς συνόδους ἐπιτελεῖσθαι, καὶ τὸν κύριον κοινῇ παρὰ πάντων δοξάζεσθαι. προσαγορεύουσιν ὑμᾶς οἱ σὺν ἐμοὶ ἀδελφοί. ἐρρῶσθαι ὑμᾶς καὶ μνημονεύειν ἡμῶν τῷ κυρίῳ εὔχομαι. Ἐγὼ μὲ Ἀθανάσιος, ὁμοίως καὶ οἱ ἄλλοι ἐπίσκοποι οἱ συνελθόντες ὑπέγραψαν, καὶ οἱ ἀποσταλέντες δὲ παρὰ μοὶ Λυκίφερος τοῦ ἐπισκόπου Σαρδίας νήσου, διάκονοι δύο, Ἑρέννιος καὶ Ἀγαπητὸς, παρὰ δὲ Παυλίνου Μάξιμος καὶ Καλήμερος, καὶ αὐτοὶ διάκονοι. παρῆσαν δὲ καὶ τινες Ἀπολιναρείου τοῦ ἐπισκόπου μοναζοντες, παρ' αὐτοῦ εἰς τοῦτο πεμφθέντες· ἔστι δὲ ἕκαστος τῶν προκειμένων ἐπισκόπων, πρὸς οὓς ἡ ἐπιστολὴ ἐγράφη· Εὐσέβιος πόλεως Βιργίλλων τῆς Γαλλίας, Λυκίφερ τῆς Σαρδίας νήσου, Ἀσέριος Πέτρων τῆς Ἀραβίας, Κυμάτιος Παλτῆ Κοίλης Συρίας, Ἀνατόλιος Εὐβοίας, οἱ δὲ ἐπισκεπτάντες, ὅ, τε πάπας Ἀθανάσιος, καὶ οἱ παρατυχόντες σὺν αὐτῷ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, αὐτὸς τε Εὐσέβιος καὶ Ἀσέριος καὶ οἱ λοιποὶ, Γάϊος Παραιτονίου τῆς ἐγγυτέρω Λιβύης, Ἀγαθὸς Φραγωνέως καὶ μέρους Ἑλεαρχίας τῆς Αἰγύπτου, Ἀμμώνιος Παχνεμούνεως, καὶ τὰ λοιπὰ μέρη τῆς Ἑλεαρχίας, Ἀγαθοδαίμων Σχεδίας καὶ Μενελαΐτου. Δρακόντιος Ἑρμουπόλεως μικρᾶς, Ἀδέλφιος Ὀνυφέως τῆς Λύχνων, Ἑρμίων Τάνεως, Μάρκος Ζύγρων τῆς ἐγγυτέρω Λιβύης, Θεόδωρος Ἀθριβέως, Ἀνδρέας Ἀρσενοΐτου, Παφνούτιος Σαέως, Μάρκος Φίλων, Ζώϊλος Ἀνδρωμενᾶς, Ἀντίφρων. τούτοις καὶ Εὐσέβιος ὑπέγραψε Ῥωμαϊστὶ, ὧν ἡ ἑρμηνεία. ἐγὼ Εὐσέβιος ἐπίσκοπος κατὰ τὴν ἀκρίβειαν ἡμῶν τὴν παρ' ἑκατέρων τῆς μερῶν ὁμολογηθεῖσαν ἀλλήλοις συντιθεμένων περὶ τῆς ὑποστάσεων καὶ αὐτὸς συναπτόμενος, ὃ μοὶ ἀλλὰ καὶ περὶ τῆς σαρκώσεως τοῦ σωτῆρος ἡμῶν, ὅτι ὁ τοῦ Θεοῦ υἱὸς καὶ ἄνθρωπος γέγονεν, ἀναλαβὼν πάντα ἄνευ ἁμαρτίας, οἷος ὁ παλαιὸς ἡμῶν ἄνθρωπος σωιέσηκε, κατὰ τὸ τῆς ἐπιστολῆς ὕφος ἐπισωσάμην, καὶ ἐπειδὴ ἔξω δοκεῖ τὸ τῆς Σαρδικῆς πιττάκιον ἔνεκε τοῦ μὴ παρὰ τῇ σῇ Νικαίᾳ πίστιν δοκεῖν ἐκτίθεσθαι, καὶ ἐγὼ συναπτίθεμαι· ἵνα μὴ ἡ σὴ Νικαία πίστις διὰ τοῦτο ἐκκλείεσθαι δόξῃ, μήτ' εἶναι προκομιστέον. ἐρρῶσθαι ὑμᾶς σὺν κυρίῳ εὔχομαι. ἐγὼ Ἀσέριος συνδοκῶ τοῖς προγεγραμμένοις, καὶ ἐρρῶσθαι ὑμᾶς σὺν κυρίῳ ἔχομαι. καὶ μετὰ τὸ ἀποσαλεῖται ἀπὸ Ἀλεξανδρείας τὸν τόμον τοῦτον, ὅπως παρὰ τῆς προειρημένων ὑπογεγραμμένου, μετὰ τινῶν καὶ αὐτοὶ ὑπέγραψαν, ἐγὼ Παυλῖνος ὅτως φρονῶ καθὼς παρέλαβον παρὰ τῶν πατέρων, ὄντα καὶ ὑφεστῶτα πατέρα τέλειον, καὶ ὑφεστῶτα υἱὸν τέλειον, καὶ ὑφεστηκὸς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον τέλειον. διὸ καὶ ἀποδέχομαι τῷ προγεγραμμένῳ ἑρμηνείαν περὶ τῶν τριῶν ὑποστάσεων καὶ τῆς μιᾶς ὑποστάσεως ἤτοι οὐσίας, καὶ τοὺς φρονοῦντας ὅτως· ἀσεβὲς γάρ ἐστι φρονεῖν καὶ ὁμολογεῖν τὴν ἁγίαν Τριάδα σὺν μιᾷ θεότητι. καὶ περὶ τῆς σὰνθρωπήσεως δὲ τῆς δι' ἡμᾶς γενομένης τοῦ λόγου τοῦ πατρὸς, οὕτως φρονῶ καθὼς γέγραπται, ὅτι κατὰ τὸν Ἰωάννην, ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο, ὃ κατὰ τοὺς ἀσεβεστάτους, τοὺς λέγοντας, μεταβολὴν αὐτὸν πεπονθέναι, ἀλλ' ὅτι ἄνθρωπος δι' ἡμᾶς γέγονεν ἐκ τῆς ἁγίας παρθένου Μαρίας, καὶ ἁγίου πνεύματος γεννηθείς, ὅτε γὰρ ἄψυχον, ὅτε ἀναίσθη-

A comministris noſtris, Aſterio & Euſebio nam plurimi ex noſtris ad ſuas provincias abierunt. Vos igitur in commune, ubi ſolètis conventus agere, iſta jubebitis pervulgare, eoque omnes evocate. Æquum eſt enim, ut in eo loco primum epiſtola recitetur, ibidemque omnes qui pacem optant ac præferunt, inter ſe concilientur; ac deinde ubi conciliati fuerint, ubicumque populo viſum erit, præſente quoque veſtra humanitate, conventus celebretur, & Dominus publice ab omnibus glorificetur. Salutant vos fratres illi, qui mecum hic agunt. Bene valete, & noſtri memoriam apud Dominum facite.

Ego Athanaſius, ceterique epiſcopi in hoc Subſcriptio epiſcoporum.
B conventu præſentes, epiſtolæ ſubſcripſimus: idemque ab aliis factum eſt, qui huc legati venerant: inter quos a Lucifero Sardiniæ inſulæ epiſcopo, diaconi duo, Herennius & Agapetus; a Paulino vero, Maximus & Calhemerus, qui & ipſi diaconi ſunt. Aderant & aliquot monachi epiſcopi Apollinaris in hoc ipſum miſſi.

Epiſcoporum nomina, ad quos epiſtola ſcripta eſt, ſunt hi: Euſebius Vercellarum civitatis Galliæ, Lucifer Sardiniæ inſulæ, Aſterius Petrarum Arabiæ, Cymatius Palti Cœles Syriæ. Anatolius Eubœæ. Ceterum qui epiſtolam ſcripſerunt, ſunt iſti: Papa Athanaſius & qui cum illo Alexandriæ fuerunt: ipſe quoque Euſebius inter eos eſt, Aſterius item; reliqui, Gajus ex Paratonio
C proximo Libyæ: Agathus Phragonis, & partis alterius Elearchiæ Ægypti: Ammonius Pachnemunis, & ex reliqua Elearchia Ægypti: Agathodæmon Schediæ & Menelaitæ epiſcopus, Dracontius parvæ Hermopolis, Adelphius Onupheos, quæ eſt Lychnorum: Hermion Taneos, Marcus Zygrorum proxime ad Libyam, Theodorus Athribeos, Andreas Arſenoitæ, Paphnutius Saeos, Marcus Philorum, Zoilus Andro, Menas Antiphrorum.

His etiam Euſebius, pergit Athanaſius, *Latine ſubſcripſit, quorum hæc interpretatio eſt:* Euſebii confeſſio & ſubſcriptio.
D Ego Euſebius epiſcopus, ſecundum exactam veſtram utriuſque partis confeſſionem, qua in eamdem ſententiam invicem conveniſtis, quantum attinet ad hypoſtaſes, fateor me quoque idem ſtatuere: neque in id ſolum calculum meum addo, ſed etiam in incarnationem Salvatoris noſtri conſentio: eum videlicet, cum Filius Dei eſſet, hominem eſſe factum, & excepto peccato, omnia quæ veteris erant noſtræ humanitatis aſſumpſiſſe: idque prout habet epiſtolæ argumentum, meo ſuffragio confirmo. Deinde quia excluſa dicitur tabella Sardicenſis Concilii, ne ultra Nicænam fidem decretum aliquid exiſtimetur, ego huic quoque rei conſentio, ne per
E illam excluſa Nicæna fides videatur; neque eam ea de cauſa proferendam cenſeo. Valere vos omnes in Domino exopto. Ego Aſterius ſuperioribus ſcriptis adſtipulor, & vos in Domino bene valere precor.

Poſtea quam autem hic tomus, inquit Athanaſius, *Alexandria miſſus eſt a prædictis ita ſubſcriptus, poſtea & ipſe quoque* (Antiocheni ſcilicet) *ita ſubſcripſerunt*: Ego Paulinus ita ſentio, quemadmodum accepi a patribus, eſſe & ſubſiſtere Patrem perfectum: Filium eſ-

Paulini confeſſio & ſubſcriptio.

1 Potius Βιργίας, Bergæ, ut in Conc. Antiochen. an. 363.

se & subsistere perfectum : & subsistere Spiritum sanctum, eumque perfectum. Quapropter approbo superiorem interpretationem de tribus hypostasibus, & una hypostasi sive essentia: & eos qui ita censent, veros habeo; cum pium sit sentire & confiteri, Trinitatem in una deitate consistere. Et de incarnatione Verbi Patris propter nos facta ita decerno, quemadmodum scriptum est secundum Joannem, Verbum carnem esse factum; non autem secundum impiissimos homines, mutationem sui Verbum passum esse: sed nostri gratia hominem esse factum, & ex Maria Virgine & Spiritu sancto genitum: & nequaquam inanimatum, aut absque sensu, aut sine mente corpus Salvatorem nostrum habuisse: quippe cum impossibile sit, Dominum propter nos hominem factum, corpus habere sine mente. Ideoque anathematizo eos, qui confessionem fidei Nicænæ vilipendunt, & qui negant Filium ex substantia Patris, & coessentialem Patri existere. Exsecror item eos qui dicunt, Spiritum sanctum creaturam esse per Filium, factum. Præterea Sabellii, Photini, omnemque hæresim anathematizo, incedens secundum Nicænam fidem, & secundum omnia superius scripta. Valere vos opto, ego Carterius.

A τον, ὅτι ἀνόητον σῶμα εἶχεν ὁ σωτὴρ, ἅτε γὰρ οἷον τ' ἦν τῷ κυρίῳ ἀνθρώπῳ δι' ἡμᾶς γενομένῳ, ἀνόητον αὐτῷ εἶναι τὸ σῶμα. Ὅσον ἀναθεματίζω τοὺς τῇ ἐν Νικαίᾳ ὁμολογηθείσῃ πίστει ἀθετοῦντας, καὶ μὴ λέγοντας ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ πατρός, καὶ ὁμοούσιον εἶναι τὸν υἱὸν τῷ πατρί. ἀναθεματίζω δὲ καὶ τοὺς λέγοντας τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον κτίσμα διὰ υἱοῦ γεγονός. ἔτι δὲ ἀναθεματίζω Σαβελλίου, καὶ Φωτεινοῦ, καὶ πᾶσαν αἵρεσιν, ἑστηκὼς τῇ πίστει τῇ κατὰ Νικαίαν καὶ πᾶσι τοῖς προγεγραμμένοις. ἐρρῶσθαι ὑμᾶς εὔχομαι ἐγὼ [1] Καρτέριος.

NOTÆ SEVERINI BINII.

Epistola hæc mendosa est. *a Epistola synodalis.*) Quod epistolæ hujus inscriptio, contextus & subscriptio, hanc alibi ab Eusebio & Asterio scriptam, alibi vero ad eosdem datam referant, mendosum est quidem vero aliter non potest, quam ut ex sententia antiquorum fere omnium historicorum affirmemus, Eusebium episcopum Vercellensem huic synodo præsentem fuisse, eamdemque epistolam sicut ab Athanasio atque aliis collegis, ita etiam ab eodem Eusebio

B fuisse conscriptam. Quod autem in damnatione hæresis Apollinaris, docentis Filium Dei corpus inanimatum assumpsisse, nulla mentio habeatur, accidit, vel quia illa hæresis nomine Apollinaris nondum vulgata fuerit, sed tantum incerto auctore prodierit: vel quia ipse Apollinaris per monachos, qui synodo interfuisse dicuntur, hæresin suam abdicaverit. Unde factum est, ut S. Basilius tempore Valentis cum Apollinare communicare potuisse responderit, quem errasse ignorabat. Vide Baron. ann. 382. num 193. & 205.

Cur Apollinaris nullam mentionem faciat.

ADDITIO

AD CONCILIUM ALEXANDRINUM

Ex nova Baluzii Collectione

Cum post obitum Constantii Julianus suscepisset imperium, primo quidem crudelitatem ejus circa subjectos reprehendens redarguebat, & quasi inimicos pacis derogabat, deinde vero Episcopos exilio deportatos revocari jubet & ad proprias Ecclesias reverti, confiscataque eorum reddi substantias præcipiens populo ut nullum læderent Christianum. Ea igitur occasione sancti Præsules, *ut inquit auctor vitæ Eusebii Episcopi Vercellensis*, de exilio revertebantur ad propria. Contigit autem ut beatus Eusebius Alexandriam deveniens a Scythopoli civitate, Athanasium incolumen reperiret; cui omnium prænarum genera quæ in exilio passus est exposuit. Collecto autem Concilio in urbe Alexandria, tractabant beati Præsules Athanasius & Eusebius qualiter corruptam Ecclesiæ regulam repararent. Beatus vero Lucifer Calaritanus Episcopus vale eis faciens Athanasio & Eusebio, Antiochiam ab eis missus est ut Ecclesias confirmaret de consubstantialitate divinitatis, relinquens cum eis Alexandriæ Diaconum suum, qui ejus in Concilio vicem teneret, per quem professus est ratum se habiturum quicquid esset Concilii ordine constitutum. *Meminit istius rei, quamquam paulo aliter, Rufinus lib. 1. hist. eccles. cap.* XXVII. Lucifer autem cum exoraretur ab Eusebio, quia uterque in partibus vicinis Ægypto fuerat relegatus, ut ad videndum Athanasium Alexandriam pergerent, communique tractatu cum iis qui superfuerant sacerdotibus de statu Ecclesiæ decernerent, præsentiam sui abnegans, C legatum pro se Diaconum suum mittit, atque ipse intento animo Antiochiam pergit. *Deinde sequitur in vita sancti Eusebii.* Eusebius autem cum Athanasio Alexandriæ, ut diximus, Concilium celebrare desiderans, convenerunt vero ad id ex diversis civitatibus Episcopi, & de maximis ac necessariis rebus habuere tractatum. Non enim novam religionem in Ecclesiam introduxerunt, sed quomodo ab initio ecclesiastica traditio docuit Christianos. Confirmaverunt autem fidem Nicæni Concilii, ut inviolabiliter conservaretur, & consubstantialitatem patris ac filii sanctique spiritus sunt confessi, & trinitatem nominaverunt. *Et paulo post.* Constitutum est in Concilio Alexandrinorum D ut partes orientalium Athanasius sua cura prævideret, & Eusebius Vercellensium Episcopus eorum judicio commeante consilio Papæ Romani curam gereret in Europæ finibus. *Consentanea his scribit Rufinus in eodem libro primo hist. eccles. cap.* XXXIX. *nisi quod Asterium, qui fuit Episcopus Petræ Arabiæ, pro Athanasio supponit. Hæc sunt ejus verba.* Cum igitur hujusmodi sententiam ex evangelica auctoritate prolatam ordo ille sacerdotalis & apostolicus approbasset, ex Concilii decreto Asterio cæteriique qui cum ipso erant orientis injungitur procuratio, occidentis vero Eusebio decernitur. *Consensisse porro decretis istius Synodi Liberium Papam Romanum cum clero omnique populo, eaque firmasse astipulatione sive subscriptione sua, docet idem auctor vitæ sancti Eusebii.* E

SY-

[1] Antiradi Episcopus, de quo Athanasius in Apol. pro fuga sua pag. 702. & 703.

SYNODUS ALEXANDRINA ATHANASII,

Ex libello Synodico.

ΑΤΤΟΚΡΑΤΩΡ τοίνυν Ρωμαίων Ιουλιανὸς ὁ παραβάτης γενόμενος τοὺς ὑπὸ Κωνσταντίου ἐξορισθέντας ἐπισκόπους, προφάσει συμπαθείας ἀνεκαλέσατο. Αθανάσιος οὖν ὁ μακάριος ἐν Αλεξανδρείᾳ συναθροίσας τοὺς ἀφεθέντας ἐπισκόπους ἐκ τῆς ἀλύσεως, συνοδικῶς τὰ ἐν Νικαίᾳ δογματισθέντα ἐκύρωσε, καὶ Αρειανισμὸν ἀνεθεμάτισε καὶ θεότητα. Ἐπισκόπους δὲ τοὺς μίχρι τινὸς τῇ πλάνῃ ἐμμείναντας, μετανοοῦντας εἰς κοινωνίαν δεξάμενος, ἱερουργεῖν διεκέλευσεν.

JULIANUS igitur apoſtata imperator factus, eos qui ſub Conſtantio in exilium acti fuerant, epiſcopos, prætextu quodam compaſſionis revocavit. Athanaſius ergo beatus convocatis Alexandriam e vinculis jam dimiſſis epiſcopis, ſynodice ea, quæ Nicææ decreta fuerant, confirmavit, & Arianam impietatem anathemate notavit. Epiſcopos vero, qui eo uſque in errore perſeveraverant, ſed jam reſipiſcebant, ad communionem receptos, ſacris operari juſſit.

ALEXANDRINA ATHANASII.

Ex libello Synodico.

ΕΤΙ γε μὴν καὶ ὁ πολύαθλος Αθανάσιος τοὺς ὑπ' αὐτὸν ἀρχιερεῖς ἐν Αλεξανδρείᾳ προσκαλεσάμενος. ἀνεθεμάτιζε συνοδικῶς τὸν ἄνανδρον Απολιναρίου. καὶ τὴν σάρκα Χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν, ἔμψυχον, νοεράν, λογικήν, κατὰ τοὺς παλαιοὺς πατέρας, ὁσίως ἀνεκήρυξε. καθ' ὃν χρόνον καὶ Ιουλιανὸς ὁ παραβάτης ἐν Περσίδι ἀνῄρητο.

PRæterea vero & victoriosus ille Athanaſius, convocatis Alexandriam ſibi ſubjectis epiſcopis amentem Apollinarium ſynodice anathemate notavit; & carnem Chriſti domini noſtri, animatam, intelligentem, rationalem, ſecundum veteres patres pie pronunciavit: quo ipſo tempore Julianus apoſtata in Perſide periit.

CONCILIUM PARISIENSE I.

In quo formula fidei ab Arianis ſuppreſſa uſiæ nomine condita, & Arimini ſuſcepta, damnata eſt, Saturninique Arelatenſis ab eccleſia ejectus, anno Chriſti 362. Liberii Papæ XI. Juliani Aug. II.

a Initio II partis frag. S. Hilarii de ſynodis deſcripto rum a Petro Pithoeo & a Nicolao Fabro editorum.

a Synodica concilii, ſeu fides a catholica expoſita apud Pariſiam civitatem ab epiſcopis Gallicanis, ad orientales epiſcopos.

Dilectiſſimis & beatiſſimis conſacerdotibus epiſcopis orientalibus omnibus per diverſas provincias in Chriſto manentibus Gallicani epiſcopi ſalutem.

OMni quidem vitæ noſtræ fideique ſenſu gratias Deo Patri per dominum noſtrum Jeſum Chriſtum confitemur, quod nos in lumine ſcientiæ confeſſionis ſuæ doctrinis & propheticis & apoſtolicis conlocavit, ne ſæcularis imperitiæ tenebris detenti, judicio ſæculi teneremur: cum ſola ſpes ſit pleniſſima ad ſalutem, Deum patrem omnipotentem per unigenitum ejus dominum Jeſum Chriſtum in ſancto Spiritu confiteri. Sed plane non minor quotidie gratulationis noſtræ cauſa cumulatur, quod liberans nos ab errore mundi, nunc etiam inexpiabili hæreticorum admiſceri non patitur ſocietati. Ex literis enim veſtris, quas dilecto fratri & conſacerdoti noſtro Hilario direxiſtis, fraudem diaboli, & conſpirantia adverſus eccleſiam domini hæreticorum ingenia cognovimus, ut diviſi in partibus orientis atque occidentis, diverſis invicem opinionibus falleremur. Nam plures numero, qui aut Arimini, aut Nicææ adfuerunt, ſub auctoritate veſtri nominis ad uſiæ ſilentium ſunt coacti. Quod verbum a vobis quondam contra Ariomanitarum hæreſim inventum, a nobis ſemper ſancte fideliterque ſuſceptum eſt. Nam homouſion ſermonem ad veram & legitimam ex Deo patre unigeniti nativitatem ſumus amplexi; deteſtantes ſecundum Sabellii blaſphemias ipſam unionem, neque aliquam partem Patris eſſe Filium intelligentes, ſed ex toto atque perfecto innaſcibili Deo, totum atque perfectum unigenitum Deum natum, unius a nobis idcirco vel uſiæ, vel ſubſtantiæ cum Deo patre confeſſum, ne creatura potius, aut adoptio, aut appellatio videretur. Et quia ex ipſo eſſet, ut ex patre filius, ut ex Deo Deus, ut ex virtute virtus, ut ex ſpiritu ſpiritus, ut lumen ex lumine. Similitudinem quoque ejus ad Deum patrem non inviti audientes: quippe cum imago inviſibilis Dei ſit. Sed eam ſolum ſimilitudinem dignam ad patrem intelligentes, quæ veri Dei ſit ad Deum verum. Ita ut non unio divinitatis, ſed unitas intelligatur: quia unio ſit ſingularis, unitas vero ſecundum nativitatis veritatem plenitudo naſcentis ſit. Maxime cum dominus ipſe Jeſus Chriſtus ad diſcipulos ſuos ſit profeſſus, dicens: *Ego & pater unum ſumus.* Quo non ſolum caritatem quæ ad patrem eſt, ſed & divinitatem quæ Dei ex Deo eſt, ſignificat, ſecundum illud: Joan. 10. 30

1 Hic unicam Alexandrinam Athanaſii Synodum in duas ſecare videtur libelli Synodici Auctor.

2 In MS. Remenſi, e quo hanc Synodicam emendavit P. Sirmondus, habetur hic titulus: *Incipit fides catholica expoſita apud Pariſiam civitatem ab Epiſcopis Gallicanis ad Orientales epiſcopos.* Harduinus.

Joan. 14. 9. Joan. 10. 38. lud: *Qui me videt, videt & patrem*: &, *Si mihi non vultis credere, vel operibus meis credite, quia pater in me eſt, & ego in patre*. Hanc igitur ſemper fidem tenentes & tenebimus. Deteſtantes quoque eos qui dicunt, Non erat antequam naſceretur; non quod unigenitum Deum innaſcibilem prædicemus, ſed quod impium ſit maxime Deo temporum tempus aliquod anteferre, cum ipſum illud, antequam naſceretur non fuiſſe ſit temporis. Sed & obedientem quoque patri filium etiam uſque ad mortem crucis ſecundum infirmitatem aſſumpti hominis non negamus, cum ipſe de aſcenſu ſuo ad cœlos locutus ſit: *Si diligeretis me, gauderetis, quia vado ad patrem, quia pater major me eſt*. Per cujus carnis ſuſceptionem nos ſibi fratres connuncupare dignatus eſt, cum in forma Dei manens forma ſervi eſſe voluit. Itaque, cariſſimi, cum ex literis veſtris in uſiæ ſilentio fraudem ſe paſſam ſimplicitas noſtra cogno ſceret, [1] etiam pietatem eorum qui Arimino Conſtantinopolim reverterunt, conventos ſicut epiſtola noſtra contenta teſtatur, neque eos ad tantam [2] rem blaſphemiarum damnationem potuiſſe compellere, fidelis dominici nominis prædicator frater noſter Hilarius nunciaverit; nos quoque ab his omnibus quæ per ignorantiam perperam geſta ſunt, referimus. Auxentium, & Urſacium, ac Valentem, Gajum, Megaſium, & Juſtinum excommunicatos habemus ſecundum literas veſtras, & certe, ut diximus, juxta fratris noſtri Hilarii profeſſionem, qui ſe pacem cum his qui horum ſectarentur errores, habiturum negavit; blaſphemias quoque omnes, quas literis veſtris ſubjeciſtis, damnamus, maximeque eorum ſacerdotes apoſtatas reſpuentes, qui in loca fratrum indigniſſime, exulantium, quorumdam aut ignoratione, aut impietate ſunt ſubſtituti; pollicentes hoc coram Deo, atque etiam confitentes, ut quiſque his quæ ſtatuimus intra Gallias, putaverit renitendum, a communione ac ſede ſit tacerdotii abjiciendus. Neque enim, ut alias, aut occaſionem prædicandi non damnando permittens, aut contra Deum & Chriſti unigeniti Dei majeſtatem aliter, quam nos de homoüſion ſignificatione ſentimus, obnitens dignus erit ſanctitate ſacerdotii nominis judicandus. A quo etiam Saturninum, qui ſtatutis ſalubribus impiiſſime contradixit, ſecundum fratrum noſtrorum geminas jam literas, excommunicatum ab omnibus Gallicanis epiſcopis caritas veſtra cognoſcat. Quem & vetera diſſimulata jamdiu licet crimina, & cetera edita epiſtolis ſuis novæ temeritatis inreligioſitas, indignum epiſcopi nomine eſſe fecerunt.

Joan. 14. 28.

A laus Faber, hoc unum ex iis conciliis videri, quæ S. Hilarius, poſtquam ab exilio rediit in Gallias, frequentia coegit, ut cunctos ab Ariminenſis ſynodi perfidia revocaret. *Dubium animi*, ait Sulpitius Severus lib II. ſacræ hiſtoriæ, *& magna curarum mole æſtuans, cum pleriſque videretur, non ſecundum cum his communionem qui Arimineuſem ſynodum receptiſſent, optimum facto arbitratus, revocare cunctos ad emendationem & pœnitentiam, frequentibus intra Galliæ concilliis, atque omnibus fere epiſcopis de errore profitentibus, apud Arimenum geſta condemnans, & in ſtatum priſtinum eccleſiarum fidem reformans. Reſiſtebat ſanctis conſiliis Saturninus Arelatenſis epiſcopus, vir ſane peſſimus, & ingenio malo pravoque, Verum etiam, præter hæreſis infamiam, multis atque nefandis criminibus convictus, eccleſia ejectus eſt.* Hac enim epiſtola, quæ ſola reſtat ex actis concilii, fidem ſuam adverſus Arianorum profeſſionem explicant epiſcopi Gallicani, & ab iis, quæ perperam apud Ariminum geſta ſunt, reſilire ſe, ac perfidiæ illius autores excommunicatos habere, tum Saturninum etiam ab eccleſia ejeciſſe, ſignificant.

Arimini aut Nicæa.) Nicæam dicit non Bithyniæ urbem, ſed alteram Thraciæ, quæ Nica potius, id eſt Νίκη vocabatur, ubi vis primum legatis illata eſt. Nam cum in concilio Ariminenſi diſſidio partium actum nihil eſſet, hæreticis numero licet imparibus, orthodoxorum integræ fidei ſubſcribere abnuentibus & his rurſum Sirmienſem illorum perfidiam, quam proponebant, accuſantibus: viſum tandem catholicis epiſcopis, decem legatos ad Conſtantium imp. mittere cum fidei ſuæ formula, & literis quibus miſſionem, reditumque in ſedes ſuas poſtulabant: miſſique ſunt pari numero itidem ab Arianis. Verum ab his occupatus Conſtantius, catholicæ partis legatos non ſuſcepit, ſed cum epiſcopis quos aderant apud Nicæam Thraciæ convenire juſſit, ubi longa dilatione fatigati, & minis imperatoris perterriti, perfidiæ, quam ante damnarant, ſubſcribere coacti ſunt. Quæ per vim in Thracia geſta, μετὰ τὴν Θρᾴκην καὶ βίαν πραχθέντα, vocat Athanaſius in epiſtola ad Africanos. Extant in fragmentis Hilarii geſta, ubi prævaricati ſunt legati a fide vera, & Urſacii ac Valentis, ſociorumque profeſſioni conſenſere, quorum hoc eſt initium: *Euſebio & Hipatio Coſſ. vi. Idus Octobris. Dum conſediſſent epiſcopi manſionis Nicæa, quæ antehac Uſdizo vocabatur, in provincia Thraciæ, Reſtitutus, Gregorius, Honoratus, Artemius*, &c. Dimiſſis vero poſt hæc legatis, & Ariminum reverſis, cum præfecto mandatum eſſet a Conſtantio, ut ſynodum non ante laxaret, quam eidem fidei conſentire ſe omnes ſuis ſubſcriptionibus profiterentur: plerique, ut Severus docet, partim tædio peregrinationis, partim animi imbecillitate cedentibus; etiam qui conſtantiſſimi fuerant, ut Phœbadius Agennenſis, & Servatius Tungrenſis, Arianorum dolo in fraudem ſunt impulſi.

Sub auctoritate veſtri nom.) Orientalium epiſcoporum, quorum auctoritas ad fallendos Occidentales obtendebatur. Sulpitius Severus lib. II. *Namque Valens & Urſacius, aſſimulantes præſentem fidem catholica ratione conceptam, ab Orientalibus imperatore auctore prolatam, cum periculo repudiari, aut quis diſcordiarum finis, ſi quæ orientalibus placuiſſet, occidentalibus diſpliceret?* Quamquam hæc falſo jactabant, orientalibus univerſim tribuen es, quod a ſolis hæreticis prodierat.

Ad uſia ſcientium conſti ſunt.) In formula enim fidei apud Nicam Thraciæ concepta, uſia id eſt ſubſtantiæ nominis ſilentium indictum eſt: quod in fragmentis Hilarianis ſi habet epiſtola ſynodi Arimlenſis nomine a perfidis epiſcopis ad Conſtantium ſcripta, cum ab eo cautum gratulantur. *Ne quis uſiæ vel homoüſii nomina eccleſiæ Dei ignota aliquando nominet, quod ſcandalum inter fratres facere poſſet.* Et in formula ipſius exemplo, quod apud Theodoretum legitur lib. II. hiſtoriæ cap. XXI. hoc inter cetera caput adjectum eſt: τὸ δὲ ὄνομα τῆς οὐσίας, ὅπερ ἁπλούστερον ἐκτέθη τοῖς πατράσιν, ἐπροσφυὲς δὲ τοῖς λαοῖς ἐφάνη, διὰ τὸ ὡς πρὸς γένεσιν μὴ ἐκπεφῶσθαι, ἅπαν περιῃρῆσθαι· ἢ παντελῶς ἀφανισθὲν μηκέτι φέρεσθαι τὸ λοιπὸν παρὰ τισί. *Uſia*, inquit, *nomen, quod ſimpliciter a patribus inditum, a populis vero ignoratum offenſiculo erat, quia in ſcripturis nuſquam extat, tolli placuit, uſiaque de cetero nullam prorſus ſui mentionem fieri.* Callide nimirum in uſia ſilentio id agebant Ariani, ut qui hanc formulam admitterent, ὁμοούσιον id eſt unius cum patre ſubſtantiæ filium negare viderentur. Sulpitius Severus. *Namque uſia verbum*, inquit, *tamquam ambiguum & temere a patribus uſurpatum, neque ex auctoritate ſcripturarum profectum, ſub ſpecie falſæ rationis abolebat, ne unius cum patre ſubſtantia crederetur.* Quare agnita fraude merito illam poſtea Gallicani epiſcopi, ut Orientales, repudiarunt.

Qui Arimino Conſt. revertuntur.) Arianorum duces peracta & ſoluta ſynodo Ariminenſi. Sulpitius Severus. *Igi-*

---

[1] MS. Rem *& impietatem rerum*, Harduinus. [2] Lege ex cod. MS. *ad tantarum*. Harduinus. [3] MS. *explicti fidei catholicæ expoſitio apud Fanſſeam civitatem ab Epiſcopis Gallicanis ad Orientales Epiſcopos*. Hard.

NOTA JACOBI SIRMONDI S. J.

a Synodica concilii.) Hanc primus in lucem protulit Nic. Faber cum reliquis fragmentis Hilarii, ex chartaceo, ut ipſe profitetur eſt, libro non antiquo. Nos etſi eorumdem fragmentorum perveius aliud exemplar nacti ſimus in bibliotheca ſancti Remigii Rhemenſis, perpaucæ tamen in eo præſertim epiſtola ſuppeditavit, quæ a Fabri editione diſcreparent.

EJUSDEM JACOBI SIRMONDI S. J.

NOTÆ POSTHUMÆ.

Ext. abbei Appendice ad Tom. II.

Synodica.) Recte judicavit qui primus hanc epiſtolam cum cæteris Hilarii fragmentis in lucem dedit Nico-

Igitur Ariani, robur nactorum proſpere & ſecundum vota fluentibus, Conſtantinopolim ad imperatorem concurrunt. Ibi reperto Sebaſtenſis ſynodi legatos utrique compellunt exemplo Occidentalium pravam illam fidem recipere. Plerique abnuentes, injurioſo cuſtodia ac fame vexati, cæſi vel in ſolitudinem deportati. Multi conſtantiæ veniam, adempto epiſcopatu in exilium detruſi, atque in eorum locum alii dati. Quibus ex verbis liquet, quoſnam infra ſacerdotes apoſtatas dicant in exulum loca ſubſtitutos. Nonnulle etiam in ceteris huic loco lux additur, corrupto alioqui ac depravato, etiam in perveteſto probaque notæ eorumdem fragmentorum codice, quo ex S. Remigii apud Remos bibliotheca uſi ſumus.

Hilarius nunciaverit. Quippe qui horum teſtis oculatus Conſtantinopoli tum aderat, & cum adverſariis congredi, ſi conceſſum fuiſſet, labentique fidei ſubvenire magnopere cupiebat. Sulpitius idem Severus. *Aderat tum Hilarius a Seleucia legatos ſecutus. Is ubi extremum fidei periculum animadvertit, Occidentalibus deceptis Orientales per ſcelus vinci, tribus libellis publice datis audientiam regis poposcit, ut de fide coram adverſariis diſceptaret. Id vero Ariani maximopere abnuere.*

Auxentium & Urſacium. Per hos in primis Arianæ perfidiæ fautores ac patronos, res Arimini & Nicæ in Thracia turbatæ. Iidem omnes, præter Auxentium Mediolanenſem, inter Arianorum legatos numerati, Urſacius Singidunī in Mœſia, Valens Murſæ in Pannonia, Gajus e Pannonia item epiſcopus. De Megaſio & Juſtino, quibus in locis epiſcopi fuerint, proditum non eſt.

Saturninum.) Arelatenſium epiſcopum, cujus dolo Hilarius e ſynodo Biterrenſi actus fuerat in exilium. Cum huc autem, de Galliarum epiſcopis, ut Severus teſtatur, Paternus etiam a Petrocoriis, hæreſis cauſa ſacerdotio pulſus eſt, cæteris venia data.

NOTA SEVERINI BINII.

Poſt Hilarium anno Chriſti 360. ab exſilio reverſum, in Gallia frequentia concilia habita fuere.

a Concilium Pariſienſe.) Hoc concilium unum eſt ex iis frequentibus conciliis anno domini 362. poſt Hilarium ab exilio reverſum in Gallia habitis; quibus teſtimonio Severi libro ſecundo orientalium error adverſus Nicænam fidei profeſſionem in diverſis ſynodis comprobatus; una cum ſuis auctoribus, nomen conſubſtantialitatis in Filio Dei proſcribentibus, penitus condemnatur. De Hilario ſcribens Severus hæc ait: *Verum ubi permanſus eſt orbem pene terrarum malo perfidiæ infectum, duitur animi & magna curarum mole æſtuant, cum pleriſque videretur non inoubdam cum his communionem, qui Arimineſem ſynodum receperant, optimum factu arbitratus, revocare cunctos ad emendationem & pœnitentiam, frequentibus intra Galliæ concilii, atque omnibus fere epiſcopis de errore profitentibus, apud Ariminum geſta condemnant, & in ſtatum priſtinum eccleſiarum fidem reformant. Reſiſtebat ſanctæ conſilio Saturninus Arelatenſium epiſcopus vir ſane peſſimus, & ingenio malo prævoque: verum etiam præter hæreſis infamiam multis atque nefandis criminibus convellitur, eccleſia ejectus eſt.* Quod in hoc reliquiſve Galliæ conciliis ſub Hilario hoc tempore celebratis actum fuerit, ex ſynodali epiſtola concilii apud Fariſeam civ. ſeu Pariſios congregati colligere licet.

Acta concilii.

Epiſtola Synodalis mendoſa.

OBSERVATIO P. ANTONII PAGI AD ANNUM CHRISTI 362. NUM. 27. ET SEQQ.

Hieronymus in Chronico Epocham *Concilii Pariſienſis* nos edocet, quando ſcribit: *Gallia per Hilarium Arimineniſis perfidiæ dolos damnat*, in Concilio nempe Pariſienſi; quod hactenus nemini obſervatum. Sed in eo Chronico annus juxta varias editiones varie conſignatus. Non dubito tamen, quin Hieronymus anno trecenteſimo ſexageſimo Synodum illam celebratam docuerit. Sub eodem enim numero, quo de hoc Concilio loquitur, plura refert, quæ eo anno contigere, ſc. hæc: Hilarius, *cum apud Conſtantinopolim librum pro ſe Conſtantio porrexiſſet, ad Gallias redit.* Tum: *Macedonius Conſtantinopoli pellitur.* Dein: *Omnes pene toto Orbe Eccleſiæ ſub nomine pacis & Regis Arianorum conſortio polluuntur.* Ad hæc: *Conſtantinopoli Eccleſiarum maxima dedicatur.* Poſtea: *Meletius Sebaſtiæ Armeniorum Epiſcopus Antiochiam tranſfertur.* Denique: *Gallia per Hilarium Arimenſis perfidiæ dolos damnat.* Quare ſicut quæ mox retulimus, anno trecenteſimo ſexageſimo peracta, ſic & Concilium Pariſienſe illis verbis indicatum.

Certe ante Conſtantii mortem illud habitum, non tantum certum facit Hieronymus laudatus, qui poſt hæc verba de ea loquitur; ſed etiam Synodica Concilii Pariſienſis; ex ea enim diſcimus, Epiſcopos, cum Concilium Pariſienſe habitum eſt, adhuc in exilio fuiſſe, a quo nonniſi poſt Conſtantii obitum revocatos conſtat. Hæc Synodica verba: *Blaſphemiæ quoque omnes, quæ literis veſtris ſubjectiſti, damnamus, maximeque eorum Sacerdotes Apoſtatas reſpuentes, qui in loco fratrum indigniſſime exulantium, querimdam aut ignoratione, aut impietate ſunt ſubſtituti.* Ad hæc in Lege 11. Codicis Theod. *De Epiſcopis*, anno CCCLX., num. XV. & ſeqq. a nobis explicata, liquet, jam eo anno hæreſim Arianam in Galliis profligatam fuiſſe; cum Hiſpanis, Italis & Afris ad Conſtantium Conſtantinopoli agentem Epiſcopos Arianos legantibus, Galli eorum exemplum ſecuti non ſint, Juliani Cæſaris rebelliones, quæ eo anno in Galliis contigit, viam ut conjicere licet, ſancto Hilario aperiente, ut Concilium Pariſienſe aliaque celebraret, & Ariminenſis Synodi dolos omnibus notos faceret.

Præterea *Semiarianī*, qui in Concilio Conſtantinopolitano anno CCCLX. congregato ita ſe geſſerant, ut Orthodoxi haberi poſſent, ſicut teſtatur S. Hilarius lib. de Synodis, illius anni initio in exilium miſſi, quoquoverſum ſcripſere literas adverſus *Eudoxium*, aliosque ejuſdem factionis Epiſcopos, ut Epiſcopi Orthodoxi ab eorum communione tanquam ab animarum peſte abhorrerent, quemadmodum liquet ex epiſtolis 72. 73. & 82. Baſilii Magni. Imo Philoſtorgius lib. 5. cap. 1. de Epiſcopis in Concilio Conſtantinopolitano relegatis loquens, ait: *Qui cum in exilium ducerentur, ſubſcriptiones ſuas, quibus Arimienſis Concilii Fidem confirmaverant, revocarunt: atque bi quidem conſubſtantialem, illi vero ſimilis ſubſtantiæ Filium iterum prædicarunt.* In Synodica vero Concilii Pariſienſis legitur: *Ea literis veſtris, quæ dilecto fratri & Conſacerdoti noſtro Hilario direxiſtis, fraudem Diaboli, & conſpirantia adverſus Eccleſiam Domini Haereticorum ingenia cognovimus, ut diviſi in partibus Orientis atque Occidentis, diverſis invicem opinionibus falleremur. Nam plures numero, qui aut Ariminī, aut Nicæa adfuerunt ſub auctoritate veſtri nominis, ad uſque ſilentium ſunt coacti.* Quare Orientales tunc ad Hilarium ſcripſiſſe videntur, & eorum epiſtola Synodus Pariſienſis *ad Orientales Epiſcopos* inſcripta.

Neque apparet, alio tempore, quam anno CCCLX., Orientales illos ad Occidentales ſcribere potuiſſe. Quam conjecturam firmat quod in ea Synodica de Legatis Concilii Arimienſis dicitur: *Itaque, chariſſimi, cum ex literis veſtris in USIÆ ſilentio fraudem ſe paſſam ſimplicitas noſtra cognoſcat, eorum pietatem* (legendum, *impietatem*) *qui Ariminо Conſtantinopolim reverterunt, reperientes, ſicut epiſtola noſtra* (legendum *veſtra*) *contenta teſtatur, neque eos ad tantam rem* (legendum, *tantarum*) *blaſphemiarum damnationem potuiſſe compellere, fideles Dominici nominis prædicator frater noſter Hilarius nunciaverit.* Ita hunc locum, qui ſine dubio corruptus, emendat Hermantius in Vita S. Athanaſii lib. 10. cap. 12. ubi licet Concilium Pariſienſe hoc anno cum Baronio indictum arbitretur, ſuſpicatur tamen, illud jam ab anno CCCLX. haberi potuiſſe, innixus ultima ratione, quam mox ex illo retulimus. Denique in Chronico Hieronymi ab Auberto Miræo publicato, in quo ſola Olympiades notantur, hæc verba, *Gallia per Hilarium Arimienſis perfidiæ dolos damnat*, copulantur cum anno quarto Olympiadis CCLXXXIV., qui Kalendis Octobris anni Chriſti trecenteſimi quinquageſimi noni inchoatur. In eo enim Chronico Olympiades cum anno populari Syrorum & maxime Cæſarienſium auſpicantur, idque anno ante Olympiades conimunes. Quare Concilium Pariſienſe, anno CCCLX. ante menſem Octobrem celebratum.

CON-

CONCILIA IN GALLIIS, & HISPANIA ET GRÆCIA

Anno circiter 362.

Celebrata pro ſcribendis legibus in lapſorum receptione ſervandis.

Ex Suppl. Manip. 225.

CConciliorum iſtorum quæ his in locis habita ſunt ſtatim poſt obitum Conſtantis, & redditum S. Athanaſii in patriam meminit epiſtola ejus ad Rufinianum, in qua mentio pariter fit concilii Alexandrini ab eodem S. Athanaſio ſtatim poſt reditum ſuum habiti. Epiſtolam hanc in Actis concilii Nicæni II. recitatam, & minus opportuno conſilio a Collectoribus conciliorum hic ſuo loco ne indicatam quidem, integram hic dare Græcam & Latinam ex verſione Anaſtaſii Bibliothecarii juvat.

Domino dilecto & amantiſſimo comminiſtro Rufiniano Athanaſius in Domino ſalutem.

Et poſt alia.

Quoniam amore bonitatis & eccleſiaſticæ inſtitutionis (hoc enim revera decet reverentiam tuam) interrogaſti de his, qui propter neceſſitatem abſtracti non tam in fide mala corrupti ſunt; & voluiſti ſcribere me quæ vita ſunt ſynodis & ubique de illis. Scito domine mi amantiſſime, quia in primordio quidem ceſſante vi, quæ facta extiterat, celebrata eſt ſynodus præſentibus etiam & epiſcopis, qui partium erant eorum qui foris ſunt. Facta eſt autem & penes comminiſtros qui Græciam habitant; porro nihilominus & ab his qui in Hiſpania & Gallia ſunt; & quod hic placuit, & ubique: ita ut his qui cadunt & præſunt impietati, ignoſcatur quidem cum pœnitentiam geſſerint, non autem ulterius eis locus detur in clero: his autem qui auctores non fuerint impietatis, ſed per neceſſitatem & vim abſtrahuntur, placuit ut venia detur, & habeant cleri locum; maxime cum excuſationem perſuaſoriam dederint; & placuit id diſpenſatorie fieri. Firmaverunt enim quod non migraſſent ad impietatem: ne autem ordinati quidam impiiſſimi eccleſias corrumperent, elegerunt potius concurrere violentiæ, & portare pondus, quam perdere populos. Hoc autem proſequentes, viſi ſunt etiam nobis perſuaſorie tari, pro eo quod excuſarentur dicentes, & Aaron Moyſi fratrem in eremo concurriſſe quidem prævaricationi plebis, habuiſſe tamen defenſionem: ne videlicet populus in Ægyptum reverſus, in idololatria permaneret. Nam & ratio evidens apparebat, quoniam manentes in eremo ceſſare ab idololatria poſſent: ſin autem Ægyptum ingreſſi eſſent, moram facerent & incrementum impietatis. Propterea igitur diſpenſatio circa clerum effecta eſt, atque his qui decepti & vim perpeſſi fuerant, indulgentia tributa conſiſtit. Hæc & Romæ ſcripta, & a Romanorum eccleſia ſunt recepta: hæc & reverentiæ tuæ ſignifico, fidens, quod ea quæ approbata ſunt, pietas tua ſuſcipiet.

Κυρίῳ ἀγαπητῷ καὶ ποθεινοτάτῳ συλλειτουργῷ Ρουφινιανῷ Ἀθανάσιος ἐν κυρίῳ χαίρειν.

Καὶ μετ' ὀλίγα.

Ἐπειδὴ φιλοκάλως καὶ ἐκκλησιαστικῶς. τοῦτο γὰρ πάλιν πρέπει τῇ σῇ εὐλαβείᾳ. πράτησας περὶ τῶν δὲ ἀναγκίῳ ὑποσυρέντων, μὴ φθαρέντων δὲ ἐν τῇ κακοπιστίᾳ. καὶ ἠθέλησας γραψαί με τὰ δοξαντα ἐν ταῖς συνόδοις κ. πανταχοῦ περὶ αὐτῶν. γινωσκε κύριέ μου ποθεινότατε, ὅτι ἐν ἀρχῇ μὲν παυσαμένης τῆς γενομένης βίας, γέγονε σύνοδος παρόντων καὶ τῶν ἀπὸ τῶν ἔξω μερῶν ἐπισκόπων. γέγονε δὲ καὶ παρὰ τοῖς τὴν Ἑλλάδα κατοικοῦσι συλλειτουργοῖς, ὧδε δὲ ἔτυχε κ. τοῖς ἐν Ἰσπανίᾳ καὶ Γαλλίαις. κ. ἤρεσεν ὅπερ ὧδε, καὶ πανταχοῦ. ὥστε τοῖς μὲν κατπεπτωκόσι καὶ προϊσαμένοις τῆς ἀσεβείας συγγνώσκειν μὲν μετανοοῦσι, μὴ δίδόναι δὲ αὐτοῖς ἔτι τόπον κλήρου. τοῖς δὲ μὴ αὐθεντοῦσι μὲν τῆς ἀσεβείας. ὑποσυρεῖσι δὲ δι' ἀναγκίου καὶ βίαν, ἔδοξε δίδοσθαι μὲν συγγνώμην, ἔχειν δὲ καὶ τὸν τόπον τοῦ κλήρου, μαλίστα δὲ ὅτι ἀπολογίαν πιθανὴν ἐποήσαντο. καὶ ἐδόξε τοῦτο ὡς οἰκονομικῶς γεγενῆσθαι. διεβεβαιώσαντο γὰρ μὴ μετιβεβληθαι μὲν εἰς ἀσέβειαν, ἵνα δὲ μὴ καταστάσεως τινὲς ἀσεβέσι δόξωσι διαφθεῖρωσι τὰς ἐκκλησίας, ἐλοντο μᾶλλον συνδραμεῖν τῇ βίᾳ. καὶ βαστάσαι τὸ βάρος. ἢ λαοὺς ἀπολέσθαι. τοῦτο δὲ λέγοντες, ἐδόξαν καὶ ἡμῖν πιθανῶς λέγειν, διὰ τὸ καὶ ὡμολογεῖσθαι αὐτοὺς τὸν Ἀαρὼν τὸν Μωσέως ἀδελφὸν ἐν τῇ ἐρήμῳ συνδραμεῖν μὲν τῇ τοῦ λαοῦ παραβάσει, ἀπολογίαν δὲ ἐχειν, ἵνα μὴ ὁ λαὸς ὑποστρέψας εἰς Αἴγυπτον ἐπιμείνῃ τῇ εἰδωλολατρείᾳ. καὶ γὰρ ἐν φανερῷ ἦν εὔλογον, ὅτι μένοντες ἐν τῇ ἐρήμῳ δύναιντο παύσασθαι τῆς ἀσεβείας, εἰσελθόντες δὲ εἰς Αἴγυπτον ἐπεξέβαινον, καὶ πλέον ἐν ἑαυτοῖς τὴν ἀσέβειαν. τοῦτο τοίνυν ἕνεκα συγγνωστὸν ἔστι τὸν κλῆρον γενέσθαι. τοῖς δὲ ἀπατηθεῖσι καὶ βίαν παθοῦσι συγγνώμην δίδόναι τοῦτο καὶ ἐν Ῥώμῃ ἐγράφη, καὶ ἀπεδείχθη ἡ Ρωμαίων ἐκκλησία. τοῦτο καὶ τῇ σῇ εὐλαβείᾳ δηλῶ θαρρῶν, ὅτι τὰ δεξάντα ἀποδεξεται σου ἡ θεοσέβεια.

CONCILIUM ALEXANDRINUM II.

ORTHODOXORUM.

Tempus & cauſa concilii.

Decretum concilii.

Jovian. in fide orthodoxa confirmatur.

Concilium Alexandrinum II.) Athanaſius poſtquam Julianum, quem & cito deſiturum divino oraculo præmonitus ſenſerat, defunctum, exuleſque epiſcopos a Joviano per edictum revocatos eſſe audiviſſet, literaſque imperatoris fidem doceri petentis accepiſſet, citra omnem moram primarios Ægypti, Thebaidis ac Lybiæ epiſcopos orthodoxos ſibi ſubditos ad hanc ſynodum Alexandrinam convocavit. Qua deliberatione prævia, cum conſilio decretum eſt, ut ſcriptum catholicæ fidei libellum e veſtigio ad novum imperatorem mitterent, ne ille (quod Conſtantio accidit) ab hæreticis præoccupatus, in impietatem tranſverſus penitus ageretur. Athanaſius itaque ut periculum antevertat, A omni celeritate procurat, ſcriptumque in ſynodo ejuſmodi libellum ad imperatorem mittit. Quo perfecto, inquit Theodoretus lib. 4 c. 4. *tum cognitio imperatoris, quam de rebus divinis imbiberat, confirmata eſt: tum amor ejus erga eaſdem exardeſcere cœpit.* Epiſtola ſynodalis apud Theodoretum extans his verbis, *imperium pacate & tranquille ad multorum annorum curricula adminiſtrabatis*, ab aliquo Ariano ſupervacue & malitioſe additis, ut ſcilicet Athanaſium levitatis & falſitatis arguerent, depravata eſt & corrupta. Quare titulum dumtaxat illius ex Theodoreto, reliqua vero ex Athanaſio tanquam ſcriptore fideliore huc tranſtulimus.

Epiſtola ſynodalis apud Theodoretum mendoſa.

Τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν

ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ.

πρὸς Ἰοβιανὸν, περὶ πίστεως.

EPISTOLA SYNODALIS.

B *Religioſiſſimo, & clementiſſimo Victori Auguſto Joviano Athanaſius & epiſcopi, qui nomine omnium, Ægypti, Thebaidis, & Lybiæ epiſcoporum in unum convenerunt, ſalutem.*

ΠΡΕΠΟΥΣΑ θεοφιλεῖ βασιλεῖ, προαιρεσις, καὶ ποθος τῆς οὐρανίων. οὕτω γαρ ἀληθως καὶ τὴν καρδίαν ἕξεις ἐν χειρὶ Θεοῦ. θελησάσης τοίνυν τῆς σῆς ἀσεβείας μαθεῖν παρ' ἡμῶν τὴν τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας πίστιν, ἀχαριτησαντες ἐπὶ τούτοις τῷ κυρίῳ, ἐβουλόμεθα μᾶλλον πάντων τὴν παρὰ τῶν πατέρων ἐν Νικαίᾳ ὁμολογηθεῖσαν πίστιν. ὑπομνῆσαι τὴν σὴν ἀσέβειαν. ταύτην γαρ ἀθετησαντές τινες, ἡμῖν μὲν ποικίλως ἐπιβουλὰσαν ὅτι μὴ ἐπεθόμεθα τῇ αρειανῇ αἱρέσει, αἴτιοι δὲ γεγονασιν αἱρέσεως καὶ χισμάτων τῇ καθολικῇ ἐκκλησιᾳ. ἡ μεν γαρ ἀληθὴς καὶ ἀσεβὴς εἰς τὸν κύριον πίστις, φανερα πᾶσι καθεστηκεν ἐκ τῶν θεων γραφῶν γινωσκομενη τε καὶ ἀναγινωσκομενη. ἐν ταυτῃ γαρ καὶ οἱ ἁγιοι τελειωθεντες ἐμαρτύρησαν, καὶ νῦν ἀναλύσαντες εἰσὶν ἐν κυρίῳ. καὶ ἔμεινεν ἂν ἡ πίστις ἀβλαβὴς δια παντὸς, εἰ μὴ φαντασία τινῶν αἱρετικῶν παραποιησαι ταύτην ἐπλημμησεν. Ἀρειος γαρ τις καὶ οἱ σὺν αὐτῷ διέφθειραι ταύτην, καὶ ἀσεβειαν κατ' αὐτῆς εἰσαγαγεῖν ἐπεχειρησαν φασκοντες, ἐξ οὐκ ὄντων, κτισμα, καὶ ποιημα, καὶ ἕτερον εἶναι τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ. πολλους δὲ τούτοις ἠπάτησαν τοις λογοις, ὡσε καὶ τους δοκοῦντας εἶναί τι ὧν ἀπαχθῆναι αὐτῇ τῇ βλασφημίᾳ· καὶ τοι φθασαντες οἱ ἁγιοι πατέρες ἡμῶν συνελθοντες, ὡς προεκοπτον κατὰ τὴν ἐν Νικαίᾳ συνοδον, ἀνεθεματισαν. τὴν δὲ τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας πίστιν ὡμολόγησαν ἐγγράφως· ὡσε ταύτης πανταχοῦ κηρυττομενης, ἀποσβεσθῆναι τὴν ἀναφθεῖσαν αἵρεσιν παρὰ τῶν αἱρετικῶν· ἣν μεν οὖν αὕτη παντα χοῦ κατὰ πᾶσαν ἐκκλησιαν ἀδολως γινωσκομενη τε καὶ κηρυττομενη. ἀλλ' ἐπειδὴ τινὲς τὴν Ἀρειανὴν αἵρεσιν ἀνανεῶσαι βουλομενοι τινες ταυτην μεν τὴν ἐν Νικαίᾳ παρὰ τῶν πατέρων ὁμολογηθεῖσαν πίστιν ἐπλημμησαν ἀθετῆσαι, καὶ χηματιζονται μεν ὁμολογειν, ταις δὲ ἀληθειαις ἀρνοῦνται παρερμηνευοντες τὸ ὁμοούσιον.

DECORA & eximia ea res eſt in principe, mens diſcendi avida, & rerum cœleſtium cupido: inde enim fit, ut vere cor tuum ſit in manu Dei. Cum igitur pietas tua cupiat a nobis cognoſcere eccleſiæ catholicæ fidem, Deo ſuper ea re gratiis habitis, nihil nobis conſultius viſum, quam ut fidem C a patribus Nicææ confeſſam tuo religioſo animo recitaremus. Hujus enim fidei aſpernatores & mihi multifariam inſidiati ſunt, eo quod non obtemperaremus Arianorum ſectæ; & hæreſes & ſchiſmata in eccleſiam introduxere, cum tamen vera & pia in Chriſtum fides ex ſacris literis & liqueat & agnoſcatur. Hac enim ſancti viri initiati martyrium ſubierunt, & nunc reſoluti a corpore cum domino agunt. Manſiſſet hæc fides illæſa perpetuo, niſi malitia quorumdam hæreticorum eam depravare aulla fuiſſet. Arius enim & ſoci illam vitiare conati ſunt, & ejus loco hæreſim introducere, dicentes Filium Dei ex non entibus extitiſſe, & creaturam factumque, & mutabilem eſſe. Multoſque his D verbis deceperunt, adeo ut qui aliquid eſſe viderentur, illorum blaſphemia ſeducti ſint.

Extat apud Athanaſ. de fide ad Jovianum Theod. l. 4. c. 3. & 4. & Baron. ann. 363. n. 232. 233.

Quapropter patres quamprimum Nicææ in concilium venientes, ejus verba anathemate condemnarunt, & catholicæ fidei confeſſionem ſcripto tradiderunt, ut ejus ubique promulgatione incendium hæreſeos per ſedatios excitatum reſtingueretur. Ea igitur ſincere ubique per omnes eccleſias & legebatur & prædicabatur; cum quidam Arianorum hæreſim revocare cupientes, hanc a patribus Nicææ aſſertam fidem cœpere contemnere, præ ſe ferentes ab ea non diſſentire: cum interim revera eam inficientur, male interE pretantes conſubſtantialitatem & blaſphemias dicentes in Spiritum ſanctum, quem creaturam, & a Filio conditum aſſeverant.

Nos

Nos igitur conſpicientes ex ejuſmodi blaſphemiis non levibus populum Dei calamitatibus perurgeri, neceſſario tibi fidem Nicææ patrum confeſſionibus confirmatam porrigere ſtuduimus; ut tua pietas & ea quæ ibi exactiſſime ſcripta, & quantum errent illi qui aliter ſentirent, intelligeret. Cognoſce igitur, religioſiſſime Auguſte, hanc eſſe, quæ a condito ævo prædicata fuit, & quam Nicææ patres congregati agnoverunt, ejuſque ſuffragatrices eſſe omnibus in locis eccleſias, ſive in Hiſpania ſint, ſive in Britannia, Gallia, Italia univerſa, Dalmatia, Dacia, Myſia, Macedonia, ſive univerſa Græcia, tota Africa, Sardinia, Cypro, Creta, Pamphylia, Lycia, Iſauria, Ægypto, Lybia, Ponto, Cappadocia, itidem quotquot nobis vicinæ ſunt, nec non & orientis eccleſias, paucis admodum exceptis, quæ Arianæ opinionis ſunt. Omnium enim iſtorum & ad hùc longinquiorum animos experimentis cognovimus, & ſcripta habemus. Nec te lateat, piiſſime imperator, quod tametſi pauci ſint, qui huic fidei derogent; eos tamen (cum univerſus orbis catholicam fidem ſequatur, & ipſi jampridem Ariana hæreſi infecti fuerint, & nunc acerrime pietati obſiſtant) præjudicium facere non poſſe. Nobis autem, ut tua pietas cognoſceret rem alioqui ſibi cognitam, operæ pretium viſum, fidem Nicenam epiſcoporum confeſſionibus approbatam ſubnectere. Eſt igitur fides a patribus aſſerta hujuſmodi: Credimus in Deum Patrem, &c. *uſque ad finem: poſt illud vero hæc ſequuntur.*

Fides Nicæna eadem catholica.

In hac, Auguſte, omnes oportet manere, neque quidquam inde tranſmutare artificiis contentionibuſque verborum: quod faciunt Ariani, qui ex entibus Filium Dei extitiſſe, eumdemque non fuiſſe antequam fieret, eum denique creaturam, factum, & mutabilem eſſe dicunt. Ideo enim (quemadmodum prædiximus) ſynodus Nicæna anathematizavit iſthuſmodi hæreſim, & veritatis fidem confeſſionibus approbavit, neque levi aut ſimplici ratione Filium patri ſimilem eſſe aſſeveravit, eumque (ne ex levi re Deo ſimilis, ſed verus Deus ex Deo haberetur) conſubſtantialem eſſe ſcripto tradidit: quod proprium eſt genuini & veri Filii, veri & naturalis Patris. Sed nec alienavit Spiritum ſanctum a Patre & Filio, ſed eum una glorificavit cum Patre & Filio, & in una ſanctæ Trinitatis fide, eo quod una ſit in ſancta Trinitate deitas.

Non recedendum a patrum fide.

Καὶ αὐτοὶ βλασφημοῦντες εἰς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἐν τῷ φάσκειν αὐτοὺς, κτίσμα εἶναι αὐτὸ, καὶ ποίημα διὰ τοῦ υἱοῦ γεγονέναι. ἀναγκαίως θεωρήσαντες τὴν ἐκ τῆς τοιαύτης βλασφημίας βλάβην γενομένην κατὰ τῶν λαῶν ἐπιδοῦναι τῇ σῇ ἀληθείᾳ τὴν ἐν Νικαίᾳ ὁμολογηθεῖσαν πίστιν, ἐσπουδάσαμεν. ἵνα γνῷς σὺ ἡ θεοσέβεια, ἃ μὴ πάσης ἀκριβείας γέγραπται, καὶ ὅσον πλανῶνται, οἱ παρὰ ταῦτα γινώσκοντες. γινώσκει γὰρ θεοφιλέστατε Αὔγουστε, ὅτι ταῦτα μὲν ἐξ αἰῶνός ἐστι κηρυττόμενα, ταῦτα δὲ οἱ ἐν Νικαίᾳ συνελθόντες ὡμολόγησαν πατέρες, καὶ ταύτης σύμψηφοι τυγχάνουσι πᾶσαι αἱ πανταχοῦ κατὰ τὸ πᾶν ἐκκλησίαι, ὥστε κατὰ τὴν Σπανίαν, καὶ Βρεταννίαν, καὶ Γαλλίας, καὶ τὰς Ἰταλίας πάσης, καὶ Δαλματίας, Δακίας καὶ Μυσίας, Μακεδονίας καὶ πάσης τῆς Ἑλλάδος, καὶ κατὰ τὴν Ἀφρικὴν πᾶσαν, καὶ Σαρδανίαν καὶ Κύπρον καὶ Κρήτην, Παμφυλίαν τε καὶ Λυκίαν καὶ Ἰσαυρίαν, καὶ αἱ κατ' Αἴγυπτον καὶ τὰς Λιβύας, καὶ Πόντον καὶ Καππαδοκίαν, καὶ αἱ πλησίον ἡμῶν, καὶ τοὺς κατὰ τὴν ἀνατολὴν ἐκκλησίας πάρεξ ὀλίγων τῶν περὶ Ἀρείου φρονούντων. ἅπαντα γὰρ τῶν προειρημένων, καὶ πεῖραν ἐγνώκαμεν τὴν γνώμην καὶ γράμματα ἐχομεν. καὶ οἶδας ὦ θεοφιλέστατε Αὔγουστε; ὅτι κἂν ὀλίγοι τινὲς ἀντιλέγωσι ταύτῃ τῇ πίστει, ἀδύνανται πρόκριμα ποιεῖν πάσης οἰκουμένης τὴν ἀποστολικὴν πίστιν κρατούσης. ἐκεῖνοι γὰρ πολλῷ χρόνῳ βλαβέντες ἀπὸ τῆς Ἀρειανῆς αἱρέσεως φιλονεικότερον ἀνθίστανται νῦν τῇ θεοσεβείᾳ, καὶ ὑπὲρ τὸ γινώσκειν τὴν θεοσέβειαν· καίτοι γινώσκουσιν ὅμως ἐσπουδάσαμεν τὴν ἐν Νικαίᾳ πίστιν ὁμολογηθεῖσαν ὑπὸ τῶν ἐπισκόπων, ὑποτάξαι. ἔστι μὲν οὖν ἡ παρὰ τῶν πατέρων ὁμολογηθεῖσα πίστις ἐν Νικαίᾳ αὕτη. Πιστεύομεν εἰς ἕνα Θεὸν πατέρα.

Ταύτῃ τῇ πίστει, Αὔγουστε, πάντας ἐμμένειν, ἀναγκαῖον, ὡς θείᾳ καὶ ἀποστολικῇ, καὶ μηδεμίαν μεταχειρίζειν αὐτὴν πιθανολογίαις καὶ λογομαχίαις, ὅπερ πεποιήκασιν οἱ Ἀρειομανῖται, ἐξ οὐκ ὄντων τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ λέγοντες, καὶ ὅτι ἦν ποτε, ὅτε οὐκ ἦν, καὶ κτιστός, καὶ ποιητὸς, καὶ ξεπτὸς ἐστι. διὰ τοῦτο γὰρ καθαιροῦμεν καὶ ἡ ἐν Νικαίᾳ συνόδος ἀνεθεμάτισε τὴν τοιαύτην αἵρεσιν, τὴν δὲ τῆς ἀληθείας πίστιν ὡμολόγησαν, ὁμοούσιον εἰρήκασι τὸν υἱὸν τῷ πατρί, ἵνα μὴ ἁπλῶς ὅμοιος Θεῷ, ἀλλ' ἐκ Θεοῦ Θεὸς ἀληθινὸς πιστεύηται· ἀλλ' ὁμοούσιος ἐγράψαν, ὅπερ ἴδιον ἦν γνησίου καὶ ἀληθινοῦ υἱοῦ, ἀληθινοῦ καὶ φύσει τοῦ πατρός. ἀλλ' οὐδὲ ἁπλοῦν ἔγνωσαν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἀπὸ τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ, ἀλλὰ μᾶλλον συνεδόξασαν αὐτὸ, τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ ἐν τῇ μιᾷ τῆς ἁγίας τριάδος πίστει διὰ τὸ καὶ μίαν εἶναι ἐν τῇ ἁγίᾳ τριάδι θεότητι.

τὸ λοιπὸν ἰδὲ παρὰ Α Sar.

IDEM CONCILIUM

Ex libello Synodico.

PIISSIMUS autem Imperator Jovianus, miſſa Alexandriam ad Athanaſium legatione, immutabilem veræ Orthodoxiæ definitionem quæſivit. Is igitur delectos Ægypti, Thebaidos & Lybiæ Epiſcopos congregans, definitionem Synodicam, gratia & veritate plenam Joviano Chriſti-amanti miſit, qui non multo poſt ex terrena regna ad cœleſtem tranſivit

Ὅτε θειότατος Ἰοβιανὸς ὁ αὐτοκράτωρ, ἀποστείλας εἰς Ἀλεξάνδρειαν Ἀθανασίῳ, τὸν ἀπαραλλάκτον ὅρον τῆς ἀληθοῦς ὀρθοδοξίας ἐζήτησεν. ὃς συναγαγὼν τοὺς λογάδας τῆς ἐπισκόπων Αἰγύπτου, Θηβαΐδος καὶ Λιβύης, ἔρον συνοδικὸν πληρη ἀληθείας καὶ χάριτος, Ἰοβιανῷ τῷ φιλοχρίστῳ ἀπέστειλε, τὰ μὴ πολὺ ἐκ τῶν ἐπιγείων πρὸς τὴν οὐράνιον μεταβεβηκότι βασιλείαν.

Ob-

OBSERVATIO P. ANTONII PAGI AD ANN. CHR. 363. N. 7.

IN libello Synodico Alexandrina Synodus ab Athanasio celebrata his verbis describitur: *Piissimus Imperator Jovianus, missa Alexandriam ad Athanasium Legatione, immutabilem veræ Orthodoxiæ definitionem quæsivit. Is igitur doctissimos Ægypti, Thebaidos, & Lybiæ Episcopos congregans, definitionem Synodicam gratiæ & veritate plenam, Jovianus Christi amanti misit.* Quare recte Baronius hanc epistolam scriptam existimavit Synodo Episcoporum totius Ægypti, quos Athanasius, accepto Joviani edicto, statim Alexandriam evocaverat. Libello Synodico suffragatur Nicephorus lib. 10. cap. 42. ubi ait, *Athanasium* Synodum Provincialem Alexandriæ coegisse, præfatamque Athanasii epistolam, quam integram recitat, ad Jovianum Aug. misisse. Valesius tamen in Notis ad Theodoretum lib. 4. cap. 3. suspicatur, hanc epistolam scriptam esse ab Athanasio *Antiochiæ*, quo una cum aliquot Episcopis Ægypti ac Lybiæ se contulerat, ut *Jovianum Imp.* illic salutaret. Cumque Imperator regulam Fidei ab illo & a reliquis Episcopis flagitasset, ut testatur Nazianzenus in Oratione funebri de laudibus Athanasii, Athanasius, collatione habita cum Episcopis Ægypti ac Lybiæ, qui ipsum comitabantur, epistolam de Fide scripsit ad Jovianum. Quam conjecturam confirmat Valesius titulo ipsius epistolæ, qui recte sic habet: *Athanasius, & reliqui Episcopi, qui venerunt ex persona omnium Episcoporum Ægypti, Thebaidos, ac Lybiarum.* Ubi non dicit Theodoretus, Episcopos illos in unum convenisse, ut male vertit Christophorsonus, qui Baronio imposuit, sed tantum venisse. Quo verbo significatur, Episcopos illos, qui cum Athanasio erant, missos fuisse ab universis Episcopis Ægypti ac Lybiæ, ut pro Athanasio testimonium redderent apud Jovianum Imp. Ita Valesius. Verum vana hæc conjectura, Theodoretus enim cap. 2. antequam epistolam illam Synodicam referat, ait: *Scripsit etiam* (nempe Jovianus Imp.) *literas ad Athanasium, egregium illum Nicænæ Fidei defensorem, petens, ut accuratam de Divinis rebus institutionem ad se perscriberet. His igitur* CONGREGATIS *Episcopis, qui doctrina excellere videbantur, rescripsit Jovianus, suadens, ut Fidem Nicænam olim expositam tanquam Apostolicæ doctrinæ consentaneam sequerentur.* Præterea cum in ea Synodica, ne verbum quidem in gratiam Athanasii legatur, verum esse non potest, quod ait Valesius, Episcopos illos, qui cum Athanasio erant, Antiochiam missos fuisse, qui pro Athanasio testimonium dicerent coram Joviano.

CONCILIABULUM SEMIARIANORUM ZELE IN PONTO

Anno circiter 363. habitum.

CONciliabuli hujus nulla alia occurrit mentio, quam apud S. Basilium, qui in epistola 251. alias 72. hæc exprobrat Semiarianis; *Fides apud nos non alia Seleuciæ, alia Constantinopoli, alia Zelis, alia Lampsaci.* In hoc ergo concilio fidei formula quædam conscripta est.

[a] CONCILIUM ANTIOCHENUM II. SUB LIBERIO.

Hæretici imperatoris animum præoccupare conantur.

[a] (*Concilium Antiochenum.*) Semiariani imperatoris animum præoccupaturi, e Persis redeunti obviam processerunt, fideique libello oblato postularunt, ut Acaciani Filium Dei Patris dissimilem esse docentes, sedibus suis ejicerentur, ipsique in eorum loca sufficerentur.

Imperatoris responsum laude dignum.

Imperator, inquit Socrates, *accepto eorum libello, ipsos absque responso dimisit, hæc verba dumtaxat locutus: Ego contentionem odio prosequor: eos, qui concordiæ dediti sunt, complector amore, veneror que.* Quod cum Acaciani intellexissent, ne, quod catholicis episcopis ipsi fecerant, ecclesiis suis ejicerentur, pietate confestim simulata instituerunt, ut per Meletium orthodoxorum Antiochiæ episcoporum concilium cogeretur. Quod cum antistes catholicus præstitisset,

Ariani per professionem fidei imperatoris Nicænam fidem confitentur.

viginti septem episcopi Ariani quorum nomina in subscriptione synodalis epistolæ habentur, ad synodum convenerunt, in qua Nicænam fidem absque altercatione in medium prolatam, recitatam ac recognitam, communi suffragio omnes ad unum comprobaverunt; quique per multa annorum curricula eamdem impugnarant, quasi e longo insaniæ lethargo expergefacti, palinodiam recantantes, absque tergiversatione aliqua cognoverunt, suoque eam chirographo munitam ad imperatorem Jovianum transmiserunt. Tanti interest, principes palam profiteri, se vere catholicos & orthodoxæ fidei acerrimos defensores esse; sua enim fidei confessione publica & sincera, hæreticos timore correptos ad palinodiam recantandam inducunt, vel saltem efficiunt, ut rubore suffusi sileant, lateant, aliove procul abscedant. Vide Baron. anno 363. n. 140.

ΣΥΝΟΔΙΚΗ ΕΠΙΣΤΟΛΗ.

Τῷ ὁσιβεσάτῳ καὶ θεοφιλεσάτῳ δεσπότῃ ἡμῶν Ἰωβιανῷ, νικητῇ, Αὐγούστῳ, ἡ ἐν Ἀντιοχείᾳ παρόντων ἐπισκόπων ἐκ διαφόρων ἐπαρχιῶν.

SYNODALIS EPISTOLA,

Quam cum Nicæna confessione illi attexta, ad Jovianum imperatorem miserunt, hæc est.

Sanctissimo, Deoque carissimo domino nostro Joviano, Victori, Augusto, concilium episcoporum Antiochiæ in unum ex variis provinciis convocatum, salutem.

ΤΗΝ ἐκκλησιαστικὴν εἰρήνην τε καὶ ὁμόνοιαν, ὅτι σοῦ καὶ πρώτη προεσβλέψεν ἐσπούδαχεν ἡ δισέβεια, εὖ ἴσμεν καὶ αὐτοὶ, θεοφιλέσατε βασιλεῦ. ὅτι δὲ κεφάλαιον τῆς τοιαύτης ἑνότητος τῆς ἀληθοῦς καὶ ὀρθοδόξου πίστεως καλῶς ὑπείληφας τὸν χαρακτῆρα, καὶ τοῦτο ἀγνοοῦμεν. ἵνα μὴ τοίνυν με-

ταπὶ Σωκρ. βιβλ. 3. κεφ. 25. καὶ παρὰ Σωζομ. λιβ. 6. κεφ. 4.

TUAM pietatem, imperator sanctissime, cum primis laborare, ut ecclesiæ pax & concordia stabiliatur, nobis exploratum est. Neque sumus nescii, te sapienter considera-

Extat apud Socratem l. 3. cap. 25. Sozom lib. 6. c. 4. Baron. ann. 363. n. 141.

se formam veræ & orthodoxæ fidei ad hanc concordiam confirmandam valere maxime. Idcirco, ne in eorum numero, qui doctrinam veritatis adulterare student, habeamur: visum est, tuæ prudentiæ significare, quod fidem sancti concilii jam olim Nicææ congregati & approbemus & teneamus. Quandoquidem vocabulum *consubstantialis*, quod quibusdam videtur parum recte in ea positum, est probe a patribus commodaque interpretatione explanatum. Quæ quidem interpretatio ostendit, Filium ex Patris substantia genitum, Patri secundum substantiam similem, & neque affectionem ullam in ejus inexplanabili generatione debere intelligi, neque vocabulum substantiæ apud sanctos patres ad consuetudinem Græci sermonis capi, sed ab illis poni ad evertendum illud pestiferum dogma, Christum scilicet ex nihilo ortum esse, ab Ario impie inductum: quod etiam isti Anomiani, id est, qui Filium Patri dissimilem statuunt, nuper exorti, multo audacius impudentiusque ad ecclesiæ concordiam labefactandam asseverant. Quamobrem exemplar fidei ab episcopis Nicææ coactis expositæ (quam sane vehementer amplectimur) his literis, quibus animorum nostrorum sententiam tibi declaravimus, subjungere placuit: est enim plenum eruditionis & doctrinæ, seque habet ad hunc modum: Credimus in unum Deum Patrem omnipotentem, *& quæ sequuntur Nicæni symboli confessionis*.

Ego Meletius episcopus Antiochiæ, ea quæ supra scripta sunt fateor me approbare. Ego Eusebius Samosatæ episcopus eodem modo. Evagrius item Siculus, Uranius Apameæ, Zoilus Larissæ, Acacius Cæsaraeæ, Antipater Rossi, Abramius Urimorum, Aristonicus Seleucopolis, Barlamenus Pergami, Uranius Melitinæ, * Magnus Chalcedonis, Eutychius Eleutheropolis, Isacoces Armeniæ majoris, Titus Bostrorum, Petrus Sipporum, Pelagius Laodiceæ, Arabianus Antri, Piso Adanorum per Lamydrionem presbyterum, Sabinianus Zeugmatis, Athanasius Ancyræ per Orphitum & Aetium presbyteros, Irenio Gazæ, Piso Augustæ, Patricius Palti per Lamydrionem presbyterum, Anatolius Beroeensium, Theodotimus Arabum, Lucianus denique Areorum episcopus. Hunc libellum in Sabini libro, qui Collectio rerum in Concilio actarum inscribitur, invenimus.

Episcopi qui interfuere concil. Antiocheno.

* Maris.

A τὰ τῶν παραχαρασσόντων τὸ δόγμα τῆς ἀληθείας τετάχθαι νομιζώμεθα, ἀναφέρομεν τῇ σῇ εὐλαβείᾳ, ὅτι τῆς ἁγίας συνόδου τῆς ἐν Νικαίᾳ πάλαι πρότερον συγκροτηθείσης τὴν πίστιν, καὶ ἀποδεχόμεθα, καὶ κατέχομεν. ὁπότε καὶ τὸ δοκοῦν ἐν αὐτῇ ξένον τισὶν ὄνομα, τὸ τοῦ ὁμοουσίου φαμὲν, ἀσφαλοῦς τετύχηκε παρὰ τοῖς πατράσιν ἑρμηνείας, σημαινούσης ὅτι ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ πατρὸς ὁ υἱὸς ἐγεννήθη, καὶ ὅτι ὅμοιος κατ' οὐσίαν τῷ πατρὶ, οὔτε δὲ ὡς πάθους τινὸς περὶ τὴν ἄῤῥητον γένησιν ἐπινοουμένου, οὔτε κατά τινα χρῆσιν Ἑλληνικὴν λαμβάνεται τοῖς πατράσι τὸ ὄνομα τῆς οὐσίας, εἰς ἀνατροπὴν τοῦ ἐξ οὐκ ὄντων περὶ τοῦ Χριστοῦ ἀσεβῶς τολμηθέντος παρὰ τοῦ Ἀρείου, ὅπερ B καὶ οἱ νῦν ἐπιφοιτήσαντες ἀνόμοιοι, ἔτι θρασύτερον καὶ τολμηρότερον ἐπὶ λύμῃ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ὁμονοίας ἀναισχύντως παῤῥησιάζονται. διὸ συνετάξαμεν τῇ δι' ἡμῶν ἀναφορᾷ, καὶ τὸ ἀντίγραφον τῆς πίστεως τῆς ἐν Νικαίᾳ ὑπὸ τῶν συγκροτηθέντων ἐπισκόπων ἐκτεθείσης, ἣν τινα καὶ ἀγαπῶμεν, ἥτις ἐστὶν, πιστεύομεν εἰς ἕνα Θεὸν πατέρα παντοκράτορα, καὶ τὰ λοιπὰ τοῦ μαθήματος πλήρη.

Μελίτιος ἐπίσκοπος Ἀντιοχείας, ἔδωκα συναινῶν τοῖς προγεγραμμένοις· Εὐσέβιος Σαμοσάτων· Εὐάγριος Σικελός· Οὐράνιος, Ἀπαμείας· Ζώϊλος, Λαρίσων· Ἀκάκιος, Καισαρείας· Ἀντίπατρος, Ῥώσου· Ἀβράμιος, Οὐρίμων· Ἀριστόνικος, Σελευκοβήλου· Βαρλαμένος, Περγάμου· Οὐράνιος, Μελιτινῆς· Μάγνος, Χαλκηδόνος· Εὐτύχιος, Ἐλευθεροπόλεως· Ἰσαακόκις, Ἀρμενίας μεγάλης· Τῖτος, Βοστρων· Πέτρος, [2] Σίππων· Πελάγιος, Λαοδικείας· Ἀραβιανὸς, [3] Ἀντρου· Πίσων, Ἀδάνων, διὰ Λαμυδρίωνος πρεσβυτέρου· Σαβινιανὸς, Ζευγματος· Ἀθανάσιος, Ἀγκύρων, διὰ Ὀρφίτου, καὶ Ἀετίου πρεσβυτέρων· Εἰρηνίων, Γάζης· Πίσων, Αὐγούστης· Πατρίκιος, Πάλτου διὰ Λαμυδρίωνος πρεσβυτέρου, Ἀνατόλιος, Βεροίων· Θεότιμος, Ἀράβων· Λουκιανὸς, Ἄρκων· τοῦτο μὲν δὴ τὸ βιβλίον τῇ συναγωγῇ τῶν συνοδικῶν Σαβίνου γεγραμμένον εὑρίκαμεν.

Eadem Synodalis [1] Epistola ex Epiphanio Scholastico.

Piissimo & Deo amabili domino nostro Joviano, Victori, Augusto, synodus præsentium episcoporum ex diversis provinciis in Antiochena urbe convenientium.

QUOD ecclesiasticam pacem atque concordiam tua primum studuerit pietas celebrare bene novimus etiam nos, Deo amabilis Imperator; quod vero verticem hujusmodi veræ unitatis & orthodoxæ fidei bene sumpseris, neque hoc ignoramus. Sed ne cum his qui adulterant veritatis dogma adnumeremur, tuæ pietati suggerimus, quoniam sancti Concilii in Nicæa olim & ab initio celebrati fidem & suscepimus & tenemus. Quando etiam consubstantialitatis nomen, quod aliter se quibusdam habere videtur, dicimus cautam interpretationem a Patribus excepisse; quippe significantibus, quod ex substantia Patris natus sit Filius, D & quia similis per substantiam Patri est. Non enim velut aliqua passio circa ineffabilem nativitatem creditur: neque secundum aliquem paganorum usum percipitur a Patribus substantiæ nomen dictum; sed ad destructionem Arianorum, qui præsumpserunt ex non exstantibus de Christo aliquid impie prædicare. Quod etiam isti, qui nunc inæqualitatem asserunt, asperius & audacius ad vastandam Ecclesiæ concordiam imprudentes ausi sunt perpetrare. Quamobrem huic nostræ relationi subjunximus exemplar fidei Nicæni Concilii, quam etiam decenter amplectimur. Est enim hujusmodi: Credimus in unum E Deum Patrem omnipotentem, [a] & reliqua.

Et subscriptio: Melitius episcopus Antiochiæ, obtuli in suprascriptis, consentiens: Eusebius Samosatenus, Evagrius Siculus, Uranius Apamiæ, Zoilus Larissenus, Acacius Cæsariæ, Antipater Rhosi, Abramius Urimenus, Aristonicus Seleucobeli, Barlamenus Pergami, Uranius Meliten-

a *Græce*, & reliqua quæ sequuntur in symbolo, integre.

1 Alia hujus Epistolæ versio habetur apud Epiphanium Schol. in hist. Tripart. lib. 7. cap. 4. Illamque hic exhibemus ex Harduino. 2 Lege, Ἵππων. 3 Lege, Ἀδρᾶν.

litenes, Magnus [a] Chalcidis, Eutychius Eleutheropoleos, Iſaacius Armeniæ majoris, Titus Boſtrenſis, Petrus Hipponius, Pelagius Laodiciæ, Arabianus Adrenſis, Piſo Adanenus per Lamyrionem presbyterum, Sabinianus Zeugmatis: Athanaſius Ancyræ per Orphitum & Aetium presbyteros, Irenæus Gazæ, Piſo Auguſtæ, Patricius Palti per Lamyrionem presbyterum, Anatolius Berœæ, Theotimus Arabenus, Lurianus Arcenus.

[a] *Græce*, Chalcedonis.

SYNODUS ANTIOCHENA MELETII
Ex libello Synodico.

ΟΜΟΙΩΣ δὲ καὶ Μελέτιος ὁ ἁγιώτατος, ἀναλαβὼν Εὐσέβιον καὶ Λουκίφερον, τὸν Ἀντιοχείας τῆς Εὐσταθιανῆς Παυλῖνον χειροτονήσαντα, καὶ πολλὰς καινοτομίας παραδεδωκότα τῇ ὑπ' αὐτοῦ διδασκομένῃ τακτικῇ, καὶ αὐτὸς θρόνον τῶν ἑαυτοῦ κατελαμβάνει, πλὴν Ἀντιοχείας. Ἐν ᾗ τοὺς ἐκ Συρίας καὶ Φοινίκης ἀρχιερεῖς συλλεξάμενος, τὰ ὑπὸ Νικαίας συνοδικὰς ἐκύρωσε.

SIMILITER vero & celeberrimus Meletius, aſſumpto Euſebio & Lucifero, qui Antiochiæ Euſtathianis Paulinum epiſcopum legerat, multaque nova inſtituta ovili, quod docebat, tradiderat: ſuum & ipſe thronum recepit, Antiochiam. Ubi Syriæ & Phœnices epiſcopis congregatis, Nicæna decreta ſynodice confirmavit.

OBSERVATIO P. ANTONII PACI
AD ANNUM CHRISTI 363. NUM. 8.

Jovianus Imp. *menſe Hyperberetæo*, (id eſt, Octobri) *Antiochiam advenit*, inquit Theophanes. Ammianus lib. 25. teſtatur, eum in ea urbe *moratum pauliſper* eſſe, & *flagrante hyeme* inde profectum Tarſum Ciliciæ urbem veniſſe, ac poſtea Ancyram. Quare poſt menſem Septembrem Synodus Antiochena habita videtur. Agit de ea Libellus Synodicus, ubi dicitur, eam Nicæna decreta ſynodice confirmaſſe. Sed quia hæc verba epiſtolæ Synodicæ a Sozomeno lib. 6. cap. 4. recitatæ, *ut ſc. Filius ex ſubſtantia Patris genitus, & quoad ſubſtantiam Patri ſimilis eſſe, intelligatur*, in perverſum ſenſum ab his, qui non bene de Meletio ſentiebant, acciperentur: quod voces illæ, *ſimilis in ſubſtantia*, Semiarianis & Macedonianis communes eſſent; ſcriptus adverſus hanc Synodum Antiochenam liber, qui tom. 1. Operum Athanaſii legitur cujus titulus eſt: *Refutatio Hypocriſeos Meletii, Euſebii & Paulli Samoſatenſis*. Qui liber Athanaſio perperam adjudicatus, cum potius ſit Paulini Antiochenſis, aut alterius ex ejus factione. Imo D. Hieronymus, qui Paulinum ſequebatur in Chronico ſuo ſcripſit: *Synodus Antiochia a Meletio & ſuis facta, in qua homouſio, anomœoque rejecto, medium inter hæ homojouſion Macedonianum dogma vindicaverunt*. Ita enim in omnibus exemplaribus legitur.

THEVESTINUM CONCILIABULUM
DONATISTARUM IN NUMIDIA
habitum anno circiter Chriſti 363.

FACTA ubique hæreticis per reſcriptum Juliani Imperatoris poteſtate, redierunt Donatiſtæ, Catholicorum baſilicas invaſerunt, & omnia pene loca cæde, & ſanguine impleverunt. De quo in Synodo apud Theveſtinam civitatem habita, queſtus eſt Primoſus Epiſcopus Catholicus, teſte Optato contra Parmenianum lib. 2. qui rem narrat his verbis. *Deinde alter, ut omnibus notum eſt, ſecutus Imperator* (Julianus) *vobiſcum vota ſiniſtra concipiens, ex famulo Dei factus eſt miniſter inimici, Apoſtatam ſe edictis ſuis teſtatus eſt. Quem precibus rogaſtis, ut reverti poſſetis. Quas preces, ſi vos negatis miſiſſe, nos legimus. Nec difficultatem præbuit, quem rogaſtis; ire præcepit pro voto ſuo quos intellexerat ad diſturbandam pacem cum furore eſſe venturos. Erubeſcite, ſi ullus eſt pudor.....Veniſtis rabidi, veniſtis irati, membra laniantes eccleſiæ: ſubtiles in ſeductionibus, in cædibus immanes, filios pacis ad bella provocantes. De ſedibus ſuis multos feciſtis exſtorres, cum conducta manu venientes, Baſilicas invaſiſtis, &c.....Memoramini per loca ſingula, qui fuerint veſtri diſcurſus. Nonne de numero veſtro fuerunt Felix Diabenſis, Januarius Flamen Piſtenſis, & ceteri, qui tota celeritate concurrerunt ad Caſtellum Lemellenſe: ubi cum contra importunitatem ſuam viderent Baſilicam clauſam, præſentes juſſerunt comites ſuos, ut aſcenderent culmina, nudarent tecta, jactarent tegulas: imperia eorum ſine mora completa ſunt: & cum altare defenderent Diaconi Catholici tegulis plurimi cruentati ſunt, duo occiſi ſunt. Primus filius Januarii, & Donatus filius Nini, urgentibus & præſentibus Coepiſcopis veſtris ſupra memoratis; ut ſine dubio de vobis dictum ſit, veloces pedes eorum ad effundendum ſanguinem. De qua re Primoſus, Epiſcopus Catholicus loci ſupra memorati, in Concilio veſtro apud Theveſtinam civitatem queſtus eſt, & querelas ejus diſſimulantes audiſtis.* Conſer Divi Auguſtini epiſt. 166. contra Donatiſtas, quæ 105. recenſetur in nova Monachorum S. Benedicti editione, quæque de hac Synodo notavit Emmanuel Schelſtratius Eccleſ. Diſſert. III. cap. 5. pag. 162.

[a] LAMPSACENUM CONCILIABULUM
SEMIARIANORUM,
ADVERSUS ARIANOS CELEBRATUM.

Locus concilii. [a] *Lampſacenum.*) Lampſacus eſt urbs in angusto Helleſponti ſinu poſita. Socrates lib. 4. cap. 4. Hoc loco indictum eſt concilium anno Chriſti 364. quando Valentinianus per

legatum Hypatianum Heracleæ episcopum ad synodum indicendam solicitatus, præclarum hoc responsum dedisset: *sibi qui unus e lascorum numero erat, non licere se ejusmodi negotiis interponere. Et ideo sacerdotes & episcopi, inquit, quibus hæc curæ sunt, seorsum per se, ubicumque ipsis libitum fuerit, in unum convenirent. Quo responso ad legationem Hypatiani dato, Lampsaci concilium coiunt.* Hæc Sozomenus libro 6. cap. 7. Quod ibidem ait episcopos catholicos consubstantialitatis assertores imperatorem de hac synodo indicenda solicitasse, adeoque concilium catholicum fuisse, non tantum ex hujus concilii, sed etiam ex 72. & 82. epistolis sancti Basilii constat, ubi Lampsacenam confessionem inter eas enumerat, quæ ab hæreticis diversis in locis editæ fuerunt. Sozomenus, aliive plures putantes hoc catholicum fuisse concilium, errandi occasionem inde accepisse videntur, quod eos qui horrendas Arianorum blasphemias in Constantinopolitano conciliabulo per Eudoxium & Acacium editas, execrarunt & condemnarunt, catholicos fuisse existimaverint. Sanctus Basilius epistola 79. confitetur, se cum aliis episcopis fortasse catholicis vocatum, huic conventui interfuisse. Neque tamen argumentum hoc sufficit, ut prudens aliquis Lampsacenam synodum ideo catholicam fuisse affirmet. Quid in hoc concilio actum constitutumve fuerit, Sozomenus lib. 8. cap. 7. enarrat his verbis: *Decernunt acta Constantinopoli, opera ac studio Eudoxii & Acacii cum suis sancita, abroganda esse.* Et paulo infra. *Porro formulam fidei in consecratione ecclesiæ Antiochenæ editam, & Seleuciæ omnium episcoporum consensu confirmatam, in omnibus ecclesiis tenendam. Quin etiam, ut ii, qui ab iis, qui Filium Patri dissimilem asseverabant, abdicati essent, suas ipsorum sedes, utpote ecclesiis per nefas ejecti, denuo reciperent.* Socrates lib. 4. cap. 4. eadem brevius enarrans, inquit: *Rursus contra Acacium & Eudoxium, utpote jure abdicatos, tulere sententiam.* Ex iis, quæ paulo post subjungit, *Eleusium Cyzici episcopum dogma illud, quod a Macedonio ejus auctore nomen invenit, quodque in Lampsaceno concilio multo ante receptum omnibus patefactum fuit, propugnasse: illudque concilium causam fuisse, cur Hellespontus tanta Macedonianorum frequentia abundaret*; ex eo sane manifestissimum est, hoc eodem conciliabulo Spiritus sancti divinitatis negationem a Semiarianis, ex sententia Macedonii, additam fuisse. His peractis, statuta synodi per Eustathium Sebastenum, Theophilum & Silvanum legationis munere functuros, occidentalis ecclesiæ episcopis, ac præcipue Liberio Romano pontifici per synodicas significarunt. Ut vero eiusdem pontificis atque catholicæ & orthodoxæ ecclesiæ communionem aucuparentur, & sedes suas, quibus juste privati erant, recipere possent, simulantes se catholicos, fideique Nicænæ observantissimos esse, fidei suæ libellum, quem recitat Socrates lib. 4. cap. 11. pontifici offerunt. Quod cum fecissent, non tantum communicatorias a Pontifice aliisque episcopis epistolas impetrarunt, sed etiam alias acceperunt, quibus auctoritate apostolica præcipiebatur ut iidem, qui ante sedibus suis expoliati fuerant, post habitam catholicæ fidei professionem suis ecclesiis restituerentur. His impetratis, quid egerint, dicemus sequentibus conciliis. Epistola Liberii pacifica, est XIII. inter epistolas ejusdem Liberii supra positas.

Concilium hoc non est catholicorum, sed reprobatum.

Cur quidam catholicum fuisse putarunt

Basil. interfuit.

Acta & decreta concilii

Hæretici simulatione fidei catholicæ & Nicænæ, communionem Liberii & privilegium dignitatem auctoritatem

Observatio P. Antonii Pagi

ad annum Christi 365. num 2.

Baronius tria reprehendit in narratione Concilii *Lampsacent*, quæ apud Sozomenum lib. 6. cap. 7. legitur. Primum est, quod Sozomenus Catholicos; seu Consubstantialis assertores fuisse censet eos, qui ad Lampsacenum Concilium convenerunt. Baronius enim *Semiarianos* illos fuisse demonstrat. Secundum, quod Sozomenus eam Synodum refert ante tumultum *Procopii*, quem Baronius anno præcedenti cœptum esse contendit. Lampsacena autem Synodus anno 365. congregata est, ut ex Socrate Baronius docet. Postremo, Sozomenum arguit, quod dixerit, Legatos a Lampsacena Synodo missos convenisse Valentem in urbe Thraciæ Heraclea, redeuntem ex Thracia. Fratrem enim Valentinianum Romam versus iter facientem aliquatenus comitatus fuerat Valens, ut scribit Sozomenus. Id autem contigisse anno præcedenti, Baronius credidit: ac proinde Sozomenum longe falli existimavit. Verum Baronius valde hallucinatus est, dum non animadvertit, Sozomenum & Socratem inter se non convenire, ac Socratem perperam *Lampsacenum* Concilium anno 365. celebratum putasse. Nec refert, quod is duos temporum characteres abhibeat, præsentis nempe anni Consules, & septimum post Seleuciæ Concilium annum. Socrates enim etiam dum hujusmodi notas temporarias usurpat, non raro in errorem labitur, ut v. g. cum de Athanasii morte agit. Quod primum accusationis caput, difficile est excusare Sozomenum, nisi dicamus, inquit Valesius in Notis, pro voce *ἐρήμων*, scribendum esse, *ἐρίφων*. Certe Theodoretus in libris Hæreticarum Fabularum, ait *Macedonianos*, a quibus hanc Synodum collectam esse constat, primum invexisse *ὁ ὁμοούσιον*. Sed & Sozomenus hanc emendationem confirmat, ait enim in hac Synodo stabilitum esse, *ὁ ὅμοιον κατ' οὐσίαν*, id est, *simile secundum substantiam*. Ita Valesius. In iisdem accusationis capte Baronius ipsemet fallitur: motus enim Procopii, quem ipse confert in annum præcedentem, anno 365. certissime contigit, ut anno præcedenti num. VI. monstravimus.

Quod tertium, scribit Sozomenus, cui omnino adhærendum, *Valentiniano Imp.* cum relicta Constantinopoli, ubi triginta diebus cum Valente constiterat, teste Auctore Vitæ Athanasii apud Photium pag. 1447. Romam contendente & per Thraciam iter faciente, Episcopos Hellesponti Bithyniæ, Hypatianum Heracleæ Perinthi (urbs Thraciæ est) Episcopum elegisse, qui peteret ab Imperatore, ut eis convenire permitteretur: & facultate obtenta, Episcopos *Lampsacum* convenisse: tum Valentem Imp. e Thracia revertentem adiisse: *Fratrem enim*, inquit, *Romam proficiscentem comitatus fuerat. At Valens, Legator Lampsaceni Concilii hortatus est, ne ab Eudoxio dissiderent*, quos contradicentes abire in exilium jussit. *Post hæc Imperator in Syriam perrexit: vehebatur enim ne Persæ inducias rumperent.* Ita Sozomenus, qui capite sequenti addit, graviora tunc mala perpetrata fuisse, nisi bellum Procopii supervenisset. Imperatores, pervertis Thracibus, in Daciam perrexere. Postea Sardicam & Naissum ventre, teste Ammiano lib. 26. cap. 5. *Valens in suburbano, quod appellatum Mediana a civitate terna in lapide disparatur, quasi mox separandi, partitis sunt Comites, &c. Post hæc cum ambo fratres Sirmium introissent, diviso Palatio, Valentinianus Mediolanum, Constantinopolim Valens discessit*, inquit Ammianus, cui suffragatur Codex Theod. ubi L. 13. *De operibus publicis*, dicitur dat. XIII. Kalend. Jul. Med. Divo Joviano & Varroniano Coss. id est *Mediana*, ut recte interpretatur Gothofredus in Chronologia Codicis Theod. Lex vero 7. *De pactis*, dicitur hoc anno data *III. Non. Jul. Sirmio.* Valens, nonnisi *consummata hyeme* Constantinopoli in Syriam festinavit, & Bithyniam ingressus est inquit Ammianus, ideoque anno elapso, quo *XIV. Kal. April.* Legem Codicis Theod. II. *De extraordin.* Constantinopoli dedit. *Valentinianus* Pannonia digressus per Arelapen & Emonam Norici civitates Italiam tetendit. Unde mense Augusto data Arelape l. 2. Cod. Just. *De condit. in publ. borr.* Emonæ L. 2. *De Auro coronario.* Tandem Valentinianus Italiam pervenit: mense enim Septembri & Octobri præcedentis anni variæ Constitutiones ab eo Aquileiæ emissæ. Quare Hypathianus Heracleæ Episcopus Valentem Imp. mense circiter Junio anni superioris adiit.

Ex his constat, Concilium *Lampsacenum* anno antecedenti celebratum esse, & Valesium in Notis ad Sozomenum perperam scribere, *Valentinianum*, cum *Valentem* fratrem Augustum suscepisset, Constantinopoli digressum esse sub exitum anni trecentesimi sexagesimi quarti, comitante eum Valente Augusto, & per Thraciam protectos ambos Imperatores; Veris initio vemisse

niſſe in Daciam currenti anno, & in urbe Thracia Naiſſo, vel potius villa Mediana, exercitus inter ſe partitos eſſe. Mox cum in Pannoniam veniſſent, in urbe Sirmio Officiales Palatii inter ſe diviſiſſe: & Valentinianum quidem Mediolanum, Valentem vero Conſtantinopolim veniſſe. Addit Valeſius, ex his manifeſte convinci *Valentem* anno currenti vernis menſibus e Thracia rediiſſe, cum jam Conſul eſſet. Ait enim Ammianus: *Agenti in ſupra memoratis urbibus Principe ſumpſerunt primitus honores Conſulares*. Concludique, ex Ammiani narratione liquere, Valentem non rediiſſe ex Thracia, niſi currenti anno, quo primum Conſul cum Valentiniano fuit. At ſi Valeſius ſubſcriptiones Legum Codicis Theod. cum Ammiano contuliſſet, certe ei conſtitiſſet, præfata omnia, quæ ex eo Hiſtorico refert, anno præterito contigiſſe, quo Valentinianus varias Leges dedit Mediolani, Aquileiæ, Altini & Veronæ, poſtquam Conſtantinopoli ſeu Sirmio in Italiam rediit. Valens etiam XVII. Kal. Jan. præcedentis anni Conſtantinopoli dedit Legem 1. Cod. Theod. *Ne quibus publ. lætitia*. Appetente enim Conſulatu ſuo, concuſſionibus, quas a Conſulatus ſui, hoc anno geſti, auctis adverſus Provinciales exerceri poterant, ea Lege occurrendum voluit. Ceterum *Valentinianum* Mediolani, *Valentem* Conſtantinopoli hoc anno Conſulatum exorſos eſſe certum indubitatumque eſt.

IDEM CONCILIUM LAMPSACENUM

Ex libello Synodico.

Affertur infra a Labbeo poſt Concilium Romanum I. ſub Damaſo.

Ex Harduino Tom. 1. Concil. pag. 741.

CONCILIUM ROMANUM,

In quo reſipiſcentes Macedoniani, libellum fidei ſuæ Liberio Papæ obtulerunt, Nicænam fidem & conſubſtantialitatem ſimpliciter profeſſi.

E Concilio Lampſaceno, Smyrnenſi, aliiſque, ad Liberium Papam legati Macedoniani epiſcopi, Euſtathius Sebaſtenus, Silvanus Tarſenſis, & Theophilus, qui fidem Nicænam ſuorum nomine ſimpliciter profiterentur, a Liberio Papa in ſynodo in communionem ſuſcepti ſunt. Libellum Macedonianorum deſcribit Socrates Græce, lib. IV. cap. XII. Latine Epiphanius Scholaſticus, in hiſt. Tripart. lib. VII. cap. XXIV. Romani vero Concilii nomine epiſtolam ſynodicam ſcripſit Liberius, quam Græce ex eodem Socrate, Latine verbis ejuſdem Epiphanii exhibemus.

[1] EPISTOLA LIBERII AD MACEDONIANOS

Epiſcopos poſt reſipiſcentiam.

Τοῖς ἀγαπητοῖς ἀδελφοῖς καὶ συλλειτουργοῖς, [1] Εὐ- B
[1] *Epiph.* Euſtathio, *Sed in Græcis mſſ.* Αὐθ. *ſæpe pro* Αὐθ.
ηθίῳ, Κυρίλλῳ, Ὑπερεχίῳ, ἡρωνίῳ Ἡρωνι, Ἐλπιδίῳ, Μαξίμῳ, Εὐσεβίῳ, Εὐκαρπίῳ, Εὐμαθίῳ, Φαυστίνῳ, [2] Πρόκλῳ, Πασινίκῳ, Ἀρσενίῳ, Σαβήρῳ, Διδυμίωνι, Βρεττανίῳ, Καλλικράτει, Δαλματίῳ, Αἰδεσίῳ, Εὐσοχίῳ, Ἀμβροσίῳ, Γελωνίῳ, Παρδαλίῳ, Μακεδονίῳ, Παύλῳ, Μαρκέλλῳ, Ἡρακλείῳ, Ἀλεξάνδρῳ, Ἀδολίῳ, Μαρκιανῷ, Σθενέλῳ, Ἰωάννῃ, Μακεδ, Χαρισίῳ, Σιλβανῷ, Φωτεινῷ, Ἀντωνίῳ, Ἀντύφῳ, Κέλσῳ, Εὐφρανορι, Μιλησίῳ, Παξικίῳ, Σαβινιανῷ, Εὐσεβίῳ, Εὐμολπίῳ, Ἀθανασίῳ, Διοφάντῳ, Μιλωδώρῳ, Διοκλεῖ, Χρυσοπίλῳ, [3] Νέωνι, Εὐγνίῳ, Εὐσαθίῳ, Καλλικράτει, Ἀρσενίῳ, Εὐγνίῳ, Μαρτυρίῳ, Ἱερακίῳ, Λεοντίῳ, Φιλαγρίῳ, Λουκίῳ, καὶ πᾶσι τοῖς ἐν ἀνατολῇ ὀρθοδόξοις ἐπισκόποις, Λιβέριος ἐπίσκοπος Ἰταλίας, καὶ οἱ κατὰ τὴν δύσιν ἐπίσκοποι, ἐν κυρίῳ πάντοτε χαίρειν.

[2] *Epiph.* Proclo. *Sæpe* Σωκρ. *Bibl. V. n. 28.*

[3] *Neoni deeſt in Epiphan.*

Τὴν ἐκτενεστάτην ἡμῶν χαρὰν τῆς εἰρήνης, καὶ τῆς ὁμονοίας ἔδειξε τὰ ὑμέτερα γράμματα, ὧ τῆς πίστεως φωτὶ [4] προλαμπόμενοι. ἀδελφοὶ ἀγαπητοί, τὰ ἀποδοθέντα ἡμῖν διὰ τῆς τιμιωτάτων ἀδελφῶν ἐπισκόπων, Εὐσταθίου, Σιλβανοῦ, καὶ Θεοφίλου. καὶ πρώτη μάλιστα, ὅτι τὴν ὑμετέραν γνώμην καὶ τὰ ὑμέτερα φρονήματα συμφωνεῖν καὶ συνᾴδειν, ὡσὲ τὴν ἐμὴν ἐλαχιστότητα, καὶ πᾶσι ἐν Ἰταλίᾳ καὶ δυτικοῖς πάντων διεβεβαιώσαντο, καὶ ἀπεδείξαντο. καὶ τοῦτο εἶναι γινώσκομεν τὴν καθολικὴν καὶ ἀποστολικὴν πίστιν, ἥτις μέχρι τῆς κατὰ Νίκαιαν συνόδου, ἀκέραια καὶ

[4] Legendum προλαμπόμενοι, *ut ſæpe alias reſtituimus*, nisi mavis referre ad ἀδελφοί.

DILECTISSIMIS fratribus & conſacerdotibus, Euſtathio, Cyrillo, Hyperechio, Heroni, Elpidio, Maximo, Euſebio, Eucarpio, Heortaſio, Neoni, Eumathio, Fauſtino, Proclo, Paſinico, Arſenio, Severo, Didymioni, Britanio, Callicrati, Dalmatio, Ædeſio, Euſtochio, Ambroſio, Gelonio, Pardalio, Macedonio, Paulo, Marcello, Heraclio, Alexandro, Adolio, Marciano, Sthenelo, Joanni, Maceri, Chariſio, Silvano, Photino, Antonio, Anytho, Celſo, Euphranori, Mileſio, Patricio, Severiano, Euſebio, Eumolpio, Athanaſio, Diophanto, Menodoro, Diocli, Chryſampelo, Eugenio, Euſtathio, Callicrati, Arſenio, Eugenio, Martyrio, Hieracio, Leontio, Philagrio, Lucio, & univerſis orientalibus orthodoxis, Liberius [1] epiſcopus, & occidentales epiſcopi, in Domino ſalutem. [1] *Socrat.* epiſcopus Italiæ.

Optabile nobis pacis atque concordiæ gaudium veſtræ literæ attulerunt, fidei lumine reſplendentes, fratres cariſſimi, oblatæ nobis per cariſſimos fratres & coepiſcopos, Euſtathium, Silvanum, atque Theophilum: & maxime quia veſtram ſententiam veſtroſque ſenſus concordare & conſonare cum mea humilitate, & Italis, atque Occidentalibus univerſis affirmaverunt atque demonſtraverunt. Et hanc eſſe cognoſcimus catholicam & apoſtolicam fidem, quæ uſque ad Nicænum Concilium integra immobiliſque ſervata eſt: & hanc ipſi retinere profeſſi ſunt; gaudioque repleti, & omne veſtigium ac nebulas ineptæ ſuſpicionis abjicientes, non ſolum ſermone eam, ſed etiam ſcriptura currente profeſſi ſunt.

[1] Hanc Epiſtolam exhibuit Labbeus ſupra pag. 811. ſed hic Socratis Græcus textus correctior, Latinus autem Epiphanii Scholaſtici.

sunt. Cujus exemplar his literis subdere necessarium judicavimus, ne ullam occasionem hæreticis ad exercendas insidias denuo relinquamus: quibus iterum flammas propriæ malitiæ commoventes, incendia discordiarum consueta resuscitent. Hæc insuper sunt professi carissimi fratres nostri, Eustathius, Silvanus, atque Theophilus, vestram caritatem semper hanc fidem habuisse, & hanc usque ad terminum custodire, id est, in Nicæna urbe a trecentis decem & octo episcopis orthodoxis approbatam, quæ perfectam continet veritatem, & os totius hæreticæ multitudinis obstruit atque dissolvit. Non enim spontaneo motu, sed nutu divino tantorum episcoporum numerus aggregatus est contra vesaniam Arii, quanto numero beatus Abraham tot hostium millia fide destruxit. Quæ fides dum in subsistentia & nomine consubstantialitatis continetur, velut quoddam munitissimum & inexpugnabile castrum omnia jacula & molitiones Arianæ incredulitatis decenter evitat. Cum igitur omnes Occidentales episcopi in Arimino congregati, quando eos Arianorum collegit vesania, quadam suasione, aut (ut verius dicam) mundana potentia, hoc quod cautius erat in fide positum, auferre aut oblique denegare conati sunt: tamen nihil eorum calliditas profuit. Nam pæne omnes convenientes Arimini tunc terrore permoti atque decepti, nunc resipiscentes, atque anathematizantes eos qui ibi convenerunt, aut subscribentes catholicæ fidei, quæ in Nicæna urbe sancita est, nobisque communicantes, ferventius contra Arii dogma ejusque discipulos inflammantur. Cujus rei indicium etiam ipsi legati vestræ caritatis agnoscentes, vos ipsos in sua subscriptione junxerunt, anathematizantes Arium, & quæ ab ejus sequacibus Arimini gesta noscuntur, contra fidem in Nicæna urbe sancitam. In quibus etiam vos capti perjurio subscripsistis. Unde consequens nobis visum est scribere caritati vestræ, & adjuvare justa postentes, maxime quia per professionem vestrorum legatorum resipiscentes Orientales cum orthodoxis Occidentalibus concordare cognovimus; & significamus, ut noveritis blasphemos Ariminenses, qui tunc videbantur per subreptionem maculati, nunc anathematizatos, & universos ad Nicænam respirasse fidem. Quod oportet per vos omnibus indicari, ut possint qui violenter læsi sunt, aliquando ab hæreticis tenebris ad divinum lumen catholicæ libertatis accedere: Qui POST HANC SYNODUM nisi voluerint respuere venenum perfidiæ, & blasphemias Arii universas abjicere, easque anathematizare; cognoscant se cum Arrio ejusque discipulis, ceterisque serpentibus, sive Sabellianis, vel Patripassianis, aut cujuslibet alterius hæreseos socios esse; & communione privatos ab Ecclesiastica synodo, quæ ad se filios adulterii non admittit. Deus vos incolumes custodiat, fratres carissimi.

A ἀσάλευτος διέμεινε. ταύτην τε [1] αὐτοῖς ἔχειν ὡμολόγησαν, καὶ χαρᾶς ἀναπλησθέντες, πᾶν ἴχνος καὶ ζώπυρον ἀτόπου ὑπονοίας ἐκβάλλοντες, οὐ μόνον διὰ λόγου, ἀλλὰ καὶ ἐγγράφως, ταύτην ἐξέθεντο. ἧς καὶ τὸ ἀντίτυπον ἀναγκαίως τούτοις τοῖς γράμμασιν ὑποτάξαι ὑγησάμεθα δεῖν. μή τινα πρόφασιν τοῖς αἱρετικοῖς, εἰς ἐπιβουλὴν αὖθις καταλείπωμεν, ἐν ᾗ πάλιν τὰ ὑπεκκαύματα τῆς ἰδίας κακίας ἀνακινοῦντες, πυρκαϊὰς διὰ διχοστασιῶν συνήθως ἐξάπτοιεν. [2] ἐπεί-τε καὶ τοῦτο ὡμολόγησαν οἱ τιμιώτατοι ἀδελφοὶ ἡμῶν, Εὐστάθιος καὶ Σιλβανὸς καὶ Θεόφιλος, ἑαυτούς τε καὶ τὴν ὑμετέραν ἀγάπην, πάντοτε ταύτην τὴν πίστιν ἐσχηκέναι, καὶ ταύτην μέχρι τέλους διαφυλάξειν, δη-B λαδὴ τὴν ἐν Νικαίᾳ δοκιμασθεῖσαν ὑπὸ τριακοσίων δέκα καὶ ὀκτὼ ὀρθοδόξων ἐπισκόπων, ἥ τις τὴν τελείαν περιέχει ἀλήθειαν, καὶ πάντα τὰ τῆς αἱρετικῶν πλήθη ἐπιστομίζει τε καὶ ἀναστρέπει. οὐδὲ γὰρ ἀπὸ ταυτομάτου, ἀλλὰ θείῳ νεύματι ὁ τῆς τοσούτων ἀριθμὸς ἐπισκόπων συνεκροτήθη, κατὰ τῆς Ἀρείου μανίας. ἀλλ' ὅσῳ ἀριθμῷ ὁ μακάριος Ἀβραὰμ τοσαύτας χιλιάδας διὰ πίστεως κατεστρέψατο. ἥ τις πίστις ἐν τῇ ὑποστάσει καὶ τῷ ὀνόματι τοῦ ὁμουσίου περιεχομένη, ὥσπερ ἔρυμα ὀχυρὸν καὶ ἄμαχον, πάσας τὰς προβολὰς, καὶ τὰς κακομηχανίας τῆς Ἀρείου κακοδοξίας. [3] τοιγαροῦν, πάντων τῶν κατὰ τὴν δύσιν ἐπισκόπων, τῆς εἰς τὸ Ἀρίμινον συνελθόντων, ὁπότε τούτους ἡ κα-C κοήθεια τῆς Ἀρειανῶν συνεκρότησεν, ὅπως ἢ διὰ πειθοῦς τινος, ἢ ἵνα ἀληθέστερον εἴπω, κοσμικῆς δυνάμεως, τοῦθ' ὅπερ ἀσφαλέστατον ἦν ἐν τῇ πίστει κείμενον ἀνέλοιεν, ἢ πλαγίως ἀρνήσωνται, οὐδὲν τούτων ὠφέλησεν ἡ πανουργία. καὶ γὰρ χεδὸν πάντες ἐκεῖνοι οἱ ἐν τῇ Ἀριμίνῳ γενόμενοι, καὶ δελεασθέντε, ἢ ὑπαχθέντες τότε, νῦν ἀναφρονήσαντες, καὶ ἀναθεματίσαντες τὴν ἔκθεσιν τῆς ἐν Ἀριμίνῳ συνελθόντων, καὶ ὑπογράψαντες τῇ καθολικῇ καὶ ἀποστολικῇ πίστει, τῇ κατὰ Νίκαιαν θεσπισθείσῃ· οἳ καὶ ἡμῖν κοινωνήσαντες ἐκθυμότερον κατὰ τοῦ Ἀρείου δόγματος, καὶ κατὰ τῆς αὐτοῦ μαθητῆς χαλεπαίνουσιν. οὗ τινος πράγματος τὸν ἔλεγχον οἱ πρέσβεις τῆς D ὑμετέρας ἀγάπης ἐπιγνόντες, καὶ ὑμᾶς αὐτοὺς τῇ οἰκείᾳ ὑπογραφῇ συνέζευξαν, καὶ ἀναθεματίζοντες Ἄρειον, καὶ τὰ ἐν Ἀριμίνῳ πραχθέντα κατὰ τῆς πίστεως τῆς ἐν Νικαίᾳ θεσπισθείσης· οἷς καὶ ὑμεῖς αὐτοὶ δελεασθέντες δι' ὁρκομοσιῶν, ὑπεγράψατε, ὅθεν ἀκόλουθον ἡμῖν ἐφάνη, γράψαι πρὸς τὴν ὑμετέραν ἀγάπην, καὶ βοηθῆσαι τοῖς δίκαια αἰτουμένοις. μάλιστα δὲ, [4] ὅτε διὰ τῆς ὁμολογίας τῶν ὑμετέρων πρεσβειῶν ἀναφρονήσαντας τοὺς ἀνατολικοὺς, συμφωνεῖν πρὸς τοὺς ὀρθοδόξους τῆς δυτικῶν ἐπέγνωμεν. καὶ δηλοῦμεν ὅπως εἰδέναι ἔχοιτε τὰς ἐν τῇ Ἀριμίνῳ βλασφημίας, καὶ ὑπὸ τῆς [5] δοξασάντων τότε κατὰ συναρπαγὴν παραβεβλάφθαι, νῦν ἀναθεματισθείσας, καὶ E πάντας πρὸς τὴν κατὰ Νίκαιαν πίστιν συμπεπνευκέναι. καὶ χρὴ δὴ ὑμῶν τοῦτο πᾶσι γνωσθῆναι, ὅπως δυνηθεῖεν καὶ οἱ κατ' ἐπήρειαν παραβλαφθέντες, ἤδη ποτὲ ἐκ τοῦ αἱρετικοῦ σκότους, πρὸς τὸ θεῖον φῶς τῆς καθολικῆς ἐλευθερίας ἀνακάμψαι. οἵ τινες μετὰ ταύτην τὴν συνόδον, εἰ μὴ θελήσειαν ἀποπτύσαι τὸν τῆς κακοδοξίας ἰὸν, καὶ τὰς βλασφημίας Ἀρείου πάσας ἀνελεῖν, ταύτας τε ἀναθεματίσαι, γινωσκέτωσαν ἑαυτοὺς μετὰ τοῦ Ἀρείου καὶ τῆς τούτου μαθητῶν, καὶ τῆς λοιπῶν ὄφεων, ἤτοι Σαβελλιανῶν, ἢ Πατροπασσιανῶν, ἢ οἱασδήποτε ἄλλης αἱρέσεως, ἐκσπόνδους εἶναι, καὶ ἀκοινωνήτους τῶν ἐκκλησιαστικῶν συνάψεων, ἥ τις τοὺς ἐκ μοιχείας υἱοὺς οὐ προσιεται. ὁ Θεὸς ὑμᾶς ἐρρωμένους διαφυλάξαι, ἀδελφοὶ ἀγαπητοί.

[1] Epiph. legit, [illegible].

[2] Epiph. legit, ἔπειτα.

[3] Hic deest vox aliqua, forte ἐνθεῖγε. Christophors. addit, καθαιρεῖτε καὶ ἀποτρίπεσθαι, funditus evertit.

[4] Melius Epiph. legit, ὅτε.

[5] Rectius δοξάντων, etsi mss. habeat δοξασάντων.

CON-

CONCILIUM IN SICILIA

Concilium.) Euſtathius Sebaſtenus, ceteri-A que legati Lampſaceni in Siciliam profecti fuerunt, ubi concilio epiſcoporum Siculorum convocato, coram illis ſimiliter fidem *conſubſubſtantialis* ſe ſervare confitentur, fideique formulam in Nicæno concilio confirmatam ratam faciunt. Ita Socrates lib. 4. cap. 11. addens, quod cum profeſſionem fidei per literas communicatorias a pontifice acceptas confirmaſſent, pontificiis epiſtolis ſuas ejuſdem argumenti ad orientales ſcriptas addiderint. Tanta enim erat Romani pontificis auctoritas, ut quos ille communione catholica dignatus fuerat, quantumvis de fide maxime ſuſpecti eſſent, nemo eos recipere detrectaret. Vide Baron. an. 365. n. 16.

OBSERVATIO P. ANTONII PAGI AD ANNUM CHRISTI 365. NUM. 6.

Synodus Sicula anno 366. coacta. Teſtatur enim Sozomenus lib. 6. cap. 11. Legatos Macedonianorum Confeſſionem ſuam ſcriptis proditam Liberio tradidiſſe, & *acceptis Liberii literis de rebus, quæ geſta fuerant*, in Siciliam navigaſſe. Subdit Sozomenus cap. ſequenti: *Ibi congregato Concilio, cum Epiſcopi illius inſulæ eadem decrevilſent, hi rebus confectis, in patriam reverſi ſunt. Eodem tempore cum Synodus Epiſcoporum congregata eſſet Tyanis*, &c. *Liberii & Occidentalium litteræ recitatæ ſunt*. Quare & *Tyanenſi Synodus* ad annum etiam 366. referenda.

AD CONCILIUM SICILIENSE

Anno CCCLXV.

OBSERVATIONES DOMINICI SCHIAVO PANORMITANI.

SIciliæ Inſulam Catholicam fidem, & eccle-A ſiaſticam politiam ab ipſiſmet Apoſtolis accepiſſe compertum eſt apud omnes, qui S. Innocentii I. epiſtolam ad Decentium præ manibus habuere, ut innumeros alios antiquos ac recentiores præteream ſcriptores; Ipſe namque ſanctiſſimus Pontifex apertiſſime faſſus eſt: *In Siciliam, Inſulaſque interjacentes nullum inſtituiſſe Eccleſias, niſi eos, quos Venerabilis Apoſtolus Petrus, aut eius ſucceſſores conſtituerunt Sacerdotes*. Quam ergo a B. Petro antiqui conterranei noſtri fidem puram, illibatamque accepere, totis viribus incontaminatam cuſtodire a primis Chriſtianæ Religionis exordiis ad noſtra uſque tempora ſatagerunt, illud ſemper præ oculis habentes S. Leonis magni præceptum (1): *Un-B de conſecrationem honoris accipitis, inde legem totius obſervantiæ ſumeretis, & B. Petri Apoſtoli ſedes, quæ vobis Sacerdotalis mater eſt dignitatis, eſſet eccleſiaſticæ magiſtra rationis*. Quod equidem ut verum ſit ex noſtris ſacris Annalibus plane colligitur, nullum Siciliam peperiſſe Hæreſiarcham, & ab aliis invectas Hæreſes ſummo ſtudio damnaſſe, atque ab ſe abegiſſe procul.

Ne longius vero, ut par eſt, aberremus, quantum Siculæ Eccleſiæ Præſules ad compeſcendam inſaniſſimi Arii audaciam defatigati ſint tum in ipſa Nicæna Synodo, tum in aliis Provincialibus Conciliis, teſtes ſunt ſane locupletes nonnulli ex illuſtrioribus Eccleſiæ Patribus a nobis infra recenſendis. Haud me late neminem Siciliæ noſtræ Epiſcopum ſubſcriptum reperiri inter præclariſſimos Commilitones, qui Nicæno Concilio adfuere; obſervatum autem eſt viris doctis, & de ſacra hiſtoria optime meritis, pleraque ſacrorum Paſtorum, ac præcipue Occidentis nomina e Nicænæ Synodi decretis excediſſe; ex hoc ergo ſolummodo nihil præjudicii noſtris Eccleſiis inferre, ſi qui ſunt, Adverſarii ullo modo poſſunt, præſertim vero poſt apertam divi Athanaſii confeſſionem, qui Capitonem Siciliæ Epiſcopum inter Orthodoxos Patres recenſet, qui adverſus Arium ſtrenue depugnavere (2). Ipſemet etiam ſanctiſſimus, ac invictiſſimus Eccleſiæ Catholicæ defenſor ad conteſtandam innocentiam ſuam contra Arianorum nequitias in Sardicenſi Concilio inter innumeros aliarum Provinciarum Epiſcopos & noſtros Siculos conſediſſe gloriatur uno & altero ex ſuis libris loco (3), ex quibus ſane Epiſcopis Syracuſanum unum innominatum habemus ex Hilario, qui ſcripſit (4): *Namque liber ſententiarum extat in ipſum ab Epiſcopis conſcriptus, in quo libro etiam iſti, qui cum ipſo ſunt Marcello, atque illi favent, ideſt Protogenes Sardicæ Civitatis Epiſcopus, & N. Syracuſanus in ipſa ſententia manu propria conſcripſerunt, quorum manus volens teſtatur fidem ſanctiſſimam nullo genere mutandam, nec Eccleſiam ſanctam prædicatione falſa ſubvertendam*; Hoc etiam de Evagrio incertæ ſedis Siciliæ Epiſcopo dici debet, qui in Ariana Conſtantii perſecutione exul, ſub Joviano redux, antequam in Siciliam proficiſceretur, Antiochiam ad gratias forte Imperatori reddendas venit, ibique in Concilio ſe ſubſcripſit in catholico confeſſionis libello Auguſto Cæſari oblato (5).

Tempus nunc eſt ut ad Concilium Provinciale eademmet in Sicilia celebratum deſcendamus. P. Octavius Caetanus (6), quem ſequuntur Cl. Mongitorius (7), & P. Thomas de Angelis (8) primam contra Arianos Synodum in Si-

(1) S. Leo *epiſt. ad omnes Epiſc. Sicil* 16. *edit. Queſnelli alias* 4. (2) S. Athan. *Ep. ad epiſc. Ægypti*, & *Libia Tom.* 1. *F.* 878. *edit. PP. Mauriſ.* (3) S. Athanaſius *Apolog.* 1. *contra Arianos Tom.* 1. *F.* 123 & *Epiſt. ad Monachos ſolitariam vitam agentes F.* 360. (4) S. Hilarij *Fragm. apud* Baronium *ad ann.* 347. *n.* 73. & *ſeu nova S. Hilarii Oper. Editione Veron. Tom.* 2. *Fragm.* 3. *F.* 650. (5) *Apud* Labbe *in Act. Concilii Antiocheni Tom.* 2. (6) Caetanus *Iſagoge ad Hiſt. Sacram Sicul. cap.* 36. *n.* 2. (7) Mongitorius *Apparat. ad Biblioth. Sicul. §.* 3. *n.* 23. (8) De Angelis *Annal. Eccl. Sicul. ſæc.* 4. *§.* 1. *n.* 8. & 22.

Sicilia anno 336. ſtatuunt, reverentibus nempe noſtris Præſulibus e generali Nicæno Concilio, quod ex Sancti Athanaſii Epiſtola ad Africanos colligere autumant. Vereor autem ne unum, idemque in duo dividant Concilia Scriptores noſtrates. Epiſcoporum equidem Ægypti, ac Athanaſii epiſtolam ad Africanos Præſules anno 369. ſcriptam fuiſſe apertiſſime demonſtrat [illegible] ille gallicus P. D. Remigius Ceiller (1). Quid nunc ergo dicendum, niſi Sicilienſem Synodum innuiſſe Sanctum Eccleſiæ Doctorem, quæ coram Macedonianis Legatis celebrata fuit, & de qua nobis eſt nunc prolixius diſputandum. Lampſacena Synodo peracta, Euſtathius, Theophilus & Silvanus Legati Romam venere ad Liberium Pontificem, pœnitentiam de patratis erroribus affectantes, vel ſi mavis oſtentantes, utque in catholicam communionem reciperentur, Nicænæ fidei conformem libellum obtulerunt, quo quidem perfecto communicatoriam ad Orthodoxos Orientis Epiſcopos literas accepere. *His acceptis literis Legati*, ſcribit Socrates (2), *in Siciliam proficiſcentur, ubi Concilio Epiſcoporum Siculorum convocato, coram illis ſimiliter fidem conſubſtantialitatis ſe ſervare confitentur, fidei que formulam in Concilio Nicæno confirmatam ratam habent; A quibus cum literas in eandem cum Liberii epiſtola ſententiam præſcriptam ad Epiſcopos, qui eos miſerunt, accepiſſent, recta reverterunt*; quod iiſdem fere verbis expredit Caſſiodorus, vel quis alius ſit Auctor *Hiſtoriæ tripartitæ* (3). imo & Sozomenus, qui deinde ſubdit (4) literas Sicilienſium Epiſcoporum in Concilio Thianenſi paulo poſt celebrato publice lectas, & ad alias Eccleſias tranſmiſſas fuiſſe.

Ex hoc ergo quis ambigat; non vulgarem ſane gloriam apud longinquas etiam regiones noſtris Epiſcopis adveniſſe, qui nullis defeſſi laboribus, nullis parcentes vigiliis, tum verbo, tum ſcriptis catholicam fidem defenſare conati ſunt. Ipſi enim parvipendentes in hyeme, quod ex Sozomero clare colligitur (5), totam curſitare Siciliam, ut ad Concilium celebrandum cum tribus Legatis uno in loco convenirent, literaſque ſuas ad Lampſacenos Præſules mittere, innumeras alias ſcripſerunt epiſtolas ad magnos illos Pontifices, ac Nicænæ fidei defenſores primarios, Baſilium dico (6), atque Athanaſium, (7), unde meritis laudibus ab ipſis cohoneſtati ſunt.

In qua autem Civitate Siculum hoc Concilium coactum, & an forte ab Evagrio, qui ab Oriente redux Eccleſiæ ſuæ creditur præfuiſſe, incertum apud nos eſt; dolendum quoque Acta iſtius Concilii periſſe, ut & epiſtolas Lampſacum miſſas, aliaſque ad Sanctos Baſilium, ac Athanaſium; ex ipſorum enim ſubſcriptionibus illuſtria tantorum Epiſcoporum nomina facile colligerentur, in eccleſiaſticis dipticis jure quidem optimo ad perpetuam rei memoriam recenſenda.

Reſtat nunc tandem, ut aliquid de anno diſſeramus, in quo fuit in noſtra Inſula Concilium hoc celebratum. Eminentiſſimus Baronius (8), & cum eo innumeri alii non vulgaris notæ Scriptores (9) ad annum 365. hanc firmant Synodum, quod nullo modo placuit Hadriano Valeſio (10), ac Gulielmo Caveo (11). Ex Imperatorum Valentiniani, ac Valentis Conſulatu ſecundo opinatus eſt Valeſius legationem Macedonianorum anno 367. incidiſſe, unde & hoc etiam anno Siculum Concilium; at meritis reprehenſionibus carpitur a Cl. Pagio (12), qui ea, qua pollet, eruditione apertiſſime oſtendit Communiatum ſecundum illorum Impp. a Sozomeno enunciatum non legationis fuiſſe, ſed imiti Lampſaceni Concilii, ipſumque Conſulatum anno 365. ſtabiliendum eſſe, & legationem ad Pontificem ad annum ſequentem. Si ergo paulo poſt Siculum actum fuit Thianenſe Concilium *ante exitum veris*, ipſo fatente Sozomeno (13), concludere debemus cum eodemmet Pagio, aliiſque ſcriptoribus (14) noſtram Synodum ineunte anno 366. celebratam fuiſſe.

ILLYRICA SYNODUS.

Cauſa concilii

Illyrica ſynodus.) Hæc ſynodus occaſione Euſtathii & pontificis legati congregata fuit. Euſtathius cum ſuis in Illyricum profectus, poſt fidem catholicam ibi prædicatam, literaſque communicatorias aliorum acceptas, horum etiam communione impertiri ſolicitat. Liberius pontifex propter confeſſionem fidei a legatis orientalibus emiſſam, ſperans univerſum orbem Chriſtianum ſub una fide catholica & Nicæna fidei profeſſione redigendum, præfectis orientalibus Elpidium Romanæ eccleſiæ presbyterum legatum adjungit; qui antequam in orientem abiret, univerſam occidentalem eccleſiam de fide catholica orientalium ad eccleſiam redeuntium certiorem redderet. Epiſcopi igitur in Illyrico hac occaſione convenientes, principio fidem Nicænam, paucis exceptis, omnes confeſſi fuerunt, atque ea de re per Elpidium ad orientales ſynodicam ſcripſerunt, cui Valens imperator ſuas addidit. Epiſcopi Italiæ Illyricis, quod fidem Nicænam recepiſſent, per literas gratulati fuerunt. Baron. anno 365. num. 17. & ſeqq.

Epiſtola ſynodica.

(1) Ceiller *Hiſtoire gener. des Auteurs ſacrez Tom. 5. chap. 2. art. 2. §. 13. n. 1. pag. 247.*
(2) Socrates *lib. 4. cap. 12. circa finem.* (3) *Hiſt. tripart. lib. 7. cap. 25.* (4) Sozomenus *lib. 6. cap. 12. in princ.* (5) Idem *loc. cit.* (6) S. Baſilius *epiſt. 204. n. 7. Tom. 3. F. 307. edit. P. Garnier.*
(7) S. Athanaſius *epiſt. ad Epiſcop. Africæ in princ. Tom. 2. F. 892.* (8) Baronius *ad ann. 365. n. 16.*
(9) De Angelis, & Mongitorius *loc. cit.* Bail *Summa Concil. Tom. 2. ad diſtum annum.* Battaglini *Scient. de Concil. Tom. 2. F. 113.* Tillemont *Hiſtoire Eccleſ. ſecul. 4. n. 80* Labbe *Tom. 2 ad diſtum annum.*
(10) Valeſius *adnot. ad Socratem F. 40. & adnot. ad Sozomenum F. 110.* (11) Cave *Hiſtoria litter. ad ann. 367. F. 231.* (12) Pagius *Tom. 1. ad ann. 365. n. 4. 5. & 6.* (13) Sozomenus *loc. cit. ex verſ. Valeſ.* (14) Natalis Alexander *Sec. 4 cap. 3. §. 31.* di Giovanni *Codex Siciliæ diplom. 13. not. 2 & diplom. 16. not. 4* Fleure *Hiſtoir. Eccleſiaſt. Tom. 4 lib. 5. n. 9. F. 153.* Ceiller *Hiſtoire generale des Auteurs ſacrez Tom. 5. chap. 10. art. 9. n. 1. & 3. pag. 602. & 604.*

EPISTOLA SYNODALIS

Illyricorum Epiſcoporum ad orientales.

Epiſcopi Illyrici, epiſcopis Eccleſiarum Dei, diœceſeos Aſiana, Phrygiæ, Carophrygiæ, Pacatianæ, in Domino ſalutem.

ΟΙ ΕΠΙΣΚΟΠΟΙ ΤΟΥ ΙΛΛΥΡΙΚΟΥ

Ταῖς ἐκκλησίαις τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐπισκόποις διοικήσεως Ἀσιανῆς, Φρυγίας, Καροφρυγίας, Πακατιανῆς ἐν κυρίῳ χαίρειν.

Epiſcopi Illyrici, eccleſiis Dei, & epiſcopis diœceſeos Aſianæ, Phrygiæ, Carophrygiæ, & Pacatianæ, in domino ſalutem.

COnvenientibus nobis in unum, & habita maxima quæſtione de ſalutari Verbo, probavimus conſubſtantialem eſſe Patri Trinitatem Patris & Filii & Spiritus ſancti. Quamobrem juſtum fuit vobis literas deſtinare, non quibuſdam argumentationibus religionem Trinitatis ſcribentes, ſed in humilitate rogantes. Has noſtras literas deſtinavimus per dulciſſimum fratrem & conſacerdotem noſtrum Elpidium presbyterum. In præſentibus itaque noſtris literis quaſi illud refertur, quod in Salvatoris noſtri Jeſu Chriſti libris adſcriptum eſt: *Ego quidem ſum Pauli, ego autem Apollo, ego vero Cephæ,* [a] *Numquid Paulus crucifixus eſt pro vobis, aut in nomine Pauli baptizati eſtis?* Et hæc quidem ſufficiebant humilitati noſtræ, etiamſi non vobis univerſales literas mitteremus [b] propter timorem tantum, quem ibi prædicatis cunctæ veſtræ provinciæ, a Patre & Filio Spiritum ſanctum dividentes. Quamobrem neceſſarium habuimus ad vos deſtinare dominum noſtrum & comminiſtrum Elpidium [c] a regio principatu Romanorum has literas deferentem, ut ſi forte talis eſt prædicatio veſtra, cognoſcat. Qui enim conſubſtantialem Trinitatem non prædicant, anathema ſint. Et ſi quis his communicans invenitur, anathema ſit. His autem qui conſubſtantialem prædicant Trinitatem, præparata ſunt regna cœlorum. Rogamus ergo vos, fratres, ut non aliud doceatis, non aliud innovetis; ſed conſubſtantialem ſemper & ubique prædicantes Trinitatem poſſidebitis regnum Dei.

Ob hoc ſcribentes & commemorantes has literas deſti-

a *In Græco quibuſdam exemplaribus hic additur*, ego vero Chriſti.

b *Græce*, propter talem religionem. *Bonus timor, religio eſt, in epiſt. Xyſti ad Cyril. Item Cyprianus.* Quanto illi in fide majores & timore meliores? *His vero pro falſa religione poſita non videtur.*

c *Hoc eſt*, ab eo tractu Imperii, qui ſubeſt ei Imperatori, cui a Roma paret Valentiniano felicet.

ΣΥΝΕΛΘΟΝΤΩΝ ἡμῶν ἐπὶ τὸ αὐτὸ, καὶ ζητηθέντος πολλῆς ἠγωμένης περὶ τοῦ σωτηρίου λόγου, ἀπεδείξαμεν ὁμοούσιον εἶναι τὴν ἁγίαν πατρὸς καὶ υἱοῦ καὶ ἁγίου πνεύματος. καὶ διὰ ἕνεκεν γράμματα ἀποχαράξαι πρὸς ὑμᾶς, ἃ σοφίσμασι τὰ τῆς θρησκείας τῆς ἁγίας γράφοντας, ἀλλ' ἐν ταπεινοφροσύνῃ καταξιωθέντας. τοῦτο ἡμῶν τὸ γράμμα ἀπεστάλκαμεν, διὰ τὸ ἀγαπητὸν ἀδελφὸν ἡμῶν καὶ συλλειτουργὸν Ἐλπίδιον τὸν πρεσβύτερον. ἃ γὰρ οὐ τοῖς τῆς ἡμετέρων χειρῶν γράμμασιν, ἀλλ' ἐν τοῖς τοῦ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ βιβλίοις γέγραπται, ἐγὼ μέν εἰμι Παύλου. ἐγὼ δὲ Ἀπολλώ, ἐγὼ δὲ Κηφᾶ, ἐγὼ δὲ Χριστοῦ. μὴ Παῦλος ἐσταυρώθη ὑπὲρ ἡμῶν, ἢ εἰς τὸ ὄνομα Παύλου ἐβαπτίσθητε; καὶ ταῦτα μὲν ἤρκει τῇ ἡμετέρᾳ ταπεινώσει, μήτε τὸ καθόλου γράμματα ἀποχαράξαι πρὸς ὑμᾶς, διὰ τὸν τηλικοῦτον φόβον ὃν αὐτόθι κυριάσετε πάσῃ τῇ ὑφ' ὑμᾶς ἐπαρχίᾳ, ἀποχωρίζοντες τὸ ἅγιον πνεῦμα ἀπὸ τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ. ἀναγκαῖον οὖν ἐσχέμμεν πέμψαι πρὸς ὑμᾶς τὸν κύριον ἡμῶν καὶ συλλειτουργὸν Ἐλπίδιον ἀπὸ τῆς βασιλευούσης Ρωμαίων ἀρχῆς, τοῦτο τὸ γράμμα ἔχοντα, καταμαθόντα, εἴγε ἄρα οὕτως ἔχει τὸ κήρυγμα ὑμῶν. οἱ γὰρ μὴ ὁμοούσιον τὴν ἁγίαν δοξάζοντες, ἀνάθεμα ἔστωσαν. καὶ εἴ τις τούτοις φωραθείη κοινωνῶν, ἀνάθεμα ἔστω. τοῖς δὲ κηρύττουσιν ὁμοούσιον τὴν ἁγίαν, ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἡτοίμασται. παρακαλοῦμεν οὖν ὑμᾶς ἀδελφοί, μὴ ἑτεροδιδασκαλεῖν, μηδὲ ἑτεροδοξεῖν, ἀλλ' ὁμοούσιον αἰεὶ καὶ διὰ παντὸς κηρύττοντες τὴν ἁγίαν, δυνηθῆτε κληρονομῆσαι τὴν

CUM in unum eſſemus coacti, & diu multumque de ſalutari Verbo diſceptatum eſſet; tandem confirmavimus, Trinitatem conſubſtantialem eſſe, Patrem, Filium, & Spiritum ſanctum. De qua re conſentaneum videbatur literas ad vos perſcribere, non captioſe & vafre ea quæ ad cultum Trinitatis pertinent, tradendo, ſed cum humilitate animi de illis decernendo. Has noſtras literas miſimus per dilectum fratrem noſtrum & collegam Elpidium presbyterum. Eſt quidem literis proditum, non in epiſtola noſtra manu ſcripta, ſed in libris Salvatoris noſtri Jeſu Chriſti: *Ego ſum Pauli, ego vero Apollo, ego Cephæ, ego Chriſti. Numquid Paulus pro vobis crucifixus eſt, aut in nomine Pauli baptizati eſtis?* Atque noſtra modeſtia his potuiſſet eſſe contenta, ut nullas omnino literas ad vos ſcriberet: quippe cum veſtra prædicatione, qua Spiritum ſanctum a Patre & Filio ſeparatis, tantus terror omnibus provinciis, quæ a vobis adminiſtrantur, injectus ſit. Itaque coacti ſumus dominum & collegam noſtrum Elpidium cum literis Roma, quæ eſt caput imperii, ad vos mittere, ut diſcat, utrum veſtra prædicatio ita ſe habeat, an non. Nam qui opinantur Trinitatem non eſſe conſubſtantialem, anathema ſunto. Et ſi quis cum hujuſmodi communicare deprehenſus ſit, anathema eſto. His autem qui prædicant Trinitatem conſubſtantialem eſſe, regnum cœlorum paratum eſt. Quare obſecramus vos, fratres, ne aliud doceatis, neve aliud opinemini; ſed prædicetis perpetuo Trinitatem conſubſtantialem eſſe, quo poſſitis hæredes regni Dei effici.

Apud Theod. lib. 3. cap. 8. extat, male poſt ordinationem Antiochi collocata in Baron. ann. 361. num. 18. 19. 20.

1 Cor. 8.

1 Hæc eſt ex Epiphanii Scholaſtici hiſt. Trip. lib. 7. cap. 10. deſumpta interpretatio, qualem exhibet Harduinus tom. 1. Concil. pag. 794.

2 In Savilii mſ. codice, ut quidem refert Valeſius, πρεσβυτερους, ſenes. Harduinus. 3 Συνελθοντων ουκ επισκοπων, ſed non epiſcoporum oportere, ſententia hujus loci eſt, nec conſtituendos eſſe, nec conſtitutos tolerari in ſua ſede epiſcopos oportere, niſi qui in fide perſtiterint ſani: aliosqui, ſi ad Arianos defecerint, ex ipſo etiam presbyterio repellendos. Nam & vox ea *reppellantur*, quam Epiphanius Schol. legit, e Græco textu excidit. & cum ſcriptum eſſet primo Latine, *qui in fide perſtiterint ſani*: Græcus interpres imperite legit: ὑγιαίνοντας, *ſine noſtrorum*, quia eſt etiam ὑγιαίνειν *noſtrorum*, Budæo teſte. *Hard.*

navimus. De epiſcopis autem conſtituendis, vel [a] communi-ſtris jam conſtitutis, ſi permanſerint uſque ad finem ſani, bene; alioquin ex ipſo presbyterio repellantur. Similiter presbyteros atque diaconos in ſacerdotali ordine definivimus, ut ſint irreprehenſibiles, undique [b] & a Curia, & ab officio militari. Propterea ergo hoc noluimus pluribus verbis ſcribere, eo quod miſerimus unum ex omnibus dominum noſtrum & comminiſtrum Elpidium, ſtudioſe prædicationem veſtram cogniturum, an ita ſe habeat, ſicut audivimus a domino noſtro & conſacerdote Euſtathio. Poſthac licet in errore fueritis, deponentes veterem hominem, induimini novo. Nam & ipſe frater & comminiſter Elpidius docebit vos veram prædicare fidem: quia ſancta Trinitas conſubſtantialis Deo & Patri & Filio cum Spiritu ſancto ſanctificata, glorificata, manifeſtata eſt; Pater in Filio, Filius in Patre, cum ſancto Spiritu in ſæcula. Hoc itaque declarato, aperte poterimus ſanctam Trinitatem confiteri conſubſtantialem eſſe, ſecundum fidem olim in Nicæa expoſitam, quam Patres confirmaverunt. Qua fide prædicata, poterimus erroneum dæmonem declinare. Quo extincto, pacificos noſmetipſos literis degentes in pace ſalutabimus. Scripſimus itaque vobis, ut noveritis Arianos eſſe condemnatos, nolentes confiteri ex Patris ſubſtantia Filium & Spiritum ſanctum. Quorum nomina ſunt ſubjecta: Polychronius, Telemachus, Fauſtus, Aſclepiades, Amantius, Cleopater. Hæc ergo ita ſe habent, in gloria Patris & Filii & Spiritus ſancti, in ſæcula ſæculorum, Amen. Valere vos [c] optamus Patri & Filio Salvatori Chriſto, cum ſancto Spiritu, multis annorum curriculis.

[a] Sententia hujus loci, eſt epiſcopos non eſſe conſtituendos niſi qui ſint de ſemper perſeverantibus: conſtituto jam, ſi quis defecerint ad Arianos, ejus ipſo presbyteros repellendos ac presbyterorum quidem loco ſint

[b] Græce, & non ea cuſtodia.

[c] Mirum, ora mus Patrem & Filium &c

τῆ Θεῦ βασιλείαν. περὶ τούτου γράφοντες, καὶ ὑπόμνησιν ἔχοντες ἐχαράξαμεν τοῦτο ἡμῶν τὸ γράμμα, καὶ περὶ τῶν καθοσιωμένων ἐπισκόπων, ἢ κατοσαθσοῦν συλλειτουργῶν, ἐὰν μὲν εἶεν ἐκ τῶν ἐν πόλει χρησαμένων ἐπισκόπων ὑγιεῖς, εἰ δὲ μή, ὀξ αὐτὸ τὸ πρεσβυτέριον, ὁμοίως τε καὶ πρεσβυτέρους καὶ διακόνους, ὀξ αὐτοῦ τοῦ ἱερατικοῦ τάγματος, ἵνα ὦσιν ἀνεπίληπτοι παντοχόθεν, καὶ μὴ ἀπὸ τοῦ βουλευτηρίου καὶ στρατιωτικῆς ἀρχῆς. εἰς τοῦτο δὲ αὐτὸ ἐκ ἠβουλήθημεν διὰ πολλῶν ἀποχαράξαι, διὰ τὸ ἀποσαλῆναι ἕνα ἐκ πάντων τῶν κυρίου ἡμῶν καὶ συλλειτουργὸν Ελπίδιον ἐπισπεύδως καταμαθόντα τὸ κήρυγμα ὑμῶν, εἴγε ὕτως ἔχει ὥσπερ ἀκηκοάμεν παρὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν τοῦ συλλειτουργοῦ Εὐσταθίου. λοιπὸν εἰ καὶ ποτὲ ἐν παλαιᾷ γεγόμησθε ἦτε, ἀποθέμενοι τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον, ἐνδύσασθε τὸν καινόν. καὶ γὰρ καὶ ὁ αὐτὸς ἀδελφὸς καὶ συλλειτουργὸς Ελπίδιος, διδάξει ὑμᾶς χρηζῶντας τῆς ἀληθοῦς πίστεως. ὅτι ἡ ἁγία Τριὰς, ἡ ὁμοούσιος τῷ Θεῷ καὶ πατρὶ, σὺν υἱῷ καὶ ἁγίῳ πνεύματι ἠγίασαι, δεδόξασαι, πεφανέρωται, πατὴρ ἐν υἱῷ, υἱὸς ἐν πατρὶ σὺν ἁγίῳ πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας. φανερωθέντος γὰρ τούτου, φανερῶς δυνησόμεθα τῇ ἁγίαν Τριάδα ὁμολογεῖν ὁμοούσιον, κατὰ τὴν παλαι ἐκτεθεῖσαν πίστιν τῇ ἐν Νικαίᾳ, ἣν καὶ οἱ πατέρες ἐβεβαίωσαν. κηρυττομένης δὲ τῆς πίστεως ταύτης, δυνησόμεθα τὸ ἀλιτηρίου δαίμονος ἐκφυγεῖν τὰ δήρατα. σβεσθέντος γὰρ τούτου, δυνησόμεθα εἰρωνικοῖς γράμμασιν ἑαυτοὺς προσκυνεῖν, ἐν εἰρήνῃ διάγοντες. ἐγράψαμεν δὲ ὑμῖν, ἵνα εἰδέναι ἔχητε τοὺς καθαιρεθέντας Ἀρειομανίτας, τοὺς μὴ ὁμολογοῦντας ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ πατρὸς τὸν υἱὸν, μήτε πάναγιον πνεῦμα. ὧν τὰ ὀνόματα ὑπετάξαμεν. Πολυχρόνιος, Τηλέμαχος, Φαῦστος, Ασκληπιάδης, Ἀμάντιος, Κλεοπάτρος. καὶ ταῦτα μὲν ἔπρας εἰς δόξαν πατρὸς, καὶ υἱοῦ, καὶ ἁγίου πνεύματος, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν. ἐῤῥῶσθαι ὑμᾶς εὐχόμεθα ἐν τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ σωτῆρι ἡμῶν Χριστῷ, σὺν ἁγίῳ πνεύματι, πολλαῖς ἐτῶν περιόδοις.

Dum hac de re ſcriberemus ad vos, commoneſacti ſumus, ut in his noſtris literis ſcriberemus etiam de epiſcoporum, collegarum ſcilicet noſtrorum, inſtitutione: ut ſi quo modo fieri queat, e magiſtratibus qui probata ſpectataque fide fuerunt, epiſcopatu functuri coopteniur: ſin autem tales non reperiantur, e ſacerdotum collegio repellantur. Ad eumdem modum tum presbyteri, tum diaconi de ordine ſacerdotali ſumantur, ut omni ex parte inculpati ſint: minime vero de curia aut militum ductoribus. Atque propterea non erat animus ad vos pluribus ſcribere, quod unum omnium nomine ad vos miſimus dominum & collegam noſtrum Elpidium, ut accurate diſcat, utrum veſtra prædicatio ita ſe habeat, uti a domino & collega noſtro Euſtathio accepimus. De cetero, fratres, tametſi dudum in errore verſati eſtis, tamen vetere homine depoſito, novum induite. Atque ipſe frater & collega noſter Elpidius docebit vos veræ fidei prædicationem, nimirum quod ſancta Trinitas conſubſtantialis eſt, & Deus Pater cum filio & Spiritu ſancto ſanctificatur & glorificatur: & quod Pater in Filio exiſtit, & Filius in Patre una cum Spiritu ſancto in omnem æternitatem.

Alia decreta ſynodi Illyricæ.

Fidei profeſſio.

Qua re perſpicue declarata, poterimus vere confiteri ſanctam Trinitatem conſubſtantialem eſſe, uti formula fidei olim in concilio Nicæno edita vult: quam etiam patres noſtri confirmarunt. Itaque hac fide prædicata, poterimus ſceleſti dæmonis retia evitare: quo repreſſo, copia erit cum nos per literas ad pacem conciliandam mutuo ſalutandi, tum vitam quietam tranquillamque degendi. Proinde ſcripſimus ad vos, ut Arianos, qui ſunt concilii ſententia abdicati, poſſitis cognoſcere: qui quidem neque Filium Dei ex Patris eſſentia conſtare, neque Spiritum ſanctum confiteri volunt: quorum nomina ſubjunximus, Polychronius, Telemachus, Fauſtus, Aſclepiades, Amantius, Cleopater. Atque hæc quidem ad hunc modum acta ſunt, ad gloriam Patris, & Filii, & Spiritus ſancti, in ſæcula ſæculorum. Amen. Vos ad multorum annorum curricula optamus in domino Patre & Filio Salvatore noſtro Chriſto, cum ſancto Spiritu, valere plurimum.

Epi-

Epiſtola Imperatorum [1] Valentis & Valentiniani ad Aſianos.

ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΕΣ ΜΕΓΙΣΤΟΙ ΑΕΙ σεβαστοὶ νικηταὶ Ἀΰγουσοι, Βαλεντινιανὸς καὶ Οὐάλης, καὶ Γρατιανὸς, ἐπισκόποις διοικήσεως Ἀσιανῆς, Φρυγίας, Καρσφρυγίας, Πακατιανῆς, ἐν κυρίῳ χαίρειν.

Imperatores maximi ſemper Auguſti, victores, Valens & Valentinianus, [a] epiſcopis diœceſis Aſianæ, Phrygiæ, Carophrygiæ, Pacatianæ, in domino ſalutem.

[a] Ut videtur ex Gr.

ΣΥΝΟΔΟΥ τηλικαύτης συγκροτηθείσης ἐν τῇ Ἰλλυρικῷ, καὶ ζητήσεως πολλῆς γεγενημένης περὶ τοῦ σωτηρίου λόγου, ἀπέδειξαν οἱ τεισμακαριώτατοι ἐπίσκοποι τὴν τριάδα ὁμοούσιον πατέρα καὶ υἱὸν καὶ ἅγιον πνεῦμα τος. ἰωὶ δὲ ὅλως ἐκκλίνοντες, λειτουργίας τὰς κατὰ δίκαιον ἐπιβαλλούσας αὐτοῖς, θρησκεύειν τ' θρησκείαν τὰ μεγαλοβασιλέως. κηρύττειν δὲ πιστῶ προσετάξε τὸ ἡμέτερον κράτος. ὅτως μόνοι, ἵνα μὴ λέγωσι τινες, ὅτι ἀπέχομεν θρησκείας βασιλέως τοῦ δεσπότος τ' γῆν ταύτην, μὴ ἀνεχόμενοι τὸ ἐντελαμβάνεσθαι ἡμῖν τὰ περὶ τῆς σωτηρίας. ὡς γάρ φησι τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ὅπερ ἐπίσκοποι τοῦτο ἔχει, ἀποδίδοτε τὰ τοῦ Καίσαρος τῷ Καίσαρι, καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ τῷ Θεῷ. τί λέγετε ὑμεῖς, οἱ ἐπίσκοποι καὶ πρεσβύτεροι τοῦ σωτηρίου λόγου, εἰ ὅτως ἔχει τὰ τῆς ἀποδείξεως ὑμῶν; ὅτω μήποτε ἀγαπῶντες ἀλλήλους, παύσασθε ἀπέχεσθαι ἀξιώματι βασιλέως. καὶ μὴ διώκετε τοὺς ἀκινδύνως τῷ Θεῷ λειτουργοῦντας, ὧν τοῖς δίκαις, ὦ πόλεμοι καταπαίονται ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ἀγγέλων ἀποσταθῇ ἐπιβάσεις ἀποστρέφονται. καὶ πάντας δαίμονας φθορμαίους ἀποστρέφειν διὰ δεήσεως σπεύδοντες, καὶ τὰ δημόσια κατὰ νόμους εἰσκομίζειν ἴσασι, καὶ οὐκ ἀντιλέγουσι τῇ τοῦ κρατοῦντος ἐξουσίᾳ. ἀλλ' εἰλικρινῶς καὶ τὴν τοῦ μεγάλου βασιλέως καὶ Θεοῦ ἐντολὴν φυλάττουσι, καὶ τοῖς ἡμετέροις νόμοις ὑποτάσσονται. ὑμεῖς δὲ ἀπειθεῖς ἐδείχθητε εἶναι. ἡμεῖς μὲν ἐχρησάμεθα τῷ ἄλφα ἕως τοῦ ω, ὑμεῖς δὲ ἑαυτοὺς ἀπέδωκατε. ἡμεῖς μόνοι καθαροὺς ἑαυτοὺς ἀφ' ὑμῶν εἶναι θέλοντες, ὡς καὶ Πιλάτος ἐπὶ τῆς ἐξετάσεως τοῦ ἐν ἡμῖν πολιτευομένου Χριστοῦ, μὴ θέλοντος αὐτὸν ἀνελεῖν, καὶ ὑπὲρ τοῦ παθεῖν αὐτὸν παρακληθέντα ἐπισταφεῖς ἐπὶ τὸ τῆς ἀνατολῆς μέρη, καὶ αἰτήσας ὕδωρ ἐπὶ χειρῶν, ἐνίψατο αὐτοῦ τὰς χεῖρας λέγων. ἀθῶος εἰμὶ ἀπὸ τοῦ αἵματος τοῦ δικαίου τούτου. ὅπως καὶ τὸ ἡμέτερον κράτος διὰ παντὸς ἐνετείλατο, μὴ διώκειν, μήτε ἐπικλύζειν, μήτε ζηλοῦν τοὺς ἐργαζομένους τὸ χωρίον τοῦ Χριστοῦ, μήτε τοὺς διοικητὰς ἀπελαύνειν τὰ μεγαλοβασιλέως, ἵνα μὴ σήμερον μόνῳ, ἐπὶ τοῦ ἡμετέρου κράτους, αὔξειν δόξητε καὶ μεταξὺ τὸ παρακεκλημένον παθεῖν τὰ τῆς ὀλιγοθήκης αὐτοῦ, ὡς ἐπὶ Ζαχαρίου τοῦ αἵματος. ἀλλ' οἱ μετ' αὐτὸν μεταξὺ τῆς ἀφίξεως ὑπὸ τοῦ ἄνωθεν βασιλέως ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐφάγησαν, παραδοθέντες εἰς χεῖρον θανάτου μετὰ τοῦ συνδραμόντος αὐτοῖς φθορμαίου δαίμονος. τοῦτο προσεπέξαμεν ἐπ' Ἀμεγετίου καὶ Κηρωνίου, καὶ Δαμάσου, καὶ Δαιλάμπωνος, καὶ Βρεττησίου, ἀκροατῶν γεγομένων. ἅπερ καὶ αὐτὸ τὸ προσταχθὲν ἐξαπεστάλκαμεν πρὸς ὑμᾶς, ἵνα γνῶναι ἔχητε τὸ προσταχθὲν ἐν τῷ ἐναρέτῳ συνόδῳ. Τούτοις συνεζεύξαμεν τοῖς γράμμασι καὶ

UBI frequenti in concilio Illyrico coacto multum in utramque partem de ſalutari Dei Verbo diſceptatum erat, beatiſſimi epiſcopi Trinitatem conſubſtantialem eſſe, hoc eſt, Patrem, & Filium, & Spiritum ſanctum, certis rationibus oſtenderunt. A qua fide ne digitum quidem (ut ajunt) deflectentes, debito cultu religionem præpotentis Regis proſequuntur: quam etiam noſtra celſitudo paſſim prædicari mandavit.

Fatur apud Theodor. lib. 4. cap. 6. Rom. anno 367. nam 21. ac

Attamen non eſt hæc cauſa, cur quidam dicant ſe religionem ſequi imperatoris, qui hunc mundum gubernat, neglecto ſcilicet illius mandato, qui nobis de ſalute noſtra præcepta dat. Eſt enim præceptum evangelii Dei noſtri, qui hanc habet velut ratam definitamque ſententiam: *Reddite quæ ſunt Cæſaris Cæſari, & quæ ſunt Dei Deo*. Quid ergo vos dicitis epiſcopi, & verbi ſalutaris antiſtites? Quod ſi vos eadem decernatis, tum certe mutuo vos ipſi complectimini, & imperatoria celſitudine nolite abuti. Nolite perſequi veros Dei miniſtros, quorum precibus & bella ſedantur in terra, & incurſiones angelorum, qui a Deo deſciverunt, arcentur: qui etiam orando peſtiferos dæmones repellere nituntur; qui veſtigalia, uti leges poſtulant, penſitare non recuſant; qui poteſtati imperatoriæ non refragantur, ſed ſanctæ & ſincere tum mandatum præpotentis regis Dei obſervant, tum noſtris legibus obſequuntur. At conſtat, vos obſtinate his rebus reſtitiſſe.

Matth. 22. Luc. 20.

Nos patientia ſemper a principio uſque ad finem uſi ſumus; vos contra animi veſtri impotentiæ obſecuti eſtis. Sed nos a veſtra culpa volumus eſſe vacui & puri, non aliter atque Pilatus, qui, cum de Chriſto jam tum inter nos vitam agente haberetur quæſtio, noluit eum interficere; & rogatus a Judæis ut cruci affigeretur, ſe converſere ad orientem, petere aquam manibus, eaſque lavare cœpit, ſimul hæc locutus: *Innocens ſum a ſanguine juſti hujus*. Ob quam cautam noſtra celſitudo ſemper iſtud imperavit: Ne quis quem ſubmergat, vocetve in invidiam Chriſti agricolas: Neve procuratores ſummi regis exagitet; ne regnantibus non nobis, nihil hinc emolumenti conſecuti, poſtea una cum ſceleris exhortatore, in ea quæ teſtamenti ipſius ſunt, damna incurratis: id quod in Zachariæ ſanguine eveniebat. Nam funeſti illi, perinde ac peſtifer dæmon, qui cædis illius ſocius erat, mortis ſupplicio traditi, adveniente cœlitus rege noſtro Jeſu Chriſto, diſrupti perierunt.

Matth. 27.

Iſtud mandatum dedimus præſentibus, audientibuſque ea quæ facta ſunt, Amegetio, Ceronio, Damaſo, Lampone, & Brinteſio. Porro

Legati apud Imper.

[1] Hanc Epiſtolam exiſtimat Baronius Valenti, non vero Valentiniano ejus fratri attribuendam, in quo ſine dubio fallitur: data enim ea a Valentiniano, cui integrum Illyricum parebat, quique fidem catholicam, a qua Valens abhorrebat, tuebatur, quod ex Petro de Marca, ac Valeſio late probat Pagius ad an. Chr. 365. num. 9. & ſeqq.

Porro ipſa facta ad vos infimus, ut intelligatis quæ hoc præclarum concilium decreverit. Nam his litteris attexuimus decreta concilii, quæ ſummatim complectuntur iſta.

Fides Illyrica ſynodi

Sententiam magni & orthodoxi concilii Nicæni ſequentes, confitemur Filium Patri conſubſtantialem eſſe. Neque certe ita intelligimus conſubſtantialem, ut quidam olim exponebant, qui non ſincere & ex animo concilio Nicæno ſubſcripſerunt. Neque ut alii, qui hoc tempore illos appellant patres, & vim hujus verbi, conſubſtantialis, tollunt; ſequunturque opinionem eorum qui tradiderunt, per hanc vocem, conſubſtantialem, nihil aliud ſignificari, quam ſimilem: per quam vocem Filius nulli creaturæ per ipſum conditæ, ſed ſoli Patri ſimilis oſtenditur. Qui iſta tradunt, Filium Dei nihil aliud quam creaturam eximiam eſſe impie plane definiunt. Nos autem non aliter ſentimus, atque duo concilia, quorum alterum jam Romæ, alterum habetur in Gallia: Nimirum unam eamdemque eſſentiam eſſe Patris & Filii & Spiritus ſancti in tribus perſonis, hoc eſt, in tribus perfectis, ut Græci loquuntur, ὑποστάσεσι. Confitemur item (ut eſt in fidei formula Nicææ edita) conſubſtantialem Dei Patris filium ſumpſiſſe carnem ex ſancta virgine, inter homines habitaſſe, impleviſſeque omnem pro nobis œconomiam, naſcendo, patiendo, reſurgendo, & in cœlos aſcendendo: venturum quoque denuo, ut in die judicii, prout, quiſque ſe geſſit in vita, reddat cuique, carni univerſæ viſum fore: divinam ſuam demonſtraturum potentiam: Deum carne indutum, non hominem indutum divinitate. Illis autem qui contraria ſentiunt, anathema denunciamus. Pari ratione his, qui non ingenue dicunt anathema ei qui aſſerit Filium non ante fuiſſe quam naſceretur, ſed tradit eum vi & facultate prius in Patre fuiſſe, quam re ipſa genitus eſſet, anathema denunciamus. Nam iſtud dici poteſt de omnibus creaturis, quæ non ſemper cum Deo ſunt, ſicut Filius ſemper cum Patre eſt, æterna generatione genitus.

A τῆς συνόδου τὰ δόγματα ἐν κεφαλαίῳ ταῦτα δηλοῦντα. Ὁμολογοῦμεν ἀκολούθως τῇ μεγάλῃ καὶ ὀρθοδόξῳ συνόδῳ ὁμοούσιον εἶναι τῷ πατρὶ τὸν υἱόν. καὶ οὐχ ὅπως νοοῦμεν τὸ ὁμοούσιον, ὡς καὶ πάλαι τινὲς ἐξηγήσαντο, μὴ ἀληθινῶς ὑπογράψαντες, καὶ νῦν ἕτεροι πατέρας ἐκείνους καλοῦντες, τὴν δύναμιν τῆς λέξεως ἀθετήσαντες καὶ ἐπόμενοι τοῖς γράψασι, τὸ ὅμοιον δηλοῦσθαι διὰ τὸ ὁμοούσιον, καθ' ὃ ἐδόκει τῆς λοιπῶν

B κτισμάτων δι' αὐτοῦ γνωμῶν ἐμφερὴς ὁ υἱός, ἀλλ' ἢ μόνῳ τῷ πατρὶ ἀφωμοίωται. οἱ γὰρ ταῦτα ἐξηγούμενοι. κτίσμα ἐξαίρετον ἀσεβῶς τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ δογματίζουσιν, ἡμεῖς δὲ φρονοῦμεν ὡς καὶ αἱ συνόδοι πᾶσαι, ἥτε κατὰ Ῥώμην καὶ ἡ κατὰ Γαλλίαν, μίαν εἶναι καὶ τὴν αὐτὴν οὐσίαν, τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, ἐν τρισὶ προσώποις, τοῦτ' ἔστιν, ἐν τρισὶ πλείοσιν ὑποστάσεσιν. ὁμολογοῦμεν δὲ κατὰ τὴν ἔκθεσιν τὴν ἐν Νικαίᾳ καὶ σεσαρκῶσθαι τὸν υἱὸν τοῦ

C Θεοῦ, τὸν ὁμοούσιον, ἐκ τῆς ἁγίας παρθένου Μαρίας, καὶ ἐν ἀνθρώποις ἐσκηνωκέναι, καὶ πεπληρωκέναι πᾶσαν τὴν ὑπὲρ ὑμῶν οἰκονομίαν, ἐν γνήσει καὶ πάθει καὶ ἀναστάσει, καὶ τῇ εἰς οὐρανὸς ἀναβάσει. καὶ πάλιν ἥξειν ἀποδιδόντα ἡμῖν κατὰ τὴν ἑκάστου βιοτὴν ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως σαρκὶ ὁρώμενον καὶ τὴν ἑαυτοῦ θείαν δύναμιν ἐπιδεικνύμενα Θεὸν ὄντα σαρκοφόρον καὶ ἐκ ἀνθρωπον θεοφόρον. καὶ τοὺς ἐναντία φρονοῦντας ἀναθεματίζομεν. ὁμοίως ἀναθεματίζομεν καὶ τοὺς

D μὴ γνησίως ἀναθεματίζοντας τὸν εἰπόντα, ὅτι πρὶν γεννηθῆναι ἐκ τοῦ ὁ υἱός. ἀλλὰ γράψαντα, ὅτι καὶ πρὶν ἐνεργείᾳ γεννηθῆναι, δυνάμει τοῦ ἐν τῷ πατρί. τοῦτο γὰρ καὶ ἐπὶ πάντων τῶν κτισμάτων ἐστὶ τὸ μὴ ἀεὶ ὄντων μετὰ τοῦ Θεοῦ, καθὸ ὁ υἱὸς ἀεὶ μετὰ τοῦ πατρός ἐστιν, ἀϊδίῳ γεννήσει γεγεννημένος.

[1] EPISTOLA EPISCOPORUM ITALIÆ,

Illyricis de fide Nicæna ſuſcepta gratulantium.

Dilectiſſimis fratribus per Illyricum fidem paternam retinentibus, epiſcopi Italiæ, in domino æternam ſalutem.

Extat apud Hilar. fragm. ubi vulgata. Baron. anno 360. num. 26 & 27.

[a] cum

DIVINI muneris gratia eſt, ut ſecundum apoſtolum omnes unum ſapere, omnes unum conteri cœperimus: & quantum ad Italiam pertinet, [a] cum fidei paternæ, hoc eſt apud Nicæam ſcriptæ ſe reddidit, fraudem quam paſſa eſt apud Ariminum recognoſcens: Illyricum etiam Deum clementi nutu reſpexiſſe, gaudemus, & conſortio infidelitatis, quo gravabatur, abjecto, ea quæ ſunt rectæ ſententiæ probare cœpiſſe, gratulamur. Noſtram igitur, dilectiſſimi fratres, unam eamdemque accipite firmam ſubſcriptione ſententiam. Nicæni tractatus adverſus Arium, Sabelliumque, cujus Photinus partiaria hæreditate damnatur, decreta ſervamus. Ariminenſis concilii ſtatuta quorumdam tergiverſatione corrupta, conſenſu omnium provinciarum jure reſcindimus; quorum etiam exemplaria tranſmittenda cenſuimus, ut nec in fide retinenda, nec in confutando Ariminenſi concilio aliqua videretur [b] condeſcenſio.

[b] eſſe

Quicumque igitur noſtræ unanimitatis optat habere conſortium, quicumque individuam pacem nobiſcum habere deſiderat, quæ ſunt noſtræ ſententiæ, comprobare feſtinet, & fidei nobis memoratæ ſubſcriptionem, & reſciſſionem Ariminenſis concilii ſine ambiguitate mittendo. Id certe petimus, quod complures harum provinciarum porrigimus ipſi conſenſum. Auctores autem hæreſis Arianæ vel Aetianæ Valentem & Urſacium, ceteroſque eorumdem conſortes, non [c] nunc eſſe quod manifeſtari apud Illyricum cœperunt, ſed olim condemnaſſe, manifeſtum eſt.

E

Ob-

---

[1] Apud Harduinum *Exemplum Epiſtolæ Epiſcoporum Italiæ, qui Arimini geſta reſcindunt*. Emendationes marginales ſunt Sirmondi ex MS. Ceterum, ut obſervat Pagius ad an. Ch. 369. n. 5. hanc Synodica perperam a Baronio, & a Conciliorum Collectoribus inter acta Synodi Illyricianæ relata eſt. Nam cum ex Synodi Illyricianæ Epiſtola Synodica pateat in ea Synodo non de Valente, & Urſacio, ſed de Spiritus Sancti Conſubſtantialitate ſermonem fuiſſe, male ad eam refertur hæc Synodica, quæ ad Illyricianos e prima Synodo ſub Damaſo data fuit, & non potius illa, quæ ex ejuſdem Damaſi altera Synodo, in quo de SS. Trinitatis Conſubſtantialitate actum eſt, ad eoſdem miſſa. [c] MS. *Nunc & quod*.

OBSERVATIO EX P. ANTONII PAGI Critica ad an. Ch. 365. & 369. decerpta.

In Concilio Illyriciano ſtabilita fuit conſubſtantialis Trinitatis fides, quam totus Occidens profitebatur; ut ait Theophanes in Chronico. Praeterea Sozomenus lib. 6. cap. 22. ait, cum de Spiritu ſancto mota eſſet quæſtio, decretum fuiſſe, eum Patri & Filio conſubſtantialem eſſe, & Epiſcopi Romani judicio controverſiam diremptam. Ubi Sozomenus de concilio Illyriciano loqui, licet ejus mentionem non faciat, recte vidit Nicephorus lib. 11. cap. 30. qui eo de Spiritu ſancto narrato, recitat ſupra relatas literas Valentiniani Imp. ad Epiſcopos dioeceſis Aſianæ, Phrygiæ, Carophrygiæ, Pacatianæ, ac poſtea Epiſtolam Illyricianorum ad eoſdem epiſcopos: quam utramque Epiſtolam Theodoretus lib. 4. cap. 8. & 9. etiam recitat. Certum itaque in hac Synodo conſubſtantialem, Trinitatem comprobatam; ſed quo anno ea habita fuerit, hactenus valde obſcurum.

Et primo quidem cum in titulo epiſtolæ imperialis ſupra relatæ tam apud Theodoretum, quam apud Nicephorum, una cum Valentiniano & Valente, Gratianus quoque nuncupetur, qui anno tantum Ch. 367. menſe Auguſto Imperator fuit appellatus, procul dubio ante annum Chriſti 367. hæc Epiſtola ſcribi, & Synodus Illyriciana congregari non potuere. Deinde hæc Synodus habita non fuit niſi poſt acceptam epiſtolam Synodi Romanæ, non quæ hic affertur a Labbeo ex D. Hilarii fragmentis deſcripta, ſed quæ data fuit ad Epiſcopos Illyrici e Concilio Romano Damaſi infra relata ab eodem Labbeo ad annum Chriſti 369. quamque referunt Sozomenus lib. 6. cap. 23. & Theodoretus lib. 2. cap. 22. nam in fine hujus Epiſtolæ Epiſcopi Synodi Romanæ Illyricianos invitant, ut fidem a ſe expoſitam amplecti velint: *Veſtræ igitur reverentiæ judicium cum omnium Sacerdotum judicio conſentiat: in qua fide vos ſtabiles & firmos manere confidimus*. Epiſcopi Illyriciani, cum hanc Epiſtolam accepiſſent, Legatos ſuos miſerunt ad Valentinianum Auguſtum, poſtulantes ut in unum coeundi, & Fidem catholicam exponendi liberam ipſis facultatem concederet; quod nos docuit Theophanes in Chronico, ubi ait: Epiſcopi *facile ſuis petitionibus a Valentiniano poteſtate, qua Nicæa fidem expoſitam confirmavere*. Cum autem Damaſi ſynodus, e qua ad Illyricianos data fuit præfata Epiſtola ſynodica, habita non fuerit nonniſi anno Ch. 372. ut ad eam ſynodum infra oſtendemus, ante hunc eumdem, vel ſaltem inſequentem annum Chriſti 373. Illyriciana celebrari non potuit. Harduinus hanc ſynodum affigit anno Ch. 374. quia poſt ordinationem Ambroſii Mediolanenſis Epiſcopi, quæ juxta peritiores contigit menſe Decembri anni 373. illam collocat Theodoretus. Neque fundamenta Baronii, & aliorum ſynodum Illyricianam ad annum 365. rejicientium urgent. Primo enim, ex eo quod Epiſcopi Concilii Illyriciani ad Epiſcopos Dioeceſeos Aſianæ ſcribunt, miſiſſe ſe unum ex omnibus Dominum ſuum & Comminiſtrum *Elpidium*, accurate exploraturum prædicationem eorum, *utrum ita ſe habeat*, inquiunt, *uti accepimus a Domino & Comminiſtro noſtro Euſtathio*, inferunt; Illyricianam Synodum eodem anno contigiſſe, quo Macedonianorum Legatio, cum *Euſtathius* unus fuerit e Legatis a Macedonianis, ſeu Lampſacenis in Italiam ad Liberium Papam, indeque ad A Concilium Tyanenſe miſſis. Sed quo ex Auctore Baronius, aliique didicere, *Euſtathium*, a quo Aſianorum Fidem acceperunt Illyriciani, eumdem eſſe ac *Euſtathium*, Sebaſtenum Epiſcopum, unum ex Legatis Concilii Lampſaceni? Certe Illyriciani eum tantum Dominum & Comminiſtrum vocant, non vero Sebaſtiæ Epiſcopum. Sane, inquit Petrus de Marca in Diatriba de Synodica Epiſtola Synodi Illyricianæ, quin dictio συλλειτουργὸς ad presbyteros referri debeat, dubitare non ſinit hæc epiſtola, in qua *Elpidius*, qui tantum presbyter erat, bis nuncupatur συλλειτουργὸς. Ad cujus nominis dignitatem Diaconi quoque trahuntur, quoniam, ut loquitur Lex Theodoſiana, *Eccleſia eſt in Epiſcopis, & Presbyteris, & Diaconis*. Ibidem Marca reprehendit errorem Interpretum, qui, quod ſeparatim dicitur in contextu ejuſdem Synodica *de conſtituendis Epiſcopis, & de Comminiſtris conſtitutis* in verſione miſcent, & Collegas, vel etiam Comminiſtros, Epiſcopos interpretantur, ut Chriſtophorſonus, & Sirmondus in editione Operum Theodoreti. Langus quidem in verſione Nicephori diſtinguit Epiſcopos ab eorum adminiſtris, ſed creandos, vel creatos ad utroſque refert, quamvis in contextu inter ſe hæc diſtinguantur. Valeſius in Notis ad Theodoretum exiſtimat, *Elpidium* Epiſcopum fuiſſe, quod in ea Synodica Illyriciani eum *fratrem* ſuum & *Comminiſtrum* appellent, & iis ritulis, inquit, Epiſcopum potius deſignari videri, quam presbyterum. Sed miror, Virum eruditiſſimum non animadvertiſſe, Divum Baſilium in ſuis epiſtolis Diaconos *fratris* nomine ſæpe appellare, ideoque exinde male inferri Elpidium Epiſcopum fuiſſe. *Euſtathius* itaque, cujus mentio in Synodica Illyriciana, aut Epiſcopus non fuit, aut talem alterius urbis quam Sebaſtiæ, neque inter Lampſacenam & Illyricianam Synodum aliquid commune.

Alterum Baronii, aliorumque fundamentum deſumitur ex epiſtola Epiſcoporum Italiæ ab Hilario lib. 2. Fragm. & a Baronio anno 365. numero XXVI. recitata, cujus hoc initium. *Dilectiſſimis fratribus per Illyricum Fidem paternam retinentibus, Epiſcopi Italiæ, in Domino æternam ſalutem*. Sed ea alterius Synodi Romanæ epiſtola Concilium Illyricianum, de quo hic agitur, non reſpicit. In hoc enim *conſubſtantialis Trinitatis* Fides comprobata, ut jam oſtendimus: epiſtola vero Epiſcoporum Italiæ adverſus Concilium Ariminenſe, Valentem ac Urſacium ſcripta. Utraque epiſtola inter ſe conferatur, certoque conſtabit, eas diverſis annis datas, & ob diverſos fines exaratas fuiſſe. Illud itaque Concilium Romæ alio anno celebratum, indeque ad Illyricos ſcriptum, *Damaſo* Eccleſiam Romanam gubernante, ut anno trecenteſimo ſexageſimo nono oſtendo: Illyricianum vero ad Trinitatem *conſubſtantialem* tuendam eodem Damaſo Pontifice habitum. Denique epiſtola Epiſcoporum Italorum ad Illyricianos ante annum trecenteſimum ſexageſimum ſeptimum, quo Sanctus Hilarius obiit, data, cum ab eodem Hilario in Fragmentis deſcribatur. Concilium vero Illyricianum poſt diem vicesimum quartum Auguſti anni trecenteſimi ſexageſimi ſeptimi celebratum; cum *Gratianus* in titulo epiſtolæ Synodicæ Illyricianorum una cum *Valentiniano* & *Valente* Auguſtus appelletur. Quomodo enim epiſcopis Italiæ Illyricis congratulari potuere, quod Ariminenſis Concilii fraudem agnoviſſent, cum tempore, quo epiſtolam ſuam ſcripſere, Illyriciani nondum convenieſſent, & Trinitatem *conſubſtantialem* eſſe nondum profeſſi eſſent? Hæc profecto ſe ipſis ruunt.

[a] TYANENSE CONCILIUM CATHOLICORUM.[1]

Locus concilii.

[a] (*Tyanenſe Concilium.*) Tyana eſt civitas Cappadociæ ad radices Tauri montis poſita. Illo tempore, quo legati orientalium ex occidente diſcedentes in orientem venerunt, anno nimirum Chriſti 365. prædicto loco hæc ſynodus a catholicis celebrata fuit. Euſtathius epiſcopus Sebaſtiæ cum aliis collegis ad eam ſe conferens, Liberii pontificis, aliorumque occidentalium epiſcoporum communicatoriis epiſtolis oſtenſis, ad profeſſionem fidei Nicænæ ſe obtulit, ſimulque juxta mandatum & ſpeciales literas Romani pontificis hac de re ſcriptas, in ſedem ſuam reſtitui petiit. Epiſcopi vero E omnes Tyanæ congregati, primæ ſedis majeſtatem & auctoritatem veriti, non modo eum catholica communione dignati fuerunt, ſed etiam in ſedem, a qua Acacianorum ſententia dejectus fuerat, reſtituerunt. Receptus, ſedique priſtinæ reſtitutus, relapſus eſt; quia fortaſſe, quod inquit Baſilius, *hæc omnia ſimulate tantum actitaverit, Nicænamque confeſſionem ad decipiendum, larvæ dumtaxat loco uſurpaverit*. Poſtquam enim Baſilius epiſtola 74. ad occidentales ſcripta, vitam Euſtathii, ejuſque mores pene ab incunabulis ſummatim perſtrinxiſſet, hæc ait: *epiſcopatu ejectus, propterea quod in Meliti-na ſy-*

Euſtathius in ſedem ſuam reſtitutus relabitur ad hæreſin Arianam.

nodo

2 Cum hæc Synodus habita fuerit eodem tempore, quo Sicula, ut teſtatur Sozomenus lib. 6. cap. 12. & Siculam celebratam fuiſſe ſupra dixerimus anno Ch. 366. ad eumdem annum hæc Tyanenſis quoque referenda eſt.

nodo depoſitus eſſet, viam ſibi ipſi, per quam reſtitueretur, excogitavit, eam videlicet, ut ad vos proficiſceretur. Quæ vero ſint illi a beatiſſimo epiſcopo Liberio propoſita, & ad quæ conſenſerit, nobis clam eſt; niſi quod epiſtolam attulit, per quam reſtitueretur. Eam ubi Tyanæ ſynodo exhibuit, in ſuum locum reſtitutus eſt. Iſte itaque jam fidem eam, in quam receptus eſt, depopulatur, eumque illis facit, qui Homouſion anathemate percellunt: deinde & hæreſi patrocinatur eorum, qui Spiritum ſanctum ſpoliant divinitate. Quoniam igitur, iſthinc vires accepit lædendi eccleſias, ac publicandæ impietatis ſuæ fiducia, quam vos vidiſtis, ad ſubverſionem multorum uſus eſt, neceſſe eſt ut iſthinc quoque veniat malorum iſtorum correctio, ſcribaturque eccleſiis, quibus quidem conditionibus ad communionem ſuſceptus ſit. Simul vero adjiciatur, quomodo jam mutata ſententia gratiam a patribus, qui tum erant, acceptam, irritam reddat. Hæc de Euſtathio Baſilius epiſt. ad occidentales. Fueritne hic idem Euſtathius in Gangrenſi concilio damnatus, prolixe ſupra dixi in notis ejuſdem concil. Gangren. verbo *adverſus Euſtathium*. Qui huic concilio interfuerint, quidve in eo geſtum ſit, Sozomen. lib. 6. cap. 12. his verbis recenſet. *Eodem tempore dum Euſebius epiſcopus Cæſareæ Cappadociæ, Athanaſius Ancyræ, Pelagius Laodiceæ, Zenon Tyri, Paulus Emeſæ, Otrejus Meletinæ, & Gregorius Nazianzi epiſcopus* (pater hic erat Gregorii Theologi) *& alii multi, qui regnante Joviano Antiochiæ decernebant doctrinam, quod Filius ſit Patri conſubſtantialis, tenendam eſſe; dum, inquam, iſti*

Qui concilio interfuerint

omnes Tyanæ concilium habent, literæ Liberii & aliorum epiſcoporum occidentis recitantur. Exquibus permagnam capientes lætitiam, ſcripſerunt omnibus eccleſiis, ut tum decreta epiſcoporum occidentis, tum literas Liberii & aliorum epiſcoporum Italiæ, Africæ, Galliæ ad occaſum ſolis ſpectantis, & Siciliæ (horum enim literas quoque legati ex concilio Lampſaceno ad eos miſſi attulerant) diligenter perlegerent: deinde numerum omnium (concilium enim Ariminenſe multitudine longe ſuperabant) ſecum ſubducerent; tum & doctrinæ ſe illis & communionis ſocias adjungerent; deinceps ut in ea ſententia ſe eſſe, ſuis ipſorum literis declararent: poſtremo ut ad certum diem, quem præſtituerant, dum adhuc ver eſſet, Tarſi Ciliciæ in unum convenirent. Atque hi quidem hoc modo ad conveniendum in unum locum ſe mutuo ipſi cohortati ſunt.

Baſilius, qui dum quæreretur ad epiſcopatum Cæſarienſem, improviſa fuga ſibi conſuluit, creatoque Euſebio ſibi parum æquo, una cum Gregorio Nazianzeno ſilvas Ponti petiit, cum in ſolitudine agens, Euſebium epiſcopum Cæſareæ Cappadociæ, ad cujus ſimultatem fugiendam ſe in ſolitudinem receperat, audiviſſet, opportunum ſibi viſum eſt, ad eamdem Tyanenſem ſynodum literas dare, quibus ſignificaret nihil antiquius apud ſe eſſe, quam pacem cum omnibus exoptare. Quibus literis in ſynodo perlectis effectum eſt, ut Euſebius Baſilium pacem rogantem ſuſciperet: reverſus ad eccleſiam Cæſarienſem eum ex eremo accerſivit, & amiciſſime fovit. Vide Bar. an. 365. n. 28. & 29.

Baſilius epiſcopatum Cæſarienſem refugit.

EPISTOLA SANCTI BASILII AD CONVENTUM TYANENSEM.

Baſilius pacem quærit cum ſuo epiſcopo Euſebio.

PROFUNDA detegens & cordium conſilia perſcrutans dominus dedit etiam humilibus prudentiam difficilium (ut nonnulli exiſtimant) ma hinamentorum. Nihil igitur nos latuit, neque ex factis aliquid occultatum. Attamen nos neque videmus, neque audivimus quippiam aliud, quam Dei pacem, & quæ ad ipſam maxime ſpectant. Si enim alii potentes atque magni ſint, ſuiſque viribus confiſi: certe nos, qui nihil ſumus, & parvæ auctoritatis, nunquam nos attollemus, ut in ſolitudine poſſimus rebus ſupereſſe, cum exacte ſciamus nos magis uniuſcujuſque fratrum auxilio indigere, quam altera manus alterius. Porro quod in ipſa corporis ſtructura communio eſt neceſſaria, dominus nos docuit. Cum enim hæc ipſa noſtra membra aſpicimus, quod unum non ſibi ipſi ad functionem tatis eſt: quomodo cenſebo, meipſum mihi ſufficere ad vitæ negotia obeunda? Neque enim pes tuto ierit, altero non ſublevante. Neque oculus ita recte viderit, niſi alterum habeat ſocium, & cum eo unanimiter viſibilibus ſe objiciat. Jam auditus exactior eſt, qui per utrolque meatus vocem recipit, & multo validior apprehenſio digitorum communione.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΤΗ͂Σ ΒΟΥΛΗ͂Σ ΤΥΑΝΩΝ.

Ο Ἀνακαλύπτων βαθέα, καὶ φανερῶν βυλὰς καρδιῶν, ὁ κύριος ἔδωκε καὶ τοῖς ταπεινοῖς σύνεσιν τῶν δυνθεωρήτων, ὡς τινες ὅιονται, τεχνασμάτων. οὐδὲ ὧν ἡμᾶς ἔλαθεν, οὐδὲ τῶν πεπραγμένων τί κεκρυμμένον. Ἀλλ' ὅμως ἡμεῖς, ὅτε ὁρῶμεν, ὅτε ἀκούομεν, ἄλλο τι, ἢ τὴν εἰρήνην τῷ Θεῷ, καὶ ὅσα (τοιαῦτα) πρὸς αὐτὴν φέρει. εἰ γὰρ καὶ ἕτερος δυνατοὶ καὶ μεγάλοι καὶ ἑαυτοῖς πεποιθότες· ἀλλ' ἡμεῖς οἱ μηδὲν, καὶ τοῦ μηδενὸς ἄξιοι, οὐκ ἄν ποτε ποσῶ τὸν ἑαυτοὺς ὑπολάβοιμεν, ὥστε ἐν τῇ μονώσει δύνασθαι νομίσαι πεφυκέναι τῶν πραγμάτων. ἀκριβῶς εἰδότες ὅτι πλέον ἡμεῖς τῆς ἑνὸς ἑκάστου τῶν ἀδελφῶν ἐπικουρίας δεόμεθα, ἢ ὅσον ἡ ἑτέρα τῶν χειρῶν τῆς ἑτέρας. ἐπεὶ καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς τοῦ σώματος ἡμῶν κατασκευῆς, τὸ ἀναγκαῖον τῆς κοινωνίας ὁ κύριος ἡμᾶς ἐδίδαξεν. ὅταν γὰρ πρὸς αὐτὰ ταυτὶ ἀποβλέψωμεν τὰ μέλη ἡμῶν, ὅτι ἐν οὐδὲν ἑαυτῷ πρὸς σύνεργειαν αὐτάρκες, πῶς ἐμαυτὸν λογίσομαι ἐξαρκεῖν ἑαυτῷ πρὸς τὰ τοῦ βίου πράγματα; ὅτε γὰρ ἂν πῆς ἀσφαλῶς βαδίσειε μὴ συνυποστηρίζοντος τοῦ ἑτέρου, ὅτ' αὖ ὀφθαλμὸς ὑγιῶς ἴδοι, μὴ κοινωνὸν ἔχων τὸν ἕτερον, καὶ μετ' αὐτοῦ συμφώνως προσβάλλων τοῖς ὁρατοῖς. καὶ ἀκοὴ ἀκριβεστέρα, ἡ δι' ἀμφοῖν τοῖν πόροιν τὴν φωνὴν δεχομένη, καὶ ἀντίληψις κρατιστοτέρα, τῇ κοινωνίᾳ τῶν δακτύλων.

Καὶ

1 Cum Baronio Collectores Conciliorum Epiſtolam 68. S. Baſilii ad Tyanenſem Synodum perperam revocant. Illa enim non ad Concilium Tyanenſe, ſed ad Conſilium, Curiam, vel Senatum Tyanenſem a Baſilio ſcripta. Hic quippe epiſtolæ titulus, ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΤΗ͂Σ ΒΟΥΛΗ͂Σ ΤΥΑΝΩ͂Ν; & hanc dictionem βουλὴ pro Synodo ſignificanda uſurpatam non legimus. Porro vocem ΒΟΥΛΗ Conſilium, Senatum, & Curiam proprie ſignificare demonſtrat Andreas Morellius in ſuo de univerſa re Nummaria antiqua pag. 63. explicans Nummum M. Aurelii, in cujus poſtica [illegible] ΒΟΥΛΗ ΠΕΦΡΟΝΤΙΩΝ, ideſt, *Senatus Peſſinuntiorum*. Paglus ad an. Ch. 365. n. 7.

Καὶ ἁπλῶς οὐδὲν ἢ τῶν ἐκ φύσεως, οὔτε τῶν ἐκ προαιρέσεως κατορθωμάτων ὁρῶ, ἄνευ τῆς τῶν ὁμοφύλων συμπνοίας ἐπιτελούμενον· ὅπου γε καὶ αὐτὴ ἡ προσευχὴ μὴ ἔχουσα τοὺς συμφωνοῦντας ἀδρανὲς ἐστὶ πολλῷ ἑαυτῆς. καὶ ὁ κύριος ἐπηγγείλατο μέσος ἡμῖν γενήσεσθαι δύο ἢ τρισὶν, ἐπικαλουμένων αὐτὸν ἐν ὁμονοίᾳ. καὶ αὐτὴν δὲ τὴν οἰκονομίαν ὁ κύριος κατεδέξατο, ἵνα εἰρηνοποιήσῃ, διὰ τοῦ αἵματος τοῦ σταυροῦ αὐτοῦ, εἴτε τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, εἴτε τὰ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. ὥστε διὰ πάντα ταῦτα, ἐν εἰρήνῃ μένειν τὰς λειπομένας ἡμῶν ἡμέρας, ἐλπίζομεν. ἐν εἰρήνῃ δὲ γενέσθαι τὴν κοίμησιν ἡμῶν αἰτούμεθα. ὑπὲρ ταύτης οὐδὲ πόνον ἐλλείπειν ὅντινα ἔγνωκα, οὐ ταπεινότητι φεύξασθαι ἢ ποιῆσαι, οὐχ ὁδοιπορίας μῆκος ὑπολογίσασθαι, οὐκ ἄλλοτι τὴν ὀχληρὸν ὑποστέλλεσθαι, ὥστε τὴν μισθῶν τῆς εἰρηνοποιΐας ἐπιτυχεῖν. κἂν μὲν ἕκαστός τις ταῦτα καθηγεμόσι ἡμῖν, τοῦτο ἄριστον, καὶ ἧττον τυγχάνει πόρας. ἐὰν δὲ πρὸς τἀναντία ἀφέλκοι, ἐγὼ μὲν οὐδὲ ἀπὸ τῆς αὐτῆς χρίσεως ἀποστήσομαι. αὐτὸς δὲ ἕκαστος τῆς οἰκείας ἐργασίας ἐν ἡμέρᾳ τῆς ἀνταποδόσεως, τὸν καρπὸν ἐπιγνώσεται.

A Ad hæc nihil eorum vel quæ a natura, vel quæ ex inſtituto recte peraguntur, ſine conſortis conſpiratione perfici videmus, cum etiam deprecatio ipſa conſonantes non habens, multo eſt invalidior. Ac dominus, cum duo vel tres unanimes ipſum invocant, in medio ſe illorum fore. Inſuper diſpenſationem ipſam dominus ſuſcepit, ut per ſanguinem crucis ipſius, ſive terrena, ſive cœleſtia pacificaret. Quare ob hæc omnia, in pace manere vitæ noſtræ reſiduos dies precamur; in pace eſſe dormitionem noſtram optamus. Pro hac neque laborem effugere qualemcumque decrevi, non humile quidquam ſonare vel facere, non itineris longitudinem abhorrere, non aliud B quid moleſti detrectare, ut ex præmiis pacificationem conſequamur. Et ſi quis hæc docentes ſequatur, hic optimus etiam precationis terminus exiſtit: ſin autem in diverſum trahatur, ego quidem neque ſic a meo judicio recedam: ſinguli autem ipſimet ſuorum operum fructus in die retributionis agnoſcent.

TYANENSIS SYNODUS ORTHODOXA

Ex libello Synodico.

Ἀττικὰ γοῦν οἱ τῆς ἀληθείας παῤῥησιασαὶ, πρὸς Οὐαλεντινιανὸν ἐποιήσαντο δέησιν, ἐν Τυάνοις ἀθροισθῆναι ὀρθόδοξον σύνοδον. ὡς ἂν τὰ ἐν Νικαίᾳ συναθροισθέντα κυρώσειεν. ἐν ᾗ Γρηγόριος Ναζιανζοῦ τοῦ θεολόγου πατὴρ, καὶ ὁ Καισαρείας Καππαδοκίας ὑπῆρχεν Εὐσέβιος, ὁ Μελιτινῆς Οτρήιος, καὶ ἄλλοι πολλοὶ ἐνθέῳ ζήλῳ ἀναμεσοι. Ὁ πάπας τοίνυν Ρώμης Λιβέριος πρὸς αὐτοὺς τὸν ὀρθοδοξίας τύπον ἀπέστειλε, καὶ χαρᾶς μεγίστης ἐνέπλησεν. Οὐάλης δὲ ὑπὸ Εὐδοξίου ἐν τῷ βαπτίζεσθαι ὅρκοις τὸν Ἀρειανισμὸν κρατύνειν βεβαιωσάμενος, τοὺς συνελθόντας ἐκεῖσε ἀπέλυσεν.

C CONFESTIM igitur, qui veritatem libere profitebantur, a Valentiniano petiſerunt, ut Tyanis orthodoxa ſynodus congregaretur, quæ Nicææ decreta confirmaret. In ea Gregorius Nazianzenus, theologi pater, Euſebius Cæſareæ Cappadociæ, Otrejus Melitinæ, epiſcopi, aliique multi divino zelo pleni, fuerunt. Liberius autem Romanus papa orthodoxiæ typum ad eos miſit, maximoque eos implevit gaudio: Valens autem, qui cum ab Eudoxio baptizaretur, juramento confirmaſſet, ſe Arianiſmum defenſurum, eos qui ibi convenerant dimiſit.

CONCILIABULUM ARIANORUM IN CARIA.[1]

Valens imperator in gratiam uxoris eadem mutat.

Valens imperator haſtenus catholicus in procinctu Gothico propter Procopii tyrannidem anno imperii ſui tertio, qui eſt Chriſti 366. feliciter debellatam, bono conſilio ſalutarem baptiſmum expetens, uxoris Arianæ blanditiis, peſſimo concilio ad Arianos tranſierat, & ab Eudoxio Arianorum nequiſſimo baptizatus, ab eodem juramento obſtrictus fuerat, ut in impio ſuſcepto dogmate perſeveret, & diverſa ſentientes ubique eccleſiis exigat. Cum itaque impulſu Eudoxii Conſtantinopolitani iniquo furore non tantum catholicos, ſed etiam Novatianos, Macedonianos & Semiarianos exagitaret & perſequeretur, Ariani eam occaſionem captantes, novas ſynodos indicere & congregare D cœperunt. De hoc eorumdem conventiculo hæc ſcribit Sozom. lib. 6. cap. 12. *Cum autem jam concilium Tarſi cogeretur, circiter triginta quatuor epiſcopi Aſiani in Caria, quæ eſt regio Aſiæ, in unum congregati ſtudium in eccleſiæ concordia ſtabilienda poſitum probabant illi quidem, ſed tamen vocabulum* conſubſtantialis *rejiciebant, conſtanterque affirmabant, formulam fidei Antiochiæ & Seleuciæ editam, tenendam eſſe: quippe quæ etiam a Luciano martyre ante edita habebatur, & non ſine multorum tum periculorum, tum laborum ſuſceptione, ab his qui ipſos ætate anteibant, confirmata. Imperator vero impulſu Eudoxii, concilium, quod in Cilicia futurum expectabatur, partim literis, partim minis diremit.* Vid. Bar. an. 366. n. 25.

CON-

1 Conciliabulum Carienſe, quod, teſte Sozomeno, coactum erat, *cum Synodus jam congreganda eſſet in urbe Tarſo*, ad initium anni 367. pertinet. Siquidem Legati Macedonianorum Tyanenſes rogarunt, *ut ante exitum veris ad ſtatutum diem, quem ipſi præſcripſerant, Tarſum Ciliciæ convenirent*, inquit Sozomenus lib. 6 cap. 11. qui paulo poſt addit: *Imperator vero Eudoxii impulſu, Concilium quod in Cilicia futurum ſperabatur, diremit, ſcriptis ea de re literis, & adjectis minis. Specialiter quoque Rectoribus Provinciarum mandavit, ut Epiſcopos, qui Conſtantii temporibus depoſiti, poſtea regnante Juliano Sacerdotium recuperaverant, Eccleſiis expellerent.* Quod Valentis edictum anno 367. ante Paſcha emiſſum fuiſſe ad an. 370. demonſtrabo. Ex quo intelligitur Concilium Tarſenſe celebrandum fuiſſe verno tempore anni 367. *Pagius ad an. Ch.* 365. *num.* 8.

CONCILIABULUM ARIANORUM

a SINGEDIMINUM IN MYSIA.

Tempus & locus concilibuli.

a Conciliabulum.) Anno Chriſti 366. Valens & Urſacius Arianorum fæces, una cum collegis ſuæ perfidiæ, adverſus Semiarianos Singedimi in Myſia conciliabulum habuerunt, quo Semiarianos ad formulam Ariminenſem & Conſtantinopolitanam, qua Filius Patri tantum abſolute ſimilis eſſe dicitur, approbandam inducere tentarunt; atque in eum finem ad Germinium Semiarianum epiſtolam ipſi ſcripſerunt, ab eoque reſponſorias acceperunt. Utramque apud S. Hilarii fragmenta extantem hic adjicere placuit.

b EPISTOLA SYNODALIS

AD GERMINIUM.

b Lib. 1 frag. S. Hilarii pag. 40. Baron. ann. 366 num. 26.

Domino b *religioſiſſimo fratri Germinio, Valens, Urſacius, Gajus & Paulus, ſalutem.*

CUM de ipſe & ſalute ſolicitudo incumbit, magis laudandi eſſe debent qui ſoliciti ſunt, quam reprehenſionem aliquam ſuſtinere. Salus autem ac ſpes principaliter in fide catholica conſiſtit: & ideo c quamvis conventione ad omnes noſtros fratres & coepiſcopos noſtros Valente & Paulo admonita noluerit, ad id quod rumor d latitat de te reſpondere, domine religioſiſſime, tamen quia literis tuis teſtificatus es, te in eadem caritate perſeverare, & paratum eſſe inlibatam dilectionem habere erga nos oſtendere: propterea in unum apud e Singedimum congregati, iterum his commonefacimus ſanctitatem tuam, ut omni occaſione ambigui excluſa, digneris rurſus reſcribere nobis, ſi a fide catholica, quæ Arimini a ſancto concilio expoſita confirmataque eſt, cui etiam univerſi orientis epiſcopi conſenſerunt, ſicut jam profeſſus es te non receſſurum, apertus f quæritur ſignifices. Eſt autem hoc, ſicut in ea cautum eſt: Similem dicimus Filium Patri ſecundum ſcripturas, non ſecundum ſubſtantiam, aut per omnia, ſed abſolute. Si enim hæc expoſitio immutata fuerit, manifeſte quondam g Baſilii perfida aſſertio, propter quam ſynodus facta eſt, qua etiam merito damnata eſt, reparabitur. Dignare igitur hoc quod quæritur, evidenter literis tuis declarare: non dixiſſe, aut dicere, vel dicturum, ſimilem eſſe per omnia Filium Patri, excepta innativitate, ne quod perlatores literarum Jovianus diaconus & Martyrius ſubdiaconus verbo deprecationis ſuæ, ante prædictos dominos meos fratres, & coepiſcopos noſtros Valentem & Paulum aſſerebant, magis credibile eſſe videatur, quia per omnia ſimilem eſſe Filium Patri profitearis. Si enim ſic te, ſicut optavimus, ſentire ſcriptis tuis manifeſtaveris, querelam pro injuria a quibuſdam clericis tuis Palladio & Gajo fratribus & coepiſcopis noſtris factam, licet noluerit, ſicut prima conventione admonitus es, exquire, ad h æſtimationem tuam pertinet, illis ſcilicet præſtantibus pro ſua temeritate rationem. Hæc per Secundianum presbyterum, Puſſentium lectorem, & Candidianum exorciſtam tranſmiſimus caritati tuæ, decimo quinto Kalendas Januarii, Gratiano nobiliſſimo i P. & Dagalaiſo conſulibus, exemplum penes nos retinentes.

a Singeduni.

c quavis contentione a omnibus noſtris fratribus & coepiſcopis Valente, & d latitat.

e Singedunum.

f apertus.

g Baſilii Ancyrani.

h exiſtimationem tuam non pertinent; illi ſcilicet.

i EPISTOLA GERMINII SEMIARIANI,

ADVERSUS ARIANOS.

b Lib. 2 fragm. ſancti Hilarii pag. 42

Dominis b *fratribus religioſiſſimis Rufiano, Palladio, Severino, Nicbæ, Heliodoro, Romulo, Muciano, & Stercorio, Germinius in domino ſalutem.*

VITALIS c nunc militantis in officio ſublimis præfecturæ relatione comperimus, deſiderare ſanctitatem veſtram ſignificari vobis aperte, quid eſt quod de fide noſtra Valenti, Urſacio, Gaio & Paulo diſpliceat. Neceſſarium duxi his literis patefaciendum ſanctitati veſtræ, & id quod in d vobis ipſis ab initio eſſe confido, dicere, nos hoc quod a patribus traditum accepimus, & divinis ſcripturis, quod ſemel didicimus & quotidie docemus, Chriſtum Dei Filium dominum noſtrum per omnia Patri ſimilem, excepta innativitate, Deum de Deo, lumen de lumine, virtutem de virtute, integrum de integro, perfectum de perfecto, ante ſæcula & ante univerſa, quæ intelligi vel dici poſſunt, genitum, cujus nativitatem nemo ſcit niſi ſolus Pater, ipſo Filio aſſerente: *Quia nemo novit Filium niſi Pater, neque Patrem quis novit niſi Filius, & cui voluerit Filius revelare, per quem facta ſunt omnia, ſine quo factum eſt nihil*, ſecundum divinas voces ipſius ſalvatoris noſtri Filii dicentis: *Pater meus uſque modo operatur, & ego operor.* Et iterum: *Quæcumque enim Pater facit, hæc & ſimiliter Filius facit.* Et iterum: *Ego & Pater unum ſumus.* Et iterum: *Qui me vidit, vidit & Patrem.* Et iterum: *Quomodo Pater vitam habet a ſemetipſo, ita dedit & Filio vitam habere in ſemetipſo.* Et iterum: *Sicut Pater ſuſcitat mortuos & vivificat, ita & Filius* e *quod vult, vivificat.* Et iterum: *Creditis in Deum, & in me credite.* Et iterum: *Neque enim Pater judicat quemquam, ſed omne judicium dedit Filio, ut omnes honorificent Filium, ſicut honorificant Patrem.* Et iterum cui Pater dixit. *Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram*: nec dixit, ad imaginem tuam, vel ad imaginem meam, ne aliquam diſſimilitudinem in Filii ſui divinitate demonſtraret, ſed propterea conjunxit ad imaginem & ſimilitudinem noſtram, ut Filium ſuum ſibi ſimilem per omnia Deum manifeſtaret. Iterum evangeliſta:

Baron. ibid. num. 27.

c V. C.

d nobis.

Matth. 11. Joan. 1.

Ibidem.

Joan. 5.

Joan. 14.

e quos

Joan. 5.

Gen. 1.

---

1 Reelius, Singidunenſe. Singidunum in Myſia, cujus erat Epiſcopus Urſacius, nunc eſt *Sigedin* in inferiore Hungaria. 2 Harduinus ex MS. *Incipit exemplum epiſtolæ Valentis, Urſacii, & aliorum ad Germinium.*

3 Baſilii Ancyrani. 4 Hoc eſt, *Patre.* Si igitur data fuit ex hoc Conciliabulo Epiſtola Synodica 15. Kal. Jan. his Coſſ. hoc eſt 18. Decembris 366. non video, cur illud reciat in annum 367. Harduinus.

5 Harduinus ex MS. *Incipit reſcriptum Germinii ad Rufianum, Palladium, & ceteros.*

Joan. 1. liſta: *Vidimus gloriam ejus, gloriam quaſi unigeniti a Patre, plenum gratia & veritate.* Et apoſtolus ad Corinthios: *In quibus Deus hujus ſæculi excæcavit mentes infidelium, ut non reſulgerent illuminatione evangelii gloriæ Chriſti, quæ eſt imago Dei.* Et iterum idem apoſtolus: *Et tranſtulit nos in regno Filii caritatis* [a], *in quo habemus redemptionem & remiſſionem peccatorum, qui eſt imago Dei inviſibilis, primogenitus omnis creaturæ.* Et iterum idem apoſtolus: *Hoc enim ſentite in vobis quod & in Chriſto Jeſu, qui cum in forma Dei eſſet, non rapinam arbitratus eſt, ſe eſſe æqualem Deo, ſed ſemetipſum exinanivit, formam ſervi accipiens, in ſimilitudinem hominum factus.* Quis non intelligat, quia quemadmodum ſecundum ſervi formam vera fuit caro noſtra in Chriſto, ita & in Dei forma vera ſit divinitas Patris in Filio? Et iterum: *Videte ne quis vos ſeducat per philoſophiam & inanem fallaciam, ſecundum traditionem hominum, ſecundum elementa hujus mundi, & non ſecundum Chriſtum, quia in ipſo habitat omnis plenitudo divinitatis corporaliter.* Si ergo omnis plenitudo divinitatis inhabitat in Chriſto, jam non ex parte ſimilis, & ex parte diſſimilis, ſicut nunc aſſerunt, qui propter contentionem ſuæ libidinis retrorſum abeuntes, ſemetipſos a nobis [b] avertunt.

Nam quod putant ſe pro magno de divinis ſcripturis proferre, ut dicant, Chriſtum facturam & creaturam: e contrario nos ſecundum ſcripturas dicimus, & viam, & januam, & lapidem offenſionis, & petram ſcandali, & fundamentum, & brachium, & manum, & ſapientiam, & verbum, & agnum, & ovem, & paſtorem, & ſacerdotem, & vitam, & diem, & alia. Sed hæc omnia ſic intelligimus & dicimus, ut virtutes & operationes Filii Dei intelligamus, non ut divinam ejus ex Patre nativitatem hujuſcemodi nominibus comparemus, quia ex nihilo omnia per Filium facta ſunt, Filius autem non ex nihilo, ſed ex Deo Patre eſt genitus.

Miror autem prædictum Valentem aut oblitum eſſe, aut certe ſubdole diſſimulare, quid in præteritum geſtum definitumque ſit. Nam ſub bonæ memoriæ Conſtantio imperatore quando inter quoſdam cœperat eſſe de fide diſſenſio, in conſpectu ejuſdem imperatoris præſentibus Georgio epiſcopo Alexandrinæ eccleſiæ, [a] Peluſinorum, Baſilio epiſcopo tunc Anquiritano, præſente etiam ipſo Valente & Urſacio, & [a] in ea pravitate, poſt habitam uſque in noctem de fide diſputationem, & ad certam regulam perductam, Marcum ab omnibus nobis [b] ejectum eundem dictaſſe, in qua fide ſic conſcriptum eſt: Filium ſimilem Patri per omnia, ut ſanctæ dicunt, & docent ſcripturæ: cujus integræ profeſſioni conſenſimus omnes, & manu noſtra ſubſcripſimus. Si autem nunc aliquid ſpiritus hujus mundi ſuggerit, ex aperto adhuc ſcire non poſſumus. Nam, ut nos profeſſi ſumus de ſcripturis, per omnia ſimilem Filium Patri excepta innativitate, exponant & illi de ſcripturis, quemadmodum parte ſimilis ſit, parte diſſimilis. Et ideo, fratres dilectiſſimi, hæc intrepidanter & ſine mora veſtræ dilectionis ad conſcientiam, per Cyriacum officialem, cujus prima inventa occaſio eſt poſt Carinium diaconum, quem ad vos miſi, profeſſionem deſtinavi, ut per veſtram quoque vigilantiſſimam devotionem apud Deum, univerſæ fraternitati intimetur, ne quis [c] fallacia diaboli laqueis ignorans implicetur. Jam veſtræ eſt unanimitatis reſcribere mihi, quid vobis ſanctus Spiritus ſuggerat. Sane intimo caritati veſtræ, me huic epiſtolæ, propterea quod manus dolerem, ſubſcribere non potuiſſe: ſubſcribendum autem mandaſſe fratribus & compresbyteris noſtris Innocentio, Octavio, & Catulo.

1. Cor. 4.

2. Theſſ. 3. a fun.

Philip. 2.

Coloſ. 2.

b averterunt.

a mea parvitate.

b electum

c fallacis.

VITA EPISTOLÆ ET DECRETA FELICIS PAPÆ II.

Ex libro Pontificali Damaſi Papæ.

[a] FElix natione Romanus, ex patre Anaſtaſio, *b* ſedit annum unum, menſes tres, dies (*a*) tres. *c* Hic declaravit Conſtantium filium Conſtantini hæreticum, & ſecundo rebaptizatum ab Euſebio Nicomedienſi (juxta Nicomediam) in Aquilone villa. *d* Et pro hoc declaratu ab eodem Conſtantio Conſtantini Auguſti filio, martyrio coronatur, & capite truncatur. Hic fecit baſilicam via Aurelia (milliario ab urbe ſecundo), cum presbyterii honore fungeretur. Et ad eamdem baſilicam emit agrum circa locum, quem obtulit eccleſiæ quam fecit. Hic fecit ordinationem unam (in urbe Roma) per menſem Decembrem, presbyteros 21. diaconos 5. epiſcopos per diverſa loca 19. Qui etiam [a] paſſus eſt in civitate Corona cum multis clericis & fidelibus occulte juxta muros urbis [a] ad lacus [a] Trajani, tertio Idus Novembris. Et exinde (*b*) raptum eſt corpus ejus a presbyteris & clericis noctu, cum Damaſo presbytero, & ſepultum eſt in baſilica ſupradicta, quam ipſe via Aurelia conſtruxerat, [a] duodecimo Kalendas Decembris, (milliario ſecundo). Et ceſſavit epiſcopatus dies triginta octo.

anſulis incluſa deſunt in *Luc.*

anſulis incluſa deſum in *Luc.*

anſulis incluſa deſunt in *Luc.*

capite truncatur ita & *Luc.*

a ad latus formæ Trajanicæ & *Luc.*

a decimo ſeptimo. ita & *Luc.*

anſulis incluſa deſunt in *Luc.*

Nota Severini Binii.

a Felix.) Felix, Liberii diaconus fidelis & catholicus ab Arianis ſuffectus eſt in locum exulantis & relegati Liberii. Pontificiam ſedem (quod ait liber pontificalis) legitime tenuit, vivente adhuc atque pro fide exilium ſuſtinente Liberio vero pontifice, non aliter quam chorepiſcopus obtinuiſſe potuit, ne unius corporis eccleſiæ duo forent capita: ſi vero, quod communiori patrum ſententiæ convenientius eſt, ab Arianis in eam tru-

Felix qualis, & a quibus pontifex creatus ſit.

a Adde *Pancratio*, qui Hayxpatiov; Hebraïce, apud Socratem lib. 2. cap. 29. *Harduinus*.
(*a*) *Luc.* II. (*b*) *Luc.* rapuerunt corpus ejus Chriſtiani cum Damaſo.

trusus, ab ſiſdem molitione Epiſtoli epiſcopus ordinatus fuerit, ut ſchiſmaticus aliquis, jure magis uſurpato quam debito eamdem occupaſſe debuit. Ab eo tempore, quo Felix Conſtantium, Urſacium, Valentem, alioſque Arianos excommunicando, vexillum fidei ipſe erexit, quove Liberius ob manifeſtam cum hæreticis communionem, a catholicorum communione plane exterris exiſtimatus eſt, quaſi impoſſibile ſit eumdem cum hæreticis & catholicis ſimul communicare poſſe: ille omnium catholicorum judicio, quamquam antea ſchiſmaticus fuiſſet, legitimus eccleſiæ catholicæ pontifex haberi cœpit. Vide quæ ſuprà diximus in notis ad vitam Liberii, ad concilium Mediolanenſe & Sirmienſe.

Felix legitimus pontifex haberi quando incœperit. Tempus ſedis.

b Sedit annum unum, menſes tres, dies tres.) Nimirum a lapſu Liberii ad obitum ſuum. Idem fere Sozom. lib. 4. cap. 14. dicens, eum poſt reditum Liberii tantum ad modicum temporis ſpatium ſedem tenuiſſe. Hunc ſententiæ etiam illud conſentaneum eſt, quod non niſi unam ordinationem menſe Decembri feciſſe dicatur. Quod ait Marcellinus, Felicem poſt obitum Conſtantii mortem oppetiiſſe, & ad conſulatum Valentiniani atque Valentis, annis videlicet octo poſt reditum Liberii ſuperſtitem fuiſſe, quodque Romanus clerus, Liberio in exilium miſſo, juraverit ſe nullum creaturum pontificem, donec Liberius ipſe reſtitueretur, quoſdam vero ex illis periuros effectos Felicem intruſiſſe, majore affectu erga Urſacium quam veritate ſcripſit & dixit. Vide Baron. anno 357. num. 61. & 67.

Conſtantius antechriſtianus ſecundo fuerit.

c Hic Conſtantium ſecundo rebaptizatum ab Euſebio Nicomediæ.) Conſtantium ſecundo rebaptizatum fuiſſe ab Euſebio Nicomedienſi, falſiſſimum eſt tum quod Athanaſius lib. de ſynod. & Socrates lib. 3. cap. ult. affirment, eum tempore mortis ab Euzoio Ariano baptiſma initiatum fuiſſe: tum quod Hilarius lib. de ſynod. poſt hæc tempora in eum invehatur, quod non regeneratus, ut ait, eccleſiis credendi formam præſcribere auderet. Vide Baron. an. 357. num. 63.

d Et ipſo hoc declarat, &c. martyrio coronatur.) De obitu Felicis, liber pontificalis hic, & in vita Liberii mire admodum variat. Eum martyrio occubuiſſe teſtatur Romanum martyrologium. Quod ingreſſus illius vitioſus ſit & iniquus, & de exitu ipſius ſcripta inter ſe pugnantia putent, ideo tempore Gregorii XIII. anno Chriſti 1582. diu multumque inter viros doctos, ad corrigendum martyrologium deputatos, dubitatum fuit, deberetne hic ſanctus Felix in emendatum martyrologium referri. Expunctum tamen nomen illius, niſi Felix quomodo in martyrologium relatus ſit. arca marmorea in baſilica ſanctorum Coſmæ & Damiani vigeſima octava Julii, pridie nimirum ejus diei, quo celebrari ſolebat memoria hujus Felicis, inventa fuiſſet cum hac inſcriptione, antiquis characteribus marmori inciſa: *Hic jacet corpus ſancti Felicis papæ & martyris, qui Conſtantium hæreticum damnavit*, Quam inventionem cum omnes non immerito divinitus contigiſſe crederent, ſuam quam conceperant ſententiam merito retractarunt, eamque in majorem martyris gloriam commutarunt. Vide Baron. anno 357. num. 62. Bellarm. lib. 4. de Roman. pontif. cap. 9.

Dei providentia erga eccleſiam. Felix Arianos, per quos ſedem acceperat, anathemate ferit.

Summam Dei providentiam, qua ſemper moderatus eſt ipſam Romanam eccleſiam, hic lector mecum pauliſper intuere. Lætatetato non quidem participatione hæreſis, ſed Arianorum dumtaxat communione Liberio, Felicem antea eorumdem communicatione conjunctum ex adverſo Deus excitat; ſtatimque eumdem erigit adverſus eos ipſos Arianos, quorum ſane ope fuerat Romanam cathedram conſecutus, & magno præſidio contra adverſarios confirmat, ſuppe ad pugnam roborat, ut exagitatos omnes Arianos, eorumque principem Conſtantium anathemate feriens, pro mercede corona martyrii inſignitus fuerit. Felice defuncto, nullus in locum Felici defuncti ſubrogatus eſt. Felix ſubrogatus eſt: nam Liberius abrupta penitus, quæ recipiendæ ſedis cauſa interceſſerat, Arianorum communione, ab omnibus legitimus Romanæ eccleſiæ pontifex, ut fuerat antea, cognitus & acceptus eſt. Riſu igitur potius quam redargutione dignum eſt recentiorum quorumdam hiſtoricorum, quos libenter ſequuntur Magdeburgenſes, commentum, dicentium Felici ſecundo fuiſſe ſuffectum Leonem quemdam Arianum, in S. Hilarium parum æquum, quem ſero ad ſynodum accedentem, in pœnam hunni cenſidere iuſſerit: atque ideo eadem a Deo vindice, qua Arius, pœna mulctatum, una cum viſceribus animam effluviſſe. Sed cum omnium antiquiſſimorum teſtimonio, Leo I. tempore concilii Chalcedonenſis floruit, cumque nulla mentione hujus rei facta, omnes omnino Liberio & Felice defunctis, Damaſum ſubſtituerint, non hiſtoriam, ſed fabellam eſſe ſatis, a recentioribus forte excogitatam, quod falſo opinati fuerunt, Liberium, Felice ſecundo expulſo, inſtar Leonis in cathedram ſanctæ ſedis. Vide Baron. an. 357. num. 69. Bellarm. lib. 4. de Rom. pont. cap. 9.

Hæreticorum fabula de Felicis ſucceſſore Leone.

---

a EPISTOLA S. ATHANASII, ET ÆGYPTIORUM PONTIFICUM AD FELICEM II. PAPAM.

a Ad malas Mercatoris moras hæc inepta ſtratagemata quiſquiliasque Baronius aliique eradicati viri ablegant.

De infeſtationibus Arianorum.

Domino beatiſſimo & honorabili, ſancto patri Felici, ſanctæ ſedis apoſtolicæ urbis Romæ papæ, Athanaſius & univerſi Ægyptiorum, Thebaidorum, & Libyorum epiſcopi, in ſancta Alexandrina ſynodo gratia Dei congregati.

VESTRO ſancto ſuggerimus b apoſtolatui, ut noſtri, more ſolito ſolicitudinem gerere dignemini, juxta veſtram prudentiſſimam ſapientiam, quæ omnibus luce clarius manifeſta eſt: quia apoſtolis veſtra beatitudo viſceribus commota c ſuper tribulatione noſtra, nos omnes hortata eſt, ad tuitionem catholicæ & apoſtolicæ eccleſiæ in unum convenire, & de noſtra oppreſſione canonice & unanimiter tractare, dum conſtat vos una cum beato Paulo apoſtolo eadem compaſſibiliter dicere: *Quis infirmatur, & ego non infirmor? Quis ſcandalizatur, & non ego uror?* ſatagentes, ne aliqua de his, quæ vobis creditæ ſunt, rationabilibus ovibus a beſtiis capiatur. Ideo pater beatiſſime, quia ſemper anteceſſores noſtri & nos a veſtra apoſtolica ſancta ſede auxilium hauſimus, & noſtri vos curam habere agnovimus, præfatam apoſtolicam & ſummam expetimus juxta canonum decreta ſedem, ut inde auxilium capiamus, unde prædeceſſores noſtri ordinationes & dogmata atque ſublevationes ceperunt. Ad eam quoque quaſi ad matrem recurrimus, ut ejus uberibus nutriamur, quoniam non poteſt mater obliviſci infantem ſuum. Sic & vos nolite obliviſci nos vobis commiſſos, quoniam non levibus nos inimici noſtri implicaverunt afflictionibus, & quotidie facere moliuntur, & apprehendere, aut d ferris nos conſtringi minantur, niſi eorum conſentiamus erroribus: quod nequaquam vobis inconſultis agere præſumimus. Canonibus quippe jubentibus, abſque Romano nos de majoribus cauſis nihil debere decernere pontifice. Ideoque ad propoſitum recurrentes, & ad bravium properantes, veſtræ apoſtolicæ ſedis imploramus auxilium: quia, ut credimus, non deſpexit Deus preces cum lacrymis ſibi oblatas ſervorum ſuorum, ſed ob id vos prædeceſſoreſque veſtros, apoſtolicos videlicet præſules, in ſummitatis arce conſtituit, omniumque eccleſiarum eis curam habere præcepit, ut nobis ſuccurratis, noſque tuentes, cui omne epiſcoporum judicium eſt commiſſum, liberare ab hoſtibus noſtris non negligatis. Nam ſcimus in Nicæna magna ſynodo trecentorum octodecim epiſcoporum, ab omnibus concorditer eſſe roboratum, non debere abſque e Romani pontificis ſententia concilia celebrari nec epiſcopos damnari, licet hæc & alia quam plura neceſſaria ab hæreticis, qui nos quotidie infeſtant & perdere nituntur, ut facilius nos capere poſſint, ſint ſynodica capitula incenſa, nobiſque ſublata. Qua de re, hac inventa occaſione indifferenter, omni canonica & apoſtolica poſtpoſita auctoritate, nos vi a propriis, vobis inconſultis, illicite expellunt ſedibus: ovetque nobis a Chriſto domino apoſtoli-

b Mauras Caſenæ epiſc. ad S. Martinum conſ. 2. concil. Later. anno 649.

c Deuſdedit Carolitanus ep. ad eumdem.

2 Cor. 11.

d Stephanus Dorenſis ad eundem papam conſ. 2. ejuſdem ſynodi.

e Soc. l. 2. cap. 8. & 17. Soz. l. 3. c. 9.

ſtolica commiſſas gratia, invadunt, gradibus A privant, & quod peſſimum eſt, & omnibus Chriſtianis legibus inimicum, interficere decertant. Vos ergo (ut ſemper veſtræ ſedis ſanctæ conſuetudo fuit) periclitantibus ſubvenite, oppreſſos roborate, tribulatis manum porrigite, taliaque prohibete, & leges imponite, ut apoſtolica doctrina, quæ in Deo eſt, cito ad victoriam judicium perducere valeat noſtrum, noſque (apoſtolorum principe ſuffragante Petro) ab imminentibus periculis liberare. Novimus namque

Et habetur in epiſtola decr. Julii contra orientales pro Athanaſio, c. 7.

in jam præfata Nicæna ſynodo generaliter eſſe decretum, ut nullus paſſim vageque epiſcopos, aut præſumptive lacerare, aut accuſare, & qui non ſunt rectæ fidei, vel bonæ vitæ, vel claræ converſationis, aut infamare præſumat: ſed B prius, ſi erga epiſcopos vel auctores eccleſiæ quiſquam cauſam habuerit, eos cum caritate manſuete conveniat, ut ab eis vulnus, unde agitur, recte ſanetur: aut ipſe, ſi ſecus egerit,

Ibid. c. 7.

accuſator excommunicetur. Quod ſi ab eis nihil valuerit recte percipere, tunc primo ſummos adeat primates, & ipſi, tempore congruo, canonice eos convocare debebunt. Qui ſi aut ſuis

Ibid. c. 8.

rebus expoliati, aut a propriis ſedibus ejecti, aut exulantes, vel oppreſſi aut inique tractati fuerint, primo eruantur, & canonice reſtituantur, atque omnia ſibi ſublata [a] integerrime eis legibus reddantur: quoniam priuſquam hæc fiant, (ut in prædicto conſtitutum eſt concilio)

a Hadr. coll. 15.

nec canonice convocari, nec [b] diſtingui a quo- C quam poſſunt, quoniam nec ſæculi leges hæc fieri permittunt, quanto magis eccleſiaſticæ? Similiter & a ſupradictis patribus eſt definitum conſonanter, ut ſi quiſquam epiſcoporum, aut metropolitanorum, aut comprovinciales, vel judices ſuſpectos habuerit, veſtram ſanctam Romanam interpellet ſedem, cui ab ipſo domino poteſtas ligandi ac ſolvendi ſpeciali eſt privilegio ſuper alios conceſſa. Ipſa enim [c] firmamentum a Deo fixum & immobile percepit, quoniam ipſam formam univerſorum titulorum luciditſimam, dominus Jeſus Chriſtus veſtram apoſtolicam conſtituit ſedem. Ipſa eſt enim ſacer [d] vertex, in quo omnes eccleſiæ vertuntur, ſuſtentantur, relevantur. Et ſicut in Chriſto Chri- D ſtiani, & in petra, id eſt Chriſto, Petrus, Petri renovantur eccleſiæ. Tu es enim (ſicut divinum veraciter teſtatur eloquium) Petrus, & ſuper fundamentum tuum eccleſiæ columnæ, id eſt, epiſcopi, qui eccleſiam ſuſtinere, & propriis humeris portare debent, tibi ſunt confirmatæ, tibique claves regni cœlorum commiſit, atque ligare & ſolvere poteſtative quæ in terra, & in cœlis ſunt, promulgavit. Tu profanarum hæreſium, & impetitorum, atque omnium inſeſtantium depoſitor, ut princeps & doctor, caputque omnium orthodoxæ doctrinæ, & immaculatæ fidei exiſtis. Igitur ne deſpicias, pater, tuorum patrum pietatem, bonamque intentionem. Et ſicut illi, patres & prædeceſſo- E res noſtros a multis liberaverunt oppreſſionibus & anguſtiis, ita nos liberare digneris. Nam fuit ſemper veſtræ ſanctæ & apoſtolicæ ſedi licentia, injuſte damnatos vel excommunicatos, poteſtative ſua auctoritate reſtituere; & ſua eis omnia reddere, & illos, qui eos condemnaverunt, aut excommunicaverunt, apoſtolico punire privilegio; ſicut etiam noſtris & anterioribus cognovimus actum temporibus. Porro & ipſi primates, qui epiſcoporum & ſummorum

b *forte* diſtringi.

Ibid. c. 4.

Ibid. c. 3.

Matth. 16.

c Sergius Cypri ep. ad Theodorum papam conſ. 2 concil. Lateranenſis.

d Sic Graci vertex, neque ex hoc etymo arguas Latine ſcripſiſſe potius eſſe quam Græce.

Matth. 16.

eccleſiaſticorum negotiorum cauſas ſuſcipere debent, in præfixa Nicæna ſynodo ſunt dinumerati, ne in poſterum contentio ex hoc oriretur. O [*] ſanctiſſime pater patrum, abſcinde blaſphemias, & jactantiam vaniloquorum, & inſidiantium inſeſtationes, nos & fratres noſtros opprimentium, atque perdere volentium, qui ad vos, quaſi ad caput confugimus, ut veſtro ſuffulti auxilio liberemur, & vobis nobiſque commiſſas Chriſti oves, a luporum ore, domino adminiculante, antequam deglutiantur, eripiamur. Nec enim [a] fas eſt, ſupplicum apoſtolicæ ſedis ſcripto, aut ſine ſcripto preces oblatas deſpicere, ſed (ut condecet, ut privilegium veſtræ ſedis eſt) & nos & illi canonicaliter convocemur, & ante vos de noſtris objectionibus canonice cum omni probitate concertemus, ſicut prædeceſſores noſtri penes veſtros fecerunt antecetores, & ſicut canonica in prædicta ſancta ſynodo docent inſtituta, & veluti [*] palliati [*] verbi per ventilabrum canonicæ examinationis: plenam purgationem in communi conſiſtentes auditorio, de maturis & enutrientibus catholicæ eccleſiæ dogmatibus, quæ confirmant cor hominis, per participationem paternarum conſequamur inſtitutionum: Antiquis enim regulis [b] ſancitum eſt, ut quidquid quamvis in remotis, aut longinquis poſitis provinciis ſuper epiſcoporum querelis, aut accuſationibus ageretur, non prius tractandum vel accipiendum eſſet, quam ad notiam almæ ſedis veſtræ fuiſſet deductum, ut hujus auctoritate, [*] juxta quæ fuiſſet, pronunciatio infirmaretur, aut firmaretur: indeque ſumerent normam, unde eccleſiæ ſumpſere prædicationis exordium, nec paſſim ab inſidiatoribus columnæ everterentur eccleſiæ. Certum eſt enim, eidem ſanctæ ſedi veſtræ, in honorem beatiſſimi Petri, patrum decreta peculiarem decreviſſe reverentiam Dei, pro rebus inquirendis atque determinandis, quæ ſolicite decet, juſteque ab ipſo præſulum examinari vertice apoſtolico, cujus ſolicitudo ſemper fuit & eſt, tam mala damnare, quam probare laudanda. Quocirca humillimum veſtro apoſtolico culmini perſolventes obſequium, ut ipſe dominus præcepit, & ſanctorum decreta patrum ſtatuerunt, cum lacrymis ſuggerimus, quod ſine gemitu cordis reticere non valeamus. Nam in tantum a perſecutoribus ſanctæ Dei eccleſiæ, noſtriſque inimicis perſequimur; ut magis nos tædeat vivere, quam mori. Unde præ omnibus [c] fatemur in tantum cor eſſe noſtrum vulneratum, ut prophetarum illum planctum exoptemus, dicentes: *Quis dabit capiti noſtro aquam, aut oculis noſtris fontem lacrymarum, ut ſedentes, ploremus die ac nocte?* Ecce enim eccleſia Dei non leviter perturbatur, columnæ ejus nimis inſeſtantur, atque a pravis amoveri hominibus nituntur. Chriſtianorum vero voces ac gemitus epiſcoporum longe lateque reſonant, novitates inſurgunt, calumniæ creſcunt, perſecutio graſſatur, perditio ſit populorum. Veſtrum eſt enim, nobis manum porrigere, quia vobis commiſſi ſumus. Veſtrum eſt nos defendere atque liberare; noſtrumque eſt a vobis auxilium expetere, veſtris parere juſſionibus. Præ nimio ergo dolore & gemitu, omnia quæ nobis inſtant, & nos inſeſtant, [*] neceſſario recordari, vobiſque ſignificare nequimus. Ideo almum veſtrum exoramus apoſtolatum, ut ſuper his legem, quæ in memorata Nicæna ſynodo eſt promulgata, licet

[*] Idem Sergius epiſt. mox cit.

a Martinus papa ibid.

[*] verbis.

b PP. Act. in ep. ad Theodorum papam conſt. 3 conc. Later. an. 649 celebrati.

[*] juxta quæ fuiſſet pronunciatio facta, infirmaretur.

c Victor Carth. in ep. ad Theodorum papam Jerem. 9.

[*] neceſſaria.

a Editio Merlini, *paleati verbi*. Hardouinus.

prædictorum insidiatorum & aliorum malorum hominum (ut facilius episcopos, Deique ministros valeant illaqueare) depravatione sit suffocata, reparetis: & quæ necessaria fore cognoscitis, vestræ sanctæ sedis auctoritate nos cunctosque fratres informetis, ut malorum insidias hominum, vestra fulti auctoritate illæsi, domino opitulante, evadere valeamus: quia non est ovium, insidias luporum prævidere [a], sed pastorum est. Scimus enim (ut semper vestræ sedis præsules, primo apostoli, deinde successores eorum fecerunt) vos universalis ecclesiæ, & maxime episcoporum, qui oculi propter contemplationem & speculationem, vocantur domini, curam gerere, ac de revelatione & lege nostra assidue cogitare debere, sicut scriptum; *Beatus vir qui meditatur in lege domini die ac nocte*: quæ meditatio [b] non lectionem per figuram literarum tantum conspecta, sed exuberante in vobis Christi gratia, in vestra cognoscitur conscientia immobiliter insita, & nullatenus de vestro corde recedente lege Christi Dei domini sacrosancta, sicut in Psalmo dicit Propheta: *Os justi meditabitur sapientiam, & lingua ejus loquetur judicium: lex Dei ejus in corde ipsius: non atramento, sed spiritu Dei vivi vestra in arcana conscripta; neque in tabulis lapideis, sed in tabulis cordis carnalibus*, sicut beatissimi apostoli Pauli ad Corinthios missa nos docet epistola. Quibus præmissis, significamus Deo placitæ paternitati vestræ, die 17. Kalendarum Augustarum [c], indictionis quartæ, nostram humilitatem, divina gratia, suo (ut præcepit) munere præveniente, vestris sanctis ac Deo dignis precibus in sancta [d] Romana ecclesia pontificalis honoris accepisse consecrationem & stolam; in quo dignitatis fastigio, ut a Deo omnipotente regamur altissimo, & a malis omnibus liberemur, ut non sacerdotale nomen tantum, sed Christi domini Dei nostri protegente auxilio, & meritum habeamus, vestris sanctis ac Deo acceptabilibus nos commendantes orationibus, poscimus, quatenus & vestris deprecationibus pro nobis ad Deum effusis muniti, & eruditionibus bonis instructi, digni efficiamur, cum omni nobis populo Christiano commisso, illæsi, protegi velamento divino. Ad salutationem ergo vestræ sanctæ & honorandæ paternitatis vice nostra [e], Benedictum humilem vestrum fratrem, nostrum episcopum, & Alexandrum presbyterum, Critpinum quoque diaconum, vestros famulos destinavimus, quos postulamus celerius nobis a vestra beatitudine pertolvi, ut vestris cohortationibus roborati, & vestris regulis informati, inimicis videlicet compressis, ad proprias prudenter consolati valeamus ecclesias ante hyemem Deo propitio remeare. Vestrum est quippe, pater sanctissime, canonica districtione [f] solicite, ecclesiasticæ regulæ adversantibus, & fratrum insidiatoribus obviare, nec permittere noviter dici, quod patrum venerabilium auctoritas omnino non censuit. Nos enim humiles corde, quæ recta sunt, adjuvante domino, sapientes, uno vinculo caritatis vobiscum sumus constricti, veram fidem ac religionem catholicam in omnibus fortiter defendantes. Studiosius itaque a catholicis, improbis probe resistere innitendum est, ne torpentes desidia oppressi, culpæ taciturnitatis teneamur obnoxii, & quasi favorem impendentes judicemur, dum adversa catholicæ fidei propulsare negligimus. Unde dictum est: Negligere quippe, dum possis deturbare perversos, nihil aliud est, quam fovere. Nec caret scrupulo societatis occultæ, qui manifesto facinori desinit obviare. Liquet, doctor sanctissime, venenosa serpentium sine simplicitate astutia dum manifesta est dolosa inimicorum fallacia. Succurrite, quæsumus, oppressis, liberate nos de manu persequentium, ut cum beato Job cantetis: *Benedictio perituri super me veniebat, & cor viduæ consolatus sum. Justitia indutus sum, & vestivi me, sicut vestimento & diademate, judicio meo. Oculus fui cæco, & pes claudo. Pater eram pauperum, & causam quam nesciebam, diligentissime investigabam. Conterebam molas iniqui, & de dentibus* [*] *eorum auferebam prædam*, & reliqua. Nos enim quos tua maxima expectat [a] cura, id est, omnes episcopi, præcipue tuum mereri debemus judicium, & non ab aliis devorari. Merito ergo nos domini causa respicit sacerdotes, si silentio [b] faveamus errori. Siquidem corripiantur hujusmodi, nec sit liberum eis, pro voluntate facere judicium. Desinat novitas incessere vetustatem [c], desinat ecclesiarum quietem inquietudo turbare. Nam ut omnes metropolitani vel reliqui episcopi sua odia aut vindictas in reliquos episcopos exercere non valeant, ideo nominatim in Nicæna synodo expressi sunt primates, qui reliquos episcopos audire & judicare debeant, ne ulla fraus in judicio episcoporum possit irruere. Vos ergo, qui in summa specula gratia Dei estis positi, attendere eos & opprimere oportet, qui in fratres seditiones [d] & scandala excitant. Ideoque exoramus, ut minime despiciatis humilitatis nostræ & omnium orientalium orthodoxorum sacerdotum & populorum afflictiones [e], & deprecationes cum lacrymis oblatas, sed sicut luminaria universo mundo, verbum vitæ retinentes, introductas extinguite tenebras nefandissimorum insidiatorum, temporibus etiam nostris procaciter germinatas, quatenus funditus extincta hujusmodi caligine, lucifer nobis resplendeat per vos, sanctissime pater, & dogmatica definitio ubique omnes lætificans, quam glorioso ecclesiæ sanctæ patres per propria piissima dogmata in æternæ vitæ firmam hæreditatem prædicasse noscuntur.

Et subscripsit.

Incolumen [f] te & beneplacitum Deo, sanctissime pater patrum, orantem pro nobis, dominus custodiat in ævum. Amen.

[a] Conc. tom. 1. Rom. sub Symmacho.

[b] Victor Chartag. ep. 8. c. 1.

[c] Anno 649. quo magis appareat fucus impositus qui olim voluit illudere.

[d] Romanam loco Carthaginensis subdit. Adde quod Athanasius Alexandriæ civitatis credidisse se Januario anno indictione 14.

[e] Nomina propria mutavit plagiarius ne deprehenderetur in furto.

[f] Vide finem Victoris ejusdem epistolæ.

Psal. 1.

Psal. 36.

2. Cor. 3.

[a] Innoc. ep. 18. ad Alex. Antiochenum.

[b] Cælest. ep. 1. ad Gallos.

[c] Citat hunc locum Vinc. Lirinensis ex supra citata Cælestini I. papæ epistola.

[d] Steph. Dorensis ad ann. Later. ann. 649.

[e] Nomina Sophronii, Apollinaris & Severi refecit falsarius.

[f] Sergius Cyp. ep. ad Theod. papam supra cit.

[*] *illius.*

NOTA SEVERINI BINII.

a Epistola.) Hæc epistola sub nomine Athanasii ad Felicem ex synodo Alexandrina scripta ab episcopis Ægypti, Thebaidis, & Libyæ, de fide suspecta est, tum quod hoc tempore, quo Athanasius fuga elapsus in eremo latitabat, quove cum Liberio omnes episcopi orthodoxi, decreto imperatoris & Mediolanensis concilabuli, sedibus suis exturbati erant, neque locus, neque tempus cogendæ synodi esse potuerit: tum quod hæc epistola ad Felicem scripta, ipsum Felicem de sua ipsius ordinatione certiorem reddat. An rescriptum Felicis fortasse eodem defectu laboret, alii judicent. Illam epistolam, cujus fragmenta sub nomine Felicis in Chalcedonensi concilio extant, a Felice secundo scriptam fulsse, doctissimis quibusdam viris auctoribus, existimatum est, hac de causa, quod prædictum fragmentum in concilio Chalcedonensi act. 1. & apud Cyrillum in sua apologia post epistolam Julii papæ attexatur. Sed eam sententiam ex argumento & titulo ejusdem epistolæ redarguimus supra in notis ad 4. epistolam Felicis primi.

b Et sicut.) Legendum videtur: Et sicut in Christo Christiani, ita & in petra, id est, Petro, renovantur ecclesiæ: ut sit sensus, Romanæ ecclesiæ pontificem, si quid in ceteris ecclesiis vitiatum aut depravatum sit, sua auctoritate & posse & debere corrigere.

Suspecta fidei epistola arguitur. "ergo & aliæ omnes" mutæ nonnullæ ex eadem officina deprompt.

EPI-

[1] Romanam hic Ecclesiam posuit hujus epistolæ artifex pro Alexandrina, quæ sedes Athanasii. *Hardouinus.*

[a] Falsum & hanc quoque meritissimo jure dixeris.

[a] EPISTOLA I. FELICIS PAPÆ II.

Rescriptum ad episcopos in Alexandrina synodo congregatos.

I. *Ut nemo episcopum penes arbitros sæculares accuset.*
II. *Si quis adversus episcopum causam habuerit.*
III. *De eadem.*
IV. *De episcopis rebus suis expoliatis, aut a sede pulsis.*
V. *Infames & sacrilegos ad testimonium non admittendos.*
VI. *Si episcopus vocatus ad concilium, ire non potuerit.*
VII. *De causis quæ legibus non continentur, vel prohibitæ noscuntur.*
VIII. *De accusationibus episcoporum, & rerum suarum ablatarum redintegratione.*
IX. *Quibus non liceat accusare, vel testificari.*
X. *De eadem re.*
XI. *De personis accusatorum.*
XII. *De primatibus & metropolitanis.*
XIII. *De accusationibus episcoporum, & inepti tudine accusantium.*
XIV. *Qui non debeant admitti ad accusationem.*
XV. *De eadem re.*
XVI. *Licere in ecclesiasticis negotiis, dicta causa & finita, recedere, quod in sæcularibus non licet.*
XVII. *De accusationibus episcoporum.*
XVIII. *De non terminandis causis episcoporum absque auctoritate Romani pontificis.*
XIX. *Si episcopus a comprovincialibus, vel a metropolitano senserit se prægravari.*
XX. *De judiciis episcoporum, & de tempore concesso ad præparandum, & comparendum.*
XXI. *De judicibus & accusatoribus, quales debeant esse.*

Reverendissimis atque dilectissimis fratribus, Athanasio & universis Ægyptiorum, Thebaidorum, Libyorum episcopis, in sancta Alexandrina synodo congregatis, Felix alma Romanæ urbis & universalis ecclesiæ episcopus, & sancta synodus, quæ in urbem Romam convenit, in domino salutem.

SACRAM vestram synodicam epistolam, per gratiam sancti Spiritus, & Deo placitum studium conscriptam, vestræ a Deo honorandæ sanctitatis gratia libenter suscepimus, atque instanter in synodo recitari per singula jussimus, & omnes intente ejus colligere verba præcepimus: super quæ dum lætari sperabamus & cupiebamus, versa est in luctum cithara nostra, cantatio in plorationem, & omne totius synodi gaudium in mœrorem translatum est: quia non decuerat, ut hi qui corpus [a] Christi quotidie proprio conficiunt ore, tantam paterentur persecutionem, quoniam dominus Deus noster salutem providens generis humani, mandavit [b] persecutiones non fieri, neque fluctuationes inferri, nec invideri laborantibus in agro dominico, neque dispensatores magni regis vexari aut expelli. Quiescite, inquit [c] sancta magna Nicæna synodus, & nolite persequi eos qui Deo perfecte ministrant, & sincera voluntate Dei superni mandata custodiunt, & nostris legibus subjugantur; quia nec decet, nec ordo patitur, ut iniqui & carnales, spirituales persequantur. Omnis enim qui resistit [c] alicui, nunc vertendo, nunc celando veritatem, mentitur adversus eum, contra quem litigat. Et qui infestus est alicui omnia sicut hostis agit, & insuper loqui contendit. Vos enim monemus, fratres, in speculis esse debere, ut in quantum potestis, & dominus auxilium dederit, talibus nostra apostolica, vestraque auctoritate resistatis, nec quisquam vestrum a fratris auxilio se subtrahat, sed pro viribus præstet adminiculum. Quoniam, licet pauci sitis, si unanimes fueritis, nullatenus, justitia suffragante, domino quoque opem ferente, superabimini, quia *funiculus triplex difficile rumpitur*. Nam si officiis sæcularibus [a] humana lex subvenit, quanto magis ecclesiasticis & domini sacerdotibus, maximeque pontificibus, qui pupillæ oculorum domini nuncupantur, divina atque catholica lex suffragari debet? Ait enim divinum de episcopis eloquium; [b] *Qui vos tangit, tangit pupillam oculi mei*. Et si sæculares humana multipliciter explorantur homines lege, & requisitiones atque inducias [c] ejus multorum mensium conceduntur, ne injuste damnentur: quanto magis episcopis, qui proximiores sunt Deo, & super hos constituti, positique in cœlesti militia, quæ impensius ponderanda est, tempora sunt concedenda multo ampliora, ne a quibusdam graventur, opprimantur, vel subito damnentur? Incipiamus [d] ergo, adjuvante Deo, & sancto Petro apostolo, per quem apostolatus & episcopatus in Christo cœpit exordium, quoniam plures sæpe emerserunt causæ, quæ in quibusdam non erant causæ, sed crimina: quia magis ut comperimus, iniquitate, quam caritate fratribus sunt impositæ; & ut de cetero solicitudo sit ne talia eveniant, capitula quædam a sanctis patribus tam in Nicæna synodo, quam & in hac sede constituta, ponamus, quibus fratres & coepiscopi nostri fulti, insidias inimicorum, auxiliante domino, valeant evadere, & prout dominus posse dederit, pauciores verbis [e] tantorum malorum imitemur compendium, & strictim, quæ in volumine literarum vestrarum comperimus, retractemus, & alia nonnulla instantis temporis necessaria, prout petitis, ponamus.

I.

Est namque synodicis [f] decretum institutis, Ut nemo episcopum penes sæculares arbitros accuset, sed apud summos primates.

II.

Si quis adversus episcopum causam habuerit, non prius aliquos episcopos adeat, ut eum accuset, quam familiariter ei suam indicet querelam, & ab eo aut justam emendationem, aut rationabilem percipiat excusationem, ipsa nos instruente veritate: *Si peccaverit in te frater tuus, vade, & corripe eum inter te & ipsum solum. Si te audierit, lucratus es fratrem tuum. Si te non audierit, adhibe duos vel tres tecum: & si nos audierit, dic ecclesiæ*, id est, accusa eum publice [g], & non prius: & reliqua.

III.

Si quis episcopum post hæc elegerit accusare, summus primatibus episcoporum suam indicet causam, & non sæcularibus, qui magis ad pacem [h] quam ad judicium eos revocent, ut caritas in omnibus ex ab omnibus custodiatur. Si primates accusatores episcoporum cum eis pacificare familiariter minime potuerint, tum tempore legitimo eos ad synodum canonice convocatam, non infra angusta tempora, canonice convocent, & non prius quam eis per scripta significent quid eis opponatur, ut ad responsionem

[a] S. Hier. in ep. ad Nepotianum.
[b] Trip. VII. 9. ex Theod. IV. 8.
[c] quæst. 1. Quiescite inquit sancta.
[c] Trip. VII. 2.
[d] Isidor. ep. 2.
[e] Idem papa ep. 7.
[f] Carth. III. c. 9. Milev. 10. Agath. Aur. &c.
[g] Matth. 18. Luc. 17
[h] Carth. IV. c. 26. c. 9. 2. Si primates accusatorum.

Exod. 30.
Eccles. 4.
[a] S. Greg. ep. 110. lib. VII.
[b] Zachar. 2. ex vers. Hieron.
[c] ejus.

[a] Concil. Roman. v. ſub Symmacho.

nem præparati adveniant. Nam ſi aut vi [a], aut timore ejecti, aut ſuis rebus expoliati fuerint, nec canonice evocari ad ſynodum poſſunt, nec reſpondere æmulis debent, antequam canonice reſtituantur, & ſua eis omnia legaliter reddantur.

IV.

Si quis epiſcoporum fuerit ſuis rebus expoliatus, aut a ſua eccleſia vi aut timore expulſus, quod omni Chriſtiano nomini eſt inimicum, oportet & decet [a] epiſcoporum propoſitum ſemper prima fronte cedere, ut omnia quæ ei ablata ſunt, poteſtati ejus legaliter reddantur, & præſul prius reſtituatur, & poſtea non ſtatim, ſed diu & per ſpatioſa tempora ſuis poteſtative diſpoſitis, & ad ſuam neceſſitatem præparatis, ad tempus veniat ad cauſam; & ſi juſte viſum fuerit, accuſatoribus reſpondeat ſuis.

[a] Epiſcoporum propoſitum ſemper prima fronte ſollicitum eſſe. Sanctum propoſitum ſemper prima fronte incedere. Et idem habetur in decretis Julii, c. 35.

V.

[b] ex Anian.

Nulli infami [b] atque ſacrilego de quocumque liceat negotio advertus religioſum Chriſtianum, quamvis humilis ſerviliſque perſona ſit, teſtimonium dicere, nec de qualibet re, actione, aut inſcriptione Chriſtianum impetere.

VI.

Si quis epiſcopus legitime accuſatus, & ſupradicto ordine ad concilium canonice convocatus fuerit, abſque ulla trepidatione ire debebit: &

[c] Hadr. c. 3.

ſi ire non potuerit [c], pro ſe legatum ad ſynodum mittat.

VII.

[d] Idem c. 11.

Nullæ cauſæ a judicibus [d] eccleſiaſticis audiantur, quæ legibus non continentur, vel quæ prohibitæ eſſe noſcuntur.

VIII.

Si quis aliter non acquieverit, niſi ut epiſcopum accuſet, ſupra taxato hoc tenore agere debebit, quia aliter rata non poteſt accuſatio exiſtere. Tunc primo accuſati cauſam accuſator

[e] Carth. III. can. 9.

[e] apud primates canonice deferat. Nec a communione prohibeatur accuſatus, niſi ad electorum judicium canonice convocatus, infra tres aut ſex vel plures menſes pro ſuis rationem redditurus venire diſtulerit. Quod ſi probare potuerit, quod non noluerit, ſed non potuerit venire, nihil ei nocebit. Ille vero, qui vi aut timore a ſede pulſus, aut ſuis rebus expoliatus fuerit, non prius vocetur ad ſynodum, quam

[f] Rom. v. ſub Symmacho. 3 q. 2. Tamdiu in fede. Et in decr. Ivo. lib. 4. 3. q. 3. Cum accuſatus ad. Et in decr. Ivo. lib. 4.

ei omnia legibus redintegrentur. [f] Et tam diu in ſede propria pacifice & poteſtative cuncta diſponens reſideat, quamdiu expulſus vel expoliatus carere viſus eſt rebus. Cum autem ad judicium venerit, ſi voluerit & neceſſe fuerit, induciæ ei petenti a patribus conſtitutæ, abſque impedimento concedantur, & judices a ſe electi tribuantur, ut in loco unde eſt ille qui accuſatur [g], aut ſi alibi alicujus temerariæ multitudinis vim metuerit, locum ſibi congruum eligat, quo abſque timore ſuos, ſi neceſſitas expoſcerit, teſtes habere, & abſque impedimento ſuam canonice ſententiam finire valeat, quia multa per ſubreptionem evenire ſolent.

[g] Conc. Afric. c. 30.

IX.

[h] Anianus in c. 1. tit. 7. l. xvi. Cod. Theod.

Ut teſtificandi, vel accuſandi licentia [h] denegetur his qui Chriſtianæ religionis & nominis dignitatem, & ſuæ legis vel ſui propoſiti normam, aut regulariter prohibita, neglexerint.

X.

[i] Trip. III. 8 ex Socr. l. 3. [k] Dam. ep. ad Illyricos apud Theodor. II. 23.

Multum derogatio prævalet [i] quando derogatori creditur. Ideo variis detractionibus atque accuſationibus non decet [k] ſlabeſactari primatem, ſed magis patrum regulis roborari. Nec facile aut indifferenter ſuſcipere accuſationes præſumat, dicente domino: *Non ſuſcipias vocem mendacii*: ſed prius probare debet ſuſpicionem & cauſam, aut quo animo hoc faciat, & poſtmodum ſuſcipere: quia veritatis profeſſionem [a], propinquitatis, inimicitiæ, timoris, amoris, odii & cupiditatis intentio impedire, & adverſa tractibus irrogare ſolet.

[a] Anian. lib. v. Sent. Pauli tit. 25. ſent. 2.

XI.

[b] Hadr. 4. & 25.

Perſonæ [b] accuſantium tales eſſe debent, quarum fides & converſatio & vita probabilis & abſque reprehenſione ſit, & quæ omni careant ſuſpicione: quia & hoc, te præſente, ut bene noſti, in Nicæna ſynodo, propter malorum hominum infeſtationem, ab omnibus diffinitum eſt, licet pravorum hominum inſidiis ſint hæc & alia quamplura deleta.

Hic nota quædam de decr. in Nicæna ſynodo delata.

XII.

Primates illi, & non alii ſint, quam in Nicæna ſynodo ſunt conſtituti. Reliqui vero, qui metropoles [c] tenent ſedes, archiepiſcopi vocantur, & non primates, ſalva in omnibus apoſtolicæ ſedis dignitate quæ ei ab ipſo domino eſt conceſſa, & poſtea a ſanctis patribus roborata.

[c] Hadr. coll. 23.

XIII.

[d] Idem c. 15.

Primo ſemper [d] in omni epiſcoporum accuſatione, vita, perſona & converſatio accuſantium enucleatim inquiratur: & poſtmodum ea quæ objiciuntur, fideliter pertractentur: quoniam nihil aliter fieri [e] debet, niſi impetitorum prius requiratur fides, perſonæ, vita & actus diſcutiantur: quia non debet pravorum aut inſidiantium hominum pernicie, vita lacerari innocentium. Sane ſepiſſime boni a malis perſequuntur, qui non ceſſant ſuis [f] calamitatibus aliis derogare. Ideo ſummopere providendum eſt, ne hæc fiant.

[e] decet,

[f] calumnias alios denigrare.

XIV.

[e] Carth. VIII. c. 2.

Nullus ſervus [e], nullus libertus, nullus infidus, nullus criminibus irretitus, nullus calumniator, nullus qui inimicitiis ſtudet, nullus qui frequenter [f] litigat, & ad accuſandum vel detrahendum eſt facilis, nulla infamis perſona, vel omnes, quos ad accuſanda crimina publica leges publicæ non admittunt, permittantur epiſcopos accuſare: quoniam accuſatores & accuſationes, quas leges ſæculi non recipiunt, qua ratione ſacerdotalis eas recipere debet ordo, invenire nequeo, cum hæc & in Nicæna ſynodo prohibita ſint, & illi magis ab iſtis, non iſti ab illis judicari debeant; & apoſtolus dicat: *Spiritualis judicat omnia, ipſe vero a nemine judicatur.*

[f] Hadr. 27. & ex Carthaginenſibus 25. 26. & 28. 2.

2. Cor. 2.

XV.

Hæretici, a quibus nimium opprimimur, excommunicatique, homicidæ, [g] malefici, fures, ſacrilegi, raptores, venefici, adulteri, & qui raptum fecerint, vel falſum teſtimonium dixerint, ſeu qui ad ſortilegos magoſque concurrerint, nullatenus ad accuſationem vel ad teſtimonium erunt admittendi.

[g] Had. coll. 63.

XVI.

[h] S. Leo ep. 59.

Nec ita in eccleſiaſticis agendum [h] eſt negotiis, ſicut in ſæcularibus. Nam in ſæcularibus poſtquam legibus vocatus venerit, & in foro decertare cœperit aliquis, non licet ante peractam cauſam recedere: in eccleſiaſticis vero, dicta cauſa, recedere licet, ſi neceſſe fuerit, aut ſi ſe prægravari viderit.

XVII.

[i] Hadr. 27.

Quoties epiſcopus [i] ſuper certis accuſatur criminibus, ſi tales fuerint accuſatores, qui juſte & canonice recipi debeant, legitima in ſynodo

ſuo

ſuo in tempore congregata, ab omnibus canonice audiatur, qui ſunt in provinciis, epiſcopis. Quod ſi legitimi non fuerint accuſatores, non fatigetur epiſcopus: quia ſacerdotes ad ſacrificandum vacare debent, non ad litigandum. Nec illi, qui [a] throni Dei vocantur, pravorum hominum inſidiis turbari debent, ſed libere Chriſto domino famulari.

a conc. Tolet. IV. c. 3.

XVIII.

Quamquam comprovincialibus epiſcopis una cum eorum metropolitano, ſuæ provinciæ cauſas epiſcoporum liceat caritative & concorditer agitare, non tamen (ſicut in prædicta, te præſente, conſtitutum eſt ſynodo) licet definire abſque Romani pontificis auctoritate. Quod ſi ſecus a quibuſdam præſumptum fuerit, ipſi qui hoc egerint, ſuæ præſumptionis ſuſcipiant damnum: & illi, qui ab eis perperam excommunicati aut damnati fuerint, auctoritate hujus ſanctæ ſedis, & beati præceptoris noſtri clavigeri Petri poteſtate ſolvantur, atque reſtituantur. Ipſe enim ait dominus: *Quæcunque ſolveris ſuper terram, erunt ſolata & in cœlis.*

Matth. 16.

XIX.

Quoties epiſcopi ſe a ſuis comprovincialibus, [b] vel a metropolitano putaverint prægravari, aut eos ſuſpectos habuerint, mox Romanam appellent ſedem, ad quam eos abſque ulla detentione, aut ſuarum rerum ablatione libere ire liceat. Et dum prædictam Romanam matrem appellaverint eccleſiam, aut ab ea ſe audiri expoſcerint, nullus eos aut excommunicare, aut eorum ſedes ſurripere, aut eorum res auferre, aut aliquam eis vim inferre præſumat, antequam eorum cauſa Romani pontificis auctoritate finiatur. Quod ſi aliter a quoquam præſumptum fuerit, nihil erit, ſed viribus carebit. Nam nec hoc perperam præſumimus, ſed & ipſum in Nicæna ſynodo conſtitutum, & anteceſſores noſtros egiſſe, bene Athanaſi noſti: quoniam quando tu & Paulus Conſtantinopolitanus, Aſclepius [c] Gazæ, & Lucianus Adrianopolites, ab orientalibus epiſcopis, inconſulto ſanctæ memoriæ Julio prædeceſſore noſtro, damnati eſtis, & ad eum quaſi ad totius orbis caput (ut ſemper huic ſedi ſanctæ licitum fuit) confugiſtis, cognita eorum nequitia [d], & veſtra juſtitia, vos in communionem ſuſcepit, & omnium veſtrum curam gerens, propter ſedis propriæ dignitatem, ſuas ſingulis reddens eccleſias, orientalibus ſcripſit, culpans eos, quod non recte tractaſſent viros inculpabiles de ſuis eccleſiis expellentes, & conſtituta Nicæni concilii minime conſervantes. E quibus ad certum diem nonnullos ſibimet adeſſe præcepit, ut de talibus præſumptionibus certam redderent rationem, & coram eis oſtenderet, juſtum ſe ſuper eis protuliſſe decretum. Interminatus eſt etiam non talia deinceps fratres eſſe paſſuros, & niſi ab hujuſmodi præſumptionibus ceſſarent, a propriis eſſe gradibus eos receſſuros. Tali enim hujus ſanctæ ſedis privilegio tu & fratres tui proprias recepiſtis eccleſias, cum omnibus ſibi pertinentibus. His enim & aliis quam plurimis documentis manifeſtum eſt, nullum damnari, aut ſuis expoliari rebus debere epiſcopum, qui hanc ſanctam ſedem interpellaverit, aut ſibi defenſatricem adſciverit, donec judicium de eo noſtræ [e] apoſtolicæ auctoritatis, hoc eſt, principis apoſtolorum Petri agnoſcat, quia ſolummodo Chriſtus Jeſus huic ſanctæ ſedi, id eſt, apoſtolicæ, facere commiſit, utpote quoniam ſolus atque

b Hadr. 6. & 18. ex can. 4. & 7. conc. Sardicenſis.

c Aſclepas & Lucius.

d Trip. IV. 13. ex Soz. III. 7.

e Martinus 1. conſt. 2. conc. Later.

A pra omnibus præfatus princeps apoſtolorum creditus eſt, atque percipere meruit a rege regum Chriſto Deo claves regni cœlorum. Matth. 16

XX.

De inducis vero epiſcoporum, ſuper quibus conſuluiſtis, diverſas a patribus regulas invenimus inſtitutas. Quidam enim ad repellenda impetitorum machinamenta, & ſuas præparandas reſponſiones, & teſtes confirmandos, & conſilia epiſcoporum atque amicorum quærenda, annum aut ſex mandaverunt menſes concedi, quidam autem annum, in quo plurimi concordant. Minus vero [a] quam ſex menſes non [*] reperi, quia & laicis hæc indulta ſunt, quanto magis domini ſacerdotibus? Nam & a noſtris anteceſſoribus, atque reliquis ſanctis patribus multoties inhibitum eſt, ne quis dominis ſacerdotibus detractationes irroget; quanto magis accuſationes, non ex radice caritatis prolatas? Quieſcite, inquiunt, & nolite perſequi eos, qui perfecte Deo miniſtrant, quorum orationibus & terrena bella ſedantur, & recedentium a Deo angelorum pelluntur incurſus, quique omnes dæmones, qui corrupti ſunt, precum aſſiduitate [b] confundunt. Induciæ namque non ſub anguſto tempore, ſed ſub longo ſpatio concedendæ ſunt, ut accuſati ſe præparare, & univerſos communicatores in provinciis poſitos convenire, teſtes præparare, atque contra inſidiatores ſe pleniter armare valeant.

B

C

D

E

F

1. q. 3. De inductis vero. Et in decret. Ivo lib. 4.

a Vide conc. Carth. III. cap. 7. recipi

Supra in principio hujus dec. ubi allegatur Nicænum concilium.

b Trip. VII. 9. & ſupra pag. 977. C.

XXI.

Judices enim & accuſatores eſſe debent, qui omni careant ſuſpicione [c], & ex radice caritatis ſuam deſiderent promere ſententiam. His ergo tam legaliter [d], quam & canonice prolatis, etiam omnium Chriſtianorum reverentiam congaudere depoſcimus, ſpirituali intercedente dilectione & timore dominico, per quem humana removetur offenſio, & eccleſiarum ædificatio præponitur univerſis, ut magis univerſi ad ædificationem fratrum laborent, quam ad damnationem; quoniam ait dominus: *In hoc cognoſcent omnes, quia mei eſtis diſcipuli, ſi dilectionem habueritis adinvicem.* Jam enim formam dedimus [e], & a prædeceſſoribus noſtris datam eſſe cognovimus, ut ſi quis ſe agnoverit Chriſtianum, illud ſervet quod ab apoſtolis noſcitur eſſe contraditum, dicente apoſtolo Paulo: *Si quis vobis annunciaverit præter quod accepiſtis, anathema ſit.* Chriſtus enim Dei filius, dominus noſter, humano generi propria paſſione ſalutem pleniſſimam condonavit, ut nos liberaret. Et ſi Deus in tantum nos dilexit, ut etiam proprio filio non parceret, ſed pro nobis omnibus illum traderet, ut nos liberaret; ut quid nos non diligimus fratres, aut eos temere judicamus, cum prædictus dicat apoſtolus: *Nolite judicare invicem, ſed hoc magis judicate, ne ponatis offendiculum fratri, vel ſcandalum.* Nam ſi illi qui fratres diſigunt, ex Deo nati ſunt, & vident Deum: quid ergo erunt illi, qui eos perſequuntur, & eos detrahendo, machinando, accuſando, infeſtando, damnare moliuntur? Si illi filii Dei, procul dubio hi filii ſunt diaboli, qui ſemper, *ſicut leo rugiens circuit, quærens quem devoret*, ita fratres inſequuntur, ut perdant. Qui vero adjuvare fratres refugiunt, majus peccatorum onus acquirunt, & fraternitatis ſolatio rei exiſtunt. *Væ*, inquit Propheta, *qui potum dat amico ſuo, mittens fel ſuum.* Et iterum ſapientiſſimus Salomon ait: *Quoniam qui loquitur iniqua, non poteſt latere, nec prætereat illum*

3. q. 3. De inductis vero. 10.

c Hadr. 15.

d Trip. IX. 14. ex Theod. V. 9.

e Damaſus epiſt. 2. ex Trip. IV. 13. ex Theod. V. 10.

Joan. 13.

Gal. 1.

Rom. 8.

Rom. 14.

1. Joh. 3.

Ibid. 2.

Sap. 1.

illum corripiens judicium. In cogitationibus [a] enim impii interrogatio erit: sermonum autem illius ad Deum perveniet auditio, ad correptionem iniquitatum illius: quoniam auris zeli audit omnia, & tumultum murmurantium non abscondetur. Hæc enim si amplecti voluissent proprio & sano sensu, ad reprobum minime laberentur, sed per Dei timorem sermonum suorum præcaventes custodiam, piam sanctorum patrum definitionem sine quadam nocumenti præsumptione utique conservarent: quoniam dicit sacrum eloquium: *Consilium bonum conservabit te, & mens bona custodiet te.* Non enim de fontibus [b] salutiferis spiritualiter ad acquisitionem æternæ vitæ procedunt tales accusationes & detractiones, atque ideo competenter nos B. Paulus admonens, B ait: *Non debere plus sapere, quam oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem.* In definitione pietatis perduremus. Qui enim hanc prætereunt, non tantum ipsi sunt decidentes a corroboratione sua, sed insipientiæ suæ dereliquerunt omnibus memoriam, ut in his, quibus peccaverunt, minime latere potuissent. *Gloria enim & contumelia in loquela: & in lingua hominis, casus illius est.* Ideoque conveniens est, hanc quidem ostensionum reprehensionem illorum nostris actibus inseri, ne ulterius jam talia patiamini, seminantibus illis zizania & scandala, sed lætari in officiis & dogmatibus vestris mereamini. Igitur erubescant talia, & [*] hujusmodi blasphemia subtrahere festinent, si noluerint a sacer- C dotali nostro collegio segregari, & a Christiani populi societate divelli. Licet namque de his plura & pernecessaria, quæ in decretis sedis apostolicæ & ab apostolis eorumque successoribus, nostris videlicet prædecessoribus, statuta inveniuntur, dicere & conscribere potuissemus, tamen melius [c] nobis visum est, ut epistolam oratione claudamus. Deus omnipotens, & hujus unigenitus filius & Salvator noster Jesus Christus, hoc vobis tribuat incitamentum, ut omnibus fratribus & coepiscopis nostris, quibuscumque tribulationibus laborantibus, totis succurratis viribus, & cum eis compatientes, crucem ejusdem domini Salvatoris portetis; ut veri ipsius discipuli coram omnibus appareatis, ut & D vos, & qui vobiscum sunt, hic & in futuro possideatis meliora, *quæ oculus non vidit, nec in cor hominis ascenderunt, quæ præparavit Deus diligentibus se*, per dominum nostrum Jesum Christum, per quem & cum quo omnipotenti Deo Patri gloria in sæcula sæculorum, Amen. Valere vos opto, fratres carissimi. Data Idibus Februarii [d] Agario & Juliano viris clarissimis consulibus.

[a] Deusdedit Caralitanus conf. 2. conc. Later. an. 649.

Prov. 1.

[b] Maximus Cæsenas ep. in eodem conc.

Rom. 12.

Eccles. 3.

[*] ab hujusmodi blasphemia se sub.

[c] Julius ad ecclesiam Alex. Trip. IV. 29.

[d] nomen fictum.

EPISTOLA II. FELICIS PAPÆ II. ad eosdem & ad reliquos domini sacerdotes.

De patienti sufferentia persecutionum & tribulationum.....

Felix sanctæ universalis ecclesiæ papa, atque per gratiam Dei catholicæ & apostolicæ ecclesiæ urbis Romæ episcopus, una cum sancto concilio nostro reverentissimorum sacerdotum, huc nobiscum convenientium [e], *in confirmatione pissimorum catholicæ ecclesiæ dogmatum, & revelatione oppressorum fratrum, coepiscoporum videlicet nostrorum, qui rectam Nicæni concilii tenent fidem, & qui fratres non infestant, universis spiritualibus fratribus nostris, & reliquis in sacerdotali collegio domino consecratis, atque omni plenitudini ecclesiæ catholicæ.*

GRATIA vobis & pax multiplicetur in confortatione & sancti Spiritus communione quatenus in eo proficientes, a gloria in gloriam, *virtutes annunciemus ejus, qui de tenebris nos vocavit in admirabile lumen suum, apud quem non est transmutatio, nec* [*] *vicissitudinis obumbratio.* Portare, fratres, hortamur, persecutiones & tribulationes patienter, ut ejus inveniamini filii, quem quotidie patrem vocatis Deum in cœlis: & in eo vincatis omnia, qui propter nos vicit omnia. *Qui etiam proprio filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum:* Imitatores quoque Dei convenit [a] in omni verbo & opere imitari Deum. Ideoque illud oportet nos dicere, quod ipse de se perhibuit dominus: *Veniet princeps hujus mundi, & in me nihil inveniet.* Venerunt & illi qui vos & nos persequuntur, quia vos sine nobis persequi non possunt, quoniam unius Dei membra sumus, & unum illius sacerdotium per ejus sanctificationem retinemus, & in nobis de suis nihil invenerunt: quia quidquid sumus, gratia Dei sumus, licet propterea calumniari nos irrationabiliter studuerint, quod facere solent inimici, tuam ex hoc cooperire clementiam properantes, quatenus per mendacium veritatem valeant obumbrare. *Scripsi enim vobis*, inquit beatus apostolus, *per multas lacrymas, non ut contristemini, sed ut sciatis, quam caritatem abundantius habeo in vobis.* Etenim [b] detrahentibus detrahere, non est bonum, [*] ut non ad ea quæ scripta sunt, commoti, injuriæ certamen efficiamus. Non debemus omnino timere opprobrium hominum [c], neque eorum exprobrationibus vinci, quoniam hoc nobis dominus jubet per Isaiam prophetam, dicens: *Audite me, qui scitis judicium, populus meus, in quorum cordibus lex mea est. Nolite timere opprobrium hominum, & blasphemias eorum ne timeatis.* Considerantes etiam quod in psalmo scriptum est: *Nonne Deus requiret ista? Ipse enim novit abscondita cordis, & cogitationes talium hominum, quoniam vanæ sunt. Vana autem locutus est unusquisque ad proximum suum, & labia dolosa in corde, & corde locuti sunt mala: Sed disperdet dominus universa labia dolosa, & linguam magniloquam. Qui dixerunt, labia nostra a nobis sunt: quis noster dominus est?* Nam si hæc in memoria retinerent, minime ad tantam prosilirent iniquitatem. [d] Non enim per probabilem & paternam doctrinam hoc faciunt, sed ut suam exerceant in servos Dei vindictam. Scriptum namque est: *Via stulti recta in oculis ejus. Et sunt viæ, quæ videntur homini justæ, novissima autem earum deducunt ad mortem.* Nos enim qui hæc patimur, judicio Dei [e] hæc reservare debemus, *qui reddet unicuique secundum opera sua.* Qui etiam per ministros suos intonuit, dicens: *Mihi vindictam, ego retribuam.* Vos enim in recta fide, & pura ac bona succurrite voluntate vicissim, nec aliquis a supplemento fratris subtrahat manum: *quoniam in hoc*, ait dominus, *cognoscent omnes, quia mei estis discipuli, si dilectionem habueritis adinvicem.* Unde & ipse per prophetam loquitur, dicens: *Ecce quam bonum, & quam jucundum, habitare fratres in unum.* Spirituali dico [f] habitaculo & concordia, quæ in Deo est, & unitate fidei hujus delectabilis, secundum veritatem inhabitaculi, [*] quæ videlicet in Aaron magis decorabatur, atque sacerdotalem induentibus dignitatem, sicut unguentum super caput, principalem intellectum irrigans, & usque ad ipsam extremam scientiam deducens. In hoc enim habitaculo benedictionem & æternam vitam promisit

1. Pet. 1. v. 9.

Jac. 1. v. 17.

[*] momenti, sic & in Lat.

Rom. 8.

[a] Maximus Aquilejensis conf. 4. ejusdem conc. Later anno 649 celebrati.

Joan. 14.

2. Cor. 2.

[b] Deusdedit Caralitanus ep. ibidem.

[*] ut ne.

[c] Martinus I. conf. 3. ibidem.

Isa. 51.

Psal. 43.

Psal. 11.

[d] Ejusdem pæ verba.

Prov. 12. Prov. 14.

[e] Conc. Rom. III. sub Symmacho.

Jer. 25. Deuter. 32. Rom. 12. Joan. 13.

Psal. 132.

[f] Paulus CP. ep. Monothelita ad Theodorum papam conf. 4. conc. Later.

[*] qui. quod.

misit dominus. Hujus ergo prophetica vaticinationis meritum ampleſtentes, fraternam præſentiam ſyllabam expoſuimus, noſtra propter caritatem minime quærentes, aut quæſituri. Non enim detrahentibus bonum eſt detrahere, aut palo, ſecundum vulgarem fabulam, excutere palum. Abſit. Non ſunt noſtra iſta: quapropter hæc avertat divinitas. Non ſunt edocti habitus noſtri ita vincere, ſed in patientia longanimitatis & ſpiritu humilitatis; quia ſicut per duritiam minime (ut prophetice dicamus) *purgatur nigella*, ita nec pacis ſoporatus fructus intelligentiæ per aſperitatem exprimitur. Propter hoc enim & verborum ſupportavimus colaphos, ut vel paulatim valeamus eum imitari, qui propter nos ſe humiliare dignatus eſt, & extremæ illius ultionis per hanc plagam verba declinemus. Audiamus ergo, & conſentiamus eccleſiæ oratori, qui per linguam Spiritus ſancti clara voce exclamat, dicens: *Omnia vobis in caritate fiant*: Ergo ſive quærimus, ſive tantummodo dicimus, & tantummodo audimur, caritas intercedat. Ars aliqua exiſtat ad compoſitionem concordiæ boni & conjunctionem. Oportet enim, de Deo quærentibus nobis ſpiritu rectitudinis mentis noſtræ dinumerantes intentiones templum pacifice inhabitare in eum propter dominum, qui per prophetam locutus eſt: *Quærens quære, & apud me habita*. Speculum enim dedit nos Deus populo ſuo, & oportet eos, qui a Deo ſunt deputati ſacerdotium adipiſci, ita in humilitate greſſuum mentis adinvicem tendere, ut in melius ædificentur hi, qui ad nos reſpiciunt, quam (quod dicere * piget) per noſtram diſcordiam ſemitam pedum eorum concutere. Ad concordiam inclinemus nos ipſos, * & unum in caritate ſapiamus. Humilitatem veneremur, per quam apprehendi ſolet altitudo ſpiritus. Si enim amplius uſque adhuc taciturnitatem, quam verborum garrulitatem * dileximus, hoc quidem bene habere arbitrati ſumus, ne ſcriptis veſtris reciproca reſpondentibus, injuriæ tomitem exhortemur, & puſillanimitate dijudicemur ab eo, qui omnia ad caritatem dirigere promulgavit. Oravimus vero & tunc oſtium circumſtantiæ labiis noſtris imponi, & verbum inſonitum concipere potius quam * verbum (*a*) ſonabile: & hoc tamen mihi donum eſt a domino, *& factus ſum ſicut homo non audiens, & non habens in ore*

Iſai. 28.

1. *Cor.* 16.

Iſa. 21. *Jonæ* 30.

* pudet.

* ut.

* dilexerimus.

* verbo invigilem & *Pſal.* 37. *Eccleſ.* 5.

A *ſuo redargutiones*. Sed *quia tempus eſt loquendi & tempus tacendi*, aperio verbum, & claudo oſtium per taciturnitatem, competenter exorans: *Domine labia mea aperies, & reſpondeam exprobrantibus mihi verbum*. Licet enim tacuiſſemus, non ſemper tamen tacebimus, adaperiente nobis domino claves verbi. Igitur directi in præſenti a beatitudine fraternitatis veſtræ apocriſarii, poſt multas factas inter nos de eccleſiaſtica requiſitione diſſonantes ſermocinationes, in fine ad hoc pervenerunt, admonentes nos atque hortantes interpretari unius veri Chriſti Dei noſtri voluntatis intellectum, atque hujuſmodi interpretationem deſtinare veſtræ ſacratiſſimæ venerationi. Nos autem acceptam habentes bonæ B conſcientiæ prædictorum venerabilium virorum admonitionem, cognoſcentes autem & quæ principatus apoſtolorum ſummitas docet, paratos eſſe ad ſatisfactionem omni poſcenti verbum de ſpe, quæ in nobis eſt, ſecundum Dei timorem, manſuetudinemque ad bonam ſcientiam temperantes, ſuper tali tantummodo requiſitione mentem noſtram per has ſyllabas exponimus, ſuperfluam exercitationem & altercationem verborum, propter ſatietatem & præſentis temporis incongruitatem, declinantes ac præcaventes, nihil omnino aliud intelligentes, aut proferentes vel dicentes, quam quod audivimus & cognovimus a ſanctis & univerſalibus magnis apoſtolis, eorumque ſucceſſoribus, & patres noſtri C enarraverunt nobis, & audientes [a] prædicavimus, ad ſupernam tendentes vocationem. Noſtrum eſt ſtudium, ubi pacis conſtitutio manet his, qui in ſtadio pietatis ſunt, bene unica gloria interceſſori tribuitur & corona. Deo manifeſtati ſumus, qui judicat omnia, & comprobat. Non jurgialiter ſtamus, non ad contradictionem reſpicimus, nec favorem inanem ampleſtimur: ſed in verbo Dei propoſito, hujuſmodi requiſitionis reſolutionem feciſſe dignoſcimur, confidentes quoniam pacis dominus Deus ad alterutrum noſtrorum unitatem & dilectionem conſervabit in gloria ejus benigniſſimæ majeſtatis. Omnem cum veſtra beatitudine in Chriſto exiſtentem fraternitatem, tam nos, quam D qui nobiſcum ſunt, multum ſalutamus. Data 8. Kalend. Novembris Philemone [b] & Attico viris clariſſimis conſulibus.

Pſal. 50. *Pſal.* 118.

1. *Pet.* 3.

[a] ex ejuſdem Pauli epiſtola.

[b] nomen f. fi. Romanis in cognitum.

(*a*) *Nunc* invigile.

ANNO CHRISTI 367.

VITA EPISTOLÆ, ET DECRETA DAMASI PAPÆ I.

Ex libro pontificali.

ANNO CHRISTI 367.

DAMASUS natione Hiſpanus, ex patre Antonio, *b* ſedit annos decem & octo, menſes tres, dies undecim. Et *c* cum eo ordinatur ſub contentione Urſicinus. Et facto concilio ſacerdotum, conſtituerunt Damaſum, quia fortior & plurima multitudo erat. Et ſic conſtitutus eſt Damaſus, & *d* Urſicinum ejecerunt ab urbe, *e* & conſtituerunt eum Neapoli epiſcopum. Et manſit Damaſus in urbe Roma præſul in ſede apoſtolica. *f* Fuit autem temporibus Juliani. Hic fecit eodem tempore baſilicas duas, unam juxta theatrum ſancti Laurentii, & aliam via Ardeatina, ubi requieſcit (*a*) intra Catacumbas, ubi jacuerunt corpora ſanctorum apoſtolorum Petri & Pauli. In quo loco dedicavit *g* platoniam ipſam, ubi jacuerunt corpora ſancta, & verſibus exornavit. Hic multa corpora ſanctorum (*b*) martyrum requiſivit, & invenit: quorum etiam *h* (conchylia atque ſepulcra) verſibus declaravit & adornavit. Hic conſtitutum fecit de ecclesia. Hic *i* invidioſe accuſatus ac incriminatus de adulterio, facta ſynodo, purgatus eſt a 44. epiſcopis, qui etiam damnaverunt Concordium & Calliſtum diacones accuſatores ejus, & projecerunt de eccleſia. Hic conſtituit titulum in urbe Roma baſilicam, quam ipſe conſtruxerat, ubi & donavit patenam argenteam penſantem libras 20. Amam argenteam, penſantem lib. 15. ſcyphum (*c*) argenteum anaglyphum, penſantem libras 10. calices miniſteriales argenteos (*d*) 5. penſantes ſingulos libras 3. coronas argenteas 5. penſantes ſingulas libras 8. canthara ceroſtrota ærea 16. A Domos in circuitu baſilicæ, præſtantes ſolidos 155. Poſſeſſionem Papyrianam in territorio Ferentino, cum adjacentibus attiguis, præſtantem ſolidos 120. & tremiſſem. Poſſeſſionem Antonianam in territorio Caſino, præſtantem ſolidos 103. Balneum juxta titulum, præſtans ſolidos 27. Hic conſtituit, ut pſalmi die noctuque canerentur per omnes eccleſias, qui hoc præcepit presbyteris, epiſcopis, ac monaſteriis. Hic fecit ordinationes in urbe Roma 5. per menſem Decembrem, presbyteros 31. diacones 11. epiſcopos per diverſa loca n. 62. Qui etiam ſepultus eſt via Ardeatina, in baſilica ſua, tertio Idus Decembris, juxta matrem ſuam & germanam. Et ceſſavit epiſcopatus dies 31.

Nota Severini Binii.

a Damaſus.) Quinta Septembris die, anno Chriſti natı 367. qui eſt Valentiniani & Valentis imperatoris 4. poſt interregnum ſex dierum, Damaſus natione Hiſpanus, teſte Ambroſio, judicio Dei ſubrogatus fuit, quo tempore Viventius præfectum urbis agebat, Lucino nimirum & Jovino conſulibus. Fuerat quidem Felicis presbyter, ſed a Liberio non ſolum in gradem ſuum receptus, verum etiam vicarii munere decoratus. A ſchiſmaticis de adulterio aliiſve criminibus diffamatus, auctoritate ſancti Hieronymi virgo appellatur, publico ſanctorum patrum concilio probatur, imperatorum ſcriptis vindicatur, omniumque antiquorum voce & teſtimonio laudatur, pontifex toti orbi catholico communicatione conjunctus, vitæ moribus inſignis, miraculis illuſtratus, ac denique univerſæ eccleſiæ catholicæ conſenſu a tempore obitus in hanc uſque diem anniverſaria memoria celebratus. Marcellino his ſchiſmatico, in bis, in quibus in Damaſum & in omnes orthodoxos contumelioſus fuit, nulla fides eſt adhibenda. Ammianus Urſicino addictus, occaſione orti ſchiſmatis invidioſe carpit luxum & regium cultum Romanorum pontificum; nihilque aliud calumniando præſtitit, quam ut cognoſcant poſteri, ſummo atque regali Chriſti ſacerdotio jam tum regium quoque magnificentiam & majeſtatem fuiſſe conjun-

Damaſus qualis & quo tempore pontificatum acceperit. Lupicino.

Marcellinus & Ammianus cenſura notantur.

anfulis inclusa desunt in *Luc.*

(*a*) *Luc.* & in catacumbas, ubi (*b*) deeſt in *Luc.*
(*c*) deeſt in *Luc.* (*d*) *Luc.* X.

junctam. Unde Prætextatus vir consularis, teste Hieronymo, solebat ludens beato Damaso dicere: *Facite me Romanæ urbis episcopum, & ero protinus Christianus.*

Tempus pontificatus Damasi.

b Sedit annos 18. menses 3. dies 11.) Annis 17. duobus mensibus, & 26. diebus sedisse, ex initio & fine pontificatus evidenter cognoscere licet. Decima quinta Septembris ann. 367. pontificiam sedem accepisse, supra probavimus. Undecimo die Octob. anno domini 384. vita defunctum esse, partim auctoritate martyrologii & Hieronymi, partim ex rescripto Symmachi præfecti probatur. In martyrologio obitus illius prædicto die annotatur. Hieronymus epistola 99. ait se, postquam cum Paulino Antiocheno, & Epiphanio Romam venisset (quod contigerat sub consulatu Antonii & Syagrii, anno nimirum Christi 382.) pene triennium Romæ mansisse cum Damaso, neque inde recessisse, nisi ipso defuncto. Quare cum ejusdem Hieronymi testimonio in apol. adversus Ruffinum constet, se mense Augusto, anno 385. urbe egressum esse, Damasum anno domini 384. defunctum fuisse oportuit. Viventem adhuc & superstitem fuisse illo tempore, quo Symmachus præfecturam agebat, ejusdem ad testimonium Damasi facta provocatio ostendit. Odio schismaticorum falso delatus erat, quod episcoporum alios carceribus mancipasset, alios sedibus exturbatos alio relegasset. Ut hanc calumniam abstergeret, *Respondeant*, inquit, *literis Damasi, quibus assertoris ejusdem religionis negavit ullam contumeliam pertulisse. Credatur ejus legis antistiti*, &c. Cum itaque Symmachus anno 384. urbis præfectum egerit, eo tempore Damasum adhuc superstitem fuisse oportuit. Vide Baron. anno 384. num. 11. 12.

Schisma ecclesiæ Romanæ.

c Cum eo ordinatur sub contentione Ursicinus.) Dissensio anno Christi 357. ex substitutione Felicis exorta, a Liberio ordinationes Felicis approbante pene sopita, novi pontificis electione recruduit; dum alii ex parte Felicis, alii ex parte Liberii pontificem ordinare conarentur. Quare cum a majore parte Damasus presbyter Felicis, & Liberii post Ariminense concilium vicarius, electus fuisset: pars adversa id indigne ferens, aliquanto tempore post Ursicinum pseudopontificem creat, atque basilicam Sicinii occupat. *Quo ex facto*, inquit Ruffinus lib. 2. c. 10. *tanta seditio, imo vero tanta bella coorta sunt, alterutrum defendentibus populis, ut replerentur humano sanguine orationum loca*. Ammianus scriptor ethnicus, Ursicini fautor ac patronus, *in concertatione*, ait, *superaverat Damasus, parte, quæ ei favebat, instante, constatque in basilica Sicinii, ubi ritus Christiani est conventiculum, uno die centum triginta septem reperta cadavera peremptorum*. Quod Romani pontificis luxum reprehendens subdit: *Neque ego abnuo, ostentationem rerum considerans urbanarum, hujus rei cupidos, ad impetrandum quod appetunt, omni contentione laterum jurgari debere: cum id adepti futuri sint ita securi, ut ditentur oblationibus matronarum, procedantque vehiculis insidentes, circumspecti, vestiti, epulas curantes profusas, adeo ut eorum convivia regales superent mensas*. Hæc inquam ipse suæ superstitionis sacrificulis vilescentibus condolens, aucto Christianæ religionis pontificali splendori invidens, calumniose quidem scripsit, sed nihil aliud præstitit, quam ut posteri cognoscant, summo atque regali Christi sacerdotio ipsis etiam ecclesiæ primordiis regiam majestatem ac magnificentiam conjunctam fuisse.

Ursicini ejectio ex urbe.

d Ursicinum ejecerunt ab urbe.) Anno Christi 368. auctoritate Prætextati urbis præfecti, Ursicinus urbe ejectus fuerat. Cujus expulsionem Valentinianus imperator, propterea quod Romæ degens Romanam ecclesiam turbaret, non tantum ratam habuit, verumetiam dato ad Prætextatum rescripto mandavit, ut ad evitandas turbas ejusdem socii & fautores schismatici expellerentur, eamque quam adhuc retinebant ecclesiam catholicis restituerent. Sed cum iidem anno sequente, Olybrio præfecturam agente, quantumvis manu militari compressi, eaque basilica, quam post illos Damasus occupabat, spoliati fuissent, nequaquam acquiescerent; sed obduratis animis abhorrentes penitus communicare cum legitimo urbis antistite, novum illud consilium, a mente admodum obdurata suggestum pararent, ut conventus, quos prohibentibus præfectis intra urbem agere non liceret, in suburbiis, in cryptis arenariis, aliisque privatorum locis congregarent, atque ita insano conatu cathedram contra cathedram erigerent, Ursicinum pontificem venerarentur, eaque quæ in suburbiis gerebantur, ab iisdem schismaticis intra mœnia insolenter prædicarentur, atque ita fomites rixarum ministrarentur, novo vicissim imperator rescripto ad Olybrium dato, jussit eos ad evitandam rixarum materiam ultra vigesimum ab urbe lapidem extrudi. Ursicinus in Gallias relegatus, relaxatur sub conditione non redeundi in urbem vel suburbia Romæ. Trecenti septuaginta post obitum Valentiniani senioris iterum tumultuantes, cum schismatis auctore iterum in Gallias deportati fuerunt.

Ursicini relegatio.

e Constituerunt eum Neapoli episcopum.) Ex edicto Gratiani contra Ursicinum lato (quod ex bibliotheca Vaticana recitat Baron. anno 381. num. 2.) apparet ipsum quindecim aut plurium annorum exilio multatum, in Galliis egisse. Unde quod hic asserit auctor libri pontificalis, eum post schisma Neapolis in Campania episcopum creatum esse, fide caret; maxime cum neque Marcellinus schismatico plus nimio favens in libello ad Theodosium scripto, ejus rei vel verbo unico meminerit. Baron. anno 381. num. 7.

Error libri pontificalis.

f Fuit autem temporibus Juliani.) Enormiter errat pontificalis libri auctor. Nam anno quarto Valentiniani senioris & Valentis pontificatum adeptus, tenuit eum usque ad nonum annum Valentiniani junioris, & sextum Theodosii senioris. Unde constat eum sub quinque imperatoribus hisce, Valentiniano seniore, Valente, Gratiano, Valentiniano juniore, & Theodosio seniore pontificatum administrasse. Valens Arianæ hæreseos propugnator, cum episcopos catholicos sedibus suis exturbasset, & in exilium relegasset; cumque religiosos e claustris suis ad arma & militiam evocasset, sagitta percussus, flamma & incendio absumptus fuit. Valentinianus ob nimiam hæreticorum tolerantiam, quod pro suo quisque arbitrio, quas vellet hæreses sectari, & idola colere permitteretur, a Deo punitus, vomitu sanguinis extinctus est. Gratianus parentis in recipiendis hæreticis facilitatem imitatus, postquam hosti ludibrio fuisset, misere occisus fuit. Theodosius vero religionis cultor & impietatis hostis, imperium feliciter ingressus, felicissime egressus finit.

Liber pontificalis nota censoria perstringitur.

Valentis obitus qualis.

Valentiniani & Gratiani ob tolerantiam hæreticorum pœna.

g Platoniam ipsam.) Platonia est pavimentum tabellis marmoreis variis figuris decore stratum. Tradit enim Zonaras in Constantino Magno, ab eo Constantinopoli forum extructum fuisse, quod Placoton nominavit ex eo, quod ex tabellis lapideis stratum esset: hoc ornatu olim ecclesiarum pavimenta summa impensa sterni consuevisse, ea quæ Romæ adhuc integra vel aliqua ex parte dissipata extant, evidenter demonstrant. Per platonias etiam marmoreæ tabulæ ad ornatum comparatæ intelligi possunt. Vide Baron. anno 384. num. 17.

Platonia quid. seu placonia ex placotonia.

h Concilia martyrum.) Dicta nominantur cœmeteria, ubi sunt plura martyrum sepulcra. De versibus ab ipso conscriptis, vide Baron.

Martyrum concilia quæ.

i Invidiose accusatus.) Schismatici cum legitimam pontificis ordinationem nulla hostium invidentium calumnia labefactare possent, eademque imperatori & magistratibus nota essent, ad falsas easdemque turpissimas accusationes conversi sunt, ut patet ex litteris Valent. Virum sanctissimum & purissimum adulterii accusarunt, quem S. Hieronymus epist. 50. virgineum ecclesiæque virginis doctorem appellat.

k Hic constituit.) Consuetudo illa ecclesiastica conveniendi ad ecclesiam, & diu noctuque psallendi, antiquissima est, apostolorum institutione ad nos derivata. Hujus consuetudinis Romæ Lucianus in Philopatro; in oriente Plinius lib. 10. epistol. 98. meminerunt. Uterque autem sub Trajano imperatore vixit. Justinus martyr in oratione ad Antoninum Pium, Clemens Alex. oratione ad gentes; Tertull. lib. 2. ad uxor. c. 6. Cypr. de orat. domini, hymnos & psalmos in fidelium conventibus decantari solitos, manifestis verbis affirmant. S. August. epist. 119. cap. 18. dicit, hanc consuetudinem non aliunde, quam ab ipso domino & apostolis acceptam esse. Idem Basil. epist. 69. adversus hæreticos hanc consuetudinem improbantes scribit, his verbis. *Ad id vero, quod propter psalmodias accusamur; quare potissimum simpliciores perterrefaciunt, qui vos traducunt, hoc habeo quod dicam: quod videlicet qui jam obtinuerunt ritus omnibus ecclesiis Dei concordes sunt & consoni. De nocte siquidem populus consurgens, antelucano tempore domum orationis petit: inibique labore & tribulatione ac lacrymis indeficientibus facta ad Deum confessione, tandem ad orationem surgentes, ad psalmodiam instituuntur. Et nunc quidem in duas partes divisi, alternis succinentes psallunt.* Et paulo infra: *Deinde uni ex his id muneris datur, ut quod canendum est, prior ordiatur, reliqui succinant, atque ita in psalmodia veritate, precibusque subinde interjectis noctem superant*, &c. Vide Baron. an. 60. n. 30. & seq. Unde quod hic scribitur a Damaso institutum, ut die noctuque psalmi in ecclesia cantantur, falsum est, & ab aliquo superadditum; nisi hæc de forma quadam psallendi ab ipso præscripta explicemus. Baron. anno 384. num. 10.

Morem canendi in ecclesia die ac noctu, an Damasus instituerit?

EPISTOLÆ DAMASI PAPÆ I.

NOTA SEVERINI BINII.

Epistola nomine Damasi ad Aurelium episcopum Carthaginensem, Gratiano Augusto 3. & Equitio consulibus scripta, quam in exordio suæ collectionis Isidorus Mercator collocavit, commentitia est. " Cum enim S. Augustinus anno Christi 385. Mediolani conversus, " post

Epistola Damasi ad Aurelium commentitia neque majoris fidei

quæ ſequuntur propemodum omnes ab eodem collecta aut conficta, ut hactenus eodem argumento demonſtravimus.

poſt quadriennium in Africam rediiſſet, Aurelium adhuc Carthaginenſis eccleſiæ diaconum agere reperit: ut teſtatur ipſe lib. 22. Civit. cap. 8. quomodo Aurelius Carthag. epiſcopus, Gratiano 3. & Equitio conſulibus, anno nimirum 375. ad Damaſum ſcribere potuit, cum ante annum Chriſti 389. nondum epiſcopus creatus fuerit? Vide Baron. anno 374. num. 11.

OBSERVATIO PHILIPPI LABBE, S. J.

Ne quid hic deſit ex Iſidorianis mercibus, prætermiſſas a Binio, ſed ab aliis, qui præceſſerunt, non omiſſas ejusdem Damaſi Papæ & Pſeudo-Aurelii epiſtolas adſcribemus, ne lector eccleſiaſticus ſimul ac pſeudo-eccleſiaſticæ antiquitatis curioſus illas e Merlino, Crabbo, Surio, Nicolino, certe aliunde cogatur emendicare. Subjiciemus quoque præteritas a Binio, aliiſque, eiuſdem S. Damaſi ad S. Hieronymum presbyterum epiſtolas, quibus ipſe reſpondit epiſtolis 125. & 145. ut ex lectione apocryphorum ſcriptorum collectum animi angorem ſincerarum omnique ſuſpitionis fuco carentium literarum lectione abſtergere ac mollire poſſit.

[1] *BEATISSIMO PAPÆ DAMASO*

Aurelius Carthaginenſis epiſcopus.

GLORIAM apoſtolicæ ſedis, & veſtræ ſublimitatis gratiam noſtra humilitas exoret, ut ſtatuta, quæ reperire poterit, poſt finem beati principis apoſtolorum Petri, uſque ad veſtræ ſanctitatis principium juxta apoſtolicæ ſedis auctoritatem, quam cognovimus per veſtræ ſapientiæ ſanctitatem gubernari, nobis ſcripta mittere dignemini: quatenus per veſtræ ſanctitatis nobilitatem atque prudentiam noſſe valeamus, quæ in prælata ſancta ſede ſupra dictis temporibus ſunt decreta, & qui adverſus canonum [2] apoſtolorum inſtituta geſſerunt, cognoſcantur. [3] Bene vale ſanctiſſime papa, & ora pro nobis amantiſſime pater. Data octavo Kalendas Martii. Idem lecta Romæ, [4] quinto Nonas Maii.

[5] *Reverendiſſimo fratri & coepiſcopo Aurelio, Damaſus.*

SCripta ſanctitatis tuæ debita veneratione ſuſcepimus, in quibus ſitire venerationem ac prudentiam tuam apoſtolica inſtituta (ut dignum erat) cognovimus. Qua de re quædam ex his, quæ petiiſti, miſimus: & quædam adhuc cum iterum miſeris, mittere cupimus. Nullum tamen a beati Petri principis apoſtolorum fine prædeceſſorum noſtrorum prætermiſimus, de quorum ſtatutis aliquid tibi per Ammonium presbyterum, & Felicem diaconum, ſub certis ſignaculis non mitteremus. Quæ te & cuſtodire optamus & aliis prædicanda ac publicanda mandamus, ut ab omnibus inviolate debita veneratione cuſtodiantur, & inviolate ſerventur, atque ab omnibus futuris temporibus diligenter
a Dist. XXV. q. 1. Violatores. venerentur: quia [a] violatores voluntarii canonum, graviter a ſanctis patribus judicantur, & a Spiritu Sancto (cujus inſtinctu ac dono dictati ſunt) damnantur: quoniam blaſphemare Spiritum ſanctum non incongrue videntur, qui contra eoſdem ſanctos canones non neceſſitate compulſi, ſed libenter (ut præfixum eſt) aliquid aut proterve agunt, aut loqui præſumunt, aut facere volentibus ſponte conſentiunt. Talis enim præſumptio manifeſte unum genus eſt blaſphemantium Spiritum ſanctum: quoniam (ut jam prælibatum eſt) contra eum agit, cujus impulſu & gratia iidem ſancti editi ſunt canones. Diabolica vero nequitia pleroſque ſubtiliter fallere ſolet, & ita quorumdam imprudentiam per ſimilitudinem pietatis ſæpiſſime illudit, ut pro ſalutaribus nocitura perſuadeat. Idcirco norma ſanctorum canonum, qui ſunt [a] Spiritu Dei conditi, & totius mundi reverentia conſecrati, fideliter a nobis eſt ſcienda & diligenter tractanda, ne quovis modo ſanctorum patrum ſtatuta abſque inevitabili neceſſitate, quod abſit, tranſgrediamur: ſed fideliſſime per ea gradientes, cum eis qui eos inſtinctu condiderunt divino mercedis gloriam & laboris cumulum, eorum meritis, auxiliante domino, habere mereamur. His itaque rite deliberatis, & ad eccleſiarum veſtrarum notitiam noſtra deliberatione perlatis, parere vos eorumdem ſanctorum canonum regulis ſummopere convenit, ne in aliquo eis obviare quorumdam ignavia faciat: ſed veſtra ſapiens & ſana doctrina, quæ cupit vos per omnia placere Deo, illis cohæredes & comparticipes cœleſtis regni, in ſedibus fideles cooperatores oſtendat. Data decimo ſexto Kalendas Junii, Gratiano & [b] Cyricio, quarto conſulibus

a Vide S. Leonis epiſtolas 85. & 84.

b Syricio. nomen utrum que Faſtis ignotum.

Hieronymo Damaſus, Romanus epiſcopus.

DORMIENTEM te longo jam tempore, legentem potius, quam ſcribentem, quæſtiunculis ad te miſſis excitare diſpoſui: non quo & legere non debeas: hoc enim veluti quotidiano cibo alitur, & pingueſcit oratio: ſed quo lectionis ſit fructus iſte, ſi ſcribas. Itaque quoniam Etherio tabellario ad me remiſſo, nullas jam te epiſtolas habere dixiſti, exceptis iis, quas aliquando in eremo dictaveras, quaſque tota aviditate legi, atque deſcripſi, & ultro pollicitus es te furtivis noctium operis, aliqua ſi vellem poſſe dictare; libenter accipio ab offerente, quod rogare volueram, ſi negaſſes. Neque vero ullam puto digniorem diſputationis noſtræ confabulationem fore, quam ſi de ſcripturis ſermocinemur inter nos, id eſt, ut ego interrogem, tu reſpondeas: qua vita nihil puto in hac luce jucundius, quo animæ pabulo omnia mella ſuperantur. Quam dulcia, inquit propheta, gutturi meo eloquia tua ſuper mel ori meo. Nam cum, idcirco, ut ait præcipuus orator, homines a beſtiis differamus, quod loqui poſſumus; qua laude dignus eſt, qui in ea re ceteros ſuperat, in qua homines beſtias antecellunt? accingere igitur, & mihi, quæ ſubjecta ſunt, ediſſere, ſervans utrobique moderamen, ut nec propoſita ſolutionem deſiderent, nec epiſtola brevitatem. Fateor quippe tibi: eos, quos mihi jampridem Lactantii dederas, libros ideo non libenter lego; quia & plurimæ epiſtolæ in eis uſque ad mille ſpatia verſuum tenduntur, & raro de noſtro dogmate diſputant: quo fit, ut & legenti faſtidium generet longitudo; &, ſi qua brevia ſunt, ſcholaſticis magis ſint apta, quam nobis, de metris & regionum ſitu & philoſophis diſputantia. Quid ſibi vult, quod in Geneſi ſcriptum eſt: Omnis qui occiderit Cain, ſeptem vindicta exſolvet? Si omnia Deus fecit bona valde, quare Noe de mundis & immundis animalibus

Pſalm. 118.

Gen. 4.

Gen. 7.

præ-

1 In Collectione Iſidori: *Reverendiſſimo Papa* &c. & plerumque præfigitur initio collectionis Iſidori. *Harduinus.* 2 Forte, *Apoſtolicorum*, hoc eſt, ſedis Apoſtolicæ. *Harduinus.* 3 Iſidorus: *Bene valete ... & orate.* Harduinus. 4 Merlini editio caret hac voce *quinto* Harduinus. 5 In collectione Iſidori, *Beatiſſimo Fratri. Hard.*

præcepit, cum immundum nihil bonum esse possit? Et in novo testamento post visionem, quæ Petro fuerat ostensa dicenti, Absit domine a me, quoniam commune & immundum nunquam introivit in os meum; vox de cœlo respondit: quod Deus mundavit tu ne commune dixeris. Cur Deus loquitur ad Abraham, quod quarta progenie filii Israel essent de Ægypto reversuri, & postea Moyses scribit: Quinta autem progenie filii Israel exierunt de terra Ægypti: quod utique nisi exponatur, videtur esse contrarium. Cur Abraham fidei suæ signum in circumcisione suscepit? Cur Isaac vir justus, & Deo carus, non illi, cui voluit, sed cui noluit, deceptus errore benedixit?

Act. 10.

Gen. 17. *Ibid.* 25.

Damasus Hieronymo.

COMMENTARIA cum legerem Græco Latinoque sermone, in evangeliorum interpretatione, a nostris, id est, orthodoxis viris olim ac nuper scripta, de eo, quod legitur, Osanna filio David, non solum diversa, sed etiam contraria sibimet proferunt. Dilectionis tuæ est, ut ardenti illo strenuitatis ingenio, abscissis opinionibus, ambiguitatibusque scrupulosis, quid se habeat apud Hebræos vivo sensu scribas; ut de hoc, sicut & de multis, tibi curæ nostræ in Christo Jesu gratias referant.

Matth. 21.

[a] EPISTOLA I. DAMASI PAPÆ I. ad Paulinum [b] Antiochenum episcopum. [1]

De fide & formula libelli, cujusmodi, qui ab hæresi revertuntur, debeant profiteri.

I. *Quod integrum hominem susceperit Christus sine peccato.*

II. *Quod unus sit Christus, ante sæcula ex patre natus, & in tempore ex virgine editus.*

Dilectissimo fratri Paulino, Damasus.

[a] ipsum. [b] scripta. [c] Petrum. *ex Fus.* c. [d] nobis.

PER [a] filium meum Vitalem ad te [b] rescripta direxeram, tuæ voluntati & tuo judicio omnia derelinquens, & per Petronium [c] presbyterum breviter indicaveram me in articulo jam profectionis ejus aliqua ex parte commotum. Unde ne aut tibi scrupulus relideret, & volentes forsitan ecclesiæ copulari tua cautio probanda differret, fidem nostram misimus, non tam tibi, qui ejus [d] fidei communione sociaris, quam his, qui in ea subscribentes, tibi, (*a*) id est, nobis per te voluerint sociari, dilectissime frater.

In edit. Holst. 1662. Post concilium itaque Nicænum & quod in urbe Roma concilium congregatum est a catholicis episcopis addiderunt de Spiritu Sancto: & quia postea hic error inolevit, &c. *quæ infra habentur post conc. Romanum III.*

I.

Quapropter, si supradictus filius meus Vitalis, & qui cum eo sunt, tibi voluerint aggregari, primum debent in ea expositione fidei subscribere, quæ apud Nicæam pia patrum voluntate firmata est. Deinde, quoniam nemo potest futuris vulneribus adhibere medicinam, ea hæresis eradicanda est, quæ postea in oriente dicitur pullulasse, id est, confitendus [a] ipsa sapientia, sermo, filius Dei humanum suscepisse corpus, animam, sensum, id est, integrum Adam, & (ut expressius dicam) totum veterem nostrum sine peccato hominem. Sicuti enim confitentes eum humanum corpus suscepisse, non statim ei & humanas vitiorum adjungimus passiones: ita & dicentes eum suscepisse & hominis animam & sensum, non statim dicimus & cogitationum eum humanarum subjacuisse peccato.

[a] est ipse sapientia sermo, ex eodem c. Justel.

In vetustissimo Fritzingensi Codice hic adjunguntur sequentia usque ad Cap. II.

Si quid illud est quod de homine Salvator noster suscipere timuit non salvavit; aut si tam inseparabile malum fuit quod ipse suscipere formidavit quid punit in homine quod ipse condidit, & suscipere in suscepto homine vitavit? Itaque Dominicus homo rationalis intelligibilis, & quod Græci dicunt *Noerus* confitendus.

II

[1] Si quis autem dixerit, Verbum pro humano sensu in (*b*) domini carne versatum, hunc catholica ecclesia anathematizat, necnon & eos qui duos in salvatore filios confitentur, id est, alium ante incarnationem, & alium post assumptionem carnis ex virgine, (*c*) & non eumdem Dei filium & ante & postea confitentur. Quicumque huic epistolæ subscribere voluerit, ita tamen, ut (*d*) in ecclesiasticos canones, quos optime nosti, & in Nicænam fidem ante subscripserit, hunc [b] habebis absque aliqua ambiguitate suscipere. Non quod hæc ipta, quæ nos scribimus, non potueris [c] convertentium susceptioni proponere, sed quo tibi consensus noster liberum in suscipiendo tribuat exemplum.

[b] debeas, ex eodem c. [c] conversorum.

NOTÆ SEVERINI BINII.

[a] *Epistola.*) Hæc epistola scripta fuit hac occasione Vitalis Antiochiæ agens, apud Damasum de Apollinaristarum hæresi accusatus, ad fidei professionem citabatur: qui dum comparuisset, editoque fidei catholicæ libello se injuste hæreseos accusatum exclamasset, a Damaso pontifice sic acceptus fuit, ut ejus causam per hasce literas Paulino Antiocheno episcopo cognoscendam delegaret, libellumque ad eumdem Paulinum daret, Deut Vitalis subscripsit. His literis acceptis ille Antiochiam profectus, oblatam ibidem a Damaso catholicæ fidei confessionem subscribendo approbavit, atque in Christo sicut carnem humanam, ita mentem fuisse dolose est confessus. Cum itaque ille divinitatem loco mentis fuisse, tacite & callide significaret; patres vero eum de mente, humana scilicet anima, quod verba illius proprie accepta sonabant, locutum fuisse putassent, occultum & ingenio vafro hæresiarcham in communionem catholicam receperunt: detecta autem hac fraude, merito pontificis & Romani concilii sententia damnatus, attestantibus Gregorio Nazianzeno & Elia Cretensi, ab ecclesia proscriptus fuit. Vide notas concilii Romani III. sub Damaso infra; Baronium anno 373. num. 2. & 6.

Occasio epistolæ quæ.

Vitalis hæresiarcha dolose palinodiam canit.

[b] *Antiochenum.*) Anteriores editiones in margine pro *Antiocheno* habuerunt *Thessalonicensem*: quo auctoritate id factum fuerit, non video. Accidit fortasse, ut aliquis imprudens imitatus falsum & dolosam illam inscriptionem epistolæ synodalis concilii Romani III. quam apud Theodoretum extat, hoc modo: *Confessio fidei, quam Damasus papa misit ad Paulinum Thessalonica urbis in Macedonia*; pro *Paulino Antiocheno*, *Paulinum Thessalonicensem* episcopum posuerit. Vide notas prædictæ epistolæ synod. Baron. anno 378. num. 41.

Marginalium quorundam hujus epistolæ vitiosa.

EPI-

1 In quibusdam MSS. ut Bellovac. & Laudun. hinc incipiunt decreta veterum Romanorum Pontificum. Et hæc epistola Græce in MS. Cod. Reg. 2951. fol. 196. Latine etiam in Conflictu Arnobii cum Serapione. *Harduinus.* 2 *Ipse sapientia filius Dei sermo*, in editione Merlini. *Harduinus.* 3 Citatur hic locus a Paulino Aquilejensi lib. 3. contra Felicem Urgell. apud Alcuinum pag. 1861. forte & a Mario Mercat. in differt. de 111. anathem. Nestorii, ubi Bonosum *a Damaso urbis Romæ episcopo prædamnatum* dicit. *Harduinus.*

(*a*) *Luc.* & nobis. (*b*) *Luc.* dei. (*c*) *Luc.* sed non. (*d*) *Luc.* & & in ecclesiasticis canonibus.

EPISTOLA II. DAMASI PAPÆ I.
ad episcopos orientis.

QUOD vestra caritas debitam sedi apostolicæ reverentiam tribuit, filii honoratissimi, vobismetipsis quoque maximo sane honori est. Nam tametsi sancta ecclesia, in qua sanctus apostolus sedens nos docuit, quo pacto illius gubernacula, quæ susceperimus, tractanda sint, nobis primæ partes deferuntur; tamen confitemur, nos illo dignitatis gradu longe inferiores esse. Verum ob hanc causam omnibus modis laboramus; uti ad gloriam beatitudinis ejus, si qua ratione possimus, tandem aliquando perveniamus. Sciatis velim, fratres, nos Timotheum illum profanum Apollinaris hæretici discipulum cum impio suo dogmate jampridem abdicasse: & ob eam causam credimus reliquias ejus nihil in posterum momenti habituras. Quod si antiquus ille serpens semel atque iterum ictus ad suam ipsius pœnam augendam revixerit, & extra ecclesiam ejectus nonnullos etiamnum fideles suis mortiferis venenis, quibus eos tentare aggreditur, ad exitium trahere non cesset: vos hanc ejus astutiam velut pestem quamdam declinate, & recordamini sedulo tum fidei ab apostolis traditæ, tum hujus vel maxime quæ est a sanctis patribus in concilio Nicæno scriptis prodita; inque eam gradum firme defigentes, immobiles perstate: & ne posthac tustinete, ut vel clerici vestri, vel laici, inanes sermones quæstionesve obscuras audiant.

Jam enim semel formulam edidimus, ut qui se Christianum profiteatur, illud teneat quod ab apostolis traditum est. Quippe divinus Paulus sic loquitur: *Si quis vobis evangelizaverit præter id quod accepistis, anathema sit.* Nam Christus Filius Dei dominus noster generi humano per passionem suam plenissimam salutem reddit, ut totum hominem peccatis implicatum ab omni peccato liberaret. Hunc si quis aut imperfectam divinitatem habuisse dixerit; spiritu diaboli completus, se filium gehennæ ostendit. Itaque quid est cur abdicationem Timothei a me rursus requiratis, qui etiam hic judicio sedis apostolicæ, Petro quoque Alexandriæ episcopo præsente abdicatus est, una cum magistro suo Apollinare, qui item in die judicii debitas pœnas & supplicia persolvet? Quod si ille, qui veram spem in Christum una cum fidei confessione mutarit, velut spem quamdam salutis retinens, alios quosdam, qui sunt leviores, ad suam perducat sententiam: sciant illi, se propterea cum eo similiter perituros, quod in animum aliquando induxerint ecclesiæ canoni repugnare. Deus autem vos, filii honoratissimi, servet incolumes.

Gal. 1. 8.

[1] ΤΟΙΣ ΤΗΝ ΕΩΑΝ ΙΘΥΝΟΥΣΙΝ
Ἐπισκόποις, Δάμασος.

Theodor. hist. eccl. lib. 5. cap. 10.

ΟΤΙ τῇ ἀποστολικῇ καθέδρᾳ τιμῶ ὀφειλόμενα αἰδῶ ἡ ἀγάπη ὑμῶν ἀπονέμει, ἑαυτοῖς τὸ πλεῖστον παρέχετε, υἱοὶ τιμιώτατοι· καὶ γὰρ εἰ τὰ μάλιστα ἐν τῇ ἁγίᾳ ἐκκλησίᾳ, ἐν ᾗ ὁ ἅγιος ἀπόστολος καθεζόμενος ἐδίδαξε πῶς προσήκει ἡμᾶς τοὺς οἴακας ἰθύνειν, ὃς ἀνεδεξάμεθα, ὅμως ὁμολογοῦμεν ἑαυτοὺς ἐλάττονας εἶναι τῆς τιμῆς. ἀλλὰ διὰ τοῦτο οὐδέποτε ἔξω σπουδάζομεν, εἴπως δυνηθείημεν πρὸς τὴν δόξαν τῆς μακαριότητος αὐτοῦ παραγενέσθαι. γινώσκετε τοίνυν, ὅτι τὸν πάλαι Τιμόθεον τὸν βέβηλον, τὸν μαθητὴν Ἀπολλιναρίου τοῦ αἱρετικοῦ, μετὰ τοῦ ἀσεβοῦς αὐτοῦ δόγματος καθείλομεν, καὶ ὁδαμοῦ παισδόμεν αὐτοῦ τὰ λείψανα λόγῳ τινὶ τοῦ λοιποῦ ἔχειν. εἰ δέ τις ἐκείνου ὁ ὄφις ὁ παλαιὸς, ἅπαξ καὶ δεύτερον κατουδηχθεὶς πρὸς ἰδίαν τιμωρίαν ἀναζῇ, ὅστις ἐκτὸς τῆς ἐκκλησίας ὑπάρχει, ὃς σφάλαι τοῖς ἑαυτοῦ θανατηφόροις φαρμάκοις τινὰς ἀπίστους διαπειράζων ὑφαίνεται, τούτῳ ὡσαύτως φθοράν τινα ἐκκλίνατε, ὅμως μεμνημένοι τῆς ἀποστολικῆς πίστεως, ταύτης μάλιστα ἥτις ἐν Νικαίᾳ παρὰ τῶν πατέρων ἐγγράφως ὡρίσθη, βεβαίῳ βαδισμῷ ἐχυρῶς τῇ πίστει ἀμεταπτώτως διαμείνατε, καὶ μὴ ματαιολογίας καὶ ψευσμάτων ζητήσεις, μὴ τοῦτο ὑπομείνατε ἀκοῦσαι τοὺς κληρικοὺς ἢ τοὺς λαϊκοὺς ὑμῶν, ἤδη γὰρ ἅπαξ τύπον ἐδώκαμεν, ἵνα ὁ γινώσκων ἑαυτὸν Χριστιανὸν, ἐκεῖνο φυλάττει, ὅπερ παρὰ τῶν ἀποστόλων παρεδόθη, λέγοντος τοῦ ἁγίου Παύλου, εἴ τις ὑμᾶς εὐαγγελίζεται παρ' ὃ παρελάβετε, ἀνάθεμα ἔστω. ὁ γὰρ Χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ ὁ κύριος ὑμῶν τῷ γένει τῶν ἀνθρώπων διὰ τὸ ἴδιον πάθος πληρεστάτην ἀπέδωκε τῷ σωτηρίαν, ἵνα ὅλον τὸν ἄνθρωπον ταῖς ἁμαρτίαις συνεχόμενον, πάσης ἁμαρτίας ἐλευθερώσῃ. τοῦτον εἴ τις ἧττον ἀνθρωπότητος, ἢ θεότητος ἔλαττον ἐγνώκασιν εἶναι, πνεύματος διαβόλου πεπληρωμένοι, τῆς γεέννης υἱὸν ἑαυτῶν ἀποδεικνύουσι. τί τοίνυν πάλιν παρ' ἐμοῦ ζητεῖτε τῷ καθαίρεσιν Τιμοθέου, ὃς καὶ συνταῦθα κείσει τῆς ἀποστολικῆς καθέδρας παρόντος καὶ Πέτρου τοῦ ἐπισκόπου τῆς Ἀλεξανδρέων πόλεως καθηρέθη, ἅμα τῷ διδασκάλῳ αὐτοῦ Ἀπολλιναρίῳ, καὶ ἐν ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως τὰς ὀφειλομένας τιμωρίας καὶ βασάνους ἀπομενεῖ. εἰ δέ τινας κωφοτέρους πείθει ἐκεῖνος, ὡς τινὰ ἐλπίδα ἔχων, ὅστις τῷ ἀληθῆ ἐλπίδα τῷ ἐς Χριστὸν τῇ ὁμολογίᾳ μετέβαλε, μετὰ τοῦτον ὁμοίως ἀπολεῖται, ὅς τις δήποτε βούλεται, τῷ κανόνι τῆς ἐκκλησίας ἀντιπαλαίσας. ὁ Θεὸς ὑμᾶς ὑγιαίνοντας διαφυλάττοι, υἱοὶ τιμιώτατοι.

[a] EPISTOLA III. DAMASI PAPÆ
[a] ad Hieronymum presbyterum.

Petit ut psallentiam & hymnidicum, sicut ab Alexandro rectore suo & episcopo didicit, ad eum mittat.

Damasus episcopus fratri & compresbytero Hieronymo, in domino salutem.

DUM multa corpora librorum in meo [b] arbitrio allata fuissent, contigit, ut & librum psalmorum in meo animo festinus cognoscerem detineri, & memoriam capacitatis meæ imbuere. Cogitavi, frater amantissime & in Christo semper sacerdos, ut secundum septuaginta

[a] Hæc & sequens supposititia, apocrypha, & ineptissima virisdoctis habentur, tantumque a stylo Damasi & Hieron. distant, quantum cœlum a terra & polus antarcticus ab arctico.

[b] archibio si. ve archivo legendum arbitror.

[1] Ex Theodoreto lib. 5. hist. Eccles. cap. 10. ubi titulus est his verbis: Σωσθένει Δάμασος ἐπισκόπου Ῥώμης κατὰ Ἀπολλινάριον καὶ Τιμόθεον. Haiduinus Sirmondi interpretationem affert.

ginta interpretes & presbyteros, id est, Matthiam [a] & Ptolemæum, Muchium, Sacreum, Hydronium, (Pamphilum, Zoëstiten, Didymum, Sanium, Epiphanium,) Ciatrem, Simonem, & cæteros, inquantum [b] nostra recurrit conscientia, de septuaginta invenire vestigia. Peto etiam tuam caritatem, ut sicut a [c] rectore tuo Alexandro [c] episcopo nostro didicisti, [d] Græcorum psallentiam [d] ad nos dirigere tua fraternitas delectetur: qui tantæ apud nos simplicitatis indago est, ut tantum in die dominica apostoli epistola una recitetur, & evangelii capitulum unum dicatur, & nec psallentium [e] mos tenetur, nec [f] hymni decus in ore nostro cognoscitur. Peto ergo per fratrem & compresbyterum nostrum Bonifacium, ut [g] lubeat fraternitas tua rei hujus nobis aperire vestigia. (Missa quinto Kalendas Novembris, per Bonifacium presbyterum [h] Hierosolymam.)

[a] Alii omnes Ariffeas ad Philocratem. [b] Marium, Cassium, [c] eumdem. [c] Quis hic Alexander? [d] in gremio Græcorum psallere. [d] psallentiam [e] vox ulla resonet. [f] hymnidicus. [g] jubeat [h] Hier. ann. 386. Hierosolymam petit post obitum Damasi 11. Decemb. 384.

Nota Severini Binii.

a Epistola.) Hanc epistolam, illa quæ sub nomine Hieronymi responsoria subjungitur, de fide aliquo modo suspectam reddit. " Vide quæ infra notabimus. [" & alia omnia.]

[a] RESCRIPTUM HIERONYMI presbyteri ad Damasum papam.

Suggerit de Gloria Patri, & alleluja in fine psalmorum apud Romanam ecclesiam concinendo.

Beatissimo papæ Damaso sedis apostolicæ urbis Romæ, Hieronymus supplex.

LEGI literas apostolatus vestri poscentes, [b] ut secundum simplicitatem septuaginta interpretum, canendum psalmographum interpretari festinem propter [g] fastigium Romanorum, ut ubi obscuritas impedit, apertius Latine [h] trahatur [h] sensus. Precatur ergo cliens tuus, ut vox ista psallentium in sede tua Romana, die noctuque [i] canatur, & in fine psalmi cujuslibet sive matutinis vel vespertinis horis conjungi præcipiat apostolatus tui ordo, Gloria Patri, & Filio, & Spiritu sancto: Sicut erat in principio, & nunc, & semper, & in sæcula sæculorum. Amen. Istud carmen laudis omni psalmo conjungi præcipit, ut fides 318. episcoporum Nicæni concilii in vestro ore pari consortio declaretur. Ubi autem Deus & homo honorabili voce [k] cantatur, alleluja semper cum omnibus psalmis affigatur, ut in omni loco communiter respondeatur nocturnis temporibus. In ecclesia autem a sancta resurrectione usque ad sanctam pentecosten [l] niatur, inter dierum vero spatia quinquagesimæ propter novitatem sancti paschæ, ut vox ista laudis canatur in [k] aleph, [l] (a) quod prologus Græce, Latine præfatio dicitur.

[b] Vide Remigium Autiss. præf. in psalmos. [g] fastidium. [h] affertus. [i] Auctor posticalis in Damasi. [k] Has ambages quis solvet? [l] quod est alleluia, & laus tibi soli, Epistola Hieronymi ad Damasum commentitia.

Nota Severini Binii.

a Rescriptum.) Hanc epistolam nomine Hieronymi ad Damasum confingatam, commentitiam esse, eamque ab eruditis res Hieronymi accuratius expendentibus ut adulterinam merito explodi, scribit Baron. anno 325. num. 175. Idque hac de causa scribitur hic, quod Hieronymus Damasum admonuerit, ut more orientalis ecclesiæ in fine psalmorum, hymnum glorificationis etiam occidentalis adderet: cum tamen auctore Cassiano constet, eum morem occidentalis ecclesiæ peculiarem fuisse, siquidem in oriente canerentur duntaxat in fine hymnorum aut antiphonarum. Verba Cassiani lib. 2. de nocturn. mod. cap. 8. hæc sunt. *Illud ostium (quod in hac provincia videmus,) ut uno commodo in clausula psalmi omnes astantes concinant cum clamore, Gloria Patri & Filio & Spiritui sancto, usquequo per totum orbem terræ auditimus, sed cum omni silentio ab eo, qui cantat, finito psalmo orationem succedere. Hac vero glorificatione Trinitatis tantummodo solere antiphonam terminari.* Hæc Cassianus de ritu psallendi.

[a] EPISTOLA STEPHANI ARCHIEPISC. & trium conciliorum Africæ, ad Damasum papam.

[a] Forte atque adulterinam hanc sequentesque.

De privilegio Romanæ sedis.

Beatissimo domino & apostolico culmine sublimato sancto patri patrum Damaso Papæ, & summo omnium præsulum pontifici, Stephanus [c] Archiepiscopus concilii Mauritaniæ, & universi episcopi de tribus conciliis Africanæ provinciæ.

[b] Vide ep. Afrorum ad Theod. conf. 3 conc. Later. [c] prima sedis episcopus dici debuit.

NOTUM vestræ facimus beatitudini, quod quidam fratres in confinio nobis positi, quosdam fratres nostros, venerabiles videlicet episcopos, vobis inconsultis, a proprio dejiciunt gradu, vel dejicere moliuntur, cum vestræ sedi, episcoporum judicia & summorum finem ecclesiasticorum negotiorum, in honore beatissimi Petri, patrum decreta omnium, cunctam reservavere sententiam, inquirendi reverentia de Dei rebus, quas omni cura & solicitudine observare debemus. Maxime vero juste debent ab ipso præsulum examinari vertice apostolico, cujus vetusta solicitudo est, tam mala [d] damnare, quam relevare laudanda. Antiquis enim regulis censitum est, ut quidquid horum quamvis in remotis, vel in longinquo positis ageretur provinciis, non prius tractandum vel accipiendum sit, nisi ad notitiam almæ sedis vestræ fuisset deductum, ut ejus auctoritate, juxta quod fuisset pronunciatum, firmaretur; & reliqua multoties talia, & his similia, quæ super his constituta sunt, quibus, si illicite factum est, ut semper vestræ sedi consuetudo fuit, festinanter occurrite, & his viriliter, ut pater pro filiis, certantes, state, sicut bene [e] a Jesu filio Sirach dictum est: *Usque ad mortem certa pro veritate, & semper dominus Deus tuus pugnabit pro te.* Accipere enim personam impii, non est bonum, ut declines a veritate judicii. Sin minus illicita sunt hæc, pateat nobis talis omnibus licentia, beatissime pater. Aut si liceat hos, vel aliquos etiam minorum graduum clericos, nisi canonice tempore legitimo vocatos, aut sine legitimis accusatoribus, aut absque veris & innocentibus testibus, vel nisi manifeste canonice convictos, aut sponte confessos, vel a suis sedibus ejectos, aut suis expoliatos rebus, vocare ad synodum vel damnare: quia legimus, eos non posse canonice ad synodum, ante suam diu tenendam & gubernandam, viribus scilicet pleniter resumptis, restitutionem, suisque omnibus sibi legaliter restitutis, integerrime [f] vocari, aut, ut veniant ad synodum, nisi sponte voluerint, imperari. Deus ergo creator omnium conservet [f] longævum apostolatum vestrum ad

[d] ep. Afrorum mox cit. Idem habetur in dec. Felicis papæ II. in epistola Ægyptiorum ad eumdem. [e] Martinus papa conf. 4. concilii Lateran. Isidor. 4. 22. [f] evocari. [f] Sergius Cypri Ep. in epist. ad Theodor. conf. 2 ejusdem concilii

1 Al. *coepiscopo.*

(a) In Luc. Cod. post illud: *laus tibi soli*, additur lacinia ex aliquo alios ad rem non pertinens, quam hic omittendam censui.

ad ſtabilitatem eccleſiarum ſanctarum & ortho doxæ fidei, voſque paſtorem bonum, qui pro ſpiritualibus ovibus veſtram ponitis animam, atque baculo paſtorali lupos rapaces expellitis, omnibuſque oppreſſis auxilium fertis. Quod & iſtis atque omnibus vos ſemper facere optamus ſanctiſſime papa. Subſcriptio. Et alia manu: Ora pro nobis cariſſime pater.

EPISTOLA IV. DAMASI PAPÆ I.

Ad eumdem Stephanum & ad concilia Africæ.

I. *De primatu apoſtolicæ ſedis.*
II. *De cauſis epiſcoporum, & de ſynodo congreganda.*
III. *De accuſatoribus & teſtibus.*
IV. *Quod qui vocatus non eſt, reſpondere non debeat, niſi ſponte velit.*
V. *De epiſcopis ejectis, aut rebus expoliatis.*
VI. *De accuſatoribus & accuſationibus.*
VII. *De cauſa perſonæ accuſatæ: & ut alii accuſatores, alii judices, alii ſint teſtes: & de inſcriptione.*
VIII. *De induciis.*
IX. *Ut nullus judicetur aut damnetur, priuſquam accuſatores præſentes habeat, induciaſque accipiat, nec extra provinciam fiat prima diſcuſſio.*

a Vide Io. Diac. lib. 11. vitæ S. Gregorii papæ.

Damaſus ſervus ſervorum Dei, [a] *atque per gratiam ejus epiſcopus ſanctæ catholicæ eccleſiæ urbis Romæ, Stephano archiepiſcopo concilii Mauritaniæ, & univerſis epiſcopis Africanæ provinciæ.*

b Atticus ep. CP. ep. ad PP. conc. Carthaginenſis. Le. 3.

LECTIS fraternitatis veſtræ literis, primo gratias ago, quod tantorum fratrum [b] merui benedictione frui: deinde, quod circa fratres ſolicitos vos reperi, & cum eis crucem domini deferre, qui ait: *Qui vult venire poſt me, abneget ſemetipſum, & tollat crucem ſuam, & ſequatur me*: & reliqua ad hunc modum pertinentia. Igitur, quoniam in præſenti opportune geſtorum conſultatione, apoſtolicis veſtra beatitudo viſceribus [c] commota, nos hortata eſt, ruitionem fratrum apoſtolica impendere auctoritate, & eorum injuriis ſubvenire, dum conſtet, eadem vos cum apoſtolo compatibiliter dicere: *Quis infirmatur, & ego non infirmor? quis ſcandalizatur, & ego non uror?* ſatagentes, ne aliquis de his, qui vobis crediti ſunt, a ſævis beſtiis laceretur aut capiatur: pro qua re [d] oportet, juxta veſtram prudentem commonitionem, magis autem ſecundum domini divinam præceptionem, nos, qui ſupra domum ejus, hoc eſt, univerſalem eccleſiam catholicam, epiſcopale ſuſcepimus miniſterium, ſolicite vigilare, ne de ſacris ejus muneribus, id eſt, apoſtolicis viris, apoſtolorumque ſucceſſoribus, atque miniſtris quiſquam, nobis dormitantibus, valeat ſupprimi, atque injuſte, nobiſque inconſultis, damnari.

c Deuſdedit Caralit. ep. conſ. 2. conc. Later.

2. Cor. 11.

d Maximus Aquileienſis ep. in eodem concilio.

I.

Scitis, fratres cariſſimi, firmamentum [e] a Deo fixum & immobile, atque titulum lucidiſſimum ſuorum ſacerdotum, id eſt, omnium epiſcoporum, apoſtolicam ſedem eſſe conſtitutam, & verticem eccleſiarum. *Tu es enim* (ſicut divinum pronunciat verbum veraciter) *Petrus, & ſuper firmamentum tuum eccleſiæ columnæ*, qui epiſcopi intelliguntur, confirmatus ſunt: *& tibi claves regni cælorum commiſi, atque ligare & ſolvere poteſtatem quæ in cælis ſunt, & quæ in terris, promulgavi.* Tu profanorum hominum, & membrorum meorum, maximeque diſcipulorum meorum exiſtis ut princeps & doctor orthodoxæ & immaculatæ fidei, cujus vice hodie, gratia Dei, legatione pro Chriſto fungimur, & omnes hujus ſanctæ ſedis præſules ejus vicem geſſerunt, gerunt, & gerent. Ideo omnia, quæ innotuiſtis, non licere mandarem, niſi vos tam pleniter inſtructos eſſe ſcirem, quod cuncta, ſuper quibus conſulitis, illicita eſſe non dubitetis.

e Sergius ep. Cypri ad Theod. papam ibidem Matt 16.

II.

1. quæſt. 6. Diſcutere epiſcopos.

Diſcutere namque epiſcopos, & ſummas eccleſiaſticorum negotiorum cauſas metropolitano, una cum omnibus ſuis comprovincialibus, ita ut nemo ex eis deſit, & omnes in ſingulorum concordent negotiis, licet: ſed definire eorum atque eccleſiaſticarum ſummas querelas cauſarum, vel damnare epiſcopos, abſque hujus ſanctæ ſedis auctoritate, minime licet, quam omnes appellare, ſi neceſſe fuerit, & ejus fulciri auxilio oportet. Nam (ut noſtis) ſynodum ſine ejus auctoritate fieri, non eſt catholicum: nec epiſcopus [a], niſi in legitima ſynodo, & ſuo tempore apoſtolica vocatione congregata, definite damnari poteſt: neque ulla unquam concilia rata leguntur, quæ non ſunt fulta apoſtolica auctoritate.

a Hadr. coll. 3.

III.

3. quæſt. 11. Teſtes abſque ulla.

Accuſatores autem epiſcoporum & teſtes, ſuper quibus rogitaſtis, abſque ulla infamia, ut ſuſpicione, vel manifeſta macula, & veræ fidei pleniter inſtructi [b] eſſe debent, & tales, quales ad ſacerdotium [c] eligere jubet divina auctoritas; quoniam ſacerdotes (ut antiqua tradit auctoritas) criminari non poſſunt, nec in eos teſtificari, qui ad eumdem non debent nec poſſunt provehi honorem.

b Hadr. 4. 15. 19.

c elligi

2. quæſt. 7. Sacerdotes ut antiqua.

IV.

Vocatio enim ad ſynodum (juxta decreta patrum) canonica ejus, qui impetitur, tam ſua præſentia, quam & ſcriptis atque apocriſariis, per ſpatium fieri debet congruum atque canonicum: quia niſi canonice vocatus fuerit ſuo tempore, & canonica ordinatione, licet venerit ad conventum, quacumque neceſſitate, niſi ſponte voluerit, nullatenus ſuis reſpondebit inſidiatoribus: quoniam nec ſæculi leges hoc permittunt fieri, quanto magis divinæ?

V.

1. quæſt. 2. Vocatio ad ſynod.

De ejectis vero, atque ſuis rebus expoliatis, nihil vobis verius ſignificare queo, quam ſancti patres diffinierunt, & noſtri prædeceſſores apoſtolica auctoritate roboraverunt. Ita enim hæc ſe habent: epiſcopos [d] ejectos, atque ſuis rebus expoliatos, eccleſias proprias primo recipere, & ſua eis omnia legaliter reddi, ſancti canones decreverunt: & poſtea ſi quis eos accuſare voluerit, æquo periculo facere ſanciverunt, judices eſſe decernentes epiſcoporum, epiſcopos recte ſapientes & juſte volentes, ad tempus diuque illis, reſumptis viribus, & ſuis poteſtative fruentibus rebus, amiciſque & Dei ſervis ſapientibus conſulentibus viris, in eccleſia convenientes, ubi teſtes eſſent ſingulorum, qui oppreſſi eſſe videntur. Et reliqua, ad hunc [e] ordinem pertinentia: quæ prolixitatem vitantes, hic non inſeruimus, quia hæc ſufficere credimus. Si quis autem his non eſt contentus,

d Hadr. 13. ex Trip. 11. 12.

e modum

legat

legat ea, & ſatiabitur. Scimus enim, homines inermes non poſſe cum armatis rite pugnare : ſic nec illi, qui ejecti vel ſuis bonis ſunt expoliati, cum illis qui in ſuo ſtant * gradu, & ſuis fruuntur amicis atque bonis, litigare rite poſſunt. Nec ſæculi quoque leges hæc ſæcularibus fieri permittunt, ſed prius ejectos vel oppreſſos, aut expoliatos cum ſuis omnibus reſtitui jubent, & poſtea ſuo tempore, ſicut lex eorum continet, ad placita [a] venire præcipiunt, nec ulla carceris cuſtodia appellantem arceri permittunt. Docent enim ex parte (ſicut noſtis) terrena, quæ ſunt cœleſtia.

* ſtatu,

[a] Aliquas ed. conſt. 3. tit. 30. lib. XI. Cod. Theodor.

VI.

Accuſatores vero & accuſationes [b], quas ſæculi leges non adſciſcunt, nullatenus ſunt in horum admittendæ cauſis, quia omne quod [c] irreprehenſibile eſt, catholica [d] defendit eccleſia. Et hoc a majoribus definitum eſſe, propter pravorum hominum inſidias non dubitatur. Decet enim domini ſacerdotes fratrum cauſas pie tractare, & venerabiliter intendere, atque eorum judicia ſuper ſacrificia ordinare, nec proterve aut tyrannica dominatione, (ut de quibuſdam refertur) ſed caritative pro Deo & fraterno amore cuncta peragere : *& quod ſibi quis fieri*, ſecundum dominicam vocem, *non vult, alii inferre non præſumat : & in qua menſura menſi fueritis, remetietur vobis*. Ea vero quæ apoſtolorum prædicatione & patrum inſtructione percepimus, ſemper tenere debemus, ne aliqua nova cudere, aut ad noxam fratrum * intendere videamur : *ſed alterutrorum onera portemus*, ut juxta apoſtolum, *legem domini adimplere valeamus*.

[b] Hadr. c. 22.

[c] reprehenſibile.

[d] Nicæni conc. can. 9.

Pſal. 49.

Tob. 4. Matth. 7. Luc. 6. Matth. 7. Marc. 4.

* ſuper intendere *Gal. 6.*

VII.

Tempus enim congruum præveneri oportet, quando uniuſcujuſque accuſatæ perſonæ cauſa rectiſſime in medio producatur, quatenus gravitatem ejus conſonantiamque contra patrum decreta vel ſynodorum confeſſionem, prodi minime cognoſcatur. Quam ordinabiliter omnes intendant, ut ad eam in omnibus rationabiliter reſpondeant, & juſte ſe velle manifeſte oſtendant. Nullus autem introducatur perſonaliter, ſed accuſatores & accuſati æqua audiantur ratione, juxta quod geſtorum ordo exigit. Accuſatores vero & judices non iidem ſint [e], ſed per ſe accuſatores, per ſe judices, per ſe teſtes, per ſe accuſati, unuſquiſque in ſuo ordinabiliter ordine. Nam inſcriptio primo ſemper fiat, ut talionem [f] calumniator recipiat ; quia ante inſcriptionem nemo debet judicari vel damnari, cum & ſæculi leges hæc eadem retineant. De quibus omnibus vera ſemper fiat * æquitas, quatenus accuſationis & judicii ac teſtimonii [g] mercedem per veritatem geſtorum conſequi valeant. Scriptum eſt enim : *Abominabitur dominus labia mendacia, & teſtem fallacem proferentem mendacia, & ſeminantem inter fratres ſcandala atque litigia*, ipſo monente atque dicente : *Non facies calumniam proximo tuo, nec vi opprimes eum. Non facies quod iniquum eſt, nec iniuſte judicabis. Non conſiderabis perſonam pauperis, nec honores vultum potentis. Juſte judica proximo tuo. Et quod tibi non vis fieri, alteri ne facias :* & reliqua. Et maxime [h] præceptum habentes apoſtolicum, *attendere nobiſipſis & gregi, in quo nos Spiritus ſanctus poſuit epiſcopos, regere Dei eccleſiam, quam acquiſivit per ſanguinem ſuum proprium*, convenit. Et iterum : * Attendere lupos, attendere malos operarios, qui perverſa faciunt, & adverſa loquuntur, ut detrahere ſemper diſcipulis domini, & infamare queant : quos corrigere, vos & omnes domini ſacerdotes ſummo ſtudio oportet : quia pejus malum non eſt, quam ut cives civibus invideant, & ſacerdotes vel clerici, ſacerdotibus vel pontificibus inſidientur, teſtante etiam veritatis voce : *Qui vos tangit, tangit pupillam oculi mei : Et qui ſcandalizaverit unum de puſillis iſtis, melius eſt ut ſuſpendatur mola aſinaria in collo ejus, & demergatur in profundum maris*. Et item : *Beatus qui non fuerit ſcandalizatus in me*. Ille procul dubio ſcandalizatus eſt in Deum, qui ejus ſcandalizat epiſcopum vel ſacerdotem. Et multa talia, quæ hic non inſeruntur, ne nimis prolixa efficiatur epiſtola : Monentes quoque inſtruere debetis memoratos vicinos veſtros, ut a talibus ſe ſubtrahant, & quæ illicite contra præfixos fratres egerunt, cito corrigant. Et quos nobis inconſultis læſerunt, plena ſatisfactione ſanent, & cito ſibi eos reconcilient, ſi noluerint apoſtolicæ ſedis ſuſcipere cenſuram. Nam ſi quid fortaſſe in eos aut contra eos emerſerat, noſtrum fuerat expectandum examen, ut noſtra (uti ſemper huic fuit ſedi conceſſum privilegium) aut condemnarentur auctoritate, aut tulcirentur auxilio. Neque enim ſuo pro libitu noſtra debuerant jura pervadere, abſque apoſtolicæ ſedis diſpoſitione mandante. A talibus deinceps omnes ſe abſtineant ſacerdotes [a], qui noluerint ab apoſtolicæ petræ (ſuper quam Chriſtus, ut prædictum eſt, univerſalem conſtruxit eccleſiam, cui epiſcoporum ſumma judicia atque majores cauſæ, ſicut paulo ſuperius memoratum eſt, reſervatæ ſunt atque ſolidatæ) cenſura ac ſacerdotali honore ſecludi.

[a] Siricius ep. 1. c. 2. *Matth. 16*

Zachar. 2. Matth. 18. Matth. 18. Luc. 17

VIII.

Inducia enim accuſatis in criminalibus epiſcopis ſex menſium, vel eo amplius, ſi neceſſe fuerit, concedendæ ſunt : quoniam & laicis [b] hoc permiſſum, nullus ſæcularibus imbutus diſciplinis ignorat : quanto magis ſacerdotibus, qui ſuperiores eſſe eis non dubitantur ? Habetur quoque in decretis ſanctorum patrum ſancitum, non fore canonicum, quemquam ſacerdotum judicare vel damnare, antequam accuſatores, canonice examinatos, præſentes habeat [c], locumque defendendi accipiat, id eſt, inducias eccleſiaſticas ad abluenda crimina, &c.

[b] 1. quæſt. 1. Inducia ac cuſatis in

[b] Cod. Theo. lib. IX. tit. 36. conſt. 1. & 2. 3 q. Habetur quoque in dec.

[c] Hadr. col 20.

IX.

Nec extra propriam [d] provinciam primo diſcuſſionis accuſatio, ſine apoſtolica præceptione, cui in omnibus cauſis debet reverentia [d] cuſtodiri, quoniam & antiqua docet hoc patrum regula, in quæ & imperialia pariter ſtatuta concinunt. Criminum, [e] inquiunt, diſcuſſio ibi agenda eſt, ubi crimen admiſſum eſt. Nam alibi criminum reus prohibetur audiri. Et alibi in canonibus præcipitur : Quæcumque negotia in ſuis locis, [f] ubi orta ſunt, finienda ſunt, & reliqua talia & his ſimilia, ſalva tamen in omnibus apoſtolica auctoritate, ut nihil in his definiatur priuſquam ei placere cognoſcatur, qua omnes ſuffultos eſſe oportet. Et ſi quid eis grave intolerandumque acciderit, ejus ſemper expectanda [g] cenſura. Neque enim proterve, aut ſtimulo ſuæ cogitationis impulſus, & (ut ſæpe actum agnovimus) detrahere aut accuſare præſumat quemquam ſacerdotum, quia injuria eorum ad Chriſtum pertinet, cujus vice legatione pro populo, Chriſti ſanguine redempto,

[d] Ibid. Nec extra propriam

[d] Innoc ep. 1. c. 7.

[e] Annianus ep. tit. 2. lib. 12. Cod. Theod.

[f] Africani PP. in ep. ad Craſtinum.

[g] S. Leo ep. 84.

funguntur. [a] Cauſas enim eorum, quia Dei cauſæ ſunt, ejus eſſe judicio ſcimus reſervandas, *qui valet corpus occidere, & animam mittere in gehennam*. Qui dicit, *Mihi vindictam, & ego retribuam*. *Apud quem conſcientia nuda eſt, cui non abſcondantur occulta*. Inſtruendi etiam omnes ſunt, quoniam per nos illis Chriſtus intonuit, non eſſe ovium lupi inſidias prævidere, ſed paſtoris. Monet [b] ergo B. apoſtolus Paulus, ne de his temere leviterque præſumatur judicium, de quibus nemo poteſt verius vel melius judicare, quam Deus. *Tu autem*, inquit, *quare judicas fratrem tuum? aut cur ſpernis eum? Omnes enim ſtabimus ante tribunal Chriſti*: Scriptum eſt enim: *Vivo ego, dicit dominus, quoniam mihi flectetur omne genu, & omnis lingua confitebitur domino*. Itaque unuſquiſque noſtrum pro ſe rationem reddet Deo. In hoc ergo non ſibi quiſquam temerarios auſus uſurpet, ut præter quod ad concordiam pertinet, aliud agat, unde unitas eccleſiæ diſſipetur. Non ergo leviter quiſquam aſſentiat in detractione vel judicatione vel damnatione fratrum, maximeque ſacerdotum, qui proximiores ſunt Deo, & qui proprio ore corpus Chriſti conficiunt: *quia ob hoc venit ira Dei in filios diffidentiæ, qui Chriſtum perſequuntur in ſuis membris. Nolite, fratres, nolite effici participes eorum, nec communicetis peccatis talium, aut infructuoſis verbis illorum. Magis autem redarguite talium cœtus, qui extendere moliuntur, quaſi arcum, in fratres linguas ſuas*. Defendite ergo fratres, & omnes monete, ut armentur contra fratrum perſecutores. *Confidimus autem de vobis meliora & viciniora ſaluti, quia neque mors, neque vita, neque angeli, neque principatus, neque virtutes, neque inſtantia, neque futura, neque fortitudo, neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia*, magiſtro gentium docente, *poterit nos ſeparare a caritate domini noſtri Jeſu Chriſti*, quæ maxime in ſacerdotibus & reliquis perficitur membris ejus. *Nolite itaque amittere confidentiam veſtram, quæ magnam habet remunerationem*. Ecce enim judex ante januam aſſiſtit, coronas hilariter promittens his, qui pro eo fratribus auxilium ferunt, & oppreſſis ſuccurrunt, atque in caritate collaborant. *Quod ſi ſubtraxerit ſe quis, non placebit Deo, ſed cadit, quia non ſublevavit calentem, ſed emarcuit. Non autem ſimus ſubtractionis in oppreſſionem, ſed adminiculi in acquiſitionem*, & ſupplementum fratrum. *Propter quod aſſumite armaturam Dei, ut poſſitis reſiſtere omnibus taliter præſumentibus: & induite vos loricam juſtitiæ, calceati pedes in præparationem evangelii pacis, in omnibus ſumentes ſcutum fidei, in quo poſſitis omnia tela nequiſſimi ignea extinguere. Et galeam ſalutis aſſumite, & gladium ſpiritus, quod eſt verbum Dei, per omnem orationem & obſecrationem radicati & fundati, ut idipſum dicatis omnes, & non ſint in vobis ſchiſmata*, dividentes corpus eccleſiæ bonum & integrum in tortuoſas novitates. Monet ergo apoſtolus, non amplius nos invicem temere judicare. Temere enim judicat, ſi quis epiſcopum abſque ſedis apoſtolicæ auctoritate condemnat. Cum ei (ut paulo ſuperius prælibatum eſt) hoc ſpecialiter privilegium reſervatum ſit. *Sed hoc judicate magis*, inquit, *ne ponatis offendiculum fratri vel ſcandalum*. Patenter enim his & aliis innumerabilibus decretorum teſtimoniis, omnibus manifeſtum eſt, non debere epiſcopum damnari, licet ejus perſcrutetur opinio, donec judicium [a] de eo noſtræ apoſtolicæ auctoritatis, hoc eſt, principis apoſtolorum Petri, cognoſcatur; utpote quoniam ſolus & præ omnibus, creditus eſt atque percipere meruit a rege regum Chriſto Deo claves regni cœlorum, ad aperiendum fidelibus & benevolis hominibus in eumdem dominum noſtrum, & claudendum infidelibus & malevolis, atque [c] ſuis ſacerdotibus, & ſanctæ eccleſiæ, ſuo pretioſo ſanguine redemptæ, & impugnatoribus ſive nocentibus. Quod utique & nos facere poſtulavit. Non [b] quod novi aliquid nunc imperatur, ſed illud quod per deſidiam aliquorum aut ſcienter aut negligenter tranſgreditur, deinceps obſervetur ab omnibus, ut illa ſemper, quæ apoſtolica & patrum traditione conſtituta ſunt, ſub metu, irrefragabili auctoritate teneantur. Scriptum namque eſt in ſecunda ad Theſſalonicenſes epiſtola, & ad Timotheum, apoſtolo monente: *State, & tenete traditiones veſtras, quas didiciſtis, ſeu per verbum, ſeu per epiſtolam*. Item alibi per prophetam: *Expectavi quoque*, ſicut B. Iſaias intonuit, *ut facerent judicium, fecerunt autem iniquitatem, & non juſtitiam, ſed clamorem, omnes pios conturbantes*. Et hoc ſcire debeant, [c] quoniam judicium Dei eſt ſecundum veritatem in eos qui talia agunt, licet divitias bonitatis Dei, & ſuſtentationis, & patientiæ contemnant, *ignorantes quoniam benignitas Dei ad pœnitentiam eos adducit: ſecundum duritiam autem eorum & cor impœnitens, theſaurizant ſibi iram in die iræ & revelationis juſti judicii Dei, qui reddet unicuique ſecundum opera ejus*. Et alibi ſcriptum eſt: *Ego ſum dominus Deus veſter: Non facietis iniquitatem in judicio. Non accipies perſonam [a] hominis, neque mireris vultum potentis. Ab omni iniquo verbo recedes. Innocentem & juſtum non oppugnabis, neque interficies*. Ille procul dubio [d] facit iniquitatem in judicio, qui ea ſibi vindicat, quæ ei vindicare non licet. Ideo, quæ huic ſanctæ ſedi conceſſa ſunt, nullus uſurpare ſine ejus conſultu præſumat, qui non vult honore eccleſiaſtico indignus, [a] ut contemptor, judicari. Itaque oporter negligentes [e] propulſare, ſed ita, ut nocentes non roborentur: & bonos improbis aut inſidiatoribus fratrum reſiſtere, ne torpore deſidiæ oppreſſi, taciturnitatis teneantur obnoxii. Itaque qui poteſt obviare, & perturbare perverſos, & non facit, nihil aliud eſt, [f] quam favere eorum impietati. Nec enim caret ſcrupulo ſocietatis occultæ, qui manifeſto facinori deſinit obviare. *Sitis autem perfecti & integri in eodem ſenſu, & in eadem ſcientia firmati*: ut per eam vias veſtras dirigentes [g] in eumdem inflexibiliter, omnibus occurratis oppreſſis, quia vobis creditur dominus, *ad quem accedentes lapidem vivum, ab hominibus quidem reprobatum propter talium impietatem, a Deo autem electum & honorificatum, ſuper quem vos, tanquam lapides vivi, ædificamini in domum ſpiritualem, in ſacerdotium ſanctum, offerentes ſpirituales hoſtias ipſi in odorem ſuavitatis*. Gratum enim admodum eſt ſacrificium domino, oppreſſis omnibus ſubvenire: quanto magis illis, de quibus ait: *Qui vos audit, me audit: & qui vos ſpernit, me ſpernit*, &c. Libat [h] quidem domino proſpera, qui ab afflictis & oppreſſis pellit adverſa. *Sed & nunc, fratres, commendamus vos Deo & verbo gratiæ ejus, qui poteſt perficere, & dare hæreditatem in omnibus ſanctificatis. Ipſe autem Deus pacis & conſolationis, det vobis idipſum ſapere*

a Rom. 111. ſub Symmacho. Luc. 12. Deut. 32. Rom. 12. Hebr. 10. Hebr. 4. Joan 14.

b Anaſt. papa ad Anaſt. Aug

Rom. 14.

Iſa. 45.

Ephes 5.

a præſumptionum. Coloſſ 3.

c Martini ſynodica 2 conc. Later. Pſal 63.

Hebr. 6. Rom. 8.

Hebr. 10.

Jacob. 5.

a addit,

Ephes. 6.

Ephes 5. 2. Cor. 2.

Rom. 2.

Rom. 14.

a Mart. 2. cond. conc. Later.

b Innoc. ep. 2.

a fer. ſuorum ſacerdotum.

c Mart. 1. Conſ. 2. conc. Later.

Rom. 2.

Leo. 19.

a divitis.

d Ambroſ. in c. 5 tit. 39. lib. 11 Cod. Theod. Diſt. 17. Hunc tenedi.

a aut.

e Victor. Carthag. de Theod. paſſion.

a 3 quæſt. 3. Qui poteſt obviare

f Felix III. ep. 1. 2. Cor. 2

g Maxim. I. lapſ. ſynod. Chal. cit. 1. Tes. 2.

Luc. 10.

h Concil. Tol. VIII. c. 2. Act. 20.

pere in alterutrum, & in ipſo ſemper & in omnibus, ut unanimes, uno ore & uno corde honorificetis eum in concordiam & omnium fratrum, qui potens eſt confirmare omnes, & conſolari ſecundum evangelium ejus, & juxta revelationem myſterii temporibus æterni taciti, pateſacti autem per ſcripturas [a] ſanctas & patrum orthodoxorum doctrinas, ſecundum præceptum æterni Dei, ad obediendum fidei, in omnibus cognitis nobis, ſoli ſapienti Deo, domino noſtro Jeſu Chriſto, cum quo Patri & Spiritui ſancto gloria, honor, & imperium & poteſtas in ſæcula ſæculorum. Amen. Dominus vos cuſtodiat, dilectiſſimi fratres, incolumes ſemper. Data octavo Kalendas Novembris, [b] Flavio & Stilicone viris clariſſimis conſulibus.

Rom. 16.

a Idem Marc. ibidem.

b Mendax temporis adnotatio, neque enim annis 400. aut 401. vivebat Damaſus ann. 384. defunctus.

EPISTOLA V. DAMASI PAPÆ I.

De chorepiſcopis, & qui iidem ſint, aut ſi aliquid ſint, aut nihil, & de vana ſuperſtitione eorum vitanda.

Dominis venerabilibus fratribus, Proſpero Numidiæ primæ ſedis epiſcopo, Leoni, Reparato, Alexandro, Benedicto, Rufo, & omnibus ceteris, ubique in recta, ſancta & apoſtolica fide conſiſtentibus, orthodoxis epiſcopis, Damaſus epiſcopus.

LIcet, fratres cariſſimi, vobis ſunt nota patrum decreta, mirari tamen non poſſumus veſtram ſolertiam circa inſtituta majorum, [c] ut cuncta quæ poſſunt aliquam recipere dubitationem, ad nos, quaſi ad caput, ut ſemper fuit conſuetudo, deferre non deſinatis, ut inde capiatis reſponſa, unde * accepiſtis inſtitutionem & normam rectæ vivendi. Unde & vos non immemores canonum eſſe recordamur, qui & idipſum fieri præcipiunt. Non ut vobis ſcientiæ eccleſiaſticæ regulæ aliquid deſit, ſed ut auctoritate ſedis apoſtolicæ fulti, in nullo ab ejus devietis regulis. Igitur de chorepiſcopis, de quibus nos conſulere voluiſtis, quale ſit eorum miniſterium, aut quid eis agere liceat, aut quam auctoritatem habeant, vel ſi liceat eos fieri, an non, quia audivimus eos jam eſſe prohibitos; aut quid de his, qui jam ordinati reperiuntur, agendum ſit, nil vobis certius reſpondere nobis videtur, quam olim a prædeceſſoribus noſtris decretum reperimus, ut eis ad veniam nihil prorſus aliud reſervetur quam privatio ſacri miniſterii, quod illicite aſſumpſerunt, quia prohibiti tam ab hac ſacra ſede, quam a totius orbis fuerant epiſcopis. Nimis ergo eorum inſtitutio improba, nimis eſt prava: quia ut hi de ſummo ſacerdotii miniſterio aliquid præſumant, omni auctoritate caret, & ſacris canonibus invenitur eſſe contrarium, atque ad totius [d] eccleſiæ perturbationem ſuperba & ſuperflua tendit elatio: & vacuum eſt & inane, quidquid in prædicto ſacerdotii ſummi egerunt miniſterio. Quod ipſi iidem ſint, qui & presbyteri, ſufficienter invenitur: quia ad formam & exemplum ſeptuaginta inveniuntur prius inſtituti. Sed quia (Deo gratias) modo neceſſarii, ſicut in primitiva eccleſia propter ſtudium, quod erga pauperes exigebant, non ſunt, & quia illicita præſumebant, & quod agebant, actum non erat, & propterea multi in ſecuritatem lapſi, eccleſiaſtico fraudabantur & fruſtrabantur miniſterio: ideo tam ab hac ſancta ſede, ut ſuperius memoravimus, quam & ab omnibus totius orbis epiſcopis, a pontificalibus ſunt remoti officiis. Nam (ut nobis relatum eſt) quidam epiſcoporum, propter ſuam quietem, eis plebes ſuas committere non formidabant: & ut illicita atque prohibita agant, iidem ea quæ ſolis pontificibus debentur, ſibi uſurpant; & ipſi in ſua quiete torpent, & curam ſibi a Deo commiſſam negligunt, cum dominus dicat: *Bonus paſtor animam ſuam ponit pro ovibus ſuis, & vocat eas nominatim, & cognoſcit ſuas, & ſua agnoſcunt eum*. Et item: *Sicut novit me pater, & ego agnoſco patrem, & animam meam pono pro ovibus meis*. De mercenario autem quid dicat, bene noſtis, *quia videt lupum venientem, & dimittit oves, & fugit, & lupus rapit & diſpergit oves*, & reliqua. Pro talibus vero negligitur cura eccleſiæ, & ejus ſtatus perturbatur: & ideo ſunt prohibiti, intantum, ut ſi aliqui ex his reperti fuerint, a proprio decidant gradu. Illi namque epiſcopi, qui talia ſibi præſumunt, videntur mihi eſſe meretricibus ſimiles, quæ ſtatim ut pariunt, infantes ſuos aliis nutricibus tradunt educandos, ut ſuam citius libidinem explere valeant. Sic & iſti infantes ſuos, id eſt, populos ſibi commiſſos, aliis educandos tradunt, ut ſuas libidines expleant, id eſt, ut pro ſuo libitu ſæcularibus curis inhient, & quod unicuique viſum fuerit, liberius agant. Pro talibus enim animæ negliguntur, oves pereunt, morbi creſcunt, hæreſes & ſchiſmata prodeunt, eccleſiæ deſtruuntur, ſacerdotes vitiantur, & reliqua mala proveniunt. Non taliter dominus docuit, nec apoſtoli inſtituerunt: ſed ipſi qui curam ſuſcipiunt, ipſi peragant, & ipſi proprios manipulos domino repræſentent. Nam ipſe ovem perditam diligenter quæſivit, ipſe invenit, ipſe propriis humeris reportavit, noſque idipſum facere perdocuit. Si ipſe pro ovibus tantam curam habuit, ipſe docuit, ipſe curavit, ipſe ſanavit, ipſe propriis humeris reportavit, atque intantum dilexit, ut etiam animam ſuam (multas ſuſtinens injurias, multa opprobria, multaſque paſſiones) pro nobis traderet, quid nos miſeri & deſides dicturi ſumus, qui etiam pro ovibus nobis commiſſis curam impendere negligimus, & aliis eas educandas tradimus? Cotrigantur hæc, fratres, neceſſe: quia *qui plus laborat, majorem mercedem accipiet*. Nam non amplius quam duos ordines inter diſcipulos domini eſſe cognovimus, id eſt duodecim apoſtolorum, & ſeptuaginta diſcipulorum: unde iſte tertius proceſſerit, funditus ignoramus. Et quod ratione caret, extirpare neceſſe eſt. Quod enim epiſcopi non ſint, qui minus quam a tribus ſunt ordinati epiſcopis, omnibus patet [a], quoniam (ut bene noſtis) prohibitum * a ſacris eſt patribus, ut qui ab uno vel a duobus ſunt ordinati epiſcopi, nec nominentur epiſcopi. Si nomen non habent, qualiter officium habebunt? Quidquid enim inter epiſcopos, aut de rebus ad eos ſolummodo pertinentibus egerint, neceſſe eſt (ut ſuperius jam prælibatum eſt) ut irritum fiat: quia quod non habent, dare nequaquam poſſunt, præſertim cum nullum ex ſeptuaginta diſcipulis, quorum ſpeciem iſti, antequam prohiberentur, (ut ſuperius memoratum eſt) in eccleſia gerebant, nil de hoc, quod apoſtolis eorumque ſucceſſoribus ſpecialiter debebatur, legitur aſſumpſiſſe. Nec in lege [b] domini, quæ Moſi ab ipſo domino legitur dictata [c], de his, quæ ſummis ſacerdotibus, id eſt, Moſi & Aaron,

c Innoc. I. ep. 4.

* eccleſia accepit.

d Leo ep. 87.

Sup. in Conc. Neocæſarenſi c. 13.

Joan. 10.

Ibid.

Ibid.

Luc. 15.

1 Cor. 9. Dist. 68. Chorepiſcopi tam ab hac.

a ex can. 1. apoſt 11. Aurel. I. & 4. Nicæni conc. ſanctis.

b Hilpal. II. can. 7.

c iſta abſunt a mſ. Juſtelli patet ex pluribus pentateuchi locis Num. 7.

ron, erant ſpecialiter conceſſa, filii Aaron quidquam præſumebant. Nulli enim dubium eſt, quod Moſes & Aaron ſoli, præcipiente domino, in tabernaculo Dei erigebant altare, ſoli ungebant, ſoli ſacerdotes ſacra unctione inſtituebant, & alia, quæ ad ſummum ſacerdotium pertinebant, de quibus ſufficienter in divinis legitur literis, agebant: quoniam ſummi domini ſacerdotes erant, ſicut de iis ſcriptum eſt: *Moſes & Aaron in ſacerdotibus ejus*. Sic & modo, quia umbra legis tranſiit, & lux evangelii in nos, Dei gratia, manifeſte coruſcat, de his quæ in ſummis ſacerdotibus, id eſt, epiſcopis ſunt, quorum figuram Moſes & Aaron tenuerunt, illi qui ſeptuaginta diſcipulorum formam geſtant, in quorum videlicet typo filii Aaron erant, nihil præſumere debent, ſicut nec illi quidquam de ſummi ſacerdotii miniſterio attingebant. Nam quod chorepiſcopi antequam præfato prohiberentur tenore, ad formam ſeptuaginta inſtituti erant, canon ſufficienter manifeſtat, ubi ait: Chorepiſcopi quoque ad exemplum & formam ſeptuaginta videntur eſſe: [a] & reliqua. Nec illud prætereundum nobis videtur, quod alibi in canonibus expreſſum eſt: Qui in vicis & poſſeſſionibus chorepiſcopi nominantur, quamvis manus impoſitionem epiſcoporum perceperint, & ut epiſcopi conſecrati fuerint [b], &c. Nec ab re dictum perpendo, quamquam manus impoſitionem epiſcoporum perceperint, cum epiſcoporum nomen pluralem in ſe contineat numerum, & apud grammaticos pluralis ſit genitivus: videtur enim mihi, quod tunc, non ab uno, ſed a pluribus ordinabantur: quia nullatenus diceret, epiſcoporum, ſi ab uno fieret talium ordinatio, cum epiſcoporum, pluraliter dictum ſit. Cum autem dixit chorepiſcopum, profecto villanum voluit intelligi epiſcopum. Et ſi villanus, quid agit in civitate, cum in una civitate duo omnino prohibeantur eſſe epiſcopi? Et ſi in villa & in eo loco, ubi antea epiſcopi non fuerunt, cum & in modica civitate, vel in villa [c], aut caſtello epiſcopus fieri prohibeatur, & in omnibus omnino locis, ubi antea epiſcopi non fuerunt, ne vileſcat auctoritas [d] & nomen epiſcopi, fuerint conſtituti, quid rogo, erunt? Ecce nec locus cum ordinatione concordat, nec ordinatio cum loco: quoniam ſi epiſcoporum manus impoſitionem perceperunt, & ut epiſcopi ſunt conſecrati, ubi ſunt conſecrati? Ad villam, quia κώμη, villa eſt apud Græcos. Et qualiter ad villam, ſi nec in caſtello aut in modica civitate licet fieri, rogo, ut promatis; & ſi promere non poteſtis, quia (ſcio) per rationem aut plenam auctoritatem minime poteſtis, digitum ori imponite, & eos omni auctoritate carere non dubitate, ſcilicet quia tria obſtant, quibus eorum caſſatur actio vel inſtitutio: Unum, quod ab uno epiſcopo ordinari ſolent, in quo eorum ordinatio a canonibus diſcordat, qui per manus epiſcoporum eos inſtitui jubent. Aliud, ſi a pluribus epiſcopis ſunt ordinati, & aut in villa, aut in caſtello, ſeu in modica civitate, aut omnino non in eo loco præfixi, quo juſte epiſcopi fieri debent, aut dudum non fuerunt, ubi vileſcat auctoritas [e] & nomen epiſcopi, aut ſi in civitate cum altero epiſcopo: cum (ut prædictum eſt) in una civitate duo non debent [f] conſiſtere epiſcopi. Tertium, ſi abſolute [g] fuerint inſtituti, ſicut de quibusdam audivimus, quæ omnia epiſcopali omnino carent auctoritate. Et illud adhuc reſtat, quod eorum ordo non habet in divinis literis auctoritatem, quia (ut præfixum eſt) ordines ſunt duo tantum primi in eccleſia, id eſt, apoſtolorum & ſeptuaginta diſcipulorum. Sane ſi nec epiſcopi ſunt, quia pro præfatis cauſis epiſcopi eſſe non poſſunt, nec presbyteros ſe nominari volunt, quia amplius eſſe ambiunt, atque plus quam ſeptuaginta diſcipuli feciſſent, (ad quorum formam, ut paulo ſuperius prælibavimus, hi, antequam prohiberentur, a quibuſdam ſtultis & ſua quærentibus, & non quæ Chriſti Jeſu, inſtituebantur) præſumere tentant, & illicita atque prohibita agere præſumunt, nec hoc dici ſe volunt, quod ſunt, rogo ut manifeſte prodatis, quid ſint: quoniam aut aliquid ſunt, aut nihil. Nam manifeſte patet, quoniam epiſcopi non ſunt. Et ſi epiſcopi non ſunt, & presbyteri eſſe deſpiciunt, quid erunt? Aut aliquid prorſus erunt, aut nihil: quia nihil poteſt eſſe, niſi habeat unde ſit. Et ſi non habet unde ſit, aut unde originem ducat; nec auctoritatem habet, nec ſtare rite poterit, quia inane eſt, & ut deſtruatur & cadat neceſſe eſt, quoniam nihil eſt, & in nihilum reputabitur.

Si vero nihil ex his ſunt, quæ ſuperius memoravimus: tunc neceſſe eſt ut nihil ſint ex his quæ ſacerdotibus debentur. Et ideo nec in ſacerdotali catalogo habeantur, niſi tantum (ut primo commemoravimus) ut pro miſericordia illis, qui humiliter hoc ferre voluerint, nec amplius ambierint, & per ſcriptum propria manu ſubter corroboratum, idipſum confirmaverint, hoc ſolummodo concedatur, ut inter ſacerdotes locum habeant, & miniſterio presbyterorum contenti ſint, atque menſæ domini tantummodo participes exiſtant. Amplius autem qui ambire voluerint, nec hoc retineant, ut ſacerdotes ſint, ſed omni eccleſiaſtico funditus priventur honore. Quod vero eis non liceat ſacerdotes conſecrare, nec diaconos aut ſubdiaconos, nec virgines, nec altare erigere, nec ungere aut ſacrare, nec eccleſias dedicare, nec [a] chriſma conficere, nec chriſmate baptizatorum frontes ſignare, nec publice quidem in miſſa quemquam pœnitentem reconciliare, nec formatas epiſtolas mittere, nec populum benedicere, nec ante epiſcopum in baptiſterio aut in ſacrario introire, nec præſente epiſcopo infantem tingere aut ſignare, nec pœnitentem ſine præceptione epiſcopi ſui reconciliare, nec eo præſente, niſi illo [b] jubente, ſacramentum corporis & ſanguinis Chriſti conficere, nec eo coram poſito populum docere aut ſalutare, nec plebem exhortari: quæ omnia ſolis [c] pontificibus deberi, tam ex ſuperioribus, quam ex aliis patrum conſtitutis, aut ſacris canonibus, edocti eſtis. Et ſi neceſſe eſt quibuſdam minus ſcientibus, doceri pleniter & inſtrui poſſunt, ut per hoc & diſcretio graduum, [d] & dignitatis faſtigium ſummorum pontificum demonſtretur. Similiter & de presbyteris hæc habeantur, ut ſine juſſu [e] proprii epiſcopi nil agant: quia quod rarum eſt, hoc & pulchrius eſſe videtur. Et ſi nomen vileſcit pontificum, omnis ſtatus perturbatur eccleſiæ. Triplex itaque in hac parte reatus eſt, quod & prohibita agunt, & quod ſacrum miniſterium talis conſortii vilitate polluitur, & epiſcoporum (quantum ad illicitæ uſurpationis temeritatem pertinet) jura ſolvuntur.

Quod autem ſolis [f] apoſtolis eorumque ſucceſſoribus proprii ſit officii tradere Spiritum ſanctum, liber Actuum apoſtolorum docet, præſertim

[a] In concilio Neocæſarien. c. 13. ex vers. Dion. Exigui.
[b] In concilio Antioc. c. 10. ex ejuſdem interpretatione.
[c] Concil. Laod. c. 57.
[d] Carth. II. c. 2. Tolet. XII. 4.
[e] Sard. can. c. 6.
[f] Nic. conc. c. 8.
[g] Chalced. c. 6.
[a] Hiſpalenſis II. c. 7.
[b] Gelaſ. ep. 6. c. 7.
[c] Apud S. Leonem ep. 88.
[d] Hiſpal. li. 7.
[e] Laod. 57. Tolet. I. 18.
[f] Innoc. ep. 1. c. 3. *Actor.* 8.

Pſal. 98.

ſertim cum nullus ex ſeptuaginta diſcipulis, quorum iſti in eccleſia ſpeciem gerunt, legatur donum ſancti Spiritus per manus impoſitionem (ut prædictum eſt) tradidiſſe. Hæc ergo, quia omni carent ratione, nullus deinceps uſurpet aut conſentiat ſacerdotum, qui noluerit a noſtro ſacerdotali collegio ſeparari. Nec quod a nobis extinguitur, & a prædeceſſoribus noſtris ac reliquis (ut dictum eſt,) totius orbis epiſcopis jam extinctum eſt, apud aliquos tenebroſis

a S. Leo ep. 2. & 3. cap. 3.

[a] teminetur radicibus; ſed quæ male pullulaſſe noſcuntur, radicitus evellantur, ne meſſem dominicam ulla corrumpant zizania. Ita enim fructum uberem domini ſacerdotes præſtabunt, ſi ea, quæ natam ſegetem enecare conſueverunt, radicitus amputentur. Ceſſet ergo, ceſſet tot vicibus prohibita & damnata præſumptio: nec imitentur ſummi ſacerdotes mulieres meretrices, quæ infantes ſuos præfata voluptate aliis ad nutriendum tribuunt: ſed ipſi nutriant, ipſi domino ſuo fructum cum uſura reddant, fructuoſoſque manipulos ei cum gloria repræſentent. Nam ſi dominus leproſos, inter ceteras ovium ſuarum curas, tetigit & mundavit, cur nos eadem agere dedignamur? Aut cur noſipſi, qui paſtorale officium ſuſcepimus, aliis alendas tradimus? maxime cum dominus Petro præceptori noſtro dixerit: *Si diligis me, paſce oves meas*; & multa alia, & his ſimilia. Nam benedictio,

Matth. 8. Marc. 1. Luc. 5.

Joan. 21.

b Capitul. lib. VII. c. 183.

[b] quam prædicti chorepiſcopi ante ſuam prohibitionem, per manus impoſitionem dabant, magis nobis videtur vulnus inferre, quam ſalutem. Et illi qui pontificatus apicem non habebant, quomodo ea, quæ non habebant, dare poterant? quoniam nihil in [c] dante erat, quod ille poſſet accipere. Aut quis hominum, licet more humano loquamur, dare poteſt quod non habet? Præſertim cum pontifices non erant, ea quæ ſolis pontificibus debentur, dare non poterant. Et propterea magis vulnerabant capita, quæ per manus impoſitionem tangebant, cum ea, quæ eis collata non erant, per aliquam benedictionem darent. Et ideo, quidquid ex ſupradictis miniſteriis pontificalibus præſumebant,

[c] Innoc. ep. 22. c. 3.

[*] tangendo proficiebant. 3. Reg. 16. Pſal. 108.

irritum erat, & nihil [*] tactis proficiebat: ſed magis, juxta prophetam, *maledictionem pro benedictione* (ut ratum eſt dicere) conferebant. Quapropter per illam illicitam manus impoſitionem, ut paulo ſuperius præhibavimus, vulneratum [d] caput illi, qui videbantur aliquid accepiſſe, habebant. Et ubi vulnus infixum eſt, neceſſe eſt medicinam adhibere, qua infixa ſanetur macula, id eſt, reiterari neceſſum eſt quod legitime

[d] Idem Innoc. cit. loco. 1. q. 7. Per illicitam ma. Et 9. qu. 1 Per illic.

[*] Actum non eſt, aut.

[*] actum aut collatum minime approbatur, ſi perfectum eſſe debebit. Nam quomodo honorem poſſit retinere, qui ab illo acceperit, qui poteſtatem dare legitime non habuit, invenire non poſſum: cum ille, qui honorem pontificalem non habuit, pontificalia non poteſt jura tribuere: nec hoc ſibi potuerant vendicare, cujus capaces per hoc quod illis obſtiterat, non fuerunt.

e S. Leo ep 2. c. 2.

Hujus ergo diſcuſſionis [e] curam nobis ſpecialiter vendicantes, ita miſericordiam irrogamus, ut ſi qua fortitan de his commiſſa ſunt, corrigantur, ne talia liceat ultra committi, & ne qua excuſatio de ignoratione naſcatur: quia ut nobis gratulationem facit eccleſiarum ſtatus, ſalubri diſpoſitione attributus vel adornatus; ita non levi nos mœrore contriſtat, quoties aliqua contra inſtituta canonum vel eccleſiaſticam diſciplinam præſumpta aut commiſſa cognoſcimus. Quæ ſi non qua debemus vigilantia retecemus,

A illi, qui nos ſpeculatores eſſe voluit, nos excuſare non poſſumus, ſi ejus eccleſiam, quæ nobis generaliter commiſſa eſt, inquantum prævalemus, puram a tam illicitis ſuperſtitionibus non cuſtodiamus: quia non [a] aliter unus grex & unus paſtor ſumus, niſi quemadmodum apoſtolus docet, *Idipſum dicamus omnes: Simus autem perfecti in eodem ſenſu, & in eadem ſapientia*. Nec aliter veri diſcipuli domini erimus, niſi radicem [b] amaritudinis ſurſum germinantem, (ſicut hoc, ut aſſeritis, modo facit) ne nocere valeat, aut epiſcopale miniſterium vileſcere faciat per eorum negligentiam, id eſt, omnium ſacerdotum, qui evellere mala, & meliora plantare ſunt ab eo præpoſiti, unuſquiſ-

a S. Leo ep. 4. c. 2. 1. Cor. 1.

b Marc. 1. conſt. 1. conc. Later.

B que pro viribus extirpare feſtinet, & ipſe qui pro ſuis ovibus eſt æterno judici rationem redditurus, eas fovere & educare decertet. Si domini deſideramus eſſe diſcipuli, ipſius imitemur veſtigia, ut de nobis dicatur: *Ego ſum paſtor bonus, & cognoſco oves meas, & voco eas nominatim, & cognoſcunt me meæ*; & reliqua. Et iterum, monente [c] dominicæ vocis imperio, quo beatiſſimus apoſtolus Petrus trina repetitione myſticæ ſanctificationis imbuitur, is Chriſti oves, qui Chriſtum amat, diligenter & cum magna cura paſcat: quoniam ipſius ſanctæ ſedis, cui per abundantiam divinæ gratiæ præſumus, amore & reverentia coarctamur; ut tantæ ſuperſtitionis, quæ nullius (ut ſæpe dictum eſt) fulci-

Joan. 10.

c S. Leo ep. 4. Joan. 21.

C tur auctoritate, periculum quantum poſſumus, declinemus, ne beati magiſtri noſtri Petri & ſummi apoſtoli dilectio, qua ſe amatorem Dei eſſe teſtatus eſt, vana inveniatur in nobis: quoniam omnis negligenter paſcens toties ſibi commendatum dominicum gregem, convincitur ſummum non amare paſtorem, nec ejus ſe velle diſcipulum fieri, cujus exempla negligit imitari. Nam [d] gratia prorſus major acquiritur, ſi de commiſſis ovibus lucrum offerat domino ſolicitudo paſtoris. Nam & beatum Jacob [e], qui pro uxoribus diu ſervierat, dixiſſe meminimus, *Viginti annis fui tecum, oves tuæ & capræ ſteriles non fuerunt: arietes gregis tui non comedi, nec captum a beſtia oſtendi tibi. Ego damnum o-*

d S. Greg. ep. 43. lib. VIII. c. 9 Joan. 12.

e Idem ep. 48. lib. VII. Gen. 31.

D *mne reddebam: & quidquid furto perierat, a me exigebas: die noctuque æſtu urebar & gelu: fugiebat ſomnus ab oculis meis*. Si ergo ſic laborat & vigilat, qui paſcit oves Laban: quanto labore, quantiſque vigiliis debet intendere, qui paſcit oves Dei? Sed in his omnibus ipſe nos inſtruat, qui pro ſuis dedit ovibus animam; & adjuvet nos, ut de his, qui nobis commiſſi ſunt, [f] fructum multiplicem ac menſuram ſuperfluentem ad æterna gaudia reportare concedat. Tantuſque vos beati [g] Petri apoſtolorum principis amor incendat, ut in ovili ipſius, cui omnes creaturæ ſunt traditæ, omnes taliter errantes, & illicita atque prohibita præſumentes, ſanctis veſtris ſtudiis ſummo redintegrare cum

Joan. 10.

f Idem Gregor. ibidem

g Idem ep 57. ejuſdem lib. VIII. Joan. 21.

E deſiderio feſtinetis, qualiter animæ pretioſo Chriſti ſanguine redemptæ, eorum non pereant deceptione. Reſtat etiam, quod per oſtium hi nequaquam ſubintrarunt, quia non habebant oſtium per quod ingrederentur: quia (ut dictum eſt) ſi nec epiſcopi ſunt, & pluſquam presbyteri eſſe ambiunt, per quod oſtium intrabunt, cum hi tantum duo ordines in eccleſia leguntur, nec amplius ad paſtorale officium aliquod patet oſtium, per quod paſtor intret? Audite fratres non me, ſed ipſam dicentem veritatem: *Qui non intrat per oſtium in ovile ovium, ſed aſcendit*

Joan. 10.

1. Cor. 3. *dit alibunde, hic fur eſt & latro*; & reliqua. Cum etiam egregius prædicator dicat: *Fundamentum aliud nemo poteſt ponere, præter id quod poſitum eſt*: cum prædicta duo fundamenta in eccleſia tantum inveniantur poſita, quidquid amplius poſitum in his inveniatur, ſtare nullatenus poterit. Et ideo, cum omnibus ſuis fundamentis & actionibus atque radicibus ut evellatur neceſſe eſt, ita ut amplius pullulare nec germinare valeat. Non ergo generet, & non faciat vobis, fratres, toties repetita locutio faſtidium: quia ſumma neceſſitas eſt ſæpius prohiberi, quod toties, ut a vobis cognovimus, illicite

a Innoc. I ep. 9. uſurpatur: & quoniam veritas [a] ſæpius exagitata, magis ſplendeſcit in lucem: & quod toties repetendo admonetur, minus uſurpatur: Super his enim multa jam ab anteceſſoribus noſtris dicta ſunt, a quibus ipſi, ſicut nunc a nobis, ita olim ab eis damnati & prohibiti ſunt. Ideo ſæpius repetentes, omnes monemus, ut vitent hujuſmodi, & a talibus ſe abſtineant, qui noluerint una cum eis a ſacerdotali miniſterio, ut rebelles, fieri alieni. Quod ita demum probare poterimus, ſi tales extirpare, & non eis favere decertaveritis: & ita in poſtmodum

b Zoſimus ep. de tali re querela ceſſabit, quia [b] contumeliæ ſtudio fit, quodquid interdictum toties uſurpatur. Omnia [c] hæc decretalia, & cunctorum præ-

c S. Leo ep. ceſſorum noſtrorum conſtituta, quæ de eccleſiaſticis ordinibus & canonum promulgata ſunt diſciplinis, ita a vobis & omnibus epiſcopis, ac cunctis generaliter ſacerdotibus cuſtodiri debere mandamus, ut ſi quis in illa commiſerit, veniam ſibi deinceps noverit denegari: quoniam

d S. Cæſ. ep. 1. 2. occurreret [d] veritas, ſi falſitas diſpliceret. Et merito nos, qui ſumma eccleſiæ tenere debemus gubernacula, cauſa reſpicit, ſi ſilentio faveamus errori. Datum Kalendis Junii, [e] Liberio & Theodoſio viris clariſſimis conſulibus.

e Liberio.

e Falſa temporis nota. anno 380 Theodoſii collega fuit imper. Gratianus V.

EPISTOLA VI. DAMASI PAPÆ I. ET EPISCOPORUM [f],

f In cc. 7. 8. qui ex Italia atque Galliis in Romanam convenerunt urbem, quorum nomina propter multitudinem hic non ſunt inſerta. Extat alterius edit. tom. 1. ep. Rom. pon. Ettque II. Romani concilii ſynodica, quam Græce ac Latine olim poſui excudendam.

Qui ad eum in Romanam urbem ex Italia & Gallia convenerant, numero nonaginta.

Epiſcopos in Illyrico adhortatur, ut ſanctam diſſeminent fidem, hæreticorumque labem cavere ſtudeant.

Damaſus, & ceteri epiſcopi Romæ congregati, dilectiſſimis fratribus in Illyrico conſtitutis epiſcopis in domino ſalutem.

CREDIMUS ſanctam fidem veſtram in apoſtolorum eruditione fundatam, hanc vos tenere, & hanc populis univerſis exponere, quæ videlicet a conſtitutis patrum nulla ratione diſſentit, per quos juſtum eſt ceteros eruditi. Sed relatione Gallicanorum & Venetorum

g venerando. rum fratrum, quoldam hæreſibus favere cognovimus. Quod malum non ſolum cavere debent epiſcopi, ſed etiam reluctari contra ea quæ geſta ſunt imperitia aut ſimplicitate quorundam, pravis interpretationibus deceptorum. Vani ergo doctrinis non decet labefactari, ſed magis

h roborare ſententiam patrum noſtrorum [h] corroborari ſententiis. Auxentium ergo Mediolanenſem præcipue in hac cauſa damnatum eſſe liquet. Unde juſtum eſt, omnes in univerſo Romanorum orbe doctores legis, ea quæ legis ſunt, ſapere, & non fidem doctrinis variis maculare. Itaque dum primum hæreticorum cœpiſſet nequitia pullulare, ſicut etiam nunc blaſphemia nefandorum [a] Arianorum, tunc patres noſtri trecenti decem & octo epiſcopi [b], habito tractatu in urbe Nicæna, hunc murum fortiſſimum contra arma diabolica ſtatuerunt, & hoc remedio venena mortifera ſunt depulſa; ut Pater & Filius unius virtutis, uniuſque magnitudinis debeat credi, uniuſque eſſentiæ ſive ſubſtantiæ, ſimul & Spiritus ſanctus. Aliter enim ſapientes, alienos eſſe a noſtra communione judicaverunt. Quem terminum ſalutarem, adorabilemque deliberationem corrumpere quidam aliis cogitationibus atque temerare voluerunt: ſed in ipſo principio, ab

a potest. b electi. his ipſis, qui in Arimino revocare, aut retractare compellebantur, uſque ad hoc cauſa correcta eſt, ut confiterentur alia ſibi circumventione ſubreptum, aut certe quia non intellexerunt, patrum ſententiæ in Nicæa conſtitutæ hoc eſſe contrarium. Neque enim præjudicium aliquod fieri potuit per numerum Arimino congregatum, quando conſtat, neque Romanum epiſcopum, cujus ante omnia decebat eos expectare decretum, neque Vincentium, qui tantis annis epiſcopatum inviolabiliter cuſtodivit, neque alios talibus præbuiſſe conſenſum, maxime dum (ſicuti prædiximus) iſti ipſi, qui per circumventionem declinaſſe videbantur, ipſi denuo utentes meliori conſilio, hæc ſibi diſplicere teſtari ſunt. Perſpicit itaque veſtra ſalubritas, hanc ſolam fidem, quæ Nicææ apoſtolorum auctoritate fundata eſt, eſſe perpetua firmitate ſervándam, & ſimul orientales hoc facere nobiſcum, qui ſe catholicos eſſe cognoſcunt, occidentales etiam gloriari. Credimus autem, languentes in iſto conamine, non tarde a noſtra ſeparandos eſſe communione, & ab eis epiſcopatus nomen auferri, quatenus populi eorum liberati errore, reſpirent. Nullo enim modo a deceptione poterunt corrigere populum, qui deceptionis laqueo detinentur. Concordet [c] cum omnibus Dei ſacerdotibus etiam caritatis veſtræ ſententia, in qua vos fixos ac firmos exiſtere [d] judicavimus. Si ergo etiam nos vobiſcum recte credere debemus, veſtræ nos caritatis literis lætificate reciprocis. Valete fratres cariſſimi. Data decimo ſeptimo Kalendas Novembris, Siricio [e] & Ardabure viris clariſſimis conſulibus.

c igitur. d judicamus.

e Hi conſules aliunde inveniuntur, leguntur que etiam in mſ. c. Juſtelli.

[f] EPISTOLA VII. DAMASI PAPÆ I. AD EPISCOPOS ITALIÆ.

f Commentum eſt Mercatoris, non S. Damaſi epiſtola.

Jubet ne per ſcripta in poſterum, ſed per legitimum accuſatorem, quis ab eis judicetur, & cauſæ etiam judicandæ omnes ad apoſtolicam ſedem deferantur.

Univerſis epiſcopis per [g] Italiæ provincias conſtitutis. Damaſus epiſcopus in domino ſalutem.

g Italiam pro. vinciamque.

OPTAVERAM, dilectiſſimi [h], pro noſtri caritate collegii, omnes domini ſacerdotes (ſicut in primitiva fuit eccleſia) unum eſſe cor & animam unam, atque in una devotione perſiſtere, nec quemquam ſacerdotum, gratia aut formidine ſæcularium depravari, aut a via veritatis quoquo modo abſcedere. Sed quia multa quæ corrigi poſſunt, proveniunt, & ſuperat culpas delinquentium miſericordia Dei: atque

h S. Leo ep. 47. Alias 4.

ideo

ideo ſuſpenditur ultio, ut poſſit locum habere correctio. Relatum eſt enim ad ſedem apoſtolicam, vos accuſationes fratrum per ſcripta ſuſcipere abſque legitimo accuſatore. Quod deinceps in omni orbe terrarum fieri, apoſtolica auctoritate prohibemus, & quod nuper factum eſt, abſque ulla retardatione corrigi rogamus: nec unquam prius per ſcripta, eorum qui accuſantur, cauſam diſcutere liceat, quam per [a] querulantium [b] inſtitutiones vocati canonice, ad ſynodum veniant, & præſens per præſentem agnoſcat veraciter & intelligat, quæ ei opponuntur. Quod bene & per ſapientiam Salomonis dicitur: *Antequam ſcruteris, ne reprehendas: intelligе prius, & tunc increpa. Antequam [c] audieris ne reſpondeas.* Et licet apertiſſima ſit contrariorum reprehenſio, verum tamen oportet his, qui dati ſunt ad eorum examinationem, ordinem ſervari ab his, qui ſecundum Deum perſcrutari deputati ſunt, quatenus ita cum operatione cooperante inveniamus & confeſſorem Deum, qui dicit; *Ubi duo ſunt vel tres congregati in nomine meo, ibi ſum in medio eorum.* Nam & dominus noſter Jeſus Chriſtus Judam [d] furem eſſe ſciebat: ſed quoniam non eſt præſentialiter accuſatus, ideo non eſt ejectus. Nec vos ullo modo agere oportet, quod ille noluit facere. Leges enim ſæculi accuſatores præſentes exigunt, & non per ſcripta [e] abſentes. Unde canonica patrum conſtituta non ſemel, ſed ſæpiſſime clamant, nec accuſationes nec teſtimonia ullum per ſcripta poſſe proferre: nec de aliis negotiis quicumque teſtimonium dicant, niſi de his, quæ ſub præſentia eorum acta eſſe noſcuntur. Similiter & qui alium accuſare elegerit, præſens [f], per ſe, & non per alium accuſet, inſcriptione videlicet præmiſſa. Neque ullus unquam judicetur, antequam legitimos accuſatores præſentes habeat, locumque defendendi accipiat ad abluenda crimina. Curandum [h] namque [i] eſt, ne ira quemquam ſubripiat, faciatque citius omne quod non licet. Omnipotens Deus hæc vos & cuncta divina mandata & apoſtolica præcepta cuſtodientes, in cunctis actibus veſtris cœleſtis brachii extenſione protegat, atque ad [k] cœleſtis remunerationem patriæ cum multiplici animarum fructu perducat. Amen. Data tertio Idus Aprilis [l], Siricio & Ardabure viris clariſſimis conſulibus.

5. quæſt. 2. Relatum eſt ad ſedem.

11. quæſt. 3. Forum qui accuſantur.

a querelantium.

b Mart. I. conſ. 2. conc. Later.

5. q. 2. Relatum eſt ad Eccleſ. 22. c audiat, non.

Matth 18. Joan. 12.

d Ambroſiaſter in 1. ad Cor. 5. 5. q. 3. Relatum eſt ad idem.

e An in conſtitutis, tit. 2. l. 12. Cod. Theod.

f Ex Aniano ipſa ſententia, inquit Hincmarus adv. nepotem c. 43. de antiquis Romanis legibus ſunt aſſumpta. 3. q. 9. Qui accuſare alium.

g Hadr. coll. 9.

h quoque.

i S. Greg. ep. 128. lib. VII.

k Idem ep. 127. eiuſdem libri.

l Hierius & Ardaburius conſules anno 427.

OBSERVATIO PHILIPPI LABBE S. J.

In ſynodo Romæ anno 531. habita ſub Bonifacio papa II. recitatæ ſunt duæ epiſtolæ Damaſi I. ad Acholium, Eurydicum, Severum, Uranium, Philippum & Joannem epiſcopos. II. ad eumdem Acholium archiepiſcopum Theſſalonicenſem: quas ſuo tempore ex Luca Holſtenii Romana editione repræſentabimus. Videſis quoque quæ eiuſdem Holſtenii ſyntagmate paulo poſt ſubjicienius epiſtola ſynodali ex concilio Romano, ut Binius numerat, ſecundo ſcripta a Damaſo, aliiſque epiſcopis, ad conſtitutos per Illyricum antiſtites.

DECRETA DAMASI PAPÆ I.

Ex decreto Gratiani & Ivonis, numero quinque, prioribus non inſerta.

PRIMUM.

Si accuſator in accuſatione defecerit, talionem recipiat.

Calumniator, ſi in accuſatione defecerit, talionem recipiat. 5. quæſt. 3. Calumniator, 11. in.

SECUNDUM.

De his qui clericum falſo nomine impetunt.

Si quis epiſcopum, aut presbyterum, aut diaconum falſis criminibus impetierit vel acculaverit, & probare non potuerit, nec in fine dandam ei communionem cenſemus. Ibid. Si quis epiſcopum.

TERTIUM.

Eccleſiarum oblationes ſub laicorum dominio non detineantur.

Hanc conſuetudinem, quæ contra ſanctam eccleſiam catholicam agere videtur, omnino interdicimus, ut nullo modo, ullo unquam tempore, oblationes quæ intra ſanctam eccleſiam offeruntur, ſub dominio laicorum detineantur: ſed tantummodo ſacerdotibus, qui quotidie domino ſervire videntur, illis ſolis liceat comedere & bibere: quia in veteri teſtamento prohibuit dominus panes ſanctos comedere filiis Iſrael, niſi tantummodo Aaron & filiis ejus, qui longe erant ab iſtis panibus, qui nunc in ſancta eccleſia offeruntur, quia illi ſub umbra legis erant. Qui vero modo ſub gratia ſunt Spiritus ſancti, toti mundo evangelio coruſcante, lucidiores eſſe videntur. Qua fronte, aut qua conſcientia oblationes vultis accipere, qui vix valetis pro vobis, nedum pro aliis, Deo preces offerre? Quia pravum eſt & contra dominicum præceptum, & detrimentum animæ ſuæ infert, qui illud agere conatur, quod ei nulla ratione conceditur: quia omnibus ſanctis patribus, noſtrisque prioribus placuit, hanc ſanctionem fieri; & nos ſimiliter in eiſdem perſiſtere volumus, ut nullus audeat irritum facere hoc quod conſtitutum eſt, ſi in perpetua damnatione noluerit perſiſtere. Si quis vero contra hanc regulam noſtram, & contra ſanctorum trecentorum decem & octo patrum, qui in Nicæno concilio hoc conſtituerunt, temerarius præſumtor fuerit, & ulterius oblationes de ſacris eccleſiis auferre molitus fuerit, ſub anathematis vinculo ſit colligatus & condemnatus. Reſponderunt omnes, Fiat, fiat. 10. quæſt. 1. Hanc conſuetudinem.

QUARTUM.

In Spiritum ſanctum blaſphemant, qui ſacros canones violant.

Violatores canonum voluntatis gravitet a ſanctis patribus judicantium, & a ſancto Spiritu, cujus inſtinctu ac dono dictati ſunt, damnantur: quoniam blaſphemare in Spiritum ſanctum non incongrue videntur, qui contra eoſdem ſacros 11. q. 1. Violatores

cros canones, non neceſſitate compulſi, ſed libenter (ut præmiſſum eſt) aliquid aut proterve agunt, aut loqui præſumunt, aut facere volentibus ſponte conſentiunt. Talis enim præſumptio, manifeſte unum genus eſt blaſphemantium in Spiritum ſanctum: quia (ut jam prælibatum eſt) contra eum agit, cujus nutu & gratia ſancti canones editi ſunt.

QUINTUM.

Ex decreto Ivonis Carnotenſis, libro primo.

Quoniam quidam metropolitanorum (*a*), fidem ſuam ſecundum priſcam conſuetudinem ſanctæ ſedi apoſtolicæ exponere detrectantes, uſum pallii neque expetunt, neque percipiunt, ac per hoc epiſcoporum conſecratio, viduatis eccleſiis, A non ſine periculo protelatur: placuit, ut quiſquis metropolitanus infra tres menſes conſecrationis ſuæ, ad fidem ſuam exponendam, palliumque ſuſcipiendum, ad apoſtolicam ſedem non miſerit, commiſſa ſibi careat dignitate: ſitque licentia metropolitanis aliis, poſt ſecundam & tertiam commonitionem, viduatis eccleſiis, cum conſilio Romani pontificis, ordinando epiſcopos, ſubvenire. Si vero conſecrandi epiſcopi negligentia provenerit, ut ultra tres menſes eccleſia viduata conſiſtat, communione privetur, quouſque aut loco cedat, aut ſe conſecrandum præbere non differat. Quod ſi ultra quinque menſes per ſuam negligentiam retinuerit viduatam eccleſiam, neque ibi, neque alicubi conſecrationis donum percipiat, imo metropolitani ſui judicio cedat.

[a] CONCILIUM ROMANUM I.

SUB DAMASO,

In quo Urſacius & Valens Ariani damnati.

Acta concilii.

a Concilium Romanum.) In hac ſynodo Romæ ſub Damaſi pontificatus initio celebrata, Valens, Urſacius, ceterique manifeſto Ariani damnati, totique orbi terrarum per literas pontificis denunciati fuerunt. Ita enim ſcribit Athanaſius ad epiſcopos Africanos: *Sufficiunt quidem ſcripta Damaſi communiſtri noſtri dilecti, & magnæ Romæ epiſcopi: ceterorumque tot numero ibi congregatorum, &c.* Et paulo infra: *Gratiam habemus & illius* (Damaſi) *pietati, & ceteris, qui Romæ convenerunt, quod Urſacio & Valente cum ſociis ſuis ejuſdem ſententiæ ejectis, concordiam eccleſiæ conſervarint.* Hanc vero ſynodum B ante damnationem Auxentii Romæ coactam fuiſſe, e verbis ejuſdem Athanaſii præcedentibus manifeſte patet: nam prædicta epiſtola de Auxentio multa locutus, ſcripſit ſe mirari, cur ſtudio & opera Damaſi pontificis, cui de Auxentii hæreſibus plana ſcripſiſſet, hæreſiarcha nondum ex eccleſia ejectus & depoſitus fuerit. Illo igitur tempore, quo Athanaſius pontificem de Auxentio condemnando per literas admonuerat, hanc in cauſa Urſacii, Valentis, aliorumque Arianorum coactam fuiſſe, ex præcedentibus patet. Tempus concilii.

DUÆ ROMANÆ SYNODI SUB DAMASO.

Ex libello Synodico.

LIBERIO autem beato Romæ papa mortuo Damaſus merito eligitur, qui quidem apoſtolicis pro dogmatibus omnia ec dicere & facere ſtudebat. Is conteſtim Synodum nonaginta patrum congregavit, & anathemate in Auxentium pronunciato divinam illuſtravit doctrinam: definitione pietatis edita quam ad Illyricos miſit. C

ΛΙΒΕΡΙΟΥ πάπα Ρώμης πελευσθέντος τοῦ μακαρίου, Δάμασος ἀξιοπρεπῶς ἀποχειρίζεται· ὁ πάπα λέγειν καὶ πράττειν ὑπὲρ τῶν ἀποστολικῶν δογμάτων αἱρούμενος. Ὃς αὐτίκα σύνοδον συγκροτεῖ πατέρων σωφρόνων· καὶ ἀναθεματίσας αὔξέντιον, τὸ θεῖον ἐξήνεγκε μάθημα· ὅρον εὐσεβείας ἐκθέμενος, ὃν καὶ πρὸς Ἰλλυριοὺς ἀπέστειλεν.

SED & alteram divinitus collectam ſynodum idem ſanctiſſimus pro Homouſion contra Auxentium congregavit.

Ἀλλὰ καὶ δευτέραν ὁ αὐτὸς πατὴρ ὑπὲρ τῆς ὁμοουσίου κατὰ Αὐξεντίου συνεκρότησε θεσυλλέκτου σύνοδον.

OBSERVATIO P. ANTONII PAGI

ad an. Chr. 369 num. 5. & 6.

Hujus Concilii Synodica perperam a Baronio, & a Conciliorum Collectoribus in aſia Synodi Illyricianæ relata ſupra pag. 981. ac proinde huc revocanda. Ideo D autem ea fuit ad Illyricos miſſa, quia Valens Murſii, & Urſacius Singidonis in Illyrio ante depoſitionem, Epiſcopi fuerant. Cum vero S. Hilarius eam Synodicam inter fragmenta recitet, iſque an. 367. obierit, liquet eam epiſtolam ipſo Damaſi Pontificatus initio in Concilio Romano ſcriptam, ideoque primum Concilium Romanum ſub Damaſo anno 366 exeunte, aut ſaltem 367. ineunte congregatum fuiſſe. Certe Damaſum, ubi Pontificatum

[a] Hæc ſpectant ad Synodum Damaſi habitam an. [illegible] de qua mox Lectores.

(*a*) At idem Ivo 3. part. c. 136. & Gratian. diſt. 100 c. 2 Petro aſcribunt; ſed in quibuſdam Codd. Gratiani Joanni VIII. in Conc. III. apud Ravennam datur.

tum adeptus eſt, confeſtim Synodum congregaſſe, teſtatur Auctor libelli Synodici, qui tamen in eo errat, quod dicat, eam fuiſſe contra Auxentium. Contra vero de ſecunda Synodo Romana loquens ait, eam Damaſum congregaſſe *pro Homouſio contra Auxentium*, ubi vides hunc Auctorem perperam ſcribere, utramque Synodum Romanam adverſus Auxentium coactam eſſe, & quæ geſta in priori Synodo, ubi Nicæna fides confirmata, attribuere poſteriori. Recte tamen aſſerere Damaſum, confeſtim a Pontifex creatus eſt, Synodum congregaſſe, adverſus nempe Valentem & Urſacium. Hactenus Pagius loco citato.

Neque diverſam ab hac fuiſſe autumo Synodum illam Damaſi, cujus mentio in vita S. Euſebii presbyteri Romani edita in lib. 2. Miſcellaneorum Baluzii, ubi hæc leguntur pag. 152. *Martino autem Liberio, legatum Damaſus, qui voce publica damnarit Liberium facta Synodo cum Epiſcopis* XXVIII. *presbyteris* XXV. & damnatus Liberius, quia Sirmienſi fidei formulæ cum Valente & Urſacio ſubſcripſerit, utique cum eiſdem Valente & Urſacio damnatum. Notat vero Harduinus in Indice Concil. tom. 1. hanc vitam ſcriptam fuiſſe ab aliquo Luciferiano, ut ex ipſo initio apparet, quod eſt hujuſmodi: *Eodem tempore quo Liberius de exilio revocatus fuerat a Conſtantio Auguſto hæretico, in eodem tantum dogmate, ut non rebaptizarent populum, ſed una communione contaminarent plebem.*

CONCILIUM ROMANUM II.

Habitum anno CCCLVXII.

Ex nova Baluzii Collectione.

Diverſam a ſuperiore ſynodum iſtam conſtitue, tametſi eodem anno putem habitam, quoniam in illa fuerunt Epiſcopi viginti & octo tantum, in hac quadraginta quatuor. Coacta autem eſt pro accuſatione adverſus Papam Damaſum inſtituta, cui adulterii crimen imputabatur ab adverſariis ejus. Sic enim legitur in geſtis pontificalibus: Hic accuſatus eſt invidioſe & incriminatus de adulterio; & facta ſynodo purgatus eſt a quadraginta quatuor Epiſcopis, qui etiam damnaverunt Concordium & Calixtum Diaconos accuſatores, & projecerunt de Eccleſia. *Recte autem obſervatum eſt a Baronio eam accuſationem a ſchiſmaticis confictam fuiſſe adverſus Damaſum, quem Marcellinus & Fauſtinus in libello precum ad Imperatores aiunt in tantum a matronis dilectum, ut earum auriſcalpius diceretur. Quod ita intelligendum videtur, ut rhetorum more ſcriptum dicatur, quemadmodum in capite* LIII. *collectionis Africanæ Aurelius epiſcopus Carthaginenſis ait eſſe quoſdam conſpirantes cum plebibus propriis, quas decipiunt, earum ſcalpentes aures, blandi ad ſeducendum.*

In eadem fortean ſynodo damnati ſunt Paterniani hæretici, quos quidam, ut Auguſtinus ait, Venuſtianos vocant. Hi inferiores corporis partes non a Deo, ſed a diabolo factas opinabantur, & omnium ex illis partibus flagitiorum licentiam tribuentes, impuriſſime vivebant. Hos, ut docet auctor Prædeſtinati, Damaſus Papa damnavit, & de his in relatione ſua ad Valentinianum majorem ita ſcripſit: Scire volumus pietatem veſtram Venuſtianos in ſcelere turpiſſimo detectos ab apoſtolica ſede eſſe damnatos; *Quorum etiam confeſſiones ſimul direxit. Contra hos poſtea, lex ſpecialis egreſſa eſt, ut ubicunque eſſent reperti, vindice gladio agerentur.*

SYNODUS LAMPSACENA

Ex libello Synodico.

Ὁμοίως δὲ καὶ οἱ ἀποσταλέντες ἐξ ἑῴας τὸ ὁμούσιον, Οὐαλεντινιανῷ προσηλθον σύνοδον ἐν Λαμψάκῳ αἰτήσωνται, κυροῦται τὰ ἐν Νικαίᾳ, καὶ ἀποκηρύξαι τὸν Ἡρακλείας Περίνθου Τύπέτιον. συναλθόντες οὖν καὶ μείνας δύο ἐκεῖσε πλέσαντες, ἄκυρα μεῖναι τὰ ἐν Κωνσταντινουπόλει πεφραγμένα Εὐδοξίῳ καὶ Ἀκακίῳ ψηφίζονται· καὶ τιμὴ ἐν Σελευκείᾳ πίστει κρατεῖν ἀφρόνως θεσπίζουσιν. Ὅπερ Οὐάλης πυθόμενος, τὰ γεγονότα πάντα συνέχει, τὰς ἐπισκόπους ὅλας ἐξορίᾳ διώκμενος, καὶ τὰς ἐκκλησίας τῷ Εὐδοξίῳ παρέδωκεν.

DSIMILITER vero, & qui ab oriente miſſi fuerant ad defendendum Homouſion, cum ad Valentinianum veniſſent, ſynodum Lampſatum indicendam poſtularunt, qua Nicæna decreta confirmarentur, & Hypetius Heracleæ Perinthi exauthoraretur. Cum igitur convenissent, & menſes duos ibi finiiſſent, irrita manere decernunt, quæ Eudoxius, & Acacius Conſtantinopoli egiſſent: eam vero, quæ Seleuciæ edita fuiſſet fidem imprudenter confirmant. Quod ubi cognovit Valens, omnia acta abolevit, epiſcopos omnes exilio multavit, & eccleſias Eudoxio tradidit.

1 Hæc pertinet ad an. 364. & de ea Labbeus ſupra pag. 375.

PUZENSIS ÆTIANORUM

Ex libello Synodico.

QUI autem in Phrygia erant Aetiani, synodo in Puza vico collecta, cum Judæis celebrandum esse pascha decreverunt. Quod decretum cum Sabbatius apprehendisset, multos Byzantiorum in societatem erroris abripuit: a quo Sabbatiani hodieque dicuntur.

A ΚΑΙ' οἱ ἐν Φρυγίᾳ δὲ [1] Ἀετιανοὶ, σύνοδον * ἐν Πούζῃ τῇ κώμῃ ποιήσαντες, ὥστε μετὰ Ἰουδαίων ἐκτελεῖν τὸ πάσχα, ὅρον ἐκτίθεντοι. ὃν κρατύνας Σαββάτιος, πολλοὺς τῶν Βυζαντίων συνήρπασε, παρ' οὗ Σαββατιανοὶ μέχρι καὶ σήμερον λέγονται.

* habet ἐν πάζῳ.

ILLYRICANA ORTHODOXA.

Ex libello Synodico.

VALENTINIANUS igitur Magnus, ex præcipuis orthodoxæ fidei propugnatoribus divinam & sanctam in Illyrico fieri jubet synodum. Quæ Nicænam quidem fidem pulchre confirmavit, Polychronium autem, Telemachum, Faustum, Asclepiadem, Cleopatrum & Amantium anathemate notavit: suumque tomum Arianis in Asia, Caria & Phrygia episcopis misit: ut & Christi-amans Imperator suum similiter edictum.

B ΟΥ'ΑΛΕΝΤΙΝΙΑΝΟ'Σ γοῦν ὁ μέγας τοῖς ὀρθοδόξοις τῆς πίστεως προτερήμασι θεσπίζει ἐν ᾧ Ἰλλυρικῷ θείαν γενέσθαι καὶ πανίερον σύνοδον. Ἣ τὴν ἐν Νικαίᾳ πίστιν καλῶς ἐβεβαίωσεν, ἀναθεματίσασα Πολυχρόνιον, Τηλέμαχον, Φαῦστον, Ἀσκληπιάδην, Κλεόπατρον, καὶ Ἀμάντιον. ἑαυτῆς δὲ τόμον ἐν Ἀσίᾳ, Καρίᾳ, Φρυγίᾳ, ἐπισκόποις Ἀρειανοῖς διεπέμψατο. καὶ ὁ φιλόχριστος βασιλεὺς ὡσαύτως ἐξ ἴσου τὸ Ἐδίκτον.

CONCILIUM INCERTI LOCI

Habitum anno CCCLXIX.

Ex nova Baluzii Collect.

Illud unum scimus ex lege 20. Cod. Theodos. Quorum appellat; *habitum ea tempestate fuisse Concilium septuaginta Episcoporum, a quibus damnatus Chronopius, ab eorum sententia provocavit ad Claudianum Præfectum Urbi. Hæc tantum. Verum vir doctissimus Jacobus Gothofredus in commentario ad hunc locum suspicatur hunc Chronopium fuisse Episcopum partis Ursicini, hoc est, cujusdam civitatis quæ esset intra jurisdictionem Præfecti Urbi.*

C

SYNODUS ÆGYPTIACA

Habita anno Christi CCCLXXI.

Ex Critica P. Pagi ad An. 369. n. 12.

SYnodus Ægyptiaca ab Athanasio celebrata, & de qua mentio in ejus ad Africanos epistola, ubi ait: *Interim non soli sumus, qui ista scribimus, sed omnes in Ægypto & Africa Episcopi nonaginta numero; omnium enim idem est sensus, & alii pro aliis, cum contigerit abesse, subscribunt. Certe cum hoc animo essemus, & contigisset nos in unum convenire, scripsimus dilecto Damaso Episcopo magnæ Romæ contra Auxentium invasorem Mediolanensis Ecclesiæ &c.* revocanda est, ut videtur, ad annum 371. cum in ea dicat Athanasius scripsisse se ad Damasum *contra Auxentium invasorem Mediolanensis Ecclesiæ*, & mirari se, *cur nondum depositus, ejectusque sit ex ecclesia*. Quare Concilium anno 372. Romæ a Damaso adversus Auxentium indictum, hujus S. Atha-

D

1 Ναυτιανοὶ scribendum Cotelerius admonet ex Socrate lib. 4. cap. 27. & ex Sozomeno lib. 6. cap. 24. & Socrates habet, ἐν Πάζῳ κώμῃ. Sozomenus, ἐν Πάζῳ κώμῃ. Videtur hoc conciliabulum in Pazo vico habitum circa annum Christi 375. de quo Socrates lib. 4. cap. 27. ex interpretatione Valesii. *Pauci quidem & obscuri Novatianorum in Phrygia Episcopi, collecta Synodo in vico Pazo, ubi fontes amnis Sangarii visuntur, regulam promulgarunt, ut quotannis observaretur, quo die Judæi azyma celebrarent, & una cum illis festum Paschale celebraretur. Cui tamen Synodo nec Agelius Novatianorum apud Constantinopolim Episcopus, nec Maximus Nicææ, nec Nicomediæ aut Cotuæi adfuerunt Episcopi, licet ab his præcipua regatur Ecclesia Novatianorum.*

2 De hac Labbeus supra pag. 382. Pertinet hæc ad an. Ch. 372. vel 373.

S. Athanaſii monitionis effectus videtur. In Concilio Ægypti non tantum epiſtola ad Damaſum adverſus Auxentium ſcripta; ſed alia etiam ad Epiſcopos Africanos, qua ii rogati ſunt, ut eos rejicerent, qui Concilium Ariminenſe adverſus Nicænum tuebantur. Exiſtimavit Baronius, Epiſcopos illos Africanos fuiſſe provinciæ *Cyrenaicæ*, non vero *Carthaginenſis*. Sed, ut recte obſervat Hermantius lib. II. Vitæ S. Athanaſii cap. 12. Epiſcopi *Cyrenaicæ* Patriarchatui Alexandrino ſubditi erant, ideoque cum Athanaſio eam epiſtolam ad Africanos ſeu Carthaginenſes ſcripſere. Præterquam quod Africæ nomen per hæc tempora Libyæ Cyrenaicæ non attributum, & regio prope Carthaginem ſita ab hujus temporis Auctoribus Libya non vocata. Hoc itaque nomine deſignabantur Provinciæ Ægypto vicinæ, quæ a Patriarchatu Alexandrino & Imperio Orientali pendebant; reliquum, quod Epiſcopum Carthaginenſem & Imperium Occidentale agnoſcebat, *Africæ* nomine exprimebatur. Hos Epiſcopos nonaginta fuiſſe, quando eam epiſtolam dedere, ipſimet in eadem profitentur, indicantque, in Synodo Alexandrina ſeu Ægyptiaca lecta fuiſſe ſcripta Damaſi adverſus Valentem & Urſacium in Ægyptum allata.

SYNODUS CÆSARIENSIS CAPPADOCIÆ, BASILII.

Ex libello Synodico.

Μετὰ τοῦτο τὸ Εὐσεβίου τοῦ Καισαρείας Καππαδοκίας τελευτῆσαι, ὁ μέγας Βασίλειος ὑπὸ πάντων εἰς τὸν θρόνον ψηφίζεται· καὶ τοὺς ἐκ τῆς ὑπεροχῆς ἀπελθόντας προσκαλεσάμενος, τὸν Σαμοσατέα Εὐσέβιον, καὶ τὸν Σαρδέων Λουκίφερον, καὶ τοὺς σὺν αὐτοῖς ὀρθόδοξον σύνοδον, ἀρχιερεῖς ὑπ' αὐτῷ προσχειρίζεται· ᾧ ἀναθεματίζει Διάνιον τῆς αὐτῆς πρὸ Εὐσεβίου ἐπίσκοπον, Ἀστέριον, Εὐνόμιον, καὶ Θεοφρόνιον, τοὺς Καππαδόκας.

POST hæc Euſebio Cæſareæ Cappadociæ mortuo, magnus ille Baſilius ab omnibus throni illius ſuffragia accipit: & convocatis iis, qui in montanis degebant, Samoſatenſe etiam Euſebio, & Sardenſi Lucifero, & quæ cum illis erat orthodoxa ſynodo, epiſcopus ab illis creatur: & Dianium, qui Cæſareæ ante Euſebium epiſcopus fuerat, Aſterium item, Eunomium & Theophronium Cappadocas anathemati ſubjicit.

AD SYNODUM CÆSARIENSEM S. BASILII.

ANNO CCCLXXI. ASSIGNATAM

Animadverſio critica.

Ex ſupp. P. Maſſ. tom. I. pag. 231.

IN oculos collectorum non ſtatim incurriſſe concilii hujus figmentum miror. Baſilius quidem, vir ille magnus, ſynodos plures habuit, ſed nonniſi per calumniam afficta eſt illi ſynodus, in qua Dianium Cæſarienſem antiſtitem anathematizaverit, quod factum in hac Cæſarienſi ſynodo ſcribit author Libelli ſynodici, ex quo concilium hoc innotuit. Id de ſe olim ſparſum fuiſſe ab adverſariis Baſilius in epiſtola 51. alias 86. queritur, ſanctèque teſtatur, ſe numquam id commiſiſſe. Dianius quidem fidei conditæ in Concilio Conſtantinopolitano anni 360. ſubſcripſerat; ſed in exitu vitæ Baſilio ad ſe accito profeſſus eſt id ſibi imprudenti accidiſſe, rato nihil in ea abſonum contineri; cæterum mori ſe plane catholicum & totum Nicænum. Hæc S. Baſilius in eadem epiſtola.

SYNODUS INCERTI LOCI IN CAPPADOCIA

ANNO CCCLXXII. HABITA

ALiud eſt concilium hujus anni ignotum collectoribus, quod occaſione Baſilii celebratum eſt in Cappadocia in loco incerto. Cappadocia in regiones diſſecta geminas per Valentem imperatorem, Cappadociæ ſecundæ metropolis Tyana conſtituta eſt. Ejus urbis epiſcopus ex hac ſectione datum ſibi jus metropoliticum in urbes metropoli ſuæ ſubjectas contendebat. Baſilius viciſſim ex civili diviſione nihil ſibi detractum de eccleſiaſtico jure aſſirmabat. Orta hinc diſſidia, quibus componendis concilium in Cappadociam in locum incertum indictum eſt; quo invitatum ſe ſcribit S. Baſilius epiſt. 98. alias 259. Pax in eo ſancita ea conditione, ut epiſcopatus multiplicarentur, quod in eccleſiæ ingens commodum recidit, ut teſtatur S. Gregorius Nazianzenus orat. XX. Concilium iſtud anno 372. junio exeunte, vel julio ineunte habitum centent editores noviſſimi operum S. Baſilii in vita ejuſdem cap. XXIV.

CONCILIUM ROMANUM II.[a]

SUB DAMASO,

In quo Auxentius Mediolanenſium epiſcopus Arianus deponitur, & Urſicinus ſchiſmaticus damnatur.

a Tertium, ſi recenſeas a Baluzio ſupra memoratum.

Cauſa concilii.

(*Concilium Romanum.*) Poſt relegatum auctoritate Conſtantii imperatoris & Mediolanenſis conciliabuli Dionyſium, ſubſtituitur Auxentius, homo ne Romanæ quidem linguæ, ſed tantum hæreſeos peritus; ingenio vafer, ſerpens veternoſus & callidus, hæreſim ſuam Mediolanenſibus civibus peroſam, Ariique nomen ipſis execrabile callide occultans, adeo ut ab Euſebio Vercellenſi, aliiſque catholicis epiſcopis exagitatus, imperatoris edictum pro ſe extorſerit. Quod cum Hilarius ferendum non putaret, deceptumque imperatorem doleret, Mediolanum, ubi agebat imperator, profectus eſt, ut coram imperatore Auxentii fraudes & dolos detegeret: ſed cum ille ſe contra denunciationem Hilarii catholicum eſſe reſpondiſſet, Hilarius, ut turbarum auctor, edicto imperatoris juſſus eſt Mediolano diſcedere. Hac de re, poſt encyclicam ad omnes fideles decimo anno poſt Arimineſe concilium ſcriptam (hanc Hieronymus libellum contra Auxentium nominat) Hilarius merito conqueſtus, omnes fideles adhortatur, ne Auxentio communicent. Interea Auxentius communione ignorantis populi, & imperatoris patrocinio fretus, dictis factiſque in Euſebium Vercellenſem, Philaſtrium Brixianum, alioſve eccleſiæ catholicæ epiſcopos, quos ſibi adverſarios paſſus fuerat, inſultabat, formulamque fidei Ariminenſem, Nicææ in Thracia conſtitutam, Illyricis epiſcopis promulgabat. Damaſus igitur Romanus pontifex per Athanaſii aliorumque Ægypti epiſcoporum, de damnando & deponendo Auxentio, ſynodalem epiſtolam admonitus, Romæ concilium hoc congregavit; atque ne latius ſerperet lethale virus, quod lento tabo proximos quoſdam in Illyrico epiſcopos infecerat, nonaginta epiſcopos ex Italia & Gallia convocavit, qui loco prædicto, anno Chriſti 369. qui eſt pontificatus Damaſi III & Imperii Valentiniani & Valentis ſextus, congregati, Auxentium Mediolanenſis eccleſiæ invaſorem Arianum condemnarunt, epiſcopatu deposuerunt, atque ſub pœna anathematis vitari decreverunt. Ad Illyrici epiſcopos, quos ille magna ex parte ſeduxerat, ſynodalem miſerunt epiſtolam, qua Auxentium pontificia & ſynodali ſententia condemnatum & excommunicatum devitare, & ſub pœna excommunicationis & depoſitionis ad catholicam veritatem redire monentur. Decreta hujus concilii confirmantur, teſte Athanaſio ad Epictet. *Diverſi concilii per Galliam, Hiſpanias & Romæ celebratis omnes, qui in eo conventu fuere, iſtos luciſugas, qui ſeſe etiamnum occultant, & quæ Arii ſunt ſapiunt, Auxentium dico Mediolanenſem, Urſacium, Valentem & Cajum Pannonem, communi calculo, unius Spiritus incitatu, anathemate percuſſerunt.* Auxentius quamquam ſynodali judicio hoc anno condemnatus eſſet, non tamen ante 374. annum Chriſti ſede Mediolanenſi exturbari potuit, ideo quod imperator perſummam nequiſſimi hominis ſimulationem deceptus, illi de hæreſis infamia calumniam inferri exiſtimaret. Niſi enim eum ſumma imperatoris ſuffulſiſſet auctoritas, quo pacto ipſe tot conciliis damnatus, & a populo Mediolanenſi ut hæreticus derelictus, ſubſiſtere potuiſſet? Eumdem invitis quoque magiſtratibus hanc ſedem uſque ad obitum detinuiſſe, ex eo exploratum videri poteſt, quod Ambroſius a Probo ad eam provinciam adminiſtrandam miſſus, agens Mediolani, eum quem execrabatur, pati coactus fuerit. Poſt quinquennium Auxentio e vivis ſublato, Ambroſius; cui Probus præfecturam adminiſtraturo dixerat: *Vade, age non ut judex, ſed ut epiſcopus*: diu multumque reluctatus, in epiſcopatu Mediolanenſi ſuffectus fuit. In hac eadem ſynodo Urſicinum ſchiſmaticum, crebrius in Damaſum ſtudia renovantem, rurſus damnatum fuiſſe, conſtat ex epiſt. Valentiniani imperatoris apud Baron. anno prædicto.

Auxentius quis.

Locus concilii.

Numerus epiſcoporum

Tempus & acta concilii

Auxentius quando dejectus

EPISTOLA SYNODALIS

Ex Romano concilio ad epiſcopos Illyrici.

Epiſcopi ad ſanctum concilium Romæ convocati, Damaſus, Valerianus, & ceteri, dilectis fratribus epiſcopis qui ſunt in Illyrico, in domino ſalutem.

Extat apud Theodor. lib. 2. cap. 22. Sozom. lib. 6. c. 23.

ETSI nobis pro certo perſuaſum eſt, ſacerdotes Dei ſanctiſſimi, vos ſacroſanctam fidem noſtram, quæ doctrina apoſtolorum fundata eſt, firme retinere, eamque populo prædicare, quæ certe a decretis patrum, a quibus par eſt reliquos erudiri, nulla ex parte diſcrepat: tamen ſignificatum eſt nobis

ΟΙ ΕΠΙΣΚΟΠΟΙ ΟΙ ΕΠΙ ΤΗΣ ΡΩΜΑΙΩΝ

Εἰς τὸ ἱερὸν συνελθόντες συνέδριον, Δάμασος καὶ Οὐαλεριανὸς, καὶ οἱ λοιποὶ, τοῖς ἀγαπητοῖς ἀδελφοῖς τοῖς ἐν Ἰλλυρικῷ καθεσθῆναι ἐπισκόποις, ἐν Θεῷ χαίρειν.

Theodor. βιβ. β. κεφ. κβ'. καὶ Σωζόμεν. βιβ. ϛ'. κ. κγ'.

Πεισθέντες τῇ ὑμῶν ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τῆς ἀποστόλων θεμελιωθείσης πίστεως, ταύτῃ ὑμᾶς κατέχειν, καὶ ταύτῃ τῷ λαῷ ὑφηγεῖσθαι, ἥτις ἀπὸ τῆς ὁμοδόξων παρὰ τῆς πατέρων ὁδοῦ λέγω διαφωνεῖ, Θεοῦ ἱερεῖς, ὑφ' ὧν δίκαιον εἶτε τοὺς λοιποὺς παιδεύεσθαι. ἀλλὰ δι' ἀναφορᾶς τῆς ἐν Γαλλίᾳ καὶ Βενετίᾳ ἀδελφῶν ἐγνωμῶν τινὰς εἰς αἵρεσιν σπεύδειν. ὅπερ κακὸν οὐ μόνον

μένον παραμυλάττεσθαι ὀφείλουσιν οἱ ἐπίσκοποι, ἀλλὰ κ ὅσα ἀπειρίᾳ τινῶν ἢ ἁπλότητι τῆ συμμείξ κεχρημένων ἑρμηνείαις ἀνθίστασθαι ἀπὸ τοῦ νῦν διαφόρους διδασκαλίας, διαγνωμένους μὴ πάλιν ἐλκυθαίνειν, ἀλλὰ μᾶλλον τῆ πατρίων ἡμῶν κατέχειν τὴν γνώμην, ὁσάκις ἂν διάφοροι βιλαὶ ταῖς ἀκοαῖς αὐτῶν ἐπεισφέρωνται. Τοιγαροῦν Αἰξεντίου τοῦ Μεδιολάνων ὀξυφώτως ὁ τούτου τῆ πράγματι κατακεκρίθαι προγέγραπται. δίκαιον οὖν ἐστὶ πάντας τοὺς ὑπὸ Ῥωμαίων κόσμῳ διδασκάλους τοῦ νόμου τὸ περὶ τοῦ νόμου φρονεῖν. κ μὴ διαφόροις διδασκαλίαις τὴν πίστιν μαίνειν. κ γὰρ ἰοῦσα πρῶτον ἡ κακία τῆ αἱρετικῶν ἀκμάζειν ἤρξατο, ὡς κ μᾶλλον ὑφέρπει τῆ Ἀρειανῶν ἡ βλασφημία, οἱ πατέρες ἡμῶν ἑκατὸν δέκα κ ὀκτὼ ἐπίσκοποι κ οἱ ἐκ τῆς Ῥωμαίων ἀγιωτάτης ἐπίσκοποι εἰς Νίκαιαν γενόμενοι τοῦ σκέμματος, τοῦτο τὸ πῖχος ὑπεναντίον τῆ ὅπλων τοῦ διαβόλου ἔθεσαν, ἵ ταύτῃ ἀντιδότῳ τὰ θανάσιμα φάρμακα ἀπεώσαντο. ὥστε τὸν πατέρα κ τὸν υἱὸν μιᾶς οὐσίας, μιᾶς θεότητος, μιᾶς ἀρετῆς, μιᾶς δυναμεως, κ ἑνὸς χαρακτῆρος πιστεύεσθαι χρή, κ τῆς αὐτῆς ὑποστάσεως κ οὐσίας κ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. τὸν δὲ ἄλλως φρονοῦντα, ἀλλοξίον εἶναι τῆς ἡμετέρας κοινωνίας ἔκεχναν. ὄντερ σωτηρικῶδη ὅρον κ τὴν προσκυνητὴν σκέψιν διαφθεῖραι μ τούτοις ἄλλαις σκέψεσι, τινὲς κ μιᾶναι ἠθέλησαν. ἀλλὰ ὁ αὐτὸς τῆ ἀρχῆ ἀπ' αὐτῆς τούτων οἵ τινες ὁ Ἀριμίνῳ ἀνανεῶσαι ἢ ψηλαφῆσαι ἰώαγκάζοντο μέχρι τέτων διωρθώθη, ὡς ὁμολογεῖν αὐτοὺς ἑτέρᾳ διαλέξει ὑφηπάσθαι, ἢ ὅτι ἐκ ἐσκόπησαν τῆ τῆς πατέρων γνώμη τῆ ὁ Νικαίᾳ ἀρεσάσῃ ἑαυτίον εἶναι. ὐδὲ γὰρ παρακειμάτι ἐδυνήθη χωνεῦσθαι ὑπὸ τὸ ἀριθμὸ τῶν ἐν Ἀριμίνῳ συναχθέντων, ὁπότε συμέσηκε, μήτε τῆ Ῥωμαίων ἐπισκόπῳ, ᾧ πρὸ πάντων ἔδει τὴν γνώμην ἐκδέχεσθαι, ἔτε Οὐϊγκεντίῳ, ὃς ἐπὶ τοσούτοις ἔτεσι τὴν ἐπισκοπὴν ἀσπίλως ἐφύλαξεν, ἤτε τῆ ἄλλων τῆς πίστεως συγκατατιθεμένων. ὁπότε κ μάλιστα καθὰ προεῤῥήκαμεν, αὐτοὶ ὅτοι οἵ τινες κατὰ συσκολίαν ὑποκλίνεσθαι ἔδοξαν, οἱ αὐτοὶ καλλίονι γνώμῃ χρησάμενοι, ἀπαρέσκειν αὐτοῖς ταῦτα ἐμαρτύραντο. συνορᾷ οὖν ἡ ἡμετέρα καθαρότης, ταύτῃ μόνῃ τὴν πίστιν ἥτις ὁ Νικαίᾳ κατὰ τὴν αὐθεντίαν τῆ ἀποστόλων ἐθεμελιώθη, διαμενεῖ βεβαιότητι καθεκτέαν εἶναι. κ μεθ' ἡμῶν τὰς ἀνατολικὰς οἵ τινες ἑαυτὰς τ καθολικῆς εἶναι ἐπιγινώσκουσι, τὰς δὲ δυτικὰς παυχᾶσθαι. πιστεύομεν δὲ ἂν εἰς μακρὰν τοὺς ἄλλα νοσοῦντας αὐτῇ τῇ ἐπιχειρήσει ἀπὸ τῆς ἡμετέρας κοινωνίας χωρισθήσεσθαι, κ περιαιρεθήσεσθαι ἀπ' αὐτῶν τὸ τὰ ἐπισκόπε ὄνομα, ὥστε τὰς λαὰς τῆς πλάνης αὐτῶν ἐλευθερωθέντας ἀναπνεῦσαι. ὐδενὶ γὰρ ἔτι ὁπῳ διορθοῦσθαι διανήσονται τὴν πλάνην τῆ ὄχλου, ὁπότε αὐτοὶ ὑπὸ τῆς πλάνης κατέχονται. συμφωνείτω τοίνυν μ πάντων τῆ τὸ Θεὸ ἱερέων κ τῆς ὑμετέρας τιμιότητος ἡ γνώμη, ᾧ ἡ ὑμᾶς παγίως κ βεβαίως εἶναι πιστεύομεν. ἔτω κ ἡμεῖς μεθ' ὑμῶν ὀρθῶς πιστεύειν ὀφείλομεν. τοῖς ἀμοιβαίοις τῆς ὑμετέρας ἀγάπης ἀσπαζόμεθα ἡμᾶς. ἐῤῥῶσθε ἀδελφοὶ τιμιώτατοι.

A a fratribus, qui in Gallia & in agro Venetorum habitant, nonnullos ad hæreſim amplexandam omni ſtudio incumbere. Quod quidem malum ne exiſtat, non modo præcavere debent epiſcopi, verum etiam quicumque errores, vel quorumdam inſcitia, vel ſimplicitate eorum, qui perverſas interpretationes ſecuti ſunt, in eccleſiam invecti videntur, his ſe opponere, concilioque providere, ne deinceps in varias diſcrepanteſque doctrinas denuo prolabantur imperiti, ſed quoties diſſentientes opiniones ipſorum auribus inculcatæ fuerint, firme patrum ſententiis adhæreſcant.

Hac de cauſa a noſtris deciſum eſt, ut Auxentius nominatim condemnetur. Quare B omnes legis divinæ doctores, qui ditioni Romanæ ſubjiciuntur, ea quæ legis ſunt ſapere, & fidem variis doctrinis nequaquam contaminare debent. Etenim ubi primum vitioſa Arianorum doctrina & blaſphemia vigere inciperet, quæ etiam hoc tempore latiſſime ſerpit, trecenti decem & octo epiſcopi, patres noſtri, habito Nicææ concilio, hoc muro ad arma diaboli arcenda fidem noſtram cinxere, & hoc antidoto venena depulere mortifera, ſic ut crederetur, unam eſſe Patris & Filii ſubſtantiam, unam deitatem, virtutem unam, unam potentiam, unam figuram; quinetiam Spiritum ſanctum unam eamdemque cum illis ſubſtantiam habere & ſubſiſtentiam. Eum C autem qui aliter ſentiret, a noſtra communione judicarunt alienum. Quam ſalutarem deciſionem & decretum plane venerandum nonnulli poſtea aliis novis decretis violare lahefactareque ſtuduerunt.

At vero initio, quod peccatum erat ab illis, qui Arimini formulam fidei concilii Nicæni novare retractareve coacti ſunt, aliqua ex parte propterea farciebatur, quod ſe diſputatione allo tempore habita fatebantur a veritate abductos, quodque ſuam fidei formulam nequaquam ſententiæ Nicæni concilii adverſari cogitabant. Siquidem numerus epiſcoporum, qui erant Arimini in unum congregati, præjudicii vim habere non debet: D præſertim cum formula illa compoſita ſit, neque epiſcopo Romano, cujus ſententia præ ceteris omnibus expectanda erat; neque Vincentio, qui tot annis epiſcopatum integre geſſerat, neque aliis eidem conſentientibus: cumque etiam (quod eſt omnium maximum) illi ipſi, uti ante diximus, qui in fraudem illecti, a veritate deflexiſſe viſi ſunt, & poſt ad meliorem mentem denuo traducti, plane teſtentur, hanc formulam ſibi magnopere diſplicere.

Auxentius Romæ damnatus.

Itaque veſtra integritas manifeſto videt, hanc fidem ſolam, quæ auctoritate apoſtolica Nicææ ſtabilita eſt, firme perpetuo retinendam eſſe. Atque de hac ipſa fide tum E epiſcopos orientis, qui ſe de catholica eccleſia eſſe profitentur, tum occidentis etiam epiſcopos nobiſcum una gloriari conſtat. Porro autem pro certo credimus, eos qui alia opinione tenentur irretiti, propter ſuum conatum brevi fore & a noſtra ſegregatos communione, & nomine epiſcoporum privatos, ut tandem populo errore ipſorum liberato, detur reſpirandi locus. Nam multitudinis error tamdiu nullo modo corrigi poterit, quamdiu epiſcopi eodem tenentur implicati. Quocirca facite, ut veſtræ reverentiæ judicium cum omnium Dei ſacerdotum judicio, cui vos firme & conſtanter adhærere credimus, omnino conſentiat. Quod ſi fiat, eamdem vobiſcum rectam credendi viam nos quoque debemus inſiſtere. Veſtra caritas quæſo ad nos reſcribat, ut inde lætitiam capiamus. Valete fratres honoratiſſimi.

Excommunicationem & privationem Damaſus commiatur.

Au-

EXEMPLUM SYNODI [a] HABITÆ

Romæ episcoporum XCIII. ex rescripto imperiali. [1]

[a] Edidit Romæ Lucas Holstenius cum pluribus aliis ad concilia spectantibus quæ anno 1662. demum vulgata sunt.

Damasus, Valerianus, Vitalianus, Ausidius, Pacianus, Victor, Priscus, Innocentius, Abundius, Theudulus, & ceteri, qui ad audiendam causam Auxentii, exponendamque fidem in urbe Roma convenerunt, episcopis catholicis per orientem constitutis in domino salutem.

CONFIDIMUS quidem sanctitatem vestram apostolorum institutione fundatam, eam tenere fidem, eamque plebibus intimare, quæ a majorum institutis nulla ratione dissentiat. Neque enim aliter Dei sentire convenit sacerdotes, quorum pars est ceteros erudire. Sed Gallorum atque Venetensium fratrum relatione comperimus, nonnullos non hæresis studio; neque enim hoc tantum mali cadere in Dei antistites potest; sed inscitia vel ex simplicitate quadam suis interpretationibus æstuantes, non satis dispicere, quæ magis patrum nostrorum sit tenenda sententia, cum diversa consilia eorum auribus ingerantur. Denique Auxentium Mediolanensem hac præcipue causa damnatum esse perscribunt. Par est igitur universos magistros legis per orbem Romanum paria de lege sentire, nec diversis magisteriis fidem dominicam violare. Nam cum dudum hæreticorum virus, ut nunc iterum cœpit obrepere, ac præcipue Arianorum blasphemia, pullulare cœpisset, majores nostri CCCXVIII. episcopi, atque ex urbe sanctissimi episcopi urbis Romæ directi apud Nicæam confecto concilio hunc murum adversus arma diabolica statuerunt, atque hoc antidoto mortalia pocula propulsarunt, ut Patrem, Filium, Spiritumque sanctum unius deitatis, unius virtutis, unius figuræ, unius credere oporteret substantiæ; contra sentientem alienum a nostro consortio judicantes. Quam definitionem salutarem postea aliis tractatibus quidam pervertere & violare tentaverunt. Sed & in ipso exordio ab iisdem ipsis, qui hoc apud Arimi-num retractare cogebantur, emendatum hactenus est, ut subreptum sibi alia disputatione faterentur, idcirco quod non intellexissent patrum sententiam apud Nicæam formatam esse contrariam. Neque enim præjudicium aliquod nasci potuit ex numero eorum, qui apud Ariminum convenerunt: cum constet, neque Romanum episcopum, cujus ante omnes fuit expetenda sententia, neque Vincentium, qui tot annos sacerdotium inlibate servavit, neque alios hujusmodi statutis consensum aliquem commodasse: cum præsertim, ut diximus, iidem ipsi qui per impressionem succubuisse videbantur, iidem consilio meliore displicere sibi fuerint protestati. Unde advertit sinceritas vestra, hanc solam fidem, quæ apud Nicæam apostolorum auctoritate fundata est, perpetua firmitate esse retinendam; hac nobiscum orientales, qui se catholicos recognoscunt, occidentalesque gloriari. Non longe autem fieri posse credimus, ut qui secus sentiunt, licet hoc ipso conatu a nostra communione exui possint, plebesque eorum erroribus liberatæ respirent. Quemadmodum enim poterunt corrigere errata populorum, si ipsos error obsederit? Concinat ergo cum omnibus Dei sacerdotibus & vestra sententia caritatis: in quo vos fixos atque firmatos ut bene credimus, ita etiam nos vobiscum recte sentire debemus reciprocis sanctitatis vestræ literis approbare.

[1] Ego Sabinus diaconus Mediolanensis legatus de authentico dedi.

Item ex parte decreti.

Ea gratia, fratres, Hiericho illa, quæ figura est sæcularium voluptatum, conclamata concidit, nec resurgit: quia omnes uno ore unius virtutis, unius majestatis, unius divinitatis, unius usiæ dicimus divinitatem? ita ut inseparabilem potestatem, tres tamen asseramus esse personas; nec redire in se aut minui, ut plerique blasphemant, sed semper manere: nec potentiæ gradus quosdam, ortusque tempora disparata; nec prolativum, ut generationem ei demas; nec imperfectum, ut ad personam aut patris natura, aut divinitatis ei plenitudo defuerit: nec dissimilem opere filium, nec dissimilem potestate, aut per universa dissimilem: nec subsistere aliunde, sed de Deo natum; nec falsum de Deo vero, sed Deum verum de Deo vero esse generatum, lumen verum de vero lumine; ne minutum aut diversum putetur, quod unigenitus habet splendorem lucis æternæ: quia naturæ ordine neque sine splendore lumen, neque splendor potest esse sine lumine. Imaginem quoque patris; ut eum qui viderit, viderit & patrem. Eumdem redemptionis nostræ gratia processisse de virgine; ut perfectus homo pro perfecto qui peccaverat homine nasceretur. Ergo fratres asseramus Dei filium & perfectum hominem suscepisse. Spiritum quoque sanctum increatum, atque unius majestatis, unius usiæ, unius virtutis cum Deo patre & domino nostro Jesu Christo fateamur. Neque enim creaturæ dignus injuria est, qui emissus est ut crearet, sicut propheta sanctus adstruxit dicens: *Emitte Spiritum tuum & creabuntur*; deinde alius item posuit: *Spiritus divinus qui fecit me*: (Non enim separandus est divinitate) qui in operatione ac peccatorum remissione conceditur. Hæc est, fratres dilectissimi fides nostra: quam quisque sequitur, noster est particeps; discolor corpus, membra deformat. His nos communionem damus, quoniam in omnibus sententiam probant. Absit ut fides pura variis coloribus adsuatur. Illud præterea cavendum monemus, ne canonicus ordo in sacerdotum vel clericorum ordinationibus negligatur, aut prævaricatoribus (*a*) ejus impertiatur facile communio, ut de reliquis peccando incentiva tribuatur. Hæc igitur de nostro fuerant intimanda judicio. Ceterum quod ad removendas vestræ dilectionis spectat injurias, nec frater noster Dorotheus presbyter explicare omnia vivaciter prætermittit, nec nixus nostri, ut ipse testis est, defuerunt.

Psal. 6. 10

Psal 103. v. 30. Job. 30. v. 4.

Antiqua inclusa ex MS. Cod. Veronensi supplentur a Ballerinis.

Item

---

1 Eadem est hæc Epistola, quam Græce ex Theodoreto proxime attulit, & pag. 1032. ex Isidori collectione inter Damasi Epistolas, sextam numero exhibuit Labbeus. Theodoretus vero alt Episcopos tantum adfuisse XC.

2 Quæ sequuntur videntur esse alterius Romanæ Synodi an. 379. (seu potius 378.) habitæ adversus Arium & Apollinarem. Quæ de Synodo Sozomenus lib. 6. cap. 25. *Prius autem Damasus*, &c. Harduinus.

(*a*) Hæc Periocha ita emendatur in MS. Cod. Veronensi testibus Ballerinis: *ea impertiatur facile communio, ut reliquis peccando incentiva tribuantur*:

Item ex parte decreti.

Illud ſane miramur quod quidam inter noſtros dicantur, qui licet de trinitate piam intelligentiam habere videantur, de ſacramento tamen ſalutis noſtræ ignorantes virtutes ſcripturaſque, & recta non ſentiant. Adſerunt enim dicere, dominum ac ſalvatorem noſtrum ex Maria Virgine imperfectum, id eſt, ſine ſenſu hominem ſuſcepiſſe. Heu quanta erit Arianorum in tali ſenſu vicinitas! Illi imperfectam divinitatem in Dei filio dicunt, iſti imperfectam humanitatem in hominis filio mentiuntur. Quod ſi utique imperfectus homo ſuſceptus eſt, imperfectum Dei munus eſt, imperfecta noſtra ſalus, quia non eſt totus homo ſalvatus. Et ubi erit illud dictum domini: *Venit filius hominis ſalvare quod perierat?* totum, id eſt, in anima & in corpore, in ſenſu atque in tota ſubſtantia ſuæ naturæ. Si ergo totus homo perierat, neceſſe fuit, ut id quod perierat, ſalvaretur. Si autem ſine ſenſu ſalvatus eſt, jam contra evangelii fidem invenietur, non totum quod perierat eſſe ſalvatum: cum alio loco ipſe ſalvator dicat: *Iraſcimini mihi, quia totum hominem ſalvum feci*: Quid quod ipſius principalis deliſti & totius perditionis ſumma in hominis ſenſu conſiſtit. Primum [a] enim ſenſus hominis eligendi boni malique ſi non periſſet, non moreretur. Quomodo ergo præſumeretur in finem ſalvari minime debuiſſe, quod ante omnes peccaſſe cognoſcitur? Nos autem qui integros ac perfectos ſalvatos nos ſcimus, ſecundum catholicæ eccleſiæ profeſſionem, perfectum Deum perfectum ſuſcepiſſe hominem profitemur. Quapropter date operam ut intelligentia ſanæ doctrinæ etiam eorum ſenſus ſalventur, qui adhuc ſenſum ſalvatum eſſe non credunt.

Matth. 18. v. 11.

Joan. 7. v. 23.

[a] *f.* Primi *vel* Primus

Item ex parte decreti.

Non nobis quidquam ſuppetere facultatis, quatenus nobis noſtra opera vel parvum refrigerium poſſint afferre: licet magnum ex hoc beatiſſimi ſolatium capiatis, ſi integritatem fidei noſtræ noſcentes in unum ſenſum nos congruere gloriemini, & ſatis atque abunde, ut convenit, præſumatis, pro membris nos eſſe ſollicitos. Ut enim Nicæni concilii fidem inviolabilem per omnia retinentes, ſine ſimulatione verborum aut ſenſu corrupto (*a*) nullo modo Spiritum ſanctum ſeparamus; ſed perfectum in omnibus, virtute, honore, majeſtate, deitate, cum Patre conveneramur & Filio; ita etiam plenitudinem Dei verbi non prolativi ſed nati; neque in patre remanentis, ut non ſit, ſed ex æterno in æternum ſubſiſtentem, perfectum, id eſt integrum hominem adſumpſiſſe & ſalvaſſe confidimus.

Explicit hæc epiſtola vel expoſitio ſynodi Romanæ habitæ ſub Damaſo Papa, & tranſmiſſa ad orientem; in qua omnis orientalis eccleſia facta ſynodo apud Antiochiam conſona fide credentes, & omnes ita conſentientes eidem ſuperexpoſitæ fidei, ſinguli ſua ſubſcriptione confirmant.

Meletius epiſcopus Antiochenus conſentio omnibus ſupraſcriptis, ita credens & ſentiens; & ſi quis præter hæc ſentit anathema ſit.

Euſebius epiſcopus Samoſatenus conſentio omnibus ſupraſcriptis, ita credens & ſentiens: & ſi quis præter hæc ſentit anathema ſit.

Pelagius epiſcopus Laudicenus conſentio omnibus ſupraſcriptis, ita ſentiens & credens; & ſi quis præter hæc ſentit anathema ſit.

Zenon Epiſcopus Tyri ut ſupra credo & ſubſcripſi.

Eulogius epiſcopus Edeſſenus ſimiliter credo & ſubſcripſi.

Bematius de Mallo civitate ſimiliter credo & ſubſcripſi.

Diodorus epiſcopus de Tarſo ut ſupra, & ſubſcripſi.

Similiter & alii [a] CXLVI. orientales epiſcopi ſubſcripſerunt, quorum ſubſcriptio in authenticum hodie in archivis Romanæ eccleſiæ tenetur.

Explicit ſynodus Romana & Antiochenſis.

Ad eamdem ſynodum forte pertinet capitulum quod ex vetuſtiſſima canonum collectione bibliothecæ Vaticanæ ſubjungitur.

EX CONCILIO URBIS ROMÆ

ſub Damaſo Papa de explanatione fidei. (*b*)

DICTUM EST: Prius agendum eſt de ſpiritu ſeptiformi qui in Chriſto requieſcit. Spiritus ſapientiæ: *Chriſtus Dei virtus & Dei ſapientia*: Spiritus intellectus: *Intellectum dabo tibi, & inſtruam te in via qua ingredieris*. Spiritus conſilii: *& vocabitur nomen ejus magni conſilii angelus*. Spiritus virtutis; ut ſupra dictum eſt, *Chriſtus Dei virtus & Dei ſapientia*. Spiritus ſcientiæ, propter eminentiam ſcientiæ Jeſu Chriſti, ut ait apoſtolus. Spiritus veritatis: *Ego vita & veritas*. Spiritus timoris: *Initium ſapientiæ timor domini*.

1. Cor. 1. 24. Iſai. 11. 2. Iſa. 9. 6.

1. Cor. 1. Eph. 3. 19. Joan. 14. 6. Pſ. 110. 10.

Multiformis autem nominum Chriſti diſpenſatio eſt. Dominus, quia Chriſtus: Verbum, quia Dei filius, quia unigenitus ex patre: homo, quia natus ex virgine; ſacerdos, quia ſe obtulit holocauſtum: paſtor, quia cuſtos: vernis, quia reſurrexit: mons, quia fortis: via, quia rectus per ipſum ingreſſus in vitam: agnus, quia paſſus: lapis angularis, quia inſtructio; magiſter, quia oſtenſor vitæ: ſol, quia illuminator: verus, quia a patre: vita, quia creator: panis, quia caro: Samaritanus, quia cuſtos & miſericors: Chriſtus, quia unctus: Jeſus, quia ſalvator: Deus, quia ex Deo: angelus, quia nuncius: ſponſus, quia mediator: vitis, quia ſanguine ejus redempti ſumus: leo, quia rex: petra, quia firmamentum: hoſtia, quia electus: propheta, quia futura revelat. [a] Spiritus *enim* ſanctus non eſt patris tantummodo aut filii tantummodo Spiritus; ſed Patris & Filii Spiritus. Scriptum eſt enim: *ſi quis dilexerit mundum, non eſt Spiritus Patris in illo*. Item ſcriptum eſt: *qui autem ſpiritum Chriſti non habet, hic non eſt ejus*. Nominato itaque Patre & Filio, intelligitur Spiritus ſanctus: de quo ipſe Filius in evangelio dicit: quia *Spiritus ſanctus a patre procedit*; Et, *de meo accipiet & annunciabit vobis*.

[a] Hæc ab Holſtenio aut alio aſſuta fuiſſe ſuperioribus multa docent; neque enim cohærent cum ſuperioribus illa quæ Baronius ad ann. 447. n. 21. recitat ex collectione Creſconiana.

1. Joan. 2. 15. Rom. 8. 9. Joan. 15. 26. & 16. 15.

OB-

1 In Codice Vaticano dicuntur eſſe ſubſcriptiones CLXIII.

(*a*) Cod. Veron. hic inſerit: *Confitemur eſſentiæ Trinitatem credentes*.

(*b*) P. Conſtantius hoc poſtremum caput reſtituendum cenſet Gelaſio Papæ, & Romanæ illi Synodo, in qua de Libris legendis decretum editum eſt.

Observatio P. Antonii Pagi

ad An. Christi 369. n. 7. & seqq.

Secunda *Synodus Romana*, a Damaso adversus Auxentium coacta anno trecentesimo septuagesimo secundo. Ejus Synodicam ad Episcopos Illyrios scriptam referunt Theodoretus lib. 2. cap. 22. Sozomenus lib. 6. cap. 23. & Nicephorus lib. 12. cap. 31. Sed duo ultimi proxime ante Sancti Ambrosii ordinationem. Præterea Divus Athanasius in epistola ad Epictetum, ait, Auxentium, aliosque Lucifugas *diversis Conciliis per Galliam, Hispaniam & Romam celebratis anathemate* percussos fuisse. Quare Concilium Romanum secundum ante Sancti Athanasii mortem habitum. Notanda hæc verba, quæ de ea Synodo in Collectione Romana leguntur. *Explicit hac epistola, vel expositio Synodi Romanæ habitæ sub Damaso Papa, & transmissa ad Orientem; in qua omnis Orientalis Ecclesia, facta Synodo apud Antiochiam, consona fide credentes, singuli sua subscriptione confirmant.* Post septem Episcoporum subscriptiones ibidem legitur: *Similiter & alii* CXLVI. *Orientales Episcopi subscripsere.* Numerosior itaque Synodus Antiochena, quam Romanum confirmavit, quam hæc, in qua tantum XCIII. *ex rescripto Imperiali* interfuere, ut habetur in epigraphe Synodicæ Collectionis Romanæ post Baronii mortem ab Holstenio publicatæ.

Ceterum, quod in Collectione Romana titulus hujus epistolæ præfert, eam scriptam esse *Episcopis Catholicis per Orientem constitutis*, falsum non est, ut Valesius laudatus perperam scribit, quod Sozomenus & Theodoretus citati eam ad Episcopos Illyrici scriptam esse habeant, idque ex ipsis Synodicæ verbis appareat. Nam, ut animadvertit Hermantius in Vita S. Ambrosii lib. 2. cap. 27. ideo hæc epistola ad Catholicos Orientis Episcopos directa, quod eius exemplar ad eosdem, quemadmodum & ad Illyrios, missum fuisset. Quod demonstrant verba præfata Synodicæ Collectionis Romanæ subjecta: *Ego Sabinus Diaconus Mediolanensis Legatus de authentico dedi*. Hermantius loco laudato scribit, hunc Sabinum non videri diversum a Sabino, quem S. Basilius Romam ad Damasum misit. Quæ conjectura prorsus certa, cum Sanctus Basilius in epistola 273. de literis ad Occidentales scribendis loquens, dicat: *Ego cum incidissem in Sabinum Diaconum, quo nuntio huc ad me illi usi sunt, ad Illyricos scripsi, ad Italos præterea & Gallos Episcopos.* Ex quo liquet, Synodum Romanam, ante annum trecentesimum septuagesimum primum, quo *Basilius* Cæsaræ Episcopus creatus, coactam non fuisse; quod & de Illyricana dicendum, de qua egimus anno 365.

Porro hic ostendendum hanc secundam Synodum Romanam ad annum 372. pertinere. Damasus enim Papa in Fragmento decreti in ea emissi, quod subjicitur huic Synodo Romanæ in Collectione Romana, & ex ea Tom. II. Conc. edit. Labbeanæ nostræ pag. 1046. ait: *Quod ad removendas vestra dilectionis frustra injurias, nec frater noster Dorotheus Presbyter explicare omnia vivaciter formidavit, nec aliqui nostri, ut ipse testis est, defuerunt.* Dorotheus autem Presbyter a Basilio in Occidentem missus non est, nisi post suam ad Episcopatum Cæsareensem evectionem, & paulo ante mortem divi Athanasii Alexandriæ Patriarchæ, ut ex ejusdem Basilii epistolis inter se collatis liquet, ex quibus etiam habemus eum tunc de Occidentalibus valde conquestum esse. Præterea Tom. II. Concil. p. 1188. n. e. recitatur Epistola Concilii Romani IV. ad Gratianum & Valentinianum Impp. scripta, quæ est de Episcopis e factione Ursicini damnatis, in qua dicitur Florentium Episcopum Puteolanum, post depositionem suam ex Episcopatu, illum temere resumsisse: *Post sextum annum*, inquiunt Patres illius Concilii anno 378. habiti, *repsit ad civitatem, tenuit Ecclesiam*, &c. Gratianus autem & Valentinianus ad eam Epistolam, quæ ibidem extat, quæque recitatur a Baronio anno 381. num. 2. & seqq. rescribentes, jubent Aquilino Vicario Urbis, ut sententias, adversus Ursicini factionis Episcopos latas exequi mandet, & de Florentio Puteolano scribunt: *Florentius Puteolanus, post damnationem, quam recto judicio constitutus accepit, mansuetudinem nostram inquietare conatus, dignum tulit in progressione responsum. Post quintum decimum annum Ecclesiam, de qua extrusus fuerat, rursus contaminare conatur.* Sed loco, *post quintum decimum annum*, legendum, *post quintum decimum annum*, ut scite monet Blondellus in lib. contra primatum Ecclesiæ pag. 194. & post eum Labbeus in calce illius rescripti. Quare Florentius anno 372. Synodi Romanæ II. judicio damnatus fuit, annoque sequenti 373. Imperatoris jussu Puteolis expulsus, anno 378. qui sextus fuit a Synodi Romanæ II. celebratione, & quintus post extrusionem, turbas denuo ciere cœpit: ut infra de Synodo Romana IV. loquentes magis explicabimus. Ex quibus tandem omnibus consequitur Synodum Romanam II. in qua Florentius damnatus, ab anno 372. removeri non posse, Episcopos autem nonnisi in Synodis deponi solitos, innumeris exemplis liquet.

Celebris fuit hæc Synodus, in qua pluribus *de consubstantialitate Spiritus Sancti* cum Patre actum, ut videre est in laudata Synodica, & ex fragmentis Epistolæ Damasi et subjectis intelligitur. Unde etiam constat eam Synodum Basilio jam Episcopatum adepto, celebratam esse: eo enim Episcopo ea quæstio maxime agitata. Hujus Synodi mentio in decretali Epistola Damasi, quam refert Baronius anno 373. num. XI. ex Theodoreto lib. 5. cap. 11. In Latino enim exemplari hujus Epistolæ quædam addantur quæ Theodoretus omisit. Nam ubi Theodoretus habet: *Et omia post Concilium Nicænum hic error inolevit, ut quidam ere sacrilego auderent dicere, Spiritum Sanctum factum esse per Filium*, in Latino apud Justellum legitur: *Post Concilium itaque Nicænum, & quod in urbe Roma Concilium congregatum est a Catholicis Episcopis, audiderunt de Spiritu Sancto, quia postea inolevit*, &c. Porro de professione Spiritus Sancti magna erat hoc tempore controversia, quæ tandem Concilio Oecumenico Constantinopolitano I. dirempta fuit. Hinc Synodus ista II. citatur, tam in Synodo Romana III. quam in Synodo Romana IV. & quod de Divinitate Spiritus Sancti decisum ibidem confirmatum. Imo in Concilio Antiocheno post S. Basilii mortem anno 380. celebrato, lecta est Synodica hujus Synodi Romanæ II. & a magno Episcoporum numero approbata, ut ex clausula in fine Synodicæ ejusdem Synodi Romanæ II. subjunctæ & a nonnum. VII. recitata manifestum fit. Eam vero Synodicam ante annum 380. in ea Synodo lectam non esse liquet, ex subscriptione duorum Episcoporum, Eulogii nempe Episcopi Edessæni, & Diodori Episcopi Tarsensis. Uterque enim, dum adhuc Presbyter esset, a Valente in exilium missus, & uterque nonnisi aliquanto tempore post pacem Ecclesiæ redditam ad Episcopatum evectus, ut docet Theodoretus lib. 5. cap. 4. ubi de utriusque Episcopi virtutibus, & de tempore illorum evectionis ad Episcopatum, agit. Valesius quidem in Notis ad lib. 5. Theodoreti cap. 2. observat Epistolam Synodicam Synodi Romanæ II. lectam esse in Concilio Antiocheno, sed illud in annum 378. quo sanctum Basilium vita functum esse supponit, perperam confert, indeque in alium errorem delabitur, quod Epistola Basilii numero LXIX. ad omnes Episcopos Italiæ & Galliæ missa illius Concilii Antiochent Epistola Synodica fuerit, quod & viris doctissimis persuasit; cum tamen Concilium illud Antiochenum nonnisi post Sancti Basilii mortem celebratum fuerit.

DE CONCILIO ROMANO II. SUB DAMASO.

DISSERTATIO.

Authore P. Jo. Dominico Mansi.

Supplem. P. Mansi tom. I. pag. 434.

INter ea quæ collectionem Labbeanam implent concilia, nullum esse aliud confusum adeo & turbatum opinor, quam præsens hoc sub Damaso concilium, quod ex pluribus sub eodem pontifice habitis synodis in unum male consertis arbitror constare. Nunc vero meaerum est partium quæ male conjuncta sunt proviribus dividere, & in suas singula sedes reponere. Igitur Romanum hoc concilium sub Damaso, non invitus ego cum Pagio in annum 372. referrem; nihil enim obstat quominus hæc omnia pars censeantur concilii, quod ab eodem

dem pontifice anno illo 372. celebratum fuiſſe diſcimus ex epiſtola concilii Romani IV. anni 378. ad Gratianum, & Valentinianum, in qua Florentius Puteolanus ante ſex annos (utique in ſynodo) damnatus aſſeritur. Ex hoc Romano concilio literas hic apud Labbeum legendas datas admitto, quas encyclicas ad omnes catholicos epiſcopos miſſas fuiſſe puto, cum ejuſdem fere tenoris aliæ miſſæ ſint ad Illyricos, aliæ ad epiſcopos orientales. Eas literas detulit Sabinus diaconus, cujus nomen in calce earumdem literarum legitur. Qui Sabinus Romani concilii legatus prius quidem venit in Illyricum, dein petiit in orientem, ut ex epiſtola S. Baſilii 91. alias 324. ad Valerianum Illyricorum, ſeu Aquilejæ epiſcopum; & ex alia ejuſdem ad epiſcopos occidentales epiſt. 90. alias 61. diſcimus. Hunc Sabinum, quem miſſum ait S. Baſilius ob occidentalibus legatum vivo adhuc S. Athanaſio, ut colligas ex epiſtola 89. alias 273. ejuſdem S. Baſilii, ipſum eſſe eumdemque Sabinum diaconum & legatum, qui in literis illis concilii Romani legitur, exploratum eſt. Ex quo plane confirmatur Romani hujus concilii epocha. Venit enim, Baſilio jam Cæſareæ epiſcopo, quem anno 370. inclinante aſſumptum demonſtrat P. Garnier in vita S. Baſilii noviſſimæ editioni operum S. Baſilii præfixa. Vicißim S. Athanaſius anno 373. die III. maji obiit, ut præter receptam criticorum opinionem confirmat etiam anonymus chronologus rerum S. Athanaſii a Maffejo vulgatus, de quo ſatis in diſſertatione *de epocha concilii Sardicenſis &c.* diſputatum eſt. Inſuper agebat in oriente idem Sabinus paulo ante Paſcha, ut indicat epiſtola 273. olim, nunc 89. S. Baſilii. Intra hoc tempus Romana iſta ſynodus incidit. P. Garnier ſcriptam judicat epiſtolam illam 89. S. Baſilii anno 372. ante paſcha, ex quo fiet, ut Romana ſynodus in exitum facile anni præcedentis 371. referenda ſit. Hujus Romani concilii acta, collecti in concilium epiſcopi Antiochiæ admiſerunt & approbarunt, quam approbationem in ſynodica ſua ad Italos & Gallos expreſſerunt; hanc vero ſynodicam habes adjectam a Baluzio concilio Antiocheno anni 377. & refertur inter epiſtolas S. Baſilii num. 92. alias 69. Ideo vero Baluzius eo retulit, quod putarit ſynodicam eſſe concilii anni 377. cum tamen reipſa ſynodica ſit concilii anni 372. miſſa per Sabinum, qui acta Romani concilii in orientem eodem anno 372. tulit, ſtatimque rediit in occidentem, ut in eadem ſynodica legitur. Ex quibus omnibus conſtare arbitror concilium quoddam Antiochenum anni 372. diſtingui oportere.

Poſt ſynodicam Romani concilii ſequitur in collectione Labbeana ſub hoc titulo præfixo, *Item ex parte decreti &c.* fragmentum quoddam ſynodicæ (ut opinor) ad eoſdem orientales, in quo hæreſis Marcello Ancyrano attributa de *Verbo prolativo*. & Apollinaris ex gradibus quibuſdam in Trinitate ponendis damnatur, & reprobatur. Fragmentum iſtud decerptum puto ex ſynodica concilii Romani an. 377. celebrati. Id colligo ex verbis illis: *Quod ad removendas veſtræ dilectionis ſpectat injurias, nec frater noſter Dorotheus presbyter explicare omnia vivaciter prætermittit &c.* Dorotheus iſte Romanum iter ſuſcepit anno 376. legatione fungens ab epiſcopis orientalibus ad occidentales, ad quos retulit literas S. Baſilii ad Italos & Gallos epiſcopos num. 243. olim. 70. vulgatas, quas inter epiſtolas anno illo 376. ſcriptas P. Garnier recenſet. Legationis hujus ſocium alterum habuit Sanctiſſimum, quocum eodem anno rediiſſe in orientem conſtat ex epiſtola 255. alias 314. S. Baſilii, ubi narrat optima ſe repleri ſpe ob læta illa nuncia, quæ Sanctiſſimus ex oriente retulerat. Nihil ibi de reditu Dorothei, queſi tamen cum ſocio reverſum cenſet P. Garnier. Cum tamen Sanctiſſimus in fragmento ſynodicæ concilii Romani non appareat, & Auciſſim unus Dorotheus ſeſe offerat; hunc mihi orta ſuſpicio, num forte unus Sanctiſſimus redierit, Dorotheo interim manente Romæ. Ita enim ego rem totam concipio. Uterque legatus Romam venit anno 376. deploratis orientalis eccleſiæ rebus opem imploraturus. Poſt brevem moram Sanctiſſimus rediit in orientem, optimam ſpe epiſcopos orthodoxos repievit, manente interim apud occidentales Dorotheo, ut quam ſponderant opem urgeret. Interim S. Baſilius novis literis num. 263. alias 74. poſtulat occidentalibus gratias illos rogat, ut aliquid ſtatuant in Apollinarium, cujus hæreſim exponit; rogatque inſuper ut anathemate damnent Marcellianiſtas, quorum pariter dogmata exponit. Epiſtolæ huic obſequutum Damaſum cenſeo, ejuſque rei gratia ſynodum coegiſſe arbitror, cujus ſynodicæ fragmentum, in quo Marcelli & Apollinarii hæreſes damnantur, ſynodo Romanæ anni 372. male aſſutum eſſe perſpicue ex dictis intelligimus. Hæc eſt ſynodus Romana, quæ quarta dicitur ſub Damaſo, quam poſt Valentis obitum anno 378. Romæ a Damaſo coactam author libelli ſynodici teſtatur. Ego vero aliquanto citius, anno nempe 377. arbitror, cum Dorotheus, qui tempore concilii Romæ aderat, ut ex fragmento ſynodicæ conſtat, anno 377. jam rediiſſet, teſte S. Baſilio in epiſtola 166. alias 320. ad Petrum Alexandrinum. Sequenti anno 378. reſtituta jam eccleſiæ pace, poſt Valentis obitum concilium Antiochiæ coactum eſt a Meletio, cujus meminit author libelli ſynodici, addens anathema in eo dictum Marcello, Photino, & Apollinario. Ad concilium illud Antiochenum ſpectare arbitror anathematiſmos, qui ex Theodoreto in collectionem Labbeanam ad annum 373. translati ſunt. Ibi vero lecta ſunt decreta ſynodi Romanæ anni 377. cujus fragmenta inter acta ſynodi Romanæ anni 372. imperite referuntur: quæ Romana acta Antiocheni hujus concilii Patres numero hominum 163. ſubſcriptione ſua exceperunt & approbarunt; quæ pariter ſubſcriptiones ſynodo Romanæ anni 372. nepte ſubjiciuntur. In eodem pariter Romano concilio damnationem illam Apollinaris & Theodori pronunciatam opinor, cujus meminit Damaſus in epiſtola ſynodica ad orientales apud Theodoretum lib. 5. cap. 10. his verbis: *Quid dicemus? Timothei a me denuo poſtulatis, qui & hic in ſua ſede Apoſtolica, præſente etiam Petro Alexandrinorum urbis epiſcopo, depoſitus eſt una cum magiſtro ſuo Apollinare?* Apollinarium nunquam antea damnatum nominatim credo Romæ, quam anno 377. ut ex epiſtola S. Baſilii 363. alias 74. ſupra animadverſum eſt: tunc vero & præſens Romæ aderat Petrus Alexandrinus, quo præſente damnatus eſt Apollinaris. Petrus enim nonniſi labente eodem anno 377. rediit, ut ex epiſtola S. Baſilii ad eundem Petrum facile intelligimus.

Ad ſynodicam vero hanc Damaſi quod ſpectat, a communi opinione, quæ datam tenet a ſynodo aliqua Romana anni 378. haud recedo.

At enim inter ſynodum Romanam anni 372. & alteram anni 377. nulla ne alia intermedia ſynodus reponenda eſt? Id forte accidiſſe potuit, ut anno 375. ſynodus aliqua Romæ haberetur, quam Petrus Alexandrinus urſerit, ut Lucio æmulo depoſito, ipſe legitimus Alexandriæ epiſcopus aſſereretur. Nihil vero in ea de Apollinario damnando actum fuiſſe, contra authorem libelli ſynodici ſentio. Atque hæc ſatis de conciliis hiſce Romanis & Antiochenis, de quibus ſchema chronologicum hic ſubdo.

Anno Chriſti.	
371.	Damaſus Romæ concilium agit, ut Auxentium & Arianos damnet, cujus ſynodicam Sabinus Mediolanenſis diaconus a concilio ablegatus ad Illyricos prius, dein in orientem de-
372.	B fert.
	Orientales epiſcopi Antiochiæ in concilium coeuntes delatam a Sabino ſynodicam excipiunt, & alteram ſynodicam Sabino tradunt Damaſo deferendam, quam ſynodicam legas inter epiſtolas S. Baſilii num. 92. alias 69. Labbeus vero ſynodo Antiochenæ anni 377. vel 378. male tribuit.
375.	Synodus Romana ſub Damaſo, in qua Lucius Alexandrinæ ſedis invaſor damnatus eſt, ut ex libello ſynodico conſtat; nihil vero de Apollinario eſt actum.
376.	Orientales legatos ſuos Dorotheum, & Sanctiſſimum Presbyteros Romam tranſmittunt, ut opem implorent.
	C Damaſus literis ſuis quas Sanctiſſimus redux in orientem attulit, illos ſolatur.
377.	S. Baſilius novis literis apud illos inſtat, ut Apollinariſtas & Marcellianiſtas damnent.
	Damaſus Concilio Romæ coacto utramque hæreſim condemnat, & ſynodicam, cujus fragmentum ſynodicæ concilii Romani anni 372. male aſſuitur, ad orientales ſcribit, quam Dorotheus in orientem remeans, reddit.
378.	Meletius, reſtituta jam eccleſiæ pace, concilium ingens epiſcoporum 163. Antiochiæ cogit, in quo acta Romani concilii anni 377. excipiuntur, & a ſingulis epiſcopis ſubſcribuntur, ac denique novis anathematiſmis utraque hæreſis, addita etiam Photiniana, Eunomiana &
	D Sabelliana, damnatur.
378.	Damaſus concilium alterum Romæ habet, cujus ad orientales directam ſynodicam legas apud Theodoretum, & ex eo recitat Labbe inter epiſtolas Damaſi num. 2.

CONCILIABULUM CYZICENUM

Habitum anno Chriſti CCCLXXII.

POſt plures Arianorum Synodos, Cyzici pariter conciliabulum illos congregaſſe, ac in eo novam fidei profeſſionem emiſiſſe teſtatur D. Baſilius Epiſt. 82. ad Patrophilum. *Ubi Epiſcopatum*, inquit, *nacti ſunt (ut quæ interea temporis geſta ſunt ab illis omittam) quoties fidem exponendo notarunt? Ancyræ dederunt aliam, Seleuciæ aliam, aliam Conſtantinopoli, divulgatam* E *illam, & aliam in Lampſaco, poſtea & quam dederunt in Nicæa Thraciæ, & jam alium in Cyzico, de qua, & ſi reliqua ignoro, hoc tamen audio, quod ſilentio omiſſa Homouſii confeſſione, ὅμοιον κατ' οὐσίαν jam circumferunt: & preterea blaſphemias contra Spiritum Sanctum cum Eunomio conſcribunt.*

AD

AD CYZICENUM CONCILIUM

ADNOTATIO CHRONOLOGICA.

ex Manſi ſuppiem. com. I. pag. 243.

DUM S. Baſilius literas habebat ad Patrophilum Egeenſem epiſcopum, concilium hoc Cyzicenum novum erat & ante parum celebratum. Ita enim de illo S. Baſilius: *Nunc* (Græce νῦν) *rurſus aliam* (fidei formulam) *Cyzici*. Literas vero illas dabat S. Baſilius, abrupta jam cum Euſtathio Sebaſteno communione. Novas vero inter utrumque epiſcopum ſimultates poſt annos XVII. a concilio Conſtantinopolitano anni 360. natas idem S. Baſilius in epiſtola CCLI. alias LXXII. ad Eveſenos affirmat. Ex quo concilium Cyzicenum anno 376. circiter habitum, conficitur.

CONVENTUS ALEXANDRINUS

IN CAUSA MARCELLI ANCYRANI.

Ex P. Montfaucon Nova Collect. Ver. PP Græcorum.

CUm anno circiter 371. Baſilius & alii Epiſcopi apud Athanaſium id molirentur, ut Marcellum Ancyranum Epiſcopum, tanquam novæ hæreſeos Arianis ex diametro oppoſitæ Auctorem, ab Eccleſiæ communione ſubmoverent; non neſcius Marcellus id eos in perniciem ſuam machinari, ut proximum periculum declinaret, commendatitias Epiſcoporum Achajæ & Macedoniæ ad Athanaſium literas efflagitavit: nam cum his maxime Athanaſio doctrinæ conſortium, & Epiſtolaris familiaritas intercedebat. His impetratis literis Marcellus tum ſuo, tum totius Ancyrani cleri nomine, oratores miſit ad Athanaſium, Eugenium ſcilicet Diaconum, alioſque, qui oblata ſibi crimina depellerent, & fidei profeſſionem coram Athanaſio, & Ægyptiis Præſulibus recitarent. Hæc porro legatio in annum 372. commode referatur, cujus computi ratio hoc modo ſtatuitur. Baſilius anno 370. in Cæſarienſem Epiſcopum cooptatus eſt; cui frequens cum Athanaſio Epiſtolarum uſus fuit; in earum quæ ſuperſunt poſtrema de damnando Marcello agitur, eamque nos in annum 371. conferendam putamus. Hujus autem occaſione ſuſceptam legationem & adventum Eugenii Alexandriam in ſequentem annum conjicitur, quia tot miſſis ultro, citroque Baſilii ad Athanaſium, Athanaſii ad Baſilium literis, anni 370. finem, & ſequentis maximam partem elapſam putamus. Id autem ex conjectura tantum dicimus, quia exploratum videtur id extremis Athanaſii vitæ annis, & fortaſſe menſibus actum eſſe: attamen non niſi augurando, literarum ultro citroque miſſarum ſpatia metimur. Certum nihilominus videtur ab anno 371. ad 373. quo Athanaſius e vivis exceſſit legationem eſſe factam.

Athanaſius, ut qui multorum & Baſilii maxime narratu abductus, ſuſpectam Marcelli fidem haberet, oratores de doctrina percontatur. Illi fidei formulam edunt, primoque hæreſim Arianam damnant anathemate, ac omouſion profitentur. Hinc ſibi adſcriptam Filii & Verbi diſtinctionem repudiant, adfirmantque ſycophantas eſſe, qui ſe ea de re in crimen vocarent: Sabellium proſcribunt, treſque in Trinitate ſubſiſtentes confitentur. Sub hæc autem contra Anomæos agitur, qui Filium Patri diſſimilem, Spiritum vero ſanctum creaturam eſſe dicebant. Hinc proceditur ad eorum repudiandam ſententiam, qui dicerent Filium Dei in ſanctum hominem ex Maria natum perinde atque in aliquem ex Prophetis adveniſſe: quam hæreſim a Paulo Samoſateno, ut putabatur, ortam, poſtea redintegravit Neſtorius: demum damnata Pauli Samoſateni & Photini impietate, clauditur fidei formula, qua nullam quarto ſæculo luculentiorem, fideique Catholicæ congruentiorem reperias. Ea autem eſt hujuſmodi, e Mſſ. Ambroſianæ Bibliothecæ primum edita a Montfaucono in nova Collect. Veterum Patrum Græcorum.

Ἔκθεσις πίστεως πρὸς Ἀθανάσιον ὑπὸ Εὐγενίου διακόνου.

Expoſitio fidei ad Athanaſium facta ab Eugenio diacono.

Τῷ ἁγιωτάτῳ καὶ μακαριωτάτῳ ἐπισκόπῳ Ἀθανασίῳ, Εὐγένιος διάκονος.

Sanctiſſimo & beatiſſimo epiſcopo Athanaſio, Eugenius diaconus.

1. Οἱ μὲν κληρικοὶ καὶ οἱ λοιποὶ οἱ ἀγχίρᾳ τῆς Γαλατίας μετὰ τοῦ πάππου ἡμῶν Μαρκέλλου συναγόμενοι, ἀπέστειλαν ἡμᾶς πρὸς τὸν σὸν θεοσέβειαν, ἔχοντας παρὰ τῶν τῆς Ἑλλάδος καὶ

I. CLERICI quidam ac ceteri qui Ancyræ in Galatia ſunt, una cum patre noſtro Marcello congregati, nos ad tuam pietatem commendatitiis epiſcoporum Græciæ & Macedoniæ literis munitos delegarunt. At

1 Non inſolens illo ſæculo fuit, ut ſcripta de rebus Eccleſiaſticis tradita, epiſtolari forma præſentibus darentur. Sic primo operum Athanaſii tomo p. 390 epiſtola Alexandri ad clerum Alexandrinum hoc ſingulari titulo inſignitur: *Alexander presbyteris diaconiſque Alexandriæ & Marcotæ, præſens præſentibus, dilectis, in De-*

quandoquidem accedentes comperimus, nos tanquam aliena doctrina imbutos, calumniis impetitos fuiſſe: tuque jure ac merito ediſcere voluiſti, quam ſententiam & doctrinam teneamus erga Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum: neceſſitate compulſi, ſed alacriter tamen, hæc ad tuam pietatem reſcribimus; ut cognoſcas, eos qui nos calumniis impetivere, illhæc falſo adverſum nos protuliſſe, noſque Catholicam Eccleſiæ tenere fidem. Cum porro de nobis loquimur, univerſos item populos qui nos miſerunt, qui non pauci fane, ſed ingenti multitudine ſunt, nobiſcum annumeramus.

2. Nos igitur in primis anathemate damnamus Arianam hæreſim; credimuſque, quemadmodum & patres noſtri in Nicæna ſynodo confeſſi ſunt, ex ſubſtantia Patris eſſe Filium & conſubſtantialem Patri ipſumque neque rem creatam neque [illegible] factam eſſe: verum omnia opificia per ipſum facta fuiſſe. Neque enim cenſemus alium eſſe Filium, alium eſſe Verbum, ut quidam nos ſentire Coloſ. 1. 16. mentiti ſunt; ſed ipſum Verbum eſſe Filium, ſapientiam, virtutem Patris, in qua omnia, ut nos docuit Apoſtolus, cum viſibilia, tum inviſibilia, ſive throni, ſive principatus, ſive poteſtates; omnia demum per ipſum & in ipſum creata ſunt. Cum ita porro ſentiamus, anathemate ferimus nominatim impiiſſimum Sabellium, & cum ipſo quotquot ejus doctrinæ adſtipulantur, & dicunt, ipſum Patrem eſſe Filium, ipſumque quando filius efficitur, non ulterius eſſe patrem; & quando fit pater, non eſſe tunc filium. Nos quippe conſitemur Patrem æternum, Filio æterno exſtante ac ſubſiſtente; Spiritum quoque ſanctum ſempiterne exſtantem atque ſubſiſtentem. Non enim Trinitatem ſine ſubſiſtentia ſive hypoſtaſi dicimus eſſe; verum in hypoſtaſi ipſam cognoſcimus.

3. Sed etiamſi hæc ſatis ſint ad commonſtrandum eadem nos atque patres noſtri ſententia eſſe; attamen quia nonnulli ſunt, qui cum diſſimulanter profiteantur ſe minime cum Ario ſentire, idem tamen quod ille ſentiunt; atque dicunt, Filium quidem diſſimilem eſſe Patri, Spiritum autem ſanctum eſſe rem creatam, unamque ex rebus factis; cum nos, tum ii qui nos huc delegarunt, hujuſmodi hæreſes anathemate ferimus. Neque enim Filius diſſimilis eſt Patri, ſed conſubſtantialis ipſi Patri eſt; neque Spiritus ſanctus res eſt creata, aut una ex rebus conditis, ſed ſanctæ Trinitatis eſt: atque confidenter profitemur, nihil aliunde inductum aut creatum in ſancta Trinitate eſſe. Nam Spiritus ſanctitatis eſt, non qui ſanctificetur, verum in quo omnes ſancti ſanctificantur. Perfectio quippe noſtra in Patre & Filio & Spiritu ſancto datur, atque efficitur. Unaque fides eſt in unum Deum per Filium in Spiritu ſancto. Plenioris itaque majoriſque teſtimonii cauſa, anathemate ferimus eos qui ſentiunt ac dicunt: Fuit aliquando *monas*, ſive unitas, cum nondum eſſet Filius; & fuit aliquando *dyas*, q. d. dualitas, cum non-

A τῆς Μακεδονίας ἐπισκόπων συγκατιθέ. ἐπειδὴ δὲ ἐλθόντες ἡμᾶς ὑφεθρύλλησαν ἑαυτοὺς ὡς ἐπερωτήσας· σὺ τε καλῶς ποιῶν, ἠθέλησας μαθεῖν πῶς φρονοῦμεν περὶ τῆς εἰς τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν εὐσεβείας· ἀναγκαίως καὶ προθύμως γράφομεν ταῦτα πρὸς τὴν σὴν εὐλάβειαν· ἵνα γινώσκῃς τοὺς μὲν διαβάλλοντας ἡμᾶς, μάτην εἰρηκότας καθ' ἡμῶν· ἡμᾶς δὲ ἔχοντας τὴν καθολικὴν τῆς ἐκκλησίας πίστιν. ἡμᾶς δὲ λέγομεν, συμπεριλαμβάνοντες καὶ τοὺς ἀποστείλαντας ἡμᾶς πάντας λαούς· ὑ γὰρ ὀλίγοι, ἀλλ' ἀπειρόμπλεθοί εἰσιν.

B 2. Ἡμεῖς τοίνυν προηγουμένως μὲν ἀναθεματίζομεν τὴν Ἀρειανὴν αἵρεσιν· πιστεύομεν δὲ, ὡς εἱ πατέρες ἡμῶν ὡμολόγησαν ἐν τῇ κατὰ Νίκαιαν γενομένῃ συνόδῳ· ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ πατρὸς εἶναι τὸν υἱὸν καὶ ὁμοούσιον τῷ πατρὶ, καὶ μήτε κτίσμα μήτε ποίημα εἶναι αὐτόν· ἀλλὰ δι' αὐτοῦ πάντα τὰ γενητὰ γεγονέναι. οὐ γὰρ ἄλλον τὸν υἱὸν καὶ ἄλλον τὸν λόγον φρονοῦμεν, ὡς τινες ἡμᾶς διέβαλον· ἀλλὰ τὸν λόγον εἶναι υἱόν, σοφίαν, δύναμιν τοῦ πατρὸς, ἐν ᾗ τὰ πάντα, ὡς ἐδίδαξεν ὁ ἀπόστολος, τὰ τε ὁρατὰ καὶ τὰ ἀόρατα· εἴτε θρόνοι, εἴτε κυριότητες, εἴτε ἀρχαὶ, εἴτε ἐξουσίαι, τὰ πάντα δι' αὐτοῦ καὶ εἰς αὐτὸν ἔκτισται. οὕτω δὲ φρονοῦντες ἀναθεματίζομεν καὶ ἐξ ὀνόματος τὸν ἀσεβέστατον Σαβέλλιον, C καὶ μετ' αὐτοῦ τοὺς τὰ ἐκείνου φρονοῦντας, καὶ λέγοντας αὐτὸν τὸν πατέρα εἶναι υἱόν· καὶ ὅτε μὲν γίνεται υἱὸς, μὴ εἶναι τότε αὐτὸν πατέρα· ὅτε δὲ γίνεται πατὴρ, μὴ εἶναι τότε υἱόν. ἡμεῖς γὰρ ὁμολογοῦμεν πατέρα ἀΐδιον, υἱὸν ἀΐδιον ὄντος καὶ ὑφεστῶτος· καὶ πνεῦμα ἅγιον ἀϊδίως ὂν καὶ ὑφεστός. ὃ γὰρ ἀνυπόστατον τῷ ξιαδα λέγομεν· ἀλλ' ἐν ὑποστάσει αὐτὸν γινώσκομεν.

D 3. Καὶ εἰ αὐτάρκη ταῦτα δοκεῖ τῷ προς τὸς πατέρας ἡμῶν ὁμοφρονεῖν· ὅμως ἐπειδή τινες τῶν ἐπαγγελλομένων μὴ φρονεῖν τὰ Ἀρείου, ὑποκρινόμενοι φρονοῦσι λέγοντες, τὸν μὲν υἱὸν ἀνόμοιον εἶναι τοῦ πατρὸς, τὸ δὲ πνεῦμα τὸ ἅγιον, κτίσμα καὶ ἓν τῶν ποιημάτων ἐστὶν· ἀναθεματίζομεν, ἡμεῖς τε καὶ οἱ ἀποστείλαντες ἡμᾶς, τὰς αἱρέσεις ταύτας. οὔτε γὰρ ἀνόμοιος ὁ υἱὸς τῷ πατρὶ, ἀλλ' ὁμοούσιος ἐκ τοῦ πατρός. οὔτε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον κτίσμα, ἢ ἐν τῶν ποιημάτων ἐστὶν, ἀλλὰ τῆς ἁγίας τριάδος ἐστὶν· καὶ πεπαρρησιάσμεθα ὅτι οὐδὲ ἐπίσκοπον οὐδὲ κτίσμα ἐστὶν ἐν τῇ τριάδι. πνεῦμα γὰρ ἁγιωσύνης ἐστὶν οὐχ ἁγιαζόμενον, ἀλλ' ἐν αὐτῷ πάντων τῶν ἁγίων ἁγιαζομένων. καὶ γὰρ ἡ τελειότης ἡμῶν ἐν πατρὶ καὶ υἱῷ καὶ ἁγίῳ πνεύματι δίδοται, καὶ γίνεται. καὶ μία πίστις ἐστὶν εἰς ἕνα θεὸν δι' υἱοῦ ἐν πνεύματι ἁγίῳ. ὑπὲρ πλείονος γοῦν μαρτυρίας, ἀναθεματίζομεν τοὺς φρονοῦντας καὶ λέγοντας· ἦν ποτε μονὰς, μὴ ὄντος υἱοῦ· καὶ ἦν ποτε δυὰς, μὴ ὄντος ἁγίου πνεύματος· ἀΐδιον γὰρ καὶ ἀπαρχέλειαν αἰδαμεν, καὶ ὡσαύτως ἔχουσιν τὴν ἁγίαν τριάδα. διὸ καὶ ἀλλοτρίους τῆς ἐκκλησίας ἔχομεν τοὺς φρονοῦντας

καὶ

suis fratribus, ſalutem, data videlicet iis qui præſentes aderant. Eodem ritu Eugenius legatos expoſitionem ſuam, Ancyræna eccleſia nomine, concinnavit. Vide in Præfatione ad Athanaſii Opera p. 31. 1 Licitum erat hoc tempore hypoſtaſim unam in Trinitate confiteri, dum hypoſtaſis pro ſubſtantia haberetur; ſimiliterque tres hypoſtaſes confiteri, dum tres perſonæ exiſtentes & ſubſiſtentes intelligerentur. Vide in epiſtola ad Antiochenos Tom. 1. operum Athanaſii.

καὶ λέγοντας, ἦν ποτε ὅτε οὐκ ἦν ὁ υἱὸς, καὶ ὅτι ἐξ οὐκ ὄντων ἐγένετο τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον.

4. Ἵνα δὲ μή τις ποτὲ ἡμᾶς καὶ περὶ τῆς σωματικῆς παρουσίας τοῦ σωτῆρος ἡμῶν ὑβρίζειν ματαιολογῶν· ἀναγκαίως καὶ περὶ τούτου γράφομεν, ὅτι ὁ κύριος καὶ σωτὴρ ἡμῶν ὁ Χριστὸς, οὐχ ὥσπερ ἐπὶ τοὺς προφήτας ἐγένετο, ἵνα καὶ ἐπὶ συντελείᾳ τῶν αἰώνων ἦλθεν εἰς ἅγιον ἄνθρωπον· ἀλλὰ πιστεύομεν ὅτι κατὰ τὸν Ἰωάννην, ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο, καὶ κατὰ τὸν ἀπόστολον ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων ἔλαβε δοῦλον μορφὴν, τὸ κατὰ σάρκα γεννηθὲν ἐκ Μαρίας ἄνθρωπος δὲ ἡμᾶς· ἵνα, ὡς εἶπεν αὐτὸς, πληρώσῃ τὸ ἔργον τοῦ πατρὸς καὶ ἵνα τὸ ἀνθρώπινον γένος ἐν αὐτῷ τελειώσας καὶ σώσας τῇ θεότητι, εἰσαγάγῃ εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. καὶ εἰ ταῦτα πάλιν αὐτάρκη δεῖξαι τὴν πρὸς τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν πίστιν, ὅμως ὑπὲρ πλείονος ἀσφαλείας ἀναλαμβάνοντες ταῦτα λέγομεν, καὶ ἀναθεματίζομεν τοὺς λέγοντας καὶ φρονοῦντας, ποτὲ τὸν πατέρα εἶναι χωρὶς τοῦ υἱοῦ, καὶ ποτὲ τὸν πατέρα καὶ τὸν υἱὸν χωρὶς τοῦ ἁγίου πνεύματος. πνεῦμα γὰρ Θεοῦ ἐστιν, καὶ τελεία καὶ ἀΐδιός ἐστιν ἡ ἕξις. ἀναθεματίζομέν τε καὶ τοὺς νῦν ἐξελθόντας, καὶ λεγομένους ἀνομοίους· καὶ σὺν αὐτοῖς τούτοις τὸν Σαμοσατέα καὶ Φωτεινὸν παραφρονοῦντα, καὶ τοὺς τὰ αὐτὰ φρονοῦντας αὐτοῖς. ὅτι μὴ λέγουσι τὸν τοῦ Θεοῦ λόγον, ζῶντα λόγον εἶναι καὶ ἐνεργῆ, δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο· ἀλλὰ ὡς ἀνθρώπου λόγον προφορικὸν μόνον. καὶ ὅτι μὴ φρονοῦσι τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ αὐτὸν εἶναι τὸν λόγον· ἀλλὰ διαιροῦσιν ἀλόγως καὶ ἀρχὴν τῷ υἱῷ διδοῦσιν ἀπὸ τῆς ἐκ Μαρίας κατὰ σάρκα γενέσεως, βλασφημοῦντες· ὅτι μηδὲ Θεὸν ἀληθινὸν αὐτὸν εἶναι πιστεύουσιν.

5. Ταῦτα τοιγαροῦν φρονοῦντες, καὶ ἐγγράφως ὁμολογοῦντες. ὑβριζόμεθα τε ταῦτα φρονοῦντες καὶ τοὺς ἀποστείλαντας ἡμᾶς, ἀξιοῦμεν τὸν σὸν θεοσέβειαν μηκέτι πιστεύειν τοῖς κατ' ἡμῶν λέγουσιν· ἀλλὰ μᾶλλον τοῖς ἀποστείλασιν ἡμᾶς ταῦτα γνωρίσαι, καὶ γράψαι καὶ οἷς ἂν γνώσῃ ὀρθοδόξοις ἐπισκόποις, ἵνα εἰ καὶ πρὸς αὐτοὺς ἡ κατ' ἡμῶν ὑβρὶς ἐληλύθῃ, μαθόντες τὴν ὁμολογίαν ἡμῶν ταύτην, κατεγνωκότες τῶν ψευσαμένων ἡμῖν ἁπλῶς φθόνου κινῆσαι. Θεόδουλος ἐπίσκοπος Ὀξυρύγχων. Πλήνης ἐπίσκοπος Ἑρμοθεῖ, Ἰσχυρίων ἐπίσκοπος Λεοντῶ, Ἰσαὰκ ἐπίσκοπος, Ἀμήν.

A dum eſſet Spiritus ſanctus. Scimus enim ſanctam Trinitatem ſempiternam, ſemper perfectam fuiſſe, ac eodem modo ſe habuiſſe. Quamobrem ab Eccleſia catholica alienos reputamus eos qui ſentiunt atque dicunt: Fuit cum non eſſet Filius, atque ex non exſtantibus factus eſt Spiritus ſanctus.

4. Ne quis vero falſa jactitans nos fruſtra incuſet circa carnalem Servatoris adventum, neceſſe quoque fuerit ut ea de re quædam literis conſignemus; quod ſcilicet Dominus & Salvator noſter Chriſtus, non quemadmodum ad Prophetas *factus eſt*, ita in conſummatione ſæculorum advenerit in ſanctum hominem. Sed credimus, quod ſecundum Joannem Verbum caro factum ſit, & ſecundum Apoſtolum, quod cum in forma Dei eſſet, propter nos acceperit ſervi formam; ſecundum carnem genitus homo ex Maria Virgine; ut, quemadmodum ipſe ait, perficeret opus Patris; atque ita cum genus humanum in ſeipſo perfecerit, ac cum divinitate conjunxerit, ipſum introducat in regnum cœlorum. Ac etiamſi iſthæc ſatis ſint ad declarandam fidem in Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum; attamen majoris ſecuritatis ergo hæc repetimus ac dicimus, atque anathemate damnamus eos qui dicunt & credunt, Patrem aliquando ſine Filio fuiſſe; Patremque ac Filium aliquando fuiſſe ſine Spiritu ſancto. Spiritus enim Dei eſt, ac perfecta atque ſempiterna eſt Trinitas. Anathemate quoque damnamus eos qui nuper exorti ſunt, & Anomœi dicuntur, ac cum ipſis Samoſateni & Photini inſaniam, necnon eos qui paria cum ipſis ſentiunt. Quia non dicunt, Verbum Dei, verbum eſſe vivens & efficax, per quod omnia facta ſunt: ſed quaſi hominis verbum prolatitium dumtaxat, & quia non arbitrantur Filium Dei ipſum eſſe verbum; verum temere & ſine ratione dividunt, & principium Filio a nativitate ſecundum carnem ex Maria blaſphemo ore tribuunt: quia item non credunt ipſum verum eſſe Deum.

5. Hæc itaque cum ſentiamus atque ſcripto profiteamur, aſſeramuſque idipſum ſentire eos qui nos iſthuc miſerunt: tuam rogamus pietatem, ne fidem iis habeas qui nos inſimulant; idque iis ſignifices qui nos huc delegarunt; reſcribas item iis quos orthodoxos epiſcopos eſſe noveris; ut ſi ad eos calumnia adverſum nos conflata pervenerit, conſpecta hac noſtra fidei confeſſione, malitiam eorum deprehendant, qui temere invidiam nobis movere ſtuduerunt. [1] Theodulus Epiſcopus Oxyrynchi, Plenes Epiſcopus Hermothi, Iſchyrion Epiſcopus Leonto, Iſaac Epiſcopus. Amen.

Hac edita confeſſione, oratores commendatitias literas ab Athanaſio poſtulant, impetrantque. Tum Athanaſius, ceterique, qui conventui interfuerant, fidei profeſſionem ſuffragiis, & ſubſcriptione ſua muniunt. Hæ porro ſubſcriptiones mutilæ ad nos devenerunt; itaut Athanaſii nomen, quod ſuffragiis haud dubie præmiſſum fuerat, non compareat, quatuorque tantum Præſulum nomina ſuperſint. Primus eſt Theodulus Oxyrynchi, cujus nuſpiam memoria occurrit. Alter eſt Plenes Epiſcopus Hermothi, ſive Hermethi, is ipſe, ut videtur, qui ab Alexandro ordinatus, ab Arianis in Ammoniacam relegatus fuerat anno 356. quique jam in Epiſcopatu conſenuerat. Tertius eſt Iſchyrion Epiſcopus Leonto, ſive Leontopolis; idem fortaſſe qui in ſynodo Tyria cauſam Athanaſii cum aliis Ægyptiis præſulibus ſtrenue geſſit. Poſtremus eſt Iſaac Epiſcopus: cujus nominis quidam reperitur inter Ægyptios Epiſcopos in ſubſcriptionibus Sardicenſibus. Alii intercederunt.

CON-

[1] Hæ porro ſubſcriptiones mutilæ haud dubie ſunt, cum Athanaſii nomen non compareat, qui ſane huic fidei confeſſioni ſuffragium dedit ac ſubſcripſit, aliis vero, refragante Athanaſio, eam minime probaſſent, addi-

CONCILIUM NICOPOLITANUM

Habitum anno Christi circiter CCCLXXII.

NIcopoli in Armeniæ minoris urbe Cappadociæ contermina celebratum fuisse Concilium circa annum Christi 372. a Theodoto ejusdem civitatis Episcopo eruitur ex D. Basilii epistola 187. ad Terentium comitem. Ad hanc synodum a Theodoto vocatus interfuit S. Basilius Cæsareæ Episcopus, qui dum Nicopoli hæreret, Eustathium Sebastenum ab hæresi revocavit, coegitque subscribere confessioni a se factæ, quæ legitur inter ejus Epistolas n. 77. In suspicionem tamen venit Basilius apud Theodotum Episcopum Nicopolitanum, aliosque idcirco offendit, quod hominem hæreticum in communionem admisisset, ob quæ jurgiis utrinque exortis, Theodotus Basilium non amplius ad synodum vocare dignatus est; & Eustathius fortunam, quam sibi ex hoc facto spoponderat, minime nactus, ad priores errores rediit, Basiliumque calumniatus est. Rem prolixe narrat in citata Epistola D. Basilius. In eo Concilio probabile est de Ecclesiarum Armeniæ minoris statu præcipue actum esse: Theodotus siquidem, & Basilius acceptis a Terentio Comite literis regio jussu constituti fuerant, ut minorem Armeniam visitarent, quæ confusa erant, corrigerent; pacem inter dissidentes componerent, & Ecclesiis pastoribus viduatis providerent. Confer cum præfata Basilii Epistolas 78. & 196. Hujus Concilii meminit Galanus in Conciliat. Ecclesiæ Armenæ cum Romana par. 1. cap. 6 n. 26.

AD SYNODUM NICOPOLITANAM

ANNO CCCLXXII. HABITAM.

APPENDIX, ET ADNOTATIO CRITICA.

Ex supplem. P. Mansi tom. I. pag. 231.

NIcopolitanam anni 372. synodum Venetus conciliorum collector commemorat, quam petiit ex Galano in *conciliat. Ecclesiæ Armenæ cum Romana par. 1. cap. 6. 26.* Nec ego quidem diffiteor aliquam forte synodum Nicopoli in Armenia eo anno celebrari potuisse, cum S. Basilius in epist. 99. nov. edit. alias 187. ad Terentium comitem scribat de Theodoto Nicopolitano episcopo: *Non jam nos ad synodum vocandos judicavit*. Verum alia plane est hæc synodus ab ea quam collector ex Galano invexit: censet enim synodum hanc fuisse cui Basilius interfuerit, eaque occasione Eustathium Sebastenum ab hæresi revocaverit, ac denique ecclesiarum Armeniæ (quæ illi & Theodoto provincia ab imperatore Valente demandata fuerat) statui providerit. Episcopis enim ecclesiæ illæ propter incolarum discordias carebant. Nam S. Basilius in eadem epistola 99. testatur colloquium habuisse se cum Eustathio antequam Nicopolim veniret. Cum autem ab eo colloquio discessisset victor ob Eustathii orthodoxiam agnitam & approbatam, tunc ait contulisse se Gerasam, agrum Meletii episcopi Antiocheni, ubi privatam congressionem habuit cum eodem Theodoto, cujus de se suspicionem ob colloquium cum Eustathio habitum amovit. Sed Theodotus nihilo æquiorem se erga Basilium præbuit; nam ad synodum illum ne vocaret abstinuit, & venientem Nicopolim *sic aversatus est*, verba sunt Basilii in eadem epistola, *ut neque ad matutinas preces, neque ad vespertinas illum voluerit assumere*. Hinc ergo discedens Basilius venit Satalam Armeniæ minoris urbem, ubi ait *pacem composui cum episcopis Armeniæ*. Si quod ergo concilium tunc habitum est, illud certe Satalæ constituendum; sed in illo nihil de rebus Eustathii.

SYNODUS MEDIOLANENSIS AMBROSII

Ex libello Synodico.

CUM autem Valentinianus imperator fratrem Valentem Cæsarem Romanorum renunciasset, & Romam contendisset: Mediolani synodus congregata fuit, ut Eudoxius, qui illic Arianus & Pneumatomachus

ΟΥΑΛΕΝΤΙΝΙΑΝΟΥ τοίνυν τοῦ αὐτοκράτορος τὸν ἴδιον ἀδελφὸν Οὐάλεντα, βασιλέα τῶν Ῥωμαίων ἀναγορεύσαντος, καὶ πρὸς τὴν Ῥώμην ἀπαίροντος, ἐν Μεδιολάνῳ συναθροίζεται

toque nomine confirmassent episcopi hic memorati. Veri simile item est alios Ægyptios episcopos, quorum cecidere nomina, eamdem fidei confessionem suffragio suo muniisse. Solebat enim Athanasius ad tantis ponderis negotia e vicinioribus multos accersere.

ται συνόδῳ, ὅπως Εὐδόξιον τὸν ἐκεῖσε γεγονότα ἐπίσκοπον Ἀρειανὸν καὶ Πνευματομάχον ὑπάρχοντα, καὶ μὴ δεόντων ἀναθέματι καθυποβάλλῃ τῷ πρέποντι, θεόφρονα καὶ σεμνὸν τῷ θρόνῳ ἐγκαθιδρύσειεν. Ἀρειανῶν τεταραχὴν ἐπὶ τούτοις συνιστάντων, Ἀμβρόσιος κατέλαβεν ὁ τῆς πόλεως ἔπαρχος ἀναστέλλων τὸν θόρυβον. τὸ δὲ ἄθροισμα τῇ ἐπιφοβίᾳ αὐτὸν διασάλευον, καὶ τῇ πίστει πλὴν κραυγὴν ἀπωσάμενον, ἐπίσκοπον ἀνηγόρευσεν. ὃν ἡ συνελθοῦσα θεία συνόδος ἐπ' ὄψεσι τοῦ βασιλέως καταχεῖσα, ἐμύησε τῷ ἁγίῳ βαπτίσματι, καὶ χειροτονηθέντος αὐτῷ, τοῦτον ὕμνον ὁ βασιλεὺς τῷ θεῷ πάντων ἐπ' ὄψεσιν ἀνέπεμψατο. χάρις σοι δέσποτα παντοκράτωρ, καὶ σὺ περ ἡμέτερε· ὅτι τῷδε τῷ ἀνδρὶ ἐγὼ μὲν τὰ σώματα, σὺ δὲ τὰς ψυχὰς ἐπεχείρισας, καὶ τὰς ἐμὰς ψήφους δικαίας ἀπέφηνας.

A fuerat epiſcopus, etiam poſt mortem, debito anathemati ſubjiceretur, & recte ſentiens alius paſtor throno illi præficeretur. Arianis autem ſeditionem propterea moventibus, Ambroſius, qui urbi præfectus eſſet, ſedandi tumultus cauſa ſupervenit. Quem cum eorum, qui aliter ſentiunt, turba aſpexiſſet, & fidelium clamorem repuliſſet, epiſcopum eum renunciavit. Quin & divina conveniens ſynodus, ipſo inſpectante imperatore eum comprehendens, ſacro baptiſmate initiavit. Electo autem jam eo hujuſmodi hymnum Deo imperator coram omnibus cecinit: Gratia tibi domine omnipotens & ſervator noſter, quod cui ego viro corpora, tu animas B commiſeris, meumque de eo judicium juſtum eſſe declaraveris.

[a] CONCILIUM ROMANUM III.

[b] SUB DAMASO,

[c] In quo Apollinariſtarum hæreſis damnata.

Cauſa & locus concilii.

Concilium Romanum.) Cauſa hujus Romæ celebrati concilii hæc eſt. Vitalis, ut ſupra in notis ad epiſtolam primam diximus, in Chriſto carnem & mentem fuiſſe doloſe confeſſus (per mentem enim divinitatem Chriſti intelligebat) in communionem catholicam ſuſceptus fuerat.

Sed cum fraus & dolus impoſtoris hæretici animadverſus fuiſſet, *Damaſus* (ait Greg. Nazianz. ep. 2. ad Hellen.) *cum poſtea rectius edoctus fuiſſet, ſimulque in priſtinis ipſos expoſitionibus perſtare audiiſſet, eos ab eccleſia cœtu abdicavit, fideique libellum* (oblatum ſcilicet ante Romæ) *cum anathematiſmo delevit*. Ita igitur hoc concilio cum ipſa hæreſi hæreſis auctor Apollinaris, Vitalis & Timotheus ejuſdem di-

Acta concilii. ſcipuli ac ſectarii merito condemnati. Qua de re hæc Sozom. lib. 6. c. 25. *Hanc quidem Apollinaris hæreſim apud multos ſerpere Damaſus epiſcopus Romanus, & Petrus epiſcopus Alexandrinus, certiores facti, primi omnium concilio Romæ convocato eamdem alienam eſſe ab eccleſia catholica pronunciarunt*. Apollinarem cum Timotheo ejus diſcipulo hac ſynodo condemnatum fuiſſe, Damaſus epiſcopis orientalibus, per literas ad eos ſcriptas, & ſupra ex Theod. huc recens translatas ſignificavit. Anathematiſmi illi, quos hæc ſynodus non tantum adverſus hæreſim Apollinaris, ſed etiam contra alias ingruentes hæreſes Arii, Sabellii, Macedonii, Eunomii & Photini edidit, poſt notas hic ſubjunguntur.

Anathematiſmi.

Qui ſacroſanctam Nicænam fidem violarant, ſive viventes eſſent, ſive defuncti, omnes hac eadem ſynodo, teſte Juſtiniano imperatore in epiſtola ad Joannem Romanum pontificem, excommunicati fuerunt. *Quidam*, inquit, *ex ipſis, qui in Nicæna ſancta ſynodo convenerunt, & expoſitæ ab ea fidei definitioni, vel ſymbolo ſubſcripſerunt, quoniam poſtea contraria ſapientes apparuerunt, alii quidem vivi, alii autem poſt mor-*

tem anathematizati ſunt a Damaſo ſanctæ memoriæ papa antiquioris Romæ, &c. Millenario- Millenarii.
rum antiqua hæreſis per Apollinarem reſtaurata in ipſo ita condemnata fuit, ut poſthac omnino conticuerit, nec amplius audita fuerit. Vide Baron. an. 373. n. 1. uſq. ad 14.

b Sub Damaſo.) Hanc ſynodum ante annum Tempus concilii.
domini 373. qui eſt Damaſi 7. Valentiniani & Valentis 10. non fuiſſe celebratam, duæ rationes evincunt. Una, quod teſte Sozomeno, huic concilio interfuerit Petrus Alexandrinus, Atha- Ratio 1.
naſii an. 372. defuncti ſucceſſor; qui ex perſecutione Arianorum poſt Lucii iniquiſſimi Ariani ingreſſum concitata, non niſi prope finem Ratio 2.
anni 372. Romam venerat. Altera, quod tertia legatio Baſilii ad Damaſum, hæreſim Apollinariſtarum damnari petens, an. Chr. 372. contigerit, quodve ante hæc tempora, non tantum Baſilius & Gregorius Nazianzenus, ſed etiam Damaſus, atque Hieronymus Apollinarem hæreſeos auctorem, virum pium atque eruditum exiſtimaverint, cumque eo uſque ad præſens tempus literarum conſuetudine communicarint. Poſtquam vero pontifex per epiſtolam Baſilii 74. quam legatio tertia Romam attulerat, Apollinaris hæreſim cognoviſſet, probabile eſt, hoc anno ſtatim ſine mora adverſum eum ſynodum coegiſſe, eumque cum ſuæ hæreſeos ſectatoribus condemnaſſe & excommunicaſſe, ne habita cum hæreſiarcha per literas communio, E pontificem in ſuſpicionem mutuæ ſocietatis cum Apollinari induceret. Vide Baron. anno prædicto num. 1.

c In quo Apollinariſtarum hæreſis.) Apolli- Apollinariſtæ qui.
nariſtæ ſive Apollinariani dicebantur ſectatores errorum illorum, quos Appollinaris hæreſiarcha docuerat: inter quos primarius ille fuit, quod Chriſti corpus anima rationali careret, & pro anima deitatem haberet. Sozom. lib. ſexto, cap. 25. & Socrates lib. ſecundo cap. 36. ſcribunt, quod Apollinares duo, Laodiceæ huma-

a Sup. potius IV.

manitatis, ſtudia profitentes, ab Athanaſio Alexandriam ab exilio tendentes conventi fuerint, cumque illo de rebus fidei communicaverint: addit hanc ob rem ad epiſcopum illius loci Arianum delatos, anathematis ſententiam retuliſſe, atque in odium Gregorii ejus loci Ariani epiſcopi prædictam hæreſim excogitaſſe. Verum Epiph. hæreſ. 76. ſcribit, prædicto tempore ambos Apollinares magna cum laude in eccleſia vixiſſe, & in medio nationis pravæ, confeſſione Nicænæ fidei, tanquam ardentes lucernas in loco caliginoſo, cui princeps tenebrarum dominabatur, eluxiſſe, Athanaſio ac ceteris catholicæ fidei defenſoribus addictiſſimos fuiſſe: adeo ut cum de hujuſmodi hæretica eorum ſententia per ipſorum diſcipulos poſtea rumor increbuiſſet, apud orthodoxos eorumdem ſtudioſos fidem non inveniret. *Primum quidem, cum audiſſemus*, inquit Epiphanius, *a quibuſdam ipſius diſcipulis, fidem non habebamus, quod talis vir* (nempe junior Apollinaris) *hanc ſententiam invexiſſet, amplius in expectatione rei longanimes, donec rei certitudinem cognoſceremus. Dicebamus enim eos, qui ad nos ab ipſo venerant, non intelligere profunditatem eorum, quæ a tam prudente doctore dicerentur, & a ſeipſis hæc eos dicere, quæ ab ipſo non didiciſſent.* Ab Ariana igitur hæreſi quidem antea abhorruit, ſed poſtea in præceps lapſus, eidem ſe quadam affinitate conjunxit. Nam ſic de ipſo Gregorius Nazianz. epiſt. ad Cledonium prope finem: *Illud ſcire neceſſe eſt, Apollinarem, quamvis divinitatis nomen Spiritui ſancto dederit, vim tamen divinitatis minime retinuiſſe.* Etenim ex magno, majore & maximo, id eſt, ex Spiritu ſancto, & Filio, & Patre, tanquam ex ſplendore, radio, & ſole Trinitatem conſtituere (quod quidem in libris ejus diſertis verbis ſcriptum eſt,) divinitatis ſcala eſt non in cœlum ſubvehens, ſed e cœlo dejiciens. Idem Gregorius ad Nectarium ſcribens, tradit eumdem Apollinarem impias plane & horrendas docuiſſe ſententias haſce: carnem Chriſti de cœlo allatam eſſe: atque adeo Mariam Dei genitricem non fuiſſe: Chriſtum per virginem, tanquam per canalem decurriſſe: Chriſtum in ſua divinitate paſſum eſſe: ad quas condemnandas, decem ille anathematiſmos hoſce contra eum conſtituit.

Hæreſes Apollinaris.

Extant apud Greg. Naz. ep. 1. ad Cledonium

1. *Si quis ſanctam Mariam deiparam non credit, extra divinitatem eſt.*

2. *Si quis Chriſtum per virginem tanquam per canalem decurriſſe ac defluxiſſe, ac non in ea divino modo, quia abſque viri opera; humano, quia procreationis lege, formatum eſſe dixerit, in ſimili impietate verſatur.*

3. *Si quis creatum hominem fuiſſe, Deumque poſtea ſubiiſſe, pronunciaverit, damnationi obnoxius eſt.*

Eadem fere omnia citantur parte II. conc. Epheſini act. 1. Tomi III. ſequentis. Verum & verbo diſſimilis eſt plane & ſatis poſteriorum ſana thematiſmi defectus, ut dices ex fragmentis ejuſdem epiſtolæ primæ ad Cledonium presbyterum quæ mox ſubjicimus.

4. *Si quis duos filios, alterum ex Deo & Patre, alterum ex matre, non autem unum eumdemque induxerit, is ab ea quoque filiorum adoptione excidat, quæ recte credentibus promiſſa eſt.*

5. *Si quis divinitatem in eo velut in prophetis per gratiam operatam fuiſſe, ac non ſecundum eſſentiam connexam fuiſſe atque connectli, dixerit, divino afflatu careat, imo contrario impleatur.*

6. *Si quis cruci affixum non adoret, anathema ſit, atque in eorum, qui Deum interemerunt, numerum adſcribatur.*

7. *Si quis eum ex operibus perfectionem aſſecutum fuiſſe, aut poſt baptiſmum, vel reſurrectionem a mortuis in Filium adoptatum fuiſſe dixerit, quemadmodum quos Græci deos adſcripſitios inducunt, anathema ſit. Neque enim id quod cœpit, aut progreditur, aut perficitur, Deus eſt: tametſi hæc de eo idcirco dicantur, quod paulatim hominibus innotuerit.*

8. *Si quis ſanctam carnem nunc exutam & abjectam, divinitatemque corpore ſpoliatam eſſe, non autem cum aſſumpta parte & eſſe & venturam eſſe dixerit, præſentiæ illius gloriam non cernat.*

9. *Si quis carnem e cœlo deſcendiſſe, & non hinc atque a nobis eſſe dixerit, anathema ſit.*

10. *Si quis in hominem mente carentem ſperet, amens profecto eſt, nec dignus qui totus ſalute donetur.*

α'. Εἴ τις ὁ Θεὸς λόγον τὸν Πατρῷον ἀνελάμβανεν χωρὶς σαρκὸς τῆς θεότητος.

β'. Εἴ τις ὡς διὰ σωλῆνος τῆς παρθένου διῆλθεν. ἀλλὰ μὴ ἐν αὐτῇ διαπεπλάσθαι λέγοι θείκως ἅμα καὶ ἀνθρωπίκως· θείκως μὲν, ὅτε χωρὶς ἀνδρός· ἀνθρωπίκως δὲ, ὅτι νόμῳ κυήσεως, ὁμοίως ἄθεος.

γ'. Εἴ τις διαπεπλάσθαι τὸν ἄνθρωπον, καὶ ὑποδεδυκέναι λέγοι Θεόν, κατάκριτος.

δ'. Εἴ τις εἰσάγει δύο υἱούς, ἕναμμὲν τὸν ἐκ Θεοῦ πατρὸς, δεύτερον δὲ τὸν ἐκ τῆς μητρὸς, ἀλλ' οὐκ ἐν καὶ τὸν αὐτὸν, καὶ τῆς υἱοθεσίας ἐκπέσοι τῆς ἐπηγγελμένης τοῖς ὀρθῶς πίστεσι.

ε'. Εἴ τις ὡς ἐν προφήτῃ λέγοι κατὰ χάριν ἐνηργῆσθαι, ἀλλὰ μὴ κατ' οὐσίαν σωπᾶσθαί τε καὶ σωναπτεσθαι, εἴη κενὸς τῆς κρείττονος ἐνεργείας, μᾶλλον δὲ πλήρης τῆς ἐναντίας.

ς'. Εἴ τις μὴ προσκυνεῖ τὸν ἐσαρκωμένον ἀνάθεμα ἔσω καὶ πεπίχθω μετὰ τῆς θεοκτόνου.

ζ'. Εἴ τις ὡς ἔργων τετελειωμένου, ἢ μετὰ τὸ βάπτισμα, ἢ μετὰ τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν υἱοθεσίας ἠξιῶσθαι λέγοι, καθάπερ οἱ Ἕλληνες παρεγγράπτως εἰσάγουσιν· ἀνάθεμα ἔσω. τὸ γὰρ ἠργμένον ἢ προκόπτον ἢ τελειούμενον, ὁ Θεὸς, κἂν διὰ τὴν κατὰ μικρὸν ἀνάδειξιν οὕτω λέγεται.

η'. Εἴτις ἀποθετέον εἶναι τὴν σάρκα λέγοι, καὶ γυμνὴν εἶναι τὴν θεότητα σώματος, ἀλλὰ μὴ μετὰ τοῦ προσλήμματος καὶ εἶναι καὶ ἥξειν, μὴ ἴδοι τὴν δόξαν τῆς παρουσίας.

θ'. Εἴ τις λέγοι τὴν σάρκα καὶ ἀρχὴν καταπλουτῆσαι, ἀλλὰ μὴ σὺν αὐτῷ εἶναι ἐξ ἀρχῆς, ἀνάθεμα ἔσω.

ι'. Εἴ τις εἰς ἄνθρωπον ἤλπικεν, ἀνόητος ὢν ἔστι καὶ ἐκ ἄξιος ὅλος σώζεσθαι.

Cetera quæ Apollinaris ejuſque ſequacium dogmata jugulant, leget per otium Lector in eadem ad Cledonium presbyterum epiſtola 1. (ex qua decem iſtas ſententias excerpſimus) tum in altera proxime ſequenti, quæ in editis ſancti Gregorii theologi orationibus extremum ferme agmen claudunt.

Ex epiſtola illa Athanaſii, quam adverſus errores Apollinaris ſcripſit ad Epictetum Corinthiorum epiſcopum, conſtat, eumdem hæreſiarcham aſſeruiſſe, carnem Chriſti de cœlis deſcendentem Verbo coæqualem eſſe; Verbumque ſic carnem factum, ut in ipſam carnem mutatum fuerit. Hos errores primus omnium Athanaſius impugnans, non tantum prædictam epi-

epiſtolam, ſed etiam egregios illos commentarios de Chriſti incarnatione, & ſalutari ejuſdem adventu editos conſcripſit. S. Hier. epiſt. 82. ad Ocea. eumdem cum Tertullianiſtis de origine animarum ſenſiſſe, eas ex traduce generari, atque inſtar corporum ex corporibus, ex animalibus animas pariter propagari. Eodem quoque Theodor. l. 4. hær. fab. habet, quod non tantum divinarum perſonarum proprietates, verumetiam ipſas perſonas inſtar Sabellii confuderit. Eumdem ex antiquis eccleſiaſticis canticis ex divina ſcriptura acceptis, novos in eccleſiam a ſe editos pſalmos, & diverſa genera canticorum introduxiſſe, atque multiplicitate librorum ſibi gloriam comparare ſtuduiſſe, teſtatur Gregorius Nazianzenus prædicta epiſt. 1. ad Cledon. his verbis. *Quod ſi prolixi libri, & nova pſalteria, Davidique ex adverſo reſonantia, & verſuum lepos, pro tertio quodam teſtamento habentur; nos quoque pſalmos elaborabimus & multa conſcribemus ac modulabimur.* Hos libros teſte Gregorio Nyſſeno ſerm. de S. Ephrem, apud fœminam quamdam depoſitos, S. Ephrem per ſimulationem hæreſeos acceptos, ut ex iis ſe contra adverſarios inſtrueret, glutine compactos reddidit: quos cum Apollinaris a fœmina poſtulatos, in judicio publico & controverſia quadam legi mandaſſet, *cernens*, inquit Greg. Nyſſ. *ita firmiter connexos, ut prorſus explicari nequirent, tanto rubore atque pudore ſuffuſus eſt, animoque uſque adeo perturbatus, ut ex eo conſeſſu abiens, quaſi mentis atque conſilii inops & exanimatus, in morbum lapſus ſit; illamque ignominiæ notam ita agre & moleſte tulit, ut parum admodum abfuerit, quin tum mortem obiret.* De ſcriptis ejuſdem vide Hieronymum de ſcript. eccleſ. in Apollin. Baron. an. 349. n. 25. & 26. item 373. n. 15. & ſeqq. ad 28.

Apollinaris a S. Ephrem pulchre illuſus.

Apollinaris novas cantilenas in eccleſiam invexit.

ADDITIO

P. Jo. Dominici Mansi.

CUM in hac Synodo Anathema dictum ſit Hæreticis de quibus Labbeus in Hiſtoria hujus ſynodi hic relata; atque anathematiſmi in eoſdem Hæreticos a Damaſo prolati ad hanc ſynodum pertineant, juvat epiſtolam Damaſi ad Paulinum cui in Cod. Lucenſi vetuſtiſſimo annexi ſunt integram repræſentare. Nec prætereunda erunt gemina vel tres aliæ fidei formulæ, quæ in eodem Codice ſtatim poſt anathematiſmos adduntur, quarum una ſub expreſſo Damaſi nomine legitur. Scire tamen Eruditos juvat additamenta hæc formularum legi pariter in Codice Canonum a Queſnello primum, dein integrius a Ballerinis vulgatorum, quorum in editione prior fidei confeſſio incipiens: Credimus unum Deum *&c. extat cap. XXX. altera:* Nos Patrem *&c. cap. XXXVII. nullibi tamen Damaſi nomine præſcripto. An vero epiſtola hæc ad Paulinum conjungenda ſit cum ea quæ prior eſt inter Epiſtolas Damaſi, vel alia ſit ab ea diverſa diſputant Eruditi. P. Conſtant eandem cenſet, ratus additamentum hoc eſſe illius in editis truncatæ, Ballerini diverſam judicant.*

INCIPIT

De Synodo Nicæno Scriba papæ Damaſi ad Paulinum Antiochenæ Urbis epiſcopum.

CRedimus *in unum Deum* patrem omnipotentem creatorem viſibilium & inviſibilium. Et in unum Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum filium Dei, natum ex patre unigenitum, hoc eſt ex ſubſtantia patris, Deum ex Deo, lumen ex lumine, Deum verum ex Deo vero, natum non creatum, unius ſubſtantiæ cum Patre, quod græce dicunt Omouſion, per quem omnia facta ſunt, ſive quæ in cœlo, ſive quæ in terra. Qui propter noſtram ſalutem deſcendit de cœlo, incarnatus eſt, homo factus paſſus eſt. Et reſurrexit tertia die, aſcendit in cœlos, venturus inde judicare vivos, & mortuos. Et Spiritum ſanctum neque facturam neque creaturam, ſed de ſubſtantia Deitatis.

Eos autem qui dicunt erat tempus quando non erat, & priuſquam naſceretur non erat, & quia ex nullis extantibus factus eſt, vel ex alia ſubſiſtentia, dicentes mutabilem, & convertibilem filium Dei, hos anathematizat catholica, & apoſtolica eccleſia.

Poſt hoc concilium Nicænum quod in urbe Roma concilium congregatum eſt a catholicis epiſcopis addiderunt de Spiritu ſancto. Et quia poſtea hic error inolevit, ut quidam ore ſacrilego auderent dicere Spiritum ſanctum factum eſſe per Filium.

Anathematizamus eos qui non tota libertate proclamant eum cum Patre & Filio unius poteſtatis eſſe, atque ſubſtantiæ.

Anathematizamus quoque eos, qui Sabellii ſequuntur errorem, eumdem dicentes eſſe Patrem, quem & Filium.

Anathematizamus Arium, adque Eunomium, qui pari impietate licet ſermone diſſimili Filium, & Spiritum ſanctum adſerunt eſſe creaturas.

Anathematizamus Macedonianos, qui de Arii ſtirpe venientes, non perfidiam mutavere ſed nomen:

Anathematizamus Fotinum, qui Hebionis hæreſim inſtaurans, Dominum Jeſum Chriſtum tantum ex Maria confitetur.

Anathematizamus eos, qui duos Filios adſerunt, unum ante ſæcula, & alterum poſt adſumptionem carnis ex Virgine,

Anathematizamus eos, qui pro hominis anima rationabili, & intelligibili dicunt Dei verbum in humana carne verſatum, cum ipſe Filius ſit Verbum Dei, & non pro anima rationabili, & intelligibili in ſuo corpore fuerit, ſed noſtram ideſt rationabilem, & intelligibilem ſine peccato animam ſuſciperit, atque ſalvaverit.

Anathematizamus eos, qui Verbum Filium Dei ex texſione, aut collectione, & a patre ſeparatum & inſubſtantivum & finem habiturum eſſe contendunt. Eos quoque qui de eccleſiis ad eccleſiam migraverunt tamtiva communionem noſtram habemus alienos quamdiu de has redierint civitates, in quibus primum ſunt conſtituti. Quod ſi alius alios tranſmigrante in loco viventis eſt ordinatus, tamdiu vacet Sacerdotii dignitate qui ſuam deſeruit civitatem quamdiu ſucceſſor eius quieſcat in Domino.

Si quis non dixerit ſemper Patrem, ſemper Filium, ſemper Spiritum ſanctum eſſe, anathema ſit.

Si quis non dixerit Filium natum de Patre, ideſt de ſubſtantia ipſius divina, anathema ſit. B

Si quis non dixerit verum Deum Filium Dei, ſicut verum Deum Patrem eius & omnia poſſe, & omnia noſſe, & patri æqualem, anathema ſit.

Si quis dixerit quod in carne conſtitutus Filius Dei, cum eſſet in terra in cœlis cum Patre non erat, anathema ſit.

Si quis dixerit quod in paſſione crucis dolorem ſentiebat Filius Dei Deus, & non caro cum anima qua induerat formam ſervi, quam ſibi acceperat; ſicut ait ſcriptura, anathema ſit.

Si quis non dixerit quod in carne quam aſſumpſit ſedet ad dexteram Patris, in qua venturus eſt judicare vivos, & mortuos, anathema ſit.

Si quis non dixerit Spiritum ſanctum de Patre eſſe vere & proprie ſicut filius de divina ſubſtantia & Deum verum, anathema ſit.

Si quis non dixerit Spiritum ſanctum omnia poſſe & omnia noſſe, & ubique eſſe, ſicut Filium, & Patrem, anathema ſit.

Si quis dixerit Spiritum ſanctum facturam eſſe, aut per Filium factum, anathema ſit.

Si quis non dixerit omnia per filium, & Spiritum ſanctum Patrem eſſe, ideſt viſibilia, & inviſibilia, anathema ſit.

Si quis non dixerit Patris & Filii & Spiritus ſancti unam divinitatem, poteſtatem, majeſtatem, potentiam, unam gloriam, dominationem, unum regnum, atque unam voluntatem, D ac veritatem, anathema ſit.

Si quis non dixerit tres perſonas veras, Patris, & Filii, & Spiritus ſancti æquales, ſemper viventes, omnia continentes, viſibilia, & inviſibilia omnia potentes omnia, judicantes omnia, vivificantes omnia, facientes omnia, quæ ſunt ſalvanda ſalvantes, anathema ſit.

Si quis non dixerit adorandum Spiritum ſanctum ab omni creatura, ſicut Filium, & Patrem, anathema ſit.

Si quis de Patre, & Filio bene ſenſerit, de Spiritu autem ſancto non recte habuerit, hæreticum eſt, quod omnes hæretici de Filio Dei, & Spiritu ſancto male ſentientes in perfidia Judæorum, & Gentilium inveniuntur. Quod ſi quis partiatur Deum Patrem dicens, & Deum Filium ejus, & Deum ſanctum Spiritum, Deos dicere, & non Deum propter unam divinitatem, & potentiam quam credimus eſſe, & ſermus Patris, & Filii, & Spiritus ſancti, ſubtrahens autem Filium, aut Spiritum ſanctum, ita ut ſolum exiſtimet eſſe Deum Patrem, dici aut credi verum Deum anathema ſit omnibus, immo Judæus: quod nomen Deorum in angelis, & ſanctis omnibus ad omnia potitum, & donatum. De Patre autem, & Filio, & Spiritu ſancto propter unam, & æqualem divinitatem, non nomen Deorum, ſed Dei nobis oſtenditur, atque indicatur, ut credamus, quia & in Patrem, & Filium, & Spiritum ſanctum ſolum baptizamur, & non in Archangelorum nominibus, aut Angelorum, quomodo hæretici, aut Judæi, aut etiam Gentiles dementes faciunt. Hæc ergo eſt ſalus Chriſtianorum, ut credentes Trinitati, ideſt Patri, & Filio, & Spiritui ſancto, in eam veram ſolam, unam divinitatem, & potentiam, & ſubſtantiam ejuſdem, hæc ſine dubio credamus. Finit.

Explicit expoſitio.

CRedimus unum Deum Patrem omnipotentem, & Filium ejus unicum, Dominum noſtrum, conceptum de Spiritu Sancto Jeſum Chriſtum Deum & Dominum noſtrum & Spiritum S. Deum non tres Deos, ſed Patrem, Filium & Spiritum S. unum Deum eſſe confitemur: non ſic unum Deum quaſi ſolitarium, nec eumdem qui ipſe ſibi Pater ſit ipſe & Filius, ſed Patrem verum, qui genuit Filium verum, ut eſt Deus de Deo, lumen de lumine, vita ex vita, perfectum de perfecto, totum a toto, plenum a pleno, non creatum ſed genitum, non ex nihilo, ſed ex Patre, unius ſubſtantiæ cum Patre; Spiritum vero S. Deum non ingenitum neque genitum, non creatum nec C factum, ſed Patris & Filii ſemper in Patrem & Filium coæternum veneramur. Unum tamen Deum, quia ex uno Patre totum quod Patris eſt, Deus natus eſt Filius. Pater Filium generans non minuit, nec amiſit plenitudinis ſuæ Deitatem, totum autem quod Deus Pater eſt, id eſſe & Filium ab eo natum certiſſime tenentes cum Spiritu S. unum Deum piiſſime confitemur.

Incipit ejuſdem ſermo.

CRedimus Jeſum Chriſtum Dominum noſtrum Dei Filium per quem omnia facta ſunt quæ in cœlis & quæ in terra, viſibilia & inviſibilia, propter noſtram ſalutem deſcendiſſe de cœlo, natum de Spiritu S. & Virgine Maria. Verbum caro factum, non amiſit quod fuerat, ſed cœpit eſſe quod non erat; non demutatum, ſed Deum permanentem, etiam hominem natum non putative, ſed vere, non aerium ſed corporeum, non fantaſeum, ſed carneum, oſſa, ſanguinem, ſenſum, animam habentem. Ita verum hominem & verum Deum intelligimus ut verum Deum, verum hominem fuiſſe nullo modo ambigamus confitendum; hunc eundem Dominum Jeſum Chriſtum adimpleſſe legem & prophetas, paſſum ſub Pontio Pilato, crucifixum ſecundum ſcripturas, tertia die a mortuis reſurrexiſſe, aſſumptum in cælis ſedere ad dexteram Patris, inde venturum judicare vivos & mortuos expectamus, in hujus mortem & ſanguinem mundatos, remiſſionem peccatorum conſequutos, reſuſcitandos nos ab eo in his corporibus in eandem carnem qua natus & paſſus & mortuus, & reſurrexit. Et animas cum hæc carne vel corpora noſtra (*ſic*) accepturos ab eo ad vitam æternam præmium bonum meriti, aut ſententiam pro peccatis æterni ſupplicii. *Explicit.*

Hanc fidei formulam cum ſuperiori jungit & continuat Codex Canonum Queſnellii.

Inci-

Incipit de Fide Catholica.

NOS Patrem & Filium & Spiritum S. confitemur, itaut in Trinitate perfecta & plenitudo ſit divinitatis; nam tres Deos dicit qui Divinitatem ſeparat Trinitatis Pater Deus, & Filius Deus, & Spiritus S. Deus, & tres unum ſunt in Jeſu Chriſto: tres itaque formæ ſed una poteſtas. Ergo diverſitas plures facit; unitas vero poteſtatis excludit numeri quantitatem, quia unitas numeros (*ſic*) non eſt Sic itaque unus Deus, una fides, unum baptiſma. Si quis vero hanc fidem non habet, catholicus non poteſt dici, quia catholicam non tenet fidem, alienus prophanus eſt, adverſus veritatem rebellis eſt. *Explicit de fide catholica.*

SYN. ROMANA TERTIA DAMASI.

Ex libello ſynodico.

ἈΘΑΝΑΣΙΟΥ τὸ πανεύφημον μεταλθόντος γῆθεν ἐπὶ τὰ ἄφθιτα, Πέτρος ὁ πολλὰ συνιδρώτας αὐτῷ, ψήφοις ἐκείνου τοῦ θρόνου διάδοχος γίνεται. ὃν οἱ τῆς κιβδήλου δόξης ἐχόμενοι, τὸν Ἀλεξάνδρειαν καταλαβόντες, Ἑλληνικῇ χειρὶ ἐξελαύνουσι· τὸν λύκον Λύκιον ἀντεισάξαντες. Πέτρος δὲ τὴν Ῥώμην καταλαβὼν καὶ πᾶσαν Δαμασοῦ αὐτὸν προσλαβόμενος, ἐν Ῥώμῃ σύνοδον θείαν καὶ ἱερὰν συνεκρότησε· καὶ τὸν ἄνομον Ἀπολινάριον, Στέφανόν τε τὸν μαθητὴν αὐτοῦ ἀνεθεμάτισε, καὶ τὸν φῶτον Λύκιον.

SANCTO igitur Athanaſio è terra in cœlum profecto, Petrus, qui plurimorum ei ſudorum ſocius fuerat, per ſuffragia throni illius ſucceſſor efficitur. Quem, qui adulterinæ ſententiæ adhærebant, Alexandria per Græcam manum occupata ejiciunt, in ejuſque locum, lupum illum Lucium inintroducunt. Petrus vero Romam contendit: eoque recepto, papa Damaſus Romæ divinam & ſanctam ſynodum convocavit: quæ amentem illum Apollinarium, Stephanumque [1] ejus diſcipulum, & latronem Lucium anathemate notavit.

EJUSDEM DAMASI QUARTA ROMANA.

Ex eodem libello.

ΟΥΑΛΗΣ μὲν ὁ Θρᾴξ Γότθος συμβαλὼν, ὑπ' αὐτῷ εἰς Χαλκίδα, περιφυσᾶται ἐν ἀχυρῶνι χαλκόμβυος, πρὸς τὸ αἰώνιον πῦρ ἐξεδήμησε· καὶ Γρατιανὸς Οὐαλεντινιανὸν τελευτήσαντος ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ ἡμῶν, τὸ παρ' αὐτοῦ, ἐσπερίων τῆς ἕω ἐφῶν αὐτοκράτωρ χρώμενος, τὸν ἐν ἐξορίᾳ ἀσεβεῖς ἐπισκόπους ἀνεκαλέσατο. Καθ' ὃν χρόνον καὶ ὁ μακάριος Δάμασος, ἐν Ῥώμῃ ἁγίαν συγκαλέσαμενος σύνοδον, κατὰ Ἀρειανῶν καὶ Πνευματομάχων, καὶ ἄλλων πλείστων αἱρετικῶν· ἕτερον θείων κεφαλαίων ἐκθέμενος, ἐν Θεσσαλονίκῃ πρὸς τὸν Παυλῖνον ἀπέστειλεν, ἐκ θείας οἰκονομίας πανταχοῦ τὰ μεγίστα δηλώσαντα, προσκυνεῖν χρὴ τριάδα παντὸς ἔπεισεν ὁμοούσιον.

VALENS autem cum in Thracia adverſus Gothos pugnaſſet, in Chalcide ab ipſis igne abſumptus in quodam palearum receptaculo ad æternum ignem migravit. Valentiniano etiam in Chriſto Deo noſtro defuncto, Gratianus filius, & occidentis & orientis imperator factus, pios epiſcopos ab exilio revocavit. Quo tempore beatus etiam Damaſus ſacram Romæ convocavit ſynodum, adverſus Arianos, Pneumatomachos & alios plurimos hæreticos: expoſitamque definitionem divinorum capitum, Theſſalonicam ad Paulinum miſit, quæ ex divina diſpenſatione ubique maxima perfecit, & Trinitatem homouſion adorandam eſſe omnibus perſuaſit.

ANTIOCHENA [2] MELETII EX EODEM.

Ἀλλὰ καὶ Μελέτιος, ἀνακληθεὶς ὁ ἀοίδιμος, ἐν τῷ οἰκείῳ θρόνῳ Ἀντιοχείας, θείαν καὶ ἱερὰν συνεκάλεσατο σύνοδον· ἣ τὸ ὁμοούσιον κυρώσασα σύμβολον, καὶ ἀνεθεμάτισε τὸν Μαρκέλλου, Φωτεινοῦ, καὶ Ἀπολιναρίου, ὅρον θεῖον πρὸς Δάμασον, καὶ τοὺς ἱεράρχας τῆς ἑσπέρας ἀπέστειλε.

SED & Meletius, qui ἀοίδιμος, id eſt, celebris cognominatur, ſuo in throno Antiochiæ divinam & ſacram convocavit ſynodum, quæ divinum confirmans ſymbolum, & Marcellum, Photinum ac Apollinarium anathemate notans, divinam ad Damaſum & epiſcopos occidentis miſit expoſitionem.

PROFESSIO FIDEI, ET ANATHEMATISMI adverſus Apollinaris, Arii, Sabellii, Macedonii, Eunomii & Photini hæreſes.

Ex epiſtola quam ſcripſit Damaſus Paulino epiſcopo Antiocheno.

QUIA poſt concilium Nicænum [a] is error inolevit, ut quidam ore ſacrilego auderent dicere, Spiritum ſanctum factum eſſe per Filium.

Anathematizamus [b] eos qui non tota libertate proclamant, eum cum Patre & Filio unius poteſtatis eſſe atque ſubſtantiæ.

Anathematizamus quoque eos, qui Sabellii ſequuntur errorem, eumdem dicentes Patrem eſſe, quem & Filium.

Anathematizamus Arium atque Eunomium, qui pari impietate, licet ſermone diſſimili, Filium & Spiritum ſanctum aſſerunt eſſe creaturas.

Anathematizamus Macedonianos, qui de Arii ſtirpe venientes, non perfidiam mutaverunt, ſed nomen.

Anathematizamus Photinum, qui Ebionis hæreſim inſtaurans, dominum Jeſum Chriſtum tantum ex Maria Virgine confitetur.

Anathematizamus eos, qui duos filios aſſerunt, unum ante ſæcula, & alterum poſt aſſumptionem carnis, ex virgine.

Anathematizamus eos, qui pro hominis anima [c] rationali & intelligibili, dicunt Dei Verbum in humana carne verſatum, cum ipſe filius ſit Verbum Dei, & non pro anima rationali

Extat apud Theodor. altera tranſlatione (S. cap. 11.

a [illegible] Poſt Conc. Nicænum aliud in urbe Roma concregatum eſt, quo catholici epiſcopi addiderunt de Spiritu ſancto quæ poſtea inolevit, &c

b omnes

c ratio abſit, ex edit. Holſt. [illegible] de qua ſupra.

1 Legendum *Timotheum*, qui Apollinaris diſcipulus fuit. *Pagius.* 2 Habita hæc fuit anno 378 poſt Valentis interitum, ut infra dicemus. 3 Hæc pertinet ad an. Ch. 379. 380 de qua infra. 4 Hæc ſpectat ad Concilium Romanum V. ſub Damaſo an. 378. de quo infra. In hiſt. Tripart. lib. 9. cap. 10. ubi verba horum ſtatutorum per Epiphanium Scholaſticum cum hac conferenda, titulus hic eſt hujus fidei profeſſionis. *Statuta fidei Apoſtolicæ contra diverſas hæreſes.*

nali & intelligibili in ſuo corpore fuerit, ſed noſtram, id eſt, rationalem & intelligibilem ſine peccato animam ſuſceperit, atque ſalvaverit.

Anathematizamus eos, qui Verbum Dei Filium extenſione aut collectione, & a Patre ſeparatum, inſubſtantivum, & finem habiturum eſſe contendunt.

a abſunt hec a mſ. Juſt. abſunt etiam in Cod. Luc.
b quamdiu
c primum

[a] Eos autem qui ab eccleſiis ad eccleſias migraverint, tamdiu a noſtra communione alienos habemus, [b] donec ad eas redierint civitates, in quibus [c] primitus ſunt conſtituti. Quod ſi quis alius, alios tranſmigrante, in locum viventis ordinatus eſt, tam diu vacet ſacerdotii dignitate, qui ſuam deſeruit civitatem, [d] donec ſucceſſor ejus quieſcat in domino.

d quamdiu

e Quæ ſeq. extant in eodem mſ. Juſtelli
f ſutile &

[e] Si quis non dixerit, ſemper Patrem, ſemper Filium, ſemper Spiritum ſanctum [f] eſſe, anathema ſit.

Si quis non dixerit, Filium natum de Patre, id eſt, de ſubſtantia divina ipſius, anathema ſit.

g verbum domini filium Dei Deum ſic & in Luc.

Si quis non dixerit, [g] Deum verum filium Dei, ſicut Deum verum patrem ejus, & omnia poſſe & omnia noſſe, & patri æqualem, anathema ſit.

Si quis dixerit, quod in carne conſtitutus filius Dei, cum eſſet in terra, in cœlis cum Patre non erat, anathema ſit.

h ſuſtinebat Philip. 2. v. 7.

Si quis dixerit, quod in paſſione crucis dolorem [h] ſuſtinuit filius Dei Deus, & non caro cum anima, quam induerat in forma ſervi, quam ſibi acceperat, ſicut ait ſcriptura, anathema ſit.

i abeſt hic anathematiſmus ab eodem mſ. Juſtelli & ab editione Holſtenii, & a Luc. Philip. 2.

Si quis non dixerit, excruciatum carne Dei filium, & carne mortem guſtaſſe, fuiſſeque primogenitum ex mortuis, quatenus vita eſt vivificus Deus, anathema ſit.

Si quis non dixerit, quod in carne, quam aſſumpſit, ſedet ad dexteram patris, in qua venturus eſt judicare vivos & mortuos, anathema ſit.

Si quis non dixerit, Spiritum ſanctum de Patre eſſe vere ac proprie, ſicut [k] & Filium de divina ſubſtantia, & [l] Deum Dei Verbum, anathema ſit.

k Filius
l Deum verum ita mſ. Juſt. & ed. Holſt.

Si quis non dixerit, omnia poſſe Spiritum ſanctum, omnia noſſe, & ubique eſſe, ſicut & Patrem & Filium, anathema ſit.

Si quis dixerit Spiritum ſanctum facturam, aut per Filium factum, anathema ſit.

m Hæc duo verba abſunt ab ed Holſtenii.

Si quis non dixerit, omnia per Filium (poſtea [m] incarnatum) & Spiritum ſanctum, Patrem feciſſe, id eſt, viſibilia & inviſibilia, anathema ſit.

Si quis non dixerit, Patris & Filii & Spiritus ſancti unam divinitatem, poteſtatem, majeſtatem, potentiam, unam gloriam, dominationem, unum regnum, atque unam voluntatem ac veritatem, anathema ſit.

Si quis tres perſonas non dixerit veras Patris, & Filii, & Spiritus ſancti, æquales, ſemper viventes, omnia continentes viſibilia & inviſibilia [a], omnipotentes, omnia judicantes, omnia vivificantes, omnia facientes, omnia [o] ſalvantes, anathema ſit.

a omnia potentes
o quæ ſunt ſalva

Si quis non dixerit, Spiritum ſanctum adorandum ab omni creatura, ſicut & Filium & Patrem, anathema ſit.

Si quis de Patre & Filio bene ſenſerit, de Spiritu autem ſancto non recte habuerit, hæreticus eſt: [p] quia omnes hæretici de Filio Dei & de Spiritu ſancto male ſentientes, in Judæorum atque gentilium perfidia inveniuntur.

p in mſ. Juſt. hæc alio loco obtinent

Quod ſi quis partiatur, [a] Deum Patrem dicens, & Deum Filium ejus, & Deum Spiritum ſanctum, deos dici, & non Deum, propter unam divinitatem & potentiam, quam credimus eſſe & ſcimus Patris, & Filii, & Spiritus ſancti, Deum verum; ſubtrahens autem Filium & Spiritum ſanctum, ita ſolum [b] exiſtimet Deum Patrem dici aut credi unum Deum, anathema ſit. Nomen enim deorum & angelis & ſanctis omnibus a Deo eſt impoſitum & donatum. De Patre autem & Filio & Spiritu ſancto, propter unam & æqualem divinitatem, non nomen deorum, ſed Dei nobis oſtenditur atque indicatur, ut credamus, quia in Patre, & Filio, & Spiritu ſancto ſolum baptizamur; & non in archangelorum nominibus & angelorum, quomodo hæretici, aut Judæi, aut etiam gentiles dementes. [c]

a divinitatem, ſagaciter emendat Holſt. ex mſ. Juſt. ſi quis patiatur dicere, &c.
b æſtimet
c faciunt

Hæc eſt ergo ſalus Chriſtianorum, ut credentes Trinitati, id eſt, Patri, & Filio, & Spiritui ſancto, & in eam baptizati, veram ſolamque unam divinitatem, potentiam, majeſtatem, & ſubſtantiam ejus ſine dubio credamus. [d]

d In edit. Holſt. ſequuntur: Quapropter ſi, &c. quæ habes ſupra.

In eodem jam ſupra laudato ſæpius c. mſ. Juſtelli hæc adjunguntur: *Dicit quoque beatus Iſaias*, &c. quæ ſunt conſarcinata ab aliquo ſequioris ſæculi. His ergo omiſſis ſatius fuerit ipſa Theodoreti verba lib. V. cap. 11. referre.

ΟΜΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΚΑΘΟΛΙΚΗΣ πίστεως, ἣν ὁ πάπας Δάμασος ἀπέστειλε πρὸς ἐπίσκοπον Παυλῖνον Θεσσαλονίκης.

Θεοδωρ. ἐκκλ. ἱστορ. lib. V. cap. I.

Ἐπειδὴ μέν τινι ὧν Νικαίᾳ σύνοδον, αὐτὴ ἡ πλάνη ἀνέκυψε, ὥστε πολλοῖς τισὶ βεβήλῳ σώματι εἰπεῖν, τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον γεγονέναι διὰ τοῦ υἱοῦ.

Ἀναθεματίζομεν τοὺς μὴ μετὰ πάσης ἐλθόντας ἐκκλησίας κηρύττοντας σὺν τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ τῆς μιᾶς, καὶ τῆς αὐτῆς οὐσίας τε καὶ ἐξουσίας ὑπάρχειν τὸ ἅγιον πνεῦμα.

Ὁμοίως δὲ ἀναθεματίζομεν, καὶ τοὺς τῇ Σαβελλίου ἀκολουθοῦντας πλάνῃ, τὸν αὐτὸν λέγοντας καὶ πατέρα εἶναι καὶ υἱόν.

Ἀναθεματίζομεν Ἄρειον καὶ Εὐνόμιον οἱ τῇ ἴσῃ δυσσεβείᾳ εἰ καὶ τοῖς ῥήμασι διαφέροντες τὸν υἱὸν καὶ τὸ ἅγιον πνεῦμα κτίσμα εἶναι διϊσχυρίζονται.

Ἀναθεματίζομεν τοὺς Μακεδονιανούς, οἵτινες ἐκ τῆς Ἀρείου ῥίζης κατηγόμενοι, οὐχὶ τῷ ἀσεβεῖν, ἀλλὰ τῷ προσηγορίαν συνάλλαξαν.

Ἀναθεματίζομεν Φωτεινόν, ὃς τὸν τῆς Εὐβίωνος αἵρεσιν ἀνακαινίζων, τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, μόνον ἐκ τῆς Μαρίας ὁμολογεῖ.

Ἀναθεματίζομεν καὶ τοὺς δύο εἶναι υἱοὺς διϊσχυριζομένους, ἕνα πρὸ τῶν αἰώνων, καὶ ἄλλον μετὰ τὸν τῆς σαρκὸς ἐκ τῆς Μαρίας ἀνάληψιν.

Ἀναθεματίζομεν καὶ τοὺς, οἵτινες ἀπὸ λογικῆς ψυχῆς διϊσχυρίζονται, ὅτι ὁ τοῦ Θεοῦ λόγος ἐσάρκωσε τὴν ἀνθρωπίνην σαρκί. αὐτὸς γὰρ ὢν ὁ τοῦ Θεοῦ λόγος, οὐχὶ ἀντὶ τῆς λογικῆς καὶ νοερᾶς

ρᾶς ψυχῆς ἐν τῷ ἑαυτοῦ σώματι γέγονεν, ἀλ- A
λὰ τὴν ἡμετέραν, τοῦτ' ἔστι λογικὴν καὶ νοερὰν,
ἄνευ τῆς ἁμαρτίας, ψυχὴν ἀνέλαβε καὶ ἔσω-
σεν.

Ἀναθεματίζομεν καὶ τοὺς λέγοντας τὸν λόγον
τοῦ Θεοῦ, τῇ ἐκτάσει καὶ τῇ συστολῇ ἀπὸ τοῦ πα-
τρὸς κεχωρίσθαι, καὶ ἀνυπόστατον αὐτὸν εἶναι, ἢ
μέλλειν τελευτᾶν βλασφημοῦντας.

Τοὺς δὲ ἀπὸ ἐκκλησιῶν εἰς ἑτέρας ἐκκλησίας
μετελθόντας, ἄχρι τοσούτου ἀπὸ τῆς ἡμετέρας κοι-
νωνίας ἀλλοτρίους ἔχομεν, ἄχρις οὗ πρὸς αὐτοὺς
ἐπανέλθωσι τοὺς πόλεις ἐν αἷς πρῶτον ἐχει-
ροτονήθησαν. ἐὰν δέ τις ἄλλου ἀπὸ τόπου εἰς τό-
πον μετελθόντος, ἐν τόπῳ τοῦ ζῶντος ἐχει- B
ροτονήθη, ἄχρι τοσούτου χολάσῃ ἀπὸ τοῦ ἱερα-
τικοῦ ἀξιώματος ὁ τὴν ἰδίαν πόλιν καταλεί-
ψας, ἄχρις οὗ ὁ διαδεξάμενος αὐτὸν ἀναπαύσηται
ἐν κυρίῳ.

Εἴ τις μὴ εἴπῃ, τὸν πατέρα ἀεὶ, καὶ ἀεὶ τὸν
υἱὸν, καὶ ἀεὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον εἶναι, ἀνάθε-
μα ἔστω.

Εἴ τις μὴ εἴπῃ, τὸν υἱὸν γεννηθέντα ἐκ πα-
τρὸς, τουτέστιν ἐκ τῆς οὐσίας τῆς θείας αὐτοῦ, ἀ-
νάθεμα ἔστω.

Εἴ τις μὴ εἴπῃ, ἀληθινὸν Θεὸν τὸν υἱὸν τοῦ
Θεοῦ, ὡς ἀληθινὸν Θεὸν τὸν πατέρα αὐτοῦ, καὶ
πάντα δύνασθαι καὶ πάντα εἰδέναι, καὶ τῷ πατρὶ C
ἴσον, ἀνάθεμα ἔστω.

Εἴ τις εἴπῃ, ὅτι ἐν σαρκὶ διάγων ὁ υἱὸς τοῦ
Θεοῦ, ὅτε ἦν ἐν τῇ γῇ, ἐν τοῖς οὐρανοῖς, καὶ σὺν
τῷ πατρὶ οὐκ ἦν, ἀνάθεμα ἔστω.

Εἴ τις εἴπῃ, ὅτι ἐν τῷ πάθει τοῦ σταυροῦ τὴν
ὀδύνην ὑπέμεινεν ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ θεότητι, καὶ
οὐχὶ σαρκὶ καὶ ψυχῇ λογικῇ, ἣν περ ἀνέλαβεν
ἐν τῇ τοῦ δούλου μορφῇ, ὡς εἴρηκεν ἡ ἁγία
γραφὴ, ἀνάθεμα ἔστω.

Εἴ τις μὴ εἴπῃ, τὸν τοῦ Θεοῦ λόγον παθόντα
σαρκὶ, καὶ ἐσταυρωμένον σαρκὶ, καὶ θανάτου γευ-
σάμενον σαρκὶ γεγονότα τὲ πρωτότοκον ἐκ τῶν
νεκρῶν καθὸ ζωή ἐστι καὶ ζωοποιὸς ὡς Θεὸς, ἀνά- D
θεμα ἔστω.

Εἴ τις μὴ εἴπῃ, ὅτι ἐν σαρκὶ ἣν περ ἀνέλα-
βε, καθέζεται ἐν τῇ δεξιᾷ τοῦ πατρὸς, ἐν ᾗ καὶ
ἐλεύσεται κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρὺς, ἀνάθεμα
ἔστω.

Εἴ τις μὴ εἴπῃ, τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ τοῦ πατρὸς
εἶναι ἀληθῶς καὶ κυρίως, ὡς καὶ τὸν υἱὸν ἐκ τῆς θείας
οὐσίας καὶ Θεὸν Θεοῦ λόγον, ἀνάθεμα ἔστω.

Εἴ τις μὴ εἴπῃ, πάντα δύνασθαι τὸ πνεῦμα τὸ
ἅγιον, καὶ πάντα εἰδέναι. καὶ πανταχοῦ γῆς παρεῖ-
ναι, ὡς καὶ τὸν υἱὸν καὶ τὸν πατέρα, ἀνάθεμα
ἔστω.

Εἴ τις εἴπῃ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ποίημα, ἢ διὰ E
τοῦ υἱοῦ γεγενῆσθαι, ἀνάθεμα ἔστω.

Εἴ τις μὴ εἴπῃ, πάντα διὰ τοῦ υἱοῦ τοῦ σαρκω-
θέντος καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος τὸν πατέρα πεποιη-
κέναι, τοῦτ' ἔστι τὰ ὁρατὰ καὶ τὰ ἀόρατα, ἀνάθεμα
ἔστω.

Εἴ τις μὴ εἴπῃ, τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ
ἁγίου πνεύματος μίαν θεότητα, ἐξουσίαν, δυνα-
στείαν, μίαν δόξαν, κυριότητα μίαν, βασιλείαν
μίαν, θέλησιν καὶ ἀλήθειαν, ἀνάθεμα ἔστω.

Εἴ τις τρία πρόσωπα μὴ εἴπῃ ἀληθινὰ τοῦ
πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, εἰς
ἀεὶ ζῶντα, τὰ πάντα κατέχοντα τὰ ὁρατὰ καὶ τὰ
ἀόρατα, πάντα δυνάμενα, πάντα κρίνοντα, πάντα
ζωοποιοῦντα, πάντα δημιουργοῦντα, πάντα σώζοντα,
ἀνάθεμα ἔστω.

Εἴ τις μὴ εἴπῃ, προσκυνητὸν τὸ πνεῦμα τὸ ἅ-
γιον παρὰ πάσης τῆς κτίσεως, ὡς καὶ τὸν υἱὸν
καὶ τὸν πατέρα, ἀνάθεμα ἔστω.

Εἴ τις περὶ τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καλῶς φρο-
νήσει, περὶ δὲ τοῦ ἁγίου πνεύματος οὐκ ὀρθῶς
ἔχει, αἱρετικός ἐστιν, ὅτι πάντες οἱ αἱρετικοὶ
περὶ τοῦ υἱοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ περὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος
κακῶς φρονοῦντες, ἐν τῇ τῶν Ἰουδαίων καὶ τῶν ἐθνι- B
κῶν ἀποιστίᾳ τυγχάνειν ἐλέγχονται.

Εἴ τις δὲ μερίσει θεότητα, Θεὸν τὸν πατέ-
ρα λέγων ἀνὰ μέρος, καὶ Θεὸν τὸν υἱὸν, καὶ Θεὸν
τὸ ἅγιον πνεῦμα, καὶ διϊσχυρίσαιτο θεοὺς λέγε-
σθαι καὶ οὐ Θεὸν, διὰ τὴν μίαν Θεότητα καὶ δυνα-
στείαν, ἣν περ εἶναι πιστεύομεν καὶ οἴδαμεν, τοῦ
πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, Θεὸν
ἕνα ἐν τρισὶν ὑποστάσεσιν, ἢ πάλιν ὑπεξελό-
μενος τὸν υἱὸν καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὡς μόνον
ὑπονοῆσαι τὸν πατέρα Θεὸν λέγεσθαι, ἢ μὴ πι-
στεύεσθαι ἕνα Θεὸν, ἀνάθεμα ἔστω. Τὸ γὰρ ὄνο-
μα τῶν Θεῶν, καὶ τοῖς ἀγγέλοις, καὶ πᾶσιν τοῖς
ἁγίοις παρὰ Θεοῦ ἐχαρίσθη. περὶ δὲ τοῦ πατρὸς C
καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, διὰ τὴν μίαν
καὶ ἴσην θεότητα, οὐχὶ τῶν Θεῶν ὀνόματα, ἀλ-
λὰ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἐνδείκνυται καὶ σημαίνεται, ἵνα
πιστεύομεν ὅτι εἰς πατέρα καὶ υἱὸν καὶ ἅγιον πνεῦ-
μα βαπτιζόμεθα, καὶ οὐχὶ εἰς τὰ τῶν ἀρχαγ-
γέλων ἢ ἀγγέλων ὀνόματα, ὡς οἱ αἱρετικοὶ,
ἢ ὡς Ἰουδαῖοι, ἢ ἐθνικοὶ παραφρονοῦντες.

Αὕτη τοίνυν ἡ τῶν Χριστιανῶν σωτηρία ἐστὶν,
ὥστε πιστεύοντες τῇ τριάδι, τοῦτ' ἔστι τῷ πατρὶ,
καὶ τῷ υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι, καὶ βαπτιζό-
μενοι εἰς τὴν αὐτὴν, μίαν θεότητα καὶ δυναστείαν
καὶ θειότητα, καὶ οὐσίαν, εἰς αὐτὸν πιστεύομεν.

Nota Severini Binii.

a Professio fidei.) Titulus illius exemplaris, quod a Theodoreto recitatur, falsus est: & nisi dicamus illum ab aliquo alio appositum esse, Theodoretus a fraude & dolo nequaquam excusari potest. Nam certum est hoc tempore Acholium sanctitate clarissimum, Thessalonicensem episcopatum gubernasse, eique Anysium longe post tempora defunctum successisse. Quomodo itaque verum esse potest, quando prædicta inscriptio Theodoreti præ se fert, Paulinum eodem hoc tempore Thessalonicensem episcopum fuisse? Nomen Acholii Thessalonicensis episcopi in synodali Epistola Constantinopolitani concilii, quam idem Theodoretus refert, expressum invenitur. Teste Sozom. lib. 7. cap. 4. Acholius Theodosium imperatorem, anno Christi 379. baptizavit. Cum itaque eum Thessalonicæ Ireminus, Aetius, & Alexander; post eumdem Anysius, teste Ambrosio, eidem Thessalonicensi ecclesiæ præfuerit, Paulinus aliquis his temporibus ejusdem ecclesiæ episcopus fuisse non potest. Unde satis probabile apparet quod Theodoretus pro Antiocheno Paulinum Thessalonicensem dolose collocaverit, ea nimirum de causa, ne ex hac Damasi epistola ad eum scripta, catholicæ ecclesiæ communioni conjunctus fuisse videretur. Vide Baronium anno 378. num. 42.

Titulus falso appositus est

Ob-

Observatio P. Antonii Pagi

Ad an. 373. n. 2. & seqq.

Synodus Romana consignatur a Theophane anno Incarnationis secundum Alexandrinos 367. qui Kalendis Septembris anni Christi 374. inchoatur. Et quidem recte: nam Petrus Alexandrinus Episcopus, qui anno 373. D. Athanasio successit, quique eidem Concilio interfuit, nonnisi anno 374. Romam pervenire potuit. Siquidem Petrus D. Athanasii successor statim litteras Synodicas ad Damasum PP. misit; quibus Damasus respondens, literas communicatorias scripsit ad Petrum, ut is testatur apud Theodoretum lib. 4. cap. 22. Ex quo apparet, inquit Valesius in notis ad eum locum, inter ordinationem Petri, ac fugam satis longum temporis spatium intercessisse; nec probabilem videri Baronii sententiam, qui ordinationem, ac fugam Petri in eumdem annum conjicit. Præterea Sozomenus lib. 6. cap. 25. de hac Synodo loquitur post narratam D. Ambrosii ordinationem anno 374. factam. Denique S. Epiphanius, qui anno CCCLXXIV. Panarium scripsit, non solum Apollinarem damnatum non dicit, sed etiam eum *fratrem*, imo *charissimum & maxime ubique honorandum* prædicat. Quare, licet jam in Oriente multi in ejus blasphemias insurrexissent, non deerant tamen qui eum excusarent; nondumque damnatus erat, quando Epiphanius Opus illud scripsit; aut saltem ejus damnationis nuncium nondum in Orientem perlatum erat, aut denique Epiphanius, ut multi alii, Apollinari favebat. Cum vero Theophanes de hac Synodo loquatur post S. Ambrosii ordinationem, eodemque anno, quo Valentiniani senioris mortem recitat, ea Synodus post hunc annum celebrata fuit.

Porro in hac Synodo Romana multipliciter ab Historicis erratum. Primo, in anno, ut jam vidimus. Secundo, quia Baronius ad eam refert epistolam Damasi PP. quæ incipit: *Quod dubitam Apostolica Sedi reverentiam exhibet*: quæ recitatur a Theodoreto lib. 5. cap. 10. post Synodum Constantinopolitanam anno 381. habitam. Verum, ut observat Valesius in Notis ad Sozomenum, hæc epistola non est Synodica, sed Decretalis tantum ipsius Damasi. Ac præterea, ut idem Valesius in Notis ad Theodoretum laudatum ea jam diu post hoc tempus scripta. Ait enim Damasius: *Quid deposituros Timotheo a me domo postulatis? Qui & hic judicio Sedis Apostolicæ, professo etiam Petro Alexandrinorum urbis Episcopo, depositus est una cum magistro ipsius Apollinare*. Perperam itaque ea epistola ad præsens Concilium Romanum, in quo *Apollinaris & Timotheus* a Damaso & a Petro Alexandrino damnati, relata. Tertio, Anathematismi adversus Apollinaristas, aliosque Hæreticos ex alia Damasi epistola desumti, & a Theodoreto lib. 5. cap. 11. post Synodum Constantinopolitanam anno 381. coactam recitati, optime etiam ad hoc Concilium Romanum referuntur.

Sozomenus lib. 6. cap. 25. loquens de duobus *Apollinaribus* patre & filio, & de Vitale Presbytero hæc de III. Synodo Romana scribit; *Primus Damasus Episcopus urbis Romæ, & una cum illo Petrus Alexandrinus Antistes, cum hanc hæresim latius serpere intellexissent, Concilio Romæ congregato, eam ab Ecclesia Catholica alienam esse decreverunt*. Valesius in Notis ad Sozomenum existimat eum intelligere Synodum *quæ Romæ celebrata est anno Christi 377. vel 378. Ex qua Synodo nihil ad nos pervenit præter partem epistolæ, sive expositionis fidei, quæ transmissa est ad Orientem, & cui Orientales Episcopi facta Synodo apud Antiochiam subscripserunt, ut legitur in Collect. Rom. L. Holstenii pag. 166. Id autem factum est anno Domini 378.* Verum Sozomenus tam capitibus ea verba præcedentibus, quam illa subsequentibus, verba facit de iis, quæ diuturnæ persecutione Valentis contingere, & Petrus Alexandrinus Roma anno 377. discesserit; idemque non dubium quin ibidem Sozomenus tertiam Synodum Romanam intelligat. Sed huc usque has Romanas Synodos, *Damaso* sedente habitas distinguere facile non fuit.

CONCILIUM VALENTINUM I.

SUB DAMASO,

Statuta synodi apud ecclesiam Valentinam, sub die IV. Idus Julias, Gratiano [a] Augusto III. & Equitio V. C. consulibus, c an. Christi 374. æra [b] 413. Gratiani ejusdem Augusti, & Damasi papæ VII.

TITULI CANONUM.

I. *De bigamis non ordinandis.*

II. *De puellis Deo devotis, si ad terrenas nuptias transierint.*

III. *De iis qui post acceptum baptismum sacrificiis se dæmonum, vel incesta lavatione polluerint.*

IV. *Si quis de se verum vel falsum crimen sub ordinatione professus fuerit.*

SYNODICA AD UNIVERSOS EPISCOPOS GALLIARUM.

Emotion. *Dilectissimis fratribus per Gallias, & quinque provincias constitutis episcopis, Fœgadius,* [a] *Emmerius, Florentius, Artemius, Æmilianus, Britto, Justus, Evodius, Rhodanius,* [b] *Eortius, Chrestus, Concordius, Constantius, Paulus, Antherius, Felix, Neoterius, Nicetius, Urbanus, Simplicius, & Vincentius, episcopi in domino salutem.*

TRANSACTIS Valentiæ omnibus, & in Dei nomine in statu meliore compositis, quæ fuerant cœpta causa discidii, & quorumdam fuit fratrum utilis & religiosa suggestio, retractandum etiam de his, quæ nec recipere possumus ob ecclesiæ sanctitatem, nec tamen usurpatæ consuetudinis causa damnare. Ita enim per omnes ecclesias ejusmodi vitiorum germen inolevit, ut ad plena remedia difficilis sit recursus; certe non sine verecundia eorum, quos causa contingit. Quocirca, fratres, libra-
Dto diu, moderatoque consilio, ea cautelæ ratio servata est, quæ & scandala submoveret, & sanctitatem ecclesiæ custodiret.

CANONES.

I.

[d] SEDIT igitur neminem post hanc synodum, qua ejusmodi illicitis vel sero succurritur, de digamis, aut internupta-

---

a Sirmondus edidit ex codicibus Mss. Remen. Lugdunen. Anicienſi, Foſſat. & tribus aliis Collegii Pariſ. Soc. Jeſu Collectionis Iſidorianæ, codicibus, qui ante annos 800. ſcripti creduntur. In uno eorum dicitur hoc Concilium fuiſſe Epiſcoporum triginta. In alio, quo continetur indiculus ſynodorum verbis Iſidori ipſius, ſi Gratiano credimus, XI. diſt. 16. hæc leguntur, quæ Gratianus non habet: *Concilium Valentinum XX. Epiſcoporum, in quo ſtatuti ſunt Canones quatuor, quorum auctor, maxime Fegadius Epiſcopus extitit: ſubſcribentibus Emerio, Florentio, & cæteris.* Hard. b Mſſ. noſtri duo, *Gratiano IV. & Aquitio.* Hard. c Forte CCCCXII. *Hard.* d In Mſ. Anic. Evortius. Hard.

nuptarum maritis, ordinari clericum poſſe. Nec requirendum, utrumne initiati ſacramentis divinis, anne gentiles, hac ſe infelicis ſortis neceſſitate macularint, cum divini præcepti caſta ſit forma. Sed quia fratrum noſtrorum vel imperitiam, vel ſimplicitatem, vel etiam præſumptionem damnare non poſſumus, nec per omnes eccleſias quæ ſunt jampridem male geſta corrigere; placuit etiam de eorum ſtatu qui prius ordinati ſunt, nihil revolvi, ſi nulla extrinſecus cauſa procedat qua indigni miniſterio comprobentur.

II.

De puellis vero quæ ſe Deo voverunt, ſi ad terrenas nuptias ſponte tranſierint, id cuſtodiendum eſſe decrevimus, ut pœnitentia his nec ſtatim detur; & cum data fuerit, niſi plene ſatisfecerint Deo, in quantum ratio popoſcerit, earumdem communio differatur.

III.

Circa eorum vero perſonas, qui ſe poſt unum & ſanctum lavacrum, vel profanis ſacrificiis dæmonum, vel inceſta lavatione polluerint, eam cenſuræ formam duximus eſſe ſervandam, ut his juxta ſynodum Nicænam ſatisfactionis quidem aditus non negetur, ne infelicibus lacrymis vel ſolatii janua deſperatione claudatur: acturi vero pœnitentiam uſque in diem mortis, non ſine ſpe tamen remiſſionis, quam ab eo plene ſperare debebunt, qui ejus largitatem & ſolus obtinet, & tam dives miſericordia eſt, ut nemo deſperet. *Deus* enim *mortem non fecit, nec lætatur in perditione vivorum.*

Synodus Nicæna cap. 11.

Sap. 1. 13.

IV.

[c] Nec illud, fratres, ſcribere alienum ab eccleſiæ utilitate cenſuimus, ut ſciretis, quicumque ſe ſub ordinatione vel diaconatus, vel presbyterii, vel epiſcopatus [a], mortali crimine dixerint eſſe pollutos, a ſupradictis ordinationibus ſubmovendos, reos ſcilicet vel veri confeſſione, vel mendacio falſitatis. [c] Neque enim abſolvi in his poteſt, [b] quod dictum in alios, puniretur: cum omnis qui ſibi fuerit mortis cauſa, major homicida ſit. Divina vos pietas in æternum [1] cuſtodiat, fratres dilectiſſimi.

[a] Can. 11. Nicænus.

[b] ſi in ipſos ſe dixerint.

SUBSCRIPTIONES.

Ego Florentius epiſcopus eccleſiæ Viennenſis ſubſcripſi.

Ego Æmilianus opto vos, fratres, in domino bene valere.

Ego [2] Eumerius epiſcopus opto vos, fratres, in domino bene valere.

Ego [3] Artemius epiſcopus opto vos, fratres, in domino bene valere.

Ego Evodius epiſcopus opto vos, fratres, in domino bene valere.

Ego Antherius epiſcopus opto vos, fratres, in domino bene valere.

Ego Rhodanius epiſcopus opto vos, fratres, in domino bene valere.

Ego Chreſtus epiſcopus opto vos, fratres, in domino bene valere.

Ego [4] Neoterius epiſcopus opto vos, fratres, in domino bene valere.

Ego Urbanus epiſcopus opto vos, fratres, in domino bene valere.

Ego Paulus epiſcopus opto vos, fratres, in domino bene valere.

Ego Simplicius epiſcopus opto vos, fratres, in domino bene valere.

Ego Juſtus epiſcopus opto vos, fratres, in domino bene valere.

Ego Eortius epiſcopus opto vos, fratres, in domino bene valere.

Ego Britto epiſcopus opto vos, fratres, in domino bene valere.

Ego Concordius epiſcopus opto vos, fratres, in domino bene valere: *eodemque modo & alii deinceps ſubſcripſerunt.*

Ego [a 5] Veranus epiſcopus opto vos, fratres, in domino bene valere.

[a ex cod. MS.]

Ego [6] Nicetius epiſcopus opto vos, fratres, in domino bene valere.

Ego Vincentius epiſcopus opto vos, fratres, in domino bene valere.

Fuerunt & plures alii: ſi verum eſt quod in quodam c. mſ. habetur, concilium illud epiſcoporum XXX. fuiſſe.

EPISTOLA EJUSDEM CONCILII ad clerum & plebem eccleſiæ Forojulienſis

Dilectiſſimis fratribus, clero & plebi eccleſiæ Forojulienſis, Fœgadius, Eumerius, Florentius, Artemius, Æmilianus, Britto, Juſtus, Evodius, Rhodanus, & Eortius, Chreſtus, Conſtantius, Paulus, Concordius, Antherius, Neoterius, Nicetius, Urbanus, Felix, Simplicius, & Vincentius, epiſcopi in domino ſalutem.

QUAMVIS tam ea benedictus frater noſter Concordius de ſanctiſſimi Accepti perſona tuggeſſerit, quæ prudenti & Chriſtiano viro digna ſunt quam [a] quod ſtudio omnium veſtrum ad honorem ſacerdotii poſcatur, edixerit: tamen quia in ſynodo jam ſederat, ordinationes hujuſmodi ſubmovendas, quæ ſine ſcandalo eſſe non [b] poſſunt; non potuimus præſtare uni quod ceteris [c] negabatur. Et licet non ignoraremus, multos verecundia, & nonnullos ſuſcipiendi ſacerdotii metu trepidos, quæ utique ſigna ſunt ſanctitatis, falſa in ſe rejiciendi honoris cauſa dixiſſe; tamen quia omnium fere ad ea quæ ſunt pejora proclive judicium eſt, & materies diſputationum ex obtrectatione ſacerdotum Dei quæritur; ſedit in ſynodo, ut quiſquis de ſe vel vera vel falſa dixiſſet, fides ei, quam ſuomet teſtimonio confirmaret, haberetur. Quapropter decretum eſt ſubmovendos protinus eſſe ab eo gradu, quem ab omni ſcandalo liberum eſſe decet. Divina vos pietas in æternum protegat, fratres dilectiſſimi. [7]

[a] *lege* quamquam quo

Canon. 4. hujus concilii.

[b] poſſint

[c] negabitur

DE-

1 Mſſ. Pariſ. *protegat.* Hard. 2 Mſſ. *Eumerius.* Hard. 3 Mſſ. *Artimbus.* Hard. 4 Mſ. *Neutherius.* Hard. 5 Mſſ. *Urbanus*, ut in titulo epiſtolæ. *Hard.* 6 Mſſ. *Nizetius.* Hard. 7 In Mſſ. ſequuntur eadem ſubſcriptiones, quæ ſunt ſuperius poſitæ. *Harduinus.*

DECRETUM SIVE STATUTUM unum dicti concilii Valentini.

Juxta Decretum Gratiani vel Ivonis, & juxta 39. cap. lib. 3. codicis ſexdecim librorum, ex monaſterio ſancti Bavonis Gandenſis excerptum eſt.

Niſi ut meliora proſpiciat, rem eccleſiæ non licere detrahere epiſcopo.

Irrita erit epiſcoporum donatio, vel venditio, vel commutatio rei eccleſiaſticæ, abſque * collaudatione & ſubſcriptione ſacerdotum.

* conniventia.

" Hoc decretum 12. qu. 2. exceptione dicitur, aut ſcribitur eſſe ex epiſtola Leonis ad epiſcopos, per univerſam Siciliam. In decretis autem Ivonis libro ſecundo legitur, ſecundum exemplar impreſſum, eſſe ex concilio apud Valentias. Nos tamen reperiuntur in epiſtola Leonis, ubi ſupra, nec Valentino concilio Galliæ aut Hiſpaniæ, ſed in decretis concilii 4. Carthaginenſis cap. 38.

Notam hanc ut plerasque alias decretis pontificum conciliorumque inſerta debemus Crabbe Ord. Minorum viro diligentiſſimo, quam Surius, Nicolinus, Binius, aliique non omiſerunt, non tamen expreſſo illius nomine.

ALIUD DECRETUM VALENTINUM.

Non niſi a propriis epiſcopis presbyteri chriſma petant.

Presbyteri, qui diœceſanas eccleſias regunt, non a quibuslibet epiſcopis, ſed a ſuo; non per juniorem clericum, ſed per ipſos, aut per illum qui ejuſdem ordinis ſit, ante paſchæ ſolennitatem chriſma petant. De conſ. diſt. 4. Presbyteri qu. diœceſ.

AD CONCILIUM VALENTINUM

Adnotatio chronologica, illuſtratio,

ADDITIO.

Ex ſupplem. P. Nanſi Tom. I. pag. 337.

VAlentinum concilium anno 374. Coſſ. Gratiano III. & Æquitio habitum in editis legimus. Sed, in MSS. codicibus duobus apud Harduinum pro Gratiano III. legebatur *Gratiano IV. & Æquitio*. Id certe cum vulgatis faſtis non cohæret; Gratianus enim quartum conſulatum cum Merobaude anno 377. egit. Verum qui annum 374. conſecutus eſt annus 375. conſules nullos tulit, quare in faſtis ita adnotatur P. C. Gratiani III. & Æquitii. Hic forte annus deſignatus eſt a veteribus codicis hujus exſcriptoribus, qui nacti in eo quo utebantur exemplari, *Poſt conſulatum Gratiani III.* perinde id valere rati ſunt, ac ſi ſcriberetur *Gratiano IV.* Quæ mea conjectura ſynodum hanc indictam anno 375. ferret; idque penes me certum demonſtrat dies, qua concilium cœpit, nempe IV. idus julias, quæ ſane anno 375. non vero anno 374. in dominicam incidit. Die autem dominica concilia veteri eccleſiæ diſciplina inſtituebantur.

In canone III. ſynodi hujus; *pœnitentiæ uſque ad diem mortis* ſubduntur ii qui *inceſta lavatione*, nempe iterato baptiſmate *ſe* polluerint, qua ſanctione præ oculis habitos a Patribus hæreticos rebaptizantes arbitror. Qui enim ab hæreſi reſipiſcebant chriſtiani ſtatim condigna facta exomologeſi reſtituebantur, ut ex Concilio Alexandrino S. Athanaſii anni 362. conſtat; qui vero ita errabant in fide, ut ſimul novo ab hæreticis baptiſmo tingendos ſe præbuiſſent, hos per totam vitam pœnitere canon Valentinus jubet.

Denique Valentini hujus concilii canones in epitomen contractos exhibet vetuſtiſſima illa canonum collectio, quam Lucenſis M. S. codex nongentorum annorum offert. Hanc vero epitomen ut hic darem, non unica ratio ſuaſit. Primo enim cum canones alios offerat nullos præter quam qui in editis apparent; hinc non inepte colligimus, canones illos, quos tanquam ex Valentino concilio acceptos Gratianus & Ivo in ſuis decretorum complexionibus laudarunt, ad aliud plane Valentinum concilium pertinere. Secundo vero, aliquanto diverſum ab edito exemplar concilii hujus præ oculis habuiſſe epitomis hujus author apparet; cum in canone II. puellas Deo devotas pœnitentiæ ſubjiciendas ſi vel nupſerint, vel *adulteraverint*, edicat. Deeſt enim in editis illud: *Si adulteraverint*. Tertio denique canones quinque in noſtra hac epitome apparent, cum quatuor tantummodo ſint in editis. Pro canone vero V. accepit breviator noſter verba illa quæ in editis cum reliquis canonis IV. continuatam lectionem formant: *Cum omnis qui ſibi fuerit mortis cauſa* (mortis ſcilicet ſpiritalis, ſeu vere, ſeu ficte crimen ſibi palam imputando) *major homicida eſt*. Ex verbis iſtis novum canonem condidit breviator noſter, & in alium plane ſenſum reddidit, quod ſive ab eo præſtitum per incuriam, ſive eo quo uſus eſt codice aliter repræſentante, plane ignoro.

EX CONCILIO VALENTINO.

Sub die IV. Id. julias Gratiano & Æquitio Coſs.

I. Bigamus non ordinetur.

II. Puella dedicata ſi maritum duxerit vel adulteraverit pœnitentiam agat.

III. Si quis ſacrificaverit baptizatus uſque ad mortem pœniteat.

IV. Epiſcopus, Presbyter, Diaconus ſi confeſſus fuerit crimen ſuum, deponatur, vel ſi crimen ſibi appoſuerit.

V. De omnia peccata major eſt homicidium. (*a*).

(*a*) Juvat hic animadvertere a P. Martene Anecdot. tom. IV. vulgatum eſſe ſub mendoſo nomine Concilii Forojulienſis anni 451. fragmentum epiſtolæ ſynodicæ hujus Valentini concilii; ex eo vero deductæ hic a nobis ſunt variantes quas ſignavimus.

Notæ Jacobi Sirmondi S. J.

α *Neque enim absolvi.*) Paulo uberius codex Lugdunensis; *Neque enim absolvi in his potest, β in episcopos se dixerint quod dictum in alios pronuntiavit.* Ea itaque verba interciderunt primum Rhemensi, Anicienſi, & Foſſatenſis, ut cauſa nihil apparet cur omitti debuerint. Quæ vero ſequuntur epiſcoporum ſubſcriptiones, ex unico Rhemenſi depromptæ ſunt, in aliis non erant.

β *Evortius.*) In codice Anicienſi, qui eadem omnia quæ Lugdunenſis continebat, literulæ olim adjectæ, tam hoc loco, tum initio ſynodi, ſcriptum eſt Evortius, ut de Aurelianenſi Evortio accepiſſe dubium non ſit.

Ejusdem Jacobi Sirmondi S. J.

Notæ poſtumæ nunc primum editæ.

Ex Labbei Append. tom. II.

DIſcidii cauſa, quod in eccleſia Valentina exortum erat, convocatum ad res componendas hoc concilium fuiſſe præfatio declarat. Qua de re autem diſcidium id fuerit, aut unde natum, incertum eſt. Cæterum epiſcoporum in ſynodis mos fuit, ut re peracta cujus potiſſimum gratia convenerant, de cæteris deinceps, ſi qua alia conſtitui vel renovari neceſſitas poſceret, canones promulgarent. Hoc a ſe in hac ſynodo præſtitum epiſcopi docent, docuerunteque in ſynodica ſua ad Silveſtrum Arelatenſes; idemque in aliis fere omnibus conciliis tum Græcis, tum Latinis obſervare eſt.

PER GALLIAS ET QUINQUE PROVINCIAS.) Quinque provinciæ hoc loco ſunt ex, quæ vetere Narbonenſi provincia continebantur, Viennenſis nimirum, Narbonenſis I. Narbonenſis II. Alpes maritimæ, Alpes Graiæ & Penninæ. Galliarum vero nomine cætera intelliguntur quæ in Aquitania, Celtica, Belgica. Ex his omnibus ad concilium Valentinum diverſi epiſcopi convenerant; ut Fagadius, ſeu Phœbadius, Agennenſis ex Aquitania, Juſtus Lugdunenſis e Celtica, Britto Trevirenſis e Belgica; Florentius Viennenſis, Concordius Arelatenſis, & alii, e quinque provinciis. Narbonenſem quidem provinciam, Julii Cæſaris exemplo a Gallia diſtinguere, ſolemne olim fuit. Unde & in concilio Arelatenſi primum epiſcopos ejus provinciæ nominatos vidimus, tam alios de Galliis. Quandocumque autem quinque provinciarum nomen cum Galliarum nomine copulatur, ut hoc loco, in epiſtola Maximi imp. ad Siricium, & in ſynodo Taurinenſi: de his quinque, quas dixi, accipiendum eſt.

CANONES.

Can. 1.

DE DIGAMIS AUT INTERNUPT. MARITIS.) Ordinari digamos alii quoque, juxta interdictum apoſtoli, paſſim vetant canones Gallicani: ut Araufıcanus XXV. Andegavenſis XI. Agathenſis I. Epaonenſis II. ſynodi III. Arelatenſis III. ſynodi Aurelianenſis VI. & alii. Cæterum iſti omnes, quod hic noſter de clericis univerſim ſtatuere videtur, de ſolis presbyteris, diaconiſque interdicunt, ita ut digamos in clericum recipi, ſed non ultra ſubdiaconatum promoveri permittant. Digamorum ergo in numero habendus quiſquis iterato conjugio vel alteram ipſe uxorem habet, vel uxor alterum virum, hoc eſt qui viduam vel remuptam duxit. Cujus eccleſiaſtici juris non ignarus Joſephus, nobilis ille comes a Tiberiade, qui Conſtantini temporibus vixit, cum timeret ne per vim ab Arianis epiſcopus fieret, ſecundis ſe nuptiis illigavit. Quod Epiphanius ex ejus ore auditum refert hæreſi XXX. δευτερόγαμοι, ὁ φησὶν, οἱ ἅπαξ γυναικὶ συναφθέντες μετὰ τὴν λουτρὸν. ὁ δὲ ἔφασκε, τοῦτο χάριν ἐποιοῦντο οἱ ἐπὶ τῷ γαμεῖν, ἵνα ἐπίσκοποι μὴ γένωνται χειροτονίας. *Prohibebant*, inquit, *illi vel, ſi neceſſe foret, epiſcopatum deferret. At ille propterea ſe alteram uxorem duxiſſe ajebat, quo ſe ab ipſa manuum impoſitione liberaret.* Et de Chelidonio epiſcopo in Hilarii Arelatenſis vita ſcriptum eſt, e duobus capitibus, quorum cauſa ex ſynodi ſententia dejectus eſt, alterum hoc fuiſſe, quod internuptam ſuo adhibuiſſet conſortio; ſive, ut Leo Magnus de eodem agens epiſtola XXCIX. loquitur, quod tanquam viduæ maritus ſacerdotium tenere non poſſet. Tertullianus de exhortatione caſtitatis. *Inde apud nos præſcribitur, unius matrimonii eſſe oportere qui allegantur in ordinem ſacerdotalem. Uſque adeo quoſdam memini digamos loco dejectos.*

UTRUMNE INITIATI SACRAM.) Ad digamiæ quæſtionem quæ a cleri gradibus arcent, nihil referre ait, utrum ante baptiſmum contracta ſit, an poſt baptiſmum. Quod propter illos dictum, qui matrimonia ante ſuſceptum baptiſmum inita, non computanda confebant: non intelligentes videlicet, in baptiſmo peccata dimitti, non ut rem deteriorem aboleri, ut proclive contra illos diſputat Innocentius papa, tum in epiſtola II. ad Victricium, tum maxime in XXII. ad epiſcopos Macedoniæ. Sed illorum tamen errori favet canon apoſtolorum XVII. ejuſque interpretes Grandæ: digamos enim a ſacris ordinibus excludit, eos dumtaxat, qui poſt baptiſmum facti ſint. α. XVI.

DE PUELLIS QUÆ SE DEO VOVERINT.) Quæ Deo ſe voverant puellæ, devotæ, & ſacræ ſeu ſacratæ virgines vocabantur, quibus titulis ornantur ſæpe, tum in canonibus, tum in monumentis Chriſtianorum antiquis. Has, ſi mutato proposito virginitatis ſponte poſtea nupſerint, non ſtatim ad pœnitentiam recipi vult canon, & cum receptæ fuerint, diutius earum communionem differri. Quibus affinia ſunt, quæ ſynodus II. Arelatenſis can. LII. præſcribit, niſi quod de iis tantum ſtatuit quæ poſt XXV. annum ætatis ad terrenas nuptias tranſierint. Can. 2.

VEL PROF. SACRIFICIIS, VEL IN C. LAVATIONE.) Parem pœnam in lapſos decernit, qui idolis ſacrificarint, & in eos qui ſe iterum baptizandos præbuerint: nimirum ut ad diem uſque mortis pœnitentiam agant, ac tum etiam reconciliatione careant. Hæc enim canonis ſententia videtur ſevera prorſus, & quod ejus auctores non diſſimulant, a ſynodi Nicænæ decretis aliena. Synodus enim Nicæna lapſorum pœnitentiam certo annorum numero definivit can. XI. & XII. eiſque, ſi morte interciperentur, communionis viaticum dari juſſit can. XIII. Nec diſſimilis olim Cypriani, ut multæ ejus epiſtolæ teſtantur, & ſynodi Africanæ, ſententia fuerat, cum ſtatuerunt eos diu pœnitentiam plenam agere, ac ſi periculum infirmitatis urgeret pacem ſub ictu mortis accipere. Baſilius vero ad Amphilochium can. LXXIII. οἱ χειροτονησάμενοι, ita qui Chriſtum negarunt, & Siricius ad Himerium cap. III. apoſtatis qui reſipiſcunt, pœnitentiam quidem, quamdiu vivunt, agendam, ſed reconciliationis gratiam in fine tribuendam, οὐ συγχωρεῖσθαι αὐτοῖς δεῖν decreverunt. Can. 3.

De his porro, qui ad iterationem baptiſmi ſe dedunt, ſi quidem epiſcopi, presbyteri, vel diaconi fuerint, ſimiliter ſancitum eſt in ſynodo Romana Felicis III. ut uſque ad exitus ſui diem in pœnitentia lateant, communionem laicam in morte recepturi: in alios pro cujuſque gradu vel ætate levius animadverſum.

MORTALI CRIMINE D. SE ESSE POLLUTOS.) Quia ſacrorum miniſtros immunes ac liberos eſſe oportet, non ſolum a crimine, verum etiam a criminis ſuſpicione, propterea ſtatuit hoc loco ſynodus, ab ordinatione ſubmovendos omnes eſſe, quicumque in ſeipſos ſeu vera ſeu falſa crimina dixerint. Mortalia ergo ſeu capitalia crimina intelliguntur, homicidium, adulterium, & alia hujuſmodi, quæ a ſacris honoribus excludunt promovendos, & dejiciunt promotos. De quibus interpretandus eſt etiam Nicænus canon IX. qui eos non admittit, qui peccata ſua, οἱ ἁμαρτόντα, confeſſi, contra eccleſiæ tamen regulam ſunt promoti. Can. 4.

EGO FLORENTIUS.) Viennenſium epiſcopum facit vetus codex S. Remigii Remenſis, ex quo hæ ſubſcriptiones depromptæ ſunt. Quod ſi verum eſt, perturbatum dici neceſſe eſt ordinem epiſcoporum Viennenſium in Chronico Adonis, ubi Florentius epiſcopus multo ante hæc tempora collocatur. Sed confuſum ibi ac perverſum eſſe, antea quoque animadvertere licuit, cum ſynodo Arelatenſi pro Vero epiſcopo Claudium interfuiſſe falſo narrat.

EGO CONCORDIUS.) Epiſcopus Arelatenſis, de quo mox in epiſtola ſequenti. Hujus epitaphium in arca marmorea inciſum Arelate viſitur ad S. Honoratum his verbis:

Integer atque pius, & vita & corpore purus
Æterno hic poſitus vivit Concordius ævo.

& quæ ſequuntur de ejus epiſcopatu, & immatura morte. Prætermiſſum mirati ſumus in vulgatis indiciis epiſcoporum Arelatenſium, cum extet in manuſcriptis.

EPISTOLA EJUSDEM CONCILII.) Acceptus cum ad honorem epiſcopatus a Forojulienſibus in Provincia II. poſceretur, ejiciendi honoris gratia quædam in ſeipſum dixerat: quæ tametſi falſo dicta crederentur, negat tamen ſynodus, propter ea quæ de ſubmovendis ejuſmodi ordinationibus cap. IV. ſanxerat, aſſentiri ſe poſſe, ut Acceptus, vir alioqui ſanctus, & illo gradu non indignus, ad epiſcopatum proveharetur. Accepti porro modeſtiæ crebra illo ſæculo & in aliis exempla fuere; ſed illuſtre quod S. Ambroſius hoc ipſo anno edidit, cum falſis de ſe ſuſpicionibus, ut Paulinus in ejus vita commemorat, Mediolanenſem cathedram, quæ ingerebatur, amolliri conatus eſt. Adeo tunc honores ſacri, qui tanto nunc ambitu a pleriſque appetuntur, omni ope atque induſtria rejiciebantur.

Notæ Severini Binii.

Cauſa concilii.

a Concilium.) Cauſam habiti concilii ſtatui canones pam fuiſſe indicant, ut eccleſia Gallicana quæ quidem deperavati emendarentur. Inter epiſcopos autem qui hunc concilio adfuerunt, primum locum tenuit Fugadius ille, ad quem ſanctus Ambroſius 55. epiſtolam ſcripſiſſe legitur. Rhodanius hic rexenſitus alius eſt ab illo, quem cum Hilario ob cauſam adei relegatum & in exilio defunctum eſſe, *refert* Sulpitius lib. 2. Eorthus eſt, qui a tempore S. Silveſtri Aurelianenſem eccleſiam ſigno cœleſti gubernandam accepit.

Valentia quæ olim urbs.

b Valentinum.) Multiplex eſt Valentia, ut indicat Abrahamus Ortelius in ſuo theſauro geographico.

Hæc eſt civitas Allobrogum, qui nunc Sabaudienſes & Pedemontani vulgo dicuntur, eſſque in Gallia Tranſalpina, nobis procul a Vienna ad Rhodanum ſita. Meminit ejus Plinius & Ptolem. lib. 3. cap. 9. Hujus urbis epiſcopus eſt ſuffraganeus archiepiſcopi Viennenſis.

errat Binius.

Tempus concilii.

c Anno Chriſti 374.) Inter chronologiæ cauſulum, imperatorum, æræ Hiſpanicæ, & Chriſti nati, optatiſſima eſt convenientia. Quamobrem ea, quæ ſupra in notis concilii Nicæni de ſupputatione æræ Hiſpanicæ diximus, mirifice confirmatur.

Can. 3.

d Sedis.) Id eſt, placuit. De bigamis non ordinandis, vide quæ diximus ſupra in notis ad Can. apoſt.

e Nec illud fratres ſcribere alienum.) Juxta hujus canonis decretum, S. Ambroſius ab epiſcopali munere arcendus erat, niſi populi in eo petendo conſtantia quavis lege ac conſtitutione ſuperior fuiſſet. Anno Chriſti 374 Auxentio Ariano Mediolanenſi epiſcopo defuncto, Ariani Arianum, catholici catholicum præſulem non ſine gravi diſcordia & ſeditione exoptarunt. Ad quas evitandas, cum Ambroſius urbis illius, & totius Inſubriæ & Æmiliæ præſectus, adhuc catechumenus in eccleſia ad populum orationem haberet, *ſubito*, inquit Paulinus in vita ſancti Ambroſii, *una vox in populo ſonuiſſe Ambroſium epiſcopum, & qui ante turbulentiſſimos diſſidebant, repente in hanc unam mirabili concordia conſenſerunt.* Quorum clamoribus Ambroſius tanquam tonitruo perculſus, primo obſtupuit; mox ut populum & clerum ab ea ſententia avocaret, & ſe cruentantium judicem epiſcopatu indignum oſtenderet, tribunal conſcendens, quæſtiones acerbiſſimas præter morem in reos cœpit exercere. Sed cum hac ſpeciosa populus magis magiſque clamaret, *Ambroſium epiſcopum*: ipſe ille ſtupefactus ad potiora remedia converſit animum, eoque progreſſus eſt, ut ſpeciem quandam hominis impuriſſimi & ab epiſcopali cuſtodia & vitæ remotiſſimi præ ſe ferret, populumque ab eo conſilio dimoveret, impudicas mulieres ad ſe publice ingredi fecit. At cum hæc valut in ſcena fiſte repræſentari populus non ignoraret, eaque ex cauſa ardentiore ſtudio Ambroſium epiſcopum poſtulare non intermitteret, ſeque populus peccati illius, quo ſpecie quadam & ſimulatione auctum eſſe non dubitabat, reum clamaret, totamque adumbrati criminis pœnam in ſe reciperet, ſibique imprecaretur, omni prorſus ille conſilio deſtitutus, in ſola fuga ſpem ponit. Arreptam fugam Dei conſilio ac voluntate mirabili modo impediti videns, maximo cum gaudio Valentiniani imperatoris & Probi præfect., qui ipſi Mediolanum proficiſcenti dixerat: *Vade age te non ut præfectum, ſed ut epiſcopum*; omnes ſe libenter ſubmiſit. Ad hos igitur populi tumultus ſedandos & componendos, ab eccleſia non immerito cœptum fuit, ut ad eorum inſtantiam ordinaretur epiſcopus, qui alioqui ſecundum hujus, aliorumve canonum conſtitutionem, ab epiſcopali munere arceri, ac prohiberi debuiſſet. Vide notas canonis 7. apoſt. 79. item can. 2. in concilio Nicæno.

Ambr. quomodo factus & epiſcop.

Ambr. epiſcoparum reingit.

CONCILIUM GALLICUM INCERTI LOCI

Habitum anno Chriſti CCCLXXVI.

Pagius in Critica ad An. Ch. 376 n. 2. & ſeqq.

GRATIANUS dedit hoc anno Legem 23. Theodoſ. *de Epiſcopis*, qua jubet, *ut ſi qua ſunt, ex quibuſdam diſſenſionibus, levibuſque delictis, ad Religionis obſervantiam pertinentia, locis ſuis, & a ſua Diœceſeos ſynodis audiantur.* Hæc porro lex, ut in ejus fronte legitur, directa eſt *Artemio*, *Euridico*, *Appio*, *Geraſimo*, *& ceteris Epiſcopis*, qui quidem in ſynodum diœceſeos alicubi collecti tum coierant, præcipuis tantum nomine expreſſis, ceteris generali voce comprehenſis. Quod eo magis exiſtimandum, quod hac in lege de his Diœceſeon Synodis agatur. Quare cum hæc lex data ſit Treviris, ſequitur habitam eam Synodum ſub Gratiano in Occidente. Gothofredus in hujus legis commentario autumat hanc conſtitutionem pertinere ad Priſcillianiſtas, & Epiſcopos ejus ſectæ, inter quos & Catholicos per hæc tempora digna memoratu certamina extitere; & Epiſcopos hic nominatos Aquitanos fuiſſe, quod Artemius, qui primus nominatur, Arvernorum, quæ prima civitas erat Aquitaniæ primæ, Epiſcopus eſſet. Verum incertum, an Artemius iſte idem ſit cum Artemio Epiſcopo Arvernenſi Nepotiani ſucceſſore, cujus meminit Gregorius Turonenſis lib. 1. cap. 46. præſertim cum Savaro in Originibus Claromontanis pag. 123. Nepotianum circa an. Chr. 377. mortuum arbitretur. Addit Gothofredus credere ſe, hanc legem pertinere ad aliquam Synodum per quinque Galliarum provincias, prout a Galliis diſtinguuntur, celebratam contra Priſcillianiſtas, qui teſte Sulpicio Severo per urbes Burdegalam & Eluſam perfidiæ ſuæ ſemina ſparſerant. Sed hæc conjectura non admittenda: Burdegala enim ſecundæ Aquitanicæ, Eluſa vero Novempopuloniæ Metropolis erat; conſtatque ex Proſperi Chronico Priſcillianum anno tantum 379. Auſonii & Olybrii Conſulatu notato ſectam ſuam in Hiſpania condidiſſe, quam in primam Aquitaniam, ubi Arvernorum civitas poſita, penetraſſe vetera monumenta non produnt. Præterea cum ſecta in Hiſpania orta fuerit, primumque adverſus eam in ea regione celebratum Concilium fuerit Cæſarauguſtanum, anno Chr. 380. habitum, non videtur veroſimile, ante Concilium illud alia in Galliis contra Priſcillianiſtas celebrata. Incertum itaque quo in loco, quave de cauſa Concilium illud habitum fuerit.

ANCYRANUM IN GALATIA ARIANORUM CONCILIABULUM.

Supplem. P. Manſi tom. I pag. 142.

CUM Demoſthenes quidam, vir Chriſtianis ſacris addictus, Vicarius Ponti renunciatus, Arianis in primis faveret, ſectæ ſuæ concilium indixit in Galatiam, & forte Ancyram, urbem regionis illius principem. Meminit concilii hujus in Galatia S. Baſilius epiſtola 235. alias 204. ibique ejectum Hypſium Parnaſſenum epiſcopum, ejuſque loco ſubſtitutum Ecdicium Euippii Ariani hominis & epiſcopi alumnum ſcribit. Addit accuſatum in eo cœtu

Gre-

Gregorium Nyſſenum, milites ad ſe comprehendendum miſſos, vix effugiſſe. Denique eo venit & Euſtathius Sebaſtenus epiſcopus, nam S. Baſilius in epiſtola 226. alias 73. ſcribit epiſcopum illum *Ancyræ* (utique concilii tempore) *in domibus* (privatis) *communiones eorum* (Arianorum) *amplexum fuiſſe*. A publica cum Arianis communione ideo abſtinuit, quod ab illis ne admitteretur repulſam habuerat, quippe qui recipere hominem nolebant, jam olim a ſuæ communionis epiſcopis depoſitum. Lege vitam S. Baſilii præfixam operibus ejus nov. edit. cap. 34.

Ejuſdem Vicarii opera concilium aliud Galatarum & Ponticorum convenit Nyſſæ, in quo S. Gregorii Nyſſeni accuſationes moroſius diſcuſſæ ſunt; reus judicatur abſens & deponitur. Lege literas S. Baſilii 137. alias 134. & 151. alias 72. Ambo hæc concilia ad annum 375. circiter pertinent.

SYNODUS IN CAPPADOCIA

Anno CCCLXXVI. celebrata.

Supplem. P. Maſſ. tom. I. pag. 242.

CUM S. Baſilius librum de Spiritu Sancto abſolviſſet, legendum illum approbandumque tradidit concilio epiſcoporum alicubi forte in Cappadocia collecto. Lectum illum, & judicio omnium probatum ſinguli patres ſubſcriptione ſua munierunt. Id non obſcure eruitur ex verbis hiſce ſynodi Chalcedonenſis de S. Baſilio: *accuratam de Spiritu Sancto doctrinam tradidit conſacerdotum per ſubſcriptiones petito conſenſu*. Concilium iſtud doctiſſimus Tillemontius in vita S. Baſilii e tenebris eruit.

CONCILIUM ROMANUM V.

SUB DAMASO,

Ex Pagi Critica ad An. Ch. 378. n. 13. & ſeqq.

QUatuor ſub Damaſo Romæ hactenus celebrata concilia ex ſupra relatis patet; primum ſcilicet ſub finem anni 366. aut inſequenti adverſus Valentem, & Urſacium; ſecundum anno 367. pro accuſatione adulterii adverſus Papam Damaſum inſtituta; tertium anno 372. contra Auxentium celebratum; quartum denique anno 375. adverſus Apollinarem & Timotheum. Quintum autem anno 378 tam adverſus varios hæreticos, quam adverſus Epiſcopos e factione Urſicini congregavit Damaſus, e quo emiſit Synodicam ad Orientales Epiſtolam a Theodoreto lib. 6. cap. 10. relatam, & a Labbeo inter Damaſi Epiſtolas ſecundo loco recenſitam ſupra pag. 1015. In eo vero deceptus eſt Baronius, quod exiſtimavit eam Synodum Romanam, ex qua Damaſus præfatam ſynodicam miſit, diverſam non eſſe ab ea, quæ poſt D. Athanaſii mortem Romæ habita eſt an. 373. ut vult Baronius, aut anno 375. ut ſuo loco diximus. Petrus de Marca in Opuſculis poſtumis p. 192. & ſeqq. explicans Canonem quintum prioris Synodi Conſtantinopolitanæ, his verbis conceptum: *De libello Occidentalium etiam eos ſuſcipimus, qui Antiochiæ unam Patris & Filii & Spiritus ſancti Deitatem confitentur*, Baronio adhæret, niſi quod Synodum Romanam, quam is anno Chr. 373. illigat, ipſe ad ann. 378. (quo etiam Antiochenam poſt Baſilii mortem coactam credit) differt. Quam etiam opinionem Valeſius in Notis ad Sozomenum lib. 6. cap. 25. tuetur, dubius tamen, an Romana an. 377. an vero 378. habita fuerit. Sed hæc magnorum virorum ſententia penitus explodenda. Ut enim recte idem Valeſius in notis ad Theodoretum lib. 5. cap. 10. docet, epiſtola Synodica Damaſi, quam eo loco Theodoretus recitat, data non eſt in Synodo Romana poſt Athanaſii mortem coacta; cum in ea Damaſus dicat: *Quid depoſitionem Timothei a me denuo poſtulaſtis? qui & hic, judicio ſedis Apoſtolicæ, præſente etiam Petro Alexandrinorum urbis Epiſcopo depoſitus eſt, una cum magiſtro ipſius Apollinare*. Quare hæc epiſtola Damaſi ex alio Concilio Romano, quam ex eo, cui Petrus interfuit, & Apollinaris primum damnatus eſt, miſſa in Orientem, hactenuſque quod in una Synodo Romana geſtum, alteri perperam non raro adſcriptum fuit. Apollinaris igitur, & Timotheus cum anno 375. a Damaſo damnati fuerint, hujus epiſtola adverſus utrumque ab eodem ſcripta, & recitata a Theodoreto lib. 5. cap. 10. pertinet ad V. Concilium Romanum anno 378. habitum, cum Damaſus in ea ſcribat: *quid depoſitionem Timothei a me denuo poſtulaſtis?* Quia ſcilicet in Concilio Romano, aliquot ante annos habito, jam damnatus fuerat Timotheus.

Hujus Synodi Romanæ epocham, a libello Synodico, cujus verba retulit Labbeus ſupra pag. 485. indicatam (coacta ſiquidem ibi dicitur poſt Valentis interitum, qui anno 378. contigit,) certo nos edocent Epiſtola Concilii Romani ad Gratianum, & Valentinianum, quæ eſt de damnatis e factione Urſicini; & Reſcriptum Gratiani Auguſti juxta illius Epiſtolæ relationem, datum ad Aquilinum Vicarium urbis, quæ duo antiquitatis monumenta referuntur infra loco non ſuo poſt Concilium Aquilejenſe ad an. 381. huc proinde revocanda, utpote ad hanc Synodum ſpectantia. Cum enim Reſcriptum nec Valentis, nec Theodoſii mentionem ullam habeat, poſt illius interitum, & ante hujus ad imperium evectionem emiſſum fuiſſe manifeſtum eſt. Adeoque inter diem 9. Auguſti anno 378. quo Valens periit, & diem 19. Januarii proxime ſequentis, quo Theodoſius Auguſtus ſalutatus, Reſcriptum illud a Gratiano emiſſum, ut ibidem Labbeus ex Blondello in lib. contra Primatum Eccleſiæ pag. 193. &

ſeq. oſtendit; quod & confirmant aliæ rationes apud Blondellum, vel Labbeum loco citato legendæ. Non dubium itaque, quin Concilium Romæ a Damaſo Papa ſub hujus anni finem coactum fuerit.

Geſta in eo ex parte diſcimus ex libello Synodico, in quo de hac Synodo ſcriptum eſt. *Quo tempore B. etiam Damaſus ſacram Romæ convocavit Synodum adverſus Arianos, Pneumatomachos, & alios plurimos hæreticos. Expoſitamque definitionem divinorum capitum, Theſſalonicam ad Paulinum miſit, quæ ex divina diſpenſatione ubique maxima perfecit, & Trinitatis homouſion adorandam eſſe omnibus perſuaſit.* Poſt hanc Synodum Romanam in libello Synodico recitatur ſummarium Concilii Antiocheni, anno 380. habiti. Ex quibus palam fit primo, in hoc Concilio damnatos fuiſſe Arianos, Pneumatomachos, aliosque hæreticos. Secundo datam in eo epiſtolam decretalem contra diverſas hæreſes Sabellii, & aliorum, ſupra loco pariter non ſuo recitata pag. 485. atque huc revocandam. Tertio mentionem, quæ in ea Decretali fit de Concilio Romano, in quo idem hæretici olim damnati fuiſſe dicuntur, eſſe de Concilio Romano anni 372. in quo de Conſubſtantialitate Spiritus ſancti actum fuiſſe diximus. Licet enim in exemplari, quo uſus eſt Theodoretus, nulla Synodus Romana memoretur, in MS. tamen quo uſus eſt Juſtellus, ut videre eſt ſupra pagina citata hujus fides profeſſionis, Synodicæ, vel Decretalis, ut malueris, initium eſt. *Quia poſt Concilium Nicænum aliud in urbe Roma congregatum eſt, qua Catholici Epiſcopi addiderunt de Spiritu ſancto &c.* Quare perperam Valeſius in notis ad illum Theodoreti locum, eam Synodicam refert ad ann. 382. ſed optime obſervat in notis ad Sozomenum lib. 6. cap. 25. quod in ea de Synodo Romana dicitur, referri ad Synodum Romanam adverſus Auxentium congregatam. Porro an illa fidei Confeſſio Decretalis Damaſi, vel Epiſtola Synodica Damaſi, appellari debeat, cum tituli ſingulis capitibus Hiſtoriæ Theodoreti præfixi ejus non ſint, ut patet ex prioribus editionibus textus Græci Theodoreti ubi deſunt, de loquendi modo hac in re parum curandum. Actum denique in hac Synodo de Urſicino, qui licet an. 374. Gratiani Imp. judicio relegatus fuiſſet, ipſe tamen, ejuſque exemplo nonnulli Epiſcopi Eccleſiis incubabant, & contemptis Cognitoribus, vel fugatis, plures ex ea factione Eccleſias ſuas retinebant. Præterea Florentius Puteolanus anno 370. Epiſcopatu dejectus fuerat; & tamen, ut inquiunt Patres hujus Concilii in epiſtola laudata ad Gratianum & Valentinianum, *poſt ſextum annum* (378. ſcilicet) *repſit ad civitatem, tenuit Eccleſiam, multas in oppido Puteolano, de quo dejectus fuerat, ſeditiones inſolentia concitavit.* Addunt Patres de Reſtituto Epiſcopo, quem juſſerat Imperator, ut cauſam diceret apud Epiſcopos, cum morem gerere noluiſſe, & in Africa Claudianum ab rebaptizatoribus qui expulſi fuerant ordinatum, ad perturbandam urbem Romam, quaſi Epiſcopum deſtinari. Denique Iſaacum Judæum a factione Urſicini ſubornatum in Damaſum Papam inſurrexiſſe, ejuſque caput petiſſe, quibus malis remedium petunt a Gratiano & Valentiniano Impp.

Harduinus in Indice Conciliorum tomi primi duplex Concilium Romanum ſtatuit, alterum anni 378. ad quod refert epiſtolam Concilii, & reſcriptum Gratiani, quæ aſſeruntur infra poſt Concilium Aquilejenſe; alterum anni 379. e quo emiſſæ ſint Epiſtola Damaſi ad Orientales, & ad Paulinum ſupra allatæ pag. 426. & 427. itemque ſtatuta ſedis Apoſtolicæ, ſeu Anathematiſmi contra diverſas hæreſes, quæ pariter ſupra aſſeruntur pag. 485.

SYNODUS ANTIOCHENA

MACEDONIANORUM.

MAcedonianos Antiochiæ in Caria Synodum coegiſſe anno circiter Chriſti 378. in qua Filium non *ὅμοιον* dicendum eſſe decreverunt, ſed *ὅμοιον*, auctor eſt Sozomenus lib. cap. 2. ubi interprete Valeſio ait: *Macedoniani, præſertim ii, qui Conſtantinopoli degebant, poſt initam cum Liberio pactionem, ab iis qui doctrinam Nicani Concilii ſequebantur, haud magnopere diſſidebant: ſed cum illis quaſi eadem ſententibus miſcebantur, & mutuo inter ſe communicabant. Verum poſt legem a Gratiano latam, quidam ex illius ſectæ Epiſcopis licentiam nacti, Eccleſias quæ a Valente ipſi ademptæ fuerant, occuparunt. Et Antiochiæ in Caria congregati, Filium non conſubſtantialem, ſed ſimilis cum Patre ſubſtantiæ, ut antea, dicendum eſſe decreverunt.* Hujus Synodi meminit Harduinus in Indice Conciliorum Tom. I.

CONCILIUM ICONIENSE

Habitum anno Chriſti circiter CCCLXXIX.

Ex nova Balſ. Collect.

SAtis conſtare puto ſynodum iſtam circa hæc tempora coactam fuiſſe ex eo, quod ex epiſtola ſynodica Amphilochii, quam mox daturi ſumus, certo colligatur adhuc in humanis fuiſſe ſanctum Baſilium Cæſareæ Cappadociæ Archiepiſcopum, quem probabile eſt paulo poſt in cœlum eſſe translatum. Conſulti Epiſcopi provinciæ, quam Amphilochius gubernabat, quid credendum eſſet de Spiritu ſancto, de quo quidam dubitationem immiſerat ſatanas, reſponderunt e ſynodo quapiam tenendam eſſe fidem patrum CCCXVIII. & ſicut credi debet in patrem & filium, ſic quoque credi debere in Spiritum ſanctum. Epiſtolam ſynodicam nuper invenit doctiſſimus amicus noſter Joannes Baptiſta Cotelerius, eamque cum ſua interpretatione emiſit in lucem. Ea ſic habet.

A

ΑΜΦΙΛΟΧΙΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΙΚΟΝΙΟΥ.

Καὶ πρὶν κομίζεσθαι τὰ παρὰ τῆς ὑμῶν ἀγάπης ὑμῶν γράμματα, παρῆγγειλεν εἰς ἡμᾶς ἡ φήμη, καὶ τὸ τῆς πίστεως ὑμῶν ἀκραιφνὲς, καὶ πρὸς τοὺς κινδύνους παρατεταμένον, καὶ πρὸς τὰ παθήματα τὰ ὑπὲρ Χριστοῦ καρτερικὸν, καὶ τῆς εἰς θεὸν ἀνάπης, καὶ τὸ τῆς μελλούσης ἐλπίδος ἐν ὑμῖν βέβαιον. ἐπεὶ δὲ καὶ ταῖς γράμμασι τὴν αἵλαβεστάτην ὑμῶν σύνταξιν ἐκομίσθημεν, εὕρομεν ὄντως ἐκκλησίας ἀποστολικὸν χαρακτῆρα, καὶ ποιμένων ἀγαθῶν ζῆλον, καὶ σπουδὴν ἔχοντα ἐλπιζομένοις Χριστιανοῖς ἁρμόσασαι. τὸ γὰρ μήτε τῆς ὁδοῦ μῆκος ὑπολογίσασθαι, μήτε διεστηκυίας τὰς πύσεις προσαγαγεῖν, ἀλλὰ κοινῇ διὰ τῶν γραμμάτων ποιήσασθαι τὴν ἐρώτησιν, λίαν ἡμᾶς εὐέλπιδας πεποίηκε, ὅτι συμφώνως ἐπιτελέσαντες, συμφώνως καὶ τὰς ἀποκρίσεις παρ' ἡμῶν * δέξασθε. Ἐ οἷόν τι προοίμιον τῆς τελεωτέρας ὁμονοίας· τὴν δὲ τοῖς γράμμασιν ὑμῶν ὁμόνοιαν ἐδεξάμεθα. καὶ δὶ ἰσχὺς μὲν τοῦ λοιμοῦ ἡμᾶς, καὶ τὸν θαυμασιώτατον καὶ μετὰ πάσης αἰδοῦς ὀνομαζόμενον ἐπίσκοπον Βασίλειον, καὶ παρόντα δέξασθαι τῇ συνόδῳ, καὶ κοινωνὸν, μᾶλλον δὲ ἔξαρχον τῆς πρὸς ὑμᾶς * γραμμάτων ἔχειν. ἐπεὶ δὲ ἐκεῖνον ἀῤῥωστία σώματος ὑπερβάλλουσα, πρὸς τὴν ἄφιξιν ἐκώλυσεν, τελείας μοι ἔσῃ ἀγάπης ὑμῶν, μήτε τὰ τῆ ἡμετέρας βραχύτητος παρεῖδεν γράμματα· ἃ μοὶ τε τοῦ τοῦ ἀγίου ὑμῶν ἐκκλησίου ἄμοιρον καὶ τῆς ἐκείνου φωνῆς πεπείσθημι· ἀλλ' ἔχοντες αὐτὰ σύγγραμμα περὶ τούτου ἰδικῶς αὐτῷ τῆς ὑποθέσεως πεποιημένον, κἀκεῖνον διὰ τῶ γράμματος ἔχομεν ἡμῖν συμφθεγγόμενον. τίς οὖν ἡ πρὸς τὴν πεῦσιν ἀπόκρισις; τὴν ἁγίαν σύνοδον τὴν πατέρων τῶν ἐν Νικαίᾳ, σύνοδον ὄντως καθολικὴν καὶ ἀποστολικὴν γνωρίζομεν, καὶ πίστιν τὴν ἐκτεθεῖσαν ὑπὸ τῶν πατέρων τηνικαῦτα, φυλάττομεν ἀκίνητον *, καὶ πρὸς τὸ διηνεκὲς ἀσπαράκτον μένειν * εὔχομαι. γέγονε δὲ τότε τοῖς παοῦσιν ἀναγκαιότερον, πλατύτερον ἐξηγήσασθαι περὶ τῆς ἁγίας τριάδος μονογενοῦς· ἐπειδὴ τότε νῦν σὺν φυσιοῦσθαι τὴν αἵρεσιν τοῦ Ἀρείου, διὰ σπουδῆς ἔχον ἐκκόψαι, τὰ πρῶτα αὐτῆς προαναιροῦντες σπέρματα, πρὶν τελέως ἐκβλαστῆσαι τὸ ἄκανθαν. σεσίγηκε δὲ τηνικαῦτα τὸ κατὰ τὸ πνεῦμα ζητήματος. διὰ τοῦτο πλατύτερον μετὰ ὕδατος προσέθεσαν. τοῖς μὲν τοι γε συνετοῖς ἀναγκαῖον ἦν, αὐτάρκης καὶ ἡ περὶ τοῦ πνεύματος ἐν ἐκείνῃ τῇ πίστει διδασκαλία. ὥσπερ * εἰς πατέρα καὶ υἱὸν πιστεύειν, οὕτω καὶ εἰς τὸ πνεῦμα πιστεύειν ἐδογμάτισαν· μήτε ἑτέραν τινὰ φύσιν ἐπεισάγοντες τῇ θείᾳ καὶ μακαρίᾳ Τριάδι· μήτε τι ξένον ἐκ τῆς ἁγίας ἀποτείνοντες, εἰς τὴν τῆς πίστεως ἔνθεσιν. ἐπεὶ δὲ πρόσφατον ὁ Σατανᾶς ὠφασκάλευεν τοῖς ἐκκλησίαις ἐπιχειρῶν, ἐπιβλέ τισι περὶ τοῦ πνεύματος δισταγμὸν, ἀναγκαῖον ἐπὶ τὴν πηγὴν ἀνατρέχειν τῆς πίστεως· ὅθεν καὶ οἱ κατὰ Νίκαιαν πατέρες ἀναρυσάμενοι, τὴν ἔνθεσιν τῆς πίστεως ἐποίησαν. τίς οὖν ἡμῶν ἡ τῆς πίστεως τελειότης; ἡ τοῦ κυρίου παράδοσις, διὰ μὲν τῶν ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεως τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ μαθηταῖς ἐπετέλεσε, πρὸς αἷς πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ

AMPHILOCHII EPISCOPI ICONII.

Antequam literæ a caritate veſtra miſſæ afferentur, frequens fama ad nos perduxerat veſtram in fide ſinceritatem, & ad pericula conſtantiam, necnon ad patiendum pro Chriſto fortitudinem, caritatis in Deum *ardorem*, denique erga futura ſpei firmitatem. Poſtquam autem literas quoque pietatis veſtræ accepimus, agnovimus re vera Eccleſiæ apoſtolicæ characterem, bonorum paſtorum relum, & impigrum ſtudium quod veros Chriſtianos deceat. Nam quod nec viæ longitudinem reputaveritis, nec ſeparatim detuleritis quæſtiones, ſed communiter per literas interrogaveritis, id nos bona ſpe replevit futurum ut qui una voce ſcripſiſtis, una nimi etiam conſenſu reſponſionem noſtram ſitis recepturi; ac velut exordium perfectioris concordiæ, veſtram in literis conſenſionem ſuſcepimus. Et optabamus quidem maxime admirandum omnique cum reverentia nominandum Epiſcopum Baſilium præſentem excipere in noſtra ſynodo & ſocium ſeu potius principem habere in dandis ad vos literis. Verum quia gravi eum morbus detinuit ne adveniret, veſtræ eſt perfectæ dilectionis noſtræ mediocritatis epiſtolam nequaquam deſpicere. Neque vero ſanctam noſtram Eccleſiam paſſi ſumus etiam illius voce carere; ſed habentes librum [a] ipſius, quem de hoc peculiariter argumento elaboravit, ipſum pariter nobiſcum in ſcripto loquentem obtinemus. Quodnam igitur eſt ad interrogationem reſponſum? Sanctum Concilium Nicænorum patrum pro vere catholico & apoſtolico Concilio agnoſcimus, fidemque eam quæ tunc temporis expoſita fuit a patribus, ſervamus immotam, atque ut in perpetuum maneat inconvulſa exoptamus. Porro fuit tunc patribus neceſſarium enarrare filius de unigeniti dogmate; quandoquidem Arii hæreſum ea tempeſtate recens exortam exſcindere nitebantur, prima illius ſemina ſtatim abolendo, antequam ad ſummam aſperitatem perveniret ſpina; cumque eo tempore de quæſtione circa Spiritum ſanctum taceretur, ideo nihil amplius addiderunt. Verum iis qui prudenter legerint ſufficiens videbitur doctrina de Spiritu, quæ ea in fide continetur. Docuerunt enim, ſicut credi debet in Patrem & Filium, ita etiam credendum eſſe in Spiritum, nec aliam quampiam inducentes in divina beataque Trinitate naturam, neque quidquam de Trinitate reſecantes, in illa fidei expoſitione. Sed quia nuper Eccleſias concutere aggreſſus Satanas, immiſit quibuſdam dubitationem de Spiritu, neceſſe eſt ut ad fidei fontem recurramus; e quo cum Nicææ congregati patres etiam hauſiſſent, fidei expoſitionem confecerunt. Quænam ergo eſt noſtræ fidei perfectio? Domini traditio, quam poſtquam reſurrexiſſet a mortuis, mandavit ſanctis ſuis diſcipulis, præcipiens: *Euntes, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris & Filii & Spiritus ſancti*. Conſtat accepiſſe nos mandatum, non ſolum hoc modo baptizandi, verum etiam pari modo docendi: adeo ut per hoc præceptum tum Sabellii intercludatur morbus

per

[a] *Baſilii liber de Spiritu S. ad Amphilochium*

Matt. XXV. 11. 19.

per tres hypoſtaſes pure nobis traditas, tum Anomœorum Arianorumque & Pneumatomachorum obturentur ora, tribus quidem perſonis ac hypoſtaſibus declaratis, una vero natura & divinitate confeſſa. Quamobrem oportet eo nos modo baptizare quo edocti ſumus, atque eo credere quo fuimus baptizati, eo autem glorificare quo credidimus. Multis ſiquidem mente volutatis, & in omnes partes cogitationibus converſi, nihil poſſumus medium advertere creatorem inter & creaturam. Quocirca ſi a divinitate Spiritum ſejunxerimus, neceſſario illum cum creaturis debemus annumerare. Quod ſi auſi fuerimus creaturam dicere, qui fieri poterit ut in in baptiſmo conjungatur? Eo pacto deorum multitudinem redarguimus, una cum negatione divinitatis: & neque tria principia, neque tres deos, neque tres diverſas prædicamus naturas, ſed Patrem pro univerſorum principio agnoſcentes, nullam trium hypoſtaſum inficiamur, ſacrarum ſcripturarum majeſtatem, ac ſingulis probandis teſtimonia proferentes. Sed quoniam epiſtolæ modum ſuperat accurata de iſtis diſputatio, credimuſque caritatem veſtram contentam fore expoſitionis noſtræ ſumma, ac reliqua de ſe addituram, *Da* enim, inquit, *ſapienti occaſionem, & ſapientior erit*, hæc ſufficienter ſcripſiſſe nos arbitramur. Quibus ſatis eſt adjicere brevem adhortationem. Hortamur namque vos ut mancatis pacis filii, quo apoſtolicum mandatum impleatis, *unanimes*, *idipſum ſentientes*, & communicantes paſſionibus pro Chriſto. Nolite illud dare malo, ut disjungat quæ pulchre connexa ſunt, neque vos lupis efficiatis captu faciliores per diſſenſionem, illorum vota confirmando. Didicimus quippe quanta certamina pro recta fide ſuſtinueritis. Quocirca minis & ærumnis, quæ per adverſarios intentabantur, devictis, nullam præbete diſſidio occaſionem: ne forte paulatim illapſum odium, ſi locum invenerit, magna vobis ſupponat præcipitia. Sed & oportet in doxologiis Spiritum una cum Patre & Filio glorificare, atque hoc intelligere, quod ſi qui irremiſſibile peccatum per blaſphemiam in Spiritum admittunt, fruſtra repudiant communionem cum Arianis, quia ſcilicet cum iis condemnabuntur. Precamur autem & optamus ut vos corpus Eccleſiæ indiviſum citra contentionem ſervantes, pacifice quidem in præſenti ſæculo reliquum vitæ tempus tranſigatis, gloriole vero in die judicii aſſiſtatis tribunali Chriſti.

Prov. IX 9.

Philipp II. 2.

Matth. XII. 31

τῷ ἁγίῳ πνεύματος. δῆλον ὅτι τὴν ἐντολὴν ἐδεξάμεθα, ἣ μόνον εἰς τὸ βαπτίζειν ἔτυχε, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ μαθητεῦσαι ὅτως ὡς διὰ τούτης τῆς ἐντολῆς, καὶ τὴν Σαβελλίου νόσον ἐκκλεισθῆναι, ἅτε τῶν ὑποστάσεων καθαρῶς ἡμῖν παραδοθεισῶν καὶ τῶν Ανομοίων καὶ τῶν Αρειανῶν καὶ τῶν Πνευματομάχων * ἐμφραγνύναι τὰ στόματα· τῶν μὲν προσώπων καὶ τῶν ὑποστάσεων τελῶν δηλουμένων, τῆς δὲ φύσεως καὶ τῆς θεότητος μιᾶς ὁμολογουμένης, ἀναγκη τοίνυν ὅτως ἡμᾶς βαπτίζειν, ὡς ἐδιδάχθημεν· καὶ ὅτω πιστεύειν, ὡς ἐβαπτίσθημεν· καὶ ὅτω δοξάζειν, ὡς ἐπιστεύσαμεν. πολλὰ γὰρ τῇ διανοίᾳ περιεκτείνοντες, καὶ παντα χοῦ γραφόμενοι τοῖς λογισμοῖς, οὐδὲν ἐπινοῆσαι δυνάμεθα μεταξὺ τοῦ κτίσαντος καὶ τῆς κτίσεως· ὥστε εἰ τῆς θεότητος τὸ πνεῦμα χωρίζομεν, * ἀνάγκης μὲν τῶν κτισμάτων αὐτὸ καταριθμεῖν. εἰ δὲ κτίσμα τολμήσομεν εἰπεῖν, πῶς δυνατὸν ἐν τῷ βαπτίσματι μετεῖναι; τίνι πολυθείαν ὅτως οὐκ ἀθεΐαν κακίζομεν· καὶ ὅτε ἓν ἐν ἀρχαῖς, ὅτε τρεῖς θεοὺς, ὅτε ἓξ διαφόρους καταγγέλλομεν φύσεις· ἀλλὰ ἀρχὴν τῶν ὅλων τὸν πατέρα γινώσκοντες, ὅτε τινὰ τῶν ἓξ ὑποστάσεων ἀθετοῦμεν, καὶ τὸ σεμνὸν τῶν * τριῶν γραφῶν, καὶ τὰς ἑφ' ἑκάστου μαρτυρίας προσαγόντες. ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ μίτραν ἐπιστολῆς ἐκφεύγει τὸ πλεῖν τοῖς λεπτολογεῖν, καὶ τὴν ὑμετέραν ἀγάπην ἐπιστέσαμεν ἀρκεσθήσεσθαι τῷ κεφαλαίῳ τῆς ἡμετέρας ἐκθέσεως, καὶ τὰ λοιπὰ προσθήσειν οἰκοθεν· δίδυ γάρ φησι, σοφῷ ἀφορμὴν, καὶ σοφώτερος ἔσται· ἃ ταῦτα ἀκαιρότερος γεγράφθαι νομίζομεν. οἷς ἀρκεῖ βραχεῖαν προθεῖναι παράκλησιν. παρακαλοῦμεν γὰρ μᾶλλον ὑμᾶς ὑιὸς εἰρήνης· ἵνα πληρώσητε τὴν ἀποστολικὴν ἐντολὴν, σύμψυχοι, τὸ ἓν φρονοῦντες, καὶ τῶν παθημάτων τῶν ὑπὲρ Χριστοῦ κεκοινωνηκότες. μὴ δῶτε τῷ πονηρῷ ὀφελεῖξαι τὰ καλῶς συνημμένα, μήτε τοῖς λύκοις ἑαυτὸς εὐαλωτοτέρους ποιήσητε τῇ διχοστασίᾳ, τὰς ἐκείνων βεβαιοῦντες εὐχάς. ἐμάθομεν γὰρ ὅσους ἄθλους ὑπὲρ τῆς ὀρθοδοξίας ὑπέστητε τὸν ἐν ἀπειλαῖς καὶ τὰς ἀνάγκας τὰς παρὰ τῶν ὑπεναντίων νικήσαντες, μηδένα δῶτε ὀφάσασθαι καιρόν· μήποτε κατὰ βραχὺ παρεισρυέν μῖσος, ἐὰν χῇ τόπον, μεγάλας ὑμῖν χρημάτων ὑποθήσει. ἀλλὰ καὶ ἐν ταῖς δοξολογίαις τὸ πνεῦμα πατρὶ καὶ Υἱῷ * συνδοξάζειν, καὶ εἰδέναι τοῦτο, ὅτι οἱ τὴν ἀσυγχώρητον ἁμαρτίαν, διὰ τῆς εἰς τὸ πνεῦμα βλασφημίας ἐξαμαρτάνοντες, εἶτα παραιτοῦνται τὴν πρὸς τοὺς Αρειανοὺς κοινωνίαν. μὴ γὰρ ἐκείνων κατακριθήσονται. εὐχόμεθα δὲ ὑμᾶς ἄτμητον τὸ σῶμα τῆς ἐκκλησίας ἀφιλονείκως φυλάξαντας, εἰρηνικῶς μετὰ τὸ παῦσαι τὸν λειτουργοῦντα διάγειν χρόνον, εὐδόξως δὲ ἐν ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως παραστῆναι τῷ τοῦ Χριστοῦ βήματι.

A

B

C

D

* Al. ἀναφαν-γάζειν

* Al. ἀνάγκη

* f. θείων.

* Al. inſ. καὶ

AD CONCILIUM ICONIENSE

ANNI CCCLXXIX.

ADNOTATIO CRITICA.

Supplem. P. Manſi tom. I pag. 441.

AN idem ſit cum iſto concilium Iconienſe, cujus meminit S. Baſilius in epiſtola 202. alias 296. ambigo. Agendum in illo fuerat de Eurbe Iſauro, quæ provinciæ cognominis caput eſt, quam ab Iconienſi provincia ſubtractam Imperator Lycaoniæ adjunxerat. Quid in eo ge-

ſeſtum ſit ignoratur. Plane huic interfuiſſe S. Baſilium ex eo deducitur, quod in epiſtola 216. alias 278. ipſe teſtatur veniſſe ſe in Piſidiam, ut cum epiſcopis ea, quæ ad Iſauriæ fratres ſpectant, componeret. Concilium iſtud anno 375. celebratum eſt; quare vel illud quod ex Baluzio legitur in Collectione Veneto-Labbeana & cum anno 378. componitur hæc referendum eſt, vel duo diſtinguamus Iconienſia concilia oportet.

CONCILIUM ANTIOCHENUM

b In cauſa ſchiſmatis Antiocheni ſub Damaſo.[1]

Tempus concilii.

a (*Concilium Antiochenum.*) Gregorius Nyſſenus in epiſtola ad Olympium monachum, de vita obituque S. Macrinæ ſororis, ſcribit orthodoxos orientales epiſcopos, per edictum Valentis ab exilio relaxatos, ſuiſque eccleſiis ſanctione Gratiani imperatoris reſtitutos, nono menſe poſt obitum S. Baſilii Antiochiæ conveniſſe, ut proſtratæ orientali eccleſiæ partibus votis ac ſuffragiis conſulerent & auxilium ferrent. *Poſt hanc jactaram* (nempe obitus S. Baſilii epiſcopi Cæſareæ Cappadociæ) *nonus menſis*, inquit, *aut paulo amplius, cum epiſcoporum concilium indictum eſt Antiochiæ, cui nos item interfuimus*. Cum igitur auctoritate ejuſdem Gregorii & Hieronymi certum ſit Baſilium in exordio anni 378. ipſis nimirum Kalendis Januarii vita defunctum eſſe, hoc Antiochenum concilium anno præcedente menſe Septembri celebratum fuiſſe, neceſſario eſt concedendum. Vide Bar. num. 35.

Baſilii obitus quando contigerit.

Antiochena eccleſia ſchiſmatibus exagitatur.

b In cauſa ſchiſmatis Antiocheni.) Antiochena eccleſia, a tempore obitus Juliani apoſtatæ, diro ac periculoſo admodum ſchiſmate exagitata fuit. Principio enim tres epiſcopi erant in una civitate, nempe Meletius, ab Arianis; Euzojus, in locum Meletii depoſiti; & Paulinus a Lucifero Calaritano epiſcopo ſedis apoſtolicæ legato inſtitutus. Cum Meletio communicabant catholici illi dumtaxat, qui ab Arianis baptizati fuerant. Alii vero catholici Euſtathiani, qui fidem catholicam perpetuo ſervarant, quod Meletius ab epiſcopis Arianis epiſcopus creatus fuerat, quodque ejuſdem fautores catholici ab Arianis baptizati eſſent, cum fugientes, cum Paulino a Lucifero Calaritano epiſcopo, & legato ſedis apoſtolicæ inſtituto, ideo quod is nulla unquam vel tenui ſuſpicione pollutæ fidei catholicæ laboraſſet, ſed eam potius magna laude inter tot tantaque diſcrimina propugnaſſet, communicarunt. Aliarum vero eccleſiarum epiſcopi, alii Meletio, alii Paulino favebant. Illius electionem Baſilius, hujus vero inſtitutionem, poſt Alexandrinum concilium ſub Liberio habitum, approbavit Damaſus, eamque cauſæ & electioni Meletianæ prætulit. Cum igitur hoc ſchiſmate Antiochena eccleſia per annos quindecim exagitata, univerſam prope eccleſiam in periculum ſchiſmatis induxiſſet, jamque Euzoio Ariano per mortem ſublato, ea, quæ majoris erat periculi, catholicorum dumtaxat diſcordia reſtaret, atque neutra pars alteri cederet; hac ſynodo indicta, illud remedium eſt excogitatum, ut inter utramque partem tranſigeretur hac ratione: ut cum alteruter, Paulinus vel Meletius, prior ex hac vita decederet, qui ſuperſtes eſſet, in locum demortui, nullo alio creato epiſcopo ſucceſſore, ſolius illius eccleſiæ antiſtes remaneret. Ad quod præſtandum jurejurando adegerunt ſex primores eccleſiæ illius presbyteros, qui propinquiores ad eum gradum conſequendum eſſe viderentur. Quod cum utrique parti placuiſſet, ſchiſma Antiochenæ eccleſiæ ſublatum fuit. Ita Socrates lib. 5. cap. 5. Sozomenus lib. 5. cap. 3. Theodoretus poſt obitum Meletii, Flaviani ſchiſmatici, qui contra præſtitum juramentum in locum defuncti ſuffectus erat, partes ſectatus, in gratiam illius res in hoc concilio geſtas, aliter quam ſe habent, narravit, & contra adverſarium ejus Paulinum male congeſſit. Cujus rei manifeſtum ſatis indicium præbet illa epiſtola ſynodalis, quam Damaſus ad Paulinum ſcripſit, in qua ille pro *Paulino Antiocheno*, inquit, *Paulinum Theſſalonicenſem*, ut conſtat ex iis quæ diximus ſupra in notis prædictæ ſynodalis epiſtolæ ad concilium Romanum III. In hoc eodem concilio rectam fidei regulam recognitam fuiſſe, ac ſtabilitam, apparet ex epiſtola ſynodica concilii Conſtantinopolitani infra. Præterea etiam ad viſitandas orientis eccleſias, caſque ſublevandas, & in fide catholica confirmandas, decretæ ſunt complures legationes, illique qui præclarioris nominis ſynodo intererant, electi ſunt, Gregorius Nyſſenus, Euſebius Samoſatenus, Gregorius Nazianzenus, atque Meletius Antiochenus; qui ad ruinas eccleſiæ reſtaurandas profecti, amotis Arianis, catholicos ubique locorum ſubſtituerunt. Plura de legationibus eorumdem vide apud Gregorium Nyſſenum de peregrin. Hieronym. Theodor. lib. 5. cap. 4. & in hiſtor. ſanct. patrum capite tertio, Gregor. Nazianzen. carm. de epiſc. &c. Baronium anno 374. numero 35. uſque ad 55.

Qua ratione ſchiſma Antiochenæ eccleſiæ ſublatum fuerit.

Theodoretus res hoc concilio geſtas falſo congerit.

Fidei regula in hac ſynodo.

ADDI-

1 Hujus Concilii Epocha omnino pendet e D. Baſilii morte, teſtante D. Gregorio Nyſſeno in Epiſtola ad Olympium, illud nono poſt Baſilii obitum menſe celebratum. Baſilium autem Kalendis Januariis anni 380. diem ſupremum oppetiſſe probat Pagius in Critica ad an. Chriſti 378. n. 2. & 8. At Franciſcus Baertius in Actis Ss. Junii ad diem 14 putat Baſilii obitum contigiſſe an. 379. Kalendis Januariis; ideoque Antiochenam Synodum arbitratur hic habitam fuiſſe menſe Septembri, aut initio Octobris anni 379. ille anni 380. Ad alterum igitur ex his annis hoc Concilium differendum, cum ſatis aliunde conſtet D. Baſilium anno 378. adhuc in vivis egiſſe. Adi prælatos Auctores in locis citatis.

ADDITIO
AD CONCILIUM ANTIOCHENUM

Ex nova Baluzii Collectione.

Præter ea, quæ jam dicta ab aliis ſunt de geſtis in hac ſynodo, recte ab Henrico Valeſio in annotationibus ad Theodoretum pag. 41. obſervatum eſt in hac ſynodo Antiochena lectum eſſe tomum occidentalium in canone quinto primæ ſynodi PC. commemoratum, epiſtolam ſcilicet ſynodicam Damaſi Papæ, cui ſubſcripſerunt Epiſcopi orientales numero CXLVI. *in hac ſynodo Antiochena congregati. Quod merito collegit idem vir clariſſimus ex collectione Romana Lucæ Holſtenii pag.* 175. *ubi poſt epiſtolam Damaſi & ceterorum qui ad audiendam causam Auxentii exponendamque fidem in urbe Roma convenerunt, quæ ſcripta eſt ad Epiſcopos catholicos per orientem conſtitutos, hæc adduntur* [a]: Explicit hæc epiſtola vel expoſitio ſynodi Romanæ habitæ ſub Damaſo Papa, & tranſmiſſa ad orientem, in qua omnes orientales Eccleſiæ facta ſynodo apud Antiochiam conſona fide credentes, & omnes ita conſentientes eidem ſuperexpoſitæ fidei, ſinguli ſua ſubſcriptione confirmant.

[a] Vide ſupra

Subſcriptiones iſtius Concilii Antiocheni

Meletius Epiſcopus Antiochenus conſentio omnibus ſupraſcriptis, ita credens & ſentiens. Et ſi quis præter hæc ſentit, anathema ſit.

Euſebius Epiſcopus Samoſatenus conſentio omnibus ſupraſcriptis, ita credens & ſentiens. Et ſi quis præter hæc ſentit, anathema ſit.

Pelagius Epiſcopus Laudicenus conſentio omnibus ſupraſcriptis, ita ſentiens & credens. Et ſi quis præter hæc ſentit, anathema ſit.

Eulogius Epiſcopus Edeſſenus ſimiliter credo & ſubſcripſi.

Bematius de Mallo civitate ſimiliter credo & ſubſcripſi.

Diodorus Epiſcopus de Tarſo ut ſupra, & ſubſcripſi.

Similiter & alii CXLVI. orientales Epiſcopi ſubſcripſerunt, quorum ſubſcriptio in authenticum hodie in archivis Romanæ eccleſiæ tenetur.

Explicit ſynodus Romana & Antiochenſis.

Recte inquam Valeſius. Nam tomus occidentalium, ut idem ipſe ait, nihil aliud eſt quam epiſtola ſynodica Concilii Romani, cui orientales Epiſcopi apud Antiochiam congregati ſubſcripſerunt. Cum igitur Antiochena ſynodus hunc tomum ſeu libellum occidentalium ſuſcepiſſet, fidemque in eo expoſitam confirmaſſet, Conſtantinopolitana quoque ſynodus eundem poſtea comprobavit. Ex qua doctiſſimi viri annotatione confirmantur ea quæ ad explicationem iſtius difficultatis dicta ſunt ab illuſtriſſimo viro PETRO DE MARCA Archiepiſcopo Pariſienſi in libro primo de concordia ſacerdotii & imperii cap. IV. *& in diſſertatione de eodem canone quinto primæ ſynodi Conſtantinopolitanæ.*

Ex eodem Concilio Antiocheno, ut obſervat idem Valeſius, ſcripta eſt epiſtola ſynodica ad omnes Epiſcopos Italiæ & Galliæ, quæ habetur inter epiſtolas ſancti Baſilii Epiſcopi Cæſarienſis numero LXIX.

EPISTOLA SYNODICA AD EPISCOPOS ITALIÆ ET GALLIÆ.

Deo dilectiſſimis & ſanctiſſimis fratribus & comminiſtris in Italia & Gallia unanimis & concordibus Epiſcopis Meletius, Euſebius, Baſilius, Baſſus, Gregorius, Pelagius, Paulus, Anthimus, Theodotus, Vitus, Abramius, Sabinus, Zeno, Theodoritus, Marcianus, Varachus, Abramius, Libanius, Thalaſſius, Joſeph, Boethius, Jatrius, Theodotus, Euſtathius, Barſumas, Joannes, Choſrhoes, Joſaces, Narſes, Maris, Gregorius, Daphnus, & ceteri, in Domino ſalutem.

Τοῖς θεοφιλεστάτοις καὶ ὁσιωτάτοις ἀδελφοῖς συλλειτουργοῖς κατὰ τὴν Ἰταλίαν καὶ Γαλλίαν ὁμοψύχοις ἐπισκόποις Μελέτιος, Εὐσέβιος, Βασίλειος, Βάσσος, Γρηγόριος, Πελάγιος, Παῦλος, Ἄνθιμος, Θεόδοτος, Βῖτος, Ἀβράμιος, Σαβῖνος, Ζήνων, Θεοδώριτος, Μαρκιανός, Βάραχος, Ἀβράμιος, Λιβάνιος, Θαλάσσιος, Ἰωσήφ, Βοηθος, Ἰάτριος, Θεόδοτος, Εὐστάθιος, βαρσάμας, Ἰωάννης, Χοσρόης, Ἰωσάκης, Νάρσης, Μάρις, Γρηγόριος, Δαφνος, καὶ οἱ λοιποὶ, ἐν κυρίῳ χαίρειν.

JACOBO MYCRÆO INTERPRETE.

SÆpe etiam ſuſpirium ex alto cordis editum, ſolatium aliquod animis indoleſcentibus adfert, atque lacrymæ erumpentes affli-D ctionis copiam diſcutiunt. Nos autem, quod affectus noſtros vobis aperimus, non tantum ſolatii experimur quantum gemitus & lacrymæ exhibent, verum quædam nos ſpes etiam melior fovet. Nam forſan ſi vobis ea quæ moleſtant nunciemus, incitabimus vos ad noſtrum auxilium, quod jamdudum a vobis pro orientalibus Eccleſiis expectavimus, ſed nondum ſumus aſſequuti, Deo plane noſtra gubernante ſecundum invifibilia ſuæ juſtitiæ judicia, qui nos longiori tempore ſus infeſtari tentationibus voluit. Non enim ignoratis noſtra negotia, fratres reverendiſſimi, ut quæ extremi orbis fines auditu percepe-

Φέρει μέντοι παραμυθίαν ταῖς ὀδυνωμέναις ψυχαῖς, καὶ στεναγμὸς πολλάκις ἐκ τῆς βάθους καρδίας ἀναπεμπόμενος, καὶ τὰ κατὰ δάκρυον ἀποσάξαν τὸ πολὺ τῆς θλίψεως διεφόρησε ἡμῖν δὲ οὐχ ὅσον στεναγμὸς καὶ δάκρυον παραμυθίαν ἔχει τὸ ἐξειπεῖν ἡμῶν τὰ πάθη, πρὸς τὴν ἀγάπην ὑμῶν. ἀλλά τις ἡμᾶς καὶ ἐλπὶς χρηστοτέρα θαλπει, ὡς τάχα ἂν εἰ ἐξαγγείλαιμεν ὑμῖν τὰ λυποῦντα ἡμᾶς, διεγείσησόμεν ὑμᾶς, πρὸς τὴν ἀντίληψιν ἡμῶν, ἣν πάλαι μὲν προσεδοκήσαμεν παρ' ὑμῶν ταῖς κατὰ τὴν ἀνατολὴν ἐκκλησίαις χρήσεσθαι. οὐδέποτε δὲ τετυχήκαμεν, πάντως (τοῦ) τὰ πάντα ἐν σοφίᾳ τὰ ἡμέτερα διοικοῦντος Θεοῦ, κατὰ τὰ ἀδιώρητα αὐτοῦ τῆς δικαιοσύνης κρίματα, πλείονι χρόνῳ παρατεθῆναι

νων ἡμᾶς ἐν τοῖς παραινέσεσι τούτοις οἰκονομίσαντος. ὁ γὰρ λόγος ἡγούμενος τὸ καθ' ἡμᾶς, ἀδελφοὶ τιμιώτατοι. οὐ τὸ ἐκεῖνο ἡ εἰς τὸ ἔχειν τῆς οἰκειότητος ἀπέδραμεν, οὐδὲ ἀσυμπαθεῖς τοῖς ἡμεῖς πρὸς τοὺς ὁμοψύχους τῆς ἀδελφοῖς μαθηταὶ ὑπάρχοντες τῷ ἀποστόλῳ, τῷ πλέονας εἶναι τῷ νόμῳ τὸν πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπην δεδάσκοντος. ἀλλ' ὅπερ εἶπομεν, ἐπίσχεν ὑμῶν τὴν ὁρμὴν ἡ δικαία τοῦ Θεοῦ κρίσις, ἐκπληρωθῆναι ὑμῖν τὸν ἀβραὰμιαῖον ἐπὶ ταῖς ἁμαρτίαις ἡμῶν θλῖψιν ἐπιμετρήσασα. ἀλλὰ καὶ γοῦν, καὶ πρὸς τὸν ὑπὲρ τῆς ἀληθείας ζῆλον, καὶ τὴν ἡμετέραν συμπάθειαν, δέχεσθαι ὑμᾶς παρακαλοῦμεν, πάντα μαθόντες, καὶ ὅσα πρὸ τούτου τοῖς ἀποστόλοις ὑμῶν διέφυγε, παρὰ τοῦ ἁγιωτάτου ἀδελφοῦ ὑμῶν τοῦ συνδιακόνου Σαβίνου, ὃς δυνήσεται ὑμῖν, καὶ ὅσα τὴν ἐπιστολὴν διαφθεῖραι, παρ' ἑαυτοῦ διηγήσασθαι. δι' οὗ παρακαλοῦμεν ὑμᾶς, ἐνδύσασθαι σπλάγχνα οἰκτιρμῶν. καὶ ἀποθέσθαι μᾶλλον πάντα ἄχνον. ἀναλαβεῖν δὲ τὸν κόπον τῆς ἀγάπης· καὶ μήτε ὀδύ μῆκος, μήτε τὰς κατ' οἶκον ἀσχολίας, μήτ' ἄλλό τι τῶν ἀνθρωπικῶν ὑπολογίσασθαι. ὁ γὰρ περὶ μιᾶς ἐκκλησίας ὁ κίνδυνος. οὐδὲ δύο ἢ τρεῖς αἱ τῷ χαλεπῷ τούτῳ χειμῶνι περιπεσοῦσαι. σχεδὸν γὰρ ἀπὸ τῶν ὅρων τοῦ Ἰλλυρικοῦ μέχρι Θηβαΐδος, τὸ τῆς αἱρέσεως κακὸν ἐπεπήγνυται. πᾶς τὸ πονηρὸν σπέρμασι, πρότερον μὲν ὁ δυσώνυμος Ἄρειος κατεβάλλετο, ῥιζωθὲν δὲ διὰ βάθους ὑπὸ πολλῶν τῶν ἐν μίσῳ τὴν ἀσέβειαν φιλοπόνως γεωργησάντων, νῦν τοὺς φθοροποιοὺς καρποὺς ἐξεβλάστησαν. ἀνατέτραπται μὲν γὰρ, τὰ τῆς εὐσεβείας δόγματα. συγχέονται δὲ ἐκκλησίας θεσμοί. φιλαρχίαι δὲ τῶν μὴ φοβουμένων τὸν κύριον ταῖς προσασίαις ἐπιπηδῶσι. καὶ ἐκ τοῦ ἀπροφάσιστος λοιπὸν, ἄθλον δυσπραξίας ἡ προεδρία προκεῖται. ὥστε ὁ τὰ χαλεπώτερα βλασφημήσας, εἰς ἐπίσκοπον λαοῦ προτιμώτερος. ἔχεται στεμνότης ἱερατική. ἐπιλελοίσθασιν οἱ παιμαίνοντες μετ' ἐπισήμου τὸ πρέπον τοῦ κυρίου· οἰκονομίας ἁπτῶν εἰς ἰδίας ἀπολαύσεις καὶ δώρων δόγμασι παρακαλυπτόντων ἀεὶ τῷ φιλαρχοῦντων. ἠμαύρωται κανόνων ἀκρίβεια. ἐξουσία τοῦ ἁμαρτάνειν πολλή. οἱ γὰρ σπουδαῖς ἀνθρωπίναις παρελθόντες ἐπὶ τὸ ἄρχειν, τὸν αὐτῷ τούτῳ τῆς σπουδῆς τὴν χάριν ἀνταναπληρῶσι τῷ πάντα πρὸς ἡδονὴν διδόναι τοῖς ἁμαρτάνουσι. ἀπόλωλε κρίμα δίκαιον. πᾶς τις τῷ θελήματι τῆς καρδίας αὐτοῦ, πορεύεται. ἡ πονηρία ἄμετρος, οἱ λαοὶ ἀνοιδέντες, οἱ πρωτοστάται ἀπαρρησίαστοι. δοῦλοι γὰρ τῷ δεδωκότων τὴν χάριν, οἱ δὲ ἀνθρώπων ἑαυτοῖς τὴν δυναστείαν κατακτησάμενοι. ἤδη δὲ καὶ ὅπλων τισὶ, τοῦ πρὸς ἀλλήλους πολέμου, ἡ ἐκδίκησις δέδοται τῆς ὀρθοδοξίας ἐπινεύοντι. καὶ τοὺς ἰδίους ἐχθροὺς ἐπικρυπτόμενοι, ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας ἐχθραίνειν κατασχηματίζονται. ἄλλοι δὲ τὸν ἐπὶ ταῖς αἰσχύναις ἐκλίνοντες ἔλεγχον, τοὺς λαοὺς εἰς τὸ καθ' ἑαυτοὺς φιλονεικίαν ἐκμαίνουσιν, ἵνα τοῖς κοινοῖς κακοῖς, τὸ κατ' ἰδιωτῶν συσκιάσωσι. διὸ καὶ ἄσπονδός ἐστιν ὁ πόλεμος ὄντος, τῷ τὰ πονηρὰ εἰργασμένων, τῷ κοινῷ εἰρήνῃ ὡς ἀποκαλύπτουσαν αὐτῶν τὰ κρυπτὰ τῆς αἰσχύνης ὑφορωμένων. ἐπὶ τούτοις γελῶσιν οἱ ἄπιστοι, σαλεύονται οἱ ὀλιγόπιστοι· ἀμφιβολοῦσι ἡ πίστις, ἄγνοια κατασχέτους τῶν ψυχῶν, διὰ τὸ μισεῖσθαι τῷ ἀληθείαν τοὺς δολοῦντας τὸν λόγον ἐν κακουργίᾳ. στυγᾷ μὲν γὰρ τὶ τῶν εὐσεβούντων σύμ-

A rint. Neque omnino alienos ab affectu fratrum unanimorum vos autumo, cum ſitis diſcipuli Apoſtoli docentis complementum legis eſſe proximi dilectionem: ſed verum, quod diximus, juſtum Dei judicium impetum veſtrum cohibuit, qui pro peccatis aequam afflictionem inſtituerit. Atqui nunc vos adhortamur, ut veritatis zelo incumbatis, & noſtrum compaſſioni, ubi didiceritis etiam quæ antehac vos latuerunt, a pio fratre noſtro Sabino comminiſtro, qui vobis poterit etiam quæ in epiſtola non comprehenſa ſunt commemorare; per quem, inquam, virum adhortamur vos ut viſcera miſerationis induatis, omnique ſepoſita ſegnitie dilectionis B laborem recipiatis, neque vitæ longitudinem, neque domus negotia, neque aliud quid humanum cauſemini. Neque enim una Eccleſia, neque duæ vel tres in gravem hanc tempeſtatem illapſæ periclitantur, ſed a finibus ferme Illyrici ad Thebaidem uſque hæreſeos malum depaſcitur, cujus prava ſemina prius quidem infamis Arius ſparſit, radicitus autem fixa a multis in medio viris impietatem ſtudioſe colentibus nunc pernicioſos fructus generarunt. Everſa ſunt pietatis dogmata, confuſa ſolutaque pietatis vincula, dominandi libido eorum qui non timent Dominum præfecturas invaſit, & ex propatulo præmium impietatis præfectura propoſita eſt. Qui in gravio- C rem blaſphemiam relapſus eſt, in populi epiſcopatum præ aliis eligitur. Periit gravitas ſacerdotum, paſtores cum ſcientia gregem domini reliquerunt; ii qui principatus ambiunt, diſtributiones pauperum in proprios uſus donaque ſemper inſumunt. Canonum exacta obſervatio peſſum ivit, multa peccandi libertas patet. Nam qui favore humano ad imperium devenerunt, id agunt ut gratiam iis rependant quorum opera ſunt promoti. Juſtum judicium periit, quiſque cordis ſui deſiderio ambulat, malitia immodica, populi immorigeri, præfecti non libere loquuntur. Nam qui per homines ſibi ipſis poteſtatem acquiſiverunt, ſervi ſunt eorum D quorum favore adjuti ſunt. Jam etiam arma belli invicem, ultio videlicet ſanæ doctrinæ, excogitantur; & privatas inimicitias occultantes, pro pietate odium gerere aſſimulant. Alii vero ob turpiſſima reprehenſionem a ſe declinantes, populos in contentionem accendunt, ut communibus malis ſua vitia adumbrent abſcondantque. Quare etiam bellum hoc prava operantium, irreconciliabile, dum communem pacem, tanquam occultam ipſorum ignominiam detegentem, fugiunt. Ob hæc rident infideles, imbecilles fluctuant, fides in ambiguo eſt, ignorantia animis offunditur, quod adulterantes verbum in malitia veritatem videantur imitari. Tacent enim E piorum ora, omnis blaſphema lingua ſolute loquitur, profanata ſunt ſacra: ex populo qui ſanæ mentis ſunt, deprecatorias domus ſive oratoria fugiunt tanquam impietatis ſchodas. In ſolitudine vero ad cœleſtem dominum cum ſuſpiriis & lachrymis manus attollunt. Ceterum ad vos quoque pervenerunt quæ in plurimis civitatibus geſta ſunt. Populi cum uxoribus & pueris ipſiſque ſenibus ante portas effuſis, ſub dio preces fundunt, omnes aeris injurias magno animo ſuſtinentes, & auxilium a Domino expectantes.

Vide S. Basil. epiſt. 70.

Quæ deploratio his calamitatibus digna aut par esse possit? quales lacrymarum fontes his malis sufficient? Quandiu igitur stare quidem adhuc videntur aliqui, tamdiu adhuc vestigium veteris status præservatur. Priusquam consummatum Ecclesiis naufragium eveniat, festinate jam, carissimi fratres, porrigite manus in genua inclinatis. Commoveantur in vobis fraterna vestra viscera, profundantur lacrymæ condolentiæ; non negligite dimidium orbis ab erroribus absorptum, ne sinite extingui fidem apud eos apud quos primum illuxit. Quid igitur facientes, rebus succurretis, & quomodo erga oppressos condolentiam ostendetis, id a nobis nequaquam vos discere oportebit, sed spiritus ipse sanctus vobis suppeditabit. At certe celeritate opus est ut eos qui restant servetis incolumes, & plurium fratrum præsentiæ, ut qui advenient, justum synodi numerum expleant: ut non solum ex legatorum gravitate, sed etiam proprio numero, ad instaurationem fidei fiduciam habeant: qui etiam in Nicæa scriptam a patribus nostris fidem renovabunt, & hæresim funditus extirpabunt, & Ecclesiis pacifica prædicabunt, eos qui non idem sentiunt in concordiam ducentes. Hoc enim nimirum omnium miserrimum est, quod & pars quæ sanioris doctrinæ esse videtur, in semetipsam divisa est, & circumstant nos, ut apparet, persimiles afflictiones iis sane quæ in Vespasiani obsidione urbi Hierusalem acciderunt. Hujus siquidem populus simul extraneo bello occupabatur, simul & intestina seditione contribulium consumebatur. Nobis autem præter apertum hæreticorum bellum, adhuc etiam ab illis qui videntur orthodoxi esse dissidentibus videmus Ecclesias ad extremam imbecillitatem esse deductas: propter quæ potissimum a vobis auxilium desideramus, ut qui apostolicam fidem profitentur, schismatis quæ noverint dissoluti, deinceps auctoritati Ecclesiæ subjiciantur, ut sanum Christi corpus fiant, omnibus membris ad integritatem redactis, ac non solum aliorum bona laudibus extollamus, quod nunc facimus, sed nostras quoque ipsorum Ecclesias inspiciamus veterem integræ doctrinæ gloriam adeptas. Proculdubio enim summa laude dignum judico quod vobis a Domino concessum est ut fucatum a probato puroque discernatis, patrum autem fidem sine ulla prævaricatione prædicetis, quam & nos suscepimus, cognovimusque ex Apostolicis characteribus formatam, conjuncti quoque ipsi & omnibus quæ synodi scriptura regulariter & legitime sunt instituta.

A τα. ἀνεῖται δὲ πᾶσα βλάσφημος γλῶσσα. ἐβεβηλώθη τὰ ἅγια, φεύγουσι τοὺς εὐκτηρίους οἴκους οἱ ὑγιαίνοντες τῶν λαῶν, ὡς ἀσεβείας διδασκαλεῖα· κατὰ δὲ τὰς ἐρημίας, πρὸς τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς δεσπότην, μετὰ στεναγμῶν καὶ δακρύων τὰς χεῖρας αἴρουσιν. ἔφθασε δὲ καὶ μέχρις ὑμῶν τὰ γεννόμενα ἐν ταῖς πλείσταις τῶν πόλεων· ὅτι οἱ λαοὶ σὺν γυναιξὶ καὶ παισὶ καὶ αὐτοῖς τοῖς προσβύταις πρὸ τῶν πυλῶν ἐκχυθέντες, ἐν τῷ ὑπαίθρῳ τελοῦσι τὰς προσευχὰς, φέροντες πάσας τὰς ἐκ τοῦ αἱρέος κακοπαθείας σὺν πολλῇ τῇ μακροθυμίᾳ, τὴν παρὰ τοῦ κυρίου ἀντίληψιν ἀναμένοντες. τίς θρῆνος τῶν συμφορῶν τούτων ἄξιος; ποῖαι πηγαὶ δακρύων κακοῖς τοσούτοις ἐπαρκέσουσιν;

B ἕως οὖν ἔτι δοκοῦσιν ἑστᾶναι τινές; ἕως ἔτι ἴχνος τῆς παλαιᾶς καταστάσεως διασώζεται, πρὶν τέλεον ταῖς ἐκκλησίαις ἐπέλθῃ τὸ ναυάγιον, ἐπείχθητε πρὸς ἡμᾶς, ἐπείχθητε ἤδη, ναὶ δεόμεθα ἀδελφοὶ γνησιώτατοι. δότε χεῖρα τοῖς εἰς γόνυ κλειθεῖσι. συγκινηθήτω ἐφ' ἡμῖν τὰ ἀδελφικὰ ὑμῶν σπλάγχνα, προχυθήτω δάκρυα συμπαθείας, καὶ μὴ περιίδητε τὸ ἥμησυ τῆς ἥμησυ τῆς οἰκουμένης ὑπὸ τῆς πλάνης καταποθέν. μὴ ἀνάχησθε ἀποσβεσθῆναι τὴν πίστιν, παρ' οἷς πρῶτον ἐξέλαμψε. τί οὖν ποιήσαντες ἀντιλήψεσθε τῶν πραγμάτων; καὶ πῶς τὸ πρὸς τοὺς θλιβομένους συμπαθὲς ἐπιδείξεσθε, οὐ παρ' ἡμῶν πάντως δεήσει μανθάνειν, ἀλλ' αὐτὸ τὸ πνεῦμα τὸ

C ἅγιον ὑμῖν ὑποθήσεται. πλήν γε ὅτι τάχους χρεία πρὸς τὸ περισώσασθαι τοὺς περιλειφθέντας· καὶ παρουσίας ἀδελφῶν πλειόνων, ὥστε πλήρωμα εἶναι συνόδου τοὺς ἐπιδημοῦντας, ἵνα μὴ μόνον ἐκ τῆς τῶν ἀποστειλάντων σεμνότητος, ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ οἰκείου ἀριθμοῦ τὸ ἀξιόπιστον ἔχωσιν εἰς διόρθωσιν· οἱ καὶ τὴν ἐν Νικαίᾳ γραφεῖσαν παρὰ τῶν πατέρων ἡμῶν πίστιν ἀνανεώσονται, καὶ τὴν αἵρεσιν ἐκριζώσουσι, καὶ ταῖς ἐκκλησίαις τὰ εἰρηνικὰ διαλέξονται· τοὺς τὰ αὐτὰ φρονοῦντας συνάγοντες εἰς ὁμόνοιαν. τοῦτο γὰρ δήπου τῶν πάντων ἐλεεινότερον, ὅτι καὶ τὸ δοκοῦν ὑγιαίνειν ἐφ' ἑαυτὸ ἐμερίσθη· καὶ περιέστηκεν ἡμᾶς, ὡς ἔοικε, παραπλήσια πάθη, τοῖς ποτὲ κατὰ τὴν Ουεσπεσιανοῦ πολιορκίαν τὰ Ιεροσόλυμα περίχουσιν. ἐκεῖνοί τε γὰρ, ὁμοῦ μὲν τῷ ἔξωθεν συνείχοντο πολέμῳ ὁμοῦ δὲ καὶ τῇ ἔνδοθεν στάσει τῶν ὁμοφύλων κατυναλίσκοντο. ἡμῖν δὲ πρὸς τῷ φανερῷ πολέμῳ τῶν αἱρετικῶν, ἔτι καὶ ὁ παρὰ τῶν δοκούντων ὀρθοδοξεῖν ἐπανάστας, πρὸς ἔσχατον ἀσθενείας τὰς ἐκκλησίας κατήγαγεν. ἐφ' ἅπερ καὶ μάλιστα τῆς παρ' ὑμῶν χρήζομεν βοηθείας, ὥστε τοὺς τὴν ἀποστολικὴν ὁμολογοῦντας πίστιν, ἅπερ ἐπενόησαν σχίσματα διαλύσαντας, ὑποτυγῆναι τοῦ λοιποῦ τῇ αὐθεντίᾳ τῆς ἐκκλησίας. ἵνα ἄρτιον γένηται τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ, πᾶσι τοῖς μέλεσι εἰς ὁλοκληρίαν ἐπανελθόν· καὶ μὴ μόνον τὰ παρ' ἑτέροις μακαρίζωμεν ἀγαθὰ, ὅπερ νῦν ποιοῦμεν, ἀλλὰ καὶ τὰς ἡμετέρας αὐτῶν ἐπίδωμεν ἐκκλησίας τὸ ἀρχαῖον καύχημα τῆς ὀρθοδοξίας ἀπολαβούσας. τῷ ὄντι γὰρ τοῦ ἀνωτάτου μακαρισμοῦ ἄξιον, τὸ τῇ ὑμετέρᾳ θεοσεβείᾳ χαρισθὲν παρὰ τοῦ κυρίου, τὸ μὲν κίβδηλον, ἀπὸ τοῦ δοκίμου καὶ καθαροῦ διακρίνειν· τὴν δὲ τῶν πατρῶν πίστιν ἄνευ τινὸς ὑποστολῆς κηρύσσειν. ἣν καὶ ἡμεῖς ἐδεξάμεθα. ἐπέγνομεν ἐκ τῶν ἀποστολικῶν χαρακτήρων μεμορφωμένην, συνθέσμοι καὶ αὐτῇ, καὶ πᾶσι τοῖς ἐν τῷ συνοδικῷ γράμματι κανονικῶς καὶ ἐνθέσμως δεδογματισμένοις.

CON-

CONCILIUM MEDIOLANENSE.

Habitum circa annum Chriſti CCCLXXX.

Ex nova Bal-luzii Collect.

INdicia virgo Veronenſis, Deo ſacrata, in ſuſpicionem venerat corruptæ virginitatis, & peperiſſe dicebatur. Accuſatione apud Ambroſium Mediolanenſem Epiſcopum & ceteros provinciæ Epiſcopos delata, cum teſtimoniis approbata non fuiſſet, ſatiſque conſtaret invidiam illam conflatam per ſcelus, per avaritiam, per intemperantiam, a quærentibus proprii libertatem flagitii; ab iis poſtremo qui domo ejus ejecti atque eliminati forent; cum accuſatores die ipſo qui dictus erat cognitioni ſe ſubtraxiſſent Epiſcoporum conventui, & interim virgines quædam bonum teſtimonium Indiciæ perhibuiſſent, rejecta eſt poſtulatio Syagrii Epiſcopi Veronenſis, qui eam ab obſtetricibus inſpici & viſitari volebat, & tot bonis teſtimoniis moti Epiſcopi Indiciam inoffenſi virginem muneris pronunciarunt. Maximum autem & Renatum & Leontium, qui virginem accuſaverant, ita involvit ſententia ut Maximo, ſi errorem emendaret, ſpes reditus reſervaretur, Renatus autem & Leontius excommunicati manerent, niſi forte probata ſui pœnitentia, & hujus facti diuturna deploratione dignos ſe præberent miſericordia. Hæc ſumpta ſunt ex epiſtola LXIV. ſancti Ambroſii

CONCILIABULUM DONATISTARUM.

In Africa contra Tychonium.

TYchonium Donatiſtam, cum ſcriptis ſuis agnoſceret Eccleſiam toto orbe diffuſam, & admonitus per literas a Parmeniano Carthaginenſi Epiſcopo Donatiſta idem docere non ceſſaret, coacto Donatiſtarum Concilio damnatum fuiſſe auctor eſt S. Auguſtinus lib. 1. contra epiſtolam Parmeniani cap. 1. ubi hæc ait: *Tychonius enim omnibus ſanctarum paginarum vocibus circumtuſus evigilavit, & vidit Eccleſiam Dei toto orbe diffuſam, ſic ut de illa tanto ante per corda & ora ſanctorum prævisum, atque prædictum eſt. Quo percepto ſuſcepit adverſus ipſos ſuos demonſtrare & aſſerere, nullius hominis quamvis ſceleratum & immane peccatum præſcribere promiſſis Dei, nec id agere quorumlibet intra Eccleſiam conſtitutorum quamlibet impietatem, ut fides Dei de eccleſia futura & diffundenda uſque ad terminos orbis terræ, quæ in promiſſis Patrum retenta & nunc exhibita eſt, evacuetur. Hoc ergo Tychonius cum vehementer copioſeque diſſereret, & ora contradicentium multis & magnis ac manifeſtis ſanctarum ſcripturarum teſtimoniis oppillaret; non vidit quod conſequenter videndum fuit, illos videlicet in Africa Chriſtianos pertinere ad Eccleſiam toto orbe diffuſam, qui utique non iſtis ab ejuſdem orbis communione atque unitate ſejunctis, ſed ipſi orbi terrarum per communionem connecterentur. Parmenianus autem ceterique Donatiſtæ viderunt hoc eſſe conſequens, & maluerunt ſuſcipere obſtinatiſſimum animum adversus apertiſſimam veritatem, quam Tychonius aſſerebat, quam ea conceſſa ſuperari ab Africanis Eccleſiis, quæ illius unitatis, quam Tychonius aſſerebat, communione gauderent, unde ſe iſti ſeparaſſent. Et Parmenianus quidem primo eum per epiſtolam velut corrigendum putavit: poſtea vero ex Concilio eorum perhibet damnatum.*

ANTIOCHENUM ARIANORUM CONCILIABULUM.

Anno CCCLXXX. coactum.

Ex ſupplem. P. Manſi tom. I. pag. 243.

EUzojo Antiocheno Arianorum epiſcopo ſatis functo, ejus factionis clerici Dorotheum Heracleæ in Thracia epiſcopum ad eam ſedem tranſtulerunt; qui tandiu in urbe manſit, quandiu Theodoſius imperator, devictis Scythis ac Gothis, victor Conſtantinopolim ingreſſus eſt anno 380. Tunc vero imperiali lege eodem anno VIII. Kalend. Decembris lata, faceſſere Arianis juſſis; eccleſiæ orthodoxis reſtitutæ ſunt. Quale & Dorotheus cum cæteris partis ſuæ Epiſcopis Antiochia pulſus in Thraciam remeavit. Tunc vero Arianus clerus præeuntibus Aſterio *collecto concilio, cui etiam nonnulli ex vicinis* [illegible]*ſcopis interfuerunt, ad Eunomium eoſque qui cum illo erant miſerunt, communionem eorum poſtulantes*; quæ ab illo non alia conditione promiſſa eſt, quam ut ſimul damnationem Ætii, ejuſque librorum olim ab illis renunciatam retractarent. Quod cum illi detrectaſſent, pax nulla coaluit. Hæc Philoſtorgius lib. 10. n. 1.

ITALICA SYNODUS FORTE ROMANA

Anno cccLxxx. habita.

SYnodi hujus fit mentio in epiſtola II. concilii Italiæ anni 381. poſt Conſtantinopolitanum generale ad Theodoſium imperatorem. Narrant in ea Patres Maximum Cynicum ex epiſcopali ſolio Conſtantinopolitano dejectum in Italiam confugiſſe, cauſamque ſuam ad judicium Romani pontificis detuliſſe. Pro ſe cum peroraſſet *in concilio nuper habito*, ajunt Patres, *nihil habuimus in quo de epiſcopatu ejus dubitare poſſemus . . . . . quin revera attendebamus Gregorium* (Nazianzenum) *nequaquam ſecundum traditionem patrum CPtanæ eccleſiæ ſibi ſacerdotium vindicare*. Hæc ergo ſynodus tunc habita eſt, cum S. Gregorius nondum regiæ urbis epiſcopatu ſe demiſiſſet, quod in concilio CPtano anno 381. præſtitit; ex quo concilium hoc Italiæ Conſtantinopolitanum præceſſiſſe oportet.

Η' ΑΓΙΑ ΠΡΩΤΗ

Ε'Ν ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟ'ΛΕΙ

ΣΥ'ΝΟΔΟΣ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΗ" ΔΕΥΤΕ'ΡΑ.

CONCILIUM PRIMUM

CONSTANTINOPOLITANUM

GENERALE SECUNDUM.

HISTORIA CONCILII

Constantinopolitani Primi.

a Socr. lib. 2. c. 20. & 21. Theod. l. 2. c. 13. Sozom. l. 4. c. 1. & 2.

QUARTO poſt Sardicenſem ſynodum anno, Conſtante [a] imperatore, cujus principatus orthodoxis paſtoribus aſylum ſemper ac murus fuerat adverſus Arianos furores & incurſus, in Galliis Magnentii dolis extincto, Conſtantius fratris ſive benevolentia, ſive metu tanquam repagulis ſolutus, & ad ingenium reverſus, quidquid contra eccleſiam irarum velut aquarum æſtuoſo gurgite collegerat invitus, non magis ſacrilege, quam impudenter effudit. Quod nihil attinet aliis explicare verbis, quam Hilarii [b] Pictavienſis epiſcopi, qui ejus temporis colluvionem ut fortiſſime pertulit, ita & infectatus eſt acerrime. Proclamo, inquit, tibi Conſtanti, quod Neroni locuturus fuiſſem, quod ex me Decius & Maximianus audirent: contra Deum pugnas, contra eccleſiam ſævis, ſanctos perſequeris, prædicatores Chriſti odis, religionem tollis, tyrannus non jam humanorum, ſed divinorum. Hæc tibi a me atque illis ſocia atque communia ſunt: at vero nunc propria tua accipe. Chriſtianum te mentiris, Chriſti novus hoſtis es: antichriſtum prævenis, & arcanorum myſteria ejus operaris. Condis fidem, contra fidem vivens: doctor profanorum es, indoctus piorum. epiſcopatus tuis donas, bonos malis demutas: ſacerdotes cuſtodiæ mandas; exercitus tuos ad terrorem eccleſiæ diſponis; ſynodos contra his, & occidentalium fidem ad impietatem compellis: concluſos urbe una minis terres, fame debilitas, hyeme conficis, diſſimulatione depravas: orientales autem diſſenſiones artifex nutris, blandos elicis, fautores inſtigas, veterum turbatores, profanus novorum es: omnia ſæviſſima fine invidia glorioſarum mortium peragis. Novo inauditoque ingenii triumpho de diabolo vincis, & ſine martyrio perſequeris. Plus crudelitati veſtræ Nero, Deci, Maximiane debemus: diabolum enim per vos vicimus. Sanctus ubique beatorum martyrum ſanguis exceptus eſt: dum in his dæmones rugiunt, dum ægritudines depelluntur, dum admirationum opera cernuntur, elevari ſine laqueis corpora, & ſuſpenſis pede fœminis veſtes non defluere in faciem, uri ſine ignibus ſpiritus, confiteri ſine interrogantis incremento fidei. At tu omnium crudelitatum crudeliſſime damno majore in nos, & venia minore deſævis. Subrepis nomine, blandimento occidis, ſpecie religionis impietatem peragis, Chriſti fidem, Chriſti mendax prædicator extinguis. Non relinquis ſaltem miſeris excuſationes, ut æterno judici ſuo pœnas, & aliquas laniatorum corporum præferant cicatrices, ut infirmitas defendat neceſſitatem. Sceleſtiſſime mortalium, omnia perſecutionis mala ita temperas, ut excludas & in peccato veniam, & in confeſſione martyrium. Sed hæc ille pater tuus artifex humanarum mortium docuit, vincere ſine contumacia docuit, jugulare ſine gladio, perſequi ſine infamia, odire ſine ſuſpicione, mentiri ſine intelligentia, profiteri ſine fide, blandiri ſine bonitate, agere quod velis, nec manifeſtare quæ velis. Hæc Hilarius. Sic itaque ſæviente Conſtantio, ex Arianæ ſectæ ſti-

b Hilar. in libro contra Conſtan.

Dan. 3.

pite,

pite, quam ut Babylonicam arborem Nicæna ac Sardicenſis ſecuris ſuccidiſſe videbantur. complures rami, tres potiſſimum pullularunt. Quorum primus Macedonius fuit, quem, ejecto [a] Paulo Alexandri ſucceſſore, Conſtantinopolitanæ eccleſiæ præfecerat Conſtantius. Is primum nihil aliud quam Arium ſapiebat. Verum in epiſcopatu adminiſtrando non modo apud catholicos, quos tunc ab Homouſio Homouſianos cognominabant, ob ſummam in eos [b] crudelitatem, ſed etiam apud Arianos epiſcopos, præſertim Acacium & Eudoxium, ob immania ſcelera magnam ſibi conflavit invidiam, ipſi etiam inviſus Conſtantio, quod eo inſcio Conſtantini patris oſſa in eccleſiam Acacii martyris tranſtuliſſet, idque tanta populi ſeditione ut occiſorum civium ſanguine templi veſtibulum redundarit. Cum vero Eudoxius [c] Conſtantinopolitanæ eccleſiæ oculos adjeciſſet, imperatoris abuſus indignatione, Acacianis ipſis adjuvantibus, Macedonio epiſcopalem adimit dignitatem, ademptam arroganter invadit. Macedonius rem indigne ferens, ab [d] Acacianis ad Semiarianos converſus, ut ab eis iniret gratiam, [e] Homœouſii vocem cœpit uſurpare, cum ad eam uſque diem in altera Arianorum factione conſtitiſſet, quæ Filium Patri non ὁμοούσιον, hoc eſt ſimilis cum illo ſubſtantiæ, ſed ὅμοιον dumtaxat, id eſt ſimilem, Acacio duce contendebat: cujus rei cauſam [f] percunctantibus orthodoxis, Macedoniani per Sophronium Pompejopolis Paphlagoniæ epiſcopum ita reſponderunt: Homouſion reſpuimus, ne Patris & Filii hypoſtaſes cum Sabellio confundamus; deteſtamur & eos qui inter Patrem & Filium ſubſtantiæ diſſimilitudinem prædicant; nam plus nimio unum ab altero divellunt ac diſtrahunt. Inter hos extreme diſſidentes mediam nos viam tenemus, Filiumque Patri credimus ſimilis eſſe ſubſtantiæ. Hæc illi. Verum elato ac turgido vir ingenio Macedonius, parum ducens aliena inventa ſequi, niſi ſectæ alicujus principatum obtineret, novam hæreſim exorſus, in [g] Spiritum ſanctum furere cœpit, eumque contendebat nihil ad Patris ac Filii divinitatem & gloriam pertinere: ex quo Macedoniani tum Pneumatomachi, hoc eſt, Spiritus ſancti oppugnatores, tum etiam Semiariani dicti ſunt. At non longe poſt, cum Valens [h] imperator nec Homœouſion pati poſſet; Macedoniani ab eo plus quam credidiſſent vexati, ad Romanam communionem confugere, & per legatos coram Liberio pontifice jurarunt in Homouſion: tametſi poſtea cum Gratianus [i] Auguſtus ſub ſui principatus initium, liberam fidem populis conceſſiſſet, velut lutulentæ ſues, ac rabidæ canes, ad lutum & vomitum rediere: nam impunitatis occaſione arrepta epiſcopi Macedoniani, Antiochiæ Cariæ congregati, Filium non Homouſion ſed Homœouſion pronunciarunt. Aliqui [k] tamen eorum recte de Filio ſentiebant, quamvis Spiritus ſancti divinitatem omnes impugnarent. Atque hoc primum, tanquam lolium, ex Ariana ſegete proſeminatum eſt.

Alterum fuit Ætius, qui ob inſignem [l] impietatem ἄθεος dictus eſt, diaconatu initiatus a Georgio [m] Arianorum & Meletianorum epiſcopo. De hujus autem ruditate atque inſcitia ita ſcribit Epiphanius. Hic Ætius etiam ſecundum mundanam doctrinam ineruditus erat uſque ad perfectam ſuam ætatem, velut fama refert. Ceterum digreſſus in Alexandriam, operam dedit Ariſtotelico cuidam philoſopho ac ſophiſtæ, & cum ſane dialecticas argutias ex illo didiciſſet, nihil aliud cogitavit, quam quomodo effingeret de Deo Verbo expoſitionem: & hanc rem attentius aggrediebatur, a ſummo mane & perpetuo uſque ad veſperam in hoc deſidens: dico autem in hoc, ut per geometriam quamdam & figuras de Deo diceret ac decerneret, docens ac degens velut ſummus Arianus. Et cum Arii furioſam doctrinam haberet, amplior pernicies evaſit per illorum converſationem, & contra Filium Dei, & contra Spiritum ſanctum linguam ſuam quotidie exacuit: hæc Epiphanius. Eamdem vero ſophiſticam captioſamque argumentandi artem tradidit Eunomio auditori ſuo: qui cum magiſtro eſſet audacior, & ad loquendum projectior, cauſam dedit, ut eorum ſecta Eunomiana cognominaretur. Hi vero [a] non modo Homouſion, ſed Homœouſion etiam reſpuebant: itaque Heterouſion induxere, hoc eſt, Patri Filium alterius eſſe ſubſtantiæ docuerunt. Eunomius adhuc clarius, inquit Theodoretus, Filium primam & eximiam Patris creaturam eſſe dicebat: Spiritum autem ſanctum ante alias creaturas eſſe a Filio fabricatum. Tametſi de baptiſmo etiam delirabat: nam illos tantum admittebat, qui iterum baptiſmo initiarentur, quem non juxta formulam apoſtolis a Chriſto traditam, in Patris & Filii & Spiritus ſancti nomen, ſed in Chriſti mortem conferebat: aliaque id genus effutiit. Ab ea [b] vero, quam profitebantur, diſſimilitudine inter Patrem & Filium, Ætius, Eunomius, eorumque ſectatores, [c] Anomiani, ſeu Anomœi dicti ſunt. Atque hoc ſecundum prodiit ex Arianiſmo portentum.

Tertium vero ex Ariminenſi [d] Conventu Valentis & Urſacii fraudibus erupit: qui cum Filium Deum ex Deo, & Patri ſimilem, nec creaturam, ut ſunt ceteræ creaturæ, conclamaſſent, catholicos epiſcopos ſeſellere. Sonabant (inquit [e] Hieronymus) verba pietatem, & inter tanta illa præconia nemo venenum intertum putabat. De [f] Uſiæ vero nomine abjiciendo veriſimilis ratio præbebatur: Quia in ſcripturis, ajebant, non invenitur, & multos ſimpliciores novitate ſua ſcandalizat, placuit auferri; non erat curæ epiſcopis de vocabulo, cum ſenſus eſſet in tuto. Hæc Hieronymus. Hauſit eam peſtem [g] Conſtantius, & mordicus retinuit. Itaque inquit Theodoretus, legem tulit, quæ prohibebat, ut neque Homouſion neque Heterouſion auderet aliquis dicere Filium Dei: non enim fas eſſe dicebat, Dei ſubſtantiam ſcrutari: in omnibus autem eum Patri ſimilem juſſit dicere. Neque vero in hac ſimilitudine aſſerenda cum Macedonianis conveniebat. Hi namque ajebant, Filium ſimilem eſſe Dei ſubſtantiæ: ille vero nequaquam ſimilem ſubſtantiæ Dei, vel Deo, ſed Patri: inter quæ quantum interſit, quidam hujus ſectæ non ignarus Hilario [h] percunctanti explicuit his verbis: Dico Filium diſſimilem Deo eſſe, ſimilem Patri poſſe intelligi, quia Pater voluiſſet creaturam iſtiuſmodi creare, quæ ſimilia ſui vellet: & idcirco ſimilem Patri eſſe, quia voluntatis eſſet potius Filius, quam divinitatis: diſſimilem autem Deo eſſe, quia neque Deus eſſet, neque ex Deo, id eſt de ſubſtantia Dei, natus eſſet. Qua inſania dum fureret Conſtantius, ferre non poterat eos, qui ullo modo Uſiæ

a Socrat. l. 2 c. 12. 13. & 22. Sozom. l. 3. c. 4. & 5. & l. 4. c. 2. Theod. l. 4. hæret. fab. cap. de Macedon.

b Socrat. l. 2. c. 22. 30. & 34. Sozom. l. 4. c. 2. 23. & 25.

c Socr. l. 2 c. 34. Theod. lib. c. 23 Sozo. l. 4. c. 25

d Nicetas Choniat. inf. l. 6. Theſauri

e Socr. l. 2. c. 35. Sozom. l. 4. c. 6. Theod. l. 4. hæret. fabul. cap. de Macedon. et ſi male. apud Socr. ὁμοούσιον legitur, pro ὁμοιούσιον.

f Socr. l. 2. c. 8.

g Socrat. Sozom. Theodor. ubi ſupra.

h Socrat. l. 4 c. 12. & ſeqq. Sozom. l. 6. c. 10.

i Socrat. l. 5. c. 4 Sozom. l. 7 c. 2.

k Epiph. hæreſi 74. Auguſt. hæreſi 52. Nazianz. orat. 44.

l Sozom l. 4 c. 28. Socr. l. 2. c. 28 in Epiph. hæreſ. 76.

a Socr. l. 2. c. 28. Theod. l. 2. c. 27. & 28. & lib. 4. fab. hæretic. c. de Aetio & Eunomio. Soz. lib. 6. c. 26. & 27. l. 7. c. 6. & Epiph. ubi ſupra. Matth. 28.

b Sozom. l. 6. c. 26. Epiphan. ubi ſupra.

c Ἀνομοιανοὶ ἀπὸ τοῦ ἀνομοίους εἶναι vel κατ' ἀνομοιότητα ab Eunomio ἀνομοίῳ anomiani non Eunomiani.

d Socr. l. 2. c. 29. Theod. l. 2. c. 18 & ſeq. Sozom. l. 4. c. 16. & ſeqq.

e in dial. adverſus Luciferian.

f οὐσίαν,

g Theod. lib. 2. c. 7. & lib. 4. hæret. fab. c. de Eunom. & Aetio Hilar. ad Conſtant. & de Synod. Athan. ep. ad ſolit. vit. agent. Sozo. lib. 6. c. 26.

h Hilar. lib. contra Conſtant.

Apocal. 6.

ſus nomen uſurparent. Ac primum in Homouſianos dracо iſte uſque adeo deſeuiit, ut perſecutionis cauda tertiam ſtellarum partem traxerit. Deinde nec Heterouſion paſſus, illius inventores [a] Ætium & Eunomium abegit in ſolitudinem, unum quidem Phrygiæ, alterum Pamphyliæ: idem facturus & Eudoxio, qui multis credebatur revera primus monſtrum iſtud peperiſſe, niſi veritus ille iram Conſtantii, Heterouſii originem in Ætium rejeciſſet.

a Theod. l. 2. c. 27. & l. 4. hæret. fab. c. de Actio & Eunom. Soz. lib. 6. c. 26. & 29.

Hæ tres igitur hæreſes, velut emiſſæ ab una cavea feræ, imperante Conſtantio, vineam domini demoliri ac perdere non deſinebant: ut interea ſileatur de [b] Photino, quem cum Paulo Samoſatenſi & Sabellio ſentientem Sirmienſis ſynodus condemnavit: & de [c] Apollinari, qui Chriſto domino carnem affingebat e cœlo atque ex ſinu Patris decerptam, & quidem mentis ac rationis expertem: nam mentis vices ac partes Dei Verbum expleviſſe, & divinitatem in triduo mortuam jacuiſſe jactabat: item de Lucifero Calaritano epiſcopo, qui exilium fortiter tulit pro Nicæna fide; ſed mox catholicis quibuſdam epiſcopis ita ſuccenſuit, ut ab eccleſia receſſerit: tanti viri caſum pie deflevit [d] Hieronymus, & tandem de aliis, qui tam pugnantibus inter ſe placitis, & per brevia interſtitia facile variantibus, inconſutilem Chriſti tunicam lacerabant, ut auctore [e] Hilario, facta fuerit fides temporum, non evangeliorum. Atque hæ variorum dogmatum peſtes ſub Conſtantio, aut paulo poſt ejus exceſſum coortæ, ad Theodoſii uſque principatum longe lateque pervagatæ ſunt. Nam [f] Julianus, quamvis epiſcopos a Conſtantio relegatos ad ſuas eccleſias redire juſſerit, ut populorum iniret gratiam: de vera tamen religione, quæ tot laborabat modis, non conſtabilienda, ſed evertenda potius cogitabat. Jovianus [g] orthodoxam pietatem colere potius ipſe potuit quam ſeptimeſtri imperio a tot procellis ac fluctibus vindicare. Valentinianus [h] & ipſe Homouſii fidem incenſis ſtudiis in occidente tutatus eſt: ſed occidentali imperio, & gerendo cum Sauromatis bello diſtentus, orientis gubernacula Valenti fratri Ariano credidit, cujus pluſquam barbaram feritatem Gregorius Nazianzenus, eorum temporum calamitatem cum Baſilio conſtantiſſime perpeſſus, breviter perſtringit his [i] verbis: Cum illuſtria fuerint prima Valentis facinora, tum vero illuſtriora ea certamina extiterunt, quæ poſtrema adverſum nos habuit. Quænam autem prima dico? Exilia, fugæ, bonorum proſcriptiones, inſidiæ tam apertæ, quam obſcuræ; verborum illecebræ, ubi offerebatur occaſio; vis, ubi verborum blanditiis efficere nihil poterat. Alii ab eccleſiis exturbabantur, quicumque ſcilicet fidem orthodoxam ac noſtratem profitebantur: alii introducebantur, nempe qui peſtiſer. perditamque imperatoris religionem tenebant, qui impietatis chirographa exigebant, qui his etiam atrociora ſcribebant. Adde presbyteros in mari deflagrantes: adde impios & nefarios belli duces, non Perſas ſuperantes, non Scythas in ditionem redigentes, non aliam quamdam barbaram gentem repurgantes, ſed eccleſiis bellum inferentes: in altaribus ſaltitantes, & incruenta ſacrificia hominum & victimarum cruore fœdantes, ac virginum pudorem per ſummam contumeliam violantes. Hæc Gregorius. Verum poſtquam Valens victus a Gothis [k] & combuſtus, meritas ſacrilegiorum ſuorum pœnas luit, Gratianus Auguſtus Theodoſium, quo duce patrui eadem ultus, Gothos ad internecionem proſtigarat, imperii collegam [l] adſcivit, totique præfecit orienti. Is Homouſianæ fidei religioſiſſimus cultor, Theſſalonicæ [m] baptizatus, publico cavit [n] edicto, ut univerſæ gentes in eam fidem, quam de Patris & Filii & Spiritus ſancti una divinitate ab apoſtolo Petro Romanis traditam, Damaſus pontifex prædicabat, ſublatis diſſidiis, & quæ in foro haberi ſolebant ea de re diſceptationibus convenirent. Mox Conſtantinopolim profectus, ut œcumenici [o] concilii præſidio damnatis hæreſibus, in unam rectam fidem conſociaret eccleſias, centum & quinquaginta [p] catholicæ communionis epiſcopos, Eucherio & Syagrio coll. evocavit, non ſine Damaſi ſummi pontificis auctoritate: quod tum ex antiquis Romanæ Eccleſiæ monumentis colligere licet, tum ex his quæ in concilio Chalcedonenſi actione prima contra Dioſcorum objecta fuerunt his verbis: Synodum auſus eſt facere ſine auctoritate ſedis apoſtolicæ, quod nunquam licuit, nunquam factum eſt; tum etiam, quod ipſemet Damaſus [q] teſtatur nullius eſſe momenti decreta ejus ſynodi, cui ipſe aſſenſum non præbuiſſet: cum eccleſiaſticus [r] canon prohiberet, ne abſque Romani pontificis auctoritate eccleſiis decreta ſancirentur. Inter multos vero eximiæ probitatis viros, qui huic ſynodo interfuerunt, numerantur in primis Helladius [s] Cæſarienſis epiſcopus, Baſilii magni ſucceſſor: Pelagius [t] Laodicenſis, quem ob Nicænam fidem Valens in Arabiæ ſaltus [u] relegarat: Amphilochius [x] Iconii in Lycaonia epiſcopus, qui annos non paucos in ſolitudine tranſegerat, Baſilii & Gregorii [y] ſocius: Martyrius [z] epiſcopus Marcianopolitanus, Cyrillus [a] Hieroſolymitanus, qui multis conflictatus ærumnis ob Homouſii fidem, egregias cum Arianis obierat dimicationes: Gelaſius [b] Cæſareæ Palæſtinæ epiſcopus, morum ſcientiæque fama clariſſimus: Acholius [c] Theſſalonicenſis, qui Theodoſium per baptiſmi gratiam Chriſto regeneravit: utque Iſidorum [d] Cyrenſem, Eulogium [e] Edeſſenum, alioſque imperiali ſanctione [f] commendatos prætereamus, tres claruere præ cetetis: unus fuit Gregorius [g] Nyſſenus, magni Baſilii frater, eidemque non magis conſanguinitate, quam eximiæ pietatis doctrinæque laude conjunctus: alter fuit [h] Meletius Antiochenus, admirabili vir ſanctitate, quæ ſub Valentis tyrannide ærumnis, exilio, variis etiam catholicorum contentionibus, crebriſque miraculis illuſtrata reſplenduit. Illum Theodoſius adhuc privatus cum vidiſſet in ſomnis, paludamento & corona, inſignibus imperii, ab eo donari viſus eſt. Itaque cum ex ſpecie, quam animo retinebat, eum agnoviſſet in concilio, mirifice recreatus, honorifico ſanctiſſimi viri complexu vix expleri poſſe videbatur. Tertius fuit S. Gregorius Nazianzenus, clariſſimum eccleſiæ lumen, qui [i] cum Conſtantinopolitanam eccleſiam a Macedonio, Eudoxio, Demophilo, Arianis epiſcopis, quorum unus alteri ſucceſſerat, quadraginta circiter annis labefactatam, variſque errorum fluctibus æſtuantem cerneret, orthodoxorum epiſcoporum ſtudiis ac ſuffragiis incitatus, ad eam regendam ac denſiſſimis frutetis & vepribus, quæ apoſtolicam ſementem pene oppreſſerant, expurgandam acceſſit. Docebat tunc Gregorius in eccle-

b Socrat. lib. 2. c. 24. Soz. l. 4. c. 5.

c Greg. Nazianz. ep. ad Nectar. Socr. l. 2. c. 36. Sozom. l. 6. c. 25. & 27.

d In dial. adverſ. Luciferian.

e In libro ad Conſtant. Auguſt.

f Hier. in dial. contra Lucif. Socr. l. 3. cap. 5. Theod. l. 3. c. 4. Sozom. l. 5. c. 7.

g Socr. l. 3. c. 20. & ſeq. Theod. l. 4. c. 3. & 4. Soz. lib. 6. c. 3. & ſeq.

h Socr. l. 4. c. 1. Theod. l. 4. c. 5. 11. & 12. Sozom. in l. 6. c. 6. & 36.

i Oratione 20. in laudem Baſilii, circa med.

k Heron. in chron. Socr.

l Socr. lib. 5. c. 2. Theod. l. 5. c. 5. Sozom. l. 6. c. 39. Oros. l. 7. c. 34. Idat. in chron.

m Socr. l. 5. c. 6. Theod. l. 5. c. 7. Sozom. l. 7. c. 4.

n Socrat. l. 5. c. 6. & 8. Sozom. l. 7. c. 4.

o Socr. l. 5. c. 8. Theod. l. 5. c. 7. & 9. Sozom. l. 7. c. 6.

p Socrat. lib. 5. c. 8 Sozom. l. 7. c. 7. & 9. Theod lib. 5. c. 8.

q Socrat. ubi ſupr. Soz. lib. 7. c. 7. Theod. l. 5. c. 9. Marcellin. Comes in chron.

r Theod. lib. 2. c. 20.

s Socr. l. 5. c. 5. & 12. Soz. l. 7. c. 5.

t Theod. lib. 5. c. 8 Socr. l. 5. c. 8 Soz. l. 7. c. 9.

u Idem ubi ſupr.

x Theod. l. 4. c. 13.

y Theod lib. 5. c. 8 Socr. & Soz. ubi ſupr.

z Greg. Nazianz. ep. 12. & 13.

a Sozom. ib.

b Socr. l. 5. c. 8 Theod. l. 5. c. 8.

c Theod. ib.

d Theod. ib. & l. 5 lib. 6 in l. C. Theod.

e Theod. ib. Socr. l. 5. c. 8 & 9. Soz. l. 7. c. 8.

f Theod lib. 5. c. 6 & 9. Soc. l. 5. c. 8 & 9. Sozom. l. 7. c. 8 & 10. Gregor. Nazianzen. in carm. de vita ſua.

g Greg. Nazianzen ib. Greg. preſbyter in vita Gregorii Nazianz. Socr. lib. 6. c. 21. & l. 5. c. 5. & 7. Soz. lib. 6. c. 17. & l. 7. c. 5. Theod. l. 5. c. 8.

li 4. cap. 30. Theod. l. 4. c. 31. Socrat. l. 4. c. 4.

a Socr. lib. 5. c. 7. & Soz. l. 7. c. 5.

cleſia [a] perexigua, ad quam poſtea imperatores pietatis ſtudio accenſi ampliſſimum templum, Anaſtaſiam nomine, adjecerunt, quòd eo in loco Nicæni concilii fides hominum improbitate collapſa, revixerit. Diuturnis autem laboribus exantlatis, multos paſſus Arianorum conflictus, tandem ne catholicorum quidem effugit invidiam. Ægyptii [b] namque epiſcopi Maximum philoſophum Cynicum, poſtea Apollinaris præſtigiis excæcatum, cujus fuerant corrupti pecuniis, in illius locum tumultuariis ſuffragiis ſufficerunt. Ceſſiſſet ſtatim Gregorius, & in optatiſſimam quietem lubenti animo rediiſſet, niſi piorum precibus fere invitus detentus fuiſſet. Quin etiam non multo poſt Meletius, ceterique epiſcopi, qui ad generale concilium hanc etiam ob cauſam convocati fuerant, ut Conſtantinopolitanæ eccleſiæ, ſedatis tumultibus, pacem conciliarent, cum probe noſſent, quam legitime Gregorius eam eccleſiam regendam ſuſcepiſſet, & quam ſalutaribus præceptis atque inſtitutis informaſſet regiam civitatem inter tot hæreticorum procellas fluctuantem, Maximo [c] Cynico e ſacris ædibus exturbato, ejuſque actis omnibus abrogatis, illum in ſuſcepto regimine confirmarunt. Sed paulo poſt mortuo Meletio, & a Gregorio Niſſeno [d] funebri oratione laudato, cum videret Gregorius furere magis in dies Ægyptios, habita oratione ad centum quinquaginta patres, ſponte dimiſſionis libellum petiit, & ſe epiſcopali munere abdicavit. Subſtitutus [e] in ejus locum fuit tam imperatoris ſtudio, quam univerſæ ſynodi ſententia, Nectarius Tarſenſis, illuſtri loco natus, ſenatorii ordinis, tunc etiam prætor, ætate gravis, & honeſtiſſimis moribus. In eam vero electionem tam concordibus animis itum eſt ab epiſcopis, qui graviter antea diſſidebant, ut eum locum, in quo rebus pax reddita fuit, Concordiam nominarint. Maximo itaque ejecto, mox concilii patres ad eccleſiam variis hæreſeon laqueis extricandam, animum adjecere. Advocaverat autem in ſynodum Theodoſius epiſcopos etiam Macedonianos [f] numero triginta ſex, duce Eleuſio Cyziceno, quod futurum ſperaret, ut pro ea, quam cum Liberio ſocietatem inierant, in Homouſion convenirent: quod cum illi nunquam ſe admiſſuros profeſſi palam eſſent, e ſynodo receſſere. Patres vero poſt legitimas de orthodoxis dogmatibus diſputationes, Eudoxianis, [g] Eunomianis, Macedonianis, Pneumatomachis, Sabellianis, Marcellianis, Photinianis, Apollinaritis anathema dixerunt: editaque fidei formula, quam Gregorius [h] Nyſſenus ſynodi auctoritate conſcripſit, non ſolum Patris & Filii, ſed & Spiritus ſancti gloriam unam, majeſtatem parem, indiviſam ſanxere ſubſtantiam. Qua tide ſanctiſſime explicata, & nonnullis [i] decretis quæ ad eccleſiæ pacem & epiſcoporum concordiam ſpectare videbantur, adjectis, domum rediere: Imperator [k] autem ſeveriſſimis cavit legibus, ut quicumque a Nicæno, Conſtantinopolitanoque ſymbolo diſſentirent, epiſcopatibus ſpoliarentur; nec modo non provecherentur ad alios, ſed ab eccleſiis, ab urbium mœnibus, ab hominum conſortio pellerentur. Qua [l] de cauſa cum per civitates tumultuarentur hæretici, apertiſque odiis ac ſeditionibus omnia permiſcerent, Theodoſius ut eccleſiæ pacem retarciendam intentiſſimus, acceptis a Damaſo literis, quibus orientales epiſcopos ad Romanam ſynodum ex toto

b Greg. Nazianz. Socr. Theod. Soz. & Gregor. presbyt. ubi ſupra.

c Conc. Conſtant. can. 6. Soz. l. 7. c. 9.

d In funere Meletii.

e Socrat. & Theod. l. 5. c. 8. Soz. l. 7. c. 8.

f Damaſc. l. 3 de imagin.

g Socr. lib. 5. c. 8. Sozom. l. 7. c. 7.

h Can. 1.

i Niceph. l. 12. c. 13.

k Theod. l. 5. c. 8.

l C. Theod. l. 16. tit. 5. l. 3 & tit. 5. l. 6. & 14.

orbe terrarum cogendam [a] invitabat, ſuæ ditionis epiſcopos, cujuſcumque religionis ac ſectæ forent, iterum Conſtantinopolim convenire juſſit. Ubi convenere, ex Nectarii [b] conſilio interrogat Arianos, Eunomianos, Macedonianos, velintne acquieſcere ſanctis eccleſiæ doctoribus, qui antequam eorum hæreſes erumperent, de recta in Deum fide diſputarant. Collaudant aliqui imperatoris conſilium ac mentem: improbant alii, non tam veterum doctrina patrum, quam dialecticorum captionibus laqueiſque conſili: dumque inter ſe litigant atque altercantur, imperat Theodoſius ſectarum principibus, ut ſuam ſinguli fidem referant in libellos: quibus ſtata die acceptis ac perlectis, divinæ ſapientiæ lucem in re tam ardua ſuppliciter implorat: reliquis tandem damnatis, ac palam conſcerptis libellis, Homouſianam fidem, ut optimam atque apoſtolicam, comprobat. Conſternati diſcedunt hæretici, a ſuis etiam exagitati clientibus ob mutuam inter ſeipſos diſſenſionem, quæ eorum cauſam deſpicabilem fecerat, & malæ ſuſpicionis.

Hic Romanam profectionem ex Damaſi [c] præſcripto epiſcopis denunciat imperator. Illi, cum greges ſuos, præſertim quos ab Arianis tenebris & voragine nuperrime liberarant, inter tot hæreticorum turbas atque inſidias deferendos eſſe non putarent, tres epiſcopos, Cyriacum, Euſebium, Priſcianum legatos Damaſo miſerunt cum ſynodicis literis, quibus & cauſas, cur ad Urbem vocati non adiiſſent, explicarunt, & œcumenicæ ſynodi, quam anno ſuperiore Conſtantinopoli celebrarant, acta Romano pontifici recognoſcenda obtulere: quæ [d] ab eo confirmata ſunt. Quo ex tempore ea tanquam per apoſtolicam ſedem approbata ſummæ ſemper venerationi fuere. Itaque in concilio Chalcedonenſi act. 4. Paſchaſinus, Lucentius & Bonifacius apoſtolici legati nomine Leonis papæ, regulam fidei a Nicænis & Conſtantinopolitanis & Epheſinis patribus expoſitam, palam profitentur: quibus & tota ſynodus aſſenſit. Item in act. v. ſic habetur: Definimus igitur, ordinem & omnes formulas cuſtodientes, quæ de fide ſunt conſtitutæ, & nos a ſynodo quondam in Epheſo facta, cujus præſides fuerunt ſanctiſſimæ memoriæ Cæleſtinus Romanorum, & Cyrillus Alexandrinorum, præfulgere quidem rectæ & immaculatæ fidei expoſitionem ſanctorum & beatiſſimorum trecentorum decem & octo patrum, qui in Nicæa temporibus piæ memoriæ Conſtantini imperatoris congregati ſunt; ſervari autem & ea, quæ apud Conſtantinopolim a ſanctis centum quinquaginta patribus decreta ſunt, ad expellendas quidem omnes germinantes hæreſes, & ad confirmationem ejuſdem catholicæ & apoſtolicæ noſtræ fidei. Atque hæ duæ actiones Chalcedonenſes referuntur & approbantur in ſynodo V. Conſtantinopolitana, collatione VI. ubi & bis ſymbolum decantatur, ſemel juxta formulam Nicænam, iterum juxta Conſtantinopolitanam explicationem. Ad hæc in Lateranenſi concilio ſub Martino primo, conſult. IV. Conſtantinopolitanum ſymbolum principio recitatur, tanquam fidei fundamentum: qui mos ac ritus ad poſteriores ſynodos manavit. Sed & concilium Toletanum III. canone 11. Pro reverentia, inquit, ſanctiſſimæ fidei, & propter corroborandas hominum invalidas mentes, conſultu piiſſimi & glorioſiſſimi Reccaredi regis, conſtituit

a Socr. l. 5. c. 10. Sozom. l. 7. c. 12. Theod. l. 5. c. 8. & 9.

b Theod. lib. Socr. l. 5. c. 10. Sozom. l. 7. c. 12.

c Theod. l. 5. c. 9.

d Photius ep. ad Michaelem Bulg. de ſeptem ſyno. c. 2.

ſtituit ſynodus, ut per omnes eccleſias Hiſpaniæ & Galliciæ ſecundum formam orientalium eccleſiarum, concilii Conſtantinopolitani, hoc eſt, centum quinquaginta epiſcoporum, ſymbolum fidei recitetur, & priuſquam dominica dicatur oratio, voce clara populo prædicetur; quo & fides vera manifeſtum teſtimonium habeat, & ad Chriſti corpus & ſanguinem præliandum pectora populorum fide purificata accedant. Romani etiam pontifices in fidei profeſſione inter œcumenicas ſynodos Conſtantinopolitanam ſecundo loco ſemper reponunt: quo
a Lib. 1. ep. 24. Rom. 10. v. 10. in genere S. Gregorius [a] ait: Præterea quia corde creditur ad juſtitiam, ore autem confeſſio fit ad ſalutem, ſicut ſancti evangelii quatuor libros, ſic quatuor concilia ſuſcipere, & venerari me fateor; Nicænum ſcilicet, in quo perverſum Arii dogma deſtruitur: Conſtantinopolitanum quoque, in quo Eunomii & Macedonii error convincitur; Epheſinum etiam primum, in quo Neſtorii impietas judicatur: Chalcedonenſe vero, in quo Eutychetis, Dioſcoriique pravitas reprobatur, tota devotione complector, integerrima approbatione cuſtodio; quia in his velut in quadrato lapide, ſanctæ fidei ſtructura conſurgit. Atque hæc de fide & ſymbolo Conſtantinopolitano dicta ſint; nam canonum longe alia ratio eſt. Romana autem eccleſia (inquit S. [a] Gregorius) eoſdem canones, vel geſta ſynodi illius hactenus non habet, nec accepit; in hoc autem eamdem ſynodum accepit, quod eſt per eam contra Macedonium definitum. Reliquas vero hæreſes, quas illic memoratæ ſunt, ab aliis jam patribus damnatas reprobat. Ea vero diverſitas accidit in primis ob quintum canonem, qui huic concilio communiter adſcribitur, in quo adverſus Nicænam ſanctionem Conſtantinopolitano epiſcopo ſecundus a Romano pontifice locus & honor deſertur: id quod impugnant acerrime Leo [b] primus, Nicolaus [c] primus, Leo [d] nonus; tametſi poſtea canon ille Conſtantinopolitanus uſu quodam & tacito Romanæ ſedis conſenſu confirmatus, & ab [e] Innocentio III. renovatus fuerit in Lateranenſi concilio.

a Lib. 6. ep. 31.

b Epiſt. 31 ad Anatolium epiſt. 32 ad Marcian. & epiſt. 53. ad Pulcher.
c Ep. ad Michael imp.
d Epiſt. ad Michael.
e c. Antiqua de privilegiis.

ΤΟΥ̃ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΤΟΥ̃ ΝΑΖΙΑΝΖΗΝΟΥ̃. SANCTI GREGORII NAZIANZENI ORATIO.

Συντακτήριος εἰς τὴν τῶν ἑκατὸν πεντήκοντα ἐπισκόπων παρουσίαν. *In præſentia centum quinquaginta epiſcoporum habita.*

ΠΩΣ ὑμῖν τὰ ἡμέτερα, ὦ φίλοι ποιμένες καὶ συμποίμνιοι; ὧν ὡραῖοι μὲν οἱ πόδες, εὐαγγελιζομένων εἰρήνην καὶ ἀγαθά, μεθ' ὧν ἐληλύθατε· ὡραῖοι δὲ τὰ πρὸς ἡμᾶς, οἷς εἰς καιρὸν ἐληλύθατε. οὐχ ἵνα πρόβατον πλανώμενον ἐπιστρέψητε, ἀλλ' ἵνα ποιμένα ἔνδημον ἐπισκέψησθε. πῶς τὰ τῆς ἐκδημίας ὑμῖν ἔχει τῆς ἡμετέρας, καὶ τίς ὁ ταύτης καρπός, μᾶλλον δὲ τοῦ ἐν ἡμῖν πνεύματος, ᾧ κινούμεθά πῃ ἀεὶ, καὶ νῦν κεκινήμεθα, μηδὲν ἴδιον ἔχειν ἐπιθυμοῦντες, μήτ' ἴσως ἔχοντες; ἆρά γε σωίετε παρ' ὑμῶν αὐτῶν, καὶ καταμανθάνετε, καὶ λογίζεσθε τῶν ἡμετέρων εἴτε χρηστέρους; ἢ δεῖ, καθάπερ τοὺς στρατηγίας, ἢ δημαγωγίας, ἢ διοικήσεως χρημάτων λόγον ἀπαιτουμένους, δημοσίᾳ καὶ αὐτοὺς ὑποσχεῖν ὑμῖν τὰς εὐθύνας ὧν διῳκήκαμεν; οὐ γὰρ αἰσχυνόμεθα κρινόμενοι, ὅτι καὶ κρίνομεν τὸ μέρος· καὶ μετὰ τῆς αὐτῆς ἀγάπης ἀμφότερα. παλαιὸς δὲ ὁ νόμος. ἐπεὶ καὶ Παῦλος τοῖς ἀποστόλοις ἐκοινοῦτο τὸ εὐαγγέλιον, οὐχ ἵνα φιλοτιμήσηται· πόῤῥω γὰρ τὸ πνεῦμα πάσης φιλοτιμίας· ἀλλ' ἵν' ἡ βεβαιωθῇ τὸ κατορθούμενον, ἢ διορθωθῇ τὸ ὑστερούμενον· εἰ ἄρα τι καὶ τοιοῦτον ἦν ἐν τοῖς ὑπ' ἐκείνου λεγομένοις ἢ πραττομένοις· ὡς αὐτὸς παραδηλοῖ περὶ ἑαυτοῦ γράφων· ἐπειδὴ καὶ πνεύματα προφητῶν προφήταις ὑποτάσσεται, κατὰ τὴν εὐτυξίαν τὰ πάντα καλῶς οἰκονομοῦντος καὶ διέποντος πνεύματος. εἰ δὲ ἐκεῖνος μὲν ἰδίᾳ καί τισιν, ἐγὼ δὲ δημοσίᾳ καὶ πᾶσιν ὑπέχω λόγον, μηδὲν θαυμάσητε· καὶ γὰρ χρῄζω μᾶλλον ὠφεληθῆναι τῇ τῆς ἐλέγχου ἀληθείᾳ, ἧπερ ἐκεῖνος, εἴ τι φαινοίμην ἐλλείπων τοῦ δέοντος· μήπως εἰς κενὸν δρόμον ἔχω, ἢ ἑώρακεν. καὶ ἐκ τίνος ἄλλως ἀπολογήσασθαι, ἢ ἐν εἰδόσι τοὺς λόγους ποιεῖσθον

QUo pacto res noſtræ vobis ſe habere videntur, o cari paſtores & collegæ: quorum & ſpecioſi pedes ſunt annunciantium pacem & bona, cum quibus huc veniſtis; & quantum ad nos attinet, ſpecioſi, utpote ad quos opportune vos contuliſtis, non ut errantem ovem in viam reducatis, verum ut paſtorem peregre agentem inviſatis. Quo pacto peregrinatio noſtra judicio veſtro ſe habet? Et quis hujus fructus, vel (ut rectius loquar) ſpiritus in nobis habitantis, quo & ſemper movemur, & nunc moti ſumus, nihil proprium habere cupientes, nec fortaſſe habentes? Utrum tandem per voſmet ipſi intelligitis & percipitis, ac benigniores rerum noſtrarum cenſores eſtis? an contra nobis faciendum eſt, ut quemadmodum qui militaris imperii, aut gubernationis popularis, aut pecuniarum adminiſtrationis rationem expoſcuntur, ſic nos quoque eorum quæ a nobis adminiſtrata ſunt, rationes publice vobis reddamus? Nec enim ſubire judicium erubeſcimus, quandoquidem etiam viciſſim judicamus: atque utrumque cum pari caritate. Vetus autem hæc lex eſt. Nam etiam Paulus evangelium cum apoſtolis communicabat; non ut ambitioſe ſe oſtentaret (procul enim ab omni gloriæ cupiditate remotus eſt ſpiritus) ſed ut vel confirmaretur quod recte & cum laude gerebat, vel corrigeretur quod officio deerat (ſi quid tamen hujuſmodi erat in iis quæ ab eo dicebantur, vel agebantur) quemadmodum ipſe oſtendit, cum de ipſo ad hunc modum ſcribit: *Quoniam & ſpiritus prophetarum prophetis ſubjiciuntur*, juxta ſpiritus conſtitutionem, omnia recte diſpenſantis & dividentis. Quod ſi ille privatim & apud quoſdam, ego autem publice & apud omnes judicium ſubeo, ne id vobis mirandum accidat. Nam ego ea

S. GREGORII ORATIO Iacobo a Bilio Pruneo abbate S. Michaelis in eremo in terprete doctiſſimo. Poſt inter editas ordine 32.

1. Cor. c. 14. v. 32.

quæ ex libera reprehenſione percipitur, utilitate magis opus habeo, quam ille, ſi qua in re officii partes deſeruiſſe videar; *ne aliquando frustra curram aut cucurrerim*. Nec vero aliter defenſionis munus recte ſuſcipi poteſt, quam ſi apud eos, quibus adminiſtrationis meæ ratio cognita eſt, ſermo habeatur. Quæ igitur eſt noſtra defenſio? ac ſiquidem falſa, coarguite: ſi autem vera, teſtimonio veſtro confirmate; vos inquam, quorum cauſa, & apud quos hæc habetur oratio. Vos enim mihi defenſio eſtis, *& teſtes, & gloriæ corona*: liceat enim mihi quoque ex apoſtoli verbis aliquid audacter uſurpare. His grex exiguus quondam erat & imperfectus, quantum quidem oculorum ſenſu judicari poterat; ac ne grex quidem, ſed parvum quoddam & tenue gregis veſtigium, aut reliquiæ; incompoſitus, paſtore carens, nullis terminis inclusus, nec paſcui liberi jus habens, nec cauſa cinctus, oberrans in montibus, in ſpeluncis & cavernis terræ, huc illuc diſperſus atque diſjectus, eoque redactus, ut qua quamque ovem fors tulillet, tegeretur ac pabularetur: præclareque ſecum agi duceret, ſi ſalutem ſuam ſubriperet: non ſecus videlicet ac grex ille, quem leones expulerunt, aut tempeſtas diſſolvit, aut caligo diſſipavit, quem & prophetæ lugent, populi Iſraelitici gentibus traditi calamitatem adumbrantes: & nos etiam luximus, quamdiu in luctuoſo ſtatu res noſtræ fuerunt: nam ipſi quoque re vera expulſi & projecti fumus, atque in montes omnes & colles ob paſtoris inopiam diſperſi; ac dira quædam tempeſtas eccleſiam invaſit, & horrendæ belluæ in nos impetum fecerunt, quæ ne nunc quidem reddita ſerenitate nobis parcunt; verum (qua ſunt impudentia) potentiores eſſe temporis etiam conditione nituntur: atque triſtis quædam caligo cuncta occupavit & contexit, multo ſane nona illa Ægyptiorum plaga, hoc eſt palpabilibus tenebris gravior, præ qua pene nec alii alios videre potuimus. Atque ut aliquid, quod majorem commiſerationem redoleat, dicam, eo ſcilicet, qui nos affixit, tanquam patente, fretus; Abraham non cognovit nos, nec Iſrael non agnovit: at ut pater noſter es; in te oculos conjicimus; præter te aliam non novimus: nomen unum tuum invocamus. *Propterea cauſam dicam*, inquit Jeremias, *cæterum judicia loquar ad te. Utili fumus ut a principio, cum non imperares nobis*; & oblitus es teſtamenti ſancti tui, ac miſericordias tuas nobis occuluiſti. Propterea opprobrium facti ſumus dilecto tuo, nos, inquam, trinitatis adoratores, perfecti perfectæ divinitatis clientes & ſupplices, nec eo audacie prorumpentes, ut quidquam eorum quæ ſupra nos ſunt, ad nos detrahamus & dejectamus, nec ita ſuperbi & arrogantes, ut (quod impiæ linguæ, ac deitatis hoſtes facium:) dominum in ſervilem ordinem nobilcum redigamus: ſed ſcilicet propter alia ſcelera noſtra, & quia non, ut mandatis tuis dignum erat, vitæ noſtræ rationes inſtituimus, verum poſt pravam noſtram mentem & cogitationem ambulavimus (quænam enim alia cauſa proferri poteſt) hominibus iniquiſſimis, atque omnium quos terra fert, ſceleratiſſimis dediti ſumus. Primus Nabuchodonoſor nos obtrivit, ille inquam, qui ſecutus Chriſtum, ad-

τις σοῦ ἡ ἀπολογία; καὶ εἰ μὲν ψεῦδος, ἐλεγξατε· εἰ δὲ ἀληθὲς, μαρτυρήσατε ὑμεῖς, ὑπερ ὧν, καὶ ἐν οἷς ὁ λόγος. ὑμεῖς γάρ μου καὶ ἀπολογία, καὶ μάρτυρες, καὶ καυχήσεως στέφανος, ἵνα τολμήσω κἀγώ τι ἐκ τοῦ ἀποστόλου παρρησιάσασθαι. τοῦτο τὸ ποίμνιον ἦν ὅτε μικρόν τε καὶ ἄπλετες ἦν, ὅσον ἐπὶ τοῖς ὀφθαλμοῖς· καὶ οὐδὲ ποίμνιον, ἀλλὰ ποίμνης τι μικρὸν ἴχνος, ἢ λείψανον, ἀσώματον, καὶ ἀνεπίσκοπον, καὶ ἀόριστον, μήτε νομὴν ἐλευθέραν ἔχον, μήτε μάνδρα περιεχόμενον, πλανώμενον δὲ ὄρεσι καὶ σπηλαίοις καὶ τοῖς ὀπαῖς τῆς γῆς, ἄλλο ἀλλαχοῦ διεσπαρμένον τε καὶ διερριμμένον, ὡς ἕκαστον ἔτυχε, σκεπόμενον ἢ νεμόμενον, καὶ ἁρπαζόμενον τῷ ἑαυτοῦ σωτῆρι· οἷον ἐκεῖνο τὸ ποίμνιον, ὃ λέοντες ἐξῶσαν, ἢ ζάλη διέλυσεν, ἢ σκοτόμαινα διεσκέδασεν· ὃ θρηνοῦσι μὲν προφῆται, τοῖς τοῦ Ισραὴλ ἀπειλαῖζοντες παθεσι παραδεδομένοις τοῖς ἔθνεσιν. ἐθρηνήσαμεν δὲ καὶ ἡμεῖς, ἐφ' ὅσον θρήνων ἐφαπτόμεθα ἄξια. τῷ ὄντι γὰρ καὶ ἡμεῖς ἐξωσθήμεν, καὶ ἀπερρίφημεν, καὶ ἐπὶ πᾶν ὄρος καὶ βουνὸν διεσπάρημεν, ὡς ἐν ἐρημίᾳ ποιμένος· καὶ χειμὼς τις χειμῶν κατέχει τὴν ἐκκλησίαν, καὶ δεινοὶ θῆρες ἐπιπεπτώκασιν. οἱ μηδὲ πῶ, μὴ τὴν αἰδέσιμον, ἡμῶν φειδόμενοι, ἀλλ' ἀναισχυντοῦντες εἶναι καὶ τὸ κερδὲ δυνατώτεροι· καὶ σκυθρωπή τις σκοτόμαινα ἐπέλαβε πάντα, καὶ συνεκάλυψε, πολὺ τῆς ἐνάτης τῆς Αἰγυπτίων πληγῆς βαρυτέρα, τοῦ ψηλαφητοῦ λέγω σκότους, ὑφ' οὗ μικροῦ μηδὲ ἀλλήλους ἰδεῖν ἠδυνήθημεν. καὶ ἵν' ἔπωτι συμπαθέστερον, ὡς πατρὶ τῷ παραδεδωκότι θαρρήσας· Αβραὰμ οὐκ ἔγνω ἡμᾶς, καὶ Ισραὴλ οὐκ ἐπέγνω ἡμᾶς· ἀλλὰ σὺ πατὴρ ἡμῶν εἶ, ὅτι κύριός σε βλέπομεν, ἐκτὸς σοῦ ἄλλον οὐκ οἴδαμεν, τὸ ὄνομά σου ὀνομάζομεν. διὰ τοῦτο ἀπολογήσομαι, πλὴν κείμενα λαλήσω πρὸς σέ, φησὶν Ιερεμίας. ἐγνώμεθα ὡς τὸ ἀπ' ἀρχῆς, ὅτε οὐκ ἦρξας ἡμῶν. καὶ ἐπελάθου διαθήκης ἁγίας σου, καὶ ἀπέκλεισας ἀφ' ἡμῶν τὰ ἐλεήσου. διὰ τοῦτο ἐγνώσθημεν ὀνειδισμῷ τῷ ἀγαπητῷ σου, οἱ τῆς ἁγιασμοῦ προσκυνηταί, οἱ τέλειοι τῆς τελείας θεότητος προσφυγαί, καὶ μὴ τολμῶντές τι τῷ ὑπερ ἡμᾶς εἰς ἡμᾶς κατάγειν, μηδὲ τοσοῦτον ἐπαίρεσθαι, κατὰ τοὺς ἀθέους γλώσσας καὶ θεομάχους, ὥστε τῷ δεσποτείαν ποιεῖν ὁμόδουλον. ἀλλὰ παρεδόθημεν δηλαδὴ διὰ τὰς ἄλλας ἁμαρτίας ἡμῶν, καὶ τὸ μὴ ἀξίως τῷ ἐντολῶν σε ἀναγραφῆναι, ἀλλ' ὀπίσω τῆς διανοίας ἡμῶν τῆς πονηρᾶς πορεύθηναι· διατί γὰρ ἕτερον; ἀνδράσιν ἀδικωτάτοις καὶ πονηροτάτοις παρὰ πάντας τοὺς κατοικοῦντας τὴν γῆν. ὁ φρὼτ Ναβουχοδονόσορ ἐξέθλιψεν ἡμᾶς, ὁ μὴ Χριστὸν κατὰ Χριστὸν μανεὶς, καὶ διὰ τοῦτο μισήσας Χριστὸν, ὅτι δι' αὐτοῦ ἐσέσωσο, καὶ τῶν ἱερῶν βιβλίων τὰς ἀθέους θυσίας ἀντιλαβών, κατέφαγέ με, ἐμεμίσατό με, ἐκάλυψέ με σκότος λεπτὸν, ἵνα μὴ ἀκούσω μηδὲ θρήνων τῆς γραφῆς· εἰ μὴ ὅτι κύριος ἐβοήθησέ μοι, καὶ χερσὶν ἀνόμων δικαίως αὐτὸν παρέδωκεν, ἐκτυπήσας εἰς Ιέρσας, οἷα τὰ Θεοῦ κείμενα. καὶ ὑπὲρ αἱμάτων ἀνοσίων αἷμα ἐχυσθη δικαίων, ἐντεῦθα μόνον οὐδὲ μακροθυμήσαι ἀναχομένης τῆς δίκης, παραβραχὺ παρήκησε τῷ ἅδῃ ἡ ψυχή μου. ὁ δὲ τερος ἀδὲν ἐκείνου φιλανθρωπότερος. ὅτι μὴ καὶ βα-

βαρύτερος, ὅσῳ τὸ Χριστὸ φέρων ὄνομα, ψευδό-
χριστος· ἰῶ, καὶ Χριστιανοῖς ὄνειδος, οἷς καὶ τὸ
πιστὸν ἄδειαν, καὶ τὸ παχὺ ἀδοξον, τῷ μηδὲ
ἀδικεῖσθαι δοκεῖν, μηδὲ τὸ μεγαλοφυὲς ὄνομα
προσεῖναι, τῷ μαρτυρίῳ· ἀλλὰ κρύπτεσθαι κλέ-
πτεσθαι τῷ ἀληθείαν· πάσχοντας ὡς Χριστιανούς,
ὡς ἀσεβεῖς κολάζεσθαι. οἶμαι ὅτι ἐπλυτήσαμεν
ἐν τοῖς κακοῖς, ὅτι πῦρ κατέφαγε τὰ ὡραῖα τῆς
οἰκουμένης· τὰ κατάλοιπα τῆς κάμπης κατέφαγεν
ἡ ἀκρὶς, καὶ τὰ κατάλοιπα τῆς ἀκρίδος κατέφα-
γεν ἡ ἐρυσίβη· εἶτα ὁ βρῦχος, εἶτα οὐκ οἶδ' ὅ,
τι πρὸς τούτοις καὶ ἄλλο ἐπ' ἄλλῳ κακῷ φούρσων.
τί οὖν τις ἐκβαρβαρώσει πάντα τὰ τῷ κυρῷ κακὰ,
καὶ τίνι τύπῳ κατανύξωσιν ἡμᾶς, εἴτε εἰσπραξιν χρὴ
λέγειν, εἴτε δαιμασίαν καὶ πύρωσιν; πλὴν ὅτι
διήλθομεν διὰ πυρὸς καὶ ὕδατος, καὶ προήλθομεν
εἰς ἀναψυχήν, ἐξέκεια τῷ σώζοντος. ἀλλ' ὅμως
λέγειν ἀπ' ἀρχῆς ὁ λόγος ὥρμητο. τοῦτο τὸ γεώρ-
γιον ἰῶ ὅτε μικρόν τι καὶ πενιχρὸν ἰῶ, καὶ οὐχ ὅπως
Θεῷ τῷ τὸν κόσμον ὅλον γεωργήσαντι τὸ γεωρ-
γουμένος τοῖς καλοῖς τῆς δικαίας σπέρμασί τε
καὶ δόγμασιν. ἀλλ' οὐδὲ πένητος ἑνὸς τῶν σὺν δεῶν
καὶ μέτριον, ὡς γε ἐδόκει. ἀλλ' οὐδὲ γεώργιον
ὅλως, οὐδὲ ἀποθήκων, οὐδὲ ἅλω τυχὸν, οὐδὲ
δρεπάνης ἄξιον. οὐδὲ θημῶν, οὐδὲ δράγματα,
ἢ δράγματα μικρά τε καὶ ἄωρα, καὶ οἷα τὰ ἐκ δωμά-
των· μήτε χεῖρα πληρωθῆναι τοῦ θερίζοντος, μήτε
τῆς παιόντων προκαλύψασθαι ὀλολυγήν. τοιοῦτον
ἡμῶν τὸ γεώργιον, τοιοῦτον τὸ θέρος. μέγα μὲν
καὶ δεσποτικὸν καὶ πίον τῷ θεωρητῇ ἀπὸ κρυπτῶν, καὶ τοιού-
τῳ γεωργῷ πρέπον εἶναι, ὃ πλουτοῦσι χιλιάδες
ψυχῶν καλῶς τῷ λόγῳ γεωργουμένων· ὁ μὴ νο-
ούμενον τοῖς πολλοῖς, οὐδὲ εἰς ἓν συναγόμενον, ἀλλὰ κατὰ μικρὸν συλλεγόμενον, ὡς κα-
λάμη ἐν ἀμητῷ, καὶ ὡς ἐπιφυλλὶς ἐν τρυγητῷ,
μὴ ὑπάρχοντος βότρυος. φοβοῦμαι μὴ δοκῶ
κἀκεῖνα, καὶ λίαν κατὰ καιρόν· ὡς σκοπὸν ἐν
ἐρήμῳ εὗρον τὸν Ἰσραὴλ, καὶ ὡς ῥάγα μίαν ἢ
δευτέραν ὠδμὴν ἐν ἀώρῳ τῷ βότρυϊ, εὐλογίαν
μικροῦ κυρίου τετηρημένου, καὶ ἀπαρχὴν καθιερωμέ-
νην, ὀλίγῳ ἔτι καὶ σπανίῳ, καὶ οὐ πλη-
ροῦσαν σῶμα ἔθνους, καὶ ὡς σημαίαν ἐπὶ βουνῷ,
καὶ ὡς ἰσὸν ἐπ' ὄρους, ἢ εἴ τι ἄλλο τῶν μοναδικῶν
τε, καὶ οὐ σπὶ πλείοσι θεωρουμένων. τοῦτο μὲν
τὰ τῆς προτέρας πενίας καὶ κατηφείας. ἀφ' οὗ δὲ
ὁ πτωχίζων καὶ πλουτίζων Θεὸς, ὁ θανατῶν καὶ
ζωογονῶν, ὁ ποιῶν τοῦτο καὶ μετασκάλλων μόνῳ
τῷ βούλεσθαι· ὁ ποιῶν ἐκ μιᾶς νυκτὸς ἡμέραν,
ἐκ δὲ χειμῶνος ἔαρ, ἐκ δὲ ζάλης γαλήνην,
ἐκ δὲ αὐχμῶν ἐπομβρίαν. καὶ τοῦτο δὲ ἑνὸς δι-
καίου πολλάκις εὐχὴν ἐπικλινθέντος· ὁ ἀνα-
λαμβάνων πρακτὴς ἐς ὕψος, καὶ ταπεινῶν ἁμαρ-
τωλοὺς ἕως γῆς, ἐκεῖνο πρὸς αὐτὸν εἶπεν. ἰδὼν
εἶδον τὴν κάκωσιν τοῦ Ἰσραὴλ, καὶ ὃ μὴ προσδῶ-
σιν ἔτι τῷ πλῷ καὶ τῇ πλινθίᾳ ταλαιπωρεῖν.
καὶ εἶπών, ἐπεσκέψατο. καὶ ἐπισκεψάμενος ἔσωσε,
καὶ ἐξήγαγε τὸν λαὸν αὐτοῦ ἐν χειρὶ κραταιᾷ, καὶ
ἐν βραχίονι ὑψηλῷ. ἐν χειρὶ Μωσῆ καὶ Ἀαρὼν
τῷ ἐκλεκτῷ αὐτοῦ. τί γίνεται; καὶ τί θαυματουρ-
γεῖται; ἃ βίβλοι καὶ μνῆμαι φέρουσιν. ἐκτὸς γὰρ
τῶν κατὰ τὴν ὁδὸν θαυμασίων, καὶ τῆς μεγάλης
ἐκείνης βομβύστεως, ἵν' εἴπω τι σωτηρίου πάσχα·

versus Chriſtum furore flagravit: atque ob eam cauſam Chriſtum inviſum habuit, quia per eum ſalutem conſecutus fuerat; ac ſacros libros cum impiis ſacrificiis commutavit. Devoravit me, in partes diſtraxit me: contexerunt me tenebræ tenues (ut ne lugens quidem a verbis ſcripturæ recedam:) *Niſi quia Dominus adjuvit me*, atque ipſum (qualia Dei judicia ſunt!) in Perſidem ejectum, iniquorum manibus, ut merebatur, tradidiſſet; ac pro nefariis & impiis cruoribus juſtus cruor fuſus fuiſſet (hic ſolum ne longanimitate quidem uti ſuſtinente vi illa ultrice) *propemodum habitaſſet in inferno anima mea*. Secundus nihilo humanior illo fuit: imo eo etiam acerbior, quod Chriſti nomen ferens, pſeudochriſtus erat, Chriſtianiſque probrum & dedecus, quibus & facere impium, & pati inglorium erat; quod ne injuriam quidem accipere viderentur, nec illuſtre martyrii nomen cruciatibus accederet, verum hic quoque fucus veritati fieret, ut qui tanquam Chriſtiani patiebantur, tanquam impii cruciatu afficerentur. Heu me, quia in malis divites & copioſi extitimus, quia ignis ſpeciosa terræ comedit: *reſiduum erucæ comedit locuſta, & reſiduum locuſtæ comedit rubigo; tum bruchus*, ac poſtea neſcio quod aliud atque aliud malum ſubinde exoriens. Quid autem omnia illius temporis mala tragica oratione proſequi attinet, eamque quæ tum nos invaſit, ſive pœnam dicere convenit, ſive exploratione ac purgationem? Ceterum *tranſivimus per ignem & aquam*; ac benigna ſalvatoris voluntate in refrigerium prodiimus. Enimvero (ut eo ſe, unde digreſſa eſt, oratio referat) hæc ſeges parva quondam & inops erat, ac non modo Deo, qui pulchris pietatis ſeminibus & doctrinis totum orbem terrarum excoluit, atque excolit, ſed ne paupere quidem ac tenui homunculo digna, ut quidem videbatur; imo nec ſeges omnino, nec horreis, nec area fortaſſe, nec falce digna, nec etiam acervi, nec manipuli, aut certe parvi & immaturi, & quales ſunt tectorum; nec meſſoris manum implentes, nec eorum qui pertranſeunt, benedictionem illicientes. Talis ſeges noſtra erat, tantilla meſſis; magna illa quidem & pinguis apud eum qui abſcondita intuetur, talique agricola digna, quam animarum recta doctrina excultarum valles multiplicant; at quæ tamen in vulgus minime nota eſſet, nec in unum cogeretur, ſed minutatim colligeretur, non ſecus ac ſtipula in meſſe, & racemulus in vindemia, cum nullus eſt botrus. Quin illa quoque, & quidem admodum tempeſtive, mihi videor adjecturus: *Ut ficum primaturam in deſerto Iſraelem inveni*, & ut acinum unum aut alterum maturum in immaturo botro, benedictionis quidem cauſa ſervatum, ac primitiis conſecratum, adhuc tamen parvum & rarum, nec os comedentis implentem: atque etiam ut ſigniferum lignum in colle, & malum navis in monte; aut ſi quid aliud eſt ſingulare, nec una cum aliis multis conſpicuum. Atque hæc quidem priſtina noſtra paupertas & mœſtitia fuit. Ex quo autem tempore Deus, qui pauperem facit, & ditat, qui mortificat & vivificat, qui hæc voluntate ſola facit atque immutat; qui ex nocte diem facit, ex hyeme ver, ex tempeſtate tran-

Jerem. c. 51. v. 34. Pſal. 51 v. 6. Pſalm. 93. v. 17. Ibidem. Valeſ. imp. Joel. c. 1. v. 4. Pſalm. 118 v. 6. Pſalm. 43. v. 22. Mich. c. 7. v. 10. Oſee c. 9. v. 10. Iſai. c. 65. v. 10. Iſai. c. 30. v. 17. 1. Reg. c. 2. v. 6.

tranquillitatem, ex ſiccitate pluviam, idque plerumque unius juſti, diuturna perſecutione vexati, precibus permotus; qui denique manſuetos in altum ſuſcipit, ac peccatores uſque ad terram humiliat; illud ſecum dixit: *Videns vidi afflictionem Iſraelis*; nec luto, ac conficiendorum laterum labore diutius opprimetur: ac locutus viſitavit; & viſitans ſalutem attulit; populumque ſuum eduxit in manu potenti, & brachio excelſo, in manu Moſis & Aaron electorum ſuorum: quid fit? quæ ſigna & miracula? nimirum ea, quæ & memoriæ prodita, & literarum monumentis commendata circumferuntur. Nam, ut miracula in via edita, ore, inquam, omnium decantata taceam, ac rem uno verbo complectar; Joſeph unus in Ægyptum proficiſcitur, ac ſexcenta hominum millia non multo poſt ex Ægypto excedunt (quid hoc admirabilius, aut illuſtrius divinæ magnificentiæ argumentum, cum ex rebus perditis ac deploratis, iter ſecundis aperire voluerit?) ac promiſſionis terra per unum hominem odio habitum ſorte diſtribuitur, atque is qui venditus fuerat, gentes ſedibus pellit, ipſeque in gentem magnam conſtituitur, ac parva illa propago vinea lata & palmitibus abundans efficitur, in eamque magnitudinem evadit, ut & ſupra fluvios aſcendat, & uſque ad mare extendatur, & a finibus in fines porrigatur ac dilatetur, & gloriæ ſublimitate montes operiat, & cedrorum magnitudinem ſuperet, & quidem cedros Dei, quicumque tandem montes illi, & quæcumque cedri exiſtimandæ ſunt. Talis quondam hic grex erat, talisque rurſum nunc, tamque ſucculentus, lateque ſe porrigens; ac ſi nondum perfectionem aſſecutus, ad eam tamen quotidianis incrementis progrediens, atque etiam, ut auguror, progreſſurus. Hoc mihi prædicit Spiritus ſanctus, ſi quid vaticinandi arte valeo, futuraque proſpicio. Ac ſimul ex iis quæ præceſſerunt, ſpem non dubiam concipio, atque ratiocinatione id percipio, utpote rationis alumnus. Multo enim mirabilius eſt quod ex tantillo ad tantam magnitudinem pervenerit, quam ut ex eo ſtatu, quo nunc eſt, ad ſummum ſplendoris gloriæque gradum provehatur. Poſteaquam enim ſemel ab eo, qui mortuos ad vitam revocat, oſſa cum oſſibus, & commiſſuræ cum commiſſuris jungi cœperunt, ac ſiccis rebus ſpiritus vitæ & regenerationis datus eſt, reſurrectionem utique omnibus ſuis numeris partibuſque perfici atque expleri neceſſe eſt. Ac proinde qui exacerbant, non exaltentur in ſemetipſis; nec umbram, aut ſomnium exurgentium, aut auram perflantem, aut navis veſtigia aquis impreſſa tenentes, quidquam ſe habere exiſtiment. *Ululet pinus, quia cecidit cedrus.* Ex aliorum malis documentum ſibi capiant, ac diſcant, pauperem nequaquam in finem uſque obliviſci fore; nec divinitatem ſeſe diutius cohibituram, quin procerum capita, ut Habacuc loquitur, cum ſtupore diſſecet, nimirum ipſa quoque diſſecta, & male diviſa in id quod præeſt, & quod ſubeſt: ut ſic maxime & deitas contumelia afficiatur in creaturarum ordinem redacta, & res creatæ onerentur, deitati honore adæquatæ. Quin illam quoque ejus, qui contritos & oppreſſos colligit, vocem mihi audire videor: *Di-*

3. Reg. c. 12.
Pſalm. 146. v. 6
Exod. c. 3. v. 7
Pſalm. 135. v. 12
Pſalm 76. v. 21.
Pſalm 135.
Geneſ. c. 37.
Exod. c. 12. v. 37.
Pſalm 79. v. 11.
Pſalm 104.
Pſalm 79.
Exech. c. 37.
Pſ. 65. v. 7.
Eccleſ. c. 34. v. 2
Pſ. 72. v. 20.
Sapient. c. 5. v. 10.
Zach. c. 11. v. 2.
Pſ. 9. v. 29.
Habac. c. 3. v. 14.

Ἰωσὴφ εἰς Αἴγυπτον εἰς, ᾗ μυριάδες ἐξήνεγκε μετ' ὀλίγον ἐξ Αἰγύπτου. τί τούτου θαυμασιώτερον, ἢ μεῖζον τῆς τοῦ Θεοῦ μεγαλουργίας τεκμήριον; ὅταν ἐκ τῶν ἀπόρων θέλῃ πόρον δοῦναι τοῖς πράγμασι, ᾗ γῆ τῆς ἐπαγγελίας πληροδοτῆται δι' ἑνὸς μισηθέντος· ᾗ ὁ πραθεὶς ἔθνη μεθίστησι, ᾗ εἰς ἔθνος καθίσταται μέγα. καὶ ἡ μακρὰ παροψὰς ἐκείνη, ἄμπελος εὐκληματοῦσα γίνεται, καὶ τοσαύτη, ὡς ἐπιβαίνειν μὲν ποταμοῖς, ἐκτείνεσθαι δὲ μέχρι θαλάσσης, ἐξ ὀρέων εἰς ὄρεα πλατυνομένη. καλύπτειν δὲ ὄρη τῷ ὕψει τῆς δόξης, κέδρων δὲ ὑπερκύρεσθαι, ᾗ παῦται τῆς τοῦ Θεοῦ· ἃ τίνα δή τὰ ὄρη ταῦτα, ᾗ ἃς τινας τὰς κέδρους ὑπολήπτεον· τοιαῦτα ποτε τότε τὸ ποίμνιον, ᾗ τοιοῦτον νῦν, ὅτως ἔκτισταί τε ᾗ πλατυνόμενον· οὐ δὲ μήπω τελέως, ἀλλ' εἰς τοῦτό γε τοῖς κατὰ μέρος ὁδεῦον προδύμως· ᾗ προφητεύσω δὲ, ὅτι ᾗ ὁδεῦσον. τοῦτό μοι τὸ πνεῦμα προλέγει τὸ ἄγιον, εἴ τι προφητικὸς ἐγὼ, ᾗ βλέπων τὰ ἔμπροσθεν. ἓν ἅμα τοῖς προλαβοῦσιν ἔχω θαῤῥεῖν, ᾗ λογισμῷ γινώσκειν, ὡς λόγῳ σύνεσφος. πολὺ γὰρ παραδοξότερον ἐξ ἐκείνου τοσαύτῳ γθυέσθαι, ἢ τὴν νῦν οὖσαν εἰς ἄκρον προελθεῖν λαμπρότητος. ἐξ ὧ γὰρ σωάγεσθαι ἤρξατο παρὰ τοῦ ζωογονοῦντος τὰς νεκρὰς, ὅσα πρὸς ὅσα, ᾗ ἁρμονίᾳ πρὸς ἁρμονίαν, καὶ τοῖς ξηροῖς ἐδόθη πνεῦμα ζωῆς καὶ παλιγγενεσίας, πᾶσαν εὖ οἶδα πληρωθῆναι δεῖ τῷ ἀνάστασιν. ὥστε μὴ ὑψοῦσθαι ἐν ἑαυτοῖς οἱ παραπικραίνοντες, μηδὲ σκιὰν κρατοῦντες, ἢ σύμπτωσιν ἐξεγειρομένων, ἢ αὖρας ὀφαπτούσας, ἢ νηὸς ἴχνη καθ' ὕδατος, ἔχειν τι νομιζέτωσαν. ὀλολιζέτω πίτυς, ὅτι πέπτωκε κέδρος. τοῖς ἧσσ ἄλλων κακοῖς παιδλιεθῶσαν, ᾗ μανθανέτωσαν. ὅτι οὐκ εἰς τέλος ἐπιλησθήσεται ὁ πτωχὸς, οὐδὲ ἀνέξεται μὴ ἐπεσάσει ὀφακόψαι κεφαλὰς δυνατῶν, ὡς ὁ Ἀββακοὺμ φησιν, ἢ ὀφακοπτομῶν θεότης ᾗ ὀφαιρομῶν κακῶς εἰς τε τὸ ἄρχον καὶ τὸ ἀρχόμενον, ὡς ἂν μάλιστα ᾗ θεότης ὑβριστὴν κατηγομῶν, ᾗ βαρυσθεὶς κτίσις ὁμοτιμίᾳ θεότητος. δοκῶ μοι κἀκείνης ἀκούειν τῆς φωνῆς παρὰ τῶ συναγομένου τὰς σωπεξιμμένας, καὶ τοὺς πεπισμένους εἰσδεχομένου· πλάτυνον τὰ χωνίσματα τί σου ἔτι, ἐκπέτασον εἰς τὰ δεξιὰ ᾗ εἰς τὰ ἀριστερά· πῆξον, ἧσσ αὐλαίων μὴ φείσῃ. ἐγὼ παραδέδωκά σε, ᾗ ἐγὼ βοηθήσω σοι. ἐν θυμῷ μικρῷ ἐπάτυξά σε. ᾗ ἐν ἐλέῳ αἰωνίῳ δοξάσω σε. μεῖζον τὸ μέσον τῆς φιλανθρωπίας, ὑπὲρ τὸ μέσον τῆς παιδαγωγίας. ἐκεῖνα διὰ τῶν ποιημάτων, ταῦτα διὰ τῶν ῥιάδα προσκυνημάτων. ἐκεῖνα διὰ τῶν κάθαρσιν, ταῦτα διὰ τῶν ἐμῶν δόξαν, ὃς δοξάζω τοὺς δοξάζοντας, ᾗ παραζηλῶ τοὺς παραζηλοῦντας. ἰδοὺ ταῦτα ἐσφράγισαι παρ' ἐμοὶ, ᾗ ὅτις ἄλυτος νόμος ἀντιμεξήσεως. σὺ δέ μοι περιεῖχε ἧσσ τειχῶν ᾗ ἧσσ πλακῶν, ᾗ τῆς κεκομψαμένης ψηφίδος, ἓ ἧσσ μακρῶν δρόμων ᾗ περιδρόμων, ᾗ χρυσῷ κατελάμπε καὶ περιελάμπε, * τὸν μὲν ὡς ὕδωρ ἔσπειρες, τὸν δὲ ὡς ἄμμον ἐθησαύριζες· ἀγνοῶν ὅτι κρείσσων ὕπαιθρος πίστις πολυτελοῦς ἀσεβείας, ᾗ πλείως Θεῷ ζῶντες σωτηγμένοι ἐν ὀνόματι κυρίου, πολλῶν μυριάδων ἀρνυμένων θεότητι. ᾗ τοὺς Χαναναίους ἅπαντας προτιμήσεις ἑνὸς τοῦ Ἀβραάμ; ἢ καὶ

* Sc. τὸ μὲν ὡς ὕδωρ ἔσπειρες.

Σο-

Σοδομίτας ἑνὸς τῦ Λώτ; ἢ τῆ Μαδιανίτιν Μωσέως, τῆ περοίκων καὶ ξένων; τί δὲ τοὺς μὴ Γεδεὼν ξυκοσίους τοὺς λαψαντας, τῆ ἀπορραφοσῶν χιλιάδων; τί δὲ τοὺς ἀναρίθμους Αβραάμ, τοὺς μυρίων ὑπὲρ τούτων τὸ ἀριθμῶ, τῶν πολλῶν βασιλέων, καὶ τῶν τῦ σρατῦ μυριάδων, ἃς καὶ πὴρ ὄντας ὀλίγους καταδέωξαν καὶ ἐξέψαντο; ἐκεῖνο δὲ τῶς νοεῖς. ὅτι ἐὰν ᾖτε ὁ ἀριθμὸς τῶν υἱῶν Ισραὴλ ὡς ἡ ἄμμος τῆς θαλάσσης, τὸ κατάλειμμα σωθήσεται; τί δὲ πικατάλειπον ἑμαυτῷ ἑπτακισχιλίους ἄνδρας, οἵ τινες ὐκ ἔκαμψαν γόνυ τῷ Βάαλ; ὐκ ἔσι τῦτο, ὐκ ἔσιν, ὐκ ἐν τοῖς πλείοσιν ἐδόκησεν ὁ Θεός. σὺ μὲν ἀριθμεῖς τὰς μυριάδας, ὁ Θεὸς δὲ τοὺς σωζομένους. καὶ σὺ μὲν τὸν ἀμέτρητον χοῦν, ἐγὼ δὲ τὴ σκιὰν τῆς ἐκλογῆς. ὐδὲν γὰρ ὕτω Θεῷ μεγαλοπρεπές, ὡς λόγῳ κεκαθαρμένῳ, καὶ ψυχὴ τελείᾳ τοῖς τῆς ἀληθείας δόγμασιν. ἄξιον μὲν γὰρ ὐδὲν ἐσι τὰ τὰ πάντα πεποιηκότι, καὶ παρ' ὃ τὰ πάντα, καὶ εἰς ὃν τὰ πάντα, δοῦναι Θεῷ καὶ προσενεγκεῖν, μὴ ὅτι μικῆς χειρὸς ἔργον ἢ περιουσίας, ἀλλ' ὐδ' εἰ πᾶσιν τοῖς ἐν ἀνθρώποις εὐπορίαν ἢ χεῖρα εἰς ἓν συνενεγκὼν τιμῆσαι θελήσειεν. ὐχὶ τὸν ὑρανὸν καὶ τὴν γῆν ἐγὼ πληρῶ, λέγει κύριος; καὶ, ποῖον οἶκον οἰκοδομήσετέ μοι; ἢ τίς τόπος τῆς καταπαύσεώς μου; ἐκεῖ δὲ τῆς ἀξίας ἁμαρτεῖν ἀναγκαῖον, ὃ δεύτερόν ἐσιν, αὐτῷ παρ' ὑμῶν, τὴν εὐσέβειαν, τὸν κοινὸν πλῆτον ἐμοὶ καὶ ὁμότιμον, ἐν ᾧ τυχὸν ὑπερβαλεῖται καὶ τὸν λίαν λαμπρὸν ὁ πάνυ πένης, ἂν ᾖ μεγαλόψυχος. προαιρέσεως γὰρ, ὐκ εὐπορίας ἡ τοιαύτη φιλοτιμία. λήψομαι μὲν ὧν καὶ ταῦτα ἐκ τῶν χειρῶν ὑμῶν, εὖ ἴσε, πατὴν τὴν αὐλὴν μὴ προσθήσεσθε, ἀλλὰ πατήσουσιν αὐτὴν πόδες ταπεινῶν τῶν ἐπεγνωκότων ἐμέ, καὶ τὸν μονογενῆ μου λόγον, καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὑγιῶς καὶ γνησίως. μέχρι τίνος κληρονομήσετε τὸ ὄρος τὸ ἅγιόν μου; μέχρι τίνος ἡ κιβωτὸς παρὰ τοῖς ἀλλοφύλοις; νῦν δὲ μικρὸν ἔτι ἐνυβρίσητε τοῖς ἀλλοβίοις, καὶ τῦ βλέεσθαι ἀπολαύσατε· ὅτι ὃν ἕκτον ἐβουλεύσασθε τῦ ἀπώσασθαί με, κἀγὼ ἀπώσομαι ὑμᾶς, λέγει κύριος παντοκράτωρ. πῶτα μὴ ἀκύρως λέγοντες ἐδόκουν, καὶ ποιοῦντες αἰσθάνεσθαι, καὶ ἔτι πρὸς τούτοις πρὸς μὲν τὸν λαὸν βοῶντος τὸν ἐξ ὀλίγου πολλῶ ἤδη, καὶ συγκείμενον ἱκανῶς ἐκ διεσπαρμένων, καὶ ἐξ ἐλευθέρων τυχὸν καὶ ἐπίφθονον· πορεύεσθε διὰ τῆς πύλης μου, καὶ πλατυνεῖσθε. μὴ διὰ παντὸς δεῖ κάμνειν ὑμᾶς ἐκ σκιωτῆς κατοικουμένους, καὶ τοὺς θλίβοντας ὑμᾶς ὑπερφρονεῖσθαι; πρὸς δὲ τοὺς ἐφεσῶτας ἀγγέλους, πείθομαι γὰρ ἄλλους ἄλλης προστατεῖν ἐκκλησίας, ὡς Ἰωάννης διδάσκει με διὰ τῆς ἀποκαλύψεως. ὁδοποιήσατε τῷ λαῷ μου, καὶ τοὺς λίθους ἐκ τῆς ὁδῦ ἀφαιρεῖσθε· ἵνα μηδὲν ᾖ σκῶλον, μηδὲ κώλυμα τῷ λαῷ τοῦ Θεοῦ ὁδῦ καὶ εἰσόδου, νῦν μὲν ἐπὶ τὴ χειροποίητα, μικρὸν δὲ ὕσερον ἐπὶ τὴν ἄνω Ιερουσαλὴμ, καὶ τὴ ἐκεῖσε ἁγίᾳ τῆ ἁγίων· ἃ τέλος οἶδα τῆς ὧπωῦθα κακοπαθείας καὶ σωτονίας τοῖς καλῶς ὁδεύσασιν. ἐν οἷς ἐσε καὶ ἡμεῖς κλητοὶ ἅγιοι, λαὸς περιούσιος, βασίλειον ἱεράτευμα, χοίνισμα κυρίου τὸ κράτισον, ἀπὸ σαγόνος ποτιμος ὅλος, ἀπὸ σκιπθῆρος λαμπὰς ἑράνιος, ἀπὸ κόκκυ σινάπεως

A *lata adhuc locum funiculorum tuorum; extende ad dexteram & ad ſiniſtram: ſige, aulæis ne parcas. Ego tradidi te, & ego auxiliabor tibi. In parva ira percuſſi te; in ſempiterna autem miſericordia glorificabo te.* Major eſt menſura benignitatis, quam menſura correptionis. Priora illa propter flagitia, hæc propter trinitatem quæ adoratur. Illa ob purgationem, hæc ob gloriam meam, qui glorifico glorificantes me, & ad iram provoco provocantes me. Ecce hæc ſignata ſunt apud me, atque hæc remunerationis inviolabilis lex eſt. At tu parietes & tabulas cruſtaſque artiſſime tenebas, & ſcite atque eleganter cæſas teſſellas, & longos curſus & ambitus, atque B auro fulgebas, & collucebas, & partim quidem quaſi aquam ſeminabas, partim vero quaſi arenam theſaurizabas: nimirum ignorans, præſtantiorem eſſe fidem ſub dio degentem, quam copioſam & magnificam impietatem; ac tres in nomine domini congregatos, plures apud Deum cenſeri, quam multas myriadas divinitatem abnegantes. An tu univerſos etiam Chananæos Abrahamo uni antepones? an Sodomitas uni Lot? an Madianitas Moſi? peregrinis inquam his & hoſpitibus? Quid? an trecentos illos viros, qui cum Gedeone lamberunt, tot hominum millibus pedem referentibus inferiores eſſe contendes? An Abrahæ vernaculos numero his C haud multo plures, multis illis regibus, & numeroſiſſimis copiis, quas ipſi, quamvis pauci eſſent, perſecuti tamen ſunt, atque in fugam verterunt? Illud autem quomodo intelligendum eſſe cenſes: *Si fuerit numerus filiorum Iſrael ut arena maris, reliquiæ ſalvæ fiens?* Quo item modo illud: *Reliqui mihi ſeptem millia virorum, qui non flexerunt genu ante Baal?* Non eſt ita, non inquam ita eſt. Non in pluribus beneplacitum eſt Deo. Tu quidem multa millia numeras; at Deus eos qui ſalutem conſequuntur. Tu infinitum pulverem; ego electionis vaſa. Nihil enim apud Deum ita amplum & magnificum eſt, ut doctrina perpurgata, & anima veritatis dog- D matibus inſtructa atque perfecta. Etenim Deo quidem, qui omnia creavit, & a quo omnia, & in quem omnia, nullum ſatis dignum munus offerri poteſt, non modo ſi unius hominis opus & divitiæ in eam rem impendantur, ſed neque ſi omnibus omnium hominum operibus & facultatibus in unum cumulatis, eum quiſpiam honore afficere velit. *Nonne cœlum & terram ego impleo, dicit dominus?* Et, *Qualem domum ædificabitis mihi? aut quis locus requietis meæ?* Quoniam autem infra mei dignitatem vobis neceſſario ſubſtendum eſt, quod ſecundum eſt, pietatem a vobis poſtulo, communes inquam omnibus divitias, & apud me æquales, quibus E eum etiam qui admodum clarus & ſplendidus eſt, fortaſſe ſuperabit qui gravi inopia premitur, ſi animi magnitudine præſtet. Voluntatis enim eſt hæc liberalitas & munificentia, non opum & copiarum. Accipiam quidem hæc quoque (ne dubitetis) de manibus veſtris. *Calcare aulam meam non adjicietis*: ſed calcabunt eam pedes manſuetorum, qui recte atque ſincere me agnoverunt, Verbumque meum unigenitum, & Spiritum ſanctum. Quouſque montem ſanctum meum hæreditate poſſidebitis? Quouſque ar-

Pſalm. 146. v. 3. Iſai. c. 54. v. 2. 3. & c. 57. v. 17. & c. 6. v. 10. 1 Reg. c. 2. v. 30. Deut. c. 32. v. 22. 34. Manſ. c. 18. v. 60. Geneſ. c. 19. Exod. c. 2. Judic. c. 7. v. 7. Geneſ. c. 14. v. 14. Iſai. c. 10. v. 22. Rom. c. 9. v. 27. 3 Reg. c. 19. v. 18. & Rom. c. 11. v. 4. 2. Cor. c. 10. v. 5. Jerem. c. 3. v. 19. Iſai. c. 66. Iſai. c. 26. v. 6.

ca

ca apud alienigenas Philiſtæos? Nunc autem aliquantum adhuc in alienis luxuriate, ac libidinem veſtram explete. Quemadmodum enim me repellendi conſilium cepiſtis; ſic ego quoque vos repellam, dicit dominus omnipotens. Hæc & loquentem audire, & facientem ſentire mihi videbar, atque inſuper ad populum clamantem, ad hunc, inquam, ex parvo magnum jam & copioſum, & ex diſperſo ſatis jam conjunctum, & ex miſerabili fortaſſis invidioſum: *Incedite per portas meas, & dilatamini.* An vos in perpetua ærumna verſari oportet, in tentoriis conmorantes; eoſque qui vos opprimunt, immodica lætitia efferri? Tum etiam ad angelos, quibus hujus urbis cura commiſſa eſt, his verbis utentem (nec enim mihi dubium eſt, quin alii aliarum eccleſiarum præſides ac patroni ſint, quemadmodum in apocalypſi Joannes me docet) Sternite viam populo meo, lapideſque e via projicite, ne quod offendiculum aut impedimentum exiſtat, quod divinum populi mei iter atque ingreſſum remoretur, nunc quidem ad manufacta templa, paulo poſt autem ad ſupernam Jeruſalem, atque illa ſancta ſanctorum, quæ ærumnarum hujus vitæ, contentioniſque animi finem eſſe ſcio iis, qui rectum iter tenent. Quo in numero vos quoque eſtis vocati ſancti, *populus eximius, regale ſacerdotium*, funiculus domini fortiſſimus, a gutta fluvius integer, a ſcintilla flamma ſublimis & in cœlum tendens, a ſinapis grano arbor, avium requies. Hos vobis largimur; cari paſtores & collegæ, hos offerimus; his amicos noſtros & hoſpites ac peregrinationis ſocios excipimus. His nihil pulchrius & illuſtrius habebamus, quod vobis offerremus, cum id quod in bonis noſtris præſtantiſſimum eſt, exquiſiſſemus: ut intelligatis, nos, licet externos ac peregrinos, inopia tamen minime laborare; verum pauperes quidem eſſe, ſed multos locupletare. Quæ ſi parva, nulloque in pretio habenda ſunt, lubens ſane audierim, quænam majora ſint, atque ampliora pretii. Etenim ſi civitatem orbis oculum, terra marique potentiſſimam, orientalis atque occiduæ oræ velut nodum & vinculum; ad quam extremi totius terræ fines concurrunt, & a qua, velut a communi fidei emporio incipiunt; ſi hanc, inquam, civitatem ſalutifera doctrina fulciiſſe ac firmaſſe haud magnum atque amplum cenſeri debet, idque cum tot linguis omni ex parte agitaretur; quo tandem modo quidquam aliud magnum, ac ſtudio dignum videri queat? Si autem præclarum ac laudabile exiſtimandum eſt (liceat mihi quoque per vos nonnihil hoc nomine gloriari,) aliquam ipſi quoque partem his quæ videtis, contulimus. Tolle per circuitum oculos tuos, & vide quiſquis es qui ſermonum meorum cenſuram facis: vide textam hanc gloriæ coronam pro mercenariis Ephraim, & corona contumeliæ: vide presbyterorum concilium, canicie & prudentia ornatum, diaconorum modeſtiam, non procul ab eodem ſpiritu remotorum: lectorum concinnitatem, plebis diſcendi ſtudium, tam in viris, quam in feminis, virtutis honore paribus ac rurſus virorum tam in philoſophis, quam in ſimplicioribus, omnibus divinarum rerum ſapientia præditis, tam in præfectis,

Iſai. c. 66. v. 20.

Apoc. 12 & 15.

1. Pet. c. 2. v. 9.

Mich. c. 2. v. 12.

Col. c. 6.

Iſai. c. 28. v. 16 & 17.

ἀλλοδαπῶν ἀναπαυμα. τούτοις διαφέρομεν ὑμῖν, ᾧ φίλοι πομφῖται καὶ συμπρόμβοι, τούτοις προσαγόμεθα, τούτοις δεξόμεθα τοὺς ἡμετέρους φίλους καὶ ξένους καὶ συνεκδήμους· τούτων οὐδὲν κάλλιον προσαγαγεῖν ἔχομεν ὑμῖν, οὐδὲ λαμπρότερον. ὧν ἔχομεν τὸ μεῖζον ἐπιζητήσαντες. εἰ γὰρ καὶ ξένοι ὄντες ἡμᾶς καὶ οὐκ οἰκείους, ἀλλὰ πτωχοὺς μόνον, πολλοὺς δὲ πλουτίζοντες. τοῦτο εἰ μὲν μικρὰ καὶ οὐδενὸς λόγου ἄξια, πεπαῦσθαι βούλομαι, τίνα τὰ μείζω καὶ λόγου πλείονος; εἰ γὰρ τὸ πάλιν τῆς οἰκουμένης ὀφθαλμὸν, γῆς καὶ θαλάσσης ὅτι κράτιστον, ἑώας τε καὶ ἑσπερίας λαμπρὸν οἷον σύνδεσμον, εἰς ὃν τὰ πανταχόθεν ἄκρα συνέχει, καὶ ὅθεν ἄρχεται ὡς ἐμπορεῖα κοινοῦ τῆς πίστεως· εἰ τὸ παύτην σπέρμα τι καὶ θεσπῶσαι τοῖς ὑμετέροις λόγοις, τῶν ὑμεγάλων· καὶ τοῦτο τοσούτοις δουλωσάμενον γλώσσας, καὶ ὅπου πανταχόθεν· χολὴν ἂν ἄλλο τι φανεῖ μέγα καὶ σπουδῆς ἄξιον. εἰ δὲ τῶν ἐπαινουμένων & τιμωμένων, δότε τι καὶ ἡμῖν τῆς ἐπὶ τούτοις φιλοτιμίας, καὶ αὐτοὶ μεμάθατε παρ' ἡμῶν τοὺς ὁρωμένους τούτους συνεκπωμάζειν. ἆρον κύκλῳ τοὺς ὀφθαλμούς σου, καὶ ἴδε πᾶς ὁ τῆδε ἐμῶν λόγων ἐξετασής. ἴδε τὸν στέφανον τὸν πλακούντα τῆς δόξης αὐτῆ τῆδε μισθωτῆδε Ἐφραὶμ, καὶ τὸ στεφάνι τῆς ὕβρεως. ἴδε πρεσβυτέρων συνέδριον πολιᾷ καὶ συνέσει τετιμημένων, διακόνων διάταξιν, ὁ θώρηξ τὸ αὐτὸ πνεῦμα· ἀναγνωστῶν διακοσμίαν, λαὸν φιλομάθειαν, ὅσον ἐν ἀνδράσιν, ὅσον ἐν γυναιξί, τιμῇ ἀρετῇ ὁμοτίμοις· καὶ ἀνδρῶν, ὅσον ἐν φιλοσόφοις, ὅσον ἐν ἁπλουστέροις, πᾶσι σοφοῖς τὰ θεῖα· ὅσον ἐν ἄρχουσιν, ὅσον ἐν ἀρχομένοις, ἑστιῶσθαι πᾶσι καλῶς ἀρχομένοις· ὅσον ἐν στρατιώταις, ὅσον ἐν δικασταῖς, ὅσον ἐν λόγοις καὶ περὶ λόγους, πᾶσι θεῖ στρατιώταις, ἡμέροις τ' ἄλλα, πολεμικοῖς ὑπὲρ πνεύματος· πᾶσι τὴν ἄνω τιμῶσι συγκλητον· ὡς ἑαυτὸ γράμμα ὠσάγει τὸ πεζὸν, ἀλλὰ τὸ ζωοποιοῦν πνεῦμα· ἅπασι λεγίοις ὡς ἀληθῶς, & τὸ ὄντως λόγω θεραπευταῖς. καὶ γυναικῶν ὅσον ὑπὸ ζυγὸν, θεῷ μᾶλλον ἢ σαρκὶ σωδεδεμένων· ὅσον ἄζυγον καὶ ἐλεύθερον, θεῷ τὸ πᾶν καθιερωμένων· ὅσον ἐν νέοις, ὅσον ἐν γέρουσιν· ὧν τὸ μὲν ἐπὶ γήρας καλῶς ὁδεύει, τὸ δὲ βιάζεται μεῖναι θάνατον, ταῖς κρείττοσι τῶν ἐλπίδων ἀνακηρύμμον. τούτῳ τῷ στεφάνῳ, ὃ λαλῶ, οὐ κατὰ κύριον λαλῶ, λαλήσω δὲ ὅμως, κἀγώ τι συνεβαλλόμην τοῖς πλείοσι. τούτων τις καὶ τῶν ἐμῶν λόγων ἔργον, οὐχ ὃς ἐρρίψαμεν, ἀλλ' οὓς ἠγαπήσαμεν· οὐδὲ τῆδε πορνικῶν, ὡς τις ἔφη θλασύρων ἡμᾶς, τῆδε πόρνων καὶ λόγον καὶ ξόανον· ἀλλὰ καὶ λίαν σωφρόνων. τούτων τις καὶ τὸ ἐμὸν πνεύματος γλύμμα καὶ χαρπὸς, ὡς γλυφὰν οἶδε πνεῦμα τοὺς ἐπανισταμένους σώματος, μαρτυρήσουσιν εὖ οἶδ' ὅτι καὶ ὑμῶν οἱ εὐγνώμονες, ἢ καὶ πάντες, ἐπεὶ καὶ πάντες ἐγεωργήσαμεν, καὶ μισθὸς ἡ ὁμολογία μόνη· ὁ γὰρ ἄλλο τι ἐπιζητοῦμεν ἢ ἐζητήσαμεν. ἀμισθὶ γὰρ ἡ ἀρετὴ, ἵνα καὶ ἀρετὴ μείνῃ, πρὸς τὸ καλὸν μόνον βλέπουσα. βάλλεσε προσθῶμεν τι καὶ νεανικώτερον; ὁρᾶτε τὰς ἐναντίους γλώσσας ἡμερουμένας, καὶ τὰς θεότητι πολεμούσας, ἡμῖν ἡσυχάζοντας; καὶ τοῦτο τὸ πνεύματος, καὶ τοῦτο τῆς γεωργίας τῆς ἡμετέρας. ὁ γὰρ ἀπαιδεύτως παιδευόμενος, οὐδὲ ταῖς

ὕβρε-

ὕβρεσι βάλλομεν· ὅπερ πάσχουσιν οἱ πολλοί, μὴ τῷ λόγῳ μαχόμενοι, τοῖς δὲ λέγουσι, καὶ τῷ ἀοράτῳ ἐχθροὶ εἰσὶν ὅτι τῶν λογισμῶν ταῖς ὕβρεσι συγκαλύπτοντες, ὥσπερ τὰς σηπίας λόγος ἐμεῖν τὸ μέλαν περὶ ἑαυτῶν, ἵνα τοὺς θηράτους διαφύγωσιν, ἢ τῷ λανθάνειν θηράσωσιν. ἀλλὰ τὸ περὶ Χριστοῦ πολεμεῖν διὰ τοῦτο ἐν τῷ μάχεσθαι κατὰ Χριστοῦ τὸν ἐρίφιον τε καὶ ἁρπᾶν, καὶ τὰς ἀθυσίας ἡμῶν βασάσαντα· ὅτε ἐρίφιον λέγομεν, κατὰ τὸ λογικὸν τῆς ἀληθείας ὑφέντες τι, διὰ δόξαν ἐπιεικείας· ἢ γὰρ κακῶς τὸ καλὸν θηρεύομεν, καὶ ἐρίφιον ἐντόμως μαχόμενοι, καὶ ἔσω τῶν ἡμετέρων ὅρων καὶ κανόνων τοῦ πνεύματος. περὶ μὲν οὖν τούτων ὅτω γινώσκω, καὶ νόμον τίθημι πᾶσι τοῖς ψυχῶν οἰκονόμοις, καὶ τοῦ λόγου ταμίαις. μήτε τῷ σκληρῷ ἔχεσθαι, μήτε τῷ ὑπερβάλλοντι κατεπαίρεσθαι, ἀλλ' ἀλόγους εἶναι περὶ τὸν λόγον, μηδετέρῳ τὸ μέσον ὑπερβαίνοντας. δεῖ δὲ ἴσως ποθοῦσιν ὑμῖν καὶ τὸν τῆς πίστεως αὐτῆς ἐπιδείξασθαι λόγον, ἢ τις ποτ' ἐστὶν ἡ καθ' ἡμᾶς. ἐγωγε γὰρ ἀγαπᾶσθαι τὸ σωφρονεῖν τῆς μανίας, ὃ, τε λαὸς ὅτῳ ὀνήσεται, χαίρων, εἴπερ ἄλλῳ τινὶ, τοῖς τοιούτοις λόγοις. καὶ ὑμεῖς ἐπιγνώσεσθε, εἰ μὴ μάτην φθονούμεθα, τῇ φανερώσει τῆς ἀληθείας τοῖς μὲν ἀμελοῦσιν, τοῖς δὲ φθάνουσιν. ὥσπερ γὰρ τῶν βαρυχίων ὑδάτων τὰ μὲν ἐν βάθει κρύπτεται παντελῶς, τὰ δὲ παφλάζει κενοχωρούμενα, καὶ τῷ ἔκρηξιν ὑπισχνεῖται μὲν τοῖς ἀκούσαις, μέλλει δὲ ἔτι, τὰ δὲ καὶ ἀνέρρηκται· οὕτω καὶ τῶν φιλοσοφούντων περὶ Θεοῦ. ἵνα μὴ λέγω τοὺς παντελῶς ἀγνώμονας· οἱ μὲν παντὶ κρύφιον καὶ λανθάνουσαν ἔχουσιν ἐν ἑαυτοῖς τὴν ἀσέβειαν, οἱ δὲ τῆς ὠδῖνος ἐγγύς, ὅσοι τε μὲν ἀσεβεῖς φθάνουσι, τὸ δὲ ἀσεβὲς οὐ παρρησιάζονται, εἴτε οἰκονομίᾳ τινὶ χρώμενοι περὶ τὸν λόγον, εἴτε δειλίᾳ πρὸς τοῦτο καταφεύγουσιν. ἀλλὰ τὴν μὲν διάνοιαν ὑγιαίνουσιν, ὡς φασι, τὸν λαὸν δὲ οὐχ ὑγιάζουσιν, ὥσπερ ἑαυτῶν, οὐκ ἄλλων προσασίαν ἐγχειρήσαντες. οἱ δὲ καὶ δημοτιεύουσι τὸν θησαυρὸν, ὑπεγόντες τὴν ὠδῖνα τῆς εὐσεβείας, οὐδὲ τὸ μόνοι σώζεσθαι σωτηρίαν νομίζοντες, εἰ μὴ καὶ ἄλλοις τι καλὸν ὑπερβλύσειε· μεθ' ὧν ἐγὼ ταυτοίμην, ἢ εἴ τινες μετ' ἐμοῦ τῷ καλῷ τολμᾶν τολμῶντες, ὁμολογεῖν τῷ εὐσεβείαν. ἐν μὲν οὖν καὶ σωτήριον πρόγραμμα τὸ καθ' ἡμᾶς λόγου, καὶ οἷον σηλογραφία τις πᾶσι γνώριμος, ὁ λαὸς οὗτος, γνήσιος ὢν τῆς τελείας προσκυνητής, ὡς θᾶττον ἄντινα ὄρος ἁρθῆναι τῆς ζωῆς ταύτης, ἢ τι τῶν ἔξω ἐν ὄρεξαι τῆς θεότητος· σύμφρονες ὁμόζηλοι, ἑνὶ λόγῳ πρός τε ἀλλήλους, καὶ πρὸς ὑμᾶς καὶ τῷ ξιφίᾳ κρατούμενοι. τὰ δὲ καθ' ἕκαστον ἵν' ἐπέλθω σωτήριος, ἄναρχον, καὶ ἀρχή, καὶ τὸ μετὰ τῆς ἀρχῆς, εἷς Θεός. ὅτε τὸ ἀνάρχῳ τὸ ἄναρχον φύσις, ἢ τὸ ἀγένητον. ὑδέμια γὰρ φύσις, ὅτι μὴ τόδε ἐστὶν, ἀλλ' ὅτι τόδε· ἢ τὸ ὄντος θέσις, οὐχὶ τὸ μὴ ὄντος ἀναίρεσις. ὅτε ἡ ἀρχὴ τῷ ἀρχὴ εἶναι, τὸ ἀνάρχῳ διείργεται· ὁ γὰρ φύσις αὐτῷ ἡ ἀρχὴ, ὥσπερ οὐκ ἐκείνῳ τὸ ἄναρχον· περὶ γὰρ τίνι φύσιν, ὃ ταῦτα φύσις, καὶ τὸ μετὰ τοῦ ἀνάρχῳ καὶ τῆς ἀρχῆς, οὐκ ἄλλο τι, ἢ ὅπερ ἐκεῖνα. ὄνομα δὲ, τῷ μὲν ἀναρχῳ, πατήρ· τῇ δὲ ἀρχῇ, υἱός· τῷ δὲ μετὰ τῆς ἀρχῆς, πνεῦμα ἅγιον· φύ-

quam in ſubditis, hic videlicet omnibus rectè ſubjectis; tam in militibus, quam in nobilibus, ac ſtudioſis & literatis, omnibus Dei militibus, cetera quidem placidis & manſuetis, pro ſpiritu autem bellicoſis; omnibus ſupernum ſenatum honore afficientibus (ad quem non humilis & abjecta litera, ſed vivificans ſpiritus aditum aperit) omnibus vere doctis & eruditis, ac veri Verbi cultoribus: tum etiam in feminis, tam quæ in matrimonii jugo Deo magis quam carni adſtrictæ ſunt, quam quæ nuptiarum expertes & liberæ Deo ſua omnia conſecrarunt: ac denique tam in juvenibus, quam in ſenibus; quorum alteri ad ſeneſtutem præclare contendunt, alteri immortalitatem per vim ſibi comparant, ut qui per meliores ſpes renoventur. Hujus coronæ textoribus (quod loquor, non ſecundum dominum loquor, ſed tamen loquar) nonnihil ipſe quoque adjumenti attuli. Horum quiſpiam, ſermonum quoque noſtrorum opus eſt, non eorum quos projecimus, ſed quos amore complexi ſumus; nec meretriciorum (ut quidam nos proſcindens dixit, homo & ſermonibus & moribus meretriciis) verum admodum etiam gravium & pudicorum. Horum quiſpiam mei quoque ſpiritus fœtus ac fructus eſt, quemadmodum ſpiritus eos, qui animum ſupra corporea tollunt gignere conſuevit. Hujus rei non dubito quin candidiſſimos & æquiſſimos quoſque veſtrum teſtes habiturus ſim, aut etiam omnes, quandoquidem omnes laboravimus. Ac navatæ operæ merces, ſola confeſſio eſt: non enim aliud quidquam quærimus, aut quæſivimus. Virtutem enim non mercenariam eſſe oportet, ut virtus maneat, nihil ſibi præter bonum ipſum & honeſtum proponens. Vultis juvenilius aliquid adjiciamus? Videte adverſarias linguas miteſcentes, atque eos qui divinitati bellum indixerunt, nihil jam turbarum nobis faceſſentes? Id quoque ſpiritus, id quoque agriculturæ noſtræ eſt. Non enim imperite docemus, nec adverſarios contumeliis & conviciis inceſſimus, quemadmodum plerique faciunt, non cum ſermone, ſed cum loquente confligentes, ac rationum & argumentorum infirmitatem maledictis interdum obtegentes, non aliter ac ſepias atramentum ante ſe vomere ajunt, ut piſcatores effugiant, aut latendo aliquid ipſe capiant. Verum nos pro Chriſto bellum gerere, hoc argumento planum facimus, quod ſecundum Chriſtum, qui mitis ac pacatus eſt, atque infirmitates noſtras portavit, dimicamus, nec in veræ doctrinæ detrimentum tum paci ſtudemus, nonnihil de animorum contentione remittentes, ut facilitatis ac manſuetudinis famam colligamus (non enim quod bonum eſt, male aucupamur) & rurſum pacem colimus legitime pugnantes, atque intra limites noſtros, ſpiritulque regulam noſmet continentes. Ac de his quidem ita ſentio, cunctiſque animarum diſpenſatoribus, verbique divini adminiſtratoribus legem ſtatuo; ut nec per duritiam hominum animos exaſperent, nec per ſubmiſſionem elatos & inſolentes efficiant: ſed prudenter & conſulte in dicendo ſe gerant, nec in alterutro horum mediocritatem excedant. Sed jam fortaſſe operæ pretium eſt ipſius quoque fidei doctrinam, quænam illa ſit, cupientibus vobis indicare: nam & ipſe

1. Cor. c. 1. v. 6.

Ipſe c. 33.

1 Petr. c. 2.

per

per commemorationis aſſiduitatem ſanctitate aſſiciar, & populus hic utilitatem conſequatur; ex hujuſmodi ſermonibus, ſi qua alia in re, nutificam voluptatem capiens; & vos denique agnoſcetis, an non fruſtra nobis invideatur, dum ob veritatis manifeſtationem aliorum ſtudia æquamus, aliorum etiam anſievertimus. Quemadmodum enim ſubterraneæ aquæ partim in imo prorſus occultantur, partim in anguſtias redactæ ebulliunt, atque eruptionem jam quidem auribus pollicentur, ceterum adhuc morantur: partim denique in altum erumpunt: ad eumdem modum, eorum qui de Deo philoſophantur (ut eos qui omnino improbi ac perfidi ſunt, miſſos faciam) alii abditam omnino atque occultam ſibi ipſis pietatem habent: alii a partus doloribus non longe abſunt; ii nimirum, qui impietatem quidem fugiunt, ſed pietatem libero atque intrepido animo minime prædicant; ſive conſilio quodam ac diſpenſatione in fidei doctrina utentes, ſive ob metum atque ignaviam eo confugientes: verum & mente quidem & ſententia ſani ſunt, ut affirmant, ceterum plebis ſanitati minime conſulunt; perinde atque ipſi ſeſe, non alios ſuæ curæ ac fidei commiſſos habeant: alii vero theſaurum quoque in medium proferunt, pietatis fœtum parturientium inſtar retinere nequeuntes, nec quod ſoli ipſi ſalutem conſequantur, ſalutem exiſtimantes, niſi in alios quoque bonum hoc redundet. Quo in numero utinam ipſe collocer ac ſi qui mecum laudabili audacia prædita, piam doctrinam profiteri non verentur. Atque unum quidem, idque breve, doctrinæ noſtræ argumentum, ac velut in columna inſculptum, omnibuſque notum, eſt hic populus, adeo verus ac ſincerus Trinitatis adorator, ut ab hac potius vita divelli ſe quiſque paſſurus ſit, quam ut trium aliquid a divinitate disjungat: eadem omnes fidei ſententia præditi, eodem zelo flagrantes, una & eadem fidei doctrina & inter ſe, & nobiſcum, & cum Trinitate conjuncti atque connexi. Ut autem brevi ſingula percurram, quod principii expers eſt, & principium, & id quod cum principio eſt, unus eſt Deus. Nec vero principio carere, ejus quod principio caret, natura eſt; aut etiam ingenitum eſſe (nullius enim rei natura ex eo declaratur, quod dicamus quid non ſit, ſed quid ſit; eſt enim ejus, quod eſt, poſitio; non autem ejus quod non eſt, ſublatio:) nec principium eo quod principium eſt, ab eo quod principio caret, dirimitur: non enim principium ipſi natura eſt, quemadmodum nec illi quod principii expers ſit: circa naturam enim hæc conſiderantur, non autem natura ipſa ſunt. Eodem modo id quod cum principii experte, & cum principio eſt, nihil omnino eſt aliud, quam quod illa. Nomen autem principii experti, Pater; principio, Filius; et autem, quod cum principio eſt, Spiritus ſanctus: una autem his tribus natura eſt, Deus. Unio vero eſt Pater, ex quo, & ad quem ea quæ deinceps ſequuntur, referuntur: non ut confundantur ac permiſceantur, ſed ut cohæreant, nimirum nec tempore ea ſecernente atque diſtinguente, nec voluntate nec potentia: hæc enim ut nos multa ſimus effecerunt, ſingulis nempe & ſecum & cum aliis diſſidenti-

Ecclef. c. 27. v. 12.

σις δὲ τῆς τριτῆ μία, Θεός. ἕνωσις δὲ, ὁ πατὴρ, ἐξ οὗ ἡ πρὸς ὃν ἀναγέτηται τὰ ἑξῆς, οὐχ ὡς συναλείφεσθαι, ἀλλ' ὡς ἔχεσθαι· μήτε χρόνου διέφγοντος, μήτε θελήματος, μήτε δυνάμεως· ταῦτα γὰρ ἡμᾶς πολλὰ εἶναι πεποίηκεν, αὐτά τε ἑκάστῳ πρὸς ἑαυτὸν καὶ πρὸς τὸ ἕτερον συναίζοντος. οἷς δὲ ἁπλῆ ἡ φύσις, καὶ τὸ εἶναι ταυτόν, τούτοις καὶ τὸ ἓν κίνδυνον. τοὺς μὲν οὖν φιλονείκους ἐπὶ θάτερα μεταυλίσεις τοῦ λόγου καὶ ἀντισηκώσεις χαίρειν ἐάσωμεν. οὔτε τῷ ἑνὶ σαβελλίζοντας κατὰ τῶν ἕξ, καὶ συναιρέσει κακῇ τὴν διαίρεσιν λύοντες· οὔτε τοῖς τρισὶν ἀρειανίζοντας κατὰ τοῦ ἑνός, καὶ πονηρᾷ διαιρίσει τὸ ἓν ἀναῤῥέποντες. ἡ γὰρ κακὴ κακὸν ἀλλαξαθαι τὴ ζητήσιμον, ἀλλὰ τοῦ καλοῦ τὸ μὴ διαμαρτεῖν. ὡς τοίνυν τῇ σωτηρᾷ παίγνια, κακῶς τὰ ἡμέτερα πλαντάζοντες. αὐτοὶ δὲ τὴν μέσην βαδίζοντες καὶ βασιλικὴν, ἐν ᾧ καὶ τὸ πᾶν ἀρετῶν ἔστηκεν, ὡς δοκεῖ τοῖς τοῦτο δεινοῖς, πιστεύομεν εἰς πατέρα καὶ υἱὸν καὶ πνεῦμα ἅγιον, ὁμοουσίαν τε καὶ ὁμόδοξα· ἐν οἷς καὶ τὸ βάπτισμα τὴν τελείωσιν ἔχειν, ἔν τε ὀνόμασι καὶ πράγμασιν· οἴδας ὁ μηδεὶς, ἄρνησις ὢν ἀθεΐας, καὶ ὁμολογία θεότητος, καὶ ὅτῳ καπηρτίζόμεθα. τὸ μὲν ἐν τῇ ὑσίᾳ γινώσκοντες καὶ τῷ ἀμερίστῳ τῆς προσκυνήσεως, τὰ δὲ τρία τοῖς ὑποστάσεσιν εἴτ' οὖν προσώποις, ὅ, τισι φίλον. μηδὲ γὰρ οἱ περὶ τούτου ζυγομαχοῦντες ἀχρημονέσησαν, ὥσπερ ἐν ὀνόμασι κειμένης ἡμῖν τῆς εὐσεβείας, ἀλλ' οὐκ ἐν πράγμασι. τί γὰρ φατε, οἱ τὰς ἓξ ὑποστάσεις εἰσφέροντες; μὴ ἓξ ὑσίας ὑπολαμβάνοντες, τοῦτο λέγετε; μέγα δ' οἶδ' ὅτι βοήσετε κατὰ τῶν ὅπως ὑπειληφότων· μίαν γὰρ καὶ τὴν αὐτὴν τῶν τριῶν δογματίζετε. τί δὲ οἱ τὰ πρόσωπα, μὴ ἓν, οἱονεί τι σύνθετον ἀνακλάσετε, καὶ ἑτερόσωπον ἢ ἀνθρωπόμορφον ὅλως; ἄταγε. καὶ ὑμεῖς ἀντιβοήσετε, μηδὲ πρόσωπον ὅ, τι ποτ' ἐστὶν ἴδοι Θεὸς, ὃς οὕτως ἔχει. τί δ' ἂν ὑμῖν αἱ ὑποστάσεις βούλοιντο, ἢ ὑμῖν τὰ πρόσωπα; προσερήσομαι γάρ· τὰ ἕτερα εἶναι τὰ διαιρούμενα, ἡ φύσεσιν, ἀλλ' ἰδιότησιν. ὑπέρθεσθε. πῶς ἂν τινες συμφωνοῖεν μᾶλλον, καὶ τὰ αὐτὰ λέγοιεν, ἢ ὅπως ἔχοντες, κἂν τοῖς συλλαβαῖς διαφέρωσιν; ὁρᾶτε οἷος ἐγὼ διαλλακτὴς ὑμῖν πρὸς τὸν νοῦν ἄγων ἀπὸ τοῦ γράμματος, ὥσπερ τὴν παλαιὰν καὶ τὴν νέαν; ἀλλ' ἑκατέρου μοι πάλιν πρὸς τὸν αὐτὸν λόγον, τὸ μὲν οὖν ἀγέννητον, καὶ τὸ γεννητὸν, καὶ τὸ ἐκπορευτὸν λεγέσθωσαν καὶ νοείσθω, εἰ καὶ φίλον δημιουργεῖν ὀνόματα. ὁ γὰρ δείσωμεν, μή ποτε νοῶνται σωματικῶς τὰ ἀσώματα. ὅπερ δοκεῖ τοῖς ἑκατέρωθεν τῆς θεότητος· κτίσμα δὲ, θεῖ μὲν λεγέσθω, μέγα γὰρ ἡμῖν καὶ τοῦτο, θεὸς δὲ μηδαμῶς· ἡ τότε δείξομαι κτίσμα εἶναι θεὸν, ὅταν κἀγὼ γένωμαι κυρίως θεός. ἔχει γὰρ ὅτως. εἰ μὴ θεὸς, οὐ κτίσμα· μεθ' ἡμῶν γὰρ τὸ κτίσμα, τῶν οὐ θεῶν. εἰ κτίσμα δὲ, οὐ θεός· ἤρξατο γὰρ χρονικῶς· ὃ δὲ ἤρξατο, λῦ ὅτε οὐκ λῦ. οὗ δὲ πρεσβύτερον τὸ οὐκ λῦ, τοῦτο ἀ κυρίως ὄν. τὸ δὲ μὴ κυρίως ὄν, πῶς θεὸς; ὅτε οὖν κτίσμα τῆς θείων ὐδείν· ὅτε, ὃ τότε χεῖρον, δὲ ἐμὲ γενόμενον· ἵνα μὴ κτίσμα ἢ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἡμῶν ἀτιμότερον. εἰ γὰρ ἐγὼ μὲν εἰς δόξαν θεοῦ, τοῦτο δὲ δι' ἐμὲ, ἡ πυράγρα διὰ τὸν ἄμαξαν, ἢ ὁ πρίων διὰ τὸν θύραν, νικᾷ τῇ αἰτίᾳ. ὅσῳ γὰρ

γὰρ κτισμάτων Θεὸς ὑψηλότερον, τοσοῦτον τοῦ διὰ Θεὸν ὑποσάντος ἡμῖν τὸ δι' ἐμὲ γεγονέναι ἀτιμότερον. πρὸς ταῦτα Μωαβίτας μὲν καὶ Ἀμμανίτας μηδὲ εἰσιτητοὺς εἰς ἐκκλησίαν ἕως Θεοῦ, λόγοις δυσλεκτικοῖς τε καὶ κακοφαγμοῖσιν· οὐ βλάπτει. Θεοῦ πολυπραγμονοῦντες, καὶ προόδων ἅρπιτον, κατεξανίστανται τελμηρᾷ θεότητι· ὡς δέον, ἢ ἐφικτὰ μόνος εἶναι τὰ ὑπὲρ λόγον, ἢ μηδὲ εἶναι, ὅτι μὴ αὐτοὶ κατειλήφασιν. ἡμεῖς δὲ ταῖς θείαις γραφαῖς ἐμβύομεν, καὶ τὰ ἐγκείμενα σκῶλα τοῖς τυφλόττουσι λύοντες τῆς σωτηρίας ἐξόμεθα, πᾶν τολμῶν τις πρότερον, ἢ κατὰ Θεοῦ τι νεανιεύσασθαι. τοὺς μὲν δὴ μαρτυρίας ἄλλοις παρήσομεν, πολλοῖς τε βλογογραφήσας ἤδη πολλάκις, καὶ ἡμῖν οὐ παρέργως. καὶ ἄμαλίαν αἰσχρὸν ἐμοί γοῦν, νῦν τὰς πίστεις συλλέγειν τῆς παλαι πεπισμένων. ταῦτα γὰρ οὐκ ἀρίστη, διδάσκειν πρότερον, εἶτα μανθάνειν, μὴ ὅτι τὰ θεῖα καὶ τηλικαῦτα τὸ μέγεθος, ἀλλ' οὐδὲ ἄλλο τι τῆς μικρῶν καὶ τῶν μηδενὸς ἀξίων. καὶ τὰ ἐκ τῆς γραφῶν προσκόμματα λύειν καὶ ὀρθροῦν, οὐ τοῦ παρόντος ἡμῶν. σπουδῆς δὲ τελεωτέρας καὶ μείζονος, ἢ κατὰ τὴν παροῦσαν ὁρισμὸν τῆς ὑποθέσεως. ὁ δ' οὖν λόγος ἡμῶν, ὡς ἐν κεφαλαίῳ περιλαβεῖν, ἔστιν οὗτος. καὶ ταῦτα διῆλθον, οὐχ ἵν' ἀγωνίσωμαι πρὸς τοὺς ἀντιδέτας· πολλάκις γὰρ ἤδη διηγωνισάμεθα, εἰ καὶ μεῖζον, ἀλλ' ἵν' ὑμῖν ἐπιδείξω τὸν χαρακτῆρα τῆς ἐμῶν διδαγμάτων, εἰ μὴ τῶν ὑμετέρων ἐγὼ συναγωνιστής, καὶ τῶν αὐτῶν καὶ ὑπὲρ τῶν αὐτῶν ἰσάμυνος. ἔστι δ' ὑμῖν, ὦ ἄνδρες, ὁ τῆς ἐμῆς ἀπολογίας παρουσίας. εἰ μὲν ἐπαινετῶς ἔχων, τῷ Θεῷ χάρις καὶ ὑμῖν τοῖς παλαισασιν· εἰ δὲ τῆς ἐλπίδος ἀποδεέστερον, καὶ οὕτω χάρις· οὐ γὰρ πάντη ψευκτῶς, εὖ οἶδα, καὶ ὑμῖν οὐκ ἀπιστῶ λέγουσιν. μή τι τὸν λαὸν τοῦτον ἐπλεονεκτήσαμεν; μή τι τῶν ἡμετέρων φιλονεικήσαμεν, ὃ τοὺς πολλοὺς ὁρῶ πάσχοντας; μή τι τὴν ἐκκλησίαν παρελκύσαμεν; ἄλλους μὲν ἴσως, οἷς ἐρήμην ἡμᾶς ἀρκεῖναι νομίζουσι, τὸν ἡμέτερον ἀντισησάμεν λόγον· ὑμᾶς δὲ οὐδέν, ὅσα ἐμαυτῷ συνεπίσαμαι· οὐ βᾶν ὑμῶν εἴληφα, φησὶ Σαμουὴλ ὁ μέγας, πρὸς τὸν Ἰσραὴλ ὑπὲρ τοῦ βασιλέως διαφερόμενος· οὐ ψευχῶν ὑμῶν ἐξίλασμα· μάρτυς κύριος ἐν ὑμῖν· καὶ τὸ, καὶ τὸ, πλείονα λέγων, ἵνα μὴ αὐτὸς ἀπαιδεύμωμαι καθ' ἕκαστον· ἀλλὰ καθαρὰν καὶ ἀκίβδηλον τὴν εὐσεβείαν ἐφύλαξα. εἰ δὲ δυνασείαν ἠγάπησα, ἢ θρόνων ὕψος, ἢ βασιλείων πατεῖν αὐλάς, μηδὲ ἄλλο τι λαμπρὸν ἔχωμι, ἢ ῥίψαιμι κεκτημένος. τί οὖν ἐστιν, ὃ φημι; ὁ γὰρ ἄμισθος ἐγὼ τῆς ἀρετῆς ἐργάτης, οὐδ' εἰς ποσῶν ἀρετὴς ἀφικόμην. δεῖ μοι τῶν πόνων μισθοῦ. τίνα τοῦτον; οὐχ ὃν ἂν τις ὑπολάβοι τῶν πάντα ῥᾳδίων, ἀλλ' ὃν ἐμοὶ ζη-

bus. At quibus & ſimplex natura, & eadem eſſentia eſt, his proprie ut unum dicantur convenit. Ac contentioſas quidem & pertinaces fidei in alterutram partem deflexiones & compenſationes valere ſinamus, nec per unum, Sabellii more, tria convellentes, & per nefariam contractionem, diſtinctionem tollentes: nec rurſus per tria, Arii inſtar, unum oppugnantes, ac per improbam diviſionem unum evertentes. Neque enim id a nobis quæritur, ut malum malo permutemus, ſed ut a bono minime aberremus. Nam profecto diaboli ludi hæc ſunt, pernicioſe res noſtras ponderantis. Nos vero media & regia via incedentes, in qua virtutes quoque, ut harum peritis placet, ſitæ ſunt, credimus in Patrem & Filium & Spiritum ſanctum, ejuſdem ſubſtantiæ & gloriæ. In quibus & baptiſmus ſuam perfectionem habet, tam in nominibus, quam in rebus (ſcia hæc, quiſquis eo initiatus es) quippe qui impietatis abjuratio, & divinitatis confeſſio ſit: atque ita perficimur, unum quidem quo ad eſſentiam, ac diviſionis omnis expertem adorationem, credentes; tria autem quantum ad hypoſtaſes, ſive perſonas, ut nonnulli malunt. Deſinant enim qui de his inter ſe contendunt, ineptire; perinde ac ſi fidei noſtræ pietas in nominibus, non in rebus conſiſtat. Quid enim dicitis, qui tres hypoſtaſes aſſertis? An hoc eo dicitis, quod tres eſſentias exiſtimetis? Non eſt apud me dubium, quin adverſus eos qui ita exiſtimant, ingentem clamorem excitaturi ſitis. Unam enim & eamdem horum trium eſſentiam profitemini. Quid vos, qui perſonas dicitis? num unum velut quiddam compoſitum animo fingitis, ac tres facies, aut humanam omnino formam habens? Abſit: ipſi quoque inclamabitis, nec videat quæ ſit Dei facies, qui ita ſentit. Quid igitur, ut interrogare pergam, vobis hypoſtaſes volunt, aut vobis perſonæ? Nimirum tria eſſe, quæ diſtinguantur, non naturis, ſed proprietatibus. Optime. An fieri poteſt, ut quidam magis inter ſe concordent, atque idem dicant, quam cum ita ſentiunt, tametſi alioqui ſyllabis diſcrepent? Videte qualem vobis pacificatorem me præbeam, a litera ad mentem traducens; quemadmodum ſi quis vetus teſtamentum & novum componat & conciliet. Sed eo, unde digreſſi ſumus, redeundum eſt. Ingenitus quidem, & genitus & procedens, dicantur ſane & intelligantur, ſi cui nomina fingere libeat: non enim verebimur, ne ea quæ corpore carent, corporeo modo intelligantur; quemadmodum iis placet, qui deitati calumniam inferunt. At creatura, Dei quidem dicatur (nam id quoque nobis amplum & honorificum eſt) Deus autem nequaquam. Alioqui tum Deum creaturam ei ſe admittam, cum ipſe quoque proprie Deus fuero. Sic enim res ſe habet: Si Deus eſt, creatura non eſt: creatura enim nobiſcum eſt, qui dii non ſumus. Si autem creatura eſt, utique Deus non eſt: temporis enim ratione ortum habuit, quod autem ortum habuit, aliquando non erat. Quod vero ejuſmodi eſt, ut non fuiſſe, eo antiquius ſit: hoc certe proprie non eſt. Quod autem proprie non eſt, quo tandem modo Deus eſſe queat? Ergo nec quidquam horum trium creatura eſt, ne (quod eo tibi deterius) pro-

pter me creatum eſt: alioqui non modo creatura eſſem, ſed etiam nobis abjectior atque contemptior. Nam ſi ego ad Dei gloriam conditus ſum, hoc autem propter me; forceps utique propter currum efficitur, aut ferula propter januam: ſequitur profecto, ut cauſæ reſpectu ſim ſuperior. Quanto enim Deus rebus creatis eſt ſublimior, tanto id quod mea cauſa creatum eſt, me, qui propter Deum effectus ſum, vilius atque ignobilius eſt. Adverſus hæc Moabitis quidem & Ammonitis nec aditus ad eccleſiam Dei pateat, hoc eſt, dialecticis & male curioſis ſermonibus, qui Dei generationem ac proceſſionem, quæ nullis verbis explicari poteſt, inquirentes, adverſus divinitatem temere inſurgunt: perinde ſcilicet ac ſi ea, quæ vim omnem & facultatem verborum ſuperant, ab ipſis ſolis percipi poſſe oporteat; vel omnino ea non eſſe, quia ipſi ea intellectu non ſint aſſecuti. Nos autem ſcripturæ divinæ veſtigiis hærentes, atque offendicula ea, quæ cæcutientibus moleſtiam exhibent, ſubmoventes, ſalutem retinebimus, priuſque in omnem audaciam prorumpemus, quam ut adverſus Deum temere atque arroganter aliquid aggrediamur. Et quidem ſcripturæ teſtimonia aliis relinquemus, cum a multis jam ſæpe literis mandata, tum etiam a nobis haud perfunctorie & negligenter. Ac ſimul, mea quidem ſententia, turpe admodum fuerit, nunc earum rerum confirmationes colligere, quæ jam pridem perſuaſiſſimæ ſunt. Neque enim optimus ordo eſt, prius docere, ac poſtea diſcere, non dicam divina, & uſque adeo magna & ſublimia, ſed ne aliud quidem quidquam parvum & contemnendum. Atque offendicula e ſcripturis objecta ſolvere & explicare non eſt præſentis temporis, ſed majoris & perfectioris ſtudii atque operæ, quam pro præſenti inſtituto. Ac fidei quidem noſtræ doctrina, ut ſummatim complectar, talis eſt. Atque etiam hæc ipſa non eo commemoravi, ut cum adverſariis confligerem (jam enim ſæpe confliximus, etſi leviter, ac minus perfecte) verum ut doctrinæ meæ formam vobis oſtenderem, an non veſtrorum dogmatum propugnator ego ſim, atque adverſus eoſdem & pro iiſdem in acie ſtem. Habetis, o viri, noſtri in hanc urbem adventus apologiam; quæ ſi laudem mereatur, Deo & vobis, quorum accitu huc veni, gratiam habeo: ſin autem ſpei veſtræ minus reſpondi, ſic quoque gratiam habeo. Non enim omnino vituperanda eſt, ut mihi perſuadeo; ac vobis id affirmantibus fidem haud abrogo. Numquid populum hunc per avaritiam circumvenimus? Numquid privatis utilitatibus conſuluimus, quemadmodum multos facere video? Numquid eccleſiam moleſtia affecimus? Alios quidem fortaſſe, quibus, cum ſe quaſi deſerta cauſa victoriam adverſum nos obtinuiſſe arbitrarentur, ſermonem noſtrum oppoſuimus: at vos nihil profecto, quantum quidem mihi conſcius ſum *Non bovem veſtrum accepi*, aut magnus Samuel, cum Iſraele propter rescm contendens; non animarum veſtrarum praculum (teſtis inter vos Deus) non hoc, atque aliud, plura commemorans (ne ſingulis enumerandis longius orationem producam) ſed purum, minimeque adulterinum ſacerdotium cuſtodivi. Quod ſi principatus, aut ſu-

Deut. c. 23. v. 1.

1 Reg. c. 12. v. 3.

τεν ἀσφαλές. ἀναπαύσατε τῶν μακρῶν φόνων ἡμᾶς, αἰδέσθητε τὴν πολιὰν ταύτην, τιμήσατε τὴν ξενιτείαν· ἄλλον ἀντεισαγάγετε, τὸν ὑπὲρ ὑμῶν διωκόμενον, ὅσις καθαρὸς χεῖρας, ὅσις φωνὴν ἀκ ἀσύνετος, ὅσις ἱκανὸς τὰ πάντα ὑμῖν χαρίζεσθαι, καὶ σωφρονίσειν τοὺς ἐκκλησιαστικὰς φροντίδας· ἐπειδὴ τούτων μάλιστα νῦν ὁ καιρός. ἐμοὶ δὲ ὁράτε καὶ τὸ σῶμα ὡς ἔχει ταῦτο, καὶ χρόνῳ καὶ νόσῳ καὶ πόνῳ δαπανηθέν. τί δεῖ γέροντα ὑμῖν δεινὸν καὶ ἀνάνδρου, καὶ καθ' ἑκάστην, ὡς εἰπεῖν, ἀποθνήσκοντος τὴν ἡμέραν, ὑπὸ τῷ σώματι μόνον, ἀλλὰ καὶ ταῖς φροντίσιν; ὃς μόλις καὶ ταῦτα ὑμῖν διαλέγομαι. μὴ ἀπείπησητε φωνῇ διδασκάλῳ· καὶ γὰρ οὐδὲ ἠπείπησατε πώποτε. κέκμηκα τὴν ἐπιτείνειαν ἐγκαλούμενον, κέκμηκα καὶ λόγῳ καὶ φθόνῳ μαχόμενον, καὶ πολεμίοις, καὶ ἡμετέροις. οἱ μὲν τὰ σέρνα παίουσι, καὶ ἧττον ἐφιτυγχάνουσι· τὸ γὰρ φροδήλως ἐχθρὸν, ἀφύλακτον· οἱ δὲ τὰ κῶτα τηροῦσι, καὶ μᾶλλον εἰσι λυπηροί. τὸ γὰρ ἀνύποπτον, ἡμερώτερον. εἰ δὲ καὶ κυβερνήτης ἦν, καὶ τῶν λίαν ἐπισημόνων, εἶτα φοβοῦμαι μὴ οὐ περὶ ἡμᾶς ἡ θάλασσα, ἢ περὶ τὴν ναῦν ζέουσα· πολλὴ δὲ τῶν ἐμπλεόντων ἡ σάσις, ἄλλων περὶ ἄλλα ζυγομαχούντων, καὶ ἀντικτυπούντων ἀλλήλοις τε καὶ τοῖς κύμασι, πόσον ἀντέχον ἂν ἐπὶ τῷ οἰάκων καθήμενον, ὥστε καὶ θαλάσσῃ καὶ τοῖς πλέουσι μάχεσθαι, καὶ διασῶσαι ἀκινδύνως τὴν ναῦν ἐκ διπλοῦ τοῦ κλύδωνος; ὧν γὰρ παντὶ τρόπῳ συναγωνιζομένων, χαλεπὸν οὐ τὸ τῆς σωτηρίας· τούτων πῶς οἷόν τε ἀντιαγωνιζομένων μὴ καταδύεσθαι; τί ταῦτα δεῖ λέγειν; ἀλλὰ πῶς οἷσω τὸν ἱερὸν τοῦτον πόλεμον; λεγέσθω γάρ τις καὶ πόλεμος ἱερὸς, ὥσπερ καὶ βαρβαρικός. σῶς σωσάτω καὶ εἰς ἓν ἀγάγω τοὺς ἀντικαθιζομένους τούτοις καὶ ἀντιποιμαίνοντας, καὶ τὸν συναπερχόμενον τούτοις λαὸν καὶ ἀντίθετον· ὥσπερ ἐν τοῖς χάσμασι τῶν σεισμῶν τὰ γειτονοῦντα καὶ πλησιάζοντα, ἢ τοῖς λοιμικαῖς νόσοις τοὺς θεραπευτὰς καὶ οἰκείους, ἄλλοις ἀπ' ἄλλων διαδιδομένης δυσκόλως τῆς ἀῤῥωστίας· οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ τὰ τῆς οἰκουμένης τμήματα, συμπεπονθότα τοῖς πασχάζουσιν, ὥστε καὶ εἰς ἀντίπαλον μοῖραν ἀποχειθῆναι τὸ, τε ἴσον καὶ τὸ ἰσπέριον, καὶ κινδυνεύειν τῆς γνώμης οὐχ ἧττον, ἢ τῶν περάτων ταῦτα γνέσθαι τμήματα; μέχει τίνος γὰρ ὁ ἐμὸς καὶ ὁ σὸς, καὶ ὁ παλαιὸς καὶ ὁ νεώτερος, ὁ λογιώτερος ἢ ὁ πνευματικώτερος, ὁ δυσχερέστερος ἢ ὁ δυσχερέστερος, ὁ τῷ πλήθει πλουσιώτερος, ἢ ὁ πενέστερος; αἰσχύνομαι τὸ γῆρας, ἄλλων καλούμενον, ὑπὸ Χριστοῦ σεσωσμένον. οὐ φέρω τοὺς ἱππικοὺς ὑμῶν καὶ τὰ θέατρα, καὶ τὴν ἀντίῤῥοπον ταύτην μανίαν ἔν τε δαπανήμασι καὶ σπουδάσμασι.

σι. μετοζδιγνυμαι, ἀντιζδιγνυμαι, ἀντιφιλοσοφούμεθα, μικροῦ κ τὸν αἰῶνα παίομεν, ὥσπερ ἐκεῖνοι, κ βάλλομεν κόνιν εἰς οὐρανόν, ὥσπερ οἱ ὀρχησταὶ, κ ἵνα ἄλλος προσώπους τοὺς ἡμετέρους ἐκπληροῦμεν φιλοσοφίας. καὶ γινόμεθα τῆς φιλοτιμίας διαπτηναι, κ κεῖται, τῷ πραγμάτων ἀγωνίμονες. σήμερον σύνθρονοι καὶ κ ὁμοδόξοι, ἐν αὖτω φέρουσιν ἡμᾶς οἱ ἄγοντες· αὔριον ἀντίθρονοι κ ἀντίδοξοι, ἐὰν ἀντιπνεύσῃ τὸ πνεῦμα. μετὰ τῆς ἔχθρας κ τῆς φιλίας, κ τὰ ὀνόματα· κ τὸ δεινότατον, οὐκ αἰσχυνόμεθα τοῖς αὐτοῖς χρώμενοι τῷ ἐναντίων ἀκροαταῖς· ὑδὲ ἐπὶ τῷ αὐτῷ βαθύκαμπι ἄλλοτε ἄλλως ποιούσης ἡμᾶς τῆς φιλονεικίας· δέοιτο μεταβολαί τινες κ ἀμπώτιδες. ὥσπερ οὖν εἰ μυριακίων ἐν ἀγορᾷ παιζόντων ἐν μέσῳ κ παιζομένων, αἰσχρὸν ἂν ἦν λίαν καὶ οὐχ ἡμῶν, καταλιπόντας τὰς οἰκείας διατριβὰς ἐκείνοις συμφέρεσθαι· οὐ γὰρ ὡραῖον γήρᾳ παίδων ἀθύρματα· οὕτως ὐδ' εἰ φερόντων κ φερομένων, αὐτός τι βέλτιον τῶν πολλῶν γινώσκων δεξαίμην ἂν ἐκείνων εἰς εἶναι μᾶλλον, κ ὅπερ ἐμοὶ μετὰ τῆς ἀφανείας ἐλθεῖν. πρὸς γὰρ αὖ τοῖς ἄλλοις πάσχω τι κ τοιοῦτον. ἐ τὰ πολλὰ συμφέρομαι τοῖς πολλοῖς, οὐδὲ τῷ αὐτῷ μᾶλλον χαίρειν ἀνέχομαι· ὀρχησέως μὲν ἴσως κ ἁμαθῶς, πάσχω δ' οὖν ὅμως. ἀνώ με τὰ τῶν ἄλλων πρήγματα, κ τίρπομαι τοῖς ἑτέρων ἀναρροῖς. ὥστε οὐκ ἂν θαυμάσαι μι ὐδὲ τοῦτο, εἰ κ δεθείην ὡς δύσχρηστος, καὶ ἀνοητοτάτην δόξαι με τοῖς πολλοῖς· ὃ, τις λίγεται τῶν παρ' ἕλλησι φιλοσοφησάντων παθῶν, ἐγκληθὲς ὡς μανίαν τῷ σωφροσύνῃ, ὅτι διηγίλα τὰ πάντα, γέλωτος ὀρῶν ἄξια τὰ τοῖς πολλοῖς σπουδαζόμενα· κ καὶ γλίσχρους νομισθείη εἶναι μισθοὺς, ὡς ὕστερον οἱ Χείσου μαθηταὶ, τῇ λαλιᾷ γλώσσαις, ἀγνοοῦντες ὅτι πνεύματος δύναμις ἦν, ὁ φρενῶν ἔκστασις. σκοπεῖτε γὰρ καὶ ἡμῶν τὰ ἐγκλήματα. τοσοῦτος χρόνος, φασὶν, ἐξ οὗ τῷ ἐκκλησίαν ἄγομεν μετὰ τῆς τοῦ ἡμεροῦ ῥοπῆς, κ τῆς τοῦ κρατοῦντος ὁρμῆς, τοσούτου πράγματος. τί τῆς μεταβολῆς ἡμῖν ἐπεσήμηνε; πόσοι καθ' ἡμῶν ἔμφροδοι γεγόνασιν ὑβρεις; τί δεινὸν οὐ πεπόνθαμεν; οὐχ ὕβρεις; οὐκ ἀπειλάς; οὐ φυγάς; οὐ χρημάτων ἁρπαγάς; οὐ δημεύσεις; οὐ πρεσβυτέρων ἐμφυσμοὺς θαλαττίους; οὐ ναυὶ βεβλαμμένους ἁγίων αἵμασι, κ χλομοὺς ἀντὶ ναῶν πολυάνδρια; οὐ πρεσβυτέρων, ἐπισκόπων, οἰκειότερον δὲ πατριαρχῶν εἰπεῖν, σφαγὰς δημοσίας; οὐ τὸ, πάντα τύπον ἀβατὸν εἶναι τοῖς δίκαιοις μόνοις; οὐχ ὅ, τι ἂν εἴποι τις τῶν δεινῶν; ὧν τί τοῖς πεπονθόσιν ἀντιδίδωμαι; ἐπειδὴ τὸ ἐξεῖναι ποιεῖν, οὗ πονοῦν ἀντέστραφη, κ παιδιὰν

A blimium thronorum ſtudio ductus ſum, aut imperatorum aulas calcare appetii, nunquam aliud quidquam ſplendoris conſequi mihi contingat; aut conſecutus, projiciam. Quid igitur eſt, quod dico? Non enim in eum virtutis gradum perveni, ut virtutem abſque mercede colam. Laborum præmium mihi date. Quod tandem? Non quod nonnulli fortaſſe ex iis, qui ad quidvis ſuſpicandum facile adducuntur, exiſtimarint; ſed quod mihi tuto poſtulare licet. Diuturnis laboribus nos levate, ac recreate. Moveat vos hæc canicies, ſit apud vos honori noſtra peregrinatio. Alium ſubrogate, qui pro vobis vexetur, qui puris ſit manibus, qui voce non inerudita, B qui omnibus in rebus vobis obſequi, curaſque eccleſiaſticas ſimul perferre poſſit: quandoquidem tales præſertim hoc tempus flagitat. At mihi cernitis quomodo corpus etiam hoc ſe habeat, nimirum & tempore, & morbo, & labore confectum. Quid vobis timido & ignavo ſene opus eſt, atque in dies ſingulos, ut ita loquar, non corpore tantum, ſed etiam curis moriente? qui vix hæc quoque ad vos loquor. Ne magiſtri voci fidem denegetis: neque enim unquam denegaſtis. Laſſus ſum, dum mihi toties manſuetudo crimini vertitur. Laſſus ſum, dum & cum ſermone diſputantium atque invidia, & cum hoſtibus, & cum noſtris pugno. Illi pectora ſe- C riunt, & minus quod cupiunt aſſequuntur, nam qui apertas inimicitias gerit, facile caveri poteſt: hi autem terga obſervant, & magis moleſti ſunt; nam qui minime ſuſpectus eſt, lethalius vulnus infert. Quod ſi etiam nauclerus, & quidem peritiſſimus eſſem, atque hinc effuſum mare in nos ſaviret, ac circum navem æſtuaret; hinc gravi ſeditione vectores laborarent, atque alii de alia re contenderent, ac ſibiipſis mutuo & fluctibus obſtreperent; quamdiu tandem ipſe obluctari poſſem ad gubernacula ſedens, ut ſimul & cum mari & cum vectoribus pugnarem, atque ex duplici tempeſtate navem ſine periculo eriperem? Quibus etenim omni ratione connitentibus & adjuvantibus, ſalutem tamen D conſequi difficile eſſet; iiſdem diſſidentibus & conſligentibus, qui tandem fieri poſſet, ut navis peſſum non iret? Quid alia commemorare attinet? Quo tandem modo ſacrum hoc bellum feram? (dicatur enim etiam quoddam bellum ſacrum, quemadmodum & barbaricum) quomodo hos adverſis thronis inſidentes, atque adverſas in paſcendo grege partes ſoventes connectam, atque in unum adducam, populumque ſimul cum ipſis abruptum, ſtudiiſque contrariis diſtractum (quemadmodum in his hiatibus, qui ex terræ motibus accidunt, vicinæ & propinquæ partes divelli ſolent; aut in peſtiferis morbis famuli ac domeſtici ſimul inficiuntur, morbo ni- E mirum ab aliis ad alios facile dimanant) nec populum ſolum, ſed etiam orbis terræ ſegmenta eodem cum diſſidentibus affectu disjuncta; ita ut jam in duas contrarias partes oriens & occidens ſecreti atque diviſi, nec jam minus animorum & voluntatum, quam finium ſegmenta eſſe videantur? Quouſque enim hæc audientur. Meus & tuus, antiquus & novus, doctior & facundior, aut ſpiritualior, nobilior aut ignobilior, multitudine opulentior, aut tenuior? Senectutis me

pudet, cum aliorum nomine cenſeor, qui a Christo ſalutem accepi. Non fero circos veſtros, & theatra, atque æmulum hunc tam in ſumptibus, quam in animorum ſtudiis, furorem. Equos transjungimus, contra jungimus, certatim exultantes frenitimus, propemodum etiam aerem ipſum verberamus, ut illi, pulveremque in cœlum tanquam inſani jacimus, ac ſub alienis perſonis contentiones noſtras explemus; malique ambitionis & magnificentiæ arbitri efficimur, atque iniqui & abſurdi rerum judices. Iidem enim homines hodie ejuſdem nobiſcum throni, fideique ſententiæ ſunt, ſi ita nos duces & antiſtites noſtri tulerint: cras contrariæ ſedis & ſententiæ, ſi ſpiritus reflaverit. Odium atque amicitiam nomina comitantur: nec (quod graviſſimum eſt) apud eoſdem auditores contraria loqui erubeſcimus: nec nobiſipſis conſtamus, ſubinde nos immutante contentione: dicas euripos quoſdam eſſe, mariſque æſtus nunc exundantes, nunc reciproco fluctu ſubſidentes. Quemadmodum igitur ſi adoleſcentuli in medio foro luſitarent, turpe admodum eſſet nobiſque indignum, relictis noſtris ſtudiis & occupationibus, cum illis ludere, (neque enim puerorum ludi ſenectutem decent) eodem modo nec, aliis mutuo ſeſe verſantibus atque jactantibus, melius quiddam ipſe, quam vulgus, ſentiens, unus eorum eſſe malim, quam ut ſum, cum obſcuritate liber. Nam præter alia illud etiam mihi peculiare eſt, ut non admodum mihi cum vulgo conveniat, nec eamdem viam ingredi ſuſtineam: audacius id quidem fortaſſe, atque imperitius; ſed tamen ita ſum. Ea quæ aliis voluptatem gignunt, mihi moleſta ſunt: quæ autem aliis triſtia & injucunda videntur, ea animum meum oblectant: Quocirca ne hoc quidem mihi mirum fuerit, ſi vinculis etiam adſtringar, ut incommodus & moroſus, ac pleriſque deſipere videar: quemadmodum ethnico cuidam philoſopho accidit, cui prudentia quaſi inſania vitio vertebatur, quoniam omnia irridebat, ritu videlicet ea digna eſſe perſpiciens, quæ a multis ſummo ſtudio expetuntur & coluntur: aut etiam muſto plenus eſſe cenſear, ut poſtea Chriſti diſcipuli, cum linguis loquerentur; ignorante ſcilicet multitudine id Spiritus vi & facultate fieri, non mentis aberratione. Jam crimina quoque noſtra quæſo expendite. Tanto jam tempore, inquiunt, eccleſiæ præes, temporis ope & auxilio fultus, atque imperatoris voluntate, tanta re, ac tanti momenti: & quod mutationis ſignum nobis affulſit? Quot homines contumeliis nos prius affecerunt? Quid non acerbitatis paſſi ſumus? An non injurias? an non minas? an non exilia? an non pecuniarum direptiones? an non bonorum proſcriptiones ac publicationes? an non presbyteros in mari combuſtos? an non templa ſanctorum cruore contaminata, & ex templis in ſepulcra immutata? an non publicas presbyterorum, aut (ut aptiore verbo utar) patriarcharum cædes? an non illud, ut piis ſolis invius omnis locus eſſet? an non denique quidquid calamitatis ullis verbis quiſpiam conſequi poſſit? Quorum quidnam iis, qui hoc fecerunt, rependimus? quandoquidem verſis, ut par erat, rerum vicibus, rependendi poteſtas nobis facta eſt; atque

δεῖ τοὺς ὑβρισάς. ἐῶ τἄλλα, τὰ δὲ ἡμέτερα, ἵνα μὴ τὰ σὰ λέγωμεν, οὐ διεδιώγμεθα; οὐχ ὑβρίσμεθα; οὐκ ἀπειληλάμεθα ἐκκλησιῶν, οἰκιῶν, ἐρημιῶν αὐτῶν τὸ δεινότατον; οὐκ ἰώνγκαμεν δῆμον μαινόμενον; ὑπάρχας ὑβριζοντας; βασιλέας ὑβριζομένους καὶ μετὰ τῶν προστιγμάτων; εἶτα τί; γεγόναμεν ἰσχυρότεροι, καὶ διαπεφεύγασιν οἱ διώκοντες. τοῦτο γὰρ αὐτάρκης ἐμοὶ τιμωρία κατὰ τῶν ἀδικούντων, ἡ τῶ ἀντιδρᾶν ἐξουσία. τοῖς δὲ οὐχ οὕτω δοκεῖ. λέαν γάρ εἰσιν ἐντελεῖς καὶ δίκαιοι περὶ τιμὴ ἀντίδοσιν, καὶ διὰ τοῦτο ἀπαιτοῦσι τὴ τοῦ καιροῦ. τίς ὕπαρχος, φασίν, ἐζημίωται; τίς δῆμος σεσώφρονισαι; τίνες δήμων ἀνάπτυι; τίνα φόβον ἡμῖν αὐτοῖς, κἂν ὡρὸς τὸ μέλλον, ἐχαεισάμεθα; τάχα δ' ἂν καὶ τυῦτι ἡμῖν ὀνειδίσαιεν· καὶ γὰρ ὠνειδίκασι· τὸ δὲ τῆς ξαπέζης φιλότιμον, τὸ δὲ τῆς ἐσθῆτος αἰδέσιμον; αἱ δὲ ὡρόοδοι, τὸ δὲ σαβαρὸν ὡρὸς τοὺς ἐντυγχάνοντας; ἠγνόουν γὰρ ὅτι ὡρὸς ὑπάτους ἡμῖν καὶ ὑπάρχους ἡ ἅμιλλα, καὶ ῥαπτῶν τοὺς εὐδοκιμωτάτους, οἳ μὲ ἔχουσιν ὅσα τὰ ἑαυτῶν ῥίψουσι. καὶ δεῖ περιέλλειν μοὶ ἡμῖν τὴ γαστέρα κατατρυφῶσι τῶν πτωχικῶν, ὡς δὲ εἰς τὰ περιττὰ κεχρῆσθαι τοῖς ἀναγκαίοις, καὶ τῶν θυσιαστηρίων κατερύγεσθαι· ἵππους δὲ φέρεσθαι ξυφερεῖς, καὶ δίφρων ὑπεραίρεσθαι περιλάμπρως, ὡροπομπεύεσθαί τε καὶ περιποππύζεσθαι, καὶ πάντας ὑποχωρεῖν ἡμῖν ὥσπερ θηρίοις, καὶ περισχίζεσθαι, ἢ καὶ πορρώθεν εἶναι δῆλος ἐπερχομένους. εἰ ταῦτα δεινὰ γέγονε, παρελήλυθε· χαίρασθέ μοι τὴ αἰδικίαν τούτῳ. ἄλλον ὡροσήσασθε τὸν * ἀρέσκοντα τοῖς πολλοῖς, ἐμοὶ δὲ τὴ ἐρημίαν, καὶ τὴ ἀγροικίαν, καὶ τὸν Θεὸν, ᾧ μόνῳ καὶ διὰ τῆς εὐτελείας ἀρέσομεν. δεινὸν, εἰ σεμνόμεθα λόγων, καὶ συλλόγων, καὶ πανηγύρεων, καὶ τῶν κρότων τούτων, ὑφ' ὧν πτερούμεθα, καὶ οἰκείων, καὶ φίλων, καὶ τιμῶν, καὶ κάλλους πόλεως, καὶ μεγέθους, καὶ τῆς πανταχόθεν περιλαμπούσης ἀσπαστῆς τοὺς ὡρὸς αὐτὰ βλέποντας, ἀλλὰ μὴ ἔσω σωφρονίζοντας. ἀλλ' ὅπω τοσοῦτον, ὅσον εἰ θορυβηθήσομαι καὶ χρανθήσομαι τοῖς ἐν μέσῳ παράχοις καὶ βράσμασι, καὶ ταῖς ὡρὸς τοὺς πολλοὺς μεταλλάσσειν. οὐ γὰρ ζητοῦσιν ἱερεῖς, ἀλλὰ ῥήτορας· οὐδὲ ψυχῶν οἰκονόμους, ἀλλὰ χρημάτων φύλακας· οὐδὲ θύτας καθαροὺς, ἀλλὰ σφαγέας ἰσχυροὺς. ἀπολογήσομαί τι περὶ αὐτῶν· οὕτως ἡμεῖς αὐτοὺς ἐπαιδεύσαμεν, οἳ πᾶσι πάντα γινόμεθα, οὐκ οἶδα πότερον ἵνα σώσωμεν πάντας, ἢ ἀπολέσωμεν. τί φατέ; πείθομεν ὑμᾶς τοῖς λόγοις τούτοις, καὶ νενικήκαμεν; ἢ δεῖ καὶ σιδηρότερον λόγων ἡμῖν ὡρὸς τὸ πείθειν; ναὶ, ὡρὸς τῆς

* ἐν. ἀρέσκοντα.

τῆς ξενιδ[ος] αὐτῆς, ἵνα προσβαίνωμεν, καὶ προσβαίνετε· πρὸς τῆς κοινῆς ἡμῶν ἐλπίδ[ος], καὶ τῆς τοῦ λαοῦ τοῦδε συμπαθείας· δότε μοι τὴν χάριν ταύτην, μὴ εὐχὴν ἡμᾶς ἀτιμάσητε· αὕτη γλυκάνθω μοι τῆς ἀθλήσεως ἡ ἀναίρεσις. δότε μοι τὸ γράμμα τῆς ἀφέσεως, ὥσπερ τοῖς στρατιώταις οἱ βασιλεῖς· καὶ εἰ βούλεσθε, μετὰ δείξεως τῆς μαρτυρίας, ἵν' ἔχω τὸ ἐπιτίμιον· εἰ δὲ μή, ὅπως βούλεσθε· οὐδὲν περὶ τούτου διοίσομαι, ἕως ἂν Θεὸς ᾖδη τὰ ἡμέτερα, ὅπως ἂν ἔχῃ. τίνα οὖν ἀντεισάξομεν; ὄψεται ἑαυτῶν κίνδ[υνος]· παιδεία εἰς σωτηρίαν, ὡς σπούδαιον εἶδεν εἰς ὁλοκάρπωσιν. ἓν τοῦτο ἐπιζητῶ μόνον· τῶν φθονουμένων ἴσως τις, μὴ τῶν ἐλεημένων, μὴ τῶν πάντα πᾶσι χαριζομένων, ἀλλ' ἔστι ἃ καὶ προσκρούειν εἰδότων ὑπὲρ τοῦ βελτίον[ος]. τὸ μὲν γὰρ, σύνταῦθα ἥδιστον· τὸ δὲ, ἐκεῖθεν λυσιτελέστατον. ὑμεῖς μοι οὖν τοὺς προπεμπτηρίους ἡμῖν μελετήσατε λόγους, ἐγὼ δὲ ὑμῖν ἀποδώσω τὸν σωτηρίου. χαίρουσι Ἀνάστασία μοι, τῆς εὐσεβείας ἐπώνυμε. σὺ γὰρ τὸν λόγον ἡμῖν ἐξανέστησας ἔτι καταφρονούμενον, τὸ τῆς καινῆς νίκης χωρίον, ἡ νέα Σιὼν, ἐν ᾗ πρῶτον τῷ σκυλμῷ ἐπήξαμεν, παταρέκοντα ἔτι περιφερομένῳ ἐν τῇ ἐρήμῳ. σὺ τε ὁ μέγας ναὸς οὗτ[ος] καὶ περιβόητ[ος], ἡ νέα κληρονομία, τὸ νῦν μέγας εἶναι παρὰ τοῦ λόγου λαβών· ὃν Ἰεβοῦς πρότερον ὄντα, Ἱερουσαλὴμ πεποιήκαμεν. ὑμεῖς τε ὅσοι μετὰ τούτων εὐθὺς τοῖς κάλλεσιν, ἄλλ[ος] ἄλλο τι τῆς πόλεως μέρ[ος] διειληφότες, ὥσπερ συνδεσμοί τινες, καὶ τὸ γενησόμενον οἰκειούμενοι· οὓς μετὰ τῆς ἀσθενείας ταύτης, οὐχ ἡμεῖς, ἡ χάρις δὲ σὺν ἡμῖν ἐπλήρωσε τοῖς ἀπειγνωσμένοις. χαίρετε ἀπόστολοι, καὶ καλὴ μετοικία, οἱ ἐμοὶ διδάσκαλοι τῆς ἀθλήσεως· εἰ καὶ μὴ πολλάκις ὑμῖν ἐπανηγύρισα. ἴσως τῶν τοῦ ὑμετέρου Παύλου σατῶν * περιφέρομαι τῷ σώματι πρὸς τὸ συμφέρον, δι' ὃν νῦν ὑμῶν ἀποικίζομαι. χαῖρέ μοι ὦ καθέδρα, τὸ ἐπίφθονον ὕψ[ος] τοῦτο καὶ ἐπισφαλές, ἀρχιερέων σωτήριον, ἱερέων αἰδοῖ καὶ χρόνῳ τετιμημένων, ὅσον τε ἄλλο παρὰ τῷ ἱερὰν ἔχειν λειτουργικὸν Θεοῦ, καὶ ἐγγίζον Θεῷ τῷ ἐγγίζοντι. χαίρετε Ναζωραίων χοροστασίαι, ψαλμῳδῶν ἁρμονίαι, στάσεις πάννυχοι, παρθένων σεμνότης, γυναικῶν διακοσμία, χηρῶν, ὀρφανῶν συστήματα, πτωχῶν ὀφθαλμοὶ πρὸς Θεὸν καὶ πρὸς ἡμᾶς βλέποντες. χαίρετε οἶκοι φιλόξενοι καὶ φιλόχριστοι, καὶ τῆς ἐμῆς ἀσθενείας ἀντιλήπτορες. χαίρετε τῶν ἐμῶν λόγων ἐραστοὶ, καὶ δρόμοι, καὶ συνδρομαὶ, καὶ γραφίδες φαεραὶ καὶ λαμπάδουσαι· καὶ ἡ διαζομένη κιγκλὶς αὕτη τοῖς περὶ τὸν λόγον ἀθλοθετοῦσι. χαίρετε ὦ

περιφέρομαι σου.

eos, a quibus per ſummam contumeliam vexati fueramus, caſtigari oportebat. Et ut omiſſis aliis, noſtra, ne dicam tua, commemoremus; nonne perſecutionem paſſi ſumus? nonne contumeliis omnibus affecti? nonne eccleſiis, domibus, & (quod acerbiſſimum eſt) ſolitudinibus ipſis pulſi ſumus? nonne furentem populum tulimus? contumelioſos præfectos? imperatores ſimul cum edictis ſuis contumelioſe ſpretos? Quid poſtea? Fortiores extitimus: & perſecutores noſtri pœnam effugerunt. Ita ſane eſt, inquam. Mihi enim adverſus eos qui injuriam intulerunt, ſatis pœnarum eſt, par pari referendi poteſtas: at iſtis aliter videtur; per quam enim exacti ac juſti ſunt ad ulciſcendum; atque idcirco ea quæ temporis ſunt, exigunt. Quis præfectus multatus eſt, inquiunt? quis populus caſtigatus? qui plebis inflammatores? quem noſtri terrorem adverſariis ſaltem in poſterum injecimus? Quin hæc quoque fortaſſe nobis exprobraverint (jam enim exprobrarunt) quod nec menſa lauta & opipara, nec magnifica venerandaque veſte utimur, nec ſplendide in publicum prodimus, nec ad eos, a quibus convenimur, gravitatem adhibemus. Neſciebam ſcilicet nobis cum conſulibus & præfectis, clariſſimiſque belli ducibus, qui tot opibus copiiſque circumfluunt, ut, quo ſua projiciant, non habeant, certamen eſſe: illudque oportere, ut pauperum bonis ad luxum & delicias abutentibus venter nobis comprimatur, & neceſſaria in res ſuperfluas effundantur, atque altaria ipſa ruſticis noſtris contaminentur. Neſciebam nos equis inſignibus & laſcivis ferri, felliſque & curribus magnifice attolli, ac cum pompa deduci, velutque blanda manu demulceri oportere; atque omnes nobis perinde ac belluis, de via decedere, & in utramque viæ partem diſcindi ac diſtrahi, aut etiam tantam præcuntium turbam eſſe, ut procul conſpicuus inceſſus noſter ſit. Si hæc gravia vobis & acerba fuerunt, præterierunt: hanc injuriam mihi condonate. Antiſtitem alium, qui multitudini placeat, create & præficite: mihi autem ſolitudinem & ruſticitatem date, ac Deum, cui ſoli etiam per tenuem victum, cultumque placebimus. At grave eſt privati concionibus, & cœtibus, & publicis conventibus, & plauſibus his, a quibus quaſi pennis in ſublime ferimur, & familiaribus, & amicis, & honoribus, & urbis pulchritudine ac magnitudine, & hoc denique fulgore, qui eos qui hæc intuentur, nec oculorum aciem intro collectam habent, undique circumfundit & illuminat. At hoc mihi minus grave fuerit, quam ſi diutius in tumultu verſer, ac civilis vitæ turbis & ſervoribus commiſceler, atque ad vulgi mores meipſum inflectere neceſſe habeam. Non enim ſacerdotes, ſed rethores quæruntur: nec animarum diſpenſatores, ſed pecuniarum cuſtodes: nec puros ſacrificos, ſed fortes ac robuſtos defenſores. Nonnihil eos excuſabo; ſic eos erudivimus, qui omnibus omnia efficimur, haud ſcio utrum ut omnes ſalvos faciamus, an ut perdamus. Quid dicitis? Num vos his verbis permovemus, ac victoriam obtinuimus? An potius ad veſtros animos inflectendos validior nobis eſt adhibenda oratio? Vos ergo per Trinitatem ipſam, quam nos colimus, & vos

1. Cor. c. 9. v. 22.

coli-

βασιλεῖς καὶ βασίλεια, ὅσον τε περὶ τὸν βασιλέα στρατιωτικόν, καὶ οἰκίδιον· εἰ μὲν καὶ βασιλεῖ πιστὸν, οὐκ οἶδα· Θεῷ δὲ τὸ πλεῖον ἄπιστον. προτήσατε χεῖρας, ἐξύ βοήσατε, ἄραιε εἰς ὕψος τὸν βήτορα ὑμῶν. σεσιγηκεν ἡμῖν ἡ πομπὰ γλῶσσα καὶ λαλοῦσα, οὐ μὴν σιγήσεται. μαχήσεται γὰρ διὰ χειρὸς καὶ μέλανος. τὸ δ' οὖν παρὸν σεσιγήκαμεν. χαῖρε ὦ μεγαλόπολις καὶ φιλόχριστε· μαρτυρήσω γὰρ ταληθῆ· καὶ εἰ μὴ κατ' ἐπίγνωσιν ὁ ζῆλος· πεποίηκε χρηστέρους ἡμᾶς ἡ διαζευξις. πρόσιτε τῇ ἀληθείᾳ, μετασκευάζεσθε ὄφελόν γε, τιμήσατε Θεὸν πλέον τῆς σωτηθείας. οὐχ ἡ μετάθεσις τὸ αἰσχρὸν ἔχει, ἀλλ' ἡ τῆ κακῆ τήρησις τὴν ἀπώλειαν. χαίροις ἀναπαλή, καὶ δίσις, ὑπὲρ ὧν καὶ ὑφ' ὧν πολεμούμεθα. μάρτυς ἐφίλωσσον ἡμᾶς, ἂν ὀλίγοι μιμήσωνται τὴν ἐμὴν ὑποχώρησιν. οὐ γὰρ καὶ τὸν Θεὸν ἀπολύσιν οἱ τῷ θρόνων παραχωρήσαντες, ἀλλ' ἔξυσι τὴν ἄνω καθέδραν, ἡ πολὺ τύπων ὑψηλοτέρα τε καὶ ἀσφαλεστέρα. ἐπὶ πᾶσι, καὶ πρὸ πάντων βοήσομαι· χαίρετε ἄγγελοι τῆς δεῦρο τῆς ἐκκλησίας ἔφοροι, καὶ τῆς ἐμῆς παρουσίας καὶ ἐκδημίας, εἴπερ ὦ χεὴ Θεοῦ τὰ ἡμέτερα. χαῖρέ μοι ἁγία, τὸ ἐμὸν μελέτημα καὶ καλλώπισμα, καὶ σώζοιο τοῖσδε, καὶ σώζοις τοῖσδε, τὸν ἐμὸν λαόν· ἐμὸς γὰρ, κἂν ἄλλως οἰκονομώμεθα, καὶ ἀγγέλλοιο μ[illegible]παντὸς ὑψωμένη καὶ αὐξομένη, καὶ λόγῳ καὶ πολ[illegible]εχ. τεκνία φυλάσσετέ μοι τὴν παρακαταθήκην, μέμνησθέ μου τῆς λιθασμῶν. ἡ χάρις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μετὰ πάντων ὑμῶν. Ἀμήν.

colitis, per communem noſtram ſpem, atque hujus populi coagmentationem, obteſtor; hoc mihi beneficium date, cum benedictionibus nos dimittite: hoc mihi ſit dimicationis præconium. Miſſionis libellum mihi date, quemadmodum imperatores militibus ſolent: ac, ſi quidem veſtra voluntas tulerit, cum fauſto & præclaro elogio ac teſtimonio, ut honori meo conſulatur: ſin minus, utcumque vobis collibuerit: nihil de ea re altercabor, donec ipſe Deus de rebus noſtris cognoſcat ut ſe habeant. Quem igitur tibi ſubſtituemus? dicet aliquis. Providet ſibi dominus paſtorem ad præfecturam, quemadmodum ovem providit ad holocauſtum. Hoc unum requiro, ut, ex eorum numero ſit, qui aliis invidiæ ſunt, non miſerationi, qui non in omnibus rebus cunctis obſequuntur, ſed qui in quibuſdam etiam ob recti ſtudium in hominum offenſionem incurrunt: alterum enim in præſens jucundiſſimum eſt; alterum in poſterum utiliſſimum. Ac vos quidem orationes diſceſſui meo congruentes parate: ego autem his verbis extremum vos ſalutabo: Vale Anaſtaſia, nomen a pietate habens. Tu enim nobis fidei doctrinam, quæ adhuc contemptui erat, excitaſti. Vale inquam, communis victoriæ ſedes, nova Silo, in qua primum arcam fiximus, quadraginta annis in deſerto circumactam, incertiſque ſedibus vagantem. Tuque o magnum hoc templum & nobile, nova hæreditas, quod magnitudinem quam nunc habes, ab orthodoxa doctrina ſuſcepiſti; quodque nos, cum prius Jebus eſſes, Jeruſalem effecimus. Voſque etiam

Gen. c. 22.

aliæ ædes ſacræ, huic dignitate & ornamentis proximæ, aliæ aliam quamdam urbis partem complectentes, quaſi vincula quædam & compages, ac propinqua loca complectentes; quas cum hac infirmitate, non nos, ſed Dei gratia nobiſcum, qui pro perditis ac deſperatis habebamur, implevit. Valete apoſtoli, præclara colonia, certaminis mei magiſtri: etſi minus ſæpe in vobis conventus celebravi, fortaſſe Pauli veſtri ſatantam ad utilitatem meam in corpore circumferens; ob quem nunc a vobis abſcedo. Vale cathedra, invidioſum hoc & periculoſum faſtigium, pontificum concilium ſacerdotum non minus reverentia & majeſtate, quam ætate ornatorum; & quicumque tandem alii circa ſacroſanctam menſam Deo miniſtratis, atque ad appropinquantem Deum appropinquatis. Valete Nazaræorum chori, pſalmodiarum concentus, nocturnæ ſtationes, virginum ſanctimonia, mulierum modeſtia, viduarum & orphanorum cœtus, pauperum oculi in Deum & in nos intuentes. Valete domus hoſpitales, peregrinorum & Chriſti amantes, infirmitatiſque meæ adjutrices. Valete ſermonum meorum amatores, & curſus & concurſiones, & calami, tam perſpicui, quam occulti; atque hujus ſuggeſti cancelli a multitudine compreſſi hominum audiendi ſtudio ſeſe mutuo protrudentium. Valete imperatores, & palatia, atque omnes imperatoris famuli & cubicularii: ſiquidem imperatori fideles, haudquaquam certum habeo; Deo autem magna ex parte infidi: manibus plaudite, acute clamate, rethorem veſtrum in ſublime tollite, ſiluit vobis improba & loquax lingua; nec tamen ſilebit: pugnabit enim manu & atramento: ceterum in præſentia conticuimus. Vale magna civitas, & Chriſti amore prædita (vera enim teſtabor) etſi non ſecundum ſcientiam hic zelus eſt. Benigniores nos disjunctio reddidit. Ad veritatem accedite; ad meliorem frugem tandem aliquando vos convertite; Deum amplius quam conſueviſtis, colite. Non turpe eſt ſententiam mutare: ſed in malo perſeverare, funeſtum & exitioſum. Vale oriens & occidens, pro quibus & a quibus oppugnamur. Teſtis ille eſt, qui pacatos nos reddet, ſi nonnulli ſeceſſionem meam imitentur. Non enim Dei quoque jacturam facient, qui thronis ceſſerint: ſed ſupernam cathedram habebunt his multo ſublimiorem & tutiorem. Ad hæc omnia, & ante omnia clamabo: Valete angeli hujus eccleſiæ præſides, meæque præſentiæ ac peregrinationis: ſi modo in manu Dei res noſtræ ſunt. Vale Trinitas, meditatio mea, & decus meum. His velim ſerveris, & hos ſerves, meum hunc populum (meus enim eſt, etiam ſi aliter de nobis decernatur,) atque audiam te quotidie tum ſermone, tum vita & moribus augeri & in ſublime attolli. Filioli, depoſitum quæſo cuſtodite: mementote lapidationum mearum. Gratia domini noſtri Jeſu Chriſti ſit cum omnibus vobis. Amen.

1. Cor. c. 15. v. 10.

2. Cor. c. 12. v. 17.

Rom. c. 10. v. 2.

Profeſſionis.

2. Tim. c. 2 v. 24.

Rom. c. 16. v. 24.

A

* ΚΑΝΟΝΕΣ ΤΩΝ ΕΚΑΤΟΝ πεντήκοντα ἁγίων πατέρων τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει συνελθόντων ἐπὶ ὑπατείας Φλαβίου Εὐχερίου, καὶ Φλαβίου Εὐαγρίου, τῶν ἐλλαμπροτάτων, πρὸ ἑπτὰ εἰδῶν Ἰουλίων.

CANONES SANCTORUM centum quinquaginta patrum, qui Conſtantinopoli convenerunt, Flavio Eucherio, & Flavio Evagrio viris clariſſimis coſſ. VII. Idus Julias.

Προσφωνητικὸς τῆς αὐτῆς ἁγίας συνόδου πρὸς τὸν εὐλαβέστατον βασιλέα Θεοδόσιον τὸν μέγαν· καὶ ὑποτάξεις τινὰς παρ' αὐτῶν ἐκτεθείσας κανόνας.

Ejuſdem ſancti concilii ad piiſſimum imperatorem Theodoſium magnum nuncupatoria; cui adjunxerunt a ſe ſtatutos canones.

* ὑποτάξασι.

Τῷ εὐσεβεστάτῳ καὶ θεοφιλεστάτῳ βασιλεῖ Θεοδοσίῳ ἡ ἁγία σύνοδος τῶν ἐπισκόπων τῶν ἐκ διαφόρων ἐπαρχιῶν συνελθόντων ἐν Κωνσταντινουπόλει·

Religionis ac pietatis obſervantiſſimo, Deique amantiſſimo imperatori Theodoſio, ſanctum concilium epiſcoporum, qui ex diverſis provinciis Conſtantinopoli convenerunt.

B

ΑΡΧΗ μὲν ἡμῖν τῶν πρὸς τὴν σὴν εὐσέβειαν γραμμάτων, εὐχαριστία πρὸς τὸν Θεὸν τὸν ἀναδείξαντα τῆς ὑμετέρας εὐσεβείας τὴν βασιλείαν, ἐπὶ κοινῇ τῶν ἐκκλησιῶν εἰρήνῃ καὶ τῆς ὑγιοῦς πίστεως συνεργίᾳ· ἀποδιδόντες δὲ τῷ Θεῷ τὴν ὀφειλομένην εὐχαριστίαν, ἀναγκαίως καὶ τὰ γενόμενα κατὰ τὴν ἁγίαν σύνοδον πρὸς τὴν σὴν εὐσέβειαν ἀναφέρομεν· καὶ ὅτι συνελθόντες εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν κατὰ τὸ γράμμα τῆς σῆς εὐσεβείας, πρῶτον μὲν ἀνενεωσάμεθα τὴν πρὸς ἀλλήλους ὁμόνοιαν· ἔπειτα δὲ καὶ συντόμως * ὅρους ἐξεφωνήσαμεν, τήν τε τῶν πατέρων πίστιν τῶν ἐν Νικαίᾳ κυρώσαντες, καὶ τὰς κατ' αὐτῆς ἐκφυείσας αἱρέσεις ἀναθεματίσαντες. πρὸς δὲ τούτοις, καὶ ὑπὲρ τῆς ἀκτήξίας τῶν ἐκκλησιῶν ῥητοὺς κανόνας ὡρίσαμεν· ἅπερ ἅπαντα τῷδε ἡμῶν τῷ γράμματι * ὑπετάξαμεν. δεόμεθα τοίνυν τῆς σῆς ἡμερότητος γράμματι τῆς σῆς εὐσεβείας ἐπαυρωθῆναι τῆς συνόδου τὸ ψήφισμα· ἵν' ὥσπερ τοῖς τῆς κλήσεως γράμμασι τὴν ἐκκλησίαν τετίμηκας, οὕτω καὶ τῶν δεδογμένων ἐπισφραγίσῃς τὸ τέλος. ὁ δὲ κύριος συνέξῃ σου τὴν βασιλείαν ἐν εἰρήνῃ καὶ δικαιοσύνῃ, καὶ παραπέμψῃ γενεαῖς γένεων, καὶ προσθείη τῷ ἐπιγείῳ χαρᾷ καὶ τῆς βασιλείας τῆς ἐπουρανίου τὴν ἀπόλαυσιν. ἐρρωμένον σε, καὶ ἐν πᾶσι τοῖς καλοῖς διαφέροντα ὁ Θεὸς χαρίσαιτο τῇ οἰκουμένῃ, καὶ χαῖρε τῷ ἁγίων, τὸν ὡς ἀληθῶς εὐσεβέστατον καὶ θεοφιλέστατον βασιλέα.

INITIO quidem noſtri ad tuam pietatem ſcripti, gratias agimus Deo, qui veſtræ pietatis imperium conſtituit ad communem pacem eccleſiarum, & ſanæ fidei confirmationem: agentes autem Deo debitas gratias, neceſſario quoque ea quæ acta ſunt in ſancto concilio, ad tuam referimus pietatem; nempe quod ex quo tempore juxta literas tuæ pietatis Conſtantinopoli convenimus, primum quidem mutuam inter nos concordiam renovavimus: deinde vero breves etiam pronunciavimus definitiones, quibus & patrum, qui Nicææ congregati fuerunt, fidem confirmavimus; &, quæ C adverſus eam obortæ ſunt, perverſas hæreſes ac pravas opiniones extrema cum execratione ac deteſtatione reprobavimus. Præterea etiam ad recte conſtituendum & ordinandum ſtatum & diſciplinam eccleſiarum, certos canones ſtatuimus: quæ omnia huic noſtro ſcripto ſubjecimus. Rogamus igitur tuam clementiam, ut per literas quoque tuæ pietatis ratum habeatur concilii decretum: ut ſicuti literis, quibus nos convocaſti, eccleſiam honore proſecutus es, ita etiam finem eorum quæ decreta ſunt, obſignes. Dominus autem imperium tuum in pace, & juſtitia ſtabiliat, & producat in multas ætates, & generationes, atque ad terrenum imperium cœleſtis quoque regni gaudium & fru- D ctum adjiciat. Gratificetur Deus orbi terrarum, ut te, qui re vera pietatis ſtudioſiſſimus, Deique amantiſſimus imperator es, valentem, omnibuſque præclaris rebus florentem & excellentem videat: id quod ſancti etiam ab illo precibus ac votis petunt & orant.

Ταῦτα ὥρισαν οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει χάριτι Θεοῦ συνελθόντες ἐπίσκοποι ἐκ διαφόρων ἐπαρχιῶν κατὰ κλῆσιν τοῦ εὐσεβεστάτου βασιλέως Θεοδοσίου.

Hæc decreverunt ac ſtatuerunt epiſcopi, qui gratia Dei ex diverſis provinciis Conſtantinopoli convenerunt, vocati a Theodoſio piiſſimo imperatore.

GENTIANO HERVETO INTERPRETE.

Κεφ. α'. E I.

ΜΗ ἀθετεῖσθαι τὴν πίστιν τῶν πατέρων τῶν ἑκατὸν πεντήκοντα δεκαοκτὼ, τῶν ἐν Νικαίᾳ τῆς Βιθυνίας συνελθόντων· ἀλλὰ μόνιμον ἐκείνην κυρίαν, καὶ ἀναθεματισθῆναι πᾶσαν αἵ-

TRecentorum decem & octo patrum qui Nicææ convenerunt fidem non abrogari, ſed firmam ac ſtabilem manere oportere, & omnem hæreſim ana-

the-

a Quod in Nicæno concilio ſupra præſtitimus, expoſitam in Romana, Biniana GL. & regia collectionibus. Herveti interpretationem reſtituimus, & veterum ſuo loco poſt Dionyſianam collocavimus, ut omnia ex antiquiſſima reponerentur.

1 In MS. Codice Canonum Eccleſiæ Græcæ Bibl. Collegii Pariſ. Soc. Jeſu hic titulus eſt præfixus canonibus: τῶν ἁγίων πατέρων, τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει συνελθόντων, ἐπ' ὑπατείᾳ Φλαβίου Εὐχερίου καὶ Φλαβίου Εὐαγρίου, τῶν λαμπροτάτων, πρὸ ἑπτὰ εἰδῶν Ἰουλίων. *Canones Sanctorum Patrum, qui Conſtantinopoli convenerunt, Conſulatu Fl. Eucherii, & Fl. Evagrii virorum Clariſſ. V. Idus Julias.* Menſem Martium Socrates habet, *Harduinus*, cujus ſunt ſequentes notæ.

CANONES CONCILII

ANNO CHRISTI 367.

thematizari, & ſpecialiter Eunomianorum, ſive Anomæorum, & Arianorum ſive Eudoxianorum, & Semiarianorum ſive Spiritus ſancti adverſariorum, & Sabellianorum, & Marcellianorum & Photinianorum & Apollinariſtarum.

Ἀρειανῶν· καὶ εἰδικῶς τῶν τῶν Εὐνομιανῶν, εἴτουν ἀνομοίων· καὶ τῶν τῶν Ἀρειανῶν, εἴτουν Εὐδοξιανῶν· καὶ τῶν τῶν * Ἡμιαρειανῶν [3], ἤγουν Πνευματομάχων· καὶ τῶν τῶν Σαβελλιανῶν, * Μαρκελλιανῶν, καὶ τῶν τῶν [4] Φωτεινιανῶν, καὶ τῶν τῶν * Ἀπολλιναριστῶν.

* Ἡμιαρίων.

* καὶ τοῦ Μαρ.

* Ἀπολιναριστῶν.

II.

Epiſcopi ad eccleſias quæ ſunt ultra ſuam diœceſim ſuoſque limites ne accedant: ſed ſecundum canones, Alexandriæ quidem epiſcopus Ægyptum ſolum regat. Orientis autem epiſcopi orientem ſolum adminiſtrent, ſervatis privilegiis ac præeminentiis quæ ſunt in Nicæni concilii * canonibus, Antiochenæ eccleſiæ. Et Aſianæ diœceſis epiſcopi quæ ſunt in ſola Aſiana adminiſtrata: & Thraciæ epiſcopi Thraciam tantum regant & Pontanæ Pontanam.

* Can. 6 Nic

Non vocati autem epiſcopi ultra diœceſim ne tranſeant ad ordinationem vel aliquam aliam adminiſtrationem eccleſiaſticam. Servato autem præſcripto de diœceſibus canone, clarum eſt quod unamquamque provinciam provinciæ ſynodus adminiſtravit ſecundum ea quæ fuerunt

* Can. 2. Nic.

* Nicææ definita.

Quæ autem in barbaris ſunt gentibus, Dei eccleſias adminiſtrare oportet ſecundum patrum, quæ ſervata eſt, conſuetudinem.

β'.

Τὸς ὑπὲρ διοίκησιν ἐπισκόπους, ταῖς ὑπερορίοις ἐκκλησίαις μὴ ἐπιέναι, μηδὲ συγχέειν τὰς ἐκκλησίας· ἀλλὰ κατὰ τοὺς κανόνας, τὸν μὲν Ἀλεξανδρείας ἐπίσκοπον τὰ τῆς Αἰγύπτου μόνον οἰκονομεῖν· τοὺς δὲ τῆς ἀνατολῆς ἐπισκόπους τὴν ἀνατολὴν μόνην διοικεῖν· φυλαττομένων τῶν τῷ ἐν τοῖς κανόσι τοῖς κατὰ Νίκαιαν πρεσβείων τῇ Ἀντιοχέων ἐκκλησίᾳ· καὶ τοὺς τῆς Ἀσιανῆς διοικήσεως ἐπισκόπους τὰ κατὰ τὴν * Ἀσίαν μόνην οἰκονομεῖν· καὶ τοὺς τῆς Ποντικῆς, τὰ τῆς Ποντικῆς μόνον· καὶ τοὺς τῆς Θρᾴκης, τὰ τῆς Θρᾳκικῆς μόνον οἰκονομεῖν.

* Ἀσιανὴν μόνην.

Ἀκλήτους δὲ ἐπισκόπους ὑπὲρ διοίκησιν μὴ ἐπιβαίνειν ἐπὶ χειροτονίαις, ἢ τισιν ἄλλαις οἰκονομίαις ἐκκλησιαστικαῖς. φυλαττομένων δὲ τῶν προγεγραμμένων περὶ τῆς διοικήσεων κανόνων, δῆλον ὡς τὰ καθ' ἑκάστην ἐπαρχίαν ἡ τῆς ἐπαρχίας συνόδος διοικήσει, κατὰ τὰ ἐν Νικαίᾳ ὡρισμένα.

Τὰς δὲ ἐν τοῖς βαρβαρικοῖς ἔθνεσι τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίας οἰκονομεῖσθαι χρὴ κατὰ τὴν κρατήσασαν * συνήθειαν παρὰ τῶν πατέρων.

* συνήθειαν τῶν πατέρων.

III.

Conſtantinopolitanus epiſcopus habeat [c] priores honoris partes poſt Romanum epiſcopum, eo quod ſit ipſa nova Roma.

[c] Vide S. Leonis ep. 54. 53.

γ'.

Τὸν μετὰ τὸν Κωνσταντινουπόλεως ἐπίσκοπον ἔχειν τὰ πρεσβεῖα τῆς τιμῆς μετὰ τὸν τῆς Ῥώμης ἐπίσκοπον, διὰ τὸ εἶναι αὐτὴν νέαν Ῥώμην.

IV.

Statuerunt etiam de Maximo Cynico, & ejus petulantia & inſolentia, quæ fuit Conſtantinopoli, ut Maximus epiſcopus nec fuerit vel ſit, nec qui ab eo ordinati fuerunt in ullo, quicumque is ſit, gradu cleri omnibus, & quæ circa ipſum fuerunt, & quæ ab illo facta ſunt, infirmatis.

δ'.

Περὶ Μαξίμου τοῦ Κυνικοῦ, καὶ τῆς κατ' αὐτὸν ἀταξίας τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει γενομένης. ὥστε μήτε τὸν Μάξιμον ἐπίσκοπον ἢ γενέσθαι ἢ εἶναι, μήτε τοὺς παρ' αὐτοῦ χειροτονηθέντας ἐν οἱῳδήποτε βαθμῷ κλήρου, πάντων καὶ τῶν περὶ αὐτὸν καὶ τῶν παρ' αὐτοῦ γενομένων ἀκυρωθέντων.

V.

De libello [d] occidentalium: etiam eos ſuſcipimus, qui Antiochiæ unam Patris & Filii & Spiritus ſancti deitatem confitentur.

[d] Definitionem inter ea quæ inſeruit Nicænæ abbatis Scholaſticus occidentalis. Sardicæ interpretatam, teſte Balſamone. Helvetius ſe-quitur hic par-

ε'.

Περὶ τοῦ τόμου τῶν δυτικῶν, καὶ τοὺς ἐν Ἀντιοχείᾳ ἀποδεξάμεθα τοὺς μίαν ὁμολογοῦντας πατρὸς καὶ υἱοῦ καὶ ἁγίου πνεύματος θεότητα.

Hi tres poſtremi canones adjecti ſunt ex Balſamone.

VI.

[a] Quoniam multi eccleſiaſticum ordi-

ς'.

Ἐπειδὴ πολλοὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀπειθείαν συγ-

[a] Hadrenus Dionyſius Exiguus, & Iſidorus Mercator. Sequentia in ſolo Græco Canonum Codice leguntur, & Græcis Canonibus Collectoribus, atque interpretibus. [2] Citatur iſte Canon VI. in epiſt. S. Nicolai Papæ ad Michaelem Imp. [3] In Mſ. mox cit. Ἡμιαρειανῶν, ἤγουν. [4] Id. Mſ. φωτεινιανῶν.

* τυράννων. συγχεῖν καὶ ἀνατρέπειν * βουλόμενοι, φιλέχθρως καὶ συκοφαντικῶς αἰτίας τινὰς κατὰ τῶν οἰκουμένων τὰς ἐκκλησίας ὀρθοδόξων ἐπισκόπων συμπλάσσουσιν, αὐδὲ ἕτερον ἢ χραίνειν τὰς τῶν ἱερέων ὑπολήψεις, καὶ πράγματα παρέχειν εἰρηνευόντων λαῶν κατασκάζειν ἐπιχειροῦντες· τοῦτο ἔγνωσται τῇ ἁγίᾳ συνόδῳ τῇ ἐν Κωνσταντινουπόλει συνδραμόντων ἐπισκόπων, μὴ ἀνεξετάστως προσίεσθαι τοὺς κατηγόρους, μηδὲ πᾶσιν * ἐπιτρέπεσθαι τὰς κατηγορίας ποιεῖσθαι κατὰ τῶν οἰκονομούντων τὰς ἐκκλησίας, μηδὲ μὴν πάντας ἀποκλείειν· ἀλλ' εἰ μού τις οἰκείαν τινὰ μέμψιν, τοῦτ' ἔστιν, ἰδιωτικὴν ἐπαγάγοι τῷ ἐπισκόπῳ, ὡς πλεονεκτηθείς, ἢ ἄλλο τι παρὰ τὸ δίκαιον παρ' αὐτοῦ πεπονθώς· ἐπὶ τῶν τοιούτων κατηγοριῶν μὴ ὀκνεῖσθαι μή τε πρόσωπον τοῦ κατηγόρου, μήτε τὴν θρησκείαν. χρὴ γὰρ παντὶ δήπου τε, τε συνειδὸς τοῦ ἐπισκόπου ἐλεύθερον εἶναι, καὶ τὸν ἀδικεῖσθαι λέγοντα, οἵας ἂν ᾖ θρησκείας, τοῦ δικαίου τυγχάνειν. εἰ δὲ ἐκκλησιαστικὸν εἴη τὸ ἐπιφερόμενον ἔγκλημα τῷ ἐπισκόπῳ, τότε δοκιμάζεσθαι χρὴ τοῦ κατηγοροῦντος τὸ πρόσωπον· ἵνα πρῶτον μὲν αἱρετικοῖς μὴ ἐξῇ κατηγορίας κατὰ τῶν ὀρθοδόξων ἐπισκόπων ὑπὲρ ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων ποιεῖσθαι. αἱρετικοὺς δὲ λέγομεν, τούς τε πάλαι τῆς ἐκκλησίας ἀποκηρυχθέντας, καὶ τοὺς μετὰ ταῦτα ὑφ' ἡμῶν ἀναθεματισθέντας· πρὸς δὲ τούτοις, καὶ τοὺς τῇ πίστει μὲν τῇ ὑγιεῖ προσπεπεικότας ἐμοτ. ἀνατεθέντας δὲ καὶ ἀντισωσαγωγότας λογίᾳ, * ἀποχίσαντας δὲ καὶ ἀντισωσαγοντας τοὺς * κανονικοὺς ἡμῶν ἐπισκόπους. ἔπειτα δὲ καὶ ἕτερος * τούτων ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας ἐπὶ αἰτίαις τισὶ προκατεγνωσμένοι εἶεν καὶ ἀποβεβλημένοι, ἢ ἀκοινώνητοι, εἴτε ἀπὸ κλήρου, εἴτε ἀπὸ λαϊκῆς τάγματος· μηδὲ τούτοις ἐξεῖναι κατηγορεῖν ἐπισκόπου, πρὶν ἂν τὰ οἰκεῖον ἔγκλημα πρότερον ἀποδύσωνται. ὁμοίως δὲ καὶ τοὺς ὑπὸ κατηγορίαν προλαβόντας ὄντας, μὴ πρότερον εἶναι δεκτοὺς εἰς ἐπισκόπου κατηγορίαν, ἢ ἑτέρων κλημάτων, πρὶν ἂν ἀθῴους ἑαυτοὺς τῇ ἐπαχθεῖσαν αὐτοῖς ἀποδείξωσιν ἐγκλημάτων. εἰ μού τινες, μήτε αἱρετικοὶ, μήτε ἀκοινώνητοι εἶεν, μήτε προκατεγνωσμένοι ἢ προκατηγορημένοι ἐπί τισι πλημμελήμασι, λέγουσι δὲ ἔχειν τινὰ ἐκκλησιαστικὸν κατὰ τοῦ ἐπισκόπου κατηγορίαν· τοῦτο κελεύει ἡ ἁγία σύνοδος πρῶτον μὲν ἐπὶ τῆς ἐπαρχίας πάντων ἐπισκόπων ἐνίσασθαι τὰς κατηγορίας, καὶ ἐπ' αὐτῶν ἐλέγχειν τὰ ἐγκλήματα τῶν ἐν αἰτίαις τισὶν ἐπισκόπων. εἰ δὲ συμβαίη ἀδυνατῆσαι τοὺς ἐπαρχιώτας πρὸς διόρθωσιν τῶν ἐπιφερομένων ἐγκλημάτων τῷ ἐπισκόπῳ, τότε αὐτοὺς προσιέναι μείζοσι συνόδῳ τῶν τῆς διοικήσεως ἐπισκόπων ἐκείνης, ὑπὲρ τῆς αἰτίας ταύτης συγκαλεσάντων· καὶ μὴ πρότερον ἐνίσασθαι τὴν κατηγορίαν, πρὶν ἢ ἐγγράφως αὐτοὺς τῶν ἴσων αὐτοῖς * ἐντιμήσασθαι κινδύνου, εἴπερ ἐν ἐντιμωσασθαι.

nem confundere & ſubvertere volentes, inimice & ſycophantice adverſus orthodoxos epiſcopos, qui eccleſias adminiſtrant; accuſationes quaſdam conſingunt, nihil aliud quam ſacerdotum bonam exiſtimationem contaminare, & in pace degentium populorum tumultus concitare conantes: ea de cauſa placuit ſanctæ ſynodo epiſcoporum qui Conſtantinopoli convenerunt, nec ſine diſcuſſione admittere accuſatores, nec omnibus, eorum qui eccleſias adminiſtrant, accuſationes permittere, nec omnes excludere: ſed ſi quis proprium quidem querelam, id eſt privatam, intendat epiſcopo, ut detrimento aliquo, vel injuria aliqua ab ipſo affectus, in ejuſmodi accuſationibus nec accuſatoris perſonam, nec religionem examinari. Oportet enim epiſcopi conſcientiam eſſe omnibus modis liberam, & eum qui ſibi injuriam factam eſſe dicit, cujuſcumque ſit religionis, jus ſuum conſequi. Si autem ſit crimen eccleſiaſticum, quod epiſcopo intenditur; tunc examinari perſonas accuſatorum: ut primum quidem hæreticis non liceat orthodoxos epiſcopos pro rebus eccleſiaſticis accuſare. Hæreticos autem dicimus & qui olim ab eccleſia abdicati ſunt, & qui ſunt poſtea a nobis anathematizati: adhæc autem & eos, qui ſe ſanam quidem fidem confiteri præ ſe ferunt, avulſi autem ſunt & abſciſſi, & adverſus canonicos noſtros epiſcopos congregationem faciunt. Præterea autem & ſi aliqui eorum ab eccleſia ob aliquas cauſas prius condemnati, & ejecti vel excommunicati fuerint, ſive ex clero, ſive ex laicorum ordine, nec eis licere epiſcopum accuſare, priuſquam proprium crimen abſterſerint. Similiter autem & eos, qui prius rei facti accuſatique ſunt, non prius ad epiſcopi vel aliorum clericorum accuſationem admitti, quam ſe objectorum ſibi criminum inſontes oſtenderint. Sed ſi nonnulli nec hæretici, nec excommunicati fuerint, nec prius damnati, vel aliquorum criminum accuſati, dicant autem ſe habere aliquas adverſus epiſcopum criminationes: eos jubet ſancta ſynodus primum quidem apud provinciæ epiſcopos accuſationem perſequi, & apud eos probare crimina epiſcopi, qui aliquarum rerum accuſatur. Quod ſi evenerit, ut provinciales epiſcopi crimina, quæ epiſcopo intentata ſunt, corrigere non poſſint, tunc ipſos accedere ad ma-

ſum vertit minus bene (a).

(a) Vide Socr. V & Sozom. VII & Nicephor. Call. XII. 23.

1 Forte, κοινωνικοὺς ἡμῶν, *qui nobiſcum communicant*, hoc loco legi ſatius fuerit: quæ vox in Synodica inferius recitanda legitur.

2 Alii epiſtolam Damaſi Papæ ad Paulinum Epiſcopum Antiochenum ſuperius editam malunt intelligi, cum anathematiſmis ſupra poſitis pag. 593. quibus Orientales Epiſcopi in ſynodo Antiochena anni 378. ſubſcripſerint.

jorem ſynodum diœceſis illius epiſcoporum, pro cauſa convocatorum; & accuſationem non prius intendere, quam in ſcriptis æquale periculum ſibi ſtatuant, ſi quidem in rebus examinandis accuſatum epiſcopum calumniari convicti fuerint. Si quis autem iis, quæ, ut prius declaratum eſt, decreta fuerunt, contemptis, auſus fuerit vel imperatoris, aures moleſtia afficere, vel ſæcularium principum judicia vel univerſalem ſynodum perturbare, neglectis diœceſis epiſcopis; eum nullo modo eſſe ad accuſationem admittendum, ut qui canonibus injuriam fecerit, & eccleſiaſticum ordinem evertérit.

τῇ τῶν πραγμάτων * τάξει συναφανττντας τὸν κατηγορούμενον ἐπίσκοπον ἐλεγχθῆναι. εἰ δέ τις καταφρονήσας τῶν κατὰ τὰ προδηλωθέντα διδαγμάτων, τολμήσειε ἢ βασιλικὰς ἀκοὰς, ἢ κοσμικῶν ἀρχόντων δικαστήρια, ἢ οἰκουμενικὴν σύνοδον ταράσσειν, πάντως ἀτιμάσας τὸν τῆς διοικήσεως ἐπίσκοπον, τὸν τοιοῦτον τὸ παράπαν εἰς κατηγορίαν μὴ εἶναι δεκτὸν, ὡς καθυβρίσαντα τοὺς κανόνας, καὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν λυμηνάμενον ἐπιτάξιν.

* Ἰσαύριον.

VII.

Eos qui rectæ fidei adiiciuntur, & parti eorum qui ex hæreticis ſervantur, recipimus, ſecundum ſubjectam hic conſequentiam & conſuetudinem. Arianos quidem, & Macedonianos, & ' Sabbatianos, & Novatianos, qui dicunt ſe ipſos Catharos & Ariſteros, (hoc eſt, mundos, vel ſiniſtros,) & Teſſaradecatitas, ſive Tetraditas, & Apollinariſtas recipimus, dantes quidem libellos, & omnem hæreſim anathematizantes, quæ non ſentit ut ſancta Dei catholica & apoſtolica eccleſia; & ſignatos, ſive unctos primum ſancto chriſmate, & frontem, & oculos, & nares, & os, & aures. Et eos ſignantes dicimus, Signaculum doni Spiritus ſancti. Atqui Eunomianos, qui in unam demerſionem baptizantur; & Montaniſtas, qui hic dicuntur Phryges, & Sabellianos, qui eumdem eſſe Patrem & Filium opinantur, utrumque ſimul confundentes, & alia gravia & indigna faciunt: & alias omnes hæreſes: quoniam hic multi ſunt hæretici, & maxime qui ex Galatarum regione veniunt; quicumque ex his recte fidei adſcribi volunt, ut Græcos admittimus: & primo quidem die ipſos Chriſtianos facimus; ſecundo catechumenes; deinde tertio exorcizamus ſive adjuramus ipſos, ter ſimul in faciem eorum & aures inſufflando. Et ſic eos catechizamus ſive initiamus, & curamus ut longo tempore verſentur in eccleſia, & audiant ſcripturas; & tunc eos baptizamus.

ζ.

' Τὺς προσιθεμένους τῇ ὀρθοδοξίᾳ καὶ τῇ μερίδι τῶν σωζομένων ἀπὸ αἱρετικῶν, δεχόμεθα κατὰ τὴν ὑποτεταγμένην ἀκολουθίαν καὶ συνήθειαν. Ἀρειανὺς μὲν καὶ Μακεδονιανὺς, καὶ Σαββατιανοὺς, καὶ Ναυατιανὺς, τοὺς λέγοντας ἑαυτοὺς καθαροὺς καὶ ἀριστεροὺς, καὶ τοὺς Τετραπρωτοδεκατίτας, ἤτοιν Τεσσαρεσκαιδεκατίτας, καὶ Ἀπολλιναρίστας δεχόμεθα διδόντας λιβέλλους, καὶ ἀναθεματίζοντας πᾶσαν αἵρεσιν, μὴ φρονοῦσαν ὡς φρονεῖ ἡ ἁγία τοῦ Θεοῦ καθολικὴ καὶ ἀποστολικὴ ἐκκλησία· καὶ σφραγιζομένους, ἤτοι χριομένους πρῶτον τῷ ἁγίῳ μύρῳ τὸ, τε μέτωπον, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς, καὶ τὺς ῥῖνας, καὶ τὸ στόμα, καὶ τὰ ὦτα· καὶ σφραγίζοντες αὐτοὺς λέγομεν· Σφραγὶς δωρεᾶς πνεύματος ἁγίου. Εὐνομιανοὺς μέντοι, τοὺς εἰς μίαν καταδύσει βαπτιζομένους, καὶ Μοντανιστὰς τοὺς ἐνταῦθα λεγομένους φρύγας, καὶ Σαβελλιανοὺς τὰς υἱοπατορίαν * διδάσκοντας, καὶ ἕτερά τινα χαλεπὰ ποιοῦντας· καὶ τὰς ἄλλας πάσας αἱρέσεις, ἐπειδὴ πολλοί εἰσιν ἐνταῦθα, μάλιστα οἱ ἀπὸ τῆς Γαλατικῆς χώρας * ἐρχόμενοι, πάντας τὺς ἀφ' αὐτῆς θέλοντας προσίεσθαι τῇ ὀρθοδοξίᾳ, ὡς ἕλληνας δεχόμεθα. καὶ τὴν πρώτην ἡμέραν ποιοῦμεν αὐτὺς Χριστιανὺς, τὴν δὲ δευτέραν κατηχουμένους· εἶτα τὴν τρίτην ἐξορκίζομεν αὐτὺς μὲν τοῦ ἐμφυσᾶν τρὶς εἰς τὸ πρόσωπον & εἰς τὰ ὦτα αὐτῆς· καὶ οὕτως κατηχοῦμεν αὐτοὺς, καὶ ποιοῦμεν αὐτοὺς χρονίζειν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, καὶ ἀκροᾶσθαι τῆς γραφῆς· καὶ τότε αὐτοὺς βαπτίζομεν.

* διδάσκοντες,

* ἐρχόμενοι,

TO'

1 Non videtur apud Socratem Sabbatianorum nomen uſurpatum ante an. circiter 392.

2 Non eſt hic canon in Arabica paraphraſi, nec in Collectione Canonum Joannis Antioch. qui & Scholaſticus dictus eſt, Patriarcha CP. nec in epitome Canonum Symeonis magiſtri, uterque enim ſex tantum priores Canones appellat hujus Concilii. Eadem verbis Canon XIV. Synodi Trullanæ. Vide etiam epiſtolam ad Martyrium Antioch. apud Leunclavium in jure Græco Rom. pag. 290. unde hic Canon deſcriptus videri poteſt.

A

ΤΟ ΕΚΤΕΘΕΝ ΠΑΡΑ ΤΗΣ ΑΥΤΗΣ συνόδου ΤΟ Κωνσταντινουπόλεως σύμβολον.

Πιστεύομεν εἰς ἕνα Θεὸν πατέρα παντοκράτορα, ποιητὴν οὐρανοῦ καὶ γῆς, ὁρατῶν τε πάντων καὶ ἀοράτων. καὶ εἰς ἕνα κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ τὸν μονογενῆ, τὸν ἐκ τοῦ πατρὸς γεννηθέντα πρὸ πάντων τῶν αἰώνων, φῶς ἐκ φωτός, Θεὸν ἀληθινὸν ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ, γεννηθέντα οὐ ποιηθέντα, ὁμοούσιον τῷ πατρί, δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο. τὸν δι' ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν κατελθόντα ἐκ τῶν οὐρανῶν, καὶ σαρκωθέντα ἐκ πνεύματος ἁγίου καὶ Μαρίας τῆς παρθένου, καὶ ἐνανθρωπήσαντα· σταυρωθέντα τε ὑπὲρ ἡμῶν ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου, καὶ παθόντα, καὶ ταφέντα, καὶ ἀναστάντα τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ κατὰ τὰς γραφάς· καὶ ἀνελθόντα εἰς τοὺς οὐρανούς, καὶ καθεζόμενον ἐκ δεξιῶν τοῦ πατρός, καὶ πάλιν ἐρχόμενον μετὰ δόξης κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς· οὗ τῆς βασιλείας οὐκ ἔσται τέλος. καὶ εἰς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὸ κύριον, τὸ ζωοποιόν, τὸ ἐκ τοῦ πατρὸς ἐκπορευόμενον, τὸ σὺν πατρὶ καὶ υἱῷ συμπροσκυνούμενον καὶ συνδοξαζόμενον, τὸ λαλῆσαν διὰ τῶν προφητῶν. εἰς μίαν ἁγίαν καθολικὴν καὶ ἀποστολικὴν ἐκκλησίαν. ὁμολογοῦμεν B ἓν βάπτισμα εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. προσδοκῶμεν ἀνάστασιν νεκρῶν, καὶ ζωὴν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος. Ἀμήν.

SYMBOLUM EJUSDEM Concilii Conſtantinopolitani.

CRedimus in unum Deum, Patrem omnipotentem, factorem cœli & terræ, viſibilium omnium & inviſibilium. Et in unum dominum Jeſum Chriſtum, filium Dei unigenitum, ex Patre natum ante omnia ſæcula, Deum ex Deo, lumen ex lumine, Deum verum ex Deo vero; natum, non factum, homouſion Patri, hoc eſt; ejuſdem cum Patre ſubſtantiæ; per quem omnia facta ſunt. Qui propter nos homines, & propter noſtram ſalutem deſcendit de cœlis, & incarnatus eſt ex Spiritu ſancto, ex Maria Virgine, & homo factus eſt. Crucifixus etiam pro nobis ſub Pontio Pilato, paſſus ac ſepultus: & tertia die reſurrexit ſecundum ſcripturas: aſcendit in cœlos, ſedet ad dexteram patris: inde venturus eſt cum gloria, judicare vivos & mortuos; cujus regni non erit finis. Credimus in ſpiritum ſanctum, dominum & vivificantem, ex patre procedentem, & cum patre & filio adorandum & conglorificandum: qui locutus eſt per prophetas. Et unam ſanctam catholicam & apoſtolicam eccleſiam. Confitemur unum baptiſma in remiſſionem peccatorum. Expectamus reſurrectionem mortuorum, & vitam futuri ſæculi. Amen.

CANONES CONCILII CONSTANTINOPOLITANI

Ex interpretatione Dionyſii Exigui.

TITULI CANONUM. D

1. *Ut ea quæ apud Nicæam ſtatuta ſunt, immota permaneant, & de anathemate Arianorum, Eunomianorum, Macedonianorum, Sabellianorum, Photinianorum, Marcel. & Apollinariorum.*
11. *De ordine ſingularum diœceſeon, & de privilegiis, quæ Ægyptiis, Antiochenis, Conſtantinopolitaniſque debentur.*
111. *De Maximi illicita ordinatione.*

CANONES.

Sub Theodoſio piiſſimo imperatore apud Conſtantinopolim expoſiti ſunt canones numero E tres. Hæ definitiones expoſitæ ſunt ab epiſcopis CL. qui in id ipſum apud Conſtantinopolim convenerunt, quando beatus Nectarius epiſcopus eſt ordinatus.

I.

FIDEM non [1] violandam patrum trecentorum decem & octo, qui apud Nicæam Bithyniæ convenerunt; ſed manere eam firmam & ſtabilem. Anathematizandam omnem hæreſim, & ſpecialiter Eunomianorum vel Anomianorum [a], & Arianorum vel Eudoxianorum, & Macedonianorum [b] vel ſpiritui ſancto reſiſtentium, & Sabellianorum, & Marcellianorum, & Photinianorum, & Apollinariorum.

II.

[2] Qui ſunt [c] ſuper dœceſim epiſcopi, nequaquam ad eccleſias, quæ ſunt extra præfixos ſibi terminos, accedant; nec eas hac præſumptione confundant; ſed [d] juxta canones, Alexandrinus antiſtes quæ

[1] expendam

[a] & Semiarianorum

[b] Pneumatomachorum. id eſt qui contra ſpiritum ſanctum pugnant.

[c] alias.

[d] secundum regulas.

1 Conſulit Harduinus hanc Dionyſii verſionem cum tribus Mſſ. Codicibus Bibl. Pariſ. Soc. Jeſu, ac ejus ſunt ſequentes notæ. Al. Mſ. *reſtudrandam*. 2 Vide aliam verſionem in Concil. Chalcedonenſi act. XVI.

quæ sunt in Ægypto regat solummodo; & orientis episcopi orientem tantum gubernent, servatis privilegiis, quæ Nicænis canonibus ecclesiæ Antiochenæ tributa sunt. Asianæ quoque diœceseos episcopi, ea solum quæ sunt in Asiana diœcesi dispensent: necnon & Ponti episcopi ea tantum quæ sunt in Ponto; & Thraciarum, quæ in Thraciis sunt gubernent.

Non vocati autem episcopi ultra suam diœcesim non accedant propter ordinationes faciendas, vel propter alias dispensationes ecclesiasticas. Servata vero quæ scripta est de gubernationibus regula, manifestum est, quod illa quæ sunt per unamquamque provinciam, ipsius provinciæ synodus dispenset, sicut Nicæno constat decretum esse concilio. Ecclesias autem Dei in barbaricis gentibus constitutas gubernari convenit juxta consuetudinem, quæ est a patribus observata.

Can. 4.

Verumtamen Constantinopolitanus episcopus habeat honoris primatum post Romanum [a] episcopum, propterea quod urbs ipsa sit [b] junior Roma.

a Pontificem.
b [illegible]

III.

De Maximo Cynico & ejus inordinata constitutione, quæ Constantinopoli facta est, placuit, neque Maximum episcopum esse vel fuisse, nec eos qui ab ipso in quolibet gradu [*] clerici sunt ordinati; cum omnia quæ ab eodem perpetrata sunt, in irritum deducta esse videantur.

* clerici.

[c] EXPOSITIO [c] FIDEI CENTUM quinquaginta sanctorum patrum, qui Constantinopoli congregati sunt.

c symbolum.

CRedimus in unum Deum, Patrem omnipotentem, factorem cœli & terræ, visibilium omnium & invisibilium. Et in unum dominum Jesum Christum, Filium Dei, natum ex Patre ante omnia sæcula, Deum verum de Deo vero; natum, non factum, consubstantialem Patri, per quem omnia facta sunt. Qui propter nos homines, & salutem nostram, descendit de cœlis: & incarnatus est de Spiritu sancto ex Maria Virgine, & humanatus est: & crucifixus est pro nobis sub Pontio Pilato, & sepultus est: & resurrexit tertia die; ascendit in cœlum, sedet ad dexteram Patris, iterum venturus cum gloria judicare vivos & mortuos; cujus regni non erit finis. Et in Spiritum sanctum, dominum & vivificantem, ex Patre procedentem, cum Patre & Filio adorandum & conglorificandum: qui locutus est per sanctos prophetas. Et unam sanctam catholicam & apostolicam ecclesiam. Confitemur unum baptisma in remissionem peccatorum. Expectamus resurrectionem mortuorum: & vitam futuri sæculi. Amen.

Et subscripserunt episcopi centum quinquaginta, qui in eodem concilio convenerunt.

Nectarius Constantinopolitanus.

Provinciæ Ægypti.

Timotheus Alexandrinus.
Dorotheus Oxyrinchites.

Provinciæ Palæstinæ.

Cyrillus Hierosolymitanus.
[*] Thalassius [2] Cæsariensis.
Macer [a] Jerichuntinus.
Dionysius Diospolitanus.
Priscianus Sebastensis.
[b] Saturninus Scythopolitanus.
Rufus Nicopolitanus.
Auxentius Ascalonitanus.
[3] Ælianus Jamniensis.

* Gelasius.
a Hiericuntis
b Saturnius.

Provinciæ Phœnices.

Zenon Tyrius.
Paulus Sidoniensis.
Nectabus Ptolemaidensis.
Philippus Damascenus.
[c] Batrachus Pancadensis.
Timotheus [d] Berytius.
Basilides Byblensis.
[*] Mochimus Aradensis.
Alexander [*] [4] Arachensis.

c Braccus.
d Brittaniensis.
* Mocimus. Mucinus.
* Arundensis, Arcis, per Timotheum presbyterum
* Curvæ. al. Cava.

Provinciæ Syriæ [*] Cœles.

Meletius Antiochenus.
[*] Pegasius Laodicensis.
Acacius Berœensis.
Joannes Apameensis.
[e] Byzus Seleuciensis.
Eusebius Epiphaniensis.
Marcianus [*] Seleucopolitanus.
Patrophilus Larissensis.
Severus [f] [5] Patrensis.
Flavianus, & Elpidius presbyteri Antiocheni.
Eusebius Chalcidensis.
[g] Domnus Gabalensis.
Basilius [g] Raphanensis.

* Pelagius.
e Bizas.
* Seleucobellitanus. al. Seleucovallitanus.
f Patti aut Patri.
g Rafanevitanus.

Provinciæ Arabiæ.

[h] Agapius [7]
[i] Bagadius.

h Asapius.
i Battus.

Pro-

1 In Mss. uno e nostris. *Explicant Canones. Dehinc sequitur Sancta fides, quam exposuerunt per Symbolum prædicti Sancti Patres centum quinquaginta consona voce, qui Constantinopolim congregati sunt.*
2 Mss. nostri, *Gelasius*: & ita Leontius lib. 1. contra Nestor. & Eutych. & Theodoretus lib. 5. cap. 8. & alii.
3 Mss. *Helianus*. 4. Al. *Arachon per Timotheum presbyterum*.
5 Lege, *Paltensis*. 6 Mss. *Domninus*. 7 In alio Mss. *Agapius & Bagadus*, ita simul juncti.

Provincia Bostren.

Elpidius * Dionisiensis.
Uranius * [b] Adranensis
Chilon * Constantiensis.
Severus Neapolitanus.

* Dionysiados. Dionysiadis. * Adranensis. Adarensis. [b] Constantiensis.

Provincia Osdroena.

Eulogius Edessenus.
Vitus [b] Carrensis.
Abramus * Bathnensis.

[b] Carrinarum. * Batnensis al. Bathanensis.

Provincia Mesopotamia.

Mareas Amidensis.
[c] Bathes Constantinianensis.
[d] Jobianus Imerensis:

Bezabdensium. [c] Bacatis. [d] Jovianæ. Emmatiæ sive Æmarensis.

*Provincia Augusta * Euphratesia.*

* Theodotus Hierapolitanus.
Antiochus Samosatenus.
[b] Isidorus * Surienſis.
Jobinus * [a] Pellensis.
Maris * Dolichensis.

* circa Euphratem. * Theodorus. * Cyrenſis. Cyri. * Peanensis Perrhensis. [e] Lollianus.

Provincia Cilicia.

Diodorus Tarsensis.
[d] Cyriacus Adanensis.
Hesychius Epiphanensis.
Germanus Corycensis.
Aerius Zephyriensis.
[f] Philomusus Pompejopolis.
Olympius [g] Mopsuestiensis.
[h] Philomusus Alexandrinus, per Alypium presbyterum.

[f] Philomus. [g] Theophilus.

Provincia Cappadocia.

[a] Helladius Cæsariensis.
Gregorius Nyssenus.
[b] Epherius Tyanensis.
Bosphorus * Colonienſis.
Olympius [i] Pharnacienſis.
Gregorius [k] Nazianzenus.

[b] Ætherius sive Aerius. * Colonienſis. [i] Parnasii seu Parnassi.

Provincia Armenia minoris.

[g] Oterius Melitinensis.
Oterius Arabissensis.

Provincia Isauria.

Symposius Seleucienſis.
Philotheus [b] Irenopolis.
Montanus [l] Claudianopolitanus, per Paulum presbyterum.
* Hipsistius Philadelphius.
Marinus Dalisandensis.
Theodosius Antiochenus.
Artemius [m] Titopolitanus.
[n] Neon Selenuntensis.

[b] Irenopolita. [l] Claudiop. * Ipsitius. Spsitus. [m] Titiop. [n] Neonius Selinuntius.

A Eusebius Othiensis.
Montanus Diocesariensis.
Musonius * Celenderitanus.

[a] Colendrinus

Provincia Cypri.

Julius Paphensis.
Theopompus Tremituntis.
Tychon [b] Thamasensis.
Mnemius Cittiensis.

[b] Tamasenus. * Mamisius Nemus. Cubin.

Provincia Pamphilia.

Troilus * [a] Geonensis.
[b] Cajus * Lirbensis.
B Longinus * Collobrassensis.
Theodulus * Coracesiensi
Hesychius * [c] Cumanacensis.
Tuesianus Cassonensis.
Mydus * Penteneſſensis.
Heraclides * [d] Tituensis.
Theodulus [e] Silviensis.
Pammenius Ariassensis.

* Geonenſis. Egeonensis. * Cyrbensis Lirbyenses. * Colymbrassensis. * Cardonsensis. Carbiffianus. * Caramendo. Coracesiensis. * Panemianensis. Midon Panemu. * Pityasensis. al. Tychensis. Thiensitanus Pisinzenus. Camanadensis.

Provincia Lycaonia.

Amphilochius Iconiensis.
Cyrillus Homonadensis.
Aristophanes [c] [f] Sobarensis.
Paulus Lystrensis.
C Inzus * Cotnensis.
Darius Mystiensis.
Leontius [g] Pergensis.
Theodosius * Hydensis.
Eustathius Cannensis.
Daphnus Derbensis.
Eugenius * [h] Paspanensis.
[d] Iluarius Isaurensis.
Severus Ambladensis.

[c] Superæ seu Saporensis. * Coriensis. Cotinus. * Sydensis. Udisensis. Parsenus. * Palanensis. Peradensis. Passalonensis.

[d] Illyrius.

Provincia Pisidia.

[a] Optimius Antiochenus.
Themistius Hadrianopolis.
Attalus [i] Prostamensis.
D Anonius [f] Adadensis.
Faustus * Lysinensis.
[j] Jonius * Sagalessensis.
Callinicus [g] [k] Podalensis.
Eustathius Metropolitanus.
Patricius [h] [l] Paralensis.
Lucius Neapolitanus.
[i] Longinus Sozopolis, per Simplicium presbyterum.
Tyrannus presbyter [k] Amorii.
[l] Auxanon presbyter Apamenæ.
Helladius presbyter Commanensis.
Theosebius Philomelensis, per Bassum presbyterum.

[a] Optimus. [f] Adanensis. * Limnensis. * Salagassensis. Salesiensis. [g] Pemadrensis. [h] Paradagensis. [i] Lollianus. [k] Amurianus. [l] Auxinus.

E *Provincia Lycia.*

Tatianus Myrensis.
Pionius Comasensis.

Eu-

---

1 Lege, *Adrasensis*. 2 De hoc Isidoro vide Theodoret. lib. 5. hist. cap. 4. & 9.
3 Mſ. *Perrhensis*. Apud Basil. epist. 318. *Isdiros Kiçeos* pro *Πιçeos*. 4 Mſ. *Saviorus*.
5 Mſ. *Monsuestias*. 6 Ad Helladium scripta epistola Gregorii Nazianz. 216. 7 Forte *Theodorus*, de quo Gregorius Nazian. Epist. 225. 8 Mſ. *Nazianzenus*. 9 *Ορτηριος Μελιτινης*; apud Basil. epist. 316.
10 Forte, *Sidensis*. 11 Mſ. *Gajus*. 12 Lege, *Commanensis*. 13 Forte, *Tyanensis*, e Pisidia.
14 Forte, *Sibliensis*, e Phrygia: vel *Salgensis*. 15 Forte *Sabarensis*. 16 Lege, *Parensis*.
17 Forte, *Pasalonensis*: nam in Pithaï Andronici est *Πασαλων*. 18 al. *Prostrumensis*. 19 al. *Joannes* & *Jovianus*. 20 al *Tymandum* pro *Tymandensis*. 21 Lege *Parlaensis*.

[a] Eudemius Petarenſis.
[a] Unomandeorum. Patricius [a] Oenandenſis,
[b] Zendoleuſis. Lupicinus Lymirenſis.
[c] Podlidanenſis. Macedon [b] Xanthenſis.
[d] Theantianus. Romanus [c] [a] Bibonenſis.
[d] Theantimus Araxenus.
Hermeus [a] Bubuteenſis.

Provincia Phrygiæ Salutaris.

[a] Primiſiæ. Vitus [a] Primneſienſis.
[f] Euſamus. [f] Auxamanus Eucarpienſis.

Provincia Phrygiæ Pacatianæ.

[a] Appianenſis. Nectarius [a] [g] Apirenſis.
Theodorus Eumenienſis, per Profuturum presbyterum.

Provincia Cariæ.

[g] Bedicius. [g] Eudoxius Aphrodiſiadis.
[h] Cymirunenſis, ſeu Cibyrenſis. Leontius [h] Cyburenſis.

A *Provincia Bythiniæ.*

Euphraſius Nicomedienſis.
Dorotheus Nicænus.
Olympius Neocæſarienſis.
Theodulus Chalcedonenſis.
[a] Euſtaſius Pruſenſis. [a] Euſtathius.

Provincia Ponti Amaſiæ.

[a] Pantophilus Iberorum [a] Panſophius al. Paſiphilus.

Provincia Myſiæ.

Martyrius [b] Marcianopolis. [b] Marcian.

B *Provincia Scythiæ.*

[a] Gerontius Tomenſis. [c] Tarentius.
Ætherius [d] Terſonitanus. [d] Cherſoneſi.
Sebaſtianus Anchialenſis.

Provincia [a] Spaniæ. [a] Hiſpaniæ.

Agrius [a] Immontinenſis. [a] Lamiaicenſis. Ymimontis.

Provincia Ponti Polemoniaci.

Atarbius, per [a] Cylum lectorem. [f] [a] Cyrillum.

CANONES CONCILII CONSTANTINOPOLITANI

Ex interpretatione veteri, quæ legitur in compilatione Iſidori Mercatoris.

TITULI CANONUM.

I. *Cuſtodiendam eſſe fidem patrum trecentorum decem & octo.*
II. *Ut epiſcopi ſuam diœceſim gubernent, nec ad alias accedant.*
III. *Non invitatos epiſcopos ultra diœceſim propriam accedere non debere.*
IV. *De eccleſiis barbaricis poſitis: ſive, in barbaricis compoſitis.*
V. *De honore Conſtantinopolitani epiſcopi.*
VI. *De Maximo Cynico philoſopho.*
VII. *De fide ſymboli apud Conſtantinopolim conſtituti.*

CANONES.

Hæ regulæ ſive definitiones ſunt expoſitæ ab epiſcopis centum quinquaginta qui in unum Conſtantinopolim convenerunt, quando beatus Nectarius epiſcopus ordinatus eſt damnato Maximo Cynico, quorum nomina & provinciæ nominantur in Græco.

I.

NON ſpernendam eſſe fidem patrum trecentorum decem & octo, qui in Nicæa Bithyniæ convenerunt, ſed manere eam ratam oportet, & anathematizari omnem hæreſim, ſpecialiter autem Eunomianorum ſive [a] Anomianorum (qui Latine ſine lege dicuntur) & Arianorum ſive Eudoxianorum, & Semiarianorum, nec non Pneumatomachorum, (qui contra Spiritum ſanctum pugnant) & Sabellianorum & Marcellianorum & Photinianorum & Apollinariſtarum. [a] Anomœorum.

II.

Epiſcopi [b] qui extra diœceſim ſunt ad Eccleſias qui extra terminos eorum ſunt, non accedant, neque confundant & permiſceant eccleſias ſecundum regulas conſtitutas. Alexandriæ quidem epiſcopus ea quæ ſunt in Ægypto tantum gubernet. Orientis autem epiſcopi ſolius orientis curam gerant, ſervatis honoribus primatis eccleſiæ Antiochenæ, quæ in regulis Nicænæ ſynodi continentur. Sed & Aſianæ diœceſis epiſcopi & quæ ſunt [b] 2. epiſcopi qui extra. Can. 6.

in

1 Βάδαρος Πλωμαρ, apud Baſil. epiſt. 403. 2 Lege, *Bubuenſis*. 3 Mſ. *Brurenſis*, forte, *Bruzenſis*.
4 Mſ. *Appias*, Græc. Ἀπίας, Ἀπίας. 5 In Mſ. uno, hoc loco additur, *Explicit profeſſio fidei per ſymbolum tradita, ac ſubſcripta Conſtantinopolitani Concilii*.
6 In tribus Mſſ. codicibus perantiquis collegii Pariſ. Soc. Jeſu hæc eſt Iſidori Mercatoris adnotatio præfixa canonibus: *Hi Canones prolati ſunt ab Epiſcopis centum quinquaginta, quos inclyta recordationis Theodoſius Imperator & pater Arcadii & Honorii principum, invocavit: quando Nectarius Conſtantinopolitana Eccleſia, damnato Maximo, ſortitur eſt pontificatus officium.* In alio autem Mſ. ibidem, quo Synodorum indiculus continetur, hæc ſunt ejuſdem Iſidori verba, relata ex parte a Gratiano in Decreto X. Diſt. XVI. *Secunda principalium Synodorum Conſtantinopolitana eſt, centum quinquaginta Patrum, ſub Theodoſio ſenore Cæſare, temporibus Damaſi Papæ Romæ, ac Cyrilli Hieroſolymitani, ſeu Timothei Alexandrini, celebrata, qua Macedonium Conſtantinopolitanum Epiſcopum, Sanctum Spiritum Deum eſſe negantem condemnant, conſubſtantialem Patri & Filio eumdem Paraclitum demonſtravit; Eam latini ſymboli formam, quam tota Græcorum & Latinorum confeſſio in Eccleſiis prædicat ſtatuens: etiam Canones tres, quorum auctor maxime beatus Nectarius CP. Epiſcopus fuit, eiſdem diebus ordinatus: ſubſcribentibus reliquis Epiſcopis.* Harduinus.

in Aſia & ad Aſianam tantummodo dioceſim pertineat gubernatæ. Ponti autem epiſcopi Ponticæ tantum dioeceſis habeant curam. Thraciæ vero ipſius tantummodo Thraciæ.

III.

a p. q. s. non invitati. Non invitati [a] epiſcopi ultra diœceſim accedere non debent ſuper ordinandis aliquibus vel quibuſcumque diſponendis eccleſiaſticis cauſis ſervata regula, quæ ſupra ſcripta eſt de unaquaque dioeceſi. Manifeſtum namque eſt quod per ſingulas quaſque provincias provincialis ſynodus adminiſtrare & gubernare omnia debeat, ſecundum ea quæ ſunt in [b] Nicæa definita.

b Canones.

IV.

Eccleſias autem Dei quæ ſunt in barbaricis gentibus confirmatæ, regere atque adminiſtrare oportet ſecundum conſuetudinem quam a patribus obtinuiſſe dignoſcitur.

V.

c Diſt. 22. Conſtantinopolitanæ. [c] Conſtantinopolitanæ civitatis epiſcopum habere oportet primatus honorem poſt Romanum epiſcopum, propterea quod ſit nova Roma.

VI.

De Maximo Cynico philoſopho, & propter totius indiſciplinationis ejus doctrinam quæ Conſtantinopoli orta eſt, ſtatutum eſt, ut neque Maximus fuiſſe aut eſſe etiam putetur epiſcopus, neque Abi qui ab eo ſunt ordinati, qualemcumque gradum clericatus obtineant, omnibus ſcilicet quæ circa eum, vel ab eo geſta ſunt, in irritum [a] revocatis. a redacta.

VII.

Credimus in unum Deum, Patrem omnipotentem, factorem cœli & terræ, viſibilium omnium & inviſibilium conditorem. Et in unum dominum Jeſum Chriſtum, Filium Dei unigenitum ex patre natum ante omnia ſæcula, Deum ex Deo, lumen ex lumine, Deum verum ex Deo vero: natum non factum, omouſion Patri, hoc eſt ejuſdem cum Patre ſubſtantiæ, per quem omnia facta ſunt quæ in cœlo & quæ in terra. Qui propter nos homines & propter noſtram ſalutem deſcendit & incarnatus eſt de Spiritu ſancto ex Maria virgine, homo factus paſſus eſt ſub Pontio Pilato, ac ſepultus & tertia die reſurrexit: aſcendit in cœlos, ſedet ad dexteram Patris: inde venturus eſt cum gloria judicare vivos & mortuos; cujus regni non erit finis. Credimus & in Spiritum ſanctum dominum & vivificatorem, ex Patre procedentem, cum Patre & Filio adorandum & conglorificandum: qui locutus eſt per prophetas. Unam catholicam atque apoſtolicam eccleſiam. Confitemur unum baptiſmum in remiſſionem peccatorum. Expectamus reſurrectionem mortuorum: & vitam futuri ſæculi Amen.

SYNOPSIS CANONUM CONCILII CONSTANTINOPOLITANI

Ex collectione vetuſtiſſima Canonum breviatorum in MS. Codice Lucenſi.

I.

IN primo capite fides Nicæni ſynodi firmata; omnis hæreſis condemnata eſt; ſpecialiter autem Eunominarum, Arianorum, Eudoxianorum, Semiarianorum, nec non & Pneumatomacorum, ideſt qui contra Spiritum Sanctum pugnant; & Sabellianorum & Potinianorum & Apollianiſtarum.

II.

Secundo ut Epiſcopi qui extra Diœceſes ſunt ad Eccleſias, atque extra terminos eorum ſunt non accedant; & ut Primatus Metropolitanorum Epiſcoporum maneat; nec terminos unuſquique eorum & provincia ſuæ (ſic) accedat.

III.

Tertio Epiſcopi non invitati ultra Diœceſes non accedant, nec de alienis Eccleſiis Clericos ordinent.

IV.

Quarto privilegia Conſtantinopolitanæ Eccleſiæ Epiſcopi firmata ſunt, ut ſit ſecundus poſt Romanum Epiſcopum, eo quod ſit novæ Romæ Epiſcopus, & ut a Rege Eccleſiæ, quæ ſunt in barbarius gentibus oporteat miniſtrare.

V.

Sub quinto titulo, Maximus Cynicus philoſophus Epiſcopus irritum deductus eſt, ut omnes ab eo ordinati. Subinde fides eorumdem Sanctorum centum quinquaginta Patrum habetur.

CA-

CANONUM CONSTANTINOPOLITANORUM

PARAPHRASIS ARABICA.

LIBER SECUNDI EX OECUMENICIS CONCILIIS.

Auctore Joſeph Presbytero Ægyptio, ut dictum eſt ſuperius, pag. 305. interprete Severego.

Cum primum Concilium modo præceſſerit, quod Concilium fuit trecentorum & duodeviginti Patrum, Nicææ habitum: hoc præſens in conſequentia numeri ſecundum ſit neceſſe eſt. Hoc autem idem eſt, quod in magna civitate Conſtantinopoli celebratum fuit; ubi e ſanctis Patribus congregati ſunt centum quinquaginta epiſcopi. Conventui eorum Macedonius hoſtis Spiritus ſancti, & Apollinarius, occaſionem præbuerunt. Et quatuor etiam Canones ab iis conſtituti ſunt. Domino Domino exercituum ſit gloria & honor in ſæcula ſæculorum. Amen.

In nomine Dei, unius in eſſentia, trini in perſonis, Patre, Filio, & Spiritu ſancto. Hic liber eſt ſecundi e magnis Conciliis: quoniam primum modo præceſſit, quod erat Concilium trecentorum duodeviginti Patrum, qui Conſtantini Magni fidelis, filii Helenæ Rohenſis, tempore, in civitate Nicæa congregati ſunt. Numerus autem epiſcoporum præſentis ſancti Concilii erat centum quinquaginta, qui etiam quatuor ſanctos Canones ediderunt.

Præfatio Auctoris.

HÆc ſecunda eſt e ſynodis Oecumenicis, quæ in urbe Conſtantinopoli congregata eſt: & numerus eorum erat centum quinquaginta Epiſcopi, Patres ſancti. Congregati ſunt autem propter Macedonium Spiritus ſancti inimicum: & Apollinarium etiam, qui in Spiritum ſanctum blaſphemiam profudit, Arii blaſphemiæ non abſimilem. Hi autem dixerunt. Quod dominus humanum intellectum non accepit. Verum ſancti Patres hac ſynodo congregati, determinarunt, aſſeruerunt, ſuamque de fide ſententiam confirmarunt: nimirum quod Spiritus ſanctus ex Patre procedat, & quod ipſe ſit Dominus vivificans, non ſecus ac Pater & Filius; quibus ſit adoratio, honor, & gloria. Et anathematizarunt, & maledixerunt, & ſegregarunt impium Macedonium, & Apollinarium Ario comparem. Congregatum fuit hoc Concilium tempore [illegible]doſii Magni, Imperatoris Romani: & in [illegible]ſanctum fidei ſymbolum perfecerunt. Nam prima ſynodus dixit tantummodo, *In Spiritum ſanctum*. Patres autem hujus ſynodi dixerunt, *Et in Spiritum ſanctum Dominum vivificantem*, & quæ ſequuntur.

Congregatum eſt ſanctum hoc ſecundum ex Oecumenicis Conciliis in urbe Conſtantinopoli: & numerus epiſcoporum qui in ea collecti ſunt, erat centum quinquaginta epiſcopi ſanctique Patres: idque coram Imperatore Theodoſio Magno, Imperatore Romano, Arcadii & Honorii, magnorum & fidelium Imperatorum, patre. Præſides in hoc Concilio fuerunt Timotheus Patriarcha Alexandrinus, & Meletius Antiochenus, & Cyrillus Patriarcha Hieroſolymitanus: una etiam cum iis intererant procuratores Patriarchæ Romani. Et hi quidem Patriarcham Nectarium dictum, unum ex Imperatoris miniſtris, ſuper Conſtantinopolim ordinabant: idque poſtquam Macedonium Spiritus ſancti inimicum percuſſiſſent. Coacta eſt enim hæc ſynodus contra dictum Macedonium: idque propterea quod, cum Patriarcha eſſet Conſtantinopolitanus, Arium infidelem in opinione ejus de Filio ſecutus eſt: & deinde quod de Spiritu ſancto dixit, eum non omnino Deum eſſe; ſed creatum, factum. Cum autem congregatum eſſet contra eum præſens Concilium, dicebant ei: O vir infidelis: Spiritus ſanctus nobis nihil aliud videtur eſſe, quam Spiritus Dei: neque eſt aliud Spiritus Dei, quam vita ejus. Ergo ſi dixeris Spiritum ſanctum creatum eſſe, dices etiam Spiritum Dei creatum eſſe. Quod ſi affirmaveris Spiritum Dei creatum eſſe, affirmabis etiam vitam ejus creatam eſſe. Et ſi dixeris vitam ejus creatam eſſe, eum ſine vita eſſe autumabis. Quod ſi autumaveris eum eſſe ſine vita, eum horrendum in modum abnegabis. Revertere igitur ab hac ſententia tua: alioqui anathemate te feriemus, & ab Eccleſia abſcindemus. Cum igitur ab ea redire noluerit, eum anathematizabant, ſegregabant, & Patriarchatu Conſtantinopolitano deponebant: ejuſque loco Nectarium, unum ex Imperatoris miniſtris, Patriarcham conſtituebant, ut antea dictum eſt. Poſt hæc ediderunt perfectum fidei ſymbolum: quod ubicumque Chriſtiana religio colitur, & toto terrarum orbe, etiamnum recitatur. Nam primum fidei ſymbolum auxerunt, in quo confirmarunt Spiritum ſanctum eſſe creatorem. Statuerunt etiam perfectam Trinitatem, Patrem, Filium, & Spiritum ſanctum, quemadmodum dicit ſanctum Evangelium: idque quod ſancti Patres trecenti octodecim Nicæni ſic quidem dixerunt, *Credimus in Patrem, & in Filium*, & reliqua, quæ de iis dicta ſunt, deinde clamarunt, & prædicarunt eadem: ſed de Spiritu ſancto nihil plus dixerunt quam hoc: *Et in Spiritum ſanctum*; & finem ibi fecerunt: iſteque terminus eſt ſymboli a primo Concilio editi. Cum autem exortus eſt Macedonius, apertus Spiritus ſancti inimicus, in ſancto hoc ſecundo Concilio acceſſionem fecerunt, atque ita perfectum fidei ſymbolum ediderunt.

Et in Spiritum ſanctum Dominum vivificantem, qui procedit a Patre, qui una cum Patre & Filio adorandus a nobis & honorandus eſt: qui per prophetas locutus eſt. Et in unam Eccleſiam ſanctam Catholicam, Apoſtolicam. Et confitemur unum baptiſma ad peccatorum remiſſionem.

ſeculum. Et ſperamus reſurrectionem mortuorum; & vitam ad ſæcula ſæculorum permanentem. Amen.

Et decreverunt, ut nihil poſtea huic ſymbolo adjiceretur. Hæc autem quæ ſancti beatique Patres dixerunt, argumento ſunt, Spiritum ſanctum verum eſſe Deum, de eſſentia Patris & Filii. Ac proinde ſancta eccleſia duobus hiſce Conciliis conſenſit: dixitque honorandam eſſe Trinitatem in una eſſentia; unum eſſe Deum, unamque ſubſtantiam, & unam eſſentiam in tribus ſubſiſtentiis, & tribus perſonis, & tribus proprietatibus: Unitatem in Trinitate, & Trinitatem in Unitate, unam eſſentiam in tribus perſonis. Secundum hæc alios etiam nonnullos anathemate percuſſerunt hæreticos; quos inter fuit Sabellius Libyæ epiſcopus, eo quod affirmaverat unam eſſe perſonam Patri & Filio & Spiritui ſancto. Poſtea maledixerunt etiam Apollinario, omnibuſque iis qui impiis ejus opinionibus ampleſtuntur, & dictis aſſentiunt: & aliis nonnullis qui improba verba protulerant, aliaſque res turpes perpetraverant, quas explicare non decet. Nonnulli autem dixerunt, Dominum noſtrum humanam aſſumpſiſſe naturam intellectus expertem: Et nihil inter hos & Arianos intereſt, niſi quod Ariani affirmant, corpus Domini non omnino animatum eſſe, ſed divinitatem in eo animæ vicem ſupplere. At Apollinarii gregales aſſerunt, eum animam quidem aſſumpſiſſe, verum non accepiſſe intellectum. Sancta autem Eccleſia turpibus iſtorum improbiſque dictis cito rejectis, credidit unam Trinitatis perſonam, quod fuit Verbum Dei glorioſum, corpus aſſumpſiſſe, anima rationali intelligenti præditum. Et illud confirmatum eſt.

De ordine Præſulum, eorumque gradibus & locis. Honor etiam in hoc Concilio, & primatus Epiſcopo Romano conceſſus eſt, & factus eſt primus: & ſecundus, epiſcopus Conſtantinopolitanus: tertius, Alexandrinus: quartus autem, Antiochenus: & quintus, Hieroſolymitanus. Ad hæc in ſancto hoc Concilio, nimirum Conſtantinopolitano, editi ſunt quatuor Canones, anno nono præfecturæ [a] Gratiani, menſe Ab, anno æræ Antiochenæ CCCXXIX. Edidit hæc ſtatuta ſynodus, quæ gratia Dei, (cujus nomen ſanctificetur) ex omnibus locis Conſtantinopoli congregata eſt: quo Deo glorioſo dilectus Theodoſius Imperator Romanus eos convocavit ad celebrandam Neſtarii epiſcopi iſtius loci ordinationem: quæque hæc quatuor ſtatuta definivit.

[a] *In Arabico manuſcripto erat ſignatum: Decennio ejus Gratianum poſuiſſe in conſulatu.*

CANON I.

Editus eſt hic Canon de ſtatutis quæ CCCXVIII. *ſancti Patres Nicæa congregati ediderunt, ut firma maneant; & de anathematizandis & execrandis hæreticis, id eſt, contradicentibus.*

Fidem ne alteretis, nec ſtatuta tranſgredimini; ſtatuta nimirum ſanctorum Patrum, trecentorum duodeviginti epiſcoporum, qui Nicæa congregati ſunt: ſed integra maneant, quemadmodum edita ſunt. Et anathemate feriantur omnes hæretici die anathematizationi eorum præſtituto; iſque magnus dies magna eſt quinta feria. Et præcipue ſocii Arii, qui dicuntur Ariani, ſuntque ex parte iſtorum Eudoxianorum, qui non credunt in Spiritum ſanctum. Sic etiam ſocii Sabellii, & Macedonii, & Photini, & Apollinarii; aliique ex hæreticis, ſive contradicentibus, qui religionem corrumpunt.

CANON II.

De veſtra ſanctæ Eccleſiæ adminiſtratione, & primatu qui provinciis Ægypti, & Antiochiæ, & Libyæ etiam, & locis iis adjacentibus debetur.

Nullus epiſcopus diœceſeos ſuæ, in qua conſtitutus eſt, terminos tranſgredietur, deſiderio arripiendi quod ſibi jure non convenit, & eccleſias quæ ſunt ultra ſuos limites. Hoc enim exitio Eccleſiis erit, eaſque corrumpet. Verum enim vero hæc res juxta legem antiquitus inſtitutam procedat: nimirum ut Epiſcopus Alexandriæ omnes Ægypti provincias regat: & Epiſcopus orientis provincias adminiſtret: conſervatis interim primatu & honore primis Epiſcopis a Concilio Nicæno conceſſis: & ut tam Antiocheni quam Aſiani ab epiſcopis ſuis gubernentur. Et ſic etiam Pontum ſuus adminiſtret epiſcopus: & provinciæ Thraciæ a proprio etiam epiſcopo adminiſtrentur: & ne tranſiliant terminos ipſis conſtitutos; & ne ex ſuis provinciis in aliorum terminos tranſeant, ad aliquam eccleſiaſticam adminiſtrationem, aut ordinationem ibi celebrandam, aut ad quodcumque aliud eccleſiaſticum negotium: ſed obſervetur regula, quæ de provinciarum præfectura ſcripta eſt. Et notum ſit quidquid ad provincias pertinet: ſiquidem epiſcopi iſtius loci partientur illud, ut ipſis viſum fuerit; quemadmodum in ſtatutis Concilii Nicæni ſcriptum eſt. Quod autem ad Eccleſias ſpectat, quæ in barbaris ſunt gentibus, oportet ſane ut in illis diſtribuatur, quantum eis ſatis eſt, juxta conſuetudinem quæ a Patribus noſtris epiſcopis proceſſit. Et ex facultatibus earum fiant theſauri, & diſtribuantur eccleſiis earum diverſis, ut æqualiter omnibus communicentur. Adhæc Epiſcopo Conſtantinopolitano honor, dignitas, & majeſtas deferantur: propterea quod proximus poſt epiſcopum Romanum ſedet: quoniam urbs Conſtantinopolis hodie eſt nova Roma ([a] *in exemplaribus inventi ſcriptum*, novam Nicæam) & manifeſtum eſt, quod uſque ad noſtra hæc tempora nova Roma appelletur.

[a] *Forte ſcat ipſius Paraphraſtæ, Joſephi prob.*

CANON III.

De ordinatione, quam Maximus injuſte & impie peregit.

De Maximo, qui ordinationem Conſtantinopoli contra legem curreatem celebravit, jubemus, ut in epiſcoporum numerum non recenſeatur. Et nec ille, qui ordines ab eo accepit, in quemlibet ſacerdotii gradum admittatur; quoniam fidem erroneam & ordinationem injuſtam introduxit. Quapropter quidquid ab eo in dicta ordinatione aut alia in re factum eſt, iſtud ſancti Patres Occidentales pariter atque Orientales irritum faciant. In poſterum autem recipiatur omnis, qui unam divinitatem Patris & Filii & Spiritus ſancti confitetur.

CANON IV.

Quod non oportet ejus qui non cognoscitur, testimonium contra episcopos admitti: sed eorum solummodo, qui iis similes sunt, & eamdem religionem profitentur. Et a quonam accipi oportet.

Quandoquidem multi eorum, qui timorem Dei non habent, tam ex episcopis quam ex aliis, per superbiam, indignationem, & mutuas inimicitias res sanctæ Ecclesiæ subvertere studeant, ejusque leges corrumpunt, ac episcopis sibi similibus crimina objectant, quibus non tenentur, idque propter inimicitiam, & iniquo in eos animo, secus ac æquum & par est; in hoc nihil aliud sibi proponentes, quam ut sacerdotium dedecore afficiant, & inter populos in pace degentes discidium excitent, hisque opprobria inferant ex peccatis, quibus ipsi non tenentur, sed is tenetur qui ea fecerit. Omnis enim homo propter suum peccatum morietur, nec quis alterius peccato tenetur. Hujusmodi autem homunciones discidia inter populos in pace degentes excitare conantur. Idcirco nobis omnibus in synodo Constantinopoli congregatis, visum est, ut nemo admittatur ex episcopis, quos præfecit Spiritus sanctus prout voluit: nec quilibet qui eos accusat, recipiatur, sine examine religionis ejus, vitæ, atque familiæ: nec ad hoc respiciatur, cum sint extranei & ignoti, quodcumque crimen objecerint: quoniam Dominus Christus potestatem habet in synodum nostram, & ille est qui secreta novit, & quidquid in pectoribus occultatur, & quid eos impulit ad crimen episcopo, videlicet cuilibet ex episcopis suis, inferendum, annon ex invidia & injuria & malitia factum sit. Et nemo ex illis qui eos accusant, admittatur, nisi quatenus fidei orthodoxæ consentaneum est. Quod si accusator fuerit ex populo episcopi, & quem episcopus iste injuria affecit, & iniquus ei fuit, synodus utique accusationem admittat, eumque non despiciat, nec rejiciat; sed in injuriam ejus inquirat, atque etiam in jus episcopi; & non negligatur; sed in religionem & opinionem & pietatem ejus inquiratur; oportet enim ut episcopus immunis sit a crimine, quod ei objicitur. Et quidem in ejus qui de accepta injuria conqueritur, causam inquirere oportet; & non respiciatur cujus sit religionis; sed quod justum est ei statuatur, nulla adhibita distinctione. Si autem quod episcopo objicitur, ecclesiasticum aliquod negotium fuerit, tunc eos qui illum accusant examinare oportet. Et si quidem hæretici fuerint, non licet eis episcopum accusare, nec hoc ab iis omnino admittetur. Hæretici autem nobis sunt, qui e sancta Ecclesia ejecti sunt, quosque nos postea anathematizavimus. Et qui istis similes sunt ex iis, qui sanam quidem fidem confitentur, sed inter filios Ecclesiæ schismata faciunt, & ab iis deflectunt, & conventicula sibi faciunt, & contra episcopum insurgunt, eique resistunt. Ab iis etiam, qui ob res aliquas ab ipsis patratas reprehensi sunt, & Ecclesia ejecti, aut gradibus suis depositi, & in iis manere prohibiti, sive sacerdotes sint, sive etiam laici; & ab istiusmodi viris querela contra episcopum neutiquam accipiatur; nec istis eum accusare licet, nisi eos criminum suorum pœnituerit. Et ex iis etiam, qui hisce similes sunt, non recipientur. Quicumque enim eos secuti sunt, aut cum iis consortium habuerunt, dum mala ista facerent; & una cum iis anathematizati sunt, iis episcopum aut sacerdotem accusare non licet, priusquam se rectos in religione ostenderint, & a criminibus sibi objectis purgarint, & ab eis desliterint. Quod si quis episcopum accusat, nec hæreticus sit, nec ab Ecclesia excommunicatus, nec ob mala aliqua quæ perpetravit reprehensus, nec crimine aliquo neque peccato corporali accusatus; & se velle cum episcopo de rebus quibusdam ecclesiasticis & injustis ejus judiciis litigare; jubet synodus nostra etiam ut admittatur quod dicunt, & episcopi qui sunt in provincia, in præsentia metropolitani & ipsorum synodi eum audiant, & inquirant in illud quod episcopo objiciunt, illique judicio suo præstanti rem componant. Quod si illis difficile fuerit rem istam componere, eam ad majorem rursus synodum referant: idque ita ut a Præsule istius provinciæ incipiatur; illeque episcopos sibi subjectos hujus differentiæ gratia congreget. Sed palam illam non faciant, donec eam in libro scripserint, & in eodem retulerint quidquid episcopo objicitur, illudque plane testatum faciant. Tunc autem synodus re inspecta, eam ut sibi visum fuerit in alterutram partem dijudicet. Si quis autem hæc statuta, quæ jam constituimus, transgredi ausus fuerit, ut ad regem, aut principem, aut judices rem retulerit, vel apud episcopos calumnias effuderit, priusquam episcopus coram metropolitano suo ejusque episcopis causam suam egerit; ab eo qui ita se gerit, nihil ex iis quæ infert admittatur; quoniam adversatus est statutis, & decorum sanctæ Ecclesiæ ordinem corrupit, in quo & sancti Patres ante nos laborarunt.

Finita est synodus Constantinopolitana, eaque secunda fuit ex Oecumenicis, fuitque episcoporum centum quinquaginta. Finiti sunt etiam ipsorum Canones numero quatuor. Et sanctæ Trinitati consubstantiali, Patri & Filio & Spiritui sancto, sit gloria & honor, nunc in æternum.

A

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΩΝ ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ ΣΥΝΕΛΘΟΝΤΩΝ ΕΠΙΣΚΟΠΩΝ.

EPISTOLA EPISCOPORUM Qui Conſtantinopoli convenerunt.

Theod. lect. tripart. lib. 8. cap. 9.

Κυρίοις τιμιωτάτοις, καὶ ὁσιωτάτοις ἀδελφοῖς καὶ συλλειτουργοῖς, Δαμάσῳ, Ἀμβροσίῳ, Βρίττωνι, Οὐαλεριανῷ, Ἀσχολίῳ, Ἀνεμίῳ, Βασιλείῳ, καὶ τοῖς λοιποῖς ἁγίοις ἐπισκόποις τοῖς συνελθοῦσι ἐν τῇ μεγάλῃ πόλει Ῥώμῃ, ἡ ἁγία σύνοδος τῶν ὀρθοδόξων ἐπισκόπων τῶν συνελθόντων ἐν τῇ μεγάλῃ πόλει Κωνσταντινουπόλει, ἐν κυρίῳ χαίρειν.

Dominis honoratiſſimis, & cum primis reverendiſſimis fratribus ac collegis, [2] Damaſo, Ambroſio, Britton, Valeriano, Acholio vel Aſcholio, Anemio, Baſilio, & ceteris ſanctis epiſcopis in magna urbe Roma convocatis, ſanctum concilium orthodoxorum epiſcoporum in ampla urbe Conſtantinopoli congregatorum, in domino ſalutem.

Τὸ μὲν ὡς ἀγνοοῦσιν τὴν ὑμετέραν ἐλλάβειαν B δέδοικεν, καὶ διηγεῖσθαι τῶν * παθῶν τὸ πλῆθος τῶν ἐπεχθέντων ἡμῖν παρὰ τῆς τῶν * Ἀρειομανιτῶν δυνατείας, περιττὸν ἴσως. ὅτε γὰρ οὕτω παρῆργον τὰ καθ' ἡμᾶς κρίνειν τὴν ὑμετέραν ἡγούμεθα θεοσέβειαν, ὡς δεῖσθαι τοῦ μαθεῖν ταῦτα, οἷς ἐχρῆν συμπαθεῖν· ἴσως τοιοῦτό τινες οἱ περιέχοντες ἡμᾶς χειμῶνες, ὡς λανθάνειν ἐπὶ σμικρότητος. ὅ, τι χρόνος τῶν διωγμῶν παρῆκε, σπουδαῖόν ἐστι φυλάττειν τῇ μνήμῃ, ἃ τοῖς πεπονθόσι μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς δι' ἀγάπην τὰ τῶν πεπονθότων οἰκειωμένοις. χθὲς γάρ ὡς εἰπεῖν, ἔστι τις ἀφείλετο, οἱ μὲν τῶν τῆς ἑῴας λιθίνοις δεσμοῖς, οἱ δὲ τῶν ἰδίων ἐκκλησίας διὰ μυρίων ἐπανήκασι C θλίψεων· τῶν δὲ καὶ πλανωδεστάτων ἐν ταῖς ἑῴοις ἐπανακομιδὴ τὰ λείψανα. τινὲς δὲ καὶ μετὰ τὴν τῆς ἑῴας ἐπάνοδον, ἔτι βαίζοντι τῷ τῶν αἱρετικῶν πεπεισμένοι θυμῷ, πυρόπυρα τῶν ἐπὶ τῆς ἀλλοτρίας, ἐπὶ τῆς οἰκείας ὑπέμεναν, λίθοις παρ' αὐτῶν πλανωδέστατα κατὰ τὸν μακάριον Στέφανον. ἄλλοι διαφόροις κατεξανθέντες αἰκίαις, ἔτι τὰ στίγματα τοῦ Χριστοῦ καὶ τοὺς μώλωπας ἐν τῷ σώματι περιφέρουσι. χρημάτων δὲ ζημίας καὶ * ἀποτιμήσεις πόλεων, καὶ τὰς τῶν καθ' ἕνα * δημοσιώσεις, καὶ συκοφαντίας, καὶ ὕβρεις, καὶ δεσμωτήρια τίς ἂν ἐξαριθμήσασθαι δύναιτο; πᾶσαι γὰρ ὄντως ἐφ' ἡμᾶς αἱ θλίψεις ἐκλελύθησαν ὑπὲρ ἀριθμόν, ἴσως μέν, ἐπειδὴ δίκαις ἁμαρτημάτων ἐτίναμεν· ἴσως δὲ καὶ τῇ φιλανθρώπου Θεοῦ διὰ τοῦ πλήθους τῶν παθημάτων ἡμᾶς γυμνάζοντος. τούτων μὲν οὖν τῷ Θεῷ χάρις, ὃς καὶ διὰ τοσούτων θλίψεων τοὺς ἑαυτοῦ δούλους ἐξεπαίδευσε, καὶ κατὰ τὸ πλῆθος τῶν οἰκτιρμῶν αὐτοῦ πάλιν ἐξήγαγεν ἡμᾶς εἰς ἀναψυχήν. ἡμῖν δὲ μακρᾶς μὲν ἔδει σχολῆς, καὶ πολλῆ χρόνου καὶ πάνυ καιροῦ τῇ τῶν ἐκκλησιῶν ἐπανορθώσει, ἵν' ὥσπερ ἐκ μακρᾶς ἀῤῥωστίας ταῖς κατὰ μικρὸν ἐπιμελείαις τὸ σῶμα τῆς ἐκκλησίας ἐπανορθούντες, καιροῖς τῇ ἀρχαίᾳ τῆς D εὐσεβείας ὑγιείᾳ ἐπανάγωμεν. καὶ γὰρ εἰ τὰ μάλιστα δοκοῦμεν τῆς τῶν διωγμῶν ἀπηλλάχθαι σφοδρότητος, καὶ τὰς ἐκκλησίας χρονίως παρὰ τῶν αἱρετικῶν κατασχεθείσας ἀρτίως ἀνακομίζεσθαι. πλὴν ἀλλὰ βαρεῖς ἡμῖν λύκοι, καὶ μετὰ τὸ τῆς μανδρας ἐξωθεῖσθαι κατὰ τὰς πύλας τὰ ποίμνια διαρπάζω-

MULTITUDINEM calamitatum nobis a dementis ſectæ Arianæ potentia inflictarum, veſtræ reverentiæ tanquam earumdem ignaris exponere narrareque, erit fortaſſe ſupervacaneum. Nam neque veſtram pietatem res noſtras tam parvo æſtimare arbitramur, ut de his docendi ſitis, pro quibus deberetis nobiſcum condoleſcere: neque hujuſmodi ſunt tempeſtates illæ, quibus undique jactati ſumus, ut propter earum parvitatem vos latere queant. Quin etiam tempus perſecutionis adeo nuper præteriit, ut non illi ſolum qui in eo afflictati erant, verum & eorum amici, qui propter amorem venerant cum illis in ſocietatem doloris, recentem ejus memoriam teneant. Nam heri, prope dixerim, & nudius tertius, nonnulli exilii vinculis liberati, & infinita fere afflictionum genera perpeſſi, ad eccleſias ſuas redierunt: aliorum autem in exilio extinctorum reliquiæ in patriam ſunt reportatæ. Quidam poſt reditum ab exilio, in furorem hæreticorum adhuc ſævientem incidentes, graviora tormenta in ſua ipſorum, quam in aliena regione tolerarunt; &, ſicut beatus Stephanus, lapidibus obruti occubuerunt. Alii variis verberationibus dilacerati, ſtigmata Chriſti & vibices in corpore adhuc circumferunt. Porro pecuniæ jacturam, multas civitatum, proſcriptiones ſingulorum, inſidias, contumelias, carceres, quis poterit enumerare? Nam afflictionum genera, quibus vexati ſumus, vix numero comprehendi poſſunt; propterea fortaſſe, quod pœnæ peccatis debitæ nobis perſolvendæ erant: fortaſſe autem, quod benignus Deus per ingentem rerum adverſarum multitudinem nos exercere volebat. Pro quibus Deo certe agendæ ſunt gratiæ, qui per tot truciatus erudivit ſervos ſuos, & ſecundum multitudinem miſerationum ſuarum rurſus eduxit nos in refrigerium. Nobis autem diuturno otio, & multo tum tempore, tum labore ad eccleſiarum emendationem opus erat, ut corpus earum, tanquam diuturno morbo vexatum, curationibus pedetentim adhibitis recreantes, tandem ad priſtinam pietatis ſanitatem reducamus. Nam etſi maxime videmur perſecutionis aſperitate liberati, & eccleſias diu ab hæreticis occupatas modo recuperare; tamen lupi nobis permultum faceſſunt moleſtiæ: ac licet ab

Act. c. 7. v. 58.

Pſalm. 150. Pſal. 65. v. 12.

* παθημάτων.

* Ἀρειομανιτῶν.

* Ἴσως, περιττόν, * ἀφαίρεσιν,

1 Græce apud Theodoretum lib. V. hiſt. Eccleſ. cap. 12. titulus eſt: Συνοδικὴ παρὰ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει συνελθόντων. *Harduinus.*

2 Damaſus Rom. Ambroſius Mediol. Britto Trever. Valerianus Aquil. Aſcholius (Ambroſio, & Epiphanio Scholaſt. Acholius) Theſſalon. Anemius Sirmienſis, Baſilius, forte Baſilianus Laudenſis. *Harduinus.*

3 Hujus verſionis loco poſuit Harduinus Interpretationem Sirmondi. Conferenda vero etiam eſt verſio Epiphanii Scholaſt. in hiſt. Tripar. lib. 9. cap. 14.

ovilibus abacti ſint, in ſilvis tamen greges A diripere, conventus contrarios nobis audaciter opponere, populorum ſeditiones concitare non ceſſant; denique nihil omnino prætermittunt, quod eccleſiis quidquam afferre poſſit incommodi. Itaque erat, ut diximus, neceſſarium, ut in his rebus recte conſtituendis plus temporis collocaremus. Jam vero, quoniam vos, quo fraternam veſtram erga nos caritatem declararetis, concilio voluntate ac nutu Dei Romæ coacto, nos velut membra propria per Deo amantiſſimi imperatoris literas accerſiviſtis: ne cum nos ſoli jam antea res acerbas ſubiiſſemus, nunc imperatoribus de pietate conſentientibus, ſine, nobis vos reguaretis; ſed potius, ſicut lo- B

2 Cor. c. 6. v. 8. quitur apoſtolus, ut nos vobiſcum conregnaremus: eſt certe nobis omnibus in optatis, ſi poſſet fieri, eccleſiis confertim relictis veſtro deſiderio, aut neceſſario potius eccleſiæ negotio inſervire. Quis enim nobis dabit pennas ſicut columbæ, & volabimus, &

Pſalm 54. v. 7. requieſcemus apud vos? Verum quoniam hoc modo eccleſiæ nuper renovatæ nudarentur, & res a pleriſque fieri omnino non queat; nam Conſtantinopolim conveneramus, mandato literarum ſuperiore anno a veſtra reverentia poſt concilium[1] Aquilejenſe ad Dei amantiſſimum imperatorem Theodoſium miſſarum; ad iter dumtaxat Conſtantinopolim uſque faciendum præmeditati, at- C que de hoc uno concilio celebrando conſenſum epiſcoporum, qui in provinciis manſerant, una nobiſcum afferentes: longiore autem itinere opus eſſe nec expectantes, neque omnino ante accipientes, quam Conſtantinopoli in unum conventum eſſet. Huc accedit, quod temporis præſtituti anguſtia neque ad longius iter parandum, neque ad epiſcopos in ſingulis provinciis, qui ſunt ejuſdem nobiſcum communionis, de hac re commonefaciendos, neque ad eorum conſenſus obtinendos ſatis ſpatii dat. Itaque cum & hæ res, & aliæ præterea complures majori parti epiſcoporum impedimento ſint, quo minus ad vos veniant: idcirco quod ſe- D cundo in loco faciendum erat, tum ad ſtatum rerum eccleſiaſticarum rite ordinandum, tum ad oſtendendum quanti veſtram erga nos caritatem æſtimemus, illud certe fecimus; quippe oravimus reverendiſſimos honoratiſſimoſque fratres & collegas noſtros epiſcopos Cyriacum, Euſebium, & Priſcianum, ut laborem ad vos proficiſcendi ſuſcipere non gravarentur. Qui quidem non ſolum vobis exponent, quam noſtra voluntas pacis ſtudioſa ſit, & quo pacto nihil aliud quam eccleſiæ concordiam ſibi proponat; verum etiam quam ardenti ſtudio ad ſanam fidem tuendam accenſi ſimus, perſpicue ſignificabunt. Nam perſecutionum procellas, cru- E ciatus, minas imperatorias, crudelem magiſtratuum violentiam, aliarumque rerum incommodarum tentationes, quas ab hæreticis ſuſtinuimus, pro fide evangelica a trecentis

τες, ἀντισωμάξεις τολμῶντες, δήμων κινοῦντες ἐπαναστάσεις, ἐκίνουν ἀδεῶς ἐφ' ἡμᾶς τὰ τῶν ἐκκλησιῶν βλάβη. ἵνα μὲν οὖν, ὅπερ εἰρήκαμεν, ἀναγκαῖον, πλείονα ἡμᾶς προσεσχολῆσθαι χρόνον. ἐπειδὴ μοί τε τῷ ἀδελφικῷ περὶ ἡμᾶς ἀγάπῃ ἐπεδεικνύμενοι, σύνοδον ἐπὶ τῆς Ρώμης Θεοῦ βουλήσει συγκροτοῦντες, καὶ ἡμᾶς ὡς οἰκεῖα μέλη προσεκαλέσασθε διὰ τῶν τῆ θεοφιλεστάτῃ βασιλέως γραμμάτων· ἵν' ἐπειδὴ τύπτει τοὺς θλίψεσι μόνοι κατεδαμάσθημεν, νῦν ἐν τῇ τῶν αὐτοκρατόρων περὶ τὴν αὐσέβειαν συμφωνίᾳ μὴ χωρὶς ἡμῶν βασιλεύσητε, ἀλλὰ καὶ ἡμεῖς ὑμῖν, κατὰ τὸ ἀποστολικὸν φωνὴν, συμβασιλεύσωμεν. εὐχὴ μοὶ ἵνα ἡμῖν, εἰ δυνατὸν, ἅπασιν ἀδρόως κατελεῖψαι τοὺς ἐκκλησίας, τῷ πόθῳ ἢ τῇ χρείᾳ χαρίσασθαι. τίς γὰρ ἡμῖν δώσει πτέρυγας ὡσεὶ περιστερᾶς, καὶ πετασθησόμεθα, καὶ πρὸς ὑμᾶς καταπαύσομεν; ἐπειδὴ δὲ τοῦτο παντελῶς ἐγγύμνου τὰς ἐκκλησίας, ἄρτι τῆς ἀνακαινίσεως ἀρχομένης, καὶ τὸ πρᾶγμα παντάπασιν ἦν τοῖς πολλοῖς ἀδύνατον· συνδεδραμήκειμεν γὰρ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἐκ τῶν πέρυσι γραμμάτων τῶν παρὰ τῆς ὑμετέρας τιμιότητος μὲν τῷ ὲν Ακυλείᾳ συνόδου πρὸς τὸν θεοφιλέστατον βασιλέα Θεοδόσιον ἐπεσταλθέντων, πρὸς μόνῳ τούτῳ τὴν ἀποδημίαν τῷ μέχρι Κωνσταντινουπόλεως * παρασκευάσαμενοι, καὶ περὶ ταύτης μόνης τῆς συνόδου τῷ τῆδε ὲν ταῖς ἐπαρχίαις μενόντων ἐπισκόπων συγκαταθέσιν ἐπαγόμενοι· μείζονος δὲ ἀποδημίας μήτε προσδοκήσαντες χρείαν, μήτε * προσκαιρύσαντες ὅλως, πρὶν εἰς Κωνσταντινούπολιν συμπλεῖν. πρὸς δὲ τούτοις καὶ τῆς προθεσμίας διὰ στενότητα, μήτε πρὸς παρασκευὴν μακροτέρας ἀποδημίας ἐοδιδούσης χρόνον, μήτε πάντας τοὺς ὲν ταῖς ἐπαρχίαις κοινωνικοὺς ἐπισκόπους ὑπομενούσης, καὶ τὰς παρ' αὐτῶν συγκαταθέσεις λαβεῖν. ἐπειδὴ ταῦτα καὶ πολλὰ πρὸς τούτοις ἕτερα τῶν τῆς πλείονων ἄφιξιν διεκώλυσεν, ὃ δεύτερον ἵνα, εἰς τὸ τῆς πραγμάτων ἐπανορθώσεως, καὶ τὴν τῆς ὑμετέρας περὶ ἡμᾶς ἀγάπης ἀπόδειξιν, τοῦτο πεποιήκαμεν, τοὺς ἀειδεστιμωτάτους καὶ τιμιωτάτους ἀδελφοὺς καὶ συλλειτουργοὺς ἡμῶν ἐπισκόπους, Κυριακὸν, Εὐσέβιον, καὶ Πεισκιανὸν, προθύμως καμεῖν ἀχρις ὑμῶν δυσωπήσαντες, δι' ὧν καὶ τὴν ἡμετέραν προαίρεσιν εἰρηνικὴν οὖσαν, καὶ σκοπὸν ἐνώσεως ἔχουσαν, ἐπιδείκνυμεν· καὶ τὸν ζῆλον ἡμῶν, ὃν ὑπὲρ τῆς ὑγιοῦς πίστεως φανερὸν ποιοῦμεν. ἡμεῖς γὰρ εἴτε διωγμοὶς, εἴτε θλίψεσι, εἴτε * βασιλέως ἀπειλαῖς, εἴτε τοῖς τῆδε ἀρχόντων ὠμότητας, εἴτε τινα πειρασμὸν ἕτερον παρὰ τῶν αἱρετικῶν ὑπεμείναμεν, ὑπὲρ τῆ εὐαγγελικῆς πίστεως τῆς ὲν Νικαίᾳ τῆς Βιθυνίας παρὰ τῆδε τριακοσίων δέκα καὶ ὀκτὼ ἁγίων θεοφόρων πατέρων κηρυχθείσης ὑπέρημεν. ταύτην γὰρ καὶ ἡμῖν, καὶ ὑμῖν, καὶ πᾶσι τοῖς μὴ ὀλιγοψυχοῦσι τὸν λόγον τῆς ἀληθοῦς πίστεως, σωιαρέσκειν ** δεῖ ἵνα δὲ μόλις ποτὲ προσβυτάτῃ τε ὔσαν, καὶ ἀκόλουθον τῷ βαπτίσματι, καὶ διδάσκουσαν ἡμᾶς πιστεύειν εἰς

* συμφωνεῖν ἀρμόττει,

* προσκαιρύσαντες.

* Βασιλικὰς.

** ἵν. δεῖ, προσφυέστατον τι.

---

1 Hinc pergeram arguit Spondanus in Annalium compendio CP. Synodum ad finem anni 381. coactam poſt Aquilejenſem Nonis ſeptembribus habitam. Sed obſervandum duos hujus Concilii conventus fuiſſe. Prior quidem anno 381. coactus menſe Majo, & poſt abrogatum Maximi Cynici Epiſcopatum, adjudicatamque CP. ſedem Gregorio Nazianzeno, ac per hujus ſponteneam abdicationem Nectario traditam, & poſt ſubrogatum in defuncti Meletii locum Flavianum, conditoſque nonnullos Canones, & Nicænam fidem confirmatam exeunte circiter menſe Julio dimiſſus. Poſterior conventus habitus fuit anno 382., & ex eo emiſſa hæc ſynodalis epiſtola. Literæ igitur Damaſi poſt Oecumenicum CP. Concilium, ac poſt Menſem Septembrem ſcriptæ, ſed illud jam menſe Majo coactum; ut teſtatur Socrates.

ὡς τὸ ὅμοιον τῷ πατρὸς κ τῷ υἱῷ κ τὸ ἅγιον πνεῦμα, δηλαδὴ ὀφείλοντός τι κ ἡμᾶς δικαίως κατ' ἰσότητα μιᾶς τοῦ πατρὸς κ τοῦ υἱοῦ κ τοῦ ἁγίου πνεύματος προσδοκᾶσθαι, ὁμοούσιόν τε τ' ἀξίας, κ συναΐδιον τῆς βασιλείας, ὃ τρισὶ τελείοις ὑποστάσεσιν, ἤγουν τρισὶ τελείοις προσώποις· ὡς μήτε τὴν Σαβελλίου νόσον χώραν λαβεῖν, συγχεομένων τῶν ὑποστάσεων, ἤγουν τῶν ἰδιοτήτων ἀναιρουμένων· μήτε μὴν τὴν Εὐνομιανῶν, καὶ Ἀρειανῶν, κ πνευματομάχων τὰ βλάσφημα ἰσχύειν, τ' οὐσίας, ἢ τῆς φύσεως, ἢ τῆς θεότητος περιτομὴν, κ τὴν ἀκτίσευ, κ ὁμοιεῖν, κ συναΐδιον ἕτερόν τινα μετεγειρίσας τύπον, ἢ κτιστῆς, ἢ ἑτερουσίου φύσεως ἐπεισαγομένης. κ τὸν τῆς οἰκονομίας δὲ τοῦ κυρίου λόγον ἀδιαίρετον συνίεμεν, ὅτε ἄψυχον, οὔτε ἄνουν ἢ ἀτελῆ τὴν τῆς σαρκὸς οἰκονομίαν παραδεχόμενοι· ὅλον δὲ ἐξ ὅλου τέλειον μὲν ὄντα πρὸ αἰώνων Θεὸν λόγον, τέλειον δὲ ἄνθρωπον ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν γεγονέναι. Τὰ μὲν οὖν κατὰ τὴν πίστιν τὴν παρ' ἡμῶν ἀνυπόστολος καρτερεμένη, ὡς ἐν πεφαλαίῳ τετύπται· περὶ ὧν κ ἐπὶ πλέον ψυχαγωγηθῆναι δυνησόμεθα, τῷ τε ἐν Ἀντιοχείᾳ τόμῳ παρὰ τῆς ἐκεῖ συνελθούσης συνόδου γεγενημένῳ κατεξέτασιν ἐσόμενοι τυχεῖν, κ τῷ πέρυσιν ἐν Κωνσταντινουπόλει παρὰ τῆς οἰκουμενικῆς ἐκτεθέντι συνόδου· ἐν οἷς πλατύτερον τὴν πίστιν ὡμολογήσαμεν, κ τῷ ἐναγχος ἡμετερομισθέντων αἱρέσεων ἀναθεματισμῷ ἐγγράφων πεποιήκαμεν. περὶ δὲ τῆς οἰκουμενικῶν τῶν κατὰ μέρος ἐν τῇς ἐκκλησίαις, παλαιός τε, ὡς ἔστι, θεσμὸς κεκράτηκε, κ τῆς ἀγίων ἐν Νικαίᾳ πατέρων ὅρος, καθ' ἑκάστην ἐπαρχίαν τοὺς τῆς ἐπαρχίας, κ εἴπερ ἐκείνοις βέλτιστον, σὺν αὐτοῖς τοὺς ὁμόρους πρὸς τὸ συμφέρον ποιεῖσθαι τὰς χειροτονίας. ὡς ἀκολούθως τοὺς τε λοιπὰς ἐκκλησίας παρ' ἡμῖν οἰκονομεῖσθαι γινώσκειν, κ τῆς ἐπισημοτάτην ἐκκλησιῶν ἀναδέχεσθαι τὰς ἱερεῖς. ὅθεν τῆς μὲν ἐν Κωνσταντινουπόλει νεοφανοῦς, ὡς ἂν εἴποι τις, ἐκκλησίας, τὴν ὥσπερ ἐκ σώματος λέοντος, τῆς τῆς αἱρετικῶν βλασφημίας ὑπόγυιον ἁρπασθεῖσαν διὰ τῆς οἰκτιρμῶν τοῦ Θεοῦ, τὸν αἰδεσιμώτατον κ θεοφιλέστατον Νεκτάριον ἐπίσκοπον χειροτονηθῆναι ἐπὶ τὴν οἰκουμενικῆς συνόδου, μετὰ κανῆς ὁμοιότητος, ὑπ' ὄψεσι κ τοῦ θεοφιλεστάτου βασιλέως Θεοδοσίου, παντός τε τοῦ πλήρου, κ πάσης ἐπληροῖ ζομένης τῆς πόλεως. τὴν δὲ ἁγιοβυτίτης κ ὄντως ἀποστολικῆς ἐκκλησίας τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ τῆς Συρίας, ἐν ᾗ πρώτῃ τὸ τίμιον τῆς Χριστιανῶν ἐχρημάτισε ὄνομα, τὸν αἰδεσιμώτατον κ θεοφιλέστατον ἐπίσκοπον Φλαβιανὸν, οἵ τε τὴν ἐπαρχίας κ τῆς ἀνατολικῆς διοικήσεως συνδραμόντες, κανονικῶς ἐχειροτόνησαν, πάσης συμψήφου τῆς ἐκκλησίας, ὥσπερ διὰ μιᾶς φωνῆς τὸν ἄνδρα τιμησάσης, ἰδίως ἐνθέσμου χειροτονίαν εἰδέξατο κ τὸ τῆς συνόδου κοινόν. τῆς δὲ γε μητρὸς ἁπασῶν τῆς ἐκκλησιῶν τὴν ἐν Ἱερουσαλήμ, τὸν αἰδεσιμώτατον κ θεοφιλέστατον Κύριλλον ἐπίσκοπον εἶναι γνωρίζομεν, κανονικῶς τε παρὰ τῆς τὴν ἐπαρχίας χειροτονηθέντα πάλαι, κ πλεῖσα πρὸς τοὺς Ἀρειανοὺς τὸ ὀρθόφρονος

docem & octo ſanctis patribus in Nicæa Bithyniæ urbe confirmata faſtiſſimus. Etenim iſta fides tum a nobis, tum a vobis, tum ab omnibus qui verbum veræ fidei non pervenerunt, approbari debet; quippe cum & antiquiſſima ſit, & lavacro baptiſmatis conſentanea, & nos doceat credere in nomine Patris & Filii & Spiritus ſancti, hoc eſt, in divinitatem, potentiam & ſubſtantiam unam Patris & Filii & Spiritus ſancti, æqualem dignitatem, & coæternum regnum, in tribus perfectiſſimis hypoſtaſibus, ſive in tribus perfectis perſonis; adeo ut neque quidquam loci detur peſtifero Sabellii hæreſi, qua confunduntur perſonæ, hoc eſt, proprietates tolluntur; neque blaſphemiæ Eunomianorum, Arianorum, aut eorum qui Spiritum ſanctum oppugnant, quidquam habeat ponderis, quæ quidem eſſentiam, naturam, ſive divinitatem diſcindit, & Trinitati, quæ increata, & conſubſtantialis, & coæterna eſt, naturam poſterius genitam, aut creatam, aut quæ ſit alterius eſſentiæ, inducit. Nos præterea doctrinam dominicæ incarnationis integram & perfectam tenemus; neque diſpenſationem carnis Chriſti, vel animæ vel mentis expertem, vel imperfectam eſſe aſſerimus: ſed agnoſcimus Verbum Dei ante ſæcula omnino perfectum; & perfectum hominem in noviſſimis diebus pro noſtra ſalute factum eſſe. Atque iſta de fide a nobis libere ingenueque prædicata, ſummatim diſſeruimus: de quibus pleniorem delectationem animis poteritis percipere, ſi bellum in concilio [1] Antiochiæ convocato, de fidei deciſione editum, & cum etiam qui ſuperiore anno a Conſtantinopolitano concilio [2] generali compoſitus eſt, legere placuerit: in quibus tum fidem noſtram uberius expoſuimus, tum hæreſibus nuper excogitatis anathema ſcriptis proditum denunciavimus. De adminiſtrationibus autem ſingularum eccleſiarum, cum vetus, uti noſtis, lex obtinuit, tum ſanctorum patrum in concilio [3] Nicæno deciſio; ut videlicet ſingularum provinciarum antiſtites, una cum finitimis (modo ipſis ita viſum fuerit) epiſcopis, ad eccleſiarum commodum habeant ordinationes. Ex cujus legis & deciſionis præſcripto ſcitote tum alias quoque eccleſias apud nos adminiſtrari, tum illuſtriſſimarum eccleſiarum ſacerdotes delectos. Unde eccleſiæ Conſtantinopolitanæ recens, ut ita dicam, ædificatæ, quamque ex hæreticorum blaſphemia, tanquam ex ore leonis, per miſericordiam Dei nuper eripuimus, reverendiſſimum, Deoque dilectiſſimum Nectarium in concilio generali, communi omnium conſenſu, præſente Theodoſio imperatore religioſiſſimo, totius denique cleri, totiuſque civitatis ſuffragiis epiſcopum conſtituimus. Eccleſiæ autem vetuſtiſſimæ, & vere apoſtolicæ Antiochiæ urbis Syriæ, in qua prima venerandum Chriſtianorum nomen auditum eſt, reverendiſſimum & Deo dilectiſſimum Flavianum, epiſcopi illius provinciæ, & diœceſeos orientalis in unum convenientes, tota illa eccleſia, uti canon poſtulat, ſuffra-

Can. 7.

Act. 11. v. 26.

---

1 Citatum hic locum ab Anaſtaſio primo in Collectione ſua. χρίσιον διδασκαλικὸν, cap. xxiv. Ex ὡς συνοδικὸς ἐπιστολὴς δὲ ἐγκριθὲν οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει μ' διατάγει Ῥώμης κ τῇ τοῦ' ἀυτοῦ συνόδῳ. Μάτι μὲν ὡς Εὐσημιανῶν κ Ἀρειανῶν. ..... ὁ τὸ ἀνάτερον.... κ ὡς σαρκὸς ὡς ἀνθρωπόδους.... σαίζομεν.

2 Anni 378. Vide Can. 3. Conc. CP. 1. 3 Quomodo jam ſynodus Oecumenica ante conſenſum Rom. Pontificis? 4 Eſt Canon quintus Sardicenſis, ut ibi monuimus.

ſuffraganeis, & velut uno ore virum illum honorifice collaudante, epiſcopum ordinarunt: quæ quidem legitima ordinatio communi concilii conſenſu approbata eſt. Porro eccleſiæ Hieroſolymitanæ, quæ eſt aliarum omnium mater, reverendiſſimum & Deo dilectiſſimum Cyrillum epiſcopum agnoſcimus tum ab epiſcopis provinciæ, uti canon vult, jampridem creatum, tum plurima prælia adverſus Arianos variis in locis præliatum. Quibus rebus tanquam legitime & ſecundum eccleſiæ canones a nobis conſtitutis, obſecramus veſtram reverentiam, ut congratuletur, ſpirituali caritate nos mutuo devinciente, ac timore domini omnem humanam affectionem reprimente, eccleſiarumque ædificationem amori illi & benevolentiæ, qua ſinguli ſingulos complectuntur, longe anteponente. Nam

A τάσεως ἐδλάδητα. οἷς ὡς ἐνδίκως ἡ πανταχοῦ παρ' ἡμῖν πεπραγμένοις, ἡ τῶν ἡμετέρων συγχαίρων παρακελεύσθω Ἐλλάδιος, τῆς ἐνδημητικῆς μετατάσεως ἀγαπητὸς, ἡ τῷ μεγάλῳ Θεῷ πᾶσαν μᾶλλον ἀναπέμπων εὐχαριστίαν ἀποδιδοὺς ἀφορτίδοτον, ἢ δι' ἐκλογῶν εἰκόδομῆς ἀφορτιστέραν ποιοῦσης τὴν πρὸς τὸν πλησίον ἑνὸς συμπαθείας ἡ χρείας. ἵνα γὰρ τῷ τῆ ἡ πίστις συμφωνοῦσα λέγω, ἡ τῆς Χριστιανῆς παρρησίας τὸ ἡμῖν ἀγαθὸν, πανταχόθεν λέγοντες τὸ περὶ τῶν ἀποστόλων κατηγορημένον· ἐγὼ μὲν εἰμὶ Παύλου, ἐγὼ δὲ Ἀπόλλω, ἐγὼ δὲ Κηφᾶ· πάντες δὲ Χριστοῦ φαινόντες, ὃς ἐν ἡμῖν ἀμέριστος, Θεῷ κατεξιούσης, ἀχρῖσε τὸ σῶμα τῆς ἐκκλησίας τηροῦμεν, καὶ τῷ βήματι τοῦ κυρίου μὴ παρρησίας παρεστηκότες.

B

posthac deſinemus dicere illud quod ab apoſtolis condemnatum eſt, nimirum: *Ego quidem ſum Pauli, ego autem Apollo, ego vero Cephæ*: omnes cum oſtenderimus eſſe nos Chriſti, qui in nobis non eſt diviſus, corpus eccleſiæ, Dei largiente gratia integrum conſervabimus, & ad tribunal domini fidenti animo noſmet ſiſtemus.

1 Cor. 1. v. 12.

IN *a* CONCILIUM CONSTANTINOPOLITANUM

b Oecumenicum ſeu univerſale *c* ſecundum *d* approbatum, *e* in quo centum & quinquaginta epiſcopi *f* auctoritate Damaſi papæ, & Theodoſii ſenioris favore congregati, *g* Syagrio & Evagrio conſulibus, anno domini 381. æra 419. *h* Macedonianam hæreſim condemnarunt, fideique Nicænæ ſymbolum confirmarunt.

C

NOTÆ SEVERINI BINII.

a Concilium Conſtantinopolitanum.) Sic dictum ab urbe Conſtantinopoli, quam prius Byzantium appellatam, Conſtantinus imperator anno domini 324. a fundamentis extruxit, de nomine ſuo deinceps nominari præcepit. Byzantium autem non fuiſſe ignobilem civitatem, antiquiſſimorum auctorum ſcripta declarant. Cicero in oratione quam habuit de provinciis conſularibus, magnas cum laude ejuſdem meminit: liberam eam prædicat, civitatem Romanis fidelliſſimam, ornatiſſimam, ſignis & antiquitatum monumentis refertiſſimam. Poſtea tamen multis cladibus exagitata, & naufragiis plurimis jactata fuit. A Veſpaſiano, teſte Svet. cap. 8. in Veſp. libertate privata, a Peſcennio Nigro tyranno deinde occupata, & a Severo diu obſeſſa, & non niſi fame capta. Urbe, (ut ait Herodianus lib. 3.) aliarum omnium in Thracia felicitſſima, viribus & opibus ea tempeſtate florens, quam & Severus indignans redegit in vici formam: tamen benignitate imperatoris Antonini Caracallæ, qui (ut auctor eſt Spartianus in eodem Caracalla) veterem jura reddidit, in priſtinum reſtituta eſt. Gallieno vero imperante, Iterum peſſumdatam eſſe teſtatur Trebellius, cum ait: *Ne quid mali deeſſet Gallieni temporibus, Byzantiorum civitas elata navalibus bellis, eloquentiæ Pontiſcum, per ejuſdem Gallieni militis ita amati ſtrum

Quod quidem consilium Damasi ecclesiæ catholicæ magno emolumento fuisse, eventus edocuit. Bellarminus lib. 1. de concil. cap. 5. refert, propterea hanc unam ex occumenicis habitam fuisse, quod patres orientales Constantinopoli, occidentales Romæ congregati in rebus fidei definiendis, animis ac sententiis conjuncti fuerint. Quales fuerint episcopi, infra dicemus. Baron. num. 26. 38. & 49.

c Secundum.) Quamobrem hoc concilium Sardicensi & Ariminensi inter universalia secundum numeretur, diximus supra in notis concil. Sardicensis & Ariminensis, verbis, *œcumenicum & approbatum*.

An concilium hoc universaliter approbatum sit.

d Approbatum.) Hanc synodum a Damaso papa confirmatam fuisse, tradit Photius in libello de 7. synodis. Sed intelligendum est illud auctoritate Sancti Gregorii lib. 6. epist. 125. de iis duntaxat, quæ ad Macedonianæ & Eunomianæ hæreseos condemnationem, fideique Nicænæ confirmationem spectant. Canones enim hujus synodi Romana ecclesia semper hactenus respuit, eaque tantum, quæ de fide constituta sunt, summa auctoritate amplexa fuit. Verba Gregorii hæc sunt. *Canones quidem Constantinopolitani concilii Eudoxianos damnant; sed quis fuerit eorum auctor Eudoxius, minime dicunt. Romana autem ecclesia eosdem canones, vel gesta synodi illius, hactenus non habet nec accepit; in hoc autem eamdem synodum accepit, quod est per eam contra Macedonium definitum. Reliquas vero hæreses, quæ illic memoratæ sunt, ab aliis jam patribus damnatas reprobat, &c.* Post obitum Meletii, per electionem Flaviani schismatici, continuatam discordiam incomparabili longanimitate pontifex, ejusque successores, ad annum domini 406. sustinuerunt, eo consilio sane optimo, ne excommunicationis nexui involuti, magna scissura catholicam ecclesiam in duas partes dividerent, totumque orbem Christianum ab invicem separarent. Vide Baron. anno 381. num. 31. 38. 48. & 52.

Quidam canones hujus concilii reprobati.

Cur schisma Africanæ ecclesiæ toleratum fuerit.

e In quo centum & quinquaginta episcopi.) Catholicos, orthodoxæ ac consubstantialis fidei assertores episcopos centum & quinquaginta convenisse, testatur Socrat. lib. 5. cap. 8. concilii Chalcedonensis act. 2. & libellus synodicarum constituit. qui partim supra, partim infra, inter acta Ephes. concil. extat. Denique quædam oratio Gregorii Nazianzeni, quam in templo urbis primario ad centum quinquaginta episcopos recitasse indicat titulus. *Imperator*, inquit Socrates prædicto loco, *nulla mora interposita concilium episcoporum ipsius fidem amplectentium convocat, quo tum fides concilii Nicæni corroboraretur, tum Constantinopoli designaretur episcopus.* Et paulo post; *Itaque in unum conveniunt, qui fidem tenebant Consubstantialis, Timotheus Alexandriæ, Cyrillus Hierosolymorum; Meletius autem jam pridem aderat, eo scilicet tempore, quo erat propter designationem Gregorii illo accersitus. Ascholius etiam Thessalonicæ episcopus, & alii complures: erant omnes numero centum quinquaginta.* Clerici Constantinopolitanæ ecclesiæ auctoritate canonis quinti, vindicantes sibi jus ordinandi, deponendi, & substituendi episcopos Asiæ, hæc prædict. act. concilii Chalcedonensis dixisse & clamasse scribuntur. *Ea quæ 5S. patrum centum quinquaginta sunt, teneant privilegia Constantinopolis, ne deperea nt.* Qui qualesve huic concilio interfuerint ac subscripserint, infra de subscriptionibus dicemus.

Numerus episcoporum.

f Auctoritate Damasi papæ ac sententia Theodosii favore congregati.) Hoc est, quod ajunt patres sextæ synodi, actione 18. Theodosium ac Damasum per secundam synodum obstitisse Macedonio, sicut Silvester & Constantinus congregato Nicæno concilio Ario obstiterunt. Cum itaque ex supradictis constet, primam synodum a Silvestro indictam, a Constantino promotam fuisse; concedendum est, hanc quoque secundam universalem synodum auctoritate sedis pontificiæ indictam, & auxilio imperatoris congregatam esse. Baronius addit pervetustum codicem in Vaticano, aliisve quibusdam bibliothecis extare, in quibus hæc scripta leguntur, *sententiam de damnatione Macedonii & Eunomii Damasus confirmari præcepit etiam in sancta secunda synodo, quæ præcepto & auctoritate ejus apud Constantinopolim celebrata est.* Denique qua ratione illa Lucentii apostolicæ sedis vicarii objurgatio Dioscori in concilio Chalcedonensi substitisset, si non auctoritate sedis apostolicæ hæc synodus indicta fuisset. *Judicii sui ipsum necesse est reddere rationem: quia cum nec personam judicandi haberet, subrepsit, & synodum ausus est facere sine auctoritate sedis apostolicæ, quod nunquam factum est, nec fieri licuit.* Paschasinus legatus addit, de his esse regulas ecclesiasticas & patrum instituta. Ipse Damasus epistola sua ad episcopos Illyr. testatur, decreta synodi nullius esse momenti, cui ipse per se, vel per legatos assensum non præbuisset. Confirmant id Socrates lib. 2. cap. 13. Sozom. lib. 3. cap. 9. item illa quæ diximus supra in notis ad epistolam 1. Marcelli, verbis; *Constituerunt ut nulla synodus.* Nemo igitur nisi pertinax hæreticus asseveret, hoc concilium ab imperatore sapientissimo & sanctarum constitutionum observantissimo indictum fuisse.

Pontifex, an imperator auctor congregati concilii fuerit.

Refellitur objectio.

Quod ait Theodor. lib. 5. hist. cap. 9. epistola episcoporum concilii hujus ad Damasum scripta, super accitu ad Constantinopolitanum primum, Theodosium seniorem coegisse, & indixisse, explicandum est, illud prævio literarum apostolicarum mandato contigisse. Vide Baron. anno præd. num. 19. & 20. Bellarm. lib. 1. de conc. cap. 13. Quis præsidem concilii egerit, aperte non constat. Imperatorem a concilio abfuisse, nihilque aliud egisse, quam quod literas Romani pontificis ad episcopos transmiserit, eosque ad concilium invitarit, synodales epistolæ, quarum altera ad Damasum pontificem, altera ad imperatorem de rebus in synodo gestis scripta est, manifeste indicant. Damasum pontificem neque per se, neque per suos legatos eidem præfuisse, fatemur. Nectarius in locum Gregorii seipsum abdicantis nondum suffectus fuerat, ut infra patebit. Itaque vel Gregorium Nazianz. Constantinop. ecclesiæ episcopum, vel Meletium Antioch. eidem præsedisse oportuit. Timotheus enim Alexandrinus post defunctum Meletium, judiciumque fidei absolutum, serius accessit, ut infra ex actis concilii patebit.

Quis huic concilio præsederit.

g Syagrio & Eucherio consulibus, anno domini 381.) Allegatis consulibus patres centum quinquaginta Constantinopolim convenisse, & post Gregorium Nazianz. communi episcoporum sententia in locum abdicati Maximi suffectum mense Majo hanc synodum inchoasse, præter Socrat. lib. 5. cap. 8. Gregor. Nazianz. in carm. de vita sua testatur his versibus:

Tempus celebrati concilii.

Male auspicatur hic mihi cessio a throno.
Nam quidquid ortus præsulum (Ægyptum citra)
Habebat usque ad inclytam Romam novam,
Terra marisque ex intimis recessibus,
(Quo concitatum cœlitus pacto, haud scio)
Coit repente, firmet ut thronum mihi, &c.

Hoc idem Socrates prædicto loco his verbis; *Meletius jam pridem aderat, eo scilicet tempore, quo est propter designationem Gregorii illo accersitus.* Et paulo infra. *Ad concilium igitur conveniunt, Eucherio & Evagrio; alias Syagrio, consulibus, mense Majo.* Unde colligimus hoc eodem anno Constantinopoli duos conventus episcoporum habitos fuisse. Priorem, quo Maximo abdicato Gregorius Nazianzenus in ejus locum substitutus fuit: Posteriorem, cujus initium factum est mense Majo, in quo Macedoniani aliique hæretici condemnati fuerunt. Chronologia consulum, Christi nati & æræ Hispanicæ mirifice admodum convenientes, non minimam laudem Baronianæ temporum supputationi afferunt: quodque de æra Hispanicæ ratione, contra Garsiam Loaisam diximus supra in notis concilii Nicæni, verbo, *æra*, & ex Baronio attulimus, pulcherrime confirmant. Explosis igitur aliorum sententiis de tempore hujus synodi, cum accuratissimo annalium scriptore tenemus, eam anno Christi 381. Damasi 15. Theodosii tertio celebratam fuisse. Vide Baronium prædicto anno num. 17. 18.

Duo concilia Constantinopoli hoc anno habita.

h Macedonianam hæresin.) Acta synodi hoc ordine contigerunt. Primo declaratum est, Maximum ordinatum ab Ægyptiis Constantinopolitanæ sedis episcopum, episcopalibus muneribus hactenus functum, neque fuisse, neque esse episcopum. Ordinatos ab eo clericos omnis ecclesiasticæ functionis expertes esse dimittendos; eumdem de Apollinaris hæresi convictum, ideoque ecclesiastico canone privatum asserit Theodoretus. Ejecto ab Ecclesia Maximo, ante perperam intruso, fideliumque cœtu interdicto, communi patrum calculo, probata, & confirmata electio Gregorii Nazianzeni, atque ita Constantinopolitanæ ecclesiæ schisma hoc sublatum fuit. Deinceps de fide acturis patribus, volumen occidentalium, continens professionem illam fidei, quam Damasus ex concilio Romano ad Paulinum episcopum Antiochenum misit, exhibitum fuit. Quo perlecto, unanimi consensu, paribusque vocis contra Macedonium definierunt, Spiritum sanctum non servum, sed dominum esse, vivificatorem omnium, ex Patre procedentem, cum Patre & Filio conadorandum & conglorificandum. Ad alias vero hæreses Eunomianorum, Arianorum, & Semiarianorum condemnandas, Nicænum fidei orthodoxæ symbolum omnes sine cunctatione receperunt. Sed cum in eo pauca de divinitate Spiritus sancti actum esset, ideo quod nulla tunc hæresis ei adversaria emersisset: placuit sanctæ synodo de Spiritus sancti divinitate (ut olim de Filio in Nicæno concilio factum fuerat) aliqua addere, quibus adversus omnes hæreticos ejusdem Spiritus sancti una eademque cum Patre & Filio divinæ substantiæ prædicaretur, idemque dominus diceretur, quem servum esse impii hæretici blasphemabant. Hoc est quod in epistola synodica anno sequente Constantinopoli scripta ajunt. *De quibus pleniorem cognitionem animis potestis accipere, si libellum concilio Antiochiæ convocato de fidei decisione editum, & eum etiam qui superiore anno a concilio generali compositus est, legere placuerit. In quibus tum fidem nostram uberius explicavimus, tum hæresibus impiis excogitatis anathema scriptis proditum denunciavimus.* Libellus fidei, quam symbolum Constantinopolita-

Acta synodi.

Ecclesiæ Constantinopolitanæ schisma quomodo sublatum.

litanum appellant patres concilii Chalcedonensis actione secunda, supra extat. Post scriptum hunc fidei libellum communi omnium patrum sententia, Eunomianorum, Arianorum, aliorumque hæreses cum suis auctoribus, edito desuper canone, damnatas fuisse, eorumdem epistola synodica ad Damasum anno sequente scripta testatur verbis supra recensitis. Postea, quæ ad mores ecclesiæ reformandos pertinent, alia decreta addiderunt. Quibus omnibus absolutis, ad Theodosium imperatorem synodicam epistolam, quam infra ponemus, transmiserunt, eo fine, ut fidem imperatoris stabilem, & duraturam sibi oppignerarent. Demum synodum hoc modo absolutam præsentes episcopi sui subscriptione confirmarunt & comprobarunt. Et quamquam jam sancta synodus absoluta singulos patres ad suam ecclesiam redire permisisset; obitus tamen Meletii Antiocheni episcopi, & successoris designatio, eosdem Constantinopoli retinuerunt. Nam cum maxima pars orientalium contra Ægyptiorum & occidentalium sententiam indigne ferret, Paulinum a Lucifero Calaritano occidentali episcopo creatum orientalibus præesse, immemores inveteratæ, & jam ante in concilio Antiocheno compositæ per juratam transactionem discordiæ, Gregorio Nazianzeno, aliisve contradicentibus, Flavianum Antiochenum presbyterum Meletii successorem elegerunt; atque ita pristinam discordiam in Paulino & Flaviano continuarunt.

Epistola synodica.

Gregorius Nazianzenus hanc discordiam sua abdicatione compositum iri arbitratus, sedi Constantinopolitanæ, cum consensu imperatoris, non sine magno bonorum ac populi fletu renunciat, atque statim post habitas in synodo aliquot actiones, comitantibus optimis quibuscumque orientalibus, in Cappadociam discedit: tum qui superarant ibi episcopi sacerdotes nundinarii, in locum Christiani perfectissimi, theologi absolutissimi, monachi castissimi, Nectarium hominem nondum Christianum, sed adhuc catechumenum, rerum ecclesiasticarum penitus imperitum, in voluptatibus sæculi & carnis hactenus versatum suffecerunt, eaque deinceps egerunt, quæ suppressa Gregorii seipsum abdicantis mentione, ad pontificem hac de re prædicta synodali epistola scripserunt. Vide Baron. anno 381. num. 24. usque ad num. 80.

Gregorius Nazianzenus episcopatui renunciat.

i Hæ regula sunt exposita.) De canone quinto dubium est, an a centum & quinquaginta episcopis constitutus fuerit. Probabile est, post discessionem Timothei episcopi Alexandrini, in cujus præjudicium vertitur, hunc canonem editum, furtive actis concilii superadditum fuisse; ideoque etiam in epistola synodica post aliarum rerum in synodo gestarum mentionem, hanc rem penitus silentio obvolutam reliquisse. Vide quæ dicemus infra in notis ejusdem canonis quinti. Baron. num. 72.

An canon quintus a 150. episcopis constitutus sit.

k Specialiter autem Eunomianorum, &c.) De hæresibus hic condemnatis, eorumve auctoribus supra frequenter egimus. De Eudoxianis vero, sic dictis ab Eudoxio Constantinopolitano episcopo, hoc annotandum est, eos in classem Arianorum, unde exierant, post hæc rediisse, suoque peculiari nomine appellari desiisse. Unde factum, ut Eudoxii nomen posteris obscurum redditum fuerit: quodque sanctus Gregorius ad Eulogium Alexandrinum scribens epistola 125. lib. 6. dicat: *Præterea idem frater noster* (Cyriacus episcopus Constantinopolitanus) *omnia in suis synodicis Deo auctore catholice locutus est: quemdam vero Eudoxium damnavit, quem neque in synodis damnatum invenimus, neque a decessoribus suis in suis synodis reprobatum*. Et canones quidem Constantinopolitani concilii Eudoxianos damnant; sed quis fuerit eorum auctor Eudoxius, minime dicunt. Semiarianorum antesignanus Eleusius episcopus adhuc superstes, ac ad synodum ab imperatore vocatus, teste Socrate lib. 5. cap. 8. præsto fuit; admonitus ut cum sociis resipisceret, se malle opinionem Arianorum asseverare, quam fidei *consubstantiali* assentiri, respondit. Constantinopoli discedens, per literas populo cujusque civitatis significavit, ut fidei concilii Nicæni minime consentirent.

Canon 1. Eudoxiani qui.

l Episcopi qui extra diœcesim sunt.) Cum Ægyptii antistites, & frumentarii episcopi, Petro Alexandrino episcopo annuente, Maximum Alexandrinum philosophum Cynicum, qui se jactabat martyrum filium, & pro fide exulem, adversus Gregorium in sede Constantinopolitana detonsa Cynica coma episcopum ordinassent, eumque ægrotante foris in suburbio Gregorio, nocturno tempore in ecclesiam irruentes, in sede collocassent, mane facto, magnus clericorum orthodoxorum ob facinus deforme tumultus excitatus, atque universa civitas commota Maximum urbe expulerunt. Qui Thessalonicam ad Theodosium imperatorem profectus, rogat ab eo cathedram sibi confirmari: verum imperator sciens Damasum pontificem in capessendo Constantinopolitano episcopatu adversus eum Gregorio favisse, proque Gregorio contra Maximum, quæ exciderunt, literas scripsisse, eum plane rejecit, imo nisi a cœptis desisteret, graves illi minas intentavit. Hanc ob rem desperatus infelix, facto interim fucatæ suæ æstimationis magno dispendio, Alexandriam ad Petrum adhuc in vivis agentem se consulit, petens ut vel oblatam Constantinopolitanam sedem confirmet: vel alioquin futurum, ut propriam Alexandrinam invitus cedere ac transferre cogatur. Ob hæc minas jure meritoque Alexandria etiam repulsus, factus est, teste Epiphanio, Apollinaris hæreseos sectator. Cumque igitur hac seditione Constantinopolitana ecclesia multum exagitata fuerit, ad pacem deinceps inter catholicos initam conservandam, hunc canonem addiderunt, quo ea, quæ de servandis diœceseos limitibus & distinctionibus patres Nicæni concilii canone sexto constituerunt, vicissim sanctione sua innovarunt.

Can. 2. alias 2. 3. 4.
Occasio hujus constitutionis.

Maximus a populo urbe expellitur.

Maximus quare Apollinaris hæreseos sectator factus.

m Constantinopolitana.) Hunc canonem ab ecclesia Romana minime receptum fuisse, constat primum ex iis, quæ supra ex Gregorii epistola 123. lib. 6. attulimus, ubi dicit: *Romana ecclesia eosdem canones vel gesta synodi illius hactenus non habet, nec accipit: in hoc autem eamdem synodum accepit, quod est per eam contra Macedonium definitum*. Deinde etiam id vel hinc manifestissimum est, quod cum Anatolius Constantinopolitanus in Chalcedonensi concilio, non tantum patriarchatum adipisci, verum etiam secundum locum inter patriarchas occupare conatus esset, Leonem pontificem acerrimum sibi adversarium expertus fuerit. Epistola 51. & 53. scribit: *Frustra quorumdam episcoporum profertur consensus, cui tot annorum series negant effectus*. Gelasius papa epistola ad episcopos Dardan. adversus Acacium proferens hoc elogium: *Cujus sedis episcopus? Acacius scilicet, cujus metropolitanæ civitatis antistes? nonne parochia Heracliensis ecclesiæ?* indicat primatum a Constantinopolitana ecclesia ante sua tempora usurpatum, vel nullo jure eidem adhuc concessum fuisse: aut si alibi concessum fuerit, nunquam a Romana ecclesia approbatum esse. Epistola Nicolai primi ad Michaelem imperatorem, quæ incipit, *proposueramus*, idem apertissime significat. Unde licet episcopi Constantinopolitani imperatorum potentia freti, ob dignitatem regiæ urbis, secundum locum sedium patriarchalium sibi usurparint, multisque commentitiis canonibus sextæ & octavæ synodi confirmarint, tamen nunquam a Romana ecclesia id approbatum fuit: pacis & tranquillitatis causa, tempore Justiniani imperatoris ita permissum est, ut nemo amplius contradixerit. Id declarat Innocentius tertius, const. Antiqua, de privilegiis.

Can. 5. alias 3. Hic canon a Romana ecclesia nunquam fuit receptus.

Patriarchalis dignitas Constantinopolitanæ ecclesiæ permissa quando.

Non desunt firmissimæ rationes suspicandi hunc canonem plane commentitium & suppositum videri. Quarum prima est, quod Anatolius a Leone per epistol. 51. exagitatus, nequaquam se auctoritate alicujus canonis a Constantinopolitano œcumenico constituti purgarit. Secunda ratio est, quod episcopi, qui sequenti anno Constantinopoli convenerunt, in ea epistola synodica, quam ad Damasum scripserunt, nullam plane mentionem hujus canonis habuerint. Quem si decrevissent, prætermisisse non debuissent. Tertia ratio est, quod Timotheum Alexandrinum episcopum, in cujus præjudicium hic canon editus fuit, hoc æquo animo tulisse, non sit probabile. Quare cum his nihil contradixisse legatur, canonem integrum de fide suspectum esse oportet. Quarta ratio est, quod superiori ac præcedenti canoni adversari videatur, adeoque fidem omnem excedat, eumdem ab eodem concilio editum fuisse. Qua ratione quæso ex præscripto Nicæni concilii voluit S. synodus, quibuscumque provinciis jura sua integra esse servata, si in præjudicium aliarum ecclesiarum uni Constantinopolitanæ tanta privilegia contulit? His rationibus inductus, non possum ab hac sententia, de obreptione & impostura canonis, abduci, nisi Socrates lib. 5. cap. 2. & Sozom. lib. 7. cap. 8. ejusdem canonis meminissent. Quare ad extremum dico, quod sicut post absolutam synodum, postque electionem Nectarii peractam, illi qui Constantinopoli remanserant orientales episcopi decreverunt, ut episcopus Constantinopolitanus præter Thraciæ, etiam remotiores in Asia curaret, atque vigore hujus decreti S. Chrysostomus in Asia episcopos, alibi instituerit, alibi deposuerit, idem sibi privilegium illæsum conservari, Constantinopolitani clerici in concil. Chalcedon. act. 11. postularint: ita non dubito, quin si commentitius non sit, hunc canonem eodem tempore post Nectarium electum, postque Timothei Alexandrini abitum, constituerint, furtimque inter acta concilii retulerint, ne vero Timotheum Alexandrinum, Damasum Romanæ Ecclesiæ episcopos impugnatores consequerentur, hanc rem dolose post abitum Timothei peractam, in synodicam epistolam non retulerunt. Hæc ex Baron. an. 381. num. 35. & 36. Vide notas epist. 3. Anacleti, Can. 6. & 7. concil. Nicæni, &c.

Hic canon subreptitius videtur ob quatuor rationes.
1. Ratio.
2. Ratio.
3. Ratio.
4. Ratio.

Post electionem Nectarii hunc canonem constitutum fuisse, probabilius est.

n De Maximo Cynico.) Quis fuerit Maximus, quibusve dolis Constantinopolitanum episcopatum adeptus, præter ea, quæ supra dixi, vide Baron. anno 379. & 380.

Can. 6. alias 4.

o De parte occidentalium.) Editio libelli synodalium constitutionum habet: *Quod ad volumen attinet occidentalium*. Intelligens per volumen illam professionem fidei, sive anathematismos illos, quos per epistolam ex con-

Can. 7 edit. 3. Volumen fidei quod.

concilio Romano ad Paulinum transmisit. Theodoretus, A præterquam quod in gratiam Flaviani Meletii successoris titulum corruperit, eum ex Romano concilio anno Christi 382. Romæ celebrato, de quo infra agemus, scriptum fuisse, male existimat: constat enim Paulinum, ad quem scripta est, tunc Romæ præsentem synodo interfuisse.

Can. 6. & 7. Reliqui duo canones ambo in editione Theodori Balsamonis & lib. synod. constitutionum extantes, diversæ quidem sunt translationis, sed ejusdem sententiæ. Prior de accusationibus, posterior constitutus fuit, quomodo ab hæresi redeuntes recipiendi forent: nimirum baptizandos esse, qui legitima forma ab ecclesia recepta non fuissent ante baptizati.

Symbolum hoc, alias libellus fidei appellatur. *p Credimus.*) Hoc symbolum orientales in sua ad Damasum synodica appellant libellum fidei: traduntque illud a Gregorio Nysseno Episcopo lib. 12. scriptum fuisse. Idem reperitur apud Latinos, diversa tamen translatione, & cum illo additamento, *Filioque*: quod auctoritate Leonis pontificis, ad confutandos hæreticos Priscillianistas, ab Hispanis episcopis symbolo superadditum fuit, eique semper inhæsit. Vvisigothi profitentes fidem catholicam non modo illud receperunt, sed etiam Judæos ad Christianam fidem venientes sub ejusdem symboli confessione recipiendos esse, suis legibus sanciverunt. Idem additamentum a Francis acceptum, & tenacius retentum fuisse, patet ex symbolo fidei sub Carolo Magno in Arelatensi concilio recitato. Et quod mirum est, cum augmento symboli Constantinopolitani, aucta est ecclesia. Sub hujus enim confessione, Gothi, Vvisigothi, aliæque barbaræ nationes, quæ Hispanias occuparunt, ex Arianis facti sunt catholici: Franci vero, qui sibi Gallias vendicabant, sub ejusdem symboli confessione facti sunt Christiani. Contra vero omnium gentium infelicissimi orientales schismatici, ex quo ejusdem symboli additamentum penitus respuerunt, sub Turcico jugo acerbissima servitute premuntur, atque ecclesiis, bonis ac liberis spoliati, assidue incassum gemunt. Romana ecclesia antiquitatis tenacissima, idem quidem cum prædictis ecclesiis credidit ac docuit, ut C constat ex illa professione fidei, quam Damasus ex concil. Rom. ad Paulinum transmisit; & ex Leonis epist. 93. cap. 1. tamen antequam prædictum additamentum in symbolum inferret, diutissime cunctata fuit. Scribit Magister sententiarum dist. 1. Leonem III. a Carolo Magno rogatum, ut verba prædicta ad symbolum adderentur, non modo id facere penitus recusasse, verumetiam illud ipsum absque eo additamento in argenteæ tabulæ exaratum, in altari post corpus S. Pauli perpetuo custodiri voluisse, ne quibuslibet liberum esset, aliquid ad sanctum symbolum superaddere. Postquam autem Hispani, Franci, aliique omnes Boreales populi offenderentur, & periculum schismatis oriretur, quod Romana ecclesia eam doctrinam publice confiteri nollet, quam ad probandos catholicos & constituendos hæreticos, magnus Leo ante tot sæcula Hispaniarum episcopis tradidisset, placuit tandem Benedicto, septimo hujus nominis Romano pontifici, ut idem symbolum cum hoc eodem additamento Romæ in ecclesia cantetur, idque ad petitionem Henrici imperatoris. De quo hæc D Berno Abbas Augiensis de rebus ad missam spectantibus: *Cum Romanorum presbyteri ab Henrico imperatore interrogarentur, cur non post evangelium (ut in aliis ecclesiis fiebat) symbolum canerent: me, ait ipse, assistente audivi, eos ejusmodi responsum reddere: quod Romana ecclesia non fuisset aliquando ulla hæreseos fæce infecta, sed secundum doctrinam S. Petri in soliditate catholicæ fidei permanserit inconcussa: & ideo magis his necessarium esse illud symbolum sæpius cantando frequentare, qui aliquando ulla hæresi potuerunt maculari. At imperator domino Benedicto persuasit, ut ad publicam missam decantarent.* Vide Baron. an. 447. num. 22. &c.

Cur Romani presbyteri post evangelium Credo non cecinerint.

Graviter itaque aberrant, qui putant ex Damasi papæ decreto profectum, ut hoc symbolum in occidente inter missarum solennia decantetur. Nam auctoritate Rufini in expositione symboli, qui his temporibus scribebat, liquet, nullam aliud Romanam ecclesiam in sacris ritibus novisse, quam symbolum apostolicum. Tantum abest ut id Damaso tribui possit, ut Toletan. III. concilium profiteatur, se laudabilem illum usum ab orientali ecclesia accepturum, ideo quod occidentalis ecclesia hac consuetudine careret. Vide quæ dicturi sumus infra in notis conc. Tolet. 3.

An symbolum hoc in occidente Damaso auctore inter missarum solennia cantetur.

q Et subscripserunt episcopi.) Ex nomine Meletii Antiocheni episcopi, inter episcopos Syriæ relati, evidenter colligere licet, subscriptiones patrum contigisse ante mortem Meletii, abdicationem Gregorii Nazianzeni, adventum Timothei Alexandrini & Nectarii electionem, ut constat ex carm. Gregorii Nazianzeni de vita sua. Supervenientium igitur Ægypti episcoporum nomina, & Nectarii post electi, hisce superaddita fuisse, necessum est concedere. Perperam factum est in eo, quod Gregorius Nazianzenus, qui ante subscripserat ut Constantinopolitanus, inveniatur inter episcopos Cappadociæ ul-

Subscriptiones quo tempore contigerint.

Gregor. Nazianz. falso bis subscriptus invenitur.

A timo loco positus, quasi non Constantinopolis, sed Nazianzi tantum episcopus fuerit. Puto id errore, vel fortasse dolo imprudentis librarii, qui exscripsit, accidisse: quia absurdum arbitratus fuerit, ejusdem sedis duos episcopos simul fuisse Nectarium & Gregorium. Cum ergo sciret sedem Gregorii Nectario collatam esse, titulum Constantinopolitanæ sedis Nectario attribuit, atque Gregorium Nazianzi, exiguæ civitatis in Cappadocia episcopum, non sine graviore errore, ultimo loco collocavit. Nam cum in patriam rediturus intellexisset, ecclesiam ibidem adhuc pastore destitutam, ne illud onus subire cogeretur, nihil antiquius habuit, quam ut ageret cum metropolitano antistite Helladio Cæsariensi de creando episcopo Nazianzeno. Annuit Helladius Gregorio, ecclesiæque Nazianzenæ Eulalium præfecit, quem missis illuc episcopis provincialibus, ex more ab iisdem ordinandum curavit. Ita non modo non factus est Nazianzenus episcopus, sed etiam eo quod oblatum recusasset, calumniam hanc passus fuit, quasi munere episcopali indignus, petitione dignitatis illius frustratus sit. B Quod ipse testatur Gregor. Naziam. 42. epist. quam hac de re ad Gregor. Nyssenum perscripsit. Ita has patrum subscriptiones partim mendosas, partim subrepticias esse, manifeste constat. Dolo ne an imprudentia collectoris id contigerit, incertum est. Inter confessores episcopos, qui symbolo interfuerunt, clariores sunt, Gregor. Nyssenus frater S. Basilii, qui libros a se adversus Eunomium scriptos secum attulit, eosque Nazianzeno & Hieronymo auditori suo prælegit. Idem in funere Meletii orationem habuit, qua insignem confessorem triplici confessionis gloria, sub tribus diversis imperatoribus celebrem, post obitum pro merito illius laudavit. De Gregor. Nazianzeno confessione nobilissimo, præter ea, quæ supra diximus, hoc memorabile est, quod simul ac sacros cancellos introivit, quando jussu imperatoris Theodosii in thronum erat collocandus, adorato numine sol purissimis radiis effulserit, nubemque illam, quæ sic radios solis obtegebat, ut media die noctem ferme redderet, plane dejecerit, perinde ac si superi accensa cœ- C litus face Gregorii lætum, Deoque gratum ingressum significarent. Quam miraculose a sicario vitæ ipsius insidiatore ab Arianis subornato, liberatus fuerit, gratum erit lectori, si hic adscribam. Ad subægrotantem & decumbentem, cum multitudine credentium, qui ipsi de templo recepto, & ab Arianis vindicato gratularentur, irrepsit etiam clanculo aliquis sicarius ad occidendum virum sanctissimum ab Arianis mercede conductus: qui dum ceteris pene omnibus abeuntibus ibi solus relictus esset, pedes Gregorii manibus prehendens, atque multum lamentans, supplex veniam postulavit. Gregorio autem sciscitante, quid sibi hoc vellet; sicarius vero præ immenso dolore taceret, unus ex his qui aderant, rem sentiens, Gregorio dixit: *Hic ille carnifex tuus est, o pater, qui a nonnullis subornatus, ferrum tibi in præcordia defixurus erat, nisi Christus perspicue tibi auxilio fuisset. Quod enim ad eorum voluntatem spectat, scelus est consummatum: proinde hic facti pœnitens ad pedes tuos lacrymis veniam petit.* Ad quem conversus Gregorius, ait: *Propitius sit tibi Deus, tibique ignoscat, qui me servavit: hoc solum pro pœna peto, ut hæresim execrans meus fias.* Hoc autem cum universæ civitati innotuisset, corda Arianorum hominum, Gregorii hostium, nonnihil emollita, ergaque ipsum reddita sunt propensiora. Hæc ex ipso Gregorii carmine de vita sua. Præclare etiam de fide triumpharunt Pelagius Laodicensis, Diodorus Tarsensis, Amphilocius Iconiensis, Optimus Antiochenus, Helladius Cæsariensis, aliique nonnulli, quos imperator nominatim recensens, edicto quodam extante lib. 3. de fide catholica Cod. Theodos. jubet iis suas, quibus per Arianos spoliati erant, ecclesias restitui. Ex illis vero, qui antea tempore Valentis, pulsis orthodoxis, favore Arianorum, vacantes sedes acceperant; plurimi præsto fuerunt. Hi enim tempori inservientes, fidemque temporariam & nundinariam profitentes, sub catholico imperatore, æque catholicæ fidei defensores se præbuerunt, cum antea Arianorum ducum & magistratuum favore ac gratia, quantumvis indigni forent, in episcopatum irrepsissent.

Subscriptiones partim mendosæ, partim subrepticiæ. Greg. Nyss. Gregorii Nazianz. memorabilis electio. Gregorius Nazianz. miraculose a sicario liberatur.

E De his minoribus episcopis, sui persecutoribus, hæc Gregorius: *Dimiserunt me ab urbe non admodum repugnantem: quippe turpissimum erat illorum me fidei camponum in numero esse, quorum alii nepotes erant eorum, qui tributorum scribæ fuerant, & aliud nihil animo volvebant, quam falsas & subdolas rationum depravationes: alii ab aratris venerant adusti a sole: alii a ligone vel bidente totum diem non quiescente: alii remos exercitusve reliquerant, redolentes adhuc sentinam, vel corpus fœdatum cicatricibus habentes, populi gubernatores, ac duces militum, qui ne minimum quidem concessisse videntur: nonnulli etiam episcoporum, qui citra ignem operas suas perficere nequeunt, gnari, ne fuliginem quidem carnis integre abluerant flagriones, ac pistrinis digni, &c.*

Reliqui episcopi quales fuerint.

Ab his sacerdotibus nundinariis, ex lucro temporali

fidem temporariam profitentibus, illud tantummodo bonum provenit, ut fidei catholicæ formulæ subſcriberent, atque ita ſuo chirographo ſemper ac perpetuo obligati tenerentur, neque pro ſolita levitate ad perfidiam Arianam reſilire valerent. Hinc factum eſt, ut ſupra etiam dixi, quod Damaſus pontifex ſtatuta fidem concernentia, tanquam totius eccleſiæ decreta, œcumenici concilii nomine inſignita confirmarit, ne pleniſcita, vilium perſonarum ſubſcribentium nomine omnino periclitari poſſet.

EPISTOLA SYNODALIS AD THEODOSIUM IMPERAT.

DE REBUS IN SYNODO GESTIS.

Religionis ac pietatis obſervantiſſimo, Deique amantiſſimo imperatori Theodoſio ſanctum concilium epiſcoporum, qui ex diverſis provinciis præfecturiſve Conſtantinopolim convenimus, Salutem.

INitio quidem noſtri ad tuam pietatem ſcripti, gratias agimus Deo, qui tuæ pietatis imperium conſtituit ad communem pacem eccleſiarum, & ſanæ fidei confirmationem. Agentes autem Deo debitas gratias, neceſſario quoque ea, &c. Eadem extat ſupra Græc. & Lat. in concilio Conſt. pag. 436. & 437.

EADEM SYNODUS CP. OECUM. II.

Ex libello Synodico.

CUM igitur Theodoſius, vere in Dei cultu magnus, regiam Conſtantinopolitanam accepiſſet, & Agelius quidem Arianis, Gregorius autem Theologus orthodoxis Byzantii præeſſet: ſecunda Oecumenica centum quinquaginta divinorum patrum congregata eſt ſynodus: cui præfuerunt, & præſederunt, Timotheus Alexandriæ, Cyrillus Hieroſolymorum, qui jam a Silvano, & aliis triginta ſex cum ipſo ſentientibus Pneumatomachis ſe ſejunxerat, & Chriſti-amans imperator Theodoſius. Hæc ſancta ſynodus, Euſebium & Theognium Bithynios, Patrophilum & Aetium Palæſtinos, Paulinum, & Gregorium Phœnices, Theodorum, & Georgium Cilices, Narciſſum, & Athanaſium, Menophantum Epheſi, & Theodorum Perinthi, Marcellum Ancyræ, & Apollinarium, Maximum item depoſuit, electionem ejus plane irritam decernens. Quo tempore ſanctum etiam Samoſatenſem Euſebium Gratianus Thracico exilio liberans, ad proprium ovile remiſit: quem tamen ad portam urbis accedentem mulier Ariana deſuper dejecta ola interfecit.

ΘΕΟΔΟΣΙΟΥ δὲ, τοῦ ἀληθῶς ἐν θεοσεβείᾳ μεγάλου τὴν βασιλίδα καταλαβόντος Κωνσταντινουπόλεως, Ἀγελίου Ἀρειανῶν, καὶ Γρηγορίου τοῦ θεολόγου τῆς ὀρθοδόξων ἐν Βυζαντίῳ ἐξαρχόντων, ἡ τῆς ἑκατὸν πεντήκοντα θεοφόρων πατέρων, οἰκουμενικὴ δευτέρα συνελθοῦσα συνήθροισε. ἧς ἐξῆρχον προκαθεζόμενοι, ὁ Ἀλεξανδρείας Τιμόθεος, Κύριλλος Ἱεροσολύμων, ἤδη ἀποστάσης Σιλβανοῦ καὶ τῶν σὺν αὐτῷ Πνευματομάχων, ἕξ τε καὶ τεσσάκοντα· καὶ ὁ φιλόχριστος βασιλεὺς Θεοδόσιος. Ἣτις ἁγία σύνοδος, βιθυνοῦς, Εὐσέβιον καὶ Θέογνιον· Πατρόφιλον καὶ Αἴτιον, Παλαιστινούς· Παυλῖνόν τε καὶ Γρηγόριον, Φοίνικας· Θεόδοτον καὶ Γεώργιον, Κίλικας· Νάρκισσον καὶ Ἀθανάσιον· Μιλησοφάντιον Ἐφέσου, καὶ Πελεθίου Θεόδωρον, Μάρκελλον Ἀγκύρας, καὶ Ἀπολινάριον. Μάξιμόν τε, καὶ τὴν αὐτοῦ χειροτονίαν ἄρρητον καθόλου θεσπίσασα. Καθ' ὃν χρόνον καὶ τὸν ἐν ἁγίοις Σαμοσατέα Εὐσέβιον, Γρατιανὸς τῆς Θρᾳκικῆς ἐξορίας ἀφέμενος, πρὸς τὸ ἴδιον ποίμνιον ἐξαπέστειλε· καὶ πρὸς τὴν πόλεως πύλην ἐξερχόμενον, ἄνωθεν γυνὴ κεράμῳ Ἀρειανὴ ἐθανάτωσεν.

EADEM EX LIBELLO PHOTII DE SYNODIS.

SANCTUM & œcumenicum ſecundum concilium centum & quinquaginta epiſcoporum ſacrum ſibi locum ad diſputandum & decernendum in regia civitate delegit. Præſides habuit Timotheum, qui Alexandriæ, & admirabilem virum Meletium, qui Antiochiæ, & Cyrillum, qui Hieroſolymorum ſacras ſedes obtinebant. Nectarium præterea, qui nuper ab initiatorum grege ſeparatus, & ablutis divino lavacro vitæ ſordibus, purus jam puriſſimam ſacri principatus dignitatem ex communi concilii conſenſu, & electorum ſuffragiis ſimul & regiæ civitatis epiſcopus, & concilii præſes declaratus eſt. Inter hos fuit & Gregorius Nyſſæ quæ in Cappadocia eſt, epiſcopus: & ille qui ex operibus Theologiæ cognomen adeptus eſt. Quibus haud multo poſt & Damaſus epiſcopus Romæ eadem confirmans atque idem ſentiens acceſſit. Sacroſanctus hic chorus Macedonium quemdam, qui Conſtantinopolis ſedem jam ſurri-

ΗΔὲ ἁγία καὶ οἰκουμενικὴ δευτέρα συνόδος τῆς μυρίων ἱερῶν φροντισμάτων τὴν βασιλίδα πόλιν, ἱερὸν ἐδέσατο φροντιστήριον, εἰς πεντήκοντα δὲ καὶ ἑκατὸν ἄνδρας ἱερεῖς συνηγείρετο, ἐξάρχης ἔχουσα Τιμόθεόν τε τὸν Ἀλεξανδρείας, καὶ τὸν ἀξιοθαύμαστον τῆς Ἀντιοχείας Μελέτιον, Κύριλλόν τε τῆς Ἱεροσολύμων, τὰς ἱερὰς θρόνους ἐνδυνοντας, καὶ δὴ καὶ Νεκτάριον, ὃς ἄρτι τῆς κατηχουμένων ἀγέλης ἀφορισθεὶς, καὶ τῷ λουτρῷ θείῳ τὸν τῆς βίου ῥύπον ἀποπλυνάμενος, καθαρὸς ἤδη τὸ καθαρώτατον τῆς ἀρχιεραρχίας ἀξίωμα περιβάλλεται ψήφῳ μιᾷ κοινῇ τῆς συνόδου, χειροθεσίᾳ δὲ τῆς προκειμένων καὶ ἅμα τε βασιλεύσης ἐπισκοπῆς, καὶ τῆς συνόδου ἐκρημάτισεν ἔξαρχος, μεθ' ὧν Γρηγόριος, ὅ, τε τῆς ἐν Καππαδοκίᾳ Νύσσης ἐπίσκοπος, καὶ ὁ τῆς θεολογίας ἐξ ἔργων ἐπώνυμος· οἷς ὁ πολὺς χρόνος καὶ Δάμασος ὁ τῆς Ῥώμης τὰ αὐτὰ κρατύνων ἐγνωμάζετο σύμφωνος, τοῖς προλαβοῦσι καθιδρυμένος.

ἵστος

οὗτος δὴ ὁ ἱεροφάντης χορὸς Μακεδόνιόν τινα τῶν τὴν Κωνσταντινουπόλεως θρόνον ἅρπαγμα πάλαι ποιησάμενον, ὅτι τὸ πανάγιον καὶ ζωαρχικὸν, ἐβυσφήμει πνεῦμα, δίκαιος ἐδικαίου· ὡς γὰρ Ἄρειος κατὰ τοῦ υἱοῦ, οὕτω καὶ οὗτος κατὰ τοῦ πνεύματος παρατεττόμενος εἰς δούλιος καὶ ὑπηρέτικος, καὶ τῷ δεσποτικῷ καὶ τῷ ὑπερκειμένῳ αὐτοῦ σωματικωτάτην ἐνεδύσατο φύσιν· καίτοι ῥᾴον ἂν τῷ ἀδήλῳ, εἴπερ ἐβούλετο, σωφρᾶν, ὅτι καθάπερ οἱ τὸν υἱὸν εἰς κτίσμα τιτρώσκοντες, τῷ ὄντι οὐδὲν ἧττον τῷ πατρὶ προσάπτουσι, οὕτω καὶ οἱ τὸ πανάγιον αὐτοῦ πνεῦμα τοῖς ποιήμασι συναριθμοῦντες, τὴν ἴσην καὶ ὁμοίαν βλασφημίαν ἀφιᾶσι κατ' αὐτοῦ. εἰ γὰρ τὸ πνεῦμα κτίσμα, κἀκεῖνος οὐ τὸ πνεῦμα μᾶλλον τῶν κτισμάτων. ὧδε καὶ ἀκοαὶ ἄφορητος ἡ τῆς ἀθεότητος ταύτης ὑπερβολή, πῶς οὐ σιωπᾷσε ὁ ταλαίπωρος ἐκεῖνο φυγεῖν, δι' ὧν τούτους ἀναγκάσει πεσεῖν τοὺς θεομάχους λογισμούς, ἀθετῆσαι τὸ πνεῦμα εἶναι Θεοῦ. πῶς γὰρ ἐρεύνᾳ καὶ τὰ βάθη τοῦ Θεοῦ; καὶ ἄδηλον κρύφιον ἀπ' αὐτοῦ; πῶς ἐστὶν ἄλλος παράκλητος; πῶς συμπαρέσται πατρὶ καὶ υἱῷ; πορευθέντες γὰρ, φησὶν αὐτὸς ὁ υἱὸς, μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος. εἰ εἷς οὖν τῶν τριῶν κτίσμα φωτιζομεθα. ἐνδὲ τὰ λοιπὰ καθαρδεῖ τῆς ὕβρεως. ἀλλ' εἰ κτίσμα, πῶς κτίζει; πῶς ζωοποιεῖ; πῶς ὀζαιρεῖ χαρίσματα; πῶς δὲ θεὸς ἂν ἄλλα τούτων εἶδοι ἐκεῖνος ὁ φρονοβλαβὴς ἐπὶ νῦν θεμένος. τὴν μοναρχικὴν αὐτοῦ καὶ μίαν ἀδιαίρετον θεότητος ὄγκωσαν ἔπλασε, καὶ ἐπιθρασύνατο. διὸ καὶ τῆς ἀσεβείας ἐπάξια εἴληφε τὰ ἐπίχειρα, αὐτός τε ἀφαιρέσει τῆς ἱερωσύνης ζημιούμενος, καὶ πάντες ὅσοι τῆς αὐτοῦ θεομαχίας τὸ ἀνίατον παρεζήλωσαν, καὶ ὡς ἐκεῖνος τὸ πανάγιον πνεῦμα τῆς ἁγιάδικῆς μιᾶς θεότητός τε καὶ κυριότητος ἀλλοξίαν ἐφρύαττετο, ὅτως αὐτὸν ἡ ἁγία καὶ οἰκουμενικὴ συνοδος καὶ τῆς ἱερωσύνης, καὶ τῆς τῶν πιστῶν μερίδος, εἶτα δεύτερον ἠλλόξιωσαν Ἀρειον. τὸ δὲ πανάγιον καὶ παντοδύναμον, ἅτε δὴ ὁμοφυές τε καὶ ὁμοούσιον, ἰσοδυνές τε καὶ παντοδύναμον τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ συναφοσκυνεῖσθαι καὶ συνδοξολογεῖσθαι κατὰ τὰς βαπτισικὰς τε καὶ θεολογικὰς φωνὰς ἀνεκήρυξεν, ἐκθεμένους τέλεον, καὶ εἴτι τῆς Ἀρειανῶν σπορᾶς ζιζάνιον ὑπεφύετο. τοιγαροῦν δὲ τὰς τῆς βασιλείας ἡνίας ὁ μέγας ὡς ἀληθῶς καὶ μεγάλης εὐσεβείας ἄξιος περιζώννυτο Θεοδόσιος στρατιάρχης καὶ αὐτὸς τῆς εὐσεβείας γνωρίζόμενος. ἀλλ' ἐν τούτοις μὲν καὶ αὕτη ἡ ἁγία σύνοδος.

puerat, quoniam in ſanctiſſimum vitæque principem Spiritum maledicta conjecerat, condemnavit. Ut enim Arius adverſus filium egerat, ſic Macedonius adverſus Spiritum ſanctum, ut ejus in omnes imperium ac dominatum, in ſervorum ac miniſtrorum ordine collocaret. Atqui facile poterat, ſi voluiſſet, infelix ille perſpicere, quemadmodum illi, qui filium inter res collocant procreatas, non minore patrem afficiunt contumelia: ita qui ſanctiſſimum ipſius Spiritum in earum rerum, quæ procreatæ ſunt, numero conſtituunt, par & ſimile in ipſum maledictum conferre. Nam ſi ſpiritus creatus eſt, & ille cujus eſt ſpiritus, eſt procreatus. Quod ſi ſumma iſta impietas, vel auditu eſt intolerabilis, cur non cavit ille miſer, negare Spiritum eſſe Deum, ne ad hæc impia argumenta neceſſario deveniret? Quomodo enim ſcrutatur etiam profunda Dei, & ei nihil eſt abſconditum? Quomodo alter eſt paracletus? Quomodo cum patre & filio collocatur? Euntes enim, inquit ipſe filius, docete omnes gentes baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti. Si unus ex tribus his in quibus illuminamur, creatus eſt, nec reliqui ab hac ignominia ſunt alieni. Quod ſi creatus eſt, quomodo creat? Quomodo ſanctificat? Quomodo vivificat? Quomodo gratias dividit? Quomodo eſt Deus? Nihil horum ſtultus ille conſiderans, a principe & unica atque inſeparabili divinitate eum abſtrahere ac removere conatus eſt. Quamobrem merita impietatis ſuæ præmia tulit, cum & ipſe ſacerdotio fuerit ſpoliatus, & omnes illi, qui impium adverſus Deum obſtinate bellum ſuſceperunt. Et quemadmodum ille ſanctiſſimum Spiritum ab una Trinitatis divinitate ſecludere conabatur, ſic eum a ſacerdotio & fidelium communione tanquam alterum Arium ſanctum œcumenicumque concilium excluſit. Sanctiſſimum vero vitæque authorem Spiritum, ut ejuſdem naturæ, atque ejuſdem eſſentiæ & æqualis poteſtatis, atque omnipotentem, ſimul cum patre & filio adorandum, collaudandumque, & patrum theologorumque doctrina declaravit, penituſque evulſit, ſi qua ex Ariano ſemine zizania pullularant. Tunc autem imperii habenas regebat magnus & vere magna laude dignus Theodoſius, qui ipſe quoque pietatis defenſor extitit & propugnator. Atque his quidem & hoc ſanctum concilium concluditur.

EADEM EX LIBELLO NILI DE SYNODIS.

Ἁγία καὶ οἰκουμενικὴ δευτέρα σύνοδος ἡ ἐν Κωνσταντίνου πόλει γέγονεν ἐπὶ τῆς βασιλείας Θεοδοσίου τοῦ μεγάλου συγκροτηθεῖσα ὑπὸ ἑκατὸν πεντήκοντα ἐπισκόπων κατὰ Μακεδονίου τοῦ πνευματομάχου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, καὶ Σαβελλίου τοῦ Λίβυος, καὶ Ἀπολιναρίου Λαοδικείας. ἡγοῦντο δὲ τῆς συνόδου Δάμασος Ρώμης, Νεκτάριος Κωνσταντινουπόλεως, Τιμόθεος Ἀλεξανδρείας, Κύριλλος Ἱεροσολύμων, Μελέτιος Ἀντιοχείας, Γρηγόριος ὁ θεολόγος, Γρηγόριος Νύσσης, καὶ Ἀμφιλόχιος Ἰκονίου· ἔτη δὲ ἀπὸ κτίσεως κόσμου ἔτη ͵εωοβ· ἀπὸ δὲ Χριστοῦ

SANCTA & œcumenica ſecunda ſynodus Conſtantinopoli habita eſt imperante Theodoſio Magno, congregata a centum & quinquaginta epiſcopis, adverſus Macedonium S. Spiritus hoſtem, Conſtantinopolis patriarcham, Sabellium Africanum, & Apollinarem Laodicenum. Præerant ſynodo Damaſus Romæ, Nectarius Conſtantinopolis, Timotheus Alexandriæ, Cyrillus Hieroſolymitanus, Meletius Antiochenus, Gregorius Theologus, Gregorius Nyſſæ, & Amphilochius Iconii epiſcopi. Erat autem annus mundi 5872. Chriſti 372. A ſecunda ſynodo ad tertiam ſunt anni 41. Nos accepimus & cre-

credimus omnibus modis S. Spiritum eſſe verum Deum, conſubſtantialem Deo, tum Patri tum Filio, quoniam dominus Jeſus ſic dixit, ut baptizemur & credamus in nomen Patris & Filii & Spiritus ſancti, quod non dixiſſet, ſi creatura eſſet. Ei igitur, qui non ita ſentit, anathema.

A τοῦ β'. ἀπὸ τῆς δευτέρας ἕως τῆς τρίτης ἔτη μα'· ἡμεῖς παρελάβομεν καὶ πιστεύομεν, ὅτι τὸ πανάγιον πνεῦμα Θεός ἐστιν ἀληθινός, ὡς ὁμοούσιον τῷ Θεῷ καὶ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ, ἐπεὶ ὁ κύριος Ἰησοῦς ὅπως εἴπῃ, βαπτίζεσθαι καὶ πιστεύειν εἰς ὄνομα πατρὸς καὶ υἱοῦ καὶ ἁγίου πνεύματος, ὅπερ οὐκ ἂν εἶπεν, εἰ κτίσμα ἦν. τῷ οὖν μὴ οὕτω φρονοῦντι ἀνάθεμα.

EADEM EX ANON. LIBELLO DE SYN.

Diſtat ſecunda ſynodus a prima annis 50. B Ἀπέχει ἡ σύνοδος β'. ἀπὸ τῆς α'. ἔτη ν'.

SECUNDA ſancta & œcumenica ſynodus ſanctorum CL. patrum habita eſt Conſtantinopoli ſub imperatore Theodoſio Magno, & Damaſo papa Romæ, & Nectario patriarcha Conſtantinopolis, & Gregorio theologo, adverſus Macedonium illum impium, qui prædatorie patriarchalem ſedem invaſerat, & blaſphemabat adverſus Spiritum ſanctum. Dicebat enim illum non eſſe Deum, ſed alienum a divinitate Patris. Quamobrem illum ut pietatis hoſtem cum ſuis ſuffragatoribus anathemate damnarunt. Deum autem verum & dominum, & vivificantem modis omnibus ſanctum Spiritum C pronunciarunt eſſe, conſubſtantialem Patri & Filio prædicantes illum ſubſiſtere, & ejuſdem cum illis divinitatis ac virtutis eſſe, prout habet fidei ſymbolum, quod ipſi dilucidius explicarunt ſancti Spiritus gratia. Præterea Apollinaris quoque Laodiceni blaſphemiam cum ipſo ac ſequacibus ejus anathematizarunt, ut qui animatam domini noſtri carnem inanimem eſſe diceret. Hanc illi confirmarunt habere animam animabus noſtris conſubſtantialem.

Ἡ δὲ δευτέρα ἁγία καὶ οἰκουμενικὴ σύνοδος τῶν ἁγίων ρν'. πατέρων γέγονεν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐπὶ τοῦ βασιλέως Θεοδοσίου τοῦ μεγάλου, καὶ Δαμάσου πάπα Ρώμης, καὶ Νεκταρίου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, καὶ Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου, κατὰ Μακεδονίου τοῦ δυσσεβοῦς τοῦ ληστικῶς μὲν τὸν πατριαρχικὸν θρόνον ἁρπάσαντος, βλασφημοῦντος δὲ πνεῦμα τὸ ἅγιον. ἔλεγε γὰρ αὐτὸ μὴ εἶναι Θεόν, ἀλλὰ τῆς θεότητος τοῦ πατρὸς ἀλλότριον. ὅθεν τοῦτον μὲν ὡς ἐχθρὸν τῆς εὐσεβείας ἅμα τοῖς ὁμοφρονοῦσιν αὐτοῦ ἀναθεματίσαντες κατέκειναν. Θεὸν δὲ ἀληθινὸν καὶ κύριον καὶ ζωοποιὸν τὸ πανάγιον πνεῦμα ἐξήνεγκαν, ὁμοούσιον τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ ὑπάρχειν αὐτὸ κηρύξαντες, καὶ τῆς αὐτῆς θεότητος καὶ δυνάμεως, καθὼς τὸ σύμβολον περιέχει τῆς πίστεως, ὅπερ αὐτοὶ σαφέστερον τῇ τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐξεφώνησαν χάριτι. ἔτι δὲ καὶ Ἀπολιναρίου τοῦ Λαοδικείας τὴν βλασφημίαν σὺν αὐτῷ καὶ τοῖς ὁμοια φρονοῦσιν ἀναθεματίσαντες, ὡς ἄψυχον τὴν τοῦ κυρίου ἡμῶν σάρκα λέγοντος ἔμψυχον εἶναι, τούτῳ ἐβεβαιώσαντο, ψυχὴν ἔχουσαν τῆς ἡμετέρας ψυχαῖς ὁμοούσιον.

[a] CONCILIUM [b] AQUILEJENSE

[c] TEMPORE DAMASI PAPÆ I.

CELEBRATUM,

In quo [d] a triginta duobus Italis, Gallis, & Pannonicis epiſcopis, præſentibus Gallorum & Aſrorum legatis, Palladius & Secundianus epiſcopi Ariani, cum Attalo quodam presbytero, damnantur. Eſt provinciale.

EPISCOPI QUI HUIC CONCILIO INTERFUERUNT.

[e] VALERIANUS epiſcopus Aquilejenſis.
[f] Ambroſius epiſcopus Mediolanenſis.
[g] Euſebius epiſcopus Bononienſis.
[h] Limenius epiſcopus Vercellenſis.
[i] Arimenius epiſcopus Sirmienſis Illyrici.
[k] Sabinus epiſcopus Placentinus.
Abundantius epiſcopus Tridentinus.
[l] Philaſter epiſcopus Brixianus.
Arauſicen. [m] Conſtantius epiſcopus * Arauſicus.
Theodorus epiſcopus Octodorenſis.
D Domninus epiſcopus Gratianopolitanus.
Amantius epiſcopus Nicienſis.
Maximus epiſcopus Emonenſis.
Baſilianus epiſcopus [1] Laudenſis.
Proculus epiſcopus Maſſilienſis.
Heliodorus epiſcopus Altinenſis.
Felix epiſcopus Jadrenſis. * Jadertinus.
Eventius epiſcopus * [2] Citinienſis. * Tiniens.
Exuperantius epiſcopus Dertonenſis.
* Diogenes epiſcopus Genuenſis.
Conſtantius epiſcopus Sciſcianenſis legatus Gallorum.
Juſtus legatus Gallorum.
Felix legatus Afrorum.

Numi-

[1] A. LaudePompeja. [2] Al. MS. *Ticinenſis*.

Numidius legatus Aſrorum.
Evagrius presbyter & legatus.
Artemius. Almachius. Januarius. Jovinus. Macedonius. Caſſianus. Marcellus. Euſtathius. Maximus. Chromatius [1] presbyter.

GESTA

a CONCILII AQUILEJENSIS

TEMPORE DAMASI PAPÆ I.

SYAGRIO & Eucherio viris clariſſimis conſulibus [2] nonis Septembribus Aquilejæ in eccleſia [4] conſidentibus, cum epiſcopis, Aquilejenſium civitatis Valeriano, Ambroſio, Euſebio, Limenio, Amenio, Sabino, Abundantio, Artemio, Conſtantio, Juſto, [a] Philaſtro, Conſtantio, Theodoro, Almachio, Domnino, Amantio, Maximo, Felice, Baſiliano, Numidio, Januario, Proculo, Heliodoro, Jovino, Felice, Exuperantio, Diogene, Maximo, Macedonio, Caſſiano, Marcello & Euſtathio epiſcopis, Ambroſius epiſcopus dixit.

[a] Philaſtrio.

Diu [*] citra acta tractavimus. Et quoniam tanta ſacrilegia a parte Palladii & Secundiani noſtris auribus ingeruntur, ut difficile quiſque credat, tam aperte eos blaſphemare potuiſſe, vel ne [*] quia ipſi calliditate dicta ſua poſtea negare conentur, licet de tantorum ſacerdotum teſtificatione dubitari non queat, tamen quoniam omnibus epiſcopis placet, fiant acta, ut unuſquiſque profeſſionem ſuam negare non poſſit. Quid ergo vobis, ſancti viri, placeat, declarandum eſt. Omnes epiſcopi dixerunt: Placet. Ambroſius epiſcopus dixit: diſcrepationes noſtræ ex re firmandæ ſunt ſcripto imperiali, ut allegentur.

[*] circa

[*] *for.* qua.

Epiſtola imperatorum quæ epiſcopos ſpontaneos ad concilium convenerant.

Sabinianus diaconus recitavit. [3] Ambigua dogmatum reverentia ne diffideant ſacerdotes, quamprimum experiri cupientes, convenire in Aquilejenſium civitatem ex diœceſi, meritis excellentiæ tuæ creditam, epiſcopos juſſeramus. Neque controverſiæ dubiæ ſententiæ rectius poterant experiri, quam ſi obortæ altercationis [*] in interpretes ipſos conſtituiſſemus antiſtites, ut videlicet a quibus proficiſcuntur inſtituta doctrinæ, ab eiſdem [*] diſcordiæ eruditionis repugnantia ſolveretur. Neque ſane nunc aliter jubemus, ac juſſimus, non invertentes præcepti tenorem, ſed ſuperfluam convenarum copiam recolentes. Nam quod Ambroſius & vitæ merito & Dei dignatione conſpicuus epiſcopus Mediolanenſium civitatis, ibi multitudinem non opus eſſe ſuggerit, ubi veritas non laboraret in pluribus, ſi [4] locata eſſet in paucis, ſeque eorum, qui contra adſtarent, aſſertionibus, & ſacerdotes vicinarum ex Italia civitatum, ſatis abundeque ſufficere poſſe ſuggerit, abſtinendum venerabilium virorum fatigatione cenſuimus, ne quis vel maturo ævo gravis, vel corporali debilitate confectus, vel laudabili pauperate mediocris, inſuetas repetat terras, & reliqua.

[*] Judicium in

[*] *for.* diſcordia

Ambroſius epiſcopus dixit: Eccè quod Chriſtianis conſtituit imperator. Noluit injuriam facere ſacerdotibus: ipſos interpretes conſtituit epiſcopos. Ac per hoc, quoniam in ſacerdotali concilio conſidemus, reſponde ad ea quæ tibi proponuntur. Arii [5] epiſtola lecta eſt: etiam nunc recitabitur, ſi tibi videtur. A principio habet blaſphemias, ſolum Patrem æternum dixit. Si tibi videtur, quod Dei filius ſempiternus non ſit, hoc ipſum (quemadmodum vis) adſtrue: ſi damnandum putas, damna evangelium. Præſens eſt & apoſtolus, omnes ſcripturæ præſto ſunt, unde vis, adſtrue, ſi putas non eſſe Dei filium ſempiternum. Palladius dixit. Veſtro ſtudio factum eſt, ſicut dictat lectio ſacra a vobis prolata, ut non eſſet generale & plenum concilium. Abſentibus ſacerdotibus noſtris, nos reſpondere non poſſumus.

Arii epiſtola ſolum Patrem eſſe refert æterr.m.

Ambroſius epiſcopus dixit: Qui ſunt conſortes veſtri? Palladius dixit: Orientales epiſcopi. Ambroſius epiſcopus dixit: Interim quia ſuperioribus temporibus concilium ſic factum eſt, ut orientales in orientis partibus conſtituti, haberent concilium, occidentales in occidente: nos in occidentis partibus conſtituti convenimus ad Aquileienſium civitatem juxta imperatoris præceptum. Denique etiam præfectus Italiæ literas dedit, ut ſi vellent convenire, in poteſtate haberent. Sed quia ſcierunt conſuetudinem hujuſmodi, ut in oriente orientalium eſſet concilium, intra occidentem occidentalium, ideo putaverunt non eſſe veniendum.

Palladius dixit: Imperator noſter Gratianus juſſit orientales venire, negas tu juſſiſſe eum? Ipſe imperator nobis dixit, ſe orientales juſſiſſe venire. Ambroſius epiſcopus dixit: Utique juſſit, qui non prohibuit venire. Palladius dixit: Sed ne venirent, tua petitio fecit: ſub ſpecie falſæ voluntatis hoc impetraſti, & diſtuliſti concilium.

Ambroſius epiſcopus dixit: Non opus eſt evagari diutius, reſponde nunc. Bene dixit Arius ſolum æternum Patrem? & ſecundum ſcripturas hoc dixit, an non? Palladius dixit: Non tibi reſpondeo. Conſtantius epiſcopus dixit: Non reſpondes, qui tam diu blaſphemaſti? Euſebius epiſcopus dixit: Sed debebis ſimpliciter fidei tuæ prodere libertatem. Si a te gentilis exigeret, quemadmodum in Chriſtum crederes, confiteri erubeſcere non deberes. Sabinus epiſcopus dixit: Tu petiſti, ut reſponderemus hodie ex voluntate tua, & urgente te convenimus, & non expectavimus reliquos fratres, qui poterant venire. Proinde non tibi liberum eſt evagari. Chriſtum dicis eſſe creatum? aut ſempiternum dicis eſſe filium Dei? Palladius dixit: Dixi tibi, nos ideo diximus vobis, ut veniremus, & conveniremus, quod non recte feciſſetis, [*] [8] ſubrepere imperatori.

[*] ſubrepentes.

Ambroſius epiſcopus dixit: Legatur epiſtola Palla-

---

1 Forte, *presbyter*.

2 Exant inter opera Ambroſii, & Vigilii Tapſenſis, non in ulla Collectione Conciliorum MS. ſed in quibuſdam tantummodo Ambroſii exemplaribus MSS. *Vigilii Tapſenſis librum in ſpeciem Concilii Aquilejenſis*, & *Gelasium Vigilii Concilium* appellat Petrus Franciſcus Chiffletius Soc. Jeſu. *Palæſtram*, inquit idem, *ſupra ardor ille diſputantium Præſulum: olent lucernam mul ſpicer epiſcoporum*, & *inter ſe colligata enunciationes: ſuaque vel victate, vel apta connexione, unius, ejuſdemque ingenii partum ſe produnt*: & cetera, quæ ille proſequitur in Vindiciis operum Vigilii pag. 37. *Harduinus*.

3 Mſſ. alii 3. *Nonas Septemb.* qua feria ſexta fuit. *Harduinus*.

4 Chiffletius legit, *Conſidentibus Epiſcopis*. Harduinus.

5 Huic imperiali reſcripto Romana editio præfigit hæc verba: *Gratianus, Valentinianus, & Theodoſius &c. Imperatores*; &c. Harduinus. 6 Forte, *locata* Hard. 7 Epiſtolam Arii deſcribit Hilarius lib. 4. de Trinit. Epiphanius hæreſ. 69. quæ Arianorum, & Athanaſius in lib. de Synodis pag. 885. *Harduinus*.

8 MS. *Subrepere*. Harduinus.

Palladii, utrum nobis hoc mandaverit: & docebitur, quod etiam nunc fallit. Palladius dixit: Legatur plane. Epiſcopi dixerunt: Imperator cum eſſet præſens Sirmio, tu illum interpellaſti, an ipſe te compulit? Et addidit: Quid ad iſta reſpondes? Palladius dixit: Dixit mihi, Vade, Diximus: Orientales conventi ſunt? Ait, Conventi ſunt. Numquid ſi orientales non fuiſſent conventi, numquid nos convenſſemus?

quære,

Ambroſius epiſcopus dixit: Sequeſtrata ſit cauſa orientalium, ſententiam tuam hodie * quære, Arii tibi epiſtola lecta eſt. Soles te Arianum negare. Aut damna hodie Arium, aut defende. Palladius dixit: Non eſt hoc auctoritatis tuæ, ut hoc a me quæras. Euſebius epiſcopus dixit: Non credimus religioſum imperatorem aliud dixiſſe, quam ſcripſit. Epiſcopos juſſit convenire, non potuit tibi ſoli contra reſcriptum ſuum dicere, ut ſine orientalibus cauſam minime dicerent. Palladius dixit: Si Itali ſoli juſſi ſunt convenire? Evagrius presbyter & legatus dixit; ut ante quatuor dies, & ante biduum reſponderet ſe adfuturum. Quid ergo expectabas (ut dicis) orientalium conſortium tuorum ſententiam expectandam? ſic debuiſti mandare, non promittere conflictum. Palladius dixit: Quia quaſi ad concilium plenum veneram, vidi non meos conſortes convenſſe: ut convenirem & dicerem; * ſecundum juſſionem egeritis in præjudicium futuri concilii.

Arte e dies S. cum reſpondi ſe ad futurum.

Ambroſius epiſcopus dixit. Ut hodie reſideremus, ipſe exegiſti. Denique etiam hodie tu ipſe dixiſti, quia Chriſtiani ad Chriſtianos venimus. Chriſtianos nos probaſti. Promiſiſti te conflictaturum, promiſiſti te allaturum eſſe rationem. Libenter itaque accepimus præfationem tuam. Optavimus, ut quaſi Chriſtianus venires. Obtuli tibi epiſtolam Arii, quam ſcripſit Arius, de cujus nomine dicitis vos injuriam frequenter ſuſtinere. Dicitis quod Arium non ſequamini. Hodie aperta debet eſſe ſententia. Aut condemna illum, aut adſtrue quibus vis lectionibus. Et addidit: Ergo, juxta epiſtolam Arii, Chriſtus Dei filius non eſt ſempiternus? Palladius dixit: Nos diximus, probaturos nos Chriſtianos, ſed in concilio pleno. Non vobis reſpondemus omnino in præjudicium concilii futuri. Euſebius epiſcopus dixit: Sine calliditate, fidei tuæ profeſſionem debes exponere. Palladius dixit: Et quid concilio reſervamus?

Nota miram hæreſim ſergii exercat oculos.

Ambroſius epiſcopus dixit: Omni ore condemnatio facta eſt in eum, qui negaret Dei filium ſempiternum. Negavit Arius, hunc ſequitur Palladius, qui non vult condemnare Arium. Itaque utrum hujus probanda ſententia ſit, conſiderate: & utrum ſecundum ſcripturas dicat, aut contra ſcripturas, intelligere liquet. Lectum eſt enim, ſempiterna virtus Dei atque divinitas, Dei virtus Chriſtus eſt. Si igitur ſempiterna Dei virtus eſt, ſempiternus utique Chriſtus eſt, quia Chriſtus eſt Dei virtus. Euſebius epiſcopus dixit: Hæc fides noſtra eſt, hæc intelligentia catholica. Qui hæc non dixerit, anathema. Omnes epiſcopi dixerunt, anathema. Euſebius epiſcopus dixit: Specialiter dicit ſolum Patrem ſempiternum, & filium aliquando cœpiſſe? Palladius dixit, Arium nec vidi, nec ſcio qui ſit, Euſebius epiſcopus dixit; Arii blaſphemia prolata, in qua negat Dei filium ſempiternum. Hanc perfidiam damnas cum auctore, * aut aſſeris? Palladius dixit: * ac Ubi auctoritas pleni concilii non eſt, non dico.

Rom. 1. 20

Ambroſius epiſcopus dixit: Dubitas damnare poſt divina judicia, cum crepuerit medius? & addidit: Dicant enim ſancti viri legati Gallorum. Conſtantius epiſcopus legatus Gallorum dixit: Hanc impietatem ejus hominis & ſemper damnavimus, & nunc damnamus, non ſolum Arium, ſed & quicumque filium Dei non dixerit ſempiternum. Ambroſius epiſcopus dixit: Quid etiam dicit dominus meus Juſtus? Juſtus epiſcopus legatus Gallorum dixit: Qui filium Dei coæternum cum patre non confitetur, anathema habeatur. Omnes epiſcopi dixerunt, anathema.

Sententia Gallorum.

Ambroſius epiſcopus dixit: Dicant etiam Afrorum legati, qui omnium [2] civium huc attulere ſententias. Felix epiſcopus & legatus dixit: Si quis filium Dei negaverit, & ſempiternum, & coæternum negaverit, non ſolus ego legatus totius Africanæ provinciæ damno, ſed & cunctus chorus ſacerdotalis, qui ad hunc cœtum ſanctiſſimum me miſit, etiam ipſe ante damnavit. Amenius epiſcopus dixit: Caput Illyrici, non niſi civitas eſt Sirmienſis. Ego igitur epiſcopus illius civitatis ſum. Eum, qui non confitetur filium Dei æternum & coæternum patri, quod eſt ſempiternum, anathema dico. * Sed etiam is quidem non confitetur.

Sententia Afrorum.

Ambroſius epiſcopus dixit: Audite ſequentia. Ut recitatum eſt, ſolum æternum, ſolum ſine initio, ſolum verum, ſolum immortalitatem habentem. Ambroſius epiſcopus dixit: Et in hoc damna eum, qui negat filium Deum verum. *Cum enim ipſe ſit veritas*, quemadmodum non eſt Deus verus? Et addidit. Quid eſt hoc? Palladius dixit: Filium verum * qui non dicat? Ambroſius epiſcopus dixit: Arius negavit. Palladius dixit: Cum apoſtolus dicat, *Chriſtum ſuper omnia Deum*, poteſt aliquis negare verum filium Dei? Ambroſius epiſcopus dixit: Ut ſcias quam ſimpliciter veritas a nobis requiratur, ecce dico ego, ut dicis, ſed ſemplenum habeo. Cum enim ita dicis, videris negare Deum verum: ſi autem ſimpliciter confiteris verum Deum filium Dei, eo ordine adſtrue, quo ipſe propono. Palladius dixit: Ego ſecundum ſcripturas tibi loquor, verum filium Dei dominum dico.

Joan. 14.

* quis Rom. 9.

Ambroſius epiſcopus dixit: Verum dominum dicis filium Dei? Palladius dixit: Cum verum filium dicam, quid amplius? Ambroſius epiſcopus dixit: Non quæro tantummodo, ut verum filium dicas, ſed ut verum dominum Dei filium dicas. Euſebius epiſcopus dixit: Chriſtus Deus verus eſt, ſecundum omnium fidem & catholicam profeſſionem: Palladius dixit: Verus Dei filius eſt. Euſebius epiſcopus dixit: Nam & nos per adoptionem filii ſumus, ille ſecundum proprietatem generationis divinæ. Et addidit: Confiteris ergo verum filium Dei, dominum verum eſſe, ſecundum nativitatem, & proprietatem? Palladius dixit: Verum Dei filium unigenitum dico. Euſebius epiſcopus dixit: Hoc ergo putas contra ſcripturas, ſi Chriſtus Deus verus eſt, dicatur? Cumque

1 Forte, *u. judicandum*. Harduinus.

2 Quia *civium* deſpicuit, codex Mſ. Chiffletii habet, *omnium Africæ Sacerdotum*. Harduinus.

que Palladius reticeret, Ambroſius epiſcopus dixit: Solum verum filium Dei qui dicit, & non vult dicere dominum verum, videtur negare. Hoc igitur ordine confiteatur (ſi tamen confitetur) Palladius, & dicat, utrum verum dominum Dei filium dicat. Palladius dixit: Cum dicat filius, *Ut cognoſcant te ſolum verum* [a] *dominum, & quem miſiſti Jeſum Chriſtum*, cum affectu, [b] an veritate?

Joan. 17. [a] Deum,

Ambroſius epiſcopus dixit: Joannes dixit in epiſtola ſua: *Hic eſt verus Deus*. Nega hoc. Palladius dixit: Cum dicam tibi verum filium, profiteor veram etiam divinitatem. Ambroſius epiſcopus dixit: Et in hoc eſt fraus. Sic enim ſoletis dicere unam & veram divinitatem, ut patris tantummodo, non etiam filii, veram & unam divinitatem dicatis. Ergo ſi aperte vis dicere, quia ad ſcripturas me provocas, dic, quod dixit evangeliſta Joannes: *Hic eſt verus Deus*: aut nega dictum. Palladius dixit: Abſque filio alius genitus non eſt. Euſebius epiſcopus dixit: Chriſtus verus Deus ſecundum omnium fidem & catholicam profeſſionem, an in ſententia tua Deus verus non eſt? Palladius dixit: Virtus Dei noſtri eſt.

1 Joan. 5.

3 Joan. 5.

Ambroſius epiſcopus dixit: Non habes libertatem profitendi, ac per hoc anathema ei, qui non confitetur verum Deum filium Dei. Omnes epiſcopi dixerunt: Anathema habeatur, qui Chriſtum filium Dei, dominum verum non dixerit. Iterum addidit: Solum verum, ſolum immortalitatem habentem. Ambroſius epiſcopus dixit: Filius Dei habet immortalitatem, aut non habet, ſecundum divinitatem? Palladius dixit: Apoſtolum admittis, an non? *Rex regum, qui ſolus habet immortalitatem*. Ambroſius epiſcopus dixit: De Chriſto filio Dei quid dicis? Palladius dixit: Chriſtus nomen divinum eſt, an humanum? Euſebius epiſcopus dixit: Secundum carnis quidem ſacramentum Chriſtus dicitur, ſed idem Deus & homo eſt. Palladius dixit: Chriſtus nomen carnis eſt, Chriſtus nomen humanum eſt, & reſpondete vos mihi. Euſebius epiſcopus dixit: Quid ſuperfluis immoraris? Cum legeretur impietas Arii, qui hoc dicit de Patre, quia ſolus habet immortalitatem, attuliſti teſtimonium ad conſenſum impietatis Arii ex apoſtolo, dicens: *Qui ſolus habet immortalitatem, & lucem inacceſſibilem habitat*. Sed ſi intelligis, totius naturæ dignitatem in Dei nomine expreſſit: ſiquidem in Dei nomine pater & filius deſignantur. Palladius dixit: Et ego vos quod interrogavi, reſpondere noluiſtis.

1 Tim. 6.

Ibidem.

Ambroſius epiſcopus dixit: Aperte de te ſententiam quæro: Filius Dei habet immortalitatem ſecundum generationem divinam, an non habet? Palladius dixit: Secundum generationem divinam incorruptibilis, & per carnem mortuus eſt. Ambroſius epiſcopus dixit: Non divinitas mortua eſt, ſed caro mortua eſt. Palladius dixit: Aute vos mihi reſpondete. Ambroſius epiſcopus dixit: Filius Dei ſecundum divinitatem habet immortalitatem, an non habet? Sed etiam fraudes & inſidias tuas, non ſecundum Arii profeſſionem, prodidiſti. Et addidit: Qui filium Dei negat habere immortalitatem, quid vobis videtur? Omnes epiſcopi dixerunt. Anathema habeatur. Palladius dixit: Status divinus immortalis eſt.

Ambroſius epiſcopus dixit: Aſtute & hoc, uſ de Dei filio nihil exprimas evidenter: Et ego dico: Immortalitatem habet Dei filius ſecundum divinitatem? Aut nega, quia non habet immortalitatem. Palladius dixit; Chriſtus mortuus eſt, an non? Ambroſius epiſcopus dixit: Secundum carnem anima noſtra non moritur. Scriptum eſt enim: *Nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non poſſunt occidere*. Cum igitur anima noſtra mori non poſſit, putas quod Chriſtus ſecundum divinitatem mortuus ſit. Palladius dixit: Mortis appellationem quare tu horres? Ambroſius epiſcopus dixit: Imo non horreo, ſed confiteor ſecundum carnem meam. Eſt enim, per quam a mortis vinculis ſum [a] revinctus. Palladius dixit: Mortem ſeparatio facit ſpiritus. Nam Chriſtus filius Dei carnem ſuſcepit, & per carnem mortuus eſt.

Matth. 10.

[a] vinctus.

Ambroſius epiſcopus dixit: Scriptum eſt, *Chriſtum paſſum*. Secundum carnem igitur paſſus eſt, ſecundum divinitatem habet immortalitatem. Hoc qui negat, diabolus eſt. Palladius dixit: Ego Arium non novi. Ambroſius epiſcopus dixit: Ergo male dixit Arius, cum etiam filius Dei habeat immortalitatem ſecundum divinitatem. Et addidit: Bene dixit, an male? Palladius dixit: Non conſentio. Ambroſius epiſcopus dixit: Cui non conſentis? Anathema illi, qui non explicat fidei libertatem. Omnes epiſcopi dixerunt: Anathema. Palladius dixit: Dicite quod vultis, ejus eſt divinitas immortalis. Ambroſius epiſcopus dixit: Cujus? Patris, an & filii? Et addidit: Multas impietates congeſſit Arius, ad alias tranſeamus. Et recitatum eſt, ſolum ſapientem: Palladius dixit: Pater a ſe ſapit, filius autem ſapiens non eſt. Ambroſius epiſcopus dixit: Ergo filius non eſt ſapiens, cum ipſe ſit ſapientia? Nam & nos dicimus quia ex patre natus eſt filius. Euſebius epiſcopus dixit: Eſt aliquid tam impium, tam profanum, quam quod dixit, ſapientem filium Dei [a] negare? Palladius dixit: Sapientia dicitur. Quis poteſt ſapientiam denegare? Ambroſius epiſcopus dixit: Sapiens eſt, an non? Palladius dixit: Sapientia eſt. Ambroſius epiſcopus dixit: Sapiens ergo, cum ſit ſapientia. Palladius dixit: Secundum ſcripturas vobis reſpondemus.

1 Pet. 2.

[a] negari

Ambroſius epiſcopus dixit: Etiam ſapientem (quantum video) filium Dei Palladius negare conatus eſt. Euſebius epiſcopus dixit: Qui negat filium Dei ſapientem, anathema ſit. Omnes epiſcopi dixerunt: Anathema. Euſebius epiſcopus dixit: Etiam Secundianus ad hoc reſpondeat. Cumque Secundianus reticeret, Ambroſius epiſcopus dixit: Qui tacet, integrum vult habere judicium. Et addidit: Solum patrem bonum cum dicit, filium confeſſus eſt, an negavit? Palladius dixit: Legimus, *Ego ſum paſtor bonus*; & nos negamus? Quis non dicat bonum Dei filium? Ambroſius epiſcopus dixit: Ergo bonus eſt Chriſtus. Palladius dixit: bonus. Ambroſius epiſcopus dixit: Male ergo Arius de ſolo patre dixit, cum etiam filius Dei, Deus [a] omnibus ſit. Palladius dixit: Qui bonum non dicit Chriſtum, maledicit. Euſebius epiſcopus dixit, Chriſtum bonum confiteris? Nam & ego bonus ſum. Mihi dixit: *Euge ſerve bone*. Et, *homo bonus profert de theſauro ſuo bona*.

Joan. 10

[a] ſit bonus

Matth. 25. Luc. 6

1 An *appella . . . ne ex veritate*? Harduinus.
2 Hoc eſt, *ſpiritus*. Hard.

bona. Palladius dixit: Jam dixi: nunc vobis non respondeo usque ad plenum concilium. Ambrosius episcopus dixit, Judæi dicebant, *Bonus est*: & Arius negat quia filius Dei bonus est. Palladius dixit: Quis potest hoc negare? Eusebius episcopus dixit: Bonus est ergo Deus filius Dei: Palladius dixit: Bonus pater bonum filium genuit. Ambrosius episcopus dixit: Et nos bonos genuit, seu non secundum divinitatem. Deum bonum Dei filium dicis? Palladius dixit: Filius Dei bonus est. Ambrosius episcopus dixit: Vides ergo quia Christum bonum, bonum filium, non bonum Deum dicis: quod a te quæritur. Et addidit: Qui bonum Deum, filium Dei Deum non confitetur, anathema. Omnes episcopi dixerunt: Anathema.

Item recitavit, Solum potentem. Ambrosius episcopus dixit: Potens est filius Dei, an non? Palladius dixit: Qui omnia fecit, non est potens? qui omnia fecit, minus potest? Ambrosius episcopus dixit: Ergo Arius male dixit: Et addidit: Vel in hoc damnas Arium? Palladius dixit: Unde scio qui scit? Ego pro me respondeo tibi. Ambrosius episcopus dixit: Filius domini mei potens est? Palladius dixit: Potens. Ambrosius episcopus dixit: Deus bonus est? Palladius dixit: Jam dixi filium Dei unigenitum esse potentem. Ambrosius episcopus dixit: dominum potentem? Palladius dixit: Filium Dei potentem. Ambrosius episcopus dixit: Potentes & homines sunt. Scriptum est: *Quid gloriaris in malitia, qui potens es iniquitate*? Et alibi, *Cum infirmor, tunc potens sum*. Illud a te requiro, ut confitearis dominum potentem esse Dei filium Christum: aut si negas, adstrue. Nam qui unam potentiam dico Patris & Filii, sic Filium Dei dico potentem sicut & patrem. Dubitas ergo confiteri potentem esse dominum Dei filium? Palladius dixit. Jam dixi, secundum disputationem (prout possumus) respondemus vobis. Vos enim soli vultis esse judices. Vos litigatores esse vultis. Non vobis respondemus nunc, sed in concilio generali & pleno respondebimus vobis. Ambrosius episcopus dixit. Anathema illi, qui negat dominum potentem Christum. Omnes episcopi dixerunt: Anathema.

Item recitatum est, Solum potentem, omnium judicem. Palladius dixit: Omnium judicem filium Dei. Est qui dat, est qui accipit. Ambrosius episcopus dixit: Per gratiam dedit, an per naturam? Et hominibus datur judicium. Palladius dixit: Patrem majorem dicis, an non? Ambrosius episcopus dixit: Postea respondebo tibi. Palladius dixit: Ego tibi non respondebo, si non respondes mihi. Eusebius episcopus dixit: Nisi impietatem Arii ex ordine damnaveris, interrogandi tibi non dabimus facultatem. Palladius dixit: Non tibi respondeo. Ambrosius episcopus dixit: Filius Dei (sicut lectum est) judex est, an non? Palladius dixit: Si non respondes mihi, ego tibi ut impio non respondeo. Ambrosius episcopus dixit: Habes professionem meam, qua respondebo tibi. Interim perlegatur epistola Arii. Et addidit: In epistola Arii invenies & hoc sacrilegium, quod tu moliris. Palladius dixit: Ego * qui interrogo, non respondetis. Eusebius episcopus dixit: Filium Dei * Deum æqualem dicimus. Palladius dixit: Tu judex es, tui exceptores hic sunt. Ambrosius episcopus dixit: Scribant tui, qui * nolunt. Palladius dixit: *Pater major est*, an non? Eusebius episcopus dixit: Secundum divinitatem æqualis est filius patri. Habes in evangelio, *quod Judæi persequebantur eum, quia non solum solvebat sabbatum, sed & patrem suum dicebat Deum, æqualem se faciens Deo*. Quod ergo impii persequentes confessi sunt, nos credentes negare non possimus.

Ambrosius episcopus dixit; Et alibi habes: *Qui cum esset in forma Dei, non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo, sed semetipsum exinanivit, formam servi accipiens, in similitudinem hominum factus, obediens usque ad mortem*. Et addidit: Vides, quia in forma Dei æqualis est? Et formam, inquit, servi accepit. In quo ergo minor est? Secundum formam utique servi, non Dei. Eusebius episcopus dixit: Sicut in forma servi constitutus, inferior servo non fuit; ita in forma Dei constitutus, inferior Deo esse non potuit. Ambrosius episcopus dixit: Aut dic, quia secundum divinitatem minor est filius Dei. Palladius dixit: *Pater major me est*. Ambrosius episcopus dixit: Secundum carnem. Palladius dixit: *Qui me misit, major est me*. Caro missa est a Deo, aut filius Dei? Ambrosius episcopus dixit: Falsari a vobis divinas scripturas hodie comprobamus. Sic enim scriptum est: *Pacem meam do vobis, pacem meam relinquo vobis. Non turbetur cor vestrum. Non quomodo hic mundus dat, & ego do vobis. Si diligeretis me, gauderetis, * quia dixi, vado ad Patrem, quia Pater major me est*. Non dixit: Qui me misit, major me est. Ambrosius episcopus dixit: Anathema illi, qui divinis scripturis addit aliquid, aut minuit. Omnes episcopi dixerunt: Anathema. Palladius dixit: Pater major est filio. Ambrosius episcopus dixit: secundum carnem filius minor est Patre, secundum divinitatem æqualis est Patri. Legi igitur æqualem Dei filium Patri, sicut jam & prolata exemplaria testantur. Secundum carnem autem quid miraris minorem, cum dixerit se servum, cum dixerit se lapidem, cum dixerit se vermem, cum dixerit se minorem angelis, quia scriptum est: *Minorasti eum paulo minus ab angelis*? Palladius dixit: Impie vos asserentes video, non respondemus vobis sine auditoribus. Sabinus episcopus dixit: Nemo requirat ab eo sententiam, qui tam innumeris sententiis blasphemavit. Palladius dixit: Non vobis respondemus. Sabinus episcopus dixit: Ab omnibus jam damnatus est Palladius. Arii blasphemiæ multo minores sunt quam Palladii. Et cum Palladius surrexisset, atque foras exire voluisset: Ideo inquit, surrexit Palladius, quoniam apertis scripturarum testimoniis convincendum esse se cernit, sicut jam convictus est. Sic enim lectum est, secundum divinitatem quod æqualis Patri filius sit. Accipiat autem, quod secundum divinitatem majorem non habet. Scriptum est: *Abraha cum repromisisset Deus, quoniam nullum alium habebat majorem, per quem juraret, juravit per semetipsum*. Vides igitur scripturam, quia nullum alium majorem habet, per quem juraret. Filius autem est, de quo dicitur *quoniam ipse visus est Abrahæ*. Unde & ait: *Abrahæ diem meum vidit, & gavisus est*. Palladius dixit: Pater major est: Eusebius episcopus dixit: Quando ut Deus locutus, majorem non habuit: quando ut homo locutus, majorem habuit. Palladius dixit: Pater genuit Filium, Pater misit Filium.

Ambrosius episcopus dixit: Anathema illi, qui

Joan. 7.

Philip. 2.

Joan. 14.

Isa. 49. 6. 28. Matth. 3. Levit. 20. Dan. 2. Psal. 113. 33. Psal. 8. Hebr. 2.

Hebr. 6.

Joan. 8.

* for. Vos

* for. Deo

* for. volunt

* for. Pater, inquit, major.

* atque, quia vado.

Psalm 51.

2. Cor. 12.

qui negat filium ſecundum divinitatem æqualem Patri. Omnes epiſcopi dixerunt: Anathema. Palladius dixit: Filius ſubjectus patri, filius præcepta patris cuſtodit. Ambroſius epiſcopus dixit; Subjectus ſecundum carnis rationem: ceterum & ipſe meminiſti, quia legiſti: *Nemo venit ad me, niſi quem pater attraxerit*. Sabinus epiſcopus dixit: Dicat, ſi ſecundum divinitatem ſubjectus eſt patri, an ſecundum incarnationem. Palladius dixit: Ergo Pater major eſt. Ambroſius epiſcopus dixit: & alibi ſcriptum eſt, *Fidelis Deus, per quem vocati eſtis in communionem filii ejus*. Ego dico patrem majorem eſſe ſecundum carnis aſſumptionem, quam ſuſcepit filius Dei, non ſecundum divinitatem. Palladius dixit: quæ enim comparatio eſt filii Dei? Et caro poteſt dicere, Deus me major eſt. Caro loquebatur, aut divinitas, quia ibi erat caro? Ambroſius epiſcopus dixit: Caro ſine anima non loquitur. Euſebius epiſcopus dixit: Deus in carne loquebatur ſecundum carnem, quando dicebat: *Quid me perſequimini hominem*? Quis hoc dixit? Palladius dixit: Filius Dei. Ambroſius epiſcopus dixit: Deus ergo filius Dei eſt ſecundum divinitatem, & homo eſt ſecundum carnem. Palladius dixit; Carnem ſuſcepit. Euſebius epiſcopus dixit: Ergo humanis verbis uſus eſt. Palladius dixit: Carnem humanam ſuſcepit. Ambroſius epiſcopus dixit. Dicat quia non ſecundum divinitatem apoſtolus dixit ſubjectum, ſed ſecundum carnem. Scriptum eſt enim, *Humiliavit ſemetipſum, factus obediens uſque ad mortem*. In quo ergo mortem guſtavit: Palladius dixit: Quia ſe humiliavit. Ambroſius epiſcopus dixit: Non divinitas, ſed caro humiliata eſt atque ſubjecta. Et addidit. Creaturam perfectam bene dixit Arius, an male dixit? Palladius dixit: Ego tibi non reſpondeo auctoritatem non habenti. Ambroſius epiſcopus dixit. Profitere quod vis. Palladius dixit; non reſpondeo vobis. Sabinus epiſcopus dixit: Pro Ario non reſpondes? ad interrogata non reſpondes? Palladius dixit: Pro Ario ego non reſpondi. Sabinus epiſcopus dixit; Uſqueadeo reſpondiſti, ut filium Dei negares potentem, negares verum Deum. Palladius dixit. Ego te judicem non patior, quem impietatis arguo. Sabinus epiſcopus dixit: Ipſe nos coegiſti ſedere. Palladius dixit: Mandavi ut ſederetis, ut arguerem vos. Quare ſubripuiſtis imperatori? ut plenum concilium non eſſet, obripuiſtis.

Ambroſius epiſcopus dixit: Cum Arii impietates legerentur, & impietas tua pariter condemnata eſt, quæ conſenſit Arianæ impietati. Placuit tibi in media epiſtola lectionem proponere, quam volebas. Reſponſum tibi eſt, quemadmodum patrem majorem dixerit filius Dei, eo quod ſecundum carnis ſuſceptionem, filius majorem patrem dixerit. Propoſuiſti etiam ſubjectum eſſe filium Dei: & in hoc reſponſum tibi eſt, quia ſubjectus filius Dei ſecundum carnem eſt, non ſecundum divinitatem. Habes profeſſionem noſtram, nunc audi cetera. Quoniam tibi reſponſum eſt, reſponde ad ea, quæ leguntur. Palladius dixit: Non tibi reſpondeo, quia quæcumque ego dixi non ſunt ſcripta. Veſtra tantummodo ſcribuntur verba, non vobis reſpondeo. Ambroſius epiſcopus dixit: Omnia vides ſcribi. Denique quæ ſcripta ſunt, abundant ad tuæ impietatis judicium. Et addidit. Creaturam dicis Chriſtum, an negas? Palladius dixit: Non reſpondeo. Ambroſius epiſcopus dixit: Ante horam citra actam, cum legeretur, quia Arius dixit creaturam Chriſtum, negaſti. Oblatum eſt tibi, ut damnares perfidiam, noluiſti. Vel nunc dic, utrum natus ex patre Chriſtus ſit, an creatus. Palladius dixit: ſi vultis: exceptores noſtri veniant: & ſic totum excipiatur. Sabinus epiſcopus dixit: Adducat ſuos exceptores. Palladius dixit: pleno concilio vobis reſpondebimus. Ambroſius epiſcopus dixit. Attalus in tractatu Nicæni concilii ſubſcripſit: neget factum, quia venit ad concilium. Dicat hodie, utrum ſubſcripſerit in tractatu Nicæni concilii, an non. Cumque Attalus reticeret, Ambroſius epiſcopus dixit: Attalus presbyter, licet inter Arianos ſit, tamen habet auctoritatem loquendi. Libere profiteatur, utrum ſubſcripſerit in tractatu Nicæni concilii ſub epiſcopo ſuo Agrippino, an non. Attalus dixit: Jam dixiſti me aliquoties damnatum, non tibi reſpondeo. Ambroſius epiſcopus dixit: Subſcripſiſti in tractatu concilii Nicæni an non? Attalus dixit: non tibi reſpondeo. Palladius dixit: Modo vultis tractatum plenum haberi, an non? Chromatius presbyter dixit: Creaturam non negaſti, potentiam negaſti. Omnia negaſti, quæ fides catholica profitetur. Sabinus epiſcopus dixit: Teſtes ſumus nos, Attalum ſubſcripſiſſe in concilio Nicæno, & nunc nolle reſpondere. Quid cunctis videtur?

Cumque Attalus reticeret, Ambroſius epiſcopus dixit: Dicat utrum ſubſcripſerit in tractatu concilii Nicæni, an non? Palladius dixit: Exceptor veſter & noſter ſtent, & omnia ſcribant. Valerianus epiſcopus dixit. Jam quæ dixiſti & negaſti, ſcripta ſunt omnia. Palladius dixit; Dicite quod vultis. Ambroſius epiſcopus dixit. Quia ſæpius vult damnari Palladius, qui jam frequenter damnatus eſt, lego epiſtolam Arii, quam ille noluit condemnare. Profitemini, quid vobis videtur? Omnes epiſcopi dixerunt: Legatur. Et recitata eſt. Nato autem non putative; & reliqua. Ambroſius epiſcopus dixit: Reſpondi tibi de majore, reſpondi tibi & de ſubjecto: nunc & ipſe reſponde. Palladius dixit: Non reſpondebo, niſi auctores veniant poſt dominicam diem. Ambroſius epiſcopus dixit: Veneras tractaturus, ſed poſtea quam objeci tibi, vidiſti epiſtolam Arii quam damnare noluiſti: aſſerere autem non poteſt, idcirco nunc refugis & cavillaris; plenarie ipſam recito. Ad ſingula dic, utrum Chriſtus creatus videatur, an fuit quando non fuit Chriſtus, an vero ſemper fuit unigenitus Dei filius. Cum Arii epiſtolam audieris, aut damna, aut proba. Palladius dixit: Cum impietatis te arguam, te judice non utor. Tranſgreſſor es. Sabinus epiſcopus dixit: Quas impietates objicis fratri noſtro & conſacerdoti Ambroſio? dicito. Palladius dixit: Jam vobis dixi: Pleno concilio reſpondebo, & præſentibus auctoribus. Ambroſius epiſcopus dixit: In confeſſu fratrum cupio confutari & redargui. Quæ igitur impie dixerim, dicito, ſi impius tibi videor, qui pietatem adſtruo. Sabinus epiſcopus dixit: Ergo impius tibi videtur, qui Arii blaſphemias arguit?

Palladius dixit: Ego non negavi bonum filium Dei. Ambroſius epiſcopus dixit: Dicis ergo Chriſtum Deum bonum? Palladius dixit

Joan. 6.

Joan. 8.

Philip. 2.

1 Attalus igitur hoc anno 381. annum agebat circiter 90. aut eo amplius. *Harduinus*.

Non vobis reſpondeo. Valerianus epiſcopus dixit : Nolite multum adigere Palladium, non poteſt vera noſtra ſimpliciter confiteri. Ipſius enim conſcientia duplici blaſphemia confuſa eſt. Nam a Photinianis eſt ordinatus, & cum ipſis eſt damnatus, & nunc plenius damnabitur. Palladius dixit : Non aliter poterat Chriſtum verum negare, niſi auctores ſuos ſequeretur. Ambroſius epiſcopus dixit : Objeciſti me eſſe impium, hoc proba. Palladius dixit : Expoſitionem afferimus. Cum attulerimus, tunc diſpoſitio habebitur. Ambroſius epiſcopus dixit : Damna impietatem Arii. Cum reticeret Palladius, Euſebius epiſcopus dixit : Superfluis immoramur. Tot impietates Arii Palladius noluit condemnare, imo potius aſſerendo confeſſus eſt. Hunc qui non damnat, ſimilis illius eſt, & hæreticus jure dicendus eſt. Omnes epiſcopi dixerunt : A nobis omnibus anathema ſit Palladius.

Ambroſius epiſcopus dixit : Acquieſcis ut cetera legantur, Palladi ? Palladius dixit : Date auditores, veniant, & ex utraque parte exceptores. Non poteſtis eſſe judices, ſi auditores non habuerimus : & niſi ex utraque parte venerint qui audiant, non vobis reſpondemus. Ambroſius epiſcopus dixit : Quos quæris auditores ? Palladius dixit : Sunt hic honorati multi. Sabinus epiſcopus dixit : Poſt tot blaſphemias auditores petis ? Ambroſius epiſcopus dixit : Sacerdotes de laicis judicare debent, non laici de ſacerdotibus : ſed tamen quos judices petas, dicito. Palladius dixit : Auditores veniant. Chromatius presbyter dixit : Salva condemnatione ſacerdotali, quin & qui Palladii ſunt, etiam in pleno [1] legantur. Palladius dixit : Non permittantur loqui : auditores veniant, & ex utraque parte exceptores ; & reſpondebunt vobis hi in concilio generali.

Ambroſius epiſcopus dixit : Etſi in multis impietatibus deprehenſus ſit, erubeſcimus tamen, ut videatur, qui ſacerdotium ſibi vendicat, a laicis eſſe damnatus. Ac per hoc, quoniam & in hoc ipſo damnandus eſt, qui laicorum expectat ſententiam, cum magis de laicis ſacerdotes debeant judicare, juxta ea quæ hodie audivimus Palladium profitentem, & juxta ea quæ condemnare noluit, pronuncio illum ſacerdotio indignum & [2] carendum ; & in loco ejus catholicus ordinetur. Omnes epiſcopi dixerunt : Anathema Palladio. Ambroſius epiſcopus dixit : Imperator clementiſſimus & Chriſtianus ſacerdotum judicio cauſam, & ut ipſi arbitri eſſent altercationis, ipſi (inquit) conſtituiſſemus : quoniam igitur nobis judicium videtur delatum, interpretes eſſe ſcripturarum, condemnemus Palladium, qui impii Arii noluit damnare ſententiam. Et quia filium Dei ſempiternum, & cetera quæ in actis habentur, negavit, ergo anathema habeatur. Omnes epiſcopi dixerunt : Omnes condemnamus eum. Anathema habeatur.

Ambroſius epiſcopus dixit : Quoniam omnes conſtituti viri Chriſtiani & Deo probati fratres & conſacerdotes noſtri, dicat unuſquiſque quid ſibi videatur. Valerianus epiſcopus dixit : mihi quidem videtur, quia qui Arium defendit, Arianus eſt : qui blaſphemias ipſius non condemnat, ipſe blaſphemus eſt. Ideoque hujuſmodi hominem a conſortio ſacerdotum cenſeo eſſe alienum. Palladius dixit. Cœpiſtis ludere ? ludite, ſine concilio orientali vobis non reſpondemus. Amenius epiſcopus Sirmienſis dixit : Quicumque hæreſes Arianas non condemnat, Arianus ſit neceſſe eſt. Hunc igitur alienum etiam a noſtra communione, & ſacerdotali cœtu privatum eſſe cenſemus. Conſtantius epiſcopus Arauſicus dixit ; Palladium Arii diſcipulum, cujus impietates jam olim damnatæ ſunt a patribus noſtris in concilio Nicæno, & nunc hodie probatæ, cum recenſerentur a Palladio ſingulæ, quia non confuſus eſt, dum Dei filium a Deo patre eſſe alienum, cum creaturam confitetur, cum [3] tempore [4] dicit, dominum verum negat, in ſempiternum cenſeo eſſe damnandum. Juſtus epiſcopus dixit : Palladium, qui blaſphemias Arii damnare noluit, ſed etiam magis has confiteri videtur, cenſeo ulterius ſacerdotem dici non poſſe, nec inter epiſcopos deputari. Eventius epiſcopus [5] Citinienſis dixit : Palladium, qui impietatem Arii damnare noluit, arbitror a conſortio ſacerdotali in perpetuum eſſe remotum. Abundantius epiſcopus Tridentinus dixit : Cum evidentes blaſphemias Palladius defendat, damnatum ſe ex concilio Aquilejenſi cognoſcat. Euſebius epiſcopus Bononienſis dixit : quia impietates Arii diabolico ſtylo conſcriptas, quas non licebat nec ad aures admittere, Palladius non ſolum noluit condemnare, ſed & earum extitit aſſertor, negando filium Dei filium verum, dominum bonum, dominum ſapientem, dominum ſempiternum, hunc a cœtu ſacerdotali, & mea ſententia & omnium catholicorum judicio arbitror jure eſſe damnatum. Sabinus epiſcopus Placentinus dixit : Quoniam cunctis patefactum eſt, Palladium, qui Arianæ perfidiæ auctor eſt, etiam ejus impietatem tenere, quiaque contra evangelica & apoſtolica inſtituta venit, juſta in eum totius concilii illata ſententia eſt, & meæ licet parvitatis ſententia, ſacerdotio denuo privatus, ex hoc ſacroſancto cœtu jure pellatur. Felix & Numidius legati Afrorum, dixerunt : Arianæ hæreſis ſectæ, in qua Palladius in Aquilejenſi ſynodo declaratus eſt, anathema. Sed & eos qui contra veritatem Nicænæ ſynodi repugnantes ſunt, condemnamus. Limenius epiſcopus Vercellenſis dixit : Arianam doctrinam ſæpe eſſe damnatam, manifeſtum eſt : & ideo Palladius conventus in hac ſacra ſynodo Aquilejenſi, quia noluit ſe corrigere vel emendare, ſed magis probavit reprehenſibiem, & ſe oletavit perfidia, quam publice confeſſus eſt tenere ; hunc ſententia mea & ego profiteor conſortio ſacerdotali eſſe privandum. Maximus epiſcopus Emonenſis dixit : Palladium, qui blaſphemias Arii nec damnare voluit, ſed magis confeſſus eſt, iuſte ac merito eſſe damnatum ; & Deus novit, & fidelium conſcientia condemnavit. Exuperantius epiſcopus Dertonenſis dixit : Palladium, qui ſectam Arii vel ejus doctrinam damnare noluit, ſed defendit, ut ceteri conſortes mei damnaverunt, etiam & ego condemno. [6] Baſianus epiſcopus Laudenſis dixit : Audivi, ſicut & ceteri conſortes mei, impietates Arii, quas Palladius non ſolum non condemnavit, ſed confirmavit. Hic anathema ſit, & ſacerdotio privabitur. Philaſter epiſcopus Brixianus dixit :

Blaſ-

[3] *tempore*, in MS. Reg. & Chiſ. *Hardinus*.

[5] *Citinienſis*, in alio Mſ. & in prooemio, & in ſubſcriptionibus. *Hard.*

Blaſphemias & iniquitatem Palladii, qui Ariana doctrinam ſequitur & defendit, una cum omnibus ego condemnavi. Conſtantius epiſcopus Sciſcinenſis dixit: Palladium, qui blaſphemias & impietates Arii non condemnavit, ſicut & ceteri conſacerdotes mei, & ego cenſeo damnandum. Heliodorus epiſcopus Altinenſis dixit: Qui perfidiam Arii omniumque hæreticorum, quorum conſors eſt Palladius, hujus inſipiens cor, qui veritatem non eſt confeſſus, cum ceteris conſacerdotibus meis condemno. Felix epiſcopus * Jadertinus dixit: Palladium, qui blaſphemias dicit in filium ſicut Arius, cum omnibus pariter condemno. Theodorus epiſcopus Oſtodorenſis, dixit: Palladium, qui Chriſtum Deum verum, coæternum patri negavit, nec Chriſtianum hunc, nec ſacerdotem ullo modo cenſemus. Dominus epiſcopus Gratianopolitanus dixit: Palladium in perfidia Arii permanentem, in perpetuum, ſicut & fratres damnaverunt, etiam & ego cenſeo eſſe damnandum. Proculus epiſcopus Maſſilienſium dixit. Palladium, qui Arii blaſphemias ſub quadam impia hæreditate non condemnando defendit, ſicut hunc & plurimorum jam venerabilium ſacerdotum ſententia blaſphemum deſignavit, atque a ſacerdotio alienum duxit, ita mea pariter ſententia in perpetuum condemnatum deſignat. * Diogenus epiſcopus Genuenſis dixit: Palladium, qui Chriſtum dominum Deum verum, ſimilem & æqualem patri dum non confitetur, imo negavit, damnationem judico cum ceteris fratribus meis vel conſacerdotibus ſortiri. Amantius epiſcopus Nicenſis dixit: Palladium, qui ſectam Arii non deſtruxit, ſecundum conſacerdotum meorum judicium, etiam & condemno. Januarius epiſcopus dixit: Sicut omnes conſacerdotes mei damnaverunt Palladium, ita & ego pari judicio eum cenſeo eſſe damnandum.

Et cum Secundianus ſubripuiſſet, Ambroſius epiſcopus dixit: Audiſti, Secundiane, cujuſmodi Palladius impius ſententiam, ſacerdotali concilio damnatus, exceperit. Licet diſplicuerit nobis, quod ejus, hoc eſt, Palladii, non horreris amentiam, tamen de te aliqua ſpecialiter quæro. Utrum Dei filium dominum noſtrum Jeſum Chriſtum, vel non, verum Deum dicas. Secundianus dixit: Qui negat dominum verum eſſe patrem domini & Dei noſtri Jeſu Chriſti, non eſt Chriſtianus, nec qui negat dominum filium verum. Ambroſius epiſcopus dixit: Deum verum Dei filium confiteris? Secundianus dixit: Verum Dei filium, unigenitum Dei filium verum dico. Ambroſius epiſcopus dixit: Verum dominum dicis? Secundianus dixit: Verum unigenitum filium, quis negat verum filium Dei? Euſebius epiſcopus dixit: Non ſufficit, quod filium Dei unigenitum confiteris: nam hoc omnes confitentur: ſed hoc movet, quod Arius dixit Dominum ſolum patrem, ſolum verum, negavit filium Dei dominum verum. Simpliciter filium Dei Deum verum confiteris? Secundianus dixit: Qui fuerit Arius, ignoro: quod dixerit, neſcio: mecum loqueris vivus ad vivum. Illud dico quod Chriſtus dixit: Unigenitum filium ſe aſſerit patris, filius unigenitus eſt Dei filius verus.

Ambroſius epiſcopus dixit: Deus verus eſt, verus Dei filius Deus. Et addidit: In divinis ſcriptum eſt, *quia qui jurant ſuper terram, jurabunt* * *Deum verum*. Quod utique de Chriſto eſſe, non dubium eſt. Nos ergo verum Deum profitemur, & fides noſtra hæc eſt, & profeſſio, quia unigenitus patris filius, eſt verus Deus. Dic & tu de Deo vero, deinde filium Deum verum. Secundianus dixit: De Deo vero: Ambroſius epiſcopus dixit: Filius Dei Deus verus eſt? Secundianus dixit: * Ergo mendax. Ambroſius epiſcopus dixit: In hoc fraudem facis, ut non Deum verum dicas, ſed Deum unigenitum: ac per hoc dic ſimpliciter, unigenitus Dei filius, Deus verus. Secundianus dixit: Unigenitum dixi Dei filium. Euſebius epiſcopus dixit. Hoc Photinus non negat, hoc Sabellius confitetur. Ambroſius epiſcopus dixit: Et qui hoc non confitetur, jure damnatur. Ac per hoc ſæpe te convenio, licet cavillando negaveris veritatem. Non quæro, ut tantummodo unigenitum filium dicas Dei, ſed etiam Deum verum. Secundianus dixit: Veritatis me ſervum profiteor. Quæ dico, non ſcribuntur; quæ dicis, ſcribuntur. Chriſtum verum Dei filium dico. Quis negat filium Dei verum eſſe? Ambroſius epiſcopus dixit: Qui negat unigenitum Dei filium, anathema ſit. Secundianus dixit. Deum verum unigenitum filium Dei, quid mihi profiteris, quod non eſt ſcriptum? Ambroſius epiſcopus dixit; Apertum ſacrilegium eſt, quando Chriſtum Dei filium Arius Deum verum negavit. Secundianus dixit: Jeſum Chriſtum filium Dei Deum, quia Chriſtus dicatur filius verus, filium Dei dico. Ambroſius epiſcopus dixit: Nondum reſpuiſti. Et adjecit: Ne quid illi videatur ſubreptum, confirmet ſententiam ſuam. Dicat ergo Chriſtum, Dei filium verum. Secundianus dixit: Jam dixi. Quid mihi extorquere vis amplius? Ambroſius epiſcopus dixit: Quid dixiſti? Certe ſi dixiſſes tanta, quod glorioſe dicitur, ſæpe petendum eſt. Secundianus dixit: Dictum eſt: *Sit ſermo veſter, eſt, eſt, non, non*. Ambroſius epiſcopus dixit: qui dicit ipſum patrem filium, ſacrilegus eſt. Hoc a te quæro, ut dicas, de Deo vero Deum verum Dei filium natum. Secundianus dixit: Ego filium a Deo genitum, deente ipſo, *Genui te*, confitentem ſe, genitum eſſe dico. Ambroſius epiſcopus dixit: A Deo vero Deus verus eſt. Secundianus dixit: Et cum nomini etiam addis & verum, audis, qualis in te fides ſit, & Chriſtianus es? Euſebius epiſcopus dixit: Qui negavit illum verum Deum? Arius & Palladius negavit. Tu ſi Deum verum credis; debes ſimpliciter deſignare. Ambroſius epiſcopus dixit: Si non dixeris Deum verum de Deo vero natum eſſe, Chriſtum negaſti. Secundianus dixit; Interrogatus de filio, dedi reſponſum quemadmodum deberem profiteri, reſpondi. Habemus veſtram expoſitionem, afferemus, legatur. Ambroſius dixit: Hodie afferre debueras, ceterum ſubterfugere conaris. Profeſſionem a me * exige, & profeſſionem a te exigo. Deus verus eſt Dei filius? Secundianus dixit: Unigenitus eſt Deus Dei filius. Et ego eum interrogo, unigenitus eſt? Ambroſius epiſcopus dixit: [2] Ratio permoveat nos, & impietas, & inſipientia tua. Cum dicis Deum verum unigenitum, non Deum verum dicis, ſed verum unigenitum: ac per hoc, ut iſtam * aduas quæſtionem, ita reſponde. Ex Deo vero Deus verus eſt? Secundianus dixit: Ergo Deus Deum non genuit? Deus verus ille qui eſt, quod

* Jadrenſis.

Iſa. 66. 16.

* for. pro Deum

Matth. 5.

Pſalm 109. Hebr. 1.

* for. exigis

* adimas.

[2] Chiffletii editio: *Ratione permoveat nos impietas*. Hard.

quod eſt genuit, unum verum unigenitum filium genuit. Ambroſius dixit: Non confiteris Deum verum, ſed vis dicere verum unigenitum. Et ego unigenitum, ſed dico & Deum verum. Secundianus dixit: Ego dico genitum a patre, verum genitum dico omnibus.

EPISTOLA CONCILII AQUILEJENSIS

AD EPISCOPOS GALLIÆ [a]

a gratias agens de epiſcopis quos vice ſua miſerant legatos

Concilium, quod convenit Aquilejæ dilectiſſimis fratribus epiſcopis provinciæ Viennenſium & Narbonenſium primæ & ſecundæ.

AGIMUS gratias ſanctæ unanimitati veſtræ, quod in dominis & fratribus noſtris Conſtantio & Proculo, omnium nobis veſtram præſentiam contuliſti, ſimul præſcripta majorum frequentes, non mediocre addidiſtis pondus ſententiis noſtris, cum quibus etiam veſtræ ſanctitatis convenit profeſſio, domini fratres dilectiſſimi. Itaque ut libenter ſuſcepimus memoratos de veſtro noſtroque conſortio ſanctos viros, ita etiam uberi gratiarum actione dimittimus. Quam neceſſarius autem conventus hic fuerit, rebus ipſis pateſcet, quando adverſarii & inimici Dei, Arianæ ſectæ hæreſis defenſores, Palladius ac Secundianus, duo tantum qui auſi ſunt ad concilium convenire, debitam præſentes excepere ſententiam, ſuper impietate convicti. Valete. Incolumes vos & florentiſſimos Deus noſter tueatur omnipotens, domini fratres dilectiſſimi. Amen.

IACOBI SIRMONDI, S. J.

Nota poſtuma nunc primum edita.

Ex Labbei appendice Tom. II.

AD concilium hoc convenerant ex Gallis legati, non ſolum trium iſtarum provinciarum, Viennenſis, inquam, & utriuſque Narbonenſis, ſed etiam aliarum, ut Lugdunenſis. Quia Juſtus Lugdunenſium, ut omnes conſentiunt, epiſcopus, legatus Gallorum diſerte in actis concilii nuncupatur: & in epiſtola iſta duo dumtaxat illarum provinciarum legati memorantur, Conſtantius Arauſicus, & Proculus Maſſilienſis. Quare alteram huic conſimilem Juſto redeunti datam veriſimile eſt ad eas provincias, quarum vices in hoc concilio ſuſtinuerat.

EPISTOLA EJUSDEM CONCILII

[1] AD GRATIANUM ET VALENTINIANUM

Et Theodoſium imperatores.

Imperatoribus clementiſſimis, & Chriſtianis beatiſſimiſque principibus, Gratiano, & Valentiniano & Theodoſio ſanctum concilium epiſcoporum, quod convenit Aquilejæ.

BENEDICTUS Deus & pater domini noſtri Jeſu Chriſti, qui vobis Romanum imperium dedit, & benedictus dominus noſter Jeſus Chriſtus unigenitus Dei filius, qui regnum veſtrum ſua pietate cuſtodit, apud quem gratias agimus vobis, clementiſſimi principes, quod & fidei veſtræ ſtudium probaviſtis, qui ſad removendas altercationes congregare ſtuduiſtis ſacerdotale concilium, & epiſcopis dignatione veſtra honorificentiam reſervaſtis, ut nemo deeſſet volens, nemo cogeretur invitus. Itaque juxta manſuetudinis veſtræ præceptum convenimus ſine invidia multitudinis, & cum affectu diſceptationis, nec ulli de hæreticis epiſcopi ſunt reperti, niſi duo tantum, Palladius ac Secundianus, homines veteſtæ perfidiæ; en propter quos congregari concilium poſtulabant, de extrema parte orbis Romani. Ecce nullus ſenectutis annis gravatus, cujus vel ſola eſſet reverenda canicies, de ultimo ſinu maris oceani venire compulſus eſt, & concilio nihil deſuit. Nullus debile corpus trahens, jejuniorum ſtipendiis oneratum, itineris eſt coactus injuria, fortitudinis amiſſæ damna deflere: Nullus poſtremo pauperiem, in ſacerdotibus gloriosam, ſubſidio veniendi deſtitutus ingemuit. Unde completum in te eſt, clementiſſime principum Gratiane, quod ſcriptura divina laudavit: *Beatus qui intelligit ſuper egenum & pauperem.* Pſalm. 40. Quam grave autem, ſi propter duos in perfidia carioſos, toto in orbe eſſent eccleſiæ ſacerdotibus deſtitutæ? Qui etiam ſi venire propter prolixitatem itineris, nequiverunt, tamen omnes prope ex omnibus fere provinciis occidentalibus, miſſis adfuere legatis, & adteſtationibus evidentibus id ſe tenere, quod nos aſſerimus, & in tractatu Nicæni congruere concilii deſignarunt, ſicut ſubjecta declarant. Ubique ergo nunc pro veſtro imperio concinunt vota populorum, nec tamen arbitrio veſtro aſſertores fidei defuerunt. Nam licet evidentia eſſent reſcripta majorum, a quibus impium & ſacrilegum deviare, tamen diſceptandi attulimus facultatem. Ac primo principium ipſum ab ortu diſcuſſimus quæſtionis, atque Arii epiſtolam putavimus eſſe recitandam, qui auctor Arianæ hæreſis invenitur. Unde & nomen hæreſis accepit, ea videlicet gratia, ut quoniam Arianos ſe negare conſueverant, Arii blaſphemias aut inculando damnarent, aut aſtruendo defenderent, aut certe non recuſarent nomen ejus, cujus impietatem perfidiamque ſequerentur. Sed qhia auctorem ſuum nec damnare poterant, nec probare, cum ipſi ad diſceptandum ante triduum provocaſſent, locoque & tempore conſtituto, non expectata conventione prodiſſent: ſubito qui dixerant ſe, quia Chriſtiani eſſent, facile probaturos, quod nos libenter accepimus, & optavimus ut probarent, refugere congreſſum illico, & diſceptationem declinare cœperunt. Multus tamen nobis cum his ſermo fuit: propoſitæ divinæ in medio ſcripturæ: diſceptandi, de primo ortu diei in horam ſeptimam, copia data, delata patientia. Atque ut iſ nam pauca dixiſſent, vel certe quæ audivimus, poſſemus abolere. Nam cum ſacrilegis vocibus (cum Arius ſolum Patrem ſempiternum, ſolum bonum, ſolum verum Deum, ſolum immortalitatem habentem, ſolum ſapientem, ſolum potentem dicendo, expertem eorum filium, impia commendatione voluiſſet intelligi) iſti Arium potius ſequi, quam ſempiternum Deum Dei filium, & verum Deum, & bonum Deum, & ſapientem, & potentem, & immortalitatem habentem, voluerunt fateri, multas horas fruſtra conſumpſimus. Creſcebat illorum impietas, nec corrigi ullo poterat modo. Denique cum viderent ſe Arii epiſtolæ ſacrilegiis perurgeri, quam ideo ſubdidimus, ut etiam veſtra clementia perhorreſceret; reſilientes de media epiſtolæ lectione petierunt, ut eorum propoſitis reſponderemus: quamquam non eſſet ordinis neque rationis, ut propoſita interrumperemus; reſponſumque eſſet a nobis, ut

[1] Emendata ab Harduino ex Mſſ. quibuſcum hanc epiſtolam Sirmondus contulit, præſertim Regio

ut damnarent Arii impietates, & de quibus vellent, ordine locoque ſervato, eorum intentionibus reſponderemus; tamen acquievimus poſteræ voluntati. Ibi [a] tantum evangelii ſcripta falſantes, propoſuerunt nobis, dixiſſe dominum: *Qui me miſit major me eſt*: cum aliter ſcriptum doceat ſeries ſcripturarum. Redarguti de falſitate ſunt, ut faterentur, nec tamen ratione correcti. Nam cum diceremus, ſecundum carnis ſuſceptionem minorem Patre ſuo Filium dici, ſecundum divinitatem autem pro teſtimoniis ſcripturarum parem & æqualem probari, nec poſſe ibi eſſe diſcretionis gradus alicujus, aut magnitudinis, ubi eſſet unitas poteſtatis: non ſolum illi noluerunt emendare errorem, ſed etiam veſaniam augere cœperunt, ut & ſubjectum ſecundum divinitatem dicerent, quaſi ulla Dei ſecundum majeſtatem ſuam poſſit eſſe ſubjectio. Mortem denique ejus non ad ſacramentum noſtræ ſalutis, ſed ad infirmitatem quamdam divinitatis referrent. Horruimus, clementiſſimi principes, tam dira ſacrilegia, pravoſque doctores; & ne ulterius populos deciperent, quos tenebant, ſacerdotio putavimus abdicandos, quoniam ſubditi libelli impietatibus continebant. Neque enim dignum eſt, ut ſacerdotium ejus ſibi vindicent, quem negaverunt. Veſtram fidem, veſtram gloriam deprecamur, ut reverentiam imperii veſtri deferatis auctori, cenſeatiſque impietatis aſſertores & adulteros veritatis, datis apicibus clementiæ veſtræ ad judicia competentia, ab eccleſiæ arcendos eſſe liminibus, ut in damnatorum locum per noſtræ parvitatis legatos, ſancti ſubrogentur Antiſtites. Attalum quoque presbyterum de prævaricatione confeſſum, & Palladii ſacrilegiis inhærentem, parilis ſententia comprehendat. Nam quid de ejus magiſtro Juliano Valente dicemus? qui cum eſſet proximus, declinavit ſacerdotale concilium, ne everſa patriæ, perditorumque civium cauſas præſtare ſacerdotibus cogeretur, qui etiam * torquem (ut aſſeritur) & * brachiales impietate Gothica profanatos, more indutus gentilium, auſus ſit in proſpectum exercitus prodire Romani. Quod ſine dubio non ſolum in ſacerdote ſacrilegium, ſed etiam in quocumque eſt Chriſtiano; etenim abhorret a more Romano; niſi forte ſic ſolent idololatræ ſacerdotes prodire Gothorum. Moveat pietatem veſtram ſacerdotale nomen, quod ille ſacrilegus infamat, qui etiam ſuorum vocibus, ſiqui tamen ſupereſſe poſſunt, nefandi ſceleris arguitur. Certe domum repetat ſuam, non contaminet florentiſſimas Italiæ civitates, qui nunc illicitis ordinationibus conſimiles ſui ſociat ſibi, & ſeminarium quærit ſuæ impietatis atque perfidiæ per quoſque * perditos, derelinquere, qui epiſcopus eſſe nec cœpit. Nam primo Patavione ſuperpoſitus fuerat ſancto viro Marco admirabilis memoriæ ſacerdoti: ſed poſtea quam deformiter ejectus a plebe eſt, qui Patavione eſſe non potuit, is nunc Mediolani poſt everſionem patriæ (ne dicamus proditionem) latet. Super omnibus igitur pietas veſtra conſulere dignetur, ne obtemperantes veſtræ tranquillitatis ſtatutis, fruſtra conveniſſe videamur. Non ſolum enim cavendum eſt, ne noſtra, ſed etiam veſtra decreta lædantur. Petimus igitur, ut legatos concilii ſanctos viros, illum, atque illum clementia veſtra audire dignetur, & cum effectu eorum quæ poſcimus, maturius redire præcipiat, ut mercedem acciptatis a domino Deo Chriſto, cujus eccleſias ab omni ſacrilegorum labe purgatis. Photinianos quoque, quos & ſuperiori lege cenſuiſtis nullos facere debere conventus, & eam quæ de concilio ſacerdotum data eſt congregando, removiſtis, petimus, ut quoniam in Sirmienſi oppido adhuc conventus tentare cognovimus, clementia veſtra, interdicta etiam nunc coltione, reverentiam primum eccleſiæ catholicæ, deinde etiam legibus veſtris deferre jubeatis, ut & vos, Deo præſtante, triumphetis, qui paci eccleſiarum quietique conſulitis.

a *al.* tamen

Joan. 14. Hæretici ſcripturas depravant

* *for.* torquem aut

* *for.* braccatus. *al.* brachiale. Ariani epiſcopi interdum torquati incedere ſolebant

* *for.* perditos relinquere,

Notæ Severini Binii.

B

C

D

E

a *Aquilejenſe.*) Aquileja urbs Carnorum metropolis, ab aquis legendis ſic dicta, habet juxta præterfluentem Timavum. A Plinio in decima Italiæ regione ponitur, fuitque olim colonia Romanorum potens admodum; ſed ab Hunnis Attilæ ductu everſa & diruta eſt, ita ut vix ulla extent urbis indicia: nec quidquam inſigne habet, præter vetuſtum & ruinoſum templum, cujus canonici ob cœli intemperiem & adjacentes paludes vix trimeſtri ſpatio, ſuo illic officio fungi poſſunt. Vide Plin. lib. 3. cap. 18. Strabonem lib. 5. — Aquileja quilis & unde dicta.

b *Concilium.*) Cum Ariani patrocinio Juſtinæ auguſtæ Valentiniani ſeniores imperatoris conjugis fretі, Ambroſio reluctante, fruſtra Arianum quemdam in ſedem Sirmienſem intrudere conati fuiſſent, Gratianum imperatorem anno Chriſti 380. Sirmium venientem, duo Ariani hæreſeos ſectatores, Palladius & Secundianus epiſcopi apud eum conquerentes, ſe injuſte de Ariana hæreſi infamari, conſtanter interpellarunt, ut ad ſui purgationem univerſale concilium indici curaret. Quod cum importunis ſollicitationibus extorſiſſent, ſanctus Ambroſius continuo interceſſit, probroſum & indignum eſſe aſſerens, ut propter duos * curioſos hæreticos, totius catholici orbis epiſcopi, cum eccleſiarum ſuarum detrimento ac periculo convocentur. Acquieſcens itaque imperator monitis & conſiliis Ambroſii, concilium Aquilejæ menſe Septembri anni ſequentis indixit; ad quod ſtatim tantum epiſcopi convenirent, cuique Gallos & Afros per ſuos legatos intereſſe ſufficeret. Baron. an. 380. num. 29. Statuto igitur tempore adventante, Gratianus licet invitus, de cogenda ſynodo Aquilejæ, Syagrio & Eucherio conſulibus, anno ultimum Chriſti 381. ad comprovinciales Italiæ epiſcopos literas dedit; cum reliquis autem externarum provinciarum epiſcopis ea uſus eſt modeſtia, ut neminem cogeret, ſed cujuſque arbitrio reliqueret adventum: præcepit autem ut venientes publici expenſis deducerentur. Orientalibus quoque a præfectis Italiæ literis ſignificatum eſt, ut ſi vellent, convenienti liberam poteſtatem haberent: ſed cum illi hoc anno Conſtantinopoli convenſſent, id ad prædictas hæreſes refutandas ſatis eſſe viſum fuit; cum non niſi in œcumenicis conciliis ana ſimul orientales & occidentales convenire, eccleſiaſticæ conſuetudinis eſſet. Baron. anno 381. num. 81. — Cauſa concilii. — Palladius & Secundianus ad hæreſim obeundam concilium indici petunt. — * curioſos

c *Tempore Damaſi papæ.*) Anno nimirum pontificatus illius decimo quinto, qui eſt Chriſti 381. Gratiani imperatoris 15. Valentiniani ſextus, & Theodoſii tertius. Supra in principio actorum dicitur, *Syagrio & Eucherio viris clariſſimis conſulibus, menſe Septembri*, ideſtium hujus concilii factum, unaque ſeſſione a prima hora uſque ad ſeptimam durante, abſolutum eſſe. Cum ergo eum horum conſulatu prædicta tempora coincidant, non poteſt non eſſe verum, quod de tempore hujus concilii ſupradixi. — Tempus concilii.

d *A triginta duobus epiſcopis.*) Omnes enumerantur infra in principio actorum; omnes, quotquot interfuerunt, viri ſancti & eruditi, famaque celebres, anniverſaria commemoratione votis fidelium redivivi, ſempiterna memoria in eccleſia vigent: adeo ut vix alia ſynodus exigua huic ſimilis inveniatur. — Numerus epiſcoporum.

e *Valerianum.*) Hic Aquilejenſem eccleſiam, a Fortunatiano prædeceſſore ſuo labefactatam, ab omni macula ac labe clariſſime purgavit, eamque nova propagine eruditorum ac optimorum clericorum toti orbi conſpicuam reddidit: ita ut Hieronymus in orientem profecturus, ad fruendum eorum conſortio, aliquanto tempore ibi conſederit, meritoque de iis in chronico dixerit. *Aquilejenſes clerici quaſi chorus beatorum habentur, per quos omne Ariani quondam dogmatis virus exſpiratum eſt.* Sed quod illi, qui ibi erant clerici, eſſent etiam ſimul monachi, ex iiſdem tres potiſſimum in chronico laudavit. hoc præconio: *Florentius, Bonoſus & Rufinus inſignes monachi habentur, ex quibus Florentius tam miſericors in egenos fuit, ut vulgo pater pauperum nominatus* — Valerianus templa labefactata reſtaurat. — Florentii miſericordia Bonoſus & Rufinus.

tus esset. Plura de Valeriano vide apud Baron. in notis martyrol. die 26. Novembr. quo tempore ejusdem anniversaria memoria in ecclesia recolitur.

Eusebius.

f *Ambrosius*.) Qui, quando & quomodo factus fuerit episcopus, quidve præclare gesserit, ex iis quæ supra dicta sunt, & infra dicentur, constat.

g *Eusebius*.) Hic sanctitate clarus, elogio sancti Ambrosii libro primo de virg. commendatus, post obitum inter sanctos relatus, sacris diptychis adscriptus continetur.

Limenius.

h *Limenius*.) Hic post longa dissidia, admonente Ambrosio epistola 82. ad Vercellens. scripta, creatus est successor Eusebii Vercellensis, de quo supra in Liberio.

Armenius.

i *Armenius*.) Rectius Aeminius, qui Justini imperatrice, & Arianis adversantibus, factus est Sirmiensis episcopus anno Christi 380. Justina cum accepisset Sirmiensem ecclesiam, quæ est in Illyrico, pastore destitutam esse, illuc properavit, quo Arianum illi episcopum præfici procuraret. Ambrosius ut catholicum catholica ecclesia sua diœceseos præficeret, illuc etiam properavit. Quanam autem tum illi contigerint, Paulinus in vita S. Ambrosii ita describit: *Cum Ambrosius Sirmium ad creandum episcopum Anomoeum perrexisset, reique Justina tum temporis regina potentia, & multitudine coadunata, de ecclesia pelleretur, ut non ab ipso, sed ab haereticis Arianis episcopis in eadem ecclesia ordinaretur; ejusque constitutus in tribunali, nihil curans eorum quæ a multere exstabantur: una de virginibus Arianorum impudentior cæteris tribunal conscendens, apprehenso vestimento sacerdotis, cum illum attrahere vellet ad partem mulierum, ut ab ipsa cujus de ecclesia pelleretur: audivit, (ut ipse solitus erat referre;) Etsi ego indignus tanto sacerdotio sum, tamen te non convenit, vel professionem tuam, in qualemcumque sacerdotem manus injicere: unde debet vereri Dei judicium, ne tibi aliquid eveniat. Quod dictum exitus confirmavit: nam alto die mortuam ad sepulcrum usque deduxit, gratiam pro contumelia rependens. Sed hoc factum non levem adversariis incussit metum, putemque magnam ecclesia catholica in ordinando episcopo tribuit.*

Sabinus.

k *Sabinus*.) Vir singulari doctrina & miraculis celeberrimus. Tanta doctrina erat, ut magnus noster Ambrosius sua scripta ei dignoscenda & emendanda credidit. Testis est 40. epistola Ambrosii ad eum hac de re scripta. Quam insignia miraculorum operationa exstiterit, sanctus Gregorius, qui libro tertio dialog. cap. 10. ea describit, amplam sane fidem facit. Vide Baron. in notis martyrol. die 21. Decembris, qui eidem in ecclesia sacer est.

Philaster.

l *Philaster*.) Scriptorum memoria clarus, & certaminibus adversus Arianos habitis insignis. Hic est ille, quem post Hilarium ab imperatore Valentiniano Mediolanensi urbe expulsum catholicum populum fidelem in officio continuisse, fidem contra Auxentium defendisse, atque ideo verbera Arianorum expertum fuisse, supra diximus. Hunc apud sanctum Ambrosium Mediolani se novisse gloriatur August. de haeresibus ad Quodvultdeum. Inter claros scriptores & viros sanctos annumeratus habetur die 18. Julii in martyrologio.

Constantius Proculus.

m *Constantius*.) Hic cum Proculo Massiliensi episcopo ex provincia Narbonensi legatus adfuit, vir hujus sæculi insignis. Proculus a S. Hieron. epist. 4. ad Rusticum Narbonensem mirifice commendatur his verbis: *Habes ipse sanctum & doctissimum pontificem Proculum, qui vivo & præsenti voce nostras schedulas superet, quotidianisque tractatibus iter tuum dirigat.* Ejusdem etiam est mentio in concilio Taurinensi. Justus qui infra Gallorum legatus nominatur, fuit episcopus Lugdunensis, sanctitate clarus, qui jugi memoria in martyrologio perlevarat, die 2. Septemb. Res ab eo gestas leguntur apud Surium præd. die, & Adonem in chron.

Justus

Heliodorus.

n *Heliodorus*.) Græcarum literarum facultate plurimum imbutus. Hieronymi epistolis quibusdam valde commendatus est. Accessit ad ipsius coronam Nepotiani nepotis egregia morum institutio. Hic in bona senectute diem claudens extremum, adhuc anniversaria commemoratione in ecclesia vivit: sicut & collega ejusdem Eventius & Basianus Laudensis inter sanctos relati. De quibus vide martyrolog. 3. Jul. 8. Februar. & 19. Januarii.

Acta synodi unde petenda.

Gesta concilii.) Acta concilii mutila extant. Summa eorumdem e synodal. literis cognosci potest. Quod initio actorum ait S. Ambros. *Diu citra acta transivimus*, intelligendum est de illo congressu, quem habuit privatim cum utroque ante synodalem sessionem, eo fine, ut errantes ad meliorem frugem reduceret. Verum ipe frustratus, initium synodalis sessionis fieri jussit ea forma quæ hic describitur.

SYNODUS AQUILEJENSIS AMBROSII

Ex libello Synodico.

CUM igitur Gratianus castris adversus Gothos metatis, Theodosium fororis maritum exercitui præfecisset, quieverunt hostes, & dux militiæ cum triumpho ad imperatorem rediit. Quapropter Gratianus, ut digno eum honore remuneraretur, patrui sui imperium ipsum jussit administrare, quod Constantius & Valens Arianis gratificantes corruperant: eumque brientis imperatorem designavit. Mandavit etiam Damaso papæ, ut Aquilejæ synodum institueret, cui præfuerunt Ambrosius Mediolani, ac Aicholius Thessalonicæ: quæ sancta synodus tomum exhortationis plenum confecit, tanquam œcumenica esset synodus: eumque ad Theodosium pissimum imperatorem, per fide dignos homines misit. Romani enim, & qui Galliam Hispanicam, item Spanogalliam, Italiam, Campaniam, Dalmatiam, Calabriam, Sardiniam, Achaiam, incolebant, & quicumque occidentales Gratiani imperio suberant, ab hæretica illa lue erant immunes.

ΓΡΑΤΙΑΝΟΥ τοίνυν κατὰ Γότθων στρατοπεδεύσαντος, κ. Θεοδόσιον τὸν ἐπ' ἀδελφῇ γαμβρὸν αὐτῷ στρατηγὸν ἀναδείξαντος· εἰρηνεύουσι πόλεμοι, κ. ξοπαιοφόρος ἅρπος τὸν χρατοῦντα ὁ στρατηγέτης ἐπάνεισι. Διὸ Γρατιανὸς ἀμοιβῇ φρετῶσῃ τιμήσας τὸν μέγιστον Θεοδόσιον, τὸ οἰκεῖα αὐτοῦ παξαδελφῷ τιῶ ἡγεμονίαν διέπειν ἐκέλευσεν· ὧν πέρ Κωνσάντιος κ. Οὐάλης, Ἀρειανοῖς χαριζόμενοι ἐλυμήναντο· κ. βασιλέα τῆ ἑῴων Ρωμαίων προεχειρίσατο. Δαμάσῳ προσάξας τὸ πάπᾳ σὺν Ἀκιλλίᾳ συνήσαθαι συνόδου· ἧς ἐξῆρχον ὁ Μεδιολάνων Ἀμβρόσιος, κ. ὁ Θεσσαλονίκης Ἀχόλιος. Ἡ τις ἁγία συνόδος ἐκθεμένη τόμον παραινέσεως γέμοντα, ὡς ἂν οἰκουμενικὴ γένοιτο σύνοδος, πρὸς Θεοδόσιον τὸν εὐσεβέστατον βασιλέα, σὺν ἀξιοπίστοις ἀνδράσιν ἀπέστειλε. Ρωμαίων γὰρ κ. οἱ τῆς Ἱσπανικῆς Γαλλίας, τῆς αἱρετικῆς λύμης ὑπῆρχον ἀλώβητοι. Σπανογαλλίας, Ἰταλίας, Καμπανίας, Δαλματίας, [a] Σαρδινίας, Ἀχαΐας, ὅσοι τῇ Ἑσπερίῳ τῇ Γρατιανοῦ βασιλείᾳ ὑπέκειντο.

[a] Καλαβρίαν hic inserit Lat. versio. Vide supra pag. 334.

CONCILIORUM AQUILEJENSIS,

Romani, atque Italici, alterius forte ab Aquilejenſi, V. epiſtolæ a R. P. Jacobo Sirmondo primum editæ anno MDCXXXI. & in collectione Regia prætermiſſæ.

[1] EPISTOLA I. CONCIL. AQUILEJENSIS AD GRATIANUM IMPERATOREM.

Ne aures præbeat Urſicino, qui Romanam iterum repetere moliebatur.

Imperatoribus clementiſſimis, & principibus Chriſtianis, glorioſiſſimis ac beatiſſimis Gratiano, Valentiniano, Theodoſio, ſanctum concilium quod convenit [a] *Aquileja.*

a die 5. Sept.

PROVISUM eſt quidem, clementiſſimi principes, veſtræ tranquillitatis ſtatutis, ne Arianorum perfidia ulterius poſſit latere vel ſerpere. Etenim effectum concilii decretis putamus minime defuturum. Sed tamen, quantum ad partes ſpectat occidentis, [b] duo tantum reperti ſunt, qui auderent profanis & impiis vocibus obviare concilio, juxta angulum Ripenſis Daciæ turbare conſueti. Aliud eſt quo magis angimur, de quo quoniam convenimus fuit rite tractandum, ne totum corpus poſſet eccleſiæ toto orbe diffuſum, & univerſa turbare. Nam licet frequenter compereremus Urſinum non potuiſſe obrepere pietati veſtræ, quamvis quietum nihil eſſe patiatur, & inter bellicas neceſſitates obreptio importuna tentetur: tamen ne ſancta mens veſtra animique tranquillitas, quæ omnibus conſulere geſtit, importuni hominis ſimulata adulatione fleſtatur; deprecandos vos & obſecrandos, ſi dignanter ducitis, æſtimamus: non ſolum præcaventes futura, ſed etiam præterita, [c] quæ jam ipſius temeritate geſta ſunt, perhorreſcentes. Nam ſi aliquam viam nactus fuerit audaciæ, quid non ille confundat? Sed ſi unius miſeratio inflectere poteſt, multo magis vos precatio omnium movēat ſacerdotum. Quis enim noſtrum ei communionis ſocietate jungetur, cum indebitum ſibi gradum uſurpare conatus, nec jure ad eum potuerit pervenire, & quem importune affectavit, importuniſſime repetere moliatur? Turbarum totiens damnatus, inceſſit adhuc tamen, quaſi præteritis non perhorreſcendus exemplis. Quid quod, plerique ſicut in hoc conſilio cognovimus, & vidimus, cum Arianis copulatus atque conjunctus erat eo tempore, quo turbare Mediolanenſem eccleſiam cœtu deteſtabili moliebantur, cum [a] Valente nunc ante ſynagogæ fores, nunc in Arianorum domibus, miſcens occulta conſilia, & ſuos jungens, & quoniam ipſe aperte in eorum congregationes prodire non poterat, inſtruens & informans quemadmodum pax eccleſiæ turbaretur? Quo furore ſperabat, quod eorum poſſet fautores & ſocios emereri. Cum igitur ſcriptum ſit, *Hæreticum poſt unam correctionem devita*; cum & alius vir ſancto locutus ſpiritu dixerit, declinandas hujuſcemodi beſtias, nec ſalutatione recipiendas atque congreſſu; quomodo fieri poteſt, ut eum, quem ſocietati eorum inſertum vidimus, non etiam aſſertorem perfidiæ judicemus? Quod etiamſi deforet, tamen totius orbis Romani caput Romanam eccleſiam, atque illam ſacroſanctam fidem apoſtolorum ne turbari ſineret, obſecranda fuit clementia veſtra. Inde enim in omnes venerandæ commonitionis jura dimanant. Et ideo petimus & rogamus, ut obripiendi ei adimere dignemini facultatem. Scimus clementiæ veſtræ ſanctum pudorem. Ne auditu veſtro indigna ingerat, non aliena ab officio & nomine ſacerdotis interſtrepat, non inverecunda vobis loquatur. Quem cum habere oportuerit teſtimonium etiam ab his qui ſortis ſunt, quali teſtimonio cives proprii proſecuti ſint, clementia veſtra meminiſſe dignetur. Pudet enim dicere, inverecundum eſt recenſere, quam turpis fama eum conſitio ſauciaverit. Quo ſaltem pudore perſtrictus conticeſcere debuiſſet; & ſi haberet aliquam conſcientiam ſacerdotis, pacem eccleſiæ concordiamque ambitioni ſuæ & ſtudio præoptaret. Verum longe alienus ab omni verecundia, per abſciſſum hominem Paſchaſium ſigniferum furoris ſui miſſis literis, ſerit turbas, gentiles quoque & perditos concitare conatur. Oramus ergo, ut jam & populo Romano, qui poſt relationem præfecti urbis pendet incertus, & nobis ſacerdotibus ſecuritatem interdictam importuniſſimi hominis abjectione tribuatis. Quo impetrato, apud Deum omnipotentem patrem, & Chriſtum dominum ejus filium, gratias jugi continuatione celebremus.

b Palladius & Secundianus, de quibus ſupra.

c Amm. 27. Ruſin. II. Socr. IV. 28.

a Mutenſi ep de quo ſæpe ſupra a tempore conc. Tyrii 335

Tit. 3. 10. 2. Joan. 10.

Romana eccleſia caput orbis.

EPI-

1 Harduinus in Indice Conciliorum tomi primi ante Concilium CP. recenſet anno Chr. 380. Concilium Aquilejenſe, cui adſcribit epiſtolam ad Gratianum & Theodoſium ſupra allatam pag. 615. itemque ex quinque ſequentibus epiſtolam ad Gratianum Imp. *Proviſum eſt quidem*; alteram ad Theodoſium Imp. *Quamlibet redundantibus*; ac denique primam Concilii Italiæ ad Theodoſium Imperatorem: *Fidei tuæ*. Poſt Concilium vero CP. ad an. 381. refert Concilii Aquilejenſis, cui adjudicat poſtremam Concilii Italiæ Epiſtolata: *Sanctum animum*, geſta ſupra allata pag. 597. Hæc, ſi genuina ſint, non dubium quin anno Chriſti 381. ſint conſignanda, ut ex Syagrii & Eucherii conſulatu liquet, tres vero priores epiſtolæ, quæ dicuntur ex Concilio Aquilejenſi datæ, non videt cur ad an. 380. ſint retrahendæ, & non potius Aquilejenſi Concilio, cujus geſta referuntur attribuendæ. Duas vero poſteriores ſatis conſtat poſt annum 380. eſſe conſcriptas, cum in illis & Meletii obitus, & Nectarii electionis, quæ nonniſi an. 381. contigere, mentio fiat. Hæ igitur ſunt vel ejuſdem Aquilejenſis concilii anno 381. celebrati, vel alterius ſive Aquilejæ, aut Mediolani, aſſave in urbe habiti, & forte, ut ſuſpicor, illius ad quod per litteras Orientales Epiſcopi fuerant evocati, & cujus in CP. concilii Synodica ſit mentio. Et ſane hoc videntur innuere illa Epiſtolæ ſecundæ Concilii Italiæ verba: *Nec igitur in Synodo ea, quæ totius orbis videbatur eſſe præſcripta, nihil temere ſtatuendum eſſe conſultamus. At eo ipſo tempore, qui generale Concilium declinaverunt, Conſtantinopoli quæ geſſiſſe dicuntur?*

2 Hæc epiſtola non primum a Sirmondo edita eſt; cum antea in Romana operum S. Ambroſii editione lucem vidiſſet, ut advertit Conſtant in tom. p. Epiſt. Pontif. p. 552.

EPISTOLA II. CONCIL. AQUILEJENSIS

AD THEODOSIUM IMPERATOREM.

Ut concilium Alexandriæ fieri jubeat propter Timotheum epiſcopum, qui aliquorum diſſidiis urgebatur.

Imperatoribus clementiſſimis, Chriſtianiſque & glorioſis beatiſſimiſque principibus, Gratiano, Valentiniano, & Theodoſio, ſanctum concilium quod convenit Aquileiæ.

QUAMLIBET redundantibus actionibus gratiarum, nequaquam tamen poſſumus beneficia veſtræ pietatis æquare, imperatores clementiſſimi, beatiſſimi & glorioſiſſimi principes, Gratiane, Valentiniane, & Theodoſi, dilecti Deo patri, & filio ejus domino noſtro Jeſu Chriſto. Nam cum poſt multa tempora, & perſecutiones varias, quas catholicis intulerant Ariani, maximeque Lucius [a] ille monachorum & virginum impia cæde graſſatus, atque Demophilus [b] dirum perfidiæ caput, omnes eccleſiæ Dei per orientem catholicis reſtitutæ ſint, in occidentalibus autem partibus vix duo hæretici [c], qui obviare poſſent ſancto concilio, ſint reperti, quis eſt qui putet ſe gratiarum veſtrarum fore idoneum relatorem? Sed tamen ſi beneficia veſtra verbis explicare non poſſumus, qui & ſi per ſingulas quaſque eccleſias viritim quotidianas apud Deum noſtrum, pro imperio & pro pace ac ſalute veſtra celebremus excubias, tamen conducti in unum, quo munere nihil eſſe pulchrius opinamur, Deo noſtro omnipotenti gratias agimus, quod per vos nobis pax & concordia ſit reſuſa. Equidem per occidentales partes duobus in angulis tantum, hoc eſt in latere Daciæ Ripenſis ac Mœſiæ, fidei obſtrepi videbatur. Quibus tamen nunc poſt concilii ſententiam veſtræ favore clementiæ opinamur illico conſulendum. Per omnes autem tractus atque regiones, [d] ethnicorum clauſtris uſque ad oceanum, manet intemerata fidelium atque una communio. In orientalibus autem partibus cognovimus quidem ſummo gaudio atque lætitia, ejectis Arianis, qui eccleſias violenter invaſerant, ſacra Dei templa per ſolos catholicos frequentari [e]. Sed tamen, quoniam invidia diaboli nunquam quieſcere ſolet, inter ipſos catholicos audimus crebras diſſenſiones eſſe, impacatamque diſcordiam, totoque confundimur [f] effectu, quod innovata pleraque comperimus, eoſque gravari nunc, quos oportuit adjuvari, qui in noſtra ſemper communione durabant. Denique Alexandrinæ eccleſiæ Timotheus epiſcopus, ſed & Antiochenæ [g] Paulinus, qui ſemper communionis nobiſcum intemeratam habuere concordiam, diſſenſionibus aliorum, quorum fides ſuperioribus temporibus hæſitabat, feruntur urgeri. Quos quidem, ſi fieri poteſt, & ſi fides plena commendat, ad conſortia noſtra optamus adjungi: ſed ita ut vetuſtæ communionis ſociis ſua prærogativa ſervetur, quorum nobis non ſuperflua cura eſt. Primo omnium, quia communis ſocietas nullam habere debet offenſam. Deinde quia utriuſque partis dudum accepimus literas, præcipueque illorum, qui in Antiochena eccleſia diſſidebant. Et quidem, niſi hoſtilis impedimento fuiſſet irruptio, aliquos etiam de noſtro numero diſpoſueramus dirigere, qui ſequeſtres & arbitri refundendæ ſi fieri poſſet pacis exiſterent. Sed quia ſtudia noſtra tunc temporis habere effectum per tumultus publicos nequiverunt, oblatæ pietati veſtræ opinamur preces noſtras, quibus juxta partium [1] factum popoſcimus, ut altero decedente penes ſuperſtitem eccleſiæ permanerent, nec aliqua ſuperordinatio attentaretur. Ideoque petimus vos, clementiſſimi & Chriſtiani principes, ut & Alexandriæ ſacerdotum catholicorum omnium concilium fieri cenſeatis, qui inter ſe plenius tractent, atque definiant, quibus impertienda communio, quibus ſervanda ſit. Nam etſi Alexandrinæ eccleſiæ ſemper diſpoſitionem ordinemque tenuerimus, & juxta moremque conſuetudinemque majorum, ejus communionem indiſſolubili ſocietate ſervemus: tamen ne aut aliqui videantur eſſe poſthabiti, qui & pacto, quod ſtare volumus, communionem noſtram rogarunt, aut ullius pacis & ſocietatis fidelium neglecta compendia, id obſecramus, ut cum inter ſe cœtu pleniore tractaverint, etiam auxilia decretis ſacerdotalibus veſtræ pietatis adſpirent, & nobis deferri in notitiam cenſeatis, ne titubanti nutemus affectu: ſed læti atque ſecuri, pietati veſtræ apud Deum omnipotentem agamus gratias; non ſolum quia excluſa perfidia eſt, ſed quia catholicis fides & concordia reſtituta. Quod a vobis & Africanæ & Galli-canæ eccleſiæ per legatos obſecrant, hoc eſt, ut totos faciatis vobis in orbe epiſcopos debitores; licet non mediocre ſit debitum, quod virtuti veſtræ debetur. Ad deprecandam autem clementiam veſtram, & impetranda quæ poſcimus, legatos fratres & compresbyteros noſtros direximus: quos petimus ut & clementer audire dignemini, & redire maturius cenſeatis.

[a] Invaſor ſedis Alexandrinæ poſt S. Athanaſium

[b] ex Berœenſi Thraciæ CP pſeudoepiſcopus a Theodoſio ejectus

[c] Palladius & Secundianus, de quibus ſupra.

[d] a Sacorum monſ. Suri Thraciæ diremti & Daciam, orientales occidentalesque provincias. Socr. II. 18. Philoſt. III. 14. Amm. 27. al. & Vicorum clauſtra.

[e] juſſu Theodoſii ſub jan. 381.

[f] f. affectu

[g] ann. 380. Petri fratris ſucceſſor, ab occidentalibus & S. Athanaſio ad communionem admiſſus

EPISTOLA CONCILII ROMANI

[b] Ad Gratianum & Valentinianum Imperat.

[b] anno 378. ſub finem celebrati, non vero 381. ut in obſervatione monebimus. (2)

De damnatis e factione Urſicini, qui eccleſias ſuas contra interdictum retinebant, ut epiſcoporum judicium ſubire, & parere jubeatur.

ET hoc gloriæ veſtræ, clementiſſimi principes, pietatiſque eſt illuſtre documentum, quod innumeri fere ex diffuſis Italiæ partibus ad ſublime ſedis apoſtolicæ ſacrarium congregati, cum quæreremus quid pro eccleſiarum ſtatu poſcendum eſſet a vobis, nihil melius potuimus reperire, quam quod ſpontanea veſtri providentia contuliſtis. Videmus quod nec rogandi jam pudor eſſe debeat, nec impetranda beneficia jam veſtra ſint, & imperialium ſeries decretorum pro nobis ambiat. Nam quod ad æquitatem petitionis attinet, jam dudum meruimus impetrare quæ poſcimus: quod vero ad neceſſitatem ſpectat orandi, ita impetratorum caremus effectu, ut iterum impetrare cupiamus. Quod quidem, clementiſſimi principes, hominum

1 Factum inter Meletium ac Paulinum.

2 Tamen hoc loco a nobis etiam (ſubdit Harduinus) hæc epiſtola exhibetur, quod, æque atque ſuperiores duas, & duas quæ ſequuntur, Ambroſii ſtilo ipſam eſſe non aberrabit, Sirmondo judice, qui conjecerit.

num perditorum exponit amentiam, vel nautem justitiæ munus accumulat, ut in ecclesia vestra beneficia sæpius conferantur. Namque a principio, divino repleti spiritu, & sanctorum apostolorum, quorum habetis in vestro honore suffragium, servantes in dominica religione præceptum, statuistis ad redintegrandum corpus ecclesiæ, quod furor [a] Ursini, qui honorem arripere est conatus indebitum, diversas secuerat in partes, ut auctore damnato, ceteris, quos ad turbarum sibi incentiva sociaverat, sicut oportebat, a perditi conjunctione divulsis, de reliquis ecclesiarum sacerdotibus episcopus Romanus haberet examen: ut & de religione religionis [b] pontifex cum consortibus judicaret, nec ulla fieri videretur injuria sacerdotio, si sacerdos nulli usquam profani judicis, quod plerumque contingere poterat, arbitrio facile subjaceret. Præclara ista plane, & religiosis principibus digna sententia, quæ divino ministerio plurimum deferat, nec pateat errori. Quid enim dignius, quam ut is demum judicet de sacerdotis errato, qui vel internæ conscientiæ favorem sine periculo suo parere sc non posse cognoscat, seque reatu implicet, si absolvat indignum, vel si damnet innoxium? qui postremo, dum injuriam religionis ulciscitur, non eam in lateribus innocentium, sed accusati quærat in moribus? Quam multos etenim sæpe patuit, quos absolverint judicia, ab episcopis esse damnatos, & quos judicia damnaverint, absolutos? ut melior eorum sit causa, qui non sæcularia judicia, sed divina pensantes, abstulerunt supplicium suum, ne vexarentur innoxii, quam qui vitam suam tormentis innocentium probaverunt. Compluria texeremus, tranquillissimi principes, nisi esset injuria, asseri magis decreta imperialia, quam teneri. Sed quoniam, licet jam dudum vestræ clementiæ judicio relegatus [c] Ursinus, per eos quos illicite sacrilegus ordinavit, vilissimum quemque occulte licet sollicitare conatur: eoque exemplo nonnulli episcopi, qui male ecclesiis incubant, usu temeritatis suæ, & profani conspiratione contemptus, ne adquiescant Romani sacerdotis judicio, lacessunt, ita ut etiam qui se intelligunt pro meritorum suorum ratione damnandos, vel damnatos esse viderunt, redempta vulgi multitudine, judices tuos terrore mortis exagitent, contemptisque cognitoribus vel fugatis, illicitum obtineant sacerdotium. Idcirco statuti imperialis non novitatem, sed firmitudinem postulamus. Indignum quippe est, ut conventus quisque adhibita manu eo sit munitior, quo flagitiosior fuerit. Sicut Parmensis episcopus dejectus judicio nostro ecclesiam tamen retinet impudenter. Damnatus æque Florentius Puteolanus [d], posteaquam dejectus est, cum aures tranquillitatis vestræ inquietasset, atque hujuscemodi rescriptum meruisset, ut si judicio sacerdotum in urbe Roma fuisset depositus, ne vocem quidem in judiciis proferre deberet, post sextum annum [e] repsit ad civitatem, tenuit ecclesiam, multas in oppido Puteolano, de quo dejectus fuerat, seditiones insolentia concitavit. Per Africam quoque Restitutum nomine causam dicere apud episcopos jussit vestra clementia. Debuit acquiescere: sed idem sæva & insolentium [1] mens a cautæ dicendæ necessitate diffugit. Per Africam rursum sacrilegos rebaptizatores nutu Dei præcepistis [a] expelli: sed ab expulsis [b] Claudianus est ordinatus, & ad perturbandam urbem Romam quasi episcopus destinatur. Qui contra scripturæ præcepta divinæ, contra jura evangelica, vacuos omnes mysteriorum, atque ut ejus verbum exprimamus, [c] paganos fuisse vel præteriti temporis dicat episcopos, vel præsentis. Quem quidem justit tranquillitas vestra Roma pulsum patriam repetere propriam. Sed contemptis judiciis, & quidem sæpe constrictus residet tamen, sollicitans pretio frequenter pauperiores, & redemptos rebaptizare non veretur. Spoliat magis eo quod fuerant consecuti, quam tribuit quod manifestum est bis non posse conferri. Sic denique factio profecit Ursini, ut Isaac [d] Judæo subornato, qui facto ad synagogam recursu cœlestia mysteria profanavit, sancti fratris nostri Damasi peteretur caput, sanguis innocentium funderetur, componerentur doli, quibus divino plane instinctu providentia vestræ pietatis occurrit, spoliaretur prope ecclesia omnibus ministeriis: ea fraude videlicet, ut dum causam dicit qui in omnes judex fuerat constitutus, nemo esset qui de lapsis, vel certe de factiosis posset episcopatus invasoribus judicare. Quia igitur vestræ judicio tranquillitatis probata est innocentia memorati fratris nostri Damasi, integritas prædicata est, Isaac quoque ipse, ubi ea quæ detulit probare non potuit, meritorum suorum sortem [e] tulit: quæsumus clementiam vestram, ne rursus in plurimis causis videamur oneroſi, ut jubere pietas vestra dignetur, quicumque vel ejus, vel nostro judicio, qui catholici sumus, fuerit condemnatus, atque injuste voluerit ecclesiam retinere, vel vocatus a sacerdotali judicio per contumaciam non adesse, seu ab illustribus viris præfectis prætorio [f] Italiæ vestræ, sive a Vicario, accitus ad urbem Romam venire: aut si in longinquioribus partibus hujusmodi emerserit quæstio, ad metropolitani per locorum judicia deducatur examen: vel si ipse metropolitanus est, Romam necessario, vel ad eos quos Romanus episcopus judices dederit, contendere sine dilatione jubeatur. Ita ut qui depositi fuerint, ab eius tantum civitatis finibus segregentur, in qua gesserint sacerdotium, ne rursus impudenter usurpent quod jure sublatum sit. Certe si vel metropolitani, vel cujusque alterius sacerdotis suspecta gratia, vel iniquitas fuerit, vel ad Romanum episcopum, vel ad concilium certe quindecim episcoporum finitimorum ei liceat provocare. Quicumque vero ita meruerit excludi, sileat & quiescat: & si Dei judicium non veretur, minus tamen peccare vel necessitate cogatur: ut saltem de cetero pacifici atque concordes serenitati vestræ congruas apud dominum nostrum referre gratias possimus. Memoratus frater noster Damasus, quoniam in sua causa vestri tenet insigne judicii, non fiat inferior his, quibus esti [g] æqualis est munere, prærogativa tamen apostolicæ sedis excellit, ut judiciis publicis videantur esse subjecti, quibus sacerdotale caput [h] lex vestra summovit. In quo post sententiam non videtur declinare judicium, sed delatam a vobis honorificentiam flagitare. Nam quod ad leges publicas pertinet, quæ

a Hoc ut alibi, Ursini. (1)

b Ambrosius ep. 33. & cap. 33. de episcopis.

c ann. Christi 376.

d anno 372.

e anno 378.

a anno 373. lege data Treveris ad Julianum Africæ proconsulem.

b Vide Optatum in l. 2. & Augustinum de unitate ecclesiæ c. 3. ad finem.

c Cui Sect, aut Caio Sectæ, adhuc paganus es, aut pagano? apud Opt. l. 3. Vide etiam Collat. Carthag. cc. 188 197. 203 205. ubi de rebaptizatis.

d Sirmondus edidit annotationes ejus epistolæ de tanta Trinitatis & incarnatione Christi, quem Gennadius cap. 20 vocat librum obscurissimæ disputationis & involuti sermonis.

e In Hispaniam relegatus, ut docet Isaacius in scripto.

f Addatur Ammianus Marcellinus, qui præfectos prætorio Galliæ & proconsules.

g Papa meminit episcopis æqualis prærogativa tamen apostolicæ sedis excellit

h Dat. anno 376.

1 At in omnibus MSS. *Ursini*, ut apud Augustinum lib. 6. contra Julianum cap. 12. in libello precum Marcellini & Hieronymus in Chronico. At idem in epist. 57. ad Damasum vocat *Orfetivum*. Nec vero interest utro modo scribatur *Herdianus*.

quæ poteſt eſſe vita munitior, quam veſtra clementia qua innititur judicata? Quod vero ad prædicandam epiſcopi conſcientiam ſeverioribus ſe dedit ipſe judiciis ſacerdotum, a quibus non nominis, ſed etiam morum ratio penſatur, ne quis iterum calumniator exiſtens, dum memoratum conatur appetere, virum quidem ipſum non queat lædere, quem innocentia ſua munit, religioni tamen fiat injuria in vexationibus miniſtrorum: accipite aliud quoque, quod vir ſanctus veſtræ magis conferre pietati, quam ſibi præſtare deſiderat, nec derogare cuiquam, ſed principibus adrogare. Quoniam non novum aliquid petit, ſed ſequitur exempla majorum, ut epiſcopus Romanus, ſi concilio ejus cauſa non creditur, apud concilium ſe imperiale deſendat. Nam & Silveſter papa a ſacrilegis accuſatus, apud [a] parentem veſtrum Conſtantinum cauſam propriam profecutus eſt. Et de ſcripturis ſimilia exempla ſuppeditant: quod cum a præſide ſanctus apoſtolus vim pateretur, Cæſarem appellavit, & ad Cæſarem miſſus eſt. Certe prius examinet cauſam veſtra clementia, & ſi emerſerit quæſtio, interroganda diſtinguat, ut quemadmodum dudum eſſis cenſere dignati, factorum a judice ratio quæratur, non arbitrium ſententiæ vindicetur. Ita enim fiet, ut nulli perdito, vel infami, aut accuſandi ſummi ſacerdotis, aut teſtificandi in eum facultas pateat illicita. Si quidem non modo in epiſcopum, ſed ne in presbyterum quidem, accuſationem facile ſuſcipiendam, niſi idoneis teſtibus, lectio ſancta præſcribat. Neque enim vel inimico, vel calumniatori, vel iſtiuſmodi viris, quales nuper intimulatores patuit extitiſſe, tribuenda miſericordia eſt, quorum vita non mereatur fidem, clementa abhorreat religio ſacerdotis.

a Gratianus duxerat Conſtantiam poſtumam Lucii a Conſtantio Conſtantini magni filio progenitum.

RESCRIPTUM GRATIANI AUGUSTI

Juxta ſuperioris epiſtolæ relationem datum [b] ad Aquilinum Vicarium urbis.

Gratianus & Valentinianus Auguſti Aquilino Vicario.

b anno 378. a quam Theodoſius ad imperium evehi curat.

ORDINARIORUM ſententiæ judicum, aut quæ temporum limes, aut contumaciæ pronunciatio, aut habitum coram [c] patribus ſanxit examen, nec a mediocri auctoritate labefactari atque convelli, nec a potentioribus, nec ab impudentibus pertineſcunt. Noſtra præcepta, per veſtram negligentiam deſtituta, quæ tandem poterit firmare ſententia, quam quidem dum deſpicitis non excitetis, ut longæ tolerantiæ in deſperatos ſumat effectum, & officium metus cogat agnoſci? At nonne abſurdius eſt, quod Urſini juſſit amentia, quam quod ſerenitas noſtra mitibus perſuaſit edictis, ut omnes qui impios cœtus profanata religione tentarent, vel ad centeſimum urbis milliare pellerentur? ubi pertinax furor ab obſequentibus deſtitutus in ejus tantum perniciem rueret, qui ſolus erraret, & ut condemnati judicio recte ſentientium ſacerdotum, reditum poſtea vel ad eccleſias quas contaminaverant non haberent, vel redintegrationem judicii truſtra a nobis impudenti pervicacia precarentur. Repetat laudanda & ſpectata tua ſinceritas, quales ad virum clariſſimum Simplicium quondam [d] Vicarium literas clementia noſtra tranſmiſerit, & deſinat, iterationem ſperare mandati: quia pigendus manſuetudinis noſtræ pudor eſt inſtaurare præceptum. Urſinum quidem Gallia coerceat, & ne motus aliquos inquietos exerceat, [a] cohibet Agrippina ſeceſſio: quem tamen ipſum per occurſantes obtundentem ſæpius, quam monentem, ad hoc ut ſequentes abjiceret, audivimus. [d] Iſaacem remotus Hiſpaniæ angulus titulo damnationis incluſit: non bene capiti conſultum, ſi quid turbarum veſanus agitaverit. Parmenſis epiſcopus, eo pernicioſior, quod inclytæ urbi [b] magis proximus, & imperitorum multitudinem magis exagitat, & eccleſiam, de qua judicio ſanctorum præſulum dejectus eſt, inquietat: inanem videlicet gloriam ſententiæ gravioris expectans: quem ſi quid deceſſor tuus devoti vigoris habuiſſet, protinus ultra fines debuiſſet extrudere. Et Florentius Puteolanus, poſt damnationem, quam recto judicio convictus accepit, manſuetudinem noſtram inquietare conatus, dignum tulit in progreſſione reſponſum. Poſt quintum [e] decimum annum eccleſiam, de qua extruſus fuerat, rurſus contaminare conatur: congreſſiones illicitas facere molitur, egentemque conſilii multitudinem perditi animi perſuaſione depravat. Noſtrorum videlicet judicum ſocordia fretus, qui privatæ gratiæ imperialia præcepta condonant; & religionem quam nos jure veneramur, quam fortaſſe ipſi negligunt, inquietari patienter accipiunt. Claudianus [f] etiam ab his qui contra divina præcepta vitia religionis inſtaurant, ab his, inquam, quos expelli juſſeramus accitus, quaſi parum facinoris aggreſſus eſſet, ſi in Africa perſtitiſſet, Romæ ſeſe dicitur [g] intimaſſe, falſuſque præceptor vel expertes adhuc devio profanare myſterio, vel jam initiatos ex integro nititur flagitio majore corrumpere, cum religionis ſanctiſſimæ diſciplinam non cumulet iteratio, ſed evertat. Quem nos Claudianum diſſimili pœna ac meruit proſequentes, repetere tantummodo patriam hactenus, remota ſeveritate, præcepimus. Sed reſidere etiam nunc dicitur imperitos ſollicitans, & caſſam omnino mercedem requirens perdit animas corporum redemptorum. Hinc illi inſectatores ſanctiſſimæ ſedis, non ſolum Dei numine, quod ſatis erat, ſed etiam judiciorum examine exploratum mentis ſanctiſſimæ virum, ut etiam divo patri Valentiniano eſt comprobatum, turpiſſimis calumniis epiſcopum Damaſum inquietare non veriti, poſtquam deſperaverunt poſſe percelli, populum pro quo ille divinitati obſes eſt, inquietant. Sed hactenus ſtertit iners diſſimulatio judicantium: nec eſt admonere neceſſe, quo poſſit ſanctio contempta procedere: hactenus, inquam, ſtertit apparitorum ſupina deſidia. Poſt hæc niſi omnes, ut nominatim juſſionis noſtræ ſumma complectitur, vel quos turbas iſtiuſmodi molientes ſanctorum epiſcoporum concilia conſenſu oſtenderint, ultra centeſimum milliarium ab urbe depuleris, atque earum civitatum finibus extorres eſſe præceperis, quarum plebem, vel eccleſias, vel per ſe, vel per ſimile ſui vulgus exercent, præter æſtimationis injuriam, cujus apud bonos non levis jactura eſt, piaculum neglectæ ſanctionis incurres. Volumus autem, ut quicumque judicio Damaſi, quod ille cum conſilio quinque vel ſeptem habuerit epiſcoporum, vel eorum qui catholici ſunt judicio

c patribus.

d anno 374. Cod. Theod. IX. tit. 39. c. 4.

a hoc anno Chriſti 378.

b De Judæo illo plura in epiſt. præcedenti.

c conſulturum d quam aut Urſinus aut Iſaac, unde non eſt quod hic pro Roma mediolanum accipias.

e demum legendum eſt, non decimum, ut monuit Bloudellus.

f de quo ſupra p. 623.

g Forte *inſinuaſſe*.

dicio vel consilio condemnatus fuerit, si injuste voluerit ecclesiam retentare, ut qui evocatus ad sacerdotale judicium per contumaciam non visset, aut ab illustribus viris prætectis prætorio Galliæ atque Italiæ, sive a proconsulibus, vel Vicariis, auctoritate adhibita, ad episcopale judicium remittatur, ut ad urbem Romam sub protectione perveniat; aut si in longinquioribus partibus alicujus ferocitas talis emerserit, omnis ejus causæ dictio ad metropolitæ in eadem provincia episcopi deducatur examen, vel si ipse metropolitanus est, Romam necessario, vel ad eos quos Romanus episcopus judices dederit, sine delatione contendat. Ita tamen, ut quicumque * sunt, ab ejus tantum urbis finibus segregentur, in quibus fuerint sacerdotes. Minus enim graviter meritos coercemus, & sacrilegam pertinaciam lenius quam meretur ulciscimur. Quod si vel metropolitani episcopi, vel cujuscumque sacerdotis iniquitas est suspecta, aut gratia, ad Romanum episcopum, vel ad concilium quindecim finitimorum episcoporum, accersituin liceat provocare: modo ne post examen habitum quod definitum fuerit integretur. Jam vero illud, quod in negotiis quoque rerum minorum, & in levibus causæ dictionibus, animis nostris justitia naturalis inseruit, multo diligentius in causis justissimis volumus convalescere, ne facile sit cuiquam prædito notabili pravitate morum, aut infami calumnia notato, personam criminatoris assumere, aut testimonii dictionem in accusationem episcopi profiteri.

* *Defecti Cousant.*

Observatio Philippi Labbe S. J.

Concilium Romanum a quo data fuit præcedens epistola anno 382. docuerant Baronius, Sirmondus, aliique. Verum eos hisce argumentis refellit Blondellus. I. ex titulo illius epistolæ sumitur. Cum enim nec Valentis nec Theodosii mentionem ullam habeat, post illius deflagrationem, ante hujus ad imperium evectionem scriptam fuisse palam est. Periit Valens an. 378. die 9. Augusti: die vero 19. Januarii proxime sequentis Theodosius salutatus est Augustus. Unde agitur vel extremo an. 378. vel ineunte 379. epistolam illam fuisse scriptam. II. an. 381. Urficinum Mediolani Arianis copulatum cum Valente Mursensi eorum signifero consilia miscuisse docent patres Aquileiensis concilii epistola prima mox edita pag. 621. C. At quo tempore Romana synodus ad imperatores scripsit eumdem Ursicinum Gallia coercebant & cohibebat Agrippina secessio longe a Mediolanensi urbe dissita, prout ex ipso imperatorum ad Aquilinum vicarium urbis rescripto constat supra pag. 627. III. an. 381. Vicariatum urbis administrarunt Antidius ad quem lex C. Theod. lib. IX. Tit. 38. c. 7. Julii 31. data, & Potens ad quem C. Theod. lib. IV. Tit. 22. c. 2. Octobris 14. directa, non vero Aquilinus quem mendose Baronius vocavit Vicarium ordinariorum, cum fuerit Vicarius urbis, ut scite pro more annotavit Sirmondus. IV. quia fundamentum sententiæ contrariæ sponte sua corruit: neque enim Florentius Pucolanus damnatus fuit an. domini 367. sed an. 372. neque in rescripto imperatorum legendum est supra p. 72 6 Post quintum decimum annum, ut habebat inf. cap. quo Baronius & Sirmondus usi sunt, sed post quintum demum annum. Hic quippe anno illo 372. synodi judicio damnatus, anno seq. 373. imperatoris jussu Pucolis extrusus, anno 374. exeunte cui post synodi sententiam sextus (sup. pag. cod. in ep. concilii Romani) post extrusionem quintus turbas denuo ciere cœpit. Adde quod annus Christi 381. ab Urficini damnatione decimus quintus iniens, non post decimum quintum dicendus, ut idem annotavit Blondellus.

EPISTOLA I. CONCILII ITALIÆ

AD THEODOSIUM IMPERATOREM.

a anno 381. celebrati, aut Aquileiæ, aut Mediolani, aliave urbe.

Inter cetera damnatos scribit in synodo fuisse, qui Apollinaris dogma inducere conabantur.

Beatissimo imperatori, & clementissimo principi Theodosio, Ambrosius & ceteri episcopi Italiæ.

FIDEI tuæ diffusa toto orbe cognitio intimum nostræ mentis demulsit affectum, eoque, ut hæc quoque gloria imperio tuo crearetur, quod unitatem reddidisse occidentalium juxta atque orientalium ecclesiis videreris, clementiam tuam obsecrandam pariter ac superi ecclesiasticis negotiis instruendam nostris literis æstimavimus, imperator tranquillissime ac fidelissime. Dolori enim erat, inter orientales atque occidentales interrupta sacræ communionis esse consortia. Silemus jam quorum errore, quorumve delicto, ne ferere fabulas & alloquia cassa videamur. Nec nos tentasse pœniteat, quod intentatum caderet in culpam. Illo enim sæpe arguebamur, quod posthabere orientalium societatem, & refutare gratiam videremur. Laborem quinetiam nobis indicendum putavimus, non pro Italia, quæ jamdudum ab Arianis quieta atque secura est, nec ulla hæreticorum perturbatione vexatur: non inquam pro nobis, quia non quærimus quæ nostra sunt, sed quæ sunt omnium: non pro Gallia atque Africa, quæ omnium sacerdotum concordi societate potiuntur, sed ut ea quæ communionem nostram de orientis parte turbaverunt, cognoscerentur in synodo, & omnis e medio scrupulus tolleretur. Non solum enim de his quæ clementia tua dignata est scribere, sed etiam de illis, qui dogma nescio quod, quod Apollinaris asseritur, in ecclesiam conantur inducere, nos pleraque moverunt, quæ partibus fuerant resecanda præsentibus, ut convictus in dogmate novo, & redargutus in errore, nequaquam sub generali fidei lateret nomine: sed illico, quod doctrinæ magisterio non teneret, & officium deponeret, & vocabulum sacerdotis, [b] nec fibræ aliquæ posthac fallere cupientibus, & præstigiarum commenta remanerent. Nam qui convictus non fuerit præsentibus partibus, quod vere augusto principalique responso tua clementia definivit, referendam semper ansulam quæstionis arripiet. Eo igitur obsecravimus sacerdotale concilium, ut nemini liceret mendacium in absentem componere; & in concilio discuteretur quid esset in vero. Itaque non cadit in eos intentionis vel facilitatis ulla suspicio, qui omnia præsentibus partibus observarunt. Sane allegata texuimus, non definiendi, sed instruendi gratia, & qui judicium petivimus, non deferimus præjudicium. Neque ullum eorum æstimandum convitium fuit, cum rogarentur ad concilium sacerdotes, quorum frequenter præsentior absentia fuit, quando in commune consuluit. Neque enim vel nos æstimavimus esse convitium, cum unus Constantinopolitanæ ecclesiæ presbyter, [c] Paulus nomine, intra Achajam synodum orientalium juxta atque occidentalium postulaverit. Advertit clementia tua, non fuisse irrationabile postulatum, quod etiam ab o-

1. Cor. 10. Philem. 2.

b nec

c detrahatur an. 342. cum Hermogene a populo exio Constantius Macedonium in sede C. P. collocavit.

tentalibus eſt petitum: Sed quia [a] Illyrici ſuſpecta moverentur, ideo maritima ac tutiora quæſita ſunt. Neque plane nos tanquam ex forma aliquid innovavimus: ſed ſanctæ memoriæ Athanaſii, qui quaſi columen fidei fuit, & veteris ſanctitatis patrum noſtrorum in conciliis definita ſervantes, non evellimus terminos quos poſuerunt patres noſtri, nec hæreditariæ communionis jura violamus, ſed debitam veſtro imperio honorificentiam reſervantes, ſtudioſos nos pacis & quietis oſtendimus.

[a] Illyricis

Prov. 22.

EPISTOLA II. CONCILII ITALIÆ

AD THEODOSIUM IMPERATOREM.

De epiſcopo Antiochiæ ſubrogato poſt mortem [b] Meletii. Et ut Nectarius Conſtantinopoli poſt Maximum ordinatus loco cedat, aut Romæ ſuper utriuſque ordinatione concilium habeatur.

[b] Feb. 22 anni 381.

Beatiſſimo imperatori, & clementiſſimo principi Theodoſio, Ambroſius & ceteri epiſcopi Italiæ.

SANCTUM animum tuum Deo omnipotenti pura & ſincera fide deditum ſciebamus: ſed [c] recentibus cumulaſti beneficiis, quod catholicos eccleſiis reddidiſti, imperator Auguſte. Atque utinam catholicos ipſos reverentiæ veteri reddidiſſes, ut nihil novarent contra præſcripta majorum, nec temere vel ſervanda reſcinderent, vel reſcindenda ſervarent. Itaque dolentius forte quam inconſultius ingemiſcimus, imperator, facilius expelli potuiſſe hæreticos, quam inter catholicos convenire. Quanta enim nuper confuſio facta ſit, explicari non poteſt. Scripſeramus dudum, ut quoniam Antiochena civitas duos haberet epiſcopos, Paulinum, atque Meletium, quos fidei concinere putabamus, aut inter ipſos pax & concordia ſalvo ordine eccleſiaſtico conveniret, aut certe, ſi quis eorum altero ſuperſtite deceſſiſſet, nulla ſubrogatio in defuncti locum ſuperſtite altero gigneretur. At nunc Meletio defuncto, Paulino ſuperſtite, quem in communione noſtra manſiſſe conſortia quæ a majoribus inoffenſe ducta teſtantur, contra fas atque eccleſiaſticum ordinem, in locum Meletii, non tam ſubrogatus, quam ſuperpoſitus afferitur. Atque hoc factum allegatur conſenſione, & conſilio Nectarii, cujus ordinatio quem ordinem habuerit non videmus. Namque in concilio nuper, cum Maximus epiſcopus Alexandrinæ eccleſiæ communionem manere ſecum lectis [d] Petri ſanctæ memoriæ viri literis prodidiſſet, ejuſque intra privatas ædes, quia Ariani baſilicas adhuc tenebant, [1] ſecretum eſſe mandatoribus epiſcopis ordinantibus, dilucida teſtificatione docuiſſet, nihil habuimus, beatiſſime principum, in quo de epiſcopatu ejus dubitare poſſemus, cum vim ſibi repugnanti a pleriſque etiam de populo & clero teſtatus eſſet illatam. Tamen ne abſentibus partibus præſumpte aliquid definiſſe videremur, clementiam tuam datis literis putavimus inſtruendam, ut ei conſuleretur ex uſu publicæ pacis atque concordiæ. Quia revera advertebamus Gregorium nequaquam ſecundum traditionem patrum Conſtantinopolitanæ eccleſiæ ſibi ſacerdotium vindicare. Nos igitur in ſynodo ea, quæ totius orbis epiſcopis videbatur eſſe præſcripta, nihil temere ſtatuendum eſſe cenſuimus. [a] Adeo ipſo tempore, qui generale [b] concilium declinaverunt, Conſtantinopolique [2] geſſiſſe dicuntur. Nam cum cognoviſſent ad hoc partium venille Maximum, ut cauſam in ſynodo ageret ſuam, quod etiamſi indictum concilium non fuiſſet, jure & more majorum, ſicut & ſanctæ memoriæ Athanaſius, & dudum Petrus Alexandrinæ eccleſiæ epiſcopi, & orientalium plerique fecerunt, ut ad eccleſiæ Romanæ, Italiæ, & totius occidentis conſugiſſe judicium viderentur, cum eum, ſicut diximus, experiri velle adverſum eos qui epiſcopatum ejus abnuerant comperiſſent, præſtolari utique etiam noſtram ſuper eo ſententiam debuerunt. Non prærogativam vindicamus examinis, ſed conſortium tamen debuit eſſe communis arbitrii. Poſtremo prius conſtare oportuit, utrum huic abrogandum, quam alii conferendum ſacerdotium videretur: ab his præſertim, a quibus ſe Maximus vel deſtitutum, vel appetitum injuria quærebatur. Itaque cum Maximum epiſcopum [c] receperunt in communionem noſtra conſortia, quoniam eum a catholicis conſtitit epiſcopis ordinatum, nec ab epiſcopatus Conſtantinopolitani putavimus petitione removendum. Cujus allegationem præſentibus partibus æſtimavimus eſſe pendendam. Nectarium autem cum nuper noſtra mediocritas Conſtantinopoli cognoverit ordinatum, cohærere communionem noſtram cum orientalibus partibus non videmus. Præſertim cum ab iſdem Nectarius dicitur illico ſine communionis conſortio deſtitutus, a quibus fuerat ordinatus. [d] Non mediocris igitur hic ſcrupulus. Nec quædam nos angit de domeſtico ſtudio & ambitione contentio, ſed communio ſoluta, & diſſociata perturbat. Nec videmus eam poſſe aliter convenire, niſi aut is reddatur Conſtantinopoli, qui prior eſt ordinatus, aut certe ſuper duorum ordinatione ſit in urbe Roma noſtrum orientaliumque concilium. Neque enim indignum videtur, Auguſte, ut Romanæ eccleſiæ antiſtitis, finitimorumque & Italorum epiſcoporum debeant ſubire tractatum, qui unius Acholii [e] epiſcopi ita expectandum eſſe putaverunt judicium, ut de occidentalibus partibus Conſtantinopolim evocandum putarent. Si quid unii huic reſervatum eſt, quanto magis pluribus reſervandum eſt? Nos autem a beatiſſimo principe fratre tuæ pietatis admoniti, ut tuæ clementiæ ſcriberemus imperio, poſtulamus, ut ubi una communio eſt, commune velit eſſe judicium, concordantemque conſenſum.

[c] Julii 30 an. 381. Lata lege 1. Cod. Theod. de fi. de catholica.

[c] receperint

[d] Extortas fuiſſe docet Naz. car. de vita ſua. ubi plura de Maximo, ſacra chorauſæ a eo ordinato & a S. Ambroſio baſilicæ hujus ea, quam ab Arianis tenebat, a cleris & plebe poſtulato, &c

[a] At eo

[b] Vide quid de ea re Pol. Jadius & Ambroſius differant ſupra pag. 599

[d] imperatori Theodoſio Nectarium elegenti plurimos inſtio epiſcopos reſtaurato docet Soz. VII. 8.

[e] Theſſalonicenſis qui Theodoſium anno 380 baptizavit.

CON-

1 Valeſius recte ſic nota: *Ea autem eſſe mandata ariano Epiſcopis &c.* Harduinus.
2 Lege *adhuc neque [illos] geſſiſſe dicuntur?* Harduinus.

CONCILIUM ROMANUM

ANNO CCCLXXXI. CELEBRATUM.

Ex supplem. P. Mansi tom. I. pag. 297.

ALiud Romæ concilium convenit anno sequenti 381. post concilium Aquilejense eodem anno septembri mense habitum, cujus mentio est in synodica concilii CPtani anni 382. in qua scribitur concilium Romæ convenisse, & ab eo literas ad imperatorem post concilium Aquilejense datas fuisse. Ad hoc concilium pertinere arbitror epistolam illam synodicam, in qua de priori Italiæ concilio in causa Maximi agitur; cujus epistolæ superius ad Concilium Italicum anni 380. meminimus.

[a] CONCILIUM [1] CÆSARAUGUSTANUM [b]

[c] DUODECIM EPISCOPORUM,

[d] SUB DAMASO,

[e] contra Priscillianistas celebratum: [a] æra CDXVIII.

a proindeque anno Christi 380. ac prius Aquilejensi quod huic fuerat a Binio sujiciendum.

TITULI CANONUM.

I. *Fœminæ fideles a virorum alienorum cœtibus separentur.*

II. *Ut diebus dominicis nullus jejunet, nec diebus quadragesimæ ab ecclesia se absentet.*

III. *Ut qui eucharistiam in ecclesia * accipiunt, & ibi eam non * sumunt, * anathema sint.*

IV. *Ut tribus hebdomadis, quæ sunt ante Epiphaniam ab ecclesia nemo recedat.*

V. *Ut qui a suis episcopis * privantur, ab aliis non recipiantur.*

VI. *Ut clericus, qui propter * licentiam monachus vult esse, excommunicetur.*

VII. *Ut doctoris sibi nomen non imponat, cui concessum non est.*

VIII. *Ut ante quadraginta annos sanctimoniales virgines non velentur.*

* accipit, * consumit * anathematizetur

* communione privantur,

* lanum

EXEMPLUM SENTENTIARUM EPISCOPORUM CONCILII CÆSARAUGUSTANI.

Ex editione Garsiæ Loaisæ, lectione vulgata in margine annotata.

QUARTO Nonas Octobris Cæsaugustæ in secretatio residentibus episcopis, * Fitadio, Delphino, * Eutychio, Ampelio, Augentio, Lucio, * Ithacio, Splendonio, Valerio Symposio, * Cartherio, & Idatio, ab universis dictum: Recitentur sententiæ. Lucius episcopus legit. [2]

* Siradio, * Radicejo, * Italio, * Catherio & Italio,

I.

f Ut mulieres omnes ecclesiæ catholicæ, & fideles a virorum alienorum lectione & cœtibus separentur; * vel ad ipsas legentes aliæ, studio vel docendi vel discendi, conveniant. Quoniam hoc apostolus jubet. Ab universis episcopis dictum est, anathema futuros, qui hanc concilii sententiam non observaverint.

* nec

II.

Item legit. *g* Ne quis jejunet die dominica, *h* causa * temporis, aut persuasionis, aut superstitionis: ut * de quadragesimarum diebus, ab ecclesiis non desint, nec habitent latibula cubiculorum, ac montium, qui in his suspicionibus perseverant, sed exemplum & præceptum custodiant sacerdotum, & ad alienas villas agendorum conventuum causa non conveniant. Ab universis episcopis dictum est. Anathema sit, qui hoc commiserit.

De cons. d. 3. Ne quis jejunet.

* timoris

* nec quadragesimæ diebus ab eccles. fideles desint, nec habitent in latibulis.

III.

i Item legit: Eucharistiæ gratiam si quis probatur acceptam in ecclesia non * sumpsisse, anathema sit in perpetuum. Ab universis episcopis dictum est: Placet.

Tolet. I. cap. 14.

* consum sse.

IV.

k Item legit: * Viginti & uno die, quo a 16. Kalendas Januarii usque in diem Epiphaniæ, quæ est 8. Idus Januarii, continuis diebus, nulli liceat de ecclesia se absentare, nec latere in domibus, nec secedere ad villam, nec montes petere, nec nudis pedibus incedere, sed concurrere ad ecclesiam. Quod qui non observaverit, * his decretis anathema

* vicesimo & primo.

* de suspectis al. susceptis.

1 In Collectione Isidori ponitur post Concilium Tarraconense, sine nota æræ. Nec fit in titulo mentio Priscillianistarum, quam Garsias Loaisa adjecit, & eum nuper secutus Card. de Aguirre. *Harduinus.*

2 Sunt hi Canones & in MS. Collectione Canonum Collegii Parisiensis Soc. Jesu. *Harduinus.*

ma ſit in perpetuum. Ab univerſis epiſcopis dictum eſt: Anathema ſit.

V.

Decretum Ivon. par. 14. cap. 29.

* Quod ſi ſcientes epiſcopi fecerint, non habeant communionem.

Ab univerſis epiſcopis dictum eſt: Qui hoc commiſerit, epiſcoporum non habeat communionem.

* clericus

* vanitatemque præſumptam.

* officio ſuo

* maluerit eſſe quam clericum,

* obſecrando

/ Item lectum eſt, ut hi qui per diſciplinam, aut ſententiam epiſcopi ab eccleſia fuerint ſeparati, ab aliis epiſcopis non ſint recipiendi. Quod ſi * ſcientes epiſcopi fecerint, dictum eſt: Qui hoc commiſerit, non habeat communionem.

VI.

Item legit: *m* Si quis * de clericis propter luxum, * vanitatemque præſumptam, de * officio ſponte diſceſſerit, ac velut obſervatorem legis monachum videri * voluerit eſſe magis quam clericum, ita de eccleſia repellendum, ut niſi rogando atque * obſecrando plurimis temporibus ſatisfecerit, non recipiatur. Ab univerſis epiſcopis dictum eſt: Ita fiat.

VII.

Item lectum eſt: *n* Ne quis doctoris ſibi nomen imponat, præter has perſonas, quibus conceſſum eſt, ſecundum quod ſcriptum. Ab univerſis epiſcopis dictum eſt: Placet.

VIII.

Item lectum eſt, non velandas eſſe virgines, quæ ſe Deo voverint, *o* niſi quadraginta annorum probata ætate, quam ſacerdos comprobaverit. Ab univerſis epiſcopis dictum eſt: Placet.

DE SUBSCRIPTIONIBUS.

Subſcribunt in hoc concilio duodecim epiſcopi, quorum nomina hoc ordine in exordio conciliis manuſcriptis ponuntur.

I. [a] Ithadius.
II. Delphinus.
III. Eutychianus: *fuit Baſtitanus.*
IV. Ampelius.
V. Augentius.
VI. Lucius.
VII. Ithacius: *fuit epiſcopus Oſſubenſis, apud Suipitium, forte Olobonenſis* [b].
VIII. Splendonius.
IX. Valerius. Cæſarauguſtanus.
X. Sympolius.
XI. Catherius.
XII. Idacius.

a Pegadius Hiccum Delphino Aquitani fuere epiſcopi, ut ex Severo dicimus

b inquit Garſias

SYNOPSIS CANONUM

Cæſar Auguſtanorum ex vetuſtiſſimo Breviario MS. Canonum in Cod. Luc.

I. Mulieres Catholicæ virorum alienorum a lectione ſeparentur, & coitu.
II. Die Dominico nullus jejunet; diebus quadrageſimæ nullus deſit Eccleſiæ; nec per villas ambulet, nec reclaudat ſe.
III. Omnes qui Communionem accipiunt in Eccleſia ſumant.
IV. Viginti dies qui ſunt uſque ad Epiphaniam de Eccleſia non abſcedant.
V. Excommunicatus, ab alio Epiſcopo non recipiatur.

Sextus Canon eraſis vetuſtate literis non legitur.

VII. Nullus ſibi nomen Doctoris imponat.
VIII. Infra quadraginta annos non veletur devota.

AD CÆSARAUGUSTANUM CONCILIUM

ANNI CCCLXXX.

ADNOTATIO CHRONOLOGICA.

Ex P. Manſi ſupp. tom. I pag. 241

CONcilium iſtud, quod æra 418. in Collectione Labbeana adnotatum, annum exprimit Chriſti 380. idem ipſum cenſetur Cæſarauguſtanum, in quo Priſcillianum cæteroſque ejus ſectatores damnatos Severus Sulpicius hiſt. eccleſ. lib. 2. teſtatur. Nec merito inficiari quis poſſet canones hujus ſynodi, qui in eadem Collectione extant, Priſcillianiſtarum hæreſim impetere; ſed & merito ſuſpicari poſſemus, num idem ſit Cæſarauguſtanum in quo Priſcillianus, cæteriquæ damnationis ſententiam tulerunt. Neque enim in Actis illius de Priſcilliano & fautoribus ejus epiſcopis quidquam legitur. Inſuper concilium illud in quo Priſcillianus ſententiam tulit, aliquanto citius anno 380. celebratum fuiſſe tota rerum Priſcillianiſtarum ſeries demonſtrat. Narrat enim Sulpicius poſt latam a concilio damnationis ſententiam in Priſcillianum, qui ſectæ ejus favebant, epiſcopos ad gradum epiſcopalem oppidi Labilenſis (Abulæ) promovendum illum cenſuiſſe. *Tum vero*, addit, *Idacius atque Ithacius* (Priſcilliani infectatores perpetui) *poſt multa & fœda eliciunt a Gratiano tum imperatore reſcriptum, quo univerſi hæretici expelli extra omnes terras jubebantur.* Secundum hæc Priſcillianus cum ſuis Romanam terreſtri itinere viam aggreſſi ſunt, per oppida ſubinde morantes, ut in hæreſim incautos allicerent. Cum ad Urbem perveniſſent, ne in Damaſi quidem conſpectum admiſſi ſunt. Eandem repulſam ab Ambroſio, ad quem ſe contulerant, Mediolani ſunt paſſi. Verſo igitur conſilio, reſtitutionem ſuam a principe impetrare tentarunt, corruptoque Macedonio, *tum magiſtro officiorum*, pervicerunt, ut imperiali edicto in ſedibus ſuis redderentur. Eo cum veniſſent, tantum potentia valuerunt, ut adverſarium ſuum Idacium ab eccleſia ſua pellerent, trepidumque compulerunt, ut in Gallias ad Gregorium præfectum auſugeret. Nec ita Priſcilliniſtæ quieverunt, nam & *Macedonii*, tunc pariter *magiſtri officiorum*, authoritate obtinuerunt,

runt, *ut Ithacium tum Treveris agentem ad Hispanias* (ab Hispaniarum Vicario judicandum) *retraherent*. Ita Severus lib. 2. cujus teſtimonio compertum eſt Macedonium ſummum hæreticorum patronum hæc omnia præſtitiſſe, cum adhuc *magiſtri officiorum* munus gerebat; e qua dignitate dein ad aliam *comitis ſacrarum largitionum* tranſivit, ut Gothofredus in Notitia dignitatum codicis Theodoſiani cenſuit; nam eundem eſſe Macedonium comitem S. L. opinatur, ad quem data lex eſt Gratiani & Valentiniani *de appellationibus* in cod. Theodoſ. ſignata XV. Kalend. aprilis anni 381. Hanc vero dignitatem *comitis* S. L. obtinuiſſe Macedonium functum jam altera magiſtri officiorum ex eo conſtat, quod S. L. comes præ magiſtro officiorum eſſet illuſtrior; unde in leg. 2. *de his quæ ex pub. collat.* comites illi *Sublimium poteſtatum* ſuperbo titulo decorantur, quod de magiſtro officiorum nuſpiam legimus. Hanc etiam Macedonii ex una in alteram dignitatem translationem deſignare Severus videtur, cum de Macedonio agens tradit illum *tunc*, cum hæc omnia pro hæreticis moliebatur, *magiſtrum officiorum* egiſſe; quæ particula *tunc* aliam dein ab illo obtentam dignitatem indicat, quo nondum pervenerat cum hæc ageret. Quæ ſi admiſerimus, cum illud pariter exploratum ſit, Macedonium martio menſe anni 381. quo lata lex eſt de *appellation.* in codice Theodoſiano, Magiſtri officiorum munus jam demiſiſſe; ſi damnatio Priſcilliani in concilio Cæſarauguſtano anno 380. die *IV. non.* octobris celebrato lata admitteretur, intra nimis anguſtum tempus, & aſſumptio ejus ad epiſcopatum, & Romanum, ac Mediolanenſe iter, tum & reditus ejus in Hiſpanias, ac Idacii exulatio in Gallias ejuſque revocatio in Hiſpanias coarctandæ eſſent, cum hæc omnia a Macedonio adhuc officiorum Magiſtro geſta Severus affirmet. Alterutrum igitur inferamus oportet, ſive Concilium illud Cæſarauguſtanum, quo Priſcillianus damnatus eſt, alterum fuiſſe, & aliquot annis antiquius eo, quod legitur in collectione; ſive concilium iſtud, ſi unum idemque cum illo aſſeratur, annum 380. uno vel altero anno præceſſiſſe. Anno præcedenti 379. forte adſcribendum ſuadet authoritas S. Proſperi in chronico, qui exordium Priſcillianiſtarum conſulibus anni illius aſſignat.

NOTÆ SEVERINI BINII.

Hoc an alio concilio Cæſarauguſtano Priſcillianiſtæ damnati?

a Concilium.) *Hoc concilium*, inquit Garſias, *fuit aliud ab eo, in quo prime damnata eſt hæreſis Priſcillianæ.* Quod prolixe deſcribitur a Sulpitio lib. 2. hiſt. prop. finem. Cauſam ſententiæ ſuæ nullam affert. Opinor eum ita ſenſiſſe, tum quod ſuo judicio idem Valerius huic & Eliberitano concilio ſubſcripſerit; tum etiam quod hoc æra 418. id eſt anno domini 380. illud vero Sulpitii longo tempore poſt hoc celebratum fuerit. Non contradicerem viri doctiſſimi ſententiæ ac judicio, niſi decreta hujus ſynodi eam hæreſim condemnarent, quam Sulpitius, auctore Priſcilliano, in Hiſpania propagatam ac condemnatam eſſe deſcribit. De tempore parum diſcrepamus, nos certis de cauſis, quas infra referemus, anno 381. hanc ſynodum habitam fuiſſe ſentimus. Garſias vix uno anno a nobis diſcrepat. Quod

An idem Valerianus huic & Elibertino concilio interfuerit.

autem, eumdem Valerium hunc & Eliberitano concilio interfuiſſe, non eſt probabile; cum ſic fere centum annis cum Cæſarauguſtæ epiſcopum fuiſſe oporteret, ut conſtabit, ſi quæ in notis concilii Eliberini ſupra diximus, cum hiſce conferas. Itaque auctoritatem Baronii ſecutus, hunc eumdem conventum eſſe puto, quem Severus deſcribit, ut ex notis canonis 1. 2. 3. 5. & infra patebit.

Cæſarauguſta qualis urbe.

b Cæſarauguſtanum.) Cæſarauguſta in Tarraconenſi provincia urbe mediterranea in primis nobilis, Arragonum civitas metropolis, ſoli ubertate inter Hiſpaniæ urbes commendata. De Cæſarauguſta (inquit Garſias Loaiſa in notis hujus concilii) Tarraconenſis provinciæ urbe nobiliſſima, lege Ptolomæum lib. 2. c. 6. geograph. Melam lib. 2 cap. 6. Plinium lib. 3. cap. 3. Strabonem lib. 3. & Antonini Itinerarium. De ea ſic Prudentius in Periſteph.

Tu decem ſanctos revehes & octo
Cæſarauguſtæ ſtudioſa Chriſti,
Veriſtem ſanxit olei recula Ra
Pacis honore.

Et infra vocatur *procerum cruoris purpureorum.*

Numerus epiſcoporum.

c Duodecim epiſcoporum.) Horum nomina infra recenſita ex collatione alterius editionis; quæ apud Garſiam, enormiter depravata eſſe dignoſcuntur. Delphinum Burdegalenſem epiſcopum fuiſſe refert Sulpitius. Duorum Ithacionum, prior Sulpitio nominabatur Ithacius epiſcopus Soſſubenſis; poſterior Idacius: quo ſucceſſu reſcriptis ab imperatore extortis, Priſcillianiſtas urbibus omnibus expulerint, enarrat Sulpitius. Duos Valerios Cæſarauguſtanos cum Garſia agnoſcimus; quorum primum Eliberitano, ſecundum Cæſarauguſtano concilio interfuiſſe ſuſtinemus. Ofio prior Valerius, non poſterior, coætaneus fuit. Utrumque (1) Valerium martyrio occubuiſſe, Prudentius in Periſteph. hymno 4. his verſibus inſinuare videtur.

Duorum Valeriorum Cæſarauguſtanorum ſeus.

Inde, Vincenti, tua palma nata eſt,
Cirtus hinc tantum peperit triumphum;
Hinc ſacerdotum domus inſulata
Valeriorum.

De ordine & tempore ſacerdotum Cæſarauguſtanæ eccleſiæ, extat epiſtola Antonii Auguſtini archiepiſcopi Tarraconenſis, viri doctiſſimi, ad Hieron. Blancum Arragonenſium rerum accuratum ſcriptorem. Hæc Garſias verbo *Valerio*.

Tempus concilii.

d Sub Damaſo.) Hoc aperte ſcribit Severus his verbis. *At cum* (intellige cum per ſynodalem ſententiam condemnati eſſent) *Inſtantius, Salvianus & Priſcillianus Romam profecti, ut apud Damaſum urbis ea tempeſtate epiſcopum objecta purgarent.* Et infra. *Hi ubi Romam pervenere, Damaſo ſe purgare cupientes, ne in conſpectum quidem ejus admiſſi ſunt. Regreſſi Mediolanum, aque ſibi Ambroſium adverſantem reperiunt.* Cur ad annum Damaſi 15. qui eſt Chriſti 381. Gratiani imper. 15. hanc ſynodum referamus, una cauſa eſt, quod eo tempore, quo habebatur concilium Aquilejenſe Hiſpania ob Priſcillianum hæreſiarcham maxima tempeſtate jactata, ne quidem per legatos Aquilejenſi concilio inſtar Gallicarum & Africanarum provinciarum, intereſſe potuerit. Altera eſt, quod per Epiphanium Gnoſtici ad octoginta epiſcopos denunciati poſt 373. an. Chriſti ex Ægypto expulſi, circa hæc tempora, teſte Severo, in Hiſpaniam venerint, ibique per Marcum quemdam, Priſcillianum ſuo veneno infecerint. Graviſſime igitur aberravit hactenus collector conciliorum, qui hanc ſynodum ad tempora Hormiſdæ pontificis, ante retulerat.

Cauſa 1.

Cauſa 2.

Collector conciliorum erravit.

e Contra Priſcillianiſtas.) Priſcillianiſtæ fuerunt hæretici a Priſcilliano denominati, quem teſte Sulpitio lib. 2. familia nobilem, opibus præditum, ingenio acrem, multa lectione eruditum, Gnoſtici Ægypto expulſi, per Marcum quemdam Gnoſticum, & fœminam Agapen ſuo veneno infecerunt: eoque infecto, fere totam Hiſpaniam pervertiſſent, niſi indicta ſynodo ipſi cum ſuis perverſis dogmatibus condemnati, fidelibuſque communione interdicti fuiſſent. Hæreſes eaſdem cum Gnoſticis ac Manichæis docebant, quas prolixe S. Auguſt. de hæreſibus c. 70. Leo epiſt. 93. Hieron. adverſus Pelag. ad Creſiph. deſcribit. Quam ob cauſam Maximus eum una cum ſectatoribus pœna capitis damnaverit, quem Gratianus contra ſynodalem ſententiam eccleſiæ reſtituerat, refert Sulpit. prad. loco.

Priſcillianiſtæ qui.

f Ut multores omnes.) Ex Severo & Hieronymo conſtat, a Priſcilliano atque collegis deceptas eſſe fœminas nobiles plurimas, & ſub ſpecie pietatis & diſciplinæ eſſe ſeductas. Ad quæ pericula aversenda, patres hunc canonem ſtatuerunt. Quem, inquit Garſias, intelliges ex epiſtola Pauli 1. ad Cor. 14. ubi ordinem docendi ac legendi in eccleſia conſtituit. Excuſi codices habent: *Nec ad ipſas legentes alii ſtudio vel docendi vel diſcendi conveniant, quoniam & hoc Apoſtolus jubet:* in Gothico eſt: *vel ipſas legentes alia:* nimirum ſenti-

Can. 1. Priſcillianas ſub ſpecie pietatis mulieres ſeduxit.

Cauſa canonis hujus quæ.

1 Quod Valerius poſterior fuerit martyr, ſicut & prior, colligere tentat Binius ex verſibus Prudentii; ſed immerito. Nec apparet ſolidum fundamentum alterius Valerii Cæſarauguſtani martyris, ſed illius primi ſub Diocletiano. Quin & tempore poſteriori nulla legitur perſecutio in Hiſpania, nec multis poſt annis, in qua hic alter Valerius martyrium pateretur. *Card. de Aguirre.*

Mulieribus in templo illeatum præcipitur.

fœminæ. Verba autem apoſtoli hæc ſunt : *mulieres in eccleſiis taceant : non enim permittitur illis loqui, ſed ſubditas eſſe ; ſicut & lex dicit. Si quid autem volunt diſcere, domi viros ſuos interrogent.* Et 1. ad Timot. c. 2. *Mulier in ſilentio diſcat, cum omni bona conſcientia. Docere autem mulieri non permitto, neque dominari in virum, ſed eſſe in ſilentio.* In hæreſi Priſcilliani, ut Sulpitius eſt auctor, mulier Agape, mollis & impudica, magiſtræ nomen ſibi uſurpavit, partesque illius erroris mirifice geſſit : unde forte alia infecta, ſimili docendi ſtudio tenebantur. Quem errorem radicitus extirpandum concilium curavit.

Can. 2. Priſcillianiſtarum jejunia cur vetita ſint.

g Ne quis jejunet. Priſcillianiſtæ Manichæos & Gnoſticos ſectati, die dominico in odium Dei creatoris jejunabant, & abominanda peragentes, clandeſtinos conventus agebant, ut teſtatur S. Leo epiſt. 93. Patres his occurrentes, hunc canonem ſecundum ediderunt.

Variæ lectiones.

b Cauſa temporis.) Gratianus de conſecrat. diſt. 3. c. Ne quis habet, legit *Cauſa timoris.* cujus gloſſator, *cauſa timoris; alias terroris*, quas lectiones Gregorianus codex retinuit. Verum lectio hæc, *Cauſa temporis*, non eſt omnino rejicienda ; quia die dominica jejunare eccleſiaſticis ſanctionibus prohibitum fuit, ut conſtat ex can. 18. conc. Gangr. ſupra, & ex decretis Melchiadis papæ, ut eſt in pontificali Damaſi. Apud Burchardum lib. 19. imponitur pœnitentia ei, qui die dominica jejunat propter abſtinentiam aut religionem. Hæc Garſias.

Can. 3.

c Item legit : euchariſtia.) Priſcillianiſtæ ut latarent, convenientes ad eccleſiam, ſic accipiebant euchariſtiam, ut eam non comederent. Hanc igitur ob cauſam contra eos hic canon promulgatus fuit.

Can. 4.

d Item legit : vigiliæ, &c.) S. Leo prædicta epiſt. 93 tradit, eoſdem Priſcillianiſtas tempore natalis domini conſuevisſe jejunare, ideo quod non crederent Chriſtum vere humanam carnem aſſumpſiſſe : hac igitur occaſione patres concilii hunc canonem edidiſſe, non eſt dubitandum.

Can. 5.

e Item lectum eſt, ut bi qui per.) Auctoritate Severi conſtat, in hac ſynodo conſtitutum fuiſſe, ut Priſcillianiſtas hæreticos ſynodali judicio condemnatos, nemo ſub periculo anathematis in communionem ſuſciperet. Idem hoc canone ſtatutum fuiſſe conſtat. Dubium igitur nullum eſt, hunc conventum eumdem fuiſſe, quem Severus deſcribit.

Can. 6.

m Si quis de clericis propter luxum.) Contra eam ſanctitatem, quam Priſcillianus ejuſve ſectatores, teſte Sulpitio in habitu affectabant, hic canon conſtitutus fuit.

Can. 7.

n Ne quis doctoris.) Hunc canonem contra ſumnus Priſcillianiſtarum doctrina ſectatrices, munus docendi ſibi uſurpantes, decretum fuiſſe, nemo dubitare poteſt. Priſcillianus enim, teſte Sulpitio, laicus erat, adeoque ad docendi munus nequaquam admittendus. Hunc cum illi ad confirmandas vires ſuas epiſcopum in Abulenſi oppido conſtituiſſent, optimo jure tales doctores hic rejiciuntur.

Can. 8.

o Niſi quadraginta annorum.) Concilium Carthag. III. can. 4. Item placuit, ut ante an. 25. ætatis, nec diaconi ordinentur, nec virgines conſecrentur. Et in IV. c. 11. de eorum ordinatione & veſtitu. Et, in decretis Zoſimi papæ c. 26. Virgines velari poſſunt ab epiſcopo infra an. 25. ſi neceſſitas urget. Et quod ei non obſit conſilium, quod eſt de iſto annorum numero conſtitutum : Tridentino concilio ætas emittendi profeſſionem eſt immutata ſeſſ. 25. Hæc Garſias in notis.

NOTÆ GABR. ALBASPINEI EP. AUR.

AD CAN. VII. CÆSARAUGUSTANI.

Doctoris nomen : Doctores olim ab epiſcopis inſtituebantur, atque inter ordines & dignitates eccleſiæ, uti archidiaconi, pœnitentiarii, & ſimiles recenſebantur, & in canone eccleſiæ inſcribebantur. A Tertulliano inter præcipuos eccleſiæ miniſtros numeratur, de præſcriptionibus, *Quid ergo ſi epiſcopus, ſi diaconus, ſi vidua, ſi virgo, ſi doctor*, cujus antiquæ diſciplinæ hæc veſtigia reſtant, quod ab epiſcopo aut certe ab eo qui ejus vicem gerit benedictione confirmentur, unique & poteſtatem legendi & docendi accipiant.

CONCILIUM ROMANUM IV.[1]

SUB DAMASO.

Cauſa concilii.

a Concilium.) Cum Damaſus de rebus in ſynodo Conſtantinopolitana geſtis nuncium accepiſſet, & inter alia in contumeliam Paulini, Flavianum Meletio ſucceſſorem deſignatum eſſe intellexiſſet, concilium generale Romæ celebrandum indixit ; idque favore & patrocinio Gratiani & Theodoſii imperatorum congregari & convocari impetravit. Præter Paulinum, Epiphanium & Acholium Theſſalonicenſem, ex oriente nemo adfuit : omnes quidem literis Damaſi, quas ad illos tranſmiſit imperator, vocati fuerunt ; ſed aſtuto conſilio Conſtantinopoli indicta ſynodo convenientes, ne ſuas eccleſias paſtoribus deſtitutas hæretici præ foribus eorum excubantes incurſarent, miſſis iſtinc Romam legatis hanc ob rem excuſari petiverunt, literaſque ſynodicas earum rerum, quæ præcedente Conſtantinopolitano concilio geſtæ fuiſſent, ad concilium Romanum tranſmiſerunt. His literis ſynodalibus, quæ ſupra extant pag. 581. A. acceptis, legatiſque eorum auditis, quid Romæ factum fuerit, non conſtat. Acta enim perierunt. Confeſſio fidei ad Paulinum ſcripta, non, quod exiſtimat Theodoretus, ex hac, ſed in Romana ſynodo III. ſcripta fuit. Ipſe enim Paulinus huic interfuit. Hac ſynodo enim Paulino ſedem Antiochenam adjudicatam eſſe, ex Evagrii poſt obitum Paulini ſubrogatione colligere licet : ne totus orbis ab unitate eccleſiæ ſe præſcinderet, ab excommunicatione Flaviani ceſſatum eſt, & ſchiſma Antiochenæ eccleſiæ ad tempus certum toleratum fuit. Damaſus ſubodoratus affectatam ab orientalibus Conſtantinopolitanæ eccleſiæ patriarchalem ſedem ac dignitatem, etſi nihil hac de re in ſua ad concilium ſynodica meminerit, canonem in collectione Creſconiana & Vaticano aliiſve antiquis codicibus, poſt anathematiſmos ſupra deſcriptos extantem, edidiſſe videtur hunc.

Confeſſio fidei ad Paulinum ſcripta, an ex hoc concilio data fuerit.

Poſt has [a] omnes propheticas & evangelicas & apoſtolicas, quas ſuperius deprompſimus, ſcripturas, quibus eccleſia catholica per gratiam Dei fundata eſt ; etiam intimandum putavimus, quod quamvis per orbem catholicæ diffuſæ eccleſiæ quaſi unus thalamus Chriſti ſit ; ſancta tamen Romana eccleſia [b] nonnullis ſynodicis conſtitutis ceteris eccleſiis prælata eſt : ſed [c] & evangelica voce domini ſalvatoris noſtri primatum obtinuit : *Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo eccleſiam meam ; & portæ inferi non prævalebunt adverſus eam : & tibi dabo claves regni cœlorum : & quæcumque ligaveris ſuper terram, erunt ligata & in cœlo ; & quæcumque ſolveris ſuper terram, erunt ſoluta & in cœlo.* Addita eſt etiam ſocietas beatiſſimi Pauli apoſtoli, vaſis electionis, qui non diverſo (ſicut hæretici garriunt) ſed uno tempore, uno eodemque die, glorioſa morte cum Petro in urbe Roma ſub Cæſare Nerone agonizans, coronatus eſt ; & pariter ſupradictam Romanam eccle-

[a] Hæc pertinent ad concil. Romanum I. ſub Gelaſio ann. 494.

[b] non nullis

[c] *abſit &*, in pleriſque cod. *Matrit.* 16.

[1] Sextum Sub Damaſo.

cleſiam Chriſto domino conſecraruut, aliiſque omnibus in univerſo mundo ſua præſentia atque venerando triumpho prætulerunt. Eſt ergo prima Petri apoſtoli ſedes Romana eccleſia, non habens maculam, neque rugam, neque aliud hujuſcemodi. Secunda autem ſedes apud Alexandriam beati Petri nomine a Marco ejus diſcipulo atque evangeliſta conſecrata eſt: ipſeque in Ægyptum directus a Petro apoſtolo, verbum veritatis prædicavit, & gloriolum conſummavit martyrium. Tertia autem ſedes eſt apud Antiochiam beatiſſimi apoſtoli Petri, quæ habetur honorabilis, eo quod illam primitus quam Romam veniſſet, habitaverit, & illic primum nomen Chriſtianorum novellæ gentis exorditum eſt.

a exortum in 8 conc. ſupra citato. Decreta Romanorum concilii IV. ſub Damaſo.

In actis Damaſi papæ, quæ in eccleſia recitari ſolebant, habentur decreta Romani concilii hæc.

Ut decimæ atque primitiæ a fidelibus dentur: qui detrectant, anathemate feriantur. Qui fœnori vacant, eadem ſententia pleſtendos eſſe. Qui in eccleſia vanis ſermonibus operam dant, ab ea ejici præcipiuntur. Omnes maleficos, ſacrilegos, augures, aliiſve ſuperſtitionibus vacantes, excommunicandos eſſe. Fœminas illas, quæ a dæmone illuſæ putant ſe noctu ſuper animalia ferri, atque cum Herodiade circumvagari, eadem ſententia pleſtendas eſſe.

Ex præſcripto Nicæni canonis, ut ibi ponitur, ne diebus feſtis ante tertiam horam miſſæ canerentur; aliis vero diebus a media quarta uſque ad nonam facere liceret: additumque decretum, quo jubetur in fine cujuſque pſalmi apponi: Gloria Patri & Filio & Spiritui ſancto. Vide Baron. anno 382. num. 1. 2. 3. 17. 18. 19. & vigeſimo.

ROMANA SYN. DAMASI QUINTA.

Ex libello Synodico.

Ἀλλ' ὅπω τῆς αἱρετικῆς φλογὸς εἰς ἅπαν ἀποσβεσθείσης, Γρατιανὲ τῷ Στεβῆς ἀναιρεθέντος, καὶ τῆ καθοδόξων ἐν τῇ Γρατιάνε βασιλεύοντων· Δάμασος ὁ πατέρος ἐν Ρώμη σύνοδον συναθροίσας, ὅρον θεῖον ἐξέθετο. καὶ καθὸς τῷ ἀθροισθέντι ἐν Κωνσταντινουπόλει ἁγίων σύνοδον ἀπέστειλε.

NONDUM tamen plane extincta hæretica flamma, Gratiano pio [1] ſublato, & iis, qui male ſentiebant, in Græcia tumultuantibus, Damaſus ſanctiſſimus collecta Romæ ſynodo divinum decretum edidit, & ad eam, quæ Conſtantinopoli cogebatur ſynodus, emiſit.

AD SYNODUM ROMANAM SUB DAMASO QUINTAM,

Et ad Concilium CPtanum II.

ADNOTATIO CRITICA ET CHRONOLOGICA.

Ex P. Manſi ſuppl. tom. I. pag. 250.

MIre hæc omnia confuſa ſunt in Collectionibus; primo enim ſynodus Romana V. ſub Damaſo poſt obitum Gratiani celebrata ex libello ſynodico affertur. Dein ſuccedit ſynodus Conſtantinopolitana II. altero poſt concilium œcumenicum anno 382. coacta, ut conſtat ex ejus ſynodica ad Damaſum, male inter acta œcumenici concilii relata; qua de re Baronius ad eundem annum 382. Tertio denique additur ſub hoc titulo: *Idem concilium Conſtantinopolitanum &c.* concilii CP. *Merobaude iterum & Saturnino* Coſſ. anno nempe 383. coacti hiſtoria. Ambages iſtæ ſic extricantur. Altero poſt concilium Conſtantinopolitanum œcumenicum, anno nempe 382. Orientales ab imperatore invitati Conſtantinopolim convenerunt, unde ſynodycam per ablegatos e ſuo cœtu epiſcopos miſerunt ad Damaſum & cæteros epiſcopos occidentales, quam ſynodicam excuſam præpoſtere inter acta concilii œcumenici legimus. Sequenti anno 383. Merobaude iterum & Saturnino Coſſ. teſte Sozomeno l. 5. cap. 12. junio menſe orientalibus epiſcopis cum præcipuis aliis ſingularum ſectarum epiſcopis indictum eſt Conſtantinopolim, ut in ſynodo de veritate fidei orthodoxæ diſquireretur. Hujus forte concilii ſynodica, quæ hodie intercidit, ad Damaſum ſcripta eſt; & ipſe vicißim Damaſus, forte poſt trimeſtre, Gratiano jam defuncto, ſynodo Romæ collecta, cujus meminit author libelli ſynodici, ea quæ pro catholica fide ſtatuta fuerunt Conſtantinopoli confirmavit, & ſynodicam ad orientales dedit. Ita rebus compoſitis, non unicum, ſed duplex Conſtantinopoli concilium per duos conſequentes annos 382. & 383. celebrata. & alterum Romæ anno 383. habitum, diſtinguenda ſunt

1 Si poſt Gratiani necem, quæ contigit an. 383. non ante hunc annum collecta hæc Synodus.

[a] CONCILIUM CONSTANTINOPOLITANUM II.

SUB DAMASO.

Qua occaſione hoc concilium habitum ſit.

[a] (*Concilium.*) Orientales a pontifice & imperatore ad concilium generale Romæ indictum per literas vocati, Conſtantinopoli convenerunt, ibique concilium hoc coegerunt, ſemel atque iterum poſt alios orientales etiam Gregorio Nazianzeno citato; idque eo fine, ut iuſtis quibuſdam prætextibus, de quibus ſupra dixi, declinarent Romanam ſynodum, in qua de Flaviani electione adverſus Paulinum perperam facta, rationem reddere debuiſſent; deque canonibus a ſe ſanctis, num recte conſtituti eſſent, judicandi fuiſſent. Statim cum conveniſſent, ad concilium Romæ congregatum legatos miſerunt, qui juſta de cauſa orientales abſentes excuſarent: addiderunt iiſdem, ut anno ſuperiore in concilio Conſtantinopolitano univerſali geſta intelligerent, [1] epiſtolam ſynodicam, quæ ſupra extat in concil. Conſtant. I. pag. 366.

IDEM CONCILIUM CONSTANTINOPOLITANUM

Ex Nova Baluzii Collectione.

Socrates lib. 5. c. 10 Sozomenus lib. 7. c. 11.

TUrbatis Arianorum ceterorumque hæreticorum rebus in oriente, turbata eſt quoque pax Eccleſiarum catholicarum. Quod ægre ferens Theodoſius Imperator, paſſus non eſt urbes diutius tumultuotis motibus agitari: ſed pro virili huic malo occurrens brevi elapſo tempore, omnium ſectarum Concilium cogi juſſit in urbe Conſtantinopolitana, ratus ex mutuo Epiſcoporum inter ſe colloquio futurum ut una apud omnes eademque ſententia obtineret. Cum igitur conveniſſent Merobaude iterum & Saturnino Conſulibus, menſe Junio, Imperator accito Nectario Epiſcopo Conſtantinopolitano, ſollicita deliberatione cum eo tractavit quonam modo Chriſtiana religio diſſenſionibus liberari & Eccleſia ad unitatem revocari poſſet; aiebatque diſcutiendam eſſe controverſiam quæ Eccleſias ſegregaret, ut amputatis diſcordiarum cauſis Eccleſiis concordia reſtitueretur. His auditis, Nectarius anxius ac ſollicitus hærebat: & accerſito Agelio tunc temporis Novatianorum Epiſcopo, utpote qui cum ipſo in eadem fide de divinitate & conſubſtantialitate ſentiret, Imperatoris conſilium ei aperit. Ille cum vir eſſet alioqui pius ac religioſus, ſed qui de fide doctrina cominus diſputare haudquaquam valeret, alterum vice ſua propoſuit, qui & diſpicere quid agendum eſſet, & diſputare, ſi opus foret, egregie calleret, Siſinnium nomine, qui tum quidem lector ſub ipſo erat, poſtea vero Epiſcopus ibidem Novatianorum fuit. At Siſinnius, vir in primis diſertus & magno rerum uſu prædutus, & qui præter ſacrarum literarum ſcientiam, Græcorum quoque philoſophiam egregie callebat, cum probe noſſet ejuſmodi diſputationibus non modo diſcidia minime ſanari, verum etiam hæreſes ad majorem contentionem accendi, hoc conſilium ſuggeſſit Nectario. Quoniam compertum habebat veteres ſtudioſe caviſſe, ne principium exiſtentiæ filio tribuerent, quippe qui centerent illum patri coæternum eſſe, ſuadet, ut dialecticas quidem concertationes omittat, expoſitiones autem veterum in teſtimonium adducat, utque Imperator ſingularum ſectarum principes interroget, utrum veterum doctorum qui ante diſcidium in Eccleſia floruiſſent rationem habendam eſſe centerent, an vero tanquam a Chriſtiana religione alienos eos rejicerent. Nam ſi illos rejiciunt, audeant igitur eos etiam anathemate damnare. Id vero ſi facere auſi fuerint, a multitudine vulgi protinus extrudentur. Atque hoc facto manifeſta erit veritatis victoria. Quod ſi priſcos doctores minime repudiabunt, noſtrum erit libros veterum proferre, quorum teſtimonio ſententia noſtra confirmetur. Hæc Nectarius cum a Siſinnio audiiſſet, ſtatim in palatium contendit, & quid ſibi ſuggeſtum ſit conſilii Imperatori ſignificat. Ille conſilium avide complexus, rem ipſam prudenter exequitur. Occultans enim id quod in animo habebat, id unum ex illis ſciſcitatus eſt, num rationem aliquam ducerent eorum qui ante ortam diſſenſionem doctores Eccleſiæ exſtitiſſent, & utrum eos admitterent. Illis minime inficiantibus, ſeque eos tanquam magiſtros impenſe colere affirmantibus, iterum quæſivit Imperator utrum illis tanquam idoneis ac fide dignis Chriſtianæ doctrinæ teſtibus acquieſcant. Quæ cum audiiſſent ſectarum Epiſcopi eorumque dialectici, (erant enim cum illis non pauci ad diſputationis certamen inſtructi) quid acturi eſſent ambigebant. Etenim ſinguli in varias diſtrahebantur ſententias, dum alii rectum eſſe dicerent id quod ab Imperatore proponeretur, alii ſuis rationibus id nequaquam conducere exiſtimarent. Quippe alii aliter affecti erant erga priſcorum libros. Exinde ergo malé inter ipſos convenit; diſſidebantque non ſolum ab aliis ſectis, verum etiam inter ſemetipſos ii qui ejuſdem ſectæ eſſe videbantur. Concors itaque malitia, non ſecus ac veterum illorum gigantum lingua, diviſa eſt, & improbitatis turris everſa. Poſtquam Imperator multiplicem eorum diſperſionem animadvertit, eoſque ſola diſputatione, non autem veterum patrum expoſitione fretos eſſe, ad aliud conſilium ſe convertit. Tunc ex unaquaque ſecta hi qui diſertiſſimi habebantur, ſingula verba accuratiſſime perpendentes, dogma ſuum conſcripſerunt. Cumque dies adeſſet quæ ad id præſtituta fuerat, ſingularum ſectarum Epiſcopi ad palatium vocati accurrerunt.

1 Epiſtola ſynodica ex CP. Concilio ad Damaſum miſſa non pertinet ad hanc ſynodum, quod etiam putavit Dupin. in Bibl. ſed ad ſecundum conventum primæ CP.

runt. Aderant igitur Nectarius quidem & Angelius conſubſtantialis fidei propugnatores, Arianorum vero Demophilus, Eunomianorum Eunomius ipſe, Macedonianorum Eleuſius Cyzicenus. Poſtquam convenissent, Imperator eos benigne excepit, & libello fidei a ſingulis accepto, inde in cubiculum digreſſus, remotis arbitris Deum intente precatus eſt ut ad dignoſcendam veritatem ſibi auxilio eſſet. Poſt hæc perlectis uniuſcujuſque dogmatis libellis, ceteAra quidem dogmata, utpote quæ trinitatis diviſionem inducerent, damnavit, chartaſque incenderat, ſolam vero conſubſtantialis fidem ſuſcepit atque laudavit. Harum fidei expoſitionum Theodoſio Principi oblatarum tempore iſtius ſynodi nullam hodie habemus præter eam quæ eſt Eunomii, quam heic damus Græce & Latine ex interpretatione viri doctiſſimi Henrici Valeſii.

Εὐνομίου ἔκθεσις.

Τοῦ θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, κατὰ δικαίαν κρίσιν φήσαντος ὁμολογεῖν ἔμπροσθεν τοῦ Θεοῦ καὶ πατρὸς τοὺς ὁμολογοῦντας αὐτὸν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, καὶ ἀπαρνεῖσθαι τοὺς ἀρνουμένους αὐτόν· καὶ τῆς ἀποστολικῆς διδασκαλίας προτρεπούσης ἡμᾶς, ἑτοίμους εἶναι πρὸς ἀπολογίαν παντὶ τῷ ἐπερωτῶντι λόγον· καὶ τῶν βασιλικῶν προσταγμάτων ταύτην ἐπιζητούντων τὴν ὁμολογίαν, προθύμως ὁμολογοῦμεν ἃ φρονοῦμεν, καὶ ὅτι πιστεύομεν εἰς τὸν ἕνα καὶ μόνον ἀληθινὸν θεόν, κατὰ τὴν αὐτοῦ διδασκαλίαν, οὐκ ἐψευσμένῃ φωνῇ τιμῶντες· ἔστι γὰρ ἀψευδὴς· ἀλλ' ὄντα φύσει τε καὶ δόξῃ θεὸν εἶναι· ἀναρχον, ἀΐδιον. ἀπλανῆτης μόνον· καὶ τῇ οὐσίᾳ καθ' ἓν ἐστιν εἷς χωριζόμενον ἢ μεριζόμενον εἰς πλείους· ἢ ἄλλοτε ἄλλον γινόμενον, ἢ τῷ εἶναι ὃ ἐστι μεθιστάμενον. ὅτε ἐκ μιᾶς οὐσίας εἰς ὑποστάσεις τρεῖς σχηματιζόμενον· πάντη γὰρ καθάπαξ ἐστὶν εἷς, καὶ κατὰ τὰ αὐτὰ τε καὶ ὡσαύτως διαμένων μόνος· καὶ κοινωνὸν ἔχων τῆς θεότητος, καὶ μεῖζον τῆς δόξης, καὶ σύγκληρον τῆς ἐξουσίας, καὶ σύνδρομον τῆς βασιλείας· εἷς γάρ ἐστι κύριος θεὸς παντοκράτωρ, θεὸς θεῶν, βασιλεὺς τῶν βασιλευόντων, καὶ κύριος τῶν κυριευόντων· ὕψιστος ἐστὶ πάσαν τὴν γῆν, ὕψιστος ἐν οὐρανοῖς, ὑψίστοις ἐν ὑψίστοις, τοῖς ἐπουρανίοις· ἀληθινὸς ἐν τῷ εἶναι ὃ ἐστιν ἀεὶ καὶ διαμένει· ἀληθινὸς ἐν ἔργοις, ἀληθινὸς ἐν λόγοις. ἀρχὴ ἁπάσης ὑποταγῆς, ἐξουσίας, βασιλείας ἀπαύστου τροπῆς, καὶ μεταβολῆς ἐλεύθερος, ὡς ἀκήρατος. οὐκ ἐν τῷ γηρᾶν τὴν ἰδίαν οὐσίαν μείζων, καὶ ὁ αὐτὸς γηρῶν καὶ γηρώμενος, ἢ ὁ αὐτὸς πατὴρ γινόμενος καὶ υἱός· ἔστι γὰρ ἄφθαρτος· οὐκ ἐν τῷ ποιεῖν ἢ μερῶν ἢ φυσικῶν ὀργάνων προσδεόμενος· ἔστι γὰρ πάντων ἀπροσδεής· Πιστεύομεν καὶ εἰς τὸν τοῦ θεοῦ υἱόν, τὸν μονογενῆ θεόν, τὸν πρωτότοκον πάσης κτίσεως, χριστὸν ἀληθινὸν θεόν, οὐκ ἀγένητον· οὐκ ἄνευ χρόνου τοῦ εἶναι γένεσιν ὀνομαζόμενον υἱόν, χρόνου πάσης κτίσεως γενόμενον· οὐκ ἄκτιστον· ἀρχὴν ὁδῶν ἔργων τοῦ θεοῦ, καὶ ἐν ἀρχῇ ὄντα λόγον· οὐκ ἄναρχον· σοφίαν ζῶσαν, ἀληθειαν ἐνεργοῦσαν, δύναμιν ὑφεστῶσαν, ζωὴν γεννητικὴν· ὡς υἱὸν θεοῦ ζωογονοῦντα τοὺς ζῶντας· καὶ ζωοποιοῦντα τοὺς νεκρούς· φῶς ἀληθινὸν, φωτίζον πάντα ἄνθρωπον εἰσερχόμενον εἰς τὸν κόσμον· ἀγαθὸν καὶ χορηγὸν ἀγαθῶν ὡς ἀγαθότητι καὶ δυνάμει γεννηθέντα τοῦ πατρός· οὐχὶ τῷ μεμετρημένῳ συμμεμετρημένον τὴν ἀξίαν, οὐκ ἄλλῳ τινὶ τὴν πατρικὴν οὐσίαν, οὐ τὴν βασιλείαν· ἀλλὰ γνήσιον ἐκ γνησίου ἔνδοξον, καὶ τῆς δόξης κύριον· καὶ λαβόντα παρὰ τοῦ πατρὸς τὴν δόξαν, καὶ τῆς ἐκείνου μεταλαβόντα δόξης· ἀμετρήτως γὰρ ἡ δόξα τοῦ παντοκράτορος, καθὼς εἴ-

Fides expoſita ab Eunomio.

CUm Deus ac Servator noſter Jeſus Chriſtus juſtiſſima ſententia dixerit confeſſurum ſe coram Deo patre eos qui ipſum confiterentur coram hominibus, & negaturum eos qui ipſum negarent, cumque apoſtolica doctrina hortetur nos ut prompti paratique ſimus ad reddendam rationem cuilibet eam poſcenti, cum denique imperialia præcepta hanc confeſſionem requirant, alacri animo confitemur ea quæ ſentimus, & quod credimus in unum ac ſolum verum Deum, juxta ipſius doctrinam, neutiquam falſa voce eum honorantes. Eſt enim expers men-C dacii. Quippe qui & natura & gloria revera eſt unus Deus ſine principio, ſemper & indeſinenter ſolus, ſubſtantia ſecundum quam unus eſt nequaquam diviſus aut partitus in plures, aut alius atque alius ſubinde exiſtens, aut ab eo quod eſt recedens, nec ex una ſubſtantia in tres hypoſtaſes figuratus. Omnino enim & ſemel unus eſt, ſemper atque eodem modo permanens ſolus, nullum habens ſocium divinitatis, nullum gloriæ participem, nullum conſortem potentiæ, nullum regni aſſeſſorem. Unus enim eſt ac ſolus Deus omnipotens, Deus Deorum, Rex Regum, & Dominus dominantium, altiſſimus ſuper omnem terram, altiſſimus in cœ-D lis, altiſſimus in altiſſimis ac cœleſtibus, verus in exiſtendo id quod eſt & manet ſemper, verus in operibus, verus in ſermonibus, principium omnis ſubjectionis, poteſtatis, imperii, ſuperior converſione, & expers mutationis, utpote illibatus. Propriam ſubſtantiam non partiens in generando; nec idem generans & generatus, aut idem Pater exiſtens & Filius. Eſt enim incorruptus. In faciendo nequaquam indigens materia, aut membris, aut naturalibus inſtrumentis. Nulla enim re opus habet. Credimus etiam in Filium Dei, unigenitum Deum, primogenitum omnis creaturæ, Chriſtum verum Deum, non ingenitum, non antequam eſſet, ſine ge-E neratione Filium nominatum, genitum ante omnem creaturam, non increatum: principium viarum Dei ad opera, & in principio exiſtentem ſermonem, non expertem principii, ſapientiam viventem, veritatem operantem, virtutem ſubſiſtentem, vitam genitam; qui, utpote filius Dei, vivos vivificat, & ſuſcitat mortuos. Lucem veram, quæ illuminat omnem venientem in mundum. Bonum, & ſuppeditatorem bonorum: quippe qui bonitate ac virtute Patris eſt genitus. Qui neque cum eo qui ipſi impertitus eſt dignitatem, neque cum ullo alio paternam ſubſtantiam aut regnum participavit. Sed qui ex generatione factus eſt glorioſus & Dominus

gloriæ. Qui a Patre accepit gloriam, non autem participavit gloriam Patris. Nam gloria omnipotentis est incommunicabilis, sicut ipse dixit: *Gloriam meam alteri non dabo*. Qui a Patre glorificatus est ante sæcula. Qui glorificatur a Patre per sæcula, & per universam rationalem & creatam substantiam. Quem stipat universa cœlestis militia. Est enim Dominus, & Rex gloriæ, utpote Dei Filius ac Deus, opifex mortalium atque immortalium, opifex spirituum & universæ carnis. Omnia enim per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil. Rex & Dominus vitæ omnis ac spiritus eorum quæ per ipsum facta sunt. Omnia enim ei tradita sunt a Patre, juxta sanctissimam ejus vocem, & omnia dedit Pater in manu ejus. Obediens ad opificium & creationem omnium rerum. Obediens ad omnem administrationem. Qui non ex obedientia accepit ut esset filius aut Deus. Sed ex eo quod Filius est, & quod unicus genitus est, factus est Deus. Obediens in operibus, obediens in verbis. Mediator in sententiis, mediator in legibus. Hunc Filium Dei & unigenitum Deum agnoscimus, solum similem Patri ob præcipuam similitudinem, & propriam significationem, non ut Patrem Patri. Neque enim duo sunt Patres: non ut Filium Filio, quippe cum non sint duo filii: neque ut ingenitum ingenito; unus enim ingenitus est, Deus scilicet omnipotens; & unus Filius, unigenitus scilicet. Sed similem, ut Filium Patri: quippe qui imago sit & sigillum omnium operum ac sermonum & consiliorum Patris. Hunc confitemur unum esse eorum qui terrram inundarunt, eum qui Sodomitas igne exussit. Qui Ægyptios supplicio affecit. Qui leges tulit juxta mandatum æterni Dei. Qui tempore Prophetarum locutus est ad priscos. Qui vocavit eos qui parere recusabant. Qui omnem judicandi potestatem accepit. Pater enim non judicat quemquam, sed omne judicium dedit Filio. Qui in ultimis diebus factus est in carne, factus ex muliere. Factus est homo ad liberationem & salutem generis nostri. Qui hominem ex anima constantem & corpore adsumpsit. Qui ore & lingua annunciavit pacem vicinis simul ac remotis. Qui factus est obediens usque ad crucem & ad mortem, & qui non vidit corruptionem, sed surrexit tertia die, & post resurrectionem discipulis suis per compendium exposuit mysterium. Qui sedet ad dexteram Patris, qui venturus est ut vivos judicet ac mortuos. Post hunc credimus in Paracletum, Spiritum veritatis, Doctorem pietatis: qui factus est ab unigenito, & illi semel subjectus, nec post Patrem, nec cum Patre connumeratus. Unus enim ac solus Pater est Deus super omnia. Nec Filio coæquatus; unicus enim est Filius, nullum fratrem habens simul genitum. Nec tamen cum ulla alia re comparatus. Omnia enim quæ per Filium facta sunt opera, transcendit generatione ac natura, & gloria & cognitione; quippe qui primum sit, ac præstantissimum & maximum ac pulcherrimum opus unigeniti. Qui cum unus ac solus sit etiam ipse, primusque, & excellentissimus omnium Filii opificiorum, ob substantiam & naturæ dignitatem, operationem omnem ac

A πε, τὴν δόξαν μου ἑτέρῳ οὐ δώσω· δεδοξασμένον ὑπὸ τοῦ πατρὸς πρὸ τῶν αἰώνων· δεδοξασμένον ὑπὸ τοῦ πατρὸς δι' αἰῶνος, καὶ πάσης λογικῆς καὶ γενητῆς οὐσίας· δορυφορούμενον ὑπὸ πάσης ἐπουρανίου στρατιᾶς· κύριος γάρ ἐστι καὶ βασιλεὺς τῆς δόξης, ὡς υἱὸς θεοῦ καὶ θεός· δημιουργὸς ἀθανάτων καὶ θνητῶν, δημιουργὸς τῶν πνευμάτων καὶ πάσης σαρκός· πάντα γὰρ δι' αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδέν· βασιλεὺς καὶ κύριος πάσης ζωῆς καὶ πνοῆς τῶν δι' αὐτοῦ γενομένων· πάντα γὰρ αὐτῷ παρεδόθη παρὰ τοῦ πατρός, κατὰ τὴν ἁγίαν αὐτοῦ φωνήν, καὶ πάντα δέδωκεν ὁ πατὴρ ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ· ὑπήκοος πρὸς τὴν τῶν ὄντων δημιουργίαν καὶ γένεσιν· ὑπήκοος B πρὸς πᾶσαν διοίκησιν· οὐκ ἐκ τῆς ὑπακοῆς προσλαβὼν τὸ εἶναι υἱὸς ἢ θεός· ἀλλ' ἐκ τοῦ υἱὸς εἶναι καὶ γεννηθῆναι μονογενὴς θεὸς γενόμενος· ὑπήκοος ἐν ἔργοις· ὑπήκοος ἐν λόγοις· μεσίτης ἐν δόγμασι· μεσίτης νόμοις· τοῦτον ἴσμεν υἱὸν τοῦ θεοῦ καὶ μονογενῆ θεόν· τοῦτον ὅμοιον τῷ γενήσαντι μόνον καθ' ἐξαίρετον ὁμοιότητα καὶ τὴν ἰδιάζουσαν ἔννοιαν· οὐχ ὡς πατρὶ πατέρα· οὐ γὰρ εἰσὶ δύο πατέρες· οὐδὲ ὡς υἱῷ υἱόν, οὐκ ὄντων δύο υἱῶν· οὐδὲ ὡς ἀγένητον ἀγενήτῳ· μόνος γάρ ἐστιν ἀγένητος ὁ παντοκράτωρ· καὶ μόνος υἱὸς ὁ μονογενής· ἀλλ' ὡς υἱὸν πατρί· ὡς εἰκόνα καὶ ὡς σφραγῖδα πάσης τῆς τοῦ παντοκράτορος ἐνεργείας καὶ C δυνάμεως· σφραγῖδα τῶν τοῦ πατρὸς ἔργων καὶ λόγων καὶ βουλευμάτων· τοῦτον ὁμολογοῦμεν ἕνα τὸν ἐν ὕδασιν ἐπικύσαντα τὴν γῆν· τὸν πυρὶ καταφλέξαντα σοδομίτας· τὸν ἐπιθέντα δίκην αἰγυπτίοις· τὸν θέμενον τοὺς νόμους κατ' ἐπιταγὴν τοῦ αἰωνίου θεοῦ· τὸν ἐπὶ τῶν προφητῶν ὁμηλήσαντα τοῖς παλαιοῖς· τὸν καλέσαντα τοὺς ἀπειθοῦντας· τὸν λαβόντα πᾶσαν τοῦ κρίνειν τὴν ἐξουσίαν· ὁ γὰρ πατὴρ κρίνει οὐδένα· την γὰρ κρίσιν πᾶσαν δέδωκε τῷ υἱῷ· τὸν ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν γενόμενον ἐν σαρκί· γενόμενον ἐκ γυναικός. γενόμενον ἄνθρωπον ἐπὶ ἐλευθερίᾳ καὶ σωτηρίᾳ τοῦ γένους ἡμῶν ἀναλαβόντα τὸν ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος ἄνθρωπον· τὸν διὰ γλώσ- D σης καὶ στόματος εὐαγγελισάμενον τὴν εἰρήνην τοῖς ἐγγὺς καὶ τοῖς μακρὰν· τὸν γενόμενον ὑπήκοον μέχρι σταυροῦ καὶ θανάτου· καὶ μὴ ἰδόντα διαφθορὰν, ἀλλ' ἀναστάντα τῇ τρίτῃ τῶν ἡμερῶν· καὶ μετὰ τὴν ἀνάστασιν ἀνακεφαλαιωσάμενον τοῖς ἑαυτοῦ τὸ μυστήριον· καὶ καθήμενον ἐν δεξιᾷ τοῦ πατρός· τὸν ἐρχόμενον κρίναι ζῶντας καὶ νεκρούς· καὶ μετὰ τοῦτον· πιστεύομεν εἰς τὸν παράκλητον τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας· τὸν καθηγητὴν τῆς εὐσεβείας· γενόμενον ὑπὸ τοῦ μονογενοῦς καὶ τοῦ καθάπαξ ὑποτετυγμένον· οὔτε κατὰ τὸν πατέρα· οὔτε τῷ πατρὶ συναριθμούμενον· εἷς γάρ ἐστι καὶ μόνος πατὴρ ὁ ἐπὶ πάντων θεός· οὔτε τῷ E υἱῷ συνεξισούμενον· μονογενὴς γάρ ἐστιν, οὐδένα ἔχων ἀδελφὸν ὁμογενῆ· οὔτε μὴν ἄλλῳ τινὶ συντασσόμενον· ἁπάντων γὰρ ἀναβέβηκε τῶν διὰ τοῦ υἱοῦ γενομένων ποιημάτων γενέσει καὶ φύσει, καὶ δόξῃ καὶ γνώσει· ὡς πρῶτον ἔργον καὶ κράτιστον τοῦ μονογενοῦς· μέγιστόν τε καὶ κάλλιστον· εἷς δὲ καὶ οὗτος ὢν καὶ πρῶτος καὶ μόνος· καὶ πάντων προύχων τῶν τοῦ υἱοῦ ποιημάτων κατὰ τὴν οὐσίαν καὶ τὴν φυσικὴν ἀξίαν, πᾶσαν ἐνέργειαν καὶ διδασκαλίαν ἐξανύει κατὰ τὸ δοκοῦν τῷ υἱῷ, πεμπόμενος ὑπ' αὐτοῦ λαμβάνων· καὶ ἀναγγέλλων τοῖς παιδευομένοις. καὶ τῆς

ἀλη-

ἀληθείας καθηγεμόνα· ἐχομένους τῶν ἁγίων· μυσταγωγοῦντα τοὺς προσιόντας τῷ μυστηρίῳ· δῳρούμενον πᾶσαν δωρεὰν τῷ πνεύματι τῷ διδόντος τὴν χάριν· συνεργοῦντα τοῖς πίστεσι πρὸς κατανόησιν τῆς θεοπρεπεστέρας ἐμφάσεως· ὑφηγούμενον ἐγκειμένοις· ἐθέλοντα πρὸς τὸ συμφέρον· κραταιοῦντα πρὸς ἐνάρετον· φωτίζοντα τὰς ψυχὰς τῇ φωτὶ τῆς γνώσεως· καθαίροντα τοὺς λογισμούς· δαίμονας ἀπερύκοντα, καὶ νοσοῦντας θεραπεύοντα· τοὺς νοσοῦντας ἰώμενον· πλανωμένους ἐπιστρέφοντα· ὀλιγοψύχους παρακαλοῦντα· ἐκλύοντας ἀνορθοῦντα· πονοῦντας ἀναπαύοντα· ἀγωνιζομένοις ὑποφωνοῦντα· δειλανδρεοῦσι θαρσύνοντα· ἁπάντων κηδεμόνα· πᾶσαν φροντίδα καὶ μέριμναν εἰσφερόμενον εἰς προσαγωγὴν τῆς ἐπιστήμης καὶ φυλακὴν τῶν πιστῶν· πεπίστευται ἐπὶ τούτοις εἰς τὴν ἡμετέραν ἀνάστασιν διὰ τοῦ σωτῆρος· αὐτῶν τῶν διαλυθέντων σωμάτων, μετὰ τῶν οἰκείων καὶ μερῶν καὶ μελῶν· ἀθικτος ἐλλειόντος ἐπὶ συναγωγῇ τῆς τοῦ ἑκάστου σώματος συμπληρουμένου κατὰ τὸν παρόντα βίον· ἔτι μὴν καὶ τὴν ἐπὶ τούτοις κρίσιν ἢ ἐπὶ κακῶς δεξαζομένων ἢ βεβιωμένων· καὶ πάντων ὁμοῦ τῶν κατὰ τὴν παρῆσαν ζωὴν γενομένων ἔργων καὶ λόγων καὶ ἐνεργειῶν, παραξέων, ἐνθυμημάτων, κτημάτων· μηδενὸς τὸ παράπαν λανθάνοντος τῶν μειζόνων ἢ τῶν ἐλαχίστων· μηδενὸς πλεονασμοῦ τῶν ἐνθέσμων ἢ παρανόμως εἰργασμένων· ἢ πεπραγμένων· τῆς συμμέτρου καὶ δικαίας ἐπιμετρουμένης δίκης· καὶ τῶν μὴ εἰς τέλος ἀσεβησάντων, πρὸς τὴν ἀπλέκτητον κόλασιν παραπεμπόντων· τοὺς δὲ ὁσίους καὶ δικαίους βιώσαντας πρὸς τὴν αἰωνίαν ζωὴν ἀναφερόντος· ταῦτα καὶ φρονοῦμεν παρὰ τῶν ἁγίων μαθόντες, καὶ φρονοῦντες πιστεύομεν· οὐδὲν ὑπ' αἰσχύνης ἢ δέους παρέντες ἢ ἐμάθομεν· οὔτε μὴν ἐκ αἰσχύνης ἢ φιλονεικίας προσθέντες πλέον ἢ διαστρέφοντες· οὐδὲ συνωδότες οὐδὲ ἐπηχεῖς ἢ ὁσωρμον, ἐπεῖα πλάττουσι καθ' ἡμῶν οἱ συκοφαντοῦντες ἢ βλασφημοῦντες· ὧν τὸ κρίμα ἔνδικον ἐστίν.

A doctrinam perficit ex arbitrio Filii, miſſus ab illo & ab eodem actipiens, & renuncians iis qui inſtituuntur, docens veritatem, ſanctos ſanctificans, deducens eos qui ad ſacramentum accedunt, dividens ſpiritui omne donum ejus, qui dat gratiam. Qui cooperatur fidelibus ad intelligentiam & contemplationem eorum quæ mandata ſunt. Qui orantibus ſubſonat. Qui ad id quod utile eſt præit viam. Qui ad pietatem corroborat. Qui animas luce cognitionis illuſtrat. Qui purgat cogitationes. Qui dæmones abigit, ægros curat, ſanat languidos. Qui errantes reducit in viam, ſolatur contritos, titubantes erigit, reficit laborantes. Qui pugnantibus ſubclamat, timidis addit animos, curator univerſorum. Qui curam omnem ac ſolicitudinem adhibet ut benevolos promoveat, & fideliores quoſque cuſtodiat. Poſt hæc credimus in eam quæ per Servatorem futura eſt reſurrectionem corporum, horum ſcilicet ipſorum quæ diſſoluta ſunt, una cum propriis membris ac partibus, nullo deficiente aut immutato ex iis quæ uniuſcujuſque corpus componebant dum viveret. Præterea credimus judicium quod poſtea fiet eorum, quæ male cogitata atque acta fuerint in vita, & omnium pariter operum ac verborum & actuum, cogitationum ac ſenſuum, qui fuerint in hac vita, ita ut nihil omnino lateat, nec maximum quidquam, nec minimum, nihil negligatur ex iis quæ illegitime aut injuſte geſta ſunt ac perpetrata, ſed juſta & æqua merces rependatur: & ii quidem qui uſque ad exitum vitæ impie ſe geſſerint aut peccaverint, ſempiterno tradantur ſupplicio, ii vero qui juſte ac pie vixerint, ad æternam vitam perducantur. Hæc ſentimus, prout a ſanctis accepimus, & ſentientes credimus: nihil eorum quæ accepimus præ pudore aut præ metu obmittentes, ſed neque per imprudentiam, aut pervicaciam aliquid amplius addentes, aut pervertentes, nec nobis conſcii ullius impietatis ac blaſphemiæ, cujuſmodi adverſus nos confingunt calumniatores, quorum juſta eſt condemnatio.

CONCILIUM CONSTANTINOPOLITANUM III.

NECTARII SUB DAMASO.

Ex libello Synodico.

ΟΠΕΡ οἱ τούτῃ δεξάμενοι ἔξαρχοι, ὁ Βυζαντίου Νεκτάριος, καὶ ὁ Ἀλεξανδρείας Θεόφιλος, μετὰ τῶν συμπαρόντων, συνῳδικῶς ἀνεθέματι καθυπέβαλον τοὺς ἐπιμένοντας Ἀρειανοὺς, Παυλιανοὺς, Ἀπολιναριστὰς, Μαρκελλιανοὺς, καὶ Φωτεινιανούς· καὶ ὅρον ἐκδέξαμενοι πανσεβάσμιον, ἅμα ἀρχιερεῦσι πρὸς τὸν μακάριον ἐξαπέστειλαν Δάμασον.

QUOD & qui illi præerant, Nectarius Byzantii, & Alexandriæ Theophilus, una cum ceteris qui præſentes aderant receperunt: & ſynodice anathemati ſubjecerunt eos, qui Ariani permanerent, Paulianos item, Apollinariſtas, Marcellianos & Photinianos, & decreto edito perquam pio, una cum epiſcopis ad beatum Damaſum id miſerunt.

SYNO-

[1] De hoc Concilio nuſquam, quod ſciam, niſi in libello Synodico mentio. Deviat autem Auctor, cum ſcripſerit ei præſedisſe cum Nectario Theophilum, & Synodi decreta ad Damaſum miſſa; cum Damaſus obierit anno 384. & Theophilus nonnisi anno 385. electus fuerit Alexandrinus Epiſcopus.

[a] SYNODUS SYDÆ HABITA ADVERSUS MASSALIANOS [1]

SUB DAMASO.

Synodo qui præfuerit

[a] *Synodus.*) His temporibus adverſus Maſſalianos Sydæ congregatam eſſe ſynodum, Photius in bibliotheca ait his verbis; *Legimus ſynodum Sydæ factam adverſus hæreſim Maſſalianorum, id eſt, Euchaitarum vel Adelphiorum. Præfuit ſynodo Amphilochius epiſcopus Iconii, cum epiſcopis viginti quinque. Ex ſynodo ibi eſt ſynodica ad Flavianum Antiochenum epiſcopum, qui ea de cauſa etiam aliam ſynodum habuit. In eo concilio Sydæ habito, Adelphius licet pœnitentiam polliceretur, non eſt admiſſus, quamvis hæreſim deteſtari videretur: quoniam non ex corde pœnitentia & renunciatio facta eſſet* [a]. Vide Baron. ann. 383 num. 39.

[a] Conſulat lector, codicem 52. bibliothecæ Photii, in quo plurima alia concervantur eodem ſpectantia.

IDEM CONCILIUM SIDENSE

Ex Nova Baluzii Collectione.

CUm per eas tempeſtates hæreſis Maſſalianorum propagaretur, curæ fuit Epiſcopis conatus ejus comprimere. Ea de cauſa Amphilochius Iconienſis in Licaonia Epiſcopus Concilium Epiſcoporum viginti quinque congregavit apud Sydam urbem Pamphyliæ; ex quo, Phot. col. 52. ut Photius docet, ſcripta eſt epiſtola ad Flavianum Epiſcopum Antiochenum, rerum in ſynodo geſtarum rationem reddens. Meminit etiam, ni fallor, iſtius Concilii Theodoretus lib. 4. hiſtor. eccleſ. cap. XI. his verbis *Simili modo Amphilochius ille celeberrimus, qui metropolim Lycaoniæ paſtorali cura regendam ſuſceperat, & univerſam provinciam gubernabat, cum hanc peſtem pervaſiſſe illuc* [b] *didiciſſet, rurſus eam depulit, & gregem ſibi commiſſum ea labe liberavit.*

[b] Id eſt, Pamphiliam, ut patet ex eodem capite Theodoreti extremo.

CONCILIUM ANTIOCHENUM

Habitum anno Chriſti CCCLXXXIII.

Ex Nova Baluzii Collectione.

HAnc ſynodum eodem ferme tempore habitam fuiſſe legimus quo Sydenſem coegit Amphilochius Epiſcopus Iconii. Habita porro fuit adverſus Meſſalianos hæreticos, eique præfuit Flavianus Epiſcopus Antiochenus, interfuerunt vero Byzus Epiſcopus Seleucienſis, Maruthæ Supharenorum, & Samius ad quos ſe cum Presbyteri tum Diaconi ad triginta conjunxerunt. Noluit hæc ſynodus Adelphium pœnitentiam profitentem hæreſimque abjurantem admittere, quod neque ea hæreteos abjuratio neque pœnitentia vera atque ex animo facta probaretur. Condemnatus vero Adelphius ejuſque ſectatores neque pœnitentiæ locum, quamvis, ut diximus, quæſierint, propterea repererunt quod quos anathemate tanquam Meſſalianos condemnarant, cum his veluti conſortibus ſcripto communicare deprehenſi ſunt. Falluntur autem qui quæ iſthic dicuntur de pœnitentia Adelphii, referunt ad ſynodum Sydenſem, cum Photius aperte ſcribat actitata illa eſſe in Antiochena Flaviani.

Ad hanc ſynodum Antiochenam referri poſſe videntur quæ narrat Theodoretus lib. IV. hiſt. eccleſ. cap. XI.

VI.

1 Ac Theodoretus lib. 4. hiſt. cap. 10. abſque ſynodo ſtatim extinctos fuiſſe, eos haud obſcure ſignificat; a Letoio primum Melitinenſi in ipſis Valentiani M. primordiis, poſtea ab Amphilochio Iconienſi: denique a Flaviano Antiocheno. Hunc de illis pronunciaſſe an. 383. ponit Codex idem Photianus. *Harduinus.*

VITA EPISTOLÆ ET DECRETA SIRICII PAPÆ.

Ex Libro Pontificali.

Sedisse an. 19. ex ratione temporum colligunt alii. anfulis inclusa desunt in Loc.

SIRICIUS *a* natione Romanus, ex patre Ti- burtio, *b* sedit annos quindecim, (mentes undecim, dies viginti quinque). Hic constitutum fecit de omni ecclesia, & contra omnes hæreses, & dispersit per universum mundum, ac per omnes provincias, ut in omni archivo ecclesiæ conservaretur, ob oppugnationem contra omnes hæresim. *c* Hic constituit ut nullus presbyter missas celebraret per omnem hebdomadam, nisi consecratum episcopi loci designati susciperet declaratum, quod nominatur fermentum. *d* Hic invenit Manichæos, quos in exilio deportavit. Et hoc constituit, (ut non participarent cum fidelibus communionem, quia ore polluto non liceret sanctum Corpus dominicum vexare. Hic quoque constituit,) ut si quis conversus de Manichæis rediret ad ecclesiam, nullatenus communicaret, nisi tantum relegationi monasterii diebus vitæ teneretur obnoxius; ut jejuniis & orationibus maceratus, probatus sub omni examinatione usque ad ultimum diem transitus sui, humanitate ecclesiæ viaticum * eis largiretur. Hic constituit, hæreticos sub manus impositione recipi & reconciliari præsente cuncta ecclesia. Hic fecit ordinationes quinque in urbe Roma per mensem Decembrem, presbyteros triginta unum, diaconos sexdecim, episcopos per diversa loca numero triginta (*a*) duo. Qui etiam sepultus est in cœmeterio Priscillæ via Salaria, octavo Kalendas Martii. Et cessavit episcopatus dies viginti.

anfulis inclusa desunt in Loc.

NOTÆ SEVERINI BINII.

initium pontificatus Siricii quando & quomodo cer. perit.

a Siricius.) Post interregnum viginti dierum & unius, anno Christi 385. pridie Idus Januarii, Siricius non sine tumultu Ursicini schismatici, in locum Damasi successus fuit. Præsedit ecclesiæ sub Valentiniano secundo, Theodosio seniore, Arcadio & Honorio imperatoribus. Circa initium pontificatus Siricii, Augusta illa Iezabel Justina Ambrosium persequitur. Antiocheni statuas Theodosii dejiciunt: pœnam idcirco incarcerationibus & privilegiorum spoliationibus inflictam, Chrysostomus & Flavianus deprecantur.

Antiocheni statuas Theodosii dejiciunt.

S Monica in obitu, prohibet sacrificium offerri petit, ut scribit S. Augustin. lib 9. confess. cap. 11. 12. 13.

Sancta Monica Augustini mater religiosissima ad beatam vitam evocatur, unius tantum solicita, ut pro se salutare sacrificium offeratur. *Tantum*, inquit, *illud vos rogo, ut ad altare domini memineritis mei ubi fueritis*. Dissensiones inter Epiphanium Constantiæ Cypri, & Joannem Hierosolymorum episcopum, occasione hæresum Origenis, quas ille cum Rufino altisque complicibus defendendas infeliciter susceperat, exortæ sunt. Quæ hæreses hujus temporibus prodierint, quæ concilia habita fuerint, ex notis conciliorum & epistolarum constabit.

Siricius quandiu clavem ecclesiæ tenuerit.

b Sedit annos quindecim.) Annis tredecim, mense uno, diebus quatuordecim. Nam octavo Kalend. Martii anno 398. ex hac vita migravit. Hucusque si ab initio sedis tempora pontificatus Siricii computentur, assignatus numerus annorum, mensium & dierum, reperietur. Quod periclitanti ecclesiæ occasione Origenistarum, quos Marcella Romæ detexerat, ut infra in notis concilii Alexandrini sub Anastasio celebrati dicemus, non satis velociter occurrit, citissime ex hac vita sublatus est.

c Hic constituit ut nullus presbyter missas celebraret per hebdomadam, nisi consecratum episcopi loci susceperit fermentum.) Quid sit fermentum, quis illius usus, diximus supra in notis ad vitam Melch. verbo *Hic fecit*. Item canone 14. 38. 49. concil. Laod. Quibus ea quæ hic subscribuntur, mirifice declarantur.

d Hic invenit Manichæos, quos deportavit.) Hæc adversus Manichæos pontifex constituit, ideo quod a catholicis difficulter discerni possent. Secreta enim dumtaxat conventicula habuerunt, sequi perjuriis & mendaciis interpositis, catholicos esse affirmarunt. De mendaciis, hæresi ac perjurio convicti, pœnitentiam simulate agentes, suamque hæresim exteriore actu detestati, interius Manichæi esse perseverarunt: ne detegerentur, catholicorum ecclesiam frequentantes, cum iisdem sacram eucharistiam participarunt. Jure igitur meritoque deprehensi, exilio mulctati, vel si pœnitentiam agerent, ad participandam sacram eucharistiam in fine vitæ dumtaxat admissi fuerunt. Ad instantiam Siricii pontificis, illud Theodosii imperatoris rescriptum lib. 18. de hæret. Cod. Theod. extans, promulgatum fuisse probabile est; quo prædictæ hæreseos sectarii, non ab urbe tantum, verum etiam ab universo orbe relegari mandantur. Cum in honorem solis ac lunæ die dominico & feria secunda jejunarent, solemque velut numen colentes, ad orientem conversi superstitiose adorarent, idemque etiam pie ac sancte catholici facerent, atque adeo nullo indicio a Manichæis catholici & orthodoxi discerni possent, sanctus Leo I. hunc orandi ritum ad tempus suspendit, ne quid fideli populo cum hæreticis commune esset, sed potius hoc indicio apertissime discernerentur. Baron. anno 443. an. 4. & 5.

Manichæorum simulatio.

Theodosius Manichæos ab urbe relegari jubet

Manichæi solem ac lunam pro numine colunt.

EPISTOLA VALENTINIANI IMPERATORIS AD PINIANUM.

Quæ Siricii Romani Antistitis electionem probat Ave Piniane Carissime nobis.

Edidit Baron. ad Ann. 385. n. 6.

POpulum Urbis æternæ gaudere concordia, & optimum eligere Sacerdotem, populi Romani esse credimus instituti, & nostris gratulamur advenire temporibus. Proinde quoniam Religiosum Siricium antistitem sanctitatis sic præesse sacerdotio voluerunt, ut Ursinium improbum acclamationibus violarent; nostro cum gaudio memoratus episcopus ipse permanet, Piniane carissime, ac jucundissime: siquidem magnum innocentiæ, & probitatis exemplum est, in una acclamatione & ipsum eligi, & ceteros improbari. Data VII. Kalendas Martii.

EPI-

1 In MSS. *Syrtii* fere semper: aliquando *Sirtoli*, *Syrici*, & *Sirici*. In Chron. Prosperi *Serius* est. *Harduinus*.

(*a*) *Lov.* III.

[a] EPISTOLA [1] I. SIRICII PAPÆ

AD HIMERIUM TARRACONENSEM. (*a*)

I. *De Arianis non rebaptizandis.*
II. *Ut præterquam in paſcha & pentecoſte, niſi in neceſſitate & periculo, baptiſmum non celebretur.*
III. *De apoſtatis ab eccleſia ſeparandis.*
IV. *Quod non liceat, alterius ſponſam alteri in matrimonii jura accipere.*
V. *De his qui poſt pœnitentiam vel militiæ cingulum, vel nova conjugia, vel illicitos appetierunt concubitus.*
VI. *De monachis & ſacris virginibus, propoſitum non ſervantibus.*
VII. *De ſacerdotum vel Levitarum incontinentia.*
VIII. *De admittendis ad clerum*
IX. *De clericorum converſatione.*
X. *De his, qui grandævi ad ſacram militiam convertuntur.*
XI. *De clericis, qui ad ſecundas nuptias tranſeunt, ut deponantur.*
XII. *Quæ fœminæ cum clericis debeant habitare.*
XIII. *De monachorum promotione ad clerum.*
XIV. *Quod pœnitens non fiat clericus. Vel ſic: De clericis, ut pœnitentiam per impoſitionem manus ſacerdotis non accipiant.*
XV. *De pœnitentibus, vel digamis, vel viduarum maritis, ut non permittantur ad ordinem clericatus admitti. Vel ſic: Ut ſi per ignorantiam, vel pœnitens, vel digamus, vel viduæ maritus clerici facti fuerint, non promoveantur.*

Siricius [c] *Himerio Tarraconenſi epiſcopo ſalutem.*

DIRECTA ad deceſſorem noſtrum ſanctæ recordationis Damaſum fraternitatis tuæ relatio, me jam in ſede ipſius conſtitutum (quia ſic dominus ordinavit) invenit: quam cum in conventu fratrum ſolicitus legeremus, tanta invenimus, quæ reprehenſione & correctione ſunt digna, quanta optaremus laudanda cognoſcere. Et quia neceſſe erat, nos in ejus laboribus [a] curisque ſuccedere, cui per Dei gratiam ſucceſſimus in honore, facto, ut oportebat, primitus meæ provectionis indicio, ad ſingula (prout dominus aſpirare dignatus eſt) conſultationis tuæ reſponſum competens non negamus: quia pro officii noſtri conſideratione non eſt nobis diſſimulare, non eſt tacere libertas, quibus major cunctis Chriſtianæ religionis zelus incumbit. Portamus onera omnium qui gravantur: quinimo hæc portat in nobis beatus apoſtolus Petrus, qui nos in omnibus, ut confidimus, adminiſtrationis ſuæ protegit & tuetur hæredes.

[a] laboresque curisque.

I.

[b] Prima itaque paginæ tuæ fronte ſignaſti, baptizatos ab impiis Arianis, plurimos ad fidem A catholicam feſtinare, & quoſdam de fratribus noſtris, eoſdem denuo baptizare (*b*) velle, quod non licet: cum hoc fieri & apoſtolus vetet, & canones contradicant, & poſt caſſatum Ariminenſe concilium, miſſa ad provincias a venerandæ memoriæ prædeceſſore meo Liberio generalia decreta prohibeant, quos nos cum Novatianis, aliiſque hæreticis, ſicut eſt in ſynodo conſtitutum, per invocationem ſolam ſeptiformis ſpiritus, epiſcopalis manus impoſitione, catholicorum conventui ſociamus. Quod etiam totus oriens occidenſque cuſtodit: a quo tramite vos quoque poſthac minime convenit deviare, ſi non vultis a noſtro collegio ſynodali ſeparari ſententia. B

Epheſ. 4.

II.

[c] Sequitur (*c*) de diverſis baptizandorum temporibus, prout unicuique libitum fuerit, improbabilis & emendanda confuſio, quæ a noſtris conſacerdotibus (quod commoti dicimus) non ratione auctoritatis alicujus, ſed ſola temeritate præſumitur, ut paſſim ac libere natalitiis Chriſti, ſeu apparitionis, nec non & apoſtolorum ſeu martyrum feſtivitatibus innumeræ (ut aſſeris) plebes baptiſmi myſterium conſequantur, cum hoc ſibi privilegium & apud nos, & apud omnes eccleſias, dominicum ſpecialiter cum pentecoſte ſua paſcha defendat, quibus ſolis per annum diebus, ad fidem confluentibus generalia baptiſmatis tradi convenit ſacramenta, his dumtaxat [d] electis, qui ante quadraginta vel eo amplius dies nomen dederint, & exorciſmis, quotidianiſque orationibus atque jejuniis fuerint expiati, quatenus apoſtolica illa impleatur præceptio, ut *expurgato fermento veteri, nova incipiat eſſe conſperſio*. Sicut (*d*) ſacram ergo paſchalem reverentiam in nullo dicimus eſſe minuendam, ita infantibus, qui necdum loqui poterunt [e] per ætatem, vel his, quibus in qualibet neceſſitate opus fuerit ſacri unda baptiſmatis, omni volumus celeritate ſuccurri, ne ad noſtrarum perniciem tendat animarum, ſi, negato deſiderantibus fonte ſalutari, exiens unuſquiſque de ſæculo, & regnum perdat & vitam. Quicumque etiam diſcrimen naufragii, hoſtilitatis incurſum, obſidionis ambiguum, vel cujuslibet corporalis ægritudinis deſperationem inciderint, & ſibi unico credulitatis auxilio popoſcerint ſubveniri, eodem, quo poſcunt, momento temporis, expetitæ regenerationis præmia conſequantur. Haſtenus erratum in hac parte ſufficiat: nunc præfatam regulam omnes teneant ſacerdotes, qui nolunt ab apoſtolicæ petræ, ſuper quam Chriſtus univerſalem conſtruxit eccleſiam, ſoliditate divelli.

De conſecr. diſtinct. 4. Non ratione auctor.

[d] excepto.

1. Cor. 5.

[e] potuerint.

Matth. 16.

III.

E Adjectum eſt etiam, quoſdam Chriſtianos ad apoſtaſiam, (quod dici neſas eſt) tranſeuntes, & idolorum cultu ac ſacrificiorum contaminatione

---

[1] Eſt hæc epiſtola in Collectione gemina Iſidori, & Dionyſii Exigui inter MSS. Collegii Pariſ. Soc. Jeſu. Non eſt autem in Collectione Dionyſii Exigui Siricii Papæ Epiſtola alia præter iſtam. Citatur hæc a Carolo M. in Capitulari Aquiſgranenſi anni 789. *Ex decretalibus Syricii Papæ* cap. 4. & 6. Quæ duo capitula citantur & ab Hincmaro in opuſc. 26. pag. 240. & 241. *Ex decretis Papæ Siricii*. Et in libro Pontificali: *Hic conſtituit fieri de omni Eccleſia*, &c. Harduinus. [a] MSC. unus Pariſ. *Hyerio*; ita & in *Luc.* Merlinus in Collect. Iſidori, *Cumerio*. Himerius, vel Cumerius Epiſcopus Tarrac. nonnihil ex hac Epiſt. cognitus. *Harduinus*.

[2] Refertur hic Canon a Creſconio in Collect. Canon. cap. 53. *Harduinus*. [4] Deſcribit hunc Canonem Creſconius cap. 212. *Harduinus*. (*a*) Collata eſt nunc primum cum codice ſæculi VIII. *Luc.*

(*b*) in *Luc.* deeſt *velle*. (*c*) *Luc.* deinde baptizatorum pro unicuique libitum fuerit. (*d*) in *Luc.* deeſt ſacram

tione profanatos ; quos a Chriſti corpore & A ſanguine, quo dudum redempti fuerant renaſcendo, *jubemus* abſcindi . Et ſi reſipiſcentes forte aliquando fuerint ad lamenta converſi , his quamdiu vivunt , agenda pœnitentia eſt , & in ultimo fine ſuo reconciliationis gratia tribuenda: quia (docente domino) *nolumus mortem peccatoris* , (*a*) *ſed ut convertatur & vivat*.

Ezech. 18

IV.

27. qu. 2. De conjugali violatione. (*a*)

De conjugali autem violatione requiſiſti , ſi deſponſatam alii puellam alter in matrimonium poſſit accipere. Hoc ne fiat omnibus modis inhibemus: quia illa benedictio, quam nuptura ſacerdos imponit , apud fideles cujuſdam ſacrilegii inſtar eſt , ſi ulla tranſgreſſione violetur.

V.

31. qu. 2. De his vero. (*a*)

De his vero non incongrue dilectio tua apoſtolicam ſedem credidit conſulendam, qui (*b*) acta pœnitentia, tamquam canes ac ſues ad vomitus priſtinos & ad volutabra redeuntes , & militiæ cingulum , & ludieras voluptates , & nova conjugia , & inhibitos denuo appetivere concubitus. Quorum profeſſam incontinentiam , generati poſt abſolutionem filii prodiderunt. De quibus, quia jam ſuffugium non habent pœnitendi , id diximus [a] decernendum, ut ſola intra eccleſiam fidelibus oratione jungantur, ſacræ [b] myſteriorum celebritati , quamvis non mereantur, interſint: a dominicæ autem menſæ convivio ſegregentur , ut hac ſaltem diſtrictione correpti, & ipſi in ſe ſua errata caſtigent , & aliis exemplum tribuant, quatenus ab obſcœnis cupiditatibus retrahantur . Quas (*c*) [c] tamen (quoniam carnali fragilitate ceciderunt) viatico [d] munere, cum ad dominum cœperint proficiſci, per communionis gratiam volumus [e] ſublevari. Quam formam & circa mulieres , quæ ſe poſt pœnitentiam *b* talibus pollutionibus devinxerunt, ſervandam eſſe cenſemus.

a duximus.

b ſacris celebritatibus.

c Quibus.

viatici.

e ſubvenire.

VI.

[1] Præterea monachorum quoſdam atque monacharum, abjecto propoſito ſanctitatis , in tantam proteſtaris demerſos eſſe laſciviam , ut prius clanculo, velut ſub monaſteriorum prætextu , illicita ac ſacrilega ſe contagione miſcuerint : poſtea vero in abruptum conſcientiæ deſperatione perducti , de illicitis complexibus libere filios procrearint, quod & publicæ leges & eccleſiaſtica jura condemnant. Has ergo impudicas deteſtabileſque perſonas a monaſteriorum cœtu, eccleſiarumque conventibus eliminandas eſſe mandamus: quatenus retruſæ in ſuis ergaſtulis , tantum facinus continua lamentatione E deflentes, purificatorio poſſint pœnitudinis igne decoquere, ut eis vel ad mortem ſaltem ſolius miſericordiæ intuitu, per communionis gratiam, poſſit indulgentia ſubvenire.

VII.

[4] Veniamus nunc ad ſacratiſſimos ordines clericorum, quos in venerandæ religionis injuriam, ita per veſtras provincias calcatos (*d*) atque confuſos, caritate tua inſinuante , reperimus, ut Jeremiæ nobis dicendum ſit voce : *Quis dabit capiti meo aquam , & oculis meis fontem lacrymarum , & flebo populum* [a] *hunc die ac nocte*? Si ergo beatus propheta ad lugenda populi peccata non ſibi ait lacrymas poſſe ſufficere: quanto nos poſſumus dolore perecli, cum eorum , qui in noſtro ſunt corpore, compellimur facinora deplorare ? Præcipue quibus ſecundum beatum Paulum , *inſtantia quotidiana* , B *& ſolicitudo omnium eccleſiarum indeſinenter incumbit. Quis enim infirmatur , & ego non infirmor? Quis ſcandalizatur , & ego non uror*. (*e*) Plurimos enim ſacerdotes Chriſti atque Levitas, poſt longa conſecrationis ſuæ tempora , tam de conjugibus propriis , quam etiam de turpi coitu ſobolem didicimus procreaſſe , & crimen ſuum hac (*f*) præſcriptione defendere, quia in veteri teſtamento ſacerdotibus ac miniſtris generandi facultas legitur attributa. Dicat mihi nunc, quiſquis ille eſt ſectator libidinum, præceptorque vitiorum, ſi æſtimat, quod in lege Moſis paſſim ſacris ordinibus a domino laxata ſunt fræna luxuriæ , cur eos , quibus C committebantur ſancta ſanctorum, præmonet , (*g*) dicens: *Sancti eſtote , quia & ego ſanctus ſum dominus Deus veſter* . Cur etiam procul a ſuis domibus, anno vicis ſuæ , in templo habitare juſſi ſunt ſacerdotes ? Hac videlicet ratione, ne vel cum uxoribus poſſent carnale exercere commercium, ut conſcientiæ integritate fulgerent , acceptabile Deo munus offerrent . Quibus etiam, expleto deſervitionis ſuæ tempore, uxorius uſus ſolius ſucceſſionis cauſa fuerat relaxatus, quia non ex alia, niſi ex tribu Levi, quiſquam ad Dei miniſterium fuerat præceptus admitti. Unde & dominus Jeſus , cum nos ſuo illuſtraſſet adventu, in evangelio proteſtatur, *quia venerit implere , non ſolvere* . Ideo eccleſiam, cujus *ſponſus eſt ſpecioſus* (*h*) [b] D *forma*, caſtitatis voluit ſplendore radiare, ut in die judicii, cum rurſus advenerit, ſine macula & ruga eam poſſit, ſicut per apoſtolum ſuum inſtituit, reperire. Quarum ſanctionum ſacerdotes omnes atque Levitæ inſolubili lege conſtringimur, ut a die ordinationis noſtræ , ſobrietati ac pudicitiæ & corda noſtra mancipemus & corpora , dummodo per omnia Deo noſtro in his, quæ quotidie offerimus , ſacrificiis placeamus . *Qui autem in carne ſunt* , dicente electionis vaſe, *Deo placere non poſſunt. Vos autem jam non eſtis in carne , ſed in ſpiritu , ſi tamen ſpiritus Dei habitat in vobis* . Et ubi poterit, niſi in corporibus (ſicut legimus) ſanE ctis, Dei ſpiritus habitare? Et quia aliquanti, de quibus loquimur, ut tua ſanctitas retulit , ignoratione lapſos eſſe ſe deflent , his hac conditione miſericordiam dicimus non negandam, ut ſine ullo honoris augmento, in hoc , quo

Jer. 9. a meum.

2. Cor. 11. 81. diſtinct. Plurimos facer. (1)

Levit. 19.

Luc. 1.

Matth. 5.

Canon. 4. b pro filius hominum.

Epheſ. 5.

1. Cor. 7. Ibidem 6. 2. Cor. 6.

Sap. 1. Rom. 8.

81. Diſt. quia aliquanti.

Tt dete-

1 Et apud Creſconium cap. 105. *Harduinus*. 2 Et apud Creſconium cap. 212. *Harduinus* 3 Deſcribitur a Creſconio in Collect. Canon. cap. 100. *Harduinus*. 4 Citatur hoc caput ab Innoc. I. in epiſt. ad Exuperium Tolet. cap. 2. *Harduinus*. 5 Deſcribitur & a Creſconio Collect. Canon. cap. 27. *Harduinus*.

(*a*) *Luc.* tantum ut. (*b*) *Luc.* acceptæ. (*c*) *Luc.* quos. (*d*) *Luc.* inſerit canones.

(*e*) In Cod. Varie. Polat. 574. ſunt excerpta quædam epiſtolarum Romanorum Pontificum , inter quæ epiſtola hujus capiti VII. titulus iſta præfigitur: *Item ad locum de ipſa Synodo : Plurimos enim Sacerdotes &c. Ballerin. in Append. ad Opera S. Leonis Magni* tom. III. pag. CCXXXII.

(*f*) *Luc.* perſtrictione defendere qua in &c. (*g*) *Luc.* & dicit. (*h*) *Luc.* ſpecioſus forma caſtitatis.

detecti ſunt, quam diu vixerint, officio perſeverent, ſi tamen poſt hæc continentes ſe ſtuduerint exhibere. Hi vero, qui illiciti privilegii excuſatione nituntur, ut ſibi aſſerant veteri hoc lege conceſſum, noverint ſe ab omni eccleſiaſtico (*a*) honore, quo indigne uſi ſunt, apoſtolicæ ſedis auctoritate dejectos, nec unquam poſſe veneranda attrectare myſteria, quibus ſe ipſi, dum obſcœnis cupiditatibus inhiant, privaverunt. Et quia exempla præſentia cavere nos præmonent in futurum, ſi quilibet epiſcopus, presbyter atque diaconus (quod non optamus) deinceps fuerit talis inventus, jam nunc ſibi omnem per nos indulgentiæ aditum intelligat obſeratum: quia ferro neceſſe eſt excidantur vulnera, quæ fomentorum non ſenſerint medicinam.

Levit. 21.

VIII.

[1] (*b*) Didicimus etiam, licenter ac libere inexploratæ vitæ homines, quibus etiam fuerint numeroſa conjugia, ad præfatas dignitates, prout cuique libuerit, aſpirare. Quod non tantum illis, qui (*c*) hæc immoderata ambitione pervertunt, quantum metropolitanis ſpecialiter pontificibus imputamus, qui dum inhibitis auſibus [a] connivent, Dei noſtri, quantum in ſe eſt, præcepta contemnunt. Et ut taceamus, quod altius ſuſpicamur: ubi illud eſt, quod [2] Deus noſter, data per Moſen lege, conſtituit dicens: *Sacerdotes mei ſemel nubant*? Et alio loco: *Sacerdos uxorem virginem accipiat, non viduam, non repudiatam, non meretricem.* Quod ſecutus apoſtolus, ex perſecutore prædicator, *unius uxoris virum*, tam ſacerdotem, quam diaconum, fieri debere mandavit. Quæ omnia ita a veſtrarum regionum deſpiciuntur epiſcopis, quaſi in contrarium magis fuerint conſtituta. Et quia non eſt nobis de hujuſmodi uſurpationibus negligendum, ne nos indignantis domini vox juſta corripiat, quia dicit: *Videbas furem, & currebas cum eo, & ponebas tuam cum adulteris portionem*: quid ab univerſis (*d*) poſthac eccleſiis ſequendum ſit, quid (*e*) vitandum, generali pronunciatione decernimus.

a non obſiſtunt.

Levit. 21. *Eſaiæ.* 44. 1. *Tim.* 3. *Pſal.* 49.

IX.

Quicumque itaque ſe eccleſiæ vovit obſequiis a ſua infantia, ante pubertatis annos baptizari, & leſtorum debet miniſterio ſociari. Qui ab acceſſu adoleſcentiæ uſque ad [a] triceſimum ætatis annum, ſi probabiliter vixerit, una tantum, & ea, quam virginem communi per ſacerdotem benedictione perceperit, uxore contentus, acolythus & ſubdiaconus eſſe debebit: poſt quæ ad diaconii graduum, ſi ſe ipſe primitus, continentia præcunte, dignum probarit, accedat. Ubi, ſi ultra quinque annos laudabiliter miniſtrarit, congrue presbyterium conſequatur. Exinde, poſt decennium, epiſcopalem cathedram poterit adipiſci, ſi tamen per hæc tempora integritas vitæ ac fidei ejus fuerit approbata.

Diſt. 77. Quicumque itaque &c.

[a] *al.* viceſimum, ita mi. Juſt.

X.

[3] Qui vero jam ætate grandævus, melioris propoſiti (*f*) converſatione provocatus, ex laico ad ſacram militiam pervenire feſtinat, deſiderii ſui fructum non aliter obtinebit, niſi eo, quo baptizatur, tempore, ſtatim leſtorum aut exorciſtarum numero ſocietur; ſi tamen eum unam habuiſſe, vel habere, & hanc virginem accepiſſe conſtet uxorem. Qui dum initiatus fuerit, expleto biennio, per quinquennium aliud acolythus & ſubdiaconus ſiat, & ſic ad (*g*) diaconatum (ſi per hæc tempora dignus judicatus fuerit) provehatur. Exinde jam acceſſu temporum, [a] presbyterium vel epiſcopatum, ſi eum cleri ac plebis evocarit electio, non immerito [b] ſortietur.

[a] presbyterio vel epiſcopatui.

[b] ſocietur. Diſt. 84. Quiſquis cleric. (1)

XI.

Quiſquis ſane clericus aut viduam, aut certe ſecundam conjugem duxerit, omni eccleſiaſticæ dignitatis privilegio mox nudetur, laica ſibi tantum communione conceſſa. Quam ita demum poterit poſſidere, ſi nihil poſtea, propter quod hanc perdat, admittat.

XII.

Fœminas vero non alias eſſe patimur in domibus clericorum, niſi eas tantum, quas propter ſolas neceſſitudinum cauſas habitare cum iiſdem ſynodus Nicæna permiſit.

Diſt. 32. Fœminas. (4)

XIII.

[4] Monachos quoque, quos tamen morum gravitas, & vitæ (*h*) ac fidei inſtitutio ſancta commendat, clericorum officiis aggregari & optamus & volumus, ita ut qui intra triceſimum ætatis annum ſunt (*i*) digni, in minoribus per gradus ſingulos, (*k*) creſcente tempore, promoveantur ordinibus: & ſic ad diaconatus vel presbyterii inſignia, maturæ ætatis conſideratione perveniant. Nec [c] (*l*) ſtatim ſaltu ad epiſcopatus culmen aſcendant, niſi in his eadem, quæ ſingulis dignitatibus (*m*) ſuperius præfiximus, tempora fuerint (*n*) cuſtodita.

Can. 3. Nicæn. ſyn. 16. q. 1. Monachos quoque.

[c] per ſaltus.

XIV.

Illud quoque nos par fuit providere, ut ſicut pœnitentiam agere cuiquam non conceditur clericorum, ita & poſt pœnitudinem ac reconciliationem, nulli unquam laico liceat honorem clericatus adipiſci: quia quamvis ſint omnium peccatorum contagione mundati, nulla tamen debent gerendorum ſacramentorum inſtrumenta ſuſcipere, qui dudum fuerint vaſa vitiorum.

Diſt. 50. Illud. (6)

XV.

[5] Et quia in his omnibus, quæ in reprehenſionem veniunt, ſola excuſatio ignorationis obten-

Diſt. 50. Quicumque pœni.

---

1 Refertur a Creſconio in Collect. Can. cap. 2. *Harduinus*. 2 Creſconius in Collect. Canon. cap. 2. *Harduinus*. 3 Citatur & a Creſconio in Collect. Canon. cap. 19. *Harduinus*. 4 Et apud Creſconium cap. 110. *Hard.* 5 Citatur hoc caput a Creſconio in Collect. Can. cap. 3. *Hard.* 6 Et apud Creſconium cap. 2. 214. *Hard.* 7 Deſcribit hunc Canonem Creſconius cap. 215. *Et quia his omnibus &c.* Hard.

(*a*) *Luc.* opere. (*b*) *Luc.* Dicimus etiam libenter. (*c*) *Luc.* ad hæc,... perveniunt. (*d*) *Luc.* poſt tot. (*e*) *Luc.* vetandum. (*f*) *Luc.* converſione. (*g*) *Luc.* diaconium. (*h*) in *Luc. ac fidei* deeſt. (*i*) in *Luc.* deeſt *digni*. (*k*) *Luc.* creſcentes promoveantur. (*l*) *Luc.* ſaltim ad &c. (*m*) *Luc.* deeſt *ſuperius*. (*n*) *Luc.* conſtituta.

conditur, cui nos interim ſolius pietatis intuitu, neceſſe eſt clementer ignoſcere: quicumque pœnitens, quicumque (*a*) digamus, quicumque vidua maritus, ad ſacram militiam indebite & incompetenter irrepſit, hac ſibi conditione a nobis veniam intelligat relaxatam, ut in majore debeat computare beneficio, ſi adempta ſibi omni ſpe promotionis, in hoc quo invenietur ordine, perpetua ſtabilitate permaneat: ſciturі poſthac omnium provinciarum ſummi antiſtites, quod ſi ultra ad ſacros ordines quemquam de talibus crediderint aſſumendum, & de ſuo, & de eorum ſtatu, quos contra canones & interdicta noſtra provexerint, congruam ab apoſtolica ſede promendam eſſe ſententiam.

Explicuimus, ut arbitror, frater cariſſime, univerſa quæ digeſta ſunt in querelam: & ad ſingulas cauſas, de quibus per filium noſtrum Baſſianum presbyterum, ad Romanam eccleſiam, utpote ad caput tui corporis, retuliſti, ſufficientia, quantum opinor, reſponſa reddidimus: Nunc fraternitatis tuæ animum ad ſervandos canones, & tenenda decretalia conſtituta, magis ac magis incitamus, ut hæc quæ ad tua conſulta reſcripſimus, in omnium coepiſcoporum noſtrorum perferri facias notionem: & non ſolum * eorum, qui in tua ſunt diœceſi conſtituti: ſed etiam ad univerſos Carthaginenſes ac Bæticos, Luſitanos atque Gallicos [a], vel eos, qui vicinis tibi collimitant hinc inde provinciis, hæc quæ a nobis ſunt ſalubri ordinatione diſpoſita, ſub literarum tuarum proſecutione mittantur. Et quamquam ſtatuta ſedis apoſtolicæ, vel canonum venerabilia definita, nulli ſacerdotum domini ignorare ſit liberum: utilius tamen (*b*) atque pro antiquitate ſacerdotii tui, dilectioni tuæ eſſe admodum poterit glorioſum, ſi ea, quæ ad te ſpeciali nomine generaliter ſcripta ſunt, per unanimitatis tuæ ſolicitudinem, in univerſorum fratrum noſtrorum notitiam perſegantur, quatenus & quæ a nobis non inconſulte, ſed provide ſub nimia cautela & deliberatione ſunt ſalubriter conſtituta, intemerata permaneant, & omnibus in poſterum excuſationibus aditus, qui jam nulli apud nos patere poterit, obſtruatur. [1] Data (*c*) 3. Idus Februar. Arcadio & Bautone (*d*) viris clariſſimis conſulibus.

* *al.* ad eos

a Gallicanos f Gallicianos.

EPISTOLÆ

Hujus appendix ex pervetuſto cod. Corbejenſi.

Ex P. Conſtant in Epiſtolis Roma. Pont. Tom. I. pag. 638.

ET quia quotiens de religione agitur, epiſcopos convenit judicare; ſi quando inter duas Eccleſias fuerit orta contentio, uſque ad ſynodum, vel ante metropolim, cauſa eccleſiaſtica deducatur. Nil liceat ante principem ulla ratione ſuſpendi: ſed quod agitur inter epiſcopos, epiſcoporum ſententia terminetur. Si quando evenerit, ut in eccleſia inveniatur ſimplex ſucceſſor epiſcopus, ita ut ea, quæ ab anteriore epiſcopo conquiſita ſunt vel conlata, per teporem ſimplicitatis auferantur, & perdat eccleſia per ſimplicitatem pontificis, quod inquiſierat per prudentiam deceſſoris, cum inter Eccleſiam, & eccleſiam hujuſmodi fuerit orta contentio, quandoque prudentior ſucceſſerit, ſuggerendi illi aditus non negetur: quia juxta ſtatuta canonum, eccleſia eccleſiæ præjudicium nullo tempore facit; nec poteſt caritas dividi, quæ & unita eſt, & toto orbe diffuſa.

Idem capitulum interpolatum, quale extat tum in ms. 424. *Germanenſi cap.* 21. *tum in Colbertino* 1868. *Sirico adſcriptum.*

Si quando inter duas eccleſias fuerit orta contentio, uſque ad ſynodum vel ante metropolim cauſa eccleſiaſtica deducatur. Nulli liceat ante principem nulla ratione ſuſpendi: ſed quod agitur inter epiſcopos, epiſcoporum ſententia terminetur. (Ut veneratio ſacerdotibus debetur innoxiis, ita & pœna moderata inquietis atque dejectis. Quemadmodum enim Deo ſervientes, & divini Sacerdotii integritate lucentes non ſolum vitam ſuam proprium præſtant ornamentum, ſed etiam ſubjectæ plebi atque obedienti exemplum; ita ii, quorum indignora ſunt ſub integritatis profeſſione peccata, ſi excluſi degradatique ab epiſcopis comprobentur) nullatenus ab aliis epiſcopis recipiantur. Si quando ſic evenerit, ut in Eccleſia inveniatur ſimplex ſucceſſor epiſcopus; ita ut in ea, quæ ab anteriore epiſcopo eccleſiæ conquiſita ſunt vel collata, per teporem ſimplicis auferantur, & perdat eccleſia per ſimplicitatem pontificis, quod acquiſierat per prudentium deceſſoris; cum inter eccleſiam, & eccleſiam hujuſmodi fuerit orta contentio, quandoque prudentior ſucceſſerit, ſuggerendi illi aditus non negetur: quia juxta ſtatuta canonum, eccleſia eccleſiæ præjudicium nullo tempore facit; nec poteſt caritas dividi, quæ unita eſt, & toto orbe diffuſa.

Uncis inclusa pertinent ad promissum legis Arcadii ex additione ad Cod. Theodosian. a Sirmondo.

Idem paucis ac ſummatim expreſſum prout in alia vetuſta canonum collectione citatur.

IN EPISTOLAS IRICII PAPÆ.

SI per ſimplicem epiſcopum res eccleſiæ amiſſæ fuerint, ſucceſſori ejus ſuggerendi aditus non negetur, &, juxta ſententiam canonum, eccleſiæ præjudicium nullo tempore fiat: quia una eſt in toto orbe diffuſa.

NOTÆ SEVERINI BINII.

Occaſio epiſtolæ ſcribendæ.

a Epiſtola.) Himerius Tarraconenſis epiſcopus, de nonnullis rebus dubiis Damaſum per literas conſuluerat, quo defuncto ſucceſſor illius Siricius ad ſingula interrogata accurate & ſcite reſpondit: quæ quidem non in provincia Tarraconenſi tantum obſervari voluit, ſed etiam in Carthaginenſi, Betica, Luſitania atque Gallecia cuſtodiri mandavit.

An Siricius matrimonium pollutionem appellet.

b Talibus pollutionibus deputaverunt.) Calvinus reprehendit Siricium pontificem, quaſi hoc loco conjugium pollutionem vocaverit. Sed more ſuo, & hæreticorum omnium valde impudenter & calumnioſe. Non enim coniugium verum & legitimum pollutionem appellat, ſed illicitam conjunctionem eorum, qui poſt peractam publicam pœnitentiam, ad eamdem illicitam conjunctionem iterum revertuntur, propter quam pœnitentiam egerant. Nemo autem propter legitime contractum matrimonium pœnitentiam egit. Vide Bellarm. de Rom. pont. lib. 4. cap. 10.

1 Anno 385. Sed ſcribi oportuit, *Arcadio Aug. & Bautone V. C. Coſſ.* In MS. *Datur tertio Id.* &c. al. *Dat. Id. Febr.* tantum. *Hardouinus.*

(*a*) *Luc.* bigamus. (*b*) deeſt in *Luc.* atquè. (*c*) *Luc.* IV. (*d*) *Luc.* deeſt *viris clariſſimis.*

a EPISTOLA II. SIRICII PAPÆ. 1

Adverſus Jovinianum hæreticum, ejuſque ſocios, ab eccleſiæ unitate removendos.

Siricius Mediolanenſi Eccleſiæ.

OPTAREM ſemper, fratres cariſſimi, dilectionis & pacis veſtræ [2] ſinceritatis gaudia [3] nunciari, ita ut viciſſim diſcurrentibus literis, [4] ſoſpitatis veſtræ juvaremur indicio: quia non patitur quietos nos ab incurſatione ſua vacare hoſtis antiquus, ab initio mendax, inimicus veritatis, æmulus hominis, quem ut deciperet, ſe ante decepit; pudicitiæ adverſarius, luxuriæ magiſter: [6] crudelitatibus paſcitur, abſtinentia [7] puniendus; odit jejunia, miniſtris ſuis prædicantibus [8] dum dicit eſſe ſupertiua, ſpem non habens de futuris, apoſtoli ſententia [9] repercuſſus, dicentis: *Manducemus, & bibamus, cras enim moriemur.* O infelix audacia, o deſperatæ mentis aſſultus! Tam incognitus ſermo hæreticorum intra eccleſias cancri more terpebat, ut occupans pectus, totum hominem præcipitaret in mortem. Et niſi dominus Sabaoth laqueum, quem paraverant, dirupiſſet, ſcena tanti mali & hypocriſis publicata, multorum ſimplicium corda traxiſſet in ruinam: quia facile ad deteriorem partem mens humana traducitur, volens magis per [a] ſpatioſa [a] volitare, quam arctæ viæ iter cum labore tranſire. Qua de re neceſſarium ſatis ſunt, dilectiſſimi mihi, quæ geſta ſunt hic, ad veſtram conſcientiam cognoſcenda mandare, ne ignorantia cujuſpiam ſacerdotis, peſſimorum hominum eccleſiam irrumpentium ſub religioſo nomine contagio violaret, ſicut ſcriptum eſt, dicente domino; *Multi venient ad vos in veſtimentis ovium, intus autem ſunt lupi rapaces. Ex fructibus eorum cognoſcetis eos.* Hi ſunt videlicet, qui [9] ſubtiliter Chriſtianos ſeſe jactant, ut ſub velamento pii nominis gradientes, domum orationis ingreſſi, ſermonem ſerpentinæ diſputationis effundant, *ut ſagittent in obſcuro rectos corde*, atque [b] veritatem catholicam [10] vertendo ad ſuæ doctrinæ rabiem diabolico more traducant, atque ovium ſimplicitatem defraudent. Et quidem multarum hæreſum malignitatem ab [c] apoſtolis nunc uſque didicimus, & experti probavimus; ſed nunquam [11] tales canes eccleſiæ myſterium latratibus ſatiparunt, quales nunc ſubito hoſtes fidei erumpentes, doctrina perfidiæ [12] polluta, cujus ſint diſcipuli, verborum fructibus prodiderunt. Nam cum alii hæretici ſingula ſibi genera quæſtionum, male intelligendo, propoſuerint convellere atque concerpere de divinis inſtitutionibus, iſti non habentes veſtem nuptialem, ſanctiantes catholicos, novi ac veteris teſtamenti (ut dixi) continentiam pervertentes, ac ſpiritu diabolico interpretantes, illecebroſo atque fido ſermone [13] aliquos Chriſtianos cœperunt jam vaſtare, atque ſuæ dementiæ ſociare, [14] intra ſe continentes nequitiæ ſuæ virus. Verum [a] illecti, [15] blaſphemias ſuas conſcriptione temeraria publice prodiderunt, & deſperatæ mentis furore conciti, paſſim in favorem gentilium publicarunt. [16] Sed a fideliſſimis Chriſtianis veris, genere optimis, religione præclaris, ad meam humilitatem ſubito ſcriptura horrifica videtur eſſe delata, ut ſacerdotali judicio detecta, divinæ legi contraria, ſpirituali ſententia deleretur. Nos ſane nuptias [b] non aſpernantes accipimus, quibus velamine interſumus: ſed virgines, quas nuptiæ creant, Deo devotas, majore honorificentia veneramur [c]. Fado ergo presbyterio, conſtitit doctrinæ noſtræ, id eſt, Chriſtianæ legi eſſe contraria. Unde apoſtolicum ſecuti præceptum, *quia aliter, quam quod accepimus, annunciabant*, omnium noſtrum tam presbyterorum & diaconorum, quam etiam totius cleri [17] una [d] ſuſcitata fuit ſententia, ut Jovinianus, Auxentius, Genialis, Germinator, [e] Felix, Plotinus, Martianus, Januarius, & Ingenioſus, qui [f] incentores novæ hæreſis & blaſphemiæ inventi ſunt, divina ſententia & noſtro judicio in perpetuum damnati, extra eccleſiam remanerent. Quod cuſtodituram ſanctitatem veſtram non ambigens, hæc ſcripta direxi per fratres & [18] compresbyteros meos, Creſcentem, Leopardum & Alexandrum, qui religioſum officium fidei poſſint ſpiritu adimplere ſerventes

a velut. electi.

b nuptiarum vota.

c muneramus.

Gelaſ. 1. Decreto eccleſiæ Romanæ Jovinani hæreſis incrarum virginum nuptias inducens, damnatur.

d unam factam conſtat eſſe ſententiam.

e Minator, f accentorem.

NOTÆ SEVERINI BINII.

a Epiſtola II.) Jovianus Mediolano expulſus, anno ſexto pontificatus Siricii Romam venerat, ibique non tantum ſermone, verum etiam ſcriptis a ſe commentariis plurimas catholicos hæreſi ſua infecerat. Quod cum Pammachius ſenatorii ordinis vir eximius intellexiſſet, ad pontificem cum detulit. Pontifex vero coacto presbyterio hæreſiarcham condemnavit, deque ejus condemnatione Mediolanenſem eccleſiam per haſce literas a tribus legatis presbyteris iſthuc tranſmiſſas certiorem reddidit. Vide notas ſeq. ep. & conc. Mediolanenſis.

RESCRIPTUM EPISCOPORUM AMBROSII, &c.

AD SIRICIUM PAPAM.

Siricii pontificis ſolicitudinem in hæreticis damnandis laudant, ac Joviniani errores rationibus & teſtimoniis refellunt.

Domino dilectiſſimo fratri Siricio papæ [19] *Ambroſius, Sabinus, Baſſianus & ceteri.*

a RECOGNOVIMUS literis ſanctitatis tuæ boni paſtoris excubias, b qui [20] diligenter commiſſam tibi januam ſerves, & pia ſolicitudine Chriſti ovile cuſtodias, dignus quem

ovco

---

1 *Ad adverſos Epiſcopi Italiæ.* Inter opera Ambroſii inſcribitur tantum *Siricius Mediolanenſi Eccleſiæ.* In MS. Bibl. Patrum Oratorii Romæ, *univerſi Epiſcopi.* Hæc epiſtola ſcripta anno circiter 390. citatur ab Iſidoro lib. de Script. Eccleſ. cap. 3. ubi *ad diverſos Epiſcopos* ſcripta dicitur. *Harduinus*, cujus ſunt & ſequentia.

2 Al. *nunciare.* 3 Al. *ſoſpitatis indicio juvaretur. At vero quia non.*

4 Forte, *crudelitatibus.* 5 al. *puniunt.* 6 al. *eadem dicit.* 7 al. *percuſſus.*

8 al. *volare.* 9 al. *qui ſub veſtium vilitate Chriſtianos.* 10 al. *averſando.* 11 MS. Colbert. *talis eccleſia myſterium.* 12 al. *pullulato*, al. *polluti.* 13 al. *aliquantos Romanos ſeperunt.* 14 al. *non intra ſe.*

15 al. *Verum electi eorum blaſphemias.* 16 al. *Earum autem ſcriptura a fidelibus Chriſtianis ..... ſubito per ſcripturam horrificam.* 17 al. *Unam ſortore fuiſſe ſententiam.* 18 al. *& presbyteros.* 19 al. *Ambroſius Epiſcopus, Baſſianus Epiſcopus*, &c. Harduinus, qui cenſet hanc Epiſtolam ſcriptam anno circiter 390. & cujus ſunt etiam ſequentes obſervationes. 20 al. *qui fideliter.*

oves domini audiant & ſequantur. Et ideo, A
[1] quia noſti oviculas Chriſti, lupos facile deprehendis, & occurris quaſi providus paſtor, ne iſti morſibus perfidiæ ſuæ, ferialique ululatu dominicum ovile diſpergant. Laudamus hoc, domine frater nobis dilectiſſime, & toto concelebramus affectu. Nec miramur, ſi luporum rabiem grex domini perhorruit, in quibus Chriſti vocem non recognovit. Agreſtis enim ululatus eſt, nullam virginitatis gratiam, nullum caſtitatis ordinem ſervare, promiſcue omnia velle confundere, diverſorum gradus abrogare meritorum, & paupertatem quamdam cœleſtium remunerationum inducere, quaſi Chriſto una ſit palma quam tribuit, ac non plurimi abundent tituli præmiorum. Simulant B ſe [2] iſta donare conjugio. Sed quæ poteſt laus eſſe conjugii, ſi nulla virginitatis eſt gloria? Neque vero non negamus ſanctificatum a Chriſto eſſe conjugium, divina voce dicente: *Erunt ambo in una carne & in uno ſpiritu*. Sed prius eſt, quod nati ſumus, quam quod effecti: multoque præſtantius divini operis [3] myſterium, quam humanæ fragilitatis remedium. Jure laudatur bona uxor, ſed melius pia virgo præfertur, dicente apoſtolo: *Qui jungit virginem ſuam, bene facit, & qui non jungit, melius facit. Hæc enim cogitat quæ Dei ſunt: illa, quæ mundi*. Illa conjugalibus vinculis colligata eſt, hæc libera vinculorum. Illa ſub lege, iſta ſub gratia. Bonum conjugium, per quod eſt inventa poſteritas ſucceſſionis humanæ: ſed melior virginitas, per quam regni cœleſtis hæreditas acquiſita, & cœleſtium meritorum reperta ſucceſſio. Per mulierem culpa ſucceſſit, per virginem ſalus evenit. Denique ſpeciale ſibi donum virginitatis Chriſtus elegit, & integritatis munus exhibuit, atque in ſe repræſentavit, quod elegit in matre. Quanta [4] amentia ſunneſtorum latratuum, ut iidem dicerent, Chriſtum ex virgine non potuiſſe generari, qui aſſerunt ex muliere, editis humanorum pignorum partubus, virgines permanere? Aliis ergo præſtat Chriſtus, quod ſibi (ut dicunt) præſtare non potuit? Ille vero [5] qui ſic carnem ſuſcepit, etſi homo factus, ut hominem redi- D meret, atque a morte revocaret; inuſitato tamen quaſi Deus itinere venit in terras; ut quemadmodum dixerat, *Ecce facio omnia nova*, partu etiam immaculato virginis naſceretur, & (ſicut ſcriptum eſt) crederetur nobiſcum Deus. [6] Sed de via perverſitatis produntur dicere, virgo concepit, ſed non virgo generavit. Quæ potuit ergo virgo concipere, potuit virgo generare, cum ſemper conceptus præcedat, partus ſequatur. Sed ſi doctrinis non creditur ſacerdotum, credatur. oraculis Chriſti, credatur monitis angelorum dicentium: *Quia non eſt impoſſibile Deo omne verbum*: credatur ſymbolo apoſtolorum, quod Eccleſia Romana intemeratum ſemper cuſtodit & ſervat. Audivit Maria vocem an- E geli, & quæ dixerat ante: *Quomodo erit iſtud?* non de fide generationis interrogans, reſpondit poſtea: *Ecce ancilla domini, contingat mihi ſecundum verbum tuum*. Hæc eſt virgo, quæ in utero concepit, virgo quæ peperit filium. Sic enim ſcriptum eſt: *Ecce virgo in utero accipiet, & pariet filium*. Non enim concepturam tantummodo virginem, ſed & parituram virginem dixit. Quæ autem eſt illa porta ſanctuarii, *porta illa exterior ad orientem, quæ manet clauſa, & nemo* (inquit) *pertranſibit per eam, niſi ſolus Deus Iſrael?* Nonne hanc portam Maria eſt, per quam in hunc mundum redemptor intravit? Hæc porta juſtitiæ: ſicut ipſe dixit: *Sino nos implere omnem juſtitiam*. Hæc porta eſt beata Maria, de qua ſcriptum eſt, *quia dominus pertranſibit per eam, & erit clauſa* poſt partum, quia virgo & concepit, & genuit. Quid autem incredibile, ſi contra uſum originis naturalis peperit Maria, & virgo permanet, quando contra uſum naturæ, *mare vidit & fugit, atque in fontem ſuum Jordanis flumina remearunt*? Non ergo excedit fidem, quod virgo peperit, quando legimus, quod & petra vomuit aquas, & in muri ſpeciem maris unda ſolidata eſt. Non excedit fidem, quod homo exivit ex virgine, quando [7] petra pro fonte flumen ſcaturivit, ferrum ſuper aquas natavit, ambulavit homo ſuper aquas. Ergo ſi hominem unda portavit, non potuit hominem virgo generare? At quem hominem? De quo legimus, *Et mittet illis dominus hominem, qui ſalvos faciet eos, & notus erit dominus Ægyptiis*. In veteri itaque teſtamento, virgo [8] Hebræorum per mare ſiccum exit exercitum. In novo teſtamento, virgo [9] regis aula cœleſtis electa eſt ad ſalutem. Quid autem etiam viduitatis attexamus præconia, cum in evangelio, poſt virginis celeberrimum partum, Anna vidua ſubrogetur, *quæ vixerat cum viro ſuo annis ſeptem a virginitate ſua; & hæc vidua erat annorum 84. quæ non diſcedebat de templo, jejuniis & obſecrationibus ſerviens die ac nocte*? Merito ab illis viduitas deſpicitur, quæ ſolet obſervare jejunia, quibus ſe dolent iſti aliquo tempore eſſe macerates, & propriam ulciſcuntur injuriam, quotidianiſque conviviis, uſuque luxuriæ, laborem abſtinentiæ propulſare deſiderant. Qui nihil rectius faciunt, quam quod ipſi ſe ſuo ore condemnant. Sed enim metuunt, ne in iſtis illud jejunium reputetur. Eligant, quod volunt. Si aliquando jejunaverunt, gerant ergo boni facti ſui pœnitentiam. Si nunquam, ſuam ergo ipſi intemperantiam & luxuriam confiteantur. [10] Et ideo dicunt, Paulum luxuriæ magiſtrum fuiſſe. At quis erit ſobrietatis magiſter, ſi fuit ille luxuriæ, qui caſtigavit corpus ſuum, & in ſervitutem redegit, atque jejuniis multis ſe debitam Chriſto obſervantiam detuliſſe memoravit, non ut ſe ſuaque laudaret, ſed ut nos quid ſequeremur, doceret? Ille ergo luxuriam docuit, qui ait: *Quid adhuc, velut viventes, de hoc mundo decernitis? Ne tetigeritis, ne attaminaveritis, ne guſtaveritis, quæ ſunt omnia in corruptelam*: [11] qui ait, *non in indulgentia corporis, non in honore aliquo ad ſaturitatem & deligentiam carnis, non in deſideriis erroris, ſed in ſpiritu, quo renovamur, eſſe vivendum*. Si parum eſt quod apoſtolus dixit, audiant prophetam dicentem: *Et coperui in jejunio animam meam*. Ergo, qui non jejunat, intectus & nudus eſt, & patet vulneri. Denique, ſi Adam ſe texiſſet jejunio, non fuiſſet nudus effectus. Ninive ſe a morte jejunio

1. Cor. 9. Ibid.
Apoc. 21. Iſa. 43. Matth. 1
Luc. 1.
Ibid.
Iſa. 7.
Matth. 19
Ibid. Ephes. 4.
Pſalm. 68
Jon. 3.

1 MS. Colbert. *quia nos qui tutor te oviculæ*: al. *quia in oſtio contra oviculas*, utrobique corrupte.
2 al. *iſti*; al. *ſe iſti non damnare conjugia*. 3 al. *miſterium*.
4 Al. *dementia*. 5 al. *qui etiſ carnem*. 6 Legitur in Breviario Romano ſub Ambroſii nomine. Al. *Sed deviis a via veritatis*. 7 al. *petra fontem profluum ſcaturivit*. 8 Soror Moſis. 9 Sic infra in Epiſt. Sutcli pag. 672. *aula regis æterni*. 10 al. *& idem*. 11 al. *qui etiam ait*.

Joan 9. Matth. 17. Marc. 9.

nio liberavit. Et ipſe dominus ait: *Non ejicitur hoc genus, niſi per orationem & jejunium.* Sed quid plura apud magiſtrum atque doctorem? cum jam dignum [1] præmium retulerint illi perfidiæ ſuæ, qui ideo huc venerunt, ne ſupereſſet locus, in quo non damnarentur, qui vere ſe Manichæos probaverunt, non credentes quia ex virgine utique veniſſet. Quænam hæc eſt ſuppar novorum Judæorum amentia? Si veniſſe non creditur, nec carnem creditur ſuſcepiſſe: ergo in phantaſmate viſus eſt, in phantaſmate crucifixus eſt. Sed nobis in veritate crucifixus eſt, in veritate redemptor eſt noſter. Manichæus eſt, qui abnegat veritatem qui carnem Chriſti negat; & ideo non eſt illis remiſſio peccatorum, ſed impietas Manichæorum, quam & clementiſſimus execratus eſt imperator, & omnes qui illos viderunt, quaſi quædam contagia refugerunt; ſicut teſtes ſunt fratres & compresbyteri noſtri, Creſcens, Leopardus & Alexander, ſancto ferventes ſpiritu, qui eos omnium execratione damnatos, Mediolanenſi ex urbe quaſi profugos repulerunt. Itaque Jovinianum, Auxentium, Germinatorem, Felicem, Plotinum, Genialem, Martinianum, Januarium & Ingenioſum, quos ſanctitas tua damnavit, ſcias apud nos quoque ſecundum judicium tuum eſſe damnatos. Incolumen te & florentiſſimum Deus noſter tueatur omnipotens, domine dileĉtiſſime frater. Item ſubſcriptio: Ego Eventius epiſcopus ſaluto ſanctitatem tuam in domino, & huic epiſtolæ ſubſcripſi. Maximus epiſcopus, Felix epiſcopus, Baſſianus epiſcopus, [2] Theodulus epiſcopus, ex juſſu domini epiſcopi Geminiani, ipſo præſente. Aper presbyter ſubſcripſi. Eutaſius epiſcopus, Conſtantius epiſcopus, Euſtaſius epiſcopus, [*] eo omnes ordine ſubſcripſerunt.

Notæ Severini Binii.

a Recognovimus.) Hæc epiſtola ſynodalis, a patribus Mediolanenſis concilii ſcripta. Cum enim per literas præcedentes a Siricio acceptas, Jovinianum ſententia pontificis condemnatum fuiſſe intellexiſſent, ſynodali judicio deſuper habito, in eandem ſententiam deſcenderunt: & poſtea quid in ſynodo actum fuiſſet, per hanc ſynodicam, pontificem certiorem reddiderunt, ejuſque in condemnandis hæreticis ſolicitudinem laudarunt, & Joviniani errores rationibus & teſtimoniis refutarunt.

Patres Mediolanenſis concilii Siricium janitorem eccleſiæ vocant.

b Qui diligenter commiſſam ſibi januam ſervet.) Horum patrum teſtimonio conſtat, Petrum & Petri ſucceſſorem Romanum pontificem, janitores eſſe illius oſtii, de quo Chriſtus Joannis c. 10. *Ego ſum oſtium, per me ſi quis introierit, ſalvabitur.* Et rurſus; *Qui non intrat per oſtium, ſed aſcendit aliunde, hic fur eſt & latro.* Legitime igitur ingrediuntur eccleſiam, quibus idem fores occluſerit.

EPISTOLA III. SIRICII PAPÆ

Ad Universos Orthodoxos.

I. *Ut indignus nullus efficiatur epiſcopus.*
II. *Ut ignotis ſacerdotium non detur.*
III. *Ut neophyti vel laici, ſacerdotes non fiant.*

Siricius Papa, orthodoxis per diverſas provincias.

I.

COGITANTIBUS nobis metum divini judicii, fratres cariſſimi, & poſt hanc vitam A unumquemque, prout geſſerit, recepturum: quid in querelam veniat, tacere non licuit, ſed nobis loqui neceſſitas imperavit, dicente propheta: *Exalta ut tuba vocem tuam.* Et cui omnium eccleſiarum cura eſt, ſi diſſimulem, audiam, domino dicente: *Rejicitis mandatum Dei, ut traditiones veſtras ſtatuatis.* Quid enim aliud eſt rejicere mandatum Dei, quam privato judicio & humano conſilio novis rebus conſtituendis liberius delectari? Perlatum itaque eſt ad conſcientiam apoſtolicæ ſedis, contra eccleſiaſticum canonem præſumi, & quæ ita ſunt a majoribus ordinata, ut ne vel levi ſuſurro debeant violari, proprias quoſdam obſervationes novas inducere, & prætermiſſo fundamento, ſupra arenam velle [a] conſtruere, dicente B domino: *Non tranſibis* [b] *terminos, quos conſtituerunt patres tui.* Quod & ſanctus quoque apoſtolus, novi & veteris teſtamenti prædicator, monet, in quo locutus eſt Chriſtus: *State*, inquit, *& tenete traditiones veſtras, quas didiciſtis, ſive per verbum, ſive per epiſtolam.* Qua de re videt veſtra ſinceritas, in ſacris miniſteriis aut in ordinationibus veſtris, quantum ſacerdotum magna cura & diligens ſolicitudo debeat obſervari. Denique ad Timotheum loquitur: *Manus cito nemini impoſueris, neque communicaveris peccatis alienis.* Quod propterea memoratur, ut examine habito, & probitate morum & eccleſiaſtico labore ſit commendatior, C qui vocatur in medium, ut ſummum ſacerdotium poſſit accipere, probatus judicio, non favore: ſuſceptus veritate, non gratia: apoſtolico ordine [*] functus, non præcipiti voluntate. De quo, cariſſimi, mihi ante veſtram ſinceritatem hujuſmodi literæ cucurrerunt, multo fratrum & conſacerdotum conſenſu, ut hac veſtra ſubſcriptione firmata eccleſiaſtica canonis diſpoſitio, quæ apud Nicæam tractata [*] eſt, confirmata, ſuo merito fundatiſſima permaneret: ut tales videlicet ad eccleſiaſticum ordinem permitterentur accedere, quales apoſtolica auĉtoritas jubet, non quales dico, vel eos, qui cingulo militiæ ſæcularis adſtricti, olim gloriati ſunt. Qui poſteaquam pompa ſæculari exultaverunt, aut negotiis reipublicæ optaverunt militare, aut mundi curam tractare, adhibita ſibi quorumdam manu, & proximorum favore ſtipati, hi frequenter ingeruntur auribus meis, ut epiſcopi eſſe poſſint, qui per traditionem & evangelicam diſciplinam eſſe non poſſunt. Quantis hoc aliquoties certatum eſt viribus? Sed nihil tale potuit [c] elici, quæ ratio non compellit. Etiam de longinquo veniant ordinandi, ut digni poſſint & plebis & noſtro judicio comprobari.

[a] *conſtituere* Deut. 19. & ibid. 27.
[b] *transferes.* Prov. 22.
1. Theſſ. 2.
1. Tim. 5.
[*] *fretus.*
[*] *for. eſt aut for. eſt &*
[c] *eligi.*

II.

[*] Quantum illicitum ſit illud, æſtimari non E poteſt, ut tranſeuntes (ſive ſimulent, ſive ſint monachi, quod ſe appellant, quorum nec vitam poſſumus ſcire, nec baptiſmum: quorum fidem incognitam habemus, nec probatam) nolint ſumptibus adjuvare, ſed ſtatim aut diaconos facere, aut presbyteros ordinare feſtinent, aut quod eſt gravius, epiſcopos conſtituere non formident. Carius apud illos, dari ſumptum tranſeunti, quam ſacerdotium non retento. Inde in ſuperbiam exaltantur, inde inſuper ad perfidiam cito corruunt, quia fidem veram in eccle-

[*] Quam.

1 al. *preſtium.* 2 al. *Theodorus.*

* non diſcere. eccleſiaſticis toto orbe peregrini * diſcere non A aſſeruntur.

III.

Certe illud etiam non fuit prætermittendum, ut quod ſemel aut ſecundo neceſſitas hæreticorum intulit, contra apoſtolica præcepta, velut lege licitum, * præſumi, neophytum vel laicum, qui nullo eccleſiaſtico functus fuerit officio, inconſiderate vel presbyterum vel diaconum ordinare: quaſi meliores apoſtolis ſint, quorum audeant mutare præceptum: Et qui non didicit, jam docere compellitur. Ita nullus reperitur idoneus clericorum? Nec inter diaconos, nec inter alios clericos invenitur, qui B ſacerdotio dignus habeatur, ſed ad condemnationem eccleſiæ, laicus poſtulatur? Quod ne fiat ultra, admoneo. Prædico, ut unam fidem habentes, unum etiam in traditione ſentire debeamus, probantes nos unanimes atque concordes * pacifici in Chriſto, & in obſervationibus apoſtolicis habere caritatem. Medio itaque Patre & unigenito Filio ejus & Spiritu ſancto, & unius divinitatis trinitate, convenio, ut in his fides catholica & diſciplina noſtra permaneat. Nec quiſquam putet, tamquam ordinationes terrenas fieri, cum cœleſte ſit ſacerdotium, ut fidelibus gloria maneat dignitatis ejuſdem, & ante tribunal Chriſti exhinc non habeat, quod accuſet.

* capitis præſumi, ita mſſ. huſſ.

1. Tim. 3.

* ſor. pacifici in Chriſto.

---

[1] EPISTOLA IV. SIRICII PAPÆ.

Dilectiſſimis fratribus & coepiſcopis per Africam, Siricius. [a]

a Hæc eſt ſynodalis concilii Romani.

b quæ ſequuntur eadem fere reperiuntur in ep. Innocentii I. papæ ad Victricium Rothomagenſem ep. ideoque quibuſdam ſuſpecta, minus recte: cum Ven. Ilduardus relegat veſtigia Siricii, ut patet ep. 3. aliiſque. Epheſ. 5.

CUM in unum plurimi fratres convenireſſemus ad ſancti apoſtoli Petri reliquias, [b] per quem & apoſtolatus & epiſcopatus in Chriſto cœpit exordium, placueritque propter emergentes plurimas cauſas, quæ in aliquantis non erant cauſæ, ſed crimina, ut de cetero ſolicitudo eſſet unicuique in eccleſia curam hujuſmodi habere, ſicuti apoſtolus prædicat Paulus, *Talem Deo eccleſiam exhibendam, non habentem maculam aut rugam*, ne per alicujus morbidæ afflatum ovis, conſcientia noſtra contaminata videretur. Qua de re, meliore conſilio id ſedit, propter eos maxime, qui in præſenti valetudine corporis, aut feſſæ ætatis cauſa, adeſſe minime potuerunt, quo perpetuo iſtiuſmodi forma ſervetur, literas tales dare placuit, non quas nova præcepta aliqua imperent, ſed quibus ea, quæ per ignaviam deſidiamque aliquorum neglecta ſunt, obſervari cupiamus; quæ tamen apoſtolica & patrum conſtitutione ſunt conſtituta. Sicut ſcriptum eſt: *State, & tenete traditiones noſtras, ſive per verbum, ſive per epiſtolam*: Illud certe veſtram debet mentem, dilectiſſimi fratres, vehementius * excutere, ut ab omni labe ſæculi iſtius immunes ſecurique ad

a. Theſſ. 2.

* excitare.

Dei conſpectum veniamus. * Nec enim erimus * non. immunes, qui & præſumus plebibus, cum ſcriptum ſit: *Cui multum creditum fuerit, plus ab eodem requiretur*. Ergo, quoniam non pro nobis tantum, ſed pro populo credito cogimur præſtare rationem, populum diſciplinam deificam & humilem erudire debemus. Extiterunt enim nonnulli, qui ſtatuta majorum non tenentes, caſtitatem eccleſiæ præſumptione violarunt, voluptatem populi ſequentes, Dei judicium non timentes. Ergo, ne pari more ſilentio connivere, atque adhibere conſenſum talibus videamur, unde gehennæ pœnas poſſimus incurrere, dicente domino: *Furem videbas, & currebas cum eo, & cum adulteris portionem tuam ponebas*: hæc ſunt, quæ deinceps, intuitu divini judicii, omnes catholicos epiſcopos expedit cuſtodire.

Luc. 12.

Pſalm. 49.

I. Ut extra conſcientiam ſedis apoſtolicæ, hoc eſt, primatis, nemo audeat ordinare. Integrum enim judicium eſt, quod plurimorum ſententia * conſequatur.

Diſt. 64. Extra conſcient.

II. Nec unus epiſcopus epiſcopum ordinare præſumat propter arrogantiam, ne furtivum beneficium præſtitum videatur. Hoc enim in ſynodo Nicæna conſtat eſſe definitum.

Nicæna ſynod. c. 4.

III. Item, ſi quis poſt remiſſionem peccatorum, cingulum militiæ ſæcularis habuerit, ad clerum admitti non debet.

IV. Ut mulierem, id eſt, viduam, clericus C non ducat uxorem.

V. Ut is, qui laicus viduam duxerit, non admittatur ad clerum.

VI. Ut de aliena eccleſia ordinare clericum nullus uſurpet.

VII. Ut abjectum clericum alia eccleſia non admittat.

VIII. Ut venientes a Novatianis vel [2] Montenſibus per manus impoſitionem ſuſcipiantur ex eo quod rebaptizant.

[4] IX. Præterea, quod dignum & pudicum & honeſtum eſt, ſuademus quod ſacerdotes & levitæ cum uxoribus ſuis non coeant, quia in miniſterio miniſtri quotidianis neceſſitatibus occupantur. Ad Corinthios namque ſic Paulus D ſcripſit, dicens: *Abſtinete, ut vacetis orationi*. Si ergo laicis abſtinentia imperatur, ut poſſint deprecantes audiri: quanto magis ſacerdos utique omni momento paratus eſſe debet, munditiæ puritate ſecurus, ne aut ſacrificium offerat, aut baptizare cogatur? Qui ſi contaminatus eſt carnali concupiſcentia, quid faciet? excuſabit? Quo pudore, qua mente uſurpabit? Qua conſcientia, quo merito hic exaudiri ſe credit, cum dictum ſit: *Omnia munda mundis, coinquinatis autem & infidelibus nihil mundum*? Qua de re, hortor, moneo, rogo, tollatur hoc opprobrium, quod poteſt jure etiam gentilitas accuſare. * Forte creditur, quia ſcriptum eſt: *Unius uxoris virum*. Non * permanenti in con- E cupiſcentia generandi dixit, ſed propter continentiam futuram. Neque enim integros non admiſit, qui ait: *Vellem autem omnes homines ſic eſſe, ſicuti & ego*. Et apertius declarat, dicens:

1. Cor. 7.

Tit. 1.

* ſed forte liceat hoc credere.

1. Tim. 3. Tit. 1.

* permanentem.

---

1 Hanc epiſtolam; quam ſaltem interpolatam Papebrochius in Propyleo Maii pag. 60. admonuit, emendatiorem e MS. cum Harduino damus.

2 In al. MS. & apud Gratianum, *ſententiis confirmatur*. Hard. 3 MS. *vel Montenſis*. Hard.

4 Hoc caput integrum deſcribit Æneas Pariſienſis lib. adverſus Græcos tom. 7. ſpicileg. pag. 59. cum hoc titulo: *ſanctus Siricius Papa in Eccleſia B. Petri Apoſtolorum Principis in Concilio reſidens, & fratribus, & coepiſcopis per Africam Eccleſiaſtica jura deſcribens, inter cetera hæc de pudicitia intulit. Præterea quod dignum, & pudicum &c.*

1. Cor. 7. Rom. 8. cens: *Qui autem in carne ſunt, Deo placere non poſſunt. Vos autem jam non eſtis in carne, ſed in ſpiritu.*[1]

Idem legitur in epiſt. Innocent. papæ I. ad Victricium. Hæc itaque, fratres, ſi plena vigilantia fuerint ab omnibus obſervata, ceſſabit ambitio, diſſenſio conquieſcet, hæreſes & ſchiſmata non emergent, locum non accipiet diabolus ſæviendi, manebit unanimitas, iniquitas ſuperata calcabitur. Caritas ſpiritali ſervore flagrabit: pax prædicata labiis, cum voluntate concordabit. Pax utique Dei noſtri, quam ſalvator ipſe jam proximus paſſioni ſervandam eſſe præcepit, & hæreditario eam nobis jure derelinquit, dicens:

Joan. 14. Phil. 4. *Pacem meam do vobis, pacem meam relinquo vobis*: & dictum apoſtoli, *ut unanimes, unum ſentientes, permaneamus in Chriſto; nihil per contentionem nobis, neque per inanem gloriam vindicantes; nec hominibus, ſed Deo noſtro ſalvatori placentes*. His præceptis omnibus ſi fideliter voluerimus obedire, cuſtodiet dominus corpora noſtra & animas noſtras in diem, *qua redditurus eſt unicuique juxta opera ſua*. Si quis ſane inflatus mente carnis ſuæ, ab hac canonis ratione voluerit evagari, ſciat ſe & a noſtra communione ſecluſum, & gehennæ pœnas habiturum. Præterea miſericordia cum judicio eſſe debet. Talibus enim oportet labentibus manum porrigere, * qui ſic currentem non perrahant in ruinam. Data Romæ in concilio epiſcoporum octoginta, ſub die octava Idus Januarii, poſt conſulatum Arcadii Auguſti & Bautonis, virorum clariſſim. conſulum.

Rom. 2.

* *ſic* qui cum

Anno domini 385. * corr. 386.

EPISTOLA MAXIMI AD SIRICIUM PAPAM.

Siricius papa a Maximo catholicæ fidei confeſſionem literis poſtulaverat; quibus ipſe reſpondet, ſe & catholicam fidem profiteri, & ſibi eſſe propoſitum, ut orthodoxa fides illæſa & inviolabilis perſeveret. De Agricii etiam cujuſdam presbyteri ordinatione, & de Manichæorum ſceleribus agit.

Victor Maximus perpetuus triumphator Auguſtus domino vere ſancto apoſtolico viro Siricio ſalutem.

ACCEPIMUS literas ſanctitatis tuæ, quæ nobis fuere gratiſſimæ, quæque plane & nomini ſacerdotis, & dignitati urbis ſplendidiſſimæ convenirent. Fidei vero catholicæ, de qua clementiam noſtram conſulere voluiſti, quo majus circa me & ſpeciale judicium divinitatis experior, hoc me confiteor curam habere majorem; qui videlicet ad imperium ab ipſo ſtatim ſalutari fonte conſcenderim, & cui in omnibus ſemper conatibus atque ſucceſſibus Deus ſalutor affuerit, cujuſque hodie, & ut ſpero perpetuo protector & cuſtos eſſe dignetur, pater cariſſime. Ceterum de Agricio, quem indebite ad presbyterii gradum conſcendiſſe commemoras, quid religioni noſtræ catholicæ poſſum præſtare reverentius, quam ut de hoc ipſo, cujuſcemodi eſſe videatur, catholici judicent ſacerdotes? Quorum conventum ex opportunitate omnium, vel qui intra Gallias, vel qui intra quinque provincias commorantur, in qua elegerint urbe, conſtituam, ut iiſdem reſidentibus & cognoſcentibus, quid habeat conſuetudo, quid legis ſit, judicetur. Hæc enim quæ libris ſunt aſſerenda, & majorum noſtrorum religioſiſſimis conſtitutis, ipſi poſſunt melius aſtruere, qui norunt. Ceterum id nobis animi & voluntatis eſſe profitemur, ut fides catholica, procul omni diſſenſione ſubmota, concordantibus univerſis ſacerdotibus, & unanimiter Deo ſervientibus, illæſa & inviolabilis perſeveret. Nam noſter adventus ita inquinata aliqua, & ſceleratorum labe polluta deprehendit & reperit, ut niſi noſtra proviſio atque medicina, quæ ex Dei ſummi timore veniebat, his opem celeriter attuliſſet, ingens profecto divulſio atque perditio fuiſſet exorta, & vix ſananda poſtea vitia concreviſſent. Ceterum quid adhuc proxime proditum ſit Manichæos ſceleris admittere, non argumentis, neque ſuſpicionibus dubiis vel incertis, ſed ipſorum confeſſione inter judicia prolatis, malo quod ex geſtis ipſis tua ſanctitas, quam ex noſtro ore cognoſcat: quia hujuſmodi non modo factu turpia, verum etiam fœda dictu, proloqui ſine rubore non poſſumus. *Manu imperatoris:* Divinitas te ſervet per multos annos.

Judicium de presbyteris ad ſacerdotes ſpectat.

Locus provinciales concilii ab epiſcopis eligendus.

JACOBI SIRMONDI S. J. NOTÆ NUNC PRIMUM EDITÆ.

Ex Labbei Append. ad Tom. II.

FAcit in hac epiſtola idque per ſe ſert Maximus, quod æquis & Chriſtianis principibus ſemper in more fuit, quodque obſervatum a Conſtantino jam animadvertimus, ut cauſas eccleſiaſticas eccleſiæ tractandas permitterent. Presbyteri enim cauſam, qui non legitime ordinatus ferebatur, in ſynodo epiſcoporum diſcuti & examinari voluit. Clericos nempe, ut Honorii lex dicit, non niſi apud epiſcopos accuſari convenit. L. XLI. cod. Theod. de epiſcopis, eccleſiis, & clericis.

Manichæos.) Tiro Proſper de eadem re in chronico Pithæano: *Apud Treviros Manichæi deprehenſi, ſummo Maximi ſtudio exterminati.* Non dubium Priſcillianiſtas deſignari de quibus proxime actum in ſynodo Burdigalenſi ac Trevirenſi. Priſcillianiſtarum enim hæreſis, teſte Auguſtino de hæreſibus cap. LXX. Gnoſticorum & Manichæorum dogmata permixta ſectabatur. Proinde priuſquam ſuo nomine celebrarentur, alii Gnoſticos illos appellabant, ut Sulpitius Severus lib. II. hiſtoriæ, alii non minus apte Manichæos. Tanta enim fuit inter utroſque, quod Leo magnus ad Turibium ſcribit, errorum cognatio, ut ſolis nominibus diſcerni viderentur. Unde & pars Manichæi Priſcillianus ſcite ab Hieronymo dictus eſt in epiſtola ad Cteſiphontem.

EPI-

1 Hæc eadem ita referantur a Ferrando Diac. in Breviatione Canonum. I. cap. VI. *Ut Epiſcopus a tribus ordinetur, conſentientibus aliis per ſcripta cum confirmatione Metropolitani, vel Primatis.* Concil. Zellenſ. ex Epiſtola Papæ Siricii. II. cap. VI. *Ut unus Epiſcopus Epiſcopum non ordinet: Excepta Eccleſia Romana.* Concil. Zellenſ. ex Epiſtola Papæ Siricii. III. cap. VII. *Ut qui poſt baptiſmum ſæculari militiæ nomen dederit, ab ordinatione arceatur.* Concil. Zellenſ. IV. & V. cap. 130. *Ut Mulierem Clericus non ducat uxorem: & ut is, qui lectui viduam duxerit, non admittatur ad clerum.* Concil. Zellenſ. ex Epiſtola Siricii. VI. Non eſt apud Ferrandum. VII. cap. 138. *Ut abjectum Clericum alia Eccleſia non admittat.* Concil. Zellenſ. ex Epiſtola Papæ Siricii. VIII. cap. 174. *Ut venientes a Novatianis vel Montenſibus per manus impoſitionem ſuſcipiantur.* Concil. Zellenſ. ex Epiſtola Papæ Siricii. IX. cap. 16. *Ut Epiſcopi, presbyteri, & Diaconi ab uxoribus abſtineant.* Concil. Zellenſ.

EPISTOLA MAXIMI AD VALENTINIANUM AUGUSTUM.

S. Ambr. in oratione de baſilicis non tradendis, & in ep. ad Marcellinam ſororem lib. 5 epiſt. 5. Ruffin. lib. 2. cap. 16 & Theod. lib. 5. cap. 23. Ita veteri lib. bibl. Vaticanæ

Valentinianus junior Auguſtus, Juſtina matre, quæ Arianæ hæreſi erat addicta, inſtigante, Mediolani S. Ambroſium, & ceteros catholicos acriter inſectabatur: qua re cognita Maximus Valentinianum hortatur, ut paternam imitatus religionem, a vi eccleſiis & ſacerdotibus inferendæ abſtineat.

NISI clementiæ noſtræ circa ſerenitatem tuam fides ſimplex eſſet, & gratia plena concordiæ, confido etiam, quod commoda rationibus meis eſſe poſſent hæc, quæ nunc agi dicuntur in partibus tranquillitatis tuæ, catholicæ legis turbatio atque convulſio. Quid enim optandum poſſit eſſe ei, ſi quis eſſet inimicus, quam adverſus eccleſias Dei, hoc eſt, adverſus Deum ipſum, & aliqua moliri, & ubi error excuſabilis non eſt, ibi velle peccare? Sed quoniam ſerenitati noſtræ & in Deum religio major, quam violari etiam ab inimiciſſimo quoque non optabile nobis arbitramur, & circa ſereniſſimam juventutem tuam tam arcta noſtri cura, tam ſedula eſt, ut recte facta magis nos ſua, quam errata delectent: idcirco perennitatem tuam credidimus commonendam, ut introſpecta ratione nominis ſummi, & majeſtatis ipſius conſiderata potentia, quid agere debeas, ſolida mente perpendas. Audivi enim (nam fama non patitur occultari, præſertim quod agatur in populos) novis clementiæ tuæ edictis eccleſiis catholicis vim illatam fuiſſe, obſideri in baſilicis ſacerdotes, mulctam eſſe propoſitam, pœnam capitis adjectam, & legem ſanctiſſimam ſub nomine neſcio cujus legis everti. Hoc quam grave ſit, poteris intueri, ſi Dei magnitudinem volueris cogitare. Erubeſco, ſi quam crediderit ſerenitas tua aſtruere vellem rationem, & Dei agere cauſam. Quid enim ſi hoc ſolum eſſet? Si enim jam per tot ſæcula coalita & confirmata mutare, parvamne excitare diſcordiam videretis? ipſis humanis legibus in hac mortalitate habet noſtra reverentiam conſuetudo, & in re jam vetuſta atque uſitata aliquid novum feciſſe, reprehenſio eſt. Italia omnis atque Africa hoc ſacramento credunt, hac fide gloriantur Gallia, Aquitania, omnis Hiſpania, Roma ipſa venerabilis, cujus etiam in hac parte principatus eſt, quod Deum ſicuti ſequi voluit, agnovit. Confitebor ipſe quod non ſine mœrore dictum eſt, ſolum diſſentiebat Illyricum; utinam quod erraſſet, non extaret exemplum. Utinam illud incolume Arianæ legis Murſinenſe oppidum permaneret, & non ad judicium quondam erroris miſeri concidiſſent, quia ipſos erudiſſet auctores, ne præcipua irati numinis ultione procumberet: periculoſe, mihi crede, divina tentantur. Venerabilis memoriæ D. Valentinianus pater clementiæ tuæ, hac fide fideliter imperavit. Nihil ille attingere voluit, quod bene conſtitutum videbat. Hi certe ſub eodem epiſcopi jam fuerunt. Quæ tanta mutatio, ut qui antea ſacerdotes, nunc ſacrilegi judicentur? Iiſdem certe præceptis, iiſdem ſacramentis dicati, eadem fide credunt, qui ante crediderunt. An putat venerabilis mihi ſerenitas tua conceptam ſemel in animis hominum religionem, quam Deus ipſe conſtituit, poſſe convelli? quantæ ex hoc diſcordiæ excitabuntur? quantæ contentiones oborientur? quam crebræ ac peſtiferæ ſeditiones? quantæ & quæ pervenientia ad Deum vota juſtorum? cum inter Chriſtianos (quod dictu nefas ſit) quædam perſecutionis imago naſcatur. Videris in quam partem hanc ſedulitatem noſtram interpreteris? nullo certe majori genere curam meam circa clementiam tuam probare tibi poſſem, quam ſi te horter, ut deſinas. Puto enim recognoſces, quod nemo hoc ſuaderet inimicus. Hæc amabiliter a nobis dicta eſſe opto ut intelligas, ſpero quod credas: unde æquum admodum eſt, ne ſancto numini dicata convellas. Italiam omnem, & venerabilem Romam, ceteraſque provincias ſuis eccleſiis, ſuis ſacerdotibus reddas, neque te medium interſeras, cum fas ſit juſtius eos, qui a catholica eccleſia Arianorum interpretatione diſceſſerint, errorem ſuum vera religione mutare, quam recte ſentientibus ſuam immittere pravitatem.

Ut religio non ab inimicis quidem violari optare debet bonus princeps.

Novitas in rebus religionis quam ſit deteſtanda. Roma eſt principatus religionis.

OBSERVATIO PHILIPPI LABBE, S. J.

Sequentem ad Illyricianos epiſtolam ſub nomine Siricii papæ edidit Lucas Holſtenius cum pluribus aliis ad concilia ſpectantibus quæ anno tandem Chriſti 1652. vulgata ſunt, cum antea falſo tributa fuerit S. Ambroſio, ſitque ordine quinta inter ejus epiſtolas. Falſo, inquam, cum ejuſdem S. Ambroſii expreſſa habeatur in eadem epiſtola mentio. Porro non addidit Holſtenius, ex conjectura ne, an ex mſ. aliquo, eoque probæ notæ codice, emendationem illam fuerit aggreſſus, quod tamen ſcire lectores plurimum intererat ob rei momentum. Neque enim defuere qui cum Jacobo Almaino, Thoma de Vio card. Cajetano, aliiſque, deceſſori Siricii Damaſo eamdem tribuerent.

[1] *Dilectiſſimis fratribus Anyſio & ceteris epiſcopis per Illyricum conſtitutis Siricius.*

ACCEPI literas veſtras de Bonoſo epiſcopo, quibus vel pro veritate, vel pro modeſtia noſtram ſententiam ſciſcitari voluiſtis. Sed cum hujuſmodi fuerit concilii Capuenſis judicium, ut finitimi Bonoſo atque ejus accuſatoribus judices tribuerentur, & præcipue Macedones, qui cum epiſcopo Theſſalonicenſi de ejus factis [2] vel cognoſcerent, advertimus quod nobis judicandi forma competere non poſſet. Nam ſi integra eſſet hodie ſynodus, recte de iis quæ comprehendit veſtrorum ſcriptorum ſeries, decerneremus. Veſtrum eſt igitur qui hoc recepiſtis judicium, ſententiam ferre de omnibus, nec refugiendi, vel elabendi, vel accuſatoribus vel accuſato copiam dare. Vicem enim ſynodi recepiſtis, quos ad examinandum ſynodus elegit. Denique cum Bonoſus epiſcopus poſt judicium veſtrum miſiſſet ad fratrem noſtrum Ambroſium, qui ejus ſententiam conſuleret, interdictam ſibi eccleſiam irrumpere atque ingredi, reſponſum eſt ei, quod nihil temerandum foret, ſed omnia modeſte patienter ordine gerenda, neque contra ſententiam veſtram tentandum aliquid, ut quod videretur

[1] Unde hunc titulum hauſerit Holſtenius, nullum MS. codicem appellat. MSS. plerique omnes hunc titulum præfigunt: *De Bonoſo Epiſcopo*. In Colbert. additur; *Ambroſius Theophilo*. Scripta eſt hæc epiſtola anno 389. *Hardouinus*. [2] Incipit epiſtola MSS. ab his verbis: *De Bonoſo diverſitis Epiſcopo*, ſubintelligo, *literas*. Harduinus *p*3 al. *vel ſarpſit cognoſcerent*.

vobis juſtitiæ convenire, ſtatueritis, quibus hanc A ſynodus dederat auctoritatem. Ideo primum eſt ut ii judicent, quibus judicandi facultas eſt data. Vos enim totius, ut ſcripſimus, ſynodi vice decernitis; nos quaſi ex ſynodi auctoritate judicare non convenit. Sane non poſſumus ne-
Rom. 6. gare de Mariæ filiis jure reprehenſum; meritoque veſtram ſanctitatem abhorruiſſe, quod ex eodem utero virginali, ex quo ſecundum carnem Chriſtus natus eſt, alius partus effuſus ſit. Neque enim elegiſſet dominus Jeſus naſci per virginem, ſi eam judicaſſet tam incontinentem fore, ut illud genitale dominici corporis, illam [1] aulam regis æterni, concubitus humani ſemine coinquinaret. Qui enim hoc adſtruit, nihil aliud niſi perfidiam Judæorum adſtruit, B qui dicunt eum non potuiſſe naſci ex virgine. Nam ſi hanc accipiant a ſacerdotibus auctoritatem, & videatur Maria partus fudiſſe plurimos, majore ſtudio veritatem fidei expugnare contendent. Et ubi eſt illud quod ſcriptum eſt, dicente domino ad matrem de Joanne evange-
Joan. 19. liſta: *Mulier ecce filius tuus*: & rurſus ad Joannem de Maria: *Ecce mater tua*? Quid ſibi iſtud vult, quod cum in cruce dominus poſitus peccatum mundi tolleret, pronunciavit etiam de integritate materna? Aut quid aliud dicitur, niſi ut claudar ſua ora perfidia; obmuteſcat, ne matrem domini aliquo audeat temerare convicio? Teſtis eſt ergo idem arbiter, idem materni pudoris aſſertor, quod deſponſata fuerit C viro tantummodo Joſeph, nulla tamen conjugalis coitus conſuetudine tori jura cognoverit.
Matth. 1. Neque enim eam ſuſcepturam ex Joſeph ſilios a viri conſortio ſeparare voluiſſet. Sed ſi hoc parum eſt, addidit teſtimonium evangeliſta, dicens quod ſuſcepit eam diſcipulus [2] in ſuam.
Joan. 19. 27. Numquid ergo divortium fecit? numquid a viro abduxit atque abſtulit? Ergo qui hoc legit in evangelio, quomodo quaſi naufragus titubat & fluctuat? Hoc ergo teſtamentum filii eſt de matris integritate; hæc Mariæ locuples integri pudoris hæreditas; hic totius finis conſummationis. Denique hoc dixit, & emiſit ſpiritum, conſummas omne myſterium bono fine pietatis. Legimus etiam & omnia percurrimus vel D de eo quod fratri noſtro & coepiſcopo Baſſo in conſortium regendæ eccleſiæ datus eſt Senecio, vel de ceteris, unde veſtræ normam expectamus ſententiæ,

OBSERVATIO PHILIPPI LABBE, S. J.

In ſynodo Romana ſub Bonifacio II. papa extat epiſtola ejuſdem Siricii ad eundem Anyſium archiepiſcopum Theſſalonicenſem fragmentum, quod ſuo tempore repræſentabitur cum aliis ibidem recitatis.

Ceterum acta ſequentis concilii Burdigalenſis adverſus Priſcillianiſtas dicitur penes ſe habuiſſe, vir clariſſimus, amicus olim noſter, R. P. Hieronymus Vignerius Oratorii D. N. J. C. presbyter: verum poſt ejus obitum jam aliquot elapſis annis nemo quod ſciam e tenebris illa in publicam lucem aſſeruit, an unquam proditura ſint, quis novit? certe illa docti omnes expectant efflagitantque ab indignis injuſtiſque, ſi qui ſint, poſſeſſoribus dicam, an incubatoribus.

DECRETA ALIA

SIRICIO PAPÆ ADSCRIPTA

Ex veteri Codice quondam Ebroënſi nunc vero Germanenſi eruit Pater Couſtant.

Tit. LIV.

In epiſtola Siricii Papæ ad Geneſium Epiſcopum cap. XII. Si ſanus vir leproſam duxerit uxorem aut poſtmodum ei ſupervenerit lepra ſeparentur ne concepti filii lepra maculentur. Fas namque eſt ut mundus ad mundam jungatur.

Ibid. Tit. XVIII.

In epiſtola Siricio Papæ ad Geneſium Epiſcopum Her. (cap.) XIII. Presbyter qui dicit ſe neſcire ſi Epiſcopus fuit, qui eum ordinavit, at aliquanto tempore Miſſas fecit, & poſtea dimiſſo officio uxorem duxit; hunc pſeudopresbyterum quis ambigat eſſe deteſtabilem? Pro quo omni modo abiiciendus eſt, & in monaſterio ad pœnitentiam omni tempore vitæ ſuæ retrudendus.

Ibid. Tit. XXIII.

In epiſtola S. Siricii Papæ H. R. (cap.) XIV. Presbyter, qui in vino baptizat proximo * neceſſitate ut æger non periclitetur pro tali re nulla ei culpa adſcribatur. Si vero aqua aderat; & neceſſitas talis non urgebat hic communione privetur, & pœnitentiæ ſubmittatur: inſtans vero ille ſi in Sancta Trinitate baptizatus eſt in eo baptiſmo permaneat. * apud Hard. pro maxime.

H. R. (cap.) XV. ſi infantem in periculo conſtitutum proxima neceſſitate cum vaſe aut cum manibus atque in nomine S. Trinitatis baptizaverit firmiter permanebit, præſertim cum neceſſitas hoc expoſcit.

De presbytero qui ignorat orationem Dominicam.

H. R. (cap.) XVI. Presbyter qui orationem Dominicam non tenet, nec ſymbolum, neque Pſalmos, ſi Epiſcopus fuit qui eum benedixit hic primum omnium dignitatem quam illicite præſumpſit amittat & ſub diſtincta pœnitentia omni tempore vitæ ſuæ in monaſterio degat. Infantes vero quos in ſancta Trinitate baptizavit baptizati permaneant.

H. R. (cap.) XVII. Qui vero ita baptizant ut dicant: In nomine Patris mergo, in nomine Filii mergo, & Spiritus Sancti mergo, ſi qui ita ſunt baptizati ac ſi ruſtice tamen in E nomine ſanctæ Trinitatis baptizati ſunt.

Edita ſunt hæc inter reſponſa Stephani II. Papæ Reſponſ. IX. X. XI. XII. XIII. XIV. & eidem Stephano tribuuntur.

CON-

1 Sic in epiſtola Ambroſii ſupra pag. 665. *Virgo, regis aula cæleſtis.* 2 Plures MSS. *in ſua.*

CONCILIUM BURDIGALENSE

ADVERSUS PRISCILLIANISTAS,

eorumque auctorem Priſcillianum,

Arcadio Auguſto & Bautone conſulibus congregatum, anno Chriſti CCCLXXXV. *Siricii Papæ I. Maximi imperatoris* II.

DAMNATI jam antea fuerant Priſcillianiſtæ a ſynodo Cæſarauguſtana, tum deinde Gratiani imperatoris reſcripto relegati Sed cum a Gratiano eodem reſcriptum alterum elicuiſſent, quo reſtitui eccleſiis jubebantur, egit Ithacius præcipuus illorum inſectator cum Maximo, qui tum cæſo Gratiano Gallias obtinebat, ut de iis judicium inſtauraretur; quod factum eſt in hac ſynodo Burdigalenſi. Ad quam cum deducti fuiſſent inter ceteros Inſtantius & Priſcillianus, Inſtantio epiſcopatus abrogatus eſt, Priſcillianus vero, ut ſynodi judicium evaderet, ad principem provocavit: cujus poſtmodum ſententia capitis damnatus eſt. Quæ omnia fuſius exequitur Sulpitius Severus libro II. ſacræ hiſtoriæ. De ſynodo autem noſtra his verbis: *Quibus*, inquit, *permotus imperator, datis ad præfectum Galliarum, atque ad vicarium Hiſpaniarum litteris, omnes omnino, quos labes illa involverat, deduci ad ſynodum Burdigalenſem jubet. Ita deducti Inſtantius & Priſcillianus, quorum Inſtantius prior juſſus cauſam dicere, poſtquam ſe parum expurgabat, indignus eſſe epiſcopatu pronunciatus eſt: Priſcillianus vero, ne ab epiſcopis audiretur, ad principem provocavit. Permiſſumque id noſtrorum inconſtantia: quia aut ſententiam in refragantem ferre debuerant; aut ſi hi ipſi ſuſpecti habebantur, aliis epiſcopis audientiam reſervare, non cauſam imperatori de tam manifeſtis criminibus permittere. Ita omnes, quos cauſa involverat, ad regem deducti.* Proſper item in chronico. *Arcadio & Bautone conſulibus, Priſcillianus in ſynodo Burdigalenſi ſe damnandum intelligens, ad imperatorem Maximum provocavit. audituſque Treviris ab Evodio præfecto prætorio, a Maximo gladio addictus eſt, cum Eucrocia Delphidii rhetoris conjuge, & Latroniano, aliiſque erroris conſortibus.*

A

B

NOTA SEVERINI BINII.

Cauſa concilii

Priſcillianus hæreſiarcha bis convictus Treviris obtruncatur.

a Concilium.) Cum Priſcillianus Cæſarauguſtano concilio damnatus, Gratiani reſcripto reſtitutus fuiſſet, Ithacius apud Maximum imperatorem eumdem viciſſim citra proteſtationem, de hæreſi aliiſve criminibus accuſavit, mortiſque ſupplicio dignum denunciavit. Maximus impetratos his accuſationibus permotus, hanc Burdigalenſem ſynodum indici, atque Priſcillianum cum Inſtantio ad eam citari & adduci mandavit. Ubi cauſam dixiſſent, Inſtantius epiſcopatu indignus pronunciatus eſt. Priſcillianus ſe damnandum intelligens, ad principem provocavit. Cum judices appellationi male detuliſſent, eamque contra jus & conſtitutiones eccleſiæ admiſiſſent, Treviris hæreſiarcha auditus, bis convictus, tandem cum quibuſdam aliis juſſu Maximi gladio eſt occiſus. Hæc ex Severo lib. 2. & Proſpr. chron. & Baron. ann. 385. num. 22. 23. & 24.

CONCILIUM ROMANUM

SUB SIRICIO.

Tempus & cauſa concilii.

a Concilium Romanum.) Anno Chriſti 386. C ipſo menſe Januario, Romæ in baſilica S. Petri celebratum eſt concilium octoginta epiſcoporum, ad collapſam diſciplinam in Africana eccleſia reſtaurandam. In ſynodo nihil decretum, quod non apoſtolicis aut Nicænis canonibus ante conſtitutum fuerat. Unde concilium, quod nominatur Carthaginenſe, cœlibatum ſacrorum miniſtrorum, non ex lege Siricii, ſed apoſtolica auctoritate inſtitutum ſibi vendicat. Quos in ſynodi epiſtola Siricius pontifex Montenſes appellat, Donatiſtas fuiſſe, ſciendum eſt: ſic dictos, quod in montibus agere & convenire ſolerent.

Numerus epiſcoporum.

Montenſes qui & cur ſic dicti.

Innovatæ conſtitutiones hujus concilii, in concilio Teleptenſi, ſub Honorio imperatore in Africa celebrato, recitatæ fuerunt. Vide Baron. ann. 386. num. 2. & 3.

OBSERVATIO P. ANTONII PAGI ad an. Chr. 386. num. 2.

IN hoc Concilio conditi ſunt novem canones, qui continentur in epiſtola Siricii Papæ ad Epiſcopos per Africam data, & a Labbeo ſupra relata pag. 669. De cujus epiſtola *data Romæ in Concilio Epiſcoporum octoginta ſub die* 8. *Idus Januarii poſt Conſulatum Arcadii Auguſti, & Bautonis*, &c. integritate dubitat Papebrochius in Conatu Chronico-Hiſtorico ad Catalogum verorum Pontificum. *Inſolens*, inquit Papebrochius, *formula, eoque difficilius recipienda, quod annus per priorem Conſulatum ſignetur, quo tamen anno magiſtratum illum inire ſolebant Honorius N. P. & Fl. Eudoxius: quanto ſolitum major fuit hujus Conſulatus lætitia per Imperium, tanto minus debuerunt hæc nomina fieri. Neque dubito, utrum Roma ſcire tam cito potuerit, quinam Conſtantinopoli declarati fuerint Conſules, cum ſolita fuerint pluribus menſibus antea nominari & publicari, qui erant cum novo anno magiſtratum inituri; ea eoque die glorioſo deſignati Conſulis titulo honeſtari.* Sed levis hæc conjectura. Jamdiu enim ea formula in uſum vocata erat, & quia in Occidente initio anni ſæpe ſci-

1 Ex Jacobo Sirmondo Soc. Jeſu. 2 Zellenſe vocat perperam, cum Zellenſe, ſeu Telenſe ſpectet ad an. 418. hoc Concilium Harduinus in Indice Concil. tom. 1. ſed atque in eo lecta fuerit Epiſtola Synodica hujus Romani Concilii.

ri non poterat, qui Conſul in Oriente deſignatus ſuiſſet, & viceverſa, in cujuſque arbitrio relictum uti hac formula, *poſt Conſulatum*, vel ſolius Occidentalis Conſulis nomine Acta publica ſignare in Occidente, & ſolius Conſulis Orientalis in Oriente, ut in diſſertatione Hypatica oſtendi. Præterea, quando qui anno præcedenti Conſulatum geſſerant, illuſtriores erant, prætata formula ſæpe uſurpata. Quare cum Arcadius Auguſtus eſſet, non mirum ii in Concilio Romano ea formula adhibita fuerit. Denique valde incertum, an Romæ Honorii deſignatio hujus anni initio innotuerit, tardius enim Conſules creati videntur, quod in tractatione pacis Theodoſium ac Valentinianum inter, & Maximum tyrannum conventum fuerit, ut Evodius, qui præfecturam Galliarum ſub Maximo gerebat, Conſul in Occidente procederet. Ex ea itaque ſubſcriptione potius inferendum, pacta fœderis anno præcedenti in finem vergente tranſacta eſſe, eamque ob rem Conſules, qui in hunc annum deſignati fuerant, tardius nunciatos. Ex hoc dubio aliud Papebrochio natum, quod nempe epiſtola interpolata fuerit; ſed illo ſublato, iſtud negotium faceſſere non poteſt.

CONCILIUM TREVIRENSE,

IN QUO ITHACIUS PRISCILLIANI

Accuſator abſolutus. Felix Trevirorum epiſcopus Martino præſente ordinatus eſt, Honorio N. P. & Evodio V. C. conſulibus.

Anno Chriſti CCCLXXXVI. *Siricii Papæ* II. *Maximi Imperatoris* III.

REPREHENDERANT in Ithacio multi, quod Priſcillianum, ejuſque ſocios, præter morem eccleſiaſticum, in cauſa capitis inſectaretur. Quo nomine a S. Martino ante judicium, ut ab accuſatione deſiſteret, ſæpe admonitus; poſt necem vero Priſcilliani, a Theognoſto epiſcopo palam damnatus eſt. Hinc epiſcoporum in duas partes factum diſcidium: aliis quibus ſanior mens erat, Ithacii communionem vitantibus; aliis metu regis, qui homini favebat, cum illo communicantibus. Ex hoc genere ii fuerunt, qui ad ſynodum Trevirenſem hoc anno Felicem epiſcopum ordinaturi convenerant. Nam & Ithacium nulla ob eam rem culpa teneri in ſynodo pronunciarunt, & Maximo auctores fuerunt, tum ut tribunos in Hiſpaniam cum jure gladii mitteret, qui ejus ſectæ convictos vita bonisque ſpoliarent: tum ut Martinum, qui per eos dies ad comitatum venerat, ad ipſorum communionem vi regia impelleret. Ad quam quidem Martinus, cum aliter reis veniam, quam precabatur, & ne tribuni ad Hiſpanias pergerent, impetrare non poſſet, inflecti ſe tamdem paſſus, ſynodumque ingreſſus, ordinationi Felicis interfuit. Sed factis mox pertæſus, ab Ithacianæ partis communione in poſterum ſemper abſtinuit. Hæc rerum ſumma. Reſtat ut Severum ſingula in dialogis uberius narrantem audiamus.

Veniam, inquit, *ad illud, quod propter notam temporum Martinus ſemper occultavit, ſed nos celare non potuit: in quo eſt illud miraculi, quod facie ad faciem cum eo eſt angelus collocutus. Maximus imperator, alias ſane bonus, depravatus conſiliis ſacerdotum, poſt Priſcilliani necem, Ithacium epiſcopum Priſcilliani accuſatorem, ceteroſque illius ſocios, quos nominari non eſt neceſſe, vi regia tuebatur ne quis eis crimini daret, opera illius cujuſcumque modi hominem fuiſſe damnatum. Interea Martinus multis gravibuſque laborantium cauſis ad comitatum ire compulſus, procellam ipſam totius tempeſtatis incurrit. Congregati apud Treviros epiſcopi tenebantur; qui quotidie communicantes Ithacio, communem ſibi cauſam fecerant.*

His ubi nunciatum eſt inopinantibus adeſſe Martinum, totis animis labefactati muſſitare & trepidare cœperunt. Et jam pridie imperator ex eorum ſententia decreverat tribunos ſumma poteſtate armatos ad Hiſpanias mittere, qui hæreticos inquirerent, deprehenſis vitam & bona adimerent. Nec dubium erat, quin ſanctorum etiam maximam turbam tempeſtas iſta depopulatura eſſet, parvo diſcrimine inter hominum genera. Etenim tum ſolis oculis judicabatur, cum quis pallore potius, aut veſte, quam fide hæreticus exiſtimaretur. Hæc nequaquam placitura Martino epiſcopi ſentiebant: ſed male conſciis illa vel moleſtiſſima erat cura, ne ſe ab eorum communione adveniens abſtineret, non defuturis qui tanti viri conſtantiam præmiſſa auctoritate ſequerentur. Ineunt cum imperatore conſilium, ut miſſi obviam magiſterii officialibus, urbem illam propius vetaretur accedere, niſi ſe cum pace epiſcoporum ibi conſiſtentium adfore fateretur.

Quos ille callide fruſtratus, profitetur ſe cum pace Chriſti eſſe venturum. Poſtremo ingreſſus nocturno tempore adiit eccleſiam tantum orationis gratia: poſtridie palatium petiit. Præter multas, quas evolvere longum eſt, has principales petitiones habebat, pro Narſete comite, & Leucadio præfide, quorum ambo Gratiani partium fuerant, pertinacioribus ſtudiis, quæ non eſt hujus temporis explicare, iram victoris emeriti. Illa præcipua cura, ne tribuni cum jure gladiorum ad Hiſpanias mitterentur. Pia enim erat ſolicitudo Martino, ut non ſolum Chriſtianos, qui ſub illa erant occaſione vexandi, ſed ipſos etiam hæreticos liberaret. Lib. 3. c. 13 De vita S Martini.

Verum primo die atque altero ſuſpendit hominem callidus imperator, ſive ut rei pondus imponeret, ſive quia nimis ſibi implacabilis erat, ſeu quia, ut plerique tum arbitrabantur, avaritiæ repugnabat: ſiquidem in bona eorum inhiaverat. Fertur enim ille vir, multis bonisque actibus præditus, adverſus avaritiam parum conſuluiſſe, niſi fortaſſe regni neceſſitate, quippe exhauſto ſuperioribus principibus reipublicæ ærario, pene ſemper in expeditione atque procinctu bellorum civilium conſtitutus, facile excuſabitur quibuslibet occaſionibus

1 Cum Severus Sulpitius admoneat S. Martinum poſt hoc Concilium ſexdecim annos vixiſſe, & Martinus obierit anno Chr. 400. ut probat Pagius in peculiari diſſertatione de obitu S. Martini, hoc Conciſtum ad an. 384. & ſub Damaſo revocandum, ut fecit Harduinus in Iud. Concil. tom. 1.

nibus ſubſidia imperio paraviſſe. Interea epiſcopi, A quorum communionem Martinus non imibat, trepidi ad regem concurrunt, prædamnatos ſe conquerentes: actum eſſe de ſuo omnium ſtatu, ſi Theognoſti pertinaciam, qui eos ſolus palam lata ſententia condemnarat, Martini armaret auctoritas: non oportuiſſe hominem recipi manibus: illum jam non defenſorem hæreticorum eſſe, ſed vindicem: nihil actum morte Priſcilliani, ſi Martinus exercerat illius ultionem. Poſtremo proſtrati cum fletu & lamentatione poteſtatem regiam implorant, ut utatur adverſus unum hominem vi ſua. Nec multum aberat, quin cogeretur imperator Martinum cum hæreticorum ſorte miſcere.

Sed ille, licet epiſcopis nimio favore eſſet obnoxius, non erat naſcius Martinum fide, ſanctitate, & virtute cunctis præſtare mortalibus. Alia longe via ſanctum vincere parat. Ac primo ſecreto accerſitum blande appellat. Hæreticos jure damnatos more judiciorum publicorum potius quam inſectationibus ſacerdotum: non eſſe cauſam, qua Ithacii, ceterorumque partis communionem putaret eſſe damnandam: Theognoſtum odio potius quam cauſa feciſſe diſcidium: eumdemque tamen ſolum eſſe, qui ſe a communione interim ſeparavit; a reliquis nihil novatum. Quin etiam ante paucos dies habita ſynodus Ithacium pronunciaverat culpa non teneri. Quibus cum Martinus parum moveretur, rex ira accenditur, ac ſe de conſpectu ejus abripuit: & mox percuſſores his, pro quibus Martinus rogaverat, dirigunntur. Quod ubi Martino compertum jam noctis tempore eſt, palatium irrumpit, ſpondet, ſi parceretur, ſe communicaturum, dummodo ut & tribuni jam in excidium eccleſiarum ad Hiſpanias miſſi retraherentur. Nec mora interceſſit: Maximus indulget omnia.

Poſtridie Felicis epiſcopi ordinatio parabatur, ſanctiſſimi ſane viri, & plane digni, qui meliore tempore ſacerdos fieret. Hujus diei communionem Martinus iniit, ſatius æſtimans ad horam cedere, quam his non conſulere, quorum cervicibus gladius imminebat. Verumtamen ſumma vi epiſcopis nitentibus, ut communionem illam ſubſcriptione firmaret, extorqueri non potuit. Poſtero die ſe inde proripiens, cum revertens in via mœſtus ingemiſceret ſe vel ad horam noxiæ communioni ſuiſſe permixtum: haud longe a vico, cui nomen eſt Andethanna, qua vaſtas ſolitudines ſilvarum ſecreta patiuntur, progreſſis paululum comitibus, ille ſubſedit, cauſam doloris ac facti, accuſante ac defendente invicem cogitatione, pervolvens. Aſſtitit ei repente angelus: Merito, inquit, Martine pungeris, ſed aliter exire nequiſti. Repara virtutem, reſume conſtantiam, ne jam non periculum gloriæ, ſed ſalutis incurreris. Itaque ab illo tempore ſatis cavit cum illa Ithacianæ partis communione miſceri. Ceterum cum quoſdam ex energumenis tardius quam ſolebat, & gratia minore curaret, ſubinde nobis cum lacrymis fatebatur, ſe propter communionis illius malum, cui ſe vel puncto temporis neceſſitate non ſpiritu miſcuiſſet, detrimentum ſentire virtutis. Sedecim poſtea vixit annos: nullam ſynodum adiit, ab omnibus epiſcoporum conventibus ſe removit.

a PROFESSIO FIDEI CATHOLICÆ

a In qq. Mſtis inſcribitur, Liber S. Martini epiſcopi de ſancta Trinitate, ut obſervavit R. P. Simondus.

DE TRINITATE

Quæ in veteribus membranis S. Martino Turonenſi epiſcopo adſcribitur.

CLEMENS Trinitas eſt una divinitas. Ut autem per ſacramentum cognoſcatur, unitas eſt ab eo qui eſt, & Spiritus ſanctus a quo qui eſt & unigenitus: ſic exiſtens divinæ naturæ lucis, ſpiritus, a ſeſe per naturam, per ſubſtantiam majeſtatis, poteſtatis, virtutis, divinæ lucis, unus in duobus & uterque in idipſum. Pater in Filio, Filius in Patre, uterque in Spiritu ſancto. Sic tribus perſonis confitemur corpus præſcientiæ, quod ſuper omnia cuncta concludit. In hoc myſterium ergo credimus, eſſe ex nullis extantibus cuncta orta. Quod myſterium mens humana concipere non poteſt, nec oratoria lingua enarrare, neque diffuſi ſermonis bibliothecarum volumina. Si totum mundum libri repleant, divina ſcientia non poſſit inenarrabilis enarrari: qui eſt indicibilis, nullo modo poſſit deſcribi, neque concludi, aut verbum, aut ſubſtantia propria divinitatis ſuæ, qui eſt fons divinæ lucis, lumimis, ſubſtantiæ ſuæ natura. Sileat lingua oratoria, quia deficit ſermo de indicibili. Cum conſummaverit mens humana de divina majeſtate dicere, tunc incipit. Quanta ſit autem divina clementia, nemo ſcit, niſi qui genuit: & nemo comperit ſecreta Patris, niſi is qui per naturam naſcendi initium amiſit. Omnis ergo manſuetudo & modeſtia peritorum convertatur ad prophetam: de dominica auctoritate præſumat dicendo, Credidi, propter quod locutus ſum. Quod autem per myſterium ſimplex ſit profeſſio, ut fundamentum eccleſiæ ſolidata apoſtolica auctoritate prædeſtinatio ſequens præſumat, dicens: de cetero nemo mihi moleſtus ſit, ego credo in Chriſtum & hunc crucifixum: quia cum confitetur filium hominis, confitetur & Spiritum ſanctum: quia e Spiritu ſancto & Maria virgine mediator naſcitur. Cum confitetur primogenitum, neceſſe eſt de unigenito qui teſtimonium dicat, unum & ſolum ſine origine eſſe in tertiam perſonam. Patrem confitetur exiſtentis divinæ naturæ, lucis, ſpiritus, ut dixi, qui ſecundum naturam, ut ſupra dixi, eſt unus in duobus, & uterque in idipſum, Pater in Filio, Filius in Patre, Pater & Filius in Spiritu ſancto, unum in ſancta eccleſia, nunc & in immortalia ſæcula ſæculorum, Amen.

Pſal. 115. 1.

NOTA SEVERINI BINII.

a *Concilium Trevirenſe*. Cauſa habiti Treviris in Gallia concilii hæc eſt. Ithacius, teſte Iſidoro de viris illuſtribus capite ſecundo, Hiſpaniæ epiſcopus, cognomento & eloquio Clarus, acerrimus Priſcillianiſtarum hoſtis, apud imperii perduellem, ac Gratiani interfectorem Maximum hoc procuraverat, ut Priſcillianus ejuſve ſectatores hæretici, non tantum compeſcerentur, ſed ut de iiſdem etiam capitis vitæque ſupplicium ſumeretur, atque de reliquis eorum in Hiſpania per ferrum & flammam exturbandis mandatum ederetur. Quod cum a manſuetudine Chriſtiana, qua exemplo Chriſti in primis epiſcopi ac ſacerdotes imbuti eſſe debebant, plurimum abhorreret, Theognoſtus aliique catholicæ communionis epiſcopi, Ithacium cum ſociis, velut ſanguinarium ac crudelem ſacerdotio indignum excommunicarunt. Non quidem ideo, quod adverſus hæreticos auxilium principis imploraſſet (hoc enim ſanctus Auguſtinus, aliique ſapiens faciſſe negantur) ſed quod importunius ac ſævius agens, in eoſdem pœnam capitis procuraſſet, ſolitamque

Cauſa concilii.

Quare Ithacius excommunicatus fuerit.

que proteſtationem non interpoſuiſſet, qua ſe delinquentium incorrigibilium correctionem ſic expetere declararet, ut tamen a ſanguinis pœna abſtineretur. Ithacius vero Maximi imperatoris patrocinio fretus, decimo ſexto anno ante obitum ſancti Martini, qui eſt Chriſti 386. Treviris ſynodum congregari impetravit, quæ cum velut innocentem abſolvit, nullaque culpa teneri pronunciavit. Præſides ſanguinolenti, adventu ſancti Martini epiſcopi, qui ducum comitum Gratiani fautorum reconciliationem, & decretam in Hiſpania inquiſitionem periculoſam deprecaturus veniebat, valde turbati, (metuebant enim morte Priſcilliani, vel abſolutione Ithacii nihil fore actum, ſi in urbem admitteretur) rogarunt imperatorem, urbis acceſſu epiſcopum prohiberi: nocturno tempore urbem ingreſſus imperatorem adiit, qui cum poſt diuturna colloquia de duobus comitibus illis, pro quorum vita precatum venerat, ſupplicium ſumi mandaſſet, vir ſanctus & clarus miraculis cum Ithacianis ſe communicaturum ſpopondit, ſi imperator innocentum vitæ parceret. Maximus omnia indulget, & S. Martinus Felicem Ithacianæ factionis epiſcopum ordinando, tum ipſe alliſve ejus conſortibus communicat, ſatius exiſtimans ad horam cedere, quam his non conſulere, quorum cervicibus gladius imminebat: ut vero communionem illam ſubſcriptione firmaret, nequaquam induci potuit. Cum hanc ob rem poſtero die plurimum doleret, aſtitit ei angelus dicens: *Merito Martine compungeris; ſed aliter eſſe neceſſit. Mereto Martine compungeris; ſed aliter eſſe neceſſit. Repara virtutem, reſume conſtantiam; ne jam non periculum gloriæ, ſed ſalutis timueras. Itaque ab illo tempore ſatis cavit cum illa Ithaciana partis communione miſceri. Ceterum cum quoſdam ex energumenis tardius quam ſolebat, & gratia minore curaret, ſubinde nobis cum lacrymis fatebatur, ſe propter communionis illius malum, cui ſe vel timilo temporis, neceſſitate non ſpiritu miſceriſſet, detrimentum virtutis ſentire. Sedecim poſtea vixit annos, nullam ſynodum adiit, &c.* Hæc ex Sever. dialog. lib. 3. Vide Baron. ann. 386. n. 25. & ſeq.

S. Martin. quare cum Ithacianis communicavit.

Martinus ab angelo ad conſtantiam excitatur.

AD TREVIRENSEM SYNODUM

Animadverſio chronologica.

Ex ſuppl. P. Mani tom. I. pag. 1.

TRevirenſem ſynodum in annum 386. Labbeus rejecit. Venetus editor annum 384. emendat. Cum enim, ait, Sanctus Martinus a concilio illo annis inde 16. vixerit, teſte Severo Sulpicio; idemque demum obierit anno 400. ut & nuperus editor operum Sulpicii Severi P. de Prato demonſtrat, ex hac profecto ſupputatione annus 384. plane reſultat. Sed in annum ſequentem 385. Trevirenſem revocare cogit authoritas S. Proſperi in chronico, qui Priſcilliani ſupplicium ſub conſulibus anni 385. collocat. In ſynodo vero Trevirenſi Ithacius reus jam dictus procuratæ necis illius abſolutus eſt.

SYNODUS CAPUANA,[b]

IN CAUSA ANTIOCHENÆ DISSENSIONIS,

& Bonoſi hæretici, celebrata ſub Siricio.

a Synodus.) Poſtquam Paulinus, quem Lucifer Calaritanus Antiochiæ contra Meletium Antiochenæ ſedis epiſcopum deſignaverat, anno 389. obiiſſet, auditores illius contra Flavianum Meletii ſucceſſorem, Evagrium in locum Paulini ſubrogarunt, ortamque ante aliquot annos diſcordiam continuarunt. Pontifex, & cum eo fere occidentales univerſi contra Flavianum, ſicut ante Paulino, ita nunc ab Evagrii partibus ſteterunt, atque imperatorem contra Flavianum per literas animarunt. Quibus ille permotus, circa hæc tempora proculdubio (certus enim annus ignoratur) in hac cauſa Capuæ ſynodum indixit. Flavianus ad eam vocatus non venit; ſed per literas ab imperatore petivit, hoc ejus auctoritate procurari, ut occidentales epiſcopi patiantur in oriente concilium celebrari, in quo cauſam ſuam ipſe coram agere poſſit. Qui autem Capuæ convenerant, ad ſchiſma totius eccleſiæ avertendum, conſtituerunt, ut tam Flaviani, quam Evagrii fautores ad communionem catholicam admittantur, modo catholicæ fidei aſſertores eſſe inveniantur. Præterea, ut diſſenſiones periculoſiſſimæ omnino ſedarentur, Theophilo Alexandrino una cum aliis Ægypti epiſcopis, cognitionem cauſæ ac diſſenſionis inter Flavianum & Evagrium demandarunt: tum quod ille principalioris ſedis in oriente antiſtes eſſet, tum etiam quod e neutrius partibus ſtaret. Præſcripta eſt arbitrio limitata conditio hæc; ut ſuam a ſe prolatam ſententiam Romanæ eccleſiæ auctoritate confirmandam ac comprobandam offerret. Quod judicium Theophili cum Flavianus, ut conſtat ex epiſtola 78. Ambroſii, refugiſſet, cauſa Bonoſi cujuſdam in Macedonia epiſcopi hæretici, negantis illibatam Dei genitricis Mariæ virginitatem poſt partum, in judicium deducta eſt. Syno-

Cauſa concilii.

Locus Concilii.

1 Ante Capuanam Synodum recenſet Harduinus in Indice Conciliorum tom. 1. circa an. Chr. 388. Toletanum Concilium, cujus mentio in definitiva ſententia Concilii Toletani I. an. 400. celebrati infra affeſſanda; in qua Symphoſius & Dictinius Epiſcopi arguuntur, *quod, jussi indictum in Toletana urbe concilium declinarunt, ad quod (inquiunt Patres) venire exacerbamur & audiferemus, cur non implerent conditiones, quas ſibi ipſi ſancto Ambroſio præſente & audiente poſuiſſent.* Sed & ante Harduinum Queſnellius in notis ad S. Leonis Epiſtolam xv. ad Turibium inde collegerat inter Cæſarauguſtanum Concilium anni 381. & Toletanum anni 400. alium Toletanum collocari debere. Verum, ut recte obſervat Card. Aguirre Concil. Hiſp. tom. 2. in notis ad Concil. Tolet. I. indictum eumdem fuit ante annum 400. concilium illud Toletanum; at cum cauſa potiſſima illius celebrandi ſita eſſet in accuſationibus quorumdam Epiſcoporum, qui propterea fuerant convocati ad cauſam inibi dicendam, præſertim circa dogmata Priſcilliani jam antea damnata, & ordinationes iniquas quarum poſtulabantur; & cum accuſati Epiſcopi illuc accedere diutius cunctarentur, quo proinde non poterant abſolvi aut damnari niſi auditi, Toletanum illius Synodi coactio dilata eſt ad annum 400. in qua Symphoſius, Dictinii, aliorumque cauſa demum agitata, ac definita. Aiunt propterea Patres in præfata ſententia: *Magnam nos conſtat præſtiſſe patientiam, etſi prius indictum eſſet Toletanum concilium celebrandum.* Neque Patres Concilii Toletani xv. minime citaſſent canones xi. uti primum Concilium Toletanum anni 400. ſi ante illud Toleti aliud fuiſſet celebratum.

Bonosi hæresis quæ.

Synodus cognitionem causæ Anysio Thessalonicensi cum episcopis ipsi subjectis delegavit. Quod videre est ex epist. 70. apud Ambrosium. Ab Anysio autem episcopo Thessalonicensi, Bonosum (a quo Bonosiani, ad hæreses Photini suam addentes) damnatum, eorumque quos ordinasset, communione privatum esse, testatur Innocentius papa epistol. 22. c. 5.

Bonosus damnatur.

Hac eadem Capuensi synodo constitutum fuit, ne fierent rebaptizationes, reordinationes & episcoporum translationes. Hæc ex 78. & 79. epistola Ambrosii. Baron. an. 389. n. 67. 72. 73. & 74. *b Capuana.*) Sic dicta a Capua, quæ Ptolemæo est nobilissima urbs Campaniæ. Antea Vulturnum dictam, scribit Livius. Oscam prius vocatam tradit Sempronius. Julia Capua felix colonia dicitur apud Frontinum, teste Onusrio. Sicopolim aliquando dictam fuisse apud Sigonium lego. Quæ hodie Capua est, distat a veteri 2000. passuum, ut scribunt Leander & Carasa. In veteribus autem ruinis hodie tantum extare templum beatæ Mariæ sacrum iidem narrant, ab Ortelio.

ANNO CHRISTI 391

ANNO CHRISTI 391.

AD CONCILIUM CAPUANUM

Anno cccxci Habitum.

CHRONOLOGICA ANIMADVERSIO.

Ex supplem. P. Masson. tom. I. pag. 221.

DE anno quo synodus Capuana celebrata est, nihil certi traditur ab antiquis. Tillemontius adnotatione 41. ad vitam S. Ambrosii, non inani persuasus conjectura putat, nonnisi exeunte anno 391. convenisse. Narrat enim Theodoretus lib. 5. cap. 23. Theodosium, cum primum occidente relicto venit in orientem, accivisse Flavianam Antiochiæ episcopum, ac venienti mandasse, ut actutum se Romam, vel in occidentem conferret, quo cum æmulo Evagrio coram patribus illis de componenda re Antiochena tractaret. Verum tanta constantia imperatoris mandata detrectasse Flavianum, addit Theodoretus, ut imperatorem ipsum admiratum episcopi firmitatem in suas partes retraxerit. Atque eo forte spectasse censet Tillemontius S. Ambrosium, cum in epistola ad Theophilum Alexandrinum scribit, Flavianum literis imperialibus præmuniisse sese, ne judicio synodi Capuensis parere cogeretur. Ex quo illud consequitur Capuanam illam synodum tunc habitam, postquam Theodosius in orientem profectus est, quo cum venerit anno 391. labente, ut ex legibus codicis Theodosiani constat, hinc synodum Capuanam ex anno 389. ad exitum anni 391. promoveri oportet.

Hinc pariter inferas Thessalonicensem synodum, quo causa Bonosi episcopi Sirmiensis, vel Naissitani in Dacia a Capuana synodo remissa est, ex anno 390. cui in Labbeana collectione illigatur, ad annum saltem 391. vel potius ad sequentem 392. revocandam esse.

ANNO CHRISTI ....

ANNO CHRISTI ....

CONCILIUM NEMAUSENSE.

Cujus acta Martinus, licet absens, angelo nunciante cognovit.

QUI synodi hujus auctor nobis est, Sulpitius Severus, quo tempore celebrata sit, non indicat: rem autem hoc modo gestam narrat, sub finem dialogi 2. *Apud Nemausum*, inquit, *episcoporum synodus habebatur, ad quam quidem ire noluerat, sed quid gestum esset, scire cupiebat. Cæli cum eo ille Sulpitius navigabat, sed procul, ut semper, a ceteris in remota navis parte residebat. Ibi ei angelus quid gestum esset in synodo nunciavit. Nam post tempus habiti concilii solicite requirentes, satis compertum habuimus, ipsum eam conventus, & ea ibi ab episcopis fuisse decreta, quæ Martino angelus nunciavit.*

ANNO CHRISTI 389.

ANNO CHRISTI 389.

CONCILIUM CARTHAGINENSE

Habitum Anno cccLxxxix.

Ex Hardouini Concil. tom. 1. in Indice.

CONcilii Carthaginensis habiti ante Carthaginense anni 390. meminere in hoc interlocuti Patres Geneclius, Epigonius, & Numidius. In eo videtur prævisum fuisse quid tractandum esset in Concilio plenario; intimatumque ceteris provinciis, ut Legatos mitterent. Vide Carthaginense Concilium anni 390. mox adferendum.

AD

1 Si S. Martinus post Concilium Trevirense habitum, ut diximus an. 384. nullam Synodum adiit, ut testatur Sulpicius in ejus vita l. 2. c. 3. ante illud habitum fuisse oportet hoc Nemausense, ac proinde minime post annum 383.

ANNO CHRISTI 389

AD CARTHAGINENSE CONCILIUM

Anno CCCLXXXIX. consignatum.

Adnotatio chronologica.

Ex P. Maff. ſupp. tom. I. pag. 222.

CUM Syricius Papa in Romano concilio anni 386. poſt conſulatum Arcadii & Bautonis canones quoſdam ad eccleſiaſticam diſciplinam pertinentes ſtatuiſſet, ſynodicam dedit ad Africanos legendam inter epiſtolas Syricii n. IV. in qua & canones reliquos concilii inſeruit, tum præcipue de levitarum & ſacerdotum continentia ſanctionem urſit. Hæc recepta epiſtola Africani patres in concilium convenientes ſanctionem eandem de continentia levitarum & ſacerdotum novo canone firmarunt, eumdemque dein canonem concilii Carthaginienſis patres ſub Genethlio epiſcopo, tanquam *a præterito concilio* latum approbarunt. Ex quo non inani conjectura deducas, cum De Marca diſſert. de Veter. Collection. canonum cap. 5. concilium iſtud, quod Carthaginienſe ſub Genethlio præceſſit, eodem ipſo anno 386. quo & Romanum januario menſe ejuſdem anni celebratum, conveniſſe.

SYNODUS ANTIOCHENA

Habita Anno CCCLXXXIX.

ANtiochenæ ſynodi, quæ prohibuit, ne Marcelli Apameni Epiſcopi necem ab Idololatris ei illatam filii ejus vindicarent, quippe quam pro Chriſto obiiſſe ipſe gauderet, meminit Sozomenus, qui lib. 7. cap. 15. rem ita narrat, interprete Valeſio. *Adhuc tamen in aliquot urbibus, Pagani pro templis ſuis acriter dimicabant: in Arabia quidem Petræi & Areopolitæ: in Paläſtina Raphienſes & Gazæi: in Phœnice vero Heliopolitæ. Apud Syros denique, cives urbis Apameæ, quæ ad Axium ſita eſt: quos quidem accepi, ad tutelam templorum ſuorum ſæpe numero uſos eſſe præſidio Galilæorum, & ruſticorum hominum ex vicis, qui ſunt circa Libanum: tandemque eo audaciæ prorupiſſe, ut Marcellum ejus loci Epiſcopum interfecerint. Nam cum hic intelligeret, illos non aliter a priori ſuperſtitione facile converti poſſe, fana quæ in urbe & in pagis erant, ſubvertit. Cumque audiſſet maximum templum eſſe in Aulone, qui tractus eſt regionis Apamenorum, aſſumptis ſecum militibus & gladiatoribus, eo perrexit: & cum propius acceſſiſſet, ipſe quidem extra telorum jactum remanſit. Erat enim pedibus æger: & neque pugnare, nec perſequi, aut fugere poterat. Militibus vero & gladiatoribus in expugnatione templi occupatis, quidam ex Paganis eum illic ſolum relictum eſſe cum cognoviſſent, qua parte locus pugna vacabat, egreſſi ſunt. Et ex improviſo ſupervenientes, eum corripiunt, injectumque in rogum interficiunt. Et in præſens quidem, quinam fuiſſent Auctores cædis, latuit. Poſtquam vero proceſſu temporis detecti ſunt, filii quidem Marcelli, mortem patris ulciſci cupiebant. Verum Provinciæ ſynodus id probibuit, æquum eſſe non cenſens eam ulciſci mortem, ob quam gratias Deo agere oportet, tum ipſum mortuum, tum filios ejus atque amicos, quippe qui dignus habitus eſſet, qui pro Deo moreretur.* Hujus ſynodi habetur etiam mentio apud Harduinum in Indice Concil. Tom. I.

C. ANNUM CHRISTI 390.

SYNODUS ROMANA

adverſus Jovinianum.

JOvinianus Mediolano ejectus cum Romam ſe contuliſſet, ibique hæreſis ſuæ venenatum ſermone, cum ſcriptis in vulgus ſpargeret, Siricius Papa ut ingraveſcenti malo obviam iret, Synodum cleri ſui coegit, in qua non ſolum damnavit Jovinianum hæreſis Auctorem, ſed & Auxentium, Genialem, Germinatorem, Felicem, Plotinum, Martianum, Januarium, & Ingenioſum Joviniani ſectatores. Hinc ſynodicam emiſit ad Mediolanenſem Eccleſiam, ſupra relatam inter Epiſtolas Siricii pag. 663.

THES-

THESSALONICENSIS SYNODUS

In cauſa Bonoſi.

DEMANDATA. ann. 389. Anyſio Theſſalonicenſi Epiſcopo, ejuſque ſuffraganeis per Capuanam ſynodum Bonoſi cauſa, non diſtulit Anyſius Epiſcoporum Macedonicorum Concilium cogere, in quo, damnato Bonoſo, inter alia decretum eſt, ut ab eodem ordinati reciperentur, ut teſtatur Innocentius PP. I. in epiſt. 22. ad Epiſcopos Macedoniæ, in cujus cap. 5. legitur: *Sed Anyſii quondam fratris noſtri, aliorumque conſacerdotum ſumma deliberatio hæc fuit, ut quos Bonoſus ordinaverat, ne cum eodem remanerent, ac fieret non mediocre ſcandalum, ordinati reciperentur.* Bonoſus erat Sardicenſis Epiſcopus, ut nos docet Marius Mercator in Appendice ad contradictionem XII. Anathematiſmi Neſtoriani, ubi ait: *Ebionem Philoſophum ſecutus Marcellus Galata eſt: Photinus quoque, & ultimis temporibus Sardicenſis Bonoſus.* Quod a Mercatore dictum, confirmat Capuenſis ſynodi decretum, quo Bonoſi judicio poſtulati cauſa Anyſio Theſſalonicenſi, & Macedonibus Epiſcopis demandata eſt, utique, ut obſervat Pagius ad ann. 389. num. 11. ſecundum Eccleſiæ canones, quibus cavetur, ut epiſcopus quiſque reus a finitimis coepiſcopis judicetur, non tamen a ſuis ſubditis, ſi Metropolitanus ſit. Sardica vero eſt urbs Metropolis Daciæ, ac Macedoniæ finitima. In eo autem maxime errabat Bonoſus, quod duos in Chriſto filios confiteretur, æternum unum, alterum temporalem; & quod illibatam Dei genitricis Mariæ virginitatem poſt partum negaret. Theſſalonicenſe Concilium manu Græce exaratum extare in Scoriati Bibliotheca auctor eſt Poſſevinus Tom. 3. Appar. ſacri de Bibliothecis MSS.

CONCILIUM MEDIOLANENSE,

QUO *b* JOVINIANUS CONDEMNATUS FUIT,

SUB SIRICIO PAPA.

Tempus concilii.

a Concilium.) Cum Jovinianus hæreſiarcha, poſt octo annorum latebras, anno Chriſti 390. qui eſt Siricii pontificis ſextus, & Theodoſii imperatoris duodecimus annus, poſt cladem Theſſalonicenſem teſte Ambroſio epiſt. 28. Mediolano, ubi ſub habitu monaſtico & catholico nomine latuerat, ejectus, Romæ plures ſermone ſcriptiſque a ſe commentariis ſeduxiſſet, idque Pammachii cujuſdam nobiliſſimi ſenatoris, ardentiſſimi & doctiſſimi catholicæ fidei propugnatoris opera, ſtudio ac diligentia, Siricio pontifici innotuiſſet; coacto ſtatim auctoritate

Cauſa & acta concilii.

pontificis Romani eccleſiæ presbyterio, Jovinianus hæreſiarcha cum Helvidio aliiſque ſectatoribus collegis damnatur. De qua re ut Mediolanenſis eccleſia, unde exierat certior fieret; literas de rebus omnibus, in cauſa Joviniani Romæ geſtis, ad eamdem eccleſiam ſcribit, eaſque per tres legatos presbyteros iſthuc deferri procurat. Epiſtola pontificis ſupra extat. Cum Mediolanum veniſſent, indicta eſt ſynodus ex Gallia, aliiſve vicinis provinciis. Epiſcopi, quorum nomina ſynodalis epiſtola ſubſcripta refert, convocati convenerunt. Poſt lectam Siricii epiſtolam, & cauſæ cognitionem, ea, quam Siricius contra Jovinianum ejuſve collegas protulerat Romæ ſententiam, ſynodico hoc patrum decreto confirmata fuit. De rebus in ſynodo geſtis patres concilii ad Siricium pontificem reſcripſerunt epiſtolam ſynodicam hujus initii.

Domino dilectiſſimo fratri, &c.

Recognovimus literis ſanctitatis tuæ boni paſtoris, &c.

Extat ſupra inter epiſtolas Siricii. Quæ cum ſit reſponſoria ad epiſtolam Siricii Mediolanenſis eccleſiæ ſcriptam, priores collectores imitatus, eam pontificis epiſtolæ ibidem ſubjungere voluit. Vide Baron. anno 390. n. 35. & ſequentibus.

Jovinianus qualis fuerit, & quæ dogmata docuerit.

b Jovinianus.) Hic cum collegis impietatis aliquamdiu Mediolani Monachus, ſub Ambroſio vixit in monaſterio. Dogmata ejus S. Hieronymus ſic deſcribit: *Dicit virgines, viduas & maritatas, quæ ſemel in Chriſto lotæ ſunt, ſi non diſcrepent ceteris operibus, ejuſdem eſſe meriti. Nititur approbare eos, qui plena fide in baptiſmate renati ſunt, a diabolo non poſſe ſubverti. Tertium proponit, inter abſtinentiam ciborum, & cum gratiarum actione ſumptionem eorum, nullam eſſe diſtantiam. Quartum, quod & extremum eſt, eſſe omnium qui ſuum baptiſma ſervaverunt, unam in regno cœlorum remunerationem.* Hæc Hieronymus libro ſecundo contra Jovinianum. Sed longius progreſſus, Deiparam Mariam deſiiſſe virginem eſſe, cum Chriſtum peperit, affirmavit. Cum Manichæis negavit filium Dei veram carnem aſſumpſiſſe. Hæc ex Ambroſio, Auguſtino, Hieronymo, &c. Baronius an. 382. num. 29. & ſeqq.

OBSERVATIO P. ANTONII PAGI ad an. 390. num. 10.

Celebratum quidem anno 390. Mediolanenſe Concilium, ut liquet ex Epiſtola S. Ambroſii 28. Sed an Jovinianus in eo, vel in alio Concilio damnatus fuerit, incertum. Proſper tamen in Chronico Imperiali anno ſeptimo Theodoſii Magni poſt Gratiani mortem regnantis, nempe 390. inſinuat aliam hujus Concilii cauſam; ait enim: *Ingens inter noſtros contentio oborta: quod ſcilicet Epiſcopi, qui ab Hæreticis depulſi fuerant, nolentibus ab Imperatore dejectis, alios quam ſe ſubſtituiſſent.*

cerdotes. Videtur loqui Prosper de Episcopis, de quibus alter Prosper in Chronico Consulari sub praecedentis anni Consulibus scribit: *Ithacius, & Ursacius Episcopi ob nocem Priscilliani, cujus accusatores fuerant, Ecclesiae communione privantur*. Hermantius lib. 7. Vitae S. Ambrosii cap. 1. hunc Prosperi locum ad Concilium Mediolanense explicandum affert, ex quo cum priori Chronici Imperialis, quod Hermantius non recitat, aliquid in re obscurissima statui potest. Legendus Baronius anno 305. num. 55. & seq. ubi de Concilio Taurinensi, & Acta primi Concilii Toletani anno 400. celebrati, in quibus de Priscillianistis in Concilio Mediolanensi, praesenti nempe, damnatis agitur. Ex illis omnibus aliqua hujus Concilii historia concinnari potest. Certe Sulpitius Severus, qui anno Christi 400. historiam suam absolvit, ait, turbas illas inter Episcopos iam a quindecim annis etiam tum perdurasse.

CONCILIUM CARTHAGINENSE

SUB GENETHLIO EPISCOPO.

Celebratum Anno Christi CCCXC.

Nunc demum integritati suae ex MS. restitutum a Luca Holstenio.

CAPITULA.

1 *Ut Trinitas & credatur & praedicetur.*
2 *Ut castitas a levitis & sacerdotibus custodiatur.*
3 *Ut chrisma, & benedictio puellarum, & reconciliatio poenitentium, a presbyteris non fiant.*
4 *Ut presbyter poenitentem, jussus ab episcopo, reconciliet.*
5 *Ut diaecesis, quae episcopum nunquam habuit, non habeat.*
6 *Ut qui criminibus implicati sunt, sacerdotes vel clericos non accusent.*
7 *Ut qui excommunicatum alterius susceperit, excommunicetur.*
8 *Ut si presbyter excommunicatus sacrificare praesumpserit, anathematizetur.*
9 *Ut si presbyter, inconsulto episcopo, agenda celebraverit, honore privetur.*
10 *Si episcopus, aut presbyter, vel diaconus, accusati fuerint, quanti eos debeant judicare.*
11 *Ut nullus parochiam alienam praesumat.*
12 *Ut sine consultu metropolitani nullus ordinetur episcopus.*
13 *Ut episcopus qui contra professionem & subscriptionem suam venerit, in concilio deponatur*

PRÆFATIO.

Gloriosissimo Imperatore Valentiniano Augusto III. & Neoterico V. C. consulibus, XVI. Kalendas Julias, Carthagine in basilica Perpetuae restituta, cum Genethlius episcopus una cum Victore Abdiritano, & alio Victore Puppianensi, & caeteris coepiscopis suis provinciarum diversarum, consedisset,

CANONES.

I. *Ut Trinitas credatur, & praedicetur.*

Genethlius episcopus dixit: Omnipotenti Deo gratias refero, qui permisit, ut secundum commune consilium habitum in praeterito, etiam juxta tenorem petitionis literarum mearum, ad Carthaginem pro fide atque utilitate ecclesiastica veniretis. Et si non omnes, tamen quoniam caritas totum persuadet, ut qui corpore sunt absentes, nobiscum in spiritu videantur esse conjuncti: idcirco, Deo propitio, quia praesentes estis, pari professione fides ecclesiastica, quae per nos traditur, in hoc coetu glorioso primitus consitenda est: tunc demum ordo ecclesiasticus singulorum, ex consensu omnium est astruendus. Ad corroborandas autem fratrum & coepiscoporum nostrorum nuper promotorum mentes, ea proponenda sunt, quae a patribus certa dispositione accepimus: ut Trinitatis, quam nostris sensibus consecratam retinemus, Patris, & Filii, & Spiritus sancti, unitatem, quae nullam noscitur habere differentiam, sicut didicimus, Ita Dei populos instruamus. Ab universis episcopis dictum est: Plane sic accipimus, sic tenemus, fidem apostolicam sequentes.

II. *Ut castitas a levitis & sacerdotibus custodiatur.*

Epigonius episcopus Bullensium Regiorum dixit: Cum in praeterito concilio, de continentiae & castitatis moderamine tractaretur, gradus isti tres, qui constrictione quadam castitati per consecrationes annexi sunt, episcopus, inquam, presbyter, & diaconus, tractatu pleniore, ut pudicitiam custodiant, doceantur. Genethlius episcopus dixit: Ut superius dictum est, decet sacrosanctos antistites, & Dei

1 Hanc Concilii Carthaginensis sub Genethlio Holstenianam editionem rejecit Labbeus in appendicem hujus secundi voluminis, cum vulgatam secutus Regiam Conciliorum editionem jam protulisset post Concilium Taurinense ad an. 397. Cum autem constet hoc Concilium anno 390. fuisse celebratum, Holstenianam editionem ex appendice translatam suo loco inseruimus, vulgata, ubi a Labbeo impressa fuit, relicta. Utramque vero inter se contulit brevibusque scholiis illustravit Schelstratius eccles. Afric. dissert. 3. c. 4.

& Dei ſacerdotes, nec non & levitas, vel qui ſacramentis Divinis inſerviunt, continentes eſſe in omnibus: quo poſſint ſimpliciter, quod a Deo poſtulant impetrare: ut quod apoſtoli docuerunt, & ipſa ſervavit antiquitas, nos quoque cuſtodiamus. Ab univerſis epiſcopis dictum eſt; Omnibus placet, ut epiſcopi, presbyteri, & diaconi, vel qui ſacramenta contrectant, pudicitiæ cuſtodes, etiam ab uxoribus ſe abſtineant: ut in omnibus & ab omnibus pudicitia cuſtodiatur, qui altari deſerviunt.

III. *Ut chriſma, & benedictio puellarum, & reconciliatio pœnitentium, a presbyteris non fiant.*

Numidius epiſcopus Maxulitanus dixit: Si jubet ſanctitas veſtra, ſuggero. Nam memini præteritis conciliis fuiſſe ſtatutum, ut chriſma, vel reconciliatio pœnitentium, necnon & puellarum conſecratio, a presbyteris non fiant. Si quis autem emerſerit hoc faciens, quid de eo ſtatuendum ſit? Genethlius epiſcopus dixit: Audivit dignatio veſtra ſuggeſtionem fratris & coepiſcopi noſtri Numidii: quid ad hæc dicitis? Ab univerſis epiſcopis dictum eſt: Chriſmatis confectio, & puellarum conſecratio, a presbyteris non fiant: vel reconciliare quemquam publica miſſa presbytero non licere, hoc omnibus placet.

IV. *Ut presbyter pœnitentem juſſus a ſuo epiſcopo reconciliet.*

Genethlius epiſcopus dixit: Si quiſquam in periculo fuerit conſtitutus, & ſe reconciliari Divinis altaribus petierit, ſi epiſcopus abſens fuerit, debet utique presbyter conſulere epiſcopum, & ſic periclitantem ejus præcepto reconciliare. Quam rem debemus ſalubri conſilio corroborare. Ab univerſis epiſcopis dictum eſt: Placet omnibus, quod ſanctitas veſtra neceſſario nos inſtruere dignata eſt.

V. *Diœceſis quæ epiſcopum nunquam habuit, non habeat.*

Felix epiſcopus Selemſelitanus dixit: Etiam, ſi hoc placet ſanctitati veſtræ, inſinuo, ut diœceſes, quæ nunquam epiſcopos habuerunt, non habeant: & illa diœceſis, quæ aliquando habuit, habeat proprium. Et ſi accedente tempore, creſcente fide, Dei populus multiplicatus deſiderabit proprium habere rectorem: ejus videlicet voluntate, in cujus poteſtate eſt diœceſis conſtituta, habeat epiſcopum. Secundum autem hanc proſecutionem, ſanctitatis veſtræ eſt æſtimare quid fieri debeat. Genethlius epiſcopus dixit: Si placet inſinuatio fratris & coepiſcopi noſtri Felicis, ab omnibus confirmetur. Ab univerſis epiſcopis dictum eſt: Placet, placet.

VI. *Ut qui criminibus implicati ſunt, ſacerdotes vel clericos non accuſent.*

Numidius epiſcopus Maxulitanus dixit: Præterea ſunt quam plurimi non bonæ converſationis, qui exiſtimant, majores natu vel epiſcopos paſſim vageque in accuſatione pulſandos. Debent tam facile admitti contra apoſtolicam regulam nec ne? Genethlius epiſcopus dixit: Placet ergo caritati veſtræ, ut is, qui aliquibus ſæcularibus irretitus eſt, vocem adverſus majorem natu non habeat accuſandi? Ab univerſis epiſcopis dictum eſt: Si criminoſus eſt, non admittatur, ut accuſet. Omnibus placet.

VII. *Ut qui excommunicatum alterius ſuſceperit, excommunicetur.*

Felix epiſcopus Selemſelitanus dixit: Illud autem veſtræ ſuggero ſanctitati, ut ſi qui pro facinoribus ſuis de eccleſia pelluntur, & auſi fuerint ad comitatum pergere, aut ad judicia publica proſilire, aut forſitan eccleſiæ catholicæ limina adtentare: ſi epiſcopus vel clericus cujuslibet plebis eos ſine conſenſu ſuſceperit, de his quid cenſetis? Epigonius epiſcopus Bullenſium Regiorum dixit: Si quis epiſcopus communionem tenens catholicam, hujuſmodi homines vanis blandimentis incedentes, temere ſuſceperit, ſciat cum his ſe rejectis eſſe depravatum, tranſiens ſortem eorum. Genethlius epiſcopus dixit: Ergo recte ſuggerunt fratres & coepiſcopi, ut qui merito facinorum ſuorum ab eccleſia pulſi ſunt, ſi ab aliquo epiſcopo, aut presbytero, vel clerico fuerint in communione ſuſcepti, refugientes ſui epiſcopi regulare judicium, etiam ipſe pari cum eiſdem crimine teneatur obnoxius. Ab univerſis epiſcopis dictum eſt: Omnibus placet.

VIII. *Ut ſi presbyter excommunicatus ſacrificare præſumpſerit, anathematizetur.*

Felix epiſcopus Selemſelitanus (*a*) dixit:

(*a*) Codex Lucenſis ſec. XI. ab hoc canone exorditur, ante quem legitur iſte titulus: *Incipit ex concilio Carthaginenſi. Felix Epiſcopus Salem-ſalitanus.*

xit: Nec illud prætermittendum eſt, ut ſi quis forte presbyter ab epiſcopo ſuo correptus (*a*) aut excommunicatus, tumore vel ſuperbia inflatus, putaverit ſeparatim Deo ſacrificia offerenda, vel aliud erigendum altare contra eccleſiaſticam fidem diſciplinamque crediderit, non exeat impunitus. Genethlius epiſcopus dixit: Neceſſario diſciplinæ eccleſiaſticæ & fidei congrua ſunt, quæ Felix frater noſter proſecutus eſt. Proinde quid exinde videtur veſtræ dilectioni, (*b*) edicite. Ab univerſis epiſcopis dictum eſt: Si quis presbyter a præpoſito ſuo (*c*) excommunicatus, vel correptus fuerit, debet utique apud vicinos epiſcopos conqueri, ut ab ipſis ejus cauſa poſſit audiri, ac per ipſos ſuo epiſcopo reconciliari. Quod niſi fecerit, ſed ſuperbia, quod abſit, inflatus, ſecernendum ſe ab epiſcopi ſui communione duxerit, ac ſeparatim cum aliquibus ſchiſma faciens, ſacrificium Deo obtulerit, loco amiſſo anathema habeatur. Nihilo minus & de civitate & congregatione in qua fuerit, longius depellatur, ne vel ignorantes, vel ſimplices mentes, ſerpentina fraude decipiat. Quoniam ſecundum Apoſtolum, eccleſia una eſt, una fides, unum baptiſma. Et ſi querimoniam juſtam adverſus epiſcopum habuerit, inquirendum erit.

IX. *Ut ſi presbyter inconſulto epiſcopo agenda celebraverit, honore privetur.*

Numidius epiſcopus Maxulitanus dixit: In quibuſdam locis ſunt presbyteri qui aut ignorantes ſimpliciter, aut diſſimulantes audaciter, præſente & inconſulto epiſcopo, complurimis in domiciliis agant agenda: quod diſciplinæ incongruum cognoſcit eſſe ſanctitas veſtra. Genethlius epiſcopus dixit: Fratris & coepiſcopi noſtri ſuggeſtioni reſpondere non morentur. Ab univerſis epiſcopis prædictum eſt: Quiſquis presbyter inconſulto epiſcopo, agenda in quolibet loco voluerit celebrare, ipſe honori ſuo contrarius exiſtit.

X. *Quanti debeant judicare ſacerdotem atque levitam.*

Felix epiſcopus Selemſelitanus dixit: Etiam hoc adjicio ſecundum ſtatuta veterum conciliorum, ut ſi quis epiſcopus, quod non optamus fieri, reatum aliquem incurrerit, & fuerit ei nimia neceſſitas non poſſe plurimos congregare epiſcopos: ne in crimine remaneat, a duodecim epiſcopis audiatur, & a ſex presbyter, & a tribus diaconus, cum proprio ſuo epiſcopo. Genethlius epiſcopus dixit: Quid ad hoc dicit ſanctitas veſtra? Ab univerſis epiſcopis dictum eſt. Dignum eſt, a nobis veterum ſtatuta debere ſervari.

XI. *Ut nullus parochiam alienam præſumat.*

Victor epiſcopus Abziritanus dixit: Roboranda eſt eccleſiaſtica diſciplina, ne quiſquam epiſcoporum, alterius plebes, vel diœceſim, ſua importunitate pulſare, terminoſque ſibi ſtatutos conetur excedere. Qui hoc facere tentaverit, quemadmodum coercendus eſt? Genethlius epiſcopus dixit: & lex ſancta prohibet, & ipſa veritas non ſinit, quemquam aliena concupiſcere: proinde quod etiam vobis omnibus placeat, propria voce ſignate. Ab univerſis epiſcopis dictum eſt: Placet, ut ſecundum Divinæ legis, & ſancti evangelii autoritatem, nemo noſtrum alienos limites tranſgrediatur.

XII. *Ut ſine conſultu metropolitani nullus ordinetur epiſcopus.*

Numidius epiſcopus Maxulitanus dixit: Aliqui epiſcopi uſurpatione exiſtimant, contempto primate cujuslibet provinciæ ſuæ, ad deſiderium populi epiſcopum ordinare, neque literis ad ſe primæ cathedræ manantibus, neque poteſtate accepta. Quid de hoc ſtatuet ſanctitas veſtra? Genethlius epiſcopus dixit: Quoniam communis eſt honorificentia, quam unicuique ſervari oportet, de hoc ipſo, fratres, veſtrum eſt pronunciare. Ab univerſis epiſcopis dictum eſt: Placet omnibus, ut inconſulto primate cujuslibet provinciæ, tam facile nemo præſumat, licet cum multis epiſcopis, in quocumque loco, ſine ejus, ut dictum eſt præcepto, epiſcopum ordinare. Si autem neceſſitas fuerit, tres epiſcopi, in quocumque loco ſint, cum primatis præcepto ordinare debebunt epiſcopum.

XIII. *Ut epiſcopus qui contra ſuam profeſſionem in concilio habitam venerit, deponatur.*

Genethlius epiſcopus dixit: Omnia ergo quæ a veſtro cœtu glorioſiſſimo ſtatuta ſunt, placet ab omnibus cuſtodiri? Ab univerſis epiſcopis dictum eſt: Placet, placet, cuſtodiantur ab omnibus. Genethlius epiſcopus dixit: Si, quod non opinamur, ab aliquo fuerint violata, quid ſtatuitis, quod fieri debeat? Ab

(*a*) in *Luc.* deeſt aut excommunicatus. (*b*) in *Luc.* deeſt edicite. (*c*) in *Luc.* deeſt excommunicatus.

Ab univerſis epiſcopis dictum eſt: Qui contra ſuam profeſſionem, vel ſubſcriptionem venerit, ipſe ſe ab hoc cœtu ſeparabit. Genethlius epiſcopus dixit: Gratulor Domino noſtro præſtante, quod pro ſtatu eccleſiæ catholicæ cuncta nos ſalubri conſilio ſervanda decrevimus. Et ideo quæ ab omnibus ſunt dicta, propria debemus ſubſcriptione roborare. Ab univerſis epiſcopis dictum eſt: Fiat, fiat. Et ſubſcripſerunt.

Observatio P. Antonii Pagi ad an. Chr. 397. num. 26. & ſeqq.

De iſtius Concilii veritate nullus ſupereſt dubitandi locus, cum & in Collectione veteri exhibeatur, & ex eo plures canones citet Ferrandus. Juſtellus tamen ait, falſum & fictum omnino eſſe, quod probare tentat ex erronea Conſulum ſubſcriptione mox memorata, quæ tamen corrigenda erat. Addit Juſtellus, *Alypium* Tagaſtenſem Epiſcopum, qui hac in Synodo interloquitur, nonniſi quatuor annis poſt prædictorum Conſulatum, ordinatum fuiſſe Epiſcopum, ut obſervat Baronius ex Auguſtino & Hieronymo. Quo argumento cum ipſe quoque Baronius uratur, illique ſatisfecerit Marca in diſſert. de Veteribus Collectionibus Canonum cap. 5. quæ Præſul Doctiſſimus de hoc Concilio ſcripſit, huc transferenda. Baronius itaque miltius agit cum hoc Concilio, quam Juſtellus. Ille enim Concilium hoc gradu ſolum movendum putat, & poſterius eſſe Conciliis omnibus, quæ ab *Aurelio* Carthaginenſi habita ſunt: qui quidem velut emeritus, ſucceſſorem ſibi deſignavit *Genetlium*. Unde factum, ut in Actis ejus Concilii, Genetlii & Aurelii mentio injiciatur, ac ſi uterque Synodo præeſſet; ille ut actu Epiſcopus, alter ob dignitatem retentam; cum tamen certum ſit, vice verſa *Aurelium* ſucceſſiſſe *Genetlio*. Probat autem ſententiam ſuam Baronius, ex eo quod *Valentinus* Numidiæ Primas huic Synodo interfuerit, qui fuit Xantippi ſucceſſor. Porro *Xantippus* Milevitano Concilio præſens aderat anno CCCCII, ante quod tempus Carthaginenſe *tertium*, quod vocant, & inſuper *quartum* ac *quintum* habita fuerant. Quare *ſecundum* dici non poteſt, in quo *Valentinus* Xantippi ſucceſſor interfuit. Huic argumento aliud addit Baronius, nempe canone ſecundo hujus Concilii citari Canonem XXXVII. Collectionis Dionyſianæ, *de continentia Clericorum*, qui petitus eſt ex Concilio habito anno CCCCI. & Canone tertio laudari Canonem, *de Chriſmate, reconciliatione pœnitentium*, & *puellarum conjungendarum*, qui extat in Concilii ſexti Canone decimo. Ita Cardinalis Doctiſſimus.

His difficultatibus ut ſatisfiat, obſervandum, Canones Concilii Carthaginenſis ſexti petitos eſſe ex variis Conciliis prioribus, nempe ex Concilio ſub *Grato* Canonem quintum, ex Carthaginenſi tertio pleroſque, & ex Synodo ſub Genetlio Canones II. III. IV. VI. VII. VIII. IX. X. tXI. XII. & XIII. iiſdem quandoque verbis, aliquando vero pauliſper mutatis. Unde accidit, ut interlocutiones Epiſcoporum quæ tribuuntur rectè Aurelio, Alypio, Numidio, & aliis in Concilio ſexto, in quo Canonum ſub Genetlio verba tranſcribuntur, fuerint deinde inter exſcribendum, librariorum vitio, retenta in Actis Concilii ſub *Genetlio* ſub nominibus eorumdem Epiſcoporum, qui alii erant in vero exemplari illius Concilii ſub Genetlio, ut ſtatim patebit. Interim, ut res tota ſit adhuc apertior, canones editi a Concilio ſub Genetlio, quos habet Ferrandus, hic proponendi ſunt, & reliqui expendendi: unde conſtabit vetuſtas hujus Concilii præ ceteris habitis ſub Aurelio, tantum abeſt, ut ſit ultimum, quemadmodum ſibi perſuaſerat Baronius. Tum etiam manifeſtum fiet diſcrimen iſtius Concilii a ſexto, quod tamen a priore uteraque mutuatum eſt, ut dixi. Denique quid ſignificetur per *præſentem Concilium* in canone II. & III. ſub Genetlio. Sioque Baronii argumentis reſpondebitur.

Quatuor ſexti Concilii canones citat Ferrandus in Breviario, IV. VIII. IX. & X. Quarti canonis compendium hoc eſt apud illum Auctorem num. CXIV. *ut qui aliquibus ſceleribus irretitus eſt, vocem accuſandi non habeat. Concilium Carthaginenſe ſub ſancto Genetlio tit. IV. Concil. Carthag. tit. VI. Hoc & in Concilio Theodoſiano ſtatutum eſt.* Ex collatione iſtorum canonum patet, duo fuiſſe Concilia Carthaginenſia, quæ criminoſos ab accuſatione ſummoverunt, alterum ſub *Genetlio*, ibique prius, ut docet ordo ſcripturæ, & alterum Carthaginenſe. Quod congruit cum antiqua Collectione, ubi res eadem ſancitur in Concilio ſub Genetlio tit. VI. & præterea apud Dionyſium in Carthaginenſi ſub Aurelio, quod vocant *Sextum*, tit. VIII. ubi diligenter obſervandum eſt, hunc canonem editum in Concilio ſub *Genetlio* teſte Ferrando, & in Carthaginenſi ſexto, eodem teſte; in utroque fieri ad ſuggeſtionem *Numidii*, Aurelio interloquente & Præſidis munus exercente: quod, ut conveniat Concilio Sexto, non poteſt convenire Concilio ſub Genetlio. Quare dicendum, Canonis verba deprompta quidem a Patribus Concilii Sexti ex Concilio ſub Genetlio, ſed a Librariis tranſcribentibus vices mutatas, & Epiſcoporum nomina ex Concilio Sexto in hoc translata. Idem error pervaſit Canones VII. X. & XI. Concilii Sexti, qui reſpondent Canonibus IV. & VIII. Concilii ſub Genetlio, ubi fit mentio Alypii & Valentini.

Tituli octavi lemma hoc eſt num. LV. apud Ferrandum: *ut Epiſcopus ſi cauſam habuerit, a duodecim Epiſcopis audiatur. Concilium Carthaginenſe ſub Sancto Genetlio tit. VIII.* & de presbyteris num. XCVI. apud eumdem: *ut presbyter qui reatum incurrerit, a ſex vel a ſeptem Epiſcopis audiatur. Concil. Carthagin. ſub Antiſtite Genetlio tit. IX.* In Collectione veteri Can. X. ad ſuggeſtionem Felicis Epiſcopi Solenſitani, quæ repetita ſunt iiſdem verbis in Carthaginenſi VI. ſub Aurelio; demptra tamen iſthac clauſula, quæ eſt in iſto ſecundo: *Genetlius Epiſcopus dixit: Quid ad hoc dicit Sanctitas veſtra? Ab univerſis Epiſcopis dictum eſt; a nobis veterum ſtatuta debere ſervari.* Unde manifeſte patet, hunc Canonem e Concilio ſub Genetlio translatum fuiſſe in Concilium VI.

In Concilio ſub Genetlio conſtitutum docet Ferrandus num. XXIV. *ut nullus Epiſcopus plebem alterius uſurpet. Concil. Carthagin. ſub Sancto Grato tit. IX. Concilium Carthagin. ſub Antiſtite Genetlio tit. IX. Concilium Carthagin. tit. V.* Canon iſte nonus, eſt undecimus numero in Collectione veteri, editus ad ſuggeſtionem Victoris Epiſcopi. In Concilio VI. ſub Aurelio Canone V. quem laudat Ferrandus, ad relationem Auxilii de avaritiæ variis capitibus cavetur inter cetera generaliter, *ne quis alienos finos uſurpet*. Unde patet diſcrimen utriuſque Concilii, & prius eſſe Concilium ſub Genetlio, quam Carthaginenſe ſub Aurelio.

Denique Canon III. & IV. ejuſdem Concilii VI. *de continentia Sacerdotum*, quorum primus Aurelio ſuggerente conſtituitur, & alter Fauſtino quoque interloquente, deſumpti ſunt ex Canone II. ſub Genetlio: ubi Aurelius interloquens introducitur, ſed de Fauſtino tacetur: quæque in Concilio VI. Fauſtino Legato Romanæ ſedis tribuuntur, in Concilio habito ſub Genetlio univerſis Epiſcopis adſcribuntur. Unde fit manifeſtum, Concilium ſub Genetlio vetuſtate præcedere aliud quod ex priore locupletatur. Quod autem conſtituitur de Sacerdotum continentia, juxta *præteriti Concilii* definitionem, ut ajunt, intelligendum eſt de Concilio habito ſub Siricio ſtatim poſt Epiſtolam Synodicam Concilii Romani ad Africanos directam poſt Conſulatum Arcadii Aug. & Bautonis, id eſt anno CCC. LXXXVI. ubi cavetur ſpecialiter de Sacerdotum abſtinentia, ab uxoribus, ut docet Marca lib. 1. de Concordia cap. 8. paragrapho 4. Quare fallitur Baronius, qui Canone illo ſecundo laudari putat Canones Concilii Carthaginenſis VI. Idem Marca in diſſert. laudata pluribus probat, Canones aliquot allos ex Concilio ſub *Genetlio* tranſcriptos eſſe in Concilium Carthaginenſe VI. ſub Aurelio, iiſdem quandoque verbis; quandoque vero illorum ſententia ſola; quod apertiſſime oſtendit Concilium ſub *Genetlio*, Carthaginenſi VI. ſub Aurelio vetuſtius eſſe.

CON-

[a] CONCILIUM NOVATIANORUM ANGARI CELEBRATUM,

SUB SIRICIO.

Novatianorum de Paſchate ſententia.

[a] *Concilium*) Socrates libro quinto cap. 20. refert hoc Novatianorum conventu, canonem conſtitutum fuiſſe de feſto paſchatis, *quem ἀδιαφορον, id eſt, indifferentem vocabant, docebantque diſſenſionem de feſto paſchatis non ſatis juſtam cauſam eſſe, cur eccleſia dirimeretur: neque eos, qui in* [a] *Pazo coacti fuiſſent, præjudicium generali* A *canoni feciſſe*. Licuiſſe cuilibet abſque diſpendio catholicæ veritatis paſcha celebrare die qua vellet, deinceps ſubjungit, ut ſcilicet epiſcopos Novatianos ſchiſmaticos & hæreticos, Novatianus ſcriptor contra conſcientiam & veritatem defendat. Vide Baronium anno 391. numero decimo ſeptimo, decimo octavo, decimonono.

[a] seu Paza aut Paza vico Phrygiæ, de quo vide ſupra pag. 451. D exſynodico.

[1] CODEX CANONUM ECCLESIÆ AFRICANÆ.

B

ΒΙΒΛΟΣ ΚΑΝΟΝΩΝ ΤΗΣ Ε'Ν ΑΦΡΙΚΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ.

OBSERVATIO PHILIPPI LABBE, S. J.

Codicem canonum ex diverſis eccleſiæ Africanæ conciliis anno Chriſti 419. collectum ex manuſcriptis codicibus continenti ſerie ac filo non interruptum ediderat V. C. Chriſtophorus Juſtellus præmiſſis canonum ipſorum titulis. Severinus vero Binius noſter prætermiſſis canonum illorum breviariis in editione Græco-Latina anni 1618. (quam ſecutus eſt κατα πόδας collector regius) codicem illum quatuor in partes diſcerpſit, nullo ſervato numerorum, aut quod pejus eſt, omnino perturbato tenore. Ac primam quidem illius compilationis ſynodicæ partem exhibuit anno 419. poſt Carthaginenſe VI. uti quidem numerat concilium: alteram anno 397. poſt Carthaginenſe II. tertiam eodem quidem anno, ſed poſt concilium Carthaginenſe III. quartam denique ad annum 424. ſub Cæleſtino papa. Nos integrum codicem illum, non interciſum, neque in varia veluti membra diſcerptum, atque ad Juſtellianam utramque editionem anni 1614. in 8. & 1661. in folio & manuſcriptos nonnullos codices ſedula cura diligenter exactum hic tibi lector, erudite, velut in anteceſſum repræſentamus occaſione Hipponenſis, quod proxime ſequitur, concilii, & plurimorum ſubinde Carthaginenſium, quorum mentio fit in variis hujus collectis partibus, ut ſuis identidem locis inſinuare deinceps non gravabimur.

[2] POſt conſulatum glorioſiſſimorum imperatorum Honorii XII. & Theodoſii VIII. Auguſtorum, [3] VIII. Kalendas Junias, Carthagine in ſecretario baſilicæ Fauſti, cum Aurelius Papa, una cum Valentino primæ ſedis provinciæ Numidiæ, Fauſtino eccleſiæ Potentinæ, provinciæ Picenæ, legato eccleſiæ Romanæ; ſed & legatis diverſarum provinciarum Africanarum, id eſt [4] Numidiarum duarum, Byzacenæ, Mauritaniæ Sitiphenſis, & Mauritaniæ Cæſarienſis, ſed & Tripolis; Vincentio Cululitano, Fortunatiano Neapolitano, & ceteris epiſcopis provinciæ procontularis [5] reſidentibus CCXVII. nec non Philippo & Aſello presbyteris atque legatis Romanæ eccleſiæ, D conſediſſent, aſſantibus diaconis. (*a*)

Conc. Carthag. 6. c. 1.

Aurelius epiſcopus dixit: Poſt diem præſtitutam concilii, ut recordamini fratres beatiſſimi, multa flagitata ſunt, expectantes fratres noſtros, qui nunc ad præſentem ſynodum legati advenerunt, quæ geſtis (neceſſe

[2] ΜΕΤΑ τὸν ὑπατείαν τῆς ἐνδοξοτάτων βασιλέων Ονωρίου τὸ δωδέκατον, καὶ Θεοδοσίου τὸ ὀγδοον, τῆς αὐγούστων, τῇ πρὸ ὀκτὼ καλανδῶν Ιουνίων, ἐν Καρχηδόνι εἰς τὸ σήκρητον τῆς ἐκκλησίας Φαύστου σωνελθόντων. Αὐρηλίου τοῦ πάπα, ἅμα Βαλεντίνῳ τῷ πρώτης καθέδρας τῆς Νουμιδικῆς χώρας, Φαυστίνῳ ἀπὸ Πικένου τῆς Ποτεντίνης ἐκκλησίας τῆς Ιταλῶν χώρας, τοποτηρητῇ τῆς ἐκκλησίας Ρώμης· ἀλλὰ καὶ διαφόροις τοποτηρηταῖς τῆς Αφρικαικῶν ἐπαρχιῶν, τοῦτ' ἔστι, τῆς δύο Νουμιδιῶν, τῆς Βυζακίωνης, Μαυρετανίας Σιτιφανσης, καὶ Μαυρετανίας τῆς Καισαρειανῆς, καὶ Τριπόλεως· καὶ Βικεντίῳ Κολωσιτάνῳ, Φορτουνατιανῷ Νεαπολίτῃ, καὶ τοῖς λοιποῖς ἐπισκόποις τῆς ἀνθυπατικῆς χώρας, διακόσιοι δεκαεπτὰ· ἐν μὲν ἀλλὰ καὶ Φιλίππῳ καὶ Ασέλλῳ τοῖς πρεσβυτέροις τοποτηρηταῖς τῆς ἐκκλησίας Ρώμης· [7] (τοῦτο ἆρα καὶ τοῖς ἡρεσε,) πρεσβυτέρων τῆς διακόνων.

Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπε· μὴ τὴν ὀφειλομένην ἡμε-

---

1 Eſt hæc collectio Canonum Africanorum, dicta ab Hincmaro tom. 2. opuſc. 33. cap. 518. *Breviarium Africæ Provinciæ Canonum ſedi Apoſtolicæ miſſum, ab eadem ſede corroboratum.* In MSS. titulus hic eſt: *Incipit Synodus apud Carthaginem Africanorum, quæ conſtituit Canones numero* CXXXVIII. in MS. Colbert. Biblioth. *Incipiunt Conſtituta quæ ad Carthaginem acta ſunt poſt Conſulatum &c.* Cardin. Petronius *Centonem* eſſe *inſulſi rhapſodi* pronunciavit in lib. contra Angliæ Regem cap. 48. Conſtant vero in præfat. Epiſtol. ſummorum PP. pluribus prohibet hunc codicem purum putum eſſe Dionyſianæ Collectionis ſegmentum, alios nullos canones quam quos Carthaginenſis Synodus anni 419. vel ipſa condidit, vel ab ſuperioribus Conciliis intra Aurelii Carthaginenſis Epiſcopi tempora conditos recitari ſibi juſſit, ac propterea temere Canonum Eccleſiæ Africanæ Codicem a Juſtello, inconſultius *integrum*, ut hic a Labbeo liberalius appellatur, inſcribi. Harduinus hunc codicem contulit cum tribus Dionyſianæ collectionis MSS. e Bibliotheca Collegii Pariſienſ. Soc. Jeſu, aliiſque ibidem MSS. collectionis Canonum, cum variis lectionibus ad eum Roma tranſmiſſis, & cum pervetuſto codice canonum Eccleſiæ Græcæ in eadem Pariſienſ. Bibliotheca. Inde nos eum emendatiorem exhibemus, variis lectionibus, & notulis Harduini huc tranſlatis. 2 Eſt hoc initium Concilii Carthag. v.i. anni 419. quod inferius iterum ſuo loco dabitur.

3 al. *a. d.* VIII. 4 Nihil hic mutandum, quamvis alibi dicatur e Numidia pars avulſa fuiſſe appellata Mauritania Sitifenſis ex Can. 17. hujus Codicis: & in Notitia Imperii unica Numidia ſit, cum illa Mauritania.

5 Deeſt in uno MS. hæc vox, *reſidentibus*.

6. In Græco titulus eſt, Βιβλιοθήκη ἐν Αφρικῇ ἐκκλησίας. 7 Incluſa parentheſi plane ſunt ſuperflua.

(*a*) Ad hos canones Variantes dare conſilio uetam ex veteriſſimo Lucenſi Codice; ſed cum tantam offenderim

ἡμέραν τῆς συνόδου, ὡς μέμνηνθε ἀδελφοὶ μικρὰ ἐποιήσατε, πολλὰ δὲ ἐζητήσαμεν ὑπὲρ τῆς ἀγαπώσης ἡμᾶς τοὺς ἀδελφοὺς ἡμῶν, τοὺς νῦν εἰς τὴν παροῦσαν συνοδον τοποτηρητὰς, αὐτοῖς πεπραγμένους ἀνάγκη ἐστὶν ἐπανθῶσαι. διὸ τῆ δεσποτείᾳ ὑμῶν περὶ τῆς συναθλούσης τῷ τοιούτῳ ἀθροίσματος ὑπομνήσασθαι χάριτος ἀναπέμψαμεν· ἵνα τοῦτο μὲν, τὴ ἴσα τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου, ἃ νῦν ἔχομεν ἢ ἀπὸ τῆ πατέρων κατέσχεσεν· τοῦτο δὲ, ἃ ἄπαρ ἐντεῦθα ἀπὸ τῆ προτυπωσαμένων ὑμᾶς νῦν αὐτὴν σύνοδον βεβαιωσάντων, ἢ τὰ κατὰ τὸν αὐτὸν τύπον ἀπὸ πάντες τὰς τῆ κληρικῶν βαθμοὺς ἀπὸ τοῦ ἄκρου ἕως τῶ ἐχάτου συντεμνόως τυχθέντα, εἰς μέσον προσεχθῶσιν. ἀπὸ πάσης τῆς συνόδου ἐλέχθη· προσεχθῶσιν.

Daniel notarius recitavit. Nicæni concilii fidei profeſſio, vel ſtatuta ità ſe habent. Et cum (a) diceret Fauſtinus epiſcopus plebis Potentinæ, provinciæ Italiæ Piceni, legatus Romanæ eccleſiæ, dixit: Injuncta nobis ſunt a ſede apoſtolica aliqua per ſcripturam, aliqua etiam in mandatis, cum veſtra beatitudine tractanda, ſicuti & geſtis ſuperioribus meminimus, hoc eſt de Nicænis canonibus; ut conſerventur & conſtituta eorum, & conſuetudo: quia aliqua ordine & canone tenentur, aliqua conſuetudine firmata ſunt. De his ergo primitus, ſi placet beatitudini veſtræ, tractemus; & poſtea cetera, quæ acta vel inchoata ſunt, inſerta firmabuntur, ut & ad ſedem venerandam reſcriptis veſtris intimare poſſitis, ad quæ nos admonuiſſe apud venerabilem papam evidenter clareat, licet & capitula actionum jam inſerta ſunt geſtis. De ipſis ergo, ut ſuperius dixi, quid veſtræ beatitudini placeat, agere debemus. Veniat ergo commonitorium in medium, ut ſcire poſſit veſtra beatitudo, quid in eo contineatur, ut ad ſingula reſpondeatur.

Conc. Carthag. 6.

Δανιὴλ νοτάριος ἀνέγνω· Ἧς ἐν Νικαίᾳ συνόδῳ ἡ ὁμολογία τῆς πίστεως, ὅπερ τὸ ὀφείλοντα ὕπως ἔχει. καὶ ἐν τῷ λέγειν, Φαυστῖνος ἐπίσκοπος Πικήνου, τῆ λαῆ τῆ Ποτεντίνων τῆς Ἰταλῶν χώρας, τοποτηρητὴς τῆς Ῥωμαίων ἐκκλησίας, εἶπεν· Ἐπέζαπτη ἡμῖν ἀπὸ τῆς ἀποστολικῆς καθέδρας, τινὰ ἐγγράφως, τινὰ δὲ καὶ ἀγράφως ἔκπυσίᾳ, ὡς αὐτῶν μεμνήμεθα ἐν τοῖς ἀνωτέρω πεπραγμένοις, τοῦτ' ἔστι περὶ τῆς ἐν Νικαίᾳ κανόνων, ἵνα φυλαχθῶσι καὶ ὁ θεσμὸς αὐτῆς, καὶ ἡ συνήθεια· ἐπειδή τινα τάξει καὶ κανόνι κρατοῦνται, τινὰ δὲ συνηθείᾳ ἐτυπώθη. περὶ τούτων τοίνυν ἐν πρώτοις, ἐὰν ἀρέσκῃ τῇ μακαριότητι ὑμῶν, συζητήσωμεν, καὶ μετὰ ταῦτα, τὰ λοιπὰ πεπραγμένα καὶ ἐναρχθέντα, σταττόμενα βεβαιωθῶσιν· ἵνα καὶ πρὸς τὸν ἀποστολικὸν καθέδραν ἀντιγράφους ὑμετέρους ἐμφανίσαι δυνηθῆτε, καὶ τὰ αὐτὰ προσκυνητὰ πάπᾳ δηλώσητε, ὡς ἐπιμελῶς ἀνεμνησθημεν· εἰ καὶ ὅτι τὰ κεφάλαια τῆ πράξεων ἤδη τοῖς πεπραγμένοις ἐνεβλήθησαν. περὶ τούτων τοίνυν, ὡς προκεῖται, τὶ ἀρέσκει τῇ ὑμετέρᾳ μακαριότητι, πρᾶξαι ὀφείλομεν. ἐλθέτω τοιγαροῦν εἰς μέσον τὸ κομμονιτώριον, ἵνα δυνηθῆτε γνῶναι, τὶ ἐν αὐτῷ περιέχεται, ἵνα πρὸς ἕκαστα ἀπόκρισις δοθῇ.

Daniel notarius recitavit commonitorium: Fratri Fauſtino, & filiis Philippo & Aſello presbyteris, Zoſimus epiſcopus. Vobis commiſſa negotia non latent vos: ita ac ſi noſtra, imo quia noſtra ibi in vobis præſentia eſt, cuncta peragite, maxime cum & hoc noſtrum poſſitis habere mandatum, & verba canonum, quæ in pleniorem firmitatem huic commonitorio inſeruimus. Ita enim dixerunt fratres in Nicæno concilio, cum de epiſcoporum appellatione decernerent.

Carthag. 6 cap. 3.

Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπε· Προκομισθήτω τὸ κομμονιτώριον, ὅπερ οἱ ἀδελφοὶ καὶ συλλειτουργοὶ ἡμῶν τῆς πεπραγμένοις ἐναγχος ἐνεφάνισαν, καὶ τὰ λοιπὰ ἀκολούθως, τὰ γε πεπραγμένα καὶ τὰ πρακτέα.

Aurelius epiſcopus dixit: Proferatur commonitorium, quod fratres & conſacerdotes noſtri in actis nuper allegaverunt, & cetera quæ acta ſunt, vel agenda ſunt ſubſequenter.

Placuit autem, ut ſi epiſcopus accuſatus fue-

a Sardicenſis concilii can. 3. ſupra pag. 10 A.

---

inter edita, & codicem iſtum diſcrepantiam, ut ad oram pagellæ ſignari variantes vix potuerint; ideo ex integro deſcribendum codicem illum cenſui, atque ex eo daturus ſum ad concilium Carthaginenſe anni 419. neque enim codicem in egrum, ſed canones tantummodo ejuſdem Concilii 419. Lucenſis iſte continet.

1 al. ἐξετάσεως. 2 Lege, ἑαυτοῖς. 3 Legit interpres Græcus, *Gratias referamus ſuperoſ.* 4 Cod. Reg. τάττ, 5 In Canone Sardic. *Jam dictis.* 6 MS. *in medio.* 7 MS. colbert. *Et cum recitaret*, aliquando rectius. 8 Has tres voces Græcus interpres omiſit. 9 Concil. Carthag. VI. & Græcus, *ad ſedem Apoſtolicam.* 10 Lege, ut in Conc. Carth. VI. *ſicut vos admoniſſe.* 11 Al. *in medio.* 12 al. MS. *Fauſtino presbytero*, & *Philippo.* (a) Luc. recitaret.

fuerit, & judicaverint congregati episcopi regionis ipsius, & de gradu suo dejecerint eum, & appellasse videatur, & confugerit ad beatissimum ecclesiæ Romanæ episcopum, & voluerit audiri, & justum putaverit ut renovetur examen, scribere his episcopis dignetur, qui in finitima & propinqua provincia sunt: ut ipsi diligenter omnia requirant, & juxta fidem veritatis definiant. Quod si quis rogat causam suam iterum audiri, & deprecatione sua moverit episcopum Romanum, ut de latere suo presbyterum mittat; erit in potestate episcopi quid velit, & quid existimet. Et si decreverit mittendos esse qui præsentes cum episcopis judicent, habentes auctoritatem ejus a quo destinati sunt, erit in ejus arbitrio. Si vero crediderit sufficere episcopos, ut negotio terminum imponant, faciet quod sapientissimo consilio suo judicaverit. Et cum recitaret.

Carthag. 6. c. 4.

Alypius episcopus ecclesiæ Thagastensis, legatus provinciæ Numidiæ, dixit: De hoc jam superioribus etiam literis concilii nostri rescripsimus, & id nos servaturos profitemur, quod in Nicæno concilio constitutum est: adhuc tamen me movet, quomodo cum inspiceremus Græca exemplaria hujus synodi Nicænæ, ista ibi, nescio qua ratione, minime invenimus: unde petimus venerationem tuam, sancte Papa Aureli, ut quia hoc authenticum concilium Nicænum in urbe dicitur esse Constantinopolitana, aliquos cum scriptis tuæ sanctitatis mittere digneris, & non solum ad ipsum sanctum fratrem nostrum Constantinopolitanum episcopum, sed etiam Alexandrinum & Antiochenum venerabiles sacerdotes, qui hoc nobis concilium sub adstipulatione literarum suarum dirigant, ut omnis postmodum ambiguitas auferatur; quia nos ita, ut frater Faustinus attulit, minime invenimus ista: nos tamen paulisper servaturos, ut ante dixi, donec integra exemplaria veniant, profitemur. Petendus est autem literis nostris etiam venerabilis ecclesiæ Romanæ episcopus Bonifacius, ut ipse quoque dignetur ad memoratas ecclesias aliquos mittere, qui eadem exemplaria debeant secundum ejus scripta perferre: nunc autem memorati Nicæni concilii, qualia exemplaria habemus, his gestis sociamus.

Carthag. 6 cap. 5.

Faustinus episcopus, legatus ecclesiæ Romanæ, dixit: Nec vestra sanctitas præjudicat ecclesiæ Romanæ, sive de hoc capitulo, sive de aliis; quia dicere dignatus est frater noster & coepiscopus Alypius, dubios esse canones. Sed hæc ipsa ad sanctissimum ac beatissimum Papam nostrum scribere dignemini, ut & ipse integros canones inquirens, cum vestra sanctitate de omnibus constitutis tractare possit. Sufficit autem ut ipse beatissimus episcopus urbis Romæ, sicut & vestra sanctitas apud se tractat, ita & ipse inquirat, ne contentio inter ecclesias nasci videatur: sed magis caritate fraterna deliberare possitis: ipso rescribente, quid melius observari debeat.

A καὶ κρίνωσιν οἱ συνελθόντες ἐπίσκοποι τῆς ἰδίας αὐτοῦ ἐπαρχίας, καὶ τοῦ βαθμοῦ αὐτοῦ καθέλωσιν αὐτόν, καὶ δόξῃ ἐκκαλεῖσθαι καὶ καταφεύγειν πρὸς τὸν μακαριώτατον ἐπίσκοπον Ῥώμης· καὶ αὐτὸς θελήσῃ ἀκουσθῆναι, καὶ τὸ τοιοῦτον δίκαιον νομίσῃ, ὥστε ἀνανεωθῆναι τὴν ἐξέτασιν· γράψαι καταξιώσει πρὸς τοὺς ἐν τῇ ὁμορούσῃ ἐπαρχίᾳ ἐπισκόπους· ἵνα αὐτοὶ ἐπιμελῶς πάντα συζητήσωσι, καὶ κατὰ τὸ ἀληθὲς περαιώσωσι, διὸ ἐάν τις ἀξιοῖτο πρᾶγμα αὐτοῦ πάλιν ἀκουσθῆναι, καὶ οἰκείᾳ δεήσει κινήσοι τὸν ἐπίσκοπον Ῥώμης, ἵνα ἐκ τοῦ πλευροῦ αὐτοῦ πρεσβύτερον ἀποστείλῃ, ἐν τῇ ἐξουσίᾳ αὐτοῦ εἴη ὅπερ βούλεται, καὶ ὅπερ ὑπολαμβάνει. καὶ ἐὰν ψηφίσηται ὀφείλειν πεμφθῆναι τινας, ὥστε παρόντας αὐτοὺς μετὰ τῶν ἐπισκόπων κρῖναι, ἔχοντας τὴν αὐθεντίαν τοῦ ἀποστείλανος αὐτοὺς, ἐν τῇ κρίσει αὐτοῦ εἴη. ἐὰν δὲ καὶ νομίσῃ ἀρκεῖν τοὺς ἐπισκόπους, ἵνα ὑπέρας τῷ πράγματι ἐπιθῶσι, ποιήσει τὸ τῇ αὐτοῦ βουλῇ παριστάμενον. Καὶ ἀναγνωσθείτων.

Αλύπιος ἐπίσκοπος τῆς Θεαγαστέων ἐκκλησίας, τοποτηρητὴς τῆς Νουμιδικῆς ἐπαρχίας, εἶπεν· Περὶ τούτου ἤδη καὶ τοῖς ἀνωτέροις γράμμασι τῆς συνόδου ἡμῶν ἀντεγράψαμεν· καὶ τοῦτο ἡμᾶς φυλάξειν ὁμολογοῦμεν, τὸ ὁρισθὲν ὑπὸ τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου· ὅμως ἔτι ἐμὲ κινεῖ, ὅτι ἐν τῷ ἐπισκήπτειν ἡμᾶς τοῖς γραικηκοῖς *ἴσως ταύτης τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου, ταῦτα ἐκεῖ, οὐκ οἶδα ποίῳ λόγῳ, οὐδαμῶς εὑρομεν· ὅθεν αἰτοῦμεν τὴν τιμιότητα τὴν σὴν ἁγιώτατε πάπα Αὐρήλιε, ἐπειδὴ τὰ αὐθεντικὰ τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου ἐν Κωνσταντινουπόλει λέγεται εἶναι, τινὰς μετὰ γραμμάτων τῆς ὑμετέρας ἁγιωσύνης πέμψαι καταξιώσατε· καὶ μὴ μόνον πρὸς αὐτὸν τὸν ἁγιώτατον ἀδελφὸν ἡμῶν τὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐπίσκοπον, ἀλλὰ καὶ τὸν τῆς Αλεξανδρείας καὶ Αντιοχείας τοὺς προσκυνητοὺς ἱερεῖς, οἵτινες τὴν αὐτὴν συνόδον ἡμῖν μεθ' ὑποσημειώσεως τῶν οἰκείων γραμμάτων ἀποστείλωσιν, ὥστε πᾶσαν μετὰ ταῦτα ἀμφισβήτησιν ἀφαιρεθῆναι· ἐπειδὴ καὶ ἡμεῖς οὕτως, ὡς ὁ ἀδελφὸς Φαυστῖνος ἤγαγεν, οὐδαμῶς εὑρομεν ταῦτα· ὅμως ἡμᾶς πρὸς ὀλίγον φυλάξαντας, ὡς προεῖπον ἕως οὗ τὰ ἐντελῆ ἴσα ἔλθωσιν, ὁμολογοῦμεν. ὀφείλομεν δὲ αἰτῆσαι γράμμασιν ἡμετέροις καὶ τὸν σεβασμιώτατον τῆς ἐκκλησίας Ῥώμης ἐπίσκοπον Βονηφάτιον, ἵνα καὶ αὐτὸς ὁμοίως καταξιώσῃ πρὸς τὰς μνημονευθείσας ἐκκλησίας στεῖλαί τινας, ὀφείλοντας τὰ αὐτὰ ἴσα κατὰ τὰ παρ' αὐτοῦ γραφέντα ἀγαγεῖν. νῦν δὲ τῆς μνημονευθείσης ἐν Νικαίᾳ συνόδου ἅπερ ἔχομεν ἴσα, τοῖς πεπραγμένοις τούτοις συζεύξωμεν.

Φαυστῖνος ἐπίσκοπος τοποτηρητὴς τοῦ Ῥώμης εἶπεν· οὐδὲ ἡ ὑμετέρα ἁγιωσύνη πρόκριμα ποιεῖ τῇ ἐκκλησίᾳ Ῥώμης, εἴτε περὶ τούτου τοῦ κεφαλαίου, εἴτε περὶ ἄλλων· ἐπειδὴ ἠξίωσεν ὁ ἀδελφὸς καὶ συλλειτουργὸς ἡμῶν Αλύπιος ἀμφιβόλους εἶναι τοὺς κανόνας. ἀλλὰ ταῦτα πρὸς τὸν ἁγιώτατον καὶ μακαριώτατον πάπαν ἡμῶν γράψαι καταξιώσατε, ἵνα καὶ οὕτως ὁλοκλήρους τοὺς κανόνας συζητῶν, μετὰ τῆς ὑμετέρας ἁγιωσύνης περὶ πάντων τῶν ὁρισθέντων τρακταίσῃ. ἀρκεῖ γὰρ ἵνα, καθὼς ἡ ὑμετέρα ἁγιωσύνη παρ' ἑαυτῇ τρακταίζει, οὕτω καὶ αὐτὸς καθ' ἑαυτὸν συζητήσῃ· μήπως φιλονεικία μεταξὺ τῶν ἐκκλησιῶν τις ἀναφυῇ· ἀλλὰ μᾶλλον ἀδελφικῇ ἀγάπῃ βουλεύσασθαι, ἀντιγράφοντος αὐτοῦ, τί ὀφείλει κρειττόνως φυλαχθῆναι.

Αὐρή-

Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπεν· ἐκτὸς ὧν προεθέμεθα καμοῦ ἐν τοῖς πεπραγμένοις, ἀνάγκη ἐστὶ καὶ γράμμασι τῆς ἡμετέρας βραχύτητος τῷ ἁγιωτάτῳ ἀδελφῷ καὶ συλλειτουργῷ ἡμῶν Βονιφατίῳ πάντα ὅσα ψηλαφῶμεν, εἰς πλῆρες ἐμφανίσαι. ἐὰν τοίνυν πᾶσιν ἀρέσκῃ ἡ ἡμετέρα ἐπακολούθησις, μάθωμεν σώματι πάντων. σύμπασα ἡ σύνοδος εἶπεν· ἀρέσκει.

A Aurelius epiſcopus dixit: Præter iſta, quæ præmiſimus actis, neceſſe eſt ut etiam noſtræ parvitatis literis ſancto fratri & conſacerdoti noſtro Bonifacio ſingula quæ tractamus, pleniſſime intimemus. Ergo ſi omnibus placet proſecutio noſtra, ore omnium condiſcamus. Univerſum concilium dixit, placet.

Ναυᾶτος ἐπίσκοπος τοποτηρητὴς Μαυριτανίας Σιτιφένσης εἶπεν· μεμνήμεθα νῦν τοῦτο τὸ κομμονιτώριον περὶ πρεσβυτέρων, ἔτι μὴν καὶ διακόνων περιέχειν, πῶς ὀφείλουσιν ἀπὸ τῶν ἰδίων ἐπισκόπων ἢ ἐκ τῶν ὁμορούντων ἀκούεσθαι, ὅπερ ἐν τῇ Νικαίων συνόδῳ ὁσαμῶς ἀνεγνώμεν. διὸ τοῦτο αὐτὸ B κελεύσει ἡ ὑμετέρα ἁγιωσύνη ἀναγνωσθῆναι.

Narnaſius epiſcopus legatus Mauritaniæ Sitiphenſis dixit: Nunc meminimus hoc commonitorio etiam de presbyteris vel diaconis contineri, qualiter audiri ab epiſcopis ſuis, vel a finitimis debeant; quod in Nicæno concilio minime legimus. Unde nobis hoc ipſum jubeat ſanctitas veſtra recitari. Carthag. 6. cap. 6.

Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπεν· ἀναγνωσθῇ ἐπὶ τούτου καὶ τοῦτο τὸ ζητούμενον.

Aurelius epiſcopus dixit: Recitetur ad locum etiam hoc, quod depoſcitur.

Δανιὴλ νοτάριος ἀνέγνω· Περὶ ἐκκλήτων δὲ κληρικῶν, τοῦτ' ἔστι, τὸ ἥττονος τόπου, τῆς συνόδου βεβαία ἐστὶν ἀπόκρισις· περὶ τοῦ τί μέλλετε πράττειν, ἠγησάμεθα ὀφείλειν σιωπᾶν, ἐπειδὴ ὅτως λέλεκται.

Daniel notarius recitavit. De appellationibus autem clericorum, id eſt minoris loci, eſt ipſius ſynodi certa reſponſio: de qua re quid acturi ſitis credidimus inſerendum, quod taliter dictum eſt.

Ὅσιος ἐπίσκοπος εἶπεν· Τὸ ἔτι κινοῦν με, σιωπῆσαι οὐκ ὀφείλω. ἐάν τις τυχὸν ἐπίσκοπος ὀργίλος, ὅπερ οὐκ ὀφείλει, ταχέως ἢ καὶ βραχέως κινηθεὶς κατὰ πρεσβύτερον ἢ διάκονον ἰδίου, ἀφορίσαι τοῦτον τῆς ἰδίας θελήσει ἐκκλησίας· φρονοῦντος ἐστίν, C ἵνα μὴ ἀναιτίως καταικισθῇ, ἢ ἀπολέσῃ τινὰ κοινωνίαν· ἐχέτω ἐξουσίαν ὁ ἐκβληθεὶς προσελθεῖν τοῖς ὁμόροις, ὥστε ἀκουσθῆναι τινὰ αἰτίαν αὐτοῦ, καὶ ἐπιμελέστερον ψηλαφηθῆναι· οὐκ ὀφείλει γὰρ αὐτῷ παρακαλοῦντι ὑπακοὴ ἀρνηθῆναι, κἀκεῖνος δὲ ὁ ἐπίσκοπος, ὁ εἴτε δικαίως, εἴτε ἀδίκως ἐκβαλὼν αὐτὸν, ἀνεξικάκως δεξάσθω, ὅπως τὸ πρᾶγμα σκοπηθῇ, ᾧ ἢ κυρωθῇ ἢ διορθωθῇ ἡ ψῆφος αὐτοῦ. καὶ τὰ λοιπά. Καὶ τούτων ἀναγνωσθέντων.

Ofius epiſcopus dixit: [a] Quod me adhuc moveat, reticere non debeo. Si epiſcopus quis forte iracundus (quod eſſe non debet) cito, aut aſpere commoveatur adverſus presbyterum, ſive diaconum ſuum, & exterminare eum de eccleſia voluerit, providendum eſt, ne innocens damnetur, aut perdat communionem: habeat poteſtatem ejectus, ut finitimos interpellet; ut cauſa ejus audiatur, & diligentius tractetur: quia non oportet negare ei audientiam roganti. Et ille epiſcopus, qui aut juſte aut injuſte eum rejecit, patienter accipiat ut negotium diſcutiatur, ut aut probetur ejus, aut emendetur ſententia, &c. Cumque recitarentur. [a] Sardic conc. can. 14 ſupra pag. 18. A.

Αὐγουστῖνος ἐπίσκοπος τῆς ἐκκλησίας Ἱππώνης τῆς Νουμιδικῆς χώρας εἶπεν· Καὶ τοῦτο φυλαξόμενοι ὁμολογοῦμεν, σωζομένης τῆς ἐπιμελεστέρας ζητήσεως τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου.

Auguſtinus epiſcopus eccleſiæ Hipponenſis, provinciæ Numidiæ, dixit: Et hoc nos ſervaturos profitemur, ſalva diligentiore inquiſitione concilii Nicæn. Carthag. 6. cap. 7. D

Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπεν· Ἐὰν ἔτι μὴ καὶ τοῦτο ἀρέσκει, τῇ ἀποκρίσει τῆς πάντων ὑμῶν ἀγάπης βεβαιώσατε. σύμπασα ἡ σύνοδος εἶπεν. πάντα ἐν τῇ Νικαίων συνόδῳ ὡρίσθαι πᾶσιν ἡμῖν ἀρέσκουσιν. Ἰουκοῦνδος ἐπίσκοπος τῆς Σαφετουλης ἐκκλησίας, τοποτηρητὴς τῆς βιζακηνῆς χώρας εἶπε· Τὸ ὁρισθὲν ὑπὸ τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου παραβαθῆναι ὑπό τινος ἐδέχμως δύναται. Φαυστῖνος ἐπίσκοπος τοποτηρητὴς τῆς ἐκκλησίας Ῥώμης εἶπεν· Ἀκμὴν κατὰ τὴν ἐπαγγελίαν τῆς ὑμετέρας ἁγιωσύνης, τοῦτο μέν, τὸ ἁγίου Ἀλυπίου, τοῦτο δέ, καὶ τοῦ ἀδελφοῦ ἡμῶν Ἰουκούνδου, τινὰ ἀκυροῦσθαι πίστομαι, τινὰ βεβαιοῦσθαι· [1] ὅπερ οὐκ ὀφείλει ἀμφίβολον εἶναι, ἐχομένων τοῦ αὐτοῦ κανόνων. τοιγαροῦν ὡς ἀρέσκει καὶ ἡμῖν καὶ ὑμῖν, ὅρος τὸν ἁγιώτατον καὶ σεβασμιώτατον ἐπίσκοπον τῆς ἐκκλησίας Ῥώμης ἀναγαγεῖν ἡ ὑμετέρα ἁγιωσύνη καταξιώσει. ἵνα καὶ αὐτὸς, ὅπερ καὶ ἁγιώτατος Αὐγουστῖνος ὥρισται κατηξίωσε, [2] σκέψασθαι δυνηθῇ ἑκάτερον. καὶ γὰρ τοῦτο παραχωρητέον ἐστί, καὶ σιωπητέον, τοῦτ' ἔστι περὶ τῆς ἐκκλήτων τοῦ κατωτέρου

Aurelius epiſcopus dixit: Si hoc etiam omnium veſtræ caritati placet, reſponſione firmate. Univerſum concilium dixit: Omnia quæ in Nicæno concilio ſtatuta ſunt, nobis omnibus placent. Jocundus epiſcopus eccleſiæ Suffetulæ, legatus provinciæ Byzacenæ dixit: Quod ſtatutum eſt in Nicæno concilio, violari a quoquam nullatenus poteſt. Fauſtinus epiſcopus legatus eccleſiæ Romanæ dixit: Adhuc ſecundum profeſſionem ſanctitatis veſtræ, tam ſancti Alypii, quam etiam fratris noſtri Jocundi, aliqua infirmari credo, quod non debeat, cum jam in dubium ipſi canones venerint. Ergo, ut placet & nobis, & beatitudini veſtræ, ad ſanctum & venerabilem eccleſiæ Romanæ epiſcopum veſtra ſanctitas referre dignetur, ut & ipſe, quod & ſanctus Auguſtinus ſtatuere dignatus eſt, deliberare poſſit: utrum nam & hoc concedendum ſit, ac reticendum, hoc eſt, de appellationibus inferioris gradus. Si ergo adhuc in dubium venit, & de hoc capitulo, juſtum eſt, ut beatiſſimæ ſedis epiſcopus Carthag. 6. cap. 8. E

1 Hæ duæ voces, *firma debeantur*, *aliqua firmari*, abundant. 2 Legit interpres Græcus, *quod non debet jam dubium eſſe, cum ipſi canones habeantur.* 3 Legit interpres Græcus inepte, *Deliberare poſſit utrumque nam & hoc concedendum, ac reticendum.*

informari debeat, ſi tamen approbatis canonibus hoc inveniri poſſit. Aurelius epiſcopus dixit: Etiam quæ dudum veſtræ caritati intimavimus, nunc patrimini exemplaria ſtatutorum Nicæni concilii: ſed & quæ hic ſalubriter a noſtris deceſſoribus, ſecundum eumdem concilii formam, vel quæ nunc a nobis ordinata ſunt, recitari, & geſtis inſeri. Omne concilium dixit. Exemplaria fidei, & ſtatuta Nicænæ ſynodi, quæ ad noſtrum concilium per beatæ recordationis olim prædeceſſorem tuæ ſanctitatis, qui interfuit, Cæcilianum epiſcopum allata ſunt, ſed & quæ patres ea exemplaria ſequentes hic conſtituerunt, vel nunc communi tractatu ſtatuimus, his geſtis eccleſiaſticis inferta manebunt, ita ut quemadmodum ſuperius dictum eſt, venerabilibus viris Antiochenæ & Alexandrinæ, ſed & Conſtantinopolitanæ, eccleſiarum epiſcopis ſcribere veſtra beatitudo dignetur, ut exemplaria veriſſima concilii Nicæni ſub adſtipulatione literatum ſuarum dirigat, quo declarata veritate, ea capitula, quæ in commonitorio præfatus frater & coepiſcopus noſter Fauſtinus, ſed & compreſbyteri Philippus & Atellus ſecum attulerunt, aut ibidem reperta, a nobis firmabuntur; aut ſi non inveniantur, collecta ſynodo de hoc in ſequenti tractabimus. Daniel notarius Nicæni concilii profeſſionem fidei vel ejus ſtatuta recitavit in concilio Africano.

Carthag. 6. cap. 9.

Profeſſio fidei Nicæni concilii.

CRedimus in unum Deum, patrem omnipotentem, viſibilium & inviſibilium factorem, & in unum dominum Jeſum Chriſtum, filium Dei, natum de patre unigenitum, hoc eſt de ſubſtantia patris: Deum de Deo, lumen de lumine, Deum verum de Deo vero, natum non factum, unius ſubſtantiæ cum patre, (quod Græci dicunt ὁμοούσιον) per quem omnia facta ſunt, ſive quæ in cœlo, ſive quæ in terra. Qui propter nos homines, & propter noſtram ſalutem deſcendit, & incarnatus eſt, homo factus, paſſus eſt, & reſurrexit tertia die, aſcendit in cœlos, ſedet ad dexteram patris, unde venturus eſt judicare vivos & mortuos, & in Spiritum ſanctum. Eos autem, qui dicunt, erat quando non erat, & priuſquam naſceretur non erat, & quia ex nullis extantibus factus eſt, [2] vel ex alia ſubſtantia, dicentes mutabilem & convertibilem filium Dei: hos anathematizat catholica & apoſtolica eccleſia.

Statuta quoque Nicæni concilii in xx. capitulis ſimiliter recitata ſunt [4], (ſicut in ſuperioribus inveniuntur adſcripta.) Deinde quæ in conciliis Africanis promulgata ſunt, actis præſentibus inſerta noſcuntur.

βαθμῷ, ἐὰν ἀκμὴν εἰς ἀμφίβολόν ἐστι. καὶ περὶ τούτου τοῦ κεφαλαίου δίκαιον ἐστι τὸν ἐπίσκοπον τοῦ μακαρίου ὅρους ὀφείλειν τυπῶσαι, εἰ μόνον τοῦτο [1] ἐν τοῖς κανόσιν ἀρεσθῆναι δύναται. Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπε· τὰ ἐκπαλαι τῇ ὑμετέρᾳ ἀγαπῃ παρ' ἡμῶν γνωσθέντα ἴσα εἶναι τοῖς ἐν Νικαίᾳ συνόδῳ, καὶ κατα δέξασθαι· ἀλλα καὶ τὰ ἐκ τῶν ἡμετέρων καθηγητῶν, κατὰ τὸν τῆς αὐτῆς συνόδου τύπον σωτηρικῶς· ἔτι μὴν καὶ τὰ νῦν παρ' ἡμῶν ταχθέντα ἀναγνωσθῆναι, καὶ τοῖς πεπραγμένοις ἐμβληθῆναι. σύμπασα ἡ συνοδος εἶπε· τὰ ἴσα τῆς πίστεως, καὶ τοὺς ὅρους τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου, τοὺς πάλαι προς ἡμᾶς διὰ Κεκιλιανὸν τὸν προηγητὴν τῆς ὑμετέρας ἁγιωσυνης πρεσβυτερηθέντας· [3] ἔτι μὴν καὶ ἅπερ τοῦτοις ἑπόμενα τὰ μέρη ὑπάρχειν κατίσησαν, καὶ νῦν δὲ κοινῇ συζητήσει παρ' ἡμῶν ὡρίσθησαν, τούτοις τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς πεπραγμένοις ἐμβληθέντα μένουσι δηλονότι, καθὼς προλέλεκται, πρὸς τὰς σεβασμίας ἐπισκοπὰς τῶν ἐκκλησιῶν Ἀντιοχείας, Ἀλεξανδρείας, καὶ Κωνσταντινουπόλεως, γράψαι κατορθώσης τῆς ὑμετέρας μακαριότητος, ἵνα τὰ ἀληθέστατα ἴσα τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου μεθ' ὑποσημειώσεως οἰκείων γραμμάτων ἀποστέλλωσιν· ὅπως φανερωθείσης τῆς ἀληθείας, τὰ κεφάλαια ταῦτα, ἅπερ ἐν τῷ κομμονιτωρίῳ ὁ ἀδελφὸς καὶ συνεπίσκοπος ἡμῶν Φαυστῖνος, καὶ οἱ συμπρεσβύτεροι Φίλιππος καὶ Ἀσέλλος μεθ' ἑαυτῶν ἤνεγκον, ἢ ἐκεῖνα δεμισκόμενα ἀφ' ἡμῶν κυρωθῶσιν· ἢ ἐὰν μὴ ἀρεθῶσι, συνηγμένης ἔτι τῆς συνόδου, περὶ τούτων ἐξῆς συζητησωμεν. Δανιὴλ νοτάριος· ἀνέγνω τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου τὴν ὁμολογίαν τῆς πίστεως καὶ τοὺς ὅρους αὐτῆς, ἐν τῇ τῶν Ἀφρων συνόδῳ.

Η ὁμολογία τῆ πίστεως τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου.

ΠΙΣΤΕΥΟΜΕΝ εἰς ἕνα Θεὸν, πατέρα παντοκράτορα, ὁρατῶν τε καὶ ἀοράτων ποιητήν. καὶ εἰς ἕνα κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ, τὸν γεννηθέντα ἐκ τοῦ πατρὸς μονογενῆ, τοῦτ' ἔστιν ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ πατρὸς· Θεὸν ἐκ Θεοῦ, φῶς ἐκ φωτὸς, Θεὸν ἀληθινὸν ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ· γεννηθέντα, οὐ ποιηθέντα, ὁμοούσιον τῷ πατρί· δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο, τά τε ἐν οὐρανῷ, τά τε ἐν τῇ γῇ· τὸν δι' ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν κατελθόντα καὶ σαρκωθέντα καὶ ἐνανθρωπήσαντα· παθόντα, καὶ ἀναστάντα τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ, καὶ ἀνελθόντα εἰς τοὺς οὐρανοὺς, καὶ καθιζόμενον ἐκ δεξιᾶς τοῦ πατρός. καὶ πάλιν ἐρχόμενον κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς. καὶ εἰς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. τοὺς δὲ λέγοντας, ὅτι ἦν ὅτε οὐκ ἦν, καὶ πρὸ τοῦ γεννηθῆναι, οὐκ ἦν, καὶ ὅτι ἐξ οὐκ ὄντων ἐγένετο, ἢ ἐξ ἄλλης οὐσίας, λέγοντας ἀλλοιωτὸν ἢ τρεπτὸν τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ· τούτους ἀναθεματίζει ἡ καθολικὴ καὶ ἀποστολικὴ ἐκκλησία.

Ομοίως δὲ καὶ οἱ ὅροι τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου ἐν εἴκοσι κεφαλαίοις ἀνεγνώσθησαν· ἑπεται τὰ ἐν ταῖς συνόδοις τῆς Αφρικῆς νομοθετηθῆναι, τοῖς παροῦσι πεπραγμένοις ἐπιθέμενα γινώσκοντες.

Ως

1 Legit interpres Græcus. *hoc approbari in Canonibus.* 2 Interpres Græcus legit inepte, *quæ partes ſequentes.* 3 In Concil. Aquiſgran. anni 789. cap. 32. ubi hæc formula ex hoc Concilio recitatur, legitur, *autem alia ſubſiſtentia, vel ſubſtantia, aut convertibilem &c.* 4 Incluſa parentheſi Dionyſius adjecit, Nicænos Canones reſpectans, a ſe paulo antea in Codicem Canonum relatos. Ipſa Nicæna ſtatuta, ut in Concilio ſunt recitata, habentur inferius in Concil. Carthag. VI. anni 419.

Ὡσὶ τὰ ὲν τῇ Νικαίων συνόδῳ ὡρισθέντα, πάντῃ ταῦτα παρακολαχθήσεται.

α.

ΑΥΡΗΛΙΟΣ ἐπίσκοπος εἶπε· ταῦτα ἃ τυγχάνει παρ' ἡμῖν ἔχοντα τὰ ἴσα τῶν ὡρισθέντων, ἅπερ νῦν οἱ πατέρες ἡμῶν ἐκ τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου μεθ' ἑαυτῶν κατήγαγον· ἧς τὸν τύπον φυλάττοντα τὰ ἐνόμισε καὶ ὡρίσθη παρ' ἡμῶν βεβαιωθέντα φυλαχθῆναι.

Περὶ κηρυκτέας τῆς ἁγίας Τριάδος.

β.

Σύμπασα ἡ συνόδος εἶπε· ὁμολογοῦντος τοῦ Θεοῦ, ἴσην ὁμολογίαν ἡ ἐκκλησιαστικὴ πίστις, ἣ δι' ἡμῶν παραδίδομένη ἐν ταύτῃ τῇ ἐνδόξῳ συνόδῳ, πρωτοτύπως ὁμολογητέα ἐστίν· ἔπειτα καὶ ἐκκλησιαστικὴ τάξις μὴ συναπήσιος ἑαυτῇ ἐν ὅλοις πάντων φυλακτέα ἐστί· πρὸς βεβαιωτέας καὶ τοὺς τῶν ἀδελφῶν καὶ συνεπισκόπων ἡμῶν τῆς ἐναγχος χειροτονηθέντων ὀφρύας, ταῦτα δεῖ προδειχθῆναι, ἃ παρὰ τῶν πατέρων βεβαίᾳ ὀφρυώσει παρειλάβομεν· ὥστε τῆς Τριάδος, τοῦτ' ἔστι τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος τὴν ἑνότητα, τὴν μηδεμίαν ἔχειν διαφορὰν γινωσκομένων, ὧν τοὺς ἡμετέρους ὀφρυώσαις ἐγκαθιδρυθῆναι κατέχομεν, καὶ παιδεύειν ἐπαίδομεν, ὅπως τοὺς λαοὺς τοῦ Θεοῦ διδάξωμεν. ὁμοίως ἀπὸ πάντων τῶν ἐπισκόπων τῶν ἐναγχος προχειρισθέντων ἐλέχθη φανερῶς· οὕτως δεχόμεθα, οὕτως κατέχομεν, οὕτως διδάσκομεν, τῇ πίστει τῇ Εὐαγγελικῇ ἅμα τῇ ὑμετέρᾳ διδασκαλίᾳ ἑπόμενοι.

Περὶ ἐγκρατείας.

γ.

Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπε· ἐν τῇ προλαβούσῃ συνόδῳ ὡς περὶ μέτρου ἐγκρατείας καὶ ἁγνείας ἐζητεῖτο, ἔρρεσε ὥστε τοὺς τρεῖς βαθμοὺς τούτους τοὺς συνδέσμῳ τινὶ τῆς ἁγνείας διὰ τῆς * καθειρωσύνης συμπεπλεγμένους (φημὶ δὴ ἐπισκόπους, πρεσβυτέρους καὶ διακόνους) ὡς ἁρμόττει ὁσίοις ἐπισκόποις καὶ ἱερεῦσι Θεοῦ καὶ Λευίταις καὶ ὑπουργοῦσι θείοις καθιερώσασιν, ἐγκρατεῖς εἶναι ἐν πᾶσιν, ὅπως δυνηθῶσιν ὃ παρὰ τοῦ Θεοῦ ἁπλῶς αἰτῶσιν, ἐπιτυχεῖν. ἵνα καὶ τὸ διὰ τῶν ἀποστόλων παραδοθὲν, καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς ἀρχαιότητος κρατηθὲν, καὶ ἡμεῖς ὁμοίως φυλάξωμεν.

* καθειρώσεως.

Περὶ διαφόρων τάξεων ἀφειδωσῶν ἀπέχεσθαι γυναικῶν.

δ.

Φαυστῖνος ἐπίσκοπος Πικήνου τῆς Ποτεντίνης χώρας, πρωτηρέτης τῆς ἐκκλησίας Ῥώμης, εἶπεν· ἀρέσκει ἵνα ἐπίσκοπος καὶ πρεσβύτερος καὶ διάκονος,

Concil. General. Tom. III.

A

* *Ut quæ in Nicæno concilio ſtatuta ſunt, omnimodo conſerventur.*

I.

1 AUrelius epiſcopus dixit. Hæc ita apud nos habentur exemplaria ſtatutorum, quæ tunc patres noſtri de concilio Nicæno ſecum detulerunt: cujus formam ſervantes, hæc quæ ſequuntur conſtituta, firmata a nobis cuſtodientur.

De Trinitate prædicanda.

B

II.

Univerſum concilium dixit: Deo propitio, pari profeſſione fides eccleſiaſtica, quæ per nos traditur in hoc cœtu glorioſo, primitus confitenda eſt; tunc demum ordo eccleſiaſticus ſingulorum 2 ex conſenſu omnium eſt aſſervandus. Ad (a) corroborandas autem fratrum & coepiſcoporum noſtrorum nuper promotorum mentes, ea proponenda ſunt, quæ a patribus certa diſpoſitione accepimus, ut trinitatis, quam noſtris in 3 ſenſibus conſecratam retinemus, Patris, & Filii, & Spiritus ſancti unitatem, quam nullam noſcitur habere differentiam, ſicuti dicimus, ita Dei populos inſtruamus. Item ab univerſis epiſcopis nuper promotis dictum eſt: Plane ſic accepimus, ſic tenemus, ſic docemus, fidem evangelicam cum veſtra doctrina ſequentes. Carthag. II. cap. 1.

C

De continentia.

III.

Aurelius epiſcopus dixit: Cum præteriti concilio de 4 continentia & caſtitatis moderamine tractaretur, gradus illi tres, qui 6 conſtrictione quadam caſtitatis per conſecrationes adnexi ſunt, 7 epiſcopos, inquam, presbyteros & diaconos, ita 8 complacuit, ut condecet ſacros antiſtites ac Dei ſacerdotes, nec non & Levitas, vel qui ſacramentis divinis inſerviunt, continentes eſſe in omnibus, quo poſſint ſimpliciter 10 quod a domino poſtulant, impetrare: ut quod apoſtoli docuerunt, & ipſa ſervavit antiquitas, nos quoque cuſtodiamus. Carthag. II. cap. 2.

D

E

De diverſis ordinibus ab uxoribus abſtinendis.

IV.

Fauſtinus epiſcopus eccleſiæ Potentinæ, provinciæ Piceni, legatus Romanæ eccleſiæ, dixit: Placet ut epiſcopus, presbyter & diaconus, vel qui ſacramenta contrectant, pudici-

Carthag. II. cap. 3.

Yy 2 tiæ

1 In uno e MSS. noſtris titulus hoc loco ſic ponitur: *Incipiunt capitulationes Canonum Carthaginenſis Concilii numero triginta tres; ut quæ in Nicæno &c.* 2 In MS. *Aurelius.* 3 al. MS. *de conſenſu omnium abſtrahendus.* ſic & in Luc. 4 Græce Ἀκωλύτως, *monaſtheos.* 5 MS. *continentia.* 6 MS. *conſcriptione.* 7 MS. *Epiſcopi, inquam, preſbyteri, & diaconi.* 8 MS. *placuit.* 9 MS. & *vel ſi qui*: al. *vel ſi qui*; nempe *ſubdiaconi.* 10 MS. *quod omnino.* (a) Luc. comprobandas.

tiæ cuſtodes, ab uxoribus ſe abſtineant. Ab univerſis epiſcopis dictum eſt: Placet ut in [a] omnibus [b] pudicitia cuſtodiatur, qui altari inſerviunt.

[a] & ab omnibus, ita & Ans

Ἀ πάντες δὲ τὰ ἱερὰ ψηλαφῶντες, τῆς σωφροσύνης φύλακες, γυναικῶν ἀπέχωντα. ἀπὸ πάντων τῶν ἐπισκόπων ἐλέχθη· ἀρέσκει, [12] ὥστε πάντας σωφροσύνην τηρεῖν τοὺς τῷ θυσιαστηρίῳ προσεδρεύοντας, ἤτοι διακόνους.

De avaritia.

Περὶ ἁπλησίας.

V.

ε.

Non eſt in Carthag. II. Aurelius epiſcopus dixit: [1] Avaritiæ cupiditas, quam rerum omnium malarum matrem eſſe, [2] nemo qui dubitet, proinde inhibenda eſt, [3] ne quis alienos fines uſurpet, aut per præmium terminos patrum ſtatutos tranſcendat, nec omnino cuiquam clericorum liceat de qualibet re fœnus accipere. Quamquam novellæ ſuggeſtiones, quæ vel obſcuræ ſunt, vel ſub [4] genere latent, inſpectæ a nobis formam accipient: ceterum de quibus apertiſſime divina ſcriptura ſanxit, non eſt ferenda ſententia, ſed potius exequenda. Proinde quod in laicis reprehenditur, id multo magis debet in clericis prædamnari. Univerſum concilium dixit: Nemo contra prophetas, nemo contra evangelia facit [5] ſine periculo.

Αὐρήλιος [6] ἐπίσκοπος εἶπε. τὴν τῆς ἁπλησίας ἐπιθυμίαν, ἣν πάντων τῶν κακῶν μητέρα εἶναι ὑδεὶς ἀμφιβάλλει, δέον ἐπέχειν· ἵνα μή τις τοῖς ἀλλοτρίοις ὅροις καταιχρήται, μηδὲ ἵνα διὰ κέρδος τοὺς τῶν πατέρων ὅρους τις ὑπερβαίνῃ. μηδὲ ἵνα παντάπασι τινὶ κληρικῷ ἐξὸν εἴη ἀπό οἱουδήποτε πράγματος τόκον λαβεῖν. ἃ τὰ μὲν νεωστὶ ἀνενεχθέντα ἄμαυρά ὄντα, [13] ἃ καθόλου λανθάνοντα, σκοπούμενα παρ' ἡμῶν τυποῦσθαι· περὶ δὲ ὧν φανερώτατα ἡ θεία γραφὴ ἐθέσπισε, ὑ δεῖ ψηφίζεσθαι, ἀλλὰ μᾶλλον ἐκτελεῖσθαι. ἀκολούθως ἃ τὸ ἐν λαϊκοῖς ἐπιλήψιμον, πολλῷ μᾶλλον ἐν κληρικοῖς ὀφείλει καταδικάζεσθαι συμπασα ἡ συνοδος εἶπε· ὑδεὶς κατὰ τῶν προφητῶν, ὑδεὶς κατὰ τῶν εὐαγγελίων χωρὶς κινδύνου ποιήσει.

Ut chriſma a presbyteris non fiat.

Ὡστε χρίσμα ἀπὸ πρεσβυτέρων μὴ γίνεσθαι.

VI.

ς'.

Carthag. II. c. 3. Fortunatus epiſcopus dixit: In præteritis conciliis [7] ſtatutum meminimus eſſe, ut chriſma vel reconciliatio pœnitentium, necnon & puellarum conſecratio, a presbyteris non fiant: ſi quis autem emerſerit hoc faciens, quid [8] de eo ſtatuendum ſit? Aurelius epiſcopus dixit: Audivit dignatio veſtra ſuggeſtionem fratris & coepiſcopi noſtri Fortunati; quid ad hæc dicitis? Ab univerſis epiſcopis dictum eſt: [9] Chriſmatis conſectio, & puellarum conſecratio a presbyteris non fiat: vel reconciliare quemquam in publica miſſa presbytero non licere, hoc omnibus placet.

Φορτουνάτος ἐπίσκοπος εἶπε· ἐν ταῖς προλαβούσαις συνόδοις μεμνήμεθα ὁρισθέντα, ὥστε χρίσμα ἢ καταλλαγὴν μετανοούντων, ἢ κορῶν καθιέρωσιν ἀπὸ πρεσβυτέρων μὴ γίνεσθαι. ἐὰν δέ τις ἀνακύψῃ τοῦτο πράττων, τί δεῖ περὶ τούτου ὁρίσαι; Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπε· τὸ ὑμέτερον ἀξίωμα ἤκουσε τὸ ἀνενεχθὲν παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ ἡ συλλειτουργοῦ ἡμῶν Φορτουνάτου· τί πρὸς ταῦτα λέγετε; ἀπὸ πάντων τῶν ἐπισκόπων ἐλέχθη· χρίσματος ποίησις, ἢ κορῶν καθιέρωσις, ἀπὸ πρεσβυτέρων μὴ γίνηται· μήτε δὲ καταλλαξαί τινα εἰς δημοσίαν λειτουργίαν πρεσβυτέρῳ ἔξεινα, τοῦτο πᾶσιν ἀρέσκει.

De his qui in periculo poſiti reconciliantur.

Περὶ τῶν ἐν κινδύνῳ καθεσθέντων καταλλαγῆς.

VII.

ζ'.

Carthag. II. cap. 4 [10] Aurelius epiſcopus dixit: Si quiſquam in periculo fuerit conſtitutus, & ſe [11] reconciliari divinis altaribus petierit: ſi epiſcopus abſens fuerit, debet utique presbiter conſulere epiſcopum, & ſic periclitantem ejus præcepto reconciliare: quam rem debemus ſalubri conſilio roborare. Ab univerſis epiſcopis dictum eſt. Placet quod ſanctitas veſtra neceſſario nos inſtruere dignata eſt.

Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπε· ἐάν τις ἐν κινδύνῳ καθεσθεὶς αἰτήσῃ ἑαυτὸν καταλλαγῆναι τοῖς ἱεροῖς [14] μυστηρίοις τῷ ἐπισκόπῳ ἀπόντος, ὀφείλει οἰκότως ὁ πρεσβύτερος ἐρωτῆσαι τὸν ἐπίσκοπον, ἢ ὕπως τὸν ἐν κινδύνῳ καταλλάξαι κατὰ τὴν ἐκείνου παραγγελίαν. τοῦτο δὲ τὸ πρᾶγμα ὀφείλομεν σωτηρίοις βουλῇ κυρῶσαι. ἀπὸ πάντων τῶν ἐπισκόπων ἐλέχθη. ἀρκεῖ ὅτερ ἡ ὑμετέρα ἁγιωσύνη ἀναγκαίως ἡμᾶς ὠφελῆσαι κατηξίωσε.

Περὶ

[1] MS. *deſervuit.* [2] MS. *Avaritia, & cupiditas.* [3] MS. *nemo quis.*
[4] Citatur in Concil. Aquiſgran. anni 789. cap. 33. Eſt ex Concil. Carthag. ſub Graro an. 348. can. 10. & 13.
[5] MS. al. *vel ſub diverſo genere.* [6] al. MS. *ſine ſuo periculo*, ut in concil. Hiber. & alibi.
[7] MS. *conſtitutis.* [8] MS. *de hoc.* [9] MS. *chriſma.*
[10] Generali ſen etiam Aurelius, & ſic al. aliorum Epiſcoporum e ſuperioribus Conciliis ſententias Synodo firmandas nomine ſuo proponere nunc videntur. [11] MS. *& ſe conciliare.*
[12] Græcus interpres legit; *ut ab omnibus*, & addidit, *qui altari adſiſtunt.* [13] Hoc eſt, *quæ omnino latent.*
[14] Reg. Cod. θυσιαστηρίοις *altaribus.*

A

Περὶ τῶν τὰς πατέρας αἰτιωμένων, καὶ ὅτε μηδενὶ διαβεβλημένῳ ἐξεῖναι ἐπισκόπου κατηγορεῖν.

η'.

Νυμίδιος ἐπίσκοπος Μαξυλιτάνης εἶπεν· εἰσὶ πολλοὶ οὐκ ἀγαθῆς ἀναστροφῆς, οἵτινες ἡγοῦνται τὰς πατέρας καὶ ἐπισκόπους, ὡς ἔτυχεν, ὀφείλειν αἰτιᾶσθαι· τοὺς τοιούτους δεῖ προσδέχεσθαι, ἢ μή; Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπεν· ἀρέσκει τοίνυν τῇ ἀγάπῃ ὑμῶν, τὸν ὑφ' τινα * μέσῃ ἐμπεπλεγμένους, κατὰ πατέρων φυλὴν κατηγορίας ἀποτίθεσθαι; ἐκ πάντων τῶν ἐπισκόπων ἐλέχθη· ἐὰν διαβέβληται ὁ τοιοῦτος, μὴ προσδεχθῇ.

* al. μέσῃ.

De his qui in accuſationem majoris natu veniunt, & ut epiſcopum nulli criminoſo liceat accuſare.

VIII.

Numidius epiſcopus [1] Maxulitanus dixit: Præterea ſunt quamplurimi non bonæ converſationis, qui exiſtimant [2] majores natu, vel epiſcopos paſſim vageque in accuſatione pulſandos; debent tam facile admitti [3] necne? [4] Aurelius epiſcopus dixit: Placet igitur caritati veſtræ, ut is qui aliquibus ſceleribus inretitus eſt, vocem adverſus majorem natu [5] non habeat accuſandi? Ab univerſis epiſcopis dictum eſt: [6] Si criminoſus eſt, non admittatur, placet. Carthag. II. cap. 6.

Περὶ τῶν κατ' ἀξίαν τῶν οἰκείων ἀποπεμπτῶν, ἐκ τῆς ἐκκλησιαστικῆς συλλόγου ἐκβαλλομένων.

θ'.

Αὐγουστῖνος ἐπίσκοπος τοποτηρητὴς τῆς Νουμιδικῆς χώρας εἶπεν· τοῦτο ὁρίσαι καταξιώσατε, ὥστε τοὺς ἀξίως τῶν οἰκείων ἐγκλημάτων ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας διωχθέντας, ἐάν τις ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος δέξηται εἰς κοινωνίαν, καὶ αὐτὸς ἔτι μᾶλλον τῷ ἴσῳ ἐγκλήματι ὑπόδικος φανῇ ἅμα τοῖς τῆ οἰκείᾳ ἐπισκόπῃ τῷ κανονικῷ ψῆφον ἀποφεύγοντι. ἀπὸ πάντων τῶν ἐπισκόπων ἐλέχθη· πᾶσιν ἀρέσκει.

De his qui merito facinorum ſuorum ab eccleſia congregatione pelluntur.

IX.

Auguſtinus epiſcopus, legatus provinciæ Numidiæ, dixit. Hoc ſtatuere dignamini, ut ſi qui forte merito facinorum ſuorum ab eccleſia [7] pulſi ſunt, & ſive ab aliquo epiſcopo vel presbytero fuerint in communionem ſuſcepti, etiam [8] ipſe pari cum eis crimine teneatur obnoxius [9] refugientes ſui epiſcopi regulare judicium. Ab univerſis epiſcopis dictum eſt: Omnibus placet. Non extat in Carthag. II. (1) Imo Carth. 11. cap. 9.

Περὶ πρεσβυτέρων τῶν ἀπὸ τῶν οἰκείων κατηγορουμένων ἐπισκόπων.

ι'.

Αὐρήλιος * ἐπίσκοπος τοποτηρητὴς τῆς Νουμιδικῆς χώρας εἶπεν· οὐκ ἐκεῖνο δεῖ παρεῖσαι, ἵνα ἐάν τις τυχὸν πρεσβύτερος ἀπὸ τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου κατηγορηθεὶς, φυσιότητί τινι καὶ ὑπερηφανίᾳ ἐπαρθεὶς, ὑφίστηται ὀφείλειν κεχωρισμένος ἄγκα τοῦ Θεοῦ προσφέρειν, ἢ ἄλλο ἀνορθῶν θυσιαστήριον οἰηθείη κατὰ τῆς ἐκκλησιαστικῆς πίστεως καὶ κατασάσεως· ὁ τοιοῦτος ἀτιμώρητος μὴ ἐξιλθῃ. Βαλεντῖνος ἐπίσκοπος τῆς πρώτης καθέδρας τῆς Νουμιδικῆς χώρας εἶπεν· ἀναγκαίως τῇ ἐκκλησιαστικῇ πίστει καὶ τάξει σύμφωνά εἰσι τὰ παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ ἡμῶν Ἀλυπίου προσενεχθέντα. λοιπὸν τί δοκεῖ τῇ ὑμετέρᾳ ἀγάπῃ, εἰπατε.

* Ἀλύπιος.

Alypius epiſcopus, legatus provinciæ Numidiæ, dixit: [10] Nec illud prætermittendum eſt, ut ſi quis forte presbyter ab epiſcopo ſuo correptus, tumore vel ſuperbia inflatus putaverit ſeparatim ſacrificia Deo offerenda, vel aliud erigendum altare contra eccleſiaſticam fidem diſciplinamque crediderit, non exeat impunitus. Valentinus primæ ſedis provinciæ Numidiæ, dixit: Neceſſario diſciplinæ eccleſiaſticæ & fidei congrua ſunt, quæ frater [11] noſter Alypius proſecutus eſt: proinde quid videatur veſtræ dilectioni, [12] edicite. Carthag. II. cap. 8.

Εἴ τις πρεσβύτερος κατὰ τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου φυσιωθεὶς χίσμα ποιήσῃ, ἀνάθεμα ἔστω.

Si quis presbyter contra epiſcopum ſuum inflatus ſchiſma fecerit, anathema ſit.

ια'.

Ἀπὸ πάντων τῶν ἐπισκόπων ἐλέχθη. ἐάν τις πρεσβύτερος ὑπὸ τοῦ διαγωγοῦ αὐτοῦ κατηγορηθῇ, ὀφείλει ὁ τοιοῦτος τοῖς γειτνιῶσιν ἐπισκόποις πραγγεῖλαι· ἵνα αὐτοὶ τὰ πραγματα ἀκροάσωνται, καὶ δι' αὐτῶν τῷ ἰδίῳ ἐπισκόπῳ καταλαγῇ· τοῦτο δὲ

XI.

Ab univerſis epiſcopis dictum eſt: Si quis presbyter a præpoſito ſuo correptus fuerit, debet utique apud vicinos epiſcopos conqueri, ut ab ipſis ejus cauſa poſſit audiri, ac per ipſos ſuo epiſcopo reconciliari: quod niſi fecerit, ſed ſuperbia (quod abſit) inflatus fecer- Carthag. II. cap. 8.

1 M. *Maſſalitanus.*
2 Græce, *patres, & Epiſcopos.* 3 MS. *aut nec ne* 4 MS. *Auxilius Epiſcopus dixit, universum Concilium interrogans: Placet igitur.* 5 MS. & Græc. *catent ea vocula non: recte nam expungi debet.*
6 MS. *Si criminoſa eſt perſona* 7 MS. *expulſi* 8 MS. *ipſe pari.... teneantur obnoxii.*
9 Burchardus & Ivo, *refugientibus*, Gratianus, *refugiens.* 10 Ferrandus cap. 101. ex Concil. Carthag. tit. VIII. 11 MS. *Frater Alypius.* 12 MS. *dicite.*

ſecernendum ſe ab epiſcopi ſui communione duxerit, ac ſeparatim cum aliquibus ſchiſma faciens, ſacrificium Deo obtulerit, anathema habeatur, & locum amittat: [1] ac ſi querimoniam juſtam [2] adverſus epiſcopum non habuerit, inquirendum erit.

A ἐὰν μὴ ποιήσῃ, ἀλλ', ὅπερ ἀπεῖη, ὑπεροψίᾳ φυσιούμενος ἐκ τῆς τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου κοινωνίας ἑαυτὸν χωρίσῃ, καὶ παρὰ μίαν μετὰ τινων σχίσμα ποιῶν, ἀγίασμα τῷ Θεῷ προσενέγκῃ· ὁ τοιοῦτος ἀνάθεμα λογισθήτω, καὶ τὸν ἴδιον τόπον ἀπολεσάτω· σκοπουμένου, μήποτε κατὰ τοῦ ἐπισκόπου μέμψιν ἔχοι δικαίαν.

Si quis epiſcopus abſque tempore ſynodi in crimine detentus fuerit, a XII. *epiſcopis audiatur.*

Εἴ τις ἐπίσκοπος χωρὶς καιροῦ συνόδου ἐγκλήματι περιβληθῇ, ὁ τοιοῦτος ἀκουσθῇ ἀπὸ δώδεκα ἐπισκόπων.

XII.

ιβ'.

Carthag. II. cap. 12. Felix epiſcopus dixit: Suggero ſecundum ſtatuta veterum conciliorum, ut ſi quis epiſcopus (quod non optamus) [3] in reatum aliquem incurrerit, & fuerit ei nimia neceſſitas non poſſe plurimos congregare: ne in crimine remaneat, a XII. epiſcopis, & presbyter a ſex epiſcopis cum proprio ſuo epiſcopo audiatur, & diaconus a tribus.

B Φῆλιξ ἐπίσκοπος εἶπεν· ἀναφερίτω κατὰ τὰ ὁρισθέντα ἐκ τῶν παλαιῶν συνόδων, ἵνα ἐάν τις ἐπίσκοπος, ὅπερ ἀπεῖη, ἔν τινι ἐγκλήματι περιπέσῃ, καὶ ᾖ πολλὴ ἀνάγκη τοῦ μὴ δύνασθαι πολλοὺς συνελθεῖν, διὰ τὸ μὴ ἀπομεῖναι αὐτὸν ἐν τῷ ἐγκλήματι, ἀπὸ δώδεκα ἐπισκόπων ἀκουσθῆ· καὶ ὁ πρεσβύτερος, ἀπὸ ἓξ ἐπισκόπων καὶ τοῦ ἰδίου· καὶ ὁ διάκονος, ἀπὸ τριῶν.

Ut non liceat epiſcopum niſi a plurimis ordinari: ſed ſi neceſſitas fuerit, vel a tribus ordinetur epiſcopis.

Περὶ τοῦ μὴ ἐξεῖναι ἐπίσκοπον, εἰ μὴ ἀπὸ πολλῶν, χειροτονεῖσθαι· εἰ δὲ ἀνάγκη γένηται, καὶ ἀπὸ τριῶν ὁ ἐπίσκοπος χειροτονηθείη.

C

XIII.

ιγ'.

Carthag. II. cap. 14. Aurelius epiſcopus dixit: quid ad hæc dicit ſanctitas veſtra? ab univerſis epiſcopis dictum eſt. A nobis veterum ſtatuta debere ſervari, ſicuti & inconſulto primate cujuslibet provinciæ, tam facile non præſumant, multi congregati epiſcopi epiſcopum ordinare: [4] niſi ſi neceſſitas fuerit, tres epiſcopi, in quocumque loco ſint, ejus præcepto ordinare debebunt epiſcopum: & ſi quis contra ſuam profeſſionem vel ſubſcriptionem venerit in aliquo [5], ipſe ſe honore privabit.

[4] ſi vero, ita de Lat.

Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπε· τί πρὸς ταῦτα λέγει ὑμῶν ἁγιωσύνη; ἀπὸ πάντων τῶν ἐπισκόπων ἐλέχθη· ὀφείλει παρ' ἡμῶν τὰ ὁρισθέντα ἐκ τῶν πρὸ ἡμῶν φυλαχθῆναι· [7] ὧν τινων ὡς ἔτυχεν ἀβούλως εἰ πρωτεύοντος τῆς οἴκοι διοικήσεως ἐπαρχίας ὑπερτολμῶσι. πολλοὶ οὖν ἐπίσκοποι συνεχθέντες, ἐπίσκοπον χειροτονήσωσιν· εἰ δὲ ἀνάγκη γένηται, ἓξ ἐπίσκοποι ἐν οἱῳδήποτε αὐτόθι ὦσι, τῷ τὸ πρωτεύοντος παραγγέλματι χειροτονήσασι τὸν ἐπίσκοπον· καὶ ἐάν τις ἐν τινι ἑαυτὸν θῇ τῇ ἰδίᾳ ὁμολογίᾳ ἢ τῇ ὑπογραφῇ, αὐτὸς ἑαυτὸν ἀποστερήσῃ τῆς τιμῆς.

D

Ut de Tripoli unus epiſcopus in legationem veniat: & ut presbyter ibidem a quinque epiſcopis audiatur.

Ὡσὲ ἀπὸ Τριπόλεως ἕνα ἐπίσκοπον εἰς ταξιτηρησίαν ἐλθεῖν· καὶ ὥστε τὸν πρεσβύτερον ἐκεῖσε ἀπὸ πέντε ἀκούεσθαι ἐπισκόπων.

XIV.

ιδ'.

Carthag. III. cap. 8. Item placuit de Tripoli, propter inopiam provinciæ, ut unus epiſcopus in legationem veniat, & ut ibi presbyter a quinque audiatur epiſcopis, & diaconus a tribus, ut ſuperius memoratum eſt, proprio epiſcopo [8] reſidente.

Ὡμοίως ἤρεσεν ἀπὸ Τριπόλεως, διὰ τὴν τῆς χώρας ἔνδειαν, ἕνα ἐπίσκοπον εἰς ταξιτηρησίαν ἐλθεῖν, καὶ ἵνα ὁ πρεσβύτερος ἐκεῖσε ἀπὸ πέντε ἀκούηται ἐπισκόπων· καὶ ὁ διάκονος ἀπὸ τριῶν, ὡς ἀνωτέρω εἴρηται· τῷ ἰδίῳ αὐτὸν δῆλον ὅτι ἐπισκέπτῃ [9] προκαθημένῳ.

E

Περὶ

[1] MS. *ſi querimoniam.* [2] Gratianus, *adverſus Epiſcopum habuerit*: Burchardus & Ivo, *non habuerit*, parvo diſcrimine. [3] MS. *in reatum adjacuerit.* [4] MS. *ſi vero* al. *niſi neceſſitas.* [5] MS. *ipſe honore privabitur.* [6] MS. *præſenit.* [7] Græcus interpres imperite vertit: *ſicuti inconſulto primates cujuslibet provinciæ non præſumant. Multi igitur congregati Epiſcopi Epiſcopum ordinabunt.*
[8] Græcus interpres perperam legit, *præſidente.*

A

Περὶ διαφόρων τάξεων τῇ ἐκκλησίᾳ δουλευσάντων.

ὥστε ἐάν τις εἰς ἐγκληματικὸν πρᾶγμα περιπέσῃ, καὶ παραιτήσηται τὸ ἐκκλησιαστικὸν δικαστήριον, ὀφείλειν τὸν τοιοῦτον κινδυνεύειν· καὶ ὥστε τὰ τέκνα τῶν ἱερέων κοσμικοῖς θεωρίοις μὴ προσιέναι.

De diverſis ordinibus eccleſiæ ſervientibus: ut ſi quis in cauſam criminis incurrerit, & abnuerit judicium eccleſiaſticum, debeat periclitari: & ut filii ſacerdotum ſpectacula ſæcularia non adeant.

XV.

ιε'.

Ὁμοίως ἤρεσεν, ἵνα ὅσις δήποτε τῶν ἐπισκόπων ἢ πρεσβυτέρων ἢ διακόνων ἢ κληρικῶν, πράγματος αὐτῷ ἐγκληματικοῦ ἢ πολιτικοῦ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ κινηθέντος, ἐὰν παραιτήσηται τὸ ἐκκλησιαστικὸν δικαστήριον, δημοσίοις θελήσῃ καθαρθῆναι δικαστηρίοις· κἂν ὑπὲρ αὐτοῦ ἡ ψῆφος ἐκφωνηθῇ, ὅμως τὸν ἴδιον τόπον ἀπολέσῃ· καὶ τοῦτο μὲν ἐπὶ τοῦ ἐγκληματικοῦ· ἐπὶ δὲ πολιτικοῦ, ἀπολέσῃ τὸ εἰς ὃ ἐνίκησεν, ἐὰν τὸν ἴδιον τόπον θελήσῃ κατέχειν· καὶ τοῦτό γε μᾶλλον ἤρεσεν, ὥστε ἐὰν ἀπό οἱωνδήποτε δικαστῶν ἐκκλησιαστικῶν ἐπὶ ἄλλους δικαστὰς ἐκκλησιαστικοὺς ἔχοντας μείζονα τὴν αὐθεντίαν ἔκκλητος γένηται, μηδὲν βλάπτειν τούτους ὧν ἡ ψῆφος λύεται, ἐὰν ἐλεγχθῆναι μὴ δυνηθῶσιν, ἢ κατὰ ἔχθραν ἢ κατὰ προσπάθειαν δεδικακέναι, ἤ τινι χαρίσασθαι ὑποφθαρῆναι. ἐὰν δὲ κατὰ συναίνεσιν τῶν μερῶν ἐπιλεχθῶσι δικασταί, εἰ καὶ ὀλιγώτεροι ἔσονται τῶν ὁριζόντων, μὴ ἐξεῖναι ἐκκαλεῖσθαι· καὶ ὥστε τὰ τέκνα τῶν ἱερέων θεώματα κοσμικὰ μὴ ἐκτελεῖν· μηδὲ θεωρεῖν. τοῦτο δὲ πᾶσι τοῖς χριστιανοῖς ἀεὶ κεκήρυκται, ὥστε ὅπου βλασφημίαι εἰσί, μὴ προσιέναι.

Item [4] placuit, ut quiſquis epiſcoporum, presbyterorum, & diaconorum, ſeu clericorum, cum in eccleſia ei fuerit crimen inſtitutum, vel civilis cauſa fuerit commota, ſi relicto eccleſiaſtico judicio, publicis judiciis purgari voluerit, etiam ſi pro ipſo fuerit prolata ſententia, locum ſuum amittat; & hoc in criminali actione: in civili vero perdat quod evicit, ſi locum ſuum obtinere maluerit. Hoc etiam placuit, ut a quibuſcumque judicibus eccleſiaſticis ad alios judices eccleſiaſticos, ubi eſt major auctoritas, fuerit provocatum: non eis obſit, quorum fuerit ſoluta ſententia, ſi convinci non potuerint, vel inimico animo judicaſſe, vel aliqua cupiditate aut gratia depravati [6]. Sane ſi ex conſenſu partium electi fuerint judices, etiam a pauciore numero quam conſtitutum eſt, non liceat [7] provocari: & ut filii ſacerdotum ſpectacula ſæcularia non exhibeant, ſed nec ſpectent: licet hoc ſemper Chriſtianis omnibus interdictum ſit, & ubi blaſphemiæ ſunt, non accedant.

Carthag. III. cap. 9. (7)

Carthag. III. cap. 10. (8)

Carthag. III. cap. 11. (8)

Ὡστε μηδένα ἐπίσκοπον ἢ πρεσβύτερον ἢ διάκονον ἔκλησίν τινα λαμβάνειν· ὥστε τοὺς ἀναγνώστας γαμετὰς λαμβάνειν· καὶ ἵνα οἱ κληρικοὶ γυναικῶν ἀπέχωνται· καὶ ποίῳ δεῖ καιρῷ ἢ αὐτοὺς, ἢ τὰς παρθένους καθιερωθῆναι.

Ut nullus epiſcopus, presbyter, & diaconus conductor exiſtat: & ut lectores uxores accipiant, & clerici abſtineant ab [8] uxoribus: & quo tempore vel ipſi, vel virgines conſecrentur.

[8] uxoribus.

XVI.

ις'.

Ὁμοίως ἤρεσεν ἵνα ἐπίσκοποι καὶ πρεσβύτεροι καὶ διάκονοι, ἐκλήπτορες μὴ γίνωνται, ἢ προκυρατῶρες, μηδὲ ἐκ τινος αἰσχροῦ ἢ ἀτίμου πράγματος ξοφλεῖν πορίζωνται· ὀφείλουσι γὰρ ἀποβλέπειν εἰς τὸ γεγραμμένον· οὐδεὶς στρατευόμενος τῷ Θεῷ, ἐμπλέκει ἑαυτὸν πράγμασι κοσμικοῖς. ἤρεσεν, ὥστε τοὺς ἀναγνώστας εἰς τὸν καιρὸν τῆς ἥβης ἐρχομένους, ἀναγκάζεσθαι ἢ συμβίους ἀγαγέσθαι, ἢ ἐγκράτειαν ὁμολογεῖν. ὁμοίως ἤρεσεν, ἵνα κληρικὸς, ἐὰν χρήματι δῷ ἢ χρήματα λάβῃ, ἐὰν εἶδος, ὅσον δέδωκε, λάβῃ. καὶ ἵνα πρὸ τῶν εἰκοσιπέντε ἐτῶν μήτε διάκονος χειροτονῶνται· ἀλλὰ οἱ ἀναγνῶσαι τὸν δῆμον μὴ προσκυνῶσιν.

Item placuit, ut epiſcopi, presbyteri, & diaconi non ſint conductores, aut procuratores, neque ullo turpi negotio & inhoneſto victum quærant, quia reſpicere debent ſcriptum eſſe: *Nullus militans Deo, implicat ſe negotiis ſæcularibus*. Item placuit ut lectores, cum ad annos pubertatis pervenerint, cogantur aut uxores ducere, aut continentiam profiteri. Item placuit, ut clericus, [11] ſi commodaverit pecuniam accipiat: ſi ſpeciem, quantam dederit accipiat: [12] & ut ante xxv. annos ætatis nec diaconi ordinentur, nec virgines [13] conſecrentur: & ut lectores populum non ſalutent.

1 Tim. 2. Carthag. III. cap. 19. (10)

Carthag. 1. cap. 16.

Ut

1 Legit Gracus Interpres *nec ſpectare libet. Hoc ſemper Chriſtianis omnibus indictum.*
2 Legit interpres Gracus, *abſtineant ab omnibus*, præter ſententiam hujus canonis.
3 Et Ferrandus cap. 67. ex Concil. Carth. tit. XVIII. 4 MS. *placuit quiſque.*
5 Et Ferrandus cap. 58. ex Concil. Carthag. tit. XV. 6 Ferrandus cap. 64. ex Concil. Carthag. tit. XV.
7 MS. *provocare.* 8 Et Ferrandus cap. 40. ex Concil. Carthag. tit. XX. 9 Et Ferrandus cap. 70. ex Concil. Carthag. tit. XXIV. 10 Et Ferrandus cap. 139. ex Conc. Carthag. tit. XXVII. 11 MS. *Si commodaverit pecuniam, & pecuniam accipiat.* 12 Concil. Carthag. III. cap. 4. & Ferrandus cap. 121. ex Concil. Carthag. tit. IX. 13 Egbertus Eborac. tit. 91. addit: *niſi rationabili neceſſitate cogente.*

A

Ut unaquæque provincia propter longinquitatem, primatem habeat proprium.

XVII.

[1] Placuit, ut Mauritania Sitiphenſis, ut poſtulavit, primatem provinciæ Numidiæ, ex cujus cœtu ſeparatur, [2] ut ſuum habeat primatem: quem conſentientibus omnibus primatibus provinciarum Africanarum [3], vel omnibus epiſcopis, propter longinquitatem habere permiſſa eſt.

Ὡστε ἑκάστῃ ἐπαρχίαν διὰ τὸ μακροδαπὲς πρωτόθρονα ἔχειν ἴδιον.

ιζ'.

Ηρεσεν ἵνα ἡ Μαυρεταν[ί]α Σιτιφένσης, ὡς ἤτησε, τὸν πρωτόθρονα τῆς Νουμιδικῆς χώρας, ἧς τινος ἐκ τῆς συνόδου κεχώρισται, ἴδιον ἔχῃ πρωτόθρονα· συναινέσει πάντων τῶν πρωτοθρόνων τῶν Ἀφρικανῶν ἐπαρχιῶν, καὶ πάντων ἐπισκόπων, διὰ τὸ μακροδαπὲς, ἔχειν ἐπέτρεπη.

Si quis clericus ordinatur, moneri debet conſtituta ſervare: & ut corporibus defunctorum euchariſtia non detur, nec baptiſma: & ut per ſingulos annos per omnes provincias ad concilium [4] metropolitani [5] conveniatur.

[4] conveniant.

B Ἐάν τις κληρικὸς χειροτονῆται, ὀφείλει ὑπομιμνήσκεσθαι τὸς ὅρους φυλάττειν· καὶ ἵνα τοῖς σώμασι τῶν ἀποθανόντων εὐχαριστία μὴ δίδωται, μηδὲ βάπτισμα· καὶ ἵνα καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν εἰς πάσας τὰς ἐπαρχίας πρὸς σύνοδον [6] οἱ μητροπολῖται ἔρχωνται.

XVIII.

Carthag. I cap. 3 (4) Item placuit, ut ordinatis epiſcopis, vel clericis, prius ab ordinatoribus ſuis placita conciliorum auribus eorum inculcentur: ne ſe aliquid contra ſtatuta concilii feciſſe [7] pœniteat. Item placuit, ut corporibus defunctorum euchariſtia non detur: ſcriptum eſt enim: *Accipite & edite*: cadavera autem nec accipere poſſunt, nec edere: & ne jam mortuos homines baptizari faciat presbyterorum ignavia: pro quâ re confirmandum eſt in hac ſancta ſynodo, ut ſecundum Nicæna ſtatuta, propter cauſas eccleſiaſticas, quæ ad perniciem plebium ſæpe [8] veteraſcunt, ſingulis quibuſque annis concilium convocetur, ad quod omnes provinciæ, quæ primas ſedes habent, de conciliis ſuis binos, aut quantos delegerint, epiſcopos legatos mittant: [9] ut congregato conventu plena poſſit eſſe auctoritas.

Carthag. 3 cap. 6 (5)

Carthag. 3 cap. 8.

ιή.

Ομοίως ἤρεσεν, ὥστε χειροτονημένων ἐπισκόπων ἢ κληρικῶν, πρότερον ἀπὸ τῶν χειροτονήντων αὐτὸς τὰ δεδογμένα ταῖς σύνοδους εἰς τὰς ἀκοὰς αὐτῶν ἐντίθεσθαι· ἵνα μή τινες κατὰ τῶν ὅρων τῆς συνόδου μεταμελήσωσιν. ὁμοίως ἤρεσεν, ἵνα τοῖς C σώμασι τῶν τελευτώντων εὐχαριστία μὴ δοθῇ. γέγραπται γάρ· λάβετε, φάγετε. τὰ δὲ τῶν νεκρῶν σώματι οὐδὲ λαβεῖν δύνανται, οὐδὲ φαγεῖν. καὶ ἵνα μὴ τὸς ἤδη τελευτῶντας βαπτισθῆναι ποιήσῃ ἡ τῶν πρεσβυτέρων ἄγνοια. διὸ βεβαιωτέον ἐστὶν ἐν τῇ ἁγίᾳ συνόδῳ, ὥστε κατὰ τοὺς ἐν Νικαίᾳ ὅρους διὰ τὰς ἐκκλησιαστικὰς αἰτίας, αἵτινες πολλάκις πρὸς ὄλεθρον τῶν λαῶν παλαιοῦνται, καθ' ἕκασον ἐνιαυτὸν σύνοδον συγκαλεῖσθαι, πρὸς ἣν πάντες οἱ τῶν ἐπαρχιῶν τὰς πρώτας καθέδρας ἐπέχοντες, ἐκ τῶν οἰκείων συνόδων δύο, ἢ καὶ ὅσους ἐπιλέξωνται, ἐπισκόπους πεποιθοτήτας ἀποστείλωσιν· ἵνα ἐν τῇ συνελθούσῃ συνόδῳ πλήρης εἶναι D δυνηθῇ ἡ αὐθεντία.

Ut ſi quis epiſcopus accuſatur, ad primatem ipſius provinciæ cauſa deferatur.

Ὡστε ἐπίσκοπον κατηγορούμενον, πρὸς τὸν πρωτόθρονα τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας τὸ πρᾶγμα ἀναφέρεσθαι.

XIX.

Carthag III. cap. 7 Aurelius epiſcopus dixit: Quiſquis epiſcoporum accuſatur ad primatem provinciæ ipſius cauſam deferat accuſator, nec a communione ſuſpendatur, cui crimen intenditur, niſi ad cauſam ſuam dicendam electorum judicum die ſtatuta literis evocatus minime occurrerit, hoc eſt [10] infra ſpatium menſis, ex ea die, qua eum literas accepiſſe conſtiterit. Quod ſi aliquas veras neceſſitatis cauſas probaverit, [11] quibus eum occurrere non potuiſſe manifeſtum ſit, [12] cauſæ dicendæ intra alterum menſem integram habeat facultatem; verum tam diu poſt menſem ſecundum non

ιθ'.

Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπεν· ἐάν τις τῶν ἐπισκόπων κατηγορῆται, παρὰ τοῖς τῆς αὐτῆ χώρας πρωτόθρωσιν ὁ κατήγορος ἀναγαγέτω τὸ πρᾶγμα· καὶ μὴ ἀπὸ τῆς κοινωνίας κωλυθῇ ὁ κατηγορούμενος, εἰ μηδ' ἂν πρὸς ἀπολογίαν ἐν τῷ δικαστηρίῳ τῶν ἐπιλεγέντων δικάζειν, γράμμασι προκληθεὶς, τῇ E ὡρισμένῃ ἡμέρᾳ ὁλοσχερῶς ἀναντήσοι, τοῦτ' ἔστιν, ἐντὸς προθεσμίας μιᾶς ἀφ' ἧς ἡμέρας φανείη τὰ γράμματα δεξάμενος. ἐὰν δὲ ἀληθεῖς τινας καὶ ἀναγκαστικὰς αἰτίας ἀποδείξῃ τὶς αὐτὸν κωλυσάσας ἀπαντῆσαι πρὸς ἀπολογίαν τῷ κατ' αὐτῆ προτεθέντων, ἐντὸς

1 Ferrand. cap. 82. ex Conc. Carthag. tit. 6. vide etiam infra can. 86. ubi hujus Canonis Carthag. fit mentio: 2 Delenda vocula *ut*; abundat enim. 3 *vel* pro &. unde Græce eſt και. 4 MS. *metropolitanum*.
5 Vide & Poſſidium in vita Auguſtini cap. 8. 6 MS. *ponſeantur*. 7 Et Ferrandus cap. 227. ex Conc. Carthag. tit. XII. 8 MS. *veteſcunt*. 9 MS. *ut in congregato plena*. 10 MS. *intra* & ita Græc.
11 MS. *quorum, cum non potuiſſe*. 12 MS. *cauſa ſua diſcenda*. 13 Legit interpres Græcus, *metropolitani conveniant*.

οὗτος ἑτέρου μιλιὸς ἀχεραίαν ἔχέτω τὴν χείρειαν. μὴ δὲ τῶν δευτέρου μιλίων μὴ κοινωνήσῃ, ἕως ἂν καθαρὸς ἀποδειχθείη. εἰ δὲ πρὸς σύμπασαν τὴν ἐπιτροπὴν συνόδου ἀπαντῆσαι μὴ βουληθείη, ἵνα καὶ ἐκεῖ τὸ πρᾶγμα αὐτοῦ περανωθῇ, αὐτὸς καθ' ἑαυτοῦ τῆς κατηδίκης τὴν ψῆφον ἐκπεφωνηκέναι κεχθήσεται· ἐν δὲ τῇ ἡμέρᾳ ᾗ ἀ κοινωνεῖ, μηδὲ ἐν τῇ ἰδίᾳ ἐκκλησίᾳ, μηδὲ ἐν παροικίᾳ κοινωνήσῃ. ὁ δὲ τοῦτο κατήγορος, ἐὰν μηδαμῶς ἀπολειφθείη ἐν αἷς ἡμέραις γυμνάζεται τὰ τοῦ πράγματος, μηδαμῶς κωλυθῇ ἀπὸ τῆς κοινωνίας· ἐὰν δέ ποτε ἐλλείψῃ ἑαυτὸν ὑποσχόμενος, ἀποκαθισαμένου τῇ κοινωνίᾳ τοῦ ἐπισκόπου, αὐτὸς ἀπὸ τῆς κοινωνίας ἐκβληθῇ ὁ κατήγορος· ὄντος μέντοι, ὡς μὴ ᾖ τὴν χείρειαν αὐτῷ ἀφαιρεῖσθαι τῆς κατηγορίας τοῦ πράγματος, ἐὰν δυνηθῇ ἀποδεῖξαι κατὰ τὴν προθεσμίαν, οὐχὶ μὴ τεθελημένα, ἀλλὰ μὴ δεδυνῆσθαι ἀπαντῆσαι. ἐκείνου δῆλα ὄντος, ὡς ἐν τῷ κινεῖσθαι τὴν τοῦ πράγματος ἐν τῷ τῶν ἐπισκόπων δικαστηρίῳ, ἐὰν ὑγιβίβληται τὸ πρόσωπον τοῦ κατηγόρου, μὴ προσδεχθῇ εἰς κατηγορίαν· εἰ μηδ' ἂν ὑπὲρ ἰδίου πράγματος, μή μήν τοι περὶ ἐκκλησιαστικοῦ, θελήσῃ ἐπιβαλέσθαι.

A communicet, donec purgetur. Si autem ad concilium univerſale anniverſarium occurrere noluerit, ut vel ibi cauſa ejus terminetur: ipſe in ſe damnationis ſententiam dixiſſe judicetur, tempore ſane, quo non communicat, nec in ſua eccleſia vel parœcia communicet. Accuſator autem ejus, ſi nunquam diebus cauſæ dicendæ defuerit, a communione non removeatur: ſi vero aliquando defuerit ſubtrahens ſe, reſtituto in communione epiſcopo, ipſe removeatur a communione accuſator: [1] ita tamen, ut nec ipſi adimatur facultas cauſæ peragendæ, ſi ſe ad diem occurrere non noluiſſe, ſed non potuiſſe probaverit. Placuit illud vero, ut cum B agere cœperit in epiſcoporum judicio, ſi fuerit accuſatoris perſona culpabilis, ad arguendum non admittatur, niſi proprias cauſas, non tamen eccleſiaſticas, [2] aſſerere voluerit.

Περὶ πρεσβυτέρων καὶ κληρικῶν κατηγορουμένων.

De presbyteris, vel clericis accuſatis.

C

κ'.

Ἐὰν δὲ πρεσβύτεροι ἢ διάκονοι κατηγορηθῶσι, προσζευγνυμένου τοῦ νομίμου ἀριθμοῦ τῶν ἐκ τῆς πλησιαζούσης παροικίας [3] αἱρετικῶν ἐπισκόπων, ἐν οἷς κατηγορήσουσι αὐτήσαντες· τοῦτ' ἔστιν, ἐπ' ὀνόματι τοῦ πρεσβυτέρου ἓξ, καὶ τοῦ διακόνου τρεῖς. σὺν τούτοις αὐτὸς ὁ ἴδιος τῶν κατηγορουμένων ἐπίσκοπος τὰς αἰτίας αὐτῶν ἐξετάσει, τὸ αὐτὸ τῶν ἡμερῶν καὶ [4] ὑπερθέσεων καὶ ἐξετάσεων καὶ προσώπων μεταξὺ τῶν κατηγορούντων καὶ κατηγορουμένων [5] παρουσιαζομένων. τῶν δὲ λοιπῶν κληρικῶν τὰς αἰτίας καὶ μόνος ὁ ἐντοπίου ἐπίσκοπος διαγνώσκέτω καὶ περατώσῃ.

XX.

Si autem presbyteri vel diaconi fuerint accuſati, adjuncto ſibi [6] ex vicinis locis cum proprio epiſcopo, legitimo numero collegarum, quos ab eodem accuſati petierint, id eſt una ſecum in presbyteri nomine ſex, in diaconi tres, ipſorum cauſam diſcutiant, eadem dierum & dilationum, & a communione remotionum, & diſcuſſione perſonarum inter accuſatores & eos qui accuſantur, forma ſervata. Reliquorum autem clericorum cauſas etiam ſolus epiſcopus loci agnoſcat, & finiat. Carthag. III. cap. 8. (7)

D

Ὡστε τὰ τέκνα τῶν κληρικῶν ἐν συνοικεσίῳ μὴ συναπτεσθαι αἱρετικοῖς.

Ut filii clericorum in matrimonio non jungantur hæreticis.

κα.

Ὁμοίως ἤρεσεν, ὥστε τέκνα τῶν κληρικῶν ἐθνικοῖς ἢ αἱρετικοῖς γαμικῶς μὴ συνάπτεσθαι.

XXI.

Iterum placuit ut filii clericorum gentilibus, vel hæreticis, matrimonio non jungantur. Carthag. III. cap. 12. (9)

Ὡστε τοὺς ἐπισκόπους καὶ τοὺς κληρικοὺς μηδὲν συνεισάγειν τοῖς μὴ ὀρθοδόξοις χριστιανοῖς, εἰ μὴ συγχωρεῖς ἔτι μείζω ὦσιν.

Ut epiſcopi vel clerici in eos qui non ſunt catholici, nihil conferant.

E

κβ'.

[7] Μηδὲ διὰ δωρεᾶς τῶν οἰκείων πραγμάτων, ὡς εἴρηται, τοὺς ἐπισκόπους ἢ κληρικοὺς τούτοις συνεισάγειν.

XXII.

Et ut in eos qui catholici Chriſtiani non ſunt, etiam ſi conſanguinei fuerint, per donationes rerum ſuarum epiſcopi vel clerici nihil conferant. Carthag. III. cap. 13. (10)

1 Legit Græcus interpres, *Potuit illud vero.* 2 Collegas, putavit Græcus interpres dici Epiſcopos catholicis oppoſitos, nempe Donatiſtas: idcirco pro *collegis hæreticis* poſuit. Omiſit deinde has voces, *quos ab eodem.*
3 Legit Græcus interpres, *& dilationum, & diſcuſſionum, & perſonarum.* 4 Pars canonis hujus poſita in ipſo titulo eſt ab Interprete Græco. 5 Hæc dum voces non ſunt in MS. 6 MS. agendum. 7 Et Ferrandus cap. 42. ex Concil. Carth. tit. XVII. 8 MS. melius, *ex vicinis locis proprius Epiſcopus.* 9 Et Ferrandus cap. 39. ex Conc. Carthag. tit. XXI. 10 Et Ferrandus cap. 33. ex Concil. Carthag. tit. XXIII.

A

Ut epiſcopi trans mare non proficiſcantur.

XXIII.

Carthag. III. cap. 28 (23) Item, ut epiſcopi trans mare non proficiſcantur, niſi conſulto primæ ſedis epiſcopo ſuæ cujuſque provinciæ, [1] ut ab eo præcipue poſſint ſumere formatam vel commendationem.

Ὡσε τοὺς ἐπισκόπους πέραν θαλάσσης μὴ ἀποδημεῖν.

κγ'.

Ὁμοίως ἐπίσκοποι πέραν θαλάσσης μὴ ἀποδημήσωσαν, εἰ μὴ μετὰ ψηφίσματος τῆς αὐτῶν καθέδρας τὴν ἰδίαν ἑκάστης χώρας ἐπισκοπῆς· τοῦτ' ἔστιν, εἰ μὴ ἀπ' αὐτῆ πρωτοθρόνου κατεξαίρετον λάβῃ τιμὴν, ἥτις λέγεται ἀπολυτική, τετυπωμένων, ἤτοι παράδοσιν.

Ut præter ſcripturas [2] canonicas nihil in eccleſia legatur.

Ὡσε ἐκτὸς τῶν κανονικῶν γραφῶν, μηδὲν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἀναγινώσκεσθαι.

B

XXIV.

Carthag. III. can. 47 (24) Item placuit ut præter ſcripturas canonicas nihil in eccleſia legatur ſub nomine divinarum ſcripturarum. Sunt autem canonicæ ſcripturæ, id eſt, [3] Geneſis, Exodus, Leviticus, Numeri, Deuteronomium, Jeſus Nave, Judices, Ruth, [4] Regum libri IV. Paralipomenon [5] libri II. Job, Pſalterium, Salomonis libri V. Libri XII. prophetarum, Iſaias, Ieremias, Ezechiel, Daniel, Tobias, Judith, Eſther, Eſdræ libri II. [6] Machabæorum libri II. Novi teſtamenti, Evangeliorum libri IV. Actuum apoſtolorum liber I. epiſtolæ Pauli XIV. Petri apoſtoli epiſtolæ II. Joannis apoſtoli III. Jacobi apoſtoli I. Judæ apoſtoli I. Apocalypſis Joannis apoſtoli liber I. Hoc etiam fratri & conſacerdoti noſtro Bonifacio, vel alis earum partium epiſcopis, pro confirmando iſto canone innoteſcat; quia a patribus iſta accepimus in eccleſia legenda.

Ὡσε ἐκτὸς τῶν κανονικῶν γραφῶν, μηδὲν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἀναγινώσκεσθαι, ἐπ' ὀνόματι θείων γραφῶν. εἰσὶ δὲ αἱ κανονικαὶ γραφαί, τοῦτ' ἔστι. Γένεσις, Ἔξοδος, Λευϊτικόν, Ἀριθμοί, Δευτερονόμιον, Ἰησοῦς ὁ τοῦ Ναυῆ, Ῥοὺθ, Κριταί, τῶν βασιλειῶν τέσσαρες, τῶν παραλειπομένων βίβλοι δύο, Ἰώβ, Ψαλτήριον, Σολομῶνος βίβλοι πέντε, τῶν προφητῶν βίβλοι δώδεκα, Ἡσαΐας, Ἱερεμίας, Ἰεζεκιὴλ, Δανιὴλ, Τωβίας, Ἰουδὶθ, Ἐσθήρ. [7] Ἔσδρα βίβλοι δύο. [8] Τῆς νέας διαθήκης, Εὐαγγέλια τέσσαρα, πράξεων ἀποστόλων βίβλος μία, ἐπιστολαὶ Παύλου δεκατέσσαρες, Πέτρου ἀποστόλου δύο, Ἰωάννου ἀποστόλου τρεῖς, Ἰακώβου ἀποστόλου μία, Ἰούδα ἀποστόλου μία. Ἀποκάλυψις Ἰωάννου, βίβλος μία. τοῦτο δὲ τῷ ἀδελφῷ καὶ συλλειτουργῷ ἡμῶν Βονιφατίῳ καὶ τοῖς ἄλλοις τῶν αὐτῶν μερῶν ἐπισκόποις, πρὸς βεβαίωσιν τοῦ προκειμένου κανόνος γνωσθῆναι, ἐπειδὴ παρὰ τῶν πατέρων ταῦτα ἐν ἐκκλησίᾳ ἀναγνωσέα παρελάβομεν.

C

De epiſcopis, qui ſequentibus ordinibus, qui ſacroſancta myſteria contrectant, placuit ab uxoribus [9] contineri.

Περὶ ἐπισκόπων καὶ τῶν ἑπομένων τάξεων τῶν τὰ ἅγια μυστήρια ψηλαφώντων, ἤρεσεν ἀπὸ γυναικῶν ἐγκρατεύεσθαι.

D

XXV.

Carthag. V. can. 3 Aurelius epiſcopus dixit: Addimus fratres carilſimi præterea, cum de quorumdam clericorum, quamvis lectorum, erga uxores proprias incontinentia referretur, placuit, quod & in diverſis conciliis firmatum eſt, ut ſubdiaconi, qui ſacra [10] myſteria contrectant, [11] & diaconi, & presbyteri, ſed & epiſcopi [12] ſecundum priora ſtatuta etiam ab uxoribus ſe contineant, ut tanquam non habentes videantur eſſe: quod niſi fecerint, ab eccleſiaſtico removeantur officio. Ceteros autem clericos ad hoc non cogi, niſi maturiori ætate. Ab univerſo concilio dictum eſt: Carthag. III. cap. 10. Quæ veſtra ſanctitas eſt juſte moderata, &

Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπεν· προσέθημι ἀδελφοὶ τιμιώτατοι πρὸς τούτοις, ὧν τῷ ἀναφέρεσθαι ἔνιοι ἐγκρατείας τῆς περὶ τὰς ἰδίας γυναῖκας τινων τῶν κληρικῶν, ἐξαιρέτως ἀναγνωσῶν, τὸ καὶ ἐν διαφόροις συνόδοις βεβαιωθὲν· ὥστε τοὺς ὑποδιακόνους τοὺς τὰ ἱερὰ μυστήρια ψηλαφῶντας, καὶ τοὺς διακόνους καὶ πρεσβυτέρους, ἀλλὰ καὶ ἐπισκόπους, κατὰ τοὺς ἰδίους ὅρους καὶ ἐκ τῶν συμβίων ἐγκρατεύεσθαι, ἵνα ὡς μὴ ἔχοντες ὦσιν· ὅπερ εἰ μὴ ποιήσωσι, τῆ ἐκκλησιαστικῆ ἀποκινηθῶσι καθήκοντος. τοὺς δὲ λοιποὺς κληρικοὺς πρὸς τοῦτο μὴ ἀναγκάζεσθαι, εἰ μὴ ἐν προθυμίᾳ χείρα. ἀπὸ πάσης ἐλήχθη συν-

E

---

1 Et Ferrandus cap. 46. ex Concil. Carthag. tit. xxxvi. 2 MS. *a quo poſſint*. 3 MS. *catholicas*.
4 Et Ferrandus cap. 228. ex Concil. Carthag. tit. 45.
5 al. *veteris teſtamenti Gemeſis*. 6 MS. *Regnorum*. 7 MS. libri IV. 8 In MS. Colbertino & noſtro, non ſunt duo Machabæorum libri: ſed ſunt in codice Pithœano, & apud Auguſtinum lib. 2. de doctrina chriſtiana cap. 8. & lib. 2. Retractat. cap. 4. qui & interfuit huic Synodo Carthaginenſi tertio. Vide etiam lib. XVIII. de Civit. Dei cap. 36. 9 MS. *abſtinerí*. 10 MS. *Manifeſta*. 11 MS. *Item Diacani*. 12 MS. *ſecundum propria ſtatuta*, minus recte. 13 MS. *Eſdræ*. 14 Hujus canonis exemplaria Græca, Zonaræ, & Balſamonis, & MS. noſter canonum Eccleſiæ Græcæ, & editio Joannis Tillii anni 1546. & Græca Juſtelli gemina, item Binii editio, & Regia omittunt libros Machabæorum duos.

συνόδῳ· ἅπερ ἡ ὑμετέρα ἀγωγιότης δικαίως ἐρύθμισε, ἱκανοποιητῶς ὄντως καὶ θεάρεστα βεβαιοῦμεν.

sancta, [1] & Deo placita sunt, confirmamus.

Ὡς μὴ ὑπό τινος ὀφείλεσθαι τὰ τῆς ἐκκλησίας πράγματα.

Ut res ecclesiæ nemo distrahat.

κς'.

Ὁμοίως ἤρεσε, ἵνα πρᾶγμα ἐκκλησιαστικὸν μηδεὶς πιπράσκῃ [2] ὅπερ πρᾶγμα ἐὰν προσόδους μὴ ἔχῃ, καὶ πολλή τις ἐπίῃ, ἀνάγκη, τοῦτο ἐμφανίζεσθαι τῷ πρωτεύοντι τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας, καὶ κατὰ τὸ ᾠρισμένον ἀεὶ μῆ τῶν ἐπισκόπων βουλεύεσθαι, τί δεῖ πρᾶξαι. εἰ δὲ τοσαύτη ἐπίῃ ἀνάγκη τῆς ἐκκλησίας, ὡς μὴ δύνασθαι πρὸ τοῦ πωλεῖν βουλεύεσθαι, [3] καὶ τοὺς γειτνιῶντας εἰς μαρτυρίαν καλέσῃ ὁ ἐπίσκοπος, φροντίδα ποιούμενος τοῦ ἀποδεῖξαι τῇ συνόδῳ πάσας τὰς συμβάσας τῇ ἐκκλησίᾳ αὐτοῦ περιστάσεις· ὅπερ εἰ μὴ ποιήσῃ, ὑπεύθυνος τῷ Θεῷ καὶ τῇ συνόδῳ φανῇ, καὶ ἀλλοτρίου τῆς οἰκείας τιμῆς.

XXVI.

[4] Item placuit, ut rem ecclesiæ nemo vendat: quod si reditus non habet, & aliqua nimia necessitas cogit, hoc insinuandum esse primati provinciæ ipsius, ut cum statuto numero episcoporum, utrum faciendum sit, arbitretur. Quod si tanta urget necessitas ecclesiæ, ut non possit ante consulere; saltem vicinos testes convocet episcopos, curans ad concilium omnes referre suæ ecclesiæ necessitates: quod si non fecerit, [5] reus Deo & concilio venditor, honore amisso, teneatur. Carthag. V. cap. 4.

Πρεσβύτεροι καὶ διάκονοι ἐπὶ βαρυτέρῳ ἁμαρτήματι ἐλεγχθέντες, χειροθεσίαν ὡς λαϊκοὶ, μηδαμῶς ὑποδεξάσθωσαν.

Presbyteri & diaconi in graviore culpa convicti, manus impositionem tanquam laici, nequaquam suscipiant.

XXVII.

Item confirmatum est, ut si quando presbyteri vel diaconi in aliqua graviori culpa convicti fuerint, quæ eos a ministerio necesse sit removeri, non eis manus tanquam pœnitentibus, vel tanquam fidelibus laicis, imponatur; neque permittendum, ut rebaptizati ad clericatus gradum promoveantur. Carthag. V. c. 21. (6)

Πρεσβύτεροι καὶ διάκονοι καὶ κληρικοὶ, οἱ ἐν τῷ ἰδίῳ πράγματι ἐκκλησίαν παρέχοντες ἐπὶ τὰ πέραν τῆς θαλάσσης, εἰς κοινωνίαν μηδαμῶς δεχθήσονται.

Presbyteri, diaconi, vel clerici, qui in causa sua ad transmarina putaverint appellandum in communionem minime suscipiantur.

XXVIII.

[7] Item placuit, ut presbyteri, diaconi, vel cetesi inferiores clerici, in causis quas habuerint, si de judiciis episcoporum suorum questi fuerint, vicini episcopi eos cum consensu sui episcopi audiant & inter eos definiant adhibiti ab eis episcopi: quod si & ab eis provocandum putaverint, non provocent ad transmarina judicia, sed ad primates suarum provinciarum, aut ad universale concilium, [8] sicut & de episcopis sæpe constitutum est. Ad transmarina autem qui putaverit appellandum, a nullo intra Africam ad communionem suscipiatur. Melevitan. II. sub Innoc. c. 22.

κή.

Ὁμοίως ἤρεσε, ἵνα οἱ πρεσβύτεροι καὶ οἱ διάκονοι, καὶ οἱ λοιποὶ κατώτεροι κληρικοὶ, ἐν αἷς ἔχωσιν αἰτίαις, ἐὰν τὰ δικαστήρια μέμψωνται τῶν ἰδίων ἐπισκόπων, οἱ γείτονες ἐπίσκοποι ἀκροάσωνται αὐτῶν, καὶ μετὰ συναινέσεως τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου, τὰ μεταξὺ αὐτῶν διαθέσθων οἱ προσκαλούμενοι δι' αὐτῶν ἐπίσκοποι. διὸ εἰ καὶ περὶ αὐτῶν ἐκκλητον παρέχων νομίσωσι, μὴ ἐκκαλείσθωσαν εἰς τὰ πέραν τῆς θαλάσσης δικαστήρια, ἀλλὰ πρὸς τοὺς πρωτεύοντας τῶν ἰδίων ἐπαρχιῶν, ὡς καὶ περὶ τῶν ἐπισκόπων πολλάκις ὥρισται. οἱ δὲ πρὸς πέραν δικαστήρια δικαλούμενοι, παρ' οὐδενὸς ἐν τῇ Ἀφρικῇ δεχθήσονται εἰς κοινωνίαν.

[1] Græcus interpres eum *rem* vertisset πρᾶγμα, vocusam *quod* arbitratus esse relativam, reddidit, *Quæ res si reditus non habet*: valde inepte. [2] Græcus interpres legit, *& vicinos testes convocet Episcopos*.
[3] MS. *& placita*. [4] In collectione, seu epitome canonum MS. collegii Paris. Soc. Jesu, Consules huic canoni sic præfiguntur: *Vincentio, & Protulo viris clarissimis Cons. sub die Idus Septembris Carthagine in secretario Basilicæ sanctæ Restitutæ ubi Anastasi Episcopi Romani litteræ contra Donatistas lectæ sunt*: & ad locum: placuit etiam, ut rem Ecclesiæ &c. [5] MS. *reus concilii venditor tenetur* in Conc. Carthag. V.
[6] Et Ferrandus cap. 118. ex Concil. Carthag. tit. 122. [7] Innuit Hincmarus in opusc. de divortio Loth. & Theth. pag. 686. hunc Canonem primo fuisse in Concilio Hipponense sancitum.
[8] Non sunt hæc verba, *sicut & de episcopis* &c. in Can. CXXV. qui ad verbum huic simillimus est: nec apud Crescionium tit. 285. sed ab Aurelio Carthag. adjecta videri possunt, cum hunc canonem a Synodo confirmandum recitaret.

Si quis excommunicatus ante audientiam communicare præſumpſerit, ipſe in ſe damnationem protulit,

XXIX.

22. q. 3. c. 9. ubi citatur ſub nomine concilii Afric. : ſed non reperitur alibi in codice canonum, & retenetur in V. ſynodo ſeſſione 7 in ep. Vigilii papæ.

1 Item placuit univerſo concilio, ut qui excommunicatus fuerit pro ſuo negletu, ſive epiſcopus, ſive quilibet clericus, & tempore excommunicationis ſuæ ante audientiam communionem præſumpſerit, ipſe in ſe damnationis judicetur protuliſſe ſententiam.

De accuſato, vel accuſatore.

XXX.

2 Item placuit, ut accuſatus vel accuſator in eo loco, unde eſt ille qui accuſatur, ſi metuit aliquam vim temerariæ multitudinis, locum ſibi eligat 3 proximum, quo non ſit difficile teſtes producere, ubi cauſa finiatur.

Si qui clerici ab epiſcopis ſuis promoti contempſerint, nec illic maneant, unde recedere noluerunt.

XXXI.

Carthag. III. c. 40. & 12. q. 3. c. 1. Carthag. III. c. 49. & 12. q. 3. c. 2.

4 Item placuit, ut quicumque clerici, vel diaconi pro neceſſitatibus eccleſiarum non obtemperaverint epiſcopis ſuis, volentibus eos 5 ad honorem ampliorem in ſua eccleſia promovere, nec illic miniſtrent in gradu ſuo, unde recedere noluerunt.

Si quis clericorum pauper promotus in ordine, poſtea habuerit aliquid, eccleſiæ poteſtati ſubjaceat.

XXXII.

6 Item placuit, ut epiſcopi, presbyteri, diaconi, vel quicumque clerici, qui nihil habentes ordinantur, & tempore epiſcopatus vel clericatus ſui, agros vel quæcumque prædia nomine ſuo comparant, tanquam rerum dominicarum invaſionis crimine teneantur: niſi admoniti in eccleſiam eadem ipſa contulerint. Si autem ipſis proprie aliquid liberalitate alicujus, vel ſucceſſione cognationis obvenerit, faciant inde, quod eorum 7 proposito congruit: quod ſi a ſuo proposito retrorſum exorbitaverint, honore eccleſiaſtico indigni, tanquam reprobi, judicentur.

A Εἴ τις ἀπὸ κοινωνίας ὤν, πρὸ τῆ ἀκουσθῆναι κοινωνῆσαι τολμήσει, αὐτὸς καθ' ἑαυτοῦ τὴν κατακρίσιν προηγάγε.

κθ'.

Ὁμοίως ἤρεσε συμπάσῃ τῇ συνόδῳ, ἵνα ὁ διὰ ῥαθυμίαν αὐτῆ ἀπὸ κοινωνίας γενόμενος, εἴτε ἐπίσκοπος, εἴτε οἱοσδήποτε κληρικός, ἐὰν ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἀκοινωνησίας αὐτῆ, πρὸ τῆ ἀκουσθῆναι, εἰς κοινωνίαν τολμήσῃ, αὐτὸς καθ' ἑαυτοῦ τῆς κατακρίσεως τὴν ψῆφον ἐξενηνοχέναι κριθῇ.

B Περὶ κατηγορουμένου ἢ κατηγορήσαντος.

λ'.

Ὁμοίως ἤρεσε, ἵνα ὁ κατηγορούμενος ἢ ὁ κατηγορῶν ἐν τῷ τόπῳ, ὅθεν ἐστὶν ὁ κατηγορούμενος, ἐὰν φοβῆται ἀτιμίαν τοῦ πλήθους τολυπληθίας, τόπον ἑαυτῷ ἐπιλέξηται ἐγγύς, ὅπου μὴ ἔστιν αὐτῷ δυσχέρεια μάρτυρας προκομίσαι, ἵνα τὸ πρᾶγμα περατῶται.

Εἴ τινες κληρικοὶ ἐκ τῶν ἰδίων ἐπισκόπων προβιβαζόμενοι καταφρονῶσι, μηδὲ ἐκεῖ μείνωσιν, ὅθεν ἀναχωρῆσαι οὐκ ἠθέλησαν.

C λα'.

Ὁμοίως ἤρεσεν, ἵνα οἱοιδήποτε κληρικοὶ ἢ διάκονοι, ἐὰν μὴ πειθαρχῶσι τοῖς ἐπισκόποις αὐτῶν βουλομένοις διά τινας ἀναγκαστικὰς αἰτίας τῶν ἐκκλησιῶν αὐτῶν, τούτους πρὸς μείζονας ἀναβιβάζειν τιμὰς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ αὐτῶν, μηδὲ ἐν ἐκείνῳ τῷ βαθμῷ διακονῆσωσιν, ἐξ οὗ ἀναχωρῆσαι οὐκ ἠθέλησαν.

Εἴτις τῶν κληρικῶν πενιχρὸς, προκόψας εἰς τινα τάξιν κτήσηταί τί ποτε, ὑποκεῖσθαι τῇ ἐξουσίᾳ τῶν ἐπισκόπων.

D λβ'.

Ὁμοίως ἤρεσεν, ἵνα ἐπίσκοποι, πρεσβύτεροι, διάκονοι, ἢ τις οἱοσδήποτε κληρικοὶ οἱ μηδὲν ἔχοντες, ἐὰν προκόψαντες τῷ καιρῷ τῆς ἐπισκοπῆς ἢ τῆς κληρώσεως αὐτῶν, ἀγροὺς ἢ οἱαδήποτε χωρία ἐπ' ὀνόματι αὐτῶν ἀγοράσωσιν, ἵνα ὡς κατὰ δεσποτικῶν πραγμάτων ἐφοδον πεποιηκότες, ἐνέχωνται· εἰ μὴ ἄρα λοιπὸν ὑπομνησθέντες, τῇ ἐκκλησίᾳ ταῦτα εἰσκομίσωσιν. ἐὰν δὲ εἰς αὐτὸς καιρῶς φιλοτιμία τινὸς ἢ ὑποδοχὴ συγγενείας περιέλθῃ, ἐξ αὐτῆ ποιήσωσιν ὃ ἔχει ἡ προθεσις αὐτῶν. εἰ δὲ μὴ μετὰ τὸ προθεῖναι εἰς τιμὴν μεταβαπῶσι, τῆς ἐκκλησιαστικῆς τιμῆς ἀνάξιοι, ὡς ἀδόκιμοι, κριθῶσιν.

E

Ωστε

---

1 Eſt e Concilio Hipponi-regienſi tit. 3. (pro quarto) apud Ferrandum cap. 54. In Codice P. Pithœi, & In Collectione Canonum MS. Collegii Pariſ. ſic legitur: *Placuit, & Ardabore coſſ. octavo Kal. Octobris in Baſilica Leontina: Placuit univerſo Concilio &c.* ubi Hipponenſis baſilica deſignatur: ſed & Conſules anni 429. ut quidem Faſti notant. 2 Hunc quoque Canonem Hipponenſi Concilio eadem MS. collectio Canonum tribuit, & Codex Petri Pithœi, & Ferrandus cap. 198. ex Concil. Hipponenſi tit. 5. 3 MS. *proximum foro, ut non ſis.*
4 Concil. Carthag. in Concilio Aquiſgranenſi anni 816. 5 MS. *ad honorem meliorem.*
6 Hipponenſi Concilio tit. 8. tribuitur a Ferrando cap. 35.
7 Hoc eſt, *vocationi, profeſſioni ſuæ.* 8 MS. Reg. τῶν βίων.

Ὡτε πρεσβυτέρους πρᾶγμα τῆς ἐκκλησίας ἐφ᾽ ἧ κα-
θίστανται, μὴ πιπράσκειν· μ᾽ ὥστε μηδενὶ ἐπι-
σκόπῳ ἐξεῖναι πράγματι κατεκεχρῆσθαι τῷ τί-
τλῳ ἐκκλησιαστικῆς μάξεως.

Ut presbyteri rem ecclesiæ, in qua sunt constituti, non vendant: & nulli episcopo liceat rem tituli matricis ecclesiæ usurpare.

λγ΄.

Ὁμοίως ἤρεσεν, ὥστε τοὺς πρεσβυτέρους παρὰ γνώμην τῶν ἰδίων αὐτῶν ἐπισκόπων πρᾶγμα μὴ πιπράσκειν τῆς ἐκκλησίας, ἐφ᾽ ἧ καθίστανται· ὃν τρόπον μ᾽ τοῖς ἐπισκόποις ἐξεστι πιπράσκειν χωρία τῆς ἐκκλησίας, ἀγνοούσης τῆς συνόδου, ἢ τῶν ἰδίων πρεσβυτέρων. μὴ ὄντος τούτου ἀναγκης, μηδὲ ἐπισκόπῳ ἐξεῖναι κατεχρήσασθαι πράγματι ἐκ τοῦ τίτλου τῆς ἐκκλησιαστικῆς μάξεως.

XXXIII.

[1] Item placuit, ut presbyteri non vendant rem ecclesiæ, ubi sunt constituti, nescientibus episcopis suis; quomodo & episcopis non licet vendere prædia ecclesiæ, ignorante concilio, vel presbyteris suis. Non habente ergo necessitatem, nec episcopo liceat matricis ecclesiæ [2] rem tituli sui usurpare.

[1] 12. quæst. 2. cap. 52.

In mſ. codice hæc ſubjectitur clauſula: τέλος τῶν κανόνων τῆς συνόδου τῶν ἁγίων πατέρων μετὰ τὴν Πάσαν Ἀφρικὴν συναθροισθέντων ἐν Καρθαγένῃ. Finis canonum ſynodi ſanctorum patrum CXV. cum Papa Aurelio Carthagine congregatorum. (1)

ΚΑΝΟΝΕΣ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΤΗΣ ΕΝ ΑΦΡΙΚΗ, ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΣΥΝΟΔΩΝ.

[3] CANONES DIVERSORUM CONCIL. ECCLESIÆ AFRICANÆ.

ΑΝΕΙΝΩΣΘΗΣΑΝ ἔτι μὲν ἐν ταύτῃ τῇ συνόδῳ διάφοροι σύνοδοι πάσης τῆς τῶν Ἀφρων χώρας, ἐπιπλεόνασαι ἐν τοῖς προλαβοῦσι χρόνοις Αὐρηλίου ἐπισκόπου Καρχηδόνος.

RECITATA ſunt etiam in iſta ſynodo diverſa concilia univerſæ provinciæ Africæ, tranſactis temporibus Aurelii Carthaginenſis epiſcopi celebrata.

Incipit concilium Africanum hic, in quæ *Binius*.

Ἐκ τῆς συνόδου τῆς ἐν Ἱππῶνι Ρηγίῳ γνωμοῦσης.

De concilio quod Hippone Regio factum eſt.

Ἐπὶ τοῦ ἐνδοξοτάτου βασιλέως Θεοδοσίου Αὐγούστου τὸ τρίτου, καὶ ἐπὶ Ἀβουνδαντίου τοῦ λαμπροτάτου [4] ὑπάτου ὠγδόῳ εἰδοῖς Ὀκτωβρίαις ἐν Ἱππῶνι Ρηγίῳ εἰς τὸ σήκρητον τῆς ἐκκλησίας πάσης. καὶ τὰ λοιπὰ πεπραγμένα ταύτης τῆς συνόδου διὰ τοῦτο οὐκ ἐγράφησαν, ἐπειδὴ τὰ ἐν αὐτῇ ὀφειλόντα, ἐν τοῖς ἀνωτέροις δέδειται ἐγκείμενα.

Glorioſiſſimo imperatore Theodoſio Auguſto III. & Abundantio viris clariſſimis conſulibus, VIII. Idus Octobris, Hippone regio, in ſecretario baſilicæ pacis, &c. [5] *Geſta hujus concilii adeo deſcripta non ſunt, quia ea quæ ibi ſtatuta ſunt, in* [7] *ſuperioribus probantur inſerta.*

Concilium Hipponenſe an. Chr. CCCCXII.

Ἐκ τῆς συνόδου Καρχηδόνος, ἔνθα τετοτηρηται ἐπίσκοποι τῆς ἀνθυπατικῆς πρὸς τὴν σύνοδον ἀποστέλλονται Ἀδρυμέτου.

De concilio Carthaginenſi, ubi legati epiſcopi proconſulares ad concilium Adrumetinum deſtinantur.

Ἐπὶ τῶν ἐνδοξοτάτων βασιλέων Ἀρκαδίου τὸ τρίτου, καὶ Ὀνωρίου τὸ δευτέρου, τῶν Αὐγούστων ὑπάτων, πρὸ δεκαεξ καλανδῶν Ἰουλίων εἰς Καρχηδόνα. ἐν ταύτῃ τῇ συνόδῳ τετοτηρηται ἐπελέγησαν ἐπίσκοποι ἀνθυπατικοὶ πρὸς τὴν Ἀδρυμετινὴν σύνοδον.

Glorioſiſſimis imperatoribus Arcadio III. & Honorio II. Auguſtis conſulibus; VI. Kalendas [8] Julias, Carthagine [9]. In hoc concilio legati directi ſunt epiſcopi proconſulares ad concilium Adrumetinum.

Concilium Carthaginenſe anno CCCXCIV.

Ἐκ τῆς συνόδου Καρχηδόνος, ἔνθα πολλὰ ὡρίσθησαν.

De concilio Carthaginenſi, ubi multa ſunt conſtituta.

Ἐπὶ Καισαρίου καὶ Ἀττικοῦ τῶν λαμπροτάτων ὑπάτων, τῇ πρὸ πέντε καλανδῶν Σεπτεμβρίων, ἐν Καρχηδόνι εἰς τὸ σήκρητον τῆς ἐκκλησίας Ρεστιτούτης ἐν τῷ προκαθίζεσθαι Αὐρήλιον ἐπίσκοπον σὺν ἐπισκόποις, παρεδρῶν διακόνων, παραγενο-

Cæſario & Attico viris clariſſimis conſulibus, V. Kalendas Septembris, Carthagine in ſecretario baſilicæ Reſtitutæ, cum Aurelius epiſcopus una cum epiſcopis conſediſſet; aſſtantibus etiam diaconis, advenientibus quoque

Concilium Carthaginenſe anno CCCXCVII.

[1] Hoc eſt, Finis Concilii Carthag. VI. anni 419. ſed non eſt ea clauſula in noſtro MS. [2] Pro *Dominus*.
[3] Hipponenſi, ſive Hipponiregienſi tit. 9. tribuit Ferrandus cap. 38 47. & 93. [4] al. hic *presbytero rem*.
[5] In Collectione MS. Dionyſii Exigui hic titulus eſt. *Incipiunt Canones diverſorum Conciliorum Africanæ Provinciæ numero CV.* [6] Dionyſii, vel alterius horum canonum collectoris hæc admonitio eſt.
[7] Sunt ſex illi canones, proxime ſuperius deſcripti a XXVIII. ad XXXIII.
[8] In MS. unus e noſtris, Januarius, al. Dionyſ. *Julias* XVI. *Kal. Julias*.
[9] MS. *Hoc concilio*.

que Victore ſene Puppianenſe, [1] Tito Migirpenſe, Evangelo [2] Aſſuritano, Aurelius epiſcopus dixit.

Poſt diem [3] præſtitutam concilii conſedimus, ut recordamini fratres beatiſſimi, & arbitrabamur omnium provinciarum per Africam legationes convenisse ad diem, ut dixi, præſtitutam noſtri tractatus: ſed cum ſacerdotum noſtrorum [4] epiſtola Byzacenorum fuiſſet recitata, vel quid mecum iidem qui tempus & diem concilii prævenerant, tractaſſent, veſtræ caritati legeretur; lecta eſt etiam a fratribus Honorato & Urbano, qui nobiſcum hodie concilio participantur, legatio Sitiphenſis provinciæ deſtinata. Frater etiam Reginus eccleſiæ [5] Vegetſelitanæ literas ad parvitatem meam datas Creſcentiani primæ ſedis, ut ipſe inſinuat, Numidiarum, & Aurelii coepiſcoporum noſtrorum: in quibus ſcriptis veſtra mecum caritas recognoſcit promiſiſſe eoſdem, quod aut ipſi dignarentur venire, aut ad hoc concilium fuiſſent ex more deſtinaturi legatos. Sed hoc quia minime factum videtur, diu ſe detineri de longinquo venientes legati Mauritaniæ Sitiphenſis non poſſe teſtantur; & ideo fratres, ſi veſtræ caritati videtur, literæ fratrum noſtrorum Byzacenorum, ſed & breviarium quod eidem epiſtolæ adjunxerunt, ad hunc cœtum conrogatum legantur, ut ſi qua forte illic movere caritatis veſtræ animum poſſunt, in eodem breviario, quæ diligentius fuerint animadverſa, in melius reformentur. Hoc enim frater & coepiſcopus noſter primæ ſedis, vir perſpectus merito ſuæ gravitatis atque prudentiæ, Mizonius ſcribens ad meam parvitatem poſtulavit. Si ergo placet, quæ tractata ſunt, legantur, & ſingula a veſtra caritate conſiderentur.

μέσιον ὅτι μὲν Βίκτορος τοῦ γέροντος τοῦ Πυππιανε-
τοῦ, Τίτου τοῦ Μηγιρηπηνοῦ, Εὐαγγέλου Ἀσσυρι-
τανοῦ, Αὐρηλίου ἐπίσκοποι εἶπον.

Μετὰ τὴν προσδοκίαν ἡμέραν τῆς συνόδου καθημένων ἡμῶν, ὡς μέμνησθε ἀδελφοὶ μακαριώτατοι, προσδοκώντων ἐκ πασῶν τῶν ἐπαρχιῶν τῆς Ἀφρικῆς τοποτηρητὰς παραγίνεσθαι πρὸς τὴν ἡμέραν τῆς ὑμετέρας συζητήσεως, τὴν ὡς εἶπον προεσδεῖσαν, ἀλλὰ καὶ ἀναγνωσθείσης ἐπιστολῆς τῶν ἀπὸ τῆ Βυζακί[ου] συλλειτουργῶν ἡμῶν· χρείαν δ' ἔτι μὴν παραναγνωσκομένου τῆ ὑμετέρᾳ ἀγάπῃ, εἴ τι ἅμα ἐμοὶ συνεζήτησαν οἱ τὴν ἡμέραν τῆ τὴν ἡμέραν τῆς συνόδου προλαβόντες, ἔτι μὴν ἀναγνωσθῆ καὶ ἀπὸ τῶν ἀδελφῶν Οὐρβανοῦ καὶ Οὐρβικοῦ τῶν ἅμα ἡμῖν σήμερον τῆς συνόδου μετεχόντων, τοποτηρησία ἀπεσταλείσα τῆς Σιτιφένσης χώρας. πάλιν δὲ καὶ ὁ ἀδελφὸς Ρηγῖνος τῆς Βεγετσελιτανῆς χώρας γράμματα τῆ ἐμῆ μετριότητι ἐπεφάνισεν, [10] ἀπὸ Κερνκοτιανῆς καὶ Αὐρηλίου τῶν συλλειτουργῶν ἡμῶν τῶν τῆς πρώτης καθέδρας τῆ δύο Νουμιδιῶν· ἐν οἷς γράμμασι τύπος ἐπαγγέλλεσθαι μέμνηται ἅμα ἐμοὶ ὑμετέρᾳ ἀγάπῃ, ὅτι ἢ αὐτοὶ κατηξίων ἐλθεῖν πρὸς ταύτην τὴν συνόδον, ἢ κατὰ τὸ ἔθος ἀποστέλλαι εἶχον τοποτηρητάς. ἐπειδὴ δὲ τοῦτο ἐδαμῶς γέγονε, διαμαρτύρονται ἀπὸ ταύτης μήκης τῆς Μαυρετανίας Σιτιφενσίου ἐλθόντες τοποτηρηταί. ἐπὶ πολὺ μὴ δύνασθαι ἐμβραδύνειν. διὰ ἣν τοῦτο ἀδελφοί, ἐὰν δοκῇ τῇ ὑμετέρᾳ ἀγάπῃ, τὰ γράμματα ἢ ἀπὸ τῆ Βυζακίου ἀδελφῶν ἡμῶν, ἢ τὸ βρεβίον ὅπερ τῇ αὐτῇ ἐπιστολῇ προσέδησαν, ἐν τούτῳ τῷ [11] παρακλήτῳ συνελθόντες ἀναγνωσθῶσιν, ἵνα ἐάν τινα τυχὸν ἐξ αὐτῶν ἐπιδῶσι τῇ ὑμετέρᾳ ἀγάπῃ, ὅσα τῇ ἐπιμελείᾳ δυνηθῶσι διορθωθῆναι, εἰς πρέπτον μετατυπωθῶσι. τοῦτο γὰρ ὁ ἀδελφὸς καὶ συλλειτούργος ἡμῶν Μελχίωνις, ὁ τῆς πρώτης καθέδρας πεπρεσβεύκατος αἰνῶ, ἀξίως τῇ ὄγκῳ καὶ τῆς συνέσεως αὐτῆ γράφων πρὸς τὴν ἐμὴν ἀτέλειαν ἔπεσε. ἐὰν ἦν ἀρέσκῃ τὰ συζητηθέντα, ἀναγνωσθῶσι, καὶ ἔκπεσε τῆς ὑμετέρας καταγνησθῶσιν ἀγάπης.

Quod nihil de Hipponenſi concilio ſit emendandum.

XXXIV.

Concilium Afric. c. 1. Epigonius epiſcopus dixit: In hoc breviario quod decerptum eſt de concilio Hipponenſi, nihil arbitramur eſſe emendandum vel aſſuendum, niſi ut dies ſanctæ paſchæ tempore concilii innoteſcat.

Ὅτι οὐδὲν ἐκ τῆς ἐξ Ἱππῶνι συνόδου εἴη διορθωτέον.

λδ'.

Ἐπίγονος ἐπίσκοπος εἶπε· ἐν τούτῳ τῷ βρεβίῳ τῷ ἀποδεφθέντι ἐκ τῆς ἐν Ἱππῶνι συνόδου, οὐδὲν νομίζομεν εἶναι διορθωτέον ἢ προσθετέον, εἰ μὴ ἵνα ἡ ἡμέρα τῆ ἁγίᾳ πάσχα ἐν τῷ καιρῷ τῆς συνόδου γνωσθείη.

Ut epiſcopi, vel clerici non facile filios ſuos emancipent.

XXXV.

Concilium Carthag. III. cap. 14. Concilium Afric. c. 3. (11) Ut epiſcopi, vel clerici filios ſuos a ſua poteſtate per emancipationem exire non ſinant, niſi de moribus eorum fuerint & de ætate ſecuri, ut poſſint ad eos jam propria pertinere peccata.

Περὶ τοῦ, τοὺς ἐπισκόπους καὶ τοὺς κληρικοὺς μὴ ἀχερῶς τὰ τέκνα αὐτῶν ποιεῖν ἐμαγκίπατα.

λε'.

Ὥστε τοὺς ἐπισκόπους καὶ τοὺς κληρικοὺς τὰ τέκνα αὐτῶν μὴ ἐξ αὐτεξουσίου ἀπέναι διὰ ἐμαγκιπατίωνος, εἰ μηδ' ἂν εἰς τοὺς τρόπους καὶ εἰς τὴν ἡλικίαν αὐτῶν πληροφορηθῶσιν, ὡς λοιπὸν ἁμαρτήματα αὐτῶν εἰς αὐτοὺς συντείνειν.

Περὶ

1 al. *Tuto*. MS. *Toto*: ut ſæpe *conſolore*. *pro conſulore*. 2 MS. *Adſuritano*. 3 x. Kal. ſepte ex can. 73. 4 MS. *Epiſtola.....fuiſſent recitata*. 5 al. *Vegaſſitana*. 6 MS. *Emotandum*. Epitome Canonum Hadriani Papæ: *Quod nihil de Hipponenſi Concilio primo ſit emendandum*. 7 MS. *addendum*, ut in Græco. 8 Et Ferrandus cap. 4. ex Concil. Carthag. III. 12. 9 Legit Græcus interpres, conſacerdotum. 10 Græcus interpres hic omnia turbat. 11 Græcus interpres exiſtimavit *conrogatum* de cœtu dici pro *convocatum*: cum ſit *coarogare*, *porrigere*, & ad *breviarium* hic referatur.

A

Περὶ τοῦ, τοὺς ἐπισκόπους καὶ κληρικοὺς μὴ χειροτονεῖσθαι, εἰ μὴ πάντας τοὺς ἰδίους χριστιανοὺς ποιήσωσιν.

λε'.

Ὡστε ἐπισκόπους καὶ διακόνους καὶ πρεσβυτέρους μὴ χειροτονεῖσθαι πρὶν πάντας τοὺς ἐν τῷ οἴκῳ αὐτῶν χριστιανοὺς ὀρθοδόξους ποιήσωσιν.

Ut epiſcopi, vel clerici non ordinentur, niſi omnes ſuos fecerint Chriſtianos.

XXXVI.

Ut epiſcopi, & presbyteri, & diaconi non ordinentur priuſquam omnes qui ſunt in domo eorum, Chriſtianos catholicos fecerint. Conc. Carthag. III. cap. 18. Concilium Afric. c. 3

Περὶ τοῦ μὴ δεῖν ἐπὶ πλεῖον παρὰ τὸν ἄρτον καὶ οἶνον ὕδατι μεμιγμένον, τι ποτὲ ἐν τοῖς ἁγίοις προσφέρειν.

Quod præter panem & merum mixtum aqua nihil in ſacramentis offerri debeat.

B

λϛ'.

Ἵνα ἐν τοῖς ἁγίοις μηδὲν πλέον τοῦ σώματος καὶ τοῦ αἵματος τοῦ κυρίου προσέρχηται, ὡς καὶ αὐτὸς ὁ κύριος παρέδωκε· τοῦτ' ἔστιν ἄρτος καὶ οἶνος ὕδατι μεμιγμένος. ἀπαρχὴ δὲ, εἴτε μέλι, εἴτε γάλα, ὡς ἔθος, προσφέρεσθαι ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ ἐνιαυτῷ εἰς τὸ τῆς νηπίων μυστήριον· εἰ καὶ τὰ μάλιστα γάλα ἐν θυσιαστηρίῳ προσφέρεται, ὅμως ἰδίαν ἐχέτω κυρίως ἀλλογίαν, ὡς ἐκ τοῦ ἀγιάσματος τοῦ κυριακοῦ σώματος καὶ αἵματος διίστασθαι· μηδὲν δὲ πλέον ἐν τοῖς ἀπαρχαῖς προσφέρεσθαι, ἢ ἀπὸ σταφυλῶν καὶ σίτου.

Ut in ſacramentis corporis & ſanguinis domini nihil amplius offeratur, quam quod ipſe dominus tradidit, hoc eſt panis & vinum aqua mixtum. Primitiæ vero, ſeu mel & lac, & quod uno die ſolenniſſimo in infantum [4] myſterio ſolet offerri, quamvis in [5] altari [6] offerantur, ſuam tamen habeant propriam benedictionem, ut a ſacramento dominici corporis & ſanguinis diſtinguantur; nec amplius in primitiis offeratur, quam de uvis & frumentis. Concilium Afric. c. 4. (1) [4] Lac. offeratur.

C

Ὡστε κληρικοὺς ἢ ἐγκρατευομένους πρὸς παρθένους ἢ χήρας μὴ εἰσιέναι.

Ut clerici, vel continentes, ad virgines vel viduas non accedant.

XXXVIII.

Ut Clerici, vel continentes, ad viduas vel virgines, niſi ex juſſu vel permiſſu epiſcoporum aut presbyterorum, non accedant: & hoc non ſoli faciant, ſed cum concleri-cis, vel cum his quibus epiſcopus aut presbyter juſſerit: [7] nec ipſi epiſcopi & presbyteri ſoli habeant acceſſum ad hujuſmodi fœminas, ſed ubi aut clerici præſentes ſunt, aut graves aliqui Chriſtiani. Concilium Afric. c. 5. (6)

λή.

Κληρικοὶ ἢ ἐγκρατευόμενοι πρὸς χήρας ἢ παρθένους, εἰ μὴ κατ' ἐπιτροπὴν καὶ συναίνεσιν τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου ἢ τῆς πρεσβυτέρου, μὴ εἰσίτωσαν καὶ τοῦτο δὲ μόνοι ποιείτωσαν, ἀλλὰ μετὰ συγκλητικῶν, ἢ μετ' ἄλλων μεθ' ὧν ὁ [1] ἐπίσκοπος ἢ οἱ πρεσβύτεροι μόνοι ἔχωσι πλὴν εἴσοδον πρὸς τὰς τοιαύτας γυναῖκας, ἢ ὅπου πάρεισι κληρικοὶ ἢ ἔντιμοί τινες χριστιανοί.

D

Περὶ τοῦ τὸν πρῶτον ἐπίσκοπον μὴ προσαγορεύεσθαι ἔξαρχον τῆς ἱερέων.

Ut princeps ſacerdotum non appelletur epiſcopus.

XXXIX.

λθ'.

Ὡστε τὸν τῆς πρώτης καθέδρας ἐπίσκοπον μὴ λέγεσθαι ἔξαρχον τῆς ἱερέων, ἢ ἄκρον ἱερέα, ἢ τοιοῦτόν τι ποτε· ἀλλὰ μόνον ἐπίσκοπον τῆς πρώτης καθέδρας.

Ut primæ ſedis epiſcopus non appelletur princeps ſacerdotum, aut ſummus ſacerdos, aut aliquid hujuſmodi, ſed tantum primæ ſedis epiſcopus. Concilium Afric. c. 6. (8)

Περὶ τοῦ μὴ καπηλεύεσθαι τοὺς κληρικοὺς, εἰ μὴ ἐπιξενουμένους.

Ut clerici tabernas, niſi in peregrinis, non ingrediantur.

E

μ'.

Ὡστε τοὺς κληρικοὺς χάριν τοῦ ξενίσαι ἢ πίνειν μὴ εἰσιέναι εἰς καπηλεῖα, εἰ μηδ' ἐν ξενίας ἀνάγκη συνοδευομένους.

XL.

Ut clerici edendi vel bibendi cauſa tabernas non ingrediantur, niſi peregrinationis neceſſitate [10] compulſi. Concilium Afric. c. 7. (9)

Ut

---

1 Legit interpres Græcus; *ſine miſſa & lac, uno die ſolenniſſimo infantum myſterio, ut ſolet offerantur: quamvis in altari lac offertur.* 2 Græca hoc loco mutila: legendum, ὁ ἐπίσκοπος ἢ ὁ πρεσβύτερος ἐπιτροπῇ· μὴ δὲ ἐπίσκοποι ἢ οἱ πρεσβύτεροι &c.
3 Concil. Carthag. III. cap. 24. & Ferrandus cap. 213. ex Conc. Carthag. tit. 32. 4 MS. *miniſterio*.
5 MS. *altario*. al. *non offeruntur*. 6 Carthag. III. cap. 25. & Ferrandus cap. 132. ex Conc. Carthag. tit. 33.
7 MS. *nec epiſcopi*. 8 Carthag. III. can. 24. Ferrandus cap. 81. ex Conc. Carthag. tit. 34.
9 Et Carthag. III. can. 17. 10 MS. *compulſi ſunt*.

Ut a jejunis Deo ſacrificia celebrentur.

XLI.

Concilium Afric. c. 8 Carthag. III. can. 29.

Ut ſacramenta altaris non niſi a jejuniis hominibus celebrentur, excepto uno die anniverſario, quo [1] cœna dominica celebratur. Nam ſi aliquorum [2] pomeridiano tempore defunctorum, ſive epiſcoporum, ſive ceterorum commendatio facienda eſt, ſolis orationibus fiat, ſi illi qui faciunt, jam pranſi [3] inveniuntur.

Ut in eccleſiis convivia minime celebrentur.

XLII.

Concilium Afric. c. 9. (6)

Ut nulli epiſcopi vel clerici in eccleſia conviventur, niſi forte tranſeuntes hoſpitiorum neceſſitate illic reficiant: populi etiam ab hujuſmodi conviviis, quantum fieri poteſt, prohibeantur.

De pœnitentibus.

XLIII.

Concilium Afric. c. 10. (5)

Ut pœnitentibus ſecundum differentiam peccatorum epiſcopi arbitrio pœnitentiæ tempora decernantur: & ut presbyter inconſulto epiſcopo non reconciliet pœnitentem, niſi abſentiæ epiſcopi neceſſitate cogente. Cujuſcumque autem pœnitentis publicum & vulgatiſſimum crimen eſt, quod univerſam eccleſiam commoverit, ante [4] abſidem manus ei imponatur.

De virginibus.

XLIV.

Concilium Afric. c. 11 (7)

Ut virgines ſacræ cum parentibus, a quibus cuſtodiebantur, privatæ fuerint, [5] epiſcopi vel presbyteri, ubi epiſcopus abiens eſt, providentia gravioribus fœminis commendentur, ut ſimul habitantes invicem ſe cuſtodiant, ne paſſim vagando eccleſiæ lædant exiſtimationem.

De ægrotantibus, qui pro ſe reſpondere non poſſunt.

XLV.

Concilium Afric. c. 12. (9)

Ut ægrotantes, ſi pro ſe reſpondere non poſſunt, cum voluntatis eorum teſtimonium ſui periculo proprio dixerint, baptizentur. Ut ſcenicis, atque hiſtrionibus ceteriſque hujuſmodi perſonis [6] reconciliatio non negetur.

[6] aut apoſtatis pœnitentibus & ad Deum conversis.

A Περὶ τοῦ ἀπὸ ὑπτιῶν τῷ Θεῷ προσάγεσθαι θυσίαν.

μά.

Ὡστε ἄγια θυσιάζεσθαι, εἰ μὴ ἀπὸ ὑπτιῶν ἀνδρώπων, μὴ ἐπιτελεῖσθαι, ἐξαιρημένης μιᾶς ἐτησίας ἡμέρας, ἐν ᾗ τὸ κυριακὸν δεῖπνον ἐπιτελεῖται. ἐὰν δέ τινων κατὰ τὸν δειλινὸν καιρὸν τελευτησάντων, εἴτε ἐπισκόπων εἴτε τῶν λοιπῶν, παρατεθεῖσι γίνηται, μόναις εὐχαῖς ἐκτελεσθῇ, ἐὰν οἱ τοιαῦτα ποιοῦντες ἀρεσθῶσιν.

Περὶ τοῦ μηδαμῶς συμπόσια ἐν ταῖς ἐκκλησίαις B ἐπιτελεῖσθαι.

μβ'.

Ὡστε ἐπισκόπους ἢ κληρικοὺς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ μὴ συμποσιάζεσθαι· εἰ μηδ' ἂν τυχὸν ἀνάγκη ξενίας ὀφείλοντες ἐκεῖ καταλύσωσι, καὶ οἱ λαοὶ δὲ ἀπὸ τῶν τοιουτοτρόπων συμποσίων, ὅσον δυνατόν ἐστι, κωλυθήσονται.

Περὶ τῶν μετανοούντων.

μγ'.

C Ὡστε τοῖς μετανοοῦσι κατὰ τὴν τῶν ἁμαρτημάτων διαφορὰν τῇ τῶν ἐπισκόπων κρίσει [10] τὸν μετανοίας ἐν ἡμέρῳ ψηφίζεσθαι. πρεσβύτερος δὲ παρὰ γνώμην τοῦ ἐπισκόπου μὴ καταλλάσσει μετανοοῦντι, εἰ μηδ' ἂν ἀνάγκης συμβαίσης ἐν τῇ ἀπουσίᾳ τοῦ ἐπισκόπου. ὅταν δὲ μέλλοντες μετανοεῖν, εἰ τοῦβλητον καὶ περιλλημβάνον ἐστὶ τὸ ἐγκλημα τὸ σύμπασαν τὴν ἐκκλησίαν κινῶν, πρὸ τῆς ἀφῆς τούτῳ ἡ χεὶρ ἐπιτεθῇ.

Περὶ παρθένων.

μδ'.

D Ὡστε τὰς ἱερὰς παρθένους, ὅτε τῶν πατέρων χωρίσωνται, ἐξ ὧν ἐφυλάττοντο, τῇ τοῦ ἐπισκόπου, ἢ, αὐτοῦ ἀπόντος, τῇ τοῦ πρεσβυτέρου προνοίᾳ ταῖς τιμιωτέραις γυναιξὶ παρατίθεσθαι, [11] ἢ ἅμα κατοικούσας ἀλλήλας φυλάττειν· ἵνα μὴ παντυχῇ πλανώμεναι, τὴν ὑπόληψιν βλάψωσι τῆς ἐκκλησίας.

Περὶ τῶν ἀσθενούντων, καὶ ὑπὲρ αὐτῶν ἀποκρίνεσθαι μὴ δυναμένων.

με'.

E Ὡστε τοὺς ἀσθενοῦντας, οἵτινες ὑπὲρ ἑαυτῶν ἀποκρίνεσθαι οὐ δύνανται, τότε βαπτίζεσθαι, ὅτε τῇ αὐτῶν προαιρέσει [12] τὴν περὶ αὐτῶν μαρτυρίαν κινδύνου ἰδίου ἔπεσιν. ὥστε τοῖς σκηνικοῖς καὶ μίμοις, καὶ τοῖς λοιποῖς τοιούτοις προσώποις, ἢ ἀποστάταις, μετανοοῦσι καὶ ἐπιστρέφουσι πρὸς τὸν Θεὸν, χώρειν ἡ καταλλαγὴ μὴ ἀρνεῖσθαι.

Περὶ

---

1 MS. *cœna Domini*. 2 MS. *promeridiano*.
3 al. *inveniantur*. 4 Et Ferrandus cap. 71. ex Concil. Carthag. tit. 38. Conc. Carth. III. can. 30. Vide Auguſt. lib. 8. de Civit. cap. 27. & alibi paſſim. 5 Carthag. III can. 31. 32. & Ferrandus cap. 49. Ex Conc. Carthag. tit. 39. 6 *Abſis*, vel *abſida*, ſanctuarium eſt, vulgo chorum dicimus. 7 Conc. Carthag. III. can. 33. & Ferrandus cap. 48. ex Conc. Carthag. tit. 40. 8 MS. *Epiſcopi vel presbyteri*: & *abſ. Epiſcopus abſens eſt, presbyteri providentia* &c. 9 Concil. Carthag. III. 34. & 35. Ferrandus cap. 202. ex Concil. Carthag. tit. 41. & cap. 170. ex tit. 42. 10 Legit interpres Græcus, *pœnitentia in tempore decernantur*. Male 11 Legit, *aut ſimul*, male. 12 Græcus interpres vocem *ſui* ad ægros retulit, cum domeſticos ſignificet, parentesve, aut liberos vel cognatos.

A

Περὶ τῶν παθῶν τῶν μαρτύρων.

μϛ'.

Ἐξέστω ἔτι μὴν ἀναγινώσκεσθαι τὰ πάθη τῶν μαρτύρων, ὅταν καὶ ἐτήσιαι αὐτῶν ἡμέραι ἐπιτελῶνται.

De passionibus martyrum.

XLVI.

Liceat etiam legi passiones martyrum, cum anniversarii dies eorum celebrantur. Concilium Afric. c. 23. (4)

Περὶ Δονατιστῶν, καὶ παιδίων τῶν παρὰ τοῖς Δονατισταῖς βαπτιζομένων.

μζ.

Ἠρέσεν ἵνα ἐρωτήσωμεν τοὺς ἀδελφοὺς καὶ συμπρεσβυτέρους ἡμῶν Σιρικίου καὶ Σιμπλικιανοῦ περὶ μόνων τῶν νηπίων τῶν παρὰ τοῖς Δονατισταῖς βαπτιζομένων, μήτως τοῦτο ὅπερ οἰκείᾳ προθέσει οὐκ ἐποίησαν, τῇ τῶν γονέων πλάνῃ ἐμποδίσῃ αὐτοῖς πρὸς τὸ μὴ προκόπτειν εἰς ὑπουργίαν τοῦ ἁγίου θυσιαστηρίου, ὅταν πρὸς τὴν τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίαν σωτηριώδει προθέσει ἐπιστρέψωσι. [1] τούτων δὲ ὑπαρχόντων, Ὀνωρᾶτος καὶ Οὐρβανὸς, οἱ ἐπίσκοποι τῆς Μαυριτανίας Σιτιφίνσης χώρας, εἶπον· ἐκπαλαι, ὅτε πρὸς τὴν ὑμετέραν ἁγιωσύνην ἀπεστέλλομεν, τὰ γραφέντα ὑπεθέμεθα ταύτῃ τῇ καταστάσει, ὅτι προσδοκῶμεν ἀδελφοὺς ἡμῶν παραγενέσθαι τοὺς τῆς Νουμιδίας. ἀλλ' ἐπειδὴ οὐκ ὀλίγαι ἡμέραι εἰσὶν ἐφ' ᾧ οἱ προσδοκώμενοι οὐδαμῶς κατέλαβον, παρατέρπειν παιδεύει τὸ ὑπολείπειν ἡμῖν ἀπὸ τῆς συνεστηκυίας ἡμῶν τάξεως. καὶ διὰ τοῦτο ἀδελφοὶ τιμιώτατοι ἡμῶν προθύμως εἰσδέξασθε. περὶ γὰρ τῆς πίστεως χωρὶς τοῦ ἐν Νικαίᾳ βεβαιῶσαι ἡμᾶς· [2] ἀλλὰ δεῖ καὶ περὶ τῆς γινομένης μετὰ τὸ ἄρτον ἁγίου, ἵνα ἀπὸ νηστείας, ὡς ἔστιν ἄξιον, προσφέρωνται· καὶ τοῦτο βεβαιωθῆναι.

Concilium Afric. c. 24. (5)

De parvulis, qui apud Donatistas baptizati sunt.

XLVII.

De Donatistis placuit, ut consulamus fratres & consacerdotes nostros Siricium & Simplicianum de solis infantibus, qui baptizantur penes eosdem: ne quod suo non fecerunt judicio, cum ad ecclesiam Dei salubri proposito fuerint conversi, parentum illos error impediat, ne promoveantur sacri altaris ministri. Quibus insertis, [7] Honoratus & Urbanus episcopi, legati provinciæ Mauritaniæ Sitiphensis, dixerunt: Jamdudum, cum apud sanctitatem vestram allegaremus scripta, dilati sumus ea contemplatione, quousque fratres nostri advenire possent de Numidia legati. Sed quia non pauci dies sunt, quibus expectati minime venerunt: ultra prætermittere, quam nobis mandata sunt a nostris coepiscopis, non oportet: atque ideo fratres suggestionem nostram libenter admittero. De fide enim Nicæni tractatus audivimus, [8] verum & de sacrificiis inhibendis post prandium, ut ab jejunis, sicut dignum est, offerantur, & tunc, [9] & nunc firmatum est.

Concilium Afric. c. 24. (6)

Περὶ ἀναβαπτισμάτων καὶ ἀναχειροτονιῶν ἢ μεταβάσεων ἐπισκόπων.

μή.

Ἐκεῖνο δὲ ἀναφέρομεν ἔσεσθαι ἡμῖν τὸ καὶ ἐν τῇ [10] συνόδῳ τῇ ἐν Καπύῃ ἐψηφίσθαι, ὥστε μὴ ἐξεῖναι γίνεσθαι ἀναβαπτίσεις ἢ ἀναχειροτονήσεις ἢ μεταθέσεις ἐπισκόπων. Κρεσκώνιος μὲν τὸ Ῥηγιέσσης ἐγρὰ ἐπίσκοπος καταφρονήσας τῆς ἰδίας λαοῦ, τῆς Τυβιενσέων ἐπίβη ἐκκλησίας, περὶ ἧς τῆς σήμερον πολλάκις ὑπομνησθεὶς κατὰ τὸ ἐψηφισθὲν κατελιπεῖν τὴν αὐτὴν ἐκκλησίαν, ἢ τινι ἐπῆλθεν, οὐκ εἶπεν. περὶ τούτου δὲ τὰ προαγγελθέντα, βέβαια ἠκούσαμεν· καὶ αἰτοῦμεν κατὰ τὸ ἔσεσθαι ἡμῖν, ἵνα καταξιώσητε δοῦναι παρρησίαν ἐξ' ἐφέσεως ἡμῖν γενέσθαι ὅτι αὐτὴ ἡ ἀνάγκη παρασκευάζει τῷ ἄρχοντι τῆς χώρας κατ' ἐκεῖνα προσελθεῖν, κατὰ δέησιν τῷ ἐνδοξοτάτῳ βασιλέως, ἵνα ὁ τῇ αὐτῷ ὑπομνήσει τῆς ὑμετέρας ἁγιωσύνης πειθαρχήσας μὴ δέλησας, καὶ διορθώσασθαι τὸ ἀσυγχώρητον, αὐθεντίᾳ ἀρχοντικῇ παραχρῆμα κωλυθῆ. Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπεν· Φυλαχθείσης τῆς τάξεως

De rebaptizationibus & reordinationibus, vel translationibus episcoporum.

XLVIII.

Illud autem suggerimus mandatum nobis, quod etiam in Capuensi plenaria synodo viderur statutum, ut non liceat fieri rebaptizationes, reordinationes, vel translationes episcoporum. Nam Cresconius Villæ Rhegiensis episcopus, plebe sua derelicta, [11] Tubiensem invasit ecclesiam, & usque hodie commonitus, secundum quod statutum fuerat, relinquere eamdem quam invaserat plebem, contempsit. Advertus istum quæ pronunciata fuerant, confirmata quidem audivimus: sed petimus, secundum quod nobis mandatum est, ut dignemini dare fiduciam, quo jam necessitate ipsa cogente liberum nobis sit rectorem provinciæ secundum statuta gloriosissimorum principum adversus illum adire: ut qui miti admonitione sanctitatis vestræ acquiescere noluit, & emendare inlicitum, auctoritate judiciaria protinus excludatur. Aurelius episcopus dixit: Servata forma disciplinæ [12] non æstimabitur appetitus,

Concilium Afric. c. 25. (10)

1 Legit Græcus interpres, *Scilicet incepit*, male. 2 Græcus interpres legit, *Verum est, de sacrificiis quæ fiunt post prandium.* 3 In Græco deest vox qua *plenariam* Synodum significet.
4 Et Ferrandus cap. 229. ex Conc. Carthag. tit. 46. 5 MS. *baptizantur.*
6 Conc. Carthag. III. cap. 48. Hujus canonis titulus sic legitur in Epitome Canonum Hadriani Papæ: *Ut ab Apostolica sede inquiratur, & passim ordinari, qui apud hæreticos in infantia sunt baptizati.*
7 Ferrandus cap. 175. ex Conc. Carthag. tit. 38. 8 Hoc est, *verum etiam.*
9 Has voces, *& nunc*, Græcus interpres omisit. 10 Conc. Carthag. III. can. 38. Capuense Concil. anni 389.
11 MS. *Tubunensem.... & usque in hodie.* 12 Hoc est, *non æstimabitur si facta injuria.*

ſi a veſtra caritate modeſte conventus recedere detrectaverit, cum fuerit, ſuo contemptu & contumacia faciente, etiam auctoritate judiciaria [a] conventus. Honoratus & Urbanus epiſcopi dixerunt: Hoc ergo omnibus placet? ab univerſis epiſcopis dictum eſt: Placet, & juſtum eſt.

A τῆς κατηξιώσεως [1] μὴ κριθῆ τῆς συνόδου ὑπάρχον, ἐὰν ἐπιτιμᾶς αἰτηθεὶς παρὰ τῆς ὑμετέρας ἀγάπης, ἀποστλῶσι παρητήσατο· ἐπειδὴ ἐκ τῆς οἰκείας καταφρονήσεως καὶ μονοτονίας περιπλᾶται εἰς ἀρχοντικὴν ἐξουσίαν· Ὁνώρατος καὶ Οὐρβανὸς οἱ ἐπίσκοποι εἶπον· τοῦτο οὖν πᾶσιν ἀρέσκει; ἀπὸ πάντων τῶν ἐπισκόπων εἰλέχθη· δικαιοῦσιν, ἀρέσκει.

Quot epiſcopi ordinare epiſcopum debeant.

Πόσοι ἐπίσκοποι ἐπίσκοπον χειροτονεῖν ὀφείλουσιν.

XLIX.

μθ'.

Concilium Afric. c. 36. (2)

Honoratus & Urbanus epiſcopis dixerunt: Et illud nobis mandatum eſt, ut quia proximi fratres noſtri Numidiæ duo epiſcopi ordinare præſumpſerunt pontificem, non niſi a XII. cenſeatis celebrari epiſcoporum ordinationes.

Aurelius epiſcopus dixit: Forma antiqua ſervabitur, ut non minus quam tres ſufficiant, qui fuerint deſtinati ad epiſcopum ordinandum, propterea quia in Tripoli forte, & in Arzuge interjacere videantur barbaræ gentes. Nam in Tripoli, ut aſſeritur, epiſcopi ſunt quinque tantummodo, & poſſunt ſorte de ipſo numero vel duo neceſſitate aliqua occupari: difficile eſt enim ut de quolibet numero omnes poſſint occurrere: numquid debet hoc ipſum impedimento eſſe eccleſiaſticæ utilitati? Nam & in hac eccleſia, ad quam dignata eſt veſtra ſanctitas convenire, crebro ac pene per diem dominicam ordinandos habemus: numquidnam frequenter duodecim potero, vel decem, vel non multo minus advocare epiſcopos? Sed facile eſt mihi duos adjungere meæ parvitati vicinos. Quapropter cernit mecum caritas veſtra hoc ipſum obſervari non poſſe.

B Ὁνώρατος καὶ Οὐρβανὸς ἐπίσκοποι εἶπον· κἀκεῖνο ἡμῖν ἐντέταλται, ἐπειδὴ ἐκ τῶ πλησίον ἀδελφοὶ ἡμῶν δύο ἐπίσκοποι τῆς Νουμιδίας χειροτονῆσαι ἐτόλμησαν ἱερέα, κρίνατε μὴ χωρίσθαι χειροτονίας ἐπισκόπων, εἰ μὴ ἀπὸ δώδεκα.

Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπεν· ὁ ἀρχαῖος τύπος φυλαχθήσεται, ἵνα μὴ ἧττονες τριῶν τῶ ὁρισθέντων εἰς χειροτονίαν ἐπισκόπων ἀρκέσωσι· διότι ἐν Τριπόλει τυχὸν καὶ ἐν Ἀρζυῒ δῆλον παρέχονται βάρβαρα ἔθνη. ἐν Τριπόλει δὲ πέντε μόνον εἰσὶν, [2] ὡς γινώσκετε, ἐπίσκοποι· καὶ δυνατὸν ἐξ αὐτῶ πολλάκις τῶ ἀριθμῶ τοὺς δύο ἀνάγκη τινὶ κατέχεσθαι. δυσχερὲς γάρ ἐστιν ἐξ οἱουδήποτε ἀριθμῶ πάντας δύνασθαι ἀπαντῆσαι· μὴ ὀφείλει τοῦτο C αὐτὸ παρεμπόδιον εἶναι τῶ χρησίμῳ τῆς ἐκκλησίας; καὶ γὰρ εἰς ταύτην τὴν ἐκκλησίαν, εἰς ἣν κατηξίωσεν ἡ ὑμετέρα συνελθεῖν ἁγιωσύνη, συχνῶς καὶ σχεδὸν κατὰ κυριακὴν χειροτονημάτων ἔχομεν· μὴ ἄρα δύναμαι συνεχῶς δώδεκα ἢ δέκα, ἢ οὐχὶ πολὺ ἐλάττους συγκαλεῖν ἐπισκόπους; διὸ δὲ γειτονας προσζεύξαι ἐχυρὸς ἐστὶ τῆ ἐμῆ βραχύτητι, διὸ ὁρᾶ σαυῶ ἐμοὶ ἡ ὑμετέρα ἀγάπη, τοῦτο αὐτὸ μὴ δύνασθαι παραφυλαχθῆναι.

Quot addi debeant epiſcopi numero ordinatorum, ſi de ordinando epiſcopo fuerit contradictum.

Πόσοι ἐπίσκοποι προστεθῆναι ὀφείλουσι τῶ ἀριθμῶ τῶν χειροτονούντων, ἐὰν περὶ τοῦ μέλλοντος χειροτονεῖσθαι ἐπίσκοπου ἀντιλογία γένηται.

D

L.

ν'.

Concilium Afric. c. 37. (3)

Sed & illud eſt ſtatuendum, ut quando ad eligendum epiſcopum convenerimus, ſi qua contradictio fuerit oborta, quia talia tractata ſunt apud nos, non præſumant ad purgandum eum qui ordinandus eſt, tres epiſcopi jam: ſed poſtuletur ad numerum ſupradictorum unus vel duo, & in eadem plebe cui ordinandus eſt, diſcutiantur primo perſonæ contradicentium. Poſtremo etiam illa quæ objiciuntur, pertractentur: & cum purgatus fuerit in conſpectu publico, ita demum ordinetur. Si hoc cum veſtræ ſanctitatis animo concordat, roboretur veſtræ dignationis reſponſione.

Ἐκεῖνο δὲ θέσθαι δεῖ, ὥστε ἐάν ποτε πρὸς ἐπιλογὴν ἐπισκόπου προσέλθωμεν, καὶ ἀναφυῆ τις ἀντιλογία, ἐπειδὴ τὰ τοιαῦτα παρ' ἡμῖν οὐ πέφυκε γίνεσθαι, πολλῶν ὄντων λοιπὸν, τριῶν μόνων πρὸς τὸ καθαίρειν τὸν χειροτονηθησόμενον δρισθῆναι· ἀλλὰ τῶ προλεχθέντι ἀριθμῶ προστεθῆ [4] εἷς ἢ δύο· καὶ ἐπὶ αὐτῶ τῶ λαῶ ὅ μέλλει χειροτονεῖσθαι, ἐξετασθῶσι πρῶτον πρόσωπα τῶ ἀντιλεγόντων· εἶτα ὕστερον γὰρ καὶ τὰ προπεσόντα συζητηθῶσι καὶ, ὅτε καθαρὸς φανεὶς ἐπὶ δημοσίας προσθήκης, οὕτω χειροτονηθείη. ἐὰν τοῦτο καταδέχηται ἡ ὑμετέρα ἁγιωσύνη, τῆ ὁμοφωνίᾳ ἀποκρίσει τὸ ὑμετέρου ἀξιώματος βεβαιωθείη.

E

Ab univerſis epiſcopis dictum eſt. Satis placet.

Ἀπὸ πάντων τῶν ἐπισκόπων εἰλέχθη· πάνυ ἀρέσκει.

Ἀπὸ

1 al. *convictus*. 2 Concil. Carthag. III. cap. 39. & Ferrandus cap. 4. ex Concilio univerſali Carthag. tit. 49.
3 Conc. Carthag. III. cap. 40. Et Ferrandus cap. 5. ex Concil. Carthag tit. 1.
4 Hoc eſt, *ne Synodi eſſe cenſeatur*: proſus imperite. 5 Hoc eſt, *ut noſtis*.
6 Hoc eſt, *unus & duo*, male.

A

Ὡς ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας Καρχηδόνος ἀγγέλλεσθαι τὴν ἡμέραν τοῦ πάσχα.

Ut de eccleſia Carthaginis dies paſchæ nuncietur.

νά.

Ὀνωράτος καὶ Οὐρβανὸς οἱ ἐπίσκοποι εἶπον· ἐπειδὴ τὰ ἐν τῷ κομμοντωρίῳ ἡμῶν πάντα δεῖ συζεῦξαι, προσέθεμεν ἔτι μᾶλλον ἐντελεῖ ἡμῖν περὶ τῆς ἡμέρας τοῦ πάσχα· ἵνα κατὰ τὸ εἰωθὸς ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας Καρχηδόνος ἀεὶ παρασκευαζώμεθα, καὶ μὴ ἐν σεσῷ τῷ χρόνῳ ὀξυήματι. Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπεν· ἐὰν δοκῇ τῇ ἀγιωσύνῃ ὑμῶν, ἐπειδὴ μεμνήμεθα ἤδη ἐκ πολλοῦ ὑμᾶς ἐπαγγελαμένους, ὥστε ἐν ἑκάστῃ συνόδῳ συνέρχεσθαι πρὸς τὸ συζητεῖν, ὅτε εἰς ἓν συνέλθωμεν τότε ὀξυδοθήσεται τὸ ἅγιον πάσχα ἡ ἡμέρα διὰ τῶν ὑπογεγραμμένων ἐν τῇ συνόδῳ τεσσαρακοντῶν. Ὀνωράτος καὶ Οὐρβανὸς ἐπίσκοποι εἶπον· καλῶς διὰ τῆς παρούσης συνελεύσεως αἰτούμεθα, ἵνα γράμμασι τυπώσαι τοὺς ἡμετέρους ἐπαρχίας καταξιώσητε. Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπεν· ἀναγκαῖον ἐστιν οὕτω γενέσθαι.

Honoratus & Urbanus epiſcopi dixerunt: Quoniam de commonitorio noſtro omnia tractata noſcuntur, addimus etiam de die paſchæ nobis eſſe mandatum, ut de eccleſia ſemper Carthaginenſi, ſicuti aſſolet, inſtruamur, & non ſub anguſto temporis ſpatio. Aurelius epiſcopus dixit: Si ſanctitati veſtræ videtur, quoniam nos ſpopondiſſe jamdudum meminimus, ut ſingulis quibuſque annis ad tractandum conveniamus, & cum convenerimus in unum, tum evulgabitur ſanctus paſchæ dies per legatos qui adfuerint concilio. Honoratus & Urbanus epiſcopi dixerunt: Nunc de præſenti cœtu petimus, ut literis provinciam noſtram de hac die inſtruere dignemini. Aurelius epiſcopus dixit: Ita fiat neceſſe eſt.

Concilium Afric. c. 12. (8)

Περὶ τοῦ τὰς ἐπαρχίας ἐπισκέπτεσθαι.

De viſitandis provinciis.

νβ.

Κἀκεῖνο ἡμῖν διὰ λόγου ἐντέταλται, ὥστε καὶ ἡμᾶς καταξιῶσαι τὸ ὁρισθὲν ὑπὸ τῆς ἐν Ἱππῶνι συνόδου, ὀφείλομεν ἑκάστην ἐπαρχίαν ἐν τῷ καιρῷ τῆς συνόδου ἐπισκέπτεσθαι, καὶ ὅτι ἐν τούτῳ καὶ τῷ ἄλλῳ ἐνιαυτῷ ὑπερίδεσθε κατὰ τάξιν ἐπισκέψασθαι τὴν Μαυρεταν[ί]αν. Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπε· τότε περὶ τῆς τῶν Μαυρετανῶν χώρας οὐδὲν ὡρίσαμεν, διὰ τὸ εἰς τὰ τέλη τῆς Ἀφρικῆς κεῖσθαι αἰτίαν· καὶ ὅτι τοῖς βαρβαρικοῖς παράκεινται. ὁ δὲ Θεὸς παράσχοι ἐκ περισσείας δύνασθαι ἡμᾶς καὶ μὴ ἐπαγγειλαμένους τοῦτο ποιεῖν, καὶ παραγίνεσθαι εἰς τὴν χώραν ὑμῶν. ὀφείλετε γὰρ σύνοιδεν ἀδελφοί, ὅτι ἐὰν λογισμὸς ἀπαιτῇ, τοῦτο περὶ ἑαυτῶν διεξελθεῖν δύνανται καὶ οἱ Τριπολιτανοὶ καὶ οἱ Ἀρζυγιτανοὶ ἀδελφοί.

Honoratus & Urbanus epiſcopi dixerunt: Et illud nobis verbo mandatum eſt, ut quia conſtitutum eſt in concilio Hipponenſi, ſingulas provincias tempore concilii viſitandas eſſe, dignemini etiam, quod hoc anno ſecundum ordinem diſtuliſtis, vel alio anno Mauritaniam provinciam viſitare. Aurelius epiſcopus dixit: Tunc de provincia Mauritania, propterea quod in finibus Africæ poſita ſit, nihil ſtatuimus, ſiquidem vicinæ ſunt barbarico: ſed præſtet Deus, ut ex abundanti non pollicentes venire poſſimus ad veſtram provinciam. Cogitare enim debetis, fratres, quia hoc ſibi & Tripolitani & Arzugitani fratres potuerunt exigere, ſi ratio pateretur.

Concilium Afric. c. 19.

Ὡς τοὺς διοικήσεις, εἰ μὴ κατὰ συναίνεσιν τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου, ἐπίσκοπον ἕτερον μὴ δέχεσθαι.

Ut diœceſes, niſi ex conſenſu epiſcopi proprii, epiſcopum non accipiant.

νγ.

Ἐπίγονος ἐπίσκοπος εἶπεν· ἐν πολλαῖς συνόδοις ὥρισαι συνεδρίῳ ἱερατικῷ, ἵνα τὰ πλήθη τὰ ἐν τῇ παροικίαις ἀπὸ τῶν ἐπισκόπων κατεχόμενα, τὰ ἴδιον ἐπίσκοπον μηδέποτε ἐχηκότα, εἰ μὴ κατὰ συναίνεσιν τοῦ ἐπισκόπου, παρ' οὗ ἐξάρχῃς κατέχονται, μὴ λαμβάνεσθαι ἰδιωτικὸν ἴδιος, τοῦτ'

LIII.

Epigonius epiſcopus dixit: Multis concilii hoc ſtatutum a cœtu ſacerdotali eſt, ut plebes quæ in diœceſibus ab epiſcopis retinentur, quæ epiſcopos numquam habuerunt, non niſi cum voluntate ejus epiſcopi a quo tenentur, proprios accipiant rectores, id eſt epiſcopos. At vero quia nonnulli dominatu quo-

Concilium Afric. c. 20. (9)

1 Hoc eſt, *omnia conjungenda ſunt.* 2 Hoc eſt, *per præſentem cœtum.* 3 male. 4 Reg. Cod. τὰς ἡμέρας τοῦ πάσχα τῆς ἡμετέρας ἐπαρχίας, corrupte. 5 Inepte Græcus Interpres, *Debemus ſingulas provincias tempore Concilii viſitare.* Nec paulo inepcius quod ſequitur: *Et quod hoc & alio anno diſtuliſtis ſecundum ordinem viſitare Mauritaniam.* 6 Concil. Carthag. III. cap. 42. In epitome Canonum Hadriani Papæ, hæc Canonis iſtius & ſubſequentis ſub uno lemmate breviatio eſt. *Ut de Eccleſia Carthaginenſi dies Paſchæ Africanis Eccleſiis nuncietur epiſcopi, & diſcutiatur. Interlocutio Honorati & Urbani Epiſcoporum Sit ... Mauritania lo .... Hoc eſt. Stephani Mauritaniæ legatorum.* 7 Deſunt hæc verba in Græco. 8 Viſitandis ab Epiſcopo Carthagin. Nihil hic de Viſitatore Epiſcopo agitur. *Viſitare* hoc loco eſt adeſſe Concilio plenario, quod nunc in una provincia, nunc in altera cogere debebat Epiſcopus Carthag. ex decreto Concil. Hippon. 9 MS. *veſtri.*

9 Et Ferrandus cap. 13. ex Conc. Carthag. tit. 52. Concil. Carthag. III. cap. 42.

10 al. MS. *Epigenes.*

quodam adepto communionem fratrum abhorrent, vel certe, [1] cum depravati fuerint, quasi in quadam arce tyrannica sibi dominatum vendicant: quod plerique tumidi atque stolidi adversus episcopum suas cervices erigunt presbyteri, vel conviviis sibi concinnantes plebem, vel certe persuasu maligno; ut illicito favore eosdem velint sibi collocare rectores. Quod quidem insigne mentis tuæ tenemus votum, frater religiose Aureli, qui hæc sæpe oppressisti, non curando tales petitores. Sed propter eorum malos cogitatus, & prave continuata consilia hoc dico: non debere rectorem accipere eam plebem, quæ in diœcesi semper subjacuit, nec umquam proprium episcopum habuit. Quapropter si universo sanctissimo cœtui placet hoc, quod prosecutus sum, confirmetur. Aurelius episcopus dixit: Fratris & consacerdotis nostri prosecutioni non obsisto: sed hoc me & fecisse & facturum esse profiteor circa eos sane, qui fuerint concordes, non solum circa ecclesiam Carthaginensem, sed circa omne sacerdotale consortium. Sunt enim plerique conspirantes cum plebibus propriis, quas decipiunt ut dictum est, earum scalpentes aures, blandi ad seducendum, vitiosæ vitæ homines, vel certe inflati, & ab hoc consortio separati, qui putant propriæ plebi incubandum; & nonnunquam conventi ad concilium venire detrectant, sua forte ne prodantur flagitia, metuentes. Dico, si placet, circa hos, non tantum diœceses non esse servandas, verum & de propria ecclesia, quæ illis male faverit, omnimodo adnitendum ut etiam auctoritate publica rejiciantur, atque ab ipsis principalibus cathedris removeantur. Oportet enim, ut qui universis fratribus ac [2] toto concilio inhæserit, non solum suam jure integro, sed & diœceses possideat. At vero, qui sibimet putant plebes suas sufficere, fraterna dilectione contempta, non tantum diœceses amittant, sed, ut dixi, etiam propriis publica careant auctoritate, ut rebelles. Honoratus & Urbanus episcopi dixerunt: Summa provisio sanctitatis tuæ cohæsit mentibus singulorum, & puto, omnium responsione ea quæ prosequi dignatus es, roboranda: Universi episcopi dixerunt: Placet, placet.

A ἐστιν ἐπισκόπους. ἐπειδή τινες δηλαδὴ τυραννίδος τινὸς ἐπιτετυχηκότες, τὴν τῶν ἀδελφῶν κοινωνίαν ἀποστρέφονται· καὶ ὅταν δὲ ἀποφαυλισθῶσιν, ὡς ἂν εἴ τινι παλαιᾷ τυραννίδι δεσποτείας ἑαυτοῖς ἐκδικοῦσι· πολλοὶ δὲ καὶ ἐκ τῶν πρεσβυτέρων φυσιούμενοι καὶ μωροὶ, τοὺς αὐχένας ἐπανιστῶσι κατὰ τῶν οἰκείων ἐπισκόπων, τὸ πλῆθος συμποσίοις καὶ κακοηθέσι συμβουλίαις διεγείροντες, [4] ὡς εὐνοίᾳ τούτους ἑαυτοὺς ἰθυντὰς καθιστάνειν. τοῦτο δὲ ἐπισήμως [5] εὐκταῖον παρὰ τῆς ὑμετέρας κατέχομεν διανοίας, πιστότατε ἀδελφὲ Αὐρήλιε, ὅτι πολλοάκις [6] τὰς τοιαύτας ὁρμὰς μὴ προσδεχόμενος ἐκώλυσας· διὰ δὲ τὰς τῶν τοιούτων κακοθελεῖς ἐννοίας, καὶ τὰ φαύλως συμφρονούμενα βουλεύματα, τοῦτο λέγω, μὴ ὀφείλειν κατηγητὴν ἴδιον δέξασθαι τὸ πλῆθος τὸ ἐν τῇ λεγομένῃ παροικίᾳ ὑποκείμενον ἀρχαίῳ ἐπισκόπῳ, καὶ μηδέποτε ἴδιον ἐπίσκοπον ἐσχηκός. διὸ ἐὰν συμπάσῃ τῇ ἁγιωτάτῃ συνόδῳ ἀρέσκῃ τὸ παρ' ἐμοῦ ῥηθὲν βεβαιωθῆτο. Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπε. τοῦ ἀδελφοῦ καὶ συνεπισκόπου ἡμῶν τῇ ἐξακολουθήσει οὐκ ἀνθίσταμαι, ἀλλὰ τοῦτο ἐμὲ καὶ πεποιηκότα καὶ ποιήσαντα ὁμολογῶ, δηλαδὴ περὶ τοὺς ὁμονοοῦντας, οὐ μόνον τῇ ἐν Καρχηδόνι ἐκκλησίᾳ, ἀλλὰ καὶ πάσῃ τῇ ἱερατικῇ συγκληρώσει. εἰσὶ γὰρ πλεῖστοι συμπνέοντες τοῖς οἰκείοις πλήθεσιν, ἅ τινα, ὡς λέλεκται, ἀπατῶσι, κνήθοντες τὰς ἀκοὰς αὐτῶν, καὶ κολακεύοντες πρὸς ἑαυτοὺς ἀνθρώπους κατεγνωσμένου βίου· μᾶλλον δὲ φυσιούμενοι καὶ ἐκ τῆς συγκληρώσεως ταύτης ἑαυτοὺς χωρίζοντες· οἵ τινες τῷ ἰδίῳ πλήθει ἐπερειδόμενοι, πολλάκις συγκληθέντες ἐλθεῖν εἰς συνόδον παραιτοῦνται, ὡς φοβούμενοι μήπως τὰ τούτων ἀτοπήματα φανερωθῶσι. λέγω οὖν, ἐὰν δοκῇ, ὀφείλομεν παντὶ τρόπῳ ἀγωνίσασθαι, ἀλλὰ μηδὲ τὰς ἰδίας ἐκκλησίας τὰς κακῶς εἰς αὐτοὺς περιελθούσας, καὶ ἵνα αὐθεντικῶς δημοσίᾳ ἐκβαλλωνται, καὶ αὐτῇ τῇ τῶν πρωτεύοντων καθέδρᾳ ἀποκινῶνται. χρὴ γὰρ τοὺς σύμπασι τοῖς ἀδελφοῖς καὶ ὅλῃ τῇ συνόδῳ προσκολλωμένους, μὴ μόνον τὴν οἰκείαν κατέχειν δικαίως καθέδραν, ἀλλ' ἔτι μὴν τὰς τοιαύτας διοικήσεις κεκτῆσθαι. τοὺς δὲ δοκοῦντας τοῖς ἰδίοις ὄχλοις ἀρκεῖσθαι, καὶ τῆς ἀδελφικῆς ἀγάπης καταφρονοῦντας, μὴ μόνον τὰς διοικήσεις ἀπολλύειν, ἀλλ' ἔτι μὴν, ὡς εἶπον, καὶ τῶν ἰδίων τόπων ἀρχοντικῇ * στερῆσαι ὡς ἀντάρτας δυναστείᾳ. Ὀνωρᾶτος καὶ Οὐρβανὸς ἐπίσκοποι εἶπον. ἡ μεγίστη πρόνοια τῆς ὑμετέρας ἁγιωσύνης ταῖς πάντων διανοίαις ἐνεκαθέσθη, καὶ λογιζόμεθα ὀφείλειν τῇ πάντων ἀποκρίσει βεβαιωθῆναι τὴν ὑμετέραν ἐξακολούθησιν. σύμπαντες οἱ ἐπίσκοποι εἶπον· ἀρέσκει, ἀρέσκει.

* Ἐν. στερῆσθαι

Ut alienus clericus minime suscipiatur ab alio.

E Περὶ τοῦ ἀλλοτρίους κληρικοὺς μηδαμῶς παρ' ἑτέρων ὑποδέχεσθαι ἐπισκόπων.

LIV.

Concilium Afric. c. 11. (3)

Epigonius episcopus dixit: in multis conciliis hoc statutum est, etiam nunc hoc confirmandum est a vestra prudentia, beatissimi fratres, ut clericum alienum nullus

νδ'.

Ἐπίγονος ἐπίσκοπος εἶπεν· ἐν πολλαῖς συνόδοις τοῦτο ὁρισθὲν, καὶ νῦν ἔτι μὴν ἐξ ὑμετέρας ἐβεβαιώθη συνέσεως, μακαριώτατοι ἀδελφοί, ὥστε μηδένα ἐπίσκοπον ἰδιοποιεῖσθαι ἀλλοτρίον κληρικὸν, παρὰ τὴν

1 al. MS. al. *cum elevati fuerint*. 2 Hoc est, *toti provinciæ*. 3 Concil. Carthag. III. cap. 44. & Ferrandus cap. 27. ex Concil. Carthag. tit. 53. 4 Græcus interpres, *ut favore*, tantum. 5 Melius προθέσει dicere est enim hic *votum* propositum. 6 Hoc est, *tales impetus*: cum sit in Latino, *tales petitores*.

τῷ χρίσιν τῶ προτέρου αὐτῶ ἐπισκόπου · ἀναφέρω δὲ Ἰουλιανὸν ἀχαρίστως διεχθόντα περὶ τοὺς διὰ τὴν ἐμὴν βραχύτητος εἰς αὐτὸν συμβεβηκότας πεπαύτας τῶ Θεῶ ἐνεργεσίας, καὶ ὅπως προπετῶς καὶ παλμηρῶς διεγχθέντα, ὥστε τὸν ἀπὸ νηπίας ἡλικίας ὑπ' ἐμοῦ βαπτισθέντα, τὸν καὶ διὰ πολλῶ ἔνδεκα ἐξ αὐτῶ παραπεσόντα μοι, καὶ ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἐξ ἐμοῦ ἔφορόμενον καὶ αὐξηθέντα, τὸν, ὡς εἶπον, ἐν τῆ ἐμῆ ἐκκλησίᾳ τῆ χειρὶ τῆς ἐμῆς μετριότητος βαπτισθέντα, καὶ διακονήσαντα ἐν τῆ τῆς Μαπαλιτῶν παροικίᾳ ἀναγνώσεως γνόμενον, καὶ ἐπὶ δύο ἔτη ἐκεῖσε ἀναγνώσκοντα · τοῦτον οὐκ οἶδα ποίᾳ καταφρονήσει τῆς ἐμῆς μετριότητος ἁφαρπάσαι τὸν αὐτῶ Ἰουλιανὸν, καὶ λέγεσθαι πολίτην τῶ ὄντως ἐμοὶ γνησίου τούτου καταξιοῦσθαι · καὶ γὰρ καὶ διάκονον τοῦτον ἐχειροτόνησα. τοῦτο εἰ ἔξεστι, γνωσθῆ ὑμῖν ἡ τοιαύτη ἀδεια, μακαριώτατοι ἀδελφοί · εἰ δὲ μήγε, τὸ ὅπως ἀναιδὲς παλινθῆ, ἵνα μὴ ὁ λαχθεὶς Ἰουλιανὸς ἐπικοινωνῆ ἀλλοτρίοις. Νουμήδιος ἐπίσκοπος εἶπεν · ἐὰν μὴ ἐρωτηθέντος μηδὲ αἰτηθέντος τῆς σῆς ἀξίας φανῆ τοῦτο πράξας Ἰουλιανὸς, κρινοῦμεν πάντες ἀδίκως γεγονέναι καὶ μὴ ἀξίως. διὸ εἰ μὴ ὁ αὐτὸς Ἰουλιανὸς διορθώσηται τὴν οἰκείαν πλάνην, καὶ μετὰ ἀποθεραπεύσεως τῶ ὑμετέρω λαῶ τὴν ἀποκατάστασιν κλήρικον, ὃν ἐτόλμησε χειροτονῆσαι κατὰ τὴν θεοσέβειαν τῆ σωνέδρῳ πραττων, καὶ χωρισθεὶς ἀφ' ἡμῶν τῆς οἰκείας μοναυχίας ἀπενέγκοι τῶ χείρονι. Ἐπίγονος ἐπίσκοπος εἶπεν · ὁ κατὰ τὸν χείρονα κατὰ, καὶ αὐτῆ τῆ προκοπῆ ἀρχαιότατος καὶ ἐπαινετὸς ἀνὴρ ὁ ἀδελφὸς καὶ συλλειτουργὸς ἡμῶν Βίκτωρ, τῶ αἴτησιν ταύτην γεγενῆσθαι ἐπὶ πᾶσιν ἐπιτρέψαι.

sibi præripiat epiſcopus præter ejus arbitrium, cujus fuerit clericus. Dico autem Julianum, qui ingratus eſt Dei beneficiis per meam parvitatem in ſe conlatis, ita temerarium & audacem extitiſſe, ut eum qui a me baptizatus eſt, cum eſſet puer egentiſſimus, mihi ab eodem commendatus; cumque multis annis a me aleretur atque increſceret; hunc, ut dixi, baptizatum eſſe in eccleſia mea per manum parvitatis meæ conſtat. Idem in diœceſi Mappalienſi lector eſſe cœperat, imo annis ferme duobus legerat. Neſcio quo contemptu humilitatis meæ idem Julianus eum arripuit, quem dicit quaſi proprium civem ſui loci Vazaritani[1], me inconſulto uſurpare: nam & diaconum illum ordinavit. Hoc ſi licet, pateat hæc licentia a vobis, beatiſſimi fratres, ſin minus, tam impudens cohibeatur, ne ſe miſceat communioni cujuſquam. Numidius epiſcopus dixit: Si non poſtulata, neque conſulta tua dignatione id videtur feciſſe Julianus, judicamus omnes inique factum, atque indigne. Quapropter niſi idem Julianus correxerit errorem ſuum, & cum ſatisfactione eumdem clericum, quem fuerat auſus ordinare, revocaverit tuæ plebi, contra ſtatuta concilii faciens, contumaciæ ſuæ, ſeparatus a nobis, excipiet judicium. Epigonius epiſcopus dixit: Ætate pater, & ipſa promotione antiquiſſimus, vir laudabilis, frater & collega noſter Victor vult hanc petitionem generalem omnibus eſſici.

Περὶ τῶ ἐξεῖναι τῶ ἐπισκόπῳ Καρχηδόνος, ὅθεν θέλει, κλήρικον χειροτονεῖν.

De Carthaginenſi epiſcopo, unde voluerit, clericum liceat ordinare.

νϛ'.

Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπεν · τὸν λόγον μου προσδέξασθε ἀδελφοί. συμβαίνει πολλάκις αἰτηθῆναι με ἀπὸ ἐκκλησιαστικῶν συνδεδεμένων διακόνων ἢ πρεσβυτέρων ἢ ἐπισκόπων · καὶ ὅμως μεμνημένος τῆς ὁρισθέντων, τάττις ἔχομαι, ὥστε συμβαίνειν με τῶ ἐπισκόπῳ αὐτοῦ τοῦ ζητουμένου κλήρικοῦ, καὶ τοῦτο αὐτῶ ἐμφανίσαι, ὅτι κλῆρικόν αὐτοῦ αἰτοῦνται οἱ τῆς οἰκοδήποτε ἐκκλησίας. ἰδοὺ οὖν ἐπὶ τῶ παρόντος οὐκ ἀντιλέγωσι. διὰ δὲ τὸ μήπε μὴ τοῦτο συμβαίνῃ, τοῦτ' ἔστι συναντιωθῆναί μοι τοὺς ἐν τούτῳ τῷ πράγματι παρ' ἐμοῦ αἰτουμένους · ἐπειδὴ οἶδατε πολλῶν ἐκκλησιῶν καὶ χειροτονιῶν φροντίδα με βαστάζειν, ὥστε μηδήποτε τῷ συμπρέσβυ συμβῆναι μὴ δύο ἢ τριῶν μαρτύρων τῆς ἰδιωτείας συγκληρώσεως, ἐὰν ἀκαθοσίωτος ἀρεθεὶς, δίκαιον ἐστὶ κεῖναι τὴν ὑμετέραν ἀγάπην, τί δεῖ ποιῆσαι. ἐγὼ γὰρ, ὡς ἴστε ἀδελφοὶ, κατὰ συγχώρησιν Θεοῦ πολλῶν ἐκκλησιῶν φροντίδος ἀντέχομαι. Νουμήδιος ἐπίσκοπος εἶπεν · ἀεὶ ὑπῆρξεν ἡ αὐθεντία αὐτῆ τῷ θρόνῳ τούτῳ, ἵνα ὅθεν ἦλθε, καὶ περὶ οἱασδήποτε προσῆκεν ὀνόματος κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν ἑκάστης ἐκκλησίας ἐχειροτονηθῆ ἐπίσκοπος. Ἐπίγονος ἐπίσκοπος εἶπεν · ἡ ἀγαθοθέλεια μισάζει τὴν ἐξουσίαν. ἤτταν γὰρ

LV.

Aurelius epiſcopus dixit: Sermonem meum admittite, fratres. Contingit nonnumquam ut poſtulemur ab eccleſiis, quæ præpoſitis egent, vel presbyteris, vel epiſcopis: & tamen memor ſtatutorum, id ſequor, ut conveniam epiſcopum ejus, atque ei inculcem, quod ejus clericus a qualibet eccleſia regenda poſtuletur: ſed forte in hodierno non reluctati ſunt, & nequando contingat ut reluctentur, cum fuerint a me in hac cauſa poſtulati, quem ſcitis multarum eccleſiarum & ordinandorum curam ſuſtinere. Juſtum eſt ergo, ut quemlibet conſacerdotum conveniam cum duobus e conſortio noſtro, vel tribus teſtibus. Sin vero indevotus extiterit, quid cenſet caritas veſtra faciendum? Ego enim cunctarum eccleſiarum, dignatione Dei, ut ſcitis fratres, ſolicitudinem ſuſtineo. Numidius epiſcopus dixit: Fuit ſemper hæc licentia huic ſedi, ut unde vellet, & de cujus nomine fuiſſet conventus, pro deſiderio cujuſque eccleſiæ ordinaret epiſcopum. Epigonius epiſcopus dixit: Bonitas ſequeſtrat poſſibilitatem: minus enim præſumis frater, cum te bonum & clementem omnibus reddis: habes enim hoc in arbitrio,

Concilium Afric. c. 22. (2)

1 Epiſcopum Vazaritanum. 2 Concil. Carthag. III. cap. 45. & Ferrandus cap. 14. & 230. ex Concil. Carthag. tit. 54.

trio, [1] satis est, ut satisfiat personæ uniuscujusque episcopi in prima tantummodo conventione. [2] Si autem quodlibet huic sedi vendicandum sibi fuerit arbitratus, necesse habes tu omnes ecclesias suffulcire: unde tibi non potestatem damus, sed tuæ assignamus, ut liceat voluntati tuæ & semper tenere quem voles, ut præpositos plebibus vel ecclesiis constituas, qui postulati fuerint, & unde velis. Postumianus [a] episcopus dixit: Deinde, qui unum habuerit, numquid debet illi unus presbyter auferri? Aurelius episcopus dixit: Sed episcopus unus esse potest; per quem dignatione divina presbyteri multi constitui possint; unus autem episcopus difficile invenitur constituendus. Quapropter si necessarium episcopatui quis habuerit presbyterum, & unum, ut dixisti frater, habuerit, etiam ipsum ad promotionem dare debebit. Postumianus episcopus dixit: Ergo si habet alius abundantes clericos, debet mihi alia plebs subvenire. Aurelius episcopus dixit: Sane quando tu ecclesiæ alteri subveneris, persuadebitur illi qui plures habet clericos, ut unum tibi ordinandum largiatur.

[a] Postumianus

τολμᾶς, ἅπερ δικῇ, ἀδελφέ, ὅστις ἅπασιν ἑαυτὸν ἀποδεικνύειν ἀγαθὸν καὶ φιλάνθρωπον; [1] ἔχεις γὰρ τοῦτο ἐν τῇ κρίσει σου, τὸ ἀποθεραπεῦσαι ἑνὸς ἑκάστου ἐπίσκοπον τὸ πρόσωπον· ἐν πρώτοις δὲ καὶ μόνον συνελθόντι, εἰ σωιδὴς τὸ ἐπ' ἐξουσίας ταύτης τῇ καθέδρᾳ εἶναι ἐκδικητόν· ἐπειδὴ ἀναγκαῖον ἔχεις αὐτὸς πάσας τὰς ἐκκλησίας ὑποστηρίζειν· ὅθεν ἐξουσίαν σοι ἡμεῖς οὐ δίδομεν, [2] ἀλλ' ἐπισφραγίζομεν ταύτῃ τῇ σῇ προαιρέσει, ὡς ἐξεῖναι ἀεὶ κρατεῖν ὃ ἂν θέλῃς, καὶ προχειρίζεσθαι προεστῶτας ταῖς ἐκκλησίαις, [3] καὶ ταῖς λοιπαῖς τὰς ζητουμένους, καὶ ὅθεν συνιδῇς. Ποστουμιανὸς ἐπίσκοπος εἶπεν· εἶτα, ἐάντις ἕνα καὶ μόνον ἔχῃ πρεσβύτερον, μὴ ὀφείλει καὶ αὐτὸς ὁ εἷς ἐξ αὐτοῦ ἀφαιρεθῆναι; Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπε· κατὰ συγχώρησιν θεοῦ δύναται ὁ εἷς ἐπίσκοπος πολλοὺς χειροτονεῖν πρεσβυτέρους· πρεσβύτερος δὲ πρὸς ἐπισκοπὴν ἐπιτήδειος δυσχερῶς κρίσκεται. διὸ ἐάντις κρεῖττον ἔχων ἕνα μόνον πρεσβύτερον, καὶ αὐτὸν ἐπιτήδειον τῇ ἐπισκοπῇ, καὶ αὐτὸν τὸν ἕνα ὀφείλει δοῦναι πρὸς χειροτονίαν. Ποστουμιανὸς ἐπίσκοπος εἶπεν· ἀκόσον ἐὰν ἄλλος ἐπίσκοπος ἔχῃ πλῆθος κληρικῶν, ὀφείλει μοι τὸ ἕτερον πλῆθος συνελθεῖν. Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπε· δηλαδὴ ὃν ἔχουσι σὺ τῇ ἑτέρᾳ ἐκκλησίᾳ συνελθεῖς, συνωδηθήσεται καὶ ὁ τοὺς πλείονας ἔχων κληρικούς, ἵνα ἐξ αὐτῶν εὐκόλως διαμελίσασθαι.

Ut episcopi, qui in diœcesibus fuerint ordinati, diœcesim sibi nullam vindicent.

LVI.

Honoratus & Urbanus episcopi dixerunt: Audivimus constitutum, ut diœceses non mereantur episcopos accipere, nisi consensu ejus sub quo fuerant constitutæ: sed in provincia nostra cum aliqui forte in diœcesi, concedente eo episcopo in cujus potestate fuerant constitutæ, ordinati sunt episcopi, etiam diœceses sibi vindicant: hoc & corrigi caritatis vestræ judicio, & inhiberi de cetero debet. Epigonius episcopus dixit: Singulis episcopis servatum est quod decebat, ut ex massa diœcesium nulla carperetur, ut proprium episcopum habuisset, nisi ipse consensum adhibuisset concedendi. Sufficiat enim si concesserit, ut eadem diœcesis permissa proprium tantum episcopum habeat, ceteras sibi non vindicet diœceses, quia exempta de tatice multarum sola meruit honorem episcopatus suscipere. Aurelius episcopus dixit; Non dubito caritati vestræ omnium placere, eum qui in diœcesi concedente episcopo, qui matricem tenuit, solam eamdem retinere plebem in qua fuerat ordinatus. Quoniam igitur universa arbitror fuisse tractata, si omnia cum animo vestro convenerunt, sermone vestro cuncta roborate. Universi episcopi dixerunt: Om-

Περὶ τοῦ τοὺς ἐν ταῖς παροικίαις χειροτονηθέντας ἐπισκόπους μὴ τινα ἑαυτοῖς ἐκδικεῖν διοίκησιν.

ιϛ'.

Ονωράτης καὶ Οὐρβανὸς οἱ ἐπίσκοποι εἶπον· ἠκούσαμεν ὁρισθῆναι, ἵνα αἱ παροικίαι μὴ ἀξιῶνται λαμβάνειν ἐπισκόπους, εἰ μὴ κατὰ συναίνεσιν τούτου, ὑφ' ὃν καθίσαντο. ἐν δὲ τῇ χώρᾳ ἡμῶν κατὰ συγχώρησιν τοῦ ἐξάρχης κατέχοντος τὰς διοικήσεις ἐπισκόπου, τινὲς εἰς τὰς αὐτὰς παροικίας χειροτονηθέντες ἐπίσκοποι ἑαυτοῖς ἔτι μᾶλλον ἑτέρας διεκδικῶσι· τοῦτο καλωσθῆναι τῇ ἀγάπῃ τῆς ὑμετέρας κρίσεως, καὶ ἀναρτηθῆναι τὸ λοιπὸν ὀφείλει. Ἐπίγονος ἐπίσκοπος εἶπεν· ἑκάστῳ ἐπισκόπῳ τὸ πρέπον ἐφυλάχθη, ἵνα ἐκ τῆς συγκτήσεως ὅλης παροικιῶν μηδὲν ἀποδρεφθείη πρὸς τὸ ἴδιον κτήσασθαι ἐπίσκοπον, εἰ μὴ κατὰ συναίνεσιν τοῦ τῶν ὅλων ἔχοντος. ἐὰν δὲ αὐτὸς παραχωρήσῃ, ὥστε τὴν αὐτῶν διοίκησιν ἐπιξαπεῖσαν ἴδιον κτήσασθαι ἐπίσκοπον, εἰς τὰς λοιπὰς τὸν προχειρισθέντα μὴ ἐπιβάλλεσθαι διοικήσεις, διότι μία ἐκ τοῦ σώματος ὅλης πολλῶν ἀφαιρεθεῖσα, αὐτὴ καὶ μόνη ἠξιώθη τιμὴν ἰδίας ἐπισκοπῆς ἀναδέξασθαι. Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπεν· ἀκαμφιβόλως τῇ πάντων ὑμῶν ἀγάπῃ ἁρίσκειν, ὥστε τὸν κατὰ τὴν συγχώρησιν τοῦ προτέρου ἐπισκόπου ἐν τῇ διοικήσει προχειρισθέντα ἐπίσκοπον, μόνον αὐτὸν κατέχειν τὸν λαὸν εἰς ὃν ἐχειροτονή-

1 MS. *Ea lege ut satisfiat* 2 Hoc est, *si* (*quod huic sedi libet ac placet*) *quem hæc sedes Carthaginensis clericum postulat ex aliena diœcesi, hunc sibi vindicandum confuerit ejus loci Episcopus, necesse habes tu pro imperio Ecclesiæ potenti nihilominus subvenire.* 3 Hoc est, *Nam hoc quoque in tuo judicio situm est, ut uniuscujusque episcopi personam corrigas, idque in primo & solo congressu. Si intelligas in hujus esse cathedra potestate punire, quoniam ipse necesse habeat omnes Ecclesias fulcire.* Latina oratio nihil horum habet. 4 Hoc est, *sed obsignamus voluntati tuæ*, Mox lege, *ex ut placet.* 5 Hoc est, *& cæteris*: quia in exemplari suo vocem *plebibus* legere non potuit.

Africæ c. 11 Carthag. III cap. 26.

συνόδῳ. δοκεῖ δὲ τούτοις ταῦτα ἡμᾶς οὕτως πρᾶξαι· ἵνα μήτε βαπτίσματα τῇ ἁγιωτάτῃ ἐκκλησίᾳ, ἐὰν πάντα τοιαῦτα τῷ λογισμῷ ὑμῶν, πάντα βαπτίσματα τῇ ἁγιωτάτῃ ἐκκλησίᾳ. φαίνεσθε οἱ ἐπίσκοποι εἶπον· πᾶσιν ἡμῖν ταῦτα ἤρεσε· καὶ τῇ ἁγιωτάτῃ συναγωγῇ ταῦτα βεβαιωθήτω. καὶ ὑπεγράφησαν.

Αὐρήλιος ἐπίσκοπος τῆς ἐκκλησίας Καρχηδόνος τῇ παρούσῃ δικρίτῳ συμφώνησα, καὶ ὑπογραφὴν ὑπέγραψα. ὁμοίως καὶ οἱ λοιποὶ ἐπίσκοποι ὑπέγραψαν.

αὐτοῦ τοῦ Β ἐν Καρχηδόνι συνόδου. ex ms. C.

Ἐν ταύτῃ τῇ συνόδῳ ᾠήθη, ἵνα ἐπίσκοπος χωρὶς ἀπολυτικῶν μὴ πλέοι.

In hoc concilio ſtatutum eſt, ut epiſcopi ſine formata non navigent.

Ἐπὶ Καισαρίου καὶ Ἀττικοῦ τῶν λαμπροτάτων ὑπάτων, τῇ πρὸ ἓξ καλανδῶν Ἰουλίων, πρεσβ. μηδένα τῶν ἐπισκόπων πλέειν χωρὶς ἀπολυτικῶν τῶν πρωτείων. τὰ παραγραφέντα ὁ ζητῶν, ἐν τοῖς αὐθεντικοῖς εὑρήσει.

[a] Cæſario & Attico viris clariſſimis conſulibus ſexto Kalendas Julias, Carthagine, placuit, ut nullus epiſcoporum naviget ſine formata primatis. Geſta in authenticis, qui quæret, inveniet.

Hæc in concil. Africano ut vocant, canoni hujus codicis 34. præponuntur

Ἐκ τῶν συνόδου τούτου τοποτηρητοῦ πρὸς βασιλέας ὑπογεγραμμένοι ἐπίσκοποι ἀπεστάλησαν.

De [a] concilio iſto legati ad imperatores infra ſcripti diriguntur epiſcopi.

Μετὰ τὴν ὑπατείαν τῶν ἐνδοξοτάτων βασιλέων, Ὀνωρίου Αὐγούστου τὸ τετάρτου, καὶ Εὐτυχιανοῦ τοῦ λαμπροτάτου, τῇ πρὸ πέντε καλανδῶν Μαΐων, ἐν Καρχηδόνι εἰς τὸ σήκρητον τῆς Ρεστιτούτης ἐκκλησίας. ἐν ταύτῃ τῇ συνόδῳ τοποτηρησίαν ἐπεδέξαντο Ἐπιγόνιος καὶ Βικεντιανὸς οἱ ἐπίσκοποι· ἵνα νόμου ἐξιωθῶσι παρὰ τῶν ἐνδοξοτάτων βασιλέων περὶ τῶν καταφυγόντων εἰς τὴν ἐκκλησίαν, καὶ ἀποσπασθῆναι [b] ἐγκαλλυμμένων εἰδώλων, ὥστε μηδένα ταλμᾶν ἀποσπᾶν.

[b] al. ἐγκαυλ-λυμ.

Post conſulatum glorioſiſſimi imperatoris Honorii Auguſti IV. & [a] Eutychiani viri clariſſimi, quinto Kalendas Majas, Carthagine in ſecretario baſilicæ Reſtitutæ. In hoc concilio legationem ſuſceperunt Epigonius & Vincentius epiſcopi; ut pro confugientibus ad eccleſiam, quocumque reatu involutis, legem de glorioſiſſimis principibus mereantur, ne quis eos audeat abſtrahere.

Ἐν ταύτῃ τῇ συνόδῳ πρεσβεία ἀπὸς ἐλλεπὶ πρὸς τοὺς Ῥώμης καὶ Μεδιολάνου ἐπισκόπους περὶ τῶν νηπίων τῶν παρὰ τῆς αἱρετικῆς βαπτισθέντων· καὶ παρὰ τοῦ βασιλέως δὲ, περὶ τοῦ τὰ ἐγκαλλύμματα τῶν εἰδώλων ἀφαιρεθῆναι, καὶ περὶ ἄλλων δὲ πλείστων πραγμάτων.

In hoc [a] concilio legatio deſtinatur ad Romanum & Mediolanenſem epiſcopos, de parvulis qui apud hæreticos baptizati ſunt: & ad imperatorem de idolorum reliquiis auferendis, & de aliis rebus quamplurimis.

Μετὰ τὴν ὑπατείαν Φλαβίου Στιλίχωνος τοῦ λαμπροτάτου, τῇ πρὸ δεκατέξ καλανδῶν Ἰουλίων, ἐν Καρχηδόνι εἰς τὸ σήκρητον τῆς Ρεστιτούτης ἐκκλησίας, προκαθίσας ἅμα τοῖς συνεπισκόποις αὐτοῦ, παρεστώτων τῶν διακόνων, Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπε· τῆς ἐκκλησιῶν τοῦ Θεοῦ τῶν ἀνὰ πᾶσαν τὴν τῶν Ἀφρων χώραν καθιδρυμένων τὰς ἀναγκαίας ἀκριβῶς ἅμα ἐμοὶ ἐπίσασθαι ἡ ὑμετέρα ἀγάπη, ἀγιώτατοι ἀδελφοί. καὶ ἐπειδὴ τὸ πλεῖον παρέχοντος καὶ ἐν μέρει συνήχθη ἡ παρουσία τῆς ὁσίας ὑμῶν συνελεύσεως, δοκεῖ μοι εἰς μέσον προκομίσαι τὰς αὐτὰς, ἃς εὗρηται, ἀναγκαίας, ἅπερ εἰκὸς φρονίδι πιθανὸν ἀνεχνῶσαι· ἃς τινες ἰδίᾳ ἐπιμαρίσῃ ἡ ὑμετέρα εὐλογιότης, ἀκόλουθον ἔσται ἀποδέξασθαι ἵνα συνερίσι ἐκ τῆ ἡμετέρᾳ ἀριθμῷ, τὸν ὀφείλοντα τῇ τῆ πλείω βοηθείᾳ διὰ τῶν ἔργων ὑμῶν, τούτας αὐτὰς τὰς ἀναγκαίας ἀποδέξασθαι, καὶ ἀνδρείως ἐξαιτίας

Poſt conſulatum Fl. Stiliconis viri clariſſimi [a] XVI. Kalendas Julias, Carthagine in ſecretario baſilicæ Reſtitutæ. Cum Aurelius epiſcopus una cum epiſcopis ſuis conſedisſet aſſtantibus diaconis, Aurelius epiſcopus dixit: Eccleſiarum Dei per Africam conſtitutarum neceſſitates mecum optime novit caritas veſtra, ſanctiſſimi fratres, & quoniam præſtitit dominus ut ex aliqua parte ſancti cœtus veſtri eſſet congregata præſentia: videtur mihi, ut has eaſdem neceſſitates, quas pro ſolicitudine noſtra indagare potuimus, in medium proferamus; quas cum approbaverit veſtra ſinceritas, ſit conſequens, eligendum eſſe unum e noſtro numero conſacerdotem, qui auxiliante domino, orationibus veſtris, & has ipſas neceſſitates ſuſcipere poſſit, & gnaviter peragendas implere, perrecturus ad tranſmarinas Italiæ partes, ut tam ſanctis fratribus & conſacerdotibus noſtris,

1 Reg. Cod. ἐγκαλλυμμένων, reſtius. 2 Concilium Carthag. ſub Aurelio III. uti appellatur a Bonifacio Carthag. in Concil. anni 525. Anno 397. Concilium Carthag. III. cap. 28. 3 Concilium Carthag. ſub Aurelio IV. anni 399. canon nonus. 4 MS. Eutichiani, ac Græce Eutychiani. 5 Concilium Carthag. V. ſub Aurelio an. 401. 6 In Græco etiam, δεκατέξ. Dionyſ. XVII. Kal.

ſtris, venerabili ſancto fratri Anaſtaſio ſedis A apoſtolicæ epiſcopo, quam etiam ſancto fratri Venerio ſacerdoti Mediolanenſis eccleſiæ, neceſſitatem ipſam, ac dolorem, atque inopiam noſtram valeat intimare. Ex his enim ſedibus hoc fuerat prohibitum [1] quod noverint, communi periculo providendum; maxime, quia tanta indigentia clericorum eſt, multæque eccleſiæ ita deſertæ ſunt, ut ne unum quidem diaconum, vel inliteratum, habere reperiantur. Nam de ceteris ſuperioribus gradibus & officiis tacendum arbitror, quia, ut dixi, ſi miniſterium diaconi facile non invenitur, multo magis ſuperiorum honorum invenire non poſſe certiſſimum eſt, & quotidie nos planctus diverſarum pene emortuarum plebium jam non ſuſtinemus: quibus niſi fuerit aliquando ſubventum, gravis nobis & inexcuſabilis innumerabilium animarum pereuntium cauſa apud Deum manſura eſt.

ἀπορουμένας πρὸς τὰ πραγματικὰ τῆς Ἰταλίας μέρη, ὅτις δυνηθῇ αὐτοῖς τι τῶν ἀναγκαίων ἢ τῶν πόνων καὶ τῶν ἐνδεειῶν ἡμῶν παρεσῆσαι τοῖς ἀγωνιστὰς ἀδελφοῖς καὶ συλλειτουργοῖς ἡμῶν· τοῦτο μὲν Ἀναστασίῳ τῷ ἁγιωτάτῳ ἀρχιερεῖ τῆς ἀποστολικῆς καθέδρας ἐπισκόπῳ· τοῦτο δὲ ἔτι μᾶλλον τῷ ἁγιωτάτῳ ἀδελφῷ Βενερίῳ τῷ ἱερεῖ τῆς ἐν Μεδιολάνῳ ἐκκλησίας. ἐκ τούτων γὰρ τῶν ὁρίων ἐκωλύθη, ὅπερ ἐπιγνῶσι καιρῷ παντὶ μεγάλως ὀφείλειν προνοηθῆναι· ὅτι τοιαύτη ἐστὶ κληρικῶν ἔνδεια, καὶ πολλαὶ ἐκκλησίαι ἔρημοι ὑπάρχουσιν ἐντελῶς, ὡς μηδένα διάκονον καὶ ἀγράμματον ἔχειν εὑρίσκεσθαι. περὶ δὲ τῶν λοιπῶν ἀνωτέρων βαθμῶν καὶ τάξεων σιωπητέον ὑπολαμβάνω· ἐπειδὴ, ὡς εἶπον, ἐὰν ἡ τῆς διακονίας ὑπηρεσία οὐκ ἐχερῶς εὑρίσκηται, πολλῷ πλέον περὶ τῶν ἀνωτέρων τιμῶν καταδηλον ὑπάρχει. καὶ τὰς καθημερινὰς τῶν ὀφφικίων καὶ χρέος ἀποθνησκόντων λαῶν τῷ λοιπῷ οὐχ ὑποφέρομεν· οἷς οἱ μηδέποτε θελήσωμεν βοηθῆσαι, βαρυτάτη καὶ ἀπολόγητος αἰτία τῆς ἀπολλυμένων ψυχῶν ἐκδίκητοι ἡμῖν παρὰ τοῦ Θεοῦ.

Ut parvuli apud Donatiſtas baptizati, in catholica eccleſia clerici ordinentur.

Ὡστε τοὺς μικροὺς παρὰ τοῖς Δονατισταῖς βαπτιζομένους, ἐν τῇ καθολικῇ κληρικοὺς χειροτονεῖσθαι.

LVII.

κζ.

Unde quoniam ſuperiori [2] concilio ſtatutum eſſe mecum recognoſcit unanimitas veſtra, ut hi qui apud Donatiſtas parvuli baptizati ſunt, nondum ſcire valentes erroris eorum interitum: & poſteaquam ad ætatem rationis capacem pervenerunt, agnita veritate falſitatem eorum abhorrentes, ad eccleſiam Dei catholicam per univerſum mundum diffuſam, ordine antiquo, per manus impoſitionem recepti ſunt, debere talibus ſuſcipiendum munus clericatus non impedire nomen erroris, cum veram eccleſiam illorum putaverint, ad fidem accedendo, & ibi Chriſto crediderint, & Trinitatis ſacramenta perceperint; quæ omnia vera & ſancta atque divina eſſe certiſſimum eſt, & in his omnem animæ ſpem conſtitutam. Quamquam & hæreticorum præſumpta audacia, veritatis nomine palliata, hæc tradere audeat, quæ quoniam ſimplicia ſunt, ut prædicat beatus apoſtolus dicendo: *Unus Deus, una fides, unum baptiſma*; & iterari non liceat, quod ſemel dari oportet, anathematizato nomine erroris recipiantur per manus impoſitionem in unam eccleſiam, columbam, ut dictum eſt, & unam matrem omnium Chriſtianorum, ubi omnia illa ſacramenta ſalubriter, & æterna, & vitaliter accipiuntur: quæ perſeverantibus in hæreſi magnam damnationis pœnam conquirunt, ut quod eis in veritate ad æternam vitam conſequendam eſſet luminoſius, hoc in errore ſit tenebroſius atque damnoſius. Quod fugientes nonnulli, & matris eccleſiæ ubera cognoſcentes, qui illa omnia ſancta myſteria amore veritatis crediderunt, atque perceperunt, quibus ſacramentorum rebus cum vitæ bonæ probitas acceſſerit, ſine dubio ad officium clericatus tales eſſe applicandos, & maxime in

Concilium Afric. c. 34.

Ephſ. 4. 5.

Διὸ ἐπειδὴ ἐν τῇ ἁγιωτάτῃ συνόδῳ ὁμοθυμαδὸν μέμνηται ἅμα ἐμοὶ ἡ ὑμετέρα ὁμοψυχία, ὥστε τοὺς παρὰ τοῖς Δονατισταῖς μικροὺς βαπτιζομένους, μηδέπω δυναμένους γινώσκειν τῆς πλάνης αὐτῶν τὸν ὄλεθρον, μὴ τὸ εἰς κίνδυνον λογισμῷ δεκτικὴν παραγηράσθαι, ἐπιγνωσθέντας τῆς ἀληθείας, τὴν φιλότητα ἐκείνων βδελυττομένους πρὸς τὴν καθολικὴν τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίαν τὴν ἀνὰ πάντα τὸν κόσμον διαπεπταμένην, τάξει ἀρχαίᾳ διὰ τῆς ἐπιθέσεως τὴν χεῖρα ἀναδέχεσθαι, τοὺς τοιούτους ἐν τῇ τῆς πλάνης ὀνόματος μὴ ἐφείλειν ἐμποδίζεσθαι εἰς τάξιν κληρώσεως, ὁπότε τὴν ἀληθινὴν ἐκκλησίαν ἰδίαν ἑαυτῶν ἐλογίσαντο τῇ πίστει προσιρχόμενοι, ἃ ὁσίως πάντα ἀληθῆ καὶ ἅγια καὶ θεῖα εἶναι δῆλόν ἐστι, καὶ ἐν τούτοις πᾶσιν τὴν τῆς ψυχῆς ἐλπίδα ὑπάρχειν. καὶ γὰρ εἰ τὰ μάλιστα ὑπ' αἱρετικῶν παραληφθέντα τύπῳ τοῦ ὀνόματος μὴ ἐφείλειν ἐκ ἕξεσιν, ἀναθεματιζομένου τοῦ τῆς πλάνης ὀνόματος, διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῆς χειρὸς ἀναδέχθωσιν εἰς τὴν μίαν ἐκκλησίαν, τὴν, ὡς εἴρηται, περιστερὰν καὶ μόνην μητέρα πάντων χριστιανῶν, ἐν ᾗ πάντα τὰ ἁγιάσματα σωτηριωδῶς αἰώνια καὶ ζωτικὰ παραλαμβάνονται· ἅτινα τοῖς ἐπιμένουσιν ἐν τῇ αἱρέσει μεγάλην τῆς κατακρίσεως τὴν τιμωρίαν ποιήσουσιν, ἵνα ὅπερ ἐν αὐτοῖς ἐν τῇ ἀληθείᾳ πρὸς τὴν αἰωνίαν ζωὴν ἀκολουθητέον φωτεινότερον, τοῦτο γένηται αὐτοῖς ἐν τῇ πλάνῃ σκοτεινότερον καὶ πλέον κατακεκριμένον· ὅπερ τινὲς ἔφυγον, καὶ τῆς ἐκκλησίας τῆς καθολικῆς μητρὸς τὰ ἐνδυνατὰ ἐπιγνόν-

[1] MS. *ſuperiori.* [2] Concilio Cirtenſi Carthag. III. can. 45.

γονότας, παύτα ἐκεῖνα τὰ ἄγια μυστήρια φιλόχρ τῆς ἀληθείας ἐπίσκοποι ἐπαθέξαντο, τοῖς τοιούτοις, ὅταν δικαιῶ χρησῶ βίῳ προσέλθοι, ἀναμφιβόλως ἡ πλήρ· πρὸς ὑπαρχίαν τῆ ἁγίων προσκυνήσεται· ἡ μᾶλλον ἐν τῇ τοιαύτῃ τῆ πραγμάτων ἀνάγκη, οἷοὶ εἰσιν ὁ μὴ τοῦτο παραχωροῦν. εἰ δέ τινες τῶ αὐτῶ δόγματος κληρικοὶ μὴ τῶ πλήθους ἡ τῆ τιμῆ αὐτῆ πρὸς ἡμᾶς μετελθεῖν τοῦτο ποιήσωσι, οἱ τινες τῇ ἕρωτι τῆς τιμῆς συμβαλέσωσι πρὸς ζῆλω ἡ κατοχωσι πρὸς σωτηρίαν. ἀλλὰ τοῦτο * κατελπιστέον περὶ τῆ μείζονι κατανοήσει ψηφιζομένων τῶν ἀποληχθέντων ἀδελφῶν, ἵνα τῇ συνετωτέρᾳ αὐτῆ βουλῆ τῆς ἡμετέρας ἀναφορᾶς τὸν λόγον ὑποχωσι, ἡ ἡμᾶς βεβαιῶσαι κατευθύνωσιν εἰς τὸ ὀφείλον περὶ τούτου τοῦ πράγματος παρ' ἡμῶν τυποῦσθαι. μένον δὲ περὶ τῆ τῶ νηπιότητι βαπτισθέντων ἐρωτᾶσθαι, ἵνα εἰ ἀρέσκει αὐτοῖς, τῆ ἡμετέρᾳ συναινέσωσι προαιρέσει περὶ τῶ χειροτονεῖσθαι τούτους. ταῦτα γὰρ ἡμετέρᾳ συναινέσωμεν παρὰ τοῖς ἀγιωτάτοις ἐπισκόποις, πρακτέα εἶναι δοκεῖ ἅμα ἐμοὶ ἡ σύντιμος ὑμῶν ἀδελφότης.

* ἴσως κατασθῆναι

A tanta rerum neceſſitate, nullus eſt qui non concedat. Quamquam nonnulli ejuſdem ſectæ clerici cum plebibus atque honoribus ſuis ad nos tranſire deſiderent: qui amore honoris aut perſuadent ad vitam, aut retinent ad ſalutem. Sed hoc majori fratrum ſupradictorum conſiderationi dimittendum cenſeo; ut prudentiori ſuo conſilio noſtræ ſuggeſtioni ſermonem cum perpenderint, quid de hac re eis placeat nos informare dignentur. Tantum de his qui infantes baptizati ſunt, ſatagimus, ut noſtræ, ſi placet, in iiſdem ordinandis conſentiant voluntati. Omnia ergo quæ ſuperius comprehendimus apud ſanctos epiſcopos, agenda eſſe mecum honorabilis fraternitas veſtra perpendat.

Περὶ τῆ ἐγκαταλειμμάτων τῆ εἰδώλων, καὶ ναῶν τῆ ὀφειλόντων ἐξαλειφθῆναι.

De reliquiis idolorum, vel templis ab imperatoribus abolendis.

νη.

Ὧν χάριν αἰτῆσαι δεῖ τὸν θρησκευτικώτατον βασιλέα, ὥστε τὰ ἐγκαταλείμματα τῶν εἰδώλων τὰ κατὰ πᾶσαν τὴν Ἀφρικὴν κελεῦσαι παντελῶς ἀνατεθῆναι· ἡ γὰρ ἐν πολλοῖς τόποις παραθαλασσίοις καὶ ὑψηφόροις κτήσεσιν, ἀκμάζει ἔτι τῆς πλάνης ταύτης ἡ ἀδικία· ἵνα παραγγελθῶσι καὶ αὐτὰ ἀπαλειφθῆναι, ἡ οἱ ναοὶ αὐτῶν οἱ ἐν τοῖς ἀγροῖς ἡ ἐν ἀπεσκοτισμένοις τόποις * χωρὶς τινὸς κοσμίας κατασκευῆς, παντὶ τρόπῳ κελευσθῶσι καταστρεφῆναι.

LVIII.

Inſtant etiam aliæ neceſſitates religioſis imperatoribus poſtulandæ, ut reliquias idolorum per omnem Africam jubeant penitus amputari: nam pleriſque in locis maritimis, atque poſſeſſionibus diverſis, adhuc erroris iſtius iniquitas viget: ut præcipiantur & ipſas deleri, & templa eorum, quæ in agris, vel in locis abditis conſtituta nullo ornamento ſunt, jubeantur omnimodo deſtrui. Concilium Afric. c. 25.

Περὶ τῦ, κληρικὸς χάριν διαγνώσεως τῆς οἰκείας αὐτῆ κρίσεως, μὴ ἀναγκάζεσθαι δημοσίως μαρτυρεῖν.

Ut clerici de judicii ſui cognitione non cogantur in publico dicere teſtimonium.

νθ'.

Δεῖ αἰτῆσαι ἔτι μικρὸν, ἵνα ὁρίσωι κατεξώσωσιν, ὥστε ἐάν τινες ἐν ἐκκλησίᾳ οἱασδήποτε αἰτίαν ἀποστολικῆ δικαίῳ * τῆ τῆς ἐκκλησίας ἐπικειμένῳ γυμνάσαι θελήσωσι, ἡ ἴσως ἡ τομὴ τῶν κληρικῶν τῶν ἐνὶ μέρει ἀπαρέσωι, μὴ ἐξεῖναι πρὸς δικαστήριον εἰς μαρτυρίαν προκαλεῖσθαι τὸν κληρικὸν ἐκεῖνον τὸν πρότερον τὸ αὐτὸ πρᾶγμα σκοπήσαντα, ἡ ἡ σκοπουμένῳ παρατυχόντα· * ἡ, ἵνα μηδὲ προσώπῳ τις ἐκκλησιαστικῶ προσήκων ἐναχθείη περὶ τῆ ὀφείλειν μαρτυρεῖν.

LIX.

Petendum etiam, ut ſtatuere dignentur, ut ſi quis forte in eccleſia quamlibet cauſam jure apoſtolico eccleſiis impoſito agere voluerint, & fortaſſe [5] deciſum clericorum uni parti diſplicuerit; non liceat clericum in judicium ad teſtimonium devocari eum, qui cognitor vel præſens fuerit [6] & nulla ad teſtimonium dicendum eccleſiaſtici cujuslibet perſona pulſetur. Concilium Carthag. V. cap. 1. Concilium Afric. c. 6.

B

Περὶ τῦ ἀφελέσθαι τὰ τῶν Ἑλλήνων συμπόσια.

De paganorum convivüis.

ξ.

Κἀκεῖνο ἔτι μικρὸν δεῖ αἰτῆσαι παρὰ τῶν χριστιανῶν βασιλέων, ἐπειδὴ παρὰ τὰ θεῖα παραγγέλματα ἐν πολλοῖς τόποις συμπόσια οὕτως ἐπιτελοῦνται

LX.

Illud etiam petendum, ut quoniam contra præcepta divina convivia multis in locis exercentur, quæ ab errore gentili attracta Concilium Afric. c. 27.

 ſunt,

1 *Sive alio ornamento*, dictum obſcure, & ambigue. 2 Hoc eſt, *quod in Eccleſia ſitum eſt*.
3 Græcus interpres multo liberalius: *ut ne quis ad perſonam Eccleſiaſticam actionem in jus vocetur, ut ferat teſtimonium.* 4 Al. *de clericis ad teſtimonium non pulſandis.* 5 MS. *deciſo.* 6 MS. *ut.*

ſunt, ita ut nunc a paganis Chriſtiani ad hæc celebranda cogantur; ex qua re temporibus Chriſtianorum imperatorum perſecutio altera fieri occulte videatur: vetari talia jubeant, & de civitatibus & de poſſeſſionibus impoſita pœna prohibere: maxime cum etiam in natalibus beatiſſimorum martyrum per nonnullas civitates, & in ipſis locis ſacris talia committere non reformident. Quibus diebus etiam, quod pudoris eſt dicere, ſaltationes ſceleratiſſimas per vicos atque plateas exerceant: ut matronalis honor, & innumerabilium fœminarum pudor, devote venientium ad ſacratiſſimum diem, injuriis laſcivientibus appetatur; ut etiam ipſius [1] ſanctæ religionis pene fugiatur accеſſus.

Ἐκ τῆς ἐθνικῆς πλάνης [4] προσερχέσθαι, ὡς [5] καὶ χειστιανὸς τοῖς Ἕλλησι λόγον περὶ συμπαρεῖναι τὸ τῆ τοιαύτη πολιτῆ· ἵνα κωλύσωσι τὰ τοιαῦτα παρανόμια καὶ ἐκ τῶν πόλεων καὶ ἐκ τῶν κτήσεων· μάλιστα, ὅτι καὶ ἐν αὐταῖς ταῖς γενεσίοις τῶν μακαρίων μαρτύρων ἀνά τινας πόλεις καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς ἱεροὺς τόπους τὰ τοιαῦτα πλημμελήματα φορῶντι· ὃ δὴ καὶ ἡμέρας, ὅταν καὶ λέγειν αἰσχύνη ἐστίν, ὀρχήσεις μαινάδας εἰς τοὺς ἀγροὺς καὶ εἰς τὰς πλατείας ἐκπλήττει, ὥστε τὴν τῶν οἰκοδεσποινῶν τιμὴν, καὶ ἄλλων ἀναιδήτων γυναικῶν τὴν αἰδῶ τῶν ἐλαυνῶν εἰς τὴν ἁγίαν ἡμέραν παραγινομένων, λάγνοις ὕβρεσιν ἐφορμᾷ· ὡς καὶ αὐτῆς τῆς ἁγίας πίστεως χρὴ ὀφλισκάνειν τὴν προσβολήν.

De ſpectaculis, ut die Dominico, vel ceteris ſanctorum feſtivitatibus minime celebrentur.

Περὶ θεωρῶν, ἵνα ἐν τῇ κυριακῇ καὶ ἐν ταῖς λοιπαῖς τῶν ἁγίων ἑορταῖς μηδαμῶς ἐπιτελῶνται.

LXI.

Concilium Afric. c. 28.

Necnon & illud petendum, ut ſpectacula theatrorum, ceterorumque ludorum die dominica, vel ceteris religionis Chriſtianæ diebus celeberrimis amoveantur; maxime quia [2] ſancti paſchæ octavarum die populi ad circum magis quam ad eccleſiam conveniunt, debere [3] transferri devotionis eorum dies ſiquando occurrerint, nec oportere etiam quemquam Chriſtianorum cogi ad hæc ſpectacula: maxime, quia in his exercendis quæ contra præcepta Dei ſunt, nulla perſecutionis neceſſitas a quoquam adhibenda eſt: ſed, uti oportet, homo in libera voluntate ſubſiſtat ſibi divinitus conceſſa. [a] Cooperatorum enim maxime periculum conſiderandum eſt, qui contra præcepta Dei magno terrore coguntur ad ſpectacula convenire.

a Corporatorum.

ξά.

Κἀκεῖνο ἔτι μὴν δεῖ αἰτῆσαι. ἵνα τὰ θεάματα τῶν θεάτρων παιγνίων ἐν τῇ κυριακῇ καὶ ἐν ταῖς λοιπαῖς φανεραῖς τῆς τῶν Χριστιανῶν πίστεως κωλύωνται· μάλιστα, ὅτι ἐν τῇ ἑβδομάδι τῶν ἁγίων πάσχα οἱ ὄχλοι μᾶλλον εἰς τὸ ἱπποδρόμιον ἢπερ εἰς τὴν ἐκκλησίαν συνέρχονται· ὀφείλειν μετενέχθηναι τὰς ὠφειλομένας αὐτῶν ἡμέρας, ὅτε ἀπαντήσῃ, καὶ μὴ ὀφείλειν τινὰ τῶν χριστιανῶν περὶ τὰ θεάματα τιῶτα ἀναγκάζεσθαι.

. . . . . .
. . . . . .
. . . . . .
. . . . . .
. . . . . .

De clericis damnatis.

Περὶ τῶν κατεδικαζομένων κληρικῶν.

LXII.

Concilium Carthag V. cap. 1. Concilium Afric. c. 29.

Et illud petendum, ut ſtatuere dignentur, ut ſi quis cujuslibet honoris clericus judicio epiſcoporum quocumque crimine fuerit damnatus, non liceat eum ſive ab eccleſiis quibus præfuit, ſive a quolibet homine defenſari, interpoſita pœna damni, pecuniæ, atque honoris, quo nec ætatem, nec ſexum excuſandum eſſe præcipiant.

ξβ.

Κἀκεῖνο δεῖ αἰτῆσαι, ἵνα ὁρίσαι καταξιώσωσιν, ὥστε κληρικὸν οἱασδήποτε τιμῆς τυγχάνοντα, ἐπ' οἱῳδήποτε ἐγκλήματι τῇ τῶν ἐπισκόπων κρίσει κατεδικάσθαι, μὴ ἐξεῖναι τὸν αὐτὸν εἴτε παρὰ τῆς ἐκκλησίας ἧς ὑπῆρχε, [7] εἴτε ἐπί οἱῳδήποτε ἀνθρώπῳ διεκδικεῖσθαι, ποινῆς ἐπὶ τῷτο προστεθείσης ζημίας χρημάτων τε καὶ τιμῆς, ὅπως μηδὲ χεῖραν μηδὲ φύσιν ἀπολογητέον εἶναι κελεύσωσιν.

De hiſtrionibus Chriſtianis factis.

Περὶ τῶν μίμων τῶν γενομένων χριστιανῶν.

LXIII.

Concilium Afric. c. 30.

Et de his etiam petendum, ut ſiquis ex qualibet ludicra arte ad Chriſtianitatis gratiam venire voluerit, ac liber ab illa macula permanere, non eum liceat a quoquam iterum ad eadem exercenda reduci vel cogi.

ξγ.

Περὶ τῶτων ἔτι μὴν αἰτῆσαι δεῖ, ἵνα ἐάν τις ἐξ οἱῳδήποτε παιγνιώδους ἐπιτηδεύματος πρὸς τὴν τῦ χριστιανισμῦ χάριν ἐλθεῖν θελήσῃ, καὶ ἐλεύθερος ἀπ' ἐκείνων τῶν σπιλάδων διαμείνῃ, μὴ ἐξὸν εἴη τινὶ τῶν τοιῶτων πρὸς τὰ αὐτὰ γυμνάσματα πάλιν [8] προσέρπεσθαι ἢ καταναγκάζειν.

Περὶ

1 Græce, *ſanctæ fidei*, hoc eſt, locorum ſacrorum, in quibus religioſum cultum fideles exercent. 2 MS. *ſanctæ*.
3 Græce, *tran ferri præfinitos eorum dies*, *Devotio* quid eſſet non intellexit, nec devotionem ineſſe credidit in gentilium ſpectaculis. 4 Hoc eſt, *allata*. 5 Hoc eſt, *ut etiam Chriſtiani ad paganos clanculum in eorum myſteria adducantur*. Falſo: neque enim clanculum, ſed palam, & in lucem omnium. 6 Hujus Canonis reliqua in omnibus Græcis exemplaribus, etiam MSS. deſunt, ab interprete Græco prætermiſſa. 7 Hoc eſt, *ab ullo homine liberari a pœna eo nomine impoſita, ſive multa pecuniaria, ſive exiſtimationis*: plane imperite. 8 Hoc eſt, *adhortari vel cogere*.

A

Περὶ ἀπελευθερίων τῶν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ γενομένων, αἰτητέον ἀπὸ τοῦ βασιλέως.

ξδ'.

Περὶ ἀπελευθερίων δηλαδὴ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ποιητέων, ἐὰν τύχῃ οἱ ἡμέτεροι συνιερεῖς φαίνωνται παῤ ὑμῖν ἀνὰ τὴν Ἰταλίαν, καὶ ἡ ἡμετέρα δόξα πεποίθησις τῇ τούτων τάξει ἕπηται, δοθείσης φανερῶς ἀδείας πεμπομένου τοποτηρητοῦ, ἵνα ἀναδείκνυσθαι ἄξια πίστως ὑπὲρ τῆς ἐκκλησιαστικῆς κατασάσεως καὶ τῆς τῶν ψυχῶν σωτηρίας ἐκπλέσας δυνηθείη, καὶ ἡμεῖς ἅπαντα τοῦ σοφοῦ τὸ μὲν ὑποδεξόμεθα ταῦτα πάντα. ἐὰν τῇ ἡμετέρᾳ ἀγωνιώσῃ αἱρέσει, δέξασθε, ἵνα καὶ τὴν ἐμὴν ἀναφορὰν βεβαίαν ὅσαν ὑμῖν ἐπιδείξω, καὶ τὴν παρὰ τῆς πάντων ὑμῶν συναινέσεως ἡ αὐτὴ εὐλογητὸς ἀδὴς προσδέξηται. ἀπὸ πάντων τῶν ἐπισκόπων ἐλέχθη. πᾶσιν αἱρετὸν, τὰ προσηκόντα καὶ σωτηρίως ἀπὸ τῆς σῆς ἀγωνωσίας ἐξηγεῖσθαι ὀφείλειν ἐκπλεόντων.

De manumiſſionibus in eccleſia celebrandis, ab imperatore poſcendum.

LXIV.

De manumiſſionibus ſane in eccleſia [a] dicendis, ſi id noſtri conſacerdotes per Italiam facere reperiuntur, noſtræ etiam erit fiduciæ iſtorum ordinem ſequi: data plane licentia miſſo legato, ut quæcumque digna fide pro ſtatu eccleſiæ & ſalute animarum agere potuerit, nos laudabiliter in conſpectu domini accepturos. Quæ omnia, ſi ſanctitati veſtræ placent, edicite; ut & meam ſuggeſtionem ratam eſſe vobis advertam, & noſtram omnium conſenſionem ſinceritas eorum libenter accipiat. Ab univerſis epiſcopis dictum eſt: Omnibus placent hæc quæ injuncta ſunt [b] peragenda, & prudenter a tua ſanctitate enarrata. Concilium Afric. c. 32.

Περὶ Αἰκυτίου ἐπισκόπου τοῦ καταδικασθέντος.

ξε.

Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπεν· τοῦ Αἰκυτίου ἔτι μὴν τοῦ ἐκπαλαι κατὰ τὴν ἰδίαν ἀξίαν τῇ τῶν ἐπισκόπων γνώμῃ καταδικασθέντος, τὸ πρᾶγμα οὐκ ὀλίγας παρεκτείνειν τὴν πρεσβείαν. ἵνα, ἐὰν τύχῃ τοῦτον ἔροι ἐν ἐκείνοις τοῖς μέρεσιν, ἴσως πρὸς φροντίδος τῷ αὐτῷ ἀδελφῷ ἡμῶν ὑπὲρ τῆς ἐκκλησιαστικῆς κατασάσεως, οἷς χρὴ καὶ ὅπη ἐξιὼν εἴη, κατ' ἐκεῖνο ὀφείλοντα πράξασθαι. ἀπὸ πάντων τῶν ἐπισκόπων ἐλέχθη· πολὺ ἀρέσκει καὶ αὕτη ἡ ἐξακολούθησις· μᾶλλον, ὅτι ἔκπαλαι κατεδείκνυτο ὁ αὐτὸς Αἰκύτιος, καὶ ἡ τότε ἀνισχύντος αἰσυχία, ὑπὲρ τῆς κατασάσεως καὶ σωτηρίας τῆς ἐκκλησίας, μᾶλλον καὶ μᾶλλον παντοίως κατεμαχητέα ἐστίν· καὶ ὑπέγραψαν. Αὐρήλιος ἐπίσκοπος τῆς ἐν Καρχηδόνι ἐκκλησίας, τῷ παρόντι ψηφίσματι συνήνεσα, καὶ ἀναγνωσθέντι ὑπέγραψα. ὁμοίως καὶ οἱ λοιποὶ ἐπίσκοποι ὑπέγραψαν.

De Equitio epiſcopo damnato.

LXV.

Aurelius epiſcopus dixit: [c] Equitii etiam olim merito ſuo epiſcopali ſententia damnati, non arbitror prætereundam eſſe legationis cauſam, ut ſi forte eum in illis partibus reperit, ſit eidem fratri noſtro curæ pro eccleſiæ ſtatu quod oportuerit, vel ubi licuerit, adverſus eum peragere. Ab univerſis epiſcopis dictum eſt: Multum placet & iſta proſecutio; maxime cum olim damnatus ſit Equitius, & ejus impudens inquietudo pro ſtatu & ſalute eccleſiæ magis magiſque ubique repellenda. Et ſubſcripſerunt. Aurelius epiſcopus eccleſiæ Carthaginenſis, huic decreto conſenſi, & prælecto ſubſcripſi: ſimiliter & ceteri epiſcopi ſubſcripſerunt. Concilium Afric. c. 32.

Ἐν ταύτῃ τῇ συνόδῳ γράμματα ἀναγινώσκονται Ἀναστασίου τοῦ ἱερέως Ῥώμης, περὶ τῶν Δονατιστῶν ὑπομιμνήσκοντα τοὺς καθολικοὺς ἐπισκόπους.

In hoc concilio litteræ leguntur Anaſtaſii Romani pontificis, de Donatiſtis catholicos epiſcopos admonentis.

Φλαβίου τοῦ ὑπάτου οὗτος ἦν ἐν Καρχηδόνι.

Ἐπὶ Βικεντίου καὶ Φλαβίου τῶν λαμπροτάτων ὑπάτων, εἰδοῖς Σεπτεμβρίαις, ἐν Καρχηδόνι εἰς τὸ σήκρητον τῆς Ρεστίτης ἐκκλησίας πρὸς συνόδου συναχθείσης καὶ προκαθισάντος οἰ ἐκ πασῶν τῶν ἐν Ἀφρικῇ ἐπαρχιῶν ἐπίσκοποι, τοῦτ' ἔστιν, Αὐρήλιος ὁ τῆς αὐτῆς ὄρους ἐπίσκοπος μετὰ τῶν ἰδίων αὐτοῦ, ὡς δηλοῖ ἡ οἰκεία ὑπογραφή, ἔστω· ἀναγνωσθέντων γραμμάτων τοῦ μακαριωτάτου ἀδελφοῦ καὶ συλλειτουργοῦ ἡμῶν Ἀναστασίου τοῦ τῆς Ρωμαίων ἐκκλησίας ἐπισκόπου, δι' οὗ ἀδελφικῆς, μᾶλλον δὲ πατρικῆς ἀγάπης μεμνημένος καὶ εὐλαβείας ἡμᾶς προετρέψατο, ἵνα περὶ τῆς τῶν αἱρετικῶν καὶ σχισματικῶν Δονατιστῶν ἐπιβουλῆς καὶ ἀναρχωτίας τῆς τῶν κατὰ πά-

Vincentio & [d] Flavio viris clariſſimis conſulibus, Idibus Septembris, Carthagine in ſecretario baſilicæ Reſtitutæ, cum in concilio congregati in eccleſia Carthaginenſi conſediſſemus, ex Africanis omnibus provinciis epiſcopi, id eſt, Aurelius ejuſdem ſedis epiſcopus cum collegis ſuis, quos eorum ſubſcriptio manifeſtat: Recitatis [e] epiſtolis beatiſſimi fratris & conſacerdotis noſtri Anaſtaſii, eccleſiæ Romanæ epiſcopi, quibus nos paterne & fraterne caritatis ſolicitudine ac ſinceritate adhortatus eſt, ut de hæreticorum & ſchiſmaticorum Donatiſtarum inſidiis & improbitatibus, quibus Africanam eccleſiam catholicam graviter vexant, nul- Concilium Carthaginenſe anno Ch. cccc.

[a] Græce, *prolamandi*. [b] Hanc vocem loco ſuo movit Gravus interpres. [c] Epitome Canonum Hadriani Papæ: *De Equitio damnato quomodocumque expellendo, ne ſtatum Eccleſiæ inquietaret.* [d] MS. *Æquitii*, Epiſcopi Hipponenſium Diarrhytorum, de quo iterum in Conc. Carth. anni 404.
[e] al MS. *Prædo* al. *Plautio*. [f] Jam eas non exiſtant.

nullo modo diſſimulemus : gratias agimus domino noſtro , quod illi optimo ac ſancto antiſtiti ſuo tam piam curam pro membris Chriſti , quamvis in diverſitate terrarum , ſed in una compage corporis conſtitutis , inſpirare dignatus eſt.

A σαν τῇ Αφρων χωρᾳ καθολικῇ ἐκκλησίαν βαρεως παρθωσης , μηδαμῶς παραπροσποιησώμεθα , χαριτας ὁμολογοῦμεν τῷ δεσποτῃ ἡμῶν Θεῷ , ὁτι τοιαύτῃ δόσεβῆ φροντίδα ἐμπνεῦσαι κατηξίωσε τῷ ὕπως καλλίσῃ ἡ ἀγωνιστὴν αὐτὸ ἱερεῖ ὑπερ τῶν μελῶν τῦ Χεσῦ , τῇ κᾶν ἐν διαφορος τῆς γῆς μέρεσιν , ἀλλ' ἐν μιᾷ σώματος ἁρμονίᾳ καθισταμένους.

Ut cum Donatiſtis lenius agatur.

LXVI.

Περὶ τῦ μὴ τῆς Δονατισῶν αιρεσεως διαπραξαθαι.

ξς'.

Concilium Afric. c. 33. Deinde pertractatis & conſideratis omnibus , quæ utilitati eccleſiæ convenire videbantur , annuente atque admonente ſpiritu Dei , elegimus cum memoratis hominibus , quamvis de dominici corporis unitate inquieta diſſentione præciſis , leniter & pacifice agere ; ut quantum in nobis eſt , omnibus qui eorum communione & ſocietate irretiti ſunt , per univerſas provincias Africanas penitus innoteſcat , quam miſerabili errore devincti ſunt : *ne forte* , ſicut dicit apoſtolus , nobis in manſuetudine corripientibus diverſa ſentientes , *det illis Deus pœnitentiam ad cognoſcendam veritatem , & reſipiſcant de diaboli laqueis , captivati ab ipſo ad ipſius voluntatem.*

2 Tim. 2.

Μετὰ ταῦτα ψηλαφηθέντων καὶ κατανοηθέντων B πάντων τῆς τῇ ἐκκλησιαστικῇ χρησιμοτητι συμφέροντων δοκούντων , ἐπινεύσαντος καὶ συνηγησαντος τῦ πνεύματος τῦ Θεῦ , ἐπελεξάμεθα ἠπίως καὶ εἰρηνικῶς διαπραξαθαι μὴ τῶν μνημονευθέντων ἀνδρῶν , κᾶν εἰ τὰ μάλιστα ἐκ τῆς τῦ κυριακῦ σώματος ενωσεως ἀπισχίσῃ διχονοία ἀποχίζωσιν , ἵνα ὅσον τὸ ἐφ ἡμῖν , πᾶσι καθόλυ γνωσθῇ τοῖς τῇ ἐκείνων κοινωνίᾳ καὶ ἑταιρίᾳ συγκινδυνεύουσιν αἱνὲ πάσας τὰς τῆ Αφρικῆς ἐπαρχίας πῶς ἐλεεινῇ πλάνῃ κατεδήσαν. ἴσως , καθὼς λέγει ὁ ἀπόστολος , ἡμῶν ἐν ἡμερότητι συναγόντων τοὺς τὰ διάφορα φρονῦντας , δώσει αὐτοῖς μετάνοιαν πρὸς τὸ ἐπιγνῶναι τὴν ἀλήθειαν , καὶ ἵνα ἀνασφήλωσιν ἐκ τῶν τῦ διαβολου C βροχων οἱ αἰχμαλωτισθέντες αὐτῷ εἰς τὸ αὐτῦ θέλημα.

De literis mittendis judicibus, ut ea quæ inter Donatiſtas & Maximianiſtas acta ſunt , innoteſcant.

LXVII.

Περὶ γραμμάτων ὀφειλόντων τοῖς ἄρχουσιν ἀποσαλῆναι , ὥστε καταύηλα γνώεσθαι τὰ μεταξὺ τῶν Δονατισῶν καὶ Ναξιμιανισῶν πραχθέντα.

ξζ'.

Concilium Afric. c. 34. Itaque placuit , ut ex concilio noſtro literæ darentur ad judices Africanos , a quibus hoc peti congruum videretur , ut in hoc adjuvent communem matrem eccleſiam catholicam , in quo epiſcopalis auctoritas contemni in civitatibus poteſt : id eſt ut judiciaria poteſtate atque diligentia ex fide Chriſtiana quid geſtum ſit in omnibus locis , in quibus Maximianiſtæ baſilicas obtinuerunt , qui ab eis ſchiſma fecerunt , inquirant , & geſtis publicis propter firmam notitiam omnibus neceſſariam , faciant inhærere.

D

Ηρισε τοίνυν , ἵνα ἐκ τῆς ἡμετέρας συνόδυ γράμματα πρὸς τοὺς τῆς Αφρικῆς ἄρχοντας δοθῶσιν , ἀφ' ὧν αἰτήσαι ἁρμόδιον ἐδοξε περὶ τὰ βοηθῆσαι τῇ κοινῇ μητρὶ τῇ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ , ἐν οἷς ἡ τῶ ἐπισκοπων αὐθεντία ἐν τοῖς πόλεσι καταφρονειται· τῦτ' ἔστιν , ἵνα ἀρχοντικῇ δυναστείᾳ καὶ ἐπιμελεια , ἐ χεισιανικῇ πίστει ἀναζητήσωσι τὰ γεγόμενα ἐν ὅλοις τοῖς τόποις , ἐν οἷς οἱ Μαξιμιανισαὶ τὰς ἐκκλησίας κατέχον· [1] ἔτι δὲ καὶ τοὺς ἀπ' αὐτῶν ἀποχίσαντας· καὶ δημοσίοις πεπραγμένοις πλεῖστον περὶ τούτων γνῶσιν βεβαίαν πᾶσιν ἀναγκαίως ποιήσωσιν ὑπεδῆναι.

Ut clerici Donatiſtarum in eccleſia catholica ſuſcipiantur in clero.

LXVIII.

Περὶ τῦ τοὺς κληρικὰς τῶν Δονατισῶν ἐν τῷ κλήρῳ τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας ἀναδέχεσθαι.

ξή.

Concilium Afric. c. 35. Deinde placuit , ut literæ mittantur ad fratres & coepiſcopos noſtros , & maxime ad ſedem apoſtolicam , in qua præſidet memoratus venerabilis frater & collega noſter Anaſtaſius , quo noverit habere Africam magnam neceſſitatem , propter eccleſiæ pacem & utilitatem : [2] ut & ipſis Donatiſtis , quicumque clerici correcto conſilio ad catholi-

E

Εἰς ὕστερον ἔρεσθαι , ἵνα γράμματα πεμφθῶσι πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς καὶ συνεπισκόπους ἡμῶν , καὶ μάλιστα πρὸς τὴν ἀποσταλικὴν καθέδραν , ἐν ᾗ προκάθηται ὁ μνημονευθεὶς προσκυνητὸς ἀδελφὸς καὶ συλλειτουργὸς ἡμῶν Αναστάσιος· [3] ἐπειδὴ γινώσκει τὴν Αφρικὴν μεγάλην ἔχειν ἀνάγκην , ὥστε διὰ τὴν τῆς ἐκκλησιας εἰρήνην καὶ χρησιμότητα , καὶ δι' αὐτῦς

1 Forte, *ut ex ipſis.* 2 Diſcedit a genuina Canonis ſententia, cum dicit: *Præterea vero ut qui ab eis ſchiſma fecerunt, inquirant.* Non eo labore judices onerant Epiſcopi Africani.

3 Hoc eſt, *quoniam noſti*, inepte.

τῶν τῶν Δονατιστῶν, οἵ τινες δήποτε κληρικοὶ διορθυμένης τῆς βουλῆς πρὸς τὴν καθολικὴν ἑνότητα μετελθεῖν θελήσοιεν κατὰ τὴν ἑνὸς ἑκάστου καθολικοῦ ἐπισκόπου προαίρεσιν, καὶ βουλὴν τοῦ ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ κυβερνῶντος τὴν ἐκκλησίαν, ἐὰν τοῦτο συμβάλλεσθαι τῇ τῶν χριστιανῶν εἰρήνῃ φανείῃ, ἐν ταῖς ἰδίαις τιμαῖς αὐτοὺς ἀναδεχθῆναι, καθὼς καὶ ἐν τοῖς προλαβοῦσι χρόνοις [1] περὶ τῆς αὐτῆς διαστάσεως γενέσθαι φανερόν ἐστιν· ὅπερ πολλῶν καὶ χεδὸν πασῶν τῶν ἐν τῇ Αφρικῇ ἐκκλησιῶν, ἐν αἷς ἡ τοιαύτη πλάνη ἀνεφύη, τὰ παραδείγματα μαρτύρονται. οὐχ ἵνα ἡ συνόδος ἡ ἐν τοῖς περαματικοῖς μέρεσι περὶ τούτου τοῦ πράγματος γενομένη διαλυθῇ, ἀλλ' ἵνα ἐκεῖνο μείνῃ περὶ τοὺς οὕτως μετελθεῖν πρὸς τὴν καθολικὴν ἐκκλησίαν βουλομένους, ὥστε μηδεμίαν ἐπὶ τούτων τῆς ἑνότητος συντομίαν περιεργάζεσθαι. δι' ὧν δὲ παντὶ ζόπῳ ἐκτελεσθῆναι καὶ προσβοηθῆναι ἡ καθολικὴ ἑνότης φανερῷ κέρδει τῶν ἀδελφικῶν ψυχῶν φανείη ἐν τοῖς τόποις οἷς διάγουσι, μὴ ἐμποδίσῃ τούτοις τὸ ἐρισθὲν κατὰ τῶν τιμῶν αὐτῶν τῇ περαματικῇ συνόδῳ, [2] ὁπότων τὸ σωθῆναι οὐδενὶ προσώπῳ ἀποκέκλεισται· τοῦτ' ἔστιν, ἵνα οἱ χειροτονηθέντες ἐν τῷ τῶν Δονατιστῶν μέρει, ἐὰν πρὸς τὴν καθολικὴν πίστιν διορθωθέντες μετελθεῖν θελήσοιεν, μὴ κατὰ τὴν περαματικὴν συνόδον μὴ δεχθῶσιν ἐν ταῖς οἰκείαις τιμαῖς· ἀλλὰ μᾶλλον οὗτοι προσδεχθῶσι, δι' ὧν τῇ καθολικῇ ἑνότητι γίνεται πρόνοια.

A cam unitatem transire voluerint, secundum uniuscujusque episcopi catholici voluntatem atque consilium, qui in eodem loco gubernat ecclesiam: si hoc paci Christianæ prodesse visum fuerit, in suis honoribus suscipiantur, sicut prioribus ejusdem divisionis temporibus factum esse manifestum est. Quod multarum & pene omnium Africanarum ecclesiarum, in quibus talis error exortus est, exempla testantur: non ut concilium quod in transmarinis partibus de hac re factum est, dissolvatur; sed ut illud maneat circa eos qui sic transire ad catholicam volunt, ut nulla per eos unitatis concisio procuretur. Per quos autem vel omni modo perfici, vel adjuvari manifestis fraternarum animarum lucris catholica unitas in locis in quibus degunt, visa fuerit, non eis obsit, quod contra honores eorum, quamvis salus nulli interclusa sit, in transmarino concilio statutum est, id est, ut ordinati in parte Donati si ad catholicam correcti transire voluerint, non suscipiantur in honoribus suis secundum transmarinum concilium: sed exceptis his, per quos catholicæ unitati consulitur.

B

C

Περὶ τοῦ πρεσβείαν πρὸς τοὺς Δονατιστὰς ἀποσταλῆναι χάριν τοῦ τὴν εἰρήνην συνθεῖναι.

Ut legatio ad Donatistas componendæ pacis gratia dirigatur.

ξθ'.

Ἤρεσεν ἔπειτα, ὥστε τούτων πραχθέντων τοποτηρητὰς περὶ τοῦ κηρύξαι εἰρήνην καὶ ἑνότητα, ἧς τινος χωρὶς ἡ τῶν χριστιανῶν σωτηρία καθίστασθαι οὐ δύναται, πεμφθῆναι ἐκ τοῦ ἡμετέρου ἀριθμοῦ πρὸς τοὺς τῶν αὐτῶν Δονατιστῶν, εἴτε τινὰς ἔχουσιν ἐπισκόπους, εἴτε λαούς· δι' ὧν τοποτηρητῶν πᾶσιν ἐν γνώσει γένηται, πῶς οὐδὲν ἔχουσιν εὔλογον κατὰ τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας· μάλιστα ἵνα φανερὸν πᾶσι γένηται διὰ τῶν πολιχνιωτικῶν πεπραγμένων πρὸς πίστωσιν τῆς ἀποδείξεως. ἅπερ αὐτοὶ τῶν μαξιμιανιστῶν τὸ ἰδίων χισματικῶν ἔπραξαν. ἔνθα αὐτοῖς θεόθεν ἀποδείκνυται, ἐὰν ἐπισκῆψαι θελήσοιεν, οὕτως ἀδίκως τότε αὐτοὺς ἀπὸ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἑνώσεως ἀποχίσαντας, ὥσπερ κράζουσιν ἀδίκως ἀπ' αὐτῶν τοὺς Μαξιμιανιστὰς νῦν ἀποχίσαι. ἐκ δὲ τοῦ ἀριθμοῦ τούτων, οὓς τινας φανερᾷ [3] τῆς οἰκείας βουλῆς αὐθεντίᾳ κατεδίκασαν, μετὰ ταῦτα ἐν ταῖς ἰδίαις τιμαῖς ἀνεδέξαντο· καὶ τὸ βάπτισμα, ὃ οἱ παρ' αὐτοῖς καταδεδικασμένοι καὶ ἐκβεβλημένοι δεδώκασι, προσεδέξαντο, πρὸς τὸ δειχθῆναι, πῶς μωρᾷ καρδίᾳ ἀντιτάσσονται τῇ εἰρήνῃ τῆς ἐκκλησίας τῆς ἐν παντὶ τῷ κόσμῳ διακεχυμένης, ταῦτα ποιοῦντες ὑπὲρ τοῦ μέρους τοῦ Δονάτου, καὶ μὴ λέγοντες ἑαυτοὺς μολύνεσθαι τῇ κοινωνίᾳ τῶν παρ' αὐτοῖς οὕτως διὰ τὸ ἀκούσιον τῆς εἰρήνης ἀναδεχθέντων· ἡμῖν δὲ φιλονεικοῦντες, τοῦτ' ἔστι τῇ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ, ἔτι μὴν καὶ τῇ ἐν τοῖς ἐσχάτοις μέρεσι τῆς γῆς καθεστώσῃ, διὰ τῆς μιᾶς μὲν τούτων κοινωνίας, ὧν τινων πρώην κατῃτιῶντο πάντες, ἐλέγξαι αὐτοὺς οὐκ ἠδυνήθησαν.

LXIX.

Deinde placuit, ut his peractis, legati etiam prædicandæ pacis atque unitatis, sine qua salus Christiana non potest obtineri, e numero nostro ad ipsorum Donatistarum, sive quos habent episcopos, sive ad plebes mittantur, per quos omnibus in notitiam perferatur, quam nihil habeant, quod adversus ecclesiam catholicam juste possint dicere: maxime ut manifestum fiat omnibus per gesta etiam municipalia, propter documentorum firmitatem, quid ipsi de Maximianistis schismaticis suis egerint: ubi eis divinitus demonstratur, si attendere velint, tam inique tunc illos ab ecclesiæ unitate præcisos, quam inique nunc clamant a se Maximianistas schisma fecisse: ex quorum tamen numero quos jam plenarii concilii sui auctoritate damnaverant, in suis honoribus denuo receperunt, baptismum quem damnati & exclusi dederant, acceptaverunt: ut videant, quam stulto corde resistant paci ecclesiæ toto orbe diffusæ, cum ista faciant pro parte Donati, neque se istorum, quos ita receperunt, communione propter intuitum pacis contaminari dicant, & nos contemnant, id est, ecclesiam catholicam, etiam in extremis terrarum partibus constitutam, per eorum communionem inquinatam, quos tunc accusantes convincere nequiverunt.

Concilium Afric. c. 36.

D

E

Qui

1 Illud περὶ abundat. 2 Hoc est, *quoniam*, *quandoquidem* inepte pro *quamvis*.
3 Hic rursum iste omittit vocem plenarii.

A

Qui clerici ab uxoribus debeant abſtinere.

LXX.

Concilium Carthag. V. cap. 3. Concilium Afric. c. 37 (2)

Præterea, cum de quorumdam clericorum, quamvis erga uxores proprias, incontinentia referretur; placuit, epiſcopos, & presbyteros, & diaconos ſecundum priora ſtatuta etiam ab uxoribus continere: quod niſi fecerint, ab eccleſiaſtico removeantur officio. Ceteros autem clericos ad hoc non cogi, ſed ſecundum uniuſcujuſque eccleſiæ conſuetudinem obſervari debere.

Περὶ τῶ, τοῖς ὀφείλουσι κληρικοὶ γαμετῶν ἀπέχεσθαι.

ό.

Πρὸς ἔτι τούτοις ἐν τῷ περὶ ἐγκρατείας τῆς περὶ τὰς οἰκείας γαμετὰς τινῶν μνημονεύεσθαι κληρικῶν, ἤρεσε, ὥστε τοὺς ἐπισκόπους καὶ πρεσβυτέρους καὶ διακόνους κατὰ τοὺς ἰδίους ὅρους, καὶ ἐκ τοῦ ἰδίου ἔτι μὴν ἀπέχεσθαι γαμετῆς· ὅπερ εἰ μὴ ποιήσαιεν, ἀπὸ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀποκηρυττέσθωσι τάξεως· τοὺς δὲ λοιποὺς κληρικοὺς πρὸς τοῦτο μὴ ἀναγκάζεσθαι, ἀλλ' ὀφείλειν κατὰ τὸν ἑκάστης ἐκκλησίας συνή-

B θειαν παραφυλάττεσθαι.

De his qui plebes proprias derelinquunt.

LXXI

Concilium Carthag. V. cap. 4. Concilium Afric. c. 38 (3)

Rurſus placuit, ut nemini ſit facultas, relicta principali cathedra, ad aliquam eccleſiam in diœceſi conſtitutam ſe conferre, vel [1] in re propria diutius quam oportet conſtitutum, curam vel frequentationem propriæ cathedræ negligere.

Περὶ τῶν τοὺς ἰδίους λαοὺς ἐγκαταλιμπανόντων.

οά.

Πάλιν ἤρεσεν, ὥστε μηδενὶ ἐξεῖναι ἐπισκόπῳ καταλειφθείσης τῆς αὐθεντικῆς αὐτοῦ καθέδρας, πρός τινα ἐκκλησίαν ἐν διοικήσει καθεσῶσαν ἑαυτὸν ἀποφέρειν· ἢ ἐν οἰκείῳ πράγματι ὑπὲρ ὃ χρὴ ἐπιτολὺ ἀπασχολεμβρύῳ, ἀμελεῖν τῆς φροντίδος καὶ τῆς συνεχείας τοῦ ἰδίου θρόνου.

De infantibus baptizandis, quotiens dubitatur utrum fuerint baptizati.

LXXII.

Concilium Carthag. V. cap. 6. Concilium Afric. c. 39 (4)

Item placuit de infantibus, quoties non inveniuntur certiſſimi teſtes, qui eos baptizatos eſſe ſine dubitatione teſtentur, neque ipſi ſunt per ætatem de traditis ſibi ſacramentis idonei reſpondere, abſque ullo ſcrupulo eſſe baptizandos, ne iſta trepidatio eos faciat ſacramentorum purgatione privari. Hinc enim legati Maurorum, fratres noſtri, conſuluerunt, quia multos tales a barbaris [5] redimunt.

Περὶ νηπίων ὀφειλόντων βαπτίζεσθαι ὁσάκις ἀμφιβάλλεται περὶ αὐτῶν, εἰ ἄρα

C ἐβαπτίσθησαν.

οβ.

Ὁμοίως ἤρεσε περὶ τῶν νηπίων, ὁσάκις μὴ διϊσχυρίζονται βέβαιοι μάρτυρες, οἱ ταῦτα ἀναμφιβόλως βαπτισθέντα εἶναι λέγοντες· καὶ ἐδὲ αὐτοὶ διὰ τὴν χεῖραν περὶ τῆς παραδοθείσης αὐτοῖς μυσταγωγίας ἀποκρίνεσθαι ἐπιτηδείως ἔχωσι, χωρὶς τινος προσκόμματος ὀφείλειν τοῦτα βαπτίζεσθαι, μή ποτε ὁ τοιοῦτος διστασμὸς ἀποστερήσῃ αὐτὸ τῆς τοιαύτης τοῦ ἁγιασμοῦ καθάρσεως. ἐκ τούτου γὰρ οἱ τοποτηρηταὶ τῶν Μαύρων ἀδελφοὶ ἡμῶν τοῦτο ἐβεβλάσαντο, ὅτι

D πολλοὺς τοιούτους ἀπὸ τῆς βαρβάρων ἐξαγοράζουσι.

Diem paſchæ, & diem concilii nunciandum.

LXXIII.

Concilium Carthag. V. cap. 7. Concilium Afric. c. 40.

Item placuit, ut dies venerabilis paſchæ formatarum ſubſcriptione omnibus intimetur; dies vero concilii idem ſervetur, qui in Hipponenſi concilio conſtitutus eſt, id eſt, V. Kalendas Septembris. Et ſcribendum ad ſingularum quarumque provinciarum primates, ut quando apud ſe concilium congregant, iſtum diem non impediant.

Περὶ τοῦ τὴν ἡμέραν τοῦ πάσχα ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς συνόδου ἀγγέλλεσθαι.

ογ.

Ὁμοίως ἤρεσεν, ὥστε τὴν ἡμέραν τοῦ προσκυνητοῦ πάσχα διὰ τῆς πεπωμένων ὑπογραφῆς πᾶσιν ἐμφανίζεσθαι. ἡ δὲ τῆς συνόδου ἡμέρα, ἡ αὐτὴ φυλαχθῇ, ἥτις ὡρίσθη ἐν τῇ Ἱππῶνι συνόδῳ· τοῦτ' ἔστιν, ἡ πρὸ δέκα καλανδῶν Σεπτεμβρίων. ὀφείλει γὰρ καὶ γραφῆναι πρὸς τοὺς πρωτεύοντας πασῶν τῶν ἐπαρχιῶν, ἵνα ὅτε παρ' ἑαυτοῖς συνόδους προσκα-

E λῶνται, τὴν αὐτὴν τὴν ἡμέραν φυλάττωσιν.

Περὶ

1 Et in hoc ipſo codice ſuperius can. 25. 2 Bonifacius Carthag. in Conc. anni 525. ex Concil. VI. ſub Aurelio. 3 In villa ſuburbana. 4 Bonifacius Carthag. in Conc. anni 525. ex Conc. VI. ſub Aurelio.
5 MS. *redimere ſolent*. 6 Hoc eſt, [illegible] *diem obſervent*.

A

Περὶ τοῦ μὴ ἀφιλόξενον ἐπίσκοπον ἐπιξενώμενον καθίζεσθαι ἐν ᾗ καθέδρᾳ ἐπιξενοῦται.

οδ'.

Ὁμοίως ἀρέσθη, ὥστε μηδενὶ ἐξεῖναι μισίτῃ τὴν καθέδραν κατέχειν, ᾗ τῳ μισίτης δέδοται, διὰ σπουδάσεσι τῶν λαῶν στασεὼς ἢ ἀγχοστασίας, ἀλλὰ σπουδάζειν ἐντὸς ἐνιαυτοῦ τοῖς αὐτοῖς προνοεῖσθαι ἐπίσκοπον. εἰ δὲ περὶ τοῦτο ἀμελήσει, μὴ τὴν περαίωσιν τοῦ ἑνιαυτοῦ ἕτερος ψηφοῦ μισίτης.

Ne [1] *interventor epiſcopus cathedram, ubi interventor eſt, teneat.*

LXXIV.

Item conſtitutum eſt, ut nulli interceſſori liceat cathedram, cui interceſſor datus eſt, quibuslibet populorum ſtudiis vel ſeditionibus retinere, ſed dare operam, ut intra annum eiſdem epiſcopum provideant. Quod ſi neglexerit, anno exempto interventor alius tribuatur. Concilium Carthag. V. cap. 8. Concilium Afric. c. 41. 2(a)

Περὶ ἐκδίκων τῶν ἐκκλησιῶν, τῶν ὀφειλόντων ἀπὸ τοῦ βασιλίου αἰτηθῆναι.

B

οε'.

Σύμπασιν ἔδοξεν αἰτῆσαι ἀπὸ τοῦ βασιλέων διὰ τὴν φευγόντων κάκωσιν, ὧν ταῖς ἐπαχθείαις ἀπαιτήσεως ἡ ἐκκλησία παρενοχλεῖται, ὥστε ἐκδίκους τούτους μετὰ τῆς τοῦ ἐπισκόπου προνοίας ἐπιλεγῆναι κατὰ τῆς τοῦ πλουσίου τυραννίδος.

De defenſoribus eccleſiarum ab imperatore poſcendis.

LXXV.

Ab imperatoribus, univerſis viſum eſt, poſtulandum propter afflictionem pauperum, quorum moleſtiis ſine intermiſſione fatigatur eccleſia, ut defenſores eis adverſus potentias divitum cum epiſcoporum proviſione delegentur. Concilium Carthag. V. c. 9. Concilium Afric. c. 42.

Περὶ τοῦ μὴ ἀπαντώντων ἐν ταῖς συνόδοις ἐπισκόπων.

De epiſcopis, qui ad concilia non occurrunt.

οϛ'.

Ὁμοίως ἤρεσεν, ἵνα ὁσάκις δήποτε συνόδου δεῖ C συναχθῆναι, οἱ ἐπίσκοποι, οἵτινες ἔτι χείρα, ἔτε ἀδυνεία, ἔτε τινὶ βαρυτέρᾳ ἀνάγκῃ ἐμποδίζονται, ἁρμοδίως ἀπαντῶσι, ἢ τοῖς πρωτεύουσιν ἑκάστης ἰδίας αὐτῶν ἐπαρχίας ἐμφανιδεῖη περὶ πάντων τῶν ἐπισκόπων, εἴτε δύο, εἴτε τρεῖς συνοδρίσεις χρῄζονται, ἢ ἀπὸ ἑκάστου δὲ ἀδρισμοῦ εἰς ἀμοιβὴν ὅσου: δήποτε ἐπιλεγῶσι, πρὸς τὴν ἡμέραν τῆς συνόδου ἐνστατικῶς ἀπαντήσωσιν. ἐὰν δὲ μὴ δυνηθῶσιν ἀπαντῆσαι, ἀδρόων τινῶν ἀναγκῶν, ὡς εἰκὸς, ἀναφυομένων, εἰ μὴ τὸν λόγον τῇ οἰκείᾳ ἐμποδισμῷ παρὰ τῷ οἰκείῳ πρωτεύοντι ἀποδώσωσιν, ὀφείλειν τὰς τοιαύτας τῇ κοινωνίᾳ τῆς ἰδίας αὐτῶν ἀρκεῖσθαι ἐκκλησίας.

Coae Carthagin. V. cap. 10. Concilium Afric. c. 43.

Item placuit, ut quotieſcumque concilium congregandum eſt, epiſcopi qui neque ætate, neque ægritudine, neque aliqua graviori neceſſitate impediuntur, competenter occurrant, & primatibus ſuarum quarumque provinciarum intimetur, ut de univerſis epiſcopis vel duæ, vel tres turmæ fiant, ac de ſingulis turmis viciſſim quotquot electi fuerint, ad diem concilii inſtantiſſime occurrant. Quod ſi non potuerint occurrere, [2] excuſationes ſuas in tractoria conſcribant: vel ſi poſt adventum tractoriæ aliquæ neceſſitates repente forſitan ortæ fuerint, niſi rationem impedimenti ſui apud ſuum primatem reddiderint, eccleſiæ ſuæ communione D debere eſſe contentos.

Περὶ Κρεσκωνίου.

De Creſconio.

οζ'.

Περὶ Κρεσκωνίου τοῦ Βιλλαρεγιστίου τούτου πᾶσιν ἔδοξεν, ἵνα ὑποτεθῇ ὁμοίως ἐμφανεὶς τῷ πρωτεύοντι τῆς Νουμιδίας πρὸς τὸ εἰδέναι αὐτὸν ὀφείλειν γράμμασιν οἰκείοις πρὸς συνέλευσιν προτρέψασθαι τὸν μνημονευθέντα Κρεσκώνιον, ὥστε μὴ ὑστερεῖσθαι τὴν παρουσίαν αὐτοῦ τῇ πλησιεστάτῃ συνόδῳ Ἀφρικανῇ συνόδῳ παρασχεῖν. ἐὰν δὲ τὸ ἐλθεῖν καταφρονήσῃ, ἴσαι εἶδος κατ' αὐτοῦ ψῆφον νομοθετησόμεθα.

LXXVII.

De Creſconio Villa Reggenſi, hoc omnibus viſum eſt, ut [4] hinc quoque primati Numidiæ intimetur, quo cognoſcat memoratum Creſconium ſcriptis ſuis conveniendum eſſe, ut proximo univerſali Africano concilio ſuam præſentiam non differat exhibere. Quod ſi venire contempſerit, in ſe cognoſcat ſententiam promulgandam. Concilium Afric. c. 44.

De

1 Græce *peregrinus* hic dicitur, male. 2 Bonifacius Carthag. an. 525. ex Concil. VI. ſub Aurelio.
3 Hanc ſententiam Græcus interpres omiſit, quoniam *tractoria* quid eſſet non intellexit. 4 Hoc eſt, *de hac re.*

A

De Eccleſia Hipponenſium Diaretorum.

LXXVIII.

Concilium Afric. c. 45

Rurſus placuit, ut quoniam Hipponenſium [1] Diaretorum eccleſiæ deſtitutio non eſt diutius negligenda, & eccleſiæ ibi ab his retinentur, qui [2] Equitii facinoroſam communionem declinaverunt, miſſis ex præſenti concilio epiſcopis, Regino [3] Alypio, Auguſtino, Materno, Theaſio, Evodio, Placiano, Urbano, Valerio, Ambivio, Fortunato, Quodvultdeo, Honorato, Januario, Apto, Honorato, Ampelio, Victoriano, Evangelo, B & Rogatiano: conventis & correctis his qui culpabili pertinacia fugam ejuſdem Equitii expectandam putabant, cum omnium voto eis epiſcopus ordinetur. Si autem illi pacem conſiderare noluerint, non impediant in eligendo ad ordinandum præpoſito utilitatem tanto tempore eccleſiæ deſtitutæ.

Περὶ τῆς ἐν Ἱππῶνι φροντιστῶν τῆς ἐκκλησίας.

οβ'.

Πάλιν ἤρεσεν, ἵνα ἐπειδὴ τῆς ἐκκλησίας τῆς ἐν [1] Ἱππῶνι φροντιστῶν ἡ [2] ἐκκατάληψις οὐκ ὀφείλει ἐπὶ πολὺ ἀμεληθῆναι· καὶ ἐπειδὴ αἱ ἐκεῖ ἐκκλησίαι [3] κατασχόντων παρὰ τῶν τῶν ἄντικρυ τοῦ Αἰκυτίου κοινωνίαν παραιτησαμένων, πεμφθέντων ἐκ τῆς παρούσης συνόδου ἐπισκόπων, Ρηγίνου, Αλυπίου, Αὐγουστίνου, Ματέρνου, Θεασίου, Εὐοδίου, Πλακιανοῦ, Οὐρβανοῦ, Βαλερίου, Αμβιβίου, Φορτουνάτου, Κουοδβουλτδέου, Οὐρανίου, Ιανουαρίου, Απτου, Οὐρανίου, Αμπελίου, Βικτοριανοῦ, Εὐαγγέλλου, καὶ Ρογατιανοῦ· καὶ συναχθέντων καὶ διορθωθέντων τῶν ἐπὶ ψόγῳ μονοτονίᾳ τῷ φυγῷ τοῦ αὐτοῦ Αἰκυτίου προσδοκηθέντων λογισαμένων, μὴ τῆς πάντων ἕξεως ἐπίσκοπος τύπος χειροτονηθῇ. ἐὰν δὲ μὴ θελήσωσιν ἐκεῖνοι τῷ ἑρμένῳ κατανοῆσαι, μὴ ἐμποδίσωσι τῇ ἐπιλογῇ τοῦ προέδρου πρὸς τὸ χειροτονηθῆναι [4] εἰς χρησιμότητα τῆς ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον ἐγκαταλειφθείσης ἐκκλησίας.

[1] Το ἐγκύκλιον λαοῦ.

[2] Το κατάσχεσις.

De clericis, qui intra annum cauſam ſuam agere non procuraverint.

LXXIX.

Conc Carthag. V. c. 12. Concilium Afric. c. 46 (4)

Rurſus conſtitutum eſt, ut quoties clericis convictis & confeſſis in aliquo crimine, vel propter eorum, quorum verecundiæ parcitur, vel propter eccleſiæ opprobrium, aut inſolentem inſultationem hæreticorum atque gentilium, ſi forte cauſæ ſuæ adeſſe voluerint, & innocentiam ſuam aſſerere, intra annum excommunicationis hoc faciant: ſi vero intra annum cauſam ſuam purgare contempſerint, nulla eorum vox poſtea penitus audiatur.

Περὶ τῶν μὴ φροντιζόντων κληρικῶν ἐντὸς ἐνιαυτοῦ πράξαι τὸ ἴδιον πρᾶγμα.

C

οδ'.

Πάλιν ὡρίσθη, ἵνα ὁσάκις κληρικῶν ἐλεγχθέντων [1] καὶ κατεδεμένων τινὰ ἐγκλήματα, εἴτε διὰ τὸ τῆς ἐκκλησίας ὄνειδος, εἴτε διὰ τινὰ αἰδεσιμότητα· ὧν χάριν τοῦτο φειδὼ γίνεται· εἴτε διὰ τὴν ἀλαζόνα τῶν αἱρετικῶν καὶ ἐθνικῶν ἐπαγωγίασιν, ἐὰν ὡς ἐκεῖ ἐπαγωνισάσθαι τῷ ἰδίῳ πράγματι, καὶ τῆς ἰδίας ἀβλαβείας φροντίσαι θελήσωσιν, ἐντὸς ἀκοπωτησίας ἐνιαυτοῦ τοῦτο ποιήσωσιν· ἐὰν δὲ ἐντὸς ἐνιαυτοῦ τὸ πρᾶγμα αὐτῶν καθάρας καταφρονήσωσι, μηδεμία τούτων τῶν λοιπῶν φωνὴ παντελῶς προσδεχθείη.

[1] Το καὶ κατηγορημένων.

D

Ut de alieno monaſterio ſuſcepto nec præpoſitos monaſterii, nec clericos liceat ordinare.

LXXX.

Concilium Carthag. V. cap. 13 Concilium Afric. c. 47

Item placuit, ut ſi quis de alterius monaſterio ſuſceptum vel ad clericatum promovere voluerit, vel in ſuo monaſterio majorem monaſterii conſtituerit, epiſcopus qui hoc fecerit, a ceterorum communione ſejunctus, ſuæ tantum plebis communione contentus ſit, & ille neque clericus, neque præpoſitus perſeveret.

Ὡς τοὺς ἀπὸ ἀλλοτρίου μοναστηρίου ὑποδεχθέντας, μηδὲ ἡγουμένους τοῦ μοναστηρίου, μηδὲ κληρικοὺς ὀφείναι χειροτονεῖν.

π'.

Ὁμοίως ἤρεσεν, ἵνα ἐάν τις ἀπὸ ἀλλοτρίου μοναστηρίου ὑποδέξηταί τινα, καὶ πρὸς κληρωσιν προσαγαγεῖν ἐθελήσῃ, ἢ τοῦ ἰδίου μοναστηρίου ἡγούμενον καταστήσαι, ὁ τοῦτο ποιῶν ἐπίσκοπος, ἀπὸ τῆς τῶν λοιπῶν κοινωνίας χωριζόμενος, τῇ τοῦ ἰδίου λαοῦ κοινωνίᾳ ἀρκεσθῇ μόνῃ· ἐκεῖνος δὲ, μηδὲ κληρικὸς μηδὲ ἡγούμενος ἐπιμενέτω.

Περὶ

---

1 Pro *Diarrhetorum*. 2 MS. *Equitii*. 3 MS. *Alypius*.
4 Concilio Hincmariano in Excuſ. cap. 6. tom. 2. pag. 821. Circulare Benedicti lib. 3. cap. 37. & lib. 7. cap. 43. *Manifeſtum eſt confiteri eum de crimine, qui indulta & delegata judicio purgandi ſe ecclaſiæ non utitur.* Item Gratianus 20. III. quæſt. 9. *Decreto* &c. 5 Hoc eſt, *Hipponenſium Diaretorum* imperitiæ.
6 Acundat a.. 7 Hoc eſt, *Et reponentibus aliqua ſtrenua.*

Περὶ ἐπιτιμίου τῶν αἱρετικὴν ἢ Ἕλλησιν κληρονόμους καταλιμπανόντων.

πά.

Ὁμοίως ἐδόκει, ἵνα εἴ τις ἐπίσκοπος κληρονόμους συγγενεῖς, ἢ ἄντικρυς τῆς ἰδίας συγγενείας αἱρετικοὺς ἢ Ἕλληνας προτιμήσῃ τῆς ἐκκλησίας, καὶ μὴ θάνατον ἀνάθεμα τῷ τοιούτῳ λεχθέν, καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ μεθ' ἱερέων παρὰ τοῖς τοῦ Θεοῦ ἱερεῦσιν ἀκουσθῇ, μηδὲ διαπρεπῶς ἀπολογηθείσης, εἰ καὶ ἀδιάθετος ἀπογράψηται· ἐπειδὴ γνώμῃ ἐπίσκοπος, εἰκότως ὀφείλει τῇ πραγμάτων αὐτοῦ τάξει ἀρμοδίαν τῇ ἑαυτοῦ ἐπαγγέλματι πυνθάνεσθαι.

De epiſcopis, qui hæreticos vel paganos hæredes inſtituunt.

LXXXI.

Item conſtitutum eſt, ut ſi quis epiſcopus hæredes extraneos a conſanguinitate ſua, vel hæreticos etiam conſanguineos, aut paganos, eccleſiæ prætulerit, ſaltem poſt mortem anathema ei dicatur, atque ejus nomen inter Dei ſacerdotes nullo modo recitetur Nec excuſari poſſit, ſi inteſtatus deceſſerit, quia utique debuit, factus epiſcopus, rei ſuæ ordinationem congruam ſuæ profeſſioni neB quaquam differre. Concilium Afric. c. 48. (a)

Περὶ ἐλευθεριῶν.

πβ'.

Ὁμοίως ἤρεσεν, ἵνα περὶ τῆς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ γενομένης ἐλευθερίας, ἀπὸ τοῦ βασιλέως αἴτησις γένηται.

De manumiſſionibus.

LXXXII.

Item placuit, ut de manumiſſionibus in eccleſia celebrandis ab imperatore petatur. Concilium Afric. c. 49.

Περὶ τῶν πλασθέντων μνημείων τῶν μαρτύρων.

πγ'.

Ὁμοίως ἤρεσεν, ἵνα πανταχοῦ ἀπὸ τῶν ἀγρῶν καὶ τῶν ἀμπελώνων θυσιαστήρια, ὡσανεὶ εἰς μνήμην μαρτύρων καθιδρύμενα, ἐν οἷς οὐδὲ ἐν σῶμα ἢ λείψανον μαρτύρων ἀποκείμενα δείκνυται, ἀπὸ τῶν ὑποπτίων ἐπισκόπων, εἰ ἔστι δυνατὸν, καταιρέσωνται. εἰ δὲ τῶν θορύβων δημοτικοῖς οὐ συγχωρεῖται, ὅμως τὸ πλῆθος νουθετηθῶσι, μὴ ὀχλαγωγεῖν τοὺς τόπους ἐκείνους, καὶ ἵνα οἱ τὰ ὀρθὰ φρονοῦντες μηδεμιᾷ δεισιδαιμονίᾳ τῶν τοιούτων τόπων καταδεσμῶνται. καὶ παντελῶς μηδὲ μνήμη μαρτύρων ἐπιτελεσθῇ, εἰ μή που ἢ σῶμα ἢ τινα λείψανα ὦσιν, ἢ ἀρχαιότητι παραδίδωνται. ὅσα γὰρ δι' ὑποπτίων καὶ ματαίων ἀποκαλύψεων ἀνθρώπων τινῶν ὁπωδήποτε καθίσανται θυσιαστήρια, παντὶ τρόπῳ τὰ τοιαῦτα ἀποδοκιμασθῶσιν.

De falſis memoriis martyrum.

LXXXIII.

Item placuit, ut altaria quæ paſſim per agros & per vias tamquam memoriæ martyrum conſtituuntur, in quibus nullum corpus aut reliquiæ martyrum conditæ probantur, ab epiſcopis qui locis eiſdem præſunt, ſi fieri poteſt, evertantur. Si autem hoc per tumultus populares non ſinitur, plebes tamen admoneantur, ne illa loca frequentent, ut qui recte ſapiunt, nulla ibi ſuperſtitione devincti teneantur. Et omnino nulla memoria martyrum probabiliter acceptetur, niſi ubi corpus aut aliquæ reliquiæ ſunt, aut origo alicujus habitationis vel poſſeſſionis vel paſſionis fideliſſima origine traditur. Nam quæ per ſomnia & per inanes quaſi revelaD tiones quorumlibet hominum ubicumque conſtituuntur altaria, omni modo improbentur. C Concilium Carthag. V. c. 24. Concilium Afric. c. 50. (1)

Περὶ τοῦ τὰ λείψανα τῶν εἰδώλων ἐκριζωθῆναι.

πδ'.

Ὁμοίως ἤρεσεν αἰτηθῆναι ἀπὸ τῶν εὐσεβεστάτων βασιλέων, ἵνα τὰ λείψανα τῆς εἰδωλολατρείας, μὴ μόνον τὰ ἐν ξοάνοις, ἀλλὰ καὶ ἐν οἱασδήποτε τόποις ἢ δένδροις, παντὶ τρόπῳ ἐξαλειφθῶσιν.

De idolorum reliquiis extirpandis.

LXXXIV.

Item placuit ab imperatoribus glorioſiſſimis peti, ut reliquiæ idololatriæ non ſolum in ſimulacris, ſed & in quibuſcumque locis, vel lucis, vel arboribus omni modo deleantur. Concilium Carthag. V. cap. 23. Concilium Afric. c. 51.

Ὡσὲ γράφεσθαι καὶ ὑπογράφεσθαι, ὁσάκις χρήζηται χρεία, ἐκ τῆς ἐν Καρχηδόνι ἐπισκόπης ἐπ' ὀνόματι πάντων τῶν ἐπισκόπων ἐπιστολάς.

Ut ab Epiſcopo Carthaginenſi, cum opus fuerit, omnium epiſcoporum nomine dictentur & ſubſcribantur epiſtolæ.

πε.

Ἀπὸ συμπάντων τῶν ἐπισκόπων εἰλέχθη, ἵνα ἐάν ἤρεσέ τινα γράμματα ὀφείλειν ὑπογραφῆναι ἐν τῇ συνόδῳ, ὁ προκαθήμενος ἐπίσκοπος ὁ ἐν τῷ ὅρίῳ τόπῳ προκαθήμενος, κατηξιωθῇ ἐπ' ὀνόματι πάντων ὑπαγορεῦσαι καὶ ὑπογράψαι. ἐν οἷς ἤρεσε

LXXXV.

Ab univerſis etiam epiſcopis dictum eſt: ut ſi quæ literæ dictandæ in concilio placuerint, venerandus epiſcopus qui huic ſedi præſidet, omnium nomine dictare & ſubſcribere dignetur: in quibus etiam ad epiſcoE Concilium Afric. c. 52.

1 Hoc eſt, *reformatæ*. 2 Bonifacius Carthag. loc. cit. ex Concil. vi. ſub Aurelio.
3 Bonifacius Carthag. loc. cit. ex Conc. vi. ſub Aurelio.

pos legatos, qui per provincias Africanas in causa Donatistarum mittendi sunt, placuit literas dari tenorem mandati continentes, quem non egrediantur. Et subscripserunt. Aurelius episcopus ecclesiæ Carthaginensis huic decreto consensi, & prælecto subscripsi. Similiter & ceteri episcopi subscripserunt.

Ἔτι μὴν τοῖς τοποτηρηταῖς ἐπισκόπους τοῖς ἀφεληθεῖν ἐποσταλῆναι εἰς τὰς τῆς Ἀφρικῆς ἐπαρχίας ἕνεκεν τῆς Δονατιστῶν, γράμματα δοθῆναι, διὰ μὲν ὑποτάξεως περιέχοντα, ἣν δώσουσι μὴ παρεξέλθωσι. καὶ ὑπέγραψαν. Αὐρήλιος ἐπίσκοπος ἐκκλησίας Καρχηδονίων ἐκκλησίας, τῷ παρόντι ψηφίσματι συγγνοὺς, καὶ ἀναγνωσθέντι ὑπέγραψα. ὁμοίως καὶ οἱ λοιποὶ ἐπίσκοποι ὑπέγραψαν.

In hoc concilio prætorita decreta firmantur.

Ἐν ταύτῃ τῇ συνόδῳ τὰ προλαβόντα ψηφίσματα κυροῦνται.

Concilium Milevitanum. 402.

Gloriosissimis imperatoribus Arcadio & Honorio Augustis V. consulibus, sexto Kalendas Septembris, in civitate Milevitana, in secretario basilicæ, cum Aurelius episcopus Carthaginensis in concilio universali consediſſet, astantibus [1] diaconis, Aurelius episcopus dixit: Quoniam ecclesiæ sanctæ unum est corpus, omniumque membrorum caput est unum, factum est, volente Deo, & nostram infirmitatem juvante, ut ad hanc ecclesiam veniremus, dilectionis & fraternitatis gratia invitati. Unde quæso caritatem vestram, quia ita credendum est, quod noster accessus ad vos nec superfluus, nec insuavis est cunctis, ut consensus omnium nostrum manifestetur [2] concordare complacitis decretorum, quæ jamdudum vel in Hipponensi synodo firmata sunt, vel postmodum [3] meliore concilio apud Carthaginem definita, nunc quoque nobis ex ordine recitantur. Tunc demum fraternitatis vestræ concordia luce clarior apparebit, si hæc quæ a nobis superioribus conciliis legaliter definita noscuntur, non solum consentu vestro his actis, verum & subscriptionibus manifestetis. Xantippus episcopus primæ sedis Numidiæ dixit: Credo quod omni fraternitati placuit, [4] & statuta sua manu confirmaverunt, subscribendo etiam nobis placere posse, & nostra subscriptione firmamus. Nicetius episcopus primæ sedis Mauritaniæ Sitiphensis dixit: Quæ recitata sunt decreta, quoniam ratione non carent, & sunt approbata cunctis, etiam & meæ parvitati hæc placent, quæ quidem propria subscriptione firmabo.

Ἐπὶ τῆς ἐνδοξοτάτων βασιλέων Ἀρκαδίου καὶ Ὀνωρίου τῶν Αὐγούστων ὑπάτων, τῇ πρὸ ἓξ καλανδῶν Σεπτεμβρίων, ἐν τῇ Μιλεβιτανῇ πόλει εἰς τὸ σήκρητον τῆς ἐκκλησίας. Αὐρήλιος ἐπίσκοπος τῆς Καρχηδονίων ἐκκλησίας προκαθίσας ἐν πάσῃ τῇ συνόδῳ παρεσώτων τῶν ἁγιωτάτων ἐπισκόπων· ἐπειδὴ τῆς ἁγιωτάτης ἐκκλησίας ἓν σῶμα ὑπάρχει, καὶ πάντων τῶν μελῶν μία ἐστὶ κεφαλὴ, συνίβη θέλοντος τοῦ Θεοῦ, καὶ τὴν ἡμετέραν ἀσθένειαν ἐνδυναμοῦντος, ὥστε πρὸς ταύτην τὴν ἐκκλησίαν ἐλθεῖν ἡμᾶς, ἀγάπης καὶ ἀδελφότητος χάριτι προσκεκλῆσθαι. διὸ παρακαλῶ τὴν ὑμετέραν ἀγάπην, ἐπειδὴ ὕτως ἐστὶ πιστὸν, ὅτι ἡ ἡμετέρα παρ' ὑμῖν προσέλευσις οὔτε περιττὴ, οὔτε ἡδυπάθητος πᾶσιν ἐστιν, ἵνα ἡ συναίνεσις πάντων ἡμῶν φανερωθῇ ὁμολογεῖν τοῖς συνοδίκοις τῶν ψηφισμάτων τῶν πάλαι, εἴτε κατὰ τὴν ἐν Ἱππῶνι σύνοδον βεβαιωθέντων, εἴτε μᾶλλον ταῦτα τῇ ἐν Καρχηδόνι κρείττονι συνόδῳ ὁρισθέντων, ὁμοίως δὲ καὶ νῦν κατὰ τάξιν ὑμῖν ἀναγινωσκομένων. τότε γὰρ τῆς ὑμετέρας ἀδελφότητος ἡ ὁμόνοια λαμπροτέρα τῷ φωτὶ ἀναδειχθήσεται, ἐὰν τὰ παρ' ἡμῶν ἐν ταῖς ἀνωτέραις συνόδοις νομίμως ὁρισθέντα, μὴ μόνον τῇ ἐν τοῖς παροῦσι πεπραγμένοις συναινέσει ἡμῶν, ἀλλὰ καὶ ὑπογραφαῖς ἔτι μᾶλλον φανεροῦσητε. Ξανθίππος ἐπίσκοπος τῆς πρώτης καθέδρας τῆς Νουμιδίας εἶπεν· πείθω, ὅτε * ἡ πάσῃ τῇ ἀδελφότητι ἤρεσεν· ὑπογράφοντες δὲ ἡμεῖς τῇ ἰδίᾳ ὑποσημειώσει βεβαιοῦμεν ἀρέσαι. καὶ τὰ ὁρισθέντα ἰδιοχείρως ἐβεβαίωσαν. Νικήτιος ἐπίσκοπος τῆς πρώτης καθέδρας τῆς Μαυριτανίας Σιτιφένσης εἶπεν· τὰ ἀναγνωσθέντα ψηφίσματα, ἐπειδὴ λογισμὸν οὐκ ἐσέρλυπτε, καὶ ἀπὸ πάντων ἐκυρώθησαν, ἔτι μὲν καὶ τῇ ἐμῇ βραχύτητι ταῦτα ἀρέσκειν, ἅπερ τῇ οἰκείᾳ γραφῇ βεβαιώσω.

* illa negatio videtur superflua & abest a vers. Lat.

De episcoporum ordine, ut qui posterius ordinati sunt, prioribus se non audeant anteferre.

Περὶ τάξεως ἐπισκόπων. ὥστε τὸν μεταχειρισθέντα χειροτονηθέντα μὴ τολμᾶν ἑαυτὸν προτιμᾶν τῶν προτέρων.

LXXXVI.

Concilium Afric. c. 13. (13)

Valentinus episcopus dixit: Si permittit bonum patientiæ vestræ, prosequor ea quæ præterito tempore in ecclesia Carthaginensi gesta sunt, & subscriptionibus fratrum firmata claruerunt, etiam nos hoc servaturos esse profiteor. Sed illud scimus, inviolatam

πς'.

Βαλεντῖνος ἐπίσκοπος εἶπεν· τὸ ἀγαθὸν τῆς ὑμετέρας ἀνεξικακίας ἐὰν ἐπιτρέπῃ, ἀκολούθως ἐξηγήσομαι τὰ ἐν τῷ προλαβόντι χρόνῳ εἰς τὴν Καρχηδονίων ἐκκλησίαν πραχθέντα, καὶ ταῖς τῶν ἀδελφῶν ὑπογραφαῖς φανερῶς κυρωθέντα, καὶ ἡμᾶς ἔτι μὲν

1 MS. *diaconibus*. 2 Profertur hic locus a Bonifacio Carthag. loc. cit. 3 Hoc est, *numerosiore*: anno 401. Vide Augustin. lib. 2. de bapt. contra Donat. cap. 3. 4 MS. Θ *ideo*.
5 Ferrandus cap. 78. ex Conc. Milevit. tit. 2. nam præfationem suprapositam habet is pro tit. 1. Cum autem & titulos ex inferius appellet, qui est canon 80. apparet eum Concilio Milevitano I. recte tribuisse hos Canones quinque usque ad Concil. Carthag. quod sequitur. Laudatur hic Canon a Bonifacio Carthag. loco cit.

μὴν φυλάξαντας ὁμολογήσω. ἐκεῖνο τοίνυν ἐπιστάμεθα, ἀμίαντον ἀεὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν φυλάττεσθαι κατάστασιν ὅτως, ὡς μηδένα τῶν ἀδελφῶν τολμᾷν ἑαυτὸν προτιμᾷν προσετῶς τῶν πρὸ αὐτοῦ· ἀλλὰ ταῖς τῆς ἀγάπης τάξεσιν ἀεὶ παρεχέθη τοῖς προτέροις, ὅπερ οἱ ἐπακολουθοῦντες χαρισέτως κατεδέξαντο. ταύτην οὖν τὴν πρᾶξιν κελεύσει ἡ ὑμετέρα ἀγιωσύνη κρειττόνως ταῖς ὑμετέραις διαλαλιαῖς βεβαιῶσαι. Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπεν· οὐκ ἐχρῆν μὲν ταῦτα ἡμᾶς ἐπαναλαμβάνειν, εἰ μὴ ἐὰν τυχὸν ἀκατανόητοι διάνοιαί τινων ἀνεφύησαν, αἱ πρὸς τοὺς ὅρους τούτους τὰς ἡμετέρας αἰσθήσεις ὀξύνουσαι. ἀλλ' ἐπειδὴ αὕτη κοινή ἐστιν αἰτία, ἣν νῦν ἐνεφάνισεν ὁ ἀδελφὸς καὶ συλλειτουργὸς ἡμῶν, ὥστε ἕκαστον ἡμῶν ἐπιγινώσκειν τὴν παρὰ τοῦ Θεοῦ ψηφισθεῖσαν αὐτῷ τάξιν, καὶ ἵνα οἱ μεταγενέστεροι τοῖς προτέροις ἀναφέρωσι, καὶ μὴ τολμήσωσι παρὰ γνώμην τούτων τί ποτε πράττειν. διὰ τοῦτο λέγω καθὼς τὸν ἐμὸν ὑποτρέχει λογισμὸν, τοὺς καταφρονοῦντας τῶν πρὸ αὐτῶν, καί τινα ἀποτολμῶντας, κωλυτέους ἁρμοδίως εἶναι ἀπὸ πάσης τῆς συνόδου. Ξάγκτιππος ἐπίσκοπος τῆς πρώτης καθέδρας τῆς Νουμιδίας εἶπεν· ἤκουσεν ἡ πάντων τῶν ἀδελφῶν παρουσία τὴν ἐξακολούθησιν τοῦ ἀδελφοῦ καὶ συνιερέως ἡμῶν Αὐρηλίου, τί πρὸς ταῦτα ἀποκρίνεται;

Διατίμιος * ἐπίσκοπος εἶπεν· ταῦτα παρὰ τῆς ψήφου τῶν ἀρχαίων ὁρισθέντα, τῇ ἡμετέρᾳ συναινέσει ἐκδοθήσονται, ἵνα τὰ περιεχόμενα τοῖς πεπραγμένοις τῶν προτέρων συνόδων ἐν τῇ ἐν Καρχηδόνι ἐκκλησίᾳ κατὰ τὴν ἡμετέραν συναίνεσιν πεπληρωμένως βέβαια παρὰ πᾶσι φυλαχθῶσι. σύμπαντες οἱ οἱ ἐπίσκοποι εἶπον· ἡ τάξις αὕτη καὶ ἀπὸ τῶν πατέρων καὶ ἀπὸ τῶν ἀρχαίων ἐφυλάχθη, καὶ ἀφ' ἡμῶν κατὰ συγχώρησιν Θεοῦ φυλαχθήσεται· σωζομένων ἔτι μὴν τοῦ δικαίου τῶν προτεύοντων τῆς Νουμιδίας καὶ Μαυριτανίας.

* Δαπανίου

Περὶ τοῦ χαρτοθεσίου καὶ ματρικίου τῆς Νουμιδίας.

Ἔπειτα ἤρεσε πᾶσι τοῖς ἐπισκόποις τοῖς ἐν ταύτῃ τῇ συνόδῳ ὑπογράψασιν, ἵνα τὸ ματρίκιον καὶ ἀρχέτυπον τῆς Νουμιδίας, καὶ εἰς τὴν πρώτην καθέδραν ᾖ, καὶ εἰς τὴν μητρόπολιν Κωνσταντίναν.

Περὶ Κουοδβουλτδέου ἐπισκόπου.

πζ'.

Περὶ Κουοδβουλτδέου ἔτι μὴν [1] τοῦ Κεντυριάτου, ἐπειδὴ τοῦ ἐναντίου αὐτοῦ αἰτήσαντος παρὰ τῇ ἡμετέρᾳ εἰσενεχθῆναι συνόδῳ, ἐρωτηθεὶς εἰ ἄρα βούλεται μετ' αὐτοῦ παρὰ τοῖς ἐπισκόποις ἀποπειραθῆναι, πρῶτον μὲν ὑπέχετο, τῇ δὲ ἄλλῃ ἡμέρᾳ τοῦτο μὴ ἀρέσκειν αὐτῷ ἀπεκρίνατο, καὶ ἀνεχώρησεν· ἤρεσε πᾶσι τοῖς ἐπισκόποις, ἵνα μηδεὶς τῷ αὐτῷ Κουοδβουλτδέῳ κοινωνήσῃ, ἕως οὗ τὸ κατ' αὐτὸν πρᾶγμα περατωθῇ· τὴν γὰρ ἐπισκοπὴν ἀπ' αὐτοῦ ἀφαιρεθῆναι πρὸ τῆς ἐκβάσεως τοῦ κατ' αὐτὸν πράγματος, οὐδενὶ χριστιανῷ δύναται δοκεῖν.

A semper mansisse ecclesiasticam disciplinam: ita ut nullus fratrum prioribus suis se aliquando auderet anteponere, sed officiis caritatis id semper exhibitum est prioribus, quod ab insequentibus gratanter semper acciperetur. Hunc ordinem jubeat sanctitas vestra melius vestris interlocutionibus roborari. Aurelius episcopus dixit: Non decuerat quidem, ut hæc repeteremus, nisi forte existerent inconsideratæ mentes quorumdam, quæ ad hæc statuenda nostros acuerent sensus: sed communis hæc causa est, quam insinuavit frater & consacerdos noster, ut unusquisque nostrum ordinem sibi decretum a Deo cognoscat, & posteriores anterioribus B deferant, nec eis inconsultis aliquid agere præsumant. Qua de re dico, prout captus animi mei retinet, eos qui putaverint spretis majoribus aliquid præsumendum, competenter ab omni concilio coercendos. Xantippus episcopus primæ sedis Numidiæ dixit: Audivit omnium fratrum præsentia prosecutionem fratris & consacerdotis nostri Aurelii, quid ad hæc respondet?

Datianus episcopus dixit: Quæ majorum C decrevit sententia, nostro assensui mancipabuntur, ut quæ præteritorum conciliorum gestis tenentur Carthaginensis ecclesiæ, nostra assensione plene apud omnes firmata teneantur. Universi episcopi dixerunt: Hic ordo & a patribus & a majoribus servatus est, & a nobis Deo propitio servabitur, salvo etiam jure primatus Numidiæ & Mauritaniæ.

De archivo & matricula Numidiæ.

D Deinde placuit omnibus episcopis qui in hoc concilio subscripserunt, ut matricula & archivus Numidiæ, & apud primam sedem sit, & in metropoli, id est, Constantina.

De Quodvultdeo episcopo.

LXXXVII.

De Quodvultdeo etiam Centuriensi quomodo adversarius ipsius, cum se petisset introduci ad concilium nostrum, interrogatus, utrum cum eo vellet apud episcopos experiri, primo promiserat, & alio die respondit hoc sibi non placere, atque discessit: placuit omnibus episcopis, ut nullus eidem E Quodvultdeo communicet, donec causa ejus, [2] qualem potuerit, terminum sumat. Nam adimi ei episcopatum, antequam causæ ejus exitus appareret, nulli Christiano videri jure potuisset.

Concilium Afric. c. 54.

1 Videtur interpres existimasse id esse officii, vel præfecturæ nomen.
2 Has duas voces Græcus interpres omisit.

A

De Maximiano epiſcopo.

LXXXVIII.

Concilium Afric. c. 55. (1)

De Maximiano autem Bagajenſi, & ad eum, & ad ipſam plebem placuit de concilio literas dari, ut & ipſe ab epiſcopatu diſcedat, & illi ſibi alium requirant.

Ut epiſcopi qui ordinantur, ab ordinatoribus ſuis epiſtolas accipiant, quæ diem & conſulem præferant.

LXXXIX.

Concilium Afric. c. 56. (2)

Deinde placuit, ut quicumque deinceps ab epiſcopis ordinantur per provincias Africanas, literas accipiant ab ordinatoribus ſuis, manu eorum conſcriptas, continentes conſulem & diem: ut nulla altercatio de poſterioribus vel anterioribus oriatur.

De his qui vel ſemel in eccleſia legerint, ab aliis non poſſe promoveri.

XC.

Concilium Afric. c. 57. (3)

Item placuit, ut quicumque in eccleſia vel ſemel legerit ab alia eccleſia ad clericatum non teneatur. Et ſubſcripſerunt: Aurelius epiſcopus eccleſiæ Carthaginenſis huic decreto conſenſi, & prælecto ſubſcripſi. Similiter & ceteri epiſcopi ſubſcripſerunt.

In hoc 4 concilio quid egerint epiſcopi, qui ad tranſmarina legati directi ſunt, intimatur.

Glorioſiſſimo imperatore Theodoſio Auguſto, & Rumorido v. c. conſulibus, VIII. Kalendas Septembris, Carthagine in baſilica regionis ſecundæ, cum Aurelius epiſcopus in univerſali concilio conſediſſet, adſtantibus diaconis, Aurelius epiſcopus dixit: Exigente ratione, fraternitas veſtra a mea tenuitate ad hoc concilium congregata eſt. Jamdudum enim, ſicut veſtra ſanctitas recordatur, habito concilio, deſtinavimus fratres noſtros ad tranſmarina legatos, quos oportuit in cœtu ſanctitatis veſtræ perfunctæ legationis curſum narrare: & licet heſterno die de hac re, confidentibus nobis, præter geſta eccleſiaſtica diligentius quæ geſſerit, tractaremus, hodie tamen oportet tractatum heſterni diei actis eccleſiaſticis [5] confirmari.

Περὶ Μαξιμιανοῦ ἐπισκόπου.

πέ.

Περὶ Μαξιμιανοῦ δὲ τοῦ Βαγβυσίου, ἤρεσεν ἐκ τῶν συνόδου γραμμάτων δοθῆναι καὶ αὐτῷ καὶ πρὸς τὸν λαόν, ἵνα χειροτονῆσαι ἑαυτῷ ἄλλον ἀναζητήσωσιν.

Ὥστε τοὺς χειροτονουμένους ἐπισκόπους ἀπὸ τῶν χειροτονούντων αὐτοὺς ἐπιστολὰς λαμβάνειν, ἐν αἷς ἥτε ἡμέρα καὶ ὁ ὕπατος προφέρεται.

πϑ'.

B

Ἔτι ἤρεσεν, ἵνα οἵτινες δήποτε μετὰ ταῦτα χειροτονῶνται ἀνὰ τὰς τῆς Ἀφρικῆς ἐπαρχίας, γράμματα λαμβάνωσι παρὰ τῶν χειροτονούντων αὐτούς, τῇ χειρὶ αὐτῶν ὑπογεγραμμένα, περιέχοντα τὸν ὕπατον καὶ τὴν ἡμέραν· ὥστε μηδεμίαν ἀμφισβήτησιν περὶ ὑστέρων ἢ προτέρων ἀναφυῆναι.

Περὶ τοῦ, τοὺς καθ' ἅπαξ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἀναγνόντας μὴ δύνασθαι ἀπὸ ἄλλων προχειρίζεσθαι.

ὑ.

Ὁμοίως ἤρεσεν, ἵνα ὅσοις δήποτε ἐν ἐκκλησίᾳ κἂν ἅπαξ ἀναγνῷ, ἀπ' ἄλλης ἐκκλησίας πρὸς κληρωσιν μὴ καταδέχηται. καὶ ὑπέγραψαν. Αὐρήλιος ἐπίσκοπος τῆς ἐν Καρχηδόνι ἐκκλησίας τῷ παρόντι ψηφίσματι συνήνεσα, καὶ ἀναγνωσθέντι ὑπέγραψα. ὁμοίως καὶ οἱ λοιποὶ ἐπίσκοποι ὑπέγραψαν.

Ἐν ταύτῃ τῇ συνόδῳ ἐμφανίζονται τὰ πραχθέντα ἀπὸ τῶν πέραν τῆς θαλάσσης ἀποσταλέντων τοποτηρητῶν ἐπισκόπων.

Ἐπὶ τοῦ ἐνδοξοτάτου βασιλέως Θεοδοσίου τὸ Αὐγούστου, καὶ Ῥυμωρίδου τοῦ λαμπροτάτου ὑπάτου, τῇ πρὸ Δοκτὼ καλανδῶν Σεπτεμβρίων ἐν Καρχηδόνι εἰς τὴν ἐκκλησίαν Σεκούνδου· Αὐρήλιος ἐπίσκοπος συμπαρῆν τῇ συνόδῳ προκαθίσας, παρεστώτων τῶν διακόνων, εἶπεν· λόγου ἀπαιτήσαντος, ἡ ὑμετέρα ἀδελφότης παρὰ τῆς ἐμῆς μετριότητος εἰς τοιοῦτον τέλος σύνοδον προεβάλετο. ἐκπαλαι γὰρ, ὡς μέμνησθε ἡ ὑμετέρα ἁγιωσύνη, συνόδου γενομένης, ἀπεστείλαμεν ἀδελφοὺς ἡμῶν πρὸς τὰ πέραν τῆς θαλάσσης τοποτηρητὰς, οὓς ἐχρῆν ἐν τῇ συνελθόντι τῆς ὑμετέρας ἁγιωσύνης τέλει κίνησιν δηγήσασθαι τῆς ἐξανυσθείσης πρεσβείας· καὶ καθ' ἑτέραν ἡμέραν περὶ τοῦ αὐτοῦ πράγματος καθεσθέντων [6] ἐκτὸς τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων ἐπιμελῶς, ἃ ἔπραξαν, ἐψηλαφήσαμεν, ὅπως πρέπει σήμερον τῷ ἀναζητήσει τῆς χθεσινῆς ἡμέρας τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς πεπραγμένοις ἐκβεβαιώσωμεν.

ἴσως σύνοδον τὴν ἐν Καρχηδόνι ἐπὶ Σεκούνδου.

Περὶ

1 Vide Auguſt. epiſt. 238. ad Caſtorium. 2 Ferrandus cap. 10. ex Concil. Milevit. cap. 15. tametſi hunc Canonem Collectores temere inſeruerunt in Milevit. II. ubi eſt ordine XIV. ut & ſequentem, quem ibi fecere XV.
3 Vide Auguſt. Epiſt. 240. & 235. 4 Concilium Carthagin. Africanum plenarium ſub Aurelio Carthag. VIII. anno 403. Laudatur ab Auguſt. Epiſt. 68. Geſta concilii hujus hic continentur uſque ad canonem 92. inclusive. 5 Grace, *confirmare*. 6 Adde *ἐμῶν*.

A

Περὶ τῆς ἐπισκόπων τῆς ἐπαρχιῶν τῆς Ἀφρικῆς, τῆς μὴ παραγενομένων ἐν τῇ παρούσῃ συνόδῳ.

De episcopis provinciarum Africæ, qui non adfuerunt præsenti concilio.

Ἡ τάξις οὖν ἀπαιτεῖ τῆς πραγμάτων, ἵνα ἐν πρώτοις παρὰ τῆς ἀδελφῶν καὶ συλλειτουργῶν ἡμῶν τῆς πρὸς τοῦτο τὸ συνέδριον ἔτι ἐκ τῆς Βυζακίου, εἴτε ἀπὸ Μαυρετανίας παραγενομένων, ζητήσωμεν, ὡς συμφέρειν ψηφίζονται τῇ παρούσῃ συνόδῳ. καὶ προσενεγκόντων Φιλολογίου, Γέτα, Βενουστιανοῦ, Φιλικιανοῦ, τῆς ἐπισκόπων τῆς Βυζακηνῆς χώρας, τὰ γράμματα τῆς τοποτηρησίας, τά τε καὶ ἀναγνωσθέντα· ἔτι δὲ προσενεγκόντων Λουκιανοῦ καὶ Σιλβανοῦ, τῆς τοποτηρητῶν τῆς Μαυρετανίας χώρας τῆς Σιτιφσένσης, τὰ γράμματα τῆς τοποτηρησίας, καὶ τούτων ἀναγνωσθέντων, Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπεν· τούτων τῆς ἐγγράφων ἡ ὑφὴ τοῖς πεπραγμένοις συζεύχθείη.

Ordo itaque rerum depoſcit, ut primitus de fratribus noſtris & conſacerdotibus, qui ad hoc concilium vel de Byzacio, vel certe de Mauritania convenerunt, quæramus, quemadmodum huic concilio decreverint interesse. Et offerentibus Philologio, Geta, Venuſtiano, & Feliciano, epiſcopis provinciæ Byzacenæ, legationis literas, & recitatis; offerentibus etiam Luciano & Silvano legatis provinciæ Mauritaniæ Sitiphenſis, legationis literas, & recitatis; Aurelius epiſcopus dixit: Horum ſcriptorum textus ſociabitur geſtis.

Περὶ τῆς τῶν Βυζακίου ἐπισκόπων.

De epiſcopis Byzacenis.

Νουμίδιος ἐπίσκοπος εἶπεν· προσέχομεν τοὺς ἀδελφοὺς καὶ συλλειτουργοὺς ἡμῶν τῆς τῆς Βυζακίων χώρας καὶ Μαυρετανίας Σιτιφσένσης, εἰς τὸ συνέδριον τοποτηρητὰς ἀποσταλέντας. καὶ ζητήσωμεν, ἐὰν τοποτηρηταὶ τῆς Νουμιδίας παρεγένοντο, ἢ δηλαδὴ τῆς Τριπολιτανῆς χώρας, ἢ τῆς Καισαρειανῆς Μαυρετανίας.

Numidius epiſcopus dixit: Animadvertimus fratres & coepiſcopos noſtros Byzacenæ provinciæ, & Mauritaniæ Sitiphenſis, ad concilium deſtinaſſe legatos: nunc quæramus, utrum legati Numidiæ advenerint, vel certe provinciæ Tripolitanæ, vel Mauritaniæ Cæſarienſis.

Περὶ τῆς Μαυρετανίας Σιτιφσένσης ἐπισκόπων.

De epiſcopis Mauritaniæ Sitiphenſis.

Λουκιανὸς καὶ Σιλβανὸς ἐπίσκοποι τοποτηρηταὶ τῆς Μαυρετανίας Σιτιφσένσης χώρας εἶπον· βραδέως πρὸς τὰς τῆς Καισαρειανῆς ἀδελφοὺς ἡμῶν ἡ συνοδικὴ ἦλθεν, ἐπεὶ κἀκεῖνοι λοιπὸν εἶχον φθάσαι, ὅμως πάντες ἐλπίσουσι, καὶ θαρροῦμεν περὶ τῆς ψυχῶν αὐτῶν, ὅτι εἴτι δήποτε ἐν ταύτῃ τῇ συνόδῳ πραχθήσεται, καὶ αὐτοὶ ἀναμφιβόλως τὰς ἰδίας συναινέσεις παρέξουσιν.

Lucianus & Silvanus epiſcopi, legati provinciæ Mauritaniæ Sitiphenſis, dixerunt: Sero ad Cæſarienſes fratres noſtros tractoria venit, nam jam & illi venirent, tamen neceſſe eſt veniant, & confidimus de animis illorum, quia ſi quid in hoc concilio geſtum fuerit, & ipſi ſine dubio ſuos conſenſus adhibebunt.

Περὶ τῆς τῶν Νουμιδίας ἐπισκόπων.

De epiſcopis [1] Numidiæ.

Ἀλύπιος ἐπίσκοπος εἶπεν· ἡμεῖς μὲν ἀπὸ τῆς Νουμιδίας ἤλθομεν, ἐγώ τε καὶ οἱ ἁγιώτατοι ἀδελφοὶ Αὐγουστῖνος καὶ Ποσείδιος· ἀλλ' ἀπὸ τῆς αὐτῆς Νουμιδίας τοποτηρηταὶ πεμφθῆναι ἐκ ἠδύναντο, ὅτι ἀκμὴ τῷ θορύβῳ τῶν τιρωνάτων οἱ ἐπίσκοποι ἰδίαις ἀνάγκαις ἐν ταῖς πόλεσιν αὐτῶν ἀπασχολοῦνται ἐμποδιζόμενοι· ἐπεὶ καὶ τὴν συνοδικὴν τῆς ὑμετέρας ἁγιωσύνης τῷ ἁγιωτάτῳ γέροντι Ξανθιππίνῳ ὡς ἀνήγαγον, σωστέον περὶ τῆς παρούσης ζητήσεως σύνοδον καταμηνυθῆναι, ὅπως καταρτισθείσης τοποτηρησίας παρὰ ταύτην ἀποσταλῇ τὴν σύνοδον. ἀλλὰ δεύτερος γράμμασιν ἐμοῦ τοῦτον ἀναμνήσαντος, ἀπελογήσατο δὲ εἰκέναι γραμμάτων περὶ τῶν ἀπὸ τῆς τιρώνων ἐμποδισμῶν, ὡς ἀνωτέρω εἶπον. Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπεν. οὐκ ἔστιν ἀμφίβολον, ὅτι οἱ προλαχθέντες ἀδελφοὶ καὶ συλλειτουργοὶ ἡμῶν οἱ ἐκ

Alypius epiſcopus eccleſiæ Thagaſtenſis dixit: Nos quidem de Numidia venimus, & ſancti fratres [2] Auguſtinus & Poſidius: ſed de Numidia legatio mitti non potuit, quod adhuc tumultu tyronum, epiſcopi propriis neceſſitatibus in civitatibus ſuis aut impediti, aut occupati ſunt. Nam etiam [3] tractoriam ſanctitatis tuæ cum ad ſanctum ſenem Xantippum deferrem, [4] in præſenti tractatu hoc viſum fuerat, ut concilium indiceretur, quo inſtructa legatio poſſet ad hoc concilium deſtinari: ſed cum eum poſterioribus literis admonerem de impedimento tyronum, ut ſuperius dixi, reſcriptis propriis excuſavit. Aurelius epiſcopus dixit: Non dubium eſt, quod prædicti fratres & coepiſcopi noſtri Numidiæ, cum geſta concilii acceperint, & ſuos adhibebunt conſenſus, & in

1 MS. *Numidis*. 2 MSS. *Auguſtinus*, tum hic, tum alibi ſæpiſſime. 3 MS. *tractatorium*. 4 Hoc eſt *cum apud ipſum coram tractatum haberemus*. Græcus interpres abſurde reddidit, *de præſenti quæſtione*.

& in effectum deducere maturabunt quæcumque in placitum venerint. Cura ergo istius sedis hoc ipsum ut eis intimetur, necesse est provideri.

A τῆς Νουμιδίας, ὅτε τὰ πεπραγμένα τῆς συνόδου λάβωσιν, εὐθέως καὶ τοὺς ἰδίας παρέξουσι συναινέσεις, καὶ εἰς πέρας ἀγαγεῖν σπουδάσουσιν, ὅσα δήποτε ἀρέσουσιν. ἀνάγκη τοίνυν ἐστὶ τῇ φροντίδι τῆς καθέδρας ταύτης προνοηθῆναι, τοῦτο αὐτὸ τοῖς προλεχθεῖσιν ἐμφανὲς καταστῆναι.

De episcopis Tripolitanis.

De Tripolitanis vero fratribus nostris hoc potuit condiscere, quod Dulcicium fratrem nostrum destinaverint legatum. Sed quia non potuit occurrere, hoc asseveraverunt quidam filii nostri venientes de supradicta provincia, quod memoratus navi se commiserat: & credendum est accidisse nonnullam de tempestatibus moram, quæ retardaret ejus adventum: tamen etiam circa ipsos, si caritati vestræ placet, hæc forma servabitur, ut placita ad eosdem concilii transmittantur. Ab universis episcopis dictum est: Hæc quæ statuit sanctitas tua, omnibus placent.

Περὶ τῶν Τριπολιτανῶν ἐπισκόπων.

Περὶ τῶν ἀπὸ Τριπόλεως ἀδελφῶν ἡμῶν τοῦτο ἠδυνήθην γνῶναι, ὅτι Δουλκίτιον ἀδελφὸν ἡμῶν ἀπέστειλαν τοποτηρητήν. ἀλλ' ἐπειδὴ ἀπαντῆσαι οὐκ ἠδυνήθη, τοῦτό τινες τῶν τέκνων ἡμῶν διεβεβαιώσαντο B ἐλθόντες ἐκ τῆς προλεχθείσης χώρας, ὅτι ὁ μνημονευθεὶς Δουλκίτιος εἰς πλοῖον εἰσῆλθεν· καὶ δεῖ πιστεῦσαί τινα παρολκὴν ἐκ τοῦ χειμῶνος αὐτῷ συμβῆναι, τὴν αὐτὸν ἀναγκάσασαν βραδύναι· ὅμως καὶ περὶ τούτου, ἐὰν ἀρέσκῃ τῇ ὑμετέρᾳ ἀγάπῃ, ὁ αὐτὸς τύπος φυλαχθείη, ἵνα τὰ ἀρέσαντα τῇ συνόδῳ πρὸς αὐτὸν ἀποσταλῶσιν. ἀπὸ πάντων τῶν ἐπισκόπων ἐλέχθη· τὰ ὁρισθέντα ὑπὸ τῆς σῆς ἁγιωσύνης πᾶσιν ἀρέσκει.

De conveniendis Donatistis.

Περὶ τοῦ τῆς Δονατισταῖς συνελθεῖν.

XCI.

ϙά.

Concilium Afric. c. 38.

Aurelius episcopus dixit: Quod in tractatum venit caritatis vestræ, puto hoc ecclesiasticis gestis esse firmandum. Professio vestra omnium hoc deprompsit, debere unumquemque nostrum in civitate sua [1] per se convenire Donatistarum præpositos, aut adjungere sibi vicinum collegam, ut pariter eos in singulis quibusque civitatibus vel locis, per magistratus vel seniores locorum conveniant: hoc si omnibus placet, edicatur. Ab universis episcopis dictum est: Omnibus placet, & omnes hoc subscriptione nostra firmavimus. Petimus etiam, ut epistolis ad judices de concilio mittendis pro omnibus subscribat sanctitas tua. Aurelius episcopus dixit: Si videtur caritati vestræ, forma conventionis eorum recitetur, ut hunc tenorem prosecutionis omnes, si placuerit, teneamus. Ab universis episcopis dictum est: Recitetur. Lætus notarius recitavit.

C Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπεν· τὸ εἰς [3] ψηλάφησιν ἐλθὸν τῆς ἡμετέρας ἀγάπης, λογίζομαι ὀφείλειν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς πεπραγμένοις βεβαιωθῆναι. ἡ γὰρ ὑπόσχεσις πάντων ὑμῶν τοῦτο προεβάλετο, ὀφείλειν ἕνα ἕκατον ἡμῶν ἐν τῇ ἰδίᾳ πόλει καθ' ἑαυτὸν συνελθεῖν τοῖς ἀρχηγοῖς τῶν Δονατιστῶν, ἢ προσζεῦξαι ἑαυτῷ γείτονα ἕτερον, ἵνα ὁμοίως τοῖς τοιούτοις ἐν ἑκάστῃ πόλει καὶ τόπῳ διὰ τῶν ἀρχόντων ἢ τῶν πρῶτα φερόντων ἐν τοῖς αὐτοῖς τόποις συνελθῶσι· τοῦτο ἐὰν ἀρέσκῃ πᾶσι, παραγγελθείη· ἀπὸ πάντων τῶν ἐπισκόπων ἐλέχθη· πᾶσιν ἀρέσκει. καὶ πάντες τοῦτο τῇ ἡμετέρᾳ ὑπογραφῇ ἐκυρώσαμεν. αἰτοῦμεν ἔτι μὴν, ἵνα ταῖς ἐπιστολαῖς, ταῖς ὀφειλούσαις ἐκ τῆς συνόδου πρὸς τοὺς ἄρχοντας ἀποπεμφθῆναι, ὑπὲρ πάντων ἡ σὴ ὑπογράψῃ ἁγιωσύνη. D Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπεν· ἐὰν δοκῇ τῇ ὑμετέρᾳ ἀγάπῃ, ὁ τύπος τῆς πρὸς ἐκείνους συνελεύσεως ἀναγνωσθείη, ὅπως τοῦτον τὸν τόνον τῆς ἐπακολουθήσεως πάντες, ἐὰν ἀρέσκῃ, κρατήσωμεν, ἀπὸ πάντων τῶν ἐπισκόπων ἐλέχθη· ἀναγνωσθείη. Λαιτὸς νοτάριος ἀνέγνω.

Forma conventionis Donatistarum.

Ὁ τύπος τῆς πρὸς τοὺς Δονατιστὰς συνελεύσεως.

XCII.

ϙβ.

Concilium Afric. c. 39. a Catholicæ.

Ille episcopus ecclesiæ [2] illius dixit: Quid de auctoritate illius [2] amplissimæ sedis impetraverimus, petimus gravitatem vestram recitari, & gestis innecti, atque in effectum deduci jubeatis. Recitata autem jussione, atque actis innexa, dixit ille episcopus ecclesiæ catholicæ: mandatum ad Donatistas per vestram gravitatem perferendum, audire, & actis inserere, & ad eos perferre di-

E Ἐπίσκοπος τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας εἶπεν· τὸ παρὰ τῆς αὐθεντίας ἐκείνης τῆς μεγίστης καθέδρας ἡμῖν ἐπίξαπεν αἰτοῦμεν τὴν ὑμετέραν τιμιότητα ἀναγνωσθῆναι, καὶ εἰς πέρας ἀχθῆναι, κελεῦσαι. ἀναγνωσθείσης δὲ τῆς κελεύσεως, καὶ τοῖς πεπραγμένοις ἐντιθεμένης, ἐπίσκοπος τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας εἶπεν· τὸ διὰ τῆς ὑμετέρας τιμιότητος πρὸς τοὺς Δονατιστὰς ὀφεῖλον ἀπενεχθῆναι ἐντολικὸν, ἀκοῦ-

1 Vide Augustinum Enarrat. 3. in Psal. 32. sub finem. 2 Proconsulis, Vicarii Consularis, aut Præsidis.
3 *Tractatum* Imperitus interpres pro *contrectatione* accepit.

ἀκοῦσαι, καὶ πεπραγμένοις ἐμβαλεῖν, καὶ πρὸς αὐτοὺς ἀποκομίσαι καταξιώσατε, καὶ τὴν τούτων ἀπόκρισιν πάλιν διὰ τῶν ὑμετέρων πεπραγμένων ὑμῖν ἐμφανίσαι. συνερχόμεθα ὑμῖν αὐθεντικῶς ἀποσταλέντες ἐκ τῆς ἡμετέρας καθολικῆς συνόδου, ἐπιθυμοῦντες χαρῆναι περὶ τῆς ὑμετέρας διορθώσεως. ἐπιστάμεθα γὰρ τὴν ἀγάπην τοῦ κυρίου εἰπόντος· μακάριοι εἰρηνοποιοί· ὅτι αὐτοὶ υἱοὶ Θεοῦ κληθήσονται. ὑπέμνησε δὲ διὰ τοῦ προφήτου, ὥστε ἔτι μὴν καὶ τοῖς μὴ βουλομένοις λέγεσθαι ἀδελφοῖς ἡμῶν, λέγειν ἡμᾶς· ἀδελφοὶ ὑμῶν ἐστέ. ταύτην τοίνυν τὴν ἐξ ἀγάπης εἰρηνικὴν ἐρχομένην ἡμετέραν ἀνάμνησιν ἐξουθενῆσαι οὐκ ὀφείλετε, ἵνα ἐάν τί ποτε ἀληθείας ἔχειν ἡμᾶς οἴεσθε, ἀντιλαβέσθαι τούτου μὴ ἀμφιβάλητε· τοῦτ' ἔστιν, ἵνα συναχθείσης συνόδου ἡμῶν, ἐπιλέξοισθε ἐξ ὑμῶν αὐτῶν τοὺς ὀφείλοντας τὸ πρᾶγμα ἐμπιστευθῆναι τῆς τοιαύτης ἡμῶν δικαιολογίας, ὅπως καὶ ἡμεῖς δυνηθῶμεν τὸ αὐτὸ ποιῆσαι· τοῦτ' ἔστιν, ἵνα ἐκ τῆς ἡμετέρας συνόδου ἐπιλεγῶσιν οἱ ὀφείλοντες μετὰ τῶν ἐξ ὑμῶν ἐπιλεγέντων ἐν ὡρισμένῳ τόπῳ καὶ καιρῷ πᾶν τὸ τῆς ζητήσεως ἐχόμενον, τὸ τὴν ὑμετέραν ἀφ' ἡμῶν κοινωνίαν χωρίζον, εἰρηνικῶς ἐξετάσαι· καὶ κἂν ὀψέ ποτε τῇ βοηθείᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν καὶ Θεοῦ, τέλος ἡ παλαιὰ δέξηται πλάνη, μήποτε διὰ πεῖσμα ἀνθρώπων ἀσθενεῖς ψυχαὶ καὶ ἄπειροι λαοὶ ἱεροσύλῳ τινὶ χωρισμῷ ἀπόλωνται. ἐὰν γὰρ τοῦτο ἀδελφικῶς καταδέξησθε, εὐχερῶς ἡ ἀληθεία διαφανήσεται· εἰδὲ τοῦτο ποιῆσαι μὴ θελήσητε, ἡ ἀπιστία ὑμῶν εὐθέως γνωρισθήσεται. καὶ ἀναγνωσθέντος τοῦ τοιούτου τύπου, ἀπὸ πάντων ἐπισκόπων ἐλέχθη. πάνυ ἀρέσκει· τοῦτο γενήσεται. καὶ ὑπέγραψαν. Αὐρήλιος ἐπίσκοπος τῆς ἐν Καρχηδόνι ἐκκλησίας, τῷ παρόντι ψηφίσματι συνήνεσα, καὶ ἀναγνωσθέντι ὑπέγραψα. ὁμοίως καὶ οἱ λοιποὶ ἐπίσκοποι ὑπέγραψαν.

A gnemini, eorumque responsionem rursus apud acta vestra nobis insinuare. Convenimus vos ex concilii nostri catholici auctoritate missi; de vestra correctione gaudere cupientes, considerantes domini caritatem, qui dixit: *Beati pacifici, quia ipsi filii Dei vocabuntur*: & admonuit per prophetam etiam his qui dicunt se fratres nostros non esse, dicere nos debere, *fratres nostri estis*. Hanc ergo pacificam ex caritate venientem commonitionem nostram contemnere non debetis, ut si quid veritatis habere nos arbitramini, non dubitetis asserere: id est, ut congregato vestro concilio deligatis ex vobis, quibus causam assertionis vestræ committatis: ut & nos possimus hoc facere, ut etiam de nostro concilio deligantur, qui cum eis quos delegeritis, constituto loco & tempore, quidquid quæstionis est, quod vestram a nobis separat communionem, cum pace discutiant, & tandem aliquando adjuvante domino Deo nostro, finem veternosus error accipiat, ne propter animositatem hominum infirmæ animæ & ignari populi sacrilega dissensione dispereant. Si enim hoc fraterne acceperitis, veritas facile dilucescet: si autem hoc facere nolueritis, diffidentia vestra facile innotescet. Cumque recitata esset, ab universis episcopis dictum est: Satis placet, hoc fiat: & subscripserunt. Aurelius episcopus ecclesiæ Carthaginensis huic decreto consensi, & prælecto subscripsi: similiter & ceteri [1] episcopi subscripserunt.

Matth. 5.

Isai. 66. 5.

Αὕτη ἡ σύνοδος κατὰ τῶν Δονατιστῶν πρεσβευτὰς πρὸς τοὺς αὐτοκράτορας ἀποστέλλει.

Hæc synodus adversus Donatistas legationem ad principes dirigit.

ἐβδόμη σύνοδος τῶν ἐν Καρταγένῃ ex ms. c.

Τῷ ἐνδοξοτάτῳ βασιλεῖ. Ὀνωρίῳ Αὐγούστῳ τῷ ἕκτῳ ὑπάτῳ, τῇ πρὸ ιϛ'. καλανδῶν Ἰουλίων ἐν Καρχηδόνι εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς βασιλικῆς Σεκούνδου. ἐν ταύτῃ τῇ συνόδῳ τοποτηρησίαν ἀνεδέξαντο Θεάσιος καὶ Εὐόδιος κατὰ τῶν Δονατιστῶν. ἐν ᾗ συνόδῳ συνετάχθη κομμονιτώριον περιέχον οὕτως.

D Gloriosissimo imperatore Honorio Augusto VI. consule [2] Kalendas Julias, Carthagine in basilica regionis secundæ. In hoc concilio legationem susceperunt Theasius & Evodius, contra Donatistas: in quo concilio insertum est commonitorium, quod ita se continet.

Concilium Carthaginense ccccxv.

Τὸ κομμονιτώριον, ὅπερ ἔλαβον οἱ κατὰ τῶν Δονατιστῶν πρεσβευταί.

Quale commonitorium acceperunt legati contra Donatistas.

XCIII.

ιγ'.

Κομμονιτώριον τοῖς ἀδελφοῖς, Θεασίῳ καὶ Εὐοδίῳ, τοῖς πεμφθεῖσι πρεσβευταῖς ἐκ τῆς ἐν Καρχηδόνι συνόδου πρὸς τοὺς ἐνδοξοτάτους καὶ θρησκευτικωτάτους αὐτοκράτορας. ἡνίκα τῇ τοῦ κυρίου βοηθείᾳ τοῖς εὐσεβεστάτοις * προσελθοῦσι βασιλεῦσι, τούτοις ἐμφανίσουσι, ποίῳ τρόπῳ τελείᾳ τῇ παῤῥησίᾳ κατὰ τὴν τοῦ ἀνωτέρου ἐνιαυτοῦ σύνοδον οἱ πρωτεύοντες τῶν Δονατιστῶν τοῖς πολιχνιωτικοῖς πεπραγμένοις συνελθεῖν προετράπησαν, ἵνα εἰ ἐθάῤῥουν τοῦ οἰκείου δόγματος ἀντιλαβέσθαι, ἐπιλεγέντων τινῶν ἱκανῶν ἐκ τοῦ αὐτοῦ ἀριθμοῦ, μεθ' ἡμῶν εἰρηνικῶς ἀμφέ-

* Ἰσ. προσελθοῦσι.

E Commonitorium fratribus Theasio & Evodio, legatis ex Carthaginensi Concilio ad gloriosissimos, religiosissimosque principes missis. Cum domini auxilio piissimos imperatores adierint, ut eis insinuent, quemadmodum plena fiducia secundum superioris anni concilium, Donatistarum præpositi actis municipalibus sunt conventi: ut si confiderent de assertionibus suis, electis ex suo numero aliquibus idoneis, nobiscum pacifice conferrent, & mansuetudine Christiana, si quid veritatis tenerent, non ambigerent demonstrare; quo ita sinceritas catholica, quæ

Concilium Afric. c. 60.

1 In uno MS. *Episcopi ipsius subscripserunt.* 2 MS. a. d. XVI. Kal.

quæ jam pridem ſuperioribus temporibus claruit, nunc quoque per imperitiam vel pertinaciam reſiſtentibus innoteſceret. Sed quia diffidentia premebantur, nihil pene auſi ſunt reſpondere. Unde quia impletum eſt erga eos epiſcopale ac pacificum officium, & illi qui veritati reſpondere nequiverunt, ad immanes violentias ſunt converſi, ita ut multos epiſcopos, multoſque clericos (ut de laicis taceamus) inſidiis oppreſſerint, eccleſias etiam aliquas invaſerint, aliquas invadere pertentaverint: ipſorum jam clementiæ eſt conſulere, ut eccleſia catholica, quæ eos religioſo utero in Chriſto genuit, & fidei firmitate nutrivit, eorum etiam proſpectione muniatur, ne temerarii homines [1] religioſis temporibus infirmos populos terrendo prævaleant, quoniam ſeducendo depravare non poſſunt. Nota eſt enim, & ſæpe legibus conclamata circumcellionum, qui furunt, deteſtabilis manus, quæ etiam ipſorum religioſiſſimorum ſupra principum frequentibus ſanctionibus condemnata eſt: adverſus quorum furorem poſſimus non inſolita, nec a ſcripturis ſanctis aliena impetrare præſidia, quando apoſtolus Paulus, ſicut in apoſtolorum actibus fidelibus notum eſt, factioſorum conſpirationem militari etiam ſubmovit auxilio. Sed nos illud poſcimus, ut catholicis eccleſiarum ordinibus per civitates ſingulas, & vicinorum quorumque poſſeſſorum per diverſa loca ſine ulla diſſimulatione tuitio præbeatur. Simul etiam petendum, ut [2] illam legem, quæ a religioſæ memoriæ eorum patre Theodoſio de auri libris decom in ordinatores vel ordinatos hæreticos, ſeu etiam in poſſeſſores, ubi eorum congregatio deprehenditur, promulgata eſt, ita deinceps confirmari præcipiant, ut in eos valeat, contra quos propter eorum inſidias catholici provocati conteſtationem depoſuerint, ut hoc ſaltem terrore a ſchiſmatica vel hæretica pravitate deſciſcant, qui conſideratione æterni ſupplicii emendari corrigique diſſimulant. Petendum etiam, ut lex quæ hæreticis vel ex donationibus vel ex teſtamentis aliquid capiendi, vel relinquendi denegat facultatem, ab eorum quoque pietate hactenus repetatur, ut eis relinquendi vel ſumendi jus adimat, qui pertinaciæ furore cæcati, in Donatiſtarum errore perſeverare voluerint. Ceterum illis, qui conſideratione unitatis & pacis ſe corrigere voluerint, abſque interdicto hujus legis, capiendæ hæreditatis aditus pateat, ſi adhuc in errore hæretico conſtitutus aliquid ante donationis vel hæreditatis obvenit; his ſane exceptis, qui lite pulſati putaverint ad catholicam tranſeundum: quia de talibus credibile eſt, non metu cœleſtis judicii potius, quam terreni commodi aviditate unitatem catholicam præoptaſſe. Ad hæc autem omnia, præſidio opus eſt poteſtatum ſuarum quarumcumque provinciarum: ſane pro ut litatibus eccleſiæ quidquid intellexerint prodeſſe, agendi & [3] im-

βαλον, καὶ ἡμερότητι χρεισάμενοι ἀναμφιβόλως ἔχον ἐπιδεῖξαι, εἴτι ποτ' ἀληθείας κατεῖχον, ὅπως ἐκ τούτου ἡ καθολικὴ εἰλικρινότης, ἡ ἐκπαλαι τοῖς ἀντιπάλοις διαλάμψασα χρόνοις, καὶ νῦν ὁμοίως διὰ τῆς ἀνειρήνου καὶ μοιοτονίας τῆς ἀτιλεγόντων ἐγνωρίζετο. ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ μὴ θαρρεῖν συνείχοντο, χεῖδον ὕδεδ ἐπέλμησαν ἀπεκείναθαι. διὸ, ἐπειδὴ ἐπισκοπικὴ καὶ εἰρηνικὴ τάξις περὶ τοὺς τοιούτους πεπλήρωται, καὶ κείνοι τῇ ἀληθείᾳ μὴ δυνηθέντες ἀπεκεῖθλῶαι, εἰς ἀτόπους βίας μεπεράφησαν, ὡς πολλοὺς ἐπισκόπους καὶ πολλοὺς κληρικούς· ἵνα τὸ περὶ τῆς λαϊκῶν σιωπησωμεν, ἐπιβουλαῖς συχεῖν. καὶ τινες δὲ ἔτι μᾶλλον ἐκκλησίας ἐπείβησαν, καὶ ἄλλαις ἐπελθεῖν ὁμοίως ἐπειράθησαν· τῆς αὐτῆς φιλανθρωπίας λοιπὸν ἐστὶ φρονοῦσαθαι, ἵνα ἡ καθολικὴ ἐκκλησία ἡ τὸς θρησκευτικὸς ἐν Χριστῷ γεννήσασα γαστρὶ, καὶ τῇ βεβαιώσει τῆς πίστεως ἐκθρέψασα, τῇ αὐτῆς ἔτι μᾶλλον φροντίδι ἐχυρωθῇ· μή ποτε φροπετεῖς ἄνθρωποι ἐπὶ τῆς δισεβῶν αὐτῆς χρόνων φόβῳ τινὶ τῆς ἀθεσμῶν λαβίδι κατὰ δυνασθῶσιν· ἐπειδὴ ὑποπεσόντες τούτῳ, ἀσφαλίσαι ὐ δύνανται. ἔγνωσαι γὰρ, καὶ πολλάκις τοῖς νόμοις ἐκβοᾶται τῆς παρασυναγώγων ἡ βδελυκτὴ φλυδὶς, [4] φῶς διαφαίνεται, ἄτινα καὶ πολλάκις τοῖς θεσπίσμασιν αὐτῶν τῆς προλεχθέντων δισεβῶν αὐτοκρατόρων κατεδικάσθησαν. κατὰ ὧν τῆς ἐκείνων μιᾶς δυνάμεθα [5] συμμαχίας θείας τυχεῖν, ἐκ πηδῶς δὲ, ὧδε ἀλλοτρίας ἀπὸ τῆς ἁγίων γραφῶν, ὅπόταν Παῦλος ὁ ἀπόστολος, ὡς ταῖς ἀληθιναῖς πράξεσι τῆς ἀποστόλων δεδήλωται, τὴν σύμπνοιαν τῆς ἀτίκτων στρατιωτικῆ ἀπεκίνησε βοηθείᾳ. ἡμεῖς τοίνυν τοῦτο αἰτοῦμεν, ἵνα ταῖς καθολικαῖς τάξεσι τῆς ἐκκλησιῶν. ἀνὰ ἑκάστην πόλιν ἑκάστων κτήσεων, [6] ἀνυπερθέτως φυλακὴ παραχεθῇ. ἅμα καὶ τοῦτο δεῖ αἰτῆσαι, ὥσε τὸν νόμον τὸν ἐκπεθέντα παρὰ τῆς δισεβοῦς μνήμης πατρὸς αὐτῶν Θεοδοσίου, τὸν περὶ τῆς δέκα τὸ χρυσίου λίτρων, τὸν κατὰ τῆς χειροτονούντων καὶ χειροτονεμμένων αἱρετικῶν φυλαξωσιν, ἔτι μὲν καὶ κατὰ τῆς κτητόρων τῆς παρ' οἷς ἡ ἐκείνων ἕρεδη συναγωγή. εἰδ' ὅπως βεβαιωθῶσι τὸν τοιοῦτον νόμον κελεύσωσιν, ὡς ἰσχύειν κατὰ τύπον, ὧν διὰ τὰς ἐπιβουλὰς οἱ τῆς καθολικῆς προξενοῦντες διαμαρτυρίαν ἀπέθεντο· ἵνα καὶ τούτῳ τῇ φόβῳ ἐκ τοῦ ποιεῖν χίσματι καὶ ἀπὸ τῆς τῆς αἱρετικῶν φαυλότητος παύσωνται. οἱ τῇ κατανοήσει τῆς αἰωνίας κολάσεως καθαρθῶσι καὶ διορθωθῶσι ὑπερτιθέμενοι. ἐκείνῳ ἔτι μᾶλλον αἰτῆσαι δεῖ, ἵνα τῇ αὐτῶν δισεβείᾳ ὁ μέχρι τῆ παρόντος νόμος ἐπαναληφθείη, ὁ τῶν χέρειαν τῆς αἱρετικῶν ἀφαιρούμενος τοῦ εἴτε [7] ἀπὸ χειροτονιῶν, εἴτε ἀπὸ διαθηκῶν τύπος δύνασθαι λαμβάνειν τί ποτε ἢ καταλιμπάνειν· καὶ ἀφελὸς εἰπεῖν, τὸ εἴτε καταλιμπάνειν τι [8] ἐδίκη πείσματος τυφλωθεῖσιν, καὶ ἐν τῇ τῆς Δονατιστῶν πλάνῃ ἐμπεφυκόσιν βυλομένοις. τοῖς δὲ τῇ καταγνώσει τῆς ἐνέτητος καὶ εἰρήνης ἑαυτὸς διορθώσασθαι βυλομένοις, [9] ὑπερκειμένῳ τοῦ τοιούτου νόμου, ἀνεγχθεὶς ἡ ἀφαίρεσις τῶν λαμ-

[a] Ἔτι λαμβάνειν τί δύνασθαι αἰρετικοὺς, ἢ τῇ μονίᾳ τοῦ.

1 Græce, *religioſi eorum temporibus*. 2 Lex ea eſt XXI. *de Hæreticis* in Cod. Theodoſ. lata anno 392. quam memorat Auguſtinus lib. 1. contra epiſt. Parmen. cap. 12. Epiſt. 50. ad Bonifac. cap. 7. & alibi paſſim. Lex autem Honorii, nunc in plures diſcerpta leges extat in Cod. Theodoſ. lege 38. & 39. *de Hæreticis*: Item 3. 4 & 5 *Ne ſanctum baptiſma iteretur*, data anno 405. 3 Forte, *imprecandi*. 4 Legit Interpres Græcus; *quæ facinus* pro *qui furunt*. 5 Hoc eſt, *divina auxilia conſequi*: longe a mente Synodi, quæ imperialia ac militaria præſidia intelligit. 6 Legit imperite, *ſine dilatione*, pro *ſine diſſimulatione*. 7 Legit imperitus interpres, *ex ordinationibus*, pro *ex donationibus*. 8 Legit imperitus interpres, *ſupra dicto hujus legis, capiendæ hæreditatis aditus pateat*, pro eo quod erat; *abſque interdicto hujus legis capiendæ hæreditatis aditus pateat*.

λαμβάνειν κληρονομίαν· εἰ καὶ ἔτι τούτοις αὐτοῖς ἐν τῇ τῶν αἱρετικῶν πλάνῃ καθεστῶσι προσαρμόζει τί ποτε ἀπὸ δωρεᾶς ἢ κληρονομίας, ἐξηρημένων ἐκείνων δηλαδὴ, οἵτινες μετὰ τὸ εἰς δίκην ἀναχθῆναι ἐλογίσαντο ὀφείλειν πρὸς τὴν καθολικὴν μετελθεῖν. περὶ γὰρ τῶν τοιούτων πιστευτέον ἐστὶ, μὴ τῷ φόβῳ τῆς οὐρανίας κρίσεως, ἀλλὰ τῇ ἀπλησίᾳ τῆς γηΐνης λυσιτελείας, τὴν καθολικὴν ἐνότητα ἐπιποθῆσαι. πρὸς τούτοις δὲ πᾶσι, τῆς βοηθείας χρεία ἐστὶ τῶν δυναστειῶν ἑκάστης ἐπαρχίας ἰδίας· καὶ ἄλλο δὲ, εἴτι δήποτε κατανοήσουσι τῇ ἐκκλησιαστικῇ χρησιμότητι λυσιτελοῦν, τοῦτο διαπράττεσθαι καὶ ἐξανύειν, αὐτεξούσιον ψηφιζόμεθα τοποτηρησίαν. κἀκεῖνο δὲ πρὸς τούτοις ἤρεσεν, ἵνα γράμματα ἐκ τῆς ἡμετέρας συνελεύσεως πρὸς τοὺς ἐνδοξοτάτους βασιλέας καὶ τὰς ὑπερεχούσας ἀξίας ἀποσταλῶσι, δι' ὧν πληροφορῶνται ὡς τῇ συναινέσει πάντων ἡμῶν ἐπὶ τὸ εὐτυχέστατον κομιτᾶτον τοὺς τοποτηρητὰς παρ' ἡμῶν εἶναι ἀποσταλέντας. ἀλλ' ἐπειδὴ τοῖς αὐτοῖς γράμμασι πάντας ἡμᾶς ἐπογράψαι βραδύτατόν ἐστιν, ἵνα μὴ ταῖς ἑκάστου ἡμῶν ἐπογραφαῖς τὰ αὐτὰ γράμματα φορτωθῶσιν, αἰτοῦμεν ἀδελφὲ Αὐρήλιε, ἵνα ἐν τούτοις ἡ σὴ ἀγάπη ἐπογράψαι ἐπ' ὀνόματι πάντων ἡμῶν καταξιώσῃ. καὶ ὑπέγραψαν. Αὐρήλιος ἐπίσκοπος τῆς ἐν Καρχηδόνι ἐκκλησίας, τῷ παρόντι ψηφίσματι συνήνεσα, καὶ ἀναγνωσθέντι ὑπέγραψα· ὁμοίως καὶ οἱ λοιποὶ ὑπέγραψαν. γράμματα ἔτι μὴν πρὸς τοὺς ἄρχοντας πέμψαι δεῖ, ἵνα ἕως οὗ ὁ κύριος τοὺς τοποτηρητὰς ἐπιστρέψαι πρὸς ἡμᾶς ἀξιώσῃ, παραφυλακὴν ἀνὰ τὰς τῶν πόλεων τάξεις καὶ κτήτορας τῶν χωρίων τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας ἐπιμερίσοσιν. ἔτι μὴν δεῖ προσζεῦξαι καὶ περὶ τοῦ Αἰκυτίου, ἵνα ἡ ἀναίδεια αὐτοῦ ἐξωθηθῇ ἀπὸ τῶν διοικήσεων, ἃς ἐκ [1] τῶν φροντιστῶν τῆς ἐν Ἱππῶνι ἐκκλησίας ἱερατικῶν δικαίων πρὸς ἑαυτὸν διεκδικεῖ, καὶ γράμματα δὲ πρὸς τὸν ἐπίσκοπον τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας περὶ τοῦ παραθέσθαι τοὺς τοποτηρητὰς, πεμφθῆναι ὀφείλουσι, καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους δὲ, ὅπου ἐστὶν ὁ βασιλεύς. καὶ ὑπέγραψαν ὁμοίως. Αὐρήλιος ἐπίσκοπος τῆς ἐν Καρχηδόνι ἐκκλησίας, τῷ παρόντι ψηφίσματι συνήνεσα, καὶ ἀναγνωσθέντι ὑπέγραψα· ὁμοίως καὶ οἱ λοιποὶ ἐπίσκοποι ὑπέγραψαν.

A perandi liberam decernimus legationem. Illud præterea cunctis nobis placuit, ut literæ de cœtu nostro ad gloriosissimos imperatores & eminentissimas potestates dirigantur; quibus instruantur nostro omnium consensu ad beatissimum comitatum legatos a nobis esse directos. [2] Sed quia iisdem literis ab omnibus subscribi tardissimum est, ne singulorum subscriptionibus eædem epistolæ onerentur, petimus frater Aureli, ut iisdem tua caritas nostro omnium nomine subscribere dignetur: & subscripserunt. Aurelius episcopus ecclesiæ Carthaginensis, huic decreto consensi, & subscripsi. Similiter & ceteri episcopi subscripserunt. Literæ etiam B ad judices mittendæ sunt, ut donec dominus legatos ad nos redire permittat, tuitiones per ordines civitatum, & possessores prædiorum ecclesiæ catholicæ impertiant. Adjungendum etiam de Equitio, ut improbitas ejus, qua sibi jus sacerdotum improbissime vindicat, ab Hipponensi Diaretorum diœcesi secundum statuta imperatorum repellatur. Literæ etiam ad episcopum Romanæ ecclesiæ commendatione legatorum mittendæ sunt, [3] vel ad alios, ubi fuerit imperator: & subscripserunt. Item Aurelius episcopus ecclesiæ Carthaginensis huic decreto consensi, & prælecto subscripsi: similiter & ceteri episcopi subscripserunt.

C

D

Ἐν ταύτῃ τῇ συνόδῳ τὰ ὁρισθέντα ἡ βραχεῖα σαφηνίζει πρόσθεσις.

Ἐπὶ Στελίχωνος πάλιν καὶ Ἀνθεμίου τῶν λαμπροτάτων, τῇ πρὸ δεκάτῃ καλανδῶν Σεπτεμβρίων ἐν Καρχηδόνι εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ δευτέρου κλίματος· τὰ πεπραγμένα τῆς παρούσης συνόδου διὰ τοῦτο ἐξολοκλήρου οὐκ ἐγράφησαν, ἐπειδὴ μᾶλλον τὰ κατὰ τὸν καιρὸν ἀναγκαῖα, ἤπερ τινὰ γενικὰ, ὡρίσθησαν, δι' ὧν βραχεῖα συνέσις τῶν σπουδασμάτων τῆς αὐτῆς συνόδου διετυπώθη.

In hac synodo quæ statuta sunt, [4] brevis declarat adnexus.

[5] Stilicone II. & Anthemio viris clarissimis consulibus [6] x. Kalendas Septembris Carthagine in basilica regionis secundæ. [7] *Hujus concilii gesta ideo non ex integro descripsi, quoniam magis ea, quæ in tempore necessaria fuerunt, quam aliqua generalia, constituta sunt, sed ad instructionem studiosorum, ejusdem concilii brevem digessi.* E

1 *Curatorum* adhuc inepte legit interpres hoc loco pro *Diarrhytorum*. 2 Citat hunc locum Bonifacius Carthag. in Concil. anni 525. ex Concil. Carthag. IX. sub Aurelio. 3 Et ad alios. *Unde & Græce*, καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους. 4 Hoc est, *breviculus indiculus*. 5 Concilium Carthag. sub Aurelio X. Anno 405. 6 Qui dies Concilio præstitutus, in Concil. Hippon. 7 Sunt hæc verba Collectoris istorum Canonum.

A

[1] *Brevis causarum.*

Τὸ βρέβιον τῶν κεφαλαίων.

XCIV.

ϙδ'.

Concilium Afric. c. 61. Ut libera legatio ab omnibus provinciis ad concilium dirigatur. Ad Mixonium legati & literæ propter liberam dirigendam legationem destinari præceptæ sunt: ut quia apud Carthaginem tantum unitas facta est, dentur etiam literæ ad judices, ut & aliis provinciis & civitatibus operam impendi jubeant unitati, ut gratiarum actiones de Carthaginensi ecclesia pro universa Africa de exclusione Donatistarum cum episcoporum literis ad comitatum mittantur. B Recitatæ sunt [2] literæ papæ Innocentii: ut episcopi ad transmarina pergere facile non debeant: quod hoc ipsum episcoporum sententiis confirmatur: ut propter gratiarum actionem, & exclusionem Donatistarum, duo clerici ecclesiæ Carthaginensis ad comitatum mittantur.

Ἵνα ἐλεύθερα τὰ ποτηρησίαι ἐκ πασῶν τῶν ἐπαρχιῶν εἰς τὴν συνοδον ἀποσταλῶσι πρὸς Μιζόνιον. τὰ ποτηρησίαι καὶ γράμματι ἀποσταλῆναι παρηγγέλθησαν, διὰ τὸ ὀφείλειν ἐλεύθεραν ἐκπέμπεσθαι τὰ ποτηρησίαν· ἵνα ἐπειδὴ ἐν Καρχηδόνι μόνον ἕνωσις ἐγένετο, πεμφθῶσι γράμματα παρὰ τῶν ἀρχόντων, ὅπως καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις ἐπαρχίαις καὶ πόλεσιν οἱ αὐτοὶ ἄρχοντες σπουδὴν ἐπιφορήσωσι τῇ ἑνότητι, ἵνα ἐν Καρχηδόνι εὐχαριστίαι ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας ὑπὲρ πάσης τῆς Ἀφρικῆς περὶ τοῦ ἀπελαθῆναι τοὺς Δονατισάς, μετὰ γραμμάτων τῶν ἐπισκόπων ἐπὶ τὸ κομιτᾶτον πεμφθῶσι. γράμματι ἀνεγνώσθησαν Ἰννοκεντίου πάπα· ἵνα οἱ ἐπίσκοποι ὡς ἔτυχεν πρὸς τὰ περαματικὰ ἀπιόντες μὴ διώσονται. ὅπερ τοῦτο αὐτὸ ταῖς γνώμαις τῶν ἐπισκόπων βεβαιοῦται. ἵνα διὰ τὴν εὐχαριστίαν τὴν περὶ τοῦ διωχθῆναι τοὺς Δονατισάς, δύο κληρικοὶ τῆς ἐν Καρχηδόνι ἐκκλησίας ἐπὶ τὸ κομιτᾶτον πεμφθῶσιν.

In hoc [3] concilio quædam de constitutis superioribus corriguntur.

Ἐν ταύτῃ τῇ συνόδῳ τινὰ ἐκ τῶν ἀνωτέρω ὁρισθέντων διορθοῦνται.

Concilium Carthaginense celebratum. Gloriosissimis imperatoribus Honorio VIII. C & Theodosio II. Augustis consulibus: Idib. [4] Julius, Carthagine in basilica regionis secundæ, cum Aurelius episcopus una cum episcopis suis consedisset, astantibus diaconis, ait: Quoniam constitutum fuerat in concilio Hipponensi, ut singulis annis contraheretur concilium Africæ plenarium, non tantum hic apud Carthaginem, verumetiam per diversas provincias suo ordine; & hoc relictum est, ut indiceremus aliquando in Numidia, aliquando in Bizacio: ut hoc laboriosum omnibus fratribus visum est.

Ἐπὶ τῶν εὐδοξοτάτων βασιλέων Ὀνωρίου τὸ ὄγδοον, καὶ Θεοδοσίου τὸ δεύτερον, Αὐγούστων ὑπάτων πάλιν εἰδοῖς Ἰουλίαις ἐν Καρχηδόνι εἰς τὴν ἐκκλησίαν τὸ δεύτερον κλίματος, Αὐρηλίου ἐπισκόπου ἅμα τοῖς συμπρεσβυτέροις αὐτοῦ προκαθίσαντος, παρεστώτων τῶν διακόνων· ἐπειδὴ πάλαι ὡρίσθη εἰς τὴν ἐν Ἱππῶνι συνοδον, ὥστε καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν πλήρη συνάγεσθαι σύνοδον τῆς Ἀφρικῆς, μὴ μόνον ἐνταῦθα ἐν Καρχηδόνι, ἀλλὰ καὶ ἀνὰ τὰς διαφόρους ἐπαρχίας τῇ ἰδίᾳ αὐτῶν τάξει· καὶ τοῦτο δὲ ἐφυλάχθη, ὥστε μιμνήσκειν ἡμᾶς εἰς τὴν Νουμιδίαν, ποτὲ δὲ εἰς τὸ Βυζάκιον, καὶ τοῦτο ἐπίσκοπον φᾶσι τοῖς ἀδελφοῖς ἔδοξε.

ἐγράφη σύνοδος ἐν Καρχηδόνι ex mf. cod.

D

Concilium universale non nisi necessitate faciendum.

Σύνοδον μὴ γίνεσθαι κοινὴν καὶ ὁλοτελῆ, εἰ μὴ ἐξ ἀνάγκης.

XCV.

ϙε.

Concilium Milevit. II. cap. 9. Concilium Afric. c. 62. Placuit ut non sit ultra fatigandis fratribus anniversaria necessitas, sed quoties exegerit causa communis, id est totius Africæ, undecumque ad [5] hanc sedem de hac re datæ literæ fuerint, congregandam esse synodum in ea provincia, ubi opportunitas persuaserit: causæ autem quæ communes non sunt, in suis provinciis judicentur.

Ἤρεσεν, ὥστε μὴ εἶναι περαιτέρω ἐνιαυσίαν ἀνάγκην τῷ σωτείβεσθαι τοὺς ἀδελφούς· ἀλλ' ὁσάκις ἂν κοινὴ χρεία καλέσει, τότ' ἔστι πάσης τῆς Ἀφρικῆς, γραμμάτων διδομένων ὅθεν δήποτε πρὸς πύστην τῆς καθέδρας, σύνοδον ὀφείλειν συνάγεσθαι ἐν ταύτῃ τῇ ἐπαρχίᾳ, ἔνθα ἡ χρεία καὶ ἐπιτηδειότης σωνῶσθησει· αἱ δὲ αἰτίαι μὴ ὦσαι κοιναί, ἐν τοῖς ἰδίοις ἐπαρχίαις κριθῶσιν.

C

Ἵνα

---

[1] Hoc est, *Index Canonum, sive statutorum tituli duntaxat sine canonibus.* [2] Non extant. Citat hunc locum Bonifacius Carthagin. in Conc. anni 525. ex Conc. X. sub Aurelio. [3] Concilium Africæ plenarium Carthagine anni 407. sub Aurelio XI. ut appellatur a Bonifacio Carthag. in Concil. anni 525. Ab Innocen. III. lib. 2 Myst. Missæ cap. 27. *octavum Concilium Africanum* vocatur, quoniam octavum est Africæ plenarium, ut appellatur inferius, can. 97. & 117. Ab Auctore Micrologi cap. 5 *Octavum Africana provincia Concilium*, cui interfuerunt *Aur. Augustinus, immo ducenti & XIV. sanctæ Patres* inde fuerunt.

[4] MSS. *Junii*, & ex Can. 100. *Junii* reponi oportere manifestum est. [5] Scilicet Carthaginensem. Ferrandus in Breviat. Canonum tit. 144. perperam hunc Canonem Concilio Antiocheno tribuit, pro Africano.

Γνα αἱρετὸς δικαστὴς μὴ ἔξεστιν ὧν ἐκκαλεῖσθαι.

ϙϛ'.

Ε'ὰν δὲ γένηται ἔκκλητος, καὶ ἐκλέξηται ὁ ἐκκαλεσάμενος δικαστὴν, καὶ μετ' αὐτοῦ ἀξιωθῇ, τοῦ λοιποῦ ἀπὸ τούτων μηδενὶ ἔξέστω ἐκκαλεῖσθαι.

Περὶ τοποτηρησιῶν διαφόρων ἐπαρχιῶν.

Τῷ δὲ τοποτηρησίαι διαφόρων ἐπαρχιῶν ἐμφανισθεῖσαι, χαρισθέντος προσεδέχθησαν· τουτ' ἔστι τῆς Νουμιδίων, τῆς Βυζακηνῶν, τῆς Μαύρων Σιτιφενσίων, ὁμοίως δὲ καὶ Καισαρειανῶν, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀπὸ Τριπόλεως.

Περὶ ἐκβιβαστῶν τῆς ἐκκλησίας.

Ηρεσε πρὸς τούτοις, ὥστε ἐκβιβαστὰς ἐν πᾶσι τοῖς τῆς ἐκκλησίας χρεωδέσι πόθοι ἐπιλεγῆναι αἰτηθῆναι, οἵτινες ἐν ταῖς διαφόροις ἐπιμεισθήσονται ἐπαρχίαις.

Γνα ἀπὸ τῆς βασιλείων αἰτηθῇ συνηγόρων ἀντίληψις ὑπὲρ τῆς κεφαλαίων τῆς ἐκκλησίας.

ϙζ'.

Ηρεσε ἔτι μὴν, ἵνα ἐξ ὀνόματος πασῶν τῆς ἐπαρχιῶν οἱ προδηλουμένοι ἀποσταλῶσι, Βικέντιος καὶ Φορτουνατιανὸς, αἰτήσωσιν ἀπὸ τῆς εὐσεβεστάτων βασιλέων, ὥστε δοθῆναι ἄδειαν τῷ κατασταθῆναι σχολαστικὰς, οἵτινες αὐτὸ τοῦτο τὸ λειτούργημα τοῦ ἐκδικεῖν τὰ πράγματα, ἐπιτηδεύμα ἔχωσι· καὶ ἵνα ὡς ἱερεῖς τοῖς τῆς ἐπαρχίας οἱ αὐτοὶ οἱ τὴν ἐποίκησιν τῆς ἐκκλησιῶν ἀναδεξάμενοι, δύνηθῶσιν ὑπὲρ τῆς τῆς ἐκκλησίας πραγμάτων, ὁσάκις ἀνάγκη ἀπαιτήσει, πρὸς τὸ ἐντυχεῖν τοῖς ἀνακτήσασι, καὶ ἀναφέρειν τὰ ἀναγκαῖα, καὶ εἰς τὰ σύγκριτα τῆς διακονείαν εἰσίσειν.

Περὶ τοῦ εἶναι ἐλευθέραν τὴν τοποτηρησίαν.

Ηρεσεν, ὥστε αὐτοῖς τὴν τοποτηρησίαν ἔχειν τοὺς ἐπὶ τὸ κομιτᾶτον σταλέντας ἐπιλέκτους τοποτηρητάς.

Προμαρτυρία τῆς Μαυρεσιανῶν ἱερέων περὶ Πεμόσου.

Πρὸς ἐπὶ τούτοις δῆλον, ὅτι προμαρτυρομένους εἶναι γράμμασιν ἰδίοις τοὺς Μαυρεσιανοὺς καὶ Καισαρειανοὺς, Πεμόσιον ὑπὸ τῆς ἐξεχόντων τῆς Θιγαβρησίας πόλεως, περὶ τοῦ συνελθεῖν, ἵνα κατὰ τὰς βασιλικὰς ὑποτυπώσεις ἐντελῶς παράσχοι

Ut ab electis judicibus provocare non liceat.

XCVI.

Si autem fuerit provocatum, eligat, qui provocaverit, judices, & cum eo & ille, contra quem provocaverit: ut ab ipsis deinceps nulli liceat provocare. Concilium Afric. c. 63.

De legationibus diversarum provinciarum.

Cum universæ legationes diversarum provinciarum adlegarentur, gratissime acceptæ sunt, id est [2] Numidarum, Byzacenorum, Maurorum Sitiphensium, itemque Cæsariensium [4] & Tripolitanorum.

De executoribus ecclesiæ.

[5] Placuit præterea ut executores in omnibus desideriis quæ habet ecclesia, quinque postulentur, qui in diversis provinciis impertiantur. Non extat in concil. Afric.

Ut ab imperatoribus postuletur advocatorum defensio pro causis ecclesiæ.

XCVII.

Placuit etiam, ut petant ex nomine provinciarum omnium legati perrecturi, [6] Vincentius & Fortunatianus, a gloriosissimis imperatoribus, [7] ut dent facultatem defensores constituendi scholasticos, qui in actu sunt, vel in munere defensionis causarum, ut more [8] sacerdotum provinciæ iidem ipsi qui defensionem ecclesiarum susceperint, habeant facultatem pro negotiis ecclesiarum, quoties necessitas flagitaverit, vel ad obsistendum obrepentibus, vel ad necessaria suggerenda, [9] ingredi judicum secretaria. Concilium Afric. c. 64.

Ut sit legatio libera.

Placuit ut legationem liberam habeant comitatum missi delecti legati.

Protestatio Maurorum pontificum de Primoso.

Protestatos esse præterea Mauros Cæsarienses constat, Primosum per principales civitatis Thiganensis conventum [10] literis eorum fuisse, ut secundum [11] principalia scita, plenario concilio sui præsentiam faceret; & ut oportuit, requisitus Primosus, repertus

1 Hoc est *Mauritanos & Cæsarienses*, quasi Mauritania & Cæsariensis sint duæ provinciæ.
2 Quid illud est, *de commendo*.
3 In Græco *Numidiorum*. 4 MS. *sed &*. 5 Non extat in collectione Dionysii Exigui ms. Codex Canonum 123. 6 Vincentius Culasitanus, & Fortunatianus Skcensis. 7 Huic postulationi annuit Honorius Imp. lege lata post sex seu menses, quæ extat in Cod. Theodos. 38. *de Episcopis*, 27. Kalend. Decemb. anno 407.
8 Gentilium scilicet, qui defensores pariter seu Advocatos habuerunt. Vide leg. 47. *de decurionibus* in Cod. Theodos. 9 Vide leg. 7. de Denunciat. vel Edit. Rescripti in Cod. Theodos.
10 Græcus Interpres literas ab his scriptas ait, non quibus Primosum Mauri convenerint, sed quibus in Concilio protestati sint, cum ipsos coram interfuisse superius dictum sit. 11 Principalium civitatis Thigavensis, non *secundum imperiales constitutiones*, ut visum est Græco interpreti.

non eſt, ſicuti diaconi renunciaverunt. Sed quia propoſuerunt iidem Mauri, de plenario concilio oportere literas deſtinari ad venerabilem fratrem [1] ſenem Innocentium, has placuit mitti, ut agnoſcat requiſitum Primoſum in concilio, & minime fuiſſe repertum

A τὴν ἑαυτῶν παρουσίαν· καὶ ὡς ἐχρῆν, ἀναζητηθεὶς ὁ αὐτὸς Πρίμοσος, οὐχ εὑρέθη, ὡς οἱ διάκονοι ἀπήγγειλαν· ἀλλ' ἐπειδὴ ἠτήσαντο οἱ αὐτοὶ Μαῦροι ἐκ πάσης τῆς συνόδου ἐφόδιον γράμματα ἀποσταλῆναι τῷ προσκυνητῷ ἀδελφῷ γέροντι Ἰννοκεντίῳ, ἅρεσε πεμφθῆναι, ἵνα γνῷ ζητηθέντα τὸν Πρίμοσον ἐν τῇ συνόδῳ, καὶ μηδαμῶς εὑρεθέντα.

De plebibus, quæ nunquam epiſcopos habuerunt.

XCVIII.

Concilium Afric. c. 66.

Placuit & illud, ut plebes, quæ nunquam habuerunt proprios epiſcopos, niſi ex concilio plenario uniuſcujuſque provinciæ, & primatis atque conſenſu ejus, ad cujus diœceſim eadem eccleſia pertinebat, decretum fuerit, minime accipiant.

B

Περὶ τῶν λαῶν τῶν μηδέποτε ἐπισκόπους ἐχηκότων.

ϙη.

Ἤρεσε κἀκεῖνο, ἵνα οἱ ὄχλοι, οἱ μηδέποτε ἰδίους ἐχηκότες ἐπισκόπους, εἰ μὴ ἐκ πάσης τῆς συνόδου ἑκάστης ἐπαρχίας καὶ τοῦ πρωτόντος ψηφισμα γένηται, καὶ κατὰ συναίνεσιν ἐκείνου, οὗτινος ὑπὸ τὴν διοίκησιν καθέστατο ἡ αὐτὴ ἐκκλησία, μηδαμῶς δέχωνται.

De plebibus, ei diœceſibus [2] Donatiſtis converſis.

XCIX.

Concilium Afric. c. 66.

Sane ut illæ plebes quæ converſæ ſunt a Donatiſtis, & habuerunt epiſcopos, ſine dubio, inconſulto concilio, habere mereantur: quæ autem plebes habuerunt epiſcopum, & eo defuncto voluerint non epiſcopum proprium habere, ſed ad alicujus epiſcopi diœceſim pertinere, non eis eſſe denegandum. Nec non & illud ſuggeſtum eſt, quod plebes ante [3] legem imperatorum de unitate latam, quicumque converterunt epiſcopi ad catholicam, ipſi eas obtinere debeant: verum a lege unitatis, & deinceps, oporteat univerſas eccleſias vindicare ſibi epiſcopos catholicos eorum locorum, ad quos loca ſub hæreticis pertinebant, vel converſorum ad catholicam, vel non converſorum hæreticorum, & diœceſes, & ſi qua forte ſunt inſtrumenta eccleſiæ, vel ad ejus jus pertinentia. Qui vero aliqua uſurpaverunt, poſt legem uſurpata [4] conventi reſtituant.

C

D

Περὶ τῶν λαῶν καὶ διοικήσεων τῶν ἀπὸ Δονατισῶν ἐπιστρεφόντων.

ϙθ.

Ἵνα δηλαδὴ ἐκείνων οἱ λαοὶ οἱ ἀπὸ τῶν Δονατισῶν ἐπιστρέφοντες, καὶ ἐπισκόπους ἐχηκότες παρὰ γνώμην τῆς συνόδου, τύτως ἀναμφιβόλως ἔχειν ἀξιωθῶσιν· εἴ τινες δὲ λαοὶ ἐχήκασιν ἐπίσκοπον, καὶ τοῦτο τελευτήσαντος οὐκ ἠθέλησαν ἴδιον ἐπίσκοπον ἔχειν, ἀλλὰ πρὸς ἄλλου τινὸς ἐπισκόπου διοίκησιν [5] ἀνδραμεῖν ἀνήκειν, τοῦτο μὴ ὀφείλειν τούτοις ἀρνηθῆναι. ὃ μὴν ἀλλὰ κἀκεῖνο ἀνηνέχθη, ὅτι οἱ ἐπισκοποι οἱ πρὸ τῶ βασιλικῶ νόμω, τῶ περὶ σεότητος προκομιζομένω, [6] οἵτινες δήποτε πρὸς τὴν καθολικὴν ἐπιστρεψωσι τοὺς λαούς, ὡς ἔχον αὐτοί, τύτως κατέχειν ὀφείλωσι. μὴ δὲ τὸν νόμον τῆς σεότητος καὶ ἐκεῖνα, χρὴ πάσας τὰς ἐκκλησίας καὶ τὰς διοικήσεις αὐτῶν, καὶ ἐάν τινα τυχὸν ὡσὶ διηρπάσματα τοῖς δικαίοις ἀνήκοντα τῶν αὐτῶν ἐκκλησιῶν διεκδικεῖσθαι ὑπὸ τῶν καθολικῶν ἐπισκόπων τῶν ἐν τοῖς τόποις ἐκείνοις, οἷς κατέχοντο παρὰ τῶν αἱρετικῶν, εἴτε ἐπιστρεφόντων λοιπὸν πρὸς τὴν καθολικὴν, εἴτε μὴ ἐπιστρεφόντων. καὶ ἐὰν [6] τὴν αἴθησιν ἐκτὸς κατεχρήσαντο μὴ τῶν βασιλικῶν νόμων, ὀφείλει ταῦτα ἀποκαθίσασθαι.

De ſuggeſtione Maurentii epiſcopi.

C.

Concilium Afric. c. 67.

Ad ſuggeſtionem vel poſtulationem epiſcopi Maurentii, cum lecta fuiſſet ſcheda, quam obtulit epiſcopus Placentinus, qui pertonam legati Numidarum geſtabat, ſententia ejuſdem Placentini recitata eſt in conſpectu epiſcoporum: & cum quæreren-

E

Περὶ τῆς ἀναφορᾶς Μαυρεντίου τοῦ ἐπισκόπου.

ρ.

Κατὰ τὴν ἀναφορὰν καὶ αἴτησιν τοῦ ἐπισκόπου Μαυρεντίου, ἀναγνωσθέντος τοῦ χειρογράφου, ὅπερ προσήνεγκε Πλακεντίου ὁ ἐπίσκοπος, ὁ τὸ πρόσωπον τοῦ τοποτηρητοῦ τῶν Νουμιδίων ἀναπληρῶν, ὅπερ κατὰ τὴν γνώμην τοῦ αὐτοῦ Πλακεντίου ἀνεγνώσθη ἐν τοῖς

---

1 Primatem tunc Mauritaniæ Cæſarienſis. Zonaras de Innocentio Papa agi hoc loco falſo exiſtimavit.

2 Lex eſt 33. *de hæreticis* in Cod. Theodoſ. quam & Baronius retulit anno 405. n. 27. Citatur & in lege 2. *de Religione. Edictum quod de Unitate*, &c. Idatius in Faſtis: *Stilicone II. & Anthemio, His Coſſ. inter Catholicos & Donatiſtas Unitas facta*, hoc eſt, Unitatis edictum.

3 Hoc eſt, *rogati, moniti, requiſiti*. Græcus interpres legit imperite, *convenit*.

4 Ex his duabus vocibus alterutra ſuperflua eſt. 5 Legit interpres, *quicumque converterint ad Catholicam*, addiditque *plebes quas ipſi habebant*: contraria plane ſententia. Ait enim Synodus jus eſſe, ut qui ante legem de unitate latam finitimarum diœceſeon plebes converterunt, has ſemper ſub ſe habeant, etſi eſſent alterius diœceſeos ſub Epiſcopo Donatiſta. 6 Aurium vitio ſcripſit amanuenſis, ἐν τῇ αἰθαίᾳ, pro ἐάν τινες νεῖν, ut eſt in Reg. Cod. In alio eſt Γ. Zonaras in ſcholiis habet, μὴ ἂν τινες ὦσι τῶν διηρπ., &c.

7 Reg. Cod. τῶν Νουμιδιαρχῶν.

ἐπισκόπων· καὶ ζητηθέντων παρὰ τῶν θυρῶν τῶν λε- A tur hi, quos adesse voluit, a diaconis pro
γομένων πρεσβυτέρων διακόνων, τῶν ἔτι καὶ γερόντων τ
ἀπὸ τ νέας Γερμανῆ, καὶ μηδαμῶς εὑρεθέντων, κ
δέκτερον, καὶ δεύτερον ζητηθέντων. ἐφρόνησε διὰ τοῦτο ἡ
ἁγία συνοδος, ὥστε γράμματα παρὰ τῶν αὐτῶν γερό-
των Ξάγχτιππον ἐκπεμφθῆναι, διὰ τὸ γνῶναι, [1] ὅτι
ἡ παρεμπόδισις τῆ μνημονευθέντες λαῦ ὑβρει[2] κοπεν-
των ὁ ἐπίσκοπος. Μαυρέντιος ἐπίσκοπος εἶπε·
ἐπειδὴ ζητηθησαν οἱ γέροντες οἱ ἀπὸ νέας Γερ-
μανῆ δέκτερον καὶ ξεῖν, καὶ οὐκ εὑρεθησαν, οὓς ἐν
παραγγελθὲν ἀπὸ τῦ πρωτόντος παρὰ τῶν· [3] ἐν
ταῖς εἰδοῖς χθομεδῶν προσκαιρητέων συνοδον ἀπαν-
τῆσαι, [4] τ ὑπεξίας ἑαυτῶν ἅπαντες ἐφρόντισαν. καὶ
διὰ τοῦτο κεῖνη ἡμῖτερα ἀγνωσύνη περὶ τῦτο τῦ πράγ-
ματος, ἀναιτίους, μὴ συνέχεσθαι με τῆ ἐπιμονῆ
τῆς ἐκείνων συνοφαντίας. ἡ ἁγία συνοδος ὥρισε·
ὀφείλει μὲν κατὰ τὸν ἱερατικὸν κρίσιν ἐκ τῆς συνόδε
ταύτης κατὰ τῶν μονοτυνίστων ψῆφον ἐκφέρεσθαι· ἀλλ'
ἐπειδὴ ἡμερότητα ἐκκλησιαστικὸν δεῖ φυλάττειν ἐν
ὅλοις τοῖς πράγμασιν, ὑπεχέθησαν γράμματα πρὸς
τὸν γέροντα Ξάγχτιππον, ὅπως γνῶ κεῖνος ἐπιλεγέν-
τας ἀπὸ τῆς συνόδε, τοὺς ὀφείλοντας ἀνυπερθέτως
τελεσθῆσαι ἐν Θυβυρσικέσσῃ τῇ πόλει, πρὸς τὸ ἀρ-
μοδίαν τῶν πραγμάτων παραχωρῆσαι διάγνωσιν.
Μαυρέντιος ἐπίσκοπος εἶπε. κεῖνος κεῖνον τὸν ἁγιώ-
τατον Ξάγχτιππον, Αὐγυστῖνον τὸν ἁγιώτατον, Φλο-
ρεντῖνον, Θεάσιον, Σαμψύχιον, Σεκοῦνδον καὶ Πο-
σσείδιον· τοῦτο ψηφισθῆναί μοι κελεύσατε· ἡ ἁγία
συνοδος ἐπένευσε τοὺς αἰτηθέντας κεῖνος· τοὺς λοι-
πὸς δὲ ἀναγκαίους εἰκασὰς πρὸς ἀναπλήρωσιν τῦ
ἀριθμῦ, αὐτοὺς τοῖς ἀπὸ τῆς νέας Γερμανῆ γέρουσιν
ἐπιλέξασθαι ψηφίσεται ὁ γίρων Ξάγχτιππος.

ratibus, id est, [4] seniores a [5] Nova Germaniæ, ac minime inveniretur, secundo vel tertio requisiti: propterea censuit sanctum concilium, ut literæ ad eumdem senem Xantippum prærogentur, quo noverit voluntati plebis memoratæ nullo modo [6] injuriam episcopi succumbendum. Maurentius episcopus dixit: Quoniam requisiti sunt seniores a Nova Germaniæ secundo ac tertio, & non sunt inventi, quibus præceptum erat a primate, ut occurrerent ad venerabile concilium, [7] quod nunc agitur Idibus Junii, sui absentiam procurarunt, idcirco decernat ex hac re aliquid sanctitas B vestra, ne sub molestia calumniæ ipsorum innocens videar laborare. Concilium sanctum statuit, debuisse quidem secundum censuram sacerdotalem ex hoc concilio adversus contumaces ferri sententiam: sed quia mansuetudo ecclesiastica servanda est in omnibus causis, [8] promissæ sunt literæ ad senem [9] Xantippum, ut noverit judices de concilio electos sine dilatione considerare debere in civitate Thuburscensi, ut negotio congruum adhibeatur examen. Maurentius episcopus dixit: Judices peto sanctum senem Xantippum, sanctum [10] Augustinum, Florentium, Theasium, [11]Sampsychium, Secundum & Possidium; hos decerni mihi jubeatis. Sanctum concilium concessit judices postulatos: reliquos autem judices ad complendum numerum necessarios, eligentibus ipsis senioribus a Nova Germaniæ, senex Xantippus [12] curavit decernere.

Περὶ τῦ εἰρηνοποιηθῆναι τὰς ἐκκλησίας Ῥώμης καὶ Ἀλεξανδρείας.

ρά.

Ηρεσεν ἔτι μὲν, ὥστε περὶ τῆς διχονοίας τ Ρω-
μαϊκῆς καὶ Ἀλεξανδρινῆς ἐκκλησίας πρὸς τὸν ἁγιώτα-
τον πάπαν Ἰννοκέντιον γραφῆναι, ὅπως ἑκατέρα ἐκ-
κλησία πρὸς ἀλλήλας εἰρήνην φυλάξωσιν, ὣν κύ-
ριος παραγγέλλει.

De pacificandis ecclesiis Romana & Alexandrina.

CI.

[13] Placuit etiam, ut de dissensione Romanæ atque Alexandrinæ ecclesiæ ad sanctum papam Innocentium scribatur, quo utraque ecclesia intra se pacem, quam præcepit dominus, teneat. Concilium Afric. c. 68.

Περὶ τῦ τὸν ἄνδρας ἢ τὰς γυναῖκας ἀπολυόντων, ἵνα ἧτως μείνωσιν.

ρβ'.

Ηρεσεν, ὥστε κατὰ τὴν διαγγελικὴν καὶ ἀποστολι-
κὴν ἐπιτήμην, μήτε ὁ ἀπὸ γυναικὸς ἐαθεὶς, μήτε
ἡ ἀπὸ ἀνδρὸς καταλειφθεῖσα, ἑτέρῳ συζήγνυσθαι·
ἀλλ' ἢ ὕτως μείνωσιν, ἢ ἑαυτοῖς καταλλαγῶσιν·
ὅπερ ἐὰν καταφρονήσωσι, τόπος μετανοίας καταναγ-
καζέσθωσιν. ἐν ᾧ πράγματι νόμον βασιλικὸν ἐκτε-
θῆναι χρεὼν αἰτῆσαι.

De his qui uxores, aut quæ viros dimittunt, ut sic maneant.

CII.

Placuit, ut secundum evangelicam & apostolicam disciplinam, neque dimissus ab uxore, neque dimissa a marito, alteri conjungatur; sed ita maneant, aut sibimet reconcilientur: quod si contempserint, ad pœnitentiam redigantur. In qua causa legem [14] imperialem petendum est promulgari. Concilium Milevit. II. cap. 7. Concilium Afric. c. 69. Matth. 5. Luc. 7.

De

---

1 Hoc est, *quod voluntas plebis memorata nullo modo injuria Episcopi succumbit.*
2 Hic mensem omisit. 3 Græcus interpres legit imperite abstinentia, pro eo quod est in Latino *absentiam.*
4 *Seniores*, Majores. 5 Qua & *Nova Germania.* Ubi Græcus *interpres* posuit imperite, *vias Γερμανου.*
6 leg. *injuria*, vel *in injuriam.* 7 Mutatum diem X. Kal. sept. in diem Iduum Jun. ut eo die Concilium plenarium haberetur, hic locus significat. 8 MSS. *promissa* 9 MS. *Sanctyppum.* Ubique.
10 MS. *Agustinum.* 11 Leg. *curabit*, ut in Græco nunc recte. 12 Vide Palladium in vita Chrysostomi pag. 314. 13 Qua non legitur tunc impetrata. Vide August. serm. 49. inter 50. homil.

A

De precibus ad altare dicendis.

CIII.

Concilium Afric. c. 70. [1] Placuit etiam hoc, ut preces quæ probatæ fuerint in concilio, ſive præfationes, ſive commendationes, ſeu manus impoſitiones, ab omnibus celebrentur, nec aliæ omnino contra fidem præferantur: ſed quæcumque a [2] prudentioribus fuerint collectæ, dicantur.

Περὶ τῶν πρὸς τὸ θυσιαστήριον ὀφειλόντων λέγεσθαι ἱκεσιῶν.

ργ'.

Ηρεσε καὶ τοῦτο, ὥστε τὰς χειροθεσίας ἐν τῇ συνόδῳ ἱκεσίας, εἴτε προοίμια, εἴτε παραθέσεις, εἴτε τὰς τῆς χειρὸς ἐπιθέσεις, ἀπὸ πάντων ἐπιτελεῖσθαι, καὶ παντελῶς ἄλλας κατὰ τῆς πίστεως μηδέποτε προσεύχεσθαι· ἀλλ' αἵ τινες δήποτε ἀπὸ τῶν συνετωτέρων συνήχθησαν, λεχθήσονται.

De his qui publicorum judiciorum cognitionem ab imperatore poposcerint.

CIV.

Concilium Afric. c. 71. Placuit, ut quicumque ab imperatore cognitionem judiciorum publicorum petierit, honore proprio privetur, ſi autem epiſcopale judicium ab imperatore poſtularit, nihil ei obſit.

Περὶ τῶν τὴν διάγνωσιν τῶν δημοσίων δικαστηρίων ἀπὸ τοῦ βασιλέως αἰτούντων.

B

ρδ'.

Ηρεσεν, ἵνα ὅσις δήποτε ἀπὸ τοῦ βασιλέως διάγνωσιν δημοσίων δικαστηρίων αἰτήσοι, τῆς ἰδίας τιμῆς στερηθείη· ἐὰν δὲ κρίσιν ἐπισκοπικὴν ἀπὸ τοῦ βασιλέως αἰτήσοι, μηδὲν αὐτῷ ἐμποδίσοι.

De his qui eum in Africa non communicant; voluerint trans mare ſubrepere.

CV.

Concilium Afric. c. 72. Quicumque autem non communicans in Africa, in tranſmarinis ad communicandum obrepſerit, jacturam clericatus excipiat.

Περὶ τῶν ἐν Ἀφρικῇ μὴ κοινωνούντων, καὶ θελόντων πέραν τῆς θαλάσσης ὑποσυρῆναι.

C

ρε'.

Ὅσις δήποτε μὴ κοινωνῶν ἐν τῇ Ἀφρικῇ, εἰς τὰ περατικὰ πρὸς τὸ κοινωνεῖν ὑφερπύσει, τῇ ζημίαν τῆς κληρώσεως ἀναδέξεται.

Ut pergentes ad comitatum cauſam ſuam vel Carthaginenſi vel Romano pontifici infinuare procurent.

CVI.

Concilium Afric. c. 73. Placuit, ut quicumque ad comitatum ire voluerit, in formata quæ ad urbis Romæ ecclesiam mittitur, intimetur, ut inde etiam ad comitatum formatam accipiat. Quod ſi accipiens ad Romam tantummodo formatam, & tacens neceſſitatem, qua ad comitatum illi pergendum eſt, voluerit ſtatim ad comitatum pergere, a communione removeatur. Quod ſi ibi Romæ ei repentina neceſſitas orta fuerit ad comitatum pergendi, allegat apud epiſcopum urbis Romæ ipſam neceſſitatem, & de hoc reſcripta ejuſdem Romani epiſcopi perferat. Formatæ autem, quæ a primatibus vel a quibuſcumque epiſcopis clericis propriis dantur, habeant diem paſchæ: quod ſi adhuc ejuſdem anni paſchæ dies incertus eſt, ille præcedens adjungatur, quomodo ſolet poſt conſulatum in publicis geſtis adſcribi. Placuit & illud, ut adverſus Donatiſtas & paganos, vel eorum ſuperſtitiones, legati miſſi de hoc glorioſo concilio quidquid utile perviderint, de glorioſiſſimis principibus impetrent. Placuit etiam petitu omnium epiſcoporum, ut epiſtolis omnibus

Ἵνα οἱ ἐπὶ τὸ κομιτᾶτον πορεύσιμοι, τῇ αἰτίᾳ ἑαυτῶν [3] καὶ τῷ ἐν Καρχηδόνι καὶ τῷ Ρωμαίκῳ ἱερεῖ σπουδάσωσιν ἐμφανίσαι.

D

ρε'.

Ηρεσεν, ἵνα ὅσις δήποτε πρὸς τὸ κομιτᾶτον πορεύεσθαι θελήσοι, ἐν τῇ ἀπολυτικῇ τῇ ἐπὶ τῇ ἐκκλησίᾳ Ρώμης πεμπομένῃ κατάδηλος γένηται, καὶ ἵνα ἐκεῖθεν ἔτι μᾶλλον ἀπολυτικὰ λάβῃ ἐπὶ τὸ κομιτᾶτον. διὸ ἐὰν ὁ λαβὼν ἀπολυτικὰ πρὸς τὴν Ρώμην μόνον, σιωπήσας τὴν ἀνάγκην, δὲ ἣν εἰς τὸ κομιτᾶτον αὐτὸν χρὴ πορεύεσθαι, θελήσῃ εὐθέως εἰς τὸ κομιτᾶτον βαδίσαι, ἀποκινηθῇ τῆς κοινωνίας. ἐὰν δὲ ἐκεῖσε ἐν τῇ Ρώμῃ αἰφνιδία ἀνάγκη ἀναφυῇ τοῦ ἀπελθεῖν εἰς τὸ κομιτᾶτον, ἐμφανίσῃ αὐτὴν τὴν ἀνάγκην τῷ ἐπισκόπῳ Ρώμης, καὶ παρακομίσῃ ἀντίγραφον τοῦ αὐτοῦ τῆς Ρώμης ἐπισκόπου· αἱ ἀπολυτικαὶ δὲ αἱ ἀπὸ τῶν ἀποστελόντων ἢ τῶν οἰωνδήποτε ἐπισκόπων τοῖς ἰδίοις κλερικοῖς διδόμεναι, ἔχουσι τὴν ἡμέραν τοῦ πάσχα· ἐὰν δὲ ἀκμὴν ἡμέρα τοῦ πάσχα τοῦ αὐτοῦ ἐνιαυτοῦ κατάδηλος οὐκ ἔστιν, ἡ τοῦ προηγησαμένου προσλαμβάνειν, ὃν τρόπον εἴωθε μὴ τὴν ὑπατείαν γράφεσθαι ἐν τοῖς δημοσίοις πεφραγμένοις. ἤρεσε κἀκεῖνο, ὥστε κατὰ τῶν Δονατιστῶν καὶ Ἑλλήνων καὶ τῶν θρησκειῶν αὐτῶν, τοὺς πεμφθέντας τοποτηρητὰς ἐκ τῆς τιμίας ταύτης συνόδου, πᾶν ὅτιοῦν χρήσιμον συνιδεῖν, ἐκ τῶν ἐνδοξοτάτων αἰτήσασθαι βασιλέων.

---

1 Citatur ab Innocentio III. loco antea adnotato: item ab auctore Micrologi cap. 5. ubi hunc canonem appellat *capitulum duodecimum*, quia in Milevitano II. ut nunc ſunt canones, duodecimus eſt.

2 MS. *cum prudentioribus fuerint collata.* 3 Hoc eſt, *& Carthaginenſi & Romano Pontifici.*

λίων. ἤρεσεν ἔτι μᾶλλον τῇ αἰτήσει πάντων τῶν ἐπισκόπων, ἵνα πάσας ταῖς ὀφειλούσαις δοθῆναι ἐκ τῆς συνόδου ἐπιστολαῖς ἡ σὴ ἀγωνιώσα μόνη ὑπογραφῇ καὶ ὑπογραφῶν. Αἰμίλιος ἐπίσκοπος τῆς ἐν Καρχηδόνι ἐκκλησίας, τῷ παρόντι ψηφίσματι συνήνεσα, ἀναγνωσθέντι ὑπέγραψα.

Συνόδου κατὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν αἱρετικῶν.

Ἐπὶ Βάσσου καὶ Φιλίππου, τῶν λαμπροτάτων ὑπάτων, τῇ πρὸ ἓξ καὶ δεκάτῃ καλανδῶν Ἰουλίων, ἐν Καρχηδόνι εἰς τὸ σηκρήτιον τῆς Ρεστίτης ἐκκλησίας.

. . . . . B

Ἐν ταύτῃ τῇ συνόδῳ πρεσβείαν ἀνεδέξαντο Ρεστίτης καὶ Φλορέντιος οἱ ἐπίσκοποι, κατὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν αἱρετικῶν, ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ, καθ' ὃν Σεβῆρος καὶ Μακάριος ἀνῃρέθησαν· καὶ διὰ τοῦτων αἰτίαν Εὐόδιος, Θεάσιος καὶ Βίκτωρ οἱ ἐπί-

* ἐσφάγησαν. σκοποι * * ἐσφράγισαν.

Συνόδου περὶ ἀγνωσίας ἐπισκόπων.

ϛ.

Ἐπὶ τῶν ἐνδοξοτάτων βασιλέων Ὀνωρίου τὸ ἕβδομον, καὶ Θεοδοσίου τὸ ζ΄ τον, τῶν Αὐγούστων ὑπάτων, τῇ πρὸ ἑπτακαιδεκάτῃ καλανδῶν Ἰουλίων, εἰς Καρχηδόνα ἐν τῇ Σικάνδου ἐκκλησίᾳ. εἰς ταυτὸν τοίνυν τὴν συνόδον ἦρεσεν. ὥστε ἕνα ἐπίσκοπον μὴ ἐκδικεῖν ἑαυτῷ διαγνῶσιν. τὰ πεπραγμένα τῆς παρούσης συνόδου διὰ τοῦτο οὐκ ἐγράφη, ἐπειδὴ ἐπιχωρίως καὶ οὐ κατὰ κοινῆ ἐπεπλέοθη.

Συνόδος κατὰ τῶν Δοναταστῶν.

Μετὰ τὴν ὑπατείαν τῶν ἐνδοξοτάτων βασιλέων Ὀνωρίου τὸ ὄγδοον, καὶ Θεοδοσίου τὸ τέταρτον, τῶν Αὐγούστων, πρὸ ὀκτωκαιδεκάτῃ καλανδῶν Ἰουλίων, ἐν Καρχηδόνι εἰς τὴν ἐκκλησίαν τὸ κλίματος * Σεκάνδης. ἐν ταύτῃ τῇ συνόδῳ παστοφορίαν εἰσέξαντο κατὰ τῶν Δοναστιστῶν Φλορέντιος, Ποσειδίος, Πραισίδιος, καὶ Βενάντιος, οἱ ἐπίσκοποι. ἐν τούτῳ τῷ καιρῷ νόμος ἐδόθη, ἵνα ἑλευθέρα προαιρέσει ἕκαστος τῆς Χριστιανότητος τὴν * αὔξησιν ἀναδέξηται.

* τὸ. ὄνομα.

Συνόδου κατὰ τῆς αἱρέσεως Πελαγίου καὶ Κελεστίου.

ρη.

Ἐπὶ τῶν ἐνδοξοτάτων ὑπάτων Ὀνωρίου τὸ δωδέκατον, καὶ Θεοδοσίου τὸ ὄγδοον, τῶν Αὐγούστων, καλανδαις Μαΐαις, εἰς Καρχηδόνα ἐν τῷ σηκρήτῳ τοῦ Φαύ-

ἐνάτον τοῦ ἐν Καρχηδόνι συνόδου. ita mſ. C.

de concilio dandis ſanctitas tua ſola ſubſcribat. Et ſubſcripſerunt. Aurelius epiſcopus Carthaginenſis huic decreto conſenſi, & prælecto ſubſcripſi. Similiter & ceteri epiſcopi ſubſcripſerunt.

Concilium contra paganos & hæreticos.

Baſſo & Philippo viris clariſſimis conſulibus XVI. Kalendas Julias, Carthagine in ſecretario baſilicæ Reſtitutæ. [6] *In hoc concilio legationem iterum ſuſcepit Fortunatianus epiſcopus contra paganos & hæreticos.*

Item [7] *concilium contra paganos & hæreticos.*

Baſſo & Philippo viris clariſſimis conſulibus, tertio Idus Octobris, Carthagine in ſecretario Baſilicæ Reſtitutæ. In hoc concilio ſuſceperunt legationem Reſtitutus & Florentius epiſcopi, contra paganos & hæreticos, eo tempore quo Severus & Macarius occiſi ſunt, & propter eorum cauſam Evodius, Theaſius & Victor epiſcopi [8] cæſi ſunt.

Concilium de cognitione epiſcopi.

CVII.

Glorioſiſſimis imperatoribus [10] Honorio VII. & Theodoſio III. Auguſtis [9] conſulibus XVII. Kalendas Julias, Carthagine in baſilica regionis ſecundæ. In hoc concilio placuit, ut non ſibi unus epiſcopus vindicet cognitionem. *Geſta hujus concilii ideo non deſcripſi, quoniam provinciale, non univerſale celebratum eſt.* Concilium Afric. c. 74 a anno Chr. 407.

Concilium contra Donatiſtas.

Poſt conſulatum glorioſiſſimorum imperatorum Honorii VIII. & [11] Theodoſii IV. Auguſtorum XVIII. Kalendas Julias, Carthagine in baſilica regionis ſecundæ. In hoc concilio legationem ſuſceperunt contra Donatiſtas Florentius, Poſſidius, Præſidius, & [b] [12] Benenatus epiſcopi, eo tempore quo [13] lex data eſt, ut libera voluntate quis cultum Chriſtianitatis exciperet. Concilium Carthaginenſe anni CCCCX. ſub Aurelio XIV. Concilium Afric. c. 75 b Venantius

Concilium contra hæreſim Pelagii & [14] Cæleſtii.

CVIII.

[15] Glorioſiſſimis imperatoribus Honorio XII. & Theodoſio VIII. conſulibus, Kal. Majas, Carthagine in ſecretario baſilicæ Fau- Concilium Carthaginenſe CCCCXVIII.

---

1 Reliqua deſunt in Græco. Interpres ex iſto Concilio & ſubſequente, unum conflavit, non omnino male. 2 Hoc eſt, *mactati*, *interempti ſunt*. Falſo: nam Severus & Macarius occiſi quidem: Evodius Uzalenſis, Theaſius Membloſitanus, & Victor, non occiſi, ſed cæſi tantum: ut Auguſtinus eo verbo uſus epiſt. 6. *Cæſi dicuntur Judæi Paulum Apoſtolum & Græci pro Paulo Apoſtolo Soſthenem Judæum.* 3 Hoc eſt, *in Secundi Ecclefia*, imperite. 4 *Secunda* nomen eſſe proprium cenſuit Græcus interpres. 5 Concilium Carthag. ſub Aurelio XII. an. 408. 6 Adnotatio *Dionyſii* Exigui. Vide leg. 43. & 46. *de Hæreticis* in Cod. Theodoſ. anno 409. 7 Concilium Carthag. anni 408. veluti ſeſſio altera Concilii ſub Aurelio XII. 8 Hoc eſt, *male multati*, *poſſunt vocarati*. 9 Concilium Carthag. anni 409. ſub Aurelio, XIII. 10 In Faſtis eſt, *Honorio* VIII. 11 Græce, *Venantius*, male. 12 Eſt ea lex in Collat. Carth. cap. IV. 13 Faſtorum ordo poſcit ut legas Theodoſii III. 14 MS. *Cæleſtini*. 15 Concilium Africæ plenarium Carthagine, anni 418. Sub Aurelio XV. ut appellatur a Bonifacio Carthag. in Concil. anni 525. Ad hoc Concilium pertinent canones ſubſequentes uſque ad 127. inclusive.

Fauſti, cum Aurelius epiſcopus in univerſali concilio conſediſſet, adſtantibus diaconis; placuit omnibus epiſcopis, quorum nomina, & ſubſcriptiones inditæ ſunt, in ſancta ſynodo Carthaginenſis eccleſiæ conſtitutis.

Quod Adam non ſit factus a Deo mortalis.

CIX.

Concilium Milevit. II. cap. 1. Concilium Afric. c. 76.

[1] Ut quicumque dixerit, Adam primum hominem mortalem factum, ita ut ſive peccaret, ſive non peccaret, moreretur in corpore, hoc eſt, de corpore exiret, non peccati merito, ſed neceſſitate naturæ, anathema ſit.

Quod parvuli in peccatorum remiſſionem baptizentur.

CX.

Concilium Milevit. II. cap. 2. Concilium Afric. c. 77.

[2] Item placuit, ut quicumque parvulos recentes ab uteris matrum baptizandos negat, aut dicit in remiſſionem quidem peccatorum eos baptizari, ſed nihil ex Adam trahere originalis peccati, quod lavacro regenerationis expietur: unde fit conſequens, ut in eis forma baptiſmatis in remiſſionem peccatorum non vera, ſed falſa intelligatur; anathema ſit: quoniam non aliter intelligendum eſt quod ait apoſtolus: *Per unum hominem peccatum intravit in mundum, & ita in omnes homines pertranſiit, in quo omnes peccaverunt*: niſi quemadmodum eccleſia catholica ubique diffuſa ſemper intellexit. Propter hanc enim regulam fidei etiam parvuli qui nihil peccatorum in ſeipſis adhuc committere potuerunt, ideo in peccatorum remiſſionem veraciter baptizantur, ut in eis regeneratione mundetur, quod generatione traxerunt. [3]

Rom. 5.

Quod gratia Dei non ſolum remiſſionem tribuit peccatorum, ſed etiam præſtat adjutorium, ne peccetur.

CXI.

Concilium Milevit. II. cap. 3. Concilium Afric. c. 78.

Item placuit, ut quicumque dixerit gratiam Dei, qua juſtificatur homo per Jeſum Chriſtum Dominum noſtrum, ad ſolam remiſſionem peccatorum valere, quæ iam commiſſa ſunt, non etiam ad adjutorium, ut non committantur, anathema ſit.

Ἁγίᾳ συνόδῳ καθεσθῶσιν, ὧν τὰ ὀνόματα καὶ ὑπογεγραφαὶ ἐνετέθησαν.

Ὅτι Ἀδὰμ θνητὸς ἀπὸ τοῦ Θεοῦ οὐκ ἐχρήετο.

ρδ'.

Ἵνα ἐσῃς λέγων τὸν Ἀδὰμ τὸν πρωτόπλαστον ἄνθρωπον, θνητὸν χρεόμενον ἔτως, ὡς ἔτι ἁμαρτήσει, εἰ μὴ ἁμαρτήσει, τεθνηξόμενον τὸ τῷ σώματι, τοῦτ' ἔστιν ὑξελθεῖν ἐκ τοῦ σώματος, μὴ τῇ ἀξίᾳ τῆς ἁμαρτίας, ἀλλὰ τῇ ἀνάγκῃ τῆς φύσεως, ἀνάθεμα ἔσω.

Ὅτι τὰ μικρὰ εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν βαπτίζονται.

ρε.

Ὁμοίως ἤρεσε, ἵνα ὁσιοδήποτε τὰ μικρὰ ἢ νεογνὰ ἐκ τῶν γαστέρων τῶν μητέρων βαπτιζέσθαι ἀνῆται, ἢ λέγει εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν αὐτὰ βαπτίζεσθαι, μηδὲ δὲ ἐκ τῆς τοῦ Ἀδὰμ ἔλαιεν προγονικῆς ἁμαρτίας τὸ ὀφεῖλον καθαρθῆναι τῷ λουτρῷ τῆς παλιγγενεσίας (ὅθεν γίνεται ἀκόλουθον, ὅτι ἐν τούτοις ὁ τύπος τοῦ εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν βαπτίσματος οὐκ ἀληθὴς, ἀλλὰ πλαστὸς νοεῖται) ἀνάθεμα εἴη· ἐπειδὴ οὐκ ἄλλως δεῖ νοῆσαι τὸ εἰρημένον τοῦ ἀποστόλου· δι' ἑνὸς ἀνθρώπου ἡ ἁμαρτία εἰσῆλθεν εἰς τὸν κόσμον, καὶ διὰ τῆς ἁμαρτίας ὁ θάνατος· καὶ οὕτως εἰς πάντας ἀνθρώπους διῆλθεν, ἐν ᾧ πάντες ἥμαρτον· εἰ μὴ ὃν τρόπον ἡ καθολικὴ ἐκκλησία, ἡ πανταχοῦ διαχυθεῖσα πέφυκε πάντοτε διδάσκειν. διὰ γὰρ τὸν κανόνα τοῦτον τῆς πίστεως, καὶ οἱ μικροὶ ἔτι μηδὲν ἁμαρτήματος εἰς ἑαυτοὺς ἔτι μέλλοι πλημμελεῖν δυνάμενοι, εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν ἀληθινῶς βαπτίζονται· ἵνα καθαρθῇ ἐν αὐτοῖς διὰ τῆς παλιγγενεσίας, ὅπερ εἴληφαν ἐκ τῆς ἀρχαιογονίας.

Ὅτι ἡ τοῦ Θεοῦ χάρις οὐ μόνον ἄφεσιν χαρίζεται ἁμαρτιῶν, ἀλλὰ καὶ βοήθειαν παρέχει τοῦ μηκέτι ἁμαρτάνειν.

ρια.

Ὁμοίως ἤρεσε, ἵνα ὅστις δήποτε εἰποιτ' ἂν χάριν τοῦ Θεοῦ, ἢ τῷ δι' ἡμᾶς διὰ Ἰησοῦ τοῦ Χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν, πρὸς μόνην ἄφεσιν ἁμαρτιῶν ἔχειν ἡμᾶς ἤδη πεπλημμεληκόσιν, καὶ μὴ παρέχειν ἔτι μέλλουσι βοήθειαν πρὸς τὸ μὴ ἕτερα πλημμελεῖσθαι, ἀνάθεμα ἔστω.

Ὅτι

---

1 Hos octo Canones nemo diffitetur ab Auguſtino fuiſſe conditos.

2 Vide Auguſtinum ſerm. 7. de verbis Apoſt. cap. 6. & 7. & ſerm. 14. cap. 4.

3 Quidam pervetuſtus codex, inquit Surius, hoc loco hujuſmodi caput inſertum habebat: *Item placuit, ut ſi quis dicit, Ideo dixiſſe Dominum*, In domo Patris mei manſiones multæ ſunt; *& intelligatur, quia in regno cælorum erunt aliquis mediocres, aut ullus alicubi locus, ubi beate vivant parvuli, qui ſine baptiſmo ex hac vita migrarunt, ſine quo in regnum cælorum, quod eſt vita æterna, intrare non poſſunt, anathema ſit. Num cum Dominus dicat: Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto, non intrabit in regnum cælorum: quis catholicus dubitet pariterque ſine dubio ſit diabolo ejus, qui renatus eſſe non meruit Chriſto? Qui enim dextra caret, miſeram proculdubio partem incurrat.* Verum hoc capitulum nec Dionyſius in ſuam collectionem inſerit, nec Iſidorus: nec a quoquam laudatur, qui Canones Afros annos appellet. Quin etiam omiſſo hoc canone 110. qui ſecundus eſt Concilii Carthag., qui ſequuntur canones tres, in Auctoritate de Gratia Dei, poſt epiſtolam Cæleſtini Papæ, tertius, quartus & quintus, quo hic modo numerantur ſub falſo nomine Concilii Milevitani, appellantur. Indicari tamen videtur a Photio in Bibliotheca cod. 53. ad Auguſtino autem lib. 2 de anima & ejus origine cap. 12.

A

Οτι χάρις τοῦ Θεοῦ μόνον γνῶσιν παρέχει, ὡς δεῖ πράττειν, ἀλλὰ καὶ ἀγάπην ἔτι μᾶλλον ἐμπνέει ἡμῖν, ἵνα ὃ ἂν ἐπιγινώσκωμεν, καὶ πληροῦσθαι ἰσχύσωμεν.

Quod gratia Chriſti non ſolum ſcientiam tribuat quid agamus, ſed etiam dilectionem nobis inſpiret, ut quod ſcimus, implere valeamus.

ριβ'.

Ομοίως, ὅτις δήποτε εἶπεν τὴν αὐτὴν χάριν τοῦ Θεοῦ τὴν διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν, ὡς τοῦτο μόνον ἡμῖν βοηθεῖν, πρὸς τὸ μὴ ἁμαρτάνειν, ὅτι δὲ αὐτῆς ἡμῖν ἀποκαλύπτεται καὶ φανεροῦται ἡ γνῶσις τῶν ἁμαρτημάτων, ὅτε γνώσεται ἃ δεῖ ἐκζητεῖν, καὶ ἃ δεῖ ἐκκλίνειν· ἡ μὲν δὲ αὐτῆς ἡμῖν παρέχεται, ἵνα ὅπερ γνῶμεν ποιεῖν, καὶ φυλάσσειν ἔτι μὲν ἀγαπήσωμεν καὶ ἰσχύσωμεν· ἀνάθεμα ἔστω· τοῦ γὰρ ἀποστόλου λέγοντος, ὅτι ἡ γνῶσις φυσιοῖ, ἡ δὲ ἀγάπη οἰκοδομεῖ· ἀσεβὲς πάνυ ἐστὶ πιστεῦσαι, πρὸς μὲν τὸ φυσιοῦν ἡμᾶς ἔχειν τὴν χάριν τοῦ Χριστοῦ, πρὸς οἰκοδομὴν μὴ ἔχειν· ὁπότερον δῶρόν ἐστι τοῦ Θεοῦ, καὶ τὸ εἰδέναι τί ποιεῖν δεῖ, καὶ τὸ ἀγαπᾶν ὃ δεῖ ποιεῖν· ἵνα τῆς ἀγάπης οἰκοδομούσης, ἡ γνῶσις φυσιοῦν μὴ δυνηθῇ. ὥσπερ γὰρ ἐκ τοῦ Θεοῦ γέγραπται· ὁ διδάσκων ἄνθρωπον γνῶσιν· οὕτως ἐστὶ μᾶλλον γέγραπται· ἡ ἀγάπη ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐστιν.

Item quiſquis dixerit: eamdem gratiam Dei per Jeſum Chriſtum dominum noſtrum, propter hoc tantum nos adjuvare ad non peccandum, quia per ipſam nobis revelatur & aperitur intelligentia mandatorum, ut ſciamus quid appetere, quid vitare debeamus, etiam facere diligamus, non autem per illam nobis præſtari, ut quod faciendum cognoverimus, agere valeamus; anathema ſit. Cum enim dicat apoſtolus: *Scientia inflat*, 1. Cor. 8. *caritas vero ædificat*, valde impium eſt, ut credamus ad eam quæ inflat, nos habere gratiam Chriſti, & ad eam quæ ædificat, non habere, cum ſit utrumque donum Dei, & ſcire quid facere debeamus, & diligere ut faciamus; ut ædificante caritate, ſcientia nos non poſſit inflare. Sicut autem de Deo ſcriptum eſt: *Qui docet hominem ſcientiam*; ita Pſal. 93. v. 10. Joan. 1. etiam ſcriptum eſt: *Caritas ex Deo eſt*.

Concilium Milevit. II. cap. 4. Concilium Afric. c. 79.

Οτι ἄνευ τῆς τοῦ Θεοῦ χάριτος οὐδὲ δυνάμεθα πληροῦν.

Quod ſine Dei gratia nihil boni poſſimus implere.

ριγ'.

Ομοίως ἤρεσεν, ἵνα ὅστις δήποτε εἶπεν, διὰ τοῦτο τὴν χάριν ἡμῖν τῆς δικαιοσύνης δεδόσθαι, ἵνα ὅπερ ποιεῖν διὰ τὸ αὐτεξούσιον δυνάμεθα, ἐκχρηστέρως πληρῶμεν διὰ τῆς χάριτος· ὡσανεὶ κἂν ἡ χάρις μὴ ἐδίδοτο, οὐκ ἐκχρῶς μὲν, ἀλλ' ὅμως ἠδυνάμεθα καὶ δίχα ἐκείνης ἔτι μὲν πληροῦσι τὰς θείας ἐντολάς· ἀνάθεμα ἔστω. περὶ γὰρ τῶν καρπῶν τῶν ἐντολῶν ὁ κύριος ἔλεγε· ὅτι χωρὶς ἐμοῦ δυσχερῶς δύνασθε ποιεῖν· ἀλλ' εἶπεν, χωρὶς ἐμοῦ οὐ δύνασθε ποιεῖν.

Item placuit, ut quicumque dixerit ideo nobis gratiam juſtificationis dari, ut quod facere per liberum jubemur arbitrium, facilius poſſimus implere per gratiam; tamquam etſi gratia non daretur, non quidem facile, ſed tamen poſſimus etiam ſine illa implere divina mandata; anathema ſit. De fructibus enim mandatorum dominus loquebatur, ubi non ait, ſine me difficilius poteſtis facere; ſed ait, *ſine me nihil poteſtis facere*. Joan. 15. 5.

Concilium Milevit. II. cap. 1. Concilium Afric. c. 80.

Οτι οὐ μόνον ταπεινὴ, ἀλλὰ καὶ ἀληθινὴ ἡ φωνὴ τοῦ ἁγίου ἐστὶν αὕτη· ἐὰν εἴπωμεν, ὅτι ἁμαρτίαν οὐκ ἔχομεν, ἑαυτοὺς πλανῶμεν.

Quod non ſolum humilis, ſed & verax ſanctorum vox iſta eſt: Si dixerimus, quia peccatum non habemus, noſmetipſos ſeducimus.

ριδ'.

Ομοίως ἤρεσεν, ἵνα ὅπερ εἶπεν ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ ἀπόστολος· ἐὰν εἴπωμεν, ὅτι ἁμαρτίαν οὐκ ἔχομεν, ἑαυτοὺς ἀπατῶμεν, καὶ ἀλήθεια ἐν ἡμῖν οὐκ ἐστιν· ὅστις δήποτε οὕτως παρελήφθαι νομίσει, ὡς εἰπεῖν διὰ ταπεινοφροσύνην μὴ ὀφείλειν λέγεσθαι ἡμᾶς μὴ ἔχειν ἁμαρτίαν, οὐχ ὅτι ἀληθῶς οὕτως ἐσμὲν, ἀνάθεμα ἔστω. ἐπακολουθεῖ γὰρ ὁ ἀπόστολος, καὶ προσζώγησεν οὕτως· ἐὰν δὲ ὁμολογήσωμεν τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν, πιστός ἐστι καὶ δίκαιος, ὥστε ἀφεῖναι ἡμῖν τὰς ἁμαρτίας, καὶ καθαρίσαι ἡμᾶς ἀπὸ πάσης ἀδικίας. ἔνθα πάνυ δεδήλωται τοῦτο μὴ μόνον ταπεινοφρόνως, ἀλλ' ἔτι μᾶλλον ἀληθῶς λέγεσθαι. ἠδύνατο γὰρ ὁ ἀπόστολος εἰπεῖν· ἐὰν εἴπωμεν, ὅτι ἁμαρτίαν οὐκ ἔχομεν ἁμαρτίαν, ἑαυτοὺς ὑψηλοῦμεν, καὶ ταπεινοφροσύνη ἐν ἡμῖν οὐκ ἔστι· πάνυ ἀπέδειξε τὸν λέγοντα

Item placuit, quod ait ſanctus Joannes apoſtolus: *Si dixerimus, quia peccatum non habemus, nos ipſos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt*: quiſquis ſic accipiendum putaverit, ut dicat, propter humilitatem oportere dici nos habere peccatum, non quia vere ita eſt, anathema ſit. Sequitur enim apoſtolus, & adjungit: *Si autem confeſſi fuerimus peccata noſtra, fidelis eſt & juſtus, qui remittat nobis peccata, & mundet nos ab omni iniquitate*. Ubi ſatis apparet, hoc non tantum humiliter, ſed etiam veraciter doci. Poterat enim apoſtolus dicere; ſi dixerimus, non habemus peccatum, noſmetipſos extollimus, & humilitas in nobis non eſt: ſed cum ait, *noſmetipſos decipimus, & veritas in nobis non eſt*: ſatis oſtendit, eum qui

Concilium Milevit. II. cap. 6. Concilium Afric. c. 81. 1. Joan. 1.

1 Hæc rotidem fere verbis Auguſtinus ſerm. 13. de verbis Apoſt. cap. 11.
2 Deſumpta ſunt hæc ex Sermone 29. de verbis Apoſt. contra Pelag. cap. 2.

dixerit ſe non habere peccatum, non verum loqui, ſed falſum.

A ἑαυτὸν μὴ ἔχειν ἁμαρτίαν, μὴ ἀληθεύειν, ἀλλὰ ψεύδεσθαι.

Quod in oratione dominica ſancti pro ſe dicant: Dimitte nobis debita noſtra.

Ὅτι ἐν τῇ δεσποτικῇ εὐχῇ οἱ ἅγιοι ὑπὲρ ἑαυτῶν λέγουσιν· ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν.

CXV.

ριέ.

Item placuit, ut quicumque dixerit in oratione dominica ideo dicere ſanctos: *Dimitte nobis debita noſtra*; ut non pro ſeipſis hoc dicant, quia non eſt eis jam neceſſaria iſta petitio, ſed pro aliis qui ſunt in ſuo populo peccatores; & ideo non dicere unumquemque ſanctorum, dimitte debita mea, B ſed, *dimitte nobis debita noſtra*; ut hoc pro aliis potius, quam pro ſe juſtus petere intelligatur: anathema ſit. Sanctus enim & juſtus erat apoſtolus Jacobus, cum dicebat: *In multis enim offendimus omnes*. Nam quare additum eſt *omnes*, niſi ut iſta ſententia conveniret & pſalmo, ubi legitur: *Ne intres in judicium cum ſervo tuo, quoniam non juſtificabitur in conſpectu tuo omnis vivens*: & in oratione ſapientiſſimi Salomonis: *Non eſt homo, qui non peccavit*: & in libro S. Job: *In manu omnis hominis ſignat, ut ſciat omnis homo infirmitatem ſuam.* Unde etiam Daniel ſanctus & juſtus cum in oratione pluraliter diceret, *peccavimus*, C *iniquitatem fecimus*, & cetera, quæ ibi veraciter & humiliter confitetur; ne putaretur, quemadmodum quidam ſentiunt, hoc non de ſuis, ſed de populi ſui potius dixiſſe peccatis, poſtea dixit: *cum orarem, & confiterer peccata mea & peccata populi mei domino Deo meo*: noluit dicere peccata noſtra, ſed peccata populi ſui dixit, & ſua: quoniam futuros iſtos, qui tam male intelligerent, tamquam propheta prævidit.

Concilium Milevit. II. cap. 4. Concilium Afric. c. 82. Jacob. 3. Psal. 142. v. 2. Job. 37. v. 7. Daniel. 9.

Ὁμοίως ἤρεσεν, ἵνα ὅστις δήποτε εἴπῃ, ὅτι τῇ δεσποτικῇ εὐχῇ διὰ τοῦτο λέγουσι τοὺς ἁγίους· ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν· οὐχ ὅτι ὑπὲρ ἑαυτῶν τοῦτο λέγουσιν, ἐπειδὴ αὐτοῖς λοιπὸν οὐκ ἔστιν ἀναγκαία αὕτη ἡ αἴτησις, ἀλλ' ὅτι ὑπὲρ ἄλλων τῶν ὄντων ἐν τῷ λαῷ αὐτῶν ἁμαρτωλῶν· καὶ μὴ λέγειν ἕνα ἕκαστον τῶν ἁγίων, ἄφες μοι τὰ ὀφειλήματά μου, ἀλλ' ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν· ὡς ὑπὲρ ἄλλων τοῦτο μᾶλλον ἢ ὑπὲρ ἑαυτῶν τὸν δίκαιον αἰτοῦντα νοεῖσθαι· ἀνάθεμα εἴη. ἅγιος γὰρ καὶ δίκαιος ἦν Ἰάκωβος ὁ ἀπόστολος, ὅτε ἔλεγεν· Ἐν πολλοῖς γὰρ ἁμαρτάνομεν πάντες. ἐπεὶ διὰ τί προσέθεσαν τὸ πάντες, εἰ μὴ ἵνα ᾖ ἁρμοδίᾳ καὶ τῷ ψαλμῷ, ὅτι οὐ δικαιωθήσεται ἐνώπιόν σου πᾶς ζῶν· καὶ ἐν τῇ εὐχῇ τῇ σοφωτάτου Σολομῶντος· οὐκ ἔστιν ἄνθρωπος, ὃς οὐχ ἥμαρτεν· καὶ ἐν τῇ βίβλῳ τοῦ ἁγίου Ἰὼβ τό· Ἐν χειρὶ παντὸς ἀνθρώπου σημαίνει, ὥστε εἰδέναι πάντα ἄνθρωπον τὴν ἀσθένειαν αὐτοῦ· ὅθεν ἔτι μᾶλλον ὁ ἅγιος καὶ δίκαιος Δανιὴλ ὁ προφήτης, πληθυντικῶς λέγων τό, ἡμάρτομεν, ἠνομήσαμεν, καὶ τὰ λοιπὰ ἃ ἐκεῖ ταπεινοφρόνως καὶ ἀληθινῶς ὁμολογεῖ, ἵνα μὴ νομισθείη, ὡς τινες νοῦσι, τοῦτο μὴ περὶ τῶν ἰδίων, ἀλλὰ περὶ τῶν τοῦ λαοῦ αὐτοῦ μᾶλλον λέγειν ἁμαρτιῶν, μὴ ταῦτα εἴπῃ· ὅτι ἐγὼ μὲν ἐξομολογοῦμαι τὰς ἁμαρτίας μου καὶ τὰς ἁμαρτίας τοῦ λαοῦ μου κυρίῳ τῷ Θεῷ μου· οὐκ ἠθέλησεν εἰπεῖν τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν, ἀλλὰ τοῦ λαοῦ αὐτοῦ εἶπε, καὶ ἑαυτοῦ· ἐπειδὴ μέλλοντας τούτους κακῶς νοεῖν ὡσανεὶ προεῖδεν ὁ προφήτης.

Quod veraciter a ſanctis dicatur: Dimitte nobis debita noſtra.

Ὅτι ἀληθῶς ἀπὸ τῶν ἁγίων λέγεται τό· ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν. D

CXVI.

ριϛ'.

Item placuit, ut * quinque ipſa verba dominicæ orationis, ubi dicimus: *Dimitte nobis debita noſtra*; ita volunt a ſanctis dici, ut humiliter, non veraciter hoc dicatur, anathema ſit. Quis enim ferat orantem, & non hominibus, ſed ipſi domino mentientem, qui labiis ſibi dicit dimitti velle, & corde dicit, quæ ſibi dimittantur, debita non habere?

Concilium Milevit. II. cap. 5. Concilium Afric. c. 83. * quicumque.

Ὁμοίως ἤρεσεν, ἵνα οἵτινες δήποτε αὐτὰ τὰ ῥήματα τῆς δεσποτικῆς εὐχῆς, ὅπως λέγομεν· ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν· οὕτως βούλονται ἀπὸ τῶν ἁγίων λέγεσθαι, ὡς ταπεινοφρόνως καὶ οὐκ ἀληθῶς ταῦτα λεχθῆναι, ἀνάθεμα εἴη. τίς γὰρ ὑπενέγκαι τὸν εὐχόμενον μὴ ἀνθρώποις, ἀλλ' αὐτῷ τῷ κυρίῳ ψευδόμενον, τὸν τοῖς χείλεσιν αὐτοῦ λέγοντα θέλειν * ἀφεθῆναι· τῇ δὲ καρδίᾳ λέγοντα, τὰς ὀφειλομένας ἀφεθῆναι ἁμαρτίας αὐτῷ, μὴ ἔχειν; * al. ἀφεθῶσιν.

E

De plebibus converſis a Donatiſtis.

Περὶ τῶν λαῶν τῶν ἀπὸ τῶν Δονατιστῶν ἐπιστρεφόντων.

CXVII.

ριζ'.

Item placuit, quoniam quidem ante aliquot annos in eccleſia [1] plenario concilio conſtitutum eſt, ut quæcumque eccleſiæ in

Concilium Afric. c. 84.

Ὁμοίως ἤρεσεν, ἐπειδὴ πρό τινων ἐνιαυτῶν ἐν πάτρῃ τῇ ἐκκλησίᾳ πεπληροφορῆσθαι τῇ συνόδῳ ἐφάνη, ἵνα οἱαιδήποτε ἐκκλησίαι, ἐν διακόσαι καθε-

ἑκά-

[1] Anno 407. can. 99. hujus codicis. Ferrandus cap. 190. ex Conc. Carthag. tit. X. ut eſt reipſa decimus hic canon illius Concilii XVI. ſub Aurelio. [2] Cod. Reg. Δανιὴλ ὁ τῆς προσευχῆς αὐτοῦ.

σῶσιν, πρὸ τῆς νόμων τῆς περὶ τῶν Δονατιστῶν ἐκ- A diœceſi conſtitutum ante leges de Donatiſtis latas catholicæ factæ ſunt, ad eas cathedras pertinerent, per quarum epiſcopos factum eſt, ut catholicæ unitati communicarent: poſt leges autem quocumque communicaverint, illuc pertineant, quo pertinebant, cum eſſent in parte Donati. Sed quia multa controverſia poſtea inter epiſcopos de diœceſibus orta ſunt, & oriuntur, quibus tunc minus videtur eſſe proſpectum; nunc iſto concilio ſancto placuit, ut ubicumque catholica fuit, & pars Donati, & ad diverſas cathedras pertinebant, quocumque tempore illic unitas facta eſt vel facta fuerit, ſive ante leges, ſive poſt B leges, ad eam cathedram pertineant, ad quam catholica, quæ jam ibi fuerat, pertinebat.

Περὶ τῶν, πῶς μεταξὺ ἀλλήλων μεριζόντων τὰς διοικήσεις οἱ ἐπίσκοποι, τοῦτο μὲν οἱ καθολικοὶ, τοῦτο δὲ οἱ ἐκ τοῦ Δονάτου ἐπιστρέψαντες.

De diœceſibus, qualiter eas dividant inter ſe epiſcopi tam catholici, quam qui ex Donati parte converſi ſunt.

ριή.

Οὕτω δηλαδὴ, ἵνα ὅπερ ἐφύλαττον ἀπὸ τῆς Δονατιστῶν μέρους τῷ καθολικῷ σύστατι ἐπίστρεψαν, ἴδιον μέρος ἀλλήλοις δίδωσι τὰς ὑπὸ διοικήσεις, οὕτω νέμῃ ἑκάτερα τὰ μέρη· τοῦτ' ἔστιν, ἵνα ἄλλοι τόποι μέρος ἐκείνου, ἢ ἄλλοι μέρος ἐκείνων ἀνήκωσιν ὕπου, ἵνα ὁ παλαιότερος ἐν τῇ ἐπισκοπῇ μείζῃ, ἢ ὁ ἧττων ἐπιλέγηται. εἰ δὲ τυχὸν εἷς ἴσως τόπος, προχωρήσῃ ᾧ τινι μᾶλλον γεννιάζειν ἐφήκοντι. ἐὰν δὲ ἀμφοτέροις τοῖς θρόνοις ἴσως γεννιάζῃ, ἐκείνῳ παραχωρηθῇ, ὃν τὸ πλῆθος ἐπιλέξηται. εἰ δὲ τυχὸν οἱ ἀρχαῖοι καθολικοὶ τῶν ἰδίων θελήσωσι, καὶ οἱ ἐκ τοῦ μέρους τοῦ Δονάτου μεταστρέψαντες τὸν ἴδιον, τῷ πλείονα ἢ γνώμῃ προτιμηθῇ τῷ ὀλιγωτέρων, εἰ δὲ τὰ μέρη εἰσὶν ἴσα, τῷ παλαιοτέρῳ ἐπισκόπῳ καταλογάδειν. ἐὰν δὲ ὦσιν πλείους οἱ τόποι διῃρημένοι, ὧν οἷς ἀμφότερα τὰ μέρη εἰσὶν οὓς μὴ δύνασθαι ἐξ ἴσου μεμοιρῶσθαι; τῷ ἀριθμῷ τῶν αὐτῶν τόπων αὐτοῦ ὑπάρχοντες· ἀφ' ὧν μεμοίρασθαι οἱ ἴσοι ἀριθμοὶ, καὶ τῷ ἀπομένοντι τοῦτο τηρηθῆναι, ὅπερ ἀνωτέρω λέλεκται, ὅτε περὶ τοῦ ἑνὸς ἐζητεῖτο τόπου.

Ut ſi quam diœceſim epiſcopus, ab hæreſi liberatus, triennio poſſederit, nullus eam repetat.

ριθ'.

Ὁμοίως ἤρεσε, ἵνα ἐάν τις κατὰ τοὺς νόμους τούτων τινὰ μέρος τῷ καθολικῷ σύστατι μεταστρέψῃ, καὶ τοῦτον ἐπὶ τριετίαν μηδενὸς ἀναζητοῦντος κατέχῃ, τὸ λοιπὸν παρ' αὐτοῦ μὴ ἀναζητηθῇ· ἐὰν μέντοι σύστις τῆς αὐτῆς τριετίας ὑπάρχῃ ἐπίσκοπος ὁ ὀφείλων ἀναζητῆσαι, καὶ ἡσυχάσῃ. εἰ δὲ μὴ ἦν, μὴ παραχεμαστιθῇ ὁ τῇ μητρὶ, ἀλλ' ὅτι ὁ χωρὸν τόπος λαβὼν ἐπίσκοπον, ἐξὸν εἶν αὐτῷ ἐν' αὐτῆς τῆς ἡμέρας ἔσῃς τριετίας ἀναζητῆσαι. ὁμοίως δὲ κἂν ἐάν ἐπίσκοπος ἐκ τῶν τοῦ Δονάτου μερῶν πρὸς τὸν καθολικὸν ἐπιστρέψῃ, μὴ παραχεμαστιθεὶς περὶ τοῦ δεδόσθαι χρόνου, ἀλλ' ἐξ ἧς ἡμέρας ἐπέστρεψε,

CXVIII

Ita ſane, ut ſi epiſcopus ex Donatiſtis ad catholicam unitatem converſus eſt, æqualiter inter ſe dividant eas, quæ ſic fuerint inventæ, ubi ambæ partes fuerunt: id eſt, ut alia loca ad illum, alia ad illum pertineant; ita ut ille dividat, qui amplius temporis in epiſcopatu habet, & minor eligat. Quod ſi forte unus fuerit locus, ad eum pertineat cui vicinior invenitur. Quod ſi ambabus cathedris æqualiter vicinus eſt, ad eum pertineat, quem plebs elegerit. Quod ſi forte antiqui catholici ſuum epiſcopum voluerint, & illi ſuum, qui ex Donati parte converſi ſunt; plurimorum voluntas paucioribus præferatur. Si autem partes æquales ſunt, majoris temporis epiſcopo deputetur. Si autem ita plurima loca inveniuntur, in quibus ambæ partes fuerunt, ut non poſſint æqualiter dividi, velut ſi impari numero fuerint: diſtributis eis locis, qui parem habent numerum, quicumque locus remanſerit, hoc in eo ſervetur, quod ſuperius dictum eſt, cum de uno tractaretur loco.

Concilium Afric. c. 85.

CXIX.

Item placuit, ut etiamſi quiſquam poſt leges aliquem locum ad catholicam unitatem converterit, eumque per triennium nemine repetente retinuerit, ulterius ab eo non repetatur. Si tamen per ipſum triennium fuit epiſcopus qui poſſet repetere, & tacuit, præjudicium patietur. Si autem non fuit, non præjudicetur matrici, ſed liceat, cum locus acceperit epiſcopum quem non habebat, ex ipſo die intra triennium repetere. Itemque ſi fuerit epiſcopus ad catholicam ex Donati parte converſus, non ei præjudicet præfinitum tempus, ſed ex quo die converſus eſt, habeat per triennium poteſtatem

Concilium Afric. c. 86.

1 Ferrandus cap. 191. ex Conc. Carthag. tit. XI. ut eſt reipſa undecimus hic canon iſtius Concilii Afr. ſub Aurelio.

repetendi loca, quæ ad ipsam pertinebant cathedram,

A ἐχέτω ἐξουσίαν ἀναζητεῖν ἐντὸς τριετίας τοὺς τόπους τῇ αὐτοῦ ἀνήκοντας καθέδρα.

De his qui in plebes, quas ad se putant pertinere, inconventis his a quibus tenentur, irruerint.

Περὶ τῶν τοῖς λαοῖς, οὓς νομίζουσιν αὐτοῖς ἀνήκειν, ἐπιβαινόντων παρὰ γνώμην τῶν αὐτοὺς κατεχόντων.

CXX.

ρκ'.

Concilium Milevitanum II. c. 22. Concilium Afric. c. 89.

[1] Item placuit, ut quicumque episcopi plebes, quas ad suam cathedram existiment pertinere, non ita repetunt, ut causas suas episcopis judicantibus agant, sed alio retinente irruerint, sive volentibus, sive nolentibus plebibus, causæ suæ detrimentum patiantur. Et quicumque jam hoc fecerunt, si nondum est inter episcopos finita contentio, sed adhuc inde contendunt; ille inde discedat, quem constiterit prætermissis judiciis ecclesiasticis irruisse. Nec sibi quisquam blandiantur, si a primate, ut retineat, literas impetrarit; sed sive habeat literas, sive non habeat, conveniat eum qui tenet, & ejus literas accipiat, ut eum appareat pacifice tenuisse ecclesiam ad se pertinentem. Si autem ille aliquam quæstionem retulerit, per episcopos judices causa finiatur, sive quos eis primates dederint, sive quos ipsi vicinos ex consensu delegerint.

Ὁμοίως ἤρεσεν, ἵνα οἱοιδήποτε ἐπίσκοποι τὰ πλήθη, ἃ νομίζουσι τῷ θρόνῳ αὐτῶν ἀνήκειν, μὴ οὕτως ἀναζητῶσιν, ὥστε ἄλλων ἐπισκόπων κρινόντων τοῦτο πράττειν, ἀλλ' ἐπὶ ἑτέρου κατεχομένοις ἐπέλθωσι τοῖς λαοῖς εἴτε θέλουσιν, εἴτε μὴ θέλουσι τοῦ ἰδίου πράγματος τὴν ζημίαν ὑπομείνωσι. καὶ οἵτινες δήποτε τοῦτο ἐποίησαν, εἰ μὴ ἡ μεταξὺ τῶν ἐπισκόπων συνέλευσις * ἐπερωτηθῇ, ἀλλ' ἀκμὴν περὶ τοῦ αὐτοῦ φιλονεικοῦσιν, ἐκεῖνος ἀποστῇ ἐκεῖθεν, περὶ οὗ δεχθείη, ὅτι παρεάσας τὰς ἐκκλησιαστικοὺς δικαστὰς, ἔφοδον ἐποίησεν. καὶ μὴ ἑαυτόν τις κολακεύσῃ, εἰ ἐκ τοῦ πρωτεύοντος γράμματα περὶ τοῦ κατέχειν ἔλαβεν· ἀλλ' εἴτε γράμματα ἔχει, εἴτε οὐκ ἔχει, συνέλθοι τῷ κατέχοντι, καὶ παρ' αὐτοῦ γράμματα λάβοι· ὥστε φανῆναι τοῦτον εἰρηνικῶς τὴν αὐτῷ ἀνήκουσαν καταχεῖν ἐκκλησίαν. ἐὰν δὲ κἀκεῖνός τινα ζήτησιν ἀντεναγάγῃ, καὶ αὐτὴ περατωθῇ μεταξὺ ἐπισκόπων κρινόντων, εἴτε οὓς ὁ πρωτεύων αὐτοῖς δῷ, εἴτε οὓς γειτνιῶντες * κατὰ συναίνεσιν ἐπιλέξωνται.

* Ἐσ. περατωθῇ.

* γειτνιῶντας.

De his qui plebes ad se pertinentes negligunt.

Περὶ τῶν ἀμελούντων τῶν αὐτοῖς ἀνηκόντων λαῶν.

CXXI.

ρκα'.

Concilium Milevit. II. c. 24. Concilium Afric. c. 88.

Item placuit, ut quicumque negligunt loca ad suam cathedram pertinentia, in catholicam unitatem lucrari, conveniantur a diligentibus vicinis episcopis, ut id agere non morentur. Quod si intra sex menses a die conventionis non effecerint, qui potuerit ea lucrari, ad ipsum pertineant. Ita sane, ut si ille ad quem pertinuisse videbantur, probare potuerit magis illius electam negligentiam ab hæreticis, ut impune ibi sint, & suam diligentiam fuisse præventam, ut eo modo ejus cura solicitior vitaretur: cum hoc judices episcopi cognoverint, suæ cathedræ loca restituant. Sane si episcopi, inter quos causa versatur, diversarum provinciarum sunt, ille primas det judices, in cujus provincia est locus, de quo contenditur. Si autem ex communi placito vicinos judices elegerint, aut unus eligatur, aut tres: ut si tres elegerint, omnium sententiam sequantur, aut duorum.

Ὁμοίως ἤρεσε, ἵνα οἵτινες δήποτε ἀμελοῦσι τῶν τόπων τῶν ἀνηκόντων τῷ αὐτῶν καθέδρα, πρὸς τούτους κερδᾶναι πρὸς τὴν καθολικὴν ἑνότητα, [2] ἐγκληθῶσιν ἀπὸ τῶν γειτνιώντων αὐτοῖς ἐπιμελῶν ἐπισκόπων, περὶ τοῦ μὴ ἀναβάλλεσθαι τοῦτο πρᾶξαι. διὸ ἐὸν ἐντὸς προθεσμίας μηνῶν ἓξ ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς περὶ τούτου συνελεύσεως μηδὲν ἀνύσωσι, τῷ δυναμένῳ λοιπὸν τούτους κερδᾶναι προσκυρωθῶσιν· οὕτως μέντοι ἵνα ἐὰν ἐκεῖνος πρὸς ὃν δείκνυται, ἀνήκη, ἢ τοιοῦτος ἐξεπίτηδες διά τινα οἰκονομίαν ἔδοξεν ἀμελεῖν, τοῦτο τῶν αἱρετικῶν ἐπιλεξαμένων, ὥστε ἀθορύβως αὐτοὺς παραδέξασθαι· καὶ ἐν τοσούτῳ ἡ αὐτοῦ ἐπιμέλεια ἀπὸ ἑτέρου προελήφθη, ἥ τινι εἰ κατεχρήσατο τοὺς αὐτοὺς αἱρετικοὺς πλέον ἐκάκιζεν· τούτου μεταξὺ ἐπισκόπων κρινόντων διαγινωσκομένου, οἱ τόποι τῇ αὐτοῦ καθέδρᾳ ἀποκατασταθῶσι· τῶν δὲ κρινόντων ἐπισκόπων ἐκ διαφόρων ὄντων ἐπαρχιῶν, ἐκεῖνος ὁ πρωτεύων τοὺς δικαστὰς δώσει, οὗ τινος ἐν τῇ χώρᾳ ὁ αὐτὸς ὑπάρχει τόπος, περὶ οὗ φιλονεικεῖται. ἐὰν δὲ κατὰ κοινὴν συναίνεσιν γείτονας ἐπιλέξωνται κριτὰς, ἢ εἷς ἐπιλεγῇ, ἢ τρεῖς· καὶ ἐὰν τρεῖς ἐπιλέξωνται, καὶ ἀρεσθῶσι, ἢ τῇ τῶν ὅλων ψήφῳ ἐξακολουθήσωσιν, ἢ τῇ τῶν δύο.

Ὅτι

1 Ferrandus cap. 25. ex Conc. Carthag. tit. 12. Unde canones 118. & 119. in unum conflasse intelligitur: quod & inferius patebit. 2 Hoc est, *convocetur*, *evocetur*, minus recte.

A

Ὅτι οὐκ ὀφείλει τῶν ἐπιλεγομένων δικαστῶν ἡ γνώμη ἐξουθενεῖσθαι.

Quod electorum judicum ſententia ſperni non debeat.

CXXII.

ρκβ'.

Α'πὸ δὲ τῶν δικαστῶν τῶν κατὰ κοινὸν συμφώνων ἐπιλεγήσων, μὴ ἐξεῖναι ἐκκαλεῖσθαι. ὅτις δὲ δήποτε ἀποδεχθεὶς δῆθεν μυστικῶς μὴ θέλοι τοῖς δικασταῖς ὑποταγῆναι, τῶν γειτόνων ὁ τῆς ἁρπίτης καθέδρας ἐπίσκοπος δώσει γράμματα, ὥστε μηδενὶ τῷ ἐπισκόπων αὐτὸν κοινωνῆσαι, ἕως ὁ προκαθαρχήσῃ.

A judicibus autem, quos communis conſenſus elegerit, non licebit provocare. Et quiſquis provocatus repertus fuerit per contumaciam nolle obtemperare judicibus, cum hoc primæ ſedis epiſcopo fuerit probatum, det literas, ut nullus ei communicet epiſcoporum, donec obtemperet.

Concilium Milevit. II. cap. 24. Concilium Afric. c. 89.

Ὅτι τὸν κατηφοροῦντα τῆς ἰδίας παροικίας. ἐπίσκοπον χρεωδεῖται τῆς κοινωνίας.

Ut ſi epiſcopus negligat ſuam dioceſim, communione privetur.

CXXIII.

ρκγ'.

Ε'ὰν ἐν ταῖς μητρικαῖς, ἤγουν ἐν ταῖς καθέδραις ἐπίσκοπος ἀμελὴς φήνηται κατὰ τῶν αἱρετικῶν, ὑπομνησθεὶς ἀπὸ τῶν γειτνιώντων ἐπισκόπων ἐπιμελῶν, καὶ ἀποδεχθεὶς αὐτῷ ὁ ἰδίαν πεφρόντικεν πρὸς τὸ μὴ ἔχειν ἀπολογίαν. ἐὰν δὲ ἀφ' ἧς ἡμέρας ὑπομνησθῇ, ἐντὸς μηνῶν ἓξ ἐν τῇ αὐτῇ ἐπαρχίᾳ δείχθη, μὴ τῷ ὀφειλόντων πρὸς τὴν καθολικὴν σύστασιν ἐπιπεφωλεῦσαι τὸν φρονῖδα ποιήσηται· τῷ τοιούτῳ μὴ συγχωρηθῇ, ἕως ἂν τοῦτο πληρώσῃ· εἰ δὲ ὁ ἐπιξεργατὴς εἰς τοὺς αὐτοὺς τόπους μὴ παραγένηται, τῷ ἐπισκόπῳ μὴ ἐπιγραφῇ.

Si in matricibus cathedris epiſcopus negligens fuerit adverſus hæreticos, conveniatur a vicinis epiſcopis diligentibus, & ei ſua negligentia demonſtretur, ut ſe excuſare non poſſit. Quod ſi ex die quo convenitur, intra ſex menſes, ſi in ejus provincia executio fuerit, & non eos ad unitatem catholicam convertendos curaverit; non ei communicetur, donec adimpleat. Si autem executor ad loca non venerit, non adſcribatur epiſcopo.

Concilium Milevit. II. cap. 25. Concilium Afric. c. 90.

Περὶ τῶν τὸς Δονατιστὰς κοινωνῆσαι ψευδομένων ἐπισκόπων.

De epiſcopis, qui Donatiſtas communicaſſe mentiti fuerint.

CXXIV.

ρκδ'.

Ε'ὰν δὲ ἀποδεχθῇ τῶν τοιούτων ψευσαμένων περὶ τῆς ἐκείνων κοινωνίας, ὡς τῷ λέγειν αὐτὸς κεκοινωνηκέναι, οὓς δέοντας συνειδήσει αὐτῷ μὴ κοινωνῆσαι, ἢ τῶν ἐπισκοπῶν ἔτι μᾶλλον ἀπολέσει.

Si autem probatum fuerit, eum de communione illorum fuiſſe mentitum, dicendo eos communicaſſe, quos eo ſciente non communicaſſe conſtiterit, etiam epiſcopatum amittat.

Concilium Milevit. II. cap. 27. Concilium Afric. c. 91.

Περὶ πρεσβυτέρων καὶ κληρικῶν, ἵνα μὴ ἐκκαλῶνται, εἰ μὴ πρὸς τὴν τῆς Α'φρικῆς συνοδόν.

De preſbyteris & clericis, ut non appellent niſi ad Africana concilia.

CXXV.

ρκε'.

Ο'μοίως ἤρεσεν, ἵνα πρεσβύτεροι, διάκονοι, ἢ οἱ λοιποὶ κατώτεροι κληρικοί, ἐν αἷς εἶχον αἰτίαις, ἐὰν περὶ τῆς ψήφου τῶν ἰδίων ἐπισκόπων μέμφωνται, οἱ γειτνιῶντες ἐπίσκοποι τούτων ἀκροάσωνται, καὶ τὰ μεταξὺ τούτων πραπίσωσιν οἱ παρ' αὐτῶν κατὰ συναίνεσιν τῶν ἰδίων αὐτῶν ἐπισκόπων προσλαμβανόμενοι. ἐὰν δὲ ἢ ἀπ' αὐτῶν ἐκκαλέσασθαι θελήσωσι, μὴ ἐκκαλέσωνται, εἰ μὴ πρὸς τὸς τῆς Α'φρικῆς συνόδους, ἢ πρὸς τὸς πρωτεύοντας τῶν ἰδίων αὐτῶν ἐπαρχιῶν· πρὸς δὲ τὸ πέραν τῆς θαλάσσης ὁ βουλόμενος ἐκκαλεῖσθαι, ἀπὸ μηδενὸς ἐν Α'φρικῇ δεχθείη εἰς κοινωνίαν.

Item placuit, ut presbyteri, diaconi, vel ceteri inferiores clerici, in cauſis quas habuerint, ſi de judiciis epiſcoporum ſuorum queſti fuerint, vicini epiſcopi eos audiant, & inter eos quidquid eſt finiant; adhibiti ab eis ex conſenſu epiſcoporum ſuorum. Quod ſi & ab eis provocandum putaverint, non provocent niſi ad Africana concilia, vel ad primates provinciarum ſuarum: ad [tranſmarina autem qui putaverit appellandum, a nullo intra Africam in communionem ſuſcipiatur.

Concilium Milevit. II. cap. 28. Concilium Afric. c. 92.

Περὶ παρθένων μικρῶν ἔτι μᾶλλον καλυπτῶν.

De virginibus etiam minoribus velandis.

CXXVI.

ρκς'.

Ο'μοίως ἤρεσεν, ἵνα ὅσις δήποτε τῶν ἐφεστώτων

Item placuit, ut quicumque epiſcoporum

Concilium Milevit. II. cap. 26.

1 Hoc eſt, *tecta ſex menſes in eadem provincia degens*, nullo bono ſenſu. 2 Forandus cap. 30. ex Conc. Carthag. tit. 18. quem hunc eſſe monuimus ad can. 120.

Concilium Afric. c. 93. rum neceſſitate periclitantis pudicitiæ virginalis, cum vel petitor potens, vel raptor aliquis formidatur; vel ſi etiam aliquo mortis periculoſo ſcrupulo compuncta fuerit, ne non velata moriatur; aut exigentibus patentibus, aut his ad quorum curam pertinet, velaverit virginem, ſeu velavit intra viginti quinque annos ætatis, non ei obſit [1] concilium, quod de iſto annorum numero conſtitutum eſt.

A δι' ἀνάγκαν τῆς παρθενικῆς σωφροσύνης κινδυνεύσης, ὅτε ἢ ἐρασὴς δυνατὸς, ἢ ἅρπαξ τις ἐστὶ ἐν ὑποψίᾳ, ἢ ἔτι μικρὰ ὑποτίνος θανατηφόρου κινδύνου αὐτὴ ἔσηται κυνδεύσα, παρακαλύπτων ἢ τῶν γονέων αὐτῆς, ἢ ὧν τῇ φροντίδι ἀνήκει τοῦτο, ὃς ἂν μὴ χωρὶς τοῦ κήματος τελευτήσῃ, καλύψῃ παρθένον, ἢ ἐκάλυψε ἐντὸς πέντε ἐτῶν εἰκοσιν ἐτῶν, μηδὲν τὸν τοιοῦτον βλάψῃ ὁ περὶ τούτου τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐτῶν κατασταθεῖσα σύνοδος.

Ne diutius epiſcopi teneantur in concilio, ternos ex ſe ſingularum provinciarum judices eligant.

Διὰ τὸ μὴ τοὺς ἐπισκόπους ἐπιτολὺ ἐν τῇ συνόδῳ κατέχεσθαι, ἐξ ἑκάστης ἐπαρχίας ἀνὰ ξεῖς ἐπιλέξωνται δικαστάς.

B

CXXVII.

Concilium Milevit. II. c. 27. Concilium Afric. c. 94. Item placuit, ne diutius univerſi epiſcopi, qui ad concilium congregati ſunt, tenerentur, ab univerſo concilio judices ternos de ſingulis provinciis eligi. Et electi ſunt de provincia Carthaginenſi, Vincentius, Fortunatianus & Clarus: de provincia Numidia, Alypius, [2] Auguſtinus & Reſtitutus: de provincia Byzacena, cum ſancto ſene Donatiano primate, Creſconius, Jocundus & Æmilianus: de Mauritania Sitiphenſi, Severianus, Aſiaticus & Donatus: de provincia Tripolitana, Plautius, qui ex more legatus unus eſt miſſus; qui omnes cum C ſancto ſene Aurelio univerſia cognoſcant: a quo petiit univerſum concilium, ut cunctis ſive geſtis quæ confecta jam ſunt, ſeu epiſtolis ipſe ſubſcribat. Et ſubſcripſerunt. Aurelius epiſcopus eccleſiæ Carthaginenſis, huic decreto conſenſi, & prælecto ſubſcripſi. Similiter & ceteri ſubſcripſerunt.

ρκζ'.

Οἱ μοίως ἤρεσε πάσῃ τῇ συνόδῳ, διὰ τὸ μὴ ἐπιτολὺ τοὺς περὶ τὴν σύνοδον συναχθέντας ἐπισκόπους σύμπαντας κατέχεσθαι, ἐξ ἑκάστης ἐπαρχίας ἀνὰ ξεῖς ἐπιλεγῆναι δικαστάς. καὶ ἐπελέγησαν, ἐκ τῆς ἐν Καρχηδόνι [3] ἐκκλησίας, Βικεντίος, Φορτουνατιανὸς, καὶ Κλάρος· ἐκ τῆς Νουμιδικῆς ἐπαρχίας, Ἀλύπιος, Αὐγουστῖνος, καὶ Ῥεστίτουτος· ἐκ τῆς Βυζακηνῆς ἐπαρχίας, μετὰ τοῦ ἁγιωτάτου γέροντος Δονατιανοῦ τοῦ πρωτεύοντος, Κρεσκώνιος, Ἰοκοῦνδος, καὶ Αἰμιλιανός· ἐκ τῆς Μαυρετανίας Σιτιφούσης, Σεβηριανὸς, Ἀσιατικὸς, καὶ Δονᾶτος· ἐκ τῆς Τριπολιτανῆς ἐπαρχίας, Πλαύτιος, ὁ κατὰ τὸ ἔθος εἰς τοποτηρησίαν πεμφθεὶς· οἵτινες πάντες μετὰ τοῦ ἁγιωτάτου γέροντος Αὐρηλίου σύμπαντα σκοπήσουσιν· ἐφ' ᾧ ἤτησε σύμπασα ἡ σύνοδος, ἵνα πᾶσιν εἴτε πεπραγμένοις τοῖς ἤδη ἐκπεπληρωθεῖσιν, εἴτε ἐπιστολαῖς, αὐτὸς ὑπογράψῃ. καὶ ὑπέγραψαν. Αὐρήλιος ἐπίσκοπος τῆς ἐν Καρχηδόνι ἐκκλησίας τῷ παρόντι ψηφίσματι συνήνεσα, καὶ ἀναγνωσθέντι ὑπέγραψα· ὁμοίως καὶ οἱ λοιποὶ ἐπίσκοποι ὑπέγραψαν.

Item huic concilio interfuit eccleſiæ Romanæ legatio.

Πάλιν ἐν ταύτῃ τῇ συνόδῳ παρῆν τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας ἡ τοποτηρησία.

D

[1] Poſt conſulatum glorioſiſſimorum imperatorum Honorii XII. & Theodoſii VIII. Auguſtorum, III. Kalendas Junias Carthagine in ſecretario baſilicæ Reſtitutæ, cum Aurelius epiſcopus una cum Fauſtino eccleſiæ Potentinæ, provinciæ Italiæ Piceni, legato Romanæ eccleſiæ, Vincentio Culuſitano, Fortunatiano Neapolitano, Mariano Uzipparenſi, Adeodato Simidico, Pentadio Carpitano, [4] Rufiniano Muzucenſi, Prætextato Sicilibenſi, Quodvultdeo Vetenſi, Candido Abbiritano, Galloniano [5] Uticenſi, legatis provinciæ proconſularis: Alypio Thagaſtenſi, [6] Auguſtino Hipponenſium Regiorum & Poſſidio Calamenſi, legatis provinciæ Numidiæ: Maximiano Aquenſi, Jocundo Suffetulenſi, & Hilariano Horteocellorum, legatis provinciæ Byzacenæ: Novato Sitiphenſi, & Leone Moctenſi, legatis provinciæ Mauritaniæ Sitiphenſis, [7] Ninello Reſurrenſi, Laurentio Icoſitano, & Σττι-

Μετὰ τὴν ὑπατείαν τῶν ἐνδεξοτάτων βασιλέων, Ὀνωρίου τὸ δωδέκατον, καὶ Θεοδοσίου τὸ ὄγδοον, τῇ πρὸ τριῶν καλανδῶν Ἰουνίων, ἐν Καρχηδόνι εἰς τὸν σκηπτὸν τῆς Ῥεστίτης ἐκκλησίας, Αὐρηλίου τοῦ ἐπισκόπου ἅμα Φαυστίνῳ Πικένου τῆς Ποτεντίνης ἐκκλησίας τῆς Ἰταλῶν χώρας, τοποτηρητῇ τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας, Βικεντίῳ Κυλουσιτάνῳ, Φορτουνατιάνῳ Νεαπολίτῃ, Μαριανῷ Οὐζιππαρεσσιώτῃ, Ἀδεοδάτῳ Σιμιδικιήτῃ, Πεντασίῳ, Καρπιτανῷ, Ῥουφινιανῷ Μουζουκεσιανῷ, Πραιτεξτάτῳ Σικλιβεσσιώτῃ, Κουοδβολτδέῳ Οὐικεσσιανῷ, Κανδίδῳ Ἀββιριτανῷ, Γαλλωνίῳ Οὐτικησιώτῃ, τοῖς τοποτηρηταῖς τῆς ἀνθυπατικῆς χώρας. Ἀλυπίῳ Θαγαβστινῷ, Αὐγουστίνῳ Ἱππονηγιανῷ, Ποσσιδίῳ Καλαμβισινῷ, τοῖς τοποτηρηταῖς τῆς Νουμιδικῆς χώρας· Μαξιμιανῷ Ἀκυεγλησιώτῃ, Ἰουκούνδῳ Σουφετουλεσιανῷ, Μαξιμιανῷ ἐκ τῆς αὐτῆς, καὶ Ἱλαριανῷ τῷ ἀπὸ Ὀρτεκελλίων, τοῖς τοποτηρηταῖς τῆς Βυζακηνῆς χώρας· Νοβάτῳ Σττι-

[1] Carthag. III. cap. 4.

[2] Dionyſius, *Auguſtinus*. [3] Concilium Carthaginenſe VII. anni 419. ſive, ut Cardinalibus Baronio ac Perronio viſum eſt, Actio altera concilii VI. plenarii ejuſdem anni, quod extat, initio hujus codicis Africani: prior Actione huc uſque perducta, in qua antiquiorum Africæ Synodorum canones retractati, contractique ſunt, prout viſum eſt. [4] MS. *Ruſiano*. [5] In Græco, *Utiſtenſis*. [6] MS. *Auguſtino*. [7] MS. *Nicello Roſuccurrenſi*.

[1] Dici potius *ἐναρχίας* oportuit.

Στιφσενσιτῃ, καὶ Λίσσῃ Οὐτικησιμῇ, τοῖς τοποτηρηταῖς τῆς Μαυρετανῶν χώρας τῶν Στιφσένσε· Νουμιδίῳ Ρουφιτσενσιμῇ, Δημοσθένει Γιστιτανῇ, καὶ Νουμερικῷ Ρουφινιάνῃ, τοῖς τοποτηρηταῖς τῆς Καισαρειανῆς Μαυρετανῶν χώρας, ἐκ πάσης τῆς συνόδου κριταῖς ἐπιλεγῆναι, παρεσκευῆς τῆς δεομένων, προκαθίσαντες· περὶ τῶν ἐξαποδήτων, πολλῶν ἐπὶ τοῖς λοιποῖς ἐξαποδημούντων παρέλκειν ὑδρομένων, καὶ ὑποφέρειν μὴ δυναμένων, διὰ τὸ φρὸς τὰς ἰδίας ἐπείγεσθαι ἐκκλησίας· ἤρεσε συμπάσῃ τῇ συνόδῳ, ὥστε, ἀπὸ πάντων ἐπιλεγῆναι ἐκ μιᾶς ἑκάστης ἐπαρχίας τοὺς ὀφείλοντας ἀποκαθίσαι χάριν τοῦ τὰ λοιπὰ περατῶσαι. καὶ ἐγένετο, ὥστε παρεῖναι, ὧν ὑπογραφαὶ τὴν αὐτὴν παρουσίαν μαρτύρονται.

A Numeriano Rufgunienſi, legatis provinciæ Mauritaniæ Cæſarienſis, ab univerſali concilio judicibus delectis, adſtantibus diaconis, conſedisſet; & quibuſdam peractis, multi epiſcopi ceterorum peragendorum moras ſe conquererentur ſuſtinere non poſſe, & ad proprias eccleſias feſtinarent: placuit univerſo concilio, ut ab omnibus eligerentur de ſingulis quibuſque provinciis, qui propter alia peragenda reſiderent. Et factum eſt ut hi adeſſent, quorum ſubſcriptiones eos adfuiſſe teſtantur.

B

Ὅτι οἱ ἀπὸ κοινωνίας ὄντες, εἰς κατηγορίαν οὐκ ὀφείλουσι προσδέχεσθαι.

Quod excommunicati ad accuſationem admitti non debeant.

ρκή.

CXXVIII.

Ἤρεσε τοίνυν πᾶσιν, ἐπειδὴ τοῖς ἀνωτέροις τῆς συνόδων ὑφορίσμασι περὶ προσώπων κληρικῶν τῆς μὴ ὀφειλόντων εἰς κατηγορίαν προσδέχεσθαι, οὕτω δη, καὶ ἐκ ἐπεξεργάσθη πάλαι, πρόσωπα μὴ προσδέχεσθαι· διὰ τοῦτο ὁρίζομεν τοῦτον ὁρθῶς φρὸς κατηγορίαν μὴ εἰσδέχεσθαι, ὅστις μήπω τὸ ἀπὸ κοινωνίας ἠφιέσθαι, ἐν αὐτῷ ἔτι τῷ ἀφορισμῷ ὑπάρχει, εἴτε κληρικὸς ὢν, εἴτε λαϊκὸς, ὁ κατηγορῆσαι βουλόμενος.

Placuitque omnibus, quoniam ſuperioribus conciliorum decretis de perſonis quæ admittendæ non ſunt ad accuſationem clericorum, jam conſtitutum eſt, & quæ perſonæ non admitterentur, non expreſſum eſt: id circo definimus eum rite ad accuſationem non admitti, qui poſteaquam excommunicatus fuerit, in ipſa adhuc excommunicatione conſtitutus, ſive ſit clericus, ſive laicus, accuſare voluerit.

Concilium Carth. VII. cap. 2. Concilium Afric. c. 91. Carth. II. cap. 6. Carth. III. cap. 7. & 8.

C

Ὅτι δοῦλοι καὶ ἀπελεύθεροι, καὶ πάντα τὰ ἠτιμωμένα πρόσωπα, κατηγορεῖν οὐκ ὀφείλουσιν.

Quod ſervi & liberti, omneſque infames perſonæ non debeant accuſare.

ρκθ'.

CXXIX.

Ὁμοίως ἤρεσεν, ἵνα πάντες οἱ δοῦλοι καὶ οἱ ἴδιοι ἀπελεύθεροι, εἰς κατηγορίαν μὴ δεχθῶσι· καὶ πάντες, ὅς φρὸς κατηγορίας ἐγκλήματα οἱ δημόσιοι νόμοι ὐ προσδέχονται· πάντες ἔτι μᾶλλον οἱ ταῖς τῆς ἀτιμίας στίλοις ἐῤῥαντισμένοι, τοῦτ' ἔστι μῖμοι, καὶ ὅσα ταῖς αἰσχρότησιν ὑποβεβλῆσθαι φρόσωπα· αἱρετικοὶ ἔτι μᾶλλον, εἴτε Ἕλληνες, εἴτε Ἰουδαῖοι· πλὴν ὅμως πᾶσιν οἷς ἡ τοιαύτη κατηγορία ἀρνεῖται, ὑπὲρ ταῖς ἰδίαις αἰτίαις τὸ τῆς κατηγορεῖν ἄδειαν μὴ ὀφείλειν ἀρνεῖσθαι.

It placuit, ut omnes ſervi, vel proprii liberti ad accuſationem non admittantur; vel omnes, quos ad accuſanda publica crimina leges publicæ non admittunt: omnes etiam infamiæ maculis aſperſi, id eſt hiſtriones, ac turpitudinibus ſubjectæ perſonæ, hæretici etiam, ſive pagani, ſeu Judæi, ſed tamen omnibus, quibus accuſatio denegatur, in cauſis propriis accuſandi licentia non neganda.

Concilium Carthag. VII. cap. 2. Concilium Afric. c. 96. Vide Auguſt. epiſt. 222.

D

Ἵνα ὁ περὶ ἑνὸς ἐγκλήματος ἀποδεῖξαι μὴ δυνάμενος, φρὸς ἕτερον μὴ εἰσδεχθῇ.

Ut qui unum crimen non probaverit, ad alterum admitti non debeat.

ρλ'.

CXXX.

Ὁμοίως ἤρεσεν, ἵνα ὁσάκις δήποτε κληρικοῖς ἀπὸ κατηγόρων πολλὰ ἐγκλήματα ὑποβάλλωνται, καὶ * ἐὰν ἐξ αὐτῶν περὶ ὧν ἐπράχθη, ἀποδεχθῆναι οὐκ ἠδυνήθη, φρὸς τὰ λοιπὰ μὴ τούτου μὴ φροσδεχθῶσιν.

Concilium Carth. VII. cap. 3. Concilium Afric. c. 97.

* Ie. ἐν.

E

Τίνας δεῖ προσδέχεσθαι εἰς μαρτυρίαν.

Qui ad teſtimonium admittendi ſint.

ρλά.

CXXXI.

Μάρτυρας δὲ εἰς μαρτυρίαν μὴ εἰσδέχεσθαι, τοὺς μηδὲ φρὸς κατηγορίαν εἰσδεχθῆναι παραγγέλθεντας, ἢ ἔτι μὴν ὃς αὐτὸς ὁ κατήγορος ἐκ τοῦ ἰδίου οἴκου προσκομίσει. μαρτυρία δὲ ἔστω χείρων ἑνὸς δεκαπεντέρων μὴ προσδεχθεῖσα.

Teſtes autem ad teſtimnium non admittendos, qui nec ad accuſationem admitti præcepti ſunt, vel etiam quos ipſe accuſator de ſua domo produxerit. Ad teſtimonium autem intra annos XIV. ætatis ſuæ non admittantur.

Concilium Carth. VII. cap. 4. Concilium Afric. c. 98.

De

De epiſcopo, qui excommunicat eum, quem ſibi ſoli crimen dicit eſſe confeſſum.

CXXXII.

Conc. Carth. VII. c. 5. Concilium Afric. c. 99.

Item placuit, ut ſi quando epiſcopus dicit aliquem ſibi ſoli proprium crimen fuiſſe confeſſum, atque ille neget, & pœnitere noluerit; non putet ad injuriam ſuam epiſcopus pertinere, quod illi ſoli non creditur, [1] etſi ſcrupulo propriæ conſcientiæ ſe dicit neganti nolle communicare.

Ut non temere quemquam communione privet epiſcopus.

CXXXIII.

Conc. Carth. VII. c. 4. Concilium Afric. c. 99.

Quamdiu excommunicato non communicaverit ſuus epiſcopus, eidem epiſcopo ab aliis non communicetur epiſcopis, ut magis caveat epiſcopus, ne dicat in quemquam, quod aliis documentis convincere non poteſt.

Conc. Afric. cap. 100.

Aurelius epiſcopus dixit: Juxta [1] ſtatuta totius concilii congregati, & meæ mediocritatis ſententiam, placet facere rerum omnium concluſionem, univerſi titulum deſignati, & digeſti hujus diei tractatum eccleſiæ geſta ſuſcipiant: quæ vero adhuc expreſſa non ſunt, die ſequenti per fratres noſtros Fauſtinum epiſcopum, Philippum & Aſellum presbyteros, venerabili fratri & coepiſcopo noſtro Bonifacio reſcribemus, & ſubſcripſerunt.

Aurelius epiſcopus his geſtis ſtatutorum apud nos habitis ſubſcripſi.

[2] Valentinus primæ ſedis epiſcopus provinciæ Numidiæ, his geſtis ſubſcripſi.

Fauſtinus epiſcopus eccleſiæ Potentinæ provinciæ Piceni, legatus eccleſiæ Romanæ, his geſtis ſubſcripſi.

Alypius epiſcopus Thagaſtenſis, legatus provinciæ Numidiæ, his geſtis ſubſcripſi.

[3] Auguſtinus epiſcopus Hipponenſis, legatus provinciæ Numidiæ, his geſtis ſubſcripſi.

Poſſidius epiſcopus Calamenſis, legatus provinciæ Numidiæ, his geſtis ſubſcripſi.

Vincentius Culuſitanus, his geſtis ſubſcripſi.

Fortunatianus Neapolitanus, his geſtis ſubſcripſi.

Pentadius Carpetanus, his geſtis ſubſcripſi.

a Maxenſis. Rufianus a Maxenſis, his geſtis ſubſcripſi.

Περὶ ἐπισκόπου τοῦ ἀπὸ κοινωνίας ποιοῦντος τὸν αὐτῷ μόνῳ τὸ ἴδιον ἔγκλημα ὁμολογήσαντα.

ρλβ'.

Ὁμοίως ἤρεσεν, ἵνα εἴ ποτε ἐπίσκοπος λέγῃ τινὰ αὐτῷ μόνῳ τὸ ἴδιον ἔγκλημα ὁμολογῆσαι, τῷ ἐκεῖνος ἀρνῆται, μὴ λογίσηται ὁ ἐπίσκοπος εἰς ἰδίαν ὕβριν συντείνειν, ὅτι αὐτὸς μόνος οὐ πιστεύεται, οὐδὲ τῷ σκανδάλῳ τῆς ἰδίας συνειδήσεως λύεται μὴ θέλειν ἑαυτὸν κοινωνεῖν τῷ ἀρνουμένῳ.

Ἵνα μὴ ὡς ἔτυχέ τινα στερήσῃ τῆς κοινωνίας ὁ ἐπίσκοπος.

ρλγ'.

Ἐφ' ὅσον τῷ ἀφωρισμένῳ μὴ κοινωνεῖ ὁ ἴδιος ἐπίσκοπος, τῷ αὐτῷ ἐπισκόπῳ ἄλλοι μὴ συγκοινωνήσουσιν ἐπίσκοποι, ὥστε μᾶλλον παραφυλάττεσθαι τὸν ἐπίσκοπον μὴ λίγεσθαι κατά τινος, ὅπερ ἀποδεῖξαι μὴ ἐλέγξαι παρ' ἑτέρου.

Αὐρήλιος ἐπίσκοπος εἶπε· κατὰ τὰ ὁρισθέντα τῇ γνώμῃ πάσης τῆς συνεδριαζούσης συνόδου καὶ τῆς ἐμῆς μετριότητος, ἀρέσκει, πάντῃ τῶν πραγμάτων τῆς προθεσπισθείσης ἐλαττοῦν τίτλον ποιῆσαι τὸ συμπέρασμα, καὶ τῷ συζητήσει τῆς διατυπώσεως τῆς παρούσης ἡμέρας τὰ ἐκκλησιαστικὰ πεπραγμένα ἀναδέξωνται· ἅττινα δὲ ἀκμὴν οὐκ ἐπεξεργάσθησαν, τῇ ἑξῆς ἡμέρᾳ διὰ τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν Φαυστίνου τοῦ ἐπισκόπου, Φιλίππου καὶ Ἀσέλλου τῶν πρεσβυτέρων, τῷ προσκυνητῷ ἀδελφῷ καὶ συλλειτουργῷ ἡμῶν Βονιφατίῳ ἀντιγράψομεν. Καὶ ὑπέγραψαν.

Αὐρήλιος ἐπίσκοπος τοῖς παροῦσι τὰ ὁρισθέντα πεπραγμένοις τοῖς παρ' ἡμῖν ἐχομένοις ὑπέγραψα.

Βαλεντῖνος τῆς πρώτης καθέδρας ἐπίσκοπος τῆς Νουμιδικῆς χώρας, τοῖς παροῦσι πεπραγμένοις ὑπέγραψα.

Φαυστῖνος ἐπίσκοπος τῆς Ποτεντίνης ἐκκλησίας, ἐπαρχίας Πικένου, τοποτηρητὴς τῆς Ρωμαϊκῆς ἐκκλησίας, τοῖς παροῦσι πεπραγμένοις ὑπέγραψα.

Ἀλύπιος ἐπίσκοπος Θαγαστίνης, τοποτηρητὴς τῆς Νουμιδικῆς χώρας, τοῖς παροῦσι πεπραγμένοις ὑπέγραψα.

Αὐγουστῖνος ἐπίσκοπος Ἱππώνης, τοποτηρητὴς τῆς Νουμιδικῆς ἐπαρχίας, τοῖς παροῦσι πεπραγμένοις ὑπέγραψα.

Ποσσείδιος ἐπίσκοπος Καλαμένσης, τοποτηρητὴς τῆς Νουμιδικῆς ἐπαρχίας, τοῖς παροῦσι πεπραγμένοις ὑπέγραψα.

Βικεντίος Κουλουσιτανός, τοῖς παροῦσι πεπραγμένοις ὑπέγραψα.

Φορτουνατιανὸς Νεαπολίτης, τοῖς παροῦσι πεπραγμένοις ὑπέγραψα.

Πεντάδιος Καρπετανός, τοῖς παροῦσι πεπραγμένοις ὑπέγραψα,

Ῥουφιανὸς Μαξεντιανός, τοῖς παροῦσι πεπραγμένοις ὑπέγραψα.

Πραι-

---

[1] Hæc pars ultima canonis ſubſequenti canoni attexenda eſt, ut Hincmarus recte attexuit in opuſc. de divortio Loth. & Tetb. tom. 1. pag. 572.

[2] Non eſt iſte in collectione mſ. Dionyſiana. [3] M. *Auguſtinus*. In epitome canonum Hadriani Papæ tit. 33. *Auguſtinus Epiſcopus Hipponis Regii, Legatus Concilii Numidiæ, huic chartulæ pro me & eodem concilio ſubſcripſi.* Sic etiam in Vatic. cod. legit MS. Ant. Cappellus lib. de Appellat.

Πραιτεξτᾶτος Σικηλιβένσης, τοῖς παρῦσι πεπραγμένοις ὑπέγραψα.

Κουοδβουλτδέος Βερίσης, τοῖς παρῦσι πεπραγμένοις ὑπέγραψα.

Κάνδιδος Γερμανίας, τοῖς παρῦσι πεπραγμένοις ὑπέγραψα.

Γαλλώνιος Οὐτικένσης, τοῖς παρῦσι πεπραγμένοις ὑπέγραψα.

Μαξιμιανὸς Ακυρεγουσιώτης, τοῖς παρῦσι πεπραγμένοις ὑπέγραψα.

Ιουκῦνδος Συφφετουλένσης, τοποτηρητὴς τῆς Βυζακηνῆς ἐπαρχίας, τοῖς παρῦσι πεπραγμένοις ὑπέγραψα.

Μαξιμιανὸς, τοποτηρητὴς τῆς Βυζακηνῆς ἐπαρχίας, τοῖς παρῦσι πεπραγμένοις ὑπέγραψα.

Ιλαριανὸς Ὀρρεοκίλης, τοποτηρητὴς τῆς Βυζακηνῆς χώρας, τοῖς παρῦσι πεπραγμένοις ὑπέγραψα.

Νοβᾶτος Σιτιφενσιώτης, τοποτηρητὴς τῆς βυζακηνῆς ἐπαρχίας, τοῖς παρῦσι πεπραγμένοις ὑπέγραψα.

Νίνελλος Ρουσουρρηανίτης, τῆς Καισαρειανῆς χώρας τοποτηρητὴς, τοῖς παρῦσι πεπραγμένοις ὑπέγραψα.

Λαυρέντιος Ικοσιτανὸς, τῆς Καισαρειανῆς χώρας τοποτηρητὴς, τοῖς παρῦσι πεπραγμένοις ὑπέγραψα.

Νουμεριανὸς Ρουσουγουριώτης, τῆς Καισαρειανῆς χώρας τοποτηρητὴς, τοῖς παρῦσι πεπραγμένοις ὑπέγραψα.

Λέων ἀπὸ Μόκτης, τῆς Καισαρειανῆς χώρας τοποτηρητὴς, τοῖς παρῦσι πεπραγμένοις ὑπέγραψα.

Αλλος Λέων, τῆς Σιτιφένσης ἐπαρχίας τοποτηρητὴς, τοῖς παρῦσι πεπραγμένοις ὑπέγραψα.

Καὶ οἱ λοιποὶ ἐπίσκοποι δεκαεπτὰ, ὁμοίως ὑπέγραψαν.

Φίλιππος πρεσβύτερος τοποτηρητὴς τῆς Ρωμαϊκῆς ἐκκλησίας, τοῖς παρῦσι πεπραγμένοις ἀφ' ἡμῶν ἀναγνωσθεῖσιν ὑπέγραψα.

Ασέλλος πρεσβύτερος, τοποτηρητὴς τῆς Ρωμαϊκῆς ἐκκλησίας, τοῖς παρῦσι πεπραγμένοις ὑπέγραψά, τοῖς δι' ἡμῶν ἀποσταλεῖσιν.

Ἠ ἀπὸ πάσης τῆς ἐν Αφρικῇ συνόδου πρὸς Βονηφάτιον τὸν τῆς Ρωμαίων ἐκκλησίας ἐπίσκοπον, διὰ Φαυστίνου ἐπισκόπου, Φιλίππου καὶ Ασέλλου [1] πρεσβυτέρου, τῶν τοποτηρητῶν τῆς Ρωμαϊκῆς ἐκκλησίας, ἀποσταλεῖσα ἐπιστολή.

ρλδ'.

Δεσπότῃ μακαριωτάτῳ καὶ τιμιωτάτῳ ἀδελφῷ Βονηφατίῳ, Αὐρήλιος, Βαλεντῖνος τῆς πρώτης καθέδρας τῆς Νουμιδικῆς ἐπαρχίας, καὶ οἱ λοιποὶ οἱ παραγενόμενοι τὸν ἀριθμὸν δεκαεπτά. ἐκ πάσης τῆς ἐν Αφρικῇ συνόδου.

ΕΠΕΙΔΗ τῷ κυρίῳ ἤρεσεν, ἵνα περὶ ὧν ἅμα ἡμῖν διεπράξαντο οἱ ἁγιώτατοι ἀδελφοὶ ἡμῶν, Φαυστῖνος ὁ συνεπίσκοπος, καὶ οἱ συμπρεσβύτεροι Φίλιππος καὶ Ασέλλος, μὴ τῷ τῆς μακαρίας μνήμης Ζωσίμῳ τῷ ἐπισκόπῳ, ἀφ' οὗ πρὸς ἡμᾶς γράμμα-

Prætextatus Sicilibensis, his gestis subscripsi.

Quodvultdeus Verensis, his gestis subscripsi.

Candidus [a] Germaniæ, his gestis subscripsi.

Gallonius [a] Uticensis, his gestis subscripsi.

Maximianus Aquensis [b] his gestis subscripsi.

Jocundus Suffetulensis, legatus provinciæ Byzacenæ, his gestis subscripsi.

Maximus, legatus provinciæ Byzacenæ, his gestis subscripsi.

Hilarianus Horreocellensis, legatus provinciæ Byzacenæ, his gestis subscripsi.

Novatus Sitiphensis, legatus provinciæ ejusdem, his gestis subscripsi.

Ninellus [3] Rusurrianensis, legatus provinciæ Cæsariensis, his gestis subscripsi.

Laurentius Icositanus, legatus provinciæ Cæsariensis, his gestis subscripsi.

Numerianus Rusuguriensis, legatus provinciæ Cæsariensis, his gestis subscripsi.

Leo [4] Moctensis, legatus provinciæ Cæsariensis.

Alius Leo, legatus provinciæ Sitiphensis, his gestis subscripsi.

Et ceteri episcopi [5] CCXVII. subscripserunt.

Philippus presbyter, legatus ecclesiæ Romanæ, his gestis a nobis [6] recollectis subscripsi.

Asellus presbyter, legatus ecclesiæ Romanæ, his gestis subscripsi, quæ per nos directa sunt.

Incipit epistola ab omni concilio Africano ad Bonifacium urbis Romæ episcopum, per Faustinum episcopum, Philippum & Asellum presbyteros, legatos ecclesiæ Romanæ directa.

CXXXIV.

Domino beatissimo & honorabili fratri Bonifacio Aurelius, Valentinus primæ sedis provinciæ Numidiæ, & ceteri qui præsentes adfuimus, numero CCXVII. *ex omni concilio Africæ.*

QUONIAM Domino placuit, ut de his quæ nobiscum egerunt sancti fratres nostri, coepiscopus Faustinus, & compresbyteri Philippus & Asellus, non beatæ memoriæ [7] episcopo Zosimo, a quo ad nos mandata & literas attulerunt, sed tuæ veneratio-

Concilium Afric. c. 101.

[1] Pro πρεσβυτέρων. [2] MS. al. *Utinensis*. [3] MS. *Rusucurrianensis*, [4] al. MS. *Metensis*. al. *Montensis* [5] al. MS. CCXIV. [6] In Græco, *selectis*. [7] al. *Papa Zozimo*.

ni, qui in ejus [1] locum es divinitus conſtitutus, humilitas noſtra reſcriberet, ea breviter inſinuare debemus, quæ utrorumque concordia terminata ſunt, non ea quæ prolixis geſtorum voluminibus continentur, in quibus, ſalva quidem caritate, non tamen ſine parvo altercationis labore demorati ſumus, ea geſtis [2] deliberantes, quæ nunc ad cauſam pertinent. Quamquam & ille, ſi adhuc eſſet in corpore, hoc acciperet gratius, quod videret pacatius terminatum, domine frater. Apiarius, presbyter, de cujus & ordinatione, & excommunicatione & provocatione fuerat exortum non ſolum Siccenſi, verum etiam totius Africanæ eccleſiæ non leve ſcandalum, de omnibus [3] erratis ſuis veniam petens, communioni eſt reſtitutus. Prior autem coepiſcopus noſter Siccenſis Urbanus, quod in eo corrigendum viſum eſt, ſine ulla dubitatione correxit: quia vero paci & quieti eccleſiæ non tantum ad præſens, ſed etiam in poſterum proſpiciendum fuit; quoniam talia multa præceſſerant, ut vel ſimilia, vel etiam graviora deinceps præcaveri oporteret: placuit nobis, ut de Siccenſi eccleſia, retento ſcilicet honore gradus ſui, presbyter removeretur Apiarius, & accepto [4] epiſtolio, ubicumque alibi vellet & poſſet, presbyterii munere fungeretur. Quod eidem ipſi per literas proprias poſtulanti ſine difficultate conceſſimus. Sane priuſquam hæc cauſa iſto termino clauderetur, inter alia quæ diuturnis diſceptationibus verſabamus, quia ratio ipſa poſcebat ut apud acta eccleſiaſtica a fratribus noſtris Fauſtino coepiſcopo, & Philippo & Aſello compresbyteris quæreremus, ut promerent quidquid eis nobiſcum agendum fuiſſet injunctum, nonnulla quidem ſine ullo ſcripto proſecuti ſunt verbis: ſed cum id potius flagitaremus, quod in literis ferrent, commonitorium protulerunt, quod recitatum nobis, etiam geſtis quæ ſecum ad nos detulerunt, eſt allegatum. In quo eis quatuor quædam nobiſcum gerenda mandata ſunt; unum de appellationibus epiſcoporum ad Romanæ eccleſiæ ſacerdotem; alterum, ne ad comitatum epiſcopi importune navigent; tertium de [4] tractandis presbyterorum & diaconorum cauſis apud finitimos epiſcopos, ſi a ſuis excommunicati perperam fuerint: quartum de Urbano epiſcopo excommunicando, vel etiam Romæ vocando, niſi ea quæ videbantur corrigenda, corrigeret. Quorum omnium de primo & tertio, id eſt, ut Romam liceat epiſcopis provocare, & ut clericorum cauſæ apud ſuarum provinciarum epiſcopos finiantur, jam priore anno etiam literis noſtris ad eumdem venerabilis memoriæ Zoſimum epiſcopum datis, inſinuare curavimus, ut ea ſervare ſine ulla ejus injuria pauliſper ſineremus, uſque ad inquiſitionem ſtatutorum concilii Nicæni. Et nunc de tua poſcimus ſanctitate, ut quemadmodum ea apud Nicæam a patribus acta vel conſtituta ſunt, ſic ea a nobis facia, cuſtodiri, & ibi apud vos ita quæ in commonitorio attulerunt, facias exerceri: [5] id eſt: [b] Si epiſcopus accuſatus fuerit, & judicaverint congregati epiſcopi regionis ipſius, & de gradu ſuo de-

τυ, ἢ ὀυτιλιας ἦγαγον, ἀλλὰ τῇ ὑμετέρᾳ τιμιότητι εἰς τὸν ἐκεῖσε τοπον διορθῶσαι ὁ ἡμετέρα βραχύτης ἀντιγράψη, τὰ τῇ ἑκατέρων ἡμῶν ὁμονοίᾳ περατωθέντα ὀφείλομεν διὰ βραχέων ἐμφανῆ κατασῆσαι, ἃ μὴν τὰ τοῖς ἐκτεθειμένοις τῆς πεπραγμένων χυλίσμασι κατεχόμενα· ὧν οἷς σωζομένης μὲν τῆς ἀγάπης, ὁ χρεὼς δὲ μικρᾶ τῆς ἀμφισβητήσεως καμάτῳ παρελυσάμεθα, συμπτωσις τὰ εἰς τὸ πρᾶγμα συμπεσοῦσι, τοῖς πεπραγμένοις ὧδεῖναι. κἀκεῖνος γὰρ, εἰ ἔτι ἦν ἐν τῷ σωματι τουτῳ, χαιρότερος ἐδέχετο, ὅπερ ἔβλεπεν εἰρηνικώτερος περατωθέν, κύριε ἀδελφέ. Ἀπιάριος ὁ πρεσβύτερος, ὅ τινος ἢ περὶ τῆς χειροτονίας καὶ τῆς ἀκοινωνησίας ἢ προκλήσεως ἀνέφυη ἃ μενον τὴ ἐν Σίκῃ, ἀλλὰ καὶ τῇ ὅλῃ τῇ Ἀφρικῇ ἐκκλησίᾳ, ὁ μικρὸν σκάνδαλον, περὶ πάντων ὧν ἐκλαμβάνῃ, συγγνώμην αἰτήσας, τῇ κοινωνίᾳ ἀποκατέστη. πρῶτος δὲ ὁ συλλειτουργὸς ἡμῶν Οὐρβανὸς ὁ τῆς Σίκης, ὅσον ἦν αὐτῷ διορθωτέον, ἀναμφιβόλως διορθώσατο. ἐπειδὴ δὲ τῆς ἐκκλησιαστικῆς εἰρήνης καὶ ἡσυχίας ἃ μόνον πρὸς τὸ παρὸν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ ἑξῆς ἴδει πρόνοιαν ποιήσασθαι, ἔδοξε πολλὰ τοιαῦτα προηγήσαντο, ὅπως ἀπὸ τῆς ὁμοίων ἢ καὶ βαρυτέρων τῆς μὴ τυῦτα προπαρασκευλαξώμεθα· πρέσβυ ἡμῖν ἵνα ἐκ τῆς Σίκης ἐκκλησίας ἀποσταλῇ ὁ πρεσβύτερος Ἀπιάριος, φυλαττομένης αὐτῷ δηλονότι τῆς τιμῆς τῦ βαθμῦ αὐτῦ. ἢ λαμβάνων ἐπιστολὴ, ὁπουδήποτε ἄλλοχῦ βουληθείη καὶ δυνηθείη, τῇ καθήκοντι τῦ πρεσβυτερίῳ λειτουργήσῃ ὅπερ τῷ αὐτῷ Ἀπιαρίῳ δὲ οἰκείων γραμμάτων αἰτήσαντι χρεὼς τινος δυχερείας συνεχωρήσαμεν. πρὸ τῦ δὲ ἡ αἰτία αὕτη τῇ τοιύτῳ πείρατι παραδοθῇ. μετοξὺ τῶν ἄλλων, ἃ τινα διλωκέσι διαγνώσεσιν ἀνεγείρομεν, αὐτῦ τῦ λόγυ ἀπαιτήσαντος, ὥστε τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς πεπραγμένους ζητῆσαι ἡμᾶς παρὰ τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν Φαυστίνυ τῦ συλλειτουργῦ, καὶ Φιλίππυ καὶ Ἀσέλλυ τῶν συμπρεσβυτέρων, ἵνα προσενέγκωσιν εἴτι δήποτε ἐν αὐτοῖς ἅμα ἡμῖν πραχθὲν ἐπέξαπτὸ, τινὰ μὲν ἀγράφως διὰ λόγων ἐπεξεργάσαντο· ἡμῶν δὲ ἀπαιτησάντων ὅπερ ἐπεφέροντο ἔγγραφον κομμονιτώριον, τῦτο προήχθη. ὅπερ ἀναγνωσθὲν παρ' ἡμῶν, τοῖς πεπραγμένοις ἔτι μᾶλλον ἐνέτυχη, τοῖς καὶ παρὸς ἡμᾶς δὲ αὐτῶν ἐπὶ τῦ παρόντος φερομένοις· ὧν τέσσαρα αὐτοῖς τινα ἅμα ἡμῖν πρακτέα ἐνετάλησαν. ὧν περὶ ἐγκλήτων ἐπισκόπων πρὸς τὸν τῆς Ῥωμαίων ἐκκλησίας ἱερέα· δεύτερον, ἵνα ἐπὶ τὸ κομιτάτον ἐπίσκοποι ὡς ἔτυχε μὴ πλέωσι· τρίτον, περὶ τῦ, τὰς αἰτίας τῶν πρεσβυτέρων καὶ διακόνων ζητεῖσθαι παρὰ τοῖς ὁμόροις ἐπισκόποις ἐὰν ἐκ τῆς ἰδίων ἀπὸ κοινωνίας προπεσῶς γένωνται· τέταρτον, περὶ Οὐρβανῦ τῦ ἐπισκόπυ ἀποκοινωνήτου, ὃ ἔτι μᾶλλον ὧν Ῥώμη κλητέυ, εἰ μὴ τὰ ὀφείλοντα διορθωθείη, διορθώσηται. ὧν πάντων περὶ τῦ πρώτυ καὶ τρίτυ, τῦτ' ἔστιν ἵνα ἔξεστιν εἰς Ῥώμην τοῖς ἐπισκόποις ἐκκαλεῖσθαι, καὶ ὅτι τῶν ἀληθῶν αἱ αἰτίαι παρὰ τοῖς τῆς ἑκαρχείας αὐτοῖς ἐπισκόποις περατῶνται, ἐὰν ὧν τῷ προλαβόντι συνωσῶ γράμμασιν ἔτι μᾶλλον ἡμετέροις πεμφθεῖσι τῷ αὐτῷ τῆς προκειμένης μνήμης Ζωσίμῳ τῷ ἐπισκόπῳ ἐσπουδάσαμεν ἐμφανίσαι, ἵνα τῶν τοιούτων τινὸς ὑβρεως αὐτὸς ὀλίγον φυλαξώμεν, ἕως ἂ ζήτησις γένηται τῶν ὅρων τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδυ. καὶ καὶ δὲ ἐκ τῆς σῆς αἰτόμεθα ἁγιωσύνης, ἵνα ὃν τρόπον ταῦτα τὰ ἐν Νικαίᾳ

[a] Can. quinquies. Sardic.

[1] loco. [2] al. deliberantes. [3] al. erroribus. [4] MS. retractandis. [5] Id. ipſud: ſ.

[*] Ter. αὐτῷ.

πείρᾳ αὐτὸ τῇ τοιαύτῃ ἐπισκήψεως καὶ ἀναδύσεως, ἐπὶ τοὺς αὐτὸς παρ' ἡμῶν φυλαχθῆναι τοιούτους, καὶ αὐτὸν σφῶν ἡμῖν τὸ τῇ αὐτῇ πείρᾳ κομμωτήριον γνωρισθῆναι τοιούτους· τῶν ἐστιν, ἐὰν ἐπίσκοπος κατηγορηθῇ, καὶ οἱ συνελθόντες[a] ἐπισκόπων αὐτὸν ἐπαρχίας κρίνωσι, καὶ ἐκ τοῦ βαθμοῦ αὐτὸν καθέλωσιν αὐτῶν. ὅταν δὲ ἐκκλησιάσῃ, καὶ φρὸς τὸν μακαριώτατον τῆς Ῥωμαίων ἐκκλησίας ἐπίσκοπον καταφύγῃ· ἐὰν συνιδῇ αὐτὸν ἀναδῆσαι, καὶ δίκαιον λογίσηται, ὥστε ἀναχθῆναι τὴν κρίσιν, γράψαι κατεξιόντας τοὺς ὁμόρους καὶ ἐγγυτάτω ἐπαρχίας καθεδεῖσθαι ἐπισκόπους, ἵνα αὐτοὶ πάντα ἐπιμελῶς ἀνακρίνωσι. καὶ κατὰ τὴν πίστιν τῆς ἀληθείας περατώσωσιν. ἐὰν δὲ ὁ παρακαλῶν τὴν αἰτίαν αὐτῷ ἀναδῆσαι ἀναδῆσαι, ἰδίᾳ ἐπιστείλαι κρίνῃ τὸν Ῥωμαίων ἐπίσκοπον, ἵνα ἐκ τῆς ἰδίας αὐτοῦ κλήρου πρεσβύτερον ἀποστείλῃ, ὃ τῇ ἐξουσίᾳ τοῦτ' ἔστι τῷ ἐπισκόπῳ, τί βουληθῇ καὶ τί κρίνῃ. καὶ ἐὰν ψηφίσηται τοὺς ὁρισθέντας μὴ δεῖν ἐπίσκοπον παρόντας κρῖναι, ἔχοντας τὴν ἀναδεσμίαν αὐτῷ ἐξ ἧς ἀπῆλθον, ἕως ἂν τῇ κρίσει αὐτοῦ. ἐὰν δὲ καὶ πάλιν δέσῃ αἰτεῖν τοὺς ἐπισκόπους πρὸς τὸ περατῶσαι τὰ τοῦ πράγματος, ποιήσῃ ὅπερ τῇ σοφωτάτῃ αὐτοῦ συνέδρῳ βουλήματι. ὁμοίως περὶ πρεσβυτέρων καὶ διακόνων, ἐάν τις ἐπίσκοπος ὀργίλος· ὅπερ εἶναι οὐκ ὀφείλει· ταχέως δὲ ξαχθέντα κρῖναι κατὰ πρεσβυτέρου καὶ διακόνου ἰδίου, καὶ δηλώσαι τῶν ἐκ τῆς ἰδίας ἐξορίσαι ἐκκλησίας. πρόνοιαν ἐστὶν, ἵνα μὴ ἀδίκως καταδικασθῇ ἢ ἀπολέσῃ τὸν κοσμικὸν. ἐφ' ἐκάστῳ ὁ ἐκβληθεὶς ἐξουσίαν πρεσβεύσῃ τοῖς ὁμορεῦσι, καὶ ἡ αἰτία αὐτοῦ ἀκουσθῇ καὶ ἐπιμελέστερον ζητηθῇ· ὅτι οὐκ ὀφείλει παρακαλύπτειν αὐτῷ ἡ ἀκρόασις ἀρνηθῆναι. πρὸ πάντων δὲ ὁ ἐπίσκοπος ὁ ἢ δικαίως ἢ ἀδίκως ἐκβληθείς, ἀνεκτέον κατιδεῖν τὸ τοῦ πράγματος ἐξετασθῆναι, ἵνα ἢ κυρωθῇ ἢ διορθωθῇ καὶ γνώμη αὐτοῦ. τοῦτο δηλονότι ἕως τῆς παρουσίας τῶν ἀληθεστάτων ἐξέμπλων τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου, τῶν πεφραγμένων ἐκβληθήσεται, ἅπερ, ἐὰν ἐκεῖ ὂν ἔχον ἐν αὐτῷ τῷ κομμωτηρίῳ περιέχωσι, τῷ ἡμῶν διὰ τῶν ἁγιωτάτων ἀδελφῶν ἐν τῇ ἀποστολικῇ καθέδρᾳ ἐμφανισθέντι, καὶ παρ' ἡμῶν τῇ αὐτῇ τάξει ἐν Ἰταλίᾳ φυλάττηται, ὥσαύτως δὲ ἡμᾶς τῶν τοιούτων μεμνῆσθαι βαλόμεθα· ἢ οὐχ ὑποφερεῖν ἐπιζητοῦμεν, ἀλλὰ πιστεύομεν ὅτι βοηθοῦντος τῷ ἐλέους κυρίου τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, τῆς σῆς ἁγιωσύνης φροντίσης τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας, οἵτινες λοιπὸν ὑπομένομεν τὸν τύφον τοῦτον· φυλαχθῆναι δὲ περὶ ἡμᾶς ἅπαντα καὶ μὴ λαλούντων ἡμῶν ὀφείλει φυλαχθῆναι ἀδελφικῇ ἀγάπῃ, ἅπερ κατὰ τὴν σοφίαν καὶ διαγνωσίαν, ὧν σοι ὁ ὕψιστος ἐδωρήσατο, καὶ αὐτὸς ἔτι μᾶλλον συνοφρῶν ὀφείλεις φυλαχθῆναι, ἐὰν τυχὸν ἀλλαχοῦ ἔχωσιν οἱ κανόνες τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου. ἡμεῖς γὰρ πλείστοις ἐντυγχάνοντες βιβλίοις, ἐδεμιᾷ ἐνέγνωμεν εἰς τὴν ἐν Νικαίᾳ συνοδον ἐν Ῥωμαϊκοῖς βιβλίοις, ὃν ἔχον ἐν τῷ ἁγιωτάτῳ κομμωτηρίῳ αὐτῆς ἀπῆλθον. ὅμως, ἐπειδὴ ἐστιν ἐν τοῖς ἐκ τοῦ βιβλίου Γραικῶν τοῦτο ἀρεστὸν ἡμῖν, ἐκ τῶν ἀνατολικῶν ἐκκλησιῶν, σὺν λέγοντες τὰ αὐτὰ ψηφίσματα δύνασθαι τὰ αὐθεντικὰ ἔτι μᾶλλον ἀρεσθῆναι, ὑμῖν προσεφθῆναι μᾶλλον τοῦτο ἡμῖν. διὸ καὶ τὴν σὴν σεβασμιότητα δυσωπῶμεν, ἵνα γράψαι καὶ αὐτὸς ἔτι μᾶλλον κατεξιόντως πρὸς τοὺς ἐκείνων μερῶν ἱερεῖς, τῶν ἐστὶ τῆς ὁ Ἀντιοχείας ἐκ-

* Το ἐκδικεῖν.

jecerint eum, & appellaſſe videatur, & confugerit ad beatiſſimum eccleſiæ Romanæ epiſcopum, & voluerit audiri, & juſtum putaverit ut renovetur examen; ſcribere his epiſcopis dignetur, qui in finitima & propinqua provincia ſunt, ut ipſi clementer omnia requirant, & juxta fidem veritatis definiant. Quod ſi is qui rogat cauſam ſuam iterum audiri, deprecatione ſua moverit epiſcopum Romanum, ut e latere ſuo presbyterum mittat: erit in poteſtate epiſcopi quid velit, & quid eſtimet. Et ſi decreverit, mittendos eſſe qui præſentes cum epiſcopis judicent, habentes auctoritatem ejus a quo deſtinati ſunt, erit in ſuo arbitrio. Si vero crediderit ſufficere epiſcopos, ut negotio terminum imponant, faciat quod ſapientiſſimo ſuo conſilio judicaverit. Item de presbyteris & diaconis. Si epiſcopus quis iracundus (quod eſſe non debet) cito aut aſpere commoveatur adverſus presbyterum ſive diaconum ſuum, & exterminare eum eccleſia voluerit, providendum eſt; ne innocens damnetur, aut perdat communionem. Et habeat poteſtatem ejectus ut finitimos interpellet, & cauſa ejus audiatur, & diligentius tractetur, quia non oportet ei negari audientiam roganti: & ille epiſcopus qui aut juſte aut injuſte eum rejecit, patienter acciplat, ut negotia diſcutiantur, ut aut probetur ejus, aut emendetur ſententia. Hæc utique uſque ad adventum veriſſimorum exemplariorum Nicæni concilii, inſerta geſtis ſunt: quæ ſi ibi, quemadmodum ipſo quod apud nos fratres ex apoſtolica ſede directi commonitorio allegaverunt, continentur, eoque ordine, vel apud vos in Italia cuſtodiuntur, nullo modo nos talia, qualia commemorare jam nolumus, vel tolerare cogemur: ſed credimus adjuvante miſericordia domini Dei noſtri, quod tua ſanctitate Romanæ Eccleſiæ præſidente, non ſumus jam iſtum typhum paſſuri. Et ſervabuntur erga nos, quæ nobis etiam non [a] differentibus cuſtodiri debeant cum fraterna caritate, quæ ſecundum ſapientiam atque juſtitiam, quam tibi donavit altiſſimus, etiam ipſe perſpicis eſſe ſervanda, niſi ſi forte aliter ſe habent canones concilii Nicæni. Quamvis enim plurimos codices legeremus; ſed nuſquam in Nicæno concilio, in Latinis codicibus legimus, quemadmodum in ſupradicto commonitorio inde directa ſunt. Tamen quia hic in nullo codice Græco ea potuimus invenire, ex orientalibus eccleſiis, ubi perhibentur eadem decreta poſſe etiam authentica reperiri, magis nobis deſideramus aſſeri. Pro qua re tuam quoque venerationem obſecramus, ut ſcribere etiam ipſe digneris ad illarum partium ſacerdotes, hoc eſt eccleſiæ Antiochenæ, Alexandrinæ, & Conſtantinopolitanæ, & ſi aliis etiam tuæ placuerit ſanctitati, ut inde ad nos iidem canones apud Nicæam civitatem a patribus conſtituti veniant, te potiſſimum hoc beneficium cunctis occidentalibus eccleſiis in domini adjutorio conferente. Quis enim dubitet exemplaria eſſe veriſſima concilii Nicæni in Græcia congregati, quæ de tam diverſis locis, & de nobilibus Græcis eccleſiis allata,

[a] quem in codicem juris ſui retulit Africa, ut intelligere eſt ex Ferrando Diacono Eccleſiæ Carthag. in breviat. Canon. cap. 59. & Creſconio Epiſcopo Africano in Collect. Canon. cap. 149. [a] MS. *diſſidentibus*.

lata, & comparata concordant? Quod donec fiat, hunc quem in [1] commonitorio ſupradicto nobis allegata ſunt de appellationibus epiſcoporum ad Romanæ eccleſiæ ſacerdotem, & de clericorum cauſis apud ſuarum provinciarum epiſcopos terminandis, nos uſque ad probationem ſervaturos eſſe profitemur, & beatitudinem tuam ad hoc nos adjuturam in Dei voluntate confidimus. Cetera vero, quæ in noſtra ſynodo geſta vel confirmata ſunt, quoniam ſupradicti fratres noſtri, Fauſtinus coepiſcopus, Philippus & Aſellus presbyteri ſecum [2] ferunt, ſi dignatus fueris, tuæ nota facient ſanctitati & [3] *alia manu*. Dominus noſter te nobis annis plurimis cuſtodiat, beatiſſime frater. [4] Subſcripſerunt quoque Alypius, Auguſtinus, Poſſidius, Marinus, & ceteri epiſcopi.

A ἐκκλησίας, καὶ τῆς Ἀλεξανδρέων, καὶ τῆς ἐν Καισαρείᾳ, καὶ ἄλλης δέ, ἐὰν παρεγῇ τῇ σῇ ἁγιωσύνῃ, ὅπως ἐπιθῇς φροντίδα ἡμῖν οἱ ἐν Νικαίᾳ παρὰ τῆς ἁγίας πατέρων ὁρισθέντες ἐλθεῖν κανόνες, σὺν παντὶ ἐξαίρετον τιμὴν διὰ γραμμάτων τούτων πίστεως πρὸς δυτικὰς ἐκκλησίας, τῇ τῆς καθολικῆς, συναποστέλλοντες. τάχα γὰρ ἀμοιβαίλλει τὰ ἴσα ἀληθέστατα ἔσται ἐν Γραικοῖς τῆς ἐν Νικαίᾳ συναθροισθείσης συνόδου, ἅπερ ἀπὸ ὅπως διαφόρων τόπων καὶ ἐπισήμων Γραικῶν ἐκκλησιῶν προσεσχῆσθαι καὶ συγκεκροτῆσθαι ὁμονοίαν; ὅπερ ἴσως ἂν ἤμπτεται, τὸ ἐν τῇ ἁγιολεχθείσῃ καμμιστικῇ ἡμῶν προσοχῆσθαι περὶ τῆς πρὸς τὸν τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας ἱερέα ἐκκλήτων τῆς ἐπισκόπων, καὶ περὶ τῆς αὐτῶν τῆς κλερικῶν, τῆς φυλάσσων περατοῦσθαι παρὰ B τοῖς τῆς ἰδίων αὐτῆς ἐπαρχιῶν ἐπισκόποις, ἡμεῖς ὁμολογοῦμεν καὶ φυλάξοντος ἐως τῆς ἐπιμονῆς, καὶ τῇ ὑμετέρᾳ μακαριότητι, θέλοντος τοῦ Θεοῦ, πρὸς τὸ τὴν ἡμῖν βασιλείαν διαρρύμεν. τὰ δὲ λοιπὰ τὰ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ συνόδῳ πραχθέντα καὶ βεβαιωθέντα, ἐπειδὴ οἱ παρόντες ἀδελφοὶ ἡμῶν Φαυστῖνος ὁ συνεπίσκοπος φίλιππος καὶ Ἄσελλος οἱ πρεσβύτεροι, μεθ' ἑαυτῶν ἐπιφέρονται, ἵνα κατεξαίσιμα, γνωτὰ ποιήσωμεν τῇ ὑμετέρᾳ ἁγιωσύνῃ. καὶ ὑπέγραψαν. ὁ πόνος ἡμῶν φυλάξει σε ἡμῖν ἐπὶ πλείστους χρόνους, μακαριώτατε ἀδελφέ. ὑπέγραψαν ὁμοίως, Ἀλύπιος, Αὐγουστῖνος, Ποσσίδιος, Μαρῖνος, καὶ οἱ λοιποὶ ἐπίσκοποι.

C

Incipiunt reſcripta ad concilium Africanum Cyrilli Alexandrini epiſcopi, ubi [5] authentica concilii Nicæni tranſlata de Græco per Innocentium presbyterum [6] tranſmiſit: quæ etiam epiſtolæ cum eodem concilio Nicæno per memoratum presbyterum Innocentium & Marcellum ſubdiaconum eccleſiæ Carthaginenſis, ſancto Bonifacio epiſcopo eccleſiæ Romanæ ſub die VI. *Kalendas Decembris anno* CCCCIX. *ſunt directæ.*

Ἄρχεται τὰ πρὸς τὴν ἐν Ἀφρικῇ συνόδων ἀντίγραφα Κυρίλλου τοῦ τῆς Ἀλεξανδρέων ἐπισκόπου, ἃ ἐν οἷς τὰ αὐθεντικὰ τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου ἀπὸ Γραικικῆ μεταβληθέντα ὑφ' Ἰννοκεντίου πρεσβυτέρου ἀπέστειλαν· αἵτινες ἐπιστολαὶ μετὰ τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου διὰ τοῦ μνημονευθέντος Ἰννοκεντίου πρεσβυτέρου, καὶ Μαρκέλλου ὑποδιακόνου τῆς ἐν Καρχηδόνι ἐκκλησίας, τῷ ἁγιωτάτῳ Βονιφατίῳ ἐπισκόπῳ τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας, τῇ πρὸ ἓξ καλανδῶν Δεκεμβρίων ἀπεστάλησαν.

CXXXV.

ρλέ.

Dominis honorabilibus, ſanctis fratribus & coepiſcopis, Aurelio, Valentino, ſed & omni ſanctæ congregationi in Carthaginenſi ſynodo congregatæ, Cyrillus ſalutans in Deo caritatem veſtram.

D Κυρίοις τιμιωτάτοις καὶ ἁγιωτάτοις ἀδελφοῖς καὶ συνεπισκόποις, Αὐρηλίῳ, Βαλεντίνῳ, καὶ παύσῃ τῇ ἐν Καρχηδόνι συναθροισθείσῃ ἁγιωτάτῃ συνόδῳ, Κύριλλος ἀσπαζόμενος ἐν κυρίῳ τὴν ὑμετέραν ἀγάπην.

Concilium Afric. c 102.

SCRIPTA venerationis veſtræ multam habentia pietatem, cum omni lætitia per filium noſtrum Innocentium presbyterum [7] ſuſcepi, quibus a nobis ſperatis, ut de ſcrinio noſtræ eccleſiæ veriſſima exemplaria ex authentica ſynodo apud Nicæam civitatem, metropolim Bithyniæ, a ſanctis patribus conſtituta atque firmata, ſub noſtræ fidei profeſſione veſtræ dilectioni porrigamus. Unde enim, domini honorabiles fratres, ſalute præcunte, neceſſe habui per harum latorem filium noſtrum Innocentium presbyterum, fideliſſima exemplaria ex authentica ſynodo in Nicæna civitate Bithyniæ habita, veſtræ caritati dirigere. Quod & in eccleſiaſtica hiſtoria requirentes invenietis. De paſcha ve-

Τὰ γραφέντα παρὰ τῆς ὑμετέρας τιμιότητος πολλὴν ἔχοντα θρησκείαν, μεθ' πάσης χαρᾶς ὑφ' τοῦ τέκνου ἡμῶν Ἰννοκεντίου τοῦ πρεσβυτέρου ἐδεξάμεθα, τούτων δὲ παρ' ὑμῶν ἐλπιζόντων, ὥστε ἐκ τοῦ τῆς ἡμετέρας, ἐκκλησίας σκεμίου τὰ ἀληθέστατα ἴσα τῆς ἐν τῇ Νικαίων μητροπόλει τῆς Βιθυνίας αὐθεντικῆς συνόδου, τὰ παρὰ τῶν ἁγίων πατέρων E ὡρισθέντα καὶ βεβαιωθέντα, ὑποκάτω τῆς ὁμολογίας τῆς ἡμετέρας πίστεως, τῇ ὑμετέρᾳ ἀγάπῃ ἡμᾶς ἀποστεῖλαι, ἀναγκαῖον ἡγησάμεθα, κύριοι τιμιώτατοι ἀδελφοί, ἀσπασμῷ προηγεμένῳ, ὑφ' τοῦ αὐτοῦ τέκνου ἡμῶν Ἰννοκεντίου τοῦ πρεσβυτέρου, τὰ πεποίηται ἴσα τὰ τῆς αὐθεντικῆς συνόδου τῆς ἐν τῇ Νικαίων πόλει τῆς Βιθυνίας ἐχόμενα, τῇ ὑμετέρᾳ ἀποστεί-

λαι

1 MS. *communitorio*, & ſic iſtis MSS. ſemper ſcribitur. 2 MS. *tulerunt*. 3 MS. & *ſubſcripta alia*.
4 MS. addit hic, *Aurelius Carthaginenſis*. Sed non eſt in collect. MS. Dionyſii Exigui.
5 MS. Scorial. addit, & *Atticus Conſtantinopolitanæ Epiſcopi*. 6 *tranſmiſerunt*, MS.
7 *ſuſcepimus*, MS.

λαι ἀγαθαὶ· ἵνα καὶ ἐν τῇ ἐκλεκτοτάτῃ Ἰσαρίᾳ ζητοῦντες Χριστὸν. σαφῶς δὲ τῇ πόλει, ὡς ὑπεγράψατε, ἐγγιλοφόρῳ ἡμῶν, τῇ πρὸ ἑπτὰ νουμβρίων καλανδῶν Μαΐων ἡμᾶς ἐπιτελέσοντας τὴν ἀποσυχοφάνη ἰνδικτιῶνα. ἀλλαγραφή. ὁ Θεὸς καὶ ὁ κύριος ἡμῶν τιμιὰν ἁγίαν ὑμῶν συνόδον φυλάξοι, ὅπερ εὐχόμεθα, τιμιώτατοι ἀδελφοί.

A to, ut scripsistis, nunciemus vobis + XVIII. Kalendas Majas nos futurâ Indictione celebrare. & *alia manu*. Deus & dominus noster sanctam vestram congregationem custodiat, quod optamus, carissimi fratres.

Ἄρχεται ἡ ἐπιστολὴ Ἀττικοῦ τοῦ ἐπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως, πρὸς αὐτούς.

Incipit epistola Attici episcopi Constantinopolitani ad eosdem.

ρλϛ'.

Τοῖς κυρίοις τιμιωτάτοις καὶ μακαριωτάτοις ἀδελφοῖς καὶ συλλειτουργοῖς, Λυρικίῳ, Βαλεντίνῳ, καὶ τοῖς λοιποῖς τοῖς ἐν τῇ Ἀφρικῇ συνελθοῦσι συνόδῳ, Ἀττικὸς ἐπίσκοπος.

CXXXVI.

Dominis sanctis, merito beatissimis fratribus & coepiscopis, Aurelio, Valentino, vel ceteris carissimis in synodo apud Carthaginem habita constitutis, Atticus episcopus.

ΔΙΑ τοῦ τέκνου ὑμῶν Μαρκέλλου τοῦ ὑποδιακόνου ὑμῶν, γράμματα τῆς ὑμετέρας ἁγιότητος μετὰ πάσης εὐχαριστίας ἐδεξάμην, τῷ κυρίῳ εὐχαριστῶν, ὅτι ἠξίωσέν με τοιούτων ἀδελφῶν ἐκλογίας ἀπολαῦσαι. κύριοι μακαριώτατοι ἀδελφοί, ἐγράψατε ἀληθῶς, ἵνα τοὺς ἀληθῶς ὄντας κανόνας τοὺς ἐν τῇ Νικαέων μητροπόλει τῆς Βιθυνίας παρὰ τῶν πατέρων ὁρισθέντας μετὰ τοῦ τῆς πίστεως ἐνδεσμου ἀποστείλω. καὶ τίς ἐστιν ὁ τοῦ κοινοῦ πίστεως καὶ τοὺς ὅρους τοὺς ἀπὸ τῶν πατέρων βεβαιωθέντας τοῖς ἰδίοις ἀδελφοῖς ἀρνούμενος; ὅθεν δέξῃ τοῦ αὐτοῦ τέκνου ὑμῶν Μαρκέλλου τοῦ ὑποδιακόνου ὑμῶν πάνυ σπεύδοντος, καθὼς εἰ ἐν Νικαίᾳ ἀπὸ τῶν πατέρων ὡρίσθησαν κανόνες, ἐν ὁλοκλήρῳ, ὡς ἐπιλέλεκται, ἀπέστειλα, αἰτῶν τὴν ὑμετέραν ἁγίαν σύνοδον ὑπὲρ ἐμοῦ πλείστας ἀξιῶσαι κατευξώσεως. ἡ εὐτυχοῦσα. ὁ κύριος ἡμῶν φυλάξει τοῦ ὑμετέραν ἁγιωσύνην, ὅπερ εὐχόμεθα. ἁγιώτατοι ἀδελφοί.

PER filium nostrum Marcellum subdiaconum vestrum scripta vestræ dilectionis cum omni ⁴ gratiarum actione suscepi, domino gratias agens, quod merui tantorum fratrum benedictione perfrui. Domini beatissimi fratres, scripsistis sane, ut verissimos canones apud Nicæam civitatem, metropolim Bithyniæ, a patribus constitutos sub fidei adstipulatione dirigam. Et quis est, qui communem fidem, vel statuta a patribus firmata suis fratribus deneget? Qua de re per eumdem filium meum Marcellum, subdiaconum vestrum, nimium festinantem, sicut statuti sunt in Nicæa civitate a patribus, canones, in integro, ut jussistis, direxi; petens ut pro me plurimum vestra sancta congregatio orare jubeat. *& alia manu*. Deus noster sanctitatem vestram custodiat, quod optamus, sanctissimi fratres. Concilium Afric. c. 109.

Ἄρχεται τὰ ἴσα τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου, τὰ ἀποσταλέντα τῷ πρὸ ἓξ καλανδῶν Δεκεμβρίων, μετὰ τὸν ὑπατείαν τῶν εὐσεβεστάτων βασιλέων Ὀνωρίου τὸ δωδέκατον, καὶ Θεοδοσίου τὸ σύναπαν, τῷ Αἰγύπτων, Βονιφατίῳ τῷ ἐπισκόπῳ Ῥώμης.

Incipiunt exemplaria concilii Nicæni directa sub die ⁵ VI. *Kalendas Decembris, anno* CCCCXIX. *post consulatum gloriosissimorum imperatorum Honorii XII. &* ⁶ *Theodosii IX. Augustorum, Bonifacio urbis Romæ episcopo.*

ρλζ.

ΠΙΣΤΕΥΟΜΕΝ εἰς ἕνα Θεὸν πατέρα παντοκράτορα, ὁρατῶν τε καὶ ἀοράτων ποιητήν. καὶ εἰς ἕνα κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ, τὸν γεννηθέντα ἐκ τοῦ πατρὸς μονογενῆ, τοῦτ' ἔστιν ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ πατρός· Θεὸν ἐκ Θεοῦ, φῶς ἐκ φωτός, Θεὸν ἀληθινὸν ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ· γεννηθέντα, οὐ ποιηθέντα· ὁμοούσιον τῷ πατρί· δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο, τά τε ἐν οὐρανῷ καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς. τὸν δι' ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους, καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν κατελθόντα καὶ σαρκωθέντα καὶ ἐνανθρωπήσαντα· παθόντα, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστάντα, καὶ ἀνελθόντα εἰς τοὺς οὐρανούς, καὶ πάλιν ἐρχόμενον κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς. καὶ εἰς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. τοὺς δὲ λέγοντας· ἦν ποτὲ ὅτε οὐκ ἦν· καὶ ὅτι ἐξ οὐκ ὄντων

CREDIMUS in unum Deum patrem omnipotentem, ⁷ visibilium, necnon & invisibilium creatorem. Et in unum dominum nostrum Jesum Christum, filium Dei, natum ex patre unigenitum, hoc est, ex substantia patris, Deum ex Deo, lumen ex lumine, Deum verum ex Deo vero: natum non creatum, ejusdem cum patre substantiæ, per quem omnia facta sunt, cœlestia & terrena. Qui propter nos homines, & propter nostram salutem descendit, & incarnatus est, & homo factus, passus est. Et resurrexit tertia die, ascendit in cœlum, venturus inde judicare vivos & mortuos. Et in Spiritum sanctum. Eos vero qui dicunt, erat tempus quando non erat, Concilium Afric. c. 109.

---

1 Ita Mss. noster. At Cod. Reg. τὰ ἐγένετο.

2 XVII. libri omnes. Tamen anno 420. Pascha fuit XIV. Kal. Majas. An ergo scriptum XVII. pro XIV. An Pascha potius inchoare a die Cœnæ Domini?

3 Hæc tria priora verba desunt in Ms. Scorial.

4 *gratulatione*, Mss.

5 al. VIII. 6 Fastorum ordo poscit, ut legatur *Theodosii* VIII. ut & Justellus edidit.

7 al. *omnium visibilium*.

erat, & qui ex nihilo factum, vel ex aA ἐγένετο, ἢ ἐξ ἑτέρας ὑποστάσεως ἢ οὐσίας ἢ ξενοποιὸν ἢ ἀλλοιωτὸν τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ. τοὺς τοιούτους ἀναθεματίζει ἡ καθολικὴ καὶ ἀποστολικὴ ἐκκλησία. Τῷ παρόντι συμβόλῳ τὴν πίστιν καὶ τὰ ἴσα τῷ ὅρῳ τὴν αὐτῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδῳ ἐκ τῶν μνημονευθέντων ἱερέων προσῆλθον, ὡς ἀνωτέρω ἐν πᾶσι περιέχοντα· ἅπερ ἡμεῖς ἐνταῦθα πάλιν τὰ αὐτὰ γραφῆναι ἀναγκαῖον οὐκ ἠγησάμεθα.

lia ſubſtantia vel eſſentia eſſe, aut mutabilem, aut convertibilem filium Dei, anathematizat catholica & apoſtolica Eccleſia. Huic ſymbolo fidei etiam exemplaria ſtatutorum ejuſdem concilii Nicæni a memoratis pontificibus [1] annexa ſunt, ſicut ſuperius per omnia continentur; quæ nos hic iterum conſcribi neceſſarium non eſſe credidimus.

Incipit epiſtola concilii Africani ad papam Cœleſtinum urbis Romæ epiſcopum.

Ἀρχεται ἡ ἐπιστολὴ τῆς ἐν Ἀφρικῇ συνόδου πρὸς Κελεστῖνον τὸν πάπαν, τὴν Ῥωμαίων πόλεως ἐπίσκοπον.

CXXXVIII.

ρλή.

Domino dilectiſſimo & honorabili fratri Cœleſtino, Aurelius Palatinus, Antonius, Totus, Servuſdei, [2] Terentius, Fortunatus, Martinus, Januarius, Optatus, [a] Celtius, Donatus, Theaſius, Vincentius, Fortunatianus, & ceteri, qui in univerſali Africano Concilio Carthaginis [b] adſumus.

B Δεσπότῃ ἀγαπητῷ καὶ τιμιωτάτῳ ἀδελφῷ Κελεστίνῳ, Αὐρήλιος, Παλατῖνος, Ἀντώνιος, Τῶτος, Σερβυσδεῖ, Τερέντιος, Φορτουνᾶτος, Μαρτῖνος, Ἰανουάριος, Ὀπτᾶτος, Κελτίκιος, Δονᾶτος, Θεάσιος, Βικεντῖος, Φορτουνατιανὸς, καὶ οἱ λοιποὶ οἱ ἐν πάσῃ τῇ συνόδῳ τῆς Καρχηδόνος ὄντες.

a Celticus

b adſumus.

Concilium Afric. c. 105.

OPTAREMUS, ut quemadmodum ſanctitas tua de adventu Apiarii lætatos vos fuiſſe, miſſis per compresbyterum noſtrum Leonem literis, intimavit, ita nos quoque de ejus purgatione hæc ſcripta cum lætitia mitteremus. Eſſet profecto & noſtra & veſtra modo alacritas certior, nec feſtinata, nec præpropera videretur, quæ adhuc tam de audiendo, quam de audito præceſſerat. Adveniente ſane ad nos ſancto fratre & coepiſcopo noſtro Fauſtino, concilium congregavimus, & credidimus ideo eum illo miſſum, quoniam ſicut per ejus operam presbyterio antea redditus fuerat, ita nunc poſſet de tantis criminibus a Tabracenis objectis, eo laborante, purgari: cujus tanta ac tam immania flagitia decurſum noſtri concilii examen invenit, ut & memorati patrocinium potius quam judicium, ac defenſoris magis operam, quam diſceptatoris juſtitiam ſuperarent. Nam primum, quantum obſtiterit omni congregationi diverſas injurias ingerendo, quaſi eccleſiæ Romanæ aſſerens privilegia, volens eum a nobis in communionem ſuſcipi, quem tua ſanctitas credens appellaſſe, quod probare non potuit communioni [3] reddiderat: quod minime tamen licuit, quod etiam geſtorum ex lectione melius cognoſces. Triduano tamen laborioſiſſimo agitato judicio, cum diverſa eidem objecta afflictiſſimi quæreremus, vel moras coepiſcopi noſtri Fauſtini, vel tergiverſationes ipſius Apiarii, quibus nefandas turpitudines occulere conabantur, *Deus judex juſtus, fortis & longanimis*, magno compendio reſecavit. Tetriore quippe ac puditiore obſtinatione compreſſa, qua tantum libidinum cœnum impudentia negationis volebat obruere, Deo noſtro ejus conſcientiam coarctante, & occulta, quæ in illius corde tamquam in volutabro criminum jam damnabat, etiam hominibus publicante, repente in confeſſionem cunctorum objectorum flagitiorum doloſus negator erupit. Et tandem de omnibus incredibilibus opprobriis ultroneus ſe ipſe convicit, atque ipſam quoque

ΗΤΧΟΜΕΘα [4] ὃν ἔχον ἡ σὴ ἁγιωσύνη περὶ τῆς παρουσίας τοῦ Ἀπιαρίου χαρὰν ὑμᾶς ἐδήλωσε, γράμμασιν πεμφθεῖσιν διὰ τοῦ συμπρεσβυτέρου ἡμῶν Λέοντος, ὅπως κ ὑμεῖς ἡμῖν περὶ τῶν καθαρσίων τοῦ αὐτοῦ τὰ παρόντα γράμματα μετὰ χαρᾶς ἀπεστείλαμεν. Διὰ γὰρ δηλαδὴ κ ἡμετέρα κ ἡ ὑμετέρα προθυμία ἀσφαλεστέρα, κ ἴδιόν τι σπουδαστικὴ ἐδόκει ἡ ἐπὶ τῷ ἀκριβῶς ἀκοῦσαι, ἢπερ ὡς περὶ ἀκηκοότος προσηγορεύομεν. παραγενομένου τοίνυν πρὸς ἡμᾶς τοῦ ἁγιωτάτου ἀδελφοῦ κ συνεπισκόπου ἡμῶν Φαυστίνου, συνήχθημεν συνόδου, κ ἐπιστεύσαμεν ὀφεῖλον τοῦτο αὐτὸν μετ' ἐκεῖνα πεμφθῆναι, ἵνα ὥσπερ [5] ὑπὸ τῶν τῆδε τῇ αὐτῇ συνόδῳ τῇ [6] περισβυτέρῳ ἀπεδόθη, ὕτως κ παρ' ἐκείνων διὰ τοῦ αὐτοῦ σκοποῦ ἐκ τῶν ὑπὸ Θαβρακησίων ὑποβληθέντων τοιούτων ἐγκλημάτων καθαρθείη· ὃ τοιοῦτος τὸ τοσοῦτο κ ὕπως παμμιγῆ ἀποπήματι ἡ πλῆθος καταδραμοῦσα τῆς ἡμετέρας συνόδου εὗρεν, ὅτι κ τὸ μνημονευθέντος τῷ καθωσίωμαι μᾶλλον ἢπερ κεῖσθαι, κ τῷ ὡς ἐκεῖνα συνόδῳ μᾶλλον ἢπερ ὀφειλούσῃ διηγεσαμένῳ ὑπερεῖχησε. πρῶτον μὲν γὰρ αὐτίκα μεγάλως πάσῃ τῇ συνόδῳ ὀφθόρως ὕβρεις ἐπηρέαν, ὡσανεὶ τὰ περιβλέπτως τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας δεικθέντων, κ θέλων αὐτὸν παρ' ἡμῶν εἰς κοινωνίαν δεχθῆναι, ὃν ἡ σὴ ἁγιωσύνη πεισθεῖσα ἐκκλεῖσθαι, ὅπερ ἀποδέδεικται οὐκ ἠδυνήθη, τῇ κοινωνίᾳ ἀποδίδοσθαι. ὁμῶς ἦττον αὐτῷ τοῦτο ἐξηγγέλετο, ὅπερ ἔτι μᾶλλον τῇ ἀναγνώσει τῶν πεπραγμένων κρείττονες γνοίης. Ἐπεμείνα μὲν τοι δίκης ἐπὶ μάκιστον χρόνον, ὁ ὅσῳ τὰ διάφορα τῷ αὐτῷ ὑποβληθέντα συντεθόμενος ἐζήτουν, ὁ Θεὸς ὁ δίκαιος κριτὴς, ὁ ἰσχυρὸς κ μακρόθυμος, τούς τε παρολκὰς τῆς συνεπισκόπου ἡμῶν Φαυστίνου, κ τὰς τεχνουργίας τοῦ αὐτοῦ Ἀπιαρίου, οἷς τὰς ἀθεμίτους αὐτοῦ αἰσχρότητας συγκαλύψαι ἐπηρείδετο, μεγάλῃ συντομίᾳ ἔτεμε, τῆς σχαντῆς δηλαδὴ κ δυσωδεστέρας ἐπιμονῆς καταργηθείσης, κ τῆς ἀναισχυντίας τῆς ἀρνήσεως, δι' ἧς τῇ τοσούτων ἡδονῶν τὸν βόρβορον ἐβούλετο καταβυθίσαι. τῷ γὰρ Θεῷ ἡμῶν τῷ συνειδήσιν αὐτῷ στοχωρήσαντος,

[1] Sunt in Conc. Carthag. VI. inferius ſuo loco. [2] *Terentinus*; MS. [3] *reddiderit*, MS.
[4] Lege, *ἴσμεν ὃν ἔχον*, ut in mſ. Bibl. Cæſarem, teſte Lambecio lib 8. pag 406.

Pſalm. 7.

τος, ἢ τὰ ὸν τῇ καρδίᾳ χρυπτὰ εἰς ὸν ἰλιὸν ἔρχ-
λημεν πᾶν καταδεδυσωμμένα, πᾶσιν ἔτι μᾶλλον τοῖς
ἀνδράσιν δυσωπᾶσθαι ποιεῖ, αἰσχυνθέντας εἰς ὁμολογίαν
πίστεως ἔρχ ἀναβληθῆναι αὐτῷ ἐγκλημάτων ὁ δόλος
ἀφωτὸς ἐξέφηξεν. ἢ μᾶλλον ποιεῖ περὶ πάντων
ἔρχ ἀπιδάνων θεσθαι ἑαυτὸ εἰς ἑαυτὸν ἀλεγξε,
ἢ φόβῳ ὁμοίως τῷ ἡμετέρῳ ἐλπίδι, ἢ τοι ἢ ἐ-
πιστκαμβῦ αὐτὸν, ἢ μηχόμεθα ἐκ τῆ ὄπως ἐπεσ-
χυτέον σπίλων δύναθαι καθαρθῆναι, μετάτρε-
ψον εἰς ευνοχμὸς · εἰ μὴ ὅτι τούτῳ ἡμῶν τῷ
λοιπῷ μᾶ ἢ μόνῃ παραπωδίᾳ καταφρόνον, ὅτι ἢ
ἡμᾶς τῇ ὁμορμῇ τῇ δίκαιος καμάτῳ ἀπίλυσι, ἢ
τοῖς ἰδίοις ξαύμασιν ἐπιδάκοι ἔσον, εἰ ἢ ἀκυσίας,
ἢ τῆς ἰδίας συνειδότος ἀντιμαχομένης, ὁμολογή-
σας προσοπίπτο, κύριε ἀδελφέ. ὸ προφέτω τοί-
νυν τῇ καθήκοντος τῆς ὀφειλομένης προσκυνήσεως
ἐκπληρωμᾶν, ἐκτελομᾶν, ἵνα τῇ λοιπῇ πρὸς τὸν
ὑμετέρας ἀκοὰς τὸν ὸντῶδε παραγινομένων δίκη-
ρῶς μὴ προσδέχησθε, μηδὲ τὸς παρ' ἡμῶν ἀποκοι-
νωνήτους εἰς κοινωνίαν τῇ λοιπῇ θελήσητε δέξασθαι·
ἐπειδὴ τοῦτο ἢ τῇ ὸ Νικαίᾳ συνόδῳ ἐκ τῶδε δίκη-
ρῶς οὔρα ἡ σὴ εκβασμότης. εἰ γὰρ ἢ περὶ κατω-
τέρων κληρικῶν ἢ περὶ λαϊκῶν φαίνεται ἐκεῖ παρα-
φυλάττεσθαι, πόσῳ μᾶλλον τὸν περὶ ἐπισκόπων
βάλετε παραφυλαχθῆναι; μὴ ὃν οἱ ὸ τῇ ἰδίᾳ
ἐπαρχίᾳ ἀπὸ τῆς κοινωνίας ἀποπιπτόντες, παρὰ τὰς
σὰς ἀγωσύνης σπουδὰς ἢ καθὸς μὴ χρὴ φανῶσιν
ἀποκαθιστάμενοι τῇ κοινωνίᾳ. ἢ τῇ πρεσβυτέρων
δὲ ὁμοίως, περὶ τῇ ἐτοιμίων κληρικῶν τὰς ἀναδεῖς
ἀποφυγὰς, ὡς ἔστιν αὐτῶν, ἀναδικῆσε ἡ ἀγωσύ-
νη ἡ σή· ἐπειδὴ ἢ ὁ δῆ τύπος ὅρα τῇ πατέρων τῶ-
το ἀπηγόρδυε τῇ ὸ Ἀρελίῳ ἐκκλησίᾳ, ἢ τὰ ψη-
φίσματα τῆς ὸ Νικαίᾳ συνόδω, εἴτε κληρικὸς τὸν
καπηλεῖον βαθμὸν, εἴτε αὐτὸς τὰς ἐπισκόπους τοῖς ἰδίοις
μηδ' ὁτιοῦν πολίτικης φανερώτατα κατέτμηκεν. συνεπὸς γὰρ
ἢ δικαίως συνεδὸν, ἅττινα δύνοτο πράγματα ἀνα-
φῦσαι, τοῦτο ὸ τοῖς ἰδίοις ὀφείλον περατῶσθαι
τέλεσι· ἵνα γὰρ μηδ' ἢ ἐκείνη προνοίᾳ ἐλογίσατο
ἐλλείπειν τὴν χάριν τῇ ἁγίῳ πνεύματος, δι' ἣ ἧς δι-
κηγορίαν ἀπὸ τῆ τῇ Χριτῇ ἰερέων ἢ ὁρᾶται φρονί-
μως, ἢ κατίχεται σαθερῶς · μάλιτα, ὅτι οἶ καὶ
ἐκείνῳ συγκεχώρηται, ἐὰν περὶ τῆς δίκης τῆ ὀμ-
γκλητῶν προέσται αὐτῷ πρὸς τὸς συνόδους τῆς ἰδίας
ἐπαρχίας, ἢ ἵνα μὴ ὡς ἀκκμβαλὼ σύνοδον ἐκπα-
λέσασθαι· εἰ μὴ ἄρα τίς ἐσιν, ὅσις πιςδσει, οἶ
φτινιδήποτε δύνασθαι τὸν Θεὸν ἡμῶν ἐμπιςῶσαι τῇ
δικαιοσύνῃ, τοῖς δὲ ἀκκλησμένοις εἰς σύνοδον συμ-
θροισμένοις ἱερεῦσιν ἀρνεῖσθαι. πῶς δὲ αὖτη ἡ πε-
ραματικὴ κρίσις βεβαία ἔσαι, πρὸς ὧν τῆ μαρτύ-
ρων τὰ ἀναγκαῖα προέσωται, ἢ διὰ τῇ τῆς φύσεως,
ἢ διὰ τῇ τῦ γήρως ἀδρόσυνα, ἢ πολλοῖς ἄλλοις ἐμ-
ποδισμοῖς ἐσχῆθαι ἢ δύναται; περὶ γὰρ τῦ, τι-
νὰς ὠσανεὶ ἐκ τῦ πλήρῦ τῆς σῆς ἀγωσύνης τέμ-
πεσθαι, ἀδεμιᾶ τῆ πατέρων συνόδῳ ἐωμδεῖ λέγε-
χομεν. ἐπειδὴ ὅπερ πάλαι διὰ τῦ αὐτῦ συνεπισκόπυ
ἡμῶν Φαυσίνου, ὠσανεὶ ἐκ μέρους τῆς ὸ Νικαίᾳ συ-
νόδῳ αὐτῶδε ἐπέςαλτο ὸ ταῖς ἀληθεσέραις ἀπο-
γραφαῖς τῆς ὸ Νικαίᾳ, ὃς περ ἐδεξάμεθα ἀπὸ
τῦ ἀγιωτάτυ Κυρίλλυ τῦ τῆς Ἀλεξανδρέων ἐκκλη-

A noſtram ſpem, qua eum & credebamus & optabamus de tam pudendis maculis poſſe purgari convertit in gemitus: niſi quoniam iſtam noſtram meſtitiam uno tantum ſolatio mitigavit, quod & nos labore diuturnioris quæſtionis abſolvit, & ſuis vulneribus qualemcumque medelam, etſi invite, ac ſua conſcientia reluctante confeſſione providit, domine frater. Præfato itaque debitæ ſalutationis officio, [1] impendio deprecamur, ut deinceps ad veſtras aures hinc venientes non facilius admittatis, nec a nobis excommunicatos in communionem ultra velitis excipere: quia hoc etiam Nicæno concilio definitum facile advertet venerabilitas tua. Nam B & ſi de inferioribus clericis vel laicis videtur ibi præcaveri, quanto magis hoc de epiſcopis voluit obſervari, ne in ſua provincia communione ſuſpenſi, a tua ſanctitate vel [2] feſtinato, vel præpropere, vel indebite videantur communioni reſtitui? Presbyterorum quoque & [3] ſequentium clericorum improba refugia, ſicuti te dignum eſt, repellat ſanctitas tua: quia & nulla patrum definitione hoc eccleſiæ derogatum eſt Africanæ, & decreta Nicæna ſive inferioris gradus clericos, ſive Nicani Concil. c. 6. ipſos epiſcopos, ſuis metropolitanis apertiſſime commiſerunt. Prudentiſſime enim juſtiſſimeque providerunt, quæcumque negotia in ſuis locis, ubi orta ſunt, finienda. Nec unicuique providentiæ gratiam ſancti ſpiritus de- C futuram: qua æquitas a Chriſti ſacerdotibus & prudenter videatur, & conſtantiſſime teneatur: maxime, quia unicuique conceſſum eſt, ſi judicio offenſus fuerit cognitorum, Nicani concil. c. 5. ad concilia ſuæ provinciæ, vel etiam univerſale provocare. Niſi forte quiſquam eſt qui credat, unicuilibet poſſe Deum noſtrum examinis inſpirare juſtitiam, & innumerabilibus congregatis in concilium ſacerdotibus denegare. At quomodo ipſum tranſmarinum judicium ratum erit, ad quod teſtium neceſſarium perſonæ, vel propter ſexus, vel propter ſenectutis infirmitatem, multis aliis [4] in- [4] incurrentibus. D tercurrentibus impedimentis, adduci non poterunt? Nam ut aliqui tamquam a tuæ ſanctitatis latere mittantur, nulla invenimus patrum ſynodo conſtitutum. Quia illud quod pridem per eumdem coepiſcopum noſtrum Pauſtinum, tamquam ex parte Nicæni concilii, exinde tranſmiſiſtis, [5] in conciliis verioribus quæ accipiuntur Nicæni, a ſancto Cyrillo coepiſcopo noſtro Alexandrino eccleſiæ, & a venerabili Attico Conſtantinopolitano antiſtite, ex authentico miſſis, quæ etiam ante hoc per Innocentium presbyterum & Marcellum ſubdiaconum, per quos ad nos ab eis directa ſunt, venerabilis memoriæ Bonifacio epiſcopo [6] prædeceſſori veſtro [7] a nobis tranſmiſſa ſunt, in quibus ta- E le aliquid non potuimus reperire. Executores etiam clericos veſtros [8] quibuſcumque petentibus nolite mittere, nolite concedere, ne fumoſum typhum ſeculi in eccleſiam Chriſti, quæ lucem ſimplicitatis & humilitatis [9] diem Deum videre cupientibus [9] præfert, videamur inducere. Nam de fratre noſtro Pauſtino (amoto jam pro ſuis nefandis ne-

Modum proſequendæ appellationis alium inſtitui rogant.

quitiis

1 *impendioſius*. MS. 2 In MS. deſunt hæ duæ voces. 3 *conſequentium*, MS.
4 Græce melius, *in exemplaribus quæ accepimus Nicæni Concilii*. 5 al. *decreſſori*. 6 al. *a nobis per veſtrum tranſm.* 7 al. *aliquibus*. 8 al. *diem Domini*. 9 al. *refert*.

P

quitiis de Chriſti eccleſia dolendo Apiario) ſecuri ſumus, quod cum probitate ac moderatione tuæ ſanctitatis, ſalva fraterna caritate, ulterius Africa minime ſuſtinere [a] patiatur. *Et alia manu*: Dominus noſter ſanctitatem veſtram ævo longiore orantem pro nobis cuſtodiat, domine frater. [1]

[a] patietur.

[b] al. ἐμοῦ,

ANNO CHRISTI 393.

CONCILIABULUM CARTHAGINENSE MAXIMIANISTARUM,

Contra Primianum habitum anno Chriſti CCCXCIII.

ANNO CHRISTI 393.

Ex Pagii Critica ad An. 394. n. 8 & ſeqq.

POSTQUAM Donatiſtæ inter ſe diviſi ſunt, aliique Primianum Carthaginenſem Epiſcopum, alii vero poſt aliquot annos Maximianum ejuſdem civitatis Epiſcopum conſtituerunt, Maximianenſes duo Concilia adverſus Primianum celebrarunt, primum Carthagine, alterum Cabarſuſſi, quorum Auguſtinus meminit. Prius habitum eſſe Carthagine docet Auguſtinus lib. 4. contra Creſconium cap. 6. & 7. Ab Epiſcopis tantummodo *quadraginta tribus factum eſt, qui nondum nuſi ſunt ultimum præcipitare judicium, ſed quodam præjudicio conſuluerunt, ut* Primiano *ſi cauſa ſua fideret, ſequenti celebriori concilio reſpondendi, ſeſeque purgandi relinqueretur locus: quo cum venire noluiſſet, jam neceſſario putaverunt eſſe damnandum ſine ulla ſuſpenſione ſententiæ*, ſc. in Concilio Cabarſuſſitano, ubi *a centum vel amplius Epiſcopis perfecte plenuſque damnatus eſt* Primianus. Exiſtimavit Baronius in Annalibus hoc Concilium habitum eſſe apud *Cavernam Suſis*, quem locum dicit Carthagini vicinum, & ad hunc pertinere ſynodicam, quam integram recitat Auguſtinus, & nos ex Baluzio in Cabarſuſſitano mox afferemus. Baronium ſequuntur Schelſtratius diſſert. 3. de Eccleſia Africana cap. 5. Labbeus infra ad Concilabulum Cavernenſe, aliique plures. Quod ad ſynodicam attinet, illam ad Concilium Cabarſuſſitanum pertinere nunc certum eſſe debet; cum Baluzius in nova Concil. Collect. & Patres Benedictini in notula ad Pſal. 36. Auguſtini cum variis antiquis MSS. codicibus conſtuleruntque, & in omnibus ſcriptum docent, *& ceteri qui in Concilio apud Cabarſuſſi fuimus*, niſi quod in quibuſdam per librariorum errorem legitur, vel *Cabarſuſſi*, vel *Carbaſſus*, vel *Cebarſuſſi*. Celebratum vero fuiſſe Carthagine hoc prius contra Primianum Concilium diſerte teſtatur S. Auguſtinus loco citato cap. 6. ubi agens de Conciliis adverſus Primianum habitis ait: *Primum, quod apud Carthaginem a quadraginta & tribus factum eſt, quo prædamnatus eſt Primianus. Alterum quod Cabarſuſſi centum vel amplius veſtri tum Epiſcopi condiderunt, quo perfecte plenuſque damnatus eſt.* Sed cum in quadam editione Operum D. Auguſtini in præfata Synodica loco *Cabarſuſſi* legeretur, *Cavernam Suſis*, in editione Lovanienſi, *Cavernas Suſis*, & in quatuor MSS. ut obſervant Patres Benedictini, *Caverno Suſis*, hinc factum ut Baronius crediderit, prius Concilium adverſus Primianum habitum eſſe non Carthagine, ſed in *Caverna Suſis*, qui ideo locus Carthagini vicinus eſſe debuerit; cum tamen inde potius inferendum fuiſſet, *Cabarſuſſum* vel diverſis nominibus appellatum fuiſſe, vel potius vocem illam ab amanuenſibus, ut ſæpe fit, depravatam eſſe. Ex hoc errore alius enatus. Nam cum Auguſtinus in lib. 4. contra Creſconium cap. 6. ſcribat Concilium Carthaginenſe factum eſſe a 43. Epiſcopis, & in mox afferenda Synodica 53. ſubſcripſerint, Baronius ex hac ſubſcriptione deduxit corrigendum eſſe locum Auguſtini, ubi ait Concilium illud fuiſſe 43. Epiſcoporum. Verum locus purus eſt, & Concilio Carthaginenſi Epiſcopi 43. interfuere, Concilio vero Cabarſuſſitano Epiſcopi 53. ſubſcripſere, ut patet ex eadem Synodica. Imo ea Synodica non tantum a 53. in ejus fine ſubſcriptis, ſed etiam a pluribus aliis edita. Nam non omnium, qui Synodicæ condendæ interfuerunt, ſubſcriptiones recitatas eſſe, probant Anaſtaſius, Conſtantius, Candonius, & alii quidam Epiſcopi in ejus principio, non in fine nominati. Præterea Auguſtinus tam in Enarratione in pſ. 36. n. 23. quam in lib. ad Donatiſtas poſt collationem cap. 4. & 22. ait centum aut circiter Epiſcopos interfuiſſe Concilio Caburſuſſitano.

Utrutque porro Concilii tam Carthaginenſis, quam Cabarſuſſitani epocha deducitur ex Concilio Bagajenſi 8. *Kal. Majas poſt conſulatum Theodoſii Aug. III.* an. ſcilicet 394. celebrato. Nam ſi menſe Aprili Bagajæ in Numidia ordinatio Maximiani damnata eſt, certum eſt anno

[1] In MSS. additur: *Expliciunt Canones Eccleſaſtici ex ſcrinio Eccleſiæ Romanæ.* In alio, *ex ſcrinio Eccleſiæ Romanæ tranſlati.* In Collectione noſtra MS. Dionyſ. Exig. *Explicit Africanum Concilium.*

no præcedenti duo prædicta Concilia celebrata. Scribit Auguſtinus lib. de hæreſ. cap. 69. *Apud Carthaginem Maximianus contra Primianum ab ejuſdem erroris centum fere epiſcopis ordinatus.* Quod clarius explicat lib. 4. contra Creſconium cap. 6. ubi ait: *Proferebat ſententiam* Primianus in Concilio Bagajenſi *contra Maximianum & XII. ſocios ejus, quibus præſentibus ordinatus eſt.* A duodecim Maximianum ordinatum habent etiam Acta Concilii Bagajenſis. Quare cum poſtquam a centum Epiſcopis Maximianus electus eſt, a duodecim ordinatus ſit, eaque ordinatio anno 394. damnata, apparet tam præfata Concilia, quam eam ordinationem ad an. 393. ſpectare.

CONCILIUM CABARSUSSITANUM

Habitum Anno CCCXCIII.

Ex Nova Baluzii Collectione cum ejuſdem notis.

SANCTISSIMIS fratribus atque collegis per universam Africam, hoc eſt, per provinciam proconſularem, Numidiam, Mauritaniam, Byzacenam, & Tripolim conſtitutis, ſed & Presbyteris & Diaconibus, univerſis plebibus in veritate evangelii nobiſcum militantibus, Victorinus, Fortunatus Victorianus, Miggin, Saturninus, Conſtantius, Candorius, Innocentius, Creſconius, Florentius, Salvius, alius Salvius, Donatus, Geminius, Prætextatus, Maximianus, Theodorus, Anaſtaſius, Donatianus, Donatus, alius Donatus, Pomponius, Pancratius, Januarius, Secundinus, Paſchaſius, Creſconius, Rogatianus, alius Maximianus, Benenatus, Gajanus, Victorinus, Guntaſius, Quintaſius, Felicianus, Salvius, Miggin, Proculus, Latinus, & ceteri qui in Concilio apud Caburſenſes ſumus, in Domino æternam ſalutem. Nemo qui neſciat, fratres dilectiſſimi, de ſacerdotibus Domini, non propriæ voluntatis, ſed divinæ legis impulſu, tam in reos ſententiam dicere, quam innocentibus inflictam jure ab eis ac merito ſummovere. Non levi etiam periculo ſubjacebit quiſquis aut reo peperceriit aut innocentem conficere pertentarit; maxime cum ſcriptum ſit: *Innocentem & juſtum non occides, & purgatione non purgabis reum.* Hoc igitur edicto legis admoniti, neceſſe nos fuerat Primiani cauſam, quem plebs ſancta Carthaginienſis Eccleſiæ Epiſcopum fuerat ſortita, ſeniorum literis ejuſdem Eccleſiæ poſtulantibus audire atque diſcutere ſub eo; ut explanatis omnibus, aut innocentem, quod optabile fuerat, purgaremus, aut nocentem certe oſtenderemus ſuis meritis eſſe damnatum. Optatiſſimum enim nobis fuit ut plebs ſancta Carthaginienſis Eccleſiæ eo ſe lætaretur Epiſcopo ſublimatam qui in omnia ſanctus & in nullo reprehenſibilis haberetur. Propterea utique talem eſſe oportet Domini ſacerdotem, ut quod populus pro ſe apud Deum non valuerit, ipſe pro populo mereatur quod popoſcerit impetrare, quia ſcriptum eſt: *Si peccaverit populus, orabit pro eo ſacerdos. Si autem ſacerdos peccaverit, quis orabit pro eo?* Scandala igitur Primiani & ipſa nequitia ſingularis ſic in ſe cœleſte judicium provocavit, ut horum criminum auctorem neceſſe eſſet penitus amputari, qui recens ordinatus, Presbyteros ſupradictæ plebis ad communicationem impiæ conjurationis impellens, hoc ab eis velut precario jure poſtulavit ut ad damnandos quatuor Diaconos viros egregios ac ſingularibus meritis approbatos. Maximianum ſcilicet, Rogatianum, Donatum, itemque Salgamium, incunctanter ei promitterent accommodare conſenſum. Cujus illi mala præſumptione ſtupefacti, cum rem ſilentio reſeciſſent; per ſe ipſum cogitatum ſcelus non dubitavit implere, uſque adeo ut in Maximianum Diaconum, virum, ſicuti omnibus notum eſt, innocentem, ſine cauſa, ſine accuſatore, ſine teſte, abſentem, ac lecto cubantem, ſententiam putaret eſſe promendam, quia jampridem Clericos non diſſimili furore damnarat. Nam cum inceſtos contra legem decretaque omnium ſacerdotum communioni ſanctæ adjungeret, cumque obſiſtente maxima parte plebis, etiam ſeniorum nobiliſſimorum literis conveniretur ut per ſe corrigeret quod admiſerat, ſua temeritate poſſeſſus emendare contempſit. His itaque permoti ſeniores Eccleſiæ ſupradictæ ad univerſum chorum literas legatoſque miſerunt, quibus non ſine lacrymis deprecati ſunt ut ad ſe ferventius veniremus, quo perpenſo libramine, intentionibus exploratis, exiſtimatio Eccleſiæ purgaretur. Ad hanc proinde cum ſecundum memoratorum literas veniremus, nota ſua ille ratione ferveſcens, adventum noſtrum penitus declinavit: qui uſquequaque rebelli animo recalcitrans, in malo permanſit, ut conducta multitudine perditorum, atque impetratis officialibus baſilicarum januas obſediſſent, qui ingrediendi nobis atque agendi ſolemnia interdicerent facultatem. Hæc ſi Epiſcopum convenit facere, ſi Chriſtianis licet admittere, ſi hoc evangelia proteſtantur, probet aut judicet quiſquis amator aut aſſertor eſt veritatis. Hoc enim nobis inflixit frater aliquando proprius quod nunquam faceret alienus. Decrevimus omnes ſacerdotes Dei, præſente ſpiritu ſancto, hunc eundem Primianum, primo quia ſuper vivos Epiſcopos alios ſubrogarit, quod inceſtos cum ſanctorum communione miſcuerit, quod Presbyteros ad conjurationem ineundam conſtringere pertentarit, quod Fortunatum Presbyterum in cloacam fecerit mitti cum ægrotantibus baptiſmo ſuccurri[illegible], quod communionem Demetrio Presbyter[illegible] pernegavit, ut cogeret filium abdicare, quod idem Presbyter objurgatus ſit quod Epiſcopos hoſpitio ſuſcepiſſet, quod ſupradictus Primianus multitudinem miſerit quæ Chriſtianorum domos everteret, quod obſeſſi ſunt Epiſcopi ſimul & Clerici, & poſtea ab ejus ſatellitibus lapidati, quod in baſilica cæſi ſunt ſeniores, quod indigne ferrent ad communionem

Luc. 23. Deut. 25.

1. Reg. 2.

Claudianiſtas admitti, quod innocentes Clericos putaverit eſſe condemnandos, quod ſe nobis audiendum noluerit exhibere, cum baſilicarum fores, ne ingrederemur, multitudine & officialibus intercluſerit, quod legatos a nobis ad ſe miſſos injurioſe rejecerit, quod loca multa vi primo, dehinc auctoritate judiciaria uſurpaverit, præter alia illicita ejus admiſſa, quæ pro honeſtate ſtyli noſtri ſiluimus, a ſacerdotali choro perpetuo eſſe damnatum, ne eo palpato, Dei Eccleſia aut contagione aut aliquo crimine maculetur. Quod id ipſum Paulus Apoſtolus exhortatur & admonet: *Præcipimus autem vobis, fratres, in nomine Domini noſtri Jeſu Chriſti ut diſcedatis ab omni inordinate ambulante*. Atque ideo non immemores puritatis Eccleſiæ, conducibile exiſtimavimus omnes ſanctos conſacerdotes & omnes Clericos & omnes populos qui ſe Chriſtianos meminerunt hac noſtra tractatoria commonere ut omnes ejus communionem, utpote damnati, diligenti cura horreant. Ipſe enim de ſuo interitu rationem reddet qui hoc noſtrum decretum non audiendo tentaverit violare. Placuit ſane nobis & ſpiritui ſancto quod tardis ad convertendum tempus ſervetur ſub eo, ut quicumque conſacerdotum vel Clericorum ſuæ ſalutis immemores a die damnationis ſupradicti Primiani, id eſt, a die octavo Kalendarum Juliarum, uſque ad diem octavum Kalendarum Januariarum, minus a Primiani damnati communione receſſerint, tali ſententia conſtringantur. Laici quoque, niſi ſe a ſupradicto die damnationis illius intra diem Paſchæ futuræ ab ejus conſortio ſeparaverint, non poſſe quemquam niſi per pœnitentiam, ſiquidem meminerint, Eccleſiæ reformari.

2. Theſſal. 3.

Victorinus Munatianenſis Epiſcopus ſubſcripſi.

Fortunatus Dionyſianenſis Epiſcopus ſubſcripſi.

Victorianus Carcabianenſis Epiſcopus ſubſcripſi.

Florentius ab Adrumeto Epiſcopus ſubſcripſi.

Miggin ab Elefantaria Epiſcopus ſubſcripſi.

Innocentius Thebaltenſis Epiſcopus ſubſcripſi.

Miggin pro collega meo Salvio Membreſſitano Epiſcopo ſubſcripſi.

Salvius Auſafenſis Epiſcopus ſubſcripſi.

Donatus Subratenſis Epiſcopus ſubſcripſi.

Gemellus a Tambeis Epiſcopus ſubſcripſi,

Prætextatus Aſſuritanus Epiſcopus ſubſcripſi.

Maximianus Stabatenſis Epiſcopus ſubſcripſi.

Dacianus Camicetenſis Epiſcopus ſubſcripſi.

Donatus Fiſcianenſis Epiſcopus ſubſcripſi.

Theodorus Uſulenſis Epiſcopus ſubſcripſi.

Victorianus jubente collega Agnofio Epiſcopo ſubſcripſi.

Donatus Cebriſetanus Epiſcopus ſubſcripſi.

Nathalicus Telenſis Epiſcopus ſubſcripſi.

Pomponius Macrianenſis Epiſcopus ſubſcripſi.

Pancratius Balianenſis Epiſcopus ſubſcripſi.

Januarius Aquenenſis Epiſcopus ſubſcripſi.

Secundus Jocundianenſis Epiſcopus ſubſcripſi.

Paſchaſius a Vico Auguſti Epiſcopus ſubſcripſi.

Creſconius Tacienenſis Epiſcopus ſubſcripſi.

Rogatianus Epiſcopus ſubſcripſi.

Maximianus Erumninenſis Epiſcopus ſubſcripſi.

Benenatus Tugucianenſis Epiſcopus ſubſcripſi.

Ritanus Epiſcopus ſubſcripſi.

Gajanus Tigualenſis Epiſcopus ſubſcripſi.

Victorinus Leptimagnenſis Epiſcopus ſubſcripſi.

Guntaſius Benenſis Epiſcopus ſubſcripſi.

Quinteſius Capſenſis Epiſcopus ſubſcripſi.

Felicianus Muſtitanus Epiſcopus ſubſcripſi.

Victorianus ex delegatione Miginnis Epiſcopi ſubſcripſi.

Latinus Mugienſis Epiſcopus ſubſcripſi.

Proculus Girbitanus Epiſcopus ſubſcripſi.

Donatus Sabratenſis Epiſcopus pro fratre & collega meo Marratio ſubſcripſi.

Proculus Girbitanus pro collega meo Gallione ſubſcripſi.

Secundianus Priſianenſis Epiſcopus ſubſcripſi.

Helpidius Tuſdritanus Epiſcopus ſubſcripſi.

Donatus Samurdatenſis Epiſcopus ſubſcripſi.

Getulicus Victorianenſis Epiſcopus ſubſcripſi.

Annibonius Rabautenſis Epiſcopus ſubſcripſi.

Item Annibonius petitus a collega meo Augendo Arenſi Epiſcopo ſubſcripſi.

Tertullus Abitenſis Epiſcopus ſubſcripſi.

Primulianus Epiſcopus ſubſcripſi.

Secundianus Auriſſianenſis Epiſcopus ſubſcripſi.

Maximus Pitanenſis Epiſcopus ſubſcripſi.

Creſcentianus Marrenſis Epiſcopus ſubſcripſi.

Donatus Belinienſis Epiſcopus ſubſcripſi.

Perſeverantius Teveſtinus Epiſcopus ſubſcripſi.

Fauſtinus Binenſis Epiſcopus ſubſcripſi.

Victor Altiburitanus Epiſcopus ſubſcripſi.

Omnes numero quinquaginta tres.

Notæ.

HANC epiſtolam ſynodalem Concilii Cabarſuſſitani, quam nobis conſervavit ſanctus Auguſtinus dum pſalmum trigeſimum ſextum enarraret, contulimus cum quinque antiquis codicibus manuſcriptis bibliothecæ Colbertinæ, & cum uno item veteri monaſterii Corbejenſis.

Cabarſuſſ.) Ita omnia exemplaria antiqua, niſi quod in uno Colbertino ſcriptum eſt per tranſpoſitionem literarum *Carbajuſſi*. Sic etiam legiſſe videtur ſanctus Auguſtinus lib. 4. contra Creſconium cap. 6. ubi agens de Concilio habito adverſus Primianum ait: *Primum quod apud Carthaginem a quadraginta & tribus factum eſt, quo prædamnatus eſt Primianus. Alterum quod Cabarſuſſi centum vel amplius veſtri tunc Epiſcopi condiderunt, quo perfecte plenoſque damnatus eſt.* Turbat me tamen locus iſte. Nam quod de quadraginta tribus Epiſcopis illic legitur, mendoſum prima fronte eſſe videtur, & ad Cabarſuſſitanum Concilium referri debere, cui quinquaginta tres Epiſcopos interfuiſſe ſcribitur in fine geſtorum. Deinde Auguſtinus & hæc & in libro ad Donatiſtas poſt collationem cap. 4. & 22. ait centum aut circiter Epiſcopos interfuiſſe Concilio Cabarſuſſitano in quo damnatus eſt Primianus. Et tamen, ut antea monui, quinquaginta tres tantum Epiſcopos ſubſcripſiſſe huic Concilio compertum nobis eſt ex iiſdem geſtis.

Cabarſuſſ.) Alii *Cebarſuſſi*, quod idem eſt. In collatione prima Carthaginenſi cap. 209. inter Epiſcopos partis Donati recenſetur Marcianus Epiſcopus Cabarſuſſenſis.

Confiſcere) Ita omnia vetera exemplaria. Horatius: *Nunc ego refixo. Confice.* Editiones habent *confutare*.

Fuerat ſortita) Aliquot codices & editiones habent, *fuerat in ovile Dei ſortita*. Nos pratulimus lectionem libri Corbejenſis & unius Colbertini, in quibus legitur uti a nobis editum eſt.

Poſtulantib.) Quidam codices habent *poſtulati*. Et hæc quoque lectio bona eſt.

Communicat. imp. conjur.) Hæc eſt lectio libri Corbejenſis, quam nos retinendam eſſe arbitrati ſumus. Unus Colbertinus habet, *communicationem impiæ conſpirationis*. Alii & editiones, *conjurationem impiæ conſpirationis*.

Multit. e. offic.) Codex Corbejenſis & aliquot Colbertini, *multitudine & officio*.

Illecta) Codex Corbej. *illecebroſa*, Colbertini quidam *illecebra*.

Damnatum, ne) Editiones & codex Corbej. *damnatum decrevimus, ne eo*. Vox *decrevimus* ſupervacanee repetita eſt in hoc loco.

Tam-

Tambets.) Ita vetuſtior Colbertinus. Alii quidam & editiones habent *Tamabet*; itaque etiam habet exemplar Corbejenſe. In collatione prima Carthaginenſi cap. 122. & 128. mentio eſt Epiſcopi Tambejenſis. A

Stabenſis.) Rotomagenſis hanc lectionem, quam habent omnes fere veteres codices. Quidam tamen habent *Fabianenſis*.

Cantonen.) Ita codex Corbejenſis & editiones. Unus Colbertinus habet *Comanenſis*, alter *Antiochianenſis*.

Uſitl.) Unus codex Colbertinus, *Uzalenſis*.

Graſſus Tarſus.) Unus Colbertinus, & ille quidem optimus & vetuſtiſſimus, hanc lectionem nobis exhibuit. Nam editiones hic ſunt valde mendoſæ, itemque plerique veteres exemplares.

Eramenen.) Ita editiones & veteres libri, uno excepto Colbertino vetuſtiore, qui habet *Eromatarenſis*. Ex quo nos conjiciebamus hanc fortaſſis legi poſſe *Eromanenſi*.

Tegueten.) Secuti hic ſumus editiones & auctoritatem codicis Corbejenſis. In uno Colbertino ſcriptum B eſt *Tegueteenſi*, in altero *Tegurgitano*, in alio *Tegeritano*.

Capſen.) Corbejenſis & unus Colbertinus habent *Capſenſi*.

Magen.) In uno Colbertino ſcriptum eſt *Martanenſi*.

Priſcen.) Corbej. *Briſianenſi*, unus Colbertinus *Briſianenſi*, alius *Biſſanenſi*.

Samarbat.) Vetus Colbert. *Samarbatenſi*.

Rabaut.) Quidam codices habent *Rabantenſi*, alii *Rapanenſi*, editiones *Rabantenſi*.

Augendo Arſaſ) Omnes veteres libri habent *Augendiarenſi*, unica dictione. Sed legendum eſt omnino uti nos edidimus. Atque ita nuper, noſtram indicium ſecutus, reponendum iſthic eſſe admonuit vir clariſſimus qui novæ editionis operum ſancti Auguſtini curam in ſe ſuſcepit. Augendi ſive Augentii, idem enim eſt, nomen erat evulgatum inter Afros. In prima collatione Carthaginenſi cap. 233. nominatur Augendus Epiſcopus Villamagnenſis. In notitia vero Epiſcoporum Africæ qui ſævitiam Hunerici Vandalorum Regis experti ſunt recenſetur Augentius Uzipparitanus & Augentius Gazenſalenſis. Ad Arenſem Eccleſiam quod attinet, duo iſtius ſedis Epiſcopi, & quidem Donatiſtæ ambo, leguntur in eadem collatione Carthaginenſi cap. 201. & 207. Donatus & Secundus.

Primulianus) Forte Mandaſumitanus. In collatione quippe Carthaginenſi legitur nomen Primuliani Epiſcopi Mandaſumitani Donatiſtæ.

Aureſilian.) Hæc eſt lectio ejuſdem veteris codicis. Quam lectionem nos retinuimus, repugnantibus licet aliis codicibus & editionibus, quia in collatione prima Carthaginenſi cap. 206. vidimus ſcriptum: *Habebat Epiſcopus Auroſulanenſis*.

Prianen.) Unus codex Colbert. *Mauritanus Bittanenſis*.

Marienſi) Alii *Murrenſi*. Sed hæc eſt lectio veteris codicis Colbertini.

Belitten.) Idem codex, *Balmenſi*.

CONCILIUM HIPPONENSE[1]

IN AFRICA CELEBRATUM,

SUB SIRICIO.

Tempus concilii.

a Concilium.) Anno Chriſti 393. pontificatus Siricii 9. imperatoris Theodoſii 15. celebratum eſſe hoc concilium, colligitur ex principio Africani concilii, ubi hæc verba leguntur: *Gloriosiſſimo imperatore Theodoſio ſemper Auguſto tertium, & Abundantio viro clariſſimo conſulibus octavo Idus Octobris, Hippone Regio, in ſecretario baſilicæ pacis.* Horum conſulatum cum prædicta Chriſti, pontificis & imperatoris chronologia coincidere, faſtos conſulares intuenti patebit. Ob quam cauſam habitum fuerit, patres Carthaginenſis concilii initio breviarii, de quo infra, his verbis indicant: *Ea, quæ in concilio Hipponenſi jamdudum maturata ſunt, & legitime ad corrigendam diſciplinam ſalubriter geſta & ſtatuta noſcuntur, effrenata temeritate quoſdam minime cuſtodire.* Quod quidem adeo efficaciter præſtiterunt, ut cetera concilia poſtea in Africa celebrata, ex Hipponenſi, tamquam archetypo quodam, complura mutuata fuerint. Decreto Concilii Carthaginenſis, Cæſario & Attico conſulibus, an. Chriſti 397. celebrati, ex quadraginta canonibus & uno confectum eſt quoddam breviarium, quo eorumdem, ut facilius innoteſcerent, brevis ſumma deſcripta eſt. Ipſi vero canones Carthaginenſi tertio intexti habentur: quo loco, quove ordine, marginales notæ ſingulis ſummis appoſitæ indicant. Hujus concilii Hipponenſis meminit Poſſidius in vita ſancti Auguſtini c. 7. quæve in eo fuerint partes ſancti Auguſtini, ita deſcribit: *Per idem tempus coram epiſcopis hoc illi jubentibus, qui plenarium totius Africæ concilium Hippone agebant, de fide & ſymbolo presbyter adhuc Auguſtinus diſputavit.* Et quidem cum omnium laude & admiratione tanta, ut quem omnes episcopum cuperent, Valerius ne ſuæ eccleſiæ eriperetur, poſtularit & impetraverit, anno Chriſti 394. ſibi adhuc viventi in epiſcopatu ſubrogari. Poſſidius prædicto loco cap. 8. Cui totius Africanæ provinciæ epiſcopi omnes interfuerunt, jure meritoque alibi generale, alibi plenarium concilium appellatur: licet vere tantum provinciale fuerit. Vide Baron. an. 393. n. 33. & 34.

Cauſa concilii.

Concilii Hipponenſis abbreviationes factæ in Concilio Carthaginenſi tertio, infra poſt canones ejuſdem concilii poſitæ habentur.

Canones ibi conſtitutos, quoniam alibi integri exhibentur, hic tantummodo indicamus. Ex Hard. Concil. tom. 1. pag. 910.

I. Cæcilianus & Theodorus epiſcopi, &c. *in Concilio Bonifacii Carthaginenſis Epiſcopi, anno* DXXV. ex Concilio Hipponenſi.

II. Cæcilianus & Honoratus epiſcopi &c. *in eodem Concilio*, ex eodem Hipponenſi.

III. Item placuit, ut presbyteri &c. *Canon eſt* XXVIII. *Codicis Eccleſiæ Africanæ.*

IV. Item placuit univerſo Concilio &c. *Canon eſt* XXIX. *ejuſdem Codicis Eccleſiæ Africanæ.*

V. Item placuit, ut accuſatus &c. *Canon eſt* XXX. *ejuſdem Codicis.*

VI. Item placuit, *ut dies Concilii præfinitus eſſet* X. *Kal. Septemb. præſertque ſynodo nunc in una provincia cogenda, nunc in altera, Epiſcopus Carthaginenſis: ut dicitur in eodem Codice Eccleſiæ Africanæ, can.* LII. & LXXIII. *& in proœmio canonis* XCV.

VII. Item placuit, ut quicumque &c. *Canon eſt* XXXI. *ut videtur, ejuſdem Codicis.*

VIII. Item placuit, ut epiſcopi &c. *Canon eſt* XXXII. *ejuſdem Codicis.*

IX. Item placuit, ut presbyteri &c. *Canon eſt* XXXIII. *ejuſdem Codicis.* (*a*)

1 *Primum* Hipponenſe ut appellaremus, hanc Concilium, inquit Harduinus, tum Hadrianus Papa admonuit, ut diximus in ſcholio Canonis XXXIV. Canonum Eccleſiæ Africanæ, tum Ferrandus, qui geminum profert canonem quintum Concilii Hipponenſis.

(*a*) De canonibus concilii hujus Hipponenſis videnda ſunt quæ afferemus ad Concilium Carthaginenſe anni 397.

ANNO CHRISTI 394.

ANNO CHRISTI 394.

a CONCILIUM CONSTANTINOPOLITANUM,

a Boſtrenſem

In quo cauſſa duorum epiſcoporum, eumdem a Boſtrenſem epiſcopatum ſibi vindicantium, definita fuit.

a *Concilium*.) Ob controverſiam duorum epiſcoporum Agapii & Gebadii eumdem Boſtrenſem epiſcopatum ſibi vindicare ſatagentium, cum multis aliis eccleſiæ orientalis epiſcopis, quorum nomina in actis recenſentur, duos patriarchas, Alexandrinum nimirum & Antiochenum conveniſſe, probabile non eſt. Sed potius illud majore fide aſſeri poſſe videtur, quod ad dedicandam novam baſilicam apoſtolorum Petri & Pauli nomine, a Rufino præfecto prætorio erectam, convocati & congregati, poſt ſacra ſolennia ex more expleta, prædictam controverſiam inter nominatos ſupra epiſcopos obortam, judicio ſuo definiverunt eo modo, quo acta a Theodoro Balſamone enarrata declarant, nimirum, ex ſententia Theophili Alexandrini decitum fuiſſe, non aliter, quam ſynodali judicio, cui epiſcopi fere univerſi interſint, epiſcopum deponi poſſe aut licere. Vide Baron. anno 394. num. 25. & ſequentibus.

OBSERVATIO PHILIPPI LABBE, S. J.

Acta illius concilii habes inter opera Theodori Balſamonis pag. 761. editionis Gr. Pariſienſis cum interpretatione Gentiani Herveti, quam exhibemus. Extat quoque alia eorumdem verſio pag. 247. Juris Græco-Romani a Joanne Leunclavio, quam qui voluerit, per otium conſulat.

Ex actis Conſtantinopoli de Agapio & Bagadio utroque vindicante epiſcopatum Boſtræ.

Ἐκ τῶν πραχθέντων ὑπομνημάτων ἐν Κωνσταντινουπόλει περὶ Ἀγαπίου καὶ Βαγαδίου, ἑκατέρου ἀντεχομένου τῆς ἐπισκοπῆς Βόστρων.

IN conſulatu religioſiſſimorum & Deo amantium imperatorum noſtrorum, Flavii Arcadii Auguſti tertium, & Honorii ſecundum, tertio Kalend. Octob. in baptiſterio ſanctiſſimæ Conſtantinopolis eccleſiæ, ſedentibus ſanctiſſimis epiſcopis, Neſtario Conſtantinopolis, Theophilo Alexandrino, Flaviano Antiocheno, Palladio Cæſareæ Cappadociæ, Gelaſio Cæſareæ Paleſtinæ, Gregorio Nyſſæ, Amphilochio Iconii, Paulo Heracleæ, Arabiano Ancyræ, Ammone Adrianopolis, Phalerio Tarſi, Lucio Hierapolis, Elpidio Laodiceæ, Paulo Alexandrorum, Diotoro Hermopolis, Probatio Beronices, Theodoro Mopſueſtiæ, Bizo Seleuciæ, Epagatho Marcianopolis, Geronto Claudiopolis, & aliis diverſis epiſcopis, & omni ordine ſacerdotali. Neſtarius epiſcopus Conſtantinopolitanus dixit. Hac ſynodo Dei gratia in hoc ſancto loco collecta. Si hæc ſanctorum fratrum & in ſacris comminiſtrorum ſynodus ita cenſet, quia aditare video eos qui contendunt de Boſtrenorum epiſcopatu, fratres noſtros b Bagadium & Agapium, hi ima inter ſe invicem jura incipiant proponere. Ut poſtquam aliqui ab eis pro hac cauſſa acta eſſent, & dicti Bagadii depoſitionem a duobus ſolis epiſcopis jam mortuis factam eſſentium eſſet, Arabianus Ancyræ epiſcopus dixit: Non propter hoc judicium, ſed de vita deinceps vita metuens, cupio ſanctam ſynodum de hoc ſtatuere, liceatne a duobus epiſcopis veri depoſitionem, an non, & advertas abſentem licet, an non? Ad præſentem quidem cauſam nihil eſt præjudicii. Vereor autem ne ex his actis aliqui poteſtate accepta talia audeant: velim ergo vos reſpon-

Ἐπὶ ὑπατείας τῶν εὐσεβεστάτων καὶ θεοφιλεστάτων βασιλέων ἡμῶν Φλαβίου Ἀρκαδίου, Αὐγούστου τὸ τρίτου, καὶ Ὠνωρίου τοῦ δευτέρου τοῦ ἀπὸ τειῶν καλανδῶν Ὀκτωβρίων, ἐν τῷ φωτιστηρίῳ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἁγιωτάτης ἐκκλησίας καθεσθέντων τῶν ἁγιωτάτων ἐπισκόπων, Νεκταρίου Κωνσταντινουπόλεως, Θεοφίλου Ἀλεξανδρείας, Φλαβιανοῦ Ἀντιοχείας, Παλλαδίου Καισαρείας Καππαδοκίας, Γελασίου Καισαρείας Παλαιστίνης, Γρηγορίου Νύσσης, Ἀμφιλοχίου Ἰκονίου, Παύλου Ἡρακλείας, Ἀραβιανοῦ Ἀγκύρας, Ἀμμωνος Ἀδριανουπόλεως, Φαλερίου Ταρσοῦ, Λουκίου Ἱεραπόλεως, Ἐλπιδίου Λαοδικείας, Παύλου Ἀλεξανδρῶν, Διοσκόρου Ἑρμουπόλεως, Προβατίου Βερονίκης, Θεοδώρου Μοψουεστίας, Βίζου Σελευκείας, Ἐπαγαθοῦ Μαρκιανουπόλεως, Γεροντίου Κλαυδιανουπόλεως, καὶ ἑτέρων διαφόρων ἐπισκόπων, καὶ παντὸς τοῦ ἱερατείου, Νεκτάριος ἐπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως εἶπε. Τῆς ἁγίας ταύτης συνόδου κατὰ Θεοῦ χάριν πάλιν ἐν τῷ ἁγίῳ τοπῳ τούτῳ συνελεγμένης, εἰ δοκιμάζει ἡ αὐτὴ τῶν ἁγίων ἀδελφῶν καὶ συλλειτουργῶν σύνοδος, ἐπειδὴ καὶ ἐσωπὶς ὁρῶ τοὺς διαφερομένους περὶ ἑαυτὸς περὶ τῆς Βοσφλιανῶν ἐπισκοπῆς, τοὺς ἀδελφοὺς ἡμῶν Βαγαδίου καὶ Ἀγάπιον, τὸν πρὸς ἀλλήλους ἐναρξασθαι διαδικασίαν. καὶ μὴ τὸ πραχθῆναί τινα παρ' αὐτοῖς χάριν τῆς αὐτῆς ὑποθέσεως, καὶ ἐμφανισθῆναι καθαίρεσιν τοῦ ἐπιθεσίτου Βαγαδίου γνωμῇ ὑπὸ δύο καὶ μόνων ἐπισκόπων τῶν καὶ τελευτησάντων ἤδη, Ἀραβιανὸς ἐπίσκοπος Ἀγκύρας εἶπεν. ὁ τῆς παρούσης συνόδου δίκης, ἀλλὰ τοῦ ἰδιαζόντος βίου παντὸς δεδοικώς, τότε αἰτῶ τὴν ἁγίαν σύνοδον διαλαβεῖν, ἐξεστι γνῶναι καὶ καθαίρεσιν παρὰ δύο ἐπισκόπων, ἢ οὔ; καὶ κατὰ

---

b Gebadii alibi Gebadii.

a Canon ſeptimus ſanctorum hujus Concilii recitatus, & adnotatus eſt. Nulli vero alii Canones in hoc Hipponenſi Concilio [illegible] ſeptimum Editionis in acta ſynodi Carthaginenſis Anni 397. inſerta ſunt; atque ideo hujus Concilii nulli fragmenta integri nec gemini, qui in Synodo Afric. Anni 525. ſervantur. Vide Ballerinos de Antiquit. Collect. Latin. cap. 3. §. 7. in Append. ad Opera S. Leon. Magni Tom. 3. pag. LXXVII.

1 Cod. MS. Canonum Ec. Gr. e Coll. Patr. Soc. Jeſu [illegible] Hard. 2 Idem MS. Βεσρα

3 Idem MS. [illegible] 4 Forte βλαστου.

5 Etiam MS. [illegible]

κατὰ ἀκόντος ἔχειν ἢ ὦ ; ὅθεν προήχθημεν πρὸς τὴν παροῦσαν ὑποθεσιν . δέδοικα δὲ μὴ ἐκ τῆς ὑπομνημάτων τούτων τινὲς λαβόμενοι ἐξουσίας , τοιαῦτα τολμήσωσιν . αἰτῶ οὖν ὑμᾶς ἀκοῦσαι . Νεκτάριος ἐπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως εἶπε · ἐπαινετῶς εἰσηγήσατο ὁ θειότατος ἐπίσκοπος Ἀραβιανός · ἀ μὲν δυναμένης δίκης ἐξομοιοῦσθαι τὸ παρελθὸν , μὴ κατακρίναντες , τὸ ἐξῆς ἀσφαλισώμεθα . Ἀραβιανὸς ἐπίσκοπος Ἀγκύρας εἶπε . τὸ παρελθὸν ἡ τῆς μακαρίων πατέρων τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου κατακρίνει , ἡ κελεύσασα μὴ ἐλάττους εἶναι τριῶν , τοὺς χειροτονοῦντας , μηδὲ ἄκοντος τοῦ μητροπολίτου . τοῦ δὲ μέλλοντος ὕστερον δεδοικὼς ἐγὼ , τοῦ ἐρωτῆσαι ἐποιησάμην . αἰτῶ οὖν ὑμᾶς σαφῶς διαλαλῆσαι , καὶ μήτε ἠρτημένως , μήτε ἀμφιβόλως , ὥστε μὴ ἐξεῖναι ὑπὸ δύο ἀνθρώπων , μήτε χειροτονεῖσθαι μήτε καθαιρεῖσθαι ἐπίσκοπον , ἀκολούθως τῇ ἐν Νικαίᾳ συνόδῳ . καὶ μετ' ἄλλα , Θεόφιλος ἐπίσκοπος Ἀλεξανδρείας εἶπε , ἐπὶ τῆς ἀπελθούσης ἀδιαιτήτου ψήφου ἐνφέρει ἀγανακτήσεως · ἐπειδήπερ μὴ παρόντες κατεψηφίσθησαν εἰ μήποτέ τις περὶ τῶν μελλόντων δημοσιοποιῆ τις τῶν ὀφειλόντων καθαιρεῖσθαι , φαίνεται μὴ μόνον ξένης παρεῖναι προσηκεν , ἀλλ' εἰ δυνατὸν τοὺς πάντας ἐπαρχιώτας , ἵνα τῇ τῶν πολλῶν ψήφῳ , ἀπεξεσμένα ἡ κατάκρισις τοῦ ἀξίου τῆς καθαιρέσεως δεσπόται παρόντες καὶ κεκομμένοι . Νεκτάριος ἐπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως εἶπε · νομίμων εἰσηγήσεων καὶ δογμάτων φρονίμως διαλαμβανόντων ἀκόλουθον ἐστὶ πρόσωπόν τινας αἰτίας τοιαῦτα δογματίζεσθαι . τοιγαροῦν καθάπερ ὁ ἁγιώτατος ἐπίσκοπος Ἀραβιανὸς εἰσηγήσατο , τὰ μέλλοντα ἀσφαλίσασθαι βουλόμενος , ἀκολούθως καὶ φιλανθρώπως ἡ τοῦ ἁγιωτάτου ἐπισκόπου Θεοφίλου ψῆφος διωρίσατο μὴ χείρονας πρὸς τὸ ἐξῆς μηδὲ παρὰ τριῶν μὴ τοίνυν παρὰ δύο τὸν ὑπὲρ δίωνον δοκιμαζόμενον καθαιρεῖσθαι . ἀλλὰ γὰρ πλείονος συνόδου ψήφῳ καὶ τῇ τῆς ἐπαρχίας , καθὼς οἱ ἀποστολικοὶ κανόνες διωρίσαντο Φλαβιανὸς ἐπίσκοπος Ἀντιοχείας εἶπε · ὅπερ κατέστατο οἱ περὶ τὸν ἁγιώτατον ἐπίσκοπον Νεκτάριον , καὶ τὸν ἁγιώτατον καὶ ὁσιώτατον ἐπίσκοπον Θεόφιλον , δῆλα . καὶ εἰρηκόσιν πάντες οἱ ἐκκλησιαστικοί .

dere: Nectarius episcopus Constantinopolitanus dixit: Laudabiliter intulit religiosissimus episcopus Arabianus. Sed cum non possit judicium recusare, id quod est præteritum non condemnantes, quod est deinceps futurum, stabiliamus. Arabianus Ancyræ episcopus dixit: Id quod est præteritum, beatorum, qui Nicææ convenerunt, damnat synodus, jubens non esse pauciores tribus qui ordinent, nec absente metropolitano. Sed de futuro ego metuens feci interrogationem. Velim ergo vos aperte edicere, & nec suspense, nec dubie, ut a duobus hominibus, nec ordinari, nec deponi episcopum liceat, Nicænæ synodo convenienter. Et post alia Theophilus episcopus Alexandriæ dixit, adversus eos qui excesserunt, fieri non potest ut indignationis sententia feratur, quoniam præsentes non fuere condemnati. Sed si quis de iis qui in futurum debent deponi, considereret, mihi videtur non solum tres debere accedere, sed si fieri possit, omnes provinciales, ut multorum sententia accuratior condemnatio reddatur ejus qui dignus est deponi, præsentis & judicati. Nectarius episcopus Constantinopolitanus dixit, cum de legitimis institutis, & decretis agitur, consequens est non propter personarum causas aliquas talia decerni. Quamobrem, sicut sanctissimus episcopus Arabianus intulit, volens futura stabilire, consequenter & humane sanctissimi episcopi Theophili sententia decrevit, non licere imposterum, nec a tribus quidem, nedum a duobus, eum qui reus examinatur, deponi: sed majoris synodi & provinciæ episcoporum sententia, sicut apostolici definiere canones. Flavianus episcopus Antiochiæ dixit, quæ exposuerunt sanctissimus episcopus Nectarius & sanctissimus Theophilus episcopus, aperta sunt. Et omnes ecclesiastici his acquievimus.

CONCILIUM CARTHAGINENSE

SUB AURELIO II.

HABITUM fuisse Carthagine ab Aurelio ejus urbis episcopo anno Christi 394 nos docet Codex Africanæ ecclesiæ supra descriptus, ubi pag. 731. B. legitur: *Gloriosissimis Imperatoribus Arcadio III. & Honorio II. Consulibus VI Kalendas Julias, Carthagine. In hoc Concilio legati directi sunt Episcopi proconsulares ad Concilium Adrumetinum*; de quo mox Labbeus. Secundum sub Aurelio hoc appellamus, quia primum sub eodem habitum est Hippone anno 393. ut supra vidimus. Præter destinatam legationem, quid in hoc Concilio actum sit ignoratur.

Περὶ

CONCILIUM [a] ADRUMETINUM

IN AFRICA.

Tempus Concilii.

[a] *Adrumetinum.*) Arcadio tertium & Honorio ſecundum conſulibus, anno nimirum Chriſti 394. Adrumeti in Africa hanc ſynodum celebratam, atque ad eam ab Aurelio Carthaginenſi epiſcopo legationem miſſam fuiſſe, patet infra initio concilii Africani, ubi hæc ſcripta leguntur: *Gloriaſiſſimis imperatoribus Arcadio tertium & Honorio ſecundum Auguſt. conſulibus, ſexto Kalendarum Juliarum Carthagine. In hoc concilio legati directi ſunt epiſcopi proconſulares ad concilium Adrumetinum.* Quæ vero in hac ſynodo conſtituta fuerint, non apparet; ideo quod diverſorum conciliorum canones in unum collecti, ſimul ſub uno titulo concilii Africani, admixti habeantur. [b] Vide Baronium anno 394. num. 32.

[a] CONCILIABULUM CAVERNENSE

DONATISTARUM,

In quo Maximianiſtæ Primianiſtas cum ſuo auctore Primiano condemnarunt.

Locus & tempus concilii habiti.

Numerus epiſcoporum.

Primianiſtæ & Maximianiſtæ qui.

[a] imo potius Claudiano Luciani ſucceſſore Romæ a Donati parte conſtituto de quo Optatus lib. 2. & epiſtola concilii Romani ſupra pag. 626.

[a] *Concilium Cavernenſe.*) Apud Cavernas Suſis, qui eſt locus Carthagini propinquus, Arcadio tertium & Honorio ſecundum conſulibus, anno nimirum Chriſti 394. ex Maximianiſtis convenerunt 53. epiſcopi, qui poſt aliquantulam cognitionem cauſæ, Primianum cum ſuis ſectatoribus, jam ante Cebarſuſſi a centum & amplius epiſcopis Maximianiſtis prædamnatum, iterata ſententia condemnarunt. Primianus Parmeniano defuncto ſuffectus erat: adverſus hunc poſtea ab aliis Donatiſtis creatus eſt Maximianus diaconus; ſicque maximum inter eos ſchiſma conflatum eſt. Fautores Primiani, Primianiſtæ: Maximiani Maximianiſtæ; ſicut etiam alii a [a] Claudio Claudianiſtæ; a Rogato Rogatiſtæ appellati fuere. Ita qui Donatiſtæ ante a Donato nominabantur, deinceps in partes & varias factiones more hæreticorum omnium diviſi, ab auctoribus ſcitſionum nomine nuncupati fuerunt, ut ſcilicet manifeſte oſtendant, ſe, qui non a Chriſto, ſed vel ab auctoribus vel dogmatibus ſuæ hæreſeos denominantur, non eccleſiam Chriſti, ſed antichriſti ſynagogam eſſe. Hieronymus contra Luciferia, in fine. Hæc ex Auguſtini comment. in pſalm. 36. Item ex 3. & 4. libris contra Creſconium. Baron. anno 394. num. 33. & ſequentibus.

B OBSERVATIO PHILIPPI LABBE, S. J.

Neque abs re fuerit referre nomina epiſcoporum, qui celeberrimo huic apud Donatiſtas conciliabulo interfuerunt, quorumque maximam partem meminit S. Auguſt. enarratione in laudatum pſal. 36.

Victorinus Munaciacenſis: Fortunatus Dionyſianenſis: Victorianus Carbanienſis ſeu Carrabinenſis: Florentius ſeu Florentinus ab Adrumeto: Migginus Elephantarienſis: Innocentius Thebattenſis: Salvianus Preſſitanus: Salvius Auſacenſis, ſeu Auſanenſis: Donatus Sabratenſis: Gemellus ſeu Geminius a Tanabais: Praexiatus Aſſuritanus: Felicianus Muſticanus: Maximianus Stabacenſis: Dacianus Canricetenſis: Donatus Fiſcianenſis: Theodorus Uſalenſis: Donatus Cebreſatanus: Natalis Thelenſis: Pomponius Macrianenſis: Pancratius Balianenſis: Januarius Aquenenſis: Secundus Jacondianenſis: Paſcaſius a vico Auguſti: Creſconius Coniſtracenſis: Maximianus Eruminenſis: Benenatus Tugutiacenſis: Gaianus, alias Guianus, Tigualenſis: Victorinus Leptimagnenſis: Guntaſius Beneſenſis: Quintaſius Capienſis: Felicianus Muſticanus: Latinus Mugienſis: Proculus Girbitanus: Secundanus Priſianenſis: Elpidius Tuſdritanus: Donatus Samurdanenſis: Getulicus Victoriacenſis: Annibonius Robantenſis: Tertullus Abitenſis: Secundinus Aruſiacenſis: Maximius Litanenſis: Creſcentianus Murenſis: Donatus Belinenſis: Perſeverantius Tebertinus: Fauſtinus Bilenſis: Victor Attabaritanus, & quidam alii omnes numero LIII. quos ſubſcripſiſſe tractatui annotat idem Auguſtinus: *Poſtea ſubſcribentes dicunt & loca unde quiſque erat.* Videris lector & omnia ſolerter compone.

CON-

1 Memoria hujus Concilii habetur etiam in Cod. Eccl. Afr. ſupra pag. 731. B. Carthaginenſe fuit illud Conciliabulum, celebratumque anno 393. ut ſupra diximus.

2 Non Caverneſe, ſed

CONCILIABULUM BAGAJENSE PRIMIANISTARUM CONTRA MAXIMIANUM.

Locus concilibuli.

a Bagajenſe.) Bagai civitate Numidiæ trecenti & decem epiſcopi, a Primiano Carthaginenſi epiſcopo Donatiſtæ adverſariæ factionis vocati, convenerunt: ubi conſidentes, examinata cauſa ipſius Primiani, qui aderat, & Maximiani itidem epiſcopi Carthaginenſis abſentis, aliorumque eidem communione conjunctorum, in Maximianiſtas eam, quam recitat Auguſtinus contra Creſconium lib. 3. c. 53. damnationis ſententiam protulerunt. Vide Baron. an. 394. n. 43. & 44.

Sententia Bagajenſis Conciliabuli hæc eſt, quam exhibemus cum Notis Baluzii ex ejus nova Conciliorum editione.

S. Auguſt. lib. 3. contra Creſcon. c. 53 & lib. 4. c. 10

CUM omnipotentis Dei & Chriſti ejus ſalvatoris noſtri voluntate ex univerſis provinciis Africæ venientes in Eccleſia ſancta Bagajenſi Concilium fecerimus, Gamalius, Primianus, Pontius, Secundianus, Januarius, Saturninus, Felix, Pegaſius, Rufinus, Fortunius, Criſpinus, Florentius, Optatus, Donatus, Donatianus, & *a* ceteri numero trecenti & decem, placuit ſpiritui ſancto, qui in nobis eſt, pacem firmare perpetuam & ſchiſmata reſecare ſacrilega. Optata quidem pacis & concordiæ eſt junctа germanitas, ſicut ſcriptum eſt: *Juſtitia & pax oſculatæ ſunt invicem*. Licet enim viperei ſeminis noxios partus venenati uteri alvus diu texerit, & concepti ſceleris uda coagula in aſpidum membra tardo ſe calore vaporayerint, tamen conceptum virus evaneſcente umbraculo occultari non potuit. Nam etſi ſero, publicum tamen facinus & parricidium ſuum fœta ſcelerum vota pepererunt. Quod ante prædictum eſt, partnrilt injuſtitiam, concepit dolorem, & peperit iniquitatem. Sed quoniam ſerenum jam fulget e nubilo, nec eſt confuſa criminum ſylva cum ad pœnam deſignata ſunt nomina, (Indulgentiæ enim ante hac fuerat) dum clementiæ dimittimus lineam, invenit cauſa quos puniat. Sed veridica unda in aſperos ſcopulos nonnullorum naufragia projecta ſunt membra, & Ægyptiorum admodum exemplo, pereuntium funeribus plena ſunt litora, quibus in ipſa morte major eſt pœna quod poſt extortam aquis ultricibus animam, nec ipſam inveniunt ſepulturam. Loquamur, cariſſimi fratres, ichiſmatis cauſas, quia jam non poſſumus tacere perſonas. Maximianum fidei æmulum, veritatis adulterum, Eccleſiæ matris inimicum, Dathan, Chore, & Abiron miniſtrum, de pacis gremio ſententiæ fulmen excuſſit, & quod adhuc eum dehiſcens terra non ſorbuit, ad majus ſupplicium ſuperis reſervavit. Raptus enim pœnam ſuam compendio lucraverat funeris. Uſuras nunc graviores colligit fœnoris cum mortuis intereſt vivus. Nec hunc ſolum ſceleris ſui mors juſta condemnat. Trahat etiam ad conſortium criminis plurimos catena ſacrilegii, de quibus ſcriptum eſt: *Venenum aſpidum ſub labiis eorum*, quorum os maledictione & amaritudine plenum eſt, *b* veloces pedes eorum ad effundendum ſanguinem, contritio & infelicitas in viis eorum; & viam pacis non cognoverunt; non eſt timor Dei ante oculos eorum. Nollemus quidem tamquam e proprii corporis junctura præcidi. Sed quoniam tabeſcentis vulneris putredo peſtifera plus habet in abſciſſione ſolaminis quam in remiſſione meditaminis, inventa eſt cauſa ſalubrior, ne per cuncta membra peſtilens irrepat virus, ut compendioſo dolore natum decidat vulnus. Famoſi ergo criminis reos Victorianum Carcabianenſem, Martianum Sullectinum, Bejanum Bajanenſem, Salvium Auſaphenſem, Theodorum Uſulenſem, Donatum Sabratenſem, Miggenem Elephantarienſem, Prætextatum Aſſuritanum, Salvium Membreſſitanum, Valerium Melzitanum, Felicianum Muſtitanum, & Martialem Pertuſenſem, qui funeſto opere perditionis vas ſordidum collecta ſæculentia glutinarunt, ſed & Clericos aliquando Eccleſiæ Carthaginis, qui dum ſacinori interſunt, illicito inceſtui lenocinium præbuerunt, Dei præſidentis arbitrio, univerſalis Concilii ore veridico damnatos eſſe cognoſcite. Eos autem quos ſacrilegi ſarculi non polluere plantaria, hoc eſt, qui a Maximiani capite proprias manus verecundo fidei pudore retraxerunt, ad matrem Eccleſiam redire permiſimus. Quantum enim de reorum morte purgamur, tanto de innocentium reditu gratulamur. Ac ne anguſtum redeuntibus tempus ſpem ſalutis arctatæ diei preſſura ſubducat, agnoſcentibus quibus licet longe manentibus præcedentibus ſtatutis, univerſis uſque ad diem octavum Kalendarum Januarii proxime futurarum agnitionis pandimus januam, ut integri honoris ac fidei regreſſi habeant fundamenta: quam ſi quiſquam ingredi nequiverit pigra ſegnitia, ſciat ſibi ad omnes veniales aditus ſua voluntate viam eſſe ſubductam. Manebit enim circa eos dicta ſententia, & poſt præſtitutum diem redeuntibus fixa pœnitentia.

Ibid. c. 16.

Lib. de geſt. cum Emerito, lib. 4. contra Creſcon. c. 31. & lib. 1. cont. Parmen. c. 3.

Lib. 1. contra Petil. c. 10. lib. 2. contra Gaudent. c. 39. & epiſt. 255. Lib. de geſt. cum Emerito.

Lib. 3. contra Creſcon. c. 19 22 lib. 4. c. 2 4. & epiſt. 255.

Lib. 3. contra Creſcon. c. 19 22. & lib. 4. c. 4 10. 13. epiſt. 255. lib. 3. de geſt. cum Emerito, lib ad Donatiſt. poſt collat. c. 19. & in pſal. 54.

Data Bagai in Numidia VIII. *Kalendas Majas, poſt conſulatum Theodoſii Auguſti tertium, conſulatu Auguſtorum Arcadii III. & Honorii iterum.*

Interfuerunt Epiſcopi CCCX.

a Et ceteri) inter quos Emericus Epiſcopus Cæſarienſis, quem Auguſtinus in libro de geſtis cum eo ait dictaſſe ſententiam adverſus Maximianos & eius ordinatores.

b Veloces) Paulo aliter habetur hic locus apud Auguſtinum enarratione in pſalmum 54. ubi ſic legitur. *Veloces pedes eorum ad effundendum ſanguinem annunciatorum, contribulatio & calamitas in viis eorum*. Ubi nuperi editores operum ſancti Auguſtini admonuerunt vocem *annunciatorum* omitti in aliquot antiquis exemplaribus, non extare porro in libro quarto contra Creſconium. Sane vox illa non extat in codicibus 37. 52. 492. bibliothecæ Colbertinæ, ſed habetur in optimæ notæ codicibus 68. 941.

Lib. 3 contra Creſcon. c. 19. 22. lib. 4. c. 13. lib. 2. contra Gaudent. c. 7. & epiſt. 255. Lib. de geſtis cum Emerito.

Lib. 3 contra epiſt. Parmen. c. 6. Lib. 3 contra Creſcon. c. 27. lib. 4. c. 6. 32. 38. & lib. 2. contra Gaudent. c. 7. Lib. 3. contra Creſcon. c. 53. & lib. 4. c. 38. Vide lib. de geſtis cum Emerito. Lib. 3 contra Creſcon. c. 56. & lib. 4. c. 29.

CON-

ANNO CHRISTI 395. Ex Harduino Tomo 1. Concil. pag. 954.

CONCILIUM HIPPONIENSE II.

PROVINCIALE. (a)

ANNO CHRISTI 395.

Concilio Hipponienſi alteri ſub annum 395. *celebrato, unicus Canon occurrit, qui poſſit adſcribi: nempe quem Ferrandus allegat cap.* 34. *ex Concilio Hipponenſi tit.* V.

Ut epiſcopi, ſive presbyteri, ea quæ ſunt in locis ubi ordinantur, ad alia loca non transferant; niſi cauſas ante reddiderint.

Prater hoc, & ſuperius allatum Hipponenſia Concilia, aliud præceſſiſſe videri poteſt, cujus Canones in Concil. Carthag. III. anno 397. *retractati dicuntur, qui* JAMDUDUM *ſtatuti legibus, & JAMDUDUM maturati fuerant: quod & primum appellat Hadrianus Papa, ut monuimus ad Canonem Codicis Africani XXXIV.*

ANNO CHRISTI 397.

[a] CONCILIUM [b] [z] TAURINENSE [a]

ANNO CHRISTI 397. [a] *alias* Tauritanum.

Epiſcoporum Galliæ rogatu in Taurinatum urbe congregatum, x. Kalendas Octobris, [1] anno Chriſti, ut conjectura eſt, CCCXCVII. Honorii Auguſti III. Siricii Papæ XIII.

TITULI CANONUM.

I. *De primatu Proculi epiſcopi Maſſilienſis.*
II. *De primatu Arelatenſis & Viennenſis Eccleſiæ.*
III. *De ordinationibus illicitis contra ſtatuta patrum præſumptis.*
IV. *De Palladio laico, qui presbytero crimen intulerat.*
V. *De Exuperantio presbytero, qui epiſcopo ſuo contumelioſus extitit.*
VI. *De iis qui a Pelicis epiſcopi communione ſe ſeparare voluerint, ut recipiantur.*
VII. *Ut clericum alterius nemo ſuſcipiat, vel eccleſiæ ſuæ ordinet, neque abjectum in communionem recipiat.*
VIII. *De ordinatis contra interdictum, & de iis qui prætati filios genuerunt.*

SYNODICA.

AD UNIVERSOS EPISCOPOS GALLIARUM,

Sancta ſynodus, quæ convenit in urbe Taurinatium die X. *Kalendas Octobris, fratribus dilectiſſimis per* [2] *Gallias & quinque provincias conſtitutis.*

CUM ad poſtulationem provinciarum Galliæ ſacerdotum conveniſſemus ad Taurinatium civitatem, atque in ejuſdem urbis eccleſia auctore vel medio domino federemus, auditis allegationibus epiſcoporum, eorum videlicet, qui ad judicium noſtrum fuerant congregati, de ſingulis negotiis hæc ſententiæ forma proceſſit; ita ut pacis bonum, & inſtituta canonum ſervarentur, & plurimorum intentionibus adhiberetur utilis medicina.

I.

Nam cum primum omnium vir ſanctus *d* Proculus [3] Maſſilienſis epiſcopus civitatis ſe tanquam metropolitanum eccleſiis, quæ in ſecunda provincia Narbonenſi poſitæ videbantur, diceret præeſſe debere, atque per ſe ordinationes in memorata provincia ſummorum fieri ſacerdotum: ſiquidem aſſereret eaſdem eccleſias vel ſuas parochias fuiſſe, vel epicopos a ſe in eiſdem eccleſiis ordinatos; & e diverſo ejuſdem regionis epiſcopi aliud defenſarent, ac ſibi alterius provinciæ ſacerdotem præeſſe non debere contenderent: id judicatum eſt a ſancta ſynodo contemplatione pacis atque concordiæ, ut non tam civitati ejus, quæ in altera provincia ſita eſt, cujus magnitudinem penitus neſciremus, quam ipſi potiſſimum deferretur, ut tanquam pater filiis honore primatus adſiſteret. Dignum enim viſum eſt, ut quamvis unitate provinciæ minime tenerentur, conſtringerentur tamen pietatis affectu. Hæc igitur ipſi tantum in vita ejuſdem forma ſervabitur, ut in eccleſiis provinciæ ſecundæ Narbonenſis, quas vel ſuas paro-

1 MSS. legunt, *Taurinate*. Ita Hard. qui in Indice Concil. tom. 1. hoc concilium adhibit anno 395. ex canone ſexto non diu poſt obitum S. Ambroſii; qui cum obierit anno 397. ut probat Pagius, vel 398. ut vult Hen-ſchenius tom. 2. SS Aprilis, non ante anno 398. conſignare hoc Concilium oportet, imo poſt obitum S. Martini, ut advertit Sirmondus in notis. 2 Galliæ ſunt hoc loco, Celtica, Aquitanica, Belgica: quinque Provincia, quæ, vetere Narbonenſi provincia continebantur: Viennenſis, Narbonenſis I. & II. Alpes maritimæ, Graiæ, & Pennina, ut quidem vulgo cenſent eruditi. *Harduinus.* 3 Vide Proſperum in Chron. de Proculo *& Harduinum*.

(a) Concilium hoc Hipponenſe aliud non eſſe a concilio ejuſdem nominis An. 427. probant Ballerini in Diſſert. de Antiqu. Collect. Canon. præfixa append. Operum S. Leonis magni part. II. cap. III. pag. CIV.

parochias, vel suos discipulos fuisse ordinatos constiterit, primatus habeat dignitatem. Illud quoque a partibus sit observandum, quod licet ex superfluo, non tamen inutiliter commonetur, ut ipse sanctus Proculus, tanquam pius pater, consacerdotes suos honoret ut filios; & memoratæ provinciæ sacerdotes, tanquam boni filii, eumdem habeant ut parentem, & invicem sibi exhibeant caritatis affectum, impleto hoc quod ait beatus apostolus, *Honore mutuo prævenientes, non alta sapientes, sed humilibus consentientes.*

ut qq. volunt.

Rom. 12. 10. & 16.

II.

Illud deinde inter episcopos urbium Arelatensis & Viennensis, qui de primatus apud nos honore certabant, a sancta synodo definitum est, ut qui ex eis approbaverit suam civitatem esse metropolim, is totius provinciæ honorem primatus obtineat: & ipse juxta canonum præceptum ordinationum habeat potestatem. Certe ad pacis vinculum conservandum, hoc consilio utiliore decretum est, ut si placet memoratarum urbium episcopis, unaquæque de his viciniores sibi intra provinciam vindicet civitates, atque eas ecclesias visitet, quas oppidis suis vicinas magis esse constiterit: ita ut memores unanimitatis atque concordiæ, non alter alterum, longius sibi usurpando, quod est alii propius, inquietet.

III.

[1] Gestorum quoque seriem conscribi placuit ad perpetem disciplinam, quæ circa Octavium, Ursionem, *Remigium & Triferium episcopos synodus sancta decrevit, qui in usurpatione quadam de ordinatione sacerdotum ad invidiam vocabantur. Quod eis eatenus videtur indultum, ut de cetero hac auctoritate commoniti, nihil tale usurpare conentur. Si quidem ea se ab hac causa excusatione defenderint, quod dicerent prius se non esse conventos. Proinde judicavit synodus, ut si quis ex hoc fecerit contra statuta majorum, sciat is qui ordinatus fuerit, sacerdotii se honore privandum: [a] ille vero qui ordinaverit, auctoritatem se in ordinationibus vel in conciliis minime retenturum. Non solum autem circa memoratos episcopos hæc sententia prævalebit, sed & circa omnes, qui simili errore decepti, ordinationes hujusmodi [b] perpetrarunt.

* Remedium.

a conc. Reg. c. 1.

b perpetrarint.

IV.

De Palladio autem laico, qui Spano presbytero non leve crimen intenderat, inter quos episcopus Triferius ejusdem criminis causas se cognovisse testatus est; id concilii decrevit auctoritas, ut idem Palladius in eadem sententia maneret, qua cognitionis tempore a Triferio fuerat sacerdote multatus: in hoc ei humanitate reservata concilii, ut ipse Triferius in potestate habeat, quando voluerit, ei relaxare.

V.

Statuit quoque de Exuperantio presbytero sancta synodus, qui ad injuriam sancti episcopi sui Triferii gravia & multa congesserat, & frequentibus eum contumeliis provocaverat; ita ut nonnulla fecerit contra ecclesiasticam disciplinam, propter quam causam ab eo fuerat dominica communione privatus, ut in ejus sit arbitrio restitutio ipsius, in cujus potestate fuit ejus abjectio: hoc est, ut quando vel idem Exuperantius satisfecerit, vel episcopo Triferio visum fuerit, tunc gratiam communionis accipiat.

VI.

Illud præterea decrevit sancta synodus, ut quoniam legatos episcopi Galliarum, qui Felici * communicant, destinarunt; si qui ab ejus communione se voluerint sequestrare, in nostræ pacis consortium suscipiantur, *f* juxta literas venerabilis memoriæ Ambrosii episcopi, vel Romanæ ecclesiæ sacerdotis, dudum latas, quæ in concilio legatis præsentibus recitatæ sunt.

* Bivius legit Felicis non communicant.

VII.

Nec illud prætermittendum fuit, quod synodi sententia definitum est, ut clericum alterius secundum statuta canonum nemo suscipiat, neque suæ ecclesiæ licet in alio gradu audeat ordinare, neque abjectum recipiat in communionem.

VIII.

Hi autem qui contra interdictum sunt ordinati, vel in ministerio filios genuerunt, [a] [2] ne ad majores gradus ordinum permittantur, synodi decrevit auctoritas. Incolumes vos dominus noster ævo longissimo conservare dignetur, domini fratres dilectissimi.

a Arausic. 24.

1 Canon hic secundus vocatur in Concil. Tolet. XII. can. 4. ex Concil. Tauritano tit. 2. *Harduinus.*

2 Concilium Arausicanum I. can. 24. hunc canonem citat, legitque *promoveantur*, non ut hic minus recte *permittantur*. Harduinus.

AD CONCILIUM TAURINENSE

Anno 397. ut fertur habitum

ADDITIO ET ADNOTATIO CHRONOLOGICA.

Ex P. Manſi ſupp tom. I pag 223

Concilii hujus epocha ab antiquis ſignata nulla ſupereſt. Sed cum in epiſtola Zoſimi papæ, de qua Sirmondus in notis ad eandem ſynodum editis, quas infra immediate ſubjectas lector inveniet eo tempore habitum legatur, quo Briccius, S. Martini ſucceſſor, Turonis præerat & ſimul etiam conſtet deceſſiſſe S. Martinum anno 400. novembri menſe, ut demonſtrat P. de Frato in novaſſima editione operum Sulpicii Severi to. I. Differt. III. hanc recte inferas Gallicanos iſtos patres non prius anno 401. die XI Kal. octobri (hanc enim diem præfert concilii ejuſdem præfatio) convenire potuiſſe.

Hincmarus Remenſis Archiepiſcopus, ſæculi IX. ſcriptor celebris, epiſtolæ cuidam canonicæ ad Gallorum principem excerpta quædam adjecit ex conciliis, SS. Patribus, Legibuſque petita, inter quæ hoc decretum, vel potius gemina hæc decreta in unum conjuncta ex Concilio Taurinenſi cap. IX. & Aquilejenſi cap. XV. deſit quæ hic ſubjungere, ſi forte ad concilium hoc pertinuerint, viſum eſt.

Si peccatis agentibus contigerit poſt obitum alicujus ſancti (*nota phraſim in canonibus concilii Taurinenſis recurrentem*) epiſcopi, ut annus tranſeat antequam ſubſtituatur in civitate ipſa, unde deceſſit, epiſcopus alter: quia hoc munus prævidere debent Metropolitani, ne ultra A menſem, vel multo plus tres ſine paſtore vacua remaneat civitas; placuit nobis, ut abſque modo culpetur Metropolitanus pro tanta negligentia ſua, & clerus, ac populus, eo quod ſalutis memor non fuit, ut ad Metropolitanum petiturus epiſcopum accurreret; & deinde ordinetur epiſcopus. Si autem ipſi de ſe talem non habuerint, aut providere ſibi & eligere jubente Metropolitano neglexerint, tunc judicio & poteſtate ſua electa apta perſona Metropolitanus cum aliis epiſcopis ordinet, & faciat epiſcopum, ne plebs Dei ſine paſtore ſit vacua, & facultates eccleſiæ diſpereant. Si tunc presbyteri, aut majores civitatis non acquieverint, ut rebelles anathematizentur.

SYNOPSIS
CANONUM TAURINENSIUM

Ex vetuſtiſſimo Codice Lucenſi ex Synodo Taurinantium X. Kal. Octob.

I. Qui adprobaverit ſuam Civitatem Metropolim fuiſſe teneat Primatum.

II. Melius vero pro caritatis affectu proximas ſibi unuſquiſque Eccleſias defendat.

NOTÆ JACOBI SIRMONDI S. J.

1. *Anno Chriſti* CCCXCVII.) Hic anno adſcribendum cenſuit Baronius: Septembrem vero menſem deſignat ſynodi præfatio. Verum ex Zoſimi papæ epiſtola II. & altera ejuſdem ad Africanos, conſtat, quo tempore habita eſt ſynodus Taurinenſis, Briccium apud Turones epiſcopum fuiſſe. Habita ergo eſt poſt mortem S. Martini, cui Briccius ſucceſſit. At Martinus veterum conſenſu menſe Septembri CCCXCVII. nondum ſylvis exceſſerat. Quare hic annus ſynodo non congruit: quod ſi eos audiamus, qui Martini obitum in ann. CCCC. vel longius etiam reiiciunt, ſynodi pariter epocham differri oporteblt.

2. *Qui Felici communicant*) De quo dictum in ſynodo Trevirenſi. Male autem in vulgatis, *qui Feltci non communicant*: abeſt enim a manuſcriptis negatio, & abeſſe debere res docet.

EJUSDEM JACOBI SIRMONDI S. J.

Labbei ex Append t 2.

NOTÆ POSTUMÆ, NUNC PRIMUM EDITÆ.

PRovide autem Gallicanorum epiſcoporum ſynodum male, ut reor, nominat Hincmarus Remenſis adverſus Laudunenſem cap. XX. Neque enim a Gallicanis epiſcopis, tamſi adfuiſſe aliquos fatendum eſt, ſed horum poſtulatione, ut præfatio ipſa docet, ad componendas eorum de variis negotiis controverſias, ab Italis potiſſimum epiſcopis celebrata eſt apud Auguſtam Taurinorum in ſubalpinis. Taurinenſem itaque ſynodum vocat Zoſimus epiſtola VI. & VII. Taurinaam Regenſis aut Zoſimus epiſtola VI. & VII. Taurinaam Regenſis aut Zoſimus epiſtola VI. & VII. Taurinatenſem alii: can. I. & Arauſicana can. XXIV. Taurinatenſem alii: nonnulli etiam, ſed inepte ut videtur, Tauritanam. Quidam codices epiſcopos in ea fuiſſe adnotant numero XX. Dies qui ibi deſignatur X. Kalendas Octobris, ſed de anno nihil compertum eſt. Hoc ſane liquet, in annum Chriſti CCCXCVII. qui ex Baronii ſententia titulo eſt adſcriptus, conjici non poſſe. Nam ex Zoſimi epiſtola VI. & altera ad eumdem Africanos conſtat, quo C tempore habita eſt ſynodus Taurinenſis, Briccium apud Turones epiſcopum fuiſſe. Habita ergo eſt poſt mortem ſancti Martini, cui Briccius ſucceſſit. At Martinus omnium veterum conſenſu menſe Septembri anni CCCXCVII. nondum e vivis exceſſerat. Quare hic annus ſynodo non congruit. Quod ſi eos audiamus, qui Martini obitum in annum CCCC. vel longius etiam rejiciunt, ſynodi pariter epocham differi oporebit.

Proculus Maſſilienſis.) Jam notus eſt Proculus Maſſilienſium epiſcopus ex concilio Aquilejenſi, cui Gallorum legatus interfuit: ſanctus idem & doctiſſimus pontifex Hieronymo dictus in epiſtola IV. ad Ruſticum. Huic nunc, quamvis alterius provinciæ, id eſt Viennenſis, epiſcopo ſingulari privilegio indulget ſynodus, ut metropolitani jure præſit provinciæ II. Narbonenſi, cujus eccleſias vel parochias ſuas fuiſſe aſſerebat, vel epiſcopos a ſe in eiſdem eccleſiis ordinatos. Quod Proculi privilegium, tamquam ſubreptum & emendicatum, improbavit poſtea Zoſimus, ut ex ejus epiſtolis patefit. Ceterum vel hic locus oſtendit, Aquenſis civitatis epiſcopum, licet civitas ipſa jure civili metropolis eſſet, provinciæ II. Narbonenſis, ac titulo metropolis ornetur in Notitia civitatum Galliæ, nondum tamen hoc tempore metropolitani jura obtinuiſſe inter epiſcopos. Quod ipſum intelligere eſt de Ebreduno & Tarentaſia in Alpinis provinciis. Sero enim & harum antiſtites metropolitanorum honorem nomenque adepti ſunt. Sed de his alias. Can. I.

Arelatenſis & Viennenſis.) Arelate in Viennenſi olim provincia cenſebatur, quod declarat elenchus epiſcoporum concilii Arelatenſis: *Marinus epiſcopus de civitate Arelatenſium provincia Viennenſi*: & Notitia imperii occidentalis, ubi procuratores cynegiorum enumerantur ſub diſpoſitione comitis ſacrarum largitionum: *Procurator cynegii Arelatenſis provincia Viennenſis*. Nec dubium quin totius provinciæ metropolis tum fuerit civitas Vienna, quæ ſola omnium ejus provinciæ civitatium metropolis nomen gerit in Notitia. Arelate tamen variis, principum beneficio, jam inde a Conſtantini temporibus, a quo Conſtantina cognominata eſt, aucta incrementis & ornata privilegiis (unde & Galluliæ illi Romæ nomen inditum ab Auſonio, ab eodemque Arelate in Can. II.

in clararum urbium catalogo, ſecundo intra Gallicanas poſt Treviros loco poſita) de metropolis nomine anſa eſt cum Vienna contendere, & Arelatenſis epiſcopus honorem primatus intra provinciam affectare. Re igitur ad concilii Taurinenſis judicium ab utriuſque urbis epiſcopis delata, definitum eſt a ſynodo, ut qui ſuam civitatem probaret eſſe metropolim, is primatus honorem obtineret: aut certe, ut bono pacis provinciam, ſi vellent, inter ſe dividerent, & proximas ſibi uterque civitates metropolitani jure vindicaret. Quod poſterius ſummis pontificibus poſtea placuit, reque ipſa perfectum eſt. Nec enim hoc ſynodi judicio controverſia ſtetit: ſed crebris rurſum contentionibus ſæpe renovata, vix tandem poſt annos ſupra centum Symmachi papæ auctoritate ſedata eſt.

Can. 2. *De ordinatione Sacerdotum.*) Epiſcoporum. Delatis ad ſe quatuor epiſcopis, qui illicita quædam circa epiſcoporum ordinationem uſurparant, ita indulget ſynodus, ut deinceps abſtinere jubeat: quam ſententiam in alios etiam cadere vult, qui eadem perpetrarint. Pœnam autem ejuſmodi ordinationibus in poſterum ſtatuit: ordinatis quidem, epiſcopatus privationem; ordinatoribus vero, ut ordinationibus de cætero concilioſique non intereſſent.

Remigium.) Codex Remenſis *Remedium*: quod idem eſt. Nomina duo hæc promiſcue in iiſdem uſurpari, multis alibi exemplis deprehendimus. Remedius porro, quamquam ejus ſedes perinde ac ſociorum ignota eſt, is videtur, de quo Proſper in chronico Pithœano. *Proculus Maſſilienſis epiſcopus clarus habetur, qui annuente magno de ſuſpecto adulterio Remedii epiſcopi quæſito agitator.* Omnes, ni fallor, ſecundum Narbonenſis epiſcopi fuerunt.

Cap. 4. *De Palladio Lato.*) Conquerebatur, ut apparet, Palladius de ſententia in ipſum a Triferio epiſcopo lata: quia crimen objectum presbytero probare videlicet non potuerat. Confirmat ſententiam ſynodus, hoc in Palladii gratiam indulto, ut in poteſtate ſit Triferii eam relaxare cum voluerit.

Cap. 5. *De Exuperantio presbytero.*) Confirmat Triferii ejuſdem ſententiam alteram in Exuperantium presbyterum contumelioſam: ita ut in excommunicatione inflicta maneat presbyter, quoad vel ipſe epiſcopo ſatisfecerit, vel epiſcopo illum reſtituere viſum fuerit.

Cap. 6. *Qui Felici communicant.*) Epiſcopo Trevirenſi, viro alias ſanctiſſimo: ſed qui ab Ithacianæ partis epiſcopis ordinatus eorum communioni mordicus adhæſit. Ab Ithacianis porro, quod contra eccleſiæ diſciplinam agere viderentur, optimi quique antiſtites abſtinebant. Quod de ſeipſo teſtatur S. Ambroſius, de ſua ad Maximum apud Treviros legatione ſcribens epiſtola LVI. *Poſtea*, inquit *cum viderem me abſtinere ab epiſcopis qui communicabant ei, vel qui aliquos, devotas literas a fide, ad me cum petebant, commotus ab eis juſſit me ſine mora regredi.* Et de S. Martino narrat Severus, ut antedictum eſt, cum inflecti ſe paſſus eſſet, ut Felicis ordinationi præſentiam ſuam commodaret, factî eum mox graviter pœnituit. Perſtitere tamen intra Gallias, etiam poſt Ithacii exauctorationem, Ithacianæ reliquiæ, Felice epiſcopo duce. Cui communicantes epiſcopi cum legatos ad ſynodum miſiſſent, decretum eſt juxta Siricii & Ambroſii literas, quas non extant, Felicianæ communionis epiſcopos, niſi ab eo ſe ſubduxerint, ad pacis conſortium non admitti. Quare ſynodum Felice ſuperſtite habitam fuiſſe conſtat.

Cap. 7. *Ut Clericum alterius.*) De alienis clericis duo vetat, quæ in canonibus crebro inculcantur. Ne quis epiſcopus illos ſuſcipiat, vel ordinet in ſua eccleſia, & ne abjectus in communionem recipiat. Quorum alterum in ſynodo Nicæna canone XVI. eſt interdictum: alterum tum in eadem Nicæna can. V. tum in Sardicenſi canone item XVI.

Hi vero qui contra interdictum.) Nihil hic ſtatuit ſynodus in futurum, ſed veteres canones admiſſi caſtigat. Eos ergo qui contra interdictum, verbi gratia, ex bigamis ordinati fuerant (de quibus ſynodo Valentina, cum bigamos ordinari vetaret, nihil revolvi placuerat) hac pœna multat, ut ad gradum ulteriorem non provehantur. Parenque pœnam in eos decernit, qui filios in miniſterio, id eſt jam ordinati, generarunt. Quam canonis partem ampliata & ſecuta eſt ſynodus Arauſicana can. XXIV. Cap. 8.

NOTA SEVERINI BINII.

a Concilium.) Hoc concilio, principio, dum iſtius epiſtolæ, in cauſa communionis cum Felice Ithaciana factionis epiſcopo, a Siricio & Ambroſio ad Taurinenſem ſynodum ſcriptæ, de quibus ſupra, lectæ fuerunt. Deinde, altercationes inter Arelatenſem & Viennenſem epiſcopos de primatu certantes, ſedatæ ſunt. Illi enim civitati primam dignitatem adjudicarunt, quæ ſe ejus provinciæ metropolim eſſe oſtenderet. Tertio declaratum fuit, Narbonenſis eccleſiæ primam ſedem eſſe apud Maſſilienſes, atque Proculum ejuſdem ſedis epiſcopum, metropolitanum epiſcopum habendum eſſe. Acta concilii.

b Taurinenſe. Taurinum quondam Auguſta Taurinorum urbs eſt in regione Pedemontana, pulcherrimis ornata ſtructuris, & arce elegantiſſima. Habet archiepiſcopatum & academiam illuſtrem. Taurinum quale urbe.

c Siricii papæ.) Hoc concilium ſub pontificatu Siricii adhuc viventis, & paulo poſt obitum S. Ambroſii Mediolanenſis eccleſiæ epiſcopi, habitum fuiſſe, verba Can. 7. circa finem manifeſto indicant. Cum itaque Cæſario & Attico conſulibus, teſte Marcel. in chronico, Ambroſius defunctus fuerit, iiſdemque conſulibus Simplicianus eidem ſuffectus eſſe reperiatur, an. 42. conc. Carth. III. demum etiam non ultra ſequentem annum Siricius pontifex ſuperſtes fuerit, hanc ſynodum præciſe decimo Kalend. Octobres, anno Chriſti 397. qui eſt Siricii penultimus, Arcadii, & Honorii imperatorum 3. celebratam fuiſſe, neceſſario eſt concedendum. Tempus ſynodi.

d Proculus.) Hic eſt ille Proculus nomine inſignis, ab Hieron. epiſt. 4. ad Ruſticum plurimum commendatus, quem una cum S. Ambroſio Aquilejenſi concilio interfuiſſe ſupra vidimus. De Proculo plura ibidem. Proculus. Cap. 1.

e Felici non communicent.) Hic eſt ille Felix a S. Martino & ab Ithacianæ factionis conſortibus epiſcopis ſanguinariis ordinatus, cui Galliarum epiſcopi non communicarunt ob eam cauſam, de qua ſupra egimus in notis concilii Trevirenſis. De hoc concilio vide Baronium anno C 397. numero 42. & 43. Felix quis. Cap. 5.

f Juxta venerabilis memoriæ Ambroſii epiſcopi, vel Romanæ eccleſiæ pontificis.) Literas pacificas, quarum communicatione hæretici vel etiam ſchiſmatici in communionem eccleſiæ recipiebantur, dare & impertiri Romano pontifici ex officio ordinario; Mediolanenſis eccleſiæ epiſcopo ex ejuſdem pontificis delegatione competebat; ut probat Baronius anno 405. num. 55. & ſequentibus. Unde graviter errat, qui ex hoc loco Mediolanenſis epiſcopi, & Romani pontificis parem eamdemque poteſtatem eſſe exiſtimat. Vide notas concilii Tolet. I. verbis, *Per ſanctum Simplicianum*, &c. An Romani pontificis & Mediolanenſis epiſcopi æqualis poteſtas fuerit.

CONCILIUM [1] CARTHAGINENSE

[b] NOMINE SECUNDUM, ORDINE [a] TEMPORIS

Inter Carthaginenſia extantia vere poſtremum, circa tempora Cœleſtini Papæ. (*a*)

Probatum a Leone IV. *Cap. de libellis d.* 20.

[a] errant poſt Baron. Binius vere enim hoc concilium celebratum fuit anno 390 ſub Genethlio deceſſore Aurelii, cujus nomen necnon Alypii exulat a mſſ. cc optimæ notæ.

TITULI CAPITULORUM. A [a] CAPITULA. [a] CANONES

I. *Ut Trinitas & credatur & prædicetur.*

II. *Ut caſtitas a Levitis & ſacerdotibus cuſtodiatur.*

III. *Ut chriſma & benedictio puellarum, & reconciliatio pœnitentium, a presbyteris non fiant.*

IV. *Ut presbyter pœnitentem, juſſus ab epiſcopo ſuo, reconciliet.*

V. *Ut diœceſis, quæ epiſcopum nunquam habuit, non habeat.*

VI. *Ut, qui criminibus implicati ſunt, clericos non accuſent.*

VII. *Ut, qui excommunicatum alterius ſuſceperit, excommunicetur.*

VIII. *Ut, ſi presbyter excommunicatus ſacrificare præſumpſerit, anathematizetur.*

IX. *Ut, ſi presbyter inconſulto epiſcopo [a] agenda celebraverit, honore privetur.*

[a] al. *agendas.*

X. *Quanti debeant judicare ſacerdotem, atque* [a] *Leviten.* [b]

[a] *Leviten.* [b] In codice Vaticano *Si epiſcopus aut presbyter aut diaconus accuſati fuerint, quanti eos debeant judicare.*

XI. *Ut nullus parochiam alienam præſumat.*

XII. *Ut ſine conſultu metropolitani nullus ordinetur epiſcopus.*

XIII. *Ut, qui contra profeſſionem & ſubſcriptionem ſuam venerit, in concilio deponatur.*

PRÆFATIO.

GLorioſiſſimo Imperatore [c] Valentiniano Auguſto IV. & Theodoſio [d] viris clariſſimis conſulibus, [1] 14. Kalendas [d] Junii, Carthagine [d] in baſilica [e] Perpetua reſtituta, cum [e] Genedius epiſcopus una cum Victore [f] Abderitano, & alio Victore [g] Pupputanenſi, & ceteris coepiſcopis ſuis provinciarum diverſarum, conſediſſet, Genedius epiſcopus dixit:

[c] Neoterio [d] Iuliano.

[e] Perpetua [f] Genethlius [f] Abritano, al. Abzurita-no [g] Puppianenſi.

I.

Omnipotenti [b] Deo gratias refero, qui permiſit, ut ſecundum commune concilium habitum in [1] prætorio, etiam ita, juxta tenorem petitionis literarum mearum, ad Carthaginem pro fide atque utilitate eccleſiaſtica veniretis, licet non omnes. Tamen quoniam caritas totum perſuadet, ut qui corpore ſunt abſentes, nobiſcum in ſpiritu videantur B eſſe conjuncti: idcirco, Deo propitio, quia præſentes eſtis, pari profeſſione fides eccleſiaſtica, quæ per nos traditur, in hoc cœtu glorioſo primitus confitenda eſt. Tunc demum, ordo eccleſiaſticus ſingulorum ex conſenſu [6] omnium eſt [c] extruendus atque roborandus, ut fratrum & coepiſcoporum noſtrorum nuper promotorum mentes de his, quæ proponenda ſunt, roborentur. Et ſicut a patribus certa [7] diſpoſitione accepimus, ut [d] Trinitatem, quam in noſtris finibus conſecratam retinemus, Patris & C Filii & Spiritus ſancti unitatem, quæ nullam noſcitur habere [e] notitiam, ſicuti didicimus, ita Dei populos inſtruamus. Ab univerſis epiſcopis dictum eſt. Plane ſic accepimus, ſic tenemus, fidem apoſtolicam ſequentes.

[b] Vide ſupra pag. 709. A. & ſequentes.

Cod. can. Can. 2. Varim paulo ut ſupra l. c.

[c] addirmandet. Ad corroborandas autem ſ. e. c. n. p. m. & proponenda ſunt quæ a patribus.

[d] Trinitatis quam noſtris tenentibus.

[e] differentiam.

II.

f Aurelius [f] epiſcopus dixit: *g* Cum in præterito concilio de continentiæ & caſtitatis moderamine tractaretur, gradus iſti tres [8] conſcriptione quadam caſti-

[f] Epiconius epiſcopus Bullenſis, ſeu Bullenſium regiorum.

[g] infra.

---

1 Hoc Concilium contulit Harduinus cum MS. ac pervetuſto Codice Bibl. Collegii Pariſienſis Soc. Jeſu, & in illo, ſicut & in aliis Africæ Conciliis, emendationes & varias lectiones adjecit ex MS. Sorienſi Gothico, qui aſſervatur in Bibliotheca S. Laurentii Eſcurialis, a Schelſtrate olim ad eum Roma tranſmiſſus. Nos vero collato Labbei ac Harduini textu, ea in quibus alter ab altero diſſidet, præter adnotata a Labbeo in margine hic ſubnimus. Hoc autem Concilium, ut optime poſt Holſtenium advertit Labbeus, celebratum fuit anno 390. ſub Epiſcopo Carthaginenſi Genethlio, quem *Genecilum* in MSS. ubique appellati obſervat Harduinus, ac proinde in Kalend. Carthag. legi: *Nonat Mat, Depoſitio Genecli Epiſcopi.* Holſteniannm huius Concilii editionem ſupra ſuo loco attulimus pag. 685. 2 al. *agendam.* 3 *v. Kal. Junii*, Hard. at miſ. habet *XVI. Kal. Julias.*

4 *Puppianenſi*, Hard. 5 *in præterito, & juxta.* Hard. 6 *omnium* omittitur ab Harduino.

7 *depoſitione.* Hard. 8 *qui conſcriptione.* Hard.

(*a*) Concilium hoc ſub Genethlio Carthaginenſi habitum pertinet ad annum 390 ut ex nota Conſulum diſcimus, neque huic numeras primi vel ſecundi Concilii convenit: cum ſola ſub Aurelio concilia veniant in ſeriem. Vide Concilium Africanum anni 425. ſub Bonifacio Carthaginenſi.

* caſtitati, Cod. can. c. 8. Diſt. 83. Cum in præterito. Diſt. 32. Epiſcopos presbyt.

* caſtitatis, per conſecrationes annexi ſunt. Epiſcopos, inquam, presbyteros, & diaconos ita placuit, ut condecet ſacroſanctos antiſtites, & Dei ſacerdotes, nec non & Levitas, vel qui ſacramentis divinis inſerviunt, continentes eſſe in omnibus, quo poſſint ſimpliciter, quod a Deo poſtulant, impetrare; ut quod apoſtoli docuerunt, & ipſa ſervavit antiquitas, nos quoque cuſtodiamus. Ab univerſis epiſcopis dictum eſt: Omnibus placet, ut epiſcopi, presbyteri, & diaconi, [1] vel qui ſacramenta contrectant, pudicitiæ cuſtodes, [b] etiam ab uxoribus ſe abſtineant. Ab omnibus dictum eſt: Placet, ut in omnibus & ab omnibus pudicitia cuſtodiatur, qui altari deſerviunt.

Cod. can. c. 9. Variat pauſo, ut ſupra.

B

[1] *Ex cod. Vaticano.* Gradus iſti tres qui conſtrictione quadam caſtitatis per conſecrationes annexi ſunt, epiſcopus, inquam, presbyter & diaconus tractatu pleniore, ut pudicitiam cuſtodiant, docentur: Genethlius epiſcopus dixit; ut ſuperius dictum eſt, decet, &c.

III.

[a] * Fortunatianus. [a] Numidius epiſcopus Maxulitanus Cod. can. c. 6. 26. qu. 6. Si jubet ſanctitas. [b] Genethlius. [c] Numidii.

[j] * Fortunatus [a] epiſcopus dixit: Si jubet ſanctitas veſtra ſuggero. Nam & memini [c] præterito concilio fuiſſe ſtatutum, ut chriſma, vel reconciliatio pœnitentium, nec non & puellarum conſecratio, a presbyteris non fiant. Si quis autem emerſerit hoc faciens, quid de eo ſtatuendum ſit? Aurelius [b] epiſcopus dixit: Audivit dignatio veſtra ſuggeſtionem fratris & coepiſcopi noſtri Fortunati [c]. Quid ad hæc dicitis? Ab univerſis epiſcopis dictum eſt: Chriſmatis conſectio, & puellarum conſecratio, a presbyteris non fiant. Vel reconciliare quemquam in publica miſſa, presbytero non licere, hoc omnibus placet.

C

D

IV.

[d] Genethlius Cod. can. c. 7. 26. q. 6. Aurelius epiſcopus. * reconciliare. [e] conſilio.

Aurelius [d] epiſcopus dixit: Si quiſquam in periculo fuerit conſtitutus, & ſe * reconciliari divinis altaribus petierit, ſi epiſcopus abſens fuerit, debet utique presbyter conſulere epiſcopum, & ſic periclitantem ejus præcepto reconciliare. Quam rem debemus ſalubri [e] concilio corroborare. Ab univerſis epiſcopis dictum eſt: Placet quod ſanctitas veſtra neceſſario nos inſtruere dignata eſt.

V.

26. q. 1. Felix. * Selambinitanus. habuerunt,

Felix Epiſcopus * Selemſelitanus dixit: Etiam, ſi hoc placet ſanctitati veſtræ, E infinuo, ut diœceſes, quæ numquam epiſcopos * acceperunt, non habeant: & illa diœceſis, quæ aliquando habuit, habeat proprium. [1] Et ſi accedente tempore, creſcente fide, Dei populus multiplicatus deſideraverit proprium habere rectorem, ejus videlicet voluntate, in cujus poteſtate eſt diœceſis conſtituta, habeat epiſcopum. Secundum autem hanc proſecutionem ſanctitas veſtra æſtimet, quid fieri debeat. Genedius [a] epiſcopus dixit: Si placet inſinuatio fratris & coepiſcopi noſtri Felicis, ab omnibus confirmetur. Ab univerſis epiſcopis dictum eſt, Placet.

[a] Genethlius.

VI.

Cod. can. 9. * Maſclianitanus. al. Maxulianus. [b] accuſatione [c] contra apoſtolicam regulam [d] Genethlius [e] ſæcularibus.

Numidius epiſcopus * Maſſylitanus dixit: Præterea ſunt quamplurimi non bonæ converſationis, qui exiſtimant majores natu vel epiſcopos, paſſim vageque in [b] accuſationem pulſandos; debent tam facile admitti [c], necne? [d] Aurelius epiſcopus dixit: Placet ergo caritati veſtræ, ut is qui aliquibus [e] ſceleribus irretitus eſt, vocem adverſus majores natu non habeat accuſandi? Ab univerſis epiſcopis dictum eſt: Si criminoſus eſt, [1] non admittatur: Omnibus placet.

VII.

* Selambinitanus. [f] adtentare * ſor contenſu ſui epiſcopi. [g] regiorum. [h] rejectis eſſe [i] Genethlius & ſic de aliis. [11] q. 3. Qui merito ita.

Felix epiſcopus * [1] Selemſelitanus dixit: Illud autem veſtræ ſuggero ſanctitati, ut [f] ſi qui pro facinoribus ſuis de eccleſia pelluntur, & auſi fuerint ad comitatum pergere, aut ad judicia publica proſilire, aut forſitan eccleſiæ catholicæ limina [f] conturbare, ſi epiſcopus vel clericus cujuslibet plebis, eos ſine * conſenſu ſuſceperit, de his quid cenſetis? Epigonius epiſcopus Bullenſium [g] regionum dixit: Si quis epiſcopus, communionem tenens catholicam, hujuſmodi homines, vanis blandimentis incedentes, temere ſuſceperit, ſciat [1] cum his ſe [h] rectiſſime depravatum vel damnatum. Genedius [i] epiſcopus dixit: Ergo recte ſuggerunt fratres & coepiſcopi, ut qui merito facinorum ſuorum ab eccleſia pulſi ſunt, ſi ab aliquo epiſcopo aut presbytero vel clerico fuerint in communionem ſuſcepti, [8] refugientes ſui epiſcopi regulare judicium, etiam ipſe pari cum eis crimine teneatur obnoxius. Ab univerſis epiſcopis dictum eſt: Omnibus placet.

VIII.

Cod. can 10.

[l] Alypius epiſcopus eccleſiæ Tagaſtenſis,

---

1 *vel qui ſacramenta contrectant*, non ſunt in MS. Sorbonæ, ſed ſunt in noſtro. *Hard.* 2 *pratermiſſis Conciliis.* Hard. 3 Hæc canon citatur in Concil. Toletan. XII. cap. 4. *ex Concilio Africæ II. titulo* V. & a Ferrando ſimiliter cap. XIII. *ex Concil. Carthag. in Baſilica ita.* V. Hard. 4 *Ut non*, Hard. 5 In uno MS. *Sefemitanus*, Hard. 6 *ut hi qui*, Hard. 7 al. *cum iiſdem rejectis ſe depravatum, tranſeas in foris eorum.*
8 *refugientes ſui Epiſcopi regulare judicium*, deſunt in MS. *Hard.*

a v. c habet nec non ieſſe Ipſa Holſtenio etiam Vaticanus. *Petim epiſc. Selemſitanus*, expunctio Alypio nondum epiſcopo eccleſiæ Tagaſtenſis a provinciæ Numidiæ legato.

b Genethlius epiſcopus: nec plura in veteri cod. & Vaticano.

c Felix Cod. can. c. 11.

ſis, legatus provinciæ Numidiæ [a], dixit: nec illud prætermittendum eſt, ut ſi quis forte presbyter ab epiſcopo ſuo correptus, aut excommunicatus, tumore vel ſuperbia inflatus, putaverit ſeparatim Deo ſacrificia offerenda, vel aliud erigendum altare contra eccleſiaſticam fidem diſciplinamque crediderit, non exeat impunitus. *m* Valentinus [b] primæ ſedis provinciæ Numidiæ, dixit: Neceſſario diſciplinæ eccleſiaſticæ & fidei congrua ſunt, quæ frater noſter [c] Alypius proſecutus eſt. Proinde, quid exinde videtur veſtræ dilectioni, edicite. [1] Si quis presbyter contra epiſcopum ſuum inflatus ſchiſma fecerit, anathema ſit. Ab univerſis epiſcopis dictum eſt: Si quis presbyter a præpoſito ſuo excommunicatus vel correptus fuerit, debet utique apud vicinos epiſcopos conqueri, ut ab ipſis ejus cauſa poſſit audiri, ac per ipſos ſuo epiſcopo reconciliari. Quod niſi fecerit, ſed ſuperbia (quod abiit) inflatus ſecernendum ſe ab epiſcopi ſui communione duxerit, ac ſeparatim cum aliquibus ſchiſma faciens, ſacrificium Dei obtulerit, anathema habeatur, & locum amittat. Nihilominus & de civitate [2] & congregatione, in qua fuerit, longius repellatur, ne vel ignorantes, vel [d] ſimpliciter viventes, ſerpentina fraude decipiat; quoniam ſecundum apoſtolum: *Eccleſia una eſt, una fides, unum baptiſma.* Et ſi querimoniam juſtam adverſus epiſcopum habuerit, inquirendum * erit.

a Agenda.

d ſimplices mentes.

Epheſ. 4.

* eſt

IX.

[3] Numidius epiſcopus * Maſſylitanus dixit: In quibuſdam locis ſunt presbyteri, qui aut ignorantes ſimpliciter, aut diſſimulantes audacter, præſente, & inconſulto epiſcopo, complurimis in domiciliis agant [4] agenda, quod diſciplinæ incongruum cognoſcit eſſe ſanctitas veſtra. Genedius epiſcopus dixit: Fratris & coepiſcopi noſtri dignæ ſuggeſtioni reſpondere non [e] immoremur. Ab univerſis epiſcopis dictum eſt: Quiſquis presbyter inconſulto epiſcopo [5] agenda in quolibet loco voluerit celebrare, ipſe honori ſuo contrarius exiſtit.

Maſcilianus al. Maſculitanus.

e morentur.

X.

Cod. can. 11. & 12.

* Selambinitanus. 15. q. 7 Felix 3 q. 8. Suggero ſecundum ſta.

Felix epiſcopus * Selemſelitanus dixit: Etiam hoc adjicio ſecundum ſtatuta veterum conciliorum, ut ſi quis epiſcopus (quod non [a] opinamur) in reatum aliquem incurrerit, & fuerit ei nimia neceſſitas, non poſſe plurimos congregare; ne in crimine remaneat, a duodecim epiſcopis audiatur, & a ſex [b] presbyteris, & a tribus [c] diaconibus, cum proprio ſuo epiſcopo. Genedius epiſcopus dixit: Quid ad hoc dicit ſanctitas veſtra? Ab univerſis epiſcopis dictum eſt [d], a nobis veterum ſtatuta debere ſervari.

a opinamur (forſ. rr)

b presbyter

c diaconus.

d dignum eſt a n.

XI.

Victor epiſcopus * Abderitanus dixit: Roboranda eſt eccleſiaſtica diſciplina, ne quiſquam epiſcoporum alterius plebes, vel diœceſim ſua importunitate pulſare debeat [e]: qui hoc facere tentaverit, quemadmodum coercendus eſt? Genedius epiſcopus dixit: Et lex ſancta prohibet, & ipſa veritas [f] definit, non debere quemquam aliena concupiſcere. Proinde, quid etiam vobis omnibus placeat, propria voce ſignate. Ab univerſis epiſcopis dictum eſt: Placet, ſecundum divinæ legis [g] & ſancti evangelii auctoritatem, ut nemo noſtrum alienos limites tranſgrediatur.

* Abzaritanus al. Abzuritanus.

e terminoſque ibi ſtaturos conetur excedere.

f non ſinit quemquam a c. *Exod.* 20. *Deut.* 5. & 7. *Deut.* 19. & 27. *Prov.* 22. *Matth.* 5.

XII.

Numidius epiſcopus * Maſſylitanus dixit: [g] Alii epiſcopi uſurpatione quadam exiſtimant, contempto primate cujuslibet provinciæ ſuæ, ad deſiderium populi, epiſcopum ordinare, [h] ſine literis ad ſe primæ cathedræ manantibus, neque poſtea acceptis. Quid de hoc ſtatuit ſanctitas veſtra? Genedius epiſcopus dixit: Quoniam communis eſt honorificentia, quam unicuique ſervari oportet, [i] idipſum fraternitati veſtræ convenit pronunciare. Ab univerſis epiſcopis dictum eſt: Placet omnibus, ut inconſulto primate cujuslibet provinciæ, tam facile nemo præſumat, licet cum multis epiſcopis, in quocumque loco ſine ejus (ut dictum eſt) præcepto epiſcopum ordinare. Si autem neceſſitas fuerit, tres epiſcopi, in quocumque loco ſint, cum primatis præcepto ordinare [k] debeant epiſcopum.

* Maſcilianenſis al. Maſculitanus.

g aliqui.

h poteſtate accepta.

i de hoc ipſo, fratres, veſtrum eſt pronunciare.

Diſtinct. 65. Placet omnibus.

k debebant.

XIII.

Genedius epiſcopus dixit: Omnia ergo, quæ a veſtro cœtu glorioſiſſimo ſtatuta

1 *Si quis presbyter contra epiſc. ſuum inflatus ſchiſma fecerit, anathema ſit*, non ſunt in MS. *Hard.*

2 Non ſunt hæ duæ voces *& congregatione* in MS *Hard.* 3 Ferrandus cap. 90. ex Conc. Carthag. tit. 7. Sic Canon X. XI. & XII. ab eodem Ferrando citantur ex Conc. Carth. ſub S. Genetlio. *Harduinus.*

4 MS. *agendam*, hoc eſt, officium Miſſæ ſacramque Liturgiam. De hac voce vide Durandum lib. 7. cap. 35. n. 1. *Hard.* 5 MS. *agendam*. Harduinus. 6 *& ſanctæ Evangelii*, non ſunt in MS. *Harduinus.*

7 *neque literis*. Hard.

tuta ſunt, placet ab omnibus cuſtodiri? Ab univerſis epiſcopis dictum eſt: Placet, placet, ut cuſtodiantur ab omnibus. Genedius epiſcopus dixit: Si (quod non opinamur) ab aliquo fuerint violata, quid ſtatuitis, quod fieri debeat? Ab univerſis epiſcopis dictum eſt. Qui contra ſuam profeſſionem vel ſubſcriptionem venerit, ipſe ſe ab hoc cœtu ſeparabit. Genedius epiſcopus dixit: Gratulemur domino noſtro præſtante, quod pro ſtatu eccleſiæ catholicæ cuncta nos ſalubri conſilio ſervanda decrevimus. Et ideo, quæ ab omnibus ſunt dicta, propria debemus ſubſcriptione [a] firmare. Ab univerſis epiſcopis dictum eſt, Fiat fiat. Et ſubſcripſerunt.

[a] roborare.

NOTÆ SEVERINI BINII.

Cauſa concilii.

a Concilium Carthaginenſe.) Cauſam habiti concilii acta manifeſtant, nimirum quæ ad mores eccleſiæ Africanæ reſtaurandos ſpectabant, conſtituta fuiſſe.

Quo tempore celebratum fuerit.

b Nomine ſecundum, ordine temporis.) Hoc concilium vere poſt omnia Carthaginenſia celebratum fuiſſe, non modo ex canonibus, verumetiam epiſcoporum præſentium nominibus evidentiſſime probatur. Si, quod habent acta concilii, Valentinus Numidiæ primas Xantippi ſucceſſor, huic concilio interfuerit, poſt Milevitanum, adeoque poſt quinque ſaltem anteriora, hoc cui Genedius præfuit, quodque ſecundum appellatur, habitum fuiſſe oportet. Nam Milevitano concilio Xantippus Numidiæ primas Valentini anteceſſor interfuit. Illud igitur, in quo Valentinus epiſcopalem ſententiam deciſivam dixiſſe ſcribitur, ante Milevitanum ſub Innocentio multo minus ante tria Carthaginenſia ſub Siricio & Anaſtaſio celebrata habitum fuiſſe, ſuſtineri non poteſt. Valentinus Numidiæ primas, initio actorum Carthaginenſis VI. & in literis ſynodalibus ad Bonifacium & Cæleſtinum pontificem ſcriptis, nominatim recenſetur. Xantippi igitur non anteceſſorem, ſed potius ſucceſſorem fuiſſe, nemini dubium eſſe poteſt. Secundo, anterioribus Carthaginenſibus omnibus Aurelium epiſcopum præſediſſe, ex actis eorumdem conciliorum aperte conſtat. In hoc cum Aurelio Carthaginenſi epiſcopo, Genedius Carthaginenſis re & nomine epiſcopus præſedit, quod ille literis ſuis Carthagine celebrandum indixit, in quo primo loco ſedens primam ſententiam pronunciavit. Dubium itaque nullum eſt, quin Aurelius poſt ſex aut ſeptem concilia Carthagine habita, poſt multos in eccleſia Carthaginenſi exantlatos labores epiſcopatu ſe abdicarit, atque ad imitationem Valerii Hipponenſis S. Auguſtinum ſuſtinentis, in Genedium munus epiſcopale Carthaginenſis eccleſiæ tranſtulerit, ſicque auctoritate Genedii Carthaginenſis hoc concilium poſtremo loco Carthagine habitum fuerit. Nam inauditum eſt, ut alius quam Carthaginenſis epiſcopus Carthagine concilium indixerit, per literas convocarit, atque in eo primo loco ſedens primam ſententiam pronunciaverit. Quod Aurelius Carthaginenſis epiſcopus interfuiſſe, ſententiam ſuam dixiſſe ſcribitur, honoris cauſa accidit. Tertio ſub pontificatu Cæleſtini poſt Africanum, adeoque poſt omnia Carthaginenſia concilia hanc ſynodum Carthaginenſem, quæ ſub præſidio Genedii habita eſt, celebratam fuiſſe, ſecundus & tertius canon hujus concilii, in quibus Africani concilii anno primo Cæleſtini pontificis celebrati canones, decimus nimirum & vigeſimus ſeptimus, citati reperiuntur, manifeſtiſſime teſtantur. Quarto demum, ex addita ad ſecundum canonem hujus concilii antiqua lectione habetur expreſſum, quod Fauſtinus epiſcopus Potentinus in Piceno, legatus a latere a Bonifacio papa miſſus, in hoc concilio ſententiam dixerit. Sive igitur in Africa hucuſque perſeveraverit, ſive iterum a Cæleſtino miſſus fuerit, ex præſentia illius colligitur, hanc ſynodum Carthaginenſem ſub pontificatu Cæleſtini, poſt Africanum aliaque omnia Carthaginenſia concilia habitam & congregatam fuiſſe. Hæc ex Baronii appendice ad tom. 5. annum 397. Plura vide infra verbis ſequentibus.

Valentini primatus Numidiæ quo tempore temuerit.

[c] quam multæ ambages?

Conſulatus nota erronea. Alypius quando preſbyter & epiſcopus factus.

c Valentiniano Auguſto IV.) In nota conſulum collector manifeſte errat. Nuſquam enim Valentinianus Auguſtus cum Theodoſio, ſed cum Neoterio anno Chriſti 390. conſulatum geſſiſſe reperitur. Nec eſt quod dici poſſit pro Neoterio librariorum vitio Theodoſium Aſcriptum eſſe, ſiquidem Alypius, qui in hac ſynodo Tagaſtenſis epiſcopus nominatur, Valentiniano Auguſto IV. & Neoterio conſulibus, tantum adhuc presbyter exiſtens, non niſi quatuor annis poſt prædictorum conſulatum epiſcopus ordinatus fuerit, ut patet apud Baron. anno 394. Vetius eſt librariorum vitio ordinem conſulum inverſum eſſe, ut loco Theodoſii junioris XL & Valentiniani, qui poſt Caſtinum & Victorem, anno ſecundo Celeſtini papæ abſoluto conſulatum geſſerunt, poſuerint conſules Valentinianum & Theodoſium, addideritque IV. tamquam notam numeri, quæ deſignabat Theodoſium juniorem. Hæc Baron. prædicto loco.

Eccleſia Perpetuæ cur Reſtituta appellata fuerit.

d In baſilica Perpetuæ.) Primaria nimirum urbis eccleſia, denominata a primaria martyre Perpetua. Nam ut auctor eſt Victor Uticenſis epiſcopus lib. 1. de perſecut. Vandalica, Perpetua Carthagine major baſilica fuit, ubi corpora ſanctarum martyrum Perpetuæ & Felicitatis ſepulta erant. Eadem nominata eſt *Reſtituta*, quod a Donatiſtis olim occupatam & diutius poſſeſſam, Conſtantinus aut ejus poſteri imperatores catholici, catholicis reſtituerint atque reddiderint. Ita Baron. anno 397. num. 44. & 45. A Reſtituta martyre Carthagine paſſa, vel a Reſtituto Carthaginenſi epiſcopo, illam baſilicam, in qua hoc aliaque complura Carthaginenſia concilia habita ſunt, denominatam fuiſſe, dici poſſet, niſi hoc loco eadem baſilica alio nomine etiam Perpetuæ appellaretur.

Genedius epiſcopus Carthaginenſis.

e Genedius epiſcopus.) Genedius abſque controverſia cognoſcitur fuiſſe epiſcopus Carthaginenſis, utpote qui non ſolum primo loco ſedit, primuſque omnium ſententiam dixit, ſed & ſuis ipſe literis ſynodum convocavit. Quod non niſi primati licuiſſe docet S. Auguſtinus epiſtola ad Victorium. Hunc Grato ſucceſſiſſe, præceſſiſſe vero Aurelium, propter rationes ſupra dictas dici non poteſt. Quod vero Aurelius Valerii Hipponenſis imitator, onus epiſcopale in Genedium tranſtulerit, cumque Genedio ipſe Aurelius honoris cauſa ſederit, omnino eſt dicendum: propterea quod duos ejuſdem ſedis epiſcopos ſimul eſſe non licuerit. Baron. prædicto loco in appendice.

Verum hæ nullius momenti ſunt.

Aurelius an fuerit epiſcopus.

f Aurelius epiſcopus.) Carthaginenſis nimirum, ſic dictus, quod cum Genedio, in quem ſenio fatiſcens epiſcopatum refuderat, honoris cauſa ſederit, ſuffragiique dicendi prærogativam obtinuerit.

g Cum in præterito concilio de continentia & caſtitate, &c.) Nimirum Africano, quod Caſtino atque Victore conſulibus, anno primo Cæleſtini pontificis, qui eſt Chriſti 424. celebratum eſt. Illius enim canone 37. de continentia clericorum conſtitutum fuit id, quod hoc loco inſinuatur & allegatur. Quibus illa quæ de tempore hujus concilii ſupra diximus, non parum corroborantur.

Conjuges ad ſacros ordines adſciti uſa conjugii abſtinebant.

h Etiam ab uxoribus ſe abſtinerent.) Hic canon poſt ſextum apoſtolorum ſignificat olim accidiſſe, ut moribus ſpectatiſſimi, quantumlibet uxorem haberent, in epiſcopos eligerentur; ea tamen conditione, ut ad ſacros ordines adſciti, ab uſu conjugii penitus ſibi temperarent. Hilarium Pictavienſem epiſcopum ex conjugato cœlibem factum eſſe, ſupra diximus ſub Liberio. Qua de cauſa id olim acciderit, aut permiſſum fuerit, vide Baron. anno 58. numero 19. & 20. Item notas can. 6. apoſt.

Fauſtinus quis

i Fauſtinus epiſcopus.) Hic eſt ille, qui a Bonifacio papa legatus a latere in Africam miſſus, multis Africanis conciliis ſub Bonifacio & Cæleſtino habitis interfuit.

k Nomini præterito concilio.) Canone nimirum 10. rone. Africani.

l Alypius epiſcopus.) De Alypio vide quæ diximus ſupra verbo *Valentiniano*.

m Valentinus primæ ſedis provinciæ Numidiæ.) Vide quæ de Valentino diximus ſupra verbo *Nomine IL &c.*

GABR. ALBASPINEI EP. AVR. NOTÆ

AD CAN. III. CONC. CARTHAG. II.

RECONCILIATIO *pœnitentium*: Reconciliare pœnitentem nihil aliud eſt, quam pœnitenti abſolutionem tribuere, aut ad fidelium, aut ad euchariſtiæ communionem abſcitos: quæ reconciliationes fiebant, aut in eccleſia, exacto pœnitentiæ ſpatio, aut domi, ſen intra privatos parietes nondum abſoluto, cum pœnitentes in apertum vitæ diſcrimen adducerentur. Canon iſte vetat præciſe, & diſerte ne cui liceat ſacerdoti, in eccleſia reconciliare pœnitentem, quod poteſtas quædam eſſet juriſdictionalis, quæ penes epiſcopum erat, non autem ſacerdotem, qui intra eccleſiam, eam non poterat, niſi permittente & concedente epiſcopo ſibi arrogare.

In miſſa publica: canon addidit, *in miſſa publica*, quod per ſacerdotes pœnitens extra ſepta eccleſiæ, urgente

gente neceſſitate in gratiam redire poſſet, ut plurima canonum teſtimonia clare indicant. Hoc eſt, abſolvi poterat, ſed non reconciliari altario, & ſanctiſſimo ſacramento, hujus ipſius reconciliationis faciendæ poteſtate illis erepta, ſive intra aut extra eccleſiam, vel nulla, vel aliqua neceſſitate cogente.

AD CANON. IV. EJUSDEM CONCILII.

CANON iſte de pœnitentibus diſputat, qui dum in pœnitentia peragenda verſarentur, morbo conflictabantur, ipſoque nondum pœnitentiæ conſumto ſpatio, cum non procul a morte abeſſent, non modo abſolvi ſe, ſed & euchariſtiæ uſuram reſtitui, ubique ad altare ac myſterium aditum ſibi fieri ne paterentur, obſecrabant. Qua de re conſulti patres decernunt, per presbyterum non poſſe altario reconciliari, nec euchariſtiam porrigi, quod id ab epiſcopo expectandum ſit, cujus, cum ejuſmodi occurrunt, voluntas pertentanda & pertractanda, & a presbytero cum ea pœnitentis poſtulatio fuerit, epiſcopum conſuli oportere, quodque epiſcopus cenſuerit, aut euchariſtiam dandam, aut negandam.

De pœnitente autem in eo canone verba fieri, non eſt quod dubites, quia cæteri fideles inconſulto epiſcopo nullo negotio euchariſtiam ſumere poterant. Adde quod hæc verba *Reconciliari diximus altaribus*, oſtendunt & declarant, de quodam agi, qui nec altario, nec ſacramento reconciliatus eſſet: hoc eſt de pœnitente, non vero de fideli, qui jus haberet plene communionis.

In periculo conſtitutus, tantum in eo ſubdubitatio eſſe potuit, utrum tali in caſu, eventuque euchariſtia dari potuerit pœnitenti a ſacerdote. Extra namque mortis periculum, oportuit pœnitentem, non alio quam uſitato pœnitentiæ remedio uti, euchariſtiaque ſe refici per manus epiſcopi: idque non niſi poſt quartum pœnitentiæ gradum abſolutum: omnia autem illa quæ gerebantur publice, non a presbyteris, ſed ab epiſcopo adminiſtrabantur.

Si epiſcopus abſens fuerit, Hoc eſt, etiamſi epiſcopus abſens fuerit, presbyterum, quantumvis pœnitens morte abſumi extingnique videatur, non debere euchariſtiam præbere.

Reconciliari diximus altaribus: maximam reconciliationem eſſe exiſtimandum, quæ reconciliatio altario dicitur, hoc eſt ſanctiſſimo ſacramento, quod omnes teſtantur canones. Quod enim attinet ad minimam reconciliationem, id eſt ad ſimplicem abſolutionem & communionem, eam omnes presbyteri inconſulto epiſcopo in neceſſitate conferre poterant: maximam vero, quæ in ſubminiſtranda euchariſtia poſita erat, vel in neceſſitate, ſolus epiſcopus.

Conſulere epiſcopum; hoc eſt presbyteri eſſe has partes & officium, ut pœnitentis qui euchariſtiam efflagitat, mentem & animum quo affectus ſit aperiat epiſcopo, quo in gradu pœnitentiæ conſiſtat: quot annorum illi impoſita, quaſi inſtar pœnæ, multa: quo dolore de peccatis commiſſis tangatur: quo denique ſenſu ac ſtudio pietatis euchariſtiam concupiſcat.

CONCILIUM BYZACENUM

Habitum Ann. Chriſti 397.

CUM Hipponenſis Concilii decreta anno 393. edita per Africam a quibuſdam minime cuſtodirentur, unde in præterito Carthaginenſi Concilio plurium epiſcoporum querelæ, Byzacenæ Provinciæ epiſcopi anno Chriſti 397. in provinciali ſynodo convenientes idibus Auguſtis, inter alia ſtatuerunt, ut Hipponenſis Concilii decreta omnimode ſervarentur. Qua de re ſynodicam ſcripſerunt ad epiſcopos Carthagine hoc eodem anno congregatos, cui ſtatutorum Hipponenſium breviarium ſubdidere. Hæc ſynodica in ſequenti Carthaginenſi Concilio, in quo lecta eſt, inſerta reperitur. (*a*)

CONCILIUM CARTHAGINENSE

NOMINE TERTIUM, *b* ORDINE TEMPORIS,

Inter ea quæ poſt Nicænum extant, vere [a] ſecundum. Circa tempora Siricii Papæ. (*b*)

Probatum a Leone IV. *d.* 20. *Cap. de libellis.*

[a] Errat quoque hic Binius Baronium ut ſolet ſecutus, atque hoc concilium fuit verum tertium ac primum ſub Aurelio. I. enim ſub Grato 348. & II ſub Gerethlio 390 vide ſupra pag. 746 D. & 1390.

[c] TITULI CAPITULORUM.

I. *Ut comprovinciales epiſcopi de paſcha ſuum inquirant primatem.*
II. *Ut per ſingulos annos concilium fiat.*
III. *Ut epiſcopus, priuſquam ordinetur, canones agnoſcat.*
IV. *Ut Levitæ & virgines ante 25. annos non conſecrentur.*
V. *Ut ſacramentum catechumenis non præbeatur.*
VI. *Ut baptiſmum mortuis vel euchariſtia non detur.*
VII. *Ut epiſcopus accuſatus, ubi, vel infra quod tempus examinetur.*
VIII. *De presbyteris & diaconibus, quanti epiſcopi eos audiant.*
IX. *Ut clerici publica judicia non appellent.*
X. *Si a quoquam ab aliis judicibus eccleſiaſticis ad alios judices & eccleſiaſticos majoris auctoritatis provocatum fuerit, non obeſſe prioribus, [2] diverſas ſententias proferentibus.*
XI. *Ut filii clericorum ad ſpectacula non accedant.*
XII. *Ut [3] Clericorum matrimoniis infideles non ſocientur.*

XIII.

[1] Ex collectione Iſidori tum edita, tum MS. annorum 800. ut ſtatuunt periti, aliiſque MSS. Bibl. Collegii Pariſ. Soc. Jeſu, deinde & ex variis lectionibus ad eum a Schelſtrate tranſmiſſis, emendatius edidit hoc Concilium Harduinus, qui quando aliter legat, ac Labbeus noſter, diligenter ſequentibus notis advertimus. Apud eumdem titulus hic eſt *Concilium Carthaginenſe III. ab Epiſcopis* XLVI. (Sorbonica MSS. XLVII. al. XCVI.) *ex* CCCCXXXV. [2] *Si diverſa ſententia proferatur.* Hard. [3] *Filii clericorum matrimoniis infidelium.* Hard.

(*a*) Hoc PP. Byzacenorum concilium habitum eſt Carthagine, ut conſtat ex titulo qui ex MSS. inferius dabitur. Eo vero convenerant Byzacenii epiſcopi ad Concilium quod V. Kal. Septembris celebratum eſt

(*b*) Concilium iſtud apud Ferrandum tertii Concilii nomine ideo diſtinguitur, quia ordine tertium, erat ſub

XIII. *Ut clerici de rebus ſuis nihil infidelibus conferant.*
XIV. *Ut clerici filios ſuos a poteſtate exire non ſinant, niſi ætate & moribus comprobatos.*
XV. *Ut clerici non ſint conductores vel negotiatores.*
XVI. *Ut clerici non ſint uſurarii.*
XVII. *Ut cum clericis extraneæ fœminæ non cohabitent.*
XVIII. *Ut clerici non ordinentur, niſi omnes, qui cum eis ſunt, fideles exiſtant.*
XIX. *Ut clerici, cum ad pubertatem venerint, aut conjugium, aut caſtitatem profiteantur.*
XX. *Ut plebes alienas alius epiſcopus non uſurpet.*
XXI. *Ut nullus epiſcopus alienum clericum audeat retinere vel ordinare.*
XXII. *Ut nullus clericus ordinetur, niſi fuerit* [1] *probabilis.*
XXIII. *De precibus & orationibus.*
XXIV. *Ut in ſacrificio tantum panis & calix offeratur.*
XXV. *Ne clerici vel continentes, ad viduas vel virgines ſoli habeant acceſſum.*
XXVI. *Ut primæ ſedis epiſcopus princeps ſacerdotum non appelletur.*
XXVII. *Ut clerici tabernas non ingrediantur.*
XXVIII. *Ut epiſcopus ſine formata metropolitani longius non proficiſcatur.*
XXIX. *Ut miſſa a jejunis celebretur.*
XXX. *Ut nullus in eccleſia convivetur.*
XXXI. *Ut pœnitentibus* [2] *juxta peccatorum modum pœnitentia detur.*
XXXII. *Ut presbyter præter juſſa vel abſentiam epiſcopi non reconciliet pœnitentes.*
XXXIII. *De cuſtodia ſacrarum virginum.*
XXXIV. *De baptizandis ægrotis, qui jam loqui non poſſunt.*
XXXV. *Ne apoſtatis vel* [3] *hiſtrionibus converſis pœnitentia negetur.*
XXXVI. *Ut presbyter chriſma non conficiat.*
XXXVII. *Ut clerici ſine neceſſitate in aliena civitate non immorentur.*
XXXVIII. *Ut non liceat fieri tranſlationes epiſcoporum.*
XXXIX. *Ut non præſumant duo epiſcopi ordinare pontificem.*
XL. *Ut dum epiſcopus eligitur, ſi contradictores habeat, quinque ſacerdotes conveniant.*
XLI. *Ut per ſingulos annos convenientes epiſcopi ad concilium, etiam de paſchali ſolennitate a primate ſuo informentur.*
XLII. *Ut non accipiat alium epiſcopum plebs, quæ in diœceſi ſemper ſubjacuit.*
XLIII. *Ut qui, plebe ſua contempta, ad concilium venire detrectant, & plebem & honorem amittant.*
XLIV. *Ut clericum alienum nullus ſibi præſumat epiſcopus ordinare.*
XLV. *Ut epiſcopus, qui plures habet clericos, ei qui eget, ad ordinandum poſtulatus, largiatur.*
XLVI. *Ut epiſcopus in diœceſi factus, ſolum eam plebem teneat, in qua extitit ordinatus.*
XLVII. *Ut præter ſcripturas canonicas, nihil in eccleſia legatur ſub nomine divinarum ſcripturarum.*
XLVIII. *De baptizatis a Donatiſtis.*
XLIX. [4] *Ut ea quæ quis in eccleſiaſtico poſitus gradu acquiſivit, eccleſiæ conferantur.*
L. *Ut geſta concilii epiſcoporum ſubſcriptionibus confirmentur.*

d CÆſario & Attico viris clariſſimis conſulibus, *e* Kalendas [5] Septembris Carthagine in *f* ſecretario *g* baſilicæ Reſtitutæ, cum Aurelius epiſcopus una cum [6] epiſcopis conſediſſet, aſtantibus etiam diaconibus, conſtituta ſunt hæc, quæ in præſenti concilio definita ſunt.

CAPITULA.

I.

Placuit ergo in principio propter errorem, qui ſæpe ſolet oboriri, ut omnes Africanæ provinciæ epiſcopi obſervationem paſchalem ab eccleſia Carthaginenſi curent accipere.

II.

Similiter placuit, ut propter cauſas eccleſiaſticas, quæ ad perniciem plebium ſæpe veteraſcunt, ſingulis quibuſque annis concilium convocetur. Ad quod omnes provinciæ, quæ primas ſedes habent, de conciliis ſuis [7] ternos legatos mittant, ut & minus invidioſi, minuſque hoſpitibus ſumptuoſi [8] conventus plena poſſit eſſe auctoritas. De Tripoli autem, propter inopiam epiſcoporum, unus epiſcopus veniat. Cod. can. c. 18. Cod. can. c. 19.

III.

Item placuit, ut *b* ordinandis epiſcopis vel clericis, prius ab ordinatoribus ſuis decreta conciliorum auribus eorum inculcentur, ne ſe aliquid contra ſtatuta concilii [10] feciſſe aſſerant. Cod. can. c. 18. Diſtinct. 38. Placuit, ut ordinandi. (9)

IV.

Item placuit, ut ante vigintiquinque annos ætatis nec diaconi ordinentur, nec virgines conſecrentur. Et ut lectores populum non ſalutent. Diſtinct. 77. Placuit, ut ante annos 25. Et non. 1. Placuit, ut ante 25. Cod. can. c. 16.

Hoc capitulum in vetuſtis quibuſdam codicibus ſic habetur.

Item placuit, ut lectores populum non ſalutent, & ut ante 25. annos nec clerici ordinentur, niſi primum divinis ſcriptis inſtructi, vel ab infantia eruditi, propter fidei profeſſionem vel aſſertionem.

V.

[11] Item placuit, ut etiam per ſolennioſſimos paſchales dies *i* ſacramentum catechumenis non detur, niſi ſolitum ſaſ-

Aurelio Carthagine celebratum. Horum primum eſt Carthaginenſe anni 394. die VI. Kal. Julias, alterum anni 397. VI. Kal. Julias de quo in Cod. Africano poſt can. LVI. tertium vero hoc ipſo anno, de quo hic.
1 *Vita probabilis.* Hard. 2 *juxta peccatum modus pœnitentiæ detur.* Hard. 3 MS. *Scenicis.* Hard.
4 *De his qui nihil habentes in Eccleſia ordinantur. Ut ea &c.* Hard. 5 MS. nonas habet, *V Kal. Septemb.* Hard. 6 *Coepiſcopis*, Hard. 7 *binos, aut quantos elegerint epiſcopi legatos &c.* Hard. 8 *exiſtant, & in congregato conventu &c.* Hard. 9 Ferrandus cap. 9. ex Conc. Carthag. tit. X. *Hard.* 10 Duo MSS. noſtri, *forte ſe pœniteant.* Harduinus. 11 Ferrandus cap. 216. ex Concil. Carthag. tit. XI. *Hard.*

[1] ſal: quia ſi fideles per illos dies ſacramentum non mutant, nec catechumenis oportet [2] mutari.

VI.

Cod. can. c. 18. Merib. 26. Item placuit, ut corporibus defunctorum euchariſtia non detur. Dictum eſt enim a domino. Accipite & edite. Cadavera autem nec accipere poſſunt, nec edere. Cavendum eſt etiam ne mortuos baptizari poſſe fratrum infirmitas credat, cum [3] euchariſtiam mortuis non dari animadverterit.

VII.

Cod. can. c. 19. 4. quæſt. 2. Quisquis. Aurelius epiſcopus dixit: Quiſquis epiſcoporum accuſatur, ad primatem provinciæ ipſius cauſam deferat accuſator. Nec a communione ſuſpendatur, cui crimen intenditur, niſi ad cauſam ſuam dicendam [4] primatis literis evocatus, minime occurrerit, hoc eſt, intra ſpatium menſis, ex ea die, qua eum literas accepiſſe conſtiterit. Quod ſi aliquas veras neceſſitatis cauſas probaverit, quibus eum occurrere non potuiſſe manifeſtum ſit, cauſæ ſuæ dicendæ intra alterum menſem integram habeat facultatem. Verum poſt menſem ſecundum tamdiu non communicet, donec purgetur. Sin autem nec ad concilium univerſale anniverſarium occurrere voluerit, ut vel ibi cauſa ejus terminetur, ipſe in ſe damnationis ſuæ ſententiam dixiſſe judicetur. Tempore ſane quo non communicat, nec [5] in ſua plebe communicet. Accuſator autem ejus ſi numquam diebus cauſæ dicendæ defuerit, a communione non removeatur. Si vero aliquando defuerit, ſubtrahens ſe, reſtituto in communionem epiſcopo, ipſe removeatur [6]; ita tamen, ut nec ipſi adimatur facultas cauſæ peragendæ, ſi ſe ad diem occurrere non noluiſſe, ſed non potuiſſe, probaverit. Illud vero placuit, ut cum agere cœperit epiſcoporum judicio, ſi fuerit accuſatoris perſona culpabilis, [7] ad accuſandum vel agendum non admittatur, niſi proprias cauſas, non tamen eccleſiaſticas, [8] dicere voluerit.

4. q. 6. Illud vero placuit.

VIII.

Cod. can. c. 20. 35. q. 7. Si autem preſbyteri vel diaconi. Si autem presbyteri vel diaconi fuerint accuſati, adjuncto ſibi ex vicinis locis legitimo numero collegarum, id eſt, in presbyteri nomine quinque, in diaconi duobus; epiſcopi ipſorum cauſas diſcutiant, eadem dierum & dilationum & a communione remotionum, & diſcuſſione perſonarum, inter accuſatores & eos qui accuſantur, forma ſervata. Reliquorum autem cauſas etiam ſolus epiſcopus loci agnoſcat & finiat.

IX.

Cod. can. c. 23. 11. quæſt. 1. Placuit, ut quiſquis epiſcoporum. Item placuit, ut quiſquis epiſcoporum, presbyterorum & diaconorum ſeu clericorum, cum in eccleſia ei crimen fuerit [9] intentatum, vel civili cauſa fuerit commota, ſi relicto eccleſiaſtico judicio, publicis judiciis purgari [10] voluerit, etiam ſi pro ipſo fuerit prolata ſententia, locum ſuum amittat, & hoc in criminali judicio. In civili vero perdat quod evicit, ſi locum ſuum obtinere voluerit. Cui enim ad eligendos judices undique [11] patet auctoritas, ipſe ſe indignum [12] fraterno conſortio judicat, qui de univerſa eccleſia male ſentiendo, de judicio ſæculari poſcit auxilium, cum privatorum Chriſtianorum cauſas apoſtolus ad eccleſiam deferri, atque ibi determinari præcipiat.

1. Cor. 6.

X.

Cod. can. c. 25. 2. q. 6. Placuit. Hoc etiam placuit, ut ſi a quibuſcumque judicibus eccleſiaſticis, ad alios judices eccleſiaſticos, ubi eſt major auctoritas, fuerit provocatum, non eis obſit, quorum fuerit ſoluta ſententia, ſi convinci non potuerint, vel inimico animo judicaſſe, vel aliqua cupiditate aut gratia depravati. Sane ſi ex conſenſu partium judices electi fuerint, etiam a pauciore numero, quam conſtitutum eſt, non liceat provocari.

2. q. 6. Sane ſi ex conſenſu.

XI.

Cod. can. c. 23. Ut filii [13] epiſcoporum vel clericorum ſpectacula ſæcularia non exhibeant, ſed nec ſpectent, quandoquidem a ſpectaculo & omnes laici prohibeantur. Semper enim Chriſtianis omnibus hoc interdictum eſt, ut ubi [14] blaſphemi ſunt, non accedant.

XII.

Cod. can. c. 21. Item placuit, ut filii vel filiæ epiſcoporum, vel quorumlibet clericorum, gentibus, vel hæreticis aut ſchiſmaticis matrimonio non jungantur.

XIII.

Cod. can. c. 22. Ut epiſcopi vel clerici, in eos qui catholici Chriſtiani non ſunt, etiamſi conſanguinei fuerint, [15] nec per donationes, nec per teſtamentum rerum ſuarum aliquid conferant.

XIV.

---

1 Al. *ſalis*; in MS. autem noſtro optimæ notæ legitur diſerte, *niſi ſolitum ſalutis*. Vide Auguſt. lib. 2. Confeſſ. cap. 11. *Hard.* 2 *mutare*, Harduin. 3 al. MS. *cum Euchariſtiam non dari mortuis animadverteris*. Al. *quibus nec euchariſtiam dari licitum eſt*. Harduinus. 4 *electorum judicum die ſtatuta literis &c.* MS. Sorbonicus, *primæ ſedis literis*. Harduinus. 5 *Nec in ſua eccleſia, vel parochia communicet*. Harduinus. 6 *removeatur a communione accuſator; ita &c.* Harduinus. 7 *ad arguendum non admittatur*. Hard. 8 *aſſerere*. Hard. 9 *inſtitutum*, Hard. 10 *maluerit*, Hard. 11 *Eccleſiæ patet &c.* Hard. 12 al. *Eccleſiæ conſortio*, Hard. 13 al. *Sacerdotum*, Hard. 14 al. *blaſphemia*, Hard. 15 *fuerint, per donationes rerum ſuarum nihil conferant*, Hard.

XIV.

Conc. Afric. c. 2. Cod. can. c. 33.

Ut epiſcopi vel clerici ſuos filios a ſua poteſtate per emancipationem exire non ſinant, niſi de moribus eorum fuerint & ætate ſecuri, ut poſſint ad eos jam propria pertinere peccata.

XV.

Cod. can. c. 16. 21. q. 3. Placuit, ut epiſcopi.

Item placuit, ut epiſcopi & presbyteri & diaconi vel clerici non ſint conductores, neque procuratores [1], neque ullo turpi vel inhoneſto negotio victum quærant: quia reſpicere debeant ſcriptum eſſe: *Nemo militans Deo, implicat ſe negotiis ſæcularibus.* 2. Tim. 2.

Idem cap. 15. ſic in vetuſtis quibuſdam libris legitur: Ut epiſcopi, presbyteri & diacones non ſint conductores aut procuratores privatorum, neque ullo negotio tali victum quærant, quo eos peregrinari, vel ab eccleſiaſticis officiis avocari, neceſſe ſit.

XVI.

Cod. can. c. 16. 13. quæſt. 4. Nullus clericorum.

Ut nullus clericorum amplius recipiat, quam cuiquam [2] accommodaverit: ſi pecuniam accipiat, ſpeciem eamdem, quantam dederit, accipiat: & quidquid aliud, tantum, quantum dederit, accipiat.

XVII.

Diſt. 81. cum omnibus omnino.

Ut [k] cum omnibus omnino clericis extraneæ fœminæ non cohabitent, ſed ſolæ matres, aviæ, materteræ, amitæ, ſorores & filiæ fratrum aut ſororum, & quæcumque ex familia, domeſtica neceſſitate, etiam antequam ordinarentur, jam cum eis habitabant: vel ſi filii eorum, jam ordinatis parentibus, uxores acceperint; aut ſervis non habentibus in domo quas ducant, aliunde ducere neceſſitas fuerit.

XVIII.

Conc. Afric. cap. 3. Cod. can. c. 36.

Ut epiſcopi, presbyteri & diaconi non ordinentur, priuſquam omnes qui ſunt in domo eorum, Chriſtianos catholicos fecerint.

XIX.

Cod. can. c. 16. Diſt. 32. Lectores cum ad.

Placuit, ut lectores, cum ad annos [3] pubertatis venerint, cogantur aut uxores ducere, aut continentiam profiteri.

Hoc 19. cap. vetuſti codices ſic habent: Ut lectores uſque ad annos pubertatis legant; deinceps autem, niſi uxores, cuſtodita pudicitia, duxerint, aut continentiam profeſſi ſuerint, legere non ſinantur.

XX.

9. q. 1. Placuit, ut a nullo.

[4] Placuit, ut a nullo epiſcopo uſurpentur plebes alienæ, nec aliquis epiſcoporum ſupergrediatur in [5] diœceſi ſuum collegam.

XXI.

Diſt. 99. Clericum alienum niſi.

[6] Ut clericum alienum, niſi concedente ejus epiſcopo, nemo audeat vel retinere, vel promovere in eccleſia ſibi credita. Clericorum autem nomen etiam lectores, & pſalmiſtæ, & oſtiarii retinent.

XXII.

Diſt. 24. Nullus ordinetur.

[7] Ut nullus ordinetur clericus, niſi probatus vel epiſcoporum examine, vel populi teſtimonio.

XXIII.

[8] Ut nemo in precibus vel Patrem pro Filio, vel Filium pro Patre nominet. Et cum altari aſſiſtitur, ſemper ad Patrem dirigatur oratio. Et quicumque ſibi preces aliunde deſcribit, non eis utatur, niſi prius eas cum inſtructioribus fratribus contulerit.

XXIV.

Concilii Afr. cap. 4. De conſ. diſt. 2. in ſacrament. Cbd. can. c. 27.

Ut in ſacramentis corporis & ſanguinis domini nihil amplius offeratur, quam ipſe dominus tradidit, hoc eſt, panis & vinum aquæ mixtum. Nec amplius in [9] ſacrificiis offeratur, quam de uvis & frumentis.

Hoc cap. 24. in vetuſtis codicibus ita habetur: Ut in ſacramentis corporis & ſanguinis domini nihil amplius offeratur, quam ipſe dominus tradidit, hoc eſt, panis & vinum aquæ mixtum. Primitiæ vero, ſeu mel & lac, quod uno die ſolenniſſimo pro infantis myſterio ſolet offerri, quamvis in altari offeratur, ſuum tamen habent propriam benedictionem, ut a ſacramento dominici corporis aut ſanguinis diſtinguantur: nec amplius de primitiis offeratur, quam de uvis & frumentis.

XXV.

Conc. Afric. c. 5. Cod. can. c. 38. Diſt. 81. Clerici vel continentes.

Ut clerici vel continentes, ad viduas vel virgines, niſi juſſu vel permiſſu epiſcoporum & presbyterorum, non accedant. Et hoc non ſoli faciant, ſed cum [10] clericis, vel cum his, cum quibus epiſcopus juſſerit vel presbyter: nec ipſi epiſcopi aut presbyteri ſoli habeant acceſſum ad hujuſmodi fœminas, [11] niſi aut clerici præſentes ſint, aut graves aliqui Chriſtiani.

XXVI.

Conc. Afric. c. 6. Cod. can. c. 39. Diſt. 99. Primæ ſedis epiſcopus.

[l] Ut primæ ſedis epiſcopus non appelletur principes ſacerdotum, aut ſummus ſacerdos, aut aliquid hujuſmodi, ſed tantum primæ ſedis epiſcopus.

XXVII.

Conc. Afric. cap. 7. Cod. can. c. 40. Diſt. 44. Clerici edendi vel bibendi.

[12] Ut clerici, edendi vel bibendi cauſa, tabernas non ingrediantur, niſi peregrinationis neceſſitate compulſi.

XXVIII.

Cod. can. c. 23.

Item placuit, ut epiſcopi trans mare non proficiſcantur, [13] niſi conſulto primæ ſedis epiſcopo [14] ſuæ cujuſque provinciæ, ut ab eo præcipue poſſint ſumere forma-

1 *procuratores privatorum*, Hard. 2 *cuiquam quod accomodaverit: ſi pecuniam, pecuniam accipiat: ſi ſpeciem, eandem ſpeciem, quantam &c.* Hard. 3 *perfectæ ætatis virum, ſive ad an. 22. Hard.*
4 Ferrandus cap. 24. ex Concil. Carthag. tit. 5. *Hard.* 5 *in diœceſim collega ſui* MS. Hard.
6 Ferrandus cap. 27. ex Concil. Carthag. tit. 28. *Hard.* 7 Ferrandus cap. 230. ex Concil. Carthag. tit. 29. *Hard.*
8 Ferrandus cap. 219. ex Concil. Carthag. tit. 32. *Hard.* 9 al. *primitiæ*, Hard. 10 *conſecratis*, Hard.
11 *Sed aut ubi clerici &c.* Harduinus. 12 Ferrandus cap. 134. ex Concil. Carthag. tit. 35. *Hard.*
13 *ſine cujuſque provinciæ primate, ut &c.* Harduinus.

tam [1]. Hinc etiam dirigendæ literæ concilii ad transmarinos episcopos.

XXIX.

Afric. ca. 8. Deconsec. dist. 2. Sacramenta altaris. Cod. can. c. 41.

Ut sacramenta altaris non nisi a jejunis hominibus celebrentur, excepto uno die anniversario, [2] quo cœna domini celebratur. Nam si aliquorum, pomeridiano tempore defunctorum, sive episcoporum seu clericorum, sive ceterorum, commendatio facienda est, solis orationibus fiat, si illi qui faciunt, jam pransi inveniantur.

XXX.

Afric. ca. 9. Dist. 42. Nulli episcopi in ec. Cod. can. c. 42.

Ut [3] nulli episcopi vel clerici in ecclesia conviventur, nisi forte transeuntes hospitiorum necessitate illic reficiantur. Populi etiam ab hujusmodi conviviis, quantum fieri potest, prohibeantur.

XXXI.

Afric. c. 10. 26 q. 7. Pœnitentibus secundum. Cod. can. 143.

Ut pœnitentibus secundum peccatorum differentiam episcopi arbitrio pœnitentiæ tempora decernantur.

XXXII.

Afric. c. 10. 26. qu. 6. Presbyter inconsulto episcopo.

Ut presbyter, inconsulto episcopo, non reconciliet pœnitentem, [3] nisi absente episcopo, & necessitate cogente. Cujuscumque autem pœnitentis publicum & vulgatissimum crimen est, quod universa ecclesia noverit, ante absidem manus ei imponatur.

XXXIII.

Afric. ca. 11. Cod. can. 1. 44

Ut virgines sacræ, cum parentibus, a quibus custodiebantur, privatæ fuerint, episcopi providentia, vel presbyteri ubi episcopus absens est, in monasterio virginum, vel gravioribus fœminis commendentur, ut simul habitantes, invicem se custodiant, ne passim vagantes, ecclesiæ lædant [4] existimationem.

XXXIV.

Cod. Can. c. 45. Afr. cap. 22. De consec. dist. 4. Ægrotantes.

Ut ægrotantes, si per se respondere non possunt, cum voluntatis eorum testimonium hi qui sui sunt, periculo proprio dixerint, baptizentur. [5]

XXXV.

Afric. c. 23. De consec. dist. 2. Scenicis atque.

Ut scenicis atque histrionibus, ceterisque hujusmodi personis vel apostaticis, conversis vel reversis ad [6] dominum, gratia vel reconciliatio non negetur.

XXXVI.

3. quæst. 4. Presbyter inconsulto episcopo. Cod. can. c. 41.

Ut presbyter inconsulto episcopo virgines non consecret, chrisma vero nunquam conficiat.

XXXVII.

[7] Ut clerici in aliena civitate non immorentur, nisi causas eorum justas episcopus loci vel presbyteri locorum perviderint.

XXXVIII.

[8] Illud autem suggerimus, mandatum nobis, quod etiam in * Capuensi plenaria synodo videtur statutum: non liceat fieri rebaptizationes & reordinationes, vel translationes episcoporum. Nam Cresconius Villæregiensis episcopus, plebe sua derelicta, Tubunensem invasit ecclesiam; & usque hodie commonitus, secundum quod statutum fuerat, relinquere eamdem, quam invaserat plebem, contempsit. Adversus istum, quæ pronunciata fuerant, confirmata quidem audivimus: sed petimus, secundum quod nobis mandatum est, ut dignemini dare fiduciam, quo jam, necessitate ipsa cogente, liberum sit nobis, rectorem provinciæ, secundum statuta gloriosissimorum principum, adversus illum adire; ut qui miti admonitioni sanctitatis vestræ acquiescere noluit, & emendare illicitum, auctoritate judiciaria protinus excludatur. Aurelius episcopus dixit: Servata forma disciplinæ, non æstimabitur appetitus, si a vestra caritate modeste conventus, recedere detrectaverit, cum fuerit suo contemptu & contumacia faciente, etiam auctoritate judiciaria conventus. Honoratus & Urbanus episcopi dixerunt. Hoc enim omnibus placet. Ab universis episcopis dictum est: Justum est, Placet.

* Capuens.

De cons. dist. 4. Non licet fieri. Cod. Can. cap. 48. & 77.

22. q. 5. Petimus.

XXXIX.

Afric. c. 16. Cod can. c. 49.

Honoratus & Urbanus episcopi dixerunt: Et illud nobis mandatum est, ut quia proxime fratres nostri Numidiæ duo episcopi ordinare præsumpserunt pontificem, non nisi a duodecim censeatis episcoporum celebrari ordinationes. Aurelius episcopus dixit: Forma antiqua servabitur, ut non minus quam tres sufficiant, qui fuerint [9] destinati ad episcopum ordinandum, propterea quia & in Tripoli forte & Arzuge interjacere videntur barbaræ gentes. Nam in Tripoli (ut asseritur) episcopi sunt quinque tantummodo, & possunt forte de [10] seipso numero vel duo necessitate aliqua occupari. Difficile est enim, ut de quolibet numero omnes possint occurrere. Numquid debet hoc ipsum impedimento esse ecclesiasticæ utilitati? Nam & in hac ecclesia, ad quam dignata est sanctitas vestra convenire, crebro ac pene per diem dominicam ordinandos habemus. Numquidnam frequenter duodecim vel decem, vel multo minus adducere [11] possum episcopos? Sed facile est mihi, duos adjungere

1 *formatam, vel commendationem.* Quæ sequuntur non sunt in MS. *Harduinus.*
2 *quo cœna Domini celebratur*: absunt a MS. *Harduinus.*
3 al. *nisi absentia Episcopi necessitate cogente.* Hard. 4 al. *opinionem.* 5 *Similiter & de pœnitentibus agendum est.* Additur ab Harduino. 6 *ad Deum*, Harduinus. 7 Ferrandus cap. 91. ex Conc. Carthag. tit. 43. *Hard.* 8 Ferrandus cap. 135. ex Conc. Carth. tit. 44. *Hard.*
9 *a Metropolitano destinati.* Hard. 10 *de ipso.* Hard. 11 *potero.* Hard.

gere meæ parvitati epiſcopos vicinos. Quapropter cernit mecum caritas veſtra, hoc ipſum obſervari non poſſe.

XL.

Afric. cap. 19. Diſt. 23. Illud ſtatuendum eſt. Cod. can. c. 40.

Sed illud eſt ſtatuendum, ut quando ad eligendum epiſcopum convenerimus, ſi qua contradictio fuerit oborta (quia talia [1] tractata ſunt apud nos) non præſumant ad purgandum eum, qui ordinandus eſt, tres jam; ſed poſtulentur ad numerum ſupradictorum [2] unus vel duo; & in eadem plebe, cui ordinandus eſt, diſcutiantur primo perſonæ contradicentium: poſtremo illa etiam quæ objiciuntur, pertractentur. Et cum purgatus fuerit, ſub conſpectu publico, ita demum ordinetur. Si hoc cum veſtræ ſanctitatis animo concordat, roboretur veſtræ dignitatis reſponſione. Ab univerſis epiſcopis dictum eſt: Placet ſatis.

XLI.

Afric. c. 18. commonitorio noſtro omnia tractata.

Honoratus & Urbanus epiſcopi dixerunt: Quoniam de * concilio quædam tractata noſcuntur, adjicimus etiam de die paſchæ nobis eſſe mandatum, ut de eccleſia ſemper Carthaginenſi (ſicut prædictum eſt) inſtruamur, & non ſub anguſto temporis ſpatio. Aurelius epiſcopus dixit: Si ſanctitati veſtræ videtur (quoniam nos ſpopondiſſe jam ſuperius meminimus) ut ſingulis quibuſque annis ad tractandum conveniamus, & cum convenerimus in unum, tunc divulgabitur ſanctus paſchæ dies per legatos, qui [3] fuerint in concilio. Honoratus & Urbanus epiſcopi dixerunt: Nunc de præſenti cœtu petimus, ut literis provinciam noſtram de hac die informare dignemini. Aurelius epiſcopus dixit: Ita fiat neceſſe eſt.

Præſentis concilii c. 2.

XLII.

Afric. c. 19. 20 q. 1. multis concilüs hoc. Cod. can. c. 53.

[4] Epigonius epiſcopus dixit: Multis in concilio hoc ſtatutum eſt a cœtu ſacerdotali, ut plebes quæ in diœceſibus ab epiſcopis retinentur, quæ epiſcopum nunquam habuerunt, non niſi cum voluntate ejus epiſcopi, a quo tenentur, proprios accipiant rectores, id eſt, epiſcopos. At vero quia nonnulli, quodam dominatu adepto, communionem fratrum abhorrent, vel certe, cum elevati fuerint, quaſi in quadam arce [5] tyrannicam ibi dominationem vindicant, quod plerique * ſtolidi adverſus epiſcopos ſuos cervices erigunt presbyteri, vel conviviis ſibi conciliantes plebem, vel perſuaſu maligno * & illicito eoſdem velint ſibi collocare rectores, quod quidem inſigne

* timidi, atque ſtolidi.

* vel illicito favore.

mentis tuæ tenemus votum, frater religioſe Aureli, quia hæc ſæpe oppreſſiſti, non curando tales * petitiones, ſed propter eorum malos cogitatus & prave concinnata concilia hoc dico, non debere rectorem accipere eam plebem, quæ in diœceſi ſemper ſubjacuit, nec unquam proprium epiſcopum habuit. Quapropter, ſi univerſo ſanctiſſimo * concilio complacet hoc, quod proſecutus ſum, confirmetur. Aurelius epiſcopus dixit: Fratris & conſacerdotis noſtri proſecutioni non obſiſto, ſed hoc me & feciſſe & facturum eſſe [6] confiteor, circa eos ſane qui fuerint concordes: non ſolum circa eccleſiam Carthaginenſem, ſed circa omne ſacerdotale conſortium.

* petitiones.

* cœtui.

XLIII.

Afric. c. 19. Cod can. cap. 53.

Sunt enim plerique conſpirantes cum propriis plebibus, quas decipiunt, ut dictum eſt, earum ſcalpentes aures, [7] ad ſeducendum vitioſæ vitæ homines, vel certe inflati, & ab hoc conſortio ſeparati, qui putent propriæ plebi incumbendum, & nonnunquam conventi ad concilium venire refugiunt & detrectant, ſua forte ne prodantur flagitia, metuentes. Dico, ſi placet, circa hos, non tantum diœceſes non eſſe ſervandas, verum etiam de propria eccleſia, quæ illis male faverit, omnino [8] admittendum, ut etiam auctoritate publica rejiciantur, atque ab ipſis principalibus cathedris removeantur. Oportet enim, ut qui univerſis fratribus ac toti concilio inhæſerit, non ſolum ſua jure integro, ſed & diœceſes poſſideat. At vero, qui ſibimet putant plebes ſuas ſufficere, fraterna dilectione contempta, [9] nec tantum diœceſes amittant, ſed (ut dixi) etiam propriis publica careant auctoritate, ut rebelles. Honoratus & Urbanus epiſcopi dixerunt: Summa proviſio ſanctitatis tuæ hæſit mentibus ſingulorum, & puto omnium reſponſione ea quæ proſequi dignatus es, [10] probanda. Univerſi epiſcopi dixerunt: Placet, placet.

XLIV.

Afric. c. 21. Cod can. c. 54.

Epigonius epiſcopus dixit: In multis conciliis hoc ſtatutum eſt, etiam nunc hoc confirmandum eſt veſtra providentia, fratres beatiſſimi, ut clericum alienum nullus ſibi præripiat epiſcopus præter ejus arbitrium, cujus fuerit clericus. Dico autem Julianum, qui ingratus eſt Dei beneficiis per meam parvitatem in ſe collatis, ita temerarium & audacem

exti-

1 *facta ſunt*. Hard.
2 *vel duo, vel tres*. Hard. 3 *adfuerint*. Hard.
4 Conc. Tolet. XII. anni 681. cap. 5. citat hunc Concilii Carthag. Canonem 42. Unde intelligitur jam tum fuiſſe Canones ordinatos ab Iſidoro, prout ſunt in libris vulgatis. *Hard.* 5 al. *tyrannica ſibi dominatum*.
6 *profiteor*. Harduinus.
7 *blandi ad* &c. Hard. 8 *admittendum*. Hard.
9 *non tantum*. Hard. 10 al. *reſervanda*. Hard.

extitiſſe, ut eum qui a me baptizatus eſt, cum eſſet puer [1] egentiſſimus, mihi ab eodem commendatus; cumque multis annis a me aleretur, atque ineresceret, hunc, ut dixi, baptizatum in eccleſia mea per manum parvitatis meæ conſtat, (idem in diœceſi [2] Mapalienſi lector eſſe cœperat, imo annis ferme duobus legerat) neſcio quo contemptu humilitatis meæ, idem Julianus arripuit, * quem dicit, quaſi proprium civem ſui loci * Uzaritani, me inconſulto, uſurpare: nam & diaconum illum ordinavit. Hoc ſi liceat, pateat hæc licentia a vobis, beatiſſimi fratres: ſin minus, tam impudens cohibeatur, nec ſe miſceat communioni cujuſquam. Numidius epiſcopus dixit: Si non poſtulata neque conſulta tua dignatione, id videatur feciſſe Julianus, judicamus omnes inique factum atque indigne. Quapropter niſi idem Julianus correxerit errorem ſuum, & cum ſatisfactione eumdem clericum, quem ſuit auſus ordinare, revocaverit tuæ plebi, contra ſtatuta concilii faciens, contumaciæ ſuæ, ſeparatus a nobis, excipiet judicium. Epigonius Epiſcopus dixit: Ætate pater, & ipſa promotione antiquiſſimus, ut laudabilis, frater & collega noſter Victor, vult hanc petitionem generalem omnibus effici.

* *for.* auſus eum quaſi. * Uſſaritani. *al.* Uſſanitani. *al* Nazaritani.

XLV.

Afric. c. 22. Cod can. c. 22.

Aurelius epiſcopus dixit: Sermonem meum admittite, fratres. Contigit nonnunquam, ut poſtulentur ab eccleſiis quæ præpoſitis egent, vel epiſcopis, vel presbyteris: & tamen memor ſtatutorum, id ſequor, ut conveniam epiſcopum ejus, atque ei inculcem, quod ejus clericus a qualibet eccleſia poſtuletur. Sed forte in hodierno non reluctati ſunt, & ne quando contingat ut reluctentur, cum fuerint a me in hac cauſa poſtulati, quem ſcitis multarum eccleſiarum & ordinandorum cauſam ſuſtinere. Juſtum eſt ergo, ut quemlibet conſacerdotum conveniam, cum duobus e conſortio noſtro vel tribus teſtibus. Si vero indevotus extiterit, quid cenſet caritas veſtra faciendum? Ego * enim cunctarum eccleſiarum, dignatione Dei, ut ſcitis, fratres, ſolicitudinem ſuſtineo.

1 *Cæt. ss.* * Subintelligé, Africæ tantum non mundi totius.

Numidius epiſcopus dixit: Fuit ſemper hæc licentia huic ſedi, unde vellet, & de cujus nomine fuiſſet conventus, pro deſiderio cujuſque eccleſiæ ordinare epiſcopum. Epigonius dixit: Bonitas ſequeſtrat poſſibilitatem. Minus enim præſumis, frater. Et cum te bonum & clementem omnibus reddis, (habes enim hoc in arbitrio) ſatis eſt ut [4] ſatisfiat perſonæ uniuſcujuſque epiſcopi in prima tantummodo conventione. Si autem, quod libet [5] huic ſedi vindicandum fuerit ſibi arbitratus, neceſſe habes tu omnes eccleſias ſuffulcire. Unde tibi non poteſtatem damus, ſed tuam aſſignamus, ut liceat voluntati tuæ ſemper & tenere quem voles, ut præpoſitos plebibus vel eccleſiis conſtituas, qui poſtulati fuerint, & unde voles. Poſtumianus epiſcopus dixit: Deinde, qui unum habuerit, numquid debet illi ipſe unus presbyter auferri? Aurelius epiſcopus dixit: Sed epiſcopus unus eſſe poteſt, per quem, dignatione divina, presbyteri multi conſtitui poſſunt: unus autem epiſcopus difficile invenitur conſtituendus. Quapropter ſi neceſſarium [6] epiſcopatui quis habet presbyterum, & unum (ut dixiſti frater) habuerit, etiam ipſum ad promotionem dare debebit. Poſtumianus epiſcopus dixit: Ergo ſi habet alius abundantes clericos, debet mihi alia plebs ſubvenire. Aurelius epiſcopus dixit: Sane; quomodo eccleſiæ alterius tu ſubveneris, perſuadebitur illi qui plures habet clericos, ut unum tibi ordinandum largiatur.

XLVI.

Afric. c. 23. Cod Can. c. 16.

Honoratus & Urbanus epiſcopi dixerunt: Audivimus conſtitutum, ut diœceſes non mereantur epiſcopos accipere, niſi cum conſenſu ejus, ſub quo fuerint conſtitutæ. Sed in provincia noſtra, cum aliqui forte in diœceſi (concedente eo epiſcopo, in cujus poteſtate fuerant conſtitutæ) ordinati ſunt epiſcopi, etiam diœceſes ſibi vindicant. Hoc & corrigi caritatis veſtræ judicio, & inhiberi de cetero debet. Epigonius epiſcopus dixit: Singulis epiſcopis ſervatum eſt quod decebat, ut ex maſſa diœceſium nulla [7] caperetur, ut proprium epiſcopum habuiſſet, niſi ipſe conſenſum adhibuiſſet concedendi. Sufficiat enim ſi conſenſerit, ut eadem diœceſis permiſſa proprium tantum epiſcopum habeat, & ceteras ſibi non vindicet diœceſes, quæ [8] exempta de faſce multarum, ſola meruit honorem epiſcopatus ſuſcipere. Aurelius epiſcopus dixit: Non dubito caritati veſtræ omnium placere eum, qui in diœceſi, concedente epiſcopo qui matricem tenuit, ſolam eamdem retinere plebem in qua fuit ordinatus.

XLVII.

1 Vox illa, *egentiſſimus* non eſt in MS. *Hard.* 2 al. *Appalienſi.*
3 *Baptizaritani.* MS. Hard. 4 al. *ſatisfaciat.* 5 al. *quod licet.* 6 al. *Epiſcopi.*
7 *carperetur.* Hard. 8 al. *excerpta.*

XLVII.

Cod. Can. cap. 24. Item placuit, ut præter ſcripturas canonicas, nihil in eccleſia legatur ſub nomine divinarum ſcripturarum. Sunt autem canonicæ ſcripturæ, Geneſis, Exodus, Leviticus, Numeri, Deuteronomium, Jeſus Nave, Judicum, Ruth, Regnorum libri quatuor, Paralipomenon libri duo, Job, [1] Pſalterium Davidicum, Salomonis libri quinque, Libri duodecim prophetarum, [2] Iſaias, Jeremias, Ezechiel, Daniel, Tobias, Judith, Eſther, Eſdræ libri duo, Machabæorum libri duo. Novi autem teſtamenti, evangeliorum libri quatuor, Actuum apoſtolorum liber unus, Pauli apoſtoli epiſtolæ tredecim, ejuſdem ad Hebræos una: Petri apoſtoli duæ, Joannis apoſtoli tres, Judæ apoſtoli una, & Jacobi una, Apocalypſis Joannis liber unus.

Quidam vetuſtus codex ſic habet: [3] De confirmando iſto canone tranſmarina eccleſia conſulatur.

Afric. 23. Cod. can. c. 46. [4] Hoc etiam fratri & conſacerdoti noſtro Bonifacio, vel aliis earum partium epiſcopis, pro confirmando iſto canone innoteſcat, quia a patribus iſta accepimus in eccleſia legenda. Liceat etiam legi paſſiones martyrum, cum anniverſarii dies eorum celebrantur.

Licet iſtud cap. 47. in præſenti exemplari, tamquam aliquod hujus concilii capitulum habeatur, in aliis tamen certis conciliorum libris dicitur eſſe Carthaginenſis concilii 24. capitulum celebrati poſt conſulatum Honorii duodecimum, & Theodoſii octavum, quorum annus currit ſub Bonifacio papa.

XLVIII.

Afric. 24. 1. quæſt. 4. placuit ut de infantibus. Cod. can. c. 47. * quo minus promoveantur.

De Donatiſtis placuit ut conſulamus fratres & conſacerdotes noſtros Siricium & Simplicianum, de ſolis infantibus, qui baptizantur penes eoſdem, ne quod ſuo non fecerunt judicio, cum ad eccleſiam Dei ſalubri propoſito fuerint converſi, parentum illos error impediat, * ne provehantur ſacri altaris miniſtri. Quibus incertis, Honoratus & Urbanus epiſcopi legati provinciæ Mauritaniæ Sitiphenſis, dixerunt. Jam dudum, cum apud ſanctitatem veſtram allegaremus ſcripta, dilati ſumus, ea contemplatione quod fratres noſtri advenire poſſent de Numidia legati: ſed quia non pauci dies ſunt, quibus expectati, minime venerunt, ultra prætermittere quæ nobis mandata ſunt a noſtris coepiſcopis, non oportet: atque ideo, fratres, ſuggeſtionem noſtram libenter admittite. De fide enim Nicæni tractatus audivimus. Verum & de ſacrificiis inhibendis poſt prandium, ut a jejunis, ſicut [5] dignum eſt, offerantur, & tunc & nunc confirmatum eſt.

11. quæſt. 3. Placuit ut epiſcopi. Cod. can. c. 31.

XLIX.

n Placuit, ut epiſcopi, presbyteri, diaconi, vel quicumque clerici, qui nihil habentes ordinantur, & tempore epiſcopatus vel clericatus ſui, agros vel quæcumque prædia nomine ſuo comparant, tanquam rerum dominicarum invaſionis crimine teneantur obnoxii, niſi admoniti, eccleſiæ eadem ipſa contulerint. Si autem ipſis proprie aliquid liberalitate alicujus, vel ſucceſſione cognationis obvenerit, faciant inde quod eorum propoſito congruit. Quod ſi a ſuo propoſito retrorſum exorbitaverint, honore eccleſiaſtico indigni, tamquam reprobi, judicentur. Cod. can. c. 32.

L.

Aurelius epiſcopus dixit: Quoniam igitur univerſa arbitror fuiſſe tractata, ſi omnia cum animo veſtro convenerunt, ſermone veſtro cuncta roborate. Univerſi epiſcopi dixerunt: Omnibus hæc placuerunt, & hæc noſtra ſubſcriptione firmamus. Et ſubſcripſerunt: Aurelius epiſcopus eccleſiæ Carthaginenſis, huic decreto conſenſi, & relecto ſubſcripſi. Epigonius epiſcopus [6] Bullenſis regionis, ſubſcripſi. Auguſtinus epiſcopus plebis Hipponæ Regienſis, ſubſcripſi. Similiter & omnes epiſcopi; quadraginta quatuor numero, ſubſcripſerunt.

CAPITULA NUMERO QUINQUE,

ex Gratiano & aliis deſumpta, quæ ſcribuntur eſſe vel alicujus Concilii Carthaginenſis, vel Africani: verumtamen non ſatis certum eſt, an ſint concilii primi, vel ſecundi, vel tertii, &c.

PRIMUM

Non eſt aliquid exigendum ab his, qui infantes ſuos ad baptizandum adducunt.

Placuit ut unuſquiſque epiſcopus per eccleſias ſuas hoc faciat, ut hi qui infantes ſuos ad baptiſmum offerunt, ſi quid voluntarie pro ſuo voto offerunt, ab eis ſuſcipiatur. Si vero per neceſſitatem paupertatis, aliquid non habeant quod offerant, nullum eis pignus violenter * trahatur a clericis. Nam multi pauperes hoc timentes, filios ſuos a baptiſmo retrahunt. Quidam vero dum differuntur, ſi ſine gratia baptiſmi de hac vita receſſerint, neceſſe eſt ut ab illis eorum perditio requiratur, quorum ſpolia pertimeſcentes, a baptiſmi gratia ſe ſubtraxerunt. 1. quæſt. 1. Placuit ut unuſquiſque. * abſtrahatur.

SE-

1 MSS. *Pſalmorum liber unus*. Hard. 2 *Minorum*: *item* Hard.
3 *Fiunt igitur libri viginti & ſeptem*: *ita ut de confirmando* &c. Hard. 4 Spectat iſtud ad Concil. Carthag. VI. anni 419. *Hard.* 5 al. *dictum*. 6 *Bullenſium Regiorum*. Hard.

SECUNDUM.

Eccleſiaſticarum rerum precariæ qualiter fieri debeant.

10. quæſt. 2. De precariis, can. 2.

De precariis, quæ a rectoribus eccleſiarum irrationabiliter fiebant, ſuoſque ſucceſſores pœna gravi obligabant, ut facta ipſorum nequiſſent diſſolvere, præcipimus, ut nemo ſucceſſor in anteceſſoris ſui pœna ſit obligatus, ſed ſuæ providentiæ ſit conceſſum, ut ſi anteceſſor ejus res eccleſiæ irrationabiliter diſtribuit, ab eo ad jus eccleſiæ ejuſdem revocentur.

TERTIUM.

De his qui clericum falſo crimine impetunt.

2. quæſt. 2. Si quis epiſcopum, ſub Damaſi nomine.

Si quis epiſcopum, aut presbyterum, vel diaconum falſis criminibus appetierit, & probare non potuerit, niſi in fine dandam ei communionem.

QUARTUM.

Ex codice ſexdecim librorum, lib. 2. cap. 30.

De clericis ſcurris.

Si quis clericus aut monachus verba ſcurrilia joculatoria, riſumque moventia loquitur, acerrime corripiatur.

QUINTUM.

Ex eodem codice, lib. 15. c. 4.

De prævaricatoribus divinarum legum.

Ut laici contemptores canonum, excommunicentur: clerici honore priventur.

[1] CANONES CONC. CARTHAGIN. Habiti ſub die Iduum Auguſtarum, circa tempora Siricii Papæ, Attico & Cæſario conſulibus; & epiſtola Aurelii & Muſonii ad epiſcopos.

[2] *Dilectiſſimis fratribus & coepiſcopis diverſarum provinciarum, Numidiæ, Mauritaniæ utriuſque, Tripolis & provinciæ* [3] *proconſularis, Aurelius,* [4] *Muſonius, & cæteri epiſcopi.*

ECCLESIASTICÆ utilitatis cauſa dum in Carthaginenſi urbe conveniremus in unum, a pleriſque ſuggeſtum eſt, ea quæ in concilio Hipponenſi jamdudum maturata ſunt, & legitime ad corrigendam diſciplinam ſalubriter geſta & ſtatuta noſcuntur, effrænata temeritate A quoſdam minime cuſtodire. Ad hujuſmodi vero excuſandos exceſſus, illud ab aliquibus prætendi, quod ea quæ jamdudum legibus ſtatuta ſunt ignorantes, prætermiſerint. Ob quam rem, hæc communi concilio per univerſam provinciam Byzacenam, in notitiam cunctis deducenda cenſuimus, [5] ut in his quiſquis de cetero temerator extiterit, ſciat ſe ſtatus ſui operatum ſuiſſe jacturam. Brevem vero ſtatutorum (in quo omnia videntur eſſe complexa, & quædam diligentius [6] cuſtodita) huic epiſtolæ [7] ſubdi fecimus, ut compendio, quæ decreta ſunt, recenſentes, ſolicitius obſervare curemus. Optamus vos, fratres, in Deo ſemper bene valere, & noſtri memores eſſe; & manu ſenis B [8] Muſonii: Optamus vos, fratres, beatos ſemper in Deo gaudere, & noſtri memores [9].

STATUTA CONC. HIPPONENSIS Breviata, & quædam eorum in concilio Carthaginenſi cum Byzacenis epiſcopis collata & diligentius pertractata, hæc ſunt.

Nicæni concilii [10] *profeſſio & fides recitata & confirmata eſt, quæ ita ſe habet.*

Sequens fidei Nicænæ profeſſio alium interpretem ſapit, quam ſuperius habita; præterquam quod nonnulla C addita aut adempta eſſe liquido conſtat. *Hac Crabbus.*

CREDIMUS in unum Deum, patrem omnipotentem, viſibilium & inviſibilium factorem. Et in unum dominum noſtrum Jeſum Chriſtum, filium Dei, natum de patre unigenitum, homouſion, hoc eſt, de ſubſtantia patris, Deum de Deo, lumen de lumine, Deum verum de Deo vero, natum non factum, unius ſubſtantiæ cum patre, per quem omnia facta ſunt, ſive quæ in cœlo, ſive quæ in terra. Qui propter nos homines, & propter noſtram ſalutem deſcendit. Incarnatus eſt, homo factus eſt per virginem. Paſſus eſt, & reſurrexit tertia die. Aſcendit in cœlum, venturus judicare vivos & mortuos. Et in Spiritum ſanctum. Eos D autem qui dicunt; Erat quando non erat; & priuſquam naſceretur, non erat: &, quia ex ullis non extantibus factus eſt, aut ex alia ſubſtantia, dicentes [11] mutabilem & convertibilem filium Dei; hos anathematizat catholica eccleſia, & apoſtolica diſciplina.

Concilii Hipponenſis abbreviationes factæ in concilio Carthaginenſi [***].

I.

Placuit etiam, propter errorem qui ſæpe ſolet oboriri, ut omnes Africanæ provinciæ obſerva- E tionem diei paſchalis ab eccleſia Carthaginenſi curent accipere. Ponitur hæc conſtitutio Carthag. III. ſupra habito c. 2. & 4.

II.

Ut lectores populum non ſaluteni.

III.

---

1 Altera hæc editio eſt Concilii ejuſdem Carthag. III. quam ſecutus eſt Ferrandus Diaconus Carthaginenſis. *Hard.* 2 Synodica hæc eſt Concilii Byzaceni, ſub die Id. Auguſtarum habiti: qui dies in MSS. hic tribuitur Concilio ipſi Carthag. in quo poſtea lecta ea Epiſtola dicitur in præfatione hujus Concilii Carthag. III. quæ eſt ante canonem XXXIV. codicis eccleſiæ Africanæ. Itaque Aurelii nomen in titulo hic creditur expungendum, ut ſalutatio admonet, quæ claudit Epiſtolam, ubi ſolius Mizonii mentio eſt, Primatis Provinciæ Byzacenæ. *Hard.* 3 al. *Conſularis*, hoc eſt, Byzacena. *Hard.* 4 al. *Mizonius.* 5 *Ut ab hinc quiſquis decretorum temerator* &c. Hard. 6 al. *conſtituta*, rectius, *Hard.* 7 al. *ſubdidimus.* 8 al. *Mizonii.* 9 *memores eſſe.* Hard. 10 MS. *profeſſio fidei.* 11 *dicentes eſſe verum, hoc eſt, mutabilem* &c. Hard.

III.

Ibid cap. 3. Ut clerici inſtructi promoveantur.

IV.

Ibid. cap. 4. Ut ſacramenta catechumenis non dentur.

V.

Ibid. cap. 5. Corporibus defunctis euchariſtia non detur.

VI.

Ibid. cap. 6. Ut per ſingulos annos concilium convocetur.

VII.

Ibid. cap. 7. Si epiſcopus accuſatus fuerit, ad primatem provinciæ cauſam ſuam referat.

VIII.

Ibid. cap. 8. Epiſcopus accuſatus, ſi ad concilium anniverſarium non venerit, ſententiam damnationis ſuæ tuliſſe judicetur.

IX. X.

Ibid. cap. 9. Ibid. cap. 10. Presbyter, ſi accuſatus fuerit, cum quinque collegis ex vicinis epiſcopis, cauſa ſua diſcutiatur; diaconus cum duobus.

XI.

Ibid. cap. 11. Epiſcopo aut clerico ſi fuerit crimen inſtitutum.

XII

Ibid. cap. 12. Ut judices eccleſiaſtici ad alios judices cauſam non provocent.

XIII.

Ibid. cap. 13. Ut filii clericorum ſpectacula non exhibeant.

XIV.

Ibid. cap. 14 Ut filii epiſcoporum hæreticis non conjungantur.

XV.

Ibid. cap. 15. Ut epiſcopi & clerici filios ſuos non ejiciant.

XVI.

Ibid. cap. 16. Ut epiſcopi & clerici nihil conferant rerum ſuarum niſi catholicis.

XVII.

Ibid. cap. 17. Epiſcopus, presbyter, aut diaconus, non ſint conductores.

XVIII.

Ibid. cap. 18. Ut clerici cum extraneis fœminis non habitent.

XIX.

Ibid cap. 19. De ſacris gradibus.

XX.

Ibid. cap. 20. De lectoribus.

XXI.

Ibid. cap. 21. Ut clericum alienum nemo retineat.

XXII.

Ibid. cap. 22. Ut clericus non ordinetur, antequam probatus ſit.

XXIII.

Ibid. cap. 23. Ut in precibus nec Pater pro Filio, nec Filius pro Patre nominetur.

XXIV.

Ibid. cap 24. Ut nullus clericus amplius accipiat, quam dedit.

XXV.

Ibid. cap. 25. In ſacramentis aliud non offeratur, quam panis, & vinum aqua mixtum.

XXVI.

Ibid. cap. 26. Ut epiſcopi, presbyteri, aut clerici, ad viduas vel virgines ſoli non accedant.

XXVII.

Ibid. cap. 27. Ut primæ ſedis epiſcopus princeps ſacerdotum non appelletur.

XXVIII.

Ibid. cap. 28. Clerici in tabernis nec manducent, nec bibant.

XXIX.

Ibid. cap. 29. Ut epiſcopus trans mare non proficiſcatur.

XXX.

Ibid. cap. 30. Ut a jejunis altaris ſacramenta celebrentur.

XXXI.

Ibid. cap. 31. Ut in eccleſia, neque epiſcopus, vel clerici conviventur.

XXXII.

Ibid. cap. 32. Ut presbyter inconſulto epiſcopo non reconciliet pœnitentem.

XXXIII.

Ibid. cap 33. Ut virgines gravioribus fœminis commendentur.

XXXIV.

Ibid. cap. 34. Ut ægrotantes baptizentur.

XXXV.

Ibid. cap. 35. Ut reverſis reconciliatio non negetur.

XXXVI.

Ibid. cap. 36. Ut presbyter chriſma non conficiat.

XXXVII.

Ibid. cap. 37. Ut in aliena civitate clerici non morentur.

XXXVIII.

Ibid. cap. 38. Scripturæ canonicæ in eccleſia legendæ quæ ſint, & præter quas aliæ non legantur.

XXXIX.

Ibid. cap. 39. Ut epiſcopus minus quam a tribus epiſcopis non ordinetur.

XL.

In concilio Carth. 3. c. 6 De his qui in nullo teſtimonio ſe baptizatos noverunt, ut baptizentur.

XLI.

Ut Donatiſtæ in numero laicorum recipiantur.

Sequitur capitulum ſeu ſtatutum.

Placuit etiam, ut quia in præcedentibus conciliis ſtatutum eſt, ne quis Donatiſtarum cum honore ſuo recipiatur a nobis, ſed in numero laicorum; propter ſalutem, quæ nulli denegan-da eſt, (tantum autem inopiæ clericorum ordinandorum in Africa patiuntur eccleſiæ, ut quædam loca omnino deſerta ſint) ſervetur quidem in iſtis, quod jam antea * creditum eſt: ſed exceptis his, quos aut non rebaptizaſſe conſtiterit, aut qui cum ſuis plebibus ad communionem catholicam tranſire voluerint. Sic enim ſcriptum eſt: *Quod duobus ſi convenerit manu. 18. Chriſtianis, quidquid petierint, impetrabunt.* Non oportet dubitari, quod remoto ſcandalo diſſenſionis univerſæ plebis, invitatæ pacis compenſatione & ſacrificio caritatis, aboleantur, quæ majorum ſuorum auctoritatem ſequentes, repetitione baptiſmi commiſerunt.

* traditum.

Sed hanc rem placuit non confirmari prius, quam exinde tranſmarina eccleſia conſulatur. *Et alia manu.*

Aurelius epiſcopus eccleſiæ Carthaginenſis, placitis a nobis omnibus confirmatis, exceptis emancipationibus, de quibus conſulendum cenſuimus, relictis, & agnitis ſubſcripſi.

Muzonius epiſcopus, placitis ſuperius comprehenſis, emancipatione ad tractatum meliorem dilata, ſubnotavi, primæ ſedis epiſcopus provinciæ Byzacenæ.

Victorinus epiſcopus plebis * Maſcilianenſis, ſubſcripſi.

* Maſſyli ani

Lupianus epiſcopus plebis * Tamugadenſis ſubſcripſi.

* Thamugadenſis

Ninus epiſcopus plebis * Tubaltanenſis, ſubſcripſi.

* Thubaltanenſis.

Philologus epiſcopus plebis Adrumetanæ, ſubſcripſi.

Ferox epiſcopus Macrienſis ſubſcripſi.

Hoc modo & omnes subscripserunt, qui huic A concilio interfuerunt.

Appendix ad concilium Hipponense immediate præmissum.

Præfatus vero concilium ordine supra scripto habebatur in quodam codice vetusto monasterii sancti Bavonis Flandriæ civitatis. Verumtamen canonum ipsius titulis duntaxat, omissis capitulis, hic scribuntur, vitandæ prolixitatis gratia; quod in concilio Carthagin. III. immediate supra habito, fere omnia ad longum ponantur: hic autem ad illa remittuntur.

Sciendum quoque, concilium præsens ob certas causas non haberi sub numero aliquo, ut in ordine dicatur quartum vel quintum &c. ne forte error committatur propter sequentia concilia ejusdem civitatis, quæ in exemplaribus prioribus sub numero affignantur. Idem B sentiendum est de his quæ immediate sequuntur. *Hæc & plura Crabbus, atque ex eo alii.*

Ex Hard. Concil. tom. 1. col. 969.

Alia editio eorumdem canonum, sive titulorum ex MSS. codd. Colbertino, & Parisiensi Collegii Soc. Jesu, qualis ab Harduino repræsentatur.

Tituli hic primus Ferrando sunt, ut ex sequentibus intelligitur.

I. Dilectissimis fratribus & coepiscopis diversarum provinciarum, &c. ut supra col. 893. legitur.

II. Professio Fidei Nicæni Concilii. Credimus in unum Deum &c. ut supra col. 893.

III. Placuit etiam propter *a* controversiam, quæ sæpe solet suboriri, ut omnes Africanæ provinciæ observationem diei Paschalis ab ec- C clesia Carthaginensi curent accipere.

IV. Crescionius Villaregiensis episcopus, qui Tubuniensis ecclesiæ cathedram tenuisse dicebatur, plebe sua, hoc est, Villaregiensis ecclesiæ jussus est esse contentus.

V. Et hoc placuit, ut a nullo usurpentur plebes alienæ.

VI. *b* Primatem proprium Mauritania Satifensis, cum id postularet, habere permissa est *c* in congentibus Mauris.

VII. *d* Ceteri primæ sedis episcopi ex concilio episcopi Carthaginensis ecclesiæ primates provinciarum suarum constituendos esse professi sunt, si aliqua altercatio fuerit. D

VIII. Quæ in concilio Africano sunt promulgata, in hoc Carthaginensi concilio confirmantur.

SEQUITUR BREVIS STATUTORUM.

I. *Ferrando* IX.

Carthag. III. 4. Ut lectores populum non salutent, &c.

II. *Ferrando* X.

Id. 3. Ut ordinandis episcopis, &c.

III. *Ferrando* XI.

Id. 5. Ut etiam per solemnissimos &c.

IV. *Ferrando* XII.

Id. 6. Ut corporibus &c.

V.

Id. 2. Ut propter causas &c.

VI.

Id. 4. Ut quisquis episcopus accusator &c.

VII.

Id. 7. Si autem nec ad Concilium &c.

VIII.

Id. 8. Si autem presbyteri &c.

IX. *Ferrando* XVIII.

Id. 9. Sane quisquis &c.

X. *Ferrando* XV.

Id. 10. Hoc etiam placuit &c.

II. *Ferrando* XX.

Id. 11. Ut filii episcoporum &c.

XII. *Ferrando* XXI.

Id. 12. Ut gentibus &c.

XIII. *Ferrando* XXII.

Id. 14. Ut episcopi vel clerici &c.

XIV. *Ferrando* XXIII.

Id. 13. Ut episcopi vel clerici eos &c.

XV. *Ferrando* XXIV.

Id. 15. Ut episcopi, presbyteri, &c.

XVI.

Id. 17. Ut cum omnibus &c.

XVII.

Id. 18. Ut episcopi, presbyteri &c.

XVIII. *Ferrando* XXVII.

Id. 19. Ut lectores usque ad annos &c.

XIX. *Ferrando* XXVIII.

Id. 22. Ut clericum alienum &c.

XX. *Ferrando* XXIX.

Id. 23. Ut nullus ordinetur &c.

XXI. *Ferrando* XXXI.

Id. 13. Ut nemo in precibus.

XXII.

Id. 16. Ut nullus clericorum &c.

XXIII. *Ferrando* XXXII.

Id. 24. Ut in sacramentis &c.

XXIV. *Ferrando* XXXIII.

Id. 25. Ut clerici vel continentes &c.

XXV. *Ferrando* XXXIV.

Id 26. Ut primæ sedis &c.

XXVI. *Ferrando* XXXV.

Id. 27. Ut clerici edendi, &c.

XXVII. *Ferrando* XXXVI.

Id. 28. Ut episcopi non proficiscantur &c.

XXVIII.

Id. 29. Sacramenta altaris &c.

XXIX. *Ferrando* XXXVIII.

Id. 30. Ut nulli episcopi &c.

XXX. *Ferrando* XXXIX.

Id. 31. Ut pœnitentibus &c.

XXXI. *Ferrando* XL.

Id. 33. Ut virgines sacræ &c.

XXXII. *Ferrando* XLI.

Id. 34. Ut ægrotantes &c.

XXXIII. *Ferrando* XLII.

Id. 35. Ut scenicis &c.

XXXIV. *Ferrando* XLIII.

Id. 36. Ut presbyter non consulto &c.

XXXV *Ferrando* XLIV.

Id. 37. Ut clerici in aliena civitate &c.

XXXVI. *Ferrando* XLV. & XLVI.

Id. 49. Ut præter scripturas canonicas &c.

XXXVII.

Placuit etiam, ut quoniam &c. *ut in alia editione supra, post tit.* XLI. *pag.* 896. C.

XXXVIII. *Ferrando* XLIX.

Id. 19. & 40. Honoratus & Urbanus &c.

XXXIX.

Cod. Can. 72. Item placuit de infantibus &c.

Et aliena manu.

Aurelius &c. *cum reliquis subscriptionibus, ut* E *in alia editione supra, pag.* 896.

Hactenus mss. antea laudati: nunc sequuntur alii Canones ejusdem Concilii, eo ordine quo eosdem laudat Ferrandus.

Ferrando XLVIII.

Carthag. III. 38. Illud autem suggerimus &c.

Ferrando L.

Ferrandus, cap. 193. in Cod. Carth. tit. XLVIII. Sed & illud est statuendum &c.

Ferrando LII.

Id. 40. Epigonius episcopus &c.

Id. 42. & 49.

Ferrando LIII.

Id. 44. Epigonius episcopus dixit &c.

Ferrando LIV.

Id. 45. Aurelius episcopus &c.

No-

NOTÆ SEVERINI BINII.

An sit unum concilium.

a Concilium.) Hujus celebrandi ratio, causa & necessitas quæ fuerit, constitutiones illius manifeste ostendunt. Ex pluribus Carthaginensibus synodis diversis temporibus celebratis, hanc ab antiquo collectam, adeoque non simpliciter unum esse, can. 19. 30. 47. & 48. evidenter arguunt; quod in notis eorumdem canonum indicabimus.

Quotum inter Carthaginensia.

b *Totidem annos.*) Id enim, quod infra dicitur, Cæsario & Attico consulibus habitum fuit, in annum Christi 397. coincidit. Cum itaque præcedens synodus Theodosio XI. & Valentiniano juniore coss. anno nimirum Christi 424. celebrata sit, negari non potest, hanc longo tempore ante illam præcedentem habitam fuisse.

An 50. canones hac synodo sanciti.

c *Capitula.*) Canones quinquaginta, quorum tituli hic assignantur, non omnes in hac synodo, sed diversis aliis conciliis Carthaginensibus sanciti probantur. Inter alios 19. 30. & 47. aliis synodis editos fuisse, infra dicemus.

Quo tempore habita fuerit.

d *Cæsario & Attico consulibus.*) Anno nimirum Christi 397. qui est Siricii pontificis 13. Arcadii & Honorii imperatorum 3. Hanc rationem temporum canon 48. confirmat. Cum enim ex eo manifestum sit, Siricium pontificem adhuc vixisse, Ambrosio autem defuncto Simplicianum in Mediolanensi ecclesia successisse, non alio tempore, quam præd. anno Christi & consulatu hæc synodus haberi potuit. Nam anno præcedente Ambrosius adhuc in vivis fuit: anni sequentis initio Siricius Romanæ ecclesiæ pontifex in vivis esse desiit. Superest igitur ut Kalendis Septembribus celebrata, hoc anno qui prædicta consulum nota est insignitus, habita fuisse concedatur.

e *Kalendas Septembris.*) Sexto Kalendas Julias iisdem consulibus celebratam fuisse Carthagine synodum, qua de navigando absque Formata, canon aliquis sanctus fuerit, dicetur in principio Africani concilii infra. Unde quæ de pluralitate Carthaginensium conciliorum, & diversitate canonum supra diximus, non parum confirmantur.

f *In secretario.*) Quid sit basilicæ alicujus secretarium, supra in notis Laodiceni aliorumve conciliorum diximus.

Basilica Restituta quæ & unde dicta.

g *Basilica Restituta.*) Sic dicta, quod a Donatistis diu possessa, a catholicis imperatoribus, catholicis restituta fuerit. Præcedenti concilio Carthaginensi II. appellatur eadem Perpetua, a primaria nimirum martyre, cujus ossa ac reliquiæ in basilica cum reliquiis Felicitatis continebantur. Vide notas præcedentis concilii, verbis; *In Basilica Perpetua Restituta.*

Can. 3. Causa sanciendi canonis quæ.

h *Ordinandis episcopis vel clericis.*) Hunc canonem ex suggestione sancti Augustini editum fuisse, testatur Possidius in vita ejusdem, cap. 8 his verbis: *Unde etiam satagit, ut conciliis constitueretur episcoporum, ab ordinatoribus deberi ordinandis vel ordinatis omnium statuta sacerdotum in notitiam esse deferenda.* Idque ideo sollicite curasse videtur, ne accideret aliis, quod sibi contra Nicænum canonem ignoranter ordinato accidisse dolebat, Baron. 395. numero 33.

Can. 5. Quibus diebus a sumptione fermenti abstinendum. Sacramentum hic quid significet.

i *Sacramentum, & nisi solitum sal, &c.*) Sicut paschalibus diebus de eulogiis aut fermentato [illegible]nicare can. 14. concil. Laodiceni fidelibus interdictum; contra vero, sacramenta in baptismate suscepta usurpare, permissum fuit; ita constituitur hic, ne intra paschales dies catechumeni inferioris ordinis ad participandas eulogias publicas, quæ alias sacramentum & fermentum appellantur, admittantur: salis autem sacramentum, quo exordio sui catechismi ad salutem conditi erant, accipere liceat. Unde per sacramentum hoc loco, non eucharistia sacra, de qua expresso nomine sequenti canone agitur, sed quidquid mysticum est sacrum signum, accipi debet. Vide notas can. 14. conc. Laod. item in vitam Melchiadis.

Can. 27. Quo tempore & a quo concilio hic canon editus sit.

k *Cum omnibus clericis extranea femina non cohabitent.*) Hunc canonem de continentia clericorum, eo tempore ab aliquo Carthaginensi concilio editum fuisse, probabile est, quo Siricius papa ea de re Africanam ecclesiam per literas supra positas admonuerat, post consulatum Arcadii & Bautonis, anno nimirum Christi 386. atque adeo per hunc canonem ea, quæ supra de pluralitate & diversitate hujus concilii asseruimus, multum corroborantur.

Metropolitanus Africanæ ecclesiæ prohibetur appellari summus sacerdos. Causa prohibitionis quæ fuerit.

l *Primæ sedis episcopus.*) Cum hoc concilium nationale fuerit, non universale, sed tantum Africanæ ecclesiæ leges tulisse potuit. Itaque hoc canone non prohibuit, neque potuit prohibere, ne Romanus pontifex diceretur sacerdotum princeps, vel summus sacerdos: sed tantum ne ita appellaretur ullus metropolitanus Africæ. Ita Bellarm. lib. 2. de conc. cap. 8. ad 9. Optima responsio est Baronii hæc; quod sicut Christus Matth. 20. his verbi: *Reges gentium dominantur eorum, &c. non sic erit inter vos,* &c. ecclesiasticam hierarchiam nequaquam confundere, sed nomen duntaxat tumorum curare, & præsidum superbiam temperare voluit: ita Africana ecclesia inter communia episcoporum nomina ea respui mandavit, quæ superbiam & arrogantiam Christianis professore indignam præ se ferrent; qualia nomina erant, princeps sacerdotum, & summus sacerdos, [illegible] eorum primatis, quo metropolitanus Carthaginensis, Mauritaniæ & Numidiæ appellabantur, quantumvis major esset, retineri voluit, quia vox illa minus fastuosa videretur. His itaque nominibus interdictis, non potestatis aut decentis tituli quidquam sublatum voluit, sed nominum duntaxat arrogantiam eliminatam optavit. Fuisse autem hoc tempore communi usu in ecclesia receptum, ut omnes episcopi summi pontifices & summi sacerdotes dicerentur, ideo quod episcopatus summum sacerdotium esset: item ut metropolitani multis episcopis præsidentes, principes episcoporum appellarentur, ex epistolis Ambrosii ad Felicem, Zosimi papæ ad Hesychium, Gelasii ad episcopos Lucaniæ; ex can. 3. concilii Aurel. I. & can. 6. concilii Agathensis probat Baronius in notis mart. die 19. April. Item anno 397. numero 50. Ea quæ distinct. 99. in decretis Gratiani subjiciuntur, his verbis: *Universalis autem, nec etiam Romanus pontifex appelletur*; sunt Gratiani. Quod schola imperitorum Centuriatorum ignorans, canonem hunc magno præconio extulit; quasi Africana ecclesia inferior superiori Romanæ leges præscribere potuerit, & non potius eidem obtemperare debuerit. Siricium epistola ad Africanos scripta, sub pœna excommunicationis, decreta Romani concilii observari præcepisse certum est; Africanam Romanæ simile quid præscripsisse, hactenus nondum probatum fuit. Vide Baronium an. præd. numero 48.

Omnes episcopi communibus nominibus olim summi pontifices, sacerdotes appellati.

Agape in ecclesiis celebrari quomodo prohibita.

m *Nulli episcopi vel clerici in ecclesia conviventur.*) Agapes usus antiquissimus non simpliciter interdictus fuit: utilissima enim etiamnum in hodiernum usque diem apud fideles multis in locis frequentatur, ut ostendit Baronius anno 57. num. 232. sed hoc duntaxat prohibitum fuit, quod ante in oriente vetuerant patres concilii Laodiceni, & in occidente S. Ambrosius, ne eadem in ecclesiis peragerentur. Idque ideo, quod sic fieri solita, imaginem quamdam parentalium repræsentarent, adeoque symbolo aliquo & affinitate gentilitiis ritibus conjuncta esse viderentur. Cum itaque eadem in Africana ecclesia adhuc cum multis abusibus, quos recenset S. Augustinus epistola 4. ad Amelium, frequentarentur; anno Christi 392. presbyterio initiatus S. Augustinus per Aurelium episcopum pravos usus emendari petit, quos a sancto Ambrosio in transmarinis ecclesiis correctos esse viderat. Cum itaque sanctus Augustinus Aurelio episcopo ante decennium successerit, dignum est existimare, hunc canonem esse alterius cujusdam Carthaginensis concilii, eo tempore post acceptas Augustini literas celebrati. Verisimile non est, cum post acceptas Siricii & Augustini epistolas ab Aurelio episcopo Carthagine in Africa alia concilia celebrata fuisse sciantur, hujus abusus correctionem post decennium esse dilatam. Vide notas can. 28. conc. Laodic. Baron. anno 57. num. 142. anno 367. num. 24. anno 388. num. 38. & 39. item anno 397. num. 47.

Hunc canonem alterius concilii esse verisimile videtur.

Can. 47. Hic canon est alterius concilii.

Hunc canonem alterius cujusdam concilii Carthaginensis, Bonifacii tempore habiti, esse, verba ipsius canonis infra in fine posita manifeste declarant. Verissimum itaque est id quod supra notavimus, hac synodo canones aliarum plurium synodorum coagmentatos fuisse, adeoque non simpliciter unum concilium esse. Quod auctoritate hujus canonis sacri libri Tobiæ, Judith, Baruch, Sapientiæ &c. in numerum sacrorum librorum referantur, & apocryphorum numero eximantur, Laodiceni concilii canoni ultimo nihil obstat aut repugnat. Hoc enim eos duntaxat, de quibus nulla in ecclesia dubitatio erat, in canonem retulit: cæteros vero, de quibus dubitabatur, omisit. Et sicut deinceps auctoritate Nicæni concilii liber Judith in canonem receptus fuit, ut supra in notis Laod. & Nicæni concilii diximus: ita post aliquot tempora patres concilii Carthaginensis reliquos, de quibus antea dubitatum erat, re magis discussa, in numerum sacrorum librorum retulerunt, quodque hactenus de eorumdem auctoritate controversum fuerat, definiverunt. Bellarmin. lib. 2. de conc. cap. 8. ac 10.

An canon hic Laodiceni concilii canoni obsistat.

Can. 48. Consuetudo mala differendi baptismi emendata.

In oriente simul & occidente temporis usu pessima illa consuetudo inoleverat, qua fideles quamplurimi usque ad provectiorem ætatem baptismum differrent, ut constat ex Ambrosio serm. de sanctis. Hanc in occidente Ambrosius, in oriente Basilius, Gregorius Nazianzenus & Nyssenus extirpare & evellere plurimum conati fuerunt, ut constat ex ipsorum orationibus de baptismo editis. Quapropter de baptizatis in infantia, de his quæ ambigua videbantur, ad Siricium pontificem Romanum, & Simplicianum Mediolanensem episcopum Ambrosii successorem hanc consultationem miserunt. Ad illum quidem, quod scirent [illegible] ecclesiæ catholicæ præsidere episcopum atque doctorem; ad hunc autem ob egregiam totoque orbe spectatam [illegible]ntiam

Ceterum Simpliciano bene conſolus, quantus doctor aſſet in Africa Auguſtinus, datis ad eum literis, de quibuſdam perdifficilibus divinæ ſcripturæ quæſtionibus eumdem pulſat, & doctorum librorum ſcriptionem ad ſe miſſorum ab eodem exterquet. Hinc probavimus ſupra, Ambroſium hujus concilii tempore defunctum, atque adeo præallegatis conſulibus hanc ſynodum celebratam fuiſſe. Vide Baronium anno 397. numero 23. & 55.

Can. 49. « *Placuit*.) Memoria dignum eſt, quod a patribus hoc canone ſanctum fuit: nimirum, ut quæ epiſcopus aut clericus ex pauperi ditior factus ex bonis eccleſiæ emiſſet, eadem eccleſiæ cederent, eidemque illa inquemliber quovis titulo transferendi facultas non eſſet. Occaſio canonis.

Occaſio ſanciendi hujus canonis iſta fuit. Cum reddita pace, eccleſia ubique bonis afflueret, complures ex iis qui eidem miniſtrabant, pleniter in quantum conveniebat, ſtudio ſanctitatis & cura pauperum abjecto, divitias colligendi ardore deſeruerant flagrabant. De quibus hæc Hier. epiſt. 2. ad Nepotianum: *Nonnulli ſunt dilectores monachi, quam furaces ſæculares: & clerici qui poſſidere opes ſub Chriſto paupere, quas ſub locupleto & ſæculo diabolo non habuerunt: ut ſuſcipere aes eccleſiæ dicitur, quæ mundus vomuit ante mendicos.* Et paulo poſt: *Negotiatorum clericum, & ex inope divitem, ex ignobili glorioſum quod quondam paſtum fugo.* Cum itaque hæc, ut alit S. Hieron. *Eccleſia ingraviſceret*, optime a ſanctis patribus hujus canonis ſanctione ſtatutum eſt, ut eccleſia ipſa ſibi vendices, quæ clericus ex rebus eccleſiæ bona quæſivit. Baronius numero 52. In bonis eccleſiarum eccleſiæ ſuccedere debet.

SYNODUS CARTHAGINENSIS AURELII,

Ex libello Synodico.

THEODOSIO igitur & Nectario ad cœleſtia translatis, in illius quidem imperium filius Arcadius ſucceſſit, ut in Gratiani Honorii, Arcadii frater. Quo tempore Carthagine ſynodus provincialis & ſacra congregata fuit, patrum centum viginti & ſeptem conventum præ ſe ferens, quæ contra idololatras Donatiſtas, & aliam quamcumque hæreſin, & alia illorum locorum errata, actiones inſtituit: cui præfuit Aurelius Carthaginenſis epiſcopus. Canones ſacri & divini, quos illa edidit, ad Theodoſii uſque minoris tempora obtinuerunt.

Can. 48. conc. Carthag. III. ſupra.

B ΘΕΟΔΟΣΙΟΥ γὰρ καὶ Νεκταρίου μεθαρμοσθέντων πρὸς τὰ ἄνω τὴν μὲν τῶν Βασιλείων ὁ υἱὸς Ἀρκάδιος διαδέχεται· Γρατιανοῦ δὲ, ὁ ἀδελφὸς Ἀρκάδιος Ὀνώριος. Ἐν οἷς χρόνοις ἡ Καρθαγὼν συνόδου τοπικὴ καὶ ἱερὰ συναθροίζεται, πατέρων ἑκατὸν εἴκοσι καὶ ἑπτὰ συνέλθουσιν φέρουσα κατὰ * εἰδώλων Δονατιστῶν, καὶ ἄλλης ἑκάστης αἱρέσεως, καὶ τῶν ἐκ τούτοις ἐκείνοις ἀνόμοις σφαλμάτων, τὰς πράξεις ποιησαμένη. Ἧς ἡγεῖτο Αὐρήλιος ὁ Καρθαγενῶν ἐπίσκοπος. Καὶ κανόνας ἱεροὺς ἐνθεμένη καὶ θείους, ἕως ἡμερῶν τοῦ μικροῦ Θεοδοσίου διήρκεσε.

* legiſſe videtur interpres ἀθλιωτάτων.

NOTÆ GABR. ALBASPINEI EP. AUR.

Ad Canon. II. conc. Carth. III.

C MINUSQUE *hoſpitibus ſumptuoſi exiſtant*: quacumque incedebant hoſpites habebantur ab aliis epiſcopis, qui ne in facie[n]dis ſumptibus nimium gravarentur, cavetur hoc canone.

Ad Canon. IV. ejusdem Concilii.

VETUS ille mos invaluerat, ut non diaconi, ſed lectores epiſtolas & evangelia in ſolenni miſſæ ſacrificio pronunciarent: id autem patet ex can. 8. Carth. 4. epiſt. 5. lib. 2. S. Cypriani, editionis antiquæ: *Ab officio lectionis incipiat, quia & nihil magis congruum voci, quæ dominum glorioſa prædicatione confeſſa eſt, quam celebrandis divinis lectionibus perſonare poſt verba ſublimia, quæ Chriſti martyrium prolecuta ſunt: Evangelium Chriſti legere unde martyres fiunt.* Et ex D conſtitutionibus quæ S. Clementis eſſe dicuntur, cap. 22. lib. 8. *Cui ſcriptura ſancta ad legendas eas populo ſuo committuntur.* Item can. 2. Tolet. 1. *Vel inter lectores ita ut evangelia & apoſtolum non legas.* Antequam autem evangelii pronunciandi initium faceret olim lector, elata voce proferebat, *Pax vobis*, perinde atque hodierno die diaconus dicit, *Dominus vobiſcum*. Hoc idem epiſtola D. Cypriani iiſdem verbis probatur. *Interim vobis hoc die auſpicatus eſt pacem, dum dedicat lectionem*, quibus D. Cyprianus verbis alloquutum & ſalutatum populum ait ab Aurelio, cum primo ei evangelii recitandi poteſtas eſſet facta, & pacem & benedictionem Chriſti domini fidelibus condonaſſe: lingua autem Tertulliani & apud Cyprianum *ardiscere* eſt adire, ſeu inchoare. Antiquos vero patres, ceteroſque auctores de divinis officiis, hanc cæremoniam ſeu ſuum dicendi, *Pax vobis*, vocaſſe divinam ſalutationem, & ab eccleſia uſurpatam, ad pacem Chriſti populo impertiendam, nemini dubium eſſe poteſt, cum in patribus frequens ſit, & tota eccleſia pervulgatum: Innocentius epiſtola octogeſima ſexta in fine. *Non licet presbyteris coram epiſcopo populum benedicere aut ſalutare*, & ab Optato id liquido etiam confirmatur lib. 1. Patribus ergo viſum eſt placere, iſto canone, ne amplius lectores populum ſalutent: hoc eſt ex pronunciatione evangelii, *Pax vobis*, poſthac non uſurpent, nec offerant.

Ratio qua movit patres ut illud mutarent, & lectoribus poteſtatem illam, quam hactenus retinuerant, adimerent, hæc fuit, quod illa amplior & major eſſet, quam ut lectoribus concedi eam oporteret. Et vere poſt illud concilium tanti fuit, ea frui, ut eam a diaconis & presbyteris eodem concilio poſtea ereptam fuiſſe: quin experientia uſuſque docuit eos non poſſe nec ſolere dicere, *Pax vobis*, tantumque epiſcopum videri omnino dignum cui cum miſſa ſacrificium offert pronunciare liceat. Optatus Milevitanus inter præcipuas epiſcoporum officia & munia hanc poteſtatem ſalutandi populum adnumerat libro 2. circa finem.

Huc accedit quod antiquitus ſolus epiſcopus donorum Chriſti domini, eorumque quæ ab eo ad eccleſiam tranſmiſſa eſſent diſpenſator diceretur: Propterea volnerunt pacem illam quam Chriſtus dominus pronunciavit: *Pacem meam do vobis, pacem meam relinquo vobis*, tribui & reſtaurari ab epiſcopo fidelibus, cujus legitimus eſſet diſpenſator; non autem lector. Præterea id contingit, quod primis ſæculis perraro ab epiſcopo pax illa, niſi cum magni beneficii ac privilegii cauſa id fieret, dari conſuevit: ejus rei, credo, cauſa, benedictio illa auctoritaſque epiſcopo reſervata fuit: ſed addi poteſt, nomine pacis, aliud nihil portendi, quam Chriſti domini cum ſuo populo conſociationem, unitatem, & quandam communitatem, eumque cui hæc impertitur pax, corporis Chriſti membrum eſſe quoddam cum eo quam conjunctiſſimum, adeo ut cum diceretur *Pax vobis*, id ita accipiendum, ut in quos conſeretur pax & benedictio, ii eſſe in vera communione conſeſcentur: id autem jus & poteſtas, in ſolum cadebat epiſcopum, eiuſque erat cura & negotium quam ſolertiſſime diſpiciendi, cui pacem illam tribueret. Qui igitur a communione atque cœtu ſeiunctus eſſet, modo ab epiſcopo ſibi dici audiſſet *Pax tibi*, in gregem mox fidelium reſtituebatur, quod factum cum ſingularis eſſet poteſtatis, ad ſolum epiſcopum trenaſirebatur, & lectori ipſi eripiebatur. Quod ſi ante illum editum canonem quis contendat id auctoritatis lectori permiſſum: idcircoque primis temporibus ritum illum, modumque uſurpandi *Pax vobis*, non tantam vim auctoritatemque compleſſi ſolere: Ad id facile reſponſio, lectores ipſos prius quam in ſuggeſtum, aut pulpitum conſcenderent, ab epiſcopo id juris impetraſſe, tamen poſtea, quamvis de nutu arbitrioque epiſcopi penderet, aliquanto amplius atque majus quam ut lectoribus, ſubdiaconis, diaconis, E ſacerdotibus concedi placeret, judicatum eſt: Omninoque mihi perſuadeo, non dicam lectorem, ſed ne epiſcopum quidem ullum auſum fuiſſe, neque excommunicato, neque pagano, neque catechumeno dicere, pax tibi, quod iis verbis ad Chriſti corpus aggregari dicerentur. Tædet me pigetque tam ſæpe explanationem Græcorum vellicare, qui hunc canonem in farragine Græca, ita explicant. *Prohibentur eſt autem lectoribus ne dum miniſterio ſuo fungantur ad populum converſentur, & adorent, ut qui ſolos tunc debeant ſacerdotes & antiſtites adorare & non laicos qui in eccleſia congregantur: ipſi enim ſunt ſacrati: populus vero procul eſt a ſacerdotio & conſecratione, ac ipſe potius lectores adorare debebit propter miniſterium eorum*, quæ quomodo poſſint ſenſui ſatisfacere judicabit lector.

Ad

Ad Canon. V. ejusdem Concilii.

NEMINI dubium esse potest catechumenis sal fuisse datum, non in baptismo, & in baptismi ceremoniis, sed & ex quadam consuetudine in missa, festis quoque diebus: quo præsertim ad aliquod mysterium tremendum admissi non graverentur eucharistiam sumere: Nam ex auctoribus de divinis officiis id perspicuum est. Præterea audientibus qui longissime aberant a baptismi ceremoniis, propterea sal non eo nomine tributum aut acceptum ab iis legimus, ut ritus baptismi explerent & perficerent, videlicet ut hunc ritum explorent qui his verbis describitur, *interrogat nomina eorum*, & *postea de ipso sale in eos ipsorum*, qui ritus in fine seu exitu catechumenatus contingebat; sed ut aliquam sacramenti speciem formamque quasi exhiberent: ut hoc tanquam signo edocti atque instructi, reconditum aliquod in nulla latere mysterium crederent. Item & illud explorarem, aut saltem ab omnibus admissum, catechumenis quandoque panem benedictione ipsis inauditum, aut mel salsis porrectum: quod ex his D. Augustini verbis quidam asserunt, lib. de peccatorum merit. & remiss. cap. 6. *Quod accipiunt, quamvis non sit corpus Christi, sanctum est tamen & sanctius, quam cibi quibus alimur; quia est sacramentum*, qui quamvis non dicat esse panem benedictum aut mel, tamen facile est conjicere de iis verba fieri, quod eam rem quam non nominant, cibis quibus sustentamur comparat, & sacramento, quod de pane conficeratur.

Ex his quidam huic canoni hanc sententiam tribuunt, diebus festis quos ordinarios & simplices vocamus, non nisi sal catechumenis tanquam symbolum pignusque sacramenti, atque adeo unionis & consociationis quæ cum ecclesia esse poterat, præbebatur: diebus autem celeberrimis ac religiosissimis, ut puta paschatis, natalis domini, aliisque ejusdem generis porrigatur offeraturque panis benedictus aut mel: quo illis quam proxime ad eucharistiam aspirare liceret, & sacramento quodam uti, quod vi & efficacia plus quam quod sale contineretur, polleret.

Quia festis non extraordinariis, sed simplicibus, cum non sit ecclesia mos ac consilium, fideles eucharistiam sibi sumendam intelligant: sed tantum panem benedictum, sacramenta non sunt mutanda catechumenis, hoc est, mel aut panis benedictus loco salis non est eis dandus, quia fidelibus sacramenta non mutantur.

Itaque per solemnissimos paschales dies, non ipse paschatis dies subintelligendus: neque octo dies illi qui immediate & consequenter succedunt: Sed illi dies qui inter paschatis & pentecostes tempus interjecti sunt & interpositi. Nonnulli igitur per manus traditionis hanc consuetudinem pertinaciter retinebant, ut illis diebus catechumenis panem benedictum dividerent: quod quidem canone isto emendatum, & additum, ut non nisi *solitum sal* daretur: quia per illo dies eucharistia fidelibus non tribueretur.

Sed vereor ne satis firma sit explicatio, nam quamvis olim ab ea non longe abfuerim opinione, me tamen semper incessit quædam suspicio fidelibus & catechumenis nihil unquam commune fuisse, neque veterem illam disciplinam pati potuisse, ut ex eodem pane benedicto utrique sumerent, eumdemque pro sacramento haberent. Præterea verisimile est eos solemnes illos quinquagiata dies inter pascha & pentecostes eucharistiæ sumptione celebrasse, eucharistiaque sæpius eos fecisse & conficisse.

Nonnulli illius canonis hanc esse sententiam credunt, non debere catechumenos propria ordinis sui ac status sacramenta mutare, neque aliquid præter sal accipere. Quia fideles sua non mutant sacramenta, & diebus omnibus eucharistiam usurpant, sed si bona fide hanc canonem ejusque mentem & sententiam velimus accipere, & interpretari: hæc explicatio non minus erit submovenda quam proxima. Verba enim canonis innuere videntur fidelibus & Catechumenis hæc sacramenta pro tempore mutari potuisse. Quid enim aliud hæc sonant verba, *Quia & fideles per illos dies*? Per alios igitur fideles mutare poterant sacramenta? Item, *per solemnissimos paschales dies*: aliis igitur diebus alia non vetantur catechumenis dari mysteria.

Quapropter si cuipiam hæ explicationes, non ita vere affines esse videantur, aliam substituam, sed ita conditam quæ hanc nauseam possit adimere. Oblationes fidelium, panis puta, vini, olei, mellis, lactis & similes, sacramenta a patribus vocantur. D. Innocentius, *non longe portanda sunt sacramenta*. D. Augustinus, *quod accipiunt catechumeni sacramentum est*, quod scilicet, ex iis oblationibus panis præsertim & vini, partes quædam benedictæ circumferrentur, ut a singulis delibata, speciem aliquam communionis & mysterii repræsentarent. Ex iis igitur desumebantur minuta illa sacramenta, quibus catechumeni initiabantur: mel puta, lac, sal, & A similia, quo eorum essent sacramenta, quibusve refecti ad eucharistiæ fidem penitus erigerentur: Nefas quippe erat quidquam illis sacrum aut religiosum porrigere quod ex fidelium oblationibus non esset desumptum: Itaque sal, quod eorum esset præcipuum sacramentum, ex ejusmodi fidelium oblationibus conservabatur, neque ex privato, aut a fidelibus non oblato sale catechumenorum sacramenta recte conficiebantur: Cætera quoque (ut ex canone Carthaginensi 24. licet colligere) mollia & lactis sacramenta, quibus donabantur catechumeni ex iisdem fidelium oblationibus sumebantur: *Primitiæ autem fructuum mel, sive lac offerentur uno die consuetudinis ad infantium mysterium. Et si maximè ad altare offeramus, proprium tamen habeant suum benedictionem, ut a dominici corporis sacramento separentur.*

B Volant igitur patres, præter salis solitum sacramentum, nihil aliud per illos octo solennissimos paschales dies catechumenis, quod scilicet illis diebus mel aut lac non offerretur a fidelibus, ex quibus conficeratis sacramentorum mollis & lactis posset fieri: id enim, *fideles sacramenta non mutant*, intelligo; fideles illis diebus non mutasse oblationes suas, nihilque aliud præter panem & vinum obtulisse. Neque huic obstat explicationi quod iisdem ipsis diebus fideles, non magis sal, quam mel offerrent, quia cum esset solitum catechumenorum sacramentum, quemadmodum docet canon, oblatum alias a fidelibus, & consecratum in missæ sacris, in eum usum poterat reservari. Mel autem & lac cum non essent solita eorum sacramenta, neque possent reservari ex iis quæ eodem die offerrentur, debebant desumi & confici. Sacramenta igitur non sunt mandata catechumenis, hoc est mel & lac illis diebus non sunt eis danda, quod a fidelibus non offerrentur, ex quorum oblationibus sacramenta catechumenorum essent accipienda. Ut hæc explicatio sensui omnino satisfaceret duo essent probanda. Per illos solennissimos octo dies, præter panem & vinum nihil obtulisse fideles: mellis denique & lactis concordiam alio tempore, quam in ipso baptismo, sollis videlicet diebus pro sacramento catechumenis oblatam fuisse; sed ea Observationum lib. 2. observatione ultima explanantur.

Ad Canon. XXXII. ejusdem Concilii.

CANON hic, in illa rhapsodia & farragine Græcæ conciliorum Carthaginensium reperitur: in quem Zonaras & Balsamon commentario edito, multa asserunt: sed tantis implicata offuscaque tenebris, ut eum inter se pugnent & dissentiant, germanum, & genuinum sensum non attingant; imo inter se discrepantes, potius illum obscurent & pervertant. Nam quod ad primam partem attinet, qua sacerdotibus non licet, sine consensu, imperioque episcopi, pœnitentes in gratiam recipere, non liquido satis, qua de reconciliatione agatur, interpretantur: neque quam ad rem, canon iste revocetur, aut quorum scripeus sit, aperiunt. In illo autem pœnitentiæ quasi cursu, duplex absolutionis & reconciliationis genus reperiebatur, prima & ultima, seu minor & major (ita enim a Clemente distinguuntur & vocantur libro tertio capite decimo) minor, in fine tertii gradus, altera in calce quarti concedebatur: hanc sacerdotes nunquam, vel si pœnitenti imminentis interitus dies instaret, inconsulto episcopo, ejusque injussu largiebantur, id confirmasse 13 canone concilii Nicæni & quarto concilii Carthaginensis tertii. In remotissimis disjunctissimisque ab episcopo locis ac regionibus, in quibus deesse pœnitentium copia non poterat, quarto gradu exacto, cogebantur, aut ad episcopi sedem propriam se conferre, aut curiones hanc ab episcopo potestatem acceperant, aut chorepiscopi reconciliationem redintegrabant, aut ad extremum episcopeus modicis finibus ac terminis circumscribebatur. Quod si quis, in loco qui ab episcopo procul distaret, in morbum incidisset, suæ pœnitentiæ tempore satis erat ei ad salutem reconciliatio simplex: non igitur de reconciliatione, sacramentis, & altario, in illo canone verba sunt. Nam cum necessitatis ratio urgeret, vel sacerdotibus illa potestas non concedebatur: sed de minori & prima illa forma instituta est, quam ne presbyteri quidem ipsi, nisi cum necessitas ipsa vim afferret, & absente episcopo, conferre poterant: cujus facti atque actionis hæc est ratio. Omnium peccatorum lethalium indictæ quondam & impositæ pœnitentiæ (quorsum enim tot exarati canones, in quibus singulis peccatis pœnam constituunt tot annorum & cruciatuum? Canones illi significarunt, an vero usquam declararunt, de peccatis se solum loqui, quæ essent publica; non vero de his quæ cognitione remota fuissent ac secreta?) quare earum absolutio & relaxatio in ecclesia fiebat, neque enim cuiquam obscurum, aut inauditum esse potest, omnia quæ in ecclesia gererentur, quæque tandem hodie sunt præ-

byte-

byterorum munia, nihil inquam horum, reluctante epiſcopo, permiſſe adminiſtrari; plenè ſane horum rerum canones, qui hoc ipſum quod dico, corroborant, ne baptiſmum quidem ſine epiſcopi permiſſu, presbyterum conferre potuiſſe. Sed neque exiſtimandum eſt eum fuiſſe canonis illius vim, atque ſenſum, ut presbyteris non licuerit, cum Deo in gratiam eos revocare ac reducere, qui leviſſimis quibuſdam peccatis, quæ venia digna vocamus, ſe contaminaſſent: non autem ſi in graviſſimos, quos per canones ſeverius caſtigantur, noxas incurriſſent: Nam ejuſmodi peccata, quibus venia tribui facile ſoleret, presbyteri ſine epiſcopi conſenſu imperioque abſolutione data, delere poterant.

Quod ad ultimum canonis partem pertinet, interpretes inter ſe aperte diſſident, atque pugnant. Zonaras enim videtur eam manuum impoſitionem cogitare ac præſcribere, qua pœnitentiæ copia faciendæ fieret; alt enim *extra eccleſiam manus imponi, & in ordine pœnitentium, ac extra ſacros ambitus in ſtatione ſtentium conſiſtant, collocari canon jubet*: ea enim impoſitione pœnitentes redigebantur in ordinem *ſtentium*, primoque in gradu verſari, aut hærere primum dicebantur, in quo poſiti ad eccleſiæ januam, ſeu portam lamentari, & plorare viſebantur. Balſamon aliam quandam hujus canonis intelligentiam eſſe ratus, ait gravia atrociaque peccata extra eccleſiam clam omnino remittenda, ne ſi palam, coramque eccleſia in conſpectu & oculis omnium defigerentur & condonarentur, fideles quaſi quodam injecto ſcandalo commoti perturbarentur. Cererum videtur in ea eſſe ſententia, ea mediocri quadam pœnitentia eſſe vindicanda. Canonis tamen hujus veram hanc ſententiam eſſe cenſeo, ſi unde omnium fidelium exulcerantur animi, quod quidem omnium oculis patet, peccatum, crimenque atrociſſimum patratum ſit, omnino eſſe præſtandum, ut a quo id admiſſum eſt, is præter communem aliorum conſuetudinem atque morem, ſupplicio quodam exquiſito, quod pro exemplo ſit, pœnas luat: ſed ita, ut ne tranſverſum quidem unguem diſcedat a præſcripto ceremoniarum, aut aſperitatum, quas tertio gradu comprehenduntur, in terram ſeſe abjiciat, crebra illa manuum impoſitione ante abſidem purgetur, ceteraque precum ac purgationum genera non negligat, idque non illo protrito, aut uſitato, aut aliis tertii gradus pœnitentibus deſtinato, retro ambonem loco ſiat, ſed ante abſidem: hoc eſt patenti eccleſia, & in loco unde ejuſmodi pœnitentes, eorumque purgationes ab omnibus conſpici poſſent. Omnibus quidem pœnitentibus tertii gradus manus crebro imponebantur, & purgabantur retro ambonem, qui locus eſt extra: ſed juxta chorum, ut vocant: an vero ante abſidem idem ſit, ac retro ambonem, & hoc canone nihil aliud ſibi velint patres, niſi ut retro ambonem purgentur ejuſmodi gravia crimina (alibi enim ſi ita viſum fuiſſet epiſcopo poterant purgari,) an vero ante abſidem, ſit extra eccleſiam, ut ajunt Græci, lectoris erit judicium.

Quacumque tandem ſit hujuſce vocis *ante abſidem*, notio & ſignificatio, certum eſt hujuſce canonis mentem eſſe, ut eorum graviſſimorum criminum pœnitentia & purgatio, in omnium oculis conſtituatur, exemplique cujuſdam vim, rationemque propoſiti ſubeat. Nec video cur non ea ratione explicandus ſit canon ille, omiſſa illa poſthabita tot diſſimilium explicationum mole ſupervacanea.

De impoſitione manuum non agi, aut tractari, qua pœnitentia permittebatur, quemadmodum Zonaras ſentit, notius eſt, quam ut explicationis majoris indigeat, quod paſſim atque vulgo imponebatur extra eccleſiæ ſepta; & quidem excommunicatis, quibus ingredi templum non liceret. Plane neceſſitas poſtulabat, ut epiſcopus pœnitentis copiam illis impoſitione manuum faceret, non in ipſo templo, ſed in ipſius aditu introituque, aut ſane domi ſuæ. Cererum quis non hoc concedat, ut veriſſimum, quod in eo canone decernebatur, id præter modum, moremque communem excogitatum ad cauſam ſceleratorum maximorumque peccatorum hominum diſtinguendam, eorumque pœnitentiam diverſam ab aliis. Præterea neque in primo, neque in ſecundo gradu, proprie pœnitentiæ aliquis erat uſus, neque complectebatur ſatisfactionis admittendæ pœnas, ideoque probabile eſt, & id rationi conſentaneum de tertio gradu diſceptari: ſed & de impoſitione manuum, qua adhibeatur; non autem de ea quæ in ipſo limine eccleſiæ; qualis erat impoſitio manuum, qua dabatur *jus pœnitendi*.

Quod ad Balſamonis explicationem ſpectat, eam ipſam canonis ipſius per ſe lectio refutat, ac repellit: qui tantum abeſt, ut extra eccleſiam abſolutionem dandam præcipiat, ipſoſque pœnitentes leniùs tractandos, ut eos novo quodam modo, qui gravioris ſupplicii exemplum præbeat, exruciandos decernat. Sed & unica ratio ſatis momenti ac ponderis, ad id quod volumus probandum haberet: videlicet ſi privatim, & non palam abſolverentur, leviſſimaque pœnitentia irrogaretur: ea re in eccleſiam gravius damnum, & detrimentum potius importari poſſe; quam ſi publice omnibus ſpectantibus, abſolutionis gratia donarentur, divulgato quippe flagitio, & ante oculos omnium conſtituto, qui fieri poteſſet, ut cum criminis artifex, ſuffragio ad ſacram ſynaxim ſe compararet, non omnium fidelium animi commoverentur, & magnopere conturbarentur; ſi conſtaret, publicam illum pœnitentiam effugiſſe, ejuſque ſceleris tam brevi tempore veniam impetraſſe. Neque aliter eſt de ſententia canonis, ac diximus, ſentiendum, idemque eſt de pœnis, ceremoniiſque tertii gradus judicium, ut quo teſtatior & illuſtrior illorum pœnitentia, in excelſo & edito quodam loco, qui ante abſidem ducebatur, pœnas impoſitas ſuſtinere.

Ad Canon. XXXIV. ejusdem Concilii.

Hoc eſt, ſi, ut quandoque ſit pœnitentiæ tempore, pœnitens aliquis gravi morbo conflictari cœpit, ſic ut adverſa ei valetudo vocis uſum adimat, abſolvendus omnino viderur, eique reconciliationis gratia impertienda, ex epiſtola D. Leonis 89. cap. 76. 1. Carthaginenſis 20. Arauſiaci 1. primi Vaſenſis 2. At eſt diſcrimen aliquod inter pœnitentes, & eos quos violentia morbi, ante baptiſmum oppreſſos, interceperit: enim vero ſolum abſolvebantur pœnitentes, quibus ex improviſo morbi gravitas vocem intercluſerat: modo conſtaret, ut a peccatis relaxarentur, ante contendiſſe: propterea quod cum ſe pœnitentiam peracturos voviſſent, credibile eſt eos, mentem illam atque voluntatem non immutaſſe, ſed in ea perſtitiſſe. Id colligitur ex duodecimo ſecundi concilii Arelatenſis, ex ſecundo primi Vaſenſis, & ultimo Epaunenſi. Quod ſi fors e vita deceſſiſſent, antequam eis frui abſolutione licuiſſet, non eſt recuſandum, quin per eoſdem canones poſt eorum mortem in eccleſia communionem vocarentur. De baptiſmo autem aliud ſentias: neceſſe plane erat, ut ſi Gentili daretur, is ante baptiſmi deſiderio ſe quodam ejus percipiendi teneri pro ſe tuliſſet. Catechumenum quidem non crediderim in id diſcrimen vocatum, ut de ejus baptiſmo dubitaretur, quamvis morbus loquendi facultatem ei præripuiſſet; quod ejus animus, voluntas & cupiditas toto catechumenatu nemini non cognita, dubitationem omnem de dando baptiſmo tolleret: ſecus in alio qui catechumenus non eſſet, exploranda ejus erat voluntas atque ſententia. Uno verbo idem erat de catechumenis & pœnitentibus judicium. Nam quamvis obmutuiſſent, & tam præcipiti valetudine, ut ne quidem baptiſmi aut abſolutionis petendæ ſpatium habuiſſent, abſolvebantur tamen, & baptizabantur. Gentilibus, aut excommunicatis & apoſtatis non eadem gratia: nam neque adjuvabantur ab eccleſia, neque his ſacramentis, niſi ea petiiſſent, aut nutu, aut ſigno, ſe ea petere oſtenderent, donabantur,

Observatio P. Antonii Pagi ad annum Chriſti 397. n. 33. & ſeqq.

Sequitur Concilium Carthaginenſe *Tertium* vulgo appellatum, quod revera tertium ordine fuit, *Cæſario*, & *Attico Coſſ.* currenti nempe anno *V. Kalend. Septemb.* ab Aurelio habitum, ut legitur in ejus Præfatione a Dionyſio Exiguo recitata. Eo autem die congregatum eſt juxta ſtatutum Concilii Hipponenſis de celebrando Concilio plenario *X. kal. Septemb.* Cum enim ad illum diem conuenissent fuiſſet Concilium, & nondum omnes Provinciarum Legati adeſſent, Zoſimus Provinciæ legatis paulo poſt adventantibus, *Quinto kalend. Septemb.* inchoatum eſt, ut in ſua Præfatione indicat Aurelius. Quare Concilium vulgo Africanum dictum corrigendum venit, dum canonem *de non Navigando ſine formata Primatis*, attribuit *VI. kalend. Julii*, quidquid Baronius & Perronius exiſtiment, retinendum potius eſſe illum diem quam V. Kalend. Septemb. cum enim de die alicujus Synodi controverſia eſt, illud ſequi debemus, quod plures & melioris notæ codices habent: ſed in Actis imprimis ipſius Synodi tertiæ Carthaginenſis legitur: *V. kalend. Septemb.* & collectio Canonum Africanorum idem confirmat apud Dionyſium Collectorem Latinum, & Zonaram ac Balſamonem collectores Græcos; imo Auctor Concilii vulgo Africani, dum convenisse aſſerit *V. kalend. Septemb.* erroneum eſſe demonſtrat, quod poſtea refert de Epiſcopis ſine formata navigare prohibitis *VI. kalend. Julias*. Illud enim ipſum ſtatutum eſt canone XXVIII. Concilii Carthaginenſis III. qui ab Auctore Concilii vulgo Africani, loco ſuo non refertur, ut Perronius Cardinalis recte animadvertit cap. 49. Reſponſionis ad Magnæ Britanniæ Regem. Cum enim initio Concilii Aurelius proponeret, legendum

dum Breviarium Hipponenſis Concilii, conſtatque ejus A
ſtatuta rectiora eſſent, ſtatim ſequatur in Actis Carthaginenſium Synodorum a Dionyſio, Zonara, & Balſamone relatis, *Quod nihil eorum quæ in Hipponenſi Synodo acta ſunt, ſit corrigendum: Epigonius Epiſcopus dixit*, &c. Inter quem cognomen & Aurelii interlocutionem nihil medium interjici poteſt, ut Perronio obſervatum. Denique idem Dionyſius hanc Synodum Calerio & Attico Coſſ. habitam, perperam in duas convertit partitur, quorum alter *VI. Kalend. Julias*, alter iſidem Coſſ. *V. Kalend. Septemb.* ex quo plura capitula proponit, habitus fuerit. Nam, ut jam dixi, cum Legati ex omnibus Provinciis Africæ ad diem præſtitutum Concilii non advenilſent, cum illis qui diem prævenerant, quadam tractavit *Aurelius*, quæ deinde in plenario Concilio relecta ſunt, ut fuſius explicat Marca de Concordia cap. 6.

Ceterum quia Auctor Concilii vulgo Africani appellati, non illam tantum Canonum, qui agit de navigando ſine formata, ſed alias Conciliorum Præfationes interpoſuit, uti Concilii Carthaginenſis Honorio IV. & Eutychiano Coſſ. & alterius Carthaginenſis *poſt Conſulatum Fl. Stilichonis* celebratorum, poſt quæ ſequitur definitio Epigonii de non mutando aliquid in Breviario Hipponenſi, ex eo Perronius cap. 48. notat occaſionem ſumſiſſe Baronium minus rectè ſtatuendi, tam canonem ab Epigonio ſtatutum, quam XXII. ſequentes attribuendos Concilio Carthaginenſi poſt Conſulatum Stilichonis celebrato, ubi viginti duo priores conſtat eſſe Concilii Carthaginenſis tertii *Attico & Caſario Coſſ.* habiti. Quod autem tantum XXIII. canones Concilii Carthaginenſis referantur in Concilio vulgo Africano, aut in codice canonum Eccleſiæ Africanæ, hanc rationem reddit Perronius, quia Auctor codicis non inſerit canones Carthaginenſis III. niſi illos *qui aut amplificarent, aut reſtituerent Concilii Hipponenſis canones*. Ex quo ſequeretur, XXIII. canones Hipponenſes renovatos fuiſſe, & novis additamentis relatos inter canones Carthaginenſis tertii, quod tamen dici non poteſt. Imitatur enim illud Breviario tantum Hipponenſis Synodi, quod Synodica Byzacenæ adnectum fuiſſe putatur, & poſt hanc Carthaginenſem tertiam refertur ex codice MS. S. Bavonis, ubi referuntur unus & quadraginta tituli tanquam Hipponenſis Concilii, cum tamen ſint Carthaginenſis III. in quo ubi relatum fuiſſet Hipponenſis Breviarium, a toto Concilio ſtatutum eſt: *Quod nihil eorum, quæ in Hipponenſi Synodo acta ſunt, ſit corrigendum*, addente Epigonio Bullenſis regionis Epiſcopo, ex omnibus Breviarii titulis nihil emendandum, vel in aliquo aſſentandum, *niſi ut dies Sanctæ Paſchæ tempore Concilii innoteſcat*. Quod ad canonem Hipponenſem additum fuiſſe in canone primo Carthaginenſis III. fidem facit canon ejus XLI. ubi Aurelius teſtatur, a Concilio id ſupra ſtatutum fuiſſe. Unde evincitur, Canonem primum concilii Carthaginenſis non eſſe illum, qui in ejus Actis vulgatis extat, ſed qui in collectione, tam Græcorum, quam Latinorum codicum reperitur, ut notavit Scheſtratius in Diſſert. 3. de Eccleſ. Africana cap. 7. qui quinquaginta canonum titulos huic Concilio tributos ſcholiis illuſtrat; de quibus etiam legendus Marca citatus.

EJUSDEM PAGI OBSERVATIO ad annum Chriſti 393. num. IV. & V.

Breviarium *Synodi Hipponenſis* inſertum Synodico Carthaginenſis concilii, ſine ulla ſuppoſitionis ſuſpicione admiſere Baronius & omnes Conciliorum Collectores. Verum Scheſtratius Bibliothecæ Vaticanæ Præfectus in Diſſert. 3. de Eccleſia Africana cap. 6. ubi hanc diſſimulatam examinavit, exiſtimat, Synodicam, ſi non ſuppoſititiam, ſaltem interpolatam eſſe. Primo, quia ea inſcribitur Epiſcopis *Numidiæ, Mauritaniæque utriuſque, Tripolis, & Provincia Proconſulari*, omiſſa Provincia Byzacena; cujus alia ratio afferri non poteſt, quam quia hæc Synodica ab Epiſcopis *Byzacenis* ſcripta eſt ad aliarum Provinciarum Epiſcopos, etiam Proconſularis, cujus Metropolitanus tunc temporis erat *Aurelius*, qui, ut fidem faciunt Acta Africana, per Auctorem concilii vulgo Africani, Dionyſium Exiguum, Zonaram, & Balſamonem relata, teſtatus eſt in concilio Carthaginenſi III. literas fratrum Byzacenorum & *Maxentii* à ſe tranſmiſſas, ut ibidem legerentur. Unde ſequuntur duo: *Ambitum* inprimis inſcriptioni Synodicæ contra Actorum fidem haberi inſertum: *Synodicam* inſuper falſo pro ſe ferre titulum Carthaginenſis concilii, cum ſit Byzacena, ut recte animadvertit in Notis ad Codicem Africanæ Eccleſiæ Juſtellus. Secundo, quod ipſa Synodica habeat: *Dum in Carthaginenſi urbe convenimus*. Cum conſtet ex Actis Africanis a memoratis Græcis poſteritati conſervatis, Synodum hanc habitam fuiſſe in *Byzacio* Metropoli civili Provinciæ Byzacenæ, unde Synodica illa ad Carthaginem miſſa eſt: *Litteræ fratrum noſtrorum ex Byzacio*. Quæ quamvis non de civitate *Byzacii*, ſed de Provincia Byzacena intelligerentur, adhuc erroneum eſſet, ipſos in epiſtola ſcripſiſſe, ſe in Carthaginenſi urbe convenilſe, ubi ipſimet atteſtantur in eadem ſua Synodica, concilium illud Provinciæ Byzacenæ fuiſſe: *Hæc communi Concilio*, inquiunt, *per univerſam Provinciam Byzacenam in utilitatem conſtat deducenda conſtituimus*.

Tertio, quod ante Breviarium Canonum hæc verba legantur: *Concilii Hipponenſis abbreviationes facta in concilio Carthaginenſi III.* cum non ſolum Acta Africana referant, *Aurelium* in concilio Carthaginenſi III. dixiſſe, ſola Breviarium Hipponenſium Canonum recepiſſe a fratribus Byzacenis, ſed id ipſum teſtetur *Maxentius* Synodi Primæ in Synodica, deque agitur, ubi ſcribit: *Breviem vero ſtatutorum hoc epiſtolæ ſubdi fecimus*. Quarto, quia *Aurelius* iterum ſubſcriptus habetur, qui Synodo Byzacenæ non adfuit, ejuſque Synodicæ proinde ſubſcribere non potuit, multo minus tanquam Synoditæ concilii Carthaginenſis tertii, in quo de emancipatione ſtatutum fuit Canone XIV. quem titulum impoſtor ſalvum voluit, & ad plenorem tractatum reſervatum fuiſſe adjunxit. Omitto alias Scheſtratii conjecturas apud ipſum legendas; ex quibus concludit, vel *Synodicam Byzacenam* cum ſubſcriptionibus eſſe interpolatam, vel eam Breviario eidem inſerto aliam fuiſſe, quam quæ poſt Synodum Carthaginenſem III. ex codice Sancti Bavonis exhibetur. Synodus enim ipſa habita fuit: *Imperatore Theodoſio Aug. III. & Abundantio Viro Cl. Coſſ. VIII. Idus Octobris Hipponæ regio in Secretario Baſilicæ pacis*, ut teſtantur Auctor concilii vulgo Africani, Dionyſius Exiguus in Codice Canonum, & Acta Africana in Græcum translata. Canones Hipponenſes docte ibidem Scheſtratius explicat.

AD

ADMONITIO BALLERINORUM.

De Breviario canonum Hipponenſium. Hujus editionis neceſſitas ac præſtantia. Ubi conditum, & quando, ejuſdemque vindicia.

1. SEquens Breviarium canonum Hipponenſium, quod ex MSS. præſentis collectionis prodiit, quantum interſit, ex eo manifeſtum eſt, quod ſine illo non ſolum deeſſet notitia canonum celeberrimæ ſynodi Hipponenſis anni 393. qui Africanæ diſciplinæ fundamenta jecerunt; verum etiam careremus integro plenario Concilio Carthaginenſi anni 397. in quo idem Breviarium inſertum fuit. Etſi enim tum Dionyſius Exiguus, tum antiquus auctor Collectionis canonum Africanorum ab Iſidoro receptæ exhibeant Synodum Carthaginenſem anni 397. neuter tamen Breviarium canonum Hipponenſium accurate, ut oporteret, repræſentat. Fac noſtrum Breviarium cum illis conferas: neque omnes canones apud ipſos invenies, neque eos ipſos, quos præferunt, eodem ordine, iiſdemque identidem verbis eſſe deſcriptos. Dionyſius poſt canonem 33. Synodi Carthaginenſis an. 419. loquens de Concilio Hipponenſi anni 393. ſcribit: *Geſta hujus concilii ideo deſcripta non ſunt, quia ea, quæ ibi ſtatuta ſunt, in ſuperioribus probantur inſerta.* Crederes in antecedentibus canonibus triginta tribus Hipponenſes comprehendi, at primo nec omnes XXXIII. ſunt Hipponenſes, nec quinam ſint ulla notatione diſtinguuntur. Deinde qui ex ipſis ad Hipponenſes canones, ſeu ad noſtrum breviarium pertinent, repetiti, & adoptati a PP. Synodi Carthaginenſis annis 419. alio ordine, atque aliis ſæpe verbis proponuntur; adeo ut aliquando quædam addita, alia demta, alia immutata inveniantur, ut conferentibus patebit. Vide præmiſſum Tractatum part. 2. cap. 3. §. 3. Non diſſimulabimus alios canones Breviarii, qui inter primos canones XXXIII. non leguntur, a Dionyſio recitari inter illos Synodi Carthaginenſis anni 397. a cap. 35. uſque ad c. 47. Cod. Africani. Illud autem in his canonibus peculiare eſt, quod cum excerpti fuerint ex actis ejuſdem Synodi, ſeu ex Breviario eidem Synodo inſerto, iiſdem quoque verbis efferuntur. At ſi hi quoque canones conjungantur cum illis, qui ex Hipponenſibus recitati fuerunt inter priores triginta tres, adhuc aliquos canones noſtri Breviarii apud Dionyſium deſiderari cognoſces. Nam præter Byzacenorum litteras, ac Symbolum Nicænum, nonnullaſque particulas canonibus præmiſſas, quæ in Synodo anni 397. canones conficiebant, fruſtra noſtri Breviarii canones, requires 16. 19. 20. 21. 34. 35. & 37.

2. In collectione autem Iſidori ſub titulo Concilii Carthaginenſis tertii an. 397. & ſi plures Breviarii Canones inveniantur, non tamen omnes. Ordo præterea valde perturbatus eſt. Tandem fere omnes canones Breviarii, quos Auctor hujus collectionis deſcriptos reperit inter canones 33. Synodi an. 419. retulit cum lectionibus hujus Synodi propriis, non vero cum illis, quæ in Concilio an. 397. ſeu in ipſo Breviario præferebantur. Dionyſius, qui hos canones cum his lectionibus dederat in concilio an. 419. eoſdem prætermiſit in referenda Synodo an. 397. Auctor vero laudatæ collectionis apud Iſidorum cum in referenda Synodo an. 419. omittendos duxerit priores canones XXXIII. hos cum iiſdem lectionibus traduxit ad Synodum an. 397. Ex his autem tam diverſis editionibus, quæ plurimas difficultates pepererunt, quis potuiſſet tuto colligere veros canones Hipponenſes, niſi ipſum Breviarium prodiiſſet in lucem?

3. Prima hujus indicia P. Crabbus edidit ex vetuſto MS. codice Monaſterii S. Bavonis Flandriæ. Præter titulorum tabulam, ac Byzacenorum litteras noſtræ collectionis proprias, quæ laudatum codicem ad eandem collectionem pertinere demonſtrant, Symbolum Nicænum & unum canonem initio, ac alterum in fine deſcripſit, hac notatione adjecta: *Canonum ipſius tituli dumtaxat, omiſſis capitulis, hic ſcribuntur, vitandæ prolixitatis gratia: quod in Concilio Carthaginenſi III. immediate ſupra habito fere omnia ad longum ponantur: hic autem ad illa remittuntur.* Non omnino exacte Crabbus in his paucis, quæ exhibuit, ſuum codicem ſecutus eſt, ut ex noſtris exemplaribus deteximus. Nam primo titulis præfixit canonem integrum, qui ad titulos non ſpectat: Ex quo factum eſt, ut tituli uno numero aucti a nonnullis pro ipſis canonibus abbreviatis habiti ſint. Alia ab eo liberius notata vel immutata, quæ MS. exemplo adſcribi nequeunt, ex collatione cum noſtro Breviario

ſuf-

facile quiſque perſpiciet. Sicut autem hoc loco Crabbus impreſſit, quæ in Concilio Carthaginenſi III. apud Iſidorum deerant; ita in editione ejuſdem Concilii quinque ipſius canones 4. 15. 19. 24. & 47. ex vetuſtis codicibus ob lectionum varietatem diſtincto charactere inſeruit. *Vetuſtorum codicum* nomine Iſidorianos, qui diverſimode legerent, indicaſſe creditur. At unus codex S. Bavonis innuitur; ac idcirco idem Crabbus in notatione ad c. 47. ſingulari numero utitur: *Quidam vetuſtus codex ſic habet*. Lectiones quidem ſunt noſtri Breviarii, quod in eodem codice reperit.

4. Integrum Breviarium ex MSS. hujus collectionis a ſe vulgatæ Queſnellus protulit, ſed non omnino integrum, nam & titulos, & Nicænum Symbolum prætermiſit. Soli codices hujus collectionis laudari ſolent. At P. Couſtantius in præfatione ad tom. I. Epiſt. Roman. Pontif. n. 113. idem Breviarium contineri teſtatur etiam in pervetuſta collectione, quam Corbejenſem appellat. Nos præterea duas alias non minus antiquas collectiones MSS. cum eodem Breviario invenimus, alteram in codice Barberino 2888. alteram vero in MS. Veronenſis Capituli 55. Ita quatuor diverſæ originis antiquiſſimæ collectiones hanc Hipponenſium canonum Breviationem tuentur.

5. Non defuerunt eruditi viri, qui hoc Breviarium in ſuppoſitionis, aut ſaltem interpolationis ſuſpicionem vocarunt. Quatuor potiſſimum permoverunt. I. Synodum, in qua hoc Breviarium conditum fuit, non Carthaginenſem, ſed Byzacenam fuiſſe, ac pro ſolis Byzacenis habitam, contendunt. Id innuere putant contextum epiſtolæ, quæ præmittitur, quamque propterea directam credunt ad Epiſcopos Byzacenos, qui Synodo non interfuerant, non vero ad epiſcopos aliarum provinciarum Africæ, uti inſcriptio præfert. II. Aliquot Breviarii Canones a Ferrando Carthaginenſis Eccleſiæ Diacono, dum allegantur, non Hipponenſes dicuntur, ſed Concilii Carthaginenſis, iiſque numeris notantur, qui cum Breviario non congruunt. III. Canonem ſeptimum, quo decretum fuit, ut *ſtatuta Concilii vel Conciliorum ordinatis legerentur, ne eorum ignorantiam unquam præferrent*, Auguſtini Epiſcopi opera conſtitutum Poſſidius teſtatur in ejus vita c. 8. Hic ergo canon Hipponenſis haberi nequit, cum Auguſtinus tempore Concilii Hipponenſis nondum ad epiſcopatum perveniſſet. IV. Nonnulla, quæ in Hipponenſi Concilio decreta fuiſſe ex interlocutionibus Synodi an. 397. certum eſt, in hoc Breviario non inveniuntur.

6. Quoad primum ad excludendam opinionem de Byzacena Synodo ſatis eſſe deberent illæ antiquiſſimæ, ac diverſæ originis collectiones; quæ in aſſerendo Concilio Carthaginenſi conſentiunt nec non ea ipſarum litterarum verba, quibus Byzaceni Epiſcopi *in urbe Carthaginenſi convenisse* traduntur. Id autem ut apertius comprobetur, certum eſt primo Mizonium Byzacenæ provinciæ Primatem ante diem Synodo plenariæ præſtitutam, quæ ex decreto Hipponenſi erat X. Kal. Septembris, cum aliquot Epiſcopis comprovincialibus acceſſiſſe Carthaginem, ibidemque tractatum una cum Aurelio habuiſſe. Id teſtatus eſt ipſe Aurelius in interlocutione præmiſſa can. 34. Cod. Africani. Secundo certum eſt eoſdem Byzacenos, cum diem Synodi expectare non poſſent, antequam ad ſuas ſedes redirent, Aurelio dediſſe Breviarium canonum ad plenariam Synodum directum, & ſubjectum epiſtolæ, quæ ſane noſtro Breviario præfigitur. Hinc Aurelius in eadem interlocutione memorat *litteras fratrum noſtrorum Byzacenorum, ſed & Breviarium, quod eidem epiſtolæ adjunxerunt, ad hunc cœtum conrogatum*. Alias porro litteras privatas Mizonius dedit ad Aurelium, quibus petiit, ut idem Breviarium in Synodo plenaria expenderetur, & ſi quæ diligentius fuerint animadverſa, in melius reformarentur, Byzacenis autem profectis advenit præſtituta dies X. Kal. Septembris, in qua quid actum eſſet, Aurelius in eadem interlocutione his verbis expoſuit. *Cum Sacerdotum noſtrorum epiſtola Byzacenorum fuiſſet recitata, vel quid mecum iidem, qui tempus, & diem Concilii prævenerunt, tractaſſent, veſtræ caritati legeretur &c.* Vides Aurelium affirmare Byzacenos, *qui tempus & diem Concilii prævenerant*, antea ſecum tractaſſe; & die ipſa Concilio præfinita tum eorum litteras, tum quidquid illi ſecum tractaverant, recitata fuiſſe? Cum porro ea die X. Kal. Septembris abeſſent Numidæ, Concilium in diem V. Kal. ejuſdem menſis prorogatum fuit, & in hoc iterum recitatæ laudatæ litteræ, & Breviarium. *Littera fratrum noſtrorum Byzacenorum, ſed & Breviarium..... ad hunc cœtum conrogatum legantur*. Ille igitur Byzacenorum cum Aurelio tractatus, qui in anteriori ſeſſione una cum ipſorum litteris lectus fuit, Breviarium fuiſſe intelligitur, ac propterea hoc Breviarium non in Byzaceno, ſed in Carthaginenſi conventu Aurelio præſente conditum fuit. Hinc nihil mirum, ſi

non ſolum in inſcriptione, verum etiam in ſubſcriptionibus hujus Breviarii Aurelii nomen legatur. Quod ſi in ſalutatione, quæ claudit epiſtolam, ſolius Mizonii nomen deſcribitur; obſervandum eſt ſalutationi Mizonii aliam ſine nomine præmitti: quam ad Aurelium pertinere putamus, eadem plane ratione, qua ad Ravennium Arelatenſem ſpectat ſalutatio item ſine nomine primo loco ſubjecta epiſtolæ Synodicæ Epiſcoporum Galliæ ad S. Leonem, ac præfixa ceteris, quæ proprio aliorum Epiſcoporum nomine prænotantur. Vide t. 1. ep. 99. col. 1110. not. 24. noſtræ editionis. Licet porro hoc Breviarium digeſtum fuerit ob Byzacenos, cum tamen ipſius recognitio, & confirmatio a plenaria Synodo expeteretur, ad Epiſcopos aliarum provinciarum Africæ, qui Byzacenis abeuntibus in eadem plenaria Synodo congregandi erant, directum fuit (*ad hunc cœtum conrogatum*, inquit Aurelius:) ac propterea inſcriptio aliarum provinciarum nomina exhibet. Quod ſi epiſtola, cui hoc Breviarium *adjunctum* fuiſſe affirmavit Aurelius, ad ſolos Byzacenos, qui non interfuerant tractatui vel Synodo, in qua Breviarium ſcriptum fuit, data credatur (quod tamen non liquet;) tunc præfixa inſcriptio non ipſius epiſtolæ propria dicenda erit, ſed tum epiſtolæ, tum Breviario communis, ut utrumque ad Concilii plenarii Patres directum ſignificetur.

7. Quod porro ex Ferrando opponitur, facile diluetur, ſi conſideres, hunc idcirco noſtri Breviarii canones allegaſſe non ut Hipponenſes, ſed uti *Concilii Carthaginenſis*, quia hoc Breviarium in Concilio plenario Carthaginenſi an. 397. inſertum fuit. Ita enim Synodus Bonifacii anni 525. aliquot ipſius Breviarii canones retulit ex *Concilio tertio* ſub Aurelio, quod idem eſt ac Concilium plenarium ejuſdem anni 397. Numeri autem Ferrandi ſi non conveniunt cum numeris, qui in noſtra collectione, ſeu in ſimplici ac ſeparato Breviario deſignantur; concinunt tamen cum numeris, qui eidem affixi erant in concilio plenario, ut in Tractatu Appendici Operum S. Leonis Magni a nobis præfixo par. 2. c. 3. §. 3. demonſtravimus. Hinc ergo evincitur, noſtrum Breviarium ad eamdem Synodum *congregatum*, & a Byzacenis cum Aurelio in *urbe Carthaginenſi* antea perſcriptum vel maxime conſtituitur.

8. Cum Poſſidius c. 8. tradit S. Auguſtinum fategiſſe, *ut Conciliis conſtitueretur Epiſcoporum, ab ordinatoribus deberi ordinandis vel ordinatis OMNIUM ſtatuta Sacerdotum in notitiam eſſe deferenda*; propterea quod ipſe Valerio vivente in eadem cathedra Hipponenſi ordinatus fuerat contra interdictum Nicænum, quod tum ignorabat; id non pauci explicant de plenaria Synodo an. 397. in qua quidem Auguſtinus jam Epiſcopus interfuiſſe ex ipſius Synodi ſubſcriptionibus oſtendimus in Tractatu de quo ſupra part. 2. c. 3. §. 3. At canon, qui eam conſtitutionem ediderat, non hujus Synodi proprius eſt, ſed ad Hipponenſe Breviarium pertinet; ac propterea in anteriori Hipponenſi Concilio conſtitutus fuit, cum nondum Auguſtinus ad Epiſcopatum aſcenderat. Quid ergo? Nicænum Concilium Africanis notum ex antiquiſſima verſione a Cæciliano allata in Africam, ex qua Symbolum inſertum fuerat inter canones Hipponenſes, ab Auguſtino, cum ordinatus fuit Epiſcopus, ignorari potuiſſe incredibile eſt. In nullo quidem canone Nicæno expreſſum interdictum jam memoratum clare elucet, ſed ſolum c. 8. de Catharis ſtatuitur, ut ipſorum Epiſcopis ad unitatem catholicam accedentibus, ſi in eis locis ſint, ubi epiſcopi catholici inveniuntur, presbyterii honor aut merum epiſcopi nomen tribuatur, *ne in una Civitate duo Epiſcopi probentur exiſtere*. In hoc quidem peculiari decreto generalis prohibitio involvitur, quæ tamen legentium conſiderationem facile fugere poteſt. Illud ergo veroſimilius videtur, Auguſtinum olim non animadvertiſſe hæc verba, cum hoc Concilium legit. Hæc autem animadverſio ingeſta fuit ex abbreviatione Ruffini, quæ diſtinctum, & generale interdictum præfert can. 10. his verbis: *Ne in una Civitate duo Epiſcopi ſint*. Hæc ergo abbreviatio canonum Nicænorum Ruffini hiſtoriæ inſerta, & Auguſtino cognita, cum ejuſmodi vetitum aperuiſſet; is tum fategiſſe dicendus eſt, ut in conciliis Africæ conſtitueretur, *omnium ſtatuta Sacerdotum* ordinatis, vel ordinandis legerentur. Id vero intelligi nequit de Synodo anni 397. quo Ruffini abbreviatio, & hiſtoria nondum prodierat, ſed de poſterioribus Synodis provincialibus Numidiæ, ac præſertim de Synodo generali an. 419. in qua ſane repetito, ut mos erat, Breviarii canone, pro voce *Concilii*, quæ in purioribus Breviarii codicibus legitur c. 2. ſcriptum fuit *Conciliorum* ut *omnium ſtatuta Sacerdotum* comprehenderentur, aliæque voces in Auguſtini ſenſum explicatiores ſubſtitutæ fuerunt.

9. Duæ tandem particulæ Hipponenſi Synodo tribuuntur, quæ in noſtro Breviario non apparent: prima quod dies Synodo plenariæ præſtituta fuerit *X. Kal.* Sep-

Septembris; altera quod Concilii tempore provinciæ viſitandæ eſſent. Sed cum in Breviatione non omnia ſingillatim deſignari ſoleant, hic exiguus defectus ad rejiciendum ut ſuppoſititium noſtrum Breviarium, quod tot documentis genuinum probatur, nihil valet. Adde quod cauſas aliquas extitiſſe putamus, ob quas hæ particulæ in Breviatione condenda omitterentur. Vide quæ dicentur adnot. 42. Ita hoc Breviarium ſatis ſuperque vindicatum videtur.

10. De codicibus pauca adjicienda. Exemplar Capituli Veronenſis æque ac codices præſentis collectionis numerorum ſeriem inchoant a canone *Ut lectores*. At collectio MS. Barberina numeros affigit etiam iis quæ eidem canoni præmittuntur. Uterque vero codex diſcrepat in canonum partitione, diſcrimenque ſuis locis notabitur. Mizonii litteras ſoli codices hujus collectionis nobis conſervarunt. Illud autem peculiare eſt in præſtantiſſimo MS. Veronenſi, quod Breviarium præfert ſine illis additamentis, quæ in aliis exemplaribus exhibentur. Præter hos codices Veron. & Barb. quos conferre licuit, adhibuimus MS. librum Cæſareæ bibliothecæ Vindebonenſis 39. qui hujus collectionis proprius eſt. Utemur etiam inſigni exemplari Vat. Palat. 574. quod ex Synodo Carthaginenſi anni 397. aliquot Breviarii canones excerpſit. Plures marginales notationes Queſnellus affixit ex codice Africano, ſeu melius ex Dionyſio Exiguo, & ex Concilio Carthaginenſi III. quod apud Iſidorum legitur, ut indicaret, quo numero hujus Breviarii canones in iiſdem documentis collocentur. Iſtas notationes omittemus hoc loco, propterea quod eaſdem diligentius indicavimus in Tractatu de quo ſupra part. 2. c. 3 §. 3. ubi Synodum Carthaginenſem anni 397. reſtituentes, Breviarii canones eidem inſertos recenſuimus: ibidemque præterea allegavimus Ferrandi titulos, & canones ipſius Breviarii, qui in Synodo Carthaginenſi Bonifacii laudantur.

„ Hucuſque Ballerini de reſtituto ſua opera Breviario Canonum Hipponenſium
„ inſerto in Concilio Carthaginenſi anni 397., qui pariter in Diſſertatione præ-
*pag. LXXIX. „ miſſa tertio Volumini Operum S. Leonis Magni * reliqua Concilii ejuſdem
„ 397. acta digeſſerant & ordinaverant. Horum ego conſilium ſequutus non Bre-
„ viarium tantum Hipponenſe prout in eo Concilio inſertum eſt hic dandum cen-
„ ſui, ſed & cætera omnia, ſive quæ inſititios hos canones præceſſerunt, ſive quæ
„ ſubſequentur hic repræſentare opportunum duco.

CONCILIUM CARTHAGINENSE

UBI MULTA SUNT CONSTITUTA.

Extat hoc Proœmium in Cod. Afric. poſt can. 54.

CÆſario & Attico viris clariſſimis Conſulibus v. Kal. Septembris Carthagine in ſecretario baſilicæ Reſtitutæ, cum Aurelius Epiſcopus una cum Epiſcopis conſediſſet, adſtantibus etiam Diaconis, advenientibus quoque Victore ſene Puppianenſe, Tito Migirpenſe, Evangelio Aſſuritano, Aurelius Epiſcopus dixit.

Poſt diem præſtitutam Concilii conſedimus, ut recordamini Fratres beatiſſimi, & arbitramur omnium provinciarum per Africam Legationes conveniſſe ad diem, ut dixi, præſtitutam noſtri tractatus: ſed cum Sacerdotum noſtrorum epiſtola Byzacenorum fuiſſet recitata, vel quid mecum iidem, qui tempus & diem Concilii prævenerant, tractaſſent veſtræ caritati legeretur: lecta eſt etiam a Fratribus Honorato & Urbano, qui nobiſcum hodie Concilio participantur, legatio Sitiphenſis provinciæ deſtinata: Frater etiam Reginus eccleſiæ Vegetſelitanæ literas ad parvitatem meam datas Creſcentiani primæ ſedis, ut ipſe inſinuat, Numidiarum, & Aurelii Coepiſcoporum noſtrorum: in quibus ſcriptis veſtra mecum caritas recognoſcit promiſiſſe eoſdem, quod aut ipſi dignarentur venire, aut ad hoc concilium fuiſſent ex more deſtinaturi legatos. Sed hoc quia minime factum videtur, diu ſe detineri de longinquo venientes Legati Mauritaniæ Sitiphenſis non poſſe teſtantur: & ideo, Fratres, ſi veſtræ caritati videtur, literæ Fratrum veſtrorum Byzacenorum, ſed & Breviarium, quod eidem epiſtolæ adjunxerunt, ad hunc cœtum conrogatum legatur, ut ſi qua forte illic movere caritatis veſtræ animum poſſunt in eodem Breviario, quæ diligentius fuerint animadverſa, in melius reformentur. Hoc enim frater, & coepiſcopus noſter primæ ſedis, vir perſpectus merito ſuæ gravitatis, atque prudentiæ, Mizonius ſcribens ad meam parvitatem poſtulavit. Si ergo placent quæ tractata ſunt, legantur, & ſingula a veſtra caritate conſiderentur.

CANONES CARTHAGINENSES

Habiti ſub die (1) Iduum Auguſtarum

ATTICO ET CÆSARIO COSS.

TITULI CANONUM. (2)

I. *Ut lectores populum non ſalutent.*
II. *Ut clerici inſtructi promoveantur.*
III. *Ut Sacramentum catechumenis non detur.*

IV. *Corporibus defunctis Euchariſtia non detur.*
V. *Ut per ſingulos annos Concilium cogatur.*
VI. *Si epiſcopus accuſatus fuerit, ad Primatem provinciæ cauſam ſuam referat.*
VII. *Epiſcopus qui accuſatus fuerit, ſi ad Concilium anniverſarium non venerit, (3) ſententia damnationis judicetur.*
VIII. *Si Presbyter fuerit accuſatus, cum quinque collegis ex vicinis (4) Epiſcopus cauſam ſuam audiat; ſi Diaconus, cum duobus.*
IX. *Si Epiſcopo aut clerico fuerit crimen inſtitutum.*
X. *Ut Judices Eccleſiaſtici ad alios judices cauſſam non provocent.*
XI. *Ut Filii clericorum ſpectacula non exhibeant.*
XII. *Ut Filii Epiſcoporum hæreticis non conjungantur.*
XIII. *Ut Epiſcopi, & clerici non ejiciant filios ſuos.*
XIV. *Ut Epiſcopi, & clerici (5) nihil conferant rerum ſuarum niſi catholicis.*
XV. (6) *Epiſcopus, Presbyter, aut Diaconus non ſint conductores.*
XVI. *Ut Clericus cum extraneis feminis non habitet.*
XVII. *De ſacris gradibus.*
XVIII. *De lectoribus.*
XIX. *Ut clericum alienum nemo retineat.*
XX. *Ut antequam probatus ſit, non ordinetur.*
XXI. *Ut in precibus nec Filius pro Patre, nec Pater pro Filio nominetur.*
XXII. *Ut nullus clericus ampliùs accipiat, quam dedit.*
XXIII. *In Sacramentis aliud non offeratur, quam panis, & vinum aqua mixtum.*
XXIV. (7) *Ne Epiſcopi, Presbyteri, aut Clerici ad viduas, vel virgines ſolis accedant.*
XXV. *Primæ ſedis Epiſcopus princeps ſacerdotum non appelletur.*
XXVI. *In taberna nec manducent, nec bibant clerici.*
XXVII. *Ut epiſcopus trans mare non proficiſcatur.*
XXVIII. *Ut a jejunis altaris ſacramenta celebrentur.*
XXIX. *Ut in Eccleſia neque Epiſcopus, neque clerici conviventur.*
XXX. *Ut Presbyter inconſulto Epiſcopo non reconciliet pœnitentem.*
XXXI. *Ut virgines a gravioribus feminis commendentur.*
XXXII. *Ut ægrotantes baptizentur.*
XXXIII. *Ut reverſis reconciliatio non negetur.*
XXXIV. *Ut Presbyter chriſma non conficiat.*
XXXV. *In aliena civitate clerici non moreantur.*
XXXVI. (8) *Hæ ſunt ſcripturæ canonicæ, quæ in Eccleſia legantur: præter id aliud non legatur.*
XXXVII. *Ut Donatiſtæ in numero laicorum recipiantur.*
XXXVIII. *Ut Epiſcopus minus quam a tribus Epiſcopis non ordinetur.*
XXXIX. (9) *De Infantibus qui incerti ſunt fuiſſe baptizatos, abſque dubitatione baptizentur.*

Dilectiſſimis fratribus, & Coepiſcopis diverſarum Provinciarum Numidiæ, & Mauritaniæ utriuſque, Tripolis, & Provinciæ (10) *Proconſularis: AURELIUS MIZONIUS, & ceteri Epiſcopi.*

ECcleſiaſticæ utilitatis cauſſa dum in Carthaginenſi urbe (11) convenerimus in unum, a pleriſque ſuggeſtum eſt, ea quæ in Concilio Hipponienſi jamdudum maturata ſunt, & legitime ad corrigendam diſciplinam ſalubriter geſta, & ſtatuta noſcuntur, effrenata temeritate quoſdam minime cuſtodire. Ad hujuſmodi vero excuſandos exceſſus, illud ab aliquibus prætendi, quod eâ, quæ jamdudum cum legibus ſtatuta ſunt, ignorantes prætermiſerint. Ob quam rem, hæc communi conſilio (12) per univerſam Provinciam Byzacenam in notitiam cunctis deducenda cenſuimus: ut (13) abhinc quiſquis decretorum temerator extiterit, ſciat ſe ſtatus ſui operatum fuiſſe jacturam. Brevem vero ſtatutorum, in quo omnia videntur eſſe complexa, & quædam diligentius (14) conſtituta, huic epiſtolæ ſubdi fecimus: ut compendio, quæ decreta ſunt recenſentes, ſollicitius obſervare curemus. (15) Optamus vos, fratres, ſemper in Deo bene valere, & noſtri memores eſſe. *Et manu ſenis* MIZONII (16) Optamus vos, fratres, beatos ſemper in Domino gaudere, & noſtri memores eſſe.

STATUTA
CONCILII HIPPONIENSIS

Breviata, & quædam eorum in Concilio Carthaginenſi cum Byzacenis Epiſcopis collata, & diligentius pertractata, hæc ſunt.

NIcæni Concilii profeſſio, & fides recitata, & confirmata eſt, (17) quæ ita ſe habet. Credimus in unum Deum Patrem omnipotentem viſibilium, & inviſibilium factorem, & in unum Dominum (18) Jeſum Chriſtum filium Dei, natum de Patre unigenitum, hoc eſt, de ſubſtantia Patris, Deum de Deo, lumen de lumine, Deum verum de Deo vero, natum, non factum, unius ſubſtantiæ cum Patre, quod Græci dicunt omouſion, per quem omnia facta ſunt ſive quæ in cælo, ſive quæ in terra; qui propter nos homines, & propter noſtram ſalutem deſcendit, incarnatus eſt, homo factus (19) per Virginem Mariam: paſſus eſt, & reſurrexit tertia die, aſcendit in Cælum, (20) venturus judicare vivos & mortuos, & in Spiritum ſanctum. Eos autem qui dicunt, erat quando non erat, & priuſquam naſceretur non erat, & quia (21) ex ullis non exſtantibus factus eſt, vel ex alia ſubſtantia, dicentes,

tes mutabilem, & convertibilem Filium Dei: hos anathematizat (22) catholica Eccleſia, & apoſtolica diſciplina.

(23) Placuit etiam propter errorem, qui ſæpe ſolet oboriri, ut omnes Africanæ provinciæ obſervationem diei paſchalis ab Eccleſia Carthaginenſi curent accipere.

(24) Creſconius Villaregienſis Epiſcopus, qui Tubunienſis Eccleſiæ Cathedram tenuiſſe dicebatur, plebe ſua, hoc eſt, Villaregienſis Eccleſiæ juſſus eſt eſſe contentus. (25) Et ex hoc placuit, ut a nullo uſurpentur plebes alienæ.

(26) Primatem proprium Mauritania Sitifenſis, cum id poſtularet, habere permiſſa eſt (27) inchoantibus Mauris.

Ceteri (28) etiam primæ Sedis Epiſcopi ex conſilio Epiſcopi Carthaginenſis Eccleſiæ (29) Primates Provinciarum ſuarum conſtituendos eſſe profeſſi ſunt, ſi aliqua altercatio fuerit. (30)

Incipit Brevis Statutorum.

I.

(31) Ut Lectores populum non ſalutent. Et ut ante XXV. ætatis annos nec clerici ordinentur, (32) nec virgines conſecrentur. Ut primum Scripturis divinis inſtructi, vel ab infantia eruditi propter fidei (33) profeſſionem & aſſertionem Clerici promoveantur.

II.

(34) Ut ordinatis Epiſcopis aut clericis prius (35) placita Concilii inculcentur ab ordinatoribus eorum: ne ſe aliquid contra ſtatuta Concilii feciſſe aſſerant.

III.

(36) Ut etiam per ſolemniſſimos paſchales dies ſacramentum catechumenis (37) non detur, niſi ſolitum ſalis: quia ſi fideles per illos dies ſacramentum non mutant, nec catechumenos oportet mutare.

IV.

(38) Ut corporibus defunctorum Euchariſtia non detur: dictum eſt enim a Domino: *Accipite & edite*; cadavera autem nec accipere poſſunt, nec edere. Deinde (39) cavendum eſt ne mortuos etiam baptizari poſſe fratrum infirmitas credat: cum Euchariſtiam (40) non dari mortuis animadverterit.

V.

(41) Ut propter cauſſas eccleſiaſticas, quæ ad perniciem plebium ſæpe veteraſcunt, ſingulis quibuſque annis Concilium (42) convocetur: ad quod omnes provinciæ, quæ primas ſedes habent, de conciliis ſuis ternos legatos mittant: ut & minus invidioſi, minuſque hoſpitibus ſumtuoſi conventus plena poſſit eſſe auctoritas. (43) Et ut de Tripoli, propter inopiam Epiſcoporum, unus epiſcopus veniat.

VI.

(44) Ut quiſquis Epiſcoporum accuſatur, ad Primatem Provinciæ ipſius cauſſam deferat accuſator: nec a communione ſuſpendatur, cui crimen intenditur; niſi ad cauſſam ſuam dicendam (45) Primatis litteris evocatus minime occurrerit; hoc eſt, intra ſpatium menſis, ex die qua eum lit eras accepiſſe conſtiterit. Quod ſi (46) aliquas veras neceſſitatis cauſſas probaverit, quibus eum occurrere non potuiſſe manifeſtum ſit, cauſſæ ſuæ dicendæ intra alterum menſem integram habeat facultatem. Verum poſt menſem ſecundum tandiu non communicet, donec (47) expurgetur.

VII.

Si autem nec ad Concilium univerſale (48) anniverſarium occurrere voluerit, ut vel ibi cauſſa ejus terminetur, ipſe in ſe damnationis ſententiam dixiſſe judicetur. Tempore ſane quo non communicat, nec in ſua plebe communicet. Accuſator autem ejus, ſi nunquam diebus cauſſæ (49) dicendæ defuerit, a communione non removeatur: ſi vero aliquando defuerit, reſtituto (50) communioni Epiſcopo, ipſe removeatur; ita tamen, ut nec ipſi adimatur facultas cauſſæ peragendæ, ſi ſe ad diem occurrere, non noluiſſe, ſed non potuiſſe probaverit. (51) Sane placuit illud, ut cum agere cœperit in Epiſcoporum judicio, ſi fuerit (52) accuſatoris perſona culpabilis, ad accuſandum, vel agendum non admittatur, niſi proprias cauſſas, non tamen eccleſiaſticas dicere voluerit.

VIII.

Si autem Presbyteri, vel Diaconi fuerint accuſati, adjuncto ſibi ex vicinis locis legitimo numero collegarum; id eſt, (53) in Presbyteri nomine, quinque; & in Diaconi, duobus: Epiſcopi ipſorum cauſſam, diſcutiant eadem dierum, (54) vel dilationum, vel a communione remotionum & diſcuſſione perſonarum inter accuſatores, & eos, qui accuſantur, forma ſervata. Reliquorum autem cauſſas (55) etiam ſolus Epiſcopus loci agnoſcat, & finiat.

IX.

(56) Sane quiſquis Epiſcoporum, vel Clericorum, cum in Eccleſia vi fuerit crimen (57) impoſitum, vel civilis cauſſa fuerit commota; & is relicto eccleſiaſtico judicio, publicis judiciis purgari vo-

voluerit, etiamſi pro illo fuerit prolata ſententia (58) locum ſuum amittat, & hoc in criminali judicio. In civili vero, perdat quod evicit; ſi locum ſuum obtinere voluerit. Cui enim ad eligendos judices undique Eccleſiæ patet auctoritas, ipſe ſe indignum fraterno conſortio judicat, qui de univerſa Eccleſia male ſentiendo, (59) de judicio ſæculari poſcit auxilium: cum privatorum Chriſtianorum cauſſas Apoſtolus ad Eccleſiam deferri, atque ibi determinari præcipiat.

X.

(60) Hoc etiam placuit, ut ſi a quibuſcumque judicibus eccleſiaſticis ad alios judices eccleſiaſticos, ubi eſt major auctoritas, fuerit provocatum, non eis obſit, quorum fuerit ſoluta ſententia, ſi convinci non potuerint vel inimico animo judicaſſe, vel aliqua cupiditate, vel gratia depravati eſſe. (61) Sane ſi ex conſenſu partium judices electi fuerint, etiam a pauciore numero quam conſtitutum eſt, non liceat provocari.

XI.

(62) Ut filii Epiſcoporum, & Clericorum ſpectacula ſæcularia non exhibeant, (63) nec ſpectent: quandoquidem a ſpectaculis arcentur.

XII.

(64) Ut gentilibus, vel etiam hæreticis, & ſchiſmaticis filii Epiſcoporum, vel quorumlibet Clericorum matrimonio non conjungantur.

XIII.

(65) Ut Epiſcopi, vel Clerici filios ſuos a ſua poteſtate per emancipationem exire non ſinant; niſi de moribus eorum fuerint & de ætate ſecuri, ut poſſint ad eos jam propria pertinere peccata.

XIV.

(66) Ut Epiſcopi, vel Clerici in eos, qui Chriſtiani Catholici non ſunt, etiamſi conſanguinei fuerint, nec per donationes, nec per teſtamentum, rerum ſuarum aliquid conferant.

XV.

(67) Ut Epiſcopi, Presbyteri, & Diacones non ſint conductores, aut procuratores privatorum: neque ullo (68) negotio tali victum quærant, quo eos peregrinari, vel ab eccleſiaſticis officiis avocari neceſſe ſit.

XVI.

(69) Ut cum omnibus omnino Clericis extraneæ feminæ non cohabitent, ſed ſolæ matres, aviæ, materteræ, amitæ, & ſorores, & filiæ fratrum, aut ſororum, & quæcumque ex familia domeſtica neceſſitate, etiam antequam ordinarentur, jam cum eis habitabant. Vel ſi filii eorum, ordinatis jam parentibus, uxores acceperint, aut non habentibus ſervis in domo, quas ducant, aliunde ducere neceſſitas (70) fuerit.

XVII.

(71) Ut Epiſcopi, Presbyteri, & Diaconi non ordinentur priuſquam omnes qui ſunt in domo eorum Chriſtianos Catholicos fecerint.

XVIII.

(72) Ut Lectores uſque ad annos pubertatis legant; deinceps autem niſi uxores cuſtodita pudicitia duxerint, continentiam profeſſi fuerint, legere non ſinantur.

XIX.

(73) Ut Clericum alienum, niſi concedente ejus Epiſcopo, nemo audeat vel retinere, vel promovere in eccleſia ſibi credita. Clericorum autem (74) nomen etiam Lectores retineant.

XX.

(75) Ut nullus ordinetur, niſi probatus vel Epiſcoporum examine, vel populi teſtimonio.

XXI.

(76) Ut nemo in precibus vel Patrem pro Filio, vel Filium pro Patre nominet: & cum altari aſſiſtitur ſemper ad Patrem dirigatur oratio. Et quicumque ſibi preces aliunde deſcribit, non eis utatur, niſi prius eas cum inſtructioribus fratribus contulerit.

XXII.

(77) Ut nullus Clericorum amplius recipiat, quam (78) cuiquam commodaverit, ſive pecuniam det, ſive quamlibet ſpeciem.

XXIII.

(79) Ut in ſacramentis corporis, & ſanguinis Domini nihil amplius offeratur, quam ipſe Dominus tradidit, hoc eſt panis, & vinum aqua mixtum. (Primitiæ vero ſeu mel, & lac, quod uno die ſolemniſſimo (80) pro infantium myſterio ſolet offerri, quamvis in altari offerantur, ſuam tamen habent propriam benedictionem, ut a ſanguinis, & corporis dominici ſacramento diſtinguantur.) Nec amplius de primitiis offeratur, quam de uvis, & frumentis.

XXIV.

(81) Ut Clerici continentes ad viduas, vel virgines, niſi ex juſſu, vel permiſſu Epiſcoporum, vel Presbyterorum non accedant; & hoc non ſoli faciant, ſed cum Clericis, aut cum his, cum quibus Epiſcopus, aut Presbyter juſſerit. Nec ipſi Epiſcopi, aut Presbyteri ſoli habeant acceſſum ad hujuſmodi feminas, ſed aut ubi Clerici præſentes ſunt, aut graves aliqui Chriſtiani.

XXV.

XXV.

(82) Ut primæ ſedis Epiſcopus non appelletur Princeps Sacerdotum, aut ſummus Sacerdos, aut aliquid hujuſmodi; ſed tantum primæ ſedis Epiſcopus.

XXVI.

(83) Ut Clerici edendi, vel bibendi cauſſa tabernas non ingrediantur, niſi peregrinationis neceſſitate.

XXVII.

(84) Ut epiſcopi non proficiſcantur trans mare, niſi conſulto primæ ſedis Epiſcopo ſuæ cujuſque provinciæ; ut ab eo præcipue poſſint formatas ſumere. Hinc etiam dirigendæ ſunt literæ Concilii ad tranſmarinos Epiſcopos.

XXVIII.

(85) Sacramenta altaris non niſi a jejunis hominibus celebrentur, excepto die anniverſario, quo Cœna Domini celebratur. Nam ſi aliquorum pomeridiano tempore defunctorum; ſive Epiſcoporum, ſeu Clericorum, (86) ſive ceterorum commendatio facienda eſt, ſolis orationibus fiat, ſi illi qui faciunt, jam pranſi inveniantur.

XXIX.

(87) Ut nulli Epiſcopi vel Clerici in Eccleſia conviventur; niſi forte tranſeuntes hoſpitii illic neceſſitate reficiant: populi etiam ab hujuſmodi conviviis quantum poteſt fieri, prohibeantur.

XXX.

(88) Ut pœnitentibus ſecundum differentiam peccatorum Epiſcopi arbitrio pœnitentiæ tempora decernantur. Et ut Presbyteri inconſulto Epiſcopo non reconcilient pœnitentes: (89) niſi abſentia Epiſcopi & neceſſitate cogente. Cujuſcumque autem pœnitentis publicum & vulgatiſſimum crimen eſt, quod (90) univerſa Eccleſia noverit, ante abſidem manus ei imponatur.

XXXI.

(91) Ut Virgines ſacræ cum parentibus a quibus cuſtodiebantur privatæ fuerint, Epiſcopi vel Presbyteri (92) providentia gravioribus feminis commendentur; ut ſimul habitantes invicem ſe cuſtodiant: ne paſſim vagando Eccleſiæ lædant exiſtimationem.

XXXII.

(93) Ut ægrotantes ſi pro ſe reſpondere non poſſint, cum voluntatis eorum teſtimonium hi qui ſui ſunt, periculo proprio dixerint, baptizentur.

XXXIII.

(94) Ut ſcenicis vel apoſtaticis converſis vel reverſis ad Deum gratia vel reconciliatio non negetur.

XXXIV.

(95) Ut Presbyter non conſulto Epiſcopo virgines non conſecret; chriſma vero nunquam conficiat.

XXXV.

(96) Ut Clerici in aliena Civitate non immorentur, niſi cauſas eorum juſtas Epiſcopus loci vel Presbyteri locorum perviderint.

XXXVI.

(97) Ut præter Scripturas canonicas nihil in Eccleſia legatur ſub nomine divinarum ſcripturarum. Sunt autem canonicæ ſcripturæ: Geneſis. Exodus. Leviticus. Numeri. Deuteronomium. Jeſu Nave. Judicum. Ruth. Regnorum libri quatuor. Paralipomenon libri duo. Job. Pſalterium Davidicum. Salomonis libri quinque. Duodecim libri Prophetarum. Eſajas. Jeremias. Daniel. Ezechiel. Tobias. Judith. Heſter. Heſdræ libri duo. (98) Machabæorum libri duo. Novi autem Teſtamenti, Evangeliorum libri quatuor. Actus Apoſtolorum liber unus. Pauli Apoſtoli epiſtolæ tredecim. Ejuſdem ad Hebræos una. Petri duæ Joannis tres. Jacobi una. Judæ una. Apocalypſis Joannis. (99) Ita ut de confirmando iſto canone tranſmarina Eccleſia conſulatur. Liceat etiam legi paſſiones Martyrum cum anniverſarii dies eorum celebrantur.

XXXVII.

(1) Placuit etiam ut quoniam præcedentibus Conciliis ſtatutum eſt, ne quis Donatiſtarum (2) cum honore ſuo recipiatur a nobis; ſed in numero laicorum propter ſalutem, quæ nulli deneganda eſt (tantum (3) autem inopiæ Clericorum ordinandorum in Africa patiuntur Eccleſiæ, ut quædam loca omnino deſerta ſint) ſervetur quidem (4) in iſtis, quod jam antea decretum eſt: ſed exceptis his, quos aut non rebaptizaſſe conſtiterit, aut qui cum ſuis plebibus ad communionem catholicam tranſire voluerint. (5) Si enim ſcriptum eſt: *Quod duobus ſi convenerint, Chriſtianis, quicquid petierint impetrabunt*: non oportet (6) dubitare quod remoto ſcandalo diſſenſionis univerſæ plebis, (7) in unitatem pacis redacta concordia, idonea ſit impetrare de miſericordia Domini, ut ipſius pacis compenſatione, & ſacrificio caritatis aboleantur peccata, quæ majorum ſuorum auctoritatem ſequentes, repetitione baptiſmi commiſerunt. Sed hanc rem placuit non confirmari, priuſquam (8) exinde tranſmarina Eccleſia conſulatur.

(9) *De Donatiſtis placuit ut conſulamus fratres, & conſacerdotes noſtros Siricium, & Simplicianum de ſolis infantibus, qui baptizantur penes eoſdem: ne quod ſuo non fecerunt*

runt judicio, cum ad eccleſiam Dei ſalubri propoſito fuerint converſi, parentum illos error impediat, ne promoveantur ſacri altaris miniſtri.)

XXXVIII.

(10) Honoratus, & Urbanus epiſcopi dixerunt: Et illud nobis mandatum eſt: ut quia (11) proxime fratres noſtri Numidiæ Epiſcopi duo ordinare præſumpſerunt Pontificem, non niſi a duodecim cenſeatis celebrari Epiſcoporum (12) ordinationes. Aurelius epiſcopus dixit: Forma antiqua ſervabitur, ut non minus quam tres ſufficiant, qui fuerint deſtinati ad Epiſcopum ordinandum. Propterea quia & in Tripoli forte, & in Arzuge interjacere videntur barbaræ gentes: nam in Tripoli, ut aſſeritur, quinque ſunt Epiſcopi tantummodo, & poſſunt forte de ipſo numero vel duo neceſſitate aliqua occupari: difficile eſt enim ut de quolibet numero omnes poſſint occurrere: nunquid debet hoc ipſum impedimento eſſe (13) eccleſiæ utilitati? Nam & in hac eccleſia, ad quam dignata eſt veſtra ſanctitas convenire, crebro, ac pene per omnem diem Dominicam ordinandos habemus (14). Nunquidnam frequenter duodecim, vel decem, vel non multo minus advocare poſſum Epiſcopos? Sed facile mihi eſt duos (15) adjungere meæ parvitati vicinos. Quapropter cernit mecum caritas veſtra hoc ipſum obſervari non poſſe. Sed illud eſt ſtatuendum, ut quando ad eligendum epiſcopum convenerimus, (16) ſi qua contradictio fuerit oborta, quia talia tractata ſunt apud nos; non præſumant ad purgandum eum, qui ordinandus eſt, (17) tres jam; ſed poſtulentur ad numerum ſupradictorum unus, vel duo, & in eadem plebe, cui ordinandus eſt, diſcutiantur primo perſonæ contradicentium; poſtremo etiam illa, quæ obiiciuntur, pertractentur: & cum purgatus fuerit ſub conſpectu publico, ita demum ordinetur. Si hoc cum veſtræ ſanctitatis animo concordat, roboretur veſtræ dignationis reſponſione. Et ab univerſis epiſcopis dictum eſt: ſatis placet.

XXXIX.

(18) Item placuit de infantibus, quoties certiſſimi teſtes non inveniuntur; qui eos baptizatos eſſe ſine dubitatione teſtentur, neque ipſi ſunt idonei per ætatem (19) de traditis ſibi ſacramentis reſpondere, abſque ullo ſcrupulo hos eſſe baptizandos: ne iſta trepidatio eos faciat ſacramentorum purgatione privari. Hinc enim legati Maurorum Fratres noſtri conſuluerunt, quia multos tales a barbaris redimunt. *Et alia manu.*

Aurelius epiſcopus eccleſiæ Carthaginenſis (20) his placitis, a nobis omnibus confirmatis; exceptis emancipationibus, de quibus conſulendum cenſuimus, relectis, & agnitis ſubſcripſi. (21)

Mizonius epiſcopus, placitis ſuperius comprehenſis, emancipatione ad tractatum meliorem dilata, ſubnotavi, primæ ſedis epiſcopus Provinciæ Byzacenæ.

Victorianus epiſcopus Plebis Maſciliarenſis ſubſcripſi.

(22) Lupianus epiſcopus Plebis Tambitanæ ſubſcripſi.

Ninus epiſcopus Plebis Jubaltianenſis ſubſcripſi.

(23) Philologius epiſcopus Plebis Adrumetinæ ſubſcripſi.

Ferox epiſcopus Plebis Macrianenſis ſubſcripſi.

Hoc modo & omnes ſubſcripſerunt, qui huic concilio interfuerunt.

Explicunt Canones Carthaginenſis Concilii.

I. (24) Quibus inſertis Honoratus, & Urbanus epiſcopi Legati Provinciæ Mauritaniæ Sitiphenſis dixerunt: jamdudum cum apud ſanctitatem veſtram allegaremus ſcripta, dilati ſumus ea contemplatione, quouſque Fratres noſtri advenire poſſent de Numidia Legati. Sed quia non pauci dies ſunt, quibus expectati minime venerunt; ultra prætermittere, quæ nobis mandata ſunt a noſtris coepiſcopis, non oportet: atque ideo fratres ſuggeſtionem noſtram, libenter admittite. De fide enim Niceni tractatus audivimus; verum & de ſacrificiis inhibendis poſt prandium, ut ab jejunis, ſicut dignum eſt offerantur, & tunc, & nunc firmatum eſt. Illud autem ſuggerimus mandatum nobis, quod etiam in Capuenſi plenaria ſynodo videtur ſtatutum, ut non liceat fieri rebaptizationes, reordinationes, vel translationes epiſcoporum. Nam Creſconius Villæ Rhegienſis epiſcopus, plebe ſua derelicta, Tubienſem invaſit eccleſiam, & uſque hodie commonitus, ſecundum quod ſtatutum fuerat, relinquere eamdem, quam invaſerat plebem, contempſit. Adverſus iſtum quæ pronunciata fuerant, confirmata quidem audivimus: ſed petimus, ſecundum quod nobis mandatum eſt, ut dignemini dare fiduciam, (*a*) quo jam neceſſitate ipſa cogente liberum nobis ſit rectorem (*b*) provinciæ ſecundum ſtatuta glorioſiſſimorum principum adverſus illum adire: ut qui miti admonitione ſanctitatis veſtræ acquieſcere noluit, & emendare inlicitum, auctoritate judiciaria protinus excludatur. Aurelius epiſcopus dixit: Servata forma diſciplinæ non æſtimabitur adpetitus, ſi a veſtra caritate modeſte conventus, recedere detrectaverit, cum fuerit, ſuo contemptu, & contumacia faciente, etiam auctoritate judiciaria conventus. Honoratus & Urbanus epiſcopi dixerunt: hoc ergo omnibus placet? ab univerſis

(*a*) *Luc.* quod. (*b*) *Luc.* provinciarum.

verſis Epiſcopis dictum eſt: Placet, & juſtum eſt.

II. (25) Honoratus & Urbanus epiſcopi dixerunt: & illud nobis mandatum eſt, ut quia proximi fratres noſtri Numidiæ duo epiſcopi ordinare præſumpſerunt pontificem, non niſi a XII. cenſeatis celebrari epiſcoporum ordinationes. Aurelius epiſcopus dixit: Forma antiqua ſervabitur, ut non minus quam tres ſufficiant, qui fuerint deſtinati ad epiſcopum ordinandum, propterea quia in Tripoli forte, & in Arzuge interjacere videntur barbaræ gentes. Nam in Tripoli, ut aſſeritur, epiſcopi ſunt quinque tantummodo, & poſſunt forte de ipſo numero vel duo neceſſitate aliqua occupari: difficile eſt enim ut de quolibet numero omnes poſſint occurrere: nunquid debet hoc ipſum impedimento eſſe eccleſiaſticæ utilitati? Nam & in hac eccleſia, ad quam dignata eſt veſtra ſanctitas convenire, crebro ac pene per diem dominicam ordinandos habemus: numquidnam frequenter duodecim potero, vel decem, vel non multo minus advocare epiſcopos? ſed facile eſt mihi duos adjungere meæ parvitati vicinos. Quapropter cernit mecum caritas veſtra hoc ipſum obſervari non poſſe.

III. (26) Sed & illud eſt ſtatuendum, ut quando ad eligendum epiſcopum convenerimus, ſi qua contradictio fuerit oborta, quia talia tractata ſunt apud nos, non præſumant ad purgandum eum, qui ordinandus eſt, tres epiſcopi jam: ſed poſtuletur ad numerum ſupradictorum unus, vel duo, & in eadem plebe cui ordinandus eſt, diſcutiantur primo perſonæ contradicentium. Poſtremo etiam illa quæ objiciuntur, pertractentur: & cum purgatus fuerit in conſpectu publico, ita demum ordinetur. Si hoc cum veſtræ ſanctitatis animo concordat, roboretur veſtræ dignationis reſponſione. Ab univerſis epiſcopis dictum eſt. Satis placet.

IV. (27) Honoratus, & Urbanus epiſcopi dixerunt: Quoniam de commonitorio noſtro omnia tractata noſcuntur, addimus etiam de die paſchæ nobis eſſe mandatum, ut de eccleſia ſemper Carthaginenſi, ſicuti aſſolet, inſtruamur, & non ſub anguſto temporis ſpatio. Aurelius epiſcopus dixit: Si ſanctitati veſtræ videtur, quoniam nos ſpopondiſſe jamdudum meminimus, ut ſingulis quibuſque annis ad tractandum conveniamus, & cum convenerimus in unum, tum evulgabitur ſanctus paſchæ dies per legatos qui adfuerint concilio. Honoratus, & Urbanus epiſcopus dixerunt: Nunc de præſenti cœtu petimus, ut literis provinciam noſtram de hac die informare dignemini. Aurelius epiſcopus dixit. Ita fiat neceſſe eſt. Honoratus & Urbanus epiſcopi dixerunt: & illud nobis verbo mandatum eſt, ut quia conſtitutum eſt in Concilio Hipponenſi, ſingulas provincias tempore concilii viſitandas eſſe, dignemini etiam, quod hoc anno ſecundum ordinem diſtuliſtis, vel alio anno Mauritaniam provinciam viſitare. Aurelius epiſcopus dixit: Tunc de provincia Mauritania, propterea quod in finibus Africæ poſita ſit, nihil ſtatuimus, quoniam vicinæ ſunt barbarico: ſed præſtet Deus, ut ex abundanti non pollicentes venire poſſimus ad veſtram provinciam. Cogitare enim debetis, fratres, quia hoc ſibi, & Tripolitani, & Arzugitani fratres potuerunt exigere, ſi ratio pateretur,

V. (28) Epigonius epiſcopus dixit: in hoc Breviario quod decerptum eſt de concilio Hipponenſi, nihil arbitramur eſſe emendandum, vel affluendum, niſi ut dies ſanctæ paſchæ tempore concilii innoteſcat. Epigonius epiſcopus dixit: In multis conciliis hoc ſtatutum a cœtu ſacerdotali eſt, ut plebes quæ in diœceſibus ab epiſcopis retinentur, quas epiſcopos nunquam habuerunt, non niſi cum voluntate ejus epiſcopi a quo tenentur, proprios accipiant rectores, ideſt epiſcopos. At vero quia nonnulli dominatu quodam adepto communionem fratrum abhorrent, vel certe, cum depravati fuerint quaſi in quadam arce tyrannica ſibi dominatum vendicant: quod plerique tumidi, atque ſtolidi adverſus epiſcopum ſuas cervices erigunt presbyteri, vel conviviis ſibi concinnantes plebem, vel certe perſuaſu maligno; ut illicito favore eoſdem velint ſibi collocare rectores. Quod quidem inſigne mentis tuæ tenemus votum, Frater religioſe Aureli, qui hæc ſæpe oppreſſiſti, non curando tales petitores. Sed propter eorum malos cogitatus, & prave continuata conſilia hoc dico, non debere rectorem accipere eam plebem, quæ in diœceſi ſemper ſubjacuit, nec unquam proprium epiſcopum habuit. Quapropter ſi univerſo ſanctiſſimo cœtui placet hoc, quod profecutus ſum, confirmetur. Aurelius epiſcopus dixit: Fratris, & conſacerdotis noſtri proſecutioni non obſiſto: ſed hoc me, & feciſſe, & facturum eſſe profiteor circa eos ſane, qui fuerint concordes, non ſolum circa eccleſiam Carthaginenſem, ſed circa omne ſacerdotale conſortium. Sunt enim plerique conſpirantes cum plebibus propriis, quas decipient, ut dictum eſt, earum ſcalpentes aures, blandi ad ſeducendum, vitioſæ vitæ homines, vel certe inflati, & ab hoc conſortio ſeparati, qui putant propriæ plebi incubandum; & nonnumquam conventi ad concilium venire detrectant, ſua forte ne prodantur flagitia, metuentes. Dico, ſi placet, circa hos, non tantum diœceſes non eſſe ſervandas, verum & de propria eccleſia, quæ illis male faverit, omnimodo adnitendum, ut etiam auctoritate publica rejiciantur, atque ab illis principalibus cathedris removeantur. Oportet enim, ut qui univerſis fratribus ac toto concilio inhæſerit, non ſolum ſuam jure integro, ſed & diœceſes poſſideat. At vero, qui ſibimet putant plebes ſuas ſufficere, fraterna dilectione contempta, non tantum diœceſes amittant, ſed, ut dixi, etiam propriis publica careant auctoritate, ut rebelles. Honoratus, & Urbanus epiſcopi dixerunt: ſumma proviſio ſanctitatis tuæ cohæſit mentibus ſingulorum, & puto, omnium reſponſione ea quæ proſequi dignatus es, roboranda. Univerſi epiſcopi dixerunt: placet, placet.

VII. (29) Epigonius epiſcopus dixit: in multis conciliis hoc ſtatutum eſt, etiam nunc hoc confirmandum eſt a veſtra prudentia, beatiſſimi fratres, ut clericum alienum nullus ſibi præripiat epiſcopus præter ejus arbitrium, cujus fuerit clericus. Dico autem Julium, qui ingratus eſt Dei beneficiis per meam parvitatem in ſe collatis, ita temerarium, & audacem extitiſſe, ut eum, qui a me baptizatus eſt, cum eſſet puer egentiſſimus mihi ab eodem commendatus; cumque multis annis a me aleretur, atque increſceret; hunc, ut dixi, baptizatum eſſe in eccleſia mea per manum parvitatis meæ conſtat. Idem in diœceſi Mappalienſi lector eſſe cœperat, imo annis ferme duo-

bus legerat. Neſcio quo contemptu humilitatis meæ idem Julianus eum arripuit, quem dicit quaſi proprium civem ſui loci Vazaritani, me inconſulto uſurpare: nam & diaconum illum ordinavit. Hoc ſi licet, pateat hæc licentia a vobis beatiſſimi fratres, ſin minus, tam impudens cohibeatur, ne ſe miſceat communioni cujuſquam. Numidius Epiſcopus dixit: Si non poſtulata, neque conſulta tua dignatione id videtur feciſſe Julianus, judicamus omnes inique factum, atque indigne. Quapropter niſi idem Julianus correxerit errorem ſuum, & cum ſatisfactione eumdem clericum, quem fuerat auſus ordinare, revocaverit tuæ plebi, contra ſtatuta concilii faciens, contumaciæ ſuæ, ſeparatus a nobis, excipiet judicium. Epigonius epiſcopus dixit: ætate pater, & ipſa promotione antiquiſſimus, vir laudabilis, frater & collega noſter Victor vult hanc petitionem generalem omnibus effici.

VIII, (30) Aurelius epiſcopus dixit: ſermonem meum admittite, fratres. Contingit non numquam ut poſtulemur ab Eccleſiis, quæ præpoſitis egent, vel presbyteris, vel epiſcopis: & tamen memor ſtatutorum, id ſequor, ut conveniam epiſcopum eius, atque ei inculcem, quod ejus clericus a qualibet eccleſia regenda poſtuletur: ſed forte in hodierno non reluctati ſunt, & nequando contingat, ut reluctentur, cum fuerint a me in hac cauſa poſtulati, quem ſcitis multarum eccleſiarum, & ordinandorum curam ſuſtinere. Juſtum eſt ergo, ut quemlibet contacerdotum conveniam cum duobus e conſortio noſtro, vel tribus teſtibus. Sin vero indevotus extiterit, quid cenſet caritas veſtra faciendum? Ergo enim cunctarum eccleſiarum, dignatione Dei, ut ſcitis fratres, ſolicitudinem ſuſtineo. Numidius epiſcopus dixit: Fuit ſemper hæc licentia huic ſedi, ut unde vellet, & de cujus nomine fuiſſet conventus, pro deſiderio cujuſque eccleſiæ ordinaret epiſcopus. Epigonius epiſcopus dixit: Bonitas ſequeſtrat poſſibilitatem: minus enim præſumis frater, cum te bonum & clementem omnibus reddis: habes enim hoc in arbitrio, ſatis eſt, ut ſatisfiat perſonæ uniuſcujuſque epiſcopi in prima tantummodo conventione. Si autem quodlibet huic ſedi vendicandum ſibi fuerit arbitratus, neceſſe habes tu omnes eccleſias ſuſtulire: unde tibi non poteſtatem damus, ſed tuæ aſſignamus, ut liceat voluntati tuæ & ſemper tenere quem voles, ut præpoſitos plebibus, vel eccleſiis conſtituas, qui poſtulati fuerint, & unde velis. Poſtumianus epiſcopus dixit: Deinde, qui unum habuerit, numquid debet illi unus presbyter auferri? Aurelius epiſcopus dixit: ſed epiſcopus unus eſſe poteſt, per quem dignatione divina presbyteri multi conſtitui poſſint; unus autem epiſcopus difficile invenitur conſtituendus. Quapropter ſi neceſſarium epiſcopatui quis habuerit presbyterum, & unum, ut dixiſti frater, habuerit, etiam ipſum ad promotionem dare debebit. Poſtumianus epiſcopus dixit: ergo ſi habet alius abundantes clericos, debet mihi alia plebs ſubvenire. Aurelius epiſcopus dixit: Sane quando tu eccleſiæ alteri ſubveneris, perſuadebitur illi, qui plures habet clericos, ut unum tibi ordinandum largiatur. Honoratus & Urbanus epiſcopi dixerunt: Audivimus conſtitutum, ut Diœceſes non mereantur epiſcopos accipere, niſi conſenſu ejus ſub quo fuerant conſtitutæ: ſed in provincia noſtra cum aliqui forte in Diœceſi, concedente eo epiſcopo in cujus poteſtate fuerant conſtitutæ, ordinati ſunt epiſcopi, etiam Diœceſes ſibi vindicant; hoc & corrigi caritatis veſtræ judicio, & inhiberi de cetero debet. Epigonius epiſcopus dixit: ſingulis epiſcopis ſervatum eſt quod decebat, ut ex maſſa diœceſium nulla carperetur, ut proprium epiſcopum habuiſſet, niſi ipſe conſenſum adhibuiſſet concedendi. Sufficiat enim ſi conceſſerit, ut eadem diœceſis permiſſa proprium tantum epiſcopum habeat, ceteras ſibi non vindicet diœceſes; quia & empta de fiſce multarum ſola meruit honorem epiſcopatus ſuſcipere. Aurelius epiſcopus dixit: Non dubito caritati veſtræ omnium placere, eum qui in diœceſi concedente epiſcopo, qui matricem tenuit, ſolam eamdem retinere plebem in qua fuerat ordinatus. Quoniam igitur univerſa arbitror fuiſſe tractata, ſi omnia cum animo veſtro convenerunt, ſermone veſtro cuncta roborate. Univerſi epiſcopi dixerunt: omnia nobis hæc placuerunt, & hæc noſtra ſubſcriptione firmavimus: & ſubſcripſerunt. Aurelius epiſcopus eccleſiæ Carthaginenſis huic decreto conſenſi, & præfecto ſubſcripſi; Similiter & ceteri epiſcopi ſubſcripſerunt; ideſt, Victor Epiſcopus, Felix Epiſcopus, Numidius Epiſcopus, Epigonius Epiſcopus, Honoratus epiſcopus, Donatus epiſcopus, Eleſius epiſcopus, Reginus epiſcopus, Honoratus epiſcopus, Victorianus epiſcopus, Poſtumianus epiſcopus, Victor epiſcopus, Bonifacius epiſcopus, Felix epiſcopus, Reſtitutianus epiſcopus, Bonifacius epiſcopus, Donatus epiſcopus, Ferox epiſcopus, Antonius epiſcopus, Baſilius epiſcopus, Reſtitutus epiſcopus, Paſchaſius epiſcopus, Victor epiſcopus, Auguſtinus epiſcopus, & reliqui epiſcopi numero XLIII.

Ballerinorum Notæ in Hoc Concilium

(1) Cod. Vindeb. *Incipient Capitula, & Canones Carthaginenſes habiti &c.* MS. Exemplar Hubertinum laudatum a P. Conſtantio in Præfat. ad Tom. I. Epiſt. Rom. Pontif. p. XCVII. *Incipiunt Capitula Concilii Carthaginenſis habiti &c.* Idem habetur in codice Barberino 2888. In hanc inſcriptionem notat Queſnellus: *diem Iduum Auguſtarum præferri quidem in MS. Thuaneo: die in Oxonienſi legi videtur*, inquit, *ſub die Novarum Auguſt. At Iduum Auguſtarum* conſtanter habent etiam laudati noſtri codices, & Hubertinus Conſtantii: qui ad diverſas Collectiones, eaſque vetuſtiſſimas pertinent. Accedit aliud exemplar MS. Veronenſis capituli 50. qui perantiquam Canonum abbreviationem continet. In hoc n. XX. legitur: *ex Synodo Carthaginenſi ſub die Iduum Auguſtarum conſulatu Ceriani*, lege *Caſarii*. P. Dominicus Manſius hanc Synodi Carthaginenſis Abbreviationem ex ſimili MS. Lucenſi impreſſit Tom. I. Supplem. Concil. Pag. 255. cum titulo: *Ex Synodo Carthaginenſi Africæ ſub Idibus Auguſtarum conſulatu Ceriani.*

(2) Hos Canonum titulos a Queſnello omiſſos inſerujmus: quippe qui etſi deſint in minus exacto codice Oxonienſi, leguntur tamen non ſolum in noſtro MS. Vindebonenſi, verum etiam in Hubertino, uti P. Conſtantius loco laudato teſtatur, & in Thuaneo ipſo Queſnello teſtante diſert. 13. n. 2. Crabbus etiam, qui ſimilem hujus Collectionis Codicem habuit ex Bibliotheca Monaſterii S. Bavonis Flandriæ hos eoſdem canonum titulos edidit, quos legere eſt ſupra col. 893.

(3) Cod. Crabbi *ſententiam damnationis ſuæ tuliſſe judicetur.*

(4) Crabbus *cauſſa ſua diſcutiatur, Diaconus cum duobus.*

(5) Cod. Vindeb. *non conferant.* Crabbi lectionem præferendam contextus ſuaſit.

(6) MS. Vindeb. *ne Epiſcopus, neque preſbyter .... non ſit.* Melius apud Crabbum, quem ſecuti ſumus.

(7) Sic ex eodem Crab. in Vind. minus recte: *ne epiſcopi, neque preſbyteri .... non accedant.*

(8) Apud Crabbum. *Scriptura Canonica in Eccleſia*

ſa legenda, quæ ſua, & præter quæ alia non le-
gantur.

(9) MS. Crabbi. *De his qui in nullo teſtimonio ſo*
baptizatos monuerunt, ut baptizarentur.

(10) Quæſnel. *conſulares.* Melius in cod. Crabbi: Concilium enim, in quo hoc breviario condita fuit, a Bynacenio cum Aurelio celebratum Idibus Auguſti, Breviarium canonum Hipponenſium direxit ad epiſcopos aliarum Provinciarum Africæ in plenaria ſynodo congregandos, ut ab iiſdem confirmaretur, quemadmodum ex Aurelii verbis in præmiſſa admonitione monuimus. Inter Provincias autem ejuſmodi omittenda non erat *Proconſularis*, quæ primum locum obtinebat. Neque *Conſularem* cum Hardouino intelligas Provinciam Byzacenam, nam generali *Provincia Conſularis* nomine Byzacium unquam deſignatum invenietur.

(11) Sic ex MS. Vindeb. Crabbi exemplar *convenimus*. Cod. Thuan. *in Carthaginenſem urbem convenimus*. Quæſn. *convenieſſemus*.

(12) Ex his verbis nonnulli putarunt, has literas ad Epiſcopos Byzacenos fuiſſe directas ac proinde falſam eſſe inſcriptionem, qua hæ literæ ad Epiſcopos aliarum Provinciarum Africæ data præferuntur. Confer quæ in Admonitione diſſerimus num. 6.

(13) Cod. Vind. *ab his*. Crab. *in his quiſquis*, male.

(14) Crab. *cuſpidita*: male: & poſt pauca pro *ſubdi ſectimus* Harduinus notavit, alias *ſubdidimus*.

(15) Hæc prima ſalutatio ad Aurelium pertinere videtur. Confer præmiſſam Admonitionem n. 6.

(16) Hucuſque MS. Oxon. reliqua ſuppleta a Quæſn. ex codd. Thuan. & Crabbi. Leguntur etiam in Vindeb.

(17) Sequentia ſupplevimus ex MS. Crabbi, Vindebonenſi, & Hubertino apud P. Conſtantium. Quæſnellus codicem Oxonienſem ſequutus Symbolum omiſit, quod tamen in Thuan. MS. legi notavit. Ineque quatuor præſtantiores hujus Collectionis codices præferunt hoc ſymbolum, quod ſane ad Breviarium pertinere probavimus in Tractatu de Collectionibus part. 2. c. 3. §. 3. n. 3. Deeſt quidem in MS. Veron. 55. collectionis diverſæ. At in alia collectione MS. Barb. 2888. deſcribitur, & conficit caput primum. Multum vero intereſt hoc ſymbolum proferre, cum ad veterem interpretationem pertineat, quam Cæcilianus e Nicæno Concilio redux in Africam attulit. Confer quæ diximus in Tractatu part. I. c. 2 n. 3. Hoc ſymbolum relegimus etiam cum Dionyſio, ſeu codice canonum eccleſiæ Africanæ t. 2. Concil. col. 1260. cum Iſidori collectione t. 3. col. 648. & cum ſynodo Carthaginenſi Bonifacii anni 525. t. 5. col. 778. ubi perperam Atticus tribuitur, ut in eodem tractatu animadvertimus.

(18) Crabbi MS. addit *noſtrum*.

(19) Cod. Afr. Iſid. & ſynodus Bonifacii delent *per Virginem Mariam*. Crabbus habet tantum *per Virginem*. Lectionem textus præferunt codd. Vindeb. & Barb. Poſt pauca tria priora exemplaria habent *in ca-*
let, pro quo in MS. Barber. errore librarii *in celit*.

(20) Cod. Afric. & Iſidori addunt *ſedet ad dexteram Patris, inde*, vel *unde, venturus*.

(21) Ita MS. hujus Collectionis, ſed melius MS. Barb. cum cod. Afr. Iſid. & ſynodo Bonifacii *ex nullis exceptionibus*.

(22) Cod. Afric. Iſid. & Bonifacii ſynodus habent tantummodo, *catholica & apoſtolica eccleſia*.

(23) In MS. Barb. eſt c. 2. mox Quæſnellus edidit *propter contrarietatem, quæ*. At *propter errorem qui* non ſolum habent omnes noſtri codices & alii editi, verum etiam integer hic canon, qui ex concilio Hipponenſi in ſynodo Bonifacii recitatur. Cod. Thuan. a Quæſnello allegatus *propter ea, quæ ſæpe ſolent*.

(24) In cod. Barb. eſt c. 3. *Villeregienſis* emendavimus ex MS. Vindeb. concinente cod. Afr. c. 48. 77. paulo diſſimiliter MS. Barb. *Villeregienſis*. Quæſn. *Villarenſis*, eoque admotante cod. Thuan. *Villerigienſis*. *Tubienſis* pro *Tubiuienſis* legitur in cod. Barb. cod. Vindeb. prima manu *Tubuienſis*, ſecunda correctum *Tubienſis*.

(25) Particulam & addidimus ex optimo cod. Veronenſi, qui cum præcedentibus unum caput conſtituit, uti etiam apud Ferrandum, de quo videſis tractatum part. 2. c. 3. §. 3. n. 5.

(26) Cod. Barb. hunc canonem cum ſequenti jungens ſignat c. 4.

(27) Quæſn. cum MS. Oxon. *in longinquioribus*. In ſynodo Carthaginenſi ann. 419. hic canon ita exponitur c. 17. cod. Afric. ut Mauritania Sitifenſis a Numidia ſeparari, & proprium Primatem habere permiſſa ſit *propter longinquitatem*. At non idcirco *in longinquioribus Mauris* de ea dici potuit, cum longinquiores Mauri eſſent Cæſarienſes ac Tingitani, non vero Sitifenſes. Cod. Thuan. habet *in congruentibus*. Tres noſtri cod. Vindeb. Veron. & Barb. *inebbantibus*. In hac lectionum varietate cum integer hic Hipponenſis canon deſcriptus in *Concil. General.* Tom. III.

ſynodo Bonifacii idoneam emendationem non ſuggerat, eam vocem prætulimus, quæ pleriſque MS. fulcitur.

(28) Inſeruimus *etiam*, & pro *ex concilio* correximus *ex conſilio* auctoritate noſtrorum codicum. Integer quoque eamus inſtructionem eccleſiæ, ſeu epiſcopi Carthag. non autem concilium efflagitat.

(29) Codex Thuan. *primatum eſſe conſtituendum*. Barb. *primates ſuos conſtituendos eſſe profeſſi ſunt*: cetera autem ignorat.

(30) Quæſn. ex cod. Thuan. addidit: *Quæ in Concilio Africano ſunt promulgata, in hoc Carthaginenſi Concilio confirmantur*. Hæc autem non Breviarii, ſed cujuſdam admonitoris verba ſunt: ac propterea in uno MS. Thuaneo lavenda, abſunt a tribus noſtris codd. Vindeb. Veron. & Barb. quorum auctoritate a Breviarii textu expungenda putavimus. Titulus porro *Incipit Breviſ ſtatutorum*, qui mox inſeritur, rectius omittitur in MS. Barberino, cum antecedentia quoque capitula abbreviata ſint, & ad Breviarium Hipponenſe pertineant. In MS. Corbejenſi, teſte P. Conſtantio, titulus *Breviſ ſtatutorum* primo capiti præfigitur.

(31) Cod. Vindeb. præmittit ſuum cuique canoni titulum, qui in præmiſſa titulorum tabula deſcripti ſunt. Idipſum de Hubertino codice teſtatur P. Conſtantius. Nullos autem titulos præferunt alia collectiones Veronenſis, & Barberina. Nos hic eos non repetimus, cum ſatis ex præmiſſa tabula colligi queant. Hic canon in Veronenſi codice dividitur in tria capita, ita ut c. 2. ſit *Ut lectores*: cap. 2. *Ubi ante* XXV. cap. 3. *Ut primum*. Barb. partitur in duo *Ut lectores*, quod apud ipſum eſt c. 3. & *Ut primum*: quod ſignat c. 6. Notat Quæſnellus in cod. Afric. c. 56. & in Concilio Carthag. III. c. 4. ideſt apud Iſidorum, hunc canonem proferri, *ſed diverſa lectione. Quamquam & hæc noſtra ibidem exhibetur ex vetuſtiſſimis codd. MS. ab antiquis Conciliorum editoribus, ut Venetis an.* 1581., ubi diverſa lectio a Crabbo admotata, & in conciliorum editionibus conſervata intelligitur, quam ille cum aliquot aliis variantibus ex ſuo codice S. Bavonis hujus collectionis proprio, Concilio Carthaginenſi III. Iſidoriana editionis ſubjecit.

(32) Hæc verba *nec virginei conſecrentur* a Quæſnello omiſſa in MSS. hujus collectionis deerant: unde in cod. Vindeb. antiqua manu adjecta fuerunt. Leguntur vero in MSS. Veron. & Barb. & in Vat. Palat. 574. Inſerenda autem probantur ex Ferrando n. 121. ac ex ſynodo Bonifacii anni 525. ubi hic canon cum his verbis legitur *ex Concilio III.*, id eſt ex Breviario Hipponenſi, quod huic Concilio plenario anni 397. erat inſertum.

(33) Cod. Thuan. *promiſſionem*.

(34) In cod. Barb. eſt c. 7. in Veronenſi cum hic canon primo manu omiſſus, ſecunda additus fuerit in margine, numero caret.

(35) Sic ex noſtris codd. Quæſn. *ſaiuta Concilii*, & notat in Thuan. legi *placita Conciliorum eorum auribus inculcentur*, quæ item leguntur in cod. Afric. c. 58. & apud Iſidorum c. 3. Conc. III. Carthaginenſis, ex quibus hæc lectio, ut alia nonnulla (vide infra adnot. 44. & 63.) in codicem Thuaneum tranſcta fuit, uti etiam ex iiſdem fontibus poſt pauca ſcriptum eſt *ponitentiam* pro *aſſerunt*. *Conciliorum* pro *Concilii* hoc primo loco habent Ferrandus num. 9. & ſynodus Bonifacii, qui cum ex ipſo Breviario inſerto in Concilium Carthaginenſe anni 397. hunc canonem derivaſſet, ita libenter ſcripſiſſemus, ſi qui noſtri codices ſuffragarentur, nec ſecundo loco omnes codices etiam Iſid. & Dion. haberent *Conſtitit*. Quæſnellus in fine protulit *ponitentiam*: nos *aſſerat* ex noſtris codicibus ac Ozonienſi revocavimus. In cod. Afric. hic canon non refertur inter canones Breviarii, ſeu ſynodi Carthaginenſis ab. 397. ſed inter illos Synodi an. 419. ubi quidam Breviarii canones nonnullis verbis liberius immutatis repetiti fuerunt, ac renovati.

(36) In cod. Barb. eſt c. 8. in Veron. c. 4.

(37) Cod. Veron. *non mentitur*, *quia &c.* ſupra lineam vero alia manu *non decet*, *niſi ſolitum ſalis*. In ſynodo Bonifacii habetur pariter *non mentiatur*: at in Ferrando n. 226. apud Iſid. in Carth. III. c. 5. legitur ut in textu. Mox ex MSS. Veron. & Iſid. addidimus particulam *ſi* pro qua Quæſnellus *enim* poſuit. Dein *ſacramenta non mutans* in MS. Veron. & Barber.

(38) In MS. Veron. eſt c. 5. Barb. hoc caput ſecat in duo: *Ut corporibus* c. 9. & *Deinde* c. 10. uti etiam dividitur apud Ferrandum & in ſynodo Bonifacii.

(39) Quæſnellus *Inde*, & poſt pauca *ne mortuum*. Scripſimus *Deinde* cum omnibus noſtris codd. Vind. Veron. & Barb. ſuffragantibus Iſid. c. 6. & ſynodo Bonifacii.

(40) Cum Quæſnellus omiſſa negatione ediditſet *Euchariſtiam dari morituro*, hanc notationem appendit: „ Ita MS. Oxon. cum edit. At in Concil. Carthagi„ nenſi 3. & in MS. Thua. leg: *non dari*. Utraque le„ ctio ſenſum habet non ineptum. Poterant enim ru-

„ diores Chriſtiani, qui Euchariſtiam mortuis non ba-
„ ptizatis *non dari* animadvertebant, hoc ita fieri; exi-
„ ſtimare propter defectum baptiſmatis: & inde bapti-
„ zari eos poſſe, ut poſt baptiſmatis conſecrationem,
„ Euchariſtiæ quoque munere donarentur. Poterant &
„ qui *dari* videbant Euchariſtiam mortuis, inde in hanc
„ errorem labi, poſſe etiam eos baptizari, qui ſine ba-
„ ptiſmatis gratia deceſſiſſent. Poſteriorem ſenſum ma-
„ gis probo, lectionemque ei reſpondentem. Prior enim
„ ſupponit ſolis mortuis non baptizatis negatam eſſe
„ Euchariſtiam: alioquin in defectum baptiſmi cauſam
„ non datam Euchariſtiæ rejicere non potuiſſent ſimplicio-
„ res illi fideles. At certum eſt nullis mortuis ex ami-
„ verſa eccleſia conſuetudine datam Euchariſtiam: nec
„ uſpiam ita errorem canone notatum invaluiſſe, ut
„ pleriſque promiſcue concederetur poſt mortem. „ Hæc
longior adnotatio laborat in lectione meandroſa unius codicis Oxonienſis, qui caret particula *non*: nam cæteri tum hujus collectionis, uti Thuan. & Vindebon. tum aharum collectionum Veron. & Barb. habent *non dari*. Editor cum Oxonienſi conſentientes ille præterea laudat. At Iſidorus, qui unus hunc canonem integrum habet, negationem præfert. Mox *animadverterit* eſt in MS. Barb. & Veron. & in quibuſdam Iſidori exemplaribus.

(42) Cod. Barb notat c. 11. jungitque totum canonem ſequentem, ac fere totum canonem 7. In cod. Veron. eſt c. 6.

(43) In integro canone, qui hic abbreviatus exhibetur, dies concilii conſtitutus fuit X. Kal. Septembris, uti traditur in cod. Afric. c. 53. Omiſſa autem videtur hæc dies in Breviario, quia deinceps eidem diei ſynodos alligari non poſſe Patres intellexere. In laudato cod. Africano can. 52. ſcribitur: *conſtitutum eſt in concilio Hipponenſi ſingulas Provincias tempore Concilii viſitandas*: quod ſic explicatur in præmiſſis can. 95. *Conſtitutum fuerat in concilio Hipponenſi ut ſingulis annis contraheretur concilium Africæ plenarium, non tantum hic apud Carthaginem verum etiam per diverſas Provincias ſuo ordine*. Id in præſenti integro canone expreſſum fuiſſe videtur. Cum vero generatim ſervari non poſſet ob longinquitatem Tripolitanæ Provinciæ, & Mauritaniæ: hæc forte de cauſſa in Breviario prætermiſſum fuit.

(43) In Codicibus Veron. & Barb. *De Tripoli vero propter inopiam*.

(44) In cod. Veron. eſt c. 7. & poſt pauca ad verba *nec a communione* ſignatur c. 8. MS. Thuan. *Aurelius epiſcopus dixit: ut quiſquis &c.* quæ interlocutionis forma a Breviario aliena ſumpta eſt ex ſynodo Carthaginenſi anni 419. uti legere eſt in cod. Afric. c. 10. eademque tradueta fuit in Carthag. III. apud Iſidorum c. 7. abeſt autem ab omnibus noſtris codicibus, & Oxonienſi Queſnelli, in quo ſolum pro *Epiſcoporum* legitur *Epiſcopi*.

(45) Cod. Vat. Palat. 574. & MS. Sorienſis ab Harduino laudatus *Primæ Sedis litteris*. Dein *ex ea die* in cod. Veron. & *ex ea die* in Vat. Palat.

(46) Queſnel. *aliquis*. Præſtulimus codd. Veron. Barb. & Vat. Palat. cum quibus concinunt Dionyſius in cod. Afric. & Iſid. locis laudatis.

(47) Alias *purgetur*.

(48) Quidam codices delent *anniverſarium*, & MS. Barb. habet *occurreris*.

(49) MS. Barb. & Veron. omittunt *dicenda*.

(50) Alii. *in communionem*.

(51) Cod. Barb. hoc loco inchoat c. 12. In MS. Veron. *ſane placuit & illud*.

(52) Queſn. ex MS. Oxon. inſeruit *probato*. Expunximus cum deſit in noſtris codicibus, ac in ipſo MS. Thuan. nec non apud Iſidorum „ & Dionyſium. Poſt nonnulla *non tamen ſi eccleſiaſticas* in Codd. Vindeb. Barb. & Veron. qui poſtremus pro *dicere* habet *afferere*.

(53) „ Ideſt in Presbyteri cauſſa, quo ſenſu S. Auguſtinus in epiſtola CLXII. *Miſſa*, inquit, *tractatoria „ ſuper eorum nomine per totum orbem terrarum &c.* „ Extat etiam inter concilia libellus, ſeu epiſtola Geſtaſi PP. ita inſcripta: *Geſta de nomine Acacii*, ideſt „ de cauſſa. In concilio Carthaginenſi ſub Bonifacio „ anno 525. in edit. Labbei P. 1646. *De nomine no- „ ſtro querelam moviſſe videtur*, & Pag. 1647. *De no- „ mine noſtro videntur facere invidiam*, ſed & Leo no- „ ſter epiſt. 12. (nunc 14.) ad Anaſtaſium Theſſalon. „ cap. 6. de electo in epiſcopum: *de cujus*, inquit, „ *nomine ad tuam noſtriam Provinciales referant facere „ debere*. „ Hæc Queſnellus. Mox MS. Barb. & ſecunda a manu in cod. Veron. *Epiſcopus ipſorum* cauſſas *diſcutias*.

(54) Codd. Veron. & Vat. Palat. cum Dion. & Iſid. *& dilationum & a communione*. Mox voci *diſcuſſione* Queſnellus hanc poſtillam affixit. *Ita omnes. Vide an non legendum* diſcuſſionis.

(55) Cod. Barb. & ſecunda manu in Veron. additur *vel clericorum*.

(56) Cod. Barb. c. 13. Veron. c. 9.

(57) Ita omnes noſtri codices. Queſn. *inſtitutum*. Dein pro *& ſi reliſto* Vat. Palat. Dionyſius c. 15. & Iſid. habent *ſi reliſto*. Mox cod. Veron. *purgari publico judicio voluerit*.

(58) MSS. Barb. & Veron. *in locum ſuum non reſtituatur*, & dein cum cod. Vat. Palat. delent *judicio*.

(59) MSS. Thuan. Veron. ac Vat. Palat. *ſæculare de judicio poſſit auxilium*. Paullo poſt *ad eccleſias* Queſnellus edidit. Melius cum codd. Barb. Veron. & Vat. Palat. *ad eccleſiam*.

(60) Cod. Barb. c. 14.

(61) Idem codex hic notat c. 15. Dein *provocare* legitur in MS. Vat. Palat.

(62) Cod. Barb. c. 16. Mox *aut clericorum* in eodem MS. & apud Ferrandum n. 40. *vel clericorum* in cod. Veron.

(63) Sequentia deſunt in MSS. Veron. & Barb. At *nec ſpectans* legit Ferrandus. Poſt verbum *ſpectans* Queſnellus inſeruit hanc intra parentheſin ex cod. Thuan. *licet hoc ſemper chriſtianis omnibus interdictum ſit, ut ubi blaſphemia ſunt, non accedant*. At cum hæc deſint in omnibus noſtris codd. ac præſertim in Vindebonenſi, & Oxon. hujus collectionis eadem expunximus. Thuaneus codex hæc, ut alia nonnulla, recepit ex lectione propria ſynodi Carthaginenſis an. 419. in qua quædam verba addita, vel immutata fuere. Vide cod. Afric. c. 15. Non abſimiliter apud Iſidorum concilio Carthag. III. hic canon cum additamento affictus fuit c. 9.

(64) Hic canon cum præcedenti jungitur in cod. Barb. Mox *etiam* deletur in eodem MS. & in Veron. qui præterea habet *vel*, ſeu *aut ſchiſmaticis*.

(65) Cod. Barb. c. 17.

(66) MS. Barb. c. 18. Mox pro *in eos* MS. Veron. & Barb. habent *eis*.

(67) Cod. Barb. c. 19.

(68) Cod. Vat. Palatinus *turpi vel inhonеſto negotio victum*. Concinit ſynodus Bonifacii an. 525. *nec turpi lucro victum quærunt*.

(69) MS. Barb. c. 20.

(70) Idem cod. cum Veron. *ſuaſerit*.

(71) Codex Barb. c. 21. dein *omnes, qui* ex noſtris MSS. ſcripſimus concinentibus cod. Afric. c. 36. & Iſid. c. 18. Apud ſolum Queſn. *eos qui*.

(72) In MS. Barb. eſt c. 22. MS. Vat. Palat. cum Ferrando Dionys. & Iſid. *ut lectores cum ad annos pubertatis venerint, cogantur aut uxores ducere, aut continentiam profiteri*.

(73) Cod. Barb. c. 23.

(74) MSS. Veron. Barb. & Vat Palat. cum. Iſid. delent *ibi* & dein habent *reſtituunt* vel *reſtituent* lud. poſt vocem *lectores* addit. *& pſalmiſta, & Oſtiarii*.

(75) MS. Barb. c. 24. cod. Veron. hunc canonem prolixiorem exhibet. *Ut nullus ordinetur niſi probatus, ſi unas uxores non habuit, ideſt digamus non ſit, aut ſi unam habuit non viduam, ſed virginem, neque eum* (lege *ſi*) *qui unam quidem, ſed concubinam, non matronam, nec eum* (lege *ſi*) *qui viduam, aut repudiatam, aut meretricem in matrimonio ſumpſit; ſed ille eligatur, cujus vitam, & opinionem Epiſcopus examinavit, aut quem* (lege *qui*) *populi teſtimonio fuerit electus*. Ceteri codices cum Ferrando, Iſid. & ſynod. Bonifacii lectionem textus probant.

(76) Cod. Barb. c. 25.

(77) In cod. Barb. eſt c. 26.

(78) *Nota nemitem excipi*. Queſnellus. Mox MS. Vat. Palat. *ſi pecuniam dot, pecuniam, ſi vero ſpeciem, ſpeciem, & tantum quantum debet*, lege *dederit*.

(79) Cod. Barb. c. 27. Dein inſeruimus *ipſe* ex noſtris codd. Incluſa parentheſi deſunt quidem apud Iſidorum c. 24. At leguntur in noſtris, & Queſnelli codicibus, nec non in MS. Crabbi, & in Cod. Afric. c. 37. Synodus quoque Bonifacii eamdem ſententiam in ſuo codice reperit.

(80) MS. Veron. & Barb. cum cod. Afric. *in infantium*. Mox Queſn. cum Oxon. *in Altari ſoleant offerri*. Præſtulimus noſtra exemplaria, atque Thuan. & cod. Afric. Poſt nonnulla *de primitiis*, ſecunda vero *in primitiis*.

(81) Cod. Barb. c. 28. Queſn. *vel continentes ad mulieres, & viduas, niſi*. Delevimus *vel*, aliamque lectionem reſtituimus, quam omnes noſtri codices cum Dion. & Iſid. præferunt.

(82) Barb. MS. c. 29.

(83) Idem MS. c. 30. Dein Queſn. *peregrinandi neceſſitate*. Noſtros codices ſequuti ſumus. Iſid. c. 27. cum cod. Afric. c. 40. *peregrinationis neceſſitate compulſi*.

(84) Cod. Barb. c. 31.

(85) Idem MS. c. 32. Codices aliarum collectionum cum Dion. & Iſid. *ut ſacramenta*.

(86) Voces *ſive ceterorum* inſeruimus ex noſtris codicibus, uti leguntur etiam apud Dion. & Iſid. In fine MS. Veron. & Dion. habent *innotuimus*.

(87)

(87) Cod. Barb. c. 33. Mox MS. Veron. Dion. & Ifid. *baptiſterorum monaſteria illic reſtituat*. Dein Queſn. *ab his convertit*: utori omnes codices cum Dion. & Ifid. ut in textu.

(88) Barb. c. 34. in cod. Veron. uti etiam apud Ifid. hic canon in duo dividitur.

(89) Cod. Afric. c. 43. & MS. Ifid. c. 32. *niſi abſentia epiſcopi manifeſtum exegerit*. Idem eſt in MS. Barb.

(90) Cod. Afric. *univerſam eccleſiam commoverit*, Barb. *univerſam eccleſiam commoverat*.

(91) MS. Barb. c. 35.

(92) Cod. Afric. c. 44. cum MS. Veronenſi addit *ubi epiſcopus abſcns eſt*. Barb. *ubi epiſcopus non eſt*. Ifid. c. 33. *epiſcopi proximorum, vel preſbyteri, ubi epiſcopus abſcns eſt, in monaſterio virginum vel gravioribus* &c.

(93) Cod. Barb. c. 36. Poſt paucis *hi qui ſoli ſunt* eſt in MS. hujus collectionis, & apud Ifid. c. 34. in ceteris vero MS. cum cod. Afric. c. 45. & ſynodo Bonifacii habetur tantum *ſint*.

(94) Cod. Barb. c. 47. qui mox cum MS. Veronenſi habet *converſi ad Dominum* omiſſis verbis *vel reverſi*. Ifid. c. 35. & Dion. Juſtelli c. 45. *ut ſeratotis atque biſextonibus, converſique hujuſmodi perſonis, vel epoſtaticis* &c. in vulgato codice Africano deſunt *vel apoſtaticis, converſis, vel reverſis ad Deum gratia*, vel: quæ tamen cum legantur in verſione Græca emendatiorem ſcitantia præterminſſa fuere. Vox *biſextonibus* apud Ferrandum legitur num. 170.

(95) Barb. c. 38. Mox *inconſulto* plerique codices habent pro *non conſulto*. In ſynodo Bonifacii errore librarii *conſignet* pro *conſecret*.

(96) MS. Barb. c. 39.

(97) Idem cod. c. 40.

(98) Queſn omittit *Machabæorum libri duo*, & dein illa quoque in textu præterit *Petri duæ, Joannis tres, Jacobi una, Judæ una* & in margine notat has epiſtolas addi in concilio Carthaginenſi III. apud Ifid. c. 46. & in cod. Afric. c. 24. Hinc in cauſſa fuere, ut nonnulli putarint hos ſacros libros inter ſcripturas canonicas non fuiſſe recenſitos in concilio Hipponenſi ann. 393. nec in Carthaginenſi anni 397. ſed ſolum inſertos in ſynodo Carthaginenſi anni 419. tempore Bonifacii pontificis, cujus nomen tum in cod. Africano tum apud Ifidorum locis laudatis legitur. At hos quoque libros in catalogo Hipponenſi & in Breviario ipſius fuiſſe deſcriptos probant tres antiquiſſimæ, ac diverſæ originis collectiones, Corbejenſis apud P. Conſtantium Tom. I. Epiſt. Rom. Pontif. Pag. 101. Barb. & Vat. Palat. Duo primi Breviarium ipſum exhibent, poſtremus vero præfert canones ex concilio plenario Carthaginenſi anni 397. cui Breviarium inſertum fuit, unde lectionem aſſert Breviarii proprium, *ita ut de confirmando iſto canone tranſmarina Eccleſia conſuletur*; non vero illam ſynodi anni 419. quam Bonifacium pontificem ingerit. Soli codices hujus collectionis hactenus cogniti omittunt in textu, quod oſcitantiæ Librariorum jure tribuit P. Conſtantius. *Factum id credimus*, inquit, *librariorum errore, quibus ſæpe nec opinantibus accidit, ut ſi quando eas repeti vidunt voces, quas proxime ſcripſerunt, ſtatim intermedias quaſ jam poſitas prætermittant. Itaque qui ſtatutum Hipponenſe deſcripſit exoratis hic verbis*: Eſdræ libri duo, *non ad ea novi Teſtamenti, ſic tanquam dato ſalto tranſiit, omiſſi intermedii*: Machabæorum Libri duo; *deceptus nimirum ſimilitudine verborum* libri duo *quæ verba noſtrorum* Eſdræ *ſimul* & Machabæorum *ſubnectuntur. Obrepſit eadem eboræ, & in his verbis*, Epiſtola Pauli Apoſtoli tredecim, ejuſdem ad Hebræos una, Apocalypſis: *ubi ante verba* Apocalypſis, *deſiderantur* Petri Apoſtoli epiſtolæ duæ, Joannis Apoſtoli tres, Jacobi una, *quæ recenſentur in ſtatuto Carthaginenſi. Errorem peperit verborum* una, *quo clauduntur commata hæc duo* ad Hebræos una, & Judæ una: *quorum prima ſemel deſcripta, mox librarius vocem* Apocalypſis *continuavit ſcriptionis filo attenuato, quaſi intermedia alia epiſtola uſque* Judæ una *præcipiteat. Neque non eam conjecturam adjuvat id quod ſuſpiciabitur nemo, videlicet in eccleſiis omnibus, adeoque in Africana, receptam ſemper fuiſſe primam Petri, & primam Joannis epiſtolam; quarum utramque quia non exhibet Hipponenſis canon, oportet ſcribæ feſtinantis & incauti culpa omiſſam fuiſſe.* Enimvero omiſſa verba, quæ nos reſtituimus, fuiſſe deſcripta in alio vetuſtiori noſtræ ut videtur collectionis exemplo, indicium præbet codex Vindebonenſis. Antiquus enim librarius qui eumdem codicem cum alio vetuſtiori exemplo contulit (identidem enim legitur hæc notatio *contuli*) eadem verba in alio MS. procul dubio inventa & prima manu prætermiſſa, ſecundis curis adjecit. Præterea in ipſo textu prima manu habetur. *Pauli Apoſtoli epiſtola XIIII.*, quo numero comprehenditur ejuſdem epiſtola ad Hebræos, quam quidem ſicut & ceteras ejuſdem Apoſtoli epiſtolas ſingillatim non recenſent codices Corbejenſis, & Barberinus, atque Dionyſius, qui *epiſtolæ* XIIII. præferunt. Cod. Vat. Palat. qui *epiſtola* XIII. notat, addit *ejuſdem ad Hebræos una*, uti in Ifid. & aliis noſtræ collectionis MSS. legitur: unde in cod. Vindeb. vel corrigendum eſt XIII. pro XIIII. vel ſi retinentur XIIII. delendæ erunt voces: *ejuſdem ad Hebræos una*, quippe quæ in quatuordecim continentur. Non omittendum eſt in eodem MS. Vind. paullo ante haberi *Liber duodecim Prophetarum minorum. Item Eſdræ* ubi voces *minorum* & *Item* ſecunda manu additæ ſunt. Hæc eadem lectio in MS. libro Barb. probatur. Theodoſius ſcriptor codicis Veronenſis 55. qui ſe quondam *tertio prætorianiſſe* in notatione teſtatur, ſicut lectio Breviarii Nicænum ſymbolum, ita ſub finem catalogum Scripturarum omiſit.

(99) Quæſtiuncula hanc notam ſubjicit. *Poſt canonicarum Scripturarum enumerationem, hæc in concil. Carthag. 3. & in cod. Afric. c. 24. ſubjiciuntur*: „ Hoc „ etiam fratri & conſacerdoti noſtro Bonifacio vel aliis „ earum partium epiſcopis, pro confirmando iſto canone „ ne innotefcat: quia a Patribus iſta accepimus in ec„ cleſia legenda „ *quorum verborum loco hæc panciora in antiquis codd. MSS. legi, quæ & in Oxon. & Thuan. teſtantur exſtare edit. Venetæ* 1581. *hæc, inquam*. „ „ De confirmando iſto canone Tranſmarina eccleſia con„ ſulatur „ *Certum mihi eſt hæc ultima in ipſo Hipponenſi concilio acta eſſe; illo vero, in Carthag. tempore Bonifacii PP. ubi Hipponenſes aliique Africani canones roborati ſunt iterum & confirmati. Quam tamen autem priora illa Concilio vertio Carthaginenſi, quod an. 397. celebratum eſt, affingantur, vel una Bonifacii P. manu ſatis indicat, ſimulque probat, ut & alia multa ſarragineum illam quæ Concilium Carthaginenſe III. vocatur in voluminibus conciliorum, non genuinam eſſe canonum concilii collectionem, ſed ſuppoſititiam ex variis canonibus aliunde congeſtis conflatam, ex Hipponenſibus nimirum, ex vero concilio Carthaginenſi, quod an. 397. congregatum eſt, fuiſſque non abſolute tertium, ſed tertium ſub Aurelio primate, & ex Con. Carthag. quod an. 419. coram Rom. Pontificis legatis habitum eſt.* Hactenus ille. Duo in hanc notanda. I. Quam ait auctores editionis Venetæ a. 1581. teſtari lectionem collectionis noſtræ in antiquis codd. legi, reſpicit Crabbi notam in editione Venetæ repetitam, qua in canone 47. conc. Carthag. III. ſcribit: *quidam vetuſtus codex pro habet*: *de confirmando* &c. ubi MS. exemplar S. Bavonis noſtræ collectionis proprium indicatur. II. Quid cenſendum ſit de concilio Carthag. III. apud Ifid. vulgato, patebit ex iis, quæ diximus in admonitione, & fuſius in tract. par. 2 c. 3. §. 3. ubi ſingulos ejus canones expendimus.

In MS. Vallicellano B. 98. pag. 76. hic canon de ſcripturis profertur cum titulo *Ut præter ſcripturas catholicas nihil in eccleſia legatur. Capitula XXV. Nicæni concilii*. Dein ipſe canon ſubliciturcum lectione ſynodi Carthag. an. 419. qua confirmatio hujus canonis a Bonifacio P. aliiſque tranſmarinis epiſcopis quærenda decernitur. Hinc autem quidam putarunt, canonem divinarum ſcripturarum antea conditum fuiſſe in concilio Nicæno, & totum Africanes eumdem, uti a PP. Nicænis acceperant ſuis conciliis inſeruiſſe. At tota hæc opinio unai inſcriptioni inhæritur hujus codicis, qui non ad oſtavum (ut non nemo ſcripſit) ſed ad XII. ſecutum pertinet: nam pag. 37. litteras exhibet Regemberti Vercellenſis ad Andream archiepiſc. Mediol. ſignatas an. 1131. Sicut autem in cod. cod. pag. 79. profertur *ſententia S. Leonis de apocryphis ſcripturis* quam inter ſuppoſititia rejecimus, ita nihil dubitamus quin in titulo canonis de ſcripturis Canonicis, qui totus exſcriptus eſt ex capitulo XXIV. Synodi Carthaginenſis an. 419. edit. Dionyſii, per errorem ſcriptum fuerit *Concilii Nicæni pro concilii Carthaginenſis*. Certe Africani PP. adeo ignorarunt hunc canonem a Nicæna ſynodo conſtitutum, ut in concil. Hipp. an. 393. de eo conſulendam putaverint eccleſiam tranſmarinam, & in ſynodo Carthag. an. 419. eum pro confirmatione in papa Bonifacii notitiam dederandum ſanxerit. Num de canone, quem in Nic. Gen. Conc. a tota Eccleſia recepto editum cognoviſſent, Eccleſiam tranſmarinam adhuc conſulendam, ejuſque confirmationem quærendam putaſſent? Adde quod cum in ſynodo anni 419. lectum fuiſſet concilium Nicænum ex antiquiſſima interpretatione, quam Cæcilianus in Africam attulerat, ſoli viginti canones præter ſymbolum inventi fuerunt, uti liquet ex adnotatis in Tr. part. 2. c. 3. §. 8. n. 2. Canonem ergo de ſcripturis canonicis Africani PP. inter Nicænos nunquam habuere.

(1) Cum hiſtoriam Donatiſtarum a Card. Norifio inchoatam perficere, quoad per nos licuit ſtuduimus, non ſatis exploratam habentes notitiam collectionum, quæ Breviarium continebant, hunc canonem in ſuppoſitionis ſuſpicionem adduximus part. 2. cap. 9. col. 429. & ſeqq. Accedebat, quod Dionyſius Exiguus in cod. Afric. c. 47. alium canonem non de clericis jam apud Donatiſtas ordinatis, ſed de Donatiſtarum pueris decernentem Breviario adſcribit: quod item legitur apud Ifid. in Conc. Carthag. III. c. 48. At cum præter collectionem præſentem duas alias antiquiſſimas reperierimus, quæ dum

Bre-

Breviarium exhibent, hunc canonem similiter præferunt, & inter has illa etiam contenta in MS. Veron. 55. quæ duobus sequentibus capitulis additititis caret, de eodem canone jure dubitari non posse perspeximus. Vide hujus canonis vindicias in Tr. part. 2. c. 3. §. 3. n. 47.

(2) Cod. Veron. addit *Clericorum*.

(3) Al. *tantam .... inopiam*. Dein *per Africam* in MS. Veron.

(4) In cod. Vindeb. prima manu desunt voces *in ipsis*, secunda additum *ipsis tantis*: uti legitur etiam in MS. Barb. pro qua erronea inscriptione alii Codd. habent *in ipsis*. Sed forsasse melius cod. Veron. *in eis*. Mox *decretum est* edidimus ex omnibus nostris MSS. Vind. Veron. & Barb. Quesn. *traditum est*. Crabbus creditum est.

(5) Sic ex MS. Barb. ut sequens emendatio videtur exigere. Al. *sic enim*.

(6) Ita codd. Veron. & Barb. Al. *dubitari*.

(7) Quesn. *in universa plebis unitate, pacti compensatione & sacrificio charitatis abolerentur, qui majorum suorum auctoritatem sequentes, repositionem Baptismi commiserunt*. Ita etiam cod. Vind. & Crab., qui solum delent *in* ante vocem *universa* & pro unitate habent *unitatis*. Supplevimus ex codd. Veron. usque ad *abolerentur peccata*, exceptis tribus vocibus *pacti* primo loco, & .... *caritatis* quæ in aliis codd. retinentur. Ex hac vero integra lectione cognoscitur defectum aliorum exemplarium ab antiquiore codice originem ducere, in quo amanuensis per saltum a prima voce *pacti* ad alteram transcurrit. Sequentia *quæ majorum* usque ad *commiserunt* exemplar Crabbi exhibuit. Veron. omittit *quæ* vel *qui*, & addit *propositorum*. Vindeb. *quæ* præfert. Barb. & veron. *commiserunt*, tuentur.

(8) Cod. Veron. *inde transmarina*. Barb. *de transmarina*, ubi *de* pro *inde* scriptum fuit.

(9) Quæ parenthesi inclusa cursivo charactere inferuimus, ex Dionys. & Isid. collectione sumpta sunt, eaque ad canonem Breviarii, in quo de Donatistis actum est, pertinere, ultimumque ejusdem Breviarii canonem constituere, ex Dionys. & Isidoriana collectione probavimus in Tract. par. 2. c. 3. §. 3. n. 47. Confer quæ ibidem disseruimus. Ut autem hæc quæ cum antecedentibus unum canonem constituisse videntur, congrue jungantur, præmittenda videtur *interim* particula, vel aliquid simile Simpliciani nomen congruit tempori quo Breviarium scriptum, & synodo plenariæ Carthaginensi an. 397. insertum fuit. In Hippon. vero an. 393. pro *Simpliciano* qui tum nondum ad episcopatum pervenerat, Ambrosii nomen lectum fuisse nihil ambigendum est.

(10) Duo sequentes Canones ad Breviarium non pertinent; ac proinde in cod. Veron. jure non leguntur. In MS. Barb. numero carent. Hic autem canon conditus fuit a concilio plenario an. 397. & apud Dionysium habetur in cod. Afric. c. 49. & 50. apud Isidorum vero in Carthaginensi III. c. 39. & 40.

(11) Dion. *proximi*. Deest in MS. Barb.

(12) Sic Dion. Isid. & cod. Barb. concinente Græca versione. Quesn. *ordinationem*.

(13) Dion. & Isid. *Ecclesiastica*. Dein *hæc* supplevimus ex iisdem exemplaribus & cod. Barb.

(14) Quesn. inserit *Episcopi*. Expunximus cum MSS. Vindeb. Barb. Dion. & Isid. Paullo post pro *possum* tres ultimi codices *potero*.

(15) Verbum *adjungere* cum iisdem tribus exemplaribus inserendum fuit.

(16) Ita omnes. Solus Quesnellus *fiquando*.

(17) Cod. Afric. *tres episcopi jam*: sed editio Dionysii apud Justellum vocem *episcopi* ignorat.

(18) Hic canon spectat ad synodum Carthag. an. 401. Idibus Septembris: legitur in cod. Afric. c. 72. & apud Isidorum in concilio Carthag. v. c. 6.

(19) Desunt in MS. Oxon. voces *de traditis sibi sacramentis*.

(20) Cod. Veron. perperam inserit verbum *dixit*: ex eodem vero MS. & ex Barb. additimus *hic*. Mox pro *consumimus* cod. Veron. habet *flatuimus*.

(21) Cod. Veron. addit *& cæteri similiter. Explicit concilium* Hipponiense. Barb. *& cæteri subscripserunt*. Sequentes subscriptiones sola collectio præsens conservavit. Omnes sunt episcopi Byzaceni, ut ex notitia Africana manifestum est. Civitatum nomina in Crabbi codice alicubi mendosa sunt. Nostrum exemplum Vindebonense lectionem a Quesnello editam confirmat.

(22) Huic Lupiano in MS. Vindeb. Nilus præponitur.

(23) MS. Oxon. *Philologius*, male: Philologius enim scribitur etiam in concilio Carthag. an. 403. ante can. 91. cod. Afric.

(24) Episcoporum Sitifensium legatio sicut in antecedenti conventu Carthagine habito die X. Kal. Septembris statim post Breviarium lecta fuisse traditur can. 1. seu in præfatione Aurelii, quæ in cod. Afric. præmittitur canoni 34. Ita etiam in hac, quasi altera ejusdem concilii actione habita V. Kal. ejusdem mensis, in qua gesta prioris conventus repetita fuere Breviarii lectioni recte subjicitur. Canonem vero 48. cod. Afric. quo eadem Honorati, & Urbani interlocutio continuatur, idcirco jungimus cum postrema parte canonis 47. quia priorem partem hujus canonis de infantibus Donatistis agentem usque ad interlocutionem Sitifensis ad canonem 47. hujus synodi pertinere alias ostendimus.

(25) Est canon 49. cod. Afric.

(26) Est can. 50. Cod. Afric.

(27) Est can. 51. Cod. Afric. quo cum copulatur canon 52. ejusdem cod. quippe quos in unum junctos Ferrandus in suo exemplari invenit: nam caput 53. cod. Afric. num. 13. allegat tit. 52. hujus autem canonis 51. primam partem num. 231. citat tit. 5. ubi corrigendum tit. 51.

(28) Est canon 34. cod. Afric. cum quo junctus est canon 53. ejusdem codicis. Episcoporum Sitifensium legatione antecedentibus legationibus exacta, Epigonius suam sententiam proposuit. Hujus prior interlocutio, quia breviarium lectum præsumitur in cod. Afric. extra propositum, ut videtur, locum refertur can. 34. antequam breviarii canones recensentur. Epigonius post lectum breviarium ea verba protulisse credibile est, cum exacta jam Sitifensium legatione, quæ ex dictis primo loco proposita fuit, eidem Epigonio loquendi locus patuit: præcipue quod idem Epigonius nihil in breviario emendandum, vel addendum censuit, nisi *ut dies Sancti Paschæ tempore concilii innotesceat*: quod idcirco expressum videtur, quia id a Sitifensibus antecedenti canone petitum, & ab Aurelio concessum fuerit. Duplicem autem Epigonii interlocutionem jungimus quia can. 53. cod. Afric. in quo secunda ejus interlocutio exhibetur, laudatur a Ferrando num. 13. tit. 52.

(29) Est canon 54. Cod. Afric. & apud Ferrandum num. 27. tit. 53.

(30) Sunt canones 55. & 56. Codicis Afric. qui hic copulandi sunt. Sequitur enim Ferrandus, qui n. 230. primum canonem 55. cod. Afric. citat tit. 54. & num. 13. ac 14. alterum canonem 56. item laudat tit. 54.

Subscriptiones hic subjectæ sunt ex cod. Vat. Palat. 574.

VITA EPISTOLÆ, ET DECRETA ANASTASII PAPÆ I.

Ex Libro Pontificali.

[a] ANASTASIUS natione Romanus ex patre Maximo, [b] ſedit annos tres, dies decem. [c] Hic conſtituit, ut quotieſcumque ſancta evangelia recitarentur, ſacerdotes non ſederent, [a] ſed curvi ſtarent. Hic fecit conſtitutum de eccleſia. Hic fecit baſilicam, quæ dicitur Creſcentiana, in regione ſecunda, in via Mamertina in urbe Roma. Et hoc conſtituit, nulla ratione tranſmarinum hominem in clericatus honorem ſuſcipi, niſi quinque epiſcoporum deſignaret chirographos, quia & eodem tempore Manichæi inventi ſunt in urbe Roma. Hic fecit ordinationes duas in urbe Roma per menſem Decembrem, presbyteros [b] octo, diacones quinque, epiſcopos per diverſa loca decem. Qui etiam ſepultus eſt in cœmeterio ſuo ad urſum pileatum, quinto Kalendas Maii. Et ceſſavit epiſcopatus dies viginti unum.

a abſunt a c H.

b quinque.

NOTÆ SEVERINI BINII.

Anaſtaſius quando pontificatum adeptus.

a Anaſtaſius.) Poſt obitum Siricii & interregnum viginti dierum, pridie Idus Martias, anno domini 398 qui eſt Arcadii & Honorii quartus, Anaſtaſius, teſte Hieronymo, vir inſignis, diviſſimæ paupertatis & apoſtolicæ ſolicitudinis, apoſtolicam ſedem Origeniſtarum turbinibus agitatam occupat, *ſtatimque*, inquit Hieron. *noxium caput percutit, & ſibilantia hydra ora compeſcuit*. Joannes cognomento Chryſoſtomus Antiochia abductus, poſt obitum Nectarii, Conſtantinopolitanus epiſcopus eligitur: ejuſque auctoritate Africanæ eccleſiæ pax & concordia reddita fuit. Gainæ pro Arianis templum petenti negavit. Arianos in contumeliam conſubſtantialis cantilenas cantantes, cantilenis catholicis oppreſſit: ac demum tumultuantes, prohibitis eorum cantilenis, urbe expellit. Ob parrocinium miſerabilium viduarum adverſus Eudoxiam imperatricem, avaritia inſatiabili laborantem, ſuſceptum, ejus offenſionem graviter incurrit. Hoc tempore præclarum illud de euchariſtia miraculum contigit; quo buccella profana, pro ſacra euchariſtia dentibus admota, in lapidem converſa fuit. De quo Sozom. lib. 8. c. 5. Origenis hereſes jam ante concilio Alexandrino damnatas, Anaſtaſius auctoritate apoſtolica condemnat, & per encyclicas totum orbem terrarum hac de re certiorem reddit. Hieron. epiſt. 78. & Apol. lib. 1.

Joannis Chryſoſtomi epiſcopatus.

Eudoxia Chryſoſtomo infeſta.

Euchariſtiæ miraculum.

Origeniſtarum hereſes damnantur.

Quibus damnatis, Rufinum, qui ea de cauſa Sanctum Hieronymum ſcriptis ſuis graviter exagitarat, per literas Romam evocat. Cum ſcriptis apologiis ad rem parum ſpectantibus ſe defenderet, & venire contemneret, in abſentem ſæpe vocatum damnationis ſententiam intorquet. Hieron. apologia ad Rufinum, & epiſt. Anaſt. ad Joannem Hieroſolymitanum.

Rufinus damnatus ab Anaſtaſio.

Tempus ſedis.

b Sedit annos tres) Verius annos quatuor, menſem unum & dies tredecim. Omnium enim conſenſu, obiit in fine menſis Aprilis; non quidem anni 401. ſed 402. Nam ex concilio Africano 3. Idibus Septembris, Vincentio & Flavita conſulibus, ſub Anaſtaſio celebrato conſtat, eum tunc adhuc in vivis ſuperſtitem fuiſſe. Quare cum auctoritate Marcellini comitis, & Proſperi in ſuis chronicis, initium Innocentii referatur ad Arcadii & Honorii conſulatum v. qui eſt Chriſti 402. ejuſdem anni menſe Aprili Anaſtaſium e vita migraſſe, atque adeo facta computatione annorum ab initio & ſedis ingreſſu, tempore ſupradicto pontificatum tenuiſſe oportuit. Baron. anno 402. n. 42.

Cur presbyteris præceptum, ut ſtantes evangelium audirent.

c Conſtituit quoties evangelia recitarentur, ſacerdotes non ſederent, ſed curvi ſtarent. Occaſio hujus decreti ſanciendi hinc fluxiſſe videtur. Tempore Anaſtaſii Romæ inter presbyteros & diacones gravis contentio oborta fuit. Hi enim adminiſtrantes res eccleſiæ, ſupercilio elati, presbyteros ſpernebant. Presbyteri autem in eosdem inſurrexere, atque ex conſuetudinis Romanæ eccleſiæ præſcripto, ipſis ſedentibus eos ſtare debere contendebant. Sed eo uſque contentio pertinax progreſſa eſt, ut etiam cum ſtantes diaconi coram populo legerent evangelium, presbyteri tamen minime a ſeſſione exurgerent. Anaſtaſius itaque hoc factum merito deteſtatus, hujuſmodi decreto emendandum eſſe putavit. Hæc ex Auguſtino & Hieronymo Baronius anno 402. num. 45. Quod autem diaconi Romanæ eccleſiæ majori faſtu tumeſcerent, teſtimonio ſancti Auguſtini, accidit partim propter magnificentiam urbis Romanæ, quæ omnium civitatum caput eſſe videretur: partim etiam quod ordinandis presbyteris aſtarent, cauſas diverſorum ad ſummum pontificem referrent, acceptaque ab eo reſponſa pecuribus redderent. Ex bonorum vero adminiſtratione, non Romæ tantum, ſed ubique majore obſequio diaconi, quam ſacerdotes frequentabantur; eaque occaſione adverſus presbyteros cervicem erigebant. Apud S. Gregorium libro ſecundo epiſtola 14. 15. & 16. Honoratus archidiaconus Salonitanus conqueſtus eſt degradari ſe potius, quam provehi, cum ab eo in presbyterorum ordinari temeretur, non aliam ſane ob cauſam, quam quod diaconi majore honore propter honorum adminiſtrationem ſibi commiſſam a populo obſervarentur. Quid vero ad hujuſmodi procaciam retundendam contra eos ſtatutum ſit, vide can. 18. concilii Nicæni, & Arelat. 1. ſupra.

---

[1] EPISTOLA I. ANASTASII PAPÆ I.

Hæc & proxime ſequens adulterinæ ſunt.

AD OMNES GERMANIÆ AC BURGUNDIÆ EPISCOPOS.

I. *Ut ſanctum evangelium univerſi, non ſedentes, ſed ſtantes audiant.*

II. *Tranſmarini quomodo ad clerum recipi debeant.*

III. *De Manichæis in urbe Romana repertis.*

Anaſtaſius epiſcopus cunctis Germaniæ & [a] Burgundiæ regionis epiſcopis in domino ſalutem.

[a] Vel hoc verbum impoſturam arguit: nam ſub Valentin. III. imperio primum ad fidem Chriſtianam converſi ſunt Burgundiones.

EXIGIT dilectio veſtra [b], cariſſimi, ut ex auctoritate ſedis apoſtolicæ veſtris deberemus reſpondere conſultis. Et quamvis non prolixe, ſed ſuccincte hoc agere, propter quaſdam alias occupationes feſtinaremus, denuo tamen ſi neceſſe fuerit, ob has vel alias neceſſitates, quaſi ad caput, mittere caritative non dubitetis, quia veſtras preces & nunc & tunc [c] acceptas habemus.

[b] Greg. lib. XII. ep. 32.

[c] acceptabiles.

I.

Significaſtis enim quoſdam ſacerdotes in eccleſia, quando leguntur evangelia, ſedere, & domini ſalvatoris verba non ſtantes [d] ſed ſedentes audire, & hoc ex majorum traditione ſe

De conſecr. diſt. 1. apoſtolica auctoritate.

[d] Clem. Conſt. lib. 11. c. 17. Gelaſ. epiſt. 9.

1 In Collect. Iſidori: *Incipiunt Decreta Anaſtaſii Papæ.* Hard.

ſe accepiſſe narrant: quod ut nullatenus deinceps fieri ſinatis, apoſtolica auctoritate mandamus. Sed dum SS. evangelia in eccleſia recitantur, ſacerdotes & ceteri omnes præſentes, non ſedentes, ſed venerabiliter curvi, in conſpectu ſancti evangelii ſtantes, dominica verba intente audiant, & fideliter adorent.

II.

Diſtin. 98. Tranſmarinos, & in decret. Ivo. lib. 3.

Similiter & tranſmarinos homines, de quibus nos conſuluiſtis, in clericatus honore nolite ſuſcipere, niſi quinque aut eo amplius epiſcoporum chirographis ſint deſignati; quia multa per

a Can. apoſtol. 34. interpr. Dionyſio.

ſubreptionem [a] ſolent evenire. Ideo & hæc ſummopere ſunt cavenda.

III.

b Videndus liber pontificis.

Manichæos [b] vero, quos in urbe Roma invenimus, & ſequaces eorum nolite recipere, neque eis communicare, aut ullam cum eis participationem habere, priuſquam ad rectam con-

c S. Leo 1. c. 3 & epiſt. 2. quam conſule ut fucum deprehendas.

vertantur fidem; ne eorum male [c] pullulantia ſemina, quæ a nobis in urbe extinguuntur, peſſimis vobiſcum radicibus ſeminentur vel germinent. Plurimos vero eorum, & ſuæ ſequaces impietatis, atque illorum doctores inveſtigatio noſtra reperit, vigilantia divulgavit, auctoritas & cenſura coercuit. Quos potuimus emendare, correximus: & ut damnarent Manichæum cum prædicatione & diſciplinis ſuis, publica in eccleſia profeſſione & manus ſuæ ſubſcriptione compulimus: & ita de voragine impietatis ſuæ confeſſos, pœnitentiam concedendo, levavimus. Aliquanti vero, qui ita ſe demerſerunt, ut nullum his auxiliantis remedium poſſet ſubvenire, ſubditi legibus, ſecundum Chriſtianorum principum conſtituta, ne ſanctum gregem ſua contagione polluerent, per publicos judices perpetuo ſunt exilio relegati, & omnia quæ tam in ſcriptis, quam in occultis traditionibus ſuis habent profana vel turpia, ut noſſet populus quid fugeret aut vitaret, oculis Chriſtianæ plebis certa manifeſtatione * probavimus, adeo ut ipſe qui eorum dicebatur epiſcopus, a nobis tentus, proderet flagitioſa in ſuis * myſterlis, quæ teneret, ſicut geſtorum vos ſeries poterit edocere. Ad inſtructionem enim veſtram etiam ipſa direximus: quibus lectis, omnia quæ a nobis deprehenſa ſunt, noſſe poteritis. Et quia aliquantos de his, quos, ne abſolverentur, * arctior reatus involverat, cognovimus aufugiſſe, hanc ad dilectionem veſtram epiſtolam miſimus, ut effecta certior ſanctitas veſtra, ſolicitius agere dignetur & cautius, nec ubi Manichææ perverſitatis homines plebes veſtras facultatem lædendi, & hujus ſacrilegii poſſint invenire doctores [d]. Aliter enim nobis commiſſos regere non poſſumus, niſi eos, qui ſunt perverſi * doctores & perditi, zelo fidei dominicæ perſequamur, & a ſanis mentibus (ne peſtis hæc latius divulgetur) ſeveritate, qua poſſumus, abſcindamus. Unde hortor dilectionem veſtram, obteſtor & moneo, ut qua debetis & poteſtis, ſollicitudine vigiletis ad inveſtigandos eos, nec ubi occultandi ſe reperiant facultatem. Hi fratres, valde cavendi ſunt, ne dominicum gregem perverſitatibus, quibus poſſunt, contaminare valeant. Sunt * ergo quidam eorum veſte ſua oves ſignificantes, interius vero lupi rapaces exiſtunt: *Quos* (juxta veritatis vocem) *ex fructibus eorum debemus agnoſcere*. Quando autem cœperint aſſumere impietatem, illud quod occultabatur in illis, aperitur, & dolus omnis fit omnibus manifeſtus. Inveniuntur quoque infirmæ fidei homines; & qui divinas lectiones ſitiunt, ſecum eos in perditionem præcipitant. Diſſipant enim & vituperant patrum diſciplinas, & relinquunt ſanctas ſcripturas ad ſuam perditionem. Quos, ut prædictum eſt, debemus prævidere, & ab his multum cavere, ne in malitia ſua aliqui occupati, concidant de ſua firmitate. Saluto [a] itaque vos, fratres, & omnes quæ vobiſcum bene ſentiunt, eccleſias. Nos quoque, ut modo facitis, & alloquamini, peto, crebrius literis, & frequentius de fide & bona intentione veſtra atque ſoſpitate, lætificate, ut & gaudium commune habeamus, & domino pari voto fideliter ſerviamus. Data Nonis Octobris, [b] Arcadio & Bautone viris clariſſimis conſulibus.

a Innoc. ep. 33. & 34.

b anno 387. quo vivebat Siricius.

* propalavimus.

* myſticis.

* arctior.

d ex S. Leone Hisdr. II. ep. 27.

* proditores. al. perditores, ita mſſ. Juſtell.

* qua.

e Flavianus ep CP c. 2. ep. 1. ad S. Leonem. *Matth.* 7.

* quieſce.

NOTA SEVERINI BINII.

Epiſtolæ Anaſtaſii quæ & quot.

a Epiſtola.) Anaſtaſius plures ſcripſit epiſtolas in cauſa Origeniſtarum & Donatiſtarum, & inter alias ad Urſinum de incarnatione filii Dei, cujus tria extant fragmenta in appendice ad breviarium Liberati diacon. Hoc ſi, quod reperitur in fine illius, ſcripta fuit Arcadio atque Bautone conſulibus, anno domini 385. atque adeo quatuordecim annis ante ingreſſum Anaſtaſii exaratam fuiſſe oportet. Unde ſi eam legitimam & non potius ſuppoſititiam eſſe velimus, apparet, eam vel aliis pontificibus quam Anaſtaſio adſcribendam eſſe, vel in notam conſularem mendum irrepſiſſe. Impoſturæ ſuſpicionem auget, quod maxima pars epiſtolæ, qua agitur de Manichæis, reperiatur apud Sanctum Leonem magnum Romanum pontificem, in epiſtola illius ſecunda ad univerſos Italiæ Epiſcopos ſcripta. Hæc poſt Surium Baronius anno 402. num. 48.

Anaſtaſii prima epiſtola ſubſcripta fuit.

EPISTOLA II. ANASTASII PAPÆ I.

AD NERIANUM.

Nerianum religioſum virum ob parentum amiſſionem ſolatur.

Dilectiſſimo fratri Neriano Anaſtaſius.

c S. Leo ep. 59.

MULTA mihi in omnibus [c] fidei & bonitatis tuæ literis cauſa gaudii eſt, quod tantum ſtudium circa religionis cultum exhibes, & domini ſacerdotes tuis in partibus adjuvare ſtudes. Unde & Deo gratias ago, qui te ad hoc inſtigat, & ut perſeverabilem in bonis operibus te faciat, exoro. Vos tamen & in proſperis & in adverſis Deum laudare magnifice oportet ejus ſub potenti humiliari manu: *Ut in tempore vos tribulationis* (juxta Petrum apoſtolum) *conſortet & exaltet*. Fraternitatis ergo veſtræ [d] afflictio, quam de amiſſione parentum veſtrorum vos habuiſſe audivimus, tantam nobis cauſam mœroris injecit, ut quia nos de duobus caritas unum fecit, cor noſtrum in veſtris ſpecialiter uri tribulationibus ſentiremus. Sed in hoc dolore multum me conſolata eſt ſanctitatis tuæ ad animum res deducta, quia * & patienter ferre triſtitiam decet, & de morte plebis tuæ ulterius longam non habere mœſtitiam. Ne tamen aliqua adhuc tribulatio in veſtra mente reſideat, hortor * quieſcere a dolore: quia indecens eſt, te illis tædio affectionis addici, quos credendum eſt ad veram moriendo vitam pervenire. Habent fortitan illi juſtam longi doloris excuſationem, qui vitam alteram neſciunt, qui de hoc ſæculo ad melius eſſe tranſitum non confidunt. Nos autem qui novimus, qui credimus & docemus, contriſtari ni-

1 Pet. 5.

d S. Greg. ep. 123. lib. VII. quam legt.

33. q. 2. Habent fortitan.

nimium de obeuntibus non debemus, ne quod apud alios pietatis tenet ſpeciem, hoc nobis magis in culpa ſit. Nam diffidentiæ quodammodo genus eſt; contra [a] quod quiſque prædicator queritur, juſtitiam amans, dicente apoſtolo; *Nolumus autem vos ignorare de dormientibus, ut non contriſtemini, ſicut & ceteri qui ſpem non habent*. Hac itaque, frater cariſſime, ratione perſpecta, ſtudendum nobis eſt, ne (ſicut diximus) de mortuis affligamur, ſed affectum viventibus impendamus, quibus & pietas ad utilitatem, & ſit ad fructum dilectio. Depone ergo, cariſſime, mœrorem, & aſſume ſpiritualem fructum lætitiæ ad utilitatem ſanctæ Dei eccleſiæ, ſervorumque ejus profectum: & vitæ [b] hujus quæcumque ſunt ſpatia æternis diviniſque officiis illuſtrare contende, ut qui inſignem te præſtitit, reddat per ſæcula clariorem. [c] Data ſeptimo Idus Junii, Theodoſio Auguſto VII. & Palladio [d] viris clariſſimis [d] conſulibus.

[a] hoc quod quiſque prædicat requeri mœſtitia mentis, dicente &c. ita mſ. Juſt. Theſſ. 4.

[b] Innoc. ep. 23. ſibi.

[c] an 416 mortuo a plurimis annis Anaſtaſio.

[d] viro clariſſimo

NOTÆ SEVERINI BINII.

Quæ auctoritas epiſtolæ ſecundæ. Nulla plane apud viros ingaces & eruditos.

a Epiſtola II.) Eadem fere ſuſpicione impoſturæ hæc, ſicut etiam præcedens epiſtola, laboraret, ſi non in manuſcriptis codicibus nota conſularis hic circa finem addita abeſſet. Septimus enim conſulatus Theodoſii, habens collegam Palladium, incidit in annum domini 416. qui eſt 15. poſt obitum Anaſtaſii. Qua ratione iſto tempore Anaſtaſius epiſtolam ſcripſiſſe dicatur, non video. Ne igitur totius epiſtolæ fides & auctoritas periclitetur, ob manuſcriptos codices, unde hæc Anaſtaſii in tomum primum epiſtolarum pontificarum relata eſt, notam conſulerem in fine ſuperadditam, hac virgula cenſoria perſtringendam eſſe judicavimus.

d Data ſeptimo Idus Junii.) Hæc eſt illa conſularis nota, de fide integre ſuſpecta, quæque tomo primo epiſtolarum pontificarum ab hac epiſtola ex manuſcriptis codicibus ſcripta, abeſt.

---

[e] EPISTOLA III. ANASTASII PAPÆ I.

[a] AD JOANNEM HIEROSOLYM. EPISCOPUM.

A Joanne Hieroſolymorum epiſcopo Anaſtaſius pontifex de Ruffino, qui Origenis librum a Græco in Latinum ſermonem verterat, conſultus, reſpondet ſe hominem approbare, ſi Origenis errores tanquam execrandos prodat; ſecus autem, ſi illis fidem habeat.

[e] Tomo IX. operum S. Hier. ejuſque meminit apol. 3. adv. Ruffinum cap. 6.

PROBATÆ quidem affectionis [f] eſt hoc, ut laudabiliter de ſacerdote ſacerdos loquaris. Pro tanto igitur præconio, quod in merita mea effuſiſſime contuliſti, ut amori tuo gratias ago, ita ſplendorem tuæ ſanctitatis & eas, quas in domino habes virtutes ſubinde quodammodo parvitatis noſtræ favorabilis ſermo proſequitur; tam eminenter vir omnium præſtantiſſime, laudum tuarum fulges nitore conſpicuus, ut par eſſe meritis ſermo non poſſit. Porro autem tanto titulorum tuorum rapior incitamento, ut etiam quod impetrare nequeo, audere non deſinam. Jam hoc de laudibus eſt tuis, quod me tantum de cœleſtis animi iſtius ſerenitate laudaſti. Tui enim epiſcopatus ordo perſpicuus per diverſum orbem velut radians, etiam ad nos ſplendoris ſui detulit claritatem. In me quippe totum amicitiæ tribuis, examini nihil relinquis. Aut ſi jure me laudas, tu quoque ſimiliter relaudandus non es? obſecro igitur ob utrumque, ut memetipſum laudare jam deſinas. Duplex enim cauſa me hoc poſcere conſtringit, ne conſacerdotis tui ſenſibus aut dolorem falſa laus ingerat, aut pudorem vera ſuccendat: ſed ad cauſam revertar. Rufinus de quo me conſulere dignatus es, conſcientiæ ſuæ habet arbitrum divinam majeſtatem, apud quam ſe integro devotionis officio ipſe viderit qualiter debeat approbare. Origenes autem, cujus in noſtram linguam compoſita derivavit, ante quis fuerit, in quæ proceſſerit verba, noſtrum propoſitum neſcivit. Quod vero ſit animi mei ſtudium, cum tua pauliſper hoc conferam ſanctitate. Hoc igitur mente concepi, quod qui urbis noſtræ populis de translata Origenis lectione pateſecit, quamdam puris mentibus velut nebulam excitans injectam, fidem apoſtolorum, majorum traditione firmatam, velut devios anfractibus illum voluiſſe diſſolvere. Diſcere hoc loco libet, quid agat in Romanam linguam iſta translatio. Approbo, ſi accuſat auctorem, & execrandum factum populis prodit: ut juſtis tamdem odiis teneatur, quem jamdudum fama conſtrinxerat. Si vero interpres tantorum malorum erroribus conſenſum præſtat, & legenda impia dogmata prodit in populos; nihil aliud ſui opera laboris extruxit, niſi ut propriæ velut mentis arbitrio, hanc quæ ſola, & quæ prima apud catholicos Chriſtianos vera fides jam ab apoſtolis exinde uſque ad tempus præſens tenetur, inopinatæ titulo aſſertionis everteret. Abſit hæc ab eccleſia Romana nequaquam catholica diſciplina. Numquam profecto eveniet, ut aliqua hoc admittamus ratione, quod jure meritoque damnamus. Quapropter in toto orbe Chriſti Dei noſtri diffuſa providentia probare dignabitur, accipere nos omnino non poſſe, quæ eccleſiam maculent, probatos mores evertant, aures circumſtantium vulnerent, jurgia, iras, diſſenſioneſque diſponant. Quare noſce qualem epiſtolam ad fratrem & coepiſcopum noſtrum [g] Venerium diligentiori cura perſcriptam parvitas noſtra tranſmiſerit, ſibique hanc conſcientiam fecerim, quod non ſuperflua laborem formidine, neque vano timore ſoliciter: mihi certe cura non deerit evangelii fidem circa meos cuſtodire populos, parteſque populi mei per quæque ſpatia diverſa terrarum diffuſas, quantum poſſim, literis convenire: ne qua profanæ interpretationis origo ſubrepat, quæ devotas mentes immiſſa ſui caligine labefactare conetur. Illud quoque quod eveniſſe gaudeo, tacere non potui, beatiſſimorum principum manaſſe reſponſa, quibus unuſquiſque Deo ſerviens, ab Origenis lectione revocetur: damnandumque ſententia principum, quem lectio rerum profana prodiderit. Hactenus ſententiæ meæ forma proceſſerit. Quod te vero vulgi de Rufino querela ſolicitat, ut quoſdam malis ſuſpicionibus perſequaris; hanc etiam opinionem conſtringam divinæ lectionis exemplo, ſicut ſcriptum eſt: *Non ſicut videt homo, ita & Deus. Nam Deus videt in corde, homo in facie*. Itaque, frater cariſſime, omni ſuſpicione ſepoſita, Rufinum ſcito, quod propria mente Origenis dicta in Latinum tranſtulit ac probavit: nec diſſimilis ab eo eſt, qui alienis vitiis præſtat aſſenſum. Illud tamen ſcire cupio, ita haberi a noſtris partibus alienum, ut quid agat, ubi ſit, neſcire cupiamus. Ipſe denique viderit ubi poſſit abſolvi.

[f] Componе cum duabus præcedentibus, ſentieſque aliter olere cætulos.

[g] Venerius Mediolanenſis epiſcopus, cujus meminit Paulinus in vita S. Ambroſii, & S. Hieron. in apologia 2. contra Ruffinum, & Concilium Carthagin. poſt conſulatum Stiliconis celebratum.

1. Reg. 16.

NOTA SEVERINI BINII.

a Ad Joannem Hieroſolymitanum epiſcopum.) Hic aliquando Origenis errores ſectatus, per ſanctum Hieronymum meliori frugi redditus, fide deinceps catholica his temporibus ſaltem exterius nitult. De ipſius ſede, ut catholicæ fidei egregii profeſſoris, hæc Auguſtinus contra Petilian. lib. 2. cap. 51. *Cathedra tibi quid facit Romana eccleſia, in qua Petrus ſedit, & in qua hodie Anaſtaſius ſedet: vel eccleſia Hieroſolymitana, in qua Jacobus ſedit, & in qua hodie Joannes ſedet, quibus non in catholica unitate conneſtimur, & a quibus vos non forte furore ſeparatis?* Sed in ſententia uſque ad finem minime perſtitiſſe refert Baron. anno 415. Anaſtaſius hanc epiſtolam ſcripſit adverſus Rufinum. Hieronymus in apologia ſua contra Rufinum ejuſdem Joannis frequentiſſime meminit. Baron. 399. n. 38. Item an. 402. num. 26. & 30.

AD EPISTOLAS ANASTASII PAPÆ I.

ADDITIO.

ANASTASIUS PAPA AD SIMPLICIANUM.

Domino fratri Simpliciano Anaſtaſius.

Ex P. Maſſ. Supplem. tom. I. pag. 418.

1. GRandem ſollicitudinem atque excubias ſuper gregem ſuum paſtor habere adprobatur. Similiter & ex alta turre cauſſa civitatis diu noctuque cautus ſpeculator obſervat. Magiſter providus navis hora tempeſtatis, & periculi magnam patitur animi jactationem, ne procellis, atque aſperrimis fluctibus navis elidatur in ſaxa. Pari animo vir Sanctus & honorabilis Theophilus, frater, & coepiſcopus noſter, circa ſalutis commoda non deſinit vigilare, ne Dei populus per diverſas eccleſias Origenem legendo, in magnas incurrat blaſphemias.

2. Conventus literis memorati, convenio Sanctitatem tuam, ut ſicuti nos in urbe Roma poſiti, quam Princeps Apoſtolorum ſtatuit, & fide ſua confirmavit gloriofus Petrus, ne quis contra præceptum legat hæc, quæ diximus, damnavimus, & cum magnis precibus poſtulavimus, ut Evangeliorum inſtituta, quæ ex ore ſuo Dei & Chriſti docuit cenſura, ab hac recedi omnino non debere, ſed illud in memoriam deduci, quod Paulus venerabilis Apoſtolus prædixit atque commonuit. *Si quis vobis evangeliz averit præter quod evangelizatum eſt vobis, anathema ſit.* Igitur hoc præceptum tenentes, illud quidquid eſt fidei noſtræ contrarium, ab Origene quondam ſcriptum, indicavimus a nobis eſſe alienum atque punitum.

3. Hæc Sanctitati tuæ ſcripſimus per Euſebium presbyterum, qui calorem fidei geſtans, & amorem circa Dominum habens, quædam capitula blaſphemiæ obtulit, quæ nos non ſolum horruimus, & judicavimus, verum & ſi qua alia ſunt ab Origene expoſita, cum ſuo auctore pariter a nobis ſcias eſſe damnata. Dominus te incolumem cuſtodiat, Domine frater merito honorabilis.

ADNOTATIO COLLECTORIS.

LIteras haſce ad Simplicianum Mediolanenſem epiſcopum directas fuiſſe non dubito. Theophilus Alexandrinus Origeniſtas habito concilio damnavit, ſcriptamque ſe cum reliquis patribus ſynodicam ad orthodoxos epiſcopos circumquaque tranſmiſit. Suam pariter recepiſſe Anaſtaſium pontificem nemo prudens dubitaverit. Ea occaſione datas cenſeo literas haſce Anaſtaſii ad Simplicianum, quem de Origeniſtarum damnatione Alexandriæ facit certiorem. Porro Simplicianus anno 400. ante Junium menſem obiiſſe in adnotatione mea ad Pagium in noviſſima editione annalium Baronii cum Pagio & Notis ad A. 400. demonſtravi; ex quo conſequitur, literas iſtas ad Simplicianum haud ſerius menſe Junio anni 400. dari potuiſſe.

CONCILIUM CARTHAGINENSE

NOMINE ET TEMPORIS ORDINE QUARTUM, (*a*)

Habitum ab epiſcopis 214. *c* æra 436. ſub Anaſtaſio, qui hoc anno pontificatum inivit; & eſt provinciale, probatum a Leone III.

TITULI CAPITULORUM.

I. *Quales debeant epiſcopi ordinari.*
II. *Qualiter conſecrentur epiſcopi.*
III. *Qualiter presbyteri ordinentur.*
IV. *Quemadmodum diacones conſtituantur.*
V. *Quemadmodum ſubdiaconi ordinentur.*
VI. *Quemadmodum acolythi ordinentur.*
VII. *Qualiter exorciſtæ conſtituantur.*
VIII. *Qualiter lectores fiant.*
IX.

(*a*) Non eſſe hoc certum & ſingulare concilium, ſed potius collectionem canonum ex multis Africanis conciliis delectorum, adeoque melius hiſce convenire titulum *Statuta Eccleſiæ antiquæ*, quem in MSS. nonnullis præfert, quam *Concilium Carthaginenſe* demonſtrant Ballerini in Append. ad Opera S. Leonis Magni tom. III. pag. LXXXIX.

a Concilium Carthaginenſium Africæ quarum habitum ab Epiſcopis numero CCXIV. *æra* CCCCXXXVI. Ita MS. Codex Sorienſis, ſive Scorial. & alii duo, unde varias lectiones ad nos Roma tranſmiſit olim D. a Schelſtrate.

IX. *Qualiter oſtiarii ordinantur.*
X. *Qualiter pſalmiſta.*
XI. *Qualiter virgines ſanctimoniales.*
XII. *Qualiter vidua vel ſanctimoniales ad* [1] *baptiſterium ordinentur.*
XIII. *Qualiter ſponſi & ſponſa benedicantur.*
XIV. *De cellula ſacerdotis.*
XV. *De victu &, habitu ſacerdotis.*
XVI. *Ut epiſcopus libros gentilium non legat.*
XVII. *Ut epiſcopus indigentium curam per presbyteros & diaconos agat.*
XVIII. *Ut epiſcopus teſtamentorum tuitionem non ſuſcipiat,*
XIX. *Ut epiſcopi pro rebus ſæcularibus non litigent.*
XX. *Ut epiſcopus tantum divinis vacet.*
XXI. *Ut epiſcopus ægrotans pro ſe legatum ad ſynodum mittat.*
XXII. *Ut epiſcopus ſine teſtimonio clericorum & plebis, clericos non inſtituat.*
XXIII. *Ut epiſcopus cauſas, clericis præſentibus, audiat.*
XXIV. *Ut quando epiſcopus verbum facit, nullus diſcedat.*
XXV. *De diſcordantibus epiſcopis.*
XXVI. *Ut epiſcopus diſſidentes concordare compellat.*
XXVII. *De epiſcopo vel clerico in alio loco non transferendo.*
XXVIII. *De damnatione epiſcoporum a ſynodo tractanda.*
XXIX. *De epiſcopo, qui alicui crimen objecerit.*
XXX. *Quod irrita ſit ſententia epiſcoporum in abſentem.*
XXXI. *Qualiter res eccleſiæ ab epiſcopo habeantur.*
XXXII. *De irritis diſtractionibus epiſcoporum.*
XXXIII. *De epiſcopis vel presbyteris, ut a* [2] *cujuſcunque eccleſia in ordine ſuo recipiantur.*
XXXIV. *De* [3] *primatu confeſſus presbyterorum cum epiſcopo.*
XXXV. *De confeſſu presbyterorum in eccleſia cum epiſcopo.*
XXXVI. *Ut presbyteri parochiani aut per ſe, aut per* [4] *alios qui ſacra tractant, chriſma ab epiſcopo petant.*
XXXVII. *De obedientia diaconorum erga presbyteros.*
XXXVIII. *Ut diaconus euchariſtiam juſſu presbyteri miniſtret.*
XXXIX. *Ut diaconus, jubente presbytero, ſedeat.*
XL. *Ut diaconus coram presbyteris interrogatus, reſpondeat.*
XLI. *Ut diaconus tempore tantum officii, albam induat.*
XLII. *De clericis, qui pro fide tentati ſunt.*
XLIII. *De his qui pro fide ab infidelibus perſecutiones paſſi ſunt.*
XLIV. *De tonſura clericorum.*
XLV. *De habitu clericorum.*
A XLVI. *De continentia clericorum.*
XLVII. *De inceſſu clericorum.*
XLVIII. *De clericis, qui extra neceſſitatem ad nundinas vadunt.*
XLIX. *De vigiliis clericorum.*
L. *De clericis ab officio* [5] *continentibus.*
LI. *De clericis, ut artificio victum quærant.*
LII. *De clericis, qualiter ſibi victum & veſtitum quærant,*
LIII. *Ut* [6] *artificiolum & literas diſcant clerici, qui operari poſſunt.*
LIV. *De clericis invidis.*
LV. *De clericis accuſatoribus.*
LVI. *De clericis adulatoribus & proditoribus.*
LVII. *De clericis maledicis.*
B LVIII. *De clericis frequentor litigantibus.*
LIX. *De clericis diſcordantibus.*
LX. *De clericis turpiloquis ſive vagis.*
LXI. *De clericis per creaturas jurantibus.*
LXII. *De clericis inter epulas cantantibus.*
LXIII. *De clericis ſanis, jejunia pollentibus.*
LXIV. *De his qui ſtudioſe dominico die jejunant.*
LXV. *De paſcha ſuo* [7] *tempore celebrando.*
LXVI. *Ut clericus ab epiſcopo injuſte damnatus, recurrat ad ſynodum.*
LXVII. *De ſeditionariis aut uſurariis, ut clerici fiant.*
LXVIII. *Ut ex pœnitentibus ordinatus clericus deponatur.*
LXIX. *Ut epiſcopus, vidua vel repudiata maritum ad clerum promovens, deponatur.*
C LXX. *Ut clericus hæreticorum convivia vel conſortia fugiat.*
LXXI. *Quod hæreticorum cœtus, non eccleſia, ſed conciliabulum ſit.*
LXXII. *Quod cum hæreticis nec orandum ſit, nec pſallendum.*
LXXIII. *Ut cum excommunicatis communicans vel orans, excommunicetur.*
LXXIV. *De pœnitentium lege.*
LXXV. *De negligentioribus pœnitentibus.*
LXXVI. *De poſcentibus pœnitentiam, ſi poſtea obmuteſcant.*
LXXVII. *De pœnitentibus, ut in morte viaticum accipiant.*
D LXXVIII. *De pœnitentibus, ſi poſt viaticum ſupervivant.*
LXXIX. *De pœnitentibus, ſi caſu aliquo moriantur.*
LXXX. *De manus impoſitione ſuper pœnitentes.*
LXXXI. *Ut pœnitentes mortuos offerant & ſepeliant.*
LXXXII. *Ut pœnitentes ſemper genua flectant.*
LXXXIII. *De* [8] *ſenibus honorandis.*
LXXXIV. *Uſque ad miſſam catechumenorum nullus eccleſiam ingredi prohibeatur.*
LXXXV. *Ut qui baptizandi ſunt, nomen dent, & a vino & a carne abſtineant.*
LXXXVI. *Ut nuper baptizati caſte, & continenter vivant.*

In MS. uno Bibl. Collegii Pariſ. Soc. Jeſu, & in Corbejenſi, abſque mentione Concilii, & abſque illa præfatione quæ canonibus præfigitur, titulus hic eſt ſolummodo: *Statuta Eccleſiæ antiqua*. In MS. Barberiniano, *Statuta Orientis antiqua*. In Codice Tilianо, *Canones Africani*. In uno e MSS. noſtris antiquiſſ. *Carthaginenſe* nuncupatur. In altero, qui eſt aliquanto recentior, habet hanc epigraphen: *Ex Concilio Carthaginenſi IV. cui interfuit Auguſtinus tempore Honorii Auguſti*. Acto Vercellenſis tom. 2. ſpicil. pag. 124. & 125. appellat *Statuta Orientalium*. Auctor Micrologi cap. 9. citat. XLI. *capud Carthaginienſis Concilii IV. cui Sanctus Auguſtinus, anno* CCXVII. *ſancti Patres interfuerunt*; ut alba diaconus indutus ſit. Silent de hoc Concilio Ferrandus Diaconus, Dionyſius Exiguus, Codex Canonum Eccleſiæ Africanæ, omneſque canonum collectores, tum Græci, tum Latini. Citantur tamen ex eo canones permulti ab Egberto Eboracenſi, Regione, Burchardo, Anſelmo Lucenſi, Ivone, & aliis: & ritus certe qui ad ordinationes ſpectant, totidem verbis exhibet Sacramentarium Romanum pag. 129. quod ex Bibliotheca Reginæ Chriſtinæ Thomaſius edidit, qui ſcriptum illud putat in Gallia ſeculo VII. denique in MS. alio noſtro titulus omnino eſt, qualem primo deſcripſimus. *Hard.*

1 *ad baptiſmi miniſterium*. Hard. 2 al. *cujuſquam Eccleſiam*. 3 al. *de privato confeſſu*.
4 al. *per ſacrifias ſuos*. 5 MS. *declinantibus*. Hard. 6 *Ut legans Clerici, qui operari non poſſint*. MS. Hard. 7 *uno tempore*. MS. Hard. 8 *de ſenibus Eccleſiæ*. MS. Hard.

LXXXVII. *De catholicis, qui causam apud infideles proponunt.*
LXXXVIII. *De his qui ecclesiæ prætermissa ad spectacula pergunt.*
LXXXIX. *De his qui auguriis, vel incantationibus, vel Judaicis superstitionibus serviunt.*
XC. *De energumenis.*
XCI. *Item de energumenis.*
XCII. *De victu energumenorum.*
XCIII. *Ut oblationes discordantium non recipiantur.*
XCIV. *Ut oppressorum pauperum oblationes non suscipiantur.*
XCV. *De his qui oblationes defunctorum ecclesiis fraudant.*
XCVI. *De accusatore & accusato.*
XCVII. *De eo qui religiosis fœminis præficitur, ut probetur.*
XCVIII. *Ut laicus præsentibus clericis non doceat.*
XCIX. *Ut mulieres publice docere non præsumant.*
C. *Ut mulieres baptizare non præsumant.*
CI. *De viduis, adolescentibus & infirmis.*
CII. *Ne clerici viduarum familiaritati associentur.*
CIII. *De viduis quæ ecclesiæ stipendiis sustentantur.*
CIV. *De viduis quæ professæ continentiam, prævaricatæ sunt.*

Pro universorum capitulorum sequentium titulo universali ponebatur, tam in Gemblacensis cœnobii codice, quam S. Bavonis in Gandavo, solum illud. *Ex eodem Crabbe.*

STATUTA [a] ECCLESIÆ ANTIQUA.

a Orientis, in cc. Barberino, in qua ordo capitulorum omnino diversus a vulgatis, quem sequuti sumus, adnotatis ad extremam oram, caduti Barberini illi ordinem alterius Patrum, annotatis.

Augusto Honorio quarto & [1] Eutychiano consulibus, sexto Idus Novembris, cum Aurelius episcopus in concilio universali, Carthagine in secretario cum omnibus consacerdotibus suis consedisset, placuit cum eo cunctis qui fuerunt in eadem sancta synodo, constituere hæc, quæ ad ordines ecclesiasticos canonicis sunt necessaria disciplinis. Ibi in principio constitutum est, qualis ordinari debeat episcopus.

CAPITULA.

I. [b]

b In cc. B & V primum hoc caput fulgitur vice præfationis sequentium capitulorum. Distinct. 23. Qui episcopus ordiran.

Qui [d] episcopus ordinandus est, antea examinetur, si natura sit prudens, si docibilis, si moribus temperatus, si vita castus, si sobrius, si semper suis negotiis * cavens, si [c] humilis, si affabilis, misericors, si literatus, si in lege domini instructus, si in scripturarum sensibus cautus, si in dogmatibus ecclesiasticis exercitatus: & ante omnia, si fidei documenta verbis simplicibus asserat, id est Patrem & Filium & Spiritum sanctum, unum Deum esse confirmans, totamque Trinitatis deitatem coessentialem, & consubstantialem, & coæternalem, & coomnipotentem prædicans: si singularem quamque in Trinitate personam plenum Deum: si incarnationem divinam non in Patre neque in Spiritu sancto factam, sed in Filio tantum credat, ut qui erat in divinitate Dei Patris Filius, ipse fieret in homine hominis matris Filius, Deus verus ex Patre, homo verus ex matre, carnem ex matris visceribus habens, & animam humanam rationalem, simul in eo ambæ naturæ, id est, Deus & homo, una persona, unus Filius, unus Christus, unus dominus creator omnium quæ sunt, & auctor, & dominus, & rector, cum Patre & Spiritu sancto, omnium creaturarum: qui passus sit vera carnis passione, mortuus vera corporis sui morte: resurrexit vera carnis suæ resurrectione, & vera animæ resumptione, in qua veniet judicare vivos & mortuos. Quærendum etiam ab eo, si [2] novi & veteris testamenti, id est, legis & prophetarum, & apostolorum unum eumdemque credat auctorem & Deum: si diabolus non per conditionem, sed per arbitrium factus sit malus. Quærendum etiam ab eo, si credat hujus quam gestamus, & non alterius, [3] carnis resurrectionem: si credat judicium futurum, & recepturos singulos pro his quæ in carne gesserunt, vel pœnas, vel gloriam: si [4] nuptias non improbet, si secunda matrimonia non damnet, si carnium perceptionem non culpet, si pœnitentibus reconciliatis communicet, si in baptismo omnia peccata, id est, tam illud [5] originale contractum, quam illa quæ voluntarie admissa sunt, dimittantur: si extra ecclesiam catholicam nullus salvetur. Cum in his omnibus examinatus, inventus fuerit plene instructus, cum consensu clericorum & laicorum, & conventu totius provinciæ episcoporum, maximeque metropolitani vel auctoritate vel præsentia ordinetur episcopus. Suscepto in nomine Christi episcopatu, non suæ * delectationi, nec suis motibus, sed his patrum diffinitionibus acquiescat. In cujus ordinatione etiam ætas requiratur, quam sancti patres in prælegendis episcopis constituerunt. Dehinc disponitur, qualiter ecclesiastica officia ordinantur.

* vacans.
c humilibus affabilis.
* dilectioni

II. [a]

Dist. 23. Episcopus dum ordin. * verticem.

Episcopus cum ordinatur, duo episcopi ponant & teneant evangeliorum codicem super caput & * cervicem ejus, & uno super eum fundente benedictione,

1 *Eutychiano* (et MS pro *Eutychiano*. Hard.
2 Contra Manichæos. 3 Contra Origenistas. 4 Contra Novatianos & Priscillianistas.
5 Contra Pelagianos; quorum nomen non auditum in Africa creditur ante annum 411. *Harduinus.*

ne, reliqui omnes episcopi, qui adsunt, manibus suis caput ejus tangant.

In codice Barberino ante canonem 90. tanquam hujus atque sequentium canonum titulus præfigitur. Recapitulatio ordinationis officialium ecclesiæ.

III. 91.

Ibid. Presbyter cum ordin. Presbyter cum ordinatur, episcopo eum benedicente, & manum super caput ejus tenente, etiam omnes presbyteri qui præsentes sunt, manus suas juxta manum episcopi super caput illius teneant.

In eodem cod. Barb. n. 13. hic habetur canon: Sacerdotibus ordinandis etiam & alii requirantur. B

IV. 92.

Ibid. Diaconus dum ordin. Diaconus cum ordinatur, solus episcopus, qui eum benedicit, manum super caput illius ponat: quia non ad sacerdotium, sed ad ministerium consecratur.

V. 93.

Ibid. subdiaconus. Subdiaconus cum ordinatur, quia manus impositionem non accipit, patenam de episcopi manu accipiat vacuam, & calicem vacuum. De manu vero archidiaconi, urceolum cum [a] aqua, & mantile, & manutergium.

[a] aquamanile ac mantergium. aquamanilem.

VI. 94.

Ibid. Acolythus. Acolythus cum ordinatur, ab episcopo quidem doceatur, qualiter in officio suo agere debeat. Sed ab archidiacono accipiat ceroferarium cum cereo, ut sciat se ad accendenda ecclesiæ luminaria mancipari. Accipiat & urceolum vacuum, ad suggerendum vinum in eucharistiam sanguinis Christi.

VII. 95.

Ibid. Exorcista. Exorcista cum ordinatur, accipiat de manu episcopi libellum, in quo scripti sunt exorcismi, dicente sibi episcopo: Accipe & commenda memoriæ, & habeto potestatem imponendi manus super energumenum, sive [b] baptizatum, sive catechumenum. D

[b] baptizandum & desunt sequentia.

VIII. 96.

Ibid. Lector. Lector cum ordinatur, faciat de illo verbum episcopus ad plebem indicans ejus fidem ac vitam, atque ingenium. Post hæc, spectante plebe tradat ei codicem, de quo lecturus est, dicens ad eum; Accipe, & esto [*] lector verbi Dei, habiturus, si fideliter & utiliter impleveris officium, partem cum eis qui verbum Dei ministraverint. E

[*] relator.

IX. 97.

Ibid. Ostiarius. Ostiarius cum ordinatur, postquam ab archidiacono instructus fuerit, qualiter in domo Dei debeat conversari, ad suggestionem archidiaconi, tradat ei episcopus claves ecclesiæ de altario, dicens: Sic age, quasi redditurus Deo rationem pro his rebus, quæ his clavibus recluduntur.

X. 98.

Ibid. Psalmista. Psalmista, id est, cantor potest absque scientia episcopi, sola jussione presbyteri, officium suscipere cantandi, dicente sibi presbytero: Vide, ut quod ore cantas, corde credas: & quod corde credis, operibus comprobes.

XI. 99.

Ibid. Sanctimonialis. Sanctimonialis virgo, cum ad consecrationem suo episcopo offertur, in talibus vestibus applicetur, qualibus semper usura est professioni & sanctimoniæ aptis.

XII. 100.

Viduæ vel sanctimoniales, quæ ad ministerium baptizandarum mulierum eliguntur, tam instructæ sint ad officium, ut possint * apto & sano sermone docere imperitas & rusticas mulieres, tempore quo baptizandæ sunt, qualiter baptizatori [a] interrogatæ respondeant, & qualiter, accepto baptismate, vivant.

* aperto.

[a] ad interrogata.

XIII. 101.

Dist. 31. & 30. quæst. 5. Sponsus & sponsa. [e] Sponsus & sponsa cum benedicendi sunt a sacerdote, a parentibus suis vel paranymphis offerantur. Qui cum benedictionem acceperint, eadem nocte pro reverentia ipsius benedictionis, in virginitate permaneant. C

XIV. 1.

Dist. 41. Episcopus vilem. Ut episcopus non longe ab ecclesia hospitiolum habeat.

XV. 4.

Ibidem. Ut episcopus vilem supellectilem, & mensam ac victum pauperem habeat, & dignitatis suæ auctoritatem fide & vitæ meritis quærat.

XVI. 5.

Dist. 37. Episcopus gentilib. Ut episcopus gentilium libros non legat, hæreticorum autem pro necessitate [b] & tempore.

[b] temporis.

XVII. 7.

Dist. 88. Episcopus. Ut episcopus gubernationem viduarum & pupillorum ac peregrinorum non per seipsum, sed per archipresbyterum, aut per archidiaconum agat.

XVIII. 6.

Ibidem. Ut episcopus tuitionem testamentorum non suscipiat.

XIX. 8.

14. qu. 1. Episcopus. Ut episcopus pro rebus transitoriis non litiget provocatus.

Gratianus & quidam vetusti codices sic legunt hunc canonem. Ut episcopus nec provocatus pro rebus transitoriis litiget. Expositionem canonis lege apud Gratianum loco hic citato.

Barberinus insuper addit negationem, non litiget.

XX. 3.

Dist. 68. Episcopa aut. Ut episcopus nullam rei familiaris curam ad se revocet, sed lectioni & orationi & verbi Dei prædicationi tantummodo vacet.

XXI.

1 De hoc Canone & eo argumento vide Cotelerium tom. 1. Patrum primi sæculi pag. 127. *Harduinus.*

XXI. 9. A

Distinct. 18. Episcopus ad synod.

Ut episcopus ad synodum ire non [1] sine satis gravi necessitate inhibeatur: sic tamen, ut in sua persona legatum mittat, suscepturus, salva fidei veritate, quidquid synodus statuerit.

XXII. 10.

Dist. 29. Episcopus sine consilio. a presbyterorum.

Ut episcopus sine consilio [a] clericorum suorum, clericos non ordinet, ita ut civium conniventiam & testimonium quærat.

Admodum antiqui codices hic addunt: *Quod si præaccepta ordinatione in fraude inventus fuerit, ipsi qui eum testimoniant, quamdiu episcopo visum fuerit, ab ecclesiæ liminibus arceantur.*

XXIII. 14.

15. quæst. 7. Nullius causam.

Ut episcopus nullius causam audiat absque præsentia clericorum suorum: alioquin irrita erit sententia episcopi, nisi clericorum præsentia confirmetur.

XXIV. 31.

De conse. dist. 1. Sacerdote ver.

Sacerdote verbum faciente in ecclesia, qui egressus de auditorio fuerit, excommunicetur.

XXV. 47.

Dist. 90. Dissidentes.

Dissidentes episcopos, si non timor Dei, synodus reconciliet.

XXVI. 54. C

Dist. 90. Statuendum est episcopis. b studendum est episcopo. c cohortetur.

[b] Statuendum est episcopis, ut dissidentes fratres, sive clericos, sive laicos, ad pacem magis quam ad judicium [c] cohortentur.

XXVII. 11.

7. q. 1. Episcopus de loco ignobili. d ambitum.

Ut episcopus de loco ignobili ad nobilem per [d] ambitionem non transeat, nec quisquam inferioris ordinis clericus. Sane si id utilitas ecclesiæ fiendum poposcerit, decreto pro eo clericorum & laicorum episcopis porrecto, * in præsentia synodi transferatur, nihilominus alio in [e] loco ejus episcopo subrogato. Inferioris vero gradus sacerdotes, vel alii clerici, concessione suorum episcoporum possunt ad alias ecclesias transmigrare.

* per sententiam. *Ita & Bar.* e locum.

XXVIII. 51.

31. q. 1. Irritam esse & injustam.

Irritam esse injustam episcoporum damnationem: & idcirco a synodo retractandam.

XXIX. 89.

6. q. 2. Episcopus si clerico.

Episcopus, si clerico vel laico crimen impegerit, deducatur ad probationem in synodum.

XXX. 53.

3. q. 9. Caveant.

Caveant judices ecclesiæ, ne absente eo cujus causa ventilatur, sententiam proferant, quia irrita erit, imo & causam in synodo [2] profecto dabunt.

XXXI. 15.

12. q. 2. Sine exceptione.

Ut episcopus rebus ecclesiæ, tamquam commendatis, non tamquam propriis, utatur.

In codice Barberino hæc subjiciuntur: Diacones & presbyteri in parochia constituti de rebus ecclesiæ sibi creditis nihil audeant commutare; quia res sacratæ Deo esse noscuntur. Similiter & sacerdotes nihil de rebus ecclesiæ sibi commissis, ut superius dictum est, immutilate præsumant. Quod si facere voluerint convicti in concilio, de suo proprio aliud tantum restituant, quantum visi sunt præsumpsisse. Sane si quis per quamlibet conditionem de rebus ecclesiæ aliquid alienare voluerit, si de suo proprio tantum ecclesiæ contulerit, quantum visus est abstulisse, tunc demum illum stare licebit. Ita tamen libertos, quos sacerdotes, presbyteri vel diacones de ecclesia sibi commissa facere voluerint actis ecclesiæ prosequi jubemus. quod si facere contempserint, placuit eos ad proprium reverti servitium.

XXXII. 50.

B Irrita erit donatio episcoporum, vel venditio, vel commutatio rei ecclesiasticæ, absque conniventia & subscriptione clericorum. Ibidem.

XXXIII. 56.

7. q. 1. Episcopi vel presbyteri.

Episcopi vel presbyteri si causa visitandæ ecclesiæ ad alterius ecclesiam venerint, in gradu suo suscipiantur, & tam ad verbum faciendum, quam ad oblationem consecrandam invitentur.

XXXIV. 12.

Dist. 95. Episcopus in quolibet loco.

Ut [f] episcopus quolibet loco sedens stare presbyterum non patiatur.

XXXV. 2.

Dist. 95. Episcopus in ecclesia.

[g] Ut episcopus in ecclesia, & in consessu presbyterorum, sublimior sedeat. Intra domum vero collegam se presbyterorum esse cognoscat.

XXXVI. 87.

Distin. 95. Presbyteri qui per.

Presbyteri, qui per diœceses ecclesias regunt, non a quibuslibet episcopis, sed a suis; nec per juniorem clericum, sed aut per ipsos, aut per illum qui sacrarium tenet, ante paschæ solennitatem chrisma petant.

XXXVII. 57.

Dist. 93. Diacon. ita se.

Diaconus ita se presbyteri, ut episcopi ministrum noverit.

XXXVIII. 58.

D Ut diaconus, præsente presbytero, eucharistiam corporis Christi populo, si necessitas cogat, jussus eroget. Ibidem.

XXXIX. 50.

Ibid.

Ut diaconus quolibet loco, jubente presbytero, sedeat.

XL. 61.

Ibid.

Ut diaconus in conventu presbyterorum interrogatus loquatur.

XLI. 60.

Ibid.

Ut diaconus tempore oblationis tantum vel lectionis, alba utatur.

XLII. 71.

E Clericum inter tentationes officio suo incubantem, gradibus sublimandum.

XLIII. 70.

Christianum catholicum, qui pro catholica fide, & pro ecclesiastica re, & Christiana religione tribulationes patitur, hono-

1 In MSS. desunt hæ duæ voces, *non sine*. Hard. 2 al. *pro facto*.

honore omni a ſacerdotibus honorandum. Etiam & per diaconum ei victus adminiſtretur.

Hunc canonem pervetuſtæ codices ita habent. Chriſtianum catholicum, qui pro catholica fide tribulationes patitur, omni honore a ſacerdotibus honorandum, etiam in quotidiani victus miniſterio.

XLIV.

Clericus nec comam nutriat, nec * barbam. [1]

* ita c. Barberinus. Alias, * barbam tondeat: ita in lib. Gemblacenſi. Alias, barbam radat, additur in libro Ganbenſi S. Bavonis, titulo: Statuta eccleſiæ antiqua. Pleraque autem exemplaria non habent, Radat, vel tondeat ut ſit ſenſus, clerico nec comam nec barbam nutriendam. *Crabbus.*

XLV. 26.

Diſt 41 clericus profeſſ. a etiam habito. Clericus profeſſionem ſuam [a] & in habitu & in inceſſu probet; & [b] nec veſtibus nec calceamentis decorem quærat. b ideo.

XLVI. 27.

Clericus cum extraneis mulieribus non habitet.

XLVII. 28.

Clericus per plateas & andronas, niſi certa & maxima officii ſui neceſſitate, non ambulet.

XLVIII. 34.

Diſt 91 clericus quilibet. Clericus, qui non pro emendo aliquid in nundinis, vel in foro deambulat, ab officio ſuo degradetur.

XLIX. 35.

Ibid. clericus. Clericus, qui abſque corpuſculi ſui inæqualitate vigiliis deeſt, ſtipendiis privetur.

L.

Ibid. clericus quilibet. Clericum inter tentationes ob officio ſuo declinantem, vel negligentius agentem, ab officio ſuo removendum.

LI. 79.

Ibid. [a] artifici honeſto victum & veſtitum. Clericus quantumlibet verbo Dei eruditus * [a] artificio victum quærat.

LII. 29.

Ibidem. Clericus victum & veſtimentum ſibi artificiolo vel agricultura, abſque officii ſui [c] detrimento, paret. c dumtaxat.

LIII. 45.

Omnes clerici, qui ad operandum [d] [2] validiores ſunt, & artificiola & literas diſcant. d calidi.

LIV. 42.

Diſt 46 clericus invidens. Clericus invidens fratrum profectibus, donec in vitio eſt, non promoveatur.

LV. 17.

Ibid accuſatores fratrum. Ut epiſcopus accuſatores fratrum excommunicet. Et ſi emendaverint vitium, recipiat eos ad communionem, non ad clerum.

LVI. 43.

Ibid. cler qui adul. Clericus, qui adulationibus & prodigionibus vacare deprehenditur, ab officio degradetur.

LVII. 44.

Ibid. clericus. Clericus maledicus, maxime in ſacerdotibus, cogatur ad poſtulandum veniam. Si noluerit, degradetur, nec unquam ad officium abſque ſatisfactione revocetur.

LVIII. 46.

Ejus qui frequenter litigat, & ad [3] cauſandum facilis eſt, teſtimonium nemo abſque [a] grandi [4] examine recipiant. a examinatione.

LIX. 48.

Diſt. 50. diſcordantes. Diſcordantes clericos epiſcopus vel ratione, vel poteſtate ad concordiam trahat; inobedientes ſynodus * per audientiam damnet. * audaciam.

LX. 73.

Diſt 46 clericum Scur. Clericum ſcurrilem, & verbis turpibus jocularem, ab officio retrahendum.

LXI. 70.

24. q. 3 Clericum per creat. Clericum per creaturas jurantem, acerrime objurgandum. Si perſtiterit in vitio, excommunicandum.

LXII. 75.

Ibid. Clericum inter epulas cantantem, ſuprædictæ ſententiæ ſeveritate coercendum.

LXIII. 76.

[b] indicti. Clericum, qui tempore [b] jejunii abſque inevitabili neceſſitate jejunium rumpit, minorem habendum.

LXIV. 77.

[k] Qui dominico die ſtudioſe jejunat, non credatur catholicus. 30. quæſt. 3 Sacerdos pœnitens.

LXV. 78.

De conſec. diſt. 3 Paſchæ ſolemnitas. Paſchæ ſolennitas uno die & tempore celebranda.

LXVI. 88.

11. q. 3 Clericus qui. Clericus, qui epiſcopi circa ſe diſtrictionem injuſtam putat, recurrat ad ſynodum.

LXVII. 55.

Diſt 46 Seditiosos. Seditionarios numquam ordinandos clericos, ſicut nec uſurarios, nec injuriarum ſuarum ultores.

LXVIII. 84.

Diſt. 50 Ex pœnitentibus. Ex pœnitentibus (quamvis ſit bonus) clericus non ordinetur. Si per ignorantiam epiſcopi factum fuerit, deponatur a clero, quia ſe ordinationis tempore non prodidit fuiſſe pœnitentem. Si autem ſciens epiſcopus ordinaverit talem, etiam ab epiſcopatus ſui ordinandi dumtaxat poteſtate privetur.

LXIX. 85.

Simili ſententiæ ſubjacebit epiſcopus, ſi ſciens ordinaverit clericum eum qui viduam aut repudiatam uxorem habuit, aut ſecundam.

LXX.

---

1 Vide canonem III. Concilii Barcin. anni 540. unde deſcriptus iſte poteſt videri. Vide & Cyprianum lib. de Lapſis, & Tertullianum lib. de ſpect. cap. 23. &c. *Harduinus.* 2 MS. Sorien. & alii, *invalidi*. Gratianus, *validi* Harduinus. 3 *accuſandum*, MS. *Harduinus.* 4 al. *gravi*.

LXX. 80.

24. qu. 3. Clericus hæreticorum

Clericus hæreticorum & schismaticorum tam convivia, quam sodalitates evitet æqualiter.

LXXI. 81.

a conciliadiaboli appellanda.

Conventicula hæreticorum non ecclesia, sed [a] conciliabula appellantur.

LXXII. 82.

Cum hæreticis nec orandum, nec psalendum.

LXXIII. 40.

11 q. 3. Qui communicaverit.

Qui communicaverit, vel oraverit cum excommunicato, sive clericus, sive laicus, excommunicetur. B

LXXIV. 18.

26. q. 7. Sacerdos pœnitentiam.

Ut sacerdos pœnitentiam imploranti, absque personæ acceptione, pœnitentiæ leges injungat.

LXXV. 19.

Ut negligentiores pœnitentes tardius recipiantur.

LXXVI. 20.

26 qu. 6. Is qui pœnitentiam excommunicatus.

Is qui pœnitentiam in infirmitate petit, si casu, dum ad eum sacerdos invitatus venit, oppressus infirmitate obmutuerit, vel in phrenesim versus fuerit; dent testimonium qui eum audierunt, & accipiat pœnitentiam. Et si continuo creditur moriturus, reconcilietur per manus impositionem, & infundatur ori ejus eucharistia. Si supervixerit, admoneatur a supradictis testibus petitioni suæ satisfactum; & subdatur statutis pœnitentiæ legibus, quamdiu sacerdos, qui pœnitentiam dedit probaverit. C

LXXVII.

Ibidem.

Pœnitentes qui in infirmitate sunt, viaticum accipiant.

LXXVIII. 21.

Pœnitentes, qui in infirmitate viaticum eucharistiæ acceperint, *m* non se credant absolutos sine manus impositione, si super vixerint. D

LXXIX. 22.

26. q. 7. Sacerdos pœnitentiam.

Pœnitentes, qui attente leges pœnitentiæ exequuntur, si casu in itinere vel in mari mortui fuerint, ubi eis subveniri non possit, memoria eorum & orationibus & oblationibus commendetur.

LXXX. 65.

Ibidem.

Omni tempore jejunii, manus pœnitentibus a sacerdotibus imponatur. E

LXXXI. 67.

* *for.* efferant

Mortuos pœnitentes ecclesiæ * afferant & sepeliant.

LXXXII. 66.

Pœnitentes etiam diebus remissionis genua flectant.

LXXXIII. 32.

Pauperes & senes ecclesiæ, plus ceteris honorandi sunt.

LXXXIV. 16.

De conf. dist. 1. episcop. nul.

n Ut episcopus nullum prohibeat ingredi ecclesiam, & audire verbum Dei sive gentilem, sive hæreticum, sive Judæum, usque ad missam catechumenorum. [2]

LXXXV. 23.

De conf. dist. 4. Baptizandi.

[a] Baptizandi nomen suum dent, & diu abstinentia vini & carnium, ac *o* manus impositione [3] crebra examinati baptismum percipiant.

LXXXVI. 24.

De conf. dist. 1. Neophyti al. 2 q. 6. cat.

Neophiti aliquamdiu a lautioribus epulis & spectaculis & [4] conjugibus abstineant.

LXXXVII. 30.

De conf. dist. 1. Qui die solen.

Catholicus qui causam suam sive justam sive injustam ad judicium alterius fidei judicis provocat, excommunicetur.

LXXXVIII. 33.

Qui die solenni, prætermisso solenni ecclesiæ conventu, ad spectacula vadit, excommunicetur.

LXXXIX. 83.

15 q. 1. Augurii.

Auguriis vel incantationibus servientem, a conventu ecclesiæ separandum. Similiter & superstitionibus Judaicis vel feriis inhærentem.

XC. 62.

De consec. Distinct. 3. Omni die

Omni die exorcistæ energumenis manus imponant.

XCI. 63.

Pavimenta domorum Dei energumeni verrant.

XCII. 64.

Energumenis, in domo Dei assidentibus, victus quotidianus per exorcistas opportuno tempore ministretur.

XCIII. 49.

Dist. 90. Oblationes diffidentium.

q Oblationes diffidentium fratrum neque in sacrario, neque in *p* gazophylazio recipiantur. [5]

XCIV. 69.

Et ibidem. Eorum qui.

Eorum qui pauperes opprimunt, dona a sacerdotibus refutanda.

XCV. 88.

13 q. 2. Qui oblationes defun.

Qui oblationes defunctorum aut negant ecclesiis, aut cum difficultate reddunt, tamquam egentium necatores excommunicentur.

XCVI. 52.

2. q. 7. Quærendum est.

Quærendum in judicio, cujus sit conversationis & fidei is qui accusat, & is qui accusatur.

XCVII. 39.

* Vir, qui. 38 q. 2. Qui vig.

* Qui religiosis fœminis præponendus est, ab episcopo loci probetur.

XCVIII.

---

1 Hoc capitulum Burchardus lib. 3. cap. 38. tribuit Concilio apud Valentias habito cap. 16. *Harduinus*.
2 Vide Concilium Matiscon. II. canone 3. anni 585. *Harduinus*. 3 *crebro* MS. Hard. 4 *conjugalibus* MS. *Harduinus*. 5 Est hic canon IV. Toletani XI. Concilii anni 675. *Hard.*

XCVIII. 38. A

Laicus præſentibus clericis, niſi ipſis jubentibus, docere non audeat.

Diſt. 23. Mulier.

XCIX. 37.

Mulier, quamvis docta & ſancta viros in conventu docere non præſumat.

de Conſecr. diſt. 4. mulier In decr Ivo. lib. 1.

C. 41.

r Mulier baptizare non præſumat.

CI. 36.

Viduæ adoleſcentes, quæ corpore debiles ſunt, ſumptu eccleſiæ, cujus viduæ ſunt ſuſtententur.

Diſt. 81. Ad reatum.

CII. 68.

Ad reatum epiſcopi pertinet, vel presbyteri qui parochiæ præeſt, ſi ſuſtentandæ vitæ præſentis cauſa, adoleſcentiores viduæ vel ſanctimoniales clericorum familiaritatibus ſubjiciantur.

Ibid Viduæ, quæ

CIII. 102.

Viduæ, quæ ſtipendio eccleſiæ ſuſtentantur, tam aſſiduæ in Dei opere eſſe debent, ut & meritis & orationibus ſuis eccleſiam adjuvent.

27. q. 1. Sicut bonum.

CIV. 103.

Sicut bonum eſt caſtitatis præmium, ita & majori obſervantia & præceptione cuſtodiendum eſt. Ut ſi quæ viduæ quantumlibet adhuc in minoribus annis poſitæ, & matura ætate a viro relictæ, ſe devoverunt domino, & veſte laicali abjecta, ſub teſtimonio epiſcopi & eccleſiæ religioſo habitu apparuerint, poſtea vero ad nuptias ſæculares tranſierunt, ſecundum apoſtolum, *damnationem habebunt, quoniam fidem caſtitatis, quam domino voverunt, irritam facere* * *auſæ ſunt*. Tales ergo perſonæ [1] ſine Chriſtianorum communione maneant, quæ etiam nec in convivio cum Chriſtianis communicent. Nam ſi adulteræ conjuges reatu ſunt viris ſuis obnoxiæ, quanto magis viduæ, quæ [2] religioſitatem mutaverunt, crimine adulterii notabuntur, ſi devotionem, quam Deo [3] ſponte, non coactæ, obtulerunt, libidinoſa corruperint voluptate, atque ad * ſecundas nuptias tranſitum fecerint? Quæ & ſi violentia irruente, ab aliquo præreptæ fuerint, ac poſtea delectatione carnis atque libidinis, permanere in conjugio, raptori vel violento viro conſenſerint, damnationi ſuperius comprehenſæ tenebuntur obnoxiæ. De talibus ait apoſtolus: *Dum luxuriate fuerint, nubere volunt, habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt.*

1 Tim. 5.

Ex vetuſto codice mſ. Urgellenſi canonem ev. Vir Clariſſ Stephanus Baluzius nuper edidit, qui ſubſcriptionibus epiſcoporum præponitur, his veris. (a)

CV.

De contemptoribus eccleſiæ revera invenitur ex Chriſtianis fieri ſchiſmaticos, plerumque irrationabiles; quibus ex his, dum ut catholici ædificant, illi ut hæretici deſtruere inſiſtunt: & alii eccleſias Domini fideli devotione ac compunctione promptiſſima ſubornare, alli de his ſeditionum inſtitutione decreſci. De his recte loquitur per Spiritum prophetia: *Benedicti qui ædificant te in æternum, & maledicti ſunt qui deſtruunt muros tuos, vel certe qui ſubvertunt habitationes tuas, vel nunc conati ſunt minuere ſancta tua. Tu autem domus Dei, lætare cum filiis juſtorum.* Et ab hac inſtitutione Domini placuit omnibus Patribus per provinciam Carthaginis conſiſtentibus, ut ſi quis clericus, vel laicus, ſe elevaverit contra eccleſiam Dei, ſeditionum ſeminans ſchiſmata & non ad culmen caritatis ejus conaverit attendi; ſed fundamenta ejus volens ſubrui, quæ eſt ſtabilitas omnium Chriſtianorum: ſi clericus fuerit, cadat de proprio gradu: ſi laicus, ſegregatus ab eccleſia Dei quam ſprevit, & a conventu totius Chriſtianæ religionis, a ſancta communione maneat excluſus.

Aurelius epiſcopus Carthaginenſis eccleſiæ ſubſcripſi.

Donatianus Talabricenſis primæ ſedis, ſubſcripſi.

Auguſtinus Hipponæ Regienſis, ſubſcripſi.

Similiter omnes epiſcopi ſubſcripſerunt.

Capitulum quod ſubjungitur, *Injuit Crabbus*, ſcriptum erat in quodam veruſto codice ſancti Bavonis, cui præſcriptus fuerat talis titulus: *Statuta eccleſiæ antiquæ*, in quo quidem codice etiam præſcripta capitula Carthaginenſis concilii habebantur.

Falſus accuſator deprehenſus, abſque eccleſia fiat, donec pœnitendo emendetur.

Notæ Severini Binii.

a Concilium Carthaginenſe.) Gildone tyranno, qui Africam turbabat, ſublato, cunctiſque jam pacatis, copioſo epiſcoporum numero ad ſacra comitia Carthagine celebranda, facultas conceſſa fuit. In his ſumma diligentia de eccleſiaſtica diſciplina in integrum reſtituenda laborarunt. Primo ea quæ epiſcopos, deinde quæ inferioris ordinis clericos concernunt, conſilio ſaluberrimo inſtituerunt, vel potius reſtituerunt: adeo ut hoc concilium eccleſiaſticæ diſciplinæ ad priſtinam conſuetudinem revocatæ, quaſi promptuarium ſemper meritoque apud poſteros habitum fuerit. Centum & quatuor canones edidit; horum pauci contra novas Origeniſtarum hæreſes emergentes, noviter conſtituti fuerunt: potiſſima pars diſciplinam eccleſiaſticam antiquitus traditam, receptam & obſervatam, Africanis moribus paulliſper laxatam, in priſtinam conſuetudinem revocat. In titulo can. 17. diſt. 93. apud Anſelmum additum

Occaſio concilii.

Acta concilii.

Canones qui editi in hoc concilio

1 al. *ſint a Chriſt. communione alienæ.* 2 al. *quæ Deo relig. voverunt.* 3 al. *ſponsæ.*

(a) Cum iſte canon in unico MS. Cod. Urgellenſi repertus ſit, certo definiri non poteſt ab ipſo collectionis hujuſce auctore huc acceſſiſſe, adeoque ex ſubſcriptionibus illi ſubjectis omnes ſuperiores canones ab aliquo Carthaginenſi ſingulari Concilio proceſſiſſe evinci non poteſt. Ballerini ubi ſupra.

ditum fuisse reperitur, quod Zosimus papa huic per vicarios interfuerit. Verum acta concilii Carthaginensis sexti huic sententiæ omnino repugnant. Nam cap. 2. & 3 ejusdem concilii constat, quod Zosimus papa Faustinum Potentinæ ecclesiæ episcopum, Philippum & Asellum legatos miserit. Cum itaque inter hanc & illam sextam, viginti circiter annorum intervallum sit, Zosimus vero in sede pontificia biennio non sederit, nequaquam id quod apud Anselmum in titulo prædicti canonis superadditum est, sustineri potest. Hæc ex Baronio anno 398. num. 67. Item ex notis prædicti canonis.

An Zosimus papa huic per legatos interfuerit.

b Nomine & temporis ordine quartum.) Si, quod diximus in notis concilii Carthaginensis II. idipsum Theodosio XI. & Valentiniano juniore coss. anno nimirum Christi 424 habitum fuerit; quæ de ordine Carthaginensium conciliorum constituimus nequaquam fallere possunt.

Hoc concilium Carthaginense quotum sit.

c Æra 436.) A qua si triginta octo annos sustuleris, manent trecenti nonaginta octo anni: in quem consulatus 4 Honorii & Eutychiani coincidit. Verissima itaque est computatio Baronii asserentis, hanc synodum celebratam esse anno Christi 398. Arcadii & Honorii imperatorum quarto, Anastasii primo. Prædictis consulibus hoc concilium coactum fuisse, ipsa acta synodalia in principio manifeste indicant. Mense Novembri, adeoque post illud quod appellatur Carthaginense V. hanc synodum celebratam fuisse, eorumdem actorum initium testatur. Ita enim exordiuntur: *Augusto Honorio IV. & Eutychiano consulibus, sexto Idus Novembres, &c.* Cum igitur synodus Carthaginensis quinta nomine, iisdem consulibus in Maio jam ante vere congregata fuerit, dubium esse nequit, hanc illa temporis ordine posteriorem, atque adeo illam tertio, hanc quarto temporis ordine celebratam esse.

Tempus concilii celebrati.

d Episcopus ordinandus antea examinetur.) Origenistarum, Cœlestii, aliorumque hæreticorum novæ aut saltem resuscitatæ hæreses huic constitutioni, qua episcopi recens ordinandi prævio examine fidem profiteri jubentur, causam dederunt; ideo quod qui ad alios docendos deliguntur, probatæ spectatæque scientiæ esse deberent. Hunc pristinum morem a Clemente octavo in ecclesia restitutum esse, eosque qui ordinandi sunt episcopi, una cum aliquot delectis ad hoc cardinalibus, adhibitis simul qui in urbe sunt, doctissimis theologis, & canonici juris consultissimis, diligenti atque improviso examine probari, atque ita nunc non nisi bene diserto ad episcopatum aditum patere, scribit Baronius anno 398. numero 69.

Cap. 1. Episcopi ordinandi prævio examine fidem profiteri jubentur.

e Sponsus & sponsa.) Quod inquit apost. 1. ad Corinth. cap. 7. *Cui vult nubat, tantum in domino*: hoc idem hac sanctione constituitur. In domino enim nubere nihil aliud est, quam secundum leges & ritus ecclesiæ ab ipsis apostolis traditos matrimonium contrahere. Ritus ab apostolis instituti, ab universa ecclesia recepti, hi sunt potissimi: 1. ut contrahatur in præsentia sacerdotis. *Decet vero*, inquit Ignatius epist. 11. ad Polycarpum, *ut & ducentes uxores, & nubentes, cum episcopi arbitrio conjungantur; ut nuptiæ juxta præceptum domini, non autem ob concupiscentiam coiisse videantur.* 2. Ut per sacerdotes in ecclesia proclamentur. 3. Ut in confœderatione matrimonii sacrificium missæ offeratur. 4. Ut a paranymphis ad ecclesiam ducantur. 5. Ut contrahentes matrimonium eucharistiam percipiant, eorumdemque manus interventu osculi & velationis, conjungantur. De quibus post Evaristum in epistola sua, hæc Tertullianus ad uxorem libro 2. in fine. *Unde sufficiam ad enarrandam felicitatem ejus matrimonii, quod ecclesia conciliat, & confirmat oblatio* (Missæ sacrificium) *& obsignatum angeli* (id est sacerdotes) *renunciant.* Item de veland. virg. capite 11. in fine. *Ad desponsationem velantur; quia & corpore & spiritu masculo mixtæ sunt, per osculum & dexteras, per quæ primum resignarunt pudorem spiritu, &c.* Quo autem loco a Christianis occultæ nuptiæ haberentur, idem Tertull. lib. de pudicit. declarat his verbis: *Penes nos occultæ quoque conjunctiones, id est, non prius apud ecclesiam professæ, juxta mœchiam & fornicationem judicari periclitantur.* Ex his videas non esse novum, quod a S. Trid. concil. sess. 24. de reformat. cap. 1. est nuper potius restitutum, quam institutum, ut nec sine explorato per parochum partium consensu, nec clandestine, sed in facie ecclesiæ sacra nuptiarum fœdera contrahantur. Vide Baron. tom. 1. anno 57. num. 47. 48. 49. & 50.

Can. 13. In domino nubere quid sit. Ritus in contrahendo matrimonio observandi.

f Episcopus stare presbyterum non patiatur.) In Romana ecclesia, teste Hieron. epist. 58. ad Evagrium, receptum fuit, ut coram episcopis diaconi stent, presbyteri sedeant. Verba Hieronymi hæc sunt: *Cæterum etiam in ecclesia Romæ presbyteri sedent, & stant diaconi. Licet paulatim increbescentibus vitiis inter presbyteros. Absente episcopo sedere diaconum viderim.* Itaque Romanæ ecclesiæ consuetudini convenientissime statutum fuit hac sanctione, ne episcopus presbyterum apud se stare patiatur. Quod can. 1. concil. Romani II. sub Silvestro celebrati, presbyteri cum diaconis a tergo sedentium episcoporum stetisse narrantur, id modestiæ causa, ista dumtaxat vice contigisse, diximus supra in notis ejusdem capituli. Vide Baronium anno 324. numero 125.

Can. 34. Presbyter stare præsente episcopo prohibetur. Diluitur objectio.

g Episcopus collegam se presbyterorum esse cognoscat.) Africani episcopi omnes ministerii sui consortes, quantumvis hierarchio ecclesiastico ordine superiores aut inferiores essent, collegas appellare consueverunt. Cyprianus epist. 4. ad clerum Romanum, Fabianum pontificem collegam nominat. Concilii Africani can. 20. 22. & 31. Primates Africanæ ecclesiæ, episcopos sibi subjectos collegas appellant. Unde quod hic constituitur, sublimiori episcoporum potestati hierarchicæ nihil præjudicat. Vide quæ hac de re ex Baronii annalibus an. 58. n. 3. & seqq. item anno 253. n. 27. diximus in notis can. 1. apost. & epist. 2. Anacleti.

Can. 35. Quomodo episcopi presbyteros collegas appellarint.

h Clericum inter tentationes officio suo incubantem, &c. Jugis illa Africanæ ecclesiæ persecutio, Donatistis auctoribus concitata, qua plures catholici ab iisdem gravissima paterentur, hisce canonibus occasionem dedisse videtur.

Can. 42. & 43. Occasio canonum.

Clericus nec comam nutriat, nec barbam.) Quædam exemplaria habent additamentum hoc, *sed radant, vel tondeant.* Nutriendam non esse communi codicum omnium lectioni concordat. Hic canon cum quibusdam aliis sequentibus a sancta synodo editus esse videtur, propter Euchaitarum & Massalianorum hæreticorum sectarios. Hi enim manibus operandum esse negantes, intonsi prolixam comam ac barbam alebant. Muliebrem comam circumferentes vagari consuevisse, testatur Epiphanius hæresi 80. S. Augustin. de opere monach. cap. 31. eos facere depingens, inter alia hæc scribit: *Et hoc quo pertinet quæso, tam aperte contra præcepta apostoli comari? an ita vacandum est, ut nec tonsores operentur? An quia evangelicas volucres imitari se dicunt, quasi depilari timent, ne volare non possint?* Ex his satis evidenter convinci potest, S. Augustinum reliquosque Africanæ ecclesiæ non tantum clericos, sed etiam monachos prolixam barbam gestare non consuevisse. Nam in Africana ecclesia monachismus in clerum tunc adscitus erat, nomenque cum clericis commune habebat, ut ex l. 32. cod. de episc. & clericis probat Baron. anno 398. n. 74. De modo & causis tonsuræ clericalis, vide quæ diximus supra in notis epist. Aniceti. Ex Baronii annalibus an. 58. n. 22. usque ad 142.

Can. 44. Clericis nutrire comam aut barbam interdicitur. Euchaitarum & Massalianorum hæreses & mores.

Monachi Africanæ ecclesiæ barbam promissam non alebant.

i Artificio victum quærat.) Massaliani in Africa hoc tempore docebant, non licere religiosis operari, & pro victu laborare; sed debere eos in Dei providentia confidere, & ex alienis laboribus vivere. Ita Epiph. hæresi 80. August. lib. 2. retract. cap. 21. Quod dogma cum exemplo & doctrinæ apostolorum omnino repugnet, ad errorem illum verbo & opere refellendum, convenienter constitutum fuit, ut ad imitationem apostolorum victum & vestitum labore manuum suarum sibi acquirerent. De causa editæ sanctionis hæc August. *Cum apud Carthaginem monasteria esse cœpissent, alii se suis manibus transigebant obtemperantes apostolo: alii vero ita ex oblationibus religiosorum vivere volebant, ut nihil operantes, unde necessaria vel haberent vel supplerent, se potius implere præceptum evangelicum existimarent, atque jactarentur, ubi dominus ait Matth. 16. Respicite volatilia cæli & lilia agri. Unde etiam inter laicos inferioris propositi, sed tamen studio ferventes, existere cœperant tumultuosa certamina, quibus ecclesia turbaretur, aliis hoc, aliis aliud defendentibus. Huc accedebat: quod criniti erant quidam eorum, qui operandum non esse dicebant. Unde contentiones hinc reprehendentium, inde quasi pugnantium partium studiis augebantur. Propter hoc venerabilis senex Aurelius, ecclesiæ ipsius civitatis episcopus, ut hinc aliquid describerem, jussit, & feci.* Paulum apostolum opificio manuum suarum, cum locus & tempus id permitteret, sibi victum quæsivisse, constat act. 18. & 20. 1. ad Corinth. cap. 4. & 9. 1. ad Thessal. cap. 2. Item ad Thessal. c. 3. Ceteros apostolos quandoque pro commoditate loci ac temporis opificia exercuisse, aliosque ad eadem exercenda admonuisse, testatur Clemens lib. 2. Const. capite 67. his verbis: *Qui in ecclesia juvenes estis, curate in omnibus rebus necessariis sedulo ministrare, cum omni sanctitate operi vestro vacare; ut omni tempore & vobis & egentibus suppeditare possitis, nec ecclesiam Dei oneretis. Etenim nos quoque vacantes verbo evangelii, subsidiis operas non negligimus: alii enim ex nobis piscatores sunt, alii scenarum artifices, alii agricolæ; nec unquam otiosi sumus.* Huc spectare videtur, quod ait Ignatius epistola septima ad Tarsenses: *Nemo inter vos otiosus sit.* Justinus martyr de vita Christiana: *Pudor*, inquit, *ille in vitio est, ut vereamur, si ipsi manibus nostris opus fecerimus, ne quis nos miseros & auxilio destitutos suspicetur.* Epiphanius hæresi 80. hæc in eamdem sententiam: *Ex ipsis Dei sacerdotibus quidam una cum prædicatione verbi imitantes sanctum ipsorum post Deum in*

Can. 51. 52. 53. Labor & opificia manuum non sunt clericis prohibita.

Apostoli labore manuum victum quæsiverunt.

Chri-

Chriſto patrum, Paulum, inquam, ſanctum apoſtolum, etiam ipſi pro viribus, tametſi non omnes, aliamve plures propriis manibus operantur, qualemcunque tandem juxta proportionem dignitati & eccleſiaſticæ curæ aſſiduitati convenientem reperiris artem: quo cum verbo & prædicatione conſcientia ipſa gaudeat, dum etiam per manus propriæ fructum affert, ſibi ipſi ſuppeditat, fratribuſque ac indigentibus imperiis quidpiam fructuum, ex primitiis inquam & oblationibus, & ex manuum labore parati, &c. Quamquam ipſi ad hoc non cogantur, neque deputati ſint, ſed juſtitia laboris & operationem eccleſiaſticam habeant, & ſecundum juſtitiam alantur; verum propter excellentem voluntatis promptitudinem ipſi hoc faciant. Hæc Epiphanius. Hæc eadem illo commentariolo, quem contra vagos ac deſides monachos, opera manuum præmittentes, ſcripſit, & de opere monachorum inſcripſit S. Auguſtinus. Unde clericis & monachis opera & exercitia manuum non tantum non interdicta, ſed etiam ad fugandum otium & carnis tentationes, ad vitam, ſi aliter non poſſit, ſuſtentandam, aliiſve quibuſdam caſibus imperata fuerunt. De quibus vide Bellarm. lib. 2. de clericis cap. 41. & 42. Baronium an. 52. n. 15. 16. &c. an. 398. n. 70.

Opera & exercitia manuum quibuſdam caſibus clericis imperata.

Can. 64. Can. 73. *k Qui dominico die.*) Vide notas can. 65. apoſt. *l Qui communicaverit cum excommunicato.*) Vide quæ notavimus ad can. apoſt.

Can. 78. Interpretatio canonis. *m Non ſe credant abſolutos ſine manus impoſitione.*) Sententia canonis hæc eſt. Qui ob vitæ periculum privatim a ſacerdotibus abſolvuntur, nondum completa actione publicæ pœnitentiæ, ſi ſi ſupervixerint, re leant ad ordinem pœnitentium, & cum illis manus impoſitionem ſuis temporibus percipiant: & niſi id fecerint, non exiſtiment ſe abſolutos a vinculo excommunicationis, vel a pœna temporali, quæ ipſis a ſacerdote præſcripta fuerit. Hos a culpa abſolutos fuiſſe dubitari non poteſt, cum viaticum euchariſtiæ perceperint, quod eccleſia numquam diſtribuere ſolet, niſi illis dumtaxat, quos a culpa lethali liberos eſſe credit. Unde per manus impoſitionem patres concilii hoc & ſequente canone 80. accipiunt illam actionem pœnitentiæ, qua pœnitentibus frequenter reconciliativa manus imponebatur, quæque olim inter alios publicæ pœnitentiæ ritus in eccleſia frequentata fuit. Vide Bellarm libro primo de pœnit. cap. 25. Item notas ep. Melchia. verbo *manus impoſito.*

Quid hoc loco per manus impoſitionem ſignificetur.

Can. 84. *n Ut epiſcopus, &c.*) Hoc canone confirmantur ea, quæ ſupra in notis concilii Ancyrani diximus de catechumenis uſque ad prædicationem evangelii inclusive in eccleſiam admiſſis, poſtea vero excluſis, dum miſſa fidelium & publicæ orationes incipiebantur. Unde ſactum, quod ſanctus Auguſtinus ad populum concionatus, pro diverſa audientium conditione hæc monens ſuos aptare conſueverat: Interdum Manichæos, Arianos & Donatiſtas: interdum gentiles, ſæpe etiam Judæos exagitaverit. Quod ad dubiorum quorumdam locorum ſancti Auguſtini interpretationem, notatu dignum eſſe putavi.

S. Auguſt. diverſa ratio concionandi.

Can. 85. Impoſitio manus ceremonialis ad baptiſmum. *o Ad manus impoſitione.*) Intellige de manus impoſitione ceremoniali ad baptiſmum, quæ ad quamdam catechumeni ſanctificationem in baptiſmo adhiberi ſolet. De qua S. Auguſt. lib. 2. de peccat. merit. & remiſſ. cap 26. hæc: *Catechumenos ſecundum modum ſuum per ſignum Chriſti & orationem, manus impoſitione ſanctificari.* Vide quæ diximus ſupra in notis epiſt. Melch. verb. *manus impoſito.*

Can. 93. *p In gazophylacio.*) Quid ſit gazophylacium, diximus ſupra in not is can. 4 apoſt.

Can. 95. *q Oblationes defunctorum aut negant.*) Cum ut ſupra diximus in notis concil. Carthag. 3. comeſſationes iſtas in eccleſiis, in ſepulcris ſanctorum martyrum, & in memoriis defunctorum cum quodam abuſu exhiberi ſolitas, ex Auguſtini conſilio, ut patet ex ejus epiſt. 64. Aurelius Carthaginenſis epiſcopus ſuſtuliſſet, & ut oblationibus piis conſuleretur animabus defunctorum, oblationes quæ ad ſepulcra ferebantur, in pauperes erogari juſſiſſet; atque ex eo acciditſſet, ut populus ab omni frequentatione piorum officiorum pro defunctis ceſſaret, ad præſtandas oblationes, quæ ſtatim pro defunctis in pauperes erogarentur, hac lege eccleſiaſtica populum compellere, patres hujus concilii neceſſarium ac religioſum eſſe judicarunt. Unde manifeſtum eſt, quam injuſte atque impie recentiores hæretici calumnientur, qui oblationes a populo pro defunctorum animabus præſtandas, a majoribus ob lucrum clericorum eccleſiis miniſtrantium excogitatas eſſe tradunt. Vide Baron. an. 391. n. 43.

Oblationes pro defunctis antiquitus introductæ.

Can. 100. Mulier an & quomodo baptizare poſſit. *r Mulier baptizare non præſumat.*) Intellige ſacerdotibus aut clericis præſentibus, ut patet can. præced. vel etiam extra caſum neceſſitatis, ut citant & exponunt hunc canonem Petrus Lombardus 4. lib. ſent. diſt. 6. Gratianus can. mulier. diſt. 4. de conſecrat. Sicut enim apoſt. Paulus 1. ad Corinth. cap. 14. & 1. Timoth. cap. 2. prohibet, ne mulieres extra caſum neceſſitatis loquantur & doceant, in caſu neceſſitatis autem docere & loqui permittit; ita partes hujus concilii permittentes mulieres in caſu neceſſitatis baptizare, ne extra caſum neceſſitatis, aliiſve clericis præſentibus, id facere præſumant, recte prohibent. Ita Bellarm. libro primo de baptiſmo, capite ſeptimo. Cum itaque mulieribus extra caſum neceſſitatis baptizandi poteſtas hac conſtitutione patrum ſit interdicta, optimo jure id quod concil. Florentino definitum eſt, contra Calvinum etiam hinc inferimus, non clericis dumtaxat, ſed etiam laicis: non viris tantum, ſed etiam feminis conceſſum eſſe, ut in caſu neceſſitatis extra ſolennitates ab eccleſia præſcriptas, baptiſmatis ſacramentum licite & valide adminiſtrare poſſint. Vide Thom 3. p.q. 67. art. 4. ad 2. Suarez ibidem.

VARIÆ LECT. FRONTONIS DUCÆI SOCIETATIS JESU.

Can. 1. *non ſuæ delectationi.*) *Non ſuæ dignationi, nec ſuis motibus.*

Can. 5. *Cum aqua & mantile.*) *Cum aqua & aquamanile.*

Can. 22. *ſine concilio clericorum.*) *Sine concilio presbyterorum ſuorum clericos non ordinet, ita ut civium conſcientiam & teſtimonium.* utitur tamen eadem voce Can. 32. *abſque conniventia & ſubſcriptione clericorum.*

Can. 27. *utilitas eccleſiæ pendum.*) *Utilitas eccleſiæ poſcerit.* M. S. omittit barbarum illud, *fiendum.*

Can. 32. *donatio epiſcoporum.*) *Donatio epiſcopi, &c. abſque conniventia & ſubſcriptione clericorum, vel comprovincialium epiſcoporum.*

Can. 43. *honorandum. Etiam & per.*) *honorandum etiam quotidiani ritûs miniſterio.*

Can. 44. *nec comam nutriat.*) *Nec comam nutriat, nec barbam radat.*

Can. 45. *& nec veſtibus.*) *Et ideo nec veſtibus.*

Can. 47. *plateæ & andronæ.*) *plateæ aut andronæ.*

Can. 98. *niſi ipſis jubentibus.*) *Niſi ipſis provocantibus.*

NOTÆ GABR. ALBASPINEI EP. AUR. AD CAN. LXVIII. CONC. CARTH. IV.

QUO canon iſte enucleatius illuſtretur, duo maxime in memoriam redigenda, quæ ex uſu & conſuetudine antiquæ eccleſiæ gerebantur: quorum primum erat complures canones reperiri, quibus ſacerdotes monebantur, numquam ut pœnitentibus, qui tempore pœnitentiæ morte opprimerentur, abſolutionem non impertirent, tametſi non eam, ad eum quem ſibi propoſuerunt exitum protuliſſent; ea tamen conditione, ut cum priſtinam valetudinem recuperaverint, ſeque e morbo recrearint, illico intermiſſam pœnitentiam repetant, in eoque gradu, in quo eos vis gravitaſque morbi affixerat, conſiſtant: Alterum eſt eccleſiam ipſam ægre admodum eo perduſtam, ut pœnitentibus, cum abeundum illis eſſet e vita, euchariſtiam ipſam ſumendam exhiberet: cum tamen æque ſe propenſam ac proclivem ad abſolutionem communicandam demonſtraret. Concilio namque Nicæno & 2. Carthagin. ſacerdotes prohibentur euchariſtiam pœnitentibus, qui dum pœnitentia exercentur, ex hac vita exeunt, condonare, ejuſque rei perficiendæ facultatem ad epiſcopum revocant, ea conditione, ut perdiligenter pœnitentis vitam, atque facta, quamdiu in pœnitentia fuerat, explorarent, & expenderent; Ita natura comparatum erat, ut qui pœnitentes extra fines, terminoſque regionis illius, quæ epiſcopi ſubjecta poteſtati imperioque non eſſet, extremum vitæ ſpiritum effunderent, hujus gratiæ beneficio carere cogerentur: cauſæ ration-ſque hujus diſciplinæ alibi commemorantur.

In illo igitur canone agitur de pœnitentibus, qui non modo peccatorum ſuorum veniam antequam præſtitutæ pœnitentiæ tempus percurriſſent, atque adeo tertium gradum attigiſſent, obtinuerant: verum etiam, qui hoc uno ſingulari epiſcopi beneficio affecti euchariſtiam ſumpſerant: qui morbo poſt recreati revelatique gravate adducebantur, ut pœnitentiam proſequerentur: & ad tertium gradum reverterentur: qui probro ſibi futurum ducerent, atque etiam laborioſum, ut quotidie ſe ad terram poſternerent, palamque intuente populo ac frequenti concurſu illas manuum impoſitiones ſubirent. Viſum eſt igitur patribus in eo concilio, ut pœnitentes, ſacro etiam pabulo refecti ac recuperata priſtina valetudine, non declinandas ſibi eſſe putent manus illas in tertio gradu impoſitiones.

Atque hic canon aliquanto aliquid amplius complectitur, quam ceteri canones, qui ea de re diſputant, &

quod æquum eſt definiunt ; ſtatuunt quippe, ut poſtquam abſolutionis viaticum eſſent adepti pœnitentes, ad eumdem ſibi gradum revertendum arbitrarentur, in quo morbi gravitate vexari cœpiſſent, non autem quod facto opus eſſet, decreverant, ſi una cum abſolutione ad ſacram euchariſtiam acceſſiſſent ; quod hoc canone abunde explicatum & declaratum. Rationes pœnitentium qui pœnitentiam acceptæ euchariſtiæ reſumere noluerint, non erunt, ni fallor, injucundæ. Primum exemplum catechumenorum ad eam rem maximum pondus habere poterat : non enim deſunt canones, qui, ſi forte, aut ex improviſo, quis catechumenus tempore myſteriorum in templum ingrediatur, euchariſtiæque, & ſacrificii aliquam hauſtæ notionem, vel catechumenatus nondum abſoluto tempore, ablui poſſe eum confirmant, & alieverant : quod non eſſet dubitandum, quin a Deo ad tantum bonum, beneficiumque accipiendum vocaretur, cum ei liber ad ſanctuarium aditus patuiſſet, ſacramenta illa, aliaque ab oculis catechumenorum remota myſteria aſpexiſſet : quanto magis pœnitentes qui non ſolum euchariſtiam viderant, ſed ſumpſerant, pœnitentiæ moleſtiis levari deberent. Ad hæc non eſt diſſitendum euchariſtiam fuiſſe pœnitentiæ quaſi, ad catechumenatus finem, omniaque pœnarum, ac cæremoniarum genera, quæ alio atque alio gradu ſuſcipiebantur, non niſi eo ſpectaſſe, ut quam Chriſtiani dignitſimi euchariſtiæ redderentur. Id enim niſi ſibi propoſuiſſent, non quartus illi pœnitentiæ gradus conſtitutus eſſet ; pœnitentesque tertio gradu exacto, cum reliquo grege fidelium conſociati conjunctique ſublato quovis diſcrimine vixiſſent. Par ergo videbatur, ut qui pœnitentes euchariſtia potiri primum cœpiſſent, il pœnitentiam repetere non amplius cogerentur : ſed ea dimiſſa conquieſcerent, cum id tandem eſſent adepti cujus cauſa pœnitentiam ſubiiſſent.

Canonem iſtum de impoſitione manuum explicandum eſſe, quam tertii gradus pœnitentes quotidie ſuſcipiebant, dubitandum non eſt : quia non de illa impoſitione manuum, qua dabatur pœnitentia intelligi poteſt, cum ea ſemper initio ingreſſus ad pœnitentiam daretur : ii autem de quibus in illo canone agitur, eam ſuſcepiſſe dicantur, pœnitentesque nominentur : neque vero de duplici manuum impoſitione tractatur, per quam duplex reconciliatio maxima & minor concederetur, cum quo tempore morbis vexarentur, utramque recepiſſent : quandoquidem euchariſtia ſe paverant, quæ pœnitentibus non porrigebatur, niſi ante reconciliati altario, & myſteriis, ut vocant, abſolutique fuiſſent : quater autem impoſitio manuum eſt facta in omni pœnitentia : quare non niſi tertii gradus pœnitentiæ manus impoſitio relinquitur ; quæ ſumi poſſit ad iſtius canonis interpretationem, cum aliæ res non in ejus explicationem cadere aut quadrare poſſint.

Viaticum euchariſtiæ, quia aliud viaticum erat, quod pœnitentibus in ipſo mortis articulo dari ſoleret, atque id abſolutio, vel ſimplex reconciliatio dicebatur : quo viatico, ubi convaluerunt, accepto, dubio procul illis erat ad eum pœnitentiæ gradum remigrandum, in quo ante morbum reſederant ; quare hoc canone addiderunt patres, *eu hariſtia*, hoc eſt etiam ſi euchariſtiæ viaticum (de alio enim non erat dubium) acceperint.

Non ſe credant abſolutos, hæc non ita explicanda *non ſe putent recepiſſe abſolutionem a peccatis*, vere enim eam erant adepti, quandoquidem euchariſtiam ſumpſerant : ſed ita id interpretor, non ſe putent ſuæ pœnitentiæ ſatisfeciſſe, non ſe putent Deo ſatisfeciſſe, & peccatis debitas pœnas expunxiſſe : quamvis ab iis ſe abſolutos, & ad ſacram acceſſiſſe menſam clamitent. Ad tertium enim pœnitentiæ gradum redire atque redire oportet eos, ut manuum impoſitionibus purgentur : ſatisfactionem debitam exſolvant, & expleant ; iiſdem aſperitatibus forti animo exhauriendis perficiendiſque, quæ in tertio gradu præſcribebantur, gratos ſe charoſque Deo præbeant ; omnemque peccati labem, quam contraxerant, eluant.

Ad Canon. LXXX. ejusdem Concilii.

PERSPICUUM eſt in eo canone de pœnitentibus tertii gradus ſermonem inſtitui, deque impoſitione manuum, quæ eorum gratia in ſolenni & publico miſſæ ſacrificio parabatur : non autem de aliis pœnitentibus, aut aliis manuum impoſitionibus, quarum beneficio, aut abſolutio, aut major reconciliatio, aut pœnitentia denique tribueretur : quia alio quodam canone videre eſt pœnitentium ordinarias ac uſitatas reconciliationes circa paſchales, non autem jeuniorum dies conſtitutas. Pœnitentiam quoque nemo potuit dubitare, quovis tempore, quotidieque ſuſcipi poſſe : noxaſque ſuas confitentibus, adeoque ſibi eam concedi poſtulantibus, quodvis tempus fuiſſe obviam. Sed quia olim apud majores noſtros in more atque inſtituto poſitum fuit, toto illo tempore, quod interjectum erat, inter catechumenorum miſſam, & fidelium, pœnitentibus tertii gradus manus imponere, eorumque cauſa, aut gratia, certas precationum formulas concipere, diebuſque jejuniorum integrorum, nullum omnino miſſæ ſacrificium inſtituere : veriſimile eſt ideo aliquos pœnitentibus manum non admoviſſe, quod illa temporis ordiniſque ratio, quæ illam manuum impoſitionem poſtulabat, omiſſo illis diebus miſſæ ſacrificio, non occurreret ; Vel forſan (id affirmare non auſim) quod catechumeni & pœnitentes primi & ſecundi gradus, diebus illis jejuniorum, quæ integra dicebantur, eccleſiam non adirent, cum nulla catechumenorum miſſa diceretur. Idcirco non compertum erat, utrum tertii gradus pœnitentes iis abſentibus, adeſſe cogerentur ; quod fieri jubet canon.

Omni tempore jejunii, quia erant ſemijejunia & jejunia integra : jeuniorum dies pleni : quidam non pleni, quales eſſent ſtationum dies : in his nulla erat dubitandi ratio, quin manus imponerentur pœnitentibus, & purgarentur, quod in illis jejuniis, quæ non ad noctem uſque proferebantur, miſſa fieret, paulo antequam jejunium terminaretur. Et ita ordo qui ſervandus erat, tempuſque imponendi manus tertii gradus pœnitentibus, non mutabatur, nec cuiquam ea res incerta erat, aut dubia, ſed ſi qua dubitatio fuit, ea ad dies jejuniorum integros revocabatur, quod in iis nulla miſſa celebrandæ mentio eſſet.

Ad Canon. LXXXII. ejusdem Concilii.

DIES *remiſſionis*, feſti dies ſunt, & dominicæ omnes, quinquagintaque illi dies a paſchate ad pentecoſtes, ita dicti, vocatique quod publicæ lætitiæ addicti eſſent, partim ut memoria reſurrectionis domini noſtri celebraretur & repeteretur, partim ut debito cultu ac religione proſequerentur diem illum, quo ſacro ſe euchariſtia participes fuiſſe lætabundi gestirent. Jam vero ita pii cum eſſent, religione ſe ea obſtringi putabant, ut communem illam publicamque lætitiam, non dicam imminuerent, aut infringerent : ſed nec iiſdem diebus, quod ita ferret conſuetudo, ſolerent abſtinere a cibis, ſeu jejunare, Deo genibus nixi ſupplicare, aut ullum mœroris, aut aſperitatis ſignum edere. Propterea Tertullianus libro de corona militis, immunes vocat, *Eadem immunitate a die paſchæ in pentecoſtem uſque gaudemus* : & ſanctus Hilarius hymno illo, qui eius eſſe dicitur, quique die pentecoſtes decantari conſuevit, *Quo lege ſit remiſſio*. Concilium Nicænum can. 20. eidem rei conſentit : hujus vero gaudii publici & lætitiæ geſtientis, quæ omnium animos occupavit, luculentum teſtimonium affert Tertullianus, cum ait, paganos, id de Chriſtianis judicaſſe ac confirmaſſe ab iis divinos honores eſſe ſoli decretos, ac perſolutos, quod diebus dominicis Chriſtianos omnem luctum mœroremque poſuiſſe dicerent, Incredibilique lætitia perfuſos viderent. *Æque in diem ſolit lætitiæ indulgemus, alia longe a ratione, quam religione ſolis.*

In eo igitur canone decernitur, ut pœnitentes diebus dictis non aliter orent quam in aliis, & quamvis fideles ſtantes iiſdem orent diebus, eos tamen genibus flexis orare oportere ; quod tempus pœnitentiæ traducendum eſſet cum continentia, & non interrupta corporis animique afflictatione, neque pari immunitate æquum eſſe gaudere, qua fideles qui illis diebus omnem triſtitiam remitterent. Reliquum illud eſt, dubitationem, aut admirationem cuiquam moveri poſſe, quid cauſa ſit, cur ſupplicii, aut pœnæ nomine conſtitueretur olim in veteri eccleſia, preces fundere proiectis ad terram genibus cum Deo ſupplicarent, cum debitus ſupremo illi numini cultus & honos, qui a creatura expectandus ſit, aut decernendus, non alius major eſſe poſſit, quam aliquem genibus nixum orare. Tamen id memoriæ proditum eſt, cum eccleſia *in attonito eſſet* ; ita loquitur Tertullianus, aut turbulentiſſimæ quædam perſecutionum tempeſtates, ac turbines eccleſiam conquaſſarent, aut vero etiam duriſſimo illo tempore Dei ipſius benevolentiam gratiamque concillare cuperent Chriſtiani, portentumque aliquod, aut miraculum a Deo extorquere, ut puta in ſumma & formidanda ſiccitate pluviam : quod in exercitu caſtriſque imperatoris Antonini contigit, cum milites ſitl prope confecti enectique in Germania extinguerentur : memoriæ inquam proditum ac conſignatum monimentis hiſtoriarum, Chriſtianos in genua procumbentes, Deum Optimum Maximum exoraſſe, ut quem ſibi animo propoſuerant, precum ac ſupplicationum ſortirentur exitum. Tertullianus ad Scapulam, *quando non geniculationibus ac jejunationibus noſtris ficcitates ſunt depulſæ*, atque hæc eſt ratio, cur cum dare ſe hilaritati Chriſtiani vellent, geniculationes omitterent, quibus tamen utebantur cum a ſe pœnas repoſcerent,

OB-

OBSERVATIO P. ANTONII PAGI AD AN. CHR. 398. n. 18.

Concilium Carthaginenſe, vulgo *Quartum* appellatum, habitum *Honorio Auguſt. IV. & Eutychiano Coſſ. ſexto Idus Novembris*, ideoque hoc anno, ut inter omnes convenit, niſi quod Baronius illud *Quintum* appellat, & Juſtellus, ac plerique cum eo Proteſtantes ſuppoſititium cenſent; quod nullibi apud antiquiores Latinos, nec ab Auctore concilii vulgo Africani, nec a Ferrando, nec a Dionyſio, nec ab iis, qui Codicem canonum Eccleſiæ Africanæ in Græcum tranſtulere: ulla ſit mentio de canonibus centum & quatuor, qui eidem adſcribuntur. Verum illud eſſe genuinum, oſtendunt Marca in Diſſert. de Veter. Colleƈt. Canonum, Perronius in Reſponſione ad Regem Angliæ cap. 48. & Schelſtratius in Diſſert. III. de Eccleſia Africana cap. 8. ubi pleroſque ex ejus canonibus explicat. Exiſtimo autem cum Perronio iſtos omnes canones in hoc concilio ſtatutos non eſſe, ſed aliquos in aliis Conciliis Carthaginenſibus conditos huic attributos. Canone enim primo habetur, in examine Epiſcopi ab eo exigendam Profeſſionem contrariam hæreſibus tunc vigentibus, & ab eo inter alia petendum, *Si in Baptiſmo omnia peccata, id eſt tam illud originale contractum, quàm illa, quæ voluntate admiſſa ſunt, dimittantur*: quod contra hæreſim Pelagianam conſtitutum eſſe, nemo dubitare poteſt. Et tamen Pelagius non niſi anno CCCCXII. damnatus reperitur, nec in Africam venit ante annum CCCCXI. Schelſtratius quidem laudatus arbitratur, librum a Cœleſtio Pelagii diſcipulo conſcriptum contra peccatum originale mitti potuiſſe hoc tempore in Africam; ſed re maturius diſcuſſa, non video Cœleſtii librum, de quo infra, ita hoc tempore innoteſcere potuiſſe, ut hujus decreti occaſio fuerit, eo magis quod hujus poſtea ſtatuti ſequentia Carthaginenſia Concilia non meminerint.

[a] CONCILIUM CARTHAGINENSE,

[b] Nomine quintum [1], ordine temporis vero III. [c] ab epiſcopis ſeptuaginta tribus, [d] circa tempora Anaſtaſii Papæ, [e] poſt conſulatum Cæſarii & Attici, ſexto Kalendas Junii habitum [f] (æra 438.) Eſtque provinciale. (*a*)

Probatum a Leone IV. d. 20. Cap. de libellis.

TITULI CAPITULORUM.

I. *De clericis ad teſtimonium non pulſandis.*
II. *De clericis pro crimine ſuo damnatis, ut a quolibet non defenſentur.*
III. *De ſacerdotibus & Levitis, ut ab uxoribus ſe contineant.*
IV. *De rebus eccleſiæ ſine concilio metropolitani epiſcopi non alienandis.*
V. *Ut nullus epiſcopus relicta cathedra, in diœceſi reſideat.*
VI. *De his qui nullo teſtimonio ſe baptizatos noverunt, ut baptizentur. Similiter de conſecratione eccleſiarum facſendum eſt.*
VII. *De tempore paſchali ſeu concilii.*
VIII. *De interceſſoribus, ne cathedram morientis epiſcopi diu retineant, ſed infra annum ſacerdotem provideant.*
IX. *De defenſore eccleſiarum a principe poſtulando.*
X. *Ut epiſcopi ad diem concilii occurrant.*
XI. *Ut lapſis ſacerdotibus manus, ſicut laicis, non imponatur.*
XII. *De clericis excommunicatis, quamdiu eis aſſerere liceat innocentiam ſuam.*
XIII. *De clericis vel monachis ab alio epiſcopo ordinatis.*
XIV. *De baſilicis quæ ſine martyrum reliquiis dedicatæ ſunt.*
XV. *De idololatris deſtruendis.*

[a] Cæſarii & Attici. POST conſulatum [a] placuit, ut die ſexta Kalendarum Junii Carthagine in ſecretario baſilicæ Reſtitutæ ſubter inſerta ſtatuerentur. Cum Aurelius epiſcopus una cum 10. epiſcopis ſuis conſediſſet, adſtantibus diaconibus, conſtituta ſunt hæc, quæ in ſequenti concilio definita ſunt.

CAPITULA.

I.

In principio ſtatuendum eſt, ut ſi qui forte in eccleſia quamlibet cauſam jure apoſtolico eccleſiis impoſito agere voluerit, & fortaſſe deciſio clericorum uni parti diſplicuerit, non liceat clericum in judicium ad teſtimonium devocari eum, qui cognitor vel præſens fuit; & nulla ad teſtimonium dicendum eccleſiaſtici cujuslibet perſona pulſetur. 2. q. 6. Statutum eſt, ut qui in.

II.

Et illud ſtatuendum, ut ſi quis cujuslibet honoris clericus, judicio epiſcoporum pro quocumque crimine fuerit damnatus, non liceat eum, ſive ab eccleſiis quibus præfuit, ſive a quolibet homine defenſari, interpoſita pœna damni, pecuniæ atque honoris, [2] quo nec ætatem, nec ſexum excuſandum eſſe præcipimus. 11. q. 1. Si quis cujuslibet bono.

III.

---

1 Seu, VI. *ſub Aurelio*, uti appellatur a Bonifacio Carthaginienſi Epiſcopo, in Concilio anni 525. Concilium ſub Aurelio V. compleƈtitur Canones, qui ſunt in Codice Canonum Eccleſiæ Africanæ a LVII. cum præfatione, quæ ei canoni præmittitur, uſque ad LXV. incluſive. Concilium vero VI. ſub Aurelio Carthagine habitum eodem anno, totius Africæ plenarium fuit: cujus fuerit & illa præfatio, quæ canoni LXVI. præmittitur ejuſdem codicis Africani, & canones ipſi a LXVI. ad LXXXV. cum reliquis qui ſunt hic adjeƈti, & inſerti. *Hard.*

2 MS. Scorial. addit, *Flavii Stilichonis v. c. die* XVII. *Kal. Julias.* Harduinus.

3 Id. MS. *quod ne ..... præcipiant.* Hard.

(*a*) Concilium iſtud ex Carthaginenſibus variis conciliis coaluit: nota enim poſtconſulatus, *die VI. Kal. Junii* forte ad aliquod ignotum concilium pertinet Canon I. & II. eſt Canon 59. & 62. qui in Codice Africano tribuuntur Concilio Carthaginenſi an. 401. die XVI. Kal. Julias. Ceteri vero XIII. ſunt ex Concilio eiuſdem anni Idibus Septembris habito, de quo vide Concilium Africanum ſub Bonifacio: ex quo fit ut Conſilium hujus anni 398. vel nullum ſit, vel ſi extat nulli canones ſuperſint, & forte in hac præfatione, in qua nomen Conſulis deeſt, ſupplendum ita ſit: *P. C. VI. Stilichonis XVI. Kal. Julias*; id eſt an. 401.

III.

Afric. c. 39. Cod. can. c. 25. supra. Dist. 84. Cum de quorumdam. Dist. 32. Placuit epiſcopis, presbyt. diac. [a] priora ord. priorum.

Præterea cum de quorumdam clericorum, quamvis erga uxores proprias, incontinentia referretur, placuit epiſcopos & presbyteros & diaconos, [b] ſecundum [a] propria ſtatuta, etiam ab uxoribus continere. Quod niſi fecerint, ab eccleſiaſtico removeantur officio. Cetetos autem clericos ad hoc non cogi, ſed ſecundum uniuſcujuſque eccleſiæ conſuetudinem obſervari debere.

IV.

Cod. can. c. 26. supra 17. q. 4. Nullus rei eccleſiæ.

[1] Placuit etiam, ut rem eccleſiæ nemo vendat. Quod ſi aliqua neceſſitas cogit, hanc inſinuandam eſſe primati provinciæ ipſius, ut cum ſtatuto numero epiſcoporum, utrum faciendum ſit, arbitretur. Quod ſi tanta urget neceſſitas eccleſiæ, ut non poſſit ante primatem conſulere, ſaltem [a] poſt factum [2] curioſitatem habeat & vicinis epiſcopis hoc ante indicare, & ad concilium referre eat ſuæ eccleſiæ neceſſitates. Quod ſi non fecerit, reus [b] concilii venditor teneatur. [3]

[a] vicinos teſtes convocet epiſcopos, curans &.

[2] Deo & concilio venditor.

V.

Conc. Afr. c. 38. 7. q. 1. Placuit ut nemini. Cod. Can. cap. 71.

Placuit, ut nemini ſit facultas, relicta principali cathedra, ad aliquam eccleſiam in diœceſi conſtitutam ſe conferre, vel in re propria diutius quam oportet, conſtitutum, curam vel frequentationem propriæ cathedræ negligere.

VI.

Conc. Afr. c. 39. De conſecr. dist. 4. Placuit de infantibus. Cod. Can. cap. 72.

Placuit de infantibus, quoties non inveniuntur certiſſimi teſtes, qui eos baptizatos eſſe ſine dubitatione teſtentur, neque ipſi ſunt per ætatem idonei de traditis ſibi ſacramentis reſpondere, abſque ullo ſcrupulo eos eſſe baptizandos, ne iſta trepidatio eos faciat ſacramentorum purgatione privari. Hinc enim legati Maurorum fratres noſtri conſuluerunt, quia multos tales a barbaris redimunt. [4] Similiter & de eccleſiis (quoties ſuper earum conſecratione hæſitatur) agendum eſt, id eſt, ut ſine ulla trepidatione conſecrentur.

VII.

Conc. Afr. c. 40. De conſecr. dist. 4. Placuit ut dies vener. abstin. Cod. Can. cap. 73.

Placuit, ut dies venerabilis paſchæ formatarum ſubſcriptione omnibus intimetur; dies vero concilii, [1] undecimo Kalendarum Novembris ſervetur: & ſcribendum ad ſingularum quarumcumque provinciarum primates, ut quando apud ſe concilium congregant, iſtum diem non impediant.

VIII.

Conc. Afr. c. 41. 7. q. 1. Conſtitutum eſt ut nulli. Cod. Can. cap. 74.

Item conſtitutum eſt, ut nulli interceſſori licitum ſit cathedram, cui interceſſor datus eſt, quibuslibet populorum ſtudiis vel ſeditionibus retinere, ſed dare operam, ut intra annum eiſdem epiſcopum provideat. Quod ſi neglexerit, anno exempto, interventor alius tribuatur.

IX.

Conc. Afr. c. 42. 23. q. 3. Ab imperatoribus univerſis. Cod. Can. cap. 75.

Ab imperatoribus univerſis viſum eſt poſtulandum propter afflictionem pauperum, quorum moleſtiis ſine intermiſſione [a] fatigatur eccleſia, [b] ut defenſores eis adverſus potentias divitum cum epiſcoporum proviſione delegentur.

X.

Conc. Afr. c. 43. Dist. 18. Placuit, ut quotieſcumque. Cod. Can. cap. 76.

Item placuit, ut quotieſcumque congregandum eſt concilium, epiſcopi, qui neque [2] ætate, neque ægritudine, neque alia graviori neceſſitate, impediuntur, competenter occurrant, primatibuſque ſuarum quarumcumque provinciarum intimetur, ut de univerſis epiſcopis vel duæ, vel tres fiant turmæ, ac de ſingulis viciſſim, quotquot electi fuerint, ad diem concilii inſtantiſſime occurrant. Quod ſi non potuerint occurrere, excuſationes ſuas in [a] tractatoria ſubſcribant: vel ſi poſt adventum tractatoriæ aliquæ neceſſitates repente forſitan ortæ fuerint, niſi rationem impedimenti ſui apud ſuum primatem reddiderint, [b] ab eccleſiæ communione debere eſſe contemptos.

[a] tractoria.

[b] Eccleſiæ ſuæ communione debere eſſe contentos.

XI.

Dist. re confirmandum eſt. Cod. Can. cap. 77.

Item confirmatum eſt, ut ſi quando presbyteri vel diaconi in aliqua graviori culpa convicti fuerint, qua eos a miniſterio neceſſe fuerit removeri, non eis manus, tamquam pœnitentibus, vel tamquam fidelibus laicis, imponatur, neque unquam permittendum, ut rebaptizati ad clericatus gradum promoveantur.

XII.

Cod. can. cap. 79. Conc. Afr. c. 46. 11. q. 3. Rurſus conſtitutum eſt.

[1] Rurſus conſtitutum, eſt ut quoties clericis convictis & confeſſis in aliquo crimine, vel propter eorum quorum verecundiæ parcitur, vel propter eccleſiæ opprobrium, aut inſolentem inſultationem hæreticorum atque gentilium, ſi forte cauſæ ſuæ adeſſe voluerint, & innocentiam ſuam aſſerere, intra annum excommunicationis hoc faciant. Si vero intra annum cauſam ſuam purgare contempſerint, nulla eorum vox poſtea penitus audiatur.

XIII.

1 Bonifacius Carthag. anno 523. ex Conc. VI. *ſub Aurelio*, ut cetera fere omnia capitula quæ ſequuntur. *Hard.*
2 *curet hoc ſtatim agere, vel decimo.* MS. *Hard.*
3 MS. addit, *honore amiſſo.* Hard. 4 Iſti verſus tres ultimi deſunt in MS. *Hard.* 5 *decimo*, MS. Hard.
6 *Agitatur*, MS. Hard. 7 In MS. deeſt, *ſtatim.* Hard. 8 Bonifacius Carth. loco citato. Citat hunc canonem Auguſtinus in *Epiſt.* 236.

XIII.

Conc. Afr. c. 47. Dist. 58. Si quis de alterius.

Item placuit, ut si quis de alterius monasterio receptum, vel ad clericatum promovere voluerit, vel in suo monasterii constituere; episcopus qui hoc fecerit, a ceterorum communione sejunctus, sue tantum plebis communione contentus sit: & ille neque clericus, neque præpositus perseveret.

XIV.

Conc. Afr. c. 50. De consecr. dist. 1. Placuit ut altaria quæ.

Item placuit, ut altaria quæ passim per agros aut vias, tamquam memoriæ martyrum constituuntur, in quibus nullum corpus aut reliquiæ martyrum conditæ probantur, ab episcopis, qui eiidem locis præsunt, si fieri potest, evertantur. Si autem hoc propter tumultus populares non sinitur, plebes tamen admoneantur, ne illa loca frequentent, ut qui recte sapiunt, nulla ibi superstitione devincti teneatur. Et omnino nulla memoria martyrum probabiliter acceptetur, nisi aut ibi corpus, aut aliquæ certæ reliquiæ sint, aut ubi origo alicujus habitationis, vel possessionis, vel passionis fidelissima origine traditur. Nam quæ per somnia & per inanes quasi revelationes quorumlibet hominum ubique constituuntur altaria, omnimode reprobentur.

XV.

Conc. Afr. c. 51.

Item placuit, ab imperatoribus gloriosissimis peti, *i* ut reliquiæ idololatriæ non solum in simulacris, sed in quibuscumque locis, vel lucis, vel arboribus omnimode deleantur. Aurelius episcopus ecclesiæ Carthaginis, supra comprehensis in nostro concilio statutis subscripsi. Similiter septuaginta duo episcopi subscripserunt.

Græco-latina editio horum canonum in codice canonum ecclesiæ Africanæ extat supra ante concilium Hipponense a pag. 1300. & sequentibus uno ac non interrupto tenore excuso.

Notæ Severini Binii.

Causa celebrati concilii.

a Concilium Carthaginense.) Celebratum est ad disciplinam Africanæ ecclesiæ restaurandam, & mores ejusdem corruptos reformandos; ut singulorum canonum titulus intuenti patet.

Quo mense & die habitum fuerit.

b Nomine quinto, &c.) Concilium Carthaginense nomine secundum, vere inter omnia alia postremum esse, adeoque post illam synodum sub consulatu Cæsarii & Attici Carthagine habitam, hanc tertio ordine celebratam fuisse, temporis ratio utrobique superaddita demonstrat. Utraque quidem habita est anno eodem, sed diversis mensibus. Illa mense Novembri, hæc sexto Kalendas Junii. Ne concilia apud auctores hoc nomine & ordine antiquo allegata lectori confusionem afferant, nomen ordinemque antiquum retinere voluimus, satis fore judicantes, si collectoris errorem in notis ostenderimus.

Numerus episcoporum.

c Ab episcopis 73.) Non septuaginta tantum, sed septuaginta tres episcopos concilio interfuisse & subscripsisse, infra canone ultimo patet.

Quo anno Christi, quo officio & imperante.

d Circa tempora Anastasii.) Anno pontificatus Anastasii primo, qui est Arcadii & Honorii imperatorum quartus, & Christi nati 398. Annus enim ille, qui post consulatum Cæsarii & Attici inscribitur, cum prædictis temporibus coincidit. Baron. anno 398.

Legati de extirpata idolatria edicta, cum imperatoria imperatorem.

e Post consulatum Cæsarii & Attici.) Hæc ex scripto codice addidit Baron. ann. 398. num 33. & merito: ante enim quam Honorius imperator edictum de reliquiis idololatriæ tollendis promulgasset, hanc synodum celebratam fuisse constat. Nam ad petitionem legatorum, quos inter alias causas patres concilii ad imperatorem ablegaverunt, de reliquiis idololatriæ extirpandis, edictum imperatoris extorserunt.

Numerus æræ mendosus.

f Æra 438.) Sicut aliis pleriisque in locis, ita hic etiam mendosus numerus æræ trigesimæ octavæ inhæret. Nam si triginta octo, quibus æra computatio chronologiam natii Christi excedit, ab ea demas, remanebunt anni 400. Unde sequeretur hanc synodum anno 400. habitam fuisse, quam 398. celebratam esse, ex præcedentibus patet.

Can. 3.

g Secundum propria statuta.) Id est, secundum legem in prioribus Carthaginensibus conciliis conditam. Quædam alia lectio melior habet *Secundum priora statuta*. Græci hæc verba male intelligentes verterunt κατὰ τὰς ἰδίας ὁρους. Hac translatione nostri temporis hæretici cœlibatum clericorum impugnant, quasi hujus canonis auctoritate clerici ab uxoribus in ordine tantum vicis suæ abstinere deberent, reliquis vero temporibus iisdem maritali consortio cohabitare liceret. Quam inepte, nemo non videt. Siquidem præter hoc, quod major sit auctoritas Latinæ editionis, quam Græcæ translationis, prædicta verba exponi possent, *secundum propria regulas ac leges*. ὁρος enim non tantum significat terminum, sed etiam regulam ac præceptum. Hoc concilio omnem usum uxorum sacris hominibus prohiberi, ex sancto Augustino lib. 2 de adulterinis coniugiis, qui huic concilio interfuit, liquidissime patet. Vide Bellarm. lib. 1. de clericis, cap. 21. &c.

Clericis usus uxorum interdicitur.

Can. 9. De seniores pauperum.

h Ut defensores.) Defensores pauperum ad petitionem patrum hac synodo congregatorum, rescripto imperatorum in Africa aliisve ecclesiis constitutos fuisse, eosque in posterum perseverasse, Possidius in vita sancti Augustini cap. 12. sanctus Gregorius per multas epistolas testantur. Baronius anno 398. num. 23.

Can. 11. Quis & quantus terminus Christianæ religionis a falso oraculo præscriptus.

i Ut reliquiæ idololatriæ, &c.) Hic canon a patribus hujus concilii editus fuit hac occasione. Gentiles ut cultores idolorum suorum in officio continerent, ex divinis oraculis & responsis acceptis jactitabant fore, ut in fine anni 365. a passione Christi, qui est natii salvatoris 398. Christiana religio plane extirparetur, finemque ultimum acciperet. Qua de re hæc August. lib. 18. de civ. c. ult. *Cum enim viderent* (gentiles) *nec tot tantisque persecutionibus eam* (Christianam religionem) *potuisse consumi, sed hic potius mira incrementa sumpsisse, excogitaverunt nescio quos versus Græcos, tamquam consulenti cuidam divino oraculo effusos, ubi Christum quidem ab hujus tamquam sacrilegii crimine faciunt innocentem, Petrum autem maleficia fecisse subjungunt, ut colerentur Christi nomen per annos trecentos sexaginta quinque, deinde completo memorato numero annorum, fine mira sumeret finem.* Ut ergo vanitas & stultitia ethnicorum, falsitas oraculorum gentilium toti mundo innotesceret, atque adeo ipsi radicitus evellerentur, qui Christianam religionem extinctam exoptabant, per deputatam ad comitatum legationem petiverunt, reliquias idololatriæ extirpari. Arcanius & Honorius petitionem æquam esse judicantes, promulgatis edictis per orientem & occidentem, Manlio Theodoro consule, anno nimirum Christi 399. omnes idololatriæ reliquias sustulerunt, simulacra fregerunt, sacrificia gentilium prohibuerunt, eorumque templa funditus everterunt: verum cum clarissima ædificia omnino eversa, urbibus immensam deformitatem adderent, posterioribus edictis rescripsere, ut omni gentilitate sublata publicorum operum ornamenta servarentur. Vide Baronium an. 399. n. 18. 20. & 21. Item an. 399. n. 54. & sequentibus.

Arcadius & Honorius imper. idololatriam radicitus evelli jubent.

Observatio P. Antonii Pagi ad an. Ch. 398. num. 13.

Baronius existimavit, Concilium Carthaginense, *quintum* vulgo appellatum, *post Consulatum Cæsarii & Attici*, hoc sc. anno, *die VI. kalend. Junii* celebratum esse, quia ita in quodam codice MS. se legisse dicit. Præterea hanc Synodum inter Carthaginenses, quæ Canones edidere, non *quintam*, sed *tertiam* dici debere contendit. Verum Justellus in Præfatione ad Codicem Canonum Africanæ Ecclesiæ observat, hanc Synodum *post Consulatum Fl. Stiliconis*, anno sc. CCCCI. coactam esse, indicare Collectionem MS. Isidori Mercatoris, in qua legitur; *Post Consulatum Fl. Stiliconis*, *XVI. kalend. Julias*. Deinde præterquam quod Baronii sen-

ſententia mutat ordinem Conciliorum Carthaginenſium, quomodo an. CCCCI celebrari potuit Concilium Carthaginenſe *quintum* VI. Kal Iunii, aut XVI. Kal. Julii, cum Codex Canonum Africanorum *XVI. Kal. Jul. poſt Conſulatum Stiliconis*, refera aliud Concilium inferius memorandum? Quare ex codicum varietate colligendum, inquit Schelſtratius in Diſſert. III. de Eccleſia Africana cap. 9. Conſulatum addititium eſſe; cumque anno CCCC. nullum aliud Africanum Concilium celebratum reperiatur, huic anno Concilium Carthaginenſe *quintum* aſſignat, & hoc pacto omnes difficultates ſuperat, quæ moveri poſſunt tam circa ordinem Conciliorum Africæ, quam circa reſcripta Imperatorum de abolendis idololatriæ reliquiis. Legenda quæ de hoc Concilio habent Marca in Diſſert. de Veter. Collect. Can. cap. 8. & Gothofredus in Commentario leg. 27. Cod. Theod. *de Paganis*, nobis enim nihil hactenus occurrit, quo Concilii Carthaginenſis *quinti* epocha certo definiri poſſit.

ANNO CHRISTI 399.

ANNO CHRISTI 399.

ALEXANDRINA SYNODUS

SUB ANASTASIO.

In qua Origeniſtæ damnantur.

Cauſa concilii Alexandrini. Melaniæ in Chriſtianos cædes bene volentia.

Alexandrina.) Cauſam habiti concilii exponam a primo initio. Melania Romanarum nobiliſſima, quæ tempore perſecutionis Valentis quinque millia monachorum occultarat, triduoque panibus ſuis ſuſtentaverat, relegatos magno fidei ardore proſecuta eſt, ut de ſuis facultatibus iiſdem vitæ ſubſidia miniſtraret. Quibus ab exilio revocatis, ipſa monaſterium Hieroſolymis ſibi conſtruxit, in quo præter 50. virgines ſecum habitantes, 27. annis ſanctos & peregrinos epiſcopos, monachos & virgines ex voto ſuſcepit & fovit. Qua occaſione accidit, ut ipſa cum Rufino a cœco, ſed erudito & magni nominis viro, Didymo Alexandrino, operum Origenis nimio admiratore, erroribus ejuſdem Origenis imbuti fuerint, ejuſque Periarchon, (verum multarum hæreſeon promptuarium) tanquam magnum theſaurum non modo ipſi reciperent, verumetiam toto terrarum orbe vulgari deſiderarent. Poſt 25. igitur annos abſentiæ, in Ægypto & Palæſtina exactos, magna ſanctitatis fama, Romam revertentes, particulamque crucis ſecum afferentes, Origenis errores, magna fraude vulgatis Periarchon libris circumtectos, Romanæ eccleſiæ obtrudere moliuntur. Sed fraudem Melaniæ fœminæ Deus per fœminam Marcellam detexit. Detecta fraude, ipſum Periarchon ſua opera in Latinum converſum eſſe, ſeque cum Origene ſentire negarunt: & ut ſe catholicos eſſe ſimularent, communicatorias literas a Siricio pontifice impetrarunt, & ab urbe vicißim receſſerunt. Interim Pammachius & Oceanus viri clariſſimi atque doctiſſimi multa improbantes in eo libro Periarchon, quem Latine verſum & quaſi emendatum Romæ Melania & Rufinus vulgaverant, Hieronymum Hieroſolymis agentem per ep. 64. rogant, ut Periarchon Origenis Latine integre edat, auctoris etiam errores ſimul & interpretis in eo notet. Quod cum vir ſanctus doctiſſime præſtitiſſet, opus a ſe abſolutum anno Chriſti 399. ad eoſdem Romam miſit præfatione appoſita, qua omnes qui in eo libro ſunt errores Origenis, omnibus manifeſtos redderet, ac dolum pariter prioris interpretis aperiret, demum etiam a ſuſpicione hæreſeos Origeniſtarum, quam per laudes Rufini interpretis incurriſſe potuerat, ſeſe expurgaret. Hac occaſione, Rufini, & Melaniæ ſectatores in S. Hieronymum commoti, turbaſque ac rumores excitantes, Theophilo Alexandrinæ ſedis epiſcopo cauſam dederunt, ut indicta ſynodo Alexandriæ celebranda, errores Origenis cognoſcerentur. Anno itaque Chriſti 399. qui eſt Anaſtaſii 2. Arcadii & Honorii 5. hac occaſione in unum Alexandrinæ eccleſiæ epiſcopi convenientes, Origenem ejuſque ſectatores condemnant, atque ſynodicam epiſtolam ad Anaſtaſium Romanum pontificem, Conſtantinopolitanum, Epiphanium Cypri, alioſve epiſcopos ac monachos tranſmiſerunt. Interea Theophilus per ſe ſuoſque legatos, Origenis ſectatores ex Ægypto & Palæſtina expulit. Expulſi Conſtantinopolim ad Chryſoſtomum profecti, ibidem de injuriis ſibi velut hominibus catholicis & innocentibus a Theophilo illatis conqueſti fuerunt, ejuſque auxilium implorarunt: ille benigne exceptos communione tantum peregrina, id eſt orationis, non ſacramentorum, dignatus, reconciliandi eos Theophilo negotium ſuſcepit. Epiphanius Conſtantinopolim ſecutus, a Chryſoſtomo eos damnari & expelli volebat. Chryſoſtomus contra, qui ſe calumniam paſſos eſſe dicebant, & ſpeciem pietatis præ ſe ferebant, abſque ſynodo damnare & expellere non audebat. Qua ex cauſa Epiphanius Chryſoſtomo infenſus, communionem ejus vitavit. Hæc Sozomenus, Socrates & Palladius Origeniſtarum fautores prolixe. Hieron. ep. 67. 73. 78. Baron anno 399. num. 36. & ſequentibus. Errores Origenis qui fuerint, Hier. apol. 1. adverſus Rufinum inſinuat his verbis: *Quæ cum legiſſem, contuliſſemque cum Græco, illico animadverti, quæ Origenes de Patre, Filio, & Spiritu ſancto impie dixerat, & quæ Romanæ aures ferre non poterant, in meliorem partem ab interprete commutata: cetera autem dogmata de angelorum ruina, de animarum lapſu, de reſurrectionis præſtigiis, de mundo vel mundis Epicuri, de reſtitutione omnium in æqualem ſtatum, & multo his deteriora, quæ longum eſſet retexere, vel ita vertiſſe, ut in Græco invenerat; vel de commentariolis Didymi, qui Origenis apertiſſimus propugnator eſt, exaggerata & firmiora poſuiſſe, ut qui in Trinitate catholicum legerat, in aliis hæreticum non curaret.* Plura in eamdem rem exhibebit Severus cognomento Sulpitius dial. 1. num. 3. *Proſpero curſu ſeptimo die Alexandriam pervenimus ubi fœda inter epiſcopos, atque monachos certamina gerebantur ex ea occaſione, quia congregati in unum ſæpius ſacerdotes frequentibus decrevisſe ſynodis videbantur, ne quis Origenis libros legeret, aut haberet*, &c. quæ lector per otium conſulet.

Melania cum ſociis, Origenis hæreſim Romanæ eccleſiæ obtrudit.

Hieronymus Periarchon Origenis tranſtulit.

Tempus & acta concilii.

Origeniſtæ ad Chryſoſt. profecti.

Epiphanius cur Chryſoſtomo infenſus fuerit.

Origenis errores qui.

Frag-

Fragmenta epiſtolæ ſynodicæ iſtius Concilii nobis conſervavit Imperator Juſtinianus in epiſtola ſcripta ad Menam Archiepiſcopum Conſtantinopolitanum, quæ edita eſt poſt Concilium V. in tomis Conciliorum. Sic igitur habent hæc fragmenta.

Ex Balenii nova collect.

Ἐκ τῆς ἐκτεθείσης ὑπὸ τῆς κατ' Αἴγυπτον καὶ Ἀλεξάνδρειαν ἐπισκόπων συνοδικῆς ἐπιστολῆς κατὰ τῆς Ὠριγένους δογμάτων.

Ex expoſitione ſynodica epiſtolæ Epiſcoporum Ægypti atque Alexandriæ adverſus Origenis doctrinam.

Οὗτος τοίνυν ὁ προκείμενος Ὠριγένης, καθάπερ τὸ τῆς ἐρημώσεως βδέλυγμα ἐν μέσῳ τῆς ἀληθοῦς ἐκκλησίας γενόμενος. καὶ πρεσβύτερος χειροτονηθεὶς ὑπὸ τῆς κανονικῆς τε καὶ μιᾶς χειρὸς ἀληθινῆς, εἶχε τὸ ἀξίωμα τῆς πρεσβυτέρου ψιλὸν τὸ καὶ μόνον. καθάπερ καὶ τὸ τῆς ἀποστολῆς εἶχεν ὁ κλέπτης καὶ προδότης Ἰούδας. ἀρξάμενος γὰρ αὐτῆς βλασφήμους ὁμιλίας ὁμιλεῖν, ὁ κατ' ἐκεῖνο μακαρίτης Ἡράκλας ὁ ἐπίσκοπος, ὡς ἀροτὴρ καὶ ἀμπελουργὸς φιλαλήθης τῆς τῆς ἐκκλησίας χωρίου τυγχάνων, ἐκ μέσου τοῦ καλοῦ σίτου τὸν ἐξέτιλεν, ὡς τὸν πονηρὸν ζιζάνιον ὄντα ἀληθῶς. καὶ μετ' ὀλίγα. ἐκπεσὼν δὲ οὗτος ἐπὶ τὴν γῆν ἐρανύθη ὡς ἀστραπή, καθάπερ ὁ τούτου πατὴρ ὁ διάβολος, θυμοῦ πολλοῦ καὶ δεινοῦ κατὰ τῆς ἀληθείας, ἐπὶ τὴν καλλιβώλου Παλαιστίνην χώραν ἐπλάσε· καὶ καθίσας ἐν τῇ Καισαρέων μητροπόλει, κἀκεῖθεν τὸ προσωπεῖον ἀποκαλύψας ὅλον ἐξ ὅλου τοῦ καλλίμματος, καθάπερ ὁ ἰχθὺς ἡ σηπία παρά τισι καλουμένη, ὅπερ αὐτῷ κατ' ἰδιοτὶ ἐτύγχανε, σκοτεινύνητε καὶ μέλανα βίον ἐν ἑαυτῷ ἐξεμέσας ἐκεῖθεν ἐγγράφως ἀπετυπώσατο· καὶ καθάπερ Ἰουδαϊκὸς κάπηλος προσχήματι ἀγαθοῦ πικροῦ γλυκὺ κατέμιξε. τί γὰρ ὁ κακομήχανος, καὶ μανιωδῶς λέγει; ὧν φησι πρὸ σώματος ἡ ψυχὴ ἐν οὐρανοῖς προῦσα. κἀκεῖσε φησὶν ἁμαρτήσασαν ἐν φυλακῇ κατηγγίσθαι, τυτθίοις ἐν τῷ σώματι κατέπεμψεν, εἰς καθαρισμὸν φησὶ καὶ σωφρονισμὸν τῶν ἐν οὐρανοῖς αὐτῇ γεγυμνωμένων ἁμαρτημάτων. πρῶτον σὺθεν Ἰούδας ὁ ἀσεβέστατος μυθολογεῖ, καὶ μάχεσθαι τῇ ἀληθείᾳ θέλει. καὶ μετ' ὀλίγα· Εἰ δὲ προῆλθε ἡ ψυχὴ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, καὶ προημάρτησεν ἐκεῖσε, καθὼς Ὠριγένης ὁ μανιώδης καὶ θεομάχος ἔφησεν, ἔδει μὴ λέγειν τὸν ἁγιώτατον προφήτην, καὶ πλάσαντα πνεῦμα ἀνθρώπου ἐν αὐτῷ, ἀλλὰ μᾶλλον· κατηγγίζων πνεῦμα ἀνθρώπου ἐν αὐτῷ, ἢ τάχα καταπέμπων. νῦν δὲ μήτε τὰ λίγων, ἀλλὰ πλάσων ἐν αὐτῷ, δέδεικε τοῦτον λύκον ὄντα βαρύτατον, ἐνδεδυμένον ἔξωθεν πρὸς ἀπάτην ἀπωλείας τὰ παῖδια. ὡς ἐρανοῦσθαι γὰρ ὁ ἐπίληπτος, καὶ τὰ ἐκεῖσε διατετυπωμένα ἐπισάμενος προφανῶς, ἃ μόνον προῦσαν, ἀλλὰ καὶ προημαρτηκέναι τὴν ψυχὴν λέγει.

HIC ergo de quo agitur Origenes, veluti abominationis deſolatio in medio veræ Eccleſiæ extitit, ac Presbyter ordinatus, a canonica, ab una, a vera manu dignitatem Presbyteri nudam ac ſolam habuit, quemadmodum apoſtolatus habuit honorem fur ac proditor Judas. Is enim cum cœpiſſet blaſphemas homilias habere, Heraclas beatæ memoriæ tum Epiſcopus, ut ſtudioſus veritatis ac arator ac vinitor eccleſiaſtici agri, eum e medio pulchræ ac lætæ ſegetis evulſit, quod re vera e malo zizanio eſſet. *Ac paulo poſt.* Quare hic e cœlo in terram decidens tamquam fulgur, ſicut & ejus pater diabolus, multæ atrociſque iracundiæ contra veritatem ſpirans, in Palæſtinam regionem navigavit; moratuſque in Cæſarienſium metropoli, cum perſonam quam ſibi induerat depoſuiſſet, ſeque aperuiſſet veluti piſcis qui ſepia apud quoſdam appellatur, ſignificans quod ſibi voluptati erat, ac tenebricoſum & atrum vitæ venenum evomens, illic ſcriptis expreſſit, & ſicuti caupo Judaicus, boni ſpecie ac ſimulatione dulci amarum miſcuit. Quid enim iſte prave moliens atque inſaniens dicit? Erat, inquit, anima ante corpus, & præexiſtebat in cœlis; eamque, cum ibi peccaſſet, in cuſtodiam immerſit Deus, id eſt, in corpus demiſit, ad purgationem, inquit, & caſtigationem admiſſorum in cœlis criminum. Hinc primum impiiſſimus protinus fabulatur, veritatemque oppugnare ſtudet. *Ac paulo poſt*: Si ante fuit anima in cœlis, ibique prius deliquit, ut male ſanus Origenes Deoque repugnans dixit, non oportuit dicere ſanctiſſimum Prophetam, *Et figens ſpiritum hominis in ipſo*, ſed potius, demergens quaſi in utrem ſpiritum hominis in ipſo, vel fortaſſe, demittens. Jam vero cum hoc non dicat, ſed *figens in ipſo*, oſtendit hunc lupum graviſſimum eſſe, indutum extrinſecus ovina pelle ad deceptionem perditionis. * Vecors enim e cœlo animam aſſerit decidiſſe, ceteraque quæ ibi definivit: quaſi aperte ſciat, non ſolum ante fuiſſe animam, ſed etiam ante peccaſſe.

* Ita Baronius ex cod. A. Auguſtini.

Observatio P. Antonii Pagi ad Ann. Chr. 401. n. 2. & ſeqq.

Anno tantum 401. *Origenifta*, primum in Oriente, ac poſtea in Occidente damnati, quod duobus diverſis annis factum perperam Baronius exiſtimavit, annis ſcilicet CCCXCIX. & CCCC., ubi pluribus de utraque damnatione egit. Decepit Baronium ordo inverſus Epiſtolarum Paſchalium a *Theophilo* epiſcopo Alexandrino ſcriptarum, & ab Hieronymo in linguam Latinam verſarum, ut jam notavit Eminentiſſ. Card. Noriſius lib. 1. *Concil. General.* Tom. III.

Hiſtoriæ Pelagianæ cap. 2. Cum enim exiſtimaret Baronius, ut videre eſt anno CCCXCIX. num. LI. & ſeq. eas eo ordine, quo apud Hieronymum leguntur, datas eſſe, nec animadverteret, quæ ibi *prima* dicitur, *ſecundam* fuiſſe, & ex Epiſtolis illis duas deſiderari, Sycodicam nempe & primam Paſchalem, & denique Paſchales literas anno anteriori a *Theophilo* de more publicatas fuiſſe, ſibi perſuaſiſſet, ejus Chronologia in Origeniana hiſtoria digerenda, non potuit non eſſe depravata. Tres itaque Paſchales Theophili Epiſtolæ leguntur Tomo IX. Operum Divi Hieronymi, & in Bibliotheca Patrum, neque plurium quam trium Paſchalium meminit Hieronymus, quibus Paſcha intimatur *currentis*

Chriſti anni, ſequentis, & anni CCCCIV. Prioris initium eſt: *Chriſtum Jeſum*, &c. & in ejus fine indicitur futurum Paſcha XIX. *menſis Pharmuthi*, id eſt, die decima quarta Aprilis, in quam hoc anno Paſcha incidit. Secunda ab his verbis incipit *Solemnitatis anguſtæ*, eaque Paſcha intimatur celebrandum *die XI. menſis Pharmuthi*, id eſt, die ſexta menſis Aprilis, quo, anno ſequenti, Paſcha celebratum eſt. Tertia his verbis inchoatur: *Nunc quoque*, &c. eaque Paſcha indicitur *die XXII. Pharmuthi*, ſeu die XVII. Aprilis, qui character eſt anni Chriſti quadringenteſimi quarti: Et tamen in vulgatis editionibus prima Theophili epiſtola his verbis incipit: *Solemnitatis anguſtæ*, &c. ſecunda vero iſtis: *Chriſtum Jeſum*, &c. ſicque ordo temporum praevertitur, & Paſcha quod anno uni aſſignatur, pertinet ad alium; quod Cyclorum paſchalium methodus, ad quam Baronius non reſpexit, certum & indubitatum reddit.

Cum itaque *Theophilus* Origenis errores in priori ſua epiſtola Paſchali currenti anno ſcripta, recenſeat, non dubium, quin is Synodum Alexandrinam adverſus Origeniſtas hoc anno celebrarit. Hinc Proſper in Chronico Imperiali anno VII. Honorii Imper. poſt Theodoſium M. Imperantis; ait: *contentio ex doctrina Origenis Synodum apud Alexandriam movit, cujus auctoris ſententia, ut extra Eccleſiam fieret quicumque ſuprædicti erroris Opera probaviſſet*. Præterea Hieronymus epiſtolam LXXVIII. ad Pammachium & Marcellam initio anni quadringenteſimi ſecundi ſcripſit, ut eo anno demonſtrabitur, & in ea aſſerit, *anno præterito* damnatos fuiſſe Origeniſtas, ideoque ea damnatio a præſenti anno removeri non poteſt. Theophilus *Origenem* damnato, generalem *ad omnes Catholicos* epiſtolam dedit, ut teſtatur Epiphanius in epiſtola ad Hieronymum tunc ſcripta, quæ LXXIII. eſt inter Hieronymianas: ea vero *Epiſtola generalis* alia eſſe non poteſt, quam Synodica, quam Hieronymus in Apologia ſecunda adverſus Ruffinum pag. 358. affirmat, ſe in Linguam Latinam vertiſſe: *duas, Synodicam & Paſchalem, ejus* (nempe Theophili) *epiſtolas contra Origenem, illiuſque diſcipulos, & alias adverſus Apollinarium & Origenem per hoc ferme biennium interpretatus ſum*. Quibus verbis epocha concilii Alexandrini a Baronio anno CCCXCIX. n. XXXVI. & ſeq. ſtatuta plane everteretur. Cum enim inter omnes conveniat, Hieronymum ſecundam adverſus Ruffinum Apologiam anno ſequenti compoſuiſſe, manifeſtum eſt, tam illam Synodicam, quam priorem Paſchalem Theophili anno 401. ab eodem Theophilo promulgatas fuiſſe; quod & prima ejuſdem epiſtola Paſchalis, qua Paſcha intimatur celebrandum *nono decimo menſi Pharmuthi*, id eſt, die XIV. Aprilis, in qua hoc anno Paſcha peractum, extra omne dubium ponit; utraque ſiquidem epiſtola eodem tempore a Theophilo data, & ad alios Epiſcopos tranſmiſſa; ideoque *biennium*, de quo loquitur Hieronymus, incompletum intelligendum.

Neque audiendus Baronius ibidem, quando dicit, Synodum Alexandrinam anno CCCXCIX. collectam, ſe inde colligere, *quod ante annum quam prima Paſchalis Epiſtola a Theophilo ſcriberetur, generalem hanc ex Synodo fuiſſe ſcriptam Epiſtolam, Sanctus Hieronymus Epiſt. LXXVIII tradit, ſcribens ad Pammachium & Marcellam*. Hieronymus enim epiſtolam illam, ipſo etiam Baronio fatente, ſcripſit anno ſequenti, cum quæ ad Pammachium & Marcellam miſit Epiſtolam Paſchalem Theophili, non primam, ut putat Cardinalis doctiſſimus, ſed ſecundam, quæ eſt de Paſchate anni quadringenteſimi ſecundi, & in qua ſermo fit, non de priori Origenis damnatione a Theophilo facta, ſed de eadem anno CCCCII. iterata: quo poſito verum eſt, generalem Theophili Epiſtolam ſcriptam fuiſſe ex Synodo Alexandrina ante annum quam ſecunda Paſchalis epiſtola ab eodem Theophilo ſcriberetur. Secunda enim Theophili Epiſtola intimatur Paſcha celebrandum die ſexta Aprilis, & de hac Hieronymus citatus ad Pammachium & Marcellam ſcribens, ait: *Si quid autem hic minus adverſus Origenem dictum eſt, in præteriti anni Epiſtola continetur*. Quare cum hæc ſecunda Epiſtola Paſchalis exarata ſit anno ſequenti, quo Paſcha in diem VI. Aprilis incidit, tam Theophilus quam Hieronymus nomine epiſtolæ *præteriti anni*, non illam epiſtolam generalem, ſed priorem Epiſtolam Paſchalem præſenti anno datam, intelligunt. Lubet hic referre integrum locum Epiſtolæ ad Pammachium & Marcellam ſcriptæ ab Hieronymo, de ſecunda Epiſtola Paſchali Theophili loquente: *Quam ſciatis in quatuor partes eſſe diviſam. In primo credentes hortatur ad Dominicum Paſcha celebrandum: in ſecundo & tertio loco Apollinarium & Origenem jugulat: in quarto, id eſt, extremo, hæreticos ad pœnitentiam cohortatur. Si quid autem hic minus adverſus Origenem dictum eſt, in præteriti anni Epiſtola continetur; & hæc quam modo vertimus, brevitati ſtudens, dicere plura non debuit*. Quibus ultimis verbis conſtat, ſecundam Epiſtolam Paſchalem Theophili, anno ſequenti, quo ab eo data, ab Hieronymo latinitate donatam, & ante illam, Hieronymum priorem Epiſtolam Paſchalem in latinum vertiſſe, & ad Pammachium & Marcellam tranſmiſiſſe, aliaquin utrumque ad eandem non remitteret, niſi illam jam recepiſſent.

SELEUCIENSIS IN PERSIDE SYNODUS,

In qua Cajumas epiſcopatum ceſſit Iſaaco Cajumæ Seleucienſi epiſcopo,

ANNO CCCXCIX. CELEBRATA.

Ex P. Manſi ſupp. tom I. pag. 119.

SYnodi *hujus hiſtoriam, & actorum portionem nobis ſervavit Amrus in vita Iſaaci Seleuciæ Archiepiſcopi apud Aſſemanum Biblioth. Oriental. tom. III. pag. 364. his verbis*. Cum Cajumas (*Seleuciæ & Ctefiphontis epiſcopus*) rebus divina ope bene compoſitis, perfecta pace concordiaque frui videret, univerſos Orientis Metropolitas & epiſcopos convocavit (*Id factum anno primo Jezdegerdis Perſarum Regis, Chriſti* 399. *vel* 400. *ex Aſſemano conſtat*) qui ad ipſum continuo profecti Synodum illo & Marutha medico Epiſcopo Majapharchinenſi præſentibus in eccleſia urbis Modainæ (*Seleuciæ*) celebrarunt: ubi aſſurgens Cajumas, his verbis Patres eſt allocutus. *Optime noſtis, me hac præfectura & dignitate ob imbecillitatem & peccata mea plane indignum eſſe, quodque Deo, cui honor & gloria, animam meam dederim, quem neminem, qui Dei auſum periculo ſui tueri vellet, invenirem, extremamque tuendæ nominis Chriſtiani in Oriente perniciem, Eccleſiarum itidem excidium, & univerſæ eccleſiaſticæ hierarchiæ ruinam: Nunc vero cum Deus tandem nobis quod expectabamus exhibuerit, geminorum Regum benedictorum* (Arcadii & Jezdegerdis) *& hujus benedicti Epiſcopi* (Maruthæ) *beneficio atque opera; oro vos, ut me ab iſta præfectura amoto, alium, quem Deus, cujus nomini gloria, vobis una ſimul convenientibus elegerit, conſtituatis*. Cui Patres in hunc modum obortis lachrymis reſponderunt. *Quomodo id nobis permiſſum arbitrabimur, cum tu animam tuam Deo, cujus nomini honor & laus, commiſeris, totque ærumnas & incommoda fortiter pertuleris, noſque proinde obligaveris tibi ſervorum loco in poſterum fore?* Attamen cum ille porro inſtaret, compulſi ſunt demum prædictum Iſaacum, ipſi in eadem Patriarchali dignitate ſucceſſorem, juxta ordinem creare in Modaina, adjecta conditione, ut in morem pueri ſeniori benedicto Cajumæ obſequeretur, neve quippiam ipſo inconſulto decerneret.

CON-

CONCILIUM AFRICANUM I.

SUB ANASTASIO.

Extat infra ſub nomine Concilii Africani his verbis.

POST conſulatum glorioſiſſimi imperatoris Honorii Auguſti IV. & Eutychiani V. conſulum, quinto Kalendas Majas, Carthagine in ſecretario baſilicæ Reſtitutæ. In hoc concilio legationem ſuſceperunt Epigonius & Vincentius epiſcopi, ut pro confugientibus ad eccleſiam quocumque reatu involutis, legem de glorioſiſſimis principibus mereantur, ne quis eos audeat abſtrahere.

NOTA SEVERINI BINII.

Gildo tyrannus quomodo a Maſcezil occiſus.

a *Concilium*.) Cum Gildonem tyrannum potentiſſimum, ſeptaginta millibus militum Africam devaſtantem, Maſcezil parva militari manu, quinque millium ſcilicet, in ſomno admonente etiam Ambroſio, Deoque auxiliante felicitſſime fudiſſet & profugaſſet, fratremque germanus frater pro ſuo merito ſtrangulari mandaſſet, rei proſpera inſolentia Maſcezil victor elatus, poſthabito ſanctorum conſortio, quorum ope ac monitu Deo militans vicerat, eccleſiæ immunitatem violare auſus, fugientes ad eccleſiam ab ea extraxit, atque paulo poſt pœnas ſacrilegio dignas Deo vindici perſolvit, ut teſtantur Oroſius & Zoſimus lib. 5. Hac occaſione Africanæ eccleſiæ epiſcopi, anno 399. quinto Kalendas Majas Carthagine ſynodo convocata ac celebrata, legatos deputarunt, qui ad imperatorem profecti edictum exorarent & impetrarent, ne quis quocumque reatu involutos ab eccleſia abſtrahere auderet, ſi ad eam confugiſſent. Et dubium non eſt, quin hæc legatio ab imperatore obtinuerit; quod Honorius imperator ad Sapidianum vicarium Africæ pro Africana eccleſia reſcripſit, his verbis.

Maſcezil ſacrilegii pœnas luit.

Occaſio, tempus & acta concilii.

Si eccleſiæ venerabilis privilegia cujuſquam fuerint vel temeritate violata, vel diſſimulatione neglecta; commiſſum quinque librarum auri (ſicut etiam prius conſtitutum eſt) condemnatione plectatur. Si quid igitur contra eccleſiæ vel clericos per obreptionem, vel ab barbaris, vel ab hujuſcemodi hominibus fuerit contra legem impetratum, hujus ſanctionis auctoritate vacuamus. Data VII. Kalendas Julii Brixia, Theodoro V. C. conſule.

Extat l. 14. de epiſc. & clericis. C. Theod. Baron. ann 399 nu. ult.

Anno Chriſti 399.

ALEXANDRINA SYNODUS

CONTRA ORIGENISTAS.

ANNO CCC XC IX. CELEBRATA.

Ex P. Manſi ſupp. tom. I. pag. 259.

QUÆ turbæ Alexandrinam eccleſiam occaſione librorum Origenis agitaverint, tum per ſe exploratæ ſunt ab omnibus, quotquot hiſtoriam eccleſiaſticam vel a limine ſalutaverunt, tum ex ſynodica, quam hic damus, planiſſimæ fiunt. His pacandis Theophilus Alexandriæ epiſcopus concilium inſigne celebravit, cui & Labbeus in collectione ſua locum aſſignavit; & Baluzius in nova ſua conciliorum collectione ſynodicam retuliſſe ſibi viſus eſt, erutam ex epiſtola Juſtiniani imperatoris ad Mennam poſt concilium generale V. legenda. Quod dein fragmentum huic Alexandrino concilio aſſignatur etiam in præſenti noviſſima editione ſupra col. 975. Sed ab his omnibus multum huc uſque erratum eſt; genuinamque ſynodicam a S. Hieronymo ex Græco Latine redditam, ac nuper ex Ambroſiano codice vulgatam a Cl. Vallarſio in nova editione Operum S. Hieronymi epiſt. 92. ex eodem opere huc transferemus, ex quo patebit fragmentum illud ſynodicæ *Epiſcoporum Ægypti atque Alexandriæ adverſus Origenis doctrinam*, alterius eſſe concilii a celebri illo Alexandrino Theophili, cujus ſynodicam Latinis literis tradidiſſe ſe S. Hieronymus Apolog. in Ruffinum lib. 3. teſtatur. Nunc vero primo de anno habiti concilii diſquirendum eſt. Baronius, quem Labbeus ſequitur, annum 399. aſſignat. Pagius in critica annum 401. emendat. Mihi vero chronologiæ Baronii inſiſtendum ineluctabile hoc argumentum ſuadet. Ac primo quidem Pagii lapſus indicandus eſt, ex quo tota ejus chronologia corruit. Cenſuit enim vir doctiſſimus ſynodicam concilii Alexandrini, a S. Hieronymo Latine redditam, eamdem eſſe cum epiſtola paſchali Theophili Alexandrini, in qua ille Origenis errores fuſe exponit, & confutat; quam idem pariter S. Hieronymus in Latinum tranſtulit; Hæc epiſtola cum ſcripta fuerit anno 401. ut ex charactere paſchali ibi expreſſo colligitur; huic pariter anno aſſignandum Alexandrinum concilium merito intuliſſe ſe idem ſcriptor arbitrabatur. Verum alia eſt ſynodica, alia epiſtola illa paſchalis, ut modo ex utriuſque inſpectione (nam utraque nunc tandem lucem aſpexit) intelligimus. Pagiana ergo chronologia abjecta, Baronii calculum admitto, hoc fultus argumento. S. Hieronymus Apologiam in Ruffinum circa medium anni 402. ut omnibus in confeſſo eſt, ſcribebat; ibi vero lib. 3. aſſerit ſe per *fere biennium ſynodicam* (Theophili) & *Paſchalem* (anni 401.) *epiſtolas contra Origenem, & alias adverſus Apollinarium*, & *Origenem* (quæ paſchalis eſt epiſtola anni 402.) *interpretatum* fuiſſe; ex quo deducas ſynodicam, quam primo loco ponit S. Hieronymus, anno 400. circa medium anni Latine ab eo redditam. Cum vero ſynodus, ad quam epiſtola illa pertinet, eo tempore ageretur (ut inferius demonſtrabitur) quo Encæniorum feſtum Hieroſolymis recolebatur, quod recurriſſe die DXIV. ſeptembris ex Nicephoro lib. 8. cap. 10. non inepte deduceretur, hinc recta conſecutio-

1 Seu Carthaginenſe; ſub Aurelio IV. Vide Codicem Africanæ Eccleſiæ ſupra pag. 747. A.

ne inferas, concilium cujus ſynodica ante ſeptembrim anni 400. Latine reddita eſt, ad ſeptembrim anni præteriti 399. referendum.

Anno igitur concilii hujus Alexandrini ſic definito, nunc de menſe diſquirendum eſt. Concilii ſynodica dirigitur ad epiſcopos Hieroſolymis agentes ad encænia Templi celebranda; templum vero illud dedicatum fuiſſe die XIV. ſeptembris Nicephorus lib. 8. cap. 10. teſtatur. Illo ergo menſe Alexandrini patres convenisse cenſendi ſunt. His vero de Alexandrino concilio animadverſis, nunc tandem genuina ejus ſynodica ſubjicienda eſt, qualem Vallarſius in noviſſima Operum S. Hieronymi editione Veronenſi e MS. Ambroſiano codice erutam vulgavit to. I. epiſt. 92. Porro hæc duplici ſub inſcriptione comparet, quod encyclica ſit ad epiſcopos diverſarum regionum miſſa.

Dominis dilectiſſimis Fratribus, & coepiſcopis.

Eulogio, Joanni, Zebiano, Auxentio, Dionyſio, Gennadio, Zenoni, Theodoſio, Diſterio, Porphyrio, Saturnino, Alani, Paulo, Ammonio, Heliano;

Alteri Paulo, Euſebio.

Et omnibus, qui in Æliæ Encæniis congregati ſunt, catholicis epiſcopis
Theophilus in Domino ſalutem.

Dominis dilectiſſimis, & fratribus, & coepiſcopis

Epiphanio, Marciano, Agapeto, Boethio, Helpidio, Eutaſio, Norbano, Macedonio, Ariſtoni, Zenoni, Aſiatico, Heraclidi,

Alteri Zenoni, Kiriaco, Aphrodito,

Theophilus in Domino Salutem.

1. ARbitror quod ante noſtras literas velox ad vos fama pertulerit, quoſdam in monaſteriis Nitriæ *a* Origenis hæreſim ſerere, & Monachorum puriſſimum cœtum potione turbida propinare. Quamobrem compulſi ſumus ad ipſa loca *b* pertimeſcentes Sanctorum precibus, & maxime Patrum, & Presbyterorum qui præſunt monaſteriis, ne dum nos ire ceſſamus, ii, qui prurientibus blandiuntur auribus, ſimplicium corda perverterent. *c* Quorum nobilitas in ſcelere eſt, & tam rabidus furor ad omne facinus quod imperitia ſuperbiaque ſuggeſſerit, ut præcipites ruant, nec intelligant menſuram ſuam, ſed apud ſemetipſos ſapientes, qui ſons erroris eſt, maximos * Mſ. *vesana & dementia.* *d* putantes ſe quod non ſunt. Denique in tantam prorumpentes dementiam, ut *e* in ſe verterent manus, & propria ferro membra truncarent; putantes ſtultæ cogitationis arbitrio, hinc religioſos & humiles ſe probari, ſi mutilata fronte, & ſectis auribus incederent. Equibus & unus linguæ partem *f* mordicus amputavit, ut ignorantibus quoque oſtenderet, quam timide Dei jura * ſervaret, & ex ipſa debilitate præpediti monſtraret eloquii quanto furore pectoris æſtuaret. Quos quia reperi cum quibuſdam peregrinis, qui in Ægypto parumper habitant, ad *g* veſtram provinciam tranſmigraſſe, & homines pauperes, gratia & pecuniis ineſcatos, qui debuerant manu, & labore victum quærere, ut impleatur in eis quod ſcriptum eſt, *In circuitu impii ambulabunt*, velle in ſimilitudinem Judæorum prius igne conſumi, quam Origenis videre ſcripta damnari: quodammodo proclamantes, *Poſuimus mendacium ſpem noſtram, & mendacio protegamur*: ne ſorte & in illis partibus * plebis, & Monachorum turpent animos, & qui debuerant pro ſcelere correpti agere pœnitentiam, *i* nitantur contra nos, & mendaciorum cuniculis ſubvertant veritatem; juſtiſſimum duxi ſcribere Sanctitati veſtræ, & breviter nuntiare, quod e vicino Epiſcopis congregatis, qui prope impleB rent numerum Synodi *k* perrexerim Nitriam & coram multis patribus, qui de tota pene Ægypto convolaverunt, lecti ſunt libri Origenis, in quibus implo labore ſudavit, & conſenſu omnium condemnati.

2. Nam cum legeretur volumen περὶ Ἀρχῶν, quem nos *de Principiis* poſſumus dicere, in quibus ſcriptum eſt quod *l* Filius nobis comparatus, ſit veritas, Patri conlatus, mendacium: Et rurſum, Quantum differt Paulus, & Petrus a Salvatore, tanto Salvator minor eſt Patre: Et iterum, Chriſti regnum finietur aliquando, *m* & Diabolus cunctis peccatorum ſordibus liberatus, æquo honore decorabitur, & cum Chriſto ſubjicietur: Et in alio libro, C qui *n de Oratione* inſcribitur: Non debemus orare filium, ſed ſolum Patrem, nec Patrem cum Filio; *o* obturavimus aures noſtras, & tam Origenem, quam diſcipulos ejus conſona voce damnavimus, ne modicum fermentum totam maſſam corrumperet. Quid loquar de reſurrectione mortuorum, in qua perſpicue blaſphemat, & dicit, quod *p* poſt multos ſæculorum recurſus corpora noſtra paulatim redigantur in nihilum, & in auram tenuem diſſolvantur; ac ne parvum hoc putaremus, adjecit: Reſurgens corpus non ſolum corruptibile, ſed mortale erit. Ut ſcilicet Dominus atque Salvator fruſtra deſtruxerit Zabulum, qui mortis habebat imperium; ſiquidem & poſt reſurrectionem corruptio, & mortalitas in nihilum reſolutis corporibus dominatur humanis. *q* De Angelis quoque temeraria aliqua confinxit, ut cuncta in cœlo miniſteria ſervitutis Dei non ſint in cælo creata; * ſed diverſis lapſibus & ruinis varia officiorum ſortiti ſint nomina, cauſſaſque veteres præceſſiſſe, quibus creverint, vel decreverint. Et inter hæc quaſi doloris impatiens, clamante populo, *Quæ ſurſum eſt Jeruſalem, libera eſt*, nihil in ea purum, nihil a vitiis liberum & perpetua ſecurum virtute, contendit. Non ſtetit hac tenus prophana de Angelis diſputatio, ſed proficiens, in ſcelere: *r* Sicut

1. Cor. 5. 6. & Gal. 5. 9.

Pſ. 11. 9.

Iſai. 28. 15. juxta LXX.

* Mſ. *plebis.*

* Mſ. *& ut*

cut Dæmones, inquit, sidere hostiarum, assidentes aris gentilium, pascebantur, ita & Angeli sanguine victimarum, quas spiritualium typus immolat Israel, fumo thymiamatis delectati, versabantur prope altaria, & hujuscemodi alebantur cibis. Quis non putet eum nihil ultra invenire potuisse, in quod mens vesana corrueret? Præscientiam quoque futurorum, quæ soli Domino nota est *f* stellarum motibus tribuit, ut ex earum cursu, & varietate formarum, Dæmones futura cognoscant, & vel agant aliqua, vel ab his agenda demandent. Ex quo perspicuum est, eum Idololatriam, & Astrologiam, & varias Ethnicorum * fraudolentæ divinationis præstigias adprobare.

* Mſ. *fraudolentia.*

3. Hæc & hujuscemodi sub nomine Monachorum quidam sentientes, & docentes in monasteriis versabantur. Cumque indigne ferrent, auctorem tanti mali cum suo errore damnari, quosdam inopes & servos spe gulæ sollicitatos suo junxere comitatui, *t* & facto cuneo, sedenti in Alexandria vim facere conati sunt; volentes causam *u* Isidori, quem nos propter verecundiam, & Ecclesiæ disciplinam Episcoporum judicio servabamus proferre in medium, & auribus Ethnicorum * dictu pudenda ingerere, ut seditio & turbæ contra Ecclesiam miscerentur; quorum consilia destruxit Deus, sicut Achitophel. Omnis autem conatus eorum hic erat; ut sub nomine Isidori hæresim defenderent, qui multis episcopis propter *x* varias causas a communione sanctorum fuerat separatus. Interim mulier & filius ejus adolescens ab his producitur in medium, & in loco urbis celeberrimo, *y* quem ni fallor Genium vocant, collocantur. Clamitant quidquid in nostram invidiam esse credebant, Gentilium contra nos populos concitantes, ea quæ aures Infidelium libenter audirent. Inter quæ & destructionis *z* Serapii, & aliorum Idolorum, eos qui in fugam admonentes, vociferantur. Non sic in jura templorum in Nitriæ monasteriis. Hæc autem universa faciebant putantes sic turbas jungi Infidelium, & Isidorum Episcoporum judicio eripi; ne cum *a* muliere audiretur, & puero, & nobis invidiam concitarent, qui volebamus, eum præsentibus Clericis, & fideli populo in Ecclesia, patienter audiri, & servari in persona ejus cum omni timore Dei, & mansuetudine ecclesiasticam regulam. Neque enim inimici ejus sumus, nec in aliqua re tam illum, quam paucos servos atque fugitivos, qui ejus negotii socii sunt, læsimus; sed Dei timorem & normam rigoris Evangelici *b* familiaritati pristinæ & necessitudini * prætulimus. Qui cum accersitus esset ad quæstionem coram Episcopis, & omni Clero negotium * dicere, & crebrius vocaretur ad causam, cœpit subterfugere, & differre diem ex die: illa videlicet spe, ut multorum sermo narrabat, quod paulatim mulieris silentium redimeret. Et hoc faciens, sanctorum fratrum animos vulnerabat. Quis enim * ambigit, fiduciam bonæ esse conscientiæ: fugam autem, & dissimulationem, ut parcius loquar, & aperte proferam quod sentio, apud plerosque genus confessionis judicari? Præsertim cum grave ei mulier datis libellis * crimen impingeret, & hoc per populos jactaretur, illum magnopere agere, ut quolibet potius genere, quam Episcoporum judicio res finem acciperet. Quæ mulier, ignorante me, amicorum ejus studio, & in * albo viduarum descripta est, ut refrigeriis eleemosynæ dolorem vulneris solaretur. Quod postquam a quodam Diacono didici, qui intrepidus nuntiabat, mulierem scriptam in viduarum numero, ut taceret, quod objecerat: illico per multos Isidoro indicem prodidi, & monui, ut episcoporum se judicio præpararet, muliere dumtaxat a cæterarum consortio separata, donec causæ videremus eventum. Neque enim fas erat, eam Ecclesiæ opibus substentari, quæ tantum crimen aut dixisset temere, aut tacuisset. Iste est signifer hæreticæ factionis. Hoc utuntur duce vel locupletissimo ii, quos in exordio epistolæ descripsimus: qui possit præbere cibos, & peregrinationis eorum incommoda sustentare. Ubi furor & cædes necessariæ sunt, nullius alterius indigent auxilio: ubi expensæ & sumptus varii, nihil largitore accommodatius.

* Mſ. *perfidiæ.*
* Mſ. *dicere.*
* Mſ. *ambigit.*
* Mſ. *cum.*
* Mſ. *albo.*

4. Dolent contra me atque insaniunt, quare solitudines & habitacula Monachorum in quibus sancta conversatio est, non permiserim impiis Origenis dogmatibus pollui. E quibus ut cætera prætermittam *c* in libris Resurrectionis, * quos scripsit ad Ambrosium, dialecticum morem imitans disputandi, in quo scisitatio est, atque responsio, artis magicæ prædicator his verbis *d* est. Ars magica non mihi videtur alicujus rei subsistentis * vocabulum, sed etsi sit, nequaquam est operis mali, nec quod haberi possit contemptui. Quæ dicens perspicue Domino contradicit, qui loquitur per Prophetam, *Ita nunc in incantationibus tuis, in multis * veneficiis tuis, quæ didicisti ab adolescentia tua, si possint tibi prodesse. Laborasti in consiliis tuis: stent Astrologi cæli & * salvum te faciant, & qui contemplati sunt sidera, nuntient tibi quid super te futurum sit.* Præterea in libris περὶ Ἀρχῶν & hoc persuadere conatur, quod vivens Dei *f* Sermo non assumpserit corpus humanum, & contra Apostoli vadens sententiam scripsit: Quod qui in forma Dei æqualis erat Deo, non fuerit Verbum Dei, sed anima de cæleſti regione descendens, & se de forma æternæ majestatis evacuans, humanum corpus assumpserit. Quæ dicens Joanni apertissime contradicit scribenti, *& Verbum caro factum est.* Nec potest anima credi Salvatoris, & non Deus Verbum, & formam, & æqualitatem paternæ majestatis habuisse. In alias quoque impietates furibundus * exsultat, voleus eum, qui in consummatione sæculorum, & in destructione peccati semel passus est, Dominum nostrum Jesum Christum *g* pro Dæmonibus quoque & spiritalibus nequitiis crucem aliquando passurum. Nec meminit Pauli scribentis, *Impossibile est, eos qui semel sunt illuminati, gustaverunt & donum cæleste, & participes sunt facti Spiritus Sancti, gustaverunt nihilominus bonum Dei Verbum virtutesque sæculi venturi, & prolapsi sunt, renovari iterum ad pœnitentiam, rursum crucifigentes sibimetipsis filium Dei & ostentui habentes.* Si hoc scire * voluisset, immo si non ea quæ scit, * contemneret, nunquam Apostolo contradicens, pro Dæmonibus quoque * diceret, Christum passurum, & eum * præberet ostentui: clausa, quod legimus, aure pertransiens, *Christus resurgens a mortuis, ultra non moritur: mors ei nequaquam dominabitur. Quod enim mortuus est peccato, mortuus est semel, quod autem vivit, vivit in Domino.* Hoc enim quod dicitur *semel*, non secundum recipit, nec tertium: unde Apostolus sciens eum semel crucifigi,

* Mſ. *fraudolentia.*
* Mſ. *dicta.*
* Mſ. *quod*
* Mſ. *vocabulo.*
* Mſ. *benesicia.*
* Mſ. *salva*
* Mſ. *vota*
* Mſ. *continuos.*
* Mſ. *dicere*
* Mſ. *præberet*

x. Reg. 15.

Isai. 47. 12. juxta LXX.

Philip. 2. 7.

Joan. 1. 1.

Hebr. 6. 6.

Rom. 6. 9.

Heb. 9. 27. figi, tota ad Hebræos affirmat audacia : *Hoc enim ſecit ſemel ſeipſum offerens.*

5. Ob hanc & alia plurima, de quibus ſcribere epiſtolaris ſermo non patitur, condemnati ſunt, & ejecti de Eccleſia ; * ſed ſatuitati juncta ſuperbia, epiſcoporum judiciis contradicunt, cohæreticum ſuum nitentes ſeditione defendere, & per alienas provincias ſuberrantes, damnati damnatum habent ducem, & hujus operis eriguntur. Obſecro itaque vos, fratres cariſſimi, ut ſi * iſtuc veniunt, præceptis Evangelicis eos ad lachrymas provocetis. Voti noſtri eſſe, & illos, & alios errores corrigere pœnitentia, & digne ſuo nomine converſantes, *b* ut qui vocantur Monachi, ſi tamen hoc eſſe cupiunt, quod dicuntur, ſilentium diligant, & fidem Catholicam, quibus nihil omnino eſt * præferendum. Sed ut audio, imitantes Zabulum, huc illucque diſcurrunt, & quærunt quos ſuis impietatibus devorent. Putant enim inſaniam, fidem, audaciam, fortitudinem ; & iccirco erecti in ſuperbiam, Eccleſiaſticæ * prædicationi Origenis doctrinam, quæ Idololatriæ mixta eſt, præferunt. Sicubi ergo fratres, & plebem, quæ vobis credita eſt, turbare tentaverint, cuſtodite gregem Domini, & inſanos impetus eorum reprimite. Nihil eis nocuimus, nihil *i* tulimus : una cauſſa in nos odiorum eſt, quod uſque ad mortem parati ſumus fidem defendere.

* Mſ. *illuc.*

* Mſ. *perfrendum.*

1. Pet. 5. 8.

* Mſ. *prædicationis.*

6. Cætera prætermitto, quomodo nobis necem inferre tentaverint, & quibus inſidiis id machinati ſunt, quando & eccleſiam, quæ eſt in monaſterio Nitriæ, poſtquam damnati ſunt, occupaverunt ; ut & nos, & * plurimi nobiſcum Epiſcopi, ac Monachorum patres, & vita, & ætate venerabiles, ingreſſu ejus * prohiberentur, conductis libertinis & ſervis, qui propter gulam & ventrem ad omne facinus armati ſunt. Cumque opportuniora Eccleſiæ *k* quaſi in obſidione urbis, tenerent loca, palmarum ramis fuſtes, & bacillos protegebant, ut ſub pacis inſignibus paratos ad cædem animos diſſimularent. Et ut firmior eſſet factio, & promptior cuneus ad audaciam, multis ingenuorum pecunias diviſere, qui acceperunt non ut ſceleri conſentirent, ſed ut nobis *l* provideremus conatus eorum, & paratas inſidias panderent ad cavendum. Quod cum cerneret innumerabilis frequentia Monachorum, cœperunt omnes vociferari, & paucorum furorem conſono clamore terrere, ut ſaltem metu Collectam fieri * finerent, & Eccleſiæ jura ſervari. Et niſi gratia Dei multitudinis impetum refrenaſſet, *m* evenifſet aliquid, quod ſolet in ſeditionibus fieri ; in tantum enim nefarii homines temeritatem, immo inſaniam præruperant, ut ſanctæ quoque converſationis Monachi, & ſemper manſuetiſſimi eorum furorem ſuſtinere non * poſſent. Quæ nos omnia *n* Dei auribus patienter, & humiliter tulimus, providentes ſaluti eorum, qui contra nos hoſtiliter pugnabant : ita dumtaxat ut eccleſiaſticas regulas & fidem rectam nullius amicitiis donaremus : quod potens eſt Dominus & nobis, & omnibus ſervis ſuis in commune concedere, ut neceſſitudini hominum præferamus fidei unitatem. Simulque & vos petimus, ut ſinguli cum populis qui vobis creditи ſunt, oretis attentius, & * Deum miſericordiam deprecemini, quo poſſimus hæreticorum inſidiis reſiſtentes, habere pacem cum his, qui ſemper pro veritate pugnaverunt, omneſque ſimul coronam juſtitiæ præſtolemur. Fratres qui vobiſcum ſunt, *o* plebs quæ mecum eſt, in Domino ſalutat.

* Mſ. *finerent.*

* Mſ. *poſſint.*

* Deo

V. CL. DOMINICI VALLARSI NOTÆ.

a Antiquarius ad libri oram *Origenis libros*, *vel ſcripta*. Nempe cum in apographo pridem eſſet cum præpoſitione *in hæreſim*, quod librarii eſt mendum, ille explicare conatus eſt, ac ſi diceret, *in hæreſim adſtruendam*. Porro qui Nitriam montem incolebant, Monachos, quique etiam ex Sceti regiuncula Scetini dicti ſunt, primos Origeniſmi veneno fuiſſe imbutos notum ex Niceta Theſaur. Orthodox. fidei L. 4. Hæreſ 31. e quibus præcipuos Dioſcorum, Ammonium, Euſebium, Euthymium, germanos fratres, hoc ſub quorumdam nomine a Theophilo inuti, non dubium eſt.

b Iterum marginali antiqua nota additur, *tranſire vel pergere*. Sed forte *compulimus* legendum eſt pro *compulſi ſumus*, aut certe illud *pertimeſcentes* loco movendum eſt, ac voci *monaſteriis* poſtponendum, quo ſenſus perſpicuus ſit.

c Haud aliter Hieronymus ipſe contra Helvidium non longe a fine : *Nobilis es factus in ſcelere.*

d Malim *putrui ſo*. Sed hujuſmodi paragramm..., quæ ſcribarum vitio irrepſiſſe non dubium eſt, ſi religioſe a nobis repræſentantur, ipſe per ſe Lector nullo negotio emendabit.

e Hujuſmodi furoris exempla paſſim occurrunt in Donatiſtarum hiſtoria. De Origeniſtis vero præter iſtud Theophili teſtimonium, unus, quod ſciamus, tradit Guido Perpinianus ſæculi decimi quarti ineuntis ſcriptor Summæ de Hæreſibus in Origenianos, ubi hæc ipſa recitat verba, quod *propria ferro membra truncarent, ut tali verba, quod propria ferro membra truncarent, ut tali verba, quod propria ferro membra truncarent, ut tali verba, quod

l Præcipua iſthæc Origenianæ hæreſeos blaſphemia depravatiſſime in Ambroſiano archetypo ſic legitur, *quod Filius nobis comparatus eſt S. Veritate, poſt conlatus mendacium*. Emendatiſſime ex Hieron. epiſt. ad Avitum cap. 1. ubi illud impugnat dictum ab Origene, *Filium quantum ad Patrem, non eſſe veritatem, quantum ad nos, eſſe imaginariam veritatem*. Planiſſime vero ex Auguſtino de Hæreſ. ad Quodvultdeum Hæreſ. 43. *Dicit præterea Origenes, quod Filius Dei ſanctis hominibus comparatus, ſit veritas, Patri conlatus, mendacium*. Paria ſunt, quæ ex Palæſtinorum Antiſtitum ſequenti epiſtola (quod & ſupra innuimus, eſtque imprimis adnotandum) in ſummas de Hæreſibus exſcribit contra Origeniſtas Guido Perpinianus: *Quod Filius nobis comparatus, ſit veritas, Patri conlatus, mendacium; & quod eſt Petrus & Paulus ad Salvatorem, hoc eſt Unigenitus Filius, & Deus Verbum comparatus Patri*. Hinc porro Origenes περὶ ἀρχῶν lib. 1. cap. 2. dixerit, quæ Ruffinus artificioſa interpretatione ita obduxit: *Imago ergo eſt inviſibilis Dei Patris Salvator noſter, quantum ad ipſum quidem Patrem, veritas, quantum autem ad nos, quibus revelat Patrem, imago eſt, per quam cognoſcimus Patrem*. Eſt autem e re noſtra, quæ hic ſubinde notantur Origenis placita, ex Theophilo iterum, Hieronymo, aliiſque ejus cauſſa ſcriptoribus expendere, quo & clarius enucleentur, & de monimenti hujus ſinceritate, facta locorum comparatione, certiſſime conſtet. Interim nec omittendum, iſtud in archetypi albo lemma notari: *In quibus diſſitit vel prædicationibus Origenis hæreſis condemnatur*.

m Compendiaria ſcriptione erat in MS. *ablr*, ex qua *Diabolus* omnino excudendum eſt. Sæpe autem Hieronymus, Theophilus, Epiphanius hunc de Diaboli reſipiſcentia errorem Origeni exprobrant; quod adductis teſtimoniis explicare non oportet. Item quod ſiniendum Chriſti regnum poſt rerum omnium ἀποκατάστασιν ſenſerit, paſſim illi crimini dant lidem Patres, & Auguſtinus contra Priſcillianiſtas, & Juſtinianus epiſt. ad quintam Synodum, quam Cedrenus refert, ut alios omittamus. Nam, quod doctiſſ. Huetius monet, in iis qui nunc exſtant Origenis libris, nullus ſuppetit locus, unde tam diræ criminationi fides accedat.

n Mendoſe erat in archetypo uno verbo *decoratione*, tum *ſcribitur*. Notiſſimus porro eſt περὶ ἀρχῶν Adamantii liber ad Ambroſium & Tatianam. Accuſationem vero iſtam *Non eſſe evangelium Filium, neque cum Filio Patrem*, alibi urget Theophil. Paſch. I. ex eoque Hieronymus, & Auguſtinus ad Quodvultdeum Hæreſ. 43.

o Veterum iſte Chriſtianorum mos erat, ſi quando impium aliquid, & a fide Catholica alienum audirent, ſubito aures obturare. Clariſſimum habes exemplum lib. 2. Recogn. Clementis. Sed præcipue ad rem noſtram Hier. contra Ruffinum lib. 1. *Lectis*, inquit, *nuper Papæ Theophili epiſtolis, in quibus Origenis exponit errores, dicitur obturaſſe aures ſuas, & auditorum tanti mali clara coram omnibus voce damnaſſe*: quibus verbis haud dubium eſt, hunc ipſum Synodicæ locum indicari.

p Hieronymus quoque epiſt. ad Avitum cap. 1. ab Origene pronuntiatum tradit, *Corporales ſubſtantias penitus diſſipatas, aut certe in fine omnium hoc eſſe futura corpora, quod nunc eſt æther, & cælum, & ſi quod aliud corpus ſincerius, & purius intelligi poteſt*: quibus addit: *Quod cum ita ſit, quid de reſurrectione ſentiat, perſpicuum eſt*. Tum ipſe Theophilus Paſchali 1. *Inter cætera etiam reſurrectionem a mortuis, qua ſpes ſalutis noſtræ eſt, ita corrumpit, & violat, ut audeat dicere, corpora noſtra rurſum corruptioni, & morti ſubjacentia ſuſcitari*: & poſtea: *Dicit corpora, quæ reſurgunt, poſt multa ſæcula in nubilum diſſolvenda, nec futura aliquid, niſi cum de calorum manſionibus anima ad inferiora dilapſa indignerlur nobis* (lego *nouis*) *qua alia rurſum fiant, prioribus omnino deletis*: tum infra: *Quod ſi, ut falſo putat Origenes, non ſolum corruptibile, ſed & mortale corpus eſt ſuſcitandum, ergo unum atque idem corruptio, & incorruptio*.

q In proœmio περὶ ἀρχῶν hæc de Angelis conſtituerat, licet ex Ruffini interpretatione ſubinde emolliantur. Manifeſte autem Origenis dogma prodit Leontius Byzantius in ſcholiis Act. 10. ubi a Diaboli lapſu, ἐνυπάρξεως, inquit, αὐτῷ πάσας αἱ ἄλλαι δυνάμεις, καὶ οἱ μὲν πάνυ ἀμαρτωλοὶ, δαίμονες ἐγένοντο. οἱ δὲ ὅτι ἐλάττων ἁμαρτίαν, οἱ δὲ ὅτι ἐλάττων ἀρχάγγελοι, καὶ ὅπως ἑκάστῳ ἁμαρτία πρὸς τὸν οἰκεῖον ἀμαρτίαν αὐτὸ ἀνέβαλεν. *Deſciverunt autem cum illo omnes aliæ Virtutes, & quæ plus peccaverant, Dæmones evaſerunt, quæ minus, Angeli, quæ adhuc minus Archangeli; & ita conſequenter unuſquiſque pro peccati ſui merito accepit*.

r Libro 3. contra Celſum, ubi Δαιμόνων, dixit καὶ περὶ τῶν θυσιῶν, καὶ τῶν αἱμάτων, καὶ τῶν ἀπὸ τοιούτων ἀναθυμιάσεων, *Dæmones circa hoſtias & ſanguinem, & circa ſanguinis halitus padoremque continuo verſari*: tum lib. 7. *fumo thymiamatis, & ſanguinum atque holocauſtorum odore nutriri*, atque iterum lib. 8. & latius in Protreptico ad Martyrium. At de bonis Angelis eadem docuiſſe haud ſcimus, niſi ſi in περὶ ἀρχῶν libro dixerit, quæ Ruffinus calide diſſimulaverit.

s Videndus Auguſtin. lib. 5. de Civit. Dei cap. 1. ubi iſtud Origenis confutat dogma; & Euſebius, qui Præparat. Evang. lib. 6. ejuſdem Adamantii fragmentum Commentarior. in Geneſim tom. 3. exhibet, ubi aſtris futurorum ineſſe ſignificationem aſſirmat. Sed hæc jamdiu invaluerat in Origenem accuſatio, quod dixiſſet, effectricem gerendarum rerum aſtronomiam, ut ex anonymo Apologia ejus auctore apud Photium cod. 117 conſtat.

t Sapius Theophilo illata vis eſt, ut quam proprie hoc doleat, ex ejus hiſtoria affirmare, non ſit expeditum. Omnium eſt illa notiſſima, quam Caſſian. collat. 10. cap. 2. narrat, Ægyptios nempe Monachos cum Theophili offenderentur opinione, qua Deum incorporeum eſſe certis argumentis adſtruebat in Paſchali quadam epiſtola, facta mane advolaſſe Alexandriam, ut eum interficerent, quos ille ambiguo hoc dicto compeſcuit: *Sic ego vos vidi, quaſi faciem Dei*. Verius tamen illud nunc queritur, quod Georgius Alex. in Vit. Chryſoſtom. & Symeon Metaphraſt. in ejuſdem vita tradunt, extorres ex Ægypto Monachos tot, tantiſque Theophili perſecutionibus, Alexandriam profectos, ita miſerabili ſuo habitu plebem commoviſſe, ut hac Epiſcopum latitantem ad necem depoſceret, vixque Præſidis adhortationibus ſe lari tandem potuerit.

u Erat hic Presbyter Alexandrinus ac Monachus pridem Theophilo carus, ſed poſtea quibuſdam de cauſſis, quas infra expendemus, miro odio habitus. Hunc ſtudio partium, ut uſuvenire ſolet, alii cum Palladio in Lauſiaca impenſe laudant: alii ſuggillant, atque inſectantur. Hieron. contra Joan. Jeroſolym. ad Pammach. *Iſte Iſidorus*, inquit, *qui in cælum tuis Laudibus tollitur, ideipſum infamatur Alexandriæ, quod in Jeroſolyma, ex quo non legatus advenſſe videtur, ſed ſectus*. Hallucinantur vero anonymus vitæ Chryſoſtomi ſcriptor, tum Symeon Metaphraſtes, qui hunc cum Iſidoro Peluſiota confundunt; niſi forte ipſe quoque e Peluſio fuit, cum Alexandrinus tamen vulgo audiat. Et Iſidorus quidem Peluſiota Theophilum graviter coarguit, epiſt. 131. quod Joannem Chryſoſtomum iniquæ ſit perſequutus, *cum intimicitiam*, inquit, *& odium adverſus hominem mihi cognominem propria perverſitatis occaſionem reperiſſet*.

x Cauſſa, ob quas exularit ab Eccleſia Iſidorus, eique infenſus fuerit Theophilus, apud ejus quoque ævi ſcriptores incerta ac leves perhibentur. Refert Sozomenus narratum a multis, quod admiſſam a Petro Alexandrinæ Eccleſiæ Achipresbytero quæſtus gratia ad myſteriorum communionem mulierem quamdam Manicheiſmo infectam, priuſquam hæreſim ejuraret, Iſidorus teſtimonio ſuo confirmabat, id ex Theophili ſententia Petrum feciſſe: quare utrumque ex Eccleſia expulerit Theophilus. Sed aliter a viro cum Nitrienſibus Monachis converſari ſolito accepiſſe ſe dicit. Duas nempe cauſſas habuiſſe Theophilum, cur Iſidorum inſectaretur, alteram illi & Petro communem, quod teſtificari recuſaſſent Theophili ſororem hæreſem fuiſſe ſcriptam; alteram Iſidoro peculiarem, quod cum pauperum curam gereret, erogatas in eorum uſus pecunias, Theophilo in exſtruendis templis abſumere volenti, dare renuiſſet. Simile quid habet Palladius in Vita Chryſoſtomi. Verum quæ hic Alexandrinus Epiſcopus ingerit de muliere, & puero adoleſcente, deque datis contra Iſidorum libellis, & inflicta vulnere, ſpeciem longe aliam præferunt. Revera Palladius in Dialogo intentatam dixit Iſidoro ab Theophilo accuſationem longe graviſſimam; ut ipſe qui accuſabat, enormia ſcelera, quæ ille admiſerat, verbis exprimere non auderet.

y Hæc interpretem ſapiunt magis quam auctorem; haud enim poterat de loci nomine Theophilus dubitanter loqui. Eſt autem, ut videtur, Ξενῶν, *Xenion* locus, ubi hoſpites convenirent.

z Celeberrimum totius Erhnici orbis templum Serapidis erat Alexandriæ, quod Dionyſius Jovis Sinopitæ vocat, & magnifice deſcribit,

Ἔνθα Σινωπίτην Διὸς, μεγάλοιο μίλητρα
Χρυσῷ τιμήεντα τετεύχαται, οὐκ ἀδαήμων
Ὃς δὴ ὑπ' ἀνδρείοισι δυώδεκα ἆθλα ἔθηκε.

Vide Euſtathium in hunc locum. Sed hic apud Auctorem noſtrum turbatus eſt ſenſus verbis *qui in fugam*, quorum loco ſcribendum facile videretur *qui in nos fuerunt*, vel *qui nos fugarunt*, aut *eorumque fuga*, ſcilicet *Idolorum*, aut tandem, *noſque in fugam admiſerunt*.

a Perperam in archetypo erat *martyr*, quod facile compendiariis notis pro *muliere* ſcriptum eſt: nos ex ſuperiori atque inferiori contextu emendamus.

b Impenſe enim Iſidorum antea amaverat Epiſcopus Alexandrinus, & beneficiis devinxerat ſibi, ut etiam poſt Nectarii obitum ad Conſtantinopolitanam ſedem illum evehere modis omnibus ſtuduiſſet.

c Intellige *de Reſurrectione dialogos duos*, quorum memi-

nit

minit Euſebius VI. 24. & a duobus aliis de eodem argumento libris optime diſtinguit Hieronymus in fragmento epiſt. nunc 33. ad Paulam. Bene vero eſt quod hinc diſcimus, Ambroſio, celeberrimo nempe ἐφοδιαστῇ ſuo fuiſſe ab Origene inſcriptos, jamdiu enim interciderunt. Mox in archetypo erat *ſuſcitatus* pro *ſeſcitatus*, quod ex ingenio nos, cogente orationis ſenſu, ſocimus.

d Iiſdem verbis in Paſchal. 1. n. 1. Theophilus, ſive ejus interpres Hieronymus: *magicis quoque artibus pretium tribuens*, Origenes, *in tractatibus ſuis his locutus eſt verbis: Ars magica non mihi videtur alicujus rei ſubſtantiæ vocabulum, ſed eſſe ſit, non eſſe operis mali, ne quis eam habere poſſe contemnat.* Sic anonymus ſupra laudatus apud Photium inter Origenianas criminationes hanc quoque recenſet, quod dixerit ὅτι ἡ κακὸν Μαγία; & qui in eumdem Origenem paulo iniquior videtur Euſtathius Antiochenus lib. de Engaſtrimytho.

e Vitioſe erat in mſ. *contemplatus es*, minori numero, tum plurium, *mentiont*. Utrumque exegimus ad ſacrum textum, & præcipue Græcum οἱ ἐροῦσι &c.

f Ex Græc. λόγος quod eſt *Verbum*. Hanc porro de anima Chriſti doctrinam longe abſonam iterum execratur Theophilus in 1. Paſch. quod nempe illud Pauli Philipp. 2. 7. *Non rapinam arbitratus eſt, eſſe ſe æqualem Deo, ſed ſemetipſum exinanivit, formam ſervi accipiens*, ad Chriſti animam retulerit, quam Deo æqualem crediderit, & non ipſum Verbum, ſed ſolam ejus animam ad terrena veniſſe. Vide Juſtinianum epiſt. ad Menam in fine, ubi delirium iſtud exagitat ex libris περὶ ἀρχῶν, nam in Ruffini verſione diſſimulatur.

g Hæc rurſum devoventur Paſchal. 1. quod *Chriſtum*, A *dixerit Origenes pro Damonibus, ut ſpretatibus requiſitis apud ſuperos adſigendum crucis*. Et Hier. Apologet. in Ruffinum lib. 1. cap. 3. *Origenes tuus*, inquit, *licet Chriſtum dicere ſæpe paſſum, & ſapius paſſurum, ut quod ſæpe profuit, ſemper proſit aſſumtum*: quæ exaggerans Epiſt. ad Avitum cap. 4. inde conſtanti offendit, licet ille, Origenes, *non dixerit: ſicut pro hominibus homo factus eſt, ut homines liberaret, ſic & pro ſalute Damonum, Deum ſuorum quod ſunt ii, ad quos venturus eſt liberandos*. Confer, ne longiores ſimus teſtimoniis adducendis, Orofium in Commonitorio, & Severum Sulpitium Dialog. 1. c. 3. Juſtinianum ſæpius laudata ad Menam epiſtola &c.

h Supple *eſſe*, aut verius leg. *conuerſari*, & vid. Paſchal. II. n. 22. ſub finem, ubi eadem eſt ſententia de Monachis.

i Suppleri locum jubemus, ac legi *nihil injuria intulimus*. Conjecturas noſtras ipſe confirmat Theophilus in Paſchali altera n. 23. *Nihil eis intulimus injuria, nihil nocuimus &c.*

k Sic ex ingenio locum emendamus, legendumque B omnino conſtituimus, *quaſi* pro *qui*, & *tenerent* pro *teneretur*, quæ duo erant in archetypo librarii ſphalmata, quæ ſenſum evertebant. Porro ſimillimum huic locum de baculis ad diſſimulandam eadem, arborum foliis contectis, habet Hier. in ſuperioribus epiſtolis, qui tamen menti non occurrit.

l Malim ſcribi *prodoreat*, concinniori ſenſu.

m Mendoſe erat in mſ. duobus verbis *& veniſſet*.

n Facile ſcripſerat Hieron. *ſurdis auribus*, quemadmodum jubemus legi pro *Dei auribus*, quod mendum eſt antiquarii, tametſi in textu non immutamus.

o Jam igitur ſoluto Epiſcoporum conventu, poſt aliquod tempus epiſtola data eſt.

SYNODUS HIEROSOLYMITANA

CONTRA ORIGENISTAS.

ANNO CCCXCIX.

Ex P. Maur. ſupp. tom. I. pag. 170.

Synodicam ſuam in qua de damnatis a ſe Origeniſtis certiores Epiſcopos Catholicos faciebat Theophilus Alexandrinus ad epiſcopos Hieroſolymæ coactos encæniis celebris illius templi agendis direxit. Qui ſtatim in concilium coeuntes ſynodicam alteram dederunt ad Theophilum, eademque ſe C *tenere profeſſi, quæ ipſe in ſynodica ſua definiverat. Has literas perinde ac priores ſynodi Alexandrinæ ex oblivione vindicavit Cl. Vallarſius in noviſſima operum S. Hieronymi editione Veronenſi tom. I. epiſtola 93. ex quo illas hic damus.*

RESPONSUM JEROSOLYMITANÆ SYNODI

a Ad Theophilum.

b S. Hieronymo, ut videtur, interprete.

Domno & Honorabiliſſimo Epiſcopo Theophilo, D *Eulogius, Joannes, & cæteri Epiſcopi, qui Jeroſolymis in c ſancta Encæniorum die reperti ſunt.*

NOſti, Domine, cuncta laudabiliter *d* peragi & ante noſtras literas, quod omnis propemodum Palæſtina gratia Chriſti ab hæreticorum aliena ſit ſcandalo, præter paucos, qui Apollinaris erroribus adquieſcentes, noxia præceptoris ſui ſcripta meditantur. Atque utinam, *e* Sanctorum orationibus, non nos inquietarent *f* Judaici ſerpentes, & Samaritanorum incredibilis ſtultitia, atque Gentilium apertiſſimæ impietates, quorum turba quamplurima & ad veritatem prædicationis omnino auribus obturantes in ſimilitudinem luporum gregem Chriſti circumientes, non parvas * nobis excubias, & laborem incutiunt, dum volumus oves Domini cuſtodire, ne ab his dilacerentur. Et quia ſcripſit nobis Sanctitas tua, repertos quoſdam in Ægypto, qui * ex Origenis dogmatibus peſtifera quædam velint introducere in Eccleſiis, & ſimplicium corda decipere: ideo neceſſarium duximus ſignificare Sanctitudini tuæ, quod iſtiuſmodi prædicatio a noſtris auribus aliena ſit. Neque enim audivimus umquam docentes, quod Chriſti Regnum aliquando ſit terminandum. Abſit hoc a Fidelium auribus, Gabriel Angelo loquente ad Mariam de eo qui naſciturus eſt Chriſtus, atque dicente, *Regnabit ſuper domum Jacob in æternum, & regni ejus non erit finis*. Neque quòd Zabulus cunctis peccatorum vitiis liberatus dignitatem obtineat, quam habuit antequam caderet, ita ut & ipſe, & Chriſtus ſub unum Dei Patris redigantur imperium. Qui enim ita credunt, ituri ſunt in tenebras, quæ præparatæ ſunt Diabolo & Angelis ejus. Quod ſi qui ſunt, qui in ſuis Tractatibus tradiderunt, quod Filius nobis *g* comparatus, ſit veritas, Patri conlatus, mendacium: & quod eſt, inquiunt, Petrus & Paulus *b* ad Salvatorem, hoc eſt unigenitus Filius, & Dei Verbum, comparatus Patri; & ut breviter noſtram ſententiam declaremus (neque neceſſe eſt eadem rurſus tractare) quiquumque hoc prædicat, quæ beatitudo tua damnanda ſignificat, & quæ diſcordant ab ea fide,

* Mſ. nobis.

* Mſ. &.

Luc. 1. 33.

de, quam pio ſenſu Patres noſtri in urbe Nicæna ſcripſerunt, & ipſi, & dogmata eorum ſint eccleſiæ anathema, cum Apollinare, qui contra ſanctas Scripturas vadens, imperfectum hominem dicit a Domino Jeſu Chriſto noſtro eſſe ſuſceptum, & non *i* plenam aſſumptionem ejus & animæ & corporis ſalutem datam. Nos enim inſiſtentes Patrum veſtigiis, & ſcripturarum vocibus eruditi, docemus & prædicamus in Eccleſiis, & confitemur Trinitatem increatam, æternam unius eſſe in tribus ſubſiſtentiis, & in una Deitate adorantes. Si quos autem tua Reverentia, vel propter dogmatum pravitatem, vel propter alias cauſſas a communione ſejungit, ſicuti nobis indicare dignatus es, ſcias in noſtris Eccleſiis non recipiendos, donec tu pœnitentiæ eorum, ſi tamen voluerint damnare perverſa, veniam dederis. Saluta omnes qui tecum ſunt Sacerdotales gradu.

a Prodit nunc primum ex eodem Ambroſiano exemplari, in quo poſt alteram Theophili Paſchalem epiſtolam exhibetur.

b Satis probabili teſtimonio id collegiſſe nobis viſi ſumus ex ipſius Hieronymi verbis lib. 1. Apologet. adverſus Ruffinum ſub initium, ubi, *ſi*, inquit, *quidquid contra Origenem & ſectatores ejus dicitur, in te dictum putas, ergo & epiſtola Papæ Theophili, & Epiphanii, ET ALIORUM EPISCOPORUM, QUAS NUPER, ipſis jubentibus, TRANSTULI, te petunt, te lacerant.* Qui enimvero alii Epiſcopi in Origenem, ejuſque ſectatores Epiſtolas ſcripſiſſe intelligendi ſunt, quas per id temporis Hieronymus Latine explicarit, ſi hujuſce in primis Jeroſolymitanæ Synodi Patres non ſunt, quorum hæ literæ proferuntur? Accedit petitum ex indole Ambroſiani libri argumentum, qui non alias ferme continet a Hieronymianis elucubrationibus, tametſi alias proprii ingenii, alias a Græcis Latine converſas.

c Primam Encæniorum templi Jeroſolymitani diem fuiſſe XIV. Septembris ſupra etiam adnotavimus ex Nicephori teſtimonio lib. 8. Hiſtor. c. 10.

d In ms. erat *pati*, quod compendiariæ ſcriptionis vitium arbitrati ſumus.

e Facile in Græco fuerit, *διὰ*, *διὰ τὰν τῶν ἁγίων εὐχὰν*, *ob ſanctorum preces*, ſenſu magis perſpicuo.

g Id ipſum Hieronym. notat ſupra Epiſtol. 82. n. 10. *Sunt hoc Judæi, ſunt variorum dogmatum hæretici, & maxime impuriſſimi Manichæi* &c. Porro de Samaritanorum ſtultitia incredibili, ut Synodi Patres vocant, inſignia argumenta repete ex Epiphanio hæres. IX. Philaſtrio, Leontio Byzantin. de Sectis Act. 11. Gregorio Magno pluribus locis, quibus adde Baronium Annal. XXXV.

g Vitioſe, ut pleraque alia, erat in Ambroſiano libro, *nobis ſit comparatus veritate*: quod emendavimus, ut in ſuperiori Synodica num. 3. ex his Auguſtini de Hæreſibus ad Quodvultdeum: *Dixit præterea Origenes, quod Filius Dei ſanctis hominibus comparatus, ſit veritas; Patri conferatus, mendacium.* Immo vero ex Guidone Perpiniano in ſumma de Hæreſibus, ubi in Origenianæ hunc ipſum locum exſcribens, emendatiori uſus apographo, legit, *quod Filius nobis comparatus ſit veritas*: &c. Quod boni Scriptoris teſtimonium multum ea etiam de cauſſa faciendum eſt, quod hanc Palæſtinorum Antiſtitum Decretalem de nomine appellet, eamque ante annos ſupra quadringentos noverit.

h Iterum ex Perpiniani Carmelitæ teſtimonio locum emaculavimus: in Ambroſiano enim archetypo vitioſe erat *a Salvatore*. Veriſſime autem ille in ſuo legerat, *& quod eſt Petrus & Paulus ad Salvatorem, hoc eſt Unigenitus Filius, & Deus Verbum* (non *Dei Verbum*) *comparatus Patri.*

i Ut ſenſus conſtet, ſitque perſpicuus, *m* literam in fine vocum *plenam aſſumptionem*, dele, quam literam ſexto caſui tam ſæpe in mſſ. veteri vitiota pronuntiatione addi, ii facile norunt, qui veteres membranas aliquando conſuluerunt. Nobis aliud exemplum ſuppeditat literatus lapis domeſtici Muſeoli noſtri, qui Ethnicam ex una parte, Chriſtianam ex alia inſcriptionem refert: & in antiquiori Ethnica legitur:

C SINE. ALTERITRUM. ANIMI. LESIONEM.

ANNO CHRISTI 400.

ANNO CHRISTI 400.

a CONCILIUM CONSTANTINOPOLITANUM

SUB ANASTASIO.

Tempus & locus concilii.

a Concilium Conſtantinopolitanum.) Anno domini 400. Anaſtaſii 3. Arcadii & Honorii 6. Conſtantinopoli eccleſiaſticarum neceſſitatum gratia viginti duo Aſiæ epiſcopi convenerunt, & hanc ſynodum ibidem celebrarunt, in qua ab Euſebio Valentinianopolitano epiſcopo accuſatus eſt Antoninus Epheſi epiſcopus de ſeptem criminibus, & maxime de ſimoniacis ordinationibus; de quibus hæc Palladius in vita Chryſoſt. *Tertiadecima diſtributione* (id eſt, indictione) *venerunt Conſtantinopolim Aſiæ epiſcopi, neceſſitatum eccleſiaſticarum gratia: nobiſcum remorati ſunt præſentibus & aliis epiſcopis, ex Scythia quidem Theotimo, ex Thracia vero Ammone Ægyptio, & ex Galatia Arabiano, metropolis omnibus ac ſenibus, qui viginti duorum implebant numerum. Convenientibus autem omnibus & communicantibus, obſervato Euſebius quidam Valentinianopolitanus epiſcopus congregato concilio, una ſabbati aſtitit, libelloſque tradidit ſynodo, præpoſito* (*ut decuit*) *Joannis nomine, contra Antoninum epiſcopum Epheſi, ſeptem capitula continentes: unum quidem, quod ſuſis ſacris vaſis, argentum in nomine filii depoſuerat. Secundum, quod ſumptum de ingreſſu baptiſterii marmor in* D*ſuo balneo poſuit. Deinde columnas eccleſiæ plures annos jacentes intra ſuum erexit triclinium. Quartum, quod puer ejus homicidium perpetravit, quem habet in miniſterio irreprehenſum. Quintum, quod prædia relicta eccleſiæ a Baſiliſſa imperatoris Juliani matre vendidit, ſibique detinuit pretium. Sextum, quod cum uxori propriæ abrenunciaſſet, rurſus illi congreſſus eſt, filioſque ex ea procreavit. Septimum vero accuſationis caput, quod pro lege atque decreto habet, ordinationes epiſcoporum vendere pro modo reddituum: adſuntque & qui dederunt & ordinati ſunt, & ipſe qui accepit. Eorumque omnium probationes ſe habere aſſerebat.* Hoc judicium cum ob teſtium abſentiam agi non potuiſſet, mortuo interim Epheſi epiſcopo, ad petitionem cleri Epheſini cum Joanne Chryſoſtomo 70. epiſcopi Aſiæ Epheſum convenerunt, ibique in locum demortui epiſcopi Epheſini Heraclidem diaconum elegerunt, & judicium defuncti Conſtantinopoli inchoatum hic abſolverunt, ſexque epiſcopos per ſimoniam ab ipſo ordinatos depoſuerunt. Hæc Palladius in vita Chryſoſt. Socrates lib. 6. cap. 10. Sozom. lib. 8. cap. 6. Vide Baron. anno 400. numero 75. & ſequentibus.

Numerus epiſcoporum.

Cauſa & acta concilii.

Epheſina ſynodus 70. epiſcoporum

EADEM CONCILIA DUO

Habita apud Conſtantinopolim & Epheſum annis CCCC. & CCCCI.

Ex nova collectione Baluzii.

Cum neceſſitates quædam coegiſſent Aſianos Epiſcopos ad urbem regiam Conſtantinopolim accedere, ii cum Epiſcopo Joanne Chryſoſtomo commorabantur, præſentibus etiam aliis ex Scythia Epiſcopis, Theotimo ſcilicet, atque ex Thracia Ammone Ægyptio, & ex Galatia Arabiano, Metropolitis omnibus ac ſenibus, uſque ad viginti duorum Epiſcoporum numerum. Ibi omnibus congregatis atque communicantibus, Euſebius quidam e Cilbianis jugis, Epiſcopus Valentinopolitanus, congregatam ſynodum cum obſervaſſet, una ſabbathi adveniens, libellos tradidit ſynodo, præpoſito ſcilicet, ut conſequens erat, Joannis Chryſoſtomi nomine adverſus Antoninum Epheſinum Epiſcopum, ſeptem ei crimina imputans. Primum quidem, quod conflatis ſacris vaſis, argentum in uſum filii feciſſet. Secundum, quod abiatum de ingreſſu baptiſterii marmor in balneum ſuum tranſtuliſſet; deinde columnas eccleſiaſticas a pluribus annis jacentes intra ſuum triclinium ſtatuiſſet. Quartum, quod puer ejus eadem patraſſet, quem adhuc haberet in miniſterio irreprehenſum. Quintum, quod prædia Eccleſiæ relicta a Baſilina Juliani Imperatoris matre vendidiſſet ſibique vindicaſſet. Sextum, quod dimiſſa uxore ſua, cum ea rurſus coiſſet, liberoſque ex ea ſuſtuliſſet. Septimum, quod pro lege & conſtituto haberet ordinationes Epiſcoporum vendere juxta rationem reddituum. Adſunt, *inquit*, & qui dederunt, quique ordinati ſunt, & ipſe qui accepit; ac præterea probationes habeo. *Ad hæc Chryſoſtomus, ſedato interim zelo, dixit Euſebio:* Euſebi frater, quoniam ſæpe fit ut accuſationes, quæ ſunt a perturbatione animi, faciles probationes non habeant, ſine te exorari ut ceſſes Antoninum fratrem ſcripto accuſare, nobis cauſas moleſtiæ corrigentibus. *Ad hæc ira accenſus Euſebius, durioribus adverſus Antoninum verbis uſus eſt, totus ſe efferens, & in accuſatione perſiſtens. Tum Joannes Paulum Epiſcopum Heracleæ, qui Antonino favere videbatur, hortatus eſt ut amicitiam inter eos reconciliaret; ſurgenſque, Eccleſiam ingreſſus eſt una cum Epiſcopis; (Erat enim ſacrificii tempus) pacemque populo ex more precatus, ſedit cum reliquis Epiſcopis. Clam autem ſubingreſſus accuſator Euſebius, coram omni populo & Epiſcopis libellum alium offert eadem continentem, quæ ſuperius dicta ſunt, adjurans Joannem horrendis juramentis, per ſalutem etiam Imperatorum obteſtans accuſationem ſuſcipere; idque tanta cum perturbatione & animi motu ut putavent populi, ejus videlicet imprudentia perterriti, eum a Joanne petere uti vitam ſibi ab Imperatore impetraret. Joannes vero, ut vidit inſtantiam hominis, ſtudens imperturbatum tenere populum, libellum recepit: lectiſque divinis eloquiis, Panſophium Pyſidæ Epiſcopum orat ut divina dona offerat. Ipſe cum reliquis Epiſcopis egreſſus eſt. Nolebat enim animo turbido ſacrificium facere. Et poſt dimiſſionem populi, conſederunt apud ſe, & ſedens in baptiſterio cum reliquis Epiſcopis, accuſatorem coram omnibus advocans, eum ſic allocutus eſt.* Rurſus eadem tibi dico, quod multi mœrore vel ira compulſi multa & dicunt & ſcribunt quæ probare non poſſunt. Si igitur manifeſte ea noſti de quibus Antoninum accuſas, (Neque enim, ſi poſſis, repellimus; neque trahimus, ſi non poſſis) antequam legatur libellus elige quod expedit. Poſtquam enim lectus fuerit & in aures omnium venerit, confectis actis, non amplius licebit, cum ſis Epiſcopus, abſolutionem petere. *Tum Euſebio ſe in propoſito perſiſtere ſignificante, legitur libellus ab eo oblatus Epiſcopis. Quo recitato, ſeniores Epiſcopi dicunt Joanni.* Auditis tenorem libelli. Cuncta ſane horum capitulorum impia ſunt, & undequaque ſacris canonibus interdicta. Verum ne videamur in his quæ leviora ſunt tempus omne conſumere, optimum erit ab eo incipere quod eſt horribilius. Si enim illud inventum fuerit verum, nullus de capitibus reliquis dubitationi locus erit, cum illius capitis radix omnem iniquitatis ſpeciem progerminet, juxta illum qui ait: Radix omnium malorum eſt avaritia. Qui enim ſuper innocentes munera accepit, & ſpiritus ſancti diſtributionem argento vendere non dubitavit, quo pacto jam parcet ſacris vaſis aut lapidibus aut prædiis Eccleſiæ? *Tunc Joannes quæſtionem inchoat, dicens Antonino.* Quid ad hæc dicis, frater Antonine? *Negavit ille neceſſario. Quomodo enim poſſet ſub exordium ipſum confuſionem ſuam confiteri? Interrogati ſunt qui dederant. Negarunt & ipſi. Poſt hæc, cum inquiſitio ad horam uſque octavam diligenter ageretur, ex indiciis quibuſdam formatum eſt judicium. Poſtremo, ut par erat, ventum eſt ad teſtes, coram quibus & hi dediſſe dicebantur & iſte accepiſſe. Non aderant teſtes, utpote in Aſia conſtituti. Difficultatem igitur eorum ſiſtendorum reſpiciens Joannes, ſatis aliunde haud dubie intelligens illic peragendum reum ubi non ſit difficile teſtes producere, ut ioquuntur Epiſcopi Africani, in Aſiam proficiſci illicque examen peragere conſtituit. At Antoninus viſa illius ſtrenuitate atque incorrupta integritate, utpote ſibi conſcius, adit quendam e proceribus, cujus prædia quæ in Aſia erant ipſe curabat, orans uti profectionem Joannis impediret, exhibiturum ſe teſtes promittens. Iſte vero ſtatim ad Joannem ſubmittit e palatio qui Joanni dicerent indignum eſſe eum, qui ſit Epiſcopus & animarum curam habeat, relinquere civitatem in tanta tumultus expectatione & peregrinationem in Aſiam obire, præſertim cum teſtes illinc facile Conſtantinopolim poſſint adduci. Erat autem expectati tumultus cauſa Gaina barbarus. Itaque Joanni perſuadetur ut maneat, curam ſimul habens & judicii & moleſtiæ teſtium. Interim lucrum inſperatum reo fuit dilatio adventus teſtium, quos aut pecunia aut potentia impedire poterat ne venirent. Prævidens iſta Joannes, cum præſente ſynodo deliberat quoſdam e præſentibus Epiſcopis in Aſiam mittere ad interrogandos teſtes. Delecti ſunt ad id munus exequendum Syncletius Metropolitanus Traja-*

Codex canon. Eccleſ. Afric. cap. 10.

janopolis, Heſychius Epiſcopus Parii, & Palladius Hadrianopolitanus; ea cautione in actis ſynodi adjecta, ut is excommunicatus eſſet qui intra duos menſes non occurriſſet Hypatio Aſiæ civitate, & juramenta ſua perſecutus non ſuiſſet, quia vicini eſſent & qui arguebantur & reliqui Epiſcopi qui cum Syncletio judicare debebant. Poſt hæc deſcenderunt Smyrnam dicti Syncletius & Palladius. Heſychius autem, qui amicus erat Antonini, morbum junxit. Syncletius & Palladius illico per literas adventum ſuum ſignificarunt utriſque partibus, ut concurrentes in eandem civitatem implerent promiſſa. Illi autem cum ſe mutuo corrupiſſent, partim auro, partim jurejurando, amici facti erant ante adventum judicum. Cum vero dicis cauſa ad civitatem Hypæpinorum veniſſent, ſperabant rurſum eludere judices dilatione teſtium, quaſi peregre profecti eſſent ob varias cauſas. Tum judices accuſatorem ſciſcitantur intra quot dies adducturus eſt teſtes, pollicitiſ ſe expectaturos. Ratus ille eos aeris inclementiam ægre ferentes, erat enim æſtatis ipſe ardor, diſceſſuros, ſcripto pollicetur intra quadraginta dies aut productarum teſtes; aut pœnas canonum ſubiturum. Dimiſſus igitur Euſebius ad inquirendos teſtes, omiſſa inquiſitione, Conſtantinopolim venit, ibi delitescens. Expectabant judices, ut par erat, ad quadrageſimum diem: & cum ille nullibi compareret, ſcribunt omnibus Aſiæ Epiſcopis, eum denunciantes excommunicatum, ſive ut deſertorem, ſive ut calumniatorem. Cetevum poſt hoc alios etiam triginta dies perſtiterunt; & cum non compareret, Conſtantinopolim redierunt. Illic cum ipſum offendiſſent, facinuſque illi ſuum exprobraſſent, ille infirmitatem corporis prætexens, pollicebatur, teſtes ſe adducturum. Interim moritur Antoninus, ille nimirum cum quo litem habebat Euſebius. Ea de cauſa Joannes a clero civitatis Epheſiorum & ab Epiſcopis rogatus, Epheſum advenit cum Paulo, Cyrino, & Palladio; congregatiſque Lydiæ, Aſiæ, atque Cariæ Epiſcopis numero ſeptuaginta, ordinationem Epheſinæ Eccleſiæ peragunt, ſucceſſorem Antonino dante Heraclidem Diaconum Joannis, virum, ut ait Palladius, encycliis diſciplinis optime inſtitutum & divinarum ſcripturarum peritum; qui in eremo monaſticam vitam egerat, & per tres annos fuerat Diaconus.

Dum hæc geruntur, Euſebius accuſator ſex reliquorum Epiſcoporum accedit ad ſynodum, rogans ut in communionem ſuſciperetur. Contradicunt quidam Epiſcopi, dicentes ipſum, cum calumniator eſſet, non oportere admitti. At ille, qui ſe calumniatorem non ferebat, eo magis inſtabat, & productarum ſe ſtatim teſtes aſſeverans & eos qui per pecunias fuerant ordinati. Libellum etiam ſynodo obtuſit in hæc verba. Quoniam cauſa iſta biennio maxima ex parte examinata eſt, & ad teſtium adventum facta eſt dilatio, rogo pietatem veſtram ut hodie jamjam teſtes producam. Etſi enim Antoninus mortuus eſt, qui nummos accepit pro ordinatione, attamen ſuperſunt & qui dederunt & qui ordinati ſunt. *Æquum poſtulare viſus. Itaque placuit præſenti ſynodo rem inveſtigari. Incipit cauſa a lectione eorum quæ gesta fuerant apud Conſtantinopolim. Deinde ingreſſi ſunt teſtes; ingreſſi & ſex illi qui pecuniam Antonino dediſſe dicebantur ut Epiſcopi ordinarentur. Et illi quidem initio negabant veram eſſe accuſationem. Inſtantibus autem teſtibus, partim laicis, partim Presbyteris, quibus confidere videbantur, necnon mulieribus quibuſdam, qui etiam pignorum ſeu munerum ſpecies dicebant & loca & tempora & quantitatem, ultro confitentur.* Dedimus, *inquiunt*, confeſſum eſt, & ordinati ſumus, talem putantes eſſe conſuetudinem, ut videremur a curia liberari, cui eramus obnoxii. Et nunc oramus, ſi fas eſt, ſimus in miniſterio Eccleſiæ; ſin minus, aurum quod dedimus recipiamus. Quidam enim e nobis uxorum ſupellectilem dedimus. *Pollicitus eſt Joannes Epiſcopis ſynodi daturum ſe operam ut liberi eſſent a curiali conditione.* Quod ad curiam quidem attinet, *inquit*, ego eos, Deo juvante, liberabo, exorato Imperatore. Vos autem mandate ut ab hæredibus Antonini ipſi accipiant quæ dederunt. *Præcepit ſynodus ut aurum acciperent ab hæredibus Antonini, & communicarent intra altare, eſſent autem jam non ſacerdotes, ſed ex ſacerdotibus; ne, ſi iſta concederentur, mos fieret Judaicus aut Ægyptius vendendi atque emendi ſacerdotium. Horum omnium geſta conſcripta ſunt, quæ & judicum nomina continebant, non ſolum ſeptuaginta iſtius poſterioris ſynodi, ſed etiam viginti duorum Conſtantinopolitanæ ante biennium celebratæ. Acquieverunt autem qui fuerunt depoſiti, ut a futuro judicio liberarentur.*

Hæc ferme ad verbum ſumpta ſunt ex dialogo Palladii de vita Chryſoſtomi.

Observatio P. Antonii Pagi ad Ann. Chr. 400. n. 12.

Ideo Baronius, (& cum eo Conciliorum Collectores) Aſianorum Epiſcoporum depoſitionem in quadam Synodo Epheſina a Chryſoſtomo factam, anno 403. conſignat, quod Palladius ſcribat, eosdem poſt Chryſoſtomi exilium, quod anno 404. contigiſſe conſtat, reſtitutos fuiſſe *poſt quadriennium* ab eorum exauctoratione. At quadriennium illud non ab anno 400. ſed a ſequenti incipiendum; ideoque depoſitio illa ann. 401. collocanda, ut monet Valeſius in notis ad Sozom. lib. 8. cap. 6. Cauſa enim eorum Epiſcoporum primum examinata in Concilio CP. XIII. Indictione, hoc eſt præſenti anno ante Kal. Septembr. quo die Indictio XIV. cœpit, celebrato, cum Euſebius Epiſcopus libellum Concilio obtuliſſet adverſus Antoninum Epheſi Epiſcopum, ut ſcribit Palladius in vita Chryſoſtomi, & *adventus Gainæ Conſtantinopolim imminaret*, inquit Georgius in vita Chryſoſtomi, ideoque ante menſem Septembrem, ut ex dictis de Gaina conſtat (*ſcilicet ad hunc an.* 400 *n. 8. quem locum ſi lubet, conſule.*) Miſſi ſunt deinde in Aſiam Epiſcopi tres, qui teſtes audirent; hique tota æſtate in Aſia commorati ſunt. Poſtea Chryſoſtomus ipſe ſub finem hyemis in Aſiam profectus Synodum 70. Epiſcoporum Epheſi congregavit, in qua depoſiti ſunt ſex Epiſcopi, non autem tredecim, ut perperam ſcribit Sozomenus lib. 8. Profectus eſt itaque Chryſoſtomus in Aſiam anno 401. profligato jam Gaina. Quare quando Euſebius Epiſcopus Valentinopoleos in Synodo Epheſina dicit: *Cauſa iſta biennio examinata eſt*; biennium illud ab anno 401 inchoandum, quo Indictio XIII. uſque ad Kal. Septemb. in curſu fuit, annoque 401. quo Epiſcopi judicati ſunt, abſolvendum: ideoque biennium illud utrimque incompletum fuit; quod magis liquebit ex iis, quæ anno 419. de Palladio, qui hanc hiſtoriam narrat, loquentes dicemus.

[a] CONCILIUM TOLETANUM [b]. I.

[c] Novemdecim episcoporum, tempore Anastasii, Honorii & Arcadii, [d] Stilicone [e] consule habitum, æra 438. anno domini 400. Patrono episcopo præsidente, sub die septimo Idus Septembris.

TITULI CAPITULORUM.

I. *De presbyteris & diaconibus, si post ordinationem filios genuerint.*
II. *Ut pœnitentes, si necessitas cogat, lectores aut ostiarii fiant.*
III. *De his qui viduas acceperint, ne diacones efficiantur.*
IV. *Ut subdiaconus, si defuncta uxore aliam duxerit, ostiarius fiat.*
V. *Ut cujuslibet ordinis clericus, si ad ecclesiam non venerit, deponatur.*
VI. *Ut religiosa puella virorum familiaritatem* [a] *non habeat.*
VII. *Ut clericus, cujus uxor peccaverit, præter necem, potestatem habeat distringendi eam, & cum ea cibum non sumat*
VIII. *De eo qui post baptismum militaverit, ut ad* [*] *diaconum non promoveatur.*
IX. *Ut nulla professa vel vidua, absente sacerdote, in domo sua sacerdotale officium vel lucernale impleat.*
X. *Ut nullus obligatum cuiquam, absque consensu domini vel patroni, clericum faciat.*
XI. *Ut si quis potentium quemlibet spoliaverit, & admonente episcopo non reddiderit, excommunicetur.*
XII. *Ut nullus clericus de episcopio suo recedat, & ad alium se transferat.*
XIII. *De his qui in ecclesiam intrant, & non communicant, ut excommunicentur.*
XIV. *De eo qui acceperit eucharistiam, & non* [*] *sumpserit, ut sacrilegus repellatur.*
XV. *De his qui excommunicantur a sacerdotibus, ut nullus ad eos accedat.*
XVI. *Devota si adulteraverit, decem annos pœniteat: si maritum duxerit, non permittendam ad pœnitentiam, nisi maritus decesserit.*
XVII. *De eo qui uxorem habet, si concubinam habuerit, ut non communicet.*
XVIII. *Si* [b] *sacerdotis vidua, vel Levitæ, maritum acceperit, in fine tantum* [c] *communionem accipiat.*
XIX. *Si sacerdotis vel diaconi filia religiosa peccaverit, in fine tantum* [c] *communionem accipiat.*
XX. *Ut præter episcopum, nullus chrisma conficiat.*
XXI. *De regulis fidei catholicæ contra Priscillianos.*

PRÆFATIO.

CONVENIENTIBUS episcopis in ecclesia, [*] Toleto id est, [*] Patruinus, Marcellus, [*] Aphrodisius, [*] Licianus [a], Jucundus, Severus, Leonas, Hilarius, [c] Olympius, [*] Orticius, [b], [*] Asturius, [*] Lampidius, Serenus, Florius, Leporius, Statius [c], Aurelianus, Lampadius, Exuperantius de Gallicia, Lucensis conventus, municipii [f] Celenis, omnes decem & novem isti sunt, qui & in aliis gestis adversus Priscilliani sectatores, & hæresim quam adstruxerat, libellarem [*] direxere sententiam. Confidentibus presbyteris, adstantibus diaconibus, & ceteris qui intererant concilio, congregatis, [*] Patruinus episcopus dixit: [g] Quoniam singuli cœpimus in ecclesiis nostris facere diversa, & inde tanta scandala sunt, quæ usque ad schisma perveniunt, si placet, communi concilio decernamus, quid ab omnibus episcopis in ordinandis clericis sit sequendum. Mihi autem placet [h] constituta primitus concilii Nicæni perpetuo esse servanda, nec ab iis esse recedendum. Episcopi dixerunt: Hoc omnibus placuit: ita ut si quis cognitis gestis concilii Nicæni, aliud quam statutum est, facere præsumpserit, & non in eo perseverandum putaverit, [*] tunc excommunicatus habeatur, nisi per correptionem fratrum emendaverit errorem.

[*] Patronus, Alicianus, [a] Licinianus [b] Orontius. [*] Lampadius sive Lampius. [c] Eustorbius
[*] dedere.
[*] Patronus.
[*] hic,

CAPITULA.

I.

Placuit, ut diacones, si vel integri, vel casti sint, & continentis vitæ, etiamsi uxores habeant, in ministerio constituantur: ita tamen, ut si qui etiam ante interdictum, quod per [*] Lusitanos [3] episcopos constitutum est incontinenter cum uxoribus suis vixerint, presbyterii honore non cumulentur. Si quis vero ex presbyteris ante interdictum filios suscepit, de presbyterio ad episcopatum non [*] permittatur.

In decret. Ivon lib. 3.
[*] priores ante nos episc.
[*] admittatur Dist. 50. Placuit, & in decr. Ivon. lib. 6. c. 138. & Burchard. lib. 2. c. 37.

II.

Item placuit, ut [*] de pœnitente non admittatur ad clerum, nisi tantum si necessitas aut usus exegerit, [*] inter ostiarios deputetur, vel inter lectores: ita ut

[*] pœnitentes non admittantur ad.
[*] & tunc inter ostiarios deputentur.

---

1 Loquitur de hoc Concilio Idacius in Chronico anno Abrahami 2416. qui Kalend. septemb. anni Christi 399. inchoatur, & certos nos facit, Stilichone primum Consule congregatum fuisse. *Pagius ad an. Chr. n. 14.*

2 Merlini editio, *Patruus, Marcellus, &c..... Lampadio..... Exsuperantio..... Lampio de Gallia &c.*

3 Hoc loco videtur indicari aliquod præcedens Concilium in Lusitania paulo ante celebratum ea de re, & pariter contra Priscillianistas, cujus Hygini Cordubensis, & Itharii Ebor. Episcoporum, juxta Sulpitium lib. 2. & Idacium, ut creditur, Episcopum Lamecensem in Chronico ad an. 7 Theodosii, dicentem: Priscillianus declinans in hæresim Gnosticorum, aliquot conciliis judicatus, Italiam petiit & Romam. Inter ea vero Concilia valde credibile est celebratum illud Lusitanorum Episcoporum. *Card. de Aguirre.*

ut evangelia & apoſtolum non legat. Si qui autem ante ordinati ſunt diacones, inter ſubdiacones habeantur: ita ut manum non imponant, aut ſacra non contingant: * Pœnitente vero dicimus de eo, qui poſt baptiſmum, aut pro homicidio, pro diverſis criminibus, graviſſimiſque peccatis publicam pœnitentiam gerens, ſub * cilicio, divino fuerit reconciliatus altario.

* cum vero pœnitentem dicimus qui.

* concilio,

III.

Item conſtituit ſancta ſynodus, ut lector fidelis, ſi viduam alterius uxorem acceperit, amplius nihil ſit, ſed ſemper lector habeatur, aut forte ſubdiaconus.

IV.

Subdiaconus autem, defuncta uxore, ſi aliam duxerit, ab officio in quo ordinatus fuerat removeatur, & habeatur inter oſtiarios, vel inter lectores; ita ut evangelium & * apoſtolum non legat; propterea, ne qui eccleſiæ ſervierit, publicis officiis ſervire videatur. Qui vero tertiam, quod nec dicendum aut audiendum eſt, acceperit, abſtentus biennio, poſtea inter laicos reconciliatus per pœnitentiam, communicet.

* epiſtolam.

V.

Presbyter, vel diaconus, vel ſubdiaconus, vel quilibet eccleſiæ deputatus clericus, ſi intra civitatem fuerit, vel in loco in quo eccleſia, aut caſtello, aut vico, aut villa, & ad eccleſiam ad ſacrificium quotidianum non acceſſerit, clericus non habeatur, ſi * caſtigatus per ſatisfactionem veniam ab epiſcopo * noluerit promereri.

Bare. lib. 2. c. 11. De sect. Ivon. part. 6. cap. 211.

* caſtigatus non emendaverit, * noluit.

VI.

Item neque puella Dei aut familiaritatem habeat cum confeſſore, aut cum quolibet laico, ſibi ſanguinis alieni: aut convivium ſola adeat, niſi ubi ſit ſeniorum frequentia, aut honeſtorum, aut viduarum honeſtarumque; ubi honeſte confeſſor quilibet, cum plurimorum teſtimonio, convivio intereſſe poterit. Cum lectoribus autem in ipſorum domibus non admittendas penitus, nec videndas, niſi forte conſanguinea ſoror ſit, vel uterina.

VII.

Placuit, ut ſi quorumcumque clericorum uxores peccaverint (ne forte licentiam peccandi plus habeant) accipiant mariti earum hanc poteſtatem, præter necem, cuſtodiendi ac ligandi in domo ſua, ad jejunia ſalutaria non mortifera cogentes: ita ut invicem ſibi clerici pauperes auxilium ferant, ſi ſervitia forte non habeant. Cum uxoribus autem ipſis quæ peccaverint, nec cibum ſumant, niſi forte ad timorem Dei acta pœnitentia, revertantur.

33. q. 2. Placuit, ut ſi quorumcumque. Decr. Ivo. p. 8. c. 283.

VIII.

Si quis poſt baptiſmum militaverit, & chlamydem ſumpſerit, aut * cingulum, etiamſi graviora non admiſerit, ſi ad clerum admiſſus fuit, diaconii non accipiat dignitatem.

Dist. 51. Si quis poſt baptiſm.

* cingulum ad pecc andos fideles, etiam.

IX.

Nulla profeſſa, vel vidua, abſente epiſcopo vel presbytero, in domo ſua antiphonas cum confeſſore, vel ſervo ſuo faciat: *i* lucernarium vero, niſi in eccleſia, non legatur, aut ſi legitur in villa, præſente epiſcopo vel presbytero vel diacono, legatur.

X.

Clericos, ſi qui obligati ſunt, vel * pro æquatione, vel * genere alicujus domus non ordinandos, niſi probatæ vitæ fuerint, & patronorum conſenſus acceſſerit.

* Dist. 50. c. Si quis obligatus. Et habetur inter canones a Martino Bracar. 2. epiſcopo collectos c. 46

* per æquationem.

* de genere 20. q. 3. Si quis depotent.

* pauperem.

XI.

Si quis de potentibus clericum, aut quemlibet * pauperiorem, aut religioſum expoliaverit & mandaverit ad ipſum epiſcopus, ut eum audiat; & ſi contempſerit, invicem mox ſcripta percurrant per omnes provinciæ epiſcopos, & quoſcumque adire potuerint, ut excommunicatus * habeatur, donec audiatur, ut reddat aliena.

* habeatur ipſe, donec obediat, & reddat.

XII.

Item ut liberum ulli clerico non ſit, diſcedere de epiſcopo ſuo, & alteri epiſcopo communicare: niſi forte ei, quem epiſcopus alius libenter habeat de hæreticorum ſchiſmate diſcedentem, & ad fidem catholicam revertentem. Si qui autem de catholicis diſceſſerint, & in communione eorum vel palam, vel occulte, * qui vel excommunicati ſunt, vel per ſententiam jam notati, fuerint inventi, habeant illorum ad quos ire voluerunt, etiam in * damnationem conſortium.

* cum eis qui.

* damnatione

XIII.

De his qui intrant in eccleſiam, & deprehenduntur nunquam communicare, admoneantur, * ut ſi non communicant, ad pœnitentiam accedant: ſi communicant, non * ſuper abſtineantur; ſi non fecerint, abſtineantur.

De conſ. d. 2. Hi qui intrant.

* quod ſi.

* ſemper abſtineant.

XIV.

Si quis autem acceptam a ſacerdote euchariſtiam non ſumpſerit, velut ſacrilegus propellatur.

XV.

* Si quis laicus abſtinetur, ad hunc, vel ad domum ejus, clericorum vel religioſorum nullus accedat. Similiter & clericus ſi abſtinetur, a clericis devitetur. Si quis cum illo colloqui aut convivari fuerit deprehenſus, etiam ipſe abſti-

11. qu. 3. Si quis laicus abſt. Adducitur ex concilio Toletano hic canon 11 vocaturque ibi concilium primum Toler. Dec. Ivo p. 13. c. 30.

ſtineatur. Sed hoc pertineat ad eos clericos, qui ejus ſint epiſcopi, & ad omnes, qui commoniti fuerint de eo qui abſtinetur, ſive laico, ſive clerico.

XVI.

17. q. 2. Devotam peccantem non recipiendam. Et in cap. Mott. c. 31.

Devotam peccantem non recipiendam in eccleſiam, niſi peccare deſierit, & deſinens egerit * aptam pœnitentiam decem annis, recipiat communionem. Prius autem quam in eccleſia admittatur ad orationem, ad nullum convivium Chriſtianæ mulieris accedat. Quod ſi admiſſa fuerit, etiam hæc quæ eam recepit, habeatur abſtenta. Corruptorem etiam par pœna conſtringat. Quæ autem maritum acceperit, non admittatur ad pœnitentiam, niſi adhuc vivente ipſo ' viro, caſte vivere cœperit, aut poſtquam ipſe deceſſerit.

* in eccleſia cenſemus.
* verum.

XVII.

Diſt. 44. c. Is qui non habet.

Ivo. p. 8. c. 61. In notis decreti Gregoriani exponatur hoc decretum, de juſta concubina, ex ſententia Auguſtin. lib. de bono conjugali, quæ eſt uxor minus ſolenniter ducta.

Si quis habens uxorem fidelem, * ſi concubinam habeat, non communicet. Ceterum qui non habet uxorem, & pro uxore concubinam habet, a communione non repellatur, tantum ut unius mulieris, aut uxoris, aut concubinæ (ut ei placuerit) ſit conjunctione contentus; alias vero vivens abjiciatur, donec deſinat, & per pœnitentiam revertatur.

* fidelis.

XVIII.

Si qua vidua epiſcopi, ſive presbyteri, aut diaconi, maritum acceperit, nullus clericus, nulla religioſa cum ea convivium ſumat, numquam communicet; morienti tantum ei ſacramentum ſubveniat.

XIX.

Epiſcopi, ſive presbyteri, ſive diaconi filia, ſive Deo devota fuerit, & peccaverit, & maritum duxerit; ſi eam pater vel mater in affectum receperint, a communione habeantur alieni. Pater vero cauſas in concilio ſe noverit præſtaturum: mulier vero non admittatur ad communionem, niſi marito defuncto, egerit pœnitentiam. Si antem vivente eo, ſeceſſerit, & pœnituerit, vel petierit communionem, * in ultimo vitæ deficiens, accipiat communionem.

* nullo modo niſi vita deficiens acc.

XX.

Quamvis pene ubique cuſtodiatur, ut abſque epiſcopo chriſma nemo conficiat; tamen quia in aliquibus locis vel provinciis, presbyteri dicuntur chriſma conficere, placuit ex hac die nullum alium, niſi epiſcopum chriſma facere, & per diœceſim deſtinare: ita ut de ſingulis eccleſiis ad epiſcopum ante diem paſchæ diaconi deſtinentur, aut ſubdiaconi; * ut confectum chriſma ab epiſcopo deſtinatum ad diem paſchæ poſſit occurrere. Epiſcopo ſane certum eſt omni tempore licere chriſma conficere: ſine conſcientia autem epiſcopi, nihil penitus * faciendum. ∞ Statutum vero eſt, diaconum non chriſmate, ſed presbyterum, abſente epiſcopo; præſente vero, * ſi ab ipſo fuerit præceptum. Hujuſmodi conſtitutionem meminerit ſemper archidiaconus: vel præſentibus, vel abſentibus epiſcopis ſuggerendam; ut eam epiſcopi cuſtodiant, & presbyteri non relinquant.

* ut confeſtim

* poſſint ad tempus deſerre.

* presbyteri agere præſumant. * non niſi.

SUBSCRIPTIONES EPISCOPORUM.

* Patruinus * epiſcopus ſubſcripſi. — * Patronus.
Aphrodiſius epiſcopus ſubſcripſi.
Severus epiſcopus ſubſcripſi.
Hilarius epiſcopus ſubſcripſi.
* Ortizius epiſcopus ſubſcripſi. — * Ortigius.
* Aſterius * epiſcopus ſubſcripſi. — * Aſturius.
Serenus epiſcopus ſubſcripſi.
Leporius epiſcopus ſubſcripſi.
Aurelianus epiſcopus ſubſcripſi.
Lampadius * epiſcopus ſubſcripſi. — * Lampidius ſive Lampius.
Marcellus epiſcopus ſubſcripſi.
* Licianus epiſcopus ſubſcripſi. — * Alicianus ſive Licinianus.
Leonas epiſcopus ſubſcripſi.
Olympius epiſcopus ſubſcripſi.
Jocundus epiſcopus ſubſcripſi.
Lampadius epiſcopus ſubſcripſi.
Florus epiſcopus ſubſcripſi.
* Statius epiſcopus ſubſcripſi. — * Euſtochius ſive Euſtatius.
Exuperantius epiſcopus ſubſcripſi.

* INCIPIT regula * fidei catholicæ contra omnes hæreſes, & quam maxime contra * Priſcillianos, quam epiſcopi Tarraconenſes, Carthaginenſes, Luſitani & Bætici fecerunt, & cum præcepto papæ urbis Romæ Leonis, ad Balconium epiſcopum Galliciæ tranſmiſerunt. o Ipſi etiam & ſupra ſcripta viginti canonum capitula ſtatuerunt in concilio Toletano.

* Priſcillianiſtas.

CRE-

1 MS. *Marito*. Hard. 2 Epiſcopus Emeritenſis, ut quidam volunt ex Epiſt. 23. Innocentii cap. 5. *Hard.*
3 Epiſcopus Toletanus ex Ildefonſo. *Hard.*
4 Hæc fidei regula pertinet ad aliud Concilium Turibio Eccleſiam Aſturicenſem regente celebratum an. 347. ut Baronius ſuſpicatus eſt, & oſtendit Queſnellus diſſert. 14. de libellis in Codice Eccleſiæ Rom. contentis n. 8. In editione enim hujus Concilii a Loayſa curata dicitur poſt Canones hæc verba legi; *Explicit conſtitutio Toletani Concilii*: at aliud igitur pertinet ſequens regula fidei. Suffragatur Concilium Bracarenſe primum anni 560. ubi Lucretius Epiſcopus teſtatur regulam fidei conditam in concilio quodam Tarraconenſium, Carthaginenſium, Luſitanorum, & Baticorum Antiſtitum, & ab eo ad Balconium fuiſſe directam. Ceterum exemplaria iſtius Regulæ fidei tam in MSS. codicibus, quam in editis, ſunt valde diverſa; in aliquibus XII. tantum habentur anathematiſmi; inter opera vero S. Auguſtini duodecim illis adduntur alii quatuordecim. Quare recte judicavit Queſnellus citatus eam fuiſſe temporum progreſſu interpolatam; quod ex eo manifeſte liquet, quod non ſolum inter S. Auguſtini Opera, & inter Acta Concilii Toletani I. habeatur auctior; ſed ex mentione Proceſſionis Spiritus ſancti ex Patre Filioque; quæ verba recentiorem manum prodere non eſt qui dubitare poſſit. Quod vero addit Queſnellus hanc fidei confeſſionem Hiſpanos Epiſcopos accepiſſe a Leone e Codice Romano, aut ad eos a S. Auguſtino miſſam fuiſſe, id omne frivolum, & ſine fundamento excogitatum, illudque tantum verum, hanc fidei confeſſionem pertinere ad D. Leonis Papæ tempora. *Ex Pagio ad an. Ch.* 405. *n.* 16. *&* 17.

De hac regula habes in primo Bracar. concil. in princip.

CREDIMUS in * unum Deum Patrem, & Filium, & Spiritum ſanctum, viſibilium & inviſibilium factorem, per quem * creata ſunt omnia in cœlo & in terra: hunc unum Deum, & hanc unam eſſe divinæ ſubſtantiæ Trinitatem: Patrem autem non eſſe ipſum Filium, ſed habere Filium, qui Pater non ſit: Filium non eſſe Patrem, ſed Filium Dei de Patris eſſe natura; Spiritum quoque paracletum eſſe, qui nec Pater ſit ipſe, nec Filius, ſed a Patre Filioque procedens. Eſt ergo ingenitus Pater, genitus Filius, non genitus Paracletus, ſed a Patre Filioque procedens. Pater eſt, cujus vox hæc eſt audita de cœlis: *Hic eſt filius* * *meus, in quo mihi bene complacui; ipſum audite*. Filius eſt, qui ait: *Ego a Patre exivi, & a Deo veni in hunc mundum*. Paracletus ſpiritus eſt, de quo Filius ait: *Niſi abiero ego ad Patrem, Paracletus non veniet ad vos*. Hanc Trinitatem perſonis diſtinctam, ſubſtantia unitam, virtute & poteſtate & majeſtate indiviſibilem, indifferentem; præter hanc nullam credimus divinam eſſe naturam, vel angeli, vel ſpiritus, vel virtutis alicujus, quæ Deus eſſe credatur. Hunc igitur Filium Dei, Deum natum a Patre ante omne omnino principium, ſanctificaſſe uterum Mariæ virginis, atque ex ea verum hominem, ſine virili generatum ſemine ſuſcepiſſe, duabus dumtaxat naturis, id eſt deitatis & carnis, in unam convenientibus omnino perſonam, id eſt dominum noſtrum Jeſum Chriſtum: nec imaginarium corpus, aut phantaſmatis alicujus in eo fuiſſe, ſed ſolidum, atque verum: hunc & eſuriiſſe, & ſitiſſe, & doluiſſe, & fleviſſe, & omnes corporis injurias pertuliſſe; poſtremo a Judæis crucifixum, & ſepultum tertia die reſurrexiſſe; converſatum poſtmodum cum diſcipulis ſuis, & quadrageſima poſt reſurrectionem die ad cœlum aſcendiſſe. Hunc Filium hominis etiam Dei Filium dici: Filium autem Dei dominum Filium hominis appellamus. Reſurrectionem vero futuram humanæ credimus carnis, animam autem hominis non * divinam eſſe ſubſtantiam aut Dei patem, ſed creaturam dicimus divina voluntate creatam.

Matth. 3. Marc. 1. Luc. 3. Joann. 16. * meus dilectus, Joann. ibid.

* divinæ eſſe ſubſtantiæ aut Dei Patris.

I. Si quis autem dixerit, aut crediderit, a Deo omnipotenti mundum hunc factum non fuiſſe, atque ejus omnia inſtrumenta, anathema ſit.

II. Si quis dixerit, atque crediderit, Deum Patrem eumdem eſſe Filium atque [1] Paracletum, anathema ſit.

III. Si quis dixerit, vel crediderit, Dei Filium eumdem eſſe Patrem vel Paracletum, anathema ſit.

IV. Si quis dixerit, vel crediderit, Paracletum vel Patrem eſſe, vel Filium, anathema ſit.

V. Si quis dixerit, vel crediderit, carnem tantum ſine anima a Filio Dei fuiſſe ſuſceptam, anathema ſit.

VI. Si quis dixerit, vel crediderit Chriſtum [2] innaſcibilem eſſe, anathema ſit.

VII. Si quis dixerit, vel crediderit, deitatem Chriſti * convertibilem eſſe, vel paſſibilem, anathema ſit.

* naſcibilem.

VIII. Si quis dixerit, vel crediderit, alterum Deum eſſe priſcæ legis, alterum evangeliorum, anathema ſit.

IX. Si quis dixerit, vel crediderit, ab altero Deo mundum factum fuiſſe, & non abeo, de quo ſcriptum eſt: In principio fecit Deus cœlum & terram, anathema ſit.

X. Si quis dixerit, vel crediderit, corpora humana non reſurgere poſt mortem, anathema ſit.

XI. Si quis dixerit, vel crediderit, animam humanam Dei portionem, vel Dei eſſe ſubſtantiam, anathema ſit.

XII. Si quis dixerit, vel crediderit, alias ſcripturas, præter quas eccleſia catholica recipit, in auctoritate habendas, vel eſſe venerandas, anathema ſit.

XIII. Si quis dixerit, vel crediderit, deitatis & carnis unam eſſe in Chriſto naturam, anathema ſit.

XIV. Si quis dixerit, vel crediderit, eſſe aliquid, quod ſe extra divinam Trinitatem poſſit extendere, anathema ſit.

XV. Si quis aſtrologiæ, vel matheſi exiſtimat eſſe credendum, anathema ſit.

XVI. Si quis dixerit, vel crediderit, conjugia hominum, quæ ſecundum legem divinam * licita habentur, execrabilia eſſe, anathema ſit.

* licet habeantur.

XVII. Si quis dixerit, carnes avium vel pecorum, quæ ad eſcam datæ ſunt non tantum pro caſtigatione * corporis abſtinendas, ſed execrandas eſſe, anathema ſit.

* hominum.

XVIII. Si quis in his erroribus Priſcilliani ſectam ſequitur, vel profitetur, aut aliud in ſalubri baptiſmo contra ſedem ſancti Petri faciat, anathema ſit.

p [3] *Incipiunt exemplaria profeſſionum in Concilio Toletano, contra ſectam Priſcilliani Æra* 438.

POST habitum jam concilium Kalend. Septembr. tertio nonas Septembris, poſt diverſas cognitiones tunc habitas, ſub die octavo Iduum Septembrium excerptæ ſunt de plenariis geſtis profeſſiones domini Symphoſii, & domini Dictinii, ſanctæ memoriæ epiſcoporum, & domini ſanctæ memoriæ Comaſii, tunc presbyteri, quas inter reliquos habuerunt in concilio Toletano, de damnatione Priſcilliani, vel ſectæ ejus, in hunc modum: Poſt aliquanta, & inter aliquanta eodem tempore acta, Dictinius epiſcopus dixit: Audite me, optimi ſacerdotes, corrigite omnia; quia vobis correctio data eſt. Scriptum eſt enim: Vobis datæ ſunt claves regni cœlorum. Sed peto a vobis, ut claves nobis regni, non portæ aperiantur inferni. Hæc, ſi dignamini, omnia ante oculos pono. Hoc enim in me reprehendo, quod dixerim unam Dei & hominis eſſe naturam. Item dixit: Ego non ſolum correctionem veſtram rogo, ſed & omnem præſumptionem meam de ſcriptis meis arguo, atque condemno. Item dixit: Sic ſenſi, teſtis eſt Deus. Si erravi, corrigite. Item dixit: Et paulo ante dixi, & nunc iterum repeto: In priori comprehenſione mea, & in principiis converſionis meæ, quæcumque conſcripſi, omnia me toto corde reſpuere. Item dixit: Excepto nomine Dei,

Matth. 16.

[1] MS. *vel Paracletum*. Hard. [2] al. *impaſſibilem*, minus recte, ut ex ſequenti pagina apparet. *Hard.*

[3] Hæc exemplaria Profeſſionum fidei non poſſunt eſſe hujus Concilii cum in iis Symphoſius & Dictinius dicantur epiſcopi *ſanctæ memoriæ*, & ſi confictæ non ſint, ut ſuſpicatur Queſnellus in notis ad epiſt. 15. S. Leonis, & Baluzius in Nova Concil. edit. edita ſunt in alio Concilio ſub Leone M. celebrato.

p

Dei, omnia anathematizo. Item dixit: Omnia quæ inveniuntur contra fidem, cum ipſo auctore condemno. Symphoſius epiſcopus dixit: Juxta id quod paulo ante lectum eſt in membrana neſcio qua, in qua dicebatur filius innaſcibilis, hanc ego doctrinam, quæ aut duo principia dicit, aut filium innaſcibilem, cum ipſo auctore damno, qui ſcripſit. Item dixit: Ego ſectam quæ recitata eſt, damno cum auctore. Item dixit: Date mihi chartulam; ipſis verbis condemno. Et cum accepiſſet chartulam, de ſcripto recitavit: Omnes libros hæreticos, & maxime Priſcilliani doctrinam, juxta quod hodie lectum eſt, ubi innaſcibilem filium ſcripſiſſe dicitur, cum ipſo auctore damno. Comaſius presbyter dixit: Nemo dubitet, me cum domino meo epiſcopo ſentire, & omnia damnare quæ damnavit, & nihil ejus præferre ſapientiæ, niſi ſolum Deum. Atque ideo nolo ne dubitetis aliud eſſe facturum, aliterve ſenſurum quam quod profeſſus eſt: ac proinde quomodo dixit epiſcopus meus, quem ſequor: quidquid ille damnavit, & ego damno.

Æra, qua ſupra, ſub diem tertium Iduum Septembrium, profeſſiones ſanctæ memoriæ epiſcoporum domini Symphoſii, & domini Dictinii, & ſanctæ memoriæ Comaſii tunc presbyteri. Comaſius presbyter dixit: Non timeo frequenter dicere, quod ſemel dixiſſem, ut gaudeam. Sequor auctoritatem epiſcopi mei Symphoſii; ſequor ſapientiam ſenis. Sentio quod dixi; ſi jubetis, ex chartula relegam. Omnes id ſequantur, qui voluerint veſtro hærere conſortio. Et Comaſius presbyter ex chartula legit: Cum catholicam & Nicænam fidem ſequamur omnes, & ſcriptura recitata ſit, quam Donatus presbyter, ut legitur, ingeſſit, ubi Priſcillianus innaſcibilem eſſe filium dixit, conſtat hoc contra Nicænam fidem eſſe dictum: atque ideo Priſcillianum hujus dicti auctorem, cum ipſius dicti perverſitate, & quos male condidit libros, cum ipſo auctore condemno. *q* Symphoſius epiſcopus dixit: Si quos male condidit libros, cum ipſo auctore condemno. *r* Dictinius epiſcopus dixit: Sequor ſententiam domini mei & patris mei, & genitoris & doctoris mei, Symphoſii: Quæcumque locutus eſt, loquor. Nam ſcriptum legimus: *Si quis vobis aliter evangelizaverit præterquam quod evangelizatum eſt vobis, anathema ſit*: & idcirco omnia quæ Priſcillianus aut male docuit, aut male ſcripſit, cum ipſo auctore condemno.

Ad Galat. 1. 9.

Exemplar diffinitivæ ſententiæ translatæ de geſtis.

DIE qua ſupra, epiſcopi dixerunt: Legatur ſcriptura ſententiæ. Et legit: Etſi diu deliberantibus verum, poſt Cæſarauguſtanum concilium, in quo ſententia in certos quoſque dicta fuerat, ſola tamen una die, præſente Symphoſio, qui poſtmodum declinando ſententiam, præſens audire contempſerat, arduum nobis eſſet audire jam dictos, literis tamen ſanctæ memoriæ Ambroſii, quas poſt illud concilium ad nos miſerat; ut ſi condemnaſſent quæ perperam egerant, & impleſſent conditiones quas [1] præſcriptas literæ continebant, reverterentur ad pacem (adde quæ ſanctæ memoriæ Siricius papa ſuaſiſſet) magnam nos conſtat prætitiſſe patientiam: & ſi prius indictum in Toletana urbe concilium declinarant, ad quod illos evocaveramus, & audiſſemus, cur non impleſſent conditiones, quas ſibi ipſi, ſancto Ambroſio præſente & audiente, poſuiſſent, patuit reſpondiſſe Symphoſium, ſe a recitatione eorum quæ dicebant martyres, receſſiſſe, ac dehinc deceptum tentumque, per plurimos ſecus aliqua geſſiſſe reperimus, nullis libris apochryphis, aut novis ſcientiis, quas Priſcillianus compoſuerat, involutum: Dictinium epiſtolis aliquantis pene lapſum, quas omnes ſua profeſſione condemnans, correctionem petens, veniam poſtularet. Quem conſtat, ut Symphoſius fecit, quæcumque contra fidem catholicam Priſcillianus ſcripſerat, cum ipſo auctore damnaſſe. Ceterum extortum ſibi de multitudine plebis probaret Symphoſium, ut ordinaret Dictinium epiſcopum, quem ſanctus Ambroſius decreviſſet, [2] bonæ pacis locum tenere presbyterii, non accipere honoris augmentum. Confitentur etiam illud, quod alios per diverſas eccleſias ordinaſſent, quibus deerant ſacerdotes; habentes hanc fiduciam, quod cum illis propemodum totius Galliciæ ſentiret plebium multitudo. Ex quibus ordinatus eſt Paternus Bracarenſis eccleſiæ epiſcopus. In hanc vocem confeſſionis primus erupit, & ſectam Priſcilliani ſe ſciſſe, ſed factum epiſcopum liberatum ſe ab ea, lectione librorum ſancti Ambroſii, eſſe juraret.

Paternus Bracarenſis.

Item Iſonius nuper baptizatum ſe a Symphoſio, & epiſcopum factum, hoc ſe tenere, quod in præſenti concilio Symphoſius profeſſus eſt, reſpondit.

Iſonius epiſcopus.

Vegetinus vero olim ante Cæſarauguſtanum concilium epiſcopus factus, ſimiliter libros Priſcilliani cum auctore damnaverat; ut de ceteris acta teſtantur. De quibus qui conſuluntur epiſcopi, judicabunt.

Vegetinus.

Herenas clericos ſuos ſequi maluerat; qui ſponte, nec interrogati, Priſcillianum catholicum, ſanctumque martyrem clamaſſent; atque ipſe uſque ad finem, catholicum hunc eſſe dixiſſet, perſecutionem ab epiſcopis paſſum. Quo dicto omnes ſanctos, jam plurimos quieſcentes, aliquos in hac luce durantes, ſuo judicio deduxerit in reatum. Hunc cum his omnibus, tam ſuis clericis, quam diverſis epiſcopis, hoc eſt, Donato, Acurio, Emilio, qui ab eorum profeſſione recentes, maluiſſent ſequi conſortium perditorum, decernimus ab ſacerdotio ſubmovendum, quem conſtaret etiam de reliquis verbis ſuis convictum per tres epiſcopos, multos quoque presbyteros, ſive diaconos, cum perjurio eſſe mentitum. Vegetinum autem, in quem nulla ſpecialiter dicta fuerat ante ſententia, data profeſſione, quam ſynodus accepit, ſtatuimus communioni noſtræ eſſe reddendum. Paternum, licet pro catholica fidei veritate, & publicatæ hæreſis errore, libenter amplexi, eccleſiam, in qua epiſcopus fuerat conſtitutus, tenere permiſimus; recepturi etiam in noſtram communionem cum ſedes apoſtolica reſcripſerit. Reliqui, qui ex provincia Gallæciæ ad concilium convenerant, & in Symphoſii ſemper communione duraverant, accepta forma a concilio miſſa, ſi ſubſcripſerint, etiam ipſi in cœleſtis pacis contemplatione conſiſtant; expectantes pari exemplo, quid papa qui nunc eſt, quid ſanctus Simplicianus Mediolanenſis epiſcopus, reliquique eccleſiarum reſcribant ſacerdo-

Herenas.

1 forte, *præſcripta*. Hard. 2 forte, *bene pacis*, Hard.

dotes. Si autem ſubſcriptionem formæ quam A miſimus, non dederint, eccleſias quas detinent, non retineant, neque his communicent qui reverſi de ſynodo, datis profeſſionibus ad ſuas eccleſias reverterunt. Sane Vegetinum ſolum cum Paterno communicare decrevimus. Symphoſius autem ſenex religioſus, qui [a] quod egerit ſupra ſcripſimus, in eccleſia ſua conſiſtat, circumſpectior circa eos quos ei reddemus, futurus, inde expectabit communionem, unde prius ſpem futuræ pacis acceperat. Quod obſervandum etiam Dictinio & Anterio eſſe decrevimus. Conſtituimus autem, priuſquam illis per papam, vel per [b] ſanctum Simplicianum communio redditur, non epiſcopos, non presbyteros, non diaconos ab illis ordinandos; ut ſciamus ſi vel nunc ſciant, ſub conditionem remiſſi, tamdem ſynodicæ ſententiæ præſtare reverentiam. Meminerint autem fratres & coepiſcopi noſtri enixe excubandum, ne quis communione depulſus, collectiones faciat per mulierum domos, & apocrypha quæ damnata ſunt, legant; ne communicantes his, pari ſocietate teneantur. Quoniam quicumque has ſuſceperint, certum eſt, eos etiam graviori ſententia retinendos eſſe. Fratri autem noſtro Ortygio eccleſias, de quibus pulſus fuerat, pronunciamus eſſe reddendas.

* 10. quæſt. 1. Relata. Burc. lib. 1. cap. 229. Ivo p. 5. cap. 342. In lib. MS. privilegiorum eccleſ. Toletanæ citatur hoc cap. tamquam quarti concilii Toletani. Verum Burc. & Ivo citant ex concilio Triburienſi, tempore Arnulphi regis.

Nota Severini Binii.

Epiſtola Innocentii ad ſynodum Toletanam ſcripta, quam hic Garſias ſubjungit, infra inter epiſtolas eiuſdem Innocentii vigeſima tertia extat. Vide quæ ibi notabimus.

FRAGMENTA SUB TITULO

Conciliorum Toletanorum.

Vel corrupte, vel falſo citata, cum in his conciliis non inveniantur: per eumdem Garſiam Loaiſam collecta.

Ex concilio quarto Toletano cap. 8.

27. q. 1. De viduis. Burc. lib. 8. cap. 48. Ivo p. 8. c. 66.

De viduis & puellis, quæ habitum religionis in domibus propriis, tam a parentibus, quam per ſe mutaverunt, ſi poſtea contra inſtituta patrum vel præcepta canonum, conjugia crediderint copulanda, tamdiu utræque habeantur a communione ſuſpenſæ, quouſque quod illicite perpetraverunt, emendent: quod ſi emendare neglexerint, a communione & omnium Chriſtianorum convivio perpetuo ſint ſequeſtratæ.

a Conc. Pariſienſe V. ſub Clotario filio Chilperici c. 13.

Ex concilio Toletano

* Conc. Trl. botienſe c. 27.

* Relata eſt coram ſancta ſynodo querimonia plebium, quod ſint quidam epiſcopi, nolentes ad prædicandum, vel ad confirmandum ſuas per annum parœcias circumire; qui tamen exigunt, ut manſiones, quibus in profectione uti debuerunt, aliquo pretio redimant, qui parrare debebant. Quæ duplex infamia negligentiæ & avaritiæ, ſanctæ ſynodo magno fuit horrori. Statuerunt itaque ne quis ultra exerceat illud cupiditatis ingenium, & ut ſolicitiores ſint epiſcopi de ſuis gregibus viſitandis.

Ex concilio Toletano.

Sancimus omnibus epiſcopis curam laicorum inſtare; ut ſi quos in fide Chriſti invenerint, nimio affectu diligant. Et inſuper informamus, ut ſi aliqua ab ipſis accipiant dona, ſtatim in quatuor dividant partes; ita ut prima pars ſecundum apoſtolorum præcepta, titulorum, necnon cœmeteriorum reſtaurationibus diligenter B attribuatur; ſecunda clericis: tertia cunctis pauperibus; quarta vero advenis.

12. q. 2. Sancimus. In collectione canonum incerti auctoris, quæ eſt in bibliotheca Vaticana, attribuitur Silveſtro P.

Ex concilio Toletano.

Plures baptiſmales eccleſiæ in una terminatione eſſe non poſſunt, ſed una tantum non capellis ſuis. Et ſi contentio fuerit de terminatione duarum matricum, plebes utrarumque decernant: & ſi non convenerint, iis Dei judicio decernatur.

16. q. 1. Plures baptiſ. Burc. lib. 3. c. 22. Ivo p. 3. c. 27. qui illud ex concil. Aquiſgranenſ. citat

Ex concilio Toletano.

Congregatio debet ſibi eligere abbatem, poſt C abbatis ſui mortem; vel eo vivente, ſi ipſe deceſſerit, vel peccaverit. Epiſcopus enim non debet abbatem violenter retinere in loco ſuo. Ipſe autem non poteſt aliquem ordinare de ſuis propinquis, vel amicis, ſine voluntate fratrum.

16. q. 7 Congregatio. Burc. lib. 8 c. 86. Ivo p. 7. c. 104.

Ex concilio Toletano.

Statutum eſt a ſacro conventu, ut ſi quis ſponſam alterius rapuerit, publica pœnitentia mulctetur, & ſine ſpe conjugii maneat. Et ſi ipſa eidem crimini conſentiens non fuerit, licentia nubendi alii non negetur. Quod ſi poſt hæc conjungere ſe præſumpſerint, uterque uſque ad ſatisfactionem anathematizetur. D

32. quæſt. 1 Statutum Burc. lib. 9 c. 19. Ivo P. 7. c. 275.

Ex concilio Toletano.

Officium vero archidiaconi eſt, evangelium, quando voluerit, legere, vel alicui de diaconis præcipere. Et quando epiſcopus miſſam canit, ad juſſionem illius induant ſe Levitæ veſtimentis ſacris, qualiter cum pontifice ad miſſam procedant. Omnem querimoniam, ſeu cauſam, vel juſtitiam presbyterorum, vel diaconorum, vel ſubdiaconorum ipſe debet deliberare, ordinare, & facere. Ideo vero ſtrenuus, providus, cautus, vicem ſui epiſcopi agens, epiſcopii totius curam habeat, & omne E eccleſiaſticum officium providendo, lectiones, aut reſponſoria in matrice eccleſia dare debet, & auſcultare: in tantum, ut nullus evangelium, aut epiſtolam, reſponſoria, vel quamlibet in eccleſia lectionem legat, vel cantet, donec auſcultetur ab ipſo. Acolythos quoque ipſe ordinet, quis eorum candelabra, quis thuribulum deferre, quiſve minorum in eccleſia aliqua officia agere debeat.

Decretal. lit. 1. ca. 2. Bernardus præpoſitus Papienſis, in collectione decret. lib. 1 tit. 25. c. 1

[a] forte, quid. Harduinus.

Ex concilio Toletano.

Decr. lib. 1. tit. 24. ca. 2. Bern præpoſit. Pap. lib. 1. titul. 16. cap. 2. Burc. lib. 3 ca 10 Ivo p. 6. ca. 20.

Ut archipresbyter ſciat ſe ſubeſſe archidiacono, & ejus præceptis ſicut ſui epiſcopi obedire; & quod ſpecialiter pertinet ad ejus miniſterium, ſuper omnes presbyteros in ordine presbyterali poſitos curam agere animarum, & aſſidue in eccleſia ſtare. Et in epiſcopi ſui abſentia, ad vicem ejus, miſſarum ſolennia celebret, & collectam dicat, aut cui ipſe injunxerit.

Ex concilio Toletano.

Decr. lib. 3. tit. 16. ca. 2. Ivo p. 6 ca. 20. Bernar. præpoſitus Pap. lib. 2. tit. 18. cap. unico.

Ut ſciat ſe ſacriſta ſubjectum archidiacono, & ad ejus curam pertinere cuſtodiam ſacrorum vaſorum, veſtimentorum eccleſiaſticorum, ſeu totius theſauri eccleſiaſtici, necnon quæ ad luminaria pertinent, ſive in cera, ſive in oleo.

Ex concilio Toletano.

Decr. lib. 1. tit. 27 ca 2. Bern præpoſit. Pap. lib. 2. tit. 19. c. 2.

Cuſtos ſolicitus eſſe debet de omni ornamento eccleſiæ, & luminariis, ſive incenſo: necnon & panem, & vinum omni tempore præparatum ad miſſam habere debet, & per ſingulas horas canonicas ſignum ex conſenſu archidiaconi ſonare; ut oblationes omnes, ſeu eleemoſynas; ſeu decimas (cum ejuſdem tamen conſenſu, abſente epiſcopo) inter fratres dividat. In his tribus eccleſiæ columnis (ut ſanxit ſancta ſynodus) conſiſtere debet alma mater eccleſia; ut ad hoc opus tales ordinentur, quales meliores & ſanctiores eſſe viderint, ut nulla negligentia in ſancta Dei eccleſia videatur. Hi tres, archidiaconus, archipresbyter, cuſtos, ſimul juncti, uno animo provide peragant & perfecte, & non ſit invidia neque zelus inter illos.

Ex concilio Toletano.

Burc. lib. 2 cap. 23. Ivo Decret. p. 6. c. 38 Lib. 1 capitul. c. 80.

De rebus vero illorum, vel peculiari, qui a dominis propriis libertate donantur, ut ad gradus eccleſiaſticos promoveri debeant, ſtatutum eſt, ut in poteſtate dominorum conſiſtat, quid quid ante libertatem habuerunt, utrum illis concedere, an ſibi retinere voluerint.

Ex concilio Toletano.

Burc. lib. 2. c. 72. Ivo p. 6. c. 128.

Debent autem ſupra ſcriptæ ingenuitatis chartæ, non ſolum nomen illius qui has fieri rogat, ſed etiam nomina ſacerdotum & nobilium laicorum, qui ibi fuerint, in ordine digeſta, cum ſignis propria manu impreſſis continere. Nam ſine horum adſtipulatione, pagina auctoritate teſtium nudata, pro nihilo deputatur. Oportet etiam ut locum, diem, annum, & principem, & indictiones in fine vel in margine annotatas habeat, in hunc modum: Actum in illa civitate, in domo ſancti Petri, Calendis illis, anno dominicæ incarnationis illo, regnante illo rege, & præſidente in cathedra ſupradictæ civitatis epiſcopo illo, indictione illa, in Dei nomine feliciter. Amen. Ait enim Romana auctoritas: Quæcumque leges ſine die & conſule fuerint prolatæ, non valeant.

Ex eodem concilio.

Burc lib. 2. cap. 28. Ivo

Inſtruendi ſunt præterea laici, ut ſciant, quod A nullatenus alio loco manumittere proprios poſſunt ſervos, quos dominicis caſtris aggregari decreverunt, niſi in ſacroſancta eccleſia, ordine ſupra notato. Quomodo enim clerici extra eccleſiam libertatem conſequi poſſunt, qui a lege mundana extranei ſunt? Et quibus interdicitur, ne ad ſæculare judicium procedant, quomodo ſæculari judicio a jugo ſervitutis abſolvuntur? Sed fortaſſe dicit aliquis: Clericus fieri non permittitur, niſi ante ſuſceptum clericatus officium, ingenuitatis dignitate potiatur. Revera verum dicit: & ideo quod infirmari vel vituperari poteſt, præcaveri debet.

p. 6. ca. 109. Bern. præp. Pap. lib. 1. tit. 20. c. 1.

Ex eodem.

Non ſolum autem qui ad clericatus ordinem promovendi ſunt, in eccleſia manumittendi ſunt, verum etiam hi quos quiſque pro remedio animæ ſuæ emancipari vult: quia ſic ſcriptum quippe eſt in pacto [a] Francorum.

Burc. lib. 2. ca. 29. Ivo p. 6. c. 130.

a Non ergo ad concil. hoc l. anno 400. pertinet.

Ex eodem concilio.

Qui debitum ſibi nexum, atque competens relaxat ſervitium, præmium in futuro apud dominum ſibi provenire non dubitet. Quapropter ego in Dei nomine ill. pro remedio animæ meæ, vel æterna retributione, in eccleſia ſancti Petri, vel illius ſancti, ſub præſentia epiſcopi vel ſacerdotum ibi conſiſtentium, ac nobilium laicorum, ante cornu altaris iſtius eccleſiæ, abſolvo ſervum meum Ill. per hanc chartam abſolutionis & ingenuitatis, ab omni vinculo ſervitutis; ita ut ab hac die & deinceps ingenuus ſit, & ingenuus permaneat, tamquam ſi ab ingenuis parentibus fuiſſet natus vel procreatus. Eam pergat partem, quam maluerit, vel quam ei auctoritas canonica permittit; & ſicut alii ingenui, vitam ducat ingenuam. Nulli autem hæredum meorum, ac proheredum, nec cuicumque perſonæ alii quidquam debeat ſervitutis vel libertatis obſequium, niſi ſoli Deo, cui omnia ſubjecta ſunt, vel pro cujus amore ipſum devotus ad ejus ſervitium obtuli. Peculiare vero ſuum, quod ei dominus dederit, vel deinceps Deo auxiliante laborare potuerit, conceſſum in perpetuum habeat; ut inde faciat quidquid illi placuerit, ſecundum eccleſiaſticas ſanctiones. Si quis vero, quod futurum eſſe non credo, ſive ego ipſe, aut aliquis de hæredibus meis, vel quælibet oppoſita perſona contra hanc ingenuitatis chartam venire tentaverit, aut eam quolibet modo infringere voluerit, in primis iram Dei incurrat, & a liminibus ſancti Dei eccleſiæ extraneus efficiatur, & inſuper cui litem intulit, ſexaginta ſolidos perſolvat, & quod repetit, evindicare non valeat; ſed prætens ingenuitas mea, vel aliorum bonorum hominum manibus roborata, aut adſtipulatione ſubnixa, omni tempore maneat inconvulſa.

Burc. lib. 2. ca. 31. Ivo p. 6. c. 131. Bernard. præpoſit. Pap. l. 1. tit 20. c. 2. Lib. 1. capitul. c. 88

Ex eodem Cap. 82.

De ſervorum ordinatione, qui paſſim ad gradus eccleſiaſticos indiſcrete promoventur, placuit omnibus, cum ſacris canonibus concordare debere: & ſtatutum eſt, ut nullus epiſcopum deinceps eos ad ſacros ordines promovere præſumat, niſi prius a dominis propriis libertatem conſecuti fuerint. Et ſi quilibet ſer-

ſervus dominum ſuum fugiens aut latitans, aut adhibitis teſtibus munere conductis vel corruptis, aut qualibet calliditate vel fraude ad gradus eccleſiaſticos pervenerit, decretum eſt ut deponatur, & dominus ejus eum recipiat. Si vero avus aut pater ab alia patria in aliam migrans, in eadem provincia filium genuerit, & ipſe filius ibidem educatus, & ad gradus eccleſiaſticos promotus fuerit, & utrum ſervus ſit, ignotum ſit; & poſtea veniens dominus illius, legibus eum acquiſierit, ſancitum eſt, ut ſi dominus ejus illi libertatem dare voluerit, in gradu ſuo permaneat: ſi vero eum catena ſervitutis a caſtris dominicis abſtrahere voluerit, gradum amittat: quia juxta ſacros canones, vilis perſona manens, ſacerdotii dignitate fungi non poteſt.

Ex eodem concilio. Cap. 33.

Burc. lib. 2. c. 32. Ivo p. 6. c. 133. 2 Eodem cap. capitul.

De eccleſiarum vero ſervis, communi ſententia eſt decretum, ut archiepiſcopi per ſingulas provincias conſtituti, noſtram auctoritatem ſequantur: ſuffraganei autem illorum exemplar illius penes ſe habeant: & quandocumque de familia eccleſiæ utilis inventus aliquis ordinandus eſt, in ambone ipſa auctoritas coram populo legatur, & coram ſacerdotibus & omni clero, ante cornu altaris, ſicut in noſtra auctoritate continetur, remota qualibet calliditate, libertatem conſequatur; & tunc demum ad gradus eccleſiaſticos promoveatur.

Ex concilio Toletano. Cap. 6.

Burc. lib. 2. cap. 179. In canonibus apoſtolorum can. 29. a Concil. Vernenſe cap. 9.

Si quis presbyter ab epiſcopo ſuo fuerit degradatus, aut officio pro certis criminibus ſuſpenſus, & ipſe per contemptum & ſuperbiam aliquid de miniſterio ſibi interdicto agere præſumpſerit, & poſtea ab epiſcopo ſuo correptus, in certa præſumptione perduraverit; hic omnimodis excommunicetur, & ab eccleſia expellatur: & quicumque cum eo communicaverit, ſimiliter ſe ſciat eſſe excommunicatum. Similiter de clericis, laicis, vel fœminis excommunicatis obſervatum eſt. Quod ſi aliquis iſta omnia contempſerit, & epiſcopus emendare potuerit minime, regis judicio exilio damnetur.

Ex concilio Toletano.

Burc. lib. 3. c. 22. Ivo p. 3. c. 97.

Ceterum presbyter ſi poſt ordinationem aliquid acquiſierit, illud obſervandum eſt, quod in canonibus de conſecratis nihil habentibus conſtitutum eſt.

Ex concilio Toletano.

Burc. lib. 3. c. 136.

De his quæ ad parochianas eccleſias offeruntur, in terris, vineis, mancipiis, peculiis, antiquorum canonum inſtituta ſerventur; ut omnia in epiſcopi poteſtate conſiſtant. De his autem, quæ altaribus offeruntur, tertia pars fideliter epiſcopis deferatur, duæ clericis, decimæ autem ſecundum quoſdam, ſingulis annis, tertia pars, aut in tertio tota. Sed tamen nos ſequentes Romanos, ſingulis annis quartam partem, aut in quarto totam epiſcopi recipiant.

Ex concilio Toletano.

Burch lib. 3. c. 188. Ivo

Fugitivos etiam ſervos eccleſiaſticos, domos ſuas aut familias deſerentes, qui etiam ſi revocati fuerint, teneri non poſſunt; ſimili ratione ab epiſcopo, ſi voluerit, aut ſi ita illi mererint, diſtrahantur. p. 3. c. 248. Conc. Agathenſe cap. 46.

Ex concilio Toletano. Cap. 5.

Burc. lib 8. c. 7 Ivo p. 7. c. 31. Lib. 3. capit. c. 77.

Ut clerici qui ſe fingunt habitu & nomine monachos eſſe, & non ſunt, omnibus corrigantur, atque emendentur: ut vel veri monachi ſint, vel veri canonici.

Ex concilio Toletano.

Burc. lib. 8. c. 20 Ivo p. 7. ca. 42.

Si aliquis incognitus monaſterium ingredi voluerit, ante triennium monachi habitus ei non præſtetur. Et ſi intra tres annos, aut ſervus, aut libertus, vel colonus quæratur a domino ſuo, reddatur ei cum omnibus quæ attulit; fide tamen accepta de impunitate. Si autem intra triennium requiſitus non fuerit, poſtea quæri non poteſt; niſi ſit tam longe, quod inveniri non poſſit: ſed tantum ea quæ in monaſterium adduxit, dominus ſervi recipiat.

Ex concilio Toletano.

Burc. lib. 2. c. 76.

Quicumque in quadrageſimæ diebus eſum carnium præſumpſerit attentare, non ſolum reus erit reſurrectionis dominicæ, verum etiam alienus ab ejuſdem diei ſancta communione: & hoc illi cumuletur ad pœnam, ut in ipſius anni curriculo ab omni eſu carnium abſtineat, quia ſacris diebus abſtinentiæ oblitus eſt diſciplinam.

Ex concilio Toletano.

Burc. l. 19. c. 151. Ivo p. 15. c. 160.

De viris ordinatis, quorum occulta peccata ſunt, nec manifeſte ab aliquo argui poſſunt, ſi ſalubriter compuncti, pro peccatis ſuis confeſſionem epiſcopo, ſive presbytero occulte faciunt, bonum mihi videtur, ut ſecundum id quod ſibi decretum fuerit ab epiſcopo, ſive preſbytero, pœnitentiam agant, non trepide nec tarde, ſed ferventer & ſolicite; ac ſic ſe veniam peccatorum a domino percepturos, & gradum ſe retenturos confidant.

Ex eodem. Cap. 17.

Burc. l. 19. c. 152 Ivo p. 15. c. 163.

De his etiam ſuper quibus interrogaſti, hoc eſt, de illa fœmina, quæ menſtruum ſuum ſanguinem immiſcuit cibo vel potui, & dedit viro ſuo ut comederet; & de illa quæ ſemen viri ſui in potu bibit, & de ea quæ teſtam hominis combuſſit igni, & viro ſuo dedit pro infirmitate vitanda, quali pœnitentia ſint plectendæ: ut nobis videtur, tali ſententia ſunt feriendæ, ſicut magi & arioli, quia magicam artem exercuiſſe noſcuntur. Nam de his qui magicam artem exercuiſſe noſcuntur, & qui auguria attendunt, & divinationes obſervant, Theodori [a] archiepiſcopi gentis Anglorum conſtitutiones habemus, in quibus ſcriptum eſt: Qui immolat dæmoniis in minimis, uno anno pœniteat: qui vero in magnis, decem annis pœniteat.

a In ſeculo ſeptimo, anno Chriſti 680.

Ex concilio Toletano.

Burc. l. 19. c. 158. Ivo. p. 15. c 66.

Ea quæ frequenti prævaricatione iterantur, frequenti & ſententia condemnantur.

Ex concilio Toletano.

Bernardus præpositus Pap. lib. 1. tit. 19. c. 1.

Custos ecclesiæ, cui ea quæ ecclesiæ competunt, custodienda committuntur, oportet ut sui archidiaconi jussioni in cunctis obediat. In canonicis horis signa tintinnabulorum pulsanda ipso archidiacono jubente, ab eo pulsentur: pallia vero, vel linteamina, altaria, seu cuncta utensilia ecclesiæ indesinenter custodiat: lampades & lanternas in accendendo, seu in extinguendo pervigil existat; ut ne supra modum A lucendo oleum depereat, aut minus lucendo obscurior sit ecclesia: sed omnia cum discretione agantur, quæ noscitur mater omnium virtutum. Si vero is cui ecclesia custodienda traditur, minus idoneus ad hoc peragendum extiterit, ab archidiacono coerceatur, ut se emendet. Si autem indomitus permanserit, archidiaconus episcopo nunciando provideat, ut indecente ejecto, aptus domui Dei constituatur minister; ut omnia in laudem & nomen domini fiant, qualiter possit Deus in ecclesia placari ab observientibus sibi.

ANNO 400. vel 401.

AD TOLETANAM SYNODUM I.

Æra CCCCXXXVIII. ut est in editis, celebratam

ADDITIO, ET ADNOTATIO.

Ex P. Mansi suppl. tom. I. pag. [illegible]

VEtus nostra collectio MS. ad Toletanam B hanc synodum adnotationis occasionem præbet, & canonem singularem addit. Adnotatio est in anno, quo synodus est habita; non enim æram CCCCXXXVIII. ut est in editis, præfert codex noster, sed æram potius CCCCXXXIX. Utra tamen lectio præferenda sit ignoro. Plus aliquid momenti præfert canon additus, quem codex idem noster sufficit, quem canonem frustra ex editis quæras. En totam veterem illam synopsim.

EX SYNODO

TOLETANA ÆRA CCCCXXXIX.

I. Diaconus post ordinationem si filios habuerit non promoveatur; similiter & presbyter.

II. Pœnitens in clero non admittatur: si necessitas fuerit, ostiarius, aut lector [illegible]. Expœnitentem dicimus esse, qui post Baptismum, aut pro homicidio, aut pro diversis criminibus gravissimis publicam pœnitentiam egerit.

III. Viduas qui acceperint diaconi non efficiantur.

IV. Subdiaconus si aliam uxorem acceperit deponatur, & ostiarius sit.

V. Si quis clericorum juxta ecclesiam fuerit, & in quotidiano ministerio non fuerit, deponatur.

VI. Nullus cum puella Dei familiaritatem habeat.

VII. Clerici uxor si peccaverit habeat potestatem dominandi ei.

VIII. Si quis post baptismum militaverit, ad diaconatus honorem non promoveatur.

IX. Nulla professa, vel vidua absente episcopo, vel presbytero in domo sua antyphona, vel vespera teneat.

X. Nullus servum, vel liberum absque domino, vel patrono clericum faciat.

XI. Si quis potens tulerit rem alienam, & episcopus monuerit ut reddat, & noluerit excommunicetur.

XII. Episcopus alienum clericum non suscipiat.

XIII. Qui tardius communicat excommunicetur.

XIV. Qui acceperit Eucharistiam, & non sumpserit, ut sacrilegus repellatur.

XV. Nullus ambulet ad excommunicati domum, nec convivetur cum eo.

XVI. Devota si peccaverit X. annos pœniteat.

XVII. Devota si maritum acceperit ad pœnitentiam non admittatur, nisi forsitan si se sequestraverint.

XIX. Uxorem habens si concubinam habuerit, non communicet.

XX. Episcopis, presbyteris, vel diaconis relictam, si maritum acceperit in finem communicet.

XXI. Episcopi, Presbyteri, Diaconi filia devota si peccaverit in finem communicet: & si parentes in gratiam receperint, & ipsi excommunicentur.

XXII. Episcopus quando voluerit benedicat Chrisma; presbyter Chrisma non benedicat.

XXIII. Si quis minora peccata habet, si cessaverit communicet. Canon iste deest in editis.

CUm Labbei collectio Veneta omnes in unum congesserit canones Conciliorum Toletanorum, quorum incertus est locus, ideo consilium illud ego pariter sequutus insignem hic canonem addam quem offendi in ms. Codice Burchardi in Bibliotheca Majoris Ecclesiæ Lucensis servato.

EX TOLETANO CONCILIO.

Cap. XII. (vel forte XIV.)

QUoniam quidem in Sacrosancto Patrum Conventu triste quoddam percrebuit de quibusdam fratribus nostris episcopis, qui temerario atque præpostero ordine in Ecclesiis sibi commissis disponere atque dispensare solent fidelium decimas necnon oblationes, ut iis, qui majores vel persona vel rerum abundantia eminent, majora concedant; iis autem qui obscuriores personæ, & minoris qualitatis videntur aut minima aut nulla omnino accommodent, attendentes contra Evangelicum præceptum quid homines habeant, non quid sint; placuit Spiritui Sancto per nos disponere atque omnibus Ecclesiis intimare, ne amplius Domino prohibente fiat. Censemus quippe, & in poste-

ſterum ſancitum eſſe volumus, ut nullus Epiſcopus perſonam aut qualitatem Presbyteri attendat. Sed potius vitæ meritum & utilitatem, quam tibi Dominus conferre dignatus eſt, quia non eſt perſonarum acceptor Dominus; & ita omnia omnibus diſponat, ut nullus in ſua parœcia inveniatur, qui vere murmurare vel debeat vel poſſit contra Epiſcopum ſuum. Perpendere namque Epiſcopus debet ut nullum Presbyterorum cauſa avaritiæ aut cupiditatis humanæ contriſtet, ſed potius hoc agere, ut omnia Eccleſiæ ſuæ membra ſint in pace.

Altare namque & decimas per pecuniam dare, & Spiritum Sanctum vendere, Simoniacam hæreſim eſſe nullus fidelium ignorat. Quapropter Spiritu Sancto authorante ſtatuimus, ut nullus Epiſcoporum pro Altaris ſtatu pecunias accipere præſumat, vel decimas ab Altare auferre ſecundum priora ſtatuta temptet: ſed ita majoribus in majori Eccleſia concedantur, ut non minores in minoribus Eccleſiis paupertate opprimantur. Et ut inconvulſa hæc atque intemerata obſerventur, ſub anathematis vinculo pariter omnes obligamus.

Reſp. Omnes: Volumus, ſtatuimus, fiat, fiat.

Notæ Severini Binii.

Toletanæ urbis deſcriptio.

a Toletanum.) Toletana urbis Hiſpaniæ metropolis meminere Ptolemæus libro primo, capite 6. Plinius libro 3. capite 3. Antoninus in Itinerario. Concilium ſecundum Toletanum can. 2. vocat hoc primum: *Relatum eſt*, inquit, *canon concilii primi Toletani, in quo præceptum eſt*, &c. Canon 14. Hæc urbs multis nominibus, divitiis, religione præclara eſt. Concilia fidem, & bonos mores concernentia, in ea plurima habita fuerunt. Hujus archiepiſcopus primatus titulo inſignitur. Vide plurima in theatro Brauali.

Concilium nationale fuit.

Tempus concilii Toletani I.

b Primum.) Inter ea quæ nunc extant, primum ſub Anaſtaſio pontifice celebratum fuit anno domini 400. Anaſtaſii pontificatus tertio, Arcadii & Honorii ſeptimo. Cum enim ſupra in actis Toletani concilii ſancti Simpliciani Mediolanenſis epiſcopi adhuc viventis expreſſa mentio habeatur, poſt annum domini 400. non potuit hæc ſynodus celebrata fuiſſe. Nam anno 401. Venerium Simpliciani ſucceſſorem eidem Mediolanenſi eccleſiæ ſuffectum fuiſſe conſtat ex legatione illa Afrorum, quæ Vincentio & Pravitta conſulibus contigit prædicto anno domini 401. de qua agemus paulo poſt infra in notis concilii Africani ſecundi. Toletana ſynodus ſecunda habita eſt circa tempora Joannis ſecundi: poſteriores poſterioribus temporibus. Unde Ambroſius Morales, qui ex antiquo ſcripto codice edidit acta ſynodi Toletanæ, vir cum primis doctus & de eccleſiaſticis antiquitatibus rerum Hiſpanicarum optime meritus, & poſt eum Garſias Loiſa ordinatur hanc, quam ſub Anaſtaſio celebratam eſſe confitentur, eamdem eſſe cum ea Toletana, ad quam Innocentius ſcripſit epiſtolam 23. infra extantem: idque ſenſerunt ideo, quod putarunt eodem anno primi conſulatus Stiliconis Toletanum concilium celebratum, defunctoque Anaſtaſio Innocentium ſubrogatum fuiſſe. Sed cum verius ſit, Anaſtaſium ut ſupra diximus in notis ad ejus vitam, biennio poſt conſulatum primum Stiliconis, obitumque Simpliciani Mediolanenſis, uſque ad annum ſalutis 402. ſupervixiſſe; dubium non eſt illam ſynodum, ad quam Innocentius Anaſtaſii ſucceſſor epiſtolam decretalem dedit, non ſub Anaſtaſio, ſed Innocentio habitam, adeoque ab hac Toletana diverſam fuiſſe: niſi dicas, quod inſolitum eſt; hoc provinciale concilium in annum ſequentem propagarum eſſe. Hæc ſententia magis confirmatur, quod Innocentius exordio epiſtolæ ſuæ fateatur, ſe frequenter nimiumque de ſchiſmate Hiſpaniæ componendo ſolicitum fuiſſe, atque adeo non initio, ſed poſt aliquot annos ſedis ſuæ hanc epiſtolam ſcripſiſſe. Quod ſi ita eſt, has duas Toletanas diverſas ſynodos eſſe, concedere oportet. Licet in utraque de perperam factis ordinationibus actum foret, non tamen inde bene inferretur, eaſdem ſynodos fuiſſe. Nam & longe ante primum Toletanum concilium de iiſdem tractatum eſt a Siricio papa in literis ab eo datis ad Himerium Tarraconenſem epiſcopum: diu enim multumque corrupta ordinationum diſciplina Hiſpaniarum eccleſias exagitavit; adeo ut hujus concilii tempore ulcus in ſchiſma eruperit, ut conſtat ex præfatione Patroni ſupra in initio. Hæc Bar. an. 405. n. 43. & 44.

An hæc ſynodus eadem ſit cum illa, ad quam Innocentius ſcripſit.

Sub Anaſtaſio & Innocentio Toleti diverſa concilia habita fuerunt.

c Nonumdum epiſcoporum.) Hinc colligo nationale fuiſſe concilium, cum eo tempore ſedes Toletana tot ſuffraganeos non haberet epiſcopos. Similiter de Elibertano ſtatuo, cum eodem epiſcoporum numero fuerit celebratum. Et in regula fidei, in calce hujus concilii poſita, adverſus Priſcillianiſtas, dicitur: *ipſi etiam & ſupra ſcripta viginti canonum capitula ſtatuerunt in concilio Toletano.* Qui ſunt ipſi, niſi præſules Tarraconenſes, Carthaginenſes, Luſitani, Baetici, ut ſupra dixerat? Adde etiam quod in ſubſcriptionibus Marcellus ſubſcribit, qui fuit Hiſpalenſis epiſcopus. Unde his argumentis liquet fuiſſe nationale. *Garſias.*

Concilium nationale fuit.

d Stilicone conſule.) Intellige conſulatum Stiliconis primum, qui cum Anaſtaſii pontificis Romani tertio pontificatus, Arcadii & Honorii ſexto imperii, atque cum anno Chriſti nati 400. æræ Hiſpanicæ 438. coincidit.

Quo conſule habitum ſit

e Olympius.) Hic eſt ille epiſcopus fama celebris, inter ſcriptores hujus temporis clariſſimus, de quo hæc Gennadius de viris illuſtribus, cap. 24. *Olympius nonnullo Hiſpaniæ epiſcopus, ſcripſit librum fidei adverſus eos qui naturam & non arbitrium in culpam vocant:* (ita Manichæi dicentes carnem a malo tenebrarum principe eſſe productam) *oſtendens non creationem, ſed inobedientiæ inſertum naturæ malum.* Ejuſdem ſcripta S. Auguſtinus contra Jul. lib. 1. c. 3. & 7. citat, magno hoc præconio: *Olympius Hiſpaniæ epiſcopus, vir magnus in eccleſia & in Chriſto gloria, in quodam ſermone eccleſiaſtico: Si fides, inquit:* Et paulo infra: *Sanctus Olympius dixit.* Bar. an. 405. n. 58.

Olympius quis & quales.

Inobedientia.

f Celenis.) Locus in provincia Gallicia. Ptolomæus, Plinius & alii.

g Quoniam ſingulæ.) Hinc patet quod ſupra dixi, corruptelam diſciplinæ eccleſiaſticæ in ſacris ordinibus conferendis, diu multumque Hiſpaniarum eccleſias exagitaſſe; adeo ut tempore hujus concilii ulcus in ſchiſma eruperit. Ex quibus etiam poteſt intelligi, longe poſt primum concilium Toletanum, aliud eſſe celebratum ſub Innocentio, cum jam longe lateque tunc obortum ſchiſma diffuſum, magis magiſque Hiſpaniarum eccleſias infeſtaret. Baron. a. 44.

Diſciplina eccleſiaſtica in Hiſpania corrupta.

h Conſtituta primitus concilii Nicæni perpetuo eſſe ſervanda, neque ab iis eſſe recedendum.) D. Ambroſius in epiſtola trigeſima ſecunda ad Valentinianum juniorem ſcribens: *Sequor*, inquit, *tractatum Nicæni concilii, a quo me nec mors, nec gladius poterit ſeparare.* Item Baſilius epiſt. 78. & Leo pontifex ſanctiſſimus & doctiſſimus in epiſt. 78. ad Leonem imperatorem: *Non fuit* (inquit) *omnino inter catholicos componendi, quia diſſentiones venerabilis ſynodi Nicænæ, vel ſanctæ Chalcedonenſis concilii regulas non ſequuntur.* Quod illi ſancti patres de Nicæna ſynodo, & aliis univerſalibus & œcumenicis conciliis dixerunt, idem nobis dicere licet & credere de ſancto, & venerabili conctilio Tridentino, in quo Spiritus ſanctus, ſicuti in Nicæno, lucem & veritatem patribus ad revincendas hæreſes contulit. *Garſias.*

Nicæni concilii auctoritas.

Tridentini concilii auctoritas.

i Lucernarium uno.) Lucernarium antiquis dicebatur pars prima veſpertini officii, quæ nunc veſperæ dicuntur. Id conſtat ex Iſidoro in regula monachorum, cap. 6. *In veſpertinis*, inquit, *officiis, primo lucernarium, deinde pſalmi duo, reſponſorium unum, & laudes, hymnus atque oratio dicenda eſt.* Hæc Iſidorus. Continebat vero veſpertinum officium quatuor pſalmos, ut ex regula D. Benedicti liquet, c. 17. *Veſpertina autem ſynaxis* (inquit) *quatuor pſalmis, cum antiphonis, terminatur.* Quia vero duo priores in lucernarum accenſione, & gratiarum actione veſpertini luminis legebantur, inde illa prima pars veſpertini officii lucernarium appellabatur. Poſt veſpertinum autem officium, completorium Iſidorus ibidem ponit, & libro primo de eccleſiaſticis officiis. Ex his itaque patet, lucernarium ad noſtras veſperas pertinere, ut etiam probatur ex concilio Emeritenſi, cap. 2. his verbis. *Veſpertino tempore, poſt lumen oblatum, prius dicitur veſpertinum, quam ſonum in diurni feſtis.* Lucernarium itaque dicitur a lucernis accenſis. Nam veſpertinum officium eo tempore antiquitus fieri conſuevit, ut eſſet diurni officii finis, & dici ut teſtatur idem Iſidorus libro de eccleſiaſticis officiis, capite de veſpertinis: *Veſpertinum divini officii diurni & alterna lucis occaſus eſt.* Et infra. *Veſpertinum enim nominatur a fidere quod veſper vocatur, & decedente lux exoritur.* Et lib. etymol. capite ultim. *Veſpertinum eſt tempus eſt in mediis initio; vocatum a ſtella veſpere, quæ ingrediente nocte.* Divus etiam Hieronymus in explicatione pſalmi 118. *Hora tertia oramus, hora ſexta oramus, nona lucernarium faciamus:* ubi nonam pro ultima poſuit. Idem Auguſtinus in regula ſecunda. Divus autem Benedictus in regul. cap. 41. totum eccleſiaſticum officium luce dici concludentium præſcripſit. *Veſpere*, inquit, *ſic agatur, ut lumine lucerna reficiendi non indigeant, ſed luce adhuc dies omnia conſummentur.* Baſilius lucernarium fieri lib. de Spiritu ſancto cap. 29. in exortu Luciferi docet. *Veſum*, ait, *eſt patribus ut*

Cap. 9. Lucernarium quid.

Cur ſic dictum.

stris, vespertini luminis gratiam haudquaquam silentio accipere, sed mox ut apparuit, gratias agere. Quis autem fuerit auctor illorum verborum, quæ dicuntur in gratiarum actione ad lucernas, dicere non possumus: populus tamen antiquam profert vocem; neque quisquam visi sunt impietatem committere, qui dicunt: Laudemus Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum. Hactenus Basilius. Ex quibus sanctorum patrum testimoniis efficitur quod quærebamus; nempe lucernarium ad nostras vesperas pertinere, atque ita dictum a lucernarum accensione: Quare vero prohibeatur lucernarium in villa legi, nisi præsente episcopo, presbytero vel diacono, colligi licet ex Isidoro in regul. cap. 6. *Post vespertinum, congregatis fratribus, oportet vel aliquid meditari, vel de aliquibus divinæ lectionis quæstionibus disputare, conferendo pie, ac salubriter tamquam meditando disputandoque immorari: quousque completorii tempus possit occurrere*. Eumdem morem in Cypro & Cæsarea Cappadociæ observatum tradit Nicephorus lib. 12. c. 34 ecclesiasticæ historiæ. *Cum similiter*, inquit, *in Cypro & Cæsarea Cappadocum, in sabbato & in dominico die, vesperi, post lucernarum accensionem, episcopi & presbyteri sacras scripturas populo exponant*. Cum igitur post lucernarium statim scripturæ interpretatio subjungi solita sit, & id munus episcopo in primis, atque presbytero, vel iis deficientibus, diacono incumbat, merito a patribus cautum est, non nisi aliquo eorum præsente, lucernarium fieri oportere. *Garsias*.

Lucernarium cur in villa prohibeatur.

k Si quis autem acceptam.) Antiquus ecclesiæ mos fuit, dari fidelibus eucharistiam in manus. Nicephorus lib. 12. cap. 41. miraculum de muliere, quæ accepta communione, panem supponit, tradit. Est etiam apud Eusebium lib. 7. cap. 33. & 34. ecclesiast. histor. & in concilio Antisiodorensi, cap. 36 & apud Balsamonem super canones sextæ synodi cap. 36 Idem Dionysius Alexandrinus epistola 5. ad Sixtum papam, quæ extat apud Nicephorum lib. 6. cap. 19. Idem Cyprianus in serm. de lapsis. Quomodo vero in manu accipiebant, explicat Cyrillus Hierosolymitanus catechesi mystagogica 5. *Sinistram*, inquit, *veluti sedem quamdam subjiciens dexteræ, quæ tantum regem susceptura est, & concava manu suscipiebat corpus Christi*. Postea vero, propter fraudes impiorum hominum cautum est, ut in os mittatur. Id constat ex concilio Rothomagensi, cap. 2. Et hoc tempore, non ante, qui accedebat ad communionem, manus in formam crucis figurabat: ex synodo sexta in Trullo, cap. 101. Idem Damascenus lib. 4. orthodoxæ fidei, cap. 14. *Garsias*.

Cap. 14. Eucharistia olim in manus dari solita, nunc secus, & cur.

l Pro uxore concubinam habet, a communione non repellatur.) Per concubinam hoc loco intellige uxorem sine dote & externa solennitate, interventu consensus mutui perpetuo convivendi, ductam. Hoc modo Genes. 25. Agar & Cethura dicuntur concubinæ Abrahæ, quæ tamen veræ uxores fuerunt, ut patet Genes. 16. de Agar, & Genes. 25. de Cethura. Justinian. Novel. 18. cap. 5. quasdam concubinas comparat uxoribus quæ sine dotalium tabularum solennitate ductæ fuerant. Ad quod genus concubinarum referendum est, quod scribit beatus Augustinus de bono conjugali, & refertur canone, Solet. 32. qu. 2. in quibus hæc tria erant necessaria. Primum, ut uterque esset solutus. Secundum, ut daretur mutua fides, quod alteri non jungerentur, neque a procreatione prolis abhorrerent. Tertium, ut usque ad mortem in ea vitæ conjunctione manere proponerent. Hunc contractum nuptias & connubium dici posse sanctus Augustinus concedit: hoc connubio alicui junctam, uxorem appellare non audet, quia non intervenerunt dotalia instrumenta de jure civili & canonico requisita ad hoc, ut sit legitima uxor. Can. Aliter. 30. qu. 5. Item prædicta novella 18. Hujusmodi igitur mulieres cum non essent uxores, vocabantur concubinæ: ob prædicta tria, ac præcipue quod in affectu maritali permanere statuerunt, permittebatur ipsis communicare, habebanturque tamquam uxores minus solenniter ductæ. Hoc est quod Gratianus ad finem canonis, Omnibus, dist. 34. ait: *Concubina hic ea intelligitur, quæ cessantibus legalibus instrumentis unita est, & conjugali affectu asciscitur. Hanc conjugem facit affectus, concubinam vero lex nominat*. Vide Bellarm. lib. 3. de concil. cap. 8. ad 11. objectionem. Baron. anno 305. num. 59. Item notas cap. 4. distinct. 34. jussu Gregorii duodecimi, decreto Gratiani editas.

Concubina hoc loco quæ dicatur.

m Statutum est diaconum non chrismare, sed presbyterum absente episcopo; præsente vero non, nisi ab ipso fuerit præceptum.) Hæc verba canonis intelligenda sunt, non de sacramentali unctione chrismatis in fronte, sed de unctione ceremoniali, quæ in solenni baptismo in vertice baptizandi adhibetur. Hanc ceremonialem unctionem olim presbyteris interdictam, non nisi cum licentia episcopi ab iisdem usurpatam fuisse, expressis verbis, quæ supra in notis ad vitam Silvestri litera *k* recentuimus, testatur Hugo Victorinus lib. 2. de sacramentis, pag. 7. cap. 3. Idem sanctus Leo epistola 86. alias 88. Innocentius primus epistola 1. cap. 3. hunc canonem amplare videtur, ut liceat presbyteris, tam præsente quam absente episcopo hanc unctionem ceremonialem usurpare. Verba illius hæc sunt: *Sive extra episcopum, sive præsente episcopo, baptizent*. Quamquam quod dicit, *Præsente episcopo*, recte etiam de ejus licentia intelligi possit. Vide Suarez tom. 3. de sacramento confirmationis, disput. 34. sect. 2.

Can. 20. Unctio ceremonialis presbyteris concessa.

n Incipit regula.) Quid de regula fidei hoc loco posita sentiam, a multis viris doctis dubitatum, in medium proferam. Serpente in Hispania hæresi Priscillianæ, a Marco Ægyptio intra Hispanias illata, Leo papa sanctissimus, qui a Petro non quadragesimus, sed quadragesimus quintus, ut annales Romani tradunt, extitit, Turibium notarium cum epistola ad synodum Gallaciæ misit, in qua beatus pontifex dogmatis impietate commotus, multa adversus impiam sectam sancte & docte decrevit: quam concilium suscipiens, Priscilliani figmenta ex auctoritate beatissimi Leonis damnavit. Eodem tempore idem pontifex alterum concilium in Hispania fere nationale, ex Tarraconensibus, Carthaginensibus, Lusitanis, & Bæticis episcopis indixit, in quo hæc regula fidei adversus Priscillianum est edita, transmissaque Balconio metropolitano Gallaciæ, qui tunc etiam concilium, Turibio instante, agebat. Quam regulam, ut orthodoxam, & a Romano pontifice approbatam, concilium Gallaciæ suscepit, quod & Celense " appellatur: forte quia usitatum est C. pro G. poni, ut Gaspar Caspar, Gajus Cajus, Galba Calba: sic Celense pro Galense. Hæc vero duo concilia a nostris celebrata ad hujus hæresis extirpationem, non extant; tantum regula fidei servata est, in multis aliis conciliis, cum ageretur de hac hæresi revincenda, iterum acclamata & proposita, ut in hoc primo Toletano, & primo Bracarensi. Epistola Leonis scripta est ad Turibium notarium: vel forte fuit instructio data Turibio, ut in Hispania hæresim Priscilliani jugularet. Ex ipsius auctoritate postea creatus episcopus Asturicensis, libros edidit Leoni dicatos adversus Priscillianum, ut ex epistola Montani ad Turibium episcopum Paletinum patet. Neque hæc synodus secunda Toletana est appellanda, cum illa prima nationalis synodus potius Tarraconensis, quam Toletana fuerit. Verum pullulante iterum hæresi Priscillianæ, in hac prima synodo Toletana, æra 435. iterum eadem regula fidei veluti gladio probatissimo confoditur, reprimitur & extirpatur, sicut in Bracar. primo, æra 568. Hæc de regula fidei adversus Priscillianum a patribus Hispaniæ ex auctoritate Romani pontificis Leonis edita. *& alia Garsias*.

Regula fidei hæc quando fuerit edita.

" quid vero si Celenense?

Baronius anno 447. num. 15. & sequentibus, jussu sancti Leonis duo concilia habita fuisse existimat. Unum Toleti, in quo Carthaginensis, Lusitaniæ & Bæticæ episcopi convenerunt, quique de rebus in synodo gestis (teste Lucretio) ad Balconium ejus provinciæ primatem Bracarensem episcopum literas dederunt, quæque constituerant iisdem communicarunt. Alterum in Gallæcia sub Balconio in municipio Celenensi apud Lucensem urbem, cui una cum Balconio, Gallaciæ provinciæ episcopi interfuerunt, idque ideo, quod Gallæci sub Suevorum rege Rechila tunc regnante, reliquæ autem Hispaniarum provinciæ Theodorico ejusque filio Thorismundo Gothorum regibus parerent. Quia tamen una conveniendi causa & auctoritas extitit, in unam eamdemque sententiam convenerunt: duo hæc concilia uno eodemque tempore celebrata, in unum postea conflata fuerunt. Regula autem fidei utrobique approbata, cum Toletano primo collectoris errore conjuncta fuit. Hæc Baronius prædicto anno 447. Bellarm. lib. 2. de concil. cap. 8. ad 11. idem de hac regula huic concilio subreptitie superaddita sentit ac scribit.

Baronii sententia de regula fidei.

Quis fuerit Priscillianus accipe: Hispanus, familia nobilis, dives, acer, facundus, multa lectione eruditus, pravo studio corrupit optimum ingenium: ex laico & hæresi infecto Abelæ episcopus clam factus, ex omnium hæreticorum sentina hæresim hausit, præsertim Gnosticorum: contra quem Leo papa in epistola ad Asturicensem episcopum, & Augustinus lib. de hæresibus ad Quodvult-Deum scripsit. Cæsaraugustana etiam synodus adversus eum est habita, demum gladio sæculari interiit. Severus Sulpitius lib. 2. sacræ historiæ in fine. *Garsias*.

Quis fuerit Priscillianus.

o Ipsi etiam & suprascripta viginti canonum capitula.) Hæc verba ab aliquo vel perperam addita, vel non suo loco reposita sunt; quia canones viginti non alterius concilii quam hujus esse noscuntur. Episcopi etiam subscripti non alii quam huic interfuisse leguntur. Regulam autem fidei loco canonis 21. superadditam, a prædictis duobus Hispaniæ conciliis, Leonis tempore celebratis, editam fuisse supra diximus. Baron. anno 447. n. 17.

Error collectoris.

p Incipiunt exemplaria professionum in concilio.) Hæc acta synodi Toletanæ ex antiquo scripto codice, qui asservatur in regia bibliotheca S. Laurentii, Ambrosius Morales vir cum primis doctus, & de ecclesiasticis antiquitatibus rerum Hispanicarum optime meritus, edidit. Baron. anno 405 num. 43. & 54.

q Sym-

[a] *Symphoſius epiſcopus.*) Puter Diſtinii, qui una cum catholicis epiſcopis adverſus Priſcillianiſtas hæreticos tempore concilii Cæſarauguſtani convenit, ut ea quæ extant ejuſdem ſynodi fragmenta declarant.

Diſtinius quis.

[b] *Diſtinius epiſcopus dixit.*) Diſtinius qui hic paulo antea recantavit, fuit epiſcopus Aſturicenſis : claruit egregia ſanctitate, cujus memoriæ anniverſario natali die in Hiſpania colitur.

An Mediolanenſis epiſcopi & Romani pontificis æqualis juriſdictio fuerit.

[c] *Per ſanctum Simplicianum communia roddidit.*) In cauſa Joviniani & Priſcillianiſtarum, aliorumque hæreticorum, Mediolanenſis eccleſiæ epiſcopi Ambroſius & Simplicianus, mandato pontificis, pontificia vice & legatione fungebantur. Unde accidit, quod Hiſpaniarum epiſcopi hic profitentur, ſe lapſis pœnitentibus ad eccleſias ſuas revocatis non communicaturos, niſi id Romanus pontifex vel ſanctus Simplicianus Mediolanenſis epiſcopus reſcriberent. In eadem Priſcillianiſtarum cauſa eandem loquendi formulam uſurpatam habes in concilio Taurinenſi, Can. V. Quiſquis igitur hinc arguit, parem fuiſſe poteſtatem Mediolanenſis epiſcopi atque Romani pontificis, graviter errat. Baron. anno 405. nu. 55. & ſeqq.

Quis Patruinus.

[d] *Patruinus epiſcopus ſubſcripſi.*) An is fuerit epiſcopus Toletanus, an vero Aſterius, qui ſexto loco ſubſcribit, docti immerito dubitarunt, ut conſtat ex Joanne Vaſæo, in chronico Sanctus Ildefonſus in catalogo virorum illuſtrium de Aſturio ſic inquit : *Aſturius poſt Audentium in Toletana urbe ſedit metropolis provincia Carthaginis pontifex ſucceſſor, vir egregius*, &c. Unde de alio Aſturio qui Audentio ſucceſſit, loquitur Ildefonſus, de quo ſic inquit : *Et in Toleto ſacerdos nonus, & in Compluto agnoſcitur primus, Patruinus vero in hoc ordine ſecundus fuit, qui anno domini* 393. *eccleſiæ Toletanæ præerat : Aſturius vero, circa annum domini* 455. Gaſſius.

[e] Epiſcopus fuit Emeritenſis, cui ſucceſſit Gregorius. Vide paulo poſt epiſtolam 13. Innocentii I. papæ ad epiſcopos ſynodi Toletanæ numero ſeu capite 5.

NOTÆ GABR. ALBASPINEI EP. AUR.

AD CAN. II. CONC. TOLETANI PRIMI.

VEL *inter lectores ; ita tamen ut evangelia & apoſtolum non legat.* Liquido ex his conſtat lectores non evangelium tantum, ſed & lectiones pronunciaſſe.

Ita ut manum non imponant, quod alias attulimus, & docuimus impoſitis ab epiſcopo manibus, ut ad ſacros ordines presbyteri promoverentur, omnes eccleſiaſticos ſaltem presbyteros, hanc manuum impoſitionem eſſe proſecutos, ſic ut manus imponerent ſecundum epiſcopum illi, cujus capiti primum epiſcopus intendiſſet : in aliis rebus hoc canone carnimus uſurpatum fuiſſe. Neque ſolum cum ordinibus ſacris initiarentur (cujus rei perficiendæ conſuetudo ad nos uſque translata eſt ;) ſed etiam cum abſolverentur, aut reconciliarentur, aut denique cum pœnitentia, ni fallor, imponerentur, aut baptizarentur. Nam quæ tandem res eſſet poteſt, aut tempus aliud quo ſubdiaconi ad aliam finem manus imponerent, aut alterius rei perficiendæ cauſa pro poteſtate ſua, ac non potius delegato aut tranſmiſſo alias imperio eas imponerent : neque vero difficile fuerit fortaſſis, reperiſſe aliquos diaconos & ſubdiaconos, qui impoſitione manuum, gravi morbo correptos, imo & energumenos levaſſent & curaſſent : Sed & aliquos item clericos, imo lectores & acolythos, qui eamdem ſibi poteſtatem vindicarent : quam poteſtas non clericorum tantum, ſed & Chriſtianorum laicorum primis illis temporibus diceretur. Verum hoc loco de impoſitione manuum, quæ in eccleſia publice fieret, quæque ex ſubdiaconi miniſterio dependeret, agitur. Jam vero nec illud admitti, nec extare poteſt, potuiſſe diacones & ſubdiacones in eccleſia, niſi poſt epiſcopum, manuum uti impoſitione.

CONCILIUM ROMANUM

Habitum Anno Chriſti CCCC.

HUJUS Romani Concilii ſub Anaſtaſio anno 400. celebrati, quod TRANSMARINUM Africani Patres appellant, mentio habetur in Concilio Carthaginenſi anno 401. Vincentio, & Flavio, ſeu potius Fravita Coſſ. coacto, cujus canones habentur in Codice Africanæ Eccleſiæ a Can. 65. ad Can. 85. In hoc Romano Concilio ſtatutum eſt, ut ordinati in parte Donati ſi ad Catholicam correcti tranſire voluerint, non ſuſcipiantur in honoribus ſuis, ut patet citati Carthaginenſis Concilii Canone in Cod. Africanæ Eccleſiæ 66. Ad hoc pariter Concilium pertinent literæ, quas Anaſtaſius Pontifex in Africam miſit, lectæque ſunt in præfato Carthaginenſi Concilio, in cujus præfatione poſt Can. 65. Codicis Eccleſiæ Africanæ hæc leguntur : *Recitatis epiſtolis beatiſſimi fratris & conſacerdotis noſtri Anaſtaſii, Eccleſiæ Romanæ Epiſcopi, quibus nos paterna & fraternæ caritatis ſolicitudine ac ſinceritate adhortatus eſt, ut de hæreticorum & ſchiſmaticorum Donatiſtarum inſidiis & improbitatibus, quibus Africanam Eccleſiam catholicam graviter vexant, nullo modo diſſimulemus.* Anaſtaſii literæ intercidere.

ANNO CHRISTI 401.

CONCILIUM CYPRIUM

ANNO CHRISTI 401.

Habitum [1] Anno Chriſti CCCCI.

Ex nova Baluzii Collectione.

POST *damnatum Origenem in Concilio Alexandrino, Theophilus illius urbis Epiſcopus ſynodicam ad omnes Epiſcopos miſit quæ hiſtoriam rei geſtæ continebat, ac præterea ſpecialem ad Epiphanium Conſtantiæ Cypri Epiſcopum, [rogans & exhortans ut totius inſulæ Epiſcopis congregatis, ipſe quoque eandem hæreſim condemnaret & ſynodicæ ſuæ ſubſcriberet. Intelligebat enim vir prudentiſſimus magna in hanc cauſam ſubſidia allaturum nomen Epiphanii, utpote viri ob virtutis reverentiam omnium ſui temporis clariſſimi. Epiſtolam illam Theophili ad Epiphanium Latine vertit ſanctus Hieronymus, quam nos in hoc loco inſerere dignum judicavimus emendatam in aliquot locis ope veteris exemplaris MS. bibliothecæ Colbertinæ. Ea autem ſic habet.*

Domino dilectiſſimo fratri & coepiſcopo Epiphanio Theophilus in Domino ſalutem. Dominus, qui locutus eſt ad Prophetam, *Ecce conſtitui te hodie ſuper gentes & regna eradicare & ſuffo-*

1 Scripſerat Baluzius hoc Concilium Cyprium habitum fuiſſe circa ann. 390. ſed cum ſupra ex Pagio docuerimus Concilium Alexandrinum, quod Cyprium præceſſit, celebratum fuiſſe nonniſi anno 401. ante hunc eundem annum Cyprium minime locandum conſequitur.

suffodere & disperdere & rursum ædificare ac plantare, singulis temporibus eandem Ecclesiæ suæ largitur gratiam, ut integrum corpus per patientiam conservetur, & in nullo hæreticorum dogmatum venena prævaleant. Quod quidem nunc videmus expletum. Nam Ecclesia Christi, quæ non habet maculam neque rugam aut aliquid istiusmodi, egredientes de cavernis suis Origenis colubros evangelico ense truncavit, & sanctum Nitriæ monachorum agmen contagione pestifera liberavit. Pauca ergo ex his quæ gesta sunt in generali epistola quam ad omnes in commune direxi, prout patiebatur angustia temporis, comprehendi. Dignationis tuæ est, quæ in hujuscemodi certaminibus sæpe ante nos pugnavit, & positos in prælio consolari & congregare totius insulæ Episcopos; ac synodicas literas tam ad nos quam ad sanctum Constantinopolitanæ urbis Episcopum, & si quos alios putaveris, mittere; ut consensu omnium & ipse Origenes nominatim & hæresis nefaria condemnetur. Didici enim quod calumniatores veræ fidei Ammonius, Eusebius, & Eutymius novo pro hæresi furore bacchantes, Constantinopolim navigarint, ut & novos, si quos valuerint, decipiant, & veteribus suæ impietatis sociis conjungantur. Curæ igitur tuæ sit ut cunctis Episcopis per Isauriam atque Pamphyliam & ceterarum provinciarum quæ in vicino sunt rei ordinem pandas, & nostram, si dignum putas, epistolam subjicias; ut omnes uno spiritu congregati cum virtute Domini nostri Jesu Christi tradamus eos satanæ in interitum impietatis quæ possidet eos. Et ut celerius nostra Constantinopolim scripta perveniant, mitte industrium virum & aliquem de clericis, sicut & nos de ipsis Nitriæ monasteriis patres monachorum cum aliis sanctis & continentissimis viris misimus, qui possunt cunctos in præsenti docere quæ gesta sunt. Et super omnia quæsumus ut impensas ad Dominum fundas preces, quo possimus etiam in isto certamine victoriam consequi. Non enim parva lætitia & in Alexandria & per totam Ægyptum populorum corda pervasit, ex quo pauci homines ejecti sunt ut purum corpus Ecclesiæ permaneret. Saluto fratres qui tecum sunt. Te plebs quæ nobiscum est in Domino salutat.

Porro Epiphanius, qui Origenis libros jampridem aversabatur, Theophili literis facile assensum præbuit; collectoque Cypriorum Episcoporum Concilio, Origenis libros legi prohibuit. Datis deinde literis, tum ad alios, tum ad Joannem cognomento Chrysostomum Episcopum Constantinopolitanum, ea quæ a synodo decreta fuerant insinuantibus, hortatus est illos ut synodum convocarent eademque decernerent. Haud multo post Constantinopolim profectus est, adferens una secum exemplum synodalis sententiæ, qua non ipsum quidem Origenem excommunicaverat, sed libros ab illo conscriptos condemnaverat; collectisque quotquot in urbe regia aderant Episcopis, damnationis sententiam contra libros Origenis prolatam ipsis recitavit. Ac nonnulli quidem ob reverentiam Epiphanii huic decreto ipsi quoque subscripserunt; multi vero id facere recusarunt, in primis vero Theotimus Episcopus Scythiæ.

AD CONCILIUM CYPRIUM

ANNO CCCCI.

ADNOTATIO CHRONOLOGICA.

Ex P. Mansi supp. tom. I. pag. 275.

Concilium istud Venetus Labbei editor non silet, accepitque ex Baluzii nova conciliorum collectione. In anno recedit a Baluzio, qui celebratum assignat anno 399. ille vero anno 401. Cum Alexandrinum concilium Cypriam hanc synodum præcesserit: nec ante annum 401. Alexandrinum haberi potuisse censeat, hinc anno illi, & Cypriam assignat. Nos vero quibus Alexandrini epocha annò 399. statuitur, eidem pariter & Cypriam conjungimus.

CON-

[a] CONCILIUM AFRICANUM [1] II.

SUB ANASTASIO,

Anno Christi CCCCI. post consulatum Stiliconis 14. Kal. Julias celebratum.

In quo ad Anastasium Romanum Pontificem., & Venerium Mediolanensem Episcopum legatio decreta fuit.

Extat Græce & Latine infra post epistolas Cælestini sub nomine concilii Africani. Initium ejus hoc est. A

POST consulatum Flavii Stiliconis viri clarissimi, decimo quarto Kalendas Julias, &c. *cum sequentibus* 32. [*capitulis usque ad* 32. *inclusive. Vide infra loco allegato.*

NOTA SEVERINI BINII.

Tempus concilii. [a] *Concilium*. Hæc synodus celebrata post primum consulatum Stiliconis, quando adhuc Anastasius pontifex in vivis superesset, ad annum Domini 401. qui est Anastasii 4. Arcadii & Honorii 7. est referenda. Posteriore enim consulatu Stiliconis, qui in annum Domini 405. incidit, Anastasius, cujus hic fit mentio, e vita migrarat. Causa habiti concilii fuit, ut decernerentur legati, qui ab Anastasio Romano, a Venerio Mediolanensis Causa conc ecclesiæ episcopo peterent, ut Africanæ ecclesiæ clericorum inopia laboranti succurrerent. Utrumque Africanæ ecclesiæ petitioni acquievisse, ex conjecturis colligit Baron. ann. præd. num. 3. His peractis, triginta duo canones de ecclesiastica disciplina, hoc aliisque præcedentibus conciliis Africanis constituti, in hac synodo confirmati, vel saltem iterum promulgati fuerunt.

[a] CONCILIUM [2] AFRICANUM III.

SUB ANASTASIO,

[a] *Flavito*

Anno Christi 401. *Vincentio &* [a] *Flavito consulibus, Idibus Septembris habitum de Donatistis ecclesiæ reconciliandis.*

Extat Græce & Latine infra post epistolas Cælestini sub nomine concilii Africani. Incipit sic. B

VINCENTIO & Flavito viris clarissimis consulibus, Idibus Septembris, &c. *cum subsequentibus viginti canonibus usque ad* 52. *inclusive. Vide infra loco allegato.*

NOTA SEVERINI BINII.

Causa concilii. [a] *Concilium*.) Causa habiti concilii hæc est. Anastasius pontifex de universali ecclesia ex officio jure meritoque solicitus, sciens Africanam ecclesiam ex Donatistarum schismate magnopere laceratam, de unitate ardentiore studio procuranda ad Aurelium Carthaginensem, aliosque aliarum provinciarum in Africa episcopos literas dederat. Cujus admonitionem lidem plurimi faCientes, generale concilium Idibus Septembris anno 401. Carthagine celebrandum indixerunt. Statuto tempore convenientes, ne qui seposita severitate leviter cum ipsis agere decreverant, rationibus, si foret necessarium, destituti viderentur, illud in primis excogitarunt, ut ab Africanarum provinciarum præfectis & judicibus, Primianistarum contra Maximianistas res gestas, in publica monumenta relatas, consequerentur, eo fine, ut ex propriis actis manifesti erroris convinci possent: utque Acta cc etiam quæ ipsi contra Maximianistas sæpius perpetrassent, frustra catholicis objici intelligerent. Secundo decretum est, ut quo facilius ad pacem & unitatem ecclesiæ schismatici redeant, ab Anastasio pontifice aliisve transmarinæ ecclesiæ episcopis pro bono pacis indulgeri ac permitti peratur, ut Donatistæ ad ecclesiam catholicam redire volentes, in iisdem ordinibus apud suos ante susceptis (si hoc recipiens episcopus conducere existimat,) perseverare possint. Hoc ipsum Anastasium pontificem indulsisse, certum illud est argumentum, quod constet ex August. contra Crescon. lib. 2. cap. 12. & 12. Africanos episcopos ea potestate sibi procul dubio concessa usos fuisse. Tertio ex suggestione sancti Augustini decretum, ut ad facilius conciliandos Donatistas legati mittantur, qui literas a Carthaginensi episcopo omnium nomine scriptas secum asportarent eo fine, ut qui ad bonum pacis cum Maximianistis conjunctionem ineundam esse decreto universalis concilii decreverant, scirent, id propter totius orbis Christiani pacem & concordiam ineundam magis solicite a se præstari ac fieri debere. His peractis, XIV. canones ad disciplinam ecclesiasticam recte instituendam, & ex antiquioribus regulis reformandam partim hoc, partim aliis præcedentibus conciliis constituti, in hac synodo promulgati reperiuntur. Baron. anno 401. num. 9. & seq.

1 Seu, CARTHAGINENSE, sub Aurelio V. Extat Græce & Latine supra in Codice Africanæ ecclesiæ a Can. 37. cum præfatione eidem canoni præmissa ad 65. inclusive. In Collectione veteri Concilium Carthaginense V. est illud, quod habitum fuit *post Consulatum Fl. Stiliconis XIV. Kal. Julias*, cui adjuncti sunt quoque Canones Synodi habitæ *Vincentio & Flavito Coss. Id. Septemb.* ejusdem anni, quæ Synodus Carthagine celebrata ex omnibus Provinciis Africæ alia est a priori. Attamen cum eodem anno celebrata fuerit, sub unius Concilii V. nomine exhibetur in Collectione veteri. Quod accuratius, & rectius distinguitur apud Dionysium, & apud Ferrandum. De utraque synodo legendus Marca in Dissert. de veter. Collect. Can. cap. 8. & 9. & Schelstratius in Dissert. 3. de ecclesia Africana cap. 10. qui plura notant de Canonibus in eisdem Synodis editis.

2 Seu, CARTHAGINENSE, sub Aurelio VI. Extat Græce & Latine supra in Cod. Ecclesiæ Africanæ post Can. 65. ad Can. 85.

ANNO CHRISTI 402.

VITA EPISTOLÆ, ET DECRETA INNOCENTII PAPÆ I.

Ex Libro Pontificali.

Damnat variantes ex Cod. Laurent. vetustissimo.

INNOCENTIUS natione Albanensis, ex patre Innocentio, *b* sedit annis quindecim, mensibus duobus, diebus viginti uno. *c* Hic constitutum fecit de omni ecclesia, & de regulis monasteriorum, & de Judæis, & de paganis. Et multos Cataphrygas invenit, quos in exilio monasterii relegavit. Hic invenit *d* Pelagium & Cælestium hæreticos, & damnavit eos. Et hoc constituit, ut qui natus fuerit de Christiana, denuo nasci debeat per baptismum, hoc est, *e* baptizari, quod Pelagius damnabat. Eodem tempore dedicavit basilicam sanctorum Gervasii & Protasii ex devotione (*a*) testamenti cujusdam illustris fœminæ Vestinæ, laborantibus presbyteris Ursicino & Leopardo, ac diacono Libyano. Quæ fœmina suprascripta testamenti paginam sic ordinavit, ut basilica sanctorum martyrum, ex ornamentis & margaritis, venditis justis existimationibus, construeretur. Et constructa est usque ad perfectum. In quo loco beatissimus Innocentius ex delegatione illustris fœminæ Vestinæ, titulum (*b*) Romanum constituit. Et in * (*c*) eadem domo obtulit pateuas argenteas duas, pensantes singulas libras 20. Amas argenteas duas, pensantes singulas libras 20. Coronas argenteas 12. pensantes singulas libras (*d*) 14. Pharum canthatum unum, pensans libras 22. Cerostrata argentea 4. pensantia singula libras 25. Turrim argenteam cum patena, & columbam deauratam, pensantem libras 30. (*e*) ad ornatum baptisterii, cervum argenteum, fundentem aquam, pensantem libras (*f*) 15. Vas ad oleum chrismatis argenteum, pensans libras quinque. Vas aliud ad oleum exorcizatum, pensans libras quinque. Patenas duas ad chrisma, pensantes singulas libras tres. Scyphum argenteum anaglyphum, pensantem libras decem. Scyphum alium argenteum, pensantem libras decem. Calices argenteos quinque pensantes (*g*) libras tres. Calices argenteos baptismi numero tres, pensantes singulos l. 2. Aquamaniles argenteos, pensantes libr. 16. Phara cantharа ærea 16. (*h*) pensantia singula libras decem. Phara cantharа ærea cerostrota in gremio basilicæ numero 20. pensantia singula libras 40. Domos juxta basilicam Libyanam, præstantes solidos octoginta quinque & tremissem. Balneum in eodem juxta templum Mamuri, præstans solidos 32. Domos in clivium salutis balneatæ, præstantes solidos septem & tremissem. Possessionem (*i*) Sarras in Clusino territorio, præstantem solidos 71. & tremissem. Possessionem Corbianam in territorio Clusino, præstantem solidos 79. Possessionem Fundanensem in territorio Fundano cum adjacentibus attiguis 15. præstantem solidos (*k*) 181. & tremissem. Possessionem Figlinam in territorio Casinate, præstantem solidos 58. & tremissem. Possessionem Amandini, quam donavit * illustris fœmina Vestina consobrinæ suæ in territorio (*l*) Vejentano, præstantem solidos 46. & tremissem. Possessionem Antonianam in territorio (*m*) Clodiano, præstantem solidos 62. Domos Emeriti in clivo * Mamuri, inter urbem Romam juxta basilicam, præstantes solidos 62. (*n*) Domos in clivium Patricii * arbitrata. (*o*) Domos juxta basilicam in vico longo (*p*), qui cognominatur ad lacum, præstantes solidos 82. Domos ad cathedram lapideam Florianam, præstantes solidos 58. Pistrinum in vico longo, qui cognominatur Castoriani, præstans solidos * 61. Balneum in vico longo, qui cognominatur Templum, præstans solidos 40. (*q*) Siliquas * 3. * uncias * portæ Nomentanæ, præstans solidos 22. & tremissem. Hic constituit sabbato jejunium celebrari, quia sabbato dominus in sepulcro positus est, & discipuli jejunarunt. Hic constituit basilicam sanctæ Agnetis martyris, a presbyteris Leopardo & Paulino, solicite ac digne gubernari & tegi & ornari (*r*). Et ex dispositione Vestinæ, tituli supradicti presbyteris est concessa potestas. Hic fecit ordinationes quatuor in urbe Roma per mensem Decembrem, presbyteros triginta, diacones (*s*) quindecim, episcopos per diversa loca 54. Qui etiam sepultus est in cœmeteriis (*t*) Priscillæ, ad ursum pileatum, 5. Kalendas * Augusti. Et cessavit episcopatus die 22.

* eodem dominico.

* illustri fœmina Vestinæ.

* Mamortini.

* orbitata.

* 81.

Locus obscurus.

a Julii ex c. H.

Nota Severini Binii.

a Innocentius.) Cum post obitum Anastasii sedes pontificia biennio vacasset, Innocentius Albanus creatus est Romanus pontifex 15. kalend. Junii, anno Christi 402. Arcadii & Honorii 8. Cujus initio Martinus Turonensium Episcopus ex hac vita * migravit in cœlum, Chrysostomus a Concilisabulo apud Quercum habito, opera & conatu Theophili relegatus, ab imperatore Arcadio vix revocatus, secundo exulare jubetur, ideo quod contra ludos sæculares permissu Honorii imperatoris editos, ritusque gentilitios in dedicatione statuæ argenteæ Eudoxiæ imperatricis declamasset. Hanc enim ob rem Eudoxia rursum acerrime irritata, per Theophilum Alexandrinum procurat, ut restitutus sedi, per imperatorem Arcadium denuo deponatur & relegetur; utpote quia synodo depositus, synodali dumtaxat sententia, juxta canonem Antiocheni conciliabuli duo

Innocentius quando pontifex factus sit.

* S. Martini obitus collocari debuit anno 400. aut 397. sub Anastasio aut Siricio.

Chrysostomi persecutio.

(*a*) Testamenti. Deest in Lac. (*b*) Romæ. (*c*) Eodem dona hæc. (*d*) XV. (*e*) Ornatum. (*f*) XXX. (*g*) Pensantes singulas. (*h*) Pensantia singula libr. X. Deest. (*i*) Sorras. (*k*) Decem num centum tri. Lac. (*l*) *Vejentano.* Vegentano. (*m*) *Clodiano.* Lodianam. (*n*) Domum. (*o*) Domus. (*p*) Domus. (*q*) Siliquas 3. 3. portæ &c. (*r*) Eorum dispositione. Tutela reperiebatur Vestinæ. (*s*) XII. (*t*) Prisillæ. Deest.

duodecimum, reſtitui debuiſſet. Tertio anno exilii juſſu Arcadii ad votum adverſariorum longius ablegatus, febri correptus, migravit ad dominum anno 407. qui eſt Innocentii 6. Arcadius imperator, & Eudoxia imperatrix, alitve Chryſoſtomi perſecutores, indignationem offenſi numinis experti, paucis menſibus poſt obitum Chryſoſtomi prematuro e vita tolluntur. Quando contigit magna illa urbis irruptio, indignatione Dei per Alaricum facta, pontifex tanquam juſtus Lot e Sodomis ſubtractus, occulta Dei providentia Ravenna detinebatur, *ne vir beatiſſimus*, inquit Oroſius, lib. 7. c. 39. *peccatoris populi exitium videret*. Hujus tempore in Africa celebrata eſt famoſiſſima illa collatio inter catholicos & Donatiſtas diu expetita, ſæpe tentata, nunquam autem, reſilientibus illis, effectu conſummata, quam ad longum deſcribit ſanctus Auguſtinus in Brevi. Pelagius & Vigilantius hæreſiarchæ ſub hoc pontifice exorti, ejuſdem judicio juſtam damnationis ſententiam retulerunt. Filios parentibus fidelibus prognatos, non minore ſ itis neceſſitate baptizandos eſſe, quam ii qui infidelibus parentibus procreati ſunt, contra dictum Pelagium recte quidem ſuſtinuit, verum illud argumento euchariſtiæ ab infantibus omnibus pari ſalutis neceſſitate ſumendæ, non ſatis bene probavit. Vide notas epiſt. 25. infra.

Chryſoſtomus in exilio moritur. Perſecutores Chryſoſtomi a Deo puniuntur. Gratia Dei Innocentius ab excidio urbis liberatus fuit. Collatio cum Donatiſtis habita.

Pelagii & Vigilantii hæreſes exortæ.

b Sedit annis quindecim, menſibus duobus.) Annis quindecim, menſe uno & diebus decem pontificatum teniſſe, initium & finis ejuſdem demonſtrant. Anno 417. qui eſt Honorii 23 & Theodoſii decimus, eum ex hac vita migraſſe, ex vigeſima ſexta Innocentii, & quibuſdam Zoſimi epiſtolis, conſulatu Honorii 11. & Conſtantii ſecundo conſignatis, evidenter colligitur. Cum ergo præfati anno Chriſti 417. conſules fuerint, natalis autem dies Innocentii 5. Kalend. Auguſti notatus eſſe reperiatur, ab exordio ſedis hucuſque computatione facta, prædictorum annorum, menſium & dierum tempora inveniuntur. Baron. an. 417. num. 4.

Innocentius quamdiu ſederit.

c Hic conſtituum de omni eccleſia.) Id eſt decretum ad univerſalem eccleſiam pertinens: illudque eſſe puto, quod Gennadius de viris illuſtribus cap. 43. deſcribit his verbis: *Innocentius urbis Romanæ epiſcopus, ſcripſit decretum occidentalium eccleſiarum & orientalium adverſus Pelagianos datum: quod poſtea ſucceſſor ejus papa Zoſimus Latinis promulgavit.* Cetera ejus decreta, de regulis monachorum, Judæis atque Paganis deſiderantur. Baronius numero 5.

Decretum Innocentii.

d Pelagium & Cæleſtium, &c.) De qua condemnatione S. Proſper adverſus Collatorem, ex verbis Zoſimi papæ, hæc refert: *Conſtituimus in Pelagium & Cæleſtium per venerabilem Innocentium de beatiſſimi apoſtoli ſede prolatam manere ſententiam, donec aperiſſima confeſſione fateantur gratiam Dei, &c.*

Pelagii & Cæleſtii condemnatio.

e Baptizari, quod Pelagius damnabat.) Pelagius epiſtola ſua ad Innocentium ſcripta, ut habet Auguſt. de peccato orig. cap. 17. conqueſtus eſt, ſe calumnioſe hac in re infamari. *Dicit*, inquit Auguſtinus prædicto loco, *ſe ab hominibus infamari, quod negaret parvulis baptiſmi ſacramentum, & abſque redemptione Chriſti aliquibus regna cœlorum promittat.* Unde quod hic dicitur, Pelagium baptiſmum infantulorum negaſſe, ſic accipiendum eſt, quod ſi non verbis, reipſa tamen damnaſſe videri poterat, dum peccatum originale, cujus gratia baptiſmus neceſſarius eſt infantibus, negaret. Hoc eſt quod ibidem ſubdit S. Auguſtinus: *Sed non ſic illis hæc objiciuntur, ut poſſit, nam neque parvulis negat baptiſmi ſacramentum, neque abſque redemptione Chriſti aliquibus regna cœlorum promittunt. Itaque unde ſe queritur infamari, eo modo propoſuit, ut facile poſſit crimini objecto, ſalvo ſuo dogmate, reſpondere. Objicitur autem illis, quod eos baptizatos parvulos nolunt damnationi primi hominis obnoxios confiteri, & in eos tranſiſſe originale peccatum regeneratione purgandum.* Baron. an. 417. num. 5.

An & quomodo Pelagius infantulorum baptiſmum negarit?

f Conſtituit ſabbato jejunium celebrari.) Hæc ſic intelligo: non quod Innocentius auctoritate hujus decreti primus jejunium ſabbati inſtituerit, ſed quod de his ad Decentium epiſcopum Eugubinum reſcripſerit, qui datis ad eum literis cauſam hujus jejunii edoceri expeterat. Baron. anno 417. num. 6. Vide notas can. apoſt. 65.

An jejunium ſabbati Innocentius inſtituerit.

[1] EPISTOLA I. INNOCENTII PAPÆ I.

DECENTII EPISCOPO CONSULTATIONIBUS RESPONDENS.

Nonnullas Romanæ eccleſiæ traditiones explicat quas obſervandas eſſe demonſtrat.

I. *De [a] pacis oſculo dando poſt conſecta myſteria.*
II. *De nominibus ante precem ſacerdotis non recitandis.*
III. *Quod non debeant baptizati niſi ab epiſcopo conſignari.*
IV. *Quod rite omni ſabbato jejunetur.*
V. *De fermento [b], quod civitatis tantum presbyteris dirigatur.*
VI. *De energumenis baptizatis.*
VII. *De pœnitentibus.*
VIII. *De epiſtola ſancti Jacobi apoſtoli, in qua pro infirmis orari præcipitur.*

[a] a pace dando.
[b] die dominica mittendo.

Innocentius Decentio epiſcopo Eugubino ſalutem.

SI inſtituta eccleſiaſtica, ut ſunt a beatis apoſtolis tradita, integra vellent ſervare domini ſacerdotes, nulla diverſitas, nulla varietas in ipſis ordinibus & conſecrationibus haberetur. Sed dum unuſquiſque, non quod traditum eſt, ſed quod ſibi viſum fuerit, hoc æſtimat eſſe tenendum, inde diverſa in diverſis locis vel eccleſiis aut teneri, aut celebrari videntur: ac fit ſcandalum populis, qui dum neſciunt traditiones antiquas, humana præſumptione corruptas, putant ſibi aut eccleſias non convenire, aut ab apoſtolis vel ab apoſtolicis viris contrarietatem inductam. Quis enim neſciat, aut non advertat, id quod a principe apoſtolorum Petro Romanæ eccleſiæ traditum eſt, ac nunc uſque cuſtoditur, ab omnibus debere ſervari, nec ſuperinduci aut introduci aliquid, quod aut auctoritatem non habeat, aut aliunde accipere videatur exemplum? præſertim cum ſit manifeſtum, in omnem Italiam, Gallias, Hiſpanias, Africam atque Siciliam, inſulaſque interjacentes, nullum inſtituiſſe eccleſias, niſi eos, quos venerabilis apoſtolus Petrus aut ejus ſucceſſores conſtituerint ſacerdotes? Aut legant, ſi in his provinciis alius apoſtolorum invenitur aut legitur docuiſſe. Quod ſi non legunt, quia nuſquam inveniunt, oportet eos hoc ſequi quod eccleſia Romana cuſtodit, a qua eos principium accepiſſe, non dubium eſt, ne dum peregrinis aſſertionibus ſtudent, caput inſtitutionum videantur omittere. Sæpe dilectionem tuam ad urbem veniſſe, ac nobiſcum in eccleſia conveniſſe, & quem morem vel in conſecrandis myſteriis, vel in ceteris agendis arcanis teneat, cognoviſſe dubium non eſt. Quod ſufficere ad informationem eccleſiæ tuæ vel reformationem, (ſi prædeceſſores tui minus aliquid aut aliter tenuerunt) ſatis certum haberem, niſi de aliquibus conſulendos nos eſſe duxiſſes. Quibus idcirco reſpondemus, non quod te aliqua ignorare credamus, ſed ut majori auctoritate vel tuos inſtituas, vel, ſi qui a Romanæ eccleſiæ inſtitutionibus errant, aut commoneas, aut indicare non differas; ut ſcire valeamus, qui ſint, qui aut novitates inducunt, aut alterius eccleſiæ

Dist. 11. Q. enim ne.

[1] In collectione Mſ. Dionyſii, e Bibl. Collegii Pariſ. Soc. Jeſu: *Incipit epiſtola regularis.* In collectione vero Mſ. Iſidori: *Incipiunt Capitula Innocentii Papæ.* Harduinus.

siæ quam Romanæ existimant consuetudinem esse servandam.

I.

De consecr. dist. 2. Pacem igitur.

[1] Pacem ergo asseris ante consecta mysteria quosdam populis imperare, vel sibi inter sacerdotes tradere, cum post omnia, quæ aperire non debeo, pax sit necessario indicenda, per quam constet, populum ad omnia, quæ in mysteriis aguntur, atque in ecclesia celebrantur, præbuisse consensum, ac finita esse, pacis concludentis signaculo demonstrentur.

II.

De consecr. dist. 2. De nominibus recitandis.

De nominibus vero recitandis, antequam preces sacerdos faciat, atque eorum oblationes, quorum nomina recitanda sunt, sua oratione commendet, quam superfluum sit, & ipse pro B tua prudentia recognoscis, ut, cujus hostiam necdum Deo offeras, ejus ante nomen insinues, quamvis illi incognitum sit nihil. Prius ergo oblationes sunt commendandæ, ac tunc eorum nomina, quorum sunt oblationes, edicenda, ut inter sacra mysteria nominentur, non inter alia quæ ante præmittimus, ut ipsis mysteriis viam futuris precibus aperiamus.

III.

[2] De consignandis vero infantibus manifestum est, non ab alio quam ab episcopo fieri licere. Nam presbyteri, licet (*a*) sint sacerdotes, pontificatus tamen apicem non habent. Hæc autem pontificibus solis deberi, ut vel consignent, vel paracletum [a] Spiritum tradant, C non solum consuetudo ecclesiastica demonstrat, verum & illa lectio Actuum apostolorum, quæ asserit, Petrum & Joannem esse directos, qui jam baptizatis traderent Spiritum sanctum. *a* Nam presbyteris, seu extra episcopum, seu præsente episcopo cum baptizant, chrismate baptizatos ungere licet, sed quod ab episcopo fuerit consecratum, non tamen frontem ex eodem oleo, signare, quod solis debetur episcopis, cum tradunt Spiritum paracletum. Verba vero dicere non possum, ne magis prodere videar, quam ad consultationem respondere.

a sanctum

Act. 8.

De consec. dist. 4. presbyteris.

IV.

De consecr. dist. 3. Sabbato vero. Et in decret. Ivo lib. 2.

b Sabbato vero jejunandum esse, ratio evi- D dentissima demonstrat. Nam si diem dominicum, ob venerabilem resurrectionem domini nostri Jesu Christi, non solum in pascha celebramus, verum etiam per singulos circulos hebdomadarum, ipsius diei imaginem frequentamus, ac sexta feria propter passionem domini jejunamus, sabbatum prætermittere non debemus, quod inter tristitiam atque lætitiam temporis illius videtur inclusum. Nam utique constat, apostolos biduo isto & in mærore fuisse, & propter metum Judæorum se occuluisse. Quod utique non dubium est, intantum eos jejunasse biduo memorato, ut traditio ecclesiæ habeat, isto biduo sacramenta penitus non celebrari: quæ utique forma per singulas tenenda est hebdomadas, propter id quod commemoratio diei illius semper est celebranda. Quod si putant, semel atque uno sabbato jejunandum, ergo & dominica, & sexta feria semel in pascha erit utique celebranda. Si autem dominici diei & sextæ feriæ per singulas hebdomadas reparanda imago est, dementis est, bidui agere consuetudinem sabbato prætermisso, cum non disparem habeat causam, a sexta videlicet feria, in qua dominus passus est, quando & ad inferos fuit, ut tertia die resurgens, redderet lætitiam post biduanam tristitiam præcedentem. Non ergo nos negamus sexta feria jejunandum, sed dicimus & sabbato hoc agendum, quia ambo dies tristitiam apostolis, vel his qui Christum sequuti sunt, [a] induxerunt, qui die dominico exhilarati, non solum ipsum festivissimum esse voluerunt, verum etiam per omnes hebdomadas frequentandum esse duxerunt.

[a] indixerunt

V.

c De fermento [3] vero, quod die dominica per titulos mittimus, superflue nos consulere voluisti, *d* cum omnes ecclesiæ nostræ intra civitatem sint constitutæ. Quarum presbyteri, quia die ipsa propter plebem sibi creditam nobiscum convenire non possunt, idcirco fermentum a nobis confectum per acolythos accipiunt, ut se a nostra communione, maxime illa die, non judicent separatos. Quod per parochias fieri debere non puto, quia *e* nec longe portanda sunt sacramenta: nec nos per cœmeteria diversa constitutis presbyteris destinamus, [a] & presbyteri eorum conficiendorum jus habeant atque licentiam.

[a] ut & *al.* sed

VI.

De his vero baptizatis, qui postea a dæmonio, vitio aliquo aut peccato interveniente, corripiuntur, quæsivit dilectio tua, si a presbytero vel diacono possint aut debeant (*b*) consignari, quod [4] hoc nisi episcopis præcipere non licet. Nam ei manus imponenda omnino non est, nisi episcopus auctoritatem dederit id efficiendi. Ut autem fiat, episcopi est imperare, ut manus ei vel a presbytero, vel a ceteris clericis imponatur. Nam quomodo id fieri fine magno labore poterit, ut longe constitutus energumenus ad episcopum deducatur, cum, si talis casus ei in itinere acciderit, nec perferri ad episcopum, nec referri ad sua facile possit?

VII.

De consecr. dist. 3. De pœnitentibus vero.

De pœnitentibus vero, qui sive ex gravioribus commissis, sive ex levioribus pœnitentiam gerunt, si nulla interveniat ægritudo, quinta feria ante pascha eis remittendum Romanæ ecclesiæ consuetudo demonstrat. Ceterum de pondere æstimando delictorum, sacerdotis est judicare, ut attendat ad confessionem pœnitentis, & ad fletus atque lacrymas corrigentis, ac [b] cum jubere dimitti, cum viderit congruam satisfactionem. Sane si quis in ægritudinem inciderit, atque usque ad desperationem devenerit, ei est ante tempus paschæ relaxandum, E ne de sæculo absque communione discedat.

[b] tunc

VIII.

Sane quoniam de hoc, sicut de ceteris, consulere voluit dilectio tua, adjecit etiam filius meus Cælestinus diaconus in epistola sua, esse

Jacob. 5.

a tua

---

1 Vide Missale Gothicum & Mozarabicum in Liturgia Gallicana edita a Mabillonio pag. 444. *Harduinus*.

2 Vide Canonem VII. Concilii Hispal. II. anni 619. ubi hæc totidem fere verbis leguntur. Citatur ab Isidoro lib. 2. de offic. Eccles. cap. 26. *Harduinus*.

3 Confer Concilium Laodicenum cap. 14. Vide librum Pontificalem in Melchiade: *quod declaratur fermentum*. Hard.

4 Forte, *quod nisi Episcopus præceperit, non licet*. Hard.

(*a*) Constant ex Cod. MS. inserit, *secundi*.

(*b*) MSS. Codd. præstantiores apud Constant & Ballerinos ita hæc legunt: *designati quod hoc nisi Episcopi præcipere non licet*.

a tua dilectione positum illud, quod in beati apostoli Jacobi epistola conscriptum est: *Si infirmus* [a] *aliquis in vobis est, vocet presbyteros, & orent super eum, ungentes eum oleo in nomine domini, & oratio fidei salvabit laborantem,* [b] *& suscitabit illum dominus: & si peccata* [c] *fecit, remittet ei*. Quod non est dubium, de fidelibus ægrotantibus accipi vel intelligi debere, qui sancto oleo chrismatis perungi possunt: quo ab episcopo confecto, non solum sacerdotibus, sed omnibus uti Christianis licet in sua, aut suorum necessitate [d] inungendo [1]. Ceterum illud superfluum videmus adjectum, ut de episcopo ambigatur, quod presbyteris licere non dubium est. Nam idcirco de presbyteris dictum est, quia episcopi occupationibus aliis impediti, ad omnes languidos ire non possunt. Ceterum, si episcopus aut potest, aut dignum ducit, aliquem a se visitandum, & benedicere & tangere chrismate sine cunctatione potest, cujus est ipsum chrisma conficere. Nam pœnitentibus illud [e] infundi non potest, quia genus est sacramenti. Nam quibus reliqua sacramenta negantur, quomodo unum genus putatur posse concedi? His ergo, frater carissime, omnibus, quæ tua dilectio voluit a nobis exponi, prout potuimus, respondere curavimus, ut ecclesia tua Romanam consuetudinem, a qua originem ducit, servare valeat atque custodire. Reliqua vero quæ scribi fas non erat, cum adsueris, interrogati poterimus edicere. Erit autem domini potentiæ, etiam id procurare, ut & tuam ecclesiam, & clericos nostros, qui sub tuo pontificio divinis famulantur officiis, bene instituas, & aliis formam tribuas, quam debeant imitari. Data 14. Kalendas Aprilis, Theodosio augusto septies, & Palladio viris clarissimis consulibus. [e]

[a] Infirmatur quis in vobis, indocte
[b] infirmus
[c] in peccatis fuerit, remittentur ei
[d] ad ungendum.
[e] fundi
Ann. dom. 416 qui fuit Innocentii ultimus.

Notæ Severini Binii.

a Nam presbyteris.) Non sacramentalis, quæ adhibetur in confirmatione, sed tantum ceremonialis unctio sacerdotibus concessa fuit. De qua vide notas in vitam Silvestri, & can. 20. concilii Toletani.

b Sabbato vero jejunandum.) Vide quæ diximus in notis ad can. apost. 65. supra.

c De fermento.) Quid sit fermentum, quibus nominibus appellatum, quis illius usus, vide quæ diximus in notis ad vitam Melchiadis & concilii Laodicæni, &c.

d Cum omnes ecclesiæ intra civitatem sint constitutæ.) De titulis tamen intelligit, ad quos, ut ait, fermentum mitti soleret: non quidem, quod non essent in suburbiis aliæ complures ecclesiæ, atque sanctorum memoriæ, sed quod nulla prorsus titularis esset, in qua populus colligi consueverit. Cujus rei causa ait se non mittere fermentum ad presbyteros per diversa cœmeteria constitutos, quod illi plebem sibi subditam, quam colligerent, non haberent: ac proinde nullus posset esse usus fermenti, quod ob catholicæ communicationis symbolum confectum esset. Quod itaque non ipse faceret pontifex, ut ad presbyteros extra urbem in cœmeteriis constitutos fermentum mitteret, significat id minus facere debere presbyteros titulares, ut ad positos extra mœnia fermentum mitterent. Hoc est quod subdit: *Quod per parochias fieri debere non puto, quia non longe portanda sunt sacramenta.* Erant enim institutæ, ut singuli fideles in suas ipsorum ecclesias, diversis licet in locis positas, convenientes, eo communionis symbolo catholici esse censerentur, ac proinde nequaquam absentibus impertienda erant, qui eo ipso quod cum ceteris præstituto die non convenissent, se illis indignos reddiderant, neque facile, nisi legitime probata causa, vel non sine pœnitentia, in communicationem fidelium in posterum

An extra urbem titularis ecclesia fuerit?
Usus fermenti.

juxta canones admitti deberent. Unde id quod Innocentius Decentio respondit, facile intelligi potest. Interrogabat Decentius; an exemplo Romani pontificis, ad absentes fermentum mitteret, liceret etiam episcopo ad rurales ecclesias idem fermentum mittere? Respondit Innocentius id exemplo Romanæ ecclesiæ superflue quæri, cum illa omnes ecclesias, ad quas papa fermentum mittit, intra urbem sint constitutæ: foras efferri non permittat, quod sacramenta non sint longe portanda, ac proinde, Romanæ ecclesiæ exemplo, fermentum extra mœnia ab aliis ecclesiis non recte mittatur.

Innocentii epistolæ interpretatio.

e Nec longe portanda sunt sacramenta.) Fermentum hoc loco sacramenta appellat, ideo quod sit sacra rei, catholicæ nimirum unionis signum sacerdotali benedictione consignatum, ut suprædictis locis diximus. Per sacramentum hoc loco nequaquam eucharistiam intellexisse, satis superque sufficiet notissimum illud adducere, Romanam ac simul occidentalem omnem ecclesiam, non nisi in azymo pane eucharistiam conficere consuevisse, Baron. ann. 313. n. 54. & 55.

An & quomodo fermentum appelletur sacramentum.
Sirmondus aliter sentit in disp. de azymo, quam vide

II. [a] AD [b] VICTRICIUM EPISCOPUM [1] ROTHOMAGENSEM. (a)

I. *Quod extra conscientiam metropolitani non ordinandus sit episcopus.*
II. *Qui cingulum militiæ post baptismum* [a] *accipiunt, clerici fieri non debent.*
III. *De causis clericorum ab episcopis provinciæ terminandis, vel ad sedem apostolicam referendis.*
IV. *Ut Clericus uxorem, nisi virginem, non ducat.*
V. *Ut qui non virginem duxerit, clericus non fiat.*
VI. *Ut clericus non ordinetur, qui secundam habuit uxorem.*
VII. *Ut alterius clericum nullus ordinet, neque ab alio ejectum recipiat.*
VIII. *Venientes a Novatianis vel Montensibus quomodo suscipiendi.*
IX. *Quod* [b] *sacerdotes & Levitæ ab uxoribus suis abstinere debeant.*
X. *Monachi si clerici fiant, continentiæ propositum servare debent.*
XI. *Ut* [c] *curiales clerici non ordinentur.*
XII. *De virginibus sacris si nupserint, aut lapsæ fuerint.*
XIII. *De virginibus non velatis, si neglecto proposito nubant.*

[a] militiam repetiverunt.
[b] de continentia sacerd. & Levitarum
[c] de curialibus vel publicis functionibus occupatis.

Innocentius [4] *Victricio episcopo Rothomagensi.*

[5] ETSI tibi, frater carissime, pro merito & honore sacerdotii, quo plurimum polles, vivendi & docendi ecclesiasticæ regulæ nota sunt omnia, neque est aliquid, quod de sacris lectionibus tibi minus collectum esse videatur: tamen quia Romanæ ecclesiæ normam [d] ad auctoritatem magnopere postulasti, voluntati tuæ morem admodum gerens, digestas vitæ & morum probabilium disciplinas annexas literis meis misi: per quas advertant ecclesiarum regionis vestræ populi, quibus rebus ac regulis Christianorum vita in sua cujusque professione debeat contineri, qualisque servetur in urbis Romæ ecclesiis disciplina. Erit dilectionis tuæ, per [e] plebes finitimas, & consacerdotes nostros, qui in illis regionibus propriis ecclesiis præsident, regularem hunc librum, quasi [f] didascalicum

[d] atque
[e] urbes.
[f] didascalum c. H.

1 Mss. *unguendo*. Jonas Aurelianensis lib. 3. Instit. laicar. cap. 14. legit, *unguendi*. Sigebertus in Chronico ad an. Christi 404. *ungendo*. Vide Bedam in epistola Jacobi cap. 5. post medium. *Harduinus*.

2 *Incipiunt Capitula ejusdem ad Victricium Episc. Rothomagensem*. Mss. 3 Rothomagum tunc tenui nomine pervulgatum dicit Paulinus in epist. 28. ad Victricium. *Harduinus*. 4 Isidorus, *Victor*. in Mss. nostris, *Victurio*: Paulinus *Victricium* vocat, & Dionysius in Ms. *Harduinus*. 5 Ex Canonibus Apostolorum multa sunt huc translata. *Hard.* (a) In Vetustissimo codice Frisingensi hæc epistola hunc titulum præfert: *Incip. Epist. Decretalis diversorum Episcoporum Urbis Romæ per diversas Provincias missæ.*

licum atque [a] monitorem ſedulo inſinuare, ut & noſtros cognoſcere, & ad fidem confluentium mores valeant docendi ſedulitate formare. Aut enim propoſitum ſuum ex hac noſtra congruenti lectione cognoſcent, aut ſi quid adhuc deſideratur, facile poterunt ex bona inſtitutione ſupplere. Incipiam igitur adjuvante [b] ſancto apoſtolo Petro, [c] per quem & apoſtolatus & coepiſcopatus in Chriſto cœpit exordium, ut quoniam plures ſæpe emerſerunt cauſæ, quæ in aliquantis non erant cauſæ, ſed crimina, ut de cetero ſolicitudo ſit unicuique ſacerdoti in ſua eccleſia curam hujuſmodi habere, ſicut prædicat Paulus apoſtolus, talem eccleſiam Deo exhibendam, *non habentem maculam aut rugam*, ne alicujus morbidæ ovis aſtflatu conſcientia noſtra contaminata [d] violetur. Propter eos igitur, qui vel ignorantia vel deſidia non tenent eccleſiaſticam diſciplinam, & multa non præſumenda præſumunt, recte poſtulaſti, ut in illis partibus iſtiuſmodi quam tenet eccleſia Romana forma ſervetur, non quo nova præcepta aliqua imponantur, ſed ea quæ per deſidiam aliquorum neglecta ſunt, ab omnibus obſervari cupiamus, quæ tamen *b* apoſtolica & patrum traditione ſunt conſtituta. Scriptum eſt namque ad Theſſalonicenſes Paulo monente: *State ac tenete traditiones noſtras, quas tradidi vobis, ſive per verbum, ſive per epiſtolam*. Illud certe tuam debet mentem vehementius excitare, ut ab omni labe ſæculi iſtius immunis ante Dei conſpectum ſecurus inveniaris. Cui multum enim creditur, plus ab eo exigitur uſura penarum. Ergo quoniam non pro nobis tantum, ſed pro populo [e] Chriſti cogimur præſtare rationem [f], diſciplina deifica populum erudire debemus. Exitterunt enim nonnulli, qui ſtatuta majorum [g] non tenentes, caſtitatem eccleſiæ ſua præſumptione violarent, populi favorem ſequentes, & Dei judicium non timentes. Ergo ne ſilentio noſtro exiſtimemur his præbere conſenſum, dicente domino: *Videbas furem, & currebas cum eo*: hæc ſunt quæ deinceps intuitu divini judicii omnem catholicum epiſcopum expedit cuſtodire.

a admonitorem exoptaſtis.

b domino & ſancto Dei.

c Hæc uſque ad caput tot habentur ſupra in ep. Siricii papæ ordine quarta pluribus iiſdem verbis aut minutis. Epheſ. 5.

d maculata

1. Theſſ. 2.

e Ideireo dicit ea Dei ſacerdotes populum & ea de quotidiani enim alterius exactione ſolvi angeſ. Pſa 49

I.

Primum, ut extra conſcientiam metropolitani epiſcopum nullus audeat ordinare. Integrum enim eſt judicium, quod plurimorum ſententiis confirmatur. Nec unus epiſcopus ordinare præſumat epiſcopum, ne furtivum beneficium præſtitum videatur. Hoc enim & in ſynodo Nycæna conſtitutum eſt, atque definitum.

Dist. 64. Extra conſcientiam.

Can. 4.

II.

Item, [g] ſi quis poſt remiſſionem peccatorum cingulum militiæ ſæcularis habuerit, ad clericatum omnino admitti non debet.

g Dist. 50. Si quis poſt

III.

Si quæ autem cauſæ vel contentiones inter clericos, tam ſuperioris ordinis, quam etiam inferioris, fuerint exortæ, ut ſecundum ſynodum Nicænam congregatis ejuſdem provinciæ epiſcopis [h] jurgium terminetur. Nec alicui liceat, [i] ſine præjudicio tamen Romanæ eccleſiæ cui in omnibus cauſis debet reverentia cuſtodiri, relictis his ſacerdotibus qui in eadem provincia Dei eccleſiam nutu divino gubernant, ad alias convolare provincias. Quod ſi quis forte præſumpſerit, ab officio clericatus ſubmotus, velut injuriarum reus ab omnibus judicetur. Si autem majores cauſæ in medium fuerint devolutæ, ad ſedem apoſtolicam, ſicut [a] ſynodus ſtatuit, [b] poſt epiſcopale judicium referantur.

11. q. 1. Si quæ cauſæ.

Can. 1. h judicium. 3. q. 6. Non licet

i Vide Nicol. I. ep. 40. & 42. conf. Suell. 3. Leo 4. IV. & Hadr. c. 28. q. 1. c.

IV.

Ut mulierem [c] clericus non ducat uxorem, quia ſcriptum eſt. *Sacerdos uxorem virginem accipiat*, non viduam, nec [d] ejectam. Utique qui ad ſacerdotium labore ſuo & vitæ probitate contendit, cavere debet ne hoc præjudicio impeditus pervenire non poſſit.

a Nicæna can. 18. Sard. 3. 5. c. & apud Julium c. 2.

b & vetus ſive inveterata conſuetudo exigit.

c viduam. Levit. 21.

d relictam

V.

Ut ſi quis mulierem [e], licet laicus, duxit uxorem, ſive ante baptiſmum, ſive poſt baptiſmum, non admittatur ad clerum, quia eodem vitio videtur excluſus. In baptiſmo enim crimina dimittuntur, non acceptæ uxoris conſortium relaxatur.

Dist. 34. Si quis viduam.

e viduam

VI.

Ne is qui ſecundam duxit uxorem clericus fiat, quia ſcriptum eſt: *Unius uxoris virum*: & iterum: *Sacerdotes mei ſemel nubant*: & alibi: [f] *Sacerdotes mei non nubent amplius*. Ac ne ab aliquibus exiſtimetur, ante baptiſmum [g] ſi forte quis accepit uxorem, & ea de ſæculo recedente alteram duxerit, in baptiſmo eſſe dimiſſum, ſatis errat a regula: quia in baptiſmo peccata remittuntur, non acceptarum uxorum numerus aboletur, cum utique uxor ex legis præcepto ducatur, in tantum ut & in paradiſo cum parentes humani generis conjungerentur, ab ipſo domino ſint benedicti, & Salomon dicit: *A Deo præparabitur viro uxor*. Quam formam [h] etiam ſacerdotes omnes ſervare uſus ipſe demonſtrat eccleſiæ. Satis enim abſurdum eſt, aliquem credere uxorem ante baptiſmum acceptam, poſt baptiſmum non computari: cum benedictio quæ per ſacerdotem ſuper nubentes imponitur, non materiam delinquendi dediſſe, ſed formam tenuiſſe legis a Deo antiquitus inſtitutæ doceatur. Quod ſi non putatur uxor eſſe computanda, quæ ante baptiſmum ducta eſt, ergo nec filii, qui ante baptiſmum geniti ſunt, pro filiis [i] habentur.

1. Tim. 3.

f citat Tertullianus in exhortatione ad caſtitatem tanquam ex Levitico.

g Vide S. Hier. ep. ad Oceanum.

Prov. 19.

h Idem Innoc. ep. 22.

Dist. 34. Quod ſi non.

i habeantur.

VII.

Ut de aliena eccleſia clericum ordinare [k] nullus uſurpet, niſi ejus epiſcopus precibus exoratus concedere voluerit. Hoc [l] etiam ſynodus ſtatuit Nicæna, ut [m] abjectum ab altero clericum altera eccleſia non recipiat.

Dist. 71. De aliena.

k aut judicare

l a ſua eccleſia

Can. 16. & 17.

VIII.

Ut venientes a Novatianis vel Montenſibus, per manus tantum impoſitionem ſuſcipiantur: quia quamvis ab hæreticis, tamen in Chriſti nomine ſunt baptizati; præter eos, ſi qui forte a nobis ad illos tranſeuntes rebaptizati ſunt. Hi ſi reſipiſcentes & ruinam ſuam cogitantes redire [n] voluerint, ſub longa pœnitentiæ ſatisfactione admittendi ſunt.

m maluerint.

IX.

Præterea quod dignum & pudicum & honeſtum eſt, tenere eccleſia omnino debet, ut ſacerdotes & Levitæ cum uxoribus ſuis non coeant, quia miniſterii quotidiani neceſſitatibus occupantur. Scriptum eſt enim: *Sancti eſtote, quoniam & ego ſanctus ſum dominus Deus veſter*.

Dist. 31. Tenere debet.

Levit. 11. 44. & 20. 7.

Nam ſi priſcis temporibus de templo Dei facer-

---

1 Mſ. [illegible] Hard. 2 Mazarin. add. 1, 2, 3. *vetus conſuetudo exigit*. al. Mſ. *& vetus conſuetudo requirit*. al. Mſ. [illegible] Hard. 3 Al. *quod etiam Nicæna Synodus videtur continere*, ut [illegible] Hard.

Lev. 21. cerdotes anno vicis ſuæ non diſcedebant, ſicut A de Zacharia legimus, nec domum ſuam omnino tangebant, quibus utique propter [a] ſobolis ſucceſſionem uxorius uſus fuerat relaxatus; quia ex alia tribu, & præterquam ex ſemine Aaron, ad ſacerdotium nullus fuerat præceptus accedere: quanto magis hi ſacerdotes vel Levitæ pudicitiam ex die ordinationis ſuæ ſervare debent, quibus vel ſacerdotium, vel miniſterium ſine ſucceſſione eſt, nec præterit dies, qua vel a ſacrificiis divinis, vel a baptiſmatis officio vacent? Nam ſi beatus Paulus ad Corinthios ſcribit: *Abſtinete vos ad tempus, ut vacetis orationi*: & hoc utique laicis præcepit: multo magis ſacerdotes, quibus & orandi & ſacrificandi juge officium eſt, ſemper debebunt B ab hujuſmodi conſortio abſtinere. Quod ſi contaminatus fuerit carnali concupiſcentia, quo pudore ſacrificare uſurpabit, aut qua conſcientia, quove merito exaudiri poſſe ſe credit, cum dictum ſit: *Omnia munda mundis, coinquinatis autem & infidelibus nihil mundum*? Sed fortaſſe licere hoc credit, quia ſcriptum eſt: *Unius uxoris virum*. Non [b] permanentem in concupiſcentia generandi dixit, ſed propter futuram continentiam. Neque enim integros corpore non admiſit, qui ait: *Vellem autem omnes ſic eſſe, ſicut & ego*. Quod apertius declarat, ſic dicens: *Qui autem in carne ſunt, Deo placere non poſſunt: Vos autem jam non eſtis in carne, ſed in ſpiritu*.

a Vide ep. ſeq. ad Exuperium art. 2. & ep. 1. Siricii c. 7.

1. Cor. 7.

Tit. 1.

1. Tim. 3.

b propter meritum alicujus permanentis?

1. Cor. 7. Rom. 8.

X.

15 ¶. 1. De monachis.

De monachis, qui diu morantes in monaſteriis poſtea ad clericatus ordinem pervenerint, [c] non debere eos a priore propoſito deviare. Aut enim [d] ſicut in monaſterio fuit, & quod diu ſervavit, id in meliore gradu poſitus amittere non debet: aut ſi corruptus, poſtea baptizatus, in monaſterio ſedens ad clericatus ordinem accedere voluerit, uxorem omnino habere non poterit: quia nec benedici cum ſponſa poteſt jam [e] corruptus. Quæ forma ſervatur in clericis, maxime cum vetus regula hoc habeat, ut quiſquis corruptus baptizatus clericus eſſe voluiſſet, ſponderet ſe uxorem omnino non ducere.

V. de Zacharia Papa ep. 7.

c Quatuor poſtrema capitula non leguntur in ep. Siricii.

d ſi ante

e ante

XI.

Diſt. 81. Præterea frequenter.

Præterea frequenter quidam e fratribus noſtris curiales, vel quibuslibet publicis functionibus occupatos, clericos facere contendunt: quibus poſtea major triſtitia, cum de revocandis eis aliquid ab imperatore præcipitur, quam gratia de adſcito naſcitur. Conſtat enim eos in ipſis muniis etiam voluptates exhibere, quas a diabolo inventas eſſe non dubium eſt, & ludorum vel munerum apparatibus, aut præeſſe, aut [f] intereſſe. Sit certe in exemplum ſolicitudo & triſtitia fratrum, quam ſæpe pertulimus, imperatore præſente, cum pro his ſæpius rogaremus: quam ipſe nobiſcum poſitus cognoviſti: quibus non ſolum inferiores clerici ex curialibus, verum etiam jam in ſacerdotio conſtituti, ingens moleſtia ut redderentur [g] imminebat.

f tortian.

g inſtaret.

XII.

22. 1. Quæ Chriſto ſpiritualiter.

1. Idem Zach. ut ſupra.

Item quæ Chriſto ſpiritualiter nupſerunt, & velari a ſacerdote meruerunt, [h] ſi poſtea vel publice nupterint, vel [i] ſe clanculo corruperint, non eas admittendas eſſe ad agendam pœnitentiam, niſi is, cui ſe junxerant, de [k] ſæculo receſſerit. Si enim [l] de omnibus hæc ratio cuſtoditur, ut quæcumque vivente viro alteri nupſerit, habeatur adultera, nec ei agendæ pœnitentiæ licentia concedatur, niſi unus ex eis fuerit defunctus: quanto & illa magis tenenda eſt, quæ ante immortali ſe ſponſo conjunxerat, & poſtea ad humanas nuptias [a] tranſmigravit.

a tranſire elegit

XIII.

22. qu. 1. Hæ vero quæ nondum

Hæ vero quæ necdum ſacro velamine tectæ, tamen in propoſito virginali ſemper [b] manere promiſerant, [c] licet velatæ non ſint, ſi forte nupſerint, his agenda aliquanto tempore pœnitentia eſt, quia ſponſio earum a Deo tenenda tur. Nam ſi inter homines ſolet bonæ fidei contractus nulla ratione diſſolvi, quanto magis illa pollicitatio, quam cum Deo pepigerit virgo, ſolvi ſine vindicta non debet? Nam ſi apoſtolus Paulus quæ a propoſito viduitatis diſceſſerunt, dixit eas habere condemnationem, quia primam fidem irritam fecerunt, quanto magis virgines, quæ prioris [d] promiſſionis fidem frangere ſunt vitæ? [a]

b ſe inmaculatas permanere

c Idem Zach. ut ſupra. 1. Tim. 5.

d propoſitionis hujusmodi animæ ſervaverunt?

Hæc itaque regula, frater cariſſime, ſi plena vigilantia fuerit ab omnibus Dei ſacerdotibus [e] obſervata, ceſſabit [f] ambitio, diſſenſio conquieſcet, hæreſes & ſchiſmata non emergent, locum non accipiet diabolus ſæviendi: manebit unanimitas, iniquitas inperata calcabitur, veritas ſpiritali fervore flagrabit, pax prædicata labiis cum voluntate animi concordabit: C implebitur [g] & dictum apoſtoli, *ut unanimes, unum ſentientes permaneamus in Chriſto, nihil per contentionem nobis, neque per inanem gloriam vendicantes*, non hominibus ſed Deo noſtro ſalvatori placentes [h], cui eſt honor & gloria in ſæcula ſæculorum. Datum 15. Kalendas Martias, Honorio Auguſto VI. & Ariſtæneto viris clariſſimis conſulibus. [i]

e cuſtodita.

f Hæc apud Siricium ferme eadem.

g edictum Theſſal. 2.

h Plura ſuggerit Siricius.

i abeſt hæc tabula a maſ. Juſt.

Notæ Severini Binii.

a *Epiſtola*.) Hanc decretalem epiſtolam Innocentius anno pontificatus ſui tertio, qui eſt Chriſti 404. Victricio Rothomagenſi epiſcopo, normam eccleſiaſticæ diſciplinæ ab apoſtolica ſede expetenti ſcripſit. Eſt autem Victricius, qui teſte Paulino epiſt. 26. tempore Juliani mutilans ideo quod pro Chriſto cingulum militiæ abjeciſſet, multis tormentis affectus, & capitis pœna damnatus, carnifice, qui ad eum cædendum miſſus fuerat, cæcitate percuſſo, ipſe vinculis ſolutus liber evaſit, & poſt Rothomagenſis epiſcopus factus Morinorum, & Nerviorum gentes indomitas verbi prædicatione ad fidem Chriſti perduxit, & demum confeſſor in pace quievit. Unde conſtat pios & doctrina ſpectatos ſanctiſſimos epiſcopos, quantumvis ad informandam plebem eccleſiaſticis inſtitutis ipſi ſibi ſufficere viderentur, ex fonte tamen originario aquas haurire ſolitos eſſe, quod nimirum ſentirent majoris roboris, & auctoritatis eſſe id quod ab apoſtolica ſede petitum conſtaret. Idem epiſtola ſequente ſanctus Exuperius epiſcopus Toloſanus, aliſve temporibus alii: ut appareat ſanctos quoſque Dei amicitia conjunctos, gratiaque miraculorum pollentes, ad ſedis apoſtolicæ doctrinam, tanquam ad divinum ſemper in Petro loquens oraculum, convenire ſolitos eſſe: illud firmum ſolidumque exiſtimantes, quod tantæ ſedis auctoritate comprobatum intelligerent. Novatores hujus temporis, hanc D epiſtolam Innocentii ſuggillant, ideo quod lapſam virginem ſacram, non prius ad pœnitentiam recipiendam eſſe decernat, quam vir ille, cui ſe titulo nuptiarum conjunxerat, defunctus ſit: inique enim conſtitutum eſſe judicabant, pœnitentiam lapſæ in obitum adulteri differre. Sed nihil æquius atque ſanctius valuit decreto Romani pontificis detineri, quam ut rejiciatur prætenſa lapſæ virginis pœnitentia, quæ titulo nuptiarum cum adultero, tanquam cum legitimo viro, ad mortem uſque cohabitare delegit, quæque non prius, quam poſt mortem adulteri, ab eo ſeparari voluit. Cum itaque juſtiſſimum ſit, ne in eccleſia abſolvantur in quem peccato perſeverare volunt, hanc de repudianda ejus pœnitentia conſtitutionem pontificis, hæretici noſtri temporis immerito reprehendunt.

Quo tempore quave occaſione hæc epiſtola ſit ſcripta. Victricius quis?

Romanæ eccleſiæ auctoritas quæ & quanta?

Hæretici hanc epiſtolam quare calumnientur?

Calumnia hæreticorum diluitur.

a Al. *niſi*. Mſ. Dionyſ., *ſed tranſiit*. Hard.

dunt. Vide Baron. an. 404. n. 130. & 131. Bellarm. lib. 4. de Rom. pont. c. 10.

b Apostolica & patrum traditione.) Insinuat hæc duodecim capitula quæ sequuntur non esse nova aliqua præcepta, sed quæ apostolica & patrum traditione constituta, & ex ipsis apostolorum canonibus tanquam primævis fontibus derivata essent. Et recte quidem. Nam quæ capitulo primo continentur, constituta sunt canone 1. apostolorum. Qua de causa cum conjunctione &, dixit capite primo. *Hæc enim & Synodus Nicæna constituit*, ut significaret præter traditionem apostolorum etiam hoc in Nicæno concilio constitutum esse, ut scilicet congruat cum præcedentibus, quibus dixerat non imperari his capitulis aliqua nova præcepta, sed quæ apostolica, & patrum traditione essent constituta. Capitulum secundum ex traditione apostolica, quæ est in canone apostolorum 60. manavit. Sæcularis enim militia clericis est interdicta. Capitulum tertium Innocentii ex canone apostolorum 35. & 38. Innocentii 4. 5. & 6. ex canone apostolorum 17. & 18. Innocentii cap. 7. ex canone 12. 34. & 36. Innocentii cap. 8. ex canone 47. & sequentibus, Innocentii 9. ex Ap. 6. cap. 10. ex 17. cap. 11. ex 81. cap. 12. ex 48. sumpta sunt.

JACOBI SIRMONDI, S. J.

Notæ postumæ nunc primum editæ.

Ex Tabbei Appendice Tom. 1.

SAncti Victricii Rothomagensis episcopi, & confessoris Christi egregias admirandasque virtutes, & merita brevi compendio explicat, qui Victricium olim Vienna apud sanctum Martinum viderat, Paulinus Nolanus, suabus ad eumdem epistolis, sed præcipue XXVIII. Huic nunc Innocentius expetitam ab eo mittit formam ecclesiasticæ disciplinæ, quæ in Romana ecclesia servabatur, ut hanc tum ipse, tum ipso insinuante vicinieriam episcopi, in propriis ecclesiis consectentur, atque hunc quasi didascalum, & monitorem habeant. Sic enim rectius opinor in quibusdam exemplaribus legi, quam ut in aliis didascalicum.

Incipiam igitur.) Quæ testant præfationis hujus, cum tota epistolæ conclusione, & cum primis novem, tertio dempto, capitulis, omnia decerpta sunt ex epistola 4. Siricii papæ, quam ex synodo Romana scripsit ad Africanos, quæque inserta legitur in actis concilii Tellensis, nisi quod brevius apud Siricium expressa sunt capitula, quæ diffusius hoc loco digeruntur.

Can. 3 *Sicut synodus statuit.*) Synodum nempe Nicænam significat, cujus canone XVII ut a Julio papa profertur in epistola ad Orientales, hæc leguntur. *Cujus*, apostolicæ sedis, *dispositioni omnes majores ecclesiasticæ causæ, & episcoporum judicia, antiqua apostolorum, eorumque successorum, atque canonum, auctoritas reservavit.*

Can. 8. *Venientes a Novatianis.*) Qui a Novatianis & Donatistis ad Ecclesiam veniunt, baptizandi non sunt, utpote jam rite baptizati, sed per manuum impositionem confirmandi. Quod de Novatianis quidem seu Catharis, tanxerat synodus Nicæna canone 8. & Constantinopolitana canone 7. De Donatistis vero, qui Montenses Romæ appellabantur, indicat, ut alibi superfedeam, canon synodi Carthaginiensis Africanæ infertus cap. 24. Atque hi nimirum semel ab istis baptizati, sine mora, cum veniunt suscipiendi sunt. Qui vero ad illos a catholica transeuntes iterum baptizati sunt, hi si redeant, non nisi post diuturnam pœnitentiam admittendi: quam ad diem usque mortis produci statuerat synodus Valentina cap. 3. Donatistas rebaptizare solitos, omnes consentiunt; de Novatianis testatur Ambrosius in libris de pœnitentia, Hieronymus in libello de hæresibus. *Novatianum*, inquit, *Roma Novatianum dogma suspicuit, nolens apostatæ suscipere, & baptizans baptizatos.*

Can. 11. *Ab imperatore præciperit.*) Huc pertinet lex Honorii ante annos quinque lata cod. Theod. de decurionibus 163. qua curiales, qui clero se manciparant, districtis ordinum gradibus præcipit vel curiæ reddi, vel alios pro se restituere, aut facultates suas tradere; *Si quis*, inquit, *ex secundo patris nostri consulatu curiam relinquentes, clericorum se consortio mancipaverunt, si jam episcopi vel presbyteri aut diaconi esse meruerunt, in sacris quidem & sacrosanctis Dei mysteriis perfungerentur, sed aut substituto pro se curiæ exhibere cogantur, aut tricia legem audumlatam tradant curiæ facultates. Reddi omnes, lectores, subdiaconi; vel hi clerici quibus clericorum privilegia non debentur, debitis suæ patriæ muneribus præsentientur.*

Ibid *Ipse nobiscum ponitur.*) Romæ fuisse Victricium prior etiam Paulini ad ipsum epistola confirmat: Innocentio pontifice, anno, ut opinor, superiore, Romam venisse hic locus ostendit. Paulinus: *Nam & inde*, inquit, *restatis amœnitudinem duxeramus, quod ex Urbe ad nos, sicut sperabamus brevi itinere non veniret, qui ad Urbem per tanta terrarum spatia pervenerat.*

III. AD EXUPERIUM a EPISCOPUM TOLOSANUM.

I. *De incontinentia sacerdotum vel Levitarum.*
II. *De iis qui in extremo vitæ pœnitentiam & communionem petunt.* a a reconciliationem exposcunt
III. b *Quod fidelibus administrationes & judicia exercere liceat.* b De his qui tormenta exercuerint aut capitalem sententiam protulerunt.
IV. *Quod viri cum adulteris uxoribus non conveniant.*
V. *Quod qui preces vel criminales dictant, habeantur immunes.*
VI. *Adulteros esse, qui divortio interveniente aliud ineunt conjugium.*
VII. *Qui libri in canone recipiantur.* c c & qui sint rejudiandi vel etiam damnandi

Innocentius episcopus Exuperio episcopo Tolosano.

CONSULENTI tibi, frater carissime, quid de (*a*) proposita specie unaquaque sentirem, pro captu intelligentiæ meæ, quæ sunt vita respondi, quid sequendum vel (*b*) d docilis ratio persuaderet, vel auctoritas (*c*) lectione ostenderet, vel custodita series temporum demonstraret. Et quidem dilectio tua institutum secuta e prudentium, ad sedem apostolicam referre maluit quid de rebus dubiis custodire deberet, potius quam usurpatione præsumpta quæ sibi viderentur de singulis obtinere. Cur enim magis pudendum putemus discere aliquid, quam omnino nescire? Mihi quoque ipsi de (*d*) collatione docilitas accedit, dum perscrutatis rationibus ad proposita respondere compellor. Eoque fit ut aliquid semper addiscat, qui postulatur ut doceat. Proponam igitur singula, subjiciamque responsum. Dantur variantes ex Cod. Luc. vetust. d lucidior e præcedentium.

I.

Proposuisti quid de his observari debeat; quos in diaconii ministerio, aut in officio presbyterii positos incontinentes esse, aut fuisse, generati filii prodiderunt. De his & divinarum legum (*e*) manifesta est disciplina, & beatæ recordationis viri Siricii episcopi f monita evidentia commearunt, ut incontinentes in officiis talibus positi omni honore ecclesiastico priventur, nec admittantur accedere ad g ministerium, quod sola continentia oportet impleri. Est enim vetus admodum sacræ legis auctoritas jam inde ab initio custodita, quod in templo anno (*f*) vicis suæ habitare præcepti sunt sacerdotes, ut servientes sacris oblationibus, puros & ab omni labe purgatos sibi (*g*) indicent divina mysteria: neque eos ad sacrificia fas sit admitti, qui exercent vel cum uxore carnale consortium, quia scriptum est: *Sancti estote, (h) quia & ego sanctus sum dominus Deus vester.* Quibus utique propter h sobolis successionem propterea uxorius usus fuerat relaxatus, quia ex alia tribu ad sacerdotium nullus fuerat præceptus accedere: Disti 82. Proposuisti Concil. Agath. c. 9. f ep. ad Himerium c. 7. g tale 1. Paral. 24. Disti. 31. Vos ad sacrificia. Levit. 2. & 20. h ep. superioribus art. 9.

a *Item Epistola ad Exuperium Episcopum Tolosanum*, in collectione Mss. gemina, quæ est in Biblioth. Paris. Collegii Soc. Jesu, altera Dionysii Exigui vetustiqua, altera Isidori: In alia rursum ibidem Mss. habet hæc epistola titulum hunc scemodum: *Incipiunt Canones Urbani. Innocentius Exuperio Episcopo Tolosano.* Hard.
(*a*) Hæc vetustiss. *de priore proposita.* (*b*) lucidior. (*c*) annorum mille lectionis. (*d*) *consultatione.* (*e*) *manifesta desit.* (*f*) vicis vicissitudinis. (*g*) *vindicent divina mysteria neque eos*, desunt. (*h*) *quoniam.*

re: quanto magis hi ſacerdotes & Levitæ pudicitiam ex die ordinationis ſuæ ſervare debent, quibus vel ſacerdotium, vel miniſterium, ſine ſucceſſione eſt, nec præterit dies, qua vel a ſacrificiis divinis, vel a baptiſmatis officio vacent? Nam ſi beatus Paulus ad Corinthios
a. Cor. 7. ſcribit; dicens: *Abſtinete vos ad tempus ut vacetis orationi*: & hoc utique laicis præcepit: multo magis ſacerdotes, quibus & orandi & ſacrificandi juge officium eſt, ſemper debebunt ab hujuſmodi conſortio abſtinere. Qui ſi contaminatus fuerit carnali concupiſcentia, quo pudore vel ſacrificare uſurpabit, aut qua conſcientia, quove merito exaudiri ſe credit, cum
Tit. 2. dictum ſit: *Omnia munda mundis, coinquinatis autem & infidelibus nihil eſt mundum*? Sed forB taſſe hoc licere credit, quia ſcriptum eſt: *Unius uxoris virum*. Non [a] de permanente in concupiſcentia generandi hoc dixit, ſed propter continentiam futuram. Neque enim integros corpore non admiſit qui ait: *Vellem autem omnes ſic eſſe ſicut & ego*. Quod & apertius declarat, dicens: *Qui autem in carne ſunt, Deo placere non poſſunt: vos autem jam non eſtis in carne, ſed in ſpiritu*. Et habentem filios, non generantem, (*a*) dixit. Sed ea plane diſpar & diverſa ſententia eſt. Nam ſi ad aliquos forma illa eccleſiaſticæ vitæ pariter & diſciplinæ, quæ
b cit. c. 7. ep. ad Hiner. Tarraconenſem c ignorationibus. Merlin. ignorantibus. ab epiſcopo Siricio ad provincias [b] commeavit, non probabitur perveniſſe, his ignorationis [c] venia remittetur, ita ut de cetero penitus incipiant abſtinere. Et ita gradus ſuos, in quibus inventi fuerint, ſic retentent, ut eis non liceat ad potiora conſcendere: quibus in beneficio eſſe debet, quod hunc ipſum locum quem retinent non amittunt. Si qui autem ſciſſe formam vivendi miſſam a Siricio detegentur, neque ſtatim cupiditates libidinis abjeciſſe, illi ſunt modis omnibus ſubmovendi: quia poſt admonitionem cognitam, præponendam arbitrati ſunt voluptatem.

II.

d Cæleſt. ep. 1. c. 2. Leo I. ep. ad Theodorum. Et hoc quæſitum eſt [d], quid de his obſervari oporteat, qui poſt baptiſmum omni tempore incontinentiæ voluptatibus dediti, in extremo fine vitæ ſuæ pœnitentiam ſimul & reconciliationem communionis expoſcunt. De his obſervatio prior durior, poſterior interveniente miſericordia inclinatior eſt. Nam conſuetudo prior tenuit, ut concederetur eis pœnitentia, ſed communio negaretur. Nam cum illis temporibus crebræ perſecutiones eſſent, ne communionis conceſſa facilitas homines de reconciliatione ſecuros non revocaret a lapſu, negata merito communio eſt, conceſſa pœnitentia, ne totum penitus negaretur: & duriorem remiſſionem fecit temporis ratio. Sed poſteaquam dominus noſter pacem eccleſiis ſuis reddidit, jam terrore depulſo communionem dari abeuntibus placuit, & propter domini miſericordiam quaſi viaticum profecturis, & ne Novatiani hæretici (*b*) negantis veniam aſperitatem & duritiam ſequi videamur. Tribuitur ergo cum pœnitentia extrema communio, ut homines hujuſmodi, vel in ſupremis ſuis pœnitentes, miſerante ſalvatore noſtro, a perpetuo exitio vindicentur.

III.

23. quæſt. 4. Quæſitum eſt etiam. Quæſitum eſt etiam ſuper his qui poſt baptiſmum adminiſtraverunt, & aut tormenta ſola exercuerunt, aut etiam capitalem ſententiam protulerunt. De his nihil legimus a majoribus definitum. Meminerant enim a Deo poteſtates has fuiſſe conceſſas, & propter vindictam noxiorum gladium fuiſſe permiſſum, & Dei eſſe miniſtrum vindicem in hujuſmodi datum. Quemadmodum igitur reprehenderent factum, quod auctore Deo viderent eſſe conceſſum. De his ergo ita ut hactenus ſervatum eſt ſic [a] habemus, ne aut diſciplinam everterc, aut contra auctoritatem domini venire videamur. Ipſis autem in ratione reddenda geſta ſua omnia ſervabuntur.

a habeamus

IV.

23. q. 5. Chriſtiana religio. b e contra

Et illud deſideratum eſt ſciri, cur communicantes viri cum adulteris uxoribus non conveniant, cum [b] contra uxores in conſortio adulterorum virorum manere videantur. Super hoc, Chriſtiana religio adulterium in utroque ſexu pari ratione condemnat. Sed viros ſuos mulieres non facile de adulterio accuſant, & non habent latentia peccata vindictam: viri autem liberius uxores adulteras apud ſacerdotes deferre conſueverunt, & ideo mulieribus (*c*) prodito earum crimine communio denegatur: virorum autem latente commiſſo, non facile quiquam ex ſuſpicionibus abſtinetur. Qui utique ſubmovebitur, ſi ejus flagitium detegatur. Cum ergo par ſit cauſa, interdum, probatione ceſſante, vindictæ ratio conquieſcit.

V.

23. q. 4. Illicitum ſciſcitari Illud etiam ſciſcitari voluiſti, an preces diſtantibus liberum concedatur, utique poſt baptiſmi regenerationem, a principibus poſcere mortem alicujus, vel ſanguinem de reatu; quam rem principes nunquam ſine cognitione concedunt, ſed ad judices commiſſa ipſa vel crimina ſemper remittunt, ut cauſa cognita vindicentur. Quæ cum quæſitori fuerint delegata, aut abſolutio, aut damnatio, pro negotii qualitate profertur, & dum legum in improbos exercetur auctoritas, erit dictator immunis.

VI.

Matth. 19 De his etiam requiſivit dilectio tua, qui interveniente repudio alii ſe matrimonio copulaverunt: quos in utraque parte adulteros eſſe manifeſtum eſt. Qui [c] vero vel uxore vivente, [d] quamvis diſſociatum videatur eſſe conjugium, ad aliam copulam feſtinarunt, neque poſſunt adulteri non videri, in tantum ut etiam hæ perſonæ, quibus tales conjuncti ſunt, etiam ipſæ adulterium commiſiſſe videantur: ſecundum illud quod legimus in evangelio. *Qui dimiſerit uxorem ſuam, & duxerit aliam, mœchatur*: (*d*) *ſimiliter & qui dimiſſam duxerit, mœchatur*. Et ideo tales omnes a communione (*e*) fidelium [a] abſtinendos. De parentibus autem, aut de propinquis eorum, nihil tale ſtatui poteſt, niſi ſi incentores illiciti conſortii fuiſſe detegantur.

c ergo, ut quæ, vir. d vel d tamen

VII.

Qui vero libri recipiantur in canone (*f*) ſanctarum ſcripturarum, brevis adnexus oſtendit. Hæc ſunt ergo quæ deſiderata moneri voce voluiſti. Moyſis libri 5. id eſt Geneſis, Exodi, Levitici, Numeri, Deuteronomii: & Jeſu Nave unus, Judicum unus. Regnorum libri 4. ſimul & Ruth. Prophetarum libri 16. Salomo-

a *abſtinendi*, Mſ. Hard.
(*a*) hæc dixit. (*b*) negantes. (*c*) proditu. (*d*) *ſimiliter.... mœchatur* deeſt.
(*e*) *fidelium* deeſt. (*f*) *Sanctarum Scripturarum* deeſt.

a etem

nis libri 5. Pſalterium.[a] (*a*) Hiſtoriarum, Job liber unus, Tobiæ unus, Eſther unus, Judith unus, Machabæorum duo, Eſdræ duo, Paralipomenon duo. Item novi Teſtamenti, Evangeliorum libri 4. Apoſtoli Pauli epiſtolæ 14. (*b*) Epiſtolæ Joannis 3. Epiſtolæ Petri duæ, Epiſtola Judæ, Epiſtola Jacobi, Actus apoſtolorum, Apocalypſis Joannis. Cetera autem, quæ, vel ſub nomine Matthiæ, ſive Jacobi minoris, vel ſub nomine Petri & Joannis, quæ a quodam Leucio ſcripta ſunt, vel ſub nomine (*c*) Andreæ, quæ a Xenocharide & Leonida philoſophis; vel ſub nomine Thomæ, & ſi qua ſunt alia, non ſolum repudianda, verum etiam noveris eſſe damnanda. Datum (*d*) 10. Kalendas [1] Martias [b]. Stilicone II. & Anthemio viris clariſſimis conſulibus.

b Quidam codices habent Theodoſioſſ. & Stilicone II. Anno Chr. 405.

Notæ Severini Binii.

a Ad Exuperium.) Exuperius is eſt, quem Auſonius Burdigalenſem dicit, & inter eius temporis claros oratores adnumerat. Poſt præfecturam Hiſpaniarum, auctore Auſonio, ad portum tranquillitatis receſſit: in eccleſia Burdigalenſi presbyterium meruiſſe, ex Paulini epiſt. 10. ad Amantium ſcripta, intelligi poteſt. Qualis quantuſve extiterit egregia vitæ ſanctitate conſpicuus, ex ſancto Hieronymo audi, dum hæc de ipſo ſcribit epiſt. 4. ad Ruſticum. *S. Exuperius Toloſæ epiſcopus, vidua Sareptenſi imitator, ejiciens paſtui altos, & ore ballante jejunii fame torquetur alienæ, omnemque ſubſtantiam Chriſti viſceribus erogavit. Nihil illo dictius, qui corpus dominicum canſtro vimineo, ſanguinem portat in vitro, qui avaritiam ejecit e templo: qui abjecto funiculo, & increpatione cathedras vendentium columbas, id eſt, dona ſancti Spiritus, menſaſque ſubvertit, Mammonæ, & nummulariorum aræ diſperſi, ut domus Dei domus vocetur orationis, & non latronum ſpeluncæ*, &c. Epiſtola 2. *Non poſſum*, inquit, *abſque lacrymis Toloſæ mentionem facere, quæ ut huc uſque non rueret, ſanctæ memoriæ Exuperii merito præſtiterunt. Hic divini ſpiritus aſflatu venturum Gallis excidium, Toloſamque barbaris paulo poſt dedendam præſciit, magna celeritate omnem ſubſtantiam in pauperes erogavit: cumque ejus liberalitati maxima Gallia nimis anguſta videretur, Sifinnium monachum, integerrimæ vitæ moribus traditum, in orientem cum ingenti pecunia ablegavit, ut monachis Paleſtinæ & Ægypti ſubſidia vitæ miniſtraret.* Hæc occaſione S. Hieronymus ex Sifinnio cognoſcens qualis quantuſque eſſet vir eximius Exuperius, ob eius egregiam ſanctitatem eidem libros in Zachariam prophetam, quos elucubrabat, dedicandos exiſtimavit. Hæc ex Hieronymo præfat. in 3. Amos, & 1. Zachar. Baron. anno 405. num. 62. & 406. num. 35.

c Arcadio VI. & Anicio Proto Coſſ. hoc eſt anno Chr. 406

Hæc epiſtola qua occaſione ſcripta.

Hæc Innocentii epiſtola ad Exuperium, ſicut præcedens ad Victricium Rothomagenſem epiſcopum, reſpondit ad eorum literas, quibus adverſus novam hæreſim Vigilantii in Gallia emergentem pugnaturi, primum apoſtolicam ſedem conſulendam eſſe putarunt: ea nimirum ex cauſa, quod ſcirent abſque aliqua dubitatione in univerſa eccleſia catholica obſervandum eſſe quod ab apoſtolica ſede ſervatum & cuſtoditum eſſe noſceretur, quodque ad caſtra hæreticorum & ſchiſmaticorum tranſirent, qui ſe ab ejuſdem communione ſejungerent, & decreta illius obſervare nollent. Unde licet uterque ſanctiſſimus, & doctiſſimus Galliarum epiſcopus, optime noſſet ea quæ Romanum pontificem rogabant, tamen quod certo ſcirent ipſam apoſtolicam ſedem eſſe turrim David, in qua ſunt *mille clypei, & omnis armatura fortium*, ab ipſo præcipuo catholicæ eccleſiæ vertice ſibi arma comparanda duxerunt, quorum vel uno ictu reptantem ventre beſtiam conficerent. Omnes enim nefas eſſe intelligebant, apoſtolicæ ſedis decretis obniti, adeoque recentia Romani pontificis decreta, fidem & eccleſiaſticam diſciplinam a majoribus & veteribus traditionibus acceptam in Gallia ſartam rectamque conſervabant. Baron. anno 406. num. 47.

Notæ Gabr. Albaspinei Aur. Epiſc.

Ad Cap. 11. Ejusdem Epistolæ.

CAnon iſte multorum interpretum ingenium exercuit, & ſolicitum habuit, quod ingenue fateri videntur S. Innocentius euchariſtiæ non ſolum, ſed etiam reconciliationis ac pacis (quæ apud nos abſolutio vocatur) gratiam moribundis olim denegatam fuiſſe, priorumque ſæculorum diſciplinam, & conſuetudinem obtinuiſſe, ut excommunicati ex hac vita ad Dei miſericordiam abſque ullo eccleſiæ auxilio præterquam pœnitentiæ remitterentur: quæ res non mediocriter eos conturbat, quod moribus noſtris ac diſciplinæ, quæ nunc obſervantur, repugnet, ac in Novatianorum hæreſim inclinare videatur, quo factum eſt ut varias huic canoni ſententias affingerent: ita nonnulli per communionem, de qua hic eſt mentio, euchariſtiam, ac per pœnitentiam, abſolutionem intelligunt, ut horum verborum explicationem & ſenſum a Novatianorum hæreſi procul rejiciant, qui graviorum criminum reis pacem, vel in exitu vitæ, non concedebant. Ceteri de lapſis hic agi exiſtimant, verbaque illa, *prior conſtitutio docet*, ad Eliberini concilii patres pertinere, eorumque leges & decreta ab Innocentio, tanquam ſevera & acerba, damnari. Ego hos omnes a vero hujuſce canonis ſenſu aberrare cenſeo, ut ex ſequentibus manifeſtum fiet.

Nam quamobrem quæſo tam varias & tam diverſas ei excogitant explicationes? Cum nihil tam planum ſit quam id unum hoc ipſo canone agitari, & queri, quonam modo animadvertendum ſit, vel potius an recipienti ſint in fidelium communionem, qui ob noxas ſuas (quæcumque tandem illæ fuerint) ſacris interdicti, ad mortem uſque nullo ſalutis, aut cenſuræ metu, remanerent, pœnitentiamque niſi morientes non poſtularent. Hæc eſt Exuperii quæſtio, quæ cum perſpicua & clara ſit adeo modum; quorſum quæſo de aliis peccatis reſpondiſſet Innocentius? Hi ergo hallucinantur egregie, qui ad alia peccata hoc reſponſum pertinere putant. De lapſis vero, quamvis Exuperius de his nihil percunctetur, mentionem merito feciſſe videtur: cum enim priorum temporum conſuetudinem in memoriam revocet, & quid olim eccleſia in ejuſmodi homines excommunicatos ſtatuerit (quod ad ea tempora quæ inter Cornelium & Nicænum concilium fluxerunt, referendum puto) non potuit quin de lapſis ageret: quandoquidem plerique omnes qui ea ætate exomologeſim in mortem differebant, ii omnes fere eſſent lapſi: nam cum omnibus aliis peccatis venia longe facilius quam Idololatriæ indulgeretur, leviſque multo, breviorique pœnitentia caſtigarentur; veriſimile eſt multos ex lapſis a pœnitentia his malis deterritos, eam in mortem diſtuliſſe; quod inſinuat Cyprianus his verbis. *Et idcirco vir clariſſime pœnitentiam non agentes, nec dolorem delictorum ſuorum, toto corde, & manifeſta lamentationis ſuæ profeſſione teſtæ corde, & manifeſta lamentationis ſuæ profeſſione teſtantes, prohibendos omnino cenſuimus a ſpe communionis, & pacis: ſi in infirmitate atque periculo coperint deprecari, quia rogare aut non delicti pœnitentia, ſed mortis urgentis admonitio compellit, nec dignus eſt accipere ſolatium, qui ſe non cogitavit eſſe moriturum*: & concilium Arelatenſe primum, cum de his hominibus qui tardiores eſſent ad quærendam pœnitentiam loquitur, eos apoſtatas vocat, quod pro conjectura eſt, lapſos, quod vulneris curationem formidarent, pœnitentiam, non niſi mortalitatis metu, deſideraſſe: atque ea eſt cauſa cur de lapſis verba fecerit; & de libidinoſis rogatus de Idololatris reſponderit Innocentius, quod ſcilicet ex his multi prioribus illis ſæculis nec Dei, nec ſalutis memores, non criminum dolore, ſed timore mortis, ad ultimum illud remedium confugerent. Ex quibus liquet neque hypotheſim ad theſim, ut quidam volunt, tranſtuliſſe Innocentium: neque alia criminum genera, aut quidquam aliud, ſuo complexum eſſe reſponſo, quam de quo rogatus erat; nam eadem erat cauſa lapſorum, qui in extremum vitæ tempus pœnitentiam diſtulerant, & eorum libidinoſorum, & libertinorum, de quibus interrogat Exuperius: iiſdemque omnino judiciis utrique coercendi eſſe videbantur: qua propter appoſite & accommodate ad quæſtionem propoſitam, antiqua eccleſiæ ſtatuta, & conſuetudinem de traditoribus lapſis recipiendis, repetit.

Quod ad eorum conjecturam attinet, qui ad decreta concilii Eliberini Innocentium reſpexiſſe ſuſpicantur, cum priorem diſciplinam duram & acerbam fuiſſe dicit, non magis ea probabilis eſt, quam illorum explicatio. Nam in eos de quibus interrogatur, & reſpondet Innocen-

1 In Collectione Mſ. Dionyſii Exigui, *Conſtdio*, & *Anthemio Coſſ.* in altero Mſ. *Datum Kal. Martii Stilicone II. &c.*

(*a*) *Pſalterium item.* (*b*) Poſt Pauli epiſtolas ſuccedit in *Luc. epiſtola Jacobi una.* Dein aliis omiſſis epiſtolis ſuccedit *Actus Apoſtolorum.* &c. (*c*) in *Luc.* deſunt hæc nomina; tantummodo ponitur: *ſub nomine Thomæ*, (*d*) in *Luc.* deeſt numeralis nota 10.

certius, nil gravius quidquam ceteris concilii ſtatue-
runt: immo ſi de ea quæſtione interrogati fuiſſent pa-
tres Eliberini, neſcio ſi non mitius reſpondiſſent, quam
concilium Arelatenſe, cum can. 46. & 47. catechume-
nos & apoſtatas, qui per infinita tempora ad eccleſiam
non acceſſerant, ad baptiſmum, & ad communionem
poſt aliquam pœnitentiam admittant: & quamvis in eo
canone 46. non agatur de apoſtatis, aut lapſis qui mor-
tis metu ad pœnitentiam recurrere adigebantur; ſed de
iis qui paulo ante mortem reſipuerant: tamen cum hæc
verba in eodem canone habeantur; *per infinita tempora
ad eccleſiam non acceſſerit*, patres hujuſce concilii ſatis
oſtendunt, quo animo fuiſſent in eos, ſi eorum cauſa
agitata fuiſſet.

Sunt & alia in illo Innocentii decreto ſatis obſcura,
quæ aliud ſignificant quam quod oſtendunt, aut ab in-
terpretibus perſpiciantur; quapropter ſingula quæque a
nobis ſunt breviſſime, & minutatim evolvenda; ac pri-
mum notandum eſt de fidelibus excommunicatis, & a
communione non ſolum euchariſtiæ, ſed fidelium pulſis
mentionem eſſe; nam pœnitentia ab iis ſolis peti po-
terat.

Omni tempore, qui nunquam aut epiſcopum, aut ec-
cleſiam obtinendæ pœnitentiæ cauſa adierant eadem fe-
re loquendi formula utuntur patres Eliberini, & Are-
latenſis concilii; *per infinita tempora*, item, *quatenus
ad eccleſiam ſeſe repræſentet*.

Pœnitentiam ſimul & reconciliationem, in ipſa morte
vel etiam cum vi morbi vox intercluſa eſſet, pœniten-
tiam ſibi impertiri cupiebant, nulluſque olim commu-
nionem & pacem eccleſiæ reſtitutus fuit, quamvis animam
pene efflaret, quin ei pœnitentia ante abſolutionem im-
pertiretur: quid autem fuerit illa pœnitentia, aut quo-
modo a noſtra differat, aut qua ratione eis potuerit
dari, quibus ob morbum nullus eſſet vocis aut ratio-
nis uſus, in obſervatione de pœnitentia fidelium dice-
mus.

Reconciliationem, hoc eſt minimam reconciliationem,
eamque quæ jus ad corpus fidelium redderet, non au-
tem maximam, quæ daret jus ad euchariſtiam & ad
oblationes: propterea quod, utrum digni cenſerentur ali-
qua reconciliatione cum dubitarent, pertacile eſt conji-
cere minimam fuiſſe, quæ illis concederetur.

Obſervatio prior: quam ad obſervationem, aut ad quod
concilium aut ſæculum, aut tempus verba iſta ſupra al-
lata revocanda cenſeantur? Ad ea opinor tempora quæ
concilium Nicænum antecedunt. Nam in concilio Are-
latenſi primo, ultimo in canone legimus abſolutionem
apoſtatis, quorum cauſa ab his, de quibus in hoc capi-
te agitur ſeparata non fuit, negari: ideoque verbum il
lud, *prior*, mea ſententia ad ea tempora, & ad ea con-
cilia rejiciendum videtur, quæ proxime a Nicæno ab-
ſunt.

Poſterior: nulla ni fallor ante Innocentium de his re-
cipiendis lex ſancita reperitur; ſed verisimile eſt reſti-
tuta eccleſiæ pace, & poſt concilium Nicænum ſeveri-
tatem illam qua ejuſmodi homines ultimo canone Are-
latenſi puniuntur, paululum mitigatam, & in commu-
nionem morte inſtante eos receptos fuiſſe.

Concederetur pœnitentia: cum quibuſdam peccatoribus
pœnitentia concederetur ſine abſolutione, anathemate
eoſdem liberatos & abſoluros ni fallor volebant. Præ-
terea eis donum pœnitentiæ concedebant; ad extremum
eis pollicebantur, & adpromittebant, & quaſi cum eis
tranſigebant (nam poterant ligare, & ſolvere) ſi per-
petua pœnitentia Deo facerent ſatis, illumque placa-
rent, Deum ipſum peccata penitus ex animo, quæ al-
te inſederant, ut ita loquar, deleturum: atque hoc mo-
do pœnitentiam, ſine abſolutione largiebantur, & ea eſt
cauſa cur pœnitentiam ſæpenumero expeterent, ſive
abſolutiones. Vide obſervationem de fidellum pœni-
tentia.

Sed communio negaretur: quibus pœnitentiam ſine com-
munione concederent, eis a Deo expectandam abſolu-
tionem affirmabant, & ſatis eis videbatur graviorum
criminum reos, eo in ſtatu quaſi conſtituere, quo per
ſe divinum placare numen poterant: quod autem ad
abſolutionem & communionem, eam omnino non laxa-
bant, veteris diſciplinæ retinendæ cauſa, & quodam
quaſi metu ſalutari eos coercendi.

Ne communionis conceſſa facilitas: communio hoc lo-
co abſolutionis, non autem euchariſtiæ vim notionem-
que habet; verba namque quæ ſequuntur declarant hoc
eatenus communionem, reconciliationem, & remiſſionem
pro eadem re ſumi.

Non revocaret a lapſu. Hoc eſt ſi iis lapſis qui idolo-
latriæ ſuæ medellam per pœnitentiam, ante obitum non
quæſierant, pax olim & communio in morte relaxata
fuiſſet, ceteri hac ſpe veniæ quaſi ſecuri, tardiores fuiſ-
ſent ad eandem pœnitentiam obeundam, & in mortem
eius labores & lacrymas diſtuliſſent, & ita numerus apo-
ſtatarum immenſum creviſſet, nulluſque plane perſecu-
tionum temporibus fuiſſet, qui idololatriæ ſuæ ſcelus,
lacrymis, & exomologeſi confiteri voluiſſet. Quibus de
cauſis eccleſia conſulto ejuſmodi lapſis, qui ad pœniten-
tiæ remedium ante obitum confugerent, abſolutionem,
& communionem licet morientibus, denegabat. Hæc
verba ſi ita accipiantur, quæ in hoc canone explicando
difficultas ſeſe ſtatim oſtendit, evaneſcet: Nam ex his
potiſſimum oriebatur, cum interpretes fatis conjicere aut
divinare non poſſent, quamobrem de libidinoſis inter-
rogatus, de lapſis reſpondeat Innocentius.

Ne totum penitus negaretur: cum ſola pœnitentia, vel
ſine abſolutione moribundo concedebatur, aliquid, quod
ad ſalutem multum prodeſſet, conſequebatur: Nam be-
nedictione pœnitentiæ, donum primum pœnitendi infun-
debatur, anathematis peccatum tollebatur, denique pœ-
nitentia, vel citra ſpem abſolutionis peccata quaſi æſti-
mabantur, & hoc pretio, ſi plene & fideliter illud per-
ſolverent, venia & divina miſericordia adpromittebā-
tur; quocirca recte ait Innocentius, *ne totum penitus
negaretur*.

Communionem dari abeuntibus: ex his verbis intelligi
poteſt, quamvis eccleſia decreviſſet contra quam Nova-
tiani opinantur, pœnitentiæ aſylum non eſſe ſubtrahen-
dum, lapſique demum ignoſci oportere, aliiſque graviſ-
ſimis peccatis, tamen id ea lege conceſſum, ut longior
pœnitentia protraheretur.

Quaſi Viaticum perfectum, hoc loco perſpici poteſt ver-
bum *viaticum*, pro abſolutione tantum, non autem pro
euchariſtia ſumi; neque enim in hoc canone niſi de ab-
ſolutione, non autem de euchariſtia differitur, *& via-
ticum*, id eſt quod *communio, reconciliatio, & remiſſio*,
quæ cum ad ſignificandam abſolutionem & ſimplicem
communionem uſurpentur, *viaticum* ejuſdem notionis
& ſignificationis eſſe videtur.

Et ne Novatiani: & quamquam ſanctus Innocentius
dicat, ſi in morte abſolutio negetur, id videri pro-
pius accedere ad Novatianorum errorem & ſententiam,
non propterea quiſpiam inde ratiocinari jure poterit,
nunquam ab eccleſia eam fuiſſe negatam, cum dubium
non ſit, idque probari poſſit vel ex ipſo Innocentio hoc
loco poſt Novatianos errore convictos, eam ab eccleſia
interdum denegatam.

Verum id ita accipiendum eſt, quod ſi abſolute &
præciſe in perpetuum, atrociſſimis illis flagitiis negare-
tur, hoc ſæclo eoque nomine videri nos in errorem No-
vatianorum incurrere. Sed nec illud dici poteſt, quin
Innocentii tempore alicui moribundo abſolutio graviſſi-
ma de cauſa retineri potuerit, nullo tamen Novatiano-
rum exemplo. Novatiani namque juris & facti duplici
errore tenebantur: eripiebant enim eam eccleſiæ pote-
ſtatem, ideoque atrociſſimo cuique peccato jus abſolu-
tionis adimebant, reque ipſa, quod profitebantur, præ-
ſtabant. Eccleſia autem ea ſe poteſtate præditam ſcie-
bat, & pro arbitrio ſibi licere myſteria diſpenſare, &
veniam moribundis & pœnitentibus denegare poſſe, ſed ju-
ſtiſſimis de cauſis raro hac animadverſione utebatur.

A perpetuo exitio: id autem dicit quia revera eorum,
quibus abſolutio dabatur, in periculum non ita ſalus
vocaretur, ut illorum quibus tantum pœnitentia tribue-
batur, ſed tamen non propterea eos in damnatorum nu-
merum rejiciebat eccleſia.

Notæ poſtumæ JACOBI SIRMONDI S. J.

REſpondet ad inquiſitiones Exuperii epiſcopi, ſtu-
dium ejus commendans, quod de dubiis ad ſedem
apoſtolicam referret. Multus in Exuperii Tolotani lau-
dibus, & frequens eſt ſanctus Hieronymus, ut in epi-
ſtola 4. ad Ruſticum. *S. Exuperius*, inquit, *Toloſæ epi-
ſcopus, efluens paſcit alios, omnemque ſubſtantiam ſuam
Chriſti viſceribus erogavit. Nihil illo ditius, qui corpus
Domini canſtro vimineo, ſanguinem portat in vitro.
Hujus tuo vitino ſectare veſtigia.* Et in epiſtola 11. ad
Ageruchiam: *Non poſſum abſque lacrymis Toloſæ facere
mentionem, quæ ut hucuſque non ruerit, ſanctis Exuperii
meritis præſtiterunt.* Extant & Hieronymi ejuſdem ad
Exuperium epiſtolæ tres, libris ſingulis præfixæ com-
mentariorum in Zachariam prophetam, quos Exuperio
nuncupavit, Arcadio Aug. vg. & Anicio Probo Coſſ.
hoc eſt anno poſt hanc Innocentii epiſtolam proximo,
cum Exuperius Siſinnium diaconum ſuum, ad largien-
das monachis eleemoſynas, in Paleſtinam Ægyptumque
miſiſſet. Ex Lat. Appen. tom. 2

Siricii epiſcopi. In epiſtola ad Himerium Tarraco-
nenſem cap. VII. Quo loco Siricius ſuam in ſacerdotes,
ac levitas incontinentes ſententiam ita dividit, ut eos
qui ſe ignorantia catenus lapſos dolerent, & continen-
tiam impoſterum ſponderent, manere in officiis ſuis per-
mittat, ſed altiorem ad gradum evehi prohibeat: eos
vero, qui ſe veteris legis exemplo defendere conarentur,
omni eccleſiaſtico honore privandos ſtatuat. Innocentius
priorem pœnam in eos decrevit, qui Siricii conſtitution-
nem ignorarint: poſteriorem in eos qui cognitæ non pa-
ruerint. Comprehendi autem etiam epiſcopos hac lege,
Siricii ſub finem verba declarant.

Ne Novatiani asperitatem.) Novatianorum hæresis fuit, ut Epiphanius hæresi LIX. docet, nullam eos qui post baptismum lapsi sunt consequi veniam posse. Quare pœnitentiam denegarunt, omnemque illius mentionem ex conventiculis suis exploserunt. Theodoretus lib. 3. de hæreticis fabulis, cap. 6. καὶ παντάπασιν οὐ τῆς μετανοίας τὴν σύνοδον ἐδέξαντο λόγον. Quamquam ergo ab his in ecclesia catholica longissime aberant ii, qui non dubitabant posse omnes per pœnitentiam recuperare gratiam quam perdiderant, etsi nonnullis interdum, ut indignis, pacem in exitu tantum vitæ poscentibus, negandam censerent; hoc tamen ipsum, quod Novatianæ asperitatis simile videbatur, tolli, & cuilibet in exitu poscenti communionis gratiam tribui placuit, juxta canonem 13. synodi Nicænæ.

Non habent latentia pec. vindictam.) Quam causam hic adfert, cur viri adulteri non perinde arceantur a communione ut fœminæ, eamdem universe de criminosis omnibus, qui latenter ad communionem obrepunt, prodidit Augustinus in homilia 1. *Nemo*, inquit, *arbitretur propterea se consilium salutiferæ hujus debere pœnitentiæ contemnere, quia multas forte adversis & novis ad sacras altaris accedere, quorum talia crimina non ignorat. Nam plerique propterea volunt alios accusare, dum se pro illis cupiunt excusare. Plerique autem boni Christiani propterea tacent, & sufferunt alia peccata quæ noverunt, quia documentis sæpe deferuntur, & ea quæ ipsi sciunt, judicium ecclesiastice probare non possunt. Quamvis enim vera sint quædam, non tamen judici facile credendo sunt, nisi certis indiciis demonstrentur. Nos vero a communione prohibere quemquam non possumus, nisi aut sponte confessum, aut in aliquo, sive sæculari, sive ecclesiastice judicio, nominatum atque convictum.*

Cetera autem.) Pseudepigraphi libri sub horum nominibus plurimi olim circumferebantur, ut Matthiæ evangelium, de quo Origenes in Lucam, & Eusebius lib. III. historiæ, ejusdemque traditiones πεπλανημέναι, quarum meminit Clemens Alexandrinus lib. II. & VII. Stromatum: Jacobi minoris evangelium; Petri περίοδος, Ἀνδρέου, Ἀνδρέου, Ἀνδρέου καὶ Θωμᾶ, & περίοδος; quos omnes commemorat Hieronymus in scriptoribus eccles. cap. 1. *Libri autem*, inquit, *e quibus unus Alborum erat inscribitur, alius evangelium, tertius prædicationis, quartus apocalypsis, quintus judicii, inter apocryphas scripturas reputantur.* Joannis actus, Andreæ item actus, & evangelium. Thomæ denique evangelium, actus, & apocalypsis. De quibus, aliisque id genus, Gelasius in synodo Romana.

IV. AD FELICEM NUCERIANUM EPISCOPUM.

1. *Si quis volens, partem sui corporis amputaverit, clericus esse non potest: nolens autem, potest.*
2. *Quod bigami ad clerum admitti non possint.*
3. *Qui de laicis ad clerum non debeant promoveri.*
4. *Qui de laicis possunt clerici fieri. Hic aperte concubina prohibetur.*
5. *De temporibus in clero immorandi.*

Innocentius Felici episcopo Nuceriano

MIRARI non possumus, dilectionem tuam [a] sequi institutа majorum, omniaque, quæ possunt aliquam recipere dubitationem, ad nos, quasi ad caput atque ad apicem episcopatus referre, ut consulta videlicet sedes apostolica, ex ipsis rebus dubiis, certum aliquid faciendum pronunciet. Quod & nos libenter accipimus, & dilectionem tuam memorem canonum approbamus. Scripsisti ergo, quod fervore fidei quo polles, & amore sanctæ plebis, vel reparaveris ecclesias Dei, vel novas quasque construxeris; sed in his clericos, quos constituas non habere; aliquos vero [*] mutilos, aliquos bigamos esse. Ad quod stupuimus, prudentem virum de his voluisse consulere quæ omnibus sunt certa ratione comperta. Ergo non quasi ignoranti dicimus, sed in aliis, forsitan occupatos, istud oblitos vos esse [b] dicimus.

[a] secundum

[*] mancos, vel: marcos minutos

[b] conjicimus

I.

Qui igitur partem cujuslibet digiti sibi ipsi volens abscidit, hunc ad clerum canones non admittunt. Cui vero casu aliquo contigit, dum aut operi rustico curam impendit, aut aliquid faciens, se non sponte percussit, hos canones præcipiunt, & clericos fieri, & si in clero fuerint reperti, non abjici. In illis enim voluntas [*] judicata est, quæ sibi ausa fuerit ferrum injicere, quod scilicet & alii id facere [*] dubitari non possit: in istis vero casus veniam meruit.

Dist. 55. Qui partem. Can. 1. conc. Nicæni.

[*] vendicata.

[*] dubitare non possunt.

II.

De [a] bigamis autem nec consuli debuit, quod manifesta lectio sit apostoli, *unius uxoris virum*, ad sacerdotium sive ad clericatum admitti debere, & hanc ipsam tamen si virginem accepit. Nam ea, quæ habuerit ante virum, licet defunctus sit, tamen si clerico postea fuerit copulata, clericus, qui eam acceperit, esse non poterit, quia in lege cautum est, *non viduam, non abjectam* habere posse conjugem sacerdotem.

[a] digamis. 1. Tim. 3. Tit. 1.

Levit. 21.

III.

De laicis vero religio tua consuluit, quos canones ordinare prohibeant. Certum est quidem, hoc regulas ecclesiasticas continere, sed non ita definitum est, ut de omnibus sit laicis constitutum. Neque enim clerici nasci, [*] & non fieri possunt: sed designata sunt genera, de quibus ad clericatum pervenire non possunt, id est, si quis fidelis militaverit, si quis fidelis causas egerit, hoc est, postulaverit, si quis fidelis administraverit. De curialibus autem manifesta ratio est, quoniam etsi inveniantur hujusmodi viri, qui debeant clerici fieri, tamen quoniam sæpius ad curiam repetuntur, cavendum ab his est, propter tribulationem, quæ sæpe de his ecclesiæ provenit.

Dist. 51. Designata sunt.

[*] for. sed fieri

IV.

Laici vero, qui habentes uxores, baptizati sunt, ac sic se instituerunt, ut opinio eorum in nullo vacillet, ut aut clericis juncti sint, aut monasteriis, ex quo baptizati sunt hæserint, & si non concubinam, non pellicem noverint, si in [b] bonis operibus vigilaverint, non prohibentur hujusmodi ad clericatus sortem assumi.

Dist. 31. Laici qui habentes

[b] omnibus

V.

Ita sane, ut in eos tempora a majoribus constituta, serventur. Nec cito quilibet lector, cito acolythus, cito diaconus, cito sacerdos fiat: quia in minoribus officiis si diu perdurent, & vita eorum pariter, & obsequia comprobantur, ut ad sacerdotium posthac, emensis stipendiorum meritis veniant, nec præripiant, quod vita probata meretur accipere. Quoniam ergo certa [c] diffinitione monstratum est, qui debeant admitti, quive reprobari: ex his omnibus, quos videt dignatio tua non posse reprobari, eligere debebis, quos clericos facias. Sic enim nullam gratiam hominibus aut beneficium præstare velimus, tales invenire possumus, de quorum assumptione nec incurrere scandalum, nec erubescere videamur.

[c] definitione.

V. Ut

A

V. Ut hi, qui in presbyterio filios genuerunt, ab officio removeantur.

[a] *episcopis.* [*] *Britios.*

Innocentius Maximo & Severo episcopo[a] per [*] Britios.

ECCLESIASTICORUM canonum norma nulli esse debet incognita sacerdoti, quia neiciri hæc a pontifice, satis est indecorum, maxime cum a laicis religiosis viris, & sciatur, & custodienda esse ducatur. Nuper quidem Maximilianus filius noster agens in rebus hujusmodi, qualem querelam detulerit, libelli ejus series annexa declarat. Qui zelo fidei & disciplinæ ductus, non patitur ecclesiam pollui ab indignis presbyteris, quos in presbyterio filios asserit procreasse. Quod non licere exponerem, nisi nossem vestram prudentiam legis totius habere notitiam. Et ideo, fratres carissimi, libelli, qui subjectus est, tenore perspecto, eos, qui talia perpetrasse dicuntur, jubebitis in medio collocari: discussisque objectionibus quæ ipsis presbyteris impinguntur, si convicti fuerint, a sacerdotali removeantur officio: quia qui sancti non sunt, sancta tractare non possunt: atque alieni efficiantur a ministerio, quod vivendo illicite polluerunt. Miramur autem hæc eorum dissimulare episcopos, ut aut connivere, aut nescire esse illicita judicentur.

Dist. 18. Maximillianus.

VI. Quod pœnitentium nullus ad clerum possit admitti.

[b] *Mariano* [c] *Apulia*

Innocentius Agapito, Macedonio, & [b] Mauriano episcopis [c] Apulis.

MULTA in provincia contra canones ecclesiasticos decretaque majorum usurpari a plurimis, & relationes diversorum, & suggestiones fidissimæ retulerunt: quæ quidem possent facile resecari, si episcopi in his non invenirentur auctores. Qui dum aut amicis aut obsequentibus gratiam præstare nituntur, religionem violant, ordinesque corrumpunt. Ac sic evenit, ut indigni quique honores suscipiant ecclesiasticos, & admittantur ad clerum, qui nec inter laicos quidem dignum locum habere mererentur; sicuti in nunc dato nobis libello monstratum est, Modestum quemdam, multis criminibus involutum, propter quæ etiam pœnitentiam egisse dicitur, non solum clericum effectum, quod non licet, verum etiam ad episcopatus apicem eum tendere: cum canones apud Nicæam constituti, pœnitentes etiam ab infimis officiis clericorum excludant. Et ideo, fratres carissimi, perspecto tenore libelli, eum jubete præsentari; ac si vere constiterit talem, qualem libellus affirmat, non solum ab episcopatus ambitione, sed etiam a clericatus removeatur officio.

Dist 50. Canones apud Nicæam. Can 10. Conc. Nic.

VII. De Bubalio, & Tauriano damnatis a provincialibus episcopis, quorum sententiam sedes apostolica retractare curavit.

Innocentius Rufo, Gerontio, Sophronio, Flaviano, Macedonio, Prosdotio, & Oristeo episcopis per Macedoniam constitutis.

MORA coepiscoporum nostrorum Maximiani, & Eumenii, vel potius importunitas temporum fecit, ut vos iteraretis de Bubalio, & Tauriano querimoniam, & nos iterum in homines perditissimos insurgeremus. Sed, ut possum, paucioribus verbis tantorum malorum (*a*) imitabor compendium, & strictim quæ in volumine literarum vestrarum conspexerim, retractabo. Grave non oportuit videri piissimis mentibus vestris, cujuscumque retractari judicium: quia veritas exagitata sæpius, magis splendescit in luce: & pernicies revocata in judicium, gravius, & sine [*] pœnitentia condemnatur. Nam fructus divinus est, justitiam sæpius recenseri, fratres carissimi. Verum illud video movisse animos vestros, quod in multis Bubalius sæpe fallaciis deprehensus, objecerit exemplaria fictarum quasi a nobis literarum, cum pro consuetudine hominis nihil, quod proferret, jam fide dignissimum videretur. Sed fileatur omne jam de tali negotio murmur, & convicti diaboli ipsi anhelitus comprimantur. Subjunximus autem his priores literas, quas per memoratos episcopos miseramus, quibus ita plenaria sensuum nostrorum sententia designata est, ut dum relegeritis, nihil ambiguum, nihil requirendum in hac causa, de cetero repetatis. Hanc autem paginulam nostram solicitius, (*b*) credentibus sibi episcopis relegendam mittite, ut sciant plenissime, quid sit de Bubalio, & Tauriano, ceterisque pronunciatum, ut servent, qui digni admonitione sunt, cavere a talibus, ne [*] talibus socientur.

35. q. 9. Grave non

[*] illius, qui primum judicavit, pœnitentia

[*] talia sortiantur, i. e. just.

Eidem Rufo Thessalonicensi archiepiscopo, ejusque decessori Anysio literas alias scripsit Innocentius, quarum fragmenta proferemus suo tempore in actis synodi Romanæ a Bonifacio II. Papa habitæ anno 531.

VIII. De invasione parochiæ alterius, vel de terminis minime transferendis.

[*] al. *Florentio.*

Innocentius [*] Florentio episcopo Tiburtinensi.

NON semel, sed aliquoties clamat scriptura divina, transferri non oportere terminos, a patribus constitutos: quia nefas est, si quod alter semper possederit, alter invadat: quod tuam bonitatem frater & coepiscopus noster Ursus asserit perpetrasse. Nam Nomentanam sive Pelicientem [a] parochiam, ad tuam diœcesim a majoribus pertinentem, invasisse te, atque illic divina celebrasse mysteria, inconsulto eodem ac nesciente, non sine dolore conquestus sit. Quod si verum est, non leviter te culpam incurrisse cognoscas. Unde si declinare cupis tantæ usurpationis invidiam, nostris literis admonitum te convenit abstinere. Certe si aliquid tibi credis justitiæ suffragari, integris omnibus, & in pristino statu manentibus, post dies vene-

[a] Policien-se

(*a*) Cod. MS. apud Constant: *metabor.* (*b*) Rectius MS. Cod. P. Constant: *Crotensibus episcopis.*

venerabiles paſchæ adeſſe debebis, ut memoratis poſſis intentionibus reſpondere: partibuſque in medio collocatis, quid antiquitas aut veritas habeat, inquiramus.

IX. De eo, cujus de captivitate reverſa eſt uxor, ut eam recipiat: altera, quam duxerat, repudiata.

Innocentius Probo.

* Mſ. *Comprobatorum legum*

CONTURBATIO procellæ Barbaricæ, facultati * legis intulit caſum. Nam bene conſtituto matrimonio inter Fortunium & Urſam, captivitatis incurſus fecerat nævum, niſi ſancta religionis ſtatuta providerent. Cum enim in captivitate prædicta Urſa mulier teneretur, aliud conjugium cum Reſtituta Fortunius memoratus iniſſe cognoſcitur. Sed favore domini, reverſa Urſa nos adiit, & nullo diffitente, uxorem ſe memorati eſſe perdocuit. Qua de re, domine fili merito illuſtris, ſtatuimus, fide catholica ſuffragante, illud eſſe conjugium, quod primitus erat gratia divina fundatum: conventumque ſecundæ mulieris, priore ſuperſtite, nec divortio ejecta, nullo pacto poſſe eſſe legitimum.

32. q. 1. & 3. Cum in captivitate. Et in decr. Ivo lib. 6.

X. Familiariter ſalutat ſanctos Dei ſacerdotes, Aurelium Carthaginenſem & Auguſtinum Hipponenſem.

Innocentius Aurelio & Auguſtino epiſcopis.

ACCEPTISSIMI mihi Germani compreſbyteri illo recurſus vacuus officio noſtro eſſe non debuit. Per caros enim ſalutare cariſſimos, naturale quodammodo [a] videtur & conſequens. Gaudere igitur in domino veſtram germanitatem, amantiſſimi, cupimus, & pro nobis paria ad Deum vota rependere precamur: quia (ut bene noſtis) communibus & alternis plus agimus orationibus, quam ſingularibus, aut privatis.

[a] nobis

XI. De ratione paſchali ad eumdem Aurelium.

Innocentius Aurelio.

CARITATIS noſtræ officium nullo intervallo dirimitur, etiam ſi charta nullos apices ferat. Vivit enim ſpiritualis gratia alternis in cordibus, & amorem noſtrum confovet ſacerdotalis ipſa ſocietas. Cur (*a*) ergo indignum eſt unitatem eccleſiæ * cuſtodiri? Idemque omnes pariter & ſentiamus & pronunciemus, frater cariſſime. Has ergo literas de ratione paſchali alterius (dico futuri) * anni præſcripſi. Nam cum ante diem undecimum Kalendarum Aprilium pene luna 16. colligatur, (nam quidpiam minus eſt) itemque cum in ante diem quartum Kalendarum earumdem veniat 23. exiſtimavi 11. Kalendarum memoratarum die, feſta paſchalia celebranda: quoniam in vigeſimatertia luna, nullum paſcha unquam, ante (*b*) hoc paſcha, factum eſſe cognoſcimus. Sententiæ meæ expoſui atque edixi tenorem. Jam prudentiæ tuæ erit, conſors mihi frater, cum unanimis & conſacerdotibus noſtris hanc ipſam rem in ſynodo religioſiſſima tractare [a] ut ſi nihil diſpoſitioni noſtræ reſultat, nobis plenilime aperteque reſcribas, quo deliberatam paſchalem diem, jam literis ante (ut moris eſt) ſervandam, ſuo tempore præſcribamus. Compresbyterum autem Archidamum, quamvis noverim, quod libentiſſime ac more ſuſcipias conſueto, tamen ex abundanti poſtulo, ut eum inter tuos habere digneris.

* custodire.

* Anni 414 quo Paſcha fuit 22. Martii.

[a] tractare.

XII. Ut nullus a contra ordinationem canonum fiat epiſcopus, ad eumdem.

Dilectiſſimo fratri Aurelio, Innocentius.

QUA indignitate, qua moleſtia male tractetur eccleſia, præcipueque epiſcopus, relegam vel audiam, & tua fraternitas bene novit, & ego idonea tanto dolori verba invenire non poſſum, dum facile imponuntur manus, dum negligenter ſummus ſacerdos eligitur. Ecce facta eſt querela publica, quæ fecit ſemper ut communis omnibus tremenda ſit reverentia. Sic clerici eccleſiaſticorum dogmatum nutriti vel honorati intra altaria Chriſti, reſpuuntur: ſic prætereunter promoventur, quaſi nefas ſit ad primatum per ordinem pervenire. Nam cum involuti mundanis nexibus, actibus vel moribus, abrupte adiciſcuntur ad tanti collegium ſacerdotii, & illi videntur contemni, de quibus oportuerat eligi, & iſti male intromitti, qui præter ordinem irrumpunt potius quam eliguntur. Quam enim miſerum eſt, eum magiſtrum fieri, qui nunquam diſcipulus fuit: eum ſummum fieri ſacerdotem, qui numquam in ullo gradu obſecutus fuerit ſacerdoti? Relege præfectorum literas, & vide, quæ vel falſo, vel pro certo ſublimium poteſtatum annotentur ſcriptis. Perdimus [b] profecto noſipſi, nos inquam, ſanctimoniæ reverentiam, qui, quaſi viliſſimum aliquid, ſummos efficimus ſacerdotes, ut jam incipiat, quaſi noxium aliquid publicis interlocutionibus condemnari. Frater cariſſime, hæc velim cuncta, recitanda per omnes Africanas eccleſias, ſcripta dirigas, & iſtis connectas quas adjunximus literas præfectorum, ut conſilium de his quæ inique laudantur, judiciumque, ſi quid tale probari poterit, fiat, ut præterita mala, ſi doceantur admiſſa, digna ſeveritate coerceantur: & de cetero caveatur, ne eccleſiæ ſanctitas, per noſtram fatigata negligentiam perdat privilegia quæ eſt per viros venerabiles conſecuta. Deus te incolumem cuſtodiat. Data 4. Nonas Junii, Julio quarto & Palladio viris clariſſimis conſulibus.

Epiſtolam hanc ſuppoſititiam judicat P. Conſtant, utpote ab Iſidoro Mercatore confectam.

Diſt. 61. Mi. ferum eſt enim.

[b] perdidimus.

Nota Severini Binii.

a Epiſtola.) Cum magna eſſe penuria clericorum in Africa, ut ſupra diximus, fiebat, quod in Africa epiſcopis quibuſdam immeriti ordinarentur. Pontifex his occurrens, apud primatem totius Africæ Aurelium, hac de re merito conqueſtus fuit, eoque facto curam ſuam erga omnes eccleſias oſtendit, cum & erga tranſmarinas eccleſias paſtorali ſolicitudine vigilaret. In alterius conſulum nomine, dum alius quam Theodoſius Palladii collega ponitur, hæc epiſtola emendanda eſt. Baron. anno 416. num. 30.

Occaſio ſcripſæ epiſtolæ

Epiſtola hæc mendoſa eſt.

XIII.

(*a*) Conſtant ex MSS. ita legit *Curatis, ut dignum eſt, unitatem Eccleſiæ cuſtodire.*
(*b*) Deeſt *hoc* in omnibus MSS.

XIII. [a] AD JULIANAM [a] NOBILEM FOEMINAM.

[a] Vide epist. ad Sabinam Felici IV. adscriptam a personato Isidoro.

SINGULARE membrum ecclesiæ, tuæ religionis amplitudinem existere, & a nobis reverentissime coli, satis est omnibus manifestum. In ipso enim apice nobilitatis, multo nobiliorem ecclesiæ devotionem impendis, & magis læta Christi agnitione, præceptis ejus obtemperas, & in fide potius exultas, quam tanti generis flore jactaris. Summæ virtutis est, vicisse gloriam carnis: & magnæ est Christi gratiæ, nobilitatem moribus superasse, domina filia merito illustris. Certa igitur existens, dilectissima, hujus vitæ (quæcumque sunt) spatia æternis divinisque officiis illustrare contende, ut qui insignem te præstitit, reddat sibi per sæcula clariorem.

NOTA SEVERINI BINII.

Pelagius huic epistolæ scribendæ occasionem dedit.

[a] *Epistola.*) Occasionem huic epistolæ scribendæ dedit Pelagius, qui ut virus suum disseminaret, viduis & nobilibus blanditus est. Ad Demetriadem scripserat teste Augustino epistolam virulentissimam, qua ait: *Spiritales vera divitias nullus tibi præter te conferre poterit. In his ergo jure laudanda, in his merito æterit prædicenda ei, quæ nisi ex te & in te esse possunt.* Hæc Pelagius. Cum itaque Innocentio pontifici vulgata illa Pelagii ad Demetriadem epistola innotuisset, putato antidoto occurrit, effecitque ut sancta familia ab irrepente clanculo hæresiarcha custodita, atque in omnibus illæsa servata fuerit. Ille docebat: *spiritales divitias nemo tibi præter te conferre poterit; ex te sunt, &c.* Innocentius ut supra sub ovina pelle insilientem conficeret, verborum antitheti eum oppugnans ait: *Magna est Christi gratia nobilitatem moribus superasse.* Et propter hanc fidei doctrinam S. Hieron. ad Demetriadem scribens, ait: *Illud te pra cæteris affectu præmonendum puto, ut S. Innocentii, qui apostolicæ cathedræ & supradicti viri successor & filius est, teneas fidem, ne peregrinam (quamvis tibi prudens & callida videaris) doctrinam recipias, &c.* Vide Baronium anno 413. nu. 24. & 26.

XIV. De Antiochena ecclesia.

Innocentius Bonifacio presbytero.

ECCLESIA Antiochena, quam priusquam ad urbem perveniret Romam beatus apostolus Petrus sua præsentia illustravit, velut germana ecclesiæ Romanæ diu ab eodem [b] alienam esse non passa est. Nam missis legatis, ita pacem postulavit & meruit, ut & Evagrianos suis ordinibus ac locis, intemerata ordinatione, quam acceperant a Memorato, susciperet: & Joannis sanctæ memoriæ vel clericos vel laicos in unum colligeret atque congregaret, [*] promittens ipsius civitatis episcopus, frater meus Alexander, etiam si quis forte vel a nobis, vel aliunde, posterioris ordinationis ad eosdem venerit, se sine controversia recepturum, ac nomen episcopi Memorati inter quiescentes episcopos recitaturum. Cui rei nos noveris tradidisse manus, frater carissime, & eos in nostra viscera recepisse, ne diu membra, quæ requisierant sanitatem, ab unitate corporis haberentur aliena. Omnia vero, quæ per ordinem gesta sunt, filius meus diaconus Paulus, harum scilicet portitor literarum, dilectioni tuæ poterat enarrare, ut & gaudium commune nobiscum habeas, & eos informes, qui pro Attici partibus intervenire consueverunt.

[b] se

[*] per promittentem ipsius civitatis episcopum fratrem meum Alexandrum.

NOTA SEVERINI BINII.

Bonifacius qui?

[a] *Epistola.*) Bonifacius legatione fungebatur apud Theodosium Constantinopolit. eratque Romanæ ecclesiæ presbyter, qui post Innocentium & Zosimum factus est Romanæ ecclesiæ pontifex. Hac epistola illi nunciat, qua occasione Alexander Antiochenus episcopus in catholicam communionem ecclesiæ receptus fuerit, si himirum primo ab Evagrio Paulini successore ordinatos ipse cum ordinibus & honoribus reciperet; ac præterea Joannis episcopi Constantinopolitani, e tabulis sacris expunctum cum honore, ut par erat, nomen restitueret. De quibus plura sequente epist. 17. Baron. an. 408. num. 33. & 34.

Qua conditione Alexander Antiochenus episcopus ecclesiæ communioni restitutus fuit?

XV. AD ALEXANDRUM [1] ANTIOCH. EPISCOPUM.

De pace.

Innocentius Alexandro episcopo.

QUAM grata mihi, quam pia, quam necessaria legatio a tua sanctitate, frater carissime, ad nos directa fuerit, gestorum ipsorum replicatione cognosces. Voluit enim compresbyter noster Cassianus, hanc amicitiarum nostrarum paginulam per compresbyterum nostrum Paulum, Nicolaum diaconum, & Petrum subdiaconum, filios nostros, quasi primitias pacis nostræ conscribi. Saluto itaque & tuam mihi in Christo germanitatem, & omnem illam, quæ tecum tam bene sentit, ecclesiam. Nosque, ut facitis, & alloquamini (peto) crebrius literis, & frequentius de vestra salute lætificetis. Dabit enim, ut confido, dominus, totius nos præteriti temporis dispendia amantissimo literarum colloquio recompensare.

XVI. AD MAXIMIANUM. De Attico episcopo Constantinopolitano.

Innocentius Maximiano episcopo.

MIRAMUR, prudentiam tuam scripta ad Atticum episcopum Constantinopolitanæ urbis a nobis, & prosecutione propria, & dato libello, qui subter annexus est, postulare, a quo nec missas ullas saltem epistolas ad nos, vel ad vestram synodum utique pertulisti. Idque non petenti tribuendum existimes, quod vides deprecantibus, discussa ratione, concessum. Communio enim suspensa restituitur demonstranti causas, quibus id acciderat, jam esse detersas, & profitenti conditiones pacis impletas. Quod neque apud vos, neque apud nos (ut prædixi) Atticus, missis aliquid suorum vel dicere voluit vel demonstrare completum, quemadmodum Antiochenæ ecclesiæ frater & coepiscopus noster Alexander, digna legatione & prosecutus est, & probavit. Quibus omnibus utique interesse dignatus, cognovisti, quemadmodum singulatim omnia scriptorum nostrorum [a] antehac de causa beatissimi Joannis quondam [a] ancerinum episco-

1 Mss. fere ubique legunt, *Antiochenum*. Hard.

episcopi nostri discusserim, ut quæ illi in omnibus satis evidenter ostenderint, universa, quæ apud Antiochiam fieri debuerint, fuisse completa. Quorum amplexati pacem, utique fidem fecimus, & magno tramite omnibus eamdem
a quam præfulerit. a postulaturis ostendimus, si modo quæ discussa sunt atque completa, etiam ipsi se pro suo loco feciſſe vel compleſſe, aliquando monstraverint, communionemque, ut isti, legatione solemniter destinata, sibi rogaverint redhiberi. Expectamus ergo & professionem Memorati de completis omnibus conditionibus, quas diversis temporibus prædiximus, & petitionem communionis, ut recte & petenti, & probanti se eamdem mereri, reddamus, frater carissime. Nam de omnibus plenissimas ad sanctam nostrorum fratrum synodum dudum literas percepisti.

NOTA SEVERINI BINII.

Maximianus episcopus Macedoniæ. a *Epistola ad Maximianum de Attico.*) Cum Maximianus episcopus Macedoniæ, is ad quem inter alios S. Chrysostomus exulans perscripsit, cujusve alibi in epistolis suis Innocentius honeste meminit, vir pacis & concordiæ studiosissimus, apud Innocentium papam literis egisset, ut communicatorias literas Attico Constantinopolitano episcopo daret: redditis ad eum his literis significat, se non prius id facturum, quam Atticus cum Theophilo Alexandrino, Joannem Chrysostomum viventem & defunctum hostili odio prosecutus, nomen sanctissimi confessoris in catalogum episcoporum Constantinopolitanæ ecclesiæ retulisset, adeoque easdem conditiones adimpleſſet, quas Alexander Antiochenus episcopus implere jussus erat. Ex quibus intelligis, lector, Romanum pontificem non solere eos, qui vel communione suspensi sunt, vel omnino excommunicati, ad communionem ecclesiæ recipere, nisi emendatis ante erroribus illis, quorum causa communione interdici meruerant. Baron. ann. 408. num. 40. & 41.

Argumentum epistolæ.

XVII. AD a ALEXANDRUM ANTIOCH. EPISCOPUM.

Alexandrum commendat, quod omnes ad ecclesiæ unitatem reduxerit. Helpidium & Pappum suas recuperasse ecclesias lætatur, summaque animi alacritate ecclesiam Antiochenam ad apostolicam communionem recipit.

APOSTOLICI favoris gratia, magno pacis usque ad nos decore resplenduit: tantumque lucis gaudiorumque infulsit fidelibus, ut dicentes Deo maximas laudes, majores debere nos fateamur. Plusque a Deo jucundati sumus, quod discussis omnibus lateribus actionum tuæ fraternitatis, ita totum pietate ac patientia gestum cognovimus, ut in omnibus dominum laudaremus: succeſſumque ipsum ideo præstitum tuis laboribus videamus, quod tota virtute, pacis amator existens, eam requisitam inveneris, & repertam summa caritate tenueris, cum erga omnes, tum præcipue circa illos, qui quondam Paulini atque Evagrii episcoporum censiti fuerant nomine, * habeam summam votorum meorum, quod antiqui nævi purgatio, tuis temporibus tuisque meritis prorogatur. Quorum etiam illos ejusdem nominis, qui in Italia meritum clericatus acceperant, censui bono quietis gratiam retinere susceptam. Et quia noster compresbyter Cassianus gratum * duxit tuæ fore dignationi, si meo consilio in civitate vestra clericatus ordinem ducere censerentur; statui propter benevolentiam tuam, promissaque Memorati, ut inter ceteros sacerdotes ministrosque qui in civitate sunt, annumerentur, frater carissime. Libenter præterea de episcopis [1] Helpidio atque * Papo cognovi, quod sine quæstione suas ecclesias recuperaverunt, & multum in gestis (ut subscripta [a] testantur) solicitus inquisivi, utrum omnibus esset conditionibus satisfactum, in causa beati & vere Deo digni sacerdotis Joannis. Et cum per singula assertio legatorum ex voto completa esse fatere tur, gratias agens domino, communionem ecclesiæ vestræ ita recepi, ut præ me feram, apostolicæ sedis condiscipulos primos dedisse ceteris viam pacis, in qua firmatos vos nosque domini Christi ita benignitas amplexabitur atque communiet, ut nullo de cetero titillamento, vel levi cujusquam contentionis pudore pulsetur. Scripta autem * [2] Attici episcopi, quoniam cum vestris sunt porrecta, suscepimus, ne per vestram injuriam ille, qui olim a nobis suspensus fuerat, repudiaretur. Et tamen satis abunde quæ in actis statuimus, sicut dignanter relegere procurabis, quid in ejus persona debeat custodiri, ut si per omnia vestris consiliis actibusque tam sanctis se rogaverit esse communem, præstetur * seni favore vestro nostroque judicio, communionis atque literarum a nobis gratia prorogata. Subscripserunt episcopi * [3] Italiæ (a) 24

* quem præfulerit.

* Poppo Pappolo

a subjecta

* Acacii.

* sane.

* 20. Italiæ.

NOTA SEVERINI BINII.

Alexander Antiochenus schisma ejusdem ecclesiæ sustulit, & nomen S. Chrysostomi in sacras tabulas retulit. a *Epistola ad Alexandrum.*) Alexander post Porphyrium illum scelestum Flaviani in Antiochena sede successorem, anno Christi 408. defunctum, communi omnium consensu episcopus Antiochenus eligitur: postulatam Romanæ ecclesiæ communionem impetravit sub duabus conditionibus, quarum altera est, si Antiochenam ecclesiam a tempore Juliani apostatæ hucusque per 46. annos schismate divisam, uno vinculo communicationis in unum conjungeret, eosque qui ab Evagrio Paulini successore ordinati erant, cum ordinibus & honoribus reciperet: altera est, si nomen Joannis episcopi Constantinopolitani a Porphyrio, Flaviani successore e sacris tabulis expunctum, cum honore, ut par erat, restitueret, idque ex epistola ad Bonifacium scripta evidentius constat. Cum itaque hoc tempore Alexander episcopus prædictas conditiones adimpleſſet, idque per literas Innocentio pontifici significasset, Innocentius hanc ob rem plurimum gavisus, has literas gratulatorias eidem rescripsit. Baron. ann. 408. num. 36. & præcedentibus quibusdam.

XVIII. AD b ALEXANDRUM a EPISCOP. b EUNDEM

I. *Quod prima sedes beati Petri apud Antiochiam esse memoretur.*

II. *Quod non oportet secundum constituta imperatorum, duos esse metropolitanos episcopos.*

III. *Quod Arianorum clerici non sunt recipiendi in suis officiis, quamvis eorum baptismum, qui catholicus constat, confirmet ecclesia.*

Innocentius Alexandro episcopo.

I.

ET onus & honor nobis a tua fraternitate impositus, necessarii tractatus causas induxit,

* for. habeo ita mss. Iust.

* duxit

1 Helpidius Laodic. in Scythia episc. 2 In Mss. nostra collectione, *Abatii*. Hard
3 Italiæ 24. non habet Dionysius. *Hard.*
(a) Mss. Codd. *magno consensu* habent 20. Constant.

xit, quo literis vel commonitorio veſtro, ut A dat ſancti Spiritus gratia, reſpondere poſſimus. Revolventes itaque auctoritatem Nicænæ ſynodi, quæ una omnium per orbem terrarum explicat mentem ſacerdotum, quæ cenſuit de Antiochena eccleſia, cunctis fidelibus, ne dixerim ſacerdotibus, eſſe neceſſarium cuſtodire, qua ſuper diœceſim ſuam prædictam eccleſiam, non ſuper aliquam provinciam, recognoſcimus conſtitutam. Unde advertimus, non tam pro civitatis magnificentia hoc eidem attributum, quam quod prima primi apoſtoli ſedes eſſe monſtretur, ubi & nomen accepit religio Chriſtiana, & quæ conventum apoſtolorum apud ſe fieri celeberrimum meruit, quæque urbis Romæ ſedi non cederet, niſi quod illa in tranſitu meruit, iſta ſuſceptnm apud ſe, conſummatumque [a] gaudet? Itaque arbitramur, frater cariſſime, ut ſicut metropolitanos auctoritate ordinas ſingulari, ſic & ceteros, non ſine permiſſu conſcientiaque tua, ſinas epiſcopos procreari. In quibus hunc modum recte ſervabis, ut longe poſitos, literis datis, ordinari cenſeas ab his qui nunc eos ſuo tantum ordinant arbitratu: vicinos autem, ſi æſtimas, ad manus impoſitionem tuæ gratiæ ſtatuas pervenire. Quorum enim te maxima expectat cura, præcipue tuum debent mereri judicium.

Act. xx.

a gauderet

II.

Nam quod ſciſcitaris, utrum diviſis imperiali judicio provinciis, ut duo metropoles fiant, ſic duo metropolitani epiſcopi debeant nominari: non vere viſum eſt, ad mobilitatem neceſſitatum mundanarum Dei eccleſiam commutari, honoretque aut diviſiones perpeti, quas pro ſuis cauſis faciendas duxerit imperator. Ergo ſecundum priſtinum provinciarum morem, metropolitanos epiſcopos convenit [b] nominari. Cyprios ſane aſteris, olim Arianæ impietatis potentia fatigatos, non tenuiſte Nicænos canones in ordinandis ſibi epiſcopis, & uſque adhuc habere præſumptum, ut ſuo arbitratu ordinent, neminem conſulentes. Quocirca perſuademus eis, ut curent, juxta canonum fidem, fidem catholicam ſapere, atque unum cum ceteris ſentire provinciis, ut appareat ſancti Spiritus gratia ipſos quoque, ut omnes eccleſias, gubernari.

b numerari

Nic. concil. Can. 4. & 9.

III.

Arianos præterea, ceteraſque hujuſmodi peſtes, quia eorum laicos converſos ad dominum, ſub imagine pœnitentiæ ac ſancti Spiritus ſanctificatione per manus impoſitionem ſuſcipimus, non videtur, clericos eorum cum ſacerdotii aut miniſterii cujuſpiam ſuſcipi debere dignitate: quoniam quibus ſolum baptiſma ratum eſſe permittimus, quod utique in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti perficitur, nec Spiritum ſanctum eos habere ex illo baptiſmate illiſque myſteriis arbitramur: quoniam cum a catholica fide eorum auctores deſciſcerent, pertectionem ſpiritus quam acceperant, amiſerunt. Nec dare ejus plenitudinem poſſunt, quæ maxime in ordinationibus operatur, quam per impietatis ſuæ perfidiam potius quam (a) per fidem, dixerim, perdiderunt. Quomodo fieri poteſt, ut eorum profanos ſacerdotes, dignos Chriſti honoribus arbitremur, quorum laicos imperfectos, ut dixi, ad ſancti Spiritus percipiendam gratiam, cum pœnitentiæ imagine re-

2. q. 5. Arianos præterea ceteros.

2. q. 1. Qui perfectionem.

cipiamus? Gravitas itaque tua hæc ad notitiam coepiſcoporum, vel per ſynodum, ſi poteſt, vel per harum recitationem faciat pervenire, ut ea quæ ipſe tam neceſſario percontatus es, & nos tam elimate reſpondimus, communi omnium conſenſu ſtudioque ſerventur.

NOTA SEVERINI BINII.

a *Epiſtola.*) Ex hac epiſtola hæretici noſtri temporis calumniantur Innocentium, quaſi docuerit valorem & efficaciam baptiſmi, aliorumve ſacramentorum, a bonitate miniſtri dependere, ideo quod infra dicat, ratum quidem eſſe Arianorum baptiſmum, ſed non conferri per eos Spiritum ſanctum: quia ſe ab eccleſia ſeparaverunt. Verum ſuo modo nugantur. Innocentius enim eo loco de hæreticis loquitur, qui a miniſtris eadem hæreſi polluti baptizantur vel ordinantur. Qui licet vere ſacramentum baptiſmi vel ordinationis recipiant, non tamen recipiunt gratiam Spiritus ſancti, quæ in hæreticis eſſe nequit. Et in ordinatione ab hæreticis ordinati non modo gratiam non recipiunt; ſed neque jus legitime exercendi ordines conſequuntur. Nam id jus ordinator per hæreſim perdidit, nec tribuere potuit, quod ipſe non habet. Ita Gloſſa 1. q. 1. can. Arianos. Bellarm. lib. 4. de Roman. pont. cap. 10.

Hæreticorum calumnia diluitur.

XIX. a AD b ACACIUM c BEROEÆ d ATTICUM EPISCOPUM.

De ſancto Joanne Chryſoſtomo Conſtantinopolitano epiſcopo.

ADGAUDERE literis fraternitatem tuam de receptis Paulini vel Evagrii epiſcoporum clericis populiſque, & de reſtitutis Helpidio atque * Papo coepiſcopis percenſuimus, & vel ſero receptæ pacis gratiam te fovere, poſtpoſita omni contentione, pervidimus. Unde has ad præſtantiſſimum fratrem & coepiſcopum noſtrum Alexandrum reddendas tuæ tranſmiſimus unanimitati, videlicet ut ſi omnes inimicitiæ, omnis æmulatio, tam de nomine ſancti Joannis mirandi epiſcopi, quam de omnibus ejuſdem communionis participibus, a tua animoſitate diſceſſit, has noſtræ ſocietatis recipias literas, frater cariſſime: modo, ut omnia quæ * his actis firmata ſunt, apud mediatorem noſtrum amabilem Alexandrum ore proprio, ut communicantem convenit, fatearis. Ut enim nobis hæc unanimitatis caritatiſque cauſa venerabilis eſt, ſic inhæret ſolicita, ne quid obliquum aut ſucciſivum in quoquam reſidere cognoſcat.

* Pappo Pappo'c

* hic, al. d his

NOTA SEVERINI BINII.

a *Ad Acacium.*) Hic eſt ille Acacius Beroœenſis epiſcopus, de ſancto Chryſoſtomo peſſime meritus; qui quod deinceps Innocentio in omnibus paruiſſet, apud Atticum Conſtantinopolitanum, nomen Chryſoſtomi ann. 412. in diptycha referri impetraſſet, poſt obitum Theophili in catholicæ eccleſiæ communionem ſæpe expetitam recipi promeruit. Sed infeſta, oborta poſtea hæreſi Neſtoriana, adverſus Cyrillum & alios orthodoxos fortiter dimicans, labem abolitam, quam ex perſecutione in Joannem agitata fœde contraxerat, duplo auxit. Baron. ann. prædicto num. 37. & 38.

Acacius Beroœenſis epiſcopus.

1 *Agatum* Mſ. Hard. (a) Deeſt *per* in omnibus MSS. *Conſtant.*

XX. AD LAURENTIUM EPISCOPUM

a SINIENSEM

[a]SENIENSEM.

Photini hæreſis ſectatores omni diligentia expelli præcipit.

Innocentius Laurentio epiſcopo [1] Senienſi.

DIU mirati ſumus, dilectionis tuæ literis lectis, hæreticos Photini venena ſectantes, in territorio dilectionis tuæ non ſolum eſſe, ſed & publice ſibi conventicula in aliquorum poſſeſſionibus præparare, cum de toto pene orbe nuſquam tam multi, quam apud vos, delegerint habitare. Quorum doctrinæ nefariæ auctor Marcus, dudum de urbe pulſus, temeritatis tantæ ductus eſt audacia, ut primum ſibi inter eos vendicet locum. Sed ne ulterius debacchandi habeant facultatem, & animas ſimplicium ac ruſticanorum ſecum in gehennam, cui deſtinati ſunt, trahant, actum eſt adverſus eos a defenſoribus eccleſiæ noſtræ, quod eos poſſint expellere, ut qui Chriſtum Deum ex patris ſubſtantia ante ſæcula negant genitum, hi cum Judæis, qui ejus deitatem negaverunt, & nunc uſque negant, participium habeant damnationis. Tuum eſt, frater cariſſime, quæ præcepta ſunt, non ſegnius agere, ne plebem tibi creditam diſſimulatione deperdas, & incipias Deo de perditis reddere rationem.

XXI. AD MARTIANUM EPISCOPUM

NAXITANUM NAISITANUM

[a]NARESITANUM.[b]

De ſuſcipiendis clericis, quos Bonoſus, antequam damnaretur, ordinaſſe cognoſcitur.

Innocentius Martiano epiſcopo [a] Naresitano.

SUPERIORI tempore, ſi tamen recte recordor, memini me tam ad dilectionem tuam quam ad fratres & coepiſcopos noſtros, Ruſum & ceteros hujuſmodi literas de clericis [a] Nareſienſibus tranſmiſiſſe, his videlicet, qui ſe ante damnationem Bonoſi aſſerebant, ab eodem tam presbyteros quam diaconos ordinatos, ut ſi relicto atque damnato ejus errore, vellent eccleſiæ copulari, libenter reciperentur: ne forte qui eſſent digni recuperandæ ſalutis, in eodem errore deperirent. Verum nunc in Ravennati urbe mihi conſtituto, propter Romani populi neceſſitates creberrimas, [a] Germanio, qui aſſerit ſe eſſe presbyterum, atque [a] Lupentinus, qui ſe diaconum dicit, multorum talium quaſi legatione ſuſcepta, prece ſuta, dolores proprios exprimere geſtiverunt, ſe quidem eccleſias in dilectionis tuæ conſtitutas parochiis retinere, ſed tuam communionem non potuiſſe ſe mereri, ea videlicet ratione, quia Ruſticius quidam nomine, iterata ordinatione preſbyterium ſuſcepiſſet. Et non levi impediment fit, dum aut illi dolent hujuſmodi hominem A in eccleſia retineri, aut ille ſic peccare debere in alio arbitretur, quemadmodum in ſe agnoſcit eſſe peccatum. Et quamvis de eadem re plenius literæ meæ contineant, quas ſuperius memoravi, tamen nunc etiam admonendam duximus fraternitatem tuam, ut ſi vere conſtat, aliquos ante damnationem Bonoſi ab eodem ordinatos, poſtea voluiſſe vel nunc velle reverti, eos recipiendos eſſe cenſemus, maxime cum memorati aſſerant, ſe intantum anteriori tempore ordinatos, ut ſanctæ recordationis virum Cornelium epiſcopum Sirmienſis urbis, nec non & fratrem noſtrum Nicætam, alioſque nonnullos fuiſſe præſentes cum honoribus, quos ſe habere commemorant, [a] faterentur. Unde (frater cariſſime) ſi eorum aſſertio fidem recipit veri, ſuſcipiendos eſſe ambigere non debes, quos tamdiu eccleſias ſibi creditas paſſus es retinere. B C

[a] augerentur.

[a]XXII. AD [b] EPISCOPOS MACEDONIÆ.

I. *Ut ſi ſacerdos, vel quilibet ex clero, viduam uxorem duxerit, vel ejectam, ſuum perdat officium.*

II. *Ut ſi quis catechumenus habuerit uxorem, & defuncta ea poſt baptiſmum acceperit alteram, clericus eſſe non poſſit.*

III. *Quod non admittantur clerici ab hæreticis ordinati.*

IV. *Quod in ordinationibus crimina vel vitia non bene credantur auferri.*

V. *Quod hi qui a Bonoſo hæretico ordinati ſunt propterea ſint recepti, ne ſcandalum remaneret eccleſiæ.*

VI. *Quod in eccleſia peccatum populi multum ſoleat remanere.*

VII. *Quod ſurreptum fuerit apoſtolicæ ſedi, & ſuam in melius ſententiam commutarit, quando damnationem Photini reſcidit.*

Innocentius Ruſo, (a) Euſebio, Euſtachio, Claudio, Maximiano, Eugenio, Gerontio, Joanni, Polychronio, Sophronio, Flaviano, Hilario, Macedonio, Calicrati, Zoſimo, [a] Profuto, Niceæ, Hermogeni, Vincentio, Aſiologo, Terentiano, Herodiano, & Martiano, & ceteris epiſcopis Macedonibus, (b) & diaconibus, in domino ſalutem.

[a] Profuturo.

MAGNA me gratulatio habuit, cum poſt tot diſcrimina totius (ut ita dixerim) mundi, Vitalis archidiaconus veſtrarum portitor literarum ex illis partibus ad nos uſque directus advenit. Quem cum vidiſſemus, illico (ut oportebat) percontati de veſtro ſtatu ſumus. Verum ubi reperimus, vos ex ſententia degere, domino Deo noſtro uberes gratias retulimus, quod vos famulos ſuos, ſuiſque altaribus ſervientes, & in adverſis tuetur, & in proſperis gubernare dignatur. Qui cum tradidiſſet epiſtolas, eas præcepi illico recenſeri, in quibus multa poſita eſſe pervidi, quæ fluporem mentibus noſtris [b] inducerent, facerentque nos non modicum dubitare, utrum aliter putaremus, an ita illa eſſent poſita, quemadmodum per- D E

Dantur variantes ex Cod. Lucenſ. veruſtiſſ.

[b] indicerent.

---

1 Dionyſius habet *Fenienſi*. Hard. 2 Naiſſus urbs Epiſcopalis ſub metropolita Sardicenſi. *Hard.*

(a) Variantes Cod. Luc. veruſtiſſ. Ruſo, Euſebio, Euſtatio, Claudio Maximino, Eugenio, Gerontio, Polycronio, Caliciatio, Zoſimo, Profuturo, Nicætæ, Hermogeni, Vincentio, Aſiologo, Terentiano, Herodiano, & Martiano epiſcopis Macedoniæ & diaconibus &c.

(b) Veruſtiſſimus Friſingenſis Codex ita hic legit *Epiſcopis Macedoniæ, & Dacius in Chriſto ſalutem.*

perſonabant. Quæ cum ſæpius repeti feciſſem, adverti, ſedi apoſtolicæ, ad quam relatio, quaſi ad caput eccleſiarum, miſſa currebat, aliquam fieri injuriam, cujus adhuc in ambiguum ſententia duceretur. Unde, de quibus jamdudum ſcripſiſſe me memini, nunc iterare formam argumentis evidentioribus relationis veſtræ geminata percontatio compellit.

I.

Eos qui viduas acœpiſſe ſuggeruntur uxores, non ſolum clericos effectos agnovi, verum etiam uſque ad inſulas ſummi ſacerdotii perveniſſe: quod contra legis eſſe præcepta, nullus ignorat. *b* Nam cum Moſes legislator clamitet: *Sacerdos uxorem virginem accipiat*: ac ne in hoc præcepto aliquid putaretur ambiguum, addidit; *Non viduam, neque ejectam*: contra quod præceptum, divina auctoritate ſubnixum, nulla defenſio mandati alterius opponitur, niſi conſuetudo veſtra. Quæ (ut ipſi fatemini) ex ignorantia, & ut verecundius dicam, non ex apoſtolica traditione & ratione integra conſtituta eſt. Nos autem, omneſque per orientem occidentemque eccleſias, noverit veſtra dilectio, hæc penitus non admittere; nec ad ultimum eccleſiaſtici ordinis locum tales aſſumere, & ſi reperti fuerint, ſubmovere.

Levit. 21.

II.

Deinde ponitur, non dici oportere bigamum, cum qui catechumenus habuerit atque amiſerit uxorem, ſi poſt baptiſmum fuerit aliam ſortitus, eamque primam videri, quæ novo homini copulata ſit: quia illud conjugium, per baptiſmi ſacramentum, cum ceteris criminibus ſit ablutum. Quod cum de una utique dicitur, certe ſi tres habuerit, in vetere poſitus homine, uxores, erit ei, quæ poſt baptiſmum quarta eſt, ſic interpretantibus prima, virginis æque nomen accipiet, quæ quarto ducta eſt loco. Quis (oro) iſtud non videat contra apoſtoli eſſe præceptum, qui ait: *Unius uxoris virum oportere fieri ſacerdotem*? Sed objicitur, quod in baptiſmo totum, quidquid in vetere homine geſtum eſt, ſit ſolutum. Dicite mihi, cum pace veſtra loquor, crimina tantum dimittuntur in baptiſmo, an & illa quæ ſecundum legis præcepta ac Dei inſtituta complentur? Uxorem ducere, crimen eſt, an non eſt crimen? Si crimen eſt, ergo (prælata venia dixerim) erit auctor in culpa, qui ut crimina [a] committerent, in paradiſo, cum ipſe eos jungeret, benedixit. Si vero non eſt crimen, quia quod Deus junxit, nefas ſit crimen appellari, & Salomon addidit: *Etenim a Deo* (*a*) *præparatur viro uxor*: quomodo creditur inter crimina eſſe dimiſſum, quod auctore Deo legitur conſummatum? Quid de talium filiis percenſetur? Numquid non erunt admittendi in hæreditatis conſortio, quia ex ea ſuſcepti ſunt, quæ ante baptiſmum fuit uxor? Eruntque appellandi vel naturales, vel ſpurii, quia non eſt legitimum matrimonium, niſi illud (ut vobis videtur) quod poſt baptiſmum aſſumitur. Ipſe dominus cum interrogaretur a Judæis, ſi liceret dimittere uxorem, atque exponeret fieri non debere, addidit: *Quod ergo Deus junxit, homo non ſeparet*. Ac ne de his locutus eſſe credatur, qui poſt baptiſmum ſortiuntur, meminerint hoc & a Judæis interrogatum, & Judæis eſſe reſpon-

Diſt. 26 Deinde ponitur.

1. Tim. 3. Lit. 1

a committerentur,

Prov. 19.

28. quæſt. 2 Numquid non erunt admittendi in hæreditatis conſortio, & in decr. Ivo. lib. 6.

Matth. 19.

ſum. Quæro, & ſolicitus quæro, ſi una eademque ſit (*b*) uxore ejus, qui ante catechumenus, poſtea ſit fidelis, filiique ex ea, cum eſſet catechumenus, ſuſceperit, ac poſtea alios, cum fidelis: utrum ſint appellandi fratres, an non habeant poſtea, defuncto patre, erciſcundæ hæreditatis conſortium, quibus filiorum nomen regeneratio ſpiritualis creditur abſtuliſſe? Quod cum ita ſentire atque judicare abſurdum eſt, quæ (malum) ratio eſt, hoc defendi, & vacua magis opinione jactari, quam aliqua auctoritate roborari, cum non poſſit inter peccata deputari, quod lex præcepit, & Deus junxit [a]? Numquid ſi quis catechumenus virtutibus ſtuduerit, humilitatem ſecutus fuerit, patientiam tenuerit, eleemoſynas fecerit, inorti deſtinatos qualibet ratione eripuerit, adulteria exhorruerit, caſtitatem tenuerit; quæro, ſi hæc, cum fuerit factus fidelis, amittit, quia per baptiſmum totum, quod vetus homo geſſerat, putatur auferri? Aſpiciamus gentilem hominem Cornelium, orationibus atque eleemoſynis vacantem, per revelationem angelum, Petrumque ipſum vidiſſe. Numquid per baptiſmum hæc illi (*c*) ablata ſunt, propter quæ baptiſmus ei videtur eſſe conceſſus? Si ita creditur, mihi credite, non modicum erratur: quia quidquid bene geſtum fuerit, & ſecundum legis præcepta cuſtoditum, non poteſt agenti [b] deperire. (*d*) Nuptiarum ergo copula, quia Dei imando perficitur non poteſt dici peccatum. Et quod peccatum non eſt, ſolvi inter peccata, credi omnino non debet. Eritque integrum æſtimare, aboleri non poſſe prioris nomen uxoris, cum non dimiſſum ſit pro peccato, quia ex Dei ſit voluntate completum.

a a lex jun xit?

c ablata

b facientis

III.

Ventum eſt ad tertiam quæſtionem, quæ pro ſui difficultate longiorem exigit diſputationem. Cum nos dicamus, ab hæreticis ordinatos, vulneratum per illam manus impoſitionem habere caput: ubi vulnus infixum eſt, medicina eſt adhibenda, [c] ut poſſit recipere ſanitatem. Quæ ſanitas poſt vulnus ſecuta, ſine cicatrice eſſe non poterit: atque ubi pœnitentiæ remedium neceſſarium eſt, illic ordinationis honorem locum habere non poſſe (*e*) decernimus. *Nam ſi* (ut legitur) *quod tetigerit immundus, immundum erit*: quomodo id ei tribuetur, quod munditia ac puritas conſuevit accipere? Sed econtrario aſſeritur, cum qui honorem amiſit, honorem dare non poſſe: nec illum aliquid accepiſſe, quia nihil in dante (*f*) erat quod ille poſſet accipere. Acquieſcimus, & verum eſt. Certe qui quod non habuit dare non potuit, damnationem utique, quam habuit, per pravam manus impoſitionem dedit: & qui particeps effectus eſt damnato, quomodo debeat honorem accipere, invenire non poſſum.

1. quæſt. 1 Ventum ad tertiam

c quæ

Num. 19.

1. quæſt. 1 Quia primo dicimus.

1. quæſt. 1 Ariano, terea

IV.

At dicitur vera ac juſta legitimi ſacerdotis [d] benedictio auferre omne vitium quod a vitioſo fuerit injectum. Ergo ſi ita eſt, applicentur ad ordinationem ſacrilegi, adulteri, atque omnium criminum rei, quia benedictione ordinationis crimina vel vitia putantur auferri. Nullus ſit pœnitentiæ locus, quia id poteſt præſtare ordinatio, quod longa ſatisfactio præſtare conſuevit: (*g*). Noſtræ vero lex eſt eccleſiæ,

d ordinis 2. quæſt. 1 Ventum ad ter 1. quæſt. 1 Homina. ſumul Cum ery

(*a*) præparabitur. (*b*) uxor (*c*) abluta (*d*) *Nuptiarum ergo copula*, deeſt totum, ſed poſt *deperire* additur, *quod quia*. (*e*) *Decernimus* deeſt (*f*) *remanſerat*. (*g*) ab hinc uſque ad *quia aliud eſt* deſunt omnia in Codice *Lut.*

eccleſiæ, venientibus ab hæreticis, qui tamen illic baptizati ſint, per manus impoſitionem laicam tantum tribuere communionem, nec ex his aliquem, in clericatus honorem vel exiguum ſubrogare.

V.

At vero qui a catholica fide ad hæreſim tranſierunt, quos non aliter oportet niſi per pœnitentiam ſuſcipi, apud vos non ſolum pœnitentiam non agunt, verum etiam honore cumulantur. Sed [a] Aniſii quondam fratris noſtri, aliorumque conſacerdotum ſumma deliberatio hæc fuit, ut quos [c] Bonoſus ordinaverat, ne cum eodem remanerent, ac fieret non mediocre ſcandalum, ordinati reciperentur. Vicimus (ut opinor) ambigua. Jam ergo, quod pro remedio ac neceſſitate temporis ſtatutum eſt, conſtat primitus non fuiſſe: ac fuiſſe regulas veteres, quas ab apoſtolis vel apoſtolicis viris traditas eccleſia Romana cuſtodit, cuſtodiendaſque mandat his qui eam audire conſueverunt. Sed neceſſitas temporis id fieri magnopere poſtulabat. Ergo quod neceſſitas pro remedio invenit, ceſſante neceſſitate, debet utique ceſſare pariter quod urgebat; quia alius eſt ordo legitimus, alia uſurpatio, quam ad præſens fieri tempus impellit. Sed canones apud Nicæam conſtituti, de Novatianis fieri permiſerunt. Prius ille canon, a patribus inſtitutus, ponendus eſt, ut poſſimus advertere, vel quid, vel qualiter ab eiſdem ſenſum ſit vel præceptum. De his, inquit, qui nominant ſeipſos Catharos, id eſt, mundos & aliquando veniunt ad catholicam eccleſiam, placuit ſanctæ & magnæ ſynodo, ut accepta manus impoſitione, ſic maneant in clero. Poſſum vero dicere, de ſolis hoc Novatianis eſſe præceptum, nec ad aliarum hæreſum clericos pertinere. Nam ſi utique de omnibus ita definirent, addidiſſent, a Novatianis, aliiſque hæreticis revertentes, debere in ſuum ordinem recipi. Quod ita eſſe, etiam illud maxime, quod de Paulianiſtis dictum eſt, poterit confirmare, a quibus venientes, etiam baptizari præcipiunt. Numquidnam, cum de Paulianiſtis jubent, omnes qui ab hæreticis revertuntur, erunt hoc exemplo baptizandi? Quod cum nullus audeat facere, de ipſis tantum eſſe præceptum, ratio ipſa demonſtrat. Denique: baptizatos rite ab evangeliſta Philippo, Petrus & Joannes ſola manus impoſitione conſummant. Illos vero, quos apoſtolus Paulus Joannis baptiſmate baptizatos reperit, interrogavitque an Spiritum ſanctum accepiſſent, fatentibus ſe, ne illud quidem nomen audiſſe, juſſit eos baptizari. Videtis ergo, rite baptizatos, illo dono iterari non poſſe; & aliter, ſola aqua lotos, baptizari in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti, neceſſarium perviderì. Ita & de Novatianis tantum juſſum eſſe, lucida manifeſtatione perlegitur. Quod idcirco diſtinctum eſſe ipſis duabus hæreſibus, ratio manifeſta declarat: quia Paulianiſtæ, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti minime baptizabant, & Novatiani iiſdem tremendis venerandiſque nominibus baptizant: nec apud iſtos de unitate poteſtatis divinæ, hoc eſt, Patris, & Filii, & Spiritus ſancti, quæſtio aliquando mota eſt; & ideo omnibus ſegregatis, hæc ſola electa eſt, cui iſtud crederent concedendum, quia nihil in Patris, & Filii, & Spiritus ſancti ſacramento peccarent. Si quis vero de catholica ad hæreſim tranſiens, aut fidelis, ab apoſtaſia reversus, & reſipiſcens redire voluerit; numquid eadem ratione poterit ad clerum admitti, cujus commiſſum non niſi longa pœnitentia poterit aboleri? nec poſt pœnitentiam clericum fieri ipſi canones ſua auctoritate permittunt. Unde conſtat, qui de catholica ad Bonoſum tranſierunt damnatum, atque ſe paſſi ſunt, aut cupierunt, ab eodem ordinari: non oportuiſſe ordinationis eccleſiaſticæ ſuſcipere dignitatem, qui commune omnium eccleſiarum judicium deſerentes, ſuam peculiariter in Bonoſo vanitatem ſequendam eſſe duxerunt. Sed multos conſtat vim paſſos, atque invitos, attractos, repugnanteſque ab eodem ordinatos. Dicat mihi, volo, quiſquis hoc credit: ſi non poſt ordinationem Bonoſi interfuit, cum conficeret ſacramenta, ſi communioni ejus participatus non eſt, ſi ſtatim diſcedens de ejus peſſimo conciliabulo, ad eccleſiam rediit, iſte talis poteſt habere excuſationis aliquem colorem. Ceterum alii qui vel poſt annum, vel menſem ad eccleſiam redierunt, intelligimus eos qui in catholica noverant ſe, propter vitia ſua, non poſſe ſuſcipere ordinationem, idcireo ad illum perrexiſſe, qui paſſim, & ſine ulla diſcuſſione ordinationes illicitas faciebat, credentes ſe poſſe per iſtam inſtitutionem, in eccleſia catholica invenire locum, de quo antea deſperaverant. Nunc illud quod ſupereſt, interrogo: qui poſt menſem aut eo amplius rediit, cum ſe presbyterum a Bonoſo contideret ordinatum, ſi non ſacramenta confecit, ſi non populis diſtribuit, ſi non miſſas ſecundum conſuetudinem complevit, quid de his cenſeatis quæſo, promatis apertius? Ad ſummam certe, qui nihil a Bonoſo acceperunt, rei ſunt uſurpatæ dignitatis, qui conficiendorum ſacramentorum ſibi vendicaverunt auctoritatem, atque id ſe putaverunt eſſe, quod [a] de his nulla fuerat regulari ratione conceſſum.

VI.

Pervideat ergo dilectio veſtra, hactenus talia tranſiſſe, & advertite, quod ([b] ut dicitis) neceſſitas imperavit, in pace jam eccleſias conſtitutas non poſſe præſumere: ſed ut ſæpe accidit, quoties a populis aut turba peccatur, quia in omnes propter multitudinem non poteſt vindicari, inultum ſolet tranſire, priora dimittenda dico Dei judicio, & de reliquo maxima ſolicitudine præcavendum.

VII.

Veniam nunc ad maximum quaſi quoddam thema Photinum, & quod mihi anxium eſt ac difficillimum, majorum meorum revolvam ſententias. Fuerat de illo quoquo pacto (ut etiam ipſi commeminiſtis) aliquid utique gravius conſtitutum. Verum quoniam id per rumorem falſum, ut aſſeritis, ſubreptum huic ſedi & elicitum per inſidias demonſtratis, quia res ad ſalutem rediit, veniam nos hanc intantum, vobis annitentibus, poſt condemnationem more apoſtolico ſubrogamus, tantiſque veſtris aſſertionibus, vobiſque tam bonis, tam caris non dare conſenſum, omnibus rebus duris durius arbitramur. Pro veſtra ergo approbatione, fratres cariſſimi, & ſententia ac poſtulatione, epiſcopum Photinum habetote licitum ita conſtituere, ut deprecamini, & noſtram in melius converſam ſententiam, labore vel teſtimonio veſtro, compotes vori ſuſcipite, atque Euſtathium, a me ſæpiſſime comprobatum, nolite expectare, ut diaconii gratia expolietur. Soli-

a Aniſii 2. quæſt. 2. Quod pro neceſſitate.

c 2. quæſt. 7. Quod pro remedio.

1. quæſt. 1. Quod pro neceſſitate.

Can. 8. Nicænæ ſynodi.

AR. 8.

AR. 19.

1. q. 1. Pauliniſtæ in nomine.

1. q. 1. Conſtat multorum.

a eis

2. quæſt. 7. Quoties a populis.

b utique

15. q. 9. Veniam nunc ad maximum.

licitos enim vos pro ſalute, libenter audio: A contra caput etiam ſi faciendum ſit, non libenter admitti. Cui manum porrigitis, vobiſcum porrigo; cui porrigo, mecum porrigite. Hæc enim ad Corinthios apoſtolica eſt declarata benignitas, ut in uno ſpiritu ductam ac reductam ſententiam, boni ſemper indifferenter tequantur. Nam fateor, hæc me primum res bene habet erga Euſtathium diaconum, quod nec contra fidem unquam quidquam locutus ſit, nec loquentem admiſerit, nec ad mortem crimen aliquod commiſiſſe, vel jactatum unquam vel fictum de eo recognoverim. Et qui in his ſalvus eſt, ſi quo pacto converſationes amabiles non habet, habendus eſt, ut minus pro tempore dilectus, non ut inimicus exiſti- B matus, diabolo in perpetuum mancipandus. Cognoſco illum, inter illas ſimultates, ac turbines contra multorum ſtudia, non dico qualia, diverſa ſenſiſſe, & hinc cum res ac calamitates ipſæ emendatæ ſint, adhuc Dizoniani & Cyriaci ſubdiaconorum non potuiſſe apud vos [a] commendationem reviviſcere. Compeſcite, quæſo, ab illo prædictiſque, quorumcumque videtis animos ac non juſtas æmulationes, ut ipſe apud nos integer, apud vos, cum ſuis reparatus, mereatur pacem, non fictam pervidens caritatem. Omnibus igitur vobis ac ſingulatim occurrat caritas, & vinculis, quæ nullis modis a Chriſto ſolvuntur, vobiſcum pariter in perpetuum connexa, lætetur in domino. C [1] Datum Idibus Decembris, Conſtantio viro cariſſimo conſule. [b]

[a] emendationem

[b] Anno Chr. 414.

NOTÆ SEVERINI BINII.

Locus epiſtolæ explicatur.

a Epiſtola ad epiſcopos.) Hæc eſt illa epiſtola quam Innocentius reddidit ad ſynodum Macedoniæ provincialem, ex qua pro confirmatione rerum geſtarum, miſſa eſt legatio ad Innocentium papam, per Vitalem archidiaconum. De qua ſynodo infra.

b Nam cum Moyſes legislator clamet.) His verbis non vult dicere Innocentius nos legibus Judaicis teneri, ſed vult argumentari a ſimili, vel potius a minori ad majus, hoc modo. Tenebantur ſacerdotes veteris teſtamenti non ducere uxorem viduam, ergo multo magis convenit, ut in ſacerdotibus novæ legis eccleſia requirat, ne propter excellentiam ſacerdotii Chriſtiani, viduarum uxoriti fuerint. Bellarm. lib. 4. de Rom. pont. cap. 10.

c Bonoſus ordinaverat.) De Bonoſo ejuſque hæreſi vide notas concil. Capuani ſupra.

[c] THOLOSANA mſ. c. Juſtelli: mendoſe, ut plerique alii codices & antiquæ collectiones.

XXIII. AD SYNODUM IN [c] TOLETANA CIVITATE CONSTITUTAM.

I. *De Hiſpanorum reprehenſione, qui inordinate conſtituunt clericos.*

II. *Ut cauſidici, vel curiales, vel ſæculari militiæ dediti, ad clerum non admittantur.*

III. *Ut quicunque tales ordinati fuerint, cum ordinatoribus ſuis deponantur.*

IV. *De commemoratione Nicæni concilii, in quo ſupradicta prohibentur.*

V. *Quales eligendi ſunt in ordine clericorum.*

VI. *De eo qui ante baptiſmum uxorem habuit, & poſt baptiſmum etiam, ut clericus non fiat.*

Innocentius univerſis epiſcopis in Toletana ſynodo conſtitutis dulciſſimis fratribus, in domino ſalutem.

I.

SÆPE me & nimium cum teneret cura ſollicitum, ſuper diſſenſionis [a] ſchiſmate eccleſiarum, quod malum per Hiſpanias latius in dies ſeparationis gradu incedere fama proloquitur, neceſſarium tempus emerſit, quo non poſſit emendatio tanta differri, & deberet congrua medicina provideri. Nam de ordinationibus, quas pravæ conſuetudinis vitio, Hiſpanienſes epiſcopos celebrare cognoſcimus, fuerat aliquid ſecundum majorum traditionem ſtatuendum, niſi perpenderemus, ne perturbationes quamplurimas eccleſiis moveremus. Quorum factum ita reprehendimus, ut propter numerum corrigendorum, ea quæ quoquo modo facta ſunt, non in dubium vocemus, ſed Dei potius dimittamus judicio.

[a] diſſenſiones & ſchiſmata.

II.

Quantos enim ex eis, qui poſt acceptam baptiſmi gratiam in forenſi exercitatione verſati ſunt, & obtinendi pertinaciam ſuſceperunt, accitos ad ſacerdotium eſſe comperimus; e quorum numero Ruffinus & Gregorius perhibentur? Quantos ex militia, qui cum poteſtatibus obedierunt, ſevera neceſſario præcepta ſunt executi? Quantos ex curialibus, qui dum parent poteſtatibus, quæ ſibi ſunt imperata, fecerunt? Quantos qui voluptates & editiones populo celebrarunt, ad honorem ſummi ſacerdotii perveniſſe: quorum omnium neminem, ne ad ſocietatem quidem ordinis clericorum, oportuerat perveniſſe? Quæ ſi ſingula diſcutienda mandemus, non modicos motus aut ſcandala Hiſpanienſibus provinciis, quibus mederi cupimus, de ſtudio emendationis inducemus. Idcirco remittenda potius hæc putamus. Sed ne deinceps ſimilia committantur, dilectionis veſtræ maturitas providere debebit, ut tantæ uſurpationi, ſaltem nunc, finis neceſſarius imponatur, D eo videlicet conſtituto, ut (*a*) quicumque tales ordinati fuerint, cum ordinationibus ſuis deponantur.

Dist. 53. A. quantos ex

III.

Poſthæc, ſi quis adverſus formas canonum; vel ad eccleſiaſticum ordinem, vel ad ipſum ſacerdotium venire tentaverit, una cum ordinatoribus ſuis, ipſo in quo inventi fuerint ordine & honore priventur. Et quamvis dilectioni veſtræ, fratres cariſſimi, regulæ Nicænæ ſint cognitæ, ſecundum quas ordinationes faciendas eſſe per ſententiam [b] decernitis: tamen aliquam E partem, quæ de ordinationibus eſt proviſa, inferendam putavi, ut ſecundum eam ordinationes in poſterum celebrandæ eſſe ſcianus; ne cui interpretandi aliter liberum arbitrium relinquatur. Ac primum, quæ ſunt prohibita, digerantur.

[b] decernitis

IV.

Nc quiſpiam, qui poſt baptiſmum militaverit, ad ordinem debeat clericatus admitti, neque qui cauſas poſt acceptum baptiſmum egerint, aut qui poſt acceptam Dei gratiam admi-

Nicænaſyn. di can. 11. vel 12. & epiſt. Innocentii ad Aricium Tarragonen. ſem. cap. 1.

1 *Datum* & quæ ſequuntur, non habet Dionyſius in mſ. cod. At Iſidorus, *Fl. Conſtantino V. C. Conſ.* Anno Chriſti 414. *Hardouin.*

2 In Collectione Iſidori, *in Toletana civitate* ubique legitur; ut & in mſſ. noſtris, aliiſque omnibus; epiſtolæ quæ ſequuntur, non ſunt in Collectione Dionyſiana. *Hard.*

(*a*) Verba hæc uſque ad *Poſt hæc* merum eſſe ſcholion Iſidori cenſet Conſtantius.

miniſtraverint, neque de curialibus aliquem ad ecclesiasticum ordinem venire posse, qui post baptiſmum vel coronati fuerint, vel ſacerdotium (quod dicitur) ſuſtinuerint, & editiones publicas celebraverint. Nam & hoc de curialibus eſt cavendum, ne iidem, qui ex curialibus fuerint, aliquando a ſuis curiis, quod frequenter videmus accidere, poſcantur. Quæ omnia rationabiliter prohibita, oportet modis omnibus cuſtodiri.

V.

Supra in decr. Siricii ad Himerium Tarraconenſ cap. 9.

Quales vero eligendi ſunt in [a] ordine clericorum, evidens forma declarat, id eſt, qui ab ineunte ætate baptizati fuerint, & lectorum officio ſociati, vel ſi majores ſunt, cum fuerint Dei gratiam conſecuti, ſtatim ſe eccleſiaſticis ordinibus mancipaverint. Et ſi uxores habuerint, quærendum, ſi uxorem virginem habuerint, quia ſcriptum eſt in veteri teſtamento: *Uxorem virginem accipiat ſacerdos.* Et alibi: *Sacerdotes meæ ſemel nubant.* Neque qui duas uxores habuerit, quia Paulus apoſtolus ait: *Unius uxoris virum*

a ordinem

Levit. 21.

1 Tim. 3.

VI.

Nec illud debere admitti, quod aliquanti pro defenſione pravi erroris opponunt & aſſerunt, quod [b] ante baptiſmum uxor accepta non debeat imputari, quia in baptiſmo omnia dimittuntur, non intelligentes hujuſmodi, quod ſola in baptiſmo peccata dimittuntur, non [c] uxorum numerus aboletur. Nam ſi *a Deo*, ut ſcriptum eſt, *præparatur viro uxor*, & *quod Deus junxit, homo non ſeparet*, & ipſi auctores generis humani in origine a Deo benedicuntur; quomodo inter peccata iſta creduntur poſſe dimitti? Quod ſi ſecundum illos, qui ita credunt, verum eſt: ergo omnis juſtitia, quæ a catechumenis ante baptiſmum fuerit operata, per baptiſmum auferetur. Nullus ergo contra apoſtolum tale aliquid ſentiat, nec admittat, ſed fideliter intelligat, unius uxoris virum, ſive ante baptiſma eſſe nominatum, ſive poſt baptiſmum. Si enim uxor ante baptiſmum accepta, non ducitur in numerum; nec filii ex eadem ſuſcepti, inter filios poterunt nominari. Quod quam abſurdum ſit atque alienum, prudentia veſtra melius æſtimabit. Unde [d] neminem liceat interpretari aliter divinas ſcripturas, niſi quod recta ratio permittit, nedum quidam remedia ſibi iniqua ad excuſationem præparant, ex eo rupiſſe legem & regulas evertiſſe judicentur: ſed ea tenenda ſunt, quæ divinarum ſcripturarum ſeries continet, & a ſacerdotibus utili ratione ſunt conſtituta. Bene valeatis, fratres carissimi.

Tit. 1. Supra in epiſt. Innocentii ad Rufum & Euſebium &c. cap. 2

b in baptiſmo

c uxorius

Prov. 19. Matth. 19.

d nemini.

f

NOTA SEVERINI BINII.

a Epiſtola. Hæc eſt illa Innocentii epiſtola, quam de factis perperam ordinationibus in Hiſpania ad ſynodum Toletanam ſcripſit. Ad primum Toletanum conciliũm ſub Anaſtaſio celebratum referri non poſſe, ibidem oſtendimus. Lector ea conſulat quæ in notis ejuſdem concilii Toletani primi diximus.

Falſo: nam hæc ſcripta ad epiſcopos, qui fuerant in ſynodo Toletana

ADMONITIO SIRMONDI AD LECTOREM

De eadem epiſtola.

Sequentis epiſtolæ pars jam antea edita fuit titulo Innocentii ad epiſcopos ſynodi Toletanæ. In veteribus autem libris, non Toletanæ ſcriptum eſt, ſed Toloſanæ: atque hoc etiam modo citari hæc epiſtola ſolet in antiquis collectionibus. Qua de re, etſi ambigi non injuria poſſit, merito tamen illam, cum mutila præſertim haſtenus fuerit, integram hoc loco reponendam eſſe conſuluimus.

In antiqua collectione canonum citantur cap. 1. hujus epiſtolæ verba: *Quæro enim quare debuerint* &c. ex epiſtola Innocentii papæ Emperio Toloſanæ civitatis epiſcopo. *De eo quod non degradandi ſunt principes a Deo nobis, etiam maligni.*

XXIII. AD EPISCOPOS SYNODI

[a] TOLOSANÆ,

a TOLETANÆ ſcribendum fuit.

Ex reſtitutione Jacobi Sirmondi ſocietatis Jeſu.

De diſſenſione, corruptaque diſciplina eccleſiarum Hiſpaniæ.

I. *Quod epiſcopi nonnulli ab alius ob receptos ab hæreſi converſos perperam diſſideant.*

II. *De epiſcopis a Rufino & Minicio in alienis eccleſiis contra canones ordinatis.*

III. *Ut Joannis epiſcopi cauſa examinetur, aliorumque qui communionis conſortium refugiebant.*

IV. *De vitioſis multorum ordinationibus, ita diſſimulari quæ hactenus uſurpata ſunt, ut in poſterum prohibeantur.*

V. *Ut Gregorii Emeritenſis epiſcopi querela diſcutiatur.*

VI. *Quoſnam ad clericatus ordinem admittere liceat: qualeſque eligendi ſint. Et quod bigamum faciat etiam illa quæ ante baptiſmum uxor fuit.*

Innocentius univerſis epiſcopis in [b] Toloſana ſynodo conſtitutis, dilectiſſimis fratribus, in domino ſalutem.

b Toletano melius

SÆPE me & nimia cum teneret cura ſolicitum ſuper diſſenſione, & ſchiſmate eccleſiarum, quod per [a] Hiſpanias latius in dies ſerpere, & citatiore gradu incedere fama proloquitur, neceſſarium tempus emerſit, quo non poſſet emendatio tanta differri, & deberet congrua medicina provideri. Nam fratres noſtri coepiſcopus [c] β Hilarius, & Elpidius presbyter, partim unitatis amore permoti, partim qua laborat provincia pernicie, ut oportuit, excitati, ad ſedem apoſtolicam commearunt, & in ipſo ſinu fidei violatam intra provinciam pacem, diſciplinæ rationem eſſe confuſam, & multa contra canones patrum, contempto ordine, regulisque negledis, in uſurpatione eccleſiarum fuiſſe commiſſa, nec concordiam, in qua fidei noſtræ ſtabilitas tota conſiſtit, poſſe retineri, cum dolore & gemitu proſecuti ſunt, quæ in conſenſu presbyterii actorum contectione retinentur, & poſſunt vobis lectione monſtrari.

c ſubſcripſit concil. Toletano.

I.

Jam primum, quod ad ipſam fidem attinet, quod Bætici vel Carthaginenſes epiſcopi, propter Galliciorum communionem a pace omnium diſcederunt, orta diſſenſio eſt: quæ non ſolum non minuitur, verum etiam per dies ſingulos ſtudio contentionis augetur, cum obtinendi propoſito unuſquiſque quod voluit, æternum orbem mali, & circulum quemdam de tali animoſitate fecerunt, cum utique bono cuique in rebus talibus vinci melius ſit quam malo more pravum propoſitum quod ſemel placuit obtinere. Nam quæ alia cauſa & ſuperioribus temporibus [a] illius Luciferi præter pertinaciam fuit,

a Mſ. *Spanias*. Hard. β In Mſ. *Helarius*. Hard.

fuit, quæ eum retraxit a concordia illorum, qui Arianorum hæreſim prudenti converſione damnaverant? Eodem ſtudio poſt Priſcilliani deteſtabilem ſectam omnium merito deteſtatione damnatam, receptos in catholicam fidem eos qui conſilio ſaniore converſi ſunt, ægerrime aliquos tuliſſe cognovimus, quibus factum utile, & ipſam eccleſiarum pacem diſplicuiſſe detegitur. Nam cum unitatis propoſito atque concordiæ, ipſi quoque Symphoſius, atque Dictinius damnantes pravam hæreſim ſint recepti, ut perſonis talibus amputatis extingueretur penitus innata diſſenſio, inventi ſunt quibus recte facta ipſa correctio diſpliceret. Et nunc eccleſiæ diſſident, quæ non modica a ſe animoſitate diſſimulant. Quod ſi ſaniore conſilio a ſacerdotibus fuiſſet cuſtodita correctio, & ſtatus catholicæ fidei integer permaneret, & nullum ſcandalum concordiam rebus omnibus utilem corrupiſſet. Quæro enim, quare doluerint Symphoſium atque Dictinium, alioſque qui deteſtabilem hæreſim damnaverunt, receptos in fidem catholicam tunc fuiſſe? [a] Numquid nam aliquid de honoribus amiſerint quos habebant? Quod ſi quos hoc pungit aut ſtimulat, legant Petrum apoſtolum poſt lacrymas hoc fuiſſe quod fuerat; conſiderent Thomam poſt dubitationem illam nihil de prioribus meritis amiſiſſe, denique David prophetam egregium poſt manifeſtam confeſſionem ſuam prophetiæ ſuæ meritis non fuiſſe privatum. Quod ſi emendatio converſionis & errores ipſos amputat, & retinet dignitates; quæ malum ratio eſt, viam recti, & iter quod dirigat ad ſalutem, propoſito [b] pertinaciæ nolle retinere? Quare incumbendum eſt dilectioni veſtræ & bonis ſacerdotibus adnitendum, quatenus præeunte doctrina in unitatem catholicæ fidei omnes, qui diſperſi ſunt congregentur, & eſſe inexpugnabile unum corpus incipiat, quod ſi ſeparetur in partes, ad omnes patebit lacerationis injurias, & ex ſeſe peſtem patietur internam, quando ſecum compago ipſa confligit. Sed hæc generaliter de unitatis reformatione omnes, tanquam ſingulis ſcripta ſint, accipiant ſacerdotes. Dehinc in partes animum ſuper omnibus dilectio veſtra, quæ proponentur intendat.

a Nam quod non.

b pertinaci

II.

Non enim latere potuit, quod [c] Rufinus atque Minicius epiſcopi in alienis eccleſiis, contra Nicænos canones, epiſcopos uſurpaverunt ordinare. Hæc ne quis ſibi audeat vendicare, ſaltem nunc a nobis eſt ſalubriter providendum, ne improba uſurpatione diſſimulatio in deterius convaleſcat, & fiat de conſuetudine regula, quæ non veniat ab ipſa, quæ literis mandata eſt diſciplina. Qua in re Hilarii fratris, & conſacerdotis noſtri querela primitus audiatur, qui aſſeruit Rufinum contra eccleſiarum pacem omni oppugnatione fuiſſe verſatum, & dudum in concilio Toletano erroris ſui veniam poſtulaſſe, & nunc, cum metropolitano epiſcopo ordinandi ſacerdotis pontificium deberetur, contra populi voluntatem, & diſciplinæ rationem, epiſcopum locis abditis ordinaſſe, eccleſias ſcandalis miſcuiſſe. Dehinc Tarraconenſium epiſcoporum eſt cauſa tractanda, qui pari modo Minicium in Gerundenſi eccleſia epiſcopum ordinat[d] ſe conqueſti ſunt; & juxta [d] Nicænos canones ferenda eſt de tali uſurpatione ſententia. Illorum etiam epiſcoporum, qui a Rufino, vel a Minicio contra regulas ordinati ſunt, habeatur plena diſcuſſio; ut quia perperam facti ſunt, intelligant id quod vitioſo initio adepti ſunt ſe diutius obtinere non poſſe.

c Nic. can. 4.

d Nic. can. 6.

III.

[e] De Joanne quoque epiſcopo, cujus in ſynodo Toletana ſuper receptis Symphoſio atque Dictinio per legatos conſenſus acceſſit, & cui probabilis viſa illa correctio, examinentur quæ poſtea ſunt ſecuta: & prorſus ſuper omnibus, quorum in dubium venit de ceſſatione communio, plena inquiſitio veſtigetur; ut ſecundum decretum ſynodi Toletanæ, vel communionis conſortio propter abolendam ſuſpicionem ſchiſmatis miſceantur, vel ſi qui fuerint deprehenſi qui abnuant concordiam, & conſtituta placitorum, a communione catholicæ fidei per dilectionis veſtræ ſententias abdicentur: ut jam non internum malum, quod tacitum non deſinit ſerpere, ſed ſchiſmaticorum manifeſta profeſſio contagioque vitetur.

e Ms. Toloſiana. Hard.

IV.

Nam [f] de ordinationibus, quas pravæ conſuetudinis vitio Hiſpanienſes Epiſcopos celebrare cognoſcimus; fuerat aliquid ſecundum majorum traditionem ſtatuendum, niſi perpenderemus, ne perturbationes quamplurimis eccleſiis moveremus. Quorum factum ita reprehendimus, ut propter numerum corrigendorum, ea quæ quoquo modo facta ſunt in dubium non vocemus, ſed Dei potius judicio dimittamus. [a] Quantos enim ex his qui poſt acceptam baptiſmi gratiam in forenſi exercitatione verſati ſunt, & obtinendi pertinaciam ſuſceperunt, adſcitos ad ſacerdotium eſſe comperimus, e quorum numero Rufinus, & Gregorius perhibentur? Quanto ex aliqua militia, qui cum poteſtatibus obedirent, ſevera neceſſario præcepta ſunt executi? Quantos ex curialibus, qui dum parent poteſtatibus, quæ ſibi ſunt imperata fecerunt? Quantos qui voluptates & editiones populo celebrarunt, ad honorem ſummi ſacerdotii perveniſſe: quorum omnium neminem ne ad ſocietatem quidem ordinis clericorum oportuerat pervenire? Quæ ſi ſingula diſcutienda mandemus, non modicos motus, aut ſcandala Hiſpanienſibus provinciis, quibus mederi cupimus, de ſtudio emendationis inducemus. Idcirco remittenda potius hæc putamus. Sed ne deinceps ſimilia committantur, dilectionis veſtræ maturitas providere debebit, ut tantæ uſurpationi ſaltem nunc finis neceſſarius imponatur: eo videlicet conſtituto, ut ſi qui poſt hæc adverſus formas canonum, vel ad eccleſiaſticum ordinem, vel ad ipſum ſacerdotium venire tentaverint, una cum creatoribus ſuis ipſo, in quo inventi fuerint, ordine & honore priventur.

f Aliquantos. D. LI.

V.

Gregorii etiam Emeritenſis epiſcopi, qui in locum Patruini venerabilis recordationis eſt ordinatus, querela, ſi qua eſt, audiatur: & ſi contra meritum ſuum paſſus eſt injuriam, in invidos honoris alterius vindicentur: ne poſthac in quemquam bonorum ſpiritus factionis inſurgat.

VI.

Et quamvis dilectioni veſtræ, fratres cariſſimi, regulæ Nicænæ ſint cognitæ, ſecundum quas ordinationes faciendas eſſe [g] per ſententiam decernitis: tamen aliquam partem, quæ de

g Ms. Toloſiana. Hard.

de ordinationibus eſt proviſa, inferendam putavi, ut ſecundum hanc ordinationes in poſterum celebrandas, ne cui interpretandi aliter liberum arbitrium relinquatur. Ac primum quæ ſunt prohibita digeruntur. [a] Ne *a* quiſpiam qui poſt baptiſmum militaverit, ad ordinem debeat clericatus admitti: neque qui cauſas poſt acceptum baptiſmum egerint, aut qui poſt acceptam Dei gratiam adminiſtraverint: neque de curialibus aliquem venire ad eccleſiaſticum ordinem poſſe, qui poſt baptiſmum, vel coronati fuerint, vel ſacerdotium quod dicitur ſuſtinuerint, & editiones publicas celebraverint. Nam & hoc de curialibus eſt cavendum, ne iidem qui ex curialibus fuerint, aliquando a ſuis [b] curiis, quod frequenter videmus accidere, repoſcantur. Quæ omnia rationabiliter prohibita oportet modis omnibus cuſtodiri. Quales vero eligendi ſint in ordine clericorum, evidens forma declarat. Id eſt, qui ab ineunte ætate baptizati fuerint, & electorum officio ſociati: vel ſi majores ſint, cum fuerint Dei gratiam conſecuti, ſtatim ſe eccleſiaſticis ordinibus mancipaverint. Et ſi uxores habuerint, quærendum ſi uxorem virginem acceperint: quia ſcriptum eſt in veteri teſtamento: *Uxorem virginem accipiat ſacerdos*, & alibi, *Sacerdotes mei ſemel nubant*. Neque qui duas uxores habuerit, quia Paulus apoſtolus ait: *Unius uxoris virum*. Nec illud debere admitti, quod aliquanti pro defenſione pravi erroris opponunt & aſſerunt, quod ante baptiſmum uxor accepta non debeat imputari, quia in baptiſmo omnia dimittuntur. Non intelligentes hujuſmodi, quod ſola in baptiſmo peccata dimittuntur, nec uxorum numerus aboletur. Nam ſi *a Deo*, ut ſcriptum eſt, *præparatur viro uxor*, & *quod Deus conjunxit, homo non ſeparet*, & ipſi auctores generis humani in origine a domino benedicuntur, quomodo inter peccata illa creduntur poſſe dimitti? Quod ſi ſecundum illos qui ita credunt verum eſt: ergo omnis juſtitia, quæ a catechumenis ante baptiſmum fuerit operata, per baptiſmum auferetur. Nullus ergo contra apoſtolum tale aliquid ſentiat, nec admittat: ſed fideliter intelligat, unius uxoris virum, ſive ante baptiſmum, ſive poſt baptiſmum, eſſe nominatum. Si enim uxor ante baptiſmum accepta non ducitur in numerum, nec filii ex eadem ſuſcepti inter filios poterunt numerari. Quod quam abſurdum ſit, atque alienum, prudentia veſtra melius æſtimabit. Unde nemini liceat interpretari aliter divinas ſcripturas, niſi quod recta ratio permittit: ne dum remedia ſibi iniqua ad excuſationem præparant, & corrupiſſe legem, & regulas evertiſſe judicentur. Sed ea tenenda ſunt, quæ & divinarum ſcripturarum ſeries continet, & a ſacerdotibus utili ratione ſunt inſtituta. *Et alia mann*. Bene valete, fratres cariſſimi.

a Maximus ſerm. 23. citat velut canonem Tarinenſem.

b Ambr. ad Theod de ſynagoga incenſa.

Levit. 21

1 Tim. 3. Tit. 1.

Prov. 19. Matth. 19.

Notæ Jacobi Sirmondi S. J.

1. *Ad epiſcopos ſynodi Toloſanæ.*) Etſi ambigi eſſe tituli epiſtolam monuimus, dubium tamen non videtur, quin ſcripta ſit ad epiſcopos Hiſpaniæ, poſt ſynodum quidem Toletanam, ſed de rebus in ea geſtis, vel poſtea conſecutis, idque ut mihi perſuadeam ducor argumento non levi, quod cap. 6. exponetur. Quare antiquam inſcriptionem epiſtolæ reſtituendam cenſeo, ut *in Synodo Toletana* legatur.

2. *Propter Gallicianorum communionem.*) In ſynodo Toletana Symphoſius, & Dictinius cum aliis, ut Idacius in chronico refert, e Gallæcia epiſcopis, damnata Priſcilliani hæreſi, recepti fuerant in communionem retentis honoribus quos habebant. Quod non probantes Batici & Carthaginenſes, a ceteris epiſcopis, qui eos receperant, deſciverunt. Dari ergo vult operam pontifex, ut qui deſciverunt ad communem pacem revocentur.

Cap. 2.

3. *Illius Luciferi.*) Calaritani apud Sardos epiſcopi qui ſchiſmatis in eccleſia auctor fuit, cum epiſcopos in ſynodo Ariminenſi lapſos, quamvis reſipiſcentes, recipi nollet, ab iiſque ſe qui eos receperant ſegregaret. Sulpitius Severus: *Lucifer intantum eos qui Arimini fuerant condemnavit, ut ſe etiam ab eorum communione ſecreverit, qui eos ſub ſatisfactione vel pœnitentia recepiſſent.*

4. *Numquid nam aliquid.*) Lege, *Nam quod non aliquid*, ex codice Bonevallis.

Cap. 2.

5. *Ruſinus atque Minicius.*) Synodus Nicæna can. 4. epiſcopum ab epiſcopis provinciæ cum metropolitani auctoritate fieri jubet. Contra hunc canonem commiſerunt Rufinus & Minicius; quorum uterque ſine conſcientia metropolitani, alter etiam in aliena provincia epiſcopos ordinarant. Quare & in uſurpatores animadverti oportere ait, & ab his temere ordinatos honore carere quem adepti ſunt, juxta canonem 6 ſynodi ejuſdem, quo cautum eſt, eum qui præter ſententiam metropolitani factus fuerit epiſcopus, epiſcopum eſſe non debere.

Cap. 3.

6. *De Joanne epiſcopo.*) Joannes hic ſynodo Toletanæ, redeuntes ab hæreſi recipienti, per vicarios conſenſerat; poſtea ſubduxiſſe ſe, & contra ſententiam ſuam veniſſe ferebatur. In hunc ergo, atque in alios, qui a communionis conſortio ceſſaſſe videbantur, plenius inquiri, deprehenſoſque, ſi ad concordiam redire abnuant, excommunicari jubet.

Cap. 4.

7. *De ordinationibus.*) De iis qui prava conſuetudine in Hiſpania ex diverſis generibus hominum, quos canones a clero gradibus excludunt, creari baſtenus fuerant epiſcopi, ſic indulget, ut pœna vitioſe deinceps ordinatis ordinantibuſque propoſita, in poſterum abſtineri præcipiat.

Cap. 5

8. *In locum Patrui.*) Diſcrepant inter ſe rerum Hiſpanicarum ſcriptores, cujus ſedis epiſcopus fuerit Patruinus, qui concilio primo Toletano præfuit. Alii enim Toletanum antiſtitem fuiſſe conjeciunt, alii Bracarenſem, alii neutram illorum ſententiam ſatis firmam ducunt. Ex hoc loco apparet, quod in mentem illis non venerat, Emeritenſem epiſcopum fuiſſe, cui jam defuncto Gregorius hoc tempore ſuccefferat.

Cap. 6.

9 *Per ſententiam decernitis.*) Manifeſtum eſt alludi ad decretum ſynodi Toletanæ, quod in ejus actis primo loco poſitum eſt hic verbis: *Patruinus epiſcopus dixit: Si placet, communi conſilio docernamus, quid ab omnibus epiſcopis in ordinandis ſit obſervandum. Mihi autem placet conſtituta primitus conciliis Nicæni perpetuo eſſe ſervanda, nec ab iis eſſe recedendum. Epiſcopi dixerunt: Hoc omnibus placet.* Quæ cum ita ſint, liquet profecto, Innocentium hoc loco alloqui epiſcopos qui Toletano concilio adfuerant, ac proinde ſynodo Toletanæ inſcribi epiſtolam debere, ut dictum eſt

Ejusdem Sirmondi Notæ Posthumæ.

Ex Labbei Appendice tom. 2.

In Toloſana ſynodo.) Ambigui eſſe tituli epiſtolam monuimus. Quod ſi Toloſanæ ſynodo ſcriptam fuiſſe conſtaret, abſurdi nihil foret diſcuſſas in ſynodo Galliæ Hiſpanienſes cauſas fuiſſe, cum tractatas meminerimus in Taurinenſi Gallicanas. Sed dubium non videtur, quin ſcripta ſit ad epiſcopos Hiſpaniæ, poſt ſynodum quidem Toletanam, de rebus tamen in ea geſtis, vel poſtea conſecutis. Idque ut mihi perſuadeam ducor argumento non levi, quod cap. 6. exponetur. Quare antiquam inſcriptionem epiſtolæ reſtituendam cenſeo, ut in *Toletana ſynodo* legatur.

Cap. 2

Propter Gallicianorum communionem.) In ſynodo Toletana Symphoſius & Dictinius cum aliis, ut Idacius in chronico refert, e Gallæcia epiſcopis, damnata Priſcilliani hæreſi, recepti fuerant in communionem; retentis honoribus quos habebant. Quod non probantes Batici & Carthaginienſes, a ceteris epiſcopis, qui eos receperant, deſciverunt. Dari ergo vult operam pontifex, ut qui deſciverunt, ad communem pacem revocentur.

Illius Luciferi.) Calaritani apud Sardos epiſcopi, qui ſchiſmatis in eccleſia auctor fuit, cum epiſcopos in ſynodo Ariminenſi lapſos quamvis reſipiſcentes recipi nollet, ab iiſque ſe qui eos receperant ſegregavit. Sulpitius Severus: *Lucifer in tantum eos qui Arimini fuerant condemnavit, ut ſe etiam ab eorum communione ſecreverit, qui eos ſub ſatisfactione vel pœnitentia recepiſſent.*

Ruſi-

a Eadem legas in epiſt. 2. Innocentii ad Victricium cap. 2. & rurſum ep. 4. *Hard.*

Cap. 2. *Rufinus atque Miniclus.*) Synodus Nicæna can. 4. epiſcopum ab epiſcopis provinciæ cum metropolitani auctoritate fieri jubet. Contra hunc canonem commiſerant Rufinus & Miniclus, quorum uterque ſine conſcientia metropolitani, alter etiam in aliena provincia, epiſcopos ordinarant. Quare & inuſurpatores animadverti oportere ait, & ab his temere ordinatos honore carere quem adepti ſunt, juxta canonem 6. ſynodi ejuſdem, quo cautum eſt, eum, qui præter ſententiam metropolitani factus fuerit epiſcopus, epiſcopum eſſe non debere.

Cap. 3. *De Joanne epiſcopo.*) Joannes hic ſynodo Toletanæ redeuntes ab hæreſi recipienti per vicarios conſenſerat: poſtea ſubduxiſſe ſe, & contra ſententiam ſuam venisſe ferebatur. In hunc ergo, atque in alios qui a communionis conſortio ceſſaſſe videbantur, plenius inquiri, deprehenſoſque, ſi ad concordiam redire abnuant, excommunicari jubet.

Cap. 4. *De ordinationibus.*) De iis qui prava conſuetudine in Hiſpania ex diverſis generibus hominum, quos canones a cleri gradibus excludunt, creari haſtenus fuerant epiſcopi, propter illorum multitudinem non ſic indulget, ut propoſita vitioſe deinceps ordinatis ordinantibusque pœna in poſterum abſtineri præcipiat.

Cap. 5. *In loco Patruini.*) Diſcrepant inter ſe rerum Hiſpanicarum ſcriptores, cujus ſedis epiſcopus fuerit Patruinus, qui concilio primo Toletano præfuit. Alii enim Toletanum antiſtitem fuiſſe conjiciunt, alii Bracarenſem, alii neutram illiorum ſententiam ſatis firmam putant. Ex hoc loco apparet, quod immerito illis non venerat, Emeritenſem epiſcopum fuiſſe cui jam defuncto Gregorius hoc tempore ſucceſſerat.

Cap. 6. *Per ſententiam decernitis.*) Manifeſtum eſt alludi ad decretum ſynodi Toletanæ, quod in ejus actis primo loco poſitum eſt his verbis: *Patruinus epiſcopus dixit: Si placet, communi conſilio de ornamentis, quid ab omnibus epiſcopis in ordinandis clericis ſit obſervandum. Mihi autem placet, conſtituta primitus concilii Nicæni perpetuo eſſe ſervanda, nec iis eſſe recedendum. Epiſcopi dixerunt. Hoc omnibus placet.* Quæ cum ita ſint, liquet profecto Innocentium hoc loco alloqui epiſcopos qui Toletano concilio adfuerant, ac proinde ſynodo Toletanæ inſcribi epiſtolam debere, ut dictum eſt.

Epiſtola concilii Carthaginenſis ad Innocentium papam, ſic incipiens: *Cum ex more*, &c. exſtat infra poſt dictum concilium.

XXIV. RESCRIPTUM [a] AD CONCILIUM CARTHAGINENSE.

Innocentius Aurelio, & omnibus ſanctis epiſcopis vel ceteris, qui in concilio Carthaginenſi eccleſiæ adjuerunt, dilectiſſimis fratribus, in domino ſalutem.

INQUIRENDO de his rebus [b] quas omni cum ſolicitudine decet a ſacerdotibus, maxime a vero juſtoque & catholico tractari concilio, antiquæ traditionis exempla ſervantes, & eccleſiaſticæ memores diſciplinæ, veſtræ religionis vigorem non minus nunc in conſulendo, quam antea cum pronunciaretis, vera ratione firmatis, qui ad noſtrum referendum approbaſtis eſſe judicium, ſcientes quid apoſtolicæ ſedi (cum omnes, hoc loco poſiti, ipſum ſequi deſideremus apoſtolum) debeatur, a quo ipſe epiſcopatus & tota auctoritas nominis hujus emerſit. Quem ſequentes, tam mala jam [c] damnare novimus, quam probare laudanda: [c] vel id vero, quod patrum inſtituta ſacerdotali officio cuſtodientes, non cenſetis eſſe calcanda: quod illi non humana, ſed divina decrevere ſententia: ut quidquid, quamvis de disjunctis remotiſque provinciis ageretur, non prius ducerent finiendum, niſi ad hujus ſedis notitiam perveniret, ut tota [d] hujus [e] auctoritate (juſta [e] quæ fuerit) pronunciatio firmaretur: indeque ſumerent ceteræ eccleſiæ (velut de natali ſuo fonte aquæ cunctæ procederent, & per diverſas totius mundi regiones puri capitis incorruptæ manarent) [a] quid præcipere, quos abluere, quos veluti in cœno inemundabili ſordidatos, mundis dignis corporibus unda vitaret. Gratulor igitur, cariſſimi fratres, quod per fratrem & coepiſcopum noſtrum Julium, literas ad nos deſtinaſtis: & cum pro illis curam geritis, quibus præſidetis, eccleſiis, ſolicitudinem veſtram pro omnium utilitate monſtratis: & per cunctas totius orbis eccleſias, quod omnibus proſit, decernendum eſſe una depoſcitis. ut tuis conſtabilita regulis eccleſia, [a] ex hoc quod illos caveat, pronunciationis juſtæ firmata decretalibus [b] pavere non poſſit, qui perverſis inſtructi, imo deſtructi verborum argutiis, ſub imagine catholicæ fidei diſputantes, velut peſtiferum [c] exhalantes virus, (ut hominum recte ſentientium in deteriorem partem corda corrumpant) totam veri dogmatis quærunt evertere diſciplinam. Sanandum ergo celerius, ne longius exeerandus animis morbus increpat. Ut ſi medicus (cum viderit hominis terreni corporis aliquem eſſe languorem) magnum ſuæ artis æſtimat documentum, ſi cito quis illius interventu, deſperatus, evadat. Vel cum putre vulnus aſpexerit, adhibet fomenta vel cetera quibus illud poſſit, quod natum fuerat, vulnus obduci. Ac, ſi id manens, ſanari non poterit, ne corpus reliquum ſua labe corrumpat, ferro amputet quod nocebat, quo reliquum integrum ſervet & intactum. Præcidendum ergo id eſt, quod velut puto ſanoque nimium corpori vulnus obrepſit, ne cum tardius abſtergitur, in ipſis pene viſceribus hujus mali non exhaurienda poſt ſemina confidat. Nam quid nos poſt hæc rectum de eorum mentibus æſtimemus, qui ſibi ſe putant deberi, quod boni ſunt, nec illum conſiderant, cujus quotidie gratiam conſequuntur: quia ſine illo tantum aſſequi ſe poſſe confidunt, quantum vix illi, qui ab illo poſtulant [c] & accipiunt, prometentur. Quid enim tam iniquum eſſe poteſt, tam barbarum, tam totius religionis ignarum, tam Chriſtianis mentibus inimicum, quam hunc [d] negare debere, quidquid in quotidiana gratia conſequeris, cui te ipſe confiteris debere, quod natus es? Ergo eris tibi in providendo præſtantior, quam poteſt [e] is eſſe, qui te, ut eſſes, effecit? Et cum te putes ei debere, quod vivis, quomodo te non putas illi debere, quod (quotidianam ejus conſequendo gratiam) taliter vivis? Et qui nos adjutorio negas indigere divino, quaſi ex noſtra in totum [f] poſſibilitate perfectos, quomodo non adjutorium in nos, cum tales a nobis etiam eſſe poſſumus, provocamus? Qui enim adjutorium Dei negat, vellem interrogare quod dicat: Nos non mereri, an illum hoc non poſſe præſtare, an nihil eſſe, propter quod unuſquiſque hoc debeat poſtulare? Poſſe hoc Deum, opera iſta [g] teſtantur: & adjutorio quotidiano nos egere, negare non poſſumus. Hoc enim, ſeu bene vivimus, [h] precamur, ut melius ſanctiuſque vivamus: ſeu prave ſentientes, a bonis avertimur, ut ad rectam redeamus viam, ejus auxilio plus egemus. Nam quid tam mortiferum, tam præceps videatur ad caſum, tam expoſitum ad omnia pericula, ſi hoc ſolum nobis putantes poſſe ſufficere, quod liberum arbitrium, cum na-

a Eraſmus in hac & duabus ſeqq. epiſtolis inepte cenſuit deberi dictionem, ingenium & eruditionem tanto pontifice dignam. Hæc l. epiſt. S. Auguſt epiſt. 92.

b c. S. Remigii Rem. In requirendis Dei rebus at in cod. Juſt. In requirendo d. l. 1.

c unde id vere

d totum

e (juxta quod ſ. p.)

a ab quo

b decreto, tabulis patere

c exhalant virus & ut

d negari

e in te

f ex toto

g ipſa

h provocamus

Iſtud allegatur intra ſecundam primæ ædit. Cæleſtino papæ.

c ut accipiant.

1 Hic locus integer citatur in Epiſtola Africanorum ad Theodorum papam in Conc. Lateran. ſub Martino papa fecr. 2. *Hard.* 2 al. *quid præciperent, quos abluerent.*

ſceremur, accepimus, ultra jam a domino nihil quæramus: id eſt, auctoris noſtri obliti, ejus potentiam, ut nos oſtendamus liberos, abjuremus: quaſi jam amplius, quod dare poſſit, non habeat, qui te in tuo ortu liberum fecit: neſcientes, quod niſi magnis precibus gratia in nos implorata deſcendat, nequaquam terrenæ labis, & mundani corporis vincere conemur errores, cum pares nos ad reſiſtendum, non liberum arbitrium, ſed Dei ſolum facere poſſit auxilium. Nam ſi ille clamat adjutorio ſibi opus eſſe divino, qui digne hoc non quæreret, ſi cui liberum arbitrium plus prodeſſet, quippe cum vir beatus, & jam electus a domino, nihil egeret, tamen ita Deum deprecatur poſtulans: *Adjutor meus eſto, ne derelinquas me, neque deſpicias me Deus ſalutaris meus*: nos nobis liberum arbitrium, ille Deum poſtulat adjutorem: quod nati ſumus, poſſe ſufficere nobis, dicimus; ille Deum, ne derelinquatur, exorat. Non (rogo) manifeſte diſcimus quid oremus, cum ille tantopere beatus (ut ſupra diximus) vir, ne deſpiciatur, exoptat? Illi enim neceſſe eſt iſta arguant qui illa confirmant. David enim orationis ignarus & ſuæ naturæ neſcius, accuſetur, qui cum ſciat tantum in ſua natura eſſe, adjutorem ſibi Deum, & aſſiduum adjutorem, nec illi ſufficit aſſiduum, ſed ne aliquando illum deſpiciat, orationibus pronus exoptat, & per corpus omne pſalterii hoc, & prædicat, & clamat. Si ergo hoc ille ita magnum ſcit, ut aſſidue diceret: ita neceſſarius confeſſus eſt, ut doceret: quemadmodum Pelagius Cæleſtiuſque ſepoſita omni reſponſione pſalmorum, talique abdicata doctrina, ſuaſuros ſe aliquibus eſſe confidunt, nos adjutorium Dei nec debere quærere, nec egere, cum omnes ſancti nihil ſe ſine hoc agere poſſe teſtentur? Liberum enim arbitrium [a] olim ille perpeſſus, dum ſuis inconſultius utitur bonis, cadens in prævaricationis profunda emerſus eſt: & nihil, quemadmodum exinde ſurgere poſſet, invenit: ſuaque in æternum libertate deceptus [1] huic ruinæ ſuæ jacuiſſet oppreſſus, niſi eum poſtea Chriſti, per ſuam gratiam, relevaſſet adventus, qui per novæ regenerationis purificationem, præteritum omne vitium ſui baptiſmatis lavacro purgavit: & ejus confirmans ſtatum, quo rectius ſtabiliuſque procederet, tamen ſuam gratiam in poſterum non denegavit. Nam quamvis hominem redemiſſet a præteritis illo peccatis, tamen ſciens iterum poſſe peccare, ad reparationem ſibi, quemadmodum poſſet illum, & poſt iſta corrigere, multa ſervavit, quotidiana præſtans illi remedia: quibus niſi freti, confiſique nitamur, nullatenus humanos vincere poterimus errores. Neceſſe eſt enim, ut quo auxiliante vincimus, eo iterum non adjuvante vincamur. Sed poſſem plura dicere, niſi vos conſtaret cuncta dixiſſe. Quiſquis ergo huic aſſentiens videtur eſſe ſententiæ, [b] quod dicat, adjutorio nobis non opus eſſe divino, inimicum ſe catholicæ fidei, & Dei beneficiis profitetur ingratum. Nec noſtra communione ſunt digni, quam, prædicando taliter, polluerunt. Sic enim ſua ſponte, dum ſequuntur illa quæ dicunt, longius a vera religione fugerunt. Cum enim hoc totum in noſtra profeſſione conſiſtat, quotidianiſque precibus nihil agamus, niſi quemadmodum Dei miſericordiam conſequamur, quemadmodum ferre poſſumus iſta jactantes? Quis, rogo, tantus illorum pectora error obcæcat, ut ſi ipſi nullam Dei gratiam ſentiunt, quia nec digni ſunt, nec merentur, nec de aliis conſiderent, quid quotidie ſingulis gratia divina largiatur? Sunt quidem iſti omnes cæcitate dignitſimi: qui nec hoc ſibi reliquerunt, ut ſe auxilio credant revocari ab erroribus poſſe divino. Negantes enim Dei adjutorium non aliis, ſed ſibi hoc penitus abſtulerunt, qui avellendi ſunt longius, & ab eccleſiæ procul removendi viſceribus, ne diutius multa occupans, inſanabilis poſt error increſcat. Si enim diu fuerint [a] ſub hac impunitate [b] verſati, neceſſe eſt multos [b] in hanc ſuæ [c] pravitatem mentis [d] inducant, decipiantque innocentes, vel potius imprudentes, qui fidem catholicam non ſequuntur. Putabunt enim eos recte ſentire, quos adhuc vident in eccleſia perdurare. Separetur ergo a ſano corpore vulnus inſanum, remotoque morbi ſævientis afflatu, cautius, quæ ſunt ſincera, perdurent, & grex purior ab hac mali pecoris contagione purgetur. Sit totius corporis illibata perfectio, quam vos ſequi, & tenere, hac in illos pronunciatione cognovimus, & una vobiſcum pari aſſenſione [e] ſervamus. Qui ſi tamen aliquando in ſe Dei adjutorium, quod hucuſque negaverunt, provocaverint, & opus ſibi ejus auxilium eſſe cognoverint, ut de hac labe (in qua [f] ſui cordis incurvatione corruerant) liberentur, & quaſi in lucem de fœda tracti caligine, (remotis, abdicatiſque omnibus, quibus totus, ne verum aſpiceret, fœdabatur, & caligabat aſpectus) damnent hæc, quæ hucuſque ſenſerunt: & aliquando animum rectis diſputantibus commodantes, ab hac aliquantulum labe correcti, veris ſe ſanandos conſiliis tribuant atque ſubmittant: quod ſi fecerint, erit in poteſtate pontificum, iſtis aliquatenus ſubvenire, & talibus aliquam curam præſtare vulneribus, quam ſolet lapſis (cum reſipuerint) eccleſia non negare: ut a ſuis remoti [g] præcipitiis, intra ovile domini redigantur; ne foris poſiti, & tanto præſidio a fide munitionis excluſi, periculis omnibus exponantur, devorandi luporum dentibus, atque vexandi, quibus obſiſtere, hac, qua illos in ſe irritaverant, doctrinæ perverſitate non poſſunt. Sed ſatis veſtris monitis, & [h] ſic ſatis abundantibus noſtræ legis exemplis probatur eſſe reſponſum. Nec quidquam ſupereſſe duximus, quod dicamus; cum nihil prætermiſſum a vobis, nihil conſtet eſſe ſuppreſſum, quo illi [i] refutati & penitus cognoſcantur eſſe conviđti. Ideoque a nobis teſtimonia nulla ponuntur, quia & his plena relatio eſt, & ſatis conſtat, tot doctiſſimos ſacerdotes cuncta dixiſſe. Nec decet credere, vos aliquid, quod ad cauſam poſſit proficere, præteriſſe. *Et alia manu.* Bene valete, fratres. *In cod. mſ. S. Remigii Remenſis annus dieſque adſcripti.* Datum (*a*) Kalendas Februarias [k] poſt conſulatum Theodoſii Aug. 11. & Juni Quarti V. C. *An Palladius ita dictus qui anno 416. Theodoſii in conſulatu fuit collega?*

Epiſtola Concilii Milevitani ad Innocentium papam, ſic incipiens: *Quia te dominus gratiæ*, &c. ſubditur infra eidem concilio.

XXV.

Pſal. 26.

Verba hæc laudata ſe ſuſtinet in cap. 6 decimi primi libri contra Cæleſtium.

a Liberum enim arbitrium olim ille perpeſſus,

b qua

a in
b malres
c ſuam
d mentas
e firmamus
f quem
g revocari
h ſuper,
i minus refutati & mirus c. c.
k Anno Chr. 417.

1 al. *hujus ruina jacuiſſet.*

(*a*) Conſtant: legit in textu *VI. Kal. Febr. Poſt conſulatum Theodoſii Aug. VII. & Juni Quinti V. C.* Deſt anno 416.

XXV. RESCRIPTUM [a] AD MILEVITAN.

CONCILIUM,

Concilii acta adversus Pelagium, & Cælestium confirmans, illos eorumque sectatores anathemate notat.

Innocentio Silvano seni, Valentino, & ceteris qui in Milevitana synodo interfuerunt dilectissimis fratribus, in domino salutem.

91. inter ep. D. Aug.

INter ceteras ecclesiæ Romanæ curas, & apostolicæ sedis occupationes, quibus diversorum consulta fideli, ac medica disceptatione tractamus, frater & coepiscopus noster Julius dilectionis vestræ literas, quas ex Milevitano [a] concilio cura fidei propensiore misistis, mihi inopinanter ingessit, Carthaginensis etiam [a] synodi querelæ parilis scripta subjungens. Nimirum exultat ecclesia, tantam solicitudinem commissis gregibus exhibere pastores, ut non solum neminem ex his patiantur errare, sed si quas ovium magis [b] obscœnæ delectationis herba seduxit, ac si in errore permanserint, aut segregari penitus velint, aut illicite vel inlicenter dudum petita vitantes, custodiæ pristinæ circumspectione tutari; in utraque parte videlicet consulentes, ne vel suscipiendo tales, simili ceteræ ducantur exemplo, vel spernendo redeuntes, luporum morsibus videantur ingestæ. Prudens admodum & catholicæ fidei plena consultationis voluntas. Quis enim aut tolerare possit errantem, aut non recipere corrigentem? Nam ut durum arbitror, conniventiam præbere peccantibus: ita impium judico, manum negare conversis. Diligenter ergo, & congrue apostolici consulitis honoris arcana: honoris (inquam) illius, quem præter illa quæ sunt [c] extrinsecus, solicitudo manet omnium ecclesiarum, super anxiis rebus quæ sit tenenda sententia: antiquæ scilicet regulæ formam secuti, quam toto semper orbe mecum nostis esse servatam. Verum hæc missa facio. Neque enim hoc vestram credo latere prudentiam, qui id etiam actione firmastis, scientes quod per omnes provincias de apostolico fonte petentibus responsa semper emanent. Præsertim quoties fidei ratio [d] ventilatur, arbitror omnes fratres, & coepiscopos nostros, non nisi ad Petrum, id est, sui nominis, & honoris auctorem, referre debere, velut nunc retulit vestra dilectio, quod per totum mundum possit ecclesiis omnibus in commune prodesse. Fiant enim necesse est cautiores, cum inventores malorum ad duplicis relationem synodi, sententiæ nostræ statutis viderint ab ecclesiastica communione sejunctos. Gemino igitur bono caritas vestra fungetur. Nam & canonum potiemini gratia servatorum, & beneficio vestro totus orbis [e] tutabitur. Quis enim catholicorum virorum cum adversariis Christi velit ulterius miscere sermonem? Quis saltem ipsam lucem vitæ communione partiri? Novæ hæreseos nimirum fugiantur auctores. Quid enim acerbius in dominum fingere potuerunt, quam cum adjutoria divina cassarent, causamque quotidianæ precationis auferrent? Hoc est dicere: [f] Quo [e] mihi opus Deo? Merito in hos dicat [f] hymnidicus: *Ecce homines, qui non posuerunt Deum adjutorium sibi.* Negantes ergo auxilium Dei, inquiunt hominem sibi posse sufficere, nec gratia hunc egere divina: qua privatus, necesse est, diaboli laqueis irretitus, occumbat, dum ad omnia vitæ perficienda mandata, sola tantummodo libertate contendat. O pravissimarum mentium perversa doctrina! adverte tandem, quod primum hominem ita libertas ipsa decepit, ut dum indulgentius frænis ejus utitur, in prævaricationem præsumptione conciderit. Neque ex hac potuit erui, nisi providentia ei regenerationis statum pristinæ libertatis Christi domini reformasset adventus. Audiat David dicentem: *Adjutorium nostrum in nomine Domini.* Et, *Adjutor meus esto, ne derelinquas me, neque despicias me Deus salutaris meus.* Quæ incassum dixerit, si tantum in ejus erat positum voluntate, quod a domino flebili sermone poscebat. Quæ cum ita sint, cumque in omnibus divinis paginis voluntati liberæ non nisi adjutorium Dei legamus esse nectendum, eamque nihil posse cœlestibus præsidiis destitutam: quonam modo huic soli possibilitatem hanc pertinaciter (ut asseritis) defendentes, sibimet, imo (quod est dignius dolore communi) plurimis Pelagius Cælestiusque persuadent? Multisariis equidem ad destruendum tale magisterium uti possemus exemplis, nisi sciremus & sanctitatem vestram ad plenum scripturas omnes callere divinas, præsertim cum vestra relatio tantis ac talibus testimoniis sit referta, ut his solis valeat præsens dogma rescindi, opusque non esse reconditis, cum his (quæ facile vobis occurrentia posuistis) nec audeant obviare, nec possint. Ergo Dei gratiam conantur auferre, quam necesse est, etiam restituta nobis status pristini libertate, quæramus: quippe qui nec alias diaboli machinas, nisi eadem juvante, possumus vitare. [b] Illud vero, quod eos vestra fraternitas asserit prædicare, parvulos æternæ vitæ præmiis, absque baptismatis gratia, posse donari, perfatuum est. [c] *Nisi enim manducaverint carnem filii hominis, & biberint sanguinem ejus, non habebunt vitam in semetipsis.* Qui autem hanc in eis sine regeneratione defendunt, videntur mihi ipsum baptismum velle cassare, cum prædicant, hos habere, quod in eos creditur [a] non nisi baptismate conferendum. Si ergo nihil volunt officere, non renasci; fateantur necesse est, nec regenerationis sacra fluenta prodesse. Verum ut superfluorum hominum prava doctrina celeri veritatis possit ratione [b] discindi, proclamat Dominus in Evangelio, dicens: *Sinite infantes, & nolite eos prohibere venire ad me; talium est enim regnum cœlorum.* Quare Pelagium, Cælestiumque, id est, inventores vocum novarum, quæ (sicut dixit apostolus) ædificationis nihilum, sed magis vanissimas consueverunt [c] parare quæstiones, ecclesiastica communione privari, apostolici vigoris auctoritate censemus, donec resipiscant a diaboli laqueis, a quo captivi tenentur, secundum ipsius voluntatem: eosque interim dominico ovili non recipi, quoad ipsi perversæ viæ quem secuti sunt tramitem deserere [d] voluerint. *Abscidendi sunt enim qui nos conturbant, & volunt convertere evangelium Christi.* [e] Simul autem præcipimus, ut quicumque [f] id pertinacia simili defensare nituntur, par eos vindicta constringat: *non solum enim qui faciunt, sed*

a in c. Just. inferuntur hæc verba. *nostra auctoritate.*

b sceva

a. Cor. 11. 28

c intrinsecus

24. quæst. 1. Quoties ratio fidei.

d mutilatur

e utetur ita mss. Just.

f David hymnum dicens. *Psal.* 51. 9.

Psal. 123. 8

Psal. 126. 9

Legendum contendit Maldonatus in illum locum Joannis n. 14. Qui autem hanc ejus regenerationem delerunt.

a non sine

b distingui, f. distringi, *Matth.* 19

1. *Tim.* 1.

c parere

d noluerint

e similiter

f ad id pertinentia simili cer

Rom. 8.

1 al. *Comisit*. 2 Merlini editio, *Cur*: sed *quo* habet Isidorus, quæ vox est priscis scriptoribus familiaris, pro *cur*, *quorsum*. Hard.

sed etiam qui consentiunt facientibus [a]: quia non multum interesse arbitror, inter committentis animum, & consentientis favorem. Addo & amplius: Plerumque dediscit errare, cui nemo consentit. Hæc igitur, fratres carissimi, [b] in supradictos maneat fixa sententia: absint atriis domini: careant dumtaxat custodia pastorali, ne [c] duarum ovium dira contagia serpant forsitan per vulgus incautum, rapacique lupus corde lætetur intra ovile dominicum tantas ovium fusas catervas, dum a custodibus dissimulanter habetur vulnus duarum. Prospiciendum est ergo, ne permittendo lupos, mercenarii magis videamur esse quam pastores. Jubemus sane, quia Christus dominus noster propria voce signavit, *nolle se mortem mortis, sed tantum, ut revertatur & vivat*: ut si unquam ad sanum (deposito pravi dogmatis errore) resipuerint, damnaverintque ea, quorum se ipsi prævaricatione damnarunt, eis medicinam solitam, id est, receptaculum suum, ab ecclesia non negari: ne, dum eos redeuntes forsitan prohibemus, vere extra ovile remanentes [d], expectantis hostis rapidis faucibus glutiantur, quas in semetipsos spiculis malæ disputationis armarunt. Bene valete fratres. Datum sexto Kalendas Februarii, Honorio [e] & Constantio viris clarissimis consulibus.

[a] *Si digni sunt morte.*
[b] *In supradicta maneant*
[c] Pelagii & Cælestii
Exod. 33.
[d] & expectantes,
[e] Augusto & Constantio v. c. consulibus. Anno Christi 417.

XXVI. AD AURELIUM, [a] ALYPIUM, AUGUSTINUM, EVODIUM, POSSIDIUM, EPISCOPOS.

[a] Inter ep. D. Augustini.

De Pelagio hæretico.

Innocentius Aurelio, Alypio, Augustino, Evodio, Possidio, episcopis, salutem.

FRATERNITATIS vestræ literas, plenas fidei, totoque religionis catholicæ vigore firmatas, a duobus [1] missas conciliis [a], per fratrem & coepiscopum nostrum Julium pergrato suscepimus animo, quod earum tenor, omnisque contextio in consideratione quotidianæ gratiæ Dei, & in eorum correctione, qui contra sentiunt, integra ratione consistit, ut & illis omnem tollere possit errorem, & ideneo dato [b] cuivis nostræ legis exemplo, quem sequi debeant, dignum possint præbere doctorem. Sed de his jam satis, ut opinor, supra diximus, cum vestris relationibus respondentes, rescripsimus, quid vel de illorum perfidia, vel de vestra sententia sentiremus. Sed subinde contra eos subvenit & suppeditat quod dicatur: nec potest aliquando esse quod vincat, cum tam miserum impiumque sit, quod nostræ virtute fidei & ipsa plenius veritate vincatur. Qui enim omnem vitæ spem respuit atque contempsit, inimica damnabilique cor suum disputatione confundens, credit nihil esse, quod a Deo accipiat, nec aliquid supereſſe, quod petat ad sanandum se [c]; qui sibi hoc abstulit, ulterius quid reliquit? Si ergo sunt aliqui, quos in sui defensionem perversitas tanta [d] devinxit, (quod huic se dogmati dedant atque conjungant, sperantes hoc ad catholicam pertinere doctrinam, quod [e] oberrans longius, & penitus approbatur adversum) infecti illorum & monitis, & verbis, ut laberentur, inducti: quatenus ad rectum viæ tramitem redeant, festinabunt, ne diutius mentem obsidens, [2] velut eorum sensus [f] vastus error invadat. Nam si Pelagius, quocumque restitit loco, eorum animos (qui facile vel simpliciter crederent disputanti) hac affirmatione decepit, (seu hac illi in urbe sint, quod nescientes, nec manifestare possumus, nec negare, cum etsi sunt, lateant: nec aliquando audeant vel illum prædicantem ista defendere, vel talia aliquo nostrorum præsente jactare, & in tanta populi multitudine deprehendi aliquis facile, nec alicubi possit agnosci, sive in quovis terrarum loco degant) Dei nostri misericordia gratiaque credimus quod facile corrigantur, audita ejus damnatione, qui fuerit pertinax, & resistens hujus dogmatis auctor inventus.

Nec interest, ubi isti fuerint, dum, ubicumque inveniri potuerint, sint sanandi. Nobis tamen nec persuaderi potest, eum esse purgatum, quamvis ad nos (a nescio quibus laicis) sint gesta perlata, quibus ille & auditum se crederet, & absolutum. Quæ utrum vera sint, dubitamus, quod sub nulla illius concilii prosecutione venerunt, nec eorum aliquas accepimus de hac re literas, apud quos istius rei iste præstitit causas. Quod si de sua ille potuisset purgatione confidere, hoc magis credimus, quod egisset, quod multo verius esse poterat, ut illos cogeret epistolis suis [g], qui judi-

[a] vestris
[b] quovis
[c] Sed qui
[d] devinxit
[e] abhorrens
[f] pastus
[g] qui id

1 Merlin. *a vobis missas & conciliis vestris.* 2 Merlin. *velut pestis eorum semibus error.*

---

[a] *Epistola.*) Hæc epistola, ob consularem notam ad finem adjectam, a censore quodam non catholico, velut supposititia rejicitur, auctoritate Mariani Scoti, & Onuphrii, qui anno Christi 416. Theodosio videlicet, & Palladio consulibus, Innocentium obiisse scribunt. Sed cum Marcellini comitis, cujus major auctoritas est, testimonio constet, Zosimum papam Innocentio subrogatum, anno Christi 417. eodemque Honorio XI. & Constantius II consulatum agebant, iniqui censoris calumniam sufficienter detectam opinor.

[b] *Illud vero quod*, &c.) Hinc constat Innocentii I. sententia (quæ sexcentos circiter annos viguit in ecclesia, quamque S. Augustinus sectatus est) eucharistiam etiam infantibus necessariam fuisse. Verum cum præceptum de eucharistia sumenda eos, qui eamdem sumere non possunt, non obliget: impotentes autem ad sumendum censeantur illi, qui eam reverenter sumere nequeunt, ecclesia multorum seculorum usu, & concilii Tridentini (sess. 21. can. & can. 4.) decreto informata recte decrevit, eucharistiæ sumptionem infantibus non solum non esse necessariam, sed nequidem decere, ut iisdem ea communicetur & distribuatur.

[c] *Nisi enim manducaverit*, &c.) Per hæc verba, viri quidam non vulgariter docti existimarunt Innocentium hunc locum S. Joannis evangelistæ, non de eucharistiæ, sed de baptismi sumptione interpretari. Decepti sunt, quod vim argumenti, quo pontifex utitur, non fuerunt assecuti. Ille enim ut Pelagium (qui docebat baptismum infantulis patre fideli prognatis, ideoque originale peccatum non contrahentibus, necessarium non esse) convinceret, hac ratiocinatione hic utitur. Quibus necessaria est eucharistiæ sumptio, iisdem baptismi sumptio magis est necessaria: siquidem ad sanctissimam eucharistiam reverenter sumendam, nemo, nisi ante rite & legitime baptizatus admittatur: at infantulis omnibus est necessaria eucharistiæ sumptio; ergo infantulis omnibus etiam est necessaria susceptio baptismi. Minorem, quam ille tunc temporis sustinebat, probabat per prædicta verba S. Joannis, juxta eam expositionem accepta, quam praxis ecclesiæ non repugnat.

Epistola familiaris quinque episcoporum ad supradictum papam, quæ hic incipit: *De conciliis duobus provinciæ*: extat infra post concilium Milevitanum.

judicaverant, [1] indicare. Verum cum ſint aliqua in ipſis poſita geſtis, quæ objecta partim ille vitando ſuppreſſit, partim, multa in ſe verba retorquendo, tota obſcuritate confudit, aliqua magis falſis argumentis, quam vera ratione (ut ad tempus videri poterat) purgavit, alia negando, alia falſa intetpretatione vertendo. Sed utinam (quod magis optandum eſt) etiam ille ſe ad veram catholicæ fidei viam, ab illo ſui tramitis errore convertat, ut cupiat velitque purgari, conſiderans quotidianam Dei gratiam, adjutoriumque cognoſcens, ut videatur vere, & approbetur ab omnibus manifeſta ratione correctus; non geſtorum indicio, ſed ad catholicam fidem corde converſo. Unde non poſſumus illorum nec approbare nec culpare judicium, cum neſciamus, utrum vera ſint geſta: aut ſi vera ſunt, illum conſtet magis ſubterfugiſſe, quam ſe tota veritate purgaſſe. Qui ſi confidit, novitque, non noſtra dignum eſſe damnatione, quod dicat: aut jam hoc totum ſe refutaſſe, quod dixerat: non a nobis accerſiri, ſed ipſe debet potius feſtinare, ut poſſit abſolvi. Nam ſi adhuc taliter ſentit, quando ſe noſtro judicio, quibuſvis acceptis literis, cum ſciat damnandum ſe eſſe, committet? Quod ſi accerſendus eſſet, ab his melius fieret, qui magis proximi, & non longo terrarum ſpatio videntur eſſe disjuncti. Sed non deerit cura, ſi medicinæ præbeat ille materiam. Poteſt enim damnare quæ ſenſerat, ac datis literis, erroris ſui, ut regreſſum ad nos decet veniam poſtulare, fratres cariſſimi.

a dicebatur

b blaſphema,

Librum ſane, qui ejus eſſe [a] diceretur, nobis a veſtra caritate tranſmiſſum, evolvimus: in quo multa (*a*) [b] blaſphemia, nihil quod placeret, nihil quod non penitus diſpliceret, a quovis damnandum atque calcandum, cujus ſimilia (niſi qui iſta ſcripſerat) nemo alter in mentem reciperet, atque ſentiret. Nam hoc loco de lege latius diſputare, velut coram poſito repugnanteque Pelagio, neceſſarium eſſe non duximus, cum vobiſcum, [2] totam rem ſcientibus, parique nobiſcum aſſenſione gaudentibus, colloquamur. Tunc enim melius hæc exempla ponuntur, quando cum his, quos harum conſtat rerum (*b*) prudentes eſſe, tractamus. Nam de naturæ poſſibilitate, de libero arbitrio, & de omni Dei gratia, & quotidiana gratia, cui non ſit recte ſentienti uberrimum diſputare? Anathematizet ergo iſte quæ ſenſit, ut illi, qui ejus ſermonibus fuerint præceptiſque collapſi, quid tandem habeat fides vera cognoſcant. Facilius enim revocari poterunt, cum iſta a ſuo ſenſerint auctore damnari. Quod ſi ille pertinaciter in hac voluerit impietate perſiſtere, agendum eſt, quatenus vel his poſſit ſubveniri, quos non ſuus, ſed hujus magis error induxit, ne & illis hæc medicina pereat, cujus iſte talem non admittit nec poſtulat curam. Deus vos cuſtodiat incolumes, fratres cariſſimi. Data 6. Kalendas Februarii, *& cetera ut ſupra.*

Notæ Severini Binii.

a Epiſtola XXVI.) Cum quinque epiſcopi Africani privatis & familiaribus literis, ne verenda patris ſui retegere viderentur, Innocentium de occultis quibuſdam rumoribus, de ipſo ſparſis, quaſi nimirum Pelagiana hæreſeos fautor eſſet & protector, ipſumque Pelagium in communionem catholicam recepiſſet, certiorem reddidiſſent, ut omnem ſuſpicionem e cordibus Africanorum eximeret, publicis publicas, privatis privatas epiſtolas reddidit, quibus, quid de Pelagio & Cæleſtino concilio ſentiret, reſcripſit. Vide Baron. anno 416. n. 12. & 14.

Occaſio ſcripræ epiſtolæ.

XXVII. AD AURELIUM CARTHAGIN. EPISCOPUM.

Eum familiariter ſalutat.

Innocentius Aurelio epiſcopo Carthaginenſi.

IN familiaribus ſcriptis dilectio vera conſtit. Etenim * firmius caritatis officia melius (*c*) ſeorſa mercantur. Quamobrem per fratrem noſtrum Julium epiſtolæ extrinſecus miſſæ reſpondere geſtivi, ne apud me forſitan remaneret peculiaris negatæ ſalutationis offenſa, frater cariſſime. Supradictum igitur fratrem noſtrum tuæ dilectioni reſtituo, cum apoſtolicæ ſedis * ad relationem duplicis ſynodi [a] judicatis. Supereſt, ut oratus a nobis dominus, præſtare dignetur, quatenus omnis eccleſiæ ſuæ macula, continuis laboribus noſtris poſſit abſtergi. Dominus cuſtodiat te incolumem, frater cariſſime. Data 6. Kalendas Februarii.

* jus firmius. ita mſ. juſt f. tunc

* dignum ad
a id eſt reſponſis: ne quis noduu in ſcirpo quærat

AD

1 Citat hunc locum Auguſtinus lib. de peccato origin. cap 9.
2 Mſ. *totam ſcientibus*: nempe totam legem. Spectat enim illud Rom. 7. 1. *Scientibus enim legem loquor*. Har.
(*a*) P. Conſtant MSS. inſerit: *contra Dei gratiam multa*. (*b*) Melius in aliis MS. *imprudentes*. Conſtant.
(*c*) *Seorſum* ſcribendum ex MSS. aſſerit Conſtant.

EDITORIS

In ſequentes Græcas Epiſtolas Admonitio.

GRæcas Innocentii, & ad Innocentium datas Epiſtolas Labbeus dedit; ſed cum illas ex alia multo accuratiori verſione P. Conſtant reproduxerit, & apud eundem Græcus etiam textus multo emendatior ſit & integrior; ideo ſublato Labbeo Conſtantium in his exhibendum judicavi, retentis etiam ejus notis, in quibus vetus lectio, quam priores Conciliorum editiones ferebant, indicatur, ne Lectores quid habuerit textus Labbei aliunde quærere cogantur.

EPISTOLA

Johannis Conſtantinopolitanæ urbis Epiſcopi ad Innocentium Papam.

Quam injuſte urbe & eccleſia ſua Theophili factione pulſus ſit, & quanta mala ſive tum, ſive poſtea patrata fuerint.

Domino [a] meo reverendiſſimo & ſanctiſſimo epiſcopo INNOCENTIO JOANNES in Domino ſalutem.

ΤΩ δεσπότῃ μου τῷ αἰδεσιμωτάτῳ καὶ ὁσιωτάτῳ ἐπισκόπῳ Ἰννοκεντίῳ Ἰωάννης ἐν κυρίῳ χαίρειν.

Ex P. Conſtant. p. 771. Qui legati a Johanne ad Innocentium & cur miſſi.

1. PIetatem veſtram, etiam antequam litteras noſtras acciperet, audiviſſe opinor quid hic auſa ſit iniquitas. Ea enim rerum eſt magnitudo & gravitas, ut nulla ferme orbis pars relicta ſit, quæ triſtem hanc tragœdiam non audierit. Et quidem eorum, quæ geſta ſunt, fama uſque ad fines terræ perlata, multum ubique gemitum luctumque excitavit. Verum quia iſta non modo plangere, ſed & emendare opus eſt, ſimulque proſpicere quo pacto graviſſima il- B la Eccleſiæ tempeſtas ſedetur; neceſſe eſſe duximus reverendiſſimos dominos meos piiſſimoſque epiſcopos Demetrium, Panſophium, Pappum & Eugenium hortari, ut relictis [1] eccleſiis ſuis tanto ſe pelago committere ne gravarentur, ſuſceptaque peregrinatione longinqua, ad veſtram properarent caritatem, ut omnibus plane dilucideque expoſitis promptiſſimum remedium compararent. Cum quibus & honoratiſſimos dilectos diaconos Paulum & Cyriacum miſimus. [2] Et nos ipſi velut in forma epiſtolæ, quæ hic geſta ſunt, ſanctitatem veſtram paucis edocebimus.

1. ΚΑὶ πρὸ τῆς γραμμάτων οἶμαι τὴν ὑμετέραν ἀκηκοέναι τὴν ἀλλόβριαν ὑμῶν τὴν παρανομίαν τὴν ὀφθεῖσαν τολμηθεῖσαν. τὸ γὰρ μέγεθος τῆς δεινῶν ἅδε τὸ μέρος σχεδόν τῆς οἰκουμένης ἀφῆκεν ἀνήκουον εἶναι τῆς χαλεπῆς ταύτης ξαγῳδίας. καὶ γὰρ εἰς αὐτὰς τὰς γῆς τὰς ἐσχατιὰς φέρουσα ἡ φήμη τὸ γεγονὸς, πολὺν πανταχῆ θρῆνον καὶ ὀλοφυρμὸν ἐργάσατο. ἀλλὰ ἐπεὶδὴ οὐ θρήνων δεῖ μόνον, ἀλλὰ καὶ διορθώσεως καὶ σκοπεῖν ὅπως ἂν ὁ χαλεπώτατος οὗτος τῆς ἐκκλησίας σάλος χοιμασθῇ· ἀναγκαῖον εἶναι ἐνομίσαμεν τοὺς κυρίους μου τοὺς τιμιωτάτους καὶ ἀλλαβεστάτους ἐπισκόπους Δημήτριον, Πανσόφιον, Πάππον, καὶ Εὐγένιον πεῖσαι τὰς τε ἑαυτῶν ἐκκλησίας ἀφεῖναι, καὶ πελάγους * καταπολμῆσαι τούτου, καὶ μακρὰν ἀποδημίαν στείλασθαι, καὶ ἐφ' ἡμᾶς τὴν ἡμετέραν * ἀνάδρομὴν ἀγαπῆσαι, καὶ πάντα σαφῶς ἀναδιδάξαντας, ταχίστην παρασκευάσαι τὴν διόρθωσιν· οἷς καὶ τοὺς τιμιωτάτους ἀγαπητοὺς τοὺς διακόνους Παῦλον καὶ Κυριακὸν συνεπέμψαμεν· καὶ αὐτοὶ δὲ ὡς ἐν εἴδει ἐπιστολῆς, ἐν βραχεῖ διδάξομεν ὑμῶν τὴν ἀγάπην τὰ γεγονότα.

* Hamberg. mſ. καταπολμῆσαι τούτου

* Coiſſ. mſ. & Hamb. ἀναδρομήν

Chryſoſtomi in Theophilum humanitas ab eo ſpreta in ingreſſu Conſtantinopolis.

2. Theophilus enim Alexandrinæ eccleſiæ C antiſtes, cum a quibuſdam apud piiſſimum

2. Ὁ γὰρ τῆς ἐκκλησίας τῆς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τὴν προεδρείαν ἐγχειρισθεὶς Θεόφιλος, ἐντυχόντων τινῶν

---

1 A Palladio in dialogo de vita S. Johannis Chryſoſtomi nobis tranſmiſſa eſt. In lc Roma inter epiſtolas Romanorum pontificum primum latine ex interpretatione Ambroſii Camaldulenſis edita, poſt etiam græce in fronte epiſtolarum Chryſoſtomi cum nova interpretatione latina excuſa eſt. Demum anno 1650 Emerici Bigotii ſtudio cum toto Palladii dialogo caſtigatior & elegantior prodiit. Eamdem de integro ad mſſ. Coiſſinianum & Hamburgenſem exegimus. Proxime poſt violentiam eccleſiæ Conſtantinop. ab adverſariis Chryſoſtomi in vigilia Paſchæ illatam, adeoque circa menſem Aprilem anni 404. ſcripta eſt.

2 In mſ. Coiſſin. græce deſideratur τῷ δεσπότῃ μου. In vulgatis autem Chryſoſtomi libris ſubinde pro δεσπότης, exſtat θεοφιλέστατος. Sequimur Palladium.

3 Chryſoſtomi vulgati interpres, *relictis propriis negotiis*: licet is, græca voce ἐκκλησίας omiſſa, τὰς ἑαυτῶν non ad ἑαυτῶν, ſed ad ἐκκλησίας retinuerit. Lectioni & interpretationi noſtræ conſentit Ambroſius Camald.

4 Bigot. *Et illi quidem, ut in forma epiſtolæ, quæ hic geſta ſunt caritatem veſtram docebunt*, & græce, ὡς ἐν εἴδει ἐπιστολῆς διδάξουσι: neque aliter Ambroſ. Camald. legerat. Magis placet cum mſ. Coiſſin. & edit. Chryſoſt. καὶ αὐτοὶ . . . διδάξουσι: neque aliter Ambroſ. Camald. legerat. Magis placet cum mſ. Coiſſin. & edit. Chryſoſt. καὶ αὐτοὶ . . . διδάξομεν. Antea in hac edit. τῶν διακόνων (& in mſ. Coiſſin. mendoſe τῶν διακονων) Παῦλον Concinnius autem apud Bigot. διακονους, & apud Ambroſ. Cam. *diaconos*. Cyriacum enim, non ſecus atque Paulum, diaconum exſtitiſſe, ſubſequens epiſtola 6. idem facit.

τῶν τῆ * Κωσβεσάτῃ βασιλεῖ κατ' αὐτῆ, πλὰ- * In mſſ. alia ſtructura
δεὶς ἐφοβήθη μόνος, συναγαγὼν μεθ' ἑαυτῆ πλῆ-
θος Αἰγυπτίων ὡς * ὀλίγων, παραγίνεται, κα- * In mſſ Amb. Alius autem, ὀλίγων
θάπερ ἐκ προοιμίων δεῖξαι βουλόμενος, ὅτι εἰς πό-
λεμον ἢ παράταξιν ἀφικνεῖται. εἶτα τῆς μεγάλης
καὶ θεοφιλοῦς Κωνσταντινουπόλεως ἐπιβὰς, οὐκ εἰς ἐκ-
κλησίαν εἰσῆλθε κατὰ τὸ εἰωθὸς, καὶ τὸν ἐνθεν
κρατήσαντα θεσμὸν, οὐχ ἡμῖν συνεχώρησε, δ λόγῳ
μετιδόντος, οὐκ ἔργῳ, δ κοινωνίας· ἀλλ' ἀναβὰς
τῦ πλοίου, καὶ τὰ πρόθυρα τῆς ἐκκλησίας παραδρα-
μὼν, ἔξω πῦ τῆς πόλεως ἀπελθὼν ἠυλίζετο· καὶ πολ-
λὰ παρακαλέσαντων ἡμῶν, καὶ αὐτὸν καὶ τοὺς μετ' αὐ-
τῦ παραγενομένους παρ' ἡμῶν καταχθῆναι (καὶ γὰρ ἅπαντα
ἡτοίμαστο, καὶ κατηγόρια, καὶ ὅσα εἰκὸς ἦν, B
ὅτε ἐκεῖνος, ὅτε αὐτὸς ἐμέχετο, ταῦτα ὁρῶντες ἡμεῖς,
καὶ ὑπὸ ἀπορίας ἡμῶν πολλῆς, μηδὲ τὴν αἰτίαν δυνά-
μενοι τῆς ἀδίκου πάτης * ἀπεχθείας μάθειν· ἀλλ' * Coiſl. mſ. ἐχθρᾶς
ὅμως τὰ παρ' ἑαυτῷ ἐπληροῦμεν, τὸ πρέπον ἡμῖν
αὐτοῖς πάντες, καὶ συνεχῶς αὐτὸν παρακαλοῦντες συγ-
χωρηθῆναι τε ἡμῖν, καὶ εἰπεῖν τινος ὤφελον τοσοῦτον ἐκ προ-
οιμίων ἀνερρῖφθαι πρὸς πόλεμον, καὶ τηλικαύτην ἐσκανδά-
λισε πόλιν· ὡς δὲ οὐδὲ ὅπως ἠβούλετο λέγειν τὴν αἰ-
τίαν, οὔτε κατηγορούντες αὐτῦ ἀπέκειντο, καλέσας
ἡμᾶς ὁ Κωνσβέσατος βασιλεὺς ἐκέλευσε πέραν C
ὅθεν διετέλεσε ἀπιέναι, καὶ τῆς κατ' αὐτὸν ἐκεῖσε συνθέ-
σεως. καὶ γὰρ καὶ ἐφοδον, καὶ σφαγὰς, καὶ ἕτερα συ-
κάλουν μυρία. ἀλλ' ἡμεῖς καὶ τοὺς νόμους τῆ πατέρων,
καὶ τὸν ἄνδρα αἰδούμενοι καὶ τιμῶντες, καὶ αὐτὰ δὲ τὰ
γράμματα ἔχοντες τὰ δηλοῦντα μὴ δεῖν ὑπεροπτικῶς ἐλ-
κεσθαι τὰς δίκας, ἀλλ' ἐν ταῖς ἐπαρχίαις τὰ τῆ ἐ-
παρχιῶν γυμνάζεσθαι, ἃ κατεδεξάμεθα δικάσαι, ἀλ-
λὰ καὶ μετὰ πολλῆς παρητησάμεθα τῆς σφοδρότητος.
ὁ δὲ ὥσπερ τοῖς προτέροις ἐπαγωνιζόμενος, τὸν ἀρ-

A Imperatorem infimularetur, juſſus ut veniret ſolus, collecta ſecum Ægyptiorum non modica multitudine advenit; eo velut præludio declarare volens, ſe ad bellum & prælium venire. Deinde magnam Deique amantem Conſtantini urbem ingreſſus, eccleſiam ex [1] more atque hactenus obſervata conſuetudine non adiit, non congreſſus eſt nobiſcum, neque participes nos fecit ſermonis, vel precum, vel communionis: ſed egreſſus e navi, & veſtibulum eccleſiæ prætergreſſus, alicubi extra urbem diverſatus eſt. Et cum multis precibus ageremus, ut & ipſe & ii qui [2] cum eo venerant, apud nos diverſarentur, parata enim erant omnia, & diverſoria, & cetera neceſſaria: neque illi, neque ipſe acquievit. Hæc ubi vidimus, in maxima eramus anxietate, cum nec cauſam injuſtæ hujus ſimultatis invenire poſſemus. Noſtrarum tamen partium munus explebamus, id quod nos decebat perficientes, ipſumque aſſidue rogantes ut congrederetur nobiſcum, & qua de cauſa ſtatim ab initio tantum bellum accendiſſet, tantæque [3] civitati excitaſſet ſcandalum, aperiret. Cum vero ne ſic quidem dicere cauſam vellet, urgerentque ejus accuſatores; nos evocavit piiſſimus Imperator, & in ulteriorem regionem, ubi degebat, abire ejuſque cauſam audire juſſit. Nam & irruptionem, & cædes, & alia innumera objiciebant. Sed nos & leges patrum [4] & virum reverentia & honore proſequentes, habentes etiam ſuper hac re illius litteras, [5] quibus ſignificabat non trahenda extra limites judicia, ſed in ipſis provinciis provinciarum negotia tractanda eſſe; judicium illud non ſolum non ſumſimus nobis, ſed & vehementiſſime recuſavimus. Ille vero velut prio-

---

1 Prætermiſit Bigotius ὡς εἰωθὸς ἦν, quod tamen Ambroſium Cam. non fugit. Sozomenus lib. 8. c. 17 tradit, Theophilum eccleſiam prætergreſſum, in imperialem domum, in qua diverſorium ipſi præparatum fuerat, conceſſiſſe.

2 Ita Bigot. & mſ. Coiſſin. cum Ambroſ Cam. At apud Chryſoſt. *qui ante ipſum*, οἱ πρὸ αὐτοῦ. Hoc de Ægyptiis, quos Theophilus ſecum adduxiſſe, non ante præmiſiſſe, proxime memorabatur, dictum eſſe liquet. Hamburgenſis codex præ ſe fert οἱ πρὸς αὐτὸν, hoc eſt, *qui ad eum*.

3 Apud Chryſoſt. *tantamque urbem ſeditioſam faceret*, & græc. καὶ πολεμίαν διατιθεὶς πόλιν. ὡς δὲ οὐδὲ οὕτως Accuſatores autem Theophili, de quibus hic ſermo, ii erant monachi, quos ille inique ac diriſſime vexabat. Qui quidem, inquit Palladius cap 7. pag. 60. *ut viderunt ſe non ſolum Theophilum non placare, ſed in majorem iram incollere, dum multos interceſſores ad illum mittunt . . . . ſupplices libellos ſubhaut offerunt, diverſa Theophili tyrannidis genera denotantes, adjunctis quibuſdam capitulis, quæ pudet coram ſimplicioribus dicere.*

4 Apud Chryſoſt. hic additur *ſcientes*, & in græcos εἰδότες. Sed hoc verbum neque græce invenit Bigotius, neque vetus Palladii interpres Ambroſius Camald. legit.

5 Apud Chryſoſt. & Bigot. verbum αὐθεντικὰ latine non exprimitur. Rem, quæ hic attingitur, Palladius c. 7. pag. 62. ſic narrat, a Johanne videlicet, ſuſceptis monachorum libellis, Theophilum de omnibus certiorem factum, ac rogatum eſſe ut quod ſibi videretur reſcriberet; hunc vero reſcripſiſſe in hac verba: *Arbitror equidem non ignorare te canonum Nicænorum decretum, quo ſancitur ne epiſcopus cauſam extra fines ſuos judicet (ἐν ἑτέροις ὁρίοις μὴ κρίνειν δίκην.) Si autem ignoras, diſce: & a libellis adverſus me abſtine. Nam ſi judicari me oportet, ab Ægyptiis epiſcopis judicandus ſum, non a te qui 75. dierum itinere abes.* Nullus quidem exſtat Nicænus canon, quo hujuſmodi judicia extra provinciæ limites conceptis verbis vetentur, id vero apertius Sardicenſis canon 3. prohibet. ſed reſpexit haud dubie Theophilus ad Nicænum cananem 5. quo ſtatuitur, ut epiſcoporum adverſus ſuos judicia *communiter omnibus finitimi epiſcopis provinciæ congregatis diſcutiantur*. Eodem ſpectant & epiſcopi 40. qui apud eumdem Palladium cap. 8. pag. 70. & 71. Theophilo id renuntiari curant: *Si inordinate ſubvertis Nicænos canones CCCXVIII. epiſcoporum, & extra limites judicas, tu tranſito ad nos.* & mox Theophilo in memoriam revocantes quæ proxime ſcripſerat, ajunt: *Habemus enim epiſtolam tuam, per quam mones, coepiſcopum noſtrum Johannem cauſas extra limites admittere non debere.* Nec aliter idem canon ab Africanis epiſcopis intellectus fuit: ſiquidem de Nicænis patribus epiſt. 2. n. 3. ad Cæleſtinum papam ſic loquuntur: *Prudentiſſime juſtiſſimeque viderunt, quæcumque negotia in ſuis locis, ubi orta ſunt, finienda.* Ante Nicænum concilium Cyprianus epiſt. 55. edit. Pamel. ad Cornelium ſcribit, ab omnibus Africæ epiſcopis ſtatutum, *ut unuſquiſque cauſa illic audiatur, ubi eſt crimen admiſſum.* Poſtea & Lampſacenæ ſynodi temporibus Damaſi habitæ eadem ſententia fuit. Quippe ut epiſcopi judicari legitime, oſſent, Sozomeno teſte lib. 6 c. 7. exegit, *ut judices eſſent epiſcopi orthodoxi, ex ipſa provincia & ex vicinis congregati, in eccleſia in qua præſbyter ſuus teſtes eorum quæ quiſque geſſerit.* Ex regularium hujuſmodi præſcripto Capuana ſynodus Bonoſo judices dedit, ut e Siricii epiſtola 9. n. 1. colligere eſt. Baſilius epiſcopus Cæſareæ epiſt. 285. Demoſthenem provinciæ rectorem rogat, ne ſua ipſius ac Gregorii cauſa ἐξ ὑποψίας trahatur, ſed audiatur in patria. Ab anno 373. Valens imp. Cod. Th. lib. 9. tit. 1. leg. 10. præceperat; *Ultra provinciæ terminos accuſandi licentia non progrediatur. Peregrina autem judicia præſentibus legibus coercemus.* Vide & leg. 16. Neque diſſimulavit Juſtinus imp. judiciorum peregrinorum incommodum. Quippe legatis Hormiſdæ petentibus, ut antiſtes Theſſalonicenſis ejuſque preſbyteri Romam judicandi mitterentur, apud ipſum Hormiſdam epiſt. 108. reſpondit, *cauſam non eſſe pro qua Romam delegarentur, audiendi vel ſine accuſatorum præſentia ſeſe poſſeſſorios excuſare.* Auguſtæ tamen operæ, uti Palladius c. 8. pag. 65. tradit, obtinuerant monachi, *ut Theophilus volens nolens, exhibitus per Magiſtrum, coram Johanne cauſam diceret.*

priora [1] repetens certamina, magna cum auctoritate vocato archidiacono meo, quasi jam vidua esset ecclesia, nec episcopum haberet, omnem ad se clerum per illum transtulit. Desertæque fiebant ecclesiæ, cum singularum abducerentur clerici, & subornarentur ut adversus nos libellos darent, & ad accusationem accingerentur.

Theophilus præter fas Chrysostomum judicat & Constantinopoli per vim expellit.

3. His actis, misit & vocavit nos in judicium [2], nondum purgatis quæ adversus se erant criminibus: quod maxime contra canones & contra leges [3] omnes erat. Sed & nos conscii quod non ad judicem venturi eramus, (alioquin millies venissemus,) sed ad inimicum & hostem, id quod satis declarant quæ & prius & postmodum acta sunt, misimus ad eum episcopos Demetrium Pisinuntis, Eleusium Apameæ, Lupicinum Apiariæ, ac presbyteros Germanum & Severum, convenienti nobis modestia respondentes, ac dicentes nos non desugere judicium, sed inimicum apertum atque hostem manifestum. Nam qui nondum acceptis libellis statim ab initio talia fecisset, & se ipsum abrupisset ab ecclesia, a communione, a precibus; accusatores instruens, clerum ad se trahens, ecclesias desolans; quomodo dignus esset qui in judicis thronum nihil ad se pertinentem adscenderet? Neque enim consentaneum est, ut qui ex Ægypto sit, eos qui in Thracia sunt judicet; ille præsertim qui ipse criminibus obnoxius est, & inimicus & hostis. Verumtamen ille nihil horum reveritus, sed ea quæ animo conceperat perficere festinans, cum declarassemus paratos nos esse, etiam coram centum & mille episcopis, diluere crimina, & puros nos, ut re vera sumus, ostendere, non se continuit: sed nobis absentibus, & ad synodum appellantibus ac flagitantibus judicium, nec auditionem, sed manifestum odium fugientibus, ipse & accusatores admisit, & quos [4] ligaveram solvit, atque ab iis, qui crimina nondum diluerant, libellos accepit, & confecit acta; quæ omnia præter jus [5] & contra canonum præscriptum erant. Et quid opus est multis? non destitit omnia facere ac moliri, donec nos per vim & summam potestatem e civitate atque ecclesia ejecit. Vespera igitur jam provecta, universo nos comitante populo, in media civitate [6] a Curioso urbis tractus vi abducor & in navim conjicior, & noctu abnavigo; quia sy-

Vide Sozom. l. 8. c. 18.

χιδιέκονον καλέσας τὸν ἐμὸν ἐξ αὐθεντίας πολλῆς, ὥσπερ ἤδη χηρώσης τῆς ἐκκλησίας, & οὐκ ἐχούσης ἐπίσκοπον, δι' ἐκείνου τὸν κλῆρον ἅπαντα πρὸς ἑαυτὸν μετέστησε. καὶ ἐναίσιμοι αἱ ἐκκλησίαι ἐγίνοντο, ἀπαγορεύων τῷ ὲν ἑκάστῃ κληρικῶν, καὶ παρασκευαζομένων λιβέλλους * διδόναι καθ' ἡμῶν, καὶ πρὸς κατηγορίαν ἀλειφομένων. * Coiff. mſ. ἐνιδόναι.

3. Καὶ ταῦτα ποιήσας ἔπεμπε, καὶ ἐκάλει ἡμᾶς εἰς δικαστήριον, μηδέπω τὰς καθ' ἑαυτὸν ἀποδυσάμενος αἰτίας, ὧν μάλιστα καὶ παρὰ κανόνας, καὶ παρὰ πάντας τοὺς νόμους ἦν· ἀλλ' ἡμεῖς συνειδότες ὅτι οὐ πρὸς δικαστήριον ἀφικνούμεθα, (ἢ γὰρ ἂν μυριάκις παρεγενόμεθα) ἀλλὰ πρὸς ἐχθρὸν καὶ πολέμιον, καθάπερ ταῖς ἐμπροσθεν γεγόναμεν καὶ τὰ μετὰ ταῦτα ἐδήλωσεν, ἀπεστάλκαμεν πρὸς αὐτὸν ἐπισκόπους, * τόν Πισινούντων Δημήτριον, τὸν Ἀπαμείας Ἔλλάσιον, τὸν Ἀπιαρίας * Λυπικινόν, πρεσβυτέρους δὲ Γερμανὸν καὶ Σεβῆρον μετὰ τῆς προσηκούσης ἡμῖν ἐπιεικείας ἀποκεκινήμεθα, & λέγοντες μὴ παραιτεῖσθαι * κρίσιν, ἀλλ' ἐχθρὸν πρόδηλον & πολέμιον φανερόν. ὁ γὰρ μηδέπω λιβέλλους δεξάμενος, καὶ τοιαῦτα ἐκ προοιμίων ποιήσας, καὶ ἀπορρήξας ἑαυτὸν * ἐκκλησίας, κοινωνίας, εὐχῆς, καὶ κατηγόρους ἀλείφων, καὶ κλῆρον μεθιστὰς, καὶ ἐκκλησίαν ἐρημῶν, πῶς ἂν ἦ δίκαιος ἐπὶ τὸν τῆ δικαιοῦ θρόνου ἀναβαίνειν ἠδυνήθη αὐτῇ προσήκοντα; οὐδὲ γὰρ ἀκόλουθόν ἐστι, τὸν ἐξ Αἰγύπτου, τοὺς ἐν Θράκῃ δικάζειν, * καὶ τοῦτον ὑπεύθυνον αἰτίας ὄντα, καὶ ἐχθρὸν καὶ πολέμιον. ἀλλ' ὅμως οὐδὲν τούτων αἰδεσθεὶς, ἀλλ' ἅπερ ἐβεβούλητο πληρῶσαι ἐπειγόμενος, ἡμῶν δηλωσάντων ὅτι ἕτοιμοί ἐσμεν καὶ ἑκατὸν καὶ χιλίων ἐπισκόπων παρόντων ἀποδύσασθαι τὰ ἐγκλήματα, καὶ δεῖξαι ὄντας καθαροὺς ἑαυτοὺς, ὥσπερ οὖν καὶ ἐσμὲν, οὐκ ἠνέσχετο· ἀλλὰ ἀπόντων ἡμῶν, καὶ συνόδου ἐπικαλουμένων, καὶ κρίσιν ἐπιζητούντων, καὶ οὐκ κρύπτειν φευγόντων, ἀλλ' ἀπέχθειαν φανερὰν, καὶ κατηγόρους ἐδέχετο, καὶ τοὺς παρ' ἐμοῦ δεδεμένους ἔλυσε, καὶ παρ' αὐτῶν, ἐκείνων οὐδέπω τὰ ἐγκλήματα ἀπωδησαμένων, λιβέλλους ἐλάμβανε, καὶ ὑπομνήματα ἔπραττε, ἅπερ ἅπαντα παρὰ θεσμὸν καὶ κανόνων ἀκολουθίαν ἦν. τί δὲ δεῖ πολλὰ λέγειν; οὐκ ἀπέστη πάντα ποιῶν, καὶ πραγματευόμενος ἕως ἡμᾶς μετὰ δυνάσεως & αὐθεντίας πάσης, καὶ τῆς πόλεως καὶ τῆς ἐκκλησίας ἐξέβαλε. καὶ πρὸς ἑσπέραν βαθείαν τῆ δήμῳ παντὸς ἡμῖν συστρομένου, ἑλκόμενος ὑπὸ τοῦ κινήσαντος τῆς πόλεως ἐν μέσῃ τῇ πόλει, καὶ πρὸς βίαν συρόμενος κατηγόμην, καὶ εἰς πλοῖον

Theophilus præter fas Chrysostomum judicat & Constantinopoli per vim expellit.

* In mſſ. τὸν Πισινούντιον. * Apud Chryſ. Λυπικόν. * Iid. mſſ. κριτήριον. * Coiff. codex, ἐκκλησιαστικῆς κοινωνίας καὶ εὐχῆς. * Hamb. mſ. cum Pallad. ἀκολούθων αἰτιάσεως καὶ ἐχθρὸν καὶ πολεμίου. * Coiff. mſ. καὶ ὑπεύθυνον αἰτιάσεως καὶ ἐχθρὸν καὶ πολέμιον.

---

1 Vel quæ ſcilicet ſuo in urbem regiam ingreſſu inierat, in quam velut *ad bellum & prælium* venit, ut initio num. 2. dicitur, vel etiam quæ antea intulerat, & ob quæ accuſatores illius *irruptionem, cædes & innumera alia* ei objiciebant. Quare non placet hæc Frontonis interpretatio: *Porro ille ſicut & priùs nobis obluctans capit*. Aut certe tollendum *nobis*, quod non eſt in græco. Hoc enim bellum quamvis Johannis cauſa excitatum, eum tamen unum non impetiit. Bigotius vertit, *Porro ille quaſi cum prioribus certans*. Ambroſius autem Camaldul. *quaſi aliqua priora crimina præceſſiſſent*.

2 Id eſt, ad conciliabulum, quod anno 403. circa menſem Julium ad Quercum habebat.

3 Maximeque contra hanc Valentiniani legem anno 375. datam, quæ habetur Cod. Th. lib. 9. tit. 1. leg. 12. *Neganda eſt accuſatis licentia criminandi priùs quam ſe crimine, quo premuntur, exuerint*. Quocirca & Gregorius Naz. ſcribit: *ἐνα νόμον φυλάξω, καὶ μὴ πρῶτον ἀπολογήσωμαι: ut legem ſervem, & me priùs purgabo*. Contra eamdem legem poſtea peccavit Neſtorius, cum Cæleſtio, qui eccleſiaſtica communione privatus, ab hæreſi purgatus non erat, ut libellos ſibi adverſus Philippum preſbyterum daret, auctor fuit, eoſque ſuſcipere nequaquam veritus eſt, ut apud Baluz. nov. coll. concil. pag. 379. habetur: ubi & Cæleſtium probationibus deſtitutum, condicta die vadimonium deſeruiſſe legimus. Mox quæ parentheſi continentur, e mſſ. Coiff & Hamburg. reſtituta ſunt.

4 Apud Chryſoſt. ut in mſ. Coiſſin. græce legimus, *γενομένους ἀκοινωνήτους, excommunicatos*. Deinde apud Bigot. *αὐτῶν ἐκείνων*, omiſſa præpoſitione.

5 Præfert Bigot. græce, *καὶ κανόνα, καὶ ἀκολουθίαν*.

6 Pro his, *a Curioſo urbis*, quæ Ambroſ. Camald. prætermiſit, apud Chryſoſt latine habetur, *a magiſtratu civitatis*. Græce cum mſ. Coiffin. *κυρίου*, non cum Bigotio legimus *κυρικοῦ*. Cod. Th. lib. 9. exſtat titulus 29. *de Curioſis*, cujus prima lex ita incipit: *Ii quos curagendarios ſeu curioſos provincialium conſuetudo appellat, proprio arbitrio quos eſſe voet patrocinii, feralibus ſcecrum tenebris manciparе non dubitant*. Apud Palladium cap. 8. pag. 73. dicitur *expulſus Johannes miſſo ad id Comite cum militari manu*, adeoque non proprio Curioſi arbitrio.

πλοΐων ὑπεβαλλόμην, καὶ ὀξὺ νικᾶς ἀπέπλεον, ἐπειδὴ συνόδου πρὸς δικαίαν ἀκρόασιν προεκαλούμην. τίς ταῦτα ἀδακρυτὶ, κἂν λιθίνην ἔχῃ * καρδίαν, ἀκούσεται;

* Hamburg & Coiff. mſſ. διάνοιαν

4. Ἀλλ' ἐπειδὴ, καθάπερ ἔφθην εἰπὼν, ὀδυνᾶν μόνον, ἀλλὰ καὶ διορθοῦν δεῖ, παρακαλῶ τὴν ὑμετέραν ἀγάπην διαναστῆναι καὶ συναλγῆσαι, πάντα ποιῆσαι, ὥστε σταῦναι ταύτης τὰ κακά. οὐδὲ γὰρ ἐσταυῶθη τὰ τῆς παρανομίας αὐτοῖς κατέλυσεν, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον ταῦτα τοῖς προτέροις ἐπαπεδύετο. ἐπειδὴ γὰρ ὁ ἀσεβέστατος βασιλεὺς ἐπιπηδήσαντας αὐτοὺς τῇ ἐκκλησίᾳ ἀναισχύντως καὶ ἀθέσμως ἐξέβαλε, καὶ πολλοὶ τῶν παρόντων ἐπισκόπων ἰδόντες αὐτῶν τὴν παρανομίαν, εἰς τὰ ἑαυτῶν ἀνεχώρησαν, τὴν ἔφοδον αὐτῶν ὥσπερ πυρὰν τινα πάντα ἐπινεμομένην φεύγοντες· ἡμεῖς μὲν πάλιν εἰς τὴν πόλιν ἀνεκαλούμεθα, καὶ εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἧς ἀδίκως ἐξεβλήθημεν, ἐπισκόπων τε ἡμᾶς πλειόνων ἢ τριάκοντα εἰσαγόντων, καὶ τὸ θεοσεβέστατον βασιλέως νοτάριον εἰς τοῦτο ἀποσείλαντος· ἐκεῖνος δὲ ἐδραπέτδοσεν ὁ θεός, τίνος ἕνεκεν καὶ διὰ τί μὴ γινώσκοντες. εἰσελθόντες παρεκαλοῦμεν τὸν θεοσεβέστατον βασιλέα συνόδου συναγαγεῖν εἰς ἐκδικίαν τῶν γεγυμνωμένων. συνειδὼς τούτων ἅπερ ἔδρασε, καὶ τὸν ἔλεγχον δεδοικὼς, καὶ γραμμάτων βασιλικῶν πανταχοῦ διαπεμφθέντων πάντοθεν πάντας συναγόντων, λάθρα μέσων νυκτῶν εἰς ἀκάτιον ἑαυτὸν ἐμβαλὼν ὅπως ἀπέδρα, τοὺς μεθ' ἑαυτοῦ πάντας ἐπαγόμενος. ἀλλ' ἡμεῖς οὐδ' ὅπως ἀπέσημεν, διὰ τὸ τῇ συνειδότι θαῤῥεῖν τῇ ἡμετέρᾳ, τὰ αὐτὰ πάλιν παρακαλοῦντες τὸν ἀσεβέστατον βασιλέα· ὃς καὶ πρεπόντως αὐτῷ ποιῶν τῇ ἀσεβείᾳ, ἔπεμψε πρὸς αὐτὸν πάλιν ἐν τάχει ἐξ Αἰγύπτου ἀνιέναι καὶ τὰς μετ' αὐτοῦ πάντας, ὥστε δοῦναι λόγον τῶν γεγυμνωμένων, καὶ μὴ τὰ ἀδίκως ὅπως ἐκ μιᾶς μοίρας, καὶ ἀφόντων ἡμῶν ταλαιπωρεῖσθαι, καὶ παρὰ τοσούτους κανόνας, νομίζειν ἀρκεῖν εἰς ἀπολογίαν * ἑαυτῷ. ὁ δὲ οὐδὲ τῶν βασιλικῶν ἠνέσχετο γραμμάτων, ἀλλ' ἔμεινεν οἴκοι, προβαλλόμενος σάσιν τῆς δήμου καὶ σπουδὴν ἀκαίρου τινῶν δῆθεν ἀντεχομένων αὐτῷ· καίτοι γε πρὸ τῶν γραμμάτων τῶν βασιλικῶν αὐτὸς ὅτος ὁ δῆμος μυρίαις αὐτὸν ἠδη πλησίας λοιδορίαις. ἀλλ' ὑπὲρ ταῦτα περιεργαζόμεθα νῦν. ἀλλ' ἐκεῖνο δεῖξαι βουλόμενοι, ὅτι κακουργῶν ἀπελήφθη, ταῦτα εἰρήκαμεν. πάλιν ὑ-

* Pall. αὐτὸ

nodum ad juſtum judicium appellabam. Quis hæc ſine lacrymis, etiam ſi cor lapideum habeat, audierit?

4. Verum quia, ſicut prius dixi, non ſolum [1] lamentatione opus eſt, ſed & emendatione; obſecro caritatem veſtram, ut excitetur & ad condolendum, & ad præſtandum omnia, quo hæc mala ſiſtantur. Neque enim hic eorum iniquitas ſtetit, ſed ad priora adjecerunt & alia. Nam poſtquam piiſſimus imperator eos, qui in eccleſiam impudenter atque [2] injuſte invaſerant, ejecit, & multi epiſcopi qui aderant, viſa eorum improbitate [3] ad ſua redierunt, impetum eorum velut incendium omnia depaſcens fugientes: nos quidem iterum in urbem atque in eccleſiam, ex qua injuſte eramus ejecti, revocati ſumus, inducentibus nos epiſcopis [4] ſupra triginta & [5] piiſſimi imperatoris notario qui hujus rei gratia miſſus fuerat: ille vero ſtatim aufugit, cur & quam [6] ob cauſam nescimus. Ingreſſi igitur obſecrabamus piiſſimum imperatorem, ut ad vindictam eorum quæ patrata erant, ſynodum cogeret. Conſcius ergo factorum ſuorum (Theophilus,) & [7] reprehenſionem veritus, cum imperatoris litteræ in omnem partem miſſæ undecumque omnes cogerent, occulte media nocte in navim ſe conjiciens ita aufugit, omnes ſuos ſecum abducens. Porro nos conſcientia noſtra freti, neque ſic deſtitimus eadem iterum rogare religioſiſſimum imperatorem. Qui pro ſua pietate ad eum denuo miſit, [8] ut ex Ægypto cum omnibus ſuis venire maturaret geſtorum rationem redditurus; & ne ſufficere ſibi putaret ad defenſionem, quæ ab una parte, nobis abſentibus, tam injuſte & contra tot canones patrata fuerant. Ille vero ne imperatoris quidem litteris obtemperavit, ſed domi manſit, prætexens ſeditionem populi & intempeſtivum quorumdam, ſcilicet qui ei favebant, ſtudium; etſi ante has imperatorias litteras hæc ipſa plebs innumeris eum conviciis adſperſerat. Verum iſta nunc non ediſſerimus accurate. Sed hæc eo animo diximus, ut eum in pravis facinoribus [9] permanere oſten-

Chryſoſtom revocatur.

Concilium quo ipse examinet cauſ. ſuas.

Theophilus fugit.

Litteris Imperatoris petitur.

1 Apud Chryſoſt. græce poſt vocabulum μόνον, additur οὐ κακῶς γινόμενα, ſive, ut in mſ. Hamburg. γενόμενα: quæ verba neque legit Ambroſ. Camald. neque exſtant ſuperius n. 1. aut hic apud Pallad.

2 Apud Bigot. deſideratur græce καὶ ἀδίκως. Erat tamen in Ambroſii Cam. exemplari.

3 Ita Bigot. cum mſ. Hamburg. Verum apud Chryſoſt. græce, εἰς τὰς ἑαυτῶν πατρίδας; & in mſ. Coiffin. εἰς τὰς ἑαυτῶν πατρῴδας *ad patrias ſuas*. Hinc nulla auctoritate fulcitur Ambroſii Cam. interpretatio, *ad eccleſias ſuas*.

4 Ambroſius Cam. *epiſcopis triginta*; adeoque græce non legit, ſicut nec modo apud Pallad. legitur πλειόνων. Tradit Sozomenus lib. 8. c. 19. eo tempore *ſexaginta circiter epiſcopos* Conſtantinopolim convenisse, ſtatutumque ab illis eſſe, ut apud Quercum acta irrita fierent. Palladius vero paſſim ſcribit, quadraginta epiſcopos Johanni conſtanter adhæſiſſe.

5 Bigot. græce legit, νοταρίου εἰς τῶν ἀνοσιελένης, & latine, *& piiſſimo imperatore, qui notarium ad id miſerat*. Exſtat apud Chryſoſt. νοταρίου εἰς τῶν ἀνοσιελένης quod Fronto ſic latine reddidit: *& notario ab imperatore pientiſſimo ad hoc miſſo*. Reſtituendum eſſe νοταρίου ἀνοσιελένης perſuadet cum Ambroſii Camald. interpretatio, tum iſtud Palladii cap. 8. pag. 75. *Paucos poſt dies Joannem revocant per domeſticum notarium: cum* ſcilicet, ut ibi præmittitur, *plagam quamdam in cubiculo regio fieri contigiſſet*.

6 Cum iſta duo verba, μὴ γινώσκοντες, apud Chryſoſt. non exſtent, locum hunc Fronto ſic latine convertit. *aufugit, eo quod ingreſſi mox obſecrabamus*. Solum autem γινώσκοντες legiſſe videtur Ambroſius Camald. quod & præpoſtere ad Theophilum retulit in hunc modum: *Cum vero tri[illegible] nos epiſcopi & clementiſſimi imperatoris notarius ad hoc miſſus reduxiſſent, ingreſſi ad regem gravimur, ut ad ulciſcendo factnora ſynodum cogeret. Quod ille ubi* COMPERIT, *fuga præſidium ſumſit*. Poſtmodum tamen vera fuga illius cauſa comperta eſt, quam Palladius c. 8. p. 75. prodit his verbis: *Theophilus cum Ægyptios ſuis fuga ſalutem quærit: civesque enim eum quærebant, ut in mare demergerent*.

7 Seu, *& ne eorum conniverentur veritus*.

8 Græce apud Chryſoſt. πάλιν καλῶν αὐτὸν ἐξ Αἰγύπτου καὶ πᾶς omiſſo verbo ἀνιέναι. Deinde in eo quod Chryſoſtomus ſubjicit, nempe & contra canones & irrita eſſe geſta, quæ ipſo abſente ab una parte confecta ſint, conſentientem habet Julium papam epiſt. 1. n. 3. & 10.

9 In vulgatis Chryſoſt. pro ἀπελήφθη, exſtat ἀπελήφθη, *deprehenſum eſſe*; quod corrigitur ex mſſ. Hamburg. Coiffin. ac Medic. ſeu Pallad.

Johannes legitimum expetens judicium rursum ecclesia ejicitur.

deromus. Ceterum neque nos post hæc quievimus, sed istitimus, postulantes ut judicium haberetur secundum interrogata & responsa. Parati enim [1] eramus nos ostendere insontes, illos autem extremarum iniquitatum reos esse. Et vero hic remanserant Syrorum quidam, qui cum illo tunc adfuerant, & omnia communiter cum ipso patrarant. Etiam [2] adversus istos parati eramus judicium subire; & sæpius super ea re interpellavimus, rogantes ut aut acta nobis darentur, aut in medium proferrentur libelli accusatorum, aut criminum genus, aut ipsi accusatores: & nihil horum impetravimus; sed rursus ecclesia expulsi sumus.

Quam multa tunc impie patrata.

5. Quæ inde acta sunt, quæque tragœdiam omnem superant, quo pacto enarrare queam, aut quis sermo explicet, quæ auris sine horrore accipiat? Cum enim ea, quæ dixi, prætenderemus, repente multitudo militum, ipso magno * sabbato, ad vesperam jam inclinante die, in ecclesiam irruens, clerum omnem, qui nobiscum erat, vi ejecerunt, & altare armis undique circumsessum est: & e sacris [3] ædibus mulieres, quæ id temporis ad baptismum se exuerant, acerbæ illius irruptionis metu, nudæ aufugerunt, cum neque ut honestati quæ mulieres decet consulerent, vestem induere permitterentur: multæ etiam acceptis vulneribus exturbabantur, & sanguine implebantur piscinæ, atque ex vulnerum hujusmodi cruore sacri lacices rubescebant. Neque hic malum stetit: sed ubi sacra erant reposita ingressi milites, quorum aliqui, ut comperimus, initiati non erant, viderunt omnia quæ intus erant; & sanctissimus Christi sanguis, ut in tanto tumultu, in prædictorum militum, vestes effundebatur: fiebantque omnia non secus ac in barbarica captivitate. Vulgus in solitudinem expellebatur, & universus populus extra civitatem degebat: erantque in tanto festo vacuæ populis ecclesiæ, & plures quam quadraginta episcopi, qui nobiscum communicabant, [4] cum populo temere & nulla de causa pellebantur. Ubique ululatus & gemitus, & lamenta & fletus ac fontes lacrymarum, per fora, per domos, per solitudines: & omnes civitatis regiones his calamitatibus replebantur. Nam ob iniquitatis magnitudinem non solum qui patiebantur, sed & qui nihil hujusmodi experiebantur, nobis condolebant, non modo catholici, sed & hæretici & Judæi & gentiles: & quasi per vim capta civitate, ita tumultu ac perturbatione & ejulatibus omnia plena erant. Fiebant ista præter sententiam piissimi imperatoris, nocte [5] ingruente, hæc instruentibus episcopis, & multis in locis ducum

* sabbato quod hoc anno 404. in 25. Aprilis diem incidebat.

Christi sanguis effusus.

Hæretici, Judæi & gentiles dolori etiam inculpit illata violentia.

δὲ μὴ τοῦτα ἡμεῖς ὑσυχάσαμεν, * ἀλλ' ἐπεκείμεθα ἀξιοῦντες δίκας περὶ γενέσθαι κατὰ πῶσιν ἢ ἀπόκρισιν. ἑτοιμοι γὰρ ἦμεν δοῦναι ἑαυτούς τε ἀνεύθυνους ὄντας, ἐκείνους δὲ τὰ ἔγκατα παρανομήσαντας. ἢ γάρ τινες Σύροι τῷ ποτε μετ' αὐτοῦ παρόντων ἐτοῦτο, ἀπολελοιθότες, οἳ * καινῇ μετ' αὐτοῦ τὸ πᾶν ἐδραματούργησαν. ἢ περὶ τούτας ἔτυχε μοι ἡμῶν δικάζεσθαι, ἢ πολλάκις διεκελησάμεθα ὑπὲρ τούτου, ἀξιοῦντες τὰ ὑπομνήματα ἡμῖν δοθῆναι, ἢ λιβέλλους κατηγορίων, ἢ φύσιν ἐγκλημάτων γνωσθῆναι, ἢ αὐτοὺς τοὺς κατηγόρους· ἢ ἐδενὸς τούτων τετυχήκαμεν, ἀλλὰ πάλιν ἐξωθήμεθα τῆς ἐκκλησίας.

* Coiff. mf. ἀλλ' ἐπεθέμεθα Hamb. ἀλλ' ἐνεθέμεθα.

Coiff. mf. cum Hamb. καὶ pro καινῇ.

5. Πῶς ἂν τί ἐντεῦθεν διηγησαίμην λοιπὸν πᾶσαν ὑπερβαίνοντα τραγῳδίαν; τίς τοῦτο παρασήσῃ λόγος; ποία χωρὶς φρικὸς δέξεται ἀκοή; ἡμῶν γὰρ αὐτὰ, καθάπερ ἐμφορεῖσθαι εἶπον, προτεινόντων, ἀθρόον στρατιωτικὸν πλῆθος αὐτῷ τῷ μεγάλῳ σαββάτῳ, περὶ ἑσπέραν λοιπὸν τῆς ἡμέρας ἐπεγνωκυίας, τῆς ἐκκλησίας * ἐπεισελθὸν, τὸν κλῆρον ἅπαντα τὸν σὺν ἡμῖν περὶ βίαν ἐξέβαλλον, καὶ ὅπλοις τὸ βῆμα περιεκυκλοῦτο· καὶ γυναῖκες τῶν δικτυείων εἴκων ἔτι τὸ βαπτισμα ἀποδυσάμεναι κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν, γυμναὶ ἔφευγον ἑαυτὰς φόβῳ τῆς χαλεπῆς τύτης ἐφόδε, οὐδὲ τῷ πρέπουσαν γυναιξὶν ἀσχημοσύνῃ συγχωρέμεναι περιβάλλεσθαι· πολλαὶ δὲ καὶ ἕλκυσι δεξάμεναι ἐξεβάλλοντο, καὶ αἵματος αἱ κολυμβῆθραι ἐπλήρουτο, καὶ τὰ ἱερὰ ἀπὸ * τῶν τοιούτων ἑλκυσμάτων ἐφοινίσσετο ναματι. καὶ οὐδὲ ἐντεῦθεν ἐστήκει τὸ δεινὸν, ἀλλ' ὅθεν τὰ ἅγια ἀπέκειντο εἰσελθόντες οἱ στρατιῶται, ὧν ἦσαν, καθ' ὡς ἐγνωμεν, καὶ ἀμύητοι ἦσαν, πάντα ἐθεώρων τὰ ἔνδον, καὶ τὸ ἁγιώτατον αἷμα τοῦ χριστοῦ, ὡς ἐν τοιούτῳ θορύβῳ, εἰς τὰ τῶν προειρημένων στρατιωτῶν ἱμάτια ἐξεχέετο· καὶ ὡς ἐν αἰχμαλωσίᾳ βαρβαρικῇ πάντα ἐσυλῶτο. καὶ ὁ δῆμος ἔξω τῆς ἐρημίαν ἠλαύνετο, καὶ πᾶς ὁ λαὸς ἔξω τῆς πόλεως διέτριβε, καὶ κενοὶ ἐν ἑορτῇ τοιαύτῃ τῶν λαῶν αἱ ἐκκλησίαι ἐγίνοντο, καὶ πλείους ἢ τεσσαράκοντα ἐπίσκοποι οἱ κοινωνοῦντες ἡμῖν μετὰ τοῦ λαοῦ εἴκῃ καὶ μάτην ἠλαύνοντο. καὶ ὀλολυγαὶ καὶ οἰμωγαὶ, καὶ κωκυτοὶ καὶ θρῆνοι καὶ πηγαὶ δακρύων παντυχοῦ, κατὰ τὰς ἀγορὰς, κατὰ τὰς οἰκίας, κατὰ τὰς ἐρημίας, καὶ τὸ πᾶν τῆς πόλεως μέρος τῶν συμφορῶν ἐπεπλήρωτο τούτων. διὰ γὰρ τὴν ὑπερβολὴν τῆς παρανομίας οὐ τοὺς πάσχοντας μόνον, ἀλλὰ καὶ τοὺς μηδὲν τοιοῦτον ὑπομείναντας συνῆλγον ἡμῖν, οὐ ὁμοδόξους μόνον, ἀλλὰ καὶ αἱρετικοὶ, καὶ Ἰουδαῖοι, Ἕλληνες, καὶ ὡς τῆς πόλεως κατὰ κράτος ἁλούσης, ὅπως ἐν θορύβοις καὶ ταραχαῖς καὶ ὀλολυγαῖς ἅπαντα ἦν. καὶ τοῦτο ἐπολεμᾶτο παρὰ γνώμην τοῦ εὐσεβεστάτου βασιλέως, νυκτὸς καταλαμβανούσης, ἐπισκόπων αὐτὰ κατισχολαζόντων, καὶ πολλαχοῦ στρατηγούντων, οἳ οὐκ ἠχὺ-

Quam multa tunc impie patrata.

* Hamb. mf. ἐπεισελθόντος . . . ἐξέβαλλον.

* Apud Chryſ. τῶν αἱμάτων.

---

1 In mſſ. Coiffin & Hamb. loco verbi græci ἦμεν, legitur ἄναι, quo retento in vulgatis Chryſoſt. additum eſt ἑλόμενοι, & latine verſum, *dicebamus non paratos eſſe*.

2 Apud Chryſoſt. græc. καὶ προείπομεν (in mſ. Hamb. προείπαμεν) ἑτοῖμοι δικάζεσθαι.

3 Vox græca οἴκων apud Bigot. deſideratur. Sozomenus lib. 8. c. 22. hunc tumultum circa baptiſterium περὶ βαπτιστήριον contigiſſe notans, quid tum acciderit conſulto ſilere ſe ait, *ne quis forte nondum initiatus ea ibi legas conſcripta*.

4 In vulgatis Chryſoſt. *cum populo & clero*. Ab exemplari Bigotii ut & Ambroſii Camald. abeſt & *clero*. Quod magis conſentaneum eſt iis, quæ ſupra n. 2. legimus, ubi Theophilus, archidiaconi CP. opera, omnem hujus urbis clerum ad ſe traxiſſe dicitur. Et ii quidem, qui adhuc Johanni adhærebant, preſbyteri ac diaconi, teſte Palladio cap. 8. pag. 85. *capti in carcerem detrudebantur*. Magis etiam ad commovendos animos idonea eſt hæc narrandi ratio, qua epiſcopi cum populo, nulla illorum habita reverentia, confuſi exhibentur.

5 Sive ut interpretatur Ambroſ. *noctis initio*. Fronto græce legens νυκτὸς καταλαβούσης, latine convertit, *profunda nocte*. Lectioni noſtræ favet Sozomenus lib. 8. c. 22. ubi id factum narrat κατὰ τὴν ἱερὰν νύκτα *circa ſacram noctem*. Tempus vero deſignat Palladius lib. 8. pag. 84. ſcil. *ſecundum vigiliam noctis*.

ἠχμάσατο καμπιδούκτορας ἀντὶ διακόνων προηγουμένους ἔχοντες. ἡμέρας δὲ γενομένης, πᾶσα ἡ πόλις ἔξω τῶν τειχῶν μετῳκίζετο ὑπὸ δένδρα καὶ νάπας, καθάπερ σποράδην διεσπαρμένα, τὴν ἑορτὴν ἐπιτελοῦντες.

A munus obeuntibus, quos non pudebat campiductores præeuntes pro diaconis habere. Ubi vero illuxit dies, omnis civitas extra muros demigravit, ſub arboribus & in ſaltibus, quaſi oves diſperſæ, diem feſtum celebrans.

Malum nec finem accepit, nec intra Conſtantinopolim ſtetit.

6. Ἔξεστιν ὑμῖν τὰ ἐντεῦθεν λογίσασθαι λοιπὸν ἅπαντα. ὥσπερ γὰρ προεφθέγξατο εἰπών, οὐκ οἷόν τε πάντα ἐπελθεῖν τῷ λόγῳ τὰ καθ' ἕκαστον γεγενημένα. καὶ τὸ δὴ χαλεπὸν, ὅτι τοσαῦτα καὶ τηλικαῦτα κακὰ οὐδέπω καὶ νῦν λύσιν ἔλαβεν, ἀλλ' οὐδὲ ἐλπίδα λύσεως· ἀλλ' ἐπιτείνεται καθ' ἑκάστην ἡμέραν τὸ δεινὸν, καὶ γέλως γεγόναμεν τοῖς πολλοῖς· μᾶλλον δὲ γελᾷ μὲν οὐδείς, κἂν μυρίας παράνομος ᾖ, θρηνοῦσι δὲ πάντες, ὅπερ ἔφην, τὸν καλοφῶνα τῶν κακῶν, τὴν καινὴν ταύτην παρανομίαν. τίς ἂν εἴποι τὰς τῶν λοιπῶν ἐκκλησιῶν ταραχάς; οὐδὲ γὰρ ἐντεῦθεν ἔστη τὸ χαλεπὸν· ἀλλὰ καὶ μέχρι τῆς ἑῴας ἔφθασε. καθάπερ γὰρ ἀπὸ τῆς κεφαλῆς πανοῦργου ῥεύματος ἐκχυθέντος τὰ λοιπὰ διαφθείρεται μέλη, οὕτω δὴ καὶ νῦν ὥσπερ ἐκ πηγῆς τῆς μεγάλης ταύτης πόλεως τῶν κακῶν ἀρξαμένων, οὕτω τὰ τῶν θορύβων πανταχοῦ προέβη, καὶ κληρικοὶ πολλαχοῦ ἐπανέστησαν ἐπισκόποις, καὶ λαοὶ οἱ μὲν διετμήθησαν, οἱ δὲ μέλλουσι, καὶ πανταχοῦ τῶν κακῶν ὠδῖνες, καὶ τῆς οἰκουμένης ἁπάσης ἀναξοπή.

6. Licet vobis ex his cetera omnia penſare. Nam, ut prædixi, omnia quæ acta ſunt ſingillatim ſermone perſequi impoſſibile eſt. Et quod ſane permoleſtum eſt, tot & talia mala ne nunc quidem finem acceperunt, ſed neque ea finiendi ſpes ulla affulget: verum augetur in dies malum, noſque multis ridiculi facti ſumus. Immo vero ridet nemo, quantumlibet perverſus ſit; B ſed, ut dixi, lugent omnes apicem malorum, inauditam hanc iniquitatem. Jam vero reliquarum eccleſiarum perturbationes quis eloquatur? Non enim hic ſtetit malum, ſed & in Orientem uſque pervenit. Nam ſicut a capite malo humore effuſo reliqua membra corrumpuntur; ita nunc quoque tumultus, ubi in hac magna civitate cœperunt, velut ex fonte in omnia loca proceſſerunt, & clerici [3] multis in locis inſurrexerunt in epiſcopos, & populi alii quidem diſciſſi ſunt, alii prope diem diſcindentur. Ubique malorum expectatio, & orbis totius ſubverſio.

7. Μαθόντες τοίνυν ἅπαντα, κύριοί μου τιμιώτατοι καὶ θεοσεβέστατοι, τὴν προσηκουσαν ὑμῖν ἀνδρείαν καὶ σπουδὴν ἐπιδείξασθε; ὥστε παρανομίαν τοσαύτην ἐπεισελθοῦσαν τοῖς ἐκκλησίας [1] ἀνασείλαι. εἰ γὰρ τοῦτο κρατήσειε τὸ ἔθος, καὶ ἐξὸν γήμαντι τοῖς βαλομένοις εἰς τὰς ἀλλοτρίας ἀπιέναι [2] ἐπαρχίας ἐκ τοσούτων διαστημάτων, καὶ ἐκβάλλειν ὃς ἂν ἐθέλοντα, κατ' ἐξουσίαν ἰδίαν πράττοντες ἅπερ ἂν ἐθέλωσιν, ἴσθι ὅτι πάντα οἰχήσεται, καὶ πόλεμός τις ἀκήρυκτος πᾶσαν ἐκπεδραμεῖται τὴν οἰκουμένην, πάντων πάντας τε βαλλόντων καὶ βαλλομένων. ἵνα σοὶ μὴ τοσαύτη συγχύσεις καταλείβῃ τὴν ὑφ' ἥλιον πᾶσαν, ἐπισεῖλαι παρακλήθητι τὸ μὴ οὕτω παρανόμως γεγονυῖαν ἀπόντων ἡμῶν, καὶ ἐκ μιᾶς μοίρας, καὶ οὐ παραιτησαμένων κρίσιν, μηδεμίαν ἔχειν ἰσχὺν, ὥσπερ οὐδὲ ἔχει τὴν οἰκείαν φύσιν, τοὺς δὲ τοιαῦτα παρανομήσαντας ἐλεγχομένους τῷ ἐπιτιμίῳ ὑποβάλλεσθαι τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς νόμοις. ἡμᾶς δὲ τοὺς οὐκ ἀλόντας, οὐκ ἐλεγχομένους, οὐκ ἀποδεχθέντας ὑπαδύνους, τῶν γραμμάτων τοῖς ὑπέρων δότε ἀπολαύειν συνεχῶς καὶ τῆς ἀγάπης, καὶ πάντων τῶν ἄλλων, ὥσπερ καὶ ἔμπροσθεν. εἰ δὲ βούλοιντο καὶ νῦν οἱ τὰ τοιαῦτα παρανομήσαντες ἐγκλήματα γυμνάζειν, ἐφ' οἷς ἡμᾶς ἀδίκως ἐξέβαλον, ὑπομνημάτων ἡμῖν δοθέντων ὑπ' ἐλιβέλλων, κατηγόρων φανέντων, δικαστηρίου καθίσαντος ἀδεκάστου, καὶ δικαστοῦ

7. Igitur, domini [4] mei maxime venerandi & religioſiſſimi, cum hæc ita ſe habere didiceritis, eam quæ vos decet fortitudinem ac ſtudium oſtendite, ut tanta iniquitas, quæ in eccleſias invaſit, reprimatur. Si enim hic mos invaluerit, ac licuerit cuivis, ex tantis intervallis, in alienas invadere provincias, & ejicere quos voluerit, & auctoritate ſua quodlibet agere, ſcitote omnia peſſum itura, & inexpiabile bellum quoddam in orbem incurſurum, omnibus omnes ejicientibus & viciſſim ejectis. Ne igitur tanta confuſio in omnem quæ ſub cælo eſt terram invadat, [6] rogo ut per epiſtolam denuntietis, ea quæ tam inique acta ſunt ab una parte, nobis abſentibus nec judicium detrectantibus, nullum habere robur, ſicut ex natura ſua nullum habent; & ut ii qui talia contra leges moliti ſunt, legum eccleſiaſticarum pœnis ſubjiciantur. Nos vero, qui nec convicti nec reprehenſi ſumus, nec rei demonſtrati, veſtris [5] litteris quam primum frui date, necnon caritate ac ceteris omnibus ut antea. Sin autem voluerint horum facinorum auctores proponere & explicare crimina, ob quæ nos injuſte ejecerunt, [6] datis nobis actis, libellis & accuſatoribus in medium prolatis, incorrupto judice ſedente, cauſam

Qui Innocentius his malis mederi debeat.

[1] Coiſſin mſ. ἀνατεῖλαι.
[2] Apud Chryſ. ἐπαρχείαν.

1 Loco verbi, *campiductores*, prætulit Ambroſ. Cam. *exercitus duces*, & Fronto *ſatellites* ſubſtituit. Apud Cangium autem *campiductor id eſt pugil, dux, ſeu capitaneus*. Antea deſideratur apud. Bigot. πρὸ ἀκολουθούντων· nec iſtud legit Ambroſ. Camald.

2 Ita mſſ. Hamb. & Coiſſin. At apud Pallad. παντοῦ, *ubique*. Deinde pro verbis ἢ λαοὶ οἱ μὲν διετμήθησαν, οἱ δὲ μέλλουσι, quæ a Bigotio e Medico exemplari expreſſe, ſic Ambroſius Camaldulenſis latine reddidit, *Populi partim abſciſſi ſunt ab Eccleſia corpore, partim præſcindendi exſpectantur*; in mſ. Coiſſin. legere eſt, ἢ λαοὶ διεχίσθησαν, οἱ δὲ μέλλουσι, in Hamburgenſi autem, ἐπισκόποις καὶ ἐπισκόποις, ἐπισκόποις καὶ ἐπισκόπων, ἢ λαοὶ μὲν διεχίσθησαν, οἱ δὲ μέλλουσι. Quare in his vulgatæ lectionis Chryſoſt. ἢ ἐπισκόποις ἐπισκόπων, ἢ λαοὶ μὲν λαῶν διεχίσθησαν, præſertim vox λαῶν nulla videtur auctoritate fulta.

3 Hac loquendi ratione utitur Chryſoſtomus, quia non ad Innocentium ſolum, ſed etiam ad epiſcopos Venetum Mediolanenſem & Chromatium Aquileienſem ſcribebat.

4 Græce apud Bigot. κυριακώτατοι, in vulgatis Chryſ. recent. παρακλήθητε, in Coiſſin. mſ. παρακλήθητι.

5 Bigotius. γράμμασιν loco edidit φραγμοῖς, latine tamen *litteris* retinuit. Apud illum deinde pro σωμάτων habetur σωμάδων, id eſt *de more*: quid non diſſimiliet. Totum hunc locum Ambroſius ita eſt interpretatus. *Nos autem . . . . eccleſiis noſtris juberis reddi: ut caritatis frui ac pace cum fratribus conjuncta poſſimus.*

6 In vulgatis Chryſoſt. *non dati nobis actis, neque libellis, neque manifeſtatis accuſatoribus*. Particulæ negantes, quæ ibid. in græco pariter exſtant, apud Bigotium & Ambroſ. Cam. abſunt, & rectius quidem, uti ex ſimili loco ſub finem n. 4. liquet.

dicemus ac defendemus, noſque oſtende-
mus, ut re vera ſumus, inſontes & mini-
me iis quæ nobis objiciuntur obnoxios. Nam
quæ modo ab illis facta, contra omnem
ordinem, contra omnes leges & canones
eccleſiaſticos. Et quid dico canones ec-
cleſiaſticos? Neque in gentilium judiciis,
immo neque in barbarico tribunali talia um-
quam acta ſunt; ac neque Scythæ, neque
Sarmatæ ita umquam judicarunt, judicium
ab una parte ferentes, abſente eo qui ac-
cuſatur, neque judicium, ſed odium ac ſi-
multatem recuſante, appellante judices in-
numeros, & extra culpam ſe eſſe dicente,
cum coram toto orbe terrarum crimina de-
pellere paratus ſit, atque in omnibus ſe in-
ſontem demonſtrare. Hæc igitur omnia
cum expenderitis, & a dominis meis piiſſi-
mis fratribus epiſcopis liquidius compereritis, veſtrum, quæto [1], erga nos ſtudium
interponite. Ita non de nobis tantum, ſed
& de communi eccleſiarum ſtatu bene me-
rebimini, mercedemque a Deo percipietis,
qui ob eccleſiarum pacem omnia jugiter fa-
cit. [2] Hæc ipſa (epiſtola) etiam ſcripta
eſt ad Venerium epiſcopum Mediolani & ad
Chromatium Aquileiæ epiſcopum. Vale in
Domino.

σόμεθα, καὶ ἀπολογησόμεθα, καὶ ἀποδείξομεν ἑαυτοὺς ἀνεύθυνους τῆς ἐπαγομένων ἡμῖν, ὥσπερ οὖν καὶ ἐσμέν. τὰ γὰρ νῦν * γεγλιμμένα παρ' αὐτῆς φάσης ἐκτὸς ἐστιν ἀκολουθίας καὶ παντὸς νόμου καὶ κανόνος ἐκκλησιαστικοῦ. καὶ τί λέγω κανόνος ἐκκλησιαστικοῦ; οὐδὲ ἐν τοῖς * ἔξω μὴν ἂν δικαστηρίοις τοιαῦτα ἐτολμήθη ποτὲ, μᾶλλον δὲ οὐδὲ ἐν βαρβαρικῷ δικαστηρίῳ, οὐδὲ Σκύθαι, οὐδὲ Σαυρόμαται ὅπως ἂν ποτε ἐδίκασαν, ἐκ μιᾶς μοίρας κρίναντες, ἀπόντος τοῦ αἰτιωμένου, παραιτουμένου δὲ κρίσιν, ἀλλ' ἀπέχθειαν, καλοῦντες δικαστὰς μείους, ἀνεύθυνον ἑαυτὸν εἶναι λέγοντος, καὶ τῆς οἰκουμένης παρόσης ἀποδείξασθαι τὰς αἰτίας, καὶ δεῖξαι ἑαυτὸν ἐν ἅπασιν ἀθῷον ὄντα. ταῦτα οὖν πάντα λογισάμενοι, καὶ παρὰ τῶν κυρίων μου τῶν ἀληθῶς ἄντων ἀδελφῶν ἡμῶν τῶν ἐπισκόπων σαφέστερον ἅπαντα μαθόντες, τιμὼ παρ' ἑαυτῶν ἡμῖν εἰσενεγκεῖν σπουδὴν παρακληθῆτε. ὅπω γὰρ ἐκ ἡμῖν μόνοις χαριεῖσθε, ἀλλὰ καὶ τῇ κοινῇ τῆς ἐκκλησίᾳ, καὶ τὸν παρὰ τοῦ Θεοῦ λήψεσθε μισθὸν, τὰ ὑπὲρ τιμὼ τῆς ἐκκλησίας εἰρηνικῶς πάντα ποιοῦντες διηνεκῶς. ἐρρωμένους εὐχόμεθα δέσποτα τιμιώτατε καὶ ὁσιώτατε. ἐγράφη δὲ αὕτη καὶ πρὸς Βενέριον ἐπίσκοπον Μεδιολάνων, καὶ Χρωμάτιον ἐπίσκοπον Ἀκυληίας. ἔρρωσο ἐν κυρίῳ.

* Hamburg. mſ. γεγραμμένα

* Idem mſ. ἐκτὸς δικαστηρίου

NOTA SEVERINI BINII.

a *Joannes*) Joannes Chryſoſtomus epiſcopus Conſtantinopolitanus per factionem Theophili Alexandrini epiſcopi, anno imperatricis Eudoxiæ, in exilium pulſus, & paulo poſt, ob populi ſeditionem, revocatus, ac rurſum, non multo poſt, per eamdem factionem ejectus, Innocentium papam, legatis, & literis miſſis, appellavit, ut pro ſua auctoritate, ſe inimicorum factione oppreſſum, tueretur, & eccleſiarum perturbationi proſpiceret. Per eoſdem etiam legatos reſcripſere quadraginta epiſcopi, qui Joanni communicabant, & clerus Conſtantinopolitanus. Innocentius rei indignitate vehementer commotus, ſynodo Romæ habita, communionem quidem utriuſque partis admiſit, ſed Theophili judicium irritum eſſe decrevit, & tyndum orientalium, & occidentalium, miſſis legatis, fieri oportere cenſuit. Legati infelix imperatores, & imperatrice agente, male accepti, & vexati, cum rec mandatorum expendendorum facultas eis permiſſa non eſſet, Romam reverterunt. Interim Joannes per diverſa loca raptatus moritur. Quibus omnibus Innocentius plurimum indignatus imperatori & imperatrici facis interdixit. Theophilum excommunicat, & depoſit Arſacium qui viventi Chryſoſtomo ſubſtitutus fuerat, etiam defunctum, exautoratum, e numero epiſcoporum excludit. Atticum ſuſpendit, & donec ejus cauſa cognoſcatur, Proclo Cyzici epiſcopo eccleſiam Conſtantinopolitanam regendam committit. Poſt vero, cum Arcadius & in Joannis calumniatores vindicaſſet, & abſolutionem pro ſe atque uxore efflagitaſſet, Innocentius reſcripſit. Confirmato animo accedite ad dominica ſymbola, jubete Joannis nomen ſacris tabellis inſcribi. Quæ enim adverſus Joannem geſta ſunt, nos auctoritate freti S. Petri eximii apoſtolorum principis, diſcuſſis cauſis docebimus ex animo ſanguinario proceſſiſſe. Sed de hac tota cauſa, vide Soz. lib. 6. Soz. lib. 8. Palladium & Gregorium Alexandrinum in vita Chryſoſtomi, præter Nicephor. l. 13. Bar. an. 404. n. 20. & ſeqq.

EPI-

1 Sen., *quid in illis ejus ſtudium atque operam interponere dignemini*. Apud Bigot. græce deeſt ὑμῖν, & pro παρακληθῆτε, exſtat παρακλήθητε.

2 Hic deſinit epiſtola in mſ. Colliſſ. Subnexa, quæ Mediceus codex aſſervat, videri poſſent Palladii verba, niſi iſtud, *Vale in Domino*, quo epiſtola claudituri etiam quæ antecedunt ad Innocentium pertinere perſuaderet. Hac de re non dubitans Ambroſius Camald. latine ita reddidit: *Sanctiſſimus ipſa & ad Venerium Mediolanenſem, & ad Chromatium Aquileiæ epiſcopum*. Et ex hoc quidem fine percipitur, qui cum Innocentio ſint *domini* illi, quos Chryſoſtomus initio Epiſtolæ numero 2. alloquatur. In Hamburgenſi tamen codice ut in Chryſoſtomi editionibus, claufula hujus loco, ſita exhibetur: ἐπεύχομαι ὑπὲρ ἐμοῦ καὶ ὑπὲρ ἐκείνων. *Vale & ora pro me domine reverendiſſime & ſancte frater*.

EPISTOLA

INNOCENTII PAPÆ I.

Ad Theophylum Alexandrinæ Eccleſiæ Epiſcopum.

Se a Johannis communione diſcedere non poſſe, niſi legitimo judicio damnetur. Theophylus ad canonicam ſynodum provocatur.

Ἀδελφὲ Θεόφιλε, ἡμεῖς καὶ σε ἴσμεν τὸν κοινωνικὸν καὶ τὸν ἀδελφὸν Ἰωάννην, ὡς καὶ ἐν προτέροις γράμμασι φανερὰν ἡμῶν τὴν γνώμην ἐποιησάμεθα. Ἵνα οὖν δὲ μὴ ἐκ τοῦ αὐτοῦ προαιρέσεως, πάλιν σοι τὰ αὐτὰ γράφομεν, καὶ ὁσάκις ἂν ἀποσείλῃς, ὅτι ἐὰν μὴ δέοντα κρίσις παραχαλυθῇ ἐπὶ τοῖς παγκαθῶς γεγραμμένοις, ἀμήχανον ἐστιν ἀλόγως ἡμᾶς ἀποσῆναι τῆς Ἰωάννου κοινωνίας. ὡς γὰρ εἰ θαρρεῖς σὺ τῷ κριτηρίῳ, ἀπάντησον τῇ κατὰ χεῖρον γεγραμμένῃ συνόδῳ, κἀκεῖ τὰς αἰτίας γυμνάσας ὑπομαρτύρου τοῖς Νικαίας κανόσιν, ἄλλον γὰρ κανόνα ἡ Ῥωμαίων οὐ παραδέχεται ἐκκλησία, ἀναντίῤῥητον τὴν ἀσφάλειαν ἔχῃς.

FRater Theophile, nos & te & fratrem Johannem habemus nobis communicantes, ſicut & in prioribus litteris * mentem noſtram manifeſtam fecimus. Ac ne nunc quidem ab eodem propoſito deſiſtentes, rurſum tibi eadem ſcribimus, & quotieſcumque ad nos reſcripſeris, fieri ſcilicet non poſſe, ut niſi congruum judicium ſubſequatur ſuper his quæ per ludibrium geſta ſunt, ſine ratione a Johannis communione diſcedamus. Tu igitur, ſi judicio confidis, ſiſte te ad ſynodum quæ ſecundum Chriſtum [2] fuerit, & ibi expoſitis criminationibus [3] ſub teſtibus Nicæni concilii canonibus, (alium enim canonem Romana non admittit eccleſia) ſecuritatem habebis contradictionis expertem.

Ex P. Couſtant pag 787. qui illam dedit ex Palladio in Dialog vitæ Jo Chryſoſt. Labbeus lectionem cautum dedit notavitque num. XXXI.

* Non extant.

EPISTOLA [4]

Ad Clerum & Populum Conſtantinopolitanum.

Eos ex ipſorummet ſententia conſolatus Innocentius, iniquam alterius epiſcopi in locum Johannis viventis ſubrogationem deplorat. Tum ſolos canones Nicænos recipiendos, aliosque qui eis adverſentur, repudiandos eſſe declarat. Demum ſignificat ſibi curæ eſſe ut œcumenica ſynodus congregetur.

Ἰννοκέντιος ἐπίσκοπος πρεσβυτέροις καὶ διακόνοις καὶ παντὶ τῷ κλήρῳ καὶ τῷ λαῷ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐκκλησίας, τοῖς ὑπὸ τὸν ἐπίσκοπον Ἰωάννην, ἀγαπητοῖς ἀδελφοῖς χαίρειν.

INNOCENTIUS epiſcopus presbyteris & diaconis, & univerſo clero ac populo eccleſiæ Conſtantinopolitanæ, qui ſunt ſub Johanne epiſcopo, dilectis fratribus ſalutem.

1. Ἐκ τῶν γραμμάτων τῆς ὑμετέρας ἀγάπης, ἃ τινα διὰ Γερμανοῦ τοῦ πρεσβυτέρου καὶ

1. EX literis caritatis veſtræ, quas per [5] Germanum presbyterum & Caſſianum

---

1 A Palladio, cui uni debetur, pagina 24. dialogi de vita Chryſoſtomi fine titulo aut inſcriptione infecta eſt. Ex interpretatione Ambroſii Camaldulenſis inter pontificias epiſtolas latine Romæ excuſa, & exinde in editionibus conciliorum recuſa fuit. Ejus ſcribendæ occaſionem ac tempus idem Palladius ibid. ſic docet. Paucis poſt diebus, quam Innocentius a Theophilo per Alexandrinum lectorem accepiſſet, eidemque reddidiſſet litteras, rurſum Theophili nomine in Urbem venerunt Petrus ipſius preſbyter & Martyrius eccleſiæ Conſtantinopolitanæ diaconus, aliam Theophili epiſtolam cum quibuſdam adverſus Johannem geſtis deferentes. Quibus perlectis Innocentius, cum nullas graves eſſe accuſationes comperiſſet, novos illos legatos cum hac altera epiſtola dimiſit. Unde illam non longo poſt ſuperiorem intervallo ſcriptam eſſe colligitur.

2 Bigotius præferens *cogitur*, ſequi videtur lectionem Georgii Alexandr. in vita Chryſoſtom. γενομένην pro γενησομένην exhibentis. Vertit Ambroſius Camald. *accurre ad ſynodum proxime in Chriſto celebrandam*: quod eum γενομένην legiſſe indicio eſt. Exiſtimat Tillemontius Innocentium de futura ſynodo velut certum loqui, quia Honorius, qui Romæ tum verſabatur, eam ab Arcadio petiturum ſe ſpopondiſſet. Verum ſi ſpem illam aliquando certam habuit hic papa, non diu habuit. Quippe circa menſem Malum hujus anni 404. ad Johannem ac ſocios reſcripſit, potentes ad malum ſibi obſtare, quominus ipſis opem ferre citius valeret. Quocirca Innocentium nihil hic aliud ſibi velle intelligimus, niſi ut Theophilum ad legitimam ſynodum provocet, *dicens debere aliam cogi ſynodum irreprehenſibilem Occidentalium & Orientalium*, ut loquitur Palladius pag. 23.

3 Ambroſ. Camald. iſtud ita interpretatur: *& illic juxta Nicæni canones & decreta contende. Aliter quippe*, His verbis, ut in epiſtolam 7. commodius exponetur. Theophilum Innocentius præmonet, eum Antiochenis canonibus fruſtra niti.

4 Deſcripta eſt ex Sozomeno, qui eam cum ſubſequenti epiſtola 12. e latino ſermone in græcum converſam nactus, utramque lib. 8. c. 26. edendam curavit. Inde ambas accepit poſtea Nicephorus Calliſti, & libro 13. c. 32. hiſtoriæ ſuæ inſeruit. Per hanc Innocentius litteris ſibi ab eodem clero Germani atque Caſſiani opera miſſis, adeoque anno 405. nonnihil jam procedente acceptis, reſcripſit. Quippe, ut Palladius pag. 26 & 27. narrat, Romam advenerunt Germanus & Caſſianus poſt Palladium, Palladius autem elapſo menſe poſt Cyriacum Synnadorum epiſcopum; qui quidem poſt legem anno 404. Novembris 18. die Conſtantinopoli promulgatam ex Oriente Romam contendere cœperat. Apud Sozomenum & Nicephorum inſcriptioni ἐπιστολὴ συνοδικὴ &c. nihil præmittitur. Quocirca titulus in editionibus conciliorum ei præfixus, in quo πρεσβυτέρου nomen Innocentio tribuitur, ut omni deſtitutus auctoritate, nihil valet, ut uſitatum tunc fuiſſe probetur πρεσβύτερος vocabulum. Idem dicendum & de epiſtola XII. in cujus titulo conciliorum editores & Innocentium πρεσβύτερον, & Johannem πρεσβυτεριανὸν de ſuo appellant.

5 Non alius videtur eſſe Germanus iſte ab eo, cujus Chryſoſtomus ſupra epiſt. 4. n. 3. meminit. Nec dubium quin Caſſianus ſit auctor collationum, in quibus Germanus ut ſocius frequens interloquitur.

num diaconum miſiſtis, ſcenam malorum, quam ob oculos poſuiſtis, anxia ſollicitudine cognovi, quantiſque calamitatibus & ærumnis fides laboret, repetita ſæpius lectione perſpexi. Quam quidem rem ſola patientiæ conſolatio ſanare poteſt. Dabit enim brevi Deus noſter finem tantis tribulationibus, & hæc juvabit toleraſſe. Enimvero hanc ipſam neceſſariam conſolationem in exordio litterarum caritatis veſtræ poſitam, propoſitum veſtrum laudantes, agnovimus multis teſtimoniis ad patientiam hortantibus confirmatam. Nam conſolationem, quam vobis per literas noſtras debebamus, litteris veſtris ipſi præveniſtis. Hanc enim Dominus noſter patientiam laborantibus præſtare ſolet: ut famuli Chriſti etiam in tribulationibus ſemetipſos conſolentur, apud ſe reputantes, ſanctis ea jam antea contigiſſe, quæ ipſi patiuntur. Sed & nos ex ipſis litteris veſtris conſolationem nobis mutuari poſſumus. Neque enim a doloris veſtri conſortio ſumus alieni; quippe qui affligimur in vobis.

Quam injuſte vivente Johanne epiſcopus eſt ſubrogatus.

2. Quis enim ferre poſſit ea quæ ab illis delinquuntur, quos præ ceteris decebat tranquillitatis ac pacis & concordiæ eſſe ſtudioſos? Nunc autem præpoſtero more ſacerdotes innoxii e ſedibus eccleſiarum ſuarum exturbantur. Quod quidem primus injuſte perpeſſus eſt frater & conſacerdos noſter Johannes epiſcopus veſter, cum nulla ratione fuiſſet auditus. Nullum crimen offertur, nec auditur. Et quodnam eſt hoc perditum conſilium? Ut non ſit, aut quæratur ulla ſpecies judicii, in locum viventium ſacerdotum alii ſubſtituuntur: quaſi qui ab hujuſmodi facinore auſpicati ſunt, aliquid recti aut habere, aut egiſſe, judicari poſſint. Neque enim talia umquam a patribus noſtris geſta eſſe comperimus, ſed potius prohibita; cum nemini licentia data ſit in locum viventis alium ordinandi. Nam reproba ordinatio honorem ſacerdotis auferre non poteſt: ſi quidem is epiſcopus omnino eſſe nequit, qui injuſte ſubſtituitur.

Qui canones recipiendi aut repudiandi.

3. Quod autem ad canonum observationem attinet, ſolis illis parendum eſſe di-

Κασιανῷ τῷ ὁσιωτάτῳ ἐπισκόπῳ, ἢ σκωλωὶ τῶν κακῶν, ἵνα μὴ πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἐθήκατε. ἐμμελείᾳ φροντίδι κατεμάθον, ὅσαις τε ἡ πίστις κάμνει ταλαιπωρίαις τε καὶ πόνοις, ἐπαναληφθεῖσάς πολλάκις τῇ ἀναγνώσει κατεῖδον· ὅπερ σφᾶγμα μόνη ἡ παράκλησις τῆς ὑπομονῆς ἰᾶται: δώσει γὰρ ὁ τάχει ὁ ἡμέτερος θεὸς ταῖς τοσαύταις θλίψεσι τέλος, καὶ ταῦτα συνοίσει συνεπιλαμβάνεσθαι. Ἀλλὰ γὰρ αὐτίκα ἡ ἀναγκαίαν παράκλησιν ἐν ἀρχῇ ἡ ἐπιστολὴ ἡ ἡμέτερα ἀγάπης κεμμύλιος, ἐγκωμιάζοντες ὑμῶν τὴν προθεσιν, ἐπεγνώκαμεν πολλοῖς πρὸς τὸ ὑπομένειν μαρτυρίας πεποιεῖσθαι· ἡ γὰρ ἡμετέρα παράκλησις, ἵνα ὠφελώμεθα ὑμῶν ἐπιστέλλαι, τοῖς ἡμετέροις γράμμασι προεφθάσατε. τυτίλῳ γὰρ τοῖς κάμνουσιν ὁ ἡμέτερος δεσπότης ὑπομονὴν παρέχειν εἴωθεν· ἵνα καὶ ἐν τοῖς θλίψεσι τυγχάνοντες ἑαυτοὺς οἱ τὰ χείρω δόλοι παραμυθῶνται, ἀναλογιζόμενοι ἐν ἑαυτοῖς, ἃ πρότερον γεγόνασι τοῖς ἁγίοις, ἅπερ αὐτοὶ πάσχουσι. καὶ ἡμεῖς δὲ ἐξ αὐτῶν τῶν ὑμετέρων γραμμάτων δυνάμεθα ὑμῖν παρασχεῖν παράκλησιν. ὑγὰρ τὰ συναλγεῖν ὑμῖν ἐσμὲν ἀλλόξυοι, ἐπειδήπερ καὶ ἡμεῖς κολαζόμεθα ἐν ὑμῖν.

2. Τίς γὰρ ἐνέγκοι δυνήσεται τὰ ἐξαμαρτανόμενα ὑπ' ἐκείνων, οὓς τινας ἐχρῆν μᾶλλον τῶν ἄλλων, τῆς εἰρήνης, καὶ αὐτῆς σπουδαστὰς εἶναι τῆς ὁμονοίας; νυνὶ δὲ ἐξηλλαγμένῳ τρόπῳ ἀπὸ τῆς προσηκούσης τοῖς ἰδίοις ἐκκλησίων ἐξωθοῦνται ἀθῷοι ἱερεῖς. ὁ δὴ καὶ πρῶτος ὁ ἀδελφὸς ἡμῶν καὶ συλλειτουργὸς Ἰωάννης ὁ ὑμέτερος ἐπίσκοπος ἀδίκως πέπονθε, μηδεμιᾶς τυχὼν ἀκροάσεως· ὁδὸν ἐγκλήματα ἐπιφέρεται, οὐδ' ἐσαχθεῖται· καὶ τίς ἡ ἀπηγορευμένη ἐπίνοια; ἵνα μὴ φανῇ κρίσεως χρῄζων, ἢ ζητηθῇ, εἰς τόπους ζώντων ἱερέων ἄλλοι ἀποκαθίστανται, ὡς δυναμένων τοῖς ἐκ πίστεως ἐλλιμμελήματος ὁρμωμένων, ὀρθῶς τι ἔχειν ἢ πεπρᾶχθαι ὑπό τινος κεκωλῦσθαι. οὐδὲ γὰρ πώποτε παρὰ τοῖς πατράσιν τοῖς ἡμετέροις τοιαῦτα τετολμῆσθαι ἐγνώκαμεν, ἀλλὰ μᾶλλον κεκωλῦσθαι, πρὶν δοῦναι εἰς τόπον ζώντος χειροτονεῖν ἄλλον δεδόσθαι ἐξουσίαν. ὑγὰρ χειροτονία ἀδόκιμος ἡ τιμὴν δύναται ἀφελέσθαι τοῦ ἱερέως, ἐπειδήπερ οὐδὲ ἐπίσκοπος δύναται εἶναι ἐκεῖνος, ὃς ἀδίκως ὑποκαθίσταται.

3. Ὅτι δὲ περὶ τῶν κανόνων παραφυλακῆς, τούτοις δεῖν ἕπεσθαι γράφομεν, οἵτινες ἐν Νικαίᾳ εἰσ-

---

1 Ab Acacio ſcil. epiſcopo Berææ, Theophilo Alexandriæ, Antioco Ptolemaidos & Severino Gabalorum, quos Conſtantinopolitani litteris ſuis arumnarum, quas patiebantur, auctores eſſe nominatim ſignificarunt.

2 Scil. concilio Sardicenſi can. 4. ubi in gratiam epiſcopi, qui Romanam ſedem appellaverit, ſancitur: *Alter epiſcopus in ejus cathedra, poſt appellationem ejus qui videtur eſſe depoſitus, omnino non ordinetur, niſi cauſa fuerit in judicio epiſcopi Romani diterminata.* Johannes autem etiam ſynodum appellans ejectus fuit, ut ipſe teſtificatur ſuprà epiſt. 4. n. 3. Canonem illum paulo aliis verbis laudat Ignatius patriarcha in epiſtola ad papam conciliumque Romanum apud Baron. ad ann. 861. Hoc ipſum, quod diſerte vetat ſynodus Sardicenſis, prohibitum videri poteſt & Nicæno canone 9. quo caveter, *ne in una civitate duo epiſcopi probentur exſtiterc.*

3 Nempe ut valeret adverſus Johannem quantumvis injuſte prolatum judicium, ac nullus ei daretur locus defenſionis, Theophilus Conſtantinopolim miſerat Antiocheni concilii canones pridem adverſus Athanaſium maxime conditos, quos inter Johannis inimici venditabant in primis quartum, a Palladio cap. 8. pag. 78. ſic relatum: *Si cui epiſcopi aut presbyteri, jure aut injuria depoſitus, per ſe redeat abſque ſynodo, talis non habeat amplius locum defenſionis, ſed abſolute expellatur.* Ipſa Antiocheni concilii verba iſta ſunt: Εἴ τις ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος καθαιρεθεὶς, ἢ παντελῶς ὁ δίκαιος ἢ ἀδίκως ὑπὸ τῆς ἰδίας συνόδου, ἢ ὑπὸ τῶν ἄλλων συνόδων ἢ πόλεων λαϊκὸς ὢν, ἀποκατασταθῆναι ἢ ἐπιτρέψῃ τοῖς ἐκκρίτοις, μηκέτι τὸν τόπον ἔχειν τῆς ἐκκλησίας, ἐν ᾧ ἐκρίθη, μηδὲ ἐκκλησιαστικὸν ἢ κοσμικὸν πρᾶγμα διοικεῖν, ἀλλὰ ἁπλῶς ἐκβάλλεσθαι. Ipſa Antiocheni concilii verba iſta ſunt: *Si quis epiſcopus a ſynodo depoſitus, vel presbyter vel diaconus a proprio epiſcopo, ſuorum collegarum ſuffragiis fuerit*, verba ἐκκρίτοις non ſatis accurate videtur reddidiſſe. Nam diaconi non eſt *ſacrum celebrare*: & liquet epiſcopos, presbyteros & diaconos depoſitis hoc canone interdici, non ſolum ne ſacrum celebrent, ſed ne quidquam miniſterii, ex quo dejecti ſunt, attingant. Quocirca Theodoretus lib. 5. hiſt. c. 34. tradit adverſarios Johannis pœnas ab eo exegiſſe non jam falſorum criminum, ἀλλ' ὧν ἐπεβούλευσεν λαικὸς ὤν, *ſed eorum poſt depoſitionem miniſterii.*

Tum de canonum Johanni ob eorum auctoritate orta eſt controverſia, *alii*, inquit Palladius pag. 70. *condemnibus eos orthodoxorum eſſe, aliis Arianorum eſſe demonſtrantibus.* Qua occaſione Elpidius ibid. pag. 80 lepide dixiſſe fertur Imperatori. *Subſcribant fratres noſtri Acacius & Antiochus ejuſdem ſe eſſe fidei, ac eos qui canones ediderunt, quos tanquam ab orthodoxis editos prædicant, & ſoluta controverſia eſt.* Eamdem controverſiam ad ſe delatam Innocentius nunc dirimit, ac docet canones illos hæreticorum eſſe, non quod Antiocheno concilio defuerint omnino orthodoxi, ſed quod Arianos Athanaſii adverſarios primas in eo tenuiſſe in conſeſſo ſit: atque hujus rei teſtis eſt prolatus canon, qui conſulto ad omnem reſtitutionis ſpem Athanaſio auferendam editus fuerat.

ἀσεβεῖς, οἷς μόνοις ὀφείλει ἐξακολουθεῖν ἡ καθολικὴ ἐκκλησία, καὶ τούτους γνωρίζειν. εἰ δὲ ἕτεροι τινὲς τῶν προσφέρονται, οἵ τινες ἀπὸ τῶν κανόνων τῶν ἐν Νικαίᾳ διαφωνῶσι, καὶ ὡσὰν αἱρετικῶν ἐλέγχονται συντεταχθαι, ὅτι παρὰ τῶν καθολικῶν ἐπισκόπων ἀποβάλλονται. τὰ γὰρ ὑπὸ τῆς αἱρετικῆς διορθοῦσθαι, ταῦτα οὐκ ἔστι τοῖς καθολικοῖς κανόσι προσάπτειν. ἀεὶ γὰρ διὰ τῆς ἐναντίων καὶ ἀθέσμων, τῶν ἐν Νικαίᾳ μειοῦν βούλεται ἐθέλουσιν· ἃ μόνον οὐ λέγομεν τούτους μὴ δεῖν ἐξακολουθεῖν, ἀλλὰ μᾶλλον αὐτοὺς μετ' αἱρετικῶν καὶ σχισματικῶν δογμάτων εἶναι κατακρίτους, καθάπερ καὶ πρότερον γέγονε ἐν τῇ Σαρδικῇ συνόδῳ ὑπὸ τῆς παρ' ἡμῶν ἐπισκοπῆς. τὰ γὰρ καλῶς πραχθέντα κατακρίνεσθαι μᾶλλον προσῆκεν, ἢ ἀντικεῖσθαι τῆς κανόνων γνώμῃσι ἔχειν τινὰ βεβαιότητα, ἀδελφοὶ τιμιώτατοι.

4. Ἀλλὰ τί κατὰ τῆς τοιούτων νῦν ἐν τῷ παρόντι ποιησώμεθα; ἀναγκαία ἐστὶ διάγνωσις συνοδικὴ, ἣν καὶ πάλαι ἐφημῶν συνάθροισεν. μόνη γὰρ ἔστιν ἥτις δύναται τὰς κινήσεις τῶν τοιούτων κατασεῖσαι καταγίδων. ἧς ἵνα τύχωμεν, χρήσιμον τὸν ὑπερτίθεσθαι τὴν ἰατρείαν τῇ βουλήσει τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν. πάντα ὅσα νῦν τῷ φθόνῳ τοῦ διαβόλου πρὸς τὴν τῶν πιστῶν δοκιμασίαν τεπίρανται πραιωθήσεται. ὧδε ὀφείλομεν τῇ ἐρρότητι τῆς πίστεως παρὰ τοῦ κυρίου ἀπελπίσαι. καὶ γὰρ ἡμεῖς πολλὰ σκεπτόμεθα, ὅν τρόπον ἡ σύνοδος οἰκουμενικὴ συναχθείη. ὅπως τῇ βουλήσει τοῦ Θεοῦ αἱ παρεχώδεις κινήσεις παύσωνται. ὑπομείνωμεν οὖν τὸν, καὶ τὴν τείχει τῆς ὑπομονῆς ὀχυρώμενοι, ἐλπίσωμεν πάντα τῇ βοηθείᾳ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἀποκατασταθῆναι. πάντα δὲ, ὅσα ὑμᾶς ὑφίσασθαι εἰρήκατε, καὶ πρότερον συνδραμόντων εἰς τὴν Ῥώμην τῶν ἡμετέρων συνεπισκόπων, εἰ καὶ τὰ μάλιστα διαφορους χρόνους, τουτέστι Δημητρίου, Κυριακοῦ, Εὐλυσίου καὶ Παλλαδίου, οἵ τινες συνίσασι μεθ' ἡμῶν, τελείᾳ ἐρωτήσει μεμαθήκαμεν.

A cimus, qui Nicææ definiti ſunt; quos ſolos [1] ſectari & agnoſcere debet Eccleſia catholica. Sin autem a quibuſdam alii proferantur, qui a Nicænis canonibus diſſentiant, & ab hæreticis compoſiti eſſe arguantur, hi ab epiſcopis catholicis reiiciuntur. Nam quæ ab hæreticis ſunt excogitata, ea catholicis regulis adjungere non licet. Quippe illi per contraria & illicita placita perpetuo id agunt, ut Nicænorum patrum ſententiam labefactent. Hos igitur canones non ſolum non ſequendos, verum etiam una cum hæreticis & ſchiſmaticis dogmatibus condemnandos eſſe dicimus, quemadmodum etiam in Sardicenſi ſynodo jam condemnati ſunt [2] ab epiſcopis qui nos præceſſerunt. Satius enim fuerit ea quæ [3] recte facta ſunt condemnari, quam ea quæ contra canones acta ſunt ullam firmitatem obtinere, fratres cariſſimi.

Una œcument. ca ſynodo mala ſanari poſſe.

4. Sed quid adverſus iſta in præſenti faciamus? Neceſſaria eſt cognitio ſynodi, quam & jam pridem congregandam eſſe diximus. Ea enim ſola eſt, quæ hujuſmodi tempeſtatum motus ſedare poſſit. Quam ut conſequamur, utile fuerit interim horum malorum medicinam a voluntate Dei magni & Chriſti ipſius Domini noſtri exſpectare. Omnia, quæ nunc per invidiam diaboli ad fidelium probationem conturbata ſunt, pacabuntur. Nihil non debemus per firmitatem fidei a Domino ſperare. Nam & nos diu multumque cogitamus, quonam modo œcumenica ſynodus congreganda ſit, ut turbolenti motus Dei nutu tandem conquieſcant. Suſtineamus igitur aliquantiſper: & vallo patientiæ communiti, cuncta auxilio Dei noſtri reſtituenda ſperemus. Omnia porro, quæ vos perferre dixiſtis, jam antea a coepiſcopis noſtris, qui Romam licet diverſis [4] temporibus confugerunt, id eſt Demetrio, Cyriaco, Eulyſio & Palladio, qui nobiſcum ſunt, accurata interrogatione didicimus.

* Lab. παραμεθήκαμεν.

EPI-

1 Præter illos, inquit Paſchaſ. Queſnellus Diſſert. 12. ad calcem operum Leonis c. 2. etiam *Sardicenſes recipiebat Innocentius, ſed habitos pro Nicænis, eorumque nomine decretos ac veſtitos.* Et ex eo quidem, quod ille pontifex de Sardicenſi ſynodo Antiochenos canones condemnante proxime ſubjicit, perſpicuum eſt ab ipſo recipi quæ Sardicæ geſta ſunt. Sed cum illa laudet proprio *Sardicenſis ſynodi* nomine: Sardicenſes canones ut a Nicænis diſtinctos, non ut *pro Nicænis habitos eorumque nomine veſtitos*, ab eo receptos eſſe non minus manifeſtum eſt. Quocirca Innocentium ita intelligimus ſolos Nicænos canones ſectandos prædicare, non ut rejiciantur aut ſpernantur qui cum illis conſentiant, ſed ii tantum qui diſſentiant: *quantam*, inquit & Leo epiſt. 96. ad Pulcheriam n. 2. *contra ſtatuta canonum paternorum, quæ ante longiſſima ætatis annos in urbe Nicæna ſpiritualibus ſunt fundata decretis, nihil unquam audere conceditur; ita ut ſi quis diverſum aliquid decernere velit, ſe poſſit minuat, quam illa corrumpat.* Certe Nicæna ſynodi velut appendix Sardicenſis cenſeri poteſt, utpote cui præfuit Oſius, qui Nicæa vel principe vel inter primarios præſules conſederat, & in qua eadem fides ſtabilita, eademque hæreſis proſtigata eſt. Damaſo pontifice, ut ſupra ſecundum Athanaſium obſervavimus, ne cuiquam imponerent Ariani, qui *varia ſynodorum nomine comminiſcebantur*, Romæ alliſque in locis diverſa celebrata ſunt concilia, in quibus ſancitum eſt, *ut nulla deinceps in Eccleſia catholica nominaretur ſynodus præter unam Nicænam.* Quantum autem Athanaſii intereſſet, ut Sardicenſis ſynodi minime levaretur auctoritas, nemini eſt incompertum.

2 Non oppoſitis quidem canonibus aut decretis, ſed geſtis contrariis, dum Athanaſium alioſque epiſcopos, nulla prædictorum canonum habita ratione, in communionem admiſſos, in ſedes ſuas reſtituerunt. Hanc explicationem non de noſtro commiſiſcimur ipſi, ſed ſuppeditat Palladius pag. 78. ubi allato Antiocheni concilii canone 4. adjungit: *Et hic quidem canon, ut impius ab impiis editus, in Sardicenſi concilio a Romanis, Italis, Illyriis, Macedonibus atque Græcis abrogatur, quando Liberius aus Julius* (tunc eccleſiæ præerat Julius) *Conſtantii principatu in communionem admiſit Athanaſium & Marcellum Galatam, propter quos & hic canon factus fuerat.*

3 Legendum videtur græce κακῶς aut οὐκαλῶς: adeoque hic reſtituendum *quæ male*, vel *non recte acta ſunt.*

4 Diverſa tempora, quibus epiſcopi illi Romam confugerunt, Palladius pag. 10. & 26. notat.

EPISTOLA

HONORII IMPERATORIS ad Arcadium Auguſtum.

Ὀνωρίου αὐτοκράτορος πρὸς Ἀρκάδιον Βασιλέα.

Ut Synodum Theſſalonicæ cogi, eoque Theophilum ſe conferre jubeat.

TErtio jam ſcribo ad manſuetudinem A tuam, rogans ut quæ ex compacto contra Johannem Conſtantinopolitanum epiſcopum geſta ſunt, emendentur: &, ut videtur, nondum eſt perfectum. Quare denuo ſcripſi per hoſce epiſcopos & presbyteros, de pace eccleſiaſtica, per quam & noſtrum Imperium pacem obtinet, valde ſollicitus, ut jubere digneris Orientis epiſcopos Theſſalonicæ convenire. Etenim noſtri Occidentis epiſcopi, cum elegiſſent viros qui ad malum & mendacium declinare neſciant, miſerunt epiſcopos quinque, presbyteros duos, & diaconum unum magnæ eccleſiæ Romanæ, quos omni honore digneris velim: ut ſi Johannem jure expulſum B eſſe perſuaſum eis fuerit, doceant me ab ejus communione recedere; aut ſi coarguerint Orientis epiſcopos [2] prava animi voluntate agi, ab eorum te communione avertant. Quænam enim ſit Occidentalium de Johanne epiſcopo ſententia (ut compertum habeas,) ex omnibus epiſtolis, quæ ad me ſcriptæ [3] ſunt, duas [4] ſubjeci id quod ceteræ continentes, unam Romani, alteram Aquilejenſis epiſcopi. Porro hoc ante omnia obſecro clementiam tuam, Theophilum Alexandriæ epiſcopum, qui omnium malorum auctor eſſe dicitur, vel nolentem ſe ſiſtere jubeas: ut nihil obſtet, quominus epiſcoporum qui adfuerint ſynodus con- C venientem temporibus noſtris pacem ſanciat.

Τρίτον γράφω πρὸς τὴν σὴν ἡμερότητα, αἰτῶν ἵνα διορθώσεως τύχῃ τὰ κατὰ τὴν συνοδικὴν τοῦ ἐπισκόπου Ἰωάννου τῆς Κωνσταντινουπολιτῶν· καὶ ὡς ἔοικεν ἐκλύουσαι. ὅθεν πάλιν ἐπιστέλλω διὰ τῶν ἐπισκόπων καὶ πρεσβυτέρων, πάνυ φροντίζων τῆς ἐκκλησιαστικῆς εἰρήνης, δι' ἧς καὶ ἡ ἡμῶν εἰρηνεύεται βασιλεία, ἵνα καταξιώσῃς προσάξαι ἐν Θεσσαλονίκῃ συνελθεῖν τοὺς τῆς Ἑῴας ἐπισκόπους. ἢ γὰρ οἱ τῆς ἡμετέρας Ἑσπερίας ἐπίσκοποι, ἐκλεξάμενοι ἄνδρας ἀκλινεῖς πρὸς κακίαν καὶ ψεῦδος ἀπεστάλκασιν ἐπισκόπους μὲν πέντε, πρεσβυτέρους δὲ δύο, διάκονον δὲ ἕνα τῆς μεγίστης ἐκκλησίας Ῥωμαίων, ὧν φροντίσαι παντοίαις τιμαῖς καταξίωσον, ἵν' εἰ μὲν πεισθῶσιν ὅτι περ δικαίως ἐκβέβληται ὁ ἐπίσκοπος Ἰωάννης, διδάξωσί με ἀποσῆναι τῆς αὐτῶν κοινωνίας· ἢ ἐλέγξαντες ἐθελοκακοῦντας τοὺς τῆς ἀναπλήσεως ἐπισκόπους, ἀποστρέψωσί σε τῆς αὐτῶν κοινωνίας. τίνα γὰρ ἐστὶν ἃ φρονοῦσι περὶ τοῦ ἐπισκόπου Ἰωάννου οἱ δυτικοί, ἐκ πασῶν τῶν ἐπιστολῶν τῶν πρός με γραφεισῶν ὑπέταξα δύο ἰσοδυναμούσας ταῖς πάσαις, τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Ῥώμης καὶ Ἀκυληίας. τοῦτο δὲ παρακαλῶ τὴν σὴν ἡμερότητα πρὸ πάντων, καὶ ἄκοντα τὸν Ἀλεξανδρείας Θεόφιλον παρεῖναι δικαίωσον, δι' ὃν μάλιστα λέγεται ἅπαντα τὰ κακὰ γεγονέναι· ἵνα εἰς μηδὲν ἡ τῶν παραγνωμόνων ἐπισκόπων ἐμποδισθεῖσα σύνοδος τὴν πρέπουσαν τοῖς καιροῖς ἡμῶν εἰρήνην βραβεύσῃ.

EPI-

---

1 Cum Honorius, Innocentii litteris provocatus, ad Arcadium de Johannis cauſa bis jam ſcripſiſſet, nec proſeciſſet quidquam, petiit ab Innocentio ſibi mitti epiſcopos quinque, presbyteros duos & diaconum unum, qui tertiam epiſtolam ad fratrem ferrent. Miſſi ſunt Æmilius Beneventi epiſcopus, Cythegius & Gaudentius (forte Brixianus epiſcopus,) neonon presbyteri Valentinianus & Bonifacius, ipſe, ut videtur, qui Zoſimo papæ ſucceſſit. Ceterorum nomina Palladius tacet, ſed cum eis Conſtantinopolim profectos eſſe docet Cyriacum, Demetrium, Palladium & Eulyſium. Epiſtolam hanc uni Palladio, qui eam dialog. pag. 29. inſeruit, debemus acceptam. Latinam ejus interpretationem ex Ambroſio Camaldulenſi repetitam Baronius ad annum 405. recudendam curavit. Circa vernum tempus anni 406. videtur ſcripta.

2 Verbum græcum ἐθελοκακοῦντας, quod proprie de militibus dicitur, qui vires conſulto non exſerunt, ut adverſarius vincat, ad eos recte aptatur epiſcopos, qui Theophilo cum canones poſſent opponere, ultro ceſſerunt, ut Johannem injuſte opprimere valeret.

3 Quæ uncinis incluſa ſunt, ne anceps ſententia pendeat, ſupplenda duxi. Integrior non eſt apud Ambroſ. Camald. qui hic ſubdit, *Ex omnibus forme epiſtolis, quas ad me frequentes dederunt, ex his duas idem continentes quod reliqua ſubdidi*. Palladius pag. 28. tradit Innocentium, cum varias epiſtolas accepiſſet, ad Honorium ſcripſiſſe, ὑποτάξαι καὶ μέρος τῶν γραμμάτων ἅπασιν, ac ſubjeciſſe ſingillatim quid illa littera continerent, ubi litterarum ſingularum *virtutem* ſeu ſummam dumtaxat expreſſam innuit. Sed ex hoc loco colligitur, non tantum ſingularum litterarum ſummam, ſed & ipſaſmet litteras aut earum exempla ſimul ad ipſum miſſe deſtinata.

4 Non tantum Honorii imperatoris, Innocentii Romani epiſcopi, & Chromatii Aquileienſis, ſed & Venerii Mediolanenſis & aliorum litteras ſimul iisdem legatis traditas fuiſſe Palladius pag. 31. ſcribit. At Honorius Innocentii & Chromatii ſcripta pridem ad ſe miſſa, non quæ illi de integro ad Arcadium mittebant, ſeu quæ ipſe nomine ſuo deſtinabat, non quæ alii data occaſione iisdem adjunxerant, memorare ſatis habuit.

EPISTOLA [1]

Johannis Chryſoſtomi Epiſcopi ad Innocentium Papam.

Illius erga ſe paternum affectum & ſummam in rebus afflictis vigilantiam laudat, & ut hoc ſtudium non remittat, iterum atque iterum obteſtatur.

Γνησιωτάτῳ ἐπισκόπῳ Ῥώμης Ἰωάννης ἐν κυρίῳ χαίρειν.

A INNOCENTIO Romanæ civitatis epiſcopo JOHANNES in Domino ſalutem.

1. Τὸ μὲν σῶμα ἡμῶν ἐν ἑνὶ ἵδρυται χωρίῳ, τῆς δὲ ἀγάπης τὸ πτερὸν πανταχοῦ τῆς οἰκουμένης περίπταται. ὅθεν κἂν ἡμεῖς ὁδοῦ τοσαύτης διαστήματι μέσοι, πλησίον τῆς ἀλληλείας ὑμῶν ἐσμεν· καὶ καθ' ἑκάστην ὑμῖν συγγινόμεθα τὴν ἡμέραν, ὀφθαλμοῖς τοῖς ἐκείνης βλέποντες ὑμῶν τὸ ἀνδρεῖον καὶ ψυχῆς, τὸ γνήσιον καὶ ὁμαθίσεως, τὸ στερρὸν, τὸ ἀπερίτρεπτον, καὶ πολλὴν ὑμῶν παράκλησιν καὶ ὁμόρροπον καὶ μόνιμον. ὅσῳ γὰρ τὰ τῆς κυμάτων ἐπὶ πλεῖον αἴρεται, καὶ πλείους ὤφελον καὶ σπιλάδες φύονται, καὶ φολλαὶ αἱ κατηγίδες, τοσούτῳ καὶ τὰ τῆς ἀγρυπνίας αὔξει B τὴν ὑμετέραν· καὶ οὐκ ὁδοῦ μῆκος τοσοῦτον, οὐ χρόνου πλῆθος, οὐ δυσκολία πραγμάτων ὑπτίους ὑμᾶς παρεσκεύασε· ἀλλὰ μίμησθε μιμούμενοι τοὺς ἀρίστους τῆς κυβερνήσεως, οἳ τότε μάλιστα διεγείρονται, ὅταν ἴδωσι τὰ κύματα κορυφούμενα, καὶ θάλατταν ἐπὶ μεῖζον φερομένην, πολλὴν τῆς ἰδάτων τὸν πάτταλον, βαθυτάτην δὲ ἡμέραν νύκτα,

1. COrpus quidem noſtrum uno tenetur loco: ſed caritati pennæ ſunt, quibus per univerſum orbem circumvolitat. Unde licet tanta itineris intercapedine ſeparati, veſtræ tamen pietati proximi ſumus, & vobiſcum quotidie verſamur, caritatis oculis intuentes animi veſtri fortitudinem, ſinceram affectionem, conſtantiam quæ mutari neſcit, & continuam ac ſtabilem ad nos abunde conſolandos propenſionem. Quanto enim fluctus extolluntur altius, quo plures ſcopuli, ſeu procellæ ac tempeſtates excitantur, tanto & vigilantia veſtra augetur: neque vos itineris tanta diſtantia, aut intervallum temporis, aut negotiorum difficultas ſegniores facere potuit: ſed optimos conſtanter imitamini gubernatores, qui tunc maxime vigilant, quando fluctus elevari, mare intumeſcere, multas in navim aquas inundare, profundiſſimamque interdiu noctem ingruere viderint. Caritate ut quæ præſentes ſumus. Innocentii vigilantia

2. Διὸ καὶ χάριτας ὑμῖν ἴσμεν πολλάς. καὶ ἐπιθυμοῦμεν μὲν καὶ παρὰ σοῦ ὑμῖν πέμπειν γράμματα, ἡμῖν αὐτοῖς τὸ μέγιστον παραμυθούμενοι. Ἀλλ' ἐπειδὴ τοῦτο ἀφῃρήμεθα παρὰ τῆς τόπου ἐρημίας, οὐδὲ γὰρ μόνον τῆς ἐκεῖσε ἀφικνουμένων, ἀλλ' οὐδὲ τῆς ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς οἰκουμένῃ διατριβόντων, δύσκολον ἂν τις ῥᾳδίως ἡμῖν συγχωρήσαιτο, διά τε τὸ πόρρω καὶ ἔσχατος αὐτὸς ἐσχατιᾶς κεῖσθαι τὸ χωρίον, ἐν ᾧ καθειργμεθα, καὶ ὁμοῦ τῆς λῃστικὸν φόβον πᾶσαν ἀποτειχίζοντα τῆς ὁδοῦ· παρακαλοῦμεν ἐλεεῖν μᾶλλον ἡμᾶς τῆς μακρᾶς σιγῆς, καὶ ῥᾳθυμίαν ἐντεῦθεν κατεγνωσκέναι ἡμῶν. ὅτι γὰρ ἐκ ὀλιγωρίας ἐσιγήσαμεν. ἐπιλαβόμενοι ὁμοῦ πολλοῦ τοῦ χρόνου νῦν τοῦ τιμιωτάτου καὶ ἀγαπητοῦ Ἰωάννου τοῦ πρεσβυτέρου, καὶ Παύλου τοῦ ὁμοδούλου, καὶ γράφομεν, καὶ εὐχαριστοῦντες ὑμῖν ὑπολαμβάνομεν, ὅτι πατρὸς C 2. Eapropter multas vobis habemus gratias. Et deſideraremus quidem crebras ad vos mittere litteras, id quod nobis ipſis maximo foret ſolatio: verum quia nobis hoc denegat ſolitudo loci, ac neque [2] facile pervenire ad nos valeant non modo ii qui pergere illuc velint, ſed & qui in vicino habitant; tum quia locus, in quo verſamur, remotus eſt & in extremis finibus ſitus, tum quia vias omnes occupat [*] latronum terror: precamur ut diuturnum ſilentium noſtrum veſtram in nos potius commiſerationem commoveat, quam ut ob hoc negligentiæ nos condemnetis. Neque enim ex contemptu ſiluimus. Nunc autem, ubi poſt multum temporis intervallum venerabilem ac dilectum [3] Johannem presbyterum Cur ei Johannes raro ſcribat. [*] Ifauroru

[1] Ex editione Operum Chryſoſtomi, ubi epiſtolis ipſius præmittitur, a Baronio ad annum 406. ut & a pontificiarum epiſtolarum aut conciliorum editoribus repetita, a nobis autem ad vetus exemplar Hamburgenſe recognita eſt. Eam a ſe *tertio exilii anno*, adeoque anno 407. ſcriptam eſſe Chryſoſtomus infra n. 4. teſtificatur. Exinde etiam ſequitur, ut ante menſem Julium ſcripta ſit, ſi Chryſoſtomus primum exſilii ſui annum ab eo die, quo Cucuſum perductus eſt, ad eumdem anni ſequentis revolutum diem recenſeat, non tertium vulgari computandi ratione a triplici conſulum mutatione appellet.

[2] Antiqua interpretatio, *neque facile ad vos pervenire valent qui nobiſcum agunt, vel etiam qui in vicino habitant*, a Chryſoſtomi mente aberrat. Præferendam cenſemus recentiorem, quæ effertur in hunc modum: *neque facile ad nos pervenire valent qui iſtuc tergunt* (ſupple, *a remotioribus locis*,) *ſed nec ii qui in vicino habitant*, quippe Chryſoſtomus litterarum ſuarum raritatem inde excuſat, quod rari ſint qui illuc ubi degit pergant, quemadmodum in epiſtola 36. ad Maronem apertius enuntiat his verbis: *Cuperemus autem crebrius quoque ad te literas dare: verum id tum ob itineris difficultatem, tum ob eorum qui iter hoc ſuſcipiant raritatem, haud facile eſt.* Num de Arabiſſo, an de Cucuſo hæc dicat, illis quidem locis non eſt exploratum: ſed Cucuſo iſta congruere liquet ex hac epiſtola ipſius 25. ad Elpidium exordio: *Illud quidem vellemus, nobis ad te quam ſæpiſſime literas dare licere: ſed hoc nobis adimitur propterea, quod nemo ad nos crebro accedat. Nam & oppidi hujuſce ſolitudo, & latronum metus eam augent, denique anni tempus itinera intercludens*, CUCUSUM *ex omni parte inviam reddit.*

[3] Hunc Johannem ejuſque ſocium Paulum tum epiſt. 148. Cyriaco, Demetrio, Palladio & Eulyſio epiſcopis, tum epiſt. 168. Probæ matronæ Romanæ commendat.

& Paulum diaconum excipere nobis datum A eſt, & ſcribimus, & gratias agere non ceſſamus, quod veſtra in nos benevolentia & ſtudio etiam parentum in liberos amorem ſuperaſtis.

Innocentii pia ſtudia ab impiis fruſtrata.

3. Et quidem per veſtram pietatem non ſtetit, quominus convenienter emendarentur omnia, & malorum colluvio ac ſcandala tollerentur, gauderentque eccleſiæ tranquilla & ſincera pace, ac proſpere fluerent omnia, & contemtæ leges aut patrum conſtitutiones violatæ [1] vindicarentur. At quoniam nihil horum re ipſa conſequi licuit, cum ii qui priora auſi ſunt, adhuc in impiis operibus perſeverent: nolo equidem omnia, quæ interim ab his patrata ſunt, B ſingillatim recenſere: horum quippe narratio non ſolum epiſtolæ, ſed & hiſtoriæ modum excederet. Ceterum veſtram oro vigilantiam, ut quamvis illi tumultibus omnia repleverint, ac morbis laborent inſanabilibus & a pœnitentia alienis, [2] vos qui curare illa ſtatuiſtis, tam præclari operis conſiderata magnitudine, ne malis cedatis; neve animum deſpondeatis. Nunc etenim nobis incumbit pro toto pene orbe laborandum, utpote pro eccleſiis * dejectis, pro diſperſis populis, pro cleris divexatis, pro epiſcopis fugatis & pro violatis patrum conſtitutionibus. Et idcirco iterum atque iterum ac ſæpius veſtram rogamus diligentiam, ut quanto major eſt tempeſtas, tanto majus exhibeatis ſtudium. Speramus enim fore, ut ampliore hoc ſtudio res corrigantur. At ſi id minus evenerit; certe perfectam apud benignum Deum coronam habetis, & afflictis non parva erit conſolatio veſtræ caritatis intenſior ſollicitudo.

Ut pro Eccleſiæ ſalute laborato non deſinat.

* vobis

* ſeu ſolo æquatis.

Johannes tertio jam anno exſul: ejus ærumnæ & conſolatio.

4. Nam & nos, qui tertium jam hunc annum in exſilio verſamur, fami, peſti, bellis, obſidionibus continuis, incredibili ſolitudini, quotidianæ neci & Iſauricis gladiis expoſiti, non mediocriter excitat & conſolatur continuus ac ſtabilis veſtræ dilectionis affectus [3] veſtraque in loquendo ſumma libertas, necnon ſingularis ea oblectatio, quam de ſincera caritate veſtra percipimus. Hic nobis murus, hæc ſecuritas, hic portus expers fluctuum, hic innumerabilium bonorum theſaurus, hæc lætitiæ ac multimodæ voluptatis cauſa; & ſi in deſertiorem, quam ſit iſte, locum iterum [4] abigemur, non parvam hanc habentes afflictionum noſtrarum conſolationem abire parati ſumus.

* Hamburg. mſ. φιλοτερψεως

* φιλοσέργως ἀτεκμήρτως τῇ περὶ ἡμᾶς διοικήσει καὶ σπουδῇ.

3. Καὶ τὸ μὲν εἰς ἀλλήλους ἦκον τῆς ὑμετέρας, τὸ πρὸ πάντων διορθῶσαι εὐλαβοῦς ἅπαντα, καὶ ὁ φόρυβος τῆς κακῶν καὶ τὰ σκάνδαλα ἀνῄρητο, καὶ αἱ ἐκκλησίαι εἰρήνης ἀπήλαυσαν, καὶ λιμνὴ γαλήνης, καὶ πάντα κατὰ ῥοῦν φέροιτο, καὶ καταφρονηθέντες ἐξεδικήθησαν νόμοι καὶ θεσμοὶ πατέρων παραβαθέντες. ἐπειδὴ δὲ ἐπὶ τῷ ἔργων αὐτῷ οὐδὲν τούτων γέγονε, τῷ τὰ πρότερα τολμηµάντων, τοῖς προτέροις ἐπαγωνιζόμενοι ἔτι παρανομήµασιν· ἅπαντα μὲν τὰ παρ' αὐτῷ μὴ ταῦτα γεγυμνῶσθαι καθ' ἕκαστον διηγήσασθαι παέσιμι, καὶ χαρίσοριας ὑπερβαίνει μέγεθος, ἀλλ' ἐκεῖνο δὲ παρακαλῶ τὴν ἀγαπητὴν ὑμῶν ψυχήν, κἂν οἱ πάντα θορύβων ἐμπλήσαντες ἀμετανόητα νοσῶσι καὶ ἀνίατα, αὐτοὺς τοὺς θεραπεῦσαι ταῦτα ἐλομβύης μὴ πεφυκήσαι, μηδὲ ἀπαγορεῦσαι, τὸ μέγεθος τὸ κατορθώματος ἐννοήσαντες, καὶ γὰρ ὑπὲρ τὴν οἰκουμένης χεδὸν ἁπάσης ὁ πατέρων ἡμῖν ἀγὼν συνέστηκε, ὑπὲρ ἐκκλησιῶν εἰς * γόνυ κατενεχθεισῶν, ὑπὲρ λαῶν ὀλιγοπαροίτων, ὑπὲρ κλήρων πολεμουμένων, ὑπὲρ ἐπισκόπων φυγαδευομένων, ὑπὲρ θεσμῶν πατέρων παραβαθέντων. διὸ καὶ παρακαλοῦμεν ὑμῶν τὴν ἐμμέλειαν, καὶ ἅπαξ καὶ δὶς καὶ πολλάκις, ὅσῳ πλείων ἡ ζάλη, τοσούτῳ πλείονα ἐπιδείκνυσθαι τὴν σπουδήν. προσδοκῶμεν γὰρ καὶ ἔσεσθαί τι πλέον εἰς διόρθωσιν. εἰ δ' ἆρα μὴ τοῦτο γένοιτο, ἀλλ' ὑμεῖς ἀπηρτισμένον ἕξετε τὸν στέφανον παρὰ τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ, καὶ τοῖς ἀδικουμένοις ὀλίγα τοῦτ' ἔσται παράκλησις τῆς ὑμετέρας ἀφάτου καὶ * ἐνστάσεως.

* f. ἐπὶ

* f. ἐνστάσεως

4. Ἐπεὶ δὲ καὶ ἡμᾶς τρίτον ἔτος τοῦτο ἐν ἐξορίᾳ θλίβοντος, λιμῷ, λοιμῷ, πολέμοις, πολιορκίαις συνεχέσιν, ἐρημίᾳ ἀφάτῳ, θανάτῳ καθημερινῷ, μαχαίραις Ἰσαυρικαῖς ἐκ δεδομένου· ἀλλ' ὡς ἔτυχε παρακαλεῖ καὶ παραμυθεῖται τὸ διαρκὲς καὶ μόνιμον ὑμῶν τῆς διαθέσεως, καὶ ἡ παῤῥησία καὶ τὸ ἐν λόγῳ, καὶ γνησία ὑπὲρ ἐξυφασμένη ὑμῶν τῇ ἀγάπῃ. τοῦτο ὑμῖν τεῖχος, τοῦτο ἀσφάλεια, τοῦτο λιμὴν ἀκύμαντος, τοῦτο θησαυρὸς μυρίων ἀγαθῶν, τοῦτο εὐφροσύνη, καὶ πολλῆς ἡδονῆς ὑπόθεσις. κἂν εἰς ἐρημότερον τόπον πάλιν ἀποσεχθῶμεν χωρίον, ἡ μικρὰν ταύτην ἔχοντες παράκλησιν τῶν παθημάτων ἡμῶν ἀπιμεν.

EPI-

1 Pro verbo παρεκινήσατε, quod ex mſ. Hamburg. reſtituimus, apud Chryſoſt. exſtat παρεκινήσατο.

2 Quod græce apud Chryſoſt. ita legitur, κἂν οἱ πάντα θορύβων ἐμπλήσαντες αὐτοὶ, ex mſ. Hamburgenſi corrigimus. Baronius ad annum 406. una ſaltus antiqua hujus loci interpretatione, in qua legebat, *ſi tamen curare morbos voluerint*, *ne afficiantur neque a ceteris abſtineantur conſiderata tanti operis magnitudine*, ſcribit Chryſoſtomum apud Innocentium preces interpoſuiſſe, ne adverſarios ipſius, quamvis canonum conculcatorum ac plurimorum flagitiorum reos excommunicaret. Alius vir eruditione clarus, inter eos qui inſanabili morbo laborare hic dicuntur, maxime intelligendum putat Atticum. Et is quidem a Palladio pag. 95. *omnium adverſus Johannem molitionum artifex* prædicatur.

3 Apud Chryſ. ἡ τῆς παῤῥησίας· ἡ πάντων φίλη τε. Sequimur mſ. Hamb.

4 Perinde loquitur Chryſoſtomus, quaſi jam præſentiſceret dandum non ita multo poſt imperatoris decretum, quo Petyuntem deſertiſſimum ad littus Pontici maris locum transferretur.

EPISTOLA

Innocentii Papæ ad Johannem Chryſoſtomum Conſtantinopolitanum Epiſcopum.

Johannem ob oculos poſita patientiæ commendatione conſolatur.

Τῷ ἀγαπητῷ ἀδελφῷ Ἰωάννῃ Ἰννοκέντιος.

Εἰ καὶ πάντα δεῖ τὸν ἀναίτιον προσδοκᾶν τὰ χρηστὰ, καὶ παρὰ τοῦ Θεοῦ τὸ ἔλεος αἰτεῖν, ὅμως καὶ παρ' ἡμῶν τὴν ἀνεξικακίαν συμβουλευόντων, τὸ καθήκοντα γράμματα δι' Κυριακοῦ τοῦ διακόνου ἐξαπεστάλται· ὥστε μὴ πλέον δυνηθῆναι τὸ ὕβρειν ἐν τῷ συνοίβειν, [add. ὃ] τὸ ἀγαθὸν συνειδὸς ἐν τῷ ἐλαττοῦσθαι. ἀεὶ γὰρ ὀφείλεις διδάσκαλος ὢν τοσούτων λαῶν διδάσκαλος καὶ ποιμὴν, τοὺς ἀρίστους ἀεὶ καὶ πολλάκις δοκιμάζεσθαι, εἰ ἐν τῇ ἀκμῇ τὴν ὑπομονὴν παραμύθιστι, καὶ οὐδενὶ πόνῳ κακοπαθείας ὑποπίπτουσι. καὶ ἔστιν ὡς ἀληθῶς βέβαιον πρᾶγμα τὸ συνειδὸς εἰς πάντα τὰ ἀδίκως συμπίπτοντα, ἅπερ εἰ μὴ νικήσειέ τις ὑπομένων, πλήρωμα φαύλης ὑπολήψεως ἐνέφερεν. πάντα γὰρ ὑπομένειν ὀφείλει, ὁ τῷ Θεῷ πρῶτον, εἶτα καὶ τῷ ἰδίῳ πεποιθὼς συνειδότι. ἐπότε μάλιστα γυμνάζεσθαι εἰς ὑπομονὴν ὁ καλὸς καὶ ἀγαθὸς δύναται. νικᾶσθαι δὲ οὐ δύναται ἐπειδήπερ αὐτὸν τὴν διάνοιαν αἱ θεῖαι γραφαὶ φυλάττουσι. καὶ περιττὸν ἡγοῦμαι ὑποδείγμασιν αἱ θεῖαι ἀναγνώσεις, ἃς τοῖς λαοῖς παραδιδόαμεν, αἵτινες πάντας σχεδὸν τοὺς ἁγίους κατατεπονῆσθαι διαφόρως καὶ συνεχῶς ἐπισώσαντο, καὶ δοκιμάζεσθαι καθάπερ χρυσίον τινὰ διαγνώσει, ὅπως τε εἰς τὸ στέφανον τὴν ὑπομονὴν ἐλλαμπρύνειαι. παραμυθεῖται τὴν ἀγάπην σου αὐτὸ τὸ συνειδὸς, ἀδελφὲ τιμιώτατε, ὅπερ ἐν ταῖς θλίψεσιν ἔχει τὴν παραμυθίαν τὴν ἀρετῆς. ἐποπτεύοντος γὰρ τοῦ δεσπότου χριστοῦ ἐν τῷ λιμένι τὴν εἰρήνης καθορμισθεῖσα ἡ συνείδησις σήσεται.

Dilecto fratri JOHANNI INNOCENTIUS.

ETſi innocens proſpera omnia exſpectare & a Deo miſericordiam petere debet, tamen etiam a nobis, qui patientiam ſuademus, competentes literæ per [1] Cyriacum diaconum ſunt tranſmiſſæ, ne contumelia plus valeat ad opprimendum, quam bona conſcientia ad ſpem relevandam. Neque enim tu docendus es, tot populorum doctor & paſtor, optimos quoſque ſemper & aſſidue probari, utrum in vigore patientiæ permaneant, nec ulli labori ac moleſtiæ ſuccumbant. Et vero conſcientia firmum eſt præſidium adverſus omnia quæ injuſte accidunt: quæ niſi quis patientia ſuperaverit, malæ ſuſpicionis de ſe argumentum præbet. Cuncta enim tolerare debet, qui Dei primum, ac deinde conſcientiæ fiducia nititur. Quippe vir bonus ac probus exerceri quidem poteſt ad patientiam, ſuperari vero non poteſt; cum divinæ Scripturæ mentem ejus muniant atque cuſtodiant. Abundant enim exemplis lectiones ſacræ; quas populis tradimus, quæ univerſos fere ſanctos variis modis vexatos, & tamquam examine quodam probatos eſſe teſtantur, atque ita ad patientiæ coronam perveniſſe. Conſoletur ergo caritatem tuam, frater admodum venerande, ipſa conſcientia, [2] quæ in calamitatibus habet conſolationem virtutis. Inſpectante enim Domino Chriſto, in portu pacis conſcientia pura conſiſtit.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΙΝΝΟΚΕΝΤΙΟΥ ΡΩΜΗΣ Α΄ρχιερέως πρὸς Α΄ρκάδιον αὐτοκράτορα.

XXX. AD ARCADIUM IMPERATOREM.

(a) *Excommunicat perſecutores ſancti Joannis Chryſoſtomi.*

ΦΩΝΗ αἵματος τοῦ ἀδελφοῦ μου Ἰωάννου βοᾷ πρὸς τὸν Θεὸν κατὰ σοῦ βασιλεῦ, ὡς ποτε Α΄βελ τοῦ δικαίου κατὰ τοῦ ἀδελφοκτόνου Κάϊν, καὶ παντὶ τρόπῳ ἐκδικηθήσεται. οὐ μόνον δὲ τοῦτο πέπραχας, ἀλλὰ καὶ ἐν καιρῷ εἰρήνης διωγμὸν μέγαν κατὰ τῆς τοῦ

VOX ſanguinis fratris mei Joannis clamat ad Deum contra te, o imperator, ſicuti quondam Abel juſti contra parricidam Cain: & is modis omnibus vindicabitur. Nec id modo admiſiſti, ſed etiam pacis tempore perſecutionem magnam adver-

[Ex Niceph. lib. 13. c. ſcripta po Chryſoſto in exilio mortem, no 407. ut quidem lunt pleri etiam doc viri.]

1 Epiſtolam hanc, ſicut & ſuperiorem VII. uni Sozomeno acceptam debemus. De utraque ſic ille lib. 8. c. 24. præfatur: *Cum Innocentius œcumenicam ſynodum congregare ſtuderet, ſcripſit ad Johannem, & ſeorſum ad clericos urbis Conſtantinop.* Quibus verbis ſignificare videtur, vel utramque epiſtolam ſimul miſſam, vel certe iſtam ſeptima poſteriorem non eſſe. Verum huic ſcriptori inſolens non eſt, ea quæ diſſitis temporibus geſta ſunt ſimul componere atque confundere. Sane cum de congreganda ſynodo, in qua Innocentius omnem ſpem poſuerat, altum ſit in hac epiſtola ſilentium, hoc non levi argumento eſt, eam ſcriptam eſſe cum ab hac ſpe excidiſſet. Iſtud non abhorret a vero, Innocentium proxima Johannis epiſtola motum, hanc ſcripſiſſe, ut ſanctum præſulem in malis, quibus eum affligi didicerat, conſolaretur. Quod ſi ita eſt, Johanni ſuperſtiti vix reddi potuit.

2 Idem Cyriacus cum Paulo item diacono jam ab anno 404. a Johanne Romam miſſus fuerat, ut ſuperiorem ipſius epiſtolam 4. ad Innocentium perferret, ut in eadem epiſtola n. 1. declaratur.

3 Valeſius latine hæc iſta reddidit, *quæ in calamitatibus ſolet eſſe virtutis conſolatio*. Græco hæremus ſermoni; in quo non conſcientiæ conſolatio virtutis, ſed virtus potius conſolatio conſcientiæ prædicatur. Certius hoc aſſerit Innocentius, quod Orator paulo timidius edixerat: *Habent nonnullam in ſe conſolationem pœna quæ virtute ſuſcipiuntur*. Nomine autem *virtutis* maxime intelligit Innocentius patientiam, de qua in epiſtola 7. ad clerum & populum Conſtantinop. expoſita eorum calamitate num. 1. ſcribit: *Quam quidem rem ſola patientiæ conſolatio ſanare poteſt*.

(a) Hanc Epiſtolam Couſtantius inter ſpurias reponit.

ſus Deum & eccleſiam ejus concitaſti. Ejeciſti e throno ſuo, re non judicata, magnum totius orbis doctorem, & una cum eo Chriſtum perſecutus es. Neque de illo ita queror, (ſortem enim ſeu hæreditatem cum ſanctis apoſtolis in Dei & ſervatoris noſtri Jeſu Chriſti regno conſecutus eſt) quamvis intolerabilis jactura ea ſit: ſed affligor propterea, quod primum de animarum veſtrarum ſalute, deinde de eis qui ſapientiſſima, ſpirituali & divina doctrina & inſtitutione ejus orbati, fame verbi Dei conficiuntur, ſum ſolicitus. Non enim eccleſia tantum Conſtantinopolitana mellitæ illius linguæ jacturam fecit, ſed & orbis ſub ſole totus ad orbitatem redactus eſt, viro tam divino amiſſo, perſuaſione unius mulieris, fabulam hanc & ſpectaculum exhibentis. Verum excipiet illa & præſentem hic pœnam [a] & futurum ſempiternum ſupplicium non poſt multos hoſce dies ei adveniens. Tametſi enim beatus Joannes vitam reliquit, fide ſervata & fluctuantibus confirmatis: in æterna tamen ſæcula ſempiternarum deliciarum & immortalis vitæ hæreditatem eſt conſecutus. Nova autem Dalila Eudoxia, quæ paulatim te erroris ſeu ſeductionis novacula totondit, execrationem ex multorum ore ſibiipſi induxit, grave, & quod geſtari nequeat, peccatorum pondus colligans, atque id prioribus peccatis ſuis ſuperaddens. Itaque ego minimus & peccator, cui thronus magni apoſtoli Petri creditus eſt, ſegregate & illam a perceptione immaculatorum myſteriorum Chriſti Dei noſtri, Epiſcopum etiam omnem aut clericum ordinis ſanctæ Dei eccleſiæ, qui adminiſtrare aut exhibere ea vobis auſus fuerit, ab ea hora, qua præſentes vinculi mei legeritis literas, dignitate ſua excidiſſe decerno. Quod ſi, ut homines potentes, quemquam ad id vi adegeritis, & canones vobis a ſervatore per ſanctos apoſtolos traditos tranſgreſſi fueritis, ſcitote non parvum id vobis peccatum fore in horrenda illa judicii die, cum neminem hujus vitæ honor & dignitas adjuvare poterit, arcana autem & abdita cordium ſub oculos omnium effundentur atque exhibebuntur. Arſacium, quem pro magnô Joanne in thronum epiſcopalem produxiſtis, etiam poſt obitum exauctoramus, una cum omnibus qui conſulto cum eo communicarunt epiſcopis: cujus etiam nomen ſacro epiſcoporum albo non inſcribatur. Indignus enim eo honore eſt, ut qui epiſcopatum quaſi adulterio polluerit. Omnis ſiquidem plantatio, quæ a patre noſtro in cœlis plantata non eſt, eradicabitur. Ad Theophili abrogationem addimus excommunicationem, anathematiſmum, & abſolutam a Chriſtianiſmo alienationem.

[a] Verum Eudoxia ante Chryſ. obiit.

Eudoxiam imperatricem notat, quæ inſtigante ejectus fuerat S. Joannes Chryſoſtomus.

Prædictionem probavit eventus, nam paulo poſt vita exceſſit imperatrix.

EPISTOLA ARCADII IMPERATORIS AD INNOCENTIUM.

Reſpondet præcedenti.

Ex Glyca annal. part. 4.

NORUNT omnes homines mentis compotes, commiſſa per ignorationem nec divinitus nec per leges puniri, neque adeo quemquam alterius nomine ſupplicium luere. Quod quidem propterea ſcripſi, ut man-

Θεῦ ἐκκλησίας καὶ τῷ ἱερέων αὐτῆ συνεστήσω, ἐξελάσας τὸν μέγαν τῆς οἰκουμένης διδάσκαλον τῆ Χριστοῦ τῆς ἐπισκοπῆς αὐτῆ ἀκεραίτως, συνδιώξας αὐτῷ καὶ τὸν Χριστόν. Οὔτε γὰρ ὅτως ὀδύρομαι περὶ ἐκείνου. ὅτος γὰρ τὸν κλῆρον ἔλαχε μετὰ τῶν ἁγίων ἀποστόλων ἐν τῆ τοῦ Θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ βασιλείᾳ. ἀλλὰ θλίβομαι τῆ ὑμετέρων ψυχῶν ἐνῶν τιμῆ ἀπολείας καὶ περὶ τῆ σεσηθότων καὶ λιμωξάντων τῆς ἐκείνου πανσόφου καὶ ἀνδρικτικῆς θείας διδαχῆς καὶ νουθεσίας. ὁ γὰρ μόνον ἡ Κωνσταντινοπολιτῶν ἐκκλησία ἐζημιώθη τῆς ἐκείνου μελιρρύτου γλώττης, ἀλλὰ καὶ πᾶσα ἡ ὑφήλιος ἐχηρώθη ἀπολέσασα τοιοῦτον ἄνδρα. πεθλιμμένης μᾶς γυναικὸς παραχωρησάσης τοῦτο γένεσθαι τὸ δραμάτουργημα. πλὴν ἐκδέχεται τιμωρείαν καὶ τὴν μέλλουσαν ἀπέλεθρον κόλασιν, ὁ μὴ πολλὰς ἡμέρας ὑπερχομένην αὐτῆ. Εἰ καὶ γὰρ ὁ μακάριος Ἰωάννης τὸν βίον κατέλιπε, τὴν πίστιν τηρήσας, καὶ σηλεύσας τὸν σάλον μένος, ἀλλ' εἰς ἀληκτους αἰῶνας τὴν ἀδιάπαυστον ζωὴν καὶ ἀθάνατον ζωὴν ἐκληρονόμησεν. ἡ δὲ νέα Δαλιδὰ Εὐδοξία ἡ κατὰ μικρὸν τῷ ξυρῷ τῆς πλάνης ξυρήσασά σε, ἐπήγαγεν ἑαυτῆ κατάραν ἐκ πολλῶν στομάτων, δεσμεύσασα φορτίον ἁμαρτημάτων βαρὺ καὶ δυσβάστακτον προσθεῖσα τοῦτο τοῖς πρώην αὐτῆς ἁμαρτήμασι. διὸ ἐγὼ ὁ ἐλάχιστος, καὶ ἁμαρτωλὸς ὡς πεπιστευμένος τὸν θρόνον τοῦ μεγάλου ἀποστόλου Πέτρου, ἀφορίζω σε τε, καὶ χειρὸς τῆς μεταλήψεως τῶν ἀχράντων μυστηρίων Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν. ὁ μὴ μόνον ἀλλὰ καὶ παντοῖον ἐπίσκοπον ἢ κληρικὸν ὄντα τοῦ τάγματος τῆς ἁγίας τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίας τολμῶντας ἐπιχειρῆσαι καὶ μεταδοῦναι ὑμῖν, ἀφ' ἧς ὥρας ἀναγνώτε μου τὸν παρόντα σιτάδεσμον, ὑπὸ καθαίρεσιν εἶναι. Εἰ δέ τινα ὡς ἔξουσιαστὴν καὶ παρεξέλθητε τοὺς δοθέντας ὑμῖν κανόνας παρὰ τοῦ σωτῆρος διὰ τῶν ἁγίων ἀποστόλων, ἴστε δὲ ἐπισάμενοι, ὡς πρῶτον μὲν ὁ μικρὸν ὑμῖν τὸ ἁμάρτημα γένηται ἐν τῆ φοβερᾶ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως, ὅτε ὁ δυνήσεται ἀξίωμα βιωτικόν τινα ὠφελῆσαι. ἐκείνων δὲ τὰ ἐντὸς ἐκκυθησονται πρὸς ὑπόδειγμα πάντων, Ἀρσάκιον δὲ, ὃν εἰσάγετε εἰς τὸν θρόνον τῆς ἐπισκοπῆς ἀντὶ τοῦ μεγάλου Ἰωάννου, καὶ μετὰ θάνατον καθαιρέσομεν σὺν πᾶσι τοῖς συνκοινωνήσασιν αὐτῶ ἐπισκόποις. ὧ τινος μηδὲ τὸ ὄνομα αὐτῆ ἐγγραφήτω τοῖς ἱεροῖς διπτύχοις. ἄναξιος γάρ ἐστιν, ὡς μοιχεύσας τὴν ἐπισκοπήν. πᾶσα γὰρ φυτεία μὴ φυτεύθεισα παρὰ τοῦ πατρὸς ἡμῶν τοῦ ἐν οὐρανοῖς ἐκριζωθήσεται. προσθέμεθα δὲ τῆ καθαιρέσει Θεοφίλου ἀφορισμὸν, καὶ τελείαν ἀλλοτρίωσιν τοῦ Χριστιανισμοῦ.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΑΡΚΑΔΙΟΥ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΟΣ ΠΡΟΣ ΙΝΝΟΚΕΝΤΙΟΝ ΤΟΝ ΡΩΜΗΣ ΑΡΧΙΕΡΕΑ.

ΠΑΝΤΕΣ ἄνθρωποι ἴσασιν οἱ εὐφρονοῦντες ὅτι περὶ τὰ κατὰ ἄγνοιαν γινόμενα ὔτε θεὸς, ὔτε νόμοι κολάζουσιν. ἀλλ' ἐδέ τις ὑπὲρ ἑτέρου δίκην εἰσπράττεται. ὅθεν ταῦτα γέγραφα πληροφορῶν

later apocryphа rejecit P. Couſtant.

φορὰν τὴν ὑμετέραν εὐρρόητον, ὡς ἐπιμαρτυροῦντος τῷ φιλανθρώπῳ Θεῷ, ὡς ἔγνωμέν τι τῶν συμβάντων τῆς ὑμετέρας ἐπισκόπους καὶ κληρικοῖς, ἀλλ' ἀθῶός εἰμι τοῦ κρίματος αὐτῶν. εἰ γὰρ ἦμην συμμέτοχος αὐτῶν εἰς τοῦτο ὡς ἔχειν τούτοις κακῶσαι. περὶ δὲ τῆς σῆς θυγατρὸς Εὐδοξίας, γνῶθι ὅτε ἡ αὐτὴ ἀνταπόδοσις κατὰ τὸ σφάλμα αὐτῆς ὁ μετέωρος, ὡς ἐκ τῆς τοιαύτης λύπης καὶ θλίψεως ἐν ἀφορήτῳ βαρυπάθῃ κατακεῖσθαι αὐτήν. παρακαλῶ λοιπὸν, ἵνα τῇ ἀφορισμῷ λύσῃς ἡμᾶς, καὶ μὴ ἐκδικήσῃς πολλαχῶς. ὁ γὰρ πατάξει χύσεως δὶς ἐπὶ τὸ αὐτό.

A suetudinem tuam certam redderem, nos nihil eorum cognitum habuisse, quæ a nostris antistitibus & clericis acciderunt: cujus rei testem benignum illum Deum imploramus. Nimirum purus & innocens sum, quod ad ipsorum condemnationem attinet: quippe cum eorum communione sim usus, causæ nihil erat, quamobrem eos afflligeremus. Quod autem attinet ad filiam tuam Eudoxiam, scito me illi parum moderate pro ratione delicti mercedem retulisse: quo sane factum est, ut ex eo mœrore & angustiâ, difficili graviſſimaque correpta agritudine decumbat. Igitur quod superest, enixe te obsecro, ut nos a segregatione liberes; nec multipliciter punias: non enim ipse dominus idem ob delictum bis hominem percutit.

Labbeus. Omiserunt Binius, regius collector, aliique, Innocentii Papæ ad Arcadium responsum breve, quod apud eumdem Glycam extat his verbis: Ἀνατέθεικεν ὑμῶν τὴν κατὰ Θεὸν σπουδὴν, διότι διὰ τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐνδέδεσθε· ὅθεν καὶ ἱερῶν δεσμῶν λυθέντες, ἐν τοῖς διανοητοῖς συμβόλοις προσήλθετε εὐφράνθητε. Studium diligentiamque vestram Dei præscripto & voluntati consentaneam, quam propter ipsius nomen declaraſtis, accepimus & probavimus. Quapropter sacris a vinculis soluti ad sacra symbola confirmatis animis accedite. *Sed & hoc Constant apocryphum judicat.*

EXEMPLUM SACRÆ HONORII AUGUSTI MISSÆ AD PRINCIPEM orientis Arcadium.

Cum Honorius S. Joannem Chryſoſtomum injuſte in exilium pulſum, facinora ob id in eccleſia perpetrata, & templi Conſtantinopolitani incendium non ſine magno animi dolore cognoviſſet; Arcadium fratrem hortatur, ut hæc corrigat atque emendet, aſſerens epiſcoporum cauſas non principum juſſu, ſed epiſcoporum concilio, ac Romani pontificis auctoritate tractandas & definiendas eſſe.

QUAMVIS ſuper imagine muliebri novo exemplo per provincias circumlata & diſſuſa per univerſum mundum obtrectantium fama literis aliis commonuerim, ut talis facti pœnitentia, & intermiſſione propoſiti, rumor æmulus conſeneſcat, & quod in moribus temporum carpat, publica lingua non habeat. Quamvis etiam ſuper excidio pereuntis Illyrici pio apud vos prodiderimus affectu eſſe nobis dolori; cur iſta vos detrimenta reipublicæ nolueritis agnoſcere, & aliis potius indicibus, quam pietatis veſtræ literis fuerint nunciata: tamen ne illud quidem apud ſerenitatem veſtram diſſimulare nos fas eſt, quod in rebus divinis non ſine publici diſcriminis metu, nuperrime contigiſſe, cita ſemper malorum enunciatrix fama non tacuit: &, ut natura fert hominum, quæ ad obtrectandum novis ſemper caſibus excitatur, oblata occaſione carpendi, malitiam ſuam in tempora; ſtudio ſævæ loquacitatis, exercet. Eſt enim nuper proditum apud Conſtantinopolim, ſacratiſſimo paſchæ venerabilis die, cum omnes pene in eumdem locum vicinarum urbium populos religio caſtigatiore ſub præſentia principum ritu celebranda collegerat, clauſas ſubito catholicas eccleſias, truſos in cuſtodiam ſacerdotes, ſcilicet, ut eo potiſſimum tempore, quo indulgentia principali triſtia noxiorum clauſtra reſerantur, piæ legis, & pacis miniſtros, ſævus carcer includeret, omniaque bellicum in modum turbata myſteria nonnullos in ipſis eccleſiæ ſacrariis interemptos, tantamque circa altaria vim ſæviiſſe, ut & venerabiles epiſcopi in exilium truderentur, & ſanguis humanus (quod dictu nefas eſt) cœleſtia ſacramenta perfunderet. His repente compertis, turbatos eſſe nos fateor. Quis enim in facinore tam cruento Dei omnipotentis non timeret offenſam? Aut quo pacto extra ſummum Romani orbis omniumque mortalium putaret eſſe diſcrimen? cum ipſe auctor noſtri imperii, & reipublicæ, quam nobis credidit gubernator omnipotens, Deus, funeſtis admodum execrabilibuſque commiſſis crederetur iraſci domini ſancti, frater nepoſque, auguſti venerabiles, cum ſi quid de cauſa religionis inter antiſtites ageretur, epiſcopale oportuerit eſſe judicium. Ad illos enim divinarum rerum interpretatio, ad nos religionis ſpectat obſequium. Sed eſto ſibi de myſticis, & catholicis quæſtionibus amplius aliquid principalis cura præſumpſerit, itane uſque ad exilia ſacerdotum, uſque ad hominum cædes debuit indignatio concitata procedere, ut ubi caſtæ preces, ubi vota ſincera, ubi ſacrificia illibata ſolvuntur, illic ſe gladius haud facile etiam in jugulum noxiorum diſtringendus [a] exerceret. Rebus denique ipſis docetur, quid ſuper his ſenſerit divina Majeſtas. Primum quidem hoc præſentis commotionis judicium fuit: atque utinam ſolum, facit enim humana trepidatio tanti ſibi conſcia perpetrati, ut gravius aliquid (quod avertat Omnipotens Deus) poſt terribilis ultionis experimenta metuamus. Audio eccleſiam ſacroſanctam tot imperatorum opibus expoſitam, preciosis cultibus nobilem, tanta ſupplicantium principum oratione auguſtiſſimam flagraſſe, & illud Conſtantinopolitanæ urbis unicum lumen in favillas dilapſum, Deo non vetante fumaſſe, (execrari enim videtur inquinata myſteria) & avertiſſe oculos ab eo loco, quem jam ſanguis infecerat, ne obſecrare quis pietatem cœleſtem ſub cruentis poſſet altaribus, ædificia quoque divina non minore ſplendore nobilia ex concitatione ſævientis incendii, flamma ſe latius effundente, conſumpta, & quæ publicam faciem elaborata majoribus noſtris ornamenta decorabant, velut quodam urbis funere concremata. Hæc ego quamvis crebris injuriis laceſſitus tacere

In carcere detenti paſchatis die principum indulgentia liberantur.

Epiſcoporum eſt religioni obſequium præſtare.

[a] exereret.

Pallad. in vita S. Joan. Chryſoſt. ante medium. Sozom. l. 8. cap. 22.

cere debuerim, ne conjunctiſſimum fratrem, regnique conſortes tam fideliter admonere; tamen neceſſitudinem ſanguinis ſtimulo taciti doloris anteferens, hortor, atque ſuadeo, ut hæc, fieri poteſt, emendatis in poſterum moribus corrigantur, ac diva iracundia, quantum re proditur excitata, votorum ſedulitate placetur. Accipite a me ſummum ſimplicitatis indicium. Idcirco hoc clementiæ veſtræ inſinuandum putavit, ne me velut gratulatione occulta faceret apud quemquam taciturnitas ipſa ſuſpectum, neve quis crederet me talibus factis præbere conſenſum, & qui ſæpe ne acciderent commonuerim, poſteaquam commiſſa ſunt, non dolerem. Nam quis eſſe poſſet expers doloris, qui ſe meminit Chriſtianum, tantam ſubito perturbationem religionis inductam, ut omnem catholicæ fidei ſtatum neceſſe ſit fluctuare? Erat inter epiſcopos cauſa, quæ collato tractatoque conſilio deberet abſolvi: miſſi ad ſacerdotes urbis æternæ atque Italiæ utraque ex parte legati, expectabatur ex omnium auctoritate ſententia, informatura regulam diſciplinæ: integrum nempe eſſe debuerat, neque quidquam novari, dum definitio deliberata procederet, cum interea mirum quoddam præcipitium feſtinationis exarſit, ut non expectatis literis ſacerdotum, qui fuerant mutua partium legatione conſulti, non examinatis rebus, in exilium truderentur antiſtites; animadverſioni prius addicti, quam ſententiam judicii epiſcopalis experti. Denique quam immatura illa damnatio fuerit, res probabit. Namque hi, quorum expectabatur auctoritas, pacifica Joanni epiſcopo communione permiſſa, ſanciendam concordiam cenſuerunt, nec quemquam putarunt ante judicium conſortio repellendum. Quid nunc aliud ſupereſt, quam ut catholicam fidem ſchiſmata in diverſum diſſociata dilacerent, quam ut hæreſes communioni ſemper inimicæ ex tanta geſtarum rerum varietate naſcantur, ut jam populo pene non debeat imputari, ſi forte in diſſonas partes ſectarum diverſitate diſcedat, cum ex auctoritate publica diſcordiarum materies ſit præmiſſa, & fomes quidam nutriendæ ſeditionis animatus. Quod ne in magnam aliquam generis humani perniciem recrudeſcat, vota facienda ſunt, ut ad humanas prolapſiones patiens Deus rem male geſtam proſperet ac ſecundet. Nam quantum nobis eſt, poſſumus timere quod geſtum eſt, quantum ad pietatem ſemper placabilis Dei non erit meriti impunitas indulta, ſed veniæ.

Nullus indicta cauſa damnandus

A ſede apoſtolica in epiſcoporum cauſis ſententia fertur.

Juverit quoque ex jure Græco-Romano a Joanne Leunclavio Latine reddito duas ſequentes epiſtolas mutuari.

HONORII AUGUSTI AD ARCADIUM IMPERATOREM fratrem epiſtola.

HAUD ſcio quænam perduellis, & diabolica poteſtas tibi ſuaſerit, frater, ut mulieri te committeres, eaque faceres, quæ nullus alius Chriſtianorum pius imperator fecit. Nam hic quoque religioſiſſimi epiſcopi adverſus imperium veſtrum clamant, qui magnum illum Dei pontificem Joannem, nullo interveniente judicio, & contra canones ab epiſcopatus ſolio remotum, & acerbiſſimis exiliis, ac intolerabilibus injuriis ſubjectum, vita per vim ſpoliaveritis, ac vicarios eccleſiæ Romanæ, ad honorem veſtrum, & juſti judicii confirmationem miſſos, quique literas hinc ad utilitatem omnium perferebant, nulla humanitate exhibita, diverſis cuſtodiis incluſeritis, ac fame enecaveritis, atque etiam nummos, quos ſecum viatici nomine ad uſum corporis ferebant; eis adimi præceperitis: nulla ipſorum habita ratione, Deum contra vos implorantium, atque gementium. Præterea ſpretis apoſtolicis præceptis religioſos epiſcopos irreligioſe removentes ab officio, ac infinitis inique multantes afflictionibus, & exiliis, alios pro eis indignos indignum in modum in ſolia collocaſtis. Quamobrem enitere, mi frater, ut non verbis ſed factis, tam Deo quam hominibus correctione non reſte perpetratorum ſatisfacias: atque etiam ipſe certo ſtatuas, ſacerdotum precibus imperium noſtrum fulciri ac dirigi. Vale.

ΟΝΩΡΙΟΥ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ

Ἐπιστολὴ πρὸς Ἀρκάδιον τὸν ἀδελφόν.

Οὐκ οἶδα ποῖα ἀνταρτικὴ καὶ δαιμονιώδης ἐνέργεια παρεπείσῃ σε, ἀδελφέ, γυναικὶ καταπιστεῦσαι σαυτὸν, καὶ δεδραχέναι τοιαῦτα, οἷα οὐδεὶς ἄλλος τῶν κατὰ Χριστιανοὺς διεπράξατο βασιλεύς. καὶ γὰρ καὶ οἱ ἐνταῦθα ὁσιώτατοι τῆς ἐπισκόπων τῆς ὑμῶν καταβοῶσι βασιλείας, ὅτε τε τὸν μέγαν τοῦ Θεοῦ ἀρχιερέα Ἰωάννην ἀκρίτως καὶ ἀκανονίστως τοῦ τῆς ἐπισκοπῆς θρόνου κατενεγκόντες, καὶ πικροτάτοις ἐξορίαις, καὶ ἀφορήτοις αἰκίαις ὑποβαλόντες, βιαίως τοῦ ζῆν ἐστερήσατε. καὶ ὅτι τοὺς τοποτηρητὰς τῆς Ῥωμαίων ἐκκλησίας, τοὺς εἰς ὑμετέραν τιμὴν καὶ τῆς διηνεκείας βεβαίωσιν σαλεύτας, καὶ ἐπιστολὰς ἐντεῦθεν ἐπὶ λυσιτελείᾳ τῆς πάντων ἐπιφερομένους, ἐφ' οἷς ὐδὲν ἐφιλανθρωπήσασθε, ἔτι καὶ * φραγέοις * al. φρυγίοις διαφόροις ἐγκαταλείποντες, καὶ λιμῷ διαφθείροντες, καὶ ἃ μεθ' ἑαυτῶν ἐπεφέροντο ἀργύρια εἰς ἐφόδιον χρείας σωματικῆς, καὶ ταῦτα ἀφελέσθαι αὐτῶν διετάξασθε, κατιβοῶντας ὑμῶν πρὸς τὸν Θεὸν καὶ κατασείοντας παρ' ὐδὲν ἡγησαμένους. πρὸς δὲ τούτοις, τῆς ἀποστολικῶν ἐντολμάτων λόγον οὐδὲν ποιήμενοι, ἐπισκέπτους ὁσίους ἀνοσίως καθαιροῦντες, καὶ μυρίαις κακώσεσι καὶ ὑπερορίαις ἀδίκως καταδικάζοντες, ἄλλους ἀντ' αὐτῶν ἀναξίως ἐγκαθιδρύεσθε. σπεῦσον οὖν, ἀδελφέ, μὴ λόγοις, ἀλλ' ἔργοις καὶ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων τίλιν διορθῶσιν τῆς ἐκ ὀρθῶς πραχθέντων ὅδη πληροφορεῖν. πληροφορήμεθα καὶ αὐτὸς, ὡς αἱ τῆς ἱερέων προσλαχαὶ τίλιν ἡμετέραν στερεῦσι βασιλείαν, καὶ κατευθύνουσιν. ἔῤῥωσο.

A

ΑΡΚΑΔΙΟΥ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΕΠΙΣΤ.

ΟΛΩΣ οὐδὲ ἀρχιερεῦ τῷ Θεῷ, ὅτι ἦν εἰς τοὺς ἐπισκόπους πεπολιτευμένων διέγνωκα, ἢ ἄλλων ἐξ ὧν τὰς αἰτίας ἐκ κατὰ παράργου ἠμελήσαμεν, ὅτι τῆς κατὰ τὸν μέγαν Ἰωάννην καθαιρέσεως κατεγνωκὼς, ἀλλ' ἐπισκόπους δείλιους, οἳ καινὰς ὑποθέσεις ἐκκλησιαστικὰς προτεινάμενοι, τὸ κρίμα τῆς ἐκείνου καθοσιώσεως ἐπὶ τὰς ἑαυτῶν βεβήλους κεφαλὰς ἀπεδέξαντο. ὧν τοῖς λόγοις οὐκ οἶδ' ὅπως ὑποσυρεὶς καὶ αὐτὸς, τῇ αὐτῶν ὡς ἂν ὠφελον ἀθεωτάτῃ ἐπεσθησε ψήφῳ. ἀνθ' ὧν ἐκεῖνοι μᾶλλον ἡμῶν ὑπεύθυνοι, ὧν καὶ τοὺς ἔτι πρὸς ἡμᾶς ὀδημοῦντας B Ἀκάκιόν τε καὶ Σεβηριανὸν, καὶ τοὺς πρὸς γένους τοῦ πατρὸς Θεοφίλου τυγχάνοντας, παραιτοῦμαί σου τὴν ὁσιότητα. γράψω δὲ κἀγὼ Θεοφίλῳ, βεβαίῳ τάχει καταλαβεῖν τὰ αὐτοῦδε, τὸ δίκαιον δίκην τοῖς τολμηθεῖσιν ἁρμόδιον. ἐφ' ἡμῖν δὲ ἡ σὴ πατρικὴ φιλανθρωπία παρακληθεῖσα. καὶ μὴ ἀμοίρους τῶν ἀχράντων μυστηρίων ἐᾷς. ἰδοὺ γὰρ καὶ τὸ τέκνον σου Εὐδοξίαν ἀνθ' ὧν ἡμάρτομεν, ἠμελήσαμεν. ἡ καὶ βαρυτάταις ἀπ' ἐκείθεν ἀρρωστίαις περιπεσοῦσα, κλινήρης κατάκειται. μὴ οὖν πολλαχῶς ἐκδικήσῃς, ὦ τιμιώτατε πάτερ. οἶδε γὰρ κύριος * δικαίως ἐπὶ τὸ αὐτὸ, καθὰ γέγραπται. πῶς δὲ καὶ τὸ τῆς μετανοίας καλὸν, εἰ μὴ συγγνώμη τοῖς μεταμελομένοις ἐπιβραβεύεται; εἰ μὴν καὶ τῶν μετανοούντων ἐκ ἡμῖν, εἰκότως ἡμῶν καὶ τὰ τῆς συγγνώμης ἀπεκλείσατο. εἰ δὲ φθάσαντες ἐφ' οἷς ἐπράξαμεν ἑαυτῶν κατεγνώμεν, μηδὲ τὰ τῆς μετανοίας καλὰ. τῆς συγχωρήσεως ἀποτυχώμεν.

* δικαίως.

XXXII. AD JOANNEM HIEROSOLYMITANUM EPISCOPUM.

Cum Joannes Hierosolymorum episcopus Origenis errores sequeretur; Hieronymus ad Bethlehem degens, aliique permulti ab ejus communione abstinebant. Quamobrem Joannis opera multis affecti sunt malis, de quibus Eustochium & Paulam apud Innocentium pontificem conquestæ sunt, malorum auctorem & causam reticentes: propterea Joanni Innocentius scribit, ut diligenter ecclesiæ suæ prospiciat, & ejusmodi mala corrigat.

S. Hieron. in epist. 61. ad Pammach.

DIREPTIONES, cædes, incendia, omne facinus extremæ (b) clementiæ, generosissimæ sanctæ virgines Eustochium & Paula deploraverunt in locis ecclesiæ tuæ perpetrasse diabolum: nomen enim hominis, causamque reticuerunt. Quod etsi ambiguum non sit a quo commissum, oportuit tamen custodire germanitatem tuam; & gregi illius solicitius providere, ne quid hujusmodi oriretur, quod cum aliorum periculo tua lacessit negligentia amittere gregem domini, & tales agnas incendio, armis & persecutionibus nudas, debiles, post suorum cædes & mortes vix vivere audimus: nihil movet pietatem illam sacerdotii tui de tanta diaboli in te atque in tuos potestate admissa: in te, inquam: prorsus enim sacerdotis gravitatem condemnat tantum nefas in ecclesia fuisse completum. Ubi provisiones tuæ? ubi certe, si casus evenerant, auxilia vel consolationes? cum plus se adhuc metuere dicant, quam conqueruntur esse perpessas: altius censerem, si essent aliquid de hac re mecum apertius collocutæ. Vide, frater, antiqui hostis insidias, & spiritu boni rectoris pervigilia, ut hæc, quæ ad nos opinione magis quam accusatione manifesta delata sunt, vel corrigantur, vel retundantur; ne jus ecclesiasticum de labefactatis causis eum qui non defenderit, præstare compellat.

XXXIII. HIERONYMUM CONSOLATUR

ob mala quæ perpessus fuerat, ac Joanni Hierosolymorum episcopo ait se scripsisse, ut provideat, ne deinceps in sua ecclesia hæc contingant.

Dilectissimo filio Hieronymo presbytero, Innocentius.

NUNQUAM boni aliquid contentionem fecisse in ecclesia restatur apostolus, & ideo hæreticorum correptiones primum fieri jubet,

(a) ARCADII AUGUSTI EPISTOLA.

NIHIL omnino, Dei pontifex, eorum mihi notum fuit, quæ in legatos admissa fuerunt, idque manifestum ex eo est, quod auctores facinoris non negligenter ultus sum, nec ob latam de magni illius Joannis abdicatione sententiam culpandus veni, sed viles illi episcopi qui canones ecclesiasticos prætexendo, judicium de ipso diris devovendo in prophana capita sua receperunt, quorum fane rationibus & ipse, nescio quomodo, per surreptionem circumventus; ipsorum (quod minime factum oportuit) impulsus sententiæ sum adsensus. Quo fit, ut illi magis, quam nos, rei sint: ex quibus illos etiam, qui adhuc apud nos hærebant, Acacium & Severianum, & illius improbi Theophili cognatos, ad sanctitatem tuam misi. Scribam & Theophilo, ut huc summa cum celeritate se conferat, pœnas ausis suis competentes luiturus. Nostro autem nomine paterna humanitas tua sit exorata, nec inviolabilium mysteriorum nos exortes relinquas. Nam ecce de filia quoque tua Eudoxia ratione admissorum vindictam sumpsi, quæ propterea gravissimas in ægritudines lapsa, decumbit in lecto. Non igitur ultiones plures sumas, carissime pater. Quippe ne ipse quidem dominus bis unum facinus vindicat, uti perscriptum legimus. Et quo tandem pœnitentiæ bonum, si venia resipiscentibus non impetratur? Quod si de numero pœnitentiam agentium essemus, haud abs re nobis etiam veniæ spes clausa foret: sin ipsi primi nosmet damnavimus ob ea quæ nequiter admisimus, non etiam bono pœnitentiæ, nimirum remissione frustremur.

(a) Apocryphum judicat P. Constant.
(b) Alii & melius legunt *clementiæ*, quam lectionem præfert editio Romana, Constant, aliique.

bet, magiſque diuturna duci collatione. Quæ regula dum negligenter aſpicitur, malum non vitatur, quod cavendum eſt, ſed augetur. Tamen quoniam dolor gemituſque tuus ita quatit viſcera noſtra, ut ratio non tractandi conſulendique ſit: primum conſtantiæ tuæ alloquor fidem. Pro veritate quiſque injuria, aut (ut dicis) periculo perceſſetur, qui expectat beatitudinem, multis ſæpe narratis, & tuæ verbis prædicationis bene memoriam commonemus, itaque excitati tanta malorum ſcena, arripere auctoritatem ſedis apoſtolicæ ad omne comprimendum neſas feſtinavimus; ſed in quem inſurgeremus, nec nomine appellatum legimus, nec criminis aliqua ratione taxatum. Quod ergo poſſumus, condolemus. Si depoſueris autem apertam manifeſtamque in homines aliquos accuſationem, aut judices competentes tribuam, aut ſi aliquid urgentius ſolicitinſque a nobis fieri poteſt, non retardabo, fili dilectiſſime; tamen epiſcopo fratri meo Joanni ſcripſi, ut circumſpectius agat, ne quid circa eccleſiam ſibi creditam adhuc tale aliquid fiat, quale prævidere, & propellere ne accideret, vel ne accidat, etiam ipſi ſit & poſtea moleſtiſſimum.

XXXIV. QUOD FACERE POTUIT,

ſe Hieronymi cauſa feciſſe dicit.

Dilectiſſimo fratri Aurelio Innocentius epiſcopus.

PIISSIMAM etiam ad nos perveniendi tuam affectionem bene compresbyter noſter credidit Hieronymus: compatimur gregis noſtri membro, & quod faciendum duximus, vel facere potuimus, ſumus velociter executi. Germanitas tua, frater cariſſime, citius literas memorato reddere feſtinet.

AD EPISTOLAS INNOCENTII I. PAPÆ

APPENDIX.

Ex P. Maſſi ſupp. tom. I. pag. 377.

IN vetuſta collectione illa Lucenſi, de qua non ſemel egi, in epitome plurimorum conciliorum & decretalium quarundam epiſtolarum occurrit excerptum *de epiſtola Innocentii Papæ ex concilio Nicæno*, quam epiſtolam Innocentii I. Papæ eſſe nemo prudens dubitaverit. Cum omnem alium Innocentium Pontificem ſuperet codicis hujus ætas annorum ſaltem nongentorum. Quænam vero ſit epiſtola hæc Innocentii, quo ex codice deſcripta, an ſingularem epiſtolam de Nicænis canonibus Innocentius dederit, vel illos data occaſione in variis epiſtolis ſuis adduxerit & inculcaverit, quos dein epitomis hujus author in unam canonum ſeriem continuaverit, plane ignoro. Quamquam vero nihil novi his exhibetur, juvat tamen quale-cumque eſt hoc dare, cum vetuſtiſſima hæc ſit canonum Nicænorum Latina editio. Quæ enim Dionyſium exiguum authorem præfert, utique poſterior eſt Innocentio I. Quæ vero in collectione Iſidori Mercatoris profertur, an vetuſtior ſit ſive recentior, nondum eſt exploratum. Quæ tandem eſt Ruffini ejuſdem fere antiquitatis eſt cum Innocentio.

DE EPISTOLA INNOCENTII PAPÆ I.

Ex Concilio Nicæno.

I.

QUI ſe abſciderit non ingrediatur in clero.

II.

Gentilis qui converſus fuerit & baptizatus non tacito promoveatur in clero.

III.

Epiſcopus vel reliqui clerici cum extraneis mulieribus non habitent.

IV.

Epiſcopus, ab omnibus Epiſcopis ordinetur, vel a tribus cum Metropolitani conſenſu.

V.

Epiſcopus alterius epiſcopi clericum non accipiat, vel excommunicatum. Duas vices in annum concilia fiant propter diverſorum querimonia.

VI.

Alexandrinus & Romanus Papæ primatum habeant.

VII.

Plurimorum epiſcoporum conſenſu, maxime Metropolitani conſenſu elegatur Presbyteri (forte tamen ſcriptum eſt *epiſcopi*.)

VIII.

Jeroſolymitanus epiſcopus primatum habeat, ſalvo privilegio Metropolitani.

IX.

Chataro ideſt Novatiani converſi clerici recipiantur in clero. Epiſcopus vero in presbyterii locum recipiatur.

X.

In una civitate duo epiſcopi non ſint.

XI.

Si poſt ordinatione ſacerdotii detectus fuerit deponatur, ſimili modo eſt de lapſis.

XII.

Lapſi ſine tormentis ſeptem annos pœnitentiam agant.

XIII.

Poſt militiam ſi converſus fuerit, & iterum militaverit XIII. annos pœniteat.

XIV.

Si in neceſſitate acceperit communionem, ſupervixerit, teneat pœnitentiam.

XV.

Cathecumeni ſi lapſi fuerint tres annos pœnitentiam agant.

XVI.

Epiſcopus, vel reliqui ordines de civitate in civitatem non abeant.

XVII.

XVII.

Vagus clericus non recipiatur ab alio in communionem.

XVIII.

Alienum clericum nullus promoveat in honore.

XIX.

Clerici nec uſura, nec renovo dent. (*ſic*)

XX.

Diaconi presbyteris non præferantur, vel ſedeant, nec illi presbyteris Eucariſtiam tradant; abſentibus vero illis dividat.

XXI.

Paulianeſte baptizentur.

XXII.

Diaconeſſas inter laicæ habeantur.

XXIII.

Uno die teneatur paſcha ab epiſcopis.

DISSERTATIO

a In ſequentem Epitomen epiſtola Innocentii.

Ex eodem Manſi ibid.

NOvas Innocentii I. epiſtolas, quamvis nullas habeo promendas, non abſre tamen puto cum lectoribus meis communicari oportere ea quæ breviarium noſtrum canonum in MS. codice Lucenſi annorum nongentorum exhibet. Extant in eo canones e nonnullis Innocentii epiſtolis expreſſi, & in epitomen redacti. In ea vero quæ ex epiſtola ad Exuperium exprimitur epitome deeſt canon III. de iis, qui poſt baptiſmum magiſtratum agentes, in cauſa ſanguinis ſententiam tulerunt. Cujus omiſſionis nullam aliam rationem excogitare poſſum, niſi quod Pontifex ea in re nihil judicat decernendum. Qui ſuccedit canon IV. qui in noſtra epitome eſt III. male expreſſus eſt; neque enim communione privantur uxorati, ſi adulterave- C rint, ſed innocens ab adultero ſegregatur. Cætera cum epiſtola congruunt. Non eſt negligendum additamentum illud de *Lamentationibus Jeremiæ*, quod ab uno noſtro manuſcripto ſuppeditatur, nec in editis legitur.

Poſt hanc epitomen altera ſuccedit epiſtola Innocentii ad epiſcopos Toletanos. Nonnulla plane in ea digna ſunt animadverſione. Primo enim in noſtro breviario perinde ac in omnibus antiquis codicibus, teſte Harduino, legitur *Toloſanos*, non *Toletanos*.

Sequitur epiſtolæ Innocentii ad Victricium (*Victorium* habet codex noſter) ſynopſis, in qua omnia plana ſunt, & cum editis congruunt, unam ſi excipias canonis III. partem ſecun- D dam, in qua edita quidem epiſtola audiendas ſtatuit cauſas eccleſiaſticorum in ſuis ſingulas provinciis, *ſine* præjudicio tamen appellationis *ad Romanam* eccleſiam, vel niſi cauſæ gravitas *ad ſedem apoſtolicam* judicium referat. Hæc edita. Codex vero MS. non ita, ſed: *Romani clerici ad alios epiſcopos non audeant dicere cauſas ſuas*. Longe profecto hæc duo inter ſe diſtant, ut ex altero & altero codice petita videantur. Verum ea quæ in editis leguntur Innocentii I. Papæ eſſe nemo jure ambiget, cum a Nicolao I. in gemina epiſtola in concilio Romano VII. apud Labbeum tom. X. legenda, tanquam ex Innocentio laudentur. Cum vero nec ex epiſtola ad Victricium accepiſſe ſe illa ſcribat Ni- E colaus, nec breviator noſter uſque adeo ſemper in ſenſu canonum reddendo ſit felix, alterutrum conſequi neceſſe eſt; vel canon iſte, prout in editis, ex alia quadam epiſtola Innocentii cum hac eius ad Victricium male aſſutus eſt, uti aliis veterum Pontificum epiſtolis accidiſſe conſtat; vel anonymus noſter Pontificis mentem minime eſt aſſequutus.

In epitome canonis VIII. edicitur de Monachis in clero non admittendis; id vero non mandat Innocentius, ſed monet, ne ad altiorem gradum promoti modeſtiam, & virtutes reliquas quas in monaſterio coluerant, abiiciant. Quare breviatoris noſtri oſcitantia caſtiganda eſt.

Epiſtolæ Innocentii ad Decentium ſynopſis plane barbara eſt, ſed ejus primum caput veterem quemdam liturgicum ritum exprimit, quem edita non tangunt, quamvis in ſenſu cum editis congruit. Vetat Pontifex canone I. ne pax ante finem detur. Id vero anonymus noſter ita expreſſit. *Ordo miſſæ ad pacem dare poſt quartam orationem*. Quartæ orationis nomine deſignari hic cenſeo illam quam ordo Romanus vetus apud Mabillonium Muſæi Ital. tom. II. *orationem ad complendum* appellat. In miſſa enim oratio prior ea erat, quæ ante *Apoſtolum*, ideſt ante epiſtolam legebatur. Succedebat altera *ſuper oblata*. Dein oratio Dominica tertia loco erat; quarta tandem *oratio ad complendum* habebatur. En ergo breviator noſter cum Innocentio conciliatus.

Canon huius epiſtolæ quintus cur in duos ſectus ſit; cum præſertim ambo illi in unum & idem redeant; non aliam aſſignarem rationem, niſi breviatoris noſtri oſcitantiam. Reliqua plana ſunt.

Poſtrema omnium legitur epitome literarum Innocentii *ad Aurelium* (utique Carthaginienſem) epiſcopum. Extat in collectione Labbeana num. XII. Innocentii ad Aurelium epiſtola, ad quam ea referri poſſunt, quæ in hac ſynopſi habentur.

I.

EX EPISTOLA INNOCENTII

Ad Exuperium.

I.

PResbyter, & diaconus incontinentes deponantur.

II.

Qui continentes ſunt omni tempore viaticum accipiant, & communionem per miſericordiam

III.

Uxorati ſi adulteraverint excommunicentur

IV.

Licet accuſare homicidam.

V.

Qui dimiſerit uxorem, & aliam duxerit excommunicetur; ſimiliter & mulier.

VI.

Libri qui recipiendi ſunt.

Moyſi lib. V. Geneſis, Exodus, Leviticus, Deuteronomium. Jeſu Nave I. Judicum I. Regum IV. Rhut I. Prophetarum XVI. Salomonis V. Pſalterium I. Job. I. Tobiæ I. Iſther I. Judith. I. Machabæorum II. Eſdræ II. Chenib ideſt Lamentationes Hieremiæ. Paralipomenon II. Novi Teſtamenti: Evangelia IV. Pauli Apoſtoli XIV. Joannis IV. Petri II. Jacobi I. Actus Apoſtolorum, Apocalypſis Joannis.

II.

EX EPISTOLA INNOCENTII

Ad univerſos epiſcopos in Toloſa.

EPiſcopus in aliena eccleſia epiſcopos non ordinet. Hiſpanos detrahet de militia ſæculari celeri ad ſacerdotium non ordinantes, nec curiales qui non debent eſſe clerici. Hiſpanos vituperant ii, qui in forenſi exercitatione verſati ſunt, vel ex militia aliqua, ſive ex curialibus, ut ad ſacerdotium vel ad minora officia veniant.

III.

INNOCENTII AD VICTORIUM

Epiſcopum.

I.

SIne Metropolitani conſenſu epiſcopus non ordinetur.

II.

Qui cingulum militiæ ſæcularis habuit ad clericatus officium non veniat.

III.

Inter clericos epiſcopus audiat. Romani clerici ad alios epiſcopos non audeant dicere cauſas ſuas.

IV.

Mulierem viduam clericus non ducat uxorem.

V.

Alienum clericum nullus ſuſcipiat.

VI.

Novatiani vel Montenſes per manus impoſitionem ſuſcipiantur. Qui de noſtris ad illos fuerunt, & revocantur, longe pœniteant.

VII.

Diaconi non miſceantur cum uxore.

VIII.

Monachus in clero non veniat, nec uxorem accipiat.

IX.

Curiales clerici non ordinentur.

X.

Velata ſi erraverit non accipiat pœnitentiam.

XI.

Conſecratæ Domino non velatæ ſi nupſerint pœniteant.

INNOCENTII

Ad Epiſcopum. (ſic)

I.

Nullus bigamus clericus ordinetur.

II.

Qui ante baptiſmum uxorem habuit, & poſt baptiſmum aliam duxerit, bigamus eſt.

IV.

INNOCENTII

Ad Decentium.

I.

ORdo Miſſæ ad pacem dare poſt quartam orationem.

II.

Nomina recitentur poſt commendationem oblationum.

III.

Non conſignent infantes presbyteri niſi epiſcopi.

IV.

Omne ſabbato jejunetur.

V.

Teneant presbyteri Miſſam in urbe præſente epiſcopo.

VI.

Sine juſſu epiſcopi presbyter Miſſæ teneat, in urbe præſente epiſcopo.

VII.

Sine juſſu Epiſcopi, vel alii manum ponant Inergumeno.

VIII.

Omnes pœnitentes V. feria de paſcha reconcilientur.

IX.

Presbytero liceat viſitare infirmum, & ungere chriſma, pœnitentem ægrotum non liceat ungere de chriſma.

V.

INNOCENTII

Ad Aurelium Epiſcopum.

FAcile non imponatur manus, Epiſcopo ex laico non ordinetur.

OBSERVATIO PHILIPPI LABBE S. J.

Sequentes canones a ſynodo quapiam Romana ad Gallos epiſcopos jampridem miſſos ex aliquot manuſcriptis codicibus primum in lucem extulit R. P. Sirmondus in appendice ad I. tomum conciliorum Galliæ, eoſdemque Regius collector conjecit non ſuo loco in calcem XXXVII. voluminis oft indices cum tractatu de antiquis epiſcoporum promotionibus. Nos vero ejuſdem clariſſimi editoris conjecturam non improbabilem ſecuti Innocentii primi epiſtolis ſubjecimus; cum ab eis nec decretorum, nec ſcriptionis forma abhorreat. Quo autem anno editi ſint, plane non conſtat, eſto maximam, ut nemo non videt antiquitatem præ ſe ferant.

CA-

CANONES [a] SYNODI ROMANORUM
AD GALLOS EPISCOPOS
Juxta quæstiones ab illis propositas.

TITULI CANONUM

I. *De virginibus velatis propositum non servantibus.*
II. *De puellis nondum velatis, si contra propositum suum nupserint.*
III. *De castitate & munditia sacerdotum.*
IV. *De eo qui militat jam fidelis.*
V. *Quod Romana ecclesia ad clerum non admittit eos qui post baptismum casti non fuerint.*
VI. *Quod per omnes ecclesias una debet esse traditio & disciplina.*
VII. *Quod diaconi extra tempus paschæ non baptizent.*
VIII. *De oleo exorcizato semel dando.*
IX. *Quod uxoris sororem ducere non liceat.*
X. *De iis qui sæcularem potestatem gesserunt ad episcopatum non promovendis.*
XI. *De eo qui avunculi sui uxorem duxerit.*
XII. *Quod episcopi ex laicis assumi non debent.*
XIII. *De eo qui ab ecclesia ad ecclesiam transit.*
XIV. *Quod abjectis ab episcopo suo clerici ab aliis recipi vel promoveri non debeant.*
XV. *Quod episcopo fines suos transgredi, & alienos invadere non liceat.*
XVI. *De iis qui ab episcopis suis excommunicati, & ab aliis postea clerici facti sunt.*

PRÆFATIO.

DOMINUS inter cetera salutaria mandata, quibus discipulos suos apostolos ad spem vitæ hortatur & commonet, sicut & nos evangelica verba docuerunt, hoc etiam mandat, ut soliciti ad veritatis scientiam pervenire laboremus. Et primo ut cognoscamus incognita, non inani profectu, sed labore & solicitudine, quæ nota necdum sunt precibus investigandæ, quæ vero difficiliora sunt, instanter quærenda præcepit, quæ clausa sunt, fidei virtute pulsando precibus petere sibi debere referari. Sic enim scriptum est: *Petite & dabitur vobis, quærite & invenietis, pulsate & aperietur vobis.* Nemo certe qui non petit accipit, & qui non quærit invenit, & qui non pulsaverit eidem poterit aperiri. Qua de re quoniam quod ex fide petitur & præstatur & quod erat obscurum, manifestum in sensum dum investigatur acquiritur, & quod erat clausum nobis frequentius pulsando, id est rogando, revelatur: *Omnis enim qui petit accipit, & qui quærit invenit, & pulsanti aperietur*; inde eadem repetere mihi quidem non est molestum, vobis autem necessarium. Scimus, fratres carissimi, multos episcopos per diversas ecclesias ad famam pessimam nominis sui humana præsumptione patrum traditionem A mutare properasse, atque per hanc causam in hæretis tenebras cecidisse, dum gloriam hominum delectantur potius, quam Dei præmia habere, perquirere. Nunc igitur, quia non explorandi causa, sed fidei confirmandæ gratia, sanctitudo vestra ex sedis apostolicæ auctoritate scisciari cignata est, seu legis scientiam, seu traditiones, volens a nobis manifestari liberius quæstionum propositarum expositionem, quam sincere quæritis & desiderantes audire, quantum suppletbit divina dignatio, licet mediocri sermone, valido tamen sensu [b] eloquar obtinenda, ad emendandas omnes quippe diversitates, quas discordare arrogantia sola præsumpsit, scriptura divina dicente: *Rejecistis mandatum Dei, ut traditiones vestras statuatis.* Si ergo integra cupitis fide veras observationes agnoscere, dignamini quæ dico libenter advertere. Primo in loco pudoris mihi, & pudicitiæ causa proponitur, deinde congestæ quammultæ quæstiones edentur. Singulis itaque propositionibus suo ordine reddendæ sunt traditiones.

Matt. 7.

Mark. 7.

CANONES.

I.

Quæritur de virginibus velatis, & mutato proposito, quid exinde judicatum sit. Si virgo velata jam Christo, quæ integritatem publico testimonio professa a sacerdote prece [a] effusa benedictionis velamen accepit, sive incestum commiserit, seu [b] furtum [c], seu volens crimen protegere adultero mariti nomen imposuit, tollens membra Christi, faciens membra meretricis, ut quæ sponsa Christi fuerat conjux hominis diceretur. In ejusmodi muliere quot sunt causæ, tot reatus, integritatis propositum mutatum, velamen amissum, fides prima depravata, atque in irritum devocata. Quali hic & quanta satisfactione opus est? quam magna pœnitentia ejus quæ interitum carnis incurrit? Non est parva culpa reliquisse Deum, & iviſſe post hominem. Unde annis quamplurimis deflendum ei peccatum est, quo dignæ fructu pœnitentiæ facto possit aliquando ad veniam pervenire, si tamen pœnitens pœnitenda [d] faciat.

[a] fusa

[b] hoc verbum expungendum videtur

[d] add. non

II.

Puella quæ nondum velata est, sed propositum fuerat sic manere, licet non sit in Christo velata, tamen quia proposuit, & in conjugio velata non est, furtivæ nuptiæ appellantur, ex eo quod matrimonii cœlestis præceptum non servaverit, amore properante ad libidinis cæcitatem. Et his pœnitentiæ agendæ tempus con-

[a] Hos primum Sirmondus edidit ex aliquot Mss. & Innocentii I. esse suspicatus est. Vetustissima duo exemplaria sunt horum Canonum in Bibl. Collegii Paris. Societatis Jesu. Tdiano, Pithœano, ac Fossatensi Sirmondum esse usum ex apographo illius intelligimus. In Mss. sunt tantum sex Canones, quos Sirmondus divisit in sexdecim. *Harduinus*.

[b] Unus hic homo loqui videtur, non synodus. *Hard.*

[c] Hoc est, *furtivas nuptias*, ut can. seq. Hard.

ſtituendum eſt, quoniam ſeu rapta, ſeu volens, ad virum ire perverſo ordine conſenſit: nec propinquorum, nec ſacerdotum teſtimonio conrogato, tales ad velamen ſolennitatis ordinem caſto pudore tenuerunt, ſed contra veteris teſtamenti præceptum fecerunt: quas lex lapidari præcepit, & nunc ceſſante illa vindicta ſpiritaliter feriuntur, ut eccleſiam tamquam mortui introire non poſſint. Habent tamen pœnitentiæ agendæ locum, ſed cito non habent veniam. Quoniam ſi ſecundum legem proclamaſſet puella, & diu conteſtata ſe continuiſſet, utique fuiſſet immunis a culpa; Utriſque ergo expedit ſub eadem temporis conſtitutione a communione ſuſpendi, dignamque agere pœnitentiam: fletu, humilitate, jejunio, miſericordia redimere crimen admiſſum.

III.

Et jam quidem frequenter de talibus ſermo noſter per plures manavit eccleſias, maxime de ſacerdotibus, quorum meritum exigit, ut bonorum operum ſuorum ſint plebibus forma: ſed quantum intelligo, cum ſcriptura dicat: *Loquere ad aures audientium*, inſtruendo aures infundemus. Dum ſæpe eadem repetuntur quæ neglectui habentur a ſingulis, vere hoc illud eſt quod dictum eſt, adultus ſexus, *ſemper diſcentes, & nunquam ad ſcientiam veritatis pervenientes*. Quando enim non ſervatur quod admonetur utiliter, tunc apoſtolica mandata quaſi ignota contemnuntur: judicium tamen de his quæ commiſerunt non poteſt immutari. Id de ſacerdotibus primo in loco ſtatutum eſt: de epiſcopis, presbyteris & diaconibus, quos ſacrificiis divinis neceſſe eſt intereſſe, per quorum manus & gratia baptiſmatis traditur, & corpus Chriſti conficitur, quos non ſolum nos, ſed & ſcriptura divina compellit eſſe caſtiſſimos; & patres quoque juſſerunt continentiam eos corporalem ſervare debere. Qua de re non prætereamus, ſed dicamus & cauſam. Quo enim pudore viduæ, aut virgini, auſus eſt epiſcopus, vel presbyter, integritatem vel continentiam prædicare, vel ſuadere caſtum cubile ſervare, ſi ipſe ſæculo magis inſtitit filios generare, quam Deo? Adam, qui præceptum non ſervavit, ejectus foras paradiſum caruit regno, & prævaricatorem putas poſſe ad regna cælorum pervenire? Ob quam rem Paulus dicit: *Vos jam non eſtis in carne, ſed in ſpiritu*. Et item; *Et qui habent uxores ita ſint quaſi non habeant*. An qui populum hortatur, Levitis & ſacerdotibus blandiens licentiam præberet opus exhibere carnale? Idem ipſe dicens: *Et carnis curam ne feceritis in concupiſcentiis*. Et alibi: *Vellem autem omnes ſic eſſe ſicut meipſum*. Qui militat Chriſto, qui in ſede reſidet magiſtri, (a) qui militiæ diſciplinam non poteſt cuſtodire? De his itaque tribus gradibus, quos legimus in ſcripturis, a miniſtris Dei munditia præcepta eſt obſervari, quibus neceſſitas ſemper in promptu eſt. Aut enim baptiſma tradendum eſt, aut offerenda ſunt ſacrificia. Numquid immundus autus erit contaminare quod ſanctum eſt, quando quæ ſancta ſunt ſanctis ſancta ſunt? Denique illi qui in templo ſacrificia offerebant, ut mundi eſſent, toto anno in templo ſolo obſervationis merito permanebant, domos ſuas penitus neſcientes. Certe idololatræ, ut impietates exerceant, & dæmonibus immolent, imperant ſibi continentiam muliebrem, & ab eſcis quoque ſe purgari volunt: & me interrogas ſi ſacerdos Dei veri, ſpiritalia oblaturus ſacrificia, purgatus perpetuo debeat eſſe, an totus in carne carnis curam debeat facere? Si commixtio pollutio eſt, utique ſacerdos ſtare debet ad officium cœleſte præparatus, qui pro alienis peccatis eſt poſtulaturus, nec ipſe inveniatur indignus. Nam ſi ad laicos dicitur: *Abſtinete vos ad tempus, ut vacetis orationi*, & illi creaturæ utique generationi deſerviunt, ſacerdotes tale poſſunt habere nomen, meritum habere, non poſſunt. Quod ſi ita eſt, & permanet præſumptio, oportet jam epiſcopis, vel presbyteris, aut diaconis dici, ne cum publicanorum vita ſocientur. Quamobrem mihi contra hujuſmodi homines coinquinatos & infideles, in quibus ſanctitudo corporis per illuviem & incontinentiam videtur eſſe polluta, negotium eſt, talibus myſterium Dei credi non oportere, veneratione religionis ipſa ſuadente moneo, hos enim & ratio juſta ſecernit. Audiant certe: *Quoniam caro & ſanguis regnum Dei non poſſidebunt, neque corruptio incorruptelam*. Et audet presbyter, aut diaconus, animalium more ſubjacere contentioni?

IV.

De eo qui militaverit jam fideſis militiæ ſæculari, notitia eſt quod utatur publica libertate. Quis enim poteſt illum cuſtodire? quis negare vel ſpectaculis interfuiſſe, vel pecuniæ utilitate impulſum a violentia & injuſtitia immunem eſſe non potuiſſe?

V.

Romana eccleſia hoc ſpecialiter cuſtodit, ut ſi quis parvulus baptizatus integritatem corporis ſervaverit, admitti poteſt ad clerum: vel ſi quis major fuerit baptizatus, & manſerit pudicus, unius uxoris vir, poteſt clericus fieri, ſi nullis aliis criminum vinculis alligetur. Ceterum qui corruperit carnalibus vitiis aquæ ſacramenta, poſt fornicationem etiamſi ducat uxorem, quomodo poterit ad dimittenda peccata miniſterio aſſiſtere, qui prioris vitæ repetierit cæcitatem? Quomodo illud intelligitur: *Neque fornicarii, neque idololatræ*, & ceteri tales, *regnum Dei poſſidebunt*, ſi nihil inter bonum & malum, inter juſtum & impium, inter luxuriоſum & pudicum, inter obſervantem legem & publicanum interſit? Fient tales miniſtri, vel ſacerdotes, non Chriſti, ſed potius antichriſti. Et ubi eſt illud quod ſanctus apoſtolus Paulus, qui formam tulit epiſcopi, qualis eſſet ordinandus, ante præcepit dicens: *Irreprehenſibilem, ſobrium, & pudicum*, &c. quomodo hic irreprehenſibilis eſt, qui baptiſmi ſacramentum non potuit cuſtodire? O nova præſumptio! Huic ſacerdotium creditum, cui pœnitentia ſola debetur, ut ſordidata longa ſatisfactione veniæ beneficia poſſit abluere.

VI.

Catholicorum epiſcoporum unam confeſſionem eſſe debere apoſtolica diſciplina compoſuit. Si ergo una fides eſt, manere debet & una traditio: ſi una traditio eſt, una debet diſciplina per omnes eccleſias cuſtodiri. Diverſis in regionibus quidem eccleſiæ ſunt conditæ, ſed per omnem mundum unitate fidei catholicæ una eſt appellata. Nam & ſic legimus: *Una eſt columba mea, una eſt perfecta mea, una eſt genitrix mea*. Non ergo nunc de baptiſmi ratione, ſed de tradentium perſona reſcribo.

VII.

(a) Forte, *his militia*, Ha d.

1 Tim 3.
Geneſ 3.
Rom 8
2 Cor. 7.
Rom. 13.
1 Cor 7.
2 Cor. 9.
1 Cor. 15.
1 Cor. 6.
1 Tim. 2.
Cant. 6.

VII.

Paſchæ tempore presbyter & diaconus per parochias dare (a) repromiſſionem peccatorum, & miniſterium implere conſueverunt, etiam præſente epiſcopo: in fontem quoque ipſi deſcendunt, illi in officio ſunt; [a] ſed illius [a] nomen facti ſumma conceditur. Reliquis vero temporibus, ubi ægritudinis neceſſitas conſequi unumquemque compellit, ſpecialiter presbytero licentia eſt per ſalutaris aquæ gratiam dare indulgentiam peccatorum, quoniam & munus ipſi licet cauſa mundationis offerre: diaconis vero nulla licentia invenitur eſſe conceſſa: ſed quod ſemel forte contigit uſurpare, per neceſſitatem dicuntur excuſati, nec poſtea in ſecuritate commiſſum.

a nomini

VIII.

De oleo ſane exorcizato capienduſne brevis numerus dierum, multus in hoc proficit ſermo. Fide enim quis ſua plena purgatur. Si enim chriſma infuſum capiti gratiam ſuam toto corpori impertit, nihilo minus & tertio ſcrutinio ſcrutatus ſi oleo fuerit contactus, non ſæpe, ſed ſemel, virtute ſua Deus operatur in tempore.

IX.

De eo qui ſororem uxoris ſuæ duxerit uxorem in lege veteris teſtamenti ſcriptum eſt, ad ſuſcitandum ſemen defuncti fratris oportere ducere uxorem, ita tamen ſi liberos ex eodem minime reliquiſſet. Inde eſt enim quod Joannes Baptiſta contradixit Herodi, quoniam non licebat ei accipere uxorem, quia de fratre reliquerat filios. Tamen propter virilem generationem legis conſtitutio imperabat hoc fieri a viro: de feminis nuſquam eſt lectum, ſed forte præſumptum. Nam lex dicit: *Maledictus qui cum uxoris ſuæ ſorore dormierit*. Numquid duas habuit uxores Jacob uno in tempore ſorores cauſa myſterii, & concubinas, & omnes qui nati ſunt patriarchæ ſunt appellati? Nunc jam Chriſtianis habere non permittitur. Numquid uxores & concubinas habuerunt? Sed nunc hoc non patitur fieri teſtamentum, ubi amplius de integritate tractatur, & caſtitas Chriſto docente laudatur, cum dicit: *Non omnes capiunt verbum Dei, ſed quibus datur*.

Deut. 25.

Matth. 14.

Levit. 18.

Gen. 29.

Matth. 19.

X.

Eos præterea, qui ſæcularem adepti poteſtatem, jus ſæculi exercuerunt, immunes a peccato eſſe non poſſe manifeſtum eſt: Dum enim & gladius exeritur, aut judicium confertur injuſtum, aut tormenta exercentur pro neceſſitate cauſarum, aut parandis exhibent voluptatibus curam, aut præparatis intertunt, in his ſe, quibus renunciaverunt, denuo ſociantes, diſciplinam obſervationis traditam mutaverunt. Multum ſibi præſtant, ſi non epiſcopatum affectent, ſed propter hæc omnia agentes pœnitentiam, certo tempore impleto, mereantur altaribus ſociari. Nicænum concilium, divino Spiritu annuente, dum fidei confeſſio fuiſſet jure firmata, etiam apoſtolicas traditiones epiſcopi in unum congregati ad omnium notitiam pervenire voluerunt, definientes inter cetera, neque abſciſſum clericum fieri, quoniam abſciſſus & mollis non introibunt ſanctuarium Dei. Deinde poſt baptiſmi gratiam, poſt indulgentiam peccatorum, cum quis ſæculi militia fuerit gloriatus, vel illum qui purpura & faſcibus fuerit delectatus, ad ſacerdotium aliqua irruptione mi-

Conc. Nic. can. 1.

A nime admitti juſſerunt. Meritis enim & obſervatione legis ad iſtiuſmodi dignitatis culmen accèdunt, non Simonis pecunia vel gratia quis poterit pervenire, aut favore populari: non enim quid populus velit, ſed quid evangelica diſciplina, perquiritur. Plebs tunc habet teſtimonium, quoties ad digni alicujus meritum reprehendens auram favoris impetit.

XI.

De eo qui avunculi ſui uxorem duxerit. Avunculi filium ducere non licet, quoniam ſimilis cauſa generando per gradus patris extranei ſeparatur atque purgatur: retro autem redire fas non eſt. Nam qui torum patris vel matris violare præſumpſerit, non hoc conjugium, B ſed fornicatio nominatur. Quique tamen contra canones apoſtolicos facere uſurpaverit, privandus eſt ſacerdotio, ſi pertinax fuerit: ſin vero ſe correxerit, aboleatur quod præſumptum eſt, ut poſſit reconciliatus noſtrum habere conſortium.

XII.

De ordinationibus maxime obſervandum eſt, ut ſemper clerici fiant epiſcopi. Sic enim ſcriptum eſt: *Et hi prima probentur, & ſic miniſtrent*. Qui non probatur tempore præcedenti in minori officio miniſtraſſe, quomodo præponitur clero? Non eſt auditum, necdum tironem militum imperium ſuſcepiſſe. Is ergo debet fieri, quem ætas, tempus, meritum com- C mendat, & vita. Aut quare apoſtolus neophytum prohibet, & cito manus alicui imponi non permittit?

1. Tim. 3.

2. Tim. 6.

XIII.

De his qui ab eccleſia ad eccleſiam tranſierunt, juſſi ſunt haberi quaſi relicta uxore ad alienam acceſſerint, quod impunitum eſſe non poſſit. Talem epiſcopum invaſorem pudoris alieni epiſcopatu privari juſſerunt.

XIV.

De clericis alienis a ſynodo frequenter eſt pertractatum atque firmatum, & ratio juſta conſtringit, clericos abjectos de eccleſia ab epiſcopo ſuo, nec laicam communionem accipere poſſe in aliena eccleſia: confirmatum manifeſtumque eſt, quando etiam innocens, ſine literis epiſcopi ſui, vel formata, in aliena eccleſia non poteſt miniſtrare. Si quis autem in injuriam ſacerdotis hoc facere præſumpſerit, & condemnatum clericum ſuſcipere vel promovere voluerit, ſciat ſe communicaſſe peccatis alienis, & incurriſſe ſententiam apoſtoli, qui ait reos eſſe non ſolum qui faciunt contra legem, ſed etiam qui conſentiunt facientibus. Unde dimittendum eſt conſcientiæ illius qui de ſuo clerico judicavit, ſciens quod de judicio ejus Deus ſit judicaturus in poſterum. Audi dominum dicentem: *Quæ enim vultis ut faciant vobis homines, eadem & vos facite illis*. Quid in injuriam fratris, & conſacerdotis armaris? E Cum enim reus non ſolum ſuſcipitur clericus alienus, ſed etiam promovetur, injuſtus judicatur epiſcopus. Hoc quicumque facit, ſciat ſe a catholicorum ſocietate ſecluſum, & communionem ſedis apoſtolicæ non habere jam poſſe.

D

Rom. 1.

Matth. 7.

XV.

Illud præterea ſatis grave eſt, & contra epiſcopalem moderationem ſedis apoſtolicæ, ſuos fines excedere & ad alienam tendere regionem feſtinare, ordinationes celebrare præ ceteris, non metropolitanum epiſcopum permittere in ſua

Conc. Nic. can. 4.

diœ-

(a) Al. Mſ. *remiſſionem*. Hard.

diœcesi, una cum vicinis episcopis, sicut trecenti octodecim episcopi confirmarunt, tres vel eo amplius sacerdotes, episcopum ordinare vel subrogare dignissimum. Si quis certe fines alienæ possessionis invaserit, reus violentiæ judicatur. Quid curritur? quid festinatur, ut regula ecclesiastica conculcetur? Leges humanæ tenentur, & divina præcepta contemnuntur: præsens gladius formidatur, & temporalis pœna; divina vero vindicta, quæ habet flammas gehennæ perpetuas, negligitur. Videritis quæ præsumptio fecerit: ex hoc si quis in aliena diœcesi ausus fuerit ordinationem facere, eamque præsumere, sciat se de statu suo posse periclitari, qui alienam ecclesiam invadere præsumserit. Non est sæculare aliquid, non sunt mundanæ promotiones: audiamus apostolum dicentem: *Manus cito nemini imposueris, neque communicaveris peccatis alienis: teipsum castum custodi.* Si legantur scripta, & timor divinus sit in nobis, omnia scandala poterunt separari, & unanimitas per omnes fratres placida plenaque caritate consistere.

1. Tim. 5.

XVI

Præterea etiam laici dicuntur a communione cognita causa secludi, & ab alio episcopo clerici fieri. Hoc jam super omne malum est. Unde aut conventi corrigant, qui talia ausi sunt facere, ita ut removeantur hi quibus indigne ordo collatus est, aut ad nos nomina eorum deferantur, ut sciamus a quibus nos abstinere debeamus.

Sciat ergo vestra sinceritas, quod si hæc omnia suo ordine prout certa sunt observentur, nec Deus offenditur, nec schismata generantur, nec hæreses existunt, sed dicent gentes, quoniam vere Deus in nobis est Christus dominus noster, qui vivit & regnat cum Patre, & cum Spiritu sancto, in æterna sæcula sæculorum. Amen.

Notæ Jacobi Sirmondi S. J.

1 *Canones.*) In codice Fossatensi dicitur, *Synodus Romana ad Gallos episcopos & eadem synodus*, quia epistolæ in morem scripta est. In antiqua vero collectione codicis Pithœani, *Canones Romanorum* simpliciter appellantur. Hos ergo, quia quo tempore conditi fuerint exploratum non erat, in hunc interim locum rejiciendos censuimus. Antiquissimos prorsus esse tum exemplarium vetustas docet, tum ipsa maxime, quæ priscis ecclesiæ legibus congruunt, decretorum argumenta confirmant. Et decretorum autem, & scriptionis forma non abhorret ab epistolis Innocentii papæ. Quare non inanis fortasse opinio fuerit, si quis horum auctorem illum fuisse conjiciat.

2. *Sed illius nomen facti.* Legendum: *Sed episcopi nomine facti summis conteritur*: atque ita citatur hic locus in antiqua collectione Andegavensi, quæ & Paulo antè *remissionem peccatorum* legit, non *repromissionem*.

3. *Qui sæculi exercuerunt, immunes.*) Eadem collectio. *Hujus sæculi exercuerunt negotia, immunes*, &c. quod rectius videtur.

Sunt & alia in his canonibus non pauca, quæ emendationem codicum opem desiderent. De his vero & illud admonendum, quod in capita sexdecim distributi sunt, nostrum in ea nos judicium secutos esse, cum in antiquis exemplaribus sex tantum capitibus distinguantur, nec plures horum canonum æras, seu numeros, agnoscant collectiones antiquæ. In Fossatensi ergo codice tituli sex in hunc modum præfiguntur.

I. *De virgine cui jam in Christo velata est, similiter & quæ nondum velata est.* Primo in loco pudoris, &c.

II. *De eo quid sacerdotes bonorum operum plebibus formæ fiant: & de castitate, & continentia sacerdotum: & eo qui sæculo militaverit.* Maxime de sacerdotibus, &c.

III. *De consuetudine ecclesiæ Romanæ in clerum, & de eo quid catholicorum episcoporum una confessio, una disciplina esse debet.* Romana ecclesia hoc specialiter custodit, &c.

IV. *De sacramento baptismatis, & oleo exorcizato, & eo qui sororem uxoris suæ duxerit uxorem.* Paschæ tempore presbyter, &c.

V. *De his qui sæculi adepti sunt potestatem: de eo qui accusati sui duxerit uxorem, de ordinatione clericorum, & de clericis alienis.* Eos præterea qui sæcularem adepti potestatem, &c.

VI. *Similiter de episcopo transgrediente proprios terminos: & de latis excommunicatis, & ab alio episcopo clericis factis.* Illud præterea satis grave est.

CONCILIUM MILEVITANUM 1.

GENERALE

SUB INNOCENTIO

Kalendis Septembris anno Christi CDII. habitum.

a Videsis supra Acta concilii Carthaginensis I. cod. can. Afric.

ACTA illius Græce & Latine [a] extant infra in concilio Africano, quæ sic incipiunt: *c Gloriosissimis imperatoribus d Arcadio & Honorio V. consulibus* VI. *Kalendas Septembris*; reliqua in dicto Africano concilio infra require

Notæ Severini Binii.

Locus concilii.

a Concilium Milevitanum.) Sic dictum a Milevi, qui est Africæ propriæ locus, teste Abrahamo Ortelio in thesauro geographico. Milevitanæ regionis, & civitatis meminit S. Augustini ep. 129. & 108. Unde liquide apparet errare eos, qui hoc concilium in Melita insula habitum scribunt.

Acta concilii.

In hac synodo post confirmata synodalia decreta, diversorum episcoporum causæ in medium allatæ sunt. Cresconii Villaregiensis episcopi causam, ante omnes alias in judicium deductam esse, constat; sed quid in ea decretum ac constitutum fuerit, non apparet. Post hanc tractata fuit causa Quodvultdei Centuriensis episcopi, de qua illud a patribus definitum, quod canon hic, & sub titulo de judiciis in decretalium libro secundo editus habet. Tertio lectus est libellus Maximiani Vagiensis episcopi, qui cum ex Donatistarum schismate ad ecclesiam catholicam conversus non pacifice a populo reciperetur, bono pacis consulens, significabat se suæ sedi renunciare, rogans etiam, ut ad bene consulendum paci ecclesiasticæ alius in locum suum subrogetur. Causa igitur diligenter examinata, patres spontaneam & honorificam illius propter bonum pacis factam abdicationem admiserunt, atque fratrem ipsius Castorium, ad quem S. Augustini & Alypii litteræ hoc anno cum laude Maximiani descriptæ extant, in ejus locum subrogarunt. Ad hanc synodum spectare videtur quod scribit S. Augustinus epist. 236. ad Xantippum de presbytero quodam, qui cum ob jejunii natalis dominici violationem, officio suo per Augustinum merito priva-

Presbyter quidam ob violatum jejunium, officio suo privatus est.

1 Similis clausula epist. 4 Siricii, & epistolæ Innocentii.

2 Sub Aurelio VII. Pertinent ad hoc Concilium post præfationem Canones Codicis Ecclesiæ Africanæ 86. 87. 88. 89. & 90.

privatus fuisset, ad synodum appellavit, suamque causam seu delegatis judicibus episcopis committi impetravit. Cum de primatu Numidiæ inter Xantippum Constantinæ, & Victorianum alterius civitatis in Numidia disceptatum esset, ut constat in præfatione concilii Carthaginensis VI. & 217. epist. Aug. ad Victorinum, in hoc concilio primatus Numidiæ Xantippo sedique Constantinæ adjudicatus fuit. Unde Justinianus imperator lib. 2. Cod. offic. præf. prætor. Afr. Constantinam civitatem primam sedem Numidiæ appellat. De hac synodo intelligendum est illud S. Augustini ep. 268. ad Eusebium, qua negat sui muneris esse, parricidium a filio quodam cathecheso ad Donatistas transfuga nostri intentatum, ad Milevitanam synodum deferre; maxime cum res in alienæ diœcesi gesta, ob imminens periculum, ad magistratum delata esset. Hæc ex Baron. anno 401. n. 58. & sequentibus usque ad finem.

Primatus Numidiæ Constantinæ civitati adjudicatus.

Duo Milevitana concilia diverso tempore habita, librariorum vitio confusa fuerunt.

b Primum.) Sub Innocentio pontifice duo habita sunt concilia Milevi in Numidia; unum sub primatu Xantippi, Arcadio & Honorio V. consulibus, anno domini 402. qui est innocentii I. primus: in quo post paucula decreta synodalia confirmata, Crescónii, Quodvultdei, Maximiani & Xantippi causa tractata fuerunt. Alterum habitum est sub Silvano, Numidiæ primate, Theodosio VII. & Palladio consulibus, anno domini 416. qui est Innocentii 15. in quo unanimi consensu Pelagiana hæresis, tempore Milevitani primi necdum exorta, condemnata fuit. Librariorum vitio, vel potius collectorum incuria accidit, ut duo hæc Milevitana unum idemque concilium esse arbitrati, simul in unum conflaverint; & ex duobus unum fecerint. Causam erroris accepisse videntur: primum a loco ipso, quod scilicet utrumque Milevitanum diceretur. Secundo, quod utrumque generale concilium fuerit. Tertio, quod sub uno eodemque Romano pontifice Innocentio ambæ synodi collecta esse noscantur. Denique quod utrique eadem præfatio, quæ hujus dumtaxat propria & subreptitie in secundum translata est, præfixa habeatur. Baron. an. 402. n. 54. & 55. Item 416. n. 2. & 3. &c.

Qua ratione Milevitana concilia confundi contigerit.

Quo tempore concilium habitum.

Anno 402.) Arcadio nimirum & Honorio V. consulibus ut patet ex præfatiuncula concilii. Horum autem consulatus cum allegato anno Christi, & primo Innocentii coincidit, ut ex fastis patet.

Præfatiuncula hujus concilii subreptitie addita.

c Glorioſiſſimis imperatoribus.) Hæc præfatiuncula hujus tantum concilii est. Eadem præfixa extat Milevitano II. sed usque ad illa verba, *Idcoque pariter*, &c. mendose & librariorum aut collectorum errore, ut diximus. Nam tempore Milevitani secundi, Aurelius Carthaginensis eodem tempore celebrato præsidebat, ut infra dicemus.

d Arcadio & Honorio V. conſulibus.) In concilio Africano sub Cælestino, can. 53. omisso numero consulatus additur *viris clarissimis*; sed mendose & imperitorum librariorum errore. Nam ejusmodi nomenclatura ab imperatoribus abhorret, soletque tantum poni, ubi alii sub imperatore constituti nobilissimi viri, eadem consulatus dignitate donantur. Puto accidisse, quod loco harum duarum literarum V. C. quintum consulatum denotantes, illi *viris clarissimis* posuerint. Hoc concilium vere sub quinto consulatu Arcadii & Honorii celebratum esse, ex dicto Africano concilio exploratissime demonstratur. Nam cum quod præcedit superius concilium, Vincentio & Flabito consulibus, anno Christi 402. habitum fuisse reperiatur, quodque post hanc Milevitanam synodum ibidem subjungitur, sub consulibus anno 403. celebratum fuerit, perspicue significatur concilium medio loco ibidem collocatum, hoc anno 402. sub V. consulatu Arcadii, & Honorii coactum fuisse. Baronius anno prædicto n. 57.

OBSERVATIO P. ANTONII PAGI

ad an. Ch. 302. n. 21. 22.

Hæc Synodus ann. 402. habita, differtque ab altera ejusdem nominis an. 416. celebrata. Existimabat Baronius duas illas Milevitanas Concilia in unum compacta a Collectoribus, & Canones de gratia in secunde editos, transcriptos esse in primum, & ceteris Canonibus editis in primo adjunctos. Verum nullos Canones *de gratia* elidit secunda Synodus Milevitana, licet *Pelagii* hæresim proscripserit, & Episcopi qui ei interfuere literas ad Innocentium Papam dederint, quibus ei sententiam suam significant.

Fatendum quidem est, inquit Marca in dissert. de veter. Collect. Can. Cap. 10. in Collectione veteri Canones quosdam desumptos ex Synodo Milevitana prima compactos fuisse in unum corpus cum aliis canonibus depromptis ex duobus Conciliis Carthaginentibus celebratis anno quadringentesimo septimo, & anno quadringentesimo decimo octavo. Quare hunc compilationi sequens titulus præfigitur in veteri: *Concilium jestum Carthaginis Africæ, & in Milevitana civitate habitum.* Quibus verbis satis significatur hoc corpus e variis conciliis esse consarcinatum. Enimvero licet Milevitanum tempore sit potius, quoniam tamen Carthaginis nomen dignitate præcellit, & plures canones petiti sunt e duobus conciliis Carthaginensibus, huic Carthaginensis nomen inditum est a veteri Collectore, tum etiam, ne perturbaretur ordo numerandi hæc concilia sub nomine Carthaginensium, quamvis non taceatur in titulo nomen Milevitani. Legendi idem Marca & Schelstratius in dissert. 3. de Ecclesia Africana cap. 10. ubi de hujus Concilii canonibus agunt.

SYNODUS [b] AD QUERCUM HABITA [1]

ANNO CDIII. IN CAUSA CHRYSOSTOMI.

ACta e hujus synodi extant ex Photii bibliotheca apud Baronium, anno 403. num. 17. 18. 19. Prætermissa a Binio levi admodum de causa, nos hic restituimus, ex editione GL. interprete R. P. Andrea Schotto S. J. num. seu codice 59.

ΣΥΝΟΔΟΣ Η ΚΑΤΑ ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ Ἰωάννου παρανόμως συναθροισθεῖσα.

ἈΝΕΓΝΩΣΘΗ συνόδου τῆς παρανόμως κατὰ τὸ ἐν ἁγίοις Ἰωάννην τὸν Χρυσόστομον συγχροτηθείσης ἐν ᾗ ὑπῆρχον καταρχοντες Θεόφιλός τε Ἀλεξανδρείας, Ἀκάκιος ὁ Βερροίας, Ἀντίοχος ὁ Πτολεμαΐδος, καὶ ὁ Σεβηριανὸς Γαβάλων, καὶ Κυρῖνος ὁ Χαλκηδόνος. οἱ τὰ μάλιστα δυσμενῶς ἔχοντες πρὸς τὸν ἄνδρα. οἱ ἅμα πάντα, καὶ κριταὶ καὶ κατήγοροι καὶ μάρτυρες ἦσαν. Ἐν ὑπομνήμασι δὲ

SYNODUS CONTRA S. JOANNEM CHRYSOSTOMUM ILLEGITIME congregata.

LECTUM est illigitime coactum adversus sanctum Joannem Chrysostomum conciliabulum: cui præsides adfuerunt Theophilus Alexandriæ, Acacius Berrhœæ, Antiochus Ptolemaidis, Severianus Gabalorum, & Cyrinus Chalcedonis episcopi: qui infesto in illum animo cum essent, simul omnia & judices, & accusatores, & testes erant. Tredecim hæc actionibus peracta: duodecim quidem

1 De his Actis dubitat Baronius quod pleraque, inquit, ab aliis Scriptoribus commemorata, in iis omissa sint. Verum, ut alii Huetius lib. 2. Origenianorum cap. 4. Sect. II. num. XVII. non attendit Illustrissimus Cardinalis, eximia quædam tantummodo selegisse Photium & in Myriobiblium retulisse; plurima vero consulto prætermisisse. Sua ergo Actis illis servetur auctoritas, quoad validiori ratione Baronii conjectura firmetur. *Pag. ad An. Christi* 403., *num.* 8.

dem contra ſanctum Chryſoſtomum, tertiadecima contra Heraclidem, quem Epheſiis ille ordinarat epiſcopum: hujus tamen depoſitionem validam reddere, aliis nonnullis prohibentibus, minime potuerunt. Heraclidæ accuſator Macarius quidam nomine fuit, Magnetum epiſcopus; beati Joannis vero palam hoſtis, primuſque accuſator, Joannes ejus diaconus.

Accuſat hic primo Chryſoſtomum actione illatæ ſibi injuriæ; quod ſe ejeciſſet ob domeſticum puerum Eulalium pulſatum. Alterum erat crimen, quod Joannes quidam monachus, jubente Chryſoſtomo verberatus eſſet, ut ait, ac raptatus, ferreaque catena dæmoniacorum more adſtrictus. Tertium quod pretioſarum rerum magnam vim divendidiſſet. Quartum crimen, quod marmora ſanctæ Anaſtaſiæ, quæ Nectarius illi eccleſiæ marmoribus ornandæ reliquerat, ipſe vendidiſſet. Quintum, quod per contumeliam appellet clericos viles, corruptos, ſuis uſibus ſponte paratos, triobolareſque. Sextum, quod ſanctum Epiphanium delirum & parvulum dæmonium appellarit. Septimum, quod Severiano calumniam ſtruxiſſet incitatis contra eum decanis. Octavum, quod ſycophantiis plenum librum in clerum conſcripſit. Nonum, quod totius cleri habito conventu, tres diaconos citarit, Acacium, Edaphium, & Joannem, & quaſi humerale ipſius furati eſſent, accuſarit, quærens, utrum & ad alium illud uſum aliquem cepiſſent. Decimum, quod Antonium ſepulcrorum violatorem convictum, epiſcopum ordinarit. Undecimum, quod Joannem comitem in tumultu militari ipſe prodiderit. Duodecimum, quod neque incedens ad templum, neque ingrediens, Deum precatus ſit. Decimum tertium, quod ſine altari diaconorum & presbyterorum ordinationes fecerit. Decimumquartum, quod una ordinatione quatuor ſimul epiſcopos creavit. Decimumquintum, quod mulieres ſuſcipiat, ſolus cum ſolis, aliis omnibus foras emiſſis. Decimumſextum, quod hæreditatem a Thecla relictam per Theodulum vendiderit. Decimumſeptimum, quod eccleſiæ reditus nemo noverit quo abeant. Decimumoctavum, quod Sarapionem accuſatum, cauſamque etiam tum dicentem, presbyterum ordinarit. Decimumnonum, quod communicantes cum orbe univerſo, ipſius voluntate incluſos, & in cuſtodia mortuos, contempſerit, ut ne corpora quidem ipſorum ſepulturæ mandanda curaret. Viceſimum, quod injuria ſanctiſſimum Acacium affecerit, & ne ad colloquium quidem ipſum admiſerit. Viceſimumprimum, quod Porphyrium presbyterum Eutropio, ut in exilium pelleret, tradiderit. Viceſimumſecundum, quod item Berenium ſacerdotem contumeliis multis male acceptum dediderit. Viceſimumtertium, quod illi ſoli balneum ſuccendatur, & ubi laverit, Sarapion claudat labrum, ita ut alius nemo lavet. Quartum & viceſimum, quod ſine teſtibus multos ordinarit. Quintum & viceſimum, quod ſolus edat, intemperanter Cyclopum vitam degens. Vigeſimumſextum, quod idem ipſe accuſet, idemque teſtis ſit ac judex. Planum id eſſe ex illis, quæ cum Martyrio archidiacono, & cum Proæreſio Lyciæ epiſcopo geſta referuntur. Viceſimumſeptimum, quod pugno con-

αὐτὸ ἐπράχθη δίκα πρὸς τοῖς τεσσὶν. ἀλλὰ τὸ μὲν δέκα καὶ δίκα, κατὰ τὸν ἀγῶνα, τὸ δὲ ἕξ καὶ δέκατον περιέχει τὰ κατὰ Ἡρακλείδου, τοῦ εἰς Ἔφεσον ὑπ' αὐτοῦ χειροτονηθέντος, ὅπερ οὐδὲ τοῖς καθαίρεσιν ἴσχυσαν τελεῶσαι ἑτέρων τινῶν κωλυσάντων. ὁ δὲ κατήγορος Ἡρακλείδου, τῆς Μαγνητῶν πόλεως ἐπίσκοπος λοιδ ὀνόματι Μακάριος. ὁ δὲ τοῦ Μακαρίου Ἰωάννου φανερὸς ἐχθρὸς καὶ πρῶτος κατήγορος, Ἰωάννης ὁ διάκονος αὐτοῦ τοῦ. Κατηγορεῖ δὲ τοῦ Χρυσοστόμου, ὅτι τε αὐτὸν ἠδίκησεν, ἐφορίσας αὐτὸν, διότι τὸν οἰκεῖον παῖδα Εὐλάλιον ἔτυψε. δεύτερον δὲ, ὅτι Ἰωάννης τις μοναχὸς ἐξ ἐπιτροπῆς τοῦ Χρυσοστόμου ἐτυπτήθη, ὡς φησι, καὶ ἐσύρη, καὶ μετὰ τῶν δαιμονώντων ἐσιδηροφορήσε. τρίτον, ὅτι πολλῶν κεκτημένων πλῆθος πολὺ διέπρασε. τέταρτον, ὅτι τὰ μάρμαρα τῆς ἁγίας Ἀναστασίας ἃ ὁ Νεκτάριος εἰς μαρμαρωσιν τῆς ἐκκλησίας ἐσκεύασεν, * ὕστερος διέπρασε. πέμπτον, ὅτι τοὺς κληρικοὺς ἀτίμους καὶ διεφθαρμένους καὶ * αὐτοσαραχρήτους καὶ τελεβολιμαίους ὑβρίζει. ἕκτον, ὅτι τὸν ἅγιον Ἐπιφάνιον, λῆρον * ἀποκαλεῖ καὶ δαιμονιάριον. ἕβδομον, ὅτι κατὰ Σεβηριανῶ συσκολῶ ἐποίησατο κίνησας κατ' αὐτοῦ τὰς δεκανούς. ὄγδοον, ὅτι καὶ κατὰ τοῦ κλήρου συκοφαντικὸν βιβλίον κατεσκάσεν. ἔνατον, ὅτι συγχρότησας συνέδριον παντὸς τοῦ κλήρου, ἔσησε ἕξ διακόνους, Ἀκάκιον, Εὐδάφιον, Ἰωάννην, κατηγορήσας ὡς τὸ ὠμοφόριον αὐτοῦ κλέψαντας, λέγων, μὴ καὶ εἰς ἄλλο τι αὐτὸ ἔλαβον. δέκατον, ὅτι Ἀντώνιον ἐλεγχθέντα τυμβωρύχον ἐχειροτόνησεν ἐπίσκοπον. ἑνδέκατον, ὅτι Ἰωάννην τὸν κόμητα ἐν τῇ στάσει τῆς στρατιωτῶν αὐτὸς κατεμήνυσεν. δωδέκατον, ὅτι ὅτε φοβοῦ ἤυξατο εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ὅτε εἰστῶν. τεσσαρεσδέκατον, ὅτι ἄνευ θυσιαστηρίου χειροτονίας ὅλων καὶ πρεσβυτέρων ἐποίησε. πεντεκαιδέκατον, ὅτι ἐν μιᾷ χειροτονίᾳ τέσσαρας ἐπισκόπους ἐποίησε. ἑκκαιδέκατον, ὅτι δέκατε γυναῖκας * μόνας πρὸς μόνας πάντας ἐκβαλὼν ἔξω. ἑπτακαιδέκατον, ὅτι τὴν κληρονομίαν τινὸς ἀπὸ Θέκλας καταλειφθεῖσαν, πέπρακε διὰ Θεοδόλου. ἐπτακαιδέκατον, ὅτι τὰ πρόσοδια τῆς ἐκκλησίας, οὐδεὶς οἶδε πῦ ἀπέρχεται. ὀκτακαιδέκατον, ὅτι Σαραπίωνα, ὑπὸ ἐγκλημα ὄντα, πρεσβύτερον ἐχειροτόνησεν. ἐννεακαιδέκατον, ὅτι τὺς κοινωνικὺς τῆς οἰκουμένης, κατὰ γνώμην αὐτοῦ ἐγκλεισθέντας, καὶ τελευτήσαντας ἐν τῇ φυλακῇ ὑπερεῖδε, καὶ οὐδὲ τὺ σκηνώματα αὐτῶν προέπεμψαι * ἠξίωσεν. εἰκοστὸν, ὅτι τὸν ἁγιώτατον Ἀκάκιον ἐβρισε, καὶ ὅτε λόγυ μετέδωκεν αὐτῷ. εἰκοστὸν πρῶτον, ὅτι Πορφύριον τὺν πρεσβύτερον παρέδωκεν Εὐτροπίῳ ἐξορισθῆναι. εἰκοστὸν δεύτερον, ὅτι καὶ * Βερενίον πρεσβύτερον παρέδωκε μεθ' ὕβρεως πολλῆς· εἰκοστὸν τρίτον, ὅτι αὐτῷ μόνῳ λεξὸν ὑποκαίεται καὶ μὴ τὸ λύσασθαι αὐτὸν Σαραπίων * απολύει τινὶ ἐμβασιν, ὥσε ἄλλον τινὰ μὴ λύεσθαι. εἰκοστὸν τέταρτον, ὅτι πολλὺς ἁμαρτύρως ἐχειροτόνησεν. εἰκοστὸν πέμπτον, ὅτι μόνος ἐσθίει, ἀσώτως ζῶν Κυκλώπων βίον. εἰκοστὸν ἕκτον, ὅτι αὐτὸς κατηγορεῖ, αὐτὸς μαρτυρεῖ, αὐτὸς ἀποφαίνεται. καὶ δῆλον ἐκ τῆς περὶ Μαρτυρίου τοῦ πρωτοδιακόνου, καὶ ἐκ τῆς περὶ Προαιρεσίου φασι, τὸν Λυκίας ἐπίσκοπον. εἰκοστὸν ἕβδομον, ὅτι χρόνου ἐδωκε Μέμνονι ἐν τοῖς ἀποστόλοις, καὶ ῥέοντος τοῦ αἵματος ἐκ τοῦ σώματος αὐτοῦ, προσηύξατο τὰ μυστήρια. εἰκοστὸν ὄγδοον, ὅτι ἐν ὄρει

ὄρει

* al. δεσπ.
* al. δεσποτικὸν καὶτας.
* al. ἐκκλη.
* al. μόνας πρὸς μόνας.
* al. καταξίωσεν.
* al. Βερεγ. σιον
* al. ἀνανκάσα.

* al. ὑστάτιον. Ὀρόγῳ ἀποδίεται καὶ Σαδίστιν καὶ * πασίλλιν βούλεται. εἶναι δὲ σύνατον, ὅτι καὶ χρήματα τοῖς ὑπ' αὐτὸν χειροτονημένοις ἐπισκόποις δίδωσιν, ἵνα δι' αὐτῶν κατατρύχῃ τὸν κλῆρον.

Τὰ μὲν οὖν κατὰ τὸν ἅγιον κεφάλαια, ταῦτα. ἐκεῖνος δὲ τότε μὲν προσκληθεὶς, οὐ παρεγένετο, δηλητηρίους τὰς προσκλήσεις, ὅτι εἰ τὸν προφανεῖς ἐχθροὺς ἀπὸ τῆς τάξεως τῶν κρινόντων παρεξέλθετε, ἕτοιμός εἰμι καὶ παραγενέσθαι καὶ ἀπολογεῖσθαι, εἴτις τί μοι κατηγορεῖ. εἰ δὲ τοῦτο ποιεῖν οὐ βούλεσθε, ὁσάκις ἂν ἀποστείλητε, τόσοὶ πλείονα ἀνυθήσετε. ἐξήτησαν δὲ, ὡς ἐνόμισαν, ἐκ τῶν κεφαλαίων τὸν πρῶτον καὶ τὸ δεύτερον.

Εἶτα ἤρξαντο περὶ Ἡρακλείδου καὶ Παλλαδίου τοῦ Ἑλενοπόλεως τῶν ἐπισκόπων ἐξετάζειν, καὶ ἀπέδωκε λίβελλον πάλιν ὁ μοναχὸς Ἰωάννης. ἦν δὲ διάκονος Ἰωάννης ὁ τοῖς κατὰ τὸν Χρυσόστομον κατηγορίαις ἐμπεσὼν, ἐγκαλῶν κατὰ Ἡρακλείδου· ὅτι Ὠριγενιαστής ἐστι, καὶ ὅτι κλέπτης ἐφωράθη ὁ Καισαρείας τῆς Παλαιστίνης, ἱμάτια τοῦ διακόνου Ἀχιλλίνου κλέπτων· καὶ ὅτι αὐτὸν, φησὶν, ὁ ἐπίσκοπος Ἰωάννης τοιοῦτον ὄντα, εἰς Ἔφεσον ἐχειροτόνησεν. * ἐγκαλεῖ δὲ καὶ κατ' αὐτοῦ τοῦ Χρυσοστόμου, ὡς πολλὰ κακὰ παθὼν χάριν τοῦ Ὠριγενιαστῶν, διὰ Σαραπίωνος, καὶ παρ' αὐτοῦ ἐκείνου ἀπεσταλεὶς. εἶτα τούτων ἐξετασθέντων, ἐξητιάθη πάλιν τὸ σύνατον κεφάλαιον τῶν ἐγκλημάτων. εἶτα τὸ κζ'.

Εἶτα πάλιν κατηγόρησεν Ἰσαάκιος ἐπίσκοπος τοῦ Ἡρακλείδου, ὡς Ὠριγενιαστοῦ, καὶ ὡς μὴ * παραδεξαμένου Ἐπιφανίου τοῦ ἁγιωτάτου, μήτε εἰς δεῖπνα, μήτε εἰς συνάξεις. ἐπέδωκε δὲ καὶ αὐτὸς Ἰσαάκιος καὶ λίβελλον κατὰ τοῦ Χρυσοστόμου, περιέχοντα τοῦτο. πρῶτον περὶ τοῦ πολλάκις μεμονθετέντος Ἰωάννου τοῦ μοναχοῦ, ὅτι ἐδάρη διὰ τοὺς Ὠριγενιαστάς, καὶ ὅτι ἐσιδηροφόρησε. δεύτερον, ὅτι ὁ μακάριος Ἐπιφάνιος δεῖ τοὺς Ὠριγενιαστὰς, Ἀμμώνιον, Εὐθύμιον, Εὐσέβιον καὶ Ἡρακλείδην, καὶ Παλλάδιον, οὐ θέλησε κοινωνῆσαι. τρίτον, ὅτι τιμᾷ φιλοξενίαν ἀθετεῖ, μονοστιάν ἐπιτηδεύων. τέταρτον, ὅτι ἐπ' ἐκκλησίας λέγει βάπτιζεν ἑαυτῶν πεπληρωμένων. πέμπτον, ὅτι καυχᾶται ἐπ' * ἐκκλησίᾳ λέγων. ἐρῶ, μαίνομαι. ἕκτον ὅτι ὀφείλει ἑρμηνεῦσαι, τίνες εἰσὶν ἑαυτῶν; καὶ τί ἐστι τὸ λέγειν. ἐρῶ, μαίνομαι. ἡ γὰρ ἐκκλησία οὐκ οἶδε ταῦτα. ἕβδομον, ὅτι ἄδειαν παρέχει τοῖς ἁμαρτάνουσι, διδάσκων· ἐὰν πάλιν ἁμάρτῃς, πάλιν μετανόησον, καὶ ὁσάκις ἂν ἁμαρτάνῃς, ἐλθὲ πρός με, κἀγώ σε θεραπεύσω. ὄγδοον, ὅτι βλασφημεῖ ἐπ' ἐκκλησίας, λέγων· ὅτι ὁ Χριστὸς προσδέχεται μὲν οὐκ εὐσπλάγχνως, ἐπεὶ μὴ δεόντως προσηύξατο. ἔνατον, ὅτι τοὺς λαοὺς ὑποβάλλει σασαίζειν καὶ κατὰ τῆς συνόδου. δέκατον, ὅτι ἕλληνας πολλὰ κακὰ τοῖς Χριστιανοῖς διαθεμένους ὑπεδέξατο, καὶ ἔχει ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, καὶ προσέταττε αὐτῷ. ἑνδέκατον, ὅτι ἐπιβαίνει ἀλλοτρίας ἐπαρχίας, καὶ χειροτονεῖ ἐπισκόπους. δωδέκατον, ὅτι ἐβούλετο τοὺς ἐπισκόπους, καὶ ἐκπαγάτους κελεύειν ἐκβληθῆναι τῆς οἰκίας αὐτῶν. ξε-

A tuderit Memnonem in apoſtolorum ſacra æde, & ſanguine ex ore ipſius manante, nihilominus euchariſtiæ obtulerit myſteria. Viceſimumoctavum, quod in throno exuitur & induitur, & paſtillum edit. Viceſimumnonum, quod epiſcopis a ſe ordinatis pecunias largiatur, ut per illos laboribus clerum opprimat.

Hæc accuſationis in ſanctum virum capita ſunt: qui quidem quartum appellatus non comparuit, citantibus reſpondens: Si apertos hoſtes judicum ordine ſubmoveritis, præſto, inquit, ſum, meque ſiſtam, ut ſi quis me accuſarit, cauſam dicam; ſin id facere detrectaveritis, quoties citabitis nihil B proficietis. Examinarunt itaque, ut putabant, horum omnium caput primum ac ſecundum.

Hinc cœperunt in Heraclidem & Palladium Helenopolis, epiſcopos ambos, conquirere: & Joannes monachus (cujus Joannes diaconus in ſuis beati Chryſoſtomi accuſationibus meminerat) libellum itidem porrexit, accuſans Heraclidem quod Origeniſta eſſet, ut Cæſareæ Palæſtinæ in furto deprehenſus fuiſſet, Aquilini diaconi veſtimenta furatus: & quamvis talis eſſet, inquit, Joannes epiſcopus Epheſiorum eum epiſcopum ordinavit. Accuſat præterea ipſum Chryſoſtomum, C quod multa Origeniſtarum cauſa adverſa paſſus ſit a Sarapione, quodque hunc ille a ſe miſerit. Horum itaque cognitione peracta, inquiſitum deinceps eſt in caput nonum accuſationum, mox in viceſimumſeptimum.

Poſtea rurſum Iſaacius epiſcopus Heraclidem accuſat ut Origeniſtam, minimeque ſuſceptum a ſanctiſſimo Epiphanio, neque in precationis, neque in ciborum communionem. Protulit & idem Iſaacius libellum contra Chryſoſtomum, hæc fere continentem. Primum, de Joanne monacho ſæpius jam nominato, quod propter Origeniſtas vapulaſſet & ferro vinctus fuiſſet. Secundum, quod beatus Epiphanius propter hos Origeniſtas, D Ammonium, Euthymium, Euſebium, Heraclidem & Palladium, communicare cum illo noluiſſet. Tertium, quod hoſpitalitatem, ſolus quotidie cibum capiens, deſereret. Quartum, quod in eccleſia dicat, mentam eſſe furiarum plenam. Quintum, quod in eccleſia ſe ita jactet; Depereo, inſanio. Sextum, oportuiſſe illum interpretari, quænam illæ furiæ eſſent, & quid ſit, depereo, inſanio: has enim eccleſia voces ignorat. * Septimum, quod licentiam peccantibus præbeat, ſic docens: ſi iterum peccaſti, pœniteat iterum: & quoties peccaveris, veni ad me, ego te ſanabo. Octavum, quod in eccleſia docens blaſphemet, Chriſtum orantem ideo non eſſe E auditum, quod non ut oportet, oraſſet. Nonum, quod ad ſeditionem populum concitaret, etiam adverſus ſynodum. Decimum, quod ex gentibus, quoſdam, qui Chriſtianos valde afflixiſſent, ſuſceptiſſet & in eccleſia haberet, atque defenderet. Undecimum, quod aliorum invadat provincias, ordinetque ibidem epiſcopos. Duodecimum, quod epiſcopos, injuria afficiat, & * ejurgatos domo ſua pelli jubeat. Decimumtertium, quod cle-

1 Vide Socratem lib. 6. cap. 21. ubi vox Chryſoſtomi fuiſſe dicitur, χιλιάκις μεμιαμένος ἀνδρὸς.
2 Vel ἐκπαγάτους, ut in Jure Græco Romano pag. 556. Hard.

licos inuſitatis iniuriis contumeliiſque affecerit. Decimumquartum, quod aliorum depoſita vi rapuerit. Decimumquintum, quod time conventu, præterque cleri mentem, ordinet. Decimumſextum, quod Origeniſtas receperit: communicantes vero cum eccleſia monachos, etſi commendatitias literas adferrent, in carcerem conjectos non dimiſerit: quin & in eo morientes, ne invitaret quidem. Decimumſeptimum, quod aliena mancipia nondum manumiſſa, immo & acculata, epiſcopos ordinarit. Decimumoctavum, quod ipſum hunc Iſaacium male ſæpe multarit.

Harum accuſationum primum caput, quod id antea (ut rebantur) examinatum eſſet, excutere noluerunt, at in ſecundum & ſeptimum inquiſitum. Mox tertium quoque accuſationis a Joanne diacono factæ caput examinatur. In eo capite Arſacius archipresbyter quippe ſi Chryſoſtomo ſucceſſit, & Atticus presbyter, neſcio quomodo teſtes adhibiti contra beatum Chryſoſtomum, teſtimonium dixerunt, ut & Elpidius presbyter. Iidem, & cum ipſis etiam Acacius presbyter, in quartum criminationis caput teſtati ſunt. Poſtquam ita excuſſa fuere hæc, prædicti presbyteri, ac præter eos Eudæmon & Oneſimus, ſententiam accelerari poſtularunt. Itaque ſynodi præſes Paulus Heracleæ epiſcopus, omnes ſententiam dicere voluit, ſtatutumque ut ipſis viſum, beatum virum ſede pellendum, incipiente Gymnaſio epiſcopo, & finiente Theophilo Alexandrino, numero omnes quinque & quadraginta. Poſt miſſa eſt ad clerum Conſtantinopolitanum, tanquam e ſynodo, epiſtola de Chryſoſtomi e throno dejectione. Relatio quoque ad imperatores facta. Ad hæc tres oblati libelli a Gerontio, Fauſtino, & Eugnomonio, qui ſe injuſte a Joanne epiſcopatu motos querebantur. Imperatorum viciſſim ad ſynodum miſſum eſt reſcriptum. Atque in his fere duodecima actio conſumitur. Nam decimatertia, uti diximus, ea continet quæ ad Heraclidem Epheſi epiſcopum pertinebant.

NOTÆ SEVERINI BINII.

Cauſa concilii.

a *Synodus*) Cauſa habitæ ſynodi hæc eſt; Theophilus ad dicendum cauſam de criminibus illi ab Origeniſtis impoſitis Conſtantinopolim evocatus cunctanter veſtis impoſitis Conſtantinopolim evocatus cunctanter veſtis: verum in itinere collegit epiſcopos, quibus ad Chryſoſtomi depoſitionem abuteretur, propterea quod Chryſoſt. Origeniſtarum fautor eſſe videretur. Cum igitur pervenisſet Conſtantinopolim in ſuburbio per tres hebdomadas ſubſiſtens, ex reo ſubito factus actor & judex, conſilio ſuo patefacto, omnes variis de cauſis Chryſoſtomo infenſos epiſcopos, clericos, monachos, viros, fœminas, ipſam quoque imperatricem Eudoxiam excitat ad accuſationes in eum intendendas, quas ipſe in ſynodo dijudicandas ſuſcepit. Facta citatione Chryſoſtomi, quadraginta epiſcopi Conſtantinopoli congregati, ejus nomine reſponderunt: *Ne ſolvat*, inquiunt, *Nicæni canones, cauſaſque citra ſuos terminos ne cognoſcat, cilii canones, cauſaſque citra ſuos terminos ne cognoſcat, ipſe potius tranſ ad nos in bona inſtitutam civitatem, qui plures jumus ex diverſis provinciis, in quibus & ſeptem metropolita, & noſ triginta ſex tantum ex una provincia. habemus enim contra te libellos capitum 70. aperuntia. habemus enim contra te libellos capitum 70. aperuntias & nefarias aſſumes contumelias*, &c. Ipſe vero Joannes Chryſoſtomus reſpondit: *Abjicite de medio veſtrum apertos inimicos meos & de loco non contendam, in quo oportet me judicari*. Cum quarto citatus, quarto ſic reſpondiſſet, ad extremum ad ſynodum ecumenicam provocavit. At illi nulla habita ratione appellationis, ſententiam depoſitionis in eum tulerunt, relationemque ad imperatorem miſerunt. *Quoniam accuſatus*, inquiunt, *Joannes quorumdam criminum, confeſſuſque ad ea dilapſus, de occurrere nolvit. Juſſimodi vero deponunt leges, id quod & paſſus eſt. Continent autem libelli, & laſa majeſtatis crimen. Juboat hunc plebis veſtra expelli, vel inuitum, datorum tanti criminis pœnas: nobis enim ipſa*

Theophilus Chryſoſtomo hoſtis movet.

Chryſoſt. citatur a Theophilo ad judicium

Chryſoſt. de crimin. judicium ſuſpectum. Chryſoſt epiſcopatu abdicatur, & urbe expellitur.

non licet inquietare. Miſſo igitur tertio die poſt abdicationem cum militibus comite, circa veſperum, ne tumultus fieret, ſe ad navim perducendam præbuit. Abductione ejus cognita, magna populi ſeditio concitatur, ut etiam alieniores ab eo ad innocentis ejecti commiſeration motus ea nocte factus terrorem imperatrici incuſſiſſet, pluribus nunciis uno poſt alium miſſis imperator eum revocat, & magno populi applauſu excipitur. Reſtitutus petit ab imperatore ſuam cauſam in legitima ſynodo tractari, quam Theophilus futurum timens, cum ſuis fugam arripuit; per litteras imperatoris vocatus, præterens plebis furorem, ejuſque timorem, venire contemſit. Hæc ex Socrate, Sozomeno, Theodoreto, Palladio, & maxime ex epiſtola ipſiuſmet Chryſoſtomi ad Innocentium. Baron. an. 403. n. 1. uſque ad 32. inclusive.

Chryſoſt. miraculoſe in urbem reductus.

b *Ad Quercum habita*. Locus ſynodi ad Quercum dictus fuit ſuburbium Chalcedonis, quod a Rufino conſulari jam cognomen habet, & dicitur Rufini ſuburbium; in quo & regia eſt & ampla eccleſia, quam ipſe Ruffinus in honorem apoſtolorum Petri & Pauli extruxit, & apoſtolorum ex his appellavit. Hanc locum epiſcopi adverſarii conſulto delegerunt, ne ſcilicet vim populi ſuo paſtori addictiſſimi experirentur. Hæc ex Pall. & Sozom. Baron. prædicto loco.

Locus ad Quercum dictus, cur, & qualis

An acta concilii commentum.

c *Aſia*, &c.) Extant apud Photium in bibliotheca a Frederico Metio translata. Sed cum in his deſideretur ea quæ ipſemet Chryſoſtomus epiſtola ad Cyriacum epiſcopum ſibi ab illis objecta ſcribit, nimirum quod non jejunis euchariſtiam porrexiſſet; quodque cum muliere dormiſſet: eorumque etiam, quæ a Sozomeno libro octavo capite decimo octavo recenſentur, nulla plane mentio fiat, legitima ſintne hæc acta, an potius poſt obitum Chryſoſt. conficta, dubitari poteſt. Bar. n. 17. & 20.

EA-

EADEM SYNODUS AD QUERCUM

Ex nova Baluzii Collectione.

Quamvis breviarium aliorum iſtius ſynodi extet in poſtrema editione Conciliorum, deſcriptum ex bibliotheca Photii, inutile tamen non eris illius hiſtoriam tenere ab auctore conſcriptam qui tum aſſiduus erat Joanni Chryſoſtomo Epiſcopo Conſtantinopolitano, adverſus quem coacta eſt famoſa illa ſynodus, a Palladio nimirum Epiſcopo Helenopolitano, cujus dialogum de vita Chryſoſtomi nunc habemus ſanum & integrum beneficio viri utriuſque linguæ & omnis bonæ literaturæ peritiſſimi Emerici Bigotii Rotomagenſis. Sed ante quam eam hiſtoriam aggrediamur, res paulo ſupra repetenda eſt, ne quid ſit quod remorari poſſit lectorem hiſtoriæ eccleſiaſticæ ſtudioſum.

Theophilus Epiſcopus Alexandrinus invidia motus erga Chryſoſtomum, ratus evenſſe tempus quo eum non ſolum Eccleſia expelleret, ſed etiam vita ipſa privaret, cum ſe omnia permiſciſſet ac confudiſſet ut qui rerum potiebantur, ei poteſtatem facerent congregandi ſynodum maximam adverſus Joannem, Diaconos duos Conſtantinopolitanos, quos Joannes ejecerat ob enormia ſcelera, impellit ut dent libellos accuſationis adverſus eum, pollicitus ſe illis redditurum ſua loca: quod & poſtea fecit. Illi ergo libellos obtulerunt quos Theophilus dictaverat, nihil quidem veri continentes præter hoc unum quod admonebat ut omnes poſt communionem aquam aut paſtillum deguſtarent, ne cum ſalive aut pituita aliquid e ſymbolo ſacramenti præter voluntatem expuerent: quod primus ipſe faciebat; & eos qui vellent ad religionem ac reverentiam erudiebat. Acceptis libellis, Theophilus, qui tum erat in ſuburbio Chalcedonis quod Quercus vocabatur, cost in ædibus Eugraphiæ cum Severiano Epiſcopo Gabalitano, Antiocho Ptolemaidis, Acacio Beroæa, & reliquis Joanni infeſtis, quia ab eo admonebantur de ſuis erratis. Congregati autem quærebant quomodo judicium ordirentur. Unus vero ex illis qui aderant ſuggeſſit porrigendas eſſe preces Imperatori, ut Joannes, etiam invitus, præſentiam ſuam exhiberet ſynodo. Secundum hæc mittuntur a Theophilo legati ad Joannem. Hi quum Conſtantinopolim acceſſiſſent & ad triclinium epiſcopii advenissent, nunciatum eſt Joanni adſtare qui a Theophilo miſſi eſſent. Jubet eos ingredi. Ingreſſos interrogat cujus gradus eſſent; compertoque Epiſcopos eſſe, rogat uti ſedeant & edicant quam ob cauſam venerint. Illi autem dicunt: Has ſolummodo ſchedulas legendas habemus. Jubet illas legi. Quod ubi ille annuit, iſti imperant Theophili puero ut legeret, & legit. Textus autem erat hujuſmodi.

Ἡ συνὼδος ἡ ἁγία ἡ ἐπὶ δρυῶν συναχθεῖσα Γωάννῃ. Λιβέλλους ἐδεξάμεθα κατὰ σοῦ, περιέχοντας μέγα κακά. ἀπάντητον τοίνυν, ἐναγόμενον Σαραπίωνα καὶ Τίγριν τοὺς πρεσβυτέρους. ἐπὶ γὰρ αὐτῶν χρεία.

Sancta ſynodus ad Quercum congregata Joanni. Libellos accepimus adverſum te, infinita crimina continentes. Adeſto igitur, tecum adducens Serapionem & Tigrium Presbyteros. Iis enim opus eſt.

Erant autem qui ad eum venerant Dioſcorus & Paulus, qui nuper in Libya ordinati fuerant, juvenes. Lectis chartulis, beatus Joannes & qui cum ipſo erant Epiſcopi numero quadraginta, ſatis intelligentes iſta geri ab inimicis ejus, Theophilo per tres Epiſcopos, Lapicinum videlicet Apiariæ, Demetrium Peſſinuntis, & Eulyſium Apameæ, tum Presbyteros duos Germanum atque Severum, omnes quidem viros ſanctos & fide dignos, denunciarunt uti accederet Conſtantinopolim reſponſurus objectis. Refert autem Palladius epiſtolam Epiſcoporum, qua ſic habet.

Μὴ καταλῦε τὰ πράγματα τῆς ἐκκλησίας, μηδὲ μὴ χίζε τὴν ἐκκλησίαν, δι' ἣν ὁ θεὸς οὐκ ἐσήκατελθεν· εἰ δὲ ἀσκεῖν καταλύεις τοὺς ὡς Νικαίᾳ κανόνας τῶν τριακοσίων, ἢ ὑπερόριον διαλύεις δίκην· σὺ πέρασον πρὸς ἡμᾶς εἰς τὴν Ἐνναμιλίου πόλιν, μὴ προκαλούμενος τὸν Ἄβελ κατὰ τὸν Καΐν εἰς τὸ πεδίον, ἵνα σου ἡμεῖς πρῶτον ἀκούσωμεν. ἔχομεν γὰρ κατὰ σοῦ ἑβδομήκοντα κεφαλαίων λιβέλλους, προθήλως ἐθέμεθα ἐγκλήσεις ἔχοντας· ἢ πλείους ἐσμὲν τῆς θείας συνόδου, θεοῦ χάριτι συναχθέντες, οὐκ ἐπὶ καταλύσει τῆς ἐκκλησίας, ἀλλ' εἰρήνῃ. σὺ μὲν γὰρ εἷς τεσσαρακοστὸς ἔκτος ἐξ ἐπαρχίας μιᾶς· ἡμεῖς δὲ ἐσμὲν πεντεκαίδεκα ἐκ διαφόρων ἐπαρχιῶν, ἐν οἷς ἐσμὲν καὶ μητροπολῖται· καὶ ἀκόλουθόν ἐστι τὸν ἐλάσσονα παρὰ τῶν πλειόνων κρίνεσθαι κατὰ τοὺς κανόνας. ἔχομεν γάρ σου καὶ τὴν ἀποστολήν, δι' ἧς παρεγγυᾷς τῷ συλλειτουργῷ ἡμῶν Γωάννῃ, τὸ μὴ δεῖν ὑπερορίας εἰσδέχεσθαι δίκας· ὅθεν παραθόμενος τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς νόμοις παρακαλεῖ σου τοὺς κατηγόρους, ἢ πείθεσθαι τῇ κατὰ σοῦ κατηγορίᾳ, ἢ τῆς πρὸς αὐτὸν προσόδου.

Noli res Eccleſiæ ſubvertere, nec Eccleſiam ſcinde propter quam Deus in carnem deſcendit. Si autem inordinate Nicænos canones ſubvertis trecentorum decem & octo Epiſcoporum, & extra limites litem judicas, tu tranſito ad nos in urbem optimis legibus fundatam, non provocans more Caini Abelem in campum, ut nos te prius audiamus. Habemus enim adverſus te libellos ſeptuaginta capitum, manifeſta piacula continentes: & plures ſumus quam tua ſynodus, Dei gratia congregati non ad everſionem Eccleſiæ, ſed in pace. Tu enim triceſimus ſextus es ex unica provincia: nos vero ſumus quadraginta e diverſis provinciis, inter quos ſumus etiam ſeptem Metropolitæ. Et conſentaneum eſt ut minor numerus a majori atque potiori ſecundum canones judicetur. Habemus enim & epiſtolam tuam, per quam mones coepiſcopum noſtrum Joannem accuſationem extra limites non debere admittere. Unde legibus eccleſiaſticis pareus, accuſatores tuos ora ut ab accuſando te deſiſtant, aut ab acceſſu & perfugio ad Joannem.

Ad hæc permotus Joannes, Epiſcopis ſuarum partium dixit: Vos quod vobis videtur ſignificate. Ceterum me oportet ad ea quæ mihi ſcripta ſunt reſcribere. *Epiſcopis ergo partium Theophili hæc reſcripſit.*

Ego an quis contra me dicendum aliquid habeat, hactenus omnino neſcius ſum. Si quis vero adverſus me dixerit, & adeſſe me vultis, manifeſtos inimicos meos, qui ex ſua negligentia erga me male animati ſunt, ex conventu veſtro ejicite. Neque de loco contendo, in quo judicium ſubire me oportet; etſi id maxime in civitate fieri oportuit. Sunt autem quos rejicio, Theophilus, quem revinco dixiſſe & Alexandriæ & in Lycia: In comitatum proficiſcor ut Joannem deponam. Id autem verum eſt, ex eo quod poſtquam acceſſit, neque me allocutus eſt, neque mecum communicavit. Qui igitur ante auditionem hoſtiliter ſe geſſit, quid poſt judicium facturus eſt? Similiter & Acacium coarguo, qui dixerit: Ego illi ollam condio. De Severiano & Antiocho quid attinet dicere, quos citius excipiet divina juſtitia, quorum temerarios conatus etiam ſæcularia theatra canunt? Igitur ſi revera adeſſe me vultis, quæſo eos quatuor, ſi quidem ut judices, ex confeſſu ejicite; ſin ut accuſatores, judicio ſiſtite, ut ſciam quomodo me ad certamen inſtruam, an ut contra adverſarios, an ut contra judices. Et omnino veniam non ſolum ad veſtram caritatem, ſed & ad quamvis orbis terrarum ſynodum. Scitote ergo, ſi decies millies ad me miſeritis, nihil amplius ex me vos audituros.

Ἐγὼ εἰ μέν ἔχει τις κατ' ἐμοῦ λέγειν, μέχρι τοῦδε οὐδεπώποτε ἔγνων. εἰ δέ τις κατηγορεῖ μου, καὶ βούλεταί με παραγενέσθαι, τοὺς προδήλως μοι ἐχθροὺς, οἵτινες ἐκ τῆς ἀμελείας αὐτῶν ἐκαυθάνισαν πρὸς ἐμὲ, βάλλετε τούτους ἔξω τοῦ ὑμετέρου συλλόγου. καὶ ὅτε τούτου ἀμφισβητῶ ὅπου με δέον κριθῆναι· εἰ καὶ τὰ μάλιστα ἔδει ἐν τῇ πόλει. εἰσὶ δὲ οὓς παραιτοῦμαι, Θεόφιλος· ὃν ἐλέγχω εἰρηκότα καὶ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ καὶ ἐν Λυκίᾳ, ὅτι ἀπέρχομαι εἰς τὸν κομητάτον, ἵνα τὸν καθέλω. ἔστι δὲ ἀληθὲς, ἐξ ὧν παραγρόμμος, ὅτε συνέτυχέ μοι, ὅτε ἐκοινώνησέ μοι. ὃς οὖν πρὸ τῆς ἀκροάσεως τὰ ἐχθρῶν ἐπιδείκνυται, τί ἂν ποιήσῃ μετὰ τὴν δίκην; ὁμοίως δὲ καὶ Ἀκάκιον διελέγχω, ἐφ' ᾧ εἶπεν· ἐγὼ αὐτῷ ἀρτύω χύτραν· περὶ δὲ Σεβηριανοῦ καὶ Ἀντιόχου, οὓς ταχέως μεταλάβοιτο ἡ θεία δίκη, τί δεῖ καὶ λέγειν. ὧν τὰς νεωτεροποιίας καὶ τὰ κοσμικὰ ᾄσματα θεάτρα. ὑμῶν παρακέκλημαι, εἰ κατὰ πρόθεσιν βούλεσθέ με ἐλθεῖν, τούτους τοὺς τέσσαρας, εἰ μὲν ὡς δικασὰς, ἐκβάλλετε τούτους τοῦ συνεδρίου· εἰ δὲ ὡς κατηγόρους, στήσατε εἰς τὴν κρίσιν ἵνα γνῶ ὅπως κομίζωμαι. πότερον ὡς πρὸς ἀντιδίκους, ἢ ὡς δικασὰς· καὶ πάντως ἐλεύσομαι οὐ μόνον πρὸς τὴν ὑμετέραν ἀγάπην, ἀλλὰ καὶ πρὸς πᾶσαν τῆς οἰκουμένης σύνοδον· ὥστε ἂν γνῶτε, ἐὰν μυριάκις ἀποστείλητε πρός με. οὐδὲν πλέον ἀκούσεσθε παρ' ἐμοῦ.

Illis egreſſis, venit ſtatim Notarius cum reſcripto Imperatoris cui inſerta erat ſupplicatio Epiſcoporum petentium ut Joannes invitus ad judicium ſiſteretur, eumque urgebat viam ingredi. Poſt factum Notario reſponſum, prodierunt duo Presbyteri Joannis. Eugenius nimirum, qui Heraclea epiſcopatum mercedem conſpirationis acceperat, & Iſaacius monachus, dicentes. Mandat tibi ſynodus ut tranſeas ad nos, reſponſurus iis quæ adverſum te proponuntur. *Ad hæc Joannes per alios Epiſcopos, per eos tres videlicet qui ſupra nominati ſunt, ita ad Epiſcopos ad Quercum congregatos reſcripſit.*

Quanam oro conſequentia, quo tandem ordine judicatis, qui neque inimicos meos ejeceritis, & me per Clericos meos accerſatis?

Ποία ἀκολουθία δικάζετε, οἱ μήτε τοὺς ἐχθρούς μου ἐξώσαντες, καὶ διὰ τῶν ἐμῶν κληρικῶν με μετακελεύεσθε.

Illi autem, arreptis Epiſcopis miſſis a ſynodo Joannis, alium verberibus affecerunt, alterius veſtes conſciderunt, ferreas catenas collo tertii impoſuerunt quas ſancto viro præparaverant, ut ſic conjectus in navim ad ignotum locum mitteretur. Quoniam vero Theophilo & Epiſcopis cum eo congregatis conſtabat Joannem eſſe contumacem, utpote qui vocatus ad dicendam cauſam, accedere ad illos noluerat, inſuper habitis cauſis recuſationis ab illo propoſitis quamvis juſtiſſimis, adverſus eum protulere ſententiam depoſitionis, miſſa relatione ad Arcadium Imperatorem, quam ſic orſi ſunt.

Quoniam quorumdam criminum accuſatus Joannes, & ſibi conſcius, noluit adeſſe, leges talem deponunt: quod & ipſe ſubiit. Libelli autem etiam læſæ majeſtatis crimen continent. Jubebit igitur pietas veſtra eum vel invitum ejici & pœnas læſæ majeſtatis dare; quandoquidem in hæc inquirere nobis non licet.

Ἐπειδὴ κατηγορηθεὶς Ἰωάννης ἐπισκόποις τισὶ, καὶ συνειδὼς ἑαυτῷ, οὐκ ἠθέλησεν ἀπαντῆσαι, τοῦτο τεθεῖται καθαιρέσεως οἱ νόμοι· ὃ δὴ καὶ ὑπέστη. περιέχουσι δὲ οἱ λιβέλλοι καὶ καθοσιώσεως ἔγκλημα. κελεύσει οὖν ἡ ὑμῶν εὐσέβεια καὶ ἄκοντα αὐτὸν ἐξοδεῦναι, καὶ δίκας δοῦναι ἐπὶ τῇ καθοσιώσει. ἐπειδὴ ἡμῖν οὐκ ἔξεστι περὶ τοῦτο ζητεῖν.

Erat crimen læſæ majeſtatis convicium in Eudoxiam Auguſtam, ut ipſi retulerunt, quod eam vocaſſet Jezabel. Sic ab Eccleſia expulſus eſt Joannes, miſſo ad id Comite cum militari manu. Ejectus venit in prædiola ad Prænetum Bithyniæ; unde paucis poſt diebus revocatus eſt Conſtantinopolim ac ſuo throno redditur, propter quamdam plagam quam in regio cubiculo fieri contigit.

Interim, data ſententia depoſitionis adverſus Joannem, Theophilus Romam ad Innocentium Papam

pam misit Petrum Presbyterum suum & Martyrium Diaconum Constantinopolitanum, qui ad illum deferrent gesta synodi, in quibus videbatur Joannes a triginta sex Episcopis condemnatus, quorum viginti novem erant Ægyptii, septem vero aliarum regionum. Cum relecta fuissent gesta, Innocentius Papa agnoscens neque culpas esse graves, neque præsentem fuisse eum qui reus dicebatur, adeoque coram reprehensum non fuisse, insaniam Theophili magis ac magis exhorruit, quod

A *contra absentem præcipitem adeo abruptamque sententiam protulisset. Dimissis ergo Theophili legatis, scriptisque ad eum literis quibus ejus temeritatem redarguebat, ad preces & orationes se convertit; indictoque Ecclesiæ jejunio, cum lacrymis divinam precabatur clementiam, ut hujusmodi seditiones & scandala scissuræque tollerentur, & pacis ac fraternitatis amor rursum coiret. Literarum autem quas ad Theophilum scripsit hic erat tenor.*

Extat inter epistolas Innocentii G. L.

Ἀδελφὲ Θεόφιλε, ἡμεῖς καὶ.

Frater Theophile, nos quidem &c.

Narrat deinde Palladius quomodo convocatis e Syria, Cappadocia, Ponto, & Phrygia universis Metropolitanis & Episcopis, ac congregatis apud Constantinopolim, persuasum ab illis est Imperatori uti Joannem Ecclesia pelleret, quia synodi sententia depositus ad Ecclesiam suam redierat absque auctoritate alterius synodi, contempto videlicet canone quodam Sardicensi; in quo cavetur ne quis Episcopus aut Presbyter depositus per se redeat ad Ecclesiam absque synodo, & si fecerit, locum defen-

B *sionis non habeat, sed absolute expellatur. Sic Joannes in desertissimum Armeniæ oppidulum cui Cucusus nomen est, mittitur in exilium. Modico post tempore Theotecnus Ecclesiæ Constantinopolitanæ Presbyter missus est Romam ab Episcopis viginti quinque partis Joannis cum literis Innocentium Papam instruentibus de his quæ circa Joannem gesta erant. De negotio porro isto vide Marcam libro septimo de concordia sacerdotii & imperii cap. IX.*

EADEM CONSTANTINOPOLITANA.

SYNODUS CONTRA S. JOANNEM CHRYSOSTOMUM.

Ex libello Synodico.

ΝΕΚΤΑΡΙΟΥ δὲ τῆς ἀρχιερωσύνης τὸν θρόνον θείῳ νεύματι ἐκληρώσατο πρεσβύτερος Ἀντιοχείας Συρίας, Ἰωάννης ὁ μέγας Χρυσόστομος· καθ' οὗ διαβολαὶ παρὰ τῶν κρατούντων οὐχ ἥκιστα καὶ φθονούντων, οὐχ αἱ τυχοῦσαι γινόμεναι, συνέδριον πονηρὸν τριάκοντα καὶ τριῶν ἐπισκόπων συνέστησαν, καὶ ἐπάδικον ἐξορίᾳ κατέκριναν.

C NECTARII. autem archiepiscopalem thronum, divina voluntate sortitus est presbyter Antiochiæ Syriæ, Joannes magnus ille Chrysostomus: contra quem calumniæ ab iis, qui haud parum poterant, eique invidebant, nec vulgares exortæ, pravo conventiculo triginta & trium episcoporum occasionem dederunt: a quibus & exilio multatus est.

ADDITUR ET ALIA CONSTANTINOPOLITANA

PRO S. JOANNE CHRYSOSTOMO IBIDEM.

Ἀλλ' οὐ μετὰ πολὺ, τὴν βασιλίδα Κωνσταντινούπολιν τῆς ἀληθείας πρόμαχος ἑξήκοντα ἐπισκόπων κατέλαβε σύνοδος. καὶ τὸν ἅγιον συκοφαντηθέντα Χρυσόστομον, τῷ αὐτοῦ θρόνῳ ἀποκατέστησε, Καὶ πάλιν ἀδικηθέντα, καὶ ὑπὸ τῆς Κομανικῆς ἐξορίας ἀναδραμόντα πρὸς τὰ οὐράνια, * Ἀρσάνιος διαδέχεται· Ἀττικὸς, ἐκεῖνον. καὶ τοῦτον, Σισίνιος.

D VERUM haud ita multo post, regiam Constantinopolim synodus alia veritatis patrona sexaginta patrum conveniens, beatum Chrysostomum, per fraudem dejectum, suo throno restituit. Cum autem iterum per injuriam expulsus, & a Comanico exilio in cœlum remeasset, Arsenius ei successit: huic Atticus: & huic Sisinnius.

* Αρσίνιος

CON-

[a] CONCILIUM AFRICANUM I.

[b] GENERALE

SUB INNOCENTIO

De reconciliandis Donatiſtis,

Celebratum Carthagine, anno 403. VIII. *Kalendas Septembris.*

a ſupra pag. 783. C.

ACTA illius Græce & Latine extant [a] infra in concilio Africano. Incipiunt ſic. *Glorioſiſſimis imperatore Theodoſio Auguſto & Rumoride viris clariſſimis conſulibus* VIII. *Kalendas Septembris*, &c. Unum hic admonendum, Epiſcopos iſtius Concilii porrexiſſe preces, Septimino Proconſuli ad firmanda geſta conventionis Donatiſtarum. Preces illæ, una cum reſponſo Proconſulis extant in Collatione tertia Carthaginenſi cap. 173.

Ex nova Bafiani Collect.

Forma collationis cum hæreticis præſcripta.

NOTÆ SEVERINI BINII.

Cauſa concilii.

a Concilium.) Præcedente concilio Africano inter alia decreta fuit legatio ad Romanum pontificem pro aſſequanda indulgentia, qua Donatiſtis ad eccleſiam catholicam accedentibus liceret retinere eamdem dignitatem, quam apud ſuos acceperant; legati itaque Roma reverſi, in hoc concilio, coram omnibus Carthagine ſignificarunt, qua ab ipſo Romano pontifice Anaſtaſio obtinuiſſent quod Aurelius in præfatione inſinuare videtur his verbis. *Jamdudum enim*, &c. Pro reconciliandis Donatiſtis decretum, debere unumquemque in ſua civitate Donatiſtarum præpoſitos convenire, unumque collegam ſibi vicinum adjungere, propteres quod (teſte Auguſtino contra Creſconium lib. 3. cap. 45.) Donatiſtæ laici ab epiſcopis catholicis conventi reſponderent, de fide cum epiſcopis ſuis agi debere, ſeque noſtram collationem vehementer optare. Forma conventionis certa præſcripta eſt, & publicata canone 39. qua Donatiſtas catholici convenire deberent. Sed quo hæc ſubſecuta fuerint, Auguſtinus prædicto loco ſubdit his verbis; *Factum eſt, convenit ſunt, recuſarunt: quibus verbis, quo dolo, maledictione, amaritudine plenis, nunc longum eſt demonſtrare.* Extat conventio duorum, Auguſtini, Proculianum Hipponenſem epiſcopum Donatiſtarum, & Poſſidii, Criſpinum Calamenſem conventionis. Sed quo illi ſuperbio & ſuperbia reſponderint, dici non poteſt. Non contenti verbis atrocibus & minacibus egiſſe, Criſpinus quidem Poſſidio inſidias per ſuos tetendit: poſt aperte inſecutus, obſedit, lapidationem fecit, ignem domui injecit, expugnavit, epiſcopum contumeliis affecit. Ex his quid alii fecerint, conjici poteſt. Vide Baronium anno 403. num. 35. 37. & ſeqq.

Cur generale concilium appellatur.

b Generale.) Sic dictum, quod ex omnibus Africæ provinciis legationes in eo adfuerint, nimirum ex provincia Byzacena, Mauritania Sitiphenſi, & Mauritania Cæſarienſi. Ex Numidia vero legati nequaquam mitti potuerunt, ob tumultuantes tirones; ut conſtat ex verbis Alypii eos excuſantis. Baron. num. 35.

Tetum concilii.

Tumultu tironum.) Tirones in Africa deſertores militiæ facti, more prædonum longe latèque graſſati ſunt; adeo ut imperator quatuor reſcripſit ad Hadrianum præfectum prætorii hoc anno datis, eos compeſcere debuerit.

Conveniunt vos, &c.) Hæc eſt illa forma conventionis ſingulis præſcripta, qua qui Donatiſtarum præfectos conventuri, principio conventionis dicere ac facere deberent, decernitur.

ANNO CHRISTI 404

CONCILIUM CONSTANTINOPOLITANUM,

ANNO CHRISTI 404.

In quo iterum deponitur

S. JOANNES CHRYSOSTOMUS.

Ex Pagi Critica ad An. Ch. 404. n. 7. & ſeqq.

DIvus Chryſoſtomus Honorio VI. & Ariſtæneto Coſs. ut teſtatur Socrates lib. 6. cap. 18. anno ſcilicet 404, iterum in Synodo Conſtantinopolitana depoſitus eſt. Cum enim argentea Eudoxiæ Arcadii uxoris ſtatua ſuper porphyreticam columnam juxta eccleſiam fuiſſet erecta, & Joannes celebrem illam in eccleſia habuiſſet orationem, cujus initium eſt: *Rurſus Herodias furit*, quæ adhuc inter ejus opera legitur, Eudoxia rurſum in S. Joannem exarſit, Arcadiumque commovit, ut coacta nova Synodo Joannes iterum deponeretur, & in exilium amandaretur. In hac Synodo congregata lectus eſt Canon IV. Concilii Antiocheni anno 341. celebrati; quem Theophilus Alexandrinus præcipuus Chryſoſtomi adverſarius miſerat, in quo legebatur: *Si quis Epiſcopus aut Presbyter injuſte, ſive juſte depoſitus, ex ſe ipſo abſque Synodo in eccleſiam redierit; hic jam exculationis non habeat locum, ſed omnino expellatur*, ut refert Palladius in Dialogo, cum tamen Canon Concilii Antiocheni adverbium illud *injuſte* non contineat. Chryſoſtomus duplici reſponſo uſus eſt. Repoſuit primum, teſte Georgio Alexandrino in ejus vita: *ſe minime judicio contendiſſe, non item exandiſſe tabellas adverſum ſe ſcriptas; non etiam ſibi factam poteſtatem pro ſe reſpondendi; ne præſens quidem, inquit, condemnatus ſum, ſed juſſu Imperatoris in exilium relegatus ſum: rurſus ejuſdem præcepto jam revocatus, quemadmodum & veritas rerum geſtarum luculenter oſtendit.* Aſſerebat igitur Chryſoſtomus ſeſe Canoni Antiocheno non contraveniſſe. Verum cum nec ſic quidem adverſariorum calumniam effugeret, reſpondit ſecundo, objectum Canonem non ad eccleſiam Catholicorum, ſed ad eccleſiam Arianorum pertinere. Et revera alius omnino erat Ca-

[b] Seu CARTHAGINENSE, ſub Aurelio VIII.

Canon a Theophilo productus, quam quartus, aut duodecimus Antiochenus. Canon enim Theophili, Palladio & Georgio Alexandrino teſtibus, tanquam peſſimus, & ab Euſebianis editus rejectus fuit a ſacro Sardicenſi Concilio. Canon autem quartus admiſſus fuit a Chalcedonenſi Synodo, tanquam ſacra Patrum regula, & Canon XII. etiam in auctoritatem receptus fuit a ſede Apoſtolica, & cum ceteris Antiochenis ab univerſa Eccleſia. Canon vero Chryſoſtomo objectus ſupradictis verbis conceptus erat, ut præter Palladium citatum docent Georgius Alexandrinus, & Metaphraſtes in vita Chryſoſtomi; ac proinde non fuit ex Antiochenis poſt Chryſoſtomum in eccleſiam receptis, ſed unus ex illis, qui poſt Synodum Antiochenam a ſolis Euſebianis conſtituti erant in odium D. Athanaſii. Hujus rei teſtes ſunt Palladius, & Georgius Alexandrinus, qui fatentur Canonem a Theophilo tranſmiſſum a quadraginta Arii complicibus fuiſſe editum, non ab integro Concilio, cui omnes Antiqui 90. aut plures epiſcopos interfuiſſe ſcribunt. Jam vero quartum illum Canonem poſt Synodum ab Arianis fuiſſe conditum ex eo liquet, quod Socrate & Sozomeno teſtibus Athanaſius damnatus ſit juxta regulam tunc conſtitutam, quartam ſcilicet, vetantem depoſitum epiſcopum aliquid miniſterii attingere, & duodecimam, niſi majoris Synodi judicio fuerit reſtitutus, ex quibus in odium Athanaſii conflata fuit unica per Euſebianos regula, ut *ſive quis juſte, ſive injuſte a Synodo depoſitus ſit epiſcopus, ſi per ſe abſque Synodo redierit, omni reſtitutionis ſpe deſtituatur, & in exilium mittatur, neceſſe eſt.* Verum hæc regula nullibi inter Canones Antiochenos reperitur; e ſi ex iis ab Euſebianis deſumpta fuit, in eo penitus deviat, quod velit etiam injuſte a Synodo depoſitum Epiſcopum illi conſtitutioni obnoxium eſſe. Unde Georgius Patriarcha Alexandrinus vocat Canones a Theophilo tranſmiſſos, *adulterinas* & falſi nominis ſcripturas. His tamen minime ſuffragantibus ante ipſa feſta Paſchalia Chryſoſtomus ſede dejectus fuit, ac poſt duos menſes in exilium miſſus & in ejus locum Arſacius ordinatus.

CONCILIABULUM CONSTANTINOPOLITANUM

In quo S. Joannes Chryſoſtomus iterum deponitur.

Anno 404. habitum.

Ex P. Manſi ſuppl. tom I. pag. 283.

CONſtantinopolitani hujus concilii mentio a Veneto conciliorum Labbeanorum editore facta eſt, ex Pagio accepta. Sed cum Pagius ſuo more non acta quidem, at ipſam potius actorum ſynopſim exhibuerit; hinc factum eſt, ut uberior actorum concilii Conſtantinopolitani tractatio in Collectionibus adhuc deſideraretur. Id ergo totum repetendum nunc eſt ex Palladii Dialogo, cujus verba ſtatim recitabo, poſtquam de cauſa habendi concilii aliquid attigero. Iniqua ſynodi ad Quercum ſententia depoſitus S. Joannes Chryſoſtomus extorris actus eſt ex urbe regia; manſitque exul aliquandiu, donec tandem ab Arcadio revocatus, ſedem ſuam repetiit. Grave id viſum eſt Theophilo Alexandrino, adverſariorum ejus infenſiſſimo, quare ejus opera coacta ſynodus eſt Conſtantinopoli Honorio VC. & Ariſtæneto Coſſ. ideſt anno 404. teſte Socrate lib. 6. cap. 18. Diſceptatum eſt ibi utrum Joannes rite priſtinam ſedem repetiiſſet, vetante canone Antiocheni concilii, ne epiſcopus, vel etiam injuſte, in ſynodo depoſitus ſedem ſuam, niſi ex ſententia majoris ſynodi, repeteret. De hoc Antiocheno canone conſulendus eſt Pagius in Collectione Veneto-Labbeana to. III. pag. 98. Quæ concilii ſententia fuerit, ex Palladio audienda.

Convocatis e Syria, Cappadocia, Ponto, & Phrygia univerſis Metropolitanis & epiſcopis, Conſtantinopoli eos congregant. Illi cum veniſſent, juxta canonum ordinem communicarunt cum Joanne, ne eadem quæ prius committerent. Quod ubi reſcivere Principes, ægre tulerunt eorum cum Joanne communionem. Et Theodorus quidem Tyanorum epiſcopus, vir ornatus, intellecta conſpiratione ex his quæ ad ejus aures venerant, ne Theophili temeritatem ſequeretur, inſalutatis reliquis omnibus eccleſiam ſuam repetiit, longum vale dicens Comitatui, ſuamque provinciam pietatis muro permuniens, ad finem uſque in communione fidelium Romanorum perſeverans; de quibus Paulus teſtatur: *Fides veſtra in univerſo mundo annuntiatur.* Pharetrius autem epiſcopus Cæſareæ, quæ eſt ad Argeum, ſupra modum formidans, ut larvas pueruli, ſua civitate ne egreſſus quidem, per literas cum adverſariis Joannis conſentit, quamvis non vocatus in medium, inepte in epiſcopatu ſeſe gerens, meliorum inſcitia. Denique Leontius, Ancyræ Galatiæ epiſcopus, conjunctus eſt cum Ammonio epiſcopo Laodiceæ aduſtæ, & combuſtam reddidit eccleſiam. Hi non ſolum victi Principum minis, ſed e contrario Imperialium donorum ſpe decepti, in ſecunda ſynodo improbam ſententiam Acacio & Antiocho ſuggerunt, ut valeret Theophili non veridicum judicium, & nullo modo locus daretur Joanni defenſionis, allegatione canonum a Theophilo miſſorum, quos compoſuerant quadraginta de Arii communione, qui ſic habent: *Si quis epiſcopus aut presbyter jure, aut injuria depoſitus, per ſe redeat ad eccleſiam abſque ſynodo, talis non habeat amplius locum defenſionis, ſed abſolute expellatur.* Et hic quidem canon ut impius ab impiis editus, in Sardicenſi concilio a Romanis, Italis, Illyriis, Macedonibus atque Græcis abrogatus eſt &c. Ammonius tamen & Leontius, par admirabile, conjuncti Acacio, Antiocho, Cyrino Chalcedonenſi, ac Severiano, ingreſſi ſunt ad imperatorem, monituri evo-

evocandos esse ex parte Joannis decem episcopos (erant autem plures quadraginta) ad conciliandam canonibus auctoritatem; aliis quidem contendentibus orthodoxorum eos esse, aliis autem Arianorum esse, demonstrantibus. Ingressi autem Elpidius episcopus Laodiceæ Syriæ senex & mente & canitie, atque Tranquillus suadebant imperatori, non oportere indicta causa ejici Joannem. Neque enim prius depositus fuerat, sed ejectus a Comite; neque per se redierat, sed jussu suæ pietatis, misso ad id Notario. Et quos nunc proferunt canones, hæreticorum eos esse ostendimus. Cum autem Joannis adversarii inordinate altercari persisterent, alii quidem contentiori voce, alii tumultuoso pectoris motu impudenter agitati coram imperatore; canonum scientissimus, atque observantissimus Elpidius, modica facta quiete, veluti malacia, leniter imperatori dixit: Imperator, ne diutius A mansuetudinem tuam vexemus, sed unum id fiat. Subscribant fratres nostri Acacius & Antiochus, ejusdem esse se fidei ac eos qui canones ediderunt, quos tanquam ab orthodoxis editos proponunt: & soluta controversia est. Imperator animadversa propositionis simplicitate, subridens dixit Antiocho: Nihil isto mihi videtur utilius. Erat autem omnium quæ acta sunt insons imperator, aliis mutantibus quæ bene constituta erant. Vertigine igitur acti, atque in se conversi qui cum Severiano erant, instat aquæ instabilis, ob id quod fuerat prudenterab Elpidio dictum & imperatoris judicio comprobatum, obticuerunt facie livescente. Angustiis tamen loci constricti, etiam nolentes promittunt B subscribere: Sic egressi, promissum quidem non implent, utpote involuntarium, metuentes ne vincerentur: machinabantur autem quo pacto expelleretur Joannes &c.

CONCILIUM AFRICANUM II.

SUB INNOCENTIO.

Anno 404. VI. Kalendas Julias habitum Carthagine, in quo contra Donatistas ad Honorium Imperatorem legatio decreta fuit.

[a] supra pag. 791. A. EXTAT Græce & Latine [a] infra in concilio Africano. Initium illius tale est: *Gloriosissimo imperatore Honorio Augusto sextum consule*, &c

C

NOTA SEVERINI BINII.

a Concilium.) Anno 404. Carthagine celebratum est concilium hanc ob causam: Donatistæ ad pacem & concordiam amice invitati, fraternam communionem non tantum contempserunt: verum etiam convenientes se episcopos catholicos, ut supra dixi, armata manu exagitarunt. Ut huic itaque malo remedium quæreretur, decreta est legatio ad Honorium imperatorem, ut is sua auctoritate interposita Donatistarum furorem coerceat, & comoesat. Legatis in synodo designatis, in scriptis data est admonitio, quæ commonitorium dicitur, actisque insertum infra ponitur, unde quid agendum foret cognoscerent. Ut securitati catholicorum interea temporis consulerent, judices ad sui patrocinium per literas solicitarunt. Legatis commendatitias ad Romanos, aliosque episcopos illius loci, ubi imperator moraretur, scriptas, addiderunt. Baronius anno 404. numero centesimo vigesimo tertio.

Decreta legatio ad imperatorem cur?

CONCILIUM AFRICANUM III.

SUB INNOCENTIO

ANNO CDV.

[b] supra pag. 797. A. EXTAT Græce & Latine [b] infra in concilio Africano incipit sic: *Stilicone iterum & Anthemio viris clarissimis consulibus*, &c.

D

NOTA SEVERINI BINII.

Donatistarum coercitio quæ, qualis cujusque utilitatis.

a Concilium.) Antequam legati a præcedente Africano concilio deputati, imperatorem convenissent, privatæ episcoporum, & inter alias Maximiani Bagajensis episcopi querelæ præcucurrerant. Ut ergo Donatistarum furor & sævitia coerceretur, Honorius imperator diversas sanctiones adjecit, quibus multatam auraria decem librarum ilsdem persolvendam imposuit: testamento aut donatione aliquid accipere prohibuit; emptionis, & venditionis contractu interdixit, ac demum recusantes redire ad unitatem ecclesiæ relegari mandavit. Harum legum severitate & timore plurimi ad ecclesiam reversi fuerunt: idque magno totius Africanæ ecclesiæ gaudio. August. epist. 48. 50. & 68. Quam ob causam Stilicone secundum & Anthemio consulibus, anno nimirum Christi 405. Innocentii 4. Carthagine convenientes, nihil aliud decreverunt, quam ut per legationem ad comitatum ablegatam, imperatori de illis, qui relicto schismate ad catholicam ecclesiam rediissent, gratiæ agerentur Vide Baron. anno 405. num. 34.

Decreta legatio, quæ imperatori gratias ageret.

CON-

1 Seu CARTHAGINENSE, sub Aurelio IX. 2 Seu CARTHAGINENSE, sub Aurelio X.

CONCILIUM ITALICUM
FORTE ROMANUM

In cauſa S. Joannis Chryſoſtomi reſtituendi,

Ab Innocentio Papa I. anno 405. habitum.

Ex P. Manſi ſupp. tom. I. pag. 285.

Duplicis conciliabuli, ad Quercum, & Conſtantinopolitani ſententia damnatus S. Joannes Chryſoſtomus, poſt primam ab exilio reſtitutionem ſolum iterum verterat, nec reſtitutionis illius ſpes reſtabat alia, niſi ſequeſter pacis vir aliquis potens Arcadium imperatorem pacaret. Id ut tentaret Innocentius papa I. ex Italis epiſcopis concilium coegit, ut de re tota in communi deliberarent. Quid decreverint Patres narrat Palladius in dialogo de vita S. Joannis Chryſoſtomi his verbis: Epiſcopi Italiæ congregati orant imperatorem (Honorium) ſcribat fratri ſuo & conſorti imperii Arcadio, ut jubeat Theſſalonicæ ſynodum fieri, quo facilius utraque pars Orientis & Occidentis in unum accurrere poſſit &c. Quibus accenſa ejus pietas Epiſcopo quidem Romanæ eccleſiæ ſcribit, mittat quinque epiſcopos, presbyteros Romanæ eccleſiæ duos, & diaconos unum, qui ferant ſuam ad fratrem ſuum epiſtolam, cujus hæc ſententia erat.

„ Tertio jam ſcribo ad manſuetudinem tuam, „ rogans, ut quæ ex compacto contra Joan„ nem epiſcopum geſta ſunt, emendentur. „ Et ut videtur nondum perfectum eſt. Qua„ re denuo ſcripſi per hoſce epiſcopos & pres„ byteros, multum ſollicitus de pace eccleſia„ ſtica, per quam & noſtrum imperium pacem „ obtinet, ut jubere digneris Orientis epiſco„ pos Theſſalonicæ convenire. Etenim Occi„ dentis noſtri epiſcopi, lectis viris adverſus „ malum ac mendacium firmiſſimis, miſerunt „ epiſcopos quinque, presbyteros vero duos, „ & diaconum unum magnæ Eccleſiæ Roma„ næ. Quos velim omni honore digneris: ut „ ſi perſuaſi fuerint quod jure expulſus ſit „ Joannes, doceant me ab ejus communione „ recedere: aut ſi coarguerint ſponte mali„ gnos eſſe Orientis epiſcopos, ab eorum te „ communione avertant. Quænam enim ſit Oc„ cidentalium de Joanne epiſcopo ſententia, „ ex omnibus epiſtolis, quæ ad me ſcriptæ „ ſunt, duas ſubjunxi, ejuſdem cum cæteris „ ſententiæ, unam Romani, alteram Aquile„ jenſis epiſcopi. Porro hoc ante omnia ob„ ſecro clementiam tuam, Theophilum Ale„ xandriæ epiſcopum, etiam nolentem, ſiſtere „ jubeas, qui omnium malorum maxime au„ ctor eſſe dicitur; ut epiſcoporum qui adſue„ rint ſynodus minime impedita, convenien„ tem temporibus noſtris pacem ſanciat.

Deſtinati ſunt a Synodo Æmilius Beneventanus epiſcopus, & Cythegius, & Gaudentius, una cum Valentiniano & Bonifacio presbyteris, qui literas Honorii, Innocentii, & Italorum epiſcoporum, Chromatii Aquilejenſis, & Venerii Mediolanenſis, atque aliorum, nec non commonitorium ſynodi totius Occidentis accipientes, publica evectione Conſtantinopolim profecti ſunt cum Cyriaco, Demetrio, Palladio & Eulyſio epiſcopis. Commonitorium autem continebat, Joannem judicium ingredi non debere, niſi ipſi prius reſtituta fuiſſet & eccleſia & communio; ut ſublata cauſſa detrectandi judicii ſua ſponte confeſſum iniret.

TOLETANA SYNODUS
SUB INNOCENTIO.

HÆC eſt illa ſynodus Toletana, in qua de ordinationibus perperam factis actum, & ad quam [1] Innocentius epiſt. 23. ſupra extantem ſcripſit. Hanc ab illa priore ſub Anaſtaſio habita diverſam eſſe, ſupra in notis ejuſdem ſynodi probavimus, quas conſulere poteris.

[1] Epiſtolam ad Epiſcopos Synodi Toletanæ ab Innocentio ſcriptam contendit Card. de Aguirre tom. 2. Concil. Hiſpaniæ, datam fuiſſe ad Epiſcopos, qui jam anno 400. Toleti convenerant, non vero ad alteram poſteriorem Toletanam Synodum.

[a] CONCILIUM AFRICANUM [1] IV.

SUB INNOCENTIO.

Anno Domini CDVII.

a supra pag. 799. B.

EXTAT Græce & Latine [a] infra in concilio Africano sub Cœlestino. Incipit sic: *Gloriosissimis imperatoribus Honorio septimum, & Theodosio secundum, iterum Augustis consulibus, Idibus Julii, &c.* cum sequentibus capitulis: quorum primum in Milevitano II. est num. 9. & in Africano, 62.

NOTA SEVERINI BINII.

Locus & tempus concilii.

a *Concilium Africanum.*) Hoc concilium, ut ex annotatis consulibus liquet, habitum fuit Carthagine anno salutis nostræ 407. qui est Innocentii 6. Arcadii & Honorii 13. Inter alia statuta ibidem decreta est legatio ad Honorium imperatorem, pro defensione rerum ecclesiasticarum adversus Donatistas, atque paganos: sancitumque ut ad comitatum euntes formatas acciperent ad Romanum pontificem, a quo aliam quærerent formatam ad imperatorem: ideo sane ne hæretici catholico nomine velarentur. Nam illi tantum, teste Optato, manifesti catholici habebantur, quos cum Romano pontifice communicare, formatæ ab eo acceptæ testabantur. Præceptum est etiam, ut formatis dies paschæ illius anni apponatur, & si propter nondum divulgatam diem paschæ is definite non sciretur, decretum est apponi dies anni præteriti: ut evenire solet, cum in publicis scriptis, post consulatum, quid factum scribitur.

Placuit etiam ut de dissensione.) Romanus pontifex in causa S. Joannis Chrysostomi adversus Theophilum Alexandrinum, & in omnes alios episcopos, qui cum illo adversus eumdem Chrysostomum conspirarunt, mirum in modum commotus fuit; adeo ut missas ab illis epistolas accipere noluerit. De hac dissensione Theodorus diaconus apud Palladium hæc ait: *Est autem Romana ecclesia sententia, non communicare in finem usque orientalibus episcopis, maximeque Theophilo, donec dominus universalis synodi tribuat locum, ac per eam curet putrida membra eorum qui ista gesserunt.* Publico itaque decreto legatis Romam missis mandatum est, ut Africanam ecclesiam, per literas ad Innocentium scriptas Romanæ ecclesiæ reconcilient. Baron. anno 407. n. 4. & 5.

Can. 68. Romanus pontifex Chrysostomi injuriæ vindicat.

[a] CONCILIUM AFRICANUM V. [2] ET VI.

SUB INNOCENTIO.

Anno Domini CDVIII.

b supra pag. 807. B.

EXTAT Græce & Latine [b] infra in concilio Africano: funtque ambo hujus exordii: *Basso & Philippo viris clarissimis consulibus,* &c.

NOTA SEVERINI BINII.

Causa conciliorum.

a *Concilium.* Post Stiliconem occidentalis imperii perduellem ac proditorem, ab Heracliano anno Christi 408. interfectum, in Africa gentiles & Donatistæ falso rumore jactabant, nequaquam ex voluntate Honorii imperatoris, sed opera dumtaxat Stiliconis leges contra se latas extitisse, adeoque earumdem auctoritatem una cum ipso Stilicone extinctam esse. Vicissim itaque in catholicos insurrexerunt, plurimosque etiam episcopos necaverunt. Hac occasione Carthagine duobus conciliis duæ legationes ad imperatorem decretæ fuerunt: quæque per Stiliconem in hæreticos & gentiles statuta erant, Honorius per legatos & Augustini epistolam solicitatus, ex sua sententia multis rescriptis confirmavit & ampliavit. Baronius anno 408. num. 18.

Decreta & acta conciliorum.

CONCILIUM AFRICANUM [3] VII.

SUB INNOCENTIO

Anno Christi CDIX. habitum.

c supra pag. 809. D

EXTAT [c] infra in concilio Africano. Incipit sic: *Gloriosissimis.* Quid in eo gestum sit, aliter quam ibi, non constat.

SE-

1 Seu CARTHAGINENSE, sub Aurelio XI. 2 Hæc non duo Concilia, sed duplicem ejusdem Carthaginensis sub Aurelio XII. sessionem vocat Harduinus in Indice Concil. tom. 1.
3 CARTHAGINENSE, sub Aurelio XIII.

SELEUCIENSIS IN PERSIDE SYNODUS,

In qua canones pro diſciplina in Perſide & Meſopotamia reſtituenda conditi, anno Iſdegerdis XI. Chriſti 410. celebrata.

Ex P. Maſſ. ſupp. tom. I. pag. 286.

DE hac ſynodo primo ea referam, quæ Renaudotius to. 2. Liturgiar. Oriental. in notis ad Liturgiam S. Maruthæ pag. 272. in Florentino Mſ. codice Syriaco legit, in hanc ſententiam: *Canones & regula conſtituta a Synodo epiſcoporum Perſarum, habita in civitatibus Seleuciæ & Ctefiphontis civitatum regni Perſidis in legatione D. Maruthæ epiſcopi Miafarekim (in Meſopotamia) ad Iſdegerdem regem filium Saporis anno XI. regni ejus.* Legationis hujus, cujus occaſione ſynodo adfuit Maruthas, hiſtoriam ita deſcribit author vitæ Iſaaci archiepiſcopi Seleucienſis apud Aſſemanum Biblioth. orient. tomi III. par. I. pag. 366. his verbis Latine ex Arabico ab eodem Aſſemano redditis: *Accidit ut Iſdegerdes Perſarum Rex in morbum incideret, quem quum Perſæ medici curare non potuiſſent* (nam medici Chriſtiani plerique ſub Saporis regno interfecti fuerant, reliqui in alienas terras profugerant) *Rex Imperatorem Romanorum, ut peritum medicum ad ſe mitteret, etiam atque etiam rogavit. Miſſus eſt Maruthas Epiſcopus Majapharcinenſis, vir doctrina & pietate clariſſimus ac peritiſſimus medicus. Venerat jampridem ad aures Arcadii imperatoris Romanorum, quæ mala in Perſarum regionibus Chriſtiani paterentur, & alios quidem ſæviſſimis quæſtionibus fuiſſe ſubjectos, alios vero interfectos, aut exulare compulſos. Id enim vero vehementer imperator ægre ferebat, angebaturque, quod nulla occurreret via ferendæ opis. Ea igitur oblata occaſione ad Jezdegerdem hanc ſcripſit epiſtolam &c. eamque Maruthæ epiſcopo, ut ad regem perferret præcepit. Quum ergo Maruthas ad regem veniſſet, eumque curaſſet, & morbum feliciter depuliſſet; epiſtolam eidem legendam porrexit. Quæ perlecta rex vehementer lætatus eſt, poſtulatiſque annuit, & munera inſuper imperatori perferenda adjecit. Eo modo ſublata perſecutione, quam hactenus Chriſtiani paſſi fuerant, & pace reſtituta, ſimul patefacta via eſt Iſaaco Patriarchæ perficiendi quod olim in votis habuerat, condendique canones ad tuendam religionem utiles. Quamobrem ſynodum quadraginta epiſcoporum & Metropolitarum ex variis locis convocavit, anno undecimo regis Jezdegerdis: eaque in feſto Natalis Domini celebrata fuit, Maruthæ etiam præſente. Duos itaque & viginti canones unanimi omnium Patrum ſuffragio conſtituit de iis, quæ ad gubernationem eccleſiæ orientalis neceſſaria judicavit: quos cum legiſſet Maruthas, mirifice probavit: dein viciſſim omnium Patrum occidentalium canones ejuſdem ſynodi patribus obtulit, & illi rurſus canones & expoſitiones apud Orientales patres repertas exhibuere, quas nimirum apud Græcos minime extare conſtabat.*

Hæc ille. Sed cum ſynodus Iſaaci habita dicatur anno Jezdegerdis undecimo, ſtare nequit quod de Arcadio imperatore narratur: hic enim obiit an. Chriſti 408. Jezdegerdis autem annus undecimus in Chriſti annum 410. incidit. Non igitur ſub Arcadio, ſed ſub Theodoſio Arcadii filio ea ſynodus celebrata. Præterea quod de Maruthæ ab Arcadio ad Perſarum regem miſſo refertur, de prima Maruthæ in Perſidem profectione intelligendum eſt, quando relicta urbe regia, in qua conciliabulum adverſus S. Joannem Chryſoſtomum agebatur, in Meſopotamiam ſeſe recepit, & ſynodo, quæ Seleuciæ pro ſubrogando in Cajumæ locum Iſaaco anno Chriſti 399. congregata fuerat, interfuit.

Hos canones Latine redditos offendit Cl. Muratorius in codice quodam Mſ. Ambroſianæ Bibliothecæ, vulgavitque in diſſertationibus de Antiq. Italiæ med. ævi to. III. pag. 976. ex quo hic illos damus, præfixa ejuſdem Muratorii præfatione.

Porro Muratorius ibidem annum ſynodi ſtatuit 405. in quem Iſdegerdis annum XI. incidiſſe cum reliquis vulgo chronologis cenſet; ego vero hic chronologiam ab Aſſemano ex Arabicis ſcriptoribus reformatam ſequens, annum 410. aſſignandum malui.

V. CL. LUDOVICI ANTONII MURATORI

PRÆFATIO.

PEto veniam ſi figmentis hiſce (*de quibus in eadem diſſertatione egerat*) ſubnecto, non figmentum, quidem, ſed dubium monumentum, videlicet Synodum Syriacam, nemini, ut reor, hactenus viſam, quam immortalis memoriæ Fridericus Cardinalis Boromæus Archiepiſcopus Mediolanenſis e Syrorum Lingua in Latinum ſermonem convertendam curavit, atque in Ambroſianam Bibliothecam a ſe inſtitutam intulit, unde illam ego hauſi. Atque utinam Synodus iſta, uti venerandam prima facie antiquitatem præfert, ita germanus, & revera vetuſtiſſimus fœtus dicenda foret. Verum hoc præſtare nequeo, metuens, ne Cardinali doctiſſimo luſum luſerit Syrus aliquis ſpe lucri ex hujuſmodi merce concepta. Habita hæc dicitur *Anno Undecimo Jeſdarged filii Saporis Regis*, videlicet Perſarum, qui Meſopotamiæ, aliiſve Syriæ partibus tunc dominabatur. Auctor eſt Theophanes in Chronico, eodem anno, quo Arcadius Theodoſii Magni filius patri in Imperio ſucceſſit, hoc eſt anno Chriſti CCCXCV. delatum quoque fuiſſe *Iſdegardi* Regnum Perſarum. Quum ergo Annus ejus undecimus in annum Chriſti CCCCV. incidat, eo ipſo celebrata fuerit hæc Synodus, dum tamen ab illa abierit omnis fraudis ſuſpicio. Et ſane ſub eodem Iſdegarde Rege floruit

ruit *Maruthas Epiſcopus Meſopotamiæ, vir eximia pietate præditus*. Illum ejuſmodi elogio ornat Socrates Hiſtor. Eccleſiaſt. Lib. 7. cap. 8. qui & narrat ejus ſanctis moribus & hortamentis Regem adeo fuiſſe commotum, *ut Maruthæ permiſerit, ubicumque veliet, Eccleſias ædificare. Exinde apud Perſas Chriſtiana Religio latius propagata eſt*. Parum etiam abfuiſſe tradit, quin Chriſto ſuum nomen Ildegardes dederit, quod & Theophanes confirmat. Hæc ergo recte collineant in Regem & tempus, quo coacta dicitur Synodus iſta. Ad iſta accedant, quæ Illuſtriſſimus, & Clariſſimus vir Joſeph Simonius Aſſemanus ante paucos annos in Tomo primo *Bibliothecæ Orientalis* adnotavit, dum Sancti Maruthæ acta illuſtraret. Is nempe Chron con Syriacum laudat a Dionyſio Patriarcha Jacobitarum compoſitum, in quo Sanctus ille Epiſcopus floruiſſe traditur Anno Chriſtianæ Æræ CCCCXIV. diciturque duobus Conciliis in Regno Perſarum celebratis præfuiſſe, e quibus primum habitum fuit imperante Arcadio Auguſto, alterum imperante Theodoſio minore Auguſto. Quare confluunt & iſta ad perſuadendum nobis re vera celebratam fuiſſe Synodum a Sancto Maruthæ, cujus Acta fortaſſis uſque ad nos ſervata fuerint. Verum dum ego, quæ ſe mihi obtulere, publici juris facio, primo perpendatur velim, an *Rex Jeſdarged* recte *Saporis Regis filius* appellatus fuerit. Deinde num ejuſmodi Concilium facile putandum ſit in Symbolo pronuntiaſſe, ſe amplecti *Sanctum Paracletum vivum de Patre, & Filio*. Quum enim in fine adnotatum fuerit, Synodum iſtam fuiſſe habitam poſt *Synodum CL.* deeſt Epiſcoporum in Concilio Conſtantinopolitano OEcumenico Primo congregatorum Anno Chriſti CCCLXXXI. Symbolum tunc efformatum tantummodo habet, Spiritum Sanctum *a Patre* procedere. Num & *a Filio* proceſſerit, diu poſtea agitata fuit acriter quæſtio inter Latinos, & Græcos. Quare heic ſuſpicionem juſtam, aut conficti, aut interpolati Concilii ingerit hujuſmodi ſententia. Canone etiam octavo, ſi Cuchari appellatione Romanus Pontifex venit, uti interpres in poſtrema adnotatione contendit: perpendendum eſt an affectatione prorſus careat, quod ibi ſcriptum eſt. Quamquam fortaſſe referri hæc poſſint ad Antiochenum Patriarcham. Reliqua omitto, ut & ſuus lectori erudito ſit locus in exigendo ad lapidem Lydium Opuſculo iſto.

SYNODUS SYRIACA

In Latinam Linguam translata.

CAnones aliqui, & ordinationes, quæ poſitæ fuere a Synodo Epiſcoporum facta in Soloc & Cataiſphon civitatibus poteſtatis Regni Perſarum, in legatione *Sancti Maruthæ Epiſcopi Miphractenſis* ad *Jeſdarged Regem, Anno Undecimo* ipſius Jeſdarged *filii* Saporis Regis.

Convenere Epiſcopi quadraginta in Soloc & Cataiſphon, & erant ipſorum præcipui Iſaac Catholicus & *Archiepiſcopus ipſius Soloc & Cataiſphon, & Maruthæ ejus frater*. Et conſedere in Eccleſia magna ipſius Soloc & Cataiſphon Menſe Februarii, tertia feria. Et quum legiſſent epiſtolam miſſam ad eos ab Occidente ab Epiſcopis in terra Romanorum, & conſcripti erant Canones, qui poſiti fuere in Occidente, poſuerunt, ipſi Canones hos, qui ſcripti ſunt infra.

I. In omnibus Eccleſiis prius oratio & precatio & obſecratio & ſupplicatio offeratur coram Deo vivo & Sancto pro Regibus & Principibus, ut habitationem tranquillam & quietam habeamus cum tota ſanctitate & juſtitia, & ipſi non excogitent cogitationem ſuperbam & aſperam adverſus populum Dei.

SYMBOLUM POSITUM AB IPSIS EPISCOPIS ISTIS PERSIS.

II. Credimus in unum Deum Patrem omnipotentem, qui per filium ſuum fecit cælum & terram, & per ipſum condita ſunt ſecula ſuperius, & inferius, & inſuper fecit reſurrectionem & gaudium toti creaturæ. Et per ipſum Filium ſuum Unigenitum, qui natus eſt de ipſo de ſubſtantia Patris ſui, Deus de Deo, Lumen de lumine, Deus verus de Deo vero, natus & non factus: qui eſt Filius naturæ Patris ſui; qui propter nos homines, qui per ipſum creati ſumus, & propter noſtram ſalutem deſcendit, & induit corpus humanum, & factus eſt Homo, & paſſus, & reſurrexit tertia die, & aſcendit in cælum, & ſedit ad dexteram Patris ſui, & venturus judicare vivos, & mortuos. Et confitemur in Spiritum vivum & *Sanctum Paracletum vivum de Patre & Filio*, in una Trinitate, in una ſubſtantia, in una voluntate, amplexantes fidem CCCXVIII. Epiſcoporum habitam in Nicæna Civitate. Quæ eſt profeſſio noſtra, & Fides noſtra hæc, quam accepimus a Patribus noſtris ſanctis, definitio poſita a Synodo ſancta.

III. Quicumque Epiſcopus fiat ab uno Epiſcopo, aut a duobus, deponatur factus & faciens. Itaque quum fit Epiſcopus, conveniant Epiſcopi in Civitatem illam, pro qua inquiritur Epiſcopus, & conſilio & cogitatione Communitatis rogitent, & exquirant de viro, qui habeat curam pauperum, & recipiat hoſpites, & reficiat anguſtiatos, & cibet orphanos, & viduas, & pecuniam ſuam ad uſuram non det, & ſubornationem non admittat, & in facies in judiciis non accipiat, & a gula & dilectione ventris elongetſe, & ſit verbo & ſapientia & doctrina Scripturæ die noctuque exercens ſe, & ſit in eo intellectus & prudentia dirigendi omnia convenientia Eccleſiæ, quæ requiruntur ad gregem Chriſti. Unde congregati Epiſcopi cum facultate & cum epiſtola ipſius Metropolitani & Archiepiſcopi in populo & Eccleſia ejus, quod ſit ante altare ſanctum tempore, quo offertur Sacrificium, imponatur Evangelium Sanctum ſuper caput ejus, & extendant dexteram ſuper eum omnes æqualiter. Et qui eſt inter eos caput, & Senior cæteris congregatis, ille ipſe recitet ordinationem. Et poſtea accedat Epiſcopus, qui eſt ordinatus, & præficiatur a Metropolitano magno Catholico Soloc & Cataiſphon, ferens ſecum epiſtolam ab Epiſcopis illis, qui eum ordinarunt. Qui vero auſus fuerit

rit & nobis & epiſcopis alium fecerit aut in vita aut in morte juxta definitionem iſtam poſitam a Synodo magna ac Sancta, factus & factor a toto Clero Eccleſiæ ſine miſericordia rejiciatur.

IV. Circa Eunuchos vero ſecundum quod ordinatum eſt in Synodo, ita & nos ſervamus, quia omnis vir, qui voluntate propria abſcindit ſe, & naturam ſuæ conditionis læsit, hic in Eccleſia non admittitur. Quod ſi in ſua pueritia a dominis ſuis violenter, aut a barbaris abſciſſus fuerit, aut in infirmitate deciſus eſt a medicis, admittitur in Clerum Eccleſiæ, id quod permittit ei Canon Eccleſiæ.

V. Circa habitatrices, ſicut juſſum eſt a Synodo, omnes nos facimus, quia deinceps omnis vir epiſcopus, aut Presbyter, aut Diaconus, aut ſubdiaconus, aut Clericus, cujus habitatio cum feminis fuerit, & honeſte & Sancte ſeorſim, ut decet ordinem miniſterii Eccleſiæ, non fuerit monaſtice viri cum viris ſeorſum, & feminæ cum feminis ſeorſim, hic in miniſterio Eccleſiæ nobiſcum non recipitur.

VI. Circa lucra obſcœna, & conventiones, & uſuræ, de quibus mandatum eſt in Synodo ne fiant, omnes nos alacriter ſervamus: quia deinceps omnis vir, qui in miniſterio Eccleſiæ noſtræ eſt in aliquo graduum Clericatum, & uſuris & conventionibus utitur, alienus Eccleſiæ noſtræ, miniſterioque noſtro eſt, & commixtionem nobiſcum non habet.

VII. Circa auguria, & incantamentum, & opera aliena iniquitatis & peccati, hæc, quæ competunt Paganiſmo, & ligationes, & veneficium, & totus cultus Dæmonum, hæc omnia anathemate, & maledictionibus ab omnibus Eccleſiis, & filiis fidei noſtræ negentur; & qui inventus fuerit in aliquo iſtorum, ſine miſericordia ejiciatur a tota Eccleſia Chriſti, & uſque in æternum miſericordia non ſit ſuper eum.

VIII. Canon vero iſte injunctus in Synodo, ut bis in anno quolibet congregentur Epiſcopi in Synodo ad invicem, ut per eorum congregationem omnis diſſenſio & calumniæ ceſſent; rogatu magno præcipuos Synodi rogamus & perſuademus, ut in duos annos, ideſt ſecundo quoque anno ſemel congregentur, ſedente Rege in Soloc & Cataiſphon, & ſcribente ad nos Dominus Metropolitanus magnus, & Archiepiſcopus, qui ſedet ſuper thronum *Cæſarum*, alacriter congregamur, & ad adorationem, & honorem Paternitatis ejus convenimus, & quidquid juſſerit nobis in verbo Dei ſine mora exequimur, & legem, quam in Chriſto Domino noſtro imponit nobis, recipimus, & cum tremore & amore ejus voluntati conſentimus.

IX. Quoad domum vero, in qua ſunt recipiendi hoſpites, & pauperes, ut in omnibus Eccleſiis noſtris ſit deſtinata, conſentimus, ac perſuaſi ſumus, ut oporteat per epiſtolam recipiantur ab Epiſcopo ad Epiſcopum ejus ſocium, aut a Presbytero ad ſibi ſimilem.

X. Ac ne accedant Presbyteri & Diacones & Subdiacones ad refectorium pauperum, ſed ſit notum cœnaculum Clericorum & portiones inde non ſit licitum eis ſumere, ne forte dedecus & injuria adverſus libertatem Eccleſiæ contingant, omnes nos conſenſimus, & conſentimus.

XI. In loco quoque diſcumbendi.....in cœnaculis non eſt.....lugentium neque in nuptiis. Quicumque eſt in Eccleſia & Presbyteris aut & Diaconibus aut & Subdiatonis, aut filiis ſtatus, aut conſecratis, aut cuſtodibus januæ conſentimus, ut nullo modo liceat eis diſcumbere.

XII. Utque in omni die Dominico legatur Evangelium cum aliis libris, & verbum ediſſeratur uſque ad tertiam horam, & ad quartam horam, & tunc Sacrificium offeratur, omnes nos conveniens eſſe definimus.

XIII. Quoniam autem multa, quæ ſunt ſermone illo Canonum Synodi Sanctæ illius Nicænæ, recipimus, adjudicamus, ut quilibet vir aut Epiſcopus Metropolitanus, qui præeſt tribus aut quatuor aut quinque Epiſcopis, aut etiam pluribus forte, ſcribat ipſos Canones iſtos, & coram oculis ſuis ſint ſemper, & ſecundum eos conſtituant Epiſcopi omne negotium, & ſecundum eos ſtatuant convenientia pro Poteſtatibus ſuis; poſt vero pauca ipſorum actuum Synodi Epiſcoporum Perſarum.

XIV. Seditio quoque Chorepiſcopi multi, qui efficiebantur in una regione, ſeu Diœceſi, deinceps non fiat, neque ſint plures, ſed unus Chorepiſcopus ſit uni Epiſcopo, & ſufficiat ei, & ubi ſunt plures interea abſolvantur.

XV. Et ſingulis Epiſcopis in civitatibus ſuis unus Archidiaconus ſit deſtinatus eis, qui & rationalis ac prudens & ſapiens eſt in ſermone ac doctrina; ſitque ei cura circa pauperes, & ſolicitus hoſpitum, & verſatus in miniſterio Eccleſiæ ad corrigendum & ordinandum omnia convenientia.

XVI. Et die Dominico ſuper cathedram concionem Diaconi præſente epiſcopo, ipſe prædicet Evangelium, ipſe legat, & de omni opere requiſito ad miniſterium Eccleſiæ ipſe jubeat, & brachium & lingua & honorans Epiſcopo ipſe ſit, & voluntate occulta Epiſcopi per eum fiat palam, & Presbyteros ſuper ſedilia ipſa ſedere curet, & in capite Diaconorum ipſe ſedeat ſecundum ordinem, quo ſederit Epiſcopus ſuper thronum.

XVII. Item Miniſtros hos, qui vocantur Exorciſtæ, ſuper januas tempore miniſterii ipſe conſtituat, & Libros Lectoribus ipſe injungat & tradantur, & Presbyteris & Diaconis & Subdiaconis ipſe diſtribuat Hebdomadam, ut conferat Baptiſma, & inſerviat altari, & caveant templo & ejus orationibus & rebus. In omnibus Eccleſiis, in quibus ſunt epiſcopi, ita faciant.

XVIII. Qui hebdomadas recipiunt, & bonis Eccleſiæ cibentur, & eorum cubile ſit in domo illa denominata in omni loco nomine miniſtrorum, & omnis Eccleſia, & Civitas pro ſua magnitudine diſtribuantur in ea homines hebdomadis. Circa vero proventus & redditus, qui ſequeſtrantur, & dantur viro illi, qui factus eſt Major-domus fidelis Eccleſiæ, hæc lex ſit, ut claves diſpenſationis, & adminiſtrationis ſuper Altare ponantur, & qui futurus eſt Major-domus, ab Altari recipiat ea, & quum deponit adminiſtrationem, aut ipſe ejus Epiſcopus vult eum abſolvere ab hoc negotio, ſuper Altare ponat ipſas claves, & ut meretur retributionem ſuam a Domino Altaris, ſive bene ſive male recipiet.

XIX. Quicumque vero vir Presbyter qui in Civitate eſt, & ægrotans non ægrotat, & ſuper ſedilia cum ſuis collegis tempore orationis

non

non reſidet, & tempore concionis coram Altari non ſtat, deponatur a miniſterio.

XX. Archidiaconus autem dicito viro Preſbytero: offerat Sacrificium quoties abeſt Epiſcopus. Quum vero Epiſcopus adeſt, Epiſcopus habet auctoritatem jubendi, ut vult, Diaconi quoque ita. Omnis vir Diaconus, qui in Civitate eſt, & ægrotans non ægrotat, & tempore orationis non reperitur in Eccleſia, & in ordine Diaconorum in populo non ſtat etiam, quum ab Archidiacono jubetur accipere ſtolam, & aſcendere ad ſedile le . . . & accipere Librum, & legere, & ubi legerit, rurſus relinquere miniſterium ſuum, & vagari, ſubeat pœnitentiam ſibi convenientem; quin neque in Diaconio liceat ei relinquere Populum tempore orationis, & ſedere intus, niſi forte ægrotans ægrotat: Sed cum ſociis ſuis in ordine ſtet, & tempore Sacrificii coram Altari ſtet, donec abſolvatur tempus. Adverſus Diaconem hæc convenientia ſpernentem, auctoritatem habet ipſe Archidiaconus, ut judicium ſecundum jus ſuum ulciſcatur contra eum.

XXI. Subdiaconorum quoque eadem ſimilitudine ſinguli, qui tempore miniſterii non reperiuntur in Eccleſia, niſi ægrotent, aut diſcedant aliquo, & in Choro Pſalmis non ſtant, & ad januas templi tempore miniſterii non cavent, rejiciantur extra, ne indulgentia iſta, ſeu mollities plurimos corrumpat.

XXII. Archidiaconi autem erit hæc omnia convenientia rogare, ac inquirere ſingulos. Et ſine ejus conſilio nemini Presbyterorum, aut Diaconorum, aut Subdiaconorum, aut Clericorum liceat adire rus, aut ad aliquem alium locum, ſed ut diligenter & ſplendide decet ipſum Archidiaconum miniſtrare in Eccleſia Chriſti, & eſſe exemplum bonum multis.

XXIII. Quoniam ipſe eſt lucerna Eccleſiæ, & lumen coram Epiſcopo, verbo ac doctrina ſua neque apprehendatur mos iſte vetus, neque ſit amplius præſente ſcilicet Presbytero ſeniore non offert ſacrificium ille junior ipſo, Ob hanc cauſſam omnes ſeniores dimittunt, & exeunt, quippe qui locum dantes illis junioribus; nam coram Epiſcopo, ſi ab eo jubeatur, licet illi juniori cæteris in annis offerre. Quod ſi coram Epiſcopo celebrat, & coram ſociis ſuis Senioribus ſe celebrat ſolum autem abſente Epiſcopo, quicumque Presbyter celebrans major is eſt honoris, ſive ſenior ſit, ſive junior. Ergo omnibus Presbyteris & Diaconis non licet eis deferere Altare, & diſcedere, quamvis conveniens ſit exhibere honorem ſibi invicem ſecundum verbum ipſius Apoſtoli jubentis, ut honore quis ſocium ſuum veluti ſe dignum magis reputet.

XXIV. Circa morem quoque iſtum contemnendum, qui ſubintravit confuſe & non competenter, ut qui parvuli ſunt, doctrinamque Scripturæ non intelligunt, facile & leviter dextera Sacerdotis eis imponebatur ſine diſcretione & examine, deinceps definitio iſta ſit juxta præceptum Synodi, quia ſuper minorem, triginta annos natum, dextera Presbyteratus non imponatur.

XXV. Item non liceat Epiſcopo ordinare Presbyteros, Diaconoſque in locis ſimplicibus, niſi in Eccleſia ante Altare.

XXVI. Qui vero ignarus eſt in doctrina, niſi David totum (*ideſt*, Pſalterium) & ore ſuo recitet, neque ſubdiaconus fiat. Sed admoneatur, ne fiat, donec totum David & ore ſuo addiſcens, recitet. Ob hanc enim licentiam erit obtenebratio in Eccleſia. Quod ſi contigerit, & acceperit quis, prius non eruditus, dexteram Presbyteratus aut Diaconatus, rurſus colligat ſe, addiſcat & conſideret doctrinam, ne dormitent miniſtri Chriſti, & ſint idiotæ in verbo ac doctrina ſua.

Poſt vero alia, & ipſis geſtis.

XXVII. Omnis vero Epiſcopus in ſua Diœceſi & Civitate poteſtatem habet ipſe ordinandi Presbyteros & Diaconos & Diſcipulos, & ædificandi Eccleſias, & augendi omnia bona, quæ voluerit, ut ſit exemplum bonum. Epiſcopus vero ille Metropolitanus, qui præficitur ipſis Epiſcopis fratribus ſuis, ſicut eſt honorandus in ipſis Epiſcopis ſecundum gradum ſuum, ita convenit, ut ad eum pertineat ſcribere cedulam, & monere Catholicum circa quodlibet negotium, quod contigerit inter ipſos Epiſcopos ſibi proximos, & ſub ejus manu ſunt. Et ipſe moneat fratres ſuos de eo, quod ſcribitur ſibi a Catholico, & ab ipſomet ſcito Catholicus quodlibet negotium ortum inter illos; quod ſi contigerit, & ſit querela aliqua inter Epiſcopum & Epiſcopum, aut inter Presbyterum aut Diaconum, & ſuum Epiſcopum, ſive ob convenientiam miniſterii, ſive quod ipſe Epiſcopus forte non ſe gerit ſecundum caritatem benigne & humiliter, interſit eis Epiſcopus Metropolitanus, qui præeſt eis, juxta quod ſcriptum eſt in canone Synodi magnæ. Quod ſi fortius ſit ipſo Metropolitano negotium quodcumque, & non valeat pacifice abſolvere illud, ſcribens moneat Catholicum, & liberetur a contritione, (*ideſt* faſtidio.) Et ipſe Catholicus ſcribat, & ſecundum ſapientiam ſuam jubeat & abſolvat negotia. Epiſcopo vero illi metropolitare non liceat, ut quaſi vi dominanter aggrediatur negotia Diœceſis alicujus Epiſcoporum, quibus præeſt, & inquirere vi res. Sed manens loco ſuo ipſemet Metropolitanus ſcribat ad ipſum Epiſcopum illius Diœceſis circa illud ſcandalum, quod audit, ſi obtemperat ei. Sin autem moneat Catholicum, uti ſupra ſcriptum eſt. Quod ſi voluerit ipſe Epiſcopus Diœceſis in commemoratione Martyrum, poſtulet ab ipſo Metropolitano, qui præeſt ſibi, & invitet eum in Diœceſim ſuam. Hoc ejus erit Epiſcopi, quicumque ſit, ut ſi velit complacere quibus præeſt, habet auctoritatem ipſe Metropolitanus convocare ipſos ceteros Epiſcopos, & conſtituere Epiſcopum illum, quem voluerit ipſa Civitas. Poſtquam vero ordinavit eum, tranſmittat eum cum epiſtola ad Catholicum, & perficietur ab ipſo. Extra vero iſta non habet auctoritatem Epiſcopo Metropolitano ſupra Epiſcopos illos, qui ſub ejus manu, neque hoc poteſt, ut gula & magnitudine ventris inquirat cos accipiendi & dandi.

Expliciunt Canones poſiti a Synodo Epiſcoporum Perſarum, velut ex virtute Canonum illorum Synodi magnæ Nicænæ. Una & hac parte fluminis, & alia & illinc Cataiſphon & Soloc vocant eam, ſed una eſt. Tempus horum Canonum, Perſarum eſt tempus illud, quod eſt poſt Synodum CL.

ANO-

ANONYMI INTERPRETIS ADNOTATIONES IN HANC SYNODUM.

CIrca hanc Synodum nota primo, Lector, quod licet tanta fuerit ac ſit Latinorum induſtria, transferendo ſcilicet in Latinum ſermonem aliarum nationum doctrinas, ut ipſis ſolis ingenii ſagacitatem omnibus numeris abſolutam merito adſcribere nobis liceat: eos tamen hactenus quamplurima ſcitu digniſſima apud nos Chaldæo-Syros & Arabes latent doctorum opera, quinimmo fere omnia.

Nota ſecundo, Catholicum iſtum, cujus mentionem ſæpe numero hæc Synodus facit, eſſe Armenorum Patriarcham. Sic enim uſque in præſentem diem eum vocant ipſi Armeni. Itaque hæc Synodus habita fuit inter Epiſcopos A Armenos, Catholicos tamen, atque Eccleſiæ Romanæ tunc temporis obedientes, ut patet in proœmio hujus Synodi.

Nota denique tertio, Metropolitanum illum *Cucharum*, cujus in Octavo Canone fit mentio, eſſe *Pontificem Romanum*, tum quia illa propoſitio Syriaca apud nos Syros eum ſignificat, qui majorem ſe habet neminem. Qui quidem, ſi ſecularis eſt, Imperatorem agnoſcimus, ſin autem eccleſiaſticus, Pontificem Romanum intelligimus. Quamobrem quum in hoc Canone fiat ejus mentio, non ut ſecularis, ſed ut Eccleſiaſtici, non alius quam Pontifex Romanus eſſe poteſt: præſertim quum hoc ipſum colligatur ex ipſomet modo loquendi Canonis. B Hoc autem notaverim, tenens, Auctores hujus Synodi fuiſſe Catholicos ante Schiſmatis tempora.

APPENDIX

APPENDIX TOMI II. ET III.

AD TOMUM SECUNDUM, ET TERTIUM CONCILIORUM.

PRIMUM inter hæc anakefta locum obtineant canonicæ patrum epiſtolæ, Athanaſii, Baſilii magni, Gregorii Nyſſeni: quæ, quia totæ ſunt inſtituti noſtri, & juris Græcorum eccleſiaſtici pars non contemnenda, neque certo addici tempori ſupra potuerunt, hunc in locum ſunt rejectæ.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ Πρὸς Ἀμμῶν μοναζοντα.

S. ATHANASII A AD AMMON MONACHUM Epiſtola.

ΠΑΝΤΑ μὲν καλὰ καὶ καθαρὰ τὰ τοῦ Θεοῦ ποιήματα· ὄδωδε γὰρ ἄχρηστον ἢ ἀκάθαρτον ὁ τοῦ Θεοῦ πεποίηκε λόγος. Χριστοῦ γὰρ εὐωδία ἐσμὲν ἐν τοῖς σωζομένοις, κατὰ τὸν ἀπόστολον. Ἐπειδὴ δὲ ποικίλα καὶ πολυτρόπα τὰ τοῦ διαβόλου βέλη, καὶ τὰς ἀκεραιοτέρας τίθησι παρασκεύαζει ταράττεσθαι, παύσωμεν τῆς σωτηδοῦς γνώμας τοὺς ἀδελφούς, ὑποσκορπίσαντες αὐτοῖς λογισμοὺς ἀκαθαρσίας καὶ μολυσμοῦ· φέρε ὀλίγα βραχέων καὶ τίνι τῷ τοιούτῳ πλάνῳ ἀπολαύσωμεν τῇ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν χάριτι, καὶ τίνι τῇ ἐκλεκτέραν γνώμην σπείρωμεν. πάντα μὲν καθαρὰ τοῖς καθαροῖς· τῇ δὲ ἀκαθάρτων καὶ ἡ συνείδησις καὶ τὰ πάντα μεμόλυνται. ἄγαμαι δὲ τοῦ διαβόλου τὸ σόφισμα, ὅτι ἐπὶ φθορᾷ καὶ λύμῃ ὑπάρχων, λογισμὸν ὑποβάλλει τῇ δοκούσῃ μὲν, καθαρότητος· ἔστι δὲ τοιούτου μᾶλλον εὑρεῖν μᾶλλον ἢ δοκιμάσαι. ἵνα γὰρ, ὡς προεῖπον, ἀπαγάγῃ τὰς ἀσκητὰς τῆς ἐξ ἐμοῦ καὶ σωτηρίου μελέτης, καὶ δόξῃ κρατῆσαι κατὰ τοῦτο, τοιοῦτό τινα κατεβάλετο, ἅτινα φέρει μὲν ὠδὸν τῇ βίου χρήσιμον, κεφαλὴ δὲ ζητήσεως καὶ φλυαρίας, ὡς δεῖ παραιτεῖσθαι.

Τί γὰρ, εἰπέ μοι ὁ ἀγαπητὲ καὶ ἀλληγόρητε, ἔχει ἀμέτρητον ἢ ἀκάθαρτον, φυσικὴ τις ἔκκλησις; OMNIA quidem bona ſunt & munda Dei opera. Nihil enim quod uſu ſuo careat, aut quod immundum ſit, Dei verbum condidit. *Nam Chriſti bonus odor*, ut Apoſtoli verbis utamur, *ſumus*. Ceterum quia varia & multiplicia diaboli tela ſunt, quibus integriores etiam animos turbat: age paucis, & ipſas mali fraudes, ſervatoris ope, depellamus, ſimpliciorumque mentem confirmemus. *Omnia quidem munda mundis*, B *impurorum autem & conſcientia, & omnia, turpia & fœda ſunt*. Ceterum diaboli artes nequeo non mirari, qui lues & corruptela cum ſit, ſanctitatis & puritatis ſpecie plenas rationes ſubjiciat: at id potius ut inſidietur, quam ut probet, facit. Ideo enim, ut ante monui, iſta auribus aſcetarum inſuſurrat, quæ nihil in vitam important commodi, ſed novitatis & vanitatis plenas rationes, diligenter evitandas, aſſerunt: ut dum eos a conſueto & ſalutari ſtudio revocarit, regnare ſolus, & rerum potiri videatur.

Joannis Cultertii latina translatio recognita. 1. Cor. 2.

Tit. 1.

Qui enim, rogo te dilecte imprimis & pie, ſceleris aut labis habeat ipſa quæ te natura C fit excretio? ut ſi quis erumpentem e naribus mucorem, vel ipſa oris ſputa vitio vertat.

tat. Atqui & his ampliora poſſumus adde- A
re: ventris nempe dejectiones, quæ ſunt ani-
mantibus ad vitam neceſſariæ. Deinde ſi ho-
minem manuum Dei opus eſſe ſcriptura do-
cente credimus: qui fit, ut ex munda facul-
tate polluti aliquid operis prodeat? Deinde
ſi, quod in actis apoſtolorum legimus, *Dei*
genus ſumus: immundum prorſus in nobis
nihil habemus. Tum enim inquinamur ſo-
lum, cum peſſimi odoris opus peccatum o-
peramur. At cum præter voluntatem natu-
ralis aliqua fit excretio: tum naturæ neceſſi-
tate, quod antea diximus, & iſtud cum aliis
toleramus.

Act. 17.

Ceterum quando qui hoc ſolum ſtudent,
ut iis quæ recte dicuntur, aut potius quæ a
Deo ſunt facta, contradicant, evangelicum
illud, non quæ ingrediuntur, ſed quæ egre-
diuntur, hominem contaminant, male uſur-
pant: neceſſe habemus hanc eorum demen-
tiam, abſit enim ut quæſtionem dicam,
confutare. Primum enim ſcripturas, pro
ſua ignorantia & inconſtantiæ libidine, per
vim alio detorquent: cum Divini hujus di-
cti ea ſententia ſit, quod ambigentibus non-
nullis, ut iſti nunc faciunt, de ciborum u-
ſu, eorum ipſe ignorationem, vel fraudem
potius, manifeſtam faciens, aſſerit, non iis
quæ ingrediuntur hominem inquinari, ſed C
iis quæ egrediuntur. Addit etiam deinde,
unde illa exeant: nempe a corde. Illic enim
profanarum cogitationum, aliorumque cri-
minum, malos eſſe theſauros novit. Com-
pendioſius autem, hoc ipſum edoctus Apo-
ſtolus loquitur: *Eſca, non nos commendat*
Deo. Hic & dici merito poteſt: naturalis
excretionis nomine, nos pœnæ non ſubjace-
re. Forte etiam, ut vel petitis extrinſecus
rationibus perſuadeantur homines iſti, ex-
cretionem illam eo maxime defendent medi-
ci, quod animali neceſſarii quidam conceſſi
ſint meatus per membra, ut dum nutriun-
tur, emittatur quod ſupervacuum eſt: uti ca-
pitis excrementa ſunt pili, reliquique ab eo D
promanantes humores, ut ipſæ ventris deni-
que dejectiones: atque illud proinde ſperma-
ticorum meatuum excrementum. Te hic per
Deum, religioſiſſime ſenex, appello: quid in
eo tandem peccati eſt? cum ipſe qui animal
formavit Deus, voluerit, ut ejus membra
iſtiuſmodi meatus haberent.

Cæterum quando antevertere improborum
objectiones oportet: dicent enim profecto,
verum organorum uſum, ſiquidem a Deo
facta ſunt, peccato carere: ita loquentes hac
interrogatione compeſcamus. Quem tu nobis
uſum commemoras? legitimumne illum, quem
permiſit Deus, dicens: *Creſcite & multiplica-*
mini, & replete terram? Quem & ipſe Apo-
ſtolus probavit, cum honorabiles nuptias le-
ctumque impollutum appellavit. An vagum
illum & effuſum, ſurtimque & libidinoſe
perceptum? Nam & ceterarum rerum quæ
in vita fiunt, differentiam eſſe aliquam vi-
demus: verbi cauſa, cum cædem facere non
liceat, in bello tamen hoſtem trucidare non
modo lege permiſſum eſt, ſed cum laude
ita conjunctum, ut honoribus magnis ornen-
tur, qui in eo ſtrenue geſſerint aliquid, &
ipſis erigantur columnæ quæ illorum geſta

Gen. 1.

ὡς ἔνιοι ἐθέλει ποιεῖσθαι ἔγκλημα, ἢ τὰς διὰ μη- A
νῶν ἐκπεμπομένας μήξας, ἢ τὰ διὰ τῦ σώματος
φυσήματα. ἔτι δὲ ἢ τούτων ἕνεκεν λέγειν πλείονα,
τὰς διὰ γαστέρων ἐκκρίσεις, ἅπερ τῇ ζωῇ πρὸς τὸ
ζῆν ἀναγκαῖα καθέστηκε. ἔτι τι σὺ τῦ Θεῦ
χεφῶν ἔργον εἶναι φάσκομεν εἶναι τὸν ἄνθρωπον κατὰ τὰς
θείας γραφάς, πῶς ἂν εἴη ἐκ καθαρᾶς δυνάμεως
ἔργον τι γίνεσθαι μεμολυσμένον; ἢ εἰ ἄμωμος τῦ Θεῦ
ὑπάρχομεν κατὰ τὰς θείας τῦ κτίσαντος πράξεις,
οὐδὲν ἔχομεν ἐν ἑαυτοῖς ἀκάθαρτον. τότε γὰρ μόνον
μεμολύσμεθα, ὅτι τῷ δυσωδεστάτῳ ἁμαρτίᾳ ἐργα-
ζόμεθα. ὅτι δὲ φυσικήν τις ἀβλαβῆ ἔκκρισις γί-
νεται, τότε τῇ τῆς φύσεως ἀνάγκῃ, μὴ τῇ ἄλλων,
ὡς προείπομεν, ἢ τῦτο ὑπομένομεν. B

Ἀλλ ἐπειδήπερ οἱ θέλοντες ἀντιλέγειν μόνον τοῖς
ὀρθῶς λεγομένοις, μᾶλλον δὲ παρὰ Θεῦ πεποιημέ-
νοις, παραφέρεσι δὲ ἢ ῥητῶν εὐαγγελικῶν. ὡς ὅτι ἃ
τὰ εἰσερχόμενα κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον, ἀλλὰ τὰ ἐξερ-
χόμενα, ἀναγκαίως αὖτῷ ἢ τοιῦτῳ τῷ ἀλογίαν
(ἃ γὰρ ἂν εἴπειμεν ζήτησιν) ἐλέγξωμεν. πρῶτον
μὲν γὰρ ἢ τὰς γραφὰς, μετὰ τῆς ὑδίας ἁμαθίας
ἀσκεμπτεῖ ὄντες βιαζονται· ἔχει δὲ τὸ Θεῖον ἀπὸ
λόγων· τινῶν γὰρ παλαι τότοις ὁμοίως ὑδιας ὡς
ἐχόντων περὶ βρωμάτων, αὐτὸς λόων αὖτῷ τῷ ἀ-
γνοίαν, ἤγων τὴν ἀφέτῳ, δημοσιεῦων, φησί, μὴ τὰ
εἰσερχόμενα κοινῦν τὸν ἄνθρωπον ἀλλὰ τὰ ἐξερχόμε- C
να. εἶτα ἐπάγει ἢ πόθεν ἐξερχόμενα· τὰ ἀπὸ καρ-
δίας· ἐκεῖ γὰρ εἶναι τὰς πονηρὰς θησαυρὰς τῦ βε-
βήλων λογισμῶν, ἢ τῦ ἄλλων ἁμαρτημάτων, γι-
νώσκει. συντομώτερον δὲ ὁ ἀπόστολος αὐτὰ δεδιδαγμέ-
νος, φησὶ, βρῶμα δὲ ἡμᾶς ὁ παρίστησι τῷ Θεῷ.
φαίη δ' ἄν τις ἢ πρὸς ἄλλους, φυσική τις ἔκκρισις
ἡμᾶς ὁ παρεστησεν πρὸς τιμωρίαν. τάχα δὲ ἢ παῖ-
δες ἰατρῶν, ἵνα κἂν ἐκ τῦ ἔξωθεν δυσωπηθῶσιν,
εἴπερ τότε ἀπολογήσονται, ὅτι τῷ ζῷῳ δέδονται τι-
νες ἀναγκαῖαι διέξοδοι κατὰ τῦ ἐν ἡμῖν ἑκάστῳ με-
λῶν ξεφομένων τὸ περιττὸν ἀποπίπτειν· οἷον κεφα-
λῆς περιττώματα τρίχες, ἢ τὰ ἀπὸ κεφαλῆς ὑδα-
τώδη πεμπόμενα, ἢ γαστρὸς διαχωρήματα, ἢ τοι-
νυν τῦ σπερματικῶν πόρων ἐκεῖνο περίττωμα. ποία
τοίνυν ἔστι πρὸς Θεῦ, ὦ σοφισθέντι ξεφιλέσατε,
ἁμαρτία αὐτῷ τῷ πλάσαντος τὸ ζῷον δεσπότῃ θε-
λησαντος ἢ ποιήσαντος τοῦτα τὰ μέλη τοιαῦτα ἔχειν
διεξόδους.

Ἐπειδὴ δεῖ προσλαμβάνειν τὰ τῦ πονηρῶν ἐναν-
τιώματα (ἔποιτ' ἂν γὰρ, οὐκῶν οὐκ ἔστιν ἁμαρτία
ὅτι ἡ ἀληθὴς χρῆσις, εἰ τὰ ὄργανα παρὰ τῦ δη-
μιυργῦ διαπέπλασται). πρὸς τῦτο ἐρωτηματικῶς αὖ-
τὸς ποιησωμεν· φάσκοντες, ποίαν λέγεις χρῆσιν;
τίνι ἐνόμοθέτει ἢ ὁ Θεὸς ἐπέταξε, λέγων, αὐξάνε-
σθε ἢ πληθύνεσθε, ἢ πληρώσατε τὴν γῆν; ἦ ὁ
ἀπόστολος ἀπεδέξατο, εἰπών. τίμιος ὁ γάμος ἢ ἡ E
κοίτη ἀμίαντος; ἢ τίνι δημοσίᾳ μᾶλλον, λαθραίως δὲ
ἢ μοιχικῶς ἐπιπλημμέλειαι; ἔπει ἢ τῦ ἄλλων τῦ ἐν
τῷ βίῳ γινομένων κρινομεν τὰς διαφορὰς κατὰ τι γι-
νομένας· οἷον, φονεῦσαι οὐκ ἔξεστι, ἀλλ' ἐν πολέ-
μῳ χαιρεῖν τοὺς ἀντιπάλους, ἢ ἔνομον ἢ ἐπαίνου ἄ-
ξιον. ὅτω γοῦν καὶ τιμῶν μεγάλων οἱ κατὰ πόλεμον
ἀεισθέσαντες ἀξιῦνται, ἢ στῆλαι τῶν ἐγειρομένων
κηρύττωσαι τὰ κατορθώματα. ὥστε τὸ αὐτὸ κατά τι
μὲν ἢ κατὰ ἡμέρον, οὐκ ἔξεστι· κατά τι δὲ ἢ δικαίως
ἀφιε-

ἐφίεται τε καὶ συγκαταχώρησιν. ὁ αὐτὸς οὖν λόγος καὶ περὶ τῆς μίξεως. μακάριος ὃς ἐν νεότητι ζυγὸν ἔσχεν ἐλεύθερον, τῇ φύσει καὶ πρὸς παιδοποιΐαν κέχρηται· εἰ δὲ καὶ πρὸς ἀσέλγειαν, πόρνους καὶ μοιχοὺς καὶ πάρα τῷ Ἀποστόλῳ γραφέντα τιμωρίας ὑπέδεξεται. δύο γὰρ ἰσῶν ὄντων ἐν τῷ βίῳ περὶ τέκνων, μιᾶς μὲν μετεστώσης καὶ βιωτικῆς, τὸ γαμεῖν λέγω· τῆς δὲ ἑτέρας ἀγγελικῆς καὶ ἀπερισπάστου, τῆς παρθενίας· εἰ μέν τις τῷ κοσμικῷ τύπῳ τῶν γάμων, ἔλαττον, μέμψιν μὲν οὐκ ἔχει· τοιαῦτα δὲ χαρίσματα οὐ λήψεται· λήψεται γάρ· ἑτέρου φέρει καὶ αὐτὸς καρπὸν τὸν τριακοστόν· εἰ δὲ τῷ ἀγγελώδει τὸ ὑπερκόσμιον ἀσπάσαιτο, εἰ καὶ ξαχεῖα παρὰ τῷ πρώτῳ καὶ δυσκατόρθωτος ἡ ὁδός, ὅμως ἔχει χαρίσματα θαυμασιώτερα· τῶν γὰρ τέλειον καρπὸν τῷ ἑκατοντάδα ἐβλάστησεν· ὥστε τὰ ἀκάθαρτα αὐτῷ καὶ πονηρὰ ζητήματα λύσεις ἰδίας ἔχει, καὶ παρὰ τῷ θείων γραφῶν πάλαι ἀπολυθείσας.

Τοιαῦτα ἐκ τῶν ὧν πάτερ, τὰς ὑπὸ σεαυτὸν ἀγέλας ἐκ τῆς ἀποστολικῶν παρακλήσεων, ἐκ τῆς εὐαγγελικῆς ψυχαγωγῶν, ἐκ τῆς ψαλμῳδῶν συμβουλίων· ζῆσόν με, λέγων, κατὰ τὸ λόγιόν σου. λόγιον δὲ αὐτοῦ τὸ ἐκ καθαρᾶς καρδίας αὐτῷ λατρεύειν. τοῦτο γὰρ εἰδὼς ὁ αὐτὸς προφήτης, ὥσπερ ἑαυτὸν μεταφράζων, λέγει, καρδίαν καθαρὰν κτίσον ἐν ἐμοὶ ὁ Θεός· ἵνα μὴ ἰοπλόκοις λογισμοὶ με ταράξωσι. πάλιν Δαβὶδ ὁ πνεύματι ἡγεμονικῷ στηριζόμενος· ἵνα κἂν ποτε λογισμοί με θορυβήσωσιν, ἰσχυρὰ τις δύναμις παρὰ σοῦ στηρίζῃ με, ὥσπερ κρηπὶς τυγχάνουσα. αὐτὸς τοίνυν ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα συμβουλεύων, λέγε πρὸς τοὺς βραδίους τῇ ἀληθείᾳ πειθομένους, διδάξω ἀνόμους τὰς ὁδούς σου, καὶ ἀσεβεῖς ἐπί σε ἐπιστρέψουσι. ἡδέως δὲ, τοὺς μὲν κακοήθως ζητοῦντας, παύσασθαι τῆς τοιαύτης ματαιοπονίας· τοὺς δὲ δι' ἁπλότητα εὐδοκιμήσεως ἐχομένους, ἡγεμονικῷ πνεύματι κραταιοῦσθαι. ὅσοι δὲ βεβαίως τῇ ἀληθείᾳ ἐπίστασθε, ἀβράγητα ταύτην κατέχετε καὶ ἀσάλευτον ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν, μεθ' οὗ τῷ πατρὶ δόξα καὶ τὸ κράτος σὺν ἁγίῳ πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

prædicent. Una igitur eademque res, partim prohibetur certis temporibus: partim, ubi opportunum est, conceditur. Eadem omnino coitus est ratio. Beatum enim non nego, qui in ipso ætatis flore matrimonio legitime conjunctus, naturæ ad liberorum procreationem insevit: sin ad libidinem, fornicatores & adulteros ea, quam commminatus est Apostolus, pœna excipiet. Cum enim duo, quod ad hoc quidem attinet, sint instituta vitæ, remissius alterum & sæculare, quod matrimonium vocamus: alterum autem angelicum plane & eximium, quod virginitatem appellamus: si sæculare aliquis, id est nuptias, amplectatur, non vituperatur ille quidem, sed tanta non percipiet Divinæ gratiæ munera: percipiet enim aliqua profecto, cum fructum ipse quoque tricesimum ferat. At si quis purum illud, & creata conditione superius amplexus fuerit: licet ardua primum difficilisque via sit, dona tamen admirabiliora recipit, perfectum enim fructum, hoc est centesimum, tulit. Ita ergo turpes & probrosæ illorum quæstiones ex sacrosanctis scripturis repressæ dudum & solutæ sunt.

Greges igitur tuos, pater, sic sustenta, ut eos apostolicis verbis horteris, evangelicis demulceas, Davidicis consulas: *Vivifica me*, inquiens, *secundum verbum tuum*. Ejus autem verbum, quid aliud est, quam ei puro corde servire? Id enim cum non ignoraret idem propheta, tanquam se ipse interpretaretur, *Cor mundum*, inquit, *crea in me Deus*, ne me fœdæ cogitationes perturbent. Rursus David, *spiritu*, inquit, *principali confirma me*: ut si quando me hujusmodi cogitationes conturbaverint, valida me tua virtus, tanquam basis aliqua, sustentet. Hæc igitur & horum similia iis suggerens, dic iis qui veritati tardius obsequuntur: *Docebo iniquos vias tuas*: & Domino confisus fore, ut iis persuadeas a tali improbitate abstinere, id quoque usurpa: *Et impii ad te convertentur*. Utinam autem qui maligne ista inquirunt, a tam inani studio desistant: qui autem præ animi simplicitate dubitant, spiritu principali confirmentur. Vos vero qui veritatem certo compertam habetis, eandem invictam & inconcussam retinete, in domino nostro Jesu Christo, cum quo, Patri gloria, & imperium, cum sancto Spiritu in sæcula sæculorum. Amen.

Psal. 118.

Psal. 50

Ibid.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ.

Ἐκ τῆς λθ'. ἑορτασικῆς ἐπιστολῆς.

ΑΛΛ' ἐπειδὴ περὶ μὲν τῶν αἱρετικῶν ἐμνήσθημεν, ὡς νεκρῶν, περὶ δὲ ἡμῶν, ὡς ἐχόντων πρὸς σωτηρίαν θείας γραφάς· καὶ φοβοῦμαι μή πως, ὡς ἔγραψε Καρδίους Παῦλος, ὀλίγοι τῇ ἁπλότητι ἀπὸ τῆς ἁπλότητος, καὶ τῆς ἁγνότητος ἀποπλανηθῶσιν, ἀπὸ τῆς πανουργίας τῶν ἀνθρώπων, καὶ λοιπὸν συστυγχάνειν ἑτέροις ἄρξωνται, τοῖς λεγομένοις ἀποκρύφοις, ἀπατώμενοι τῷ ἐμῷ καὶ τῷ ἀληθινῶν βιβλίων· παρακαλῶ ἀνέχεσθαι, εἰ καὶ περὶ ὧν ἐπίστασθε, περὶ τούτων καὶ ἐγὼ μνημονεύων γράφω δέξασθαί τι τῶν ἀνεγνωκότων καὶ τὸ χρήσιμον τῆς ἐκκλησίας.

EJUSDEM EX XXXIX.

FESTIVA EPISTOLA.

SED quoniam hæreticorum, tanquam mortuorum, mentionem fecimus, de nobis autem ut qui Divinas scripturas ad salutem habeamus; & vereor ne quemadmodum scripsit ad Corinthios Paulus, pauci a simplicitate & castitate aberrent, ex quorumdam hominum calliditate, & deinceps alia quæ dicuntur apocrypha legere incipiant, verorum librorum æquivocatione decepti: vos adhortor sustinere, si eorum quoque quæ scitis, ego mentionem faciens, scribo propter necessitatem & utilitatem ecclesiæ. Eorum autem men-

Gentiani Herveti Latina translatio ineruta.

tionem facturus, utar ad meæ audaciæ confirmationem, Lucæ quoque evangelistæ forma, dicens ipse quoque: quoniam nonnulli ausi sunt, ea quæ dicuntur apocrypha sibi componere, & ea Divinæ scripturæ permiscere, de qua certiores facti sumus, quemadmodum tradiderunt patribus, ii qui ab initio Verbi aspectores & ministri fuerunt, mihi quoque visum, a germanis fratribus admonito, & pridem edocto, per seriem exponere, qui in canonem recepti, & traditi, & creduntur esse Divini libri. Ut unusquisque si seductus quidem fuerit, condemnet eos qui seduxerunt: qui tamen purus permansit, rursus gaudeat admonitus.

Sunt itaque veteris quidem testamenti libri omnes numero XXII. Tot enim, ut audivi, etiam elementa ab Hebræis esse traditum est. Ordine autem & nomine sic est unusquisque. Primum Genesis, deinde Exodus, deinde Leviticum, & post eum Numeri, & exinde Deuteronomium. Eum consequitur Jesus Nave, & Judices, & postea Ruth, & rursus deinceps Regnorum libri quatuor. Et eorum primus quidem, & secundus in unum librum connumerantur: tertius autem & quartus, similiter in unum. Postea Paralipomena seu derelicta, primus & secundus, similiter in unum librum connumerati. Deinde Esdræ primus & secundus similiter in unum. Postea autem liber Psalmorum, & deinceps Proverbia. Deinde Ecclesiastes, & Cantica Canticorum. His accedunt Job, & deinde prophetæ: duodecim quidem in unum locum connumerati: deinde Esaias, Hieremias & cum ipso Baruch, Threni, seu lamentationes, epistola: & post ipsum Ezechiel & Daniel. His totum continetur vetus testamentum.

Novi quoque testamenti libros dicere non est differendum. Sunt autem hi, quatuor Evangelia, secundum Matthæum, secundum Marcum, secundum Lucam, secundum Joannem. Deinde postea actus apostolorum, & epistolæ, quæ dicuntur canonicæ; apostolorum septem, sic, Jacobi una, Petri duæ, deinde Joannis tres, & post eas Judæ una. Præterea sunt, Pauli XIV. epistolæ, quæ sic ordine scriptæ sunt: prima ad Romanos, deinde ad Corinthios duæ, & post eas ad Galatas, & deinde ad Ephesios. Deinde ad Philippenses, & Colossenses, & post eas, ad Thessalonicenses duæ, & quæ est ad Hebræos, & statim ad Timotheum duæ, ad Titum autem una, & ultima ad Philemonem una. Et postea Joannis Apocalypsis.

Hi sunt fontes salutis, ut qui sitit impleatur eloquiis quæ sunt in eis. In his solis pietatis doctrina annunciatur. Nemo his addat, nec ab his aliquid detrahat. De his autem Dominus Sadducæos quidem reprehendebat dicens: *Erratis nescientes scripturas*, neque vim earum. Judæos autem hortabatur: *Scrutamini scripturas, quia illæ sunt quæ testimonium perhibent de me.*

Matth. 22.

Joan. 5.

Sed ut res sit accuratior & exactior, hoc quoque adjicio, scribens necessario, quod extra hos sunt alii quoque libri: non in canonem quidem redacti, sed quos legi a patribus decretum est, iis qui recens accedunt, & volunt in pietatis ratione initiari. Sapien-

A μέλλων δὲ τούτων μνημονεύειν, χρήσομαι πρὸς σύστασιν τῆς ἐμαυτοῦ τόλμης, τῷ τύπῳ τοῦ εὐαγγελιστοῦ Λουκᾶ, λέγων καὶ αὐτός, ἐπειδὴ πέρτινες ἐπεχείρησαν ἀνατάξασθαι ἑαυτοῖς τὰ λεγόμενα ἀπόκρυφα, καὶ ἐπιμίξαι ταῦτα τῇ θεοπνεύστῳ γραφῇ, περὶ ἧς ἐπληροφορήθημεν, καθὼς παρέδωσαν τοῖς πατράσιν οἱ ἀπ' ἀρχῆς αὐτόπται καὶ ὑπηρέται γενόμενοι τοῦ λόγου· ἔδοξε κἀμοὶ προτραπέντι παρὰ γνησίων ἀδελφῶν, μαθόντι ἄνωθεν, ἑξῆς ἐκθέσθαι τὰ κανονιζόμενα καὶ παραδοθέντα πιστευθέντα τε θεῖα εἶναι βιβλία. ἵνα ἕκαστος, εἰ μὲν ἠπατήθη, καταγνῷ τῶν πλανησάντων· ὁ δὲ καθαρὸς διαμείνας, χαίρῃ πάλιν ὑπομιμνησκόμενος.

B Ἔστι τοίνυν τῆς μὲν παλαιᾶς διαθήκης τῷ ἀριθμῷ τὰ πάντα βιβλία εἰκοσιδύο· τοσαῦτα γὰρ, ὡς ἤκουσα, καὶ τὰ στοιχεῖα τὰ παρ' Ἑβραίοις εἶναι παραδέδοται. τῇ δὲ τάξει καὶ τῷ ὀνόματί ἐστιν ἕκαστον, οὕτω· πρῶτον Γένεσις· εἶτα Ἔξοδος· εἶτα Λευτικόν· καὶ μετὰ τοῦτο, Ἀριθμοί· καὶ λοιπὸν τὸ Δευτερονόμιον. ἑξῆς δὲ τούτοις ἐστὶν Ἰησοῦς ὁ τοῦ Ναυῆ, καὶ Κριταὶ, καὶ μετὰ τοῦτο ἡ Ῥούθ. καὶ αὖθις ἑξῆς βασιλειῶν βιβλία τέσσαρα· καὶ τούτων τὸ μὲν πρῶτον καὶ δεύτερον εἰς ἓν βιβλίον ἀριθμεῖται· τὸ δὲ τρίτον καὶ τέταρτον, ὁμοίως εἰς ἕν. μετὰ δὲ ταῦτα παραλειπομένων πρῶτον καὶ δεύτερον ὁμοίως εἰς ἓν βιβλίον ἀριθμούμενα. εἶτα Ἔσδρας, πρῶτον καὶ δεύτερον, C ὁμοίως εἰς ἕν. μετὰ δὲ ταῦτα βίβλος ψαλμῶν, καὶ ἑξῆς παροιμίαι. εἶτα ἐκκλησιαστὴς, καὶ ἆσμα ᾀσμάτων· πρὸς τούτοις ἐστὶ καὶ Ἰὼβ, καὶ λοιπὸν προφῆται, οἱ μὲν δώδεκα εἰς ἓν βιβλίον ἀριθμούμενοι. εἶτα Ἡσαΐας, Ἱερεμίας, καὶ σὺν αὐτῷ, Βαρούχ, θρῆνοι, καὶ ἐπιστολή· καὶ μετ' αὐτὸν Ἰεζεκιὴλ καὶ Δανιήλ. ἄχρι τούτων, τὰ τῆς παλαιᾶς διαθήκης ἵσταται.

Τὰ δὲ τῆς καινῆς πάλιν οὐκ ὀκνητέον εἰπεῖν. ἔστι δὲ ταῦτα· εὐαγγέλια τέσσαρα, κατὰ Ματθαῖον, κατὰ Μάρκον, κατὰ Λουκᾶν, καὶ κατὰ Ἰωάννην. εἶτα καὶ μετὰ ταῦτα, πράξεις ἀποστόλων, καὶ ἐπιστολαὶ καθολικαὶ καλούμεναι τῶν ἀποστόλων, ἑπτὰ, οὕτως, Ἰακώβου μία, Πέτρου, δὲ δύο, εἶτα Ἰωάννου τρεῖς, D καὶ μετὰ ταύτας Ἰούδα μία· πρὸς τούτοις Παύλου ἀποστόλου εἰσὶν ἐπιστολαὶ δεκατέσσαρες, τῇ τάξει γραφόμεναι οὕτως· πρώτη πρὸς Ῥωμαίους, εἶτα πρὸς Κορινθίους δύο, εἶτα καὶ μετὰ ταύτας, πρὸς Γαλάτας, καὶ ἑξῆς πρὸς Ἐφεσίους· εἶτα πρὸς Φιλιππησίους, καὶ πρὸς Κολοσσαεῖς, καὶ πρὸς Θεσσαλονικεῖς δύο· καὶ ἡ πρὸς Ἑβραίους, καὶ ἑξῆς πρὸς μὲν Τιμόθεον δύο, πρὸς δὲ Τίτον μία· καὶ τελευταία ἡ πρὸς Φιλήμονα μία· καὶ πάλιν Ἰωάννου ἀποκάλυψις.

Ταῦτα πηγαὶ τοῦ σωτηρίου, ὥστε τὸν διψῶντα, ἐμφορεῖσθαι τῶν ἐν τούτοις λογίων. ἐν τούτοις μόνοις τὸ τῆς εὐσεβείας διδασκαλεῖον εὐαγγελίζεται. μηδεὶς τούτοις ἐπιβαλλέτω, μηδὲ τούτων ἀφαιρείσθω τι. E περὶ δὲ τούτων ὁ κύριος Σαδδουκαίους μὲν ἐδυσώπει, λέγων. πλανᾶσθε μὴ εἰδότες τὰς γραφὰς, μηδὲ τὰς δυνάμεις αὐτῶν· τοῖς δὲ Ἰουδαίοις παρῄνει, ἐρευνᾶτε τὰς γραφὰς, ὅτι αὗταί εἰσιν αἱ μαρτυροῦσαι περὶ ἐμοῦ.

Ἀλλ' ἕνεκά γε πλείονος ἀκριβείας προστίθημι καὶ τοῦτο, γράφων ἀναγκαίως, ὡς ἔστι καὶ ἕτερα βιβλία τούτων ἔξωθεν, οὐ κανονιζόμενα μὲν τετυπωμένα δὲ παρὰ τῶν πατέρων ἀναγινώσκεσθαι τοῖς ἄρτι προσεχομένοις καὶ βουλομένοις κατηχεῖσθαι τὸν τῆς εὐσεβείας

βειας λόγον· σοφία Σολομῶντος, καὶ σοφία Σιρὰχ, καὶ Ἐσθὴρ, καὶ Ἰουδὶθ, καὶ Τωβίας, καὶ διδαχὴ καλουμένη τῶν ἀποστόλων, καὶ ὁ ποιμήν· καὶ ὅμως ἀγαπητοί· κἀκείνων ἀναγινωσκομένων, καὶ τούτων κανονιζομένων, οὐδαμοῦ τῶν ἀποκρύφων μνήμη· ἀλλὰ αἱρετικῶν ἐστὶν ἐπίνοια, γραφόντων μὲν ὅτε θέλουσιν αὐτά. χαριζομένων δὲ καὶ προστιθέντων αὐτοῖς χρόνους, ἵνα ὡς παλαιὰ προφέροντες, πρόφασιν ἔχωσιν ἀπατᾶν ἐκ τούτων τοὺς ἀκεραίους.

A tiá Salomonis, Sapientia Sirach, & Ester, & Judith, & Tobias, & quæ dicitur doctrina Apostolorum, & pastor, qui sunt tamen non aspernandi. Atque dum hi quidem leguntur, illi vero in canonem referuntur, nusquam fit apocryphorum méntio: sed sunt ii hæreticorum excogitatum, ea, quando volunt, scribentium, illis autem tempora largientium & adjicientium: ut tanquam vetera producentes, integros ac sinceros corrumpendi ex iis occasionem habeant.

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ ἐπιστολὴ ΠΡΟΣ ΡΟΥΦΙΝΙΑΝΟΝ.

Κυρίῳ υἱῷ καὶ ποθεινοτάτῳ συλλειτουργῷ Ῥουφινιανῷ, Ἀθανάσιος ἐν κυρίῳ χαίρειν.

ΣΥ μὲν, τὰ υἱῷ ἠγαπημένῳ πατρὶ πρέποντα πρὸς πατέρα γράφεις. ἐγγίσαντα γοῦν σε διὰ τοῦ γράμματος περιεπτυξάμην, πάντων ἐμοὶ ποθεινότατε Ῥουφινιανέ· κἀγὼ δὲ ὡς υἱῷ δυνάμενος γράφειν ἔν τε προοιμίοις, καὶ μέσοις καὶ τελευταίοις, ἐπέχον. ἵνα μὴ ἐκ γραμμάτων ἡ σύστασις καὶ ἡ μαρτυρία γνωρίζηται. σὺ γὰρ ἐμοὶ ἐπιστολὴ, κατὰ τὸ γεγραμμένον, ἐπιγινωσκομένη, καὶ ἀναγινωσκομένη ἐν καρδίᾳ. οὕτω τοίνυν πίστευε διακείμενος, * ναὶ πίστευε, προσαγορεύω σε, καὶ προτρέπω γράφειν. οὐ γὰρ ὀλίγως ἀλλὰ μεγάλως εὐφραίνεις τοῦτο ποιῶν.

* Corr. διακειμένῳ.

Ἐπειδὴ δὲ φιλοκάλως καὶ ἐκκλησιαστικῶς, τοῦτο γὰρ πάλιν πρέπει τῇ σῇ εὐλαβείᾳ, ἠρώτησας περὶ τῶν δι' ἀνάγκην ἐποσυρέντων μὲν, μὴ φθαρέντων δὲ ἐν τῇ κακοπιστίᾳ, καὶ ἠθέλησας γράψαι με τὰ δόξαντα περὶ αὐτῶν ἐν ταῖς συνόδοις καὶ πανταχοῦ· γίνωσκε κύριέ μου ποθεινότατε, ὅτι ἐν ἀρχῇ μὲν παυσαμένης τῆς γενομένης βίας, γέγονε σύνοδος παρόντων ἀπὸ τῶν ἔξω μερῶν ἐπισκόπων. γέγονε δὲ καὶ παρὰ τοῖς τὴν Ἑλλάδα κατοικοῦσι συλλειτουργοῖς· οὐδὲν δὲ ἧττον καὶ τοῖς ἐν Ἱσπανίᾳ καὶ Γαλλίᾳ. καὶ ἤρεσεν ὅπερ ὧδε καὶ πανταχοῦ, ὥστε τοῖς μὲν καταπεπτωκόσι καὶ προϊσταμένοις τῆς ἀσεβείας συγγινώσκειν μὲν μετανοοῦσι, μὴ διοδόναι δὲ αὐτοῖς τόπον κλήρου· τοῖς δὲ μὴ αὐθεντοῦσι μὲν τῆς ἀσεβείας, παρασυρεῖσι δὲ δι' ἀνάγκην καὶ βίαν, ἔδοξε δίδοσθαι μὲν συγνώμην, ἔχειν δὲ καὶ τὸν τόπον τοῦ κλήρου, μάλιστα ὅτι ἀπολογίαν πιθανὴν ἐπορίσαντο. καὶ ἔδοξε τοῦτό πως οἰκονομικῶς γεγενῆσθαι· διεβεβαιώσαντο γὰρ μὴ μεταβεβλῆσθαι εἰς ἀσέβειαν· ἵνα δὲ μὴ καταστάθεντες τινὲς ἀσεβέστατοι, διαφθείρωσι τὰς ἐκκλησίας, εἵλοντο μᾶλλον συνδραμεῖν τῇ βίᾳ, καὶ βαστάσαι τὸ βάρος, ἢ λαοὺς ἀπολέσθαι.

Τοῦτο γὰρ λέγοντες, ἔδοξαν καὶ ἡμῖν πιθανῶς λέγειν, διὰ τὸ καὶ προφασίζεσθαι αὐτοὺς τὸν Ἀαρὼν τὸν Μωσέως ἀδελφὸν, ἐν τῇ ἐρήμῳ συνδραμεῖν μὲν τῇ τοῦ λαοῦ παραβάσει, ἀπολογίαν δὲ ἐσχηκέναι, ἵνα μὴ ὁ λαὸς ἐποστρέψας εἰς Αἴγυπτον, ἐπιμείνῃ τῇ εἰδωλολατρείᾳ. ὃ γὰρ ἦν φαινόμενον εἶλογον, ὅτι μένοντες μὲν ἐν τῇ ἐρήμῳ, δύνανται παύσασθαι τῆς ἀσεβείας· εἰσελθόντες δὲ εἰς Αἴγυπτον, ἐπετρίβοντο καὶ ἤυξανον ἐν αὐτοῖς τὴν ἀσέβειαν. τούτων τοίνυν ἕνεκα συγγνωστὸν τὸ πρὸς τὸν

SANCTI ATHANASII EPISTOLA AD RUFINIANUM.

B *Domino Filio & carissimo sacrorum comministro Rufiniano, Athanasius in Domino salutem.*

TU quæ dilectum filium decent, ad patrem scribis. Te ergo per literas appropinquantem amplexus sum, omnium mihi dilectissime Rufiniane. Ego autem, cum ut filio, & in principio, & in medio, & in fine possem scribere, me continui: ne ex literis commendatio & testimonium cognoscatur. Tu enim mihi es epistola, sicut scriptum est, agnita, & lecta in corde. Sic ergo affecto crede, crede, inquam, appello te, & adhortor ut scribas. Non enim parum sed valde me delectas, dum hoc agis.

Quoniam autem studiose & ecclesiastice, hoc enim tuæ pietati valde convenit, interrogasti de iis qui vi quidem tracti sunt, at infidelitate minime corrupti; & voluisti me ea scribere, quæ de ipsis in synodis & ubique visa sunt: scias domine mi longe carissime, quod in principio quidem, cum vis quæ facta est, cessasset, facta est synodus præsentibus, ex partibus externis, episcopis. Facta est quoque apud sacrorum comministros qui habitant in Græcia: nihilo secius autem & apud eos qui habitant in Hispania & Gallia. Et placuit hoc, quod hic & ubique: ut lapsis qui impietatis duces fuerunt, venia quidem detur pœnitentibus ac resipiscentibus, locus autem cleri non detur: eos autem qui impietatis autores non fuerunt, sed vi & necessitate tracti sunt, visum est consequi veniam, habere autem etiam locum in clero, maxime quia probabilem defensionem attulerunt: & visum est hoc dispensatione quadam factum esse. Affirmant enim se non fuisse ad impietatem traductos: sed ne quidam a pietate longe alienissimi ecclesias corrumperent, maluisse vi cedere, & onus ferre, quam populos perire.

Hoc autem dicentes, nobis quoque visi sunt dicere probabiliter, quod ipsi in excusationem adducerent, Aaron Moysis fratrem in deserto prævaricationi populi consensisse: se autem hac ratione defendisse, ne populus in Ægyptum reversus in idololatria permaneret. Probabile enim videbatur, quod in deserto manentes possent ab impietate desistere: Ægyptum autem ingressi perirent, & in se ipsis impietatem augerent. Hac ergo de causa clerus illis condonatus

natus eſt. Deceptis autem & vim paſſis datur venia.

Hæc tua quoque pietati ſignifico, confidens, quod quæ decreta fuerint, tua admittet pietas: nec eorum qui ita convenerunt, lenitatem condemnabis. Dignare autem hæc legere Jeratio, & populo qui tibi ſubeſt: ut ipſi quoque hæc ſcientes, te ſic in eos affectum eſſe non querantur. Neque enim me ſcribere deceret, cum poſſit tua pietas noſtram quoque in ipſos affectionem renunciare, & quæcumque deſunt, explere. Gratia Domino, qui te in omni ratione & cognitione replevit. Qui ergo pœnitentiam agunt, aperte ac nominatim anathematizent Eudoxii & Euzoii improbam fidem. Illi enim Chriſtum blaſphemantes, eum creaturam eſſe dixerunt, & Arianæ ſectæ fuerunt duces. Confiteantur autem fidem, quam patres Nicæ confeſſi ſunt, & ſe nullam aliam præferre huic ſynodo. Fratres ſaluta qui tecum ſunt: te qui ſunt nobiſcum, in Domino ſalutant.

ἀλλῆρον γένοιτο· τοῖς δὲ ἀπατηθεῖσι καὶ βίαν παθοῦσι συγγνώμη δίδοται.

Ταῦτα καὶ τῇ σῇ ἀλαβείᾳ δηλῶ· θαρρῶν ὅτι καὶ τὰ δόξαντα ἀποδέξεταί σου ἡ θεοσέβεια, καὶ κατεγνώσται ἐκεχειρίαν τῇ συνελθόντων ἄτιμος. κατηξίωσαν δὲ ταῦτα ἀναγνῶναι τῷ Ἱερατείῳ καὶ τῷ λαῷ τῷ ὑπὸ σέ· ἵνα καὶ αὐτοὶ γινώσκοντες μὴ μεμφθῶσι ἐπ᾽ αὐτοῖς διακείμενον περὶ τούτους. ἀσφαλεῖς γὰρ ἐμὲ γράφειν, δυναμένης τῆς σῆς ἀλαβείας καὶ τὴν ἡμῶν περὶ αὐτὸς διάθεσιν ἀπαγγεῖλαι, καὶ πάντα τὰ λείποντα ἀποπληρῶσαι. χάρις τῷ κυρίῳ, τῷ πληρώσαντί σε ἐν παντὶ λόγῳ καὶ πάσῃ γνώσει. οἱ μὲν οὖν μετανοοῦντες, φανερῶς ἀναθεματιζέτωσαν ἀναμάζοντες Εὐδοξίου καὶ Εὐζοΐου τὴν αἵρεσιν. αὐτοὶ γὰρ λοιπὸν βλασφημοῦντες αὐτὸν κτίσμα, ἀπεγράψαντο τῆς Ἀρειανῆς αἱρέσεως ἡγεμόνας. ὁμολογείτωσαν δὲ καὶ τὴν ἐν Νικαίᾳ παρὰ τῶν πατέρων ὁμολογηθεῖσαν πίστιν, καὶ μηδεμίαν ἄλλην συνόδου προκρίνειν ταύτης τῆς συνόδου. προσείπατε τοὺς παρὰ σοὶ ἀδελφοὺς· οἱ σὺν ἡμῖν ἐν κυρίῳ προσαγορεύουσι.

Sancti Patris noſtri

BASILII ARCHIEPISCOPI

Cæſareæ Cappadociæ,

AD AMPHILOCHIUM

Iconii epiſcopum, epiſtola canonica prima.

Τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν

ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ

Καισαρείας, Καππαδοκίας,

ΠΡΟΣ ΑΜΦΙΛΟΧΙΟΝ

Ἐπίσκοπον Ἰκονίου, ἐπιστολὴ κανονικὴ α.

STULTO, inquit, qui ſapientiam interrogaverit, ſapientia reputabitur. Sapientis autem, ut videtur, interrogatio, etiam ſtultum ſapientem efficit, quod nobis Dei gratia accidit, quoties laborioſæ tuæ animæ literas acceperimus. Nobis enim ipſis ſcientiores & prudentiores ab ipſa interrogatione reddimur, & multa docemur quæ neſciebamus: & magiſtra nobis ipſa cura reſpondendi efficitur. Certe enim & nunc, cum tua interrogata nunquam nobis in mentem veniſſent, coacti ſumus & ea accurate conſiderare, & ſi quid a ſenioribus audivimus, in memoriam revocare, & iis quæ docti ſumus cognata, animo apud nos cogitare.

Genesis Hermeneutica Latina translatione cognita Prov. cap. 28. ſecundum LXX.

ΑΝΟΗΤΩ, φησὶν, ἐπερωτήσαντι σοφίαν, σοφὸς λογισθήσεται· σοφὸν δὲ, ὡς ἔοικε, ἐπερώτημα καὶ τὸν ἄνοητον σοφίζει· ὅπερ τῇ τῶν Θεοῦ χάριτι συμβαίνει ἡμῖν, ὁσάκις ἂν σου δεξώμεθα τῆς φιλοπόνου ψυχῆς τὰ γράμματα. ἐπιστατικώτεροι γὰρ ἑαυτῶν καὶ ἐμφρονέστεροι γινόμεθα ἀπ᾽ αὐτῆς τῆς ἐρωτήσεως, πολλὰ ὧν οὐκ ἐπιστάμεθα, διδασκόμενοι· καὶ γίνεται ἡμῶν διδάσκαλος ἡ περὶ τὸ ἀποκρίνεσθαι μέριμνα. ἀμέλει καὶ νῦν, ὑδέποτε λαβόντες ἐν φρονήσει τὰ ἐπερωτήματά σου, διεγηγέρθημεν καὶ ἐπεσκέψασθαι ἀκριβῶς, καὶ εἴ τι ἠκούσαμεν παρὰ τῶν πρεσβυτέρων, ἀνεμνησθῆναι, καὶ τὰ συγγενῆ ὧν ἐδιδάχθημεν, παρ᾽ ἑαυτοῖς ἐπιλογίσασθαι.

CANON I.

QUÆ itaque ad Catharos pertinent, quæſtiones, & prius dictæ ſunt, & recte admoniſti, quod oportet unuſquiſque regionis morem ſequi, quod variæ fuerint de ipſorum baptiſmate diſſenſiones eorum qui tunc de iſtis diſſeruerunt. Pepuzenorum autem baptiſmus nullam mihi habere rationem videtur: & miratus ſum quomodo hoc magnum Dionyſium, qui fuit canonum peritus, præteriit. Antiqui enim illum baptiſmum ſuſcipiendum putarunt, qui nihil a fide recedit. Unde alia quidem hæreſes nominaverunt, alia vero ſchiſmata, alia rurſus illegitimos conventus. Hæreſes quidem, eos qui omnino abrupti ſunt, & in ipſa fide ſunt alienati: ſchiſmata autem eos qui propter aliquas eccleſiaſticas cauſas, & medicabiles quæſtiones, inter ſe diſſident: illegitimos

ΚΑΝΩΝ α.

ΤΟ μὲν οὖν περὶ τοὺς καθαροὺς ζήτημα, καὶ ἐρρήθη πρότερον, καὶ καλῶς ἀπεμνημόνευσας, ὅτι δεῖ τῷ ἔθει τῆς καθ᾽ ἑκάστην χώραν ἕπεσθαι, διὰ τὸ διαφόρως διεστηκέναι περὶ τοῦ βαπτίσματος αὐτῶν, τοὺς τότε περὶ τούτων διαλαβόντας. τὸ δὲ τῶν Πεπουζηνῶν, οὐδένα μοι λόγον ἔχειν δοκεῖ· καὶ ἐθαύμασα, πῶς κανονικὸν ὄντα τὸν μέγαν Διονύσιον παρῆλθεν. ἐκεῖνο γὰρ ἔκρινον παλαιοὶ δέχεσθαι βάπτισμα, τὸ μηδὲν τῆς πίστεως παρεκβαῖνον· ὅθεν, τοὺς μὲν, αἱρέσεις ὠνόμασαν· τοὺς δὲ, σχίσματα· τοὺς δὲ, παρασυναγωγάς· αἱρέσεις μὲν, τοὺς πάντηλῶς ἀπερραγμένους, καὶ κατ᾽ αὐτὸ τοῦτο τῆς πίστεως ἀπηλλοτριωμένους· σχίσματα δὲ, τοὺς δι᾽ αἰτίας τινὰς ἐκκλησιαστικὰς, καὶ ζητήματα ἰάσιμα, πρὸς ἀλλήλους διεστηκότας· παρασυναγωγὰς δὲ, τὰς συνάξεις

νεξεις τας παρα της αντιστατικης αιρεσεως, η των ἐπισκόπων, και παρα της ἀνειδίκτου λαου γενομένης. οἱον οἱ τῃ ἐν σχισματι ἐξεπεσεις, ἐπεχεθησαν της λειτουργιας, η μη ὑπεικουσι τοις κανοσι, αλλ' ἑαυτῃ ἐξιδίασαντι τιμω αρχιερεια η τιμω λειτουργίαν, η συναπωλεσαν τουτω τους καταλιποντας την καθολικην ἐκκλησιαν· παρεστωσαγωγικα τα τοιαυτα· χίσμα δε, τα περι τας μετανοιας διαφορας ἐχον προς τους ἀπο της ἐκκλησιας· αἱρετικους δε, οἱον τους της Μαγγιναίων η Ὀλυμπεινων, η Μαρκωνιτων, η αὐτων των Περατικων. Ἐξω γαρ περι αὐτας της εἰς Θεον πιστεως ἐστιν η διαφορα· ἐδοξε τισιν των ἐξ ἀρχης, τα μεν της αἱρετικων παντελως ἀθετησαι· τα δε της ἀπεχεσθαι, ως ἐτι ἐν τας ἐκκλησιαις ὀντας, παρακλεσθαι· τους δε ἐν ταις παρασυναγωγαις, μετανοιας ἀξιολογον και ἐπιστροφην βεβαιωσαντας, συναπτεσθαι παλιν τῃ ἐκκλησιᾳ. ὁθεν πολλακις η τους ἐν βαθμῃ, συναπελθοντας τοις ἀντιστατικοις, ἐπειδαν δι' μετανοιας ἐλθωσιν, εἰς την αὐτων παρακλησιν τεταχθαι τοπον. οἱ τοινυν Περατικοι αποβλητοι εἰσιν αἱρετικοι· εἰς γαρ το πνευμα το ἁγιον ἐβλασφημησαν, Μοντανῳ η Πρισκιλλᾳ τιμω τω παρακλητι αποστολικας ἀθεμιτως η ἀναισχυντως ἐπιφημισαντες· ειτε ὑν οις ἀνθρωπους διατεινοντες, κατιδειτε· ειτε οις το πνευμα το ἁγιον τῃ προς ἀνθρωπους συγκρισει καθυβρισαντες, η ὡσπερ τῃ αὐτων κατα δικαιοσυνην ὑπεροψιαν, ὁμοιον το ἀσυγχωρητον ἐχει τιμω εἰς το πνευμα το ἁγιον βλασφημιαν· τινα ὑν λογον ἐχει, το τους βαπτισμα ἐγκαλεισθαι, τῃ βαπτιζοντων εἰς πατερα, η υἱον, η Μοντανον η Πρισκιλλαν; ὁμοιον γαρ ἐβαπτισθησαν οἱ εἰς τα μη παραδεδομενα ἡμιν βαπτισθεντες· ὡστε, ει η την μεγαν Διονυσιον τουτο παρελαθεν, αλλ' ἡμεις η φυλακτεον τιμω μιμησιν τα σφαλματα· το γαρ ἀτοπον, αὐτοθεν προδηλον, η πασι στοργης, ως τις και μικρον τα λογιζεσθαι μετεστι· οἱ καθαροι η αὐτοι τῃ ἀπεχισμενων εἰσι· τιμω αλλ' ἐδοξε τοις ἀρχαιοις, τοις περι Κυπριανον λεγω η Φιρμιλιανον των ἡμετερων, τους παντας μια ψηφω καταβαλειν, Καθαρους, η Ἐγκρατιτας, η Ὑδροπαραστατας, η Ἀποτακτιτας· δι' ὁ η μια ἀρχη της χωρισμου δια χισματος γεγονεν· οἱ δε της ἐκκλησιας ἀποστατησαντες, ὡτε ἐχον τιμω χαριν το ἁγιου ενδυματος ἐφ' ἑαυτοις· ἐπιλειπει γαρ η μεταδοσις της διαδοχιμου τιμω ἀκολουθιαν· οἱ μεν γαρ αφωτοι ἀναχωρησαντες, παρα της πατρων ἐσχον τας χειροτονιας· η δια της ἐπιθεσεως της χειρων αὐτων, ἐσχον το χαρισμα το πνευματικον· οἱ δε ἀποστατησαντες, λαικοι γενομενοι, ὁτε τα βαπτιζουσι, ὁτε το χειροτονειν ἐσχον την ἐξουσιαν, ὡτε δυναμενοι χαριν ενδυματος ἁγιου ἑτερους παρεχειν, ης αὐτοι ἐκπεπτωκασι. διο, ως παρα λαικων βαπτιζομενους τους παρ' αὐτων, ἐπιλεσθαι ἐρχομενους ἐπι τιμω ἐκκλησιαν, τη ἀληθινῃ βαπτισματι τω της ἐκκλησιας ἀναγκαιον ἀποκαθαιρεσθαι· ἐπειδη δε ὁλως ἐδοξε τισι της κατα τιμω Ἀσιαν, οἰκονομιας ουσης δια τους πολλους, δεχεσθαι αὐτων το βαπτισμα, ἐσω δεκτεον· το δε της Ἐγκρατιτων παραγγελμα ἰσμεν ἡμας δει, ὁτι, ἱνα αὐτους ἀπροσδεκτους ποιησωσι της ἐκκλησιᾳ, ἐπεχειρησαν λαικον ἰδιον προκαταλαμβανειν βαπτισματι· ὁθεν η τιμω συνηθειαν τιμω ἑαυτων παρεχαραξαν· νομιζω τοινυν ὁτι, ἐπειδη δεον ἐστι περι αὐτων φανερως διηγορευμένων

A autem conventus, congregationes quæ sunt a rebellibus presbyteris, vel episcopis, & ab immorigeris populis. Ut si quis peccaviſſe convictus, ſit a ſacrorum miniſterio prohibitus, & is canonibus ſe non ſubmiſit, ſed ſibi præſulatum & ſacrum miniſterium attribuit, & quidam una cum eo receſſerunt, relicta eccleſia catholica: id illegitimus conventus eſt. Schiſma autem eſt, de pœnitentia diſſentire ab iis qui ſunt ex eccleſia. Hæreſis autem eſt, ut Manichæorum & Valentinorum, Marcioniſtarum, & horum ipſorum Pepuzenorum. Statim enim de ipſa in Deum fide eſt diſſenſio. Viſum eſt ergo antiquis, hæreticos quidem omnino rejicere: qui B ſe autem abſciderunt, qui ſchiſmatici dicuntur, ut qui adhuc ſint eccleſiæ, admittere: eos autem qui ſunt in paraſynagogis, & illegitimis conventibus, convenienti pœnitentia & converſione correctos, rurſus eccleſiæ conjungere: ut ſæpe ii qui in gradu collocati cum rebellibus abierunt, poſtquam eos pœnituerit, in eundem ordinem admittantur. Pepuzeni ergo ſunt aperte hæretici. In ſanctum enim Spiritum blaſphemarunt, Montano & Priſcillæ, Paracleti appellationem nefarie & impudenter attribuentes. Sive ergo ut qui homines in deos referant, ſunt condemnandi; ſive ut qui Spiritum ſanctum per comparationem cum hominibus injuria afficiant, C ſic quoque ſunt æternæ condemnationi obnoxii, quod condonari non poſſit blaſphemia in Spiritum ſanctum. Quamnam ergo habet rationem, verum eorum baptiſma judicari, qui in Patrem & Filium, & Montanum Priſcillamve baptizant? Non enim ſunt baptizati, qui non in ea quæ nobis ſunt tradita baptizati ſunt. Quare etiamſi hoc magnum Dionyſium latuit, nobis tamen non eſt ſervanda erroris imitatio. Ipſa enim abſurditas eſt omnibus aperta & evidens, qui modo rationis vel parva ex parte ſunt participes. Cathari ſunt & ipſi, ex iis qui ſunt abſciſſi. Verum enimvero antiquis viſum eſt, Cypriano dico, & noſtro Firmiliano, D eos omnes uni calculo ſubjicere, Catharos, & Encratitas, & Hydroparaſtatas, & Apotactitas; quoniam ſeparationis quidem principium, per ſchiſma; qui autem ſe ab eccleſia abjunxerunt, non habent amplius in ſe gratiam ſpiritus. Defecit enim traditio, quod diſciſſa ſit conſequentia. Qui enim primi receſſerunt, ordinationem a patribus habebant, & per manuum impoſitionem habebant ſpiritualem gratiam. Qui autem abrupti ſunt, laici effecti, nec baptizandi, nec ordinandi habent poteſtatem, ut qui non poſſint amplius Spiritus ſancti gratiam aliis quoque præbere, a qua ipſi exciderunt. Quare eos qui ab ipſis baptizati erant, E tanquam a laicis baptizatos, juſſerunt ad eccleſiam venientes vero eccleſiæ baptiſmo expurgari. Sed quoniam nonnullis Aſiaticis omnino viſum eſt, propter multorum œconomiam & diſpenſationem eorum, baptiſma ſuſcipi, ſuſcipiatur. Encratitarum autem facinus oportet nos intelligere, quod ut eos reddant non ſuſcipiendos ab eccleſia, aggreſſi ſint deinceps proprio baptiſmate præoccupare, unde ſuam quoque conſuetudinem deleverunt. Exiſtimo ergo, quod quoniam nihil eſt de his aperte dictum oportet nos eorum

rum baptiſmum abrogare, & ſi quis ab eis acceperit, cum ad eccleſiam accedentem baptizare. Quod ſi hoc univerſali œconomiæ ſit impedimento futurum, rurſus conſuetudine utendum eſt, & ſequi oportet patres, qui quæ ad nos pertinent, providerunt. Vereor enim ne, ut eos volumus circa baptiſmum tardos facere, eos qui ſervantur impediamus, propter ſeveritatem mandati. Sin autem illi noſtrum baptiſmum ſervant, hoc ne nobis ægre ſit: neque enim illis gratiam reddere tenemur, ſed canonum exactæ obſervationi ſervire. Omni autem ratione ſtatuatur, ut qui ex illorum baptiſmo accedunt, ungantur ſcilicet a fidelibus, & ſic ad myſteria accedant. Scio autem, quod fratres Zoin, & Saturninum, qui erant ex illorum ordine, in epiſcoporum cathedram ſuſcepimus. Quare eos qui illorum ordini conjuncti ſunt, non amplius poſſumus ab eccleſia ſeparare, ut pote tanquam canone aliquo communionis cum ipſis edito per epiſcoporum ſuſceptionem.

A

B

CANON II.

Quæ de induſtria fœtum corrupit, cædis pœnas luat. Formati autem vel informis ſubtilitas a nobis non attenditur: hic enim non ſolum quod naſciturum fuit, vindicatur, ſed etiam ipſa quoque ſibi inſidias paravit: quoniam ut plurimum ejuſmodi inceptis una quoque mulieres intereunt. Ei autem accedit fœtus quoque interitus, alia cædes, eorum quidem certe, qui hæc audent, exiſtimatione. Oportet autem non uſque ad obitum eorum confeſſionem extendere, ſed decem quidem annorum menſuram admittere; definire autem non tempore, ſed modo pœnitentiæ medicinam.

C

CANON III.

Diaconus poſt diaconatum fornicatus, a diaconatu quidem ejicietur: in laicorum autem locum extrutus, a communione non arcebitur: quoniam antiquus eſt canon, ut qui a gradu exciderunt, hoc ſolo punitionis modo puniantur: primis, ut æſtimo, legem illam ſecutis, non vindicabis bis in idipſam: & etiam propter aliam cauſam, quod qui ſunt quidem in ordine laico, a loco fidelium ejecti, rurſus in eum ex quo ceciderunt locum recipiuntur: diaconus vero, ſemel habet quod ſufficiat, depoſitionis judicium. Tanquam ergo ei non reddendo diaconatu, in ea ſola punitione ſteterunt. Hæc quidem ſunt quæ ex conſtitutionibus habentur. In ſumma autem verior eſt medicina, receſſus a peccato. Quare qui propter carnis voluptatem gratiam vilipendit, per carnis afflictionem, & omnis generis ſervitutem, quæ ad temperantiam conducit, a voluptatibus deficiens, a quibus fuit expugnatus, perfectam ſuæ curationis demonſtrationem efficiet. Nos ergo utrumque ſcire oportet, & quæ ſunt ſummi juris, & quæ ſunt conſuetudinis: ſequi autem in iis quæ ſummum jus non admittunt, formam traditam.

νον, ἡμᾶς προσῆκεν αἰδεῖσθαι αὐτὴν τὸ βάπτισμα· κἂν τις ἢ παρ' αὐτῶν εἰληφὼς, προσιόντα τῇ ἐκκλησίᾳ βαπτίζειν. ἐὰν μήτοι μέλλῃ τῇ καθόλου οἰκονομίᾳ ἐμπόδιον ἔσεσθαι τοῦτο, πάλιν, τῇ ἔθει χρηστέον, ᾗ τοῖς οἰκονομήσασι τὰ καθ' ἡμᾶς παρῆσαν ἀκολουθητέον. ὑφορῶμαι γὰρ μήποτε, ὡς βουλόμεθα ἐκείνους περὶ τὸ βαπτίζεσθαι πωλῦσαι, ἐμποδίσωμεν τοῖς σωζομένοις ὄμβρῳ τὸ τῆς * προτάσεως αὐστηρόν. εἰ δὲ ἐκεῖνοι φυλάσσοιτο τὸ ἡμέτερον βάπτισμα, τοῦτο ἡμᾶς δυσωπείτω· οὐ γὰρ ἀντιδιδόναι αὐτοῖς ὀφείλομεν χάριν ἐσμὲν, ἀλλὰ διαλύειν ἀκριβείᾳ κανόνων. ἀντὶ δὲ λόγου τυπωθήτω, τοὺς ἐπὶ τῷ βαπτίσματι ἐκείνων σωζομένους, χεῖσθαι ὑπὸ τῇ πίστει δηλονότι, καὶ οὕτω προσιέναι τοῖς μυστηρίοις. οἶδα δὲ ὅτι τοὺς ἀδελφοὺς τοὺς περὶ Ζοΐν, καὶ Σατορνῖνον, ἀπ' ἐκείνων ὄντας τῆς τάξεως, προστεθείκαμεν εἰς τὴν καθέδραν τῆς ἐπισκοπῆς· ὥστε τοὺς τῷ τάγματι ἐκείνῳ συνημμένους, ἔτι διακωλύεσθαι ἀφορίζειν ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας, οἷον κανόνα τινὰ τῆς πρὸς αὐτοὺς κοινωνίας ἐκτιθέμενοι, διὰ τῆς ἐπισκόπων παραδοχῆς.

* f. προτάσεως

ΚΑΝΩΝ β'.

Φθείρασα κατ' ἐπιβουλὴν, φόνου δίκην ὑπέχει. ἀκριβολογίᾳ δὲ ἐκτεμεροφορμένου καὶ ἀνεξικοινώτου παρ' ἡμῖν οὐκ ἔστιν. ὁπτεῖσθαι γὰρ ἐκδικεῖται ὁ μέλλον τὸ γεννηθησόμενον, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ ἑαυτῷ ἐπιβουλεύσασα· διότι ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ὑπαποθνήσκουσι ταῖς τοιαύταις ἐπιχειρήσεσιν αἱ γυναῖκες· προσέστι δὲ τούτῳ καὶ ἡ φθορὰ τοῦ ἐμβρύου, ἕτερος φόνος, κατηγορίαν ἐπίνοιαν τῆς ταῦτα τολμώσης· δεῖ μήτοι μὴ μέχρι τῆς ὀξέως παρατείνειν αὐτὴν τὴν ὀμολόγησιν, ἀλλὰ δέχεσθαι μετὰ τὸ μέτρον τῆς δέκα ἐτῶν· οὐχὶ δὲ μὴ χρόνῳ ἀλλὰ ῥόπῳ τῆς τῶν ἰαμάτων * μετανοίας. * Corr. μετανοίας θεραπείας.

ΚΑΝΩΝ γ'.

Διάκονος μετὰ τὴν διακονίαν πορνεύσας, ἀποβληθεὶς μὲν τῆς διακονίας ἔσται· εἰς δὲ τὸν τῶν λαϊκῶν ἀποδεὶς τόπον, τῆς κοινωνίας οὐκ ἐκβληθήσεται· διότι ἀρχαῖός ἐστι κανὼν, τοὺς ἀπὸ βαθμοῦ πεπτωκότας, τούτῳ μόνῳ τῷ τρόπῳ τῆς κολάσεως ἐκβάλλεσθαι· ἀκολουθησάντων, ὡς οἶμαι, τῷ ἐξ ἀρχῆς τῷ νόμῳ ἐκείνῳ, τῷ οὐκ ἐδικήσεις δὶς ἐπὶ τὸ αὐτό. ἢ δὲ ἑτέραν δι' αἰτίαν· ὅτι οἱ μὲν ὄντες τῷ λαϊκῷ ὄντες τάγματι, ἐκβεβλημένοι τοῦ τότε τῆς πίστεως, πάλιν εἰς τὸν αὐτὸν ἐκεῖσε τόπον ἀναλαμβάνονται· ὁ δὲ διάκονος ἄπαξ ἔχει διαρκῆ τὴν δίκην τῆς καθαιρέσεως· ὡς ἂν οὐκ ἀποδιδομένης αὐτῷ τῆς διακονίας, ἐπὶ ταύτης ἔσεσθαι μόνης τῆς ἐκδικήσεως. ταύτῃ μὲν οὖν τὰ ἐκ τῆς τύπου· καθόλου δὲ ἀληθέστερόν ἐστιν ἴαμα ἡ τῆς ἁμαρτίας ἀναχώρησις. ὥς τε ὁ διὰ σαρκὸς ἡδονὴν ἀθετήσας τὴν χάριν, διὰ τοῦ σωτηρίου τῆς σαρκὸς, καὶ πάσης δουλαγωγίας τῆς κατ' ἐγκράτειαν, ἄσκησιν τῆς ἡδονῆς, ὑφ' ὧν ἡττήθη, τελείαν ἡμῖν παρέξει τῆς ἐξέδρας αὐτῆς τὴν ἀπόδειξιν. ἀμφοῖν τοίνυν εὐσθενείας ἡμᾶς δεῖ, καὶ τῶν τῆς ἀκριβείας, καὶ τῶν τῆς συνηθείας· ἕπεσθαι δὲ, ἐπὶ τῷ μὴ καταδέχεσθαι τὴν ἀκρότητα, τῷ παραδοθέντι τύπῳ.

ΚΑΝΩΝ δ'.

Πας τριγαμων ἡ πολυγαμων τὸν αὐτὸν οἰκονομῶ κανόνα, ὃν καὶ ἐπὶ τῆς δευτερογαμιας, ἀναλέγομεν. Συνιστὼν μὲν γὰρ ἐπὶ δευτερογαμιαν, ἀλλοι δὲ δύο ἔτη, τοὺς δὲ τριγαμους ὁ τριετὴ καὶ πλειονα πολλάκις ἐποιησαν ἀφορίζουσιν. ὀνομάζουσι δὲ τὸ τοιοῦτον, οὐκ ἔτι γάμον, ἀλλὰ πολυγαμίαν· μᾶλλον δὲ πορνείαν κεκολασμένην. διὸ καὶ ὁ λεγος τῇ Σαμαρειτιδι πόσους ἄνδρας ἔσχηκας· ὃν νῦν, φησὶν, ἔχεις, οὐκ ἔστιν ἀνήρ· ὡς ἀκύρου ὄντων τῶν ὑπερπιπτόντων τὸν μέτρον τῆς δευτερογαμίας, τῷ τοῦ ἀνδρὸς, ἢ τῆς γυναικὸς, καλεῖσθαι προσηγορίᾳ. συνηθείαν δὲ κατειλήφαμεν, ἐπὶ τῶν τριγάμων πενταετίας ἀφορισμόν· οὐκ ἀπὸ κανόνος, ἀλλ' ἀπὸ τῆς τῶν προειληφότων ἀκολουθίας. δεῖ δὲ μὴ πάντη αὐτοὺς ἀπείργειν τῆς ἐκκλησίας· ἀλλ' ἀφορισμοῦ αὐτοὺς ἀξιοῦν ὑποπεσεῖν· διὸ καὶ ἐποιησαν ἢ τριετὴ· καὶ μὴ τοῦτο ἐπιτρέπειν συνήκειν μὲν, τῆς δὲ κοινωνίας τοῦ ἀγαθοῦ ἀπέχεσθαι, καὶ ὅπως ἐπιδεξαμένους καρπόν τινα μετανοίας ἀποκαθιστᾶν τῷ τόπῳ τῆς κοινωνίας.

CANON IV.

Trigamorum & polygamorum eundem canonem definimus, quem in digamis, proportione; annum enim in digamis, alii vero duos annos: trigamos autem ſupe tribus & quatuor annis ſegregant. Id autem non amplius conjugium, ſed polygamiam appellant, vel potius caſtigatam fornicationem. Et ideo Dominus Samaritanæ quæ quinque maritos jam habuerat: quem nunc, inquit, habes, non eſt maritus tuus: nempe quod digni non ſint, qui a digamiæ menſura exciderunt, ut vel mariti vel uxoris nomine appellentur. Conſuetudine autem accepimus, in trigamis quinquennii ſegregationem, non a canone, ſed ab eorum qui præceſſerunt, conſequentia. Oportet autem non eos omnino arcere ab eccleſia, ſed dignari auditione duobus vel tribus annis: & poſtea permitti quidem conſiſtere, ſeu in fidelium eſſe congregatione, a boni tamen communione abſtinere, & ſic poſtquam pœnitentiæ fructum aliquem oſtenderint, communionis loco reſtituere.

ΚΑΝΩΝ ε'.

Τὸς ἐπὶ ἐξόδῳ μετανοοῦντας δεῖ αἱρετικῶν δέχεσθαι χρή· δέχεσθαι δὲ, δηλονότι οὐκ ἀκρίτως, ἀλλὰ δοκιμάζοντας εἰ ἀληθινὴν ἐπιδείκνυνται μετάνοιαν, καὶ εἰ τὸς καιρὸς ἔχουσι μαρτυροῦντες τῇ σπουδῇ τὸ σωθῆναι σπεδῇ.

CANON V.

Hæreticos, qui in exceſſu e vita pœnitentiam agunt, recipere oportet: recipere autem non ſine judicio, ſed examinantes an veram pœnitentiam oſtendant, & ſi fructus habent qui ſalutis ſtudium teſtificentur.

ΚΑΝΩΝ ς'.

Τῶν κατωικῶν τὰς πορνείας εἰς γάμον μὴ καταλογίζεσθαι, ἀλλὰ παντὶ τρόπῳ δεῖν αὐτῶν τὴν συναφειαν. τοῦτο γὰρ καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ σπουδὴ ἀσφάλειαν λυσιτελὴς, καὶ τοῖς αἱρετικοῖς ἃ δώσει καθ' ἡμῶν λαβεῖν, ὡς δι' ἃ τὸν τὸ ἁμαρτάνειν ἄδειαν ἐπισπωμένων πρὸς ἑαυτούς.

CANON VI.

Canonicorum fornicatio pro matrimonio non reputetur, ſed eorum conjunctio omnino divellatur. Hoc enim & eccleſiæ ad ſecuritatem eſt utile, & non dabit hæreticis adverſus nos anſam, quaſi propter peccandi libertatem ad nos attrahamus.

ΚΑΝΩΝ ζ'.

Ἀρσενοφθόροι καὶ ζωοφθόροι, καὶ φονεῖς, καὶ φαρμακοὶ, καὶ μοιχοὶ, καὶ εἰδωλολάτραι, τῆς αὐτῆς κατακρίσεως εἰσὶν ἠξιωμένοι· ὥστε ὃν ἔχεις ἐπὶ τῶν ἄλλων τύπον, καὶ ἐπὶ τούτων φύλαξον. τοὺς δὲ ἐν τεσσαρακοντα ἔτεσι μετανοήσαντας ἐπὶ τῇ ἀκαθαρσίᾳ, ἣν ἐν ἀγνοίᾳ ἔσπαξαν, οὐκ ἀμφιβάλλειν ἡμᾶς προσηκον εἰς τὸ παραδέξασθαι. ἅπτα γὰρ ἄγνοια συγγνώμης ἀξίους αὐτοὺς ποιεῖ, καὶ τὸ ἑκούσιον τῆς ἐξαγορεύσεως, καὶ ἡ παράτασις ἐν τοσούτῳ χρόνῳ γνωμένη· σχεδὸν γὰρ ὅλη γένεα ἀνθρώπων παρεδόθησαν τῷ σατανᾷ, ἵνα παιδευθῶσι μὴ ἁγνοεῖν· ὥστε κέλλοσον αὐτοὺς ἀνυπερθέτως δέχεσθαι, μάλιστα εἰ καὶ δάκρυα ἔχουσι δυσωπῶντα σου τὸν ἔλεον καὶ βίον ἐπιδεικνυμενα ἄξιον συμπαθείας.

CANON VII.

Maſculorum & animalium initores, & homicidæ, & venefici, & adulteri, & idololatræ, eadem condemnatione digni habentur. Quare quam in aliis habes formam, in iis quoque ſerva. Eos autem qui in XXX. annis propter immunditiam, pœnitentiam egerunt, quam ignorantia fecerunt, nos quidem quin recipiendi ſint dubitare non oportet. Nam & ignorantia eos venia dignos facit, & ſponanea confeſſio, & temporis diuturnitas: fere enim tota hominis ætate ſatanæ traditi ſunt, ut diſcant non ſe turpiter gerere. Quamobrem jube eos abſque dilatione ſuſcipi, maxime ſi lacrymas habeant, quæ tuam clementiam moveant, & vitam miſericordia dignam oſtendant.

ΚΑΝΩΝ η'.

Ὁ ἐξίνη παρὰ τὸν θυμὸν κατὰ τῆς ἑαυτοῦ γαμετῆς χρησάμενος, φονεὺς ἐστί· καλῶς δέ μοι ὑπέμνησας, καὶ ἀξίως τῆς σεαυτοῦ σωφροσύνης, φεύγειν περὶ τούτων πλατύτερον· διότι πολλαὶ εἰσὶ παρὰ τοῖς ἑκουσίοις καὶ ἀκουσίοις διαφοραί. ἀκούσιον μὲν γάρ ἐστι παντελὲς, καὶ πόρρω τοῦ καταφρονητοῦ, τὸ ἀκοντίζοντα λίθον ἐ-

CANON VIII.

Qui ſecuri in ira adverſus uxorem ſuam uſus eſt, eſt homicida. Recte autem me admoniſti, & ut tuam ſapientiam decuit, ut fuſius de iis dicerem, quoniam multæ ſunt in voluntariis & involuntariis differentiæ. Eſt enim omnino involuntarium, & multum ab eo qui incœpit remotum, ut qui lapidem in

canem

canem vel arborem jaceret, hominem aſſequeretur. Erat enim ei in animo beſtiam ulciſci, vel fructum excutere: ictum autem caſu ſubiit is qui in ipſum tranſeundo incidit. Quare hoc quidem certo eſt involuntarium. Involuntarium autem eſt, & ſi quis volens aliquem in melius convertere, loro, vel virga non dura eum percutiat: mortuus autem ſit qui percuſſus eſt. Propoſitum enim hic conſideratur, quod peccantem corrigere volebat, non autem interimere. Eſt illud quoque & ex involuntariis, ut quiſpiam in pugna ſe ligno vel manu acriter defendens, in præcipuas partes ictum torqueat, ut eum lædat, non ut omnino interficiat. Sed hoc quidem ad voluntarium magis accedit. Qui enim eo inſtrumento ad ſe defendendum utus eſt, vel qui acriter minimeque parcens ictum inflixit, ſatis præ ſe tulit ſe animi perturbatione victum, homini non pepercifſe: ſimiliter & qui ligno gravi, & qui lapide majore quam pro viribus humanis, uſus eſt, involuntariis annumeratur, ut qui aliud quidem voluerit, aliud vero fecerit. Ira enim commotus eum ictum intulit, ita ut percuſſum interficeret: quamquam is forte contendebat eum humi affligere, & conterere, non autem penitus morte afficere. Qui autem enſe vel aliquo alio ejuſmodi uſus eſt, nullam habet excuſationem: & maxime, qui ſecurim jaculatus eſt. Videtur enim manu non percuſſiſſe ut modus ictus jam in ipſius poteſtate non eſſet: ſed jaculatus eſt, ut & ferri gravitate & acie, & vehementi per magnum ſpatium motu, neceſſario fieret perniciofus ictus. Rurſus autem omnino eſt voluntarium, & quod nullam habet dubitationem, quale eſt quod fit, & a latronibus, & a bellicis incurſionibus. Illi enim propter pecunias interimunt, probationem fugientes: & qui bella gerunt, ad cædes faciendas accedunt, non terrere, nec caſtigare, ſed adverſarios palam & ex profeſſo interficere ſtatuentes. Atqui, etſi propter aliquam aliam cauſam curioſam medicamentum quis miſcuerit, & interfecerit, id inter voluntaria ponendum eſt: ut fere faciunt mulieres, quæ quibuſdam incantationibus, & amuletis, ad ſuum amorem aliquos attrahere conantur, & dant eis medicamenta, quæ mentibus tenebras & caliginem offundunt. Hæ ergo ſi interfecerint, etiamſi aliud volentes, aliud fecerint: tamen propter curioſum & prohibitum exercitium, inter voluntarios homicidas reputabuntur. Itaque, & quæ abortum cientia præbent medicamenta, ſunt & ipſæ homicidæ, ſicut & quæ fœtus necantia venena accipiunt. Hæc quidem hucuſque.

CANON IX.

Domini autem dictum, ſecundum ſententiæ conſequentiam, ex æquo & viris & mulieribus convenit: quod non liceat a matrimonio diſcedere, præter quam propter fornicationem. Conſuetudo autem non ita habet, ſed in mulieribus quidem, multum accurate & diligenter obſervari invenimus, cum Apoſtolus quidem dicat, quod *qui adhæret meretrici, unum corpus efficitur*: Jeremias autem, quod ſi fuerit mulier cum alio viro, non revertetur ad virum ſuum, ſed *polluta polluetur*. Et rurſus: *Qui tenet adulteram, ſtultus eſt & im-*

1. Cor. 6.

Jerem. 3. Proverb. 18.

πὶ κύνα, ἢ δένδρον, ἀνθρώπῳ τυχεῖν. ἡ μὲν γὰρ ὁρμὴ ἦν τὸ θηρίον ἀμύνασθαι, ἢ τὸν καρπὸν κατασεῖσαι. ὑποβὰν δὲ αὐτομάτως τῇ πληγῇ κατὰ πάροδον ὁ παραπεσών· ὥστε τὸ τοιοῦτον, ἀκούσιον. ἐκούσιον μέντοι, ᾧ εἴ τις βουλόμενος ἐπιτρέψαι τινὶ, ἐμάστιγι ἢ ῥάβδῳ μὴ σκληρᾷ τύπτει, ἀποθάνῃ δὲ ὁ τυπτόμενος. ἡ γὰρ προθεσις ἐστιν ὧν ἐπιθυμεῖ σκοπεῖται, ὅτε βελτιῶσαι ἐβούλετο τὸν ἁμαρτάνοντα, οὐκ ἀνελεῖν. ἐν τοῖς ἀκουσίοις ἐστὶ κἀκεῖνο ὁμοίως, τὸ ἁμυνόμενόν τινα ἐν μάχῃ ξύλῳ ἢ χειρὶ ἀφειδῶς, ἐπὶ τὰ καίρια τῇ πληγῇ ἐνεγκεῖν, ὥστε κτεῖναι αὐτὸν, οὐχ ὥστε παντελῶς ἀνελεῖν· ἀλλὰ τοῦτο μὲν προσεγγίζει τῷ ἑκουσίῳ· ὁ γὰρ τοιοῦτο χρησάμενος ὀργάνῳ πρὸς ἄμυναν, ἢ ὁ μὴ περισκοπῶν τὴν πληγὴν ἐπαγαγών, δῆλός ἐστι διὰ τὸ περιπεπόθαι ὑπὸ τοῦ πάθους, ἀφειδῶν τοῦ ἀνθρώπου. ὁμοίως δὲ ὁ ξύλῳ βαρεῖ, ἢ λίθῳ μείζονι τῆς δυνάμεως τῆς ἀνθρωπίνης, χρησάμενος, τοῖς ἀκουσίοις συναριθμεῖται, ἄλλο μὲν τι προελόμενος, ἄλλο δὲ ποιήσας· ὑπὸ γὰρ τοῦ θυμοῦ τοιαύτην εἶχε τὴν πληγὴν, ὥστε ἀνελεῖν τὸν πληγέντα· καί τι καὶ ἡ σπουδὴ ἐν αὐτῇ σωτηρίαν τυχόν, οὐχὶ δὲ ἢ παντελῶς θανατῶσαι. ὁ μὲν τοι ξίφει χρησάμενος, ἢ φονικῷ τινὶ τούτῳ, οὐδεμίαν ἔχει παραίτησιν· ἢ μᾶλλον ὁ τὴν ἀξίνην ἀφέντος· ἢ γὰρ οὐδὲ ἀπὸ χειρὸς φαίνεται πλῆξας, ὥστε τὸ μέσον τῆς πληγῆς * ἐπ' αὐτῇ εἶναι· ἀλλ' ἐκτείνοντος, ὥστε ἢ τῇ βαρεῖ τῷ σιδήρῳ, ἢ τῇ ἀκμῇ, ἢ τῇ διὰ πλείστου φορᾷ, ὀλεθρίαν ἀναγκαίως τὴν πληγὴν γενέσθαι. ἀκούσιον δὲ πάλιν παντελῶς, ἢ ὠδεμίαν ἀμφιβολίαν ἔχον, οἷόν ἐστι τὸ τῶν ληστῶν, ἢ τὸ τῶν πολεμικῶν ἐφόδων· ὅτε μὲν γὰρ διὰ χρήματα ἀναιροῦσι, τὸν ἔλεγχον ἀποφεύγοντες· οἱ δὲ ἐν τοῖς πολέμοις ἐπὶ φόνῳ ἔρχονται, οὐ τοῦ φοβῆσαι, οὐ τοῦ σωφρονίσαι, ἀλλ' ἀνελεῖν αὐτοὺς * συναντιμούμενοι ἐκ τοῦ φανεροῦ προαιρούμενοι. καὶ μέντοι, κἂν δέ τινα ἄλλην τινὰ αἰτίαν πεπέργον, φάρμακόν τις ἐγχειράσῃ, ἀνίλη δὲ, ἑκούσιον τιθέμεθα τὸ τοιοῦτον· οἷον ποιοῦσιν αἱ γυναῖκες, πολλάκις ἐπαοιδαῖς τισὶ καὶ κατασίσμοις, πρὸς τὸ ἑαυτῇ φίλτρον ἐπάγεσθαί τινας πειρώμεναι, καὶ προσδιδοῦσαι αὐτοῖς φάρμακα, σκότωσιν ἐμποιοῦντα ταῖς διανοίαις. αἱ τοιαῦται τοίνυν ἀνελοῦσαι, εἰ καὶ ἄλλο προελόμεναι, ἄλλο ἐποίησαν· ὅμως διὰ τὸ πεπέργον καὶ ἀπηγορευμένον τῆς ἐπιτηδείσεως, ἐν τοῖς ἑκουσίοις φονεῦσι καταλογίζονται· καὶ αἱ τοίνυν τὰ ἀμβλωθρίδια διδοῦσαι φάρμακα, φονεύτριαί εἰσι καὶ αὗται, καὶ αἱ δεχόμεναι τὰ ἐμβρυακτόνα δηλητήρια. ταῦτα μὲν εἰς τοσοῦτον.

* Deeſt ἀν

* f. αὐτοὺς

ΚΑΝΩΝ Θ'.

Ἡ δὲ τοῦ κυρίου ἀπόφασις, κατὰ μὲν τὴν τῆς ἐννοίας ἀκολουθίαν, ἐξ ἴσου καὶ ἀνδράσι καὶ γυναιξὶν ἁρμόζει, περὶ τοῦ μὴ ἐξεῖναι γάμου ἐξίστασθαι, παρεκτὸς λόγου πορνείας. ἡ δὲ συνήθεια οὐχ οὕτως ἔχει. ἀλλ' ἐπὶ μὲν τῆς γυναικῶν πολλοῦ δεήσομεν ἀκριβολογίαν, τοῦ μὲν ἀποσόλου λέγοντος· ὅτι ὁ κολλώμενος τῇ πόρνῃ, ἓν σῶμά ἐστι· τοῦ δὲ Ἱερεμίου· ὅτι ἐὰν γένηται γυνὴ ἀνδρὶ ἑτέρῳ, οὐκ ἐπιστρέψει πρὸς τὸν ἄνδρα αὐτῆς, ἀλλὰ μιανθήσεται· καὶ πάλιν· ὁ ἔχων μοιχαλίδα, ἄφρων καὶ ἀσεβής· ἡ δὲ συνήθεια, καὶ μοιχεύοντας ἀνδρας,

καὶ ὃν

ἢ ἐν πορνείαις ὄντες, κατέχεσθαι ὑπὸ γυναικῶν προσέσθω· ὥστε ἡ τῷ ἀφεμένῳ ἀνδρὶ συνοικοῦσα, οὐκ οἶδα εἰ δύναται μοιχαλὶς χρηματίσαι. τὸ γὰρ ἔγκλημα ἐντεῦθεν τῆς ἀπολυσάσης τὸν ἄνδρα ἔκπεσε κατὰ ποίαν αἰτίαν ἀπέστη τοῦ γάμου. εἴτε γὰρ τιτρωμένη μὴ φέρει τὰς πληγὰς, ὑπομένειν ἐχρῆν μᾶλλον, ἢ διαζεύχθῆναι τῷ συνοικοῦντι· εἴτε τινὶ εἰς τὰ χρήματα ζημίαν μὴ φέρουσα, οἶδεν αὐτὴν ἡ ἀποφάσις ἐξέλογος. εἰ δὲ διὰ τὸ ἐν πορνείᾳ αὐτὸν ζῆν, ἵνα ἔχωμεν τοῦτο ἐν τῇ συνηθείᾳ τῇ ἐκκλησιαστικῇ τὸ παράτεγμα, ἀλλὰ μὴ ἀπίστου ἀνδρὸς χωρίζεσθαι ἡ προστοῦσα γυνή, ἀλλὰ παραμένειν, διὰ τὸ ἄδηλον τῆς ἐκβάσεως. τί γὰρ οἶδας, γύναι, εἰ τὸν ἄνδρα σώσεις; ὥστε ἡ καταλειποῦσα, μοιχαλὶς, εἰ ἐπ' ἄλλον ἦλθεν ἄνδρα. ὁ δὲ καταλειφθεὶς συγγνωστός ἐστι, κἂν ἡ συνοικοῦσα τῷ τοιούτῳ ἡ κατοικεῖται. εἰ μήτι ὁ ἀνὴρ ἀποστὰς τῆς γυναικὸς, ἐπ' ἄλλην ἦλθε, καὶ αὐτὸς μοιχὸς, διότι ποιεῖ αὐτὴν μοιχᾶσθαι, ἐν ᾗ ἡ συνοικοῦσα αὐτῷ, μοιχαλίς· διότι ἀλλότριον ἄνδρα ἑαυτῇ μετέστησε.

A pius. Conſuetudo vero etiam adulteratos viros, & in fornicationibus verſantes, jubet a mulieribus retineri. Quare quæ cum viro dimiſſo cohabitat, neſcio an poſſit adultera appellari. Crimen enim hic attingit mulierem, quæ dimiſit: quamnam ob cauſam a conjugio deceſſit. Sive enim pulſata, verbera non ferat, fati ſatius erat quam a conjuge ſeparari: ſive jacturam in pecuniis non ferens, nec iſta eſt juſta excuſatio. Sin autem quod ipſe vivat in fornicatione, non habemus hanc obſervationem in eccleſiaſtica conſtitutione: immo ab infideli viro juſſa non eſt mulier ſeparari, ſed manere propter incertitudinem eventus. Quid enim ſcis, mulier, B an virum ſis ſervatura? Quare, quæ relinquit, eſt adultera, ſi ad alium virum acceſſit. Qui autem relictus eſt, eſt dignus venia: & quæ ei cohabitat non ideo condemnatur. Sed ſi vir qui ab uxore diſceſſit, acceſſit ad aliam, eſt & ipſe adulter, quoniam facit eam adulterari; & quæ ei cohabitat, eſt adultera, eo quod alienum virum ad ſe traduxit.

ΚΑΝΩΝ ι.

Οἱ ἐμνύοντες μὴ καταδέχεσθαι τὴν χειροτονίαν, ἐξομνύμενοι, μὴ ἀναγκαζέσθωσαν ἐπορκεῖν. εἰ γὰρ καὶ δοκεῖ τις εἶναι κατὼν ὁ συγχωρῶν τοῖς τοιούτοις, ἀλλὰ πεῖρᾳ ἐγνώκαμεν, ὅτι οὐκ ἀδικοῦντες οἱ παρορκήσαντες. σκοπεῖν δὲ δεῖ καὶ τὸ εἶδος τοῦ ὅρκου, καὶ τὰ ῥήματα, καὶ τὴν διάθεσιν ἀφ' ἧς ὀμωμόκασι, καὶ τὰς κατὰ λέπτὸν ἐν τοῖς ῥήμασι προσθήκας. ὡς ἐὰν μηδαμῇ ἢ μηδαμόθεν παραμυθία, χρὴ παντελῶς ἔχειν τοὺς τοιούτους. τὸ μέντοι κατὰ Σεβῆρον πρᾶγμα, ἵνα τὸν ὑπὸ τούτου χειροτονηθέντα ὁρισθέντερον, τοιαύτην τινά μοι δοκεῖ παραμυθίαν ἔχειν (εἰ καὶ σοι συνδοκεῖ) τὸν ἀγρὸν ἐκεῖνον τὸν ὑποκείμενον τῇ Μανδίᾳ ᾧ ἐπεκρύχθη ὁ ἄνθρωπος, κέλευσον Μασαδοὺς ὑποτελεῖν· ὅπου γὰρ κἀκεῖνος ἡ παροικήσει, μὴ ἀναχωρῶν τοῦ τόπου. καὶ ὁ Λογγῖνος ἔχων τὸν Κυριακὸν μεθ' ἑαυτοῦ, οὐκ ἐρημώσει τὴν ἐκκλησίαν, οὐδὲ τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν, διὰ τῆς ἀργίας, κατοδικάσει· καὶ ἡμεῖς δοξομεν μὴ παρὰ κανόνας ποιεῖν τι, συμπεριφερόμενοι τῷ Κυριακῷ, ὁμόσαντι μὲν συμπαραμενεῖν Μανδάνοις, κατιδεῖν δὲ τὴν μετάθεσιν. ἡ γὰρ ἐπανοδος φυλακὴ ἔσται τοῦ ὅρκου· τὸ δὲ εἶξαι αὐτὸν τῇ οἰκονομίᾳ, εἰς ἐπιορκίαν αὐτῷ οὐ λογισθήσεται, διὰ τὸ μὴ προσκεῖσθαι τῷ ὅρκῳ, μηδὲ πρὸς βραχὺ ἀναχωρῆσαι Μανδάνων, ἀλλὰ παραμεῖναι εἰς τὸ ἑφεξῆς. Σεβήρῳ δὲ, προφασιζομένῳ τὴν λήθην, ἡμεῖς συγχωρήσομεν, εἰκότως, ὅτι τῷ κρυπτῶν γνώστῃ, οὐ περιέπεται τὴν ἑαυτοῦ ἐκκλησίαν ὑπὸ τοιούτου λυμαινομένην· ποιοῦντες μὲν ἀκανονίστως ἐξ ἀρχῆς ὅρκον δὲ καταδεσμοῦντος παρὰ τὸ εὐαγγέλιον· παρορκεῖν δὲ διδάσκοντες δι' ὧν μετεπίθη· * ψεύδομένου δὲ, δι' ὧν τὴν λήθην χρηματίζεται· ἐπειδὴ δὲ οὐκ ἐσμὲν παρόντων κριταὶ, ἀλλ' ἐξ ὧν ἀκούομεν, κρίνομεν. δώμεν τῷ κυρίῳ τὴν ἐπίδικησιν, αὐτοὶ δὲ ἀδιακρίτως αὐτὸν δεξώμεθα, συγγνώμην δόντες ἀνθρωπίνῳ πάθει τῇ λήθῃ.

* f. μετὰ δύο ἔτη ἀπὸ τὴν Κυριακόν.

C Canon X.

Qui jurarunt ſe ordinationem non admiſſuros: ſi eam detrectent, ne coganiur pejerare. Etſi enim videatur eſſe aliquis canon qui eis concedit: experientia tamen cognovimus, eos qui pejerarunt, Deo acceptos non eſſe. Conſideranda autem ſunt, & genus jurisjurandi, & verba, & affectio animi ex qua jurarunt, & minutiſſima quæque in verbis additamenta. Nam ſi nulla ſit penitus excuſatio, ii ſunt omnino dimittendi. Severi autem negotium, de presbytero ab eo ordinato, talem videtur habere excuſationem, ſi tibi idem videtur. Agrum illum Miſthim epiſcopatui ſubjectum, cujus presbyter renunciatus iſte eſt, jube Maſadis ſubeſſe. Sic enim nec ille pejerabit, a loco non recedens: & Longinus habens ſecum Cyriacum, eccleſiam non deſeret, nec ſuam animam D propter inertiam ac ceſſationem damnabit; nec nos videbimur aliquid concedere præter canones Cyriaco, qui cum ſe in Mindanis permanſurum juraſſet, translationem admiſit. Reverſio enim, erit jurisjurandi obſervatio. Quod autem œconomiæ & diſpenſationi ceſſerit, id ei ad perjurium non imputabitur, quod jurijurando adjectum non ſit, ne paululum quidem a Mindanis recefſurum, ſed deinceps permanſurum. Severo autem oblivionem cauſanti nos condonabimus, dicentes quod occultorum cognitor non patietur, ſuam eccleſiam ab eo damno affici, qui & ab initio fecit contra canones, & jure-jurando præter evangelia adſtrinxit, & transferendo, pejerare docuit, & nunc mentitur E oblivionem pro ſe ferendo. Quoniam autem non ſumus cordium judices, ſed ex iis quæ audivimus, judicamus: demus Domino vindictam, ipſi autem indiſtincte ſuſcipiamus, humano vitio, oblivioni ſcilicet. veniam dantes.

CANON XI.

Qui autem involuntariam cædem fecit, undecim annis abunde judicio ſatisfecit. Clarum eſt enim, quod in iis qui percuſſi ſunt, quæ voluit Moyſes, obſervabimus, & eum qui propter plagas quas accepit, decubuit, rurſus autem virga ſua innixus ambulavit, occiſum eſſe non reputabimus. Sin autem poſt ictus non ſurrexit, cum eum tamen nollet interficere: qui verberavit, eſt quidem homicida, ſed involuntarius, propter propoſitum.

CANON XII.

Digamos canon omnino a miniſterio excluſit.

CANON XIII.

Cædes in bellis factas patres pro cædibus non reputavere, ut mihi videtur, ignoſcentes iis qui pro pudicitia & pietate decertant. Recte autem forte habet conſulere, ut qui ſunt manibus non puris, ſola trium annorum communione abſtineant.

CANON XIV.

Qui uſuras accipit, ſi injuſtum lucrum in pauperes conſumere voluerit, & ab avaritiæ morbo deinceps liberari, ad ſacerdotium admitti poteſt.

CANON XV.

Te autem admiror, quod grammaticam requiras in ſcriptura ſubtilitatem, & reputes coactam ejus eſſe dictionem. Nam interpretatio, vocibus apud ſe bene ſignificantibus, utitur, non quod voce Hebræa proprie ac rigide ſignificatur, transfert: Quia autem oportet quæſtionem quæ a viro quærendi ſtudioſo poſita eſt, non otioſe prætermittere: volucres cœli, & piſces maris, etiam in mundi creatione, eandem generationem ſortita ſunt. Ambo enim genera ex aquis producta ſunt. Cauſa autem eſt, quod utriſque eadem ſit proprietas. Hi enim per mare, illi vero natant in aere. Propterea ergo eorum communiter meminit. Figura autem orationis ea eſt, quod quidem ad piſces attinet, ut nullum ſignificet peculiarem reſpectum ac comparationem; quod vero ſpectat ad omnia quæ degunt in aquis, nihil quoque commune denotet, ſed omnino proprium. Nam & volucres cœli homini ſubjecti ſunt, & piſces maris, & non ipſi ſolum, ſed & omnia quæ *perambulant ſemitas maris*. Non enim ſi quid eſt aquatile, eſt etiam piſcis, ut ſunt cæte, balænæ, & zigænæ, & delphines, & phocæ, & præterea equi, & canes, & ſerræ, & gladii, & boves marini: ſi vis autem, etiam urticæ, & pectines, & omnia teſtacea, quorum nihil eſt piſcis: & omnia quæ *perambulant ſemitas maris*: ut ſint tria genera, volucres cœli, piſces maris, & quæcumque aquatilia a piſcibus diſtincta, ipſa quoque maris ſemitas perambulant.

ΚΑΝΩΝ ια'.

Ὁ δὲ τὸν ἀκούσιον ποιήσας φόνον, ἀρκούντως ἐξεπλήρωσε τῷ δίκῃ ἐν τοῖς ἑνδεκα ἔτεσι. δῆλον γάρ, ὅτι ἐπὶ τῷ πληγῶν τὰ Μωσέως παρατηρήσομεν· καὶ τὸν κατακλιθέντα μὲν ἐπὶ τῷ πληγῶν ἃς ἔλαβε, βαδίσαντα δὲ πάλιν ἐπὶ τῇ ῥάβδῳ αὐτοῦ, οὐ λογισόμεθα πεφονεῦσθαι· εἰ δὲ μὴ ὑπ' ἐξεναίσῃ μὲν τὰς πληγάς, ἀλλ' ὃν τῷ μὴ προελέσθαι αὐτὸν ἀπολεῖν· ὁ τυπτήσας, φονεύτης μὲν, ἀλλ' ἀκούσιος, διὰ τὴν προέθεσιν.

ΚΑΝΩΝ ιβ'.

Τὸν δεγάμους παντελῶς ὁ κανὼν τῆς ὑπηρεσίας ἀπέκλεισε.

ΚΑΝΩΝ ιγ'.

Τὰς ἐν πολέμοις φόνους οἱ πατέρες ἡμῶν ἐν τοῖς φόνοις οὐκ ἐλογίσαντο· ἐμοὶ δοκεῖν, συγγνώμῃ δόντες τοῖς ὑπὲρ σωφροσύνης καὶ εὐσεβείας ἀμιλομένοις. τάχα δὲ καλῶς ἔχει συμβαλέσθαι, ὡς τὰς χεῖρας μὴ καθαρὰς, τεσσάρων ἐτῶν τῆς κοινωνίας μόνης ἀπέχεσθαι.

ΚΑΝΩΝ ιδ'.

Ὁ τόκος λαμβάνων, ἐὰν καταδέξηται τὸ ἄδικον κέρδος εἰς πτωχοὺς ἀναλῶσαι, καὶ τὰ λοιπὰ, τῷ νοσήματος τῆς φιλοχρηματίας ἀπαλλαγῆναι· δεκτός ἐστιν εἰς ἱερωσύνην.

ΚΑΝΩΝ ιε'.

Θαυμάζω δέ σε, τῷ γραμματικῷ ἀκρίβειαν ἐπὶ τῆς γραφῆς ἀπαιτοῦντες, καὶ λογιζόμενον ὅτι ἰδιάζουσά ἐστιν ἡ λέξις· τῆς ἑρμηνείας τὸ ἑαυτῆς εὔσημον ἐκδιδούσης, ᾧ τὸ κυρίως ὑπὸ τῆς Ἑβραϊκῆς φωνῆς σημαινόμενον μεταθέσης. ἐπεὶ δὲ δεῖ μὴ ἀργῶς παρελθεῖν τὸ ὑπ' ἀνδρὸς ζητητικοῦ κινηθὲν ἐρώτημα· τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ οἱ ἰχθύες τῆς θαλάσσης, καὶ ἐν τῇ κοσμοποιΐᾳ τῷ αὐτῷ ἔλαχον γένεσιν. ἐκ γὰρ ὑδάτων γὰρ ἐξήχθη ἀμφότερα τὰ γένη. τὸ δὲ αἴτιον, ὅτι ταὐτόν ἐστιν ἑκατέροις ἰδίωμα. τὰ μὲν γὰρ διανήχεται τὸ ὕδωρ· τὰ δὲ ἐπινήχεται τῷ ἀέρι. διὰ τοῦτο μνῆ ἦν, κοινῇ αὐτῶν ἀπεμνήσθη· τὸ δὲ σχῆμα τοῦ λόγου, ὡς μὲν πρὸς τοὺς ἰχθύας, ἀκαταλλήλως ἀπεδόθη· ὡς δὲ πρὸς πάντα τὰ ἐν ὕδασι διαιτώμενα, καὶ πάνυ οἰκείως. τὰ γὰρ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ ὑποπέπτωκε τῷ ἀνθρώπῳ, καὶ οἱ ἰχθύες τῆς θαλάσσης· καὶ οὐκ αὐτοὶ μόνον, ἀλλὰ καὶ πάντα τὰ διαπορεύομενα τρίβους θαλάσσης. εἴ γάρ τί ἐστι σύνδρον, καὶ ἰχθύς ἐστιν, ὡς τὰ κητώδη, φάλαιναι, καὶ ζυγαῖναι, καὶ δελφῖνες, καὶ φῶκαι, καὶ προσέτι, ἵπποι, καὶ κύνες, καὶ πρίονες, καὶ ξιφίαι, καὶ οἱ θαλάσσιοι βόες· εἰ δὲ βούλει, καὶ ἀκαλήφαι, καὶ πτένες, καὶ τὰ ὀστρακόεινα πάντα, ὧν ὑδρόβιόν ἐστιν ἰχθύς. καὶ πάντα ἃ διαπορεύεται τρίβους θαλάσσης· ὡς εἶναι γ'. τὰ γῆν, πετεινὰ οὐρανοῦ, ἰχθύας θαλάσσης, καὶ ὅσα ἔνυδρα σύνδρων τοῖς ἰχθύσιν ἀντιστρέφομεν, διαπορεύονται καὶ αὐτὰ τὰς τρίβους θαλάσσης.

KA-

A

ΚΑΝΩΝ ϛ'.

Ὁ δὲ Νεεμὰν οὐχὶ μέγας παρὰ κυρίῳ, ἀλλὰ παρὰ τῷ κυρίῳ αὐτοῦ· τουτέστι, τῆς παραδυναστεύοντων ἐν τῷ βασιλεῖ τῆς Σύρων. προσεχὲ οὖν ἀκριβῶς τῇ γραφῇ, καὶ αὐτόθεν εὑρήσεις τὴν λύσιν τοῦ ζητήματος.

CANON XVI.

Naaman autem non magnus apud Dominum, ſed apud dominum ſuum: hoc eſt, unus erat ex iis qui magnam obtinebant poteſtatem apud regem Syrorum. Scripturæ ergo diligenter mentem adhibe, & invenies hinc ſolutionem quæſtionis. 4. Reg. 5.

ΤΩ ΑΥΤΩ,

Περὶ κανόνων ἐπιστολὴ β'.

AD EUNDEM CANONICA

Epistola II.

ΚΑΝΩΝ ιϛ'.

B

Πάλαι πρὸς τὰς παρὰ τῆς ἀγιωσύνης σου προτεθείσας ἡμῖν ἐρωτήσεις ἀπεκρινάμεθα, οὐκ ἀπέστειλα τὸ γράμμα, τοῦτο μὲν ὑπὸ τῆς ἀρρωστίας τῆς μακρᾶς καὶ ἐπικινδύνου ἀσχοληθείς, τοῦτο δὲ ὑπὸ τῆς ἀπορίας τῆς δεξιουμένων. ὀλίγοι γὰρ παρ' ἡμῖν, καὶ οὐδὲ ἔμπειροι, καὶ παρεσκευασμένοι πρὸς τὰς τοιαύτας ὑπηρεσίας· ὥστε μαθὼν τὰς αἰτίας τῆς βραδύτητος, δὸς ἡμῖν τὴν συγγνώμην. ἐθαυμάσαμέν σου δὲ τὴν φιλομάθειαν ὁμοῦ, καὶ τὴν ταπεινοφροσύνην· ὅτι καὶ μαθεῖν κατεδέχθη, τὴν τῶν δεδάσκειν τάξιν πεπιστευμένος, καὶ μανθάνειν παρ' ἡμῶν, οἷς οὐδὲν μέγα πρόσεστι πρὸς γνῶσιν. ἀλλ' ὅμως, ἐπειδὴ κατεδέχθη διὰ τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ ποιεῖν C πρᾶγμα οὐ ῥᾳδίως παρ' ἑτέρου γινόμενον· χρὴ καὶ ἡμᾶς τῇ προθυμίᾳ σου, καὶ τῇ ἀγαθῇ σπουδῇ συναίρεσθαι, ὑπὲρ δυνάμιν. ἠρώτησας ἡμᾶς περὶ Βιανόρος τοῦ πρεσβυτέρου, εἰ δεκτὸς ἔστιν εἰς τὸν κλῆρον, διὰ τὸν ὅρκον, ἐγὼ δὲ ἤδη τινὰ καὶ κοινὸν ἕρον περὶ πάντων ὁμοῦ τῶν μετ' αὐτοῦ ὁμωμοκότων, τοῖς κατ' Ἀντιόχειαν κληρικοῖς οἶδα ἐκπεδεικώς· ὥστε τῆς μὲν δημοσίων αὐτοὺς ἀπέχεσθαι συλλόγων, ἰδίᾳ δὲ ἐνεργεῖν τὰ τῆς πρεσβυτέρου. τὸ δὲ αὐτὸ τοῦτο καὶ πρὸς τὴν ἑαυτοῦ ὑπηρεσίαν ἄδειαν αὐτῷ παρέχει· διότι οὐκ ἐν Ἀντιοχείᾳ ἐστὶν ἱερωσύνη, ἀλλ' ἐν Ἰκονίῳ· διὰ, ὡς αὐτὸς ἐπέστειλας ἡμῖν, τῆς Ἀντιοχείας εἰς οἴκησιν ἀντηλλάξατο. ἔστιν οὖν δεκτὸς ἐκεῖνος αἰνὴρ, ἀπαιτήσαντος παρὰ τῆς ἁγιωσύνης σου μεταμέλεσθαι ἐπὶ τῇ D ὀλιγωρίᾳ τοῦ ὅρκου, ὃν ἐποιήσατο ἀπίστου ἀνδρὸς ὀμόσαντος, βασάξαι τὴν ὀλιγωρίαν τοῦ μικροῦ ἐκείνου πράγματος μὴ δυνηθείς.

A

CUM pridem ad tuæ ſanctitatis nobis propoſitas quæſtiones reſpondiſſem, non miſi literas, partim a longa & periculoſa infirmitate detentus, partim vero propter miniſtrorum inopiam. Pauci enim ſunt apud nos, & vix periti, & ad hujuſmodi miniſteria parati. Quare cum noſtræ tarditatis cauſas didiceris, da nobis veniam. Admirati autem ſumus ſimul tuam diſcendi cupiditatem, & humilitatem, quod velis diſcere, cum docendi locus ſit tibi creditus, & a nobis diſcere, in quibus nihil eſt magnum ad cognitionem; Sed tamen quia propter Dei timorem non recuſas hoc facere, C quod quidem non ſit facile ab aliis: oportet nos tuæ alacritati, & bono ſtudio, etiam ſupra vires opem ferre. Interrogaſti nos de Bianore presbytero, an propter [a] jusjurandum ſit in clerum ſuſcipiendus. Ego vero commune jam quoddam decretum de omnibus qui ſimul juraverunt, Antiochenis clericis me edidiſſe memini, ut ipſi a publicis conventibus abſtineant, privatim autem presbyterorum munera obeant. Hoc autem ipſum homini iſti poteſtatem facit obeundi miniſterii ſui, quia non eſt Antiochiæ ſacerdotium, ſed Iconii, quod ut ipſe ad nos ſcripſiſti, Antiochia ad habitationem permutavit. Eſt ergo vir ille ſuſcipiendus, D cum ab eo tua pietas exegerit, ut ob facilitatem jurisjurandi eum pœniteat, quod apud infidelem virum juravit, cum parvi illius periculi moleſtiam ferre non poſſet.

[a] *Ab infideli coactus, juraverat ſe ſacerdotalia munera non obiturum.*

ΚΑΝΩΝ ιή.

Περὶ τῆς ἐκπεσουσῶν παρθένων, τῆς καθομολογησαμένων τὸν ἐν σεμνότητι βίον τῷ κυρίῳ, εἶτα διὰ τὸ ἐμπεσεῖν τοῖς πάθεσι τῆς σαρκὸς, ἀθετησῶν τὰς ἑαυτῆς συνθήκας, οἱ μὲν πατέρες ἡμῶν ἁπλῶς καὶ πρόχειρον συμπεριφερόμενοι ταῖς ἀδυναίαις τῆς καταλιθαζόντων, ἐνομοθέτησαν δεκτὰς εἶναι μετὰ τῶν ἐγκρατῶν, καθ' ὁμοιότητα τῆς δευτέρων διατεταξάμενοι· ἐμοὶ δὲ δοκεῖ, ἐπειδὴ τῇ τοῦ Χριστοῦ χάριτι, προϊοῦσα ἡ ἐκκλησία κραταιοτέρα γίνεται, καὶ πληθυνόμενον τὸ τοῦ παρθενίου, προσέχειν ἀκριβῶς τῷ κατ' ἔννοιαν φαινομένῳ πράγματι, καὶ τῇ τῆς γραφῆς δηλονότι, ἵνα δυνατὸν ᾖ ἐξαρεῖν ἀπὸ τοῦ ἀκολουθοῦντος χηρείας γὰρ παρθενίας ἐλάττων. ἀκόλουθον δὲ τὸ τῆς χηρῶν ἁμάρτημα πολλῷ δεύτερον εἶναι τοῦ τῆς παρθενίου· ἐδωμεν τοίνυν τί γέγραπται Τιμοθέῳ παρὰ τοῦ Παύλου· νεωτέρας χήρας παραιτοῦ·

CANON XVII.

De lapſis virginibus quæ vitam in caſtitate Domino profeſſæ ſunt, ac deinde cum carnis paſſionibus ſuccubuerint, pacta ſua irrita faciunt, patres quidem clementer & leniter in eorum qui labuntur infirmitatem ſe gerentes, eſſe admittendas ſanxerunt poſt annum, ad ſimilitudinem digamorum. Mihi autem videtur, quod quoniam, Dei gratia, procedens eccleſia fit fortior, & ordo virginum nunc augetur, eſt adhibendus animus rei quæ per intelligentiam cernitur, & ſententiæ ſcripturæ quæ poteſt ex conſequentia inveniri. Viduitas enim virginitate minor eſt. Ergo & viduarum delictum, virginum delicto multo inferius eſt. Videamus ergo, quid a Paulo ad Timotheum ſcriptum ſit: *Adoleſcentiores viduas devita. Cum enim luxuriatæ fuerint in Chriſto, nubere volunt, habentes damnationem, quia primam fidem* 1. Tim. 5.

irritam fecerunt. Si vidua itaque gravissimo judicio subjecta est, ut quæ fidem in Christum irritam fecerit: quid de virgine putandum est, quæ est sponsa Christi, & sacrum vas Domino dedicatum? Magnum quidem est peccatum, ancillam quæ clandestinis matrimoniis se dedit, stupris domum implere, dominumque suum per malam vitam injuria afficere: sed multo est gravius, sponsam fieri adulteram, & unione cum sponso ignominia & dedecore affecta, se incontinentibus voluptatibus tradere. Vidua itaque ut corrupta ancilla condemnatur: virgo vero, adulteræ judicio subjicitur. Sicut eum, qui cum aliena muliere cohabitat, adulterum nominamus, nec eum prius ad communionem admittimus, quam a peccato cessaverit: ita videlicet cum eo qui virginem habet nos geremus. Illud autem nobis nunc confiteri est necessarium, quod virgo nominatur, quæ se sua sponte Domino obtulit, & matrimonio renunciavit, & vitam in sanctificatione prætulit. Professionem autem ab eo tempore judicamus, quo ætas rationis complementum habuerit. Non enim pueriles voces omnino in his esse ratas existimare oportet: sed eam quæ supra sexdecim vel septemdecim annos nata fuerit, rationisque compos, & diu examinata probataque perseveraverit, & ut admittatur, precibus contendat, tum oportet in sacrarum virginum catalogum referri, ejusque professionem ratam habere, & illius infirmationem inexorabiliter punire. Multas enim parentes & fratres offerunt, & quidam eorum qui eas cognatione attingunt, ante ætatem, non ex seipsis ad cælibatum incitatas, sed sæculare quippiam procurantes: quas non facile admittere oportet, donec aperte propriam ipsarum sententiam perscrutati fuerimus.

A ὅταν γὰρ καταστρηνιάσωσι τοῦ Χριστοῦ γαμεῖν θέλουσιν, ἔχουσαι κρίμα, ὅτι τὴν πρώτην πίστιν ἠθέτησαν. εἰ τοίνυν χήρα κρίματι ὑπόκειται βαρυτάτῳ, ὡς τὴν εἰς Χριστὸν ἀθετήσασα πίστιν· τί χρὴ λογίζεσθαι ἡμᾶς περὶ τῆς παρθένου, ἥτις νύμφη ἐστὶ τοῦ Χριστοῦ, καὶ σκεῦος ἱερὸν ἀνατεθὲν τῷ δεσπότῃ; μέγα μὲν ἁμάρτημα, καὶ δούλην λαθραίοις γάμοις ἑαυτὴν ἐπιδοῦσαν, φθορᾶς ἀναπλῆσαι τὸν οἶκον, καὶ καθυβρίζειν διὰ τοῦ πονηροῦ βίου τὸν κεκτημένον· πολλῷ δὲ δήπου χαλεπώτερον, τὴν νύμφην, μοιχαλίδα γενέσθαι, καὶ τὴν πρὸς τὸν νυμφίον ἐνῶσιν ἀτιμάσασαν, ἡδοναῖς ἀκολάστοις ἑαυτὴν ἐπιδοῦναι· οὐκοῦν ἡ μὲν χήρα, ὡς δούλη διεφθαρμένη, καταδικάζεται· ἡ δὲ παρθένος, τῷ κρίματι τῆς μοιχαλίδος ὑπόκειται. ὥσπερ τὸν ἀλλοτρίᾳ γυναικὶ συζῶντα, μοιχὸν ὀνομάζομεν, οὐ πρότερον καταδεξάμενοι εἰς κοινωνίαν, πρινὴ παύσασθαι τῆς ἁμαρτίας· οὕτω δηλονότι καὶ ἐπὶ τοῦ τὴν παρθένον ἔχοντος διατεθησόμεθα. ἐκεῖνο δὲ νῦν προσδιομολογεῖσθαι ὑμῖν ἀναγκαῖον, ὅτι παρθένος ὀνομάζεται ἡ ἑκουσίως ἑαυτὴν προσαγαγοῦσα τῷ κυρίῳ, καὶ ἀποταξαμένη τῷ γάμῳ, καὶ τὸν ἐν ἁγιασμῷ βίον προτιμήσασα· τὰς δὲ ὁμολογίας τότε ἐγκρίνομεν, ἀφ' οὗπερ ἂν ἡ ἡλικία τὴν τοῦ λόγου συμπλήρωσιν ἔχῃ· οὐ γὰρ τὰς παιδικὰς φωνὰς πάντως κυρίας ἐπὶ τῶν τοιούτων ἡγεῖσθαι προσήκει· ἀλλὰ τὴν ὑπὲρ τὰ δεκαὲξ ἢ δεκαεπτὰ γενομένην ἔτη, κυρίαν οὖσαν τοῦ λογισμοῦ, ἀνακριθεῖσα ἐπὶ πλεῖον, εἶτα παραμείνασαν καὶ λιπαροῦσαν διὰ ἱκεσιῶν πρὸς τὸ παραδεχθῆναι, τότε ἐγκαταλέγεσθαι χρὴ ταῖς παρθένοις, καὶ τὴν ὁμολογίαν τῆς τοιαύτης κυροῦν, καὶ τὴν ἀθέτησιν αὐτῆς ἀπαραιτήτως κολάζειν. πολλὰ γὰρ γονεῖς προσάγουσι, καὶ ἀδελφοί, καὶ τῶν προσηκόντων τινὲς, πρὸ τῆς ἡλικίας, οὐκ οἴκοθεν ὁρμηθείσας πρὸς ἀγαμίαν, ἀλλά τι βιωτικὸν ἑαυταῖς διοικουμένας· ἃς οὐ ῥᾳδίως προσδέχεσθαι δεῖ, ἕως ἂν φανερῶς τὴν ἰδίαν αὐτῶν ἐρευνήσωμεν γνώμην.

CANON XIX.

Virorum autem professiones non novimus, præterquam si qui se ipsos monachorum ordini addixerint: qui tacite videntur cælibatum admittere. Sed in illis quoque illud existimo præcedere oportere, ut ipsi interrogentur, & evidens ipsorum accipiatur professio: ut postquam ad libidinosam & voluptariam vitam se converterint, eorum qui fornicantur punitioni subiiciantur.

ΚΑΝΩΝ ιθ'.

D Ἀνδρῶν δὲ ὁμολογίαν οὐκ ἔγνωμεν, πλὴν εἰ μή τινες ἑαυτοὺς τῷ τάγματι τῶν μοναζόντων ἐγκατηρίθμησαν· οἱ κατὰ τὸ σιωπώμενον δοκοῦσι παραδέχεσθαι τὴν ἀγαμίαν. πλὴν καὶ ἐπ' ἐκείνων, ἐκεῖνο ἡγοῦμαι προηγεῖσθαι προσήκειν, ἐρωτᾶσθαι αὐτοὺς καὶ λαμβάνεσθαι τὴν παρ' αὐτῶν ὁμολογίαν ἐναργῆ· ὥστε ἐπειδὰν μετατίθενται πρὸς τὸν φιλόσαρκον καὶ ἡδονικὸν βίον, ὑπάγειν αὐτοὺς τῷ τῶν πορνευόντων ἐπιτιμίῳ.

CANON XX.

Quæcumque mulieres, cum essent hæreticæ, virginitatem professæ sunt, deinde postea matrimonium maluerunt, non existimo eas oportere condemnari. Quæcumque enim dicit lex, iis dicit qui sunt in lege. Quæcumque autem jugum Christi nondum subierunt, eæ nec Domini leges norunt. Quare sunt ab ecclesia cum omnibus suscipiendæ, & propter hoc habent remissionem ex fide in Christum: & omnino quæ in catechumenica, seu quæ initiatur, vita fiunt, in judicium non vocantur. Clarum est autem, quod eas ecclesia non sine baptismo recipit. Quare generationis privilegia sunt in ipsis necessaria.

ΚΑΝΩΝ κ'.

Ὅσαι γυναῖκες ἐν αἱρέσει οὖσαι παρθενίαν ὡμολόγησαν, εἶτα μετὰ ταῦτα γάμον ἀνθείλοντο, οὐχ ἡγοῦμαι χρῆναι καταδικάζεσθαι ταύτας. ὅσα γὰρ ὁ νόμος λαλεῖ, τοῖς ἐν τῷ νόμῳ λαλεῖ. αἱ δὲ μήπω ὑπελθοῦσαι τὸν ζυγὸν τοῦ Χριστοῦ, οὐδὲ τὴν νομοθεσίαν ἐπιγινώσκουσι τοῦ δεσπότου. ὥστε δεκταί εἰσι τῇ ἐκκλησίᾳ μετὰ πάντων, καὶ τὴν ἐπὶ τούτοις ἄφεσιν ἔχουσιν ἐκ τῆς πίστεως τῆς εἰς Χριστόν· καὶ καθόλου, τὰ ἐν τῷ κατηχουμένῳ βίῳ γενόμενα, εἰς εὐθύνας οὐκ ἄγονται· τούτους δὲ δῆλον ὅτι ἄνευ βαπτίσματος ἡ ἐκκλησία οὐ παραδέχεται. ὥστε ἀναγκαιότατον ἐπὶ τούτοις τὰ πρεσβεῖα τῆς γενέσεως.

ΚΑ-

ΚΑΝΩΝ κά

f. Ἐὰν

Ἐὰν ἀνὴρ γυναικὶ συνοικῶν, ἐπειδὰν * μὴ ἀρκεσθεὶς τῷ γάμῳ, εἰς πορνείαν ἐμπέσῃ, πόρνον κρίνομεν τὸν τοιοῦτον, καὶ πλέον αὐτὸν παρατείνομεν ἐν τοῖς ἐπιτιμίοις. ὃ μέντοι ἔχομεν κανόνα, τῇ τῆς μοιχείας αὐτὸν ὑπαγαγεῖν ἐγκλήματι, ἐὰν εἰς ἑλληθέραν γάμου ἡ ἁμαρτία ᾖ πεπραγμένη. διότι, ἡ μοιχαλὶς μισεῖ, μιαινομένη, φησὶ, μιανθήσεται, καὶ οὐκ ἀναστρέψει πρὸς τὸν ἄνδρα αὐτῆς· καὶ ὁ κατέχων μοιχαλίδα, ἄφρων καὶ ἀσεβής. ὁ μέντοι πορνεύσας ἀπὸ ἀποκλεισθήσεται τῆς πρὸς τὴν γυναῖκα αὐτοῦ συνοικήσεως. ὥστε ἡ μὲν γυνὴ ἐκπεσοῦσα ἀπὸ πορνείας τὸν ἄνδρα αὐτῆς παραδέξεται· ὁ δὲ ἀνὴρ, τὴν μιανθεῖσαν, τῶν ἰδίων αὐτοῦ ἀποκέμψει. καὶ τούτων δὲ ὁ λόγος ὁ ῥᾴδιος· ἡ δὲ συνήθεια οὕτω κεκράτηκε.

CANON XXI.

Si vir cum muliere conjunctus, poſtea matrimonium faſtidiens, in fornicationem inciderit: eum fornicatorem judicamus, eique longius pœnitentiæ tempus indicimus. Canonem tamen non habemus, qui eum adulterii crimini ſubjiciat, ſi in ſolutam a matrimonio peccatum commiſſum ſit. Nam adulterа quidem, inquit, *polluta polluetur*, Jerem. 3. *& ad virum ſuum non revertetur: qui autem* Prov. 18. *adulteram tenet, ſtultus eſt & impius*. Qui autem fornicatus eſt, non excludetur a cohabitatione cum uxore. Quare mulier maritum ſuum a fornicatione revertentem excipiet: vir autem eam, quæ polluta eſt, a ſuis ædibus amandabit. Atque iſtorum quidem ratio minime eſt facilis. Conſuetudo autem ſic invaluit.

ΚΑΝΩΝ κβ'.

Τοὺς ἐξ ἁρπαγῆς ἔχοντας γυναῖκας, εἰ μὲν ἄλλοις πρεσβυτέραις ἐμνήσθησαν, ἀφηρημένοις αὐτοὺς, πρότερον χρὴ παραδέχεσθαι, παρ' ἐκείνων ἀφελέσθαι αὐτὰς, καὶ ἐπ' ἐξουσίᾳ τῷ ἐξαρχῆς μνησθεῖσιν ποιῆσαι, εἴτε βούλοιντο λαβεῖν αὐτὰς, εἴτε ἀποστῆναι. εἰ δὲ σχολάζουσάν τις λάβῃ, ἀφαιρεῖσθαι μὲν δεῖ, καὶ τοῖς οἰκείοις ἀποκαθιστᾶν· ἐπιτρέπειν δὲ τῇ γνώμῃ τῶν οἰκείων, εἴτε γονεῖς εἶεν, εἴτε ἀδελφοί, εἴτε οἱ τιγεσὼν πρωτεύοντες τῆς χώρης· κἂν μὲν ἕλωνται αὐτῷ παραδοῦναι, ἴσασθαι τὸ συνοικέσιον· ἐὰν δὲ ἀνανδρώσωσι, μὴ βιάζεσθαι. τὸν μέντοι ἐκ διαφθορᾶς, εἴτε λαθραίας, εἴτε βιαιοτέρας, γυναῖκα ἔχοντα, ἀνάγκη τὰ τῆς πορνείας ἐπιγνῶναι ἐπιτίμια· ἔστι δὲ ἐν τέσσαρσιν ἔτεσιν ὡρισμένη τοῖς πορνεύσασιν ἐπιτίμησις· χρὴ δὲ τῷ πρώτῳ ἐκβάλλεσθαι τῶν προσευχῶν, καὶ προσκλαίειν αὐτοὺς τῇ θύρᾳ τῆς ἐκκλησίας· τῷ δευτέρῳ δεχθῆναι εἰς ἀκρόασιν· τῷ τρίτῳ δεχθῆναι εἰς μετάνοιαν· τῷ τετάρτῳ, εἰς σύστασιν μετὰ τοῦ λαοῦ, ἀπεχομένους τῆς προσφορᾶς· εἶτα αὐτοῖς ἐπιτρέπεσθαι τῆς κοινωνίας τοῦ ἁγιάσματος.

CANON XXII.

Eos qui ex raptu habent mulieres, ſi aliis prius deſponſas abripuerint, non prius oportet admittere, quam ab eis ablatæ ſint, & ſint in eorum poteſtate quibus deſponſæ fuerant, an eas velint accipere, an deſiſtere. Si quis autem vacantem acceperit: auferre quidem oportet, & ſuis reſtituere, illorum autem ſententiæ permittere; ſive ſint parentes, ſive fratres, ſive quicumque alii virgini præſint: & ſi ei quidem tradere voluerint, matrimonium conſtituere: ſin autem renuerint, non cogi. Ei autem qui mulierem vel vi vel clam a ſe vitiatam habet, neceſſe eſt fornicationis pœnas imponere: eſt autem in quatuor annis præfinitum fornicatoribus ſupplicium. Oportet autem eos anno primo a precibus expelli, & ipſos deflere ad fores eccleſiæ: ſecundo autem ad auditionem admitti: tertio, admitti ad pœnitentiam: quarto, ad congregationem cum populo, abſtinentes ab oblatione: deinde eis permitti boni communionem.

ΚΑΝΩΝ κγ'.

Περὶ τῶν δύο ἀδελφὰς γαμάντων, ἢ ἀδελφοῖς δυσὶ γαμηθέντων, ἐπεστείλαμεν ἡμῖν ἐκπεφωνῆσθαι, ὃ τὸ ἀντίγραφον ἀπεστείλαμέν σοι τῇ βλαβείσῃ. ὁ δὲ ἀδελφῶν ἰδίᾳ γυναῖκα λαβών, ὁ πρότερον δεχθήσεται, πρὶν ἀποστῆναι.

CANON XXIII.

De his qui duas ſorores uxores ducunt, vel eis quæ duobus fratribus nubunt, a nobis edita eſt [a] epiſtola, cujus exemplum tuæ pietati miſimus. Qui autem ſui fratris uxorem accepit, non prius admittetur, quam ab ea receſſerit.

[a] *Epiſtola ad Dion. quæ infra.*

ΚΑΝΩΝ κδ'.

Χήραν τῷ καταλεχθεῖσαν εἰς τὸν ἀριθμὸν τῶν χηρῶν, τυτέστι τῷ διακονουμένῳ ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας, ἔκρινεν ὁ ἀπόστολος γαμηθέντι παραδοθῆναι· ἀνδρὶ δὲ χηρεύσαντι οὐδεὶς ἐπίκειται νόμος, ἀλλ' ἱκανὸν τῷ τοιούτῳ, τὸ τῷ δεγάμων ἐπιτίμιον. ἡ μέντοι χήρα ἐξηκοντούτης γεγονυῖα, ἐὰν ἕληται πάλιν ἀνδρὶ συνοικεῖν, οὐκ ἀξιωθήσεται τῆς τοῦ ἁγιάσματος κοινωνίας, ἕως ἂν τὸ πάθος τῆς ἀκαθαρσίας παύσηται· ἐὰν μέντοι πρὸ ἐξήκοντα ἐτῶν ἀριθμήσωμεν αὐτὴν, ἡμέτερον τὸ ἔγκλημα, οὐ τοῦ γυναίου.

CANON XXIV.

Viduam, quæ in viduarum numerum relata eſt, hoc eſt, ab eccleſia in diaconatum ſuſcepta, cenſuit apoſtolus Paulus nubentem eſſe deſpiciendam. Viro autem viduo nulla eſt res poſita, ſed digamorum ei pœna ſufficit. Porro vidua ſexaginta annos nata, ſi rurſus cum viro habitare voluerit, boni communione non dignabitur, donec ab impuritatis perturbatione ceſſaverit. Sed ſi ante ſexaginta annos eam in numerum retulerimus, noſtra eſt, non mulieris culpa.

CA-

CANON XXV.

Qui a ſe ſtupratam mulierem detinet, ſtupri quidem pœnam ſubibit: ei autem mulierem habere permittetur.

CANON XXVI.

Fornicatio non eſt matrimonium, ſed nec initium matrimonii. Quare ſi fieri poſſit, ut qui per fornicationem conjunguntur, ſeparentur, id eſt melius. Sin autem eis omnino placeat conſortium, fornicationis quidem pœnam agnoſcant: ne ſeparentur autem, ne quid deterius accidat.

CANON XXVII.

De presbytero qui per ignorantiam nefariis nuptiis implicatus eſt, diffinivi quæ oporteat: eſſe quidem cathedræ participem, a reliquis autem actionibus abſtinere: ei enim ſufficit, ut veniam conſequatur. Ut is autem aliis benedicat, qui ſua debet vulnera curare, non eſt conſentaneum. Benedictio enim eſt ſanctificationis communicatio: qui autem eam non habet propter ignorantiæ lapſum, quomodo aliis communicabit? Nec ergo publice, nec privatim benedicat, nec Chriſti corpus aliis impertiat, nec aliquod aliud ſacrum miniſterium obeat: ſed quod præſideat contentus, apud alios & apud Dominum defleat, ut ſibi ignorantiæ peccatum condonetur.

CANON XXVIII.

Illud quidem mihi viſum eſt ridiculum, vovere aliquem a carnibus ſuillis abſtinere. Quamobrem dignare eos docere, ut ab ineptis votis & promiſſis abſtineant, uſum quidem eſſe indifferentem permitte. Nulla enim Dei creatura eſt rejicienda, quæ cum gratiarum actione accipitur. Quare votum eſt ridiculum, non abſtinentia neceſſaria.

CANON XXIX.

Quod vero jurent principes, ſe ſubjectis male facturos, magna medicina opus habet. Medela autem eorum eſt duplex: una quidem, ut ipſi doceantur non facile jurare; altera autem, ne in malis judiciis perſiſtant. Quare qui ſe alteri malefacturum jurare anticipavit: declaret quidem pœnitere ſe, quod ad jurandum nimis facilis fuerit, non autem pietatis prætextu ſuam improbitatem confirmet. Neque enim Herodi jurare profuit, qui ne peieraret, prophetam occidit. Semel enim juſjurandum eſt prohibitum: multo autem magis conſentaneum eſt, id eſſe condemnatum, quod propter malum juratum eſt. Quare eum qui juravit, pœnitere, non impietatem ſtudere confirmare, oportet. Ejus enim abſurditatem fuſius exquire. Si quis ſe fratris oculos effoſſurum juraverit, eine honeſtum eſt hoc ad effectum deducere? Si quis ſe interfecturum, ſi quis omnino juraverit mandatum aliquod tranſgreſſurum? *Jurata enim O ſtatui*, non peccatum ſed *ſervare judicia juſtitiæ tuæ*. Quem-

Pſ. 118.

ΚΑΝΩΝ κε'.

Ὁ τῷ διεφθαρμένῳ ὑφ' ἑαυτῆ εἰς γυναῖκα κατέχων, τὸ μὲν ἐπὶ τῇ φθορᾷ ἐπιτίμιον ὑποσήσεται, τῷ δὲ γυναῖκα ἔχειν συγχωρηθήσεται.

ΚΑΝΩΝ κς'.

Ἡ πορνεία, γάμος οὐκ ἔστιν, ἀλλ' οὐδὲ γάμου ἀρχή. ὥστε ἐὰν ἡ δυνατὸν τοὺς κατὰ πορνείαν συναπτομένους χωρίζεσθαι, τοῦτο κράτιστον· ἐὰν δὲ συγχωρῶσιν ἐκ παντὸς τρόπου τὸ συνοικέσιον· τὸ μὲν τῆς πορνείας ἐπιτίμιον γνωρίζοντες, ἀφιέντες δὲ ἵνα μὴ χεῖρον τι γένηται.

ΚΑΝΩΝ κζ'.

Περὶ τοῦ πρεσβυτέρου τοῦ κατ' ἄγνοιαν ἀθέσμῳ γάμῳ περιπεσόντος ὥρισται ἃ ἐχρῆν καθέδρας μὲν μετέχειν, τῶν δὲ λοιπῶν ἐνεργειῶν ἀπέχεσθαι· ἀρκετὸν γὰρ τῷ τοιούτῳ ἡ συγγνώμη. ἐλλογεῖν δὲ ἑτέρους τῶν τοιούτων τιμωρίαν ὀφείλοντα ἁμάρτημα, ἀνακόλουθον. εὐλογία γὰρ, ἁγιασμοῦ μετάδοσίς ἐστιν· ὁ δὲ τούτου μὴ ἔχων διὰ τὸ τῆς ἀγνοίας παράπτωμα πῶς ἑτέρῳ μεταδώσει; μήτε τοίνυν δημοσίᾳ, μήτε ἰδίᾳ, εὐλογείτω, μήτε τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ κατανεμέτω ἑτέρῳ, μήτε τι ἄλλο λειτουργείτω· ἀλλ' ἀρκούμενος τῇ προεδρίᾳ, προσκλαιέτω ἑτέροις καὶ τῷ κυρίῳ, συγχωρηθῆναι αὐτῷ τὸ ἐκ τῆς ἀγνοίας ἁμάρτημα.

ΚΑΝΩΝ κη'.

Καλεῖόν γε μὴν γελοῖόν μοι καταφάνη, τὸ ἐξαθαί τινα ἐδεσμάτων ἀπέχεσθαι χρεών. ὥστε καταξίωσον διδάσκειν αὐτοὺς, τοὺς ἀπαιδεύτους προσέχειν καὶ ἐπαγγελιῶν ἀπέχεσθαι· τὴν μόνην χρῆσιν ἀδιάφορον εἶναι συγχώρησον. ἔδεσμα γάρ κτίσμα θεοῦ ἀπόβλητον, μετ' εὐχαριστίας λαμβανόμενον· ὥστε ἡ ἐγκράτεια κατάγελαστος, οὐχ ἡ ἀποχὴ ἀναγκαία.

ΚΑΝΩΝ κθ'.

Ἄρχοντας μὲν τοι ὀμνύειν ἐπὶ τῷ κακοποιεῖν τοὺς ἀρχομένους, καὶ πάνυ θεραπεύεσθαι προσήκει. θεραπεία δὲ τούτων διττή. μία μὲν, μὴ ὀμνύειν αὐτοὺς διδάσκεσθαι προχείρως· ἑτέρα δὲ, μὴ ἐναμβλύνειν τοῖς πονηροῖς κρίσεσιν. ὥστε ὅρκῳ προληφθής τις εἰς κακοποιΐαν ἑτέρᾳ, τῷ μὲν ἐπὶ τῇ προπετείᾳ τὸ ὅρκου μετάνοιαν ἐπιδεικνύσθω· μὴ μέντοι προσχήματι κλαβείας τὴν πορνείαν * ἑαυτῆ βεβαιούτω. οὐδὲ γὰρ Ἡρῴδῃ συνήνεγκε διορκήσαντι, ὃς, ἵνα μὴ ἐπιορκήσῃ δῆθεν, φονεὺς ἐχρίσθη τῷ προφήτῃ. ἄφαξ * μὲν ὁ ὅρκος ἀπηγόρευται· πολλῷ δέπου εἰκὸς, τὸν ἐπὶ κακῷ γενόμενον καταλύεσθαι· ὥστε μετανοητέον χρὴ τὸν ὀμνύοντα, οὐχὶ σπουδάζειν βεβαιοῦν αὐτῷ τὸ ἀνόσιον. ἐξέτασον γὰρ πλατύτερον τὴν ἀτοπίαν. εἴτις ὀμόσειεν ἐξορύξειν τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ ἀδελφοῦ, εἰ καλὸν τὸ τοιοῦτον εἰς ἔργον ἀγαγεῖν αὐτῷ; εἴτις φονεύσειν, εἴτις ὅλως δὲ ὅρκῳ ὑποτελεῖ τινα παραβήσεσθαι; ὅμοσα γὰρ ἡ ἔνσα, οὐχὶ τὴν ἁμαρτίαν, ἀλλὰ τὸ φυλάξει τὸ κείμενα τῆς δικαιοσύνης. ὥσπερ δὲ τῷ ὑποτελεῖ ἀμεταθέτοις κείμενα-

* f. τοῦ ἀφεσιν

* f. ἄνευ.

σι

σι προσήκει βεβαιοῦσθαι · ὕπω τῷ ἁμαρτίαν παντελῶς καθῆκεν ἀκυροῦσθαι καὶ ἀφανίζεσθαι.

admodum autem mandatum eſt immutabilibus judiciis confirmandum : ita peccatum omnino infirmare & delere oportet.

ΚΑΝΩΝ λ'.

Περὶ τῆς ἁρπαζόντων, κανόνα μὲν παλαιὸν οὐκ ἔχομεν, ἰδίαν δὲ γνώμην ἐποιησάμεθα. τρία ἔτη, καὶ αὐτὸς, καὶ τοὺς συναρπάζοντας αὐτοῖς, ἔξω τῆς εὐχῆς γίνεσθαι. τὸ δὲ μὴ βιαίως γινόμενον, ἀνεύθυνόν ἐστιν, ὅταν μὴ φθορὰ ᾖ, μηδὲ κλοπὴ, ἡγεμὼν * τὸ πράγματος· αὐτεξουσία δὲ ἡ χήρα, καὶ ἐπ' αὐτῇ τὸ ἀκολουθῆσαι · ὥστε τῆς χημάτων ἡμῖν ὁ φρονιτήριον.

* Corr. d'après.

CANON XXX.

De his qui rapiunt, canonem quidem antiquum non habemus, ſed propriam ſententiam proferimus : ut ipſi, & qui cum eis rapiunt, tribus annis ſint extra orationes. Quod autem violenter non fit, nulli eſt pœnæ obnoxium, quando nec ſtuprum, nec furtum rem præceſſerit : eſt autem vidua ſui juris, & in ejus eſt poteſtate ſequi.

ΚΑΝΩΝ λα'.

Ἡ' ἀναχωρήσαντος τοῦ ἀνδρὸς, καὶ ἀφανοῦς ὄντος, πρὸ τοῦ πυθέσθαι περὶ τοῦ θανάτου αὐτοῦ, ἑτέρῳ συνοικήσασα, μοιχᾶται.

CANON XXXI.

Quæ, cum vir receſſit, & non apparet, antequam de ejus morte certior facta ſit, cum alio cohabitavit, mœchatur.

ΚΑΝΩΝ λβ'.

Οἱ τῷ πρὸς θάνατον ἁμαρτίαν ἁμαρτάνοντες κληρικοὶ, τοῦ βαθμοῦ μὲν καταίγονται, τῆς κοινωνίας δὲ τῆς λαϊκῆς οὐκ ἐξείργονται. οὐ γὰρ ἐκδικήσεις δὶς ἐπὶ τὸ αὐτό.

CANON XXXII.

Qui peccatum ad mortem peccant clerici, de gradu quidem dejiciuntur, a laicorum autem communione non arcentur: Non enim vindicabis bis in idipſum.

ΚΑΝΩΝ λγ'.

Ἡ' γυνὴ ἡ ὁδῷ τῆς ἐαυτῆς κυήσασα, καὶ ἀμελήσασα τοῦ κυήματος, τῷ τοῦ φόνου ἐγκλήματι ὑποκείσθω.

CANON XXXIII.

Mulier quæ in via peperit, & ſui fœtus curam non geſſit, cædis crimine teneatur.

ΚΑΝΩΝ λδ'.

Τὰς μοιχευθείσας γυναῖκας, καὶ ἐξαγορεύσας δι' ἀλάβειαν, ἢ ὑπὸ τῶν ἐλεγχομένας, δημοσίευσιν μὲν ἐκωλυσαν οἱ πατέρες ἡμῶν, ἵνα μὴ θανάτου αἰτίαν παραχωμεν ἐλεγχθείσαις. ἴσασθαι δὲ αὐτὰς ἄνευ κοινωνίας προσέταξαν, μέχρι τοῦ συμπληρωθῆναι τὸν χρόνον τῆς μετανοίας.

CANON XXXIV.

Adulterio pollutas mulieres, & confitentes ob pietatem, vel quomodocumque convictas, publicare quidem patres noſtri prohibuerunt, ne convictis mortis cauſam præbeamus. Eas autem ſtare ſine communione juſſerunt, donec impleretur tempus pœnitentiæ.

ΚΑΝΩΝ λε'.

Ἐπὶ τοῦ καταλειφθέντος ἀνδρὸς ὑπὸ τῆς γυναικὸς τὴν αἰτίαν χρὴ σκοπεῖν τῆς ἐγκαταλείψεως· κἂν φανῇ ἀλόγως ἀναχωρήσασα, ὁ μὲν συγγνώμης ἐστὶν ἄξιος, ἡ δὲ ἐπιτιμίου. ᾗ δὲ συγγνώμη τοῦτο πρὸς τὸ κοινωνεῖν τῇ ἐκκλησίᾳ δοθήσεται.

CANON XXXV.

In marito qui ab uxore relictus eſt, conſiderare oportet cauſam derelictionis : & ſi præter rationem eam receſſiſſe apparuerit, eſt maritus quidem dignus venia, illa vero pœna. Ei autem venia, ut eccleſiæ communicet, dabitur.

ΚΑΝΩΝ λς'.

Στρατιώτιδες, αἱ τῶν ἀνδρῶν αὐτῶν ἀφανῶν ὄντων γαμηθεῖσαι, τῷ αὐτῷ ὑποκεινται λόγῳ, ὥπερ καὶ αἱ ὁδῷ τῆς ἀποδημίας τῶν ἀνδρῶν, μὴ ἀναμείνασαι τὴν ἐπάνοδον· πλὴν ἔχει τινὰ συγγνώμην τὸ πρᾶγμα ἐνταῦθα, διὰ τὸ μᾶλλον πρὸς θάνατον εἶναι τὰς ὑποψίας.

CANON XXXVI.

Militum uxores, quæ cum mariti ipſarum non appareant, nupſerunt, eidem rationi ſubjiciuntur, cui & quæ propter maritorum peregrinationem ac abſentiam, reditu non expectato, nupſerint. Sed res nonnullam hic veniam admittit, quod major ſit mortis ſuſpicio,

ΚΑΝΩΝ λζ'.

Μετὰ τὸ ἀφαιρεθῆναι τὴν ἀλλοτρίαν ὁ γαμήσας, ἐπὶ μὲν τῇ πρώτῃ, μοιχείας ἐγκληθήσεται· ἐπὶ δὲ τῇ δευτέρᾳ ἀνεύθυνος ἔσται.

CANON XXXVII.

Qui poſtquam aliena ei ablata fuerit, uxorem duxit, in prima quidem adulterii accuſabitur, in ſecunda vero reus non agetur.

CA-

A

CANON XXXVIII.

Puellæ quæ præter patris ſententiam fornicatores ſecutæ ſunt, fornicantur. Reconciliatis vero parentibus, videtur res remedium accipere: at non protinus ad communionem reſtituuntur, ſed triennio punientur.

CANON XXXIX.

Quæ vivit cum adultero, eſt toto tempore adultera.

CANON XL.

B

Quæ præter domini ſententiam ſe viro tradidit, fornicata eſt: quæ autem poſtea libero matrimonio uſa eſt, nupſit. Quare illud quidem fornicatio, hoc vero matrimonium. Eorum enim qui ſunt in alterius poteſtate, pacta conventa firmi nihil habent.

CANON XLI.

Quæ in viduitate habet ſui poteſtatem, & viro cohabitat, ab omni accuſatione eſt libera, ſi nemo eſt qui conjugium divellat, cum dicat Apoſtolus: Si mortuus ſit maritus, *libera eſt, cui vult nubat, tantum in Domino*.

1. Cor. 7.

C

CANON XLII.

Quæ ſine iis qui habent poteſtatem ſiunt matrimonia, ſunt fornicationes. Nec ergo vivente patre, nec domino, ii qui conveniunt ſunt ab accuſatione liberi, donec conjugio domini annuerint: tunc enim accipit firmitatem conjugium.

CANON XLIII.

Qui mortis ictum dedit proximo, eſt homicida: ſive prior percuſſit, ſive ſe defendit.

D

CANON XLIV.

Diaconiſſa quæ una cum Græco fornicata eſt, non eſt excommunicanda: ad oblationem autem ſeptimo anno admittetur, ſcilicet ſi in caſtitate vitam agat. Græcus autem qui poſt fidem rurſus ad ſacrilegium accedit, ad vomitum revertitur. Nos ergo diaconiſſæ corpus, ut conſecratum, eſſe in uſu carnali non amplius permittimus.

CANON XLV.

E

Si quis accepto nomine Chriſtianiſmi, Chriſtum contumelia afficit: nulla eſt illi appellationis utilitas.

CANON XLVI.

Quæ per ignorantiam nupſit ei qui ab uxore ad tempus derelictus eſt, deinde dimiſſa eſt, quia prior uxor ad ipſum reverſa eſt: fornicata quidem eſt, ſed per ignorantiam. A matrimonio ergo non prohibebitur: ſed melius eſt, ſi ſic manſerit.

ΚΑΝΩΝ λέ.

Αἱ κόραι, αἱ παρὰ γνώμλιν τῦ πατέρος ἀκολωθήσασαι, πορνδυσι. διαλλαγέντων δὲ τῦ γονέων δοκεῖ θεραπείαν λαμβάνειν τὸ πρᾶγμα· οὐ μὴν εὐθὺς δὲ εἰς τλὺ κοινωνίαν ἀποκαθίσανται, ἀλλ' ἐπιτιμηθήσονται τεῖς ἔτη.

ΚΑΝΩΝ λϑ.

Ἡ τῷ μοιχῷ συζῶσα, μοιχαλίς ἐσι πάντα τὸν χρόνον.

ΚΑΝΩΝ μ.

Ἡ παρὰ γνώμλιν τῦ δεσπότυ ἀνδρὶ ἑαυτλὺν ἐκδῦσα, ἐπορνδυσεν· ἡ δὲ μὴ τῦτο πεπαρρησιασμένῳ γάμῳ χρησαμένη, ἔγηματο. ὥσε ἐκεῖνο μὲν πορνεία, τῦτο δὲ γάμος· αἱ γὰρ συνθήκαι τῦ ὑπεξουσίων, οὐδὲν ἔχουσι βέβαιον.

ΚΑΝΩΝ μά.

Ἡ ἐν τῇ χηρείᾳ ἐξουσίαν ἔχουσα ἑαυτῆς, συνοικεῖν ἀνεγκλητος, εἰ μηδεὶς ἐσὶν ὁ δεσπὼν τὸ συνοικέσιον, τὸ ἀποσόλυ εἰπόντος, ἐὰν ἀποθάνῃ ὁ ἀνὴρ, ἐλευθέρα ἐσὶν ᾧ θέλει γαμηθῆναι, μόνον ἐν κυρίῳ.

ΚΑΝΩΝ μβ.

Οἱ ἄνευ τῆ κρατόντων γάμοι, πορνεῖαί εἰσιν ἕως ἂν πατὴρ ζῶντος ἔτε δεσπότυ, οἱ συνιόντες ἀνεύθυνοί εἰσιν, ἕως ἂν ἐπινεύσωσιν οἱ κύριοι τὴν συνοίκησιν. τότε γὰρ λαμβάνει τὸ τῦ γάμυ βέβαιον.

ΚΑΝΩΝ μγ.

Ὃς θανάτυ πληγλὺν τῷ πλησίον δέδωκε, φονεύς ἐσιν, εἴτε ἦρξε τῆς πληγῆς, εἴτε ἠμύνατο.

ΚΑΝΩΝ μδ.

Ἡ διάκονος ἡ τῷ ἕλλιν συμπορνεύσασα, δεκτὴ ἐσὶν εἰς κοινωνίαν, ὡς δὲ τλὺ προσφορὰν δεχθήσεται τῷ ζ'. ἔτει, δηλονότι ἂν ἀγνείᾳ ζῶσα. ὁ δὲ μὴ τλὺ πίσιν Ἕλλιν πάλιν τῇ ἱεροσυλίᾳ προσιὼν, ἐπὶ τὸν ἔμετον ἐπισρέφει. ἡμεῖς οὖν τῆς διακόνυ τὸ σῶμα, ὡς καθιερωμένον, οὐκέτι ἐπιζέπομεν ἐν χρήσει εἶναι σαρκικῇ.

ΚΑΝΩΝ με.

Ἐάντις τὸ ὄνομα λαβὼν τῦ Χριστιανισμῦ, ἐνυβρίζη τὸν Χριστόν, οὐδὲν ὄφελος αὐτῷ ἀπὸ τῆς προσηγορίας.

ΚΑΝΩΝ μς.

Ἡ τῷ καταλειφθέντι πρὸς καιρὸν παρὰ τῆς γυναικὸς ἐν ἀγνοίᾳ γημαμένῃ, εἶτα ἀφεθεῖσα διὰ τὸ ἐπανελθεῖν πρὸς αὐτὸν τλὺ πρότεραν, ἐπόρνδσε μὲν, ἐν ἀγνοίᾳ δέ. γάμυ ὢν οὐκ εἰρχθήσεται, κάλλιον δὲ ἐὰν μείνῃ ὕτως.

KA-

ΚΑΝΩΝ μζ'.

Ἐγκρατῖται, καὶ σακκοφόροι, καὶ ἀποτακτῖται, τῷ αὐτῷ ὑποκεῖνται λόγῳ, ὡς καὶ Ναυατιανοί· ὅτε περὶ μὲν ἐκείνων κανὼν ἐξεφωνήθη, εἰ καὶ διάφορος· τὰ δὲ κατὰ τούτους ἀποσεσιώπηται· ἡμεῖς μετὰ τοσοῦτο λόγῳ ἀναβαπτίζομεν τοὺς τοιούτους· εἰ δὲ παρ' ὑμῖν ἀπηγόρευται τοῦτο, τὸ τοῦ ἀναβαπτισμοῦ, ὥσπερ οὖν καὶ παρὰ Ῥωμαίοις, οἰκονομίας τινὸς οὕνεκα· ἀλλ' ὁ ἡμέτερος λόγος ἰσχὺν ἐχέτω, ὅτε ἐπειδὴ ὥσπερ Μαρκιωνιστῶν ἐστιν αὐτοβλάστημα ἡ κατ' αὐτοὺς αἵρεσις, βδελυσσομένων τὸν γάμον, καὶ ἀποστρεφομένων τὸν οἶνον, καὶ τὴν κτίσιν τοῦ Θεοῦ μεμιασμένην εἶναι λεγόντων. ὑποδεχόμεθα οὖν αὐτοὺς εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἐὰν μὴ βαπτισθῶσιν εἰς τὸ ἡμέτερον βάπτισμα. μὴ γὰρ λεγέτωσαν, ὅτι εἰς πατέρα, καὶ υἱόν, καὶ ἅγιον πνεῦμα ἐβαπτίσθημεν· οἵ γε κακῶν ποιητὴν ὑποτιθέμενοι τὸν Θεὸν ἐφαμίλλως τῷ Μαρκίωνι, καὶ ταῖς λοιπαῖς αἱρέσεσιν. ὥστε ἐὰν ἀρέσῃ τοῦτο, δεῖ πλείονας ἐπισκόπους ἐν τόπῳ γενέσθαι, καὶ ἔτως ἐκθέσθαι τὸν κανόνα, ἵνα καὶ τῷ ποιήσαντι τὸ ἀκίνδυνον ᾖ· καὶ ὁ ἀποκρινόμενος, τὸ ἀξιόπιστον ἔχῃ ἐν τῇ περὶ τούτων ἀποκρίσει.

CANON XLVII.

Encratitæ, & Saccophori, & Apotactitæ ſubjiciuntur eidem rationi, cui & Novatiani: quia de illis editus eſt canon, etſi diverſus; quæ autem ad eos pertinent, ſilentio prætermiſſa ſunt: nos autem una eademque ratione eos omnes rebaptizamus. Si autem prohibita eſt apud vos hæc rebaptizatio, ſicut & a Romanis, alicujus œconomiæ gratiâ: noſtra tamen ratio vires obtineat, quia cum veluti Marcioniſtarum germen ſint eorum hæreſis, nuptias abhorrentium, & averſantium vinum, & Dei creaturam inquinatam eſſe dicentium. Eos igitur in eccleſiam non admittimus niſi in noſtrum baptiſmum baptizati fuerint. Ne dicant enim, in Patrem, & Filium, & Spiritum ſanctum baptizati ſumus: qui quidem Deum eſſe malorum effectorem exiſtimant, inſtar Marcionis, & reliquarum hæreſum. Quamobrem ſi hoc placuerit, oportet plures convenire epiſcopos, & ſic canonem exponere, ut & is qui fecit ſit extra periculum, & qui reſpondet, in reſponſione de his fide dignus habeatur.

ΚΑΝΩΝ μή.

Ἡ δὲ ἐγκαταλειφθεῖσα παρὰ τοῦ ἀνδρὸς, κατὰ τὴν ἐμὴν γνώμην, μένειν ὀφείλει. εἰ γὰρ ὁ κύριος εἶπεν, ὅτι ἐάν τις καταλείπῃ γυναῖκα, ἐκτὸς λόγου πορνείας, ποιεῖ αὐτὴν μοιχᾶσθαι· ἐκ τοῦ μοιχᾶσθαι αὐτὴν ὀνομάσαι, ἀπέκλεισεν αὐτὴν τῆς πρὸς ἕτερον κοινωνίας. πῶς γὰρ διάκειται ὁ μὲν ἀνὴρ ὑπαίτιος εἶναι, ὡς μοιχείας αἴτιος, ἡ δὲ γυνὴ ἀναίτιος εἶναι, ἡ μοιχαλὶς παρὰ κυρίῳ; διὰ τὴν πρὸς ἕτερον ἄνδρα κοινωνίαν, προσαγορευθεῖσα.

CANON XLVIII.

Quæ a marito dimiſſa eſt, mea quidem ſententia manere debet. Si enim Dominus dixit, ſi quis reliquit uxorem præterquam ratione fornicationis, facit eam adulterari: ex eo quod eam adulteram nominet, excluſit eam a ſocietate cum alio. Quomodo enim poteſt vir quidem eſſe reus, ut auctor adulterii; mulier autem nulli eſſe culpæ affinis, quæ adultera appellata eſt, propter conſuetudinem cum alio viro?

ΚΑΝΩΝ μθ'.

Αἱ πρὸς ἀνάγκην γινόμεναι φθοραὶ, ἀνεύθυνοι ἔσωσαν. ὥστε καὶ ἡ δούλη, εἰ ἐβιάσθη παρὰ τοῦ ἰδίου δεσπότου, ἀνεύθυνος ἐστιν.

CANON XLIX.

Stupra quæ per vim inferuntur, non ſint accuſationi obnoxia. Quare & ſi ancillæ vis allata fuerit a proprio domino, ea a culpa eſt libera.

ΚΑΝΩΝ ν'.

Τριγαμίας νόμος οὐκ ἔστιν· ὥστε νόμῳ τρίτος γάμος οὐκ ἄγεται. τὰ μέντοι τοιαῦτα ὡς ῥυπάσματα τῆς ἐκκλησίας ὁρῶμεν· δημοσίαις δὲ καταδίκαις οὐ συμβάλλομεν, ὡς τῆς ἀνειμένης πορνείας αἱρετωτέρας.

CANON L.

Trigamiæ lex non eſt. Quare lege tertium matrimonium non celebratur. Veruntamen ea ut eccleſiæ inquinamenta videmus: ſed publicis condemnationibus non ſubjicimus, ut quæ ſoluta ac profuſa fornicatione ſunt magis expetenda.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΑΥΤΟΝ ἐπιστολὴ κανονικὴ τρίτη.

EJUSDEM AD EUNDEM Epiſtola canonica tertia.

Prætermiſſum eſt exordium epiſtolæ.

ΚΑΝΩΝ να'.

Τὸ κατὰ κληρικοὺς ἀδιορίστως οἱ κανόνες ἐξέθεντο, κελεύσαντες μίαν ἐπὶ τοῖς παραπεσοῦσιν ὁρίζεσθαι τιμωρίαν, τὴν ἔκπτωσιν τῆς ὑπηρεσίας, εἴτε ἐν βαθμῷ τυγχάνοιεν, εἴτε καὶ ἀχειροτονήτῳ ὑπηρεσίᾳ προσκαρτεροῖεν.

CANON LI.

QUOD ad clericos ſpectat, canones indefinite ediderunt: unam in eos qui lapſi ſint, pœnam decerni jubentes, a miniſterio ſcilicet motionem, ſive ſint in gradu, ſive etiam in miniſterio, quod non impoſitis manibus datur, perſevereat.

A

CANON LII.

Quæ fœtus in via nati curam non geſſit, ſi eum poſſet ſervare neglexerit, vel ſe ideo peccatum celare exiſtimans, vel etiam omnino belluina & inhumana cogitatione impulſa: tamquam propter homicidium judicetur. Sin autem eum concinnare & componere non potuit; propter ſolitudinem, rerumque neceſſariarum inopiam, fœtus interiit: matri ignoſcendum eſt.

CANON LIII.

B Vidua ancilla forte non multum lapſa eſt, quæ ſub raptus ſimulatione, ſecundum matrimonium eligit. Quamobrem eam de illo accuſare non oportet: neque enim ſimulatio judicatur, ſed voluntas. Clarum eſt autem quod illam manet pœna digamiæ.

CANON LIV.

De diverſis involuntariarum cædium generibus ſcio me ante hoc tempus ad ſanctitatem tuam ſcripſiſſe pro viribus: neque eſt præterea quidquam quod poſſim dicere. Eſt autem tuæ prudentiæ, pro circumſtantiæ proprietate, pœnas intendere vel remittere.

C

CANON LV.

Qui ſe latronibus advertos objiciunt, ſi ſint quidem extra eccleſiam, a boni communione arcentur: ſi ſint autem clerici, a gradu deponuntur. Quicumque enim, inquit, gladium accepit, gladio peribit.

CANON LVI.

Qui ſua ſponte interfecit, & poſtea pœnitentia ductus eſt, viginti annis ſacramento non communicabit. Viginti autem anni ſic in eo diſpenſabuntur: debet quatuor annis flere ſtans extra fores oratorii, & fi- D deles ingredientes rogans, ut pro eo precentur ſuam iniquitatem enuncians: poſt quatuor autem annos inter auditores recipietur, & quinque annis cum ipſis egredietur: ſeptem autem annis cum iis, qui in ſubſtratione ſunt, orans egredietur. In quatuor annis ſolum ſtabit cum fidelibus, ſed non erit oblationis particeps. Iis autem expletis, erit ſacramentorum particeps.

CANON LVII.

Qui non voluntarie interfecit, decem annis ſacramentis non communicabit. Decem autem anni ſic in eo diſpenſabuntur: duos E quidem annos deflebit, tres autem annos inter auditores perſeverabit, in quatuor ſubſtratus, & anno ſolum conſiſtet: & deinceps ad ſacra admittetur.

CANON LVIII.

Qui adulteravit, quindecim annis ſacramentis non communicabit. Hi autem anni quindecim ſic diſpenſabuntur: quatuor annis erit deflens, quinque audiens, quatuor

ΚΑΝΩΝ νβ'.

Ἡ τῷ κυήματος κατὰ τὴν ὁδὸν ἀμελήσασα, εἰ μὴ δυναμένη πεῖσαι θαι κατεφρόνησεν, ἢ συγκαλύψειν ἑαυτῇ τὴν ἁμαρτίαν νομίζουσα, ἐθηριωδεῖ καὶ ἀπανθρώπῳ λογισμῷ χρησαμένη· ὡς ἐπὶ φόνῳ κεινέσθω. εἰ δὲ οὐκ ἐδυνήθη πεῖσαι, διὰ ἐρημίαν καὶ ἀπορίαν τῶν ἀναγκαίων διεφθάρη τὸ γνηθὲν, συγγνωστὴ ἡ μήτηρ.

ΚΑΝΩΝ νγ'.

Χήρα δούλη τύχα τι μέγα ἔπταισεν, ἑλομένη δεύτερον γάμον ἐν χήματι ἁρπαγῆς. ὥστε οὐδὲ τοῦτο ἔξεστιν ἐγκαλεῖσθαι χρή. τὸ γὰρ τὰ χήματα κρίνεται, ἀλλ' ἡ προαίρεσις. δῆλον δὲ ὅτι τὸ τῆς διγαμίας μένει αὐτῇ ἐπιτίμιον.

ΚΑΝΩΝ νδ'.

Τὰς τῶν ἀκουσίων φόνων διαφορὰς, πρὸ χρόνων οἶδα ἐπιστείλας τῇ θεοσεβείᾳ σου, κατὰ τὸ ἡμῖν δυνατόν· καὶ πλέον ἐκείνων οὐδὲν εἰπεῖν δυνάμαι. τῆς δὲ σῆς συνέσεως ἐστὶ, κατὰ τὸ ἰδίωμα τῆς περιστάσεως, ἐπιτείνειν τὰ ἐπιτίμια, ἢ καὶ ὑφεῖναι.

ΚΑΝΩΝ νε'.

Οἱ τοῖς λῃσταῖς ἀντεπεξιόντες, ἔξω μὲν ὄντες τῆς ἐκκλησίας, ἐῤῥέχονται τῆς κοινωνίας τοῦ ἁγίου θυσιαστηρίου. κληρικοὶ δὲ ὄντες, τοῦ βαθμοῦ καθαιροῦνται. πᾶς γάρ, φησὶν, ὁ λαβὼν μάχαιραν, ἐν μαχαίρᾳ ἀποθανεῖται.

ΚΑΝΩΝ νς'.

Ὁ ἑκουσίως φονεύσας, καὶ μὴ τοῦτο μετημεληθείς, εἴκοσιν ἔτη ἀκοινώνητος ἔσται τοῦ ἁγιάσματος. τὰ δὲ εἴκοσιν ἔτη ὅπως οἰκονομηθήσεται ἐπ' αὐτῷ· ἐν δ'. ἔτεσι προσκλαίειν ὀφείλει ἔξω τῆς θύρας ἐστὼς τοῦ διατηροῦντος εἶκα, ἐπὶ τῶν εἰσιόντων πιστῶν δεόμενος δι' ἑαυτοῦ ὑπὲρ αὐτοῦ ποιεῖσθαι, ἐξαγορεύων τὴν ἰδίαν παρανομίαν· μεθ' ἃ δ'. ἔτη εἰς τοὺς ἀκροωμένους δεχθήσεται, καὶ ἐν ε'. ἔτεσι μετ' αὐτῶν ἐξελεύσεται. ἐν δὲ ζ'. ἔτεσι μετὰ τῶν ὑποπιπτόντων προσδεχόμενος ἐξελεύσεται· ἐν δ'. συνίστασθαι μόνον τοῖς πιστοῖς, προσφορᾶς δὲ οὐ μεταλήψεται. πληρωθέντων δὲ τούτων, μεθέξει τῶν ἁγιασμάτων.

ΚΑΝΩΝ νζ'.

Ὁ ἑκουσίως φονεύσας, ἐν δέκα ἔτεσιν ἀκοινώνητος ἔσται τῶν ἁγιασμάτων. οἰκονομηθήσεται δὲ ἐπ' αὐτῷ τὰ δέκα ἔτη ὅπως. δύο μὲν ἔτη προσκλαύσεται, τρία δὲ ἔτη ἐν ἀκροωμένοις διατελέσει· ἐν δ'. ὑποπιπτων· καὶ ἐν ἑστῶτι καθήσεται μόνον· καὶ τὰ ἑξῆς εἰς τὰ ἅγια δεχθήσεται.

ΚΑΝΩΝ νη.

Ὁ μοιχεύσας, ἐν ιε'. ἔτεσιν ἀκοινώνητος ἔσται τῶν ἁγιασμάτων· οἰκονομηθήσεται δὲ τὰ ιε'. ἔτη ἐπ' αὐτῷ ὅτως· ἐν δ'. μὲν ἔτεσι προσκλαίων ἑ-

σπε-

σαι· ἐν ἑ. δὲ ἀκροώμενος· ἐν δ'. ὑποπίπτων· ἐν δυσὶ συνεστὼς μόνῳ κοινωνίας.

A substratus, in duobus consistens sine communione,

ΚΑΝΩΝ ιθ.

Ὁ πόρνος ἐν ἑπτὰ ἔτεσιν ἀκοινώνητος ἔσται τῆς ἁγιασμάτων, δύο προσκλαίων, καὶ δύο ἀκροώμενος, καὶ δύο ὑποπίπτων, καὶ ἐν ὀκτὼ συνεστὼς μόνον· τῇ ὀγδόῃ δὲ δεχθήσεται εἰς πλήρη κοινωνίαν.

CANON LIX.

Fornicator septem annis sanctis non communicabit: duobus deflens, & duobus audiens, & duobus substratus, uno solo consistens, octavo autem ad communionem admittetur.

ΚΑΝΩΝ ξ.

Παρθένος ὁμολογήσασα, καὶ ἐκπεσοῦσα τῆς ἐπαγγελίας, τὸν χρόνον τὰ ἐπὶ τῆς μοιχείας ἁμαρτήματος ἐν τῇ οἰκονομίᾳ τῆς καθ' ἑαυτὴν ζωῆς πληρώσει. τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ τῷ βίον μοναζοντας ἐπαγγελλομένων, καὶ ἐκπιπτόντων.

CANON LX.

Quæ virginitatem professa, a voto suo ac professione lapsa est, peccati adulterii tempus in suæ vitæ dispensatione complebit. Idem & in iis qui vitam monasticam profitentur, & labuntur.

ΚΑΝΩΝ ξά.

Ὁ κλέψας, εἰ μὲν ἀφ' ἑαυτοῦ μεταμεληθεὶς κατηγορήσει ἑαυτοῦ, ἑνιαυτὸν κωλυθήσεται μόνης τῆς κοινωνίας τῶν ἁγιασμάτων· εἰ δὲ ἐλεγχθείη, ἐν δυσὶν ἔτεσιν. μεμερισθήσεται δὲ αὐτῷ ὁ χρόνος εἰς ὑποπτωσιν, εἰς σύστασιν, καὶ τότε ἀξιωθῇ τῆς κοινωνίας.

CANON LXI.

Qui furatus est, si sponte pœnitentia motus seipsum accusaverit, per annum a sola sacramentorum communione arcebitur: sin autem convictus fuerit, per annos duos. Dividetur autem illi hoc tempus in substrationem & consistentiam: & tunc communione dignus habeatur.

ΚΑΝΩΝ ξβ.

Ὁ τῷ ἀρχιμοσχεύῳ ἐν τοῖς ἄρρεσιν ἐπιδεικνύμενος, τῷ χρόνῳ τὰ ἐν τῇ μοιχείᾳ παρανομῶντος οἰκονομηθήσεται.

CANON LXII.

Qui suam erga mares turpitudinem declarat, ei tempus dispensabitur illius, qui adulterii scelus admisit.

ΚΑΝΩΝ ξγ.

Ὁ ἐν ἀλόγοις τὴν ἑαυτοῦ ἀσέβειαν ἐξαγορεύων, τὸν αὐτὸν λόγον * ἐξομολογούμενος παραφυλάττεται.

* f. λέγ. ἐξομολογούμενος

CANON LXIII.

Qui suam in brutorum concubitu impietatem confitetur, eamdem pœnitentiæ rationem observat.

ΚΑΝΩΝ ξδ.

Ἐπίορκος, εἰ δέκα ἔτεσιν ἀκοινώνητος ἔσται· δυσὶν ἔτεσι προσκλαίων, τρισὶν ἀκροώμενος, τέσσαρσιν ὑποπίπτων, ἑνιαυτὸν συνεστὼς μόνον, καὶ τότε τῆς κοινωνίας ἀξιούμενος.

CANON LXIV.

Perjurus, undecim annis non erit communionis particeps, duobus annis deflens, tribus audiens, quatuor substratus, anno unico consistens, & tunc communione dignus habebitur.

ΚΑΝΩΝ ξέ.

Ὁ γοητείαν ἢ φαρμακείαν ἐξαγορεύων, τὸν τοῦ φονέως χρόνον ἐξομολογήσεται. ὅπως οἰκονομούμενος ὡς ἐν ἑκάστῳ τῷ ἁμαρτήματι ἑαυτὸν ἐλέγξας.

CANON LXV.

Qui præstigias, vel veneficium confitetur: is homicidæ tempus in pœnitentia ducet, perinde dispensatus, ut de unoquoque peccato seipsum accusarit.

ΚΑΝΩΝ ξς.

Ὁ τυμβωρύχος ἑνδεκα ἔτεσιν ἀκοινώνητος ἔσται.

CANON LXVI.

Qui sepulchra effodit, undecim annos carebit communione.

ΚΑΝΩΝ ξζ.

Ἀδελφομιξία τὸν τοῦ φονέως χρόνον ἐξομολογήσεται.

CANON LXVII.

Cum sorore coitus pari atque homicida tempore pœnitentiæ expiabitur.

ΚΑΝΩΝ ξή.

Ἡ τῆς ἀπειρημένης συγγενείας εἰς γάμου ἀνθρώπων σύστασις, εἰ φωραθείη, ὡς ἐν ἁμαρτήμασιν ἀνθρώπων γενομένη, τὰ τῆς μοιχῶν ἐπιτίμια δέξεται.

CANON LXVIII.

Prohibitæ cognationis in matrimonium conjunctio, si deprehensa fuerit, ut quæ in hominum peccatis facta est, subibit adulterorum pœnas.

CANON LXIX.

Lector ſi cum ſua ſponſa ante matrimonium commercium habuerit, poſtquam anno ceſſaverit, ad legendum ſuſcipietur, permanebit tamen, neç promovebitur. Quod ſi abſque deſponſatione furtim coierit, ceſſabit a miniſterio. Eadem & hypodiaconi ratio eſto.

CANON LXX.

Diaconus qui pollutus eſt labiis, & ſe eo uſque peccaſſe confeſſus eſt, a miniſterio prohibetur: ſacramentorum autem cum diaconis particeps eſſe ſinetur: idipſum autem presbyter quoque. Si quid autem amplius peccaſſe quis deprehenſus fuerit, in quocumque ſit gradu, deponetur.

CANON LXXI.

Qui uniuſcujuſque prædictorum peccatorum eſt conſcius, & non confeſſus, ſed convictus eſt: tanto tempore, quanto malorum effector punitus eſt, ipſe quoque punietur.

CANON LXXII.

Qui ſe vatibus, vel ejuſmodi aliis tradit, ipſe quoque pari tempore atque homicidæ, punietur.

CANON LXXIII.

Qui Chriſtum negavit, & ſalutis myſterium tranſgreſſus eſt, eum toto vitæ ſuæ tempore deflere, & pœnitentiam agere convenit. Cum autem vita excedet, ſacramenti particeps erit, propter fidem Divinæ clementiæ.

CANON LXXIV.

Sin autem unuſquiſque eorum qui in prædictis peccatis fuere, confeſſus, bonus evaſerit, ſi is cui a Dei benignitate ligandi & ſolvendi credita eſt poteſtas, videns ſummam ejus, qui peccavit, confeſſionem, fiat clementior ad diminuendum pœnarum tempus, non erit dignus damnatione: cum quæ eſt in ſcripturis, nobis hiſtoria ſignificet, quod qui cum majori labore confitentur, Dei miſericordiam celeriter apprehendant.

CANON LXXV.

Qui cum propria ex patre, vel ex matre ſorore pollutus eſt, in domum orationis ne permittatur accedere: donec ab iniqua & nefaria actione deſiſtat. Poſtquam autem in horrendi peccati ſenſum & animadverſionem venerit, triennio defleat, ſtans propter fores domus oratoriæ, & rogans populum ingredientem ad orationem, ut unuſquiſque pro ipſo miſericorditer ad Dominum intenſas fundat preces. Poſtea autem alio triennio ad ſolam auditionem admittatur, & ſcripturam ac doctrinam audiens

ΚΑΝΩΝ ξ'.

Ἀναγνώστης ἐὰν τῇ ἑαυτῆ μνηστῇ πρὸ τοῦ γάμου συναλλάξειε, ἑαυτὸν ἀργήσας, εἰς τὸ ἀναγινώσκειν δεχθήσεται, μέχρι καιροῦ. κλεψιγαμήσας δὲ ἄνευ μνηστείας, πειθήσεται τῆς ὑπηρεσίας. τὸ αὐτὸ καὶ ὑπηρέτης.

ΚΑΝΩΝ ο'.

Διάκονος ὁ χείλεσι μιανθείς, καὶ μέχρι τότε ἡμαρτηκέναι ὁμολογήσας, τῆς λειτουργίας ἐπιτυχέτω. τοῦ δὲ μετέχειν τῆς ἁγιασμάτων, μετὰ τῆς ὄχλου ἀξιωθήσεται· τὸ αὐτὸ δὲ καὶ πρεσβύτερος. εἰ δέ τι πλέον φωραθείη τις ἡμαρτηκώς, ἐν οἵῳ ἂν ᾖ βαθμῷ, καθαιρήσεται.

ΚΑΝΩΝ οα'.

Ὁ συνειδότως ἑκάστῳ τῶν προειρημένων ἁμαρτημάτων, καὶ μὴ ὁμολογήσας, ἀλλ' ἐλεγχθείς· τοσούτῳ χρόνῳ εἰς ὃν ὁ ἐργάτης τῶν κακῶν ἐπιτετίμηται, καὶ αὐτὸς ἔσται ἐν ἐπιτιμίῳ.

ΚΑΝΩΝ οβ'.

Ὁ μάντεσιν ἑαυτὸν ἐπιδοὺς, ἤτοι τοιούτοις, τὸν χρόνον τῶν φονέων καὶ αὐτὸς ἐπιτιμηθήσεται.

ΚΑΝΩΝ ογ'.

Ὁ τὸν Χριστὸν ἀρνησάμενος, καὶ παραβὰς τὸ τῆς σωτηρίας μυστήριον, ἐν παντὶ τῷ χρόνῳ τῆς ζωῆς αὐτοῦ προσκλαίειν ὀφείλει, καὶ ἐξομολογεῖσθαι χρεωστεῖ· ἐν τῷ καιρῷ ᾧ ἐκβαίνει τοῦ βίου, τῶν ἁγιασμάτων ἀξιόμενος, πίστει τῆς παρὰ Θεοῦ φιλανθρωπίας.

ΚΑΝΩΝ οδ'.

Ἂν μέντοι ἕκαστος τῶν ἐν τοῖς προγεγραμμένοις ἁμαρτήμασι γνωμένων, σπουδαῖος * γένηται ἐξομολογούμενος, ὁ πεδηθεὶς τῆς παρὰ τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίας λύειν, καὶ δεσμεῖν, εἰ φιλανθρωπότερος γένοιτο, τὸ ὑπερβάλλον τῆς ἐξομολογήσεως ὁρῶν τὸ ἡμαρτηκότος, εἰς τὸ ἐλαττῶσαι τὸν χρόνον τῶν ἐπιτιμίων, ὃν ἔστι κατανύξεως ἄξιος, τῆς ἐν ταῖς γραφαῖς ἱστορίας, γνωρίζουσης ἡμῖν, τοὺς μετὰ μείζονος πόνου ἐξομολογουμένους, ταχέως τυγχάνειν τῆς θεοῦ φιλανθρωπίαν καταλαμβάνειν.

* *f.* σπουδαίως

ΚΑΝΩΝ οε'.

Ὁ ἀδελφῇ ἰδίᾳ ἐκ πατρὸς ἢ ἐκ μητρὸς συμμιανθείς, εἰς οἶκον προσευχῆς μὴ ἐπιξενούσθω παρεῖναι, ἕως ἂν ἀπὸ τῆς παρανόμου καὶ ἀθεμίτου πράξεως. μετὰ δὲ τὸ ἐλθεῖν εἰς σωφρόνησιν τῆς φοβερᾶς ἁμαρτίας, τετραετίαν προσκλαιέτω, τῇ θύρᾳ τῶν εὐκτηρίων οἴκων παρεστηκώς, καὶ δεομένους τὸν λαὸν εἰσιόντος ἐπὶ τὴν προσευχήν, ὥστε ἕκαστον μετὰ συμπαθείας ὑπὲρ αὐτοῦ ἐπτενεῖς ποιεῖσθαι πρὸς κύριον τὰς δεήσεις. μετὰ δὲ τοῦτο ἄλλην τετραετίαν εἰς ἀκρόασιν μόνην παραδεχθήτω, καὶ ἀκούων τῆς γραφῆς καὶ

τῆς

τῆς διδασκαλίας ἐκβαλλέσθω, καὶ μὴ καταξιούσθω προσευχῆς. ἔπειτα εἴπερ μετὰ δακρύων ἐξεζήτησεν αὐτὴν, καὶ προσέπεσε τῷ κυρίῳ μετὰ συντριμμοῦ καρδίας καὶ ταπεινώσεως ἰσχυρᾶς, διδόσθω αὐτῷ ὑπόπτωσις ἐν ἄλλοις τρισὶν ἔτεσι. καὶ οὕτως ἐπειδὰν τοὺς καρποὺς τῆς μετανοίας ἀξίους ἐπιδείξηται, τῷ δεκάτῳ ἔτει εἰς τὴν τῶν πιστῶν εὐχὴν δεχθήτω, χωρὶς προσφορᾶς· καὶ δύο ἔτη σύστας εἰς τὴν εὐχὴν τοῖς πιστοῖς, οὕτω λοιπὸν καταξιούσθω τῆς τοῦ ἀγαθοῦ κοινωνίας.

A ejiciatur, & nec oratione dignus habeatur. Deinde si quidem illam cum lacrymis exquisivit, & Domino cum cordis contritione, & valida humiliatione supplex procidit, detur ei substratio in aliis tribus annis. Et sic postquam pœnitentiæ fructus dignos ostenderit, decimo anno in fidelium orationes suscipiatur sine oblatione: & cum duobus annis una cum fidelibus ad orationem substiterit, sic deinceps dignus habeatur boni communione.

ΚΑΝΩΝ οϛ'.

Ὁ αὐτὸς τύπος καὶ περὶ τῶν τὰς νύμφας ἑαυτῶν λαμβανόντων.

CANON LXXVI.

Idem est decretum in eos quoque qui suas B nurus accipiunt.

ΚΑΝΩΝ οζ'.

Ὁ μὲν τοι καταλιμπάνων τὴν νομίμως συναφθεῖσαν αὐτῷ γυναῖκα, καὶ ἑτέραν ἀγόμενος, κατὰ τὴν τοῦ κυρίου ἀπόφασιν τῷ τῆς μοιχείας ὑπόκειται κρίματι. κεκανόνισται δὲ παρὰ τῶν πατέρων ἡμῶν, τοὺς τοιούτους ἐνιαυτὸν προσκλαίειν, διετίαν ἀπακροᾶσθαι, τριετίαν ὑποπίπτειν, τῷ ἑβδόμῳ συνίστασθαι τοῖς πιστοῖς, καὶ οὕτω τῆς προσφορᾶς καταξιοῦσθαι, ἐὰν μετὰ δακρύων μετανοήσωσιν.

CANON LXXVII.

Qui mulierem sibi legitime copulatam dimittit, & aliam ducit: secundum Domini sententiam, adulterii judicio subjicitur; & a patribus nostris canonice statutum est, ut ii anno defleant, biennio audiant, triennio substernantur, septimo cum fidelibus consistant, & ita oblatione digni habeantur, si cum lacrymis pœnitentiam egerint.

ΚΑΝΩΝ οη'.

Ὁ αὐτὸς κρατείτω τύπος καὶ ἐπὶ τῶν δύο ἀδελφὰς λαμβανόντων εἰς συνοικέσιον, εἰ καὶ κατὰ διαφόρους χρόνους.

CANON LXXVIII.

C Eadem autem forma observetur, & in iis qui duas sorores in matrimonio accipiunt, etsi diversis temporibus.

ΚΑΝΩΝ οθ'.

Οἱ δὲ ταῖς μητρυιαῖς ἑαυτῶν ἐπιμαινόμενοι, τῷ αὐτῷ ὑπόκεινται κανόνι, ᾧ καὶ οἱ ταῖς ἑαυτῶν ἀδελφαῖς ἐπιμαινόμενοι.

CANON LXXIX.

Qui autem in novercas suas insaniunt, sunt eidem canoni obnoxii, cui, & ii qui in suas sorores insaniunt.

ΚΑΝΩΝ π'.

Τὴν πολυγαμίαν οἱ πατέρες ἀπεσιώπησαν, ὡς κτηνώδη, καὶ παντελῶς ἀλλοτρίαν τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων. ἡμῖν δὲ παρίσταται πλέον τι πορνείας εἶναι τὸ ἁμάρτημα· διὸ εὔλογον τοὺς τοιούτους ὑποβάλλεσθαι τοῖς κανόσι· δηλονότι ἐνιαυτὸν προσκλαύσαντας, καὶ ἐν τρισὶν ὑποπεσόντας, οὕτω δεκτοὺς εἶναι.

CANON LXXX.

Patres polygamiam silentio prætermisere, ut belluinam, & penitus ab hominum genere alienam. Nobis autem probatur, eam D majus esse fornicatione peccatum: & ideo consentaneum est, ut ii canonibus subjiciantur, ut scilicet postquam anno fleverint, & tribus substrati fuerint, sic suscipiantur.

ΚΑΝΩΝ πά.

Ἐπειδὴ πολλοὶ ἐν τῇ βαρβάρων καταδρομῇ παρέβησαν τὴν εἰς θεὸν πίστιν, ὅρκους ἐθνικοὺς τελέσαντες, καὶ ἀθεμίτων τινῶν γευσάμενοι τῶν ἐν τοῖς εἰδώλοις τοῖς μαγικοῖς προσενεχθέντων αὐτοῖς· οὗτοι κατὰ τοὺς ἤδη παρὰ τῶν πατέρων ἐξενεχθέντας νόμους καὶ κανόνας, οἰκονομείσθωσαν. οἱ μὲν γὰρ ἀνάγκην χαλεπὴν ἐκ βασάνων ὑπομείναντες, καὶ μὴ φέροντες τοὺς πόνους, καὶ ἑλκυσθέντες πρὸς τὴν ἄρνησιν, ἐν τρισὶν ἔτεσιν ἄδεκτοι ἔσωσαν, καὶ ἐν δυσὶν ἀκροάσθωσαν, καὶ ἐν τρισὶν ὑποπεσόντες, οὕτω δεκτοὶ γενέσθωσαν εἰς τὴν κοινωνίαν. οἱ δὲ ἄνευ ἀνάγκης μεγάλης προδόντες τὴν εἰς θεὸν πίστιν, καὶ ἁψάμενοι τῆς τραπέζης τῶν δαιμονίων, καὶ ὀμόσαντες ὅρκους ἑλληνικοὺς, ἐκβαλλέσθωσαν μὲν ἐν τρισὶν ἔτεσι, καὶ ἐν δυσὶν ἀκροάσθωσαν· ἐν ὑποπτώσει δὲ ἐξάμενοι ἐν τρισὶν ἔτεσι, καὶ ἐν ἄλλοις τρισὶ συστάντες τοῖς πιστοῖς εἰς τὴν δέησιν, οὕτω δεκτοὶ ἔσωσαν τῇ τοῦ ἀγαθοῦ κοινωνίᾳ.

CANON LXXXI.

Cum multi in barbarorum incursione fidem in Christum violarint, factis sacramentis gentilibus, & quibusdam nefariis, quæ idolis magis oblata sunt, ab eis gustatis: ii secundum leges a patribus jam editas, & canones, dispensentur. Qui enim gravem vim sibi factam ex tormentis sustinuerunt, & non ferentes labores ad negationem tracti E sunt, tribus annis sint non recipiendi, & in duobus audiant, & cum tribus annis substrati fuerint, sic ad communionem admittantur. Qui autem nullam magnam vim passi, fidem in Christum prodiderunt, & dæmoniorum mensam attigerunt, & græca sacramenta jurarunt: tribus annis ejiciantur, duobus audiant; postquam autem in substratione tribus annis oraverint, & in aliis tribus cum fidelibus ad orationem constiterint, sic admittantur ad boni communionem.

CA-

CANON LXXXII.

De iis etiam qui pejerarunt : ſi vi & neceſſitate juramenta tranſgreſſi ſunt, leviori-bus pœnis ſubjiciuntur, ut poſt ſex annos omnino poſſint ſuſcipi. Qui autem ſine vi ſuam fidem prodiderunt, cum duobus annis defleverint, & duobus annis audiverint, & duobus aliis ſine oblatione in orationis com-munionem ſuſcepti extiterint, ita tandem, condigna ſcilicet pœnitentia oſtenſa, in cor-poris Chriſti communionem recipientur.

CANON LXXXIII.

Qui vaticinantur, & gentium conſuetudi-nem ſequuntur, & aliquos in ædes ſuas in-troducunt ad veneficiorum inventionem & eorum expurgationem, cadant in canonem ſexennii ; & poſtquam anno defleverint, & anno audierint, in tribus annis ſubſtrati, & anno cum fidelibus conſiſtentes, ſic admit-tantur.

CANON LXXXIV.

Hæc autem omnia ſcribimus, ut pœniten-tiæ eorum fructus probetur. Non enim iſta omnino ex tempore judicamus : ſed modum pœnitentiæ attendimus. Quod ſi qui a pro-priis moribus non facile avellantur, & car-nis voluptatibus potius quam Deo ſervire voluerint, vitamque ex Evangelio inſtitutam non admittant : nulla eſt nobis cum illis communis ratio. Nos enim in populo inobediente, & contradicente audire docti ſu-mus : ſervans ſerva animam tuam.

CANON LXXXV.

Ne itaque cum iſtis perire in animum in-ducamus, ſed grave judicium formidantes, & terribilem Divinæ retributionis diem præ oculis habentes, ne velimus una cum alie-nis peccatis perire. Si enim nos non eru-dierunt terribilia Dei, nec tot plagæ nos in ſenſum deduxerunt, quod propter noſtram iniquitatem nos dereliquit Dominus, & tra-didit in manus barbarorum, & populus ad hoſtes captivus abductus eſt, & diſperſioni traditus, eo quod ea audebant, qui Dei nomen circumferebant ; ſi non noverunt, nec intellexerunt, quod propter hæc venit in nos ira Dei : quæ nobis eſt communis cum his ratio? Sed & noctu & interdiu, & publice & privatim, ipſis teſtificari debe-mus : cum eorum autem improbitatibus abire nolumus ; ſed eos potius lucrifacere, & a mali laqueo eripere. Sin autem hoc non poſſumus, ſtudeamus animas ſaltem noſtras ab æterna condemnatione ſervare.

ΚΑΝΩΝ πβ'.

Καὶ περὶ τῶν ἐπιορκησάντων, εἰ μετὰ βίας καὶ ἀνάγκης παρέβησαν τοὺς ὅρκους, χωροῦσιν ὑποκεῖσθαι ἐπιτιμίοις· ὥστε μετὰ ἓξ ἔτη πάντως αὐτοὺς δεκτοὺς εἶναι. οἱ δὲ ἄνευ ἀνάγκης προδόντες ἑαυτῶν τὴν πίστιν, καὶ δυσὶν ἔτεσι προσκλαύσαντες, καὶ δυσὶν ἀκροασάμενοι, καὶ ἐν πίπτωσι καὶ ὑποπτώσει δεξάμενοι, καὶ ἐν δυσὶν ἄλλοις ἄνευ προσφορᾶς εἰς τὴν κοινωνίαν τῆς προσευχῆς παραδεχθέντες, ὅτω πλεῖστα, ἀξιόλογον δηλαδὴ μετάνοιαν ἐπιδειξάμενοι, ἀποκατασταθήσονται εἰς τὴν κοινωνίαν τοῦ σώματος τοῦ κυρίου.

ΚΑΝΩΝ πγ'.

Οἱ καταμαντεύομενοι, καὶ ταῖς συνηθείαις τῶν ἐθνῶν ἀκολουθοῦντες, ἢ εἰσάγοντές τινας εἰς τοὺς ἑαυτῶν οἴκους ἐπὶ ἀνευρέσει φαρμακειῶν καὶ καθάρσει, ὑπὸ τὸν κανόνα πιπτέτωσαν τῆς ἐξετείας. Ἑαυτῶν προσκλαύσαντες, καὶ ἑαυτῶν ἀκροασάμενοι, καὶ ἐν τρισὶν ἔτεσιν ὑποπέπτοντες, καὶ ἑαυτῶν συσάντες τοῖς πιστοῖς, ὅτω δεχθήτωσαν.

ΚΑΝΩΝ πδ'.

Πάντα δὲ ταῦτα γράφομεν, ὥστε τὸν καιρὸν δοκιμάζεσθαι τῆς μετανοίας. οὐ γὰρ πάντως τῷ χρόνῳ κρίνομεν τὰ τοιαῦτα, ἀλλὰ τῷ τρόπῳ τῆς μετανοίας προσέχομεν. ἐὰν δὲ δυσαποσπάστως ἔχωσι τῶν ἰδίων ἐθῶν, καὶ ταῖς ἡδοναῖς τῆς σαρκὸς μᾶλλον δουλεῦσαι θελήσωσιν, ἢ τῷ κυρίῳ, καὶ τῷ κατὰ τὸ εὐαγγέλιον ζωῇ μὴ παραδέχονται· ὐδεὶς ἡμῖν πρὸς αὐτοὺς κοινὸς λόγος. ἡμεῖς γὰρ ἐν λαῷ ἀπειθεῖ καὶ ἀντιλέγοντι διδιδάγμεθα ἀκούειν, ὅτι σώζων σῶζε τὴν σεαυτοῦ ψυχήν.

ΚΑΝΩΝ πε.

Μὴ τοίνυν καταδεξώμεθα συναπόλλυσθαι τοῖς πεπίστοις, ἀλλὰ φοβηθέντες τὸ βαρὺ κρίμα, καὶ τὴν φοβερὰν ἡμέραν τῆς ἀνταποδόσεως τοῦ κυρίου πρὸ ὀφθαλμῶν λαβόντες, μὴ θελήσωμεν ἁμαρτίαις ἀλλοτρίαις συναπόλλυσθαι. εἰ γὰρ μὴ ἐπαίδευσεν ἡμᾶς τὰ φοβερὰ τοῦ κυρίου, μηδὲ αἱ τηλικαῦται πληγαὶ εἰς αἴσθησιν ἡμᾶς ἤγαγον, ὅτι διὰ τὴν ἀνομίαν ἡμῶν ἐγκατέλιπεν ἡμᾶς ὁ κύριος καὶ παρέδωκεν εἰς χεῖρας βαρβάρων, καὶ ἀπήχθη αἰχμάλωτος εἰς τοὺς πολεμίους ὁ λαός, καὶ παρεδόθη τῇ διασπορᾷ, διότι ταῦτα ἐτόλμων οἱ τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ περιφέροντες· εἰ μὴ ἔγνωσαν μηδὲ συνῆκαν, ὅτι διὰ ταῦτα ἦλθεν ἐφ' ἡμᾶς ἡ ὀργὴ τοῦ θεοῦ· τίς ἡμῖν κοινὸς πρὸς τούτους λόγος; ἀλλὰ διαμαρτύρασθαι αὐτοῖς, καὶ νυκτὸς καὶ ἡμέρας, καὶ δημοσίᾳ καὶ ἰδίᾳ, ὀφείλομεν. συναπάγεσθαι δὲ αὐτῶν ταῖς πονηρίαις, μὴ καταδεχώμεθα· προσδεχόμενοι μᾶλλον χαρδῆσαι αὐτοὺς καὶ ἐξελέσθαι τῆς παγίδος τοῦ πονηροῦ. ἐὰν δὲ τοῦτο μὴ δυνηθῶμεν, σπουδάσωμεν τοὺς γοῦν ἑαυτῶν ψυχὰς τῆς αἰωνίου κατακρίσεως περισώσασθαι.

A

Τῦ αὐτῦ.

ΠΕΡΙ ΕΓΚΡΑΤΕΤΤΩΝ.

ΤΟῖς δὲ κομψοῖς ἐγκρατέσι, πρὸς τὸ σεμνὸν αὐτῶν πρόβλημα, ὅτι κ ἡμεῖς οὐχὶ πάντα ἐσθίομεν, ἐτέθη λεγέσθω· ὅτι κ τὰ περιττώματα ἡμῶν βδελυσσόμεθα. κατὰ μὲν γὰρ τὴν ἀξίαν λαχανώδη τὰ ἡμῖν ἐστι τὰ κρέα, κατὰ δὲ τὴν τῶν συμφερόντων διάκρισιν, ὡς κ ὁ λαχανώδης, τὸ βλαβερὸν τῆ κατάλληλα διακρίνομεν. ἐπεὶ λάχανόν ἐστι κ τὸ κώνειον, ὥσπερ κρέας ἐστὶ κ τὸ γύπειον· ἀλλ' ὅμως B ὅτε ὑοσκύαμον φαγεῖν ἄν τις γὰν ἔχων, ὅτε κυνὸς ἅψαιτο, μὴ μεγάλης ἀνάγκης καταπεπειγούσης· ὥσε φαγὼν εὖ ἐποίησεν.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ

ΠΡΟΣ ΔΙΟΔΩΡΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟΝ Ταρσῦ.

Περὶ τῦ δύο ἀδελφὰς ἀγομένυ εἰς γάμον.

ΑΦίκετο πρὸς ἡμᾶς γράμματα τινὶ ἐπιγραφὴν ἔχοντα Διοδώρυ· τὰ δὲ ἑφεξῆς ἄλλυ τι- C νὸς φρόποντα εἶναι, ἢ Διοδώρυ, δοκεῖ μοι γάρ τις τῆ τεχνικῶν τὸ σὸν πρόσωπον ὑποδὺς, ὅπως ἑαυτὸν ἀξιόπιστον ἐθελῆσαι ποιῆσαι τοῖς ἀκροωμένοις· ὅς γε ἐρωτηθεὶς ὑπότινος, εἰ θεμιτὸν, αὐτὸν πρὸς γάμον τῆς τελευτησάσης αὐτῷ γυναικὸς τὴν ἀδελφὴν ἀγαγέσθαι, οὐκ ἔφευξε τὴν ἐρώτησιν· ἀλλὰ & πρᾴως ἠνέσχε, κ τὸ ἀσελγὲς ἐπιθύμημα πάνυ γθυναίως αὐτῷ κ ἀγωνιστικῶς συγκατέπραξεν. εἰ μὲν οὖν παρῆν μοι τὸ γράμμα, αὐτὸ ἂν ἀπέστειλα, κ ἐξῆρκες σαυτῷ τε ἀμύνασθαι, & τῆ ἀληθείᾳ. ἐπεὶ δὲ ὁ δείξας, πάλιν ἀφείλετο, κ ὥσπερ τι ξόπαιον καθ' ἡμῶν περιέφερε κεκωλυκότων τὸ ἐξ ἀρχῆς, ἔγγραφον ἔχειν λέγων τινὶ ἐξουσίαν· ἐπέστειλα νυνὶ D σοι, ὡσε διπλῆ τῆ χειρὶ ἡμᾶς ἐλθεῖν ἐπὶ τὸν νόθον ἐκεῖνον λόγον, κ μηδεμίαν αὐτῷ ἰσχὺν κατιλιπεῖν· ἵνα μὴ ἔχῃ βλάπτειν ῥᾳδίως τὸς ἐντυγχάνοντας.

Πρῶτον, μὲν οὖν, ὃ μέγιστον ἐπὶ τῆ τοιύτων ἐστὶ, τὸ παρ' ἡμῖν ἔθος ἔχομεν προβάλλειν, νόμιμ δύναμιν ἔχον, διὰ τὸ ὑφ' ἁγίων ἀνδρῶν τὸς δεσμὸς ἡμῖν παραδεδόσθαι. τῦτο δὲ τοιῶτόν ἐστιν· ἑαυτὸς παθὲν ἀκαθαρσίας ποτὲ κρατηθεὶς, ἐκπέσοι πρὸς δυοῖν ἀδελφῶν ἄθεσμον κοινωνίαν, μήτε γάμον ἡγεῖσθαι τῦτο, μήθ' ὅλως εἰς ἐκκλησίας πλήρωμα παραδέχεσθαι πρόπαν, ἢ ὀφλῦσαι αὐτὸς ἀπ' ἀλλήλων. E ὥσε εἰ κ μηδὲν εἰπεῖν ἰῶ ἕτερον, ἐξήρκει τὸ ἔθος πρὸς τινὶ τῶ κακῶ φυλακήν. ἐπεὶ δὲ ὁ τὴν ἐπιστολὴν γράψας, ἐπιχειρήματι χιβδήλῳ κακὸν τοσῦτον ἐπειράθη τῷ βίῳ ἐπαγαγεῖν· ἀνάγκη μὴ δὲ ἡμᾶς τῆς ἐκ τῆ λόγων βοηθείας ἀπέχεσθαι. καί τοι ἐπὶ τῆ σφόδρα ἐναργῶν, μείζων ἐστὶ τῶ λόγυ ἡ παρέκασις ἀπόληψις.

Γέγραπται, φησὶν, ἐν τῷ Λευϊτικῷ· γυναῖκα ἐπ' ἀδελφῇ αὐτῆς. οὐ λήψῃ ἀντίζηλον ἀποκαλύψαι τὴν ἀσχημοσύνην αὐτῆς ἐπ' αὐτῇ, ἔτι ζώσης αὐτῆς.

EJUSDEM EX ALIA EPISTOLA

AD AMPHILOCHIUM.

De differentia ciborum.

EGREGIIS autem Encratitis ad præclaram eorum objectionem, cur nos quoque non omnia comedimus, illud dicatur, quod etiam excrementa noſtra abominamur. Nam dignitate quidem, olera nobis carnes ſunt: quod vero ad eorum quæ ſunt utilia attinet diſcretionem, ſicut & in oleribus, id quod eſt noxium diſcernimus. Nam olus quidem eſt cicuta, quemadmodum & vulturina caro, caro eſt: tamen nec quis hyoſcyamum ſi habeat, attigerit; nec canem attigerit, niſi magna urgente neceſſitate. Quamobrem qui comedit, non inique fecit.

EJUSDEM AD DIODORUM

EPISCOPUM TARSENSEM.

De eo qui duas ſorores duxit in matrimonio.

VENERUNT ad nos literæ, Diodori inſcriptionem habentes: quæ autem deinceps ſequuntur, ea alteri potius quam Diodoro conveniunt. Videtur enim vafer quiſpiam tuam perſonam ſubiiſſe, ut ſe ſic auditoribus fide dignum efficeret: qui ab aliquo interrogatus an fas ſit mortuæ uxoris ſororem in matrimonium ducere: interrogationem non horruit, ſed auditionem æquo animo tulit, & ad ſalacem ejus cupiditatem valde illi ſtrenue, magnaque contentione, auxilium tulit. Si ipſe itaque literas haberem, eas ad te miſiſſem: ipſeque ad tuam, & veritatis defenſionem, ſufficeres. Quia autem is qui oſtendit, deinde abſtulit, & adverſus nos qui ab initio prohibueramus, veluti trophæum circumtulit, dicendo ſe ſcriptis mandatam habere poteſtatem: nunc ad te ſcripſi, ut manu duplici contra illam adulterinam orationem veniamus, & nullas ei vires relinquamus, ne poſſit eos qui legerint facile lædere.

Primum ergo quod in iſtis maximum, conſuetudinem noſtram objicere poſſumus, quæ legis vires habet, eo quod a ſanctis viris noſtra nobis jura tradita ſint. Ea autem eſt ejuſmodi: ut ſi quis unquam impuritatis perturbatione ſuperatus, lapſus ſit ad nefariam duarum ſororum ſocietatem, ne matrimonium hoc exiſtimemus, nec eos ad eccleſiæ cœtum prius admittamus, quam ipſi ſe invicem ſeparaverint. Quare etſi nihil aliud dici poſſet, ſufficeret conſuetudo ad malum hoc vitandum. Sed quia is qui epiſtolam ſcripſit, adulterino argumento hoc malum in vitam inducere conatus eſt: neceſſe eſt, nec nos quidem a rationum auxiliis abſtinere. Quanquam in iis quæ valde evidentia ſunt, ratione major eſt uniuſcujuſque præſumptio.

Scriptum eſt, inquit, in Levitico: *Mulierem ſuper ſororem ſuam non accipies in æmulationem adverſariam, ad revelandam turpitudinem ejus ſuper* Levit. 18.

ſuper ipſam, ipſa adhuc vivente. Ex hoc ergo clarum eſſe dicit, quod ea mortua, accipere permittitur. Ad hoc itaque primum quidem illud dicam, quod quæcumque lex dicit, ita qu. in lege ſunt, dicit. Alioqui enim & circumciſioni, & ſabbato, & ciborum abſtinentiæ ſubjecti erimus. Neque enim par eſt, ut ſi quid invenerimus, quod noſtris voluptatibus congruat, nos ipſos ſervitutis legis jugo ſubmittamus: ſin autem eorum quæ ſunt in lege grave aliquod apparuerit, tunc ad libertatem quæ eſt in Chriſto recurramus. Interrogati ſumus, an ſcriptum ſit, accipere licere uxorem poſt ſororem: diximus id quod eſt utrum & verum, non eſſe ſcriptum: ex conſequenti autem illatione, quod non dictum eſt colligere, eſt ejus qui legem imponit, non ejus qui quæ legis ſunt dicit. Nam ſic quoque licebit volenti cuivis, majus quiddam aggredi, & viventis uxoris ſororem accipere. Idem enim ſophiſma in hoc quoque convenit. Scriptum eſt enim, non accipias in zelo adverſariam. Quare eam quæ eſt a zelotypia aliena, accipere non prohibuit. Qui itaque ſuæ libidini favet, dicet mores ſororum e zelotypia alienos. Sublata ergo cauſa, propter quam ambarum cohabitatio eſt prohibita: quid vetabit quominus ſorores accipiantur? ſed hæc non ſcripta ſunt, inquiemus: ſed nec illud diffinitum eſt. Conſequentiæ tamen intelligentia, dat ſimiliter utriſque poteſtatem.

Oportebat autem ad ea quæ paulo ante in lege dicta erant reverti; & ea moleſtia liberari. Videtur enim legislator non quodvis peccati genus comprehendere, ſed ſeparatim Ægyptiorum peccata prohibere, unde abierat Iſrael, & Chananæorum, ad quos tranſierat. Hæc enim ſcripturæ verba ſunt: *Juxta conſuetudinem terræ Ægypti in qua habitaſtis, non facietis; & juxta morem regionis Chanaam, ad quam ego introducturus ſum vos, non agetis, nec in legitimis eorum ambulabitis*. Quare conſentaneum eſt, hoc peccati genus non fuiſſe uſitatum apud gentes, & ideo nec legislatorem illius cautione opus habuiſſe, ſed conſuetudine quæ præcepta non fuerat, ad abominationis criminationem contentum fuiſſe. Quomodo ergo cum id quod majus eſt, prohibuerit: quod minus eſt ſilentio prætermiſit? quoniam exiſtimabat fore ut permultis libidinoſis, ad hoc ut cum viventibus ſororibus cohabitarent, patriarchæ exemplum noceret. Nos autem quid facere oportet? quæ ſcripta ſunt dicere, an quæ ſilentio prætermiſſa ſunt, curioſe perſcrutari?

Nam ne longius abeam, certe non licere patrem & filium una amica uti, in legibus quidem non ſcriptum eſt: ſed apud prophetam maximæ accuſationi obnoxium eſt viſum. *Filius*, inquit, *& pater ad eamdem puellam ingrediebantur*. Quam multa vero alia turpium vitiorum genera, dæmoniorum ſchola invenit; Divina autem ſcriptura ſilentio præterit, majeſtatem ſuam turpium rerum nominibus nollens polluere? ſed generalibus nominibus immunditias complexa eſt, ſicut Apoſtolus dicit: *Fornicatio autem, & omnis immunditia nec nominetur in vobis, ſicut decet ſanctos*. Immunditiæ nomine nefanda maſculorum & fœminarum flagitia comprehendens. Quare non omnino ſilentium dat libidinoſis poteſtatem.

δῆλον ὡς ἐκ τούτου εἶναι φησιν, ὅτι συγχωρεῖται λαμβάνειν τελευτησάσης. πρὸς δὲ τοῦτο, πρῶτον μὲν ἐκεῖνο ἐρῶ, ὅτι ὅσα ὁ νόμος λέγει, ταῦτα τοῦ νόμου λαλεῖ· ἐπεὶ ὅπως γε, οὐ πιστεύομεν, οὐ σαββάτου, οὐ ἀποχῆ βρωμάτων ὑποκείσεσθε. εἰ γὰρ δὴ ἐάν μοί τι εὑρεθῇ συνδέχον ἡμῶν ταῖς ἡδοναῖς, τοῦ ζυγοῦ τῆς δουλείας τὸ νῶτον ἑαυτὸς ὑποδησόμεθα· ἐὰν δέ τι φανῇ τοῦ νομίμων βαρὺ, πρὸς τοῦτο ἐν Χριστῷ ἐλευθερίαν ἀποδραμούμεθα. πρωτήθημεν, εἰ γέγραπται λαμβάνειν γυναῖκα ἐπ' ἀδελφῇ· ἐπομεν ὅτι ἀσφαλὲς ἡμῖν, οὐ ἀληθές, ὅτι οὐ γέγραπται· τὸ δὲ ἐκ τῆς ἀκολουθίας ἐπιφορᾶς τὸ συμπεθῆναι λογίζεσθαι, νομοθετοῦντός ἐστιν, οὐ τὰ τοῦ νόμου λέγοντος. ἐπειδὴ ὅπως γε ἐξέστω τῷ βουλομένῳ καταπολεμῆσαι, καὶ ἔτι ζώσης τῆς γυναικὸς λαμβάνειν τοῦ ἀδελφοῦ· τὸ γὰρ αὐτὸ τοῦτο σόφισμα καὶ ἐπ' ἐκείνῳ ἁρμόζει· γέγραπται γάρ, φησιν, οὐ λήψῃ ἀντίζηλον· ὡς τοίνυν ἔξω τοῦ ζηλοῦν λαβεῖν οὐκ ἐκώλυσεν· ὁ δὲ συνηγορῶν τῷ πάθει, ἀζηλότυπον εἶναι διορίσεται τὸν ἤθους τοῦ ἀδελφῶν, ἀπηρεμήσας ἂν τῆς αἰτίας, δι' ἣν ἀπηγορεύσατε τοῦ ἀμφοτέρων συνοικησιν, τί τὸ κωλῦον ἔσαι λαμβάνειν τὰς ἀδελφάς; οὐ γέγραπται πῶπω, φήσομεν· ἀλλ' οὐδὲ ἐκεῖνο ὡρισαι· ἡ δὲ οἰκοια τοῦ ἀκολουθοῦ ὁμοίως ἀμφοτέροις τοῦ ἀδειαν δίδωσιν.

Ἔδει δὲ μικρὸν ἐπὶ τὰ κατόπιν τῆς νομοθεσίας ἐπαναδραμόντα, ἀπηλλάχθαι πραγμάτων· ἔοικε γὰρ ὁ πᾶν εἶδος ἁμαρτήματος παρελαμβάνειν ὁ νομοθέτης, ἀλλ' ἰδίως ἀπαγορεῦσαι τὰ τοῦ Αἰγυπτίου, ὅθεν ἀνῆρτο ὁ Ἰσραήλ· καὶ τὰ τοῦ Χαναναίου, οὗπερ ἐς μεθίστατο. ἔχει γὰρ οὕτως ἡ λέξις· κατὰ τὰ ἐπιτηδεύματα τῆς Αἰγύπτου ἐν ᾗ κατῳκήσατε ἐν αὐτῇ, οὐ ποιήσετε· καὶ κατὰ ἐπιτηδεύματα γῆς Χανααν εἰς ἣν ἐγὼ εἰσάξω ὑμᾶς ἐκεῖ, οὐ ποιήσετε· καὶ τοῖς νομίμοις αὐτῶν οὐ πορεύσεσθε. ὥστε τοῦτο εἰκός που τὸ εἶδος τῆς ἁμαρτίας μὴ ἐμπολιτεύεσθαι τότε παρὰ τοῖς ἔθνεσι· διὸ μηδὲ τῆς ἐπ' αὐτῷ φυλακῆς προσδεηθῆναι τὸν νομοθέτην, ἀλλ' ἀρκεθῆναι τῷ ἀδιδάκτῳ ἔθει πρὸς τοῦτο τὸ μίσος διαβολήν. πῶς οὖν τὸ μεῖζον ἀπαγορεύσας, τὸ ἔλαττον ἀπεσιώπησεν; ὅτι εἰδόκει, πολλοὺς τῶν φιλοσάρκων, πρὸς τὸ ζώσαις ἀδελφαῖς συνοικεῖν, τὸ ὑπόδειγμα βλάπτειν τὸ πατριάρχου· ἡμᾶς δὲ τί χρὴ ποιεῖν; τὰ γεγραμμένα λέγειν, ἢ τὰ σεσιωπημένα περιεργάζεσθαι;

Αὐτίκα τὸ μὴ δεῖν μιᾷ ἑταίρᾳ κεχρῆσθαι πατέρα καὶ υἱόν, οὐ μὴν τοῖς νόμοις τούτοις ἐγέγραπτο· παρὰ δὲ τῷ προφήτῃ, μεγίστης κατηγορίας ἠξίωται. υἱὸς γάρ, φησι, καὶ πατὴρ, πρὸς τοῦτο αὐτοῦ παιδίσκῃ εἰσεπορεύοντο. πόσα δὲ εἴδη ἄλλα τῶν ἀκαθάρτων παθῶν, τὸ μὲν τῶν δαιμονίων διδασκαλεῖον ἐξεῦρεν· ἡ δὲ θεία γραφὴ ἀπεσιώπησε, τὸ σεμνὸν ἑαυτῆς τοῖς τῶν αἰσχρῶν ὀνομασίας καταβαπτίζειν οὐκ αἱρουμένη· ἀλλὰ γλυκεῖς ὀνόμασι τὰς ἀκαθαρσίας διέλαβεν· ὡς ὁ ἀπόστολος Παῦλός φησι. πορνεία δὲ καὶ ἀκαθαρσία πᾶσα, μὴ ὀνομαζέσθω ἐν ὑμῖν, καθὼς πρέπει ἁγίοις· τῷ τῆς ἀκαθαρσίας ὀνόματι τυχεῖν τῶν ἀῤῥένων ἀῤῥενοπαθείας, καὶ τὰς θηλειῶν παρελαμβάνων. ὥστε ἁπάντως ἡ σιωπὴ ἄδειαν φέρει τοῖς φιληδόνοις.

Ἐγὼ

Ἐγὼ δὲ οὐδὲ συναπῆχθαι τὸ μέρος τοῦτο φημι· ἀλλὰ καὶ τοῦτο σφοδρῶς ἀπαγορεῦσαι τὸν νομοθέτην. τί γάρ, ἂν εἰσελθεῖν πρὸς πάντα οἰκεῖον σαρκὸς οὐ ἐπεκάλυψαι ἀκρασίαν αὐτῇ, ἐμπεφυκυῖαν ἐστὶ καὶ τοῦτο τῇ φύσει τῆς οἰκειότητος· τί γὰρ ἂν ἧττον ἀνδρὶ οἰκειότερον τῆς ἑαυτοῦ γυναικός, μᾶλλον δὲ τῆς ἑαυτοῦ σαρκός; οὐ γάρ ἔτι εἰσὶ δύο, ἀλλὰ σὰρξ μία· διὸ καὶ τῆς γυναικὸς ἡ ἀδελφὴ αὐτῆς πρὸς τὴν τοῦ ἀνδρὸς οἰκειότητα μεταβαίνει· ὡς γὰρ μητέρα γυναικὸς οὐ λήψεται, οὐδὲ θυγατέρα ταύτης, διότι μηδὲ τὴν ἑαυτῆ μητέρα μὴ δῇ τῷ ἑαυτοῦ θυγατέρα· οὕτως οὐδὲ ἀδελφὴν γυναικὸς, διότι μηδὲ τὴν ἀδελφὴν ἑαυτῇ. καὶ τὸ ἀνάπαλιν· οὐδὲ τῇ γυναικὶ ἐξέσται τῆς οἰκείας τοῦ ἀνδρὸς συνοικεῖν. κοιναὶ γὰρ ἐπ' ἀμφοτέρας τῆς συγγενείας τὰ δίκαια ἐγὼ δὲ πᾶσι τοῖς περὶ γάμου βουλομένοις διαμαρτύρομαι· ὅτι παράγει τὸ σχῆμα τοῦ κόσμου τούτου, καὶ ὁ καιρὸς συνεσταλμένος ἐστὶν, ἵνα καὶ οἱ ἔχοντες γυναῖκας, ὡς μὴ ἔχοντες ὦσιν.

Ἐὰν δὲ μοὶ παρατηρήσῃ τὸ, αὐξάνεσθε, καὶ πληθύνεσθε, κατηγορῶ τοῦ τῷ νομοθετοῦντι τοὺς καιροὺς μὴ διαγινώσκοντος· πορνείας παραμύθιον ὁ δεύτερος γάμος, οὐχὶ ἐφόδιον εἰς ἀσέλγειαν. εἰ γὰρ ἐγκρατεύονται, γαμησάτωσαν, φησίν· οὐχὶ δὲ, καὶ γαμοποιοῦσι παρανομείτωσαν· οἱ δὲ διὰ πρὸς τὴν φύσιν ἀποβλέπουσιν, οἱ τῇ ψυχῇ λαμβάνοντες τὸ πάθος τῆς ἀτιμίας, πάλαι ἐγκεκαλυμμένους τοὺς τῆς γήρως προσηγορίας, ἐκ ποίας συγγενείας τοὺς γνησιωτάτους προσαγορεύσουσιν; ἀδελφοὺς αὐτοὺς ἀλλήλων ἢ ἀνεψιοὺς προσερροῦσιν; ἀμφοτέρα γὰρ αὐτοῖς προσαρμόσει διὰ τὴν σύγχυσιν. μὴ ποιήσῃς, ὦ ἄνθρωπε, τὴν θείαν μιχθῆναι τῷ νηπίῳ· μήτε δὲ τὴν ὃν μητρὸς τάξει περιβάλλειν ὀφείλουσαν, ταύτην ἐφοπλίσῃς τοῖς ἀμειλίκτοις ζηλοτυπίαις· μόνον γὰρ τὸ μῖσος τῷ μητρυιῷ καὶ μετὰ θάνατον ἐλαύνει τὴν ἔχθραν· μᾶλλον δὲ οἱ μὲν ἄλλως πολέμιοι τοῖς πεθηκόσι σπένδονται, αἱ δὲ μητρυιαὶ, τοῖς μισοῦσι μετὰ θανάτου ἄρχουσι.

Κεφάλαιον δὲ τῶν εἰρημένων. εἰ μὲν νόμῳ τις ὁρμᾶται πρὸς γάμον, ἐῶνται πᾶσα ἡ οἰκουμένη. εἰ δὲ ἐμπαθὴς αὐτῷ ἡ σπουδὴ, διὰ τοῦτο καὶ πλέον ἀποκλειόσθω, ἵνα μάθῃ τὸ ἑαυτοῦ σκεῦος κτᾶσθαι ἐν ἁγιασμῷ, μὴ ἐν πάθει ἐπιθυμίας. πλείονά με λέγειν ὥρμηκεν, τὸ μέτριον ἐπέχει τῆς ἐπιστολῆς. εὔχομαι δὲ ἡ τῶν παραίνεσιν ἡμῶν ἐσχυροτέραν τῷ πάθει ἀποδεχθῆναι, ἢ μὴ ἐπιδημῆσαι τῇ ἡμετέρᾳ τὸ ἄγος τοῦτο, ἀλλ' ἐν οἷς ἂν ἐπλημμήθη τόποις ἐνεκομεῖναι.

A Ego vero hanc partem ne ſilentio quidem fuiſſe prætermiſſam exiſtimo: immo eam a legislatore vehementer omnino prohibitam. Illud enim, *non ingredieris ad quamvis proximum carnis tuæ, ad revelandam eorum turpitudinem*, hoc quoque conſanguinitatis genus comprehendit. Quid enim eſſe poſſit homini magis propinquum uxore ſua, vel potius ſua carne? non ſunt enim amplius duo, ſed una caro. Quare per uxorem ſoror ejus tranſit ad viri propinquitatem. Quemadmodum enim uxoris matrem non accipiet, nec ejus filiam, quoniam nec ſuam matrem, nec ſuam filiam: ſic nec ſororem uxoris, quoniam nec ſuam ſororem, ſunt enim in utriſque communia B cognationis jura. Ego autem cuilibet de matrimonio conſultanti teſtificor, quod *præterit figura hujus mundi*: &, *tempus breve eſt, ut & qui habent uxores tanquam non habentes ſint.*

Si autem nobis illud alleget, *Croſcite & multiplicamini*, rideo eum qui legislatorum tempora non diſcernit. Fornicationis remedium eſt, ſecundum matrimonium; non viaticum ad intemperantiam. *Si non ſe continent*, inquit, *nubant*: non autem, nubentes contra legem faciant. At iſti excæcatam paſſione ignominiæ mentem habentes, dum ne ad naturam quidem reſpiciunt, quæ generis olim C appellationes diſcrevit: ex quanam cognatione natos ex illo matrimonio liberos appellabunt? ipſorum invicem fratres, an conſobrinos appellabunt? Utraque enim eis nomina propter iſtam confuſionem convenient. Ne feceris, o homo, amitam infantium novercam: nec eam quæ matris loco eos fovere debet; implacabilibus æmulationibus armaveris. Solum enim novercarum odium inimicitias etiam poſt mortem perſequitur: aut potius, alii quidem inimici mortuis reconciliantur, novercæ autem poſt mortem odiſſe incipiunt.

Eorum autem quæ dicta ſunt, ſumma hæc D eſto. Si quis lege matrimonium appetit, patet univerſus terrarum orbis: ſin autem vitioſa cupiditate ducitur, propterea excludatur magis, ut diſcat *vas ſuum poſſidere in ſanctificatione, non in paſſione deſiderii*. Plura me ſcribere cupientem modus retinet epiſtolæ. Opto autem ut vel noſtra ſuaſio animi perturbatione potentior evadat; vel ne hoc ſcelus in noſtra regione veretur, ſed in quibus patratum eſt locis, remaneat.

1. Cor. 7.

Leuit. 18.

1. Cor. 7.

1. Cor. 7.

Gen. 1.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΠΡΟΣ ΓΡΗΓΟΡΙΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΝ,

Ὡστε χωρισθῆναι αὐτὸν τῆς συνοίκου γυναικός.

EJUSDEM AD GREGORIUM PRESBYTERUM,

E

Ut ſeparetur a muliercula cum qua habitat.

ΕΝέτυχόν σου τοῖς γράμμασι μετὰ πάσης μακροθυμίας, καὶ ἐθαύμασα τοὺς δυναμένους ἡμῶν συνήθως καὶ ἐν ὀλίγοις ἀπολογήσασθαι διὰ τῶν πραγμάτων, τοῖς μὲν κατηγορουμένοις ἐπιμένειν κατεδίκην· λόγοις δὲ μακροῖς θεραπεύειν ἐπιχειροῦσι τὰ ἀνίατα. ὅτε πρῶτον, ὅτε μόνοι, ὦ Γρηγόριε, ἐνομοθετήσαμεν γυναῖκας ἀνδράσι μὴ συνοικεῖν, ἀλλὰ

LEgi tuas literas cum omni patientia & longanimitate, & miratus ſum quomodo cum poſſes per res ipſas nobis breviter & facile reſpondere, in iis quidem quorum accuſaris perſiſtere malueris, prolixa autem oratione, quæ ſunt immedicabilia curare volueris. Nec primi, nec ſoli, o Gregori, ſtatuimus ne mulieres cum viris cohabitarent. Sed

lege canonem qui a ſanctis patribus noſtris Nicææ editus eſt, qui aperte prohibet, ne ſint ſubintroductæ. In hoc autem ſitum eſt cœlibatus decus & honeſtas, quod ſeparati ſumus a conſuetudine & conſortio mulierum. Quare ſi quis id verbo profeſſus, re vera ea faciat, quæ qui cum mulieribus cohabitant: aperte oſtendit ſe virginitatis laudem nomine tantum proſequi, ſed a turpi voluptate non recedere. Tanto magis ergo oportebat te noſtræ poſtulationi facile acquieſcere, quod dicis te ab omni corporali perturbatione liberum. Neque enim credo eum qui ſeptuaginta annos natus eſt cum muliere ex cupiditate habitare: nec tamquam propter turpem aliquam actionem, quæ facta fuerit, ſtatuimus ea quæ ſtatuimus: ſed quia ab Apoſtolo docti ſumus, fratri non eſſe ponendum offendiculum, vel ſcandalum: ſcimus autem, id quod recte & ſane fit ab aliquibus, fore aliis occaſionem ad peccatum. Ea de cauſa decrevimus, ſanctorum patrum conſtitutionem ſequentes, ut a muliere ſepararetis. Quid ergo chorepiſcopum incuſas, & veteris ſimultatis recordaris? quid autem nos inſimulas, quod aures ad admittendas calumnias faciles præbeamus: non autem te ipſum, qui a conſuetudine cum muliere non potes recedere? Ejice eam a domo tua & ſtatue ipſam in monaſterio. Sit illa cum virginibus, & viri tibi famulentur: ne nomen Dei per vos blaſphemetur. Quamdiu hæc feceris myriades quas ſcribis in epiſtolis, nihil tibi proderunt. Sed [a] otioſus morieris, Deoque reddes rationem tui otii. Sin autem, priuſquam te emendaveris, auſus fueris ſacerdotium apprehendere: eris toti populo anathema, & qui te ſuſceperint, erunt in omni eccleſia excommunicati.

[a] Sc. a ſacro miniſterio.

A ἀνάγνωθι τὸν κανόνα τὸν ὑφηγησάμενον παρὰ τῶν ἁγίων πατέρων ἡμῶν ἐν τῇ συνόδῳ Νικαίας· ὃς φανερὰς ἀπαγορεύει συνεισάκτους μὴ εἶναι· ἀκμαία δὲ ἐν τούτῳ ἔχει τὸ σεμνόν, ἐν τῷ κεχωρίσθαι τῆς μετὰ γυναικῶν διαγωγῆς. ὡς ἐὰν ἐπαγγελλόμενός τις τῷ ὀνόματι, ἔργῳ τὰ τῶν ταῖς γυναιξὶ συνοικούντων ποιῇ, δῆλός ἐστι τὸ μὲν τῆς παρθενίας σεμνὸν ἐν τῇ προσηγορίᾳ δυώκων· τὸ δὲ καθ' ἡδονὴν ἀπρεπῶς μὴ ἀφιστάμενος. τοσούτῳ οὖν μᾶλλον ἐχρῆν σε εὐκόλως εἶξαι ἡμῶν τῇ αἰτήσει, ὅσονπερ λέγεις ἐλεύθερος εἶναι παντὸς σωματικοῦ πάθους. ὑπεραὶ γὰρ τὸν ἑβδομήκοντα ἔτη γεγονότα ξυνοικεῖσθαι ἐμπαθῶς γυναικὶ συνοικεῖν, ὅπερ ὡς ἐπὶ γλωμένῃ τινὶ αἰτίᾳ πράξει, οὐκ ἀμφιβάλλομεν· ἀλλ' ἐπειδὴ ἐδιδάχθημεν παρὰ τοῦ ἀποστόλου, μὴ τιθέναι πρόσκομμα τῷ ἀδελφῷ ἢ σκάνδαλον· οἴδαμεν δὲ ὅτι τὸ παρά τινων ἐγκλῆμα γινόμενον, ἄλλοις ἀφορμὴ πρὸς ἁμαρτίαν ὑπάρξει· τοῦτο οὖν προσεταξάμεθα, ἐπόμενοι τῇ διατυπῇ τῶν ἁγίων πατέρων, χωρισθῆναί σε τῆς γυναικός. τί οὖν ἐγκαλεῖς τῷ χωρεπισκόπῳ, ἢ παλαιᾶς ἔχθρας μέμνησαι; τί δὲ ἡμᾶς κατεμέμφῃ, ὡς εὐκόλους εἰκῇ ἔχοντας εἰς τὸ τὰς διαβολὰς προσίεσθαι, ἀλλ' οὐχὶ σεαυτῷ τῷ μὴ ἀνεχομένῳ ἀποσχῆναι τῆς πρὸς τὴν γυναῖκα συνηθείας; ἔκβαλε τὴν αὐτὴν ἀπὸ τῆς οἰκίας σου, ἢ κατάστησον αὐτὴν ἐν μοναστηρίῳ. ἔσω ἐκείνη μὲν παρθένων, ἢ ὑπηρετοῦσάν σοι ἀνδρῶν, ἵνα μὴ τὸ ὄνομα τοῦ θεοῦ δι' ὑμᾶς βλασφημῆται· ἕως ἂν ταῦτα ποιῇς, αἱ μυριάδες ἃς περ γράφεις διὰ τῶν ἐπιστολῶν, οὐδέν σε ὠφελήσουσι· ἀλλὰ τελευτήσεις ἀργῶν, ἢ δώσεις τῷ κυρίῳ λόγον τῆς σαυτοῦ ἀργίας, ἐὰν δὲ τολμήσῃς, μὴ διορθωσάμενος σεαυτὸν, ἀντέχεσθαι τῆς ἱερωσύνης· ἀνάθεμα ἔσῃ παντὶ τῷ λαῷ, ἢ οἱ δεχόμενοί σε ἐκκήρυκτοι κατὰ πᾶσαν ἐκκλησίαν γενήσονται.

B

C

EJUSDEM CHOREPISCOPIS

Ne ſine ipſo fiant miniſtri præter canones.

VAlde male me habet, quod patrum de cetero defecerunt canones, & omnis accurata diſciplina ex eccleſiis ejecta eſt: & timeo ne, ſi hæc progredi paulum ſinatur incuria, in omne confuſionis genus res eccleſiaſticæ redeant. Eos qui [b] eccleſiæ miniſtrant, recepta olim in eccleſiis conſuetudo, diligentiſſime probatos admittebat: & omnis eorum vitæ agendæ ratio curioſe inquirebatur, an non eſſent maledici, an non ebrioſi, an non prompti ad pugnas, an ſuam juventutem recte inſtituerent: ut poſſent ſanctificationem recte gerere, ſine qua nemo Dominum aſpiciet. Et hæc quidem examinabant presbyteri, & diaconi qui cum eis verſabantur: referebant autem ad chorepiſcopos, qui acceptis ſuffragiis a ſinceris teſtibus, & eorum admonito epiſcopo, miniſtrum deinde in ſacerdotalem numerum cooptabant. Nunc autem nobis primum extrufis, nec ad nos referre in animum inducentes, omnem in vos authoritatem tranſtuliſtis. Deinde re per ſummam ſocordiam tractata, presbyteris, & diaconis permiſiſtis, quos voluerint, vita eorum non examinata, ex affectione vel cognationis, vel alicujus alterius amicitiæ,

[b] Subdiaconum intelligit.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΧΩΡΕΠΙΣΚΟΠΟΙΣ,

Ὡσε μὴ γίνεσθαι χωρὶς αὐτοῦ ὑπηρέτας παρὰ τοὺς κανόνας.

D

ΠΟνῦμε λυπεῖ ὅτι ἐπιλελοίπασι λοιπὸν πατέρων κανόνες, ἢ πᾶσα ἀκρίβεια τῆς ἐκκλησιῶν ἀπελήλαται· ἢ φοβοῦμαι μήπως μικρὸν τῆς ἀδιαφορίας τούτης ὁδῷ προϊούσης, εἰς πανταὶ σύγχυσιν ἔλθῃ τὰ τῆς ἐκκλησίας πράγματα. τοὺς ὑπηρετοῦντας τῇ ἐκκλησίᾳ, πάλαι, ταῖς τοῦ θεοῦ ἐκκλησίαις ἐμπολιτευομένοις συνήθεια μετὰ πάσης ἀκριβείας δοκιμάζουσα παρεδέχετο, ἢ ἐπολυπραγμονεῖτο πᾶσα αὐτῶν ἡ ἀναστροφὴ, εἰ μὴ λοίδοροί εἰσιν, εἰ μὴ μέθυσοι, εἰ μὴ πρόχειροι πρὸς τὰς μάχας, εἰ παιδαγωγοῦσιν ἑαυτῶν τὴν νεότητα, ὥστε καθαρὸν διώκεσθαι τὸν ἁγιασμόν, ὃ χωρὶς οὐδεὶς ὄψεται τὸν κύριον. ἢ τοῦτο ἐζήτουν μὲν πρεσβύτεροι, ἢ διάκονοι οἱ συνόντες αὐτοῖς· ἐπανέφερον δὲ τοῖς χωρεπισκόποις, οἳ τὰς παρὰ τῶν ἀληθινῶς μαρτυρούντων δεξάμενοι ψήφους, ἢ ὑπομνήσαντες ἐπίσκοπον. ὅπως συναρίθμιον τῶν ὑπηρετῶν τῷ τάγματι τῶν ἱερατικῶν. νῦν δὲ πρῶτον μὲν ἡμᾶς παρωσάμενοι, ἢ μηδὲ ἐπαναφέρειν ἡμῖν καταδεχόμενοι, εἰς ἑαυτοὺς τὴν ὅλην πᾶσαν εὐθυτέαν. ἔπειτα ἢ καταφρονήσαντες τῶν πραγμάτων, πρεσβυτέρους ἢ διακόνους ἐπεξεύρατε, οὓς ἂν ἐθέλωσιν, οὐδὲ ἀνεξετάστους βίβλῳ, κατὰ προσ-

E

πα-

πάθοιεν, ἢ τὴν ἀπὸ συγγλώσσης ἢ τὴν ἐξ ἄλλης τινὸς φιλίας, ἐπεισάγειν τῇ ἐκκλησίᾳ τοὺς ἀναξίους. διὸ πολλοὶ μὲν ὑπηρέται ἀριθμοῦνται κατ' ἐπαρχίαν κώμαι· ἄξιος δὲ λειτουργίας δυσευρήτου ὑπάρχει, ὡς ὑμεῖς αὐτοὶ μαρτυρεῖτε, ἀπορούντες ἀνδρῶν ἐν ταῖς ψηφοφορίαις. ἐπεὶ οὖν τὸ πρᾶγμα λοιπὸν εἰς ἀνάγκην προῆλθεν, μᾶλλον δὲ πάσῃ τῇ πλείστων φόβῳ τῆς σπουδολογίας εἰσπεσούσης ἑαυτοῖς τῇ ὑπηρεσίᾳ· ἀναγκαίως ἦλθον εἰς τὸ ἀνανεώσασθαι τοὺς τῶν πατέρων κανόνας, καὶ ἐπιστεῖλαι ὑμῖν, ἀποστεῖλαί μοι τὴν ἀναγραφὴν ἑκάστης κώμης τῶν ὑπηρετούντων· καὶ ὑπὸ τίνων εἰσῆκται ἕκαστος, καὶ ἐν ποίῳ βίῳ ἐστίν. ἔχειν δὲ καὶ αὐτὸ παρ' ἑαυτοῖς τὴν ἀναγραφὴν, ὥστε συγκρίνεσθαι τοῖς παρ' ἡμῖν ἀπαντισμένοις γράμμασι τὰ ὑμέτερα, καὶ μηδενὶ ἐξεῖναι ἑαυτὸν ὃν βούλεται παρεγγράφειν. οὕτω μετὰ τὴν πρώτην ἐπινέμησιν, εἴ τινες ὑπὸ πρεσβυτέρων εἰσήχθησαν, ἐπὶ τοὺς λαϊκοὺς ἀποῤῥιφῶσι. ἀνωθεν δὲ ἤρξαντο αὐτῶν παρ' ὑμῶν ἐξέτασις· κἂν μὲν ἄξιοι ὦσι τῇ ὑμετέρᾳ ψήφῳ, παραδεχθήτωσαν· ἐπεὶ καθαρίσατε τὴν ἐκκλησίαν, τοὺς ἀναξίους αὐτῆς ἀπελαύνοντες· καὶ τὸ λοιπὸν ἐξετάζετε μὲν τοὺς ἀξίους, καὶ παραδέχεσθε· μὴ ἀριθμεῖτε δὲ πρὶν εἰς ἡμᾶς ἐπανενεγκεῖν· ἢ γινώσκετε, ὅτι λαϊκὸς ἔσται ὁ ἄνευ ἡμετέρας γνώμης εἰς ὑπηρεσίαν παραδεχθείς.

A indignos in eccleſiam introducere. Et ideo multi quidem numerantur miniſtri in unoquoque pago; ſed nemo eſt dignus miniſterio altaris, ut vos ipſi teſtificamini, qui hominibus indigetis in electionibus. Quia ergo res deinceps eo proceſſit, ut curari non poſſit, maxime cum nunc plurimi metu me in milites referantur, ſeipſos miniſterio ingerant: neceſſario me contuli ad renovandos patrum canones, ſcribendumque ad vos, ut ad me mittatis indicem miniſtrorum uniuſcujuſque pagi, & a quo unuſquiſque introductus ſit, & quod ſit ejus vitæ inſtitutum. Habete autem & ipſi apud vos indicem illum, ut cum litteris apud nos repoB ſitis veſtræ conferantur: & nemini liceat ſeipſum, quando velit, falſo inſcribere. Sic itaque poſt primam indictionem, ſi qui a presbyteris introducti ſunt, ad laicos rejiciantur. De integro autem fiat eorum a vobis examinatio: & ſi veſtro ſuffragio ſunt digni, ſuſcipientur. Purgate etiam eccleſiam, indignos ab ea expellentes: & deinceps quidem dignos examinate, & ſuſcipite; in numerum autem ne referte, priuſquam ad nos retuleritis; vel ſcitote laicum futurum, qui ſine noſtra ſententia in miniſterium admiſſus fuerit.

* Cott. ἀνατέλλω.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ.

Πρὸς τοὺς ὑφ' ἑαυτὸν ἐπισκόπους, ὥστε μὴ χειροτονεῖν ἐπὶ χρήμασιν.

C EJUSDEM AD EPISCOPOS IPSI SUBJECTOS,

Ne pecuniis ordinent.

Cott. διότι.

ΤΟ τῦ πράγματος ἄτοπον περὶ οὗ γράφω διὰ * τὶ μοὶ ὅλως ὑπωπτεύθη καὶ ἐλαλήθη, ἐδυσὶν ἐπλήρωσί μου τὴν ψυχήν· τέως δὲ ἐφάνη μοι ἄπιστον· τὸ οὖν περὶ αὐτοῦ γράμμα, ὁ μὲν συνειδὼς ἑαυτῷ, δεξάσθω ὡς ἴαμα· ὁ δὲ μὴ συνειδὼς, ὡς προφυλακτήριον· ὁ δὲ ἀδιάφορος, ὅπερ ἀπέβλεπε μάλιστα ἐφ' ἡμῖν ἐξετασθῆναι, ὡς διαμαρτυρίαν. τί δ' ἐστὶν ὃ λέγω; φασί τινες, τινὰς ὑμῶν παρὰ τῆς χειροτονουμένων λαμβάνειν χρήματα, ἐπισκιάζειν δὲ ὀνόματι εὐσεβείας· τῦτο δὲ χεῖρόν ἐστιν· ἐὰν γάρ τις τὸ κακὸν ἐν προσχήματι τῦ ἀγαθῦ ποιῇ, διπλασίονος τιμωρίας ἐστὶν ἄξιος· διότι αὐτὸ τὸ οὐκ ἀγαθὸν ἐργάζεται, καὶ κέχρηται εἰς τὸ τελέσαι τὴν ἁμαρτίαν, ὡς ἂν εἴπῃ τις, τῷ καλῷ συμέργῳ. ταῦτα, εἰ ὕτως ἔχει, τῷ λοιπῷ μὴ γινέσθω· ἀλλὰ διορθωθήτω. ἐπεὶ ἀνάγκη λέγειν πρὸς τὸν δεχόμενον τὸ ἀργύριον, ὅπερ ἐρρέθη παρὰ τῶν ἀποστόλων πρὸς τὸν θέλοντα δῶναι, ἵνα πνεύματος ἁγίου μετουσίαν ὠνήσηται· τὸ ἀργύριόν σου σὺν σοὶ εἴη εἰς ἀπώλειαν· κυφότερος γὰρ ὁ δὶ ἄγνοιαν ὠνήσασθαι θέλων, ἢ ὁ πιπράσκων τὴν τῦ Θεῦ δωρεάν. πρᾶσις γὰρ ἐγίνετο. καὶ ὃ σὺ δωρεὰν ἔλαβες, ἐὰν πωλῇς, ὡσανεὶ πεπραμένος τῷ σατανᾷ, ἀφαιρεθήσῃ τῦ χαρίσματος. κατηλέησεν γὰρ ἐπεσπάγεις τοῖς πνεύματικοῖς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, σῶμα καὶ αἷμα Χριστῦ. ταῦτα ὕτω γινέσθαι ὑ χρῆ. ὃ δὲ ἐστὶ τὸ τέχνασμα, λέγω. νομίζουσι μὴ ἁμαρτάνειν, τῷ μὴ ἅμα προσλαμβάνειν, * μετὰ τὴν χειροτονίαν λαμβάνειν· λαβεῖν δὲ ἐστὶν ὅτε δήποτε λαβεῖν. παρακαλῶ οὖν, τοιῦτον τὸν προσιόντα, μᾶλλον δὲ τὸν προσαγόμενον τὸν ἐπὶ γέεννα, ἀποθέσθαι· καὶ μὴ τὰς χεῖρας μολύναντες τοῖς

Tam inſolens turpiſque res eſt, de qua ſcribo, ut veniſſe in ſuſpicionem ſermonemque de ea fuiſſe, ſummopere doluerim: incredibilis quidem ad hanc diem viſa eſt. Litteras igitur hac de re meas, qui eſt ſibi conſcius, ut medicinam accipiat; non conſcius, ut præſidium; qui vero non magnopere curat, quod abſit inter vos reperiri, ut conteſtationem. Quid eſt autem quod dico? Ajunt quidam, nonnullos veſtrum pecuniam ab iis qui ordinantur accipere, eique facto, pietatis nomen obtendere. Id vero deterius eſt. Si quis enim faciat malum boni prætextu, is eſt duplici pœna dignus: & quod id quod non bonum eſt faciat; & quod ad peragendum peccatum, boni, ut ſic loquar, auxilio utitur. Hæc ſi ita habent, deinceps ne fiant, ſed corrigantur. Neceſſe enim eſt dicere ei qui pecuniam accipit, id quod ab apoſtolis dictum eſt, ei qui volebat dare, quo ſpiritus ſancti gratiam emeret: *Pecunia tua tecum ſit in perditionem*. Levius enim peccat, qui propter ignorantiam vult emere, quam qui donum Dei vendit. Venditio enim facta eſt. Et quod tu gratis accepiſti, ſi vendideris, tanquam ſatanæ venditus, dono & gratia privaberis. In rebus enim ſpiritualibus cauponationem inducis, & in eccleſia, in qua corpus & ſanguis Chriſti nobis credita ſunt. Hæc non oportet fieri. Quod vero ſit eorum artificium, dicam. Exiſtimant ſe non peccare, quod non accipiant ſimul, ſed poſt ordinationem accipiant. Accipere autem eſt, quandocumque accipere. Vos itaque adhortor, ut hunc reditum, vel potius ad gehennam aditum deponatis; & ne

* Cott. μετὰ δὲ.

& ne ejuſmodi lucris veſtras manus polluentes, vos indignos reddatis, qui ſancta myſteria peragatis. Ignoſcite mihi: primum quidem ut non credens, deinde ut perſuaſus, minitor. Si quis poſt hanc meam epiſtolam tale quidpiam fecerit, ab altaribus quidem, quæ hic ſunt recedet: quæret autem ubi Dei domum emere poſſit, ac deinde vendere. *Nos enim talem conſuetudinem non habemus, neque eccleſia Dei.* Verbum unum addo, & deſino. Hæc propter avaritiam fiunt: eſt autem avaritia radix omnium malorum, & nominatur idololatria. Ne ergo tenuis pecuniæ cauſa Chriſto idola præferte, nec Judam imitemini, eum rurſus lucro prodentes, qui pro nobis ſemel crucifixus eſt. Nam & prædia, & manus eorum qui fructus iſtos accipiunt, appellabuntur Aceldama.

a. Cor. 11.

τοις λήμμασιν, ἑαυτοὺς ἀναξίους ποιήσητε τῆ ἐπιλεῶν ἁγίᾳ μυστήρια. σύγγνωτε δέ μοι· πρῶτον μὲν ὡς ἀπιστήσας, εἶτα δὲ ὡς πεισθείς, ἀπειλῶ. εἰ τις μετὰ ταύτην μου τὴν ἐπιστολὴν τοιοῦτό τι ποιήσει, τῆς μὲν ἐντεῦθεν θυσιαστηρίων ἀναχωρήσει· ζητήσει δὲ ὅθεν τὸν τοῦ θεοῦ οἶκον ἀγοράζειν, μεταπωλεῖν δύνηται· ἡμεῖς γὰρ τῆς τοιαύτης τοῦ θεοῦ ἐκκλησίας συνήθειαν οὐκ ἔχομεν. εἰ δὲ πρόφασις, παύσωμαι. δι' φιλαργυρίαν γίνεται ταῦτα· ἡ δὲ φιλαργυρία τῆς μίζης πάντων τῶν κακῶν ἐστί, ἣ ὀνομάζεται εἰδωλολατρεία. μὴ οὖν τοῦ Χριστοῦ προτιμήσητε τὰ εἴδωλα δι' μικρὸν ἀργύριον· μηδὲ πάλιν τὸν Ἰούδαν μιμήσησθε, λήμματι προδιδόντες ἕτερον τὸν ἅπαξ ὑπὲρ ἡμῶν σταυρωθέντα· ἐπειδὴ τὰ χωρία, τῆς αἰχμῆς τῆς τὰς καρποὺς δεχομένων, Ἀκέλδαμα κληθήσονται.

S. BASILII.

Ex XXVII. capite eorum quæ de ſancto Spiritu ſcripſit.

AD BEATUM AMPHILOCHIUM.

DOGMATUM, & præceptorum, quæ in eccleſia cuſtodita ſunt, alia ex doctrina ſcriptis mandata habemus, alia ex apoſtolorum relicta nobis traditione in myſterio ſuſcepimus. Quæ utraque eaſdem vires ad pietatem habent. His autem nemo contradicet, qui eccleſiaſtici juris vel minimam peritiam habuerit. Si enim non ſcriptas conſuetudines tanquam non magnum robur habentes, rejicere voluerimus: evangelium ipſum imprudentes præcipuis in capitibus evertemus; vel potius ſolum ad nomen, quidquid eſt diſciplinæ redigemus. Nam ut ejus quod primum eſt, & maxime commune, primum mentionem faciam: figura crucis, eos qui in nomine Domini noſtri ſperaverint ſignari, quis per literas docuit? Ad Orientem verti inter orandum, quo ſcripto docemur? verba invocationis, quæ dicuntur in oſtenſione panis Euchariſtiæ, & calicis benedictionis, quis ex ſanctis nobis ſcripto reliquit? non enim iis utique contenti ſumus, quorum Apoſtolus, vel evangelium meminit: ſed & præfamur, & alia ſubjungimus quæ magnam vim habeant ad myſterium, ex non ſcripta doctrina id accipientes. Aquam baptiſmatis benedicimus, & oleum unctionis, & eum etiam qui baptizatur: quibus ex ſcripturis? nonne ex tacita & myſtica traditione? Quid? ipſam ex oleo unctionem quænam ſcripta oratio docuit? ut ter immergatur homo, unde? quin & alia quoque quæ circa baptiſmum fiunt, uti renunciare ſatanæ, & angelis ejus, ex quanam ſunt ſcriptura? nonne ex hac non publicata & arcana doctrina, quam in minime curioſo, nec pluſquam oportet inveſtigante ſilentio patres cuſtodierunt, recte illi edocti, quæ ſunt in myſteriis veneranda, ſilentio ſervari? quæ enim ne ſuſpicari quidem licet iis qui non ſunt myſteriis initiati, qui par eſſet eorum doctrinam in ſcriptis quodammodo triumphare? ET POST ALIA. Hæc eſt eorum quæ non ſcripta ſunt traditionis ratio: ne ſæpius agitata dogmatum cognitio, multitudini vilis & contemnenda red-

ΤΟΥ̃ Α'ΓΙΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙ'ΟΥ

Ἐκ τοῦ κζ. κεφ. τῆς περὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, πρὸς τὸν μακάριον Ἀμφιλόχιον.

ΤΩΝ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ φυλαττομένων δογμάτων καὶ κηρυγμάτων, τὰ μὲν ἐκ τῆς ἐγγράφου διδασκαλίας ἔχομεν, τὰ δὲ ἐκ τῆς τῶν ἀποστόλων παραδόσεως δεδόσθαι ἡμῖν, ἐν μυστηρίῳ παρεδεξάμεθα. ἄμφω ἀμφότερα τὴν αὐτὴν ἰσχὺν ἔχει πρὸς τὴν εὐσέβειαν· καὶ τούτοις οὐδεὶς ἀντερεῖ, ὅστις γε κἂν κατὰ μικρὸν μόριον θεσμῶν ἐκκλησιαστικῶν πεπείραται· εἰ γὰρ ἐπιχειρήσαιμεν τὰ ἄγραφα τοῦ ἔθους, ὡς μὴ μεγάλην ἔχοντα τὴν δύναμιν παραιτεῖσθαι· λάθοιμεν ἂν εἰς αὐτὸ τὸ καίριον ζημιοῦντες τὸ εὐαγγέλιον, μᾶλλον δὲ εἰς ὄνομα ψιλὸν περιστήσαντες τὸ κήρυγμα. οἷον, ἵνα τοῦ πρώτου καὶ κοινοτάτου πρῶτον μνησθῶ τοῦ τύπου τοῦ σταυροῦ τοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ πληκτέους κατασημαίνεσθαι, τίς ὁ διὰ γράμματος διδάξας; τὸ πρὸς ἀνατολὰς τρέπεσθαι κατὰ τὴν προσευχὴν, ποῖον ἡμᾶς ἐδίδαξε γράμμα; τὰ τῆς ἐπικλήσεως ῥήματα ἐπὶ τῇ ἀναδείξει τοῦ ἄρτου τῆς εὐχαριστίας, καὶ τοῦ ποτηρίου τῆς εὐλογίας, τίς τῶν ἁγίων ἐγγράφως ἡμῖν κατελίλοιπεν; οὐ γὰρ δὴ τύπῳ ἀρκούμεθα, ὧν ὁ ἀπόστολος καὶ τὸ εὐαγγέλιον ἐπεμνήσθη· ἀλλὰ καὶ προλέγομεν καὶ ἐπιλέγομεν ἕτερα, ὡς μεγάλην ἔχοντα πρὸς τὸ μυστήριον τὴν ἰσχὺν ἐκ τῆς ἀγράφου διδασκαλίας παραλαβόντες. εὐλογοῦμεν δὲ τὸ ὕδωρ τοῦ βαπτίσματος, καὶ τὸ ἔλαιον τῆς χρίσεως, καὶ πρὸ τούτων τὸν βαπτιζόμενον· ἐκ ποίων ἐγγράφων; οὐκ ἐκ τῆς σιωπωμένης καὶ μυστικῆς παραδόσεως; τί δέ; αὐτὴν τὴν ἔλαιον τὸ χρίον, τίς λόγος γεγραμμένος ἐδίδαξε; τὸ δὲ τρὶς βαπτίζεσθαι τὸν ἄνθρωπον, πόθεν; ἄλλα δὲ ὅσα περὶ τὸ βάπτισμα, ἀποτάσσεσθαι τῷ σατανᾷ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ, ἐκ ποίας ἐστὶ γραφῆς; οὐκ ἐκ τῆς ἀδημοσιεύτου ταύτης καὶ ἀπορρήτου διδασκαλίας, ἣν ἐν ἀπολυμάνσει μυήσαντες καὶ ἀπαρρήτῳ σιγῇ οἱ πατέρες ἡμῶν ἐφύλαξαν, καλῶς ἐπόνους δεδιδαγμένοι, τῷ μυστηρίου τὸ σεμνὸ σιωπῇ διατηρεῖσθαι; ἃ δὲ ἐδεῖ ὅλως τοὺς ἔξω τοὺς ἀμύητους, τούτων πῶς ἂν γένοιτο τὴν διδασκαλίαν θεμιτὸν ἐν γράμμασι; ΚΑΙ' ΜΕΤΑ' ΕΤΕΡΑ. ὅπως ὁ λόγος τῆς τῷ ἀγράφων παραδόσεως, ὡς μὴ καταμελητὴ δόξαν τῷ

τῶν δογμάτων τὴν γνῶσιν, ἐκκαταφρόνητον τοῖς πολλοῖς γενέσθαι διὰ συνήθους. ἄλλο γὰρ δόγμα, καὶ ἄλλο κήρυγμα. τὰ μὲν δόγματα σιωπᾶται. τὰ δὲ κηρύγματα δημοσιεύεται. σιωπῆς δὲ εἶδος καὶ ἡ ἀσάφεια ᾗ χρῆται ἡ γραφή, διεθιώρητον κατασκευάζουσα τῶν δογμάτων τὸν νοῦν πρὸς τὸ τῶν ἐντυγχανόντων λυσιτελές. τούτου χάριν πάντες μὲν ὁρῶμεν κατ' ἀνατολὰς ἐπὶ τῶν προσευχῶν· ὀλίγοι δὲ ἴσμεν, ὅτι τὴν ἀρχαίαν ἐπιζητοῦμεν πατρίδα, τὸν παράδεισον ὃν ἐφύτευσεν ὁ θεὸς ἐν Ἐδὲμ κατ' ἀνατολάς· καὶ ὀρθοὶ μὲν πληροῦμεν τὰς εὐχὰς ἐν τῇ μιᾷ τοῦ σαββάτου· τὸν δὲ λόγον οὐ πάντες οἴδαμεν. οὐ γὰρ μόνον ὡς συναναστάντες Χριστῷ, τὰ ἄνω ζητεῖν ὀφείλοντες, ἐν τῇ ἀναστασίμῳ ἡμέρᾳ, τῆς δεδομένης ἡμῖν χάριτος, διὰ τῆς κατὰ τὴν προσευχὴν στάσεως, ἑαυτοὺς ἐπιμιμνήσκομεν. ἀλλ' ὅτι δοκεῖ πῶς τοῦ προσδοκωμένου αἰῶνος εἶναι εἰκών· διὸ καὶ ἀρχὴ οὖσα ἡμερῶν, οὐχὶ πρώτη παρὰ Μωσέως, ἀλλὰ μία ὠνόμασται. ἐγένετο γάρ, φησιν, ἑσπέρα, καὶ ἐγένετο πρωΐ, ἡμέρα μία· ὡς τῆς αὐτῆς ἀνακυκλουμένης πολλάκις. καὶ μία τοίνυν ἡ αὐτὴ καὶ ὀγδόη, τὴν μίαν ὄντως ἐκείνην καὶ ἀληθινὴν ὀγδόην, ἧς καὶ ὁ ψαλμῳδὸς ἔντισιν ἐπιγραφαῖς τῶν ψαλμῶν ἐπεμνήσθη, δι' ἑαυτῆς ἐμφανίζουσα τὴν μετὰ τὸν χρόνον τοῦτον κατάστασιν, τὴν ἄπαυστον ἡμέραν, τὴν ἀνέσπερον, τὴν ἀδιάδοχον, τὸν ἄληκτον ἐκεῖνον καὶ ἀγήρω αἰῶνα. ἀναγκαίως οὖν τὰς ἐν αὐτῇ προσευχὰς ἑστῶτας ἀποπληροῦν τοὺς ἑαυτῆς τροφίμους ἡ ἐκκλησία παιδεύει· ἵνα τῇ συνεχεῖ ὑπομνήσει τῆς ἀτελευτήτου ζωῆς, τῶν πρὸς τὴν μετάστασιν ἐκείνην ἐφοδίων μὴ ἀμελῶμεν. καὶ πᾶσα δὲ ἡ πεντηκοστὴ, τῆς ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι προδοσκωμένης ἀναστάσεώς ἐστιν ὑπόμνημα. ἡ γὰρ μία ἐκείνη καὶ πρώτη ἡμέρα ἑπταπλασιασθεῖσα, τὰς ἑπτὰ τῆς ἱερᾶς πεντηκοστῆς ἑβδομάδας ἀποτελεῖ. ἐκ πρώτης γὰρ ἀρχομένη, εἰς τὴν αὐτὴν καταλήγει, δι' ὁμοίων τῶν ἐν τῷ μέσῳ ἐξελιττομένη πεντηκοντάκις· διὸ καὶ αἰῶνα μιμεῖται τῇ ὁμοιότητι, ὥσπερ ἐν κυκλικῇ κινήσει ἀπὸ τῶν αὐτῶν ἀρχομένη σημείων, καὶ εἰς τὰ αὐτὰ καταλήγουσα· ἐν ᾗ τὸ ὄρθιον χῆμα τῆς προσευχῆς προτιμᾶν οἱ θεσμοὶ τῆς ἐκκλησίας ἡμᾶς ἐξεπαίδευσαν· ἐκ τῆς ἐναργοῦς ὑπομνήσεως, οἱονεὶ μετοικίζοντες ἡμῶν τὸν νοῦν ἀπὸ τοῦ παρόντος ἐπὶ τὰ μέλλοντα. καὶ καθ' ἑκάστην δὲ γονυκλισίαν καὶ διανάστασιν ἔργῳ δείκνυμεν, ὅτι καὶ διὰ τῆς ἁμαρτίας εἰς γῆν κατερρύημεν, καὶ διὰ τῆς φιλανθρωπίας τοῦ κτίσαντος ἡμᾶς, εἰς οὐρανὸν ἀνεκλήθημεν. ἐπιλείψει με ἡ ἡμέρα, τὰ ἄγραφα τῆς ἐκκλησίας μυστήρια διηγούμενον. ἐῶ τἆλλα. αὐτὴν δὲ τὴν ὁμολογίαν τῆς πίτεως, πιστεύειν εἰς πατέρα καὶ υἱὸν καὶ ἅγιον πνεῦμα, ἐκ ποίων συγγραμμάτων ἔχομεν; εἰ μὲν γὰρ ἐκ τῆς τοῦ βαπτίσματος παραδόσεως, κατὰ τὸ τῆς εὐσεβείας ἀκόλουθον, ὡς βαπτιζόμεθα, οὕτω καὶ πιστεύειν ὀφείλοντες, ὁμοίαν τῷ βαπτίσματι τὴν ὁμολογίαν κατατιθέμεθα· συγχωρησάτωσαν ἡμῖν ἐκ τῆς αὐτῆς ἀκολουθίας ὁμοίαν τῇ πίστει τὴν δόξαν ἀποδιδόναι· εἰ δὲ τὸν τρόπον τῆς δοξολογίας ὡς ἄγραφον παραιτοῦνται· δοτωσαν ἡμῖν τῆς τε κατὰ τὴν πίστιν ὁμολογίας, καὶ τῶν λοιπῶν ὧν ἀπηριθμησάμεθα, ἐγγράφους τὰς ἀποδείξεις.

Εἶτα τοσούτων ὄντων ἀγράφων, καὶ τοσαύτην ἐχόντων ἰσχὺν εἰς τὸ τῆς εὐσεβείας μυστήριον· μίαν λέξιν ἡμῖν ἐκ πατέρων εἰς ἡμᾶς ἐλθοῦσαν οὐ συγχωρήσουσιν; ἢν ἡμεῖς ἐκ τῆς ἀνεπιτηδεύτου συνηθείας τοῖς ἀδιαστρόφοις

A datur propter consuetudinem. Aliud est enim dogma, aliud præceptum. Dogmata enim tacentur, præcepta publicantur. Est autem etiam silentii species obscuritas, qua utitur scriptura, quæ reddit dogmatum sententiam contemplatu difficilem ad lectorum utilitatem. Et ideo omnes quidem inter orandum Orientem aspicimus; pauci autem scimus, quod antiquam patriam inquirimus, paradisum quem Deus plantavit in Eden in Oriente. Et stantes quidem preces peragimus in una sabbati: rationem autem non omnes scimus. Non solum enim, ut qui cum Christo surrexerimus, & quæ supra sunt quærere debeamus, in die resurrectionis, B gratiæ nobis datæ, stando in oratione, nos ipsos commonefacimus: sed quod videatur esse etiam quodammodo sæculi quod expectatur imago. Et ideo cum hæc sit dierum principium, non prima a Moyse, sed una nominata est. *Factum est*, inquit, *vespere & mane dies unus*, tanquam eadem in orbem sæpius recurrat. Una est ergo eadem & octava, illam quæ re ipsa est, veram illam octavam, cujus etiam psalmographus in quibusdam psalmorum inscriptionibus meminit, per se ostendens; eum scilicet, qui post hoc tempus futurus est, statum; diem, qui nunquam desinit, qui est sine vespere, quem nullus sequens C excipit; perpetuum illud & senii expers ævum. Necessario ergo orationes, quæ illo die fiunt, stantes peragere alumnos suos docet ecclesia: ut æternæ vitæ perpetuo memores, necessaria ad migrationem illam subsidia non negligamus. Porro tota quoque pentecoste, est resurrectionis, quæ in futuro sæculo expectatur, admonitio. Unus enim ille & primus dies septies septuplicatus, septem sacræ pentecostes hebdomadas efficit. A primo enim incipiens, in eumdem desinit, per similes, qui in medio sunt, quinquagesies revolutus. Quare & æternitatem similitudine imitatur, tanquam in motu circulari ab iisdem punctis incipiens, D & in eadem desinens. Quo die rectam in oratione figuram præferre nos ecclesiæ ritus docuerunt: ex evidenti admonitione, a præsenti ad futura mentem veluti traducentes. Porro in unaquaque genuflexione & assurrectione, re ipsa ostendimus, nos & per peccatum in terram lapsos; & per creatoris nostri clementiam in cœlum revocatos. Dies me deficiat, si minime scripta ecclesiæ mysteria dicendo persequar. Cætera itaque prætermitto. Nam & ipsam fidei confessionem, credere in Patrem, Filium, & Spiritum sanctum, ex quibusnam literis habemus? si enim ex baptismatis traditione, pro pietatis consequentia, ut baptizamur, ita & credere E debentes, similem baptismati confessionem edimus: nobis ex eadem consequentia concedant similem quoque fidei gloriam reddere. Sin autem glorificationis modum, & minime scriptum repudiant, dent nobis & confessionis fidei, & reliquorum, quæ enumeravimus, scriptas demonstrationes.

Et cum tot sint quæ scripta non sunt, & tantam vim habeant ad pietatis mysterium, unam nobis dictionem, quæ ad nos venit ex patribus, non concedent? quam nos ex non affectata consuetudine in non perversis ec-

cle-

cleſiis permanſiſſe invenimus, quæ non parvam habet rationem, nec parvam affert utilitatem ad vim myſterii.

EJUSDEM

Ex XXIX. capite ejuſdem operis.

AD hoc vero quod teſtimonio careat, & ſcripta non ſit, ea quæ eſt cum ſpiritu glorificatio, illud dicimus: ſi nihil aliud eſt, quod non ſit ſcriptum, nec hoc admittatur; ſin autem plurima myſtica ſine ſcriptis in republica Chriſtiana verſantur, cum multis aliis hoc quoque ſuſcipiamus. Apoſtolicum autem eſſe exiſtimo; in non ſcriptis quoque traditionibus permanere. *Laudo enim*, inquit, *vos, quod per omnia mei memores eſtis, & ſicut tradidi vobis, tenetis præcepta mea*. Et illud: *Tenete traditiones quas didiciſtis, ſive per ſermonem, ſive per epiſtolam*. Quarum quidem maxime una eſt hæc præſens, quam qui ab initio conſtituerunt, poſteris tradentes, uſu ſemper una cum tempore procedente, per longam conſuetudinem in eccleſiis ſtabilierunt. Si ergo, veluti in judicio, inopia probationis quæ ſit per ſcripta laborantes, teſtium vobis multitudinem adduceremus, an non a vobis abſolventem ſententiam conſequeremur? ego quidem ſic exiſtimo. *In ore* enim *duorum vel trium teſtium ſtabit omne verbum*. Si autem & longum tempus pro nobis facere aperte vobis oſtenderimus, an non vobis videbimur dicere probabiliter, non eſſe hanc concedendam adverſus nos actionem? Sunt enim quodammodo veneranda antiqua dogmata, & tanquam in quadam canitie, ſic in antiquitate habent venerationem.

2. Theſſal. 2.

Matth. 18.

S. GREGORII NYSSENI EPISCOPI

Epiſtola canonica ad S. Letojum Melitines Episcopum.

UNum hoc quoque eſt eorum quæ ad ſanctum feſtum conferunt, ſi nos intelligamus legitimam, & canonicam, in iis qui peccarunt œconomiam, ut curetur omnis morbus animæ, qui per aliquod peccatum accidit. Quoniam enim hoc eſt univerſale feſtum creationis, quod in præſtituto annui circuli ambitu ſingulis annis in univerſo mundo propter ejus qui ceciderat reſurrectionem, peragitur, (caſus autem eſt peccatum, reſurrectio vero ex peccati caſu erectio) recte habuerit, ſi hodierno die, non ſolum eos qui ex regeneratione per lavacri gratiam tranſmutati ſunt, ad Deum adducamus; ſed eos etiam, qui per pœnitentiam & converſionem a mortuis operibus ad viventem viam redeunt, ad ſpem quæ ſalvos eos faciat, tanquam manu deducamus, a qua per peccatum alienati ſunt.

Neque vero parvum opus eſt, ea quæ de iis dicenda ſunt, in recto & probato judicio diſpenſare, juxta præceptum Prophetæ, quod jubet *diſponere ſermones in judicio*: ut, quemadmodum habet Divinum oraculum, *in æternum non commoveatur*; & *in memoria æterna ſit juſtus*. Quemadmodum enim etiam in cor-

Pſalm. 111. ibid.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ

Ἐκ τοῦ κδ'. κεφαλ. τῆς αὐτῆς πραγματείας.

ΠΡΟΣΘΩ μὲν τὸ ἁμάρτυρον καὶ ἄγραφον εἶναι τιλὶ σωὶ τῷ πνεύματι δοξολογίαν, ἐκεῖνο λέγομεν· ὅτι εἰ μὲν μηδὲ ἕτερον ἄγραφον, μηδὲ τοῦτο παραδεχθήτω· εἰ δὲ τὰ πλεῖστα καὶ μυστικῶν ἀγράφως ἡμῖν ἐμπολιτεύεται, μεθ' ὅλων ἑτέρων καὶ τοῦτο καταδεξώμεθα. ἀποστολικὸν δὲ εἶναι καὶ τὸ ταῖς ἀγράφοις παραδόσεσι παραμένειν. ἐπαινῶ γάρ, φησιν, ὑμᾶς, ὅτι πάντα μου μέμνησθε, καὶ καθὼς παρέδωκα ὑμῖν, τὰς παραδόσεις κατέχετε. καὶ τὸ, κρατεῖτε τὰς παραδόσεις ἃς παρελάβετε, εἴτε διὰ λόγου, εἴτε δι' ἐπιστολῆς· ὧν μάλιστα μία ἐστὶ καὶ ἡ παροῦσα αὕτη, ἣν οἱ ἐξ ἀρχῆς διατεξάμενοι, παραδιδόντες τοῖς ἑφεξῆς, συμπροϊόσης ἀεὶ τῷ χρόνῳ τῆς χρήσεως, διὰ μακρᾶς συνηθείας ταῖς ἐκκλησίαις κατερρίζωσαν. ἆρ' οὖν εἰ ὡς ἐν δικαστηρίῳ, διὰ τῆς τῶν ἐγγράφων ἀποδείξεως ἀπορῶντες, μαρτύρων ὑμῖν πλῆθος παρεστησάμεθα, οὐκ ἂν τῆς ἀφεύσεως παρ' ὑμῶν ψῆφον τύχομεν; ἐγὼ μὲν οὕτως οἶμαι· ἐπὶ στόματος γὰρ δύο ἢ τριῶν μαρτύρων σταθήσεται πᾶν ῥῆμα. εἰ δὲ καὶ τὸν πολιὸν χρόνον πρὸς ἡμῶν ὄντα ἐναργῶς ὑμῖν ἐπιδείκνυμεν. οὐκ ἂν δόξαιμεν ὑμῖν εἰκότα λέγειν, μὴ εἶναι κατ' ἡμῶν τιλὶ δίκιλιν εἰσαγώγιμον ταύτιλι; δυσωπητικὰ γάρ πως τὰ παλαιὰ τῷ δογμάτων, οἱονεὶ πολιᾷ τινι, τῇ ἀρχαιότητι τὸ αἰδέσιμον ἔχοντα.

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ

Νύσσης ἐπιστολὴ κανονικὴ πρὸς τὸν ἐν ἁγίοις Λητοῖον ἐπίσκοπον Μελιτινῆς.

ΕΝ καὶ τοῦτο τῶν εἰς τιλὶ ἁγίαν ἑορτιλὶ συμπιλούντων ἐστί, τὸ κατανοῆσαι ἡμᾶς τιλὶ οἰκονόμιάν τε καὶ κανονικιλὶ ἐπὶ τῷ πεπλημμελημένων οἰκονομίαν, ὅπως ἂν θεραπευθείη πᾶν ἁμάρτημα ψυχικὸν, τὸ διά τινος ἁμαρτίας ἐπιγινόμενον. ἐπειδὴ γὰρ ἡ καθολικὴ καὶ αὕτη τῆς κτίσεως ἑορτὴ, κατὰ τιλὶ τεταγμένιλι περίοδον τῆ ἐνιαυσιαίᾳ κιλίκλῳ, καθ' ἕκαστον ἔτος, ἐν παντὶ κληρωθεῖσα τῷ κόσμῳ, ἐπὶ τῇ ἀναστάσει τῆ πεπτωκότος ἐπιτελεῖται· πτῶσις δέ ἐστιν ἡ ἁμαρτία. ἀνάστασις δὲ ἡ ἐκ τοῦ πτώματος τῆς ἁμαρτίας ἀνόρθωσις· καλῶς ἂν ἔχοι κατὰ τιλὶ ἡμέραν ταύτιλι ὁ μόνον τοὺς ἐκ παλιγγενεσίας μετασχόντας διὰ τῆς τοῦ λουτροῦ χάριτος, τῷ θεῷ προσάγειν, ἀλλὰ καὶ τοὺς διὰ τῆς μετανοίας τε καὶ ἐπιστροφῆς ἀπὸ τῶν νεκρῶν ἔργων εἰς τιλὶ ζῶσαν ὁδὸν πάλιν ἐπανιόντας, καὶ τούτους χειραγωγεῖν πρὸς τὴν σώζουσαν ἐλπίδα, ἧς διὰ τῆς ἁμαρτίας ἀπεξενώθησαν.

Εἴ τι δὲ ὑ μικρὸν ἔργον, τὸ τοὺς περὶ τούτων λόγους οἰκονομῆσαι ἐν τῇ ὀρθῇ τε καὶ δεδοκιμασμένῃ κρίσει, κατὰ τὸ παράγγιλμα τοῦ προφήτου τὸ κελεῦον, δεῖν οἰκονομεῖν τοὺς λόγους ἐν κρίσει, ἵνα, καθὼς ἔχει τὸ λόγιον, μὴ σαλευθῇ εἰς τὸν αἰῶνα· καὶ,

εἰς

ἐς μεταβάσιων αἰώνιον ἡβητικὸν δίαιτος. ὥσπερ γὰρ ἐπὶ τῆς σωματικῆς θεραπείας, ὁ μὲν σκοπὸς τῆς ἰατρικῆς ὡς ἔστι, τὸ ὑγιαῖνον τὸ κάμνοντα, τὸ δὲ εἶδος τῆς ἐπιμελείας διάφορον· κατὰ γὰρ τὴν ποικιλίαν τῆς ἁμαρτημάτων, ποικίλως καὶ ἡ θεραπευτικὴ μέθοδος ἑκάστῳ τῷ νοσημάτων ἁρμόσεται· ὅτω πολλῆς ὄντος καὶ ἐν τῇ ψυχικῇ νόσῳ τῆς τῶν παθῶν ποικιλίας, ἀναγκαίως πολυειδὴς ἡμῖν ἔσται ἡ θεραπευτικὴ ἐπιμέλεια, πρὸς λόγον τῶ παθους ἑκατέρου τὸν ἴσον.

Ὡς δ' ἂν ἡμῖν τις τεχνικὴ μέθοδος περὶ τὸ προκείμενον προβλήματος, ὅπω τῶν λόγων διαληψόμεθα. τρία ἐστὶ τὰ περὶ τὴν ψυχὴν ἡμῶν θεωρούμενα κατὰ τὴν προτέρων διαίρεσιν, τό,τε λογικὸν, καὶ τὸ ἐπιθυμητικὸν, καὶ τὸ θυμοειδές. ἐν τούτοις ἐστὶ καὶ τὰ κατορθώματα τῆς κατ' ἀρετὴν βιώσης, καὶ τὰ πτώματα τῆς ἐκ κακίας ἀπορριόντων. διὸ προσήκει τὸν μέλλοντα τὴν καταλληλον θεραπείαν προσάγειν τῷ σφαιρώτι τῆς ψυχῆς μέρει, πρότερον μὲν ἐπισκέπτεσθαι ἐν τίνι σώματι τὸ πάθος· εἶθ' ὅπω πρότερον προσάγειν ἁρμοδίως τὴν θεραπείαν, ὥστε μὴ δι' ἄγνοιαν τῆς θεραπευτικῆς μεθόδου ἄλλο μὲν μὴ τὸ νοσῆσαν μέρος, ἕτερον δὲ τὴν θεραπείαν δεχόμενον· ὥσπερ ἀμελεῖ βλέπομεν πολλοὺς τῷ ἰατρῶν, ἐν ἀτελείᾳ τῷ πρωτοπαθοῦντος μέρους, προσεπιβάλλοντας τὴν νόσον, δι' ὧν θεραπεύσι. τῆς γὰρ ἀρρωστίας ὕσης πολλάκις κατὰ θερμῶν ἐπικράτησιν, ἐπειδὴ τοῖς κατὰ πλεονασμὸν τῷ ψυχρῷ κακκομένοις, χρήσιμον τὸ θερμαῖνόν τι καὶ ἀναθάλπον ἐστί· τὸ τούτοις κατὰ λόγον συνεργὸν, ἀπερισκέπτως τὸ αὐτὸ τοῖς ἐν ἀμέτρῳ θερμότητι ἐκθερμυθεῖσι ἐπαγαγόντες, δυσίατον τὸ πάθος ἐποίησαν. ὥσπερ τοίνυν ἀναγκαιότατον τοῖς ἰατροῖς ὑπομένει ἡ κατανόησις τῆς τῷ στοιχείων ἰδιότητος, ὅπως ἂν ἑκάστῳ τῷ εὖ ἢ κακῶς διακειμένων χρήσιμον τῷ παρὰ φύσιν διατεθέντος ἡ ἐπανόρθωσις· ὕτω καὶ ἡμεῖς ἐπὶ ταυτὸν ἀναδραμόντες τὴν διαίρεσιν τῷ ἐν τῇ ψυχῇ θεωρουμένων, ἀρχὴν καὶ ὑπόθεσιν τῆς καταλλήλε τῶν παθῶν θεραπείας ποιησώμεθα τὴν γνωσικὴν θεωρίαν.

Οὐκοῦν τεχνῇ, καθὼς ἔφαμεν, διῃρημένης τῆς ἰδιότητος τῷ τῆς ψυχῆς κινημάτων, εἰς τὸ λογικόν τε, καὶ ἐπιθυμητικὸν, καὶ θυμοειδές, κατὰ θάτερα μὲν τὸ λογιστικὸν τῆς ψυχῆς μέρος, ἐστὶν ἡ ἕξις περὶ τὸ θεῖον ὑπόληψις, καὶ ἡ τῶ καλῶ καὶ κακῶ διακριτικὴ ἐπιστήμη, καὶ ἡ ἔκπυστος καὶ ἀσύγχυτον ἔχουσα περὶ τῆς φύσεως τῷ ὑποκειμένων τὴν δόξαν, τί μὲν ἐστιν αἱρετὸν ἐν τοῖς οὖσι, τί δὲ βδελυκτὸν καὶ ἀπόβλητον. καὶ πάλιν ἐκ τῷ ἐναντίω, πάντως ἡ ἐν τῷ μέρει τούτῳ κακία θεωρηθήσεται, ὅταν ἀσέβεια μὲν ᾖ περὶ τὸ θεῖον, ἀκρισία δὲ περὶ τὸ ὄντως καλόν· σύγχυσις δὲ καὶ ἐσφαλμένη ἡ περὶ τὴν τῶν πραγμάτων φύσιν ὑπόληψις, ὅτε τιθέασι τὸ φῶς σκότος, καὶ τὸ σκότος φῶς, καθὼς φασιν ἡ γραφή.

Τῷ δὲ ἐπιθυμητικῷ μέρος ἡ μὲν ἐναρετος ἐστὶ κίνησις, τὸ ὀρέγεσθαι τὸ ὄντως ἐνθυμητικὸν καὶ ἀληθῶς καλὸν ἀναγκάζεσθαι τὸν πόθον· καὶ ἔστι ἐν ἡμῖν ἐρωτικὴ δύναμίς τε καὶ διάθεσις, ἐκεῖ κατοχολεῖσθαι πᾶσαν, ἐν τῷ πεπεῖσθαι μηδὲν ὀρεκτὸν εἶναι τῇ ἑαυτῷ φύσει ἄλλο, πλὴν τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς τὴν ἀρετὴν ἀγαζούσης φύσεως. παραβατικὴ δὲ καὶ ἁμαρτία τῷ τοιούτῳ μέρους ἐστὶν, ὅταν τις μεταγάγῃ τὴν ἐπιθυμίαν ἀπὸς τὴν ἀνυπόστατον κακοδοξίαν, ἢ ἀπὸς τὸ ἐπικεχρωσμένον τοῖς σώμασιν ἄνθος· ὅθεν γίνεται ἡ φιλοχρηματία καὶ ἡ φιλο-

porali medela, unum eſt quidem inſtitutum medicinæ, ut ſanus ſit is, qui laborat, varium autem eſt curationis genus, (pro morborum enim varietate convenienter quoque medicinæ methodus ac diſciplina unicuique morbo ſe applicat) ita cum multa ſit in morbo quoque animæ affectionum varietas, multiformis quoque neceſſario fuerit medica curatio ad affectionis rationem medicinam exercens.

Verum ut arte aliqua procedat propoſita quæſtionis methodus, rem ita tractabimus. Tria ſunt quæ in anima noſtra conſiderantur ſecundum primam diviſionem: ratio, concupiſcentia, & ira. In iis ſunt & recte facta eorum qui ex virtute vivunt, & delicta caſuſque eorum qui ad vitium dilabuntur. Quamobrem oportet eum qui ægrotanti animæ parti convenientem medelam eſt adhibiturus, prius quidem conſiderare in quonam conſiſtat affectio; deinde ſic laboranti convenientem medelam applicare, ne propter meditæ diſciplinæ ignorantiam, alia quidem ſit pars quæ ægrotat, alia vero cui eſt adhibita medela: ſicut certe multos videmus medicos, qui propter primo affectæ partis ignorationem, morbum ſuis medicamentis adaugent. Cum enim ſæpe exiſtat morbus propter dominationem & exuperationem calidi: quoniam in iis qui propter nimiam frigidi abundantiam male affecti ſunt, utile eſt quod calefacit, & confovet, id quod illis ex ratione adhibitum confert, idem iis qui immoderata caliditate ſuccenduntur applicantes, efficiunt ut ſit morbus curatu difficillimus. Quemadmodum ergo medicis in primis neceſſaria exiſtimata eſt elementorum proprietatis cognitio, ut uniuſcujuſque eorum quæ bene vel male conſtituta ſunt, id quod præter naturam affectum eſt, corrigatur: ſic & nos ad hanc recurrentes diviſionem, quæ eſt eorum quæ in anima conſiderantur, principium & fundamentum convenientis affectionum curationis, generalem faciamus contemplationem.

Triſariam ergo, ut diximus, diviſa proprietate motionum animæ in rationem, concupiſcentiam, & iram: recta rationalis animæ partis operatio eſt, pia de Deo exiſtimatio, & boni ac mali diſcernendi ſcientia, & quæ clarum habet ac minime confuſum de natura eorum circa quæ verſatur, judicium, quid in rebus expetendum ſit, quid abhorrendum & reſpuendum. Contra vero, vitium partis ejuſdem proprium exiſtimabitur, quando circa res Divinas fuerit impietas; circa id autem quod vere honeſtum eſt, inopia judicii; perverſa autem & corrupta de rerum natura exiſtimatio, *ut ponat locum tenebras, & tenebras lucem*, ut dicit ſcriptura.

Concupiſcentis autem partis motus eſt ex virtute, ſi ad id quod eſt re vera concupiſcendum, & vere pulchrum & honeſtum, erigitur deſiderium, & ſi qua eſt in nobis amatoria facultas & affectio, tota in illo verſetur, ut credamus nihil aliud eſſe ſua natura expetendum præter virtutem, & naturam quæ virtutem profundit. Hujus autem partis declinatio eſt & peccatum, quando cupiditatem tranſtulerit ad inanem, quæ non poteſt conſiſtere, gloriam, vel ad florem corporibus illitum, unde exiſtit libido, glo-

Ifa. 5.

riæ

riæ cupiditas, ambitio, & avaritia, & cætera ejusmodi, quæ ab hoc vitii genere dependent.

Animosæ autem seu irascentis partis recta & ex virtute actio est, mali odium, & bellum cum animi perturbationibus, & mentis ad fortitudinem confirmatio, ut non pertimescat, quæ multis terribilia videntur, sed usque ad sanguinem peccato resistat, mortis autem minas & gravia supplicia contemnat; & a rebus jucundissimis disjunctione, & omnibus, ut semel dicam, quæ propter aliquam consuetudinem & anticipatam opinionem multos in voluptate detinent, sit superior pro fide & virtute decertans. Hujus autem partis prolapsiones omnibus apertæ sunt, invidia, odium, ira, convicia, certamina, contentiosæ & ultionis appetentes affectiones, quæ acceptæ injuriæ recordationem longe extendunt, & multas in cædes sanguinemque desinunt. Dum enim non invenit stulta & inerudita ratio, quomodo armis suis opportune utatur, ferri aciem in se convertit: eaque arma quæ nobis a Deo ad defensionem data sunt, ei qui male utitur, exitium afferunt.

C. I. His ad hunc modum distinctis, quæcumque peccata ratione præditam animæ partem attingunt, graviora judicata sunt a patribus, & majori, ac diuturniori, & laboriosiori conversione digna. Quemadmodum si quis fidem in Christum negavit, vel ad Judaismum, vel idolorum cultum, vel Manichæismum, vel aliquod aliud impietatis genus, descivisse visus sit, qui voluntarie quidem ad id malum se contulit, deinde seipsum condemnavit: præscriptum pœnitentiæ tempus vitam omnem habet. Numquam enim dum mystica peragitur oratio, Deum una cum populo adorare sinetur, sed seorsum precabitur: a sacramentorum autem communione omnino erit alienus: in hora autem sui e vita excessus, sacramenti communionis erit particeps. Sin autem contigerit, ut is præter spem vivat, in eodem rursus vivet judicio, mysticorum sacramentorum ad vitæ exitum usque expers. Qui autem tormentis & gravibus suppliciis excruciati fuerint, iis certum est præstitutum tempus pœnitentiæ: sanctis patribus ea usis in ipsos clementia, tanquam anima non lapsa sit, sed corporis imbecillitas adversus tormenta non duraverit. Quare iis quibus vi ac dolore transgressio extorta est, idem qui fornicatoribus, modus pœnitentiæ præscriptus est.

C. II. Qui autem ad præstigiatores, vel divinos abierunt, vel eos qui per dæmones se purgationes quasdam & expiationes operaturos pollicentur, ii exacte interrogantur, & examinantur, utrum in fide in Christum permanentes, vi aliqua ad illud peccatum impulsi sint, cum afflictio aliqua vel intolerabilis jactura, hunc illis animum indidisset; an omnino neglecto quod a nobis creditum est testimonio, ad dæmonum societatem se contulerint. Si enim ad fidem infirmandam, & quod Deum esse non crederent, qui a Christianis creditur, illud fecerunt: erunt scilicet transgressorum judicio obnoxii. Sin autem intoleranda vis aliqua, pusillo eorum animo

A δοξία καὶ ἡ φιληδονία, καὶ πάντα τὰ τοιαῦτα ὅσα τοῦ τοιούτου ἤρτηται τῆς κακίας γένους.

Πάλιν δὲ τῆς θυμώδους διαθέσεως κατόρθωμά ἐστιν ἡ πρὸς τὸ κακὸν ἀπέχθεια, καὶ ὁ πρὸς τὰ πάθη πόλεμος, καὶ τὸ πρὸς ἀνδρείαν ἐστομῶσθαι τὴν ψυχὴν, ἐν τῷ μὴ καταπτήσσειν τὰ τοῖς πολλοῖς φοβερὰ νομιζόμενα, ἀλλὰ μέχρις αἵματος πρὸς ἁμαρτίαν ἀντικαθίστασθαι, καταφρονεῖν δὲ θανατικῆς ἀπειλῆς, καὶ ἀλγεινῶν κολαστηρίων· καὶ τῆς τῶν ἡδίστων διαζεύξεως, καὶ πάντων ἅπαξ τῶν διά τινος συνηθείας καὶ προλήψεως ἐν ὀδονῇ τοὺς πολλοὺς κατεχόντων, κρείττονα γενέσθαι, τῆς πίστεως καὶ τῆς ἀρετῆς προμαχόμενον. B τὰ δὲ ἀποπτώματα τοῦ τοιούτου μέρους, ἐστὶν ἅπασι πρόδηλα, ὁ φθόνος, τὸ μῖσος, ἡ μῆνις, αἱ λοιδορίαι, αἱ συμπλοκαὶ, αἱ φιλόνεικοί τε καὶ ἀμυντικαὶ διαθέσεις, αἱ μέχρι πολλοῦ παρατείνουσαι τὴν μνησικακίαν, καὶ πολλοὺς εἰς φόνους καὶ αἵματα καταλήγουσαι. μὴ γὰρ εὑρὼν ὁ ἀπαίδευτος λογισμὸς, ὅπου χρήσεται λυσιτελῶς τῷ ὅπλῳ, ἐφ' ἑαυτὸν τρέπει τὴν τοῦ σιδήρου ἀκμήν· καὶ γίνεται τὸ ἐκ τοῦ θεοῦ δοθὲν ἡμῖν ἀμυντήριον ὅπλον, τῷ κακῶς κεχρημένῳ ὀλέθριον.

Τούτων τοίνυν κατὰ τὸν εἰρημένον διακρινηθέντων τρόπον, ὅσα μὲν ἁμαρτήματα τοῦ λογιστικοῦ τῆς ψυχῆς ἅπτεται μέρους, χαλεπώτερα παρὰ τῶν πατέρων C ἐκρίθη, καὶ μείζονος καὶ διαρκεστέρας καὶ ἐπιπονωτέρας τῆς ἐπιστροφῆς ἄξια. οἷον, εἴ τις ἠρνήσατο τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν, ἢ πρὸς Ἰουδαϊσμὸν, ἢ πρὸς εἰδωλολατρείαν, ἢ πρὸς Μανιχαϊσμὸν, ἢ πρὸς ἄλλο τι τοιοῦτον ἀθείας εἶδος, αὐτομολήσας ἐφάνη· ὁ μὲν ἑκουσίως ἐπὶ τὸ τοιοῦτον ὁρμήσας κακὸν, εἶτα καταγνοὺς ἑαυτοῦ· χρόνον τῆς μετανοίας ἔχει, ὅλον τὸν τῆς ζωῆς αὐτοῦ. οὐδέποτε γὰρ, μυστικῆς ἐπιτελουμένης εὐχῆς, μετὰ τοῦ λαοῦ προσκυνῆσαι τὸν θεὸν κατάξιοῦται· ἀλλὰ κατὰ μόνας μὲν εὔξεται, τῆς δὲ κοινωνίας τῶν ἁγιασμάτων καθόλου ἀλλότριος ἔσται· ἐν δὲ τῇ ὥρᾳ τῆς ἐξόδου αὐτοῦ τότε τῆς τοῦ ἁγιασμοῦ μερίδος ἀξιωθήσεται. εἰ δὲ συμβαίη παρ' ἐλπίδα ζῆσαι αὐτὸν D πάλιν ἐν τῷ αὐτῷ κρίματι διαβιώσεται, ἀμέτοχος τῶν μυστικῶν ἁγιασμάτων μέχρι τῆς ἐξόδου γινόμενος. οἱ δὲ βασάνοις καὶ τιμωρίαις χαλεπαῖς αἰκισθέντες, ἐν ῥητῷ χρόνῳ ἐπετιμήθησαν· οὕτω τῶν ἁγίων πατέρων φιλανθρωπίᾳ ἐπ' αὐτῶν χρυσαμένων, ὡς οὐ ψυχῆς γενομένης ἐν πτώματι, ἀλλὰ τῆς σωματικῆς ἀσθενείας πρὸς τὰς αἰκίας οὐκ ἀντισχούσης· διὸ τῷ μέτρῳ τῶν ἐν πορνείᾳ πλημμελησάντων, καὶ ἡ βεβιασμένη τε καὶ ἐπώδυνος παράβασις, ἐν τῇ ἐπιστροφῇ συνεμετρήθη.

Οἱ δὲ πρὸς γόητας ἀπιόντες, ἢ μάντεις, ἢ τοὺς διὰ δαιμόνων καθαρσιά τινα καὶ ἀποτροπιασμοὺς ἐνεργεῖν ὑπισχνουμένους, οὗτοι ἐρωτῶνται δι' ἀκριβείας, καὶ ἀνα- E κρίνονται, πότερον ἐπιμένοντες τῇ εἰς Χριστὸν πίστει, ὑπ' ἀνάγκης τινὸς συνηνέχθησαν ἐκείνῃ τῇ ἁμαρτίᾳ, κακώσεώς τινος ἢ ἀφορήτου ζημίας ταύτην αὐτοῖς τὴν ὁρμὴν ἐμποιησάσης, ἢ καθόλου καταφρονήσαντες τοῦ πεπιστευμένου παρ' ἡμῶν μαρτυρίου, τῇ τῶν δαιμόνων συμμαχίᾳ προσέδραμον. εἰ μὲν γὰρ ἀθετήσει τῆς πίστεως, καὶ πρὸς τὸ μὴ πιστεύειν εἶναι θεὸν τὸν παρὰ τῶν Χριστιανῶν προσκυνούμενον, ἐκεῖνο ἐποίησαν δηλαδὴ τῷ κρίματι τῶν παραβάντων ὑπαχθήσονται· εἰ δέ τις ἀβάστακτος ἀνάγκη, κατακρατήσασα

τῆς

τῆς μικροψυχίας αὐτῶν, εἰς τοῦτο προσήγαγε διά τινος ὑπατημένης ἐλπίδος παρακρουσθέντας· ὡσαύτως ἔσται καὶ ἐπ' αὐτῶν ἡ φιλανθρωπία, καθ' ὁμιότητα τῶν πρὸς τὰς βασάνους ἐν τῷ καιρῷ τῆς ὁμολογίας ἀντιχεῖν μὴ δυνηθέντων.

Τῶν δὲ δι' ἐπιθυμίαν καὶ ἡδονὴν γινομένων ἁμαρτημάτων, τοιαύτη ἐστὶν ἡ διαίρεσις. τὸ μὲν γὰρ καλεῖται μοιχεία, τὸ δὲ πορνεία. τισὶ μὲν οὖν τῷ ἀκριβεστέρων ἤρεσε καὶ τὸ κατὰ πορνείαν πλημμέλημα, μοιχείαν εἶναι νομίζειν. διότι μία ἐστὶν ἡ νόμιμος συζυγία, καὶ γυναικὸς πρὸς ἄνδρα, καὶ ἀνδρὸς πρὸς γυναῖκαι, πᾶν οὖν τὸ μὴ νόμιμον, παράνομον πάντως· καὶ ὁ μὴ τὸ ἴδιον ἔχων, δηλαδὴ τὸ ἀλλότριον ἔχει· τῷ γὰρ ἀνθρώπῳ μία δέδοται παρὰ τοῦ θεοῦ βοηθὸς, καὶ τῇ γυναικὶ μία ἐφήρμοσται κεφαλή· οὐκοῦν εἰ μέν τις τὸ ἴδιον αὐτοῦ σκεῦος, καθὼς ὀνομάζει ὁ θεῖος ἀπόστολος, ἑαυτῷ κτήσαιτο, συγχωρεῖ ὁ νόμος τῆς φύσεως τὴν δικαίαν χρῆσιν· εἰ δέ τις ἔξω τοῦ ἰδίου τραπείη, ἐν ἀλλοτρίῳ πάντως γενήσεται. ἀλλότριον δὲ ἑκάστῳ, πᾶν τὸ μὴ ἴδιον, κἂν μὴ ὁμολογούμενον ἔχῃ τὸν κυριεύοντα. οὐκοῦν οὐ πόρρω τοῦ κατὰ τὴν μοιχείαν πλημμελήματος καὶ ἡ πορνεία τοῖς τὸν ἀκριβέστερον ἐξετάζουσι λογισμὸν ἐδέχθη· λεγούσης καὶ τῆς θείας γραφῆς, ὅτι. μὴ πολὺς ἴσθι πρὸς ἀλλοτρίαν.

Πλὴν ἀλλ' ἐπεὶ τοῖς ἀσθενεστέροις ἐγένετό τις παρὰ τῶν πατέρων συμπεριφορὰ, διεκρίθη τὸ πλημμέλημα, τῇ γενικῇ διαιρέσει ταύτῃ· ὡς πορνείαν μὲν λέγεσθαι τὴν χωρὶς ἀδικίας ἑτέρου γινομένην τινὶ τῆς ἐπιθυμίας ἐκπλήρωσιν· μοιχείαν δὲ, τὴν ἐπιβουλήν τε καὶ ἀδικίαν τοῦ ἀλλοτρίου. ἐν ταύτῃ δὲ καὶ τὴν ζωοφθορίαν καὶ τὴν παιδεραστίαν εἶναι λογίζονται· διότι καὶ ταῦτα φύσεώς ἐστι μοιχεία. εἰς γὰρ τὸ ἀλλότριόν τε καὶ παρὰ φύσιν γίνεται ἡ ἀδικία. ταύτης οὖν τῆς διαιρέσεως καὶ ἐν τούτῳ τῷ εἴδει τῆς ἁμαρτίας γεγενημένης, καθολικὴ μὲν ἐστι θεραπεία, τὸ τῆς ἐμπαθοῦς λύσσης τῆς περὶ τὰς τοιαύτας ἡδονὰς καθαρὸν ἐκ μεταμελείας γενέσθαι τὸν ἄνθρωπον.

Ἐπεὶ δὲ τῶν ἐν πορνείᾳ μολυνθέντων ἀδικία τις τῇ ἁμαρτίᾳ ταύτῃ οὐ καταμέμικται· διὰ τοῦτο διπλασίων ὡρίσθη τῆς ἐπιστροφῆς ὁ χρόνος τοῖς ἐν μοιχείᾳ μιανθεῖσι, καὶ ἐν τοῖς ἀπηγορευμένοις κακοῖς, ζωοφθορίᾳ τε καὶ τῇ κατὰ ἄρρενας λύσσῃ· διπλασιάζεται γὰρ, ὡς εἶπον, ἐπὶ τῶν τοιούτων ἡ ἁμαρτία· μία μὲν, ἡ κατὰ τὴν ἄθεσμον ἡδονήν· ἑτέρα δὲ, ἡ κατὰ τὴν ἀλλοτρίαν ἀδικίαν συνισταμένη.

Διαφορὰ δέ τις ἐστὶν ἐν τῷ λόγῳ τῆς μετανοίας, καὶ ἐπὶ τῶν καθ' ἡδονὴν πλημμελημάτων· ὁ μὲν γὰρ ἀφ' ἑαυτοῦ πρὸς τὴν ἐξαγόρευσιν τῶν ἁμαρτιῶν ὁρμήσας, αὐτῷ τῷ καταδέξασθαι δι' οἰκείας ὁρμῆς γενέσθαι τῶν κρυφίων κατήγορος, ὡς ἤδη τῆς θεραπείας τοῦ πάθους ἀρξάμενος, καὶ σημεῖον τῆς πρὸς τὸ κρεῖττον μεταβολῆς ἐπιδειξάμενος, ἐν φιλανθρωποτέροις γίνεται τοῖς ἐπιτιμίοις. ὁ δὲ φωραθεὶς ἐπὶ τῷ κακῷ, ἢ διά τινος ὑποψίας ἢ κατηγορίας ἀκουσίως ἀπελεγχθεὶς, ἐν ἐπιτεταμένῃ γίνεται τῇ ἐπιστροφῇ, ὥστε καθαρισθέντα διὰ ἀκριβείας αὐτὸν, οὕτως ἐπὶ τὴν τῶν ἁγιασμάτων κοινωνίαν παραδεχθῆναι.

A superato, eo deduxit falsa aliqua spe deductus: similiter adhibebitur in ipsos clementia, uti in eos qui tormentis in tempore confessionis resistere non potuerunt.

Eorum autem quæ ad cupiditatem & voluptatem fiunt peccatorum, hæc est divisio: hoc enim vocatur adulterium, illud vero fornicatio. Ac nonnullis quidem eorum qui sunt subtiliores, placuit etiam fornicationis peccatum, adulterium esse existimare: quoniam una est legitima conjunctio, & mulieris cum viro, & viri cum muliere. Quidquid ergo non est legitimum, est omnino injustum, & legi contrarium: & qui non habet proprium, habet omnino alienum. Homini enim una tantum data est auxiliatrix: & mulieri unum appositum est caput. Ergo si quis proprium *vas suum*, ut divinus Apostolus nominat, *possederit*: ei lex naturæ justum usum concedit. Si quis autem extra proprium conversus fuerit, erit omnino in alieno. Est autem unicuique alienum, quidquid non est proprium, etiamsi certum dominum non habeat. Non longe ergo a peccato adulterii, fornicatio, ab iis qui rem paulo accuratius examinant, suscepta est: cum dicat etiam sacra scriptura; *Ne multus sis cum aliena*.

C. III.

1. Thess. 4.

Prov. 2. 20 junta 70.

Sed quia cum imbecillioribus indulgenter agendum censuerunt patres, distinctum est peccatum hac generali divisione, ut fornicatio dicatur, cupiditatis seu libidinis expletio, quæ fit sine alterius injuria; adulterium vero, insidiæ, & injuria, quæ alteri affertur. In eodem autem ordine & cum animalibus coitum, & pædicatum numerant: quoniam hæc quoque naturæ sunt adulteria. In id enim quod est alienum, & quod est præter naturam fit injustitia. Cum hæc ergo divisio in hac etiam peccati specie fiat: universale est remedium, ut a concitata in ejusmodi voluptates rabie, per pœnitentiam homo purus efficiatur.

Sed quia in iis qui fornicatione polluti sunt, injuria nulla cum hoc peccato commista est: propterea duplum conversionis tempus iis præscriptum est, qui adulterio inquinati sunt, & in aliis itidem vetitis malis, animalium initu, & rabie in masculos. In iis enim peccatum ut dixi duplicatur: unum quidem in illicita & nefaria voluptate, alterum autem quod in injuria quæ fit alteri consistit.

Est autem quædam differentia in ratione pœnitentiæ inter eos qui in voluptate peccarunt ejusmodi. Qui enim ex seipso ad sua proferenda peccata impulsus est, eo quod sua sponte occultorum accusator esse voluerit, ut qui jam affectioni medicinam adhibere cœperit, & signum mutationis in melius ostenderit: in mitioribus pœnis versatur. Qui autem in malo deprehensus est, vel propter aliquam suspicionem vel accusationem ingratiis convictus est: longius illi conversionis tempus datur, ut ipse perfecte purgatus, deinde ad sacramentorum communionem admittatur.

Eſt ergo canon ejuſmodi, ut qui fornicatione polluti ſunt, in tribus annis ab oratione omnino expellantur, in tribus ſint ſolius auditionis participes, in tribus autem aliis cum iis qui in converſione ſubſternuntur precentur; & tunc ſint ſacramentorum participes. In iis autem qui diligentiori converſione uſi fuerint, & vita ipſa oſtenderint, ſe ad bonum regreſſos eſſe, licet ei qui diſpenſat, pro eccleſiaſticæ œconomiæ utilitate tempus auditionis contrahere, & celerius ad converſionem deducere, & rurſus hoc quoque tempus contrahere; & celerius reddere communionem: ut ſua probatione, ejus cui medela adhibetur conſtitutionem dijudicet. Quemadmodum enim porcis margaritas projicere eſt vetitum, ita & pretioſa margarita privare eum, qui jam per alienationem a vitio & purgationem homo eſt factus, abſurdum eſt.

c IV. Quæ autem in adulterio, & in reliquis immunditiæ generibus, ſit iniquitas, ut ante dictum eſt, omnino eodem judicio punietur, quo & fornicationis ſcelus: ſed tempore duplicabitur. In eo autem ejus etiam cui medela adhibetur, animi diſpoſitio conſiderabitur; quomodo & in iis qui fornicationis ſordibus infecti ſint, ut vel citius, vel tardius, ad boni participationem admittantur.

Reſtat ad hæc, ut iraſcentem animæ partem examinandam proponamus, quando lapſa a bono iræ uſu in peccatum ceciderit. Cum autem multa ſint, quæ per iram fiunt peccata, & omnia mala: placuit noſtris patribus, in aliis quidem non nimium accurate agere, nec plurimum in eo ſtudii ponere, ut omnia quæ ex ira naſcerentur delicta curarent (quamvis ſcriptura non ſolum vulnus prohibeat, ſed etiam omne convicium, vel maledictum, & ſi quid aliud ejuſmodi ira efficit) ſed adverſus unum cædis crimen pœnarum cautionem proviſerunt.

Dividitur autem hoc malum in voluntarium & involuntarium. Et eſt cædes quidem voluntaria, quæ meditato ſuſcepta eſt ab eo qui ſe ad hoc comparaverat, ut hoc facinus perpetraret. Deinde illud quoque in voluntariis exiſtimatum eſt, quando quis in congreſſu verberans, & verberatus, per iram plagam mortiferam intulerit. Qui enim ira ſemel victus eſt, & animi motui indulget, nihil eorum quæ malum poſſent amputare, ei perturbationis tempore in mentem venit. Quare & illic ortus ex pugna cædis eventus, in factum voluntarium, non in caſum confertur. Involuntariæ autem cædes habent manifeſta indicia: quando quis alteri rei ſtudium applicans, caſu immedicabile aliquod malum fecerit.

In his ergo cædes quidem in triplicatum tempus extenditur iis qui per converſionem voluntario facinori remedium afferunt. Ter novem enim ſunt anni, novenario annorum numero in unoquoque gradu præfinito: adeo ut in perfecta quidem ſegregatione, novem annorum tempore verſetur ab eccleſia prohibitus; alios autem tot annos in auditione permaneat, ſola doctorum & ſcripturarum

Εἰ τοίνυν ὁ κακῶν τοιοῦτος, ὥστε τὰς ἐν πορνείᾳ μολυνθείσας, ἐν τέτρασι μὲν ἔτεσι καθόλου τῆς εὐχῆς ἀποβλήτους εἶναι, ἐν τρισὶ δὲ τῆς ἀκροάσεως μετέχειν μόνης, ἐν ἄλλοις δὲ τρισὶν ἔτεσι μετὰ τῶν ἐν τῇ ἐπιστροφῇ ὑποπιπτόντων προσδέχεσθαι, καὶ τότε μετέχειν τῶν ἁγιασμάτων. ἐπὶ δὲ τῶν σπουδαιοτέρᾳ κεχρημένων τῇ ἐπιστροφῇ, καὶ τῷ βίῳ δεικνύντων τὸν πρὸς τὸ ἀγαθὸν ἐπάνοδον, ἔξεστι τῷ οἰκονομοῦντι, πρὸς τὸ συμφέρον τῇ ἐκκλησιαστικῇ οἰκονομίᾳ, συντεμεῖν τὸν χρόνον τῆς ἀκροάσεως, καὶ ταχέως εἰς ἐπιστροφὴν ἀγαγεῖν· καὶ πάλιν καὶ τοῦτον συντεμεῖν τὸν χρόνον, καὶ τάχιον ἀποδοῦναι τῇ κοινωνίᾳ· ὅπως ἂν τῇ ἑαυτοῦ δοκιμασίᾳ, ἐγκρίνει τὸν τοῦ θεραπευομένου κατάστασιν. ὥσπερ γὰρ τοῖς χοίροις ῥίπτειν τὸν μαργαρίτην, ἀπηγόρευται· οὕτως τὸν ἀποστερεῖν τοῦ τιμίου μαργαρίτου τὸν ἤδη ἄνθρωπον διὰ τῆς ἀπαθείας τε καὶ καθαρότητος γεγονόμενον, τῶν ἀτόπων ἐστίν.

Ἡ δὲ κατὰ τὸν μοιχείαν, ἤτοι κατὰ τὰ λοιπὰ εἴδη τῆς ἀκαθαρσίας, γεγονυῖα παρανομία, καθὼς προείρηται, κατὰ πάντα ἐν τῷ αὐτῷ κρίματι θεραπευθήσεται, ἐν ᾧ καὶ τὸ τῆς πορνείας ἄγος· τῷ δὲ χρόνῳ διπλασιάζεται. παρατηρηθήσεται δὲ καὶ ἐν αὐτῷ ἡ τοῦ θεραπευομένου διάθεσις, ἐν ᾧ τρόπῳ καὶ ἐπὶ τῶν τῷ μολυσμῷ τῆς πορνείας συνεχθέντων· ὥστε ἢ θᾶττον ἢ βραδύτερον χρῆσθαι αὐτοὺς τὸν τοῦ ἁγιάσματος μετουσίαν.

Λείπεται πρὸς τούτοις τὸ θυμοειδὲς τῆς ψυχῆς προσδιελθεῖν εἰς ἐξέτασιν, ὅταν παρασφαλεῖσα τῆς ἀγαθῆς τοῦ θυμοῦ χρήσεως, εἰς ἁμαρτίαν ἐκπέσῃ. πολλῶν δὲ ὄντων τῶν κατὰ θυμὸν εἰς ἁμαρτίαν διεγρομμένων, καὶ πάντων κακῶν· πρέσπως τοῖς παλαιοῖς ἡμῶν ἐν τοῖς ἄλλοις μὴ λίαν ἀκριβολογεῖσθαι, μηδὲ πολλῆς ἄξιον ἡγεῖσθαι σπουδῆς τὸ θεραπεύειν πάντα τὰ ἐκ τοῦ θυμοῦ παραπτώματα· καὶ τοίνυν τῆς γραφῆς ὑμῶν τὸν ψιλὸν ἀπαγορεύσης πληγὸν, ἀλλὰ καὶ πᾶσαν λοιδορίαν ἢ βλασφημίαν, καὶ ἔτι ἄλλο τοιοῦτον ὁ θυμὸς κατεργάζεται· μόνον δὲ τοῦ κατὰ φόνου ἄγος τὸν παραφυλακὴν ἐποιήσαντο ὀφλῆσαι τὴν ἐπιτιμίων.

Διαιρεῖται δὲ τὸ πᾶν κακὸν τῇ διαφορᾷ τοῦ ἑκουσίου καὶ τοῦ ἀκουσίου· ἐν οἷς ἑκούσιός μὲν φονὸς ὁ ἐκ παρασκευῆς πεπολεμημένος, τοῦ εἰς αὐτὸ τοῦτο διεξεπεισαμένου, ὅπως ἂν τὸ ἄγος ἐργάσηται· ἔπεστι δὲ καὶ ἐκεῖνος ἐν τοῖς ἑκουσίοις νομίζεσθαι, ὅταν τις ἐν συμπλοκῇ τύπτων τε καὶ τυπτόμενος, ἐνέγκῃ κατὰ τινα καιρίαν τοῦ ὀφλῆσαι τῆς ὀργῆς πληγὴν. ὁ γὰρ ἅπαξ τῷ θυμῷ κρατηθεὶς, καὶ τῇ ὁρμῇ τῆς ὀργῆς χαριζόμενος, ἐδόκει ἄν, περὶ τὸν καιρὸν τοῦ πάθους, τὴν ἀκόλουθον τοῦ κακοῦ διαναμένων ἐπὶ νοῦν λάβοι· ὥστε καὶ τὸ ἐκ συμπλοκῆς ἀποτέλεσμα τοῦ φόνου, εἰς ἔργον προαιρέσεως οὐκ εἰς ἀποτυχίαν ἀνάγεται. οἱ δὲ ἀκούσιοι, φανερὰ ἔχουσι τὰ γνωρίσματα, ὅταν τις πρός ἕτερόν τι τῶν σπουδῶν ἔχων, ἐξ ἀποτυχίας τινὸς τὴν ἀνηκέστων δράσῃ.

Ἐπὶ τούτων τοίνυν ὁ μὲν φόνος εἰς ἐπιπλασίονα χρόνον παρατείνεται τοῖς δὲ ἐπιστροφῆς θεραπευομένοις τὸ ἑκούσιον ἄγος. τρεῖς οὖν ἐπὶ τρισὶν ἑαυτοὺς, καθ' ἕκαστον βαθμὸν τῆς ἐπάδος τὴν ἐπὶ δεκάδος, ὥστε τὸ μὲν τὴν παντελῆ ἀφορισμὸν ἐννέα τὴν χρόνον διαγενέσθαι, ἀπειργόμενον τῆς ἐκκλησίας· ἄλλα δὲ τοσαῦτα ἔτη ἐν τῇ ἀκροάσει παραμένειν, μόνον τὴν διδασκάλων καὶ τῆς τῶν γραφῶν ἀκροάσεως

ἀξιω-

ἀξιούμενον· ὁ δὲ τῇ τρίτῃ ὁράδι, μὴ τύχῃ ὑπο-
πίπτοντι ἐν ἐπιστροφῇ προσδοκώμενον, ὅπως ἐλθεῖν
ἐπὶ τὴν μετουσίαν τοῦ ἁγιάσματος. δηλαδὴ καὶ ἐπὶ
τοῦ τοιούτου ἡ αὐτὴ παρατήρησις ἔσται παρὰ τοῦ οἰκονο-
μοῦντος τὴν ἐκκλησίαν· καὶ πρὸς τὸν λόγον τῆς ἐπι-
στροφῆς συντιμηθήσεται αὐτῷ. ὁ δὲ τῆς ἐπιτιμίου πα-
ράτασις· ὥστε ἀντὶ ἑνὸς ἔτους ἐφ' ἑκάστῳ βαθμῷ,
ὀκτὼ, ἢ ἑπτὰ. ἢ ἓξ, ἢ ὁ πέντε μόνα γράφεσθαι,
εἴπερ τὸ μέγεθος τῆς ἐπιστροφῆς νικήσῃ τὸν χρόνον,
ὁ ὑπερβάλλοιτο τῇ σπουδῇ τῆς διορθώσεως, τοὺς
ἐν τῇ μακρᾷ προθεσμίᾳ ῥᾳδυμότερον ἑαυτοὺς ἀ-
πὸ τῆς κηλίδων καθαίροντας.

Τὸ δὲ ἀκούσιον, συγγνωστὸν μέν, ὁ μὴν ἐπαινε-
τὸν ἐκρίθη. τοῦτο δὲ εἶπον, ὥστε δῆλον γένεσθαι, ὅτι
κἂν ἀκουσίως τις γένηται ἐν τῷ τοῦ φόνου μιάσματι, ὡς
ἤδη βέβηλον αὐτὸν ὑπὸ τοῦ ἁγνοῦ γενόμενον, ἀπέβλη-
τον ἱερατικῆς χάριτος ὁ κανὼν ἀπεφήνατο. ὅσος δὲ
ἐστιν ἐπὶ τῇ ψιλῇ πορνείᾳ τοῦ καθαρσίου ὁ χρόνος,
τοσοῦτος κ) ἐπὶ τῇ ἀκουσίῳ πεφονευκόσιν ἐδοκιμάσθη
καλῶς ἔχειν· δηλαδὴ κ) ἐν τούτοις τῆς προαιρέσεως
τοῦ μετανοοῦντος δοκιμαζομένης· ὥστε εἰ ἀξιόπι-
στος γένοιτο ἡ ἐπιστροφὴ, μὴ παραφυλαχθεῖσα τὸν ἀρι-
θμὸν τῶν ἐτῶν, ἀλλὰ ὀλίγῳ συντομίαν ἀγαγεῖν αὐ-
τὸν εἰς τὴν τῆς ἐκκλησίας ἀποκατάστασιν, κ) εἰς τὴν
τοῦ ἁγιάσματος μετουσίαν. εἰ δέ τις μὴ πληρώσας τὸν
χρόνον τῶν ἐκ τῶν κανόνων ἀφωρισμένων, ἐξοδεύει
τοῦ βίου· κωλύει ἡ τῶν πατέρων φιλανθρωπία, μετα-
σχόντα τῶν ἁγιασμάτων, μὴ κενὸν τοῦ ἐφοδίου, πρὸς
τὴν ἐκείνου ἐκείνῳ κ) μακρὰν ἀποδημίαν ἐκπεμφ-
θῆναι· εἰ δὲ μεταλαχὼν τοῦ ἁγιάσματος, πάλιν εἰς
τὴν ζωὴν ἐπανέλθοι, ἀναμένειν τὸν τεταγμένον χρό-
νον, ἐν ἐκείνῳ τῷ βαθμῷ γενόμενον, ἐν ᾧ ἦν πρὸ
τῆς κατὰ ἀνάγκην αὐτῷ δοθείσης κοινωνίας.

Τὸ δὲ ἕτερον εἶδος τῆς εἰδωλολατρείας, ὅπερ γὰρ
ὀνομάζει τὴν πλεονεξίαν ὁ θεῖος ἀπόστολος, οὐκ
οἶδ' ὅπως ἀθεράπευτον τοῦ τῆς πατέρων ἡμῶν πα-
ρῳφθη· καὶ τοί γε δοκεῖ τὸ τοιοῦτον κακὸν τῆς τρι-
τριῶν. τῆς· ἐν τῇ ψυχῇ κατασκευῆς πάθος εἶναι. κ) γὰρ
ὁ λογισμὸς, τῆς τοῦ καλοῦ κρίσεως ἁμαρτάνων, ἐν
τῇ ὕλῃ τὸ καλὸν εἶναι φαντάζεται, ὁ πρὸς τὸ ἄυλον
ἀναβλέπων κάλλος· κ) ἡ ἐπιθυμία πρὸς τὰ κάτω
ῥεῖ, τοῦ ἀληθῶς ὀρεκτοῦ ἀπορρέουσα· κ) ἡ φιλονεικός
τε καὶ θυμοειδὴς διάθεσις, πολλὰς ἐκ τῆς τοιαύτης
αἰτίας τὰς ἀφορμὰς λαμβάνει. καὶ τὸ ὅλον εἰπεῖν,
συμφωνεῖ ἡ τοιαύτη νόσος τῷ ἀποστολικῷ τῆς πλεο-
νεξίας ὅρῳ· ὁ γὰρ θεῖος ἀπόστολος, ὁ μόνον αὐτὴν
εἰδωλολατρείαν, ἀλλὰ κ) ῥίζαν πάντων τῶν κακῶν ἀ-
πεφήνατο. κ) ὅμως τὸ τοιοῦτον εἶδος παρώφθη τῆς νό-
σου, ἀνεπίσκεπτόν τε κ) ἀτιμέλητον· διὸ κ) πλεονά-
ζει κατὰ τῆς ἐκκλησίας τὸ τοιοῦτον ἄῤῥωστημα, καὶ
οὐδεὶς τῶν ἐπὶ τὸν κλῆρον ἀγομένων περιεργάζεται,
μή πως τῷ τοιούτῳ εἴδει τῆς εἰδωλολατρείας κατεμιάν-
θησαν· ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων, ὀλίγα τὰ παρεῖσθαι
τοῖς καθ' ἡμᾶς ἡγούμεθα τῷ δημοσίῳ
τῆς διδασκαλίας λόγῳ, ὅπως ἂν οἱονεί τε ᾖ, θερα-
πεύειν, ὥσπερ τινὰ πληθωρικὰ, τὰς πλεονεκτικὰς
ἀῤῥωστίας ὀλίγα τῷ λόγῳ καθαίροντες· μόνῃ δὲ τὴν
κλοπὴν καὶ τὴν τυμβωρυχίαν, καὶ τὴν ἱεροσυλίαν, πάθη νομίζομεν· ὀλίγα τὸ ὅπως ἐκ τῆς
τῆς πατέρων ἀκολουθίας τὴν παράδοσιν ἡμῖν περὶ
τούτων γένεσθαι· καὶ τοί γε παρὰ τῇ θείᾳ γραφῇ ὁ
πλεονασμὸς, καὶ ὁ τόκος, τῆς ἀπεφημένων ἐστί·

A auditione dignus habitus; in tertio autem novenario cum ſubſtratione oret: ſicque perveniat ad communionem ſacramenti. Et in hoc quoque ſcilicet idem obſervabitur ab eo qui eccleſiam adminiſtrat, & pro ratione converſionis illi quoque pœnæ tempus contrahetur: adeo ut novem annis in unoquoque gradu, vel octo, vel ſeptem, vel ſex, immo etiam quinque tantum anni ponantur, ſi pœnitentiæ magnitudo tempus vincat, & ſuperet correctionis ſtudio eos qui in longo tempore præſtituto ſuſceptas a ſe maculas ſegniter eluunt.

Involuntarium autem, venia quidem dignum, ſed non laudabile judicatum eſt. B Hoc autem dixi, ut ſit apertum, quod etiam ſi quis involuntarie fuerit in ſcelere homicidii, eum tanquam jam profanum flagitio redditum, a ſacerdotali gratia ejiciendum pronunciavit canon. Quantum autem eſt expiationis tempus ob ſimplicem fornicationem, tantum etiam par eſſe imponi iis qui cædem involuntariam feciſſent, ſtatutum eſt: ſcilicet in iis quoque pœnitentis voluntate examinata, ut ſi ſit fide digna converſio, non ſervetur annorum numerus, ſed temporis prolixitate reſecata, ad eccleſiæ reſtitutionem, & boni participationem, compendio deducatur. Si quis autem tempore C non expleto a canonibus præſtituto, vita excedat: jubet patrum clementia, ut effectus ſacramentorum particeps, non viatico vacuus ad extremam illam & longam peregrinationem mittatur. Sin autem poſtquam ſacramenu particeps factus fuerit, rurſum ad vitam reverſus ſit: ſtatutum tempus expectet in illo gradu exiſtens, in quo erat ante communionem illi ex neceſſitate datam.

Altera autem idololatriæ ſpecies, ſic enim Divinus apoſtolus avaritiam appellat, neſcio quo modo abſque ulla pœnæ medela a patribus prætermiſſa eſt. Atqui hoc malum videtur eſſe trium animi conſtitutionum affectio. Nam & ratio, ab ejus quod pulchrum eſt judi- D cio aberrans, eſſe in materia quod pulchrum eſt exiſtimat, ad pulchritudinem a materia ſeparatam non reſpiciens; & deſiderium ad ea quæ ſunt inferiora inclinatur, ab eo quod vere eſt expetendum dilabens; & contentioſa animoſaque animæ affectio, ex hoc peccato multas occaſiones accipit. Et ut in univerſum dicam, ejuſmodi morbus cum Apoſtolica avaritiæ definitione convenit. Divinus enim Apoſtolus eam non ſolum idololatriam, ſed etiam omnium malorum radicem, pronunciavit. Et tamen hæc morbi ſpecies nec conſiderata, nec ullo remedio curata, ſed omnino prætermiſſa eſt. Quo fit, ut hic morbus valde in eccleſia redundet, & nemo de E iis qui ad clerum adducuntur, inquirat, num qui eo idololatriæ genere polluti ſint: ſed de iis, quoniam id a patribus prætermiſſum eſt, ſufficere exiſtimamus, publica doctrinæ ratione, ea quomodo fieri poteſt curare, avaritiæ affectiones, veluti quoſdam morbos ex repletione ortos, oratione purgando; ſolum autem furtum, & ſepulchrorum effoſſionem, & ſacrilegium, vitia cenſemus: quod ex patrum ſucceſſione hæc nobis traditio de iis relicta ſit. Atqui apud Divinam ſcripturam, & redundantia, & uſura, ſunt pro-

hibitæ; & per potentiam ad suam possessionem aliena traducere, etiamsi sub prætextu negotiationis, hoc fortasse factum sit. Quoniam ergo, quod ad nos quidem attinet, auctoritatem cui credendum est canones habent: canonum judicium de iis quæ prohibita esse constat, iis quæ jam dicta sunt adjiciemus.

Dividitur ergo furtum in latrocinium, & murorum effossionem. Idem autem cum sit utriusque scopus, aliena auferre, magna est in utriusque mente diversitas. Nam prædo etiam homicidii opem adhibet, ad propositum obtinendum, ad hoc ipsum se comparans, & armis, & numerosa manu, & opportunitate locorum: adeo ut is homicidarum judicio subjiciatur, si per pœnitentiam ad Dei ecclesiam revertatur. Qui autem occulta subtractione sibi alienum usurpat, ac deinde per confessionem peccatum suum sacerdoti aperit, studio quod circa contrarium illius vitii adhibebit, morbum curabit; res, inquam, suas largiendo pauperibus, ut dum quæ habet profundit, se ab avaritiæ morbo liberum aperte ostendat. Sin autem nihil aliud nisi corpus habeat, jubet Apostolus per corporalem laborem ei morbo fieri medicinam. Ejus autem hæc verba sunt. *Qui furabatur, jam non furetur: magis autem laboret, operando manibus suis quod bonum est, ut habeat unde tribuat, necessitatem patienti.*

Ephes. 4.

Sepulchrorum autem effossio, ipsa quoque dividitur in id quod veniam meretur & id quod non meretur. Si quis enim honori mortuis debito parcens, & intactum relinquens corpus quod tectum est, ut soli non ostendatur turpitudo naturæ, lapidibus aliquot in sepulchro extantibus, ad aliquod opus construendum abutatur: ne hoc quidem est laudabile, sed ut esset dignum venia effecit consuetudo, quando ad aliquid melius, & reipublicæ utilius, materia traducta est. Sed carnis in terram redactæ pulverem perscrutari, & ossa loco movere, spe lucrifaciendi ornamenti alicujus ex iis quæ cum corpore sepulta sunt: id eodem judicio condemnatum est, quo simplex fornicatio, quemadmodum præcedenti capite dictum est; dispensatore scilicet medelam ejus qui curatur æstimante ex ipsius vita, ut præstitutum a canonibus pœnitentiæ spatium contrahat.

Sacrilegium autem in antiqua scriptura ne cædis quidem condemnatione visum est tolerabilius. Similiter enim & qui cædis convictus erat, & qui res Deo dedicatas abstulerat, lapidationis supplicium subibat. In ecclesiastica autem consuetudine, nescio quo modo, eo lenitatis descensum est, ut illius morbi existimaretur tolerabilius piaculum: his enim brevioris temporis quam adulterio imponendam pœnitentiam paterna traditio definiit. Ubique autem hoc in quovis peccati genere ante omnia videndum est, qualis sit ejus, cui medela adhibetur, affectio; neque existimandum, tempus ad remedium sufficere (nam quid remedii tempus afferre possit?) sed ejus qui sibi per conversionem medetur voluntatem.

Hæc tibi, o homo Dei, ex iis quæ erant ad manum studiose composita, quod oportat fratrum mandatis parere, studiose misi-

A καὶ τὸ ἐκ δυναστείας τινὸς τῇ ἰδίᾳ κτήσει προσαγαγεῖν τὰ ἀλλότρια, κἂν ἐν προχήματι πραγματείας τὸ τοιοῦτον τύχῃ γινόμενον. ἐπειδὴ τοίνυν τὸ καθ' ἡμᾶς, εἰς ἐξουσίαν κανὼν ἀξιόπιστος· τὴν ἐπὶ τῶν ὁμολογουμένως ἀπηγορευμένων κανονικὴν κρίσιν ἤδη τοῖς εἰρημένοις προσθήσομεν.

Διήρηται οὖν ἡ κλοπὴ εἴς τε λῃστείαν, καὶ εἰς τοιχωρυχίαν· καὶ εἰς μὲν ἐπ' ἀμφοτέρων σκοπὸς, ἡ τῶν ἀλλοτρίων ἀφαίρεσις· πολλὴ δὲ κατὰ τὴν γνώμην αὐτῶν ἡ πρὸς ἀλλήλους ἐστὶ διαφορά· ὁ μὲν γὰρ λῃστὴς καὶ τὴν μιαιφονίαν εἰς συμμαχίαν τοῦ σπουδαζομένου παραλαμβάνει, πρὸς αὐτὸ τοῦτο παρασκευαζόμενος, B καὶ ὅπλοις, καὶ πολυχειρίᾳ, καὶ τοῖς ἐπικαίροις τῶν τόπων· ὥστε τὸν τοιοῦτον τῷ κρίματι τῶν ἀνδροφόνων ὑπάγεσθαι, εἰ διὰ μεταμέλειαν ἑαυτὸν πρὸς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ θεοῦ ἐπαγάγῃ· ὁ δὲ δι' ἀφαιρέσεως λανθανούσης σφετεριζόμενος τὸ ἀλλότριον, εἶτα δι' ἐξαγορεύσεως τὸ πλημμέλημα ἑαυτοῦ τῷ ἱερεῖ φανερώσας, τῇ περὶ τὸ ἐναντίον τοῦ πάθους σπουδῇ θεραπεύσει τὴν ἀῤῥωστίαν· λέγω δὲ διὰ τοῦ τὰ προσόντα παρέχειν τοῖς πένησιν, ἵνα τῷ προέσθαι ἃ ἔχει, φανερὸς γένηται καθαρεύων τῆς κατὰ πλεονεξίαν νόσου. εἰ δὲ μηδὲν ἔχοι, μόνον δὲ τὸ σῶμα ἔχοι, κελεύει ὁ ἀπόστολος διὰ τοῦ σωματικοῦ κόπου τὸ τοιοῦτον ἐξιάσασθαι πάθος· ἔχει δὲ ἡ λέξις οὕτως· ὁ κλέπτων μηκέτι κλεπτέτω, μᾶλλον δὲ C κοπιάτω, ἐργαζόμενος τὸ ἀγαθὸν, ἵνα ἔχῃ μεταδιδόναι τῷ χρείαν ἔχοντι.

Ἡ δὲ τυμβωρυχία, καὶ αὐτὴ διήρεται εἰς συγνωστόν τε καὶ ἀσύγνωστον. εἰ μὲν γάρ τις τῆς * οὐσίας φειδόμενος, καὶ ἄσυλον ἀφεὶς τὸ κεκρυμμένον σῶμα, ὡς μὴ ἀναδειχθῆναι ἡλίῳ τὴν ἀσχημοσύνην τῆς φύσεως, λίθοις τισὶ τῶν ἐν τῷ τάφῳ προβεβλημένων συγχρύσεται εἰς ἔργου τινὸς κατασκευήν· ἐπαινετὸν μὲν οὐδὲ τοῦτό ἐστιν, ἀλλὰ συγγνωστὸν ἐποίησεν ἡ συνήθεια, ὅταν εἰς προτιμότερόν τι καὶ κοινωφελέστερον ἡ τῆς ὕλης μετάθεσις γένηται· τὸ δὲ διερευνᾶσθαι τὴν κόνιν ἀπὸ τῆς γαιωθείσης σαρκὸς, καὶ ἀνακινεῖν τὰ ὀστᾶ, ἐλπίδι τοῦ κόσμον τινὰ τῶν συγκατορυχθέντων κερδᾶναι, D τοῦτο τῷ αὐτῷ κρίματι κατεδικάσθη, ᾧ καὶ ἡ ψιλὴ πορνεία, καθὼς ἐν τῷ προλαβόντι διήρηται λόγῳ· ἐπισκοποῦντος δηλαδὴ τοῦ οἰκονόμου, ἐξ αὐτοῦ τοῦ βίου, τὴν θεραπείαν τοῦ θεραπευομένου, ὥστε συντεμεῖν τὴν ἐκ τῶν κανόνων ὁρισθεῖσαν τοῦ ἐπιτιμίου προθεσμίαν.

Ἡ δὲ ἱεροσυλία παρὰ μὲν τῇ ἀρχαίᾳ γραφῇ οὐδὲν ἐνομίσθη τῆς φονικῆς κατακρίσεως ἀνεκτότερα· ὁμοίως γὰρ ὅ, τε ἐπὶ φόνῳ ἁλοὺς, καὶ ὁ τὰ ἀνατεθειμένα τῷ θεῷ ἀφελόμενος, τὴν διὰ τῶν λίθων τιμωρίαν ὑπεῖχον. ἐπὶ δὲ τῆς ἐκκλησιαστικῆς συνηθείας, οὐκ οἶδα ὅπως συγκατάβασίς τις ἐγένετο, καὶ περιφορὰ, ὥστε ἀνεκτότερον νομισθῆναι τὸ τῆς τοιαύτης νόσου καθάρσιον· ἐν ἐλάττονι γὰρ χρόνῳ παρὰ E τὴν μοιχείαν τοῖς τοιούτοις τὸ ἐπιτίμιον διεδέξατο ἡ τῶν πατέρων παράδοσις, πανταχοῦ δὲ ἐν πλημμελήματος εἴδει καθορᾶν τοῦτο προσήκει πρὸ πάντων, οἷα ἐστὶν ἡ τοῦ θεραπευομένου διάθεσις, καὶ μὴ τὸν χρόνον οἴεσθαι πρὸς θεραπείαν ἀρκεῖν· τίς γὰρ ἂν ἴασις ἐκ τοῦ χρόνου γένοιτο; ἀλλὰ τὴν προαίρεσιν τοῦ ἑαυτὸν δι' ἐπιστροφῆς θεραπεύοντος.

Ταῦτά σοι, ὦ ἄνθρωπε τοῦ θεοῦ, κατὰ πολλὴν σπουδὴν ἐκ τῶν προχείρων συνθέντες, διὰ τὸ δεῖν τοῖς τῶν ἀδελφῶν ἐπιτάγμασι πείθεσθαι, κατὰ σπου-

δὴν

* Corr. τῆς οὐσίας.

διὰ ἀπορολαμψιν. σὺ δὲ τὰς συνήθεις ὑπὲρ ἡμῶν δεήσεις τῷ θεῷ προσάγειν μὴ διαλείπῃς. χρεωστεῖς γὰρ, ὡς εὐγνώμων υἱὸς, τῷ κατὰ θεὸν σε γεννήσαντι, τὴν διὰ τῆς προσευχῆς γηροκομίαν, κατὰ τὴν ἐντολὴν τὸν καλλίστων τιμᾶν τοὺς γονέας, ἵνα εὖ σοι γένηται, καὶ ἔσῃ μακροχρόνιος ἐπὶ τῆς γῆς. δῆλον δὲ ὅτι οὐκ ξυμβολον ἱερατικὸν δέξῃ τὸ γράμμα, καὶ οὐκ ἀτιμάσεις τὸ ξένιον, κἂν μικρότερον τῆς σῆς μεγαλοψυχίας ᾖ.

A mus. Tu vero conſinetas pro nobis preces Deo offerre ne intermittas. Debes enim, ut gratus filius, ei qui te ſecundum Deum genuit, in ſenectute per tuas orationes alimentum, conveniente precepto quod jubet honorare parentes, ut tibi bene ſit, & ſis longævus ſuper terram. Clarum eſt autem quod ut ſymbolum ſacerdotale literas accipies, munuſque non contemnes, etiamſi ſit minus quam pro ſumma tui ingenii bonitate.

ΑΠΟΚΡΙΣΕΙΣ ΚΑΝΟΝΙΚΑΙ ΤΙΜΟΘΕΟΥ

Τῦ ἁγιωτάτυ ἐπισκόπυ Ἀλεξανδρείας τῶν τῷ ῥ. πατέρων τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει συναθροισθέντων, πρὸς τὰς προσενεχθείσας αὐτῷ ἐρωτήσεις περὶ ἐπισκόπων καὶ κληρικῶν.

RESPONSA CANONICA TIMOTHEI

B Alexandrini epiſcopi,

Qui fuit unus ex CL. patribus qui Conſtantinopoli convenerunt, ad propoſitas ſibi interrogationes, de Epiſcopis, & Clericis.

Ἐρώτησις α'. Ἐ'ΑΝ παιδίον κατηχούμενον, ὡς ἐπὶ τὸ ἐικὸς, ἑπτὰ ἐτῶν, ἢ ἄνθρωπος τέλειος, ἐυκαίρως τῇ προσφορᾷ γενόμενος, καὶ ἀγνοῶν μεταλάβῃ, τί ὀφείλει γίνεσθαι περὶ αὐτῦ;

Ἀπόκρισις. Φωτισθῆναι ὀφείλει· παρὰ θεοῦ γὰρ κέκληται.

Interrogatio I. SI puer catechumenus, annorum circiter ſeptem vel homo etiam perfectus, dum fieret oblatio opportune adfuerit, ejuſque neſcius particeps factus ſit: quid debet de eo fieri?

Reſponſio. Debet illuminari: a Deo enim vocatus eſt.

Ἐρώτησις β'. Ἐὰν δαιμονιζόμενος κατηχούμενος ᾖ, καὶ θελήσῃ αὐτὸς, ἢ οἱ ἴδιοι αὐτῦ ἵνα λάβῃ τὸ ἅγιον βάπτισμα· ὀφείλει λαβεῖν ἢ οὔ; καὶ μάλιστα ἐὰν περὶ τῦ θανάτου ἐστί;

Interrogatio II. Si catechumenus a dæmone corripiatur, & voluerit ipſe, vel ſui ut ſanctum baptiſmum accipiat: debetne accipere an non? & maxime ſi morti propinquus fuerit?

Ἀπόκρισις. Ἐὰν ὁ δαιμονιζόμενος μὴ κατενεχθῇ ἀπὸ τῦ ἀκαθάρτυ πνεύματος, ὁ δυνάται λαβεῖν τὸ ἅγιον Βάπτισμα· περὶ δὲ τῆς ἐξόδου, βαπτίζεται.

Reſponſio. Si is qui a dæmone corripitur, non fuerit ab immundo ſpiritu mundatus, non poteſt ſanctum baptiſmum accipere, ſed in exitu a vita baptizatur.

Ἐρώτησις γ'. Ἐὰν πιστός τις ὢν δαιμονιζεται ὀφείλει μεταλαβεῖν τῶν ἁγίων μυστηρίων, ἢ οὔ;

Interrogatio III. Si quis, cum ſit fidelis a dæmone corripiatur, debetne eſſe ſanctorum myſteriorum particeps, an non?

Ἀπόκρισις. Ἐὰν μὴ ἐξαγορεύῃ τὸ μυστήριον, μήτε ἄλλως πως βλασφημῇ, μεταλαμβανέτω· μὴ μέντοι καθ' ἑκάστην, ἀρκεῖ γὰρ αὐτῷ κατὰ καιροὺς μόνον.

Reſponſio. Si myſterium non enunciet, nec ullo alio modo blaſphemet, ſit particeps: ſed non ſingulis diebus. Sufficit enim ſi ſtatis ſolum temporibus.

Ἐρώτησις δ'. Ἐάν τις κατηχούμενος, ὢν ἀσθενὴς, γένηται ἐκ φρενῶν, καὶ μὴ δυνάται αὐτὸς ὁμολογῆσαι τὴν πίστιν, καὶ παρακαλῶσιν οἱ ἴδιοι αὐτῦ, ἵνα λάβῃ τὸ ἅγιον βάπτισμα, ἕως ζῇ, ὀφείλει λαβεῖν, ἢ οὔ;

Interrogatio IV. Si quis catechumenus, cum eſſet infirmus, emotæ mentis factus ſit, nec poſſit ipſe fidem profiteri; ſuique ſuadeant, ut donec vivit, ſanctum baptiſmum accipiat: debetne ſanctum baptiſmum accipere, an non?

Ἀπόκρισις. Ὀφείλει λαβεῖν, ἐαν μὴ ὑπὸ πνεύματος ἀκαθάρτυ πεφιάζηται.

Reſponſio. Debet accipere, ſi non ab immundo ſpiritu tenetur.

Ἐρώτησις ε'. Ἐὰν γυνὴ συγγένηται μετ' ἀνδρὸς αὐτῆς τὴν νύκτα, ἢ ἀνὴρ μετὰ γυναικὸς, καὶ γένηται μίξις. ὀφείλυσι μεταλαβεῖν, ἢ οὔ;

Interrogatio V. Si uxor cum ſuo marito noctu cohabitarit, vel maritus cum uxore, ſimulque coierint: debentne communicare, an non?

Ἀπόκρισις. Οὐκ ὀφείλυσι, τῦ ἀποστόλυ βοῶντος, μὴ ἀποστερῆτε ἀλλήλυς, εἰ μήτι ἂν ἐκ συμφώνυ πρὸς καιρὸν, ἵνα σχολάσητε τῇ προσευχῇ, καὶ πάλιν ἐπὶ τὸ αὐτὸ συνέρχεσθε, ἵνα μὴ πειράσῃ ὑμᾶς ὁ σατανᾶς διὰ τὴν ἀκρασίαν ὑμῶν.

Reſponſio. Non debent, cum clamet Apoſtolus: *Nolite fraudare invicem, niſi forte ex conſenſu ad tempus, ut vacetis orationi: & iterum revertimini in idipſum, ne vos tentet ſatanas propter incontinentiam veſtram.* 1. Cor. 7.

Ἐρώτησις ς'. Ἐὰν γυνὴ κατηχουμένη δέδωκε τὸ ὄνομα αὐτῆς, ἵνα φωτισθῇ, καὶ περὶ τὴν ἡμέραν τῦ βαπτίσματος γέγονεν αὐτῇ τὸ κατ' ἔθος τῶν γυναικῶν· ὀφείλει φωτισθῆναι αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ, ἢ ὑπερθέσθαι; καὶ πόσον ὑπερθέσθαι;

Ἀπόκρισις. Ὑπερθέσθαι ὀφείλει, ἕως ἂν καθαρισθῇ.

Interrogatio VI. Si mulier catechumena dedit nomen ſuum ut illuminaretur, & die baptiſmatis illi accidit, quod ſolet mulieribus: debetne eo die baptizari, an differre? & quantum differre?

Reſponſio. Debet differre, donec purgata fuerit.

Inter-

1 Citantur a Photio, cæteriſque Græcis Canonum collectoribus. *Hard.* 2 Ex MSS. lege περι. Et ita loci ſententia poſtulat. *Hard.*

Interrogatio VII. Si mulier ſibi accidiſſe viderit, quod ſolet mulieribus, debetne ad ſancta myſteria accedere, an non?

Reſponſio. Non.

Interrogatio VIII. Mulier ſi pepererit, debetne jejunare paſcha, vel vinum non bibere? an a jejunio abſolvitur, & vinum bibere permittitur eo quod pepererit?

Reſponſio. Excogitatum eſt jejunium, ut corpus humile reddatur. Si ergo corpus in humilitate & imbecillitate verſatur, debet cibi & potus, quantum poteſt, eſſe particeps.

Interrogatio IX. An debet clericus, præſentibus Arianis, vel aliis hæreticis, orare? & an nihil ipſi nocet, quandò facit orationem, ſeu oblationem?

Reſponſio. In Divina oblatione diaconus ante ſalutationem dicit; Qui non communicatis, ambulate. Non debent ergo intereſſe, niſi profitentur, ſe pœnitentiam acturos, & hæreſin vitaturos.

Interrogatio X. Si quis ſit ægrotus, & ex vi morbi omnino contabuerit, & ſanctum paſcha venerit, debetne omnino jejunare? an eum abſolvit clericus, ut accipiat quod poteſt, vel etiam oleum, & vinum propter magnam ejus infirmitatem?

Reſponſio. Abſolvi debet ægrotus, ut cibum & potum capiat, quantum ferre poteſt. Eum enim qui ſemel contabuit, eſſe olei participem æquum eſt.

Interrogatio XI. Si quis clericum vocaverit ut matrimonio conjungat, audiat autem eſſe illicitum matrimonium, utpote vel amitæ conjugium, vel defunctæ uxoris eſſe ſororem eam quæ eſt matrimonio conjungenda; debetne ſequi clericus, vel facere oblationem?

Reſponſio. Uno verbo dicite, ſi audiverit clericus, illicitum matrimonium. Si ergo eſt illicitum matrimonium, & legibus contrarium, non debet clericus alienis peccatis communicare.

Interrogatio XII. Si laicus ſomnio inquinatus clericum interrogaverit: an debet ei permittere communicare, an non?

Reſponſio. Si ſubeſt quidem mulieris deſiderium, non debet. Sin autem tentat eum ſatanas, ut per hanc occaſionem, Divinorum myſteriorum communione alienetur, debet communicare. Neque enim ceſſabit illum eo tempore tentare, quando debet communicare eum invadens.

Interrogatio XIII. Iis qui matrimonii ſocietate junguntur, in quibuſnam ſeptimanæ diebus proponere oporteat a mutuo congreſſu abſtineant? & quibuſnam poteſtatem habeant?

Reſponſio. Quod ante dixi, nunc quoque dico. Dicit Apoſtolus: *Nolite fraudare invicem, niſi forte ex conſenſu ad tempus, ut vacetis orationi: & iterum revertimini in idipſum, ne vos tentet ſatanas propter incontinentiam veſtram.* Neceſſario autem, Sabbato & die Dominico abſtinere oportet, quod ſpirituale ſacrificium in eis Domino offeratur.

1. Cor. 7.

Interrogatio XIV. Si quis, cum ſui compos non eſſet, ſibi manum attulerit, vel etiam ſe præcipitaverit, fitne oblatio, an non?

Reſponſio. Hoc debet clericus diſcernere, an revera hoc fecerit cum eſſet emotæ mentis. Sæpe enim ii qui ad eum cui hoc acci-

Ἐρώτησις ζ'. Ἐὰν γυνὴ ἴδῃ τὸ κατ' ἴδιος τῇ γυναικείων αὐτῆς, ὀφείλει προσέρχεσθαι τοῖς μυστηρίοις αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ, ἢ ὄ;

Ἀπόκρισις. Οὐκ ὀφείλει, ἕως ὑ καθαρισῇ.

Ἐρώτησις η'. Γυνὴ ἐὰν γβυήσῃ, τὸ πάσχα ὀφείλει νηστεῦσαι, ϗ μὴ πιεῖν οἶνον; ἢ ἀπολύεται τῆς νηστείας, ϗ τὸ μὴ πιεῖν οἶνον διὰ τὸ γβυῆσαι;

Ἀπόκρισις. Ἡ νηστεία ἐπενοήθη διὰ τὸ τὸ σῶμα ταπεινῶσαι· εἰ οὖν τὸ σῶμα ἐν ταπεινώσει ἐστὶ ϗ ἀσθενείᾳ, ὀφείλει μεταλαβεῖν, καθὼς βούλεται ϗ δύναται βαστάσαι, ξηρεῖς ϗ ποτῷ.

Ἐρώτησις θ'. Εἰ ὀφείλει κληρικὸς ἔχεσθαι παρόντων Ἀρειανῶν, ἢ ἄλλων αἱρετικῶν; εἰ ἀδύ Βαύτὸν βλάπτει, ὅταν αὐτὸς ποιῇ τὴν ἐκλογὴν, ἢ γὰρ τὴν προσφοράν;

Ἀπόκρισις. Ἐν τῇ θείᾳ ἀναφορᾷ, ὁ διάκονος προσφωνεῖ πρὸ τοῦ ἀσπασμοῦ, οἱ ἀκοινώνητοι περιπατήσατε. ὐκ ὀφείλουσιν οὖν παρεῖναι, εἰ μὴ ἂν ἐπαγγείλωνται μετανοεῖν ϗ ἐκφέρειν τὴν αἵρεσιν.

Ἐρώτησις ι'. Ἐάν τις ἐξ ἀσθενῶν, ϗ ἐκτικὲς πάνυ ἀπὸ τῆς πολλῆς ἀσθενείας, ϗ ἦλθη τὸ ἅγιον πάσχα· πάντως ὀφείλει νηστεῦσαι; ἢ ἀπολύει αὐτὸν ὁ κληρικὸς λαμβάνειν ἃ δύναται, ἢ ϗ ἔλαιον ϗ οἶνον, διὰ τὴν πολλὴν αὐτῦ ἀσθένειαν;

Ἀπόκρισις. Ἀπολύεσθαι ὀφείλει μεταλαμβάνειν, ϗ τῆς ξηρῆς ϗ τοῦ ποτοῦ ὁ ἀσθενῶν πρὸς ὃ δύναται βαστάσαι. τὸ γὰρ μεταλαμβάνειν ἐλαίου τὸν ἅπαξ ἐκτακέντα, δίκαιόν ἐστιν.

Ἐρώτησις ια'. Εἰς τὸ ζεῦξαι γάμον ἐὰν καλέσῃ τις κληρικὸν, ἀκούσῃ δὲ τὸν γάμον παράνομον, ἢ δευτερογαμίαν, ἦγουν ἀδελφὴν πλουτησάσης γυναικὸς τὴν μέλλουσαν ζεύγνυσθαι· εἰ ὀφείλει ἀκολουθῆσαι ὁ κληρικὸς, ἢ προσφορὰν ποιῆσαι.

Ἀπόκρισις. Ἅπαξ εἴπατε, ἐὰν ἀκούσῃ ὁ κληρικὸς τὸν γάμον παράνομον. εἰ οὖν ὁ γάμος παράνομός ἐστιν, ὐκ ὀφείλει ὁ κληρικὸς κοινωνεῖν ἁμαρτίαις ἀλλοτρίαις.

Ἐρώτησις ιβ'. Ἐὰν ὀνειραθεὶς ὁ λαϊκὸς ἐρωτήσῃ κληρικὸν, ὀφείλει ἐπιτρέψαι αὐτῷ κοινωνῆσαι, ἢ ὄ; D

Ἀπόκρισις. Εἰ μὲν ὑπάρχεται ἐπιθυμία γυναικὸς, ὐκ ὀφείλει· εἰ δὲ ὁ σατανᾶς πειράζει αὐτὸν, ἵνα διὰ τῆς προφάσεως ταύτης ἀλλοτριώσαι τ κοινωνίας τῶν θείων μυστηρίων, ὀφείλει κοινωνῆσαι. ἐπεὶ ὐ παύσεται ὁ πειράζων κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν, ὅτε ὀφείλει κοινωνεῖν ἐπιτιθέμενος αὐτῷ.

Ἐρώτησις ιγ'. Τοῖς ζεύγνυμένοις εἰς γάμου κοινωνίαν. περὶ ποίων ἡμερῶν τῆς ἑβδομάδος παρατίθεσθαι χρὴ, ἀπέχεσθαι τῆς πρὸς ἀλλήλους κοινωνίας; ϗ ποίας ἔχειν ἐπ' ἐξουσίας;

Ἀπόκρισις. Προείρηκα ϗ νῦν λέγω· ὁ ἀπόστολος λέγει, μὴ ἀποστερῆτε ἀλλήλους, εἰ μήτι ἂν ἐκ συμφώνου πρὸς καιρὸν, ἵνα σχολάσητε τῇ προσευχῇ· ϗ πάλιν ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἦτε, ἵνα μὴ πειράζῃ ὑμᾶς ὁ σατανᾶς διὰ τὴν ἀκρασίαν ὑμῶν. ἐξ ἀνάγκης δὲ τὸ σάββατον ϗ τὴν κυριακὴν ἀπέχεσθαι δεῖ, διὰ τὸ ἐν αὐταῖς τὴν πνευματικὴν θυσίαν ἀναφέρεσθαι τῷ κυρίῳ. E

Ἐρώτησις ιδ'. Ἐάν τις μὴ ἔχων ἑαυτὸν χειρίσηται ἢ κρημνίσῃ ἑαυτὸν, εἰ γίνεται προσφορὰ, ἢ ὄ;

Ἀπόκρισις. Τὸ περὶ τοῦ αὐτοῦ διακρῖναι ὀφείλει ὁ κληρικὸς, εἰ τὸ ἀληθὲς ἐκφρενὴς ὢν πεποίηκε τοῦτο.

πολ-

πολλάκις γὰρ οἱ διαφέροντες τῷ πεινῶντί τι, θέλοντες τυχεῖν τῆς προσφορᾶς, καὶ τῆς ὑπὲρ αὐτοῦ ἐλεημοσύνης, καταψεύδονται, καὶ λέγουσιν, ὅτι οὐκ εἶχον ἑαυτόν· ἐὰν δὲ ἀπὸ ἐπηρείας αὐθαιρέτου, ἢ ἄλλως τινὸς ἀπὸ ὀλιγωρίας πεποιηκέναι τοῦτο. οὐ χρὴ προσφορὰν ἑτέρου αὐτῷ γίνεσθαι. αὐτοφονευτὴς γὰρ ἑαυτοῦ ἐστι. δεῖ οὖν πάντως τὸν κληρικὸν μετ' ἀκριβείας ἐρωτῆσαι, ἵνα μὴ ὑπὸ κρίμα πέσῃ.

Ἐρώτησις ιδ'. Ἐάν τινος γυνὴ πνεύματι ᾖ, ὥστε καὶ σίδηρα φορεῖν, ὁ δὲ ἀνὴρ λέγῃ, ὅτι οὐ δύναμαι ἐγκρατεύεσθαι, καὶ θέλω λαβεῖν ἄλλην· ὀφείλει λαβεῖν ἑτέραν, ἢ οὔ;

Ἀπόκρισις. Μοιχείᾳ μεσολαβεῖ τῷ πράγματι. καὶ περὶ τούτου τί ἀποκρίνεσθαι οὐκ ἔχω, ἢ ἐφοδιάσω.

Ἐρώτησις ιε'. Ἐάν νηστευόντων τις ἐπὶ τῷ κοινωνῆσαι, νιπτόμενος τὸ σῶμα, ἢ ἐν τῷ βαλανείῳ, κατέπιεν ὕδωρ μὴ θέλων· ὀφείλει κοινωνῆσαι;

Ἀπόκρισις. Ἐπεὶ εὗρεν ὁ σατανᾶς ἀφορμὴν τοῦ κωλύειν αὐτὸν τῆς κοινωνίας, συχνότερον τοῦτο ποιήσει.

Ἐρώτησις ιϛ'. Συχνοὶ ἀκούοντες τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, καὶ μὴ ποιοῦντες, ἆρα ὑπὸ κατάκρισιν ἐσμέν;

Ἀπόκρισις. Εἰ καὶ μὴ ποιοῦμεν, ἀλλ' οὐκ ἐνδέχεται μὴ μέμφεσθαι ἑαυτούς, ὅτι ἀκούοντες παρακούομεν. μέρος δὲ σωτηρίας ἐστὶ καὶ τὸ μέμφεσθαι ἑαυτούς.

Ἐρώτησις ιη'. Ἐκ ποίας χρόνου χρόνου πρὸς θεοῦ τὰ ἁμαρτήματα;

Ἀπόκρισις. Πρὸς τὴν γνῶσιν ἑκάστου καὶ τὸ φρόνημα· οἱ μὲν ἀπὸ δεκαετοῦς χρόνου, οἱ δὲ καὶ μείζονος.

A dit attinent, volentes conſequi oblationem & orationem pro ipſo, mentiuntur, & dicunt eum non fuiſſe apud ſe: nonnunquam autem propter inſultationem hominum, vel aliquo alio modo per negligentiam hoc feciſſe. Tunc autem non eſt ſuper eum facienda oblatio, eſt enim ſui homicida. Oportet ergo clericum accurate ſcifcitari, ne in judicium incidat.

Interrogatio XV. Si alicujus uxor ſpiritu corripitur, ut ferreos etiam compedes, & manicas geſtet, vir autem dicat, non poſſum continere, & velit aliam accipere: debetne aliam accipere, an non?

Reſponſio. In hac re quidem adulterium intercedit, nec habeo aut invenio quid de ea re reſpondeam.

Interrogatio XVI. Si quis jejunans ut communicet, os lavans, vel in balneo, aquam bibit nolens, debetne communicare?

Reſponſio. Quia etiam invenit ſatanas occaſionem prohibendi eum a communione, frequentius hoc faciet.

Interrogatio XVII. Sermonem Dei ſæpe audientes, & non facientes, an ſumus judicio obnoxii?

Reſponſio. Si non faciamus, nec nos accuſare contingat, quod audientes non pareamus. Eſt autem pars ſalutis, ſeipſos accuſare.

Interrogatio XVIII. Ex quanam ætate a Deo judicantur peccata?

Reſponſio. Ex uniuſcujuſque cognitione, & prudentia: illi quidem a decennio, hi vero a majori ætate.

ΘΕΟΦΙΛΟΥ Α'ΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ

Α'ΛΕΞΑΝΔΡΕΙ'ΑΣ ΠΡΟΣΦΩΝΙΣΙΣ,

τῇ Θεοφανίων ἐπισάντων ἐν κυριακῇ.

THEOPHILI ARCHIEPISCOPI

ALEXANDRINI EDICTUM,

Cum Theophania die Dominico inſtarent.

Καὶ τὸ ἔθος, καὶ τὸ πρέπον, ἡμᾶς ἀπαιτεῖ πᾶσαν κυριακὴν τιμᾶν, καὶ ἐν ταύτῃ πανηγυρίζειν, ἐπειδήπερ ἐν ταύτῃ ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς, τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν ἡμῖν ἐπραυτάνδοτε. διὸ καὶ ἐν ταῖς ἱεραῖς γραφαῖς, καὶ πρώτην κέκληται, ὡς ἀρχὴν ζωῆς ἡμῖν ὑπάρχουσα· καὶ ἑβδόη, ἅτε ὑπερβεβηκυῖα τὸν τῆς Ἰουδαίων σαββατισμόν. ἐπεὶ οὖν συνέβη, τὴν τῶν ἁγίων Θεοφανίων νηστίμου ἡμέραν εἶναι, ταύτην οἰκονομήσωμεν, καὶ πρὸς ἑκάτερον ἐπιστημόνως χωρήσωμεν, ἵνα μεταλαμβάνοντες ὀλίγων φοινίκων, ἐκκλίνωμεν ἅμα καὶ τὰς αἱρέσεις τὰς μὴ τιμώσας τὴν ἀνάστασιν τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἡμέραν· καὶ τὸ ὀφειλόμενον τῇ νηστίμῳ ἡμέρᾳ ἀποδῶμεν, περιμένοντες τὴν ἐσπερινὴν σύναξιν, ἵνα συναθροισθῶμεν, θεοῦ θέλοντος, τελεῖται. σωαχθῶμεν τοίνυν ἀπὸ ὥρας ἐνάτης ἐνταῦθα.

ET mos & decorum a nobis exigit, ut omnem diem Dominicum honoremus, eumque celebremus: quoniam Chriſtus Dominus noſter præclarum in ea ſuæ reſurrectionis munus obiit. Et ideo in ſacris ſcripturis ipſe & primus appellatus eſt, ut qui ſit nobis vitæ principium: & octavus, ut qui Judæorum ſabbatiſmum exuperavit. Quia ergo accidit, ut jejunium ſanctorum Theophaniorum [4] in hunc diem incideret: diſpenſemus, & ad utrumque ſcienter procedamus, ut & paucos dactylos ſumentes, ſimul & hæreſes vitemus, quæ Domini noſtri Jeſu Chriſti reſurrectionem non honorant; & diei jejunii quod debetur reddamus, veſpertinam congregationem expectantes, quæ hic Deo dante peragetur. Congregemur ergo hic ab hora nona.

EJUS-

1 Laudat hanc Theophili Alex. legem, & lucem ei affert Epiſcopus Cytri apud Cotelerium tom. 2. Patrum primi ſeculi pag. 258. *Harduinus*.

2 Sententia eſt, pervigilium Epiphaniæ in diem Dominicam interdum incidere. *Harduinus*. 3 Lege ὡ τὸ φρόνημα, ut recte MS. codex Bibl. Cæſareæ teſte Lambecio lib. 8. pag. 419. *Harduinus*. 4 Citantur h. Canones Theophili Alexandrini a Photio in Nomocanone, & aliis canonum Græcis collectoribus. *Harduinus*.

EJUSDEM COMMONITORIUM ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΥΠΟΜΝΗΣΤΙΚΟΝ,

Quod accepit Ammon propter Lyco, quæ regio eſt Ægypti.

Ὅπερ ἔλαβεν Ἀμμῶν, διὰ τὴν Λυκῶ.

CANON I.

DE iis qui Arianis communicaverunt, & eccleſias hucuſque detinent: ut fert conſuetudo, fiat: ita quidem, ut alii conſtituantur quorum ſit orthodoxa fides teſtata, iſti autem ibidem degere ſinantur: his ita diſpenſatis, ut alii in Thebaide fecerunt orthodoxi epiſcopi. Qui ab epiſcopo Apolline conſtituti ſunt, & communicarunt cum Arianis eccleſias habentibus, puniantur, ſi quidem volentes hoc fecerunt. Sin autem proprio epiſcopo obedierunt, permaneant, ut qui quod juſtum eſt, non noverint. Et ſi omnes quidem populi eos cum aliis rejiciant, alii ordinentur. Sin autem eos retinent cum illis quibus ſic communicarunt, ii quoque eam conſuetudinem experiantur, qua uſi ſunt omnes orthodoxi in Thebaide epiſcopi.

ΚΑΝΩΝ ά.

ΠΕΡΙ τῶν κοινωνησάντων τοῖς Ἀρειανοῖς ἐν μέσῃ γῇ τὰς ἐκκλησίας κατεχόντων, ὡς ἔθος γενέσθω. ὅτω μὲν τοῦ ἑτέρου κατασταθῆναι μαρτυρημένος ἐν ὀρθοδοξίᾳ, κἀκεῖνος αὐλιζέσθαι. ὅτως οἰκονομηθέντων καὶ τούτων, ὥσπερ καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις πόλεσι πεποιήκασιν οἱ ἐν τῇ Θηβαΐδι ὀρθόδοξοι ἐπίσκοποι. Οἱ καταστάντες παρὰ τοῦ Ἀπόλλωνος τοῦ ἐπισκόπου, καὶ κοινωνήσαντες τοῖς ἔχουσι τὰς ἐκκλησίας Ἀρειανοῖς, ἐπετιμάσθωσαν, εἴγε γνώμῃ αὐτῶν πεποιηκασι τοῦτο· εἰ δὲ ὑπήκουσι γεγόνασι τῷ οἰκείῳ ἐπισκόπῳ, αὐλιζέσθωσαν καὶ μὴ ἐπεγνωκότες τὸ ἄλλογον. καὶ εἰ μὲν πάντες οἱ λαοὶ τοὺς ἀποποιουμένους μετὰ τῶν ἄλλων, ἕτεροι χειροτονείσθωσαν· εἰ δὲ ἀντιποιοῖντο αὐτῶν μετ' ἐκείνων οἷς κεκοινωνήκασι ταῦτα, καὶ ὅτι ἀποπεφεύσθωσαν τῆς σωτηρίας, γνῶσιν ἐχέτωσαν οἱ ἐν Θηβαΐδι πάντες ἐπίσκοποι ὀρθόδοξοι.

CANON II.

De Biſte qui in Erba [a] conſtitutus eſt preſbyter quærendum eſt: & ſi mulieri ſeparatæ, vivente marito, vim attulit, non ſinatur eſſe presbyter. Nam ne ut laicus quidem debet communicare: cum eos qui tales ſunt, ſeparare conſueverit eccleſia. Hoc autem nullum affert epiſcopo Apollini præjudicium, ſi eum per ignorantiam conſtituit: cum ſancta [b] ſynodus jufſerit, eos qui propter crimen indigni eſſe poſt ordinationem convincuntur, expelli.

[a] Ægypti regione.

[b] Nic. can. 9.

ΚΑΝΩΝ β'.

Περὶ Βίστα καταστάντος ἐν Ἐρέβῃ πρεσβυτέρου ζητητέον· καὶ εἰ μέν τι ἀποτεταμιλωτινά, ζώντος τοῦ ἀνδρός, ἐβιάσατο, μὴ συγχωρεῖσθω εἶναι πρεσβύτερος· ἔτι γε οὐδὲ ὡς λαϊκὸς ὀφείλει συναγεσθαι, τῆς ἐκκλησίας εὐωδίας τοὺς τοιούτους χωρίζειν. καὶ φέρει δὲ τοῦτο πρόκριμα τῷ ἐπισκόπῳ Ἀπόλλωνι, εἰ ἐξ ἀγνοίας αὐτὸν κατέστησε, τῆς ἁγίας συνόδου κελευσάσης, τοὺς ἀναξίους, μὴ τὴν χειροτονίαν ἐλεγχομένους ἐπί τινι ἐγκλήματι, ἐκβάλλεσθαι.

CANON III.

De Sur autem, quia Apollo epiſcopus affirmavit, ſe & eum amandaviſſe, & ab eccleſia alienum feciſſe, ita ſit ut pronunciavit epiſcopus: utente illo ſuis defenſionibus, ſi vult, & de epiſcopi ſententia conqueritur.

ΚΑΝΩΝ γ'.

Περὶ δὲ Σὺρ, ἐπειδὴ ὁ ἐπίσκοπος Ἀπόλλων διεβεβαιώσατο, καὶ ἀπεστάλκεναι τοῦτον, καὶ ἀλλότριον τῆς ἐκκλησίας πεποιῆσθαι, ἔστω ὅτως ὡς ἀπεφήνατο ὁ ἐπίσκοπος· χρωμένῳ ἐκείνῳ ταῖς οἰκείαις διαλογολογίαις, εἴγε βούλεται, καὶ μεμφέσθω τὴν ἀποφασιν τοῦ ἐπισκόπου.

CANON IV.

De Panuph, qui in Lyco diaconus conſtitutus eſt, quærere oportet: & ſi is quidem inventus fuerit, cum eſſet catechumenus, fratris ſui filiam in matrimonii ſocietatem accepiſſe; poſt baptiſmum in clerum promotus, in clero maneat, ſi illa dormierit, & poſt baptiſmum cum ea rem non habuerit. Sin autem cum eſſet fidelis, eamdem fratris ſui filiam in matrimonii ſocietatem duxit, ſit a clero alienus. Non eſt enim epiſcopo Apollini præjudicium, ſi eum per ignorantiam conſtituit.

ΚΑΝΩΝ δ'.

Περὶ Πανὶφ τοῦ καταστάντος διακόνου ἐν τῇ Λυκῷ, δεῖ ζητῆσαι· καὶ εἰ μὲν εὑρεθείη ὢν κατηχούμενος τυγχάνων, τὴν ἀδελφιδῆν ἑαυτοῦ πρὸς γάμου δεξάμενος, μετὰ δὲ τὸ βάπτισμα εἰς κλῆρον ἐνεχθείς· μενέτω ἐν τῷ κλήρῳ. εἴγε κεκοίμηται ἐκείνη, καὶ μετὰ τὸ βάπτισμα οὐκ ἐκοινώνησεν αὐτῇ. εἰ δὲ πιστὸς τυγχάνων, τὴν αὐτὴν ἀδελφιδῆν ἑαυτοῦ πρὸς γάμου κοινωνίαν ἐδέξατο· ἔστω τοῦ κλήρου ἀλλότριος. καὶ γὰρ πρόκριμα τῷ ἐπισκόπῳ Ἀπόλλωνι, εἰ ἐξ ἀγνοίας κατέστησεν αὐτόν.

CANON V.

De Jacob quærere oportet. Si enim lector erat, & crimini fornicationis fuiſſe eum obnoxium, & a presbyteris ejectum, oſtenſum ſit, deinde ordinatus eſt, ejiciatur accurata examinatione facta, non autem ex ſuſurris vel maledictis orta ſuſpicione. Sin autem non fue-

ΚΑΝΩΝ ε'.

Περὶ Ἰακὼβ χρὴ ζητῆσαι· εἰ γὰρ ἀναγνώστης ἦν, καὶ ἐγκλήματι πορνείας ὑπεδύετο ἐλεγχθῆ, καὶ παρὰ τῶν πρεσβυτέρων ἐξεβλήθη, εἶτα κεχειροτόνηται, ὥστε ἐκβαλλέσθω, ἀκριβοῦς ἐξετάσεως γενομένης, καὶ μὴ μόνον ἐκ ψιθυρισμῶν ἢ κακολογιῶν ὑπο-

ψίας

πομίας εἰς αὐτὸν γλυμβῆναι· εἰ δὲ μὴ ἀρεθείη ὁ κλῆρος, μενέτω ἐν τῷ κλήρῳ· οὐ γὰρ δεῖ ταῖς ματαίαις διαβολαῖς προσέχειν.

A rit inventus crimini obnoxius, maneat in clero: neque enim inanium calumniarum rationem habere oportet.

ΚΑΝΩΝ ε'.

Περὶ τῶν μελλόντων χειροτονεῖσθαι ἐπισκόπους ἔσται τύπος· ὥστε πᾶν τὸ ἱερατεῖον συμφωνεῖν καὶ αἱρεῖσθαι, καὶ τότε τὸν ἐπίσκοπον δοκιμάζειν· ἢ καὶ συναινέντος αὐτῷ τοῦ ἱερατείου, χειροτονεῖν ἐν μέσῃ τῇ ἐκκλησίᾳ παρόντος τοῦ λαοῦ, καὶ προσφωνοῦντος τοῦ ἐπισκόπου, εἰ καὶ ὁλαὸς δύνατει αὐτῷ μαρτυρεῖν. χειροτονία δὲ λαθραίως μὴ γινέσθω. τῆς γὰρ ἐκκλησίας εἰρλυίην ἔχοντος, πρέπει παρόντων τῶν ἁγίων τὰς χειροτονίας ἐπὶ ταῖς ἐκκλησίαις γίνεσθαι. ἐν δὲ τῇ χώρᾳ, εἰ μὴ κοινωνησαντές εἰσί τινες τοῖς τῶν κοινωνησάντων γνώμαις, μὴ ἄλλως χειροτονείσθωσαν, ἀλλ' εἰ μὴ ὑπὸ τῶν ἀληθῶς ὀρθοδόξων κληρικῶν δοκιμαζόντων, παρόντος πάλιν τοῦ ἐπισκόπου, καὶ προσφωνοῦντος παρόντι τῷ λαῷ, * μόνον εἰ μὴ περιδρομή τις γίνηται.

B

* f. λαῷ, ἵνα μὴ μόνον.

If any one of those who are to be ordained bishops be found guilty of any crime, or be accused by faithful witnesses, the bishop shall be deposed: and if he appeal, let him not be admitted to communion, nor have any place in the clergy, during the examination of his cause. It is not lawful for him to ordain in the city of which he was bishop, nor to appoint any clergyman there, nor to exercise any ecclesiastical function. And if he shall be convicted of having done any of these things after his deposition, he shall be entirely excluded from communion, so as not to be admitted even to lay communion.

ΚΑΝΩΝ ζ'.

Τὰ προσφερόμενα εἰς λόγον θυσίας, μετὰ τὰ ἀναλισκόμενα εἰς τὴν τῶν μυστηρίων χρείαν, οἱ κληρικοὶ διαμεριζέσθωσαν· καὶ μήτε κατηχούμενος ἐκ τούτων ἐσθιέτω ἢ πινέτω, ἀλλὰ μᾶλλον οἱ κληρικοὶ, καὶ οἱ σὺν αὐτοῖς πιστοὶ ἀδελφοί.

CANON VI.

De iis qui ordinandi ſunt hæc erit forma: ut quicquid eſt ſacerdotalis ordinis conſentiat, & eligat, & tunc epiſcopus approbet: vel certe ordinet in media eccleſia, aſſentiente ipſi ſacerdotali ordine, præſente populo, & epiſcopo interrogante, an etiam poſſit ei populus ferre teſtimonium. Ordinatio autem non fiat clanculum. Eccleſia enim pacem habente, decet præſentibus ſanctis ordinationes pro eccleſiis fieri. In regione autem, ſi qui ſint qui eorum qui cum hæreticis communicarunt, ſententiis communicaverint: non aliter ordinentur, quam orthodoxis clericis examinantibus, præſente rurſus epiſcopo, & coram populo interrogante, ne interim fiat aliqua ſubreptio.

ΚΑΝΩΝ η'.

Ἐπειδὴ Ἱέραξ τόδε, ὡσανεὶ ἐπὶ πορνείᾳ ὀφλισκάνοντα, οὐκ ὤφειλεν λεγειν ἐν τῷ κλήρῳ εἶναι, ὁ δὲ ἐπίσκοπος Ἀπόλλων διϊσχυρίσατο, τίνι καὶ τοῦτο, μηδενὸς κατηγόρου ἐν μέσῳ ἐληλυθότος κατ' αὐτοῦ, ἐξετασθήσεσθαι καὶ οὗτος. καὶ εἰ μὲν κατηγορός τις ἀναφανείη πίστεως ἄξιος, καὶ τὸ ἔγκλημα ἀποδεικνύοι, φερομένων ἀξιοπίστων μαρτύρων, τῆς ἐκκλησίας ἐκβαλλέσθω. εἰ δὲ τῷ κλήρῳ ἄξιός ἐστι, καὶ ἐπὶ σωφροσύνῃ μαρτυρεῖται, μενέτω ἐν τούτῳ.

CANON VIII.

Quoniam Hierax dicit hunc non debere eſſe in clero, ut qui ſit fornicationis delatus; Apollo autem epiſcopus affirmavit, tunc nullum accuſatorem adverſus eum in medium proceſſiſſe: hic quoque examinetur, & ſi qui accuſator fide dignus exoritur, & crimen probatur productis fide dignis teſtibus, eccleſia ejiciatur: ſin autem dignus eſt clero, & de eius continentia teſtimonium ſeratur, in eo maneat.

ΚΑΝΩΝ θ'.

Ὥστε γνώμη πάντος ἱερατείου, οἰκονόμον ἀποδειχθῆναι ἕτερον· ἐφ' ᾧ συνέθεντο καὶ ὁ ἐπίσκοπος Ἀπόλλων, πρὸς τὸ τὰ τῆς ἐκκλησίας εἰς δέον ἀναλίσκεσθαι.

CANON IX.

Ut totius ſacerdotalis ordinis ſententia, alius renuncietur œconomus: in quo Apollo quoque epiſcopus conſenſit, ut bona eccleſiæ, ut debent, inſumantur.

ΚΑΝΩΝ ι'.

Χῆραι, καὶ οἱ πένητες, καὶ οἱ παρεπιδημοῦντες ξένοι, πάσης ἀναπαύσεως ἀπολαυέτωσαν, καὶ μήτις τι τῆς ἐκκλησίας ἰδιοποιείσθω.

CANON X.

Viduæ, & pauperes, & peregrinantes hoſpites, omni quiete fruantur, & nemo ea quæ ſunt eccleſiæ, ut ſua uſurpet.

ΤΟΥ̃ ΑΥ̓ΤΟΥ̃ [1] Α'ΦΗ'ΓΗΣΙΣ

Περὶ τῶν λεγομένων Καθαρῶν.

Δεδήλωκέ μοι ἡ σὴ εὐλάβεια, ὡς τινες τῶν ὀνομαζόντων ἑαυτοὺς Καθαρούς, προσελθεῖν βούλονται τῇ ἐκκλησίᾳ. ἐπειδὴ τοίνυν μεγάλη συνόδος ἡ γλυμένη ἐν Νικαίᾳ παρὰ τῶν μακαρίων πατέρων ἡμῶν, ὥρισεν ὥστε χειροτονεῖσθαι τοὺς προσερχομένους· θέλησον κατὰ τὸν τύπον τοῦτον, τοὺς ἐθέλοντας προσέρχεσθαι τῇ ἐκκλησίᾳ, χειροτονῆν, ἔνθα ὁ βίος αὐτῶν ὀρθός ἐστι, καὶ μηδὲν τούτοις ἀντίκειται.

EJUSDEM EXPOSITIO

De iis qui dicuntur Cathari.

Declaravit mihi tua pietas, quod quidam eorum qui ſe Catharos nominant, volunt ad eccleſiam accedere. Quoniam ergo magna ſynodus Nicææ habita a ſanctis patribus noſtris habita ſtatuit ut ordinentur qui accedunt: juxta hanc formam, eos qui ad eccleſiam accedent ordina: ſi quidem vita eorum recta eſt, & nihil eis adverſatur. Nic. can. 8.

[1] MS. Bibl. Cæſareæ teſte Lambecio lib. 8. pag. 418. habet Α'φηγίῳ, *Aphingio*: ut mox Α'γαθῷ, & Μώῳ Epiſcopis. *Hardouinus*.

A

EJUSDEM AGATHONI EPISCOPO.

MAximus asseruit, se ecclesiæ leges ignorantem, illicito matrimonio conjunctum esse. Et quia hoc eum male habet, quod non recte & ex ordine egisset, affirmavit, cum contra leges per ignorantiam fecerit, se ab illicita vitæ societate ex consensu abstenturum, conjuge etiam consentiente. Si ergo cognoveris, eos ex consensu id facere, &, cum sit decennale matrimonii tempus, non fallere; si consideres, eos debere cum catechumenis convenire: nunc eo sic dispensa. Sin autem vides, quod velit decipere, & ipsorum res severitate indigeant: fac id quod Deus tibi suggesserit, id semper sequens quod in usu est, vimque obtinet. Nam cum sis in iis locis, potes eorum mentes magis nosse.

EJUSDEM MENÆ EPISCOPO.

REM justam fecerunt presbyteri in Gemino pago, si verum dicit, quæ defert literas Eustathis. Dicit enim, quod Cyradium facientem injuriam, nec ab ea desistere volentem, a communione separaverunt. Quia ergo inveni, quod suo malo curam adhibens, vult communicare: fac ea ita se comparet, ut injuriam primum deponat; & persuade ut pœnitentiam agat: ut sic, si intellexeris, quod lege Dei accedit synaxin desiderans, permittas ei ut cum populis communicet.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΑΓΑΘΩΝΙ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

ΑΤΝΟΩΝ τὰς τῆς ἐκκλησίας νόμους Μάξιμος, διϊσχυρίσατο παρανόμῳ συμβιώσει συνῆφθαι. καὶ ἐπειδὴ θορυβεῖ αὐτὸν τὸ ἀσύντακτον εἶναι, διεβεβαιώσατο, ἐπειδὴ ἀγνοίᾳ τὸ παράνομον ἔδρασεν, ἐκ συμφώνου ἀπέχεσθαι τῆς παρανόμου συμβιώσεως, κἀκείνης ἀγαπώσης τοῦτο. ἐὰν δὲ τοίνυν δοκιμάσῃς, ὅτι τοῦτο ποιοῦσιν ἐκ συμφώνου, καὶ μὴ ἀπατῶσιν· ἐπειδὴ δεκαετής ἐστιν ὁ χρόνος, εἰ σκοπεῖς μετὰ τῶν κατηχουμένων αὐτοὺς συνάγεσθαι, τέως οὕτω B διοίκησον. εἰ δὲ συνορᾷς ὅτι ἀπατῆσαι βούλεται, καὶ δεῖται τὰ κατ' αὐτοὺς ἐπιστύψεως· ὅπερ ὁ θεὸς ἐπιβάλῃσοι, τοῦτο ποίησον, παντυχοῦ πρὸς τὸ ἐπέχον ὁδηγούμενος. ἐπὶ γὰρ τῶν τόπων τυγχάνων, τὰς γνώμας αὐτῶν μᾶλλον εἰδέναι δύνασαι.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΜΗΝΑ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

ΝΟΜΙΜΟΝ πρᾶγμα πεποιήκασιν οἱ πρεσβύτεροι, ἐν Γεμίνῳ τῇ κώμῃ, εἰ ἀληθεύει ἡ κομίζουσα τὸ γράμμα Εὐσταθοῦς. φάσκει γὰρ C ὅτι Κυράδιον ἀδικοῦσαν, καὶ μὴ βουλομένην ἀναστεῖλαι τὴν ἀδικίαν, ἐγώρισαν τῆς συνάξεως. ἐπειδὴ τοίνυν εὗρον, ὡς τὸ ἑαυτῆς κακὸν θεραπεύουσα, βούλεται συναχθῆναι, θέλησον παρασκευάσαι αὐτὴν ἀποθέσθαι πρῶτον τὸν ἀδικίαν, καὶ πεῖσαι μετανοῆσαι· ἵν' οὕτως, εἰ συνίδης ὅτι νόμῳ θεοῦ προσέρχεται, τῆς συνάξεως ὀρεγομένη, ἐπιτρέψῃς αὐτὴν μετὰ τῶν λαῶν συνάγεσθαι.

Addenda ad Decreta Damasi Pag. 651.

AD CONCILIUM ROMANUM

SUB DAMASO ADDITIO.

COLLECTORIS PRÆMONITIO.

Martinus Milesius Sarazanius in vita, & scriptis Damasi Papa ex MSS. Archivi Canonic. S. Petri in Vaticano canones Concilii cujusdam Romani eruit, ac vulgavit, de quibus tamen monendi sunt Eruditi apocryphos omnino esse, ut pluribus ostendit P. Constant in censura Decretorum Damasi, quam inseruit in Tom. I. Epp. Rom. Pontificum pag. 603. &c.

I.

IN diebus autem illis convocatis episcopis de diversis mundi partibus, celebravit concilium, in quo condemnavit Macedonium Spiritum sanctum Deum negantem, & Eunomium & Donatum Arianæ blasphemiæ sectatores; condem- D navit etiam Apollinarem Laodiciæ Syriæ episcopum: *contra quem decrevit, ut* si quis filium Dei, qui sicut vere Deus, ita vere homo fuit, vel humanitatis aliquid, vel deitatis minus diceret habuisse, alienus ab ecclesia judicaretur Quam sententiam confirmari præcepit etiam in sancta secunda synodo, quæ præ-

1 MS. Ἀγαθῷ, *Harduinus*. 2 Aristinus in Synopsi legit, Κυραδίων, *Harduinus*.

præcepto & auctoritate ejus apud Constantinopolim celebrata est.

II.

Præcepit præterea Damasus sacerdotibus ut negarent sanctam communionem, & ecclesiarum ingressus omnibus sacrilegis, qui bona ecclesiastica invaserunt, & ex eis maxime qui decimas non persolverent.

III.

Eos etiam censuit de domo Dei ejiciendos, qui fœnori, & usuris inserviunt, dicens inter raptorem & usurarium nullam esse distantiam.

IV.

Similiter & eos qui in ecclesiis commorantes vaniloquiis, & otiosis sermonibus vacant; ajebat enim, si domus orationis est, sicut Dominus ait, nulli in ea licet, nisi orare, psallere, peccata confiteri, & veniam implorare.

V.

Sed & illos anathematizandos censuit, qui divinæ legis immemores maleficiis & superstitionibus, atque incantationibus vanis inserviunt.... Ideo inquit præcipimus, ut quicumque divinationes, vel auguria, sive sortes quas mentiuntur esse sanctorum observaverit, & magos vel incantatores audierit, inter Christianos nullatenus nominetur,

VI.

Eas quoque mulieres ab ecclesiis eiici volumus, quæ demonum illusionibus & phantasmatibus seductæ, credunt se nocturno silentio cum Herodiade, & innumera multitudine mulierum equitare &c. *usque*, per devia quæque deducit, *ut apud Gratianum* 26. *quæst.* 5. *c.* 12. *& apud Augustinum lib. de Spiritu & anima c.* 28. *paucis verbis mutatis.*

VII.

Renovatum quoque fuit in eodem concilio, quod in Nicæno fuerat constitutum, ut si quis die dominico super horam tertiam ausus fuerit canere missam, & aliis diebus a media quarta hora usque in horam nonam, anathematizetur.

VIII.

Tunc quoque constituit S. Damasus, ut psalmi diu noctuque canerentur per omnes ecclesias. Qui & hoc præcepit, ut in fine uniuscujusque psalmi subjungeretur *Gloria Patri, & Filio & Spiritui-Sancto: sicut erat in principio, & nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.*

FINIS TOMI TERTII.

AVVISO.

NEL qui anneſſo Catalogo ſono riferiti ſolamente quegli Aſſociati, alli quali ſi ſono conſegnati li Tomi, riſerbandomi di riſtampare in ſeguito il Catalogo coll'aggiunta di quelli che per errore ſi foſſero omeſſi, o che ſi degneranno di aſcriverſi; come pure ſe in quelli che ſono aſcritti, ſi foſſe errato ne' cognomi, o ne' titoli, ſi regoleranno nella riſtampa, come dalli medeſimi verrà dinotato. Reſta che il Pubblico ſia avvertito, come per ſoli 50. eſemplari nella preſente forma di Carta, rimaſtimi dal numero delli 300. poſſo ſervire la Aſſociazione, eſſendo il reſtante dell'Edizione in Carta più piccola.

Chiunque aveſſe memorie inedite, od altre erudizioni degne d'eſſere inſerite in queſta mia riſtampa, reſta ſupplicato farmele ricapitare, mentre nelle Prefazioni che tratto tratto ſi faranno a Tomi, ſe ne farà commendabile rimembranza.

CATALOGO

DE' SIGNORI ASSOCIATI,

Distribuiti per ordine Alfabetico delle Città, e Cognomi loro.

A D I G E.

REverendiſſimo Abb. Ignazio de' Canonici Regolari della Congregazione Lateranenſe in S. Michele.

A S C O L I.

Cornacchia Illuſtriſs. e Reverendiſs. P. Abb. de' Monaci Olivetani per la Libreria del Monaſtero di S. Angiolo Magno.

Tanuſſi Mol. Rev. P. F. Luigi Antonio di Ripatranſone Lettore di Sacra Teologia, Min. Oſſ. *per copie* 2.

A U G U S T A.

Mauro Mol. Rev. P. Candido dell' Ordine di S. Norberto Premoſtratenſe, e Priore del Convento di Uſperg.

AUSTRIA SUPERIORE.

Monaſterium Glunicenſe Ordinis S. Benedicti.
Monaſterium Gaitenſe Ordinis S. Benedicti.

AUSTRIA INFERIORE.

Monaſterium Segtonſtottenſe Ordinis S. Bernardi.

B A R I.

Pizzoli Reverendiſs. Sig. D. Nicolò Canon.

B O E M I A.

Monaſterium Hochenguſtenſe Ordinis S. Bernardi.

B O L O G N A.

Archetti S. Ecc. Monſ. Vicelegato di Bologna.

Martinez Ill. Sig. D. Antonio Rettore del Real Collegio di Spagna.

B R E S C I A.

Poncharali Reverendiſſimo P. Abbate D. Franceſco per la Biblioteca de' Canonici Lateranenſi in S. Salvatore.

CASTEL FRANCO.

Fraſſen M. R. P. F. Giuſeppe Franceſco de' Min. Conv. Maeſtro in Sacra Teologia, Profeſſore di Filoſofia, e Geometria nel Seminario, e Collegio di Monteſiaſcone.

C A T A N I A.

La Pubblica Libreria dell'Univerſità.
La Libreria de' RR. PP. Domenicani.

C H I E R I.

Il Noviziato de' RR. PP. della Compagnia di Gesù.

C I N G O L I.

La Libreria de' RR. PP. Minori Conventuali.

Rafaelli Ill. Sig. Franceſco Maria.

CITTA' DI CASTELLO.

Segapelli Ill. Nobile Sig. Giacopo.

C H I O Z Z A.

Bottari Illuſtr. Sig. Dott. Bartolommeo Med. Fiſ.

Fatturini Ill. Sig. Dott. Girolamo.

Pacienza Rev. Sig. D. Antonio.

Vianelli Reverendiſs. Sig. Canonico D. Girolamo Dottor di Sac. Teologia.

C O M O.

Bettolio Ill. Sig. Dottor Carlo Salvatore Prefetto degli ſtudj, e Rettore del Seminario Veſcovile.

Lezzio Reverendiſs. D. Giuſeppe Provicario Generale del Veſcovato di Como, e Pubblico Lettore del Gius Pubblico.

C O N E G L I A N O.

Sangallo M. R. P. M. F. Giulio Antonio de' Min. Conventuali.

FER-

FERRARA.

Rovetta M. R. P. Stefano Bibliotecario nel Collegio della Compagnia di Gesù

FIRENZE.

Alamanni S. Ecc. March. Alfonſo, Priore del Capitolo di S. Lorenzo.
Bonciani Reverendiſs. Sig. D. Girolamo Gerini Canonico della Metropolitana.
Barcheſi Sig. Angiolo Librajo *per Copie* 2.
Lami Ill. Sig. Abb. Giovanni.
de Moneta Ill. Sig. Benedetto Profeſſore di Legge di S. M. Imp., ſuo Conſigliere di Giuſtizia nella Ruota di Firenze, e Preſidente al Magiſtrato della Mercanzia.

FULINA.

Rombaldini Reverendiſs. P. Abb. D. Andrea per la Libreria del Monaſtero.

GENOVA.

La Libreria de' RR. PP. Carmelitani Scalzi.
della Croce M. R. P. Giantommaſo Carmelitano Scalzo.

GUBBIO.

Beghe M. R. P. M. Gianbattiſta, Ex-provinciale dell'Ordine de' Servi di Maria in Perugia.
Nutti Nob. Sig. Abb. Bernardino deputato della Congregazione Sperella.
Paolucci M. R. P. M. F. Giuſeppe Min. Conv.
Staffa M. R. P. F. Franceſco Maria Servita, Maeſtro in Sacra Teologia, Eſaminatore Sinodale, e Conſultore del S. Offizio.

ISPIDA.

Gobbati M. R. P. M. Gianbattiſta Secretario Generale *per Copie* 2.

ISPRUCH.

Eggier Ill. Sig. Antonio Giuſeppe Maria Bernardo de Marienfraund, Sindic. dell'Inclita Provincia del Tirolo.

LIESINA.

Vidali Ill. Sig. Gianbattiſta.

LUCCA.

Manſi Reverendiſſimo P. Giandomenico della Congregazione della Madre di Dio *per Copie* 2.
Ubaldo Reverendiſs. P. D. Franceſco de Nobili.

MACERATA.

Conſalvi Reverendiſs. P. D. Giovanni Evangeliſta Lettore di Sacra Teologia, Cellerario, ed Abb. Titolare della Congregazione Olivetana.
Corteſe Sig. Antonio Librajo.

MANDONI.

Il Collegio de' RR. PP. Geſuiti.

MESSINA.

Caſtillo Rev. Sig. D. Iſidoro Parroco di S. Giacopo all' Albergaria.
La Libreria del Collegio Primario de' RR. PP. Geſuiti.
di Stefano Reverendiſs. Sig. D. Pietro Paolo Can. Penitenziere della Protometropolitana.

MILANO.

Oltrocchi Ill. Sig. Don Baldaſſare Oblato di S. Ambrogio, e Carlo Bibliotecario dell'Ambroſiana di Milano.

MODENA.

Zaccheria Reverendiſs. P. Franceſco Antonio Bibliotecario del Sereniſs. Duca di Modena *per Copie* 2.

MONTARTON.

Caorlini Mol. Rev. P. Marino Priore Agoſtiniano.

MOREALE.

Teſta Monſ. Ill. e Reverendiſs. D. Franceſco Arciveſcovo di Moreale, e Inquiſitor Generale di Sicilia.

NAPOLI.

Colonna S. Ecc. D. Marcantonio Principe d'Aliano.
Elia Sig. Giuſeppe Antonio Librajo *per Copie* 2.
La Libreria de' RR. PP. di S. Maria in Portico.

La

La Libreria de RR. PP. Certoſini di S. Martino.
Paoli Reverendiſs. P. Paolo Antonio della Congregazione de' Servi di Maria in S. Brigida di Toledo *per Copie* 3.
de Sia Reverendiſs. P. Abb. Gennaro.
Torres Sig. Domenico Librajo.
Zane Sig. Franceſco Librajo *per Copia* 12.

PADOVA.

Arrighi Ill. Sig. Abb. Pubblico Profeſſore nell'Univerſità.
Carmelli Reverendiſs. P. Michelangiolo Pubblico Profeſſore nell'Univerſità.
Cuſiani Reverendiſs. Sig. D. Alfonſo Canonico Regolare di S. Salvatore di Candiana.
Franceſconi Monſ. Ill. e Reverendiſs. Giulio Ceſare Canonico Teologale della Cattedrale.
Giroldi R. P. M. Vincenzo Maria del Terzo Ordine di S. Franceſco nel Convento di S. Valentino.
Leoni Reverendiſs. P. M. Fr. Franceſco Maria Pubblico Profeſſore nell' Univerſità, e Teologo de' Min. Conv.

PALERMO.

Barbaracci Rev. Sig. D. Gaetano Preſ. degli Studj del Seminario Arciveſcovile.
Calvo Ill. Sig. Dottor Antonio Canonico della Cattedrale.
Clemente Mol. R. P. de' Min. Oſſ.
Fuſcia il Rev. D. Gaetano.
Lo Caſtro Ill. Sig. Dottor Serafino.
La Libreria del Seminario Arciveſcovile.
La Libreria de' RR. PP. Minimi Paolini.
Schiavo Ill. e Reverendiſs. Sig. Abb. Domenico *per Copie* 7.
Serio Reverendiſs. Sig. D. Franceſco Parroco di S. Giacopo alla Marina.
Sinacori Ill. Sig. Dott. Gioachino.

PARENZO.

Negri Monſ. Ill. e Reverendiſs. Gaſparo Veſcovo.

PARIGI.

Molini Sig. Claudio Librajo.

PARMA.

Mazza M. R. P. M. e Lettore D. Andrea Monaco Benedittino Caſſineſe.

PATTI.

Mineo Monſ. Ill. e Reverendiſs. Carlo Veſc.

PERUGIA.

Briganti Sig. Dott. Tommaſo.
La Libreria de' RR. Monaci Olivetani
La Libreria del Clero.

RATISBONA.

Foſter M. R. P. M. Frobenio Priore del Monaſtero di S. Emerano.

RIMINI.

Fanucchi M. R. P. Priore Vincenzo in S. Giovanni Evangeliſta per la Libreria.

ROMA.

Binda M. R. P. Franceſco di Campitelli.
Roiſecco Sig. Nicola Librajo, *per copie* 2.
Stecchini P. D. Federico Decano Caſſ.

ROTERDAM.

Illuſtris Vir Gerardus Meerm. in Reipublica Roterodamenſis Conſiliarius ac Syndicus, jamque Ordinum Generalium Foederati Belgii ad Sereniſs. Magnæ Britanniæ Regem Legatus extraordinarius.
Reverendus Vir Petrus Hofſtede in Eccleſia Roterodamenſi Sacrorum Oraculorum interpres.

ROVEREDO.

La Libreria de' RR. PP. Carmelitani.

SACILE.

Pelizza Ill. Sig. Abb. Polidoro.

SIENNA.

Zaghi Nob. Sig. Giuſeppe.

SINIGAGLIA.

La Libreria dei RR. PP. Filippini.

STEIR.

Collegium Societatis Jeſu.
Conventus Ordinis Prædicatorum.
Holzmair Joannes Ferdinandus Bibliopola.

TRENTO.

Santoni Reverendiſs. D. Franceſco Prof. di Filoſofia.

TREVISO.

Bertoti Ill. Sig. Dott. Stefano.
La Biblioteca de' Canonici del Domo.
Michieletti Rev. Sig. D. Giovanni.

TURINO.

Berrardi Ill. Sig. Carlo Sebaſtiano Profeſſore delle Decretali nella Regia Univerſità.
Colombard Ill. Sig. Ab....
il Collegio Vecchio.
Matis . . . . . Teologo.
Morano Sig. Giorgio Maria Librajo *per Copie* 2.
Paſini Monſ. Ill. e Reverendiſs. Sig. Abb. Giuſeppe Regio Conſigliere, e Bibliotecario della Regia Univerſità *per Copie* 3.
Villa M. R. P. Ignazio dei RR. PP. dell'Oratorio.

VELETRI.

Bottigli Ill. e Reverendiſs. Sig. Canonico D. Paolo Teologo di Sabina.

VE-

VENEZIA.

Abbi Ill. Sig. Vincenzo.
Albertis Ill. Sig. Dott. Giovanni Avvocato.
Albinoni Rev. D. Franceſco Cappellano delle Eremite.
Anaſtaſi Ill. Sig. Abb. Girolamo.
Bergantini M. R. P. M. Giuſeppe Giacinto Bibliotecario de' Servi di Maria.
Biaſiati Ill. Sig. Antonio.
de Bonis M. R. P. M. Giantommaſo.
Bortolati Reverendiſs. Sig. Dott. D. Nicolò.
Breſeghel Rev. D. Gianbattiſta.
Calegari Reverendiſs. D. Tommaſo Pievano di S. Samuello.
Cherubini Rev. Sig. D. Giuſeppe.
Civetta Ill. Sig. Abb. Antonio.
Calpeſtri Rev. Sig. Antonio.
Corner S. Ecc. Niccolò.
Creſtini Reverendiſs. Sig. Dott. D. Antonio.
Donà S. Ecc. Vincenzo Avogador.
Donati Rev. Sig. D. Giovanni.
Donegati Rev. Sig. D. Vito Modeſto.
Foſcari S. Ecc. Franceſco Bailo in Coſtantinopoli.
Franzoni Ill. Sig. Antonio.
Gabrielli Monſ. Ill. e Reverendiſs. Alviſe Veſcovo di Famagoſta.
Galetto Rev. Sig. D. Franceſco.
Ganaſſoni P. D. Andrea Benedetto Monaco Benedittino Caſſinenſe Bibliotecario in S. Giorgio Maggiore.
Giandolini Rev. Sig. D. Antonio.
Giuſto S. Eccell.
Granzotti Rev. Sig. D. Gianbattiſta.
Gritti S. Ecc. Giovanni.
Guanelli Rev. Sig. D. Sebaſtiano.
Guglielmi Rev. Sig. D....
La Libreria de' RR. PP. di S. Domenico di Caſtello.
Mantoani Sig. Bartolameo.
Milia R. P. M. Spiridion Predicatore, e Vicario de' Greci.
Moro S. Ecc. Abb. Franceſco.
Negozio Pezzana.
Novelli Sig. Gianbattiſta Librajo *per copie* 4.
Occhi Sig. Simone Librajo *per copie* 3.
Olivieri Ill. Sig. Giuſeppe.
Paſquali Sig. Gianbattiſta Librajo *per copie* 6.
Piſani S. Ecc. Marco Andrea.
Pitteri Sig. Franceſco *per copie* 3.
Pivoto Rev. Sig. D. Antonio.
Poli Reverendiſs. Sig. D. Antonio Pievano di S. Margherita, e Canon. di S. Marco.
Polimero Sig. Paolino *per copie* 6.
Raimondi Rev. Sig. D. Giuſeppe.
Recurti Sig. Gianbattiſta Librajo.
Rezzonico S. Ecc. Don Lodovico Cavaliere.
Riva S. Ecc. Vincenzo.
de Rubeis M. R. P. Bernardo Maria dell'Ordine de' Predicatori.
Salzapi Sig. D. Vito.
Samartini M. R. P. M. Antonio Maria Bibliotecario de' Min. Conv.
Sandi S. Ecc. Vettor.
Seriman Ill. Sig. Abb. Zaccheria.
Schiopalalba Rev. D. Gianbattiſta.
Speroni P. D. Arnaldo Decano Caſſinenſe, e Maeſtro de' Noviaj in S. Giorgio Maggiore *per copie* 2.
Svajer Mol. Ill. Sig. Amadeo.
Talù Reverendiſs. Sig. Dott. Spiridion Cancelliere di Monſ. Patriarca di Venezia.
Tarma Rev. Sig. D. Gianbattiſta.
Taſſis S. Ecc. Leopoldo Ottavio Conte del S. R. I. della Torre di Valſaſina, e Cameriere delle Chiave d'oro, Conſigliere di Stato di S. M. Ceſ. e Generale Ereditario delle Poſte Imperiali nel Sereniſs. Dominio Veneto.
Tazioni Rev. Sig. D. Giuſeppe.
Tedeſco Rev. Sig. D. Giuſeppe.
Terzi Rev. Sig. D. Giuſeppe.
Tonellati Rev. Sig. D. Giovanni.
Valſechini Rev. Sig. D. Biagio.
Valvani Ill. Sig. Giannandrea.
Venerandi Rev. Sig. D. Santo.
Volvazzi Rev. Sig. D. Agoſtino.
Zanchi Rev. Sig. D. Giovanni Secondo Prete Titolato in S. Margherita.
Zapella Rev. Sig. D. Criſtoforo.
Zeno S. Ecc. Sebaſtiano.
Zitti Sig. Giacopo.
Zocco Rev. Sig. D. Giacopo.

VERONA.

Baleſtra P. D. Rafaello per il Ven. Monaſtero di S. Nazzaro.

VICENZA.

Triſſino Ill. Sig. Conte Parmenione, per la Libreria Bertoliana.

VIENNA.

Lenchenberg Chriſtianus Heintieg Sac. Rom. Imp. Liber Baro Conſiliarius Imperialis Aulicus.
Zappata, S. Ecc. Criſtoforo Enrico de Ciſneros Conte de Baraje *per Copie* 12.

VITERBO.

Roſſi M. R. P. Fr. Pacifico Min. Conv.

ULMA.

Gaum Sig. Giovanni Federico Librajo *per Copie* 7.

ZARA.

Caraman Monſ. Illuſtriſs. e Reverendiſs. Matteo Arciveſcovo.

FINE.